

Digitized by the Internet Archive
in 2012 with funding from
Research Library, The Getty Research Institute

ACIA

James H. ...

ECCEPTE

MEDICINE

PHARMACY

1850

ACCEPTE

PHARMACY

1850

Tom: 2: H: 8:

Schafkuhlmann
Geneve 28.5.1956.

ACTA
ECCLESIAE
MEDIOLANENSIS.

A CAROLO

CARDINALI S. PRAXEDIS ARCHIEPISCOPO
CONDITA,

FEDERICI CARD. BORROMAEI
ARCHIEPISCOPI MEDIOLANI
IVSSV

Undique diligentius collecta, & edita.

Cum priuilegio summi Pontificis.

MEDIOLANI.

Ex Officina Typographica quon. Pacifici Pontij.
Impressoris Archiepiscopalis. M. D. XCIX.

Superiorum permissu.

ACTA

ECCLIAZIE

MEDICOLANENSIS.

ANNO

MDCCCLXXXIII

MDCCCIII

IN

ARCHIEPISCOPI MEDICOLANI

1883

...

...

...

...

FEDERICO
CARDINALI BORROMAEO
S. MEDIOL. ECCLESIAE
ARCHIEPISCOPO,
AC DOMINO PARENTI QVE OPTIMO.

Congregatio Oblatorum perpetuam felicitatem.

VM multa fuerunt in Carolo Borromæo Patruæle tuo, FEDERICE Cardinalis Amplifs. ad ecclesiasticam disciplinam in Mediolanen. Prouinciam vel inducendam, vel corrigendam præclara, atque admiranda; tum illud vnum præclarum nobis, atq; admirabile præ cæteris videri solet, quòd tot Prouincialibus Diocæsanisq; Concilijs celebratis, illi tamen noua semper rerum seges suppeteret, vnde alia rursus atque alia conderentur: eo siquidem ingenio erat, vt quocunq; animum intendisset, ibi & valere plurimum, & præstare alijs omnibus crederetur. Hoc, licet edita iam pridem Acta luculenter testentur, quibus vniuersa cleri regendi, fidelisq; populi christianis moribus imbuendi scientia continetur; multo clarius tamen intelligi potest ex ijs, quæ nunquam ante hoc tempus vulgata, obsoletis quibusdam in schedulis vim omnem & rationem Episcopalis administrationis & muneris complectuntur. Hæc, cum verendum magnopere esset, ne veluti membra à suo corpore diuulsa tabescerent, ac perirent; dedimus operam, vt vndequaq; diligenter collecta, ad alteram hanc Actorum editionem, quam iamdiu moliti, aliquando tandem absoluimus, adiuncta prodirent. In quo eo etiam libentius laborauimus, quòd nobis non semel ostenderit, tibi gratissimum fore, si ea ab interitu quodammodo vindicata, ad communem hominum vtilitatem darentur in lucem. Præterquam quod cum eadem non ab Italis modo, sed exterarum etiam nationum Episcopis, & Sacerdotibus vehementer expeti, atq; adeo efflagitari audiremus; ipsorum vota inani exspectatione

eludere nihil esse aliud ducebamus, quam salutaris disciplinæ progressionem, quæ longè lateque patere debent, angustis finibus circumscribere, & christianam rempublicam plurimis maximisque ad æternam felicitatem comparandam præsidij atque adiumentis priuare. Quamquam enim hæc ad clerum Mediolanensis duntaxat prouinciæ instituendum sancita sint; ea tamen fuit eximij illius viri auctoritas, clarissimis semper actionibus, vitæque incredibili sanctimonia confirmata, ut quæ ab illo decreta essent, ea sibi quisque sequenda atque amplectenda merito iudicaret. Quamobrem tot iustis hominum desiderijs satisfacere cum maximè cuperemus, non illud modo contendimus, ut quæ hæcenus impressa erant, ea multo quam antea emendatiora legerentur; sed quæ addita essent, etiam si minus polita & culta eruditis auribus visum iri sciremus, ea ut fideliter retinerentur, curauimus; ne vel præteritum quid, vel adiunctum, vel immutatum, aut suspicari quisquam posset, aut queri. Tibi vero cur dicere potissimum voluerimus, ea sane causa fuit, quod, & in eodem dignitatis fastigio collocatus, eodem, quantum in te est, studio & voluntate eandem ecclesiam regis; & congregationem nostram, quam ille primus instituit, ita augeas, & ornas, ut & nos ipsos, & quæ à nobis quoquo modo proficiuntur, omnia iure tibi optimo debeamus. Accipe igitur Acta Mediolanensis Ecclesiæ, cuius ad clauum tu sedes; & nos, qui tibi animos, voluntatesque nostras addiximus, quod facis, tuere, & ama. Mediolani xiv. Kal. Iunij. M. D. IC.

ACTORVM PARTES.

PARS PRIMA.

 ONCILIUM Prouinciale Primum. pag. 1.	
Concilium Prouinciale Secun- dum. 59.	
Concilium Prouinciale Ter- tium. 81.	
Concilium Prouinciale Quartum. 111.	
Concilium Prouinciale Quintum. 203.	
Concilium Prouinciale Sextum. 297.	

Edictum, & decretum de Dominica prima Quadragesime. 440.
Edictum de obseruantia Quadragesime. 441.
Edictum de sacra ordinatione. 443.
Indictio diei sacre ordinationis. 446.
Instructio pro Parocho ad fidem faciendam de natalibus, & etate ordinandi. Ibid.
Edictum contra clericos habitum clericalem non induentes. 447.
Edictum de horis Canonicis ad prescriptum Breniarj noui Ambrosiani recitandis. 448.
Edictum de adibus, & habitatione ecclesiasti- corum. 449.

PARS SECUNDA.

S ynodus Diocesana Prima. pag. 331.	
Synodus Diocesana Secunda. 333.	
Synodus Diocesana Tertia. 347.	
Synodus Diocesana Quarta. 355.	
Synodus Diocesana Quinta. 381.	
Synodus Diocesana Sexta. 389.	
Synodus Diocesana Septima. 392.	
Synodus Diocesana Octaua. 396.	
Synodus Diocesana Nona, & Decima. 398.	
Synodus Diocesana Vndecima. 399.	

Edictum de residentia. 450.
Edictum de visitatione. Ibid.
Edictum pro executione legatorum ad pias causas. 451.
Edictum pro denuntiatione legatorum ad pias causas. 452.
Decretum de aquis per ecclesiarum, clericorumq; agros ducendis. 453.
Edictum contra concubinarios. 454.
Decreta quedam certis anni temporibus pro- mulganda. 455.
Decreta generalia Vistoris Apostolici. 461.

PARS TERTIA.

E dictum de hereticis denunciandis. 429.
Littera ad Parochos de ijs, qui ad loca he- reticorum proficiscuntur. 430.
Edictum de Biblijs vulgaribus, & libris con- trouersiarum cum hereticis non tenen- dis. 431.
Decreta à Librarijs, & Impressoribus seruan- da. Ibid.
Edictum de obseruatione dierum festoru. 433.
Edictum de hastiludijs, & spectaculis diebus festis non agendis. 434.
Decretum de emptione, & venditione diebus festis vetita. 435.
Edictum de laruatis vexationibus die festo non agendis. 436.
Edictum de recta in Ecclesijs conuersatione. Ibid.
Edictum de recto ad ecclesias accessu. 439.

PARS QUARTA.

I nstructiones prædicationis verbi Dei. 473.
Instructiones pro administratione omnium sa- cramentorum. 493.
Instructiones ad funera ducenda. 556.
Instructiones fabrica, & suppellectilis ecclesia- sticæ. 561.
Instructiones de nitore, & munditia ecclesia- rum, altarium, sacrorum locorum, & supel- lectilis ecclesiasticæ. 639.
Instructiones congregationum Diocesana- rum. 643.
Instructiones fori Archiepiscopalis. 655.
Instructiones Cancellarij, & Cancellariæ Ar- chiepiscopalis. 695.
Instructiones quedam vulgari sermone con- scriptæ. 716. pertinentes ad concionatores. Ibid.

Ibid. ad Sacramentū confirmationis. 717. 1
 ad sanctissimæ Eucharistiæ administratio-
 nem 717. 1. ad sacerdotes pro Missæ ritu
 Ambrosiano celebratione 727. 1. ad confes-
 sarios 760. 1. ad ordinandos 778. 1. pro
 celebratione dierum festorum, officiorum, &
 funerum 780. 1. ad processiones generales,
 & alias. 782. 2. pro expositione orationis
 quadraginta horarum 786. 2. pro oratione
 sine intermissione, & benedictione adiu, ac
 Iubileo anni sancti. *Ibid.* pro habenda no-
 titia status cleri. *Ibid.* 2. pro conficiendo sta-
 tu animarum. 790. 1. ad Vicarios foraneos.
 792. 1. ad cōgregationes foraneas. 799. 2.
 ad res ecclesiæ materiales, & alia quadam.
 801. 2.

PARS QUINTA.

Institutiones familiae Cardinalis S. Praxe-
 dis. 811.
 Institutiones oblatorum. 826.
 Institutiones, & regulae sodalitatibus, & schola-
 rum doctrinae Christianae. 845.
 Institutiones, & regulae sodalitatibus sanctissimi
 Sacramenti. 896.
 Institutiones, & Regulae Confraternitatum di-
 sciplinatorum. 899.
 Institutiones, & Regulae sodalitatibus Charitatis.
 910.
 Institutiones, & Regulae sodalitatibus sanctae Vr-
 sulae. 912.
 Institutiones, & regulae mulierum oratorij. 917.
 Institutiones, & regulae Monialium. 921.
 Institutiones Seminarij. 947.

PARS SEXTA.

Tabula Archiepiscoporum Mediolani. 973
 Tabula dierum festorum, & vigiliarum. 982
 Tabella aliquot erratorum, & mulctarum cle-
 ricalium. 983.
 Tabella horarum Canoniarum, vel pulsatio-
 nis campanarum. 987.
 Tabella censurarum, & casuum reseruatorum. 988.
 Tabella disciplinae synodalis. 995.
 Tabella processionis synodalis, & precum. 996.
 Tabula scrutiny Synodalis. 997.
 Tabella decretorum, edictorum, bullarum &c.
 promulgandorum. 999. capita quadam ad
 ad regulares pertinentia. 1000.

PARS SEPTIMA.

Litera Pastoralis de oratione communi seu
 vespertina, una cum instructionibus 1005.
 Litera Pastoralis de aduentu. 1012. 2.
 Litera Pastoralis de Septuagesima. 1015. 2.
 Litera Pastoralis de Dominica prima Qua-
 dragesimae. 1021. 2.
 Litera Pastoralis, & instructiones anno Iu-
 bilei edita. 1023.
 Litera Pastoralis de septem basilicis statio-
 nalibus, de quibus frequenti, & pio earum usu.
 1038. 2.
 Litera Pastoralis, de indulgentiis certis eccle-
 siis stationalibus Mediolani concessis instar
 basilicarum urbis Romae. 1046.
 Litera Pastoralis, instructiones, & alia tem-
 pore pestilentiae edita. 1049.
 Litera Pastoralis de aspersione aquae sanctae,
 & benedictione adiu. 1059.
 Litera Pastoralis de barba radenda ad cle-
 rum. 1061.
 Litera Pastoralis de visitatione populi, & pra-
 paratione. 1064.
 Litera Pastoralis de tribus solemnibus proces-
 sionibus voti publici causa. 1068. 2.
 Litera Pastoralis de solemnium mortuorum offi-
 cio, p̄ysq̄ suffragiis pro defunctis tempore
 pestis. 1071. 2.
 Libellus de recta vite christiana instituenda
 ratione. 1075. 2.
 Litera Pastoralis de obitu filij Regis Hispaniarum.
 1088.
 Litera plena paterna obiurgationis, & cohortationis
 ad tollendas morum corruptelas: de
 libro item memoriali. 1091.
 Litera Pastoralis de translatione sacrae ima-
 ginis B.M. Virginis apud vicum seroniu. 1094.
 Litera Pastoralis de institutione Rosarij.
 1094. 2.
 Litera Pastoralis de solemnium translatione san-
 cti Simpliciani, & aliorum sanctorum 1096.
 Liber memorialis peste restincta. 1105.
 Sermo in exequiis Serenissimae Annae Austriae
 Reginae Hispaniarum. 1158.
 Conciones habitae ad clerum in Synodo Vnde-
 cima Diocesana. 1165.

PARS OCTAVA.

Formula varia. 1191.

A C T I O R U M

S. MEDIOLANENSIS

ECCLESIAE

Pars I.

Pro Curia Pontificia et Archiepiscopatu Romano

CONCILIA PROVINCIALIA.

Imprimi curavit Jo. Baptist. de Rossi, Typographus Regius, in Officina Regia, sub auspicio S. M. I. et S. R. E. Pontificis Maximi, Gregorii Decimi Sexti, Anno Domini 1845.

N. I. I. P. I. S. T. A. S. T. A. T. I. O. N. E. M. D. C. C. C. C. L. X. V.

CONCILIUM
PROVINCIALE
MEDIOLANENSE I.

Quod

Pio Quarto Pontifice, Carolus Borromæus. S. R. E.
Presb. Cardinalis tit. S. Praxedis,

*Legatus ad uniuersam Italiam, & Archiepiscopus Mediolani,
habuit*

A N N O M. D. L X V.

CAROLVS BORROMAEVS

MISERATIONE DIVINA

S. R. E. TIT. S. PRAEEDIS

PRESBYTER CARDINALIS,

ARCHIEPISCOPVS MEDIOLANI.

Prouincia nostra fidelibus salutem in Domino.

QVANTVM mihi onus imponeret Archiepiscopalis officij ratio, cogendi Prouincialem Synodum, quo die ex grauissimo iussu sancti Tridentini Concilij recognoui, maturè vt id munus exequi possem, vehementer elaborauì. Quod & nostræ testantur literæ, quibus prouinciæ Episcopus euocauimus; & sciunt graues atque ornati viri, qui nostris ea in re studijs & actionibus interfuerunt. Itaq; cum primum mihi licuit, Mediolanum veni, quò prouincialibus Episcopis conuocatis, cognitisque ab eisdem ijs rebus, quæ in singulis Ciuitatibus, ac Diœcesibus correctionis, aut moderationis indigrent, in Synodo de ipsorum Episcoporum consilio, atque consensu ea statuimus ac decreuimus, quæ perturbatam cleri, ac reliquorum vitæ, & officij disciplinam restituere, vacillantem confirmare, conseruatam propagare posse viderentur. Synodo dimissa, cum à Pio III. Pontifice Maximo Romam reuocarer, ne in ipso quidem itinere mihi quidquam maiori curæ fuit, quàm vt ea decreta, prouinciæ, vt spero salutaria, primo quoque tempore promulgarem. Quam in cogitationem toto animo incumbentem, me & ipsius Pij Pontificis auunculi mei mox consecuta mors, & deinceps interregni, & Pontificiorum comitiorum occupatio, non iam à studio illa in lucem proferendi (quod, & si grauioribus curis maximè distinebar, tamen dimittere non poteram;) sed ab eorum editione retardauit. Sed benè, quòd quemadmodum Deum assiduè precatus sum, & vt ita fieret, pro mea parte contendi, breui ipsius Dei benignitate singulari, Pius V. Pontifex Max. est renunciatus: qui pro summa sua cura ac sollicitudine religionis, salutisq; animarum, mihi & facile concessit, vt reuiferem hoc tempore commissum fidei meæ gregem, & inflammatum studium meum edendi has constitutiones Prouinciæ nostræ fidelibus pia sane cohortatione magis etiam incendit; & vt ea ad illos etiam pertinerent, qui alioqui ipsis non tenerentur, literis suis Apostolicam interposuit auctoritatem. Damus igitur vobis, quæ ex præcepto Tridentini Concilij ad moderandos mores, corrigendos excessus in prouinciali Synodo decreta sunt: eaq; non solum præsentium malorum remedia esse confidimus, sed cautionem quoque fore speramus reliqui temporis vitiorum, & incommodorum. Rogamus verò omnes, & per viscera misericordiæ Christi Domini obsecramus, vt has constitutiones, quanto maximo potestis amore, & pietate amplectamini, legatis, sequamini, totos vos ad earum sententiam rationemq; accommodetis: immo verò, si quod nostrum esse potest, habito, & vbi primum facultas fuit, edito hoc prouinciali Concilio, meritum, id mihi, & pijs ipsis, ac prudentibus Patribus, quibus consentientibus, & adiuuantibus hæc acta sunt, præripite. tanto enim maior commendatio est eorum, qui colunt, quàm qui tulerunt leges; quanto est obedientia officij præceptione præstantior. Cateris verò etiam hominibus, vestra vel morum mutatione, vel innocentia, ac pietatis perseverantia præluceat; vt isto exemplo ad virtutis, & officij cultum reliquæ etiam Prouinciæ incitentur. Nobis enim, vt in his decretis nihil propositum fuit, nisi Dei gloria, & vestra salus; sic nihil optatius esse potest, quàm vt ita decreta seruentur, vt pœnis, quæ delinquentibus propositæ sunt, nullus locus relinquatur: magisq; in agendo vestra religio, ac probitas, qua vna vel maxima voluptate noster compensabitur labor, quam nostra in decernendo diligentia commendetur. Valete in Domino.

EDICTVM DE CONCILIO PROVINCIALI PRIMO.

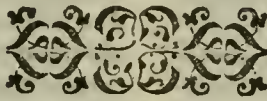
CAROLVS BORROMAEVVS S. R. E. TIT. S. PRAXEDIS
Presbyter Cardinalis, ac S. D. N. Papæ & Sedis Apostolicæ per
vniuersam Italiam de latere Legatus, Dei & Apostolicæ
Sedis gratia Archiepiscopus Mediolanensis.

*VM Pro nostri Archiepiscopalis Officij munere, & antiquorum, & in sacro Tri-
dentino Concilio proxime editorum Canonum obseruatione, ad moderandos mo-
res, corrigendos excessus, controuersias componendas, aliaq. sacris Canonibus
permissa, Prouinciale Concilium conuocare debeamus; ut primum necessaria
Sanctæ Rom. & vniuersalis Ecclesiæ negotia, quibus apud Sanctissimum D. N.
occupati sumus per debitam obedientiam, intermittere licuit, Reuerendissimos Prouincia nostræ
Episcopos ad proximas Idus Octobris per literas nominatim ad singulos scriptas, ad Synodum in
nostra Mediol. Metropolitana Ecclesia cuocauimus. Ut igitur alijs etiam omnibus, qui de iure,
vel consuetudine interesse debent, nota sit huius Concilij celebratio, neue cuiquam ignorantiam
rei excusare, aut se contemptum dicere liceat: Idcirco vniuersis, & singulis prædictis, & alijs,
qui sua quomodolibet interesse putauerint, etiam exemptis, & nullius Diæcesis intra Prouincia
nostræ limites existentibus, per hoc Edictum, quod in Cathedralis, & aliarum insignium, quæ
in singulis Prouincia nostræ Diæcesibus etiam exemptarum, ac vicinorum nullius Diæcesis,
si quæ sint, locorum, Ecclesiarum valuis affigi, & promulgari iussimus, Prouincialis Concilij fu-
turam celebrationem significamus, & denunciamus, cum comminatione pœnarum à sacris Ca-
nonibus statutarum. In quorum fidem hoc Edictum confici, & per secretarium nostrum sub-
scribi, & nostri Sigilli impressione muniri volumus. Dat. Romæ die 25. Augusti, anno Do-
mini 1565.*

CONSTITUTIONES ET DECRETA

CONDITA IN PROVINCIALI SYNODO MEDIOLANENSI PRIMA.

OS CAROLVS BORROMAEVS,
S. R. E. Tit. Sanctæ Praxedis
Presbyter Cardinalis; ac san-
ctissimi D. N. Papæ, & sanctæ
Sedis Apostolicæ per vniuersam
Italiam Legatus de latere, Dei

& eiusdem Apostolicæ sedis gratia, Archie-
piscopus Mediolanensis; de consilio, & assen-
su Reuerendissimorum DD. Coepiscoporum no-
strorum, in Prouinciali Synodo Mediolanensi,
hæc statuimus, & sancimus.

DE PROFESSIONE FIDEI, & eius tuendæ cura.

De hac materia vide, Conc. 2. prou. tit. 1. decr. 1. & 4.
Prou. 3. & 5. quæ ad fidei tuend. stud. pertin. Prou. 4.
De fidei profess. Prou. 6. quæ ad fidem tuen. pertin.

P R I M A & maxima Pastorum cura, versari
debet in ijs, quæ ad fidem catholicam, quam
sancta Romana Ecclesia colit & docet, & sine
qua impossibile est placere Deo, integrè, inuiol-
lateq. conservandam pertinent: idè nos hinc
potissimùm exordium esse duximus; vt,
quæ ex eodem spiritu est, fides, eandem vna
oris confessione profiteamur.

Sacri igitur Tridentini Concilij auctoritate inni-
xi, mandamus, vt omnes ij, qui beneficia ec-
clesiastica obtinent, vel in posterum obtine-
bunt; & qui in Synodum diocesanam conue-
nire debent; in ea synodo, quæ primo quoque
tempore celebrabitur, omnia, & singula à san-
cto Concilio Tridentino definita & statuta, pa-
lâm recipiât; veram obedientiâ summo Rom.
Pontifici spondeant; simulq. hæreses omnes pu-
blicè detestentur, & anathematizent; fidem
profiterentur eisdem verbis, quibus ex formula,
à Sanctissimo D. N. Pio III. Pont. Max. præ-
scripta, Nos, & Coepiscopi nostri initio huius
sanctæ Synodi, iurati præstitimus, & professi
sumus, etiam si antea in diocæsana Synodo id
officium, ad exequendû iussa Tridentini Con-
cilij, quacunque ratione & modo obierint.

Episcopi omnes Prouinciæ nostræ, cõstitutionem
Sanctissimi D. N. Pij III. Pont. Max. de pro-
fessione fidei faciendâ ab ijs, qui de beneficijs

curatis, & canonicatibus prouisi sint, & à do-
centibus literas, & à promouendis ad doctora-
les, vel alios gradus, publicent in suis Ciuita-
tibus, & diocæsibus intrâ mensem, & ab om-
nibus inuolatè seruandam curent: præsertim
verò ab ijs, qui cuiuscunque status, conditio-
nis & dignitatis sint, quouis modo, vel nomi-
ne, publicè aut priuatim, domi suæ vel alienæ,
etiam si pædagogi sint, pueros, adolescentes,
aliosq. cuiuscunque sexus, & ætatis, quascunque
artes literarias, vel alias liberales, etiam si ipsa
prima grammaticæ rudimenta, legendo, inter-
pretando, vel repetendo, vel alia quauis ratio-
ne, etiam si gratis doceant; quorum etiã om-
nium mores, antequàm ad docendum accedâr,
probare debebunt: alioquin de ijs pœnas, in ea-
dem constitutione propositas, sumant.

Qui verò, ne prædicti huic decreto obtempe-
rent, impedierint; aut huius temeritatis qua-
cûque ratione illis auctores, aut adiutores fue-
rint; seuerè puniantur.

Vt autem id faciliùs ac meliùs effici possit; stu-
diosè inquirant parochi, quinam in suis paro-
chijs eo docendi manere fungantur; & eorum
nomina ad Episcopum, ad mensem, à die pu-
blicationis constitutionis eiusdè numerandû,
deferant. Quos verò deinceps eiusmodi cogno-
uerint, primo quoque tempore Episcopo in-
dicent.

Parochi diligenter animaduertant, an in suis Pa-
rochijs ullus sit, quod ad fidem attinet, prauis
opinionib. imbutus, vel eo nomine suspectus;
eumq. ad Episcopum, vel Inquisitorem defe-
rant. Moneant præterea populum, debere om-
nes, si quos nouerint aliquid fecisse, vel dixisse,
quamobrem de huiusmodi peccato in probabi-
lem suspicionem venerint, statim deferre.

Obseruent etiã eos, qui ex finibus hæretico-
rum, vel hæresis nomine suspectorû veniunt;
singulorumq. dicta & facta odorentur, ac de
eorum vitæ consuetudine, & ratione cogno-
scant; & si qua de ijs suspicio fuerit, Episco-
pum, vel Inquisitorem admoneant.

Principes verò, & ciuitatum Magistratus hor-
tamur, ac per viscera misericordiæ Christi Do-
mini obtestamur, vt cœleste lucrum terrenis

A com-

Diligentia pa-
rochorum in su-
spectis de hæ-
resi.

Commercium
hæreticorum à
Municipibus
tollendum.

Heb. 11.

Sess. 25. decre.
de refor. c. 2.
Fidei professio
à quibus præ-
standa.

Anno 1564. Idi.
Nouemb.

commodis præferentes, commercium, & consuetudinem hæreticorum, quam fidelibus perniciosam ac pestiferam esse constat, pro sua pietate, ac studio religionis, e suis urbibus, atque oppidis amouendam ac tollendam curent.

Prohibeantq. vt ne suæ ditionis homines percipiendæ etiam linguæ causâ, aut mercaturæ, aliouè nomine, in hæreticorum locis instituantur, aut commorentur.

Sacro denique Inquisitionis officio in omnib⁹ ex animo faueant, & opulentur; & vt eius edicta feruentur, auctoritatem etiam suam rogati interponant.

Cùmque eis à sancta Sede Apostolica concessum fuerit, vt causis fidei ad patrocinium catholicæ veritatis adisterent; nihil sibi in illis vîrurate, neque quidquam, quod contra sacros canones sit, attentare velint.

Episcopi regulas Indicis de libris vetitis, ab ijs, qui illi negotio à sacrosancta Tridentina synodo præfecti fuerunt, ex auctoritate Sanctissimi D. N. Pij III. editas, ab omnibus librorum impressoribus, ac bibliopolis, cæterisq. omnibus laicis, & ecclesiasticis personis seruari iubeant. Quorum verò librorum purgatio, eiusdem Indicis iussu faciendâ est; eos legi, vendi, aut emi, haberiue omnino vetamus, donec ab ijs ad quos pertinet, purgati, & probati fuerint.

De abutentibus Sacra Scriptura.

NEFARIA est eorum temeritas, qui sacra scripturæ verbis vel sententijs, ad iocum, assentionem, contumeliã, superstitionem, impietatem, aut ad quosuis profanos sensus abutuntur. Quamobrem Episcopi, in eos qui in hoc genere deliquerint, ex sacrorum canonum, & Tridentini Concilij decretis grauiter animaduertant. Et vt detestabilis hæc licentia prorsus tollatur, fidelem populum per cõcionatores, parochos, confessores, de huius peccati grauitate frequenter admonendum curabunt.

De ludi Magistris.

Prou. 3. & 5. quæ ad fidei tuen. stud. pertin. Prou. 5. quæ ad prædicat. & doctrinam Christianam pertin.

PRINCIPES, & Magistratus in Domino vehementer hortamur, vt nulla sumptus sui habita ratione, publicos ludi magistris in vrbes, & suæ ditionis loca conducant; nõ minus fidei & vitæ, quàm doctrinæ & scientiæ laude cõmendatos. Qui verò literas docebunt, non solum libros, indice Sanctissimi D. N. Pij III. auctoritate edito, nominatim vetitos, pueris non interpretentur, aut ab illis legi patiantur; sed neque etiam alios, quibus obscena, vel turpia contineantur.

Præcipimus etiam, vt bonis moribus, & salutaribus præceptis eos erudiant: in primisq. in aliqua pia, & christiana institutione, si Episcopo videbitur, exercent; cæteraq. omnia offi-

cia, quæ Leo X. in Lateranenfi cõcilio statuit, Sefs. 9. præsent. In ijs si deliquerint, pro delicti genere plectantur.

De fidei initijs à Parocho tradendis.

Prou. 2. tit. 1. decr. 2. prou. 3. de scholis doct. christianæ. Prou. 4. de doct. christiana. Prou. 5. quæ ad præd. ver. Dei, & doct. christianam pertin.

PAROCI singulis dominicis, & alijs festis diebus, qui Ecclesiæ præcepto agi soleant, pueris singuli in suis parochijs initia fidei tradant; eosq. ad obedientiã, primùm Deo, deinde patribus præstandam, erudiant; ac propterea à prandio stata hora, proprio campanæ sono ad id munus assignato, ad Ecclesiam conuocandos curabunt.

De præbenda Theologali.

Prou. 5. quæ ad benefic. collat. attin.

QVAE ecclesiæ cathedrales, aut collegiatæ in oppidis insignibus præbendam aut stipendium, quouis nomine theologiæ interpreti assignatũ nõ habet, cùm in illis sacrũ cõcilium Tridentinum præbendã primò vacaturã, ad hunc vsũ constituerit, quam ei tantummodò, qui ad hoc munus per se præstandum idoneus sit, deferri voluit; id si adhuc re ipsa effectum non sit, curent Episcopi, vt quamprimùm decreto concilij satisfiat.

Sefs. 5. c. 1. de cr. de refor.

De prædicatione verbi Dei.

Prou. 2. tit. 1. decr. 7. prou. 3. & 6. quæ ad cõcion. pertin. Prou. 4. de verbi Dei præd. Prou. 5. quæ ad præd. verbi Dei.

APOSTOLI, in quorũ locum Episcopi successerũt, satis nobis aperuerunt, verbi Dei prædicationem, esse præcipuũ illorum munus, qui in Episcopali sede collocantur. Quamobrẽ nos auctoritatem sacrosancti Tridentini Concilij, & veterum patrum secuti, in Domino Episcopos hortamur, vt toto pectore in hanc curã incumbentes, greges sibi commissos ipsimet, præsertim in Ecclesia sua, verbo Dei pascant. Quòd si leui de causâ, aut quodam animi languore impediti, non fecerint; sciant sibi prætermisã necessarij officij iudici Deo præcipuè rationem esse reddendam. Sin autem se interdũ verè impeditos cognouerint, per viros idoneos, ex præscripto eiusdem concilij deligendos, hoc munus studiosissimè populo præstet. In alijs verò ecclesijs parochialibus, vel alijs curam animarũ habentibus, saltem omnibus dominicis, & solemnibus diebus festis; ieiuniorum autem, Quadragesimæ, & Aduentus tempore, quotidie, vel ijs saltem diebus, quibus Episcopus iusserit, proprio parocho, & Curato, oues sibi commissas, pro earum sensu & intelligentia, salutaribus verbis pascendas mandamus. Si qui autem propter inscitiam id præstare

Episcopi.

Sefs. 5. c. 2. & Sefs. 24. c. 4. in decretis de reformat.

Parochi.

Eorundem pro sacra Inquisitionis officio studium.

Observatio In dicit Conc. Trident.

Sefs. 4. in decreto de editione, & vsu sacrorum librorum.

Principum diligentia.

Seruanda à ludimagistris.

stare non poterunt, ad peritos confugiant, quorum auxilium implorantes, vel homilias sibi præscriptas, vel latinos sermones, auctoris ab Ecclesia recepti, in vulgarem linguam conuersos, approbatos tamen ab Ordinario, aut memoriter, aut de scripto pronuncient. Id autem tandiu fiet, quoad liber Homiliarius ad hunc Curatorum vsum Metropolitanæ cura prodibit in lucem. Sed vt norint Episcopi, & eorum industriam qui doctrina sunt præditi, & illorū diligentiam, qui aliorum verbis diuinam legē enūciant; iubeant, si eis ita videbitur, ab vnoquoque Parocho, & Curato vnum singulis mensibus, ab eo habitum in ecclesia sermonem ad se mitti. Qui negligentes, aut contumaces fuerint, eos Ordinarij arbitrio suo puniant; & prætereà alios deligant, qui eorundem impensa opus illud explere possint; donec ipsi respiscētes, munus suum explant. Quo etiam modo illis occurrere poterunt, quos etiam vel peritorum industria, vel homiliarum libris, vel aliā quacunque ratione adiutos, parū proficere; quos uē ei muneri minū aptos esse, vel prædicatione destruere potiū, quā ædificare iudicauerint.

Concionatores delegati.

Extra urbem verò in vniuersa diœcesi, præter officium quod Curati præstabunt, tam multos distribuunt Episcopi concionatores, vt in curatis ecclesijs, quæ in frequentioribus locis sitæ sūt, cæterisq. omnibus etiam non curatis, in quibus ipsi opportunum iudicauerint, intrā cuiusque mensis spatium, saltem semel in aliquo die festo, Dei verbum prædicetur. Eos autem ab illis, in quorum ecclesijs prædicabunt, hospitio recipi volumus, suppeditatis omnibus eleemosina aliqua ex fructibus beneficiorum, vel etiam largitione laicorum, si beneficia tenuiora iudicauerint Episcopi, quā vt id onus ferre possint; nisi sint, qui iure debeant, vel dare consueuerint.

Quæ seruanda sūt a concionatoribus.

Iis autem qui prædicandi officio, aut quacunque ratione fidelibus christianam doctrinam tradēdi munere funguntur, hanc viam & rationem ineundam proponimus.

Vt sacram scripturam interpretentur eo sensu, quem catholica Ecclesia, & consentiens sanctorum patrum auctoritas comprobauit; neque quidquam ab Ecclesia, aut à doctoribus Ecclesiæ probatis alienum proferant.

Vt si quando ad auditorum vtilitatem vtendū erit allegarijs, eas ex receptis ab Ecclesia scriptis seligant. Ne certum tempus Antichristi aduentus, & extremi iudicij diem prædicent; cum illud Christi Domini ore testatum sit: *Nō est vestrum nosse tempora, vel momenta.* Ne uē quidquam prætereà futurum ex sacris literis diuinare, eiq. euentui certam diem præfinire audeant. Neque temerè, id sibi diuinitus reuelatum esse, affirmant. Ne historias ex apocryphis scriptoribus populo narrent. Ne uē miracula, quæ probata scriptoris fide non com-

Act. 1.

mendantur. Si quæ tamen auditoribus salutaria iudicauerint; ita commemorent, vt à certa eorum affirmatione abstineant. Ne inepias & ridiculas fabulas recenseant: Ne uē superuacanea, & patum fructuosa.

Ne hæreticorum opiniones, & argumenta referant apud imperitam multitudinem. Quod si alicubi necessitas postularit, vt eorum falsa dogmata accuratiū ac liberiū confutentur; id non longa disputatione, sed graui redargutione faciant. quod faciliē assequentur, si catholicam veritatem expromentes, sanctæ Ecclesiæ, conciliorum, & probatæ veteris consuetudinis auctoritate, ac sanctorum doctorum quos probat Ecclesia, testimonijs roborarint; & sacræ scripturæ locos, quorum sensus ab illis ad corrumpendas simplicium hominum mentes deprauantur, & ex alijs eiusdem scripturæ locis, & ex sanctorum patrum sententia fideliter interpretentur. Sic enim fiet, vt dogmatum peruersitas, quæ falsa interpretatione nitetur, catholicæ veritatis vi, & rectæ interpretationis pondere corruat.

Ne quid ambiguū, anceps uē loquantur, quod auditoribus variè intelligendi occasionem præbere possit.

Ne uē concisè, & obscurè quidquam exponat; qua ex re auditorum animi, expectatione incerti & suspensi relinquuntur.

Ne ostentandæ doctrinæ & eloquentiæ causa, difficiles atque inanes quæstiones, fucum uē orationis & pigmenta conquirant; vnde sui ipsius potiū, quā Iesu Christi prædicatores esse videantur. Sed præcipuè in Euāgelij, Symboli, Orationis Dominicæ, Angelicæ salutationis, Decem præceptorum, Sacramentorum Ecclesiæ, & sacrorum rituum dilucida explicatione versentur. In reprehendendis vitijs ita se gerant, vt pietatis, & caritatis studio eos adductos, non hominum, sed peccatorum odio id facere omnes intelligant. Diligentes ac vehementes sint in ijs vitijs & peccatis exagitantibus, in quibus magis volutatum populum, aut ad ea procliuiorem vident.

In prauas etiam consuetudines inuehantur: Et in eas, quæ etsi malæ non videntur; tamen faciliè peccandi causam afferunt.

Ne quemquam, nominatim aut tacitè illum designantes, insectentur.

Ne in ordinem vllum, statum, aut vitæ genus ab Ecclesia receptum, inuehantur.

Ne Episcopus, alio uē Prælatos, ne uē ciuiles magistratus cum auditorū offensione asperius obiurgent; sed piè potiū admoneant. Populumq. doceāt, *præpositis suis, etiā discipulis, obedi re.* Quæ etiā sapienter moneant ex Apostoli sententia, vt faciat *obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarū actiones, pro omnib⁹ hominibus qui in sublimitate constituti sunt; præsertim verò pro ijs qui peruiulāt, quasi rationem pro animabus eorum reddituri; vt quietam, & tranquillā vitam gerant in omni pietate, & castitate.*

1. Tim. 2.

Ira afficere studeant auditores , vt sua peccata dolenter desleant ; quos interdum , propofitis supplicijs æterni ignis , à flagitijs & facinoribus deterreant ; interdum commemoratis cœlestis vitæ præmijs , ad virtutes , in primis verò ad Dei , & proximi amorem accendant .

Decreta concilij Tridentini , præsertim quæ ad mores & disciplinam christianam restituendâ pertinent , & has nostras constitutiones populo studiosius inculcent .

Omnes hortatu , & præceptis ad pietatem erudiant ; & quæ cuiusque sit propria virtus , quod officium patris filij , viri vxoris , domini serui , laici clerici , priuati magistratus , omnium denique ætatum , generum , ordinum partes & munera assidue commemorent .

Hanc prætereâ rationem habeant , vt non solû Dei , & Ecclesiæ præcepta seruanda esse doceant ; sed modum illis tradant , quo ea ex Dei voluntate seruare oporteat .

Commoneant , vt non solùm præceptis seruandis , sed etiam consilijs amplectendis , ad perfectiorẽ vitam in dies magis contendere studeant .

Doceant , quo modo vtendum sit bonis animi , corporis , & externis : Quouẽ modo secundis , & aduersis rebus ; vt ea sint illis tanquam instrumenta ad consequendam vitam cœlestem .

Maximè verò caueant , ne quod præceptis & hortatu edificat , id vita , & moribus destruat ; *ne cũ alijs predicauerint , ipsi reprobi efficiantur* . Indulgentias populo ne publicent , nisi de consensu Episcopi .

Neminem populo paupertatis nomine commendent ; nisi is testimonium ab Episcopo scriptû auulerit . Neque ei inter concionem permittatur , vt eleemosinam à quoquam petat in ecclesia ; sed aut ad fores ecclesiæ stet , aut per eos qui eam curam susceperint , id negotium ita cõmodè ac celeriter agatur , vt minimè concionem impediatur .

Sacra concio noctu numquam , sed opportuno tempore , Episcopi præscripto habeatur .

Dum habetur , nec Missæ , aut horæ canonicæ , clara aut submissa voce in ea ecclesia dicantur .

Episcopus concioni interfuit .

Canonici item .

Episcopi ijs diebus , quibus legitimè impediti , prædicandi munus in suis ecclesijs per alios præstant , eisdem sacris concionibus , quantum poterunt , interesse studebunt . Qui verò dignitates , personatus , vel canonicatus in cathedrali ecclesia obtinent , & alij eiusdem ecclesiæ clerici , dominicis ac festis solemnibus diebus semper ; Quadragesimæ autem , & Aduentus tempore quam sapissimè verbi Dei cõciones in eadem ecclesia audiant . quod officium à cæteris quoque ciuitatis clericis præstari diligenter curabunt Episcopi ; vt ipsorum exemplo , laici etiã ad audiendum Dei verbum studiosius confluant . Concionis audiendæ causa , loca virorum & mulierum , si fieri potest , Episcopi cura distinguantur , qui ad id exequendum idoneos aliquot viros adhibeat ; & à secularibus magistratibus , si opus erit , auxilium petat .

Qua seruanda sunt in sacris Imaginibus effingendis .

Prou. 3. quæ ad sacram. & sacramentalia pertin. Prou. 4. de sacris reliq. miraculis & imaginibus . Prou. 6. de cultu Sanctorum .

CV M sacrosancta Tridentina synodus decreuerit , nemini licere vllò in loco , vel ecclesia , etiã quomodolibet exempta , vllã insolitam ponere , vel ponendam curare imaginem , nisi ab Episcopo approbata fuerit ; eiusq. diligentia & curæ commendari , vt in sacris effingendis imaginibus nihil falsum , nihil profanum , nihil inhonestum , nihil præposterè , nihil non rectè atque ordine adhiberetur ; illud in primis caueant Episcopi , ne quid pingatur , aut scalpatur , quod veritati scripturarum , traditionũ , aut ecclesiasticarum historiarum aduersetur : ne cuius lectio prohibetur , eius imago populo proponatur .

Historiæ quoque , quibus neque Ecclesia , neque probati scriptores auctoritatem vllam dederunt , sed sola vulgi vana opinione commendantur ; effingi prohibeantur .

Deinde vniuscuiusq. imaginis os , corpus , corporis habitum & statum , ornatum & locum inspiciendum curent Episcopi ; vt hæc omnia ad prototypi dignitatem & sanctitatem , apta sint & decora ; atq. ex imaginis inspectione pietas excitetur , nulla verò turpis cogitationis detur occasio . Hæc & reliqua huiusmodi ex Tridentini concilij præscripto , vt commodius Episcopi exequantur ; conuocent suarum dicecesum pictores & sculptores , omnesq. pariter doceant , à quibus cauere debeant in sacris imaginibus effingendis : curentq. ne illi , inconsulto parocho , aliquam sacram imaginem publicè , vel priuatim effingant . Quod si qui deliquerint , puniantur , tam ipsi artifices , quam ij quorum sumptibus vel iussu effectæ erunt imagines .

Parochi verò Episcopo significant , quæ ille iudicari in sacris imaginibus effingendis , ad se propter difficultatem deferri debere .

Quod si quæ iã pictæ imagines fictæ simulacra , ob artificum temeritatem aut inscitiam , eiusmodi fortassè fuerint , vt ferèda nullo modo videantur ; ea curent Episcopi , doctorum etiã & peritorum virorũ consilio adhibito , vt omnino deleantur , vel saltem aliqua ratione corrigantur .

De actionibus , & representationibus sacris .

QV O N I A M piè introducta consuetudo , re præsentandi populo venerandâ Christi Domini passionem , & gloriosâ martyrum certamina , aliorumq. Sanctorũ res gestas , hominũ peruersitate eò deducta est , vt multis offensionibus , multis etiã risui & despectui sit ; ideo statum . Vt deinceps Saluatoris passio , nec in sacro , nec in profano loco agatur ; sed doctè , & grauius eatenus à concionatoribus exponatur , vt , qui sunt

sunt vberes concionum fructus, pietatem, & lacrymas comoueat auditoribus. quod adiuuabit proposita crucifixi Saluatoris imago, ceterique actus externi, quos Ecclesie probatos esse Episcopus iudicabit. Item Sanctorum martyria, & actiones ne agantur; sed ita pie narrentur, ut auditores ad eorum imitationem, venerationem, & inuocationem excitentur.

De sanctorum reliquiarum veneratione.

Prou. 3. de fest. dierum cultu. Prou. 4. de sacris reliq. Prou. 5. de indulg. & sacris reliq. Prou. 6. de cultu Sanctorum.

VT Sanctorum Reliquijs, quae debetur, venerationis & cultus adhibeatur, statuimus; ut in locis honestissimis, ac decoris vasculis, quae debent, religione asseruentur.

Cum populo pietatis causa ostenduntur, lumina accendantur.

Ex loculis vero & receptaculis, ubi conditae sunt, ne educantur.

Ne temere exponantur omnium oculis.

Neue quaestus gratia.

Cetera etiam de Reliquijs, quae a sacra Tridantina synodo decreta sunt, Episcopus inuiolate seruari iubeat.

De magicis artibus, veneficijs diuinationibusque, prohibitis.

Prou. 4. de superstitionibus.

MAGOS & maleficos, qui se ligaturis, nodis, characteribus, verbis occultis mentes hominum perturbare, morbos inducere vel expellere, corporum figuram & constitutionem immutare, ventis, tempestatibus, aeri ac mari incantationibus imperare posse sibi persuadent, aut alijs pollicentur; ceterosque omnes, qui quouis artis magicae, & veneficij genere pactiones & foedera, expressè vel tacite cum daemonibus faciunt; Episcopi acriter puniant, & e societate fidelium exterminent.

Deinde omnem diuinationem ex aere, aqua, terra, igne, ex inanimatis, ex vnguium & lineamentorum corporis inspectione, ex fortibus, somnijs, mortuis, alijsque rebus, quibus per daemonum significationem incerta pro certis affirmantur, futura praedicere, furta, thesauros absconditos commonstrare se posse profitentur; & huius generis reliqua, per quae curiosorum & imperitorum hominum mentes facile decipiuntur, coerceant, & eijciant.

In eos etiam, qui huiusmodi diuinatores, sortilegos, coniectores, ariolos, & cuiusvis generis magos de aliqua re consuluerint; vel ut confulerentur, cuique auctores, adiutores, hortatoresque fuerint, vel eis fidem habuerint; seuerè animaduertant.

Si quis etiam anulos, vel aliud ad magicos, vel supersticiosos usus fecerit, aut vendiderit; graui poena afficiatur.

Astrologi, qui ex Solis, Lunae, & aliorum astrorum motu, figura, & aspectu, de hominum actionibus, quae a libero voluntatis arbitrio proficiuntur, certo aliquid euenturum affirmant; grauibus poenis plectantur. quae poenae etiam ad eos pertineant, qui ad illos de huiusmodi rebus detulerint.

Denique poenas sumant Episcopi de ijs omnibus, qui in itineris susceptione, aut cuiusvis rei institutione vel progressionem, dies, tempora, & momenta obseruantes, quadrupedum voces, auium garritum aut volatum notantes, ex occursum etiam hominum, vel pecudum, suscipiendi operis felicitatem augurantur.

De blasphemia.

Prou. 2. tit. 1. de cr. 3. Prou. 3. quae ad concionem pertinent.

BLASPHEMIAE impudentia & impietas eò prolapsa est, ut in ea coercenda vix satis diligentiae adhiberi posse videatur. itaque sacris canonibus, & Pontificum decretis, maxime vero ijs, quae Leo Decimus in Lateranensi concilio decreuit, innixi, haec mandamus.

Sess. 9. tit. de re for. curiae.

Ut quicumque Deo palam, seu publicè maledixerit, contumeliosisque aut obscenis verbis Dominum nostrum Iesum Christum, vel gloriosam Virginem Mariam eius matrem, expressè blasphemauerit; si clericus sit, primùm fructibus vnius anni beneficiorum ecclesiasticorum, quaecumque habuerit, mulctetur. Si iterum in eo peccarit, eo beneficio quod habet, priuetur; & si plura obtineat, eo priuetur, quo ordinarius priuandum censuerit. Si tertio blasphemarit, dignitates ac beneficia omnia, quaecumque habuerit, eo ipso amittat; ad eaque deinceps retinenda, aut obtinenda inhabilis sit. Si vero laicus fuerit; primùm, aut etiam secundò, pecunia mulctetur, ex praescripta in eodem concilio ratione. Tertio grauem poenitentiam publicè agat, eo modo, quo a sacris canonibus praescriptum est. Qui vero Sanctos blasphemarit, aut in Deum & gloriosam Virginem Matrem maledicta, non tamen palam aut publicè, contulerit, mitius aliquantò iudicis arbitrio puniatur.

In foro autem conscientiae, ei qui blasphemiae reus fuerit, grauem pro modo culpae poenitentiam confessor imponat.

Qui blasphemantem audierit, si possit sine periculo, asperius obiuret; omnino autem intratriduum eius nomē ad iudicem ecclesiasticum, vel saecularem deferat. Si plures simul audiuerint, singuli idem faciant; nisi inter eos conuenierit, ut vnus pro omnibus eo fungatur officio. Quod si domini, mercatores aut artifices, famulos, aut ministros audierint blasphemantes, semel monitos, si iterum in eo genere peccarint, domo eijciant.

Principes autem & Magistratus per Dei gloriam, quae blasphemia maxime violatur, obsecramus, ut haec omnia diligentissimè seruari studeant: vberimam pie curae a Deo mercedem expe-

Sess. 25. de inuocat. venerat. & reliq. sancto. &c.

Sess. 9. tit. de re
for. curiæ.

stantes, præter decem annorum indulgentiam, quam Leo Decimus in eodem Lateranenſi Cõcilio & iſſis, & iudicibus, & deferentibus elargitus eſt. Quòd ſi ſaculares iudices, quod minime futurum ſperamus, blaſphemix conuictos, iuſtis pœnis non aſſecerint; ſciant iſdem pœnis, quas de fontibus ſumere neglexerunt, ex eodem concilio ſe teneri.

De feſtorum dierum cultu.

Prou. 3. cod. Prou. 4. quæ ad ſanctorum cultum &c. Prou. 5. q̄ ad dies feſtos &c. Prou. 6. de dieb. feſtis.

MAXIMAM in eo diligentiam ac ſtudium Episcopi ponere debent, vt dies feſti piè, ſanctèq̄. obſeruentur ab omnibus. Cùm enim ij potiffimum ad celebrãdas Dei & Sanctorum laudes ſalutariter inſtituti ſint; curandum eſt etiam diligenter, vt ne ijs iſſis quiſquam ad diuinam offentionem, & animæ ſuæ perniciem abutatur.

Prohibeãt igitur ij, ne illiberales artes exerceãtur; aut vllum opus fiat eo tempore alienum.

Ne quid ematur, aut vendatur, præter id quod ad victum illius diei, vel ad ægrotorũ curationem neceſſarium ſit.

Ne officinæ, aut omnino, aut aliqua ex parte, apertæ habeantur.

Ne ſiant nundinæ; ſed quæ feſto die fieri conſueuerint, in antecedentem, vel ſequentẽ diẽ, qui feſtus non ſit, transferantur.

Qui ſecũs fecerit, ſeuerè plectatur Episcopi arbitrato.

Pro officinis apertis, rebus uè venditis, ſi filius, famulus, miniſtri deliquerint; etiam pater, dominus, & artifex, pœnam ſubeant.

Ijs etiam diebus ſtudebunt Episcopi, ne perforati homines incedant.

Ne ludi equeſtres, certamina, aut alia ludicra & inania ſpectacula adhibeantur.

Choreæ, ſãltationes in urbibus, ſuburbij, oppidis, vicis, aut vſquam omnino ne agãtur.

Doceant verò populum, debere vnumquẽque, eo potiffimum tempore, in diuinis officijs & concionibus audiendis frequentem eſſe, ac in precibus, recolendisq̄. Dei maximis beneficijs, aſſiduè verſari.

CONSTITVTIONVM

PARS SECVNDA.

De ijs, quæ ad ſacramentorum adminiſtrationem generatim pertinent.

Prou. 2. tit. 1. Prou. 3. 4. & 5. quæ ad ſacramentalia, & ſacramenta generatim pertin. Prou. 6. de ſacramentalibus.

QVO maior & vberior eſt ſacramentorum fructus, quàm vt eius vis explicari facile poſſit; eò diligentius & intima animi pietate, & externo cultu ac veneratione tractanda, ac percipienda ſunt. quod officium vt

omni ſtudio & opera noſtra adiuuemus, præter ea, quæ ad ſalutarem hãc rationem conſtituit ſacra Tridentina ſynodus, quæ & Episcopi, & Parochi inuiolatè ſeruare debebunt; nõ nulla etiam ad tollenda incommoda & abuſus, quos in prouincia noſtra, hominum vel culpa vel negligentia in ſacramentorum adminiſtrationem inuexerat, ſtatueda duximus.

Primum autem magnoperè hortamur Episcopos, quorum diœceſes inter ſe implicatæ & confuſæ ſunt, vt communi voluntate atque ſententia rationem inire ſtudeant, qua explicari & commodius diſtingui poſſint; adhibita etiam, ſi opus erit, prudentia ac diligentia viciniſſimi Episcopi, vt amicè ſublatis impedimentis, negotium de cõmuni eorum ſententia, ſedis Apoſtolice auctoritate conſiciatur.

Quæ parochiales eccleſiæ partem habent ſui populi extra mœnia urbium, vel oppidorum, vel alibi; quò fiat vt parochus, præſertim nocturno tempore, illis hominibus ſacramenta commodè adminiſtrare non poſſit; in illis Episcopi aut eam partem commodiori parochiæ vniant; aut etiam inuitis rectoribus, ex conſtitutione Alexandri III. & decreto concilij Tridentini, nouas conſtituant parochias.

Illis autem ſacerdotibus, qui de nouo erunt eccleſijs recenter erectis præficiendi, congruens aſſignetur portio, arbitrio Episcopi, ex fructibus ad eccleſiam matricem quomodocumque pertinentibus; & ſi neceſſe eri, compellant populum ad ea ſubminiſtranda, quæ ſufficiant ad vitam noui rectoris ſuſtentandã.

Quod præterea Tridentina eadem ſynodo decretum eſt, vt eccleſiarum rectoribus tot ſacerdotes adiungantur, quot & ad ſacramenta parochianis adminiſtranda, & ad diuinum cultũ ſatis eſſe poſſint; id Episcopi omni diligentia exequantur.

Parochiarum diſtinctio, quæ familijs, non certis ſimibus, facta eſt; & parochis ad ſacramentorum adminiſtrationem, & populo ad illorũ ſuſceptionem magnum incommodum aſſerre ſolet. quare Episcopi, ſublata intrã ſex meſes diuiſione parochiarum per familias facta, eas certis limitibus terminisq̄. deſcribant.

Cùm ſacramenta Eccleſiæ non ſolum ſine ſimonix labe, verùm etiam ſine auaritia ſuſpicionem præbenda ſint; caueant omnes, ne in eorum adminiſtratione quidquam exigant; aut etiam verbis vel ſignis, directè vel indirectè petant. Qui ſecũs fecerit, eum & pœnis iure communi ſtatutis, & alijs arbitrio Episcopi plecti volumus.

Studeant Episcopi, vt in eccleſia ſua cathedrali, in ſacramentorum adminiſtratione, in exorcifimis fontium, & ſponſorum benedictionibus, ritus & cæremoniæ ex more ſanctæ Romanæ Eccleſiæ adhibeantur.

Omnes verò inferiorũ eccleſiarũ, quæcumque illæ ſint, rectoribus, in his oibus ab obſeruatione cathedralis eccleſiæ nulla ex parte diſcedant.

Sacer-

Dioceſum diſtinctio.

Parochiæ noue vbi inſtituendæ & diſtinguendæ.

Cap. ad audientiam, de eccl. ædif. & repar. Sess. 21. c. 4. Decr. de refor.

Ibidem.

Nihil peten. in ſacram. admin.

Ritus ac cæremoniæ.

Sacerdotes in sacramentorum administratione semper superpelliceum & stolam adhibeant.

Officium Episcopi & Parochi.

Episcopi in administrandis sacramentis, illorum vim & usum, pro eorum qui sumpserint, & adfuerint, intelligentia, diligenter explicabunt. Idem quoque facient parochi; ea ratione ac sententia, quæ in Catechismo Romæ edendo auctoritate Sanctiss. D. N. præscribetur. Interim verò aliquo catholici scriptoris Catechismo ab Episcopo deligendo vtantur.

Parochi crebris cohortationibus in id maximè incumbant, vt populus sibi commissus, ad Confessionem & Communionem frequenter, præcipuè autem in Natiuitatis Domini, & Pentecostes, ac alijs solemnitatibus accedat.

Aegrotos verò, etiam non vocati, inuisant, vt ad sacramentorum susceptionem inducant; & eorum animabus, quacumque ratione possunt, sollicitè consulant.

Si parochi ad aliam ecclesiam transierint, antequàm à priore migrent; successoribus libros tradant, in quibus eorum qui baptizati, confirmati, matrimonio inuncti fuerint, nomina describi infra iubemus. Qui secus fecerit, grauissimè ab Ordinario puniatur.

Quæ pertinent ad baptismi administrationem.

Prou. 2. tit. 1. de cr. 9. & 10. Prou. 3. quæ ad Sacramentalia, & sacramenta generatim pertin. & de baptismo infantum expositum. Prou. 4. 5. & 6. quæ ad baptismum seu de baptismo.

NEMINI liceat quemquam intrà domesticos parietes baptizare; sed natum infantem ij, quorum est ea cura, ante nonum diem ad suscipiendum baptismum in ecclesiam deferendū curent. quòd si neglexerint, excommunicationis pœnam subeant.

Permissa est tamen, si instet periculum, facultas baptizandi in priuatis ædibus sacerdoti; vel si is absit, alteri lacris initiato; vel si non adfuerit, laicis, primò mari, aut demum fœminæ; qui rectè nouerint verà baptismi formam: *Ego te baptizo in nomine patris, & filij, & spiritus sancti.* quibus verbis nihil prorsus ab ipsis addendum, vel detrahendum esse; crebrò populum suum parochus admoneat.

Quòd si domi baptizatus postea vixerit, omnino intrà nonū ab ortu diem, vel cum primùm per ualitudinem licuerit, eum in ecclesia sistat: vbi si rectam baptismi formam seruata esse constiterit, ei tantum ritus ac cæremoniæ baptismi adhibeantur.

Fideles in baptizandis filijs eos potius eligant cõpatres, qui eorum animæ consulere, quàm qui inopiæ subuenire possint. Cuius officij sæpius eos parochus admonebit. Curabitque, vt cõpatres tales deligantur, qui fidei & morum ratione, suscipiendo muneri satisfacere possint. Caueant verò parochi, ne excommunicatos, vel eos qui eo anno Paschæ tempore, ex præcepto ecclesiæ peccata confessi non fuerint, &

sanctissimam Eucharistiam non sumpserint; admittant ad leuandū baptizatū de sacro fonte.

Sacerdos baptizaturus, primùm quam actionem susceptorus sit, diligenter ipse animaduertat; & ad tanti muneris functionem, sanctè grauiterq. accedat.

Deinde cõpatres moneat, vt iocis omnibus nugisq. semotis, piè ac religiosè quid agatur, attendant; intelligentes Christo filios spiritua liter generari; teneriq. se pro suo susceptionis officio, eos catholica fide, & probatis moribus instituire, si parentes id facere omiserint.

Detestabilem consuetudinem, baptizatos infantes in altare collocandi, vt muneribus cõparum inde redimatur, Episcopi seueriùs vindicabunt. Cõpatres & cõmatres, nihil infantibus quos susceperunt, aut eorum parentibus, baptismi tẽpore largiantur.

Cum oleum chrisimatis consecratur, omnino intersint & qui dignitates seu personatus obtinent, & canonici, ac reliqui cathedralis ecclesiæ clerici, & quos ex alijs ecclesijs suæ ciuitatis & diocesis Episcopus vocandos duxerit.

Caueant parochi, ne sacrum chrisma in baptismo à laicis attingatur. Neue linteola, quibus in baptizatis sacri chrisimatis vnctio extergit, ad hoc afferent, vt ijs tangenda tradant, quos parentes baptizati sibi cõpatres, vel cõmatres fieri cupiunt.

Singulæ parochiales ecclesiæ singulos fontes habeant; in quibus diligenter toto anno seruetur aqua baptismalis, solempni ritu benedicta.

Parochus librum habeat, diligenterq. custodiat; in quo baptizati parentum, & cõparum nomen, cognomen, diemq. natiuitatis, ac baptismi, & an ex legitimis nuptijs procreatus sit, describat; & quotannis singulorum annorū scripturæ eius rationis exemplum det Episcopo, qui id fideliter asseruandum curabit.

Moneant parochi puerperas, vt cum primùm post partum domo exierint, mox ad ecclesiam, Deo actura gratia saccendant, vbi benedictionem à parochi suscipiant.

Quæ pertinent ad Sacramenti confirmationis administrationem.

Prou. 4. & 5. quæ pertin. ad sacram. confirmat. Prou. 3. quæ ad sacramentalia, & sacramenta generatim pertin.

MInori septennio confirmationis sacramentum nemini præbeatur.

Parochi in ecclesia ante denuncient tempus, quo sacrum chrisma ministrandum erit.

Eos qui confirmandi sint, eius sacramenti vim ac virtutem edoceant.

Susceptores in sacramento confirmationis, neque ijs quos susceperint, neque eorum parentibus quidquam omnino largiantur; ne cuiquam, quod aliquando commissum est, iterandi hoc sacramentum, quod nefas est, occasionem præbeat.

Omnem diligentiam adhibeant Episcopi, vt quæ ratione

Præparatio in sacerdote baptizante.

Abusus.

Chrisimatis cõsecratio.

Chrisma à laicis non attingendum.

Fons baptismalis.

Liber baptizatorum.

Puerperarum benedictio.

Baptizare domi non licet.

Quândo liceat.

Cõpatres.

ratione commodius fieri poterit, Parochi describant confirmatos, & compates: seruatiscæteris omnibus, quæ de libro baptizatis describendis præscriptimus.

Quæ pertinent ad Sacramentum sanctæ Eucharistiæ.

Prou. 2. tit. 1. a decr. 11. vsque ad 16. tit. 2. decr. 7. Prou. 3. 4. 5. & 6. tit. eodem.

Communio Paschalis.

NEMO Paschæ tempore Eucharistiæ sumptionem vlla de causa differat.

Qui præstituto tempore non communicarint, eorum nomina parochus ad Episcopum, ad sex dies post octauam Paschæ, scripto deferat; expositis etiã causis, quas extra confessionem cognouerit; alioqui pœnas det Episcopi arbitratu. In eos verò omnes Episcopus censuris, & alijs pœnis acriter animaduertat; ijs exceptis, qui eiuſdem Parochi cõsilio, iusta de causa sumptionem in aliud tempus produxerint.

Huic decreto ne fraus fieri possit; statuimus, vt si quis ex necessitate, vel alia iusta causa, ab Episcopo, vel proprio parochi comprobanda, extra parochiam suam dicto tempore Eucharistiã sumpserit; parochi suo de eo fidem faciat, sin minus, in eum agatur, ac si non communicasset.

Arcendiã communionem qui.

Publici concubinarij, sceneratores, ac blasphemij, & alij eiuſmodi facinorosi homines, semel ad pœnitentiam & Communionem admissi, si post eã eos in eodem luto peccatorum hæere cognitum fuerit, amplius ad sacram Communionem ne recipiantur; nisi post eã eos vitam, & mores re ipsa emendasse parochi perspexerint.

Ritus ministrandi.

Eucharistiæ sacramentum, vbi pro ecclesiarũ amplitudine commodè fieri poterit, maribus seorsum à fœminis ministratur.

Qui sumunt, vt ad Deum tali tempore accedentes decet, demisso habitu, & humili vestitu, pœnitentiam & animi submissionem præ se ferat. Sacerdos sanctissimam Eucharistiam, ijs qui raro sumunt, non prius ministret, quàm eos diligentius admonuerit, quanta reuerentia & humilitate, ad tremendum illud sacramentum accedere debeant; quantaq. illis supplicia sint parata, qui indignè suscipiunt.

Adolescentibus, qui tunc primùm Eucharistiã sumere voluerint, parochus non præbeat; nisi eos ante aliquot dies examinarit; & de vi & ratione sacramenti diligenter instruxerit.

Populo, postquam Eucharistiam sumpserit, vinum calice consecrato, vel alio vase, quod ad sacri calicis formam factum sit, ne præbeat.

Custodia Sanctiss. Sacramenti

Episcopus diligentissimè curet, vt in cathedrali, collegiatis, parochialibus, & alijs quibusuis ecclesijs, vbi sacrosancta Eucharistia custodiri solet, vel debet, in maiori altari collocetur; nisi necessaria, vel graui de causa aliud ei videatur. Ante ipsam semper lampas accensa colluceat. Tabernaculum quo asseruatur, ornatum, & benè septum, ac munitum sit.

Oratio 40. horarum.

Vt oratio, quam vocant Quadragesima horarum,

coram sanctissimo Sacramento, quò frequentissimus populus conuenire solet, qua pietate & religione instituta est, eadem retineatur & pro pagetur, decernimus.

Vt Sacramentum in altari decenter ornato collocetur: quo tempore, vel letaniæ cantentur; vel si temporis ratio patiat, Missa celebretur. neque tamen extra ambitum templi sacra Eucharistia deferatur, nisi secus videat Episcopo. Nemini autem eò, præter orantes custodes, huius orationis causa noctu conuenire liceat.

Interdiu autem mares, quantum fieri potest, separatim à fœminis orent.

Die festo corporis Christi Domini, cum sacrosancta Eucharistia in solempni supplicatione gestatur, si adfuerit Episcopus, is eo ferendæ Eucharistiæ officio fungatur; si non adfuerit, id munus exequatur solus is presbyter, qui secundum Episcopum pro eius loci consuetudine, honore cæteris præstat; nisi ex priuilegio, aut consuetudine ad alium presbyterum ea cura pertineat.

Processio in festo Corporis Christi.

Vt sanctissima Eucharistia ad ægrotos summa cum religione deferatur; parochi populum sæpissimè hortentur, vt freques semper prosequatur. Quamobrem etiam sodalitates Corporis Christi in parochijs instituant.

Communio ægrotorum.

Cum verò deferenda erit, tum eum campanæ sonitu præmoneant.

Lumina, tintinnabulum, & decorum vasculum, velo etiam decenter contextum, ac præterea vbi fieri poterit, umbellam adhibeant.

Duas autem sacre Eucharistiæ particulas deferant; ne eis ad ecclesiam redeuntibus, populus inane vasculum adoret.

Vide prou. 2. tit. 1. decr. 11.

Quæ pertinent ad celebrationem Missæ.

Prou. 2. tit. 2. a decr. 1. vsque ad 6. Prou. 3. quæ pertinent ad missæ sacrific. Prou. 4. par. 2. quæ pertinent ad sanctiss. Missæ sacrific. Prou. 5. par. 3. quæ ad diuina officia pertinent. Prou. 6. quæ ad Missam pertinent.

PRæcepit sacra Tridentina synodus, vt quacunque in Missæ celebrationem irrepserunt, à tanti sacrificij dignitate aliena, ea Episcopi tollere sedulo studeant. Quamobrem nos eiuſdem cõsilio decretum exequentes, vt sanctissimum Missæ sacrificium, in qua illa Deo patri placens hostia, Iesus Christus in odore suauitatis offertur, singulari religione ac pietate, & à sacerdotibus celebretur, & à populo colatur; hæc statuimus.

Scfs. 22. in dec. de obtier. & eui. in celebr. Missæ.

Episcopus nosse studeat omnes, qui in quauis ecclesia Missam celebrare, vel sacerdotem qui celebret, exhibere debeant; cogatq. suo officio satisfacere.

Onus celebrandi.

Nemo clericus, vel laicus in suis sæcularibus ecclesijs, cappellis, vel Oratorijs, quamuis ab Ordinario probatis, etiam si iurispatronatus sint, quemquam sæcularem, vel regularem sacerdotem celebrare patiat; qui scriptam celebrandi facultatem, singulis sex mensibus renouandam, ab Episcopo non impetrarit.

Facultas.

Quòd

Quod si quis onus recipiat, ad tempus, vel perpetuò ibidem celebrandi, vel eisdem locis inseruiendi; hunc non generatim, sed nominatim eorum locorum causa, eiusmodi facultatem impetrare volumus. Qui contra præscriptam rationem vel celebrarit, vel ut celebretur, permiserit, grauiter puniatur.

Clericis alienæ diocesis rei diuinæ faciendæ facultatem ne permittat Episcopus; nisi ostendat literas testimoniales, seu dimissorias Ordinarij sui, duobus tantum mensibus antè, si in prouincia; si extra prouinciam in Italia, quatuor; sex verò, si extra Italiam datas; vel si ex antiquiores sint, afferant etiam scriptum testimonium de vita & moribus ab ijs Ordinarijs, in quorum diocesi post illud tempus aliquandiu permanferint.

Sacerdotes, qui publicè & notoriè criminosi fuerint, à Missæ celebratione arceantur; nisi emendata vita, sceleris maculam eluerint. A facultates, cuiuscumque ab Episcopis ad hanc diem concessæ, plures Missas eodem die celebrandi, posthac irritæ ac nullæ sint.

Nemini sine facultate, ab Ordinario scriptis impetratâ, in Oratorijs, sodalitatibus secularium, quas Confraternitates vocant, alijsuè ecclesijs, cappellis, aut Oratorijs secularibus, quæ parochialis ecclesiæ finibus continentur, Missam celebrare liceat dominicis & reliquis festis diebus; nisi absoluta concione, quæ inter Missam in parochiali ecclesia habebitur.

Missæ nec ante auroram, nec post meridiem, nisi ex causa iure permiffa, celebrentur.

In ecclesijs, vbi plures Missæ celebrari solent, is ordo seruetur; vt. pro populi commoditate prima diluculo, reliquis deinceps debito intervallo distributis, postrema autem, quò tardiùs liceat, celebretur.

Quòd si eodem tempore pluribus locis Missa celebranda sit, rationem ineant Episcopi, ne sacerdotes inter se, alijs ab alio, perturbentur.

Nullus sacerdos, quemadmodum à Tridentina synodo statutum est, in priuatis ædibus; & omnino extra ecclesiam, & oratoria, quæ diuino tantum cultui dicata, & à locorum Episcopis designata, ac visitata sint, Missam celebret.

Oratoriorum autem ædificationem, aut vsum, ne faciliè, sed magna de causa permittant ijsdem Episcopi.

In eis autem designandis, vel probandis, hæc seruent.

Ne sint in interiorum ædium partibus, in quibus domini, vel familia frequentius versentur; sed commode & honesto loco, à cubiculis, triclinijs, & ab aula separato, ad templi formam & regulam propriùs accedant.

Nec ita angusta sint, vt qui Missam audierint, ad ostium aut fenestram stare cogantur; aut denique ibi sacris interesse, vbi promiscuè profanum aliquod exerceatur; quòd fieri omnino prohibemus.

Cui autem id permiffum fuerit, is eò rariùs

vtatur; ne distracti homines illa commoditate, ecclesiam Dei minùs frequentent; quò exemplo etiam noceat alijs.

Ornamenta & instrumenta altarium pro celebratione Missæ, pura ac munda sint; præsertim corporalia ac purificatoria, quàm obrem etiam vino albo, vbi possit, tantummodò ad Missæ sacrificium sacerdotes vtantur.

Calices ex metalli genere, iure permiffio adhibeantur, eòq. pretiosiori, quantum per facultates licuerit.

Die sabbati semper Missa de beata Virgine celebretur; nisi diei solemnitas, vel ecclesiæ institutum interdum obstiterit; quo casu eius omnino commemoratio fiat, nisi & id ecclesiæ instituto impediatur.

Ne plures tribus, vel ad summum quinque, orationes, seu, vt vocant, collectæ dici possint; nisi vbi ecclesiæ institutum aliud postulet.

Tollant Episcopi sumptuosa conuiuia, ludos, choreas, & omne inanium oblectamentorum genus, ceterosq. omnes abusus, qui populi temeritate, aut sacerdotum avaritia, in nouis, vt vocant, Missæ celebrationem irreperunt; & in eos qui in hoc genere aliquid peccarint, Episcopus grauiter animaduertat.

Magister ceremoniarum cathedralis ecclesiæ, eos quibus prima Missa celebranda sit, & qui prætereà sacerdotes minùs peritè celebrant, Missæ ritibus ac ceremonijs instituat; qui si huic muneris obeundo vnus par esse non poterit, alijs idoneis sacerdotibus Episcopus eas officij partes deleget. Neque cuiquam primam Missam celebrare liceat, qui ab ijs institutus non sit.

Præcipimus autem, vt sacerdotes, in Missæ celebratione, ceremonias à Romana ecclesia institutas, ad vngue ni seruent, neque alias adhibeant. Vt ab omni indecoro & absurdo capiis, oris, & reliqui corporis motu abstineant.

Vt cum, eleuatione peracta, sacra hostia mouenda, vel sumenda erit; ita moueant, nè iterum sustolli videatur.

Vt præter institutum ecclesiæ Romanæ, ijs que secretò, vel quæ palàm dicuntur, quidquã ad gli, vel detrahi ne liceat.

Vt quæ palàm pronuntianda sunt, distinctè & clara voce dicant.

Vt secreta; quæ vocantur, secretò etiam pronuncientur.

Vt neque tardiùs, neque celeriùs, quàm par sit, verba proferant.

Vt propter erroris casum, qui in omni Missæ parte grauis, in canone grauior, in ipsa verò consecratione grauissimus est; Missam legant, non memoriter dicant, aut canant.

Vt aperto capite celebrare ne audeant.

Vt, quò puriores ad diuinam rem faciendam accedant, saltem singulis hebdomadis peccata sua confiteantur; nisi eos ob mortalis peccati culpam frequentius id facere oportuerit.

Vt antequàm celebrent, se colligant; & orantes, mentem in tantum ministerij cogitatione designant.

Altarium ornamenta.

Missæ de Beata Virg. in sabbato.

Orationum numerus.

Abusus tollendi in Missa noua.

Sacerdotes à quibus instruendi in ceremonijs.

Quæ seruanda & vitanda à sacerdotibus dum celebrantur.

Sess. 23. c. 16. Decr. de reformat.

Horæ celebrandi.

Loc. celebrandi Decr. de obser. & cult.

Oratoria priua.

gant. quod vt commodius fieri possit; curent Episcopi, vt in singulis cathedralium, collegiatarum, & parochialium ecclesiarum sacristijs singulae cellulae, ad hunc sacerdotum orandi & meditando vsu instituantur.

Vt antequam ad altare accedant, Missam perlegant; & singulas partes ita preparatas & notatas habeant, vt celebrantes neque errent, neque hæreant.

Vt sacris vestibus induti, cum nemine colloquantur, neque loquentibus dent aures; mentemq. & oculos ab omnibus amoueant, quibus distrahi possint; neque e sacristia exeant, nisi cum ad altare eundum erit: quod tum grauius & modeste fiat.

Vt pileum, birretum, aut subbirretum, chirothecas; sudariolum, aut quodcunque denique huius generis in altare ne ponant.

Vt ibi ne in mora sint sacrificio, cuiusuis expectandi gratia. Neue ob eandem causam, Missa inchoata subsistat, aut eius initium repetant. Neue, si parochi sint, cuiusquam gratia metuue Missam anticipent, aut differant; sed illa ea potissimum hora celebrent, qua populo magis accommodata sit. Neue concionem, quam in ea habere debent, villo modo omittant. Quod si forte quispiam imperio quodam, aut contumelia, aut minis; aut vi contenderit; vt sacerdos quidquam contra, quam hoc decreto sancitum est, faciat; si clericus sit, & beneficium obtineat, eo priuetur; si non habet beneficium, ne habere quidem ad quinquennium possit; si laicus; re ipsa iam tunc excommunicationis poenam subeat; neque ad decennium; feudum aut emphyteosis nomine, quidquam ab ecclesia consequi possit.

Vt peracta Missa; pro summi beneficii munere Deo gratias agant.

Ne sacerdotes, cum in fine Missae fuerint, vel eorum ministri, recedant ab altari: Neue vasa, aut linteolos sacros colligant: Ne cuiquam rei tollendae, vel mouendae causa manus admovent; Ne candelas restringant; nisi absoluto Euangelio, quod post benedictionem dicitur.

Celebranti sacerdoti vnus saltem minister adstet; isq. clericus, vbi possit, & talari veste, & superpelliceo indutus.

Ministri candelas accendant, Missale, & vreoelos, & alia quae ad Missae ministerium requiruntur, prius suis locis in altari collocent, quam eò sacerdos accedat: quem, nisi his omnibus preparatis, confessionem ordiri omnino prohibemus.

Sacerdote rem diuinam faciente, ministri per ecclesiam ne vagentur, neue dent operam colloquutionibus, aut candelis venditandis; sed còposito corpore, nullo gestu, modeste vt debet, sacerdoti adstantes inseruiant.

Moneant parochi frequenter patresfamilias, vt filios & famulos, quos in bestiis pascendis occupant, saltem diebus festis, Missae iubeant interesse.

Viduae ob maritorum mortem, ad summum ne mense amplius sint sine Missae auditione. quae in re nulla valeat excusatio cuiusuis consuetudinis; quam irritam decernimus. eas item Episcopi, etiam censuris ecclesiasticis, id facere cogant.

Parochi populum frequenter hortentur, vt in sua parochia festis diebus Missam audire ne omittant. Moneantq. eum diligenter, debere vnumquemque, vt à sacra Tridentina synodo traditum est; in parochiam suam, vbi id fieri commodè potest, conuenire ad audiendum verbum Dei.

Fideles, cum Missae interfunt, eodem vestitu sint, quo in publicum prodire solent; & ita se componant, vt corporis habitu, animi religionem praesferant.

Ne in foribus ecclesiae, vel extra subsistant, nisi necessitatis causa.

Aperto capite sint. Et quo tempore à sacerdote confessio dicitur, & grauiora Missae mysteria peraguntur, sint flexis genibus.

Ne ita propè ad altare accedant, vt indecorum sit, & sacerdos perturbetur.

Ne prius discedant, quam sacerdos, Euangelium quod post benedictionem dicitur, absoluerit.

Quae pertinent ad Sacramenti poenitentiae administrationem.

Prou. 2. tit. 1. a decr. 17. vsq; ad 21. Prou. 3. quae ad poen. Sacr. pertin. Prou. 4. par. 2. Prou. 5. par. 1. quae pertin. ad Sacr. poenit.

INNOCENTII TERTII constitutionem, in generali Concilio editam, qua sancitum est, vt fideles saltem semel in anno, proprio parochi peccata sua confiteantur, inuiolatè omnes seruent.

Salutarem eiusdem Innocentij constitutionem, eodem Concilio latam, nos ad vsu reuocantes; praecipimus, vt medici, ad aegros in lecto iacentes, adducti, antequam illorum curam suscipiant, eos planè moneant, vt idoneo confessori de eorum peccatis confiteantur,

Quibus etiam denuncient, se, nisi id quadridui spatio ad summum praestiterint, eorum curationi defuturos.

Parochum etiam curabunt certiore fieri de eo, qui in eius parochia morbo affectus teneatur; qui pro sui officij munere, statim aegrum conuenire, & cum eo agere debet, vt per hoc sacramentum Deo reconcilietur.

Iubemus autem medicos, excommunicationis poena ijs proposita, quam iure ipso subeant, si secus fecerint, transacto quadriduo ab illorum curatione omnino abstinere; nisi certò cognouerint, eos, postquam in eam febrem morbumue inciderunt, confessos esse; aut Episcopo, eiuè cui Episcopus eius rei facultatem dederit, aliud ex iusta causa videatur.

Hortamur deniq. omnes, quos aliqua de aegrotis cura attingat, vt nullam occasionem omit-

Vid. Prou. 3. de festoru die- rum cultu.

Sefs. 24. c. 4. Sefs. 22. de obseruã. in celeb. Missae.

Fideles quomodo interfunt.

Confessio parochi facienda. Cap. omnis vtriusque, de poenit. & remis.

Medicoru cautio cū ad aegrotos accedunt. Cap. cum infirmitas. cod.

Ministri Sacerdoti inseruientes.

Missae omnes Moneant parochi frequenter patresfamilias, vt filios & famulos, quos in bestiis pascendis occupant, saltem diebus festis, Missae iubeant interesse.

tant inculcandi eis, quæ ad animæ salutem pertineant.

Pœnitentiarius Sess. 24. c. 3.

Episcopi in suis cathedralibus ecclesijs, Tridentini Concilij auctoritate, pœnitentiarium intrâ tres menses instituant, cum vnione præbendæ, quæ primo quoque tempore vacauerit. negligentes proxima Prouinciali Synodo, prætermissi officij rationem reddent.

Facultas audiendi confessiones. Sess. 23. c. 15.

Qui Parochialem Ecclesiam non obtinent, etiam si regulares fuerint, confessiones ne audiant, quemadmodum statuit Tridentina Synodus; nisi Episcopi scripto approbati fuerint, qui contrafecerit, excommunicationis pœnam subeat. In ijs probandis hanc rationem habeant Episcopi, vt pijs, benè morati, docti, prudentes, patientes, de animarum salute solliciti, & fideles custodes sint eorum, quæ in confessione dicuntur; prouecta etiam ætate, præsertim illi, quibus confessiones mulierum erunt audiendæ.

In foribus Sacristiæ cuiusvis Ecclesiæ, vbi confessiones audiri, & confessores plures esse solent, affigatur tabella, in qua nomina & cognomina confessorum approbatorum descripta sint. Iubeat Episcopus clericos frequenter audire magistros, qui casus cõscientiæ in monasterijs, vel vbiuis, eius iussu interpretentur.

Seruanda à confessorijs.

Confessores, omnes casus summo Pontifici, & Episcopis quauis ratione reseruos, scriptos apud se habeant; ne quid per incuriam sibi facultatis assumant.

Sacerdotes, nisi ex causa necessaria, mulieres antè Solis ortum, vel post eius occasum, confitentes ne audiant.

Neuè in cellis, sed publicè in ecclesia, in sedibus, in quibus tabella omnino inter confitentem & confessorem interiecta sit. Huiusmodi autem sedes in ecclesijs, ab ijs ad quos pertinet, constituendas Episcopi quam primùm curabunt. Nec sine causa necessaria in priuatis ædibus cuiusquã maris, vel sceminae confessionem audiant. Parochi sæpè cohortentur, & moneant fideles, ne confessionem quæ Paschæ tempore fieri debet, vsque ad sanctam hebdomadam differant. Caueant Curati, ne ijs temporibus, quibus confessiones frequentiores esse solent, præcipuè per octo dies ante Natalem Domini, & à Dominica Passionis vsque ad Resurrectionis octauam, etiam aliò ad funera, & alia sacra officia vocati, illud audiendæ confessionis munus in sua ecclesia sine causa necessaria prætermittant, aut vllò modo differant.

Præparatio in confitentibus.

Ad sacramentum pœnitentiæ, quo à peccatis liberamur, nemo sine debita præparatione accedat; vt in spiritu humilitatis, & amaritudine animæ suæ, non expectata confessoris interrogatione, ipse peccata sua confiteri possit, cuius tamen diligentia adiuuandus erit, vbi aliqua in parte deficere videbitur.

Qui non absoluenti à confessorijs.

Caueant confessores, ne antè debitam satisfactionem illos absoluant, quibus cum facultas adfit aliena restituendi, vel legata quæ ad pias causas facta sunt, persoluendi, illisque, vt id fa-

cerent, superiori confessione præceptum sit, præstare tamen neglexerunt; exceptis ijs, qui periculosè agrotant; quos tamen moneant, vt quod debent, quamprimùm persoluant.

Et quia interdum in falsi testis manu est, vt non solum facultatibus homines, sed etiam existimatione ac vita spoliarentur, idcirco neminem absoluant, qui falsum testimonium in iudicio, alterius detrimento dixerit; nisi prius dato damo, quatenus id sarciri poterit, & violatæ illius existimationi satisfecerit.

Nè illum quidem absoluant, qui post publicum Episcopi monitum de indicandis rebus amissis, quid de ijs sciat, non indicarit; nisi hoc officium antè persoluerit.

Iidem omni adhibita diligentia, conscientiam examinent singulorum, qui scenerantur, & qui iniquos contractus exercent; neque quemquã in his casibus absoluant; nisi debita restitutio, aut satisfactio, ex canonum præscripto prius intercedat.

Ad eorum etiam criminum, quæ infra ordine adscribuntur, licentiam rescandam, prohibemus, ne confessores quemquam, vllis ijs criminibus alligatum absoluant, nisi facultas eis ab Episcopo permissa sit. cuius potestati, & eorum sacerdotum, quos ipse ei muneri præposuerit, eiusmodi absolutionem, in sua cuique diocesi reseruamus.

Casus reseruati.

Raptores virginum.

Qui moniales violarint.

Qui abortum procurarint.

Qui secundo, vel propinquiore cognationis gradu, incestum admiserint.

Incendarios, & qui damni iniuriæuè causa, vires, vel arbores alienas inciderint.

Ecclesiam polluentes.

Homicidas voluntarios.

Qui parentes percusserint.

Qui locis pijs infantes exposuerint, cum habeant vnde ipsos alant, neque eorum locorum damnum refarcierint.

Notarios, qui legata ad pias causas facta, non denunciarint, ex nostri decreti præscripto.

Cap. pœnam infra de pio. loc. adminif.

Qui ad magicas artes, veneficia, superstitiones, & alia huius generis, Eucharistia, sacrisuè rebus abutuntur.

Qui stateras, mensuras, monetasuè adulterarint, corruperintuè.

Confessores Canones Pœnitentiales benè nouerint; & de pœnitentia, quam cuique peccato præscripserunt, confitentes admoneant; vt tanrò diligentius à peccatis cauere studeant, quando in pœnitentijs canonum mitigandis, benigniorem in se Ecclesiam experiuntur.

Pœnitentiæ imponendæ ratio.

Iidem, quemadmodum à sancta Tridentina synodo iustum est, publicè peccantibus publicam pœnitentiã imponant; neque illud publicæ pœnitentiæ genus, nisi data ab Episcopo facultate, secreta alia pœna commutare audeant.

Sess. 24. c. 3.

De Ieiunio.

Prou. 2. tit. 1. decr. 20. Prou. 3. de festorum dierum cultu. Prou. 4. par. 1. de sacris quattuor tempor. item de feriis. Prou. 5. par. 1. quæ ad dies festos, & sacra tempora pertinet.

Sefs. 25. in dec. de delectu ciborum.

Ieiunium quadragesimale.

Quattuor temporum & vigiliarum.

Excipiendi à ieiunio.

SANCTA Tridétina Synod^o pastores omnes hortatur, atque obfestatur, vt omnem adhibeant diligentiam ad fideles cohortandos, vt ea quæ ad demandam carnem conducunt, præsertim ciborum delectum, & ieiunium, omni studio amplectantur. itaque eius nos auctoritati, & factorum canonum decretis innitentes, edicimus.

Vt omnes carne, cæterisq. omnibus, quæ à carne trahunt originem, vt ouis, lacte, caseo, butyro & huiusmodi, per totam Quadragesimam abstineant.

Sciantq. singulis Quadragesimæ diebus, Dominicis exceptis, ieiunij lege se obstrictos esse. sunt enim illi quadraginta dies, quasi totius anni decima quædam, quæ in oblatione ieiunij, pro fidelium omnium salute, Deo consecratur.

Vt per sacra quattuor anni tēpora, vigiliis Natalis Domini, Assumptionis beatissimæ Virginis Mariæ, beatorum Apostolorum (exceptis Joannis Euangelistæ, & Philippi & Iacobi vigilijs) item diei festi omnium Sanctorum, Natiuitatis Joannis Baptistæ, & beati Laurentij, ieiunium seruent.

Vt triduo etiam Rogationum post Ascensionē Domini, ex veteri instituto, in Mediolanensi ecclesia ieiunium adhibeatur.

Edicimus præterea, vt in Prouincia nostra, proxima quarta feria post Quinquagesimam, omnes quadragesimalis obseruantie initium faciant; præter Ciuitatem Mediolanensem, easq. diocesanas partes, vbi ex Diui Ambrosij instituto diuina officia celebrantur.

Illorum verò damnamus ingluuiem, qui primis quinque Quadragesimæ diebus, Romanæ Ecclesiæ more institutis, Mediolanum se conferunt, patriæ ritum in ieiunio, & ciborum abstinentia fugientes.

Caueant autem ieiunij cultores, ne dum vetitis cibis abstinent, aliarum rerum delicias, luxuriamq. confectentur; immò verò moderato cibo & potu, carnis vitia coërceant; vt liberi, mentes ad cœlestium rerum amorem & contemplationem erigant, & ad pietatis opera expediti inueniantur.

Ab his autem omnibus eos excipimus, quos vrgens necessitas, vel imbecilla ætas, à ieiunij lege eximit; eos etiam, qui euidentis morbi, alteriusuè iustæ causæ excusationem habent, sed horum iudicium Episcopo tantum, vel iis quos ei muneri ipse præfecerit, scripto sciendum relinquimus; idque, quod ad morbum attinet, de medici consilio.

Quod autem ex diuinarum literarum sententia, parum homini prodest, se per ieiunium ci-

bo temperasse, si animus in peccatis sit intemperans; idcirco fideles in ieiunio præcipue studeant, vt dum caro ab alimentis abstinet, mens pariter à culpa ieiunet; omnesq. in Dei laudibus, elemosinis, alijsq. pijs officijs occupentur. hoc est enim ieiunium, quod se Dominus Efraïe ore delegisse testatur.

Isai. 68

Quæ pertinent ad extremæ vnctionis administrationem.

Prou. 2. tit. 1. decr. 15. Prou. 3. & 5. par. 1. quæ pertin. ad Sacram. extremæ vnct. Prou. 4. par. 2. quæ pertin. ad extr. vnct. &c. Prou. 6. de visit. infirmorum.

EXTRIMÆ vnctionis sacramentum curet Parochus, vt agrote, dum integris est sensib^o, adhibeatur.

Idem cum ad vngendum infirmum accesserit, diligenter eum consoleatur; & hortetur, vt bono animo sit; & à curis ac desiderijs huius vitæ ad cœlestis beatitudinis cogitationem ita erigat, vt abiecto mortis metu, se à Deo in æternam requiem vocari gaudeat.

Omnes verò qui adsunt, moneat, vt preces Christo Domino pro eo faciant.

Quæ ad Sacramenti ordinis administrationem pertinent.

Prou. 2. tit. 1. decr. 22. 23. & 24. Prou. 3. de iis quæ ad ord. sac. &c. Prou. 4. par. 2. Prou. 5. par. 3. & Prou. 6. quæ pertin. ad sac. ordinis.

ACCURATE complexa est Tridentina Synodus omnem diligentiam rationem, quam in conferendis ordinibus adhibere debeant Episcopi, vt ecclesiæ idoneos sacerdotes, & alios ministros habeant. quamobrem eos tantum admonendos duximus, vt idem studium in exequendo præsent, quod in præcipiendo adhibitum esse omnes intelligunt.

Quod à Tridétina Synodo sancitum est, ne in conferendis ordinibus Episcopi, & eorum ministri quidquam, etiam spontè, quauis de causa datum, accipiant; id & ipsi inuiolatè seruent, & à suis cubicularijs, cæterisq. familiaribus seruandum curent.

Nihil accipiendum pro conferendis ordinibus. Sefs. 21. c. 1.

Archidiaconus cuiusque cœthedralis ecclesiæ, si ea ecclesia Archidiaconum habeat; sin minùs, is qui proximum post Episcopum in ea ecclesia dignitatis gradum obtinet; intrà sex menses liberum conficiat, in quo diligenter describat clericorum omnium sæcularium nomina, & quo quisque ordinis gradu sit, ac deinceps reliquorum tam sæcularium, quàm regularium, qui clericatum, vel aliquem ex minoribus maiori busuè sacris ordinibus assumpserit; locum etiam & tempus.

Ordinati in libro describendi.

Quicumque verò posthac in nostra Prouincia à suo Episcopo, vel eius permissu ab alio, etiam extrà prouinciam, in clericalem militiam adscriptus fuerit, vel altiore ordinis gradum ascenderit; ad mensem ex eo die, quo ordinem susce-

fulceperit, nomen suum in clericorum librum referendum curet.

Eum autem librum idem diligenter custodiat: in quem quidquid singulis annis retulerit, id Episcopo describendum dabit; vt eius libri exemplum etiam in Episcopalis ædibus aseruetur.

De Seminario Clericorum.

Prou. 2. tit. 2. decr. 25. Prou. 5. part. 3. de Seminario.

Seff. 23. c. 18.

MANDATVM est à sacro Tridentino Concilio prouincialibus synodis, vt quamprimum in eam curam incumberent, vt seminarium clericorum, vbicumque id fieri posset, constitueretur, omniq. ratione propagaretur. quamobrem etiam illis facultatem dedit moderandi & augendi omnia & singula, quæ pii & sancti huius operis institutionem & progressionem adiuuare possent.

Itaque nos prouinciæ nostræ statu, & ecclesiarum, ac beneficiorum genere diligenter considerato, duximus ad hanc rationem confugiendum esse; vt detrahamus, quemadmodum iam nunc detrahimus, decimam partem fructuum cuiuslibet mensæ Episcopalis & Capituli, & quarumcunque dignitatum, personatum, officiorum, præbendarum, portionum, abbatiarum & prioratum, cuiuscunque ordinis, etiam regularis, aut qualitatis, vel conditionis fuerint; etiam hospitalium, quæ dantur in titulum, vel administrationem, iuxta constitutionem Concilij Viennensis; & beneficiorum quoruncunque, etiam regularium, etiam si iuris patronatus cuiuscunque; fuerint, etiam si ex præta, etiam si nullius diocæsis, vel alijs Ecclesijs, Monasterijs, vel Hospitalibus, & alijs quibusuis locis pijs, etiam exemptis annexa, & ex fabricis ecclesiarum & aliorum locorum, etiam ex quibuscunque alijs ecclesiasticis redditibus, seu prouentibus, etiam aliorum collegiorum (in quibus tamen seminaria discentium, vel docentium, ad commune ecclesiæ bonum promouendum actu non habentur, hæc enim exempta esse volumus, præterquam ratione reddituum, qui superflui essent, vltra conuenientem ipsorum seminariorum sustentationem) seu corporum, vel confraternitatum, quæ in nonnullis locis scholæ appellantur, & omnium Monasteriorum, non tamen mendicantium, etiam ex decimis quacunque ratione ad laicos, ex quibus subsidia ecclesiastica solui solent, & milites cuiuscunque militiæ, aut ordinis pertinentibus (fratribus sancti Ioannis Hierosolymitani duntaxat exceptis) eamq. superscriptorum fructuum decimam sic detractam, seminarijs, singulis prouinciæ nostræ diocæsis erigendis, seu iam erectis, applicamus, & incorporamus.

Possessores autem huiusmodi beneficiorum ad eandem fructuum decimam non modò pro se,

sed pro pensionibus, quas alijs forsan ex dictis fructibus soluant, retinendo tamen pro rata quidquid pro dictis pensionibus illis erit soluendum, omnino teneri volumus, & mandamus eiusdem Tridentini Concilij auctoritate; quibusuis, quo ad omnia & singula supradicta, priuilegijs & exemptionibus, etiam si singularem derogationem requirerent, consuetudine, etiam immemorabili, & quauis appellatione, & allegatione, quæ executionem non impediat, non obstantibus.

Hanc autem fructuum decimam iuxta maiorem singulorum beneficiorum taxationem, quæ hæctenus facta reperitur, exigere iubemus. quòd si aliqua beneficia non reperiantur taxata; Episcopi de consilio eorum, qui sacre Tridentinæ synodi iussu ad id munus delicti fuerint, ea taxent.

Quam decimam duobus terminis intrà sequentem annum M. D. LXVI. & deinceps singulis annis eodem modo solui volumus. si quis huius anni taxationem à se impostam exigere cæpisset, eandem exactionem prosequatur; deinceps verò hanc exigendi rationem, à nobis præscriptam, seruabit.

Præterea damus auctoritatem singulis prouinciæ nostræ Episcopis, vt de eorum, qui huius muneris præfecti erunt, consilio, & Metropolitanis scripto consensu, possint eam decimam augere, ac perducere vsque ad decimam veri annui redditus, & imminuere vel vniuersè vel sigillatim; atque ijs etiam beneficijs, quæ tenuiora fuerint, præsertim curatis, totam omnino exactionem remittere.

Decernimus item, vt Episcopi ex auctoritate eiusdem Concilij Tridentini intrà sex menses ecclesiastica aliquot simplicia beneficia, cuiuscunque qualitatis & dignitatis fuerint, vel etiam præstimonialia, vel præstimonialia portiones nuncupatas, etiam nondum vacantes, huic Collegio, seu Seminario applicent & incorporent, ea videlicet, quæ illis Seminario magis opportuna, & idonea videbuntur, sine tamen cultus diuini detrimento, & beneficia obtinentium præiudicio.

Quòd si Episcopi illorum beneficiorum fructus ad id pium opus non satis esse animaduuerint, dispiciant si quæ alia sint, quæ Seminario attribui possint, deq. his Metropolitanum admoneant: qui, vt res ex sententia confici possit, à Sanctissimo D. N. open implorandam, & eius auctoritatem interponendam curabit.

Hæc autem vnio beneficiorum ex præscripta Concilij Tridētini formula locum habeat, etiã si beneficia sint reseruata, vel affecta, nec per resignationes ipsorum beneficiorum vniones & applicationes suspendi vel impediiri possint, sed omnino quacunque vacatione, etiam si in Curia effectum suum fortiatur, & quacunque constitutione non obstante; succedente verò casu, quo per vniones effectum suū sortientes,

B vel

Cap. quia contingit, De religiosis domibus &c.

vel aliter seminarium ipsum in totum, vel in partem dotatum reperiat; tunc portio ex singulis beneficijs, vt supra, detracta & incorporata, ab Episcopo, prout res exegerit, in totum, vel pro parte ad ratam remittatur.

Quæ pertinent ad collationem beneficiorum.

Prou. 2. tit. 3. a decr. 1. vsque ad 4. Prou. 3. de iis quæ ad ordin. sacr. Prou. 4. par. 2. de benef. collat. ac prouisione. Prou. 5. par. 3. & Prou. 6. quæ ad benef. collat. attin.

Nihil accipien-
in collat. benefi-
fic.

INTERDICI-MVS & iis, qui ius habent conferendi quæcunque beneficia ecclesiastica, seu eis prouidendi, aut ad ea eligendi, præsentandi, vel nominandi, & eorum ministris cuiusvis generis, ne quidquam per quamuis causam eius rei gratia ab aliquo, cui ecclesiasticum beneficium quauis ratione tribuatur, ne sponte quidem datum, accipiant.

Ne uè ita detur beneficium cuiquæ, vt is ad nummum eius, qui dederit, vel cuiusuis alterius, posita cedat.

Ne uè in eo dando vlla fructuum pars ab Episcopis & inferioribus, contra sacrorum canonum instituta, quauis è iam pietatis specie, referuetur. Qui ex iis, quos diximus, secus fecerit; iure ac facultate eligendi, nominandi, vel præsentandi, deinceps vti non possit.

Qui verò beneficium conditionibus eiusmodi acceperit; sciat ex sacrorum canonum decretis, se nullum in eo ius adeptum esse; arque ideo fructus suos non facere; quos uè perceperit, sine conscientie labe retinere non posse; ad eorumq. restitutionem compellatur.

Omnes item ij carteras pœnas dent, simoniacas à sacris canonibus, & constitutione Sanctiss. D. N. Pij IIII. constitutas; & quas Episcopi præterea de iis sumendas iudicauerint.

Eandem Pij constitutionem Episcopi semper in diocesana synodo, ac bis quotannis in celebrationibus suæ diocesis oppidis publicè recitari iubeant.

Bulla de confidetijs edita 16. Cal. Nouemb. M. D. LXVIII.

Insurandum ab instituendis ad beneficia.

Neminem autem vel præsentatum, vel nominatum, vel electum, vel ab inferioribus prouisum, prius admittant, aut instituant Episcopi, quam infra scriptum insurandum ab eo exegerint.

Ego N. presentatus, vel electus &c. ad beneficium N. iuro per sacrosancta Dei Evangelia, quæ meis manibus tango, neque me beneficij obtinendi causa, aut vt ad id presentarer, vel nominarer &c. neque quemquam alium meo nomine, aut consentiente vel sciente me, quidquam collatori, patrono, seu alij cuiquam ea de causa promississe, aut dedisse, aut compensasse, aut prius datum confirmasse, vel apud quemquam deposuisse.

Neque mutuo dedisse, vel locasse, vel prius mutuo datum, comolatum, locatum, aut quocumque modo debitum remisisse, aut relaxasse.

Nec de domibus, terris, prædijs, redditibus

eius ecclesie, fructibus uè, decimis, aut oblationibus eiusdem præteritis, presentibus ac futuris, donationem, remissionem, locationem uè fecisse, promississe, aut iniuisse; aut alium, mandante vel consentiente me, promulgisisse, fecisse, aut iniuisse.

Ita me Deus adiuuet, & hæc sancta Dei Evangelia.

Notarijs, scriptoribus, alijsq. Episcopi ministris pro omnium opera, sumptu, ac labore, in conficiendis literis, quibus beneficij collatio, confirmatio, institutio, prouisio continetur, non plus duobus aureis ad summum persoluantur.

merces notario-
rum & scripto-
rum.

Episcopi munus erit cauere, ne propter iurispatorum occasionem pluris aliquando res, cui illud ius annexum est, vendatur, aut transferatur; si qui verò nihilominus ita vendiderint, pœnas contra simoniacos editas incurrant.

Puniendi pec-
cates in collat.
& suscept. be-
nificiorum.

Ne redimendæ vexationis specie in causis beneficiorum simoniacæ pactiones intercedant; nemini licere volumus, ad redimendam vexationem, ne in casibus quidem iure permissis, pecuniam dare, quidquam uè pacisci, aut transigere; nisi Episcopi consentus accesserit: cuius partes erunt & perspicere diligenter, an subsit aliqua fraus; & vbi rem fraude carere, & iure permissam esse cognouerit; non denegare ei, qui petierit facultatem se à vexatione liberandi. qui contra, quam decretum à nobis est, fecerit; Episcopi arbitrio plectatur; & quod actum fuerit, irritum sit, ac nullum.

Vt omnis ad simoniam aditus intercludatur; statuimus, ut non solum auctores simoniæ, sed eius internuncij & interpretes, notarij etiam, qui simoniaca instrumenta conficiunt, iisdem pœnis teneantur, quibus addicti sunt ij, qui per simoniam contraxerunt.

Iis etiam pœnis comprehendi uolumus eos, qui scientes inter eos, qui contrahunt, simoniacam pactionem intercedere, in eorum gratiam sua beneficia obligant.

Monemus & obtestamur Episcopos, aliosq. qui bus est ius conferendi beneficia, ut familiaribus suis certam mercedem constituent, ne illi hoc subsidio destituti, beneficia ecclesiastica, tanquam suæ operæ & laboris pretium, præcipuè sibi proponant. fraudari tamen ecclesias nolumus probatorum hominum ministerio, si qui sint in eorum familia, quorum doctrinæ & pietati utiliter sacrum munus committi possit. Qui beneficium ecclesiasticum uacans multis & ambitiosis precibus per se, uel per alios petierit; eo facto ita reddatur indignus, vt per biennium in eum neque illud, neque aliud beneficium conferri possit.

Eandem pœnam illis proponimus, qui beneficia ecclesiastica, quæ nondum vacant, postularint, præter eas, quæ à sacris canonibus huic iniquitati constitutæ sunt.

De edicto proponendo in examine eorum, qui præficiendi sunt Parochialibus Ecclesijs.

Prou. 4. par. 3. de examinandi ratione. & quæ ad benefic. collation. attin.

Sefs. 24. c. 18. de reform.

QUIA sacrum Tridentinum Concilium ad prouinciales synodos illam cognitionem reiecit, an expediat, vt ij qui præficiendi sunt parochialibus ecclesijs, ad examen vocandi sint per edictum; re diligenter considerata, statim, vt cum primùm Episcopus parochiale ecclesiam vacare cognouerit, intrà triduum ad cathedralis, & vacantis ecclesie ianuam publicum edictum per totos decem dies, vel aliud longius tempus, eiusdem Episcopi arbitrio, propositum esse iubeat; quo omnes inuitentur, qui volent examinari, vel alios examinandos nominare; vt transacto prælitato tempore, examen confici possit, ac deinde orbaro gregi, ex ea formula quæ in dicto concilio præscripta est, idoneus rector præficiatur.

De examine & inquisitione in promouendis ad Cathedrales ecclesias.

Sefs. 24. c. 1. de reform.

QUONIAM statuit sancta Tridentina synodus, vt in prouinciali synodo forma examinis, seu inquisitionis, aut instructionis nataliũ, vitæ, ætatis, doctrinæ, atque aliarum omnium qualitarum, quas sacri canones, & ipsa Tridentina synodus in promouendo ad Episcopatum postulant, præscribatur; nos hanc formulam, Sanctissimi D. N. arbitrio comprobendam, proponimus.

Cum examen de aliquo ad Episcopatum prouincie nostræ promouendo faciendum erit, Episcopus, in cuius diocesi is maiorem eius anni partem versatus fuerit, mandato à summo Pontifice accepto, ex quinque probatis & doctis ac iuratis, omniq. exceptione maioribus testibus, de eius fide, vita & moribus cognoscat in hunc modum.

An sit bonæ existimationis.

An hæresis nomine, aut schismatis suspectus sit.

An hæreticorum libros legerit, habeatue.

An cum hæreticis versatus fuerit, aut eis aliquo modo fauerit.

An statuto Ecclesie tempore confiteatur, & Eucharistiam sumat, ac Missæ intersit.

An sacris ordinibus sit initiatus, & quæpridem.

An sit criminiosus, vel vitio aut infamia notatus.

An cum aliquo inimicitias gerat capitales, & præsertim in loco Episcopatus.

An filios habeat non legitimos, & cuius ætatis, & quot.

An familiam suam prudenter & catholicè regat.

An bigamus.

An excommunicatus aut suspensus.

An apostata.

An ei publica pœnitentia imposita fuerit.

An aliquando insanierit, aut à dæmone vexatus fuerit.

De natalibus verò, ætate, gradu, & corporis habitu, à duobus vel tribus testibus fide dignis, vel ex instrumentis publicis hoc modo cognoscat. An legitimo matrimonio natus sit.

An hæretici filius, neposue sit.

An trigessimum annum confecerit.

An in vniuersitate studiorum magister siue doctor, aut licentiatus in sacra theologia, vel iure canonico merito sit promotus, aut publico alicuius academie testimonio idoneus ad alios docendos ostendatur.

Et si regularis fuerit, an à superioribus suæ religionis similem fidem habeat.

An aliquo vitio, vel insigni deformitate corporis, & in qua parte laboret.

An comitali morbo tentetur.

De doctrina autem sic periculum faciat.

Adhibitis tribus theologia, totidemq. iuris pontificij peritis, quos, si ibi non fuerint, ex vicinioribus locis accersat, promouendum vndeunque euocatum interroget.

Quid differat inter sacramenta veteris & nouæ legis.

Quot sint ecclesie sacramenta, & quo modo singula nominentur.

Quæ sit eorum materia, forma, minister.

Quod officium presbyteri, diaconi, & subdiaconi; quodue minorum ordinum.

Quæ præcepta diuina, quæue consilia Euangelica. Duos item locos ei proponet interpretandos, alterum veteris, alterum noui testamenti; à mane ad vesperam dato spatio cogitandi.

Quibus interpretatis, percunctantibus etiam aliquid de iure pontificio, ita respondebit, vt etiam si theologus sit, tamen se iuris canonici, in ijs quæ ad Episcopi munus pertineant, non omnino rudem esse ostendat.

His confectis, ex formula præscripta à Sanctissimo D. N. coram eodem Episcopo fidei professionem faciat.

Quod si promouendus in pluribus ciuitatibus vel diocesisibus proximum triennium moratus fuerit; eius fidem, vitam & mores, illi etiã Episcopi in quorum locis sex menses manserit, à summo Pontifice admoniti, vel ab eo qui processum confecerit, rogati, suo testimonio comprobent, idq. scriptum ad eundem mittant, à quo processus confectus sit.

Is verò acta hæc omnia in publicum instrumentum relata, ad sanctissimum Romanum Pontificem obsignata quamprimùm mittat.

De vita & honestate Episcoporum & Clericorum.

Prou. 2. tit. 2. Prou. 3. De ijs quæ ad ord. sacr. & ad cleric. hon. & c. Prou. 4. & 5. par. 3. Prou. 6. de Episcopo.

PIE ac sapienter sancta Tridentina synodus, duce Spiritu sancto, Ecclesie vtilitati cõtulit, cum Episcopis & reliquo clericorũ ordini certas officiorum vias, rationesq. præscripsit; quibus intelligerent, se, cum in Dei militiam adscripti sunt, non ad comoditates, aut voluptates

Sefs. 25. c. 1. de reform.

Eph. 4.

luprates, sed ad labores, ac sollicitudines vocatos esse; & in ijs numerari, quos dedit Deus quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios verò Euangelistas, alios autem Pastores & doctores, ad consummationem sanctorum, in opus ministerij, in edificationem Corporis Christi. quare ipsis diligentissime prouidendum est, ne à recta viuendi via, & ab officij sui ratione deflectant; ne uè quidquam præferant, quod non simplex, castum, integrumq. sit; ut modestiæ, frugalitatis, benignitatis, & quæ nos Deo tantoperè commendat, sanctæ humilitatis, ac uirtutum omnium ceteris exempla præbeant. est enim uberrima docendi ac pascendi ratio eorum, qui pietatem quam profitentur, uitæ integritate & innocentia comprobant; & quæcunque uerbis alios docent, ea factis exprimunt suis; non iam quæ sua sunt quærètes, sed quæ Iesu Christi. Id autem cum omnium clericorum professio requiratur, tum maximè Episcoporum dignitas postulat: qui cum sint mundi lumina, religionis ac pietatis exemplo ceteris præluere debent; neque committere, ut vlla in parte Dei lucem in ipsis collocatam, proprijs tenebris obscurare videantur. quæ in cogitatione obeundi sui muneris, illam Episcopi perfectam imaginem, digito Dei ab Apostolo descriptam, assidue sibi proponunt; *Oportet Episcopum irreprehensibilem esse, sobrium, prudentem, ornatum, pudicum, hospitalem, doctorem, non uolentem, non percussorem, sed modestum, non litigiosum, non cupidum, sed domui suæ benè præpositum.* Hæc autem clericorum, maximeq. Episcoporum studia & officia, si reliquorum oculis auribusq. obuersabuntur; profectò efficiant, ut illi glorificantes *Patrem, qui in cælis est,* magis etiam uitæ exemplis, quàm doctrinæ præceptis ad imitationem uirtutis incitentur. Itaque nos, qui eo consilio huc conuenimus, ut quæ à sacra Tridentina synodo sancita sunt, exequentes, prouinciæ nostræ mores ad optimam christianæ religionis disciplinam conforma remus; ecclesiasticis hominibus certas recteq. uiuendi formulas constituimus; quas, partim à sacra Tridentina synodo summamim expositas, latius explicauimus; partim haustas ex ueterum canonum fontibus, eiusdem concilij auctoritate reuocauimus ad usum, utilitatemq. nostrorum hominum; nonnullis etiam additis, quæ maximè ad huius temporis statum, rationemq. pertinere uidebantur.

De frequenti diuini sacrificij oblatione.

Prou. 2. tit. 2. decr. 16. Prou. 4. par. 3. de Episcopis
Prou. 6. quæ ad cler. disciplin. attin.

Heb. 5.

CVM Pontifices, ut inquit Apostolus, ex hominibus assumpti, pro hominibus constituantur in ijs, quæ sunt ad Deum, ut offerant dona & sacrificia pro peccatis; Episcopus Dominicis & reliquis festis diebus, nisi iure impediatur, Missam celebret.

Tridentini etiam concilij auctoritatem secuti, Sefs. 23. c. 14.
præcipimus sacerdotibus reliquis, cuiuscunque gradus, cõditionis & dignitatis illi sint, ut ijsdem diebus Missam celebrare ne omittant. Curatis uerò; ut præterea ter in hebdomada, aut eò etiam sæpius, quò uel loci consuetudo, uel necessitas crebriorem diuini sacrificij usum postulabit.

Ceteris etiam clericis; ut singulis mensibus, diaconi quidem & subdiaconi bis saltem; qui uerò in minoribus ordinibus, aut etiam clerici tantum sunt, semel sacram Eucharistiam sumat. Qui sine necessaria causa id facere omiserint; parochus eos sui officij admoneat, & nisi paruerint, ad Episcopum deferat.

De dignitate ab Episcopo retinenda.

ALIENTVM est ualde ab Episcopali dignitate, si Episcopi in consuetudine Principum se se deprimant, & abijciant.

Ne igitur Principibus accumbentibus stent ipsi; Ne eo quidem nomine, quòd sumpto à Principibus cibo, Deo gratias agere debeant.

Neque inter Missam, pacem aut Missale illis exosculandum præbeant.

Denique seruent cetera omnia, quæ illis sacra Sefs. 25. c. 17.
Tridentina synodus ea de re grauissimo decreto de reformatio præcepit.

Principes autem summo studio cohortamur, ut meminerint Episcopos eos duces esse, quorum cura & uigilantia fideles ad cælorum regnum diriguntur. quamobrem eos, quo debent honore, prosequantur.

Qui clericus Episcopo, uel alij Superiori cuiusuis generis, quem reuereri & colere debet, maledixerit; Episcopus in eum ex sacris canonibus animaduertat.

De Episcopi uestitu.

Prou. 4. par. 3. de Episcopis.

EPISCOPVS non profano ornatu, aut apparatu; sed fidei & uitæ splendore, sibi auctoritatem quærere debet.

Itaque in uestitu sericum non adhibeat.

Non pretiosis pellibus utatur.

Unguenta ne sumat, ne uè alias odorum suauitates confectetur.

Sit anulo Episcopali contentus.

Ne mulæ, aut equo Episcopali stragulum & ornamentum ex uilluto, aut serico; sed ex corio factum, aut lana adhibebit.

Ephippijs, aut calcaribus, aut frenis inauratis non utetur,

Lineam tunicam, quam rochetum appellant, ex decreto Innocentij III. in concilio generali, in ecclesia & in publico habeat.

Sine talari tunica, quæ ad collum adstricta sit, ac mozeta, neque e cubiculo exeat; neque quæquam, nisi ex familia, admittat; neque eum uestitum antè noctem, uel nisi dimissis omnibus, deponat.

Cap. Clerici, de uita, & honesta. cleric.

Ve-

Vestes, quibus priuatim vtetur, tales omnino sint, vt modestiæ & grauitati consulatur. In itinere quoque tam in diœcesi, quàm extra, eum vestitum habeat, ex quo illum esse Episcopum appareat.

De Episcopi supellectili.

Prou. 4. par. 3. de Episcopis.

IN eius supellectili nihil aureum, aut argenteum sit, præter leuissima, ac tenuissima quædam instrumenta, ad cibum ori adiuuendum comparata.

Nihil auro, argenteo uè ornatum.

Nihil sericum, aut serico distinctum.

Non colorum varietas.

Non aulæ, aut tapetia.

Nihil acupictum.

Nihil variè textum.

Nihil studiosius elaboratum.

Denique non pluris sit artificium & manupretium, quàm rei necessitas postulet.

Simplici tantùm corio, aut panno mensas aliânè sternere liceat.

Signa & tabulas profanarum rerum reijciat.

In ædibus duo tantùm loca vestiri possint, quæ attributa sint Episcopo; alter eius valetudinis causa; alter eorum gratia, qui ad Episcopum conueniunt.

Liceat etiam & hospitem gratia qui accipiendi sunt, habere necessarios apparatus, non tamè diuersi generis, nec maioris pretij, quàm eos, qui ad ipsius usum cõceduntur; ita vt in omnibus humilitas, & modestia Episcopalis eluceat. Equos ne alat, nisi necessarios.

Domesticam omnem luxuriam, in ædificijs extruendis magnificentiam, picturas & inania ornamenta, ac delicias excludat.

Caueat denique, ne quid in eius domo appareat, quod non simplex, ac purum sit; quod non Dei zelum, & omnium inanium rerum contempionem testetur.

Cùm in ijs, quæ ad priuatum usum cultumq. requiruntur, eam moderationem adhiberit, vt sordes & superuacaneum sumptum fugerit; omnem operam, & artificij splendorem ad publicum Dei templorum cultum & ornamentum conferat.

De Episcopi Mensa.

Prou. 4. par. 3. de Episcopis.

ACCUMBENS Episcopus mensæ benedicat.

Et quam decet frugalitatem & temperantiam adhibeat.

In ea præter primam escam, & vnum iurulentum cibum, alterum lacticinium, & duo fructuum genera, vnum aut alterum, vel vt aliquid consuetudini, & hospitem stomacho indulgeamus, tertium ad summum simplicis obsonij ferculum tantùm ei apponi liceat, etiam

quorumuis hospitem causa.

Bellaria, placenta, omniâq. saccato artificiosè condita, ceteraq. escarum lenocinia, exquisita etiam vinorum genera prohibentur.

Adhibeatur verò in eius mēsa lectio sacrorum librorum, vt conuiuæ non solum corporis cibo, sed etiam epulis animæ recreari possint.

Parasiti, sanniones, scurriles ioci, & maledicta non admittantur.

Quemadmodum benedictio cibi caput, sic actio gratiarum clausula esse debet; vt Dei laudes, sicuti par est, vsquequaque celebrentur, & omnia eius benignitati accepta referant.

De Episcopi familia.

Prou. 4. par. 3. de Episcopis. Prou. 6. de Episcopo &c.

EPISCOPVS domui ac familiæ suæ benè præsit; curetq. vt honestas, decorumq. seruetur tam in intimis, quàm in externis, qui enim domum suam regere nescit, nec Dei ecclesiam rectè gubernabit.

Familiæ numerus is tantummodò sit, quo simul ecclesiæ utilitati, & Episcopi necessitati consulatur.

Eum autem vehementer hortamur, vt in familia, quamplurimos possit habeat clericos, qui non nisi clericali vestitu vtantur, & in illis, si commodè fieri possit, minimum duos sacris initiatos, & bonæ existimationis; qui vigilantem, orantem, in opera misericordiæ incumbentem, ac diuinarum literarum mysteria scrutantem Episcopum studiosius attendant, eiusq. actionum & sanctæ conuersationis quasi testes sint, & imitatores.

Habeat deinde ecclesiasticam personam, spectatam & probatam, quæ præfecta sit moribus familiæ, ac de omnium salute sollicita; spiritualem curam sustineat, eamq. bonis & pijs artibus, ac literis præsertim sacris, pro cuiusque sensu & intelligentia, erudiendam curet.

Familiares eius arma ne ferant, nisi in itinere, vel necessitatis causa, idq. Episcopi arbitrati.

Sericum, aurum & argentum, colorumq. varietatem omnino excludentes, nigrum tantummodò vel fuscum colorem in vestibus adhibeant, quibus scissis, aut prætextis ad elegantiam non vtantur.

Calcei inaniter non incidantur.

Non sint turgidæ caligæ, non virgatæ, non sectæ, aut acupictæ; sed simplices, & vnius coloris ac generis.

Denique talis sit domesticorum omnium vestitus, vt ex eo etiam appareat, illos esse ministros ministrorum Dei.

De Canonicis horis non intermittendis.

Prou. 2. tit. 2. de cr. 11. Prou. 3. de iis quæ ad ord. sac. ad cleric. honcif. &c. Prou. 4. par. 3. de vita & hon. cleric.

MALITIÆ, ac negligentie clericorum, qui, quas debent canonicas horas dicere,

B 3 omittunt,

omittunt, occurrere cupientes, ex decreto Leonis X. in Lateranensi concilio, mandamus; vt clericus quicumque, curatum vel sine cura ecclesiasticum obtinens beneficium, si post sex menses ab eo die, quo illud obtinuerit, sine iusti impedimenti causa diuinum officium non dixerit; beneficiorum fructus suos non faciat; sed eos tanquam iniuste perceptos, in eius ecclesie fabricam, vel pauperum eleemosinas erogare debeat. Si verò canonicè admonitus, in eadem negligentia ac malitia persistit, beneficio priuetur. Officium autem omittere, vt beneficio priuari possit, is iure dicat, qui quindecim dierum spatio bis illud omiserit. Quæ pœna, ab ijs qui plura obtinent beneficia, toties repetenda est, quoties huius delicti conuicti fuerint. quanquam illud grauius est, quòd eos omisso officij rationem Deo reddere oportet. Qui verò sacris initiati, beneficia ecclesiasticum non habent, si diuinum prætermiserint officium, præter graue peccatum quod committunt, grauius etiam ab Episcopis in eos animaduertatur.

Qui libri potissimum à Clericis legendi.

Prou. 2. tit. 2. decr. 32. Prou. 3. de ijs quæ ad sacr. ord. & cleric. honest. &c. Prou. 4. par. 3. de vita & honest. cleric.

CLERICI, postquam decimum quartum annu attigerint, vt legè Domini, in cuius forte sunt, dies nocteque meditari possint; habeant sacrorum librorum si non copiam, certè necessarium delectum; omnino verò Testamentum vetus & nouum, Catechismum Romæ edendum, cum primùm in lucem prodierit, factum Tridentinum concilium, Constitutiones has nostras, & diœcesanas proprii Episcopi, Calendarium festorum dierum, quod Episcopi in sua diœcesi singulis annis edendum curabunt. Parochi verò, vt ecclesiasticos ritus cognoscere, recteque curam animarum ministrare possint, præter eos libros, quos supra diximus, sibi etiam comparent Homiliariu ab Episcopo eligendū, Summā Antoninā, vel aliā ab Episcopo delectam, & quos præterea ab eis legi Episcopus iusserit. Hortamur autem, vt in lectione Pastoralis sancti Gregorij, & sancti Ioannis Chrylostomi de sacerdotio assidue versentur.

De Clericorum vestitu, & reliqua vitæ moderatione.

Prou. 2. tit. 2. decr. 31. Prou. 3. de ijs quæ ad ord. sacr. ad cler. honest. &c. Prou. 4. par. 4. de vita, & honest. clericorum. Prou. 5. par. 3. quæ ad cler. honestat. attin. Prou. 6. quæ ad cleri discipl. attinent.

Decr. de refor. Sefs. 14. c. 6. Edictum de habitu clericali.

EPISCOPI, ex sacri Tridentini concilij auctoritate, per edictum ad mensem ab eis proponendum, moneant omnes, & quascunque ecclesiasticas personas, quæ aut sacris initiatae sint, aut dignitates, personatus, officia, beneficiae qualiacunque ecclesiastica, etiam simpli-

cia obtineat, etiam si studij causa absint, & in gymnasijs publicis, aut vbiuis locorum sint; vt qui in prouincia manent, ad duos menses, qui verò extra prouinciæ fines, ij ad quattuor, clericalem habitum sumant, ordini suo ac dignitati congruentem; hac constituta pœna, vt qui non paruerint, si in sacris ordinibus sunt, ab omni ordinum suorum munere sint suspensi, & beneficiorum suorum omnibus anni vnus fructibus iure ipso priuati sint; quos Episcopus pijs locis arbitrio suo attribuet.

Sin autem beneficium ecclesiasticum nullū obtinent; alias pœnas luant, Episcopi iudicio.

Si qui autem post mensem, transacto tempore, in edicto ad clericalem habitum sumendum præscripto, eum vel non suscepisse, vel susceptum abiectisse conuicti fuerint; officijs ac beneficijs ecclesiasticis priuentur; & seuerè præterea ab Episcopo puniantur.

Presbyteri, diaconi, subdiaconi, ceterique clerici, clericali tonsura sint insigniti, ad eam formā, quam ratio vniuscuiusque ordinis, Episcopi arbitrio postulabit.

Tonsura clericalis.

Ita sint abraaso capillo, vt tonsura conspicua sit omnibus.

Comam verò, & barbam ne studiosè nutriant; capillis simplicem cultum adhibeant.

Barba ab superiore labro ita recidatur, vt pili in sacrificio Missæ, Christi Domini corpus & sanguinem sumentem non impediunt.

Ne in habitu clericali aut studiosius exquisita cultus elegantia, aut nimis abiecta negligentia, & affectatæ fordes appareant.

Habitus clericorum qualis.

In omni vestitu color tantum niger adhibeatur; nisi fortassè alium colorem requirat dignitatis gradus.

Omnem habitus & ornamenti nouitatem clerici fugiant.

Ne serico vestimento aut ornamento, domi aut foris vtantur.

Iubemus verò illos laneum, & ei ordini decorum vestimentum adhibere.

Reticulum, aut subbirretum, vt vocant, ne ferat, nisi valetudinis causa, & sine redimiculis. Camisas ad collum, & ad manus crispas & rugosas, vel artificio elaboratas rejiciant.

Collare, quod dicunt, simplex ac modicè latū, honestè reclinetur.

Externa vestis simplex ac talaris erit, quæ neque à ceruicibus in tergum reflectatur; sed apto ad collum nodo decentissimè annexa sit.

Toga verò, quod mantelletū vocant, aut æquetur cum tunicæ lōgitudine; aut nemini permittatur, nisi sit ex numero Prælatorū, quibus ex dignitatis gradu, iudicio Episcopi debeat. Interior eiusdem generis ad talos demittatur; quam tamen pro hominum genere, proque loci natura ac conditione, Ordinariorum arbitrio, in aliquibus moderandam relinquimus.

Pallium, quod Ferrarolum appellant, ne sumant, nisi per pluias; tum verò nec à collo plus duobus digitis emineat; neque eo sine talaribus

lari toga vel tunica vtantur .

Veruntamen si iter faciendum sit , illis vti liceat habitu contractiore , & ad iter accommodato ; sed simplici , & in quo honestas & deorum ordinis eluceat .

Turgidis caligis & disiectis abstineant .

Calceos & crepidas ad elegantiã non incidant .

Torques, armillas, ac monilia respuant .

Anulum non induant, nisi quibus propter officij manus, aut honoris gradum sit iure concessus : quo loco , & vnico , nec magni pretij , contenti sint .

Mensa & reliqua .

Quęcunque autem de Episcoporum mensa, eiusq. benedictione & cibus, lectione & gratiarum actione, suppellectili, auro, argento & serico, cubiculorum apparatu, ædificiorum magnificentia, superuacaneis sumptibus, priua a moderatione, templorum cultu & ornamento, familiarę cura & institutione, eiusq. vestibus, eorumuẽ modo, colore & ornamentis, equorum numero, & si quę alia decreta sunt, quę non sint Episcoporum tantum propria; eadem a clericis quibuscunque, cuiusuis conditionis, ordinis & dignitatis sint, accuratę seruari iubemus; etiam si in alienis ædibus, aut cum propinquis habitent .

Meminerint autem, in quibusdam, quę Episcopis permilla, ipsis communia esse possunt, eõ maiorem sibi moderationem adhibendam esse, quõ dignitatis gradu Episcopis sunt inferiores .

Si quis personatus vestes clericales, aut monachales, vel ad eorum formam induerit; & is qui eas assumpserit, & is qui accommodarit, graues penas subeant .

De Clericalibus ædibus .

Prou. 2. tit. 2. de cr. 34. Prou. 3. quę ad cleric. honest. item de Parochis. Prou. 4. par. 3. De parochijs, &c. Prou. 6. quę ad cleri disciplin. attin.

Cohabitatio clericorum cū feminis prohibetur .

Q V O N I A M non solum malum cauere, verum etiam omnem mali suspicionem fugere oportet, ne in cuiusquam offensionem incurramus; in ædibus ad clericorum, aliorum uẽ clericorum domicilium & vsu adificatis, aut alijs in quibus ipsi habitant, feminas quascunque, etiam quouis sanguinis, cognationis, aut affinitatis uinculo eis coniunctas, habitare prohibemus; nisi Episcopus in alicuius urgenti necessitate, aliter faciendum esse duxerit, cuius conscientiam in hoc ualdẽ oneramus .

Aedes clericorum laicis non locandę .

Ne parochi, aut omnino clerici, quauis etiam dignitate præditi, ecclesię, etiam si commendata sit, ædes aut earum partes, in urbe aut in oppidis positas, in quibus ipsi habitare soleant, aut debeant, ullo modo laico locent; nisi ecclesiã magna præmatur inopia, & ea domus commodẽ Episcopi iudicio diuidi possit .

Si uerõ ædes extra urbem & oppida ruri sitę sint, locandi facultatem habeant; modõ earum diuisio, eiusdem Episcopi iudicio, rectẽ & commodẽ fieri possit .

Caueat etiã Episcopus, ne in urbe, aut extra, huiusmodi ædes, uel alię ab ecclesiã seiunctę, uel etiam si patrimonij sint, ac proprię, locentur ijs, quorum fidem, uitam more suẽ suspectos esse iudicauerit .

Canonici cathedraliũ & collegiatarum ecclesiarũ habitent in canonicalibus ædibus, in quibus comodẽ Episcopi iudicio commorari possunt : Canonicorum habitatio .

qui inspectis ædibus, si quid reparandum, insti tuendum uẽ sit ad habitationis commoditatem, pro modo fructuum præbendę, ab eo qui canonicatum obtinet, reparari ac restitui iubeat . quo factõ, curet, ut in illis ædibus habitent . qui bus si abesse, etiam iusta de causã contigerit; ne mini præterea, nisi canonicus sit, in eis habitandi facultas concedatur sine iussu Episcopi .

Quarum ædium atrium ubi claudi potest, una clauẽ concludatur; quę a Decano, uel alio, Episcopi & Capituli arbitratu asseruetur .

Quota autem hora atrij ianua aperiri, claudi uẽ debeat; quidq. ad honestẽ ibi uiuendum pro loci ratione requiratur, iudicium sit Episcopi .

Rectores parochialium, seu curatarũ ecclesiarum, quicumque sint, in earum ædibus tantum habitent, ibiq. cibum & somnum capiant; nisi aliud Episcopus censuerit ex causã necessaria . Parochorũ domicilium .

Clerici ne de nocte post primam horam, nisi ex iusta causã, & cum lumine, domo exeant .

De armis, ludis, spectaculis & eiusmodi a Clerico uitandis .

Prou. 2. tit. 2. de cr. 32-33. & 34. Prou. 4. par. 3. De vita & honest. cler.

C L E R I C O R U M arma, sunt orationes & lacrymę .

Idcirco edicimus, ne clerici arma cuiusuis generis ad offensionem, uel etiam ad defensionem ferant, exceptis cultellis ad domesticũ uitę usum accommodatis; nisi fortẽ extra ciuitatem suspectis locis iter eis faciendum sit . Arma .

Quid si Episcopus probabili iustaq. de causã id eis permittendum iudicauerit; tunc scripto impetrata uenia, ipsis uti liceat; non tamen publicẽ, nisi rei, aut facti necessitas postulet .

Omnino balista, hastis & sclopeto, telis alijsq. huius generis instrumentis ipsis interdiciamus .

Clerici personati non incedent .

Choreas priuatas aut publicas non agent, nec spectabunt . Spectacula & ludi .

A uenatione abstinebunt .

Fabulis, comædijs & hastiludijs, alijs uẽ profanis & inanibus spectaculis non intererunt; ne aures & oculi sacris officijs addicti, ludicris & impuris actionibus, sermonibusq. distracti poluantur .

Clericalis ordini hominibus omni genere salutationis, & ludi, præsertim uerõ alex, & tesserarum ac talorum interdiciamus .

Prohibemus etiam globos, qui malleis ligneis impelluntur; item follis ludum, id est, pilę maioris .

Nec

Nec solum ludere volumus; sed eos ludori in spectatores esse nolumus, aut quenkquam ludentem in ædibus suis permittere.

Si autem valetudinis interdum causa, parua pilla, aut alio non indecoro eiusmodi exercitationis genere vti contigerit; nec publicè id faciât; nec pecunia intercedat in ludo, nec quidquam, quod facile pecunia æstimari possit.

Rom. 13.
Coniunia fu-
gienda.

Non in comessationibus & ebrietatibus, sed ut sobriè viuamus, prædicat Apostolus. idè clerici minùs honestis conuiujs ne inter sint, neud adhibendum quemquam incitent.

Quod si interdum solemnibus festis diebus, vel cum sacrorum, aut exequiarum causa in vnum congregantur, aliqui sint inuitandi; ne plures lex, & eos clericos, ad suam mensam adhibeât.

Cauponæ.

Vt flagitij occasionem, quæ in cauponis & tabernis deesse non solet, clericis adimamus; cauponarum aditu & vsu eis omnino interdiciamus, nisi in itinere necessitatis causa. quo loco cum mulieribus ne discumbant.

Monemus autem Episcopos, & vehementer hortamur, vt in singulis eorum ciuitatibus curent parandum vnum, aut alterum pudicum & honestum diuersorium, quò suarum diœcesium clericis rusticanis necessitatis causa conuenire liceat; nec in eo hospitio improbis, aut nequam hominibus locus sit; neud feminis vll modo; sed tantum clerici, ac religiosi viri, si fieri possit, in eo recipiantur.

De negotijs secularibus à clerico fugiendis.

Prou. 2. tit. 2. de cr. 3. Prou. 5. par. 3. quæ ad cleric. honest. attin.

QVI Deo militat, implicare se negotijs secularibus prohibetur; idcirco edicimus.

Ne clericus sacris initiatus, aut ecclesiastico beneficio præditus, coram iudice seculari, aduocati aut procuratoris nomine causas agat; nisi ab alijs in iudicium vocatus, suam vel ecclesiæ suæ, propinquorum etiam, si necesse erit, & miserabilium personarum causas, ab Episcopo facultate priùs scripto concessa, tueatur.

Ne in profanis negotijs officium tabellionatus exerceat.

Ne artem medendi faciat.

Ne in negotiationibus & mercaturis se interpretem & medium interponat.

Negotiationem etiam omnis generis omnino prohibemus.

Artes verò honestas concedimus, vt aliquid manibus suis lucretur, quo sibi quæ ad victum necessaria sunt, comparare possit.

Ne aliena prædia lucri causa conducat.

Ne aliorum tutelam aut curam suscipiat.

Ne pro alijs fideiubeat.

Ne alicuius Principis, aut alterius negotiorum procurator sit, sine facultate ab Episcopo priùs per literas impetrata, singulis annis renouanda. Neud parùm memor ordinis ac dignitatis suæ, sit in famulatu laicorum, etiam Principum, eo-

rumuè quibusuis alijs obsequijs; nisi cui ex causa, & ad officium sacerdotali munere non indignum, Episcopus huius rei potestatem antè scripto fecerit. Huiusmodi autè licentiæ scripto permissæ quotannis renouentur; alioquin irritæ ac nullæ sint.

Neud præcursor, aut assecla faminarum, aut eis discumbentibus adsistat, aut ancilletur.

Qui autem huiusmodi saculatia negotia exercendi facultatem, seu dispensationem impetrarit; intrà duos menses Episcopo exhibeat. qui concessas antè sacri Tridentini concilij confirmationem; auctoritate generalis Bullæ Sanctissimi D. N. Pij IIII. Pont. Max. nõ admittat.

Æditæ 7. calen.
Febr. 1564.

Quæcumque in hac vniuersa, quæ ad vitam & honestatem clericorum pertinet, parte, varijs titulis expressa præcepta continentur; efficiat Episcopus, vt ea omnia ab omnibus, ad quos spectat, diligenter & inuiolatè seruentur.

Qui verò clericus, cuiusuis etiam gradus, ordinis, dignitatis, in aliqua re ijs non obtemperarit; is aut salutarè pœnitentia, aut pecunia, aut suspensione ab ordinum munere, & beneficiorum administratione, aut ipsis etiam beneficijs, aut carcere, aut exilio, aut pluribus simul ex ijs pœnis, aut etiam grauioribus pro modo culpæ Episcopi arbitratu muletur.

Qui iterum in eadem re peccarit; duplicata is pœna pro ratione criminis ab eodè plectatur.

De Residentia.

Prou. 2. tit. 2. de cr. 3. Prou. 3. quæ ad cleric. honest. & c. ibidem de Parochis. Prou. 4. par. 2. quæ pert. ad sac. ord. prope finem. ibidè de Parochijs. & c. Prou. 5. par. 3. De residentia.

DE C R E V I T sacra Tridentina synodus, vt Sess. 23. c. 1. de cr. de refor. ij qui non legitimè à suis ecclesijs abessent, pro rata temporis absentia, ecclesiarum quibus præessent, fructus suos non facerent; sed vt in fabricâ ecclesiæ, aut in pauperes loci erogarent. quod si non exequerentur; statuit, vt eorum superiores ecclesiastici, omittas ab illis huiusmodi officij partes ipsi susciperent.

Si qui igitur prouinciæ nostræ Episcopi, post confirmationem concilij Tridentini, in ecclesijs suis, ex eiusdem concilij præscripto non resederunt; neque Metropolitanum, aut eo absente, antiquiorem prouinciæ Episcopum intrà mensem docuerint, causam suæ absentia, Sanctiss. D. N. vel Metropolitanum, vel antiquioris Episcopi scripto comprobata esse; aut se fructus illos, ijs quibus eiusdem sacri concilij decreto propterea debebant, perfoluisse; nos illâ ipsam fructuâ partem iam nunc Hospitali vniuersitatis, cuius illi sint Episcopi, quod maioribus prematur sumptibus, in vnum pauperum loci erogandam assignamus. & si id Hospitali intrà duos menses eos fructus auctoritate Superioris ecclesiastici non exegerit; alteri Hospitali eiusdem ciuitatis, quod in eorandè fructuum petitione iudicio præuenierit. Quod si aut nullum in ea sit Hospitali, aut quæ sint Hospi-

Episcopi non re-
sidentes.

Hospitalia, sex mensibus eos fructus non exegerint, fabricæ ecclesiæ attribuimus.

Si qui uerò posthàc abfuerint, fructus quos suos nō fecerint, iam nunc eisdem locis, qua supra dictum est, ratione adscribimus; nisi ipsi Episcopi intrā tres mēses à die absentiae, ijs qui bus ex concilij decreto debent, persoluerint.

Itaque mandamus Hospitalium & fabricarum administratoribus ac procuratoribus, cum denunciatione etiam periculi eorum cōscientiæ, ut totam summam sine ulla uel pacto, uel remissione primo quoque tempore exigant.

Statuimus etiam, ut ex Capitulo singularum cathedralium ecclesiarum, tres primi præsentes, singulis sex mensibus, Metropolitanum, uel eo absente, eundem antiquiorem prouinciæ Episcopū certiore faciant, an eorum Episcopi in suis ecclesijs resideant; & qui, & quamdiu ab eis abfuerint; sin minùs, iisdem distributionum unius mensis fructus suos non faciant.

Curat

In reliquis etiam inferioribus curatis beneficijs, si qui post confirmationem concilij abfuerint sine licentia, ab Ordinario scripto permissa, quā ad mensem eidem Ordinario exhibere uolumus; uel non probarint se eos fructus, quos pro rata temporis absentie suos nō fecerunt, ijs quibus ex eiusdem Tridentini concilij debebantur, soluisse; eos omnes iā nunc reficiendis & ornandis eorum ecclesijs attributos esse decernimus. quam attributionem Episcopi, quorum cōscientiæ hoc onus imponimus, ad sex mēses, implorato etiam si opus sit, Principum & Magistratum auxilio, omnino exequendam curabunt.

Quòd si contigerit, eos qui propter absentiam à suis beneficijs fructus suos non fecerint, ipsis beneficijs postea cessisse; curent Episcopi, ut uel ex fructibus pensionum, si quæ illis qui cesserint, fuerint reseruata; uel ex eorum bonis, cuiuscunque illa generis sint, satisfiat Ecclesiæ.

Qui si in his negligentes fuerint, sciant se prima quoque prouinciali synodo, prætermisisti huius officij rationem reddituros esse.

Si quid intercesserit, quamobrem id minùs exequi possint, ad Metropolitanum referant; ut ad rem conficiendam ipse quoque suam operam conferat, & in ea auctoritatem Sanctissimi D. N. interponendam curet.

Quoniam uerò multorū beneficia curata obtinentium, ea est contumacia, ut neque decretis Tridentini concilij, neque constitutione Sanctissimi D. N. Pij IIII. neque Episcoporum edictis moniti, adduci possint, ut beneficiorū suorum residentiae præsentes satisfaciant; statuimus, ut Episcopi ad mensem edicto proposito, iubeant omnes, in eorum ciuitatibus, diocessibus uel beneficium eiusmodi in titulum, uel commendam obtinent, si in prouincia illi sunt, ad duos menses; si extra, ad tres, ad eadem beneficia accedere, in ijsq. residere; ea propostis in edicto pœna, ut qui non parue-

rint, etiam si præter curatum illud beneficiū, dignitates, personatus, aut canonicatus in ecclesijs etiam cathedralibus obtineant, præter pœnas, quæ eodem concilio, & Pij IIII. constitutione contrā non residentes propositæ sunt, ordinum suorum munere, officio uel suspensi, & eo beneficio iure ipso priuati censeantur.

Transacto tempore in edicto præstituto, Episcopi eos qui non resideant, propositam priuationis pœnam subisse declarent.

Interim uerò eos fructus, quos suos absentes non faciunt, iisdem Episcopi suo arbitratu, aut ecclesiarum fabricis, aut pauperibus loci adiudicent.

Intrā mensem publicè edicant Episcopi, ut quibuscunque studij causa non residendi in beneficijs curatis licentia permissa est; eam suo quisque Episcopo intrā spatium trium mensium exhibeat. qui si illam à die confirmationis sacri concilij Tridentini, ad diem regulæ à Sanctissimo D. N. Pio IIII. latæ compererit, nisi, quemadmodum ab ipsa præscribitur, Ordinarij consensus accesserit, nullam & irritam declaret; proptereaq. eum, qui huiusmodi facultatem impetrarit, ex decreto concilij Tridentini residere cogat in ipso beneficio.

Facultas absentie studiorum causa.

Die 24. Nouemb. 1564.

In ijs autem facultatibus absentiae studiorum causa, quæ deinceps concedentur, hæc necessariò ponenda sunt.

Ut uerè in publico, celebriq. gymnasio, Theologiae, uel sacris canonibus studeant.

Ut minores sint triginta annis, aut fuerint, cum in publico gymnasio iisdem studijs operā dare cœperunt, quæ nunc cupiunt absoluere.

Ut illud beneficium, antequam sacrum Tridentinum concilium à Sanctiss. D. N. Pio IIII. confirmaretur, obtinuerint.

Ut intrā annum, ad ordinem saltem subdiaconatus promoueantur.

Ut singulis sex mensibus Episcopo scriptū sui Doctoris exhibeant; quo is ipsos in eo studij genere proficere testetur. quod etiam Episcopus secretò ab alijs cognoscere studeat.

Quòd si omnes supra scriptæ conditiones in licentia expressæ non fuerint; aut is qui impetrat, qualitates omnes quæ in scripta licentia requiruntur, non habeat; aut quæ ipsi seruanda proponuntur, deinceps non præstiterit; facultates irritæ ac nullæ sint: & qui impetrarit, sciat se fructus suos non fecisse, neque facere; ac pœnis quæ non residentibus propositæ sunt, teneri.

Concedatur autem ad quinquennium tantum, ab eo die numerandum, quo eum in publico gymnasio Theologiae aut sacris canonibus constet operam dare cœpisse.

Quicumque plures parochiales ecclesias retinentes, intrā tempus à sacro Tridentino concilio præstitutum, non dimiserunt; eos Episcopi intrā duos menses beneficijs omnibus ecclesiasticis iam ipso iure priuatos esse declarent.

Sefs. 24. c. 17. Pluralitas ecclesiarum parochialium tollenda.

Fructus uerò, & quos ex eodem decreto suos facere

Sefs. 6. c. 1.
Sefs. 23. c. 1.
edita 7. Calen.
Decemb. 1564.

facere non potuerunt; & qui deinceps, quamdiu vacauerit ecclesia, percipientur, fabricæ vel ornamentis eorundem beneficiorum, ut magis expedire censerit Episcopus, iam nunc attribuiamus; excepta tamen congrua portione, idoneis Vicarijs ab Episcopo assignanda; quos ipse, facta declaratione, statim in illis ecclesijs constituere debbit.

Aliorum ecclesiarum residentia.

Sess. 6. c. 2.
Sess. 24. c. 12. in
decr. de refor.

Præterea, quæ ecclesiastica quæcunque beneficia obtinent, in quibus, & si curata non sunt; tamen residere iure, vel consuetudine debent; si muneris suo defuerint; in eos Episcopi, & illis pænis quæ à sacro Tridentino concilio statuta sunt, & alijs arbitrio suo seuerè agant; fructusque quibus ex eodem concilio mulctandi erunt, pijs locis attribuant.

Vt autem Episcopi pænas de cõtumacibus in hoc genere possint sumere; statuimus, ut in singulis collegiatis & cathedralibus ecclesijs, singulis tribus mensibus, tres primi ex Capitulo præfentes, Canonorum, & eorum qui præpositi ecclesijs, & aliorum qui in eis huiusmodi beneficia possidentes, non resideant, nomina ad Episcopum deferant.

Parochi verò Episcopum admoneant, si qui intra fines suæ parochiæ, eiusmodi habentes beneficia, quæ personalem item residentiam requirant, non resideant.

Vicarij etiam foranei eandem diligentiam adhibeant, si qui curati, in regione sibi ab Episcopo commissa, non resederint.

Qui huic officio deerit, sicuti Episcopo videbitur, plectatur.

De diligentia ab Episcopo adhibenda in statu vniuersi cuiusque Parochiæ cognoscendo.

Prou. 3. de Parochijs. item de ijs quæ ad matrim. scilicet pertinet. item de ijs quæ ad episc. forum pert. prope finem.

Ezech. 3.
Prou. 27.

S V M M A M vim ac necessitatē habet illa Domini sententia, *Speculatorem dedi te domui Israel; & alio item loco, Diligenter agnosce vulgum pecoris tui, & considera super greges tuos;* ut Episcopi quanta maxima possunt diligentia, obieruent sibi commendatum gregem, neque ab eo vinquam oculos deiciant, quid ei opus sit animaduertentes, ut ex Prophetæ sententiâ, *confractas partes alligare, infirmas consolidare, ægrotas sanare, abiectas oues reducere, perditas requirere & recuperare possint.*

Ezech. 34.

Quoniam verò lustrare omnia proprijs oculis nequeunt, in singulis parochijs deligant certos, ac probatos viros; qui inuestigent, an populus ambulet in vijs Domini; an aliquid sit, quod Episcopi cognitionem & medicinam desideret; an aliquid, quod corrigi & emendari debeat: quæque compererint, fideliter ad Episcopum deferant.

Parochus etiam librum habeat, in quo omnium qui in eius parochia sunt, nomina & cognomina quamprimum describat, singulorumque se-

xum, ætatem, & statum. In eo deinceps describat & recenter natos, & mortuos, & in parochiam habitatum venientes, & inde emigrantes. quem librum Episcopo, quoties is petierit, vel inspiciendum, vel describendum dabit.

Obseruabit etiam suæ parochiæ novos inquilinos; de quibus eorum orthodoxa fide, & sacramentorum perceptione, de quibus mulieribus quas secum habuerint, an matrimonij, cognationis, & affinitatis vinculo verè coniunctæ sint, an impudiciæ nomine suspectæ, ab eo sacerdote in cuius parochia proximè habitauerint, & à parochiæ incolis accuratè cognoscet.

Inquirat autem studiosè de pauperibus suæ parochiæ, præsertim pueris orphelinis, de viduis, orphanis, pupillis, ægrotis, senio confectis, alijsque personis, temporali, vel etiam spiritali misericordia indigentibus; quibus & ipse pro viribus opulari, & alios suo exemplo & hortatu ad id officium incitare studeat.

Præcipuè verò de ijs omnibus sapè certiosem faciat Episcopum, ut qui communis eorum pariter est, ijsdem paternam curam & pietatem, quacunque poterit ratione præstet.

Quamobrem etiam Episcopus quotannis per sacra quattuor anni tempora, suæ ciuitatis parochos adhibebit; & illis de eorum animarum statu, quarum curæ præpositi sunt, diligenter interrogatis, omnia commemoret, quæ eorum officij munus contineant; eisque & doctoris diligentiam, & pastoris vigilantiam præstabit.

De Vicarijs Foraneis constituendis.

Prou. 2. tit. 2. decr. 30. Prou. 4. par. 3. de Parochijs. &c. in fine. Prou. 5. par. 3. quæ ad synodum. &c. Prou. 6. quæ ad synodum. &c.

V T Episcopus in vrbe etiam extemum gregem facilius quasi præfens intueri, & curare possit; deligat aliquot probatos sacerdotes: quibus singulis imposito Vicarij foranei nomine, tribuat certas regiones diocesis suæ. Id autem munus ad Archipresbyteros, Archidiaconos qui in diocesi sunt, & Præpositos, aliosuè ecclesiastica dignitate præditos, quos idoneos iudicauerit, potissimum deferet; si minus, ad alios Rectores, qui apti sint ad huiusmodi officium.

Vicariorum electio.

Eorum officium in habendis Congregationibus foraneis.

Hi autem Vicarij regionis sibi per Episcopum commissa, presbyteros cuiuscunque conditionis, curam animarum habentes, semel singulis mensibus modò in vnam, modò in aliam eius regionis parochialem ecclesiam cogant: idque in orbem eodem ordine semper faciant.

Pridiè eius diei, quàm in vnum locum conueniant, peccata sua omnes confiteantur; sequenti die, in ea ecclesia in qua coacti fuerint, Missam singuli celebrent.

Tum vniuersi in choro Missam conuentualem pro mortuis, vel de sancto spiritu, solemniter cantent; in qua eorum aliquis, à Vicario prius admonitus, concionem ad populum habeat.

Con-

Confectis factis, & habita processione circa cœmeterium, orationibusq. consuētis, in domo Rectoris illius ecclesiæ vnico tantum ferulo contenti, ea qua decet modestia, & charitate cibum capiant.

Deinde conferant inter se, quæ ad boni pastoris officium, & ad curam animarum rectè getèdam pertinent: & cōsulant de difficultatibus & incommodis suæ parochiæ, quorum explicatio, vel remedium, aliorum consilium & operam requirant.

Iidem autem Vicarij libellum de casibus conscientiæ, Episcopis ac sedi Apostolicæ reseruat, Metropolitanis cura edendum, reliquis sacerdotibus legent; & aliquot capita tum harū constitutionum, tum earum, quæ in synodo diœcesana decernentur, simulq. quidpiam ex probata summa de casibus conscientiæ explicabunt.

Præcipuè autem de presbyterorum vita & moribus quærant, & quales se in pastoralis præbeant cura.

An eorum culpa diuini in ecclesia cultus desideretur.

An re ipsa præstentur ea, quæ Episcopi, vel alij eorum nomine in ecclesiarum necessitatem, earumue reparationem impendi iusserint.

An libros habeant, quos ex decreto nostro habere debent.

An reliqua in hac synodo decreta seruentur.

De his omnibus, & si quid propriè mandarit Episcopus, deq. alijs, quæ ad vtilitatem animarum Episcopi cognitionem desiderant, ipsium per literas diligenter certiore faciant.

Quando Episcopum adeat.

Quoties in urbem venerint, primum Episcopum adeant; deq. eorum statu, qui sibi commissi sunt, accuratè doceant.

Illis Curati obtemperent.

Curati verò quicumque, etiam si quauis dignitate præditi, in ijs, quæ ad officium suum spectant, Vicarijs quos diximus, obtemperent.

Quòd si aliqui ad conueniendum negligentes, vel ad mandata eorundem Vicarij exequèda contumaces fuerint; Episcopi in illos pro modo culpa animaduertant.

Amoueri possint ab officio.

Hi autem Vicarij, voluntate Episcopi ab officio amoueri semper possint, ac si malè id administrarint, pœnas dent, eiusdè Episcopi iudicio.

De Visitatione.

Prou. 2. tit. 1. decr. 6. Prou. 4. par. 3. de visitatione. Prou. 5. par. 3. quæ Syn. congreg. & visitat. attin. Prou. 6. quæ ad visitat. pertin.

Visitationis necessitas. Sess. 24. c. 3. de cr. de refor.

Inter Episcopalis officij munera, præcipua est, & ad salutem gregis maximè necessaria visitatio. idè monemus Episcopos omnes, vt singuli ex decreto sacri Tridentini Concilij, ecclesiã suam, ac diœcesim visitet intrà tempus, ab eodem concilio præstitutum.

Finis.

Meminerint autem visitationem ad salutem eorum, qui visitandi sunt, institutam esse. quamobrem illis maximè propositum esse debet, vt

in eis incorruptam, orthodoxamq. doctrinã, probaram morum disciplinam tueantur, ac restituant.

Visitationis ordo is adhibebitur, vt primum ciuitatè, deinde diœcesim visitent; nisi fortè aliud Episcopo videatur. In ciuitate cathedralis ecclesia primo loco visitetur; tum singulæ collegiata; deinceps parochiales omnes; quò & parochi, & quicumque præterea sacerdotes & clerici in parochijs commorantur, euocandi sunt, Scholas, seminaria, sodalitates, Hospitalia, ac cætera pia loca visitantes; studiosè ac diligenter inspicient.

Studebunt verbi Dei prædicatione, vehementi cohortatione, ad religionem, vitæ innocentiam, pacemq. & concordiam omnes adhortari.

Si verò priuata admonitione opus esse intelligent, in eam docendo, arguendo, obsecrando pro rei, personæ, ac temporis ratione incubent. Confirmationis sacramentum, ubi opus erit, ministrabunt.

Omnes ad pœnitentiã cohortabuntur; & quos aliquo peccato teneri cognouerint, cuius absolutio Episcopo reseruata sit; eos piè confitentes, & humiliter veniam petentes, vel ipsi, vel per alios ad id munus delectos, absoluent.

In singulis locis à iuris etate, usu & probitate commendatis, de omnibus, subtiliter inquirent, quæ eos pro officij sui munere scire oportebit.

Ecclesiam & eius partes omnes inspicient.

An eo cultu & nitore teneatur, qui domum Dei decet; & si quid restituendum, reparandum, reconcinnandumue sit; iubeant ab ijs, ad quos pertinet, refarciri.

An sanctorum reliquiæ, tutò, ornatè, decenterq. conditæ asseruentur.

An quæ de sepulcris, ac cœmeterijs à nobis sancita sunt, re ipsa præstentur.

Si consecranda sint altaria, consecrabunt.

Si qua ecclesia aut cœmeterium pollutum sit, reconciliabunt.

Videndum etiam, an desint uestes, libri, calices, patenæ, corporalia & reliqua eius generis instrumenta & ornamenta, quæ ad altaris ministerium & ad diuina officia sint necessaria.

An illa mundà & purgata seruentur.

An Missæ, aliaq. diuina officia, qua oportet pietatè ac deuotione celebrentur.

An ecclesiæ libri, vetera scripta, instrumenta & priuilegia custodiantur.

An eorum extet ratio, quæ in inuentarium relata sunt.

Tum de dignitatibus, canonicis, & alijs ecclesiæ ministris quærendum erit.

An ritè sint ordinati.

An ordinibus initiati, quos eorum officij munus requirit.

An ecclesias, beneficia, seu ecclesiastica officia legitime obtineant.

An in ea se quisquam intruserit.

An resideant, & administrationi sacramentorum, & Missarum, diuinorum officiorum celebrationi

Ordo. Prestanda ab Episcopo in visitatione.

Quæ inuestiganda, & cognoscenda in ecclesijs.

De dignitatibus canonicis, &c.

lebrationi, & anniuersariorum perfolutioni, alijsq. oneribus & muneribus satisfaciant.

Quæ sit eorum uitæ, ac morum ratio, qui uestitus, quibuscum uersari soleant, qualis sit eorum familia.

An fordibus, & illiberalibus artibus & ab eorum gradu alienis, operam dent.

An ecclesiæ iura, & bonorum ecclesiasticorum possessionem defendant.

An eorum fructus rectè dispensent.

An pacem inter se habeant; se in aliorum pacificationem interponant, inimicitiarum & odiorum causas tollere studeant.

An populus piè uersetur in ecclesia; Missamq. & alia diuina officia reuerenter attendat.

In Parochiis. In parochijs præter ea omnia, quæ diximus, uideant.

An parochi ex decreto, in hac synodo edito, libros habeant, in quibus baptizatorum, confirmatorum, compatrum, eorum qui matrimonio coniunguntur, ac mortuorum nomina & cognomina describantur.

An ritè sacramenta præbeantur.

An sacrosanctum Eucharistiæ sacramentum, Chrisma, & reliqua sacra, ea munditiæ cura, & custodia qua debent, conseruentur, & suo tempore mutentur.

An Eucharistia piè & honorificè, prosequente fidelium comitatu, ad ægrotos adferatur.

Sefs. 24. decret. de refor. matr.

An legitimè matrimonia, & in ecclesia, adhibitis ex decreto Tridentini concilij denūciationibus, debito tempore contrahantur.

An suæ curæ commissas ecclesias, maximè diebus festis, deserant, ut inseruiant alienis.

An Dei uerbum prædicent, & pueros rudimentis fidei instruant.

An libros, quos nos in hac synodo habendos præscripsimus, habeant.

In populo. Denique dispiciant, an in populo sint hæretici, usurarij, concubinarij, aliq. flagitiosi & facinorosi homines, qui inimicitias gerant, qui Quadragesimam, alia ieiunia, festos dies, & reliquos ecclesiæ ritus non seruent; quiq. saltem semel in anno peccata sua cõfessi non sint, aut sanctam Eucharistiam non sumpserint.

An sint, qui legata pia non exequantur.

An domestica disciplina patrūfamilias in educandis liberis diligens, pia, & honesta sit.

In regularibus His exquisitis, cognoscere studeant, quinam ex regularibus & prædicandi munere fungantur, & fidelium confessiones audiant; an & eorum probata sit doctrina, & probatæ doctrinæ uita respondeat.

In hospitalibus An Hospitalia, & alia pia loca rectè administrantur; eorumq. bona prudenter, fideliterq. in eum usum, cui addicta sunt, distribuuntur.

An qui in Hospitalibus sunt, piè uiuant.

In Scholis. De scholis, sciant quos libros discipulis magistri interpretentur; & an illi officio suo satisfaciāt. An magistri tales sint, & ita admissi, quemadmodum in hac synodo mandauimus. si secus, amoueantur.

De bibliothecis diligenter quærant, an in eis sint hæretici libri, aut qui aliter iure prohibeantur.

Si quid in his omnibus tollendum, corrigendum uè fuerit, tollent & corrigent: & ad puniendos delinquentes, censuras & alia iuris remedia adhibebunt.

Omnes verò summo studio monebunt & hortabuntur, ut officij sibi commissi munus fideliter, ac diligenter exerceant.

Neque solùm hæc, sed quæcunque à Tridentino Concilio & à nobis præcipiuntur, & alia multa, quæ pro eorum prudentia, ac pietate ad utilitatem, ac salutem populorum, eis in mentem venire poterunt, exquirent & exequentur.

Caueant verò, ne legem de victu, procuratione, & muneribus, à sacro Tridentino Concilio definitam transeant.

Sefs. 24. c. 3. de cre. de refor. Episcopi in uisitando victus procuratio & munerera.

Comitatum autem non habeant nisi necessarium; in quo plures omnino ne sint quindecim hominibus, & iumentis duodecim. Si plures duxerint, alant suis sumptibus. In mensa duo tantum sercula afferre liceat. quod ad reliqua attinet, decretum in hac synodo factum, de Episcopalis mensæ moderatione seruetur.

Comitatus.

Si Visitator gradu inferior sit Episcopo, proposita à nobis uisitandi formulam in reliquis omnibus diligenter obseruet; in comitatuq. octo hominibus ad summum, & sex iumentis contentus sit.

Visitatores inferiores Episcopo.

Si præter huius decreti præscriptum cuiquam graues fuerint; dupli restitutione teneantur: præterea inferiores, Episcopi arbitrio; Episcopus synodi prouincialis iudicio alias pœnas subeat. Dent autem operam, ut non solùm quam diligentissimè, sed etiam quam celerrimè uisitationem conficiant.

De iudiciali foro Episcopi.

Prou. 3. de iis quæ ad Episcop. forum pertin. Prou. 4. de foro Episcop. & c. Prou. 5. de Episcopo, Episcop. iurisdic. & foro, & seq. titulis. Prou. 6. quæ ad forum pertin.

VT à foro Episcopali; quantum fieri potest, auaritiæ labes amoueatur; & quàm minimis possint incommodis atque sumptibus causæ in eo agantur; nos præter eam diligentiam, quam in ea re maximam Episcopi, in tua quisque diocesi, adhibere debent; hæc statuenda censuimus.

De Notarijs & Scribis.

Prou. 2. tit. 3. decret. 12. & 17. Prou. 3. De ijs quæ ad Episc. forum pertin. Prou. 4. par. 3. De foro Episcop. & c. Prou. 5. par. 3. De Cancell. & notariis. Prou. 6. quæ ad forum pertin.

EPISCOPI intrà sex menses omnibus Notarijs & scribis sui fori, tam Ciuitatis, quàm diocesis, communem taxam præfinit, quam pro opere & officij sui mercede ab unoquoque in singulis causarum generibus pro loci & cuiusque

Taxa ab episcopo præfinita.

cuiusque rei ac personæ conditione exigi liceat. qui non obtemperarit, in eum vehementer animaduertant.

Collegiū nota. Curia Episcopalis.

Singuli Collegium notariorum curiæ Episcopalis primo quoque tempore instituendum curen; quod certum numerum pro suæ diocesis conditione contineat.

Collegium statuta, Episcopo probanda, conficiat; officiales deligat, qui iudicent de eorum inter ipsos controuersijs, quæ ad eorundem officium pertineant.

In causas autem, quæ inter notarios & litigatores extiterint, se omnino non interponant, sed eas Episcopi iudicio relinquunt. In alijs verò causis, si cuiquam cum eis in iudicio agere contingat; eorū iura priuilegiaq. seruētur. Postulantibus testimonium formulæ curiæ, quam stylum vocant, de aliqua causa, nec detur, nec datum vim habeat; nisi ei maior collegij pars subscripserit. cuius etiā formulæ exemplum, ab Episcopo approbatum & subscriptum, publicè in collegio afferuetur.

Examen notar. qui uolunt recipi in Collegium.

Qui in Collegiū notariorum adscribi uoluerint, eos Episcopus diligenter examine probet; tantum idoneos recipiat.

Excommunicatos, infames, & omnes, qui à testimonio dicendo iure repelluntur, reiciat.

Eos, qui uigesimalium quintum annum non attigerint, quiq. per quadriennium in notariatus officio integrè, periteq. non sunt uersati, non admittat.

Probatos prius non recipiat, quàm iurarint Episcopo ea iusiurandi formula, quæ infra scripta est; quam etiam ab ijs, qui in notariorum collegium adscripti iam sunt, ad duos menses præstari iubemus.

Iuramenti formula.

EGO N. notarius, à Reuerendiss. D. N. Episcopo, vel D. N. eius Vicario delectus, nihil vel dedi, vel pollicitus sum gratia huius officij obtinendi.

Commissum mihi munus diligenter ac fideliter exercebo.

A litigatoribus, quorum fuero notarius, vel à quocunque alio eorum nomine, quauis de causa nihil, ne spontè quidem datum, accipiam, præter id, quod Episcopi taxatione præfinitum fuerit.

Nihil agam, neque me, aut quemquam alium interponam, quò mihi ulla causa scribenda committatur.

Non ero promotor, vel procurator in causis, quæ agentur coram Reuerendiss. D. Episcopo, seu eius R. D. Vicario generali, vel aliquo ab eis constituto, seu eorum ministro.

In causis verò, in quibus sum, vel fuero notarius, omnes actus iudiciales substantialiter in manuali, seu memoriali coram Reuerendiss. D. Episcopo, seu eius Vicarijs, aut alio ab eis præposito, & etiam coram ipsis litigatoribus, si expectare uoluerint, conscribam.

Consriptos cos, & instrumenta, & omnia alia, & singula in causis producta, cum Reuerendissimus D. Episcopus, vel alij supradicti, seu li-

tigatores, vel eorum aliquis, petierint; in regestum fideliter quam celerrimè referam, uel referenda curabo.

Litigatorum postulatu, uel alicuius eorum, in singulis terminis successiuè litigatoribus ipsis copiam dabo, cum per Reuerendiss. D. Episcopum, seu alios supradictos decreta fuerit, sine recusatione & fraude, contentus mercede Episcopi taxatione præfinita.

Secreta eiusdem officij & causarum nemini patefaciam, præsertim attestaciones testium & consilia assessorum, attestacionesq. & sententijs, do nec publicata, perlatæ & sententiata, & per Reuerendiss. D. Episcopum, seu alios supradictos subscriptæ fuerint.

Constitutionibus & mandatis Reuerendiss. D. Episcopi obtemperabo.

Instituta quoque officij, & officialium collegij honesta iussa seruabo.

Nec ullo unquam tempore contrà faciam, & omnia & singula superscripta, omni dolo & fraude omnino remotis, inuiolatè præstabo, & ita promitto, & iuro; sic me Deus adiuuet, & hæc sancta Dei Euangelia.

Nullus notarius iudicibus Ordinarij delegatis, arbitris, nec arbitratoribus originales processus deferat, sed eorum tantum exempla, & regesta fideliter collata; nisi alicuius inopia aliud aliquando Episcopo suaderet.

In huiusmodi exemplis, seu regestis nihil superuacaneum scribant. Quare nec dies festos, ad substantiam rei non necessarios, apponant.

Nec productarum citationum repetitiones cum inhibitione, vel sine ea, sed illarum executionem tantum, his vel similibus uerbis adscribant. Eo die &c. reproducta fuit citatio, de qua supra, quæ fuit executæ, ut supra.

Nec dignitates iudicum, vel litigatorum repetant; sed ponant tantum his, vel huiusmodi uerbis; Reuerendiss. Episcopus. N. Iudex. N. Actor. N. Reus.

Nec in charta bibula scribant, nec ea litera, quæ legi facile non possit; sin minus, malè scripta Episcopus notarij impesa scribi melius iubeat; vel ab ijs, qui regestum petierint, dimidiam tantum partem taxæ, vel maiorem, vel minorem, si ei videbitur, solui iubeat.

Notarij in literis dimissorijs, seu testimonialibus, sacri Concilij Tridentini decretum seruent; in alijs, quæ merè spirituales sunt, etiam si nullum stipendium eis constitutum sit, nihil omnino accipiant, præter scripturæ mercedem, ab Ordinario statuendam.

Qui notarij contra hæc decreta peccarint, vel alioqui in officio suo deliquerint; eos Episcopi ab officij usu submoueant ad tempus, vel etiã in perpetuum, si id delicti grauitas postularit, & alijjs penis suo arbitratu coerceant.

Quæcunque de notarijs sancita sunt, ijs etiam scribas & cancellarios teneti volumus.

Pensiones, in cancellarijs Episcoporum assignatas,

Sess. 21. cap. 1. decr. de refor.

Cancellaria Episcopalis.

tas, vel quæ cuicumque soluantur, irritas & nullas decernimus; nisi quæ iure tolli non possunt Cancellarias verò deinceps vendi, locari, vel earum nomine, vel occasione, quouis prætextu cuiusvis personæ, quidquam solui prohibemus.

Notarii, & si qui præterea in hoc deliquerint; plectantur amissione officij, & alijs præterea pœnis Episcopi arbitrato.

De Causidicis, Aduocatis, & Fiscalibus.

Prou. 3. De ijs quæ ad Episc. forum pert. Prou. 5. par. 3. De Episcopo episcopali iurisdictione & foro. item de Procuratore fisci Episc. Prou. 6. quæ ad forum pert.

CAUSIDICIS, Aduocati, Fiscales, ad causas in foro Episcopi ne adhibeantur; priusquam iureiurando Episcopo se obstrinxerint, se nullam causam suscepturos, quam à iustitia & æquitate alienam existimauerint.

Hortamur etiam Principes, & Magistratus, vt idem in laicorum causis seruandum curent.

De Carceris custodibus & reis.

Prou. 3. quæ ad Episc. forum pert. Prou. 5. par. 3. De Episcopo, episcopali iurisdictione & foro.

PRÆSCRIBANT Episcopi taxam executoribus vel ministris, & carceris custodibus, vt ab ijs, qui capti, & in carcerem inclusi sunt, pro comprehensione, & carceris commoratione, & victu id tantummodò exigatur, quod æquitas, & ciborum pretium postulet. si, qui carcere tenentur, sibi, quæ ad victum pertinent, ab alijs, quam à custodibus & ministris carceris suppeditari voluerint, id eis facere liceat; neque propterea asperius tractentur, aut in deteriora loca compellantur.

Mandent præterea, vt quamcunque pecuniam, vestes, arma, aliaque res secum habeant, ij qui in carcerem includuntur, tuto loco collocentur & afferentur. qui locus duabus claudatur clauibus, quarum altera apud ianitorem carceris sit, altera apud pauperum procuratorem.

Ex illis autem rebus, quæcunque, & quotcunq. sint, nihil vel ianitori, vel executori, vel ceteris ministris attingere liceat; sed eis, si inde exierint, vel eorum hæredibus, vel illis, quibus à iudice attributa fuerint, integræ & intactæ afferentur.

Qui contra fecerit, duplo mulctetur, quæ multa ei, cui damnatum datum sit, attribuat.

Curent etiam per certos homines, ab eis delictos, semel in hebdomada visitandos eos, qui in carcere tenentur: qui si illos indignis & acerbis tractare competerint, referant ad Episcopum; qui pro sua prudentia ac pietate, ne quid iniquius fiat, omnino provideat.

Designent verò Episcopi aliquos, qui miserabilium personarum causas gratis defendant.

Magnopere autem hortamur laicos magistratus, vt eiusmodi in re eadem ratione vtantur.

De Ministris Ecclesie, & diuinis officijs.

Prou. 2. tit. 2. Prou. 3. De ijs quæ ad diu. off. pert. Prou. 4. par. 3. quæ pert. ad sac. rit. Missæ sacrif. & diu. officia. Prou. 5. par. 3. quæ ad diu. off. pert. Prou. 6. quæ ad diu. off. pert.

NE studium ac pietas eorum & qui celebrant, & qui audiunt diuina officia, perturbetur; neque quisquam alieni muneris partes usurpet, sed suum quisque officium diligenter exequatur; omniaque vt debent, in domo Dei ordine fiant: decreto sacri Tridentini concilij obtemperantes, quod in prouinci alibus synodis certam diuinis officijs, & ecclesie ministris formulam, pro cuiusque prouinciæ ritu & moribus præscribi voluit; hæc statuimus.

Communia de Ministris.

Præter supra citata loca vide etiam, Prou. 3. De ijs quæ ad cap. pert. Prou. 4. par. 2. de distribut. Prou. 5. par. 3. quæ ad distrib. pert. item de resid.

CAATHEDRALIVM & collegiarum ecclesiarum capitula, quibus ius est creandi cuiusvis generis officiales & ministros, in eisdem ecclesijs initio anni semper tres deligant canonicos; quorum munus sit, cum huiusmodi creatio faciendæ erit, prius diligenter de eorum, qui creandi erunt, moribus inquirere; deinde coram Episcopo iurare, eos, quod ipsi sciant, probos, idoneos & dignos esse, qui ei muneris præponantur; quod si aliter officiales creentur, eorum creatio nulla & irrita sit.

Archidiaconi, Archipresbyteri, alijque in dignitate ecclesiastica constituti, canonici & reliqui ecclesiarum ministri, in sacris ecclesie officijs munus suum ipsi obeant, non per alios exercent. Singulorum autem munera atque officia, ad res diuinas obeundas pertinētia, hæc synodo explicanda illa quidem videbantur; sed quoniã quæ iis de rebus sacrorum canonum legibus olim explicata sunt, ea, partim vsu eorum neglecto, obscurata sunt; partim pro varia & locorum & temporum ratione iam penè omnino mutata videntur; non certa quædam præcepta tradi ac præscribi facile possunt, ad quorum sanè rationem omnis vniuscuiusque eorum munerum regula atque vsus dirigeretur: eam ob causam his nostris decretis ea tantum munera præscribenda censuimus, quæ ad ecclesiarum, quæ in nostra prouincia sunt, administrationem hoc tempore pertinere maximè viderentur. Sed quæcunque alia etiam munera vel communibus, vel dignitatibus, personatum, portionibus, aliorumque officiorum ecclesiasticorum institutione, ipsis ecclesie ministris in officijs diuinis attribuuntur; ea omnia magna cura, summaque diligentia studeant Episcopi ab omnibus seruari; & quæ antiquata sunt, ad vsum reuocari. Nec verò ab ijs præstandis cuiquam se propterea excusare liceat, quod his nostris constitutionibus

Sess. 24. c. 12. de reformat.

Creatio officiorum.

Munera ecclesiastica à quibus præstanda.

tionibus ex ijs officijs aliqua alijs ministris, vel alio nomine appellatis, adscripta sint.

Quòd si aliqua dignitas, personatus aut officium in ecclesia fuerit, cui neque ab institutione, neque à iure communi, neque à proprijs constitutionibus, quæ probatæ sint, neque his decretis proprium munus in diuinis officijs sit attributum, aut quod sit, non satis constet: Episcopi, duobus adhibitis de Capitulo, quorum alter ab Episcopo, alter à Capitulo deligatur, assignentur singulis dignitatibus & officijs proprium munus, quemadmodum cum sententia sacrorum canonum, & cum propria ecclesie probatis constitutionibus, & cum his sanctionibus pro ratione loci magis congruere iudicabunt. Cateris etiam beneficijs, quacunque iam ab ecclesiasticis officijs immunia reperiuntur, siue canonicatus, siue clericatus, siue etiam simplicium nomine appellentur, ijs Episcopus pristina munera restituat. ac si non constat satis, qualia ea essent, pro fructuum ratione onera imponat, aut Missas, diuinamq. officia celebrandi, aut si clericatus, simpliciumque beneficia sunt, minorum etiam ordinum functiones obeundi ad diuini cultus propagationem.

Nec verò tamen vetamus, quin talia beneficia vnire Episcopo liceat ex facultate, sibi communi iure, Concilioq. Tridentino permilla.

Ea verò officia, & cetera quæ in diuinis rebus à nobis hac synodo præcipiuntur; Episcopi, propositis censuris, & alijs pœnis efficient, vt ab omnibus ea ratione, qua dictum est, diligenter præstentur.

Ne multis ecclesie ministris eodem tempore absentibus diuinus cultus deseratur; canonici, & qui præterea choro vel ecclesie addicti sunt, quo tempore eis à iure communi, vel à sacro Tridentino Concilio permillum est, vt ab ecclesia abesse possint; à Præsidente chori, si tri-duo reuersuri sunt, si diutius abfuturi, ab Ordinario facultatem discedendi petant.

Si quid præterea ab eo, qui discessurus est, ei^o ecclesie constitutiones requirunt; in eo constitutionibus pareat.

Nemini autem ita profit absentie licentia, vt eo tempore distributiones quotidianas percipiat.

Nixi etiam constitutione Bonifacij VIII. & Tridentini Concilij auctoritate, decernimus, vt nulla canonicorum aut aliorum pactio, remissio, vel collusio fiat, factaue vim habeat; nullumue statutum aut consuetudo, quacunque illa sit, valeat, quibus aut absentia quauis de causa eius diei, vel sacre horæ, in qua muneri suo defuerit, aut omnino cuiquam, contra quam iure communi, & eiusdem Tridentini Concilij, & his nostris constitutionibus definitum sit, distributiones quotidiane dari possint; si data fuerint, qui acceperit, suas non faciat, sed eas restituat; quæ iure ipso accrescant alijs inseruientibus, qui huiusmodi pactio, remissioni, collusioni, vel præbitioni assensu nõ fuerint; nisi ex constitutionibus ecclesie proba-

tis, alteri debeatur. si verò omnes cõsenserint, vsibus ecclesie iam tunc addictæ intelligantur. Declaramus autem in his excipi eos, qui ob infirmitatem, vel aliam necessitatem, aut manifestam ecclesie vtilitatem ex ipsa constitutione Bonifacij, aut sacris canonibus, vel Tridentina synodo exculantur.

Efficiant Episcopi intrà sex menses, vt in ecclesijs cathedralibus & collegiatis, in quibus vel nullæ, vel tenues sunt distributiones quotidianæ, tertia fructuum pars omnium dignitatum & canonicatum, aliorumq. reddituum, quemadmodum à Tridentino Concilio præceptum est, in quotidianas distributiones conuertatur.

De officio eius qui choro præsidet.

Prou. 3. quæ ad diuina officia pertin. initio. Prou. 4. par. 2. quæ pertin. ad sanctiss. Missæ sacrif. & diuina officia in fine.

IN cathedralibus & collegiatis ecclesijs, qui choro præsidet, vigilet diligenter, ne quid præmittatur in diuini officii institutione, vel progressionem, vel in reliquis, quæ ad probatam chori rationem pertinent, & alijs, quæ communibus, vel proprijs constitutionibus, in diuinis officijs obeundis præscribuntur. Neue absurdè, indecorè, vel præposterè quidquam fiat, Si qui suo officio non satisfaciant, eos grauius & amanter obiuret; si non resipuerint, iubeat punctatorè, in libro illos describere, & ad Episcopum deferre, cui dignas pœnas pendant.

Si ipse in suo munere obeundo negligens fuerit, ab Episcopo, vel ab alio, qui ecclesie præsit, puniatur.

Si quæ autem ecclesia non habet, qui huic muneri nominatim præpositus sit; vel si habet, is non adsit in choro; præsidetis officio fungatur, qui primo chori loco tunc sedet, ex iis qui dignitates aut canonicatus in ea ecclesia obtinent.

De ijs qui dignitates, personatus, aut Canonicatus habent.

Prou. 2. tit. 2. decr. 4. & 13. Prou. 3. de iis quæ ad diuin. officia pertin. de iis quæ ad capitulum pertin. Prou. 4. par. 2. quæ pertin. ad sanctiss. Missæ sacrif. & diuina officia. in medio. ibidem. de distributio. §. Al: qua. ibid. quæ pert. ad capitula &c. Prou. 5. part. 3. de init. ordinis sacr. prope initium, decr. de reform. ibid. quæ ad diuina officia pertin. Prou. 6. quæ ad capit. pertin.

QVI dignitates aut personatus in ecclesijs obtinent, & Canonici nominis, ac institutionis sue memores, ea pietate & assiduitate diuina officia colere debent, vt alii eorū exemplo ad studium & amorem diuini cultus accendantur. Itaque auctoritate etiam Tridentini Concilij præcipimus, vt cum in choro psallendum est, ipsi quoque quantum honoris gradu ceteris præstant, tantò studiosius psalmis, hymnis, & canticis vnà cum alijs modulantes, Dei laudes concelebrent. cui officio si defuerint, pro

Distributiones tenues augenda

Ministri discedendi licentiam petant.

Sess. 24. c. 12.

Absentes distributiones ne capiant. Cap. consuetudinem de cleri. non resid. in 6. Sess. 24. c. 12. de cr. de reform.

Sess. 24. c. 12. de cr. de reform.

absentibus habeantur; & earum horarum, quas ea ratione non obierint, distributionibus mulctentur.

Constituatur ex canonicis sacerdotibus hebdomadarius, qui diebus infra statuta Missam & Vesperas canat; cui octavo die succedat alius eiusdem ordinis: idq. semper, aut in orbem fiat, aut alio modo, pro ecclesie consuetudine. Is, si suo officio defuerit, trium dierum distributionibus careat; quas Episcopus arbitrio suo, uel ceteris, choro operam dantibus, diuidat; uel in locorum priorum usum conferat: tributa tamem aliqua parte canonico, qui collegæ munus expleuerit. Reliqui canonici decoro cætu antiphonas exordiantur, quas Mansionarius dictarit.

Si celebranti Episcopo, aut alia pontificalia exercenti, diligenter non adfuerint, & inferuerint; pœnam subeant, quæ ei videbitur.

Quibus canonicatibus, præbendis, dignitatibus aut personatibus & officijs adiunctum est munus aliquod presbyterij, diaconatus, aut subdiaconatus; qui ea obtinent, si, quemadmodum à Tridentino concilio præscriptum est, suo officio per se non fungantur; priuètur eius officij distributionibus, in quo muneri suo defuerint; nisi legitimè impediti, impetrata licentia ab eo qui choro præfiderit, uel superiore ordinario, per alios satisfecerint.

Quibus autem canonicatibus ac portionibus non est annexus ordo presbyteratus, diaconatus, & subdiaconatus; ijs Episcopus, cum consilio capituli, singulis singulos ordines annexat, quemadmodum à Tridentina synodo præscriptum est.

Canonici, quo tempore diuina officia celebrantur, non habeant capitula; nisi fortassè aliter euidens necessitas postularit. Qui contra fecerint, distributionem ne capiant eius horæ, in qua id commiserint.

Neque etiam diebus festis capitula habeantur, nisi probabilis causa intercesserit.

De officio magistri chori, & caremoniarum.

Prou. 2. tit. 2. decr. 12.

CHORI, uel caremoniarum magister, siue alio huiusmodi nomine appelletur, qui diuinis officijs celebrandis tanquam magister est; denunciât officium simplex, uel solemne celebrandum.

Quando de Dominica, de festo, uel de feria.

Quæ antiphonæ, orationes, psalms, lectiones recitandæ, aut canendæ.

Quando standum, sedendum, caput submitendum, aut flectenda genua.

Omnes ecclesie ministros sui officij admoneat. Adolescentes, uel rudes, quibus Euangelium, Epistola, uel aliquid eius generis publice recitandum sit, prius in sacristia audiat, & erudiat. Eum omnes audiant; qui non audierint, ab eo qui choro præfidet, corripiantur; & si opus erit, ad Episcopum deferantur.

Tabellam in sacristia figendam conficiat, in qua præscribat, quid à singulis canonicis, uel alijs beneficiatis in singulis horis per hebdomadâ; aut etiam per plures dies recitandum, cantandum sit: qui, quo tempore, & ordine Missam celebrare, uel horas dicere, aut alia munera obire debeant.

Qui autem, quod ei in tabella præscriptum fuerit, non fecerit; in quam horam peccarit, eius distributiones amittat.

Si magister in officio suo deliquerit, à præfidente chori obiurgetur, & ab Ordinario puniatur pro delicti modo.

Si in aliqua ecclesia non fuerit huiusmodi officium, Episcopus, Capitulo adhibito, ad id constituat clericum aliquem probatis moribus, & in diuinis officijs exercitatum; cui stipendium det, cõmunibus etiam sumptibus, si opus erit. In qua uerò ecclesia fuerint magister caremoniarum, & magister chori distincti, suas cuique munerum partes ex his regulis Episcopus, de Capituli consilio, arbitrio suo attribuat.

De officio sacristæ.

SACRISTA habeat custodiam sacrorum uasorum, uel uasorum ecclesiasticorum, & totius thesauri ecclesiastici.

Vasorum, uel uasorum, instrumentorum, & ornamentorum omnium altarium, & reliquorum omnium munditiæ, nitoreq. cõsulat. Eiusdem curæ sint lumina, cera & oleum.

Vinum, hostias candelas, & cereos, ceteraq. è sacristia necessaria ad diuina officia præparet.

Aquam benedictam singulis hebdomadis, uel etiam sapius, si opus erit, ipse renouet, uel ab alijs renouandam curet.

Altare maius, & omnia alia, præcipuè diebus festis, decenter ornet.

Hora congrua ipse, uel alius eius uice, campanæ sono det signum matutini, Missæ, & aliarum horarum canonicarum.

Habeat in sacristia tres tabellas; unam in qua omnes Missæ & officia pro mortuis, & reliqua descripta sint, quæ ex imposito onere ac munere, quacunque de causa in ea ecclesia celebrari oporteat; alteram, in qua uniuscuiusque dignitatis, canonicatus, præbendæ, cappellæ, altaris, seu alterius beneficij & officij eius ecclesie, in Missis & alijs diuinis officijs obediendis, debita munera contineantur; tertiam, quam supra diximus à magistro chori cõficiendam esse. Curetque, ut quæ tribus his tabellis præscripta sunt munera, à quibus debet, omnino præstentur.

Eiusdem officium erit, operam dare, ut è sacristia sermones de inanibus profanisq. rebus, multoq. magis iurgia, rixæ & turbæ omnes arceantur. Laicos ibidem uersari ne patiatur.

Nemini permittat, ut sacris uelibus induatur; nisi tunc, cum ei Missa celebranda sit.

In ijs qui primo, qui secundo loco, qui deinceps Missam

Sefs. 24. c. 12.
decr. de refor.

Sefs. 24. c. 12.

Missam celebrare debeant, ordinem tabulæ seruandum curet.

Si quis autem suo tempore præstò non fuerit; vel ei quem absens suo nomine substituerit, vel proximo post absentem, suo arbitrio, Missæ locum det.

Duobus autem ad summum, potestatem faciat eodem tempore parandi se ad Missæ celebrationem,

De Officio Mansionarij.

MANSIONARIJ, qui chori sunt quasi quædam columnæ, totum ferè horarum, ac diuinorum officiorum pondus sustinentes, munus suum accuratè obeant.

Cùm oportuerit, ad lectorile accedant; vt antiphonas, responsoria, gradualia, & alia huius generis canant.

Solemnibus festis diebus, & quoties opus erit, pluuialia induant; nisi alij nominatim huic officio præfecti sint.

Si muneri suo defuerint, illius horæ in qua nõ satisfecerint, distributione priuentur; & alij, eius arbitratu qui choro præsidet, illorum officij partes suscipiant.

Eidem, vt muneri suo commodiùs satisfacere possint, ab ijs oneribus liberentur, quibus ad chori utilitatem, magistri caremoniarum, & eius qui choro præsit arbitrio, leuandi videbuntur; neque quo tempore diuina officia in choro fiunt, paruam Missam celebrent, nisi necessitas postularit.

Eisdem Episcopi honestum stipendium constituendum curent.

Quòd si illis etiam dantur distributiones; eodem tempore quo canonici, pro officij & laboris modo eas percipiant.

Ex Mansionarijs duo in singulas hebdomadas deligantur; idq. in orbem fiat, nisi aliud probatus ecclesiæ mos requirat.

Horum alter officium ordiatur, & perficiat, consistens in medio choro, vel ad lectorile, quod ab ea parte sit, vbi is fuerit: Missam etiã festis diebus semiduplicibus canat; nisi alij sint ei muneri præpositi.

Alter psalmodum tonum instituat pro tempore, & antiphonarum; quæ vbi legendæ fuerint, ab ipso tantum, vel solùm ab alio legantur. Diebus verò festis in decantandis antiphonis, canonicis & alijs voce præeat; & quæ cantanda vel legenda sint, ipsis indicet.

Is, antequàm officium inchoetur, chorum ingressus, libros præparet, Missam, psalmos, antiphonas, & alia quæ vsus requisierit, inueniat.

Mansionarij in suo munere contumaces, vel negligentes, pro modo culpæ, iudicio eius qui choro præsit, distributionibus careant.

De officio Punctatoris.

Prou. 3. De ijs quæ ad diuin. off. pert. in fine. Prou. 4. part. 2. de distrib. Prou. 5. part. 3. quæ ad distr. pert.

PUNCTATORIS creandi morem, in omnibus ecclesijs cathedralibus vel collegiatis retineri iubemus.

Is in mensem, vel in aliud certum tempus, pro cuiusque ecclesiæ consuetudine, à Capitulo constitutus, iuret, se in officio suo obeundo fidè, ac diligentiam præstiturum.

Sudiosè exploret, & in libro punctationum notet omnes, quicumque ij fuerint, qui sacras horas & diuina officia non obierint; quiq. contra, quàm his, alijsuè constitutionibus præscriptum est, in choro quidquam fecerint, qua in re is nullius non odio, non amore, non spe, non metu moueatur.

Si aliquem iniuria notarit, de suo ei satisfaciat; si verò notandum prætermiserit, de suo item tantundem det, quod in ecclesiæ vsum conuertatur; & integras vnus hebdomadæ distributiones amittat.

Libros punctationum diligenter custodiat, & Episcopo, & Capitulo singulis mensibus exhibeat, & quoties id Episcopus vel Capitulum postularit.

Quo tempore is in officio punctatoris permanferit, sacris horis & officijs omnibus interfit; nisi absit de eius licentia qui choro præsidet: quo tempore alium, ab eodem chori præfecto probandum, substituatur, qui suo muneri satisfaciat. si secùs fecerit, pro singulis vicibus vnus diei distributionem amittat.

Vt autem hoc officium meliùs exerceatur, neminiq. aliquid iniuste aut remitti, aut adimi possit; præter delectum à Capitulo, alter punctator ab Episcopo creetur.

Is, supra scripto iureiurando apud Episcopum præstato, altero in libro, omnes qui suo muneri defuerint, notet.

Singulis hebdomadis ambo punctatores libros inter se conferant; & si qua in re discreparint, Episcopus, vel eius Vicarius illicò omnem eorum controuersiam sine vlla forma iudicij, sublato quocunque etiam appellationis impedimento, dirimant.

Episcopus deligat ad id punctatoris officium, quem voluerit, idoneum clericum.

Eidem Episcopo facultas sit, de ea cathedrali vel collegiata ecclesia, in qua punctator creandus sit, omnes, quoscunque libuerit, propositis pœnis suspensionis à diuinis, & alijs suo arbitratu, cogendi, vt id munus suscipiant, & obeant.

De officio Thesaurarij.

Prou. 4. par. 2. de distrib. propè finem.

THESAVRARIVS Capituli, siue alius, quocunque is nomine dicatur, qui quotidianas distributiones partiè, curet ipsas vnicique distribuendas pro rata parte laboris, & officij

ex iuris, & harum constitutionum præscripto, & ex ordine librorum punctatoris.

Is distributiones eorum, qui absentia, vel errati causa notati fuerint, ne persoluat; si id fecerit, tantundem de suo det, quod in ecclesie usum conferatur; & ob eam causam etiam vnius mensis distributiones amittat.

De Officio Custodum.

Prou. 4. par. 2. quæ pertinet ad Sacram. ordinis propè finem.

CUSTODES ecclesie, vel quicumque alio nomine id negotium curant, obseruent diligentissimè & clericos & laicos, contra decorum & honestatem ecclesie delinquentes; eosq. sui officij moneant, ac si non resipuerint, ad chori præfectum, vel Episcopum deferant.

Omnia, quæ ecclesiarum honestati, ornamento, decorouè officere possint, prohibeant & arceant.

Neuè quemquam noctu in ecclesia morari sinant.

Maximè autem vigilent, ne altaria spoliuentur, aut quidquam ex ecclesia subripiatur.

De functionibus minorum ordinum ad usum reuocandis.

Prou. 4. par. 2. quæ pertinet ad Sacram. ordinem. Prou. 5. part. 3. De initiand. ord. Sacram.

Sess. 23. c. 17.

EPISCOPI, ex Tridentini Concilij præscripto, veteres sacrorum ordinum functiones, quibus in locis intermissæ sunt, ad usum reuocandas omni diligentia curent.

Atque ideò, in cathedralibus saltem ecclesijs, sex mensium spatio, singulis minoribus ordinibus instituunt aliquos, quibus ex eiusdem Concilij formula stipendium attribuunt; vt nò ea solùm munera, quæ illis infra præscribimus, in eisdem ecclesijs expleant, verùm etià cætera, quæ sacris antiquorum canonum decretis ad eos pertinere Episcopi cognouerint; ac si quæ item alia ad cuiusque ecclesie utilitatem, dignitatemuè eisdem pro temporis ratione imponenda duxerint.

Quibus sic constitutis, licebit Episcopo ab eorum officiorum, quæ ab ijs deinceps præstanda erunt, munere alios liberare, quibus id oneris ex nostris constitutionibus supra impostum est.

De Ostiario.

OSTIARIUS fores ecclesie custodiat. Ecclesiam suo tempore claudat, & aperiat. Infideles, hæreticos, excommunicatos, & alios quibus iure interdictum est, ab ecclesia arceat & eiciat.

Ne populum propius ad sacerdotem rem diuinam facientem accedere patiatur.

Campanas pulset.

In ecclesia dormientes, vendentes, ementes, deambulantes, colloquentes, alia uè ratione officia diuina perturbantes, & quouis modo indecorè atque irreuerenter se habentes, moneat; si pertinaces sint, expellat, aut ad superiorem deferat.

Mendicantes excludat.

Ecclesiam verrendam curet.

Bruta denique, canesiuè expellat, quidquid uè in ecclesia dedecet, amoueat.

De Lectore.

LECTOR in ecclesia prophetias, quæ in Misseria legendæ sunt, & lectiones pronunciet, quæ ex veteri & nouo testamento in matutinis dicuntur.

Pueros, si ita Episcopo videatur, prima fidei rudimenta doceat.

De Exorcista.

Prou. 4. par. 2. quæ ad sacramentalia &c. pertinet. Prou. 5. part. 3. de initiand. ord. sacram. propè finem.

NEMO energumenis manus imponere, aut causa eijciendi demones exorcismos legere audeat; nisi exorcistæ ordine sit initiatus. Is exorcismos memoriæ mandare studeat, idq. ex libris, Episcopi iudicio comprobatis; & cum res postulauerit, vt eo munere fungi oporteat, id ne agat, nisi consulto, & consentiente Episcopo.

Episcopus autem nemini, ne sacerdoti quidè, permittat, vt id munus exequatur, nisi eius aetatem & mores probarit.

Caueat etiam, ne intercedat ullus in exorcismis quæstus, neuè vlla curiosa percunctatio, præsertim quæ ad diuinationem pertineat.

De Acolutho.

Prou. 5. par. 3. de initiand. ord. Sacram.

ACOLUTHVS subdiaconos, & diaconos ad altaris obsequium affectas, eis inseruiat. Lumina accendat & deferat.

Vrceolos vini & aquæ ad Missæ sacrificium parat.

Communia de ratione diuinorum officiorum.

Prou. 2. tit. 2. de cr. II. Prou. 3. De ijs quæ ad diuina officia pertinet. Prou. 4. par. 2. quæ pertinet ad Sanct. Missæ sacrificium & diuina officia. Prou. 5. par. 3. & Prou. 6. quæ ad diuina officia pertinet.

VIDEANT Episcopi, alijs doctis & pijs viris adhibitis, ne quid apocryphum legatur in diuinis officijs; & quoad eius fieri possit, à communi Romanæ Ecclesie officio ne discendantur.

Diuina officia ex ordine Calendarij, & ecclesie instituto celebrentur; nec ea ratio sine iusta causa mutetur. quamobrem à magistro chori cathedra-

cathedralis ecclesiæ, vel alio cuius id munus sit, edatur singulis annis Calendarium dierum festorum, quo singulorum dierum officij ratio præscribatur.

Omnes inferiores ecclesiæ, quæcunque illæ sint, diuinorum officiorum rationem dirigant ad regulam Calendarij cathedralis ecclesiæ, ne que ab ea discedant. si quæ verò ecclesiæ diuinorum officiorum alios ritus habent, Apostolica auctoritate concessos, eis vtantur; veruntamen ea quoque, quæ hic de diuinorum officiorum ratione præscribuntur, vbi Apostolicæ concessioni expressè non aduersentur, inuiolatè seruent.

In vrbibus, oppidis aut vicis nullum signum communium officiorum campana detur ante signum cathedralis, vel cuiusque loci matricis ecclesiæ, nisi Episcopo aliud videatur; maxime verò sabbato hebdomadæ sanctæ, & in Angelica salutatione matutina, meridiana, & vespertina: qua in re matutinū excipimus, quod non vbiq; eodem tempore dici soleat.

Horæ canonicæ omnes quotidie in choro dicantur; quæ ratio neque concione, neque solemnibus Missis, neque alia causa impediatur; nisi euidens necessitas intercesserit, de qua iudicium sit Episcopi.

Nec horæ aliqua beatae Virginis, ne in matutino quidem, in choro omittatur; exceptis diebus & locis, quibus ex ratione officij eas præmittere licet.

Horæ ita commodè diuidantur, vt manè aliquod intervallum, si id fieri potest sine detrimento diuini cultus, detur canonicis & alijs ad studium diuinæ scripturæ, aut sacrorum canonum.

Chorus ita vel sepiatur, vel constituatur, vt tempore diuini officij laicis aditus in eum esse non possit; vel saltem à clericis seiuncti sint.

In choro, vel omnino in ecclesia, nemo ministret sine superpelliceo, aut cæteris indumentis, quæ pro ratione officij requiruntur.

Superpellicea latis sint manicis, non angustis, instar rocheti.

Candelæ & cerei in Missa & alijs diuinis officijs ea exiguitate ne adhibeantur, quæ in tanto mysterio dedecet, & adstantibus offensionem adferre possit.

Episcopi ne patiantur circulatores, circumforaneos, & id fallax hominum genus tempore diuinorum officiorum in foris & plateis ecclesiarum versari; vt ne populus, illecebris eorum artificij ab ecclesijs euocatus, salutare cogitationes abijciat.

Curent ijdem, vt ex eo more pulsandi in tenebris sanctæ hebdomadæ ad repræsentandam creaturarum rerum perturbationem in passione creatoris, omnis licentia & indecorus tumultus amoueat.

De Musica & Cantoribus.

Prou. 2. tit. 2. decr. 24. Prou. 4. par. 2. vsupra, in fine. Prou. 5. part. 3. vsupra.

IN diuinis officijs, aut omnino in ecclesijs, nec prophana cantica, soniuc; nec in sacris canticis molles flexiones, voces magis gutture oppressæ, quàm ore expressæ, aut denique lasciuia vlla canendi ratio adhibeatur.

Cantus & soni graues sint, pij ac distincti, & domui Dei, ac diuinis laudibus accommodati; vt simul & verba intelligantur & ad pietatem auditores excitentur.

Cantores, vbi fieri potest, clerici sint; omnino autem in choro clericalibus vestibus & superpelliceo vtantur.

Organo tantum in ecclesia locus sit. tibiæ, cornua & reliqua musica instrumenta excludantur. Et si in hymnis, psalmis & canticis, suis vicibus organo canatur; omnes tamen eorum versiculi in choro distinctè pronuncientur.

Quando & quo modo ad diuina officia conueniendum.

Prou. 3. 4. 5. & 6. vsupra.

CVM in ecclesiam ad diuina officia diurna vel nocturna conueniendum erit, id campanæ sono significetur; ea interposita mora, qua omnes facillè possint conuenire.

Signo audito, qui dignitates in ecclesia, etiam si præfecti sint, personatusuè, aut canonicatus habent, cæteriq; omnes qui interesse debent, præparent se ad diuinas laudes, & maturè ad ecclesiam progrediantur.

Ingressi in ecclesiam, factisq; ad sacrosanctam Eucharistiam, vel vbi ea non seruetur, ad altare maius precibus, rectè in sacristiam proficiantur.

Quo loco, retenta talari veste, superpelliceum assument, & reliquum vestitum ad sacrum munus necessarium. quod vt seruos Dei decet, tacitè & modestè faciant.

In ingressu chori ad matutinum, & alias horas, & diuina officia, is ordo seruetur.

Vt paulò post vltimum campanæ signum ad re diuinam faciendam, vniuersis in sacristia paratis, pulsetur paruula campana, qua egressus sacerdotum ad Missas celebrandas significari solet; vt omnes qui in ecclesia, vel circum eam sunt, diuini officij celebrationem instate intelligant.

Posteà omnes de sacristia ordine procedentes exeant.

Et vbi se ad altare humiliter inclinarint, suum quisque locum in choro adeat; Ibi flexis genibus, & submissa voce, saltem orationem Dominicam dicant.

Deinde dato signo, vel pronunciato, *Pater noster*, per hebdomadarii, ad initium officij omnes surgant, & officium inchoetur.

Qui verò in ecclesia, vel circum eam, aut in sacristia

cristia fuerit, & eo ordine chorum ingredi ne glexerit; dimidia parte distributionum illius horæ priuetur; nisi aliqua de causa, quæ ei qui choro præsidet, vel Ordinario probetur, impeditus fuerit.

Si quis ausus fuerit inchoare officium, priusquam eo ordine in chorum conuenerint; & distributionem illius horæ amittat, & grauiori etiam pœna ab Episcopo plectatur.

Si quis autem, alijs in choro iam consistentibus, aduenerit; idem institutum seruet & in sacristia, & in choro.

Si quis non venerit ad matutinum ante finem capituli de beata Maria Virgine, cum de ipsa officium celebratur; alioqui ante finem psalmi, *Venite exultemus*; in alijs etiam horis, ante finem primi psalmi, pro absente habeatur; illiusq. horæ distributione careat.

In Missa verò, nisi venerit ante finem ultimi *Kyrie eleison*, eandem negligentiae pœnam subeat.

Si quis, cum possit initio officij, vel supplicationum conuenire, aduentum suum in extremum à nobis præfiniti temporis punctum de industria distulerit; absentis loco habeatur.

Quo modo versandum in Choro.

Prou. 3. 4. 5. & 6. vtsupra.

OMNES in choro diuina officia, vt temporis ratio postularit, alternis vocibus canât, recitent, attenteq. audiant.

Id non cursim, non perturbatè, non oscitâter; sed leniter, distinctè, ac studiosè faciant.

In choro pro temporis & officij ratione, ex instituto & more ecclesiæ sedeant, stent, flectant genua, caput aperiant & submittant, cæteraq. eius generis adhibeant. omnes verò æquè idè faciant.

In choro, etiâ in matutino officio, clericali bireto, non pileo vtantur; alioqui moneantur à præsidente chori, vel ab eo qui proximo loco sedet: & nisi patuerint, pro absentibus habeantur.

Facessant somnus, risus, ioci, rixæ, colloquia. Ne vagentur in choro, vel ecclesia.

Neuè locum mutant, ne occasione quidem genua flectendi.

Ne in choro, vbi communi officio vpera datur, priuatim officium dicant.

Neuè literas, libros, aliaue scripta legant.

Ne exeant, nisi diuino officio confecto, ne causa quidem de communi re agendi, si necessitas non coegerit, tumq. à præfecto venia petita,

Si, cum diuina celebrâtur officia, sacerdoti, vel clerico, vel ministro, interdum per ecclesiam necessariò sit incedendum, grauius & modestè id faciat. Neque cum vilo sermonem habeat de rebus inanibus.

Qui dignitates aut personatus habent, canonici, & alii omnes, qui aliquid in his commiserint; si moniti à præsidente chori, non resipuerint;

& horæ illius distributione careant, & pro modo culpæ alias pœnas dent, Episcopi, aut eius qui ecclesiæ præsit, arbitrari,

Quo modo à Choro recedendum.

Prou. 3. 4. 5. & 6. vtsupra.

POST diuinum officium in choro, flexis genibus, submissa voce, saltem orationem Dominicam dicant.

Tum vel surgente, vel signum dante hebdomadario, confurgant omnes.

Et inter se consalutantes, & ordine procedentes, simul exeant, & de more ante altare se inclinent.

Eodemq. ordine ad sacristiam progrediantur; vbi modestè & quietè superpellicium exuant, non in ecclesia.

Qui secus fecerit, monitus à præfecto chori, nisi resipuerit; distributionem illius horæ ne capiat, & ab Ordinario pro modo culpæ plectatur.

De Matutino, & Prima.

Vide vtsupra.

MATUTINVM officium vel media nocte, vel saltem eo tempore instituat, vt sub ortum Solis absolutum sit, vel ea hora, quam Episcopus præscripserit; ea tamen habita ratione, vt verè matutinum dici possit, & aliæ horæ, Missæ, & officia maturè perfici queant. Sed præterea eorum canonicorum & clericorum commoditati consulatur, qui propè ecclesiam non habitant.

Matutinum vesperi non dicatur; exceptis tamè diebus Octauæ festi & sollemnis diei Corporis Domini nostri Iesu Christi, cæterisq. diebus, quibus ex Romanæ Ecclesiæ instituto est permillum, in ijs ecclesijs, vbi hæc consuetudo seruetur,

Matutinum in choro ecclesiæ celebretur quouis anni tempore.

At si tamen vehementia frigora sint, vel aliæ vllæ iustæ causæ intercedant; de licentia Episcopi, in sacristia, vel honesto alio eius ecclesiæ loco dici possit.

Prima oriente Sole dicatur, vel paulò post, pro consuetudine ecclesiæ.

De Missa solempni.

Prou. 2. tit. 2. decr. 4. & 5. Prou. 3. & 4. par. 2. De ijs quæ pert. ad Missæ sacr. Prou. 5. part. 3. & Prou. 6. quæ ad diu. off. pertin.

EPISCOPVS Missam maiorem & Vesperas, nisi impediatur, paschalibus & alijs maioribus festis diebus cantet.

Diebus verò Dñicis & festis duplicibus, Canonicus hebdomadario hoc faciat; nisi ijs diebus, ij qui in ecclesia dignitates obtinent, id munus obibūt, vel ecclesiæ instituto, vel Episcopi iussu.

Alijs

Alijs diebus, nisi de more vel instituto ecclesie id munus sit canonicorum, (quod seruari iubemus) idem prestabunt Mansionarij, aut alij sacerdotes ad id designati.

Qui sacerdos Missam solemnem in ecclesia cathedrali vel collegiata celebrare debet, & suo muneri defuerit; nisi legitime impeditus, eius rei facultate à presidente chori, vel sacrista impetrarit; in singulas uices soluat decem solidos, in usum ecclesie vel sacristie erogandos, arbitrio Episcopi, vel ei dados, qui illi loco celebrarit. Qui impeditur, quo minus Missam celebrare possit; sacristam moneat in tempore, ut accepta eius excusatione, curare possit, ut ab alio Missa celebretur.

Episcopo, & ei qui in ecclesia dignitate preeditus sit, & canonico, die festo solemnem Missam celebranti, adsistat sacerdos qui Adsistens dicitur, pluuiali indutus.

Si adsistendi munus nemini attributum est, Episcopus cum Capitulo attribuat; vel certos eligat sacerdotes, qui id in orbem obeant; cuius officij immunes sint hebdomadarij, magister chori, & punctatores.

Diaconus etiam & subdiaconus eiusdem ministrent, sacris uestibus induti.

Alijs uero inferioribus ut ministrent diaconus & subdiaconus sacris uestibus induti, in maioribus saltem ecclesijs, ubi id fieri poterit, Episcopi curabunt.

Curet Episcopus, ut, quemadmodum admonuit sacra Tridentina synodus, diaconi, & subdiaconi, saltem Dominicis & festis solennibus diebus, cum altari ministrauerint, sacram Eucharistiam sumant.

Diaconi, vel subdiaconi, qui ex iure, statuto, vel consuetudine, certis diebus altari ministrare debent; si defuerint, eius horæ distributionem ne capiant. quorum uices subeant ij, quos chori prefectus iusserit: quibus detur aliqua pars distributionis, quæ absentibus est adempta. Vbi nemini nominatim id munus in ea ecclesia impositum est, quibus diaconis, vel subdiaconis chori prefectus id negotij dederit, illud suscipiant; dum singulis prebendis propria munera ab Episcopo assignabuntur, vel alij diaconi & subdiaconi constituuntur, qui eo fungantur officio.

Episcopi, quæ sapientissime possunt, solemni Missæ, ac diuinis officijs intersint. Diebus uero Dominicis Aduentus & Quadragesimæ, nisi legitima causa intercesserit, omnino ne desint.

Episcopum ad celebrandam, vel audiendam, Missam, ad aliam diuina officia solemnia ueniensem, canonici deducant, & reducant.

De Ecclesijs, & earum cultu.

Prou. 2. tit. 2: à dect. 18. vsque 24. Prou. 3. De iis quæ pert. ad ornatum & cultum ecclesiarum. Prou. 4. par. 1. De sacris locis eorumque cultu. Prou. 5. par. 3. de ecclesijs &c. Prou. 6. quæ ad cultum eccl. pert.

Ecclesie diruta reficienda.

ECCLÉSIA S quasunque siue curatas, siue non curatas, sacella & oratoria diruta, Epi-

scopi ad eam rationem, quæ à sancta Tridentina synodo præscripta est, restituenda, vel aliò transferenda curent; lapides, cæmentum & omnis materia eorum locorum ad prophana ædificia ne adhibeantur, nisi Episcopi auctoritas ex iusta causa intercesserit. quod enim semel Deo consecratum est, ad priuatos hominum usus transferri non debet.

Altaria etiam, quæ extra ecclesiam, & quæ subsidio, nec septa aut munita sunt, Episcopi aut sepienda, si fieri possit, aut demolienda curent.

In ecclesia, præsertim cum diuina celebrantur officia, vel uerbum Dei prædicatur, nemo hæc audeat.

Deambulare, nugari, circulos habere, negotijs operam dare.

Cum mulieribus, de quibus suspicio esse possit, colloqui.

Altaribus, fontibus baptismi, vel aquæ benedictæ adhærere.

In limine, aut ante fores immorari.

Auersus ab Eucharistiæ sacramento irreuerenter sedere, aut cum in Missa sustollitur, stare.

Aut quouis modo diuina officia perturbare. Aut irreuerenter in ecclesia uersari.

Ne clericus, aut alius quiuis in ecclesijs, earum uè cæmeterio, atrio, vestibulo, aut porticu, foribus uè quidquam uenale proponat; ne si ad usum quidem sacrificij, vel ecclesie futurum sit. Nemini cum uenaticis canibus, vel uolucris in ecclesiam ingredi liceat; neque hastam, vel sclopetos, balistas, aliam uè eiusdem generis in eam inferre.

Ne mendici eleemosinæ causa in ecclesijs uagentur, sed extra ianuam consistant.

Qui in horum aliquo deliquerit, à Rectore per se, vel per alium ecclesie ministrum moneatur: nisi paruerit, ab ecclesia expellatur; si id commodè fieri non possit, ad Episcopum deferatur, qui in eum suo arbitratu animaduertat. qui etiam Rectorum & aliorum ecclesie ministrorum huius officij negligentiam coerceat.

Rector cuiusuis ecclesie, pernoctationes, aut nocturnas uigilias in ea posthac nemini permittat. Sed sub noctis horam ecclesiarum fores claudat.

Neque ullo pacto quemquam præter sacerdotes admittat; nisi nocte Natalis Christi Domini, cum Missa celebratur.

Ne uè patiatur, si fieri possit, populum ad eas excubare.

Qui contrafecerit, Episcopi arbitratu puniatur. Magnoperè uero à Principibus petimus, ut ad rem adiuuandam, suam quoque potestatem conferant.

Sicut ecclesiastica immunitas, Dei præcepto, & canonicis sanctionibus constituta, quam diligentissime custodienda est, neque permittendum, ut confugientibus ad ecclesias & loca sacra aliqua vis contra sacros canones inferatur; ita summoperè cauendum, ne facinorosi, nisi necessario, ad ea, quasi ad asylum, in sacrarum,

Sess. 21. c. 7.

Conuersatio in ecclesijs.

pernoctationes in ecclesijs tollendæ.

Immunitas ecclesiarum.

con-

constitutionum fraudem se recipiant.

Mandamus igitur omnibus & singulis clericis, proposita pœna excommunicationis, alijsq. arbitrio Episcopi, vt quoties ab aliquo exule damnato, vel criminoso, qui in loco libero sit, postuletur, vt illum in eorum ecclesijs, cœmisterijs, vel domibus recipiant, omnino antequam assentiantur, Ordinarium consulant, & quidquid ille tali in re censuerit, faciant.

Quod si clericis minimè præmonitis, tales personæ ad huiusmodi loca venerint, ijdem clerici, eiusdem pœnæ periculo, Episcopum quam primùm certiores faciant; vt quidquid ab eo hac in re decretum fuerit, seruent.

Ipsæ autem Episcopi de his cõmonefactis, considerata personarum, locorum & temporis conditione, ac facti qualitate, decernent, quod ecclesiæ immunitati, sacrorum locorum honestati, & canonum menti cõsentaneum iudicabit; ita tamen, vt ecclesiastica immunitas nulla ex parte uoletur: neque propterea censeatur data facultas aliqua secularibus magistratibus, & potestatibus lædendi immunitatem, aut aliquos de his, quæ diximus, locis extrahendi, contra quàm antea iure cõmuni statutum esset.

Ne occisorum cadauera à iudicibus vel notarijs manifestiorum in ecclesijs villo modo inspiciantur; sed eò illata exportentur, & huiusmodi inquisitiones, & omnia quæ ad cordis cognitionem pertinent, à sacris locis reiciantur.

Res sacræ ad profanos vsus non adhibenda.

Nemo uasa, vestes vel alia ornamenta sacris addicta, aut omnino quidquam ex sacra suppellectili profanus hominibus, aut ad profanum usum commodare audeat; qui ita commodarit, graui ter arbitrio Ordinarij puniatur.

Sacræ campanæ usum, qui ad fideles præmonendos, vt ad diuina conueniant officia, est introductus, indignum est ad conuocandos homines ad spectacula suppliciorum adhiberi.

Quamobrem Principes ac magistratus etiam atq. etiã hortamur, vt campanis quæ ecclesiarum utui sunt addictæ, si consecratæ sint, ad pœnarum significationem quemquam uti ne patiantur.

De processionibus & supplicationibus.

Prou. 2. tit. 2. decr. 7. 8. 9. & 18. Prou. 3. & Prou. 5. par. 3. De ijs quæ ad diu. offic. pertin. in fine. Prou. 4. par. 2. de process. Prou. 6. quæ ad process. pertin.

GENERALES processiones à cathedrali, vel cuiusque loci maiori ecclesiâ proficiantur; & eodem reuertantur, nisi aliud Episcopo uideatur. In ijs supplicationibus generalibus, qui non venerit ante inuocationem sanctissimæ Trinitatis, pro absente habeatur, aut alia pœna ab Episcopo plectatur.

Eas canonici & alij clerici, etiam cuiusuis dignitatis sint, cum superpelliceis, & usitatis alijs sacris uestibus statuto tempore semper obeant. Præfectis ecclesiarum collegiatarum in urbibus præcipimus, vt cum suis quisque canonicis & beneficiatis vocatus, superpelliceo, vel

alijs sacris uestibus indutus, publicas processiones prælata cruce semper obeat. Quibus Episcopus locum arbitrio suo quamprimùm assignabit; neque eius rei effectus vlla appellatione retardari possit.

Ad huiusmodi processiones, Episcopi cum eis. Sefs. 25. c. 13. videbitur, ex Tridentino Concilio, vocent Regular. de Regular.ulares omnes, quamuis exemptos.

Si qua controuersia sit de priore loco, ab Episcopo ex auctoritate eiusdem concilij tollatur. Sefs. eadem.

Cruces clerici ferant, talari veste & superpelliceo induti; ijq. eiusmodi sint, vt eam aptè & decorè ferre possint.

Omnes ordines graui ter & modestè procedant; colloquijsq. exclusis, psalmis, hymnis, & reliquis sacris precibus operam dent.

Nemo ordinem in processione deserat, antequam ad ecclesiam, vnde profecti sunt, redierint,

Laici à clericis, fœminæ à viris separatim prosequantur.

Videant Episcopi, vt in supplicationibus & processionibus quibuscunque, præsertim cum sanctissima Eucharistia circumfertur, & cum frequentior populus ad ecclesias indulgentiæ, festi diei, sacræ concionis gratia, vel alia de causa conuenire solet, ea modestia & reuerentia adhibeatur, quæ pijs & religiosis huiusmodi actionibus maximè debetur.

Ne inter viam inaniter spectandi gratia subsistatur.

Ne petulanti factò, dictorè cuiquam molestia afferatur.

Ne quæ minus deceant, spectacula adhibeantur.

Neuè actiones pro foribus ædium, aut in viarepresententur.

Qui secus fecerint, seuerè coërceantur.

Episcopi præficiant certos viros, quibus curæ sit, vt hæc omnia, quæ de supplicationibus præscripta sunt, seruentur; & vt res, ea qua decet pietate, agatur.

Edendi ac bibendi consuetudinem, secumneesculenta & poculenta deferendi, aut ea vendendi in sacris supplicationibus habendis, vineisq. lustrandis, & suburbanis ecclesijs visitandis, parochi tollere studeant; fideles sæpius admonentes, præsertim die Dominico, qui proximè sacras Rogationes antecedit, quàm dedecet, vbi pijs orationibus mens & lingua exercenda est, ibi ieiunium, quod ad alliciendam Dei gratiam magnam vim habet, tantisper seruare non posse.

De funere Episcopi.

Prou. 4. par. 2. de funerib. & exequiis. Prou. 5. par. 3. quæ ad diu. offic. pertin. in fine. Prouinc. 6. de Episcopo &c.

PIVM sanctorum Patrum institutum ad concelebrandas Episcoporum exequias, iam diu intermissum reuocantes, statuimus.

Vt

Vt Episcopo mortuo, vel morti proximo, tres primi de Capitulo presentes vicinum Episcopum, vel eo impedito, alium inuident: qui statim veniat; ac si uiuum Episcopum inuenerit, accuratissime consoletur, & ea officia præstet, quæ ad animæ salutem tali tempore requiruntur. Mortuum uero unâ cum seculari, & regulari clero solemniter ad sepulcrum profectur. Nihil autem Episcopus, pij huius officij gratia, impensæ, vel quouis alio nomine, à quocumque exigat, vel sponte oblatum accipiat.

Eius tamen expectationis causa, corpus Antistitis ne amplius quadraginta horis insepultum iaceat. Interea uero inter Capitulum, ut custodiat corpus, & circum ipsum frequentes ex clero sint, qui pro eius anima preces Deo faciant. Eidem Capitulo hoc munus iniungimus, ut primo quoque tempore prouinciales Episcopos omnes de Episcopi morte faciat certiores: qui in ecclesiis Cathedralibus Missam solemniter celebrant pro eius anima celebrandam curant; & publicis supplicationibus ac precibus indictis, Deum pie sanctèq. deprecabuntur, ut orbato gregi Pastorem dare uelit iuxta cor suum.

In exequiis eius plures viginti quattuor cereis non accendantur, idq. impensa vacantis ecclesiæ; nisi extent defuncti bona, vel alius sit, qui de iure aut consuetudine sumptum facere debeat. Episcopi negligentiâ in cõprouincialis Episcopi funere, à synodo prouinciali; canonicorum & cleri, à successore Episcopo grauiter puniatur. Sacra Anniuersaria pro mortuo Episcopo quotannis fiant in cathedrali ecclesia, quamdiu proximus eius successor in Episcopatu uixerit, uiuentis Episcopi & Capituli sumptibus.

De funeribus & exequijs.

Prou. 2. tit. 2. decr. 11. 14. 15. 16. & 17. Prou. 3. quæ ad diu. off. pert. item de parochis in fine. Prouin. 4. par. 2. de funeribus & exequijs. Prou. 5. par. 3. quæ ad diu. off. pert. in fine. Prou. 6. quæ ad funera pertin.

VT uetus Ecclesiæ institutum, mortuorum funus pijs precibus & officiis solemniter more profectur, multis locis auaritia, ambitione, vel negligentia deprauatum, ad pristinam pietatis rationem reuocemus; clericis quibuscunque cuiusuis dignitatis sint, etiam Canonicis cathedralium & collegiatarum ecclesiarum, cæterisque omnibus hæc seruanda proponimus. Ante Solis ortum, & post occasum, mortuum & efferrit, & ad sepulturam recipi prohibemus. Inter maioris Missæ celebrationem, mortuorum corpora sepulturæ causa in ecclesiam ne inferantur.

Hora funerum

Cruces ferendæ. Singularum cathedralium, collegiatarum & parochialium ecclesiarum clericis, qui in funus uenerint, una tantum sine ecclesiæ crux præferatur; neque aliæ in funere deferantur, nisi quas suus quamque clerus subsequatur. Quod si alii quoque clerici inuitati fuerint, eius rectoris

qui inuitarit, crucem profectur.

Ad tollendas controuersias, quæ magna populi offensione inter Regulares, qui beneficia curata obtinent, vel in eis curam animarum exercent, & parochos seculares in efferendis mortuis oriuntur; statuimus, ut cum ex parochia, cui secularis sacerdos præsit, mortuus efferatur, ut in parochiali ecclesia sepeliatur, cui Regularis sit præfectus, vel contra; tunc utriusque parochi, superpelliceo & stola induti, pares progrediantur. Reliqui uero Regulares eum locum teneant, quem in generalibus processionibus tenere consueuerunt, non obstante quouis consuetudine, vel pactioe, quam inter se fecerint.

Præcedentia.

Cum mortuus efferendus erit, cuiusuis ecclesiæ clerus qui uocabitur, in unam proximam mortui ædibus ecclesiam, congruo processionis ordine conueniat; unde omnes ordine prodeuntes, bini canentes psalmos, aliamque sacras preces, mortuum ab eius ædibus ad sepulturam committentur.

Ordo funeris.

Cum ad ecclesiam uenerint, omnes corpus suo item ordine circumstent, instituta officia celebrantes: nec prius discedant, quam corpus in sepulcrum illatum fuerit.

Deinde singularum ecclesiarum clerici, eodem ordine quo uenerant, crucem præferentes, ad ecclesiam suam redeant; nisi aliquando aliud Episcopo iusta de causa uideatur.

Clerici ecclesiæ, in qua mortuus humatur, eius uestes hæredibus inuitis ne sumant; sed ijs ad quos pertinent, reddant.

Vestes candelæ &c.

Candelæ omnes, cerei, & quæ intortitia uocantur, quæ circum crucem & cadauer ad ecclesiam adferuntur, & alia quæ circa pheretrum, & in altaribus, ac reliquis in locis, dum diuina officia in funere celebrantur, hæredum impensa accendantur, ita Deo oblata esse intelligantur, ut eius ecclesiæ sacrifiæ, in qua mortui corpus humanum erit, continuè addicta sint.

Receptoribus uero illas uideri nullo modo, sed ad Missam, cæteraque diuina officia celebranda tantummodo ut liceat; nisi in alium ecclesiæ usum Ordinarii licentia conuertantur.

vid. prou. 2. tit. 2. decr. 16.

Excipimus autem ea, quæ clericis cuiusuis generis elemosinæ causa dari solent, & quæ funeralium nomine cathedralibus & parochialibus ecclesijs ex sacris canonibus debentur; quibus nihil obstat, quominus quartam funeralium, quæ solita esset persolui, ex decreto Tridentini concilij consequi possint.

Sess. 25. c. 13.

Si mortuorum hæredes ita se impiè gesserint, ut religiosum exequiarum institutum negligentes, Cruci, clericis, & funeri debita lumina adhibere nolint; ab Episcopo ea cogantur comparare, quæ necessaria uidebuntur.

Dent operam Episcopi diligenti cohortatione, ut in singulis parochiis, communibus eorum sumptibus qui sunt in parochia, comparatur pallium, quod mortuo imponi solet; idque omnibus in funere gratis commodetur. quod si parochiani

Pallium mortuorum.

id

id recusarint. singuli parochi, & alii ecclesiarum curarum rectores pallium ad huiusmodi usum emant; pro quo mortuorum hæredes illis minimum aliquid Episcopi arbitratu largiantur.

Si verò nobiles homines aureo, vel serico, vel omnino pretioso pallio uti voluerint, pecunia sua faciendum curent; quod ad eiusmodi cadauerum usum nullo modo in posterum adhibeatur, sed illi ecclesie, in qua mortuus sepultus fuerit, illico post funus acquisitum sit, & in eius ornamenta conuertatur.

Merces pro funeribus.

Statuat Episcopus in Ciuitate & diocesi sua pro modo laboris, quantum mercedis causa dandum sit curatoribus exequiarum, cæterisque qui dant operas in funere, & iis qui campanas pulsan; quibus etiam, quamdiu in exequiis campanas pulsare debeant, arbitrio suo præscribat.

Miserabiles personæ, quibus mortuis aut nihil superest, aut ita parum, ut sua impensa humari non possint, à parochio sumptibus ecclesie sepeliantur.

Exequiarum, sepulturæ, & anniuersariorum causa nemini quidquam pacisci, aut exigere liceat, neque etiam petere, vel quid aliud committere, quod simoniacæ labis, aut fordidae auaritiæ suspicionem habeat.

Pias tamen consuetudines in his seruari iubemus; cuius rei Episcopus curam suscipiat.

Pia etiam legata exigi volumus; neque ea, quæ elemosinæ causa vltro data fuerint, accipi prohibemus.

Concio in funeribus qualis.

Nemini quemquam in funere laudare liceat; nisi & eum quem laudare velit, Episcopus dignum censerit, & laudationem scriptam ante probarit.

Liceat tamè in funere concionem habere, quæ tota referatur ad humanam miseriam, fidelium oculis proponendam, omnemque ad vigilandum cohortandos; ne, cum venerit Dominus hora, qua non putarint, inueniat eos dormientes.

Caueant autem parochi & alij ecclesiarum rectores, ne quod pietate adducti suadere debent mortuorum hæredibus, ut anniuersaria officia illorum causa celebranda curent, id cupiditate impulsis, molestius flagitent; qua in re si peccarint, Episcopi arbitrio puniantur.

Quicumque laicus, vel secularis clericus in iis deliquerit, quæ his decretis præscripta sunt, ab Ordinario loci graui pœna afficiatur.

De sepulturis.

Prou. 4. par. 1. De sepulcris. Prou. 5. par. 3. quæ ad diu. off. pert. in fine.

NON est ferenda nostri temporis insolentia sepulcrorum, in quibus putida cadauera, tanquam sacrorum corporum reliquæ, excelsis & ornato loco in ecclesijs collocantur, circumque arma, vexilla, trophæa & alia uictoriæ signa & monumenta suspenduntur; ut iam non diuina templa, sed castra bellica esse videantur.

Ambitiosam igitur hanc in mortuorum corporibus decorandis arrogantiam detestantes, & ecclesiarum decori cõsuetentes, eiusmodi sepulcra excelsis loco posita, & ea quæ parietibus inclusa, vel adiuncta etiam in vna parietum parte eminent, nisi marmorea aut ærea sint, siue illis corpora contegantur, siue inania, & ibi tantum honoris causa sint constituta, & eorum omnis generis ornatum & apparatus ad tres menses amoueri, ac tolli omnino iubemus; ossaque ac cineres in sacro loco altius in terram defodi, ita conditos, ut sepulcrum è solo non emineat.

Monemus verò Episcopos, ut morem multis locis intermissum, mortuos in cœm iterijs sepeliendi, restituendum curent, inde submotis, si qui ea usurparint.

Et si cui locus sepulturæ deinceps dabitur in ecclesia, humi tantum detur; & sepulcrum, in quo condetur, opere fornicato cum reliquo ecclesie pavimento æquatum sit.

Hæc ut efficiantur, diligenter operam dabunt Episcopi, adhibito etiam, si opus erit, magistratum auxilio.

Quæ pertinent ad bonorum & iurium ecclesiasticorum conseruationem, rectam administrationem, & dispensationem.

Prou. 2. tit. 3. Prou. 3. quæ ad bona eccles. tuen. pert. Prou. 4. par. 2. quæ pert. ad capit. Cathedr. &c. item de parochiis &c. Prou. 5. par. 3. de ecclesijs earum supellestiles & fructibus. Prou. 6. de bonis & iuribus ecclesiasticis.

ECCLESIARVM res quam plurimæ aut destitutæ defensoribus, aut etiam ab ijs, quibus earum procuratio credita erat, proditæ, ita perierunt, ut monumentis vel interceptis, vel perditis, nulla spes iam reliqua videatur, illas in ius suum vindicandi.

Id ne deinceps accidat, neque quisquam, quod in Christi patrimonio negligentior sit, quam in suo, merito reprehendi possit, statuimus.

Ut Episcopi, & Capitula tam cathedralium, quam collegiatarum ecclesiarum, Hospitalium etiam, ac quorumcunque piorum locorum gubernatores, seu administratores, & alij quicumque, qui beneficia ecclesiastica quæcunque cù cura, vel sine cura, quocunque nomine nuncupentur, etiam commendata, nunc obtinent, ab huius decreti editione; qui verò in futurum quomodocunque obtinuerint, ab adeptæ possessionis die, quisque intra spatium sex mensium, edictis etiam interim publicè propositis, omnium & singulorum bonorum mobilium & immobilium, iurium, actionum, annuorum censuum, siue reddituum, nominumque debitorum, & aliorum quorumcunque ad eorum ecclesias, vel eorum administrationi commissas, Monasteria, vel beneficia, eorumque mensas quocunque iure pertinentium; rationem diligentissimè conquirendam, & eorum omnium

Inuentariū bonorum & iurium ecclesiasticorum.

inuen-

inuentarium, in quo locorum etiam fines, conditionesq. omnes sigillatim describantur, per publicum notarium diligenter conficiendum curent; Episcopus quidem adhibitis duobus, à Capitulo cathedralis ecclesie delectis; Capitulum coram Episcopo, aut alijs præfectis ab eo; alij verò coram fide dignis testibus.

Ex eo inuentario exempla duo, notarij publici auctoritate ad certam eorum fidem munita, conficiantur; quorum alterum Episcopi & Capitula ecclesiarum cathedralium in archiuo, quod vtrisque commune sit, asseruent; alterum ad Metropolitanum mittant. Præfecti verò & Capitula ecclesiarum quæ collegiata sunt, alterum exemplum in communi eorum archiuo retineant; alterum in archiuo cathedralis ecclesie, intrà cuius fines sunt asseruandum tradant.

At verò in quibus ecclesijs vel cathedralibus, vel collegiatis archiuum eiusmodi non sit, ab Episcopo instituantur.

Cæteri autè singuli, qui beneficia quæcunque ecclesiastica quouis titulo obtinent, exemplis item duobus eodem modo confectis; vnum in ecclesia sua diligenter custodiant; alterum ad cathedralem ecclesiam perpetuò conseruandum mittant, vnde, si vsus postulabit, exemplum sumere eis liceat gratis.

Archiuia singula duabus clauibus occludantur. In ecclesijs cathedralibus, earum vnam Episcopus, alteram Capitulum custodiat; in Collegiatis, alteram præfectus, alteram Capitulum seruet.

Prætereà in visitationibus, eiusmodi inuentaria Episcopi secù adferant; & cum ijs quæ seruant ii qui visitandi sunt, sigillatim conferant; perspiciantq. diligenter, ne quid eorum, quæ ibi descripta fuerint, desit, quod ecclesie vel minimo detrimento esse possit; & si quæ fortè deerunt, ecclesie restitui, omniaq. eius damna sarciri studeant. Ipsa quoque inuentaria, si eis videbitur, renouari iubeant. Et vtique quæ cumque accessio, vel immutatio facta sit, ea quotannis in inuentaria referatur.

Qui in his vel negligentia, vel contumacia, vel fraude peccauerint; si Capitula, & alij beneficia ecclesiastica obtinentes, Episcopi arbitrio; si Episcopus, primæ prouincialis cuiusque synodi pœnas dabit.

Episcopi intrà sex menses vniones perpetuas, etiã ecclesijs inuisionis factas, & ipsa patronatus iura, ex præscripto Tridentini concilij, recognoscant; & traditam eiusdem concilij decretis de illis rationem diligentissimè seruent.

Si quæ laicis concessa ecclesiarum bona, aliquo modo caduca facta sint; caueant Episcopi, & quicumque beneficia ecclesiastica obtinent, ne pœnam caducitatis remittant; nisi seruatis ijs, quæ in hoc genere iura præscribunt. si secùs fecerint; Episcopi in synodo prouinciali pœnas dabunt; cæteri ab Episcopo plectantur.

Qui bona ecclesie feudi nomine obtinent, à suc-

cessoribus in ea, inuestiturã intrà tempus à iure præstitutum, renouandam curent; eisdemq. fidelitatis iusiurandum dabunt.

Pari etiam ratione hæredes eorum & inuestituram postulent, & iurent iis, qui ecclesie præ fuerint.

Qui id facere omiserint, constitutas legibus pœnas pendant.

Ne autem res ecclesiasticæ cum alijs confundantur; mandamus, vt feudatarij omnes in eiusmodi renouationibus omnia bona, eorũq. fines sigillatim & nominatim publico instrumento describant.

Hanc verò curam præcipuam Ordinariorum esse volumus, vt illos cogant hæc omnia exequi, propositis pœnis eorum arbitratu.

Nemini beneficiorum ecclesiasticorum bona propinquis suis intrà tertium gradum in emphyteosim, aut ad cuiusuis temporis spatium, etiam per suppositas personas locare liceat, nisi euidens & magna ecclesie vtilitas, iudicio Episcopi, præter alia iuris requisita, aliud postulare videatur. si aliter factum fuerit, nulla sit locatio; & qui locarit, ab ordinario puniatur.

Ex auctoritate sacri Concilij Tridentini negotiã damus Episcopis prouincie nostræ, vt singuli vnà cum Canonico à capitulo, & altero de clero, ab ipsis deligendo, recognoscant, etiam ex officio, quascunque locationes bonorum ecclesiasticorum, ad longũ tempus à triginta annis factas; & si eas in damnum ecclesie, & contra canonicas sanctiones contractas fuisse ad iudicauerint, irritas & nullas declarent.

Nolumus cedentibus, aut decedentibus ijs, qui ecclesiastica obtinent beneficia, illorum fructibus fraudari successores, aut saltem eorum recuperationem litibus & controuersijs difficilem reddi; qua re fit, vt interim ecclesia debitis muneribus & officijs destituatur.

Idcirco sancimus, ne ecclesiarum rectores, aut quicumque beneficia ecclesiastica quomodolibet obtinentes, sine Ordinarij licentia, scripto permissa, pœdentes beneficiorum fructus quouis prætextu vel causa alienent; nisi venditionis vel locationis nomine; & tunc dilata in id tempus pretij, vel mercedis solutione, quo fructus erunt à solo separati.

Quòd si secùs factum fuerit, contractus irritus sit & nullus; & qui fecerit, arbitrio Ordinarij pœna afficiatur. quam etiam sustineat is, qui eo in suam rem vti voluerit.

Cum pro cuiusque ecclesie consuetudine populus ad oblationes inuitatur, id grauius & modestè faciendum est.

Nec eo vasis, aut sacculi genere pecuniam accipiant, in quo quid quisque dederit, cerni possit; vt fideles pietate adducti, non pudore quodammodo coacti, elemosinam afferant.

Quæ cum ad subsidium sacerdotum, vel aliorũ pauperum, vel ecclesiarum reparationem & or-

D natum

Feudorum inuestituræ renouandæ.

Locationes bonorum ecclesie.

Sefs. 25. c. 11.

Alienationes fructuum beneficiorum prohibentur.

Oblationes.

Archiuij cura.

Vniones perpetuæ recognoscendæ.

Sefs. 7. c. 6.

Sefs. 24. c. 13.

Sefs. 25. c. 9.

Caducitatis pœna non remittenda.

natū sit instituta, eam populus liberaliter præbere debet.

Decimæ, Ne per inscitiam, aut obliuionem id peccatum committatur, vt decimæ ijs quibus legitime debentur, vel omnino non soluantur, vel ex parte tantum; ideò mandamus & parochis, vt inter Missam, & prædicatoribus in concione, primo quoque dominico die Aduetus & Quadagesimæ doceant populum, quid de solutione decimarum sacrum Tridentinum Conciliū statuerit; vehementerq. horrentur, ac moneant, vt debitas decimas integrè persoluant, ne propositas ab eadem Tridentina synodo ex communicationis pœnas subire cogantur.

Sefs. 25. c. 12.

Sefs. 22. c. 11.

Quibus etiam diebus eiusdem Tridentini Concilij decretum contra occupantes quouis modo fructus, bona, & iura ecclesiarum, & aliorum piorum locorum, communi lingua populo recitent.

Congregationes cleri.

Quia contingit interdum, vt clerus vrbanus congregatus, reliquo Clero diœcesano non adhibito, aliqua decernat, quæ ad clericos vniuersæ diœcesis pertineant, magno nonnumquam absentium damno; idcirco nos communi eorum vtilitati consulentes, statuimus, vt clerici qui extra Ciuitatem sunt, cum primùm in diœcesanam synodum conuenerint, aliquos eligant, qui vrbane congregationis deliberationibus, quæ ad vniuersum Clerum spectant, intersint.

Præcipimus etiã Clero Ciuitatis, vt antequàm congregetur, semper eos qui delecti fuerint, admonear, vt ad cõgregationes adesse possint. Si verò non admonuerit, quidquid ibi actum, decretumue sit, externo eius diœcesis clero detrimento esse non possit.

Adhörtatio ad Principes, vt personas & bona eccles. tueãtur.

Omnes verò ecclesiasticas personas, & eorū bona, libertatē, commoda, & iura omnia Principibus summoperè cõmendamus; admonētes ecclesiasticam immunitatem, siue ad hominū vitā, siue ad bonorū possessionē fructusq. pertineat, Dei ordinatione, summorum Pontificum decretis, & sanctorum cõciliorum auctoritate tributam, nulla ratione violandam esse.

Neque enim Principes & magistratus res ecclesiasticas attentare; neque sacros & religiosos homines ad suum iudicium, potestatemq. reuocare; neque Deo addictis bonis manum iniicere, aut vllum onus imponere debent: immò verò meminisse oportet, quas à Deo facultates consecuti sunt, eas ad ipsius Dei gloriam & honorem, hominumq. sacrorum salutem & incolumitatem cõferendas esse, qui pro eorum quiete ac felicitate Deo preces assidue faciunt.

Cuius officij cum maximè intelligentes fore confidamus, in primis Carholicum, eundemq. potentissimum Hispaniarum Regem, & reliquos deinceps prouinciæ principes; dubitare non possumus, quin re ipsa efficiant, vt eorum magistratus & Communitates nihil aduersus immunitatem & libertatem ecclesiasti-

eam vllò vnquam tempore moliantur. quod ita vt fiat, Episcopi pro sui officij munere curare & eniti debebunt.

Sacræ Tridentinæ synodi decretum securi, moneamus omnes, quicumque beneficia ecclesiastica obtinent, vt hospitalitatem benignè exercent, memores, Christum Dominum in hospitibus recipi, à quo *recipiuntur ipsi in æterna tabernacula.*

Sefs. 25. c. 8.

Hospitalitas ab ecclesiasticis exercenda.

Hoc autem hospitalitatis officium eò magis Episcopis colendum est, quòd illis eam virtutem Apostolus in primis amplectendam proposuit.

Ad

In hospitalitate autem non is habeatur delectus personarum, vt diuites porissimùm inuidentur, qui cum fœnore reddant quod acceperint; sed cum ecclesiasticarum personarum domum nemini, quantum per facultates licuerit, clausam esse deceat, profectò illis maxime pãtere debet, qui Dei voce, sanctorum Patrum cohortationibus & exemplis, sacrorum cõciliorum præcepto & auctoritate nobis commendati sunt.

Et sacrorum canonum decretis statutum est, & sanctissimorum Patrū testimonijs celebratū, quæ bona fidelium pietas Deo consecrauit, ea vel illorum necessitatibus honestè subleuandis, qui diuinis dicati obsequijs, Christi ministri & dispensatores mysteriorum Dei effecti essent, vel ecclesiis reficiendis, earumq. ornamenti ad diuinum cultum necessarijs comparandis, vel pauperibus sustentandis addicta esse; si quidem vbi primùm ecclesiæ bona esse cõperunt, eam naturam & conditionem consecuta sunt, vt in alium, quàm in sacrum & pium vsum, eorum fructus conuerti nefas esset. Quare cauendum est, ne cupiditate prolapsi, *quæ radix est omnium malorum*, dum vel proprijs, vel propinquorum, & familiarium diuitijs & honoribus studemus, quæ Deo dicata sunt bona, & ecclesiæ detrimento, & pauperum gemitu, & bonorum offensione ad aliorum vsum conuertamus. itaque nos sacrorum canonum & sanctorum Patrum auctoritate innixi, atque ijs adducti, quæ sacra Tridentina synodus de officio administrandi bona ecclesiastica significauit, eos omnes qui ea obtinent, vehementer monemus, vt muneris sui memores, hæc quæ sequuntur, diligentissimè præstent.

Sefs. 25. c. 1.

Episcopi, Abbates, Præpositi, parochi, ac ceteri omnes cuiuscunque dignitatis & gradus, ecclesias, etiã eorum administrationi committas, ac quacunque beneficia ecclesiastica, etiã simplicia, quomodocunque, etiam commendata, in prouincia nostra obtinētes, omni diligentia cognoscere studeant, quibus oneribus eorū ecclesiæ & beneficia ex bonorū ecclesiasticorū natura, vel ex illorū quæ obtinent, propria institutione, vel ex cõditione Apostolicis literis in prouisione dictorū beneficiorū eis præscripta, vel alia quacunque eius generis ratione subiac-

ccant,

ceant; illisq; integrè satisfaciant. quod si facerent omiserint, sed eos fructus sibi vindicare, vel ad alios trāsferre ausi fuerint, vel in quem debent vsuū, non impenderit; se ex sacris canonibus, & sanctorum Patrum sententia, sacrilegij reos esse intelligant; & eorum omnium necessaria restitutione teneri; neque vlla omnino, etiam immemorabili consuetudine excusari.

Atque ideo si Metropolitanus tale commiserit, antiquior suffraganeus de eo ad synodum, & Synodus ad Sanctissimum D. N. Romanū Pontificem deferat: si Episcopus sit, & ab Archiepiscopo, vel eo absente, ab antiquiore suffraganeo monitus, plenè non satisfecerit; ad synodum prouincialem, primo quoque tempore celebrandam, per eundem deferatur; vbi & restituere cogatur, & pœnas subeat synodi arbitratu.

Si vero inferiori gradu, quàm Episcopus fuerit; quicumque is sit, si ab Ordinario loci monitus, nō satisfecerit, præter restitutionē eorū, quibus pia opera defraudauit, per sex menses administratione bonorum ecclesiasticorū prohibeatur. Quod si iterum in eo peccarit, grauioribus etiam pœnis plectatur.

Quo in genere tantò etiam grauius animaduertendum erit in eos, qui beneficia ecclesiastica obtinent commendata, quantò magis ex industria peccasse videbuntur, si literis Apostolicis præscriptam legem propositam ante oculos habentes violare non veriti fuerint.

Nouerint etiam ij, ad quos scientes huiusmodi fructus, vel aliquid ex illis commodum quouis nomine peruenerit, se eadem restitutionis lege teneri.

Ij verò qui ecclesias & beneficia ecclesiastica quacunque obtinent, quorum fructus ad eos, tamquàm diuinorum obsequiorum ministros honestè sustentandos propriè sunt attributi, si vberiores sint, quàm ad tuendam vitam; conditionisq; suæ rationem requiratur; dubitare non debet, ad eum finem hanc copiam illis esse attributam, vt præter ea, quæ ad victum & cultum eorum satis essent, suppetere etiam, quibus diuini cultus ornatus & splendor conseruaretur, & pauperum inopia & indigentia subleuaretur. quemadmodum etiam Deus plerosque diuitijs cumulat, *vt amicos sibi faciant; à quibus, cum defecerint, in æterna recipiantur tabernacula.* Quamobrem per viscera misericordiae Iesu Christi obtestamur atque moneamus, vt meminerint ea bona non esse sibi credita ad luxum, neque ad augendos consanguineos, sed ad vitam honestè, vt fidelem Dei ministrum & pietatis christianæ magistrum decet, traducendam. ex eo verò quod supererit, si necessaria pauperibus alimenta denegarint; intelligant se, *quos non pauperum, occidisse;* atq; ob violatam sanctissimæ charitatis legem mortale peccatum commisisse, quo sibi *iram in die iræ thesaurizauerunt.*

Modum autem & rationem, qua metiri se pro conditione & gradu vnumquemque oporteat ad vitam suam fructibus ecclesiasticis honestè ducendam, eam esse omnes debent intelligere, quæ ab ijs non discrepet, quæ in sacris canonibus, & præsertim in his nostris constitutionibus de clericali frugalitate, & modestia statuta sunt.

Quæ verò de fructibus ecclesiasticis dicta sunt, eadem etiam de supellectili omni, cæterisque rebus, quæ iisdem fructibus comparata sunt, dicta esse intelligantur; ne quæ de domestico ecclesiasticorum hominū cultu & ornatu per nos in hac synodo decreta sunt, aut ad propriam auaritiam, aut ad propinquorum splendorem statuta esse videantur.

Quæ ad Sacramentum matrimonij pertinent.

Prou. 2. tit. 1. à decr. 25. vsq. ad finem. Prou. 3. Prou. 4. & 5. par. 3. & Prou. 6. in titulis de matrimonio.

Diligentissimi sint Episcopi in ea obseruatione, ne quisquam à regula, quam in celebrando matrimonio seruandam statuit Tridentina synodus, vlla ex parte discedat. Sess. 24. c. 1. de refor. matrim.

Ne autem matrimoniorum quæ contrahētur, memoria facilè pereat; si quam facultatem Episcopi, aut parochi cuiquam alij sacerdoti, vt in contrahendo matrimonio intersit, concedendam aliquando duxerint; id scriptò tantum faciant, eiusq; exemplum Episcopi in aliquo libro descriptum, diligenter adseruent: parochi autem in eum librum referant, in quo coniugum & testium nomina ex præscripto Tridentini concilij scribere debent. quidquid verò eo libro parochi singulis annis scripserint, id in fine anni Episcopo describendum tradat. Denunciationes quæ matrimonium antecedere debent, festis illis diebus fiant, qui ecclesiæ præcepto seruantur, media ea Missa, ad quam frequentè populus conuenire solet, quò id facilius notum omnibus esse possit.

Si parochus in matrimonio denunciationes, vel benedictionem sine probabili causa procastinavit (cuius iudicium deinde sit Episcopi) ab eo plectetur.

Parochi, cum sponsis benedicendum erit, id celebrata Missa, cui illi intersint, semper faciant.

Vsum autem illum in ecclesia bibendi, & frangendi cyathi, & alia id generis, quæ indecorè fiunt, cum aliqui matrimonio iunguntur, amplius ne adhiberi patiantur.

Episcopi, ea quæ de matrimonio Tridentina synodo in reformatione matrimonij, & his nostris constitutionibus decreta sunt, communis lingua diuulganda curēt, & omnibus suæ diocesis parochis eorum exempla distribuant; vt illi singulis quibusque tribus mensibus frequentissimo populo in ecclesijs recitent, nisi aliud Episcopo videatur.

De Meretricibus, & lenonibus.

Prou. 2. tit. 1. decr. 29. Prou. 3. Prou. 5. par. 3. & Prou. 6. in titulis de matrimonio vsupra.

VT meretrices ab honestis mulieribus omnino internoscantur; curent Episcopi, vt aliquem amictum palam induta sint, quo earum turpem conditionem & vitam omnes notam habeant.

Neuè eisdem liceat, etiam si aduenæ sint, in meritoriis tabernis, vel publicis cauponis pernoctare, vel commorari, nisi itineris causa, idq. vnum diem tantum.

Curent etiam in vnaquaque ciuitate locum eis assignandum, ab hominum frequentia, & à maioribus ecclesijs remotum, vbi omnes habitent ea lege; vt, si extra eius loci fines domum, eiufuè partem conduxerint, vel in quacunque domo quauis de causa amplius vnum diem habitauerint, & ipsæ, & domini, seu locatores seuerius puniantur, Quam rem quamprimum efficiendam Principes & magistratus pro sua pietate suscipiant.

Ab ijs etiam petimus, vt huiusmodi impudicis mulieribus omni gemmarum, auri, argenti, & ferici vsu interdiciant.

Omnesq., qui lenocinio quæstum faciunt, ex suis finibus exterminent.

De Histrionibus, Cingaribus, tabernis meritorijs, & aleatoribus.

Prou. 5. par. 1. quæ ad fidei tuen. stud. pertinet. Prou. 6. quæ ad matrim. pert. in fine.

DE his etiam principes & magistratus commonendos esse duximus.

Vt histriones & mimos, cæterosq. circulatorum, & eius generis perditos homines e suis finibus eijciant; & in caupones, & alios, quicumque eos receperint, acriter animaduertant.

Vt vagum & fallax cingarorum genus arceat; nisi certis sedibus collocati, vitam honestis artibus, & in reliquis omnibus, vt christianos homines decet, agere velint.

Vt ganeas & tabernas meritorias, omnis nequitia sentinas, e prouincia tollendas curent.

Quod si quæ ferendæ videbuntur; iubeant neminem in eis hospitio recipi, sed tantum vinum, & edulia venalia proponi.

Et quoniam vsu compertum est, ex alex ludo, sæpe furta, rapinas, fraudes, blasphemias, aliaq. id generis flagitia proficisci; prohibeant taxillis, aut alea ludi, & grauitè in publicos aleatores, & in eos qui huiusmodi ludis interfunt, quiuè domum ad recipiendos ludentes expositam habent, animaduertant.

Maximè verò efficiant, vt bonis artibus vel instituendis, vel renouandis, otia, quantum fieri poterit, e ciuitatibus tollantur.

De immoderatis sumptibus coërcendis.

Copiosis & locupletibus illud semper propositum esse debet sancti Ioannis Apostoli; *Si quis habuerit substantiam mundi huius, & viderit fratrem suum necesse habere, & clauerit viscera sua ab eo; quomodo charitas Dei manet in illo?* vnde facillè intelligunt, quàm facultates suas ad pauperum difficultates & necessitatem subleuandam conferre debeant.

Quamobrem magnoperè cauendum est, ne subsidia pauperum in superuacaneos sumptus, & inanes delicias effundantur.

Proinde admonemus & enixè hortamur principes & magistratus, vt effulam impensam & omnem intemperantiam certis legibus coërcentes, modum statuunt non solum quotidianis epulis atque conuiujs, verum etiam vestibus, equis, rhedis, famulis, alijsq. non necessarijs apparatus; & denique omni & domestico & externo ornamento & instrumento moderationem adhibeant. qua pecuniæ effusione sublata, innumerabilibus malis, quæ inde ortum habent, occurratur.

Quod facilius etiam fiet, si principes ipsi, quorum mores, & viuendi rationem populi plerunque imitari solent, non modò leges proposuerint; sed etiam, quemadmodum legibus parendum sit, exemplo docuerint.

De vsuris.

Prou. 2. tit. 1. decr. 18. & 19.

Vsuram ad perniciem populorum latius manentem, pro nostri muneris cura reprimere cupientes, quædam huius generis delicta ex sacrorum canonum & probatorum Patrum sententijs delegimus; quæ quoniam frequentius in hac prouincia committi animaduertimus; ea præcipuè ac nominatim prohibèda duximus, eo consilio, vt si quis in alijs etiã eiusdè generis vetitis contractibus deliquerit; pœnas à iure constitutas, sibi subeundas esse intelligat.

Ex mutuo, vel depositis, etiam apud Iudæum factis, nihil præter sortem à quouis homine percipi ex conuento, vel principaliter sperari possit; tamen pecuniæ ipsæ sint pupillorum, aut viduarum, aut locorum piorum, vel etiã dotales, nisi quatenus id iure nominatim permittatur. Si quis oblatas in ipsa, loco & tẽpore pecunias; etiam dotales, sibi debitas accipere recusaauerit; nihil præter sortem, etiam ratione dani emergentis, vel lucri cessantis; vel ex quacunque alia causa accipere possit.

Ne fiant cambia, cum literæ ad destinatum locum verè non mittuntur, & ibi non fit solutio, sed vno & eodem loco pecunia datur & recipitur; vel quando dantur, & accipiuntur pecuniæ cū eo pacto, vt habeatur recursus ad domum, vel ad respondentem dantis, aut accipientis, (quod pactum vulgo vocatur *la ricorsa*) atque ita impensæ, aut alterius rei onus imponitur.

Ne

Alii contractus illiciti in pecuniis. Ne cui liceat cum altero ita contrahere, vt istotâ pecuniæ summam, ei qui dederit, soluat, cum ille partim pecunia dederit, partim nominibus quæ difficilè exigi possint, vel in rebus, pluris quàm valeant, æstimatis.

Ne cui præsentem pecuniam quærenti quidquam cariùs vendatur, vt statim ab venditore per se, vel per interpositâ personâ viliùs emat.

Ne quis rem aliquam ob dilatam solutionem cariùs vendat iusto pretio.

Ne ob anticipatam solutionem res minoris ematur iusto pretio, vel solvatur minùs, quàm debebatur.

Ne res vendatur, dilata in tempus solutione, ita vt pretium, quod interim rei acceuerit, venditori solvatur, si eiusdem periculo non sit diminutio.

Ne res modico pretio pignori detur, vel vendatur pacto redimendâ intrâ certum tempus, vt si ad dictum tempus res redempta non sit, res libera sit emptoris, vel eius qui pignori accepit.

Contractus illiciti in rerum venditione. Ne frumentum, vinum, oleum, aliudquè detur, vt eò quod datum est, aliquid ampliùs exigatur, siue eiusdem generis, siue alterius quomodocunque, etiam si operæ sint.

Ne quis mutuo det frumentum, vel id genus aliud corruptum, vt tantundem integri carioris reddatur, etiam si restitutio differatur in quodcunque tempus debitori commodum.

Societates in pecuniis. Ne in societate, in quam alter pecuniam confert, alter operas, lucri distributio constituatur, nisi per quotas partes.

Nec vltra eas, certa pecuniarum summa, vel quid aliud conferenti pecuniam persolvatur.

Neque fiat pactio, vt fors salua sit, fructus verò communiter diuidantur.

In animalibus. In societate animalium, quæ inæstimata alicui datur ad custodiam, siue vt operas præstet, omnes casus, etiam fortuiti, semper sint periculo eius qui dederit; nisi id alterius focij dolo, vel magna negligentia accidisse constiterit.

Nec fiat pactum, vt fors sit semper salua, etiâ ex primis fructibus.

Neuè quidpiam certum, præter sortem, ex fructibus animalium quotannis solvatur.

Et in locationibus animalium, quæ fiunt certo pretio, si illa absq. dolo, aut negligentia eius qui conduxit, deteriora fiant, id semper sit dâno eius, qui locarit.

Si autem animalia dentur æstimata, ita vt fors danti salua sit, nihil omnino percipi possit.

Venditiones & emptiones illicitæ. Ne fiant contractus, qui libellarij, seu ficti libellarij dicuntur, vbi non antecedit emptio certæ rei immobilis pretio iusto.

Vel vbi venditor redimere cogatur; vel vbi nō possit redimere, nisi post certum tempus.

Vel vbi annuus census, ad cuius solutionem res obligatur, superat estimationem fructuū, quos ex ipsa re dominus solet, aut potest percipere.

Et si loco pecuniæ vinum, frumētum, vel quid aliud in singulos annos promittatur, illud ad

pecuniæ, & iusti pretij rationem redigatur, pro consuetudine locorum.

Si qui autem in aliquo ex his casibus, aut alijs qui vsuram sapiunt, & à iure, vt iniqui prohibentur, contraxerint; ipsi contractus, etiam iureiurando muniti, nulli, irriti, & inanes sint. contrahentes verò, tabelliones qui instrumenta confecerint, proxenetæ vsurarum, aut lucri participes, ministriq. omnes horum scelerū, & pœnis iure statutis, & ecclesiasticis censuris puniantur.

Hortamur verò principes & magistratus, vt ipsi etiam huic pesti, quibus maximè poterūt, remedijs occurrant.

CONSTITVTIONVM PARS TERTIA.

Prou. 2. tit. 3. Prou. 4. & 5. par. 3. item Prou. 6. quæ ad pia loca pertinet.

De piorum locorum administratione.

VT pia loca omnia fideliter, diligenterq. administrantur; quæ sacrum Tridentinum Concilium Episcoporum curæ ac studio maximè commendauit; hæc mandamus, quæ illi ab omnibus seruanda curabunt.

Sess. 7. c. 15.
Sess. 25. c. 8.

Qui Hospitalia, seu alia pia loca ad peregrinorū, infirmorum, senum, pæuperumque vsum præcipuè instituta, in commendam, administrationem, aut quemcunque titulum, aut ecclesijs suis vnita obtinent; domos, & ædificia horum locorum ruinosa, vel dissecta sarciant, & restituant.

Piorum locorū bona restituenda.

Quæ ab alijs occupata, aut amissa, iniuste uè alienata sunt, recuperent.

Impositū illis onus & officium omnino obeant. Hospitalitatemq. ex fructibus illi muneri attributis re ipsa exercent.

Cæteraq. omnia præstent, quæ à Vieniensi, & Tridentino concilio præscribuntur.

Sess. 25. cap. 8. Clem. Quia de relig. dom.

Quod officium, si moniti ab Ordinario nō fecerint; vel per ecclesiasticas censuras, & alia iuris remedia ad sui muneris functionem compellantur; vel eiusdem Tridentini concilij præscripto, eos Episcopi ab illa administratione, curauè in perpetuum amoueant.

Quibus nullo modo condonent, aut remittant eos fructus, quos, contra Hospitalium institutionem perceptos, in foro conscientie restituere tenentur.

Qui pecuniam ecclesijs, Confraternitatibus, aut quibuscunque pijs locis debent; illorum procuratores, syndici, ministri esse, aut vllam denique in eis officij, aut negotij partem administrare non possint.

Administratores piorū locorum qui esse nō possint.

Administratores ecclesiastici, vel laici piorum locorum, siue Hospitalia, Montes pietatis, Confraternitates, Misericordie, Charitates, Confortia, Disciplinæ, siue alio quocunque nomine nuncupata sint, qui nunc sunt, intrâ

Iuramentum ab administratori bus præstādū.

tres menses; qui deinceps deligentur, antequam ad administrationem accedant, iurent se fideliter & accuratè manus suam executuros. Fructus qui pauperibus addicti fuerint, veris pauperibus tantum distribuant, quemadmodum cuiusque inopia, & eius voluntas à quo bona illa profecta sunt, postularit.

Qua in re ne vlla fraus fieri possit, ineatur aliqua ratio, Episcopo probanda, qua ei constare possit, in quas personas fructus illi erogati fuerint.

Quos autem compererit Episcopus, vel iniquè distribuendo, vel in suum commodum vertendo, vel inutilibus & superuacaneis sumptibus faciendis, malè in administratione versari; eos pro modo culpæ puniat, & ad restitutionem legitimè compellat, & ab officio etiam, si ei videtur, amoneat.

Quod si contrà, quàm à Tridentino concilio decretum est, ne rationè administrationis reddant, tribunal Episcopi declinare voluerint; ecclesiasticis pœnis ab eodem coërceantur.

Sefs. 22. c. 19.

Quæ vèdi aut alienari nō possunt.

His qui bona piorum locorum administrant, ea, si immobilia sint, vel pretiosa mobilia, vendere, permutare, in emphyteosim dare, aut quouis modo alienare, nisi ijs seruatibus quæ à sacris canonibus requiruntur, & ex consensu atque auctoritate Episcopi, nullo modo liceat. Qui contrafecerint, Episcopi arbitrio puniantur; & quod actum est, irritum, ac nullum sit.

Locatio bonorum ad pia loca pertinetiū.

Piorum locorum bona administratorum arbitrio ne locentur; sed publicè locanda proponantur, facta omnibus conducendi potestate.

Quos pijs locis aliquid debere constiterit, ijs eorum locorum bona locari ne liceat.

Qui piorum locorū bona conducere uoluerit, det idoneum fideiussorem, cū quo iure agi possit æquè, atq. cum ipso principali conductore. Aliter facta locatio, & cōductio irrita ac nulla sit.

Vt autem hæc, cæteraq. omnia, quæ Tridentina synodus de Hospitalibus & alijs pijs locis statuit, facilius Episcopi præstare possint; præcipimus parochis, vt diligenter singula, quæ in parochijs suis sint Hospitalia & pia loca, eaq. præsertim, in quibus re ipsa hospitalitas, cæteraue administratorum munera non exercentur, ad Episcopum quamprimùm deferant; cuius arbitrio parochi huius officij prætermisilli pœnas dabiunt.

Rogamus autem principes & magistratus omnes, ne Episcopos suo officio fungentes, & contrà cōtumaces iure agētes impediāt; sed ea qua decet pietate, eos omni ope & auxilio iuuent.

Seruanda in petendis elemosinis.

In petēdis elemosinis Hospitalium, & aliorum locorum piorum nomine, hæc præcipuè seruari iubemus.

Vt in illis Hospitalib⁹, & pijs locis re ipsa, quæ debetur hospitalitas, & pia opera exercentur. Vt ea loca sint in illa diœcesi, in qua elemosina petenda sit: neque ea ad utilitatem eiusmodi locorum alienę diœcesis conuertatur.

Vt qui petet, sit eiusdem diœcesis.

Sit bonæ existimationis.

Non fuerit ex numero quæstorum, quos damnauit sancta Tridentina synodus.

Sefs. 21. decre. de refor. c. 9.

Illud officium gratis, vel constituta certa mercede, præstet; nec ullo modo particeps sit elemosinarum.

Ab Episcopo eiusdem diœcesis scriptam licentiam, quo annis renouandam, impetrarit.

Qui contrà, quàm hoc decreto sancitum est, petierit; ab Episcopo grauiter puniatur.

Cui etiam curæ erit, ut quæ elemosinæ collectæ fuerint, verè in pium tantummodo eorum locorum usum, quorum nomine petita fuerint, conferantur.

In Hospitalibus, pijsq. diuersorij, vbi hospitalitas exercetur, mares cum fæminis, etiã specie matrimonij, nisi id certissimè cōstet, uersari ne liceat; neue ea loca, quæ bonorū subsidio sunt addicta, circulatorib⁹, aleatorib⁹, nebulonib⁹, & istiusmodi nequissimis hominibus pateant.

Conuersatio in hospitalib.

Arcendi à locis pijs.

Mendici, morbum simulantes, moneantur, vt se in aliqua arte potius exercentes, inde sibi honestum uitæ subsidium comparent, quàm ignauiæ ac desidiæ dediti, ostiatim, in triuijs, & in templis miserimè mendicent.

Si id recusauerint, curent Episcopi, ut eijciantur; neque illis domorum hospitalium præterea aditus pateat.

Summoperè verò hortamur principes & magistratus, reliquosq. omnes Christi fideles, vt mendicos verè agrotos, unum in locum conducendos, ibiq. elemosinis sustentandos studiosissimè curent.

Pœnam excommunicationis eo ipso subeundam proponimus notarijs, scribisq. omnibus, qui testamenta, codicillos, alia sive tabulas de legatis ad pias causas, de rebus, quæ pro malè partis, vel furto ablati, relictæ sunt, quas ipsi rogati conscripserint, aut ab alijs scriptas apud se habeant, nisi ad tres menses Episcopo id significauerint; ijs verò, qui posthac eius generis negotia scripserint, nisi intrà mensem, cuius initium fiat à morte testatoris, eidem Episcopo rem notam fecerint; eamq. particulam de legatis, vel relictis rebus descriptam, & auctoritate publica munitam, debita mercede accepta, illi tradiderint. Quæ omnia sic agantur, nisi iustum intercesserit impedimentum; quo sublato, ea quæ supra scripta sunt, notarij exquantur.

Notarii legatis pia non deuantiantes.

Decretum autem hoc nostrum, bis quotannis ab omnibus parochis populo sibi commisso recitari volumus.

Curent Episcopi, vt retento piæ elemosinæ instituto, tollantur publicæ illæ comellationes, cæteraq. huius generis, quæ à sodalitatibus, quas confratrias vel confraternitates vocant, præsertim intrà ambitum ecclesiarum die Pêtecostes, & die Cœnæ Domini, ac certis alijs solēnibus festis diebus, pietatis specie fieri solent, non sine bonorum offensione; proposita pœna suo arbitratu.

Abusus confratriarum tollendi.

Epi-

Montes pietatis instituti.

Episcopi omnem curam & operam suam conferant ad erigenda & instituenda ex auctoritate summi Pontificis loca pia, quæ Montes pietatis appellantur, in singulis ciuitatibus & insignioribus oppidis, unde mutuas pecunias pareres possint accipere.

Eaque, & quæ iam constituta sunt, studiose & fideliter administranda curent.

Principes autem & magistratus obsecramus, vt ea in re Episcoporum studium & diligentiam omni ope adiuuent.

Nec in eis quidquam præter sortem, nisi pro ministris & alijs necessarijs sumptibus, idq. ex summi Pontificis auctoritate, accipiat.

De Monialibus.

Prou. 2. Cap. quæd. ad mon. pertin. Prou. 3. Quæd. quæ ad mon. & c. Prou. 4. & 5. par. 3. & Prou. 6. quæ ad mon. pertin.

VT in monasterijs regulariũ mulierum, quæ in religionem Deo se dicarunt, & integra conseruetur vetus disciplina, & si fortasse vsquam deprauata est, restituatur; ad eamq. se se ipsæ conformantes, in rerum diuinarum cõtemplatione liberius conquiescant: nos has piè recteq. viuendi formulas, partim concilij Tridentini decretis traditas, partim pro ratione horum temporum ad prouinciæ nostræ utilitatem constitutas, ab omnibus in hac prouincia monialibus, etiam quæ Regularium curæ commissæ, vel alia quauis ratione Episcoporũ iurisdictioni subiectæ non sunt, ex facultate à summo Pontifice Pio I I I I. nobis data, seruari omnino iubemus.

De Monialium numero.

Prou. 2. vtsupra. c. 1. de mon. Prou. 3. vts. initio.

Sefs. 25. de regul. & monialibus.

Sefs. 25. c. 3. de Reg.

EX Tridentini concilij iussu, unicuique monasterio eum Superior monialium numerum constituat, qui pro modo & facultate loci, & consuetis elemosinis sustentari commodè possit, idq. intrà annum facere studeat; neque eũ numerum, nisi facta monasterio annua quæfatis sit, fructuum accessione, augeri villo modo liceat.

Monasteria, in quibus duodecim nõ sunt, quæ professæ velo vtantur, quæq. eum numerum proprijs fructibus, aut consuetis elemosinis alere non possunt, transferre, & cum alijs monasterijs eiusdem, aut alterius ordinis vnire studeat Episcopus diligenter, vocatis ad id Superioribus regularibus; si modo res agatur ei⁹ monasterij, cuius cura ad illos pertineat.

Si verò eiusmodi vnio minimè expedire videatur, eum numerum monialium tempore interire, & ad nihilum redigi sinat, adempta omnino illis monialibus facultate recipiendi nouitias.

Earũ autem monialium monasteria, & monasteriorum fructus iam nunc alijs monasterijs,

aut locis, quibus ex legibus eius ordinis deberi videbuntur, attribuantur.

De Præfctis & alijs Ministris Monialibus.

EPiscopi ad duos menses, posteaquàm hæc constitutiones in lucem editæ erunt, Abbatissas & qualcumq. præfctas, quæ suum præfcturæ officium perpetuum esse profitentur, edito etiam, si ita iudicarint, moneant, proposita priuationis pœna, quam ipso facto iubeant, vt illæ iura sibi à sede Apostolica concessa, ad alterum mensem ipsis, aut eorum vicarijs, ac simul illarum Superioribus, si Regularium curæ commissæ sunt, exhibeant: vt an rectè se habeant, cognosci, & de ijs, si opus erit, ad summum Pontificem referri possit.

Abbatissæ & præfctæ mon. perpetuæ ne sint.

Quòd si eo præscripto tempore non exhibuerint; eo dignitatis gradu illas priuatas Episcopus declaret, deq. operam earum Superior, vt aliæ in earum locum ritè sufficiantur.

Nulla monialis ambiat, aut villo quouis modo, siuè directè, siue indirectè, per se, aut per aliã, honores, officia, cuiusuis generis sui monasterij quærat; hac constituta pœna, vt & ipsa, & quæ sibi in ea re fauerint, in Capitulo per tres sextas feias ad pedes singularum monialium terram deosculantes, suam accusent ambitionem. ipsaq. præterea, si id officium consecuta erit, eo, cæterisq. muneribus priuetur, Superioris arbitratu.

Honores & officia non petenda à monial.

Singulæ, propria voluntate deposita, & ad obtemperandum paratæ, sibiq. Dei gloriam & communem monasterij utilitatem tantummodò proponentes, ad honores & officia eas eligent, quas, omni remoto humanitatis affectu, spiritus sancti impulsu, ad id munus magis idoneas esse iudicauerint.

Præfctæ, quocunq. nomine appelletur, ex Tridentini concilij decreto, ne minor quadraginta annis eligatur; quæuè in uitæ honeste laude vixerit octo annis, postquàm professæ est. Quòd si in eodem monasterio non eiusmodi reperitur, ex alio eiusdem ordinis deligi possit. Sin autem Superiori, qui electioni præest, hoc etiam incommodum esse videatur, Episcopo, vel alio Superiore cõsentiente, eligatur ex ijs, quæ in eodem monasterio triginta annis maiores natu sint, quæuè annis saltem quinque post professionem rectè vixerit.

Præfctæ mon. qualis. Sefs. 25. c. 7.

In reliquis constitutiones singulorum ordinũ monasteriorum seruentur.

Huiusmodi præfctæ, & eius vicaria, Discretæ etiam, quæ alio nomine matres consilij vocantur, vbi eæ à Capitulo eligi consueuerunt, tacitis suffragijs coram Superiore, aut eius ministro eligantur; qui extra monasterium ad cancellos, siue clatros stet, ex decreto Tridentini concilij.

Præfctæ, Vicaria & discretarum electio.

c. eod.

Nequaquam autem ad hæc officia deligi possint, nisi præfctæ duas ex tribus partibus calculatorum tulerit, vel suffragijs, vel accessu, vicaria

caria verò & Discretæ pluribus dimidia parte suffragijs creentur.

In quibus monasterijs plures germanæ sorores sunt, si earum vna monasterio præficitur, reliquæ sorores, neque vicariæ, neque Discretæ, neque ianitrices fieri; neque scribæ, aut celerariæ officio fungi possint.

Minora verò officia, veluti ianuæ, rotæ, sermonibus præpositarum, earumque quæ nouitias docent, sacristiæ præfectarum, & quæ iis præfunt quæ manuum industria se se exercent, illarum præterea, quæ scribæ, aut ratiocinatoris munere funguntur, & quæ ægrotis ministrant, ab eo qui electioni præest, vna cum cōfessore, præfecta, vicaria, & Discretis pro earum mentis conscientia, quibus opportunum videbitur, tribuantur. quo decreto nihil derogatum sit iis monasteriis, in quibus ad huiusmodi officia Capituli suffragijs moniales deligi solent.

Earum officia, quæ electæ fuerint, sint duorum annorum, aut, in quibus ea esset consuetudo, ad summum trium. illis cum perfunctæ fuerint, tantundem saltem temporis vacent ab officijs; nec in eisdem confirmari possint à monialibus, nisi grauis causa extiterit, iudicio Superioris probata; qui etiam eas ante tempus officio præfinitum, inde mouere possit, si id malè administrant.

Quæ delectæ fuerint, quemadmodum earum obedientia postulat, officia suscipiant, & eorum munera sine recusatione humiliter exequantur; quæ aliter fecerint sine iusta causa, quæ Superiori probata sit, iure suffragii priuentur, vt neque ipsæ alias eligere, neque ab alijs eligi possint, arbitrio Superioris.

Præfectæ officium. Præfecta monasterii, tanquam communis omnium monialium mater, ipsarum & corporis, & animæ salutem diligentissimè consulat; easque studiosè admoneat, vt puro corde sint, vitæque integritatem seruent, & ad perfectionem virtutum omnium contendant; si quidem quæ religionem susceperunt, nisi ad summum illud gradum pro viribus peruenire conentur, minus sanè efficiunt, quam debent, pro vitæ & ordinis instituto quod profitentur.

Meminerit autem sibi reddendam esse rationem iustissimo iudici, erratorum quæcumque moniales eius negligentia, aut culpa admiserint.

In primis verò curet, vt pax & concordia sororum conseruetur, sublatis, quantum ab ea fieri poterit, omnibus dissidijs ac discordiæ causis; vt quemadmodum debent, vnum corpus & vnus spiritus in earum spòso Iesu Christo, perfecto charitatis vinculo colligentur.

Studeat etiã, vt singulæ suo munere rectè fungantur; neque vlla alterius officium occupet, nisi auxilii causa, idque ipsius iussu; & vt omnia ordine perficiantur, in primitisque, vt silentium horis ac locis præscriptis seruetur. si verò alicuius importunitas, aut re, aut verbo, sororum pace perturbata, charitatè violarit; acer-

rimè ab ipsa præfecta, & si opus erit, à Superiore etiam monialium puniatur, & eius animi elatio edometur.

Huic autem præfectæ, eiusuè vicariæ, quæ illa absente, eius vim & locum obtinet, moniales omnes omnino obedientiam & obseruantiam præstent, quemadmodum earum votum postulat. Quæ verò eius iussu neglexerit, neque penitentiam sibi impositam adhibere voluerit, aut superbè & iniuriosè responderit, nõ habita eius dignitatis ratione, aut contumaciter defendendo, vel excusando eam impederit, quominus illas reprehendat, aut castiget quæ aliquid commiserint; vt suæ cõtumaciæ & insolentiæ graues pœnas pendat, apud Superiorem accusetur, ab iis quas Discretas appellauimus; quæ nisi id fecerint, flagella, disciplinæ nomine, sibi semel adhibere, & humi cibum capere cogantur.

Singulis etiam hebdomadis præfecta monialium conuentum, siue Capitulum habeat, corrigendi causa moniales pro erratis, quæ ipsæ publicè, vel in suorum officiorum munere admiserint; quorum veniam ipsæ spontè, atque humiliter coram omnibus petant, eisque penitentiam imponendi, aliaque adhibendi, quæ earum institutis tradita sunt, ad ipsas in humilitate, & sui contemptione continendas, atque ad virtutes omnes studiosè sectandas.

Caueant autem moniales, ne penitentiam sibi à præfecta impositam, pertinaciter recusent; neque superioris temporis delicta sibi inuicem iniquo animo obijciant.

Quæ hoc commiserit, ei hæc sit pœna, vt statim ad singularum monialium pedes terram exosculetur, sibi que flagella nomine disciplinæ adhibeat.

In negotijs paulò grauioribus præfectæ nihil decernant, nisi scientibus & consentientibus maiori ex parte Discretis, seu Matribus consilii.

In ijs verò quæ maioris sunt deliberationis, præfectæ vniuersum monialium Capitulum conuocent; idque ipsis ratum sit, quod maiori monialium parti placuerit.

In omnibus autem tacitis suffragijs caueant moniales, ne suffragij pilas, vel calculos inter se tradant in manus: ijs quæ id commiserint, ea pœna sit, vt priuatæ Capitulo, neque eligere, neque eligi suffragio possint, arbitrio Superioris.

Ad suffragia autem de quacunque referenda non admittantur, nisi quæ triennium post emissam professionem in monasterio fuerint commemorata.

Discretæ, probitate & prudentia cæteris monialibus antecellant. Discretæ quales.

Neque sint pauciores quattuor, vbi moniales plures non sint quadraginta; quod si plures sint, saltem sex creentur.

Moniales reliquarum sermonibus audiendis eiusmodi præponantur, quæ ætate matura, & spectata Sermonibus audiendis eiusmodi præpositæ.

etata probitate sint. Hæc diligenter, fideliterq. suo officio fungantur; & ita loquentibus reliquis assistant, vt quidquid tum intus, tum foris dictum, factumue fuerit, ipsæ audiant, ac studiosè animaduertant. nec enim quidquam aut ita secretò proferri, vt eas lateat; aut quod indignum sit Dei ancillis, dici, aut fieri patietur; in quo si quidquam secus commissum fuerit earum culpa, vel negligentia, grauissima pœna sui Superioris arbitrio puniantur.

Magistra nouitiarum. Nouitiarum curam sola magistra electa, loco à ceteris monialibus separato, habeat; alia præterea nulla.

Hæc nouitias in timore & cultu Dei, & in obseruatione religionis erudiat; coneturq. & vitæ exemplo, quæ nullam habeat ansam reprehensionis, assiduisq. admonitionibus, ita eas instituere in spiritualis & sanctæ vitæ ratione, vt progredientes, Deo adiutore, perfectæ eius ancillæ possint euadere.

Quæ autem sibi id temerè assumpserit, vt aliquæ ex nouitijs erudiat; ius ei suffragij adimatur, vt neque eligere, neque eligi possit, quam diu Superiori placuerit.

Ianitrices. Ianuæ septorum monasterij die clausæ sint una saltem clauæ quæ ab antiquiore ianitrice custodiatur, vt cum opus fuerit, aperiri possit. Nequaquam autem aperiantur nisi duabus ianiticibus præsentibus. At noctu duabus clauibus diuersis claudantur; quarum altera assuetur à præfecta; altera verò ab eadem ianitrice antiquiore.

Cum autem ianuæ aliqua necessària causa aperiantur, moniales non audeant eò accedere, ut externum quidquam aspiciant, vel cum villo omnino, aut mare, aut scœmina colloquantur: Quæ id ausa fuerit; includatur in cellam, vbi tam diu sit, quam diu Superiori videbitur. quæ pœna etiam plectatur ea, quæ ianuæ præposita est, si aut id permiserit, aut eiusmodi petulantiam statim ad Superiorem non detulerit.

Præfectæ laborum. Quo tempore mutantur officia, vna, aut duæ moniales maturæ ac prudentes præficiantur monialium laboribus.

Hæc ad rotam recipiant, quæ elaboranda sunt; ijsq. distribuant, quæ ad id opus faciendū sunt idoneæ: quibus perfectis, ea ex eadem rota restituant ijs quorum sunt, accepta mercede, semper ea præsentè quæ rotæ est præposita.

Nulla præterea quidquam, quod elaborandum sit, ne cognatorum quidem, aut affinium accipiat. quæ contrà fecerit, singulis vicibus sibi flagella disciplinæ nomine adhibeat eo loco, quo moniales operibus elaborandis exercentur.

Si quæ vel morbo, vel iusta alia causa non impedita, pigritia, vel desidia, aut pertinacia quadam ab huiusmodi laboribus abstinerit; obsonio priuetur totum id tempus, quo labori non incubuerit.

In loco item, vbi moniales in laboribus exercentur, lectio quotidie adhibeatur; qua ab-

soluta, inter se conferant quæ audierint, certatimq. eiectionis vitijs, ad virtutes consequendas se ipsas cohortentur.

Curet laborum magistra, ne sermones, aut cantus profani, aut à monialium conditione, & instituto abhorrentes, inferantur.

Præfectæ, etiam si earum officium sit perpetuū, scribæ, ac reliquæ, quæ monasterij bona quocunque modo administrant, fideliter & accuratè eorum rationem prescriptam habeant.

Administratio bouorum monasterij.

Singulisq. tribus mensibus ad Capitulū summam referant rationes accepti, & expensi; vt omnes, quomodo se res monasterij habeant, intelligere possint.

Verum quotannis rationem rerum omnium, quas administrarint, separatim Superiori reddant, aut eius vicario, ac si fuerint, monasterij curatoribus deputatis.

Quæ autem aut sibi vindicarint, aut perperam perdidertint monasterij bona, Superioris arbitratu acerrimè puniantur.

Vt autem nulla fraudis occasio relinquatur; in singulis monasterijs singulæ capsæ constituantur ad hunc usum, vt in illis communis pecunia collocetur: quæ duabus clauibus, ijs inter se diuersis clausæ sint; quarum altera à præfecta monasterij, altera à maiori Discreta assuetur.

Nec verò capsæ aperiri, aut in ea poni pecunia, aut inde auferri possit; nisi & præfecta, & maior Discreta, & scriba monialis, quæ eius rationem ineat, interfuerint.

Duabus item clauibus, ijsq. diuersis, horrei, & eius loci vbi farina assuetur, ostia claudantur: quæ singulæ à singulis matribus eius officio præpositis custodiantur. Eæ autem semper ad sinum, cum triticum, vel farina importatur, vel exportatur.

Præfecta & moniales bona monasterij alienare, permutare, locare, aut contrahere nullo modo possint; nisi sciente, consentiente, ac præsentè earum Superiore, aut eius vicario; seruatim item cæteris, quæ iure seruari debent; aliter contractus irritus, ac nullus sit.

Neque item ædificare, nisi consentientibus Superiore, ac ciuibus monasterij curatoribus; qui operam dabunt, vt id quàm minimo sumptu, commodè, ac decenter fiat.

Quæ præpositæ sunt curæ ægrotantium, piæ & misericordes se illis præbeant, quanta maxima possunt & patientia, & diligentia; ac tales se illis præstent, quales cæteras vellent, si ipsæ ægrotarent.

Ægrotantium monialium cura.

Ægrotis cibus, & medicamenta opportuna à præfecta, & ab electis ad id ministris ita adhibeantur, vt monasterij facultates tulerint.

Præfecta autem charitatis causa eas quotidie visitet, vt & solatio sit, & melius ab eis cognoscat, ac curet, quæ ipsis sint necessària.

Si verò aliqua moritur, confessor cum comite, quem Superior approbarit, ingrediatur sepulta monasterij, tunc cum eius corpus ad sepulturam

Sepultura monialium.

pulturam dandum fuerit; pieq. ac celeriter, quod eo tempore persoluendum sit, officio fungatur.

De puellis ad religionem admittendis.

Prou. 3. quæ ad monial. §. Puellæ. Prou. 4. par. 3. de mon. §. cum puella. Prou. 5. par. 3. quæ ad mon. pert. in fine.

Puellæ non cogendæ ad suscipiendum habitum monialium.

Secs. 25. c. 18. de Reg. & Monial.

Quomodo recipiendæ mon.

CUM primùm puellæ ad suscipiendum sacrum habitum offeruntur; monialium præfecta parentes, vel eos quorum cura commissæ sunt, admoneat excommunicationis, quæ proposita est à sacro Tridentino concilio, ijs qui suas puellas, vel alienas inuitas eum cogunt suscipere, aut profiteri religionem: idem ab earum Superior fiat. cum eius consensus requiretur. In ijs monasterijs, in quibus moniales pauciores sint quinquaginta, duæ tantùm germanæ sorores, aut tres, quæ sint vnius generis ac familiæ, recipi possint.

Vbi verò plures sunt quinquaginta monialibus, ibi tres tantummodò sorores, aut quattuor eiusdem familiæ recipi liceat; si ita monialium Capitulo videatur.

Præfecta & moniales, de puella earum suffragijs ad suscipiendam religionem admittenda, quidquam polliceri, aut Capitulum cogere nõ audeant; priusquam libero loco ab Episcopo, aut ab eo cui ipse id munus delegarit, puella secretò examinata ac probata, facultatem suscipiendi in eo monasterio religionem scripto cõsecuta fuerit, consentiente etiam illius monasterij Superiore.

Ab ijs autem omnibus prius diligenter inquiratur de moribus, vita, ætate, quæ maior sit duodecim annis; ac de libera & pia voluntate puellæ.

Quæ anno saltem antequàm examinetur; & monialium Capitulo admittenda proponatur; propositum religionis suscipiendæ in eo Monasterio, & Episcopo, & monialibus, earumq. Superiõri patefecerit, vt interim huiusmodi inquisitio mature fieri possit.

Quo etiam tempore ipsa confessori illius Monasterij, aut cui Episcopus eiusmodi munus puellas has audiendi commiserit, semel singulis mensibus peccata sua confiteatur, sacrosanctamq. sumat Eucharistiam, ac persæpè moniales in locis colloquutionum alloquatur; vt ab eis tum explorari accuratius, tum admoneri melius possit, de omnibus quæcunque illi agenda & ferenda erunt religionis causâ intrâ septa monasteriorum; ne vllò vnquam tempore cõqueri, & insciam excusare possit.

De puella admittenda ad suscipiendam religionem, ac mox etiam nouitia ad professionem, ferantur tacita suffragia; vt singulæ moniales, nullo affectu impedita, liberè suæ conscientia possint satisfacere.

Nec verò huiusmodi puella ad religionem, neuè nouitia ad professionem recipiatur; nisi duæ

ex tribus partibus suffragiorum tulerit. Puellæ ad religionem admissio, aliter facta quàm præscriptum sit, irrita sit & nulla. Præfecta verò, cuius culpa, vel negligentia id factum fuerit, ab officij administratione submota, velo etiam ad sex menses eo ipso priuata esse intelligatur.

Præfecta autem statim de suffragiorum exitu Superiorem admoneat; vt in librum ad huiusmodi vsum institutum, eius nomen quæ recepta sit, ab eo referatur.

CUM primùm suffragijs Capituli aliqua recepta est; statim omnes vestium delicias, & inanem ornatum deponat; & nigro, vel fulco vestitu, aut albo, at non serico induatur, ea modestia & submissione, vt omnes intelligant, eam munda renunciaffe, vt Deo religiosè inseruiat. quo vestitu semper vtatur, donec in monasterium introeat, & interea à choreis & spectaculis inanibus abstineat.

Quæ verò eo modo, quo diximus, recepta fuerit, monialium vestibus in monasterio indui non possit; nisi sex mensibus postquàm recepta fuerit, idq. concessu Episcopi, & monialium Superioris; quibus liberum sit, vel producere, vel contrahere illud semestre tempus, quemadmodum eis expedire videbitur.

Tumultus autem euitandi causâ, deducatur manè ad monasterium ab intimis propinquis mulieribus, nulla pompa, nulloq. inuitatu aliorum; & sola introducatur in ecclesiam interiorem Monasterij: Missaq. audita, & sumpta communionem, ceterisq. solemnibus cæremonijs adhibitis, coram reliquis monialibus à Superiore, aut monasterij confessore vestiat, qui illam adedò grauem sacramq. actionem aliquo pio sermone prosequatur. Quod etiam in professione seruetur.

Superior, siue confessor hanc cautionem adhibeat, ne puellæ nouitiæ nomen gentilium fœminarum imponat; sed sanctarum, quæ ab Ecclesia celebrantur.

Quæ puella postquàm monialium vestem suscepit, amplius è monasterij septis exire non possit; nisi fortassè nondum professam pœniteret in Monasterium introisse.

Si verò semel exierit, nulla illi in posterum facultas redeundi concedatur.

Nouitiæ causâ ante professionem, ex decreto Tridentini Concilij, nihil Monasterio detur, præter id quod necessarium sit ad victum & vestitum eius temporis, quo fuerit in nouitiatu; quod totum repræsentari volumus, antequàm puella in Monasterium ingrediatur.

De nouitijs ad professionem recipiendis.

Prou. 2. c. 2. de mon. Prou. 4. par. 3. de mor. §. puellæ; Prou. 5. par. 3. quæ ad mon. pert. §. cum nouitiæ.

QUONIAM ex Tridentini Concilij decreto, professio antè decimum sextum annũ expletum, & antè annum probationis post susceptum

Puellæ anteq̃ monasteriũ ingreditur vestitus & reliqua.

Secs. 25. cap. 16. vtsupra.

c. 15.

ceptum habitum facta, nulla est, nullamq. parit obligationem; curent Episcopi, ne nouitia vlla ante illam ætatem & tempus ad professionem admittatur.

Præfecta autem monasterio triginta antè diebus Episcopo significet, quo tempore nouitia professura sit; vt vel ipse, vel si is abest, impeditur, alius cui ille id negotij dederit, nouitiæ voluntatem cognoscat; perspiciatq. an eiusmodi conditionibus sit, quas monasterij illius & ordinis regula postulat; an item monasterium idoneum; ei denique demonstret, quàm grauis ea res sit, quam uel multas res tria illa religionis vota requirant; vt ea, antequàm ad professionem recipiatur, vinculi vim intelligat, quo se obstringi vult. Si præfecta id facere neglexerit, eiusdem Tridentini concilii decreto ab eius officio tãdiù amoueatur, quoad Episcopo videbitur.

Nouitia ne examinetur intrà septa monasterij, sed extra, in publica eius monasterij ecclesia, vt liberè & fidenter suam voluntatem exponere possit.

Quod verò professione facta, eleemosinæ gratia ad professam sustentandam monasterio datur; id quo tempore puella religionis habitum suscipiet, apud virum, monialibus, & earum Superiori probatam, deponatur; vt nullo impedimento tum monialibus præstò esse possit. Nulla autem renunciatio bonis à nouitia fiat; nisi quemadmodum à Concilio Tridentino iustum est, facultate ab Episcopo, vel eius Vicario permessa, ad duos proximos menses antè professionem fiat.

Et quoniam quæ moniales, professione facta velum susceperunt quotidie suæ religionis diuinum officium dicere debent; nulla ad professionem admittatur, quæ congruè legere & officium dicere nesciat. id autem experiri debet is, cuius officium est eas examinandi, qui se præsentem eam legere iubebit.

Professionis autem, & diei, & anni quo facta est, in libro ad eum usum confecto, memoria conseruetur, manu eius monialis quæ scribæ officio fungitur; adhibita subscriptione eius quæ professã sit, si modò scribere sciuerit, & Superioris qui eam admiserit.

Quo die puella proficitur, vel monialem habitum induit, in foresterijs ædibusq. monialium, ab eius propinquis & amicis conuiuia ne fiant, neuè bellaria dentur.

De diuinis officijs, precationibus & lectione Monialium.

Pròu. 5. par. 3. quæ ad mon. S. Moniales.

Moniales omnes ad diuina officia conueniant.

CV M ad sanctimoniales valdè pertineat laudare assidue DEVM Creatorem, conseruatorem & redemptorem mundi, eidemq. gratias agere, & supplicare, vt suam misericordiam omnibus hominibus ad salutem impertiat; idcirco moniales omnes die noctuq. cho-

rum frequentent; sacrisq. officijs distincte, attenteq. ab ipsis & voce, & pio animi affectu celebrandis, intersint; illis solùm exceptis, quarum præfecta iusti impedimenti excusationem acceperit.

Ad sint autem singulæ initio diuinorum officiorum, congruenti sui ordinis vestitu induta, in suis ac proprijs locis, & vsque ad finem persistant; non priùs inde discedentes, quàm præfecta, aut vice eius alia discessus significationem fecerit; nisi necessitate aliud postulante, id eadem permiserit.

Soni, cantus, qui honesti & spirituales non sint, colloquia etiam, risus, quidquid præterea indignum est domo DEI, & eius diuina maiestate, cum qua colloquimur in oratione, omnino amoueantur. Quæcunque autem contra hæc quæ iussa sunt, aliquid fecerit, præfectæ arbitrio pro modo culpæ acriter puniat.

Et quia mentis oratio, tantò præstantior ea, Oratio mentalis.

quæ solùm ore exprimitur, quantò anima est excellentior corpore; pijs incredibile solatiũ offert & fructum, eosq. quotidie nouis cumulat muneribus, in Deum quodammodo conuertens: idèò moniales & Velatæ & Conuersæ, præter horas canonicas, aliasq. orationes quas ex officio habere debent, quotidie in chorum vniuersæ conuenientes, nisi necessariò impediuntur, saltem per horam mentalem orationem adhiheant; semihora videlicet post matutinum, itemq. post nonam, aut completorium, sublatis ad Deum mentibus pijs & salutaribus rebus contemplandis: præsertim verò vitam, doctrinamq. D. N. I E S V CHRISTI, atque eius sancta mysteria studiosè meditabuntur, passionem videlicet, mortem, resurrectionem, ascensum in cælum, extremum aduentum ad iudicium, beatorum gloriam, & damnatorum supplicia, aliaq. eiusmodi, quæ ad Dei gloriam, & propriam proximorumq. salutem pertineant.

Quoniam verò à Tridentina sancta synodo prohibetur, ne in choro, vel monasterij septis, sed in ecclesia publica sanctissimũ Christi corpus conseruetur; efficiant Superiores, vt eiusmodi decreto vbique obtemperetur. Sanctiss. Eucharistiæ asseruatio.

Diebus festis, vt otium à quo mala omnia oriuntur, euitetur; moniales tempus, quod sibi à diuinis officijs & consuetis orationibus super fuerit, in sacra aliqua lectione consumant, quæ ad Dei, & sui ipsius cognitionem eas ducat, viamq. monstret perfectionis & æternæ vitæ; idq. vel separatim, vel coniunctim faciant: cum huiusmodi lectio suavis & fructuosa sit animarum oblectatio, vitia coërceat, ad virtutes inflammet; contra autem inanum librorum lectio mentes corrumpat. Lectio monialium.

Quod ne accidat, Superior, aut confessor omnes monasterij libros perspiciat, & recognoscat, singulas moniales in virtute obedientiæ suos proferre cogens.

De communi vitæ usu, ac de proprietate tollenda.

Prou. 4. par. 3. de mon. circa medium. §. communis. & seq.

c. 2.
Cómunitas in
vitu & vestitu
&c.

IN omnibus Monasterijs, quod ad cibum, potum, somnum, vestitum, cæteraq. res attinet, omnes communiter viuant, vt à sacro Tridentino Concilio decretum est; neque quidquam inter eas differat, aut alia alij præferatur, aut posthabeatur, quemadmodum votum paupertatis postulat; vt tuum, & meum, atque omnis priuata rerum possessio & re, & verbo omnino tollatur, omnis etiam superuacaneus, & inanis rerum vsus; neque vlla sit, quæ quidquam possideat, aut adhibeat vt proprium, etiam si ad necessitatem concessum sit. Omnes itaque monasterij prouentus, cuiuscunque generis sint, eleemosinæ etiam & quæstus ex laboribus; liuelli præterea, legata & bona mobilia & immobilia, quæ testamento relicta, & quæ donationis, vel alia quauis causa obtinuerint, à singulis monialibus ad communem monasterij vtilitatem conferantur. præfecta verò pro sua prudentia & humanitate, ex illis ipsis bonis eius necessitati potissimum cõsulat, ad quam pertinerent, nisi obstarer paupertatis votum.

Vtq. omnis proprietatis occasio tollatur de monasterijs; confessores, ac præfecta, voti paupertatis accuratiùs seruandi gratia, monialibus suadere studebunt, vt curent omnes vestes lineas, laneas, vel pelliceas, aut cuiuscunque generis in cõmuni loco asseruãdas; dualq. ex monialibus, quo tempore mutantur officia, ijs excutiendis, purgandis & sarcindis præficiendas; quæ etiam sororibus in singulas hebdomadas pro tẽpore, & vt vsus feret, eas distribuant; nullaq. vestes apud se habeat, præter eas quæ ad quotidianum vsum sunt necessaria.

Ægrotarum verò vestes, contagionis nomine suspectæ, separatim custodiantur, aut apud illas ipsas relinquuntur.

Dona quæ singulis mittantur, ad præfectam adferantur; nec vlla possit illa accipere, aut ad vsum adhibere, nisi sciante & consentiente præfecta, quæ in id omnino incumbere debet, vt ex monasterio vitium proprietatis, tanquam multorum malorum causam euellat; neque cuique permittat, vt pecuniam apud se habeat.

Inquisitio à præfecta faciendâ.

Ter autem in singulos annos, Præfecta vnà cum Discretis, cellas & supellectilem singularum monialium diligenter inquirat; & scrute tur, ne vlla quidquã habeat pprij, aut plus quàm quantum ei ad suum vsum concessum fuerit.

c. 2.

Quòd si quæ proprii aliquid tenere deprehensa, aut conuicta fuerit; ea biennio actiua & passiuâ voce priuata sit, ex Tridentini concilij decreto; atque etiam iuxta suæ regulæ & ordinis constitutiones puniatur; multoq. magis,

quæ ex cõmuni, aut ex eo, quod alicuius vsui tributum sit, furtim sibi aliquid vindicauerit. Si præterea speculum, catellus, vnguenta, aut suffimenta, & huiusmodi inaniũ rerum quidquam apud aliquam repertum fuerit; Superior statim id e monasterio auferendum, & eã apud quam inuentum fuerit, acriter puniendam curabit.

Monialis siue velata, siue conuersa sit, eleemosinam dare, largiri, aut vendere esculentas res, vestes, aut bona, cuiuscunque generis sint, etiam si ad vsum ei attributa sint, aut etiam legare omnino non possit.

Quæ secus fecerit, velum ei per mensem adimatur; ac ter se verberibus ad disciplinam affigere cogatur.

In quo tamen integrum sit præfectæ concedere facultatem, cui concedi debere iudicarit, aliquid deuotionis, ac religionis causa, vel aliud exiguum elargiendi propinquis, aut bene merentibus.

Ad sonitum minoris campanæ omnes conueniãt ad benedictionem mensæ, quam præfecta, vel vicaria, vel ipsis absentibus, antiquior Discreta faciat.

Deinde loco & ordine discumbentes nõ prius discedant, quàm Deo gratiæ actæ fuerint. quæ non obedierit, vno die obsonio priuetur; ac postremo loco in mensa sedere cogatur.

Manè & vesperi, ad primam ac secundam mensam aliquis spiritalis liber, qui ad religionẽ incendat, quotidie legatur, omnibus discumbentibus cum silentio & attentione audientibus; vt vnà cum corpore mens etiam recreetur.

Vniuersæ moniales, si fieri possit, vno loco dormiant, à præfecta, aut à vicaria optimè concluso; cuius clauis ab ipsa præfecta asseruentur.

Singulæ autem in singulis lectis omnino dormiant, & in singulis etiam cellis; si tanta ibi sit copia cellarum, vt omnes capere possint.

Cellæ verò diu, noctuq. apertæ sint; vt præfecta in singulas horas inspicere eas possit.

Dato autem signo eundi cubitum, locoq. vbi dormitur, clauso; præfecta, aut eius vicaria, aut aliqua ex Discretis, omnes cellas visitet; vt an omnes suis dormiãt locis, animaduertat.

De Clausura, & quæ ad eam tuendam aliquaratione pertinent.

Prou. 2. c. 3. de mon. Prou. 3. 4. 5. & 6. cùm de monial.

MONIALIBVS nulla quidem nimia diligentia videri debet ad eius thesauri custodiam, cuius causa propinquis, rei familiari, ac terrenis omnibus rebus curisq. renunciantes, in septa monasterij se incluserunt.

Vt igitur sanctum earum propositum, ea ex parte, quæ diaboli insidijs maximè patet, cõmuniatur; curent Episcopi, vt ad omnes fenestellas, vbi colloquendum sit, duo ferrei clatri, seu cancelli construantur; qui saltem palmo distent, alter ab altero.

Eleemosina, donationes &c. prohibetur monial.

Mensa monialium.

Vno loco dormiant moniales.

Fenestellæ collocutionum.

Inter

Inter virgas ferreas, quibus singuli cancelli cō-
pacti sunt, non plūs omnino, q̄ vncia interfit.
Sint autem virgæ ita solidæ, vt neque facilè
frangi, neque flecti possint.

Intimo verò cancello, quò moniales ad collo-
quendum accedunt, ferrea lamina appingatur,
quæ moueri nequeat; sitq̄. exiguis foramini-
bus, ad audiendi tantùm commoditatem per-
forata, cui lineus pannus nigri coloris, ligneis
tabellis affixus, instar fenestæ, quæ aperiri pos-
sit, cum erit colloquendum, apponatur.

In ea lamina fieri possit quadrata fenestellula
nouem tantummodò vnciarum, cuius clauis à
præfecta custodiatur; neque eam fenestellulam
aperire liceat, nisi quo tempore colloquendum
sit cū Episcopo, vel ordinis Superioribus, aut
cum parentibus, & fratribus monialium, & alijs
arctâ propinquitate generis cōiunctis; aut
cum instrumentum aliquod confici, vel sacrum
sermonem audiri oporteat.

Quod verò ad huius fenestellulæ concessione
attinet, excepta sint monasteria, quorum mo-
niales vel lege, vel cōsuetudine ab externis ho-
minibus conspici nunquam solent.

Ostia locorum, quæ collocutioni solùm & in-
tus, & foris sunt attributa, semper clausa sint;
quorum claves sint apud antiquissimam earū
monialium, quæ aud. edis sermonibus sint præ-
positæ; nec nisi cum opus sit longiori collo-
cutione, aperiantur. ceterum ianitrix ex clatrata
ianuæ fenestellula, ianua tamen clausa, rota-
riæ ex rota, respondebunt pulsantibus.

Loca autem intus, & foris collocutioni attri-
buta; cum ibi sint, qui loquantur, semper pa-
teant; vt quoniam sint, videri possint.

Ostia, per quæ à septis monasterij in exteriorem
ecclesiam patet aditus, ad mensum muro ob-
struantur. Si quid in hoc præfectæ culpa, vel
negligentia commissum fuerit; ea, & officio &
velo, Superioris arbitrio priuetur.

Omnēs fenestæ, & cancelli, & quicumque locus,
per quem moniales externam ecclesiam intro-
spicere possint, in ædificentur; præter fenestrâ,
in qua collocata est rota, & fenestellulam ad so-
lum sacrosanctæ Eucharistiæ sumendæ vsum
constitutam, ac illam fenestram, per quam cor-
pus & sanguinem Domini nostri Iesu Christi,
à sacerdote celebrante elatum, aspiciere possint.
Ea fenestra perpetuò lineo panno contexta sit,
qui tantummodò cum sustollitur sacrosancta
Eucharistia, amoueat. fenestæ autem ratio
sit eiusmodi, vt sacerdos ex altari moniales in-
tueri nequeat.

Curent Episcopi, & alij Superiores, ne è vicinorū
ædibus, quicumque illi sint, monasteria in-
spiciantur; maximè verò si fratrum cuiusuis
ordinis, aut presbyterorum ædes illis immineant:
quo casu parietes altiùs tolli, & nouos
ædificari iubeant eorum sumptibus, quorum
Episcopi, & ii qui monasteriorum curatores
sint, interessè iudicauerint, quacunque appella-
tione remota.

Quamobrem etiam sæcularium principum au-
xilium implorent, vt monialibus ab externorū
hominum aspectu, & auditu liberis, securè per
monasterium ambulare liceat.

Regulares viri in posterum, ne in ea loca mi-
grent; nequè areas, monasterijs monialiū pro-
ximas, ædificandi causa emant, vnde monialiū
aspectus fieri possit. Moniales item monaste-
riorum ædificatione vicina regularium viro-
rum ædibus, aut iis locis, vnde ipsæ ab illis in-
spici possint, in posterum prohibemus.

Ædes proximæ monasterijs sancti monialium,
famosis mulieribus ne locentur.

Nequè ibidem spectacula, cantus, saltus, ludi &
huiusmodi profana res & inanes exerceantur,
quæ eas à sacro officio auocare, aut ipsis offen-
sionis causam præbere possint.

Quemadmodum à sacro Tridentino concilio san-
ctum est, moniali professæ nulla ratione è mo-
nasterij septis egredi liceat; nisi ex causâ legiti-
ma, quæ ab Episcopo probata sit.

Huiusmodi verò licentiâ egrediendi nullo pa-
cto permittatur, nisi id grauissima res, & sum-
ma necessitas postularit; neque iis monialibus,
quibus, nisi ex summi Pontificis concessu, egre-
di fas est. Apostatæ, fugitiuæ, & delicti causa
eiectæ è monasterijs, quæ cum sacro vestitu,
aut sine eo vagantur, non sine scandalo religio-
nis; ab Episcopis, ceterisq̄. earum Superiori-
bus, petito etiam sæcularium principum auxi-
lio, ad sua monasteria redire cogantur; vt ibi di-
gnas pœnas pendant suorum scelerum.

Quòd si Superioribus in monasteria restitui
debere minimè videantur; in earum mulierū
numerum, quas Conuertitas vocant, cum bonis
quæ attulerunt ad monasterium, adscriban-
tur. ea autem bona, illis mortuis, priori mo-
nasterio restituantur.

Si quæ monialis in monasterii septa marè, aut fē-
minâ, cuiusuis ætatis conditionis, etiâ si ma-
tres, aut sorores sint, introduxerit; tribus men-
sibus in carcerē cōcludatur; eiq̄. singulis sextis
feriis ieiunanti, nihil præter panē & aquam ad
cibum & potū adhibeatur, atque ad annum ve-
lum adimatur. Eandē pœnam lubeant, quæ ro-
tæ & ianuæ præpositæ fuerint; præfectæ etiâ, &
quæuis aliæ, quarum consensu id cōmissum sit.
Quicumque verò clericus, siue sæcularis, siue
regularis cuiuscunque ordinis; aut laicus cu-
iuscunque status, dignitatis, gradus, condi-
tionis; ipsarum monialium septa interdium,
vel noctu introire ausus fuerit; præter ex cōm-
municationis pœnam, quam ex Concilij Tri-
dentini decreto ipso iure subit; alijs etiam gra-
uissimis pœnis, habita personæ, criminisq̄.
ratione, puniatur. Et si ecclesiasticus sit, aut
beneficia obtineat, suorum etiam ordinum
munere, ex Ordinarii voluntate prohibea-
tur; suisq̄. omnibus beneficiis priuetur. quo
decreto excipimus eos, quibus ob necessariam
monasterio eorū operam & industriam Super-
ior septa ingrediendi facultatem, quotannis re-

Egressus è mo-
nasterio monia-
libus prohibet.
Sess. 25. de reg.
c. 5.

Ingressus in mo-
nasteria monia-
lium prohibet.

c. eodem.

Ostia collo-
cationum.

Aditus, & pro-
spectus à mona-
sterio in eccle-
siam externam
tollendi.

Prospectus è vi-
ciniis ædi-
bus in monaste-
rium tollendi.

z. eodem.

nouandam, scripto permiserit. Is autem meminerit sibi à Tridentino Concilio ius ademptum esse eiusmodi facultates concedendi, nisi in casibus necessarijs; ideoq. caueat, ne quæ in tus officia moniales obire possunt, ad ea præstanda externi in septa monasterij introducantur. atque vt in hac necessitate dignoscenda vna eademq. ratio vbiq. seruetur, & ille facile concedendi vsus coerceatur; Episcopus adhibitis in cõsiliũ omnibus monasteriorum Superioribus, etiam regularibus, statuat, ac præscribat, quæ opera in monasterijs necessarium externorum ingressum requirant. quam verò rationem in hac re præscripserit; ea ab omnib⁹, etiam Regularibus, inuiolatè seruetur.

Pernoctare in-
trà septa mona-
sterij prohibe-
tur.

Intrà septa monasterij mares & fœminæ cuiusvis generis, etiam scripsis monialibus inseruiant, vel sint ætate confecti, nulla de causâ pernoctare possint, proposita pœna excommunicationis lata sententiæ, quam, & is qui pernoctarit, & præfecta quæ id permiserit, subeat; quibus addantur aliæ pœnæ Superioris arbitratu. Ne uè intus in eisdem septis boues, equos, & iumenta cuiusvis generis alant.

Si contrà fiet, præfecta tres menses ab officij sui munere amouetur.

Collocutio mo-
nialium cū ex-
ternis quando-
& quomodo li-
ceat.

Moniales cum nemine externo omnino colloquatur; nisi is licentiam scriptam, & obsignatam à Superiore Monasterij, aut ab eo, quem is suo nomine substituerit, atque in Cancellaria Episcopali gratis descriptam attulerit.

Quæ contrà id fecerit, priuetur trium mensium facultate loquendi cum externis omnibus cuiusvis sexus, etiam propinquis; cogaturq. singulis sextis ferijs eius temporis, disciplinæ nomine, flagella sibi publicè adhibere, & orare eo psalmo, *Miserere mei Deus*.

Licentiæ autem, scripto permissæ, accipiantur ab ijs, quæ rotæ sint præpositæ; priusq. ad præfectam deferantur, quam illæ accersantur, quæ scripto nominatæ sint. Præfecta vbi scriptum legerit, manumq. & signum eius agnouerit, cuius officium sit facultatem colloquendi concedere, benedictione adhibita, permittat ijs quæ scripto nominentur, vt cum illis tantummodò loquantur, qui nominatim descripti sint; idq. ad communem collocutionis fenestellam, non ad ianuam, neque in ecclesia, aut alibi, præsentibus semper monialibus arbitris ei muneri præfectis.

Quæ verò ad colloquendum accesserint, breui finem loquendi faciant; caneantq. ne tempus, quo nihil est pretiosius, inani, aut inutili sermone consumant.

Non est ferendum, vt moniales, præsertim sacris diebus, aberrantes ab oratione, cæterisq. pijs exercitationibus, sermonibus minimè necessarijs tempus consumant: idcirco, quibus diebus sumitur sacrosacta Eucharistia, & quoties dies festi ex præcepto Ecclesiæ celebrantur, tempore etiam Aduentus & Quadragesimæ, in vigilijs præterea de præcepto, omni denique tem-

pore cùm diuina fiunt officia, moniales cum externo nemine omnino colloqui possint, nisi necessitas ita postulet.

Moniales verò tam quæ audiendis sermonibus præpositæ sunt, quam illæ quæ loquentur, ne monasterium absurdum & inanibus rumoribus compleatur, cum nemine omnino communicent, quæ ab externis acceperint, nisi cum præfecta; si eis expedire videbitur, vt aliqua ad eam referantur.

Vigilent præfectæ, & quæ sermonibus audiendis præpositæ sunt, ne quisquam ad colloquendũ cum monialibus accedat, simulato eius nomine, qui scripta licentia nominatur.

Quòd si id à quoquam commissum fuerit, is ab Episcopo; quæ verò cum eo collocuta fuerit, & quæ scientes permiserint, à suo Superiore, harum constitutionum præscripto, graui pœna eorum arbitratu afficiantur.

Quicumque verò clericus siue sæcularis, siue regularis, cuiuscunque ordinis, aut laicus cuiuscunque status, dignitatis, gradus & conditionis ad monialium monasteria accesserit, & cum earũ aliqua, non impetrata, vt præscriptum est, colloquendi facultate, sermonem habuerit, grauius puniatur.

Hoc autem edicto neque patres, neque fratres teneri volumus, quibus non impetrata illa colloquendi facultate, sed seruatis cæteris regulis, hac ipsa de re latis, cum filiabus & sororibus tantum colloqui, non tamen septa vnquã ingredi, licebit.

Nemini omnino, neque sacro, neque profano, neque mari, neque fœminæ liceat adire monasteria monialium docendi causâ tantum, quem *figuratum* vocant.

In ijs tamen monasterijs, in quibus non in exteriori ecclesia à sæcularibus, sed intus à monialibus organo sonatur, permittere poterit Superior alicui viro, moribus & ætate ab Episcopo probato, vt foris ad fenestellam collocutionis monialem organistam tantum sonandi artem edoceat, si in eo studij genere plùs proficere necessè habeat.

Hæc autem intus, ad ipsam fenestellam discēs, commorabitur; cui semper adsistent duæ ex ijs, quæ audiendis sermonibus præpositæ sunt. Quæ contrà fecerit, siue præfecta, siue alia; ve lo priuetur, alijsq. præterea pœnis afficiatur, arbitratu Superioris.

Organum autem in posterum ne constituatur, nisi locus in quo aptè locetur, Superioris iudicio antè probetur.

Prohibetur etiam moniales ipsæ intus, aut per alios foris sonare musicis instrumentis, præter organa, & harpichordium, quo ars organo sonandi discitur.

Ne liceat monialibus depositi, aut custodiae causa, in monasterio habere pecuniam, gemmas, vestes, aut eius generis res vllas cuiusvis personæ, nec vasa quidem florum, aut fructuum. Quòd si quæ in præfenti habeant, vt oīs incom-

vid. Cõc. Prou.
4. p. 3. de mon.
§. Quod in cõ-
cilio.

Aditus mona-
steriorũ, ad do-
cendum cantũ
prohibetur.

Vid. Prou. 2. c.
3. de mon.

Pecunia gem-
mæ &c. deposti-
ti aut custodiae
nomine monia-
libus prohibe-
tur.

modi

modi causa tollatur, ad tres menses, quibus debent, ea restituant.

Contumacibus, aut negligentibus pœna sit; præfectis, officij; cæteris, veli spoliatio.

moniales vestes
secularium nõ
induant.

Moniales, ne animi quidem relaxandi causa, secularium virili, aut muliebri vestitu vtantur; cum dedecet Dei famulas, vestes ab earum professione alienas induere: verum, decoro semper seruato omnium & temporum, & actionum, permittente præfecta, honestè, & quæ admodum sacras Deo virgines decet, animum remittere licebit.

Ne offulas con
fiant.

Moniales etiam, ne offulas, aut cætera huiusmodi conficiant donandi gratia, prohibemus, propter temporis iacturam, & sumptum qui in eas impenditur.

Quæ contrà decretum, aliud commiserit, vel permiserit, Superioris arbitratu puniatur; maxime verò in præfectam animaduertatur.

Ne literas se
cretò scribant,
aut accipiant.

Nulli moniali fas sit ad quemquam secretò literas scribere, præter Superiorem & Episcopum, si de aliqua graui re esset admonendus.

Neque ad se missas literas aperire, & legere, nisi præfecta prius eas coram vicaria legerit; aut se præsentè legi iusserit.

Quæ contrà hanc legem aut scripserit, aut acceperit literas; per duos menses è sua cella pedè non efferat, & singulis sextis feriis ita ieiunare cogatur, vt tantum pane & aqua vescatur.

Ac si ex literæ suspicionem aliquam criminis haberent, ea, ad quam scriptæ fuerunt, præter prædictam pœnam, sex menses & facultate loquendi ad fenestellam monialium colloquutionis, & velo priuetur.

Verum ne præfecta falli possit, fictis ei literis ostensis, quæ aliæ sint ab acceptis, & ab illis, per quas responsum est; quæ rotæ præpositæ fuerint, omnes accipient literas, quæ ad monasterium peruenerint, easq. statim ad præfectam afferent; à qua etiam literas, à monialibus scriptas, accipient clausas, & obsignatas coram eadem ipsa; quas deinceps nuncijs externis tradent.

De Conuersis.

Prou. 2. c. 1. de mon. Prou. 3. quæ ad mon. & c. initio.

Conuersis, minimùm quadraginta annos natis, & Superiori probatis, facultas sit exeundi è septis monasterij, propter negotia monasterio necessaria; permittente tamen præfecta, quotiescunque exeundum fuerit.

Cui etiam liberum sit, eas, si ita videbitur, intra septa semper retinere. quod vt faciat, si modo possit, eam vehemènter cohortamur.

Ad funera autem ne prodeant, nisi quæ ordinis sint mendicantium.

Exeuntes verò binæ prodeant; neque longius discedant, altera ab altera, quàm vt se inuicè aspicere, & audire possint.

Quibus si ex vrbe egredi contigerit, semper in eodem lecto somnum capiant.

Caueantq. ne in cuiusquam famosæ personæ domum introeant, etiam si illa de monasterio benè merita fuerit.

Neuè in domiciliis, vbi aliæ honestæ mulieres non habitent, pernòctent.

Neuè literas, aut mandata clam perferant.

Aut quidquam inane monialibus renuncient, quod foris viderint, aut audierint.

Delinquentibus pœna sit carcer, aut etiam grauior arbitratu Superioris.

De Puellis secularibus, quæ in Monasterijs educantur.

Puellæ seculares cuiusuis generis, conditionis & ætatis, quæ nunc in clausura monasterij, educationis, aliaue causa commorantur, post annum è monasterio exire cogantur; nisi omnibus ijs præditæ, quæ ad suscipiendam religionem, monasterij institutis, Tridentini concilij, & harum constitutionum decretis requiruntur, monachalè vestem sumere voluerint. Episcopis tamen facultas permittitur probabiliter de causa prorogandi tempus suo arbitratu, consentiente Superiore regulari, in ijs monasterijs quæ ei subiecta fuerint.

In posterum puellæ, educationis causa, in monasteria ne recipiantur sine licentia, scripto permilla ab Episcopo, ac Superiore regulari, si ei subiectum fuerit monasterium, cui etiam prius accesserit scriptus Metropolitanus consensus.

Hæc autem licentia non concedatur puellis, quæ habeant, à quibus regi, & educari comòdè possint; aut ijs, quæ decimum annum non cõpleuerint, aut maioribus quindecim annis. Quæ semel exeunt è monasterio, amplius aut in illud, aut in vllum præterè aliud admitti non possint; nisi cū moniales fieri voluerint. Huiusmodi autem puellæ nigri tantummodò, aut fusci, vel albi coloris vestes, non sericas; adhibeant. nullo præterè exquisito ornamenti genere vtantur; ne sint cincinnatæ; neuè habeant in aures, nec monilia, aut eius generis inanes delicias.

Cum propinquis, aliisue externis ne colloquantur; nisi eisdem seruat, quæ supra de monialibus eo in genere decreta sunt.

Dormiant, cibum capiant, versenturq. loco separato à monialibus, ijs exceptis, quæ ipsis regendis, & instituendis præpositæ sunt; cum nullaq. moniali consuetudinem habeant, præterquam in ecclesiâ, cum Missâ, aut diuina officia celebrantur.

Puellarum alimenti & educationis causa quotannis monasterio non minùs soluatur triginta aureis; cuius pecuniæ dimidiũ in singulos sex menses representetur. quod si ea pecunia per ipsos sex menses non numerata fuerit; puellæ ad suos remittantur, quos magistratus monasterio omnino satisfacere cogant.

Quæcunque ex iis puellis monialis fieri volue

rit, ad propinquos suos mittatur, aut ad eos, qui ipsius curam habent, apud quos saltē per mensem maneat, priusquam ab Episcopo, aut ab ei⁹ ministris examinetur. idque, ut facilius, ac melius eius libera volūtas exquiri & explorari possit.

Puellas verò, domi suæ foris viuentes, neque literas, neque vllam omnino artem monialibus docere liceat, ne ad fenestellas quidem, aliaue colloctionis loca. quòd si id monialium præfecta quouis modo permiserit; semestri administrandi officio priuetur.

De Concionatoribus, Confessoribus, Visitatoribus, & Cappellanis.

Prou. 3. quæ ad mon. & c. §. qui ordinarius. & c. Prou. 4. p. 3. de mon. §. Confessarij.

Concionatores
Monialium.

QVI Monasterijs præfunt, doctos, prudentes, ac pios concionatores adhibeant; qui bis saltem in singulos menses ad cancellos colloctionis Monialium, vel ad fenestellas ecclesiæ, Dei verbum prædicent; easq. erudiant in omnibus, quæ ad Dei cultum, & sempiternam salutem consequendam pertinent.

Concionatoribus autem ne liceat cum monialibus separatim colloqui; nisi eis à Superiore Monasterij licentia permittatur.

Confessores.

Præficiantur etiam monialibus confessores & ætate prouecti, & prudentes, & Deum timentes; qui semel saltem in singulos menses audiant peccata monialium; eisq. sacrosanctam Eucharistiam administrent, quemadmodum sacrum Tridentinū concilium debere censuit.

Secs. 25. c. 10.
de Reg.

Nemo Regularis peccata monialium possit audire; nisi prius à generali Capitulo, aut sui ordinis Generali, aut eo absente, ab ipsius Vicario generali probatus fuerit; cuius rei fidem fecerit Episcopo eius loci, vbi fuerit monasterium, aut eius vicario.

Omnes monialium & sæculares; & regulares confessores, confecto biennio, aut ad summum triennio, mutentur; nisi iusta aliqua, aut necessaria causa Episcopo, aut eius ordinis Generali, si Regularibus subiectum sit Monasterium, postulare videatur, ut illis tempus pro-rogetur.

Idem monasterij septa ingredi nō possint; nisi id eis à Superiore aliqua de causa concessum fuerit; excepta causa administrandi sacramenta ægrotis monialibus, cum graui & periculoso morbo laborant.

Quo tempore dum intrā septa commorantur, eos duæ, aut tres moniales, quæ ætate cæteris præstent, comitentur.

Eademq. omnes prosequantur, quicumque septa Monasterij introierint, etiam Superiores, ac visitatores, facta prius significatione sonitu minoris campanæ monialibus se recipiendi. quam consuetudinem nisi præfecta seruarit, officio moueatur Superioris arbitrio.

Confessores in Monasteriorum locis, quos fore-

sterias vocant, cibi capiendi causa ne morentur, nisi confessionis tempore.

Neque tum etiam ibi noctu cubent, nisi cum alicui ex monialium numero mors instaret, ut præstò esse possint administrandis sacramentis, & reliquis pietatis officijs; aut cum propinquum monasterio domicilium non habent, ut in multis monasterijs, quæ sunt in diœcesi.

Nemini autem confessori sæculari, aut regulari assidue habitare liceat foris in foresterijs, & ædibus monialium, aut earum sumptibus ibi viueret, nec si in ijs locis dormitur, quæ monasterium attingunt, fenestræ, aut rotæ sint; & si sunt, statim muro obstruantur, ut nihil à monialibus, quod in eo loco agatur, aut dicatur, aspici, aut audiri possit.

Clatri lamina, & linea tela fenestellulæ eius loci, vbi moniales confitentur, ita compactæ cohæreant, ut remoueri non possint; & inde tantum audiri, aspici autem nullo modo possint.

Qui verò confessores in ijs deliquerint, statim & officio priuentur; & facultas tum adeundi illud monasterium, tum diuina administrandi eis arbitrio Superioris adimatur.

Eandem pœnam subeant omnes Regulares, & alii cuiusvis generis clerici, qui cibum, aut somnum capient in locis colloctionum, ac foresterijs monialium; aut munera alicui moniali, quæ secundo, arctioriue cognationis gradu cōiuncta non sit, dederint, aut ab ea acceperint. Superiores tamen, suo arbitratu, cum illis colloqui, & in foresterijs vesci, & cubare possint, quo tempore visitant monasteria, si tamen ibi fratrum sui ordinis monasteria non habeant.

Quæ si sunt, apud eos diuersari debent, neque graues esse monialibus.

Idem pecuniam, munera, aut præmia à monialibus ne accipiant, quòd illæ apertè intelligant, in eiusmodi visitatione tantummodò ab eis consuli Dei gloriæ, & monialium salutem.

Liceat verò iis Superioribus, qui præmuntur inopia, sumptu monialium viueret, cum eas visitant, aut adeunt alia de causa, quæ ad ipsarum vtilitatem spectet.

Regularibus, qui fratres sint monialium, permisso Superiorum, quemadmodum supra dictum est, semel in singulos annos cum sororibus monialibus tantum colloqui liceat; idq. præsentibus ijs, quæ colloctioni propositæ sunt. quòd si illi aliquos secum adduxerint, ij cum monialibus omnino ne colloquantur, proposita ea pœna, quæ superius colloquentibus sine licentia est constituta.

Socij confessorum Regularium sint ætate prouecti, & Superiori suo probati; neque cum vlla moniali colloqui possint, nisi cum præfecta, & rotæ, aut foresteriæ præposita, si quid opus sit confessoribus tum, cum peccata audiunt, eiusdem pœnæ periculo.

Præterea Superiores ex decreto sacri Tridentini concilij quotānis idoneum confessorē ex-

Secs. ead. c. 10.

traordinarium monialibus sibi subiectis exhibeant . cui curent vt vniuersæ confiteantur ; vt quæ huiusmodi indigent medicina propter aliquem occultum animi morbum , neque ipsæ eam postulare , aut accipere ab vñtato confessorum vnquam auderent , liberius mederi suis malis possint , ac diaboli laqueos euadere , vnà cum reliquis confessori nouo sua peccata confitendo .

Cappellani.

Sacerdotes , qui in monialiũ ecclesijs publicis rē diuinam facturi sunt , benè audiant , & bonis moribus sint , & ab eo etiam approbati , qui monasterio præsidet .

Ex quibus , qui à monialibus mercede conducuntur , non ab illis , sed à Superiore , aut eius iussu à confessore monialium deligantur .

Qui , nisi ei facultas scripto concessa sit , cum monialibus ne colloquantur ; nisi cum ijs , quæ sacrifiæ præfunt ; quibuscum ad rotam ecclesiæ quam breuissimè loquantur de his tantum modò rebus , quæ ad Missæ sacrificium sint necessariæ .

Ne magnifici , & sumptuosi apparatus fiant , cum dies festus ecclesiæ monialium celebratur , sed pij , ac modesti , & qui religionem , non inanè aliquam speciem , præferant .

Quò non admittantur musici , figuratum cantum , aut quoduis musicum instrumentum adhibentes .

Famuli , & procuratores .

Præfecta monialium neminem ad Monasterij famulatum , & procurationē admittat , cuius ætas & mores earum Superiori probati non sint . Eiusdem etiam Superioris sit approbatio eorum , qui nunc monialibus inseruiunt . quo in numero medici , tonsores , furno , aut pistino præpositi , cæteri q̄ omnes intelligantur , quibus in monialium septa introeundum sit .

Qui Monasterij res procurant , quotannis suæ administrationis rationem reddant iis , quos dimimus ; & ad duos menses bonis prædibus caueant cancellarijs Episcoporum , se fideliter rationem reddituros suæ administrationis . q̄ si facere neglexerint , officio priuati censeantur .

Sess. 7. c. 7. Decr. de refor.

In parochialibus ecclesijs , quæ Monialium Monasterijs annexæ sunt , perpetui Vicarij , ex formula Tridentini concilij præscripta , ab Episcopis constituantur .

De propria regula , & constitutionibus his assidue legendis .

QUIA moniales , quæ professæ sunt , non solum Dei , & sanctæ Ecclesiæ præcepta , quæ christianis omnibus præscripta sunt , sed etiam suæ regulæ , & ordinis leges & instituta seruare debent ; operæpretium erit , illis suæ vocationis , & professionis debitum officium in memoriam quam sæpissimè reuocare .

Ideo in virtute sanctæ obediētæ præcipimus , vt in singulis Monasterijs ab aliqua moniali , cæteris professis audientibus , quotidie legatur saltem caput vnum cōstitutionum regulæ , aut

ordinis , cui adstrictæ sunt . cuius lectionis initium fiat à primo , & ita procedatur ad extremum ; ac deinceps ad primum caput redeatur : vt eodem ordine , ac progressionem seruata , nunquam sacræ huius exercitationis vsus intermittatur .

Præterea has etiam constitutiones frequenter legi iubemus , vt crebra salutarium præceptorum commemoratione , moniales in obeundo suo munere diligentiores euadant .

Qua in re præfectam monemus , vt cæteras ad summam legum obseruationem nõ minùs exemplo suo inuitet , quàm auctoritate compellat .

Denique præcipitur omnibus monialium confessoribus , vt illis vniuersis semel legant , & explicent omnia hæc decreta , quæ in vulgare sermonem conuersa , ad communè prouinciæ utilitatem primo quoque tempore curabimus edenda ; eaq̄ . vt omnino , quæ emadmodum debent , seruent , vehementer cohortentur .

Quæ moniales arctioribus constitutionum , regulæq̄ . vinculis adstrictæ viuunt ; non is est animi nostri sensus , vt ab illis susceptæ vitæ institutis discedant , sed vnà cum ijs hæc quoque decreta ab illis seruari iubemus .

De Iudæis .

Prou. 5. par. 1. quæ ad fidei tuen. stud. pertin. Prou. 6. quæ ad fidem tuen. pert. in fine .

VT quantum possumus , Iudæis corrumpendi christianorū mores , & eis bona per fraudem auferendi occasionem adimamus ; ipsosq̄ . ad viam salutis traducere studentes , ex sacrorū etiam canonum decretis , edicimus .

Vt iudæi semper , & quocunq̄ . iter faciant ; viri pileum , seu birretum crocei coloris ; mulieres impositum reliquo capitis integumento , pannum eiusdem coloris ferant .

Consuetudo iudæorum Christianis fugienda .

Ne christiani ad conuiuia , nuptias , vel dies festos , & synagogas iudæorum accedant ; aut cum eis ludant ; vel , quod detestabilius est , choreas cum iudæis agant .

Ne iudæis christiani in famulatu esse possint .

Ne christiani , si in diem , vel horam iudæis operas suas locauerint , apud illos cibum capiant .

Ne christianæ mulieres , iudæorum nutrices in eorum domibus esse vñlo pacto possint .

Nec verò extra eorum domos , nisi cum necessitas , Ordinatio probanda , postularit .

Ne christiani iudæos medendi causa ad se accersant .

Ne in coniungendis inter se matrimonijs eorum opera vtantur .

Ne christianæ mulieres , iudæas fuci , pigmentorum , aut ornandi se causa adhibeant .

Agros , prædia ecclesiastica iudæis locari ; vasa , vestes , aliaue sacra , vel ad vsu ecclesiæ destinata , vendi , aut pignori dari ne liceat .

Contractus cū Iudæis prohibetur .

Ne in ædibus , quæ ecclesijs vicinæ sint , iudæi habitent ; & si qui in eis nunc habitant , intra certum tempus omnino migrare cogantur .

E 3 Ne

Ne christiani cū iudæis in diebus festis, emptio-
nis, venditionis, vel alio nomine contrahere
audeant.

Ne tribus ante Pascha diebus iudæi in publi-
cum prodeant; neque quidquam palàm, vel
secretò in contempionem christianæ religio-
nis facere audeant.

Ne dignitatem, vel publicum officium, quod
ad christianos pertinere aliquo modo possit,
iudæi obtineant.

Hæc, & reliqua, quæ de christianorum cum iu-
dæis consuetudine sacris canonibus constitu-
untur, curent Episcopi, & principes, ac magi-
stratus, pro suæ quisque auctoritatis munere,
pœnis contrà christianos & iudæos acrioribus
constitutis, vt inuiolatè seruentur.

Iudæi separa-
tim à Christianis
viant .

Vehementer etiam à principibus petimus, vt in
singulis ciuitatibus certum locū constituant,
vbi iudæi separatim à christianis habitātū con-
ueniant. Et si quas proprias ædes iudæi in ciui-
tate habent; intrā sex menses eas uerè, nō autē
simulato contractu, christianis vendi iubeant.
Illud prætereà pro sua pietate principes statue-
re debebunt, vt iudæi in quibusuis contracti-
bus, & negotijs, quæ cum christianis habue-
rint, in libris suis conscribendis, literis, & lin-
gua vulgari nostra, non autem sermone, aut
characteribus hebræis vtantur. si secus fece-
rint, seuerè puniantur, nullumq. inde ius eis
esse possit agendi, vel excipiendi.

Omni denique diligētia illos in eo eniti æquū
erit, vt fraudulentam, & insidiosam iudæo-
rum cum christianis contrahendi rationem,
& eorum facultatibus inhiantem auaritiam
comprimant, & coërceant.

Conciones Iu-
dæis habendæ .

Monemus verò Episcopos, vt ab hominibus pijs
ac peritis linguæ hebræicæ, & rituum iudæo-
rum, vel si huiusmodi nō reperiantur, ab alijs
doctis, ac bonis viris curent fidem, ac doctri-
nam christianam iudæis prædicandam.

Ad eas conciones iudæi omnes iussi conueni-
ant; sed pueri, ac puellæ seorsum à parentibus
atque alijs maioribus natu, concionatorem au-
diant: qui ipsos familiariter instituat, & inter-
roganti b us benignè satisficiat.

Catechumeno-
rum cura .

In quo signum aliquod conuersionis cognitū
fuerit, is ab alijs separetur; & in domum ali-
quam catechumenorum, ad id paratā, dedu-
catur; vbi diligētius omnia, quæ scire christia-
num oportet, doceatur.

Catechumeni ne baptizentur, nisi prius dili-
genter instructi, & examinati fuerint, præser-
tim si grandiores sint.

Baptizatorum
ex Iudæis edu-
catio .

Baptizati curæ alicuius probi viri, saltem per an-
num committantur, qui vitam illorum ijs ra-
tionibus regat, ac moderetur.

Vt diebus festis Missam, conciones, ac Vesperas
obeant.

Alijs diebus aliquo artificio, quo victum que-
rere possint, vtantur.

Ne cum iudæis vllam omnino consuetudinem
habeant.

Neuè cum christianis, quorum vita flagitio-
sa sit.

Curet Episcopus, vt iudæus, qui ad fidem se con-
uerterit, omnia bona sua habeat; ac si filius
familias sit, legitima, & quæcunque alia bo-
norum pars ei iure debita, à patre, etiam vi-
uente detur; vel si mulier fuerit, ei dos à ma-
rito restituatur, vel à patre constituatur, vnde
ali possit, ex præscripto constitutionis Pauli
Tertij summi Pontificis, præsertim in ijs, quæ
ille statuit de ijs facultatibus, quæ ex iuris
comparatæ sunt.

Die 21. Martij
1542.

*De pœnis, & alijs, quæ generatim ad has consti-
tutiones pertinent.*

Quibus pœnis, nostris in hac provinciali sy-
nodo decretis, delicta coërceamus, nihil de
illis animaduersionibus derogamus, quas ve-
teres canones, & sacrum Tridentinum Conci-
lium in eadem peccata constituerant. quare ne-
gligentes, vel contumaces, & illis, & ijs pœ-
nis puniendos decernimus.

Quotiescunque delicti causa clerici mulctan-
di sunt; quæ ab illis exigenda erit pecunia, nul-
lo modo ad Episcopum perueniat, in eiusuè
commoda quauis ratione conuertatur; sed idē
Episcopus parte pecuniæ, quæ tertiam non su-
peret, assignata delatori, reliquam pijs operi-
bus, aut locis quibus ei videbitur, omnino
attribuat.

Quam pecuniam, si qui piorum locorum, aut
operum administratores intrā mensem ab eo
die, quo solui debet, numerandum, non exe-
gerint, ea Seminario iam nunc adiudicata in-
telligatur.

Notarius autem, qui attributionis instrumen-
ta confecerit, triduo ea de re loca pia, quorum
intererit, admoneat; alioqui eis sua pecunia
satisficiat.

Multas verò, quæ ob delicta ecclesiastica vel
mixti fori, laicis, à iudicibus ecclesiasticis ir-
rogabuntur, ad hunc modū diuidi volumus.
Vt tertia parte pijs locis, aut operibus, eadem
qua supra diximus, conditione addicta, tertia
ad fiscum principum sæcularium pertineat, re-
liquum accusatori detur.

Quibus verò, tum clericis, tum laicis pecuniæ
mulcta imponenda fuerit, si sint soluendo, ne
eis pœnam remittant Episcopi, nisi graui de
causa (quod iudicium eorum conscientia pe-
riculo sit) sin inopes sint, pecuniam aliqua alia
salutari pœna commutent, quæ eius generis
sit, vt peccatorum vulnera contrarijs reme-
dijs curentur.

Quidquid consensus, approbationis, senten-
tiæ, vel alio huiusmodi nomine, Episcopi ex fa-
cultate, in hac synodo eis permiffa, concesserint,
& ab ipsis, & ab eorum quibusuis mini-
stris, gratis omnino detur.

Quamcunque facultatem ex decretis in hac sacra
synodo editis habent Episcopi, eam ipsos per
suos

suos Vicarios exequi posse volumus; nisi in ijs, quæ propriè ad ordinem Episcopalem pertineant; aut in quibus Vicarij à sacris canonibus, aut à Concilio Tridentino, vel à nobis expressè exclusi sunt.

Si in his decretis, ante alterà Mediolanensis prouinciæ synodum, vlla difficultas orta fuerit; eius, & omnium, quæ ipsis decretis continentur, interpretationem & explicationem Metropolitanò referuamus, salua semper sedis Apostolicæ auctoritate.

Quidquid de sacramentorum administratione, Missæ celebratione, diuinorumq. officiorum modo, & ratione in hac synodo decreuimus; id neque ad Mediolanensem ecclesiam, quæ sancti Ambrosij præscripto & instituto proprios ritus, ac cæremonias habet, neque ad cæteras, quæcunque eodem iure, ac modo ex antiquissimo tempore sacra facere consueuerunt, in ijs quæ eius institutis, ritibus, & cæremonijs expressè aduersantur, pertinere volumus. Cæteris verò & Mediolanensis ecclesia, & quæ eiusdem ritibus vtuntur, æquè teneantur, atque aliæ, quæ in prouincia nostra sunt, ecclesiæ.

Episcopi, duobus adhibitis de Capitulo illius ecclesiæ, cuius res agitur, quorum alter suo, alter Capituli iudicio deligatur, statuta, constitutiones, priuilegia, & indulta ecclesiarum cathedralium, & collegiatarum recognoscetes, accuratè videant, an in illis quidquã sit, quod ab ipsis sacri Concilij Tridentini decretis sit alienum, ad quorum præscriptum omnia, & ex constitutione Sanctiss. D. N. Pii IIII. & ex eodem concilio corrigant, & emendent.

Quòd si Episcopo & Canonicis aliqua de ijs acciderit dubitatio, ad Metropolitanum referat, qui à summo Romano Pontifice explicatione eorum postulet, quæ difficultatem habere videbuntur.

Vt nemini, eorum quæ in hac sancta synodo decreta sunt, ignorantiam excusare liceat; edicimus, vt ex quo primum die edita, in valuis Metropolitanæ ecclesiæ proposita fuerint, ad duos menses, omnes se & his decretis, & si cõtrà fecerint, pœnis quæ eis continentur, teneri intelligant.

Ab eo etiam affixionis die, eorum decretorum temporis initium sumèdum decernimus, quibus aliquid intrà certum tempus præstari iubemus.

Iubebunt prætereà singuli Episcopi, si eis expedire videbitur, ea omnia, suæ quoque cathedralis ecclesiæ valuis affigi; & proxima sua diæcesana synodo legi, ac recitari: quo studiosius eorum præcepta omnium animis inculcentur.

Singulæ etiam cathedrales, & collegiatæ, & parochiales ecclesiæ huius prouinciæ, has cõ-

stitutiones certo aliquo loco collocatas, perpetuò asseruent.

Episcopi singulis quattuor anni temporibus, si id opportunum centuerint, legi iubeant coràm se, & Canonicis Ecclesiæ Cathedralis, & Collegiatarum omnia ea, quæ de vita & honestate clericorum, deq. diuinorum officiorum celebratione in hac nostra prouinciali synodo statuta fuerunt; vt ea crebrò repetita, facilius in mores inducantur.

Maximas Deo gratias agere debemus, quòd quæ pro communi prouinciæ salute hoc tempore statuenda videbantur, ad optatum exitum perducta sint; quòdq. eiusdem beneficio principes vniuersæ prouinciæ ij obtigerunt, à quibus omnem opem, auctoritatem, & auxilium in eis exequendis, quæ sancta sunt, iure optimo sperare, & expectare liceat. quod vt ex animo, ac summo studio præstent, pro nostri officij munere, eos vehementer hortamur, & per viscera Domini nostri Iesu Christi obsecramus.

Ex præcepto sacri Tridentini cõcilij collegimus; & cognouimus abusus omnes, qui in indulgentias ex superstitione, ignorantia, irreuerentia, aut quauis causa in prouincia Mediolanensi irrepserunt, vt Metropolitanus de ijs, ex sententià synodi, ad summum Romanum Pontificem referat. cuius auctoritate, & prudentia constitutis ijs, quæ huic prouinciæ nostræ expedire videbuntur, fideles salutarem indulgentiarum fructum piè & sanctè percipiant.

Actum est diligenter à nobis ex præscripto sacri Tridentini concilij, quæ ratio iniri posset, vt aliquæ ecclesiæ cathedrales prouinciæ nostræ Mediolanensis, quarum sunt tenues fructus, ita nouis prouentibus auerentur; vt & ad illarum necessitatem, & ad Episcopalem dignitatem satis essent. eam autem rationem nomine synodi Metropolitanus ad Sanctiss. D. N. referat; qui cognita rei necessitate, pro sua prudentia & pietate, & Episcopis, & ecclesijs consulere poterit.

Quia multa à summo Romano Pontifice & publicæ totius prouinciæ Mediolanensis, & priuatæ singularum ecclesiarum vtilitatis causa petenda sunt; decernimus, vt quidquid ab eius Sanctitate cõmunibus nostris, & qui adsunt, prouincialium Episcoporum literis postulabitur, id huius synodi nomine, & auctoritate ita factum intelligatur, perinde ac si in sessione publicè postulatum esset.

Omnia & singula, quæ in hac sacra synodo decreta, actaq. sunt, qua debemus obedientia, ac reuerentia, auctoritati, ac iudicio sanctæ Romanæ Ecclesiæ, omnium ecclesiarum matris, & magistræ, semper emendanda, & corrigenda subiicimus.

L A V S . D E O .

Finis Concilij Prouincialis Primi.

ORATIO

O R A T I O
C A R O L I C A R D I N A L I S
T I T . S . P R A X E D I S
A R C H I E P I S C O P I .

In Concilio Prouinciali Primo habita.

EI summo erga nos beneficio factum est, Patres Reuerendissimi, vt Tridentinum œcumenicum concilium, triginta ante annis inchoatum, sed variè intermissum, singulari Pij Quarti, Pont. Max. pietate, ac prudentia reuocatum, insigni frequentissimorum patrum virtute, atque doctrina, superiore anno mirabiliter absolueretur. Quo in concilio cùm omnia præclarè constituta sint, quæ ad explicandam fidei veritatem, & ad restituendam ecclesiasticæ disciplinæ integritatem pertinebant; diuinitus profectò, Patres, illud decreuistis, vt Conciliorum Prouincialium, quæ iamdiu haberi desierant, vsus aliquando renouaretur, ex quo certissimum est, christianam rempublicam vberimos salutis fructus esse percepturam. Et quidem natura, & ratione ipsa dicimur, vt in grauioribus rebus deliberandis aliorum consilia exquiramus; vel quòd cautior deliberatio est, si ad nostrum iudicium multorum sententia accesserit; vel quia apud illos, quibus consulere maximè cupimus, maiorem auctoritatem, & pondus habet consultatio, in quam plures consenserint. Est huius in ecclesia instituti auctor Christus Dominus, magistrusq; Apostoli. nam eius certa quidem sanè est illa promissio, cùm suam opem, suumq; auxilium, se denique ipsum, eiusmodi patrum conuentibus, ritè celebratis, pollicetur, & defert. *Ubi fuerint, inquit, duo, vel tres congregati in nomine meo, ibi ego sum in medio eorum: itemq; Si duo ex vobis consenserint super terram, de omni re, quamcumque petierint, fiet illis à patre meo.* Apostoli autem & si doctore spiritu sancto vberem omnium rerum cognitionem singuli acceperant: tamen si quid grauius, publicè præsertim, agendum esset, hac consultandi ratione vti consueuerunt, quam vt cæteri etiam conseruarent, lege sanxerunt, vt bis in annos singulos concilia ab Episcopis haberentur. Innumerabiles deinceps sanctiones sunt constitutæ, decretaq; promulgata & ab summis Pontificibus, & à Concilijs tum œcumenicis, tum prouincialibus de retinenda, aut certè repetenda hac synodorum consuetudine, quemadmodum temporum ratio postulabat. Atque vtinam quæ à sanctissimis illis viris culta, & posteritati ad salutem ecclesiæ tradita ratio est, prouincialium conciliorum, eam nos ad hanc diem piè constanterq; retinuissimus; & quantum illi consilij, & voluntatis ad prodeudum posteris optimum institutum, tantum nos pietatis & diligentia ad tuendum adhibuissimus. Huius enim consuetudinis intermissio, difficilè est dictu, quantas calamitates in christianam rempublicam inuexerit. nam iudicij metu sublato, cùm præter summum Romanum Pontificem nemo esset, qui à Dominici gregis pastoribus Depositi custodiam, tritici dispensationem, vineæ cultum, & villicationis suæ functionem recognosceret, sortem cum fœnore exigeret, & à singulis grauissimi, multiplicisq; officij, more maiorū, rationem exposceret: tum miserabiliter prolapsa est institutio ecclesiasticæ disci-

disciplinæ; tum qui alios in officio continere debebant, maximè ipsi ab officij semita declinauerunt. Hic nota sunt vobis, Patres, ecclesiæ Dei vulnera, quæ libenter prætereo, quia sine acerbissimo doloris sensu nec à me commemorari, neque à vobis audiri posse existimo. Ergo singulari virtute, ac prudentia vestra grauissimis malis remedium inuentum est, hac renouatione prouincialium conciliorum: reliquum modò erat, vt sapienter excogitata medicina, ægrotis prouincijs salutariter adhiberetur. Cui nos officio pro nostri Metropolitanæ muneris ratione, proq; amore in hanc urbem, quã apud nos, & pietatem parentis, & charitatem filiæ obtinere libentissimè profite-mur, si per debitam obedientiam licuisset, primo quoque tempore satisfacere studuissemus. Cùm primùm igitur huius rei data est facultas, eam illam summo studio amplexi sumus, eo animo, atque consilio, vt Deo auctore, vobis adiutoribus, obeundi muneris tarditatem, actionum grauitate, & diligentia compensemus. Itaque huc omnes conuenimus, vt ex hac quasi specula singulis prouinciæ nostræ partibus circumspectis, Ezechielis Prophetæ voce diuina admoniti, *Quod perijt requiramus; quod abiectum est, reducamus; quod confRACTUM est, alligemus; quod infirmum est, consolidemus; quod pingue & forte, custodiamus.* Id omne vt præstare possimus, petendum à Deo in primis est summis precibus, summaq; vitæ integritate & innocentia, atque in proximos charitate, vt nobis suo lumine præluceat, consilia & actiones nostras sua gratia prosequatur. Quemadmodum autem neminem nostrum, vt cuiusque conditio tulit, aut ætas, aut labor, aut valetudo, aut itineris longitudo retardauit, quo minùs in hunc locum frequenter ante statutum diem conuenirèmus, qua in re priuata commoda communi officio posthabuimus: sic ad ipsam consultandi, & discernendi rationem curandum est, vt integram optimamq; mentem, ac voluntatem afferamus, vim publici muneris priuatis cõmodis antepo-namus, eorum utilitati, quibus præsumus, non nostris rationibus seruiamus. Hoc sanè enim est, non quæ nostra, sed quæ Dei sunt, quærere. Hoc munus pastoris, hoc ducis officium, hæ gubernatoris partes sunt, vt gregi, militibus, nauis potissimum prospiciant: nã subditorum salute, præfecti incolumitas continetur. Et quia tria præcipuè sunt, quæ ex Tridentini Concilii auctoritate in prouincialibus concilijs agi, & confici oportet, vt delicta corrigantur, mœurs ad optimam disciplinam reuocentur, & tollantur, dirimanturq; controuersia: primum illud erit iaciendum tamquam firmissimum totius ædificij fundamentum, vt omnibus, & singulis, quæ à Sacro Tridentino cõcilio definita, ac statuta sunt, palàm receptis, detestantes hæreses omnes, quæ à sacris Canonibus, concilijsq; œcumenicis, præsertim verò Tridentino, damnatæ sunt, veram obedientiã summo Romano Pontifici spondeamus, fidemq; *Sine qua impossibile est placere Deo,* Hebr. 11. ex præscripto eiusdẽ concilij, ac sanctis. D. N. rōne & formula profiteamur: & ad eius in prouincia nostra tuendã integritatem, id quod ad hanc diem nobis præstitisse videtur Dei benignitas, opportuna præsidia, summamq; diligentiam & vigilantiam, pro locorum & temporum periculo adhibeamus. Deinde in delictis corrigendis illa nobis ineunda ratio est, vt pro vi & modo morborum, ægrorumq; natura, medicinam accõmodemus; nunc leuibus admonitionis & obiurgationis remedijs errata castigantes; nunc acriori curatione vtentes; denique exulceratis partibus ferrum & ignem admouētes, quemadmodum mali ratio, & cõtagionis periculum postulabit, memores semper nos esse patres, non dominos. Morum autem disciplinã faciliè restituemus, si, qua ratione, quibus suè factis primùm constituta, diuq; conseruata est, eandem nos in restituenda adhibebimus, illorum vestigia persequentes, qui hanc bonorũ ampli-

amplitudinem nobis, Deo auctore, sua virtute pepererunt. Proponamus nobis quaeso, Patres, illorum vitae sanctitatem, & in administratione sui officij sapientiam. Erant integri, casti, simplices, modesti, humiles, bene morati, in oratione, & lectione assidui, sui despicientes, in alienae salutis cura & cogitatione defixi, cōsilio, & opera benigni, hospitales, in domestico cultu & victu parci, in alios benefici & liberales. *Erant vigilantes super gregibus suis,* vineam Dñi summa diligentia, & labore colentes, & custodientes. Pascebant assiduè oues sibi commissas, triplici salutis cibo: verbo, exemplo, & sacramentis: memores quoque, & imitatores summi pastoris Christi, qui pro vniuerso grege suo sanguinem, & vitam profudit, ipsi pro suarum ouium incolumitate quemuis excipere laborem, subire omnes casus, omnem vim, atque iniuriam perferre, denique vt bonus ille pastor euangelicus, animam suam pro ouibus ponere non dubitabant, nullum inde huius vitae fructum exspectantes, vt maximos cœlestis retributionis fructus consequerentur. Hæc, si vt debemus, Patres, ante oculos habebimus, facilè intelligemus, quid in restitutione ecclesiastica disciplina nobis sit hoc tēpore agendum. In quo illud etiam animaduertendum erit, vt, quemadmodū in conformanda, & constituenda ecclesiastica ratione, Christus Dominus ab ipsis Apostolis, quos christianae vitae magistros esse voluerat, initium fecit: sic nos à nobis ipsis pastoribus, quos viuendi exempla & præcepta alijs tradere oportet, in conformanda restituendaq; morum disciplina exordiamur. Hæc officia, si quo debemus studio præstiterimus, parui profectò negotij erit sedare cōtrouersias, id quod nobis Trid. syn. faciendum proposuit. Nam sublata cupiditate, *quæ est omnium radix,* & semen dissensionum, facile præsentis temporis discordias cōponemus: nullumq; in posterum dissidendi locum cuiquam in prouincia nostra relinqueamus. Quare ad piam hanc, necessariamq; muneris nostri curam, ac diligentiã, Patres, toto pectore incumbamus: hoc acceptabili tempore, hac die salutis, quam fecit Dominus, enitamur, vt quantum consilio, operæ, actionibusq; Spiritu Sancto duce, & moderatore possumus, tantum ad constituendam communis prouinciæ incolumitatem afferamus. Amplissima hæc, & nobilissima ciuitas Mediolanensis, charitatem & sapientiam vestram implorat: hanc singuli vniuscuiusque vestrum greges incredibiliter requirunt: tota prouincia re magis, quàm voce deposcit. Hoc optimus & maximus rex Philippus, in cuius regia dignitate, vt verbo complectar, sacerdotalem animū licet agnoscere, hoc ceteri huius prouinciæ principes, de populorū salutē solliciti, à nobis desiderant: quorum studia, atque officia non vereor ne nobis sanctisq; huius synodi decretis semper adsint, eamq; potestatem, quam à Deo acceperunt, ad Dei & cultum, & voluntatem libentissimè conferant. Postulat sacrosancta Tridentina synodus, vt ne tot, tantiq; labores, à sanctissimis patribus in ea suscepti, breui tempore intereant. Hoc vehementer exspectat Pius Pōtifex Maximus, ex illo præsertim die, quo nos ab administratione consiliorum suorū, & procuratione ecclesiæ, ad vos dimisit. Cui date quaeso, vt & protectionis nostræ, & vestrorum laborum vberes fructus deferre possim; præclaras scilicet salutareq; huius concilij actiones. Hoc ipsum exigit vestra virtus, quam in publico orbis terrarū conuentu spectatam, & cognitam, nunc in vestrorū populorum vita, ac salute tuēda debetis exprimere. Hoc denique flagitat à nobis Christus Iesus, vt constet sibi ratio officij nostri erga oues, quas, precio sanguinis sui redemptas, nostræ fidei prudentiæq; commendauit, & concredidit: ne quando sanguinem illarum de manu nostra requirat, si (quod Dei benignitas prohibeat) culpa, aut negligentia nostra eas diripi, aut dispelli patiemur.

59

C O N C I L I V M
P R O V I N C I A L E
M E D I O L A N E N S E I I .

Quod

C A R O L V S B O R R O M A E V S
S . R . E . C A R D I N A L I S
T I T . S . P R A X E D I S
A R C H I E P I S C O P V S .

Habit an. à Chr. nat. M. D. LXIX.
Pio Quinto Pontifice .

CAROLVS BORROMÆVS

S. R. E. tit. S. Praxedis Presbyter Cardinalis,

Dei & Apostolicæ sedis gratia Archiepiscopus Mediolani.

Vniuersis Prouinciæ nostræ fidelibus salutem in Domino.

UPERIORI proximo anno prouincialem Synodum, tribus post alteram annis, ex Tridentini concilij præscripto, habuimus. Qua in Synodo de Episcoporum prouinciæ cōsilio, atque assensu, hæc decreta confecimus, quæ, typis impressa, in lucem emitti iussimus. In ijs nihil sanè quidem aliud propositum nobis fuit, nisi vt

CHRISTI Domini gloriæ in primis seruiremus; & salutem vestram, quantum in nobis fuit, paterna cura prospiceremus. Quo igitur maximo potestis, & quo certè debetis, studio pietatis, ea vos suscipite; atque obedientiæ spiritu ita seruate; vt ijs pastorum vestrorum vocibus excitati, ad omne Christianæ pietatis officium in dies vos, adiutrice Dei gratia, longius progredientes, tanquam filij lucis, ambuletis, & fructum afferatis in omni iustitia & bonitate. Bene valete in Domino, à quo vobis precamur pacem, & salutem sempiternam.

Edictum de Concilio Prouinciali II.

In nomine sanctæ, & inuicidæ Trinitatis, Patris, & filij, & spiritus sancti. Amen.

Carolus Borromæus S. R. E. tit. S. Praxedis presbyter Cardinalis, Dei, & Apostolicæ sedis gratia Archiepiscopus Mediolani, Vniuersis Prouinciæ nostræ fidelibus. Salutem in Domino.

QVOS cælestis sapientia pastores & esse, & dici voluit, eorum tanta, tamq̃, grauis, atque acèdè sancta sollicitudo esse debet; vt in ijs quæ ad castissimum Dei cultum, ad Ecclesiæ auctoritatem ac dignitatem, & ad cleri, populiq̃, disciplinam non conseruandam solùm, sed augendã etiã pertinent, non voluntas, non diligentia, non pietas denique illorum vlllo loco desideretur. cum igitur ad morum emendationem, & ad christianæ pietatis restitutionem, amplificationemq̃, Tridentini patres, duce spiritu sancto, optimorum cōsiliorum auctore, veterem illam rationem, alijs concilij decretam, renouandam statuerint, vt tertio quoque anno prouincialis Synodus celebretur; tertiusq̃, is annus iam abierit, quo primùm Mediolani Synodum eiusmodi habuerimus; id propterea nos, qui Dei, & Apostolicæ Sedis gratia Archiepiscopalem hanc curam gerimus, pro ea, quam populis fidei nostræ commissis debemus, sancta sollicitudine, voluimus iterum Prouinciæ nostræ Episcopos, literis vniciue illorum scriptis, in Metropolitanam nostram Mediolanensem Ecclesiam ad concilium euocare, huiusq̃, inchoandi diem certum perscribere, nempe qui erit

24. Aprilis proxime sequentis. Ut autem ceteris omnibus, atque singulis, qui possunt, debentur iure, aut consuetudine, aut priuilegio eidem interesse, peruulgata sit ac nota huius nostri Concilij indictio; neue cuiquam vel rei ignorantia ad excusationem vti, vel se contemptum, neglectum esse, dicere liceat; ijs ipsis vniuersis, ac singulis, tum cætris, qui sua interesse quauis ratione putarint; tum illis etiam, qui liberi sunt, atque exempti, quiq̃, nullius diæcesis, intrã Prouinciæ nostræ fines continentur, hoc edicto publicè proposito, illud idem significamus, indicimus, ac denunciamus; iubemusq̃, item illos ipsos omnes, & singulos, qui interesse debent, huc in concilium conuenire ad constitutam eã diem, penis illis propositis, quæ canonicis sanctionib⁹ decretæ sunt.

Mouemus præterea, ac per viscera IESV CHRISTI Domini hortamur omnes Prouinciæ nostræ fideles, vt assiduis precibus, reliquisq̃, christianæ pietatis officijs à Deo misericordiarum, & patre totius consolationis, nobis, negotium tam salutare tractantibus, auxilium implorent; quò facilius nos, eius ope adiuti, in conspectu animi habentes exemplum grauissima & sanctissima disciplina, quæcumque ad eam restituendam accommodata, necessariaq̃, sunt, ea sine vllis hæsitacionibus decernamus, tum ad Dei ipsius gloriam, tum ad eorum qui in nostra fide, curaq̃, conuiescunt, salutem. In quarum rerum omnium fidem hoc edictum confici, auctoritateq̃, nostra imprimi, & nostro signo muniri, tum Cancellarij nostri manu signatum, in vulgus publicè proponi voluimus. Dat. Mediolani die 16. Martij 1569.

DECRETA CONDITA IN CONCILIO PROVINCIALI MEDIOLANENSI SECVNDO.

In nomine sanctæ, & indiuiduæ Trinitatis, Patris,
& Filij, & Spiritus sancti.

OS CAROLVS BORROMAEVS,
S. R. E. Tit. Sanctæ Praxedis
Presbyter Cardinalis, Dei
& Apostolicæ Sedis gratia Ar-
chiepiscopus Mediolani, de consilio,
& assensu Reuerendiss. Pa-
trum, Coepiscoporum nostrorum, in Prouincia-
linostro concilio Mediolanensi secundo, hæc quæ
sequuntur, constituimus ac decernimus.

TITVLVS I.

Quæ ad fidem tuendam, Sacramenta ministranda,
& alia Pastoralia munera pertinent.

Vide Conc. prou. I. par. I. & 2.

Decretum I.

Prou. I. par. I. de fidei profess. &c. pag. I.

Edicti contra
hæreticos pro-
mulgatio quo-
tannis.

EPISCOPVS edicto quotannis publicè
proposito, omnes & singulos suæ diocesis
homines, etiam quauis dignitate, gradu, ho-
noreuè præditos moneat, eidemq. in virtute
sanctæ obedientiæ, ac pœna excommunicatio-
nis latæ sententiæ proposita, id iubeat, vt si eo-
rum quispiam iam scit cuiusuis sectæ hæreti-
cos homines, eouè nomine suspectos, aut infam-
es, aut quouis modo à fide catholica aberran-
tes, aut qui verba hæreticalia protulerint, aut
q. hæreticorū libros, scriptauè, quæ quouis mo-
do auctoritate Sedis Apostolicæ prohibita sūt,
legunt, vel apud se habent; decem ad sum-
mum diebus post edicti promulgationem; si
verò in posterum sciēt, decem diebus post-
quam id norit, illos omnes & singulos, vel
ipsi Episcopo, vel hæreticæ prauitatis Inquisi-
tori denunciēt.

Parochis autem suis iubeat, vt edictum eius-
modi in singulos annos, semel Quadragesimæ
initio, iterum ineunte Domini aduentu, pu-
blicè in sua quisque Parochia, cùm in Missa fre-
quentior populus adest, de scripto ipsi pronū-
cient & promulgent.

Decretum II.

Prou. I. par. I. de fidei initijs. &c. pag. 2.

Sodalitas do-
ctrinæ christia-
næ instituēda.

QVO studiosiùs Parochi in eam curam, quæ
constitutione de fidei initijs, à Parocho tra-
dendis, superiori concilio præscripta est, in-

cumbant; id etiam curet Episcopus, vt in sin-
gulis diocesis suæ oppidis & vicis doctrinæ
Christianæ sodalitas instituat, quæ in eo
munere ipsos Parochos adiuuet.

Cuius rei causa, libellus quem vnusquisque
Episcopus in suæ diocesis scholis eo nomine
instituit adhibere poterit, iussu nostro edet.
Quibus autem locis sodalitas eiusmodi institui
non poterit, in ijs duo, tresuè homines saltem
deligantur auctoritate grauiore; qui pro Chri-
stiana pietate id sollicitudinis suscipiant, vt
pueros, adolescentesuè ad parochum indu-
cant, à quo in Ecclesia illi fidei rudimentis
imbuantur.

Decretum III.

Prou. I. par. I. de blasphemia. pag. 5.

VT detestabile blasphemæ scelus, quam di-
ligentissimè fieri potest, tollatur; præter ea
quæ superiori concilio Prouinciali sancita sunt,
id Episcopi studeant, vt in sua quisque vrbe
& diocesi, hominum qui zelo religionis ac-
censi sint, sodalitates Dei nominis instituāt,
præscriptis eidem sodalitati regulis vnà cum
Indulgentijs in Bulla expressis, quam se. recor.
Pius Quartus eius rei causa confecit.

Sodalitas nomi-
nis Dei ad tollē-
dā blasphemā.
Part. I. titul. de
blasph.

Bulla edita idi-
bus Apr. 1564.

Decretum IIII.

Prou. I. par. I. de profess. fidei &c. in fine.

QVÆ de quouis scientia problemata, vel a-
xiomata, vel alia quæuis eius generis pu-
blicè exercendi ingenij causa, aliaue ratione
proponi solent; curet Episcopus, ne in posterū
antèa proponantur, quàm ab ipso, aut ab ijs
quos huic rei præfecerit, cognitum sit, nihil in
ijs subesse, quod doctrinæ fidei, & pietati Chri-
stianæ repugnet.

Cōclusiones in
publicum pro-
ponendæ à qui-
bus probandæ.

Decretum V.

Prou. 3. quæ ad Episcopale forum pertinet. §. Summorū
Pontificum. itē quæ generatim. &c. §. quibus pro-
uincialium. Prou. 4. par. 3. de foro Episcopali, §.
quod de pontificiarum.

SVMMORVM Pontificum Bullas, quæ quo-
tannis de quouis causa ab illis edentur, Episco-
pus duobus saltem post mensibus, quàm illas
Romæ editas cognouerit, in sua diocesi eas
potissimū promulgandas curet, quas pro-
mulgari in ijs ipsis iussu erit, tum illas item,

Bullarum pro-
mulgatio, & af-
feruatio.

F. quas

quas ad Ecclesiæ suæ gubernationē pertinere aliqua ratione posse iudicabit.

Quarum omnium Bullarum librum confici, & in Episcopali Archiuo asseruari iubeat.

Metropolitani autem cura sit, eas omnes, cum primū acceperit, ad singulos Prouinciæ Episcopos mittere.

Decretum v i.

Prou. i. par. 2. de visitat. pag. 23.

Visitatores sacerdotes sint.

EPISCOPVS cum ad visitationis munus Sacerdotes idoneos adhibere potest, ne alijs inferioris ordinis clericis utatur.

Decretum v i i.

Prou. i. par. 2. quæ ad sacr. admin. §. epī. pag. 7.

Episcopi officium in consecrationibus & benedictionibus.

QUO magis fideles ad rerum diuinarum cultum excitentur, Episcopus non in sacramentorum solum administratione, verum etiam cum consecrationis, quæ cuiquam Ecclesiæ Altariuè adhibetur, vel benedicendæ Campanæ, vel velandæ Monialis, vel alterius cuiusvis rei consecrandæ munus in conspectu populi aggre ditur, illius mysterij quod tractat, vim & rationem piè explicet.

Decretum v i i i.

Stipendium Vice curato Cathedralis Collegiæ quæ ecclesiæ attribuitur.

QVAE Ecclesiæ vel cathedrales, vel collegiata peculiarem parochiam habent, neque eius parochiæ curatio ad certas personas ex officio pertinet, in ijs curet Episcopus, ut quibus ea ipsa cura committeretur, certum stipendium aut emolumentum ad eorum vitam honestè sustentandam, ipsius Episcopi arbitrio, à Capitulo, vel ab ijs ad quos spectat, attribuat.

Decretum i x.

Prou. i. par. 2. de bapt. §. cum oleum. pag. 7.

Liber distributionis sacrorum oleorum & quis ea deferat.

CVI in Ecclesia cathedrali id muneris datum est, ut oleum, aut chrysmum sacrum Plebanis, alijsuè distribuatur; is in librū eo nomine confectū, illarum Ecclesiarum nomina referat, quibus dederit. Pari ratione Præpositi, Plebanuè libro notent eas Ecclesias parochiales, quibus singulis annis sacra olea distribuerint.

Ii verò omnes ne illa alijs deferenda dent, nisi ijs qui sacris ordinibus initiati sunt. Hoc ipsum etiam seruetur, cum Parochus ad sacrum oleum agris ministrandum accedit, ut ipse scilicet, non laicus homo illud in itinere deferat.

Decretum x.

Prou. i. ut supra §. fideles.

Compatres rudes ne adhibeantur. Par. 2. de iis, quæ pert. ad bapt. ad mi.

CVM id nostra superiori Prouinciali Synodo de compatribus præscriptum sit, ut illi tales deligantur, qui suscepti muneris partes explere possint; id autē ipsi præstare non queant,

si ne rudimenta quidem fidei norint: idcirco ea cura sit Parochis, ut quos compatres ita imperitos nouerint, ut Symbolum fidei, siue ea quæ in Symbolo continentur, ignorent, illos eo officio suscipiendi de Baptismo infantes, fungi ne patiantur.

Decretum x i.

Prou. i. par. 2. quæ pert. ad sacr. Euch. in fine, pag. 8.

QUOD superioris concilij Prouincialis decreto, de duabus Eucharistiæ particulis ad agrum deferendis constitutum est; id quoniam non sine difficultate ubique, & semper obseruari potest: idcirco ubi Episcopi iudicio, vel loci distantia, vel itineris, temporis uè difficultas, vel alia causa impedit, quo minus illud præstari possit, tum licebit sacerdoti, eam sanctissimæ Eucharistiæ particulam solum deferre, quæ ager percipiturus est; ita tamen ut cum inde Parochus redit, non superpelliceo, non stola indutus sit, neque tintinabulum pulsetur, neque umbella adhibeatur, extinctis etiam luminibus, non palam vasculum deferatur.

Dux particulæ eucharistiæ quæ do non deferenda.

Par. 2. tit. Quæ pert. ad Sacra. Euch.

Decretum x i i.

Prou. i. par. 2. ut supra initio.

PAROCCHI Paschæ tempore sanctissimæ Eucharistiæ sacramentum ijs tantum ministrat, qui non modò tunc in parochiæ suæ finibus habitant; verum etiam maiorem anni partem, aut sex saltem menses in ea habitauerint; nisi sint, qui paucioribus antè diebus mensibusuè illuc habitatum venerint eo animo, ut in ea domicilium habeant; nisi item qui ab Episcopo propriouè Parocho facultatem scripto concessam exhibuerint alio loco comunicandi; tum præterea nisi peregrini sint, & aduenæ homines, idcirco in parochia aliqua diocesis; quod si in vrbe, tum in cathedrali Ecclesia Eucharistiæ sacramentum percipiant. Horum autem peregrinorum & aduenarum Eucharistiæ sacramentum percipientium, nomina, cognomina, originis, seu domicilij locus vno in libro fideliter asseruando à Parocho, antè omnia adnotetur, Quare singulis diebus cum in Pascha Resurrectionis Domini nostri IESU CHRISTI sacramentum Eucharistiæ administrabunt, antequàm illud cuiquam præbeant, ad populum conuersi denuncient, ut si quis eorum qui adsunt, Parochiæ suæ incola non est, ad suam quisque parochialē Ecclesiam abeat, ubi, quæ admodum canonum sanctionibus iustum est, eo tempore sacram Eucharistiam sumat.

Communio Paschalis.

Parochi verò urbani admoneant, atque hortentur crebrò eos, qui rus ire sapius solent, ut festis diebus illis solemnibus, nempe die Natali Domini, in Quadragesima, & hebdomada sancta potissimum, Paschæ tempore, Ascensionis Domini die, in celebritate Corporis Domini, in die Pentecostes, ruri non habitent, sed

sed in vrbe, atque in frequentioribus oppid's; vbi à rusticatione feriati, sacris, & diuinis officijs intersint; de verbo Dei conciones audiât; ceteraq̃. Christianæ pietatis munera præstet; quæ ab vnoquoque Christiano homine debita, solemnes & statim illi dies maxime requirunt.

Decretum x i i i.

Prou. I. vtsupra.

QVI Paschæ tempore Eucharistiæ sacramentum non sumpserint, si postquam ter, aut vnica monitione, quæ vna pro tribus satis sit, etiam generatim moniti, in contumacia perseuerauerint; iubeat Episcopus, eos ipsos Ecclesiæ ingressu, & Ecclesiastica sepultura interdictos, in propria parochiali Ecclesia denunciari; tum eorum nomina descripta ad cathedralis, & parochialis Ecclesiæ valuas affigi: si verò in contumacia perseuerauerint, in eos prætereà, prout iuris est, animaduertat.

Decretum x i i i i.

Prou. I. vtsupra.

EPIECOPVS de vita, & moribus mendicorum vagantium diligenter inquirat; initaq̃. aliqua ratione curet omnino, vt sacro Paschæ tempore illi communicent.

Decretum xv.

Prou. I. vtsupra. item quæ pert. ad extr. vnct. pag. 12.

PAROCIVS cum vel sacrosanctam Eucharistiam, vel extremæ vnctionis sanctum oleum, ad agrum defert, in via septem psalmos ex animo, pieq̃. dicat, vel alias religiosas preces.

Decretum xv i.

Prou. I. par. 2. quæ pert. ad Sacr. Euch. §. Vt oratio pag. 8.

ORATIO, quæ quadraginta horarum dicitur, ne vlla in Ecclesia extra ordinem constituatur, sine Episcopi concessu. Isq̃. eam ita sanctè geri curet, vt pij illius instituti ratio exigit.

Decretum xv i i.

Prou. I. par. 2. quæ pert. ad Sacr. pœnit. adm. pag. 10.

QUOD summus Pontifex PIVS Quintus, propositis excommunicationis, alijsq̃. pœnis iussit, medicos ab ægotantis curatione post triduum abstinere, nisi eo tridui spatio de peccatis suis confessus ille sit; id Episcopus curet quam diligentissimè obseruari. Rationemq̃. prætereà aliquam statuatur, qua medicis ipsis facilius exploratum esse possit, agrum peccata sua vetè confessum esse.

Decretum xv i i i.

Prou. I. par. 2. de vsuris. pag. 40.

NE Parochi vsurarium manifestum, vt Gregorii Decimi constitutione sancitum est, etiam si in testamento, aliaue quadam vltima voluntate ipse mandarit ea restitui, quæcunque vsuræ nomine acceperit, in sepulturam Ecclesiasticam tradant; nisi pro eorum facultatibus, re ipsa illis satisfactum sit, à quibus vsuras exegerit; aut si ij absunt, Episcopo, Vicariouè eius, vel Parocho, intrà cuius Parochiæ fines ille dum vixerat, habitarat, vel Notario publico de restitutione cautum sit pignoribus, aut idonea sponcione facta.

Vsurarii manifesti non sepeliendi in ecclesia C. fin. de vsuris in 6.

Qui verò Parochus id generis hominem sciens sepelierit, is nouerit se excommunicationis pœna affectum esse, ex Clementis Quinti constitutione, in concilio Viennensi edita.

Cle. Eos, qui de sepult.

Decretum x i x.

Prou. I. vtsupra.

SUPERIORIS Prouincialis concilij constitutione, & si contractus depositi, ex quibus aliquid vltra sortem percipitur, tum rei venditionis, quæ modico precio sit, adhibita redi mendi pactione; tum alios prætereà quosdam contractus, ex sacrorum canonum iure, & probatorum Patrum sententijs, tanquam manifestè vsurarios improbauimus: tamen quoniam sæpè ficto meti depositi, & liberæ emptionis nomine, quasi liciti contractus specie vsuræ occultantur; idcirco & cū eis, qui eiusmodi contractuum, aliorumque specie qui vetiti sunt, vsuram commiserint, & cum Notarijs qui scientes rogati conscripserint, prout iuris est, agatur.

Vsuræ ficto depositi nomine vetantur. Par. 2. tit. de vsuris.

Decretum x x.

Prou. I. par. 2. de ieiunio. pag. 12.

QUIBUS ob infirmam valetudinem, aut ob aliam iustam causam permissum erit Quatuagesimæ diebus, carne, aut alijs eo tempore vetitis cibis vesci; eos Parochi pie illud admo neant, ne publicè, neue etiam cum domesticis, sed separatim in remotiori adium loco, eius generis cibum capiant; vt ob corporis imbecillitatem, aut morbum potius quo laborant, quàm ob ingluuiem facere cognoscantur.

Aegroti ne publicè in quadragesima cibis vetitis vtantur.

Decretum x x i.

Prou. 3. quæ ad Sacr. pert. Prou. 4. par. 3. de foro Episcopali, Prou. 5. par. 3. De Episcopis, & c. §. Non solū.

QUO diligentius studeant, qui excommunicationis pœna affecti sunt, in sanctæ matris Ecclesiæ gremium restitui, ac ne alij eorundem cōmercio consuetudineue per imprudentiam vtantur; nos veterum canonum aucto-

Excommunicationum denunciations.

Interdictum, & denunciatio nō comunicantiū.

Mendici vagantes in paschate comunicent.

Preces in defendenda Euchar. vel extrema vnctione.

Oratio 40. horarum.

Constitutio Pij V. à medicis seruanda. Bulla edita 8. Mar. 1566.

ritatem secuti, id iubemus; vt Episcopus, cum excommunicationis sententiam contra aliquem tulerit, eumq. excommunicatum palam denunciari iusserit, eius nomen, & cognomen tum ad cathedralis, & propriae parochialis Ecclesiae valuas affigi, tum descriptum mitti curet Parochis, & vrbis & diocesanis: qui primo saltem cuiusque mensis Dominico die illum populo excommunicatum denuncient; neque hoc agere desistant, quoad ipse Episcopus significarit, eundem matri Ecclesiae reconciliatum esse. Quod si tres menses is excommunicationis vinculo irretitus permanerit; illius nomen, & cognomen Episcopus tum reliquis huius Prouinciae Episcopis, tum illis praeterea denunciet ac significet, quorum dioeceses sibi finitimae sunt. Cum autem ille ipse ad matris Ecclesiae gremium redierit, quibus antea illum excommunicatum Episcopus denunciauerat, ijs eundem absolutum quamprimum significet. Quod si quis per annum in excommunicatione permanerit; ad Episcopum Parochus eum deferat, vt contra illum agatur, quemadmodum & canonum iure, & summorum Pontificum sanctionibus decretum est.

Decretum XXI.

Prou. I. par. 2. quae ad Sac. ord. admin. pertin. pag. 12.

processiones ante sacros ordines.

IUBEAT Episcopus, vt Dominico illo die, qui quatuor stata ieiunij tempora, quibus ordinis sacramentum ministratur, proximè antecedit, Parochi non solum solemne illud ieiunium huius rei causa institutum denuncient, verum etiam in sua vnusquisque eorum parochiali Ecclesia supplicationes, litaniasq. pie ac religiosè vel intus habeat, vel prosequente fidelium multitudine, foris Ecclesiam, sicut moris est, obeat: vt Dei, Sanctorumq. ope implorata, tum Episcopus in eorum delectu, quibus ordines conferet, spiritus sancti lumine illustretur; tum illi, quibus conferuntur, in vitae sanctitate, doctrina, religiosiq. virtutibus proficiant.

Decretum XXI I.

Prou. I. vtsupra.

Clericus regul. quando sacris ordin. non adscribendus. Bulla edita pri die Id. Octobr. 1568.

VT quod summus Pontifex PIVS Quintus in explicatione decreti Tridentini, quod est Sessio 22. cap. 2. constituit, executionem habeat; Episcopus ne clericum vllum regularem, neque saecularem, qui regularium more in communi vitae disciplina sit, beneficiumq. Ecclesiasticum non habeat, ordinibus sacris adscribat, nisi à Superiore fides ille attulerit, se religionis, cui adscriptus est, professionem confecisse; iuratusq. affirmet, scripto manu sua subsignato, coram Episcopo se id spontè fecisse, aut ratum habuisse. Illud autem scriptum in Archiuo asseruandum Episcopus curet.

Decretum XXI I I.

Prou. I. vtsupra.

clerici certè ecclesiae adscribendi. Sess. 23. cap. 16

QVICVNQVE aliquem Ecclesiasticum ordinem suscipit, is, vt Tridentino concilio iussum est, certae Ecclesiae adscribatur, in qua functiones, quas ei Episcopus praescripserit, obeat: nec verò alius eidem ordo antè conferatur, quàm ipsi Episcopo fidè testimoniumq. ille attulerit, se in Ecclesia, cui adscriptus est, praestitisse praescriptas sibi functiones. Si verò aliqua de causa eodem tempore, ex sacrorum canonum permissu, plures ordines minores clerico Episcopus contulerit; eidem praescribat arbitrato suo functiones, ad vnumquèque minorem ordinem, quem ille suscepit, pertinentes.

Decretum XXV.

Prou. I. par. 2. quae ad sac. matr. pert. pag. 39.

ILLVD maximè Episcopus interdicit, ne animarum curatores, qui in haereticorum finibus, vel in locis finitimis habitant, vbi vnicique liberum est, publicè, & impunè haereticorum more viuere, matrimonij, quod inter Parochiae suae, & illorum locorum incolas contrahendum est, secundam denunciationem faciant; neque eos matrimonio coniungant, aut denunciationum, quae de matrimonio celebrando factae erunt, fidem, ac testimonium ad ea ipsa loca, vbi illud ineundum est, mittant; nisi prius eius, qui in locis haereticorum, aut haereticis nomine suspectis habitat, nomen, & cognomen Episcopo denunciarint; ab eoq. impetrarint facultatem alias denunciations facienda, matrimonijq. celebrandi, vel fidem denunciationum illuc mittendi, quae eo nomine factae sunt. Quam facultatem Episcopus ne det, nisi prius de fide catholica illius hominis cognouerit, qui ea loca incolit; aut nisi item sibi omnino exploratum sit, matrimonium eiusmodi non contrahi cum haereticis.

Matrimonia quomodo in haereticorum finibus. cōtrahēda.

Decretum XXVI.

Prou. I. vtsupra.

TRIDENTINA constitutio de matrimonijs, quae cum vagabundis hominibus iniri quandoque solent, seruetur à Parochis vel diligentissimè. Nec verò ipsis Parochis facultatè, vt illos vagos homines matrimonio iungant, Episcopus antè det, quàm norit eos & solutos esse, & à catholica comunione non alienos. Matrimonij denunciations à Parochis tum demum fiant, cum vir, & mulier, eorumuè parentes, vel ij qui puellae curam habent, id postularint; siq. ambo diuersis in Parochijs habitant; tum in vnus, & alterius item Parochia fiant. Eas autem denunciations ne vlla quidem ex parte remittere eis liceat, nisi proprii Episcopi concessu, idq. causis iure permissis.

Quaedam ad Matrimonium pertinentia. Sess. 24. c. 7.

Caueant

Caveant autem Parochi, ne alienæ Parochiæ sponsum, sponfamue antè matrimonio iungant, quàm testimonium ab illius, qui intrà Parochiæ suæ fines non habitat, Parocho, si eiusdem, vel finitimæ, aut non nimis longinquæ diœcesis ille sit, scriptum acceperit; cuius testimonij fide sibi testatum fiat, ex Tridentini concilij præscripto, denunciations quæ necessariæ sunt, aut Ordinarij sui voluntate omittas esse, aut factas quidem, nullumq. legitimū impedimentum ab vlllo homine significatum, quominus tale matrimonium contrahi liceat. Illud verò testimonium si à Parocho alienæ diœcesis fiet; ab Ordinario loci, aut ab eo, cui hoc ille delegarit, subscriptione, ac sigillo comprobatum sit.

Decretum xxvi i.

Prou. i. vtsupra.

Sponsi ante celebrationem matrimonij coeuntium absolutio referuata.

QUI sponsalia contraxerint, si vna antè coierint, quàm coràm Parocho, & testibus matrimonium inter eos celebratum sit, illius peccati, quoniam in eo sapè delinquitur, absolutio nem Episcopo referuatam esse volumus; grauemq. illis pœnitentiam imponi.

Decretum xxvii i.

Prou. i. vtsupra.

Matrimonia vbi, & quomodo celebranda.

NE Parochus vlllo alio loco, quàm in Ecclesia ipsa, quæ sacramentorum proprius locus est, sponfos matrimonio iungat, nisi ex facultate ab Episcopo permittitur. Sponsi autem, cum in Ecclesiam conueniunt, vel ad matrimonium contrahendum, vel ad accipiendam benedictionem, ne Parochus vlla cuiusuis generis musica instrumenta adferri patiat. Quod si ab ipso moniti, id facere contempserint; tamdiu eis matrimonij celebrationem, aut benedictionem differat, quoad sanctè, vti debent, ob id ad Ecclesiam accesserint.

Decretum xxxix.

Concubinariorum pœnæ. Sefs. 24. cap. 8.

CONCUBINARIJ legitimè admoniti, si concubinas non eiecerint; abduxerintq. se omnino ab earum consuetudine; contra eos Episcopus, etiam Tridentini concilij auctoritate, excommunicatione, tum alijs præterea pœnis seuerè agat.

TITVLVS II.

Quæ ad Missam, diuina Officia, Ecclesiæ cultum, & ad Ecclesiasticos homines spectant.

Prou. i. par. 2.

Decretum i.

Clericorū alienæ diœcesis cōprobatio. Sefs. 23. cap. 16.

QUOD patrum decretis, & Tridentino concilio sancitum est, vt ne alienæ diœcesis

clerici absque commendaticijs literis ab vlllo Episcopo recipiantur; quò facilius illud executionem habeat; Parochus quispiam, vbi primum cognouerit in Parochia sua Ecclesiasticū hominem alienæ diœcesis, vel domicilium cōstituisse, vel apud aliquem diuertisse, vel in caupona hospitio exceptum esse, vt aliquot dies commoretur; quam citissimè poterit, octo ad summum dierum spatio, eius nomen, & patriam, si in vrbe est, Episcopò, eiusuè Vicario; sin autem in diœcesi, foraneo Vicario illius regionis denunciaret. Eorum autem cuiusque cura sit, illum ad se accersere; mandareq. literas commendaticias sibi ab eodem ostendi; quas tamen Vicarius foraneus nō comprobabit, nisi consulto Episcopo. In ijs autem comprobandis ea feruentur, quæ superiori item Prouinciali Synodo hoc de genere constituta sunt.

Par. 2. §. clerici tit. quæ pert. ad Miss. celeb.

Decretum i i.

Prou. i. vtsupra.

QUAE Missas celebrandi facultas sexto quaque mense ex superioris concilij decreto renouanda est; ea vel longiori temporis spatio arbitrato Episcopi concedi, vel semel concessa, prorogari possit.

Facultas celebrandi. Par. 2. tit. eod. §. Nemo.

Decretum i i i.

Prou. i. vtsupra.

NE in Monialium Ecclesijs, ac ne in ijs quidè, quæ Episcopi curæ subiectæ non sunt, seculari cuiquā sacerdoti, etiam si vbique celebrandi facultas generatim, nisi à Sede Apostolica ei data esset, Missæ sacrū facere liceat, præterquam cui nominatim id ab Episcopo concessum est. Qui contra admisit, à Missæ celebratione suspensus sit eiusdem arbitrato.

Facultas celebrandi in monial. ecclesijs.

Decretum i i i i.

Prou. i. par. 2. de ijs qui dignitates. &c. pag. 27.

ECCLESIASTICA dignitate, aut canonicatu præditus, si in Ecclesia, vbi eam eum uè obtinet, Missas conuenticuales pro ratione ipsius aut dignitatis, aut canonicatus ad Episcopi, ex Tridentini concilij auctoritate, præscriptum, celebrare contempserit, vel neglexerit; non solum tridui distributionibus, vt superiori Synodo Prouinciali sancitum est, mulctetur, verum etiam ab ordinis sui munere suspendatur, ipsius Episcopi arbitrato.

Missas conuenticuales celebrare negligentiis pœnæ.

Par. 2. c. 1. C. cōstituantur. ti. de ijs qui dig. &c.

Decretum v.

Prou. i. par. 2. quæ pert. ad celebr. Missæ. vtsupra.

QUI Ecclesiasticum beneficium obtinet, cui id oneris iniunctum est, vt Rector vel toto anno, vel certis diebus Missam celebret;

Missæ pro rator. tit. de quibus celebranda.

is singulis mensibus saltem semel Missam, quæ de defunctis dicitur, p̄ illis mortuis celebret, qui vel illud dotarint, vel aliquid ei legarint, vel donarint; idq̄. nisi sapius pro mortuis celebrare debet, vel ex institutione, vel ex alia oneris sibi iniuncti ratione.

Decretum v 1.

Prou. 1. vtsupra. item de Missa solemni, pag. 32.

Campanæ pulsatio in eleuatione Corporis Domini.

CV M Corpus IESV CHRISTI Domini sus tollendum est in Missa conuentuali, & in ea item Missa, quæ in vnaquaque parochiali Ecclesia à Parocho celebratur, tum signum sono campanæ detur, cuius soni significatione, fideles qui in Ecclesia Missæ sacrificio tunc nõ intersunt, admoniti, ad tanti tamq̄. magni mysterij, ac beneficij recordationem animum excitantes, mente supplici religiosas preces piè adhibeant.

Decretum v i i.

Prou. 1. par. 2. quæ pertinet ad Sacr. Euch. pag. 3.

Processiones in celebratiõne corporis Domini.

QVAE processiones post solemnem illã, quæ manè in celebritate Corporis Domini fit, vel eodem die, vel reliquis sequentibus septem diebus obiri solent, ex ne fiant, nisi quibus Ecclesijs Episcopus concesserit, isq̄. facultatem tantum det, vt manè, non à prandio habeantur, nisi temporis iniuria impediret, quo minus manè obiri possent.

Decretum v i i i.

Prou. 4. par. 2. de conc. prou. itè de synodo diocesana. Prou. 5. par. 3. quæ ad synodũ. Prou. 6. de conc. prou.

Preces indicta prouinciali aut diocesana synodo faciendæ.

CV M primũ Metropolitanis literis, concilij Prouincialis celebrandi dies Episcopis significata erit; illud ipsi curent, vt in omnibus & vrbis, & diocesis suæ parochialibus Ecclesijs, quinta quaque feria, in singulas hebdomadas, quo ad illud de more absolutum, ac dimissum erit, Missa de Spiritu sancto celebretur; in cathedrali autem, & collegiatis Ecclesijs processionum præterea munus singulis diebus Dominicis obeatur, ex animoq̄. preces fiant pro optimo ipsius concilij euentu. Hoc idem planè seruetur, vbi à proprio Episcopo diocesanae Synodi celebrandæ dies indicta erit.

Decretum i x.

Prou. 1. par. 2. de process. & supplicat. pag. 34.

Quomodo clericus ad processiones & funera conuenire debeat.

CLERVS cùm in aliquam Ecclesiam, vel ad processiones, vel ad stationes obeundas, vel ad funus conuenierit; illud meminerit, se esse in Domo Dei sancta, quæ domus est orationis. quare nullus cuiusuis ordinis Clericus aut Sacerdos in Ecclesia deambulet, nec in confabulationibus, & congressibus eo loco indi-

gnis versetur: sed vnusquisque, aut solus, aut comitibus, socijsq̄. alijs adiunctis, religiosas preces Deo in causa adhibeat, quamobrem Clerus vniuersus conuocatus est.

Cùm autem statio celebratur, ne vllus item clericus extra Ecclesiam maneat; sed omnes intus sint, omniq̄. pietatis consensione, Deo statas illas preces canant.

Decretum x.

SEXTA quaque feria in singulas hebdomadas, paulò ante horam nonam, signũ in vnaquaque ecclesia campanæ sono detur, quo fideles admoniti, eadẽ hora IESV CHRISTI Domini passionem omni intima mētis pietate recolant; terq̄. orationem Dominicam, & Salutationem Angelicam ex animo pronunciantes, quadraginta dierum Indulgentiam, quam in sua quisque Episcopus diocesi concedet, consequantur.

pulsatio campanæ die veneris.

Decretum x i.

Prou. 1. par. 2. communia de ratione diuin. off. pag. 30.

EPISCOPUS curent, in sua quisque diocesi, vt officia diuina, quæ singulis canonicis horis præstari debent, & publicè in Ecclesia, & priuatim à singulis Sacerdotibus, Clericisue inferioris ordinis, qui illa obire debent, celebrentur, & peragantur ad præscriptam Breuiarij Romani nuper editi rationem: nisi tamen Ecclesiæ eiusmodi sint, in quibus ex veteri consuetudine, vt summi Pontificis PII Quinti literis eo nomine confectis cautum est, alius ritus, aliaq̄. ratio adhibeatur. Si verò secus à quibusdam factum erit, cùm isti, vt eisdẽ summi Pontificis literis nominatim sancitum est, horarum canonicarum officio; quod debent, non satisfaciant; eos ipsos Episcopi pœnis suis mulctent, quæ Lateranensi concilio, à Leone Decimo, & Prouinciali Synodo superiori, contra clericos constitutæ sunt, qui canonicarum horarum officium intermittunt.

Horæ canonicæ dicantur ad præscriptum Breuiarij.

Bulla edita 7. Id. Jul. 1568.

Sefs. 9. cap. 9. par. 2. tit. de cano. hor. pag. 17.

Decretum x i i.

Prou. 1. par. 2. quæ pertinet ad celebr. Missæ. §. Magister, pag. 9.

IN vnaquaque Plebe, Episcopus duos, vnumuè saltem Sacerdotem, ecclesiasticorum rituum vsu peritum constituere curet; qui alios Sacerdotes & clericos, ceremoniarum quæ in Missa, & in diuinis officijs ritè obeundis requiruntur, disciplina instruant diligenter. qua in re libellus de Missæ ceremonijs adhibeatur, qui nostra cura conscriptus in lucem prodibit.

Magistri ceremoniarum in plebe.

vide infra in actis.

Decretum x i i i.

Prou. I. par. 2. de iis qui dignitates, &c. §. Canonici pag. 28.

Capitulum à canonicis habendum.

IN singulas hebdomadas canonici cuiusvis Ecclesie capitulum habeant; in quo cum quaeratur an superioris concilij decreta de diuinorum officiorum ratione seruentur; an si qui ite errores in sacrarum caeremoniarum ritu commissi sint; tum legatur pars aliqua earum reru, quae de vita & honestate clericorum nostris constitutionibus praescriptae sunt; vel illarum, quae Cathéchismo Romano, aut alijs item libris expressae, ad Christianae pietatis doctrinam, vitamque ecclesiasticae disciplinam, & ratione pertinent; tum etiam in alijs spiritualis vitae exercitationibus ipsi versentur; idque omne pro ut Episcopo, Capituliue Praefecto visum erit. Quo in Capitulo ne quidquam aliud, quod ad rerum temporalium curam, ac procurationem pertinet, prius agatur geraturue, quam ea tractationis ratio habeatur, quae tota in rebus spiritualibus posita sit.

Decretum x i i i i.

Prou. I. par. 2. de funeribus pag. 35.

Funus canonici mortui.

CANONICI mortui funus, eiusue qui eiusdem Ecclesie, in eade dignitate obtinebat, Capituli sumptibus reliquis canonicis fiat, tum pro eius animae salute Missa conuentualis celebratur; & vnusquisque item canonicus, ministrum eiusdem Ecclesie, qui Sacerdos sit, Missam itidem pro eo celebret.

Decretum xv.

Prou. 6. De Parocho.

Parochi aegrotantis cura, & mortui funus.

PAROCHEVM vrbicum aegrotantem, & is qui vicinior est Parochus, & cleri in illa regione, vbi aeger est, Praefectus; dioecesanum vero itidem & vicinior Parochus, & Plebanus, vel Archipresbyter, vel Praepositus in cuius Plebaniae, aut Archipresbyteratus, Praepositurae finibus aegrotus habitat, statim inuisant, cum eius aegritudinem, morbumue acceperint; tum post crebro ad eundem veniant, illaque omnia officia praestent, quae ad animae salutem ei tum maxime necessaria sunt; sacram Eucharistiam, & cum opus erit, sacrum extremae vnctionis oleum idem Parochus vicinior eidem ministret; & illius morientis animam Deo religiosis precibus commendet. Eius mortui funus vnuerfi illius regionis, in qua ille habitabat, Praeposituraue, Plebanatus, aut Archipresbyteratus Parochi obeant; nisi foraneus illius regionis Vicarius minorem numerum statuendum cesuerit. Primo item post eius obitum die, eorum vnusquisque pro ipsius animae salute Missae sacrificium faciat. Quod si eo die pro mortuis fieri ex Ecclesiae instituto veritum sit; alio proximo die, quo interdictum non sit, omnino fiat.

Decem praeterea ad summum dierum spatium omnes in Ecclesiam conueniant, quae eis à clericorum regionis Praefecto, aut Vicario Foraneo praescribentur. qua in Ecclesia pro mortuo Rectore Missam conuentualem solempni ritu celebrent: tum supplicationibus, & precibus Deum pie, sancteque orent, vt orbatogregi Rectorem dare velit iuxta cor suum.

Quicumque vero eiusmodi pietatis officia praestiterint, eorum nomine causauit nihil neque exigant, nec petant.

Is vero, cui vacantis ipsius Parochialis Ecclesiae administratio commissa est, fideles illius Parochiae incolas sepe hortetur, vt omni intima animi pietate, à Deo Rectorem precentur, qui illius Ecclesiae curationem gerere recte possit.

Decretum x v i.

Prou. I. par. 2. de funeribus pag. 35.

CANDELAE, cerei, & quae intortitia vocantur, in mortui funere adhibita, superioris concilij decreto Sacristiae illius Ecclesiae adiecta, in qua funus fit, aut mortui corpus in sepulturam traditum est, si quae in Missarum celebratione, & reliquis diuinis eiusdem Ecclesiae officijs supererunt; ea omnia vel ipsius Ecclesiae Rectori, vel ijs, ad quos ante illius decreti promulgationem eiusmodi candelae, cereique pertinebant, in alium eiusdem Ecclesiae vsum, vel ad suam etiam vitam sustentationem, arbitratu suo conuertere liceat.

Interpretatio decreti conc. I. de candelis & intortitijs.

Decretum x v i i.

Prou. I. vtsupra.

QVAE superiori Prouinciali Synodo decretata sunt, ad tollendas Rectorum Ecclesiarum in exequijs, & funere pactiones, & exactiones illicitas, aut quae symoniaca labis, vel sordidae auaritiae suspicionem afferrent; ea à plerisque in eam partem accipi animaduertimus, vt, occasione inde sumpta, Ecclesiae, non seruato piarum consuetudinum vsu, debitis eleemosinis defraudentur. quare Episcopus, habita & locorum, & personarum ratione, in finibus & exequijs, quae pia instituta & consuetudines laudabiles sibi videbuntur, arbitratu suo seruari inbeat sacrorum canonum auctoritate; contumaceque compellat. omni iuris remedio.

Interpretatio alterius decreti de pactionibus in fauere.

Decretum x v i i i.

Prou. I. par. 2. de ecclesijs; & earum cultu. pag. 33.

CVM Christiana pietatis rationi illud alienum sit, ad ornatum templorum adhiberi ea, quae non modò religionem non excitant, sed intuentium mentes facile illicitiunt in scedas, turpesque cogitationes; id propterea, ne quis ad illa ornanda peristromatis, aulicisque vitatur, quae obscenis figuris intexta sint; neque item pictas

Ornatus in templis & processionibus.

pictas imagines, & signa adhibeat, quæ vel ethnicorum hominum, vel aliarum rerum, loci sanctitati repugnantium, formam, ac speciem præferant.

In omni præterea publicarum supplicationum, processionum apparatus, quæ obscenarum rerum speciem ostendunt, ea ne adhibeantur.

Decretum xix.

Prou. I. vtsupra.

Indumenta sacra ad quæ apparatus non adhibenda.

QVAE pallia, aliaq. sacra indumenta Altarium vsui, & ornatui addicta sunt; ea ad Sedis Episcopi, alteriusve hominis Ecclesiastici, vel Laici quavis dignitate præditi apparatus, aut ad funeris, exequiarumve pompam, aut aliarum rerum quæ profanæ sint, vsuum, siue ornamentum ne adhibeantur.

Decretum xx.

Prou. I. vtsupra.

Vestes pro divinis officiis benedicendæ.

QVAE vestes, & ornamenta cuiusvis generis, ad vsuum sacrum comparata, Ecclesiæ instituto benedici debent, ea in Missæ sacrificio, cæterisque divinis officiis ne prius adhibeantur, quàm solènis precibus ab Episcopo, vel ab alio qui auctoritatè habeat, benedicta sint.

Decretum xxi.

Prou. I. vtsupra.

Libri sacri ne ad fordidum vsu auertantur.

LIBRI sacri veteris, & novi testamèti, volumina item sanctorum Patrum, nostræ fidei interpretum, tum scripta etiam Ecclesiastica, quibus & res, & verba diuina consignata sunt, etsi temporis vetustate omnino contumpta, ad rerum tamen vilium ac fordidarum vsuum ne villo pacto conuertantur, sed in ignem potius coniiciantur.

Decretum xxii.

Prou. I. vtsupra.

Laicorum ædes ecclesiam ne attingant.

ILLVD curet Episcopus, ne laicorum hominum ædes in posterum adificentur, quæ Ecclesiarum parietes vlla ex parte attingant. Si quæ verò fenestræ, siue Ecclesiasticarum, siue laicarum adium in ipsis Ecclesiarum parietibus insunt, vnde in Ecclesias conspectus sit, efficiant, vt duobus saltè post huius concilij promulgationem mensibus obstruantur.

Decretum xxiii.

Prou. I. vtsupra.

Parlamenta, & alia profana in ecclesiis prohibentur.

NE in Ecclesia laici homines de rebus profanis, aut de iis, quæ ad ipsam Ecclesiam nõ pertinent, congregationes, concilia, vel, quæ parlamenta publica dicunt, habeant.

C. 2 de immu. eccl. in 6.

Quæ verò Lugdunensi concilio olim à Gregorio Decimo, & nuper à summo Pontifice PIO

Quinto ad tollenda in ipsis Ecclesiis colloquia, congressus, deambulationes, & ad earum cultum sancita sunt; in iis præstandis Episcopus omnem vel maximam diligentiam adhibeat. Canonicos verò, Ecclesiarumve Rectores, & alios item, ad quos spectat, in munere, quod ad eam curam attinet, obeundo negligentes, vel contumaces pœnis afficiat, quas illi eadem summi Pontificis sanctione subeunt.

Siq. præterea in ijs ipsis exequendis Regulares negligentes esse animaduertit; illos ad ad eiusdem summi Pontificis in eadem Bulla præscriptum grauissimè corripiat.

Decretum xxiiii.

Prou. I. vtsupra.

ILLVD interdicit Episcopus, ne in vllis elemosinarum oblationibus, quæ cuius Ecclesiæ fiunt, musica instrumenta, organo excepto, in Ecclesia adhibeantur; neuè alia fiant, vel gerantur, quæ domo Dei indigna sint. Ne item puellæ elemosinas Ecclesiarum, aut Ecclesiasticorum hominum nomine quaritèt, id quod non sine earum pudicitia discrimine quibusdam in locis introductum erat.

Decretum xxv.

Prou. I. par. 2. de Seminar. pag. 13.

EPISCOPVS ipse, tertio quoque mense saltem, nisi iusta causa impeditur sit; Seminarium visitet: in eoq. visitationis munere, adhibitis etiam, si modò ei videbitur, alijs doctis, & pijs viris, tum de magistrorum diligentia, tum de progressibus, quos & in vitæ disciplina, & in literarum studiis Seminarij clericus habuerit, accuratè inquirat. Idem certas Seminarij clericis constitutiones præscribat; quas frequenti eorum conuentu in singulos menses legi curet; quò sapius repetita, illorumq. mentibus impressæ, seruentur diligentius.

Decretum xxvi.

Prou. I. par. 2. de frequenti diu. sacrif. oblat. pag. 16.

DIACONI, Subdiaconi, & reliqui clerici inferioris ordinis confessionem, & communionem frequentent, vt superiori Synodo Provinciali præscriptum eis est. Confiteantur autem iis tantum Sacerdotibus; quos ad audiendas eorum confessiones idoneos Episcopus, & in vrbe, & diocesi comprobabit: dummodò talis sit numerus eiusmodi Sacerdotum, vt cõfiteri volentes delectum habeant inter illos. Sacra verò Eucharistiæ communionem in propria Parochia, vel in alia ecclesia, quam Episcopus statuet, diebus festis percipient, idq. in Missa solèni, si modò eo loco, eoq. die celebrabit. Illius autem rei fidem, tertio quoque mens Episcopo exhibebunt.

De-

Bulla edita 6. Calend. April. 1566.

Vitanda in oblationibus elemosinarum.

Seminarij visitatio, & constitutiones.

Confessiones Clericorum.

Decretum xxvii.

Prou. i. par. i. de præd. verbi Dei, in fine pag. 4.

Canonici, & clerici qui concioni nõ interfunt puniendi.

SVPERIORI concilio iussum est, Canonicos, & alios Clericos sacris concionibus interesse, quod cum ab eisdem non ita præstetur, vt debet; pœnis propositis id efficiendum censuimus, quod iussu, & cohortationibus non potuit. quare Canonici cathedralium, tum collegiatarum etiam Ecclesiarum, & reliqui præterea Clerici, si tempore concilij superioris constitutione præscripto, non interfuerint sacris concionibus, aut ad eas sacrarum literarum interpretationes, lectionesque non accesserint, quas ipsis Episcopus præscripserit; mulctentur eiusdem Episcopi arbitratu.

Decretum xxviii.

Prou. i. par. 2. de function. min. ord. pag. 30.

Clerici ad diuina officia cõueniant.

CVRET Episcopus, vt qui Clerici certæ Ecclesiæ ministerio adscripti non sunt; ij Dominicis, festisq. singulis diebus in Parochiali Ecclesia, in cuius sinibus eorum quisque habitat, Ecclesiasticum beneficium obtinet, quod residentiam non requirit, aut in ea, quæ Episcopo videbitur, Rectori operam, atque adiumentum nauent ad diuina officia celebranda. Qui verò certis Ecclesijs adscripti sunt, in ipsis diebus ad eas conueniant, & in ijs functiones eas præstent, quæ vnique eorum ab Episcopo præscriptæ erunt. Si tamen ijs diebus aliquando ad diuina officia obeunda, ad funerauè in alias Ecclesias vocabuntur, eò illos accedere permittat Episcopus. Rector autem, in cuius Ecclesiam illi conueniunt, tertio quoque mense Episcopo referat, vel literis significet, non solum an huic decreto ab illis obtemperetur; verum etiam an ea præstentur, quæ superiori Prouinciali concilio illis præscripta sunt, tum de habitu, tum de tonsura clericali, tum de eorum vitæ consuetudine.

Par. 2. tit. de vest. cler. pa. 18

Decretum xxx.

Prou. i. par. 2. de vita & honest. pag. 15.

Cleri inferioris institutio, & cõuocatio.

EPISCOPVS Sacerdotes aliquot vitæ integritate, & scientia probatos in vrbe deligar, à quibus Clerici inferioris ordinis sæpè conuocati, vitæ ecclesiasticæ moribus instituantur. Eos autem ipsos Clericos vniuersos semel, atque iterum saltem quotannis Episcopus ad se item conuenire iubeat, vt progressiones intelligat, quas quisque eorum ad literarum cognitionem, tum ad vitæ spiritualis disciplinam fecerit.

Decretum xxx.

Cõgregationes Prou. i. par. 2. de Vicar. for. pag. 22.

diocesanar. Par. 2. tit. de Vic. for.

VT quæ de Sacerdotalibus conuentibus in diocesi habendis, semel superiori concilio

præscripta sunt, ea, quoad eius fieri potest, rectè atque ordine gerantur; hæc ei addenda censuimus.

Ne Sacerdotum conuentus festis ijs diebus habeantur, quos coli Ecclesiæ præcepto institutum est; nec verò illis diebus, quorum præcipua celebritas in locis agitur, vbi is conuentus ijs ipsis diebus futurus esset.

Parochus verò Ecclesiæ, in qua eiusmodi congregatio futura est, die Dominico qui illam proximè antecedit, eius habendæ tempus populo significet, eumq. hortetur, vt illo ipso die ad Ecclesiam conueniat, tum vt orationum, quæ & pro viuis, & pro mortuis ibi fient, participes sit, ac indulgentiam dierum quadraginta consequatur, quam ab vnoquoque Episcopo in sua diocesi illis concedendam decernimus, qui diuinis officijs tunc celebrandis intendant; tum etiam vt sacram concionem audiat, quæ eo tempore in Missæ celebratione habeatur. Quæ verò quæstionum explicationes singulis mensibus habitæ in ijs ipsis conuentibus erunt, & si quæ præterea quæstiones in illis ipsis disputationibus inciderint, quæ non satis tum explicatæ sint; eas omnes literis consignatas, Vicarij foranei quamprimum ad Episcopum mittant: cuius iudicio illæ, vel explicatæ, vel comprobatæ, in codicem eius rei nomine cõfectum, quem Vicarius foraneus custodiat, referantur. Ex eorum conuentuum progressu si Vicarii foranei animaduertent, Sacerdotes quosdam ad doctrinæ studia, in quibus maximè versari debent, desidiam quandam, vel negligentiam adhibere; eos ad Episcopum deferat, cuius auctoritate illorum culpæ, vt opus erit, occurratur.

Vt autem in ijs studiorum exercitationibus vnus quisque Sacerdos maiores progressus habere possit; in qua Parochia quinque saltem Sacerdotes erunt, eos in singulas hebdomadas bis ad priuatas inter se studiorum disceptationes Parochus cõuocet; in quibus vel aliquam Catechismi Romani lectionem tractent; vel quæstiones aliquas de conscientia casibus explicent; vel huius, superiorisue Concilij prouincialis, aut diocesanæ Synodi, quam eorum Episcopus habuerit, partem aliquam studiosè legant.

Quod si ei Parochiæ propè erit aliquod Regularium Monasterium, vbi aliquis sit, ad sacrarum literarum, ecclesiasticarumq. rerum explicationem aptior, curent etiam illius opera, atq. studio adiuuari.

Ad has priuatas Sacerdotalis studij exercitationes, clericos etiam, qui intrà illius Parochiæ fines habitant, adhibeant; vt eos rerum ecclesiasticarum cognitione instructiores in Ecclesijs habeant.

Quicumque verò huic priuato conueniui interesset recusarit; eum Parochus ad Episcopum deferat; qui, quo maximo poterit studio, curet, vt huic decreto obtemperetur.

Decretum xxxi.

Prou. 1. par. 2. de cler. vestitu. pag. 18.

Mantelletti vsu quibus interdicitur.
Par. 2. titul. de cler. vest.

VT quod de mantelletti vsu aliàs prouincia-
li Synodo per nos decretum est, executione
habeat; decernimus, vt ne quiuis alij, nisi Ab-
bates, Referendarij, & Protonotarij eo bre-
uiori vianur, quàm tunica talaris interior sit.
Metropolitanæ autem nostræ, & aliarum hu-
ius Prouinciæ cathedralium Ecclesiarum Ca-
nonicis, Præpositis item, & alijs clericis, ec-
clesiastica, aut Doctoratus dignitate præditis,
exterioris tunicæ, seu mantelli vsu concedi-
mus; quod tamen interiorem tunicam talarem
longitudine adæquet.

Reliquis autem clericis, qui hoc decreto no-
minatim expressi non sunt, mantelletti, & man-
telli vsu interdiciamus.

Decretum xxxii.

Prou. 1. par. 2. De negotiis sacul. à cler. sug. pag. 20.

Clerici mulie-
resne doceant.

CLERICI in eo officio ne se exerceant, vt
vllas mulieres, etiam quauis dignitate illu-
stres, doceant legere, scribere, aut canere, a-
liouè cuiusuis generis musico instrumento so-
nare: nisi ij sint, quibus ætate, moribus, &
vita probatis, Episcopi iudicio id permissum
est, facultate ab eodem scriptis data.
Ne libris item de musico cantu obscænè, vel
parum pudicè conscriptis, illi vtantur.

Decretum xxxiii.

Prou. 1. par. 2. de armis ludis. &c. pag. 20.

Part. 2. tit. de
arm.
Numerus cleri-
corum in men-
sa tempore sa-
crorum.

QVONIAM superioris concilij constitutio
ne veritum est, quo tempore vel sacrorum
vel funeris exequiarum uè causa in vnum Cle-
rici conueniunt, non plures ad mensam, quàm
sex, eosq. clericos adhiberi; id cum multis lo-
cis facillè præstari non queat, propterea quod
Ecclesiæ sapè longius inter se distent, graueq.
sit Clericis de itinere fessis, manè ad Ecclesiã
suam reuerti; idèò liberum sit Parocho tot cõ-
uiuas habere, quot sanè in mensam adhibere
par esse iudicari; & pro temporis ratione lai-
cum etiam hominem, quem Christianæ pieta-
tis studiosum, & Sacerdotali conuictu, con-
suetudineq. dignum norit, à mensa non ex-
cludere; modò ea seruentur, quæ in Parochia-
libus conuentibus, de frugali, clericali q. mo-
destia nostris constitutionibus præscripta sunt;
tum sacra item lectio in mensa perpetuò adhi-
beatur.

Quòd verò de mensæ frugalitate, & ferculorũ
numero aliàs superiori concilio decretum est;
id omnino sic seruetur, vt etiam si vel vniuer-
siati, vel cuius alij, pacto consuetudine uè,
aut vltima quauis voluntate certis quibusdam
diebus cibum à Sacerdotibus parari oporteat;
in eo ab illa decreti ratione ne vllò modo disce-
datur, nec sacra lectio in mensa desit.

Part. 2. tit. de
Vic. for. c. 111 au-
tem §. cõfectis.
pag. 23.

Decretum xxxiiii.

Prou. 1. vsupra.

IN quibus Ecclesiarum ædibus ad Rectoris
vsu, & domicilium constitutis, & ipse, &
laici præterea facultate impetrata habitant;
in ijs, ne propter nuptias quidem saltetur, ne-
uè comediæ, aut spectacula agantur.

In ædib. eccles.
spectacula ne
fiant.

Decretum xxxv.

EPISCOPVS Clericum alienũ, qui in pro-
pria diœcesi deliquerit, & ad suam diœcesim
confugerit, proprio illius Episcopo petente, &
sibi de Clerico qui deliquit, citatione, & con-
tumacia, aut condemnatione fidem mittente,
comprehendi, & ad illum mitti curet, idq. sum-
ptibus petentis.

clericus alieng
diœcesis reus.

Decretum xxxvi.

Prou. 1. par. 2. de resid. pag. 20.

QVI impetrata ab ecclesia discedendi facul-
tate aliquandiu absuerit, mensis saltè spa-
tio postquam redierit, Episcopum de suo ad ec-
clesiam reditu certiore faciat; quod si negle-
xerit, perinde censeatur, ac si non legitimè
absuerit.

Clericus post
absentiã reuer-
sus, Episcopum
admoneat.

TITVLVS III.

Quæ ad bona, & iura Ecclesiarum, priorumq.
locorum attinent.

Decretum i.

Prou. 1. par. 2. quæ pert. ad collat. benef. pag. 14.

QVI deinceps Ecclesiastici beneficij posses-
sionem adipiscetur; eius beneficij titulum
is etiam antè non monitus ad mensam Ordina-
rio suo ostendat: quòd si secus fecerit, dimi-
dia parte fructuum, & prouentuum vnus an-
ni mulctetur, qui ex eo beneficio singulis an-
nis percipiuntur; tum omnibus iuris remedijs
titulum exhibere cogatur.

Titulus benefi-
cii exhibendus.

Decretum ii.

Prou. 1. vsupra.

CAVEANT Episcopi, ne passim, atque in-
distinctè omnes beneficiorum Ecclesiastico-
rum cessiones admittant; sed in ijs solùm casu-
bus, qui summi Pontificis PII Quinti lite-
ris expressi sunt, meminerintq. excommunica-
tionem, quæ earundem literarum sanctione
contrahitur, Apostolica Sedi reseruari.

Beneficiorum
cessiones.
Bulla edita Ca-
len. Apr. 1568.

Decretum iii.

Prou. 1. vsupra.

SACRI Tridentini concilii auctoritate, ea ca-
thedralium, & collegiatarum Ecclesiarũ sta-
tuta,

Sess. 24. c. 14.
Prob tio sex
mésiũ to' litur.

tuta, constitutionesquæ quascunque, etiam iure iurando, & quauis auctoritate communitas, consuetudinesquæ illas, etiam immemorabiles, quæ & si minùs expressam symoniam, at sordidam tamen auaritiam præ se ferunt, antiquamus, abrogamus, atque rescindimus, quibus illud inductum est, vt qui nuper in Canonicorum capitulum, aliorumue Ecclesiasticorum hominum Collegium adscriptus, Capituliq. aut Collegii iudicio ad ea canonicalia, aut alia quæ ad eos pertinent, obeunda munera idoneus comprobatus est; sex tamen mensibus, qui probationum nomine vocantur, choro inseruire antè debeat, quàm distributiones quascunque, etiam quotidianas percipiat, alijsq. canonicis, vel alijs eiusdem Collegij hominibus accrescat, quæ portio sibi eo temporis spatio inseruienti iure obueniret. Illudq. in perpetuum iubemus, vt in alicuius Ecclesiæ canonicorum Capitulum, aliudue Ecclesiasticum Collegium cooptatus, cum admissus, comprobatusq. erit ad muneris sui functiones, is statim particeps sit residentiæ fructuum, quotidianarumq. distributionum, quæ ab iis ad quos spectat, eidem præstentur pro ratione Canonicarum horarum, quarum officium deinceps in Ecclesia ille obierit.

Quicumque illas constitutiones, statuta, & consuetudines hoc decreto abrogatas seruarint; contra eos symoniæ pœnis, quæ canonum iure, & summorum Pontificum constitutionibus statutæ sunt, ad Tridentini concilij præscriptum agatur.

Ne huic autem decreto fraus fiat, hoc statuimus; vt quoties is qui in eiusmodi Collegium cooptandus erit, eiusdem Collegij Præfectum conuenerit ad se probandum, huius probationis examen intra octo dies de eo habeatur; alioquin probationis ius Episcopi sit.

Quòd si octo illis diebus habito examine is probatus non sit, sibiq. persuadeat id iniuste factum esse, ad Episcopum confugiat; qui habitis de eo examinibus quæstionibus, si iniuste repulsam illum tulisse animaduertit, Capitulum, Collegiumue compellat ad eum recipiendum.

Decretum IIII.

Prou. I. vtsupra.

olutio fructuum præbendæ quonodo faciendain admiffione.

QUIBUS in Ecclesijs ea vel constitutio, vel consuetudo est, vt Canonicus nuper creatus, quos fructus præbendæ suæ primo anno percipiet, eos omnes, vel aliquam eorum partem Fabricæ ecclesiæ, aut Sacristiæ, alijue pio loco soluat; in posterum illa ita seruetur, vt si ei præbendæ onus pensionis, vel reservationis fructuum omnium, alicuiusue partis eorum impositum est, is pro rata solum fructuum quos liberè percipiet, soluat; fideiussore tamen caueat, se reliquam item fructuum illius præbendæ partem soluturum, quamprimùm vel morte, vel concessu, remissioneue eius cui fructus

referuati sunt, quiuè pensionem obtinet, adipiscetur.

Eam verò fructuum partem, quam soluere debet, ne soluere priùs cogatur, quàm illorum percipiendorum dies venerit; sed aut fideiussorem det; se eo ipso tempore statim soluturum; aut Episcopus apud aliquem illos sequestri nomine asseruari curet, donec quod pius illis locis debebitur, persolutum erit.

Curet autem Episcopus, vt fructus, & cuiusuis generis prouentus, ad Sacristiam pertinentes, ne in alios sumptus, nisi in ipsius Sacristiæ vsum erogentur; ideoq. quotannis cognoscat, quo modo distributi, & quas in res erogati illi sint.

Liceat tamen eidem Episcopo de Capituli consilio eos fructus in Fabricæ, vel rei alterius ad eam ipsam Ecclesiam spectantis vsum aliquando conuertere; si modò Sacristiæ minùs tunc opus esse iudicarit.

Decretum V.

Prou. I. par. 2. quæ pertinet ad bonorum eccles. conferu. pag. 36.

NE Ecclesiasticorum beneficiorum bona patronis, neuè item eis, quorum cessione ea beneficia obtinentur, neque illis prætereà, qui primo, secundouè consanguinitatis gradu cum eisdem iuncti sunt, ne per suppositas quidem personas, ac ne ad breue sanè tempus locari liceat, idq. nisi cognita priùs Ecclesiæ utilitate, Episcopus data scriptis facultate concesserit. Quicumque secùs fecerit, fructibus vnus anni mulctetur, quos ex eorum beneficiorum prædijs bonisue capit. Inquirat prætereà Episcopus diligenter, an aliqua symoniæ labes contracta inter eos sit.

Eccles. bona quib. non locanda.

Decretum VI.

Prou. I. ibidem.

SI Canonicorum, aliorumue Ecclesiasticorum hominum Collegium, aut Moniales, aut alij quiuis homines, nulla legitima superioris auctoritate, bona Ecclesiastica permutarunt, vel alio quouis pacto alienarunt, aut in posterum id committent; cogat Episcopus tum eos qui alienarunt, contra illum agere qui talia bona detinet, vt ea restituat; tum detinentem compellat, vt ipsa vnà reddat cum fructibus non iure perceptis.

Eccles. bonorum locatio.

Quicumque hac in re sibi non obtemperarint, eos anathemate feriat, aut interdicit, ex canonumq. sanctione alijs prætereà pœnis afficiat; ac permutationem item eam, aliamue quamcunque alienationem irritam, planeq. nullam declaret.

Decretum VI I.

Prou. I. vtsupra.

BONORVM Ecclesiasticorum quauis alienatio ea lege confecta, vt Superioris auctoritate muniatur, si is cui alienata sunt, antequam contractæ alienationi eiusmodi auctoritas accesserit, in eorum possessionem ingressus est, irrita & nulla ab Episcopo declaratur; & qui ea possidet, à possessione statim amoueat; & qui prætereà alienarit, ex canonum sanctione puniatur.

Decretum VI I I.

Prou. I. vtsupra.

ECCLIASTICA bona quouis nomine alienata, quacunq; ratione ad Ecclesiam redierint, etiam si reliquis Ecclesiæ bonis incorporata non sint, ne tamen amplius ad longum tempus locentur, nequò quouis nomine alienentur, nisi illud verè tunc Ecclesiæ utilitati, aut necessitati sit.

Decretum I X.

Prou. I. vtsupra.

Locationum eccle. recognitio. Sess. 25. de refor. c. 1.

LOCATIO bonorum ecclesiasticorum ad longum tempus facta, cum ex Tridentini concilii auctoritate recognoscenda erit, ne Episcopus qui bona ipsa locarit, quiuè eius locationis commissarius aut executor fuerit, causam diiudicet, sed huius locationis recognitio ad Episcopum vicinorem pertineat, tum ad eos qui his locationis causis recognoscendis in eiusdem Episcopi vicinioris diocesi præfecti fuerint.

Decretum X.

Prou. I. vtsupra.

Bona ecclesiast. in emphyteusim data.

VT bonorum Ecclesiasticorum, quæ vel in emphyteusim tradita, vel ad longum tempus alio quouis nomine data sunt, memoria quoad eius fieri potest, conseruetur; ecclesiasticus quiuis homo, cui aliquid in singulos annos eo quouis nomine soluitur, cum primùm id exiget, notarium adhibeat, à quo instrumētū fide testatum fiat, quidquid ab eo qui soluere debet, ille acceperit; & cuius fundi, vel vineæ, vel prati, vel adium, aliarumque rerum Ecclesiasticarum nomine exegerit, idque nisi qui ea Ecclesiastica bona conductionis nomine nunc possidet, illum tanquam directum illorum bonorum dominum Notarij publici fide recognouerit, eadem diligenti vt supra descriptione prædiorum adhibita.

Quòd si quis Clericus cuius hoc interest, in huius rei cautione adhibenda negligens erit, dimidia parte fructuum vnius anni mulctetur, quos ex eo beneficio consequeretur.

Quæ autem huius rei causa, vel confessiones, vel recognitiones instrumenti fide conficien-

tur; earum exemplum ille Clericus ad quem spectat, spatio mensis Episcopo tradat in Archivio alleruandum.

Decretum XI.

Prou. I. vtsupra.

VSV & diuturna consuetudine compertum est, quantum Ecclesijs detrimenti, damniq; sæpè importet illa prædiorum ecclesiasticorum locatio, quæ ad certum tempus pactioibus ijs iniri solet, vt meliora reddi liceat; ac interdum ea conditione, vt qui sumptus facti sunt, ne possint nisi in ipso extremæ locationis tempore recuperari; & qui item conduxerint, eici, amoueriue à possessione ne possint, nisi quidquid in illis melioribus reddendis pecuniæ erogarint, quidquid sumptus fecerint, id omne receperint; quare nos Ecclesiarum utilitati consulentes, & huic rei, vnde tantum detrimenti, tantumque incommodi ipsis Ecclesijs accideresæpè solet, quantum in nobis est occurrere volentes, ita statuimus.

Locationes cum pacto de prædiis melioribus reddendis.

Quacunq; Ecclesiasticorum prædiorum locationes ad certum tempus in posterum eo pacto fient, vt illa meliora reddi liceat, & quidquid in illis faciendis, restituendisue erogatum sit, id ei qui conduxit, solui oporteat; hæc inita locationum pactio ne ius tribuat faciendi impensas in quouis ædificij genere utiles, nisi eas quæ maiorem summam non excedant, quam illa sit, quam conductor retinendo singulis annis quibus firma est locatio, tertiam partem eius quod locationis nomine soluere debet, recuperare possit. Eam autem ipsam tertiam partem quolibet anno retineat, quoad quidquid erogarit, ipse recuperet.

Si quæ verò impensæ ad vltimum necessarium pertinentes factæ sint, ad quamcunq; summam perueniant, tum ob eiusmodi impensas conductor eadem ratione partem tertiam sibi in singulos annos retineat. Sin autem ad sumptus qui necessarii facti sunt recuperandos, non satis fuerit ea tertia pars; ne completa etiã locationis die, à prædiorum possessione, is qui conduxit, antequam ei satisfactum sit, amoueat: sed Ecclesiæ Rectori liberum sit atque integrum, aut comparata aliunde pecunia, aliaue quauis ratione ipsa prædia de conductore redimere, aut eadem illi ipsi conductori iterum consentiente Episcopo locare; idque tot annis faltem, vt tertiam partem ad minimum in singulos annos eius rei retinendo, quam locationis nomine soluit, id omne firma adhuc locatione recuperet, quod ipse erogarit.

Si verò qui his conditionibus conduxerint, tertiam ipsam partem quotannis non retinuerint, ne ius sit eis ab Ecclesia, nec à Rectore qui succedet, partem quam non retinuerint, repetendi; sed eorum culpæ adscribatur.

In ijs etiam locationibus, quæ à Rectoribus iam ad tempus ita inita sunt, vt conductores prædia

prædia meliora faciant; huiusq. pactionis vi, atque ratione ædificia facta, rectaq. sunt, vel in posterum conductoris sumptibus meliora reddentur; hos sumptus, quos fecerit conductor, ea ratione recuperet, quæ à nobis hoc decreto præscribitur: nisi id conuentum sit; vt breuiori tempore soluantur, q̄ à nobis statutum est.

Quod si is, qui iam conduxit, & prædia meliora fecit, tertiam eam partem retinere nolit; sed vna tantum solutione sibi restitui velit id omne, quidquid iam erogarit; partem illam, quam sibi retinere licet, apud hominem aliquem, cui tuto committi possit, quolibet anno deponat, vt sperari aliquam possit, prædia ipsa Ecclesiastica recuperari aliqua ratione posse.

Si verò conductor eam tertiam partem non deposuerit, sed Rectori Ecclesiæ soluerit; Rector qui succedet, illam ab eo reperere possit, aut in rerum quæ meliores factæ sunt, rationem referre. Rector autem, qui tertiam hanc partem temere receperit, dimidia parte fructuum, quos quolibet anno ex ipso beneficio Ecclesiastico percipit, singulis annis mulctetur.

Si qui præterea ob sumptus in prædijs quibus Ecclesiasticis factos creditores sunt, eaq. prædia non ipsi, sed Ecclesiæ Rector quauis ratione possidet; ne ea hypothecæ diutius sint, id quod mutua quadam collusione aliquando factum est, in hac ipsa re id curet Episcopus, vt eadem tertiæ partis annua solutione, quidquid in sumptus erogatum est, etiam fructibus sequestri nomine depositis, aut alia ratione eis restituatur.

Liberum tamen sit Episcopo in his omnibus, si quando pro beneficii tenuitate, aliaue iusta causa, aliquid minus tertia parte præscripta in singulos annos solui, aut retineri censuerit, id arbitrio suo scriptis concedere.

Vt verò hoc decretum omnibus notum sit, ac planè perspectum, illud nostra auctoritate vulgariter redditum, ab omnibus & singulis vrbis, & diocesis Parochis, festo primo die, postquam ipsi acceperint, publicè in eorum Ecclesijs legatur, ac populo frequenti recitetur.

Decretum x i i.

Prou. I. par. 2. De Notar. & scribis. pag. 24.

Cancellarij episcopalis munus

QUIBUS Cancellariæ Episcopalis munus commissum est, ipsimet in ea officij exercitatione versentur; si negotiorum tamen multitudo postulat, alios Episcopi iudicio comprobatos, sibi in auxilium adhibere liceat.

Decretum x i i i.

Prou. I. par. 2. de Iudic. foro Episcopi. pag. 24.

Subsidium charitativum, quomodo exigent.

EPISCOPVS, qui causis iure permissis, subsidium charitativum exacturus est, antequam illud sibi persolui curet, Clerum, eiusuè procuratores, aut negotiorum gestores conuocet, eisq. cum causam exponat, quam obrem il-

lud petere atque exigere cogatur, tum humaniter eosdem cohortetur, vt sibi sponte subueniant. Ne verò maiorem summam sibi solui curet, aut patiat, quàm Benedicti XII. constitutione, cuius initium est, VASELECTIONIS, præscriptum est; idq. nisi consuetudinis ratione aliud obseruatur. Qui contra fecerit, hæc ei pœna sit, vt & restituat quod perceperit, & aliam præterea pœnam iure expressam luat, Superioris arbitratu.

Extrau. pri. de censib.

Decretum x i i i i.

Prou. I. par. 2. quæ pert. ad bon. eccles. conferu. pag. 36.

CVM primum aliquis huius Prouinciæ Episcopus mortem obiit, Archiuij Episcopalis clauis Notarij publici fide, vna Capituli Vicario, altera vni de Capitulo, ad quem vel officij ratione, vel consuetudine pertinet; siq. nemo talis est, alij antiquiori residenti tradatur; ab eisdemq. vna, & item altera asseruetur, quo ad alium Episcopus creabitur, cui illas restituat; & rationem de scriptis in inuentario notaris, eorumq. custodia committis, eidem reddant.

Archiuii claus quibus traden. mortuo Epi.

Decretum x v.

Prou. I. vt supra.

NONNULLI homines ad id temeritatis sæpè veniunt, vt Clerici mortui bona inuadant, vnaq. cum ijs illa sæpè, quæ etiam Ecclesiæ ministris in mortui locum succedentibus debita sunt, & Ecclesiæ item, cui, dum in vita ille esset, inseruierat, bona sacrilegè subripiat. quare pœna excommunicationis læ sententiæ vetamus, ne Clerici mortui, qui dum viueret, Ecclesiasticum beneficiu obtrinebat, bona, ad Ecclesiã eiusuè ministros pertinentia, quicquam temerè inuadat, atque auferat.

Inuadores bonorũ clericorũ mortuorũ.

Hoc autem decretum semel saltem quotannis Episcopus in sua diocesi promulgandū iubeat.

Decretum x v i.

Prou. I. par. 3. De pior. locor. admin. pag. 41.

HAERES, vltimarumue voluntatum executor, si quæ piarum causarum nomine legata, relictaue sunt, ea anni spatio ad summum, aut tempore ab ipso testatore præscripto, non præstiterit; ab Episcopo, vt ratio iuris postulat, pœnis ipso iure constitutis, omnino cogatur piam testatoris voluntatem explere. Nec verò præscriptum illud, vel à iure, vel à testatore tēpus ab Episcopo prorogetur, nisi sibi constiterit, quæ earum causarum nomine relicta, aut legata sunt, verè præstari non potuisse. Episcopus verò in Parochijs, vbi opus erit, duos probata vitæ homines, pietatis amantes, & auctoritate præditos deligat, quorum opera, studio, atque adiumento ad piorum locorum, piarumq. causarum iura perfequenda vtatur, quo ad expedire visum sibi erit.

Legata piarum causarum.

Decretum xvii.

Prou. I. vtsupra.

Notarij legata pia non denunciantes.

NE Notarij, qui testamenta, codicillos, aliaue tabulas de rebus, quæ piarum causarum nomine legatæ, relictæue sunt, vel ipsi rogati conscripserunt, vel ab alijs conscriptas apud se habent, magnos nimis labores in ijs omnibus conquirendis sustineant; neue si id quod ipsis superiori concilio præscriptum est, omiserint, excommunicationem eodem concilio propositam subeant; idcirco illam sanctionem, piarum causarum nomine à nobis editam, ita interpretamur ac moderamur, quò faciliorem etiam executionem illa habeat.

Quicumque Notarij sciunt, se rogatos, testamēta, aliaue vltimæ voluntatis tabulas de rebus piarum causarum nomine relictis confecisse, nisi sex mensium spatio, postquam testatoris mortē scierint, illa Episcopo significarint, quæcunque in ipsis tabulis à se conscriptis legata pia facta sint; ij excommunicationis pœnam ipso iure incurrant. Qui verò in posterū eius generis tabulas testamentæue scripserint, eandem pœnam ipso facto subeāt; nisi tribus post mensibus, quàm testatoris mortem cognouerint, pia legata relictæue Episcopo denunciarint. Hoc autem de sex, & trium mensiū spatio decretum vitæ tantum habere statuimus, cum primū concilium hoc in lucem emissum erit, ac promulgatum.

Vr autem Notariorum, qui iam mortem obierunt, exemplaria, & quæuis alia scripta, quibus res piarum causarum nomine relictæ, aut legatæ, notatæ, ac descriptæ sunt, conquiri possint; Episcopus propositis etiam pœnis, & censuris, eam, quæ sibi facilius videbitur, in eam rei perficiendæ rationem.

Qui Notarij prætereà ex superioris concilij decreto excommunicationem subierunt, Episcopus eos absolutionē humiliter petentes, à censuris absoluat, si modò ipsius Episcopi arbitrato antè satisfecerint, ad decreti huius præscriptum.

Decretum xviii.

Prou. I. par. 2. quæ pert. ad bon. eccl. conseru. pag. 36.

Bona fabricarū ecclesiæ.

PR O H I B E A T Episcopus, ne bona, census, prouentus, aliaq. eius generis, quæ ad Ecclesiarū Fabricas quauis ratione pertinent, ab earum Præfectis aut ministris ad alios vsus auertantur, quàm institutum est, aut certè debent. Idem prætereà ex Tridentini concilij præscripto, Fabricarum redditus in vsus Ecclesiæ necessarios, atque vtilis, vt expedire magis visum fuerit, erogari curet.

Decretum xix.

Prou. I. par. 3. De piorum locorum admin. pag. 41.

Administratores bonorū eccl. ea ne emāt.

QVI bona Ecclesiæ, Hospitaliū, aliorumue piorū locorū, siue solus, siue vnà cum alijs administrat; si vel ipse, vel per interpositam

personam ea emerit, aut emphyteusis, locatio-nisue nomine conduxerit, ab eo administrationis munere statim amouetur; nec dignus in posterum censeatur, cui talium rerum procuratio, administratione demandetur; cum eoq. prætereà ex iuris præscripto agatur.

Decretum xx.

Prou. I. vtsupra.

EP I S C O P V S id fedulò prohibeat, vt quæ Quæ sodalitates & pia loca cuiusuis generis pia loca instituta non sunt ad mutuo ne det. pecuniā mutuo dandam, eorum administratores ne vlla causæ specie cuiquam homini, nec etiam vniuersitati loci, aut vicinijs det mutuo. Quòd si ipsi administratores mutuo vel dederint, vel quod grauius est, ab ijs locis sumpserint, ab earū administratione statim amoti sint, indigniq. censeantur, qui per sex annos illorū, aliorumue piorum locorum administrationē gerant. Tum etiam illorum Præfectus, quouis nomine vocetur, qui huic rei consenserit, excommunicationis pœnam subeat.

Decretum xxi.

Prou. I. vtsupra.

NE quisquam pecuniam apud Montes pietatis deponat, vel eidē mutuo det, vt inde aliquid, ne minimum quidē, lucri, aut eius quod interest, nomine percipiat. Qui verò ex pacto quidquam ea causā perceperit, quod Montis pietatis pecuniam vel mutui, vel depositi nomine dederit; cum eo tanquam cum vsurario homine agatur ad iuris præscriptum.

Quæ prætereà de Montibus pietatis decreta superioris concilio sunt, ea Episcopus obseruari curet vel diligentissimè. Compellatq. illorum institutiones sibi ab administratoribus ostendi, atque exhiberi.

Decretum xxii.

Prou. I. vtsupra.

SO D A L I T A T E S quascunque, seu Confratrias, quæ Disciplinatorum nomine vocātur, Sodalitates Disciplinatorum. Episcopus, vt Tridentino concilio iussum est, Sefs. 22. decret. de refor. c. 18. visitet; librosq. vel constitutionum, vel meditationum, orationumue, si qui in eisdem extāt, studiosè recognoscat, ne quid falsum, commentitiumue, aut apocryphum in illis sit; et si quæ inuenerit, quæ emendationem desiderent, illa vel omnino tollere, vel emendare curet. Efficiat prætereà vt confratres, etiam nominatim non vocati, ad statas & solemnes processiones accedāt, easq. rectè atque ordine obeāt; vtq. non mercede conducti, sed pietatis gratiæ flagella sibi adhibeant.

Eisdem item Confratrias in eam pristinam Disciplinatorū regulam redigere curet, quæ iussu nostro recognita, & emendata, & huius temporis rationi accommodata, ad communem earū Sodalitatum vsum edetur.

Si quæ verò hoc decreto præcepta illi vel con-

Infra in actis.

tem-

tempserint, vel neglexerint; aliaq. non obie-
rint, quæ ad eorum Sodalitatis officium perti-
nēt, pro rei grauitate seuerius ab Episcopo cor-
ripiantur; sin autem emendari nulla alia ratio-
re poterunt, eorum Sodalitates extinguantur,
eiusdem Episcopi iudicio.

Capita quædam ad Moniales pertinentia.

Prou. 1. par. 3. de Monial. pag. 43.

Caput I.

QUOD de certo Monialium numero, singu-
lis Monasterijs constituendo, Tridentina
Synodus decreuit; quodq. item Summus Pon-
tiffex PIVS Quintus, de Monialium, etiã
earum quæ Conuersæ dicuntur, clausura, litem
editis sanxit: id utrũque Episcopus, quã
diligentissimè potest, exequi curet. Quod si ali-
quid obstiterit, quo minus illud à se præstari
queat; ipsum summum Pontificem sex mensũ
spatio consulat, idq. exequatur, quod sibi ea
de re ab illo rescriptum erit.
Hancq. ipsam in ijs exequendis diligentiam à
Regularibus præstari idem sedulo studeat.

Caput II.

VT Tridentinæ constitutioni, quæ est de *Re-
formatione Regularium cap. xvj.* staus nulla
fiat; illud Episcopus, pœna anathematis & dâ-
ribus, & recipientibus proposita, interdicit, ne
Moniales à puellæ, quæ regularem habitum in
earum Monasterio susceptura est, parentibus,
vel consanguineis, vel curatoribus, nec verò ab
alijs, quibus ipsi ob id sponcione caueant, pecu-
niam mutuo, aut depositi, alioquẽ quouis nomi-
ne sumant, antequam illa professionem regula-
rem confecerit.
Episcopus præterea tum impêsas æstimet, quæ
& in religionis ingressũ, & tẽporẽ professionis
fieri solent pro vestitu, aut pro alijs rebus, ad ip-
sus puellæ, vel Monasterij vsũ comoditatẽ
uẽ pertinentibus; tum pecuniæ etiam summam
prescribat, quam puella alimentorum nomine
Monasterio det; nisi cẽsus, aut alia bona immo-
bilia, quorũ annui fructus eiusdem iudicio, ad
ea alimenta satis sint, Monasterio attribuatur.
Ea autẽ omnis pecuniæ summa, eo nomine ab
Episcopo decreta, nã ipsa apud certũ hominẽ,
& vitum bonum deponatur, qui professione
cõfecta; illam statim Monasterio tradat, vt de-
cretum est superiori concilio.

Caput III.

FACULTAS superiori concilio permiffa, vt
Monialis organista sonandi artem Episcopi
concessũ docere possit, abrogata sit; atque ita,
vt nemini, nec viro, nec feminae, etiam cuiusuis
Superioris facultate, ad Monasterium quoduis
accedere fas sit eius rei causa: sed quæ Monia-
lis vel organo sonandi, vel musica artis perita
est, alias Moniales instruere poterit.

Quæ generatim ad hæc decreta pertinent.

Decretum I.

QUAE CVNQVE his nostris, alijsq. supe-
riori Synodo prouinciali editis cõstitutio-
nibus, decretis uẽ sancita sunt, ea omnia in sua
quisque Episcopus diocesi diligẽter obseruet;
& ab alijs quorum interest, seruanda curet om-
nibus iuris remedijs. Vt autẽ quæ in hac Pro-
uinciali synodo decreta sunt, ad ea præstanda
vlla ignorantia excusatione nemini huius Pro-
uincia homini vt liceat; illud edicimus, vt
quo primũ die in lucẽ emissã, ad nostræ Me-
tropolitanæ Ecclesiæ valuas affixa erunt, tunc
duorum mensium spatio, omnes se & his de-
cretis, & si contra quiddam admiserint, pœ-
nis, ac mulctis, quæ in eis constitutæ sunt, ob-
strictos esse sciant.

Observatio &
Promulgatio
horũ decretorũ

Ab eo etiam affixionis, & promulgationis die,
tempus eorum decretorum inchoari decerni-
mus, quibus certo prescripto dierum spatio ali-
quid præstari iustum est.

Vnusquisque præterea Episcopus ea omnia in
proxima diocesana Synodo legi, ac recitari iu-
bebit, & si ita expedire censuerit, suæ etiã Ca-
thedralis Ecclesiæ valuis proponi; quò studio-
sius omnium animis præcepta eorũ tradantur.
Singula item & Cathedrales, & Collegiatæ, &
Parochiales Ecclesiæ hæc ipsa decreta, certo lo-
co recondita, perpetuò asseruari curent.

Decretum II.

SI quæ in his decretis difficultas orta ante erit,
quã alia Mediolanensis Prouincia Synod
habeatur; eius difficultatis, tum omniũ, quæ
ipsis decretis tradita sunt, interpretationem, &
explicationem nobis reseruamus, salua semper
Sedis Apostolicæ auctoritate.

Interpret. ad
quem spectet.

Decretum III.

QUA debemus humilitate, & obediẽtia, san-
ctæ Sedis Apostolicæ, omnium Ecclesiarũ
matris, & magistræ iudicio, atque auctoritati
omnia, & singula quæcũque in hac Prouinciali
Synodo sancita, decreta, acta q. sunt, semper
emendanda, & corrigenda subiicimus.

Decretum IIII.

QUONIAM denique ob publicam huius
Prouincia & priuatam etiã vniuscuiusque
Ecclesiæ vtilitatem à Summo Romano Pontifi-
ce multa petenda sunt, decernimus, quiddam
ab eo communibus nostris, & qui ad iunt Epi-
scoporum, literis peretur, illud omne concilij
huius nomine, atque auctoritate ita factum in-
telligi, ac si publicè in sessione postulatu esset.

L A V S D E O.

Finis Concilij Prouincialis Secundi.

Monial. nume-
rus & clausura.
Sess. 25. c. 3. de
refor. Reg.

Bulla edita 4.
cal. Iunii 1566.

De puella ad re-
ligionem admit-
tenda.
Sess. 25. de Re-
gu. refor. c. 16.

Par. 3. tit. de no-
uit. ad profess.
recipi. §. quod
vero. pag. 47.

Par. de moni. ti.
de claus. c. Ne-
mini. pag. 48.
Mon. musica ar-
te ne instruant.

ORATIO

CAROLI CARDINALIS

TIT. SANCTAE PRAXEDIS,

ET ARCHIEPISCOPI,

Habita in Provinciali Concilio Secundo.

HT si, quod duce Spiritu sancto, à Tridentinis patribus decretum est, vt tertio quoque anno prouinciales synodi habeantur; hæc causa, Patres Reuerendissimi, satis explorata est, & ea quidem iustissima, quam obrem iam tribus post primum nostrum congressum annis, huc iterum conueniremus: tamen si quis rem ipsam attentè intuetur, facilè animaduertet, hoc iterati concilij officium, non solum Tridentino iussui debitum, verum etiam & temporum conditioni, & pastorali nostro muneri, & inijs quæ proximo superiori concilio iecimus, consequens, ac planè necessarium. Iam cognoscitis, iam scitis, quæ in perturbatione Reipub. christianæ status versetur; quàm funestæ hæresum faces in finitimis prouincijs iam diu excitatæ, quàm turbulenti inde in Gallia motus, quàm multæ strages, quot pugnae editæ sint. quid? quod templa vel augustissima diruta, delubra religiosissimis imaginibus, & signis, & ornamentis spoliata, vasa sacra erepta, reliquiæ sanctorum dissipatæ, sacerdotes & religiosi viri interfecti, sacrae virgines iniuriosè tractatæ, diuina polluta, omnia denique prostrata iacent. Quousque tandem irasceris Domine? quousque tandem *vineam, quam plantauit dextera tua*, & populū Christi Iesu filij tui sanguine expiatum, videbimus ita crudeliter, ita foede diripi, vastari, dissipari? quousque *cibabis nos pane lacrymarum, potum dabis nobis in lacrymis, & in mensura?* Hæc autem mala, quæ pestifera sunt, quæ perniciofa, & si à nobis interiecto quodam spatio abesse videntur, ita tamen vndique nos circumstant, & in foribus ipsis propè adsunt; vt in singulas horas, vel momenta potius timendum sit, ne hæc aquarum vis in hanc prouinciam erumpat, totamq; fluctibus suis evertat, nisi Dei ope, & pastorum summa vigilantia occurratur. Verum alia incommoda sunt, & ea quidem non leuia; quæ, cum in visceribus prouinciæ nostræ hæreant, nos valde admodum commouere debent. nam & si superiori nostro cōuentu, multa auctore Deo decreuimus, multaq; post pastoralibus nostris vigilijs egimus, vt benè constituendæ huius prouinciæ signū aliquod sustulisse videamur: tamen multi adhuc sunt inueterati morū errores, & alia item, quæ à nobis cum emendationem planè desiderent; in ijs corrigendis nostræ curæ, ac sollicitudines hoc tempore euigilare debent. ea est enim horum temporum conditio, vt homines, alij mundi potius, quàm Dei amatores, animum ijs rebus adiungant, quæ ad diuitiarum in primis, & carnis sollicitudinem curamq; spectant; alios verò alijs illecebris, alijs fallacijs, quasi vinculis quibusdam irretitos teneat perpetuus ille humani generis hostis, qui *tanquam leo rugiens, mortales circumit, quærens quem deuoret*. Si denique prouinciā vniuersam lustramus, omnia *ad carnis occasionem*, reclamante Apostolo, traducta, in eo statu esse cernimus, vt adumbrata quædam, non solida illa, veraq; pietatis christianæ species retineri videatur. Hæc mala quidem intestina cum sint,

Psal. 79.

Petri.

sint, & si illis, quibus finitimas prouincias afflictas diximus, genere inferiora; eiusmodi tamen sunt, ex quibus cum argumenti cuiusdam species, vulgi iudicio, hæreticis subministrari videtur ad suos tuendos errores; tum etiam (id quod Deus auertat) fieri facillè posset, vt hominibus nostris, si in conscientie prauo habitu eos obsordescere patiemur, quasi fores aperirentur, aditusq; pateferet ad nefariam hæresum labem. idq; cum ex multis alijs, peneq; innumerabilibus exemplis, tum vel ex hoc vno potissimum cognosci licet, quòd populus Israeliticus cum in conuiujs, & comestationibus, viuendiq; licentia Exodi 32. versaretur, impura conscientia inquinatus, procliuius quidem delapsus est ad perniciosissimum idolorum morbum. hoc ipsum Apostolus Paulus cum animaduertisset, Timotheum discipulum propterea illis verbis admonuit: *Conscientiam bonam habe, quam multi repellentes, in fide naufragauerunt.* Vnde tandem, Pa- I. Timoth. 1. tres, tot veteres hæreses, quæ olim restinctæ in hæc tempora inciderunt, nisi ex deprauatis, contaminatisq; gentium moribus? vt enim vetus aliquis morbus recrudescit, si recenti vel leuissimo malo corpus afficitur: sic hæresum pestem, quibus iam ecclesia varijs temporibus vexata est, antiquorum patrum virtutibus, tanquam salutaribus remedijs olim compressam, nostrorum temporum corruptela, quasi veterem morbum iterum ingrauescere videmus. In hoc igitur rerum discrimine videte, quanta nobis, qui christiani exercitus antesignani, & animarum medici sumus, necessitas imposita esset, vt concilium iniremus; quòd plures, & ad propulsanda pericula, & ad sananda vulnera, in vnum Spiritu sancto duce conuenientes, à Deo misericordiarum, & patre consolationis, auxilium facilius implorarem; tum etiam quòd cautiùs res multorū iudicio, & consensu constitutæ essent, eò promptiori animo, propensioriq; ad obediendum voluntate ab ijs susciperentur, quorum saluti maximè consulere debemus. Hoc nostrum munus est, hoc nostrum officium, Patres. etenim si in episcopalis dignitatis excelsa sede collocati sumus; tanquam è specula quadam pericula prospicere, eaq; propelleré nos oportet, si quæ iis imminet, qui in nostra fide, nostraq; cura conquiescunt; si parentes item; filiorum incolumitati paternam curam adhibere; si pastores, ab ouibus, quas sacrosancta sua morte Iesus Christus ex inferi faucibus atque ore eripuit, nunquam oculos deijcere; & si quæ impura viti orum labe extabescunt, salis acrimonia sanare; si quæ demum in morum tenebris aberrantes sunt, ijs præluce re debemus. nam vt summus ille rerum opifex, principio cum cælum quod intuemur, effecit, stellarum multitudine ornauit, quæ solis splendore illustratæ, in nocte super terram lucerent: sic in spirituali huius sæculi renouatione, prout in ecclesia, tanquam in quodam cæli firmamento, Prophetas, & Apostolos, Pastores, & Doctores; qui quasi stellæ, sempiterni illius solis Christi Domini lumine illustrati, huic tenebricosi sæculi caligini præessent, & ab humanis mentibus tenebras depellerent, quodā illustris, sanctæq; disciplinæ splendore. Hos igitur, quos cœlestis sapientia pastores esse, & in Apostolorum tanquam in parentum locum succedere voluit; *Pro patribus tuis nati sunt tibi filij,* inquit Propheta; quid est, cur eos parentes, eos duces, eos Psal. 44. magistros non imitemur? illi in cõstituenda nascente tunc christiana Repub. in maximisq; rerum difficultatibus, hac conciliorum ratione vsi, cum confusam illam, errorumq; tenebris implicitam mundi faciem, euangelicæ disciplinæ lumine illustrarint; tum ad eam restituendam exemplum nobis præbuerunt, vt in tanta scilicet rerum perturbatione, & in hac tetra peccatorum caligine, nos qui eorum locum tenemus, *osq; Domini sumus, & è quorum labijs, tanquam ab Angelis Domini exercituum, populi legem requirunt;* à fonte lucis Spiritu sancto, in cuius nomine hodierno die congressi sumus, salutare vitæ leges haurientes, doceamus prouinciæ nostræ homines, *ambulare vt filios lucis, & afferre fructus*

lucis in omni iustitia, & bonitate, & veritate, probantes quid sit beneplacitum Deo, nec communicantes operibus infructuosis tenebrarum. Nec verò existimemus, Patres, muneris nostri partes omnino expletas à nobis esse in ijs, quæ tribus antè annis hoc ipso in loco multa constituimus. quoniam si rem omnem ita spectamus, quemadmodum sanè debemus; opus ministerij nostri inchoasse quidem, sed perfecisse certè non videbimur: at verò est cur expleamus; ita rerù status postulat, ita sæpè multis locis vnumquemque nostrum Apostolus monet: *Vide, inquit, vt ministerium quod in Domino accepisti, expleas. dedit enim Pastores, & Doctores in consummationem sanctorum, in opus ministerij, ad ædificationem corporis Christi.* Ergo si ad consummationem, & ad perfectam quandam sanctitatis disciplinam tota ministerij nostri ratio spectat; inanes profectò conatus nostri, frustra; suscepti essent labores, iactis primùm illis fundamentis; nisi reliqua, quæ ad ædificij exstructionem, & consummationem desunt, perfici contendamus omni summo studio. Nam quo tempore huc priuò in concilium cõuenimus; populis nostris, *tanquam paruulis, aut certè infirmioribus, si præter lac escam dedimus*, at solidiorem cibum tum præbere vix potuimus; idq; Christo Domino magistro, qui multa cùm haberet quæ Apostolis diceret, non omnia tamen vno tempore eos docuit, propterea quod ad ea portanda tunc sanè essent minus idonei. Et quemadmodum is longo temporis progressu, tum excitatis sanctorum Patrum mentibus, tum sacrosanctis habitis concilijs, ecclesiam suam doctrinæ splendore in dies magis atque magis illustrare voluit, cùm vel momento temporis idipsum præstare potuisset: sic nobis qui matrem ecclesiã colimus atque obseruamus, illud ab eius benignitate sperandum est, vt & nunc, & in posterum, prout temporum ratio requiret, ea patefaciat, atque aperiat, quæcunque superioris nostri concilij temporibus non opportuna, ipsius Dei spiritus nobis non suggessit, vt illa fidelibus nostris tunc traderemus. Illud prætereà accedit, quòd quemadmodũ agricolis vsu sæpè venit, vt postquam semel agrum benè coluerint, eumq; à rubis, inutilibusq; herbis purgauerint, vites putarint, & arbores interlucarint, nisi crebrò eandem culturam adhibuerint, ager qui illorum studio enituit, horridus incultusq; fiat; sic fideles qui *agricultura Dei sunt*, vbi nostris vigilijs, ac studijs, quæ superiori concilio adhibuimus, ad aliquem nitorem adducti sunt, nisi sapiùs ad ea quæ post succreuerunt, amputanda redeamus, facilè ille pristinus cultus temporis progressu horrescit: tum si quæ etiam deprauata consuetudo diuturnitate fulcitur, ita altè radices egit, vt velut hedera latè sese diffundens, sæpe vix; aut ne vix quidem euelli queat. itaque cùm in perpetua quadã agri dominici colendi ratione, nostrum munus penè totum positum esse debeat, diligentes agricolas vnicuique nostrum imitandos Deus apud Hieremiam proponit his verbis: *Ecce constitui te super gentes, super regna, vt euellas, & destruas, & disperdas, & dissipes, & ædifices, & plantes.* Quòd si fortasse pauca erunt, quæ nostris alijs constitutionibus addi oportere videbuntur, vtilitas tamen non parua, neque exiguus fructus ex hoc ipso concilio existet; si nos superiora decreta in conspectu, quasi in speculo quodam habentes; contemplabimur, si quæ, vel nostra qui iussimus, vel aliorũ quibus iussum est, culpa contracta est in illis exequendis; aut si quæ sunt, quæ certis quibusdam causis nec per nos, nec verò per illos præstari adhuc licuit: hocq; pacto, tum si quid culpæ admissum est, quoniam officio nostro ante defuimus, id sedulò emendemus, tum difficultatum ratione hoc ipso in loco agitata, & diligenter explicata, adhibeamus quæ opportuna erunt remedia. Habetis igitur, Patres Reuerendissimi, causas, quare huc iterum conuenimus, tum etiam intelligitis, quàm grauis rerum tractatio nobis proposita sit; quæ tota ad sananda huius prouinciæ vulnera, ad pericula animarum propulsanda, ad disijciendas morũ tenebras, ad agri denique dominici

dominici cultum pertinet . idq; planè omne, quantum in nobis est, ita præstare debemus, vt primùm quæ semel per nos decreta sunt, ea nos quo maximo possumus, & quo certè debemus studio exequi contendamus : deinde si omni pietate, certa q; animi deliberatione in hoc ipso conuentu supplere studeamus, quæcunque superioris concilii decretis desunt, ad restituendum illum propè deflorescentis christianæ pietatis cultum : post si quæ vitiorum zizania tribus ab hinc annis subdolos ille operarius Satanas in hac Prouincia cõseuit, operam demus, vt eorum stirpes studiis nostris omnino conuellamus . Iam hic duce Spiritu sancto adsumus, Reuerendissimi P P. vt prouinciale nostrũ Concilium iterum celebremus. in qua muneris tractatione, nos pro rei grauitate, animo mēteq; reputemus, quæ nobis potissimùm proposita esse debeãt. Ac primùm quidem perspicuum est, quàm turpe, quàm detestabile sit, in eo quod *Christi legatione fungimur*, Deiq; ministri sumus, si non Christum ipsum, *non quæ Dei sunt, sed quæ nostra queramus*. oportet igitur nos, depositis cupiditatũ nostrarum perturbationibus, oculisq; mentis in cœlum coniectis, non utilitates nostras, non commoda, non hominum honores spectemus, non rebus nostris, non popularibus studijs, non laudi, non gloriæ nostræ, sed Christo feruiamus, cui omnem gloriam, omnem laudem, omnem honorem debemus . Neque enim est, cur aut nobis ipsis, aut hominibus placeamus ; siquidem quis inde fructus, si nos ipsos amantes, animæ nostræ iacturã faciamus ? ecquæ utilitas nobis existet, si iram Dei in nos concitantes, hominum beneuolentiam populari quadam indulgentia conciliemus ? Audiamus Paulũ clamantem : *si hominibus placere, Christi seruus non essem*. Dissipat autem Deus ossa eorum, qui hominibus placent, inquit Propheta . Ergo ad Dei voluntatem, tanquàm certã normam, consilia, cogitationes, studia, & actiones nostras dirigamus . Deinde hic eo animo, eaq; mente adesse debemus ; vt non coacti, sed spontè, liberaq; voluntate ; non vt in plerisque actionibus fieri solet, aut cõsuetudine, aut quadam officij specie, nec fictè, nec simulatè ; sed vera, solidaq; rerum agendarum deliberatione rem omnem tractemus : ita vt non adumbratam quandam, sed expressam illam disciplinæ christianæ formam, afflante Spiritu sancto, decretis nostris restituere curemus, quam nascète ecclesia instituit *uiuus sermo Dei, & efficax penetrabilior omni gladio ancipiti, pertingēs usque ad diuisionem animæ ac spiritus, compagum quoque, ac medullarum, & discretor cogitationum, & intentionum cordis*. nam si vitiorum semina non funditùs tollere studeamus, sed satis id esse putamus, vt externa quædam tantùm, quæ oculis offensionem in vulgus præbent, quasi leui manu emendemus ; id nobis eueniet quod agricolis : qui dum herbas inutiles radicitùs euellere negligunt, quæq; solum è terra extant, amputant, ne agrum quidem à stirpibus noxijs purgāt ; sed etiam, quod planè nolunt, id sanè efficiunt, vt vberiores paucis post diebus emanent . Nec verò est, cur à muneris nostri ratione deterreamur ; vel quia his pastoralibus nostris studijs, actionibusq; animos eorum exulcerari videamus, qui filij sunt perditionis ; vel quia populares illæ, quibus quasi ficus foliis deformes, prauiq; mores contegi solent, voces audiantur . Non ferunt hæc tempora veterum canonum seueritatem ; sic iamdiu viximus, sic vixerũt, ita egerunt qui ætate antecesserunt ; vitæ institutum nihil est quod mutemus . At nos hæc, atque adeò alia eiusmodi contēnamus, proponamusq; nobis ob oculos libertatem illam spiritus & virtutē, qua armati Patres nostri Apostoli, qua muniti Martyres, qua instructi nostri ordinis sanctissimi homines, Athanasius, Chrysostomus, Ambrosius huius Ecclesiæ antistes, qua affecti alij religiosi viri, apostolico quodam animorum ardore flagrantes, nullis nõ minis, non hominum clamoribus, non furoribus quasi tribunitiis fracti nec debilitati, pro Dei gloria, pro gregis commissi salute, forti, constantiq; animo adhibuerunt,

buerunt, illam quasi censoriam virtutem, acerrimam peccatorum vindicem. Eorum ferè exemplo, adducti nos quoque apostolica illa constantia, & euangelica virtute, qua vna nihil est in ecclesiasticis pastoribus illustrius, nihil magis necessarium; sine metu, & constanter certè agamus, atque ad eò perficiamus quod Euangeliū docet, quod Christus iubet, quod ratio præcipit, quod gregis salus, quod Ecclesiæ auctoritas, dignitasq; postulat. Nam si contra à nobis fiet, in formidoloso illo Dei iudicio, cum animarum, quæ in fidem & curationem nobis traditæ sunt, rationem reddemus; tum aliorum nos accusantium vociferationes, & irati iudicis, nos item acerbè obiurgantis, eas voces audiemus: si speculatores eratis; cur cæci? si pastores; cur gregem vobis commissum errare permisistis? si sal terræ; quonam modo euauistis? si lux eratis; cur *sedentibus in tenebris, & umbra mortis* non illuxistis? si Apostoli; cur apostolica virtute non vsi, cuncta egistis ad hominum oculos? si os Domini; cur muti? si vos huic oneri impares esse sentiebatis; cur tam ambitiosi? si pares; cur ita desides, ita negligentes? nihil vos Prophetarum voces, nihil Euangelij leges, nihil Apostolorum exempla, nihil pietas, nihil religio, nihil Ecclesiæ labentis status, nihil hic formidolosus iudicij dies, nihil præmia, nihil supplicia, æterniq; cruciatus mouerunt? Has horribiles irati Iudicis voces nobiscum, Patres, animo menteq; reputemus; vt ijs, atque ad eò alijs excitati, in hac sacrosancta tam grauium rerum tractatione, non remissè, non leniter, non timidè, non negligenter, non dissimulanter; sed syncerè; & constanti sanctaq; sollicitudine, Deum solum spectantes, quod in nostro officio, nostroq; munere positum est, agamus, & perficiamus duce Spiritu sancto, omnium actionum, & consiliorum moderatore. Cui gloria sit & honos sempiternis atatum sæculis. Amen.

CONCILIUM
PROVINCIALE
MEDIOLANENSE III.

Quod

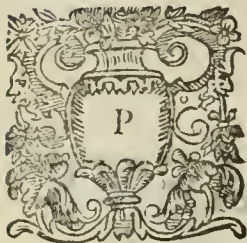
CAROLVS BORROMAEVS
S. R. E. CARDINALIS
TITVLI S. PRAEDIS
ARCHIEPISCOPVS.

Habuit an. à Chr. nat. M. D. LXXIII.
Gregorio XIII. Pont.

CAROLVS BORROMÆVS

S. R. E. tit. S. Praxedis Presbyter Cardinalis.

Dei & Apostolicæ sedis gratia Archiepiscopus Mediolani.

Vniuersis Prouinciæ nostræ fidelibus salutem in Domino.

PRIORIBVS nostris duobus prouincialibus concilijs, benè iuuante Deo, initia fecimus conformandæ in hac prouincia ecclesiasticæ, christianæq; morum disciplinæ. Quibus sanè initijs non solum insistendum nobis est, sed longius progrediendum; ac perpetuò quidem cum & nullus nobis pastoribus definitus videatur progrediendi terminus, & perennis proposita sit pastoralis officij sollicitudo. Quamobrem pro nostri muneris cura, vt ad opus, quod iam pridem illis concilijs inchoauimus, progressum aliquem faceremus, tertiam Mediolani prouincialem synodum habuimus ad Tridentini decreti præscriptum. qua in synodali tractatione, Dei munere & gratia, vnde, velut ex vberrimo fonte omnis sanctarum actionum ratio manat, nos de Coepiscoporum nostrorum consilio & assensu, aliqua constituimus & decreuimus, quibus adiuuari posse censuimus vestras in via Domini progressiones. Ea igitur vt vobis vniuersis, ac singulis, quorum interest, nota sint ac peruulgata, in lucem emitti iussimus. In ijs autem sicut paternam nostram erga vos pietatem, & debitam aliquam pastoralis officij religionem animaduertere potestis, ita in ijsdem accuratè amplectendis præstare vos debetis, quod vestrum est. Quare efficite, vt quanto maximo potestis, amoris obedientiæq; studio, illa ipsa non suscipiatis solum; sed seruetis accuratè omnino: quo magis in dies, & nostrarum Episcopalium vigiliarum laborumq; fructus constet in vobis, quibus in Christi visceribus sollicitè ministramus; & prouincia hæc, salutaribus aucta disciplinæ institutis, fructus afferat vberiores in Domino: à quo vobis assiduè precamur Christianarum virtutum perfectionem, & salutem sempiternam.

Edictum de Concilio Prouinciali III.

In nomine sanctæ, & indiuiduæ Trinitatis, Patris, & filij, & Spiritus sancti. Amen.

Carolus Borromæus S. R. E. tit. S. Praxedis presbyter Cardinalis, Dei. & Apostolicæ sedis gratia, Archiepiscopus Sanctæ Mediolanensis Ecclesiæ,
Vniuersis Prouinciæ nostræ fidelibus salutem in Christo Domino.

DIVINAE pietatis abundantia perfectum est, vt cuius disciplinæ vestigia olim à sanctissimis Patribus impressa non leuiter, sed fixa ad sempiternam rei Christianæ benè gerendæ rationem, vix in tantis morum erroribus, vlla reliqua vsquam apparebant; ea quasi ex tenebris in lucem reuocata sit, gravissimis & diuinis sacrosancti Concilij Tridentini sanctionibus. quibus cum omnes sanè quidem obtemperare oporteat;

tum eos in primis, quos auctor vita nostra, & magister salutis æterna, Christus Dominus, Episcopos, & Pastores gregis esse voluit, quem is sanguine suo, in ara crucis profuso redemit. Itaq; Pastoralis curæ nostræ ratio, quæ in Tridentinis illis iussis, ijsq; sanctissimè exequendis versari debet, nos commouet, atque adeo commouet, vt hoc anno, qui tertius est, quo Mediolani alteram Prouincialem Synodum habuimus, eam ad eiusdem Tridentini Concilij præscriptum tertio conuocemus: idq; eo consilio, vt nos, qui Metropolitanico iure Prouinciæ huius curam gerimus, pro debito Archiepiscopalis speculationis nostræ officio, sedulo primùm perquiramus, si quæ sint, quæ Tridentinis decretis, aut eorum auctoritate, canonumq; iure à nobis in vna, atque in altera item Synodo ad restituendam præistinam illam Ecclesiasticam disciplinam iam pridem sancita, nondum ab ijs quorum interest, in hac Prouincia præstita sunt; in his exequendis duce Spiritu sancto, qui Spiritus est intellectus, sapientiæ,

&

& consilij, Pastoralis studio, & diligentia incumbamus: tū præterea videamus, si quæ alia sunt, quæ subdolo operario Sathana, morum corruptelis, vel inueterata, vel nuper præuè introducta, ullam emendationem, vel in controuersijs prouincialibus iudicium à nobis desiderent. Quam obrem omnes & singulos huius nostræ Prouinciæ Episcopos, tum literis eo potissimum nomine unicuique eorum scriptis, tum hoc etiam publico edito, ad Prouincialem Synodum Mediolanum conuocamus: cuius etiam Synodi inchoanda certum diem, nempe vigesimum quartum mensis Aprilis proximè sequentis, quo statuto die Manè in Metropolitanam nostram Ecclesiam conueniant, præscribimus. Vt autem cæteris omnibus atque singulis, qui possunt, debent uè iure, aut consuetudine, aut privilegio eidem interesse, peruulgata sit ac nota huius nostræ Prouincialis Synodi tertie indictio, ne uè cuiquam vel rei ignorantia ad excusationem uti, vel se contemptum, neglectum uè esse dicere liceat; ijs ipsis uniuersis, ac singulis, tum cæteris, qui sua interesse quauis ratione putarint, hoc edito publicè proposito, illam eidem significamus, indicimus, ac denunciamus: iubemusq; item illos ipsos omnes & singulos qui interesse debent, huc in Prouincialem Synodum conuenire ad constitutam diem, pænis illis propositis, quæ canonicis sanctionibus decreta sunt.

Curent autem Cōprouinciales nostri Episcopi, id quod posteriori Prouinciali Concilio sancitum est, ut cum primùm hoc editū acceperint, quo Prouinciali Synodi celebranda certa dies indicta est, in omnibus & Urbis, & diæcesis suæ parochialibus Ecclesijs, quinta quaque feria in singulas hebdomadas, quoad illa de more absoluta, ac dimissa erit, Missæ sacrum de Spiritu sancto fiat: In cathedrali autem, & Collegiatis Ecclesijs processionum præterea munus singulis diebus Dominicis obeatur, precationibus adhibitis pro optimo Conciliarium rerum tractationis euentu.

Omnes præterea Prouinciæ nostræ fideles monem, & per viscera misericordiæ Christi Domini hortamur, ut omni pietatis Christianæ studio, & religiosis precibus, ijsq; assiduis, à Deo consolationis, & misericordiarum Patre, nobis negotium tam salutare tractantibus auxilium implorent: quo nos adiuti, in hac tractatione omnia consilia, sermones, & actiones nostras in finem dirigamus, nempe in CHRISTVM IESVM, cui in omni iustitia, & sanctitate setuire debemus. In quarum rerum omnium fidem hoc editum confici, auctoritateq; nostra imprimi, & nostro signo muniri, tum nostra etiam manu signatum, in vulgus publicè proponi, eidemq; à Synodali Secretario nostro subscribi volumus. Dat. Mediolani die xx. Februarij M. D. LXXII.

Prorogatio Synodi, & Prouincialis, & Diæcesanæ.

Carolus Borromæus S. R. E. tit. S. Praxedis presbyter Cardinalis, Dei, & Apostolicæ sedis gratia, Archiepiscopus Sanctæ Mediolanensis Ecclesiæ,
Uniuersis Prouinciæ nostræ fidelibus salutem in Domino.

ALIIIS nostris literis, Edicti nomine inscriptis, Prouincialem Synodum, quam hoc anno die xxiiij. huius mensis Aprilis habere statueramus, paucis ante diebus de more indiximus, Sed cum per inualetudinem nostram, ut per literas etiam prouinciæ nostræ Episcopis significauimus, id ad constitutam diem præstare nobis nō liceat: eam ad diem differimus & prorogamus, quem illi hoc ipso anno celebranda certum, uolente Deo præscribimus, atque indicemus alijs nostris literis.

Diæcesanam præterea Synodum, quam indiximus ad diem xiiij. huius etiam mensis Aprilis, ob eam ipsam causam differimus, & prorogamus in diem quem alijs nostris literis certum significauimus, & constituemus arbitratus nostro. In cuius rei fidem has necessaria prorogationis nostræ literas confici, & publicè affigi iussimus. Dat. Mediolani die 9. Aprilis 1572.

Edictum alterum de Concilio Prouinciali III. quod ob causas prorogatum fuerat.

In nomine Sanctæ, & indiuiduæ Trinitatis, Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Amen.

Carolus Borromæus S. R. E. tit. S. Praxedis presbyter Cardinalis, Dei, & Apostolicæ sedis gratia, Archiepiscopus Sanctæ Mediolanensis Ecclesiæ,
Uniuersis Prouinciæ nostræ fidelibus salutem in Christo Domino.

AETERNVS Pontifex, unigenitus Dei filius Christus Iesus, qui è sinu Patris in terram missus, fidelium animas redemit per effusionem immaculati sanguinis sui, eam nobis Pastoribus animarum curam proposuit, ut omni sollicitudine oues fidei nostræ commissas, à vallibus ad montes, à terrenis scilicet rebus ad cælestes, ab humanis ad diuinis, à caducis ad æternas reuocare studeamus. Hæc sanè cura, plena studij, plena diligentia, refertaq; omni labore, cum in cæteris Pastoralibus muneribus, tum in ijs etiam exequendis nos valde sollicitos habere debet, quibus Tridentina Synodus & ipsis Pastorum officijs, & animarum salutem, & prouinciarum utilitati consultum esse uoluit. In ijs uerò cum illa sit prouincialium Synodorum ad usum reuocata ratio; nos superiori anno, qui tertius erat, quo Mediolani alteram prouincialem Synodum habuimus, tertio prouinciæ nostræ Episcopos

scopos ad concilium conuocauimus. quod quidem concilium à nobis de more indictum, cum ob causas conciliaribus nostris literis expressas, celebrare non potuerimus; officij nostri ratio, quæ pro progressionibus suis tota ad præstantissimam illam curam spectare debet, nos comonet, atque adeo commouet, ut quod proximo superiori anno à nobis intermitteri oportuit, id hoc anno omnino præstemus. Quamobrem omnes, & singulos huius nostræ Prouinciæ Episcopos, tum literis eo potissimum nomine unicuique eorum scriptis, tum hoc etiam publico edicto ad prouincialem Synodum Mediolanum conuocamus: cuius etiam Synodi inchoandæ certum diem, nempe nonum Aprilis proximè sequentis, quo statuto die manè in Metropolitanam nostram Ecclesiam conueniant, præscribimus. Ut autem cæteris omnibus, atque singulis, qui possunt, debentur iure, aut consuetudine, aut priuilegio eidem interesse, peruulgata sit ac nota huius nostræ Prouincialis Synodi tertiæ indictio; neue cuiquam vel rei ignorantia ad excusationem uti, vel se contemptum, neglectum esse dicere liceat; ijs ipsis uniuersis, ac singulis, tum exteris, qui sua interesse quauis ratione putauerint, hoc edicto publicè proposito, illam eisdem significamus, indicimus, ac denunciamus: iubemusque, item illos ipsos omnes, & singulos, qui interesse debent, huc in prouincialem Synodum conuenire ad constitutam diem, pænis & censuris illis propositis, quæ

Canonicis sanctionibus decretæ sunt.

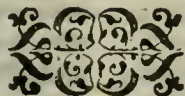
Curent autem comprouinciales nostri Episcopi, id quod posteriori prouinciali Concilio sancitum est, ut cum primum hoc edictum acciperint, quo prouincialis Synodi celebrandæ certa dies indicta est, in omnibus & urbis, & diocesis suæ parochialibus Ecclesijs, quinta quaque feria in singulas hebdomadas, quo ad illa de more absoluta, ac dimissa erit, Missæ sacrum de Spiritu sancto fiat: In Cathedrali autem, & Collegiatis Ecclesijs processionum præterea munus singulis diebus Dominicis obeatur, precationibus adhibitis pro optimo conciliarium rerum tractationis euentu.

Omnes præterea Prouinciæ nostræ fideles id moneamus, & per viscera misericordiæ Christi Dominibortamur, ut omni pietatis Christianæ studio & religiosis precibus, ijsque assiduis, à Deo consolationis, & misericordiarum patre, nobis, negotium tam salutare tractantibus, Spiritus sancti lumen implorent; quo lumine adiuti, nos ijs initijs insistentes, quæ superioribus annis iecimus, nostros; gregisque nostri gressus dirigamus in viam salutis æternæ. In quarum rerum omnium fidem hoc edictum confici, auctoritateque nostra imprimi, & nostro signo muniri, tum nostra etiam manu signatum, in vulgus publicè proponi, eidemque, à Synodali Secretario nostro subscribi volumus. Dat. Mediolani die 16. Ianuarij 1573.

DECRETA CONDITA

IN CONCILIO PROVINCIALI

MEDIOLANENSI III.

In nomine sanctę, & Indiuiduę Trinitatis, Patris,
& Filij, & Spiritus sancti. Amen.

NOS CAROLVS BORROMAEVS,
S. R. E. Tit. Sanctę Praxedis
Presbyter Cardinalis, Dei
& Apostolicę Sedis gratia Ar-
chiepiscopus Mediolani, de consi-
lio, & assensu Reuerendiss. Pa-
trum Coepiscoporum nostrorum, in prouinciali
nostro Concilio Mediolanensi tertio, hæc quę se
quuntur, constituimus ac decernimus.

De festorum dierum cultu.

Prou. I. par. I. de fest. dier. cultu. pag. 6.

fs. 25. decr. de
uo cat. sanct.

SACROSANCTA Tridentina synodus, cū
statuit fideles religioso festorum dierum
cultu abuti non debere ad comessationes, ad
luxum & lasciuiam; tum pastores omnes ve-
hementer in domino obtestata, debitam san-
ctamq. eorum obseruantiam pastorali dili-
gentiã magnoperè commendauit.

fs. eadē decr.
del. cib. & c.
ar. I. titul. de
st. die. cultu.

Quamobrem primo prouinciali concilio de il-
lorum cultu quamuis à nobis sancitum sit: ta-
men hac constitutione eo ipso de genere dili-
gentiùs decernendum censuimus; cū ex sint
imorum corruptelę, is deprauatus vsus, ab om-
ni & diuina & humana lege alienus, vt Deo
dicati dies, sanctisq. rerum officijs consecrati,
ac spiritus sancti doctrina instituti, tum ad re-
colenda diuina beneficia, tum ad honores de-
bitos sanctis tribuendos, ad eorumq. vitę
imitationem excitandam, non modò vt opor-
tet, sanctè non colantur; sed quod grauissi-
mum est, nefariè violentur, operibus, officijs,
rerumq. actionibus, ab eorum cultu, & pie-
tatis Christianę studio alienis. Itaque in ma-
xima hac offensione, nos sacrę illius synodi
auctoritate, canonum iure, summorum Pontifi-
cum sanctionibus, & Pij Quinti Pontificis con-
stitutione eo nomine edita, Patrum item in-
stitutis, tum ipsis imperatorijs legibus adduc-
ti, edicimus; vt ne quid seruilis operis sacris
iis dieb⁹, qui sanctę matris Ecclesię instituto,
aut vniuscuiusque loci consuetudine, votouè
publico coluntur, fiat; nec quidquam deni-

ulla edi. Cal.
pr. 1566.

que, quod in illis agi, geri, fieri uè non liceat.
Et quoniam in ijs quę sequuntur, maximè pec-
catur, hæc nominatim vetamus.

Prohibitio ser-
uiliũ operũ.

Ne ijs diebus nundinę, emporia, mercatus uè
agantur: ne quidquam præterea fiat, exercea-
turuè, quod ad earum nundinarum vel mer-
catus apparatus pertineat, etiam si in diem
proximè sequentem illę cadant.

Ne contractus vlli, cuiusuis generis sint, neuè
vllę rerum executiones fiãt; nisi cū iure no-
minatim permissum est.

Ne collectę, taleæ uè in oppidis, pagis, vicis,
vt ex deprauata consuetudine quibusdam lo-
cis factum est, festis diebus exigantur; præfer-
tim quo tempore, vel sacra fiunt, vel concio
habetur, vel processiones, vel alia diuina offi-
cia celebrantur, vel scholarum doctrinę Chri-
stianę exercitationes aguntur.

Nec verò vllò præterea vnuquã die, in Ecclesiã,
in cęmeterio atriouè Ecclesię illas exigi liceat.
Ne libri, imagines, signa, & alia id genus vs-
quam venalia proponantur, aut circũferantur.
Ne quę ad aleę lusum pertinent, neque larę
itidem, nec vestes ad personarum hominum
vsu vendantur, vel locentur.

Ne quas res ad victum necessãrias vendi licet;
illę propè Ecclesiã, in earum uè conspectu ve-
nales proponantur.

Neque earum ipsarum rerum, præterquam pa-
nis à Sole aut pluuia defendendi causa, in fo-
ro locis uè publicis tentoria rãstrauè sint, qui-
bus illę exponantur.

Neque eatundem rerum occasione causauè of-
ficinę apertę vllò modo sint: sed earum ostio
lum paruulum patens sit licet, reliqua omni
parte clausa.

Quo in genere præterea Episcopus, illarum re-
rum venditioni certam horam & modũ præ-
scribat; ne ex venditione aliquid existat scan-
dali, offensionis uè, aut occasionis, qua distra-
hantur homines à diuinis officijs.

Tonsoribus præterea, pistoribus, sutoribus,
calcearijs, alijsq. eiusmodi, & reliquis item
opificibus, quibus præscribi oportet, Episco-
pus certas regulas præscribat, ne deinceps die-
rum festorum cultum violent, in quo maximè
peccare plerique solent.

Quoniam autem vsu iam hac in prouincia ni-

Prohibitio cho-

H mis

reorum & saltationum.

mis compertum est, deprauatis his temporibus & moribus, ad choreas, tripudia, saltationes, & id genus alia nunquam ferè conueniri sine multis, & ijs quidem grauissimis Dei offensionibus, idq. cum ob turpes cogitationes, obscenè dicta, inhonestas actiones, morum corruptelas, & perniciosas ad omnia opera carnis illecebras illis perpetuo coniunctas, tum propter cædes, rixas, dissidia, stupra, adulteria, aliaq. mala plurima inde consequentia quam sapissimè: his tot offensionum & peccatorum seminarijs locum dari, ijs præsertim diebus, qui dies propiciationis sunt; & ijs ipsis diebus fideles plerosque refarijs istis Satanae blanditijs illectos, à diuinis officijs, religiosis supplicationibus, lectionibusq. sacris abducitur, aueritq. rudè à percipiendis fidei rudimētis; aliosq. ab alijs Christianæ pietatis officijs, in quæ eo tempore religiosè incumbendum est, abstrahi & amoueri; hoc certè grauissimum est in conspectu Dei, & Ecclesiæ. quare festis ijs diebus, saltationes, tripudia, choreas ducantur, aut fiant.

Ne item comedias, ludi scenici, vel theatrici, hastiludia, & alia cuiusuis generis spectacula agantur. Ne circumforanei, circulatores, & id generis nebulones, præstigias suas, inaniaq. ea spectacula agant; neque quidquàm omnino vendant, ne medicamento quidè prætextu.

Vt autem hæc omnes de festorum cultu leges ab omnibus seruentur; contra eos qui non paruerint, Episcopus agat pœnis, & alijs item remedijs arbitrato suo.

Festis diebus sacrosancto Missæ sacrificio fideles omnes intersunt.

Neque verò excusentur puellæ nobiles, neque deinceps viduæ, ne permissu quidem primi nostri concilij, ob recentem mariti mortem, neque vlllo alio cuiusuis consuetudinis prætextu.

Vt verò ij dies omni pietate, & religiosius colantur; hæc crebrò populum Parochi, & Concionatores admoneant atque hortentur.

Vt illorum dierum tempus, quod Deo eiusq. cultui debetur, in ijs actionibus totum consumant, in quibus sanctè consumendum est.

Vt concionem manè, & sacram lectionem à prandio, vbi explicati solet, audiant.

Vt diuinis vespèrarum præsertim officijs præsentibus piè religioseq. adfint.

Vt in Christianæ doctrinæ rudimētis ac præceptis, vel percipiendis vel recolendis versentur.

Vt in operibus etiam officijsq. pietatis se exercent, agros homines visitando, mœrentes piè contolando, & alia eiusmodi præstando.

Vt denique ab illis actionibus, vnde omnis peccandi materia atque occasio existit feruati, in eâ opera incumbant, ob quæ sunt illi sacri instituti dies.

Episcopi igitur cura sit, vel litaniarum proces-

siones, vel orationis, aliarumq. Christianarum virtutum exercitationes instituere; in quibus per festos dies occupati fideles, abducant se à profanis actionibus.

Sicut Principes, & Magistratus qui gubernationi præfunt, dignitate præcellunt; ita præluere debent exemplo, quo reliqui incendantur ad perpetuum piè agendi studium.

Quamobrem pro muneris sui officio, eos patèrte cohortando & admonèdo Episcopus curet, vt ipsi per annum solemnibus diebus, & in quibus potissimum humanæ redemptionis mysteria peraguntur, in Natiuitate scilicet Domini, die Circumcisionis, & Epiphaniarum, in hebdomada sancta, Pascha resurrectionis, Ascensione, Pentecoste, in solemnibus die Corporis Domini, ad Cathedralem Ecclesiam conueniant; Episcopaliq. Missæ sacrificio, quod solèni ritu fit, diuinisq. vespèrarum officijs intersint. Idem prætereà efficiat, cum ob Iubileum, vel ob aliam publicam causam generales processionès & supplicationes aguntur.

Episcopus id curæ, diligentiaq. adhibeat, vt tum ex Ecclesiæ suæ libris veteribus, manuq. scriptis, tum ex publicis Ciuitatis scriptis, monumentis, atque aliunde peruestiget, si qui dies sunt, quibus colendis, vel veteri instituto vsuq., vel publico voto Ciuitas adstricta est; aut alius item quouis diœcesis suæ locus.

Qua prætereà diligentia vitatur in conquirendis reliquis, tum votis, tum piæ consuetudinibus institutis. Si quæ verò eiusmodi monumenta compererit; ea diligentius conscripta, in Episcopali Archiuo asseruanda curet. Certosq. illos dies festos ijs monumentis notatos coli, & alia huiusmodi pia instituta præfari iubeat.

Vigiliæ autem, & festi dies Sanctorum, qui publico Ciuitatis voto, aut consuetudine coli debent, diœcesanæ synodi constitutione ab Episcopo decernantur; & in calendarium quottannis relati, die Dominico, prout vniuscuiusque eorum Sanctorum festus dies in aliquam hebdomadam inciderit, populo à parochio denuncientur.

Monimenta verò festi diei, vel piorum institutorum, quæ in aliquo solo diœcesis oppidolocouè, voti publici, aut consuetudinis ratione seruari oportet, in eius etiam loci parochiali Ecclesia asseruentur: cum autem dies ille festus, vel quo pium institutum seruari debet, inciderit; parochi sit, die Dominico proximè præcedenti, illum populo indicare ac denunciare.

Prohibeat verò diligenter Episcopus, atque omnino efficiat, vt non modò non saltationes & choreæ, verum etiam ne comestationes in honorem sanctorum, ludi, aliaruè profanæ actiones, ab eorum festorum dierum, & piorum institutorum cultu alienæ, vlllo quouis modo, etiam illorum prætextu occasioneuè introductæ, publicè ijs ipsis diebus fiant.

Cultus festorum ex voto aut consuetudine.

Vitanda in festis sanctorum.

In Septuagesima &c. Studeat etiam Episcopus, vt quo tempore in Septuagesimæ, Sexagesimæ, & Quinquagesimæ hebdomadis Ecclesia mater, & officiorum ritu, & hymnis, canticisq. fidelium mentes ad mœsticiam, atque ad pœnitentiam excitantibus, & omni denique tum vestimento- rum, tum aliarum rerum apparatu populum Dei instruit, ac præparat tor antè diebus ad sanctè recolendam CHRISTI Domini passionem & crucem; eo potissimum tempore fideles sibi in curam traditos, spectacula, ludos scenicos, & alia, quæ gentilitatis speciem præ se ferunt, tunc præsertim morum corruptelis introducta, illa ipsa tanquam à sanctissimis Ecclesiæ institutis abhorrentia omnino fugientes, ad pietatis christianæ studia, & ad oratione attentiores sint, proposita omni Christianarum actionum exercitatione.

Festus dies sancti patroni quò coleit.

Quò religiosius incolæ vniuscuiusque parochiæ festum diem colant illius sancti, sanctæuè, cuius patrocinio parochialis Ecclesia dicata est, cohortationibus agat Parochus, vt pridie eius diei illi sanctè ieiuent, animo piè repentes, tum ieiunia, tum religiosas alias eius sanctarum virtutum exercitationes: quarum meritis in cœlum ille vocatus; cum sempiterna gloria perfruatur, pro charitate qua abundat, eorum, quorum salutis patrocinium suscepit, preces Deo offert, ieiunia item & lachrymas. Tum idem illos admonere, arque vehementer in Domino cohortari nō desistat, vt pietatis Christianæ officiis, sanctis operibus, debitaq. veneratione sancti illius diem festum colant; vtq. ab omni seruili opere abstinere studeant.

Eodem præterea die sancti, qui parochiæ patronus est & custos, quò ad illius imitationem magis fideles inflammentur, id parochus præstet, vt peracto vesperarum officio, cum frequentior in Ecclesia populus adest, aut ipse, aut alius in suggestu, aliouè loco superiori, de libro, quo illius vita verè expressa continetur, res eius sanctè, admirabiliterq. gestas, religiosæ vitæ instituta, morum disciplinam, pietatis studia, virtutes pronunciet.

Prou. I. par. 2. Communia de rat. diu. off. in. pag. 30.

Quoniam verò sanctissimis summorum Pontificum constitutionibus, & prouincialis Concilii primi nostri decreto sancitum est, vt quæ apocrypha sunt, in Ecclesia ne legantur: de vitis Sanctorum, qui in vnaquaque huius prouinciæ vrbe, diœcesiue certis potissimum locis coluntur, liber ab Episcopo conficiatur, doctis, & pijs viris adhibitis, tum ex probatis auctoribus, tum certis suæ Ecclesiæ scriptis, ac traditionibus.

Sacrarum reliquiarum veneratio, & cultus. Vid. prou. I. p. I. de sanct. reliq. vener. pag. 5.

Sanctorum, qui in Domino dormierunt, sacris sepulcris, & reliquijs colendis & venerandis, eò maxime augetur gloria Dei; quò religiosius illa coluntur. Quo igitur die sancti alicuius dies festus agitur, si in aliqua vrbe, diœcesiue Ecclesia sancti alicuius corpus reconditum est, sacraue eius membra, vel aliæ insignes

reliquiæ afferuantur; eo die, & significatio detur frequenti campanarum sonitu; & ille Ecclesiæ locus, vbi ea sunt, sacrarum vestium apparatu, & candelarum lumine ornetur; tum ad maiorem cultum diuina officia solemnitus celebrentur.

De Scholis Doctrinæ Christianæ.

Prou. I. par. 1. de fidei init. à par. trad. pag. 2.

QVO maior in dies concursus, & progressio fiat ad doctrinæ Christianæ scholas, ad earumq. studium vehementius excitentur iam instituta; & in posterum Deo iuuante instituendæ eius rei nomine sodalitates: Indulgentiarum, quæ, & à Pio Quinto, & nuper à sanctissimo D. N. Gregorio XII. earum sodalitarum hominibus concessæ sunt, donum quotannis per Parochos duobus antè calendas Maij diebus Dominicis proximis promulgetur, cum frequens populus adest.

PUBLICATIO Indulg. doct. Christianæ.

Bulla edita die 6. Octob. 1567. Bulla edita die 30. Octob. 1572

Illis autem constitutis calendis, earum sodalitarum homines, vt indulgentias consequantur, confessi, sacram Eucharistiam sumant; ac processionem præterea agant solemnè ritu.

Si verò sapius id promulgari, vel alijs potiùs certis diebus hæc ab illis agi Episcopus censuerit; id constituat arbitrato suo.

Quibus in oppidis, vicis, ac locis, quæ ad suam diœcesim pertinent, Episcopus has necessarias doctrinæ Christianæ scholas & sodalitates, vt altera prouinciali synodo iustum est, non adhuc instituit, illas quamprimùm, & quam diligentissimè institui curet.

Institutio scholarum doctrinæ Christi. Prou. 2. tit. 1. decr. 2. pag. 1.

Studeat verò quamplurimos cuiusuis conditionis, status, & ætatis homines probatos, tum mares, tum fœminas, ijs scholis iam institutis, vel instituendis adscribi, adscriptosq. operam illis nauare, vt concessi Indulgentiarum muneris participes sint.

Eas verò iam institutas, vel in posterum instituendas scholas & sodalitates, ad illas præscriptas regulas dirigi curet, quæ iussu nostro fr ad communem earum vsum edètur in lucem.

Infra in actis.

Scholas præterea quam sæpius visitari, tum ab earum Præfectis, tum ab alijs etiam iubeat, quibus id negotij dederit.

Visitatio eorum dem.

Ijq. diligenter ei referant, cum de omni instituta earum ratione, frequentiaq. illorum qui conueniunt, tum de reliqua earundem sodalitarum spirituali progressionè.

Eisdem quò plures poterit, constituat Confessarios sacerdotes, & in concionibus habendis exercitatos, quorum & ministerio adiuuentur, & salutaribus monitis, crebrisq. cohortationibus inflammentur in dies magis, ad illud scholarum, & piarum exercitationum institutum, atque studium.

Confessarii.

Si quam aliquando concionem sacram à prandio populo haberi contigerit, ei certa hora ab Episcopo statuatur; ita vt neque concionator

Conciones qua hora haben.

à doctrinâ Christianâ scholis , neque hæ ab illo impediatur .

Institutio scho-
larum in hospi-
taliis .

Episcopus præterea eam ineat ratione, vt & in ho-
spitalibus, & in alijs pijs locis, vbi plures vel
mares vel fœminæ curantur aut aluntur, hoc
tradendâ doctrinâ Christianâ institutum in-
troducatur: quò illi pascantur hoc præterea
spirituali cibo.

Quæ ad concionatores pertinent :

Prou. I. par. I. de præd. verbi Dei. pag. 2.

Publicatio so-
lemnitatum .

AN NIVERSARIA festorum solemniumq. dierum quadam quasi vicissitudine, & statis pro solemnitatuum temporumq. ratione sacris ceremoniarum ritibus Dei ecclesia à Spiritu sancto instructa, redemptionis nostræ mysteria, & sacras alias actiones in anno, tanquam vno libro descripras, fidelibus proponit; qui si minùs ad ea instructi sunt, nec quæ sanctè religioseq. aguntur, intelligunt; non eum fructum, quem alioqui perciperent, capiunt.

Quò igitur diligentius illi instruatur, indiesq. magis accendatur ad publicas sacras actiones, & mysteria colenda, quæ statis anni solemnitatibus & temporibus Ecclesia Dei celebrat; Episcopus tum ipse aliquando, tum concionatores & Parochi, certis iis diebus, quibus illa agi celebrariue contigerit, populum doceant, cum sacrosancta ea mysteria, tum religiosum eorum anniuersarium cultum, tum sanctiores statarum in iis colendis sacrarum ceremoniarum ac rituum rationes, & significationes.

Processionum
& supplicatio-
num &c.

Itidem, cum solemnnes aliqua staturæ processiones, vel aliæ supplicationes aliqua publica causa indictæ aguntur, vel Iubileum in vniuersa Ecclesia indictum celebratur; conciones ab eisdem habeantur: quibus præter cætera explicentur causæ, quamobrem aut Iubileum celebratur, aut illæ supplicationes fiant; tum excitentur, atque admoneantur fideles, quam religiosè incumbendum sit ei sanctæ actioni, quidq. ab illis præstandum, vt illius Iubilei spirituales diuitias ipsi consequantur.

Vt autem religiosa animi præparatione hi solemnnes dies à fidelibus colantur; non satis illi id esse putent, mysteria illa à se sermonibus concionibusue, ijs ipsis diebus quibus celebrantur, explicari, sed festis etiam aut Dominicis diebus, eas sacras vel solemnitates vel actiones proximè præcedentibus, eosdem concionibus instruunt, & eorum animos mentesq. præparare, atque inflammare studeant, cum ad omnem religiosum mysteriorum, quæ sanctè agentur, cultum; tum maximè, pro solemnitatuum ratione, ad pœnitentiæ sacramentum, & ad sacram Eucharistiam sumendam.

Id verò etiam feruetur, cum staturæ ieiuniorum tempora, aduentus Domini, Septuagesima, & eiusmodi instant.

De sacramento etiam Chrysmatis populum instruunt in illis Pentecostes diebus, quibus potissimum ab Episcopo id sacramentum solemniter ministrari solet.

Parochi autem id omne instruendi populi officium præstent ad præscriptum instructionis, quæ eo nomine cura nostra cõficietur ad munus provinciarum vsus.

Ne patiatur Parochus, cuiusvis ordinis regulares in ordinis sui Ecclesiis intrâ fines parochiæ suæ sitis concionem habere, nisi ex scripto testimonio perspexerit, eos muneris eiusmodi in illis Ecclesijs obeundi causa, se ad Episcopum cum concionandi facultate, quam à Superioribus suis ipsi obtinuerint, contulisse; & benedictionem, vt Tridentino Concilio cautum est, ab eodem petiisse; neque itidem in alienis eiusdem parochiæ Ecclesijs, nisi ibi concionandi facultatem sibi ab Episcopo literis concessam illi ostendant.

Concionatores regulares approbandi ab ordinario.

Sefs. 5. c. 2. dec. de refor.

Quæ in Concilio prouinciali primo de prædicatione verbi Dei, & quæcunque item alia concionatoribus à nobis præscripta sunt; ea quò diligentius feruentur, illam cautionem adhibeat vnusquisque Episcopus, vt cum eorum cuiquam in sua diœcesi concionandi potestatem faciet, vel benedictionem impartiet, illa omnia, & alia eo de genere in nostram concionatorum instructionem, ad communem provinciarum vsus simul redacta, & quæ item Episcopus Ecclesiæ suæ rationibus accommodata, ab illis seruanda censuerit; illis literis describi iubeat, quibus vel concionandi facultas permittetur; vel præsentationis postulataq. benedictionis testimonium fiet.

Par. I. tit. de præd. ver. Dei.

Quoniam parochus concionante, nonnulli parum salutis suæ memores, cum ad illius concionem conueniunt, sæpè discedunt ea non absoluta; idèò debiti in hoc genere officij sui eos crebrò Parochus admoneat, prout necessarium esse viderit.

Parochi concionari qui non interunt puniendi.

Quòd si quos aliquando monitos, ex verbi Dei, vel Parochi concionantis contemptu, in contumacia perseverare animaduertit, illos ad Episcopum deferat: qui pro culpæ grauitate eosdem afficiat, tum alijs pœnis, tum si opus est, sacramentorum communione priuet, ad Carthaginensis Concilij præscriptum.

c. Sacr. dist. I. de consec.

Parochus, & concionator sæpè, prout opus esse animaduertit, illam decem annorum Indulgentiam edicat ac denunciât, quam Summus Pontifex Leo X. in Lateranensi Concilio toties cuius concessit, quoties aliquem blasphemantem accusarit.

Vid. Prouin. I. par. I. de blasphemia. pag. 5. Sefs. 9.

Quæ ad fidei tuendæ studium pertinent .

Prou. I. par. I. de profess. fid. pag. I.

QUO S oportet sacri Tridentini, prouincialisq. nostri Concilij primi iussu in diœcetana Synodo Canones, & Decreta Triditina

Fidei professio præstanda . Part. I. tit. de prof. fid.

reci-

recipere, fidei q̄. professionem præstare; nisi illos id præstitisse Episcopus perspexerit: in ea quæ proximè futura est synodo, ab illis præstari iubeat.

In aliquem verò certum librum, qui in Episcopali Archiuio asseruetur, eos omnes, ac singulos Cancellarius Episcopalis ordine referat, tum qui antea præstiterunt, tum qui in posterum præstabunt in singulis synodis deinceps sequentibus.

Quicumque literas, & liberales artes quouis nomine, vel publicè, vel priuatim docent, ij quales quales sint, & reliqui præterea, quibus Pii Quarti Pontificis Max. cōstitutione, vel eiusdem prouincialis Concilii decreto fidei professionem facere iussum est, trium mensium spatio illud ad formulam ab eodem Pontifice præscriptam, aut iam præstitisse ostendant, aut res ipsa præstent.

Qui verò in posterum illud legendi, interpretandi, docendi q̄. munus suscipiunt, fidei professionem ad idem præscriptum antè præstent, quàm id suscipiant, exercentur.

Hi q̄. & illi omnes libro notentur.

Parochus ne vlllo modo patiat, in suæ parochiæ finibus id vt supra munus à quoquam deinceps suscipi, aut iam nunc susceptum exerceri, si is scripto Episcopi testimonio non ostenderit, se fidei professionem præstitisse: immo verò si ita testatum non fecerit, ei illo munere interdicit; si non paruerit, ad Episcopum deferat, qui in eum, prout iuris est, animaduertat.

Et quoniam ad Christianam pietatem hoc valde interest, vt instituendæ pueritiæ, atque adolescentiæ munus committatur viris, non scientiæ solùm, sed fide, ac moribus, vita q̄. probatis: eam ob causam à quo fidei professionem Episcopus suscepturus est, antè ab eo cum vitæ suæ rationes perquirat; tum si quod testimonium fidei morum q̄. à probatis viris habet, afferri iubeat.

Quòd si ea, vel non afferuntur, vel eiusmodi sunt, quibus ipsius Episcopi conscientiæ ac iudicio non satisfaciat; id ipsum aliunde Episcopus querat, ab ijs præsertim, apud quos ille diu fuerat; hoc q̄. diligentius inuestiget, si vel è longinquis, vel hæresis nomine suspectis, vel morum corruptela inquinatis locis illum esse, aut venire animaduertit.

Hoc præterea diligentia adhibeat, vt posteaquam aliquis, fidei professione ad præscriptum facta, docendi curam susceperit; eius etiam vitæ morum q̄. ratio, & puerorum institutio aliquando obseruetur; id q̄. in ijs potissimum ludi magistris, qui certa pacta mercede in disciplinam suam traditos pueros domi educant.

Quorum librorum lectione, explicatione uè puerorum, aut adolescentium animi deprauantur, & mores facillè corrumpuntur, quo in genere ij sunt, qui res obscenas & turpes continent: eos, vt Indice Tridentino sancitum est, à ludi magistris prælegi explicari uè Episcopus non

patiat: ac planè vetet ab illis quidquam exponi, quod bonis moribus repugnet, quod q̄. impietatem inducat, vt Lateranensi vltimo Concilio decretum est.

Sub Leone X.

Iubeat Episcopus pueros, adolentes uè à ludi magistris Christianæ religionis præcepta atq; fidei rudimenta doceri, adhibitis ijs solum libris, quos Episcopus ipse præscripserit, prout ad illud instituendi munus eos idoneos esse iudicauerit. Dominicis verò, & festis diebus, nullo alio præterea doctrinæ genere illos instrui liceat: quod omne eo ipso Concilio Lateranensi præscriptum est.

Illud etiam eisdem præscribat, vt diebus festis scholæ suæ adolentes, pueros uè, aut ipsi conducant, aut frequentes illos conuenire iubeant ad solemne Missæ conuentualis sacrum, ad verbi Dei conciones, ad diuina vesperarum officia, ad sacrarum literarum interpretationes, ad doctrinæ christianæ scholas, & ad alia denique vitæ spiritualis studia, atq; exercitationes. Hæc omnia an ab ijs præstentur, Episcopus visitando aut ipse, aut alius eius nomine inuestiget diligenter; tum maximè, an libros isti apud se habeant, vel ob fidei doctrinam, vel ob morum institutionem damnatos, improbos uè; tum præterea, an qui in eorum disciplinam traditi sunt, honestè educantur.

Profecturus aliquis ad ea loca, vbi & si catholico etiam more à multis viuunt, impunè tamen, & publicè ab alijs prædicatur, aut creditur, quod à Romanæ Ecclesiæ doctrina, & fide alienum est, protectionis scriptam facultatem ab suo Parocho, vel ab eo quem Episcopus constituerit, antè impetret, quàm abeat.

De iis qui ad hæreticorū loca proficiscunt.

Quibus facultatis literis caueatur, vt & reuersionis tempore, & si diutius illis in locis fuerit, singulis annis restatum faciat, se catholico more, & vixisse, & viuere: vt q̄. id testimonium scriptum sit ab illius loci, vbi fuerit, Episcopo, aut Parocho, si ibi Parochus est, aut à catholicis viris probatis hominibus illorum locorum incolis.

Hoc q̄. is, cui eò proficisci concessum erit, præstet omnino.

Quicumque autem sanctæ Inquisitionis officium, statum, res, & ministros aliquo modo læserit, violari uè, contra eum, vt Pij V. constitutione sancitum est, Episcopus agat ad illius sanctionis præscriptum.

Cōtra violatores S. Inquist. Bulla edita cal. Apr. 1569.

Quam grauissimam sanctionē aliquando cum expedire censuerit, promulgari iubeat.

Perniciosorum, & falsorum librorum cum perpetua quodammodo pestis sit, cui remedium semper afferre oporteat, de ijs sæpè, & summorum Pontificum constitutionibus, & sacrorum Canonum iure cautum est.

Seruanda in librorum venditione euulgatione &c.

Postremò autem multa tum Concilij Lateranensis vltimi decreto, tum nuper Tridentino Concilio, & Indice vtiliter cōstituta sunt. Quæ vt Episcopi studio, à Bibliopoli, Impressorib; & reliquis itè omnibus quorum interest, dili-

Sess. 10. Sess. 4.

Bulla edita Id. Nou. 1564. par. 1. tit. cod.

Quædam de ludi magistris. Vide prou. 1. par. 1. de ludi mag. pag. 2.

gentius, quàm haftenus factum sit; vbiq; præsentur; illa ferè omnia, aliaq; nonnulla eodem spectantia, quæ addenda censuimus, simul complexi, prouinciali hac constitutione toto eo de genere sic edicimus, propositis eodem Lateranensi, & Tridentino tum Concilio, tum Indice, & Pij Quarti constitutione de eo Indice lata, pœnis sancitis, & aliis præterea Episcopi arbitrato.

Vt quicumque artem librariam exercet, ab eo ne patiat Episcopus libros venales proponi, nisi confecto librorum suorum indice, cui ab se, aut ab eo, à quo eam curam in recognoscendis libris geri is voluerit, & ab Inquisitore etiam subscriptum sit: neque facultate sibi ab eisdem non permissa; vtilios alios cuiusvis generis libros ille habeat, aut vendat, aut quauis ratione tradat, illo indice non notatos.

Ne loco publico, portorii mercibus in importandis constituto, libros ministri publici eius loci exportari patiantur, nisi qui illos importarint, aut Bibliopola, aut alii quorum sunt, scriptum eorundem manu signatum attulerint, quo exportandi potestas fiat.

Libri, non publico mercium loco expositi, sed aliò in urbem inuecti, ab eo qui inuexerit, vel inuchi iusserit, eisdem denuncientur: nec libri à quouis inuecti, vel in urbem introducti alijs commodentur, aut quauis alia ratione tradantur, antequàm is qui introduxerit, illis ad quos recognitio pertinet, indicem eorum ostēderit, ab eisdemq; item facultatem obtinuerit: idq; nisi libri id generis sint, vt eos omnibus permissos esse peripicue constet.

Ne quis opuscula, libros, commentarios, aliaue id generis, quouis titulo & nomine, quæ manu scripta sunt, euulget; nisi ab Episcopo, aut ab alio eius iussu, & ab Inquisitore recognita sint, atque approbata subscriptionibus.

Ne præterea quis librum, scriptumue cuiusvis generis imprimat, imprimiue curet, nisi ab eisdem Episcopo, & Inquisitore recognitum, & scripto comprobatum.

Quod recognitionis, & probationis scriptum, libri imprimendi principio recognitionum manu notatum, principio item libri imprimatur.

Libri exemplum auctoris manu, & nomine notatum, vbi primùm impressum est, recognitionibus tradatur asseruandum.

Libris impressis, apposito imprimētis nomine, adscribatur item annus, quo impressi sunt.

Libri, quos typis mandari concessum est, in codice à recognitionibus referantur, notato concessæ facultatis anno, & die; descriptis etiam nominibus eorum, quibus eos imprimendi potestas facta est.

Ne hæredes, vltimarumue voluntatum executores, libris à defuncto relictis vtantur, aut alijs vtendos dent, vel vendant, aliaue quauis ratione tradant, antequàm illos, aut eorum indicem ipsis Episcopo, & Inquisitori attulerint,

facultatemq; obtinuerint.

De Biblijs autem vulgariter redditis; & de Testamento nouo, in vulgarem etiam sermonem conuerso; de libris præterea, qui de rebus inter catholicos, & hæreticos controuersis, communi item lingua conscripti sunt, ea diligens cautio adhibeatur, vt illorum vsus iis tantum concedatur, quibus Episcopus, aut Inquisitor de consilio Parochi, aut Confessarij permittendum iudicarit.

Libri de officio; & precibus horarijs B. Mariæ Virginis vulgariter, vel Italicè, vel Hispanicè, vel Gallicè, vel Germanicè, vel partim latino, partim vulgari sermone expressi, venales ne proponantur, neque vendantur.

Si qui verò eos adhuc habent, ad sacræ Inquisitionis officium statim deferre compellantur, vt edita à Pio Quinto cōstitutione sancitū est.

Caueat Episcopus, ne libri illi paruuli, quibus præces variæ continentur, falsis superstitionisq; ritibus aspersi, habeantur; aut vendantur; nisi suo, aut Inquisitoris, aliorumue Theologorum; quos huic muneri præfecerit, diligētī studio primùm recogniti, & purgati sint.

Adhibeat idem aliquando aliquot suæ Ciuitatis peritissimos homines, quorum opera & studio accuratè cognoscat, si qui pestiferi libri sunt, Indice Tridentino non notati, quorum vsu & lectione interdiciendum sit, eiusdem Indicis auctoritate.

Quos libros id generis cognouerit; ne in urbem, aut in diocesim suam illi inuehantur, caueat quam diligentissimè: eorumq; nomina cū ad sacræ Romanæ Inquisitionis Patres deferenda curet, tum alijs prouinciæ Episcopis significet; quò diligentius pesti obstruatur aditus.

Qui per vrbes præterea, vicos, oppida, aliaue loca libros venales circumferunt; eorum etiam indicem habeant, cui ab Episcopo, & ab Inquisitore, aut ab iis, quibus librorum recognitio ab illis delegata est, subscriptum sit.

Hos Parochus, in cuius Parochiæ finibus illi venales libros exponunt, circumferuntue, de improviso aliquando visitet.

Ac si aut illorum indicem nō habere, aut alios præterea eo indice non descriptos uendere, habereue compererit; tum eos Episcopo, aut Inquisitori denūciet; tum libros omnes sequenti nomine, donec aliter ab eo cui denuncia- rit, iussum erit.

Si libros Indice Tridentino damnatos improbatosue apud eos deprehenderit; illos etiam comprehendi, aut sponcione saltem facta sibi ab illis caueri curet, vt ad certum diem sistant in iudicio Episcopi, aut Inquisitoris.

Quæ ad Sacramentalia, & sacramenta generatim pertinent.

Prou. I. par. I. quæ seru. sunt in sacr. imag. pag. 4.

CHRISTIANÆ pietatis ornamentum, in quo populum fidelē gloriari oportet, altare in cuius est

Vulgares libri.

Bulla edit. 5. Idib. Mar. 1570 Libri superstitionosi.

Crucis erectio in cuius est

est cœlestis holocausti, sacrosancta illa arbor Crucis, in qua auctor humanæ redemptionis pependit Christus Dominus. Quamobrem ad Christianæ religionis gloriam insignis admodum fuit ea veterū pietas, vt Crucis signū non in templis solū, sed domi, forisq. in parietibus ac vestibulis, passimq. in vrbe expressum appareret, tanquam & præclarum populi Christiani trophæum, & clarissimum diuinæ misericordiæ monumentum, & sempiternum denique testimonium, quo palam fieret, fideles cum inimicis Crucis Christi, Iudæis, Ethnicis, & Hæreticis nihil habere commune; sed contra eos omnes liberè profiteri, quem colūt Dominum Iesum, & hunc Crucifixum.

Hoc igitur maiorum religioso exemplo, atque instituto, cuius etiam vestigia in hac prouincia aliquot locis perspicit licet, excitatus Episcopus, illud curet, vt hoc sacrosanctæ Crucis insigne, vel ligno, vel lapide, vel vbi commodè per facultates fieri potest, marmore expressum, in vrbe, & Diœcesi sua, vbi triuia frequentiora sunt, publicè proponatur, atque erigatur: quò crebrius perspecta ea sacre Crucis arbore, fideles sese erigant, tum ad summi mysterij in ea peracti gratam memoriam, tum ad veram illā gloriam, ad quam Christo duce populus fidelis, qui *populus est acquisitionis*, contendere debet.

Quod præterea alias sancitum est, id pro sacro sancte Crucis cultu & veneratione seruari Episcopus iubeat, vt ne ea humi exprimatur, neue sordidis, & aliqua labe inquinatis locis.

Singulis diebus Dominicis sacerdos Misæ parochialis sacrū facturū, antequam illud inchoet, aquam sale aspersam benedicendo renouet, eamq. vt moris est, aspergat.

Sanctissimi D. N. Gregorij XIII. Pontificis constitutio, qua excommunicationis pœna proposita ipso facto incurrenda, interdictum est, ne innocentissimi Agni imagine figuratæ certæ illæ formæ, & per Romanos Pontifices statis temporibus consecratæ, minio, auro, aut villo colore inficiantur, neque venales proponantur, promulgetur in Ecclesia eo anno, quo illas consecrari moris est in pascha; & quoties item Episcopus opus esse censuerit.

Quod pietatis, & Dei honoris causa ab sancta Matre Ecclesia institutum est, vt festo die Purificationis B. Mariæ Virginis candelæ; & palmæ, aut oliuæ, prout locorum consuetudo est, Dominico die, qui de palmis dicitur, in Ecclesia solemniter benedicantur: eaq. candelæ accensæ statis illo tempore processionibus circumferantur, non sine sanctissima mysteriorum significatione; id vt instituti ratio postulat, ita religiosè celebrari debet.

Quamobrem edicimus, ne alio loco nisi in Ecclesia, neque dum manibus laicorum tenentur, sed constituto loco positæ, solemnibus ceremoniis benedicantur; & singulæ singulis distributæ, tum palmæ, tum candelæ accensæ

manibus per eos qui acceperint, gestentur ex Ecclesiæ instituto, dum statis illis diebus processiones, & sacræ aliæ actiones habentur.

Vtq. præterea introducto ei vsui occurratur, quo multis locis in hac prouincia fit, vt illæ vel candelæ, vel palmæ oliuæq. sacro eo ritu benedictæ, non in Ecclesia à quibusdam sumantur, sed ad eos domum deferantur; & quod grauius est, à laicis quibusdam quasi tributum quoddam sibi à parochis, vel ab aliis quibusuis debitum, illæ exigantur; decernimus, vt (saluo si quod patronus aliquis beneficii habet illas exigendi iure) ijs solū, qui in Ecclesia intererunt, & illis item tantū tradit liceat, qui ijs ipsis diebus ad illam Ecclesiam conuenire solent; sed nō potuerunt, vel quia ægroti, vel alia legitima causa impediti.

Ad preces, quæ supra puerperam funduntur, cum post prolem emissam, illa actura gratias ad Ecclesiam se confert, parochus puerperæ dominum ne ingrediatur, etiam si mulier ob aduersam valetudinem Ecclesiam adire nequeat. Fœminis præterea post puerperium ad Ecclesiam venientibus, panis benedictus sub hostiæ forma ne præbeat.

Puerperæ benedictio.

Fons baptismalis, ne vsquam in alijs Ecclesijs, quàm in Parochialibus sit, vel Episcopi concessu in illis locis, vbi propterea quod parochialis Ecclesia longius distat, idem populi commodo magis consulendum esse censuerit.

Fons baptismalis.

Ad sacri chrysmatis oleum accipiendum, quotannis ante Pascha mittantur, qui accipiant, vt veteri canone decretum est.

Chrysmatis, & cathecumenorum oleum. c. omni tempore de consec. dii. 4

Sancti item chrysmatis, & sacri cathecumenorum olei vascula, ne alibi, sed in Ecclesia religiosè asseruentur, in ciborio, aliouè eiusdem Ecclesiæ certo constituto loco, quem Episcopus comprobauit.

Sacrum præterea oleum in firmorum, in Ecclesia itidem custodiatur, vase ab aliorum sacrorum oleorum vasculis distincto; nisi quibus parochis Episcopus, propter eorum domicilij à parochiali Ecclesia distantiam, illud domi tunc aliquando solū asseruari concesserit, cum in parochiæ finibus grauius ægotantes habent, quibus vsu venire potest, vt quam celerrimè succurrendum sit illius sacramenti administratione.

Moneat sæpè parochus, hocq. tum maximè, cum Sacramenta ministrat; vt fideles quibus ea ministrantur, & qui compadres ad Sacramenta Baptisimum, & Confirmationem adhibentur, entem, pugionem, & eiusmodi deponant; memores se in omni spiritu humilitatis, sanctæq. pietatis studio adesse oportere lacris illis mysterijs.

Recipientes sacramenta & cōpatres arma deponant.

De Baptismo Infantum expositorum.

Prou. I. par. 2. quæ pert. ad bapt. admin. pag. 7.

INFANS expositus, licet appensum collo scriptum habeat, quo ille baptizatus significetur;

Aqua benedicta diebus domin.

Agni non pingendi. Bulla edita 8. Cal. Iun. 1572.

Candelarum & palmarū vsus.

tur ; si tamen re diligenter perquisita , quem-
admodū catechismo Romano expressum est ,
adhuc dubium sit eum baptizatum esse , ea con-
ditionis formula baptizetur : *si tu es baptiza-
tus , ego te iterum non baptizo ; & si nondum ba-
ptizatus es , ego te baptizo &c.*

De ijs , quæ ad sacram Eucharistiam pertinent.

Prou. 1. par. 2. quæ pert. ad Sac. sanct. Euch. pag. 3.

Fideles adhor-
tandi ad freq.
S. Euch. vsum.
Par. 2. quæ ad
Euch. sacr. pt.

AD saluberrimum illum sacræ Eucharistiæ
frequenter sumendæ vsum , parochi , vt pri-
mo provinciali Concilio iustum est , & concio-
natores item quàm sapissimè populum cohor-
tentur , nascens Ecclesiæ institutis atque exē-
plis , & grauissimorū Patrum vocibus , & vber-
rime hoc ipso de genere Catechismi Romani
doctrina , & sententia denique Tridentinæ sy-
nodi , quæ optaret quidem fideles in singulis
Missis , non solum spiritali affectu , sed sacra-
mentali etiam Eucharistiæ perceptione com-
municare .

Quod si quis concionator , etiam regularis , ali-
quid contra directè , indirectè dixerit , aut
concionatus sit ; Episcopus , in cuius vrbe , diœ-
cesiue hoc ille admiserit , ei tanquam scanda-
lum disseminanti , Tridentinæ eiusdem syno-
di auctoritate interdicit prædicatione verbi
Dei .

Ad cuius prædicationis munus ne idem resti-
tuatur , nisi primùm eiusdem Episcopi iudicio
satisfecerit eo ipso loco , vbi ea in re scādalum ,
& offensionem præbuerit .

Itidem pro ratione culpæ corripiantur , corri-
gantur , & satisfacere quoque compellantur ,
quicumque vel sermonem habendo , vel collo-
quando , hoc in genere offenderint .

S. Euch. exposi-
tio cum tempe-
states imminēt.

Cum nimbi , procellæ , turbine , aut grandines
impendent ; ne sacerdos ad tempestatis procel-
lam arcendam vasculum adhibeat , in quo san-
ctissimum Eucharistiæ sacramentum asserua-
tur : sed tabernaculum , vbi illud in Altare re-
conditur , patefaciat licet : tumq. in eius con-
spectu litanias , aliasq. religiosas preces eius
rei causa institutas , pie , sanctèq. pronunciet .

S. Euch. quomo-
do ad ægros de-
feren.

Sacerdos cum Corpus Christi Domini ad agros
interdiu in vrbe , alijsq. frequentibus locis de-
fert , non superpelliceo solum , sed pluuiali præ-
tereà indutus incedat , vbi per facultates , & per
loci , temporisq. rationem commodè fieri po-
test : tum prætereà , vbi etiam potest , aliqui
clerici adhibeantur , clericali habitu & super-
pelliceo induti , qui comitantes vnà cum defe-
rente sanctas religiosasq. preces recitent .

Perfunctus deferendi Sacramenti munere sa-
cerdos , vbi ad Ecclesiam redierit , fidelibus
qui in eo deferendo præsentés adfuerant , quã
ex illo pietatis officio consecuti sint indulgen-
tiam denunciet , paucis verbis eos cohortans ,
vt in religioso eo instituto sanctè perseverent ;
tū pronūciata orōne , quæ est de sanctis . Sacra-
mēto illos demittat in pace cum benedictione .

Indulgentia autem à Paulo tertio Pōtifice Ma-
ximo corporis Domini sodalitatibus concessa ,
sæpè promulgetur ; crebrisq. cohortationibus
fideles incendantur , quòd si equēiores illæ vbi-
que locorum instituantur , institutæq. debitū
munus obeant .

Sodalitates cor-
poris Domini .

Quæ prætereà sodalitates eo nomine , vt aliàs pri-
ma provinciali synodo iustum est , institutæ iã
sunt , & in posterum instituentur ; regulis vtã-
tur ad communem illatum huius provincie
sodalitatum vsum nostro iussu edendis .

Part. 1. quæ ad
Euch. pert.

Quibus Episcopus addat , quæ pro vrbe , diœ-
cesisq. suæ ratione expedire videbuntur .

Infra in actis .

Parochus ijs omnibus , qui intrà Ecclesiæ suæ fi-
nes habitant , in Pascha sacram Eucharistiam ip-
se , non sacerdos alius præbeat ; nisi ob frequen-
tem multitudinem , necesse sit alterum etiam
sacerdotem adhibere .

Communio pa-
schalis .

Quicumque in Pascha ab diœcesi abfuerit , is reuer-
sus , se eo tempore sacram communionem sum-
psisse , testatum faciat scripto sacerdotis , à quo
sumpsit .

Quod testimonij scriptum , manu , vel sigillo
ordinarij , aut eius cui id curæ ille dederit , mu-
nitum sit : alioquin vt Ecclesiæ præcepto pa-
reat , confessus in propria parochiali Ecclesia
sacram Eucharistiam fulcipiat . Quod nisi fe-
cerit , prout inris est , pœna afficiatur .

Ad communicantium purificationem vasa adhi-
bita , ne alterius rei vsui sint . eaq. propterea
in sacrificia seruentur .

*De ijs , quæ ad pœnitentiæ Sacramentum
pertinent .*

Prou. 1. quæ pert. ad Sac. pœn. admin. pag. 10.

QVI ad confessarium , etiam regularem , in
aliena diœcesi commorantem dedita ope-
ra se conferens , peccata sua sit confessus ; nisi
confessarius ille , & ab Episcopo loci , & à confi-
tentis Ordinatio ad confessiones audiendas pro-
batus erit , ei tanquam inconfesso parochus Eu-
charistiæ sacramentum ne præbeat : illius præ-
tereà ordinarius , cuius confessionem ille sa-
cerdos confessarius non probatus audierit , ne
eum patiatur in sua Diœcesi confessiones per
biennium audire , neque itidem concionari .
Quod decretum Quadragesimæ initio à paro-
cho promulgetur , quibus locis Episcopo vi-
debitur .

Pœna confiten-
tium extra dig-
cesim .

Episcopus id confessarios sacerdotes interdum ad-
moneat ; vt si quando quauis facultate , aucto-
ritateuè eis licebit pœnitentium vota commu-
tare ; ne ea illi commutent , nisi in alia maiora
pietatis opera , vel Deo gratiora , vel saltem que
tantidem valeant .

Votorum com-
mutatio .

Qua in re iudicanda , rationem habeant , & sum-
ptuum , & laborum , & molestiarum , & om-
nium deniq. incommodorum quæ pœnitentes
perpessuri erant , si votum quod sanctè con-
ceperant , re ipsa præstitissent .

Ne confessarii sacerdotes , cum sibi facultate , vel

ex

Dispensatio irregularitatis tē pore Iubilæi .

ex Iubileo, vel ex alijs Apostolicis literis concessa, pœnitentium confessiones audire, eodēq. à peccatis etiam grauioribus, quæ admissæ sunt, & à pœnis item, ac censuris, quibus irretiti sunt, absolueri licet, cum eo qui in irregularitatem incurrerit, dispensent, nisi eius rei facultate illis literis nominatim expressa.

Confessarii ne pecuniam accipiant .

Si pœnitentibus pœnitentia præscribenda est aliqua pecuniæ ratione, ne sibi sacerdotes confessarii eam pecuniam, sed locis pijs attribui curent, vt in officia operaq. pietatis erogetur. Neque verò huius pecuniæ distribuendæ curâ ipsi vlllo planè modo suscipiant. Neq. præterea sibi dari curent, si quid elemosinæ causa pœnitenti erogandum est in Misæ sacræ faciendis.

Regulares Casus Episcopo seruatos ne absoluant literis Card. S. Sixti. 10. Sept. 1572.

Ne Confessarii regulares eorum peccatorum, quorum absolutio Episcopo reseruata est, vinculis irretitos pœnitentes absoluant, quemadmodum à sancta sede Apostolica declaratum est, id eis non licere, quauis priuilegiorum suorum auctoritate.

Instructiones confessariorum in literis facultatis includantur .

Cōfessariis sacerdotibus præscriptæ è nostris prouincialibus synodis instructiones ad prouinciæ vsum, aliæq. item, quas eisdem pro vrbis diocesisq. suæ rationibus addi Episcopus censuerit, in literas includantur, quibus vel probationis testimonium, vel facultas dabitur illius munèris gerendi.

Pœnitentia publica & solennis. c. pœnitentes, & c. in capite cum seq. dist. 50. Sels. 24. cap. 8.

Studeat Episcopus ad sacrorum Canonum, & Tridentini Cōcilij præscriptum, pro publicorum delictorum grauitatis ratione, & publicam, & solemnem pœnitentiam in vsum reuocare. Quos verò ita solemniter pœnitere oportet, mese autē Quadragesimæ initium ad se per parochos deferri curet; vt primùm ineunte Quadragesima illi pœnitentia affici, tum die cœnæ Domini Ecclesiæ reconciliari possint statim solemni ritu.

Constitutio Pij V. de Medicis promulgan. Bulla edi. die 8 Martij 1566.

Grauiissima illa à Pio Quinto summo Pontifice de Medicis edita constitutio, quotannis semel saltem de more promulgetur, si id opus esse Episcopus censuerit.

Quædam de interditiis in pascate.

Si quibus Ecclesiæ ingressu, christianaq. sepultura publicè interdictum est, quoniam confessi, vt est sanctæ matris Ecclesiæ præceptum, sacrosanctæ Paschæ tempore corpus Domini non sumperint; eorum interdicti vinculum non relaxetur, nisi primùm cauerint, se tempore eis à parochis præscribendo, & de peccatis cōfessuros, & sacram Eucharistiam sumpturos esse, & in posterum sanctæ Ecclesiæ præceptis, & huic præcipuè obediens fore, quod est de confessione, & de communionem Paschæ tempore sumenda.

Quædam de excommunicatio ne cauenda .

Parochus deinde populo significet, illos ipsos quos iam interdicti vinculo irretitos denunciatur, eodem solutos. Quò diligentius fideles caueant, ne excommunicationis vllius vinculis irretiantur; hoc parochi sæpè præstent, vt eos sæpè doceant, quàm grauis excommunicationis pœna sit, & quàm

valdè omni studio cauenda: idq. ad præscriptum faciant instructionis, quæ cura nostra ad prouinciæ vsum conficietur.

Idem illi efficiant ex præscripta similis instructionis formula, ad ea peccata detestanda, quæ frequentius à suæ parochiæ hominibus committi animaduertit.

Quæcunque excommunicationum sententiæ, vel à summis Pontificibus, vel Tridentini, aliorumq. generalium, & prouincialium Mediolanensium Conciliorum decretis, vel diocesanarum cuiuscunq. vrbis synodorum constitutionibus latae sunt, quibus ipso facto, vel iure homines irretiuntur; hæc omnes summam vulgari sermone expressæ, & in tabellam aliquam ordiæ relate, die primo Dominico Quadragesimæ in singulis cathedralibus Ecclesiis, de suggestu frequenti populo de scripto legantur; quò fideles meminerint, diligenter ab illis cauendum esse.

Idq. etiam fiat in parochialibus illis Ecclesijs, singulis, vbi id fieri Episcopus expedire censuerit.

De ijs, quæ pertinent ad Sacramentum extremæ Vnctionis.

Prou. I. par. 2. quæ pert. ad extr. vnct. admin. pag. 12.

PAROCIVS in sacramento extremæ Vnctionis ministrando, ex Catechismi Romani doctrina, agro, cæterisq. præsentibus explicet illius vim & utilitates, tum ad animæ salutem, tum etiã ad corporis valetudinem, si hæc ad æternam gloriam profutura sit.

Quod Concilio primo decretum est, vt dum ager integris est sensibus, extremæ vnctionis sacramentum ei ministraretur: si tamen vel curantium negligentia, vel morbi vi, vel repentino aliquo casu sensum omnem amiserit, vt nihil planè intelligat; illius decreti sententia veritum non esse declaramus, quin hoc extremæ Vnctionis sacramentum ei ministrari liceat, si modo adhuc viuat, & dum vsum rationis haberet, pij animi significationem dederit, vt inde iudicari possit, eum hoc sacramentum petiturum, si adhuc integra mente esset.

Par. I. tit. de Extr. vnct.

De ijs, quæ partim ad ordinis Sacramentum, partim ad Clericorum honestatem, ac studia pertinent.

Prou. I. par. 2. quæ ad sacram. ord. admin. pert. & deinceps, pag. 12.

CONSTITVTIONE Pii secundi Pontificis Max. Quicunque clerici sine Canonica dispensatione, extra stata tempora, vel antè legitimam ætatem, vel absque dimissorijs Ordinarii sui literis, se ad aliquem sacrum ordinem promoueri fecerint, ab suorum ordinum quos susceperint, executione ipso iure suspensi sunt; siq. suspensione durante, illorum ordinum ministerium, functionesue obierint, statim irregula-

Bulla edita. 18. cal. Dec. 1461. Promulgatio bullæ de illegitime promotis.

gularitatē subeant; ob quā, præter alias pœnas contra istos canonum iure sancitas, beneficiis etiam Ecclesiasticis priuari possunt.

Iis igitur pœnis ne quis facile illigetur, illam cōstitutionem quotannis, tum in diœcesana synodo promulgari, tum pridie illius diei, quo sacrae ordinationes habebuntur, edici clericis iubemus qui initiabuntur.

Quæ seruanda in dimissoriis literis concedendis.

Infirmi valetudine, aliaue iusta causa impeditus Episcopus, si statas sacras ordinationes habere non potest, & aliquem propterea clericum suum ad alium Episcopum mittere velit, à quo alicui Ecclesiastico ordini adscribatur; testimonialibus literis ei datis hæc adscribat, & testata faciat; vitæ in primis & morum probitatem; doctrinam, qua idoneus examine habito iudicatus est; Ecclesiasticum ordinem, quo est proximè initiatus; tum præterea natales, aut dispensationem, si quam super illis obtinuerit: si verò maiori ordini adscribendus est, ætatem item & titulum, sufficiensque censum beneficii, vel pensionis, vel patrimonii, quod ille habet.

Quicumque Clericus non huiusmodi literas attulerit, quibus ea omnia adscripta testataue fiât; ordini, cui adscribi vult, ne adscribatur, perinde ac si nullas Episcopi sui dimissorias literas impetrarit.

Promulgatio bullæ de confiden. Bulla edita cal. Iun. 1569.

De confidentiis constitutio, quam summus Pontifex Pius Quintus tulit, quotannis in Diœcesana synodo de scripto recitetur, ac promulgetur, loco illius à Pio Quarto confectæ ea de re sanctionis, quæ tota posteriori hac cōtinetur.

Canonicas horas non recitantes. Sess. 9. c. 9. Par. 2. de ca. ho. pag. 17.

Quod ex Concilio Lateranensi ultimo à nobis prouinciali prima synodo contra clericos iustum est, qui Ecclesiastica beneficia obtinentes, canonicarum horarum officium intermiserint; id ex Pij etiam Quinti Pont. Max. constitutione, qua hoc diligentius cautum est, contra eorundem Episcopus agat.

Ad cuius etiam constitutionis præscriptum, eum item mulctet, qui pensionem habens, canonicarum horarum officium de B. Maria Virgine dicere omiserit.

Prou. 2. tit. 2. Decr. 28. Clerici in parochiali ecclesia ad diuina off. & ad alia munera conueniant.

Quod altera prouinciali synodo decretum est; ut clerici certæ Ecclesiæ ministerio non addicti, festis diebus in parochialem Ecclesiam, in aliamuè Episcopi arbitratu conueniant ad diuina officia celebranda; id præstent omnes diligenter, etiam qui sacerdotes sunt: idque tum maximè in solemnibus Missæ sacro, itidemque in vesperarum officio.

Quo præterea tempore in eadem Ecclesia sanctissimum Eucharistiæ sacramentum, vel in altari adorandum fidelibus publicè exponitur, vel inde in tabernaculo recõditur, vel processionis ritu per Ecclesiam circumfertur; adsint, munusque suum, & operam præstent.

Idque omne, nisi aliquando Episcopi concessu, ei alio loco tunc ministrare inferuireuè licuerit.

Habitus clericali Ne cuiquam, antequam prima tonsura is initia-

tur, clericalem habitum sumere liceat sine Episcopi concessu, eoque scripto dato.

Episcopi, qui aut priuata monitione, aut edicto publicè proposito, ut ex Tridentini Concilii auctoritate à nobis prouinciali prima synodo mandatum est, eos non monuerint, qui Ecclesiastica quæuis beneficia obtinent, aut sacris ordinibus initiati sunt, ut clericalem habitum induerent; mense post huius concilii promulgationem, propositis edicto etiam publico pœnis, quæ ipsis conciliis sancitæ sunt, eos monent, ut etiam si extra prouinciam, & in gymnasiis publicis sint, mensis spatio clericales vestes ordini suo congruentes decenter induant, ac deferant.

Quos autem ad id temporis non sumpsisse, aut semel sumptas, deinde abieciisse cognouerint; illos pœnis in monitione expressis afficiat, eosque iterum monitos, si in cõtumacia permauerint, beneficijs Ecclesiasticis quæ obtinent, omnino priuent.

Episcopi verò, qui iam eos beneficia Ecclesiastica obtinentes, semel atque iterum monuerint, si ii præscripto tempore clericalem habitum non induerunt, vel indutum deposuerunt; pœnam in monitione edictam omnino exequantur, eosque etiam beneficijs Ecclesiasticis priuent, aut priuatos declarent.

Ne sacerdos, neuè clericus cuiusuis ordinis prorsus Ecclesiæ stet, aut officinas obeat, aut via incedat, aut extra Ecclesiam exeat, superpelliceo indutus; nisi cum processiones, aut aliud Ecclesiasticum munus & officium obit, quod superpelliceum requirat.

Clerici ne cum superpelliceis extra ecclesiam maneant.

In hortis, ædibus, alijsuè Ecclesiarum aut Ecclesiasticorum hominum locis, si signa, imagines, aut picturæ sunt, quæ procaces, vel villo alio modo aliquâ obscœnitatis, turpitudinisue speciem præferunt; ita recõcinnentur, ut offensionem oculis ne præbere possint, aut tollantur, deleaturuè ex omni loco, vbicunque extant; neque in posterum eiusmodi aliquo modo effingantur, aut pingantur.

Picturæ obscœnæ amouendæ ab ædibus ecclesiasticorum, & aliorum.

Prou. 1. de cler. ad. pag. 19.

Et quoniam christianorum hominum mentes facile corrumpuntur, peccandi libidine in flammam ob rerum turpium atque obscœnarum imagines, idè illas effingi vetitum est Constantinopolitanæ synodi canone. itaque curet Episcopus, ut quicumque laici homines id generis imagines habent, vel tabulis, vel parietibus expressas, pro pietatis christianæ, cui addicti esse debent studio, eas abijciant, vel plane deleant, vel ad honestatem reconcinnent.

Qui in ædibus canonicalibus habitat, si foris pernoctauerit, non probata causa ab Episcopo, aut ab eo, cui is id curæ dederit; vnius diei distributione mulctetur; præter pœnam, qua pro culpæ ratione ab ipso Episcopo afficietur. cui decreto ne in iis locus sit, qui ab vrbe, oppidouè, vbi canonicale, domicilium est, ablunt.

Canonici extra canonicas ædes pernoctantis pœna.

Qui in sacerdotio sancto constituti sunt, ad offerendum illud Deo acceptabile Corporis Domini sacri-

Sacerdotes quò se gerere deant.

sacrificium, sicut eam functionem gerunt, qua nulla maior excogitari potest: ita in omni sacerdotalis vitæ officio sic se gerant, ut morum etiam præstantia & splendore, alios alliciant atque excitent, ad debitum sacerdotio honorem illis præstandum.

Episcopus autem, cuius in primis est sacerdotalem dignitatem tueri, ut laici homines discant illos tanquam parentes ab ipsis vnicè in Christo diligere & coli etiam debere, cum hoc sapè, prout vsu venerit, monendos fideles sibi commissos curet; tum efficiat, ut vbi-
cunq. vel publico, vel priuato loco sint, semper illis à laicalis ordinis vitis debitus tribuatur locus, & honor.

Idem domi præterea suæ ne patiatur sacerdotem quemquam abiectius se gerere, quam sacerdotis dignitas postulat.

Sacerdotes verò morbo, senectutisue incommodis affectos, qui sacerdotale munus præstare nequeunt, inopiaq. premuntur, in locum aliquem cogi curet, aut alio modo eis consulat & prouideat: vbi victus ex fidelium elemosinis, aliam ratione suppeditetur, ne ostentim miserrimè mendicent, non sine sacri ordinis contumelia.

Magna, & salutaris populo fideli utilitas ex eo existit, cum clerus is est, qui & doctrina, & vitæ moribus præluceat. quare in præcipuis curis Episcopi cum hæc esse debeat; eius tum ad studia, tum ad Ecclesiasticæ disciplinæ cultum progressionem, omni paterna sollicitudine ille adiuuare studeat.

Itaque Episcopus, inferioris ordinis clericos adulescentes, qui spem aliquam præbent, posse eos longius progredi ad doctrinarum eruditionem, ne patiatur, ætatem quæ ad discendum apta est, frustra consumeret; sed in ijs literarum initijs, ac studijs tempus ponere iubeat, quibus aditus eis & progressio fiat, vel ad Theologiæ scientiam, vel ad sacrorum canonum peritiã, ad Ecclesiasticarumq. rerum cognitionem.

Parochos verò, & alios prouectiori ætate Clericos qui apti sint, ijs studijs atque exercitationibus adscribat, ut & in sacrosancti Euangelij sensibus ijs potissimum cognoscendis ac percipiendis versentur, qui ad populum Christiana disciplina moribusq. informandum pertinent; & in comparanda etiam doctrina se exercent, quæ in explicandis est conscientiæ casuum questionibus.

Reliquos autem, de quibus aut ob ingrauescentem ætatem, aut ob ingenij tarditatem, ob aliamuè causam, ad literarum doctrinam capescendam exigua progressionis spes est, in id saltem incumbere iubeat, ut in Romano, vel alio breuiori probati auctoris Catechismo, pro eorum ingenij captu instruantur: ijq. si rudiores iam olim Sacerdotio, alicuiuè sacro ordini adscripti sint; in sacrificij Missæ mysteriorum, & sacrorum rituum, statarumq. caeremoniarum cognitione, & in sanctoribus earum significa-

tionibus, atque in sui ordinis Ecclesiasticarum functionum disciplina, breui aliqua institutionis ratione erudiantur.

Hanc autem diligentiam & in vrbe, & in diocæsi Episcopus exequatur, tum omni qua poterit ratione, tum aut opera publicè docentiuni, theologorumuè, seu magistrorum, qui in singulis Cathedralibus, collegiatisq. insigniu oppidorum Ecclesijs ex Tridentino decreto iam instituti, instituendiuè sunt; aut adiumento regularium in monasterijs sacras literas interpretantium; siue hoc ipsum munus honorum artium disciplinis Clericos erudiendi suscipiendum, aliqua illis studio suo erogata, attributaè eleemosina, vel si opus erit, ab ijdem etiam Clericis contributa; aut sæcularium Sacerdotum, quos in sua vrbe, diocæsiuè petiores, probatioresq. habuerit, studio.

Quorum Sacerdotum charitati, ac diligentia Clericos imperitiores, aut singulos, aut complures simul, literis, & Clericalium virtutum disciplina instituendos commendabit.

Diligentiæ huius fructus quò vberior existat; is aliquando per annum doctis adhibitis viris, illorum singulorum ad studia progressionem, prout expedire existimauerit, recognoscat omni paterna sollicitudine, & diligenti ratione, institutis etiam per Sacerdotes homines doctos pro studij ratione, disciplinarum, quibus se eorum quisque dederit, interrogationibus. Cognoscat etiam aliquando progressum; què in sacrarum caeremoniarum, rituumq. disciplina ijdem fecerint; opera adhibita Sacerdotum ecclesiasticarum caeremoniarum vsu peritoru; à quibus eos ex alterius prouincialis synodi decreto instrui iusserit.

Deinde ut non solum in literarum studijs atque exercitationibus, veru etiam in disciplinæ morum officijs clerus se studiosius continet, indiesq. magis ad Clericales virtutes progrediat; idem & inferioris ordinis Clericos, ut altera prouinciali synodo iustum est, & Sacerdotes præterea, modò vniuersos, modò partem eorum, modò certos aliquos singulos ad se aliquando conuocet: illorumq. vniuscuiusque vitæ rationes, christianarum virtutum exercitationes & progressus cognoscat; adhibitis Sacerdotibus, in vitæ spiritualis, clericaliumq. virtutum disciplina exercitatis.

Conuocato præterea sapè per annum, ut alias iustum est, ad se Clero, aut ipse, aut Sacerdos aliquis vir doctus, in Ecclesiasticaq. disciplina versatus, eius nomine ad illum remotis laicis sermones concionesuè habeat, de ordinis eorum præstantia & sanctissimis officijs, de virtutibus quibus Clericalis ordinis homines præ lucere debent, de vitijs quibus in populo offensionem præbere possunt, de omni denique Clericali morum disciplina, virtutumq. perfectione.

Idem quoque præstet pridie eius diei, quo statas sacras ordinationes habebit, conuocatis il-

Prou. 2. tit. 2. decret. 12. pag. 66. Recognitio cleri per Epum.

Ibid. decret. 29. pag. 69.

Episcopi officiu erga sacerdotes

Episcopus cleri studia, & disciplinam promouet.

lo die, tum clericis qui post die Ecclesiasticis ordinibus adscribendi erunt, tum alijs quos de Clero urbano tunc accersendos esse censerit. Idque praestetur praeter officium, quod ipse Episcopus ex provincialibus nostris decretis die sequenti praestare debet sermone, in explicanda Clero populoque doctrina rituum, sanctiorumque significatione mysteriorum, quae tunc in Ecclesia publice ipse agit.

Cleri autem sui, & doctrinae, & disciplinae ratio omnis quod sibi explorator sit, singulorum tamen sacerdotum, tum inferioris ordinis Clericorum nomina, vitae rationem, studia, exercitationes, progressiones, statum omnem denique certo libro notari mandet.

Facultas absentium studiorum causa.

Ne à Diocesi Clerico cuiquam, neque ab Ecclesiae suae residentia alij Ecclesiasticum beneficium obtinenti, quod quacunque ratione personalis residentiae munus iure, vel consuetudine requirat, studij causa abesse liceat, nisi eius rei facultate literis ab Episcopo permissa.

Quibus sane literis haec Episcopus nominatim adiungat ac praescribat, ijs qui ad locum alienae diocesis studij causa proficiscuntur.

Vt & regulas nostro provinciali primo, & secundo Concilio de habitus ratione, frequentiorumque sacramentorum usu Clericis praescriptas, & reliqua nostris item provincialibus, ac suis diocesanis synodis decreta, ad honestam Clericalis vitae disciplinam pertinentia, & alia si quae praeterea sibi eo in genere illi praescribenda videbuntur, seruet diligenter.

Vt de ijs praescriptis rebus ab eo praestitis, scriptum testimonium ab Episcopo loci quod studij causa profectus est; de literarum autem progressionem, ab Doctoribus quos audit, ad tempus primo nostro provinciali Concilio praescriptum, sibi exhibeat.

Vt dimissorias eiusmodi literas decem post diebus, quam ad gymnasium locum venit, eiusdem loci Episcopo exhibeat: de qua exhibitione ad mensis spatium sibi testatum faciat.

In ijs sic praescriptis rebus, si is nulla legitima causa impeditus defuerit, ne dimissoriae literae ei suffragentur, sed irritae plane sint, ac nullae. Quidquid praeterea provinciali prima synodo de parochis studij causa literas dimissorias ex petentibus, constitutum est, id etiam omne inuiolate seruetur.

De ijs, quae pertinent ad Missae sacrificium.

Prou. 1. par. 2. quae pert. ad celebr. Missae. pag. 8. item de Missa solemni. pag. 32.

Missae conuentualis.

MISSAE conuentualis sacrum pro die festi feriae uel ratione, ne in Cathedralibus, collegiatisque Ecclesijs omittatur, propterea quod eodem die à Capitulo, etiam pro mortuis, vel ex decretis nostris provincialibus, vel ex legatis defunctorum, vel alia de causa fieri debeat: sed tunc, ut Honorij Tertij constitutione cautum est, & semel pro feriae festiue diei ratio-

ne Missae conuentualis sacrum fiat, & iterum eodem die pro mortuis.

Quod ad Episcopalis ordinis obseruantiam in Ecclesia institutum est, id deinceps seruetur, ut quo in altari Episcopus Missae sacrificium fecit, ne illo die in eodem alius quiuis Sacerdos faciat, nisi illius concessu.

Quo in altari Episcopus celebrat ne eo die alius celebret.

Quod primo provinciali Concilio interdictum est, ne peregrino Sacerdoti sine dimissoriae testimonialibus uel literis Missae sacrum facere liceat, id ei vetitum sit in regularium etiam cuiusvis ordinis Ecclesijs.

Sacerdotes alienae diocesis ne celebrent sine dimissoriae literis.

Sacerdotem in monialium Ecclesijs sine Episcopi concessu Missae sacrum in posterum facientem, propositam altero nostro provinciali Concilio suspensionis censuram, non ipso facto subire, ut tunc constitutum est, sed ab Episcopo illi infligendam decernimus.

Facultas celebrandi in monial. cul.

Prou. 2. titul. 2. decr. 3. pag. 65.

In Missae conuentualis sacro, introitus, gradualia, offertoria, & alia id generis canantur, quae Ecclesiae instituto, ad eam sacrificij Missae actionem quae fit, proprie accommodata sunt.

Quaedam de Missae conuentuali.

Si quando autem, quo tempore Sacerdos retro agit, aliquid canendum videtur, ne quidquam canatur, quod etiam illi actioni apte conueniens, Episcopo non antea probatum sit.

Idemque quod ad probationem attinet, in alijs diuinis officijs seruetur. Symbolum uero fidei totum à choro, non alternatim organo canatur.

Quod provinciali primo Concilio à nobis decretum est, ut in Ecclesijs, quae intra parochialis Ecclesiae fines sunt, Dominicis, & festis diebus Missae sacrum ne fiat, nisi absoluta parochi concione, quae manet inter sacrificium Missae habetur; id seruari iubemus, nisi Parochus antea fieri permittat, certa praescripta hora.

Missae intra parochias fines quae hora celebrantur. Par. 2. tit. quae pert. ad celebr. Missae.

Primam Missam sacerdos celebraturus, à caeremoniarum magistro, ut iussum est primo provinciali Concilio, institutus sacrarum caeremoniarum disciplina, Missae sacrificium antea ne faciat, quam illum Episcopus, aut is cui ipse id curae dederit, illis rite obeundis caeremonijs satis instructum nouerit, ac probarit.

Facultas celebrandi primam Missam. ibid.

Ne patena, cum oblatio fit, sed crux, aut sacra aliqua imago offerentibus fidelibus ad osculum praebatur.

Patena ne praebatur ad osculandum.

Episcopus efficiat, ut qui publice, notorieque criminosi sunt, sacris ne intersint, ut Tridentino decreto sancitum est; idque uel monendo agat, uel iubeat à Sacerdotibus Missae sacrum illis praesentibus non inchoari, quoad ipsorum admittu se inde abduxerint, uel alia quauis ratione seuerius agat, ut illius decreti executioni sit omnino locus.

Quaedam de ijs qui Missae intersunt. Sess. 22. decre. de obseruan. & euit. in celeb. Missae.

Tum praeterea, nisi vitae emendatione suscepta, isti confessi in sacro Pascha sanctissimum Eucharistiae sacramentum susceperint, contra eosdem agatur, prout canonico iure in illos agi sancitum est, qui in Pascha non communicant.

Cum audiendae Missae rationem populum Parochus

chus docet, quo ex propitiatorio illo sacrificio vberiore ille fructum capere possit, hoc eum sapè admoneat, vt campanæ signo dato, quo fideles ad Missæ sacrum vocentur, se quisque colligens, si sibi alicuius mortiferi peccati conscius est, summo ex eo dolore affectus, vitæq. emendandæ certo, stabiliq. proposito suscepto, supplex à Deo veniam petat.

Ne verò quis, vel vir, vel mulier, gradibus altaris hæreat, aut propè altare sit, dum sacrū fit. Ideò sacerdos celebraturus, hærentes inde se longiùs abduci iubeat; quo celebrante, hoc ministrans Clericus præstet.

Missæ ita fideles intersint, vt in omni eius partè genibus flexis sint, nisi cùm Euangelium pronunciat; quo tempore stent omnes; ac ne mulieribus etiam tunc sedere liceat.

De ijs quæ ad diuina officia pertinent.

Prou. 1. par. 2. de min. ecclesiæ, & diuin. offic. pag. 26. & deinceps.

Chori præfekt.

NE in choro, Ecclesia, Sacristia, quod ad diuinorum officiorum rationem ritumq. pertinet, quicquam alius iubeat, nisi Chori Præfektus, vel is, cui pro officij quod gerit, ratione, id muneris competit, pœna ei constituta Episcopi arbitrio.

Canonicus hebdomadarius negligens puniendus.

Prou. 1. par. 2. De ijs qui dignit. & c. Prou. 2. tit. 2. de cr. 4.

Quæ hoc de genere nos primo, & altero prouinciali Concilio statuimus, id præterea decernimus; Vt quicumque Canonicus hebdomada sua, aliouè tempore, quo vel suo nomine, vel hebdomadarij vice, vbi legitime per alium potest obiri munus, aliquod officium præstare debeat, in tempore non conuenit, aut officij sui munus, neque ipse, neque eius nomine, si legitimo impedimento distinetur, alius eius Ecclesiæ Canonicus præstiterit; vel Præfektum de impedimento certiore in tempore non fecerit; aliqua distributionum portione mulctetur, Episcopi arbitratu.

Quo decreto astringi etiam eos omnes volumus, qui etiam si Canonici non sint, aliquod in Ecclesia munus obire debent.

Communio canonicorum & clericorum. Feria 5. in Cœna Domini.

Feria quinta in cœna Domini, singuli, qui in Cathedrali, collegiatauè Ecclesia, vel dignitatè, vel canonicatum obtinent, etiam qui sacerdotalis ordinis sunt, & reliqui item singuli eiusdem Ecclesiæ Clerici, corpus Domini in solemni Missæ sacro, quod illo die in ea Ecclesia fiet, sumant. Idque nisi ex ijs aliqui sint, qui eo ipso die debitum Missæ sacri faciendi munus alio loco præstituri sint.

Antiphona de B. Virgine in sabbato.

Religiosis christianæ pietatis institutis, in vsum introductis, cùm ad sanctè agendi studium, adiutrice in primis Dei gratia, progressio maior indes esse soleat; curet Episcopus, vt singulis sabbatis, sanctissimæ Virgini, Deiq. Mariæ dicatis diebus, stata illa & solemnis, quæ veteri Ecclesiæ instituto, perpetuoq. vsu de ea dicitur Antiphona, *Salve Regina*, vel alia pro ratione temporis, in parochiali,

tum vrbana, tum diœcesana vnaquaque Ecclesia à Parocho, & reliquis illius parochiæ Clericis, quibus ab Episcopo iussum erit, sub vesperum ante crepusculum scilicet, piè religioseq. canatur: conuocatis etiam certo campanæ signo fidelibus.

Plena sanctissimis mysterijs cùm sit consecratio Episcopi, præter multa, quæ de tempore, loco, & formula eius, patrum institutis præcepta sunt, illud à felice Quarto Pontifice Max. constitutum etiam est, vt anniuersarius eius consecrationis dies celebraretur.

Quod institutū iamdiu intermissum, vt in hac prouincia ad vsum reuocetur; statuimus, ab vnoquoque Episcopo anniuersarium consecrationis suæ diem solemni ritu agi.

Si verò in consecrationis diem festus dies incidit, cuius festi diei officium ex instituto Ecclesiæ transferri non liceat, consecrationis celebritas in alium diem transferatur, quo agi liceat.

Sacerdotes verò, quo die eorum vnusquisque Sacerdotio initiatus, est, illum etiam quotannis recolant Missæ sacrificio, & precibus.

Quo die aliqua Ecclesia vel cathedralis, vel collegiata, vel parochialis consecrata est, is singulis annis solemni ritu agatur, & Missæ sacrificijs, & diuinis officijs, & decenti illius Ecclesiæ ornatu.

Anniuersarius dies cōsecrationis episcopi. Vid. Prouinc. 4. par. 2. quæ pertinet ad sanctiss. Miss. sac. & diuin. offic. §. quod ex felicis.

Anniuersarius dies cōsecrationis ecclesiæ.

Quòd si certus consecrationis dies ignoratur, non est tamen de consecratione dubitatio; illius diem certum Episcopus statuatur.

Qui constitutus dies consecrationis Ecclesiæ Cathedralis, in Calendarium quotannis referatur, stataq. eius celebritas ab vniuerso Clero agatur.

Collegiata verò, & parochialis Ecclesiæ dedicationis dies celebretur ab illius Ecclesiæ Clero.

Curet autem Episcopus ne eo die, manè saltem, quo tempore diuina fiunt, si Ecclesia parochialis sit, fideles quicumque in illius Ecclesiæ, cuius anniuersarius consecrationis dies celebratur, finibus habitant, seruilis operis quicquam faciant; neque tabernas, officinasue aperiant, quò frequentiores conueniant ad illius officij celebritatem.

Post die illius diei, quo omnium fidelium defunctorum commemoratio fit, ex antiquo Ecclesiæ instituto, & diuinum officium, & Missæ sacrum pro mortuis ritu solemni in Ecclesia cathedrali ab Episcopo, & Capitulo fiat pro suæ vrbis Episcopis qui mortem obierunt. reliqui præterea singuli sacerdotes pro iisdem illo ipso die sacrum faciant.

Officium pro mortuis episcopis, & canonicis.

Die proximè sequenti, pro mortuis Canonicis, & alijs de Capitulo Ecclesiæ suæ à singulis Capitulis, & Cathedralis, & Collegiata Ecclesiæ fiat.

Tridentini Concilij auctoritate, Episcopus cum regularibus agat, propositis etiam censuris, & pœnis, vt tum in vrbe, tum in diœcesi, vbicumque

Regulares processionibus intersint. Sess. 25. cap. 13. de Reg.

que ij Monasteria habent, vnà cū reliquo Clero saculari processiones publicas, ad Tridentini Concilij præscriptum, ipsi obeant, ijsq. inter sint.

Tabella errato-
rum in diu. off.
ab episcopo sta-
tuenda.

Ut eratis, quæ in diuinorum officiorum cultu committi solent, non in collegiatis solum, sed in alijs etiam quibusuis Ecclesijs, & alibi occurratur, vbi vel festi diei, vel funeris, vel anniuersariorum, vel processionum, vel aliarum rerum causa plures Cletici conueniunt, Episcopus certas tabella descriptas eorū omnium leges, quæ à Clero in illorum officiorum, & processionum functionibus, aut caueri, aut præstari debent, diligenter præscribat.

Quæ leges vt seruentur, eam ineat rationem, vt quibus in Ecclesijs, vel officijs Præfectus est, & Punctator item; hic si in eorum cultu erratur, errata notet; ille errantes mulctet: vbi verò non est, cū illa officia, processiones uè ibi obiti contigerit, aliquis ex Clero, qui ad ea obeunda conuenit, certus & punctator sit, qui in eo officiorum cultu errantes notet; & alius Præfectus, cui hæc errorum ratio, errantiumq. mulcta sit commissa.

De Parochis.

Prou. I. par. 2. de dilig. ab episcopo adhib. &c. pag. 22.

Iuramentum à
parochio præsta-
dum.

QUI CVNQUE parochiali Ecclesiæ præficiendus erit, is primùm Episcopo, vt ià in nonnullis huius prouinciæ Ecclesijs consuetudo est, iuret se sanctæ sedi Apostolicæ, & Episcopo, eiusq. item successoribus obedientem fore.

Tum præterea se, ad Tridentini Concilij præscriptam rationem, residentem in Ecclesia futurum quam obtinuerit.

Tum iura etiam illius Ecclesiæ se pro viribus conseruaturum, ac defensurum esse.

Bona denique eiusdem se absque legitima auctoritate non alienaturum: quæ verò antea ab ijs, qui illius curam gesserunt, in instè vel vendita, vel alio quouis modo alienata sunt, ea, quantum in se est, recuperaturum.

Residètia & ha-
bitatio parochi-
um.

Quicumque Canonicus, parochialem Ecclesiam obtinet, etiam si vnionis iure, non quidem perpetuo, sed tantùm dum ipse uiuit, canonicatus, vel præbendæ quam obtinet, coniunctam teneat: in ea tamen parochiali Ecclesia, vt Summi Pontificis Pij Quinti constitutione sancitum est, resideat, nulliq. parochiali muneris desit.

Si quis Parochus, etiam vrbani, parochiale domicilium non habet, vbi habitet; intrà illius fines domum conducatur, quàm proximè potest Ecclesiæ, cuius curationi præest: si intrà fines domus non est, quam conducere possit, extra, vbi propiùs Ecclesiæ potest, conducatur; idq. iudicio Episcopi.

Parochus, cui ob imperitiam, aliamuè ob causam Sacerdos alius socius, & coadiutor adiunctus est ad parochialem curam gerendam, ipse etiã

in propria Ecclesia residens adsit: & officia, quorum munus ei interdictum non sit, gregi sibi commisso is etiam præstet.

Parochus ne vllum testificationis genus è libris suis parochialibus descriptū, cuiquam tradat, nisi Episcopi concessu.

Id verò nisi scriptum aliquod sit, quo, perenti testificatio fiat de eius ætate, vel natalibus.

Dominicis diebus, Parochus non solum festos dies populo denunciet; sed etiam illum sæpè doceat, quæ officia tum in illis, tum in eorum vigilijs colendis ab eo religiosè præstari oporteat. Eidem præterea significet, atque indicat Stationes, & Indulgentias, quæ Episcopi iussu promulgandæ erunt; & publicam, si quæ aliquando ob aliquam causam indicta est, orationem, & processiones, & officia mortuorum in sua parochiali Ecclesia obeunda, si quæ eius modi in eam hebdomadam inciderint; vt fideles Parochi sui voce moniti, aut illis inter sint; aut si minus possunt, facta sanctorum illorum officiorum significatione campanarum sono, cū iam ante commoniti intelligant, quæ preces, quæuè officia in Ecclesia fiant, ipsi etiam quamuis absint, vel domi, vel alio loco, vbicunq. sint, piè Deum precantur.

Et quoniam præcipit Apostolus, vt fiant omnium primùm obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones, pro omnibus hominibus, pro Regibus, & omnibus, qui in sublimitate constituti sunt, vt quietam, & tranquillam vitam agamus in omni pietate, & castitate; idè Parochus, fideles ijs ipsis Dominicis diebus hoc moneat, vt antequam ab Ecclesia discedant, pro omnibus infra descriptis, ter orationem Dominicam, & Salutationem Angelicam sanctè precando dicant.

Pro fidei Christianæ, & sanctæ Ecclesiæ propagatione, & pro summo Pontifice Romano. Pro Episcopo suo, & reliquis pastoribus animarum.

Pro Principibus & Magistratibus.

Pro peccatoribus, vt flagitiorum suorum poenitentes, à Deo veniam petant, & à malè agendo auersi, ambulent in via Domini.

Vt hæretici redeuntes ad sanitatem, catholicæ Ecclesiæ præceptis erudiantur.

Vt infideles ab impietatis errore liberentur; & Christi Domini fidem amplectantur.

Pro defunctis, præsertim quorum corpora in illa parochiali Ecclesia quiescunt, vt à pœnis purgatorij liberentur.

Tum præterea, si quod malum, vel calamitas impendet, itidem faciat.

Tum denique si quid est, quod vel Episcopi admonitū, iussuue, vel suæ parochiæ hominū aliquo incommodo laborantium, rogatu, vel alia eiusmodi causa, tunc maximè sanctis orationibus opus esse animaduertit.

Parochus, in sua quisque parochiali Ecclesia, singulis festis diebus, stata hora vespertinū officium peragat: idq. ea ratione, vt si vnum, pluresuè habeat:

Testificatio è li-
bris parochiali-
bus quò concede-
nda.

Festi dies vigi-
liæ, stationes,
orationes &c. à
parochio dieb⁹
dominicis eunt
gandæ.

1. Tim. 2.

Bulla edi. 8. Id.
Iulij 1568.

Vesperæ à paro-
chis festis dieb⁹
canen.

habeat, quibus adiutoribus utatur, illius officij psalmos, & preces, vt ritus est, canat. sin minus quempiam adiutorem habet, voce alta, & clara ita recitet, vt ab ijs qui praesentes in Ecclesia adsunt, exaudiatur.

Id verò caueat, ne quidquam vel minimum, quod ad statam illius vespertini officij ratione pertineat, vlla causa omittat.

Clericus, quem apud se Parochus habuerit, eiusmodi sit, vt non solum Missa inseruire, sed alia etiam omnia praestare possit, quae veteri canone decreta sunt.

Tridentini Concilij auctoritate Episcopus regulares, ad quos animarum cura quouis iure pertinet, compellat, vt in Ecclesijs in quibus animarum cura exercenda est, Dominicis, & alijs diebus eodem Concilio praescriptis, sacram cõcionem habeant, doctrinae Christianae pueris rudimenta tradant, tum alia Parochorum munera praestent.

Cum nullum pietatis officium Parochus in eorum, qui fidei, curaque suae commissi sunt, salute adiuuanda praetermittere vllò vnquam tempore debeat; tum hoc etiam, audita parochialis cuiuspiam incolae morte, praestet, vt statim psalmum, *De profundis*, sanctè dicat, & omni animi pietate, menteq. supplicis, orationem ad hoc officij genus pertinentem habeat, vt *diues in misericordia sua Deus*, illius animae miseretur, cuius etiam ipse in die irae rationem est redditurus.

Vt verò à fidelibus pro mortuo oratio fiat; idè signum det campanae sono, quo significetur, *Aue Maria*.

De ijs, quae ad Capitulum pertinent.

Prou. 1. par. 2. de ijs qui dignit. &c. pag. 27.

In omni clericali conuentu, quem vel publicè, vel priuatim Episcopus, aut alij quouis Ecclesiastici homines habuerint, à stata illa oratione, quae de *Spiritu sancto* dicitur, aut ab alia, ad congregationis vsum accommodata, ille, aut is qui conuentui praest, initium faciat: neque conuentus dimittatur, nisi perorata ab eodem altera eiusdem generis oratione.

Quò facilius Episcopus in Ecclesia, sibi commissa, & diuinum cultum augere, & Canonicorum concordiam, mutuaq. charitatem conseruare, & canonicalem disciplinam tueri possit; singulis mensibus, aut saltem saepe in anno, canonicis Capituli interessè studeat, vel eo loco, vbi haberi solet, vel alio, quo illud is ad se conuocare maluerit: conuocet autem cuiusuis rei causa, ob quam expedire iudicabit.

Quo in Capitulo aliquando videat, an quae de diuinorum officiorum cultu praescripta sunt, rectè, ritè, ordine, atque cum dignitate gerantur.

An item, si quae in Capitularium rerum, tum spiritualium, tum temporalium tractatione

irrepperint, quibus pastoralis sua cura consulendum sit.

An inter Canonicos controuersiae sint, an dissidia.

An praescriptae Capitulo leges inuiolatè seruentur.

Tum denique moneat, agatur, quae & pro muneri sui officio, & pro rerum agendarum ratione expedire censuerit.

Quòd si capitulum exemptum sit, possit Episcopus ex decreto Concilij Tridentini, illud conuocare arbitrio suo, eo solo casu, quando ipse vult aliquid Canonicis proponere, in re quae ad suum suorumuè commodum non spectat; & tunc in loco illo duntaxat, in quo antea solitum fuit capitulum conuenire.

Canonici ad Capitulum statis diebus accedant, & alijs item diebus extra ordinem eò vocati conueniant omnes; neque cuiquam, illo per Praefectum non dimisso, antè discedere liceat, nisi ex causa Praefecto probata, missioneq. ab eodem impetrata.

Qui contrefecerit, arbitrio Praefecti mulctetur. Si quis Canonicus in Capitulo non suo loco, & ordine sedere, sententiamuè dicere, aut dicentem alium interpellare auferit: haec ei mulcta sit, quam Praefectus ei irrogarit: & praeterea ne ius eidem sit in illo, neque in duobus deinceps sequentibus Capitulis sententiae dicenda. Neque verò cuiquam locus sit, iocosè, & scurriliter in Capitulo loquendi.

Si rixae, & contumeliae inter aliquos Canonicos, vel Ecclesiae ministros, altercatione suè obortae sint; eos Praefectus, adhibitis si opus fuerit alijs duobus, tribusue de Capitulo, statim reconciliare studeat.

Quos tamen, & alios item omnes, qui aliquem eiusdem Ecclesiae Canonicum, aliumuè ministrum, quouis modo contumeliosis verbis in Capitulo, aut in Ecclesia affecerint; idem, & Punctator Episcopalis, aut eorum alter ad Episcopum referat; qui pro culpae ratione, illos qui deliquerint, plectat arbitratu suo.

Si autem Praefectus, Punctatoruè huic referendi officio defuerit; eiusdem etiam arbitrio puniatur.

Canonicis, quibus in Ecclesijs alia non est, eaq. probata consuetudo, haec sit sedendi, publiceq. & collegialiter incedendi praescripta ratio: Primò locum post eos, qui in illis aliqua praediti dignitate sunt, teneant Canonici qui presbyterales; secundum, qui diaconales; tertiu, qui subdiaconales praebendas, canonicatu suè obtinent. Qui ordo seruetur, etiam si presbyter Canonicus aliquis praebendam, canonicatu uè presbyteralem post obtinuit, quam Diaconus quispiam, aut Subdiaconus Canonicus.

Itidem iuris sit Diacono, ratione Subdiaconi. In canonicis autè presbyterales praebendas obtinentibus, is loco prior sit, qui tempore etiam prior, canonicatus, praebendaeuè possessionem adeptus est.

Clericus parochialis. Cap. 3. de vita & honestate clerici.

Parochi regulares. Sess. 5. c. 2.

Preces faciendae cum quis moritur.

Oratio ante & post congregationem recitanda.

Episcopus aliquando ad capitulum accedat: & quae ibi praestent.

Sess. 25. c. 6. de refor.

Ratio habendi capitulum.

Hæc q. ordinis ratio à Diaconis teneatur ; eademq. præterea à Subdiaconis .

Officia quomodo non recusanda, & à capitulo imponenda .

Ne cui officium quod sibi Capitulum commiserit, recusare liceat, nisi legitima de causa, quæ latis occultè suffragijs Capitulo probetur .

Qui aliter recusarit, quantum pecuniæ caperet, per sex menses Ecclesiæ assidue inferuendo, tantumdem amittat .

Qui verò sibi iniuriam à Capitulo fieri putat ; ad Episcopum confugiat, qui rem omnem cognoscat, & definiat .

Vbi autem hoc in genere Episcopus plus iuris habet ; ne propterea hoc decreto quicquam ei detractum sit .

Quæcunque aut Theaurarij aut Custodis, & aliorum id generis officia, munera à Capitulis vel Cathedralis, vel Collegiatæ Ecclesiæ, aut ab alijs, siue Canonicis, siue inferioribus eiusdem Ecclesiæ ministris committuntur, ne plus biennio ab illis, quibus illorum cura, procuratorie commissæ est, geratur : nisi de Episcopi consensu, Capitulum quâdoque aliter iudicarit. Hoc autem decreto ne quidquam propterea illius Ecclesiæ priuilegio, aut probatæ, institutæq. consuetudini derogatum sit ; quæ à Capitulo ea munera longiori tempore alteri committere liceat .

Canonici archiuio præficiendi. Vid. Prouin. r. par. 7. Quæ per tin. ad bon. & c. S. Archiuia. pa. 37.

Canonici duo à Capitulo constituentur, qui Capitularis Archiuij curæ præ sint : hiq. singuli clauis singulas habeant, inter se differentes, ita vt vni sine altero Archiuium ingredi non liceat .

In illis autem constituendis ea ratio ineatur, vt in illa cura gerenda duo semper versentur : quorum vnus, qui biennio gesserit, creato in eius locum altero, ab illius curæ munere abeat ; alter autem, qui vno solùm anno : sicq. perpetuò deinceps seruetur .

Archiuij Præfecti, scripta omnia in Archiuio recondita, periculo suo asseruanda accipiant ; idq. publici instrumenti testimonio .

Si quid verò fortuiti casus acciderit, id obseruetur quod iure cautum est .

Quam quisque eorum clauem Archiuij habet, eam & scripta fidei suæ commissæ, munere suæ curæ biennalis confecto, successorî eadem ratione tradat, idq. Canonico aliquo præsentî à Capitulo delecto .

Nihil tamen derogatum sit hoc decreto consuetudini illi, si vsquam est, vt vnus tantum, vel plures Canonici Capitularis Archiuij curam gerant ; neque item decreto primi prouincialis nostri Concilij, vt in ijs Archiujs, quæ cõmunia sunt Episcopo, & Capitulo, altera clauis penes Episcopum custodiatur .

Vbi supra.

Quæ scripta in Archiuio asseruanda .

Instrumenta, & reliqua scripta, ad singulas cathedralis, aut Collegiatæ Ecclesiæ præbendas pertinentia, quæ apud vnumquemque, qui vel dignitatem, vel canonicatum in ea obtinet, aut illorum exempla, Notarij testimonio roborata, in Capituli Archiuium mensis spatio deferat .

Sin autem aliqua, quo tempore is dignitatè, aut canonicatum obtinet, confecta alij habeatis suis, eorumuè qui ad id se obstinuerunt, aut aliàs iure tenentur sumptibus, illa in Archiuium referat .

Quæcunque autem instrumenta, aut scripta ad præbendam aliquam spectantia in posterum conficiuntur ; Canonicus, vel dignitatem, personatumuè obtinens, ad cuius præbendam illa quacunque ratione attineant, ea, illorumuè exempla, publico Notarij testimonio munita, mente postquam confecta erunt, in idem Archiuium deferat .

Quæ autem instrumenta, scriptauè singulorū, qui præcesserunt Canonicorum, dignitatemue obtinentium tempore conscripta ad eorū præbendas spectantia, Episcopus pro Ecclesiæ utilitate exscribenda censuerit, Capituli sumptibus descripta eodem deferantur .

Quòd si Capitulum, ad illos qui ijs successerunt, qui instrumenta illa, aut scripta conficurarunt, aliqua ratione id pertinere asserat, iudicet Episcopus, cuius sumptibus id præstari debeat .

Qui huic decreto, à Capituli Præfecto admonitus non paruerit, arbitrio Episcopi mulctetur, & mulctatus etiam compellatur id ipsum præstare .

In eo itidem Capituli Archiuio liber vnus sit, in quem instrumenta, & scripta cuiusuis generis, quibus singulorum canonicatum, præbendarumue bona, iurauè notata sunt, referantur .

Scripti alicuius exemplar ex Archiuio promi, describiuè ne liceat, nisi Capituli consensu .

Si verò alicuius scripti exemplum aliquando exscribi oportet ; id in Archiuio, si potest, aliàs in loco Capituli, aliquo ex Præfectis Archiuij præsentè, describi liceat, neque vlllo alio præterea modo .

De fructibus canonicatum, & præbendarum vacantium à Canonicis, aut à Capitulo recipiendis, constitutio à Pio Quinto Pontifice Maximo edita, ab ijs quorum interest, seruetur omnino .

Constitutio de fructib. præbendarum vacantiu edita .

Vtq. in vsum, consuetudinemq. introducatur, ac planè seruetur, id Episcopus pœnis mulctisue agat .

Neque quo minus id præstetur, vllum obftet priuilegium, vllum statutum, neque vlla planè consuetudo, vt ea ipsa constitutione cautum est .

De ijs, quæ pertinent ad ornatum & cultum ecclesiarum .

Prou. r. par. 2. de eccles. & earum cultu. pag. 33.

SI qua in cathedrali Ecclesia Episcopalis cathedra loco depresso est, vel ita collocata, vt in populi conspectu nō sit ; id curet Episcopus, vt quod & à patribus, & à beatissimo patrone

Cathedra episcopali eminenti loco constituenda .

nollro

nostro Ambrosio institutum est, & ab Urbano primò Pontifice Max. declaratum, illa ponatur conspicuo, & eminentiori loco, vt inde velut è throno speculationis suæ, ipse populum intueatur, rursusq. ab eodem conspiciatur.

Ne in Ecclesia quæ consecrata sit, nisi Episcopi cõcessu, ædificijq. forma ab eodem præscripta, quidquam noui ædificij fiat; non Capellæ ite, non Altaria, vt canonum iure sancitum est.

Quæcunque ad Ecclesiarum, Capellarum, Altarium ædificationem, & ornatum, ad sacrorum indumentorum, vestiumuè apparatus, ad omnem sacrorum vasorum supellectilem, & ad alia eius generis pertinent; ea ædificentur, cõstruantur & fiant ad præscriptam formã, quæ instructionibus nostris, eo nomine ad communem prouinciæ vsum conficiendis, exprimitur. Id verò omne seruetur, quantum per facultates præstari licet; nisi aliquando Episcopus aliquid de causa aliter censuerit.

Si quæ ædes, ædificia uè cuiusuis generis à laicis constructa sunt, quæ vel Ecclesiæ, vel Oratorij parietibus continentia, innixaq. hæreant; quæ auctoritate quoque iure ædificata sint, cognoscat Episcopus: idq. sibi ostendi ab eis iubeat, qui ædificarint, ædificariuè curarint.

Si quæ autem iure ædificata non demonstrarint, ea asportari, amoueri, diruiuè mandet; nisi Ecclesiæ cui continentia hærent vsui, domitorum consensu attribuenda potius censeat.

Sin autem iure constructa sunt, eaq. ædificia, aut stabula, aut loca sordido vsui accommodata, addictauè sunt; ea disiectis & amotis sordibus, ad honestiorem vsum conuerti Episcopus iubeat; hocq. ipsum à Parochis item, & alijs præstari mandet, etiam in ædibus Ecclesiasticis.

Neque in posterum à laicis ita ædificari, aut ædificata ad sordidum vsum à quibusuis adhiberi Episcopus permittat.

In atrio verò Ecclesiæ vlllo modo ædificari à laicis ne permittat, vt canonum iure interdictum est.

Gravissimis rationibus hoc Paulus Apostolus monet, ac præcipit, vt mulieres in Ecclesiam conueniant velato capite: hoc ipsum docet princeps Apostolorum Petrus; cuius etiam iussu sanctissimus Pontifex, qui in eius locum successit, Linus decreto idem sancit.

Quare Apostolicis ijs institutis nos adducti, & animaduertentes prætereà, ab antiquis illis sanctissimarum Mulierum exemplis, veteriq. benè institutarum Ciuitatum disciplina, atque vsu, ab omni denique ratione, vt ab Ecclesiæ patribus explicatum est, hoc valde esse alienum, vt capite aperto illæ incedant, illud admoneamus, vt Episcopi, vbicunq. est in suis vel vrbibus, vel diocesisbus, is deprauatis moribus introductus vsus, quo maximo possunt, ac debent, pastoralis sollicitudinis officio illum eripere studentes, hoc in consuetudinem introducere curent, vt velo caput ipsæ induant. idq.

præsertim cum vel sacras processiones processunt, vel in Ecclesiam conueniunt.

Episcopus ex Tridentini decreti iussu, singula Monasteria, in quibus non viger regularis obseruantia, aliaq. Ecclesiastica beneficia quæ commendata sunt, quocunq. nomine nûcupata, intra diocesis suæ fines posita, quotannis visitet; idq. opportunis omnibus remedijs, facta etiam fructuum ad illa pertinentium sequestratione, provideat, vt quæ reconcinnari, aut instaurari oportet, ea omnino, vel reconcinnentur, vel restituantur; tum indumenta prætereà, ornamentorum supellex, & sacra vestes comparentur; ac ministeria, quæ ad diuinum cultum spectant, rectè, ordine, & cum dignitate in illis præstentur.

De ijs, quæ ad bona ecclesiastica tuenda pertinent.

Prou. 1. par. 2. quæ pert. ad bonor. & iur. vel conferu. &c. pag. 36.

EPISCOPVS Procuratorem, Aduocatunq. constituere omni ratione curet, qui in bonorum, iuriumq. Ecclesiasticorum recuperationem incumbat; vt illis succurratur Ecclesijs, quarum Rectores, Administratoresuè, aut præinopia nõ possunt, aut præ metu, & opibus aduersariorum illa recuperare non audent, vel alia de causa negligunt.

Horum vtrique ab illis certam mercedem in singulis causis quas egerit, persolui iubeat, si per Ecclesiarum, quarum patrocinium illi susceperunt facultates, Episcopi iudicio potest; sin minus, gratis intereà omnia ab vno, & altero item agi curet: ita tamen, vt pro illorum laboris operæuè ratione, causis in quibus elaborarint peractis, si quid vel iuris, vel emolumentum illorum opera acquisitum sit, de eo illis arbitrio suo satisfieri mandet: Si verò cõtra acciderit; vberius illi à Deo bonorum omnium remuneratore præmium expectent.

Si quis Clericus, aut Sacerdos vlla cuiusuis generis scripta ad Ecclesiæ rationes pertinentia occultarit, suppresserit uè dolosè: is pœna afficiatur, quæ Agathensi, & Aurelianensi synodis contra Clericos huius culpæ reos sancita est.

Quod prouinciali secundo Concilio pœna excommunicationis proposita cõtra eos sanciuimus, qui Ecclesiastici hominis mortui bona, vel temere inuadunt, vel surripiunt, eo decreto illos item astringi volumus, qui vel nulla inuisione, aut vi facta, ex illius mortui Clericalis hominis ædibus supellectilem, remuè vllam, seu scripta ad Ecclesiam, cui ille Rector præerat, pertinentia, antè asportant, aut euehunt, quàm ab illo, cui id curæ ab Episcopo cõmissum est, in indicem relata sint illius mortui bona mobilia, libri, & scripta, cæteraq. eius generis, quæ in hæreditatem caderent.

Hoc itidem decretum vt illud quotannis de more promulgetur,

Quæ præstada Episcopi in visitatione monasterij sine laicum, & benef. cõmendat. Sess. 21. cap. 8. decret. de refor.

Procurator & Aduocatus bonorum eccle. ab episcopo conti tuendus.

Clerici occultates scripta eccles. puniendi.

Ampliatio Dec. 15. tit. 1. Prou. 2. de surripiantibus bona clerici mortui.

Quædam de fabrica, & ornamentis ecclesiarum.

Infra in actis.

Aedificia ecclesiarum, proxima qua ratione pernitenda.

Mulieres velate in ecclesiam conueniant.

Hæredes clerici mortui scripta eccles. successori tradât.

Episcopus, vbi Clerici cuiusvis, qui Ecclesiasticum beneficium obtinuerit, mortem audierit, eius hæredes compellat, vt quæcūque scripta, instrumenta ad illud beneficium pertinētia, quæ in mortui Clerici bonis inueniuntur, alteri Clerico qui in beneficium successerit, ab eis tradantur gratis, ac ne villo quidem vel minimo precio pacto aut exacto; etiam si Clericus qui deceffit, in illorum exemplis describendis aliquid sumptus erogarit.

Quædam de decimis.

Decimarum Ecclesiasticarum inuestituras, quæ Laicis hominibus in perpetuum factæ sunt, Episcopus pro officij sui munere, diligenter accurateq. recognoscat: quod si eas legitima auctoritate minus confirmatas esse compererit; irritas illas, ac planè nullas declaret & decernat.

Si quibus in locis generatim ab omnibus, fructuū qui ex prædijs colliguntur, decimæ parochiali Ecclesiæ soluuntur, in ijs cuiuspiam forte est, qui illas exsoluere recuset, quoniam sibi persuadet, alicuius priuilegij, aut causæ prætextu immunem se esse: huic Episcopus certum breue tempus præscribat, quo præscripto tempore, is aut priuilegium exhibeat, aut causam asserat immunitatis suæ.

Quod si ille quidquam quod leue sit ad illius immunitatis ius tuendum, vel nihil planè attulerit; id Episcopus curet diligentissimè, vt is illas quamprimùm præstet; quippe cum in decimis quæ eius generis sunt, præscriptioni non sit locus.

Ne cuiuspiam bona decimarum iure Ecclesiæ obstricta, è solo asportare liceat, nisi ad asportationem, aut ad descriptionem vocato Ecclesiæ Rectore, Parochouè cui illæ soluuntur.

Itaque qui decimas debet, ea bona domū suā, aliouè asportaturus, id biduo antè eidem Rectori significet, vel literis, vel certo nuncio; vt præsens illis vel asportandis, vel describendis adesse, si velit, utique possit.

Quod si ille tunc aberit, id vni de eius familia nunciandum curet; aut illius Ecclesiæ, domusue parochialis valuis scriptū affigi iubeat, quo asportatio ea denunciatur.

Quod si diutius illa bona in solo essent, eis detrimentum, damnumue immineret; tum, vel absente Rectore asportari liceat.

Hoc verò nostrum prouinciale decretum habere locum declaramus, quibus in locis non aliter expressè cautum sit aliqua singulari constitutione, aut priuilegio, aut conuentione.

Quædã de pijs legatis. Prou. 2. tit. 3. decr. 17.

De Notarijs legata pia non denunciandis decretum in altera prouinciali synodo editum, quotannis die Dominico Aduentus vltimo, & Quadragesimæ secundo, in vnaquaque parochiali Ecclesia promulgetur.

Quæcunque verò ad pios vsus, vel legata, vel relicta, vel donata sunt; ea sibi iã denunciata, aut alio modo cognita, Episcopus triū mensiū spatio in librum certum ordine referri curet.

Quo præterea libro quamprimùm eiusdem insu notentur, quæ deinceps quouis modo scie-

rit, ad eos vsus legata donatauè.

Testatorum piæ voluntati ne fraus fiat, Episcopalis curæ est. Quamobrem quæcunq. vel res, vel pecunia cuiuspiam sacerdotum conuentui, vel alij cuiuspiam homini legata eo nomine est, vt pauperibus in eleemosinam conferatur; ea neque tota, nec verò pars cuiquam eiusdem conuentus sacerdoti, neque vniuerso etiam illorū conuentui, nec ab illo sibi ipsi, ne paupertatis quidem causa, vel vlla egestatis specie distribuatur; nisi huius rei facultate ab Episcopo, eaq. scriptis data.

Quæ legati nomine relicta sunt certo pio vsui, ea ne necessitatis quidem causa, nec verò hæredum eius qui reliquerit consensu, ad alterius rei, quæ æque item pia sit, vsum conuertantur; nisi Episcopus re tota primùm cognita, illius commutationis potestatem fecerit, quæ iuris petmissu ab eo fieri possit.

De ijs, quæ ad Matrimonij Sacramentum pertinent.

Prou. 1. par. 2. quæ ad Sac. matrim. pert. pag. 39.

RELIGIOSAM animi præparationem requirit matrimonij ratio, & sanctitas: quam cum minus intelligant laici homines, sit, vt sæpè grauitè in re peccent, quam sanctè inire debent. Crebrò igitur cum vsu venerit, Parochus hoc ipsum populum doceat; ad idq. adhibeat Catechismi Romani locos, & doctrinam.

Parochus matrimonij sanctitatem explicet.

Episcopus diligenter perquirat, an in singulis suæ Ciuitatis, & diocesis parochialibus Ecclesijs, Tridētini decreti de matrimonijs clandestinis promulgatio facta sit: & vbi factam esse intellexerit; eius, quæ primò in quacunque parochiali Ecclesia facta sit, si scripto testata esse potest, exemplum manu Notarij signatum ad se deferri iubeat.

Promulgatio decreti de matrimonio clandest. Scis. 24. decr. de reform. matrim. c. 1.

Quod si minus scripto, sed solum testibus probari potest, eo Notario adhibito examinari mandet.

Si verò de promulgatione facilè constare non potest, aut illa omnino facta non est; illud decretum duorum mensium spatio in singulis eorum parochialibus Ecclesijs, Notario & testibus adhibitis promulgari omnino iubeat; & quidquid ad illius decreti promulgati probationem pertineat, id Notarij testimonio munitum, in Episcopali Archivio asseruetur.

Matrimonij denunciations in posterum à Parocho ne fiant, nisi ijs ipsis petentibus, aut consentientibus, de quorum matrimonio contrahendo agitur.

Denunciations matrimon. quo facien.

Quod si diuersis in parochijs illi habitant, vtri usque item Parochus hoc ipsum seruet. Neque matrimonium alter Parochus denunciaret, nisi ab altero Parocho certior factus sit de postulatu, aut consensu illius, qui suæ est curæ subiectus.

Inuestiget etiã ipse Parochus diligenter, aut alius sacerdos, cui facultas data est in matrimonium

Quædã de impedim. matrim.

iun-

iungendi sponfos, an quod denunciaturus est matrimonium, in eo aliquod subfit impedimētum, quò minus contrahi liceat. quòd si in aliqua probabili coniectura exstiterit, qua existimet illud inire non licere; Episcopum antè cōsulat, quàm vltteriùs in denunciationibus progrediatur, sponfosuè iungat, quos dubitat matrimonio non licere copulari.

Qui falsum aliquod impedimentum malitiosè attulerit, quo futurum legitimè matrimonium impediatur, si prudens sciensq. hoc fecerit; præter alias iuris pœnas, excommunicationis etiã pœna afficiatur.

Ne Parochus matrimonio quempiam iungat, qui illud clam contrahere attentarit sine Episcopi concessu; vt de eo debitas antè possit sumere pœnas ex Concilij Tridentini decreto: id autem, nisi delictum hoc ita est occultè admissum, vt nullum eius rei indicium legitimum extet.

Ne solemnnes nuptias liceat celebrari, nisi post diluculū postridie illius diei, qui postremus est temporis, quo Tridentina constitutione nuptiarum celebritas interdicta est.

Quo die de matrimonio contrahendo denunciatio vltima facta est, ne eo ipso die, nisi impetrata ab Episcopo facultate, illud celebretur: id autem præterquam si postrema ea denunciatio facta sit pridie illius diei, quo initium est Quadragesimæ vel Aduentus; ac nisi item Parochus populo antecedente denunciatioe significati, eo die quo postrema denunciatio fiet, matrimonium esse contrahendum.

Prou. 2. decre. 28. tit. 1. Matrimonium, quod in Ecclesia celebrari debere sancitum est altera prouinciali synodo; in eã tãtùm Ecclesia celebretur, quæ parochialis est. Celebretur verò manè, non à prandio: Idque omne, nisi cùm Episcopus alio vel loco, vel tẽpore fieri concesserit.

Condiutor parochi ad matrimonia celebranda, in librũ de matr. referatur. Si Parochus Sacerdotem alium coadiutorem habet, cuius etiam ministerio, facultate eidem Sacerdoti concessã, vtitur ad matrimonia contrahenda inter parochiæ suæ incolas: is illam cautionem adhibeat, vt in libro qui est de matrimonijs, illius nomen, & cognomen, tum præterea diem, & mensẽ, & annum notet, quo illæ parochialis curæ socius atque coadiutor adiunctus, facultatem à se, vel ab Episcopo consecutus est, matrimonia celebrandi.

Ne autem matrimonij celebrandi potestatem Parochus faciat alij Sacerdoti, qui Episcopi iudicio nondum probatus est, vt Sacramẽta ministrret.

Diligẽtia parochi in coniugibus ex aliena diœcesi in suam parochiam cõmigrantibus. Ne patiatur Parochus, quempiam cuiusuis gradus & conditionis hominem, qui sibi ignotus, in suam parochiam ab aliena diœcesi commigrat, cum muliere, quam secum coniugis nomine duxerit, in ea habitare; si modò vel ex infamia, vel alia legitima suspicione conijcere possit, illam habere in Concubinam: nisi Parochi, à cuius parochia discessit, literis, certo præscripto tempore testatum ille fecerit, sibi il-

lam legitimo matrimonio iunctam esse.

Quod testimonij scriptum vbi attulerit, id in vrbe Episcopo, in diœcesi Vicario Foraneo exhibeat: qui si probandi vim illud habere perspexerit, à Parocho, in cuius parochiæ fines is venit habitatum, illud, eiusuè exemplum in matrimoniorum codice asseruari iubeat.

Si verò Vicarius Foraneus de eo scripto aliquid habet, quod sibi difficultatem, ancipitemq. deliberãdi curam afferat; illud ad Episcopum quam diligentissimè mittat, vt eius iudicio declaretur, an illi fides adhibenda sit.

Sicut vberimum ab optima institutione præmiũ pater familias capiet, quicumque liberos, familiamq. suam ad Dei cultum, & ad pietatis, christianarumq. virtutum disciplinam erudit: ita quicumque debitum hoc paternæ curæ officium neglexerit, vel prætermiserit, is expectet, vt in die Domini sibi durissimum iudicium fiat.

Quædam de patribus familias, & familiæ institutione.

De familiæ igitur suæ salute in primis sollicitus, tum bonorum operum exemplo, tum crebris cohortationibus se ei magistrum præbeat ac ducem, ad piè sancteq. agendum.

Curet autè, vt nemo quisquam de familia sua sit, qui christianæ fidei rudimentis instructus non sit, siue filij filiaq. sint, siue serui & ancillæ, siue alij in famulatu suo.

Quam ob causam ad illius scholas, quos de familia sua rudes norit, conuenire iubeat; siq. eam ampliorem habet, domi etiam instrui studeat; Idq. ad præscriptas interrogationes parvuli libri, eo nomine editi ad prouinciæ vsum. Vt stata hora, datis institutæ orationis communis signis campanarum sono, illa omnis certo loco congregata, ad præscriptum temporis spatium sanctè oret, & precetur.

Vt frequenter illa vniuersa confiteatur, & sacrã Eucharistiam sumat.

Vt singulis diebus Missæ sacrificio interfit; aut saltem in vigilijs, statis ieiuniorum temporibus, Quadragesimæ diebus id præstet: festis autem diebus, vt ne quis de sua familia interesse vllò modo omittat.

Vt festis præterea diebus ad sacras conciones, lectiones, supplicationes, diuina officia, aliasq. pietatis Christianæ exercitationes conueniat. Vt ne quis iis sacris diebus opus seruile faciat: Vt vigilijs, & quatuor temporum, & Quadragesimæ & alia stata ieiunia illi in familia seruent, quibus Ecclesiæ præcepto iustum est.

Quo autem tempore, vel iubilea celebrantur, vel supplicationes publicæ processionibus fiunt, familiam sæpè moneat, illis sanctis actionibus piè interessè.

Certis item piorum hominum institutis sodalitatibus vnumquemque de familia sua adscribi admoneat; quò se quisque ardentiori studio exercent in operibus pietatis.

Ne patiatur in familia esse quempiam, qui blasphemus sit, qui periurus; qui item corruptis moribus vtatur, qui obscènè quidquam, vel

loquatur, vel agat; qui aleis ludat, qui denique ceteris turpis vitæ exemplum præbeat. De vitæ prætereâ spiritualis ratione, & pijs exercitationibus, aut de vitis Sanctorum probatos Sacerdotis confessorij iudicio libros, in quorum lectione familia aliquando versetur, domum suam introducat, exclusis obscenè, turpiter, iocosè conscriptis, alijsq. id generis libris, vnde morum, institutionisq. corruptela existere possit.

Vt autem in domesticæ disciplinæ, institutionisq. officijs illa omnis accuratiùs se cõtineat; eam aliquando paterfamilias recognoscat, inspiciatq. in primis, quæ vniuersæ suæ domus Christiana institutio, qui singulorum mores, quæ ad pietatis, vitæq. spiritualis progressio. Quicumque verò mercaturam, artemq. aliquã exercent non domi solùm, sed in suis officinis, & tabernis Christianæ vitæ rationes has operarijs, institoribusq. suis constituant.

Has domesticæ institutionis regulas Parochus per annũ aliquando, prout è re esse viderit, frequenti populo explicet: tum sapissimè, & publicis sermonibus, & priuatis colloquijs, patres familias parochiæ suæ incolas, id moneat atque hortetur, vt quæ eorum propria officia sunt & munera in familiæ institutione, ea præstare velint paternæ curæ studio.

Quod cohortationis officium etiam concionatores, & confessorij Sacerdotes quàm frequentissimè, prout opportunum esse cõsuerint, charitatis zelo præstent.

Parochus prætereâ, vbi aliquando in artificum, mercatorumq. officinis, quæ intra fines parochiæ suæ sunt, ab operarijs, alijsq. qui illic artem exercent, aliquid committi intellexerit, quod deprauatæ, dissolutæq. disciplinæ sit, quod offensionè in parochia præbeat, quodq. à Christianæ institutionis moribus alienum, id officinarũ dominos admoneat, vt quicquid illis locis corruptelarum est, inde eripiatur.

Vna omnium optima indigentia nostræ interpretis, & conciliatrix eorum, quæ necessaria, tum ad animam, tum ad corporis bona à Deo patre expetuntur, est oratio sancta. cuius studium, vt proprium fidelium est, sic necessarium, atque omnino iussu diuino debitum: id cœlestis magister, Christus Dominus exẽplo docuit, verbo præcepit, crebris cohortationibus monuit. Eo igitur studio fideles quo vehementiùs exarscerent, se seq. quotidie singuli certa hora colligentes, id quod Christianarum mentium est, vitæ à se illo die actæ rationes inspiceret, malæq. actæ pœnitentes, ardenti oratione veniam præcarentur, & Deo gratias agerent de beneficijs quæ acceperint; instituta est in hac provincia orationis cõmunis exercitatio: quæ ad Christianæ pietatis progressionem introducta, vt & perpetuò conseruetur, & augeatur item, id cum omni studio Episcopus curet, tũ propositis spiritualis gratiæ muneribus, Sedis Apostolicæ benignitate, eius rei causâ concessis.

promulgatio in
dulgentiæ eorũ
qui orationi cõ
municauerint.

itaque à Parochis suis singulis sanctissimi D. N. Gregorij XIII. literas de indulgentia huius provincie hominibus concessã, qui in orationis cõmunis instituto se se exercuerint, ter in singulos annos descripto, vel summarij pronunciarum iubeat, semel ineunte Aduentu, iterum Dominico die Quadragesimæ primo, tum solemnè die Pentecostes.

Episcopus prætereâ pro temporum ratione certam horam statuatur, qua datis huius rei causâ capanarum signis patresfamilias suæ quisque domi, vnà cum reliqua familia certo loco ad orandum conueniant.

Vt autem, qui in eo precandi instituto se exercuerint, Indulgentiæ concessæ donum consequantur, diem itidem Dominicum Quadragesimæ proximè præcedentem is constituatur, quo illi confessi omnes simul sacram Eucharistiam sumant.

Imminentibus verò calamitatibus, quo tempore cum nullum certius præsidium sit, quàm illud, vt fideles ad Deum patrem misericordiarum assiduis precibus confugiant, certam aliquam prætereâ rationem is diligenter ineat, vt & à Clero, & à populo sine intermissione, ac religiosiùs in orationem incumbatur.

De ijs, quæ ad Episcopale forum pertinent.

Prou. 1. par. 7. de iudic. foro Episcopi. pag. 24.

EPISCOPVS anni spatio ad summum, fori sui iudicijs, causis, & iudicibus, aduocatis, procuratoribus, notarijs, & ministris quibuscunque, etiam infimis, quibus in rebus opus fuerit, certas constituatur leges, ad vrbis, diocesisq. suæ vsum accommodatas.

Illisq. omnibus certam etiam taxam præscribat, quam pro sui, vel operis, vel officij, vel laboris mercede, proq. causarum, & iudiciorum ratione exigi ab vnoquoque liceat.

Quæ fori præscriptæ leges, atque taxæ, in cancellaria publicè propositæ semper sint, vt notæ sint, & peruulgatæ omnibus.

Causæ, quæ decem aureorum nummum summam non excedunt, summariè, simpliciter, ac de plano, sola rei veritate perspecta, sine forma iudicij cognoscantur, id quod ab huius provincie Episcopis agi licet, ex facultate à Pio Quinto Põtifice Maximo eisdem Episcopis concessã. Nullum neque munus, neque donum, neque cuiusvis generis xenia, ne esculenta quidem, potulentauè Vicarij ab ijs accipiant, qui coram eis causas vel habent, vel agunt.

Ne pecuniæ item quidquam Ordinarius, Delegatusq. Iudex accipiat pro recognitione, aut vt vocat, *visione scripturarum*, ad causas quæ apud se aguntur, pertinentium.

Pro singulis literis dimissorijs, quæ pro suscipiendis pluribus, omnibusq. minoribus, vel etiam maioribus ordinibus concedentur; itemq. pro singulis literis, quibus Notarius testatum faciat, plures, omnibusq. ordines alicui collatos esse,

Bulla ed. die 24
Octob. 1572.

Fori leges & taxæ ab Episcopo præscribendæ.

Quædã de certa mercede in causis accipiendã.

esse, decimam partem aurei nummi tantum ad summum à Cancellario accipi liceat; ac si ex litera de vno tantum ordine suscipiendo, vel suscepto essent data; Idq. si modò nullum ei salarium pro officij sui munere exercendo constitutum sit; neque ad Episcopum ex Notarij commodis aliquid emolumenti ex eisdem ordinum collationibus, literisue diuisionijs, directè, vel indirectè peruenire possit, alioqui gratis omnia dentur, vt est Tridentino Concilio sancitum.

Acta omnia Notarij in codicem, non in pagellas referant, quamuis eas cordula insignant: idq. præsent, mense saltem postquam rogati illa confecerint.

Certus in Archiuio Episcopali locus cõstituat; vbi causarum, ac iudiciorum codices, instrumenta, acta, scriptaue alia, à Cancellario, & Notarijs fori Episcopalis ad ipsum forum pertinentia, singulis annis confecta, quotannis recondantur, ita vt inde cum vsu venerit, promi possit, quicquid in Ecclesiastico foro vnquam agitatum erit.

Is certus Archiuij locus duabus clauibus claudatur; quarum vnã Episcopus, alteram eius Cancellarius habeat.

Notario autem instrumentorum, quæ cõfecit, exemplum, idq. sumptibus suis habere, aut retinere liceat.

Si Cancellarius, Notariusue aliquis decesserit; vel ab officio se abdicarit, amarusue sit, quæcunque ille vel instrumenta, vel scripta, vel acta eiusmodi confecit, statim Episcopi iussu in eundem locum deferantur: Quod si processus alicuius causæ nondum sit completus, & causam ob quam confectus est, partes prosequantur, eius in Archiuium delatio deferri poterit, quo ad causa sit peracta.

Ex Archiuij tabellis, exemplaribusue, si quæ vnquam acta, aut instrumenta, quæ Notarij manu, signoq. munita fidem faciant, exscribi contigerit; is qui rogatus Notarius illa confecit, si viuat, vt operis sui emolumenta consequatur, eorum exemplum, modò edi liceat, ipse conficiat si præsens est; si verò abest, id seruetur, quod iure cautum est; sin autem obiit, id Episcopalis Cancellarius præstet: mercedem autem inde capiant notarij heredes, nisi aliter inter Episcopum, & notarios conueniatur.

Testium dicta, & attestaciones, in causis ciuilibus ne scribantur ab alio, quam ab ipso causæ Notario, siue actuario, vel ab alio eius nomine.

Quæ attestaciones ipsi Notario causæ, siue actuario consignentur, & asseruentur, vt post in Archiuio vna cum toto processu recondantur, vbi custodiuntur aliorum actorum monimeta. Idem decernitur de instrumentis, actisue dictæ causæ, quibus decretum iudicis adscribi contigerit.

In alijs verò omnibus, quibus auctoritas, decretumue Episcopi sit interponendum, Cancellarius tantum Notarius adhibeatur.

Vicarius Foraneus, atque alij, quibus Episcopus processum aliquem aliunde, setuata iuris formula cognoscendum, agendumue mandauerit, si in processu conficiendo Notarium non habent, quem adhibeant, duos sibi morum, vitæq. integritate homines, qui acta conscribât, ad præscriptam iuris formam asciscant.

Iisq. mercedis taxa maior ea ne sit, quæ Notarijs fori præscripta est, sed aut æqualis, aut minor, pro illius loci ratione.

Procurator, qui causam iniquam in foro Ecclesiastico sciens defenderit; quiuè quidquam negauerit, quod verum scierit, fori Ecclesiastici auditorio, adituue interdicatur, nisi is legitime se purgarit.

Qui prætereà in publico cõcubinato, aut adulterio viuunt, alijq. publicè criminosi, à foro Episcopali ita arceantur, vt nec Notarij, nec Procuratoris, nec Aduocati officium, ne in vilo quidem causarum genere gerant.

Inferiores quoque ministri in Christianæ vitæ officijs contineantur: curentq. Episcopi, vt à ganeis, à Meretricibus, à ludo cuiusuis generis, ab improbatis quæstibus abstineant: ne blasphemii sint, nec vitæ morib. reprehendendis. Si quos deliquisse compertum erit, in eos animaduertatur.

Quotannis fori sui tribunal Episcopus visitet; inquitatq. an præscripta fori ratio, an præfinita taxa seruetur: tum prætereà, an si quæ corruptelæ, si quiuè abusus irrepserint; an si quid deniq. vel institui, vel emendari, oporteat: idq. sollicitè in primis curet, vt eripiantur abusus, tum restituantur quæcunque ad rectam iudiciorum formam attinent.

Episcopus non solum per certos homines, vt primum à nobis constitutum est, sed etiam ipse aliquando in anno carcerem visitet: in eoq. in clusos paterna charitate consoletur, pieq. in Domino ad hortetur.

Videat item, vt eis ad corporis sustentationem, & ad iustum patrociniũ non desit quidquã; tum in primis non libri spiritualis lectiõ, non crebræ religiosorum hominũ cohortaciones, tum ne denique aliquid ad animæ salutem.

Curet etiam, vt qui in liberiori custodia sunt, festis saltem, & Dominicis diebus Missæ sacræ audiant, aliquo vbi fieri potest, exadificato propè carcerem sacello, tum doctrinæ christianæ rudimentis instituantur.

Idq. officium iis prætereà præstetur, qui in laicalis fori liberiori carcere sunt.

Vt omnes in Pascha confessi, sacram Eucharistiam piè, & salutariter sumant.

Quod vt die Natali Domini, & alijs anniuerarijs redemptionis nostræ solemnitatibus, indictisq. publicè iubilæis, ac Indulgentijs faciant, eosdem cohortetur.

Pupillorum, Viduarum, & egentium hominum cura, Episcopo communi omnium parenti, sacrosanctis canonum legibus, potissimum a commendata, & commissa, negligi non debet: ne

Qui procuratores & notarii à foro arceantur.

Episcopus tribunal visitet.

Idè visitet carcerum. Prou. I. vtsup. de carc. custod. & vis. pag. 20.

Episcopus pupillorum viduarum & pauperum curâ suscipiat.

si lædantur, vociferentur ad Dominum, qui exaudiet clamorem eorum. quamobrem pro sui muneris officio, Episcopus aliquem constituat Ecclesiasticum, vel alium pium hominem, christianæ charitatis operibus, atque officijs deditum, qui misericordiæ viscera indutus, id generis hominum patrocinium in omni causa suscipiat. Quòd si aliqui iam huic pio operi præfecti sint, id agat Episcopus, vt ij munus sibi creditum exequantur quam diligentissimè.

Episcopus ciuitatis suæ mores nosse studeat. Episcopus in vrbe sua viros aliquos auctoritate præstantes, spiritualis vitæ studiosos deligat, quorum adiumento, & opera vti possit, & in ijs cognoscendis, quæ ad Ciuitatis, diœcesisq. suæ morum institutionem pertinent, & in adiuvandis christianarum virtutum exercitationibus, & in alijs denique, quibus populi sibi commissi progressio fiat ad sanctè agendi studium.

Promulgatio summ. Pontif. quò facienda. Summorum Pontificum cõstitutionibus promulgandis hæc ratio seruetur, vt si earum peruulgationi præfinitus in illis est modus, is adhibeatur; si verò nullus, ad peruulgationem satis sit affixio, quæ vt moris est, fiat certis publicis locis. Cuius affixionis, & peruulgationis relatio, testificatioq. ab eo qui affixerit, fiat Cancellario fori Episcopalis, cuius sit illà in librũ referre.

Episcopus ecclesiæ suæ episcoporum res gestas inquireat. Episcopus, id quod vel ab initio nascentis Ecclesiæ institutum fuit, vt rerum Episcopali studio curaq. gestarum monumenta existerent, conquiri diligentissimè curet, tum singulorũ Episcoporum, qui præcesserunt, nomina, genus, & pastorales eorundem actiones.

Quæ omnia literis consignari, ordineq. conscripta, in librum certum referri curet, vt eorum memoria conferuetur, & quæ ab ijsdem, vel acta, vel instituta sunt ad aliquam Ecclesiasticæ disciplinæ normam, perpetuo vsui esse possint, atque adiumento in illa Ecclesia bene gerenda.

Quædam quæ ad sodalitates pertinent.

Prouin. r. par. 3. de pior. loc. admin. in fine. §. Curent episcopi.

Episcopus fraternæ correctionis sodalitatẽ instituat. **M**VLTA mala existunt ex prætermissis, & valde his temporibus neglecto, fraternæ correctionis officio debito, ac necessario, quãobrem curent Episcopi, in sua quisque non solum vrbe, sed in diœcesi etiam, aliquam hominum, qui moribus, vitæq. innocentia gratiores sint, Sodalitatem constituere, quæ in hoc fraternæ correctionis officium Christiana charitate incumbat: aut hoc ipsum officij munus alteri sodalitati adscribi studeant, quæ id rectè præstare possit.

Cui sodalitati certas fraternè corrigendi regulas præscribant, studio, & opera probatorum Theologorum.

Idem Disciplinatorum sodalitates instituat. Quò maior in dies ad Christianæ pietatis studiũ progressus sit fidelium; id curet Episcopus, vt cum disciplinatorum pœnitentiumq. Sodalitates, aliasq. eiusmodi frequentes instituat;

tum institutas omni pastorali studio adiuuet, & ad conseruandas illas disciplinæ, ac pœnitentiæ rationes, & ad alias excitandas spiritualium virtutum progressiones.

Id quò facilius fiat, ardentiori q. studio; quotannis aliquando, prout è re esse viderit, literas promulgari iubeat, quibus Sanctissimus D. N. Gregorius XIII. præclarum spiritualis Indulgentiæ donum liberaliter in domino illis concessit, qui ijs sodalitatibus adscripti, sibi flagella, disciplinamq. certis statutis diebus adhibuerint.

Præscribat item diem certum, quo in singulos annos illarum sodalitatũ homines qui in vrbe sunt, vno loco omnes; qui in diœcesi, omnes itẽ suo quique in Oppido, locouè in vnum conuenientes, primũ contriti, & confessi sacrã Eucharistiam sumant; tum solempnem processionem agãt, perpetua grataq. memoria prosequentes concessi sibi spiritualis doni gratiam.

Bulla edita die 12. Decembr. 1572.

Quædam, quæ ad Moniales, & alios regulares pertinent.

Prou. r. par. 3. de Monial. pag. 43.

QUOD Sanctissimus D. N. Gregorius XIII. de monialibus sanciuit; id Episcopus exequatur quam diligentissimè; præsertim quod de certo earum numero cõstituendo decreuit, quod de elemosinis præstandis, quod de ostio lo obstruendo, quo aditus è Monasterio pater ad exteriorem Ecclesiam; quod de clausura ab eisdem non violanda; & à conuersis etiam seruanda præscripsit.

Idq. omne efficiat omnino, vt executionem habeat, cum in Monasterijs quorum curã gerit, tum in illis Regularium curationi commissis; idq. eiusdem constitutionis auctoritate.

Si quæ autem Moniales, conuersuè non ijs paruerint, quæ eadem sanctione de clausura statuta sunt, pœna violatæ clausuræ plectantur.

Quæ monialium Monasteria, extra vrbes, aut oppidi mœnia sita, Episcopus Tridentini decreti auctoritate, in vrbes, vel oppida, quæ frequentiora & tuta sint, transferri oportere, aut expedire censuerit: ne ea in Ecclesias seculares transferat, vbi animarum cura geritur.

Puellæ, quæ regularem habitum induere voluerint, ne eo habitu induantur, antequam confirmationis Sacramentum susceperint; si facultas sit breui illud suscipiendi.

Puellæ ad religionem admittendæ confirmandæ.

Qui ordinarius confessor, in aliquo monialium Monasterio constitutus aliquando fuerit, ne idem ad earum confessiones extraordinariè audiendas mittatur; si modò non aliter quandoque Episcopus censuerit.

Quædam de cõfess. monial.

Confessorij monialium ab eis, aut singulis, aut vniuersis, aut ab earum Præfecta, ne Monasterij quidem nomine, quidquam etiam minimum dono accipiãt: nisi si quid eis annuæ certæ portionis Episcopi iussu datæ ad vitæ sustentationem.

Con-

Promulgatio
bullæ Pij V. edi-
tæ die 24. Octo.
1566.

Constitutio illa, qua à Pio Quinto summo Pon-
tificè interdictum est, omnes cuiusvis ordinis
Mulieres, etiam generis splendore, aut digni-
tate illustres, Monasteria ingredi, quotannis
semel, atque adeo sæpiùs, certis festis diebus
atbitrio Episcopi promulgetur.

*Quæ generatim ad hæc decreta, & ad alia
pertinent.*

Promulgatio &
editio horum de-
cretorum.

QV A E C V N Q V E vel ad Cleri, vel ad po-
puli conformandos mores, ad Ecclesiasti-
canq. omnem disciplinam retinendam prouin-
cialibus, aut diœcesanis synodis à nobis, aut
à Coepiscopis nostris sancita sunt, ex illis eo
vberior Deo iuuante fructus existet, quò sæ-
piùs vel promulgatione, vel certo lectionis stu-
dio inculcata, ijs notiora fient, à quibus illa,
& sciri, & animo comprehendi, req. ipsa
præstari oportet.

Episcopus igitur, præter alia quæ hoc de ge-
nere aliàs decreta sunt, & Canonicis, & Paro-
chis, & reliquis Clericis certum tempus fra-
tuat, quo omnia, quæcunque ijs prouinciali-
bus, diœcesanisq. decretis de ijs constituta
sunt, illis legantur; ita vt quæ decretorū par-
tes ad canonicalem disciplinam pertinent, Ca-
nonici; & quæ causa sua constitutiones latae
sunt, Parochi; & Clerici itidem, & ij omnes,
quæ ad vniuersum Clerum spectant, illas le-
ctione repetita animo comprehendentes, præ-
scriptas munerum suorum partes singuli stu-
diosius exequantur.

Si quis autem eorum aliquando Episcopi ius-
su interrogatus, illas per negligentiam, aliam-
uè culpam ignorarit, pro eius culpæ, & perso-
næ ratione illum Episcopus corripiat, aut aliàs
præterea cum eodem agat.

In Seminario quoque itidem seruetur; vt ea-
rum vel institutis, vel monitis, vel præceptis
Clerici informentur.

Quæ verò decretorum partes ad Laicos atti-
nent, illas summatim vulgari sermone expres-
sas, & certis anni temporibus distributas, pro
ut vsu venerit, à Parochis denunciari iubeat;
quò sæpiùs inculcata, seruentur diligentius.

Quibus Prouincialium nostrorum Conciliorum
est aliquis adscriptus dies, quo vel summorū
Pontificum sanctiones, vel Tridentinas, prou-
incialesuè constitutiones promulgari iussum
est; illis decretis certum præscriptum diem ad
eam promulgationem mutari ab Episcopo li-
ceat, certumq. alium constitui: quo die singu-
lis annis in sua diœcesi id opportuniùs præ-
stari posse censet.

Mulæ quibus
locis attribuen-
dæ.

Quibus in decretis mulæ ijs nominatim consti-
tutæ sunt, qui dignitates, aut canonicatus ob-
tinent, nec certis locis attributæ, vsui Sacri-
ficiæ, aut Fabricæ illorum Ecclesiæ ab Episco-
po attribuantur.

Neque verò eas ad alium vsum conuerti, ne-
que easdem remitti, nec præterea de ijs ipsis,

etiam ab vniuerso Capitulo transigi liceat, nisi
Episcopi auctoritate.

Quod de sacramentorum administratione, Missæ
celebratione, diuinorumq. officiorum modò
& ratione in hac synodo decreuimus; id ne-
que ad Mediolanensem Ecclesiam, quæ Sancti
Ambrosii; præscripto & instituto, proprios ri-
tus & cærimonias habet, neque ad cæteras,
quæcunque eodem iure, ac modo ex antiquis-
simo tempore facta facere consueuerunt, in ijs
quæ eius institutis, ritibus & cærimonijs ex-
pressè aduersantur, pertinet volumus.
Cæteris verò, & Mediolanensis Ecclesia, &
quæ eiusdem ritibus vtuntur, æque tenean-
tur, atque aliæ, quæ in prouincia nostra sunt
Ecclesiæ.

Alia quædã ge-
neralia.

Si in his decretis antè alteram Mediolanensis pro-
uinciæ synodum vlla difficultas orta erit, eius,
& omnium quæ eisdem decretis continentur,
interpretationem, & explicationem nobis re-
feruamus, salua semper Sedis Apostolicæ au-
ctoritate.

Quamcunque facultatem, ex decretis in hac ter-
tia prouinciali synodo Mediolanensi à nobis
editis, habent Episcopi; eam ipsos per suos
Vicarios generales exequi posse volumus; nisi
in ijs, quæ propriè ad ordinem Episcopalem
pertineant; aut in quibus Vicarij à sacris ca-
nonibus, aut à Concilio Tridentino, vel à no-
bis expressè exclusi sunt.

Vt nemini; eorum, quæ in hac tertia prouinciali
nostra synodo à nobis decreta sunt, ignoran-
tiam excusare liceat; edicimus, vt ex quo pri-
mum die edita, in valuis Metropolitanæ Ec-
clesiæ proposita fuerint, ad duos menses om-
nes se, & his decretis, & si contrafecerint, pœ-
nis quæ eis continentur, teneri intelligant.

Ab eo etiam affixionis die eorum decretorum
temporis initiū sumendum decernimus, quibus
aliquid intà certum tempus præstari iubem⁹.

Vnusquisque præterea Episcopus ea omnia, &
singula in proxima diœcesana synodo legi, ac
recitari iubebit: Et si ita expedire censuerit,
suæ quoque Cathedralis Ecclesiæ valuis pro-
poni: quò studiosius omnium animis eorum
præcepta fixa inhæreant.

Singulæ etiam Cathedrales, & Collegiatæ, & pa-
rochiales Ecclesiæ huius prouinciæ, has nostras
constitutiones certo aliquo loco collocatas, per
petuò asseruent.

Omnia, & singula, quæ à nobis in hac tertia pro-
uinciali synodo decreta, actaq. sunt, qua de-
bemus obedientia, ac reuerentia, auctoritati,
ac iudicio Sanctæ Romanæ Ecclesiæ, omnium
Ecclesiatum Matris & magistræ semper emen-
danda, & corrigenda subiicimus.

Quia nonnulla à summo Romano Pontifice, &
publicæ totius prouinciæ Mediolanensis, & pri-
uatæ singularum Ecclesiarum vtilitatis causa
petèda sunt; decernimus, vt quicquid ab eius
Sanctitate communibus nostris, & qui adsunt
Coepiscoporum literis postulabitur, id huius
synodi

synodi nomine, & auctoritate ita factum intelligatur, perinde ac si in sessione publicè postularum esset.

INDICTIO
Futuri Concilij Prouincialis
Quarti.

CAROLVS miseracione diuina tit. S. Praxedis S. R. E. Presbyter Cardinalis, Borromæus nuncupatus, sanctæq. Mediol. Ecclesiæ Archiepiscopus.

OMNIBVS & singulis Reuerendissimis dominis Episcopis qui hic adsunt, & synodo Prouinciali Mediolanensi, quacunque ratione interesse debent, omnibusq. itcm Capitulis, & Ecclesiarum Cathedralium Procuratoribus qui presentes intersunt, indicimus, significamus, denunciamus, & intimamus proximam sequentē synodum Prouincialē Mediolanensem quartā, Deo omnipotente auctore, & ad eius laudem,

hac eadem in Urbe, hoc ipso loco, anno 1576. die decimo mensis Maij, qui dies crit feria quinta Dominicæ secundæ post Resurrectionem D. N. Iesu Christi, inchoandam, & celebrandam esse. Quamobrem eos omnes, & singulos Reuerendissimos dominos Episcopos qui hic presentes adsunt, monemus; Procuratores verò Ecclesiarum Cathedralium inuitamus, ut eo die ad synodum prouincialem quartam iuuante Deo Mediolani celebrandam, constituto, hic omnino intersint; nisi diem celebrationis ipsius synodi aliqua ex causa à nobis prorogatū fuisse nostris ad eos datis literis intellexerint. Quod si ipsorum Reuerendissimorum Episcoporum nostrorum aliquis legitimo tunc detentus erit impedimento, nuncium ad se excusandum, atque ad id impedimentum probandum ad nos mittat, cui etiam facultas ab ipso detur, ea omnia, & singula nomine suo, & Ecclesiæ suæ recipiendi, quæ Spiritu sancto duce, in ipsa synodo à nobis de consilio, & assensu Reuerendissimorum Episcoporum nostrorum decernentur aut constituentur.

L A V S D E O.

Finis Concilij Prouincialis tertij.

ORATIO

O R A T I O
C A R O L I C A R D I N A L I S
T I T . S A N C T A E P R A X E D I S ,
E T A R C H I E P I S C O P I ,

Habita in Prouinciali Concilio Tertio.

TERTIO iam adsumus, Patres sanctissimi, hoc ipso loco, ubi superioribus annis semel atque iterum spiritu sancto duce congressi, in eam curam incubuimus, ut in hac prouincia, pastoralibus nostris studijs succurreremus animarum salutem, & opitularem pietatis cultui, iam penè deflorescenti. Quo in genere & si à nobis vel plurimum elaboratum esse videtur; tamen si animaduertimus, prouinciæ huius status, quem vos etiam optimè nostis, is est, ut multa adhuc desint ad operis à nobis inchoati consummationem & perfectionem. Primùm enim superioribus nostris decretis non omnis erepta est morum corruptela; neque planè omnia instituta christianæ disciplinæ ratio; quæ vobis, qui adestis, unà mecum expendenda est. Deinde, ut est hominum genus ad carnis sensum procliuè saepeque præceps fertur ad peccandi licentiam, alij post priores illos congressus nostros sensim in dies irrepserunt morum errores. Præterea quæ olim à nobis sancita sunt; ita se habent, ut vel nostra, vel aliorum culpa, illa executi simus non planè omnia. Si quæ autem executionem habuerint, vel pauca, vel multa illa sint, vereor, ut libere dicam, ne ea externa potius quadam specie attigerimus, quàm intimi animi sensibus, vereque amplexi simus. Atque hic quidem est rerum nostrarum status. Videte igitur quæ illa sint, quibus auctore spiritu sancto, qui spiritus est veritatis & consilij, hoc ipso conuentu nos tum mente optima, tum salutaribus deliberationibus consulamus oportet; ut aliqua ex parte exsoluamus, quod & Christo domino, & nobis, & clero, & populo nostro debemus. Propositum igitur nobis sit, Patres optimi, magnum quiddam esse, ac perfectum, quod præstare debemus: idque nos vix, aut ne vix quidem inchoauimus, ne dum absoluimus, cum certè non licuerit. nam quemadmodum reliquis in rebus nihil potest statim esse perfectum, sed necesse est, ut initium fiat ab aliquo rudimento, atque paulatim ad summum perueniat; ita opus, quod superioribus annis aggressi sumus, non potuit eo tempore statim peruenire ad eam, quam quærimus, & debemus, necessariam perfectionem. Quòd si quis nostrum secus fortassè existimat; quoniã in hac prouincia aliquod maius pietatis christianæ studium elucere videt, quàm antea solebat, quàmque in alijs fortassè quibusdam locis apparet: nã iste planè quidem fallitur, non est enim cur nos vel cum ijs quæ proximè antecesserunt, temporibus, vel cum aliorum, siue mali illi sint, siue aliquo christianæ virtutis gradu præditi, factis, actiones nostras expendamus: sed comparemus oportet cum ea sanctè agendi formula, nobis diuinitus præscripta; quæ si ob oculos versabitur, facile cernemus, quàm longè ab ea distemus. Procul certè absumus, Patres. Est igitur cur properemus; & ita properemus, ut quod semel aggressi sumus, perficiamus, *aspicientes, in auctorem, & consummatorem operis, nobis commissi, Christum Iesum.* Is, quid non attigit, quid non egit, quid non perpessus est, ut quod ei pater cœlestis dedit, opus consummaret? quid illa crucis ara, in qua redemptionis mysterium peractum est, lo-

Ioan. 19.]

Ephes. 4.
Hebr. 1.]

quitur? quæ mens, qui sensus Christi laborum? quorsum illa verba, *Consummatum est?* an non operis, quod suscepit, perfectionem? an non consummationem indicant? Num Christi magistri exempla, num voces nos commouent? an commouent potius? certe quidem. Ergo pergamus ad consummationem: & quod operi nostro deest, perficiamus; ac ita quidem, vt cum nos *Episcopos Deus dedit ad opus ministerij in consummationem Sanctorum, tamquam angeli eius, & missi in ministerium propter eos, qui hereditatem capiunt salutis,* non modò purgemus, & illuminemus, sed perfectos reddamus eos, qui in custodia nostræ fidē traditi sunt. Altera præterea causa est, Patres, quamobrè huc tertio nos conuenire oportuit. nam ea est satanæ fraus, ea deprauata hominum natura, eæ mundi illecebræ, vt si quid superioribus nostris sanctionibus communiuimus, in altera eiusdem rei parte violari soleat ecclesiæ disciplinæ institutio; ita vt alio rursus opus sit præsidio. quemadmodū enim fluuius, ab vna parte aggeribus munitus, in alteram sæpe erumpit; itidem vsu venit in sanciendo morum legibus. Si qua igitur parte, vel clero, vel populo, superioribus rerum sanctionibus obstructus aditus est ad peccandum, alia tamen inuenitur via, quā præcludamus oportet hoc nostro synodali studio; quod cum in hoc genere multum esse debet, tum plurimum etiam in eo, quod tertio loco à me propositū, iam breui exponam. Scitis, Patres, quæ superioribus concilijs præscriptimus nobis de frequenti sacrificij oblatione, de dignitate ab Episcopo retinenda, de supellectili, frugalitateq. Episcopali, de pastoralibus officijs, de familiæ nostræ institutione, de cleri disciplina, de gregis commisi gubernatione: illa omnia vt acta sunt à nobis fortasse diligenter; sic certè nostrum fuit, & est, eadem exequi vel diligentissimè. parū est enim optimo consilio decernere; nisi quod decretum est, sedulò præstetur. nam vt scientia debet esse cum virtute copulata; sic decretorum constitutio, cum executione in primis coniuncta: alioquin paruam affert vtilitatem, vel certè nullam. itaque cum operis nostri suscepti ratio conficiatur & quasi cōfletur duabus his partibus, legum scilicet optimarū, & sanctione, & executione; in hac nos fideles esse oportet, in illa prudentes: si prudentiam in sanciendo præstitimus, fidem in exequendo præstemus necesse est; vt & prudentes, & fideles serui inueniamur. Executio autem nostra omnis sit oportet, Patres, tum perfecta, tum vera; perfecta quidē, vt decreta omnia, vel ad nos, vel ad alios pertinentia, exequamur: exequamur autem verè, non externa sola specie, sed ea fixa animi deliberatione, vt in veritate nos ambulantes, & ad Dei gloriam, & ad animarum salutem vberrimū fructum afferamus ex ijs rebus, quas solido agendi studio exequimur. Alioqui si contra quidquā agimus, id quoniam non vlla quasi radice fixum hæret, statim diffluit, statim euanescit. Quare agite, Patres sanctissimi, munus nostrum expleamus, vt quam debemus sanctam sollicitudinem, quantum in nobis est, præstemus, tum ad operis nostri inchoati perfectionem, tum ad omnem ecclesiæ disciplinæ rationem in hac prouincia communiendam, tum ad superiorum nostrorum decretorum leges, easq; verè, atque omninò exequēdas. *Spiritus autem Dei habitet in nobis, is spiritus veritatis,* quem in Euangelio, quod modò recitatum est, se Dominus missurum esse promisit, mentibusq. nostris lumen præferat, quo omnes muneris nostri pastoralis partes dirigamus in perfectionem & finem, quò spectamus, Christum Iesum. Cui laus & gloria sempiternis ætatum sæculis. Amen.

III

C O N C I L I V M
P R O V I N C I A L E
M E D I O L A N E N S E I I I I .

Quod

C A R O L V S S . R . E .
C A R D I N A L I S
TITVLI SANCTAE PRAXEDIS
A R C H I E P I S C O P V S .

Habuit an. à Chr. nat. M. D. LXXVI.
Gregorio XIII. Pont.

CAROLVS
S. R. E. TIT. S. PRAEEDIS
PRESBYTER CARDINALIS,

Dei & Apostolicæ sedis gratia Archiepiscopus Mediolani.

Vniuersis Prouinciæ nostræ fidelibus salutem in Domino.

ANNVS ferè quartus est, quo pro Archiepiscopalis muneris nostri ratione, synodum prouincialem quartam Mediolani de more habuimus, ad sanctionis Tridētinę præscriptum. Decreta porò in ea confecimus; quibus prouinciæ nobis commissæ salutare in via Domini progressiones, quantum in nobis fuit, adiuuare studuimus. Sed dimisso Episcoporum, qui in synodo aderant conuentu; cùm diligentia à nobis in eo ponenda esset, vt illa recognita, & disposita quàm primum ederemus; tunc illico pestilentia contagio, quæ iam ad aliquot vrbes Italiae nobilissimas, permultaq. oppida dimanarat, longè ac latè serpens, demum Mediolanum, eiusq. dioccesim propè omnem inuasit. Quo afflictissimo tempore, pro officij nostri cura, proq. paterna charitate, qua gregem nostrum vnicè in Christo diligimus, necesse habuimus multiplicem sollicitudinem suscipere, multos labores subire, ac multas functiones exequi; quæ officium maximoperè impediuerunt, quod synodi huius editioni præstandum nobis erat diligenter. Atqui postea verò pestilentia Dei beneficio mirabiliter reuincta, occupationes præterea aliæ permultæ (vt est cura pastoralis plena, refertaq. omni labore) consecutæ statim sunt; in ijsq. ipsis præter cæteras, hæc vna longè maxima, maximeq. necessaria fuit, quòd sollicitudine in primis atque vigiliis, oportuit, & quæ christianæ vel pietatis, vel disciplinae officia, ac studia pestifero morbo languerant, excitari; aut quæ intermissa fuerant, restitui; & omnem denique rem spiritualem, quæcunque damni, detrimenti uè aliquid ob pestem fecerat, quàm accuratissimè refarciri. Ad quam sanè rem vniuersam conficiendam, opus fuit non diligentia solùm, sed temporis etiam diuturnitate. His igitur, & aliis item, quæ in dies inciderunt causis, protracta est diutius, quàm cupiebamus, hæc editio decretorum. Nunc verò ea edimus, & damus vobis. Vestrum est ita accipere, vt ad illa ipsa exequenda nusquam desit prompta vestra voluntas, studium, obedientia, atque omne officium. Hoc planè non optamus solùm, sed certè speramus de vobis, qui synodalibus studiis ad omnem benè agendi partem quò frequentius excitati estis, eò splendidius & virtutum exemplis, & rectè factis disciplinam christianæ vitæ, iam in hac prouincia Dei dono ac munere aliqua ex parte florecentem, ornetis, abundantes vos in omni opere Domini semper: ita vt de progressionibus vestris gratias perpetuò agamus Deo. Dat. Mediolani, tertio calend. Aprilis 1580.

Edictum

EDICTVM
De Concilio Prouinciali IIII.

In nomine sanctæ & Indiuidualæ Trinitatis, Patris,
& filij, & Spiritus sancti. Amen.

Carolus S. R. E. tit. Sanctæ Prædix præf-
byter Cardinalis, Dei, & Apostolicæ sedis
gratia, Archiepiscopus Sanctæ Medio-
lanensis Ecclesiæ,
Vniuersis Prouinciæ nostræ Christi fidelibus
salutem in Domino.

PRO Archiepiscopalis officij nostri ratione,
qua progressionibus suis tota ad optimam Pa-
storali muneris curam spectare debet, nos in sy-
nodo prouinciali tertio, quam ex præscripto Tri-
dentino, anno M. D. LXXIII. habui-
mus; decreto edito, Concilium prouinciale quar-
tum indiximus, quod hoc anno, die decimo men-
sis Maij, auxiliante Dei misericordia celebra-
turi sumus. Ut autem omnibus, atque singulis
quibuscumque, qui iure, aut consuetudine, aut
priuilegio, aut alia quauis ratione Concilij pro-
uincialibus nostris interesse possunt, vel debent,
hæc Synodi quartæ prouincialis indictio, planè
nota atque euulgata sit; nèue cuiquam vel rei
ignorantia ad excusationem uti, vel se contem-
ptum, neglectum uè esse dicere liceat; ijs ipsis uni-
uersis, & singulis, ac cæteris item, qui sua inte-
resse quauis ratione putarint, hoc edicto publicè
proposito, eandem quartam prouincialem Syno-
dum, in superiori illo prouinciali tertio Concilio
iam decreto promulgato indictam, significamus,
indicimus, ac denunciamus.

Quamobrem cum uniuersos, & singulos Reueren-
dissimos Episcopos prouinciæ nostræ, tum cæte-
ros quosuis omnes, qui ut supra, in Synodo Pro-
uinciali Mediolanensi quacunque ratione inte-
resse debent, præter illud indictionis decretum,
& literas nominatim, sigillatimq; eisdem Reue-
rendissimis Episcopis per nos scriptas, hoc etiam

edicto illud monemus, ut eo ipso à nobis præscri-
pto & constituto decimo mensis Maij proximè
sequentis die, Mediolanum in Ecclesiam nostram
Metropolitanam conueniant; & in concilio,
quod illo ipso die summo mane inuante Domino
inchoabimus, præsentés ipsi adsint; pænis & cæ-
suris propositis, Canonum iure sancitis.

Curent verò singuli prouinciales nostri Episcopi, ut
quod Concilio prouinciali secundo sancitum est,
cum primùm edictum hoc acceperint, in omni-
bus & urbis, & diocesis suæ ecclesijs paro-
chialibus, quinta quaque feria in singulas heb-
domadas, quoad concilium de more dimissum at-
que absolutum erit, Missæ Sacrum de Spiritu
sancto fiat: in Cathedrali autem, & Collegiatis
Ecclesijs, processionum præterea munus singulis
diebus Dominicis intus obeatur; ex animoq; pre-
ces fiant, quibus à Deo totius consolationis, &
misericordiarum patre, nobis tam salutare ne-
gotium tractantibus, Spiritus sancti lumen im-
ploretur.

Sciant præterea uniuersi & singuli prouinciæ no-
stræ Christiani, conciliarem hæc actionem à
nobis indictam, præcipuum quoddam caritatis,
& pietatis studium ab ijs ipsis postulare; cum il-
la omnis eò spectet, ut per nos illorum gressus di-
rigantur in viam salutis. Quare paterna co-
hortatione eos vehementer in Domino admonem-
us, ut & sua, & nostra causa, orationis præ-
cumq; studium unà nobiscum adhibeant: dicq;
Dominico Concilium id prouinciale proximè præ-
cedente, qui dies sextus Maij erit, primùm ve-
rè pœnitentes & confessi, sacram communionem
sumant; hoc piè precantes, ut adiutricæ Dei gra-
tia, nos ea, quæ ad nostram, suamq; salutem per-
tinent, diligenter, sanctaq; sollicitudine agamus.
In quarum rerum fidem hoc edictum confici, au-
thoritateq; nostra imprimi, & sancti Ambrosij
sigillo Archiepiscopali nostro muniri, tum nostra
etiam manu signatum, in vulgus publicè propo-
ni, eidemq; à Synodali Secretario nostro subscri-
bi volumus. Datum Mediolani in ædibus no-
stris Archiepiscopalibus, Calen. Martij 1576.

CONSTITUTIONES ET DECRETA CONDITA IN PROVINCIALI SYNODO MEDIOLANENSI IIII.

In nomine sanctę, & Indiuidne Trinitatis, Patris,
& Filij, & Spiritus sancti. Amen.

SOS CAROLVS S. R. E.
Tit. Sanctę Praxedis Presbyter
Cardinalis, Dei & Aposto-
lica Sedis gratia Archiepiscopus
Mediolani, ad Dei omnipotentis,
beatęq; Marię semper virginis,
ac S. Ambrosij confessoris patroni nostri lau-
dem, hæc pro christiana morum disciplina con-
formatione, qua clerum, populumq; fidei nostrę
concreditum præluere totis in CHRISTO
visceribus expetimus, de consilio, & assensu Re-
uerendiss. DD. Coepiscoporum nostrorum, in
Concilio prouinciali Mediolanensi quarto, de-
cernimus, statuimus, ac sancimus.

De fidei professione.

Prout. i. par. i. de fid. profess. pag. i.

Professio fidei
præstanda.

QUO D. ex Pij quarti Pont. Max. sanctione,
in primo, & tertio Concilio prouinciali
nostro, de ijs qui fidei professionem facere de-
bent, deq; illorum ipsorum vita & moribus
antè inquirendis, & probandis, decretum est;
id Episcopus omninò efficiat, vt præstetur: tū
compellat præterea ad idem omnes, ac singu-
los, sicut etiam à sancta sede apostolica decla-
ratū est, quicumque arithmeticā, & musicā,
vel artes cuiusuis generis liberales profitetur.

Formula pro-
fessionis fidei.

Formula verò, ad cuius præscriptum fidei profes-
sionem præstari oportet, pontificia illa san-
ctione conceptis verbis tradita, hæc sanc est.

Ego N. firma fide credo, & profiteor omnia, &
singula, quę continetur in simbolo fidei, &
sancta Romana ecclesia vtitur, videlicet.
Credo in vnum Deum patrem omnipotentem,
factorem cęli & terrę, visibilium omnium
& inuisibilium. Et in vnum Dominum Iesum
Christum, filium Dei vnigenitum, & ex pa-
tre natum ante omnia sæcula; Deum de Deo,
lumen de lumine, Deum verum de Deo ve-
ro; genitum non factum, consubstantialem
patri, per quem omnia facta sunt; qui propter
nos homines, & propter nostram salutem de-
scendit de cęlis, & incarnatus est de spiritu
sancto ex Maria virgine, & homo factus est;
crucifixus etiam pro nobis sub Pontio Pilato,

passus, & sepultus est; & resurrexit tertia die
secundum scripturas; & ascendit in cœlum, se-
det ad dexteram patris; & iterum venturus est
cum gloria iudicare viuos, & mortuos; cuius
regni non erit finis. Et in spiritum sanctum
Dominum, & viuificantē, qui ex Patre filioq;
procedit; qui cum patre, & filio simul adora-
tur, & cōglorificatur; qui locutus est per Pro-
phetas. Et vnam sanctam catholicam, & Apo-
stolicam ecclesiam. Confiteor vnum baptisma
in remissionem peccatorum: & expecto resur-
rectionem mortuorum, & vitam venturi sæ-
culi. Amen.

Apostolicas, & ecclesiasticas traditiones, reli-
quasq; eiusdem ecclesię obseruationes, & Cō-
stitutiones firmissimè admitto, & amplector.
Item sacram scripturam iuxta eū sensum, quę
tenuit, & tenet sancta mater ecclesia, cuius est
iudicare de vero sensu, & interpretatione sa-
cratum scripturarum, admitto; nec eam vn-
quam nisi iuxta vnam consensum Patrū,
accipiam, & interpretabor.

Profiteor quoque septem esse verè, & propriè
sacramenta nouę legis, à Iesu Christo Domino
nostro instituta, atque ad salutem humani ge-
neris, licet non omnia singulis necessaria; sci-
licet Baptismum, Confirmationem, Euchari-
stiam, Pœnitentiam, Extremam vnctionem,
Ordinem, & Matrimonium; illaq; gratiam
conferre; & ex his Baptismum, Confirmationē,
& Ordinem sine sacrilegio reiterari non posse.
Receptos quoque, & approbatos ecclesię ca-
tholicę ritus, in suprascriptorum omnium sa-
cramentorum solemnè administratione recipio,
& admitto.

Omnia, & singula, quę de peccato originali,
& de iustificatione in sacrosancta Tridentina
synodo definita & declarata fuerunt, ample-
ctor, & recipio.

Profiteor pariter in Missa offerri Deo verum,
proprium, & propiciatorium sacrificium pro
vuius, & defunctis: atque in sanctissimo Eu-
charistię Sacramento esse verè, realiter, &
substantialiter corpus, & sanguinem, vnà cum
anima, & diuinitate Domini nostri Iesu Chri-
sti, fieriq; conuersionem totius substantię pa-
nis in corpus, & totius substantię vini in san-
guinem, quam conuersionem catholica eccle-
sia transubstantiationem appellat.

Fateor

Fateor etiam sub altera tantum specie, totum, atque integrum Christum, verumque sacramentum sumi.

Constanter teneo Purgatorium esse, animasque ibi detentas fidelium suffragiis iuuari; similiter & sanctos vna cum Christo regnantes, venerandos, atque inuocandos esse, eosque orationes Deo pro nobis offerre, atque eorum reliquias esse venerandas.

Fitmissime assero, imagines Christi, ac Deiparæ semper virginis, necnon aliorum sanctorum habendas, & retinendas esse, atque eis debitum honorem ac venerationem impertiendam.

Indulgentiarum etiam potestatem, à Christo in ecclesia relictam fuisse, illarumque usum christiano populo maxime salutarem esse affirmo. Sanctam catholicam, & Apostolicam Romanam ecclesiam, omnium ecclesiarum matrem, & magistram agnosco: Romanoque Pontifici, beati Petri Apostolorum principis successori, ac Iesu Christi Vicario, veram obedientiam spiritus, ac iuro.

Cætera item omnia à sacris canonibus, & œcumenicis Concilijs, ac præcipue à sacrosancta Tridentina Synodo tradita, definita, & declarata, indubitanter recipio, atque profiteor: simulque contraria omnia, atque hæreses quascunque ab ecclesia damnatas, & reiectas, & anathematizatas, ego pariter damno, reijcio, & anathematizo.

Hanc veram catholicam fidem, extra quam nemo saluus esse potest, quam in præsentis sponte profiteor, & veraciter teneo, eandem integram, & inuiolatam, usque ad extremum vitæ spiritum, constantissime Deo iuuante, retinere, & confiteri, atque à meis subditis, vel illis, quorum cura ad me in munere meo spectabit, teneri, doceri, & prædicari, quantum in me erit, curaturum.

Ego idem N. spondeo, voueo, ac iuro. Sic me Deus adiuuet, & hæc sancta Dei Euangelia.

Quæ ad sanctorum cultum, sacrorumque temporum celebritatem pertinent.

De sacris reliquijs, miraculis, & imaginibus.

Prou. 1. par. 1. de sanct. reliq. ven. pag. 5.

AD ea, quæ de sacris reliquijs, per nos primi, & tertij Concilij prouincialis decretis sancita sunt, hæc pro religiosa, illas & reconduendi, & exponendi, & transferendi, & asseruandi ratione, præcipue earundem veneratione, atque cultu adiungenda censuimus.

Sanctorum corpora, & sacras reliquias, Episcopus à religiosis, peritisque Sacerdotibus, quos eo potissimum nomine deligat, tum in vrbe, tum in diocesi sua, quibuscunque in ecclesijs, locisue illa sint, recognosci quamprimam iubeat. Qua in recognitione hæc præstentur. Primò, vt scripta, tabulæ, literæ, certi anna-

lium codices, aliaue cuiusuis generis monimenta, quæ in ijs ipsis ecclesijs, earumue atrijs, atque adibus, aut alijs locis extant, schedulæque, vasculis, arcibusue sacrarum reliquiarum affixæ, inclusæue, recognoscantur accuratè & diligenter; vnde illarum vel translatio, vel collocatio ibi facta, cognosci, au. alia eiusmodi notitia earundem haberi queat. Testes præterea conquirantur, si qui sunt qui testimonium dent, antiquæ, constantisque traditionis, ex qua certa earum cognitio constet: aut alia, sicut opus erit, id generis diligentia ad rei perspicentiam adhibeatur.

Deinde vt singulæ ipsæ sacræ reliquæ, quas extare compertum est, re ipsa cernantur; ita tamen, vt vbi sub altaribus, alijsue subterraneis eiusmodi locis, corpora sanctorum collocata, reconditaue sunt, nec ostium, neque fenestra insit, vnde inspici queant, non aperiantur, aut effodiantur; nisi ob causam aliter Episcopus aliquando faciendum censuerit.

Qua omni recognitione facta, diligentiaque adhibita, librum præcipuum, certumque confici Episcopus curet: in quo singulæ, quæ in ecclesijs, & vrbis, & diocesis sunt reliquæ sacræ, rectè, atque ordine describantur; notatis etiã diligenter non solum ijs ipsis ecclesijs, vbi reconduntur, sed scriptis etiam, annalibus, tabulis, alijsue monumentis, è quibus illarum testimonium constet. Is verò liber in archiuo Episcopali, certo loco custodiatur, & asseruetur perpetuo.

In eo item libro rectè referantur, si quas deinceps sacras reliquias comperiri, aut aliunde asportari contigerit; vbi primùm ab Episcopo illæ recognitæ, & probatæ sunt.

Nec verò sine scripta Episcopi probatione, etiã Regularibus, & alijs exemptis, vllas nouas reliquias euulgari, aut populo exponi, venerandasue proponi patiatur Episcopus, antequam à se recognitæ, & probatæ illæ sint.

Qua in probatione seruet is omnino formam, à Tridentino Concilio ea de re præscriptam.

Reliquiæ sanctorum ne in priuatis adibus, ne- Reliquiæ vbi & quomodo asseruandæ.

ue apud laicos homines, sed in ecclesia, loco conspicuo, benè sepio, atque vndique ornato collocentur, & asseruentur. Atque ita eo loco decenter, ac piè, vel arcibus, vel capsulis, vel vasibus, loculisue reconditæ includantur: vt & pro illarum ratione, ac pro ecclesiarum dignitate, & facultatibus, formæ instructionibus nostris præfinitæ, omni ex parte respondeatur.

Is porrò locus duabus saltem clauibus, ijsque diuersis, claudatur: quarum vnam Episcopus, alteram Rector ecclesiæ vbi sunt, custodiat diligenter.

Vbi verò consuetudinis est, ab vniuersitatis, sodalitatibus hominibus, aut à Syndicis laicis hominibus clauem etiam teneri, illam tertiam illis pmitttere poterit Episcopus arbitratu suo. Liceat tamen aliquando, quibus Episcopus rationabili

De sanct. reliq. ven. Prou. 3. de fest. die. cultu. §. sanctarum.

Recognitio sacrarum reliquiarum.

tionabili, & pia causa id concedendum censue-
rit, asseruari in priuato oratorio, tuto, ornato,
ac decenti, eiusdem Episcopi iudicio.

Corpora sanctorum, quæ non sub altari, sed sub
ecclesiæ pauimento collocata sunt, nisi decen-
tiori ecclesiæ loco recondenda Episcopus cen-
suerit, saltem crate ferrea politè, ornateq. con-
fecta, ne pedibus eorum locus irreuerentiùs
tractetur, vndique sapiantur, atque obtegantur
ex instructionum præscripto.

Quæ reliquiæ inscriptionem habent, non vetusta
te consumptam, sed integram, & ex præscri-
pto instructionum nostrarum confectam, ita vt
est, illa inscriptio retineatur, & conseruetur.
Quatum verò inscriptiones aliqua ex parte e-
xetæ sunt, aut aliàs non ad præscriptum factæ,
eæ in charta pergamena rectè exarata, reno-
uentur.

Quæ nihil inscriptum habent, sed tamen con-
stat, quorum sanctorum, sanctarumue illæ
sint; ijs singulis nomina propria inscribantur,
ad instructionum præscriptum.

Sanctorum reliquiæ, præsertim insignes, & sa-
cra corpora, sacraq. membra, quæ ex certis
monimentis in vlla quauis ecclesia recondi cõ-
stat, in tabula ærea, aut marmorea, lapidea-
ue literis incisa, quò accuratiùs memoria per-
petuò conseruetur, diligenter, ordineq. Epi-
scopi cura describantur: tum prætereà in Cap-
pellæ maioris columna, latereue, aut in gremio
ecclesiæ, loco aperto, ac perspicuo, ea tabella
parieti calce conglutinata in omnium conspe-
ctu sit.

Scripta, tabulæ, & antiqua monimenta ad il-
las spectantia, in earundè ecclesiarum sacristia,
archiuuè reponantur, vbi tuto asseruentur.

Vniuscuiusque sancti, sanctæue, cuius corpus,
vel sacræ reliquiæ, præsertim insignes, asserue-
tur, vitæ, aut martyrij historia, ex probatis
auctoribus breuiter collecta, ab Episcopo ante
recognita, & comprobata, in tabellam, aut in
aliquem certum codicem, charta pergamena
exarata referatur.

Qui codex in ecclesiæ Sacristia certo loco dili-
genter asseruetur. In illa autem vitæ breui nar-
ratione ex certis monimentis, antiquaue tradi-
tione, omniq. alia quæ constet ratione, expo-
natur deinceps, in extrema scilicet parte, ac
paucis item verbis, quo tẽpore, quouè modo
sacræ illæ reliquiæ eò translata, vel recondi-
tæ sint.

Sacris autem reliquijs, si sanctissimo Eucharis-
tiæ Sacramento non ita propè quidem eæ col-
locatæ sunt, vt illius lampade harum cultui sa-
tis fiat; lampas propria assiduè præluceat: nisi
hanc impensam, nimia & ecclesiæ, & populi
egestas Episcopi iudicio non patitur.

Cæterùm corporibus sanctorum, & reliquijs
Episcopi iudicio insignibus, lampas omnino
vna semper colluceat.

Vbi verò plures, aut ex legato, seu alia obliga-
tione, vsuue adhibentur, aut pro reliquiarum

ratione, vel ecclesiæ amplitudine, facultati-
busuè adhiberi Episcopus iusserit, id etiam ser-
uetur.

Ne sacræ reliquiæ per laicos, etiam cuiusuis ordi-
nis dignitatis homines vllò modo tractentur:
nec verò tangantur, cum hoc sacrilegum, ac
minus propterea ferendum esse, S. Gregorius
Pont. scribat.

Cum verò ab ecclesiastici ordinis hominibus
illæ cum suis loculis, vasculisue suscipiuntur,
vt vel populo ostendantur, vel in altari expo-
nantur, vel in processionibus ferantur; primum
illis thurificatio adhibeatur; siq. in via feran-
tur, tunc Acoluthus sacerdoti illas ferenti præ-
eat, qui item thurificet.

Ne passim omni tempore, sed certis tantum fe-
storum dierum celebritatibus, vtpotè in Nati-
uitate Domini, Epiphania, Pascha Resurre-
ctionis, Ascensione, Pentecoste, & eiusmodi,
festoq. ipso die exponantur, ostendanturue,
quo illius sancti cuius reliquiæ sunt, vel eccle-
siæ in qua reconditæ sunt, celebritas solemn-
festoq. officio agatur; tum prætereà quo die
ob aliquam causam Episcopus iusserit, conce-
feritue.

Nullò autem modo vnquam illæ ab operimen-
tis, aut à velis nudæ ostendantur, exponanturue.

Cum in altari autem exponuntur, hæc seruentur.
Primò in illis exponendis processio per eccle-
siam vbi illæ sunt, ab eiusdem clero agatur,
certo luminum numero adhibito. Rursum idè
præstetur, cum reconduntur.

A Sacerdote, qui post Episcopum in illa eccle-
sia digniorem sacerdotale locum obtinet, nisi
aliquando Episcopus ipse id munus sibi obeū-
dum censuerit, exponantur, & recondantur.

Isq. superpelliceo, & stola, vel pluuiiali etiam,
pro reliquiarum, ecclesiæue ratione indutus sit.
Dumq. exponuntur, & item cum reconduntur,
hymnus, vel de Apostolis, vel de martyribus,
vel de confessoribus, vel de Virginibus canan-
tur, prout sunt sancti sanctorumue reliquiæ,
quæ exponuntur; tum antiphonæ, & aliæ eius-
modi ad rem accommodata, vltimoq. loco ora-
tio de sanctis illis; si verò sanctus, sanctæue est
cuius proprius hymnus, antiphona, oratiouè
extet, illa canantur.

Cum item exponuntur, de statò eo libro, ta-
bellæue supra præscripta, vniuscuiusque mar-
tyrium, aut vitæ historia breuiter explicata,
vulgari sermone grauiter in populi frequentia
pronuncietur: ad quam rem prætereà sacerdo-
tis, de diuinis illorum sanctorum virtutibus,
cælestiq. vita, & rebus per eos fortiter, ac mi-
rificè gestis, grauiter, breuiq. tractantis offi-
cium, vbi potest, adhibeatur: quò ardentius
populi sacras reliquias spectantis animi, ad om-
ne pietatis studium inflammentur.

Dum in altari expositæ sunt candelæ saltem
quattuor grandiores accensæ ibi colluceant:
ad earumq. custodiam adhibeatur qui semper
assistat, vnus, duouè sacris maioribus ordini-
bus

A quibus tra-
ctandæ & quo-
modo exponen-
dæ.

bus initiati, ijq. moribus probati, ac superpelliceo induti.

Horum verò clericorum, non laicorum opera, ministeriò adhibito, liceat fidelibus pietatis & religionis causa, calculatorum coronis sacrarum reliquiarum vascula loculosuè attingere, qua hora Episcopus concesserit.

Cùm reliquiarum sanctorum non in altari exponuntur, sed è loco superiori, aliouè in quo reconditæ sunt, populo ostenduntur; omnis eadem ratio plenè seruetur, processione excepta. In quibus autem processionibus, illas, vel per ecclesiam, vel extra portati contigerit; debito cultu apparatus ferantur ab ijs, qui in sacerdotio constituti, post Episcopum ecclesiastica sacerdotali dignitate, canonicatuè alijs in illa ecclesia præstant, nisi Episcopus id munus ipse obeat.

Quàdo & quò transferendæ. Sacras porrò reliquias de vno in aliū locum trāsferri ne liceat sine iusta ac legitima causa, & facultate scriptis ab Episcopo permiffa.

SI C V T sacrarum reliquiarum trāslationis memoriam, festa, solemniū celebritate fieri, religiosè iam ferè ab initio vsque nascentis ecclesiæ institutum, perpetua ecclesiæ consuetudine sanctè retentum est; ita si quando sanctorū corpora, membrauè, aut sacras reliquias Episcopi iudicio insignes transferri contigerit, vel ab vno oppido, vrbeuè ad aliam, vel in ea ipsa etiam vrbe, oppidouè ab vna ad aliam ecclesiā; id ritu solèni, religiosoq. cultu p̄stari oportet. Itaque hæc decernimus.

Primū aliquot antè diebus, si opus erit, aut certè omnino pridie illius diei, quo sacræ reliquiarum transferendæ sunt, ab Episcopo, aliouè, vbi adhiberi potest, ecclesiastica dignitate prædito, cui nominatim is id muneris dederit, accuratè diligenterq. recognoscantur, testibus alijs sacerdotibus grauioribus adhibitis. Quæ recognitio fiat vt supra, diligenter conquisito omni monumentorum genere.

Recognitæ vbi sunt, ordine componantur; tū in arca duabus saltem ac diuersis clauibus, quarum altera ab Episcopo, aut ab eo quem ipse maluerit, asseruentur: inclusæq. signo Episcopali obfigentur.

Dies translationis, tum in loco vnde transferuntur, tum ad quem transferuntur, tum etiā quibus locis transeundum est, per parochos Episcopi iussu, dominico die, vel festo, proximè præcedenti nunciatur.

Idemq. illis locis iubeatur coli, manè saltem, vt dies festus.

Significetur etiam proximis antè diebus frequè sono campanarum illius ecclesiæ, ad quā translatio faciendæ est.

Pridie verò translationis, vespere significatio celebratis detur solemnibus campanarum omnium vtriusque loci sono.

Eo die ieiunium à clero ecclesiæ ad quam transferendæ sunt, seruetur: noctuq. item arca cū sacris reliquijs, si commodè potest, super al-

tari ecclesiæ vnde transferendæ sunt; si verò nō potest, alio decenti loco collocata, & adhibitis præterea ad earum venerationē sex saltem luminibus, ab eodem clero, & alijs item ecclesiasticis hominibus, quibus Episcopus id iusserit, vigiliæ fiant: statuq. tempore nocturna itidem ritè de sanctis decantentur, quorum reliquiarum transferuntur.

Manè quo die transferuntur, processio sollemnis, psalmis, hymnis, & canticis, omniq. prece agatur, ad ecclesiam in quam translatio fit: vbi iterum illis recognitis, tum de eorū vita, deq. historia sanctorum reliquiarum olim eo loco reconditarum, de causis item translationis, ab Episcopo, vel ab alio eius iussu, sermo appositè habeatur; nisi commodiùs censuerit Episcopus postea habendum inter Missarum sollemnia. Deinde adhibita primū illis thurificatione, clero & populo ostendantur, ab illisq. iisdem debitus cultus & veneratio tribuatur.

Transferantur autem inclusæ in arca, pro earū ratione, proq. ritu ecclesiæ decenter ornata, & umbella præterea adhibita, vt Episcopus censuerit.

Arca verò humeris portet à sacerdotibus, qui digniores sint, & in toto clero, & in ea ecclesia ad quam translatio fit: illiq. vicissim prout Episcopus iusserit, id onus subeant, sacris vestibus induti, tum capite aperto: præeant verò duo Acoluthi semper thurificantes.

Clerici præterea aliquot superpelliceo amicti, qui capite item aperto sint, lumina deferant hinc inde congruo numero & ordine accensa: hæc q. præter cereos, quos accensos reliquos etiam clerus & populus, laicorumq. hominum sodalitates, & cæteri earum arcam piè prosequentes, pro sua pietate manibus gestarint.

Verū si Episcopus in loco adest; ipse quoque cum sacerdotibus, qui in cathedrali ecclesia sacerdotali dignitate præditi sint, canonicatumuè sacerdotalem habentes, digniores sunt, humeros sacræ arce portandæ subiciat; idq. saltem paululum, tum initio, tum in fine processions, quæ translationis causa agitur.

Cùm verò arcam non portat, eam proximè subsequatur, reliquo omni clero præeunte.

Vasculo, quod ab vno ferri possit, reconditæ sacræ reliquiarum, ab sacerdote item portentur qui dignior est, cæteris etiam seruatis, supra mox præscriptis.

Vbi ad ecclesiam ventum est, in qua collocandæ recondendæ sunt, per Episcopum, aut per alium sacerdotem, eius iussu Missarum sollemnia celebrentur, de sanctis quorum translatio facta est: idq. sollemni ritu, nisi horæ tarditas impediatur.

Peractis Missarum sollemnibus, certo loco benè septo & clauso, vt ne populus propius accedat, in altari exponantur, vbi per illum diem sint, accensis saltem sex luminibus, & adhibitis ad custodiam duobus sacerdotibus, vel vno saltem, alioq. clerico in sacris ordinibus constituto:

stituto: quorum sacerdotum cura sit, sacras reliquias custodire, & earum arcam aut loculos precatorijs fidelium coronis quæ porrigentur, religiose tangere.

Confecto translationis die, sub occasum solis, constiunt loco ab Episcopo, vel alio quem miserit, cum thurificatione, psalmis, hymnis, canticis, antiphonisue religiose recondantur.

Translationis tabulæ, publicè à notario confectæ, in librum in facillima illius ecclesiæ asseruandum referantur; tñ rei gestæ literæ, in ære, vel marmore incisæ, in eo reliquatum loco ad perpetuitatem collocentur.

Corpora sanctorum, sacraue membra, aut insignes sacra reliquiæ, cum aliunde è loco longè remoto transferuntur, si vel nauigio, vel cutru vehuntur; illius locus, parsue, vbi pro vectione collocantur, piè ornentur, vna etiam, vel duabus pluribusue lampadibus accensis.

Si ad vectorem iumentum adhibetur, decenter item sternatur.

Quacunque illis transferendis iter fit, per vrbes, siue per oppida, obuiam solemniter procedatur: ita vt psalmis, hymnis, & canticis, illas, cum clerus vniuersus sacris vestibus indutus religiose excipiat; tum populus item, luminum numero, portatum & viarum publicarum apparatu, religioso ornatu, piæq. venerationis studio, & spiritualis lætitiæ significatione.

Dies translationis in vrbe, oppidouè, aut saltem in ecclesia, in qua collocantur; vt Episcopus iusserit, anniuersario canonicarum horarum officio de sanctis celebretur, quorum sacra corpora, reliquiæue, eiusdem Episcopi iudicio insignes transferuntur.

Quod officium vt solemniter cumulatè præstetur, id prospiciatur, vt dies quo celebritas translationis agenda est, in feriam certam cadat, quæ sanctorum, quorum reliquiæ translatae sunt, cultui dicari possit, vniuersè, vel in ea saltem ecclesia.

Miraculo noua
& noua hęc reli
quia quæ appro
bam. & recipi.
Sels. 1. decre.
de iuocant. ven.
&c. & sacri ima
gin.

Formam à sacra Synodo Triditina, miraculis nouis approbandis, & nouis reliquijs recipiendis traditam Episcopi seruent diligenter in omnibus, etiam regularium, & alijs exemptis ecclesijs.

Nec verò patiantur, causa à se non cognita, & scripto probata, altare propterea erigi, aut imagines vltas extra morem ornari, votauè aut oblationes suspendi, aut quidquam noui ea in re omnino geri.

Sed quia plerunque fit, vt vulgi concursu, populiq. clamore, aliquid pro miraculo, aut sacra reliquia euulgetur, quod re vera non est; studeant hoc summoperè, vbi eiusmodi occasio se obtulerit, vt primis illis vulgi clamoribus obstistant, donec rei veritas legitimè comprobata constet.

Si quis verò dubius, aut difficilis abusus sit exiripandus, vel omnino aliqua de ijs rebus grauior quæstio incidat: Episcopus antequam cōtrouersiam dirimat, Metropolitanis, & prouin-

cialium Episcoporum in Concilio prouinciali sententiam expectet; ita tamen, vt quemadmodum ab eodem Tridentino Concilio præscriptum est, nihil inconsulto Sanctissimo Pontifice, nouum, aut in ecclesia hactenus inusitatum decernatur.

Quod de sacrosanctæ crucis effigie, in Concilio prouinciali tertio per nos sancitum est; itidem interdictum sit, sacras alias scilicet imagines, ac sanctorum sanctarumue historias, sacrorumue mysteriorum figuras & significationes, in vltulo quouis humi strato pauimento, aut loco sordido, etiam extra ecclesiam insculpi, pingi, effingiue.

Quid seruandū
in pingēdis ima
ginib⁹. Prou. 3.

Effigies iumentorum, canum, aliorumue brutorum animalium in ecclesia ne fiant: cum aliquid inhonestum, aut profanum in ea apparere nefas sit, ex Tridentini Concilij sanctione; idq. planè etiam septima Nicæna Synodo œumenica vetitum sit.

Sels. eadem. 1. 2.
Conc. Nicæn. 2.

Si verò historiæ sacrae expressio, ex sanctæ ecclesiæ matris consuetudine, aliter quandoque fieri postulat, hoc sanè non vetatur.

Pictoribus & sculptoribus grauis multa ac pœna, etiam interdicti ab ecclesia, Episcopi arbitratiuè proposita sit; si quid inordinatè, aut præposterè, aut tumultuariè accomodatatum, si quid profanum, aut inhonestum pinxerint, aut effinxerint, contra eiusdem Concilij Tridentini decretum.

Rectoribus etiam ecclesiarum, qui vllam factam imaginem insolitam, contraq. illius Concilij sanctionem, suis ecclesijs etiam exemptis poni permiserint, pœna etiam excommunicationis, multatue constituta sit arbitratiuè Episcopi, pro ratione culpæ irroganda.

Cruces, & sanctorum imagines solemniter, statisque precibus, ex ecclesiæ ritu benedicantur.

Imaguncula illa paruulæ, fictili opere effectæ, si ita fuso, alioq. apparatu concinnatae sint, vt Episcopi iudicio, vanitatem præ se ferre, aut offensionem præbere videantur, ad altare ne adhibeantur in posterum.

Si quæ sacra tabulæ, imaginesue pictæ, nimia vetustate, carie, situ, aut sordibus penè deletæ, indecenti aspectu sunt; eas Episcopus pia religioaq. pictura, ab ijs quorum interest, renouari iubeat; aut si id nō potest, omnino deleri. Ne tabulæ sanctorum imaginibus expressæ vetustate consumptæ, in vilem, & sordidum, profanumq. vsum conuertantur: sed vt de altaris pallis, ac velis, temporis vsura pene confectis, beati Clementis pont. & martyris decreto sancitum est, in ignem conijciantur: tum cineres præterea, ne pedibus inquinentur, in pauimentis fossis collocentur.

Epistola 2. Cle.
ad Iacob. fum.
feni.

Imagines quoque sacrae sculptæ, si deformatae sint, amoueantur; & sub pauimento ecclesiæ, aut saltem sub cœmiterij solo collocentur.

Curet præterea, atque adeo efficiat Episcopus, vt & per se, & per alios theologiæ scientia peritos, ac illos in primis, qui illius interpretandæ,

aut

aut populi docendū munus in vlla quauis ecclesia quouis modo sustinent, fidelibus accuratē, enucleatēq. exponantur, quæcunque & de sanctorum intercessione, inuocatione, atque cultu, & de sacrarum reliquiarum, imaginumq. ueneratione, & de historijs mysteriorum nostræ redemptionis, pictura, aliaū similitudine expressis, eos instrui doceriq. Tridentina œcumenica Synodus iussit.

De Indulgentijs.

DE sanctis indulgentijs tractatio, prout vsu venerit, accuratē in sermonibus item habeatur: vt & earum cœlestem vim, & pietatis officia ad illas consequendas necessaria populus intelligat: seq. propterea omni intima mentis animiq. religione, & christianæ charitatis actionibus atque operibus, ad vberimas salutareseq. earum vtilitates assequendas diligenter parer.

Id autem omne officium per parochos, & alios quorum interest, præstari Episcopus iubeat, ijs præsertim instructionibus, quæ eo de genere, nostra in Concilio prouinciali auctoritate confectæ, ad communem prouinciæ huius vsu in lucem emittentur.

Quæcunque indulgentiarum, quæ olim, vel nuper cuius, etiam regularium, aut aliter exemplorum ecclesiæ perpetuò concessæ sunt, tabulæ, scripta, monumentaū alia omnis eiusdem generis extant; ea vbi illa sint, siue in vrbe, siue in diœcesi, Episcopus studiosè conquirenda curet; tum illa conquisita, indeq. summam exscripta, in librum certum eo nomine confectum, qui in archiuo Episcopali asseruetur, diligenter recteq. referri iubeat.

Quæ præterea indulgentiæ vrbis, diœcesisq. suæ ecclesijs in posterum perpetuò, vel ad certum tempus concedentur, vbi primū ad se, aut ad Vicarium Episcopalem, qui illas recognoscat, delatæ sunt; eodem, aliouè libro notentur, ordineq. deinceps describantur.

Singulæ autem ecclesiæ, quibus vel concessæ sunt, vel concedentur, proprium eiusdē generis codicem, in quo illæ exscribantur, accuratē confectum, aut tabellam eiusdem generis in sacristia habeant; illarum exemplari in archiuo, vel in sacristia asseruato.

De Superstitionibus.

Prou. I. par. I. de mag. art. &c. pag. 5.

QUANTVM in religione stabilicnda, atque augenda laboris ponendum est, tantum in superstitione ex hominum mentibus euellenda, curæ ac diligentia est impendendum.

Quare parochi diligenter ei rei inuigilent: ac si quod superstitionum genus in suæ parochiæ hominibus animaduertat; id semper antè proximam Synodum, tempore quod Episcopus præstituerit, ad illum in scriptis deferant; vt ei malo occurrì oportunè possit.

Confessarij quoque diligentes in eo genere se præstent; inuestigentq. num pœnitentes aliquod remedium valetudini, aut vulneribus adhibeant, quod non à medica arte & cognitione, sed à superstitione proficiatur: tum præterea, num tempora, aut loca, aut quid eiusmodi superstitiosa opinione obseruent: & quos ea in re peccare nouerint, grauiter obiurgent; & ab eiusmodi vano sensu, atque errore deterrere & auertere conentur.

De sacris quattuor temporibus.

Prou. I. par. 2. de Ieiunio. pag. 12.

SA CRA quattuor ieiuniorum tempora, ex sancti spiritus doctrina salutariter instituta, sicut olim & frequenti fidelium conuentu, & solemnè celebritate, & religioso supplicationum officio colebantur: ita ad illorum cultū, pastoralè cura eruditè fidelium mentibus, in vsu antiquæ pietatis reuocanda sunt.

Quare in omni prouinciæ nostræ ecclesia, vel cathedrali, vel parochiali, non solum die Dominico illa tempora præcedenti, sed etiam vbi populus erit frequens, feria quarta proximè sequenti, eo de genere concionem sacram haberi statuimus: qua fideles excitati, solemnibus his ferijs, quarta scilicet, sexta, & Sabbato, pro antiquæ deuotionis consuetudine, frequentiores Missæ sacro, diuinisq. officijs, vt in Moguntino Concilio primo cautum est, intersint: orationes, ieiunia, elemosinas, cæteraq. pietatis opera præstent: quibus quò specialius illæ feriæ præstitutæ sunt, eò vehementiori christianæ virtutis contentione ad illa paratos esse oportet.

Ad quam diligentiam parochi præterea fidelium charitatem omni religioso proposito ita præparare studeant, vt vnanimiter auxiliante Christo, statarum illarum feriarum solemnitate religiosa piorum operum sollicitudine celebrantes, Sabbato sub vesperum frequentissimi ad ecclesiā, vt piæ consuetudinis fuit, cōueniant: vbi sanctis precibus, cū pro sacra ordinatione, tū pro his cōmodis, quæ singulorū annorum reuolutione consequimur, omniū bonorum largitori Deo gratia habeatur, sicut & instituta illorum temporum ratio, & christianæ religionis cultus deposcit.

Idem stas ijs temporibus populo denunciādis, formulam hanc, ex sanctissimi Pontificis Leonis primi verbis conceptam adhibeant: cuius sententiam, etiam vulgari sermone explicent vberius.

Formula denunciationis ieiunij quattuor temporum.

QUOD sacrorum temporum ratio, & deuotionis christianæ admonet consuetudo, paterne vobis, dilectissimi, sollicitudine denunciāmus; mensis. *℟.* Sacrum celebrandum esse ieiun-

Cap. 34.

infra in actis.

ieiunium, diuinitus inspirata doctrina præcepti, ac statis mensium curricula distributum: ut lege abstinentiæ omnibus adscripta temporibus, & alijs christianæ militiæ præsidijs, ad mentium nostrarum, corporumq; sanctificationem diuine institutis, stato dierum interuallo sine cessatione renouatis, nos ardentiori cura, maioriq; studio in salutis cursu progrediamur, quò specialius præstituti sunt dies ad pietatis officia. Quarta igitur, sexta feria, & Sabbato ieiunemus: frequentes in cathedrali, parochialiq; ecclesia ad litanias, orationemq; conueniamus; & quò sacris illis ferijs à cibo abstinentiores esse debemus, eò abundantiori elemosinarum liberalitate erga Christi pauperes effusiores simus: tum Sabbato sub vesperum orationem parochialem communem celebremus, qua, & pro spe felicitatis æternæ, ad quam per fidem currimus, & pro sacra ordinatione, quam eo die à Reuerendissimo Episcopo haberi solemne est, & pro ijs commodis, qua singulorum auorum reuolutione cõsequimur, Deo omnipotenti gratias agamus; eudemq; religiosis supplicationibus oremus, qua tenus sanctorum, quorum patrocinia imploramus, suffragantibus meritis, eius misericordiã in omnibus impetremus, per dominum nostrum Iesum Christum, qui cum patre. & c.

De ferijs.

Prou. I. vtsupra. item par. I. de fest. dier. cultu pag. 6.

Quo tempore ad salutem animæ toto corde, totaq; mente, atque omni christianæ pietatis officio incumbendum est; in iudiciali foro tunc aditus patefieri nõ debet ad iudicia, ad lites, & ad causas, quibus sæpè distrahuntur homines à pietatis officijs: ne aliquando Isaia prophete illis vocibus nos Dominus grauius arguat; *Ecce in die Ieiunij vestri inuenitur voluntas vestra, & omnes debitores vestros repetitis: ecce ad lites, & contentiones iciumatis.* Quare ne quadragesimæ, quattuor temporũ, & aliorum ieiuniorum diebus, id quod & Liberij pontificis maximi, & Concilij Triburiensis canone sancitum est, in aliquo foro, manè, quo tempore Missæ sacro, diuinis officijs, & verbi Dei prædicationi christianos homines interesse potiùs oportet, ius dicatur, iudicia exercentur, aut quidquam agatur, quod ad iudicij forensis ordinem pertineat.

Id verò pro pastorali gregis Dei cura, quam suscepit Episcopus, ab omnibus præstari quam diligentissimè studeat.

Rei ne festis diebus diuino cultui dicatis torqueatur; si modò criminis atrocitas aliud non postulet.

Ac ne testes quidem ijs diebus testimonium dicant, etiam si feriali die iurati id sint, nisi in causis, in quibus licet eisdem diebus iusiurandum illis deferri.

Id omne sanè Episcopò, cū in Episcopali foro, tum in secularibus iudicijs caueat, vt seruetur.

De sancto Ambrosio.

Prou. I. vtsupra.

DE VOTIONE congrua, & debitis honoribus beatus Christi confessor Ambrosius Episcopus, sanctæ ecclesiæ Metropolitanæ Mediolanensis pater pariter ac patronus, cuius doctrina etiam tota illustratur ecclesia, vt à prouinciæ nostræ fidelibus colatur; eius & diem festum, qui septimo idus Decembris agitur, sicut reliquos dies festos, quos coli præceptum est, quotannis à clero, populoq; celebrari, & commemorationem de eo, quibus diebus ex ritu ecclesiæ eiusmodi commemorationes fieri licet, in vespertino, matutinoq; officio antiphona, & oratione à clero fieri perpetuò pro sue pietatis studio Episcopi omni etiam adhortatione curent.

De clericorum ad festorum dierum celebritates conuentu.

Prou. I. vtsupra.

NE diebus festis, qui præcepto ecclesiæ, aut consuetudine, votuè coluntur, ad alienam ecclesiam Missam celebraturus parochus accedat; nisi ab eo, cui id curæ Episcopus dederit, facultatem scripto exararam impetrarit.

Quam facultatem ille tantum ijs det, quos omnibus benè consideratis, ad Missarum solènia, diuinaq; officia, in ecclesia, vbi celebritas in vrbe, diocesane agitur, ritè concelebranda necessarios esse viderit.

Qua in celebritate, cū ab alijs ecclesijs sacerdotes euocandi sunt, ne villo prætextu plures euocentur, quàm quattuor, vel sex ad summũ: id verò nisi vel legati pij, vel foundationis iure aliquando plures adhiberi necessarium sit.

Item diligenter hoc Episcopus caueat, vt si ad celebritatem sacerdotes alij, quàm parochi adhiberi possunt, ne parochos à suis ecclesijs auocari, abesseuè ea de causa ijs diebus villo modo patiatur: si verò aliter fieri non potest, viciniorib; solùm parochis, pauciorumq; populi multitudinem habentibus eam facultatè permittat. Tum prætereà videat, vt qui parochus festo die ad celebritatem euocatus abfuturus est, sacerdotem alium vel ordinarium vel conductũ habeat: qui illo die Missæ sacrificium in ecclesia parochiali faciat; quiq; cætera, vt ipse, si præsens adesset, omnino præstet, antè ab Episcopo in ijs functionibus obeundis probatus.

Si verò sacerdotem eiusmodi quandoque habere nõ poterit; festo die, celebritatem ad quã vocatus est præcedenti, populo suo significet, se ob eam causam in ecclesia parochiali Missã celebraturum non esse, sed in ea, ad cuius celebritatem vocatus est; proinde illũ moneat, vt ad eam ipsam ecclesiam, aut aliam propinquiorum, vbi Missæ sacrificio interfuit, se conferat.

Sin autem pro ecclesiæ, in qua celebritas agitur,

tur, amplitudine, & dignitate, aliquando ad solemnitatem concelebrandam sacerdotibus pluribus opus esse cœsuerit; alijs item aliquot sacerdotibus, etiam parochis hoc det, vt in ecclesijs suis primùm Sacro peracto, siq. parochi sint, habita etiam concione, ac alijs præstitis, quæ inter Missarum solemnias ab ipsis pro parochialis curæ munere præstari debent, tum ad ecclesiam vbi solemnitas celebratur, proficiscantur, illius rectorem in diuinis concelebrandis officijs adiuturi; nec verò desint ecclesiæ suæ reliquis eo die obeundis parochialibus muneribus & officijs.

In euocandis quidem admittendisue sacerdotibus, & clericis ad dierum festorum celebritates, ratio atque ordo seruetur, infra in decreto de exequijs, eorundem euocationi præscriptus ad funera concelebranda.

Illi porrò omnes qui euocabuntur, in choro dum diuina officia fiunt, superpelliceo mundo decenter induti semper adsint.

Nec verò præter clerum illius ecclesiæ, alius sacerdos, clericusue, qui ad celebritatem vocatus non sit, in chorum quouis prætextu asciscatur recipiaturue: neue elemosinarum, quæ in ea celebritate tributæ sunt, aut tribuuntur, particeps vlllo modo sit; nec prætereà in mensa excipiat.

Neque rursus quisquam à Præposito, Archipresbytero, parochouè missus, plus capiat, quàm si proprio solùm nomine esset vocatus.

Quicumque præter constitutum numerum aliquem ascuerit, qui ite minimè vocatus, quiue sine præscripta facultate accesserit, ac rursus qui admiserit, quiue exceperit, qui denique plus acceperit; mulctetur arbitratu Episcopi.

De religiosis peregrinationibus.

VT ex sanctorum patrum institutis fideles prouinciæ nostræ sanctas peregrinationes suscipiant, salutisq. vberiore fructum, diuina auxiliante misericordia inde capiant: hæc illis seruanda proponimus: ac primò ecclesiastici ordinis hominibus; tum laicis item.

Ne quisquam sacerdos, clericusue cuiusuis ordinis peregrinaturus, itineri peregrinationis causa sine literis dimissorijs ac testimonialibus Episcopi se committat, vt canone veteri sancitum est: tum prætereà nec sine benedictione, quam Episcopus sacerdoti clericouè peregrinaturus stans precibus libro sacerdotali, ritualiue præscriptis impartiet.

Iis sanè literis à cællario adscribatur hæc singula capita, sacerdoti clericouè peregrinanti infra præscripta, quò accuratiùs ab eo illa seruentur.

Peregrinationis comites quos sibi adiunxerit, cum in viam se daturus est, Episcopo, aut Vicario exponat, quorum comitum nomina à cællario literis dimissorijs adscribantur.

Si quis item peregrinaturus, ecclesiam parochialem, aut cappellam, aliudue cuiusuis no-

minis beneficium ecclesiasticum obtinet, cui ministerium aliquod debeat; is, vt Episcopus opus esse censuerit, sacerdotem, vel clericum, qui eidem Episcopo, Vicariouè probatus sit, pro ratione ministerij antè substituatur, quàm iter suscipiat, ne ecclesia debito ministerio carente careat; cuius rei per se præstitæ, testimonium scriptum, aut Episcopo, aut Vicario exhibeat. Ei verò què substituerit, aut alij què Episcopus maluerit, si aliquot dierum peregrinationem facturum est, vestes sacras, ornamenta, libros, scripta, omnemq. ecclesiasticam supellectilem committat, indice eorum omnium sigillatim ac diligenter confecto, eo scilicet præsentate, cui hoc munus Episcopus dederit, ne ex eius absentia aliquod detrimentum ecclesia patiatur.

Deinde is vel sacerdos vel clericus, antequam peregrinationi se committat, peccata primò confessus, tum si sacerdos est, Missæ sacrificium, quod est *pro iter agentibus*, offerre; si clericus inferior, sacram Eucharistiã sumere studeat.

In itinere, clericali habitu contractiori ad Conciliorum præscriptum omnis sacerdos & clericus, dum in peregrinatione est, vi possit: pileum autem induat clericali ordini congruentem, & à laicali vestitu distinctum.

Tonsuram clericalem perpetuò habeat.

Ne itineris causa canonicas horarias diuini officij preces omittat, ac tum etiam stata de præcepto ecclesiæ ieiunia seruet, nisi cum legitime excusatus est.

Si sacerdos est, vbi probatus fuerit, Missam quotidie celebrare curet: at verò Dominicis & festis diebus id facere non omittat.

Singulis verò diebus, siue sacerdos, quando ipse non celebrat; siue clericus, Missæ sacrificio interesse studeat.

Manè singulis diebus præter officium diuinum debitum, preces etiam illas piè recitare curet, quæ *itinerarij* nomine appellantur.

In omni denique itinere, quod sanctæ peregrinationis causa suscepit, eum se vitæ moribus, omniq. actione præstare studeat, vt piè religiosèq. peregrinandi exemplum laicis præbeat: quorum si aliquem socium, & comitem habet, sanctis peregrinationis exercitationibus, atque rebus ad salutem instruere curet.

Hebræis, & mulieribus comitem non se adiungat, neque eodem curru cum eisdem vehatur; neque item eodem nauigio, vt scandalum euitetur, si aliter sibi consulere poterit.

Ne ijs etiam se adiungat in via, nisi necessitas coegerit, qui dum iter faciunt, profanis canticibus, cytharis, alijsue musicis instrumentis vtuntur.

Abstineat item ipse à profanis canticis, & colloquijs eiusdem generis, quorum vsu, pietatis in peregrinatione suscepta studium refrigescit.

Psalms, hymnis, canticis, precariæ coronæ beatæ Mariæ recitationi, ac rerum diuinarum meditationibus vacet; & spiritualibus ite sermonibus

si comites habet quibuscum loquatur, corporis vel animi lassitudinem subleuet.

Ne mendicet, ostiatimue victum quæritet, nisi ex voto, vel alia causa ab Episcopo probata, & facultate nominatim scriptis impetrata.

Cum ad aliquem locum vesperi perueniet; Ecclesiam quæ eo loco est, antequam ad hospitium diuertat, religiosè adeat, si potest; vbi supplex litanias, vel alias religiosas preces recitet.

Si apud religiosos homines, vel apud alios viros honestos diuersari potest, ab hospitij publicis abstineat.

Ad cauponas verò si diuertere necessè habet; nec vnà cum eisdem hebrais, aut mulieribus accumbat in publico hospitio, aut alio omni loco & tempore.

Antequam discumbat, mensæ benedicat: tum pransus, aut cornatus gratias agat: ceteraque obseruet, quæ de temperantia, frugalitate, & modestia clericali decretis prouincialibus præscripta accuratè præstare debet.

Cum primùm ad peregrinationis locum peruenerit, confessario probato confiteatur, & Missam sacerdos celebrare, & sacram communionem clericis sumere curet: totusq; peregrinationi susceptæ intentus, non rerum nouarum curiositates, non loci antiquitates, non quidquam aliud à peregrinandi proposito alienum consecetur; sed religiosa animi præparatione, Ecclesias, sacrasq; reliquias, quas potissimum deuotionis votiue causa visitatum venit, tum alias etiam sollicitè visitet; qua visitationis sollicitudine, pietatis sibi ardorem excitare studeat, vt maximè potest.

Nec verò vbi sanctam peregrinationem absoluerit, aliò longiùs vagetur.

A peregrinatione reuersus, Episcopum primò, aut Vicarium cum literis dimissorijs, quas dedit, conueniat: sanctæq; suæ peregrinationis testimonium ab ordinario loci, aut saltem à pfecto Ecclesiæ afferat, ad quam peregrinationis causa iter suscepit; nisi literis dimissorijs alius nominatim ab Episcopo exprimat, cuius allato scripto id testatum facere debet.

Laici item antequam peregrinationem suscipiãt, suũ quique parochum conueniant: à quo sanctè peregrinandi consilium capiant; & literas habeant ab Episcopo canonicas, vt canone expressum est; quarum etiam fide testimonioe eis liceat vbi que, & cuius confessario ab ordinario loci approbato peccata confiteri.

Deinde benedictionem ab eodem parochopetant, qui superpelliceo, & stola indutus, illis benè precetur, & benedicat stans religiosis pationibus, quæ ex Ecclesiæ instituto peregrinis adhibentur.

Peregrinationis verò iter suscipiant, vbi ritè confessi, sacram Eucharistiã religiosè sumpserint. Peregrinando omnia fugiant, quæ deuotionis studium perturbant aut impediunt: & illa amplectantur, quibus illud excitari solet.

In itinere stata præcepto Ecclesiæ ieiunia seruēt, nisi cum legitimè excusati sunt.

Singulis diebus Missæ sacro interesse studeãt: Dominicis verò & festis ne vilo modo desint, tum sacram communionem sumere curent.

Manè preces quas *itinerarium* vocant, piè recitare studeant, qui legere nouerint.

Eleemosinas, si per facultates possint, largiantur. Instent potissimũ orationi, psalmis, hymnis, canticis, precarię coronæ beatæ Mariæ recitationi; & rerum spiritualium meditationibus & sermonibus lassitudinem subleuent.

In curru, nauigio, & hospitio, cum hebræorum maximè, tum mulierum etiam, nisi quas cognatione affinitateuè iunctas, aut etiã ex familia sua sanctæ peregrinationis focias habeant, omne consortium vitent, nisi necessitas aliud coegerit. At sanè verò in hoc sancto piæ peregrinationis proposito, ac studio, ad vsum reuocari cupimus, quod olim factum esse ex sacris literis, patrumq; monumentis animaduertimus; vt scilicet, qui etiam eiusdem familiæ essent, cum templum, locaq; sacra visitatum irent, viri à fœminis iter separatim facerent.

Abstineãt item à profanis canticis, colloquijs, cytharis, alijsq; musicis instrumentis, atque adeò ab eorum societate, qui in itinere ijs, alijtuè eius generis actionibus operã dant, quibus pietatis studium in peregrinatione suscepta languescat.

Ne mendicatum eleemosinam quæritent; nisi ex voto, uel necessitate, alianè causa Episcopi literis & testimonio probata.

Ad loca vbi primùm vesperi diuertunt, Ecclesiam precandi causa priùs adeant, quàm in hospitium veniant; si temporis tarditas, aliudue non impederit.

Ad sacra loca, quæ religiosè visitaturi sunt, cum peruenerint, nihil aliud sibi propositũ habeãt, quàm vt aut iubileum indulgentiamuè consequantur, aut vota sanctè persoluant, sacras reliquias, & sacra loca piè visitent, ab omni curiositate, peccandiq; occasione abstinentes.

Itaque primò confessi, cum sacram Eucharistiã sumpserint, tum religiosè sanctorum statas Ecclesias visitent; ita ut ex ipsorum locorum admonitione maior affectus in ipsis resurgat ad excitandam pietatem, & sanctorum quorum auxilium implorant, orationibus adiuuentur.

Reuersi à peregrinatione, primò parochum conueniant, à quo benedicantur, adhibitis ex Ecclesiæ instituto præscriptis sanctis orationib⁹.

De sacris locis eorumq; cultu.

Prou. 1. par. 2. de Ecclesijs, & earum cultu. pag. 33.

De Ecclesiarum fabrica.

Noua Ecclesia ne ædificetur inconsulto Episcopo, & scripta facultate ab eo non impetrata: qui præter alia, quæ in nouis eiusmodi

modi ædificationibus requiruntur, videat in primis diligenter, an situs decens honestusq; sit; an capax populi; an item disiunctus ab ædibus, vt possit circundari; curetq; omninò ita illam ædificari, ne ab antiquo more, probataq; traditione discedatur, vt sacerdos in altari maiori Missam celebrans, orientem spectet.

autem constet, nisi è ferro, aut stamno constare aliquando necesse sit, vt in locis alpinis accidit, alijsq; vbi ob frigoris rigorem vitrum frangitur: vtraq; autem auricalchi opere omninò decorè tegatur.

Frequenter autem abstergantur lampades, vt nitidæ, ac perlucidæ, & ab omni sorde mundæ appareant.

De Cappellis, & Altaribus.

C Appellarum, & altarium locus, ne in vlla quauis Ecclesia quouis nomine cuiquã ab-
Altare quomodo costruendū.
 que Episcopi auctoritate detur.

Altaria omnia amoueantur, quæ subter suggestū, aut organum exstructa sunt; aut columnæ, pilæuè hærentia; aut aduersa altari maiori, aut Ecclesiæ ianuis nimis propinqua: aut alias quauis ratione incommoda, aut periculosa Episcopi iudicio sunt.

Oblationes autem, & onera, emolumentauè, & iura altarium quæ amoueantur, ad alia altaria eiusdem Episcopi sententia transferantur.

Nec verò deinceps in eiusmodi locis, vlla quauis causa altaria construi Episcopus permittat: neque alio modo liceat.

Altare vnumquodque exstruatur, aut si iam exstructum est, ad rationes infra præscriptas, ex forma instructionibus constituta ornetur, & accommodetur, ac reconcinnetur.

Lapidum sit, vel saltem lateritium, cum tabula lapidea, si consecrandum est.

Neque in eo fenestella, foramenuè vlla ex parte sit, vbi quidquam asseruari, aut recondi possit; nisi fortè reliquiæ sanctorum sint.

Si verò columellis suffultū erit; ne quidquam item subtus ponatur.

Altitudine sit à scabello ligneo, seu bradella altaris, cubitis duobus, & uncijs octo: longitudine verò ad minimum cubitis quattuor, latitudine item cubitis duobus.

Scabellum verò ligneum habeat, quod à fronte altaris cubitos saltem duos productum late pateat.

Tegmen omninò habeat, vel fornicatum, vel saltem ex asseribus, aut è tela cœrulea decenter picta, vel è serico, aut panno pretiosiori confectum; vbi scilicet fornix non est, quæ totum altare, ac præterea sacerdotem celebrantem tegat; aut si fornix est, ab altari tamen ita distet, vt ea sæpè purgari faciliè & commodè non queat.

Fenestella sit in pariete à parte epistolæ constructa, & lapide transuersali distincta; ita vt pars superior vsui sit ad peluim cum urceolis, dum Missæ sacrificium fit, reponendam; inferior ad aquam ablutionis manuum sacerdotis celebrantis proiciendam.

Adsit tintinnabulum appensum; uel certè cum ibi faciendum est Missæ sacrificium, è sacristia deferatur.

Crucifixi imago in cappella maiori.

Crucis, & Christi Domini in ea affixi imago, ligno, aliouè genere, piè, decorèq; expressa, sub ipso cappellæ maioris fornicato arcu, in omni Ecclesia, præsertim parochiali, proponatur, aptèq; collocetur. Vbi autem præ depressiori, hu-
Infra in actis.
 milioriq; fornicis structura eo loco poni decorè non potest; alia ratione in ipso cappellæ maioris ingressu omnino statuatur.

In vniuersumque item Ecclesiæ, præsertim parochialis frontispicio, à superiori scilicet parte ostij maioris, sacræ imagines exprimantur ad præscriptum instructionum, quas de fabrica ecclesiastica edidimus.

Porticus extra Ecclesiam.

Qua in parochiali Ecclesia porticus non est, neq; item præ inopia exstrui potest; hoc in ea omnino curetur, vt antè ianuam maiorem vestibulum exstruatur, quod duabus tantum columnis, aut pilis aliquantulum ab ea distantibus exædificatum, parochio in baptisimi administratione vsui esse possit.

Fenestræ.

Quo in vestibulo nemo tamen consistat ad Missam audiendam, qui in Ecclesia esse possit. Nulla in Ecclesia fenestra permittatur, è qua foris stans, Missam quis possit spectare.

Fenestræ in Ecclesijs præsertim parochialibus clathrata existant, nisi præaltè exstructæ ita sunt, vt sine clathris etiam, ab omni violento, aut furtiuo, aliouè per eas ingressu tutæ admodum sint; vitro etiam vel tela saltem muniantur.

Vas aquæ benedictæ.

Labrum, seu vas aquæ benedictæ intus in Ecclesia, non foris existat; atq; ad ostium Ecclesiæ, à latere verò ingredientis, vbi potest, dextero. E marmore autem, lapideuè solido, non lateritio, neque spongioso constet: aspergillumq; decens appensum habeat, non spongia, sed è fetis confectum, aliauè forma in earundem instructionum libro demonstrata.

Sacrarium.

In vnaquaque Ecclesia, in qua Missa celebratur, sacrarium vnum sit, in cappella maiori, aut propè sacristiam, aut in ipsa sacristia, si Ecclesia frequens est, opportuno loco exstructū. In parochiali verò, præter illud quod fontis baptifinalis vsui est, alterum etiam loco eiusmodi; nisi vbi pro reddituum tenuitate, proque exiguitate populi, illud vnum satis esse Episcopus censuerit.

Suggestus.

In vnaquaque item Ecclesia parochiali suggestus decenter ad instructionum præscriptum exstruatur: unde parochus aliouè concionatores sacram concionem, vel lectionem populo frequenti habere possint.

Lampas.

Lampas quocunque in altari collocata sit, non à latere, sed è regione posita colliceat. E vitro

Sepiatur omninò altate vnumquodq; septo ferro, uel lapideo, aut quibus locis ob inopiam Episcopus id permittendum censuerit, ligneo; quod septum ab altari congruo spatio distet, ad instructionum præscriptum. Nec verò illud septum laicus ingrediatur.

Petra sacrata ita mensa altaris inferatur, ut nullū offensionis calicis periculum adeatur: tactu tamen digiti possit dignosci.

Quæ quidem petra longitudine ne minor sit vnciarum viginti; latitudine sexdecim.

Indumenta Altarium.

Habeat vnumquodque altare propria indumentis, ac ornamenta, & supellectilem omnem, decretis prouincialibus, aut nostris etiam instructionibus præscriptam, tum ad eius cultū & usum, tum ad Missæ sacrificium in eo religiosè decoreq; peragendum.

Nec verò quisquam, etiam canonicus, aut alius maiori gradu dignitate uè in Ecclesia vlla præditus excusetur, quo minus altare suum, cappellam uè quam obtinet, instruat, ornetq; ac propriam illis indumentorum, & reliquam omnem supellectilem comparet ad idem præscriptum; etiam si in eadem Ecclesia sit altate, in qua ipse canonicatum, aut dignitatem obtinet; aut etiam eidem canonicatui, vel dignitati, eius uè præbendæ, vnionis iure, vel alio quouis annexa sit cappella, vel altare illud.

Ad cappellas, & altaria cõstruenda, vel ornanda, vel reconcinnanda, vel alijs rebus, tum supellectili etiam opportuna; instruenda, ex præscripto instructionum nostrarum, si redditus debiti ministeri, & aliarum rerum necessariam impensam superabunt; Episcopus totum illud quod superest, aut partem arbitrato suo transferat; nisi aut alij sint, qui iure debeant hæc omnia præstare; aut alia Episcopi iudicio opportunior ratio videatur vnde id fiat, quã ipse iniri iubeat: atque ut id efficiatur quod præscriptum est, omni iuris ratione eos qui debet, compellat.

Si verò alia ratione id præstari, aut absolui, ac perfici posse Episcopus non viderit; subtrahat interea per aliquod tempus aliqua ex parte, vel etiam si opus erit, totum seruitium; redditum verò, vel pecuniam seruitio attributã impensæ applicet, quæ necessaria est ad illud seruitium, religiosè decoreq; explendum.

Iura Altarium quomodo conseruanda.

Episcopali cura diligenter cauendum est, ut cum altarium, onerum, iuriumq; ad ea pertinentium, tum etiam titularum, qui interdū plures vni solūm altari attribuuntur, memoriæ consultum sit perpetuò. ea enim quemadmodum sæpè euenisse compertum est, & breui, & facillè periret; nò solūm quia ob varias causas illa aliquando amouètur, transferuntur uè; verūm quoniã ob accessiones, diminutionesq; ijs aliquando factas, onera etiã eisdem adiuncta nonnunquam cõmutantur, & crebrò item de ijs ipsis oneribus ab Episcopo interdum ob alias causas, etiam ex decreto Tridentino statuitur decernitur uè. Quamobrem Episcopus

librum, eumq; certum ac perpetuum confici, illumq; in archiuo Episcopali diligenter asseruari mandet. Quo in libro anni spatio, altarium omnium, quæ in singulis vrbs, & diocesis Ecclesijs, iurisdictioni suæ, aut visitationi, etiã si quouis modo illæ aliàs exemptæ sint, subiectis, collocata sunt, tituli, & emolumenta item, iura, onera si quæ habent, sigillatim ordine recteq; describantur.

Altaria præterea omnia, & singula notentur, nò solūm quæ vel ex hominum memoria, vel ex alijs monumentis, scriptis uè ad illa ipsa iam aliàs translata esse cognosci aliquo modo pòt; verūm etiam quæ in posterum quauis de causa eòdem transferentur, descriptis pariter illorum titulis, iuribus, atque oneribus.

Tum etiam accuratè suo loco notetur, si quid deinceps emolumentum, aut oneris ex legato, alio uè nomine accesserit.

Rursus onerum commutationes, diminutiones uè, si quæ fient, nominatim describantur; ac denique quæcunque de ijs ipsis ob Missarū nūmèrum, obq; eleemosinarum tenuitatem, etiam ex decreto Tridentino, ab Episcopis, alij uè decerni statuiq; contigerit. Tum præterea certi illi dies, quibus eo Tridentino decreto, ob illam causam commemoratio pro mortuis faciènda est, qui eo nomine pia legata reliquerunt.

Onera verò hoc libro notata, singula in tabelam referantur; quæ ex decreto prouinciali de Ecclesiarum oneribus in vniuscuiusq; Ecclesiæ illa habentis sacristia affigi debet.

Hoc ipso libro altaria etiam singula, quæ ex concessã ab Episcopo facultate in posterū exstruentur, cum suis titulis, iuribus, emolumentis, atque oneribus accuratè describantur; facultate etiam illa in eum ipsum librum relata. Ideoq; qui ita exstruxerit, & rector Ecclesiæ cancellario Episcopali mensis spatio ædificationem iam absolutam denunciet.

De Sepulcris.

Prou. 1. par. 2. de Sepulturis pag. 36.

NE sepulturæ locus quouis nomine cui quã detur; ne uè sepulcra fiant, cõstruantur uè in vlla quauis Ecclesia, sine Episcopi concessu scriptis exarato.

In choro autem, vel cappella maiori nullo modo.

Nec verò in alijs Ecclesiæ locis propè altaria, nisi tam longè sepulcra distent, ut sepulcrale os à scabello, seu bradella altaris procul absit, spatio saltem cubitorum trium. Quæ autem propiùs exstructa iam sunt, omnino amoueri obstruit uè decernimus.

Fornicato opere sepulcra fiant: quæ que è solo Ecclesia nullo modo extent, emineant uè; sed illud planè adaquent.

Ab utroque Ecclesiæ latere, dextero scilicet,

ac

ac sinistro eo ordine disposita exstruantur; vt è regione sibi singula respondeant.

Operiantur, ne villo vnquam tempore sceteant, duplici integumento; quod forma quadrata è lapide solido sit; ita tamen vt inferius integumentum è rudi, illud autem superius è polito lapide struatur, ecclesiæ pauimento æquale, quod itè sepulchrali ori vndique aptè cohæreat. In quo superiori integumento, ne crux, factaq. alia imago sculpatur.

Nec rursus imago alia, vel literæ, aut aliud omnino quidquam, quod extet atque emineat; neque quod ab Episcopo prius probatum non sit, vel ab eo cui ille id munus dederit.

Quæ sepulchra modò sunt, marmore, vel petra solida non tecta, nisi trium mensium spatio aptè tegantur, humo oppleantur adæquato solo; ac nemo præterea in illis deinceps sepeliatur.

De Cæmeterijs.

Proh. I. vtsupra.

COEMETERIA vt muro, vel aliàs tutè vndique sapiantur, & eorum ingressus bestijs occludatur; curet Episcopus diligenter.

In eorum medio crux firmiter erecta sit; quam aliquo etiam decenti integumento operiri, conueniens erit.

De Campanis.

PAROCIALIS ecclesia, si cāpanas tres, grandiore scilicet, mediam, & minimā habere non possit; saltem duas, vbi fieri potest, habeat; easq. distincto soni concentu inter se rectè consentientes, pro varia diuinorum officiorum quæ fiunt, ratione, & significatione. Simplex ecclesia, oratoriumuè, vnam tantum campanulam habeat, vt Ioannis XXII. Pont. constitutione sancitum est.

Campanis autem ipsis res nulla profana deinceps insculpatur, inscribaturuè; sed crux, & sacra aliqua imago, vtpotè sancti patroni ecclesiæ, piauè inscriptio.

Neque rursus eæ in turrim campanilem sustollantur, antequam ab Episcopo ritè precibus, ac benedictione consecratæ sint.

De ornatu, decore, ac nitore sacrorum locorum.

NE animalia, pisces grandiores, eorumuè membra in ecclesijs appendantur; nisi quæ voti, aut piæ significationis causa Episcopus permittenda censuerit.

Consecratæ altarium mensæ totæ, licet aliqua ex parte lateritiæ sint, tela cerata ita contegantur, vt facillè à mensa tela non possit amoueri.

Cum ecclesiæ fores patent; tunc altaria singula, & mappis tribus mundis, vna oblonga, quæ ad imam eorum partem pertingat, duabusq. reliquis breuioribus vestita sint; ita vt gradus

etiam ille ligneus super altari à tergo collocatus, ab indumento nudus non sit, sed inappa munda totus sternatur; & pallio item coloris, quoad eius fieri potest, pro festi diei, feriatuè ratione decenter eadem ornata, ac tela viridè, ne mappæ puluere, aliauè sorde inquinentur, constrata; & præterea cruce in medio collocata, & candelabris duobus, vno scilicet ab dextera, altero ab sinistra parte posito, instructa atque ornata semper sint.

Idq. quotidie in ecclesijs quæ frequentantur, in cæteris verò ecclesijs, festis saltè diebus.

Tabella secretorum in vnoquoque altari sit iteni, ea tñ ratione, vt peracta Missa, non erecta sit, sed depressa sub tela, mappauè recondatur.

Quibus in ecclesijs feria quinta hebdomadæ sanctæ sepulchrum ornatur, aut constituitur, vbi Corpus Christi Domini assèruatur, cum illud *gloriosum fore*, Isaias prædixerit, sicut pretioso ornatu decorari debet; ita in ijs cauendum est, ne profanus, & parum decens sit ornamentorum apparatus.

Ne igitur cubiculis stragula, cortinæ, conopœa, seu tentoria ad vsum profanum adhibita, ad illud circumuestiendum atque exornandum vsui sint: nisi ecclesiæ oblata, eiusiam propria facta, & sacro vsui dicata sint.

Idem fanciur de vestibis, & ornamentis, quibus sacræ sanctorum, sanctarumq. imagines induuntur.

Ne ecclesiæ, oratorianuè, situ, puluere, aut alio squallore obfordescant.

Vbi præterea inter altare maius, & parietem qui à posteriori eius parte est, locus non multo spatij datur relinquituruè, quamuis exiguus, qui chorum non capiat, is etiam locus ab omni situ, squallore, ac sorde purus mundusq. conseruetur.

Ne in ecclesia, aut pro foribus eius, neuè in oratorijs, aliouè sacro loco colligendæ eleemosinæ causa, ne ipsius quidem ecclesiæ, aut eius fabricæ, rectoris uè nomine, capsula, vasculū, mensa, aliud uè eius generis, etiam extraordinariè collocetur; aut iam collocatum in posterum perimittatur, nisi Episcopi concessu literis exarato: tuncq. ei capsulæ, vel rei aliæ ad id paratæ, duæ clauis apponantur; diuerso fabрили opere fabricatæ; quarum altera teneatur ab eo quem Episcopus nominarit; altera ab ijs, quorū nomine eleemosina colligetur.

Si contra fiet, pœna sit arbitratu Episcopi; tum eleemosina collecta locis pijs addicatur illius item arbitrio.

Si quæ capsulæ Episcopi concessu in ecclesia constituantur, aut collocabuntur, in quas à fidelibus, vt plerisq. in locis pietatis studio sit, vel frumentum, vel legumina, vel alia quæuis eleemosinæ nomine conijciantur: eæ ne intrâ cappellæ, altari suè, quo fidelium eiusmodi res offerentium concursus fit, cancellos, aut claustra ferrea ita ponantur, vt i psis fidelibus eleemosinas collaturis, necesse sit cancellos ingredi.

Ut & ecclesiarum nitore consulatur, & strepitibus, ac rixis, quæ ex sedium muliebrium, quas bradellas vocant, in Ecclesijs collocatarum situ existerè saepe solent, occurratur; utque simul in ijs Ecclesijs, quæ præsertim angustæ admodum sunt, populi frequentæ spatium maius detur: eæ sedes omnes, ubi constitutæ sunt, amoveantur; nec verò in posterum ullæ unquam collocentur: communes autem aliquas, easque humiles, simplici fabrili opere confectas, modo & forma in nostrarum instructionum libro præscripta, collocari constituique; liceat concessu Episcopi.

Earumque sedes communes, aut confratriarum, quæ in Ecclesijs constitutæ sunt, sumptibus; aut pecunia à populo contributa fieri poterunt, aut alia quavis ratione, quæ Episcopo potior videbitur.

Altaria item, sacræ tabulæ, & imagines, ac parietes ipsi perpetuò eniteant: tum fenestræ non subobscuræ, sed perlucidæ sint: pavementum autem saltem octavo quoque die diligenter verratur.

Hæc omnia præstari, cura sit rectoris cuiusvis Ecclesiæ.

Adhibeatur item diligentia, & graui pena multaque agatur, ut & Ecclesiæ, & oratorij, & cæmeterij parietes, ab vrina, alijque cuiusvis generis sordibus mundi conferuentur.

Arbores, stirpes, aliaque eiusmodi arbuta, ab Ecclesijs, & oratorijs quibusuis remota sint; ut ne radices dilatata, parietibus officiant; aut rami diffusi tecta operiant, unde detrimentum ipsis tectis existat.

Si qui verò rami eiusmodi tectis iam officiant, amputentur omnino.

Vites prætereà, hederæ, aliaque; id generis herbarum, quæ succrescentes exterioribus Ecclesiarum, aut oratoriorum parietibus adhærent, prorsus conuellantur.

A rubis prætereà, & spinis, & alijs id generis, quæ adnasci solent extrinsecus, ijdem parietes mundi, & à cæmentorum item, lapidumque; cõgestu remoti custodiantur.

Ex cæmeterijs porrò vites, arbores frugiferæ, & alia etiam infrugiferæ cuiusvis generis, aut arbuta, stirpesue omninò conuellantur, atque excidantur.

Neuè in posterum in his sacris locis quidquam conferatur, nec verò seratur.

Ne fœnum ex his succidatur, neuè herba item virescens, quæ bestijs pabulo sit, vel detur.

Neuè in earum fines res vlla abiiciatur, cuius grauis, teterue odor sit; aut aliud quidquam sacris ijs locis inhonestè fiat.

Stabula etiam armentorum, & cuiusvis generis animalium inde procul sint.

In iisdem ne lignorum strues fiat, ne tigna congerantur, ne cæmentorum, lapidumue aceruus sit, nec denique; quidquam loci illius decori nitore, ac religioni sanctitatiue repugnans.

De profano usu à sacris locis tollendo.

NE ædium, agrorum, rerumque; aliarum eiusmodi, quæ vel locandæ, vel vendendæ proponi, aut proscribi publicè solent, neuè omninò rei cuiusquam profanæ schedulæ, scriptaue vllis Ecclesiarum, oratoriorumue, aut cæmeteriorum foribus, valuis, parietibusque; aut in quouis sacro loco in postetum affigantur.

Nè item res venales, in Ecclesiarum, & oratoriorum, cæmeteriorumue parietibus appendantur; neque intrà loci spatium, quod aqua sacra aspergitur, cum Ecclesiæ consecratio sit; aut intrà stillicidij fines, aliudue loci maius interuallum, Episcopi iudicio præscribendum.

Neuè item officinæ, tabernæue, quouis materiæ genere, etiam tabulis, asseribusue confectæ, vel ipsis parietibus inhærentes, vel in cæmeterijs, sacrisue locis, aut omninò intrà illius spatij, aut interualli fines, vlllo modo construantur, aut collocentur.

Quæ verò iam constructæ, collocatæue sunt, inde quamprimùm penitus amoveantur.

Ne Ecclesiæ, aut cappellæ, aut etiã oratorij, in quo Missæ sacrificium aliquando peragitur, tecta palearum aceruis, neuè aliqua lignorum strues onerentur: ne item à parte superiori, vel cœnaculum, vel cubiculum, vel omninò locum habeant, ubi aut dormiatur, aut habitetur, aut quidquam profani fiat.

Quæ verò loca iam eiusmodi sunt, omninò amoveantur.

Ne frumentum, milium, hordeum, vllumue tritici, aut leguminum genus, ne poma item, ne instrumenta ad prædiorum rusticorum usum comparata, ne cuiusvis generis supellectilem profanam, ut ab Innocentio III. Pontifice in concilio Lateranensi sancitum est, ne denique quidquam à domo Dei alienum, in Ecclesiâ, etiam non consecrata, aut in oratorio, aut in cæmeterio recõdi, aut asseruari ab vlllo quouis homine liceat, vetitumque; prætereà sit, nisi cum interdum aliter Episcopus faciendum censuerit, clauem illius Ecclesiæ aut oratorij, etiam diœcesani, ruralisue, laicis hominibus, præsertim verò colonis, vel conductoribus eiusdem Ecclesiæ ædium, vel prædiorum, committi, aut ab illis custodiri seruariue.

Ne campanæ in eis conflentur; neuè aliquid ferruminetur; neuè fabrile quidquam, aut aliud huius generis fiat, nisi quæ ad eiusdem Ecclesiæ, aut oratorij usum ornatumue alibi fieri non possint.

Ne in cæmeterio frumentum, quasi in area ventiletur; ne tritura fiat: ne palea, frumenta, fruges expandantur: nec verò tele, panniuè linei, lixiuio aquaue madefacti, Soli ibidem exponantur: neque in eo femina, matesque; colo quidquam neant, neuè suant, aut aliud prætereà opus faciant, eorum sacrorum locorum rationi alienum.

Ecclesiæ ostia, cæmeteria item, aut rectori, aut et alijs

alij vsui ne sint, res profanas, oneratæ asportantibus, hacq; & illac per Ecclesiam, sacraq; loca, quasi per viam publicam transeuntibus: cui rei vt plenè occurratur, cautionem omnem Episcopus adhibeat.

Ne grammaticæ, humanarumq; literarum rudimenta, quæ sæpè inanibus gentiliū fabellis traduntur, aut aliæ omninò literæ præter sacras, in Ecclesia tamquàm in ludo literario pueris aperto exponantur; sed rudimenta solùm doctrinæ Christianæ, & cætera quæ in illis scholis pueris tradi consueuerunt.

Si quo tamen in loco ex causis hoc concilio probatis, parochio permissum erit alia docere, non vetamus; si dom^p parochialis angustia necessariò postulet, hoc officium ab eo præstari ferilibus diebus in Ecclesia permissu eiusdem Episcopi.

Quæ permissionis facultas scripto detur; tum præterea locus ceruus, ac quàm longè fieri poterit, ab omni præsertim maiori altari remotus, ad id muneris deligatur: extra cuius loci fines pueri ne vagentur; nec verò ob eam causam in Ecclesia morentur, nisi cum parochus, qui eos in disciplinam suscepit, præsens adest.

De religiosa in sacris locis conuersatione.

NE sacris mysterijs dicata, & à Deo electa templa sancta, pateant iniquitatibus hominum, quo præsertim tempore peractis diuinis officijs nemo adest clericus custos, id curet Episcopus, vt Ecclesiæ, & vrbanae, & diœcesanæ, certa pro ratione locorum constituta hora claudantur, & aperiantur item. Quòd si ob causam aliquando diutiùs, aut per totum diem eas patere oportet; caueat tamen, efficiatq; Episcopus, vt quo tempore patentes sint atque aperta, custos aliquis clericus adhibeatur, qui semper adsit; & quæ loco illo sacro indigna sunt, ibi peragi prohibeat.

Vbi vetus illa consuetudo, cum ab alijs, tum ab sancto Chrylostomo in primis testificata, eaq; non sine aliqua mysterij significatione instituta, vt separatim scilicet in Ecclesia viri à mulieribus essent, in prouincia nostra intermissa, aut nulla est; Episcoporum cura planè restituatur, quemadmodum & adhuc in cõpluribus eiusdem prouinciæ Ecclesijs retineatur, & olim in vsu fuisse cognoscitur ex antiquis earundem Ecclesiarum exædificationibus; in quibus separationis ac distinctionis huius vestigia hie etiam temporibus extant.

Qua in cõsuetudine restituenda, modus & forma illius distinctionis extruendæ, muniendæ uè, per eos quorum interest, seruetur, ad præscriptum instructionum nostrarum de fabrica ecclesiastica editarum.

Vniuscuiusq; autem Ecclesiæ rectoris cura sit; locū in Ecclesia, ostiaq; pro ingressu, & egressu separata, sexui vtrique assignare, ac propterea quibus in Ecclesijs opus est, plura ostia lo-

co opportuno aperire, ad præscriptum Episcopi ex instructionibus fabricæ.

Ad loca illa sub gradibus, altariq; maiori extructa, quæ *martyria*, *confessiones* uè ab antiquis vocantur, magna cautio adhibenda est, ne viri, & fœminæ ingrediantur eodem tempore, præsertim in populi frequentia.

Quare in illis Ecclesijs, in quibus ingressus ad eiusmodi loca mulieribus omninò interdictus non est, si diuidi commodè ea non poterunt, vt viri à fœminis separatim sint; saltem quod ad illa atinet, quæ obscuriora, aut non satis ampla sunt, certus dies, certa q; hora ab Episcopo constituatur, qua ad illa alteri sexui separatim pateat ingressus.

Ne quis, ne in atrij quidem Ecclesiæ sinibus, ne dum in Ecclesia, aut cœmiterio, rixas, simultates, alia uè quasque res, quæ offensionè scandalum uè pariant, vilo pacto excitet; ne uè gladiū, vt Concilio Triburiensi sancitum est, armaq; Cap. 6. stringat, aut ijs quemquam aggrediat. Si quis contrafecerit, postquam spatio, quod ei Episcopus præstituerit monitus, facti sui excusationem, defensionem uè iustam nullam attulerit, communionem eiusdem arbitrio priuetur.

Pro foribus, atriouè Ecclesiæ, præsertim quo tempore sacra diuinaq; officia celebrantur, ne pilaludatur, aut aliud quidquam fiat agatur uè, unde strepitus clamores uè excitantur, quibus diuinæ officiorum preces interturbentur.

Qui secus fecerit; pœnam multam uè subeat Episcopi arbitrio.

Illud parochus sedulò agat, vt mulieres lenocinio meretriciouè quæstu infames, ne domiciliū habitent, quod vel Ecclesiæ, vel ædibus parochialibus, aut virorum, mulierum uè monasterijs continens, aut propè inhæreat.

De Ecclesiarum, & altarium consecrationibus, aliarumq; rerum benedictionibus.

Ecclesiæ saltem parochiales non consecratae, infra annum in Ciuitate, per diœcesim uè infra biennium omninò consecrentur: item parochialium Ecclesiarum maiora altaria quæ consecrata non sunt, quamprimum poterunt. Cùm parochialis Ecclesia consecranda erit, ieiunium in vigilijs cum supplicationibus populus suæ quisque parochiæ seruet: tum in die èt ipso quo consecratio fiet, abstineat ab omni seruilii opere; eumq; diem festum colat & celebret; idq; vtrumque propterea à parochio antè denuncietur.

Liber Episcopo curante conficiatur, idemq; in archiuo Episcopali asseruetur; in quem Ecclesiarum, altarium, cœmiteriorumq; consecrationes, & campanarum benedictiones ordine relatae, ad perpetuitatemq; posteris proditae extent.

In Ecclesiæ item vniuscuiusque sacristia liber eiusmodi sit, aut certè aliud scripti generis publica auctoritate munitum, de illius Ecclesiæ, suiq; cœmi-

cœmiterij, & altarium consecratione, & campanarum benedictione.

Quò firmius verò, magisq; perpetuum consecrationis Ecclesiarum, & altarium monumentum posteritati pròdatur, vniuersiusque Ecclesiæ consecrationis diem, annumq; literis; etiam in marmore incilis rectè notati, tabulamq; marmoreâ, in qua tota consecrationis narratio exaretur, in pariete ab Ecclesiæ fronte, non longè à ianua primaria, loco illustri bene affixam, collocari mandamus. Idem iubetur de altarium maiorum consecratione. Aliorum verò altarium cuiusvis Ecclesiæ consecratio, pictura saltem aliqua, vel alio signo exprimitur, vel in altari ipso, vel loco proximo.

Antiquus ille benedictionis ædium, quæ vel recenter ædificatæ sunt, vel immūdis spiritibus, aliaue ratione vexantur, ritus, vbi in vsu esse desijt, Episcopi cura restituatur. In illa porrò benedictione parochus ritum, preces, psalmos, orationes, in libro sacerdotali ritualiue prescriptas adhibeat.

De ratione adhibenda in Ecclesiis, altaribusq; profanandis.

Ecclēsia si quæ aliquando quauis auctoritate profananda est, vt ne vario cœrimoniarum vñu, sed certa, & vna eademq; ratione profanatio fiat, ita vt infra prescribitur, profanetur. Primò si quæ sacræ reliquiæ, corporaue sanctorum in ea reconduntur, aliquot ante profanationem diligenter recognita, ad Ecclesiam in quam trāsferri Episcopo placuerit, ritè ex prescripta ratione transferantur. Ad quam sacrarum reliquiarum translationem illius vicinix, Ecclesiæq; clerus in primis conueniat, in quam deferuntur, conuocato etiam presertim eiusdem vicinix populo.

Sacræ etiam imagines eò transferantur.

Deinde Ecclesiæ altaria per sacerdotem, cui Episcopus profanationis facultatem scripto exaratam nominatim dederit, hac cœrimonia amouebuntur.

Primum aliquantisper genibus ad altare profandum flexis, tacitè orans, orationem dominicâ, salutationem angelicam, & orationem de sancto dicat, cuius nomine altare illud dicatū est: tum ubi orauerit, illud ab omni parte detegat; lapidem consecratū ita aptè euellat, vt ne confringat; tum manibus suis lauet, atque abstergat; deinde aquam in sacrarium effundat: lapide ita amoto, diligenter, religiosèq; perspiciat, si quæ sacræ reliquiæ insunt, quas inuentas certo honestoq; loculo clausas atque obsignatas asseruet; & vbi Episcopo denunciari, in Ecclesia ad quam translatio fit, ad Episcopi prescriptum recondendas & asseruandas tradat; tum reliqua altaris pars ab operarijs amoueat. Idq; omne in singulis altaribus amouendis ritè seruetur.

Præterè alio post altarium amotionem die,

per homines quos Episcopus adhibere voluerit, fidelium ossa exhumentur; vnoq; loco collecta reponantur, præsentē eodem sacerdote: qui antequam exhumationis initium fiat, tacitus item vt supra ad altare maius, precetur; cū processione cleri, & populi vicinix, infra cuius fines Ecclesia profanata est, ossa efferentur ad locum, vbi reponenda sunt; dumq; efferuntur, vt pro mortuis sit, precum officium dicatur; tum in Ecclesiæ loco, vbi reponentur viciniori, pro mortuis itidem Missæ sacrificium fiat.

In Ecclesijs autem dirutis, ad vsumq; profanum conuersis, crucis insigne figatur, ex Tridentini Concilij sanctione, quod signum facillè amoueri non queat.

Altaris item vnus, quod sine Ecclesia profandum est, ratio vt supra de altaribus in Ecclesia profanandis prescripta seruetur. Cœmiterij præterè profanandi modus, vt Ecclesiæ, idem teneatur.

Sess. 24. dec. de refor. cap. 7.

De Sacristia.

Sacristia vnaquæque habeat, quæ sequuntur.

Primò armarium, vel vestiarium vnum, plurauè ad indumenta conseruanda, instructa suis capsulis, aut oculis, aliaue modo, opereuè multipliciter, ordineq; distincta, pro Ecclesiæ ratione, vel supellectilis copia.

Tum præterè oratorium, separato quantum possit loco positum atque distinctū: vbi possit sacerdos in solitudine se colligere, & orare antè, & post Missæ celebrationem.

Labellum item cum manustergio appenso, ad manus abluendas, & abstergendas.

Tabulam etiam de orationibus, sacro vniciq; indumento accommodatis.

Tabellam quoque appensam, ad Concilij primi prouincialis prescriptum, in qua tabella, & Missæ, & anniuersaria singula ordine notata sint; quæ vel ab vniuerso illius Ecclesiæ clero, vel ab vnoquoque in singulos dies, hebdomada suè peragi præstariue debent.

Ac reliquas item tabellas ex instructionū prescripto, aliaue Episcopi iussu confectas.

Sit in sacristia item tabella, in qua singuli Episcopi, qui Ecclesiæ illi præfuerunt, notata temporum ratione descripti sint; vt frequentius sacerdotes cōmeminerint pro illis preces, & sacrificia offerre.

Vestes autem sacræ, ceteraq; ornamenta, volumina item Ecclesiæ vsui ministerioq; addicta, ac reliqua ecclesiastica supellex, & parochiales item codices, in sacristia certis armarijs rectè atque ordine asseruentur. Nec verò sordibus, suti, squallore, puluereq; obsordecant; sed quoad eius fieri potest, ab omni sorde, & inquinamento pura omnia & singula sint, ac integra: ac nullo præterè modo lacera, sed sarta, tecta, nec malè compacta.

Baptisterij, sacrarij, tabernaculi, lunulæ, vestium, aliarumq; eiusmodi rerū forma, instructionum

tionum nostratum libro demonstrata, in omni Ecclesiæ cathedralis sacristia ponatur: ad cuius similitudinem reliquæ, quæ in alijs Ecclesijs adhibentur, rectè confici possint.

In sacristia ipsa silentium seruetur accuratè: neq; in eam pateat aditus laicis, nisi necessariò.

Caueant Ecclesiarum rectores, alijue ministri, ne aula, peristromata, taperia, aliaq; supellectilis, & ornamentorum genera, Ecclesiæ aut sacristiæ addicta, ad domesticum vsum villo modo vnquam adhibeant: nec uerò alijs vtendant.

Vestes autem sacræ, aliaq; indumenta, Missæ, diuinorumq; officiorum cultui dicata, in vulgus cuiquam exposita ne sint; sed armario, vestiarioq; inclusa, clauè obserentur; neq; laicorum manibus contrectentur, ut antiquo canone cautum est.

De Bibliotheca.

Sicut in libris sacris, voluminibusq; sanctorum, & alijs Ecclesiasticis cuiusuis generis codicibus copiosè sumptuosèq; comparandis, diligens fuit accurataq; maiorum industria: ita in ijs ipsis asseruandis, illorum qui successerunt non negligens studium, nec verò cura minor esse debet: cum ex ijs manu scriptis, rectèque exaratis voluminibus, in tanta librorum corruptela, his præsertim temporibus per hereticos introducta, plurimum adiumenti rebus Ecclesiasticis publicis afferatur, & ad catholicæ doctrinæ veritatem tuendam, & ad coarguendam illorum vitiosè illa deprauantium temeritatem.

Bibliothecæ igitur Ecclesiæ, vbi ecclesiastica volumina, alijq; codices sunt, certus locus, vbi nullus constitutus est, in Episcopalibus, aut in canonicalibus, alij suè Ecclesiæ ædibus, curante Episcopo constituatur.

Quo in loco armaria aliquot exstruantur, eaq; sitibus distincta, in quibus codices & volumina, quæcunque ibi extant, non acervatim, sed ordine disponantur.

Index præterea fiat, in quo pro disciplinarum genere, aut pro alphabeti ratione, volumina singula notentur.

Isq; index certo loco in perpetuū asseruetur, notatis etiam deinceps ordine alijs libris, quicunque in posterum eidem Bibliothecæ quouis modo accesserint.

Volumina, quæ pro verustate, carie, situuè obfor descunt, librario opere poliantur.

Dissoluta & malè compacta conglutinentur. Ab operculo nuda, asseribus coriouè tegantur. Verustate, aliouè modo consumpta, reconcinantur, & ad perpetuitatem opere recenti, nouisq; librarijs integumentis instaurentur.

Si præterea quo anno vnumquodque volumen manu exaratum sit, animaduerti potest, id er breuiter in eo indice notetur; tum præterea quo caractere scriptum, vt ex ijs antiquitas

colligi possit, quæ aliquando vsui & vilitati ecclesiastica publicæ esset, ad emendatam voluminum impressionem.

Episcopus de consilio Capituli, canonicum aliquem vsu peritum, literarum studiosum, instruendæ augendæq; Bibliothecæ cupidum constituat: qui illius curæ diligenter præsit. Illius verò officium duret eiusdem Episcopi arbitratu. Si qua tamen in Ecclesia probata consuetudinis est, à Capitulo Bibliothecariū deligi, ab eodem deligi non uetatur.

Cura verò Episcopi omninò sit, Bibliothecam aliquando inuisere; siq; per eum, & per canonicos ratio aliqua iniri potest, qua in Bibliotheca librorum ecclesiasticorum copia augeatur; id sollicitè curetur, vt eiusmodi librorum apparatu, publicæ Episcopali, canonicali, clericali; commoditati atque vsui consultu sit.

De oratorijs in via sitis.

Oratoria, vbi Missæ sacrificium non fit, in vijs, & eiusmodi locis posita, altare nullū omnino habeant.

Valuis, & clauè ab ostio muniantur. Quæ clauis à parochia custodiat, intrà cuius parochiæ fines posita illa sunt.

Exstruantur non in campis, sed in via publica; vt iter faciètes, eorum locorum prospectu piè commoti, paululum precando consistant.

Quæ oratoria si ita angusta sunt, vt ne ostij quidem valuas intus patentes capiant, cancellis ligneis à parte anteriori sepiantur.

Et quoniam sacræ imagines, quæ in exteriori pariete oratorij exprimi solent, cum ita expositæ sint, luto sordè inquinari, vel indecentius, iniuriosiusq; tractari possunt; ne extrinsecus in ipsis oratorij parietibus pingantur, aut alio modo exprimantur; nisi edito loco fiant, vbi ab omni labe integræ conferuentur.

In ipsis verò oratorijs intus aliqua omninò sacra imago sit.

Quorum oratoriorum ostium, si è solido asserere constabit, nec verò cancellis erit compactu; fenestella in eo, ac duæ præterea, in pariete anteriori scilicet, ab utraq; ostij parte sint, clathris ligneis saltem munitæ, vt intro à prætereuntibus possit sacra ipsa imago inspicere, ac veneratione coli.

Pilæ quædam structiles in vijs publicis constructæ cum sancta aliqua imagine, vel Cruce, edito loco picta, aliouè modo expressa, à superiori parte tectæ conferuentur, ne corruant.

Cureturq; item, ut aliæ eiusmodi pilæ ad hominum pietatem excitandam certis congruis locis ædificentur.

De Oratione.

Orationis vespertinæ olim in hac prouincia institutæ signum, distinctis campanæ ictibus, vt Episcopus præscripserit, detur.

Vbi

Vbi verò in vicis & pagis, ob campanæ exiguitatem sonus ita difficilius exauditur; nò intermissio, sed continenti sono per horæ quadrantem illius significationem fieri, si ita cõsuerit, iubeat Episcopus.

Rursus qua in Ecclesia parochiali, diœcesis præfertim, ob vacationem, vel ob aliam causam, nullus vel sacerdos, vel clericus aliquando est, qui huius orationis signum campana det; alia per Episcopum, vel Vicarium foraneum ratio ineatur, qua illius significatio fiat, campanæ item sono.

Vbi domicilia inter se proxima, aut continentia sunt; in Ecclesia, tum maximè diebus festis, illam à populo fieri conuenientiùs est: quem frequentem conuenire omni officio parochus curet.

Ipse verò si adesse neglexerit, intermiserit; mulctetur Episcopi iudicio. Curet autem parochus, vt in Ecclesia non tardiùs multò ducatur, quàm ad statam horam, qua sub crepusculum noctis salutationis Angelicæ signū datur. Si ex pagis, & vicis præfertim frequentiorib⁹, in Ecclesia parochiali fideles difficiliùs conuenire possunt, quoniam ab ea aliquantum illa loca distant; constituat Episcopus Ecclesiam, aut cappellam, oratoriumuè illis singulis propinquiorem, aut commodiorem; aut deniq; crucem, sacramuè aliam imaginem in triuio erectam; quò etiam sub dio ad orationem vespertinam conuenire liceat.

Quæ orationis ratio in cappella, in oratorio, vel in Ecclesia, quæ parochialis non est, etiam adhiberi poterit.

Si quando præterea alijs etiam diœcesis locis, pluuiæ vis, niues, aliaue temporis grauitas itineris difficultati adiuncta, difficiliorem fidelium conuentum ad Ecclesiam parochiale faciat, ne ob vllam causam à tam salubri orationis instituto, & multiplicibus Apostolicæ Sedis priuilegijs commendato, vllò die populus desistat. Quo in officio in ijs locis adiuuetur maximè opera sacerdotum, & clericorū quorumcumq; illius pagi, lociuè.

At vbi neque his rationibus fieri poterit, vt fideles omnes vniuscuiusque loci in vnum conueniant ad hanc orationis communis exercitationem; domi saltem ab vnoquoque, qui ad Ecclesiam non conuenierit, cum familia sua certo loco fiat.

Norint porrò fideles, quod etiam concilio Aurelianensi quarto olim iussum est, sibi sæpiùs singulis diebus orandum esse: quòd si aliquando frequentius non possunt, saltem non vesperi solùm, sed etiam manè id à se præstari oportere. Quare Episcopi cura sit, illum vespertinæ orationis quotidianæ communis vsum, mane etiam, paulò scilicet antè auroram, aut sub ortum solis, id quod in plerisque huius prouinciæ locis iam seruari captum est, vbique locorum, cum in vrbe, tum in diœcesi sua paulatim introduci, atque ea ratione institui, vt

vel in Ecclesia, vel suæ quique domi cum familia certo loco, vel in officinis tabernisue, vel in ipsis etiam agris, atque adeò in itinere, vel in alijs denique locis, vbicunque, vt illo concilio cautum est, ea matutina hora sunt, & patres fami. & liberi, & famuli, & artifices, opificesue, & opere, institoresue, & cæteri quicunque sunt, siue mares, siue fœminæ, huius matutinae orationis officio, antequam artificium, negotiū, remuè ullā aggrediantur, precibus, litanijs, omniq; ratione, ac toto animo, mētēq; vacent, sicq; quotidianarum actionum, operum, & negotiorum initium à Deo faciant, finemq; itidem.

Nimbis procellisue imminentibus, sicut Ecclesiasticæ consuetudinis est, campanis sonetur, tum ad tempestatem vi diuina, quæ ex solēni prece, sacraq; benedictione illis inest, depellendam, tum ad Dei misericordiam implorandam Christianæ pietatis orationibus: ita fideles earum sono tunc excitati, in Ecclesiam, vel cathedralem, vel parochialem, uel in aliā saltem propinquiorem ad orandum conueniant: si minùs possunt, saltem vbicunque sint, siue domi, siue foris, supplices Deum orent; tum clerici, psalmis, litanijs, precibus, & orationibus, quæ ex ritu sanctæ matris Ecclesiæ ad arcedam tempestatem dicuntur, Dei misericordiam deprecantur.

Parochi verò in primis sit, cum in Ecclesia sua hoc officium religiosè præstare ad præscriptū libri ritualis, aut sacerdotalis: tum sollicitè conuocare clericos, & populum; vt ob eam causam Deum sanctè precaturi, ad Ecclesiam frequentes concurrant. Idq; ipsum prout in concionando vsu venerit, aliquando fideles paternè, diligenterq; monere meminerit.

De verbi Dei prædicatione.

Prou. 1. pag. 2.

Verbi Dei prædicatione tractatiouè multiplex illa quidem & magna, nos hoc admonet, vt præter illa, quæ superioribus concilijs nostris prouincialibus eo de genere constituta sunt, hæc etiam pro dignitate rei, proq; vtiliori, ac faciliori illius muneris præstandi ratione decernamus.

Illud proprium, ac peculiare sit, non solùm Episcopi, sed etiã parochi genus docendū, vt beati Pauli Apostoli exemplo, sigillatim cuiuscūq; status homines vterque instruat, & præcipua virtutum officia demonstret; modò filios, modò parentes: nunc seruos, nunc dominos; nunc viros, nunc vxores; nunc senes, nunc inuenes erudiens, ac diligenter quæ cuiq; propria sunt, præscribens, paterna charitate, & sollicitudine, fideles sibi cõmissos à vitijs deterreat; tum ad virtutes accendat, & testimonijs diuinarū literarum, & sanctorū patrum doctrina atque exemplis, & sacris Ecclesiæ traditionibus, & similitudinibus, & sanctioribus etiam figuris. Quod sanè officium, si graui oratione, & ab omni,

Genus docendū
Episcopi, & Parochi.

omni, vel artificij, vel hominis sua spectantis suspicione aliena tractabitur; maiorem inde fructum iuuante Domino fore sperandum est. Nec verò minùs in publicis sermonibus, quàm in priuatis etiam colloquijs, & secretis cõfessionibus, Apostoli præceptum vterque implere studeat, *arguendo, obsecrando, increpando, in omni patientia, & doctrina.*

Id planè sibi proponat, optimè nosse, quæ in populo vitia peccatauè potissimum euellenda, quæ rursus virtutes in primis disseminandæ sint; eoq; intendat maximè omnem vim prædicationis suæ. Nec verò semel atque iterum, sed sæpè prout vsu venerit, in eodem vnus, vel virtutis suadendæ, vel vitij detestandi studio versetur; quoad quantum in se est, perenni quadam doctrinæ perseverantia, & perpetua quasi pugna & contentione, id quod olim sanctissimos Episcopos, Ambrosium, Augustinum, & Chryostomum fecisse constat, fidelium animos, etiam in malè agendo penè obfirmatos expugnet, deprauatosq; viuendi mores iam inueteratos, radicitus iuuante Deo euellat.

Quod ipsum vt concionator omnis p̄stet atq; exequatur, cùm ad aliquem locum mittitur; tunc & Episcopus, & loci parochus, & Vicarius foraneus, si ad locum diocesis mittitur, conquisitas collectasq; paulò ante diligenter morum corruptelas, tunc frequentiores eo loci, vbi concio habenda erit, verbi Dei concionatori tempestiuè significabit; rursusq; eundè admonebit, si quod pietatis opus est, quod in illa parochia locouè, eo tempore vel institui, vel vehementius excitari velit.

Parochi prætereà, vt & concionando, & docendo fideles sibi commissos salutaribus institutis, sanctaq; disciplina instituere possint; eos sibi libros, cùm per facultates possunt, comparare studeant, qui à probatis auctoribus piè & doctè conscripti, viam & rationes aperiant, partim ad sanctissimam sacrarum literarũ explanationem, optimamq; concionandi normã; partim ad spiritualis vitæ institutionem, virtutumq; Christianarum exercitationes, tum denique ad parochialis Ecclesiæ curam sanctè, & religiosè gerendam.

Eorum autem in pascendo populo verbi Dei prædicatione, industria, & doctrina, & in eo genere salutis progressus ab Episcopo cognoscatur; vel illis in Episcopales ædes, aliouè aliquando coram se ad concionandum euocatis; vel etiam ex sermonibus quos habuerint, aliquando ad ipsum Episcopum missis, vt prouinciali decreto olim sancitum est, vel alia omni ratione, quam inierit idem Episcopus.

Concionis habendæ hora.

Curent Episcopi, quod veteris Ecclesiæ instituti est, sermonem, sacramè concionem vbiq; intra Missarum solèmnia potissimum haberi, siue ab illo eodem sacerdote, qui Missam tunc celebrat canituè, siue ab alio habeatur: idq; prætereà etiam si Missæ sacrificium pro mor-

tuis fiat, nisi sermo aliquando Episcopi concessu de mortui laudatione in Ecclesia habeatur, qui nullo modo in Missa, sed ea peracta pronuncietur.

Cũ verò concionis sermonis munus in Missæ sacrificio præstatur; id fiat semper statim, postquam Euangelium recitatum est, vt ecclesiastici ritus ratio postulat, non in alia Missæ parte, aliouè tempore.

Episcopus cùm in Missæ solèmnis sacrificio sermonem aut concionem habet, mitra, Episcopaliq; sacro omni vestitu, quem in Missa adhibet, indutus sit.

Episcopi vestitus in concione.

Cui concionanti, ministri ecclesiastici sacris vestibus ritè induti, septem, vt antiquo canone iullum est, vbi potest; si minùs, pauciores ab vtroque eius latere assistant.

Adsit etiam vel dignitate præditus, vel canonicus, vel alius denique, ad quem ex probato instituto spectat; baculi pastoralis sustentatio, pluuiali indutus; qui antè ipsum à latere sinistro baculum manu sustineat.

Si verò sermonem in Missæ sacrificio non solèmniter habet, sacris item vestibus Missæ sacrificio dicatis vtatur, & mitra, & cum baculo item adsit minister.

Eiq; assistant prætereà ministri duo ad minimum, superpelliceo, aut si canonici, vel dignitate præditi sint, suo in chori officijs stato habitu quotidiano induti; nisi pro alicuius celebritatis, solèmnis actionis, ac populi concursus ratione, alijs sacris vestibus eos amictos esse aliquando iusserit.

Id porrò muneris obeat sedens in medio altari, in faldistorio, aut in sede loco eminentiori collocata, aut in cathedra Episcopali; aut etiã suggestum ambonem uè ascendat: vbi itidem sedens, & mitra item ornatus, cæterisq; vsupra adhibitis, commodiùs à populo conspiciatur, & audiatur.

In alia verò actione, quàm in Missæ sacrificio, aliouè tempore, prout actio solèmnis, populis frequentia est, sermonem ijsdem vsupra locis arbitrato suo habet, pluuiali, & mitra èt indutus, adhibitis quoque, vel pluribus, vel duobus saltem, qui digniores alijs in Ecclesia sint, vbi de more illius Ecclesiæ Episcopo in sacris actionibus ij assistere solent, vel Archidiacono, & altero diacono qui digniori loco sedet, aut demum duobus, ut Episcopo videbitur canonicis diaconis, sacro diaconali amictu vestitis.

Quòd si cappa Episcopali, & stola potiùs, quàm pluuiali, & mitra vti maluerit; illi duo assistentes, non sacro diaconali amictu, sed & ipsi, & alij ministri superpelliceo, aliouè sui canonicatus dignitate in chori officijs insigni induantur: adhibeaturq; prætereà non solum qui pastorem baculum, sed alter etiam qui mitram à dextero latere teneat.

Cùm verò sermonem aut concionem minùs frequenti populo, aut in actione minùs solèmniter,

ni, vel in Ecclesia non insigni habebit; poterit rochetto, & mozzeta indutus id præstare, stola etiam adiuncta. Nec verò propterea omittet, quomunus si per temporis & loci opportunitatem liceat, & assistentes, & alios ministros vsupra adhibeat, cum insignibus Episcopalibus. Si quando autem tunc duo illi canonici, cum superpelliceo, vel cum indumento habitu uè canonicali non assistent: Ecclesiastici tamen ordinis homines aliquot grauiores præsentés adesse conueniens erit.

Triplex porò hæc ratio vel pluuiali, vel cappa Episcopali, vel rochetto mozzetaq; cū stola vtendi, cum sermonem non in Missæ sacrificio, sed in alia functione, alio uè tēpore Episcopus habet, non ita ei præscripta est, quin modò vnā, modò alterā, modò tertiā put maluerit, & temporis, loci, personarum uè ratio tulerit, adhibere possit. Nec præterea prohibetur ex tempore, vr aliquando vsu venerit, vbiq; etiam sine stola gregem suum verbo Dei & salutaribus monitis pascere p munere suo pastoralis; cū eius & dicta & facta, quasi ppetuam quandam prædicationem ministrare, præbere uè debeant.

Habitus aliorū concionatorū.

Parochi verò, Præpositi, & alij Episcopo inferiores, cū in altari id munus obibunt; tunc capite aperto stare debent ad sacerdotalis libri præscriptum.

Quò autem facilius à frequenti populo audiatur, suggestum eos ascendere opportuniùs erit; tuncq; casulam deponere, si maluerint, licebit: quam statim sermone habito ad altare reuersi induant.

In suggestu concionem aut sermonem cū habent, operto sint capite; & sedeant, aut stent, prout maluerint.

Cū non is sacerdos, qui sacrificium Missæ facit, sed alius intrā Missæ celebrationem, sermonem, concionem uè habiturus est, is suggestum ascendat; interea verò sacerdos celebrās, loco à laicis segregato, & ab altari paululum remoto, nō extra tamen cappellæ fines, in qua Missa celebratur, sacris vestibus indutus, cum duobus ministris, scilicet diacono, & subdiacono, si illi in Missa tunc adhibiti sunt, ab vtroque latere confidentibus sedebit.

Episcopi & parochi modus alius concionandi.

Episcopus, Parochus uè sacrum Euangelium, aut etiam scripturæ sacræ partem coram populo, etiam è loco superiori tractans, collocatū antè se aliquando cū viderit expedire, habeat Euangelij, aut sacræ scripturæ librum: de quo ipse, aut etiam minister, cū Episcopus est, p membra, clausulas, & sententias distinctè eiusdem Euangelij, sacræ uè scripturæ verba pronunciet: quæ ipse scilicet, vel Episcopus, vel Parochus concionando, quo ordine leguntur, sigillatim populo explicet.

Minister verò in hoc munere legendi Episcopo, Archidiaconus sit, vel diaconus canonicus, alius uè denique quem Episcopus elegerit; isq; antè illum capite aperto stans, de libro verba

distinctè pronunciet.

Quod à Clemente quinto Pont. Max. in concilio Viennensi de prædicatione verbi Dei constitutum est, id omnis ecclesiastica ratio suadet ad vsu vel reuocari, vel introduci.

Cōcionante Episcopo ne quis alius concionetur eadē hora.

Qua igitur hora Episcopus, cuius præcipuum munus est prædicationis, id officium præstat; ne quis alius, cuiuscunque ordinis est, illa ipsa hora, in ea vrbe, oppido, vico, loco uè, vbi ille prædicat, etiā in ecclesia regularium, aut aliās exempta, sermonē, concionem uè habeat, nisi facultate ab illo impetrata.

Ne parochi, sacerdotēs uè alij intrā Missarum solemnias quidquam, quod profanū sit, quodq; ad rerum huiusmodi enunciationem attinet, de altari populo pronuncient, aut euulgent.

Nihil profanū in Missa euulgandum.

Parochis non idoneis ad munus suum obeundū, in pascendo sibi commissum populum verbo Dei, coadiutor eo in onere sustinendo, tum toto temporis anno, vt est à Tridentino concilio sancitum, & primo etiam prouinciali nostro decretum, tum maxime in Quadragesima detur ab Episcopo; cum ea mercede, aut elemosina ad eius sustentationem à parochis persoluenda, quæ eidem Episcopo videbitur congrua.

Concionatores delegati à quibus sustentandi.

Sess. 21. de reformatione. cap. 6.

Populus, & vniuersitas detrectans subministrare vicium, vt antea consuevit, concionatori, solitam uè elemosinam ad eiusdem vitæ congruam sustentationem, omni iuris ratione etiā interdicti pœna ab Episcopo ad id cōpellatur.

Dum vel Episcopus, vel parochus, vel alius sermonem concionem uè habet; ne eo ipso tempore in ecclesia vbi habetur, in eius uè aliquo facello, aut in alia eiusdem parte, ac ne in ea quidem, quæ subterranea *scuroli* nomine vocatur, Missæ sacrificium ab vilo quouis sacerdote fiat.

Dum concio habetur nemo celebret.

Canonici, & alij item dignitate præditi, ac reliqui præterea quicumque sint cuiuscunque ecclesiæ clerici, cū in sua ecclesia, concionibus, lectionibus uè sacris interfunt, superpelliceis, eoq; clericali, canonicali uè habitu, quem in choro, canonicarumq; horarum officijs obeūdis vestiunt, induti omninò sint.

Canonici & alij quo habitu interfunt cōcioni.

De Doctrina Christiana.

VBI C V N Q V E in diœcesis pagis, aut vicis præsertim frequentioribus, quoniam ab ecclesia parochiali aliquantulum ea loca distet, aliam uè ob causam Episcopus expedire censuerit, scholas doctrinæ christianæ institui, erigi uè, præter eas quæ parochialis ecclesiæ loco institutæ sunt, Vicarij foranei diligentia, & parochi cura quamprimū illæ instituantur, in ecclesia, cappella, oratoriouè illis propinquiori aut commodiori, tum maxime opera & adiumento sacerdotum, & clericorum quorumcunque illius pagi, vici, loci uè.

Si quando præterea in diœcesi per pluuiæ vim, nives, aliam uè temporis grauitatem, viæ, aut itineris

neris difficultati adiunctam, ad eiusmodi scholas in parochiali ecclesia, qui debent conuenire difficilius possunt; eiusmodi Vicarij, & parochi cura sit, vt tunc in oratorijs, vel cappellis propinquiorebus, aut saltem si id non potest, alio honesto loco, per clericum idoneum, seu per alios scholæ sodales, & vitæ & doctrinæ christianæ studio instructiores, aliqua tum tradenda, tum percipiendæ eiusmodi doctrinæ exercitatio fiat, ne ob vllam causam statis diebus hoc institutum, atque pabuli spiritualis vsus illis desit.

Clerici quicumque Dominicis festisq; diebus, qua hora in choro diuinis officijs concelebrandis adstricti non sunt, parochum intrâ cuius parochiæ fines habitant, in doctrinæ christianæ scholis vbicunque loci intrâ fines illius parochiæ constitutis adiuuent, idq; in vrbe, & diocesi ad præscriptum eorum quibus id curæ ab Episcopo datum erit.

CONSTITVTIONVM PARS SECVNDA.

Quæ ad sacramentalia, vel ad sacramenta communiter pertinent.

Prou. 1. par. 2. pag. 6.

VNA QV AE QVE parochia vascula duos sacrorum oleorum chrisimatis & cathecumenorum, vascula item duo extremæ vnctionis habeat: quæ confecta & ornata sint ad formam in libro instructionum præscriptam. Idq; vt die sacro cœnæ Domini illa vacua diligenter antè absterisa ac bene parata, nec verò ampullæ, aut alia eiusmodi ad olea sacra recens confecta ferenda adhibeantur; aliq; rufus retineantur ad asseruandum quod reliquum est sacrum oleum vetus quod vsui esse possit, si in sua parochiali cura opus esset, dum illa recentia apportantur.

Vbi verò plures parochi animarum curatores, aut alij sunt qui parochialis curæ portionem vel officium habent, totidem vasa olei sacri infirmorum sint.

Parochus vbi primùm olea sacra noua acceperit, vetera statim comburat in lampade, quæ antè sanctissimum sacramentum collucet, bombice in sacrario planè exusto.

Vascula autem vbi anno proximo asseruata sunt, diligenter politèq; absterisa accuratè in sacraria conseruet, vt anno sequenti vsui sint, quibus afferantur itidem olea sacra.

Parochi singuli quattuor ad summum mensuræ spatium librum rituale sacramentalem habeant, qui ab Episcopo probatus in ecclesia cathedrali adhibetur; vt ne, quod prouinciali concilio primo cautum est, vlla ex parte inferiores ecclesiæ à cathedrali ea in re discordent.

Rituales autem libri qui ab eo cathedrali dissimiles ac diuersi erunt, statim Episcopi cura amoucantur.

Sacro oleo deficiente, si tempus non patitur vt aliunde haberi possit; illa ratio ineatur canone præscripta, vt cum oleo consecrato miscetur non consecratum: id verò non consecratum guttatim ita infundatur, vt semper quod infunditur minus sit oleo consecrato, quod vel exiguum in vase reliquum est.

Et tabernaculi, vbi sacratissimi nunc corpus Domini asseruatur; & armarij item, vbi sacra olea statis vasculis inclusa custodiuntur; & fontis præterea Baptifimalis, clauus Rector ecclesiæ, animarum curator diligenter cauteq; apud se custodiat; ac ne clerico quidem ministro illas vllò modo committat.

Nec verò prohibetur, quominus easdem muneris alicuius præstandi causa aliquando sacerdoti committat, quem in officij parochialis curæ coadiutorem habet.

PRIMO prouinciali concilio aliqua de exorcistis constituimus, quibus ad illius muneris rectè gerendi rationem hæc præterea præscribenda celsimus. Ne igitur sacerdoti, clericove seculari aut regulari exorcismum energumenis adhibere liceat, nisi is exorcizandi facultatem scripto exarata ab Episcopo impetrarit.

Quam facultatem vbi quis probatus obtinuerit, hæc quæ mox infra ordine præscribentur, accuratè seruet atque exequatur.

At equàm exorcizare aliquem aggreditur, perquirat in primis energumeni energumene vitæ ac mores; tum exploret actiones; & medicum, si expedire cœserit, consulat adhibeat: vt videat, an quod ab illo illa agitatur, fiat motu alicuius, aut bilis atra vi; an verò spontè ac dissimulante; an denique dæmonis, malorumq; spirituum vexatione.

Videat item, an ille excommunicationis vinculo irretitus vnquam fuerit; anq; absolutionem ritè acceperit.

In hoc exorcizandi munere, eiusuè occasione, non modò quæstus fugiat; sed ne doni aut muneris quidquam vel minimum capiat.

Ne in ædibus laicalibus, locisnè priuatis, sed in ecclesia, loco aperto & conspicuo; neque in omni quauis ecclesia, sed in ijs solùm, quas certas Episcopus statuerit.

Neque in conspectu multitudinis: non remotis tamen arbitris; sed præsentibus viris honestis atque ætate grauib; in ijsq; vno saltem vel duobus ecclesiasticis hominibus.

Mulieri autem energumene cum exorcismu adhibet; id præstet duobus ætate vitæq; probatis viris, tum fœminis etiã itidem probatis præsentibus, ijsq; omnibus si fieri potest, energumene consanguineis aut affinitibus.

Mares autè alios præsentès adesse ne oïno patiat, nisi vnum ecclesiastici ordinis hominè. Ne antè ortum, nec verò post occasum solis quæquã exorcizet. Ne duos simul eodè tēpore, sed vnūquenque sigillatim ac separatim.

In huius muneris functione, grauter, piè & religiosè in primis se gerat.

M Quam-

quædam de exorcizandi ratione. Prou. 1. par. 2. De exorcista. pag. 30.

Quædam de asseruatione sacrorum oleorum.

Quamobrè pridie illius diei, quo alicui exorcismum adhibere inceperit, se ieiunio & oratione præparare studeat.

Tum confessus, conscientia ab omni culpa pura ac munda, magna cum humilitate & fide, memor potestatis quam à Domino accepit expellendi dæmones, ad id munus obeundum accedat.

Si sacerdos autem est, antequam exorcismum inchoet, Missæ sacrum faciat, si id commodè præstare potest.

Energumenis verò exorcismum ne adhibere incipiat; nisi illi primùm confessi sint: ad hocq. eos cohortetur, vt omnis antea actæ vitæ peccata diligenti cōscientiæ discussione cōfiteatur. Tum læpè moneat, vt precibus, orationi, & sanctis meditationibus, & pietatis studijs atque exercitationi se dent; religiosas ecclesias vbi sanctorum reliquiæ reconditæ sint, certis diebus piè visitent; ieiunia præterea, & in sexta quaque in primis feria, quo die passionis **I E S U C H R I S T I** Domini memoria receditur, religiosè amplectantur.

Caveat dum exorcizat, ne energumenæ mulieris capiti corporiue, nisi cum magna honestate atque cautione manum adhibeat: neue energumenam energumentumue altari imponat; neue quidquã aliud agat, quod offensionè præbeat. Ne alijs verò exorcismis, precibus, ritibusq. ad id munus vtatur, nisi ad libri Episcopi iudicio comprobati rationem præscriptam.

Cui nihil ab eo addi, detrahi, aut mutari fas sit. Præscriptas has regulas quò diligentiùs seruet, tabella descriptas eo loco sibi proponat, vbi potissimùm id munus geret.

Quæ pertinent ad Sacramentum Baptismi.

Prou. 1. pag. 7.

Fons baptismalis qua ratione contruendus.

FONS baptismalis è marmore, aut è solido lapide constet: qui si præ rimulis, aliaue rōne eiusmodi est, vt inde aqua sensim effluat; lapis alijs benè firmus, solidus, ac tutus quãprimùm comparetur.

Interea verò ad aquam baptismalem tutò continendam, dum ille alter patetur, non vas fictile alteriusue generis, sed æreum, stamno ab interiori parte illitum, tãta magnitudine quãta lapidis vacuitas est ita ponatur, vt intrinsecus illum vndiquè strictim attingens, benèq. compactum eidem cohærescat.

Habeat operimentum vel ciborium ad sacra olea tutò decenterq. conseruanda, in eo ipso fonte accommodatum, nisi vbi ex instructionibus nostris aliter exstruendum est.

Conopæo etiam è tela saltem opertum sit.

Tabellam habeat item intrinsecus, quæ dimidia tantum aperiatur, fontisq. ostium cōpressè claudēs, aquam à puluere & alijs sordibus cautiùs tueatur.

Quæ tabella in omnibus fontibus sit, in quib⁹ per infusionem baptizatur: in ijs verò in qui-

bus immersio adhibetur, si petra ipsa pro eius magnitudine id patietur sine impedimento immersionis.

Sepiatur omninò vnumquodque baptisteriū, si ferro vel lapide Episcopi iudicio non poterit, saltem ligneis cancellis.

Præterea si extra fornicatam cappellam, aut parietis concavitatem hemicycli instar constructam totum, aut ex parte sit; tum tegmen habeat, quod ex marmore, vel ex asserebus constet, aut saltem è tela decenter picta.

Decebit etiam in cappella aut in pariete proximo, S. Ioannis imago Christum Dominum baptizantis.

In ecclesiæ ingressu collocatus sit fons baptismalis, isq. à sinistra ingrediētium parte, nisi quibus in ecclesijs pro situs ratione illū ab altera parte potius collocandum Episcopus iudicauerit. Quæ verò baptisteria in ecclesijs, cappellisue eo potissimùm nomine exstruuntur, cathedrali, vel collegiata, vel parochiali ecclesiæ ferè ad hærentibus extant, illa non amoueantur; sed ecclesiæ, aut cappellæ vbi illa sunt, instaurantur, aut reconcinnetur: vbi verò in ecclesijs præsertim insignioribus non sunt; in posterum eas vel ecclesias vel cappellas adificari, in illisq. baptisterium construi idem Episcopus curet.

In baptismali fonte, vbi per infusionem baptizatur, id planè caueatur, vt ne aqua capiti infantis infusa in eundem fontem residat, sed in tærarium profluat: idq. propterea factarium è marmore solidouè lapide propè fontem construatur, ad præscriptam instructionem.

In baptismalis fontis ciborio, mantilia dato, eaq. candida, ab omniq. forde munda assereuntur, quæ infantis capiti abstergendo vsui sint. Pluraq. ideò in sacristia id generis mantilia certo loco conseruentur.

Si verò vel mantilia vel sudariola ad eū vsum aliquando afferuntur; ea nisi noua ne adhibeantur: tum noua adhibita, ne in profanum, sed in ecclesiæ vsum cui rectè accommodari possint conuertantur: alioqui comburantur.

Vetus illa consuetudo, quæ adhuc in compluribus huius prouinciæ locis retenta talis est, vt & sabbato sancto, & sabbato item pētecostes, frequenti sacerdotum conuentu, ac solemni ritu, cum in cathedrali ecclesia, tum in diocesis etiam locis ecclesijsue plebanis fontis baptismalis benedictio fiat; vbi in prouincia nostra hoc tempore non seruetur, omninò introducatur; in vnumq. vbi intermissa est reuocet. Quibus stas solemnisq. sabbatis, ad illius solemnis benedictionis officium omnes singuliq. ecclesiarum quarumcunque, quouis etiã dignitatis nomine titulouè insignium rectores, quibus animarum curationis munus incumbit, qui in vrbe sunt, in cathedralem; qui in diocesi, ad suam quique plebanam ecclesiam frequentes conueniant.

Si verò exēptionis nomine, aliaue ratione quæ

à ple-

Fontis baptismalis benedictio.

à plebanæ ecclesiæ iure liber atque immunis sit, non tamen expressè ex priuilegio apostolico, huius solemnibus benedictionis officij con- celebrandi causa in eam plebanam ecclesiam conueniat, intrâ cuius fines habitat, aut cui propior est, vt Episcopus potius censuerit.

Nec verò propterea in cæteris quidquam illi^o immunitati, libertatiuè derogatum sit.

Hoc autem decreto adstrictos non teneri statuimus illarum ecclesiarum, etiam quæ parochiales tantum sunt, rectores, quibus vel ob locorum longinquitatem, vel ob aliam iustam causam Episcopus facultatem scriptò exaratâ daret, fontis baptismalis in illorum ecclesijs solemner benedicendi.

At verò ea facultate, ne propterea ecclesiæ plebanæ iuri quidquam præiudicij vllò vnquam tempore allatum censetur.

In ijs porò ecclesijs, quibus hæc baptismalis fontis solemniter benedicendi potestas aliquâ do fiet statis illis duobus sabbatis, is benedictionis ritus celebretur sacerdotibus tribus saltem præsentibus ad illum adhibitis.

Id præterea, de tribus scilicet sacerdotibus adhibendis, locum in omni ecclesia habeat; si quando per annum in aliqua ecclesia extra illa stata duo sabbata, illius fontis aquâ baptismalè ob extraordinariâ causam renouari necesse erit.

Ille verò, vbi nullus fons baptismalis est, introductus in aliquot locis mos aquæ benedicendæ consecrandæuè, quo tempore baptismum ministrari oportet, tum baptismum celebrato in sacrarium projiciendæ, tollatur in posterum omninò.

Fontis baptismalis, quem statis illis solemnibus diebus in ecclesia cathedrali consecrari sole- mne est, consecrandi officium atque munus, nisi Episcopus legitima causa impeditus sit, ipse obeat.

Videat parochus, vbi primùm infans baptismi causa ad se delatus est, an suæ parochiæ sit: quem si alienæ esse norit, eum, nisi instante necessitate ne baptizet, sed ad parochum proprium, à quo baptizetur, deferri iubeat.

Si qui infantes intrâ alicuius vrbane parochialis ecclesiæ fines, à sabbato sancto vsque ad sab- batum in albis, & à sabbato item vigiliæ pen- tæcostes vsque ad sabbatum proximum nati, bap- tizandi sunt; ad cathedralem ecclesiam, cui pro obseruantia officio, proq. veteris instituti vsu, statis illis hebdomadis hoc tribui debet, deferantur; si modò cuiquam ob mortis peri- culum, in parochiali ecclesia quæ propius ab- est, baptismum statim ministrare necesse nõ sit. Baptizatorum verò eiusmodi nomina, & cæ- tera id generis præscripta, in libro tum cathedra- lis, tum propriæ parochialis ecclesiæ, vt Tri- dentino, & prouinciali primo Concilio iussum est, notentur.

Parochus antequàm baptizet, accuratè in primis videat, an qui adhibendi sunt in baptismum com- pates, tales sint, quales eos esse debere, Con- cilijs prouincialibus nostris præscriptum est:

ac si quos aliunde certò non scit, orationem do- minicam saltem, salutationem angelicam, & si dei Symbolum tenere, eos experiendo cogno- scat. quâ ob causam ea doctrinæ christianæ ru- dimenta sibi ab illis antè recitari mandet.

Baptizandi ritus accuratè seruetur: nec verò vllò modo confundatur; ita scilicet, vt pro ecclesiæ vsu per Episcopum probato, vel aquæ infusio- ne, vel immersione baptismus ministretur.

Ad aquam baptismalem infundendam, ne ma- nus, sed vas, quod ob eam causam paratum in fonte baptismali eiusue ciborio asseruari de- bet, adhibeatur.

Parochus, sacerdosurè baptizans, caueat, ne ad in- fantem baptizandum alio christinate vtatur, quàm eo quod illo ipso anno consecratum est, vt veteri canone cautum est.

Curet idem, vt infantibus proprio nomine in baptismum appellandis, ea nomina non impo- nantur, quæ turpia, aut ridicula sunt, quæuè gentilium, atque adedò impiorum & impuro- rum hominum memoriam referat; sed illorū, qui ob veræ pietatis, ac sanctæ religionis, vir- tutisq. christianæ laudem, sanctorum numero adscripti sunt: vt & in ipso vitæ ingressu, cum ethnicis ne nomen commune fideles habere velle protestentur; & ipsi infantes etiâ cum ætate processerint, nominum similitudi- ne, ad eorum à quibus illa accepta sunt, imita- tionem excitentur; & præterea quos imitari studeant, eosdem quoque frequentiùs precen- tur, ac sperent eos potissimum sibi ad salutem animi, tum corporis aduocatos fore.

Baptizandi formulam ipse non solùm, vt pri- mo Concilio prouinciali iussum est, populo ge- neratim, sed etiam priuatim, ac præcipuè ob- stetricibus, in ecclesia tamen planè ostendat ac rradat: quam etiam an illæ rectè teneant ali- quando eodem loco accuratè videat, ac dili- genter quærat.

Infantis, qui domi ob necessitatem baptizatus est, baptismus in libro baptizatorum à paro- cho de more referatur; notato patris nomine, & qui domi ad baptismum, & qui in ec- clesia ad catechismum, exorcismumq. adhibet^o est.

Quod pij instituti, sanctæq. consuetudinis est, id ad vsu vbiq. restitui introduciue nos in Domino cupientes, monemus à parochis, vbi primùm parochiæ suæ pueri in ecclesiâ intro- ducuntur, illis pia precatione benedici, ad sa- cerdotalis ritualisue libri præscriptum.

Hoc autem vt diligentius præstet; aliquando put vsu venerit, parochialis suæ Ecclesiæ fide- les instituti huius, & cõsuetudinis admoneat.

Græue, atque immane facinus est, infantes per im- pudentiâ illorū suffocari, qui eos ne annu qui- dem natos, in cubili nulla cautione collocant.

Qui quoniam neque alia ratione, neque rei grauitate qua Deus in primis offenditur, nec verò immanitate nefaria in officio contineri hætenus potuerunt, nos tale facinus pœnis coërceri censuimus.

Benedictio in- fantum cū pri- mum in eccle- siam introducū- tur.

Cantio adhibe- da, ne infantes suffocentur.

Quædam in ba- ptismo à pa- rochis obseruā- da.

Sess. 24. decre. de reform. c. 2.

Itaque quæcunque mulier infantem anno ætatis non expleto secum in lecto iacētē non ea cautione tenuerit, quam ab Episcopo præscriptam parochus vnusquisque ei sigillatim demonstrarit; excommunicationis pœnam ipso facto subeat: cuius vinculo irretita non absoluat, nisi graui atque insigni imposta pœnitentia, quæ cæteris exemplo sit.

Parochus verò tum sæpè populum moneat, ne huiusmodi infantes secum in lecto vnquã teneat, tum etiam euulget decretum istud, pœnamq. in decreto sancitam.

Quæ pertinent ad sacramentum confirmationis.

Prou. I. par. 2. pag. 7.

Præparatio ante sacramentum confirmat.

PAROCCHI, animarum uè curatores qui in vrbe sunt, die dominico pentecostis solemnitatem præcedente, populum doceant, quanto religionis studio suscipiendum sit cõfirmationis sacramentum, cuius ministrandi solus Episcopus ordinariam potestatem habet.

Videant item, ne quis eorum qui sibi in curã traditi sunt, illud suscipere negligat.

Quare præmoneant, quod etiam Concilij Vornatiensis canone sancitum est, vt quicũque intrã parochiæ suæ fines habitant, neque confirmati adhuc sunt; illud omnes suscipiant, qui ætate sunt, qua Episcopus eos duxerit esse debere, qui ad hoc sacramentum tunc accedant. Si quis verò neglexerit, canonicis subiaceat disciplinis.

Elaborent præterea iidem, vt qui adulta ætate confirmandi sunt, primò de peccatis confiteantur; tum etiam admoneant, vt ieiuni illud suscipiant, cum manè ministratur.

Reliqua etiam diligenti cohortatione denuncient, quæ ad hoc sacramentum rectè sancteq. suscipiendum pertinentia, monitionum tabella comprehenduntur, quæ ad communem prouinciam vsum per nos edetur.

Quibus monitionibus, pro ratione locorum suæ diœcesis, ab Episcopo addi, tum detrahi, rursumq. eisdem mutari liceat.

Quæ cuncta diœcesani item parochi præstabunt; ita scilicet, vt singuli parochi vnus cuiusque loci, vbi sacrum Chrisma Episcopus ministraturus est, dominico die hebdomadam illam proximam qua ministrabit antecedente, cum populum omnia & singula doceat, ac moneat, mox supra parochis in vrbe commorantibus præscripta; tum etiam præstari curent.

Quædã ab Episcopo in confirmatione obseruanda.

Sacrum autem chrisma Episcopus, cum id ministrare proprium Episcopalis curæ munus sit, ne stata pentecostis solenitate id præstare prætermittat; tum ad singulas vniuersæ diœcesis partes, parochiasuè, & loca vel infima visitando accurrat, vbi illud ministrari necesse sit.

Caueat porrò, ne cum huius ministratiois munus obit, alienæ diœcesis hominibus de iure non exemptis, qui in sua diœcesi domiciliũ iam non constituerint, hoc sacramentum mi-

nistret, nisi proprij illorum Episcopi concessu, aut assensu scripto.

Quo igitur tempore ministrat; populum ea ipsa de re parochos præmonere iubeat.

Quæ ad sanctissimum Eucharistiæ sacramentum pertinent.

Prou. I. pag. 8.

TABERNACULUM lignetum, alia uè materia constans, in quo sanctissima Eucharistia conseruatur, panno serico intrinsecus circumuestitum vndique sit: conopæo etiam decenti pro ecclesiarum facultate, lociq. dignitate contectum; ac bene præterea turoq. clausum, atque ita quoque aptatũ, vt inde sanctissimum sacramentũ commodè depromi possit, neque super altare propterea ascēdi necesse sit. Vacuum etiam sit à reliquijs, vasculo olei infirmorum, atque inani alio vase; vt omnino sacra Eucharistia cum suo vase in eo duntaxat conseruetur; aliud præterea nihil.

Tabernaculum autem, quod agendis processionibus, vel exponendæ sacræ Hostiæ vsui est, pellucido vitro, vel chrystallo, vndique circumdatum sit; lunulamq. forma instructionibus supellectilis ecclesiasticæ præscripta, huiusmodi habeat, vt apertiti commodè possit, & fragmenta colligi, si quæ fortè ibi relicta sunt. Ipsa autem lunula saltem cum supposito parvulo scuto, ex argento constet.

Duas pixides vnaquæque parochialis ecclesia saltem habeat; alteram forma maiori, ad vsum sacræ communionis populo in ecclesia ministrandæ; alteram minori, qua sanctissimum sacramentum ad infirmos deferatur.

Pro hac pixide ad agrotos deferenda, sacculus sericus ab vnoquoque diœcesis parochus habeatur ornatissimus, cum opus erit, adhibendus.

Quinque saltem particulæ consecratæ seruentur assidue, vbi sanctissimum sacramentum cõseruatur; quæ octauo quoque die renouentur.

Idq. fiat ex hostijs non antè viginti dies ad summum confectis.

Parochus autem, cum ad eum frequentissimum sacra-
Eiusdem ministratio.
mentorum vsum parochiæ suæ fideles cohortetur, vt prouinciali tertio Concilio sanciuimus: tum crebris monitis illud quod Siluerius Pont. Max. statuit, in consuetudinem reuocare studeat, vt qui sæpius non communicant, singulis saltem dominicis diebus in Quadragesima corpus Domini sumant, ac præterea diebus dominicis Aduentus.

Cum frequenti populo Sanctissima Eucharistia ministratur, licet eius vis atque virtus explicetur, non facile tamen tota huius generis explicatio, sermoq. percipi, audiri uè ab omnibus potest; nec præterea omnes administratiois initio interessè solēt: id propterea magnoperè Episcopus curet, vt vel per se, vel per aliũ in adhortandi munere exercitatum ac probatum, etiam inter communicandum, verborum pondere, & sententiarum quasi iaculis, oppor-

opportuna aliqua, & crebra, breuiq. cohortatione, populus collectus, cum ad frequentem sanctissimi sacramenti sumendi vsum excite- tur; tum etiam commonefiat, quam periculo- sum exitiosumq. sit, ad sacram diuini illius ci- bi mensam indignè accedere; ac rursus quam valdè admodum in omnes partes vile, ac fru- ctuosum, pabulo illo cœlesti salutariter, ac fre- quenter vti.

Hocq. ipsum omne, die festo frequentem po- puli communionem proximè præcedente, ali- quando longiori, publica q. concione omninò præstetur.

Quod & Toletano quarto, & Braccarensi primo, Concilij sancitum est, id de sacra communio- ne ministranda religiosè seruetur, vt diaconis scilicet & clericis, ad altare aut in choro illa præbeatur; populo autem, loco à choro, alta- riuè aliquantò remotiori.

Vt & quod sacrorum canonum iure statutum est seruetur, & parochi certam rationem inire eorum possint, qui curæ suæ commissi, sacra- mentum in Pascha resurrectionis Do- mini sumpserint; ne eo tempore, etiam in ec- clesia cathedrali, ijs qui intra alterius parochiæ fines in vrbe aut in diœcesi habitant, sanctissi- mum Eucharistiæ sacramentum ministretur, nisi aliqui sint, quibus iusta de causa Episco- pus, aut proprius eius parochus, facultatem scripto exaratam nominatim dederit.

Peregrinis autem, aduenisue hominibus, ex secundi Concilij prouincialis præscripto præ- beri, ministrariuè liceat.

Ne occasione sacrae communionis, etiam in Pa- scha ministratæ, vel ministrandæ, eleemosina, peluicula, aut vasculo exposito, vllouè alio modo directè aut indirectè quarritur.

Cùm sacra communio, diebus præsertim solem- nioribus, aut frequentiori fidelium multitu- dini ministratur; ex veteri instituto antipho- na, *Dominus dabit benignitatem, & terra no- stra dabit fructum suum*; & psalmus, *Benedixisti domine*; & psalmus item, *Dominus regit me &c.* & alia in rituali libro præscripta, aut aliàs ab Episcopo præscribenda, à clero canan- tur, cùm id per illius frequentiam fieri potest.

Ad agrum parochus ipse, nisi in ualitudine, alia- uè necessaria causa impeditus sit, corpus Domi- ni deferat: si verò aliquando in hoc ministerio necessè habet alio sacerdote vti; ne alio si po- test vtatur, nisi quem ad confessiones audien- das, concessa scriptis facultate Episcopus pro- bauerit, idoneumq. iudicauerit; cùm sapè cõ- tingat, agrum, cui sanctissimum Corpus Do- mini deferretur, iterum confiteri velle, propte- rea quod post peractam confessionem aliquid commiserit, vel antè commissum meminert. Aegrotantibus, etiam sine mortis periculo, sa- cræ Eucharistiæ frequentius sumenda delide- rio flagrantibus, ijs præsertim, qui dum inte- gra valetudine sunt, frequenti sacramentorum vtu se religiosè, salutariterq. pascunt, ne paro-

chus quantū per aliàs necessariis in parochiali muuere occupationes sibi licet, spiritualem il- lam consolationem, salutariq. adiuuentū, reli- giosa præparatione ab eisde adhibita, deneget.

Quod de indulgentia à Paulo Tertio Pont. Max. corporis Domini sodalitatibus cõcessa, sapius promulganda, concilio prouinciali tertio sanc- tum est, id in ijs sodalitijs præstetur, quibus il- la tributa concessa uè est.

Indulgentia verò à sanctissimo D. N. Grego- rio XIII. omnibus, & singulis, quæ in hac prouincia institutæ, instituendæ uè sunt, corpo- ris Domini sodalitatibus data, cuius concessæ indulgentiæ exemplum typis impressum in vl- tima huius libri parte extabit, vbique in illis, sapèq. promulgetur, ad excitandos in salutari instituto, eiusq. munere sollicitè obeundo fi- delium animos.

ORATIO quadraginta horarum religiosè in- stituta, vt perpetuò sanctissimè, cum saluariq. animarum fructu retineatur, hæc etiam præ- ter cætera eo de genere aliàs sancita, constitui- mus, & decernimus.

Primò in ijs solùm ecclesijs siue sæcularibus, siue regularibus fiat, celebretur uè, in quibus sanctissimum sacramentum asseruatur: nec ve- rò in ijs omnibus, sed in illis tantummodò, quas Episcopus statuerit.

Fiat autem in conspectu sanctissimi sacramen- ti: quod è tabernaculo expositum, in maiori, aliouè, si Episcopus ita censuerit, altari propa- lam collocetur.

Quod vt cum dignitate, decorè, religiosèq. agatur, altaris, vel cappellæ, vbi exponetur, col- locabitur uè, ornatus decens sit, ac religiosus. Cerei præterea in altari accensi ad summum decem, minimum verò sex decenti crassitudi- ne, ac longitudine colluceant: lampades item ne plures, quàm duodecim, aut tredecim; nec verò pauciores, quàm tres.

Licebit tñ Episcopo ob causam permittere, vt maior luminū numerus aliquādo adhibeatur.

Orationis initio, cùm sanctissimum sacramentū palam proponendum est, primùm datis solem- niter de more pridie illius diei, vesperi, & ire- rum eo die paulò ante campanarum signis, præ- sens adsit, cum sacerdos pluviali indutus, qui illud religiosè proponat; tum illius ecclesiæ, vbi oratio futura est, aut totius parochiæ, si ec- clesiæ parochialis est, clerus superpelliceo ves- titus, qui in hac functione illum adiuuet.

Si verò qui conuenerint clerici, vel parochiæ, vel ecclesiæ, pauciores sunt quàm sex; alij aliū de euocentur, vt ne eo numero pauciores ad- sint; hiq. cum luminibus accensis, tum homi- nes itidè parochiæ, in cuius ecclesia, sinibus uè oratio exponitur, præsertim sanctissimi sacra- menti sodalitati adscripti.

Processio in exponendo sanctissimo sacramento per ecclesiam agatur litanijs, stadij p. antipho- nis, precibus, & orationibus, tum cereis accen- sis: itidemq. in eo reponendo seruetur.

M ; Dum

Expositio 40. horarum.

Cap. 31.
Cap. 17.

Psalmus 84.
Psalmus 22.

Quomodo ad
agros deferren-
da.

Dum illud in altari propositum est ; interdium clerici duo superpelliceo induti , capite aperto ad altare semper assistant : quorum alter diaconus saltem sit, noctu verò saltem vnus, isq. in sacro ordine constitutus .

Ad altaris verò , cappellauè , vbi proposito sanctissimo sacramento oratio fit, cancellos, affixæ sint tabulæ precum & orationum , quæ pro tēporum , calamitatumq. ratione, orantium vsui ex sanctæ matris ecclesiæ instituto accommodatæ , eaq. literis grandiusculis exscriptæ , loco perspicuo sint .

Ad excitandam præterea populi in stata hac oratione versantis pie. aem , hoc curetur , vt aliquando , quo præsertim tempore , quauè hora frequens est fidelium ad eam concursus , sermo , isq. breuis , ad piæ meditationis studium inflammandum appositè habeatur .

Vt autem ad huius constitutionis præscriptū , omnia quæ ad huius statæ orationis vsum sanctè retinendum pertinent, decorè, rectè, ordineq. agantur ; vniciuique vrbis regioni ab Episcopo aliquot viri graues , pietatis spiritualisq. vitæ amantes , & in ijs saltem vnus ecclesiastici ordinis , qui alijs præsit , constituentur : qui in sua quique regione orationis huius curam gerant , quo tempore illa celebratur .

Eorum præter cætera munus erit, cum videre , vt ad huius sanctionis præscriptam normam illa fiat celebretur; tū quibus in ecclesijs proximè ea futura est , illarum ministris ipsam significare , ac prænunciare .

Porro ad ornatum atque apparatus huius orationis celebrandæ , ne quid ob sumptus necessarios desit ; à parochiæ incolis , parochi in cuius ecclesia illa fiet, adhibitis simul aliquot parochialis vicinæ viris Episcopo probatis, eleemosinam eo nomine quæritate , & colligere liceat .

Quæ eleemosina , si quæ vnquam ex impensis illis reliqua erit , Episcopi arbitrio , in vsum & ornatum , qui ad cultum spectet sanctissimi sacramenti , erogetur in illa ecclesia , vel in alia , vbi magis necessaria sit .

Nec verò hoc vel alio prætextu , illo orationis tempore ad eleemosinam excipiendam colligendam uè pelues, aut vasa eiusmodi patula exponantur : sed Episcopi permisso concessuè, capsulas proponi liceat .

Orationis huius curatores videant , vt per quadraginta ipsas horas continenter fiat ; ac ne ad momentum quidem temporis, nec diu, nec noctu intermutatur .

Cui rei quò cautiùs prospiciant ; supputata parochialis vicinæ incolarum , tum marium, tū scæminarum ratione, illisq. in certas ob eam curam classes congruenter distinctis & dispositis , horas statæ orationis pro supputatione inita , & populi partitione facta, ita separatim, ordineq. assignent, vt sua hora classes singulæ ad orandum conueniant ; & intermissionis nullū spatium relinquatur .

Hoc orónis tēpore, in ecclesia vbi illa celebratur , scæminæ à maribus separatæ , tabulato ad instructionum præscriptum interiecto, aut alio intersepto adhibito orent .

Ne noctu scæminis orandi stata hora aditusuè in ecclesia detur .

Quòd si noctu orantes deerunt, sanctissimum sacramentum in tabernaculo reponatur .

Quòd si fortè ex hac , vel alia causa Episcopi iussu aliquando noctu intermitteri contigerit ; interdium compensetur cōtinenti orandi spatio . Cùm oratio noctu celebratur, ne propterea ecclesiæ ostia pateant ; sed clausa, pulsantibus, & ad orandum conuenientibus, etiam singulis aperiantur .

In ecclesijs monialium , cùm oratio hæc celebratur, nemo prorsus noctu in illam ad orandum intromittatur . Verùm ibi sanctissimum sacramentum per noctem in tabernaculo maiori repositum , moniales solum ab interiori ecclesia adorantes, nocturno eo tempore per stas horas in oratione perseuerent ; summo verò manè iterū è tabernaculo illud deponat .

Præfinito illo quadraginta horarum tempore , nec verò diutius, in ecclesia vbi concessum est, oratio hæc celebretur .

Id verò temporis prorogari ne liceat, nisi Episcopi concessu .

Tamen cùm noctu terminari contigerit, ad lucem produci eiusdem iussu licebit, si quando huius orationis initium, & finem noctu fieri, minùs decenter ille animaduertit .

Per horam, antequàm in vna ecclesia oratio hæc terminetur , in altera vbi proximè futura est, de more ritè inchoetur .

Quæcunque de loco, ecclesiæ autem in qua exponenda sit sacra eucharistia pro oratione quadraginta horarum , hac constitutione supra præscripta sunt, aut de alijs ad cultum , & venerationem sanctissimi sacramenti, aut ad altaris, cappellauè , vbi illud palàm proponetur, apparatus atque ornatum pertinentibus ; ea cum in ordinario orationis huius instituto & vsu, tum etiam si quando extraordinariè idem adhiberi petitum, aut concessum erit , inuiolatè accurateq. seruentur .

In ecclesia cathedrali, quoties oratio quadraginta horarum, vel inchoatur, vel peracta in alijs ecclesijs illius cursu, in eadem iteratur , alia uè ratione exponitur, indicituruè ; omnis ratio suadet, vt splendidiori luminum apparatu, & maiori cleri frequentia, maioriq. populi concursu habeatur, atque celebretur .

Quare illius orationis initio quod in ea ecclesia fit, rursusq. in eiusdem fine, vt Episcopo videbitur, cum illius ecclesiæ clerus, populusq. si quem pro parochiæ ratione peculiarem habet, tum etiam vniuersus vrbis clerus, tam secularis, quam regularis, qui supplicationibus publicis interesse solet, ac sodalitates omnes, & cunctus præterea populus, suis parochialibus sanctorum insignibus distinctus, in illam

matricem ecclesiam generatim, vniuersęq. ad orationis celebritatem conueniat. Sigillatim verò pro vniuscuiusque parochiæ, viciniæuè in classes distinctæ ratione, quam Episcopus certam stauerit inierit, idẽ tum clerus secularis ac regularis, tum populus, statis horis sibi ordine speciatiim attributis, ad eam basilicam concurrat more solemnium processionum, cruce scilicet prælata, & precum, antiphonarum, psalmorumq. pio ac religioso cantu: indeq. quo ordine processerit, eodem piẽ deno: eq. redeat.

processio in fe-
o Corporis
Christi Domini

In solemnibus illa processione, in qua sanctissimum Domini corpus per urbem religioso cultu defertur, ne reliquiæ vllæ, sed illud solum, vt veteris instituti, ecclesiæq. Romanæ matris consuetudinis est, pio religiosoq. apparatu, solemniq. celebritate feratur.

Canonici singuli, & qui dignitates obtinent, cum processiones publicas, illam præsertim solemnem, quæ in celebritate sacri diei corporis Domini agitur, atque aliàs item in portando sanctissimo sacramento singulis mensibus constitutas obeunt; intortitium accensum in manibus capite aperto ferant.

Capitulum autẽ decenti magnitudine & crassitudine habeat, quot canonicorum numero satis sint.

Reliqui chori ministri cereos item accẽsos habeant, eosq. forma conuenienti.

Quò autem religiosius prouinciæ nostræ fideles sanctissimi corporis Christi Domini solemnitate colant: pietatisq. operibus, quæ sacro illius solemnitate tempore præstanda sunt, indulgentias à summis Pontificibus, Urbano Quarto, Clemente Quinto, Martino Quinto item, & Eugenio Quarto concessas consequantur; parochorum cura sit, die Dominico solennitatem præcedenti, hæc paterna charitate, grauiq; sermone illos præmonere, atque hortari.

Primò, vt confessi, vel in solemnitate, vel intrà octauam, sacram communionem sumant. Vt pro facultatibus eleemosinam dent.

Vt purè, casteq; in orationibus frequentes atque assidui sint, in pietatisq. christianæ exercitationibus versentur.

Vt pridie solemnitate ieiuent.

Vt & in solemnitate, & reliquis deinceps septem diebus ad vespertinum, & matutinum, aliarumq. canonicarum horarum officium, & Missæ solemnem sacrum frequentissimi conueniant, processioneinq. solemnem item supplices obeant.

Vtq. ad ea christianæ pietatis officia fideles magis inflammentur; per eosdem parochos, indulgentiæ vt infra exponuntur, ab eisdem Pontificibus vnicuique verè pœnitenti & confessõ data, euulgentur.

Ieiunantibus pridie solemnitate, indulgentia concessa annorum centum.

Præsentibus in vespertinis primis, indulgentia

annorum etiam centum.

Iis qui in solemnitate Missæ solemnem sacro intererunt, indulgentia annorum totidem.

Qui in matutino aderunt, ijs indulgentia annorum totidem.

Qui in secundis vespertinis intererunt, ijs quoque data indulgentia totidem annorum.

Qui primæ, terciæ, sextæ, nonæ, completorij officijs aderunt, indulgentia ijs datur quadraginta annorum pro singulis horarum officijs.

Qui intrà octauam vespertino, matutinoq; officio, & Missæ solemnem sacro aderunt, indulgentia item darur annorum centum.

Quæ pertinent ad sacramentum pœnitentiæ.

Prou. I. par. 2. pag. 10.

ECCLESIA parochialis, eiq. itẽ annexa, in qua confessiones audiri aliquando solent, in confessionale vnũ habeat, forma in instructionum libro demonstrata constructum; duo verò eadem forma & modo, vbi quingentarum animarum, & amplius cura geritur.

Confessionalia in ecclesijs construenda.

Ecclesia autem quæ plures habet confessarios, totidem confessionalia, quot confessarios habeat, siue parochialis illa sit, siue collegiata, siue cathedralis.

In confessionali hæc affixa sint; sacra scilicet imago, literæ processus die cœnæ Domini quotannis editæ, tabella casuum quos sibi Episcopus reseruarit, forma absolutionis, & orationes præterea præparatoriæ ad sacram confessionem audiendam impressæ.

Ne capsulæ loculiue colligendæ eleemosinæ causa, siue confessarij usui, siue ecclesiæ vtilitati ea sit, ac ne ob pium quidẽ vllum aliud opus, loco confessionalibus proximo, nedum ipsis confessionalibus affigantur apponantur.

Excommunicationis pœnam concilio prouinciali primo sacerdotibus sine approbationis facultate ab Episcopo data, pœnitentiæ sacramentum ministrantibus propositam, ipso facto eos qui contrafecerint, subire decernimus & declaramus.

Quædam de cõfessionarij ap-
probatione.

Confessionis sacræ audiendæ munus sacerdotibus regularibus, quamuis ad illud ob peritiã scientiamq. idoneis ne committatur; nisi à monasterij præfecto testatum literis fiat, eos vitæ disciplina, moribusq. probatos esse; ac dignos propterea quibus id muneris imponatur.

Quo in testimonij genere ipse videat, ne quid testificando admittat, quod religiosæ conscientiæ suæ fraudi sit, labemue afferat.

Vnusquisque monasterij regularis præfectus bis quotannis, semel scilicet ineunte aduentu, iterum quadragesimæ initio, confessionarij sacerdotum sui monasterij probatorum nomina in folio exscripta ad Episcopum deferat; vt cum regulares ex vno in aliud monasterium commigrare frequenter soleant, eamq. ob causam illorum numerus interdum minuat, aliunde ipse Episcopus alios in eo munere geren-

do idoneos ac probatos opportunè habere possit.

Sacerdotum confessoriorum qui probati sint nomina, in tabella ordine descripta, ad valuas sacristiæ ecclesiæ, vbi complures illi habitant, affixa in omnium conspectu sint.

Confessarij ab Episcopo quando & vbi conuocandi, & qua de re admonendi.

Episcopus & in vrbe, & quo tempore etiam visitationem obit in frequentioribus diœcesanis locis, confessorios sacerdotes etiam regulares, aliquando ad se, tum singulos, tum vniuersos conuocet. Iisq. primò, cum cæteras muneris quod susceperunt partes, grauius accurateq. ostendat; tum præcipuè moneat, quantum, quamq. graue, vel ad salutem, vel ad perniciem animarum onus sustineant; proinde demonstret item, & quàm benè notos casus ipsi habere debeant, in quibus absoluendi auctoritatem nullam habent, & quàm studiosè propterea caueant, ne in messe aliena falcem ponant, & quàm cautè item in pœnitentium absolutione agant, cum præsertim vel de restitutione, vel de occasionibus, quibus ad mortalia peccata aditus sit, abiiciendis agitur.

Ne verò facilè in eodem peccati genere fideles offendant, hoc etiam illos ipsos confessarios admonet, quàm prudentes, quàm cautos, quàm diligentes in pœnitentijs salutaribus imponendis eos esse oporteat: tū prospicere etiã, vt non solum vitia, peccataq. fideles fugiãt; sed virtutes, christianãq. vitæ officia, opera, & actiones, cum christiani nominis splendore congruentes suscipiant, ac præstent; maioresq. in via Domini progressus in singulos dies habeant, proposita vnicique pro eius ingenio, & conditione ac statu, benè sancteq. agendi ratione.

Demonstret denique, quàm sedulo caueant, vt ne eorum dicta, sanctarum cohortationum, paternarumq. obiurgationum plena, à factis vlllo modò dissentiant; ac ne item audiendis factis confessionibus, vllam ne minimam quidem auaritiæ in primis suspicionè præbeant.

Instructiones ad eorum vsum editæ seruandæ.

Instructiones ad sacramentorum, & pœnitentiæ, & sacre communionis ministrandorum vsum, cultumq. pertinentes, à nobis concilij provincialis tertij decreto confectas atque editas, in sua quisque vrbe, diœcesiq.; Episcopus seruari omni diligentia curet.

Medici iurent de seruanda constitutione Pii V.

Medici quicūque vel in vrbe, vel in diœcesi sunt, duorum mensium spatio, per singulos Episcopos, si id ante non præstiterint, iureiurando obstringantur: quo spondeant se, quod Pij Quinti Pont. Max. sanctione de medicis edita præscriptum est, integrè inuiolateq.; seruatos esse.

Qui iusiurandum præstiterint; ne excommunicationis pœna concilio provinciali primò decreta, sed ijs tantùm pœnis illa Pontificia constitutione sancitis irretiti teneantur, si contra fecerint.

Nec verò confessorius sacerdos confitendi tempus ægrotanti proroget; nisi primum re cum

Episcopo, eouè cui ille id curæ dederit, communicata, prorogationis facultatem scripto exaratam ab illo impetrarit.

Casus restitutionis rerum, quæ incertum est quibus restitui debeant, Episcopo deinceps reteruati sint.

Casus restitue. incertæ referuatus.

Confessorius sacerdos quicumque sit, etiam regularis, ne audita sacre confessionis testimoniū scriptum aut impressum, manu sua suoq. sigillo signatum, sibi peccata confessis dare omitat; tum in Pascha, vt parochis; tum ægrotationis tempore, vt medicis quod debent, eos præstitisse planè constet.

Confessionis testimonium datum.

Confitentium præterea Paschæ tempore nomina, & cognomina, vt fraudi multiplici occurratur, in librum certum, notato etiam die & mense referat: quem librum Episcopo petenti, pro debito charitatis studio non modò non deneget, sed promptè ostendat atque exhibeat, tradatue; testimonij verò formula certa ab Episcopo præscribatur, cuius exempla, vbi ars impressoria sit, & vbi opus est, typis impressa, quàm plurima vnicique sacerdoti confessorio tradantur.

Nomina confitentium in librum referenda.

Qua pertinent ad extremam vntionem, & reliqua erga morientes officia.

Prou. 1. pag. 12.

QVI BVS parochis concilio provinciali tertio permittitur, domi aliquando habere sanctum oleum infirmorum, ij fenestellam in ipsa domo loco decenti ac tuto construant; panno serico circumuestiant; valuis, & claue claudant, vt & in honore, & rectè custodiatur.

Olei infirmorum seruatio. Prou. 3. que ad sac. gener. pert. S. sacrum pag. 91.

Parochus extremæ vntionis sacramentum, sicut his ministrare debet, adultis scilicet, periculose ægrotantibus, propeq. moribundis, senio confectis etiam non ægrotis in diem morituris; ita istis ne ministret, nempe pueris rationis vsu carentibus, mulieribus in partu laborantibus, ad bellum proficiscentibus, nauigantibus, peregrinantibus, & ijs qui mox vltimo supplicio mulctandi sunt.

Extrema vntio quibus, & quomodo ministran.

Idem cum pro ægris parochialis viciniæ suæ semper oret, sacrificiumq. offerat; tum si què ex ijs periculose ægrotare viderit, hoc curet diuigenter, vt die, noctuq. ad extremæ vntionis sacramentum ei ministrandum præstò sit, & paratus.

Cum autem is ad ægrum, qui à parochiali ecclesia longius abest, grauius, ac non sine periculo mortis, febris morboùe laborantem sanctissimum corpus Domini defert; ne vbi ad parochiale domicilium ipse redierit, mortem ille prius obeat, quàm ad extremæ vntionis sacramentum eidem ministrandum reuerti possit; vasculum etiam sacre illius vntionis secū ferat, illam ei, postquã corpus Domini præbuerit, ministraturus: si ita pro morbi ingraue entis ratione, mortisq. periculo faciendū censerit.

Id extremæ vnctionis sacramentum ministraturus, quot commodè potest, presbyteros, & clericos adhibere studeat, superpelliceo indutos; qui ipsum, & ministrantem, & precantem, pietatis orationisq; studio in eo ministerio adiuuent.

Quòd si plures habere non potest, vnum saltè omninò adhibeat clericum sibi ministrantem. Accedat autem illud ministraturus, stola, & superpelliceo indutus.

Vas sacri olei ne sinu brachiove comprehensum, sed sacco serico aptè inclusum, cordula serica à collo pendens, piè reuenterq; ferat. Cùm accersitur, propè egrotantis lectum mensam paruulam, vbi commodè fieri potest, parati, mappam candida sterna curet; super qua, & vas sit, vbi bombix, seu stappa ad abstergendas vnctiones, micaq; panis ad absterfionem digitorum præparata, & vas alterum aquæ ad manus lauandas, & candela ceræ itè parua. Qua in mensa vas sacri olei à parte lecto viciniore ponatur; à laico autem hominæ ne manu teneatur.

Mulieribus ministraturus, renes ne inungat. Vbi sacramentum ægro ministrarit, dum ille sermonis & sensuum vsu nō amisit; cum breuibus, & suauibus, ardentibusq; verbis excitare ad desiderium vitæ æternæ, & ad spem de diuina misericordia concipiendam, ne opportunè desistat; tum cùm propè moribundus est, in illius animæ commendatione, quàm maxima potest intima animi pietate, statas religiosas, sanctasq; preces recitet.

Curetq; toto eo tempore, vt domestici simul omnes qui adsunt, pro eo Deum piè precètur. Vbi hoc officium piè, accuratèq; præstiterit, si æger adhuc viuit, aut animam agit; ne eidem præsens adesse, omniaq; salutaria officia præstare omittat.

Si verò adesse aliquando non potest; vel quia alijs grauiter ægrotantibus sacramenta ministrare necesse habet; vel quia necessarijs parochialis curæ occupationibus alijs impeditur: tunc ea pietatis officia illi à sacerdote, si quis alius eo loco est, sollicitè præstari curet.

Ad quod etiam officium, sibi hoc subsidium, cùm opus est, comparet; vt confratriæ sanctissimi sacramenti, aut doctrinæ christianæ homines aliquos, parochiali sua diligentia, ad consolationis & spei excitandæ officia, aliaq; eiusmodi instructos adhibeat.

Hoc etiã parochus domesticos, qui ægroti curam habent, moneat, vt ne post extremæ quidem vnctionis sacramentum, quod ei ipse ministrauerit, corporis curam deferant.

Singulis mensibus in diœcesi vnusquisque Vicarius foraneus, & in vrbe præfectus regionalis, aut alius cui id muneris Episcopus dederit, à suæ regionis parochis de illis perquirat, qui obierint; ijsq; animam agentibus an ipsi præsentibus adfuerint; an curæ, & pietatis officia omnia eidem moribundis præstiterint; tū

vbi opportunè in mortuotū agnatos, affinesue incidit, parochialium sacerdotum debitum officium ab illis diligentius recognoscat.

Quòd si eos negligentiores esse animaduertit, vbi primùm illos, vt par est reprehenderit, tum eorum negligentiam culpamue ad Episcopum deferat.

Episcopus pro sua vigilanti cura, in vrbe, aut alio loco in quo ipse sit, cum ægros grauiter laborantes, præsertim vitæ spiritualis amantes, pietatisq; laude insignes paterna charitate aliquando visitare studeat; tum Episcopalem benedictionem moribundis impertiat.

Hoc officium quoque diligentius, cùm potest, sæpè parochis, sacerdotibus, religiosi viris, ægrotantibus, & moribundis item præstare idem piè curet.

Parochus verò fidelibus propè morituris suggerat, vt ex hoc sæculo antequam migrèt, qui præsertim in vrbe sunt, aut alio loco in quo Episcopus sit, ad illum certum hominem mittant, qui eis Episcopalem benedictionem petat.

Quæ pertinent ad sacramentum ordinis.

Prou. I. pag. 12.

VBI primùm Episcopus, aut parochus aliquem norit, qui vel spontè se clericali militia adscribi velit, vel à parentibus adhuc infans destinetur; hoc sedulo curet, vt ille quò diligentius clericalis disciplinæ, vitæq; religiosæ institutis primùm imbuatur, ecclesiã frequentius adeat; functiones quas clerici obeunt, ceteraq; id generis ministeria cernat; ipsiq; parochus, vel alij sacerdoti què idem Episcopus maluerit, in disciplinam curamue traditus, ecclesiasticorum hominum cõsuetudine vtarur. Sicq; multiplice ratione, cum paulatim, & clericalis vitæ officijs obeundis, & laboribus suscipiendis assuefiat; tum discat etiam atque animaduertat, quod vitæ genus, si ordinis sacramento initiari vult, sequi debeat; proindeq; de re tota maturius antè deliberet.

Parochi verò sit, illiusue cuius curæ Episcopi iussu traditus est, eum quæcunque clericalis vocationis institutionisue sunt, aliquando mone- re ac docere diligenter.

Vt ad ecclesiæ ministerium complures instituantur, qui ab ineunte pænè ætate ad pietatè, vitæq; innocentiam cum literarum doctrina coniunctã, accuratè instructi, ei sanctè vtiliterq; post inferuiant; illud vnusquisque parochus valdè studeat, vt quamplurimos potest pueros præsertim pauperes, bona indole præditos, qui spem afferant, se sacris initiatos ecclesiæ ministros vtiles fore, ad ecclesiasticæ vitæ normam accuratè erudiat, eosdemq; præterea cū antè, tum etiam in primis post susceptam clericalem tonsuram, ac deinceps minoribus ordinibus adscriptos, pro paternæ charitatis studio, optimis moribus clericali religioni congruentibus, clericaliumq; functionum disciplina

Idè ægros ali- quãdo inuisat.

Quo instituendū qui postmodū clerici fieri debent.

Reliqua erga orientes officia.

Episcopi diligentia ut superius decreta seruentur.

plina bene informet; literis itemq. instruat, eos præferim, qui ab alijs probatis viris artem literariam profrentibus, ob inopiã aliamvè causam, commodiùs diligentiusq. erudiri non possunt.

Eorum autem singulorum mores, studia literarumq. progressionem Episcopo parochus aliquando significet; vt suo tempore, vel in seminario cooptati, vel alia quacunque via adiuti, pro ætatis ratione, proq. ingenij captu, studijs grauioribus se dedere queant.

**Sacræ ordina-
tiones quando
habendæ.** Sacræ ordinationes, tum statis solum quattuor anni temporibus, nisi ob urgentem causam illas alio tempore aliquando facultate à sede Apostolica literis data, haberi necessè sit, tum in ecclesia cathedrali ritu solemni, canonicisq. præsentibus habeantur.

**Sess. 23. decre.
de refor. c. 8.** Si verò quandoque in diœcesano loco habentur, in illius loci ecclesia primaria celebrètur; clero eiusdem præsentem, vt decreto Tridentino cautum est.

**Quid seruandũ
in literis dimif-
soriis & testim.
concedendis.** Sepè illud, facileq. euenit, vt vel hominis mores mutantur, vel quod de illius vita minus antea notum atque exploratum erat, id postea aliquo modo patefiat; quò fit, vt quem Episcopus superiorè aliquò probarit, dignumq. existimari, aliquo etiam sacro ordine initiari, illum ipsum post inueniat indignũ, neque idoneum esse, cui idè aut maior ordo cõferatur.

Ibid. c. 17.

Cap. 8.

Quare vt & erroribus multipliciq. fraudi occurratur & planè seruentur decreta illa Tridentina; vnum quo vetatur ad superioris ordinis gradum illos ascendere, qui in inferiori aliquã diu Episcopi iudicio versati nõ sint quicq. cum ætate, vitæ etiam merito, doctrinaq. maiori non processerint; alterum quo cauetur, nemini licere ab alio Episcopo primam tonsuram, aut ordinem aliquem suscipere, nisi eius probitas & mores ordinarij sui testimonio primùm commendentur; Episcopus aliusvè superior, prout pro sua prudentia pietateq. expedire cõfuerit, in primis videat, ne cuiquã antè quàm sacræ ordinationis tempus proximè instet, literas eiusmodi testimoniales dimissoriale pro ordinibus ab alio Episcopo suscipiendis, sine necessaria causa vnquam concedat.

Neque item ijsdem literis facultatem det plures ordines suscipiendi, quàm illos ipsos tantum, quos vno eodemq. tempore ab eo suscipi voluerit, ac per sacros canones conciliaq. licuerit.

Præfinitat præterea in illis ipsis certum suscipiendi ordinis, cui quisquam adscribendus est tempus, menstruum scilicet, vel bimestre, vel longius, vt pro loci distantia, pro aliaue eiusmodi causa opus esse viderit.

Quo præstituto tempore transacto, eas literas illo nomine à se concessas, ei in posterum nihil suffragari, nihilq. roboris habere ijsdem literis declaret: quas etiam cancellario Episcopi ab illo cui concessæ sunt, reddi decernat. Nec verò alienæ diœcesis clerico sæculari, ne-

que vlli omninò regulari, literarum auctoritate, quas dimissorias testimonialesuè, hic ab superiore, aut ille ab ordinario suo habet, Episcopus ordinem aliquem vel minorem vel maiorem, ac ne primam quidem tonsuram tempore illarum literarum præterito conferat.

Quòd si nullum ijsdem literis spatium temporis præscriptum sit; ne itè in sacra ordinatione quemquã promoueat, nisi eas recenter aut scriptas, aut renouatas confirmatasuè is afferat; atque ita recenter quidem, vt nõ amplius duobus, tribusuè mensibus antè sacræ ordinationis qua ille proximè initiandus est, tempus datae, confirmataeue sint; si modò aut loci distantia, aut eius qui ordinem susceptorus est, diuturna ab suo Episcopo, superioreue absentia, aliaue id generis causa vetustiores literas eiusdem Episcopi iudicio admitti probariuè non postulet. Id ipsum quoque Episcopus in testimonialibus morũ literis cauebit, quas suæ etiam diœcesis clerici, alijue quicumque eo de genere afferent.

Literas autem eiusmodi de moribus testatum facientes, ab alienæ diœcesis clericis, regularibusuè item, qui ab sua diœcesi, monasteriouè proximè aliquandiu ab fuerint, sibi afferri exuberiuè curet, non solum ab eorum Episcopo superioreue, sed ab illo etiam, apud quem proximè mæserint, eiusuè auctoritate scriptas atque obfirmatas.

Quod idem à suis clericis præstari iubeat, qui in aliena diœcesi aliquo temporis spatio proximè fuerint.

Si verò qui eo spatio in literis præfinito, aut si nullum etiam præfinitum sit, duobus aut tribus post datas renouatasuè literas mensibus, ordines non susceperit; tunc literas illas vel dimissorias vel morum testimoniales, eo nomine sibi ab suo ordinario, vel superiore primùm datas, vel receter cõfirmatas renouatasuè, quàmprimùm per loci distantiam potest, eidem per se, vel alium restituat reddatue.

Cum autem deinceps ordines suscipere vult, iterum recentes illas ab eo impetret.

Qui item ab suo Episcopo eos susceptorus est, quod ad morum suorum testificationes attinet, à quibus debet, iterum recentes illas ei afferat exhibeatue.

Si quis vna aliqua culpa, impedimentouè vt infra irretitus tenetur, ne ad sacram ordinationem, contra sacrorum canonum, & conciliorum præscriptum accedat, vt ne censuras pœnasuè canonico iure, illis qui tales ad eam accesserint constitutas subeat.

Rursus diligentiam Episcopus adhibeat, ne fraude vel dolo quispiam sacræ ordinationi sese ingerat.

Impedimento irretiti hi sunt.

Minores natu.

Sacramento Chrismatis non confirmati.

Rudes & ignari.

Criminosi.

Quinam impediatu-
r ab ordi-
nũ susceptio-
ne

Solemniter pœnitentes.
 Neophyti.
 Ebricati & gulæ dediti.
 Impudici.
 Lapsi post ordinem susceptum.
 Periuri.
 Virarij manifesti.
 Infames.
 Ratiocinijs obligati.
 Serui.
 Corpore vitati.
 Insigniter deformes.
 Illegitimè nati.
 Peregrini & ignoti.
 Bigami.
 Irregulares quouis alio modo.
 Suspensi.
 Interdicti.
 Excommunicati.
 Amentes.
 Morbo caduco laborantes.
 Energumeni.
 Non examinati & probati.

Exercitia spiri-
 tualia ante sub-
 diaconatum, &
 presbyteratû.

Subdiaconatum suscepturus, què diligentius vi-
 tæ perpendat rationem, cui se illum suscipi-
 do sanctè obstringit; ac proinde re tota accu-
 ratiùs deliberata, puriori mente, ardentioriq̃
 animi voluntate ad rem tanti momenti acce-
 dat; priusquàm eo sacro ordine initietur, ali-
 quem semotû locum adeat, vbi ab oïbus curis
 & occupationibus liber, cum omnis antea ctæ
 vitæ suæ peccata diligenti conscientia discus-
 sione ritè confiteatur: tum in salutaribus me-
 diationibus, alijsq̃ spiritualibus exercitatio-
 nibus totus versetur, duce & moderatore sibi
 adhibito religio viro earum vsu perito, què
 Episcopus in primis probarit.

In illis autem, vel mense, vel longiori breui-
 oriù tempore persistat, prout de moderatoris
 consilio Episcopus expedire censuerit.

Quas item exercitationes, eodem præscripto
 & modo & tempore, diaconi cum ad sacer-
 dotij gradum accessuri sunt, piè in eant ac præ-
 stent.

Titulo non sus-
 ficiendi nemo ad-
 scribendus.

Nemo titulo seminarij sacris maioribus ordini-
 bus adscribatur, neque titulo item beneficij,
 aut pensionis, alteriusuè census, quem ei ad
 victum Episcopi iudicio satis esse non cõstet.

Maiores ordi-
 nes aut primã
 tonsuram susce-
 pturi, ad Episco-
 pum se cõferât.
 Sess. 23. decre.
 de refor. c. 5.

Qui maioribus ordinibus initiari volût, ij, quod
 Tridentino decre:to iussum est, inuiolatè planè
 seruent; vt mensè scilicet, aut longiori antè
 statam sacrae ordinationis diem temporis spa-
 tio, prout edicto Episcopali præfinitum erit, ad
 Episcopum se conferant.

Quoniam verò prima tōsura, vt catechismi etiã
 Romani literis traditur, ad ordines suscipien-
 dos quædam præparatio ijs est, qui Dei mini-
 sterio dicandi sint; permultum propterea re-
 fert, omnem in illa conferenda & suscipien-
 da diligentiam studiosè adhiberi.

Quamobrem id quoque ab ijs qui prima ton-
 sura initiandi erunt, omninò seruari ac præ-

stari decernimus, nisi aliquando Episcopus
 aliu: ob causam faciendum censuerit.

Præstituto igitur tempore, omnium ac singu-
 lorum, tum qui prima tonsura, tum etiam qui
 maioribus ordinibus iniciandi ad Episcopum
 accesserint, nomen, cognomen, parentes, pa-
 tria, ecclesia parochialis intrã cuius fines quis-
 que ortus, atque illa item vbi proximè habita-
 rit, rectè notentur Episcopi iussu.

Ac præterea beneficium ecclesiasticum, pen-
 sionè, aut patrimonium, illiusuè generis cen-
 sus, cuius nomine titulouè quis sacros ordi-
 nes suscepturus est.

Hæc verò ipsa literis exarata, à parochia, ab eo-
 uè cui Episcopus id negotij dederit, publicè
 de illis proponentur die festo inter Missarum
 solemnias, in ecclesia & cathedrali & pro-
 pria parochiali, & in illa quoque in cuius fi-
 nibus postremò domiciliu n habuerit, & vbi
 præterea Episcopus censuerit.

Ac quod ad censum attinet, in ea omninò pa-
 rochiali ecclesia, intrã cuius limites maior eius
 census siue ecclesiastici siue alterius generis
 pars posita est, vt denunciari queat, si quæ vel
 confictio sufficientis census, vel alia fraus sub-
 est, vel aliud quam obrem illud beneficium
 aliumuè censum non pacificè possideat; vel si
 quæ census illius pars ære alieno aliouè mo-
 do obstricta teneatur, vnde is deinde initiatus
 sacris non habeat satis vnde viuat, cogaturq̃
 propterea turpiter victum quærere.

Hac adhibita ratione, inquireat diligenter is
 cui id muneris Episcopus dederit, de eorum
 qui prima tonsura, vel sacris maioribus ordi-
 nibus iniciandi sunt, natalibus, ætate, vita,
 & moribus, ac cæteris quæ oportet, à viris spe-
 ctata probitate.

Nec verò is testimonialibus solùm, quæ eo-
 rundem qui ordinibus iniciandi sunt nomine
 fient vel afferentur, contentus omnino sit;
 sed aliunde etiã pro officij sui munere ea om-
 nia de illis studiosè indaget, vt sibi hoc de ge-
 nere toto veritas omni ratione constet.

Quinimmo quod ad mores illorū inquirendos
 attinet, testificatio ab ijs nulla conquiratur,
 quos suæ vitæ testes ipsi attulerint nomina-
 rintuè, si id testimonij genus ab alijs spectata
 integritate viris rectè haberi queat.

Alia præterea omnis diligens cautio ac ratio
 in hac ipsa tum indagacione tum testificatio-
 ne, ab eo quem huic muneri Episcopus con-
 stituerit, adhibeatur.

Literæ porrò, quibus tota hæc inquisitio ac
 testificatio continetur, ad Episcopu rectè ob-
 signatæ ab eo mitantur, cui id ille curæ man-
 dauit.

At verò ne propter eiusmodi aliamuè diligen-
 tiam, quam pro sui muneris officio Episco-
 pus in eorum qui ordines suscepturi sunt, na-
 talibus, ac moribus, cæterisq̃ id genus per-
 quiritendis adhibuerit, eorum quicquam excu-
 setur, quominus præscriptas sibi de se, suisq̃

con-

conditionibus, qualitatibusve testificationes certas infra constitutas afferat.

Quas testificationes afferendi id tempus illi praestitutum sit, quo examen subituri ordinis suscipiendi causa ad Episcopum conuenient.

Quod sanè tempus Episcopali etiam edicto significandum, illis qui in vrbe sunt, feriã scilicet secundam hebdomadæ statam sacra ordinationis diem præcedentis; diocesanis autem, ab usuè ante feriam quartam hebdomadæ, in quam ipsa sacra ordinatio inciderit, constitutum: id verò, nisi, vel pro diocesis exigua aut amphoris ratione; vel pro numero eorum de quorum agetur promotione, breuius, aut longius conueniendi tempus edicto suo Episcopus præscribendum censuerit.

Literæ testimoniales de vita & morib⁹ &c.

Omnia quicunque vel primam tonsuram, vel ordines minores, maioresue suscepturus est, ea singula quæ mox infra ordine statuuntur, de se literis legitime testata suo Episcopo faciat. Primò se legitimo matrimonio nauim esse; aut ob natalium impedimentum secum dispensatum esse.

Præterea se vel origine, vel beneficio ecclesiastico quod in diocesi obtinet, vel decenniali domicilio, vel alia quauis legitima ratione diocesanum esse.

Sess. 23. decre. de refor. c. 5.

Tum à parochio, à iudic. magistro, vt Tridentina synodus Oecumenica iubet, aut ab eo quem in quouis studiorum genere audit, aut si in seminario adscriptus est, ab illius rectore, aut ab alijs quos Episcopus maluerit, obsignatas literas afferat, quibus de vitæ suæ disciplina, moribusq. testatum fiat.

Doctrinæ item christianæ scholas se frequentasse, id testimonij afferat, vel à præfecto illarum in parochiali vicinia sua constituto, vel ab eo qui omnium id generis scholarum curæ præest.

Hac præterea testimonia afferet, qui se prima tonsura initiari vult.

Sacro chrysmate confirmatum esse.

In ecclesia frequentius, religiosiusq. versatum esse.

Spe esse, se in clericali ordinis disciplina permanurum; hoc verò testimonium à parochio, aut ab eo sacerdote habeat, cui ab Episcopo in disciplinam traditus est, postquam clericali ordinis suscipiendi animum voluntatemq. ei patefecit.

Sacram item communionem crebrò per annum sumpsisse.

Licebit tamè Episcopo etiam sine testimonio, tum sumptæ communionis, tum frequentatæ scholæ doctrinæ christianæ ob causam admittere.

Qui verò aliquo minori, maioriue ordine initiandus est, testimonium præter ea quæ mox supra præscripta sunt, afferat etiam de his quæ sequuntur.

De prima tonsura, aut de ordine quem proximè suscepit.

De illius ordinis functionibus à se præstitis, idq. testificationis habeat à præfecto ecclesiæ, cui adscriptus est.

Nec verò etiam regularis cuiuscunque ordinis sit, admittatur, qui hoc testimonium non attulerit à suo superiore.

De habitu clericali ad prouincialium diocesanorumq. conciliorum præscriptum, post ordinem proximè susceptum à se assidue gestato. Quam testificationem à parochio afferat.

De confessione frequentiori ex decretorum prouincialium præscripto, cuius rei testimonium obsignatum ab aliquo confessario sacerdote probato ad audiendas confessiones clericorum afferat.

De sacra communionem, vt decretis prouincialibus iustum est, crebrius sumpta.

Hoc autem testatum afferat, vel à parochio, vel à præfecto ecclesiæ in qua adscript⁹ est, vel ab alio sacerdote qui Episcopi iussu ministrarit.

Qui subdiaconatum, aliumue sacrum ordinem suscepturus est, scripta præterea afferat, quibus præter cetera testetur.

De se ex præscripta formula denunciations in ecclesia cathedrali, & in alijs locis per Episcopum constitutis, publicè die festo inter Missarum solemnias factas esse.

Ætatem item sanctione Tridentina præscriptam; annos scilicet viginti duos, si subdiaconatum; viginti tres, si diaconatum; viginti quinque attingere, si sacerdotium suscepturus est.

Censum item, vel ecclesiasticum, vel laicalem, quem & pacificè possideri, & tantum esse constet, quantum ad vitæ eius sustentandam vsu satis esse Episcopus censuerit, secundum prouinciæ, vel loci qualitatem.

De censu præterea denunciations præfinitis supra locis factas esse, atque ad huius concilij præscriptum.

Quicumque verò subdiaconus, aut sacerdos creatus est, id præter alia testificationis afferat, se spirituales exercitationes ad decreti in hoc prouinciali Concilio editi præscriptum præstitisse.

Vt & Episcopo sacram ordinationem habituro, & ijs qui ordinis sacramento initiandi sunt, satis temporis detur, quo præstare possint, quæcunque vel sacri Tridentini Concilij decretis, vel nostris etiam prouincialibus constitutionibus ante stata illius sacra ordinationis tempora, in ijs præsertim qui maiores ordines suscipiunt sunt, præstari iustum est; primò Episcopus statim illis temporibus eam de more solèmniter celebraturus, duobus autè mensibus, aut amplius minusue pro diocesis amplitudine, illius habendæ diem literis indicat; tum edictum certa verborum formula conscriptum publicè proponi, ecclesiæq. cathedralis valuis, alijsq. vt consuetudinis est, locis affigi, idemq. præterea à singulis parochis promulgari iubeat. Quo edicto omnes quicumque vel primam tonsuram, vel ordines minores, maioresue suscipi-

Sess. 23. decre. de refor. c. 12.

Indictio, & editum de sacra ordinatione habenda.

turi

pturi sunt, ad sacram ordinationem euocet. Certum prætereà, vel menstruum scilicet, vel, quod ad diœcesanos attinet, longius etiã pro diœcesis amplitudine spatium præstituat, quo ad se omninò illi singuli, qui prima tonsura, aut aliquo sacro ordine initiandi sunt, antè stata ordinationis tempora conueniant.

Certam item diem sacræ ordinationi proximã edicat, qua primò qui in vrbe sunt, tum rursus alteram, qua diœcesani, qui prima tonsura, aut aliquo ordine initiandi sunt, cum præscripta testimonia afferant, tum stata examina subituri, præstò sint.

Reliqua prætereà omnia & singula edicat, & commoneat, quæ vel à clericis qui initiandi sunt, vel à parochis, sacræ ordinationis causa præstari debent.

Præstanda parochis postquam edictum acceperint. Proximo autem post illam edicti promulgatione die dominico, parochi qui in vrbe sunt, tum verò diœcesani vbi primùm literas indictionis diei sacræ ordinationis celebrandæ acceperint, dominico die proximè sequenti, in sua quique ecclesia illas publicè proponant, atque affigant, vnà cum edicto de sacra ordinatione, & Episcopi etiam literis pastoralibus, ex præscripta formula per nos edenda, aut alia ratione argumentouè, cum re, quæ sanctè agenda est, consentaneo, prout Episcopus aliquando expedire censuerit.

Quo dominico promulgationis die, ob sacram ordinationem proximè futuram, in singulis ecclesijs parochialibus, vt aliàs decretum est, processio de more agatur, litanijs, supplicationibus publicis, quibus vnusquisque secum mente reputans, quàm pauci operarij in messe multa sint, hoc Deum toto corde exoret, vt, qui dominus est messis, ipse mittat operarios in messem suam, ac lumen Episcopo præbeat, vt in ijs deligendis, quos ordinibus adscribat; quos verò Episcopus delegerit, ope diuina illi adiuti, in sanctitate, & iustitia ei seruiant, eiusdem gloriam omnibus in rebus sibi proponentes.

Quod, vt eo nomine Deum populus supplex sapiùs oret; id illum singulis diebus dominicis per mensem antè sacræ ordinationis tēpus, crebra cohortatione parochi intrà Missarum solemnias præmoneant; at dominico die illam proximè præcedenti, pastorales etiã illas Episcopi literas descripto accuratè iterum recitēt; tum prætereà admonitione populum ad illud excitent, vt non modò supplicationes ob eam causam altero Concilio prouinciali decretas, piè, religiosèq. tunc obeat; sed illis ipsis statim qui sequuntur sacræ ordinationis diebus, frequens in oratione purè sanctèq. versetur, vt Dei sanctorumq. ope pijs fidelium precationibus impetrata, & Episcopus ordines ijs conferat, quos viles operarios ecclesia Dei postulat; & qui ordines suscipient, in vitæ morumq. sanctitate, religione, doctrina, ac prudentia.

Episcopus adfit præ Id Episcopus quantum sibi per occupationes Epi

scopales licet, maximè curet, vt cum experimētum, examēuè de ijs instituitur, qui ordinibus præsertim maioribus initiandi, quique ecclesijs parochialibus præficiendi sunt, ipse præsens in eo examine adsit.

Quicumque ecclesiasticum aliquem ordinem susceperit, de eo periculum, experimentuè fiat, non solum in literarum sciētia; verum etiam in cantus peritia, ad ordinis quæ tunc suscipiet functiones ritè rectèq. obeundas necessaria; tum prætereà si sacro ordini adscribendus est, in vsu ac notitia, quam in recitandis diuini officij horarijs laudibus, precibusq. habeat. In testimonialibus ordinis ab vnoquoque suscepti literis, fiat testificatio etiam ecclesiæ, lociue pij, cui is tum adscriptus est, ex Tridentino decreto.

Nec verò propterea quominus alij vel ecclesiæ, vel loco pio, eundem etiam postea ab Episcopo adscribi liceat, vetitum sit.

Stata illa temporum interualla, ordinibus tum minoribus tum maioribus suscipiendis Concilij Tridentini decreto præscripta, ne facile, ac passim sine vilo delectu prætermittantur, omittantur.

Quòd si de ijs aliquid ab Episcopo remitti, dispensariuè contigerit, id in literis dimissorijs, testimonialibusuè ordinum, adscripta etiã dispensationis causa, testatum planè fiat.

Clericus, qui ab suo Episcopo literis testimonialibus, dimissorijsuè impetratis, ordinem ab alio Episcopo susceperit; mense post illum susceptum, aut longiori pro loci distantia temporis spatio in eidem literis præscripto, testificationem ordinis quem susceperit scriptam suo Episcopo afferat: si verò legitima causa impeditus est, id per alium præstet.

At vbi primùm poterit, ipse quoque Episcopum conueniat, vt & in eorum, qui ordinibus adscripti sunt, librum referatur; & certæ ecclesiæ, si nondum adscriptus est, ex Tridentino Decreto adscribatur.

Vt & minorum ordinum functiones ad vsu reuocentur, & per eos tantum præsententur exercentur, qui in illis constituti adscripti sunt ad Tridentinæ constitutionis præscriptum; hæc decernimus.

Vbi fabricæ ecclesiæ, capitula, monasteria, vniuersitates, confratriæ, collegiaue item cuiusuis generis, ac alij prætereà quouis homines, laicum custodis, aut monachi, vel alio nomine, certis etiã olim huic muneri attributis bonis, fructibus, redditibus, aut alio quouis modo nomine, etiam pro libito suo constituta mercede, habere adhibereuè solent, qui ecclesiam custodiat, aperiat, claudatuè, campanas pulset, aliaue huiusmodi ecclesiasticas functiones obeat, aut alius census est, quauis rōne huic sustentationi attributus; ei⁹ laici hominis loco clericus deligatur: qui pro rōne ordinum minorum quos susceperit, earum functionum munus præstet; atque is constitutam illi mercedem, aut

N attri-

sens examini ordinandorum.

Præstanda in examine.

Sess. 23. decre. de refor. c. 6.

Temporum interualla seruanda.

Sess. 23. decre. de refor. c. 11.

Ordinatus ab alieno Episcopo suum adeat.

Functiones minorum ordinum qua ratione ad vsu reuocandæ.

attributos fructus, redditusue capiat: qui si satis non sint; illa vel capitula, vel monasteria, vel collegia, vel alij vtsupra, ad quos vllō modo pertinet, quod deest, suppleant.

In omni verò parochiali ecclesia clericum talem parochus habeat, vt est canonum iure, & provincialibus nostris Cōcilijs præscriptum: sin autem parochus præ parochialis ecclesiæ tenui redditu, clericum sibi in altari ministrantem sustentare non potest, neque alij sunt qui sustentent; populi sit, totam sustentationem, aut partem quæ deest, subministrare.

Quibus etiam in cappellis altaribusue, quocunque, vel tituli, vel deuotionis & legati nomine Missæ sacrificium sit, in jis item singulis certum aliquem clericum, qui sacerdoti Missam celebranti inseruiat, sustentari iubemus. Quamobrem vbi non confratriæ, scholæue, nō monasteria, ecclesiasticæue fabricæ, aut locorū piorum curatores, neque alij sunt, qui hoc clericalis sustentationis munus ibi præstare vltro velint, aut qui iure debeant; pro earundē cappellarum, altarumue ratione præstetur: si ex rituli nomine in ijs Missa celebratur, eorū sumptibus qui titulum gerunt: si ex legato, cuius certa summa sit; mercede ex eo detracta: si ex deuotione, alioque nomine, illorum impensis id præstetur, quorum nomine illud Missæ sacrificium sit; siue locorum piorum homines illi sint, siue sodalitates, siue vniuersitates, siue priuatus aliquis. Si verò cappellæ, altaris, aut legati census vsque adeo exiguus, ac tenuis est, quo clerici sustentandi onus sustineri non possit; ea ratio ab Episcopo ineatur, vt cōtributione vndique ex ijs cappellis, altaribusue, quæ in eadem ecclesia, vel si ita necesse sit, etiā quæ in parochiæ finibus sunt, pro ratione reddituum vel muneris facta, huic clerici sustentationi satisfiat.

Qui clericus omnibus illarum cappellarū, & altarum sacerdotibus in Missæ sacrificio ministrat.

Quibus autē clericis ita vtsupra prouisum erit, pro ratione minorum ordinum quos susceperint, ecclesiasticas functiones ijs in ecclesijs, vbi sustentationem capitunt, ipsi præstent.

Quibus verò in Ecclesijs tempore ab Episcopo præstituendo non erit constitutus clericus, clericali habitu indutus, qui sacerdoti Missam celebranti ministret, quiq. ecclesiasticas minorum ordinum functiones illarum ecclesiarum vsui & cultui necessarias, pro ratione ordinis à se suscepti obeat; in ijs à nullo sacerdote celebretur: nisi rei facultatem ex vrgenti causa cōcedendam Episcopus iudicarit.

Ne verò laici, neue disciplinatorū confratres, alteriusue cuiusuis confratriæ homines, ne moniales item, vt canone vetitum est, benedictionem, thurificationemue sibi mutuo, neque verò alijs impartiantur.

Functiones ecclesiæ non exer Clericus ne sacerdoti in altari antè ministret, q̄ in illius ministerij functione ritè instruct⁹ sit,

& ab eo probatus, qui in vrbe, aut etiam in singulis vrbs regionibus, & in vnaquaque plebe caremoniarum muneri, ex secundi prouincialis Concilij decreto, præfectus est.

Nec verò etiam ecclesiasticus homo, cantor, sacristæ, custodis, clerici in Missæ sacrificio ministrantis munus, aliamue ecclesiasticam functionem in quauis ecclesia suscipiat; nisi illius vniuscuiusque muneris in ea ecclesia gerendi, ab Episcopo facultatem scriptam quotannis renouandam, vita etiam ac moribus ab eodem probatus impetrarit.

Qui aliter susceperit, obieritue, qui item aliter quàm præscriptum est, conduxerit, aut receperit; pro modo culpæ arbitrato Episcopi puniatur.

De organista itē, vel laico, vel ecclesiastico homine, idem constitutum sancitumue sit.

Minorum ordinum functiones ac munera à singulis clericis, pro eorum quibus initiati sunt ordinum ratione præstentur, quæ non solum Concilio nostro provinciali primo præscripta sunt, verum etiā cætera, quæcunque ex sacrorū canonū legibus, & comprobatis ecclesiasticæ disciplinæ monumentis, & ecclesiarum huius prouinciæ rationibus, vberius & copiosius expressa, ordineq. tradita, ad totius prouinciæ vsum à nobis edentur.

Idq. præter functiones, quas Episcopus ad eos quauis ratione pertinere decreuerit, vel ad cuiusque ecclesiæ dignitatem, vtilitatemue illis imponendas, tribuendaue censuerit, vt est eodem primo Concilio decretum.

Tabella verò ex earum omnium functionum præscriptarum ratione, in omni ecclesia cathedrali, collegiata, & parochiali sit: quæ in sacristiæ loco certo, perspicuoq. proponatur, vt clerici adscripti, suas quique functiones nosse, atque exequi ritè possint.

Clericos quoscunque, certæ ecclesiæ, piouē loco adscriptos, si ab Ecclesiæ cui adscripti sunt, clericali statione, sine Episcopi facultate, eaq. literis exarata, discesserint; ordinum suorum munere, ex eiusdem Concilij Tridentini sanctione, Episcopus interdicat.

Nec verò propterea quidquam derogatū alijs decretis, pœnisue sit, quæ de parochorū, aliorumue curam animarum gerentium, cæterorumq. residentia præstanda, vel absentia caudā, puniendāue, Tridentinis decretis, ac nostris provincialibus cōstitutionibus, & edictis præterea Episcopalis constitutæ sunt; quinimmo illis etiam pœnis, multisue cōtra eos agat Episcopus omni iuris ratione.

Episcopus, cum clerum, vt in Concilio provinciali tertio iustum est, recognoscer, hoc præter cætera videat; an in alicuius clerici titulo, censuue ecclesiastico, vel etiam laicali, cuius nomine is ordinibus adscriptus est, quidquam innouatum sit.

Siq. vel beneficij ecclesiastici cessionem, vel patrimonij alienationem, vel pensionis extinctionem,

condē sine facultate.

Tit. 2. decr. 12. pag. 66.

Functiones minorum ordinum præstandæ, edēdæ ac in tabellam redigendæ.

Prou. 1. par. 2. de funct. minorum ordinum. pag. 30.

Sefs. 23. dec. de refor. c. 6.

Episcopus inquirat an aliquid sit in titulo clerici innouatum.

Prou. 3. pag. 95. S. Conuocato.

tionem, aut remissionem factam esse comperit; canonum iure, sanctioneque. Tridentina agat, ut iuridicè recuperetur, restitaturuè quod vel cessum, vel alienatū, vel remissum, extinctumue, ipsi clerico præiudicium adfert ad vitæ sustentationem: aut si quid alia ratione, pactouè commissum, actumue est, quod vel decreto Tridentino ea de re edito, sacrifue canonibus repugnat, vel fraudem facit: cōtra quoscunque verò, qui tale quippiam admiserint, idem pœnis agat iure canonico cōstitutis, iisdemque. ab synodo etiā Tridētina renouatis.

De beneficiorum collatione, ac prouisione.

Prou. 1. par. 1. pag. 14.

QV A E C V N Q V E, & examinis, & approbationis, & collationis, prouisionis iē rō, omnisque. alia diligens cautio, in ecclesijs parochialibus, cuiquā ex decreto Tridentino sancta, adhiberi debet; illa ipsa omnis in cappellanijs, cæterisque. beneficijs ecclesiasticis, quocunque nomine nuncupatis, immo verò in ipsis et ecclesijs, vel cathedralis, vel collegiatæ portionibus, quibus ab institutione, vel consuetudine, aliouè quouis iure, & nomine, on^o, munusue, animarum curæ, vel exercendæ, vel coadiuandæ incumbit, aut coniunctum est conferendis, in aliouè prouisionis eorum modo, teneatur, ac seruetur omnino.

Quod Tridentinis decretis de eo, qui præsentatus est, per Episcopum cōprobādo, etiam si ad inferiores institutio pertineat, cōstitutū est; id in beneficijs item, vel simplicibus, vel curatis, vel alijs cuiuscunque generis, in quibus etiam electionis, præsentationis, institutionisue ius, monachis, alijsue cuiuscunque ordinis regulis, cæterisue competit, locum habere Episcopus meminerit.

Quare si quæ hæcenus institutio sine Ep̄ali cōprobatione facta cōperitur; eam irritam, inanem, ac planè nullam declaret. Ac ne in posterum ita fiat, caueat quàm diligentissime.

Pro auctoritate, canonum iure, & à Concilio Tridentino sibi tradita, Episcopus si idoneos non compererit à patronis etiā quibuscunque præsentatos, ne prober, admittatur, neue instituat; nec verò eis vlllo quouis nomine prouideat; sed planè illos repellat. Idoneos porrò ne censeat, quos experimento examinis interrogationibus diligenter facto, & doctrina, & cantus peritia, & alijs qualitibus, ad rectè riteque. obeūda munera, ei beneficio ad quod præsentantur, incumbentia, coniunctauè necessarijs, præditos esse non viderit.

Neque illos item, quos pro illius beneficij ratione, legitima ætate, sacrorum canonum iure, Concilioque. Tridentino præscripta, esse ex legitimo documento testificationeue non cognouerit.

Fraudes sæpè per eos cōmitti animaduersum est, qui mandati literas Apostolicas, quas vocant

de prouidendo in forma, Dignum, impetrarint, ad duos, qui illas deinceps exequantur, scriptas, ita ut si vnus præstituto tempore nō exequatur, alter exequi debeat.

Ij enim ab vno, quoniam idonei non sint, reiecti, ad alium tacita quam tulerunt repulsa confugientes, beneficij quod sibi conferri volunt, collationē non idonei aliqn̄ surripiunt. Quamobrem omnibus, singulisque. notarijs, cancellario, actuarijsque. prohibitum deinceps sit, ne si eiusmodi delegatæ executionis acta confecerint, eorum partem, nisi de prioris iudicis exequentis consensu, concessiue, ad canonum præscriptum edant: sed temporis in mandati literis præfiniti spatio confecto, acta omnia, & singula ab se ob eam causam cōscripta, illis ipsis ad alterum istiusmodi executionis iudicem dent, pœnis propositis arbitrato Episcopi irrogandis: ut hic, quid à priore iudice actum, decretumue sit, scire possit, ne in beneficio conferendo surreptio, obreptiouè indubitè insit: indeque. propterea lites existant. Ecclesia parochialis ne deinceps cuiquam per sex menses commendetur; sed vel titulo conferatur; vel si iuris patronat^o est, præsentatus, electusue, qui ad illius curam gerendam idoneus, disquisitione de more facta repertus est, ad Concilij Tridentini præscriptū instituat.

Interea verò dum vacat, ex eiusdem Concilij decreto, Vicarius constituatur, qui illā regat.

Liber conficiatur, isque. in omni Episcopali archiuo asseruetur. In quo libro diœcesanorum beneficiorum cuiusuis generis, cum vacationis certa dies, ratio, modusque. describatur; tū collationes, ac prouisiones, ut vocant, quæcumque sint, vel à Summo Pontifice, vel ab Episcopo, vel ab vlllo quouis alio factæ, literarū, diplomatumue exempla, vel sententiæ summatim explicatæ, prout potius esse Episcopus censerit, in eundem referantur.

Itidem seruetur de literis ordinum, quibus singuli eiusdem diœcesis clerici iniantur.

Capitula verò, & quicunque sint, qui cuiusuis generis dignitates, canonicatus, aut alia quæcumque beneficia obtinent, literas, diplomata, tabulasue ipsas beneficiorum, quæ quouis etiā vnionis iure possident, Episcopo etiam priuatim postulanti sine mora exhibeant.

E quibus tabulis tum si quid oneris obligationisue illis inesse apparuerit, tū quidquid aliud expedire idem Episcopus censerit, id distinctè, explicateque. exscribi iubeat.

Hocque. omne ut ab ijs ad quos spectat, planè præstetur, idem omni ratione efficiat.

Nemo, cui beneficium parochiale, alteriusue cuiuscunque generis confertur, approbationis de se, etiam institutis examinis interrogationibus factæ, literas, testimoniumue scriptum exhibere ab ordinario cancellariouè cogatur, cum qui beneficium collaturus, aut cuiusuis prouisionis nomine daturus est, ille ipse ordinarius est, qui eum approbavit.

de prouidendo in forma dignū qua cautioe cōferenda.

Sels. vtsupra.

Beneficiorū vacationes & prouisiones certo libro notandæ.

Beneficiorū literæ Episcopo nō negandæ ab obtinentibus.

Testimoniū approbationis sūg beneficij quā nō cogendus exhibere.

Sels. 20. decret. de refor. c. 2.

Bñficia curata cuiuscunque generis, vt parochiales ecclesijs habenda. Sels. 24. dec. de refor. c. 18.

Præsentati etiā à regularib⁹ ab ep̄o comprobandi cū examine. &c. Sels. 25. dec. de refor. c. 9.

Sels. 25. vtsup.

Beneficia virtute mādatorum

In collatione beneficii an aliquid accipien.

Ut auaritiæ omnis non modò labes, sed suspicio vel minima ab Episcopi domo, atque ab omni etiam ecclesiastico foro tollatur; ne deinceps in beneficijs conferendis, aut quauis prouisione dandis quidquam villo cuiusvis generis, ne sigilli quidem nomine accipi exiguè ab villo liceat, cumi prorsus, si quæ huic decreto repugnet, consuetudinè, & superiorum Conciliorum decreto antiquato, & abrogato.

Notario tamen, cui pro muneris laboribus certa merces nulla constituta est, aliquid pro opera, quam in literarum scriptione ponit, accipere liceat, ad taxæ ab Episcopo præfigendæ præscriptum: ita tamen vt pro omni vniuscuiusque beneficii collati, vel prouisionis nomine dati scriptura à se confecta, aliove quouis nomine vel prætextu, plus aureo nummo ad summum ne capiat.

Beneficij possessione capienda.

Ne pro beneficii ecclesiastici possessione adipiscenda, plus quàm par est impensæ quis in compluribus instrumentis eo nomine conficiendis vel exscribendis faciat, cum eius bona varijs locis sita sunt; id propterea decernimus & declaramus, liberum esse vnicuique, cui beneficium aliquod collatum, aut quouis prouisionis nomine datum est, illius solum ecclesiæ, altaribus, in quo beneficii titulus est, & illorum tantum eiusdem beneficii prædiorum, bonorumque quæ ipse maluerit, possessionem capere: modò eâ capiat tabulis publicè à notario cõfectis.

Beneficiorum pluralitas.

Beneficium etiam simplex obtinenti, quod ad vitæ sustentationem satis est, si alterum simplex, aut ecclesia etiam parochialis, aliudue beneficium cuiusvis generis cõferatur, vbi is alterius beneficii, cuiuscunque generis illud sit, possessionem pacificam adeptus est, aut si per eum steterit, quominus duobus mensibus, quos à die, quo alterum collatum est, præstitimus, illam adipiscatur; primum ipso iure vacare censetur: cui vacanti prouideatur; cum ex Tridentini concilij sententia vnum, & alterum itè ab illo simul retineri nullo modo liceat.

Sess. 24. decre. de refor. c. 17.

Beneficij quacunque auctoritate deinceps collati, vnde satis ad victum sumitur, possessione pacificam quis adeptus, si nulla sibi facultate, dispensationeue legitima concessa, beneficii prioris quod obtinebat, censum exegerit; ea pœna illi sit, vt quod exegerit, illius duplum ad Ecclesiæ usum restituat; tum alia ratione èt mulctetur plectaturue Episcopi arbitratu.

Beneficij à minore obtineri ad ministratio nemini committenda sine Episcopi permisso.

Ut prædiorum ecclesiasticorum conseruationi cõsulatur, ac simul occupationibus, vsurpationibus, alijsq. fraudibus, occurratur, ne clericus quispiam minori ætate, beneficium ecclesiasticum obtinens, cuiquam, etiam quocunque sanguinis cognationisue vinculo vel arctissimo sibi coniuncto, illius beneficii bonorum administrationem, procurationemue, nisi Episcopi concessu literis exarato committat.

Prou. 1. par. 2. Quæ pert. ad bonorum &c. pag. 36.

Idem prætereà clericus minor natu, beneficii quod obtinuerit, prædiorum, bonorumue omnium inuentarium, ex formula in Concilio pro

uinciali primo præscripta, aliquo viro adhibito conficiat, quem Episcopus ei constituerit.

Alioquin pœnam luat, eiusdem Episcopi arbitratu irrogandam.

Quæ pertinent ad sanctissimum Missæ sacrificium, & diuina officia.

Prou. 1. pag. 8. & 32.

DV M in ecclesia Missæ sacrificium siue cantu, siue absque cantu Episcopus facit, ne interea ab alio sacerdote in ea fiat, quoad ille sacro peracto de more benedixerit, nisi aliqui secus ob urgentem causam permittendū duxerit. Quod institutum; cum Missæ conuentuales ab alijs celebrantur, præsertim festis, solènisq. ecclesiarum diebus, vbi que, tū maximè in oppidis pagisue in vsum introduci idè Episcopus curabit.

Episcopo celebrante nemo in ea ecclesia celebrat.

Episcopus omnibus Missam in oratorio priuato celebrandi facultatibus hæctenus concessis, certos limites, modumq. præfiniat; ita vt præter causas, quas magnas & urgentes is iudicauerit, in ipsis priuatis oratorijs missam celebrari ex facultatibus illis deinceps non liceat, nisi hoc fuerit à sede Apostolica indultum.

Facultates celebrandi in priuatis oratorijs abrogantur.

Quam moderationem diligenter adhibeat itè, si quando in posterum eiusmodi facultatè cõcedendam censuerit.

Ne in oratorio, ecclesiæue, quæ vel nuper extructa est, vel in posterum extruetur, Missæ celebrandæ facultas detur, permittaturue; nisi saluo iure, ac planè sine præiudicio ecclesiæ parochialis, nisi ob eam Episcopo quoniamque aliter videat.

Curandum est omni diligentia, vt salutarem fructum capiat fidelis populus ex laboribus, & officijs, quæ à parochis diebus dominicis, & festis inter Missarum solemnias, aut diuina officia, vel alia quacunque occasione præstari, etiã ex Tridentino Concilio, debent.

Populus ad parochialem ecclesiam conueniat.

Quamobrem Concilij etiam Tridentini auctoritate, vt in ecclesiam parochialem frequenter, saltem dominicis, & maioribus festis diebus fideles conueniant, Episcopus eos quorum pastoralè curam gerit, diligenter, ac sapius moneat. Literas propterea eo de genere ab eodem Episcopo edendas, ac etiam instructiones nostræ cura ad communem prouinciæ usum conficiendas, sæpè populo prout vsu venerit, parochus de scripto recitabit.

Sess. 24. decre. de refor. c. 4.

Episcopus in facultate quauis Missarum celebrandarum cõcedenda, prorogandaue, videat ne ab villo sacerdote plus muneris, quàm ab eo præstari possit, suscipi cõcedat, aut permittat; tum maximè perpendat, si parochus est, qui sibi eam facultatem dari petit, an per hebdomadã possit, & suscipièdo nouo celebrandarum Missarum muneri, & ei, quod in ecclesia parochiali, ex Tridentini, aut primi nostri prouincialis Concilij præscripto, aliaue quacunque obligationis causa iam debet, satisfacere, & alia prætereà officia obire, quibus diebus, aut ad festorum celebritatem, aut ad funus, exequiasue euocatum eò illum conuenire, Missasq. celebrare contigerit.

Facultates missarum celebrandarum quomodo concedendæ.

Sess. 23. decre. de refor. c. 14. Prou. 1. de frequent. diu. sacr. oblat. pag. 16.

Quòd

Quòd si per ipsum hæc omnia, singulaq. præstari non posse viderit, ne potestate ei faciat no ui muneris eo nomine suscipiendi, nisi ob inopiã in ecclesia parochiali diebus ferialibus rariùs aliquantò parochialis muneris nomine, quàm Concilio prouinciali primo iussum est; ideoq. in alia, vel in eadẽ ecclesia parochiali, alio nomine per hebdomadam, ijs ipsis scilicet ferialibus diebus celebrãdi facultatem permitti necessarium Episcopus duxerit: cuius religiosæ conscientia id relinquimus.

In literis concessã protogatauè facultatis, suscipiendi vel retinendi muneris Missam singulis vel certis statuis diebus, aut ex certa obligatione celebrandi, exprimantur, & altaribus cappellauè, & Ecclesiã vbi illud situm est, nomen & locus, & eleemosinæ emolumentum quod inde capitur; statim item dies, & numerus Missarum, quas ibi celebrare stas illis diebus debebit, ex onere à testatoribus, alijsuè, aut ab Episcopo imposito, pro facultate quam is à iure cominuni, vel Tridentino Concilio habet.

Tum etiã exponatur, si quo alio prætereà nomine ipse adstrictus sit, Missam alio loco celebrandi; idq. etiam à parochialis curæ munere legati, alteriusuè obligationis causa; qua in ecclesia item & altari, quibus item certis vel stas diebus illud præstare debeat, & quantũ inde emolumenti, eleemosinæuè cõsequatur. Tum postremò certum ei facultati concessã vel prorogata tempus præfiniatur.

Nec verò in illo celebrationis munere ei perseuerare liceat, expleto temporis spatio Episcopi iuris præscripto; nisi facultas iterum confirmata renouataq. sit, aut prorogata ad aliud certum tempus, literis item, & ad præscriptum etiam superiorum Conciliorum nostrorũ prouincialium.

Sacerdotes muneris celebrãdi Missæ suscepto satisfaciunt.

Quilibet sacerdos, quod suscepit, muneri Missæ sacrificij faciendi satisfaciat omnino.

Nec verò cuiquam, qui quotidiano eo munere adstrictus quouis modo est, ne semel quidem in hebdomada vt alibi Missam celebret, id prætermittere vllò prætextu liceat; nisi aliquãdo eius cui id curæ Episcopus dederit, aut si nemini dederit, rectoris præfectiuè ecclesiæ consensu sacerdotem aliũ ante in locum suum substituerit, qui id præstet, quod in ea ecclesia ipse debet.

Sin autem certis hebdomadæ diebus, sacerdotes complures in eadem ecclesia ob aliquã cuiusuis generis causam rationemue Missæ sacrificium facere debent; id vt stas certisq. ijs ipsis diebus illi omninò præstent, curet planè rector ecclesiæ, aut si præsertim ecclesia collegiata, vel aliàs frequens est, alius quem ei cura Episcopus præfecerit.

Quòd si alij item sacerdotes sunt, qui in illa ecclesia incertis tamẽ diebus munus impositum habent Missæ celebrandæ: tunc idem rector, præfectusue, cappellanus sacerdotibus vocatis,

req. cù eis tractata, certos vnicique dies præscribat, quibus in ea ecclesia Missam celebrẽt: vt singulis si fieri potest hebdomadæ diebus, Missarum celebrationes rectè atque ordine distributæ peragantur.

Qui cappellas obtinent, ipsi per se, non alij eorũ nomine, Missæ sacrificium, diuinaq. officia, quæ illarum rectores præstare debent, in illis celebrent; si modò vel aliud ecclesiasticũ beneficium, quod residentia personale munus requirat, non habeant; eoq. impediti, debita ijs cappellis officia gerere non queant; vel eandem institutione, dotationeue, aut legato, aut donatione, aut facultate ab Episcopo impetrata, in illis obeundis Cappellani officijs aliena opera, ministeriouè vt possint, vel alia quauis ratione causauè impediti sint.

Cappellani per se non per alios satisfaciunt.

Singula verò, ob quæ cappellanus aliquis se à debito cappellani officij munere immunem putet, asseratue, quominus per se ipsum præstet, ab Episcopo cognoscatur, ac probetur ite.

Quicumque sacerdos in altari certo Missam celebrare debet, si in alio celebrarit; ne, quod debet, præstitisse censeatur; nisi Episcopi, alteriusuè, cui ille id curæ commiserit, iussu, concessu, permissiuè aliquando fecerit.

Si eodem tempore, & in eadẽ ecclesia Missæ plures aliquando etiam pro mortuis celebrandæ sunt, in altaribus ita inter se disinctis celebrentur, vt sacerdos alter ab altero non perturbetur, neque si fieri potest audiatur; sin autem hac de causa tempus non patietur, eo die Missas omnes quæ debent celebrari, in alium potius diem aliquæ differantur, vt huic decreto pareatur, quod ad religiosum cultũ illius sanctissimi sacrificij spectat.

MISSÆ parochialis sacrificium die festo, circiter duabus post solis ortum horis, alijs etiam diebus ea hora, quæ populo vniuerso pro loci ratione Episcopi iudicio magis accommodata erit, in omni ecclesia parochiali celebretur, datis semper antè stas campanæ signis, ijsq. horæ dimidia interuallo distinctis, vt in tempore populus conuenire possit.

Missæ parochialis & alia item qua hora celebrandæ.

Si præter parochum alius etiam sacerdos est, qui in ea ecclesia Missæ sacrificium facere debet; id omni die in aurora celebret, vt qui iter facere, vel aliud quidquã ruri præsertim agere necesse habent, interesse possint, neque propterea omittant.

Si verò plures sunt sacerdotes, qui ibi, aut in eiusdem parochiæ finibus Missam celebrent, tunc vt decretum est prouinciali primo Concilio, vnam in aurora, reliquas deinceps debito interuallo distributas, postremam verò quò tardius potest, prout populo commodius erit, celebrent ad præscriptum tabellæ à rectore parochialis ecclesiæ, vel ab alio conficiendæ, cui Episcopus id munus dederit; nisi dies festus sit, quo excepta illa prima quæ in aurora celebratur, nullam omnino celebrent ante peractum Missæ parochialis sacrificium, etiam in

Prou. I.

ecclesijs, cappellis, oratorijs uè secularibus, etiã scholarum & confratriarum etiam laicalium, intrã fines vniuscuiusque parochiã constitutis, nisi parochus ob causã, certa præscripta hora, ante facere concesserit.

Quòd si die festo etiam, per illud Missæ sacrificium quod in aurora fit, populus à parochiali Missã auocetur; tunc Episcopus illud etiam festo die post Missã parochialem fieri celebrari iubeat.

Episcopi verò facultas, & iudicium sit, id omne quod ad Missã celebrandã horam spectat, pro temporum, locorum, causarumq. ratione aliter statuere, permittere, ac iubete.

Proinde tabella, in qua certa omnis illa celebrationum distributio, dies scilicet, hora, & altare, tum sacerdos qui celebrare debet, aptè descripta appareat, in sacristia loco conspicuo proposita, atque affixa sit.

Quò citius, atque exploratiùs Episcopus sciat, eorum qui sacri faciendi causã aliquid piè vel legarunt vel dederunt, voluntati, per illos quorum interest, verè satisfactum esse; ac rursus si quid ea in re neglectũ, aut omissum, prætermisissum uè est, id opportunè vt fiat, p̄spicere, cauereq. possit; hæc decernimus, ac statuimus. In vnaquaque ecclesia liber deinceps singulis annis, vel alio certo tempore renouãdus, perpetuò sit; in quo, & anno, & mensè, & die primũ notato, vnusquisque siue parochus, siue cappellanus, siue alius sacerdos, qui quouis obligationis nomine in ea ecclesia Missã sacrificium fecerit, in singulos dies, vbi id perfecterit, manu sua subscribat; & nominatim breuiter exponat, se illud præstitisse, aut parochialis ecclesiã, aut cappellã, legati uè pij, aut anni uersarij, aut funeralis officij nomine.

Cui præterea libro singulis diebus subscribat is, quem in qualibet Ecclesia Episcopus statuerit: qui item, si ipse est, qui Missã sacrificium eo quouis nomine fecerit, ipse item manu sua subscribat, quoties aliquo eo nomine Missã celebrarit.

Is liber tuto sacristiã loco asseruetur.

Quibus verò locis, ecclesijs uè Missã plures, quàm tres quotidie celebrãtur, Episcopus præter has cautiones punctatorem etiam secretũ, vbi opus esse viderit, cõstituere item poterit; idq. secretò etiã, si ita expedire videbitur, qui iuratus in singulos dies notet, si qui erunt, qui debito Missã celebrandã muneri defuerint. In vrbe verò aliqui ecclesiastici viri, ab eodem Episcopo probati, in diocesi item, Vicarij foranei, alij uè ab Episcopo etiam constituti, libros Missarum celebrationibus notandis præscriptos, sæpè etiam de improuiso recognoscant: inspicientq; præterea notationes per punctatorem occultè factas: ac singulis mensibus, aut tertio quoque mensè, cum vnoquoque cappellano præstiti muneris sui rationes inibunt; tum etiam illius testimonium scriptũ intã rationis dabunt.

Nec verò cuiquam cappellano nõ titulari, qui munus celebrandi certis statissuè diebus, aut ad certum tempus, aut in perpetuum susceperit, quidquam mercedis, eleemosinæ uè ex legatis pijs, alia uè quauis ratione à quibusuis soluitur; neque id exigat absque Episcopi, eiussuè cui id curæ ille dederit, mãdato, eoq. scripto: quod ne detur, nisi pro ratione præstiti muneris, cuius testimonium scriptum ab eo de quo supra re ipsa exhibuerit.

Anno autem expleto, vel breuiori temporis spatio, quidquid ob prætermisissum celebrandarum Missarum munus cappellano tribui nõ debet; id omne fabricæ ecclesiæ præfectis, aut corporis Domini confratribus in ea ecclesia cõstitutis, vbi ille Missarum muneri defuerit, aut alijs depositarijs soluatur ab Episcopo cõstitutis: vt quot Missas celebrari ab eo prætermisissum est, totidem eo nomine ab alio sacerdote celebrentur; aut ad ipsum in ornamentorum, quæ eisdem altaribus, cappellis uè vsui sint, apparatus erogetur, prout Episcopus expedire existimauerit.

Vt autem & hoc diligentius præstetur, & sacerdotibus consulatur, qui ob Missã celebrandã munus susceptum ac præstitum, eleemosinas sibi debitas magno cum negocio, sæpèq. cum detrimento ab ijs qui tribuere debent, consequuntur; Episcopus, vbi expedire viderit, certos aliquos, probatosq. homines depositarios deligat; quorũ munus sit, illas exigere, custodire, tũ statis tẽporibus pro rõne supra præscripta cappellanis sine mora soluere. Et quoniam qui cappellas, altaria, alia uè beneficia ecclesiastica in titulum obtinet, quibus Missarum munus aliquod incumbit, nõ ab hæredibus eorum, qui legata pia reliquerunt, vel ab alijs eiusmodi, sed ipsi per se fructus cappellarum, altarium uè suorum exigere solent; cum ijs sequestri ratione, omniq. alio modo Episcopus agat; vt si muneri suo illi celebrandis Missis defuerint, fructuum restitutio locũ habeat, eaq. ad præscriptam vtsupra rationẽ, piè, vtiliterq. erogetur.

Quàm sequestri, & multæ rationem omnes adhibere debent, vt opus fuerit, cum cappellanis quoque illis, qui etiam legati nomine, vel alia eiusmodi causã Missas celebrandas ad certum tempus, vel in perpetuum suscipiunt.

Qua in ecclesia, pro frequentiori, qui ob festi diei, indulgentiæ uè celebritatem, aut ob perpetuum populi, ac præcipuum deuotionis studium fit, ad eam concursu, eleemosina & crebrior & vberior Missæ celebrandæ nomine datur; in ea ne cuiquam sacerdoti eiusmodi eleemosinam ob Missã celebrationem vllò modo aut prætextu flagitare, ac ne spõte quidem oblatam accipere liceat.

Verũ vnusquisque sacerdos illam in capsula certo ecclesiã loco, aut pro sacristiã foribus eo nomine collocata, deponendam curet.

Cui capsulæ statis illis frequentioris concursus

Liber Missarũ celebratarũ in Sacristia habendus.

qua ratione distribuenda eleemosina, à populo festi diei, aut indul. occasiõe erogata.

ius diebus, rector ecclesiæ, aliusuè cuius interest, aut is cui Episcopus hoc munus dederit, certum aliquem clericum spectata probitate præficiat; cuius sit illis diebus apud capsulam assidere, tum sigillatim ordineq. notare, quæ Missarum, aliarumq. præcû nomine eleemosina detur accipiaturuè, vt pro illius notationis ratione rector, aut sacrista, aut ille quem Episcopus constituerit, sacerdotibus illius ecclesiæ, alijsuè ad diuina officia concelebranda eo celebritatis nomine euocatis, statim præscribat; quid pro eleemosina oblata vnusquisque eorum illis diebus præstare debeat, quod plenius eorum qui obtulerint, voluntati satisfiat.

Peractis autem diuinis officijs, quæ eleemosina eo nomine in capsulam coniecta est; illam idem vel ecclesiæ rector, vel alius vt mox supra, sacerdotibus ita distribuatur, vt eorum vni cuique partè pro ratione ministerij, officijue præstiti, ex Epi præscripto congruam tradat.

Quidquid autem supererit è capsula depromptum, apud virum probum, quem Episcopus delegerit, deponatur; vt aut in aliam, quæ in eadem ecclesia fieri, celebrationem Missarum piè conferatur; liceat tamen in alias res erogari, necessariò comparandas ad Missæ sacrificij cultum decentius in ea ipsa ecclesia peragendû; si ob ecclesiæ inopiã ita Episcopus cõcesserit.

Cuius etiam iussu in tabellam sacristiæ referatur, si quæ commemorationes eo nomine, pro ijs qui piè contulerunt eleemosinam, deinceps faciendæ erunt ab ijs, qui in ea ecclesia Missæ sacrificium faciunt.

Qui verò parochi propè eas ecclesias habitant; ij iubente Episcopo, populum suæ curæ commissur, diebus præsertim qui proximè præcedunt, illos certos dies frequentioris eleemosinæ moneant, vt hac constituta eleemosinas eiusmodi recipiendi ratione, quas eleemosinas Missarum celebrationi dare quisque velit, eas non sacerdotibus, aut clericis tradat, vel alijs, sed in capsulam deferat eo nomine cõstitutã.

Missæ initio psalmus, *Iudica me Deus*, & in fine euangelium sancti Ioannis euangelistæ, *In principio erat &c.* dici ne vnquam omittatur; nisi cum aliter in Missarum rubricis notatû est. In cæteris item ne quid addatur, nec verò detrahatur, ac ne quidquam mutetur: sed ad vnumquemque id omne dicatur, quod in Missali nuper Pij V. Pont. Max. iussu edito præscriptû est.

Si quem parochum, aliumuè sacerdotem Missali Romano quod item Pij V. Pont. Max. iussu editum est, Episcopus ad Missæ sacrificium deinceps non vti compererit; à Missæ celebrandæ munere illum arbitrato suo suspèdat; tum pro culpæ contumaciæuè ratione, alijs præterea pœnis afficiat.

Vt exploratum sit, an sacerdotes statarum cæremoniarum vsu, peritiãq. teneant; ipse Episcopus, cum aliquando Missæ sacrificio quod illi faciunt, alios peritos sacerdotes præ-

sentas adesse iubeat; tum aliquando singulos enocet, eorumq. in Missæ sacrificio ritè faciendõ exercitationem ac peritiã per examè experiendõuè cognoscat.

Quod prouinciali secundo Concilio iussu est, in Missa conuentuali, & parochiali, cum corpus Domini eleuatur, signum sono campanæ dari; in alijs Missis id ita præstetur, vt tunc paruulum tintinnabulum, aut à latere altaris appensum, aut è sacristia allatum, à clerico ministro certis distinctis ictibus pulsetur.

Cum sacerdos ad altare accesserit, Missæ sacrificium facturû; clericus qui tunc illi ministraturus est, vbi alius non sit qui tunc hoc officium præstare possit, circumspiciat modestè astantes; & si quempiam animaduertit marrem, vel fœminam incomposito corporis habitu, aut aliàs contra præscriptas regulas prouincialibus nostris Concilijs, cum iniuria vel irreuerentia sanctissimi illius sacrificij interesse, moneat grauitè, vt opus erit: neque sacerdos antè Missæ initiũ faciat, quàm omnes qui adsunt, quemadmodum etiam Tridétino Concilio curæ Episcopi commissum est, decenter composito corporis habitu declarauerint, se mente etiam, ac deuoto cordis affectu, non solum corpore adesse.

Missæ verò iã inchoata, si quid eiusmodi fiat; hoc idem officium admonendi itidem ille minister clericus præstet modestè, & grauitè.

Si quis verò ab ijs de eiusmodi monitis non respuerit, quàmprimum eorundem cura deferatur ad Episcopum, vt iure cum eo efficacius agatur.

Clericus sacerdoti Missam celebranti ministrans, semper indutus sit superpelliceo puro & mundo, eoque nõ lacero, neque vlla alia ratione indecenti: si contra fecerit, tum ipse, tum sacrista, tum ecclesiæ præfectus, tum sacerdos etiã qui sibi ministrare permiserit, plectatur arbitratu Episcopi.

Hostias pro sacra Eucharistia conficienda non laicus homo, nec verò fœmina faciat.

Vrceoli qui ad sacrificij vsu adhibentur, quod distinctius, atque certius aqua à vino dignosci possit, ne è stamno, argento, aliouè metalli genere sint; sed planè è vitro, eoque perlucido, aut è chrystallo confecti: itidem operculum oris habeant.

Caueatur, cum in Missæ sacrificio, quod etiam sine cantu fit, Missalis, aut Euangelistaris liber, aut pacis instrumentum cuiquam, vel Principi, vel Magistratui, vel alij ad osculandum præbetur, ne id munus per laicum hominem, sed per clericum præstetur.

EA fuit olim vigilantissimorum, sanctorumq. Episcoporum religiosa pietas, vt non modò in solènioribus anniuersarijs celebritatibus, sed ferè in singulis festis, & dominicis dieb, ijsq. præsertim in Aduentu, & Quadragesima solemniter Missæ sacrificium celebrarent.

Quod institutum cum refrigesceret, aliquando

Tit. 2. decre. 6. pag. 66.

Sess. 22. decre. de obseruan. & euit. in celebr. Missæ.

Quædam de cærimon. & alijs in Missa seruandis.

Quædam de missis pontificalibus.

Innoc. Tertius Pont. Max. vehemēter doluit. Cui sanè rei, in prouincia nobis commissà pro spiciendum, atque consulendum est pastoralis cura nostra, iam sanctionibus Tridentinis, auxiliante Christo Domino excitata ad reuocandam, restituendamq̄. ac studiosè retinendam pristina pietatis disciplinam, atque vsum.

Et si igitur multiplicibus alijs Episcopalibus curis, ijsq̄. varijs, & quæ etiam ad continendos in obedientiæ, disciplinæq̄. Christianæ officijs populos attinent, pluribus hoc tempore Episcopi distinentur; at solemnioribus tamen diebus, quibus religionis Christianæ mysteria celebrantur, in diuinis officijs, sacrisq̄. solemniter faciendis, illos frequētius, ac studiosius versari oportet.

Itaque his solemnibus, festisq̄. diebus infra ordine præscriptis, quibus, & patrum monimentis, & veteri rituum, cæremoniarumq̄. Romanarum codice, eoq̄. comprobato, & antiqua, religiosaq̄. nonnullarum huius prouinciæ cathedralium consuetudine, ab Episcopis, prout etiam ipsa christianæ religionis mysteria postulant, solemniter fieri traditum est, Missæ sacrificium solemnè, pontificali q̄. cæremoniarum ritu ab eisdem celebretur.

In sanctissima Natiuitate Domini nostri IESV CHRISTI.

Die solemnè Circumcisionis, quæ est octaua Domini.

Die solemnè Epiphaniarum.

Feria quinta in Cæna Domini.

Die sanctissimo Paschæ Resurrectionis.

Die sanctissimæ Ascensionis.

Die sanctissimo Pentecostes.

Die solemnitatis sanctissimi corporis CHRISTI Domini.

Die natalis S. Ioannis Baptistæ.

Die festo SS. Apostolorum Petri, & Pauli.

Die Assumptionis Beatissimæ semper virginis Mariæ.

In solemnitate omnium Sanctorum.

Die festo sancti, sanctæuè, cuius nomine ecclesia cathedralis dedicata est: & die prætereà festo præcipui patroni ciuitatis.

Die consecrationis ecclesiæ anniuersario.

Die item consecrationis suæ anniuersario.

Die primo synodi diocesanæ.

Diebus statis, quibus sacras ordinationes solemnè Episcopus habebit.

Diebus prætereà alijs pro consuetudine suæ ecclesiæ, tum alijs item, quibus ex graui præsertim causa Missæ sacrificium solemnè ritu celebrare eorum vnusquisque censuerit.

Quò studiosius autem religiosa sua sollicitudine, sanctissimaq̄. pietatis exemplis fidelium animos, atque mentes ad religionis christianæ officia Episcopi inflamment; hoc etiam pro pastoralis officij munere curent, vt quibus diebus Missarum solemnè in basilica cathedrali concelebrant; iisdem, quod antiqui instituti, consuetudinisq̄. fuit, & vesperarum officiu,

& matutinum solemnè ritu ipsi obeant.

Tum prætereà ijs diebus, vt religiosi cultus exemplo, sic sacra pastoralis concione, aut sermone intrà Missarum solemnè fideles sibi commissos pascere nullo modo omittant.

Fideles verò quò magis à pastoribus suis religiosæ vitæ exemplis, consilio, spectatisq̄. virtutibus adiuuantur; eo vehemētius se in omnem bene, sancteq̄. agendi partem excitare, tū cumulatius christianæ disciplinæ officia præstare eos oportet.

Quare festis his diebus, cum frequentissimi ad Missarum Episcopaliū solemnè conuenire studeant; tum è sacra benedictione Episcopali aliquem saluarem fructum, largiente Domino consecuturi, ne antè inde discedant quàm ab Episcopo illam demisso humiliq̄. animo, & genibus flexis de more acceperint.

Vt id sanè omni studio illi præstent; cum eos crebrò præmonere, tum graui sermone cohortari parochi sollicitè curent.

Missæ sacrificium cum solemnè, præterquam pro mortuis fit, cui Episcopus præseas adsit, canonici, & aliqua illi^o ecclesiæ dignitate præditi quo tempore hymnus, *Gloria in excelsis*, & symbolum item, & alia eiusmodi canuntur, ad Episcopum ordine veniant, in cuius conspectu corona facta, tunc simul cum eo singulas illas Missæ partes dicant, pro cæremoniaru ritu, ac ratione.

QUIBUS in Ecclesijs cathedralibus dum vesperarum, aliarumue canonicarum horarum officia, Missarumq̄. solemnè ab Episcopo solemnè fiunt; canonici item, quiq̄. dignitatem obtinent, pluuialia, aliasue sacras vestes pro libri pontificalis Romani ratione non induunt; in ijs ex eiu/dem, & aliorum item de cæremonijs ritè cõscriptorum, probatorumq̄. librorum præscripto ad vsum introducatur, aut intermissus reuocetur ille Episcopalis officijs conueniens, pluuialia, aut dalmaticas, aliumue sacrum vestitum, vt pote planetas, certis statis diebus induendi mos.

Itaque vbi illa indumenta totidem non sunt, quot pro indumentum numero esse deberent, quam primum ad officiorum, pontificio solemnèq̄. ritu, vt decet, celebrandorum vsum comparentur communi vniuersi Capituli sumptu: nisi iure, aut consuetudine, aliaue ratione à sacristia, vel à fabrica, vel à singulis canonicis eum sumptum præstari oportere Episcopus censuerit; tuncq̄. à quibus debetur, planè præstetur temporis spatio, quod idem Episcopus præscripserit.

In cæteris quoque omnibus, quæ ad cæremoniarum rationem, ritumq̄. pertinent, regulæ in libro pontificali, cæremoniali q̄. item probato de diuinis officijs, pro temporum ratione ritu Romano præscriptæ, diligenter, & accuratè omninò seruentur.

Id autem omne præstari, atque in vsum omnino introduci, Episcopi cura sit.

Peracto

Peracto Missæ conuentualis sacrificio, vesperarū officijs in Ecclesia absolutis, in quibus Episcopus præsens aderit, diebus dominicis, ac festis, & alijs item, quibus ex cærimoniarum Romanarum vsu, rituq. moris est, solēniter ipse benedicat.

Quod sanè etiam præstet peractis solemnibus processionibus, alijsq. id generis officijs.

CVM Episcopus statis præscriptis diebus quibus debet, vel quia abest, vel morbo, aliaue causa occupatus distinetur, Missam, vesperas uè, aut alia diuina officia solemniter non celebrat, tunc eius loco hoc præstet, qui in ecclesia cathedrali primam sacerdotalem dignitatem obtinet.

Hic verò si aliquādo abest, aut impeditus est; is qui post illum sacerdotalem item dignitatē, vel canonicatum obtinens, alijs dignior non impeditus adest, id munus obeat.

Episcopo in vrbe etiam extra ecclesiam cathedralē pontificalia munera obeunti, utpote consecranti, vel reconcilianti ecclesias, cœmiteria uè, aut ordines sacros, aut confirmationis sacramētum, aut sanctissimam Eucharistiam frequenti populo ministranti, aut alia huiusmodi munera pontificalia exercenti, cum is iusserit, assistant, inseruiant, ministrent uè, quicumque ex ijs qui dignitates obtinent, & de capitulo, ac reliquo ecclesiæ clero eidem Episcopalia munera in ecclesia cathedrali exercenti, inseruire, assistere, ministrare uè solent, aut debēt.

Archidiaconus etiam si sit sacerdos, vel præbendā etiam sacerdotalem præter Archidiaconatum obtineat, Missæ sacrum solemniter Episcopo celebrante, ut & in Metropolitana, & in alijs huius prouinciæ ecclesijs compluribus moris est, suiq. muneris, euangelium canat; vel ubi ex consuetudine id non seruetur, omnino ut Diaconus diaconalibus vestibus indutus, Episcopo assistat.

Archipresbyter autem officio assistentis ad librum seruiat, nisi ex consuetudine, Præposito, vel alteri dignitate sacerdotali prædito id competat.

Cui muneri qui sine legitima causa ab Episcopo approbata defuerit, distributionibus illius diei sibi debitis, & grauius ex cōtumacia eiusdem, Episcopi arbitratu mulctetur.

Quod religiosi instituti, piæq. cōsuetudinis fuit, & in compluribus adhuc huius prouinciæ ecclesijs aliqua ex parte retinetur, pontificali q. libro antiquo traditur, de diaconi, alterius uè ministri, & chori officio in episcopali benedictione; id ad vsu ubique reuocari, pastoralis curæ est: cum præsertim ad inflammandam fidelium pietatem, præparandamq. in ea episcopali benedictione attentionem attineat.

Itaque diebus Dominicis festisq. cum Episcopus benedictionem de more impartiet, diaconus, vel alius minister, ad quem de more pertineat, cuius Episcopus iusserit, ad populum conuersus, his cantu solenni pronuntiandis

vocibus præeat. *Humiliate vos ad benedictionem.* Tum à choro respondeatur. *Deo gratias.*

In maioribus autem solemnitatibus aliquantò id solemniter præstetur; ritu scilicet, qui in antiquo libro pontificali ita præscriptus est, ut chorus primò dicat: *Princeps ecclesiæ pastor ouilis, tu nos benedicere digneris.* Tum diaconus respondeat: *Humiliate vos ad benedictionem.* Post clerus humili voce concinat. *Deo gratias semper agamus.* Demum episcopus solēniter benedicturus, dicat præscriptas pro temporum ratione orationes, quæ ex libro antiquo pontificali descripræ edentur.

QUOD ex Felicis Quarti Pontificis Maximi sanctione in Concilio prouinciali tertio decretum est, episcoporum prouinciæ consecrationes quotannis solemniter celebrari; id ita deinceps præstari decernimus.

Die anniuersario consecrationis, si Dominicus vel festus sit, Episcopus solenni celebritate de eo Dominico, festi uè die Missam celebret, ad iūctis pro se orationibus in Missali Romano nuper edito præscriptus.

Si verò cōsecrationis anniuersarius dies in feriam, aut festum simplex cadit, Missæ sacrificium solenne de consecratione, prout in Missali Romano faciat.

Quo consecrationis die Episcopus exemplum etiā sequatur atque amplectatur sanctissimorum episcoporum, pontificum uè; qui suscepti muneris curam, onus, & sollicitudinem in memoriam reuocantes, anniuersario eo die nō solum sacrificio religiosiq. precibus diuinæ bonitati gratias agere non destiterunt; sed cōcionibus pastoralis charitate plenis, clerū populumq. exhortis multiplicis suæ curæ partibus, excitare voluerunt, cum ad opem sibi à Deo implorandam, tum ad omnia religiosæ pietatis officia colenda.

Utq. cōsecratio Episcopi à sacerdotibus etiam sacrificijs, & à reliquo clero pijs precibus recolatur; in calendario anniuersario die suo notetur: tum populo etiam ut moris est, denunciatur, ut is quoque sanctiū illum diem veneretur: tum pro charitatis officio, quo erga Episcopum & patrem esse debet, vehementius excitetur ad preces pro illo piè adhibendas.

QUOD pij religiosiq. instituti in ecclesia fuit, quemadmodum ex sanctorum patrum monumentis, ex antiquo cærimoniali codice accepimus, ut nocte Natalis Domini, Missa quæ in aurora celebratur, sicut illa in media nocte, & altera in die ipso Natali caneretur; eadem in omni prouinciæ nostræ cathedrali, & collegiata ecclesia sub auroram etiam canatur, præsertim omni clero, qui diu. nis officijs interesset solet, aut deber.

Quicumque defuerit, illa distributionis medietate mulctetur, legitimo impedimēto cessante, quæ proportionabiliter amitteret, si à Missæ sacrificio solenni, quod media nocte fit, abesset.

Idem

Anniuersarius dies consecrationis Episcopi. Prou. 3. de ijs quæ ad diu. off. pert. pag. 97.

Quædā de Missis cōuentualibus.

Idem quoque præstetur in parochiali quacunque ecclesia, ubi alia duæ eiusdem diei Missæ canuntur.

Quibus diebus ex Missalis Romani rubricarum præscripto, in ecclesijs cathedralibus, & collegiatis Missas duas cõuenticales celebrari oportet, & ambæ canantur; tum cantu item celebratur, si quæ prætereà alia Missa eodem vel alio die, ex consuetudine, legatouè pio, aut alio iure ibi cani debet.

Quod si capitulum præstare omiserit, neglexe ritue; non solùm illius diei, in quo huic muneris defuerit, verùm alterius etiam diei distributionibus mulctetur; & alio die suppleantur omiffa.

Quædam de ritu diuinorum officiorum.

DIEBUS Dominicis, festisq. alijs, quibus officium duplex peragitur, canonicus hebdomadarius, dum vesperarum officium obit celebratue, pluuiiale induat; tum etiam duo ecclesiæ ministri pluuiialibus induti adsint, eaq. muneris præstent, quæ præstari moris est.

Isdem prætereà diebus, diuina singularum horarum canonicarum officia, psalmi scilicet, hymni, antiphonæ, responsoria, & reliquæ horarum preces, non verbis recitentur, sed stata modulatione canantur.

In matutino tamen officio, & prima, si ita Episcopo videbitur, præterquam in anniuersarijs festorum dierum solemnioribus celebritatibus, canora, distincta tamen vocum pronunciatione psalmos dici liceat; at hymni, antiphonæ, responsoria, & reliqua eiusmodi, tum prætereà psalmi ad laudes, stata omni cantus modulatione omnino pronuncientur.

Vbi verò vel instituti, vel consuetudinis est, festis diebus, matutini etiam, vel primæ psalmos, aut alijs prætereà ferialibus diebus reliquarum horarum psalmos, & omne officium cantu præstari: illud institutum, consuetudinemue perpetuò retineri iubemus.

Si verò quid aliquando inciderit, quamobrè diuina officia diutius, quàm temporis ratio postulat, protracta sunt; tum Episcopi concessu, iussuue, horaria sextæ & nonæ officia, si minus stato cantu possunt, verbis solùm, distinctè tamen, & in choro pronunciarum, & præstari licebit.

Festis verò, Dominicisq. diebus, & alijs, quibus concio, aut solemnis processio, aut sacra ordinatio habetur, si matutinum officium media nocte non dicatur, ita saltè anticipata Episcopi iudicio hora inchoetur, ut & aliarum deinceps horarum officia, & Missas singuli sacerdotes, & Missam conuentualem collegiatim, tempore suo ex instituto peragant, & concioni interesse possint.

Quod de Assistente pluuiiale induto in concilio prouinciali primo decretum est, ita duntaxat locum habere decernimus, ut Episcopo, & alijs episcopalibus utenti is adhibeatur; alijs prætereà nemini.

Dominicis, & festis, & alijs item diebus, quibus

officium duplex peragitur, canonici duo, vnus qui diaconale, alter qui subdiaconale ministerium præstet, canonico sacerdoti Missam conuentualem celebranti ministrent.

Sicubi verò alijs etiam diebus per canonicos id præstari solet, id deinceps etiam seruetur perpetuò.

Vbi verò præ paucitate canonicorum, illis canonicis duobus in Missæ conuentualis sacrificio ministrantibus, numerus eorundem qui in choro adsint, congruus Episcopi iudicio non erit; liceat eidem Episcopo alios duos non canonicos statuere, qui illis duplicis officij diebus, qui tamen ex præcepto, consuetudineue non coluntur, loco canonicorum, diaconale, & subdiaconale ministerium obeant.

Omnino autem diebus etiam ferialibus diaconus, & subdiaconus dalmaticis induti, Missæ inferuiant in cathedralibus, & collegiatis ecclesijs quibuscunque; nisi ubi Episcopus censuerit ministrorum numerum adeò exiguum esse, ut id fieri non possit.

Cuius item Episcopi ius sit decernere, qui munus huiusmodi præstare debeant, si modò illud iam attributum perpetuò ex institutione, vel consuetudine non sit.

Dignitatem obtinenti, & canonico item, & alij cuiusque chori officijs adstricto, almutiam, superpelliceum, cappam, aut aliud canonicale, aut proprium sui ordinis vestimentum, pro temporis, vel diuini officij quod obit, vel pro sui in ecclesia, chorouè muneris ratione non induto, distributio stata canonicè horæ ne detur, in qua hic, illeue sine eiusmodi indumento adfuerit.

Ne quis canonicus, dignitateue præditus, aut ecclesiæ cuiusuis minister, clericusue quicumque, dum horarijs diuinarum precum officijs interest, aut processiones, funera, vel functiones ecclesiasticas obit, superpelliceo, alioque sacro indumento indutus, chyrothecis etiam manus induat.

Horæ sextæ, & nonæ item officia diuina, antè, aut post Missæ conuentualis sacrificium, pro ratione temporum, & officij diuini, ad præscriptum rubricæ Missalis Romani celebrentur; nisi aliquando vrgens causa incidat, quam obrem illa alio tempore, quàm præscriptum est, in choro tamen celebrari, peragiq. Episcopus iusserit.

Quibus in ecclesijs diuinum canonicarum horarum officium de beata Maria Virgine recitari, aut solet, aut debet, earum clerus vniuersus illud in choro præsens pariter recitet, atque officium quod de Domino dicitur; id verò ita, ut singulas horas canonicas vnus officij, cum singulis alterius, ex Breuiarij Romani præscripto ordine coniungat.

Quicumque ab vnus horæ officio de beata Maria abfuerit, distributione illius horæ perinde mulctetur, ac si ab horæ eiusdem officio, quod de Domino recitatur, abfuerit.

Calendarium, quod ex Concilij prouincialis primi decreto pro certa diuini officij recitandi ratione, quotannis edi oportet, si minus constat, à quo confici, edi uè debeat; Episcopus deligat constituatue qui hoc præstet, neque id cuiquã reculare liceat.

Ita verò à quo debet, in tempore conficiatur, vt & mense saltem antè Natiuitatem Domini in lucem emissum sit.

Antè verò quàm prodeat, Episcopo tradatur, qui recognoscat, aut ab aliquibus, quos eius rei peritos delegerit, recognosci iubeat.

De sancto, cuius sacrum corpus, aut caput, aut brachium, aut crus, aliæuè sacræ reliquiæ Episcopi iudicio insignes asseruantur, duplex officium fiat in ea tantum ecclesia, ubi reconduntur: nec verò in alijs, nisi regulis Breuiarij Romani id præscribatur; aut alia causâ grauis Episcopi iudicio insit.

De sanctis item, quorum altaria in aliqua ecclesia sunt, duplex in ea tantum ecclesia fiat; idq. tunc solum, quando scilicet ex antiqua, probataq. cõsuetudine, vel iusta alia causâ Episcopus censuerit faciendum.

De ijs qui *beati* dicuntur, neque sedis Apostolicæ auctoritate in sanctorum numero adscripti sunt, horarum diuinarum precum officium ne fiat; nisi consulta eadem sede Apostolica, facultateq. literis pontificijs concessa.

Episcopus pro temporum ratione, ac vicissitudine, certam horam, certumq. interuallum pulsandis campanis præscribere curet, quibus diuinorum officiorum significatio detur.

Quæ certa, interuallisq. distincta pulsationis ratio in tabella edita ordine notetur; vt & urbanis, & diocesanis ecclesijs vsui rectè accomodata, vbique eadem ad præscriptum eiusdem Episcopi feruetur.

Officia diuina, sicut alia semiduplicia sunt, quædam duplicia, alia simplicia: ita pro eorum ratione, certam regulam in ijs singulis celebrandis adhiberi oportet.

Quare Episcopus duobus de Capitulo, quorū alter ab ipso, alter à Capitulo deligatur, alijsq. ecclesiasticis hominibus rituum sciētia & vsu peritis, quos ipse delegerit, in consilium adhibitis, cantus modulationem, luminum numerum & qualitatem, vestium apparatus, campanarum sonum, ministrorumq. rationem pro illorum ritu præscribat, in ijs scilicet, quæ adhuc concilij prouincialibus præscripta non sunt; donec alio tempore in concilio prouinciali certa eorum ratio statuatur, vt & ritè, & diuino cultui congruenter omnia præstentur.

Quæcunque verò aut in hoc, aut in superioribus concilij prouincialibus de festis duplicibus seruari iussum est; ea in ecclesijs titu Ambrosiano vtentibus, cum pro illius ritus ratione nulla sit simplicis, aut semiduplicis, aut duplicis officij distinctio, sed tantum solemnitas, aut non solemnitas, in festis ijs locum habeant, quæ licet ex præcepto, consuetudineuè non

colantur, officio tamē solemniter celebrari in calendario, aut breuiarij rubricis præscribetur. Sicut sancta mater ecclesia pro temporum officiorumq. ratione, sacrarum vestium apparatus ornatumq. coloribus distinctum esse voluit; ita quemadmodum etiam Missalis Romani rubrica præscribit, in omni ecclesia, & altare, & sacerdos celebrans, siq. solemniter sit, diaconi etiam & subdiaconi, & alij eiusmodi ministrantes, sacro vestium amictu, vt pro ecclesiarum facultatibus fieri potest, induantur: qui colore distinctus, diuinorum officiorum ritui, & temporum rationi conueniat.

Cum clerici desunt, qui cantorum in diuinis officijs partes præstent, ita vt laicos homines ad id muneris aliquando mercede conducere, adhiberi uè necesse sit; tunc ij non solum in Missa solemniter, & diuinis officijs, id quod in compluribus huius prouinciæ ecclesijs vsu seruetur, sed & in processionibus, & in funeralibus, & in alijs ecclesiasticis actionibus, ad quas vel in ecclesia, vel foris adhibentur, cum id munus gerunt, habitu clericali superpelliceoq. decenti, ad Conciliorum prouincialium præscriptum vtantur: vita prætereà, & moribus ab Episcopo scripto ante probati sint.

Nec verò contra quàm præscriptum est, cuiquam laico in ecclesia, musici cantoris uè munus illis diuinis ecclesiasticis uè officijs, aut in ecclesia, aut foris concelebrandis committatur; nec rursus ille suscipiat, geratue, pœnis multis uè propositis arbitrari Episcopi.

Eas autem pœnas luat, tum qui susceperit, tum qui commiserit, dederit, conduxerit, permiserit uè; quicumque sit, siue Capitulum, siue fabricæ administratores, siue rector ecclesiæ, siue confratriæ præfecti, siue alius quispiam, ad quem id pertineat.

Triduo illo hebdomadæ sanctæ, quo ex sanctæ ecclesiæ Romanæ consuetudine strepitus, & fragor fieri solet ad significandam in Iesu Christi passione illarum rerum omnium commotionem, is semel tantum post extremam matutini officij orationem adhibeatur, ad rubricam Romanæ præscriptam.

Cura verò sit eorum qui ecclesijs præsunt, cauere, vt à populo religiosa pij mœrentisq. animi meditatione ille fiat.

P R Æ F E C T V S chori, ubi ex antiqua, probataq. ecclesiæ institutione nominatim nemo est, neque alius item, quem huic muneri Episcopus præfecerit; eiusmodi officio fungatur, vt primo Concilio prouinciali cauetur, qui digniori chori loco sedet: id verò, quoad alium ei muneri Episcopus arbitrato suo p̄posuerit. A quo officio quancumque eum amouere, tum rursus confirmare Episcopo liberum sit. Qui autem ex antiquo probato instituto gerit, si ei curæ, ac vigiliatæ minus aptum, aut negligentem, aut aliàs non rectè, utiliter uè munus suus præstantem animaduertit, illum amouendi, & eidem muneri illius loco alium

Præfectus chori ab Episcopo deligendus.

Par. 2. De officio eius qui choro præfides. pag. 27.

præficiendi, ius item, & facultas omnis eidem Episcopo liberè competat.

De processionibus.

Prou. 1. par. 1. pag. 34.

CVM supplicationes publicas, solènesq. fieri opus erit; primùm earum causa processiones agantur; deinde Missa solemniter celebretur; nisi aliter ob causam Episcopus aliquando iusserit.

Clerus etiam regularis, piarumq. confratriarum homines, populus denique omnis, cum ad ecclesiam ubi supplicandi causa statio fiat, processerint, inde ordine item redeant ad ecclesiam, vnde discesserint, vt etiam primo Cõcilio prouinciali decretum est; nisi Episcopi prescripto, in ecclesia ad quam ventum est, processio absolueda & dimittenda sit: tuncq. inde ad suas quique ecclesias, benedictione Episcopali, aut missione de more facta, collegiatim cruce præcedente abeant licet, peractis antè supplicationum, prout ritus est, sollemnibus precibus, atque orationibus.

Quæ verò in hoc supplicationis munere, precum & orationum officia, in ecclesia ad quam itum est, quacunque illa sit, peragenda sunt; à Capitulo cathedralis: in diocesi autem, à clero primariæ sæcularis ecclesiæ, non illius ad quam supplicandi causa processum est, ritè præstentur; nisi antiqua cõsuetudo aliud suaserit. Missa item sacrificium, cum ibi faciendum est, illud à Capitulo, clerouè cathedralis; & in diocesi, primariæ sæcularis ecclesiæ solènter fiat. Quo tẽpore reliquus clerus discedat licet, missione solemniter facta, vt in suis quisque ecclesijs conuentualem parochialemuè Missam cõcelebret: nisi aliter qñque Episcopus iusserit.

Clero ad ecclesiam conuenienti, processions, supplicationis, alteriusuè eiusmodi officij causa, locus aliquis ecclesiæ illius, amplè quantum potest patens constituatur: vbi simul vniuersus, si potest; alioqui collegiatim saltè vnusquisque ordo conueniat, & tacitè precando consistat, donec illas obeat; ne per ecclesiam vagetur, aut quidquã aliud admittat, quod Cõcilio prouinciali secundo veritum est.

Clericorum verò sit ostiarij functiones in ecclesia cathedrali obeuntium, ecclesiasticos homines, supplicationum, processionum uè causa in eum certum locum congressos, si quos videntes, deambulantes, colloquentes uè animaduertent, Episcopi auctoritate prohibere: tum èt contumacium nomina ad eundem deferre.

Cõstituat Episcopus certos homines, qui clerum ad supplicationes procedentem dirigant; tumq. aliquando cum opus est, eundè subsistere moneant: tum etiam qui populum in ordine consistere, mulieres velatas incedere, aliaq. eiusmodi opportunè in ipsa etiam via moneant, præcipiant, atque vt seruentur, efficiant omni sollicitudine.

In omni processione, in illa præsertim quæ solemnè die corporis Domini agitur, clerus sæcularis superpelliceo mundo candidoq. indurus vt adsit, præmoneatur.

Cum ad processionem clerus vocatur, quid psallendum, quid canendum uè ei sit, vt opportunum erit, significetur.

Canant omnes: cum verò aliquot canentibus, alijs canere non licet; qui bini incedunt, submissa voce psalmum, hymnum, antiphonam, precem uè piam inter se dicant, supplicationi quæ fit, mysteriouè conuenientem.

Clerici omnes sæculares, & regulares, & qui in basilica cathedrali dignitates obtinent, bini semper procedant: neque item inter eos vllò modo laici homines, quocunque gradu sint, interiecti incedant; neque item inter Episcopum & eosdem laicis locus sit.

Quicunque in processione erratum contra tabellæ prescriptum commiserit; pro prescripta ratione punctator sigillatim nominatimq. illum notet.

Sacrarum imaginum insignia, vexilla uè cleri, ne laicus homo in processione præferat; vbi clericus quisquam est, qui hoc munus præstare possit.

In omni ecclesia, vnde ad statas processiones clerum, populumq. egredi solemnè est, vbi primùm procedendi initium sit, campanarum omnium pulsationes solemniter tamdiu adhibeantur, quoad inde clerus vniuersus in processions munere egressus sit.

Idemq. cum à processione reditur, præstetur. Itidem in ecclesijs fiat, quæ in vicinia sunt, vbi processio agitur.

Musicis verò cuiusuis generis instrumentis in processionsibus sonari ne vllò modo permittatur.

In supplicationibus, processionsibus uè, quæ summi Pontificis Episcopiuè iussu, in exteriori aut interiori ecclesiæ circuitu aguntur, canonicis, & alijs chori ministris, qui distributionum quouis modo participes sunt, tantum ex communi residentia cõsentu distribuatur, quantum ipsis dari solet, cum in choro præsentibus horæ tertiæ officio adsunt.

Si verò pro feriæ, festiq. tatione, quo processio agitur, non in circuitu ecclesiæ, sed per urbem, oppidum uè illa fiat agatur uè, triplum detur.

Quæ omnis distributionum portio detur ijs tantum scilicet, qui illas præsentibus obeunt.

Quod ad alios autem clericos attinet, qui processioni, supplicationi uè interessè debent, nec verò distributionum participes sunt; cum ijs Episcopi arbitrato certis mulectis pœnis uè agatur.

Quod in multis huius prouinciæ locis religiosæ consuetudinis est, retinere, aut sicubi nõ est, introducere Episcopi studeant; vt omnes tum mares tum fœminæ sacro solemnitate sanctissimi Corporis Domini, religiosoq. die, eã processions celebritatem non è fenestris, neque

om-

omnino è superiori loco inspiciant, sed eam prosequantur omni piæ religioſæq. ueneratio nis studio.

Itidem prætereà curent de alijs publicis pro ceſſionibus, cum illas omnes populum suppli cem prosequendo, piè obire institutum sit.

Si quæ elemoſinæ panis, aut uini, aut aliorû ci borum, certo conſtituto tempore, pij etiam le gati iure, alioùe quouis nomine diſtribui de bent; earum diſtributio ne proceſſionum sup plicationum uè tēpore fiat: quo minus illa com eſſationibus, crapuliſuè occasio præbeatur: sed illis peractis id agi liceat.

Vnusquisque Episcopus pro ſolemniū proceſ ſionum, & eiufmodi actionum ratione decer nat, tū qui è clero, tum quibus diebus pluuiæ le illis obeundis induant.

Intereà verò mos & vſus Metropolitanæ ec cleſiæ hoc in genere ſeruetur.

In Miſſa etiam ſolemni ſacrificio, proceſſionib⁹, & alijs eiufmodi ſacris actionibus cautio ſit, vt ad eccleſiaſticas functiones quas in illis præ ſtari oportet, cuiufmodi ſunt, & cum corpus Dñi in Miſſa eleuatur, cereorum accenſio, & ſuſtentatio, & cleri in proceſſionibus item di ſponendi, dirigendi uè ratio, & id generis alię, laicorum hominum opera, miniſterium uè ne adhibeatur: ſed in ijs, alijs uè eiufmodi gene ris functionibus obeundis præſto ſint ſacriſtiæ cuſtodes; clerici, tū magiſtri chori, vel cere mo niarû adiutores, alijsq. eccleſiaſtici ordinis ho mines, quorû miniſteriū eccleſiaſticarum rerû vſui functioni uè addiſtum eſt, tum alij item clerici, quibus ea munera Episcopus assignarit.

De funeribus, & exequijs.

Prou. 1. par. 2. pag. 34. & ſeq.

e episcopis.

it. de fun. epi.

S I C V T Episcopus dū in vita eſt, ſanctæ paſto ralis ſollicitudinis ſtudio debet ſaluti anima rû inuigilare; ita illud cū omni rōne cōiunctū eſt, vt poſt eius obitū eccleſiaſtici ordinis ho mines, & laici itē, quorû curæ, gubernationiq. paſtorali præſuit, grata piæq. memoria episco pales uigilias ac labores, quibus ille in eo mu nere gerēdo perfunctus eſt, proſequatur pro il lius anima in primis Deū religioſè precantes. Quamobrem præter ea, quæ de Episcoporum exequijs primo Concilio prouinciali ſancita ſunt, hoc et decernimus, vt parochi, & ſacerdo tes ſinguli, tū urbani, tum diœceſani, vbi primū de obitu Episcopi ſui nunciatum eſt, nouē ſin gulis poſt eum nuncium diebus, quibus per ec cleſiaſtici officij ritum poteſt, Miſſam de mor tuis pro illius anima celebrent; aut ſaltem ſta tam pro defuncto Episcopo orationem dicant, vt in æterna recipiatur tabernacula. Capituli verò ſit, de Episcopi obitu diœceſanos paro chos certiores quamprimum facere, eoſdemq. huius officij monere.

Populus itidē pro paternæ ſollicitudinis, cha ritarisq. officijs, quæ ille uiuus pro omnium

ſalute præſtitit, hoc communi parenti mortuo reddat, vt religioſis precibus, alijsq. pijs ſuf fragijs illius animam adiuuet.

Ad quam ſanè rem ſuum quiſque populum pa rochus cum vſu venit, ijs præſertim nouē die bus hortetur accuratè, ac diligenter.

N E cuiquam ex vlla cuiuſuis ordinis eccleſia mortui cadauer perpetuæ ſepulturæ traditum aſportari liceat, niſi facultate ab Episcopo im petrata, eaq. literis nominatim exarata.

Parochus intrà cuius parochiæ ſines, aliquis alie næ parochiæ occiſus eſt, eius cadauer liberè a liò transferri nullo prætextu prohibeat: ni hilq. ea de cauſa accipiat. Si verò trãſlatio ea cum funere ſit, liberum ei ſit vt iure ſuo.

Funeribus, defunctorum officijs anniuersarijs concelebrandis, cum rector eccleſiæ præter cle ricum miniſtrum ſuum, alios etiam ſacerdo tes, clericos uè, quorû miniſterio operauè utatur, accerſere adhibere uè neceſſè habet, hoc or dine, niſi aliud defunctus hæreſuè illius vo luerint, illos euocet; primò ſcilicet, ſi quos ha bet illius animarum curæ gerendæ quouis mo do ſocios, collegas, adiutores uè; tum illius ec cleſiæ titulates, vel canonicos, vel chori mini ſtros, vel demum cappellanos itē; deinde cleri cos alios eccleſiaſticę functioni, officiouè in ea eccleſia addiſtos adſcriptos uè; tum prætereà alios, quos mortui hæres, aut is cuius intereſt, accerſiri, euocari uè maluerit.

Nec verò plures adhiberi vllò prætextu etiam huius decreti liceat, quàm ille velit, vel ſacer dotes, vel alios, etiam clericos tantum, pue roſuè clericali veſtitu indutos, etiam quos illi euocati ſecum duxerint; neque rursus ad ele emoſinæ, emolumentiuè cuiuſuis generis eo no mine percipiendi partē vllam, neque denique vllum non vocatum admitti.

Illud Præpoſiti, Archipreſbyteri, parochi, re ctoreſ, & alij quicunque clerici caueant, ne ad funus ducendum, aut officia pro mortuis cele branda alios pro ſe mittant, emolumentū, aut eius partem ipſi percepturi; neque ſecum pue ros, aut clericos ea ſpe perducāt, mittant uè, vt elemoſinæ quæ illis data erit, participes ipſi ſint; nec ſanè verò vllam eius partē vllò quo uis prætextu etiam ſponte oblatam capiant; ne que item qui mittuntur plus capiant, quàm ſi proprio ſolūm nomine vocati eſſent.

Funeris ducendi certa hora conſtituatur, qua om nes quicunque euocati ſunt, cōueniant, vt nul la interpoſita mora ad illud procedatur.

CAV TIO ſit, vt ne ſimplices homines quid quam ſuperſtitionis cauſa apud mortuū in fe retro, aut in eius manibus ponant; aut aliud quod ſuperſtitionis ſpeciem præſeferat, aut ſu ſpicionem habeat, committant.

V B I ex noſtra in Cōcilio primo prouinciali edi ta conſtitutione palliū ad cadaueris feretriuè tegendi vſum quacunque ratione comparatū eſt, omnibus illud gratis accommodetur: vbi verò paratum nōdum eſt, parochialis viciniæ

Trãſlatio cada uerum quomo do liceat.

Qui vocandi ad funera, & qua ratione.

Qua rōne mor tui efferendi.

Fit. de fun & c. xq. pag. 35.

O homi-

hominum, non ecclesiæ rectoris sumptibus comparari decernimus.

Sin autem neque illi parent, neque mortui hæres item; sine pallio cadauer effertur, quousque id præstetur.

Cadauer cum effertur, via procedatur, quæ à domo ad ecclesiam recta, ac brevis sit: si verò vique adeo brevis, & compendiosa est, ut ordines eorum qui funus comitantur, intrà illius fines contineri non queant, tunc via paulo longiori funus ducatur, idq. iussu concessiuè sacerdotis, qui funeri præest.

Omnes, tum qui dignitates obtinent, tum canonici, etiam Metropolitana & cathedralis ecclesiæ, tum alij præterea quicumque clerici, quibus in funere candelæ, aut cerei, intortitiuè dantur, eas, eadè accensa in funere manibus ipsi deferant.

Sermo si quis in funere habebitur, non domi, aut alio eiusmodi loco, sed in ecclesia habeatur.

Ne cœnotaphijs, aut quas vocant, tumbis, pallia altarium adhibeantur.

Quarõne eleemosina clero diuidenda in funeribus.

ELEEMOSINA, quæ clero ob funus, aut defunctorum officium datur, ne in ecclesia, cœmiteriuè, aut spectante populo, sed eo remoto, locoq. separato, factis exequijs officijsuè distribuatur.

Ne pactiones de funere, aut de exequijs pro mortuo celebrandis cum defuncti hærede, aut alio ad quæ pertineat, à parcho, aliouè ea cõditione fiant, ut certa ceræ pars, quæ exequiarum officijs supererit, ipsi hæredi, aut alteri restituar. Ne parochi, alijsuè clerici, neque item exequiarum curatores, alijsuè quicumque in funere operam ponunt, pignora capiant, quibus sibi caueant de funerali eleemosina, aut de eorum operæ in funera præstitæ mercede.

ECCLESIAE Metropolitana, vel cathedralis, vel Collegiata Capitulum, ac singuli de capitulo, in funere, funerisue officio contenti eleemosina sint, quæ generatim ipsi vniuerso Capitulo, aut sigillatim vnicuique de Capitulo dati solet.

Idem parochi, rectores, sacristiæ custodes, & alij clerici inuiolatè seruent ad Episcopi præscriptum.

Pro crucibus autem, & quæ circa cadauer aut cœnotaphium disponuntur, pro campanis itè, lampadibusuè, aliouè prætextu, aut nomine, nihil præterea capiat, exigatuè, nec Capitulum, nec quisquam de Capitulo, nec rector, nec sacrista, custos, alijsuè clericus quicumque, nisi si quid est, quod fabricæ, aut sacristiæ, campanarum nomine dati piæ consuetudinis Episcopus, esse censuerit; idq. verè in eum usum cedat; at pro crucibus nihil omnino, quouis èt fabricæ, vel sacristiæ nomine accipi liceat.

Quantum clericorum vsitato nomine dari solet, tantum custodibus, qui in minoribus ordinibus constituti sunt, detur; si in sacris fuerint, habeant quantum sacerdotum nomine datur. Qui verò custos, vel crucem prætulit, vel

campanas pulsauerit, tunc ille accipiat, quod eo nomine tantum dari statutum est.

Qui funeris curationem aliquam habere solent, ut pote antiani, alijsq. quocunque nomine vocati, qui item corpori sepeliendo operam nauant; eos accipere nõ ueamus, quod pro officij sui quod ipsi præstuerint, opera dari cõtueuit. Crucis verò, vel campanarum, aliouè quouis nomine, ne ab ijs quidem quidquam in funere, vel funeris, vel exequiarum causa exigi accipiue liceat.

Eius verò generis homines, & alij qui in funus se ingerunt, nec quidquam operæ ponunt, nihil omnino consequantur.

Quod primo Concilio prouinciali sancitum est, id explicatius nunc ueamus, ut ne scilicet clerici, ne uè alij quicumque sint, qui aliquam in funere curam ponunt, vestes, indumenta, ornatum autè cadaueri adhibita, nisi à sponte offerentibus accipiant, sed gratis, ac sine mora, ijs ad quos pertinent, omnia planè restituant reddantue.

Pro loco in quem mortuus infertur, à nemine, ne sacristiæ quidem, aut fabricæ ecclesiæ, aut confraternitatis alicuius, alteriusuè pij vsus nomine quidquam prorsus exigatur: piastamen & laudabiles consuetudines, ut primo Concilio prouinciali iussum est, in hoc etiam Episcopus seruari iubebit.

Capitula, canonici, & alij ministri quicumque sint ecclesiarum, ne cœnotaphij quod in officijs pro mortuis ex tabulis struitur nomine, quidquam capiant.

Qui in funere, officijsuè funeralibus, vel exequijs quidquam ut infra peccarit, eius funeris, officijsuè funeralis omni eleemosina, emolumentoq. careat omnino; pænâq. sit Episcopi arbitrio, tam ei si acceperit, quàm præfecto rectori uè, qui dari curarit, contulerit, permiseritue. Quicumque à funere, funeralibusuè officijs eiu smodi abfuerit.

Qui item antè temporis, vel officij punctum ab Episcopo præstitutum non adfuerit.

Qui funere, officiouè pro mortuis non peracto discesserit, quod fit, dū corp^o sepulture tradit. Rursus qui non peractis funeralibus officijs discesserit.

Qui item habitu, prout Episcopus præscripserit, non conuenienter, interfueritue.

Qui contra decretorum prouincialium præscriptum quidquam in illis peccarit.

Qui item alia commiserit ex ijs, ob quæ Episcopi iussu pro absente habendus sit.

Qui item funeris, exequiarumue curatores, ut pote antiani, vel alio vocati nomine, per se muneris sui partes non obierint.

Distributiones tenues quõ augendæ.

De distributionibus.

Prou. 1. par. 2. de off. punct. itè de off. Theaur. pag. 29.

QUIBUS in ecclesijs tertia pars fructuū reddituè, dignitatibus, personatibus, officijsq.

Sefs. 2. de cr. de
re for. c. 3.

cijsq. obuientium, nondum ex Tridentino decreto in distributiones diuisa est; id Episcopus, ubi expedire censuerit, præstet.

Diuisione uero facta, quicumque ex Episcopi præscripto functiones ministeriumq. debitum quoslibet statuto die non expleuerit, distributionem illius diei amittat, quæ Tridentini Concilij iussu, fabricæ ecclesiæ, aut piorum locorum vsui, Episcopi arbitrato attribuantur.

De distributionibus item quotidianis ex tertia illa parte fructuum decreto Tridentino præscripta, vel constituendis, vel augendis, ubi nondum illud actum est, quamprimùm Episcopus præstet.

Quibus etiam in ecclesijs, vel cathedralibus, vel collegiatis, quamuis reliquis diuinis officijs congruus quotidianarum distributionum census assignatus sit, aliquibus tamen canonicis horis aut cæteris officijs, etiam extraordinarijs, quauis auctoritate institutis, nullæ quotidianæ distributiones adscriptæ attributæue sint, aut si attributæ sint, exiguæ illæ quidē, atque vsu adeo tenues, ut uerisimiliter negligantur; in ijs Episcopus uel de communi residentia distributionumq. quotidianarum censu, si amplius sit, certam portionem, arbitro suo congruam, Capituli, ac reliquorum, qui eiusdem census participes sunt, consensu detrahat, eamq. ipsam statim unicuique ex illis canonicis horis, officijsue attribuat adscribatue perpetuò; uel omnino ipse auctoritate, & facultate sibi eodem Tridentino Concilio data, quemadmodum etiam à sancta Sede Apostolica declaratum est, decretum itidem illud Tridentinum exequatur, ut scilicet è fructibus, redditibusue cuiusuis generis, qui dignitatibus, canonicatibus, personatibus, alijsue obueniunt, congruam partem, quæ tamen tertiam non excedat, arbitrio suo statuatur; quæ in quotidianas distributiones conuersam, singulis his diuinis officijs, horisue canonicis, quibus nulla, uel tenuis tributa est, certam distribuendam perpetuò assignet, ut stata ea, congruaq. portione constituta uel adiuncta, illæ deinceps uerisimiliter non negligantur.

In distributionum autem tenuitate dignoscenda, ratio semper habeatur tum canonicorum tum aliorum omnium, quibus illas percipiendi, si residentes munus suum obeant, ius cõpetit: siue illi modò præsentis residentia munus, uerè præstent; siue absentes ob legitimam etiam causam impedimentumue, residere ea celsante deberent, aut possent.

Parochus uero, qui canonicatum, dignitatemue, ac simul ecclesiã parochialem legitime obtinens, residentia parochialis munus obit, ut literis Pij Quinti Pont. Max. sancitum est, illius uel dignitatis, uel canonicalis præbendæ fructus, redditusue capiat: at tertia eius partis ne particeps sit, quæ eiusdem Tridentinæ sanctionis auctoritate in distributiones conuersa, sibi absentis obuicere nõ potest, nec debet, sed alijs

præsentibus, choriq. officia obeuntibus accrescat; aut Episcopi arbitrato, fabricæ ecclesiæ, pijsue locis attribuantur, ad eiusdem Concilij Tridentini præscriptum.

VT diuinis officijs obeundis, quoad eius fieri potest, apti, & idonei ministri adscribantur, cum aliqui deinceps in cathedralibus, aut collegiatis ecclesijs se in canonicorum residentium collegium cooptari, & ad ius distributiones percipiendi admitti petunt, hæc seruentur.

Primò ut ab ea re omnis ambitio absit, qui cooptandus erit, hoc iureiurando obstringatur. *Ego N. Per hæc Sancta Dei Euangelia iuro me neque precibus, neque pretio, neque alia ratione egisse, aut aliàs curasse, quo minus hoc experimentum integrè, fideliterq. fieret: sic me Deus adiuuet, & hæc Sancta Dei Euangelia.*

Deinde periculum, experimentumue fiat; an qui se cooptari petit, ad omnia ea rectè in cantus modulatione præstanda idoneus sit, quæ aliquo modo, aut tempore ad eius munus pertineat pertinere possunt, hocq. pro ratione, & diuersitate presbyteralis, diaconalis, & inferioris etiam functionis.

Id uero fiet in conuentu capitulari, duobus ex Capitulo adhibitis, qui primò iurati, se nihil fraudis in ea re sibi commissã facturos esse, hoc præstent; ut ei, de cuius cooptatione agitur, certos locos, scriptauè, quæ cantu enuncient, primùm assignent; tum propiùs assistendo uideat, num is modulatione, alioue modo erret. De eodem autem approbando postea ageatur, resq. occultis suffragijs permittetur: quibus statim deliberetur, ac decernatur.

Cum de mansionarij, aut alterius ecclesiæ ministri, qui canonico inferior est, cooptatione ageatur; is etiam præscripta canonicis cooptandis ratione à Capitulo canonicorum probetur. Cui probationi quattuor, pluresue eiusdem ordinis ministri, à præfecto Capituli peritiores delecti interesse possint; quorum de eo cooptando sententiam Capituli præfectus rogabit: tũ illis remotis de approbatione, aut reiectione Capitulum decernet, suffragijs occultè latis.

De eo autè, qui in ecclesia cathedrali post Episcopum, aut etiam in collegiatis primam dignitatem obtinet, experimentum, periculumue fiat ab Episcopo solùm, eiusue vicario, adhibito in consilium præfecto chori, & canonico uno ex Capitulo illius ecclesiæ; in qua is de quo agitur, dignitatè habet, & alijs prætereà peritis uiris, quos aliunde adhiberi Episcopus maluerit. Quibus uero in ecclesijs antiqui, probatiq. instituti est, de eo etiam à Capitulo examè experimentumue fieri; id huius decreti auctoritate non abrogetur; sed Capitulo præscripta supra in Canonicis probandis ratio, in ipso etiã probando seruetur.

Si cooptatio, probatiouè vlla fiet, illis supra præscriptis rationibus non seruatis, irrita sit, ac planè nulla.

Canonici & alij ministri, quò ad distributiones percipiend. ad mittendi.

Bulla edita 8.
Id. Iul. 1568.

Uide supra
concil. prouinc.
2: tit. 9: de cr.
3: 8° p. fol. 71

In ipso probationis examine, in primis ecclesiæ magis minusve insignis ratio aliqua habeatur. Non solum de ea facultate periculum fiat, quæ ab arte, & ab ea exercitatione proficiscatur, sed de ea quoque, quæ est à natura: videntur. num cuiquam natura alicui impedimento sit, quo minus obire munera sua, si non per se, at saltem aliquo modo possit.

Porro moderatio adhibeatur, ut in ijs quidem modulationum generibus, qui cooptari vult, se ex tempore peritum præbeat, atque exercitatum, quæ in eius officio frequentiora sunt: quæ verò rarius incidunt, præstare quidem aptus sit, sed congruo spatio temporis dato ad eius generis rationem prævidendam.

Præterea quibus vniuersæ chori psalmodiæ onus sustinendum est, in ijs mediocrem peritiâ, artisque cognitionem sufficere, æstimari non conuenit: cum ijs verò, quibus id non incumbit, mitius agi debet; in chori Magistro perfecta ars, & peritiâ omnino requiretur: eademque distinctio, & ratio habenda est de voce, & eiusmodi naturæ adiumentis.

Si timore, aut aliqua alia perturbatione factum esse præfectus suspicatus erit, ut quis minus idoneus visus sit, is ne rejiciatur; sed octo dierum spatio, certa alia dies constituatur, qua rursus periculum fiat: iterum verò id timoris, aut aliud nomen eiusmodi præcedi non possit. In ijs verò, qui iniuria se repulsam tulisse putabunt, aut amplius octo diebus protracti erunt; seruetur decretum nostrum, in Concilio prouinciali secundo promulgatum.

Tit. 3. decre. 3.
pag. 71.

Absentes distributiones ne capiant.

QUICVNQVE dum alicuius statæ horæ officium in choro peragitur, Missam celebrando tunc à choro abfuerit; illius horæ distributionis tanquam absens particeps ne sit, ut à sancta Sede Apostolica declaratum est.

Id verò nisi præ absentia sacerdotum, qui in ecclesia tunc Missæ sacrificium faciunt, necessitas aliquando inciderit, ut præfectus canonicum aliquem sacerdotem à choro exire, à statæque horæ officio abesse, Missæ celebrandæ causa iubeat; aut nisi à Sede Apostolica aliter concessum fuerit.

Item qui sacræ ordinem sibi debitum non suscipiunt.

AL IQVA dignitate præditus, & canonicus, aliusve quicumque, qui etiam ob causam, ut puta ob litem eiusdem beneficii sui ecclesiastici sibi illatam, contestatamve, ordinem sacræ illi ecclesiasticæ suæ dignitati, canonicatuiue, beneficiouè annexum, suscipere distulerit; ne distributionum quotidianarum, antequam illum suscipiat, particeps sit; cum debiti sui muneris, cuius causa illæ debentur, partes obire, præstareve non possit.

De tabellis prouincialibus & nostris diuinis officijs rectè obeudis.

CV M & Tridentinis sanctionibus, & nostris etiam prouincialibus decretis, multa salutariter de diuinis officijs, functionibusque ecclesiasticis, atque alijs eiusdem generis constituta sint, ut ad eorum præscriptum omnes, singuli que prouinciæ nostræ canonici, Capitula, & dignitate præditi, reliqui que omnes ecclesiæ

rum ministri, chori officijs quocumque iure, nomine, titulo, modouè adstricti se se conforment; diuinæque officia, processiones, funeralia, & alia, quæ ecclesiastici muneris, ecclesiasticarumque functionum sunt, rectè obeant; ad eaque non solum constitutis horis, ac præscripto modo conueniant; verum etiam in ijs ipsis piè deuoteque versentur, & persistent; suis quoque functionibus, muneribusque satisfaciant; tum præterea ex eorundem decretorum præscripto canonici Capitula habeant; ad ea conueniant item; in illis denique, ut par est, rectè versentur; ac rursus ab omnibus, & singulis erratis, quæ notata caueri sancitum est, prorsus abstineant: triplicem tabellam ordine explicatam, ex decretis que prouincialibus breuiter descriptam, & quæcunque in earum vnaquaque vel vniuersè, vel sigillatim, aliaue ratione præscripta sunt, propositis suo loco pœnis, accuratè seruari, in executionis que usum introduci sancimus.

Tum præterea eandem, cum de scripto statis quibusdam diebus, frequenti capitulo, & reliquis quorum interest, legi, pronunciarique mandamus; tum in omni sacristia, etiam parochialium ecclesiarum certo perspicuo loco decorè affixam, in omnium conspectu proponi, perpetuoque retineri sancimus.

Singulis verò ijs tribus tabellis, pro ecclesiæ, diocesisque suæ rationibus, ab vnoquoque prouinciæ nostræ Episcopo, ex præceptionibus suis, probatisue ecclesiæ statutis, alias præterea erratorum notas punctationesue, prout oportunitum ipse censerit, addi perpetuo liceat.

QUOD de punctatorum iureiurando in Concilio prouinciali primo sancitum est, id & ab iisdem, & ab vnoquoque item punctatore, qui vel festi diei, vel funeris, vel anniuersariorum, vel processionum, vel aliorum denique diuinorum officiorum causa, etiam in collegiatis, alijue ecclesijs constitutus est, præstetur, non modò cum punctatoris officium suscipiunt; verum etiam in publico diocesanæ synodi conuentu, qui habebitur, dum ipsi id officium gerunt; quò religiosius vnusquisque eorum excitetur ad debitum in munere suo obeundo diligentius officium cum fidelitate coniunctum adhibendum. Iurisiurandi formula hæc sit.

Quædam de punctatoribus.

Ego N., punctatoris officium quod suscepi, per hæc sancta Dei euangelia iuratus, sanctè promitto, ac spondeo, me fideliter, & sincerè, quantum in me est, executurum. Sic me Deus adiuet & hæc sancta Dei euangelia, vel si iuret super sacras reliquas, Et hæc sanctorum pignora.

Punctatoribus singulis, vbi primùm delecti illi sunt, præscripta illa triplex tabella, duobus de capitulo præsentibus antè legatur, quàm iurandum præstent.

Si quis autem punctator non iuratus id munus inierit, aut gesserit, mulctetur pro modo culpæ Episcopi arbitrato.

Vniuf-

Vniuscuiusque punctatoris officium, ac munus deinceps trimestre sit: quod tempus ab Episcopo, & ab Capitulo, suo cuique punctatori prorogari liceat.

Punctatorum, quos Episcopus, Capitulumq., ex præscripto primi prouincialis Concilij constituerit, cura & officium sit, tum Capituli vniuersi, tum vniuscuiusque dignitate præditi, canonicium absentiam, & errata notare.

Vnusquisque eorum, quod ad notandi rationem attinet, in ijs omnibus, & singulis, quæ Conciliorum prouincialium, & primi præsertim decretis eo de genere præscripta sunt, sui muneris curamq. partes præstet.

Accuratè in primis, rectèq. notet, non eos solum singulos, qui statis canonicis horis à choro abfuerint, verum etiam vnumquemque, cõtra decretorum prouincialium, & tabellarum præscriptum, in choro, in processionibus, in funeralibus, diuinisq. alijs officijs errantem peccantemue.

Absentiæ nota punctatione, qua punctatores vtantur, vna eademq. sit, & aliqua ratione ab ijs notis distincta, quæ erratis notandis vsui erunt.

Errata singula in prima tabella descripta, vna eademq. punctationis ratione notentur: nisi erratum aliquod eiusmodi sit, ob quod præter distributionum mulctam, alia etiam pœna arbitrata Episcopi proposita est.

Tunc enim huiusmodi erratum sigillatim, accurateq. per punctatores notetur; ac de eo hebdomada, aut mensis ad summum spatium Episcopus certior fiat; qui errati pœnam exequatur. Quicumque errata in secunda tabella adscripta commiserit, eius errata, prout sunt, enucleatè explicateq. notentur, vt pro culpæ ratione, à chori præfecto ex facultate sibi data, aut ab Episcopo mulctetur, puniaturue.

Idem notandis tertiæ tabellæ erratis ad Capitulum pertinentibus per eosdem feruetur.

Si quod erratum triplici tabella notatum ab vilo quouis, aut etiam ab vniuerso Capitulo committi punctator vllus animaduernerit, idemq. sciens libro suo notare prætermiserit pro præmissa omissione cuiuslibet notæ, aut punctationis ratione, de suo tantumdem det, quod ad Ecclesiæ vsum conuertatur.

Quæ distributiones ab Episcopo sacristiæ, aut alij loco pio adiudicentur; tum aliam etiam grauiorem pœnam pro culpæ ratione, eiusdem Episcopi arbitrata pendat.

Vnusquisque præterea punctator singulis diebus cum diuina officia peracta sunt, quos pro absentia, aut errorum ratione in choro notarit, eos præfecto chori, præsentibus alijs de Capitulo, qui eo loco tunc adfuerint, in sacristia, aliove loco, vbi superpellicea, canonicalisue cappas & induunt, & exuunt, cum primum eo clerus collegiatim à choro redierit, nominet, errataq. singula exponat.

Si quis verò erit, qui aliquam absentia suæ,

alteriusue facti causam afferat; quamobrem se contra præscriptas regulas quidquam non egisse, admisisseue, nec propterea absentia, vlliusue errati pœnam commississe putet: id tunc chori præfecto coram punctatoribus plane significet.

Nec verò si punctator contradicat, is cum illo non modò non contendat, neque verbum vllum commutet, sed ne respondeat quidem; immò verò statim inde secedat.

Præfectus autem cæteris præter punctatorem semotis, de re tota deliberet; atque si ita plane rem se habere manifestè compenderit, vt nullam vel absentia, vel errati culpam ille commiserit; illius punctationem in choro notatam deleri inbeat.

Si verò ita sanè non constiterit; in librum punctationum omninò referri mandet.

Quòd si quæ vel difficultas, vel ambiguitas erit; Vicarius Episcopi consulatur: qui totam rem statim sine forma iudicij liberè arbitrata suo statuat, vt primo Concilio sancitum est. Sin autem hæc, notatos, errataq. in sacristia aut alibi, canonicis, Capitulumue nominandi, seu exponendi ratio, aliquid vel incommodi, vel turbæ, vel dissensionis, vel rixæ, offensio- nisue afferat, aut punctatores ipsos ab officij sui libertate deterreat; Episcopo integrum sit illam ommittere, rescindere, atque abrogare, vt magis expedire censuerit.

Punctator præterea, qui vel idem, vel alius sit, ab Episcopo constituatur: cuius officium erit, singulos mansionarios, cappellanos, sacristas, custodesue, aliosq. ecclesiæ ministros chori officijs adstrictos, qui statis horis ab illis abfuerint, quinè contra tabellarum præscripta, aliaue vsupra errata commiserint, diligenter obseruare; eosdemq. in choro quàm primum notare.

Idem statis diebus notet, pro absentia, & errorum, quæ in tabellis explicata sunt, ratione, clericos, ecclesiasticosq. homines, Tridentini; aut prouincialis decreti auctoritate, cathedrali, vel collegiatae ecclesiæ adscriptos; vt ij quamuis residentia distributionum, quibus mulctari possint, participes non sint; tamen à chori præfecto salutari aliqua pœnitentia afficiantur, ac corrigantur; tum etiam pro culpæ, negligentia, erratiue grauitate, Episcopi iudicio plectantur.

Hic item punctator iuret; officium tribus mensibus gerat; absentes, & errantes obseruet; notet; notatosq. in sacristia nominet; & statim in libro punctationem feruet; & in suo munere cætera omnia, quæ alijs punctatoribus præscripta sunt, præstet.

Singulis hebdomadis, vt est primo Concilio prouinciali decretum, punctationum suatum libros conferant inter se punctatores illi, quorū alter ab Episcopo, alter à Capitulo, ex eodem prouinciali primo Concilio delectus est: ex qua collatione, tum quidquid pro sua quæque

personalis in choro residentia munere praestitisse; tum rursus pro absentia, erratorum uel ratione, quoties officio suo defuisse, diligenti punctationum supputatione facta constiterit; id firmum ratumque usque adeo fit, ut eo collato in singulis hebdomadas calculo, tribus primis uniuscuiusque mensis diebus, canonicalis ministerij, aut operae, quam quis in choro praefens mense proximo superiori recte & rite obierit, certa firmaque supputatio a praefecto chori, & a punctatoribus constitutur: qui praeterea eo nomine constituta illi supputationi subscribat. Eam uero cautionem punctatores adhibeant, ut cum in libris conferendis aliquid compertum esset, quod ullo quouis modo discreparet; ante quam illa punctationum distributionum supputata ratio constitutur, quae statura, firma, & subscriptione munita sit, Episcopum, aut eius Vicarium consulant: qui ex Concilij provincialis primi decreto, sine ulla forma iudicij omnem controuersiam dirimat.

Ad certam illius collatam, & constitutam supputationis rationem, mense Octobri, alioque, singulis annis, omne quod ex communi Capituli censu habere quis debet, recte pro uniuscuiusque ecclesiae more supputetur.

Cui supputationi calculo uel, praefectus Capituli, & alter chori, item punctatores, caneparius Capituli, & si ita Capitulo videbitur, duo item alij a Capitulo delecti praesentes adsint.

In eo omni calculo cautio omnino fit, ut unicuique uere detrahatur, quod detrahi par est, pro ratione dierum, & horarum canonicarum, quibus a choro, diuinisque officijs abfuerit: nisi illum ijs causis abfuisse contigerit, ob quas Tridentina sanctione, constitutionibusque provincialibus quibus licet absens, in praesentibus tamen censetur.

Tum detrahatur item pro ratione erratorum, si quae ille commiserit.

Huic supputationi ita inita ac detracta, praefectus Capituli, & item chori, & illi duo a Capitulo delecti, ac punctatores item subscribat. Tabula uero, syngrapha, aut scripta huius sic inita, & subscriptione obsignata supputationis, thesaurario, caneparioum Capituli tradantur, ut quod unicuique debetur, statis temporibus pro illius constituti calculi ratione persoluat.

Aut eidem consentienti, quantum quisque pro illius supputationis ratione habere, capere uel debet; tantundem cedat e communi residentiae censu.

Ne capitulum, aut thesaurarius, caneparioum Capituli, alius uel quicumque qui distributiones partitur, cuiquam de Capitulo, alijue chori ministro, etiam qui praesens diuina officia obierit, ne eo quidem nomine, quod distributiones iam suas residentiae munere eum fecisse constet, ante statura solutionis tempora persoluat, vel eo nomine cessionem alicuius exactiois ante faciat.

Cum uero solutionis statura dies uenerit, ne cuiquam item soluat, cedatur uel, nisi tabellam illam syngrapham uel acceperit, cui a praefecto Capituli, & a praefecto item chori, & a punctatore etiam Episcopali, & ab altero item Capitulari, & ab alijs praeterea duobus subscriptum sit, si quos supputationi Capitulum constituerit; ac praeterea nisi mandatum solutionis cessionis uel a praefecto Capituli acceperit, ab alio uel, ad quem de more spectat.

Si uero plus soluerit, uel cesserit, quam supputationis ratio tulerit; aut ante soluerit cesserit uel, quam certae illius supputationis syngrapham subscriptione ut supra obsignatam acceperit: unius mensis distributionibus, & alijs arbitrato Episcopi multis, sacristiae, aut sodalitati Corporis Domini in ea ecclesia constituta, alijue pio loco attribuendis plectatur. Quibus poenis multis uel praefectus etiam Capituli, & chori item, & punctatores, atque ad supputationem ita delecti illi duo Capitulares, qui eiusmodi solutioni, cessionis uel ullo modo assenserint, afficiantur.

Quam multam, poenamque, ijdem subeant, si alio quouis modo in eo assenserint, ut cuiquam soluat, cedatur uel distributio aliqua illorum dierum, aut horarum canonicarum, officiorum uel, quibus uel praesens ille in choro non adfuerit, uel erratum huiusmodi in diuinis officijs contraxerit, ut provincialibus decretis, aut praescripto tabellae, aut alio quocumque iure censeri in absentibus debeat.

Qui uero uel ante solutionis, cessionis uel, & syngraphae tempus, uel plusquam sibi debeatur, ullo quouis modo pactum acceperit; is ab Episcopo & restituere cogatur, & triplo muldetur; quod locis pijs, eiusdem Episcopi arbitrato attribuatur.

Si uero ulla cuiusuis generis causa, causae uel specie aut praetextu, cuiquam distributiones, aut ab uniuerso Capitulo, aut ab eorum singulis, contra provincialia decreta & praescripta dari, donari, remitti, aut quauis collusione concedi contigerit: ne illas quisquam capiat; si perceperit, retinere uel, ne suas faciat; sed restituere cogatur.

Capitulo autem, quod tacite uel expresse ei rei consenserit, poena sit, ut distributiones aliquot Episcopi arbitrio, aut sacristiae, aut confratris sanctissimi Corporis Domini in ecclesia constituta, aut alijs pijs locis attribuendas soluat.

Haec omnis ratio in supputatione, & solutione distributionum Capitularium supra praescripta, poenamque, ibidem proposita, locum etiam habeat in quouis distributionum censu, qui ad mansionarios, sacristas, custodes, alios uel chori ministros, & inferiores canonicis, quocumque nomine nuncupatos pertineat.

Item ut supra, de eorum ipsorum punctatoribus, thesaurarijs, caneparijs uel, si quos a Capitulari censu, thesaurario, caneparioum, & pun-

Distributiones quando & quo modo persoluantur.

punctatoribus distinctos habuerint, decretum sit.

At loco eorum duorum, qui de Capitulo ad suppurationem adhibendi sunt, alij eadem duo ex ipsis inferioribus chori ministris, distributionum censum à Capitulari canonicaliue separatum habentibus adhibeantur: 1. q. ab iisdem, ad quos census pertinet, eligantur.

Ex punctationum libris, annis singulis expletis, iubeat Episcopus ab eo cui ipse id curam dederit, diligenter rationem inspici dierum, quibus vnusquisque, vel dignitate præditus, vel canonicus, vel sacrista, vel custos, aliusuè ecclesiæ minister, chori officijs adstrictus ad illa non conuenerit.

Qua perspecta & supputata etiam ratione, si quem diutius tribus mensibus à choro abfuisse compererit; quamuis in vrbe, oppidouè in quo ecclesia est, manserit; illum tanquam absentem, præter distributionis amissionem, fructibus etiam præbendæ, & alijs ite pœnis pro contumaciæ grauitate, ex Concilij Tridentini sanctione, contra eos qui amplius trimestri spatium abfuerint edita, mulctet.

Quæ pertinent ad Capitula Cathedralium, & Collegiatarum ecclesiarum.

Prou. I. par. 2. De ijs qui dignit. &c. pag. 27.

QUORVM Capitulorū Episcopi concilij provincialibus Mediolanensibus inter esse, & constitutiones, decretaq. illis concilij edita seruare solent, aut debent; ea Capitula, siue cathedralium, siue collegiatarum ecclesiarum in prouincia nostra sint, etiam si quæ ab Episcopi Metropolitanij. iure se quocunque modo exempta, sediq. Apostolicæ immediatè subiecta esse prætendunt (cùm illa, sicut eorundem Episcopi, vt à sancta sede Apostolica declaratum est, conciliorum prouincialium constitutionibus, & sanctionibus, & decretis adstricta sint) illas planè vniuersas ac singulas amplectantur, suscipiant, seruent, atque obediendo exequantur, tum vniuersè eadem Capitula, tum sigillatim singuli quicunque de Capitulo sunt.

Idq. vt præstetur, efficiat Episcopus omni ratione, omniq. iuris remedio.

Quod si quæ Capitula, aut si qui de Capitulo contrafecerint; ab eorum Episcopis pro modo culpæ contumaciæq. plectantur.

Si quis verò Episcopus id efficere neglexerit, vt ab suis Capitulis, atque ab ijs qui de Capitulo sunt singulis, prouincialium conciliorum constitutiones decretauè in executionis vsum verè ac integrè inducantur: norit se in proximo concilio prouinciali negligentia huius rationem redditurum esse.

Cùm de rebus patrimonij capitularis, de locationibus, de contractibus, de officijs conferendis, ac de alijs item præfecti iudicio grauioribus, in capitulo deliberandum est; earum re-

rum deliberatio ac tractatio, tum suffragijs occultis permittatur; tum illæ res quò maturius consultentur, in vno Capitulo propositæ, in alio deliberentur.

Si verò res eiusmodi est, quæ diutius differri non patiat; triduo saltem antè capitulum indicatur, singulisq. canonicis res & causa significetur, de qua in eo Capitulo consultatio ac deliberatio futura est.

Quòd si præterea res sit eiusmodi, quæ instet atque vigeat, neque longius vllò modo protrahi debeat, ita vt ne triduo quidem consultatio expectanda sit: tunc Capituli præfecto liberum & integrum sit, breuioris temporis spatio Capitulum conuocare; modò vt supra vnique de Capitulo qui non absit, nunciari rem iubeat, de qua deliberandum & consultandum sit.

Vbi ex instituto ecclesiæ cathedralis, vel collegiatarum est, qui Cancellarij capitularis officium, munusq. gerat, is officio suo cum in cæteris verè satisfaciatur, tum in eo etiam vt eiusmodi capituli acta, & quas vocant, capitulares ordinationes actionesue, in librum certum, notatis singulis diebus, sine morâ referat.

Qui liber in archiuo capitulari diligenter asseruetur.

Vbi verò non est; à Capitulo deligatur vnus de Capitulo, qui certa, si opus est, ex Capituli vniuersi censu constituta mercede, id Cancellarij munus per biennium gerat: quo tempore confecto, alter in eius locum eligatur, & itidem deinceps.

Notarij autem officio atque opera Capituli in ijs potius actionibus vtatur, quæ ad causas, lites, instrumentaue publica consicienda, aut ad alia eiusdem generis pertinent.

Qui notarius eiusmodi instrumentorum exemplum publica auctoritate roboratum, curante in primis canonico cancellario, in archiuum ante annum confectum referat.

Quo iureiurando canonici, etiam ex statutis & constitutionibus ecclesiæ probatis inter se obstricti, aliaue ratione spondent, se nihil quidquam, quod in capitulari canonicaliue conuentu agitur, patefacturos, aut diuulgaturos esse; decernimus, atque declaramus, eo non obstrictum aut impeditum quemquam esse, quominus ad Episcopum deferat, si quæ vel Capituli, vel canonicorum, aliorumue qui de capitulo sunt, errata sint; quæuè emendatione correctionemue desiderent; atque adeò quæcunque eo de genere sibi pateferi, denunciariue ille iusserit; tum etiam si quæ alia ab eodem sciri, cognosciue expedierit; tum ea maximè, quæ superioribus concilij ad Episcopum deferenda esse decretum est.

Neliceat canonicis alijsuè de Capitulo, bona, redditus, & prouentus, aut exactiones, emolumentaue etiam incerta ad Capitulum quouis modo spectantia, per se, vel per interpositam personam, ne ad modicum quidem tem-

Cancellarius capitularis diligendus.

Iureiurandum canonicorū quatenus valeat.

Quædā de redditibus capituli

efs. 23. decre. e refor. c. 1.

Capitula omnia decreta prouincialia seruet

ua ratione deb. temporalius in capitulo actandum.

pus conducere : alioqui contractus omnes irriti sint ac nulli ; & tam locatores , quàm conductores canonici , Episcopi arbitratu puniant . Idem sancimus de eorum propinquis & consanguineis , secundo , vel arctiori gradu iunctis ; nisi quod ad hos attinet , cognita ecclesie utilitate Episcopus id scripto concesserit .

Exactionem tamen decimarum Capituli , etiã ab ijs de Capitulo suum ad usum conducere liceat , facultate ab Episcopo data , cum grauis causa vrgebit .

Ac ædes etiã Capitulares habitandi causa .

Cum præbendæ canonicales distinctæ non sint , nisi obtinentium nomine , ijsq. vbi optionum usus est , modò has , modò illas optent ; sæpè fit vt earum bona , prædiãq. confundantur , ac iura propterea aliquando intereant .

Quamobrem Episcopus curet , vt quod in nonnullis etiam huius prouinciæ cathedralibus ecclesijs consuetudinis est , non possidentis , sed sancti alicuius nomine , quod earum unicuique de consilio Capituli ecclesie , de cuius præbendis agitur , semel imposuerit , singulæ distincte appellentur .

Hac autem in re hoc caueatur , vt ne qui eas obtinuerint , titulo sancti quo illæ nominantur , ipsi appellentur : quippe cum ea titulorum ratio , ex instituto vsuq. amplissimis sanctæ Romanæ ecclesie Cardinalibus presbyteris solùm conueniat .

De Parochijs , & Parochialibus iuribus , ac officijs .

Prou. 1. par. 2. de Residentia , pag. 20. Item de diligentia . &c. pag. 27.

Parochiæ inopia laborantes subleuandæ .

Sefs. 21. de cr. de refor. c. 4.

Tit. de parochijs pag. 96. Aedes parochiæ eiusue adiutori conducendæ .

IL L V D Episcopus sollicitudinis studio exequatur , vt quibus ecclesijs parochialibus inopia laborantibus , nulla adhuc ratione satis supeditatum est adiumenti ; ijs aut beneficiorum ecclesiasticorum adiunctione , vnioneuè , aut primitiatum , decimarumue attributione , aut parochialis vicinæ incolarum symbolis , collectisue , aut alia , quæ sibi videbitur commodiori ratione omninò succurratur , ad Concilij Tridentini præscriptum .

Quod Concilio Prouinciali tertio de ædibus parochiæ parochiale domicilium nullum habenti conducendis decretum est ; idem etiam de socijs , adiutorisue ad munus parochiale ob quauis causam ei adiuncti datiue habitatione decernimus & constituimus .

Episcopus verò cum ijs quibuscum oportet , omni iure agat , vt ædes ecclesie parochiali quàm maximè potest vicinas , & parochi , & coadiutori etiam quamprimùm illi tradant ; aut si ita opus esse censuerit ; ædificent : intereaq. domicilij conducti pensionem , sumptumue vni , & alteri item suppeditent .

Parochum autem , qui quacunque de causa parochialis curationis socium , vel adiutorem habet , tum ipsum , tum illum item in habitatio-

ne parochiali manere , ac residere cogat , & fructuum multa , & alijs præterea penis arbitratu suo irrogandis .

Si verò præ domicilij parochialis angustia , vnus , & alter item illius habitatione vti Episcopi iudicio nullo modo potest ; tum eorum alterum , quem ipse Episcopus , propòsita sibi maiori illarum animarum utilitate delegerit , in domo parochiali ; alterum in domicilio proximè conducto aut tradito habitare residereuè Episcopus iubeat ; cuius sit efficere , vt id omne , & de domo eorum alteri tradenda , planè à quibus debet , præstetur .

Quæ in ecclesia duo , pluresue parochi in animarum cura gerenda constituti sunt , tum ex parochialibus , vel portionibus , vel functionibus , quas præstare debent , sæpè inter eos rixæ , contentiones , ac dissidia , & spiritualia populis damna existant , indeq. populis offensio num exempla , scandalaq. afferantur ; Episcopus vt huic rei à parochiali cura alienæ , & parochorum disciplina indignæ occurrat , certos parochialis vicinæ limites pro illorum numero , ædibus , aut vjs perpetuò distinguat ; quos ita distinctos in curam eorum unicuique pro limitum distinctione tradat , ita vt intra suos quisque fines parochialem curam gerat .

Si quæ verò parochialia officia in illa ecclesia obiri oportet , quorum officiorum functiones rectè diuidi non posse , aut non expedire censuerit ; illa ab ijs singulis æquè , comuniteruè præstari decernat .

Distributa autem parochialis curæ officia , si eorum vnus aut impeditus est , aut adiutore , adiumentouè , ob fidelium qui suæ curæ sunt multitudinem , aliamuè ob causam opus habeat ; ab altero , alijsuè , sine vlla mora , exceptione , excusationeuè , prout Episcopus vel statuerit , vel iusserit , obeantur item , ac præstentur .

Vbi verò ea perpetuæ parochialis curæ partitione minùs salutariter prospectum , consultumq. fore idem censuerit ; eorum vnum , morum grauitate , curæq. gerendæ peritia atque vsu præstantem , alteri , alijsuè præficiat : emolumenta item extraordinaria , aliaq. id generis , vnde discordiarum semen in illis existit , in vnum , vt nonnullis locis moris est , collata , certo stato tẽpore inter eos diuidi iubeat ; aut aliqua denique ratione quam potiore duxerit , obuiam eat istorum & discordiæ , & negligentia , qua fit , vt alter in alterum sæpè parochialis muneris curam reijciat .

Nec verò vllò vnquam modo patiat , permittatue , illos certa quadam hebdomadarum partitione , aliaue rone inter se inita , munus Missæ sacrificij in parochiali ecclesia faciendi , aut reliquas parochialis officij functiones , quæ ab vtroque , etiam diebus eisdem vtiliter præstari possunt , ita inter se diuidere , vt ab vno tantum eorum , alternatim scilicet , vel per hebdomadas , vel alia tẽporis vicissitudine præstentur .

Non

Quædam de parochialibus iuribus .

Non enim ferendum est, vt cui ecclesiæ parochiali complurium sacerdotū, ministrorumuē stipendia, alimentauē olim attributa sunt, quod diligentius, & cautiùs illorum copia tum diuinorum officiorum cultui, tum alijs ministerijs ad spiritualē populi curam necessarijs, opportunisū consultum esset; illi aut avaritiæ studio, aut dissidio, negligentiaū ducti, vel onus sibi impositum, minoris quàm par est, æstimātes, perinde ei ecclesiæ deseruiant, ac si non plures, vel vnus tantum parochus, animarum uē curator constitutus in illa esset.

oblationes qñ
quomodo fa-
ndæ.

OBLATIONVM institutum iam pridē ab apostolicis vsque temporibus Apostolico etiā canone sancitum, sanctissimorumq. Pontificum Melchiadis, Fabiani, & Gregorij constitutionibus, & conciliorum præterea decretis communicum, quod grauius his temporibus à fidei, doctrinæq. catholicæ hostibus exagitur, & languescente pietatis studio, quod magis à fidelibus negligitur, hoc diligentius seruari, atque ad executionis vsus, vbi intermissum est, reuocari conuenit; cum præsertim, & ad diuinum cultum illud pertineat, & populis salutare sit, ad expiandaq. peccata utile. Quare Episcopi in sua quique diœcesi, & suis, & concionatorū sermonibus, & omni alio persuadendi cohortandiq. officio, omniq. iuris ratione, illud vbi est retineri; ac vbi negligitur, restitui studiosè ad sacrorum canonū præscriptum ita curent, vt in solemnitatibus scilicet Domini, diebusq. Dominicis, ac festis itē, quos coli, aut præcepti, aut cōsuetudinis est, omnis christianus aliquid, prout pro sua quisque pietate, deuotioneq. maluerit, Deo offerre procuret; idq. in ecclesia vel cathedrali, cum ad Missæ sacrificium quod solemniter celebratur; vel in parochiali, cum à parochio, conuenierit.

Quo in officio seruetur, vt quod antiquæ ecclesiasticæ consuetudinis est, primò mares, deinde fœminæ offerant.

Sacerdoti Missam celebranti, oblationis accipiendæ causa ab altari paulum se remouere licet: at inde longè discedere, ac per ecclesiam vagari, eamq. quasi circuire, nullo modo liceat.

Quò gratius autem Deo sit, quod offerunt; ad id præstandum accedat fideles intima animi pietate, spirituali hilaritate, sancta charitate, omniq. Christianæ deuotionis testificatione.

Offerentium autem, prout sanctę institutionis est, commemoratio in Missæ sacrificio fiat.

Ab ijs verò oblationes ne accipiantur, vt antiquo etiam canone vetitū est, qui scilicet inter se iniquo animo dissidentes, inimicitias exercent; qui vlturarij, meretrices, sacrilegi, raptorēs, qui uē alio nomine publicè notorieq. criminosi sunt.

Quidquid porrò oblatum erit, præter illorū dierum oblationes, oblationum uē partes, quæ ad Episcopos ipsos iure spectant, quæ uē ad sacerdotes, vel ad ecclesias, vel ad ecclesiarum fa-

bricas, vel ad scholas, vel ad eiusmodi pia collegia, episcopali, aut alia legitima auctoritate concessuē, propriè ac expressè iam pertinet, aut in posterum quouis modo, aut iure spectabunt; id omne, si in ecclesia cathedrali oblatio fit, in illius ecclesiæ alteriusuē pij loci, aut operis vsus, vt Episcopus iusserit, conuertatur; si verò in parochiali, alia uē ecclesia offertur, quidquid datum, oblatum uē erit, parochi sit, in cuius parochiali, aut in alia ecclesia intrā parochiæ fines sita, oblatio fiet.

Cappellanis verò, alijsq. sacerdotibus, & alijs item præter cathedralem, ecclesijs, earumq. fabricis, ac scholis, pijq. eiusmodi Collegijs, atque alijs quibusuis ius parochiale non habentibus, oblationes deinceps inter Missæ sacrum accipere, aut exigere omninò interdictum sit: nisi quibus hæc facultas ab Episcopo, aut aliis legitimè data erit.

Si cum parochio de oblationibus diuidendis quisquam pactiones fecerit, vt sibi, alij uē sacerdoti liceat oblationes recipere, cōtra quàm præscriptum est; hæc pactio irrita sit ac planè nulla; neque propterea aliter quàm supra præscriptum est, oblationes alij exigere, accipere uē liceat; tum præterea parochus ipse, & alius ecclesiæ rector, & sacerdos item, alius uē qui pactum inierit, qui uē pactiōni cōsenserit, grauius puniantur.

Quæcunque deinceps oblationes, siue pecunia, siue cereis, siue alio eleemosinæ genere in Missæ sacrificio à populo fient, eæ & fiant, & à sacerdote accipiantur, dum canitur antiphona, quæ *offertorium* appellatur.

Quòd si Missa non conuentualis est, semper tantum etiam fiat, accipiatu uē proximè, an tequam hostiæ, & calicis oblatio fiat.

Si quid verò aliquando non intrā Missarum solemniam, sed alio tempore offerri contigerit; curet Episcopus restitui sanctum vsus, & oblationi illi, & offerentibus benedicendi statuta prece, atque oratione in libro sacerdotali, aut rituali præscripta.

Qui verò oblaturi sunt, Missæ sacrificio, in quo oblatio fiet, & ab initio piè deuoteq. intersint; nec verò inde abeant, nisi vbi peracto sacrificio benedictionem sacerdotalem demū acceperint, quæ in fine Missæ de more fit.

Videat Episcopus, vt eleemosinarum, & alius cuiusuis generis pijs oblationibus, quæcunque à populis fiunt, certam rationem præscribat: qua & manè potius, quàm à prandio fiant; & illæ non popularibus spectaculis, non comestationibus, aut tumultibus, non clamoribus, aut profanis actionibus, quæ uē vllam offensionis speciem præbeant; sed precibus, litanijs, hymnis, atque ijs pietatis officijs præstentur, quæ decent eiusmodi religiosas actiones officia uē, & quæ respondent veteri sanctitati, ac disciplinæ huius instituti.

Ne imagines cereæ, voti causa ecclesijs pijq. locis oblata, venditari vllō modo possint, ac ne

contractæ quidem, etiam vetustate temporis, nisi concessu Episcopi in usum ecclesiæ conuertendæ.

Nec verò vllas eiusmodi, vel alterius generis oblationes, vel eleemosinas, antequam illæ perceptæ sint, vendi, locari, aut contractus vllos, pactionesue etiam secretas eius generis iniri cuiquam, etiam parochi, vlllo pacto modou liceat, pœna graui propofita, Episcopi arbitrio irroganda.

Parochi sua per se munera præstent.

PAROCHIALIS curæ munera atque officia non per alios, sed ipsimet parochi animarumue curatores obeant, ac præstent; nisi sint qui aliquando iusta causa ab Episcopo approbata impediuntur, aut etiam prohibeantur. Si quis non paruerit; tum fructibus beneficii mulctetur, pro rata temporis, & officij sui prætermissi; tum alijs etiam pœnis plectatur arbitratu Episcopi.

Sacerdotes cappellani, alijue, quocunque nomine nuncupati, etiam canonici ecclesiæ cathedralis, collegiatæue, qui vel institutione, vel consuetudine, vel alio iure, parochum, aliumue animarum curatorem, in eo curationis munere adiuuare debent; ab Episcopo in illius ecclesiæ, vbi eiusmodi cura geritur, statione manere, residereq. ac sua munera per se obire cogantur.

Quod si per aliquam causam, parochis, aut ijs cappellanis aliquando in debito ecclesiæ munere præstando aliorum opera vti liceat; hoc eodem residentiæ personalis iure æquè illi adstringantur, qui in eorum locum substituti, ei parochiali, alijue eiusmodi ecclesiæ vicariam operam ministeriumue præstare debent.

Nec verò eorum quemquam facilius, quam ipsos parochos rectoresue ab ecclesiæ cura, stationeq. parochiali abesse, neq; rursus vlli suo muneri deesse Episcopus patiat, cum hi quoque eadem residentiæ, & muneris sui præstandi lege adstricti teneantur.

Quædam de re videntia parochorum.

SV compertum est, non sine magno detrimento salutis animarum gubernationis, parochos, dum alia munera quæstus cupiditate, aliaue causa ducti suscipiunt, exercentue, multiplicem illam, & assiduam, quam animabus sibi commissis debent sollicitudinem, parochialesq. curas & officia sæpè intermittere, interdumq. etiam planè deserere, aut certè ita aliquando distahi, & auocari, impediriue, vt illa nempe suo tempore, neque qua debent ratione, & cura præstent; ac festis præsertim, alijsq. diebus, quas maximè horas & in confessionibus audiendis, & in sacræ Eucharistiæ sacramento ministrando, & in eorum sacramentorum frequenti vsu non instituendo, aut conferuando solùm, sed etiam augendo, & in pascendis verbo Dei fidelibus, & in frequenti sacrificij Missæ oblatione, & in vesperarum officio canendo, & in christianorum rudimentorum doctrina tradenda, & in componendis controuersijs, conciliandisq. suorum populo-

rum inter se animis, & in alijs denique parochialis curæ officijs, ijs opportuno tempore præstandis, ponere deberent; eas horas obquæstus studium, aliamue causam traducere, vel ad diuina officia, canonicaue horarias preces in alia ecclesia, in qua præsertim iam canonici sunt, obeundas, vel ad musici partes, officiumq. gerendum, vel ad literarum ludum exercendum, ac ad disciplinas etiam profanas pueris, adolescentibusue tradendas. Quamobrem hæc decernimus.

Qui dignitatem, vel canonicatum habet, & parochus etiam est, aut alia quacunque ratione animarum curatione adstrictus est, si in ædibus parochialibus non habitabit, ibi cibum, somnumq. capiendo, vt de parochis, superioribus Concilij provincialibus, & in hoc etiã decretum est, aut si officijs supra descriptis, alijue, quæ tanquam animarum curator, parochusq. in ecclesia sua parochiali præstare debet, obeundis aliquo modo defuerit, aut ea nõ stas, & ab Episcopo præscriptis horis, aut nõ illa, qua cæteri parochi debent ratione omnino præstiterit: Episcopi arbitratu, & pœnis parochi iam constitutis, & grauioribus mulctetur puniaturue, ex præscripto etiam sanctionis à Pio Quinto Pont. Max. eo de genere VIII. idus Iulij M. D. LXVIII. editæ. Ne item parochus, vel alius cuius sacerdos, qui animarum curam quouis nomine gerit, cætoris, aut musici munus partemue in ecclesia cathedrali, nec verò in alia suscipiat, exerceatue, nisi aliud ob causam Episcopus iudicauerit.

Neque præterea literarum ludum domi suæ, alioque loco aperiat exerceatue, nisi ob parochi inopiam aliquando aliud Episcopus scripto cõcesserit: qui tamen hoc munus extra parochiæ suæ fines exercendi, vlllo modo facultatè det.

Neque pueros sibi in disciplinam traditos, certa pacta mercede domi suæ vlllo modo suscipiat, atque alar.

At clericos, qui sibi adiumento sint, literis, disciplinaq. ecclesiastica erudire curer, itè pauperes aliquos parochialis curæ suæ pueros, qui ad idem aspirent, quiue aliam nullam facultatem prima ipsa literarum rudimenta percipiendi habent, si eius rei potestatem scripto exarata ab Episcopo habuerit.

CV M omni pietatis ratione coniunctum est, diuinarum precum horaria officia, sicut in cæteris, ita in parochialibus ecclesijs solemniter, anniuersarijs potissimum solemnitatibus celebrandis, per parochos præstari, cum & id antiqui instituti fuerit, & populum festis illis præsertim celebritatibus eò conuenire sancitum sit: & vt idè in usum reuocetur, per Episcopos diligenter fideles moneri sacra Tridantina sanctione semel, atque iterum cautū sit.

Quare die Natali Domini, festo item Circumcisionis qui est octaua, in Epiphania, Pascha Resurrectionis, Pentecoste, & Ascensione, in Annuntiatione, & Assumptione Beatæ Mariæ Virginis,

Diuina officia solemnibus diebus in ecclesijs parochial. celebranda. Sess. 24. decret. de refor. c. 4.

Virginis, die natali Sancti Ioannis Baptistæ, Beatorum Apostolorum Petri & Pauli, & in solemnitate omnium Sanctorum, ac festo die Sancti, Sanctæuè, cuius nomine ecclesia parochialis nuncupatur, à patocho, & Missæ sacrificium, & matutinum, reliquaq. precum diuina officia, vt in ecclesijs collegiatis sit, solemniter rite fiant, canantur, in ijs scilicet ecclesijs parochialibus, vbi id decenter præstari posse Episcopus censuerit.

Iis verò ipsis diebus mox supra præscriptis, singuli sacerdotes, & reliqui inferioris ordinis clerici, in parochialem ecclesiam, intra cuius fines habitant, si eo tempore diuinis officijs in alia ecclesia interesse non debent, ad Matutinum, & ad reliqua horaria diuinarum precum officia, Missarumq. solemnia celebranda conueniant.

Parochi caputium ferant.

PAROCHI in vrbe, & in oppidis saltem insignioribus constituti, vt à reliquis sacerdotibus animarum curam non gerentibus interno scantur, caputium, quod est proprium eorum insigne, in humeris ferant; cum domo exeunt supra exteriorem vestem; cum processiones aliasq. eiusmodi publicas actiones obeunt, supra superpellicem: liceat tamen Episcopo ab hoc decreto eximere, qui in ecclesijs cathedralibus dignitatem, canonicatumuè item legitime obtinent, quandiu illam, illumuè retinebunt, non autem si qui deinceps vlla quauis causa, modouè obtinuerint.

Cogregationes oraneas quâdo liceat intermittere. Tit. 1. & 2. de vit. for. pag. 22.

PRO locorum, & temporum ratione, id ab Episcopo suis diocesanis parochis permitti concedi liceat, vt Decembri, & Ianuario mensibus, ob dierum breuitatem itineris difficultati coniunctam, sacerdotales illos conuentus ipsi non habeant, quos primo prouinciali Concilio in singulos menses haberi decreuimus; ita tamen vt alijs deinceps mensibus, quibus commodius haberi poterunt, resarciatur, & præstetur, quicquid intermissum est, frequentioribus conuentibus, & omni alia diligenti ratione.

Ijs autem conuentibus, vel in vrbe, vel in dicecesi habendis, certas regulas, quæ partim in superioribus Concilijs prouincialibus eo degenerate decretæ sunt, partim ordine, ac rectè adiungendæ videbuntur, ad communem prouinciæ vsum per nos præscribendas atque edendas, tum parochi, tum alij, ad quos executio spectat, feruent, atque exequantur diligenter.

CONSTITVTIONVM PARS TERTIA.

De Episcopis.

Prou. 1. par. 2. de vita & honest. episc. pag. 15.

VT quò spontè nos contèdere studemus, eò etiam sanctis legibus, & cohortationibus, quasi stimulis incitati, adiutrice in primis Dei gratia studiosius properemus, non solum in illis

vitæ Episcopalis legibus, quas nobis in Concilio prouinciali primo constituimus, insistere, sed longius in dies non progredi oportet; cum ij scilicet nos simus, quibus proposita Christi Domini vita, nullus definitus sit progrediendi terminus.

In hoc igitur Concilio prouinciali quarto hæc etiam illis addenda censuimus.

PRIMO Episcopi, sibi, & regi attendentes, *Spirituales exercitationes.*

in omnibus, vt est Apostoli præceptum, *laborent, ac ministerium suum impleant;* cunctaq. ad Dei voluntatem administrare vigilanter studeant, constanti virtutum Episcopali officio.

Sicut autem præstantibus virtutibus christianis, populi, quorum curam gerunt, ab ipsis instituendi sunt; ita optimam illam, quæ in Episcopali animo castissimo, ad diuinamq. suscipiendas illuminationes idoneo, inesse debet, vitæ institutionem, euangelicis literis explicatam, non verbis solum declarent, sed sanctissimis factis, è charitatis fonte manantibus comprobent; exemplisq. virtutum suarum in omnem sanctæ, veræq. christianæ vitæ vsum illos conformare diligenter curent.

In oratione, sanctisq. meditationibus cum eos frequentes esse oporteat; certam sibi horam quotidie sumant, quam in contemplationum diuinarum studio, exercitationeq. attentissimis religiosæ mentis cogitationibus ponant.

Qua oratione non sibi ipsi tantum diuini luminis illustrationem depolcant; sed etiam pro fidelibus suæ curæ commissis humiles preces fundant; eorum peccata deplorando; pioq. gemitu, & religiosa supplicatione Deum orando, vt disiectis peccatorum nubibus, pluuiam, & rorem suæ diuinæ gratiæ, ac misericordiæ effundat in hæreditatem, & agrum ecclesiæ suæ. Domi item suæ, orationis vespertinæ institutum introductum retinere studeant, ad quam ipsi, si modò aliquando impediti non sint, conueniant, tum planè familia omnis.

MISSE sacrificium frequentius celebrare studeant. *Missæ.*

Dominiis verò, festisq. diebus, ne id præstare Dominicis, ex Concilij prouincialis primi decreto. *Tit. de fug. diu. sacrif. obla. pag. 16.*

Hoc verò ipsum facere curent crebrius in ecclesia, quàm in priuatis oratorijs.

Tum præterea Missæ sacrificium facere studeant, quibus diebus ecclesias, altaria, aut campanas consecrabunt, aut cœmeteria, eadè recõciliabunt, & alia eiusdem generis episcopalia munera obibunt; illis præterea diebus, quibus ecclesiastica beneficia conferent, & generalia clericorum qui iniciandi sunt, & confessariorum examina habebunt, cæterasq. denique grauiore consultationes, & deliberationes inibunt.

Cum autem ob causam sacrificium non faciunt, religiosè intersint.

Nec vetè cum adfuturi sunt, sacerdotem capellanum sacri faciendi causa indutum, ad altare

infra in actis.

tare in mora esse velint, aut expectare patiantur, dum ipsi alijs rebus incumbunt.

Prius autem sacrum facere, aut impediti ei interesse studeant, quam alias occupationes, actionesue externas suscipiant, gerantue.

Horæ canonicæ DIVINAS laudes, precesq. horarias, piè, decorè, studiosè, deuoteq. quantù eis Deus dederit, ac supplici mète recitent; ne verò quidquam aliud agendo debitù hoc munus obeât, id pro religionis studio valdè caueant.

Aurel. 1. c. 33. DOMINICIS verò, festisq. diebus ne ecclesiæ desint, nisi infirmitate impediti, ad Cōcilij Aurelianensis præscriptum; atque alijs itè diebus, quò frequentius per alias quotidianæ pastoralis sollicitudinis occupationes licebit. Quòd si in ecclesia non possunt, impediti; domi tamen diuinum officium non continenter, sed aptis, conuenientibusq. horis recitare studeant.

Si verò ne illis quidem horis licebit aliquãdo per negotia; videant, vt præueniendo potiùs quam tardando, diuinis laudibus satisfaciât.

Confessarius. CONFESSARIUM sæculatè, aut regularem deligant adhibeantue, qui vir sit sacra scientia, prudentia, spectatis moribus, & vitæ sanctitate insignis: cuius etiam studio, & consilio, & precationis spiritu, in rerum grauiorum deliberationibus aliquando vti possint.

Studia. NE omittant etiã sacræ theologiæ, factorumq. canonum, aliarumq. ecclesiasticarum doctrinarum, officio muneriq. Episcopali propriè congruentiù studijs, quotidie statis horis operam dare; quotidieq. aliquid ex sacris biblijs, potissimùm Episcopali fidei, religioniq. commissis studiosè legere; gētilium autem libris, vt Carthaginensis concilij canone vetitum est, ne operam dent.

Cartag. 4. can. 16.

Audientia, & reliqua.

OFFICII præterea sui esse putent, eos excipere atque audire, qui ipsos vel tanquã iudices, vel tanquam parentes, vel consultores, adiuto resue adeunt.

Itaque his peractis, quæ ad diuinum cultum, religionis officia, & ad animi spiritusq. pia studia spectant, omnibus adeuntibus se faciles benignosq. præbeant, ita tamen, vt ne à grauitate recedant.

In auditorio omnibus satisfacere studeant: ac ne infimos homines audire negligant, sed hos vel in primis, cum adsunt, ad se accersant.

Expediant statim, quæ rectè possunt: omnibus vel re, vel consilio, vel consolando prodesse studeant.

Quæ ipsi possunt, ac debent, ad spiritualem curationem, & gubernationè, diuinumq. cultum spectantia, hæc per se in primis præstare studeant: cætera quæ inferiora sunt, potiùs per Vicarios, ministrosue alios exequantur.

Auditorij negotijs postquam satis tēporis dederint, tunc à prædio diem etiam distribuunt, vt reliquis conficiendis opera ponatur.

Animi relaxatio.

Quidquid autem temporis animi relaxationi aliquando ob valetudinem dabitur; id omne

vel in spiritualium librorum lectione studio, vel in consuetudine & colloquio piorum & eruditorum hominum, spiritualisq. vitæ amantium ponere studeant.

A nimia laicorù familiaritate meminerint abstinere.

Laicalia conuiuia fugiant.

LECTIO in mensa potissimùm sit ex sacra scriptura, & pastoralibus libris, ex vitis sanctorum Episcoporum, qui Episcopale munus egregiè gesserant.

Lectio in mensa.

DIË autem consecrationis suæ, vt aliàs vtiliter in Concilio Oxoniensi sancitum est, formulã illam promissionis suæ, in ipsa consecratione de pontificali libro prolatam, annis singulis in mensa legi curent; tum certis etiam alijs solènnibus diebus, vt diligentius præstent, quòd crebriùs illa lectione quasi moniti, videant Episcopalis muneris partes.

§. Statuimus et

Tridentini item Concilij decretum in sessione xxv. editum c. 1. & Concilij prouincialis primi sanctionem de vita Episcoporum, & hanc præterea sæpè sibi recitari curent, tum maxime aliquando quibus diebus vnà cum familia omni cibum capiunt.

VESTITV vtantur, ad Concilij prouincialis primi præscriptum, talari scilicet tunica, collo adstricta, rochetto, & humerali indumento, quam mozzetam dicunt, ita vt ne domi quidem in vllius conspectu se exponant, nisi eo Episcopali vestitu indui.

Vestitus.
Tit. de epi vestitu. pag. 16.

Rochetum etiam, & mozzetam induant. cum per diœcesim iter faciunt: interiorem verò tunicam breuiorem, ac mantellum viatoriũ adhibeant, licet.

Anulo autè Episcopali semper vtantur, & vbique, tum domi, tum foris, tum in sua, tum in aliena diœcesi; vt perpetuò se Ecclesiæ suæ sponfos meminerint.

Sexta quaque feria, tum præterea in vigilijs, in aduentu, in quadragesima, vestitũ induant nigro colore, ijs diebus exceptis, quibus ex ritu Ecclesiæ nullum mœstitiæ signum vestibus ostendere debent; alijs autem, violacei coloris vestimenta adhibeant.

Cappam Episcopalem, cum in Ecclesiam, vel ad diuina officia, vel ad conciones, vel ad sacras lectiones, vel ad aliàs eiusdem generis actiones accedunt, omnino induant.

FAMILIA Episcoporù, Ecclesiæ sumptibus sustentata, in domibusq. ministrorù Dei educata, cæteris proposita esse debet ad imitationem christianarum virtutum. quam ob rem eiusmodi sit, quæ præluceat vitæ & morum exemplis.

Familia.

In ea ne sint rixosi, impudici, blasphemii, factiosi, scurræ.

Ne episcopi consanguinei, nisi eadem viuendi disciplina qua cæteri vtantur.

Neque item qui parochialem curam gerunt. Neque rursus qui alio residentiæ munere adstricti, illis exceptis, qui licet Episcopo operam

ram

ram nauent, possunt tamen debitas ministerij sui functiones in Ecclesia præstare.

Veruntamè ne ei facultati detractum ideò sit, qua canonicos duos habere secum Episcopo per sacros canones licet.

Cubicularij præ cæteris ætate sint moribusq. graues, & boni testimonij.

Adfintq. omnino ex primi Concilij decreto, Clerici, qui sanctæ Episcopalis vitæ, religionisq. actionum sint non solum testes, sed imitatores etiam, atque ad eò eiusmodi denique, qui, vt ad sanctissimum Pontificem Eugenium Tertium S. Bernardus scitè scribit his verbis, *præcipitem etiam frenarent, dormitantem excitarent: quorumq. libertas excedentem corrigeret, extollentem reprimeret: constantia, & fortitudo nutantem firmeret, erigeret diffidentem; quorumq. sanctitas ad omnia bona incitaret.*

Qui Clerici sunt, vel sacris initiati, vel sacerdotes; eorum opera ne Episcopi vtantur ad officij alicuius, quod sacerdotali, clericaliue ordini minus conueniat actiones.

Ne quispiam de familia vllò vnquam die prætermittat rei diuinæ interessè, nisi necessariò impeditus sit.

Iis qui de familia sunt, præsertim Clericis, certus ieiunij dies in singulas hebdomadas instituantur.

In aduentu item curetur, vt familia ieiunet saltem feria quarta, & sexta.

Ieiunet familia pridie diei consecrationis Episcopi, in vigilijs item sancti cathedralis Ecclesiæ, ac patroni ciuitatis, si quando non huius nomine nuncupatur cathedralis.

Vnusquisque de familia singulis mensibus confessus, sacram eucharistiam sumat vnà cum reliquis, qui in familia sunt.

In aduentu, vt Syluerij pontificis decretum est, & prætereà in quadragesima, singulis diebus Dominicis sacram communionem salutariter accipere studeant, clerici præsertim, & vitæ spiritualis studiosiores.

Duobus antè diebus, quàm sacra communio fiat, paterna cohortatione ab Episcopo ea de re familia præmoneatur.

Singulis hebdomadis, bis minimum, qui de familia sunt rudiores, & christianæ fidei doctrina, & literis ab aliquo instituantur, cui id curæ Episcopus dederit.

Quo loco domestici & exteri domi anticubiculum Episcopi conueniant; eo loco liber, aut de vitis sanctorum, aut de spiritualis vitæ exercitationibus conscriptus in mensa sit; vt qui conueniunt, lectioni incubere possint, nec verò inanibus confabulationibus se dedant.

Dum familia cibum capit, lectio etiã adhibeatur. Ne familia otiosa sit, ne inertie aut desidia dedita; sed aut in obsequio Episcopi, aut in honestis exercitationibus occupata.

A nugis abstinens, silentium cum modestia coniunctum seruare studeat.

Abstineat autem vnusquisque qui in famulatu Episcopi est, cum à flagitiosorum hominum consuetudine, tum à locis vbi turpiter viuatur.

Ne quis prætereà foris pernoctet.

Ne rerum nouarum curiositates sectetur.

Ne quæ iocularia sunt, quæ ridicula, vnde cachinni risusq. solutiores excitantur, loquat.

Conuiuia publica, comestationes laicales, frequentemq. laicorum hominum consuetudinem vitet.

Libros ne habeat de rebus iocosis, scurrilibus, ridiculis, obscænis impurisq. conscriptos.

Super custodia familiæ Episcopus perpetuò stet, tum etiam bis quotannis visitet, semel ineunte quadragesima, iterum initio aduentus, eiusq. mores paternè inuestiget, ac videat, vt vnusquisque religiosæ vitæq. spiritualis institutis congruenter viuat.

Si quos ad christianas virtutes progredi compererit; eorum studia progressionelue spiritualis vitæ adiumentis excitet: qui verò à benè agendi studio auersi sunt, illos moneat, atque obiurget; ac si contumaces incorrigibilesq. inuenerit, domo eiiciat.

Rursus Episcopus familiæ suæ confessarios sacerdotes, viros spiritualis vitæ vsu exercitatos constituat: quibus etiã tâquã clericalis disciplinæ, & sanctæ institutionis magistris illa vtatur. Episcopo Missam celebranti vel audienti frequens familia adsit.

Cum in ecclesia ad diuina officia ipse accedit, familiam quoque secum adesse iubeat.

Nihil denique omittat, vt omnes domestici in omni benè sancteq. agendi officio se cõtineant.

Familiarium prætereà cum ægrotant, magnam habeat curam.

Prouideat, vt illorum salutis animarum ratio in primis habeatur; tum valetudinis recuperationi per medicum consulatur: neque verò impensis parcatur, ita vt ægrotantibus omnia ad conualescendum necessaria suppeditentur.

Illos etiam aliquando inuisat, tum salutaribus consilijs; & benignitatis officijs cõsoletur quod Episcopalis charitatis officium etiam infimis familiæ suæ præstet.

Vniuscuiusque autem de sua familia rationem in mercede constituenda habeat, pro virtutum meritorumq., & pro ecclesiasticorum fructuum dispensationis sibi creditæ ratione.

Ab Episcopali domo absit omnis picturæ ornatus, quæ profana sit.

In atrio Episcopos ordine pingi curet, qui præcesserunt; si minùs omnes, eos saltem qui sanctitatis, aut doctrinæ, aut rerum Episcopaliu. n. gestarum laude clari sunt.

In cubiculis omnibus, reliquisq. domus locis frequentioribus ne desit aliqua imago sacra.

HOSPITIO, mensauè recipiendis etiam illustribus & locupletibus hominibus, ne præscriptam Episcopalis frugalitatis normam detulerat, vt exemplo suo ipsi quoque hospites incitentur ad frugalem vitæ modum.

Hospitalitas, & elemosina.

t. de epi fami
pag. 17.

de confid.

Eleemosinis dan dis promptus ita sit, vt præter illas, quas per eleemosinarium, alioquè largiri solet, etiam misericordiæ visceribus indutus, manu sua in pauperes Episcopali liberalitate conferat.

De vita, & honestate clericorum.

Prou. 1. par. 2. de vita & honest. cleric. pag. 15.

Vestitus.

VESTITES, quas domi priuatim clericalis ordinis homines induent, eiusmodi sint, quæ non colore, non vlla habitus specie à clericali modestia discrepent.

Cùm in ecclesia versantur, quo tempore super pelliceum induere non debent, ne sint sine toga exteriori, præsertim horis quibus diuina celebrantur, aut populus ad ecclesiam accedere solet; nec verò absque ea etiam in diocesanis locis prodeant, nisi cùm eos pedibus iter facientes, viæ difficultas & longitudo aliter cogit.

Si quò iter equo faciunt; ne absque viatoria veste exteriori equeant, succincta interiori tunica, aut alia contractiori decenter adhibita.

Superpelliceis, cùm ministerij vsus postulat, omnes vtantur; quæ non lacera sint, non fordida, non ita elaborata, vt artificij ornatus in humeris nimius appareat.

Singuli autem præterea, præsertim qui in aliquo minorum saltem ordinum sunt, propriũ superpelliceum habeant, quo & in ecclesia cui adscripti sunt, & alibi cùm ipsos suis fungi munibus contigerit, vti possint.

Nulli sacerdoti, clericouè anulum (nisi ea dignitate prædito, in qua conferenda ille sibi traditur: gestare liceat) tuncq. vnum solum, & digito dexteræ manus quarto. Eum verò dum Missæ sacrificium facit sacerdos deponat.

Reliqua vitæ moderatio. **I**N omni item incessu, statu, gestu, vultu, ordinem suum sacerdos & clericus profiteatur: omni clericalis vitæ actione religiosi animi mores exprimens, qui in ecclesiastici ordinis hominibus elucere debent.

Ne cùm necesse & cruciamenta improbis hominibus magistratum iudicio illata, multitudini spectanda proponuntur, vllò modo ecclesiastici ordinis viri intersint; nisi eorum pia opera, consolandiq. officium vsui futurum illis sit, qui ad supplicium ducuntur.

Sacerdotem, clericumq. cuiusuis ordinis, in canticis, hymnis, psalmis, cæterisq. ecclesiastici cultus officijs religiosa modulatione celebrandis, diuinisq. laudibus sanctè concinendis ita versari conuenit, vt voce sua sacris dicata abuti non debeat ad profanas cantiones & modulationes, atque ad voluptarias deliciasq. laicorum oblectationes.

Quamobrem caueat, ne in nuptialibus laicalibusuè conuiujs aut mensis canendo operam suam nauet; ne vllò quidem, vel cognationis, vel amicitie, familiaritatis, obsequij, alte-

riusue rei causa; cùm præsertim clericalem hominem inter epulas canere, veteri canone planè interdictum sit.

Omnis etiam sacerdos clericusue publica conuiuia, & comestiones eiusmodi vitet, quibus sæpè fit, vt contemptui sit ecclesiastici ministerij dignitas.

Illud autem vnusquisque clericus sæpè repetat, se non ad inertiam atque ignauiam; sed ad spiritualis, & ecclesiasticæ militiæ labores vocatum esse.

Sciat propterea id in officio suo positum esse; vt cùm vel in officijs diuinis obeundis, vel in frequentandis ecclesijs, quod debet tempus consumpserit; si quid sibi reliquum est, id omne non in rerum sæcularium colloquijs, profanisq. actionibus; sed in diuinarum literarũ studijs, & in cœlestium rerum contemplationibus, & sanctis pijsq. officijs traducat.

Quare vnusquisque huius prouinciæ Episcopus, ac alij item qui illius nomine, atque auctoritate visitationis munus obibunt, videant atque inquirent diligenter, quibus in rebus tempus clerici consumant; anq. in ijs potissimum, quæ ab illis agi curariq. debent, qui in Dei cultum se dediderunt.

Quòd si clericos aliquos otiosos esse compertint, inita aliqua ratione salutaribus eos occupationibus, & ecclesiastico homine dignis incumbere procurent: ac prouideant omninò, ne isti ad suæ salutis discrimen, & aliorum offensionem otio abutantur.

Omnes præterea & singulos clericalis ordinis homines hoc decreto monitos esse volumus, vt ad eos se crebrò conferant, qui in sacerdotio constituti, in spiritualis vitæ studijs exercitationibusq. versati, atque eiusmodi sunt, de quorum consilio vitam ad omnes sanctè religiose agendi rationes instituant.

Ab illorum autem, qui in vitiorum luto volutati se maleficijs pascunt, familiaritate abstinere cum eos omnes iubemus; tum præcipuè minorum ordinum clericos, qui nondũ ætate confirmata sint, neque firmo virtutum robore muniti, procliuius ad vitia prolabantur.

At illud non modò prohibemus, sed diuina contestatione obsecramus ecclesiastici ordinis homines, eos præsertim qui in sacerdotij gradu constituti sunt, quiuè animarum curam gerunt; vt quos in vitiorum face versari animaduertent, cautè & sapienter studeant à peccatis flagitijsq. deterrere, & ad virtutè cohortari; eisdemq. in scelerum gurgite laborantibus opem ferre, verbis, consilijs, exemplis; atque ita quidem, vt dum illos iuuare conantur, ne se familiaritate inquinent.

Ne clerici apud se libros habeant aut legant, quorum lectione benè agendi studium, morum disciplina, & timor, charitasq. Dei languescere possit: quales libri sunt, qui res vel inanes, vel iocosas, vel scurriles, ridiculasue, vel impuras continent.

Rerum

Rerum nouarum curiositates fugiant : tum ne quæ ridicula sunt , vnde cachinni, risusq. solutiores existunt , loquantur .

Horæ canonicæ SACERDOS, clericus uè sacris initiatus, aut ecclesiasticum beneficium obtinens, horarum canonicarum officio cum adstrictus sit ; inemerit, se febrî, morbo uè aliquo, vel aduersa valetudine leuiter aliquando laborantem, nõ iustam propterea excusationem habere ; quã obrem illud intermittat omitteratue.

Itaque si quando corporis infirmitate affectus est ; ipse pro sua conscientia rectè videat, quid præstare possit, ac ne omittendo grauius peccet, & beneficij si quod habet ; fructus suos non faciat .

Quæ testata episcopo facere debeant. **Q**UO diligentius cleri in omni ecclesiastica disciplina progressus constet, vnusquisque sacerdos, & cuiusuis ordinis clericus, de frequenti sacramentorum vsu, de functionibus in ecclesia præstitis, de lectionib⁹ studiorumq. progressionem, de cæteris exercitationibus sibi præscriptis, testimonium ab ijs singulis, quibus ex præscripto accipere oportuerit, singulis mensibus, vel alio statò tempore per Episcopum statuendo afferant ; idq. ad constitutã rationem.

Spiritualia exercitia. **A** Sacerdotibus, ab ijsq. etiam qui prouectiori ætate sunt, hoc si nunquam per ipsos antea præstitum est, omnino præstari peroptantius, ut cum omnis ante actæ vitæ suæ peccata diligenter, riteq. constentur ; tum spiritualium exercitationum, prout ijs qui subdiaconatum, vel sacerdotium suscepturi sunt, præscriptum est ; studium aliquando suscipiant ; quò diligentius in via salutis sibi prospiciant.

De uisitatione.

Prou. 1. par. 2. pag. 23.

Episcopi suã diocesium uisitent. **N**ECCESSARIUM illud ac planè debitum uisitandi munus, quod ex sanctione Tridentina præstari oportet, prouinciæ nostræ Episcopi ita sollicitè exequantur, ut suæ quique urbis ac diocesis uisitationem singulis ipsis annis, aut si per diocesis amplitudinem non possunt, biennio ad summum ipsi per se conficiant.

Si uerò legitima occupatione, causa uè impediti, id muneris aliquando per se ipsos obire ne queunt ; Vicarios generales, uisitatores uè alios, huius rei vsu peritos atque idoneos adhibeant, qui uisitationis officium sedulo ut par est præscripto tempore exequantur.

Cum uerò uisitationis munus ipsi per se obeunt, vel vnum, vel duos canonicos, vel alios quoscuque homines ecclesiasticos, quos vsui & adiumento sibi fore uiderint, prout maluerint, secum in ea uisitandi cura adhibeant.

Ne deinceps plures quam homines decem, & iumenta septem ad summum secum in uisitando conducant, supputata hoc numero Episcopi etiam persona, ac illius ecclesiastici viri, quæ ex huius concilij decreto Episcopus quilibet

quæ aliquando præmittet : suis tamè proprijs sumptibus licebit eis plures conducere .

At uerò qui Episcopis gradu inferiores sunt, in uisitatione longè pauciores homines, & iumenta adhibeant .

Hocq. decreto derogatum sit alteri, in Concilio primo prouinciali edito .

Laicorum hospitia, eorq. magis cõuiuia, ut maxime possunt, omnes fugiant ; sin autem ad illos diuertere aliquando necesse erit, cum cætera seruent, tum in primis caueant, ut ne extrã mensæ Episcopalis, & clericalis modum, regulasq. in uisitatione præscriptas, quidquam omnino ab hospitibus appareatur, apponaturue .

Notarius autem, cancellarius uè, ne quidquam pro uisitatione ab ijs qui uisitantur vllò quouis nomine exigat, neque vllum doni, etiam pusilli, quocunq. modo oblato genus accipiat, ac ne item pro decretorum, ordinationum uè in uisitatione confectarum actione vel conscriptione, earum uè exeinplo, etiam singulis vel ecclesijs ; vel clericis, vel alijs qui uisitantur, iussu uisitantis edito .

At pro opera, labore uè, quem alterius cuius interest, illarum exempla alio deinceps tempore petentis causa, in ijs exscribendis posuerit, mercedem capiat licet, pro taxæ in foro Episcopali præfixæ, aut præfigendæ ratione .

EPISCOPI, qui cæteris omni benè, sancteq. agendi exemplo præire debent, antequam clerici, populiq. uisitationem ineant ; à se, suaq. familia uisitandi initium utiliter faciant ; quò reliqui omnes domesticæ illius uisitationis actione, executioneq. incitati, pastoralia iussa, quæ ipsi uisitando præscripserint, promptius ac studiosius exequantur .

Diligentiam uerò omnem uisitando adhibeant, non modò in ecclesiarum cultu & ornamento tuendo augendoue ; sed maxime in omni, & clerici, & populi pristina christiana disciplinã restituenda ; in utriusque item moribus cognoscendis, ijsdemq. deprauatis corrigendis .

In eaq. vel uisitatione, vel morum correctione, etiam tanquam sedis apostolicæ delegati auctoritate Tridentini Concilij statuunt, moderentur, puniant, & exequantur ad factorum Canonum præscriptum, quæcunq. illis ex prudentia sua pro subditorum emendatione, & diocesis suæ utilitate necessaria videbuntur . In ijs, neque vlla inhibitiõ, appellatiõ, aliud uè quidquam impediatur, aut retardet executionem eorum, quæ ipsi mandarint, aut iudicauerint, decreuerintue .

FOEMINARVM, ac marium luxu, immoderatoq. vestium sumptu uentium, ornatum illum inanem ac planè superuacaneum, & à christianæ vitæ more sanè quam alienum, vnde tot malorum seminarium extare quoridie cernitur, omni episcopalis muneris officio & auctoritate prohibere, tollere, funditusq. euellere studeant .

Vid. prouinc. 1. par. 2. de uis. S. comitat. quo decretum hic abrogatur . vbi hospitetur, & cibum sumant .

Notarij pro uisitatione quid exigant .

Episcopi uide initium faciant uisitationis .

Quid in primis curent .

Quid apostolica auctoritate faciant . Sess. 14. dec. de refor. c. 4.

Laicorum luxum comprimant .

Quid in monasteriis monialium præstet.

MONIALIVM monasteria regularium iuri curæ subiecta, quod ad clausuram atinet, diligenter accurateq. visitent; loca ipsa introspectent; atque ex superiori etiam parte circumlustrant, & cautè, solerterq. inspiciant prospectus omnes, aditus, & cætera denique omnia, quæ ad clausuram rectè tuendam villo quouis modo pertinent.

Hospitalia & pia loca visitet. Sess. 22. dec. de refor. c. 8.

HOSPITALIA item, aliaq. pia singula loca & sodalitia, pro auctoritate facultate, & canonum iure, & decretis Tridentinis sibi data, in singulos annos visitent, & quæ laicalia etiam, & merè priuata sunt, in ijs quæ ad obseruandam piam testatorum voluntatè spectent, visitando corrigant, & reforment.

Accedenti ad visitandū epō obuiam procedat parochia incola.

EPISCOPO ad cuiuscunque loci, vel ecclesie parochialis curatæ visitationem aduentanti, cum illi potissimum, vt vetus Canon Concilij Turorensis iubet, qui confirmationis sacramentum ab eo suscepturi sunt, tum præterea reliqui omnes fideles, exceptis tantum ijs, qui in morbo aduersæ valetudine laborant, sicut in Concilio Rothomagensi cautū est, obuiam ordine prodeant; ac stas hymnorum, psalmodiarumq. precibus, & cum gaudio, timore, summaq. reuerentia, illum tanquam vicem Christi agentem excipiant, prout eodè Rothomagensi Concilio sancitum est, cuius canone excommunicatio illis constituta erat, qui ei muneri defuissent.

Eidem visitanti interfint.

Neque solum quo tempore ille aduentat, sed alijs etiam diebus, dum visitatio parochie fit, fideles quàm frequentissimi adsint; vt ipsi omnes ac singuli, si quid ad animarum salutem procurandam opus habent, proprio pastori, parentiq. libere exponant; ei, quæ pro illius officij ratione oportet, interroganti respondeant; illum concionantem, monentem, & paternè arguentem, obsecrantem, & increpantem audiāt: eiusdem iussu, monita, & decreta suscipiant, atque Dei denique voluntatem, quam præsentem per ipsum auribus percipiunt, non tantum obediendi propensione, sed etiam rectè factis omnino exequantur.

Id porro omne vt fideles diligenter promptoq. animo præstent, frequentissimiq. in Episcopi li visitatione adsint; parochorum, & aliorum quorum interest sacerdotum sit, crebrò prout vsu venerit, intrà Missarum solemnias illos docere, cum eas officij partes, quas Episcopo visitanti ab ipsis præstari conueniat, tum visitationum in primis utilitates, fructusq. salutare.

Ante initium visitationis quid ab epō præstandū.

AT verò ex visitationum laboribus quò vberio resfructus existant, ac fidelium animi saluari aliqua præparatione excitati & susulti, quò proprios electioresq. fiant, cum ad benè agendum, tum ad paterna, & episcopalia iussu monita, & amplectenda & exequenda, tum ad omnem denique Christianæ vitæ disciplinam sanctis institutis conformatam suscipiendam; præterea, vt visitatio & diligenter, & breuiter, & rectè denique cõficiatur atque absoluat; has

etiam de præparatione, ab ijs præsertim qui visitantur adhibenda, instructiones adiungendas censuimus ijs decretis, quæ hoc ipso de genere in hoc, & in alio nostro prouinciali primo concilio edita sunt. Quibus porro instructionibus pro personarum, temporum, locorumq. suæ diocesis ratione, ab Episcopo addi, detrahiq. liceat.

Primum vbi visitationis, vel generatim in vniuersa vrbe, diocesiq. inchoandæ, vel speciatim in aliquo oppido, locouè, aut parochia præsertim frequentiori atque insigniori obeundæ, certam diem Episcopus statuerit; pastoralibus etiam literis eo potissimum nomine à se confectis, populum præmoneat atque cohortetur, cum ad alia pietatis officia, tum maxime ad peccatorum confessionem, sacram communionem, precesq. pro saluari visitationis euentu continenter habendas.

Triduo proximo antequàm vniuersæ visitationis initium fiat, in cathedrali ecclesia quadraginta horarum orationem indicat; quam eiusdem visitationis nomine à clero, & populo qui in vrbe est frequentiori, in ea ipsa ecclesia pie celebrari curet.

Hæc ipsa etiam orationis ratio parochia, alioque ecclesie rectore cuius interest curante adhibeatur, antequàm ecclesie parochialis, curatæ, aut oppidi præsertim insignioris visitatio inæatur.

Duobus verò, aut pluribus antè constitutum visitationis tempus diebus, Archipresbyteri, aut Archidiaconum, vt in Concilio Rothomagensi cautum est, aut alium ecclesiasticum hominem, quem maluerit Episcopus præire iubeat, per singula oppida, vicos, parochias, & loca ciuitatis, & diocesis, præsertim frequentiora, insigniora, quæ ille visitaturus est.

Ille verò iussu præstet: conuocatoq. clero, & populo vniuscuiusque loci nunciet Episcopi aduentum, eidemq. aduentanti obuiam vt iustum est prodire, cæteraq. in promptu haberi moneat, ac mandet.

Pastorales item Episcopi literas, edicta, instructiones ad visitationem pertinentes enunciet atque euulget.

Tum præterea quidquid de leuioribus causis ab eo explicari, agitur Episcopus iusserit, id exequi studeat; vt ne ille veniens, diutius ob eiusmodi causas in visitationis mora esse necesse habeat.

Parochus porro, aliusuè ecclesie rector, vel præfectus, in qua animarum curam gerit, cum visitandus erit, pastorales Episcopi literas visitationis nomine editas, duobus ante illius aduentum proximis festis diebus, intrà Missarum solemnias, cum populi frequentia adest, de scripto recitet.

Itidem præstet de literis, quas de confirmationis sacramento ritè religioseq. suscipièdo, Episcopus instructionum monitionumque nomine ediderit.

Quid item præstandum à parochia.

Hoc

Hoc ipsum præterea exequatur de alijs item literis, edictis, & instructionibus, quas ob visitationem euulgati ille iusserit.

Sacerdotibus quoque, & alijs quorū interest, Episcopales instructionum literas de scriptis, tabulis, libris, alijsq. rei ecclesiasticæ monumentis, instrumentis, cæterisq. id generis maturè præparandis, quò visitandi ratio breuior explicatioq. sit, significet, & recitet, ac si opus est, earum exempli exscribendi copiam illis faciat.

Quam literarum, edictorumuè Episcopaliū euulgationem recitationemuè, & sermone, & concione, & monitionibus, & omni alio tum publico tum priuato cohortationū officio prosequatur, prout expedire animaduertit: quò fidelium animos diligentius præparet, atque excitet ad suscipiendum Episcopalis visitationis officium, vberimo ac salutari cum animarum fructu.

Illud porro curet, vt nemo qui intrà parochiæ suæ fines habitat, omnino sit, qui eo visitationis tempore confessus, sacram communionem non sumat; idq. ab Episcopo ipso, etiam si in alia parochiali ecclesia sumere oporteret, scilicet eo loci, vbi ille manè visitans Missæ sacrificium offerat.

Nemo item, qui chrismate non ante confirmatus, modò ætate in confirmationis literis Episcopalis præscripta sit, illud ab eodem tunc non accipiat.

Quamobrem tum pridie diei visitationis, tum maximè vbi Episcopum visitationis causa iam aduentare cognouerit, certo aliquo, solèniq. campanarum sono illius aduentum fidelibus significet: quò frequentius etiam ex agro euocati, omni alia prætermisã actione conueniãt; eiq. tale tamq. necessarium munus obeunti, diligentius præsto sint, qua debent obseruãtia, ac veneratione.

Studeat item confessariorum sacerdotum, qui ad id muneris probati sunt (nisi Episcopi cura præmittantur) copiam necessariam habere; qui biduo, triduoque parochiæ suæ hominum confessiones audiãt, aut confessos reconciliet: vt stata visitationis, aliaue die, quam Episcopus constituerit, præparati sint ad sacram communionem, & ad confirmationem, qui nondū confirmati sunt, ab eo sanctè sumendam.

Ac propterea confessionum causa eo tempore confessionalia multa ad formulæ demonstratæ præscriptum confecta, certisq. locis in ecclesia sua decenter collocata; si totidem non sunt, quot necessaria viderit, aliunde habere curet. Hostias, vinum, vasa, mappas, & alia ad sacræ communionis populo ministrandæ vsum necessaria, accuratè parat.

Locum item in ecclesia præparet, atque ornet, vbi ab Episcopo confirmationis sacramentum fideles religiosè suscipiant.

Suggestum item decenti ornatu instruat, vnde tum ille, aliusuè populo sermonem concionè-

uè habere possit; tum episcopalia monita de scripto pronunciarum.

Pridie illius diei, quo Episcopus visitaturus est, chyrographa, schedulasuè in promptu esse curet, eorum qui confirmationis sacramentum susceperunt, & compatrium, commatrumq. item, ex præscripto instructionis literarum de confirmationis sacramento promulgatarum.

Omnium, singularumq. rerum, quæ vel consecrandæ, vel benedicendæ sunt; vt potè ecclesiæ, cæmiterij, altarium, campanarum, vestium, indumentorum, tabernaculi, calicū, corporalium, crucum, imaginum, significatiõne indicis ordine exarata, Episcopo ante diem visitationis ita in tempore det, vt cum de apparatu, tum de certa hora, vel die, illas sacras actiones obeundi deliberare possit.

Sacristiam præterea adornet atque instruat; in qua ex armarijs exposita sint sacra indumeta, vestes, pallia, vasa, ac reliqua omnia ecclesiasticæ supellestilis instrumenta atque ornamenta; præter illa, quæ in ecclesiæ, altariumq. apparatu & vsu tunc erunt: eaq. ordine, ac pro colorum ratione distinctè collocata ita appareant, vt eo & loco & tempore in visitando recognosci certè facileq. ac breui possint.

Certo item, decentiq. sacristiæ loco libri ac volumina ecclesiastica, vt Missalia, Breuiaria, lectionaria, antiphonaria, & alia id generis suis operimentis politè contexta, in oculis Episcopi appareant.

Tuto item eiusdem loco in promptu sint scripta, monimenta, codice suè, quibus testificatio fiat sacrarum reliquiarum in ea ecclesia asseruatarum.

Eodem loco tabulæ item scriptauè indulgentiarum eidem ecclesiæ concessarum.

Separatim alio sacristiæ loco, vel in archiuio, si illud à sacristia distinctū sit, in promptu habeat tabulas, scriptauè, ac monimenta quæuis pro rarione annorum distinctè notata, quæ ad Ecclesiæ, altarium, cappellarum uè iura, priuilegia, bonaq. testificanda pertineant.

Librum item statutorū & constitutionū, & tabulam rituum, cõsuetudinū, si quas peculiare illa ecclesia, eiusuè clerus habeat, præsertim in diuinis officijs, ecclesiasticisq. functionibus.

In promptu præterea ac parata inuentaria hæc infra ordine præscripta, recteq. confecta habeat, quibus singulis manu sua subscriptū sit. Primò inuētarium sacrarum reliquiarū in sua ecclesia reconditarum, ac simul monumentorū literarum uè illas verè testificantium.

Alterum in quo descriptæ sint indulgentiæ omnes, illi ecclesiæ, eiusuè cappellis, aut altaribus perpetuò concessæ, aut ad tempus, quod adhuc peractum non sit.

Tertium in quo sacræ vestes, pallia, indumenta, & ornamenta singula; omnia, quæcunque supellestilis ecclesiæ sint, rectè ac distinctè descripta notata uè appareant.

Quartum in quo libri, scripturæ, literæ, ac instrumenta id generis, quibus bona, iura, privilegia ecclesiæ, altarium, cappellarum, & testificata apparent, notata sint.

Quæ inuentaria, quo tempore, & quibus presentibus proximè confecta sint, ex illius scriptione appareat; vt si ita opus aliquando erit, rectè conferri possint, eademq. exscripta, in visitationis acta referantur, prout Episcopus cen-

Paratum habeat, ac exhibeat indicem dignitatum, canonicatum, portionum, & aliorum id generis titulorum, altarium, cappellarum, & clericatum, quicumque sunt in illa ecclesia, cum explicatione eorum cæsus, ac onerum unicuique adiunctorum, tum etiam foundationum institutionum, & notariorum qui foundationum tabulas cõfecerint, tum singulorum præterea, qui ea altaria, cappellas, portiones, canonicatus, dignitates, aliudue quouis etiam ad nutum amouibili titulo obtinent.

Indicem etiam similem, cum simili explicatione titulorum, & beneficiorum quorumcunque, tum ecclesiarum, tum oratoriorum secularium, etiam campestrium, quæ sita sunt extra illam ecclesiam, intrâ fines tamen eiusdem parochiæ.

Indicem item scholarum, confratiarum, locorum, operum, & piorum quouis modo in ea ecclesia institutorum, quo exprimitur, & institutio, & institutionis tabulæ, à quo scilicet notario confectæ.

Rursus indicem similem scholarum, confratiarum, hospitalium, locorum, & operum piorum quorumcunque, quæ extra illam ecclesiam, intrâ fines tamen parochiæ sita sunt.

Indicem quoque monasteriorum, præpositurarum, & huiusmodi domum regularium, tã viro- rum, etiam si commendatæ sint, quàm fœminarum, etiam quæ ab Episcopi iurisdictione immunes sint; quæcunque in illius parochiæ finibus sitæ sunt.

Paratum item indicem habeat, ac exhibeat, in quo clerici in suæ ecclesiæ finibus habitantes descripti sint, notatis eorum vniuscuiusque tũ nominibus, tum domicilijs, habitationibus, & ecclesiasticis, aut secularibus: hoc item adscripto, an soli, an vnâ cum alijs, vel ecclesiasticis, vel laicis habitent.

Indicem item puerorum, adolescentium, & vitæ ecclesiasticæ disciplinam ingredientium.

Musicorum item, cantorum, organoq. in quavis ecclesia sonantium.

Laicorum itẽ hominum, si qui sunt, sacerdoti in Missæ sacro, aut in diuinis officijs, funeralibus etiam, & in alijs ecclesiasticis muneribus operam aliquam præstantes.

Indicem item prædiorum, bonorumq. ecclesiæ suæ; rursusq. fructuum & censuum quos inde percipit, & aliorum inde reddituum, vt pote oblationum, elemosinarum, quæ statis quibusdam anni diebus, vel ob solemnitates,

vel ob anniuersaria, aliamue causam fiunt.

Huic rursus alius index adiunctus exhibeatur, vsurpationum bonorum, iurium, & illius ecclesiæ, & alienationum præterea triginta ante Tridentini Concilij celebrationem, & confirmationem annis factarum.

Indicem etiam det reddituum, vel veterum, vel recentium, Capitulo, clerouè illius ecclesiæ communium.

Indicem quoque distinctum reddituum, emolumentorum, onerum, & aliarum vsupra præscriptarum retum, quæ ad ecclesias tunc vacantes pertinent, notato etiam tempore, quandiu vacent, & illius item qui earum fructus, vel decimas, vel primitias, vel alios cuiusvis generis redditus exigit, nomine descripto, & auctoritate qua exegit item.

Indicem præterea census, ab eo qui sibi tanquã rectori obuenit, distincti ac separati, vt pote illius, qui vel ad fabricæ illius ecclesiæ, vel ad minimum, vel ad sacristiæ, vel alterius eiusmodi rei vsum erogationem pertinet.

Promptos item habeat codices parochiales, vnũ scilicet baptizatorum, alterum eorum qui matrimonium contraxerint, tertium illorum qui chrisma susceperint, quartum quem proximè confecerit, de numero statuq. animarum.

Regestum etiam, aut exempla constitutionum pontificiarum, ac literarum pastoralium, aut instructionum id generis, & edictorum, quæcunque ab Episcopo acceperit.

In quibus singulis exemplis notatus sit dies, quo illa populo promulgari legerit.

Paratos item libros, & tabellas singulas, indicemue habeat ac exhibeat, qui debent in sacristia esse, ex præscripto Conciliorum prouincialium, diœcesanorum, ac instructionum.

Si præterea curam administrationemue habeat bonorum ecclesiasticorum, separatim ab ijs quæ sibi ad vitæ sustentandæ vsum attributa sunt, aut fructuum vacantium sibi commendatorum; susceptæ, administratæue curæ rationum codicem in promptu habeat, atque exhibeat.

Separatim verò in promptu habeat, vt Episcopo tradat, tabulam decretorum prouincialium, diœcesanorumq. quæ vel ad diuinorum officiorum cultum, vel ad parochialis curæ, disciplinæq. christianæ rationem pertinentia, nondum in parochiæ suæ finibus executionem habuerunt, causis, & impedimentis quoque explicatis, cur in executionis vsum adhuc induta non sint.

Tum præterea indicem manu sua confectum det eorum, qui infra notati sunt, si qui in parochiæ suæ finibus id generis homines extant.

Hæreticorum, hæresisue nomine suspectorum, aut libros hæreticos, prohibitosue habentium, vel legentium.

Publicè vt infra potissimum delinquentium, malefactorumq. committentium.

Blasphemantium scilicet.

Superstitione, maleficijs, magicisq. artibus vtentium.

Eorum qui in Pascha confessi, sacram communionem non sumperint.

Simoniacorum.

Vsuras exercentium.

Concubinatorum, concubinatusuè nomine suspectorum.

Illorum etiam, si qui publicè notorieq. criminosi, quibus pro Tridentinæ sanctionis, Concilijq. primi, & tertij provincialis decretorū ratione, solemnis, vel publica indicenda sit pœnitentia; vt aut tunc ijs Episcopus eam iudicio suo statuatur, aut illos quos solēniter pro peccati grauiate pœnitere iussum est, à cancelario notatos, ad se ineunte quadragesima venire iubeat, cuius temporis initio illam de ecclesiæ sanctæ more ipsi subeant ritu solemnī. Coniugum inter se disunctorum, neque simul habitantium.

Eorum qui cognatione affinitateuè iuncti, matrimonium gradu prohibito contraxerint.

In ecclesia parum reuerenter, ac non debita veneratione versantium.

Illorum qui diebus festis Missæ sacrificio non intersint; aut seruilibus operibus dies festos violare, aut choræis, comestationibus, alijsq. eiusmodi actionibus profanare soleant.

Talis, aleauè ludentium; aut istis domicilia exponentium.

Libros de rebus obscœnis parumq. honestis conscriptos, obscœnasq. item imagines habentium.

Eorū etiam, qui inertix, desidiæ, otio, vel cauponis, tabernisue vinarijs, ganeiuè dediti sunt. Marium, fœminarumq. vestitum immoderatum induentium, non sine manifesta Dei, hominumq. offensione.

Omnium denique deprauatorum morum, in parochiæ suæ hominibus frequentium, ac publicorum.

Indicem item eorum hominum intrâ parochiæ suæ limites habitantium, quibuscum Episcopus visitans pro varijs visitationis officijs, aliquando colloqui, age reuè necesse habet.

Horum scilicet.

Patrum familias.

Ludi literarij magistrorum, pædagogorū, musicam etiam, sc̄iptionem, arithmeticā, aliàsq. artes liberales profitentium.

Mulierum item docentium, puellasq. sibi in disciplina traditas domi educantium.

Medicorum, chirurgorum, tonforumq. rem medicam exercentium.

Pictorum, & sculptorum.

Bibliopolarum, impressoriamq. facientium.

Ministorum publicorum; vt syndicorum, cōfratriæ vniscuiusque p̄fectorum, curatorūuè, & aliorum id generis.

Notariorum.

Opificum, artificumue in parochia sua frequētiorum.

Hominum, operibus pijs exercendis aptiorū, aut iam deditorum; & eorum qui vitæ spiritualis, disciplinæq. christianæ studio, adiumenta subministrare possunt rationibus parochiæ benè instituendæ vsui necessarijs.

Pauperum, viduarum, pupillorum, cæterorumq. verè miserabilium.

Cauponarum, cœnaculariamuè exercentium. Saltandi, tripudiandiue, ac sonandi in choræis artem profitentium, docentiumue.

Exhibeat ipse ordinum quibus initiatus est, ac beneficij illius, tum cæterorum etiam si quæ alia obtinet, literas, tum facultates scriptas, si quas ab Episcopo, eiusuè ministris habet, vel suo, vel ecclesiæ suæ nomine; vt puta suscipiendi munus Missatum celebrandarum, audiendi cōfessiones eorum, qui non sint de sua parochia, cohabitandi cum laicis, vel extra ædes ecclesiasticas, adhibendi fœminas sibi inferuentes, locandi laicis domum ecclesiasticam, exponendi capsulam pro eleemosinis, & eiusmodi.

Exhibeat item libros proprios, quos ex decretis provincialibus, aut ex visitationum, alij suè Episcopi sui iussionibus habere debet; vt pote Breuiarium, Missale, Calendarium proximè editum, librum Ritualement seu Sacramentorū, Homiliarium, Psalterium, volumen Bibliorum, Catechismum Romanum, codices Conciliorum, scilicet Tridentini, Prouincialium, & diœcesanorum, quibus in libris inscriptū sit nomen possidentis.

Exhibeat præterea indicem aliorum librorū, quoscunque impressos, aut manu exaratos habet.

Quod de sacris reliquijs, indulgentijs, indumentis, ornamentis, supellectile ecclesiastica, libris, scriptis, inuentarij indicibus, fundationum tabulis, redditibus, emolumentis, oneribus, vsurpationibus, alienationibusq., titulis etiam beneficiorum, & ordinibus, ac cæteris denique parochi, rectoriue, aut p̄fecto ecclesiæ, in qua animarum cura geritur, p̄scriptum est; id omne, & Præpositi, & Canonici, & Cappellani, etiam mercenarij, & alij dignitatum, canonicatum, altarium, cappellarum, aliorumq. beneficiorum titulum obtinentes, aut quouis nomine administrationē, curamue habentes, & rursus fabricarum p̄fecti, & Confratrum, Hospitalium, eleemosinarum, locorumue ac operum piorum quibus curatores, cum visitandi erunt, p̄stent; quatenus eo de toto genere constitutum villo modo pertineat ad eorum dignitates, beneficia, cappellas, & altaria, titulos, & ordines, aut ad fabricas, hospitalia, eleemosinas, pia loca, vel opera, aut etiam ecclesias, altaria, cappellas eorundem p̄fectorum, vel curarum administrationi & procuratori commissas.

Parochi sit autem, aut p̄fecti, rectorisue vt supra, intrâ cuius parochiæ fines faciendâ est visitatio, nisi Episcopus alijs potiùs id muneris aliquando dederit, illos omnes & singulos

in tempore præmonere, vt præscriptum apparatus conficiant, atque in visitatione præsentés adsint, tum præscriptam rationem qua id præstent, diligenter docere.

Episcopus porro, quò visitationis rationem magis explicatam habeat, nec diutiùs quàm par est, in mora sit; in omni præscripto apparatu rectè conficiendo ab ijs quorum interest, pro pietatis suæ, pastoralisq. diligentia studio omnem diligentiam adhibeat.

Quæcunque de præparatione in Episcopali visitatione facièda supra præscripta sunt, instructiones eadè ferè omnes adhibendæ erunt in alijs visitationibus; illa tantùm præparatione excepta, quæ pertinet ad ea, quæ Episcopi tantùm, episcopalisuè muneris, & visitationis propria sunt; vt de solemnè receptione, de chrisma sacri ministratio, & alijs huiusmodi.

Epus in visitatione parochos audiat concionantes.

QUO verò parochorum, & aliorum sacerdotù in concionibus, vel sermonibus habendis ratio Episcopo explorator sit; hæc præter alias huius indagatiōis constitutas rationes seruare poterit, vt cùm visitantur, sermonem conuocato populo, præsentèq. ipso Episcopo singuli in sua Ecclesia, vel vbi is maluerit, eo de genere quod idem iusserit, aliquando habeant.

Viuenti regulæ in visitatione recitandæ.

VISITATIONIS initio, certæ christiano more viuendi regulæ, ex œcumenica Tridentina synodo, Concilijsq. prouincialibus, & diœcesanis, omniq. optima disciplina collectæ, vulgari sermone breuiter explicatæ, ad cõmunem prouinciæ vsum per nos edendæ (præter illam decretorum ad laicos pertinentium denunciationem in Concilio prouinciali tertio parochis præscriptam) de suggestu populo frequentissimo in vrbe, & insignioribus locis, vbi Episcopus expedire censuerit, clara voce legantur; vt omnes intelligant, secumq. taciti inquirant, an ad præscriptas leges vitæ christianæ modum susceperint.

Tit. quæ gener. ad hæc decret. pert. pag. 102.

Tum ab Episcopo de illis interrogati, videant sui muneris esse, si quas in vitæ institutione executi nondum sint, earum præscriptis, atque institutis parere quam primùm, & quàm diligentissimè, pro salutaris disciplinæ ratione atque vfu rectis regulis confirmato.

Monitiones itè vnicuique propriæ euulgandæ.

CERTAS pastorales monitiones, vnicuique hominum ordini, sexui, ætati propriè conuenientes, ex sacrarum literarum fontibus, sanctorumq. patrum disciplina, ex eisdem Concilijs haustas, ad omnium etiam magistratuum instructionem, nostra cura communi prouinciæ vsui conficiendas, vnusquisque parochus, cù in fine visitationis vrbs, & vniuscuiusque præsertim insignioris oppidi; tum certis anni solemnitatibus, prout Episcopus iusserit, & illis aliquid pro ratione loci, vel addendum, vel detrahendum censuerit, populo descripto recitet atque euulget; vt fideles non solùm visitationis iussis, decretisq. alijs in omnes benè agendi partes cõfirmati, sed sapiùs sui quique debiti officij, Episcopalis pastoribusq.

vocibus moniti, in via Domini maiores progressiones habeant.

De Concilio Prouinciali.

Prou. 2. tit. 2. decr. 8. pag. 66. Prou. 5. par. 3. quæ ad synod. & c. initio. Prou. 6. de conc. prou.

PROVINCIALIA Concilia, diuino munere à sacra Oecumenica synodo Tridentina in vsum reuocata, sicut tertio quoque anno ad eiusdem synodi præscriptum conuocari, celebrariq. oportet; ita maximè consultū esse debet, vt id ipsum rectè, ordine, atque ex utilitate prouinciæ præstetur.

Sess. 24. decre. de refor. c. 2.

Itaque & pro illorum vfu in perpetuum retinendo, & pro cæteris rationibus, ad eorundè actionem rectè vtiliterq. præstandam accomodatis, hæc tum auctoritate nostra, tum etiam de consensu patrum sancimus.

Primò singulis prouincialibus Cõcilijs, tertio quoque anno ex ipsa Tridentina sanctione celebrandis (quæ indicere, conuocare, & celebrare ius Metropolitanum est) nos certam diem in posterum indicimus, decernimus, & statuimus, feriam scilicet quintam, quæ à Pascha Resurrectionis Domini sub tertiam dominicam cadit; certumq. item locum, nempe Metropolitanam nostram ecclesiam, beatæ Mariæ virginis nomine nuncupatam.

Cõc. prou. quò die & loco habendum.

Hoc autem perpetuæ indictionis decreto, constitutione uè, Metropolitanum iuri derogatū, abrogatū uè ne sit, quominus constitutum diem, locum uè, prout necessitas postularit, vel iusta causa ratione aliqua ei suaserit, prorogare, accelerare, mutare, ex canonū iure, sanctioneq. Tridentina possit; modò intrā triennij saltem spatium, ad illius sanctionis præscriptum semel celebret.

Neque rursus Metropolitanum legitimè impedito, facultati illud conuocandi, eadem Tridentina sanctione coepiscopo antiquiori concessæ detractum sit.

Eius autem constituti conciliaris diei, & loci, atque adeò Concilij prouincialis indictionem omninò ratam firmamq. esse volumus, ac sine alia vel literarum significatione, vel edicti promulgatione, vel vlla alia denunciatione aut nuncio, tantum roboris, & auctoritatis ad Episcopos, & reliquos quosuis omnes, ac singulos, qui in prouinciali Concilio Mediolanensi quacumque ratione adesse possunt, aut debent, quorum uè aliquid interest, monendos, & conuocandos, habere hoc decreto sancimus; quantum illa, quæ indicendi eiusdem Concilij prouincialis ratio literis, & nuncio, edictoq. publico adhibetur.

Eidem omnes qui debent interfint.

Quamobrem propositis pœnis canonum iure sancitis, cum vniuersos & singulos Episcopos, tum cæteros omnes, qui quouis iure, consuetudine, alia uè vt supra ratione debent, Mediolani in Metropolitana ecclesia præsentés adesse ad eam diem iubemus, quam tertio saltem quoque

quoque anno, prouinciali Concilio de more ineundo celebrandōq. certam & statam hac constitutione in perpetuum decreuimus.

Quicumque verò, vel Episcopi, vel alij interesse debent, ne eorum nomine alij, sed ipsi met statam die adsint; nisi necessaria iustaq. causa, quamobrem debitum hoc officium præstare nō possint, impediti sint.

Eam porrò causam tum Metropolitanò, vt canonum iure cautum est, probent; tum etiam procuratorem certum ecclesiasticum hominē mittant, qui suo nomine suscipiat, recipiatuè, quæcunque canonum, Concilijq. Tridentini auctoritate in prouinciali synodo acta, gesta, constituta, decreta, sancita uè erunt. Si quis contrafecerit, alia uè ratione non paruerit, aut contumax erit, ex canonum sanctionibus debitas luat pœnas.

Quicumque porrò ex ijs, quos constituta illa die adesse hoc decreto iussum est, adesse neglexerit, aut prætermiserit; contra eum agatur etiã edicto publico, Metropolitanæ, aut alterius ecclesiæ, lociuè vbi Concilium habebitur, si mutari quandoque contigerit, valuis affigēdo. Ad constitutum etiam illud tempus Capitula cathedralium ecclesiarum inuitamus ad Concilium; quibus certos aliquos procuratores ecclesiastici ordinis homines mittere licet, qui eorum nomine præsentés in Concilio adsint; ac si quæ erunt, quæ referre velint, ea Metropolitanò in concilio coram exponant.

Conc. Prou. in-
dictio quomo-
do faciendā.

VT verò omnibus & singulis alijs, qui vel inuitati, vel alio iure interessē possunt, vel debent; quorū uè interest, notior planè sit, atque euulgatior eiusmodi synodi prouincialis indictio; certam illam Concilij inchoandi constitutam diem ac locum, in calendarium quod eo tertio anno editur, loco suo referri, cōciliaremq. diem notari, tum in octaua Natalis diei Domini, qui dies est Cal. Ianuarij, aut in Epiphania, prout in Ecclesia sua motis est, eiusmodi solēnes promulgationes fieri, intrā Missarum solēnia populo frequenti, vnà cum Paschæ Resurrectionis Domini, aliarumq. solēnitatum denunciatione de more indici, significari, & denunciari vnusquisque Episcopus mandet. Iubeat etiam ecclesiæ suæ cathedralis valuis, alijsq. locis quæ videbuntur, schedulam grandiusculis literis exaratam, duobus mēsis antè constitutam diem, adstante frequenti populo affigi, his verbis.

Concilium prouinciale Mediolanense, per Reuerendissimum Archiepiscopum Decreto edito, & promulgato, indictum, & conuocatum hoc anno, die mensis N. Deo auxiliante in Metropolitana Ecclesia de more inchoabitur, & celebrabitur.

Cui schedulæ manu cancellarij notarij uè Episcopalis subscribatur, posito etiam sigillo consueto Episcopali.

Conciliarem prætereà hanc actionem singulis tribus proximis antè diem constitutam do-

minicis diebus per parochos & concionatores fidelibus denunciari, eosdemq. non modo excitari ad frequentius orationis studium, verum etiam ad id inflammari vnusquisque Episcopus curet; vt die dominico statam Concilij diē proximè antecedente, verè pœnitentes & confessi, sacram communionem sumant, hoc præcipuè precantes, vt quæ ad suam, & ad illorū quorum curæ commissi sunt, salutem pertinet, Dei auxiliante misericordia, in Concilio sancta sollicitudine agantur.

Ab eadem tertia dominica antè præfinitū Concilij tempus, & deinceps quamdiu de more illud absolutum, aut dimissum erit, eadem de causa ac nomine, quinta quaque feria missæ sacrificium, tum à singulis sacerdotibus, tum solemniter collegiatim in omni cathedrali, & collegiata ecclesia de spiritu sancto fiat, prout cōcilio prouinciali secundo sancitum est; vel vbi solemnioris officij ratio hoc quandoque impediatur, saltem commemoratio; tum etiam singulis diebus dominicis, & in illis, & in omnibus parochialibus ecclesijs processio, supplicationesq., lianiæ, ac preces habeantur.

Preces ante statam diē Concilij prou.

Tit. 2. decre. 3. pag. 66.

Ecclesiastici etiam ordinis homines, & quos vnà secum ad Concilium Episcopi conduxerint, & quos Capitula miserint, & testes item synodales qui conuenerint; ij omnes, & singuli antequàm in viam se dent, peccata confessi, sacerdotes Missæ sacrificium facere; clerici sanctissimam Eucharistiam sumere ne omittant.

Porrò eo religiosius & frequentius Episcopus vnusquisque in oratione, & precibus, & sanctissimis sacrificijs, illo præsertim tempore versari studebit, quò planius se ad verum grauiū consultationem & deliberationem vocatū esse videt.

QUO autem instructior is ad synodaliū rerū tractationē conueniat; perquirat primò, quæ Tridentina, & prouincialia decreta executus sit, quæ non item.

Paranda ab episcopo antequàm ad Conc. accederet.

Videat prætereà, quæ ab alijs quorū interest, præstita non sint, quæ uè non seruentur. Hæc verò accuratè inuestiget in primis; an qui vel iure, vel consuetudine, vel alia quauis ratione residere debent, ipsi resideant, anq. residentia munera per eosdem præstentur.

An regulares exequantur, quæ Tridentina cōstitutione de eis sancita, in defectum Capitulorum generalium in prouinciali Cōcilio suppleta, prouidenda uè sunt, eiusdem Concilij Tridentini decreto.

Sess. 25. de regular. & mon.

Diligentissimè quoque indaget, si quæ superiorum prouincialiuū synodorum decreta sunt, quæ in sua diœcesi executionē nō habuerint. Id deniquè omni christianæ disciplinæ studio perspiciat, si quæ sunt, quæ pro corrigendis moribus, pro abusibus tollendis, pro controuersijs componendis, aut aliàs pro vniuersæ prouinciæ ecclesiastica, & christiana morum gubernatione sanctè instituenda vel restituenda tractari aut decerni in Concilio oportet.

Quò

Quò studiosius autem id omne præstet; paucis antè diebus, quàm synodi prouincialis statuta & indicta dies venerit, vrbs, diœcesisq. suæ sacerdotis aliquot pietatis zelo flagrâtes, rerumq. ecclesiasticarû peritia atque vsû præditos, vt expedire videbitur cõuocet; quibuscum agat de ijs singulis conciliarium rerû tractationibus, ac præsertim quæ ad vitæ christianæ, & ad clericalis disciplinæ instituta interesse possunt.

Iis omnibus Episcopus instructus, vbi ad Concilium venerit, in eo de ijs ordine referat atque agat; & in primis de diuini cultus obseruantia, tum de cleri sui disciplina, spiritualibusq. eiusdem progressionibus, ac de instituti etiam seminarij rationibus, de populi prætereà in studijs pietatis exercitatione, & de piorum hominum sodalitatibus; de ecclesiæ denique; diœcesisq. suæ omni statu.

Si quid verò sit, quod Episcopus vtiliter tractari posse censuerit, si Metropolitanò per literas antè significandum erit, id præstet, prout expedire iudicabit.

Ornatus ecclesiæ vbi celebrâ. est Conc.

IN ecclesia verò, vbi Concilium celebrabitur (quæ etiã ecclesia de more ornetur) ipsis proximis antè initium diebus, oratio quadragesima horarum instituat, fiatq. à clero, & à populo frequentissimo pro optimo Concilij successu.

Ieiunijs, & alijs quædam.

PR **I**DIE etiam illius diei, quo futura est prima sessio, Episcopi quò religiosius rem grauisimam agant, ieiunium celebrent; & Episcoporum item familia.

Eodem die sub vesperum, solemniter in ecclesia pulsentur; quod itidem fiat pridie illius diei, quo deinceps alia sessio futura est.

Postridie, quæ stata Concilij dies est, summo manè singuli ecclesiastici homines, qui Concilij causa venerint; sacerdotes quidem Missæ sacrificium faciant; reliqui verò clerici, præsertim qui de Episcoporum familia sunt, singuli à suo Episcopo Missam celebrante sacram communionem sumere studeant.

Hoc deinde frequentius, tum maximè quo die sessiones habentur, facere salutariter procurèt.

In priori sess. & deinceps quæ facienda.

IN prima sessione supplicandi causa pro re graui quæ geritur, processio solemniter fiat, conuocato vniuerso clero seculari & regulari; post processionem Missæ sacrificium, vt à Metropolitanò solet; eo impedito, ab antiquiori prouinciæ coepiscopo solemniter celebretur; & sermo item latinè habeatur, de re cõciliaribus actionibus, disciplinæq. ecclesiasticæ cultui ac commodata.

Hoc autem & Missæ, & sermonis officium sequentibus alijs sessionibus præstetur ab alio prouinciæ Episcopo, qui à Metropolitanò delectus & inuitatus id munus susceperit.

Singulis dominicis & festis diebus, dum Concilium prouinciale habetur, manè saltem conciliares actiones intermittantur, vt Episcopi Ec-

clesiæ & officijs diuinis eo tempore vacare possint.

Episcopi ad rerum, ob quas in Concilium euocari sunt actionem, tota animi cogitatione in terri, sicut illas omni pietate suscipere debent: ita salutaribus consilijs adiuuare, summaq. animorum consensione, & concordissima Episcopali voluntate perficere piè studeant; id maximè spectantes, vt Deo, conscientiæ suæ, religioni, ecclesiarum vtilitati, christianæ disciplinæ, animarumq. saluti satisfaciant.

Congregationes generales, quæ statim in singulas hebdomadas habebuntur, significantur, tum campanæ mediæ sono per dimidiam horâ dato, tum tabellis suo loco de more affixis.

A Concilio autem ne cuiquam Episcopo abire liceat, nisi necessaria iustauit causa à Metropolitanò cognita & comprobata, abeundiq. facultate scriptis data, ac procuratore ecclesiastico homine constituto & relicto, qui suo nomine, quæcunque in Concilio acta decretaue sunt, recipiat.

Antequàm à Concilio discedatur, tum cætera, & ad optimos mores inducendos, & ad ecclesiasticæ disciplinæ vim, vsuq. retinendum atque augendum, & ad Tridentinas, prouincialesq. sanctiones omnino exequendas pertinentia, quàm diligentissimè agantur; tum quæcunque in ipsa Tridentina synodo ad Concilium prouinciale referuntur, studiosè tum lectione repetantur, tum tractatione in executionis vsu inducantur.

Canonica prætereà regulæ Oecumenicis Concilijs, ecclesiasticæq. disciplinæ monumentis tradita, quæ Episcopalis, & sacerdotalis vitæ rationem, officia, parteq. maximè attingunt, de scripto legantur, vt canonum auctoritate iam pridem sancitum est.

In ijs potissimum sit constitutio, *de vita Episcoporum* in Concilio prouinciali primo edita; altera item hoc quarto Concilio promulgata.

Formula etiam promissionum ad interrogationum præscriptum, quas pontificalis liber complexus est, ac si quæ prætereà alia erunt, quæ potiora pro ratione temporum Metropolitanò videbuntur.

In vltima autè vnusquisque prouincialis Concilij sessione, dies futuri Concilij supra præscriptus Metropolitanò iussu denunciabitur, vt antiqui instituti & moris est.

EPISCOP I antequàm à Concilio discedant, singuli ordine ad altare maius accedentes, decretis & constitutionibus in eodem Concilio confectis & promulgatis, postquam Metropolitanus subscripserit, ipsi etiam assentiendo de more subscribant.

Episcopi decretis Conc. subscribant.

Vnusquisque item procurator Episcopi absentis, antequàm abeat, promulgata decreta sui Episcopi nomine suscipiēs ijsdem subscribat; si non fecerit, excommunicationis pœnam incurrat.

Ab-

Osculū à Me-
ropolitano ac-
cipiant.

Abfoluto denique vt motis est Concilio , & sanctis acclamationibus factis , tūc omnes Episcopi surgentes, cum reuerentia osculum pacis à Metropolitanano accipiant, & sibi inuicem dēt cum timore & amore Dei.

Quodq. sancti osculi significatione ostendūt, id re ipsa præstent, vt coniunctissimis animis, concordiq. voluntate, & pacis atque charitatis studio, quæcunque sancita sunt sollicitè exequendo, in eam curam incumbant, vt vniuersa prouincia hæc salutaribus disciplinæ institutis ad vsum inductis, in omnes benè pièq. agēdi partes æquè conformetur.

Metropolitani
iri non dero-
entur in supra
ictis.

HAC autem omni constitutione, ne Metropolitani auctoritati, & facultati vllō modo derogatum sit: qua licet ei omni loco intrā prouinciam fines Concilium prouinciale conuocare, & habere: idemq. in aliud tempus prorogare, mutare, aliauè agere, gerere, quæcunque de synodorum prouincialium indictione, celebratione, directione, alijsq. eiusmodi ab eo agi ius sit.

QUÆCUNQUE verò supra cōstituta sunt, quæ ad Cōcilij prouincialis habēdi vim, vsum, ac rationem quouis modo pertinet, quæq. ad pœnas non conuenientibus, vel abeuntibus, alij suè propositas spectant; ea omnia ac singulas, vt mox supra decreta ac sancita sunt, locū itidem habere statuimus, decernimus, & sancimus, in omni etiam Concilio prouinciali in posterum celebrando, si vel constitutam diem accelerari, vel prorogari, vel diem aut locum mutari, vel alia quauis occasione vel causa, à Metropolitanano, vel antiquiore coepiscopo Cōcilium indici, conuocari, celebrariuè cōtingerit.

De synodo diæcesana.

Prou. 2. tit. 2. decr. 8. pag. 66. Prou. 5. par. 3. & Prou. 6. quæ ad syn. &c.

efs. 24. dec. de
for. c. 2.

EPISCOPVS ad Tridentini Concilij præscriptum singulis annis, ac item semper sex post prouinciale Concilium mēribus, diæcesanam synodum habeat, pœna proposita canonum iure & Tridentino Concilio renouata. Quare quod in nonnullis huius prouinciæ ecclesijs moris fuit, in prima proxima diæcesana synodo certum diem synodalem cōstituat, quo clerus ad illam conueniat. Hic autem dies in singulos etiam annos cathedrali in ecclesia de suggestu die Epiphaniarū, vel Cal. Ianuarij, vt alios solemnes dies denunciari consuetudinis est, indictus, calendario etiam adscribatur, quod in singulos annos confici solet.

Certum autem illum diem prout causa postulat, modò prorogare, modò accelerare, ac mutare Episcopo liceat arbitrariū suū.

Ita tamen, vt neque sex mensium spatium post celebratū Concilium prouinciale, nec rursus vllus annus prætereat, quo synodū nō habeat.

In prima quaque diæcesana synodo decreta in

prouinciali proximo Concilio edita promulgentur.

Quod officium ne Episcopus negligat, vel prætermittat, eum hoc admonemus, vt pœnas meminere sacris canonibus contra eum sancitas, qui id culpæ, vel negligentiae commiserit.

De testibus synodalibus!

Prou. 5. & 6. vtsupra.

VT testium synodaliū munus sicubi intermissum est restituatur; atque non nomine solum, sed certis officij partibus rectè per eos geratur: quibus in synodo, vel prouinciali, vel diæcesana committeretur, hæc de illis eorumq. officio statuimus.

PRIMO viri ecclesiastici, ætate moribusq. graues, prudentes, ac virtutum christianarum studiosi, & spiritualis vitæ amantes, in Concilio prouinciali à Metropolitanano ex vnaquaque diæcesi duo saltem in synodo diæcesana; ab Episcopo è diæcesi sua septem, pluresuè, prout expedire viderit, testes synodales deligantur.

Testes synodales qui " & à quibus deligend.

Quo in officio meminerit & Metropolitanus, & Episcopus pœnæ in Concilio Lateranensi ab Innocentio III. sancitæ, si vel ille in Concilio prouinciali, vel hic in diæcesana synodo nullos synodales testes nominarit.

Cap. 6.

Qui à Metropolitanano delecti, & nominati sunt in eodem prouinciali Concilio, qui ab Episcopo in ipsa diæcesana synodo iurati, allatis Sacerdotum pignoribus sanctè spondeant, ex formula verborum infra præscripta, muneris sui partes infra constitutas se executuros esse.

Iuramentū præstent.

Si verò à Cōcilio prouinciali abest, qui à Metropolitanano nominatus est; tūc Episcopus pro cuius ciuitate, vel diæcesi ille electus est, vni^o mensis à fine Concilij spatio, eum ad se literis accersat: eundemq. ex ipsa præscripta formula iureiurando obstringat, ac iurisiurandi præstiti testimonium publica auctoritate munitū, intrā alium mensem ad Metropolitanum omnino mittat.

Quicumque siue absit, siue præsens adsit, testis nominatus, id vel officium suscipere, vel iurisiurandum præstare recuset; id vt præstet, si prouincialis synodi testis est, à Metropolitanano; si diæcesanæ, ab Episcopo compellatur; ac propterea si opus videbitur, cū eo multis etiam, & pœnis, censurisue agatur.

Iurisiurandi autem formula ex antiquo canone excerpta, quam præstabunt, hæc est.

Ego N. testis synodalis à Reuerendissimo Metropolitanano (vel si in diæcesana synodo electus est) à Reuerēdissimo Episcopo nominatus, promitto, spondeo, & iuro, quod amodò in antea, quidquid noui, aut audiui, aut postmodum inquisiturus sum, quod contra voluntatem Dei, & rectam christianitatem in diæcesi, vel regione mihi commissæ factum sit, vel futurum erit, si in diebus meis euenerit, tantum, vt ad meam cognitionem

Iurisiurandi formula.

gnitionem quocunque modo, si sciuerō, aut indicatum fuerit mihi, synodalem causam esse, & ad ministerium Reuerendissimi Metropolitanī, (aut si diœcesanæ synodi est) Reuerendissimi Episcopi pertinere; quod ego nec propter timorem, nec propter præmium, nec propter parentelam ullatenus calabo Reuerendissimo Metropolitanō (aut si synodi est) Reuerendissimo Episcopo, aut eius misso, cui hoc inquirere iusserit, quandocunque ex hoc me interrogauerit; sic me Deus adiuuet, & hæc sanctorum reliquiæ.

Eorum munus. I V R A T I testes hoc perpetuò meminerint, se non amore, non odio, non inuidia, non spe, non metu, non pœna, non præmio, non cognatione, non vlla denique re commoueri, aut impediri debere, quominus liberè & integrè munus suum pro ratione infra præscripta præstent. Quo igitur tempore hoc munus gesserint, personas discretas interrogando simpliciter, & de plano, absque vlla iurisdictione, sollicitè inuestigent hæc quæ sequuntur. Idq̄. singuli, aut in vniuersa ciuitate, & diœcesi, aut in regione vnicuique eorum potissimum nominatumq̄. commissa.

An parochi, canonici, & alij quicunque ecclesiastici homines, quos residere oportet, præsentés in ecclesijs suis adsint; anq̄. rursus si præsentés in parochialibus, vel canonicalibus, clericalibusq̄. ædibus habitent.

An parochi præterea, alijq̄. animarum curatores sollicitè vt debent, fidelium sibi commissorum salutem inuigilent.

An in sacramentis sanctè ministradis, in verbi Dei prædicatione, in salutaribus monitis, in rudiu, & puerorū ad doctrinā christianam institutione, & in cæteris omnibus curæ parochialis officijs diligentis muneris partes præstent.

An reliqui, quicunque sint, ecclesiastici ordinis homines, ecclesiæ si quam obtinent, aut in qua dignitatem, vel canonicatum, vel cappellam, vel ecclesiasticum aliquod munus habet, aut in qua adscripti sunt, oneribus satisfaciāt, & præscriptas sibi functiones obeant.

An ecclesiæ sartæ tectæ sint; an ornamentis, & suppellectili ecclesiastica necessaria & congrua instructæ; an in illis, aut eatum cæmisterijs atrijsuè aliquid incultum sit, quodq̄. sordibus obsolecat, anuè aliquid à religioso cultu & pietate alienum.

Videāt item, an populus in via Domini ambulet; frequensq̄. ad sit diuinis officijs, & sacris conuentionibus; & in ecclesia piè, religiosèq̄. versetur; atque dies festos colat.

An ieiunium quadragesimæ, quattuor temporum, stataq̄. reliqua ecclesiæ ieiunia obseruet.

An eisdem decimas, primitias, aliaq̄. debita emolumenta, adiumentaue præstare, aut soluere recuset.

An in populo sacrilegi, blasphemij, concubinarij, adulteri, incestuosi, virginum raptores, an excommunicati, an hæresis, & magiæ, superstitionumue nomine suspecti sint.

An denique alix in eodē morum corruptelæ, quæ correctione, emendationemue requirāt. Dispiciant item, an quæ Romanorum Pontificū cōstitutionibus, œcumenicis, prouincialibus, diœcesanisq̄. synodis, Episcoporumq̄. edictis, quouis de genere decreta sancitauè sunt, ab ijs seruentur quorum interest, siue ecclesiastici, siue laici homines sint.

QVÆCVNQUE verò animaduernerint, quæ iam decreta, sancitauè, nullam adhuc, aut non perfectam executionem habuerint; tum quæ rursus deprauata correctionem vel reformationem desiderent: ea omnia & singula ordine ad Metropolitanum in Cōcilio prouinciali, si verò diœcesanæ synodi testes sunt, ad Episcopum in ipsa synodo referant.

Quod officium vt & præstent vtilius, & rursus ea de causa nullus patiatur impensam, quæ necessaria non sit, ratio hæc omnino seruetur.

Qui prouinciali Concilio à Metropolitanō nominati, & constituti sunt testes synodales, ij tribus antè mēsis, quàm Concilij proximè futuri stata dies venerit, quæcunque in vrbe, diœcesiue, vbi id officium præstare debent, animaduernerint, quæ reformationem, aut correctionem requirant, ea in scriptū relata ad Metropolitanum mittant; testes verò diœcesanæ synodi, mense saltem antequàm dies synodalis venerit, id ipsum Episcopo præstent.

Cum verò prouincialis Concilij dies instabit; in vnaquaque diœcesi eo nomine electi inter se conuenient, vt eorum vnus quem Metropolitanus maluerit (si tamen id illis, vel cum cōstituit ad hoc munus, vel postea literis significauit, alioquin is de quo inter se conuenerint) accedat: qui constituta die Concilio præsens adsit; ac si quæ interroganda, examinanda, aut cognoscenda ab ipso de ijs quæ præscripta sunt, aut de alijs, quæ Metropolitanus censuerit, coram fideliter respōdeat, summaq̄. integritate, prout iureiurando sanctè adstrictus est.

Prima verò, vel sequenti si potest proxima post synodum inchoatam congregatione, aut certè quàm primū potest, referet, & interrogatus respondebit: quod vbi planè præstiterit, discedat licet. neque post illud tempus, nisi Metropolitanus aliter censuerit, sumptus illi pro victu suppeditetur, sed solum tantum pro viatico detur, quantum ad redeundum satis sit.

Viaticum autem testi synodali ad synodū prouincialem proficiscenti, & sumptus pro victu necessarijs, quamdiu pro munere commorabitur, suppeditetur aliqua pecuniæ contributione quæ satis sit, à clero eius diœcesis facta; quæ Episcopus efficiat, vt sine mora impedimentouè ei omnino persoluantur.

Ad diœcesanam verò synodum testibus synodalibus venientibus, nihil neque sumptus, neque viatici contribuatur; nisi sint qui diœcesanæ synodo interessè non debent: atque ijs quidem suppeditetur ad præscriptam prouincialibus testibus rationem.

Quæ ad Metropolitanum, vel Episcopū referant, & qua ratione.

Viatici & victus sumptus testi synodali quæ suppeditet.

Si testis synodi, vel prouincialis, vel diœcesana: à suo domicilio ad aliquem locum pro sui muneris functione inuestigaturus accesserit; victus expensa, Viaticumq; ab ijs detur, quorum causa venerit, ad idq. dandum Episcopus compellat.

Monitiones.

PER VETVS illud institutum est, tum sanctorum patrum vsu, tum ecclesie auctoritate comprobatum, vt quæ sacerdotalem clericalemq. disciplinam, officia ac partes eius maxime attingunt, ea certis monitionibus comprehensa, ab Episcopo in synodis clero proponantur.

Cuius instituti ratione atque exemplo nos adducti, de Episcoporum nostrorum consilio atque assensu, monitiones infra ordine præscriptas edendas censuimus: quibus pro libito suo vnusquisque Episcopus addat, & detrahat, prout ecclesie suæ clero pro temporum ratione vtile esse viderit: tum illas in vnaquaque diœcesana synodo, sessione publica, vniuerso clero de libro accuratè legi, grauiusq; pronunciari mandet: vt quò sapius repetita, frequentioriq; studio illæ tradita atque exposita sunt, eo diligentius ac religiosius sanctis ecclesiasticæ disciplinæ, vitæq; officijs vniuersus clerus in omnes sese partes conformet.

PRIMO fratres, & filij in Christo charissimi, memores perpetuè estote vocationis, qua vos dignatus est Dominus noster.

Qua assidua recordatione memoriaq; excitati, eam vos virtutè induite, vt videant alij quasi lumen aliquod, vestram sanctitatem elucere.

Quæ si magna in alijs vitæ christianæ institutis requiritur; certè in vobis qui mysteriorum Dei ministri, diuinæq; gratiæ dispensatores estis, maior inesse debet.

Et sicut sacro ordine à reliquis hominibus seiuncti estis; ita à communis fidelium vitæ vsu seiuncti, præcipuum quoddam, atque hoc præstantius viuendi genus sequimini, quò ordinis dignitate præcellitis.

Cælestem in terris vitam tanquam Angeli Dei, moribus vestris exprimere vsque aded studete, vt à vobis diuinarum virtutum exempla ad ceteros emanent.

Vna animi consensione, vnoq; spiritu in ijs elaborate, vt & diuino cultui, & cælestium rerum meditationibus, & orationi, & sacrarum, ecclesiasticarumq; literarum studijs vacetis; tum depositis secularibus vanisq; sollicitudinibus, ab omni vitio alieni, in via Domini rectè ambuletis.

Charitatem in primis, quæ seminarium est omnium virtutum, omni studio amplectimini.

Humilitatem, mansuetudinem, patientiam, iustitiam, temperantiã, officiaq; christianæ pietatis reliqua colite. Quæcunque denique sunt vera, quæcunque pudica, quæcunque sancta ac religiosa, ea cogitate, eaq; agite.

Virtutes sanctorum patrum, quas præcipuas, & quasi hereditarias nobis ad imitationem reliquerunt, non adumbrare solum, sed omninò exprimere certatim contendite.

Vtq; illi; sic vos abstinentiæ & ieiunijs dediti, clericalis disciplinæ, ac vitæ castissimæ studiosi, tum patriæ cælestis sitientes, Deo seruite assiduis diuinarum laudum officijs; & in ecclesia, quasi in perpetua vestra sacerdotali clericali q; statione continenter versamini.

Quæcunque demum de muneris vestri partibus, de vitæ modo, vel pontificum sanctionibus, vel Oecumenicis Concilijs, vel prouincialibus, diœcesanisq; synodis, vel alia ratione præscripta sunt, ea vos seruate, ac præstate diligenter.

Omnes qui canonicarum horarum officijs deuincti estis, statas eas preces horarias recitate ad præscriptam Calendarij anniuersarij rationem ac ritum.

Nec verò negligenter; sed attentè, piè, decorè, suppliciq; mente illas dicite.

Studiosè propterea legite, quæ præsertim à beato Antonino Archiepiscopo cõscripta sunt de negligentia in persoluendis horis canonicis, vt quæ eo nomine errata sunt, omnino caueatis.

Expletis canonicarum horarum officijs, si quid in illis aut negligentia, aut alia culpa commiseritis, paululum colligentes vos, veniam à Deo petite.

Qui sacerdotes estis, Missæ sacrificium sapius facite, sanctè, ac religiosè.

Ad illud faciendum parate vos omni pietate, in tam alti mysterij meditatione toto animo defixi; & quò purius id faciatis, propriam conscientiam diligenti, accurato, frequenti q; examine discutite; tum singulis saltem hebdomadis, atque aded sapius, & omninò semper cum peccati mortalis conscij estis, vni è confessarijs sacerdotibus ad cleri confessiones audiendas constitutis confiteamini.

In ea sanctissimi sacrificij actione, ab erroribus vel leuissimis omninò caute.

Quæ de illo piè riteq; celebrado præscripta sunt, ea vos studiosè diligenterq; seruate.

Diaconi, subdiaconi, & clerici inferiorum ordinum quicumque estis, quæ de confitendis sepe peccatis, de communionem frequenter sumenda vobis iussa sunt, integrè & sanctè omnia vt debetis, præstate.

Confessarios sacerdotes per nos vobis constitutos, quos etiam tanquam vitæ vestræ duces ac magistros elegimus, adite.

Ecclesiasticæ militiæ omnes vos adscripti estis; ad pietatis religionisq; exercitationes vos vocatos esse cognoscite.

In omni in primis sancta oratione vos assidue exercete; tum in meditationis, tacitæq; piæ orationis studio singulis diebus, certo temporis spatio toto castissimi animi sensu incumbite.

Hæc sanctis precibus præter cetera supplices, præsertim afflictis rei christianæ temporibus, orate patrum misericordiarum, & Deum totius consolationis,

Ut misereatur populi sui.

Ut fidei animos ad vitia fugienda, ad virtutesq; amplectēdas sancti spiritus sui ardore inflammet. Ut ē principum, regumq; animis euellantur, si quæ sunt discordiæ semina.

Ut iij vna animi consensione Christi regnum propagare studeant, vnamq; Dei gloriam, atque ecclesiæ matris defensionem propositam habeant.

Quidquid verò temporis à diuinis officijs, ab orationis contemplationisq; exercitatione, ab ecclesiasticis functionibus, & ab alijs necessarijs actionibus vacuum habeatis, non in otio, neque in desidia, nec verò in rerum nouarum curiositatibus illud conterite: sed cū in sortem Domini vocati sitis, in eius lege die ac nocte meditemini.

Sacrarum igitur literarum studia diligentius colite, quæ vsque adeò complecti debetis, ut qui aspernetur, contra eū dicat Dominus. Quia tu scientiam repulisti, & ego repellam te, ne sacerdotio fungaris mihi.

Frequentes ad statas lectiones, & ad literarum tractationes vobis præscriptas conuenite.

Attento animo in ijs adeste, atque in dies ad uberiorem sacrarum studiorum fructum progressionem aliquam habete; ut ad Episcopum aliquando vocati, & diligentia, & doctrinæ testimonium detis.

Si qui estis, qui vel tarditate ingenij, vel ingravescente ætate magnum in literis progressum habere non potestis; ne desistite tamen primū oratione frequēti intelligentiam vobis necessariam à Deo petere; tum eò diligentius ad pietatis modestiæq; studium, ac sanctorum morum disciplinam incubite; tum sæpius sacerdotis peritiores cōsultite, & ad clericales, sacerdotalesq; exercitationes conuenite & libentius & frequentius.

Concionibus etiam, atque lectionibus sacris, quæ in ecclesia constitutis diebus habentur, cum omnes quicumque estis, tum maximè quibus potissimum conciliaribus decretis iussum est, quo decet habitu frequentissimi adeste.

Lectione librorū spiritualium, & clericalium, qui probati sint, animos mentesq; vestras pascite. Quatuor præsertim locos ex catechismi Romani doctrina, de duodecim fidei articulis, de septem sacramentis, de decem præceptis, de oratione dominica, in promptu atque explicatè habere omni studio contendite.

Cum ijs, & præceptorum ecclesiæ cognitionem, & preces horarias recitandi peritiam, & ecclesiasticorum rituum, carimoniarumq; notitiam coniungite.

Pauculos libros, quorum necessarius delectus vobis decretis vel prouincialibus vel diocesanis præscriptus est, habere ne omittite, aut negligite.

Qui pro facultatibus, proq; studiorum ratione plures habere possunt, eorum optimis, & laudamus in ijs comparandis diligentiam.

At libros de rebus iocosis, ridiculis, obscenis, inanibus, ad poesisq; profanæ studium pertinentibus, vulgari aut latino sermone conscriptos, procul abijcite.

Nec verò musicas cantiones ridiculè, voluptariè, parumq; pudicè exaratas adhibete.

Quotidie aliquid ex sacris biblijs legite; ac si per ecclesiasticas occupationes licet, qui apti estis, aliquid item ex sanctorum patrum opusculis, Gregorij Magni Pontificis, Cypriani, Ambrosij, Augustini, Chrysostomi, Bernardi, & aliorū qui sanctitatis, & doctrinæ laude in ecclesia celebrantur.

In ijs ad legendum, sanctissimum patrem Ambrosium Episcopum vobis potissimum proponite.

Illius præcipuè librum de sacerdotali dignitate legite, quo libro ecclesiasticos homines commouit de perfectæ vitæ institutione.

Libros item officiorum, quos vbi primū Episcopus is factus est, cleri Mediolanensis potissimum causa edidit, in manibus assiduè habete.

Hos atque alios præterea libros de sacerdotalis clericalisq; vitæ rationibus, & officijs de animarum cura, de christiana pietatis studijs & exercitationibus, de alijsq; eiusdem generis piè confectos ita legite, ut quæcunque ad vitæ sanctæ normam accommodata ex illis animaduertistis; ac didicistis, moribus exprimat.

Conciliorum item prouincialium, & diocesano- rum constitutiones & decreta non percurrere solum, sed vique adeò studiosè legite, ut quæ legeritis, post etiam taciti vobiscum aliquando mente reputetis; ac videatis simul, non solum si quidquam est quod contra illorum præscriptum egeritis, verum si quid etiam aliud est quod ex eisdem exequi præstare uel omiseritis, aut neglexeritis. Quod ut præstetis, curate omnino, atque efficit.

Estis diuina misericordia in ecclesiastico ordine constituti, ad gloriam Dei conseruandam, propagandamq;: idè tum ordinis vestri ministerium, quod explere debetis, videte; tum illius dignitatem ac decorum seruate.

In incessu, statu, gestu ita vos præbete, ut ordinis què suscepistis nomine & ratione nullo sanè modo discreptis, propositò vobis beati patris Ambrosij iudicio, qui clero adscribi hominem recusauit, propterea quod eius gestus, & incessus dedeceret.

Habitu non exquisito, non delicato nimis, non serico, ne ornamento quidem; rursus non sordido, non neglecto, sed graui, & talari, atque eiusmodi tum domi, tum foris, pro vniuscuiusque vestrum ordinis gradusq; ratione utimini, ut à decretis eo de genere editis nulla in re vel minima discedatis.

Coronam, quod insigne est ordinis clericalis, pro ratione ordinis quo vos singuli initiati estis, latam, & conspicuam deferete.

Parca & frugali mensa contenti sitis, & supellectili etiam modesta ac tenui potius.

Ab omni splendido apparatu, pompaq; seculari abstinete.

Quæcunque acu picta, variè intexta, aulæ item, peristromata reijcite.

Imagines

Imagiues domi non profanas, sed eas habete, quæ pietatis, & religionis argumentum & adiuumentum præbeant.

In omni vita à fastu, luxu, ambitu, ambitione, uè, & à vanitate longè resurgite.

Nec verbis quidem præscriptum vitæ modum peruertite.

Nihil scurriliter, nihil iocose, nihil indecore, nihil turpiter loquamini.

Absint à vobis maledicta, obtrektiones, curiositas, leuitas, asseutationes, ac nugæ.

Temperantiæ clericalis disciplinam vobis præscriptam in reliquis etiam omninò tenete.

Comestiones, compotationes, conuiuia publica, laicalia uè, tum maximè in quibus mulieres intersunt, euitate.

Hospites excipite: at illis excipiendis intrà parsimoniæ fines uos continete; ita ut clericalis frugalitatis, non sumptuosi conuiuij testes illos habeatis.

Aludis, spectaculis, circulatorumq; atque id genus vilium hominum præstigijs procul estote.

Arma abijcite.

Sic denique cor vestrum corroborate, ut inania spectacula non appetat, à mundi ludis atque ineptijs abhorreat.

Sensus autem vestros ita dirigite, ut cum à Deo utiliter dati sint tanquam rationis ministri, ne eos perperam adhibeatis, sicut satellites cupiditatis. Sit igitur vester oculorum aspectus simplex, & pudicus.

Aurium sensus castus, & prudens: casta mens, casti omnes sensus.

Vitæ & morum consuetudo casta, & spiritalis. Ad eorum sacerdotum qui in eiusmodi vitæ studijs ac disciplina exercitati sunt, familiaritatem vos adiungite: ex qua nobis vestræ ad sanctè agendum progressiones constent.

Ad castitatem autem conseruandam munite omnem viam.

Legite propterea sæpè illum beati Cypriani martyris de singularitate clericorum librum, qui vos in hac, ut in alijs instruet virtutibus.

Suspectarum autem mulierum consortium omnino vitate.

Cum alijs verò quibusuis mulieribus, quamuis uel ætissimo consanguinitatis, uel affinitatis vinculo vobis illæ coniunctæ sint, ne eisdem domicilijs, ædibusue simul habitate, nisi cum ex causa alicui vestrum aliquando episcopalibus literis permissum sit.

In famulatu laicorum ne sitis; multò minùs sceminarum, quamuis nobilium.

Ne verò illas musicam, literasue docete, nisi scripta nominatim facultate ab episcopo permissum cuiquam sit.

Aedes ecclesiasticas ne laicis locate, nisi concessu episcopali.

Ac ne ipsas quidem patrimoniales locationi ijs date, quorum vita, moresue suspecti sint.

Secularibus verò negotijs, ut est sancti Pauli Apostoli documentum, ne vos implicate.

Ac cuiusuis generis mercatura quæstiuosa, omni negotiatioue, prædiorum conductione, tum alijs, ut prouinciali decreto vobis interdictum est, prorsus caute.

Nec pecuniæ lucriuè auidi sitis: nemo potest seruire Deo, & mammonæ: aut enim vnum odio habebit, & alterum contemnet, inquit Christus Dominus.

Si qui pauperes estis, ne cupiatis diuites fieri; ut ne incidatis in tentationes multas, & in laqueum diaboli.

Paupertatem vestram ne moleste fertè: paupertatem dilexit, & docuit cælestis magister Christus, qui nascens in præsepio ponitur, & nudus in cruce moritur.

Scitote paupertati socias adiungi, sobrietatem, abstinentiam, & reliquas virtutes, quibus præluccere oportet ministros Dei.

Proponite vobis sanctorum veterum patrum vitam, qui lucrum non spectabant, temporalia non quærebant, & nihil ijs tamen deerat; immò in paupertate illis aliquando abundabat, quod alijs erogarent.

Ne igitur quia tenuem reddi tū habetis, lucrum quærite: ne quæstum vos appetendo, iniuriam vestro ordini facite, auaritiæ sordibus volutati.

Non sæculi vos mercatores, uon mammonæ ministri estis, sed Christi mercatores: nolite thesaurizare vobis thesauros in terra, sed bonorum operum abundantia, cum charitate coniuncta, facite thesauros in cælis.

Studete vos lucrari animas Deo, & cælestè horreum augere.

Exemplo sanctorum, vos paupertate, sobrietate, ac parsimonia ita agite; ut nou modò à superuacaneorum rerum vsibus abstinentes, sed vestro etiam defraudantes victu, ecclesias vestras, & altaria exornetis, sarta tella habeatis, sacra supellectili instruat. Alienis item necessitatibus subueniatis, & pauperibus opitulemini.

Qui verò vberiores ecclesiasticos redditus habetis, ecclesias è quarum prædijs fructus percipitis ed magnificentiùs, & augustiùs, quò amplioribus donis, bonisue, augustiori q; liberalitate ille dotata sunt; illustri structura, præclaro opere reficite, egregijsq; muneribus exornate, tum omni ecclesiasticæ supellectilis apparatu instruite.

Christi visceribus substantiã ecclesiasticam erogate, pauperibus scilicet, peregrinis, viduis, pupillis, agrotis, in vincula coniectis, captiuis: quibus egenis, & esurientibus cum subuenire possitis, si alimenta necessaria denegatis, violatæ charitatis rei estis in conspectu Domini.

Mcmores estote eius, quod à sanctissimo patre Ambrosio scriptum est; sua fideles eo animo obtulisse ecclesiæ ministris, ut per eorum manus, quorum fidei atque integritati summa omnia tribuebant, ad pauperes peruenirent.

Vos item alij, quicumque estis, quorum fidei Christi patrimonium propriè ad diuini cultus, pauperumq; vsum commissum est; caute ne ambitione, aut cupiditate prolapsi, in alium quàm cui additum

est, conuertatis; idq; propterea sacrilegij rei, damnationem æternam subeatis.

Uniuersi autem vos & singuli ecclesiastici ordinis homines (ut summam coplectamur) quæ munera vestri sunt, vobiscum frequenter recolite, misterium vestrum explere studete, sanctissima studia religionis & officij vestri rebus alijs potiora ducite.

In rerum diuinarum sacrarumq; cognitionem omni cura incumbite: quæ diuina, quæ sempiterna sunt, diuitiarum, & honorum, & terrenarum rerum cogitationibus abiectis amplectimini: restincto cupiditatum ardore, integros castosq; vos seruate; mundi voluptates, quæ à diuinis præceptis detorquent, declinate: prædiorum ecclesiasticorum, quæ non auaritiæ præda, sed instrumenta charitati relicta sunt, reddito & fructibus non abutimini; humilitati studete; charitatis opera præstate; induimini Dominum Iesum Christum, sanctorumq; eius facta imitami; ut & eorum imitatione, & illius in primis diuinis præceptis institutisq; conformati, in vocatione, qua vocati estis, dignè Deo ambuletis; tum vitæ vestræ splendore laicis hominibus lumen præferatis ad vitam sanctè instituentam; tum vos repositam vobis iustitiæ coronam demum percipiatis.

Omnes præterea & singuli, quibuius ecclesiæ ministerio adscripti aliquo modo estis, & diocesium & ecclesias, quas in ea obtinetis, quibusuè adscripti estis, stationes vestras in quibus manendum vobis sit, putate.

In illis ipsi residete.

Ecclesiasticas ipsas ædes habitate; ibiq; domicilium vestrum verè constituite, & habete.

Debitis numeribus atque oneribus satis facite.

Alia item agite ac præstate, ex præscripta conciliaribus decretis fructuosè salutarisq; residentitiæ ratione.

Quicumque item clerici minorum ordinum estis, in ecclesijs quibus adscripti estis, singuli ordinis quo initiati estis functiones tali pietate obite, ut digni habeamini, qui deinceps altiorem gradum aßecuti, sanctæ Dei ecclesiæ inseruiatis.

Nemo autem vestrum, quicumque estis, si alicui functioni estis deputati, ab ecclesiastica statione, personalisq; residentitiæ munere discedat, nisi causis per Episcopum probatis, & etiam concessu literis expresso.

Hæc, quæ communitè, atque vniuersè nos moniti estis, singuli seruate studiosè ac diligenter.

At præterea singulatim nominatimq; vos qui in cathedrali ecclesiæ dignitates obtinetis, canonici itè tñ eiusdem ecclesiæ, tum reliquarum quarumuis ecclesiarum collegiarum, vel urbanarum, vel diocesanarum, quicumque sitis, in omni canonicali disciplina officio ita agite, ut canonicè, nempe canonum legibus ad vitæ vestræ institutum pertinentibus, & constitutionum prouincialium, diocesanarumq; rationem congruenter viuatis.

Id primò maxime studete, ut in cõspectu Dei omnipotentis, puro corde, & casto corpore ministratis.

Tum singuli vos, ordinis dignitati, aut canonicatui annexi functiones explete; canonicalisq; muneris partes præstate.

Omnes in choro statis horis assistite, & ad Deum pro fidelibus pijs religiosasq; fundite preces. Dum eo loco estis, memores estote adesse Christum Iesum Dominum, cui seruite cum timore, & tremore.

Non pigri, non somnolenti, non oscitantes adslote; non mente vaga, non in vagis oculis, non indecenti corporis statu.

Attentè, studiosè, ritè, piè, religiosè diuinas laudes concelebrate: & psallite Deo in cõspectu angelorum, cantantes in cordibus vestris Dño.

In choro nemo priuatim, nemo tacitè officium recitet sed omnes pariter quicumque adestis, senes cum iunioribus, laudate nomen Domini in psalmis, hymnis, & canticis.

A quibuscuque colloquijs, & à literarum, librorum lectionibus, atque ab omni vagatione abstinete.

Pro temporis autem & officij ratione sedete, stete, genua flectite, caput aperite, & inclinate.

Accuratè demum omnia obseruate, quæ eo de genere vobis præscripta sunt; ita ut vestro exèplo alijs sacerdotibus clericisq; & rectè ritèq; psallè di, & sanctè orandi, & piè agèdi animu addatis.

In psalmodum autem, canticorum, & hymnorum intelligentiam studiosè incumbite: ut dum psallitis, pro sensum sanctissimorum quos mente concepistis ratione, vos ad omnem pietatis, deuotionisq; affectum excitetis.

Non ordinariæ distributionis lucro adducti, sed Dei charitate, religionisq; cultu commoti, diuinis officijs adeste: ut uerè, ex animoq; psalmi verba illa concinatis. Voluntariè sacrificabo tibi, & confitebor nomini tuo Domine, quoniam bonu est.

Diuinis officijs absolutis, paululum omnes in choro piè orate; inde abeundi signo per præfectum dato consurgentes, quo ordine ad chorum accessistis, eodem in sacristiam redite; ubi cappas qui illas induti estis, & superpellicea sine strepitu ullo, vel susurratione deponite.

Canonicales vestros conuentus statis hebdomada diebus capitulariter habete.

Omnes qui debetis, ad illos conuenite.

Iude ne discedite, nisi missione à Capituli præfecto impetrata.

Singuli ordine, & loco sedete.

Sententiam modestè dicite, & suo quisque loco, non præposterè.

A verbis scurrilibus abstinete.

In rebus consultandis, rixas, iurgia, & contumelias caute.

In initio & fine vniuersisque Capituli stas orationes dicite.

Priori loco tractanda præponite, quæ ad diuinu cultum, ad spiritualis vitæ progressionem, ad ecclesiasticam disciplinam tuendam, tum quæ ad rerum temporalium gubernationem pertinent, ne negligite.

Cætera hoc de genere toto seruate, quæ prouincialibus constitutionibus vobis præscripta sunt.

Om-

Omnia in primis agite pace mutua, concordia voluntate, & charitate fraterna vos inuicē diligite. Canonici enim estis; qui sicut pro collegij ratione ex antiquo instituto vna in collegiata ecclesia, vnoq; item in canonicali domicilio collocati fuistis; ita vno pacis & charitatis fœdere, vnaq; animorum consensione coniunctissimi, sicut nascantis ecclesiæ ministri, quorum erat cor vnum & anima vna, experiundo videte, sicut in psalmo scriptum est. quàm bonum & quàm iucundum sit habitare fratres in vnum.

QUicumque verò estis, qui inter canonicos prepositi, aut archipresbyteri, aut alterius dignitatis nomen gradumue obtinetis, sicut honore & dignitate prestat; ita virtutum exemplis, vigilantiq; in vestri muneris curæue partibus obcuidis sollicitudine præluceat.

Parochi præterea, & cæteri quicumque estis, etiam prepositi, archipresbyteri, aliq; qui animarum curam geritis, præter ea quæ vos cum reliquo clero communia vniuersè monuimus, illa etiã quæ præcipuè de vobis decreta sunt, præstate omni sollicitudine.

In primis oues vobis coucreditæ cognoscendæ sunt, & appellandæ nominatim, pascendæ & custodiendæ item.

Animarum igitur numerum in catalogum redigite ad præscriptam normam.

Eorum qui baptizantur, qui item confirmantur, & compatrum etiam qui adhibentur nomina describite.

Matrimonia in codicem referte.

Parochiæ vestræ incolarum vitam & mores inuestigate.

Indagate omni studio si qui heresi contaminati sint aut suspecti; aut si qui sint qui hereticorum libros habeant, vendant, emant, importent, vel legant; eosq; statim denunciate.

Monete etiam populum, ut id ipsum etiam prestet ad nostri edicti præscriptum, quod statis temporibus de more promulgate.

Perquirite de dictis & factis eorum, qui ex hereticorum finibus veniunt.

Discipite si qui è parochiæ vestræ finibus ad loca profiscantur, vbi impunè prædicatur, quod à catholica fide alienum est; tùm etiam an ij profectiois facultate impetrata agant ad præscriptum decreti in Concilio prouinciali tertio promulgati.

Inuestigate præterea de ijs, qui in vestra parochia docent, eorundemq; mores, vitam, & fidem obseruate, & reliqua de ijs ipsis præstate, quæ Concilij prouincialibus præscripta iussuè sunt.

Videte & cauete, ne superstitiones, magicæ cantiones, & eiusmodi diabolicæ superstitiones in populo vestro sint.

Cognoscite publicos peccatores, corruptores aliorum, concubinariorum, adulteros, usurarios, blasphemos; & denunciate.

Cognoscite etiam alios populorum corruptores, qui festis diebus nõ Deo, sed aleis, ludis, choreis, diabolo seruiunt, quiq; festorum dierum cultum

quouis modo violant, quales quales sint, neque obseruant pontificias, neque prouinciales de diebus festis colendis constitutiones, aut edicta episcopalia.

Istos ab ea malè agendi corruptela reuocare ac deterrere omni pietatis officio studete; tùm Episcopo etiam si opus erit significate, vt pro cura episcopalis officio salutare remedium asseratur.

Rursus agnoscite etiam pauperes, viduas, pupillos, cæterosq; aliena ope egentes, quibus & salutaris consilio, & consolatione, & re subuenite; aut si minus re potestis, cohortatione alios accendite ad eos subleuandos.

Siq; illorum grauior inopia deposcit, festis etiam diebus à pia fidelium liberalitate aliquid in ecclesia colligendū curate, vt ab Episcopo præscribetur, quod ipsis in eleemosinam conferatur.

Seorsum etiam locupletes parochiæ incolas conuenite, quibus pauperum egestates proponite, & ostendite eis diuitias à Deo propterea etiam esse tributas, vt inopibus succurrant.

Si qui autem potentiorum opibus in causa aliqua oppressi sunt, illos vnicè atq; intimè eorum patrocinio commendate, qui vel ex suscepto officio id prestare debent, vel quibus Episcopus hanc curam dederit.

Pascite in primis populum vobis commissum prædicatione verbi Dei, salutaribus monitis, administratione item sacramentorum, exemplo, & oratione.

In verbo Dei exponendo planè obseruate, quæ constitutione prouinciali et alijs concionatoribus & vobis præscripta sunt.

Pueros festis dominicisq; diebus in doctrinæ christianæ rudimentis instruite.

Prouectioris ætatis homines ad eadem intelligenda inuitate.

Patres matresq; familias monete, vt filios, filias, cæterosq; quos in familia habent, ad statas doctrinæ christianæ scholas ipsi conducant.

Confratrum, qui ijs scholis adscripti sunt, operã ad hoc institutum adhibete, curateq; vt mutua inter eos charitas, morumq; disciplina conseruetur.

Alios etiam ad tam pium opus amplectendum alacriores reddite, atq; excitare, tùm assiduis vestris cohortationibus, tùm promulgatione thesauri spiritualis indulgentiarũ ijs concessi, qui in scholis adscribuntur, in illisq; operam nauant.

NE omittite diebus festis inter Missarum solemniam aliquid ex ijs quæ in Missa leguntur fidelibus exponere, & sanctissimi illius sacrificij mysterium aliquod explanare, & aliquando sanctiores illius sacrarum cæremoniæ rituumq; rationes & significationes explicare, quò diligentius instructi in dies sacrosancto illi sacrificio religiosius intersint.

Docete item quomodo fideles siquo Missæ celebrandæ dato se corde contrito ad eam sanctè audicendam parent.

Curate atque efficitate perpetuis vestris monitionũ officijs, vt in illa viri aperto capite, mulieres

velato, & in omni eius parte utroque genu flexo præterquam in Euangelio adsint.

Instruite etiam eos, quam religiosè non solum in Missæ sacro, verum etiam in diuinis alijs officijs versandum.

Quando standum, quando genua flectenda, quando assurgendum.

Quam valdè, dum illa fiunt celebrantur uè, fugienda confabulationes, colloquia, deambulationes, strepitus, clamores, immò verò inanes cogitationes, quibus à pia meditatione, et mysteriorum quæ aguntur cõtèmpatione, religiosaq; oratione animus distrabitur: quam denique studiosè vitanda reliqua omnia ab eorum officiorum sanctitate & cultu aliena.

Rursus quam sanctè item, quam religiosè, & quam demisso humiliq; habitu in supplicationibus, litanijs, & stationibus versandum sit.

Qua reuerentia, quouè pietatis studio in ecclesijs locis uè sacris manendum sit, quauè ab alijs procul abesse debeant; idq; ex sanctionibus pontificijs, constitutionibus conciliaribus, Episcopali- bus præterea edictis.

Qua etiam non solum intima religiosi animi præparatione, sed externa etiã cultus vestitusq; modestia, humili genuflexione, & armis depositis, ad sanctissimam communionem, tum etiam ad cætera sacramenta accedendum sit.

T V M docete ac monete, quomodo dies festi colendi & sanctificandi sint.

Ostendite indignissimum esse sacris illis diebus non modò à nefarijs operibus illicitisq; negotijs non abstinere; verum etiam religionis ac pietatis opera non præstare omni diligentia.

Ac præterea nefas esse, sacros dies ad maxima Dei beneficia colenda, summasq; ei laudes persolueudas, ac debitum sanctis honorem tribuendū institutos ad illa traduci, quæ ab eo cultu abhorrent: qualia sunt tripudia, ludi, choreæ, spectacula, quibus ad turpes illecebras incitantibus salutis humanæ hostis diabolus oblectatur.

Denunciate item stata sacrorum temporum ieiunia; docete quomodo ieiunandum, quæ peccati grauitas in violandis sacris ieiunijs.

Quæ præterea christianæ pietatis officia in sanctorum vigilijs.

Quam sanctè obseruandum quadragesimale ieiunium.

Statis autem solemnibus uel aduētus uel septuagesimæ, uel aliorum temporum celebritatibus præmonete fideles, atque diligentè ex pastoralium etiam litterarum præscripta recitatione ac ratione instruite ad sacra illorum temporum mysteria sanctis pietatis officijs religiosè colenda.

Utq; in ijs omnibus pro temporum solemnitatib; ratione illi instrui possint, sepè monete, ut dominicis alijsq; festis diebus, quemadmodum sacra Tridentina synodus optat, ad parochialem ecclesiam conueniant.

Qua in re sæpius monitionem pastorem eo de genere frequenti populo legite.

Sæpè autem ac diligentè eosdem docete, quam

assidue orandum sit.

Quomodo & tacita supplicis mentis meditatione, & pijs statis orationibus precandum.

Quam studiosè ac religiosè suscipiendum vespertinæ communis orationis institutum, quam diligenter illud semel susceptum piè retinendum.

Ideòq; cum alijs sepè in anno eandem orandi rationem cum indulgentijs concessis per summa capita explicatè; tum præcipue diebus Cõcilio provinciali tertio constitutis in maxima populi frequentia de scripto pronunciate atq; euulgatè.

Dominicis diebus instruite populum, & monete pro quibus oret, ut est in eodem provinciali Concilio decretum.

Tum præterea quas singulis hebdomadæ ferijs præcipuas preces, christianasq; meditationes, atq; in orando exercitationes sibi propositas in promptu habere possit.

Quam sæpissimè verò sermonibus vestris populo proponite locos perpetuæ christianæ meditationis, de morte, de iudicio, de inferno, de gloria, & de præmio paradisi.

Monete præterea sedulo, ac frequentissimè patres matresq; familias, ut libros familiarumq; suã ad pietatis christianarumq; virtutum disciplinã religiosè instituunt.

Ad hoc propterea patres familias inducite, ut de vitæ spiritualis ratione, & pijs exercitationibus libros probatos domi suæ habeant, in quorū lectione versentur, seseq; ac familiam instituunt ad sanctè agendum.

De patrum familias officio, familiarumq; institutione editam in Concilio tertio provinciali constitutione in parochiali cõuentu legite, singulasq; eius partes explicate.

Tum alia præterea docete, quæ opportuna existimaueritis, quibus illi se suamq; familiam in christianæ vitæ institutis atq; exercitationibus conforment.

In officinis etiam & tabernis disciplinæ vitæq; christianæ rationes obseruate; si quid autem uel ab artificibus, uel ab institutoribus operarijs uè committi animaduertieritis, quod dissolutæ disciplinae sit, id officinarum, tabernarum uè dominos grauitè monete, ostenditeq; ea in re officij sui partes.

Estis participes, & socij laborum, curæq; Episcopalis, & in messe Episcopo commissa operarij estis, elaborate unã cum eo, & contendite, ut populus cuius cura geritur, tanquam purum triticum auxiliante diuina misericordia congregetur in horrea cælestia.

Depositi custodi, inquit beatus Apostolus Paulus, id quod uobis singulis dictum esse putate, ut in grege tanquam deposito fidei, curæq; vestræ commisso diligentè custodiendo, ab omniq; peccati labe conseruando cogitationem, sollicitudinem, curam, studiumq; omne collocetis.

Parochiæ igitur unicuique uestrum conceditæ viciniam cum à ceteris vitijs omnibus vos singuli sollicitè custodite; tum curate etiam ne odia, simultates, inimicitia, factiones, nec nõ temerè

irran-

jurandi, male dicendi, imprecandi prauæ consuetudines, ac ne detractiones quidem in ea sint.

At vitia in primis, & peccata, ad quæ populum procliuorem esse animaduertitis, reprehendite, atque exagitate.

Nec verò dissimulate peccata: sed annunciate populo scelera eius: publicè peccantes coràm omnibus arguite, ut & alij timorem habeant.

Idq; agite spiritu fortitudinis Domini, & ut strenui eius milites, bonam militiam militate, nihil planè trepidantes.

Si ab increpatione (vos monet S. Gregorius) recitaueritis, quia contra vos odia insurgere reformidatis, non ià Dei lucra, sed vestra quaeritis. Non maledictis, non vexationibus, non calumnijs, non alicuius generis contumelijs, illud vel increpandi, vel palàm arguendi officium deserite, modò Christi gloriæ, & animarum saluti seruiatis.

Rursus non aucupandæ hominum gratiæ studio id agere desistite; seruus Dei non essem, si hominibus placerem, inquit Apostolus.

Væ vobis tacentibus, aut dissimulantibus, si grex curæ vestræ commissus perierit: sanguinè eius de manibus vestris requiret iustus, & omnipotens Deus.

Si igitur peccatur, ne in increpationibus verba vestra blandicentia sint; sed ut à spiritu sancto scriptum est, stimuli sint, & quasi clauis in altum defixi.

Instate opportunè, importune, priuatis etiam ad monitionibus, consilijs, correptionibus, obiurgationibus, ut peccantes adiutrice diuina gratia in viam salutis reuocetis.

In usum etiam sanctè ita reuocate fraternam correctionem, ut non modò mutua christiana charitate vos ipsos corripatis, sed reliquos itè, præsertim parochiæ incolas, id charitatis, & correctionis officium rectè doceatis.

Ad sermonum verò, admonitionum, correctionum partes explendas locos vobis comparate, præcipuè ex doctrina cathedris Romani, in quo magna cum populorum vestrorum salutari utilitate versari diligenter potestis.

Neque ad hoc multiplicis vestræ ecclesiasticæ tractationis genus negligite adiumenta, quæ aliunde vtiliter capere potestis.

Cætera autem officia, quæ in sacramentorum administratione, in assidua ad frequentem eorum usum cohortatione, in agrorum cura, in alijs parochialis muneris functionibus vobis prouincialibus diæcesanisq; Concilijs præscripta sunt, præstate atque exequimini accuratè, ad earumq; conciliarium constitutionum decretorumuè normam omni obseruantia atque obediètiæ studio vos planè conformate.

Quæ verò decretorum prouincialium, vel diæcesanorum partes ad laicos, eorumq; christianam disciplinam attinent, quò sapiùs euulgatæ atque inculcatæ, seruètur diligentius; illas summatim vulgari sermone expressas crebro prout usu venerit, populis vestris proponite, denunciate, ex-

plicate, atque in consuetudinem inducite.

Quæcunq; denique vel ad vos, vel ad laicos curæ vestræ commissos pertinent, ea decreta quo maximo potestis studio, in omnem executionem, disciplinæq; usum introducite.

Videteq; in primis ac perpendite, quæ sint, & quàm religiosè muneris vestri partes: caueteq; ut in officijs, & curæ vestræ functionibus non modò quidquam vos non committatis, sed ne omitatis quidem: cum in sacerdotali vita, pro muneris quod sustinetis ratione, tum grauiores, tum longè plures quàm in cæteris hominibus esse possint omissionis culpæ.

Vos præterea reliqui sacerdotes; quicumque estis, quibus animarum cura non incumbit, cum alia omnia, quæ ecclesiastici ordinis hominibus, de diuinorum officiorum cultu, de vitæ honestate, de studijs, & vitæ spiritualis exercitationibus, præscripta aut monita generatim sunt, tum quæ nominatim sigillatimq; ad præcipuam vestram executionem attinent, præstate omninò.

Vos item reliqui clerici inferiorum ordinum, quæcunq; ad vos vel nominatim, vel generatim spectant, agite omnia, sicut clericalis vitæ ratio canonum & conciliorum decretis præscripta postulat.

Christi estis, nempe de sorte Domini, & ipse Dominus fors, pars scilicet vestra; tales præbete vos, ut & ipsi possideatis Dominium, & possideamini à domino, vereq; dicatis, Dominus pars hæreditatis meæ.

Filij mei nolite negligere: vos elegit Dominus, ut stetis coram eo, & ministretis illi.

Videte igitur, quàm valde intentos vos esse oporteat ministerijs vestris, & quàm magna vitæ morumq; castitate.

Proborum hominum tantum, præcipuè sacerdotum vitæ spiritualis laude præstantium familiaritate utamini: ex quorum consuetudine tum fructus vos capiat, tum Episcopus meliorem in dies de vobis opinionem concipiat.

Maiores veremini & obseruate; eisdemq; rectè monentibus obtemperate.

Præter latinæ linguæ & literarum studia, ecclesiasticæ in primis disciplinæ institutionibus diligenter incumbite.

Sic demum vos moribus, & vitæ modestia probate, ut & à parochis, & à præceptoribus vestris, tum etiam à populo bonum testimonium Episcopus habeat, vosq; dignos iudicet, quos maioribus ordinibus adscribat.

Vos verò, qui vel visitationis munus geritis, vel clericalis disciplinæ curæ quouis nomine præfecti estis, vel in diæcesi Vicarij foranei constituti, in explendis muneris atque officij vobis commissi partibus sedulò inuigilate, atque elaborate.

Onus quod sustinetis, quàm graue sit, quàm plenum curis perpendite; tum quam in eo vobis committendo spem, fiduciamq; Episcopus habuit, videte: tum efficit, ut eius expectationi respondeatis vigiliarum vestrarum studijs, assiduaq; sollicitudine.

Ecclesias, quæ in vnuscuusque vestrum regione sunt, sedulo visitate: earumq, partes singulas inspicite.

Peruestigate in vnuscuusque parochia finibus, an aliqua publicorum peccatorum labe, an flagitia, quibus episcopali cura Episcopus medeatur, necesse sit.

Vniuerso eltro pro regione commissa inuigilate diligenter; illudq, in primis videte, vt in disciplina ecclesiastica moribus, institutis, atque officijs se contineat, clericalisq, moderationis legibus congruenter viuat.

Indecentem eius habitum omnino reijcite; morum, sanctæ vitæ, saerarumq, literarum, & institutionis ecclesiasticæ studia, si quæ in eo languescunt, excitare.

Clerici autem minorum ordinum in hoc maxime vobis commendati sint, vt illorum omnes tum in vitæ moribus, tum in literarum ecclesiasticarumq, doctrinæ studijs progressionibus accuratè exploretis, atque vt maxime potestis, paternis cohortationibus, atque obiurgationibus, ijsq, assiduis adiuuetis.

Ecclesiarum item cultum, nitorem, ceteraq, eius generis omnia curate vestra diligentia, quæ totis in Christo visceribus ab vnoquoque vestrum expetitur.

Quæcumque verò vel prouincialium diæcesanarumq, synodorum decretis, vel præcipuis instructionibus, vel visitationum iussis præscripta sunt, ea omnia vt re ipsa præstentur, studiosè perpetuò agite.

Hæc omnia, & singula his monitionibus nominatim, sigillatimq, expressa, tum cuncta item reliqua, vel concilij prouincialibus, diæcesanisque sanctis, vel alio modo vobis præscripta, vos omnes ac singuli quorum interest, quanto potestis amore, & pietate non amplectimini solùm, & legite; sed mente animoq, comprehendite, seruate, omniq, sollicita executione præstate, totosq, vos ad cohortationum, admonitionum, decretorum, & constitutionum rationem accommodate.

Quod omne vt faciatis, sicut nos pro episcopalis nostri officij munere vos in hoc diæcesano conuentu ex concilij prouincialis præscripto commonefecimus: ita etiam vnumquemque vestrum, per vnigeniti filij Dei aduentum, per eius crucem, perq, animarum vestrarum salutem obsecramus, obtestamur, diuinamq, contestatione monemus.

Rursusq, vobis ipsis vniuersis & singulis edicimus, si quis vestrum constitutionibus, decretisq, vel prouincialibus vel diæcesanis vestra causa editis non paruerit, contra eum nos acturos esse ecclesiasticis canonicisq, sanctionibus.

Cauete igitur, ne quem vobiscum paternè modò agentem, sollicitèq, monentem, & in conspectu Dei vos hoc sacro loco deprecantem auditis, eundem rursus non in hac vita solùm culpas vestras animaduertentem, sed in diuino præterea iudicio easdem acusantem audiatis.

At ipse Deus, & pater noster, & Dominus Ie-

sus Christus dirigat vias vestras in omni sancta obedientia; exhortetur corda vestra, & confirmet in omni opere, & sermone bono, ita vt dignè ambuletis voeatione, qua vocati estis, per omnia ei placentes; sicq, sanctis vestrarum virtutum progressionibus probati, appareatis ante Deum, & patrem nostrum in aduentu Domini nostri Iesu Christi, eum omnibus sanctis eius. Amen.

De foro episcopali, ecclesiasticouè.

Prou. 1. par. 2. de iudic. foro episcopi. pag. 24.

EXCOMMUNICATIONVM, quæ certis monitionibus primùm adhibitis, ad finem reuelationis, vt aiunt, pro deperditis, subtractiue rebus ferri solent, literæ ne cuiquam nisi ijs concedantur, qui ob eam causam supplicationis libellum Episcopo obtulerint, eorumq, ipsorum tantùm rogatu, quorum ciuilitè interest.

Qui supplicationis libellus eiusmodi sit, quo & res ipsa, de qua agitur, & eius pretium itè nominatim speciatimq, exprimat; nisi ecclesiæ, loci pij, communitatis, vniuersalisuè successoris res sit, cuius certam notitiam illi illam uè non habere verisimile est: tunc enim supplicatis qualitate in libello expressa, rei de qua quæritur, descriptio quædam generatim fieri poterit, modò ne sit incerta nimis, aut non verisimilis, sed eiusmodi, quæ saltè ostendat rem ipsam, vt est Tridentini Concilij præscriptum, non vulgare esse: id quod Episcopi concedentis religiosæ cōscientiæ iudicioq, pro ratione rei & personæ relinquatur.

Porò eiusmodi excommunicationum literæ non concedantur, vt infra sancitum est.

Pro re criminosa, quæ uè infamiae notã inurat. Pro re non occulta omninò.

Pro re, quæ ita iam diù amissa, aut subtracta est, vt illius memoriam amplius non haberi verisimile sit.

Neque rursus cuiquam excommunicato, aut manifestè ac notoriè criminoso.

Neque verò contra aliquem, quem pro rebus, quæ in monitorijs literis exprimantur, satisfacere non posse constet.

Neque præterea in loco, vbi eas verisimile sit negligi, contemniuè.

Cùm verò pro ratione præscripta aliquando conceduntur, ne tamen in sanctissimis his diebus, in Natiuitate scilicet Domini, Pascha Resurrectionis, Ascensione, Pentecoste, in celebritate sacri corporis Domini, alijsq, anniuersarijs solemnioribus diebus vllò modo promulgentur, nisi Episcopus aliter censuerit.

Si item nihil quod supra sancitum est, neque aliud quidquam obstat, quominus cōcedi possint, ne semper tamen dêtur, concedantur uè; sed tantùm cum Episcopus seruata forma Concilij Tridentini expedire censuerit.

Cui episcopo soli, neq, verò eius vicario, etiam gene-

Monitiones ad finem reuelationis quibus de causis concedendæ.

Sess. 25. dec. de refor. c. 3.

generali (si modò Episcopus non longius ab-
sit (eiusmodi monitoriarum literarum concessio
hoc decreto reseruata sit .

His verò literis monitorijs aliquãdo datis , ne
excommunicationis sententiam Episcopus ferat ,
nisi de earum promulgatione locis & tem-
poribus congruis facta ; relationem acceperit
& iterum de re ipsa diligentius , accuratiusq̃ .
deliberarit , ac grauem præterea causam cen-
suerit , quamobrem illam ferat .

Formula certis verbis conceptæ atque explicatæ
conciliari nostra auctoritate ad huius prouin-
ciæ vsu in lucem emissæ , ab omnibus & sin-
gulis quorum interest , pro concepta , constitu-
taq̃ . ratione seruetur .

Sigillum episcopi I N omni & scripto , & actione , quæ sigilli epi-
scopalis impressionem requirat , Episcopus si-
gillo sancti patroni ecclesiæ cui præest , imagi-
ne aliqua certa expressa vtatur : quod cum ad
illius sancti viri memoriam , imitationemq̃ .
excitandam , atque ad ecclesiæ ornatu & splen-
dorem insigne est ; tum pietatis rationi conue-
niens , & cum ecclesiarum benè institutarum
vsu , consuetudineq̃ . consentaneum .

Eius verò sigilli certa forma imaginè , vel pro
antiquo illius ecclesiæ instituto , si id constat ;
vel prout Episcopus semel statuerit , perpetuò
adhibeatur .

Quædam de cã F O R I Episcopalis cancellarius ac notarij cer-
tios libros habeant , in quibus causarum crimi-
nialium actiones , quæstiones , ac quos vocat ,
processus , rectè ordineq̃ . describant , nec ve-
rò in folijs .

Mercedem præterea , quam ex vniuscuiusque
causæ , vel ciuilibus , vel criminalibus scrip-
tione , actione , & processu acceperint , cum in libro
certo exscribant , ijs ipsis certis diebus singu-
lis , quibus eam mercedem , aut partem accepe-
rint , & mense , annoq̃ . notatis ; tum in ipsis
causæ processusq̃ . acti conscripsi . sine ad-
scribant item .

Tig. quæ ad ep̃a e forum perti. pag. 104.
QUOD in Concilio prouinciali tertio Episco-
porum vicarijs veritum est , vt ne esculenta
quidem , poculentauè ab litigantibus , alijsuè
apud se causas agentibus dono accipiant ; idè
cancellario , & notarijs interdictum sit , ab illis
saltem accipere , in quorum causis acta conscri-
bunt , notarijue partes agunt .

Pœnæ & multæ P O E N Æ & multæ omnes ac singulæ , cuiusuis
generis sint , siue clericorum , siue alioru quor-
umcunque , etiam quas ex superiorum conci-
liorum sanctionibus irrogare contigerit , dein-
ceps priorum locorum , operumue vsui verè , at-
que omnino attribuantur , nulla prorsus parte
reseruata , aut alij vsui attributa .

Rursusq̃ . vt attributionis , solutionisq̃ . certa
atque explorata ratio constet ; Episcopus cer-
tum codicem , in quem ea explicatè referan-
tur , confici , in archiuoq̃ . episcopali asseruari
diligenter mandet .

Nec verò vicario , alijue Episcopalis fori iudi-
ci vllam omninò pœnarum , multarumq̃ . par-

tè cõsequi , habereq̃ . vllò quouis colore liceat .
Quidquid consensus , approbationis , facultatis , li-
centiaue , vel alio huiusmodi nomine , ex hu-
ius , vel superiorum conciliorum prouincialiu
decretis ab Episcopo impetrandum est , eiusuè
auctoritate concedendum ; id & ab ipso , & ab
eius cancellario , & quibusuis ministris gratis
omnino semper detur , etiam quod ad scriptio-
nem attinet .

VT ne ex notariorum imperitia , detrimenta &
litium occasiones existant , quod de ijs ipsis
etiam Apostolica , Imperiali , aut Regia aucto-
ritate creatis , Tridentina sanctione decretum
est ; id Episcopi studiosè exequantur , vt eoru
peritiam vsunq̃ . etiam examinatione adhibi-
ta perquirant .

Quicumque verò notarij , ea per examè disqui-
sitione facta probati non sint , officij sui in ne-
gotijs , litibus , causisq̃ . ecclesiasticis & spiri-
tualibus , exercitatione atque vsu per illos vel
perpetuò vel ad tempus prohibeantur , ad eius-
dem Concilij præscriptum .

Quod de pontificiarum constitutionum promul-
gationis modo & loco , vel in hoc , vel in alijs
concilijs prouincialibus præscriptum est ; id nõ
solum in pontificijs constitutionibus , sed etiã
in edictis episcopalibus , alijsuè scriptis quæ
promulgari contigerit , locum habeat , planeq̃ .
seruetur .

Quò autem studiosius tradantur , & inculcen-
tur , quæcunque illis vel constitutionibus , vel
edictis , scriptisue continentur ; Episcopus si
ita expedire censuerit , illas ipsas tum constitu-
tiones , tum edicta , vel scripta eiusmodi in ca-
thedrali ecclesia saltem populo frequenti de
scripto primùm ita legi curet , vt ne verbu qui-
dem , nedum pars vlla omittatur .

In alijs deinde ecclesijs ac locis , vbi euulgandas
censuerit , illæ per capita summam , vulgariq̃ .
sermone prout ille maluerit , explicetur .

Certos statosq̃ . dies singulis mensibus calendarij
instar notatos , quibus vel pontificias sanctio-
nes , vel Tridentina decreta , vel prouinciales ,
diœcesanasq̃ . constitutiones , aut pastorales li-
teras populo euulgari , de scriptoq̃ . pronun-
ciari iussum est , Episcopus parochis præstituat ;
vt ordine omnia pro temporum ratione dili-
genter promulgata , sapiusq̃ . suis certis diebus
repetita , accuratius in executionis vsu indu-
cantur , ac retineantur .

Cum vel sanctiones pontificias , vel decreta con-
ciliaria , vel literas , constitutionesue Episco-
pales , vel aliquid eiusdem generis promulga-
ri , aut populo enunciari , de scriptoq̃ . legi ius-
sum est ; vt vberiore fructum ferant , ac stu-
diosius ad executionis vsu illæ introducantur ;
Episcopus concionatores qui in vrbe sunt ,
parochi verò diœcesani , si quos in suæ paro-
chialis ecclesiæ finibus habent , eos diligenter
hoc præmonere studeant , vt quod fidelibus
enunciandum est , idem illi inter concionandũ
cohortationibus adiuent .

Hoc

Notarij de peri-
tia examinandi .
Sefs. 22. decr. de
refor. c. 10.

Constitutiones
põtificiæ & edi-
cta ep̃alia quõ
promulganda.

Hoc verò cohortandi munus ipsi etiam parochi studiosè semper præstent.

Diplomata pontificum, & principum in codice referenda.
L I B E R fiat, in quo singula diplomata, siue summorum Pontificum, siue Imperatorum, siue Regum, principumue sint, quæ ad ecclesiæ illius priuilegia, iura, aliaue id generis quouis modo pertinent, rectè atque ordine describuntur.

Qui liber in armario, certo archiuji loco diligenter allèuetur.

Quæ pertinent ad matrimonium.

Prou. 1. par. 2. pag. 39.

Constitutiones de matrim. impedimentis parochi nouerint,

Q V Æ à summis pontificibus cõstitutiones, literaue decretales, ad Tridentinorum de matrimonij impedimentis decretorum declarationem editæ sunt, eas cum à cæteris, tum à parochis præcipuè non ignorari oportet.

Cui rei vt occurrat, illas typis impressas vnà cum hoc libro Concilij provincialis Quarti in vltima parte edicimus.

Matrimonij denunciationes.
S T A T A S illas matrimonij denunciationes Tridentina sanctione præscriptas Episcopus necesse remittat.

Si verò pro sua pietate ac prudentia earum aliquam quandoque, antequàm matrimonium contractum est, omitti censuerit; at postea ante consummationem illas planè omnes, aut si minus omnes, saltem duas, aut minimū vnā fieri curet omninò.

Parochus statas matrimonij denunciationes facturus, præter notitiam de illis faciendis sibi datam ab agnatis curatoribus illorum, de quorū matrimonio agitur; primū à mari, tum à femina exquirat, an matrimonij quod inter eos tractatur, denunciationes fieri placeat.

Qua in re caueat, ne dum matrimonij denunciandi voluntatem eorum notā, exploratamq. inuestigando habere vult, ea inuestigatione matrimonij istius, aut sponsalium consensum exquirat.

Itaque de stas solū denunciationibus explicatè, ac distinctè, separatimq. ab vtroque perquirat; idque à femina loco honesto, & in propter quorum conspectu; ita tamen, vt ne quisquam audiat, neque ita propè sit, vt illa præ pudore, vel alia causa, minus liberè animi sui voluntatem exprimere audeat.

Anulus nuptialis.

A N V L O nuptiali non dextera, sed sinistra manus sponsæ digitus, qui anularis dicitur, induatur; dumq. induitur, ne à sponso, sed à sacerdote cuius est benedicere, illa verba profertantur: *In nomine patris, & filij, & spiritus sancti. Amen.*

In nuptijs emenda.

Q V Æ in nuptijs indecorè fiunt, ea ab Episcopis omnino eripi Concilio provinciali primo iussum est.

In ijs porrò ipsis cum potissimum minimè ferendæ sint illæ duæ deprauato morum vsu introductæ corruptelæ; vna scilicet, cum certa quadā pecunia ab ijs extorquetur, qui ex alie-

no solo, alienaue parochia vxorem ducunt; altera, cum per vicos, & plateas, quæ iterū nupta ducitur, clamores, tumultuosasq. voces à profano gentiliū more non abhorrentes, ac strepitus hominum, quasi exagitandis secundis nuptijs eduntur; eas sanè à Christianæ pietatis institutis atque moribus, & à matrimonij quod celebratur sanctitate alienas, Episcopus cum omni alia pastoralis officij sui ratione, tum propositis etiam pœnis, centurisq. extirpari, ac planè funditus tolli curet.

Q V I B V S matrimonij contracti in vno aliquo ex impedimentis, quibus illud contractum dirimitur, dispensatio à sancta sede Apostolica, aut in foro conscientia, aut in vtroque foro delegata est; ij caueant, vt ad literarum apostolicarum præscriptum, illos cum quibus dispensari concessum est, matrimonium contrahere cogant.

Q V O studiosiùs populus in officijs christianæ pietatis instituat, ex diuinæq. legis præceptis institutum vitæ genus sequatur; id parochus præstet, vt aliquando ineunte præsertim aduentu, & quadragesima, patres familias suæ parochia omnes ad ecclesiam parochialem cõuocet, hora quam commodam is censuerit.

Qui in patrum familias conuentu, tum constitutionem in Concilio tertio provinciali de patrum familias officio familiarumq. institutione editam de scripto legat, singulasq. eius partes explicet; tum alia præterea doceat, quæ opportuna existimauerit, quibus illi se, familiamq. suam in christianæ vitæ disciplina conformet, ex præscripto etiam regularum & instructionū, quæ eo nomine auctoritate nostra eduntur.

Quæ pertinent ad regulares.

Prou. 3. quæ ad mon. & regul. pert. pag. 106.

Q V O D sacrosancti Tridentini Concilij decreto de interpretatione sacræ scripturæ in monachorum monasterijs instituenda sancitū est, id Episcopi omnino efficiant, vt quibus in monasterijs commodè præstari potest, ea instituantur, vel si intermissa est, restituantur.

Qua in re præstanda Abbatē, atque alios quocunque nomine vocatos, qui monasterio præsunt, opportunis iuris remedijs compellant.

S I quæ femina, cuiusuis etiam conditionis, dignitatis, gradus, ac generis splendore illustis, virorum regularium cuiuscunque vel ordinis, vel instituti claustra, vbicunque in illis, etiam prioribus monasterij cõuentus, domusue claustralis porticibus primaria eiusdem ianuæ exteriori proximis, contra quàm Apostolicis summorum Pontificum Pij Quinti, & Gregorij XIII. constitutionibus sancitum est, ingrediatur; pro earum sanctionum iure, Episcopus pœnarum censurarumq. declaratione & irrogatione contra illam sequerè agat.

Ad priores autem illas claustris porticus, exterioriq. ostio viciniores, vt à sancta sede Apostolica

Dispensati in matrimonio irrito, ad illud cõtrahendum cogantur.

Parochus aliqui patres fam. conuocet, & quæ cum illis agat.

In regularium monaste. lectio sacræ scripturæ habenda.

Mulieres eorū claustra ingrediendes ab ep̄o puniendæ.

stolica declaratum est, ingressus mulieribus non vetatur, quo tempore in ijs, cum cœmeteria, sepulcraue sint, pro mortuis fiunt, à regulariũ vniuerso monasterij, domusue illius conuentu supplicationes, processionefue publicæ de mote aguntur.

In claustrorum autem finibus censeantur horti etiam, ac viridaria, vineæ, & eiusmodi loca, quæ monasterijs, domibusue regularium ita continenter sunt adiuncta, vt ab illis domibus, vel monasterijs ad eos hortos, locauè editus sit, nulla via, locouè publico interiecto.

Sin autem de claustrorum finibus circumscriptioneue dubitatio aut difficultas aliquando existat, per loci ordinarium, adhibitis regularium superioribus illa explicetur; certaquẽ demum ipsis limitibus claustralibus definitio circumscriptioneue statuatur, vt ne ob varias eorũ superiorum regularium interpretationes occasio præbeat, quamobrem censurarum vinculis fidelium animæ irretiantur.

De Monialibus.

Prou. 1. par. 3. de monial. pag. 43.

ALIIIS decretis, quæ superioribus concilijs de monialibus constituimus, hæc quæ infra præscripta sunt, adiungenda statuimus.

MONASTERIVM. ianuas per quas ad illius septa aditus pateat, duas habeat, & alias præterea nullas.

Quarum duarum ianuarum, vna iumētis, curribus, vehiculisquẽ agendis; altera alijs vsibus, & commodis necessarijs inseruiat.

Quo autem in monasterio vna tantum ad omnem tum actum, tum vsum satis esse videbitur, in eo illa duntaxat vna sit.

Ianua vtraque è duplici asserere, eoquẽ firmo cõstet, ac sine vlla item sit ne minima quidem rimula.

Limen è marmore, solidouè lapide habeat, quod strictim ipsi portæ cohærescat.

Ianua curruum iumentorumue, altera ex asseribus firmis ad cancelli speciem confecta in monasterio ipso adiungatur, quæ à prima ianua paululum distet, formaquẽ sit in fabricæ ecclesiasticæ instructionibus demonstrata.

Ad ianuam alteram alijs vsibus accommodatam; cui rota, quem turnum vocant, adiungetur, moniales duæ semper assistant, quæ ianuitrices constituentur.

Singulæ hæc tres ianua clauibus, fabrili opere inter se diuersis claudantur; quarum vnã, etiam die; monasterij præfecta, alteram monialis, quæ professione anterior est, apud se perpetuò habeat.

ROTÆ omnes amoueantur, atque obstruantur, ac in posterum veritæ perpetuò sint; præter illam ianua communi adiunctam; & alteram in loco, quem parlitorium vocant, extructam; & tertiam, quæ est in cellula confessionum; & quartam in ecclesia ad factas vestes,

& ornamenta Missæ sacro necessaria è monasterio exponenda accommodatam.

Cibus verò in omni monasterij hospitio, etiã confessionarij, è rota communi exponatur.

Singulis rotis à parte anteriori monasterij vnus firmiter impactus sit, ne pro libito verti extrinsecus queant.

Si verò loca, vt dicunt, parlitoria complura erunt; in vno tantum, aut in altero ad summũ, superiorum iudicio rota sit.

Rotæ quæ in ecclesiam spectat, valua lignea binæ apponantur; altera interiores, quarum clavis à præfecta teneatur; altera exteriores, quarum clavis apud cappellanum sit, aliumuè qui superiori videbitur.

Rotarum altitudo ne maior sit cubito, & vncijs octo; latitudo autem cubitalis.

Rota confessionum minor ab omni parte sit dimidia præscripta quantitate.

NVLLA fenestra, præter illas primo Concilio Prouinciali nominatim præscriptas, è monasterio in ecclesiam, sacristiamue exteriorẽ spectet, ac ne rima quidem, ne dum foramen vllum in ea extet, vnde aspectus, aut collocutio fieri possit.

Fenestra, qua sanctissimæ Eucharistiæ eleuatio prospicitur, altiùs ne pateat cubitis duobus, & vncijs duodecim; latè verò, vt altaris latitudo est.

Cui fenestræ clathra ferrea duo palmi spatio inter se distantia firmiter configantur.

Virgæ autem ferreae, quibus clathra compacta sunt, singulæ inter se distent non amplius vncijs tribus.

Sint autem inter se insertæ, ita vt loco suo dimoueri non queant.

Claudantur autem fenestræ ab interiori parte firmis valuis, sera, & clauis, quæ apud præfectam asseruetur.

Vbi autem illa è latere altaris, ecclesiæue, aut alio loco etiam superiori est, vnde moniales, eos qui in ecclesia exteriori sunt, spectare possunt, efficiat Episcopus quamprimũ, vt super altare vnde Missæ sacrificium moniales intuentur, ad instructionum præscriptum extruatur, laterali illa, aliaue quæcunque sit, penitus obstructa.

Fenestella ad ecclesiam versus spectans, per quam moniales sacram Eucharistiam sumunt, ita altè, apreque, struatur, vt sacerdos illam ministrando commodè stet, non genua flectat.

Cui fenestellæ extrinsecus valua lignea, præter illas quæ modò sunt, apponantur, quæ parietem æquent, earumquẽ clavis apud confessionarium perpetuò sit.

Sanctissimum sacramentum ne alibi, quam in altari maiori asseruetur, cui lampas in ecclesia interiori semper præluceat, & in exteriori, cum illius fores patebunt.

Reliquiæ sacræ in fenestella recondantur, quæ ad instructionum nostrarum præscriptum, in pariete ecclesiæ interioris exædificata, ab ea tantum

Monasterij ianua.

Rotæ.

tum parte, quæ ad exteriorem ecclesiam spectat, aperiri possit.

Claudatur autem hæc fenestella tribus clauibus diuerso opere cõfectis; quarum vna apud Episcopum, altera apud confessarium, tertia apud monasterij præfectam sit.

Fenestella confessionum altè vnicias sexdecim, laterè duodecim, nec verò ampliùs pateat; septa autem sit firmis clathris ferreis ad formam præscriptam rationem, & lamina item ferrea bene solida, parietis firmissimè agglutinata, & foraminum instar ciceric tenuium plena, panno lineo nigro obducta: qui pannus ligneis tabellis sic affigatur, vt non facile amoueat.

Parlatoria.

LOCA collocutionum interna, parlatoria vulgo vocata, quæ in posterum sient, vna; eademq. spatij circumscriptione, nullo interiecto pariete contineantur, & ad formam, qua iam pleraq. exadificata sunt, modum accommodentur, vbi id non magno incommodo fieri poterit; vt ab eisdem auscultatricibus omnes possint collocutiones exaudiri.

Ne fenestra laminæ ferreæ, vt primo Concilio prouinciali cautum est, vnquam aperiatur, nisi per rard, & ob causam, quam vrgentem Episcopus iudicarit.

Ne in locis ad hospitij vsum extructis, quæ foresteriæ nominantur, vbi interdum ob vrgentè necessitatem aut cibus capitur, aut dormitur, fenestræ vllæ, ne exiguæ quidem insint, quæ in monasterium spectent.

Tecta hospitij, & aliarum cuiusuis generis domorum, à monasterij tectis vt separata penitus ac valde disiuncta sint, curetur omninò.

Prospectus vicinorum in monasteria tollendus.

QUIBUS monasterijs de vicinorum præsertim religiosorum prospectu tollendo ita cauere non potest, sicut Concilio prouinciali primo iustum est; eorum fenestræ, si lumen excipi aliunde licet, obstruantur; sin minùs, ab illa seruitute defendatur operis structura in instructionibus nostris demonstrata, quæ in porticibus item, quas logias dicunt, ab eadè seruitute tuendis adhibeatur.

Horti, qui in monasterijs monialium amplè nimis patent, quotidianaq. hominum opera atque cultura opus habent, vbi fieri potest, in angustiores fines concludantur.

Ne fenestra in vllò cuiusuis ordinis monialium monasterio, etiam regulariũ iurisdictione subiecto, neuè ostium vllum, aliudue id generis foramen, vnde aliquis extra monasterij claustra prospectus sit, patefiat, aperiaturue, sine Episcopi, cui monasteriorum omnium clausura commendata est, concessu.

Nec verò id ille permittat, cõcedaturue, nisi vbi locum diligenter inspexerit, & ita fieri necessarium censuerit.

Tuncq. ad impediendum arcendumue eũ prospectum, illa ipsa cautio supra mox præscripta adhibeatur.

Quædam de iis qui monasteria adeunt vel ingrediuntur.

MINISTRIS, quibus ob necessariam causam monialium septa ingrediendi facultas ali-

quando datur, illæ solùm moniales quas præfecta delegerit, imperent; aliæ verò præterea nullæ quidquam illis vel iubeant, vel alloquantur.

Moniales cum in eo loco, vbi ab alijs qui foris sunt, etiam à concionatore, aut à superiore videri possunt, sermoni, concioniue interfunt, omnes facie sint operata, & contexta velo vique ad os deducto.

Idem præstent, quæ cuius, etiam medico, aut superiori monasterij septa ingredienti obuiã prodeunt, vel illum excipiunt, deducuntue.

Probetur ab Episcopo medici aliquot, quos concessu etiam monasterij superiorũ, intrã illius septa adhiberi liceat, si quando præter medicum ordinarium alios etiam morbi grauitas requirit.

In vnoquoque monasterio, Episcopi furnorũ in quibus panis coquatur, vsum introducant, vt pistoriibus eorumq. ministris ingressus in monasterium prohibeatur omninò.

Nec verò vir quisquam ad furnum purgandũ, inflammadumue, aut ad aliud quidquam faciendum, quod à monialibus fieri, agiue potest, introducatur.

Quod in Concilio prouinciali primo de facultate scripta ad monialium monasteria accedendi sancitum est; id tum mares, tum fœminas, quocunque etiam gradu, dignitate, genereue illustres inuiolatè seruare decernimus; etiam si pater, mater, fratres, sorores sint monialis, quæ visitatum veniunt.

Idq. omnino vbique præstari cura Episcopi sit. Causæ necessariæ, ob quas intrã septa monasterij ingredi licet, in hac prouinciali synodo ex primi Concilij decreto, vel explicata, vel tanquã nullo modo necessariæ reiectæ, in extrema huius Concilij parte editæ atque impressæ, in singulis monialium monasterijs, etiam regulariũ curæ subiectis edicantur & enuncientur; nec verò ab ijs vllò modo, vllauè ratione ac prætextu discedi liceat.

Fructuũ, florumue vasa in monasterijs nullo modo teneantur, eos vel fructus vel flores vendendi causa.

Offulas & alia huius generis, non modò donandi, vt primo Concilio vetitum est, sed etiã vendendi causa, à moniale, aut monasterio confici ne liceat.

Abstineat monialis à muneribus dandis.

Eleemosinam verò per rotam, portamue monasterij dari vetitum sit omnino; quoniam inde non leuia pericula, vel damna potius extare cõpertissimum est: sed quibus monasterijs pro ratione facultatum eleemosinam dare permillum erit ab Episcopo, aliouè superiore; ab illis detur pecunia, frumentumue, aut aliud eiusmodi pijs aliquibus viris, præsertim verò locorum piorum curatoribus, qui pauperibus distribuunt alio loco, quàm apud monasteria. Medicamenta, si quæ Episcopus, aut alius superior vendi, aut foras dari permiserit; ab aromataria

mataria

mataria seniore solum dentur, & ab alia prætereà nulla; nec verò priuato, sed monasterij nomine vendantur denturè.

Moniali ne liceat, ijs qui extra claustra sunt, vel medicamenta parare, præbereuè, vel manum medendi causa admouere, vel remedia exponere, vel aliud quidquam ad rem medicam pertinens exercere.

Caminus si quis in priuatis cellis exstructus est, perpetuò ita obstruatur; vt in eo ignis accendi nullo modo queat.

Cùm vel fenestra, vel ostium, vel caminus obstruitur, illius cardines sic euellantur, vt non ad tempus, sed ad perpetuitatem id actum sit. Idem in fenestris, ostijs, & caminis iam obstructis seruetur.

COMMUNIS ille curationis ægroantium locus, quem infirmariam vocant, vbi adhuc exardificatus exstructusue non est, quàm citissimè potest, constituatur, exstruatur, & edificetur. Extra cuius loci fines monialis ægroans ne cubet; at valetudine recuperata, illic ne diutius moretur deliciarum causa.

Antiquus, & probatus communium dormitionis locorum vsus, vbi fieri commodè potest, restituitur, & ad pristinam consuetudinem reuocetur.

Intra monasterij septa nemini alij nisi monialibus sepulcrum aut sacer sepulturæ locus datur, situè.

Nec verò monialium cadauera extra septa efferantur ad sepeliendum.

NEMINEM cuiusvis status vel conditionis hominè, neque laicum, neque ecclesiasticum, in vlllo quouis monasterio monialium hospitij illis, quas foresterias dicunt, excipi, aut ad ea siue in vrbe siue in diocesi diuersari liceat, excepto confessorio sacerdote, cui aliquando ob urgentem necessitatem id conceditur.

In diocesi verò monasterij etiã visitatori, & curatoribus, procuratoribusue, vbi interdum hoc ipsum concedendum necessariò Episcopus censuerit.

QUOD de cantu figurato, & musico quouis instrumento, & musicis itè die festo ecclesiæ monialium in exteriori ecclesia non adhibendis concilio prouinciali primo sancitum per nos est; id etiam omni alio die & tempore illis vitatum esse decernimus.

Nec verò quidquã aliud præter Missam in exteriori illarum ecclesia ab alijs canatur; cum vespere, & reliquarum canonicarum horarum officia ab ipsis monialibus cani possint.

IN vnoquoque monasterio, vbi neque locus communis vestium, neque alter est item, in quo operibus elaborandis moniales exercentur, vterque quam primùm fieri potest, constituitur, construaturue.

Ne monialis, iantricibus exceptis, alibi quàm loco operibus elaborandis constituto acu pingat, aliudquid quidquam manibus elaboret.

Laborum operumue magistrum librum certum

habeat, in quo quidquid ex ijs laboribus lucri emolumentum capiat, enucleatè ita perscribat, vt cerni faciliè queat, si quid in ea re desideret. In operibus vel accipiendis vel restituendis nulla alia monialis se ingerat, nisi laborum magistra: cui secum aliquando, cum necesse erit, aliquam monialem operis alicuius conficiendi vsu peritiorem adhibere liceat.

Illud porrò quoad ei fieri potest, cauèdum erit, vt in monasterio ne sint multiplicia, diuersiq. generis opera manuum, seu laboreria.

Hoc loco, laborum communi, non solum ad concilij primi præscriptum, lectio de vita spiritali adhibeatur, verum etiam ab omni otioso verbo absteineatur.

In loco vestiario indumenta cuiusvis generis, vestesq. omnes assèrentur.

Nec in cellulis, alioque loco priuatim reponatur quidquam, custodiaturue, quod eo ipso tempore necessarium non sit.

MONIALIS nummos ne medicos quidem apud se quouis nomine ne habeat, neque de præfectæ etiam consensu; nisi officij quod gerit ratio aliter postulat.

Alioquin vt proprietatis rea puniatur.

Quam pœnam, & præfecta quæ id vlllo modo, vllloque prætextu permiserit, & monialis item subeat, quæ rescuerit, nec præfectæ bidui spatium, aut si hæc in culpa sit, superiori quàm primum potuerit, non denunciari.

CVRETVR omninò, vt exquisita illa ac religiosa communis vitæ ratio atque vsus in monasterio studiosè introducatur; vtq. spiritalis vitæ, sanctæq. institutionis disciplinam ac studia moniales sectentur diligenter.

SINGVLIS annis, vt primo Concilio iussum est, impensarum, quæ in victum, aliumq. monasterij vsum erogatæ sunt, rationes per eos quorum interest, à præfecta repetantur. Quantum verò, & tritici, & vini, & obsonij, & aliarum rerum ad anniuersarij victus sustentationem vniciq. monasterio satis esse Episcopus existimari, id ipse accuratè præscribat. In ea autem præscripta dispensatione administratio neue si præfecta negligentem se præstiterit, ab officij sui munere suspendatur.

Aes alienum, quod quinquaginta nummum aureorum summam excedat, ne in vlllo monasterio contrahatur sine suorum curatorum permisso, concessuue, qui in magni momenti rebus Episcopum consulant.

Ne sæcularibus negotijs moniales se implicent, vtq. simul multis fraudibus ac detrimentis occurratur; hoc sedulo Episcopus curet, vt illorum prædia locentur, idq. sub hasta auctione facta, nisi aliter quandoque expedire censuerit.

Ad tuendam etiam clausuram ea cautio adhibeatur, vt neque triticum, neque aliæ fruges, neque annona in vllis monasterijs, præterquam ad monasterij vsum & necessitatem assèrnetur.

Locus cõis ægroantium, & dormitionis.

Quinam in foresterijs excipiendi.

Cantus figuratus in exteriori ecclesia nõ adhibendus.

Locus cõis vestium, & labore rii.

Mon. nummos, ne habeat apud se.

Communitas introducenda.

Quædam de gubernatione reru temporalium.

Monasterij vniuscuiusque curatorib⁹, procuratoribus, patronis, defensoribus ab Episcopo certæ regulæ præscribantur, ex quibus cognoscantur singulas muneris sui partes.

Ii verò curatores, & id generis ministri ab Episcopo singulis monasterijs curæ suæ subiectis illos non habentibus constituantur: ita tamen, vt eiusdem Episcopi arbitratu à muneris illius cura omnes & singuli semper amoueri queant.

Bonorum & iurium omnium ad monasterium quodcunque, etiam regularibus subiectum pertinentium, inuentarium probabili forma conscriptum sex mensium spatio ad archiuum episcopale ab ijs quorum interest, deferatur, ne fraus vlllo modo fiat numero monialium ab Episcopo præfinito.

Quamobrem si quas etiam alienationes eorum bonorum iuriumq. fieri deinceps contigerit, de ijs Episcopus certior fiat.

Quædam de puellis ad religionem aut professionem admittendis.

CV M puella monasterium ingredi postulat, vt locum vbi profiteri cogitet, illa inspiciat; primò studiosè, diligenterq. cognoscatur, an verè id illius propositum sit, anq. illud curiositate tètet: nec propterea per monasteria plura vagari permittatur.

Puellæ cum ad cætera, tum ad professionem recipiantur monialium suffragijs occultè latis.

Idq. ipsum ex Concilij prouincialis primi decreto (quod auctoritate literarum Pij V. Pont. in monasterijs etiam eorundem regularium iuri subiectis locū habet) in monasterijs etiã regulariū iuri curæq. subiectis planè feruetur.

Vbi religiosus iste, & vetus moniales solemniter velandi mos his temporibus antiquatus est, ad pristinum vsum ex veteri instituto & ritu reuocetur, dummodò intrà monasteriū id fiat. Ne moniali cuiusuis ordinis albas, & vestes, aliaue indumenta Missæ sacrificij vsui dedicata induere liceat.

Quædam de cõfessariis, cappellanis, & aliis.

CONFESSARIIS, & cappellani item sacerdotes monialiū, & ministri præterea, quos illa rum curæ Episcopus præfecerit, quicumque sint, ne munus ullum ne minimū quidem, nec verò esculenta poculentauè ab illis vlllo nomine neque publico neque priuato capiant accipiantuè, pœna proposita eiusdem Episcopi arbitratu irroganda.

Neque præterea quidquam capiant dono ea specie prætextuè datum, quod res eiusmodi sint, quæ ecclesiastico vsui inferuiant, qualia sunt corporalia, purificatoria, indumenta clericalia, sacræ imagines, & alia id generis.

Nec verò item aliud manuum opere elaboratum, artificiosè confectum ab illis accipiant, ac ne laborem quidem, opusue quod in vestibus vel purgandis, vel faciendis, vel reficiendis ponitur.

Caueant item cappellani sacerdotes, ne ab vlla moniali priuatum, sed à Monasterij præfecta, aut ab illa quæ sacristiæ præposita est, munus missas celebrandi suscipiant.

Cum qua præfecta præpositauè solum, nec verò cum alijs monialibus colloquantur, tum de rebus scilicet, quæ ad suum munus solummodo pertinent.

Idemq. hoc de genere toto à monialibus feruetur, pœna tum illis tum cappellanis proposita Episcopi arbitrio.

Quibus verò confessarijs, cappellanisue sacerdotibus aliquid annui stipendij ad vitam sustentandæ vsum Episcopi permissu dandū videbitur; id omnino certa pecuniæ summa detur, nisi aliquando Episcopus aliter concesserit, nempe loco pecuniæ vel triticum, vel vinum, vel aliquid eiusmodi dari.

Viri aliquot pij, iidemq. solertes ab Episcopo deligantur, qui festis præsertim diebus monialiū monasteria, etiam regularium iuri curæue subiecta adeant, forisq. vndique perspiciant, si quid contra quàm de illis præscriptum est, fiat agaturuè, anq. quisquam sit, qui facultate non impetrata cum illis colloquatur.

Si quando nouum monialium monasterium constructur, hoc in primis curabitur, vt nulla fenestra, nullauè specula aliò quàm intus monasterij septum spectet.

Quædam de fabrica monast.

Quod septum non simplici pariete, sed ipsis claustris porticibusue claudatur.

In eius aurem septi medio viridarium magna ex parte constitui poterit.

Ad huius formæ modum monasteria quæ iam exædificata sunt, quoad eius fieri poterit, accõmodari, reconcinnariue, id Episcopo curæ sit.

Quæ ad pia loca pertinent.

Prou. I. par. 3. De piorum locorum admini. pag. 41.

QV A E C V N Q V E bona siue mobilia siue immobilia, iurauè ad ecclesiam etiam quæ sit iuris patronatus laicorum, quauis ratione pertinentia, à laicis quouis nomine administrantur; de eorum rationibus diligenter conquirendis, & inuentario rectè conficiendo, planè præstetur quod primo Concilio prouinciali decretum ac sancitum est de reliquis, alijsue bonis, & iuribus ecclesiasticis.

Inuentariū rerum omnium conficiendum.

Quarum rationum, & inuentarij exempla tria publici notarij testimonio munita conscribantur, quorum vnum apud eos, qui administrant; alterum apud sacerdotem rectorem ecclesiæ assèruetur; tertium ad archiuum episcopale, vbi custodiendum est, afferatur: quò cautiùs eorum bonorum & iurium conseruationi consultum perpetuò sit.

PR A E F E C T I S, rectoribus, ministris, aut alijs quocunque nomine nuncupatis fabricæ ecclesiarum, sodalitarum, scholarum, & hospitalium, piorumq. cuiusuis generis aliorum locorum curatoribus etiã laicis, hæc præter illa superiorib⁹ cõcilijs edita, de ijs ipsis decreta præscribenda & decernenda etiam censuimus. Quicumque piorum locorum administrationem, procurationemue suscipiunt geruntuè, illud

Quædam de præfectis & ministris locorū piorum.

in primis sepe meminisse debet, se pauperum, pupillorum, viduarum, senum, egestate aut aegritudine laborantium, peregrinorum, & aliorum id generis hominum aliena ope egentium, prout propria vniscuiusque loci instituta ratio est, curam sustinere; & illa quidem tanti esse, vt cum potissimum Episcopo, tamquam communi omnium, & eorum precipue miserabilium hominum parenti, ea sacrosanctis canonum legibus commissa sit; tum quidquid in illos, vel misericordiam, vel beneficij, vel operam, vel opis, vel officij confertur; quidquidue rursus damni, detrimeti, iniuriarue inferatur, id omne Christus Dominus sepe in euangelio demostret in se collatum, aut illatum esse; ac propterea se in die iudicij, prout bene illis factum, aut neglectum, omissumue in eorum necessitatibus subleuandis erit, retributurum.

Quare primo ij valde curent, vt omnibus suscepti muneris partibus satisfaciant: deinde videant, vt nihil quidquam a curam quam gerunt ratione alienum villo modo pactouè admittat: tum id sollicitè studeat, vt quae officia illis pro administrationis susceptae munere debent, ea obeant, atque adeo praestent omni pia charitatis affectu; ob oculos maximè in ijs ipsis proposito semper Christo Domino, cui illis & aliis & vestendis, cibum, potum, vestitum, aliamue curam atque operam ministrant.

Non suam, sed eorum quorum curam susceperunt commodis, atque vtilitatibus seruiant.

Omnibus pie consulant, nec vllam partem pro susceptae curationis procurationisue officio negligant.

Munus quod geruat, sepe sibi proponant eiusmodi esse, in quo non profana cuiusquam administrationis negotiue, sed sanctae spiritualisq. actionis partes atque officia, & Deo gratissima charitatis opera exequantur, pie, religiose, & quam diligentissimè.

Cum Capitula, congregationesue habent, tum initio, tum in fine sanctis precibus & orationibus in libro officij beatissimae Mariae virginis eo nomine praescriptis vtantur.

Cum vero aliquid aggrediuntur, quod ad curam suam rationes pertineat, initium a pia oratione faciant; vt quod inchoatur, bene, salutariterq. succedat.

Omni denique morum grauitate, vitae integritate, pietatis religione, & spiritualium exercitationum Episcopo probatarum, quas inter se collegiatim praestent, studijs tales se praebent, vt eorum locorum rectam administrationem, piamq. institutionem non solum conferuent; sed optimis progressionibus Deo auctore adiuuent, atque amplificent.

QVI locorum piorum sumptibus gratis aluntur, curanturue, aut literarum, aliarumue artium disciplina instituuntur, ratio postulat, pietatis studijs atque exercitationibus eos praeceteris deditos esse, eorumq. precibus animas illorum adiuuari, a quibus illud subsidij relictum

est ad eiusmodi pij instituti sustentationem.

Quare illud eorum locorum curatores, vel praefectos, ac sacerdotes praesertim, qui in ijs spirituali curam gerunt, monemus, vt ab ijs qui ibi aluntur, si legere norint, statas de beata Maria Virgine preces horarias; si vero rudes sint, saltem institutam illam certis salutationis angelice calculis orandi rationem, scilicet de beata eadem virgine coronam in singulos dies pie praestari sedulo curent.

Qui praeterea eleemosinam dant, hoc illos qui accipiunt, sepe moneant, vt pro ijs qui bona reliquerunt, pie precentur.

Id vero praestetur, cum in locis pijs, tum ubicunque eleemosinarum distributio fit.

Hoc sane & Episcopo curam sit item.

PI O R V M locorum procuratores, ministriue etiam inferiores, cauendum est valde, ne diutius quam par est, in curatione, administrationeue sibi commissa perseuerantes, rerum sibi arrogent imperium.

Porro si aliam idonei sunt ad alia munera eorundem locorum gerenda, eosdem transferri licebit; nisi ex illis sint, quos superioribus concilijs certo tempore quibusdam muneribus vacare iussum est.

At hoc curetur omnino, vt gestae procurationis, administratiue muneris rationes sepe diligenterq. reddant.

Quamobrem formula praescribatur, qua & diaria, & codices rationum, non coniectos, sed ordine recteq. confectos teneant; vt inde facile ducatur omnis explicata ratio, tum accepti, tum expensi.

Episcopus vero etiam ex Tridentini Concilij decreto, semel saltem in anno, a quibuscunque hospitalium, confratriarum, & aliorum quorumcunque piorum locorum, etiam quae merè laicalia & priuata sunt, praefectis curatoribusue rationes administrationis, curaeue repetere ne omittat villo modo.

Decreta, vel quas vocant ordinationes, in Capitulo confectas, in librum praecipuum, Capitularium ordinationum nomine inscriptum, omnes ac singula a cancellario diligenter ordineq. referantur.

Quibus ordinationibus, manu, quorum id muneris est, ante Capitulum proximè futurum subscribatur.

Tum praeterea in hoc ipso Capitulo illae ab eodem cancellario de libro ad verbum recitentur: Codex item alius paretur: in quo precipue notatis singulis diebus, ordine exscribantur, quae in vnoquoque praefectorum administratorumue conuentu capitulouè proponuntur, aut aguntur: quaeq. rursus proposita, ac suffragijs permixta reiecta sunt; vt quae deliberata, quaeue repulsa sint, facile omni tempore ex illius codicis monumentis constant.

Librum item praecipuum conficiant, & habeant, in quo cum omnia, singulaq. annua legata, tum onera illis adiuncta, ordine, distinctè,

Quaedam de procuratoribus & ministris inferioribus.

Quaedam de ijs qui aluntur sumptibus locorum piorum.

enucleateq. perscripta omnino sint.

Cuius libri exemplum, publici notarij manu, signo, auctoritateq. munitū, in archiuū Episcopale, vbi asseruetur, eodē spatio deferant. Quod sanè omne deinceps singulis annis perpetuò præstent, quod ad ea legata, onerauè attinget, quæ ijs deinceps annis fieri contigerit, aut facta locum habere.

Epus cōpellat administratores piorum locorum ad onerū satisfactiōnem.

Episcopus autem omnes administratores piorum locorum, etiam quouis nomine exemptorum, ac merè laicalium & priuatorum, compellat omnibus iuris remedijs ad singulorum onerum satisfactiōnem, ijs ipsis locis incumbendo: neque vllō prætextu patiatur, eorum prædia bona uè alienari, contra summorum pontificū literas, & sacros canones, & concilia etiam prouincialia nostra, aut contra piam testatorum voluntatem, qui ea bona ad certum illum pium vsum destinant.

Tabellam item publicè propositam, quo loco in Capitulum conuenire solent, perpetuò habeant; in qua pro mensium ratione, proq. rerum genere, ex norma præscripta, ea ipsa & legata & onera breuiter dilucideq. notata sint. Hospitalium locorum, vbi infantes expositi aluntur, curatores præfecti uè caueant, vt illos lactentes, nutricibus quas eo nomine conduxerint, plures non assignent, quàm earum vnaque que lacte suo alere possit, ne ob hanc culpam plerosque illorum fame necari contingat.

Quamobrem quot ad lactandi vsum nutricibus opus habent, toridem sanè sollicitè conquirant, & conducant.

Si hæc nō possunt, alia omni ratione prospiciant, vt lactentium puerorum vitæ succurratur.

Cum ad pia instituta perpetuò retinenda, recteq. exequenda, plurimum profit eorum monimentum ad posteritatem firmiter proditum; Episcopi ea cura sit, vt cum vel in vrbe, vel in diocesi locus aliquis pius exædificatur, aut instituitur; illius origo, institutum, titulus, & alia eiusdem generis quæ opportuna censuerit, in marmore, lapide uè solido, aut in tabula ænea incisa, loco eiusdem ædificationis illustri collocata, ad perpetuitatē prodita extant, sicut in nō nullis huius prouinciæ locis aliqua huius generis adhuc cernuntur: idq. ipsum præterea in locis pijs iam exædificatis institutis uè, vbi commodè potest, effici, ac præstari curet.

Pauperes quibus potissimū in locis pijs excipiendi.

VI vel foundationis iure, vel alio probato instituto, hospitales ædes, loca uè pia aliqua, ad pauperes, aut peregrinos, aut senes, certos uè alios id generis homines hospitio excipiendos alendos uè extant; Episcopus, cuius potissimum est curare, atque ad eò efficere, vt pia hominum voluntates ad eorum præscriptum rectā executionē habeant, videat agatq., vt ne ab ijs locis per illorū curatores, præfectos, ministros uè, ij quorum causa illa exædificata instituta uè sunt, repellantur, si illos recipi per facultates licet: ac ne rursus alij hospitio excipiantur, qui excipi non deberent: vt q. in cæteris etiam ab hospita-

lium piorum uè locorum instituto ne discedatur, neque contra fiat, quàm de illorum curatione administratione uè à testatoribus, aut ab alijs qui illa instituerunt, præscriptum est.

ILLVD interdum prout viu venerit, ab Episcopo moneantur, qui eleemosinam erogare quouis modo aut nomine debent, vt sibi in ea erogatione parochi in primis testimonium consiliumq. adhibere studeant, quò melius consultum sit ac prospectum conscientia suæ; cum ille pauperum, & egentium notitiam magis exploratam habeat.

Quædam de eleemosinis erogandis.

Tum verò quibus locis ita opus esse Episcopus censuerit, præsertim vbi compererit in distributionibus eleemosinarum quidquam peccatū esse, vel quia non verè pauperibus distributio fit, vel aliàs minus fideliter, vel non ad præscriptum piæ testatorum voluntatis; constituat etiam vel parochum, vel pios aliquos ex uicinia illa vel parochia laicos, quorum testimonio de paupertate illorum quibus erogandæ sunt eleemosinæ constet, antequàm ab illis quorum id curæ est, distribuatur; vel alias id generis certas regulas, quibus caueatur ab eiusmodi erroribus, in posterum præscribat in distributione seruandas ab illis locis pijs, etiam quæ merè laicalia sint ac priuata, aut quauis ratione ab Episcopo exempta.

In pauperum delectu, non egestatis inopia q. solum, sed morum etiam, ac vitæ probitatis ratio habeatur.

Quo in genere hæc præter cætera de illis inuestigentur; an scilicet doctrinae christianæ scholas frequentent; an fidei prima rudimenta teneant; anq. religiosè, & piè viuant.

Quæ porò eleemosinæ pauperibus, aut singulis etiam siue hominibus siue familijs quauis ratione debentur; ne in aliū cuiuscūque rei vsum, ac ne in ecclesiæ quidem instauratiōnem ornatum uè eas erogari liceat, nisi et eorum quorum interest consensu, & Episcopi præterea concessu, eoq. literis exarato.

Quæcūque item, quæ ad certos pios vsus relicta, ab alijs etiam, quam à piorum locorum administratoribus persolui aut præstari debent, in alios etiam similes vsus, ne necessitatis quidè prætextu, etiam si testatoris hæredes, quicunque sint, ei rei assentiantur; nisi Episcopus re perspecta eam præstiterit facultatem, quæ iure permittendi ab eo dari poterit illius permutationis causa.

Quæcunque eleemosinæ nomine indistinctè per capita familia uè distribuuntur, eæ deinceps in illos tantum, qui in ijs verè pauperes sunt, cōferantur: nisi ex testamento, foundationis uè tabulis, aut aliunde legitimè Episcopo constiterit, illis etiam paupertate non laborantibus indistinctè distribuendas esse.

Qui aliter distribuerit, ei pœna sit, dupli restitutio, grauior uè arbitrio Episcopi.

Vt pijs vniuscuiusq. generis distributionib⁹, quas in vrbe & in diocesi, vel ex vltima voluntate, vel

ex consuetudine, aliaue ratione quis prestare debet, satisfactum esse Episcopo constet, prout Concilio primo prouinciali per nos decretum est; eam rationem is adhibeat, vbi expedire censuerit, vt quod vel ab vniuersitatibus, uel à sodalitijs, pijsuè locis quibuscunque, etiam merè laicalibus & priuatis, & exemptis quouis modo, vel à quouis homine eleemosinæ nomine; aut aliàs piè erogandum, distribuendumq. est, quidquid illud sit, adhibitis etiam duobus viris per vniuersitates delectis; suo, vel in diœcesi, vicarij foranei iudicio probatus, & parochio item, in opera pietatis præscripta erogetur & conferatur.

Parochus autem in codicem certum referat, quæ eiusmodi distributiones, quo die, & quibus adhibitis factæ sint; eorumq., & testium subscriptionem adhibere curet.

Si verò vel vniuersitas, vel quispiam, se neque hac, neque alia ratione distribuissè Episcopo legitimè ostenderit, ad satisfaciendum ab eodem compellatur.

Parochus tamquam parochiæ suæ pauperum pater, sæpè paternè diligenterq. perquirat, primum an si quæ in parochialis suæ viciniæ finibus eleemosinæ sint, quæ vel à piorum locorum curatoribus, vel ab aliquo collegio, vniuersitateuè, vel ab vlla familia, vel à singulis hominibus in pauperum vsum aut sustentationem erogari quouis nomine debeant: prætereà videat, an illarum erogatio fiat in eos ipsos, qui verè egentes pauperesq. sunt, anq. etiã illud, quod, quæleuè eleemosinæ nomine in illos conferri debet, integrè sincereq. totum conferatur, erogetur, ac distribuatur.

Si quid verò animaduertit, cui cautionem remediumuè adhiberi oporteat, ad Episcopum quam primum deferat.

Nemo operta obuolutaq. præ pudore facie, eleemosinam sine Episcopi, aut si in diœcesi, saltem vicarij foranei concessu, eoq. scriptis exarato querit.

Nec verò eam facultatem cuiquam Episcopus, vicarijsuè det, nisi illius & egestatem, & morum vitæq. rationem antè planè notam exploratamq. habuerit.

Primo quoque dominico mensis, aliouè die quæ Episcopus statuerit, in omni ecclesia cathedrali & parochiali, etiam si regularis sit, vt egenitium, qui præsertim præ pudore ostiatim mendicare, eleemosinam uè queritate non audent, necessitati, pia fidelium liberalitate succurratur à locupletib⁹ parochiæ incolis, cæterisq., vt antiquæ consuetudinis est, aliquid per eos colligatur, quos huic curæ Episcopus præposuerit. Quæ eleemosinarum collectio, singulis etiam statis quatuor anni temporibus, quibus in hoc opere misericordiæ promptius impensusq. incumbendum est, per eosdem fiat.

Dominica verò proximè præcedenti, quò fideles, & in dando effusiores sint, & paratiores ad parochialem ecclesiam cū voluntarijs obla-

tionibus veniant, eleemosinarum collecta intrà Missarum solemniam indicatur sequenti verborum formula, ex sanctissimi Leonis Pontificis sermonibus desumpta.

Scr. de collectis

In eandem verò sententiam parochus prout vsu venerit, vberius cum populo ager.

V E N T V R A Dominica dies, vel feria quarta quatuor temporum, dilectissimi, collectarum futura est. Hortor & moneo charitatem vestrâ, vt omnes ad ecclesiam parochialem cum voluntarijs oblationibus eleemosinarum conueniat; in quo opere, & si non est omnium æqualis facultas, debet esse par pietas.

Formula denunciandi collectas eleemosinarum.

Itaque & anima vestra, & pauperum memores, promptam exhibete largitatem, & pro possibilitate vitium vestrarum spontaneas collectas vestras sollicitè præparate, vt quidquid vobis de temporalibus facultatibus dempseritis, id multiplicatum in æterna retributione sumatis, in egentibus pascentes Christum, qui nobis illos tanto opere commendauit, vt se in ipsis, & pasci, & vestiri, & suscipi testaretur idem Christus Dominus: qui cum patre & spiritu sancto viuit et regnat in secula seculorum. Amen.

V B I mendicorum vagantium, & curæ spiritua-
li, & victui necessario ita consultum non est, Quædam de mendicis vagantib⁹.

vt certo scilicet quodam pio loco collecti, non mendicatum victum ipsi queritent, sed ex aliena misericordia ibi habeant vnde se sustentet; Episcopus, quod Concilio prouinciali secundo de eorundem vita moribusq. præscriptum est, in eo exequendo illam inire rationem curet, vt certo præcipuo libro per singulos parochos illi si qui eiusmodi intrà parochiæ fines sunt, tum alij etiam alia ratione accuratè ordineq. describantur.

Hæc verò sedulò ab iisdem parochis obseruari mandat.

Quò, aut vnde illi migrent.

Quod vitæ christianæ institutum teneant.

An fidei rudimenta norint.

An diebus festis saltè Missæ sacrificio intersint.

An sæpè confessi, crebrò etiam per annum, aut certè saltem constituto Paschæ tempore sacrâ Eucharistiam sumant.

Quos neque libro descriptos, neque in Pascha confessos communicasse ex eo animaduertent, quòd certum chyrographum non ostendant, quo se confessos, & sacram communionem sumpsisse testatum faciant, ne pro parochialis ecclesiæ suæ foribus, nec intrà parochiæ fines eos medicare parochi permittat, omnèq. propterea cautionè, quantū in se est, adhibeant. Quos doctrinæ christianæ rudes mendicos uagantes viderint, festis diebus stata hora ad eiusdem doctrinæ scholas conuenire diligenter curent, eosdemq. instruant.

Ne ullæ cuiusuis nominis piæ confratriæ instituat, erigantur uè, neuè erectæ aut institutæ collegij sibi habitum sumant, sine sedis Apostolicæ, vel Episcopi auctoritate, & facultate literis explicata.

Quædam de confratrijs & sodalitatibus.

Sodalitates illæ duæ, vñâ virginum sanctæ Ursulæ, altera viduatum sanctæ Annæ nomine, in aliquot prouinciâ huius urbibus piè institutæ, ac religiosis spiritualis disciplinæ regulis conformatæ, vberrius adiutrice Dei gratia fructus, & populis, & familijs attulerunt, non modò ad retinendum, sed ad excitandum vehementiùs in fœmineo sexu innocentis vitæ omnis christianæ pietatis, & charitatis studium.

Quarè vnusquisque Episcopus tum in vrbe, tum in oppidis diœcesis suæ insignibus, sodalitatem vtranque vt opportunum viderit, quâ diligentissimè erigi instituiue curet.

Vt odij dissidijs, atque inimicitijs occurratur, rursusq. paci, cuius fideles in primis amantissimi esse debent, tot sanctissimis vinculis inter se iuncti, cõsulatur; id præter cetera Episcopi paternâ sollicitudine curent, in sua quique vrbe & diœcesi, aliquam hominum, qui morum grauitate, spectata integritate, & auctoritate præstantiores sint, confratram, vt in huius prouinciæ nonnullis urbibus instituta iam est, instituere: cuius officium sit, discordiæ flammam restinguere, dissidia amouere, concordiam inire, pacemq. inter omnes reconciliare; aut hoc ipsum componendæ inter dissidentes pacis officium alteri confratriæ adiungant, quæ rectè, apteq. id ipsum præstare queat.

Quæ generatim ad has constitutiones pertinent.

HIS decretis constitutionibusq. in concilio prouinciali quarto sancitis ac promulgatis, quicumque vel vniuersi, vel singuli quorum interest, non paruerint, aut aliquid contra commiserint, admiserint; ij multas & pœnas luant, ijs ipsis decretis sancitas, ac alias præterea ex ecclesiasticis, conciliaribusq. sanctionibus, & canonum iure præscriptas: compellanturq. præterea ad parendû omnibus iuris remedijs. Quæcunque etiam de sacramentorum administratione, Missæ sacrificij celebratione, diuinorûq. officiorum modo, & ratione, in hac, & superioribus prouincialibus synodis decreuimus; ea planè omnia & singula ad Metropolitanam etiam, ceterasq. quascunque ecclesias ritu Am-

brofiano vtentes pertinere sancimus, ac declaramus; nisi si quid eiusmodi erit, quod vel per nos, vel deinceps per successores nostros Archiepiscopos, nominatim, speciatimq. declaratur, Ambrosianis ipsis ritibus, institutisue expressè aduersari.

Si in his decretis ante alterâ Mediolanensis prouinciæ synodum vlla difficultas orta erit, eius declarationem, tum verò præterea omnium quæ eisdem decretis continentur, interpretationem & explicationem nobis, & successoribus nostris Archiepiscopis perpetuò reseruamus, salua semper sedis Apostolicæ auctoritate.

Quæcunque facultatem ex decretis in hac prouinciali synodo Mediolanensi quarta per nos editis habent Episcopi, eam ipsos per suos vicarios generales exequi posse volumus; nisi in ijs quæ propriè ad ordinem episcopalem pertineant, aut in quibus vicarij à sacris canonibus, aut à Concilio Tridentino, vel à nobis expressè exclusi sint.

Vt nemini eorum, quæ in hac quarta prouinciali nostra synodo à nobis decreta sunt, ignorantiam excusare liceat; edicimus, vt ex quo primum die edita, in valuis Metropolitanæ ecclesiæ proposita fuerint, ad duos menses, omnes se & his decretis, & si contra fecerint, pœnis quæ eis continentur, teneri intelligant. Ab eo etiam affixionis die, eorum decretorum temporis initium sumendum decernimus, quibus aliquid intrâ certum tempus præstari iubemus.

Vnusquisque præterea Episcopus, ea omnia, & singula in proxima diœcesana synodo legi ac recitari iubebit; & si ita expedire censuerit, suæ quoque cathedralis ecclesiæ valuis proponi, quò studiosius omnium animis eorum præcepta fixa inherant.

Singulæ etiam cathedrales, & collegiatæ, & parochiales ecclesiæ huius prouinciæ, has nostras constitutiones aliquo loco collocatas perpetuò asseruent.

Omnia & singula quæ à nobis in hac quarta prouinciali synodo decreta actaq. sunt, qua debemus obedientia ac reuerentia, auctoritati ac iudicio sanctæ Romanæ ecclesiæ omnium ecclesiarum matris & magistræ, semper emendanda & corrigenda subijcimus.

L A V S D E O.

EPI-

EPISCOPI,

Qui huic Synodo Prouinciali quarta interfuerunt, & subscripserunt.

Nos CAROLVS S. R. E. Presb. Cardinalis tit. S. Praxedis, Dei & Apostolicae Sedis gratia Archiepiscopus Mediolani, de cōsilio & assensu Reuerendissimorum Coepiscoporum nostrorū definiētes subscripsimus.

Ego Antonius Laudæ Episcopus, consentiens subscripsi.

Ego Dominicus Episcopus Brixienſis, consentiens subscripsi.

Ego N. Episcopus Cremonæ, consentiens subscripsi.

Ego Federicus Episcopus Bergomenſis, consentiens subscripsi.

Ego F. Dominicus Episcopus Astensis, consentiens subscripsi.

Ego F. Benedictus Herba Episcopus Casalensis, consentiens subscripsi.

Ego Guarnerius Episcopus Alexandrinus, consentiens subscripsi.

Ego Io. Franciscus Episcopus Vercellenſis, consentiens subscripsi.

Ego Vincentius Marinus Episcopus Albenſis, consentiens subscripsi.

Ego Franciscus Galbianus Episcopus Intimiliensis, consentiens subscripsi.

Ego Romulus Episcopus Nouariensis, consentiens subscripsi.

Ego Lucas Tortus Protonotarius Apostolicus I. V. D. & Vicarius generalis multum Illustris, & Reuerendissimi DD. Cæsaris ex Comitibus Gābaræ Episcopi Dertonæ, eiusdemq. in hoc specialis procurator, eius nomine interfui, & subscripsi, & omnia, & singula in hac sancta synodo decreta, atque acta, edita, & publicata, eius & ecclesie suæ nomine recipio.

Ego Io. Antonius Cart. Archipresb. S. Iulie, procurator specialis Illustris. & Reuerendiss. D. Petri Fauni Episcopi Aquensis, eius nomine inter-

fui, & subscripsi, & omnia, ac singula in hac sancta synodo acta, edita, & publicata, eius, & ecclesie suæ nomine recipio.

Ego Benedictus Cittadin^o Canonicus Ecclesie maioris Mediolani, procurator specialis Illustris. & Reuerendiss. D. I. Ambrosij Flisci, Episcopi Saouonensis, eius nomine interfui, & subscripsi, & omnia, ac singula in hac sancta synodo acta, edita, & publicata, eius, & ecclesie suæ nomine recipio.

INDICTIO

Futuri Concilij Quinti Prouincialis.

CAROLVS miseratione diuina Tit. S. Praxedis S. R. E. Presbyter Cardinalis, sanctæq. Mediolan. Ecclesie Archiepiscopus.

OMNIBVS & singulis Reuerendissimis dominis Episcopis qui hic adsunt, & synodo prouinciali Mediolanensi quacunque ratione interesse debent, omnibusq. item Capitulis, & Ecclesiarum Cathedralium Procuratoribus, indicimus, significamus, denuciamus, & intimamus proximam sequentem synodum prouincialem Mediolanensem quintam, Deo omnipotente auctore, & ad eius laudem, hac eadem in urbe, hoc ipso loco, Anno M. D. LXXIX. Die septimo Mensis Maij proximè sequentis, qui dies erit feria quinta Dominica secunda post Pascha Resurrectionis D. N. Iesu Christi inchoandam, & celebrandam esse. Quamobrè eos omnes, & singulos Reuerendissimos dominos Episcopos monemus: Procuratores verò Ecclesiarum Cathedralium inuitamus, vt eo die ad synodum prouincialem quintam iuuante Deo Mediolani celebrandam constituto, hic omnino intersint, nisi diem celebrationis ipsius synodi aliqua ex causa à nobis prorogatum fuisse nostris ad eos datis literis intellexerint. Quòd si ipsorum Reuerendissimorum Episcoporum nostrorū aliquis legitimo tunc detentus erit impedimento, nuncium, procuratorem ad se excusandū, atque ad id impedimentum probandum ad nos mittat, cui etiam facultas ab ipso detur, ea omnia, & singula, nomine suo; & Ecclesie suæ recipiendi, quæ Diuina gratia auxiliante in ipsa synodo à nobis de consilio & assensu Reuerendissimorum Coepiscoporum nostrorum constituetur, decernentur.

Finis Concilij Prouincialis Quarti.

ORA-

O R A T I O
C A R O L I C A R D I N A L I S
T I T . S A N C T A E P R A X E D I S
E T A R C H I E P I S C O P I ,

Habita in Prouinciali Concilio Quarto.

V O V S Q V E tandem Concilia prouincialia toties conuocata? quorsum & tot constitutiones, & tot decretorum vincula? Vulgaris vox, Patres sanctissimi, ac sicut ne tacita quidem cogitatione religiosæ mentis digna, longeq; à sensu Episcopalis vestri animi aliena: ita hominum vel impiorum est, ecclesiam Dei oppugnantium; vel christianorum, christianam disciplinam abhorrentium; vel imperitorum, planeq; nescientium, quantas vires habeat frequens synodorum actio atque vsus; vel illorum sanè, qui angusto paruoq; animo omnia metiuntur. Porrò nobis, Patres, est illud certum atque exploratum, hominem diuina lege, quasi sèpimento vallatum, vt est is tum summa naturæ imbecillitate, tum immensa cupiditate, sèpè labi, sèpèq; ab officij semita deflectere; proinde plurimis & concilijs, & institutis, & decretis opus esse; quibus quasi sanctissimis vinculis ille adstrictus, à recto cursu non declinet; aut aliquando digressus, iisdem adiutus in viam salutis redeat. Et quod caput est, vt salutaris huius conciliorum instituti auctor est cœlestis magister Christus Dominus; sic Apostoli eo sèpissimè vsi; lege etiã sanxerunt, vt bis in annos singulos concilia ab Episcopis haberentur. Quod deinceps & innumerabilibus summorum pontificum sanctionibus, & conciliorum tum œcumenicorum, tum prouincialium decretis communitum, & frequenti ecclesiæ vsu consuetudineq; diu retentum, eiusmodi fuit; quo aditus patefactus est, non modò ad tradendam, verùm etiam ad perpetuò colendam, perpetuisq; progressionibus augendam omnem ecclesiasticæ disciplinæ rationem. At verò vbi id aliquando intermissum, aut planè omissum est, vix dici potest, quot, quàmq; graues calamitates rei christianæ publicæ importatæ sint. Propè perierat christianæ vitæ institutio, conciderat penè rerum salutarium vsus, nulla ferè cleri disciplina, quasiq; nullum populi in charitatis officijs studium, prolapsus denique miserabilem in modum erat totus ille ab euangelij luce dimanans christianarum virtutum ornatus. Quid? ij, qui alios in officio continere debebant, maximè ipsi à muneris debiti cura deflexerant. Atqui hæc vel vna solùm recordatio satis nos commouet, atque adeò commouet, vt in tuè do synodaliū Episcopaliūq; conuentuum vsu, tantum pietatis, constantisq; diligentiaē ponamus, quantum sanè voluntatis & consilij ad prodendū posteris optimum institutum sanctissimi illi viri adhibuerunt. Sacra præterea œcumenica Tridentina synodus salutare illud institutum salutariter ita renouauit, vt si minus bis, aut semel saltem singulis annis, quemadmodum illi censuerunt; at certè tertio quoque anno prouinciales synodos & cōuocari, & celebrari decreuerit. Id sanè verò nos benè iuuante Deo, cū semel, iterum, ac tertio executi simus, est etiam cur idem perpetuò præstemus. Multa, Patres, nostris superioribus concilijs defunt, ad perfectam illam, quam magno perè expetere debemus, populi christiani disciplinam: alia item in eisdē

decreta

decreta sunt, quæ communiri oportet; alioquin operis à nobis inchoati iacta fundamenta breui corruerent: alia item abhinc triennio suborta esse possunt corruptelarum semina, quæ nostra cultura conuellenda sunt, tum vitiorum spinæ succrescentes amputandæ. Hæc tria proposita quidem nobis esse debent: sed illud etiã profecto est, ad quod cum semper, tum maximè in hac quarta prouinciali synodo omnes cogitationes, consilia, studia, conatuq; nostros dirigi admodum cupimus, & à vobis totis in Christo visceribus expetimus; vt decretis iam sancitis, quæ adhuc executionis operam à nobis postulant, omnino exequendis, certam explicatamq; rationem ineamus. Quare cum Tridentinas sanctiones, tum superiorum conciliorum constitutiones, in conspectu, tanquam in speculo quodam habentes, diligenter videamus, quæ in executionis munere officia nostra prætermissa, quæ ita non præstita sint, vt sanè debebamus pro gloria Dei, proq; populi nobis commissi salute. Iam modò est, Patres, vt hoc ipso loco, tâquam in augustissimo theatro, spectemus illas muneris nostri partes, quas clero, quas populo, quas ecclesijs fidei nostræ commissis religiosa sollicitudine debemus. Hoc autè cum semper nobis ob oculos versari debet, tum certa illa, in nostris, & cleri, & populi moribus sanctè conformandis deliberatio, quam salutaris conciliorum actio deposcit, perpetuò à nobis afferenda est; maximeq; hoc ipso tempore: tempore autem iubilæi, *acceptabili, & hac die salutis, quam fecit Dominus*. Iam populi cœlesti eo dono excitati, in officijs atque exercitationibus pietatis religiosius versantur; certatimq; christianis virtutibus operam dant: quinimmo qui in inueterata quadam peccandi consuetudine obdur uerant, suscepta aliqua vitæ emendatione, animum penè in malè agendo obfirmatum ad christianarum virtutum studium flexerunt. Ergo quid nobis, qui populorum patres, qui medici, animarum saluti prospicere debemus, in hac ardentissima, piaq; omnium voluntate agendū erit? an non in omnes episcopalis officij partes nos excitabimus? an diligentiam nostram acuemus? an in spiritualis vitæ disciplina in dies augenda inuigilabimus? certè quidem. Hoc ipsum sanè non modò postulare, sed flagitare videtur expectatio populorū: qui in fide curaq; nostra cōquiescentes, ex nostris his Episcopalibus conuentibus salutare adiuumentum se cōsecuturos esse sperant, & confidunt quidem certè. quid eorum preces? quid oratio? quid frequentior cōcursus loquitur? quæ mens? qui sensus? quæ cogitatio illorum? Hic, patres sanctissimi, antè oculos ponite ingentem huius prouinciæ hominum multitudinem, suæ salutis studio flagrantem, nostrisq; monitis vehemētius excitatam, tum superioribus diebus, tum hoc potissimū tempore, quo in hac salutari conciliarium rerū tractatione nos causa sua versamus, vbiq; & in vrbibus, & in oppidis, & in ipsis vicis frequentissimā, pietatis exercitationibus deditam. Videte sacerdotes pro nobis ad altaria supplices: videte vniuersum penè populum piè deprecātem: videte virgines & viduas, demissè ac religiosè orantes: videte innumerabiles homines sacrā cōmunionē sumentes; & alios profusis lacrymis, pio gemitu, iteratisq; vocibus, Dei misericordiam, sanctorumq; patrocinia implorantes. Considerate animo hanc vnā omnium obsecrationem atque orationem, summa tacitæ mētis contentione ad cœlos vsque emissam. Quousque tandem, Pater cœlestis, parturimus, neque adhuc tamè parimus? cogitata optima concipimus: at factis non exprimimus. Tu Domine ad rectè agendum nos vocas, atque excitas; at languescimus: præclarè aliquando inchoamus; at non perficimus: cœlestes illas coronas, gloriamq; sempiternam expetimus; at labores, crucemq; refugimus. Quo tandem tēpore seriò agemus? quando verè adiuti, cursum vitæ rectæ tenebimus? Respice summe pater, *nos oues pascuæ tuæ; non auro, & argento, sed pretioso sanguine filij tui redemptas*. Tu nos tanquam pretiosum depositum, ho-

rum

rum curæ fideiꝫ cōmisiſti; tu hos nobis duces, magiſtros, medicos, paſtores, patres conſtituiſti; ac proinde illis, eorumꝫ dictis audientes nos eſſe iuſiſti: tu ruruſ illos, vt pote *de animabus noſtris ratio rem aliquando reddituros, pro nobis inuigilare voluiſti*: da quæſumus illis, iam cauſa noſtra in Concilio congreſſis, de ſalute noſtra ſollicitis, remꝫ noſtram agentibus, vt te vnum ſpectent; *non ſua, ſed quæ IEſu Chriſti ſunt, quærant*; ac ſuæ & noſtræ ſaluti ſeruiant: præfer lumē mentibus eorum; ac dirige voluntates & ad ſalutaria conſilia ſuſcipienda, & *ad dandam nobis, plebi tuæ, ſcientiam ſalutis, & ad dirigendos pedes noſtros in viam pacis*: Sicꝫ illi ſanctè agendo, & nos eiſdem obediendo, omnes ad cœleſtem patriam ad quam vocati ſumus, adiutrice tua gratia perueniamus. Hæc, Patres, populi fidei noſtræ commiſi à Deo ſupplices petunt: hæc eadem ruruſ nobis proponamus; hæc aſidua, paternaꝫ ſollicitudine meditemur, atque procuremus. Hæ ſunt animæ, quarum ſalutem Deus vt procuraret; non angelum, non archangelum; ſed vnicum filium CHRIS TVM IES VM miſit: qui hinc in cœlum abiens, quam diligentiffimè earum curam beato Petro commēdauit, his tertio repetitis verbis: *ſimon Ioannis, diligis me plus his? pafce oues meas*. Qua verborum formula etiam vnicuique noſtrum, qui in ſollicitudinis partē vocati ſumus, optimam paſcendi rationem præſcripſit; & charitatē maximè muneris noſtri magiſtram docuit: quam populis in curam noſtrā traditis, & frequenti verbi Dei prædicatione, & ſalutari ſacramentorum adminiſtratione, & vitæ ſanctiſſimæ exemplis, & epiſcopali eleemoſinarum liberalitate, & ſollicita oratione, & Miſſæ ſacri crebra oblatione, & diuinorum officiorū cultu, & precibus aſiduis, & paternis monitis, & paſtoralibus correctionibus, & conciliaribus ſanctionibus, & omni deniq. officio, curaꝫ perēni, per nos præſtari voluit. Videte igitur, Patres, curam, ſollicitudinem, & vigilantiam noſtram; quæ in grege tanta adhibenda eſt, quantam ſanè maximam charitatē CHRIS TO deberi omnes profiteſcemur. *ſi diligis me*, inquit, *pafce oues meas*. Hoc ſanè illuſtrius veræ erga illum dilectionis teſtimonium datur, quò maius in omni gregis paſcēdi ratione ſtudiū operaꝫ collocatur. Certèſi CHRIS TVM, vt debemus, diligimus; ſi CHRIS TI gloriæ ſeruimus; ſi CHRIS TI regni propagationem cupimus; ſi CHRIS TO gratificari volumus; id præſtatiſſima erga gregē nobis cōmiſſum charitate, non verbis declarare ſolum, ſed factis comprobare nos oportet. Id ſanè præſtabimus, Patres, ſi nō laboribus deterriti, non difficultatibus labefactati, non ſatanæ aduerſarij colluctatione fracti, ab inſtituti operis curſu nunquam deſiſtemus: ſed diuini amoris igne accenſi, omni virtutum epiſcopalium ſtudio, eò cum ſemper, tū in conciliaribus actionibus progredi contendemus, vt populum nobis commiſſum, & purgemus, & illuſtremus, & perficiamus; hiſꝫ perpetuis progreſſionum laboribus introducamus in tabernacula cœleſtia: idꝫ munere & gratia CHRIS TI Domini: cui gloria ſempiternis ætatum ſæculis. Amen.

Ioan.

C O N C I L I V M
P R O V I N C I A L E
M E D I O L A N E N S E V.

Quod

CAROLVS S. R. E. CARDINALIS
TITVLI S. PRAXEDIS
ARCHIEPISCOPIVS

Habuit an. à Chr. nat. M. D. LXXIX.
Gregorio XIII. Pont.

CAROLVS
S. R. E. TIT. S. PRAEDEXIS
PRESBYTER CARDINALIS,

DEI ET APOSTOLICAE SEDIS GRATIA
Archiepiscopus Mediolani.

Uniuersis Prouinciæ nostræ fidelibus salutem in Domino.

VINTAM Synodum prouincialem vobis edimus. In ea por-
rò non modò pastorale quoddam desiderium, paternamq; erga
vos voluntatem nostram agnoscere potestis; sed penitus iam per-
spicitis officium, operam atque sollicitudinem, quam ad spiri-
tualia totius prouinciæ cōmoda conferimus. Agite igitur vos,
vt cum ex huius, aliarumq; prouincialium synodorum editione, tum ex
omni alia nostra, episcoporumq; vestrorum cura ac labore, cui & obedi-
entiæ, & pietatis operibus, ac summa benè agendi progressione respondere
debetis, vberimum salutis fructum reportetis in Domino: à quo vobis om-
nem cœlestis gratiæ cumulū precamur perpetuò.
Dat. Mediolani, Idibus Maij. M. D. LXXIX.

EDICTVM De Concilio Prouinciāli V.

In nomine sanctæ & Indiuiduæ Trinitatis, Patris,
& filij, & Spiritus sancti. Amen.

Carolus S. R. E. tit. Sanctæ Praxedis pref-
byter Cardinalis, Dei, & Apostolicæ sedis
gratia, Archiepiscopus Sanctę Ecclesię
Mediolanensis,
Vniuersis Prouincię nostrę fidelibus salutem
in Domino.

VINEAE Dominica cultura, cum in om-
ni alio pastoralis sollicitudinis officio eniteat:
tum valde etiam in concilijs prouincialibus, ad
Tridentinæ sanctionis præscriptum tertio quo-
que anno celebrandis.

Nos igitur pro Archiepiscopalis officij nostri
cura, quæ progressionibus suis tota ad optimã
pascendi rationem spectare debet, iam in synodo
prouinciali quarta, quam ex illius concilij san-
ctione anno MDLXXVI. habuimus, de-
creto promulgato concilium prouinciale quintũ
denunciauimus, atque indiximus: quod auxi-
liante Dei misericordia, hoc anno, die septimo
mensis Maij de more celebraturi sumus.

Ea porro indictio, & iure canonum, & decreto
Prouinciali communita, licet tantum roboris
viriumq; omnino habeat, quantum illa quæ edi-
cto publico fieri solet: tamen cum in lucem ty-
pis nondum emissa sit; & tempus atque adeo
stata dies eiusdem concilij quinti tunc indicti iã
instet; id propterea, ne cuiquam quicumque sit;
qui concilijs Prouincialibus nostris interesse qua-
cunque ratione potest ac debet, vel rei ignoran-
tia ad excusationem uti, vel se contemptum, ne-
glectumue esse dicere liceat: nos vniuersis & sin-
gulis, qui iure, aut consuetudine, aut priuilegio,
aut electione sua, suorumue prædecessorum, aut
alia quacunque ratione ad prouinciales nostras
synodos conuenire debent aut possunt, hoc etiam
edictis publicè proposito, eandem quintam pro-
uincialem synodum in superiore illo prouinciali
concilio quarto iam indictam, significamus, de-
nunciamus, atque indicimus.

Quamobrem cum vniuersos & singulos Reueren-
dissimos Episcopos prouincię nostrę, tum cæte-
ros omnes quicumque sint, qui ut supra in concilio
prouinciali Mediolanensi quacunque ratione
interesse debent, præter illud indictionis decre-
tum, & literas nominatim sigillatimq; eisdem
Reuerendissimis Episcopis per nos scriptas, hoc

etiam Archiepiscopali edicto illud monemus, ut
eo ipso constituto septimo mensis Maij proxi-
mè sequentis die, Mediolanum in basilicam no-
stram Metropolitanam conueniant; & in concilio,
quod eo ipso die summo manè iuuante Do-
mino inchoabimus, præsentibus ipsi adsint, pœnis,
& censuris propositis, canonum iure sancitis.

Curent porro singuli prouinciales nostri Episcopi,
ut, quod concilio altero Mediolanensi sancitum
est; cum primum edictum hoc acceperint, quinta
quaque feria Missæ sacram tum à singulis sacer-
dotibus, tum solènter collegiatim in cathedra-
li, & collegiatis ecclesijs de Spiritu sancto cele-
bretur, vel, si pro ratione officij hoc non potest,
saltem commemoratio fiat; ac præterea singulis
diebus dominicis, & in illis, & in omnibus pa-
rochialibus ecclesijs, ad implorandum in ea con-
ciliari tractatione Spiritus sancti lumen, proces-
sio, litaniæ, ac preces habeantur.

Idq; peragatur ac præstetur, quoad concilium de
more absolutum & dimissum erit.

Cum autem conciliaris hæc actio à nobis indicta,
præcipuum quoddam charitatis & pietatis stu-
dium à prouincię nostrę fidelibus postulet; illud
etiam curet unusquisque prouincię nostrę Epi-
scopus, ut singulis antè concilij diem consti-
tutam dominicis diebus, per parochos, &
concionatores excitentur eius rei causa fideles
ad frequentius sanctę orationis studium; ad
idq; uehementer omnes inflammentur, ut die
dominico statim concilij diem proximè antece-
dente, verè pœnitentes & confessi, sacram com-
munionem sumant; hoc præcipue precantes, ut
adiutrice Dei gratia, quæ ad suam, & ad il-
lorũ quorũ cura cõmissi sunt salutem pertinent,
per religiosaq; sollicitudine in concilio agantur.

Quòd religiosius autem ab ijs qui ad concilium con-
ueniunt, in eam actionem incumbatur; ecclesiã-
stici ordinis homines, & quos unà secum ad sy-
nodum prouincialem Episcopi conduxerint, &
quos Capitula miserint, & testes synodales, &
cæteri tum sacerdotes, tum clerici, quicumque
venerint; ij omnes & singuli antequàm in viã
se dent, peccata confessi, sacerdotes Missæ sa-
crum celebrare, clerici sanctissimam Euchari-
stiam sumere ne omittant. In quarum rerum
fidem & testimonium, hoc edictum confici, au-
thoritatemq; nostra imprimi, & sancti Ambrosij
sigillo Archiepiscopali nostro muniri, tum no-
stra etiam manu signatum, in vulgus publicè
proponi, eidemq; à Vicecancellario nostro Ar-
chiepiscopali subscribi volumus. Dat. Medio-
lani in adibus nostris Archiepiscopalibus, pri-
die idus Martij 1579.

CONSTITVTIONES ET DECRETA CONDITA IN PROVINCIALI SYNODO MEDIOLANENSI V.

In nomine sanctę, & Indiuiduę Trinitatis, Patris,
& Filij, & Spiritus sancti. Amen.

NOS CAROLVS S. R. E.
Tit. Sanctę Praxedis Presby-
ter Cardinalis, Dei & Apostoli-
cę sedis gratia Archiepiscopus
Mediolani, ad Dei omnipoten-
tis, beatęq; Marię semper Vir-
ginis, ac S. Ambrosij confessoris patroni nostri
laudem, hæc pro christiana morum disciplina cõ-
formatione, qua clerum, populumq; fidei nostrę
concreditum præluccere totis in CHRISTO
visceribus expetimus, de consilio & assensu Re-
uerendissimorum D. D. Coepiscoporum nostro-
rum, in Concilio prouinciali Mediolanensi quin-
to decernimus, statuimus, ac sancimus.

Quę ad fidei tuendę studium pertinent.

Prou. I. par. I. de fidei profess. &c. pag. 1.

QVONIAM in ijs, quę & ad fidem, & ad
pietatem tuendam attinent, omni vigilan-
tissima cura, summaq; diligētia pastoribus ma-
ximē elaborandum est; ne veterem sanctorū
patrum, sacrorumq; conciliorum consuetudi-
nem, & auctoritatem in primis œcumenicę sy-
nodī Tridentinę secuti, de ijs ipsis multa supe-
rioribus nostris Concilijs Prouincialibus con-
stituiamus.

Sed in eo genere cū nullum tantum studiū,
quantum certē maximum requiritur, adhiberi
possit, illis superiorum conciliorum decretis
adiungenda hæc etiam censuimus.

NEMINI, etiam regulari, ne in sui quidē or-
dinis ecclesia concionari permittat Episcopus,
antequā sibi suoq; Vicario, ille, quicumque
concionaturus est, fidei professionem ad san-
ctōnis pontificę, quam Pius Quartus edidit,
pręscriptam formam præstiterit.

Vbi verò semel præstiterit, non opus erit iterū
ob eam causam eidem Episcopo præstare: sed
satis sit, professionis ei semel illo nomine præ-
stitę testimonium scriptum atque obsignatū
afferre, & exhibere.

Id omne de confessorijs sacerdotibus sancimus,
& decernimus.

Hoc ipsum de medicis, & chyrurgis item cau-
tum sit; qui nisi trium mensium spatio apud
Episcopum, aut eius Vicarium, ex illius ponti-
ficę formulę præscripta ratione fidē profiteā-

tur, medendi arte ab eodem Episcopo interdi-
cantur, quoad eam professionem præstiterint.
At verò in posterum quisquam medicus, vel
physicus, vel chyrurgus medicinam exercere
ne aggrediatur, nisi præstita primū vt supra
fidei professione.

Aduocati præterea, & procuratores in causis
sanctę Inquisitionis suscipiendis agendisue,
nullum ante aditum locum uē habeant, quā
fidei professionem Episcopo præstiterint.

Qui ecclesiam parochialem, aliud uē beneficium
curam animarum habens, aut canonicatū, aut
dignitatem in ecclesia cathedrali quouis mo-
do obtinuit, nisi istempore & loco sanctione
Tridentina præstito fidei professionem præ-
stiterit; ne ei Episcopus beneficij ecclesiastici
fructus, quos ex eodem Tridentino decreto
suos non fecit, aliquo pacto remittat, neque ab
eodem exigī patiatur; sed si quos exegerit, il-
lum restituere cogat.

Sess. 25. dec. de
refor. c. 2.

HVIVS prouincię principes & magistratus,
pro fidei catholicę tuendę officio, proq; pie-
tatis suę studio, sperandum est id nunquam
permilluros esse, vt in has regiones eorum di-
tioni subiectas, ne ad diuersandum quidē iti-
neris gratia, milites a catholicę Romanę eccle-
się fide dissidentes veniāt; cū certum atque
planē exploratum sit, nulla alia re Deum gra-
uius offendi, nullaq; ad vehementiorem iram,
quā hæresum labe prouocari; nihilq; rursus
ad prouinciarum regnorumq; interitum ma-
iores vires habere, quā terribilissimam illam
pestem.

Verū si quando acciderit, (quod Deus prohi-
beat) in eam curam toto animo, omniq; stu-
dij pastoralis contentione Episcopus incum-
bat, atque ad eam elaborat omni ope, vt ne eius
morbi contagione oues Christi sanguine re-
demptę, suęq; fidei commissę vlllo modo in-
ficiantur.

Itaque ad diæcesis suę loca, vbi pestiferas illo
homines diuersari contigerit, se in primis ipse
conferat; populum fidelem etiam atque etiam
diligenter moneat, vt ne eorum mores vsquā
attendat; ne verbis mētem, aure suę adhibeat;
ne cum eisdem vlllo modo versetur; ne carnis
licentiam, & liberam, & falsam viuendi secu-
ritatem exemplo illorum consecetur: sed in
orthodoxa fide, & charitate Christi Domini
cum timore & tremore perseverans, in sanctę
Romanę catholicę ecclesię vnitatem, & obe-
dien-

Quædam de he-
reticis militib;
in prouinciam
venientibus.

Professio fidei N
à quibus præ-
standa.

dientia studio, in catholicarū pietatis officijs se se contineat.

Parochis verò leges præterea præscribat, quas in tanto discrimine omnino sequantur.

Atque in ijs quidem hæ sint.

Ne eos mortuos sacris locis in sepulturam tradant.

Vt animaduertant præterea si fieri potest, non inodò singulis horis, sed singulis etiam momentis, quid ab illis agatur, quid cogitetur, quid struatur in ijs quæ ad fidem pertinent: longè prospiciant satanæ insidias, & conatum omnem, quantum in se est, sedulò reprimant. Vt videant, ne quidquam vel minimum, vnde labes aliqua existere possit, sensim latius di manet.

Quamobrè de quotidiano huius rei statu Episcopum certiore faciant quàm diligentissimè. Nec verò ea omni diligentia contentus Episcopus, desistat alia subsidia ad tuendum gregem comparare.

Proinde cum alios religiosos prudentesq. viros ad rem omnem inquirendam mittat; tum acres etiam, pioſq. concionatores ad causam communem adiuuandam.

A Magistratibus etiã & principibus, in re, quæ non religioni solùm, sed vniuerso prouinciæ statui periculum certissimum afferre potest, omnem opem atque auxilium imploret, vt expedire censuerit.

Excommunicationis verò pœnã (præter alias quæ summorum Pontificum canonum uè sanctionibus expressæ sunt) ipſo facto subeundã proponat atque edicat ijs, qui istiusmodi impijs hominibus cibos vetitos vendiderint, alio uè modo subministrauerint, quibus diebus minimè liceat illis vesci.

Agat verò contra illos qui non paruerint, ad iuris, edictiq. promulgati præscriptum.

Omnem denique aliã rationem, quæ potissima sibi videbitur, opportunè ineat ad eam pestem propullandam.

Et verò id quod caput est, in tanto salutis periculo assiduis precibus, omniq. supplicatione ad Deum confugiat, vt gregem sibi in curam traditum, ab omni hæresum fœditate integrum inuiolatumq. custodiat, & conseruet perpetuò.

DE IVDÆIS concilio prouinciali primo multa cauimus, quibus hæc addenda statuimus, quò diligentius etiam perniciosæ eorum consuetudini, atque diuini cultus offensionibus occurratur.

Quod olim summorum Pontificum constitutionibus, & p̄ſerim Pauli Quarti, & Pij Quinti, qui eiusdem Pauli sanctionem literis xij. Calen. Maij MDLXVI. editis renouauit & auxit, sancitum fuit de vita & habitatione Iudeorum, cum ad Christianorum hominum fidei integritatem, & morum puritatem tuendam valde pertineat; Episcopus in cuius diocesi illi vel habitant, vel aliquãdo diuersantur,

singulis annis stata die eam constitutione Pij Quinti, qua etiam illa quæ ab eodem Paulo Quarto iam antea edita erat continetur, promulget: curetq. omni diligentia, vt in primis tum ex earum constitutionum, tum etiam ex Concilij Lateranensis præscripto, in ciuitate, oppido, pago, locouè vbi Iudæi habitant, si cõplures Synagogas habent, seu domos ad synagogæ officium iam adhibent, tollantur omnino, cessentq. omnes vna tantum excepta; quæ tamen ab ecclesijs fidelium distet.

At verò nouas construere constituereuè, aut penitus dirutas reficere ne patiatur: nec rursus veteres altiùs extolli, aut amplificari, aut magnificentius aliquo modo exedificari.

Agat etiã cum principibus si opus erit, vt quæ admodum olim à nobis decreto prouinciali, & eiusdem pontificijs constitutionibus cauetur, sublatis impedimentis, verè tandem Iudæi omnes in vno & eodem loco vrbs lociuè, ac si ille capax non erit, in duobus, aut tribus, qui inter se continentes sint, & à christianorū habitationibus seiuncti, ad præscriptum illarum constitutionum habitent; domicilium verò non solùm proximum, sed ne in conspectu quidem ecclesiæ, oratoriuè, quò populus conuenire soleat, constituere, habitareuè vllò modo patiatur.

Vt mares & fœminæ signum semper patens ferant, quo in vrbbus, municipijs, locisue omnibus, atque adedò in itinere dignoscantur ad earum constitutionum præscriptum.

Qua in re quidquam à nemine concedi permittiuè vllò quouis etiam dispensationis nomine posse illis sanctionibus cautum est.

Ne Dominicis, vel alijs festis diebus, quos colli & sanctificari præcepti consuetudinisue est, Iudæi opus quidquam seruire mundanumue publicè per se ipsos seu alios faciant.

Nec verò fidelis quisquam in eorum synagogis vllò modo, vt eo primo Concilio veritum est, sed neque vllò vsquam loco eorundem cæremonijs titibusue intersit.

DE Iudæis nuper baptizatis in Concilio prouinciali primo aliqua constituimus, quibus hæc de illis ipsis, & de alijs etiam neophytis adiungenda decernimus.

Episcopus igitur in cuius diocesi Iudæi habitant, cum fieri possit, vt Deo volente eorū multi è tenebris ad fidei lumen accedant, illud aliqua ratione curet, vt certa domus, locuè pius, si commodè potest, eo potissimum nomine constituatur, vbi illi nuper baptizati neophytisue alantur, ad vitæq. christianæ usum instituantur.

At verò si id fieri nullo modo potest; eos, si quos in vrbe, diocesiq. habuerit, certè alterius loci pij congregationi in curam tradat, aut aliquem certum sacerdotem spectata probitate virum, spiritualisq. vitæ studiosum deligat, qui illorum uitã instituat ac moderetur.

Quo in genere, ei⁹ qui ab ipſo Episcopo delectus,

Quædam de caecumenis. Supra de Iudæis.

Quædam de Iudeis. rou. 1. par. 3. de Iudæis. pag. 3.

eorum curæ quouis modo prærit studio, hæc ratio quemadmodum infra ineatur.

Vt non solum diebus festis, vt alio Concilio cautum est, sed in ferijs etiam singulis Missæ sacrificio intersint.

Et cõciones præterea, sacras lectiones, supplicationes, officiaq. diuina, vespertas, præsertim festis diebus obeant: charitatisq. christianæ opera præsent, ægrorum publicas hospitales domos præcipuè visitando.

Vt singulis diebus bis, manè & vesperi, certo breui temporis spatio sanctè orent.

Vt cum signū salutationis angelicæ ter in die datur, genua flectant, & attentè precentur.

Vt stationes, ecclesiæ suæ indulgentiarum frequentent.

Vt octauo quoque die peccata confiteantur, decimoquinto quoque die rursus confessi, sacram communionem sumant.

Vt quo die sumūt, in sancta oratione, sanctisq. exercitationibus, & charitatis operibus illorum totum consumant.

Vt feria sexta & Sabbato, qui per aratem & valetudinem possunt, ieiuent.

Vt sacra anni tempora, vt potè Aduentus, quadragesima, aliãq. st atæ anniuersariæ celebritates cum appropinquant, ad eorum, earum uè mysteria instruantur; quò sanctioris vitæ disciplina, & operibus christiana pietate dignis, sacrorum eorū temporum dierum uè cursum religiosius conficiant.

Abstineant à lautioris & delicatioris vitæ vsu, longeq. diligentius ab improborum hominū consuetudine.

Aliquam quoque cautionem adhibere curet Episcopus, vt hi homines cum matrimonium ineunt, non inter se contrahāt, sed cum ijs, qui à christianis antiquam perpetuamq. originem ducunt.

Ne inter se item multam consuetudinem habeant, vt Pontificia sanctione cauetur.

Ne ulla in re Mosaycæ legis ritus retineant, aut sectentur.

Hoc in genere si Episcopus negligēs erit; sciat se in Concilio prouinciali, re omni diligenter perquisita, rationem redditurum ex eadem pontificia cõstitutione; quæ quotannis semel, vbi aliquis neophytorum numerus est, in ecclesia cathedrali collegiatisq. de more promulgetur certo die, quem idem Episcopus præstituerit.

QVIBVS prouinciæ locis vagum & fallax cingarorum genus adhuc versatur, & nõdum ex decreto Concilij prouincialis primi Magistratus opera atque officio à prouinciæ finibus arcentur, hæc diligentia adhibeatur.

Primò Episcopus, in cuius diocesi eos morari, aut vagari contigerit, diligenter inquirat, an ut christianos decet, in omni vita se gerant, anq. sanctæ ecclesiæ institutis & præceptis pareant.

Rursus an quidquam contra agant, quod schif-

maticorum morem vsuq. præferat.

An quadragesimæ tempore, ieiunijq. diebus carne & cibis veritis vescantur; an nouis ritibus vtantur.

Quòd si contra ecclesiæ instituta ritusq. ab illis aliquid agi, geri, fieri uè compertum erit, quodq. præsertim eiusmodi sit, quò iobrem heresis nomine suspecti esse possint; in eos Episcopus grauius agat & animaduerrat etiã pro culpæ ratione, ad sacrorum canonum pontificiarumq. sanctionum præscriptum.

Si verò eos vilo alio modo publicè offendere cognitum erit; ab ecclesia diuinorum officiorum tempore eijs iubeat, quoad emédatæ vitæ explorata testimonia & exempla viderit.

QUAM summum in hæresis crimine profligando studium, & cura quàm longe omnium diligentissima Episcopi esse debeat; cum aliorum multorum Pontificum sanctiones iubent, tum verò & Innocentij Tertij rescriptum, & Martini Quinti constitutio iam pridem edita ostendunt.

Quibus constitutionibus tum in virtute obedientiæ districtè præcipitur, vt quæ eo de genere in illis sancita sunt, ad ea efficaciter exequenda Episcopi per dioceses suas diligenter inuigilent, si canonicam velint effugere ultionem; tum etiam deponi iubetur ab episcopali officio, si quis eorum super expurgando de sua diocesi hereticæ prauitatis fermento negligens fuerit, vel remissus.

Proinde in ea perenni sollicitudine, perpetuaq. vigilia Episcopus versari in primis debet, vt non modò pestilentissimus ille hæresis morbus nusquam in gregem sibi commissum irrepat; sed omnis planè suspicio ab eo quam longissimè absit.

Si verò fortassè (quod pro sua pietate & misericordia Christus dominus auertat) irreperit; in eo maximè elaboret omni ope, vt quàm celerrimè depellatur; quiq. ea labe infecti erunt vel suspecti, cum illis agatur, ad canonum, sanctionumq. pontificiarum præscriptum.

IDEM præterea vnà cum Inquisitore, congregatione quæ certo numero constet Theologorum & Iurisperitorum hominum instituat, qui ad causarum sanctæ Inquisitionis consultationem adhibeantur.

EA porrò congregatio, vt opus erit conuocetur, semelq. in singulos menses, atq. adeò crebrius cum occasio tulerit.

Nec verò quidquam aliud in ea agatur geratur uè, nisi quod ad eiusdem sanctæ Inquisitionis officium pertinet.

Et quoniam sapè contingit, causarum Inquisitionis acta processuè de quibus deliberandum est, ijs patefieri, explicari, atque communicari oportere, quorum consilio vel damnationis vel absolutionis sententia ferenda est, quò & accusatorum, denunciatorum, testiumq. periculis efficacius occurratur; & in ijs ipsis inqui-

Episcopus maximè studeat in profliganda hæresi.

Cõgregatio S. Inquisitionis instituta, & quò.

Causarum inquisitionis acta nemini patefacienda.

inquisitionis actis causisq. cautius agatur; id propterea omnibus singulisq. consultiorebus, & cæteris item, qui in ea congregatione adscribentur admittentur, Episcopus, vt Bonifacij octauæ constitutione cautum est, secretum reticentiamuè indicat.

Atqui ij ipsi porrò statim certa præscripta formula iurati, eidem Episcopo sanctè spòdeant, se neque verbis, neque literis, nec nutu, neque alia cuiuscūque generis significatione, vllouè modo cuiquam patefacturos aut euulgaturos esse congregationis in quam admittuntur adscribentur, arcana; nec verò alia quæcunq; sint, quæ vllis inquisitionis vel causis, vel hominibus, vel ipsi congregationi officiuè præiudicium asserre aliquo modo possint.

Pœnam verò excommunicationis latæ sententiæ proponat, atque edicat etiam in congregatione ipsa ex ea Bonifacij constitutione, in omnes & singulos, qui contrà indictum secretum aut iurandum quidquam patefecerint sine licentia eiusdem Episcopi.

At præterea Notarij sancti officij hoc iurent, quòd nec causarum acta, nec testium nomina, neque testificationes, aliudquidquam eius generis patefaciant aut euulgabunt, antequàm Iudex patefecerit, euulgaritue, aut euulgari iusserit.

De sententijs itidem eorum qui consultores adhibentur, consultationibus, deliberationibus, actionibusq. congregationis huius id ipsum præstabit omnino; ac de suo officio in omnibus fideliter exercendo.

Si quis eorum quidquam contrà vllò pacto fecerit, excommunicationem latæ sententiæ ipse subeat; ac præterea alijs pœnis pro modo culpæ arbitrio Episcopi plectatur.

Custodes etiam carceris priusquam suuè exerceant officium, iurandum ad præscriptam formam in concilio Viennensi præstent, idemq. etiam alij ministri ad id officium exequentum necessarii.

NE inquisitionis causarum acta breuiter summamq. descripta, quæ summaria processuū dicunt, nec verò actorum relationes, nec facti narratio, neque alia quæcunque tam iuris quàm facti itidem explicatio instructiōe cuiusvis generis ad eas causas pertinēs, nec denique vllæ scripturæ eiusmodi, quæ vel pro reo, vel cōtra eū conficiētur, vllò vnquā modo in posterum typis edantur imprimantur: sed quæcunque acta sint, quæ eas causas attingant manuscripta, ijs solū vel iudicibus, vel consultiorebus, alijsuè ministris dentur, quibus dari oportet.

IN causis fidei Episcopus iudexuè cū aduocatus procuratoruè reo dandus est, eum det qui probus sit, de legalitate non suspectus, & procurator quidem vtriusque iuris peritus, vterque verò fidei zelator, quiuè hæresis nominē nūquā neque suspectus, neque accusatus, neque ea infamia notatus fuerit: id verò nisi pla-

nè ostenderit, se ex iudicis sententia innocentem esse, & ab omni hæresis labe suspitione uè purum atque integrum.

Patrocinijs autem in ijs causis suscipiendi facultas cū datur, literis exarata detur; nec verò aliter quisquam suscipiat.

Cui porrò datur, is antea quàm patrocinium suscipiat, iuret, se benè ac fideliter defensurum, legitimisq. defensionibus vsurum esse; nec dilationibus captiosis, cauillationibusq. causam prorogaturum.

Vbi verò patrocinium susceperit, sciat suas partes esse, admonere reum, vt veritatem confiteatur, pœnitentiāq. petat pro culpa, si quam habet, eiusq. responsionem curiæ notificare, intimareuè.

Meminerit verò Aduocatus; & procurator item, nullum vnquam patrocinium neque hæreticis, nec suspectis, neque credentibus, neque fautoribus præstandum esse; ne prout Innocētij Tertij sanctio est, ab officio suspensus, perpetuæ infamię subiaceat.

Itaque vbi primū ex causarum actis, aliaue vlla ratione animaduernerit, reum qui delatus est, hæreticum esse, aur eo nomine suspectum, id cum ipsi reo, iudiciq. denunciaret, tum statim illius defensionem deserat.

Nec verò si quid erit, quod ad sanctum officium pertinens in eiusdem causa reticere oportet, cuiquam patefaciat, quod eidem officio præiudicium ferat.

LIBRORVM prohibitorum indicem iussu Tridentini Concilij confectum iam pridem promulgatum, omnes singuliq. apud se habere curent, siue theologi, & alij ite quicunque disciplinatumq. studiosi, & alij ite quicunque librorum numerosam supellestem possident. Si quis verò eorum, qualis qualis sit, eum non habuerit, tantū absit, vt excusationi legitime locus relinquatur, quòd nescierit illos id generis esse, vt contrà eum pro librorum quos vetitos retinuerit ratione, seuerius agatur ad præscriptum regulæ eiusdem Concilij.

Indicem librorū quia apud se habere debent.

VT fraudi occurratur, quæ plerunq. in opere impressorio fit, ea præter cæteras cautio adhibeatur, vt liber, vbi primū impressus est, per recognitionis præfectos antè conferatur, quàm venalis officinis tabernisue librarijs proponatur.

Quædam de impressione librorum.

Qui liber ita accuratè collatus, auctoris subscriptione signatus, nō recognitoribus, vt alio concilio decretum est, sed quò rectius custodiatur, Episcopo tradatur: qui eundem certo loco in archiuo asseruari perpetuò iubeat.

Vid. Prou. 3. Quæ ad fid. tuen. stud. pert. §. libri exéplū. pag. 90.

NE literas grandiuiculas, quas initio vel librorum vel capitum imprimi moris est, aliquam obscenę turpisq. imaginis speciem exprimentes, ad librorum impressionem adhibeant, qui artem impressoriam quouis modo faciūt: cū eiusmodi sint, quæ hominū mentes aliquādo

Causarū Inquisitionis acta typis non edenda.

Aduocatus & procurator in causis S. Inquisitionis quis & quō dandus.

scdè turpiterq. afficiant, & bonos itidem of-
fendant vt obscenè scripta.

Ad libros verò, qui de rebus ecclesiastici s aut
spiritualibus conscripti sunt, imprimendos, ne
characteribus grandioribus vtatur, in quibus
expressa appareat alicuius rei profanæ, nedù
turpis obscenæ species.

Libelli famosi **L**IBELLORVM famosorù. graue facinus,
vnde alia præterea peccata, & scelera; & mala
exoriuntur, vt quantum in nobis est, è pro-
uincia nostra prohibetur; statuimus, sancimusq.
eos quicumque sint, qui illos scripse-
rint, ediderint, divulgant, excommunicationis
lata sententiæ pœnam statim subire.
Si clericus verò sit, qui tale crimen admiserit,
beneficiorum etiam, si quæ habet, amissione
mulctetur, præter alias pœnas eo de genere
canonum legibus sancitas.

A qua excommunicationis pœna nemo quis-
quam huius criminis reus absolui possit, nisi
fama, & honore, cui iniuriosè detractù est;
restituto pro arbitratu Episcopi.

Id verò ipsum quantum difficilius est præstari,
tantò diligentius studiosiusq. pro suæ quis-
que conscientia religione ab eo flagitio scele-
reque. cauere debet.

Libri obsceni **E**PISCOPI cura sit, tum pueros adolescen-
interdicendi. tesuè, tum doctores ac Magistros prohibere
vsù eorum librorum, quos ex decreto Con-
ciliij III. Prouincialis, quoniam obscena conti-
neant, aut bonis moribus repugnent, aut ad
impietatem inducant, certo indice nos comple-
ctemur.

Prou. 3. quæ ad
fidei tuen. stud.
pert pag. 89. §.
quorù librorù.

*Quæ ad prædicationem verbi Dei, & doctrinam
Christianam pertinent.*

Prou. 1 par. 1. De præd. verbi Dei. pag. 2.

Epus per alios
prædicationis
munus obeat cù
p se non potest.
Sefs. 5. c. 2. &
Sefs. 24. c. 4. in
in decre. de re-
for.

EPISCOPVS, si verè legitimeq. aliquã-
do impeditus, in cathedrali ecclesia prædica-
tionis munus per se ipse præstare non potest,
vt certè Concilij Tridentini sanctione, decre-
tisq. prouincialibus debet; id per alios, qui
idonei sunt, ex eorum decretorum præscripto
præstet, impensis scilicet suis, nisi immemo-
rabilis consuetudinis est, eas ipsas impensas ab
alijs illo prædicationis nomine fieri.

Episcopi solùm sit abrogatis quibuscunque cõ-
trarijs cõsuetudinibus & priuilegijs, & in ec-
clesia cathedrali, & in alijs non modò iurisdic-
tioni suæ subiectis, sed etiã in exemptis quæ
curatæ sunt, concionatorem liberè deligere
atque constituere.

Idemq. ad eum spectet in Regularium etiam
ecclesijs, vbi pro maiore commoditate, con-
suetudinis, morisq. est, populi, vniuersita-
tisue, aut pij loci, scholæ, aut confratriæ etiã
laicalis sumptibus, vel eleemosinis collectis,
vel legato pio, aliaue huiusmodi ratione quo-
tannis certo stato tempore permisso Episcopi
concionem haberi.

Nec verò illius deligendi, constituendiue ius

vlla ratione competat, neque ipsi regulari-
bus, etiam per turnum, neque vniu ersitati, ne-
que magistratui, neque loci pij administrato-
ribus, confratriæ, scholæue etiam laicali, nec
alij cuiquam laico, etiam si ei eleemosina, ali-
mentauè è publico, aut è confratria, aliouè mo-
do vt supra suppeditetur, subministrantur.

Quæ vt nihilominus subministrantur, atque
adeò persoluantur ab ijs qui solent, aut alia
quacunque ratione debent, omni appellatione
postposita, Episcopus cogat, vt Concilio pro-
uinciali quarto cautum est.

Nemini autem concionandi facultatem conce-
dat Episcopus, nisi præter alia uel examine, uel
alia ratione pro arbitrio suo illius sciētiam &
peritiam in eo munere probarit.

MAGNA in verbo Dei vis inest ad commouē-
dos animos, si qui audiunt, ita se instituunt,
atque adeò parant, vt vtiliter audiant.

Parochi igitur sæpè moneant ac doceant, quò
scilicet modo fideles salutare vtilitates, spiri-
tualiaq. emolumenta, & fructus vberimos è
sacra concione capiant.

Doceant igitur hæc in primis.

Vt cùm quis ad verbi Dei concionem accedit,
non concionem profanam, sed sacram, religio-
sam, sanctæ disciplinæ institutis excultam, at-
que charitatis studio elaboratam se auditurù
putet; proindeq. persuadeat, se à Deo, qui cõ-
cionatoris ore tunc sanè loquitur, salutaribus
præceptis consilijsq. erudiri ad optimè agen-
dum.

Vt in ecclesiã ingressus, hæc à Deo precetur;
primùm sibi peccata remitti; tum etiam sibi
aperiri aures cordis vt audiat, oculosq. men-
tis vt videat, atque adeò ad instituendæ vitæ
rationem & vsum accomodet, quæ concio-
nator enunciarit.

Vt firma fixaq. animi deliberatione statuat, se
velle perficere atque exequi, quæcunque in
ea concione sibi dicta putauit.

Vt quæ è concione audierit, ne planè ad alium
quemquam, sed ad se ipsum omnino referat.

Vt animo non variè distracto, sed collecto at-
que attentissimo concionatorem audiat, tan-
quàm eū, qui Dei verba, non sua pronunciet.
Vt neque eloquentiam, neque actionem, artē
uè concionantis spectet, aut admiretur; eiusq.
sermone, *tanquam carmine musico*, vt inquit
propheta, quod suauis dulciq. sono canitur,
tantùm oblectetur, ita vt verba audiat, & non
faciat ea: sed totus in eo sit, vt diuini verbi
spiritum hauriat; quo incensus, quæ audierit,
studiosè efficiat atque exequatur.

Vt Dei verba, quæ è concionantis ore exeūt,
non solùm aurium sensu, sed intelligentia mē-
teq. ita religiosè percipiat, vt animi volunta-
tem, ardentemq. affectum simul accendat ad
omne sanctè agendi officium.

Vt concione absoluta (si modò ibi moraturus
non sit, quoad Missæ solemnis sacrificium pe-
ragatur) ne tamen statim de ecclesia abeat;
sed

Par. 1. de verbi
Dei prædicat.
pag. 132. §. Po-
pulus.

Parochi fideles
doceant, qua ra-
tione ex cõcio-
ne fructum ca-
pian.

sed in oratione paululum cōsistat; tum verbi Dei quod audierit præcipua capita, quæ præfertim sibi conueniant, tacita cogitatione secū repetat; rationemq. certam concipiat atque ineat, quas res tā salutare rectè exequi possit. Vt de templo à concione orationeq. egressus, ne de concionante intemperanter loquatur, ne temerè iudicet.

Ne rursus ad inanes cōfabulationes, profanaq. colloquia se conferat; vt ne effluat, quod & audiendo, & meditando, castè sancteq. concepit.

Immo verò amicis obuiam factus, cum illis salutaria instituta quæ concionator explicauit, studiosè & opportunè communicet.

Domum reuersus, familiam item sæpè cōmonefaciat, quæ de sanctæ vitæ institutione ab eo accepit.

AD salutem cum omnibus fidelibus admodum necessarium sit christianæ fidei rudimēta scire; tum certè huius in primis prouinciæ populis: qui hæreticis finitimi, nisi in fidei fundamentis firmi fuerint ac stabiles, summoperè verendum esset, ne fortè ab eis in aliquam impietatis, ac nefariæ doctrinæ fraudem facilius adducerentur.

Quamobrem nos multam hæctenus diligentiam adhibuimus, vt omnes ac singuli Christi fideles in fidei christianæ rudimentorum institutione erudirentur: sed cum parum nos hucusque profecisse tanta in re cognouerimus; negotij, periculiq. magnitudine adducti; hæc prætereà decernimus.

Primò omnibus singulisq. animarum curatoribus, & cæteris confessarijs siue sæcularibus siue regularibus in virtute sanctæ obedientiæ id præcipimus; vt faciant, antequam confessiones audiant, orationem Dominicam, angelicam salutationem, symbolum fidei, & decem præcepta Dei quæ decalogo continentur, vt pœnitentes recitent, ac ipsi audientibus referant.

Quarum rerum si quos ignaros rudesq. offenderint, hanc eorum spiritualem socordiam acriter reprehendant, ostendantq. quàm grauis esse debeat illorum conscientiam, ignoratio rerum quæ ad salutem tantoperè necessariæ sunt. Cum autem eos absoluunt, præter alias pœnitentias, & actiones satisfactorias, id etiã imponant, vt quatuor hæc saltem potissima doctrinæ christianæ capita in posterum accuratè ediscant, certo illis pro arbitrato suo præfinito congruo tempore, quod tamen ob necessariam aliquam causam semel, aut ad summum iterum prorogari liceat.

Eo autem temporis spatio confecto si eadem adhuc illos ignorare viderint, tunc ne illorū confessionem audiant, nisi cōsilio & assensu, aut Vicarij Foranei, si diocæsani sunt, aut illorum, quos huic curæ in ciuitate Episcopus præfecerit, si in ciuitate viuunt.

Si qui verò semel ita admissi ad Sacramētum

pœnitentiæ, eos postea in rudi hac crassaq. ignorantia persistere compertum erit, de ijs ad Episcopum ipsum referatur, antequam ampliùs admittantur; qui illorum salutem diligentius & efficacius consulat, vt viderit in Domino expedire.

Quò facilius porrò perniciosæ huius ignorantie incommodo occurratur, neque aliqua fideles excusatione suam negligentiam prætexant; illud eisdem animarum curatoribus mandamus, vt die festo, vel intrà Missarum solēnia, vel in vespers, aut paulò ante, si frequentior tunc fidelium multitudo præsens in ecclesia aderit, clara voce, ac disertis distinctisq. verbis, quæ ab omnibus exaudiantur, modò vnum, modò alterum, aliquando plura ex ijs præcipuis doctrinæ christianæ capitibus, prout opportuniùs sibi videbitur, recitēt, simulq. vniuersos qui aderunt, hortentur, vt eadem verba quibus ipsi præbunt, illi simul referāt. Et verò quò populus doctrinæ christianæ præceptis atque institutis in dies instructior fiat; ijdem parochi illo tempore nunc vnā nunc alteram eorundem quatuor illius doctrinæ capitum partem studiosè explicent.

Qua in re Catechismi Romani, aliorumq. probatorum auctorum, qui in hoc genere piè diligenterq. versati sunt, doctrinam potissimum sequantur.

Nec verò propter ea quæ nunc decernimus, quidquam detractum derogatumue sit, quominus tum qui pro captu suo apti sunt maiori eruditioni, aut pro ratione status sui explicatiùs & plenius vniuersam doctrinam christianam discere debent, præstent quod debent; tum parochi, alijq. ad quos illam docere spectat, cumulatè præstent, quæcunque in hoc genere olim decretum est ab illis præstari debere, & reliquas prætereà omnes sui muneris partes.

Porrò confessarij grauissimam pœnitentiã imponant, itemq. concionatores diuinam vltionem denuncient & patribus familias & dominis; qui nulla, aut saltem parua diligentia adhibita, omnem rationem non ineant, vt sui liberi ac famuli christianam doctrinam addiscant; neque eis quos in famulatu habent, tantum diebus saltem festis vacui temporis concedunt, quo in ecclesias, aliaue loca pia, vbi ea doctrina traditur, ad illam percipiendam conuenire possint.

LVDI magistri quò commodiùs præstēt, quod ex Concilio Lateranensi in synodo nostra prouinciali tertia eis ad pueros in doctrina, pietateq. christiana rectè instituendos præscriptum est; decernimus tum hanc ipsam decreti partem, tum conscriptum de eadem doctrina libellum cum libris rudimētorum grammaticæ coniungi, eisdemq. agglutinari.

Nec verò id generis libros, quos Episcopus intrà suæ diocæsifines in frequentiori puerorū vsu esse animaduertit, talesq. notarit, ac declarauerit, decreueritue, deinceps sine eò doctrinæ

Parochi fidei christianæ capitula audiente populo recitent, atq. explicent.

Quædam de ludimagistris. Tit. quæ ad fid. tuend. studium pert. pag. 89. §. Iubeat Epus.

De doctrina Christiana eius addiscendæ necessitas.

Confessarij ante confessionem recitari sibi faciant fidei christianæ capita.

Strinæ christiana libello imprimi, vendi, in usum puerorum adhiberi liceat.

Quò autem exploratiore vitæ disciplinæq. christianæ morès magistrorum præceptorum uè sint; eam Episcopus cautionem adhibeat, ut cum illos moribus probat, huius probationis facultas literis exarata ne diutiùs cuiquã eorũ suffragetur, quàm per annum, vel biennium triennium uè ad summum.

Quo tempore confecto, cum Episcopum adierint qui illam proroget confirmet uè; tunc maximè is de illorum moribus, vita, ac etiam de docendi instituendiq. rationibus, item diligenter perquirat: siq. eos nec præstare quæ debent, vel in re aliqua offendere animaduertit; facultatem ne protoget, ne uè confirmet, antequàm illorum uel negligentiam, uel aliam culpam emendatam terna.

Si quæ profana magistri aliquando exponent, omnia ad rectam disciplinam, egregiamq. morum indolem præclaris interpretationibus traducere studeant; quòd facillè assequuntur, si quid perpetuò in suis explicationibus inrerponeant, quòd ad institutionem christianæ pietatis studijs dignam pertineat.

Quotidianas ludè exercitationes ac studia inchoent, & concludant item pia aliqua oratione & prece, quæ antequàm absoluantur, pueri è ludo sine uigenti causa ne missi fiant.

Proinde in gymnasio loco decet & perspicuo tabella alicuius sacræ imaginis appendatur, ad quam diebus singulis discipuli statas preces faciant.

Quæ ad dies festos, & sacra tempora pertinent.

Prou. i. par. i. pag. 6.

Iter facturi die festo Missam ante audiant.

NE quis diebus Dominicis festisq. ex urbe, oppido, alio uè loco, cum iter facturus est, antè discedat, quàm Missæ sacrificio interfuerit; nisi ad eum locum proficiatur, ubi in tẽpore interesse possit.

Ecclesiastici uerò homines quicumque sint, & ij præsertim qui diuinorum officiorum celebritatibus in choro adesse debent, uideant, atque adeò caueant, ne sacris illis diebus, quos in Dei laudibus, religiosiq. pietatis officijs, & in ecclesia potissimum à clero consumi oportet, iter nisi ob uigentem causam suscipiant: ut hoc etiam eorum exemplo excitati fideles, sacris illis diebus à diuinis officijs opere itinerariò nò auocentur.

Abusus Calen. Maij tollendus.

CALENDIS Maij, qui dies Sanctorũ Apostolorum Philippi & Iacobi solemnitati consecratus est, eum prauum usum passim in provincia nostra retineri ad nos perlatum est; ut incise arbores frondescentes, per urbes, oppida, vicos & pagos, in plateis ac truijs ludibũdo spectaculo eriganur.

Id porrò graue, atque eiusmodi esse animaduertimus, unde pestiferum quoddam semina-

rium existit nò paucorum malorum; cum quidam homines illius ridiculæ actionis cupiditate atque voluptate prolapsi, Missæ sacrificio adesse eo die festo perniciosè negligent; tum arbores alienas, sæpeq. in prædijs ecclesiasticis confitas furtim per vim atque iniuriã præcidant.

Hinc illa manant, conuitia scilicet, rixæ, contentiones, iniuriæ, odia, inimicitia, & aliquando cædes.

Accedit præterea tum vulgi clamor, tum bellorum instrumentorum uehemens strepitus, quò diuina officia, sacræ uè conciones ualde perturbantur; & comestiones deinde, & cõpotationes sunt, quibuscum ebrietates, obscenè dicta, inhonestæ actiones, perniciosæ ad omnia opera carnis illecebræ, & alia plurima mala perpetuò coniuncta sunt, non sine nominis christiani iniuria.

Nos igitur & sacrorum canonum iure, & sacrosanctis sanctionibus, & Concilij in primis Tridentini decretis, quibus corruptelas à pietatis christianæ usu, & à dierum festorũ præsertim cultu alienas, omni pastoralis uigilantiæ officio tolli iussum est, & nostræ etiam curæ officijq. munere adducti, tantæ tamq. publicæ offensionis occurrendum censuimus.

Quare Episcopus tum pœnis quouis iure sanctis in eos animaduertat, qui in ea occasione diem illum festum, uel opere seruili, uel alia actione illius rationi sanctitatiq. aliena uiolariat; tum præterea expositis grauissimis peccatis, & commonstratis detrimentis ac damnis, quæ plurima inde animæ corporiq. eueniunt, fideles sibi in curam traditos à re illa perniciosâ, quæ tanquam gentilitiæ superstitionis speciem quandam exhibet, & omni Episcopali cohortatione & officio reuocare studeat ad omnes partes religiosi cultus, quo eorum Apostolorum dies festus illis calendis coli sanctificariq. debet.

Ac proinde quidem abiectis illis ludibundis spectaculis, quæ turbulenta illa præcisarum arborum erectione, uoluptario quodam profanoq. clamore, ac multiplici strepitu agebantur, fideles pietatis opera diligentius amplexi, eum diem festum de ecclesiæ more celebrent hymnis, canticis, supplicationibus, processionibus, alijsq. sanctè agendi officijs.

Arborum præterea loco, excitati imitatione sancti illius Apostoli Philippi, qui pro Dei gloria cruci affixus est, sacrosanctam arborem crucis, in qua auctor humanæ redemptionis pendit Christus Dominus, tantò religiosius locis conspicuis publicè erigant, quantò inutiliùs olim profanas eas arbores frondescentes exerint.

Atqui in omni re hac efficienda atque exequenda, Episcopus, si quando usui erit, magistratus etiam laicorum auxilium openq. implorabit, prout expedire censuerit.

SI C.V.T. in anniuersarijs solemnitatũ sanctionibus

Ecclesiæ solemnioribus diebus ornandæ.

ribus celebritatibus festiuus canimus laudes, solemniusq. ecclesiastica celebrantes officia, modulatur organis, pretiosioriq. vestium apparatus induimur: ita diligentes nos *domus Dei decorem, & locum habitationis gloria eius*, curare debemus, ut quo spiritalis letitiae nostrae manifestiora signa demus, diuinorum beneficiorum, quae ijs potissimum solemnitatibus recolimus, memoria excitati, templa etiam ornatiores quam alijs diebus appareant, tum ad augustiorem cultum, tum ad fidelium consolationem.

Itaque die Natali Domini, & reliquis quatuor deinceps festis diebus, in Epiphania, Pascha Resurrectionis, in Ascensione, tribus Pentecostes diebus, in solemnitate Corporis Domini, festoq. die sancti patroni ecclesiarum cathedralium, collegiarum, parochialium praesertim insignium, curet praefectus vniuscuiusque ecclesiae, pro locorum ratione, proq. facultatibus, ut ianua quemadmodum veteris instituti est, vsuq. Romano comprobati, & a beato Hieronymo laudati, frondibus etiam ornentur, prout tempora tulerint; tum parietes interiores, atque intercolumnia, peristromatis, aulaeis, tapetibus, sacrarumq. imaginum tabulis exornata sint.

Quo in apparatu ornatuq. sacrae imagines etiam in ipsis foribus adhibeantur.

Insignia vero, & alia profana absint.

Regulares dies festos, & ieiunia ab epis statuta seruent.

QUOS dies festos Episcopus in vrbe diocesiq. sua coli sanctificariq. edixerit ac praeeperit; ij ab vniuersis cuiuscunque ordinis regularibus quauis ratione exemptis colantur, sanctificentur, atque obseruentur.

Dierum autem festorum, quos in ea vrbe aut diocesi coli consuetudinis est, ille tabellam conficiendam curet, quam certo sacristiae loco affixam iidem etiam regulares habeant.

Ieiunia praeterea, quae certis praecipuis locis, vbi monasteria illi habent, a reliquo clero, populoq. vniuerso obseruari moris consuetudinisue est, curet episcopus, ut ipsi itidem sicut caeteri omnes, rite recteq. colant, celebrent, atque obseruent.

Abusus primis quadragesimae diebus retenti, extirpandi.

GR A V E est, nec propterea ferendum, ut quibus diebus sancta Ecclesia ad ieiunium, ad penitentiam, ad omneq. pietatis officium animos fidelium excitare & accendere studet; in ijs maxime saeculi homines operibus satanicis operam nauent.

Quare corruptelam illam, quam in nonnullis prouinciae huius vrbibus, locisq. insignibus, deprauato vsu adhuc retineri accepimus, ut primis illis sacri quadragesimalis temporis diebus laruatorum hominum efficta simulacra incendantur, inanes nuptiae fingantur, concurrationes nocturnae, tumultusq. fiant, radicitus euellere cum maxime cupiamus; hoc decreto vetitum interdictumq. sit, ut ne quid tale in posterum, neque quidquam aliud eius generis religioso illo tempore vsquam fiat, agatur,

committaturue: nec vero agi, fieri, admittiue permittatur; poena ijs omnibus & singulis qui contrafecerint, interdicti proposita, quam eo ipso subeant.

Parochus vero, in cuius parochiae finibus id criminis (etiam si a pueris solum, qui tamen doli capaces sint) committi solet; primo in eam curam ipse incumbat omni studio, ut ne offensiones haec, peccataq. id generis fiant.

Deinde vero si occurrere nullo modo poterit, rem omnem in tempore, si in vrbe est ad Episcopum, si in diocesi ad Vicarium foraneum deferat; quod vel alijs rationibus, vel grauiori poena eiusdem Episcopi arbitrio, ijs morum erroribus consultum, ac prouisum sit omnino.

OMNIS sacrorum temporum celebritas, cum ab Episcopo singularem sollicitudinem, tum a populo obseruantiam, cultumq. ei solemnitati debitum plane deposcit.

Quadragesima le ieiunium religiosè colendū.

Atque in ijs quidem vnum est, quod pie, religiosè, sancteq. coli a fidelibus maxime oportet, totum quadragesimale tempus, virtutum christianarum disciplinae atque exercitationibus dicatum.

Est enim plenum sacris mysterijs, quodq. non sine mysterio magnam illam Paschae Resurrectionis Domini celebritatem, *qua vna omnium solemnitatum dignitas*, inquit Leo Pontifex, *consecrata est*, proximè praecedit.

Ser. 10. de Quadragesima.

Fuit porro ieiunium quadragesimale a Christo Domino dedicatum, & ab Apostolicis usque temporibus in vniuersa ecclesia Dei religiosè obseruatum perpetuo: atque ita quidem, ut qui in quadragesima (quemadmodum olim canone Toletano cautum fuit) neglexerit, contempseritue quadragesimalis abstinentiae ieiunijue disciplinam, prohibitisq. cibis illa violatit; is non solum reus censeretur resurrectionis Dominicae, sed etiam alienus fieret ab eiusdem diei communione, ac praeterea toto illo anno carnum esu abstineret.

Toler. 3. c. 9.

Quare ut tempus hoc sacrum tamq. religiosum, in quo colendo, sancteq. obseruando veterum pietas mirifice admodum eluxit, a prouinciae nostrae fidelibus, maioris obseruantiae studio, abstinentia, ieiunijs, eleemosinarum largitionibus, oratione, continentia, carnis maceratione, omniq. salutaris poenitentiae disciplina colatur; haec ut infra sancimus atque edicimus, praeter ea quae superioribus concilijs sancita, & constituta sunt.

Quae omnia & singula Episcopus curet, ac efficiat, ut vulgari sermone reddita, quotannis die Dominico quadragesimae initium proximè antecedenti, populo in omni sua diocesi proponantur, edicantur, ac promulgentur: ita tamen, ut ijs ipsis ab illo pro arbitrato suo addi liceat.

Omnis igitur, quem vrgens necessitas, vel imbecilla aetas a quadragesimali lege non eximit, quocunque etiam gradu, ordine, potestate, dignitateue praeditus sit, carne, caeterisq. omnibus,

Quaedam prohibenda in quadragesima.

bus, quæ, vt Concilio prouinciali primo cautū est, à carne originem trahunt, vt potè ouis, lacte, caseo, butyro, & alijs id generis toto quadragesimæ tēpore abstineat, ijs exceptis, quos ob iustas causas Episcopus, aut illi quibus eam curā ipse delegarit, facultate vt infra, eaq. scripta speciatim excusarint.

Omnis præterea quicumque sit, qui ieiunij lege adstrictus est, singulis quadragesimæ diebus, Dominicis exceptis ieiunium seruet: alioqui enim peccato mortali alligatum se esse nosse debet.

Ne cibi vetiti ad egrotantium imbecilliumq. hominum vsum passim venales publicè exponantur, sed certis tantum constitutis locis.

Ne tabernarum valuis omninò patētibus, sed magna parte clausis vendi liceat.

Ne in foro, aut in via publicè vnquam exponantur, ne à rusticis quidem, alijsuè cuiusuis generis hominibus.

Neque passim item ab omnibus vendi fas sit, sed ab ijs solūm, quibus facultatem literis exarata Episcopus permiserit.

Nec verò omne carnis genus ab ijs vēdi liceat, sed vitulinum, aliudue quod vsui sit agrotantium corpori.

Neque omnibus vendatur licet, sed ijs solūm, qui scriptam ab Episcopo facultatem habuerint.

Quæ facultas etiam nullo tempore præfinito data, tunc planè extincta sit, cum primū causa ob quam data est cessarit.

At verò si decē dierum spatio diuturnior causa erit; iterum ea facultas impetretur; alioqui rescissa sit.

Idem deinceps decimo saltē quoque die fiat, quandiu opus erit.

Nec verò sine ea scripta facultate, ac sigillatim nominatimq. data, caupona, tabernarij, & alij qui canaculariam faciunt, eos vetitos in quadragesima cibos vendant, venalesuè exponant, etiam hospitibus, peregrinis, viatoribusuè, quales quales sint.

Nec verò eos mentæ apponant.

Nec præterea illos alio loco coctos, condimentisue apparatus, non modò in caupona; taberna, hospitioe suo, aut loco curæ suæ subiecto comesse cuiquam permittant, sed ne aliunde quidem apportari, ne dum in mensa apponi patiantur.

Quicumque verò contra sanctionis huius capita quidquam contrafecerit; is pœnis, multētisue in locorum piorum vsum erogandis, & censuris, alijsq. canonum iure, & pontificijs constitutionibus, omniq. alio modo contrà quadragesimæ violatores sancitis pœnis, vel alijs, quas pro personæ ratione, & culpæ contumaciauè grauitate Episcopus arbitrato suo irrogandas censuerit, afficiatur.

Sacro præterea quadragesimæ, & aliorū ieiuniorum tempore, quæ religiosè olim à christianis hominibus præstita esse, & sanctissimi pontifi-

ces, & grauissimi ecclesiæ patres, & canonum decreta ostēdūt, vt ea pro gloria Christi Domini, proq. studio salutis animarum, in quo quisque adiutrice Dei gratia, omni sanctarū actionum, spiritualium exercitationū, & salutariū operum contentione, vt maximè potest, elaborare debet, à fidelibus prouinciæ nostræ præstentur; Dominum omnipotentem suppliciter exoramus, & illos omnes vehementissimè cohortamur, ac monemus.

Atque ea quidem hæc sunt, ad quæ exequenda suum quisque populum parochus, & concionatores item vt occasio tulerit, omni verborum vi sanctissima, omniq. suasionē accendat. Primò ijs quadragesimalibus, alijsuè ieiunij, pœnitentiæ, & publicæ supplicationis diebus, fideles se vitæ disciplina seueriori adstringat: sanctisq. institutis, & moribus sacro illi tempore conuenientibus, se, suosq. qui patres fam. sunt, quam rectissimè in omnes partes cōforment.

Pretiosas vestes non induant, sed amictum, si non humilem & demissum omnino, at cum pœnitentiæ ieiunijq. tempore congruentem. Simultatem, odium, inimicitias, rixas deponant, pacem cum omnibus concilient.

Carnis vim, impetum, non modò religiosa abstinentiæ ieiunijq. lege, sed cilicio, & verberationis disciplina coerceant, & humi aliquando cubent, vt à pijs etiam laicis factum esse memoriæ proditum est.

Cum autem id olim obseruatum sit, vt per totam quadragesimam ab vxore fideles abstinerent, ad Elibertani canonis præscriptum; meminerint qui matrimonio iuncti sunt, studendum sibi, vt eo sacro tempore mutuo consensu diebus saltem Dominicis abstineant, vt hoc de genere sanctissimi pontificis Nicolai primi extat rescriptum.

Omni tempore à iocis christianum hominem abstinere cōuenit, at quadragesimæ ac ieiunij tēpore tantò diligentius, quantò frequentius, studiosiusq. orationi, abstinentiæ, omniq. pœnitentiæ generi incumbendum est.

A iocis igitur, à verborum scurrilitate, à colloquio inani, otioso, longeq. cautius à noxiis & criminosis se continere sacro pœnitentiæ tempore studeat, vt pontificio apostolicoq. illo rescripto cauetur.

A uenationibus item, vt eodem rescripto continetur, abstinere item eo ipso quadragesimali tēpore, quo neque carne vesci, neque adedò carnalia consecrari licet.

Ciborum quadragesimalium suauitates, ac delicias ne exquirat, nec multiplici epularum apparatu mensam exstruat, sed frugalem parimoniam adhibeat.

Conuiuia autem in quadragesima non condicat, nec verò apparet, ne dominicis quidem diebus, vt idem Nicolaus pontifex rescribit. In orationis studio frequentior sit: dolenter peccata & sua & aliena lugeat; pro quibus Dei

mi-

Quædam præcipua pietatis opera in quadragesima & alijs ieiunij diebus præstanda.

miser ricordiam omni pietatis pœnitentiæq. of ficio imploret .

Eleemosinas, cum per facultates potest, vberio res pauperibus egentibusq. in sustentationem conferat ; in aliâq. pietatis officia atque ope ra liberali charitate eroget.

Oblationes offerat largiores .

Frequentius ad ecclesiam conueniat; psalmis, hymnis, canticis spiritualibus, precumq. diu inis officijs, omni attentione, & religiosa medi tatione assistat .

Missæ sacrificio quotidie intersit, alia omni ne gotatione posthabita .

Diuinis colloquijs, sacrisq. concionibus præ sents adsit .

Moneatur, vt vitæ sanctitati ita incumbat, vt singulis dominicis saltem diebus confessus, sacram Eucharistiam sumat, si singulis diebus nõ potest: id quod olim in consuetudine vsuq. fuisse, ex eiusdem Nicolai pontificis rescripto liquidò constat .

Aegroti cum per inualetudinem corporis ie iunare non possint, quodam intimi animi do lore, gemituq., vt sanctus Augustinus monet, cibum capiant, pro eo quod alijs ieiunantibus ipsi abstinere non possint.

Caueant autem, quod alio prouinciali concilio ex eiusdem sancti Augustini sententia cau tum est, ne alios suo exemplo ad violandum ie iunium prouocent .

Nihil non aggrediuntur, atque omni astu semper agunt hostes fidei catholicæ, vt impietatũ suarum virus disseminent; venenatasq. suas voces in omnium aures infundant.

Ecclesiæ igitur pastoribus omni quo maximo possunt studio elaborandum est, vt cum omni tempore ac diligenter; tum in quadagesima, verbi Dei prædicatione tanquam pabulo vitæ fideles nutriantur, atque confirmentur .

Quamobrem quod multis huius prouinciæ lo cis, & alijs benè institutis ciuitatibus antiqui religiosiq. instituti est, vt eo quadagesimali tempore, quò frequentissimi fideles ad prædicationem conueniant, nullæ neque tabernæ, neque officinæ patentes vsquam sint, dum con cio sacra habetur, id quod sanctissimæ consue tudinis est, vt perpetuò retineatur, omni officio Episcopi omninò efficiant: vbi verò hoc ip sum vel intermissum, vel in more positum nõ est, vt ad vsum inducatur, atque adeò restituatur, itidem curabunt Episcopi.

Parochi hebdomada quadagesimæ initium pro ximè præcedente, populum curæ suæ commif sum ad se conuocent, tum hæc cum illo graui ter, sollicitèq. agant, prout antiqui religiosiq. instituti & consuetudinis in Ecclesia sancta fuit.

Vt canonica auctoritate reconcilient, si quos in eo dissidentes scierint, dissensionum semi na extirpare studentes .

Concubinarios homines ab illa peccandi libi dine, vt maximè possunt, reuocent: proinde

sanctiones episcopales eo de genere hominum editas, cum de scripto legant, tum communi sermone planius explicent.

Singulos denique à christiana viuèdi via aber rantes, ad semitam iustitiæ & salutis studiosè perducant .

De humilitate, patientia, castitate, benignitate, misericordia, eleemosinis, pœnitentia, cæte risq. christianæ religionis virtutibus omnes accuratè commonefaciant, vt Cabilonensis cõ cilij canone piè vtiliterq. cautum est.

Rursus vitia & crimina, pro quibus homi nes, sicut eiusdem concilij verbis expressum est, cum diabolo deputatur, detestanda, fugien da, atque adeò abijcienda omnino illa quidem curent, atque in ijs quæ ab Apostolo commemo rantur, *Fornicatio scilicet, immunditia, luxuria, veneficia, inimicitie, contentiones, amu lationes, iræ, rixæ, dissensiones, secta, inuidia, ebrietates, comestationes* .

Ad Galat. 5.

De Votis .

SI quando ob calamitatem imminentem, aliã uè causam, à populo, vel ab vniuersitate, vel à vicinia parochiali votum Deo fieri deliberan dum est, vt de hoc genere toto quàm rectissimè statuatur, parochus Episcopum (ad quem præsertim in graui, quæ ad spirituales res perti neat deliberatione confugiendum patres cen suerunt) etiã per literas, vbi opus est consulat: de cuius sententia formula voti ritè concipia tur . Si verò aliquando temporis angustia non patitur (id quod in pestilentiâ euenire aliquan do solet) vt ille consuli nõ possit, cum populo agat, vt votum nuncupetur: at sanè quæ specia tim ad illius rectè exequendi modum pertine re possunt, ex rationes omnes in ipsa voti nun cupatione episcopi sententiæ iudicioq. relin quantur; quò sanctius religiosusq. voti nun cupati ratio omnis ad executionis vsumper ducatur.

Caueat itè parochus, rectoruè ecclesiæ, vt vni uersitatis consensu, atque omni alia opportu na, necessariaq. ratione votum nuncupetur, vt firmum ratumq. sit, ac proinde ab vniuersis quorum interest, piè obseruetur, atque præ steretur.

Quò præterea & ardentiori pietatis studio ad illud nuncupandum, & vehementiori sollici tudine ad idem ritè exequendum populus in cendatur; hoc præterea parochus curet, vt in voti nuncupatione statã tum præparaciones, tum etiam cæremoniæ adhibeantur, omni ex terna pietatis, sanctiq. cultus ratione & signi ficatione, in eum qui sequitur modum .

Primò igitur, vt illius vniuersitatis adulti om nes, quo die votũ fiet, antegressã peccatorum confessione sacram communionem sumant, curet idem parochus omni cohortatione .

Pridie etiam diei quo votum nuncupabitur, sub uesperum campanarũ sono signum detur: quo

populus

populus excitatus, ad ecclesiam frequens conueniat, vbi postridiè illud publicè, sancteq. nuncupet.

Videat verò, vt in ecclesia parochiali, primariauè, ad altare maius nuncupetur.

Vbi populus conuenerit, processio voti causa de more agatur.

Missarum solemnia processione peracta à parochio rectoreuè ecclesiæ eo noie celebrentur.

In qua Missæ celebratione de voto concio habeatur, ac de eius causis, tum exponantur rationes, quibus sanctissimè deuincti qui uouerint, votum q̄ diligentissimè præstare debet. Huic actioni omnes parochialis viciniæ, aut oppidi lociuè sacerdotes, & clerici intersint. Parochus autem, aliusuè Sacerdos, qui Missarum solemnia eo nomine celebrat, cum offerrotij tempus est, ab ijs qui vniuersitatis nomine delecti erunt, voti formulam in conspectu Dei de scripto sibi ritè, distincteq. pronunciarum mandet.

Quod illi genibus flexis supplices præstent. Deinde cum celebrans ipse corpus & sanguinem Domini in Missa sumpserit, tum qui præparati accesserint, eisdem sacram comunione ministrabit.

Voti nuncupati instrumentum, notarij manu cõfectum, auctoritateq. munitum, ad Episcopum mensis saltem spatio afferatur, vt in archiuo episcopali asseruetur perpetuè.

Cuius instrumenti etiam exemplum, eiusdem Notarij testificatione fideq. roboratū, in ecclesia illius populi vniuersitatisuè quæ vouit, vt diligentissimè potest, custodiat ad perpetuitatem.

Vtq. voti, cuius executio in perpetuum præstanda sit, monumentum in conspectu omnium extet; idem curet, in tabella lapidea votum, votiq. causam, & cõditiones incidi, eandemq. loco ecclesiæ conspicuo atque illustri collocari, atque parieti agglutinari.

Vbi autem cum votum nuncupatur, præscripta ratio ac caremonia ob pestem aliamuè causam necessariam præstari non possunt; tunc omninò eas præstari curet parochus, vbi primum poterunt.

Hanc omnem rationem, tum celebriores etiam ritus, caremonialq. adhiberi Episcopus curet, si ciuitatis ipsius populus votum nuncupare deliberarit.

De oratione ante operis inchoationem.

NON decet christianū hominem opus aliquod ante suscipere aggrediue, quam Dei auxilium religiosi precibus imploret.

Dixit enim Dominus; *sine me nihil potestis facere*.

Parochus igitur, cuius est populum ad optima quæque instituta erudire, concionator item illum prout vsu venerit, cohortetur ac moneat, vt neque publicè, neque priuatim quid-

quam aggrediatur, nisi primò sanctis precibus Deo adhibitis.

Neque cibum sumat, antequàm stata prece benedicat.

Post cibum item Dño gratias precatione agat: *Id enim à nobis exspectat, qui nos pascit Deus; vt pro præstitis ab eo escis illi gratias referamus; & saturati donis ipsius, laudes ei dicamus*: inquit sanctissimus pater noster Ambrosius.

De indulgentijs, & sacris reliquijs.

Pròu. 1. par. 1. pag. 5.

NE cuius rectori ecclesiæ etiam exẽpte quouis modo, neque vlli ordini regularium, neque cuiquam scholæ, confratriæ, etiam rosarij, & cruce signatorum, lociuè pij collegio, prætextu, causauè vel priuilegiorum etiã antiquorum, vel indulgentiarum, quas sibi quouis modo concessas, etiam instar ecclesiarum, locorumq. piorum, cõfratriarum uè vrbs Roma habet, liceat illas ipsas in suis ecclesijs promulgare: sed vt decreto Tridentino cauetur, per Episcopum adhibitis duobus de capitulo illæ quotannis stato tempore publicentur, atque euulgentur.

Indulgentiæ ab Epo promulgãdæ.

Sess. 21. decret. de refor. c. 9.

Eleemosinæ item, atque charitatis subsidia, quacũque eo nomine, occasioneuè à fidelibus offerentur, per eos ipsos colligantur; & ecclesiæ, locouè, cuius causa indulgentia concessa est, omninò attribuantur, idq. gratis ac nulla prorsus mercede.

Eleemosinæ quò & à quibus colligendæ.

Ne indulgentiarum literæ, in inscriptione suè earum nomine exarata, eo loco vbi capsa ad eleemosinam colligendam apparatus est, etiam extra ecclesiam proponantur, affigantur uè, sed vel in altari maiori, vel in alio, vbi indulgentiæ causa statio, oratione constituta est.

Ac proinde stas ijs diebus, quibus Episcopus indulgentiam promulgãdam decreuerit, cum fideles ad eleemosinam Ecclesiæ, locouè pio tribuendam, vbi illius indulgentiæ celebritas agitur, parochus, concionatoruè excitabit, doceat simul diligenter, eius consequendæ causa non esse necessariò præstitutã eleemosinæ largitionem: vt cœlestem eum ecclesiæ thesaurū, spiritaliaq. munera exponi omnes intelligant, non ad quæstum, sed ad peccatorum satisfactionem, & ad pietatis exercitationem.

Si verò aliquando Episcopi concessu, capsa in quam eleemosina fidelium conijciatur, palam ponitur; intus in Ecclesia loco longè ab altari vbi indulgentiæ statio agitur, decorè collocetur: de eleemosina verò seruetur ratio supra præscripta.

Ne sacra Reliquiæ in ecclesia eiusuè sacrilia Reliquiæ ad ærecondita, è loco vbi asseruantur, ad ægrotos non detos vlllo modo exportentur, ne consuetudinis ferendæ. quidem prætextu.

Quæ ad sacramentalia, & sacramenta generatim pertinent.

Prou. 1. par. 2. pag. 6.

Benedictionis
candelarum ritus,
& virtutes.

DIE sacro purificationis beatissimæ Mariæ Virginis, vsus ritusq. benedictionis candelarum cereorumq. cum plenus mysteriorum est, tum salutarium vtilitatum: quas non solum ex orationibus, quibus Ecclesia in ea benedictione vtitur, sed ex omni rituali libro probato parochus concionatorum eo ipso die fidelibus studiosè exponat, quod religiosius illas & gestent, & habeant.

Nam cum illius benedictionis precatio ad alia multa referatur, tum ad hæc in primis.

Vt candelæ valeant ad sanitatem animæ & corporis, terra, mariq.

Vt de locis vbi accendantur, dæmon; & quid quid dæmonis ars molitur machinaturum, depellatur.

Vt mentes & corda fidelium, igne & splendore sancti Spiritus accendantur, illustrenturq.; ac depulsis vitiorum tenebris, videant quæ sint Deo grata, & saluti vtilia.

Vt ignis charitatis cum lumine fidei in animis accendatur, quo ad lumen æternum vitæ cælestis perducamur.

Hæc sibi omnia à Christo Domino, qui est Deus verus, & splendor lucis æternæ, sibi concedi precantur, intercessione, & sanctissimis meritis beatæ Mariæ virginis, quicunque fideles in illius honorem candelas, quibus benedictionis preces eo die adhibitæ sunt, deuotè gestant.

Benedictionis
cinerum vsus,
& salutare vti-
litates.

Sacrorum cinerum vsus in Ecclesia Dei antiquissimus est; ac non solum ad significandam, sed ad excitandam etiam pœnitentiam introductus. Quare Episcopus, parochus, & concionator, die Dominico qui feriam aspersiois cinerum proximè præcedit, populum salutare eas vtilitates doceat, quas in eorum benedictione multis orationibus ecclesia petit.

Atque hæc quidem præter cæteras sunt.

Vt fideles qui sacro cinere asperguntur, ad intus cordis humilitatem adiuuentur.

Vt in eos benedictio cælestis descendat, qua adiuti, verè intimeq. toto animo peccata doleant: hoc mente secum reputantes, ob hominis peccatum terram maledictam fuisse, nosq. omnes in cinerem ac terram redituros.

Vt detur corporis valetudo ad pœnitentiã peccatorum peragendam.

Vt anima diuino auxilio protegatur.

Vt à Deo impetremus, quæ ad illius voluntatem petimus.

Vt cõstati animo in benè agèdo perseueremus.

Hæc bona, quæ mater ecclesia pro sacrorum cinerum ritu à diuina benignitate precatur, vt pie fideles consequantur; parochus illos eo ipso die moneat, quàm religiosa intimi animi pietate, quàm humili contritioq. corde, quàm humili demissoq. vestitu ad eã actionem conue-

niant, quamq. seriò secum statuât, illos ieiunij dies in amaritudine animæ suæ traducere ad peccatorum satisfactionem.

Hoc aspersiois cinerum ministeriũ Episcopus studeat potissimum in cædrali, propriaue parochiali ecclesia ab vnoquoque suscipi.

SANCTISSIMI præterea, & antiquissimi instituti in ecclesia Dei est, die Dominico Pascha resurrectionis Domini proximè antecedente, ramos palmarum & oliuarum solemnibus precibus benedici, ac fidelibus tradi, qui gestent, domiq. religiosè, atque decenter asseruent. Et sicut ritus, & insignem illum Iesu Christi Domini ingressum ad urbem Ierosolymam, & triumphum illum commemorabilem significat, quem passione & morte sua superatis hostibus idem Dominus resurgens reportauit; ita alijs etiam mysterijs plenus, à parocho & à concionatore explicetur, quò ardentius ad religionem illius fideles accensi, spirituales fructus capiant, quos à Deo eis Ecclesia precatur; suntq. hi præsertim.

Vt accipiant mentis corporisq. vim, ad salutis opem, Deiq. gratiam implorandam.

Vt quemadmodum rami folijs virent, ita opera nostra, & iustitia & omni virtute sancta quæ florentissima sint.

Vt sicut populus Hebræus Christo ramis obuiam factus, vnà cum eo Ierosolymam ingressus est: ita nos sanctissimis officijs, atque pijs operibus Domino obuiam procedamus; illiusq. vestigia secuti, in cælestem patriam eo auctore & duce recipiamur.

Vt veluti Christus Dominus de satana hoste cruce sua triumphauit; sic nos quàm sapissimè id misericordie opus animo ita repetamus, vt Christi amore incendamur ad pugnam, & ad victoriam de dæmone, carne, & mundo reportandam.

Vt quocunque hi rami introducentur, eius loci incolæ benedictionem Dei consequantur; omniq. re aduersa propulsata, virtute Altissimi defendantur.

Has, & alias salutare vtilitates parochus & concionator fidelibus exponat: vt qua debet pietate, religiosoq. animo sacros ramos capièdo, gestando & asseruando, ita Dominum precetur, vt & per passionem mortemq. suam, qua dæmonem fregit ac superauit, & per misericordiam illam immensam qua id egit, non solum corpora à malis tueatur, sed animæ gratiam suã cælestem infundat. sicq. ipsi multis virtutibus, bonisq. operibus florentes, Christum Dñm sequantur: hostibusq. oibus superatis ad gaudia cælestis Ierosolymæ introducantur.

Bini omnes ad candelas, & rursus ad cineres capiendos accedant; ad palmas etiam, ramosq. oliuarum suscipiendos.

Sine strepitu, ac tumultu, sed religioso silentio. Qui extra ordinem accesserint, à ministris eiciantur, neq. digni sint, qui sacrorum ramorum tunc participes sint, nisi aliud Episcopus censuerit.

Benedictionis
palmarum insti-
tutum, & fru-
ctus spirituales

Agni Dei quō SANCTISSIMI item, veterisq. instituti
asseruandi, ge-
standi &c.
est, à summo Pōtifice formas illas cereas, quas
Agnos Dei à figura impressa vocamus, solem-
ni benedictionis ritu, multisq. religiosis cære-
monijs non solum primo, sed septimo quoque
pontificatus anno consecrari.

In quo consecrationis munere, sicut ille Chri-
sti Vicarius (cuius oratio tantò maioris est mo-
menti, quantò eius officium in ecclesia subli-
mius, & cum eodem Christo Domino con-
iunctius) multa sanctè precetur à Deo illis con-
cedi, qui animo pio deuotoq. eos Agnos apud
se habuerint: ita à fidelibus magna deuotione
ijdem gestadi sunt, ad eosq. vñs religiosè ad-
hibendi, ad quos factæ preces ex ecclesiæ insti-
tuto referuntur.

Quare decreto Concilij prouinc. tertij, quod
ex constitutione sanctissimi Pontificis Grego-
rij XIII. de illis minio non inficiendis cautū
est, hæc etiam adiungenda censuimus.

Primò cum illi domi asseruantur, vt piæ cōsue-
tudinis est, loculo decenti recondātur: cum au-
tem collo appensū gestantur; in thecam aureā,
argenteam, eburneam, christallinam uè, aut al-
terius generis decentis rectè inclusi sint; ita vt
tactu violari non possint.

Nec verò ad ornatum habeant quidquā, quod
profanum sit, quodq. minimè deceat.

Thecarum fabri ne vllō modo eos tangant at-
trectēt uè, ne chyrothecis quidem, forcipe, aut
vllō alio instrumento: sed ad eos thecis inclu-
dēdos cleric⁹ in sacris constitutus adhibeatur.
Ne minimam item particulam sacræ illius ce-
ræ, è qua agni imago effecta est, in eis includāt,
quò pluris opus suum vendant; sed ab eo acci-
piāt, qui thecā agni causa faciendam locarint.
Neque autem quisquam sacrum illum agnum
anulo gestet; cum ita parum religiosè gestetur,
vt aliqua fæditate, turpiuè tactu violari facile
queat.

Qui sacros Agnos gestant, hoc religiosius ca-
ueant, ne quid impurè turpiter uè agant, aut à
sacra eiusmodi re alienum.

Nec præterea in agri campum hi Agni proij-
ciātur, nec verò cuiquam arbori affigatur, ne-
que è ramis suspendātur: sed quod antiqui est
instituti, eorum cera adoleatur ad suffumiga-
tionem in agtis vineisq., ob imminentem tem-
pestatem, alias uè diabolicas illusiones depel-
lendas.

VETEREM illum ædibus atque ædificijs be-
nedicendi morem ritumq. ex sanctæ ecclesiæ
instituto introductum, ac decreto prouinciali,
quod in Concilio quarto confecimus, restitui-
tum, vt parochi, & reliqui animarum curato-
res, ad quos religiosæ illius benedictionis mu-
nus pertinet, piè sanctèq. obseruent; & laici,
quorū ædificijs domicilijq. benedicendū est,
spiritualia inde commoda vberissima in Domi-
no capiant, hæc in illis benedicendis ratio sit.
Primò parochus huius benedictionis munus
aggrediatur pio voluntatis proposito, & quo

debet religionis officio.

Pridie autem illius diei, quo benedicendi mu-
nus aggreditur, præcipuo sanctæ precationis
studio, & aliquando ieiuniò se parare curet.

Quò item die ad benedicendum aggreditur,
antequam aggrediatur, Missæ sacrificium ce-
lebrare studeat: in quo ob hanc causam oratio-
nem de spiritu sancto piè recitet.

Ne ædibus benedicat, vbi aliquis excōmuni-
catus habitet.

Nec verò illis, quas fœneratores, meretrices,
publici peccatores, manifestoq. criminosi ho-
mines incolunt.

Neque ijs item, si quæ aleis ludisq. veitis pu-
blice expositæ sunt.

Ne noctu, sed interdium benedictionē peragat.

Ritu vtatur ad præscriptum formulæ, quæ in
libro sacerdotali rituali uè concepta extat.

Dum ad benedictionis munus accedit, in eoq.
versatur, superpelliceo & stola vtatur.

Clericus adsit, qui crucem in viâ & in benedi-
ctionis ministerio præferat.

Alter item, qui aquæ benedictæ vasculum cū
aspergillo ferat.

Ceteri Sacerdotes & clerici, si qui alii adsunt,
ordine distincti bini præcedāt, & suo quique
superpelliceo de more induti.

Benedictionis huius causa occasione uè, nihil
planè quidquam vel minimum, neque is, neq;
sacerdotes clericuè quos sibi socios adiuro-
res uè adiunxerit, petant, exigant, ac ne spontè
quidem vltroq. oblatum, donouè datum ca-
pian.

In hoc benedictionis officio ne omittat, ex in-
structionum præscripto, concilijq. prouincia-
lis decreto patresfamilias docere, rectèq.
erudire ad optimam familiæ educationem.

Cuius etiam rei argumentum satis amplum ha-
bebit ex statis illis religiosis precibus & ora-
tionibus quæ adhibentur.

PATER familias autem cuius ædibus, domici-
lij uè benedicetur, piè se præparabit ad eam
sancto desiderio suscipiendam.

Idèò antè familiam suam rectè recognoscet,
monebitq. vniuersos & singulos ad præscri-
ptum regularum, quæ de Christiana familiæ
instituzione editæ sunt.

Amoueri curabit, quæcunque domi suæ sunt
christianæ familiæ instituto indigna, quæq.
Dei oculos offendunt.

Libros de rebus obscenis, turpibus, impudicis,
inanibus, ac de cantionibus inhonestis, cære-
risq. id generis inflammari curabit.

Libros de vitæ religiosæ spiritualisq. institutis
atque exercitationibus intruder.

Imagines obscenas & rurpes incendat: profa-
nas verò, quæq. ad inanem voluptatem alli-
ciant, amouere studeat.

Sacras Christi Domini, beatissimæ virginis
Mariæ matris, & Sanctorum præsertim imagi-
nes quos patronos habet, vbi que domi suæ lo-
cis honestis statuatur.

Telleras,

Tit. quæ ad sa-
cra. pert. §. fan-
ctissimi pag. 91.
Bulla edita 3.
Cal. Jun. 1572.

Præstanda à pa-
rocho in benedi-
ctione ædium.

Tit. de eccles. &
& altar. conse-
crat. &c. §. An-
tiquus. pag.
128.

Præstanda à pa-
trifam. in eardē-
dem. ædium be-
nedict.

Telſeras, aleas, aleatoria ſuè tabellas, piçtasq. ad aleæ ludum pagellas procul abijcere curet. Sacram communionem in parochiali eccleſia ſimul eo die vt ſumant omnes de familia ſua, procuret.

Sacerdoti ad benedictionis munus accedenti obuiam uel ad eccleſiã, uel ad primariam eđiũ ianuã ſimul cum tota familia procedat, earũdemq. benedictionem omni domo loco proſequatur religioſo pietatis ſtudio.

Dum ſacerdos benedicit, nemo domi, uel in officina cui benedicitur, quidquam ſeruilis, mũdaniũ operis faciat.

NE minoris ordinis clericus, alio qui maiore ordine initiatus eſt præſente, menſæ benedicat: ſed hoc munus ſit, uel Sacerdotis, uel illius qui maioris ordinis clericus præſens in menſa adeſt.

VT ſanctiſſimis Sacramentis debitus religionis cultus etiam externus ab ijs tribuatur qui ea ſuſcipiunt; ne Episcopos parochuſuè patiatur quemquam ad illa ſuſcipienda accedere, niſi exteriori quoque habitu, veſtiumq. modestia debitam illis uenerationem ac reuerentiam præſeruat.

IL L V D in ceteris parochialis curę officijs maxime à parochis requirit, vt ſanctiſſima Sacramenta, quæ diuinæ gratiæ instrumenta ad ſanctificandas animas à Chriſto Domino inſtituta ſunt, non ſolum purè, ſanctè, religioſè ipſi tractent, uerũ etiam ritus ac cæremonias teneant, atque adhibeant, quæ in illis adminiſtrandis ſanctæ eccleſiæ inſtituto atque uſu comprobata ſunt.

Et quoniam liber ritualis Sacramentorũ, qui vna & eadem certiffima cæremoniæ regula cõſtet, quiq. omni ex parte abſolutus ſit, ad ſanctam illam adminiſtrationem in prouincia noſtra nullus ferè extat; nos propterea iubemus, librum eo de genere Reuerendiſ. Dominici Bolani Episcopos Brixie iuſſu iã pridem confectum, à uiris peritis quos delegerimus primò recognitum, & neceſſarijs alijs partibus auctum, ab omnibus ac ſingulis Sacerdotibus prouinciæ noſtræ, qui ritu Romano Sacramenta miniſtrant, huius decreti prouincialis auctoſitate, cum primũ noſtra cura typis in lucem prolatus erit, ad uſum recipi, atque adeò introduci, vt in Sacramentorum adminiſtratione cæremoniis & ritibus eo libro præſcriptis vtantur, neque ullis prætereà alijs. Id uerò tamdiu, quoad ritualis liber Romanus emittetur.

Quæ ad Baptiſmum pertinent.

Prou. 1. par. 1. pag. 7.

NE M O, niſi parochus, aut is, cui ille Episcopos uſuè nominatim conceſſerit, in Baptiſmo miniſtrando ſtatas ſolemnes cæremonias adhibeat, etiam ſi ob neceſſitatem miniſtret.

Quo in miniſterio non alterius cuiuſquam, ſed albi coloris ſtola utatur.

In Baptiſmo etiam compater ne ſit, qui ſacro

Cõpatres qui-
nam reiciendi.

Proinde parochi erit, ſtudioſè de hoc antè perquirere.

Ne prætereà compater adhibeatur, neque in confirmationis Sacramento item, qui minor natus ſit quatuordecim aũs, ſed qui maior, uel potiùs ætate ſit prouectiori: vt non ore ſolum ſed animo, atque ſeridò ad interrogata, quæ in baptiſmo ſiunt, reſpondeat, ac planè intelligat ſuſcepti à ſe muneris partes.

NE ante ortum, nec uerò poſt occaſum ſolis baptiſmus in eccleſia miniſtretur; niſi aliter fieri aliquando tẽporis ratio, neceſſitaſuè cogat.

qua hora bap-
miniſtrari dẽt.

QU O N I A M in baptiſmo vnusquiſque piè ac religioſè pollicetur, operibus ſatanæ renunciare, eiusq. pompas deſerere; id parochus, cum uſu uenerit, populũ doceat, præſertimq. baptiſmi tempore præmoneat, non ſolum quo modo, & quàm ſimplici amiçtu ad illum infans deferendus ſit; ſed quàm religioſa in Deũ pietate, quàm humili ſpiritu, & quanta etiã veſtitus moderatione compatres, compatrefuè adeſſe debeant.

Infantes & cõ-
patres quo ve-
ſtitu in bap-
vtantur.

Nec uerò ullum uel ornamentũ, uel aliud quidquam, quod mundi huius pompam præſeruat adhiberi patiatur: cum minimè conſentaneum ſit, in ipſo uitæ chriſtianæ ingreſſu ſtatim ijs rebus ſtuderet, quibus potiſſimum ſolemni ſpõſione renunciat.

IN baptiſmo parochus ſacerdoſuè baptizãs præſentem adeſſe non patiatur, neque Iudæum, neque denique alium quemquam à fide chriſtiana auerſum.

Qui bap-
inte-
reſſe nõ poſſint
& qua pietate
fideles intereſſe
debeant.

Fideles uerò qui præſentes ad ſunt, piè, religioſè, omniq. animi attentione adeſſe ſæpè moneat, memoria tacitè ſtudioſeq. repetentes, quæ Deo, cum baptiſmum ipſi ſuſceperunt, ſanctè ſpõponderunt.

SI duo, plureſuè infantes offeruntur, qui eodẽ tempore baptizentur, eorum vniciuſque catechiſmum, exorcismum, & reliquas ſtatas cæremonias, baptiſmumq. parochus ſigillatim miniſtret, atque adhibeat.

Cum plures ba-
ptizandi ſunt, q
ordo ſeruandus.

Cum duo infantes, mas ſcilicet, & fœmina ad baptiſmum offerũtur, is ordo ſeruetur, qui antiquiſſimi ritus, eſt; vt mari primũ, deinde fœminæ miniſtretur, niſi neceſſitas aliter cogit. Idemq. ſeruetur, ſi plures offeruntur, partim mares, partim fœminę.

AD aquam baptiſmalem, quæ capiti illius inſunditur qui baptizatur, eam uè excipiendam, qua Sacerdotis manus ſacro oleo illitæ abluuntur, peluis ne adhibeatur, quæ eccleſiæ tãtũ uſui addicta non ſit.

Baptiſmalis a-
qua quo uafe in-
fundenda, & ex-
cipienda.

LI B R I S ritualibus, canonumq. legibus per multa tradita, atque explicata ſunt, quæ in adultis baptizandis adhiberi ritus poſtulat.

Seruanda in ba-
ptiſ. aduſtorũ.

In ijs omnibus Episcopos cum diligens erit;

Benedictio in
menſa à quo fa-
cienda.

Sacramẽta habi-
tu modoſto à fi-
delibus ſuſcipiẽ-
da.

Sacramenta ſan-
ctè & ritè tractã-
da ac miniſtran-
da.

Baptiſmi cære-
moniæ à quo nõ
adhibendæ.

tum magnam in eo curam poner, vt illis præter doctrinæ christianæ rudimenta quæ necessario scire debent, admissorum scelerum, & malè actæ vitæ pænitet, tum vt iudem in posterum à peccatis omnibus abstinere statuatur. Vix enim vlla alia causa esse potest quam obrè qui adulti baptismum suscipiunt, non modò vllam in christianis virtutibus progressionem faciant, sed plerùmque flagitijs nefarijs inquinati, præcipites ad perniciem interitumq. ruant, præter eam vnam, quòd non ita vt par esset, affecti ipsi, nec verò ab alijs exculti, ad tantum sacramentum accedunt.

Quod verò, licet horribile dictu sit, aliquando tamen euenisse còpertum est, aliquem scilicet ad turpem quæstum iterum baptismum suscipisse; id ne vnquam porò accidat, Episcopus antequàm baptizer, omne diligens studium adhibeat, quòd istos homines, vel Iudæos, uel rucas, maurosuè, qui baptismum sibi conferri petierint, planè dignoscat, de illorumq. conditio ne ac statu omni, quantum licuerit, à probatis viris accipiat testimonium obli gnatum, idemq. exigat omninò.

Obstetrices à vi
carijs approban
dæ.

O B S T E T R I C E S tribus post huius decreti promulgationem mensibus, pœna arbitrato Episcopi proposita officium ne præstent, nisi per Vicarium Foraneum, si in diœcesi sint, & verò in vrbe per eum cui Episcopus id curæ dederit, scripto probatæ sint idoneæ ad Sacramentum baptismi cum necessè erit ministrandum.

Quæ autem probata est, cum baptizabit, curet quoad eius fieri potest, vt duæ saltem mulieres, ac mater præsertim si potest, testes præsentent adfint, quæ in baptizando verba ab ea prolata audiant.

Parochus verò, cum perquiret ex decreto prouinciali, an infans baptizatus sit, diligenter obstetricem, & testes etiam de verbis prolatis interroget; vt sibi constet, an baptismi forma rectè adhibita sit, an verò secus, quam obrè oporteat infantem à se baptizari.

Quæ ad confirmationis Sacramentum pertinent.

Prou. I. par. 2. pag. 7.

Epi sollicitudo
in ministranda
confirmatione.

E P I S C O P V S non solùm sacris solènisq. pentecostes diebus, sed etiam (si ita Ciuitatis suæ ingens frequètia, multitudoq. postularit) & Paschæ Resurrectionis tempore, & in Aduentu sacro Domini, & quoties visitationem obibit, Sacramentum confirmationis ministrat: & ob eam causam, vt Concilio prouinciali quarto cautum est, ad ministrandum sæpè accurret, quibus in locis diœcesis opus erit.

Quòd si quis cum periculosè ægrotat, se chrismatis Sacramento confirmatum non esse meminerit; ac propterea id sibi ministrari petat; tunc Episcopus, si eo loci est vbi ille ægrotat, vt ne sine hoc Sacramento decedat, eum charitate paterna inuisat, & ritè confirmet.

Tit. quæ pert.
ad sacr. cõfirm.
§. sacrum autè.
pag. 136.

A L I O decreto, quod in Concilio prouinciali primo sanciuimus, cautum est, ne confirmatio infantibus ministrari liceat. primò sanciuimus, cautum est, ne confirmatio nis Sacramentum ijs præberetur, qui annis septem minores nati sunt: si ramen Episcopus ob aliquam causam iustam, atque adeò necessariam, paruulo & infanti qui non modò eam ætatem expleat, sed ne attingat quidem, ministrandum aliquando censuerit, ne sit vetitum. Iis verò minoribus nati atque adeò paruulis si quandoque ministrabitur, eorum parentes, vel qui curam gerunt, parochus moneat, vt etate procedente illos ea de re certiores faciât; ne parentibus curatoribusuè postea mortuis, ipsi aliquando dubitent, an hoc Sacramentum quod iterari nefas est, susceperint.

Id verò parochus curet præter eam diligentiam quæ sibi præscripta est, de confirmatis, eorūq. compatribus in libro certo describendis.

Idem aliquot antè diebus, quàm Episcopus ministraturus sit hoc Sacramentum, vt nemo quisquam eorum qui suæ curæ cõcrediti sũt, illud suscipere negligat, illos per familias distinctè rectèq. notet, qui illud nondum susceperint; ac qui etate sint ab Episcopo præscripta, ordine in ecclesiam vocet ad id ritè religio seq. suscipiendum.

Eiusdem cura sit paucis ante diebus quàm Episcopus Sacramentum hoc ministret, non solùm fideles præmonere, quæ Concilio prouinciali quarto præscripta sunt; sed etiam in parochiali ecclesia orationem eo nomine instituere, vt qui nondum confirmati ad id accesserint, adiu trice diuina gratia digni sint, qui Spiritus sancti dona vberrimè recipiant.

Neque hoc quidè is denũciare omittat, vt qui proximè confirmationem suscepturi sunt, pridie illius diei quo suscipient, caput lauent, aliouè modo mudent, capillosq. sibi tonderi curent.

Q V I confirmandi sunt, & qui patini adhibentur, parochus antè videat, quos rudiores esse suspicabitur, an orationem Dominicam, salutationem Angelicam, & Symbolum norint. Atque ob eam quidem causam Episcopus illa fidei rudimenta sibi ab illis recitari iubebit.

Quam diligentiam idem Episcopus etiam, vt opus esse viderit, aliquando præstet, per se, vel per alium Sacerdotem, quem in ea re cognoscenda constituerit.

Videat item, vt in quacunque ecclesia confirmationem ministrarit, si pauci sunt qui suscipiunt, vbi cõmodè fieri potest, antè altare maius decenter exornatum semper ministret.

Primò mares in ecclesia à parte suæ; femine ab altera sint: sicq. separatim distincti, genib. flexis, manibus antè pectus iunctis, suo quique ordine piè & religiosè orent: in primisq. ab omni strepitu, vociferatione, & inani confabulatione caueant, sed silentio sancto vtantur.

Et quod veteris ritus est, primùm mares, deinde femine confirmeatur; nisi aliquando aliter fieri Episcopus censuerit.

Hoc Sacramentum Episcopus ministrare studebit

Rudiores ante
probandi.

Vbi & quo ordi
ne ministranda
confirmatio, &
qua hora.

bit hora tertia potissimum, quæ ex antiquo ritu stata huius Sacramenti hora est.

VT ne fœminis mares, nec verò contra maribus fœminæ, neque senioribus adolentes (cùm minimè hoc per ætatem cõueniat) compates in confirmationis Sacramento adhibeantur; nisi id aliter necessitas aliquando postulet.

Quod antiqui ritus est, id seruetur, ut compater dextera suscipiat & teneat, quem in hoc Sacramento ministranti episcopo, offert.

Si verò qui offertur, adulta ætate est, pedem suum super dexteram compatis qui ipsum offert, ponat: id quod non sine mysterij significatione fit.

Quam ob causam, & qui confirmatur, & patrinus tunc coram Episcopo confirmante stet.

DV M Sacramentum hoc Episcopus ministrat, non modò qui illud suscepturi sunt, quiq. eos offerunt, sed omnes quicunque presentes sacro illi ministerio adfunt, sanctè pieq. orent, ac summa animi attentione spectent, quod in ea solempni mysterij celebritate peragitur.

Tum verò mente secum reputent cœlestia illa Spiritus sancti dona, quæ illius sacramenti virtute fidelibus impartuntur; in primisq. tacita meditatione videant, quas in illis ipsi progressionem habeant; anq. vitam agant tanta cœlestium donorum vbertate dignam.

CV R E T etiam episcopus, ac parochus, vt qui turpe, ridiculumuè nomen habet, neque planè conueniēs christiano homini, illud mutet, sumatq. in cõfirmationis Sacramento nomē aliquis, qui veræ pietatis, sãctæq. religionis laude floruit; vt qui hactenus non ad normam Christi Domini vitam instituit, iam abiecto eiusmodi nomine, depositoq. veteri homine, & antiqua socordia, rursusq. nouo, ac sancto suscepto nomine, virilem in sanctè agendo constantiam perpetuò deinceps præstet.

CO N F I R M A T I frons chitmate ab Episcopo illita, primùm bombyce diligenter à Sacerdote abstergatur; mox à clerico in sacris cõstituto aqua lauetur. Quæ aqua in baptisterij sacrarium proijciatur.

Quæ ad sanctissimæ Eucharistiæ Sacramentum pertinent.

Prou. 1. par. 2. pag. 8.

HO C institutum quod antiquissimi ritus est, sacerdos religiose seruet, vt intrà Missarum solempnia, postquam scilicet sanguinem ipse sumpserit, fidelibus sacram communionem sumpturis ministret.

Nec verò tamen illam ministrare vetitum sit, si quando occasio tulerit, vt quis alio tempore quàm in Missa sumpturus sit.

Cùm autem peracto Missæ sacrificio statim eam ministrat, vestibus sacerdotalibus, quibus in Missa vsus est, indutus ministret, casula tantum deposita, & manipulo item.

Si verò non statim, sed alio post tẽpore quàm

in Missæ sacrificio; tunc superpelliceo, stolaq. alba, & vbi ritus Ambrosianus est, rubra vti. Verùm pluuiali Episcopus indutus sit, quando illam non in Missæ sacrificio ministrabit.

Is ordo prætereà adhibeatur, vt primò ecclesiasticis hominibus superpelliceo indutis, si verò sacerdos quis est, stola etiam, quæ signum crucis ad antiqui canonis præscriptum in pectore exhibeat: deinde laicis maribus, tum fœminis sacra communio ministretur, loco distincto, vt in Concilio prouinciali quarto cautum est, eaq. ratione dispositis, vt altari maiori tergane vertant.

Sacerdos illam ministraturus, antequam præbeat, vnicique cui ministrabit, sigillatim illa verba pronunciet: *Corpus Domini nostri IESU CHRISTI custodiat animam tuam in vitam æternam.* & qui suscepturus est, prius respondeat, *Amen.* Id quod antiquissimi institutum est, nec sine mysterij significatione fieri sanctissimus pater, & ecclesiæ catholicæ Doctor Ambrosius scribit.

Populus autè ad tabellæ instructionis, quæ prætereà iussu nostro edetur, præscriptum, doceatur qua ratione sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum religiosè decoreq. percipiatur, he quid accidat, quòd illius augustæ diuinitati, ac sanctitati non conueniat.

LA I C I famuli, quicunque regularium monasterijs operam nauant; tamen in illis habitent, stato Paschæ tempore in sua quique ecclesia parochiali sacram communionem sumant.

Cùm verò ad ægros omni reuerentia, omniq. religiosi cultu studio, atque honorificè quoad eius fieri potest, afferenda illa sit, neque id nocturno modo fieri queat; vetitum propterea sit, ne noctu afferatur, nisi ægri mortis periculū instet. Parochus ægroto illam allaturus, accuratè hæc præmoneat. primùm vt ægrotantis cubiculum ab omni sordè, omniq. inquinamento purget; & amota omni re profana, pio apparatu, & sacris imaginibus vbi potest exornetur; tum prætereà mensa, mappa nitida puraq. constrata, cruce, aliq. effigie sacra, candelabris & candelis cereis saltè binis instructa appareatur, in qua super corporali pixis cū sanctissimo ipso Sacramento collocari possit: sit etiam vas vitreum ad ablutionis vsum.

Quæ omnia, vt ab ijs qui ægroti curam habent, parentur, cura sit in primis confratrum sanctissimæ Eucharistiæ.

Apud eos verò, qui præ eorum egestate inopiaq. id præstare non poterunt, ipsi sodales apparent.

Deinde idè parochus, & vesperi pridie illius diei, quo sacram Eucharistiam allaturus est (si eo tempore de hoc officio præstando certior est) & tunc item paulò scilicet antequam afferat, certis campanæ percussionibus confratres sanctissimi Sacramenti, & clericos, & reliquos fideles, præsertim illius parochialis viciniae euocari mādēt, qui illud pia veneratione prosequantur.

R ; Post

Tit. co. §. quod Tolet. pag. 137.

Laici regularibus inseruietes in parochiali ecclesia in pascha communicent.

Eucharistia quæ rone ad ægros deferenda.

Quædam de cõpatribus.

Qua pietate presentes adfunt fideles.

Turpia aut ridicula nomina in confirmatione mutanda.

Cõfirmati f. õs diligenter abstergenda.

Eucharistia quopotissimum tẽpore ministranda, & qua ratione.

Prou. 3. ti. eod.
§. sacerdos. pa.
92.

Post ipse ubi manus lauerit, ad altare genibus flexis paululum tacitus religiosè oret: tum superpelliceo, stola, ac ut alio Concilio decretum est, pluuiiali ubi potest se induat. Sacerdotes vero ceteri, clericiuè qui comitant, superpelliceum adhibeant, si canonicorum capitulum sit, cappam, vel almutiam, aliudue indumentum, ut illis in choro moris est.

Reliqui fideles bini prosequantur capite aperto, & quam plurimi candelis accensis: ac primo loco viri, in quibus scholares sanctissimi Sacramenti præcedant, postremo feminae.

Omnes, præsertim ecclesiastici homines, hymnos, & psalmos penitentiales, alioiue intima animi pietate simul cum parochio, sed alternatim pronunciant, atque alij item religiosè orent.

Cum quis sacerdoti sanctissimi corporis Domini sacramentum ad agros ferenti, aut cum eodem inde redeunti obuiam fit, dum vel equo, vel curru, vel iumento vehitur, ubi primum illum id ferentem viderit, inde statim descendat, humiq; flexis genibus tamdiu in adoratione permaneat, quoad ille cum sacramento transierit. At verò omnis, siue sacerdos, siue clericus, siue laicus, quicumque eidem sanctissimo sacramento obuiam fiet, pro christianæ religionis cultu, domum usque eius cui ministrandum est, & ad ecclesiam quoque quò reditur, pia veneratione prosequi & comitari omnino studeat, nisi necessitate, causauè urgente vehementer impediat.

Id omne ut cuncti fideles studiosè religioseq; præstent, illos unusquisque parochus quam sapissimè ac diligentissimè commonefaciat. Familia verò quæ domi habitat ubi agrotus est, sanctissimo sacramento ad Ecclesiam usque, vel saltem extra ianuae fines obuiam procedat cum cereis accensis, & omni alio interiori & exteriori pietatis cultu, depositisq; planè armis.

Sacra communio ad agrotum non deferatur, nisi ad eum qui verè illam sumpturus est. Si verò aliquando fit, ut dum ad eum parochus venit, morbi vi ita affectum illum inueniat, ut eam tunc ministrare ritè non possit; collocata pixide super corporale in mensa eo nomine apparatus, paululum moretur, dum genibus flexis, vnà cum ceteris qui adsunt, ac potissimum cum agrotis ipso sanctè oret; ac postea recessurus, eucharistia pixide inclusa eidè benedicat. Quòd si agrotus ipse id vehementer exoptat, sacramentum aperta etiam pixide liceat ostendere adorandum.

Cum quis periculosè agrotans, ac etiam penè in extremo spiritu sanctissimam eucharistiam, & sacramentum extremæ vnctionis suscepit, si postea aliquot dies superstes sacramentum sibi ministrari petiit; eius pio religiosoq; desiderio parochus ne desit, modò ne pro viatico iterum in eodem morbo præbeat: cum id à sanctis patribus olim fieri consueuisse traditum sit.

Reus capitis damnatus, quo die pro viatico san-

ctissimum corpus Domini sumpsit; Christo Redemptori, qui pro illius etiam anima sanguinem in ara crucis profudit, à pijs iudicibus magistratibusq; illo ipso sanguine redemptis tribuatur, ut ne eo die supplicio afficiatur, ut multis locis piæ & laudatæ consuetudinis est.

Quæ ad penitentis Sacramentum pertinent.

Prou. 1. par. 2. pag. 10.

VT Ad sanctum penitentis sacramentum fideles sollicitè diligenterq; accedant; id parochus præstet, ut in hebdomada quæ quadragesimam proximè præcedit, ad patrum familias ædes, quæ intra parochiæ suæ fines sunt, sigillatim eat; ac videat accuratè, qui obligatione huius sacramenti suscipiendi, & sacrae Eucharistiæ Paschæ tempore sumenda deincti sint, eorumq; nomina rectè describat: ac singulos prætereà, eosq; præsertim qui perrarò confitentur, moneat, ut ne confessionem differant in postremos illos quadragesimæ dies, quibus sacerdotes vel ob mysteriorum celebritatem assidua diuinorum occupatione ab audiendis confessionibus impediuntur; vel frequenti tunc concursu fidelium defatigati, ita in eo ipso munere præstando ferè opprimuntur, ut tantum, tantum salutare ministerium in confertissima multitudine uix rectè illis præstare queant.

Proinde quadragesimæ hebdomadas pro populi sibi commissi ratione sic partiri curet, ut alias huic, alias illi vicinæ familiarè, aut partim viris, adolescentibus & pueris, partim mulieribus, virginibus, puellisue præstituat, quibus ad confitendum distinctè, atque in tempore accedant.

In ijs, quæ ad sacerdotes pro sacrae confessionis ministerio vel examinandos vel probandos pertinent, ne prælatus etiam regularis & exemptus se in aliena diocesi vilo modo ingerat: sed eam omnem illos examinandi probandiq; curam Episcopo diocesano planè relinquat.

Cum pro temporum varietate casuum reservationem ab Episcopo aliquando mutari expediat, quòd planius illos casus ei reseruatos confessarij sacerdotes perpetuò norint; eos Episcopus singulis annis vel in synodo diocesana, vel in eunte Ianuario promulget, ita ut quæ illorum casuum promulgatio proximè facta est, vim habeat quoad altera fiet.

Ab ijs verò casibus proximè promulgatis si quis confessarius cuiusvis ordinis sine facultate scripta ab Episcopo data aliquem absoluerit attentauit, excommunicationis penam ipso facto subeat. Si verò ab vno aliquo speciali casu reseruatò, & altero item, aut etiam pluribus absoluerit facultas aliquando sigillatim petetur, verbo etiam sine scripto concedi poterit, tum aliàs etiam quando Episcopus ita faciendum censuerit.

Ne facultatum priuilegiorum uè iure, quæ cuiusque

Parochi in paschate fidelibus præscribant confitendi tempus.

Confessarij à solo diocesano episcopo examinandi & probandi.

Quædam de casuum reservatione.

que etiam Rosarij, & cruce signatorum Scholæ, confratriæ, Collegiæ etiam laicorum, quæuè Collegis Confratribusue in eo adscriptis ante vel post Concilij Tridentini cõfirmationem concessa sunt, confessarius, cuiusuis ordinis sit, ab ijs casibus quos sibi Episcopus in sua Diœcesi reseruauerit, pœnitentes sine illius facultate absoluat.

Si contrà fecerit, suspensionem à diuinis ipso facto incurrat.

Confessarii quo habitu, & qua ratione confessiones audiant.

EPISCOPVS quò decentius atque ad eò religiosius sacramenti huius administratio fiat, presbyteros confessarios, etiam qui alicuius cõgregationis clericorum regulariũ, alteriusue societatis regularis sint, ad audiendæ confessionis officium ne admittat, neue illam audire etiam in suis ecclesijs sine superpelliceo & stola patiatur.

Efficiat verò, vt reliqui regulares tam monachi quàm mendicantes, in hoc ministerio habitum vestitumq. adhibeant, quem ex Regulæ præscripto in choro ad diuina officia celebranda adhibent.

In his canonici regulares congregationis Lateranensis censeantur, cum ad rochetum cappam etiam extrinsecus adhibent.

Omnes verò videant, ne extra ecclesiam oratoriumue confessionem audiant, præterquam ægrotantium, etiam viroꝝ, nisi ob vrgentem causam.

Confessarius quicumque, vel sæcularis vel regularis sit, non stando, sed in sede tanquam pro tribunali iudex sedendo sacram confessionem audiat pœnitentium, quales quales sint, etiam in summo aliquo dignitatis gradu constituti.

Itidem faciat cum absolutionis sententiam pronunciat.

Quod in ecclesia antiqui instituti, veterisq. cõsuetudinis est, rectè omninò seruet, vt dũ absolutionis formulam, precesq. adiunctas profert, supra caput pœnitentis manum dexteram eleuet: id quod etiam cum mysterij significatione fit.

Fideles humiliter ad confessionem accedant.

IN pœnitentiæ sacramento magna humilitas summe necessaria est.

Itaque pœnitentes, cum ad confessarium qui Christi Domini locum in eo ministerio tenet, accedunt, intimo animi dolore, omniq. humilitate, non subiectis pului naribus (si necessitas aliud non postulat) se se ad illius pedes projiciant ac prosternant: id quod ab apostolicis vsque temporibus in more vsuq. positum est; vt se reos agnoscant, atque profiteantur mortis æternæ.

Dum confitentur, sint manibus iunctis, digitis paululum erectis, oculis demissis.

Pœnitentia publica & solènis ad usum reuocanda. Tit. eod. §. Studeat episcopus. pag. 93.

Quod in Concilio prouinciali tertio de pœnitentia & publica & solèni, sacrorum canonum iure, & œcumenicæ synodi Tridentinæ auctoritate sancitum est: id ad vsum inducatur, vel reuocetur, atque adeo ritè recteq. præstetur, prout instructionibus, quæ ad communem to-

tius prouinciæ vsum iussu nostro edentur, ex canonũ fontibus, sanctorum hominum disciplina, ecclesiasticisq. institutis præscriptũ erit.

CONFESSARII omnes qui in vrbe sunt, tum aliquando per annum, vt in Concilio prouinciali quarto constitutum est, tum præcipuè semel hebdomada prima quadragesimæ, iterũ aduentu ineunte ad se Episcopus cõuocari curet, cum ijsq. agat, vt eodem Cõcilio cauetur.

Confessarii quo tempore ab episcopo conuocandi. Tit. eod. §. epus pag. 140.

Quæ pertinent ad Sacramentum extremæ vnctionis.

Prou. 1. par. 2. pag. 12.

NE pueris, qui nondum vllũ rationis vsum habent, sacramentum extremæ vnctionis ministretur.

Parochus, si per errorẽ aliud oleum quàm quod infirmorum est, ad ægrotum vngendum vquam adhibuerit, etiam si chris̄matis, aut cathecumenorum sit; vt erratum emendet, olei sacri quod proprium infirmorum est, vnctionem eidem adhibeat: tuncq. Sacramenti formam iteret.

Æger, si dum sacro oleo vngitur, extremum spiritum emisit, parochus vngere desistat.

Si verò aliqua morbi vis de repente illum oppressit, vt dubitetur, vinus ne sit, an mortuus; ea conditione in vngendo vtatur: *si es viuus, per istam sanctam vnctionem &c.*

Ne alius sacerdos nisi parochus hoc Sacramentũ ministret.

Si porò is impeditus, aut aliàs in mora est; mortisq. periculum instat; tunc sacerdos alius ministret licet.

At caueat parochus, ne in eo ministrando negligentiam, vllamue moræ culpam cõtrahat. Alioqui si ad illius ministracionem accersitus, ire neglexerit; cum rationem Deo reddet, tum pœna ab Episcopo grauitet plectatur.

Is porò ad omnem huius Sacramenti in tempore administrandi diligentiam, præterquam quòd præcipuè curæ suæ, quæ sanctæ sollicitudinis plena est, officio valde admodum perpetuò excitetur; proposito etiam sibi exẽplo sanctissimi Episcopi Malachiæ accendatur, qui tam vehemẽti animi dolore ex eo affectus est, quòd culpa sua mulier quædam Sacramenti huius gratia fraudata decesserit, vt totam noctẽ orando, gemendo, lachrymando consumpserit, lachrymarumq. vi quasi maximo imbri, pro oleo sancto quod non ministravit, mortuã perfuderit.

Manè autem *exaudiuit Dominus sanctũ suum*: ira vt illa è morte tanquam è somno excitata, è lecto se se erigens, sacramentum hoc ab eo acceperit, ac deinceps à morbo conualuerit.

Quod Concilio Agathensi cautum est, id vnusquisque parochus præstare curet; vt Missæ sacrificio peracto, si quos in parochiali vicinia ægrotos habet, frequenter, atque adeo quotidie, quantũ per alias suæ curæ parochialis occupa-

cupationes potest, iniuat, atque eisdem præstet, quæ sunt sollicitudinis, munitisq. parochialis officia, prout opus esse viderit.

Vt Episcopo, eiusq. Vicarijs, aut visitatoribus aliquando constet diligens parochorum in salutaribus illis officijs, quæ fidelibus ægrotantibus illi debent, cura; eorum vnusquisque librū præcipuū habeat, in quo sigillatim & præscribat singulis diebus parochiæ suæ incolas, qui mortem obierint, & quæ sacramenta eorū vniciuique ministrarit, & præterea quando commendationis animæ officium præstiterit, & quo die hæc singula ministrarit.

CONSTITVTIONVM PARS SECVNDA.

De cura Pestilentiae.

SUPERIORIBVS proximis annis funesta pestilentiae contagio primū vrbes aliquot Italiae celeberrimas, oppida permulta, & pagos complures; deinde sensim longè, lateq. dimanans, Mediolanū, eiusq. diœcesim ferè omnem, & aliquam prouinciæ partem ita vehementer inuasit, vt multiplicem, variamq. stragem ediderit.

Quo afflictissimo tempore res multas commiseratione, lachrymis luctuq. dignas, & aliunde audiimus, & oculis nostris in vrbe diœcesiq. Mediolanensi adspeximus.

Tanta enim illius vis est, tamq. vehemens, vt eum occultè in omnes partes progrediens, breui momento temporis quasi repentino quodā impetu turbidæ tempestatis homines obruat, teterrimi contagij metu omnes ferè consternerentur.

Quamobrem eo pauore animi commoti, atque obstupescati plerique, tantum abest vt officij sui partes fortiter amplectantur, vt quasi è metis suæ statu repente dimoti, ne cogitare quidem, nedum deliberationes consiliaq. suscipere possint, quid in calamitate publica expediat, & quid planè necessarium sit.

Alij verò eo metu affecti, dum humanæ prudentiæ cautionibus se tueri volunt, eam sibi sollicitudinem, quæ tota mundanæ diligentiae præsidij nititur, ita præposterè struunt, vt religionis, pietatisq. christianæ si omninò non obliuiscuntur, eius tamen officia intermittant. nā sæpè fit, vt Missæ sacrificio interessè, sacramenta suscipere, ecclesiam frequentare, ad conciones sacras conuenire, supplicationes publicas, publicæq. orationis munus obire negligat; & quos cognationis gradu cõiunctissimos, quosque charos habent, si quando fortalsè ij in pestiferam labem, aut in suspensionem eius inciderint, non modò illos non curent, sed etiam ab ijs ipsis longè admodum refugiant.

Atque hæc quidem ipsa animi percussio, cum eos inuadit, qui potestate, auctoritate, & opi-

bus præstant, certè multis partibus calamitosior est, quàm omnis pestis contagio: cum inde non mora solū aliqua, sed etiam impedimentum non mediocre procuratori & apparatui remediōrum afferatur, & alia deinde multa perniciofa damna existant.

Immo quod graue est, inde accidit, vt egentibus aliquando alimenta necessaria non suppeditentur; pestiferis plagis medicina nō adhibeatur; & subsidia spiritualia (id quod grauissimum est) interdum non ministrentur; ecclesiasticæ stationes nonnullis in locis deserantur; diuinorum officiorum cultus sæpè negligentior sit, pietatisq. christianæ exercitationes languescant.

In tanta igitur rerum difficultate, pro paternæ charitatis studio, proq. Archiepiscopalis officij nostri munere, necesse habuimus multiplicem sollicitudinem suscipere, multos labores subire, multas functiones exequi, quas à pastore gregi sibi commissio præstari, & christiana charitas, & pastoralis curæ ratio efflagitabat. At omni rationi planè consentaneum est, vt quemadmodū parens optimus qui filios vnice diligit, cum in præsentem, tum in futurū eis prospicit, ac parat quæ sunt ad vitæ cultū necessaria; ita nos paternæ charitatis officio adducti, omni præcautione fidelibus prouinciæ nostræ in hoc concilio prouinciali quinto consulamus, prouideamusq. deinceps, quæ experiendo cognouimus, pestilentiae tempore salutaria esse adiumenta.

Id verò etiam maximè faciendum censuimus, cum præsertim subuerdum sit, ne aliquando ob easdem Dei offensiones, ob maleq. facta, quorum seminaria nondum euulsa sunt, iterū illa pestifera labes in prouinciā nostrā irruat. Atque hæc quidem ipsa ob eam præterea causam præcauere voluimus, quòd cum pestis vis subito irrumpat, atque dimanet, non modò de ijs quæ opportuna sunt, maturè deliberandi, consultandiq. tempus relinquit, sed celerimè agendi necessitatem omnem imponit.

Accedit etiam, quòd illius calamitatis, atque incommodorum recens memoria cum sit ac recordatio; hoc tempore facilius multò est, quàm multis post annis eo de genere adiumenta opportuna excogitare, consiliaq. adhibere; dum præsertim superstites adhuc sunt, qui temel pestiferæ contagionis mala & detrimenta experti sunt.

Est verò illa item ratio, quòd cum nos in hoc prouinciali conuentu, spiritualibus præsidij, misericordiæq. operibus è charitatis fonte manantibus, vniuersos & singulos omnis generis & ordinis homines in pestilentiae tempore instruimus; hæc tota nostra vel instructio vel præcautio eò refertur, vt officiorum sanctitate, & operum religione, quasi pro publicæ valetudinis recuperatæ munere, grati animi erga Deū testimonia demus, atque afferamus.

Partitio officiorum, quæ pestilentia tempore præstanda sunt.

SVNT igitur permulta officia, quæ pestilentibus temporibus christiana charitas docet præstanda esse; siue tempus spectetur, quo primum pestis suspicio, periculumuè immuet; siue locus inspiciatur, in cuius viscera illa miserandum in modum se se infudit; siue hoc ipsum consideretur, cum scilicet ea paulatim languescente, non solum spes recuperandæ publicæ valetudinis ostendiur, sed cum ad omnem à morbo confirmationem maior in dies progressio fiat, demum omnis inde conualecètia existit. Atque in ijs quidè officijs alia propria vniuscuiusque sunt, vt potè Episcopi, & parochi, & cleri tam secularis quam regularis, & magistratus, & patrisfamilias, & omnis denique populi: alia verò quædam cõmunia, quæ eiusmodi sunt, vnde illa quæ propriè præcipueq. à singulis præstanda sunt, proficiscuntur, atque emanant.

Officia multiplicis considerationis communia.

IN communibus porro officijs, in quorum assidua cogitatione atque vsu omnes se se piè exercebunt, hæc sanè erunt.

Primum secum tota mētis cogitatione, totoq. animo reputabunt omnes homines: quæ, & quanta pestilentia vis sit; quàm tetra illius cõtagio; quantas, & quàm varias strages breui edat; quàm multas miserias, quamq. horribiles calamitates rebus publicis importet; quàm breui animi consternatione cunctos vel fortissimos viros aliquando afficiat; quàm valde ob eam causam formidolosa, quòd ita derepente ab hoc saculo ad tremendum illud Christi Domini iudicium animas abripit.

Deinde attentissima meditatione cõsiderabunt, à quo pestifera illa lues existat; nempe à Deo, cuius voluntati in primis illam acceptam referent.

Dauid enim optione data trium calamitatum, pestis, famis, & belli, in ea deliberandi facultate pestilentiam maluit, cum dixerit, *malle se in manus Dei, quàm hominum incidere.*

Tum causas, quamobrem peste Deus mortales affligat, diligenti indagacione perquirent. Atque in ijs quidem causis cum multæ aliæ afferantur, ob quas calamitatibus, miserijs, aduersisq. rebus homines ille diuexet; tamè hoc sibi certò persuadeant, quod à sanctissimis patribus traditum est; cum Dei maiestatem multis hominum peccatis flagitijsq. lædi ac violari vident, hanc ipsam causam potius esse, cur is calamitates & plagas infligat, eo tamen consilio, vt in viam reducat homines; ne vt ait S. Paulus, *cum hoc mundo damnentur.*

In eam præterea cogitationem incubent, quàm multiplex, quàmq. ampla materia, & quasi se

ges christianæ virtutis, charitatisq. exercendæ detur illa tam graui afflictione, grauissimisq. illis, & permultis difficultatibus, quas secum pestilentia inuehit.

Qua in cogitatione videant simul, meritum quibus adiutrice diuina gratia ad cœlum via manitur, fructus inde extare posse & amplissimos & vberrimos.

Hæc porro per se satis explorata sunt meditationum cogitationumq. officia, in quibus pestilenti tempore fideles assidue versabuntur: sed multa inde consequuntur, quæ eo ipso præsertim tempore in omnium animis mētibusq. perpetuò infixæ inhæere debent.

Atqui in ijs illud maximè sibi propositum habent; quantò anima corpori præstat, tantò studio animæ cura & sollicitudo, corporis incolumitati & studio in periculo præferenda est, in quo & anima & corpus eo pestilenti tempore versatur.

Immò verò illud pro certo exploratoq. habeant, à Deo potissimum & publicam & priuatam singulorum incolumitatè, prosperamq. corporis valetudinè omni pietatis officio implorari oportere. *Nisi Dominus custodierit ciuitatem, frustra vigilat, qui custodit eam,* inquit propheta.

Psal. 126.

Quamobrem sciant spem omnem irritam atque inanem esse, quæ Dei ope in primis non nititur; sed tota solum vel in humana prudentia diligentia, aut in rerum copia atque opibus, aut in corporis robore & viribus, aut in alijs id generis præsidijs collocatur.

In animum autem perpetuò inducent, recuperandæ & publicæ & priuatæ valetudinis incolumitatisq. eas potissimum rationes esse, quæ ad Dei gratiam reconciliandam, ad veram peccatorum pœnitentiam, ad prauos vsus emendandos diligentissimè conferuntur.

Iis porro officijs & rationibus neglectis aut prætermisissis, cætera putabunt parum valere, immo planè inutilia esse; illa verò etiam perniciofa admodum remedia, quæ secum peccatum coniunctum habent.

Hæc omnia cum sibi quisque perpetuò persuasa habeat; tum maximè & priuatis colloquijs, & publicis concionibus, nõ solum Episcopus, sed parochi & concionatores pro suo quisque munere in hominum mentibus quàm diligentissimè inserere studebunt, tanquam semina quædam officiorum ferè omnium christianorum, quæ infra explicata, & demonstrata pestilentibus temporibus præstanda sunt.

His porro officijs cogitationum meditationumq. certarum, quas eo de genere sibi fideles animo rectissimè conceperint, instructi, non modò non languescunt; sed valde etiam se excitabunt in omnes partes præstandi christianæ charitatis opera.

De praesentia & constantia omnium.

SI villo vnquam tempore vel afflictissimo, aut Episcopi sollicitudo, aut Sacerdotum ministerium, aut magistratum, decurionum, & aliorum omnium, qui praesertim prudentia, fortitudine, constantia, charitate, alijsq. virtutibus praestant, studio quam diligentissimo opus est; certe in pestilentia, cuius immanissima vi, repentinoq. impetu cuncta, nisi eorum virtute fulciantur, breui labuntur atque ruunt, est maxime necessarium.

Itaque ij omnes, singuliq. labenti patriae, & auctoritate, & exemplo, & muneris commissi officio opè necessario tempore ferre studebunt: proindeq. non modò illam non deserent, (vt imperita multitudo aliquando factitare consuevit, vt potè quæ ab omni consilio inops, vulgo consternata, ac sola tantùm pestis voce percussa, longè refugit;) sed in eius custodia, quasiq. vigilia ita permanebunt, vt à rebus & publicis & priuatis, quibus eorum potestate, aut officio, virtuteq. succurrendum est, oculos nunquam deiciant.

Nec verò in tanta omnium perturbatione ac trepidatione animo demisso & còtracto erunt; sed forti, magno, atque adèò paratissimo ad omnia charitatis officia, & ministeria.

Neque propterea in ancipiti deliberatione verfabuntur, aut in quaestionem adducent, quæ ipsi officia necessario praestare debeant, quæ rursus minus necessaria, quouè iure illis praestandis deuincti; sed ardenti dilectionis & pietatis studio incensi, cuncta potiùs ijs officijs metientur, quæ sibi in summa ea necessitate periculouè constitutis praestari ab alijs maxime velint.

Hæc ipsam porrò rationem atque vsum, in populis etiam finitimis peste aliaue calamitate ob pestem afflictis subleuandis & adiuuandis adhibebunt.

Et quoniam cunctis alijs studijs atque officijs potior, multisq. partibus praestantior est spiritualis cura, paternaq. charitas, quam Episcopus, parochi, animarum curatores, & sacerdotes, tanquam optimi parentes de filiorum salute solliciti omni paterno studio conferunt: ideo ipsos in primis admonemus, vt praesentes adsint pestilentiae tempore, quo fideles opus admodum habent, & ipsius Episcopi auxilio, & eorundem parochorum, sacerdotumue ministerio, cum ad cætera omnia charitatis misericordiaeq. opera atque officia; tum maxime ad spiritualia adiumenta, & ad Deum, non solùm precibus, sanctissimisq. orationibus, sed etiam omni alia ratione placandum.

Quamobrem ob oculos sibi proposito tam magno populi sibi commissi periculo, paternae charitatis viscera indutus, constantiq. illa Episcopalis animi virtute praeditus, quæcunque pietatis officia à parente optimo filijs praestari afflictissimo illo tempore oporteat; ea studio, &

ministerio suo ita praestabit, vt ad omnia charitatis christianae opera cæteri homines inflammentur; cum maxime singulari & egregio illo suo exemplo, tum verò etiam pio quodam ardore sanctorum cohortationum, quas ad clerum, ad populū, ad magistratus, decurionesq. praesertim adhibebit, vt vniuscuiusque studiū officiumq., tum vniuersè, tum sigillatim excitet & inflammet, cunctosq. in curæ suæ officijs constantissimè contineat.

Parochi autem, animarumue curatores, tantū abest, vt necessario eo tempore populum cuius curam gerunt, aliquo modo destituant; vt fixa animi deliberatione sibi statuendum putent, omnia prorsus etiam mortis pericula paratissimo animo subire potius, quam fideles Christi sanguine redemptos, ac sibi praecipuè in curam traditos, in summa pene omnium adiumentorum necessitate deserere.

Reliqui etiam Sacerdotes, & clerici, qui ecclesiae stipendio aluntur, vt Dei laudes concelebrent, precesq. pro populo adhibeant; tunc maxime intelligent sibi in statione, & quasi in perenni vigilia quadam sacerdotali & clericali manendum esse, cum diuinæ iræ placatio exortur oportet supplicationibus, litanijs, sacrificijs, frequenti sacramentorū vsu, & alijs christianae religionis ministerijs, quæ potissimum sacerdotalis officij sunt.

Populus verò nō modò longiùs à patria (quæ vna omnes omnium charitates complectitur) non refugiet; sed praè illius amore persistet: hocq. vnum sibi praescribet, vt ereptis motum erroribus, conuulsisq. vitiorum feminibus, vnde pestiferam labem atque exitium comparatum esse existimare debet, criminum & peccatorum quæcunque conceperit, admiseritue, verè sancteque poeniteat, & vitæ emendandæ proposito fixa deliberatione suscipiat.

Supplex item quam frequentissimè ad Deum confugiat, qui in medio etiam nubis & afflictionis arcum propitiationis suæ ostendit; funestaq. ærumna oppressos, suæ item diuinæ benignitatis ope subleuat.

Episcopi sollicitudo in orationibus publicis.

IAM verò Episcopus, ad quem gregis custodiendi perpetua cura refertur, vt vniuersi populi supplicantis religiosa solemnique oratione Deum placet, cum primùm in locis finitimis pestis grassatur, certas statasq. publicas processiones triduanas, non semel, sed iterum, atque adèò sæpiùs si opus erit, & in vrbe, & in diœcesi indicet: quas ieiunio, eleemosina, sacco, cilicio, omniq. mestu & lugubri amictu, pedibus nudis, capite aperto, omni poenitentiae publicae modo, vocibus ex intimo animo ad misericordiae implorationem emissis, gemitu, lachrymis profusis, intentissimo assiduorum precum studio, & omni denique nō externo

remo solùm sed interno pietatis religiosæ officio, sanctè agi atque celebrari studebit.

Ad quas processiones etiam Sanctorum reliquias sacras, præsertim quæ insigniores sunt, vniuersè aliquando adhibebit.

Staram illam & solemnem orationem quadraginta horarum religiosè celebrabit: ad quam vniuersus clerus & populus, per certas regiones & parochias distinctus, ex Cõcilij prouincialis quattu decreto, piè, & ordine cõueniat. Atque in eius quidem celebritate quò religiosius omnis clerus popul'usq. ad publicæ precationis studium excitetur, sermo breuis statis singulis horis habebitur à petito sacerdote, qui orantes vehementiùs inflammet.

Curabit etiam, vt omnes & singuli peccata cõfessi, certo dominico aliouè festo die sacram communionem sanctè sumant.

Statas præterèa processiones, quæ speciatim ab vniuerso vniuscuiusque collegiatæ ecclesiæ clero, etiam regulari, & ab vnaquaque ciuitatis vel diœcesis regione in singulas hebdomadas fiant, certo præscripto modo instituet.

Certarum ecclesiarum, in quibus præsertim insignia pietatis & religionis monumenta extant, visitationem constituet; vt ad eas scilicet supplicandi causa ac studio, vniuscuiusque vicinæ parochialis populus collegiatim certis diebus conueniat.

Orationem matutinam ac vespertinam ardentius excitabit; & verò vbi intermissa est, restituet quàm diligentissimè.

Orationem item sine intermissione vbique & in vrbe & in diœcesi, certa parochialium, collegiatarumq. ecclesiarum, ac Monasteriorum præterèa distinctione, indicet, atque statuet.

Litaniarum etiam quotidianarum, quas & domi & foris certis locis, in ecclesijsq. præsertim adhiberi curabit, certam rationem inibit. Ieiuniū si minus in hebdomada pluribus diebus, at in feria sexta saltem vel Sabbato, præter statos vigiliarum dies à populo agi suadebit: alia præterèa veræ pœnitentiæ signa diuinæ misericordiæ implorandæ studio suscipienda demonstrabit.

In ijs quoque religiosis adiumentis illud etiã adhibebit, vt vniuscuiusque parochiæ ædibus, domicilijs, & habitationibus parochi singuli stata religiosa prece ritè benedicant, ad instructionis eo de genere in hoc Cõcilio editæ præscriptum.

Vt autè denique totius prouinciæ populi supplicatione etiam adiuuetur, eo necessario tempore literas de periculo suspitione uè pestilentiæ ad Metropolitanum, cæterosq. prouinciæ Episcopos celerrimè scribet.

Cura Metropolitanæ, & prouincialium Episcoporum.

PESTILENTIÆ, quæ vrbi locouè prouinciali imminet, periculo audito, Metropoliti

tanus eam curam cogitationemq. suscipiet, vt non solùm in Metropolitana vrbe eiusq. diœcesi, sed in vniuersa prouincia supplicationè, orationem, & alia pietatis opera indicat literis omni cohortatione plenis.

Reliqui prouinciæ Episcopi, ei cuius diœcesis ex pestis periculo laborat, charitatis officia nauare non different.

Illi animum spiritumq. addent, & maiorem omni officiorum ratione facient, ad episcopalis paternæq. charitatis partes, in pestilentia si irrepserit, exercendas.

Quod officium sæpiùs præstabit vicinior Episcopus.

Proposito etiam exemplo sanctissimi Pontificis Cornelij, & beati Cypriani Episcopi, martyrum, quorum alter alteri in laboribus & periculis versanti literas plenas cõsolationis scribebat, Episcopum crebris literis consolabuntur item, & confirmabunt.

Curam etiam aliquam inibunt, vt de illius & diœcesis & vrbis statu certiores aliquando fiât, quò ardentiori studio flagrent subleuandi necessitates.

Studebunt in primis ei opem afferre, tum oratione publicisq. supplicationibus, tum etiam eleemosinarum, prout vnusquisque poterit; largitionibus.

Omnem aliam præterèa rationem quisque diligentissimè exquirat, qua fratris Episcopi, eiusq. etiã populi periculo, & difficultatibus cum eo coniunctis opportunè ac benignè succurratur.

Id omne pietatis officium Metropolitanus longè flagrantiori studio præstabit; vt eius exemplo ac documento cæteri prouinciales inflammentur ad rei piæ imitationem.

Sollicitudo Episcopi in morum corruptelis eripiendis.

EPISCOPVS præterèa cuius diœcesis in periculo pestis versatur, tunc in primis accuratè inuestiget, quæ potissimùm corruptelæ, quæ publica peccata sint, & quæ scelera flagitauè, quibus Deus maximè offendatur, eiusq. ira cõcitetur. Hæc igitur cum funditus cõuellere studeat, tum verò ea quæcunque sint diuino cultui repugnantia.

Ac rursus omnia pietatis officia in vsum vt diligentissimè reuocentur, sedulò curabit.

Sanctioris disciplinæ initium à se faciet, perinde ac si peccatis suis potissimùm, pestilentia qua populus affligitur, causam dedisset; proinde in eo attentè figet oculos, vt accuratè perspiciat, quid à se velit Deus, quid iubeat, quid prohibeat.

Ad normam voluntatis diuinæ omnia sua consilia, omnes cogitationes, omnia opera & verba, omnes denique vitæ suæ rationes conformabit: & officij sui pastoralis momenta diuini iudicij legibus perpendet.

Et

Par. 2. tit. quæ ad S. euch. sacr. pert. §. orationis. pag. 138.

upra pag. 218. Veterem.

Et sua, & populi peccata pijs & crebris gemitibus deplorabit.

Affidua prece, summaq. sanctissimæ orationis contemtionem diuini luminis illustrationem sibi deposcet, vt omnia videre, omnibus consulere, esse pro omnibus vehementer sollicitus, & omnia denique, quæ ad populi sui curam rectissimam pertinent, circumspicere, & mentis oculis collustrare necessario tempore possit: supplex perpetuò Deū orabit, vt disiectis peccatorum nubibus, pluuiam, & rorem diuinæ suæ misericordiæ effundat in populum suæ curæ commissum.

Cum igitur vitæ suæ rationes diligenter examinet, cunctaq. videbit, quæ à se præstari oportet, vt nō modò in graui culpa, sed in nulla quidem vel minima offensa sit apud Deum; tum familiæ instituta, mores, omnemq. disciplinam recognoscat; & omnia non tantum vniuersè, sed speciatim sigillatimq. diligentissimè perlustrabit.

Tantumq. quoad eius fieri humanitus poterit, aberit, vt quidquam offensionis culpæ in illo quoquam residere patiat, vt statuatur potius quasi nexu disciplinæ sanctissimæ deuincire omnem familiam ac domum episcopalem, quæ tanquam officina christianarum virtutum, cæteris exposita esse debet ad imitationem.

Fori præterea sui ecclesiastici rationem atque vsum omnem explorabit, hocq. attentius ac diligentius, quò grauioribus Dei offensiones ex iniquè factis, iniquisq. iudicijs existere solent. Peruestigabit etiam, ac diligenter attentissimè ecclesiæ suæ cathedralis, & cleri illius disciplinam; in qua si quid vel vniuersè, vel speciatim offendi animaduertit, studiosissimè emendabit & corriget; cum præsertim inde documenta, omnis optimæ institutionis & normæ summi conueniat.

Vt verò reliquis omnibus, in quibus aliqua offensio subesse possit, prospiciatur & consulari, synodum diocesanam, si expedire censuerit, diligentissimè habebit, in qua præcauebit, quæ opportuna, quæ necessaria, quæque salutaria maximè erunt pro temporis ratione.

At si minus synodum coget, talem Vicarios fortaneos ob eam ipsam causam euocabit: vt nō in vrbe solùm, sed in omni diocesis parte etiã atque etiã diligenter depulsis morum erroribus, profligatis publicis offensionibus, euulsisq. malefactorū seminibus, omnis vitæ emendatio, & disciplinæ christiano nomine dignæ instauratio, atque adeò institutio procuretur. Hoc idem, quò in omnes partes rectè sancteq. agendi studium vehementius excitetur, cum sacerdotibus confessorijs, & concionatoribus agat quàm diligentissimè.

Reliquum etiam ciuitatis clericum sæcularem, & parochos potissimum sapius conuocabit; quos omnes cum ad vitæ innocentiam, tum ad virtutes, quæ in sacerdotali, clericaliq. ordi-

ne elucere debent, eorumq. officia vsquè adeò excitabit, vt salutaris inde fructus in populum deriuetur.

Præfectos item monasteriorum cuiusuis ordinis quæ in ciuitate sunt, ad se aliquando accerset; quibuscum omni cohortatione, sanctisq. admonitionibus, & ijs quidem frequentibus, vbi opus erit, agat; vt in omni monasterio, tum virorum, tum etiam sceminarum (si quæ illorum curæ commissa sunt) sanctè religioseq. viuatur, quemadmodum ex suscepti ordinis instituto ab ijs fieri oportet, qui in religionem se Deo dicarunt.

Monialium verò quarum curam gerit, reformationis rationem omnem suscipiet, & exequetur: quò sanctius illæ religionis officijs dedita, calamitati publicæ & vitæ meritis, & oratione precationibusq. succurrant.

Itidem agere non desistet cum præfectis, curatoribus, ministrisq. locorum piorum, & cum cæteris item piarum confratiarum scholarum hominibus.

Nec verò peccata & offensiones publicas dissimulabit, si quas in eo qui ciuitati præest, in magistratibus, in decurionibusq. inesse perspexerit; sed annuntiabit eis errata, in quibus offendunt.

Nihilq. ad salutem publicam potius esse ostendet, quàm ab illis in primis pietatis christianæ opera vnice coli; quamq. iustitiæ munus & officium depulso omni cupiditatis dominatu, rectissimè atque æquissimè omnibus administrari.

Omni etiam officij genere cum eisdem agat, atque hoc sedulo instabit, & vrgebit, vt publica auctoritate, publicoq. decreto (si modò res eiusmodi est, de qua per illos decerni liceat) tollantur, & radicitus extirpentur, quæcunque sunt, ob quæ Deus palam præsertim ac publicè offendatur.

De populi denique vniuersi disciplina cõformanda, & peccatis tollendis, ad quæ procliuus frequentius prolabitur, omnem rationem etiam cum sacerdotibus inibit; totus in ea cura defixus, vt à Dei offensionibus ad virtutum christianarum officia illum planè reuocet. Immo verò hoc etiam valde studebit, vt voluptariæ omnes actiones, in quibus vulgi multitudo aliquando versatur inani opinione, cum putet pestilentiam mundanis lætitijs facilius cauere, omnino abiiciantur; quales sunt saltationes, profanæ cantiones, comestiones, crapulæ, & cætera eius generis quibus plerumque multa peccata coniuncta sunt.

Populum quoque inducere procurabit, & ad constituendum profusis sumptibus modum, & ad inueteratas malas consuetudines detestandas, atque planè abiiciendas.

Id omne non solùm cum populo ciuitatis, sed etiam cū diocesano paterna sollicitudine agat. Accerset præterea ad se omnes præfectos vniuersi cuiusque collegij, etiam artificum; quorum operam

operam & diligentiam adhibebit ad rescindēdos prauos vsus, si qui in eorum collegijs aut artificijs sūt, vnde aliqua Dei offensio existat. Patribus familias illud magno opere suadebit, vt aleatorij ludi, imprecationes, blasphemias, verba impura & turpia, impudicæ choreæ, saltationes, pompæ luxus, profusa conuiuia, & cætera quæ ab intemperatâ manant, procul ab omni domo arceantur.

Omnes verò & urbis & diocesis partes cum ipse accurrendo inuiset; tum alios probatos viros ecclesiasticos ob eam causam nomine suo mittet: & verò quæ opportuna sunt curabit, atque ad eum exequetur, vt nulla ex parte optimi parentis, vigilantisq; pastoris cura, studiū vel ministerium desideretur.

Singulorum crimina diligentius inuestigabit, quæ præsertim cum diuturniora sint; ad iræ diuinæ concitationem plus roboris habent; vt adulteria, concubinitus, vsura, nefarii contractus, honorum ecclesiasticorum vsurpationes, res malè partæ, & alia eiusdem generis, quibus præsens, salutareq; remedium accommodabit. Quamobrè vnumquemque quasi somno obliuionis in peccatis dormiētē excitabit, vt opererit, ad pœnitentiam, ad lachrymas, & flagitiorum detestationem depulsionemq;. vt ipsa præstet, quæ cum disciplinæ Christianæ rationibus & studijs conueniunt.

Pacem & concordiam inter dissidentes reconciliabit.

Lites componere, controuersias dirimere, cuncta cuiusvis generis dissidia tollere, simultatē & odia restinguere, factionum semina conuellerē studebit.

Quæ malè parta sunt, maleq; ablata, restitui curabit.

Omnes denique pastoralis officij, atque auctoritatis neruos eò intendet, vt & offensis publicis sublatis, & disciplinæ christianæ sanctioribus institutis, & omni rectè agendi studio, omniq; christianarū virtutum vsu & exercitatione, ab vniuerso clero populoq; implore tur atque exoretur misericordia Dei.

Cura in alijs cautionibus tuende publicæ valetudinis.

IS adiumentis spiritualibus alias cautiones Episcopus adhibebit.

Atque in primis quidem edictis Episcopali- bus, aliaq; omni ratione de publica valetudine tuēda certas rationes inibit, atque edicet, quas cum in locis ecclesiasticis, tum ab hominibus clericalis ordinis, ab alijsq; Episcopali iurisdictioni subiectis inuiolatē ob bonum publicū seruari mandabit.

In omni autē deliberatione, & cautione, quæ tuendæ publicæ incolumitatis causa suscipiet, id studebit; vt consultationibus cū magistratu sanitatis habitis, quicquid ipse eo nomine cauerit, cū illius publicis edictis ad valetudinis

publicæ commodū piè & rectè pertinentibus non dissentiat nec discrepet; sed in omni eius generis ratione, quæ ad bonum publicum tota refertur, vnus idemq; sit vtriusque consensus, summaq; in re adiuuanda publica charitatis conspiratio.

Idem, præter ea quæ hac instructione demonstrata sunt, potestatem etiam præfecto regionario, & Vicario foraneo, ac alijs visitatoribus faciet, alia non modò generatim sed speciatim statuendi, atque exequendi, quæ in pestifera contagione vtilia, opportuna, & necessaria illi viderint ad publicam valetudinem tuendam, quæ ab Episcopali- bus præscriptis & regulis non discrepent.

Quicquid verò illi agēt, opportuneq; ac necessario statuēt, id quæ primū Episcopo significabūt. In omni autem re, quam magistratus sanitatis ager, vel cauebit publicæ valetudinis causa, operam dabunt, vt diligentem eius cautionem studiaq; imitentur ad Episcopaliū regularū præscriptum.

Parochi etiam, cæteri- que ecclesiastici homines id vnum quoque maximè studebunt, vt publicam valetudinem omni charitatis officio curent, ac præterea in executionis vsu accuratissimè perducant, quæcunque non solum hac instructione explicata sunt, sed quæ Episcopus hoc ipso de genere, prout opportuna viderit, publicæ salutis causa statuerit; & quæ itē præfectus regionarius, aut Vicarius foraneus, aliusuè visitator monuerit, mandaturū: immo etiam si clericalis ordinis homines sunt, qui in trā alicuius parochiæ fines habitant, illa quoque seruabunt, quæcunque vel ex hac instructione, uel ex episcopi voluntate, vel alia iusta ratione parochus commonefecerit.

Quæ præterea à magistratibus, decurionibusuè ad eam publicæ incolumitatis rationem piè ac vtiliter constituentur, eadem vt à populo planè seruentur omni cohortationis officio monentur.

Magistratus autē & decuriones, vt eidem publicæ valetudini prospiciatur & consulatur, cum omnia sapienter, christianæq; pietati congruenter ager; tum valde cauebunt, quæ diuino cultui, & charitatis officijs cū impedimētum afferre possint, illa maximè fugienda suo loco infra demonstramus, ac vehementer in Domino monemus.

Sollicitudo in vniuscuiusque præparatione spirituali.

EPISCOPVS in eo præterea sollicitus erit; vt imminente illo pestis periculo, confirmationis Sacramentum, quibus per ætatē ex doctrina Romani catechismi ministrandum est, vbique ministret; cū illi, si pestis irruet, in eo statu futuri sint, vt periculū mortis non modò in singulas horas, sed in singula momenta pertimefcant.

Id etiam sedulò curabit, vt suæ quisque conscientia latebris diligentissimè discussis, omnis ante actæ vitæ peccata confiteatur.

Tum etiam vt ad tam salutare pœnitentiæ Sacramentum omnis frequenter accedat; ita vt cum quis se peccati mortalis labe inquinatum esse conscius erit, eo Sacramento illud expiare quàm primùm studeat: nec uerò ad extremum differat, cum non modò suspicari, sed certè omnino timere possit ac debeat, si pestis Dei permisso irruerit, illo pestilenti tempore maxima cum difficultate sibi præsto fore subsidia tam corporis quàm animæ.

Itidem ad frequentem sanctissimæ Eucharistiæ usum fideles omni studio accendet; & vt saltem semel in hebdomada illam sumant.

Ad ea, quibus Dei iram placari, eiusq. misericordiam implorari cõpertum est, pietatis opera, præsertim ad assiduam orationem, ad ieiunium, ad eleemosinam crebrò hortetur.

Ad cuius largitiones vberiores populum fidelem valde etiam incendet illud singulare exemplum ethnicorum; qui euangelicæ lucis expertes, cum in grauissimam pestem olim incidissent, opinione persuasi eam sibi calamitatem inflictam esse, quòd nullum pietatis studium, nullumq. beneficentiæ liberalitatiscq. officium egētibus hominibus contulerint; ad eam propulsandam id consilij adhibuerunt, vt eorum domus, officinæ, tabernæ, indigentibus ac pauperibus paterent; qui inde res, quas propterea palàm omnibus exposuerant ad vitæ usum necessarias, gratis, libereq. sumerent.

Ab omnibus, eo pestis imminētis periculo proposito, domui suæ disponi & consuli suadebit: vt scilicet vnusquisque æs alienum, si quod contraxit, rectè dissoluat; nomina quæcunque explicet; lites componat, transigatur; testamentum conficiat; nec denique res domesticas contractas, difficultatibusq. implicitas relinquat; ne fortassè si mors, vt in pestilentia euenire solet, continuò oppresserit, sibi, liberis, bonisq. suis rectè consulere minus possit; indeq. propterea vel litium discordiarum uè inter filios agnatos uè semina, vel æris alieni soluendi difficultates, tardiores uè solutiones, uel cõtrouersia alia, & quod graue est, spiritualia incõmoda existant, quæ animæ salutis detrimentum perniciosum afferant.

Hæc eadem sanè omnia & singula officia, in regione sibi commissa, & præfecti regionarij, & Vicarij foranei, & visitatores, & parochi in parochiali vicinia, ex Episcopi instructione & præscripto, pro suo quisque munere præstare atque exequi studebunt.

Hæc itidem ipsa pro sui muneris partibus, cum in collegijs confraternitatibusq. præfecti, tum in aedibus priuatis curabunt diligenti studio, omniq. charitatis contentione.

Preparatio adiumentorum spiritualium peste imminente.

EPISCOPVS verò omnia adiumenta, antequàm pestis populum inuadat, diligenter cõquirat, & parare studeat; quibus fiat, vt si pestis ingrueret, ne qd illis populis quos inuaserit, desit, neque ad animæ salutem, neque ad corporis medicamentum, victum, & curam.

Confessarios, concionatoresq., quorum ministerio operauè necessario eo tempore adiuuetur, aliunde vt diligentissimè potest, ad se accersere & conducere, tum ad urbem, tum ad diœcesis oppida, & loca præsertim insigniora curabit.

Ac præter patochorum curam, certos etiam alios sacerdotes undique quatum poterit, omni pietatis officio conquiret; qui charitatis ardore inflammati, paratissimi sint ad omnia ecclesiastica ministeria illis præstanda, quos vel pestis morbus vel suspicio inuaserit.

Iis, & concionatoribus, & confessarijs, & alijs sacerdotibus necessaria alimenta vt subministrantur, omni ratione curabit.

Alios præterea clericalis ordinis homines charitatis studio flagrantes deliget, qui modò huc, modò illuc visitando accurrere possint.

Delectum item habebit aliquorum sacerdotum, atque aliorum, quos potissimum adhibere possit ad curam ecclesiasticorum hominum pestis morbo suspicione uè laborantium.

Ad omnem porrò curam quòd vehementius vniuersi & singuli pestilentie tempore incenduntur, indulgentiam à summo Pontifice ijs procurabit, vt potè.

Sacerdotibus, qui peste affectis Sacramenta ministrant.

Medicis eos curantibus.

Chirurgis, tonsoribus uè, qui venam secant, qui uè plagis medicamentum apponunt.

Nutricibus, quæ infantibus peste laborantibus suspectis uè lac præbent.

Obstetricibus, quæ mulierum in eo morbo suspicione uè versantium partum adiuuant.

Ministris, qui peste ægrotantibus assistunt.

Baiulis, qui pestiferè affectos suspectos uè ad curationis locum perducunt, ferunt uè.

Illis item, qui peste mortuorum corpora sepe liunt.

Ijs denique omnibus, quicunque sint vel marres vel fœminæ, qui illorum sustentationi & curationi aliquo modo seruiunt; qui item eleemosinam pro facultatum ratione in eorum adiumentum contulerint.

Facultatem item sibi ab eodem dari curabit, adiunctis ad eam certis priuilegijs, vt regularium cuiusuis ordinis opera ministerio uè, sine vlla mora aut impedimento superiorum pestilentia tempore uti possit.

Vt præterea populi charitas, ad pauperum, pestilentieq. morbo (si Deus permiserit) laborantium curam, piūq. studium accendatur, & longè lateq.

lateq. progrediatur; libros eo de genere grauissimè conscriptos, quos necessario eo tēpore studiose legat, ad vsum proponet; vt potè Gregorij Nazianzeni homiliam, sermones duos Gregorij Nyfeni de pauperibus subleuandis, et Cypriani martyris sermonem vnū de mortalitate, & alterum item de eleemosina, atque aliorū pręterea Patrum libros eiusdē generis. Vt verò quę ab illis vel tradita, vel pręcepta sunt, in morem atque vsum afflictissimo pręsertim pestilentię tempore inducantur; eos libellos vulgariter conuersos, exiguoq. volumine comprehensos, typis impressos atque editos extare volumus.

His pręterea libris alios de rerum spiritaliū officijs studijsq. rectè conscriptos, prout opus esse viderit, ad legendum, cū ob alios fructus vtilitatesq. adiūget, tum etiam vt ne populus propter intermissas magna ex parte in pestilentię periculis artes & negociationes, otio languescens, ad turpes inanēsq. voluptates tempus traducat.

Alias verò facultates, quęcunque pestis tempore vel necessarię, vel opportunę à summo Pontifice impetrandę erunt, ita in tempore diligenter impetrare studebit, vt si peste statim irruente literarū cursus intercludat aut retardetur, ne mora vlla ijs adiuuētis interponatur, quę in pestilentia opus esse possunt.

In ijs facultatibus erunt hæ, scilicet.

Facultas concedendi plenariam indulgentiã peste laborantibus, confessis, aut contritionis signa ostendentibus.

Facultas concedendi indulgentiam ijs, qui in quotidiana oratione per septem horas distincta versantur.

Facultas, priuilegiumuē aliquot altarium; vt cū in eis scilicet sacerdos pro aliquo defuncto Missę sacrificiū obtulerit, eius animę suffragetur ad liberationem à pœnis purgatorij. Facultas (quę etiam delegari possit) absoluēdi saltem in foro cōscientiæ à peccatis, delictis, & censuris summo pontifici reseruatis, etiam in literis die cœnæ Domini promulgatis.

Facultas ēt aliqua absoluēdi in foro exteriori. Dispensandi item cum sacerdotibus in quibusdam irregularitatibus, etiam ob mortē secutã contractis: id quod faciliè euenire pestilentię tempore potest in curatione ægrotorum, etiã sine vlla delicti culpa.

Conuertendi etiam alicuius eleemosinę legatę vsum, saltem ad tempus, si quando ad pauperum necessitates subleuandas illud expedire, vel necessariū censuerit.

Quę enim ob piam aliquam causam legata relictauē sunt, vt videlicet vel in diuinum cultū, vel in puellarum nubentium dotē, vel in aliū eius generis vsum erogentur; ea tunc sæpè expedit ad egentium hominum victum & sustentationem conuerti.

Decernendi, statnēdiuē vtilitatis publicę causa, quidquid opus erit; atque adeo compellen-

di etiam, vt ecclesiastici homines ab Episcopali iurisdictione exempti, & regulares etiam ac locorum pręterea piorum (si quę eiusmodi loca ab Episcopi iurisdictione immunita sunt) pręfecti, curatoresuē seruent atque adeo pręstent, quęcūque is ob publicã vtilitatē decreuerit statuerit, pœnis etiã & cęsuris ppositis.

A. Metropolitanano etiam facultatem impetrabit, quę dum pestis est, sibi permittum sit, ab aliquorum decretorum prouincialium pręscriptis rationibus, quę in pestilentia seruari minus possunt, aliquando discedere; vt pote à cōditionibus loci & altaris, in quo Missã celebranda erit; à regulis item, quibus vetitum est extra sedem confessionalem in ecclesia confessiones audire; & ab institutis etiam celebrandi foraneos conuentus; & ab alijs compluribus eiusmodi decretis prouincialibus, quorum potestatem sibi à Metropolitanano fieri opus esse, aut expedire ipse viderit.

Et quoniam pestis tempore, tum in ciuitate difficilis, tum in diocesi difficilior ad episcopum aditus esse potest; id propterea in ijs quę episcopalem auctoritatem requirunt, tunc expedit ampliores facultates, & parochis, & reliquis confessarijs sacerdotibus, & vicarijs pręsertim foraneis concedi permittiuē.

Itaque pro locorum, personarumq. ratione, proq. pestis periculosius imminētis grauitate, liberiùs pręsertim vicarijs foraneis facultates varias delegabit; in quibus erunt hæ.

Facultas absoluēdi etiam in vtroque foro à peccatis criminibusuē, interdicto, & censuris sibi reseruatis; ea adiuncta etiam facultate, vt cui delegarit, is saltem in foro conscientię eandem subdelegare possit.

Permittendi sacrã confessionem audire extra ecclesię fines, atque adeo etiam fœminis extra confessionalem sedem.

Concedendi vt Missã celebrari possit in omni ecclesia, & altari etiam ligneo, vt in vijs locisq. eiusmodi; & prorogandi rursus facultatem datam.

Constituendi, & approbandi etiam sine examine confessarios, etiam qui clericorum confessiones audiant.

Intermittendi sacerdotales clericalesuē illos conuentus singulis mensibus pręscriptos.

Preparatio annonę, & ministrorum, ad curationem & sustentationem publicam.

NEC verò ea pręparatio atque adeo pręcautio negligenda est, vt à pestis contagione incolumis & tuta supellex vel ecclesię vel sacristię conseruetur.

Ideo quę pręsertim pretiosior est, diligenter seligat, & loco benè munito & remotiori cautissimè foribus etiam obsignatis asseruetur.

Quo etiam loco monimenta iurium, libri, volumina, scriptaq. grauiora, quę ad ecclesias pertinent, in armario aut arca custodiãtur diligenter.

Omni officij genere Episcopus cum Magistratibus decurionibusue ager, atque adeo omni sollicitudine instabit, vt propius accedente pestilentia periculo patriæ, quæ ex horribili funestaq. illa contagione multis varijsq. detrimētis affici potest, quã opportunissimè celerimeq. omni sua ope succurrant.

Videant in primis, omniq. ratione præcaueat, vt cum in peste difficultas annonæ simul inesse soleat, ne quid ad rei frumentariæ, omnisq. annonæ vbertatem desit; ac proinde cautionē diligentissimam adhibeant, vt nemo quisquã sit, qui necessario eo tempore frumentum supprimat: cum præsertim sæpè fiat, vt grauissimo illo tempore longè plures (quemadmodum vsu compertum, literisq. traditum est) fame necentur, quàm pestilentia extinguantur.

Quamobrem omnes qui opibus circumfluunt, & ipsi magistratus præsertim qui ciuitati præsunt, propositum sibi aliquando habebunt præclarum illud exemplum sanctissimi Pontificis Gregorij Magni, qui et in peste, & in annonæ caritate apertis publicis horreis frumentaria largitione vsus est ad populi laborantis sustentationem.

Rationem præterea Episcopus cum eisdem magistratibus inibit, vt tum ex publico ærario, celsuè, tum etiã eleemosinis, & omni alia subueniendi via, multorum inopia ægestatenè laborantium victui necessario succurratur; eo præsertim afflictò tēpore, quo præ pestis periculo & metu, artificia, negotiationes, nundinationes, & quæstus, mercaturæuè cōmertium, agrorum cultura, & omnes aliæ cuiuscunque opificij exercitationes languescunt, aut etiam magna ex parte cessant, vnde homines sibi victum parare solent: quò fit, vt innumerabiles homines, qui aliàs ab omni re inopes nō sunt, sapiissimè ex fame laborent.

Quo in officio omni ita Episcopus se geret, vt cum se eleemosinarum largitionibus, pauperum miserabiliumq. hominum verè parentē pastoremq. ostenderit; exemplo etiam suo nō minus quàm cohortationibus, omniq. alio officio cæteros ad illorum sustentationem alliciat, atque inflammet.

Vt uerò quod ad sustentationē satis esse possit, omnino procuretur; omnes & singuli, quibus subueniendum erit, certo libro rectè ordineq. describantur.

Qua in re monasteriorum etiam, & piorū collegiorum tam virorum quàm scēminarum, ac pauperum clericorum ratio habeatur; quibus necessario eo tempore aliquid in eleemosinā conferendum erit.

Tantum uerò absit, vt inopes & pauperes, pro quibus etiam Christus Dominus sanguinem profudit, è ciuitate, oppidis pagisue ab omni ope destituti exturbentur; vt non modò aliorum, sed mendicantium etiam ratio habeatur; ea scilicet, vt in vnum locum congregetur oēs, vbi cum alimenta corporis, tum maximè om-

nia adiumenta spiritalia suppeditentur.

Parochi etiam, vbi instituta non est, in sua quisque regione parochiali confraternitatem scholamue hominum charitatis nomine Episcopali auctoritate instituent.

Cuius confraternitatis erit, necessario illo tempore, & eleemosinas colligere, & cætera charitatis officia obire ac præstare, quibus pauperes, & egentissimi homines subleuentur.

Instabit præterea Episcopus, vt ijdem magistratus medicos certos conducant, conscribantue, ac paratos habeant, qui peste laborantes curēt. Chyrgos, tonforesue certos deligant, qui venam secent, medicamentaq. apponant.

Medicamenta, resq. ad eorum victum necessarias parent, ac subministrent.

Famulos, famulasq., & alios homines charitate christiana præditos conquirant; qui operā, curationisue sollicitudinem eisdem nauent.

Obstettrices certas habeant, quæ partum mulierum peste ægrotantium, eouè nomine susceptorum excipiant.

Nutrices item certas ad eorundem liberos lacte alendos.

Caprarum etiam certum aliquem numerum ad lactis eisdem præbendi vsu, si quādo nutricum copia non datur.

Yespillones item, quos Monattos dicunt, plures cōducant; quorum alij illa officia præstēt, quæ à contagio integra sunt, & ab omni suspitione vacua; alij sint, qui peste affectis se duces ac ministros præbeant; qui mortuorum corpora sepeliant; qui infecta domicilia expurgent, & pannos itidem infectos; & alia id generis exequantur.

Preparatio locorum curationis publica.

DOMOS publicas hospitales, locauè complura ampla & distincta, quæ alia scilicet peste affectis, alia eo nomine grauiter suspectis, alia minus suspectis, alia conualescentibus vsui sint, apparent, necessariaq. suppellectile instruant.

Quæ distincta, partim peste tabescētibus, partim suspectis, partim ministris, tum in re cibaria, tum in lectisternijs, tum in pannorum purgatione & lotionem vsui sint.

Vestes præterea, & lectisternia ad commutationis vsu parent illis, qui vel à peste conualescentes, confirmatiue, aut à suspitione planè liberi inde migrant.

Situm etiam tuguriorum ad multiplicem illū vsu deligant, & præfiniant.

Qua in re etiam atque etiam caueant, ne loca, ædes, domicilia, arcæ, ac situs vlllos, quicumque sint qui ad ecclesiæ lociue pij cuiuscunque ius pertinent, vsurpent, occupent, impediunt, aut aliqua seruitute implicent, ne ad breue quidem tempus.

Quod si aliquo modo attentent, id ne committant, Episcopus inhibebit, atque interdicit.

Si verò nullo modo aliunde situs, locatè haberi possunt, sed ad eam rem necessàrio vsui ecclésiastica sunt; tunc ei vel ecclesiæ, vel loco cuius sunt, scriptis publicis à notario rectè riteq. confectis omnino caueatur, vt quidquid damni detrimentiue eo nomine fecerit, id refarciatur.

Qui situs amplius sit, vt agroti à grauius suspectis, hi à leuiter suspectis, qui etiam à conualefcentibus separatim, aliquo scilicet interiecto sepimento, habitare possint.

Loco sit non humido, non vliginoso, sed editiori & aprico, sicco & salubri.

Propè aquam fluentem sit, non torrentem tñ, vnde inundatio, eluuiouè aliqn̄ extare possit. Extra vrbeim, oppidum, pagumue, loco tamen propinquo & commodo, vt aduimè: a ad animæ curationem, & corporis vsum, aliaq. charitatis officia atque subsidia facilè & opportunè illis subministrari ac prestari possint.

Parent item materiam omnem, quæ idonea, quæq. satis sit, ad tuguria, cappellas & domicilia in eo situ benè exstruenda, vt infra.

In eo situ cum tuguria exstruenda erunt, hoc videant & studeant.

Vt ita vel densissima palea, vel tabularum sectilium apta inter se commissura struantur, vt ab omni aut pluuiæ, aut venti impetu, turbine, iniuriæ temporis tuta sint.

Vt ordine recto collocentur, & si fieri potest, ab parte anteriori ad septentrionem versus, vel in aliam partem salubrem spectent.

Vt singula quò magis ab omni vligine humiditateq. defendantur, exiguo rinulo cingantur, per quem aqua pluuiæ ex eorum culmine defluens, aliò extra illorum situm deriuetur.

Vt eorum solum, subiectis transuersis lignis aut tabulis, palea insuper multa stratis, ab humo altius saltem tribus palmis exiet.

Domicilia, seu casas extra septa tuguriorum parent ad vsum laicorum præfectorum, curatorum, custodum, & ministrorum.

Loca item distincta lauationis & purgationis vestium & pannorum cuiuscunque generis.

Habitationem item distinctam, ad eorum vsu, qui illis purgandis abluendisue operam nauabunt.

Supellectilem etiam necessariam supra demonstratam, necessariaq. instrumenta præparent ad horum locorum publicæ curationis vsum.

Prospiciant quoque, ne peste ingrauescente palea desit ad quotidianam tuguriorum subministracionem.

In omni autem domo hospitali, publicouè tuguriorum loco, cum crux alta curante Episcopo benè firmiterq. humi suffixa erigetur, loco medio, eoq. editiori & conspicuo: tum ea in primis ratio habeatur, vt si ibi cappella ex pariete iam non est, ea cum altari ex tabulis sectilibus & asscribibus exstruatur.

Immodò verò vbi plures Sacerdotes constituendi erunt, si minus totidem cappellæ, at saltem

duæ omninò exstruantur.

Atque in earum quidè exstructione hæ rationes mox infra demonstratæ adhibebuntur.

Situ eminentiore struantur, ab omniq. parte conspicuo; vt qui in tuguriolis cellisue sunt, ab eorum ostio, quoad eius fieri potest, sacerdotem celebrantem prospiciant.

Eo præterea loco sint, si fieri potest, vt qui foris sunt ministri, famuli, custodesue, Missæ etiã sacrificium aspiciant.

Erunt item forma, quæ quadri speciem exhibeat, longè lateq. brachia sex, aut minimum quinque patebunt.

Partes autem à latere ad ingressum cappellæ versus ampliores etiam fiant licet, vsque adeò vt pars anterior latè patès sit brachia octo, aut rectè septem.

Pavimentum cappellæ à tuguriorum solo altius extabit brachia quatuor, vel quinque: ad cuius altitudinè ascensus fiet gradibus ligneis, vt sacerdos celebrans è tugurijs paulò remotioribus prospici rectè queat.

Ligna verò, tignaue, quibus cappellæ structura sustentatur, ita firma, solida, fixa, atque inter se benè apteq. compacta erunt, vt ventorum impetu ac vi non modò non corruat, sed ne la balcat quidem.

Ab omni latere cappella fenestram cum valuis habebit, per quam Missæ sacrificiū spectetur, cum sudum serenumue erit: alioqui valuis occludetur, ne ex vèto, pluuiæ, iniuriæ temporis aliquid incommodi, indecori, offensionisue accidat.

Quæ verò fenestra à parte posteriori altaris struetur, (si quãdo struatur necesse est) ab altaris superficie extabit altius vno brachio.

Pars anterior illius cappellæ ita exstruetur, vt sera, clauis, pestulo, vecte, & valuis benè firmis instructa, à furti, rapinæ, alteriusue iniuriæ periculo tuta sit; quò cautiùs sacræ vestes, sacraq. vasa ad Missæ cultū pertinentia in cappella seruentur; & sanctissimi num etiam Sacramentum quod ministrandū est, ibidè custodiat.

At verò vbi certus sacerdos, qui assiduè assistat spirituali tuguriorum curationi, non constituetur; tunc cappella non intrà, sed extra eorum fines, loco paulo remotiore ita procul struet, vt sacerdos aliunde accersitus, qui ibi Missæ sacrificium celebret, à contagionis periculo ac suspitione tutus, pestilentia lege ab Episcopo præscripta, non debeat statos illos dies separatim ab aliorum vitæ commercio manere.

Vbi sacerdotes constituentur, qui præcipuè illis tuguriorum locis in cura spirituali inuigilent; domicilium eis parabitur loco finitimo, at segregato aliquantulum à tugurijs, & vt fieri potest, ab alijs domicilijs iacolarum propè habitantium.

Si verò tale domicilium lapidibus exstructum inueniri non potest, ex tabulis sectilibus asscribibusue fiet, loco nō longè à positura cappellarū. At si quando illud sacerdotum domicilium

à finibus tuguriorum aliquatulum aberit, eorum vniciuique parabitur etiam propinquiori loco tuguriolum forma decenti, ex tabulis scilicet paleisue confectum: vbi interdiu per pluuiam maneat, & cibum ac fomnum aliquando capiat, quò diligentiori assiduitate curæ sibi commissæ incumbat.

Domicilium sacerdotale tale omnino erit, vt in eo sacerdos separatim à clerico habitare possit; itidemq. ab alio sacerdote, si plures ibi cõstituendi erunt.

Si ad mortuorum sepulturam cœmeterium parochiale, & alia antiqua cœmeteria, locauè sacra ab Episcopo ad eum vsu cõstituta, satis nõ fore existimabitur; situs alius parabitur, qui tuguriorum loco finitimus sit, quiq. peste ingrauescente mortuorum numerum capiat; & appositus prætereà sit, vt patere cingi, & vbi aliquando deinceps exstrui sacellum commodè possit.

Situs hic & ab Episcopo ritè consecrabitur, & firmissima sepe saltem, aut dẽsis asseribus, aut macerie vndique ita cingetur, vt & lupis, & reliquis bestijs aditus omnino obstruatur.

Cappella vnaquæque vbi sacerdos constituendus erit, instruetur hac supellectile; vt potè lapide sacro, calice, patena, cruce, & alia prætereà sacra imagine, candelabris binis, vestium apparatu ad Missæ vsu nõ necessario, & mappis item eo numero, vt suo tempore commutari queant.

Habebit prætereà vasculum aquæ sanctæ, aspergillum, & tintinnabulum.

Superpellicea etiam numero saltem totidem, quot sacerdotes sunt, & quot item clerici.

Laternas item quatuor cum cereis, quæ ad sanctissimi Sacramenti, cum fertur, cultum adhibebuntur.

Pixis etiam comparabitur, & tabernaculum ligneum, vbi sanctissimum Sacramentum custodiatur, & umbella item, quæ saltem exigua ab vno tantum homine gestetur.

Sacri olei vas etiam sit, ad vsu ministrandæ extreme vñctionis.

Libri rituales Sacramentorum totidem, quot sacerdotes.

Hæc porro supellex etiam quod ad mappas atinet, cõduplicabitur, vbi sacerdotes plures residebunt, prout erit eorum numerus, saltem quæ attinet ad mappas, & vestes.

Feretrum prætereà vnum, duo, plurauè.

Pallium etiam præcipuum apparabitur, quod ad efferenda corpora eorum, qui peste mortè obierint, vsu erit, & plura item, eaq. loco distincto & separato ab omni alia supellectile asseruabuntur.

Armarium sub altari exstructum ad vsu asseruandi supellectilem sacrarum Missæ vestiu.

Hospitalib. domicilijs, locisue tuguriorum, vbi hominum exiguus numerus peste irruente collocandus erit, sacerdotem saltem vnum Episcopus præficiet: vbi verò aliqua multitudo;

duos, atque adeò plures pro multiplicitate & multitudine illorum, qui eò perduciendi erunt; vt vnus peste affectis, pluresue etiam, si quado morientium multitudo plures postulat; alter suspectis, alius minus suspectis, vel cõualescētibus, vel ministris quoque operã spiritualement nauet: eaq. ob causam omnes in locis curationis resideant, assiduiq. sint; quibus singuli clerici adiungentur, qui eisdem in Missæ sacrificio, alijsq. functionibus ministrent.

Iis sacerdotibus & clericis, quæ ad victum vestitumq. necessaria sunt, suppeditabuntur à ministris publicis ex eò sumptu, vnde alimenta alijs præbentur, qui in eadem hospitali domo locouè sunt.

Cum eisdem magistratibus & decurionibus Episcopus ager, vt nihil denique in sumptibus faciendis, alijsq. officijs præstandis prætermittat, aut negligat; vt omni externa cura, omniq. externa administratione opportunè prospiciat imminentibus necessitatibus.

Id porro studium cum laudabile est, ac nomine christiano, & commemorabili pietate dignum, tum planè necessarium.

Episcopus prætereà certas domos, aut domicilia, locauè ampla, & à ceteris distincta parari studebit: quæ vsui esse possint, aut ecclesiastici ordinis hominib., qui præsertim collegiatim viuunt, aut monialibus, aut ijs qui in hospitalibus curantur, si fortè pestis in monasteria, hospitaliaue loca inuasit.

Ad quæ domicilia locauè vel ij omnes qui in pestem suspicionemue inciderint, perducantur, asportenturue; vel contra fiat, vt scilicet peste affectis remanentibus, ad illa ipsa domicilia ceteri benè valentes, & ab omni suspitione liberi, qui sint eiusdem uel collegij, uel monasterij, vel hospitalis ædis, habitatum ueniāt, ne illorum contagione inficiantur.

Officia ipso pestilentie tempore ministranda, & constans in primis ministratio.

CUM pestilens contagio, vel in ciuitatem, vel in aliquam eius partem, vel in diocesim, eius uè locum aliquem se se infuderit; eò diligentior cura, & sollicitudo laboriosior proposita Episcopo erit, quò grauius, certiusq. periculum fidelibus suæ curæ commissis instat.

Parochorum & sacerdotum quos cõquisierit, sollicitudinem omni cohortatione, omniq. officio, atque imitationis exemplo, quo alijs præbit, ardentius accendet.

Quem verò locum pestis peruaserit, eò quam primum Episcopus certos sacerdotes mittet, qui spirituali curationi incumbant.

Cui curationi intereà Vicarius foraneus, si locus diocesis sit, prouidebit, dum Episcopus illos mittet.

Magistratum decurionumq. studium & procurationem, quam pestis periculo imminente paulò ante excitarat, vehementius eo ipso tempore

pore inflammare non desisset, quo pestifera lues iam serpere incepit.

Populi item charitatem & pietatem, sanctissimum tum orationum, piarumque exercitacionum, tum misericordiae operum institutis eò diligentius studiosiusque incendit, quò vehementius illum pestilentiae metu percussum, astrictum, ac penè prostratum cernit.

Quo in genere illam animi consternationem ac stupiditatem, quasi vecordiam quandam, quae ex repentinis illis funestè labis euentibus quàm sapissimè accidit, ex hominum mentibus ita euellere studebit, vt & summi, & medij, & infimi non modò præ timore partes officij sui non deserant; sed & erga Deum religione, & pietate in patriam, & amore erga suos, & charitate in ciues valdè accensi, in omni fortitudinis constantiaque officio se se contineant, atque excitent non solum ad labores Christi Domini causa necessario tempore fortiter sustinendos, sed ad pericula etiam subeunda constantissimè.

Itaque omnium animos confirmabit, non dictis tantum, sed factis episcopali robore, episcopali que virtute verè dignis.

Perpetuò igitur huc atque illuc accurret, afflictos eriget, mœrentes mœstosque consolabitur, egentes subleuabit, orationis studium excitabit, opera atque officia pietatis languere non sinet, & omnia denique tuebitur, quibus animi exsuscitantur; & maiores fiunt ad omnem sanctarum virtutum exercitacionem.

Parochi autem, & Episcopi præclaro documèto exèploque instructi, & proposita in primis etià sibi illa immensa charitate, qua animas sibi in curam traditas Christus Dominus dilexit, pretiosoque sanguine in ara crucis profuso redemit, non modò vnquam non erunt in ancipiti deliberatione officiorum, quae eis necessario præstare debeant; sed nihil potius statuent, quàm illis in discrimine calamitateque versantibus omne spirituale pabulum ministrare, etiam si vitæ periculum subeant, memoria & recordatione ea excitati, quòd sibi specialis cura commissæ est illas pascendi.

Et verò meminerint, multò conuenientius negligens quoddam studium obijci, quòd ipso ad parochiales suos spiritualibus adiumentis necessario tempore subleuandos adhibet, quàm quod vitio ijs dari solet, qui languescente charitate sunt, nullaque cura ducuntur eosdem adiuuandi rebus ad corporis vsum necessarijs.

In ea etiam recordatione versabuntur, magnam sibi oblatam opportunitatem, & accommodatam, cum ad vitam pro grege profundendam, tum ad operam ei vtiliter necessarioque nauandam, non sine præclara testificatione desiderij & zeli, quo exardescere debent salutis animarum.

In contagionis etiam periculo, quòd certè hominum opinione longè minus est, ob oculos sibi ponent præcipuam illam curam, qua suos

ministros Deus admirabiliter tuet, ab omni periculo incolumes conseruat, dum ad diuinæ maiestatis gloriam, animarumque salutem procurandam ministeria sua religiosè conferunt. Id quòd pestilentiae superiori tempore animaduerti licet, quo perpauci, aut ferè nulli animarum curatores, qui in suæ curæ benè gerendæ officio constantissimi, parochialibus suis pestetabescentibus cum alia sacramenta, tum extremam etiam vñctionem ministrarint, mortem obietunt: contra verò qui à sui ministerij functione longè refugerunt, complures morte erepti fuerunt.

Si rursus contra euenisset, hoc secum statuèt, nihil sacerdoti curam animarum gerenti optabile, nihilque ad charitatis meritum fore præstantius, quàm pro animarum, quae sibi suaeque fidei concredita sunt, salute mortè oppetere: Immò verò nõ defuerunt sanctissimi viri, qui scripserunt tale mortis genus a martyrij gloria non longè admodum abesse.

His atque adeo alijs huius generis commentationibus & rationibus, quae permultæ illae quidem sacrarum literarum monumentis cõsignatae sunt, & sanctorum patrum documentis exemplisque explicatae, parochi quasi stimulis curæ suae incitati, in dies ardentiori zelo se se inflammabunt, ad rectè cumulateque exequendas parochialis sui muneris partes.

Iam verò igitur & Episcop⁹ pastoralis officij sui religione adductus, & ijdem parochi animarum curatores muneris suscepti rationibus commoti, studiosè sollicitèque præstabunt muneris ministerijque sui officia: ad quae etiam atque etiam vehementius se se excitabunt, exemplo accensi sanctorum virorum, Cypriani martyris, Basilij Magni, & Nicolai, Episcoporum, Bernardini Senensis, beati que Rochi, quorum omnium mirifica in cõtagio morbo cura extitit; & præterea Augustini sanctissimi epistola ad Honoratum conscripta; & præclaris itè illis Dionysij Alexandrini literis, ex quibus sacerdotalis clericalisque officij functiones, quae in grauissima peste sacerdotes diaconi que executi sunt, à se etiam omni charitatis studiò suscipiendas præstandasque facillè intelligunt.

Sed ne longè solum exempla petantur, domi etiam sunt, quorum documentis homines ecclesiastici ordinis ad omne charitatis officiorum genus in pestifera labe exequendum instruatur. Atque ij quidem sunt, Metropolitanæ ecclesiae Mediolanensis Archiepiscopi duo omni laude florentes, Benedictus, & Alpertus.

Hic in teterrima peste (quae suo tempore omnem Italiam, populumque Mediolanensem præcipuè inuaserat) pestilenti lue tabescentes perpetuo studio visitasse, eisque sacramenta omnia ministrasse fertur: idque ipsum officium eius exemplo & iussu parochi etiam accuratè præstitisse dicuntur.

Ille omni Europa, Italia, & vrbe, ditioneque Mediolanensi præsertim pestilentiae morbo ve-

xata atque afflicta, cum ea ipsa officia præstitisset, tum cibum etiam ac victum tabe languentibus manu sua ministrasse commemoratur. Populus denique fidelis ecclesiasticorum hominum studiis atque exemplis inflammatus, & eiusdem Dionysij præcipuis literis commotus, non afflictione quasi tabescens, sed immenso quodam charitatis christianæ, benevolentiaque, fraternæ ardore incensus, patriam non destituet, coniunctissimos non deseret, fidelium corpora insepulta non proiciet, neque cætera agat, quæ à deliberationis christianæ officio aliena, olim gentes à fidei religione auersas in pestilentia egisse ipsidem Dionysij literis proditum est.

Immo is occasionem nactus sanctè exercendi officia charitatis, omnique religiose virtutis, talem se præstare studebit, quales in terribili illa peste, quam ipsius itè Dionysij literæ narrant, extitisse dicuntur; qui minime perterre facti, pestis morbo afflictos frequentissimè inuisebant, illis sedulo interuehebant; curationemque omnem ob Christi amorem pro viribus adhibebant.

Cautiones adhibendæ, ne pestis latius serpat.

VBI pestis contagio aliquam vel vrbis vel diocesis partem inuadere cepit, eam diligenter cautionem Episcopus adhibebit: primum ut & in parochiis, & in omnibus ecclesiastici ordinis hominibus, & in vniuerso populo, pietatis christianæ officia, studia atque exercitationes, non solum aliqua ex parte non minuatur & languescant; sed quàm maximè fieri potest, diligenti sollicitudine augeantur, & sancto religionis zelo ardentius inflammantur. Deinde hoc sedulo maximè cauebit, ut dum in eo excitata pietatis officio ac studio versatur, dumque hoc enixè curat, ut celebritate summa, vniuersique populi conuentu, & religioso hominum cætu res omnis christiana eo tempore peragatur; at huic necessario in primis studio adiungat etiam omnem sollicitudinem & cautionem, ne pestilentia vis latius serpat, sed reprimatur atque exinguatur.

Et quoniam sanctarum processionum usus afflictissimo quoque tempore, & in pestilentia præsertim, grauissimoque morbo ab ecclesia Dei perpetuò adhibitus est; ideo Episcopus non solum imminente, ut narratum est, sed ingrauescente in dies peste, processionibus & supplicationibus solemnes toties instituet atque ad eò peraget, quoties opus esse viderit.

Quo in processionum officio præstando hoc studiosius inhaerebit, quod præter sanctissimorum patrum, Basilij Episcopi, & Mamerti Viennensis documenta, ex quibus eæ processionibus, quàm viles ad omnem calamitatem propellendam, quàm saluatae sint, facile intelligi potest; exemplis etiam vehementius inflammari debet duorum sanctissimorum virorum, Gre-

gorij Magni Pontificis, & Euthichij Constantinopolitani.

Hic ubi primum processionibus instituit, pestis vis tandiu extincta est, dum ille ex hac vita migravit.

Ille verò pontifice Pelagio pestilentia mortuo, non modo non intermittendas, sed certo distincto fidelium ordine, ac solemnibus precibus celebrandas illas censuit; non repentina morte deterritus hominum, qui octuaginta cum illo in processione obierant.

Ad quod sanè officium perpetuò retinendum, pieque excitandum, apud nos in primis valere debet vel plurimum hoc etiam præclarum luculentumque exemplum; quod cum scilicet sexaginta ferè ante hæc tempora annis ciuitas Mediolanensis eo funestæ pestis contagio varia multiplicique strage diu affecta atque afflicta, tandem nullo alio remedio sustentaretur, diuinitus liberata est publicarum processionum & triduanarum supplicationum officijs, & ardentissimis pietatis penitentiaque studiis atque operibus.

Et si, inquit Cyprianus martyr sanctissimus, plurimorum mens solida est, & anima deuota, quæ pestilentia impetu non mouetur, sed tanquam petra fortis & stabilis, turbidam violentamque eius tempestatem frangit: tamen quia nonnulli, vel præ imbecillitate animi, vel præ dulcedine secularis vitæ, ac quadam quasi mollitie, minus stare fortiter, nec pectoris sui inuictum robur necessario tempore præstare possunt: ideo ut ipsi, qui in peste valde sibi cauendum putant consulamus, ad cautiones descendimus, quas mox infra demonstramus.

Id igitur Episcopus curabit atque efficiet, ut cum in omni ecclesia, omnique celebritate, tum in processionibus homines non conferti, non densi simul & compressi inter se sint, sed ordine distincti, & aliquo interuallo separati, ut contagioni locus non detur.

Qua verò in ecclesia pluries manè diebus singulis missæ sacrificium celebrabitur, hoc cauebit, ut non eodem tempore ad eandem ecclesiam (cum præsertim perangusta est) populus conueniat, sed diuerso tempore tamè, nisi necessaria causa aliter postulet.

Scholæ præterea institutionis christianæ, loco aperto & amplo, utpotè in cimiterio, foro, triuio habebuntur: idem expedire videtur, cum in orationis communis, aliorumque pietatis officiorum exercitatione, tum in concionibus aliquando. Ecclesia parochialis si extra illa septa est, quibus hominum aliunde venientium, & viatorum, peregrinorumuè aditus & ingressus pestis temporibus præcludi atque obstrui solet; parochus si intrà illa septa, vel intrà oppidi loci uè mœnia ecclesiam aliam idoneam, & domiciliū propinquum ubi ipse habitat, inuenerit, eò sanctissimum Sacramentum, & curæ parochialis munus de Vicarij Foranei consensu transferat, licebit.

At si aliò iustis causis minus expediret, ibi tamen ea parochialia minuta geret, ad quæ frequens populi concursus est: qualis est diebus festis Missæ parochialis celebratio, prædicatio, vesperarum officium, & orationis communis, ac rei huiusmodi exercitatio.

Id porro omne episcopi iudicio & voluntate statuatur.

Eiusdem iudicium erit, si quando pestis vel periculum vel contagio aliquem locum vexare incipit; an propterea, ut populo locus amplus & commodus detur, altare extra ecclesiæ parietes, aut intrà, sed in ipso ianua ingressu collocabitur; præsertim cum vel sacerdos qui celebrat, pestis nomine suspectus admodum sit, & ecclesia perangusta satis; vel contagio ad illi loci cõplures domos familiaritè dimanarit. Quòd si Episcopus ita faciendum censuerit, tunc Vicarius foraneus eiusdem concessu Missæ sacrificium in altari portatili, quod ob eas causas intus in ecclesia propè ianuam collocabitur, aliquoties celebrare permittet; idq. præsertim die festo, & in ecclesia præsertim, quæ exigua & angusta valde est pro ratione multitudinis, quæ confertissima eò ad Missæ sacrificiũ vno tempore conueniet.

Cum verò altaris portatilis facultatem dabit, eam cautionem præscribet; ut eo loco, & ita collocetur, ut ab omni venti temporis iniuria, ab omniq. rei indecentis, atque offensionem præbentis periculo tutum sit.

Parochialibus suis (qui quoniam extra custodiae fines, & cancellorum septa habitant, suspensionem aliquando maiorem præbent, cum nullus ad eos aditus viatorum peregrinorumuè præclusus sit, sed valde apertus, ac planè liber) Episcopi concessu & auctoritate ita prospiciet atque consulat, ut in aliqua propinqua ecclesia, sacellouè probato ad Missæ sacrificium conueniant; vbi itidem sermonibus, stas denunciationibus, cohortationibus, scholis christianæ institutionis, festo solemniqu. officio vesperarum, processionibus, litanijs, orationi communi, & alijs pietatis christianæ exercitationibus intersint.

Quam ob causam eis certum aliquem propriũ sacerdotem diocesannum constituet: cuius sustentationi succurratur eleemosinis, quas vel ipsi, vel omnes illius parochiæ homines ad eam conferent, aut certè alia inita eius sustentandi ratione, ut commodius fieri poterit.

Sin hac via non succedet, hanc aliam aggredietur; ut dum pestilentia suspicio & periculum est, aliquem sacerdotem cappellanum illius oppidi, locinè, qui idoneus parochialia officia præstet, Episcopi concessu ad illos homines eo potissimum tempore mittet, quo tantum illius ministerio opus est.

Si verò complures parochi sunt, vnus aliquis eorum curæ causa illuc se conferet.

Immo si vel vnus tantum parochus animarumq. curator est, eam aliquando cogitationem, atque

aded laborem suscipiet, ut ad parochiales illos suos, cum per alias curæ occupationes licet, crebro proficiatur; ut tum Missæ sacrificium celebret, sermonem habeat, & id generis officia omnibus vniuersè præstet: tum etiam speciatim singulis quibus opus est, sacramenta ministret, & alia adiumenta spiritualia præbeat, quæ à se in primis præstari, suscepti officij parochialis munus deposcit.

Sed demum si omni ea ratione ac via spiritualibus illorum necessitatibus non satis prospectum esse potest; nullo tamen modo Vicarius Foraneus, aut præfectus, aut parochus patietur, parochiales illos, qui verè pestilentia morbo non laborant, nec verò certis causis in suspitione contagij verè sunt, ecclesiæ parochialis communis, aliarumue quæ illius membra sunt, aut intrà eius fines posita, aditu & ingressu excludi, atque aded prohiberi, quò minus ibi missæ sacrificio, sacris concionibus, & ceteris christianæ pietatis actionibus vniuersè intersint, atque prætereà vnusquisque speciatim sacramenta ibidem, aliaq. spiritualia adiumenta à parochia sumat.

Eam quoque rationem parochus Episcopi concessu inire poterit, ut si quando, præsertim qui extra custodiae septa habitant, pauciores sunt quàm illi, qui intrà eiusdem fines domicilium habent; aliqui cancelli per quos missæ sacrificium inspicere possit, intus in ecclesia parochiali, si eius amplitudo hoc tulerit, aliqui in ipso vestibulo præfixantur; ut distincti & separati inter se sint, qui intrà septa morantur, ab illis qui pauciores foris manent: atque hac quidè necessaria causa parochus permittet eos parochiales extra ecclesiæ ostium Missæ sacrificium tunc spectare, nullo decreto vel prouinciali vel diocesano obstante.

Hæc ipsa cancellorum ratio, & viatorum, & illorum etiam causa adhiberi poterit, qui alienæ curæ homines ad aliquam aliam ecclesiam Vicarij Foranei iussu conuenient; quòd licet fortassè locus vbi habitant, ab omni contagione suspensione liber sit, tamen vbi ecclesia parochialis sita est, ad quam conuenire debent, locus pestilentia morbo laborat.

Cancellorum etiam sepimento eos quoque parochus separabit, quos ex aliena parochia ad Missæ sacrificium, diuina officia, & concionè accedere animaduertit.

Verum cum istis ut maximè potest, admonitione omni aget, ut ad propriam eorum ecclesiam parochialem conueniant.

Ijs qui extra præfixos in ecclesia cancellos manent, aquæ sanctæ vas præcipuum ab alio distinctum, ac separato loco collocatum apparabit. Quod extra ecclesiam dum pestis suspicio est, ponatur licet; modò tamè à canibus, alijsq. brutis animantibus, & omni rei indecentis periculo tutum sit; aut inde in ecclesiam locum tutum asportari possit, Missæ sacrificio, diuinisq. officijs peractis.

Vbi vel vniuersus populus, vel magna pars eius, aut vniuersa vicinia ædium suarum exitu prohibetur; Missæ sacrificium in oratorijs, altaribusuè, quæ iam parietibus exædificata sunt, quauè tunc ex asseribus in vicinia, foro, via publica, locouè opportuniore exstruentur, celebrari Episcopus permittet: qui locum vbi illa struentur, cum primùm inspiciet, arbitratuq. suo deliget; tum cauebit sic exstrui, vt supra cautum est de omni periculo euitando.

Hanc porrò curam is, cum per alias occupationes non potest, in vrbe præfectis regionarijs, alijsuè quos maluerit, & in diocesi Vicarijs foraneis relinquet.

In ijs oratorijs altaribusuè, atque adeò singulis vicinijs, parochus prout opus erit, statas denunciationses dierum festorum, vigiliaruè, matrimoniorum, & rerum aliarum, quas de more enunciare solet, promulgabit, atque edicet, edicivè curabit.

Parochus quàm sapissimè parochiales suos èt de altari moneat, quàm grauiter peccent, qui præ metu alicuius vel incommodi vel detrimenti, aut alia causa, pestiferam cõtagogosamq. labem qua infecti sunt, occultè cælant; quamq. exitiosum vitæ suæ detrimentuè inferant, propterea quòd si ab initio curationi se darent, faciliùs morbum depellerèt; ac rursus quàm vehementiùs alijs noceant, qui ob eam causam quoniam illos non cauent, se facile contagione inficiunt; & verò quod maximè omnium interest, certo repentinæ mortis periculo se se ipsi offerunt, vt ne contritionem quidem qua sua peccata doleant, animo concipiendi, neduè sanctissima Sacramenta sumendi spatium vel exiguum habeant.

Parochialis viciniæ lociue decanis, vel sindicis consuliabus id curæ Episcopi nomine cõmendabit; vt diligenter, vigilantiq. studio singulorum morbum explorent; & si quem in cõtagationem incidisse compererint, quàm primuè se, & laicos etiam eo nomine constitutos certiores faciant, quibus ex legibus magistratus sanitatis id denunciare debent.

Id ipsum patres familias monebit, vt hoc itidem de ijs ipsis singulis sedulo præstent, qui in sua familia, famulatuè sunt.

Populo præterea suadebit, vt omnes & singuli valetudinis publicæ zelum studiunq. suscipiant; ita vt si quis aliquem viciniæ suæ hominem, aliumuè ex peste laborare certò scit, aut probabiliter suspicatur, rem omnem cõfestim & sibi, & laicis illis à magistratu constitutis denunciaret.

Ad quod sanè officium quòd vehementiùs incitet; certis argumentis demonstrabit, quàm graues pœnas Deus ab ijs reposcet, quorum negligentia culpauè, tot tamq. acerba damna & mala non modò illis peste tabescentibus, quorum motbum patefacere debuerant, sed alijs etiam singulis qui contagionem contraxerunt, & vniuersitati denique importata sint.

Aliam præterea rationem omnem idem parochus adhibebit, vt de cuiusque morbo certior quàm primum fiat.

Illud verò præter cætera populo significabit, sibi ab Episcopo illud præscriptum esse, vt si quem in parochiali vicinia agrè se habere senserit, illum statim inuitat; quò diligentius in tempore sanctissima Sacramenta ministrat, omneq. aliud adiumentum, cum ad animæ salutem in primis, tum ad corporis etiam curationem conferat.

Certo libro omnes & singulos parochiales suos notabit; non modò eos qui pestilentia suspicioneuè laborarint, ac demum liberati fuerint, vbiunque vel domi vel in locis publicæ curationis degerint; sed illos etiam qui pestifera labe affecti mortem obierint, vbiunque manserint.

Denique opportunè episcopus tanquam populi pater, vt multis rebus, quæ pestis tempore incommodè acerbeq. de repente accidunt, paterna cura prospicere possit; per parochos, & alios tum ecclesiasticos homines, quos huic curæ præfecerit, tum per pios etiam laicos sibi nunciari & significari curet, quæcunque episcopalis officij sollicitudinem, operam, & studium requirunt.

Magistratus porrò & decuriones, ad eas sollicitudines, quas maximas, prudenterq. excogitatas in peste propulsanda ponunt, illam vnã maximè omniuè necessariam curam adiungēt; vt primò pietatis opera atque officia studeant; tum illa summoperè caueant, quæ pijs officijs, diuino cultui, sanctis charitatis christianæ exercitationibus, & religiosis publicis orationibus aliquo modo vel repugnant, vel certè obstāt: cum hæc istiusmodi sint, quæ non imminuāt, aut depellant, sed vehementiùs excitent, pro uocentue vim impetumq. pestilentia.

Contra verò illud certum atque exploratum est, illam restingui frequenti piorum operum vsu, religioso diuinæ charitatis cultu, & publicis supplicationibus.

Hoc ex antiquis christianæ religionis exèplis quæ narrata sunt, planè declaratur.

Quamobrem hæc præter cætera videbunt omni pietatis studio.

Vt in supplicationibus publicis frequentissimè sint.

Vt sanctarum spiritualiumq. exercitationum studia atque officia ne quidquam impediunt.

Vt nihil obstent, quò minus ad Missæ sacrificium fideles conueniant, conciones adeant, processionibus publicis intersint, orationes item publicas obeant, & priuatim quoque precentur.

Nec præterea quidquam impediendi affertat, quò minus funera ecclesiastico more ducantur, & sepulturæ locus sacer detur, eiusdemq. item officium peragatur.

Nec verò prohibeant liberis parètes, rursusq. parentibus liberos, & cognatis cognatos; cum

vel

vel pestilentia affecti sunt, vel contagionis nomine suspecti, inferuire: neque publicorum ministrorum suorum, aut eorum, qui oppidorum vel vniuersitatum administrationi curationi q. præfunt, minitationibus aut perterrefactione patiantur illos ab ijs pietatis charitatisq. officijs auocari, abduci, abstrahiue.

Vt caueant, ne parochos animarumq. curatores, & certos illos sacerdotes, qui in publicis curationum locis ad sacramenta ministranda constituentur, aliosuè ecclesiastici ordinis homines, vllò quouis modo vel nomine, vel prætextu impediunt, quin & sacramentorum administratione, & debitas muneris parochialis functiones, debitaue curæ officia, tum vniuersis generatimq. populo, tum speciatim singulis contagione etiã affectis suspectisue præstent.

Hoc itẽ ab illis in Domino vehementer petimus.

Vt ne aditu, exituue oppidorum, pagorum, locorumuè eosdem prohibeant, contra ecclesiasticæ libertatis iura, & episcopi præscripta; cui salutem incolumitatemq. populi suæ curæ commissi, nõ minus sibi quàm ipsis cordi esse persuasum habere debent.

Quo in genere tantò grauius peccarent eo periculoso tempore, quò ecclesiæ ministros huc atque illuc confestim, die noctuq., in singulas horas vel in momenta potius, ad salutem animarum procurandam accurrere magis necessarium est, quàm alios etiã publicos præfectos, curatoresuè valetudinis corporu, quibus aditus atque exitus in omnes partes dari & patere solet.

Vt longè refugiant ab eo detestabili vsu, peste affectos suspectosue tãquam pro derelicto habitos, abiecta scilicet omni eorum cura, ab vrbe, municipio, oppidouè inhumanè exturbãdi.

Vt ne in ijs ipsis e domicilio ad tuguriola abripiendis plus exquisita diligentia adhibeãt, quàm pro charitatis christianæ ratione adhiberi par est.

Vt ne in illis secludendis, domiq. custodiendis seuerius agant, quàm cum christiana charitate conueniens est.

Vt denique in omni cautione, non magis prudentia suæ, quàm diuino auxilio innitantur.

Cum verò ex ecclesiasticis monimẽtis nusquam compertum sit, fidelem populum vniusciuitatis oppidiuè vniuersum vnquam, in pestilentia, vt contagionem euitaret, hoc commississe, vt diuturno admodum tempore totus ab ecclesiæ conuentu penitus abstineret, eiusq. stationes planè desereret; immo verò contrã perspici possit, crebrius, ardentiori q. diuinæ charitatis studio quàm antea cõsueuerat, ecclesias frequentare: ob eam causam magistratus diligenter videbit, vt ne quarantena, quam dicunt, lege, illum vniuersum domo exire prohibeat, quò fiat, vt diutius quàm religionis pietas postulet, officia prætermittat, quæ in ecclesia Deo præstare debet.

Nam vt silentio prætereantur difficultates, incommoda, detrimenta, damna, mala, quæ inde multa reipublicæ gubernationi euenire possent; cauendum etiam maximè est, ne, cum populi multitudo sanctarum cæremoniaru quæ oculorum aspectu cernuntur, vsu & ritu ad pietatis studium incendatur, si domi reclusa aliquandiu ad ecclesiam non conueniat, magna ex parte religionis officia non modò in ea inculta sint, sed planè deflorescant.

Qua quidem ex re lögè grauior pernicijs petrimescenda est, quàm ex omni vel funestissima pestilentia.

Quare Magistratus de quarantena diligenter, accuratè, & piè in primis etiam atque etiam videbit matura deliberatione, & re omni cum Episcopo communicata; vt non minus animarum pesti, quàm corporum cõtationi, quæ infinitis partibus inferior est, rectè prospiciatur.

Quòd si aliquando indicetur; illud maximè præuidendum erit, ne in Aduentum, Quadagesimam, Solemnitates Domini, sacra q. alia tempora incidat, quibus pro sacrosancta diuinorum officiorum celebritate, populi fidelis conuentus in ecclesia & frequens & solemnis iridem esse debet; vt solemnia sacra sunt, quæ ex Spiritus Sancti doctrina religiosis cæremonijs, diuinoq. ritu celebrantur.

Ea prætereà ratio ineunda erit, vt speciatim potius quàm vniuersè, & in summa instanti necessitate quarantena fiat; ita vt vel fœminæ solùm cum pueris, vel aliquando viri, vel vnius vicinia tantum, quæ grauius è suspicione laborat, homines, certo illo temporis spatio, eoq. non diuturniori domi se contineant.

Cautio in sacerdote ministrante.

SI Parochus ob aliam causam, quàm ob ministerij sui parochialis occasionem in pestis suspensionem inciderit, plures sanè dies domi se continebit, quot scilicet pro suspensionis ratione Episcopus boni publici causa statuerit.

Quod verò ad ministeria parochialibus suis præstanda attinet, ea ipsa ratio seruabitur, quæ parochi supra propolita est, si quãdo ministerij sui occasione in suspensionem incidit.

Idem parochus, aliusuè sacerdos, qui peste laborantium curam gerit, quoties hominem sibi commissum habet, qui in pestilentiam suspensionemuè inciderit, vt & nullo loco officijs desit, quæ in eum conferre debet, & quàm cautiussimè potest, omne periculum euitet; vbi se ad Dei voluntatem totum accommodarit, deliberationemq. susceperit mortis in singulas horas obeundæ, vt animabus sibi in curã traditis ad salutem prosit, præsidium verò incolumitatis suæ in Dei potissimum custodia posuerit; has etiam cautiones adhibere poterit.

Vt si quando hominis peste affecti suspectiue confessionem audit, loco audiat, qui aliquantulum à lecto distet.

Cum

Cum verò sine magno illius incommodo id fieri potest, curet licet, vt ad fenestram aut ostium, aut in porticum vestibulumuè, aut ad impluuium aliumuè locum apertum accedat, vbi illum consistentem audiat; vt cubiculum declinet, in quo contagionis periculum timeri solet.

Vt eadem cautione in sanctissimæ Eucharistiæ ministracione vtatur.

Vt alijs remedijs se præmuniat, quæ religioforum hominum in primis consilio probata, medicorum iudicio vim aliquam repellendæ contagionis habent.

Vt dum intrâ septa curationis publicæ est, vestes contractiores, aut ita succinctas, quæ infra genua vix protendant, adhibeat.

Vt in ijs ministracionibus, non pluuiali, sed solum supetpelliceo & stola vtatur.

Sacræ hostiæ particulam vnâ, aut plures, quæ ad cõmunicantium vsum tunc satis erunt, ferre poterit: nec verò aliâ prætereà, quæ de more reportetur, dũ ad ecclesiã cappellânè redit.

At verò in omni Sacramento, multoq. magis in sanctissima Eucharistia ministrâda cauebit, vt euitandi periculi vel suspitionis causa, ne quid vel minimum quod nouum sit, ad ministracionis ritum introducat; neq. instrumentum, aliud uè quid simile ad ministracionem prodigitis vel ad eò in ijs ipsis adhibeat.

Extra domicilij ianuam, aut tuguriorum septa eos consistere iubebit, qui sanctissimum Sacramentum luminibus prosequuntur, clerico excepto.

Quorum luminum loco, aliqua si fieri potest, per eos accendi mandet, qui intrâ illud domicilium eandè septa habitant, cum iã suspecti sint. Sacerdotes præfecti curationi spiritali hospitalis domus, alterius uè loci, vbi morbo infecti suspecti uè curantur, abstineant ab omni vel consuetudine, vel alio contrahendæ contagionis periculo, quod aliunde existere possit, quàm ex sacris functionibus & ministerijs, & alijs charitatis officijs quæ præstanda susceperunt.

Eorum sacerdotum, si plures sunt, vnus deligetur, qui ægrotis sacram communionem præbeat, cæteraq. ministeria præstet, quibus obediendis propius accedat necesse est; at verò plures etiam pro multitudine ægrotorum: alius autem qui peste suspectis curam operamq. suam in ijs ipsis ministerijs nauet; alius minus suspectis, & conualescentibus, custodibus uè, & famulis, cæterisq. ministrabit, qui à suspitione liberi, in hospitalis domus, aut loci tuguriorum finibus extra septa degunt.

In Sacramento autem pœnitentiæ ministrando, in sacra cõcione habenda, in doctrina christiana tradenda, & alijs functionibus, quibus præstandis ad eos peste vel affectos vel suspectos appropinquare nõ est necesse; vnus, et ite alter vicissim, prout inter se conuenerint, aut prout episcopus maluerit, operam suam cu-

ramq. non ægrotis solum suspectis uè nauare poterit, sed cæteris etiam, atque ad eò illis, qui crectè valètes extra tuguriorum fines collocati constitutiq. sunt ad locotum eorum custodiã, vsum, & famulatum.

Cum eorum sacerdotum vnus ægrotis curam ministerium uè nauat, alter ijs qui tantum in suspectis habentur; cautè etiam ij ambo mutua inter se consuetudine vtentur; ne præ suspitione fideles à suscipiendo eorum ministerio auertantur.

Atque si in ijsdem domicilijs habitant, eorum tamen commercium aliquo interuallo disiunctum erit.

Eorum vnusquisque ad Missæ sacrificij vsum distinctas sacras vestes, mappas altaris, distinctos uè etiam calices si fieri potest, habebunt.

In cappellis quoque altaribus uè distinctis celebrabunt.

Si verò vna tantum cappella est, vnum uè altare, ne vnus alterius indumenta mappas uè adhibeat, tangat uè.

Si aliquando vel in Missæ sacrificio, vel in sanctissimæ Eucharistiæ ministracione, cum clericus desit qui ministret, alter alteri ministrare necesse habet; vtriusque cautio eadem erit.

Cautio in sacerdote qui ministravit.

PAROCIVS, alius uè sacerdos, cum vel peste tabescenti extrēmam vnctionem ministraverit, vel in eius cubiculo confessionem propius audierit, aut aliud denique egerit, vnde apud populum in probabilem pestis suspitionem inciderit; tunc aliorum commercium consuetudine uè per aliquos dies abstineat, ne benè valentibus contagij periculum, aut certè timorem iniiciat.

Dum is tanquàm suspectus domi se continet, si fortè acciderit opus esse alicui itidem suspecto aut infecto, qui parochiæ suæ sit, aut alienæ, at curæ suæ cõmissus; huic ministeriũ suũ operam uè Sacramētis ministrandis præstabit.

Quo tempore ab aliorum cõmercio abstinet, in parochiali tantum ecclesia, alia uè quã præfectus regionarius aut Vicarius foraneus constituerit, Missam celebrabit; & in eo prætereà solum altari, in quo nemo alius sacerdos eo tempore celebrabit.

Quod altare, si fieri potest, cancellis muniatur, quibus populo ingressus præcludatur.

Quo ipso tempore ad Missæ celebrationem vestes sacras & mappas altari adhibebit, quæ separatim loco distincto assuetuabuntur; nec alijs sacerdotibus tunc vsui erunt.

De suggestu, alio uè eius generis loco, qui à populi frequētia aliquo interuallo disiectus sit, sermonem concionem uè habere poterit.

Confessionem in ecclesia intus & foris, at in sede confessionali audiet; quæ præter laminã perforatam, aliquid etiam intermediũ interiectum uè habeat opere chartaceo confectum.

Extra etiam confessionalem sedem audiat licet, ita tamen vt consistens ab eo distet tribus quatuorū cubitis.

Parochialem etiam viciniam, aliamuē curæ suæ, commissam obeat licet, cum vel funus curare, vel alia parochialia officia præstare necesse habebit.

Alia prætereà loca adire poterit, cum peccata confessurus, ad alium parochum, confessariumuē qui propius absit, se conferat opus est. At sanè expediet eum confessarium ad eum potius in parochiæ finibus accedere.

Cauebit autem, ne in chorum ecclesiæ, vbi alij sacerdotes sunt; neq; aliò itē, vbi frequens hominū cōuentus est, proximè ad eos accedat. Nec verò idem sacerdos extra parochiæ fines, excepta causâ, quæ commemorata est, sine Episcopi, aut præfecti regionarij, vicarijuē foranei facultate scripta discedet.

Neque porrò facultas dabitur, nisi cum alijs suspectis sacramenta ministraturus est; aut benè valentium etiam, adhibita paulò ante demonstrata cautione, cōfessionem Episcopi iussu auditurus, aut ad Episcopum res ad curam suam pertinentes relaturus, aut aliquid acturus, quod sua causa agi necesse est.

Quam diu verò ab aliorum consuetudine suspensionis causa abstinere, cum domo aliqua causa facultateuē egredietur; semper, præterquam cum sanctissimum Eucharistiam feret, ferulam albi coloris quatuor cubitis longam (quod signum suspensionis erit) manu gestabit, vt omnes eius congressum proximūq; accessum cauere possint.

Eo ipso tempore dum suspectus est, baptismū infusionis, non immersionis ritu (vbi huius ritus consuetudo alijs temporibus est) ministrabit; statas verò baptismi ceremonias ad id tempus differet, quo à suspensione liber erit: aut alium sacerdotem adhibebit, qui baptismum statis ceremonijs ministret.

Alterius etiam sacerdotis ministerio vtetur, ad sanctissimam Eucharistiam, extremamq; vñctionem parochialibus suis ministrandam pestis suspensione non laborantibus.

Quamobrem parochus, dum eo loco pestis est, vbi curam gerit, facultas detur alium sacerdotē substituendi, qui ab ordinis munere non sit suspensus, vt parochialis curæ munera obeat. Ne tamen audiendis confessionibus alium sacerdotem substituere possit, quem antea Episcopus non probauit, nisi huius substitutionis potestatem idem fecisset.

Clericus, famulusuē parochi suspecti, aliusuē cuius opera vti velit, quo tempore ille domi se continet, inde etiam ne ipsi quidem egrediantur ad præscriptum; si quando autem exire necesse habebunt, ferulam de more gestabunt. Vbi septimus dies, aut aliud tempus ab Episcopo præscriptum, prout viderit expedire, præterijt, quo parochus in pestis suspensionem ob ministerium incidit, neque aliqua parte se

laesum sentit, nec verò suspicatur se contagione infectum esse; liberè vt antea, & sine ferula omnia loca adire, parochialisq; curæ munera obire poterit, nisi aliter Episcopus iusserit.

Idem de parochi clerico, famulo, familiaruē esse sendum erit; quæ ex parochi ob ministerium suspensione se se domi continuit.

Parochus autem, & sacerdotes in loco curationis publicæ constituti, caueant, ne propius accedant, congregiaturuē cum ijs, qui à pestis suspensione liberi sunt: ne uē alia ratione eis periculum aut suspensionem contagionis afferant. Quamobrem è loco in quo collocati sunt, facultate ab Episcopo, præfectouē regionario, aut à Vicario foraneo in diocesi non impetrata, ne discedant.

Nec verò illi, præfectus scilicet regionarius, et Vicarius foraneus Episcopo inconsulto dent, nisi ob causam, quæ vel ad spirituale ministerium, vel ad publicam curationem spectet: ob quas causas sæpè accidit, eos ad alia loca mitti oportere.

Cum autem foras quauis causa facultateuē exeunt, ferulam albam parochis supra constitutam gestabunt.

Cautio in homine ecclesiastico ob aliam causam suspecto, aut peste etiam infecto adhibenda.

AD tuendam publicam valetudinem episcopus eam facultatem parochus dabit, vt non modò ecclesiasticis hominibus, qui in parochiali vicinia habitant, sed etiam socio curæ parochialis, & parochus item proximè habitanti, si quis eorum in pestilentiam, eiusq; suspensionem incidit, hæc vt infra præcipere, iubereuē possit.

Vt is scilicet vel infectus vel suspectus, intra domicilium certi præscripti temporis lege se contineat, aliorumq; consuetudine abstinere. Vt neminem alium intrò ad se domum recipiat, admittatuē.

Vt illius familia hoc ipsum omne itidē præstet. Hanc eandem potestatem præfectus regionarius cum in reliquos ecclesiasticos homines, tum in parochos ipsos exequetur, non solùm si quando eorum quispiam peste afficitur, pestis suspensionem præbet, verum etiam alia de causa.

Ad cuius rei exequendæ vsum pœnis arbitrij sui contra contumaces aget.

Hæc ipsa facultas erit etiam vniuscuiusq; Vicarij Foranei, cui prætereà laicos homines, cū ecclesiasticos idoneos nō habebit, qui hæc exequantur, substituere licebit, si quid præsertim de repente acciderit, quod aliena opera opus habeat.

Eisdem prætereà singulis licebit, etiam laicorum ministrorum custodiam, si ita quandoq; expedire censuerint, adhibere.

Parochus igitur vbi primum ecclesiasticus homo in suspensionē pestis incidit, facultate sibi data,

vt opus esse viderit, statim diligenter & prudentur vteatur. Ecclesiæ autem vestes, & præcipuè quibus ille propriè vtebatur, vnde contagium existere possit, omni diligentissima cautione, vt nihil planè amittatur, certo loco ab aliorum consuetudinem semoto reponi, & custodiri curabit.

Qui locus benè sepietur & muniatur, & supellectilis quæ in eo recondetur, index, omnique alia opportuna cautio adhibebitur.

Episcopum præterea, aut præfectum regionarium, aut Vicarium Foraneum de tota re certiore itidem faciet, vt vbi rem ipsam diligenter cognouerit, vel aliquid aliud, vel id ipsum diligentius statuatur, prout expedire videbitur.

Rem item omnem curatoribus publicæ valeditudinis in ea vicinia constitutis quàm primum significabit, vt & subministrari, quæ eorundem opera ministeriorum ei tunc subministrare necesse est, & omnis alia diligens cautio ab illis adhibeatur, quæ necessaria esset, ad alios homines conquirendos, qui cum eo, aliusuè illius familiaritatis, domusuè, commercium habuissent, aut alio modo eius rei causa suspecti esse possunt. Si verò parochus est, aut eius, clericus, aut familia domusue, quæ in suspicionem incidit; hæc ipsa officia socius parochialis curæ, si quæ habet, alioqui parochus propinquior præstabit.

Curabit porro præfectus regionarius, aut Vicarius foraneus impensè admodum; vt & domicilia, & supellex ecclesiarum, vel ecclesiasticorum hominum quàm diligentissimè expurgentur. Ad cuius expurgationis rationem omne exquiri studij, cautionisque genus Episcopus adhiberi iubebit, quod ex Magistratus præscripto in laicalibus rebus expurgandis adhiberi solet. Et vbi opus esse censerit, ad expurgationem eorundem ministrorum operam vtrudam curabit. Cum ex facti quod euenerit ratione, dubium existit, an quis peste mortuus sit, anuè illius supellex eo nomine suspecta, anuè alio genere morbi affectus; tunc parochus, medicos in consilium adhibebit, aliosuè peritos, eosque potissimum, quos Magistratus curæ eiusmodi præfecerit, vt de re tota certius statuatur.

Parochus, aliusuè ecclesiastici ordinis homo, qui loca incolit, quorum commercium ob suspicionis causam vetitum edicto publico est, ne inde egrediatur, prohibeat Vicarius foraneus; sicut ceteris eorum locorum incolis prohibitum est; ita tamen, in certis istis regulis, & facultatibus, quæ ecclesiasticis hominibus peste suspectis supra constitutæ sunt, vtatur, & fruatur, præsertim, qui animarum curam quouis modo aut nomine gerit.

Hæc omnis cautio tùm in Sacerdote ministrante, tum in eo, qui ministrat, tum etiam in ecclesiastico homine testes suspecto, quicumque sit, vt diligentissimè adhibeatur atque seruetur, parochi vt supra cura erit. Quæ sanè cura omnis cautioque, in Vrbe ad præfectum regionarium, & in diocesi ad Vicarium fora-

neum maximè pertinebit.

Cautio in monasterijs, & collegijs pijs adhibenda.

SI regularium hominum monasterium, aliudue collegium ecclesiasticum, aut domus vbi collegiatim viuunt in pestem eiusuè suspicionem inciderit, eadem tota ratio, & cautio quæ mox supra demonstrata est, ab Episcopo, & præfecto regionario, Vicariouè foraneo ipsius Episcopi nomine ita diligenter adhibeatur, vt omnes qui in eo monasterio collegiouè habitant (nisi aliquos solum peste suspectos esse manifestò constet) ab aliorum hominum consuetudine commerciorum abstineant, & intrà monasterij domusue septa se contineant ad Episcopi præscriptum.

Eam verò cautionem inter se adhibebunt, vt alter ab altero ita separatim in consuetudine versetur, vt ne contagium contrahere possit.

Quamobrem etiam in hortis tuguria struenda expediet. Verum ne propterea in eorum ecclesia diuinus cultus intermittatur: sed diuina officia in choro vt moris est, obeant; ita tamen, vt ibi alter ab altero separatim aliquo exiguo spatio interiecto sit.

Missas singuli in singulis altaribus distinctis celebrent, sacris adhibitis indumentis & instrumentis, quæ ex communi sacristiæ supellectile sumpta, ad suum quisque usum eo tempore sigillatim, locoque separato seruetur, & custodiet.

Ne verò vllum populo periculum inde existat; à capellis vbi celebrabitur, & choro, aditus ipsius populi secludatur cancellis ferreis, ligneisue, aut alio eiusmodi sepimento.

At ne dum se intrà Monasterij septa ab aliorum consuetudine abstinere, quidquam ad victum eis desit, è publico illo sumptu, qui necessario eo tempore ad pauperum sustentationem constitutus est, elemosinam, vt opus erit, subministrari curandum erit.

Si ecclesiasticorum hominum in eodem monasterio locouè collegiatim viuentium magnus admodum numerus est, qui pestis nomine suspectus sit, nec vero domus habitationisue amplitudo eiusmodi est, vt omnes tuguris etiam constructis comode separatim habitare possint: expedit, vel eos omnes qui ex peste suspicionem laborant, vel his relictis, alios rectè valentes, suspicionemque liberos ad aliam domum monasteriumue, aut etiam ad plura traduci, quæ tamen vacua sint, & ita constructa, vt dum curationis aut suspicionis causa in illis manent, regularem modestiam, ecclesiasticamque ordinis sui disciplinam rectè seruare possint.

Hæc ipsa cura & cautio adhibebitur, si quando fortassè monialium, in eodem monasterio viuentium magnum numerum pestis peruaserit.

Sed in earum monasterijs pestis noie suspectis magna

magna ab Episcopo cautio adhibenda erit, ne ex ea occasione intrà septa monasterij aditus sit sine necessaria causa.

Nec verò extra clausuram septa finesuè egrediendi facultas, nisi urgente necessariaq. item causa monialibus permittatur.

Si verò aliquando necessitas efflagitat, vt illè intus visitentur, aut inspiciantur; hoc ne à uiris fiat sed à fœminis honestis, curabit Episcopus. Hoc ipsum itidem seruabit, si quando monatorum opera, aut alia eiusmodi necessaria erunt.

De baptismo infanti peste laboranti suspecto ministrando.

INFANS nupet natus peste laboras, aut eo nomine suspectus, quia à matre pestifero morbo affecta ortus est, quàm primùm ob instans mortis periculum à sacerdote peste laborantium curâ gerente infusionis ritu baptizabitur, alijs statis ceremonijs tunc non adhibitis.

Si sacerdos abest, idem confestim ab alio præstabitur, qui præsens baptizandi formam norit: nec verò cõpater adhibeatur, aut talis qualis infans est, compater aut commater adscilceatur, nêpè ex morbo laborans, aut ex eadè causa origine suspectus; si alij qui liberi sũt, suspicionè cõtationis deteriti, id munº refugerint. Postea si infans superstes erit, quàm primùm ab omni suspicionè liber erit, in ecclesiam parochialem suam sacerdoti parochi offeretur, qui ex ecclesiæ instituto reliquas stas ceremonias ei adhibebit.

Idem in baptismo seruabitur infantũ, qui expositi, dubium est, an pestilentia suspecti sint. Hoc ipsum quoque præstabitur in baptismo infantum, qui non ita manifestò suspecti uidentur; quales ij sunt, qui è mulieribus benè valentibus nascuntur; quæ tamen ex aliqua suspicionè, vel domi inclusæ, vel ad loca publicæ curationis perductæ sunt, quoniam vel loco suspecto fuerunt, vel cum homine suspecto consuetudinem habuerunt.

Sacerdotes locorum curationis publicæ, quibus baptismum ministrarint, eorum, & parentum nomina, & reliqua de more in librum certum referant: quem deinceps à pestifera lue putgatum ad archiuuium Episcopale ferant.

Vniuscuiusque autem quem baptizarint, baptismum exscriptum proprio etiam eius parochi tradant: quem etiam cum primùm inde illi emittuntur, certiozem faciant de ceremonijs reliquis, quas non adhibuerint, ut ille in parochiali ecclesia ritè suppleat.

Officia confratrum charitatis, & collectio eleemosinarum, ac distributio.

SCHOLAE charitatis homines, parochi describendis parochiæ pauperibus operã nauabunt; quos semel diligenter descriptos, sæpè generatim recognoscent. Qua in recognitione

si quid vel addendum, vel mutandum viderint, id parochi nunciabunt; qui in descriptionis libro notabit, quod eo in genere opus erit, & episcopo etiam referet.

Idem singulis diebus sedulò pauperes inuisent, eosq. præsertim, qui peste tabescunt, suspectiue sunt.

Si quos inuenerint, qui recentet in morbum inciderint, quinuè spiritualis alicuius adiuuenti indigeant, de ijs eundem parochum certiozem facient.

Ipsi verò sollicito studio in id incumbent, vt quæ ad corporis vsus necessaria sunt pauperibus, pesteq. affectis, vndique conquirant. Vt autem omni ex parte cumulatiores charitatis subsidia comparent, cum ad episcopum, tũ ad præfectos regionarios, vicariosuè foraneos, & parochos per fugium sæpissimè habebunt: quorum etiam auctoritate ad omnem eleemosinæ pijq. subsidij conquisitionem atque apparatus vtentur; sæpè etiam magistratum & decuriones conuenient, vt opuserit.

Id parochus præter cætera maximè parochiales suos cohortabitur, vt his præsertim pestilentia temporibus omni commiseratione dignis, quantam maximam per facultates possunt, eleemosinam conferant, ad subleuandas necessitates, non solum peste laborantium suspectorumuè, sed aliorum etiam omnium qui rerum inopia premuntur.

Quam obcaulam singulis hebdomadis semel, atque adeò sæpius rariuè, prout necessitas vrget, parochialiumq. opes ferunt, viciniam suam adhibitis charitatis sodalibus in omnes partes obibit, omniq. studio, & charitatis pia cõtentione, eleemosinã, quæ in eorum misera biliũ vsus erogetur, ab omnibus efflagitabit. In ecclesia præterea parochiali, in omniq. viciniam parte, præsertim pro foribus eorum, qui peste infecti suspectiue sunt, capsulas aliquas duabus clauibus inter se diuersis singulas clausas, certoq. signo quod præcipuum Episcopus cõstituerit, notataq. & distinctas publicè proponet, atque affiget: in quas oblata eleemosinæ eo nomine conijciantur.

Et clauibus illis duabus vnam ipse parochus, & alteram ille ex confratribus charitatis asseruabit, quem Episcopus, præfectusuè, vel Vicarius foraneus delegerit.

Si qua in parochiali vicinia cõplures sunt, vel pestifera labe inquinati, vel suspecti, vel alij inopes homines, quibus aliunde non satis succurri possit; parochus ad Episcopum confugiet, cuius concessũ in finitima etiam vicinia parochiali capsulam eleemosinæ proponere; aut alia ratione subsidia charitatis comparare possit ad illorum sustentationem.

Vt autè necessario eo tẽpore pauperũ egestati vndique succurratur, eã facultatè, si ita necessitas tulerit, epus aliquãdo permittet, vt piorũ locorũ præfecti, curatoresuè eleemosinarũ, quas certo præscripto tẽpore dari moris est, distributio-

ne anticipet; vt potè quæ elemosina semestri, aut longioris temporis spatio in egentium vsum erogari cõsueuerat, ea omnis duobus tribusue mensibus, aut breuiori tempore prout opus erit distribuatur.

Ea autem cautio adhibebitur, vt ne elemosinæ distribuendæ ratio atque vsus, sine legitima auctoritate & facultate vnquam immutetur; verbi gratia, quod puellis virginibusue nuptui dandis in dotem pia liberalitate erogari solet aut debet, ne in panis elemosinam, aliuduenus genus conuertatur.

Nec verò priorum locorum prædia, aliaue bona immobilia hypothecæ pignoriue dentur, aut alienentur; contra ac testatorum voluntate, canonum iure, pontificijs constitutionibus, & Conciliorum, aut Synodi prouincialis nostræ primæ decretis cautum est.

Omnis elemosina, quæ à charitatis confratribus congeretur, de parochi, aut præfecti regionarij, aut Vicarij foranei consilio & assensu, in eorū hominum vsum necessarium erogabitur. In elemosinæ autem erogatione, habebitur ratio cum in primis inopiæ, paupertatisq. sacerdotum, & monasteriorum cuiusuis generis & ordinis, tum hospitalium ædium locorumue, quæ intrà parochialis viciniae fines sita sunt. Quibus sacerdotibus & monasterijs ex ærario etiam publico, aut censu, vnde reliqui pauperes sustentantur, necessaria alimenta subministrari oportebit; cum ob alias causas, tum quia publico ecclesiæ nomine, religiosi illi homines quotidianis sacrificijs, supplicationibus, diuinorumq. officiorum cultu; & moniales etiam sacra lachrymarum vi, peccatorum deploratione, gemitu, uigilijs, ieiunio, atque assidua oratione, Dei iram afflictissimo illo tempore placare contendunt.

Cauebit autem parochus, ne rei cuiusquam quæ ad corporales quorumuis hominum, etiam pestis laborantium suspectorumue necessitates pertineat, præcipuam curam, præcipuūq. onus sibi suscipiat, quo retardetur aut impediatur, quin proprium curæ suæ officium exequatur: quod totum in rerum spiritualium procuratione atque administratione versari in primis debet. Ideò ab ordinario munere elemosinæ distribuendæ, subuentionisq. publicæ erogandæ abstinere debet.

Si quo autem in loco & pauperum ingens necessitas, & penuria hominum ut id muneris rectè gerere possit, aliquando hoc suadebit, vt istiusmodi pondus ipse suscipiat ac sustineat; ad Episcopum adibit, cuius facultate illud subeat, ac gerat.

Adhibere autem secum semper studebit pios aliquot parochialis viciniae homines, aut confratres charitatis; quos tum adiutores, tum etiã testes fidelis dispensationis habebit.

Hoc etiam ipsum & præfectus regionarius, & Vicarius foraneus exequi præstareq. curabunt.

Vt omnis elemosina, quacunque sit quæ collige-

tur, quibus oportet, rectèq. distribuatur; nec verò impudèter vsurpetur, atque absorbeat ab ijs, qui aliunde cum habeant vnde viuant, iniqua illa vsurpatione exitium animæ suæ pariunt, & vitæ periculum illis præbet, qui summa rerum omnium angustia premuntur: ideò regionarius præfectus, Vicarius foraneus, uisitor Episcopalis, & parochus in primis opportuna ratione (vbicunque sunt qui pestis suspicionisue causa domi inclusi, aut etiam inopiæ nomine illam etiam pro foribus, aut defenestris efflagitant) istos, & aliquando populū uniuersum, prout occasio tulerit, id grauius monebit, docebitq. peccati mortalis vinculo irretitos teneri, si qui sunt qui consequendæ elemosinæ causam aliquam prætexunt & assimulant; atque adeò si quam eo nomine & causâ simulatione consequuntur, planè restituere debent.

Quamobrem grauissimè peccabunt, quicumq. elemosinam capient, illis egentibus hominibus solum constitutam, qui aliunde certo reclusionis alioque præstituto tempore non habent vnde victum sibi parent, si reuera ipsi in eo paupertatis statu non sunt: nec verò eam elemosinam sine conscientiae offensione & labe retinere villo modo poterunt; præsertim si ipsius elemosinæ curatores, aliqua significatione rationeue præcauerint, se constituisse, ijs tantum, qui ea inopia paupertateue premuntur, illam distribuere.

Cura præstandæ & exercendæ pietatis in locis publicæ curationis, ac domibus occlusis.

IN omni triuio crux loco decenti erigetur, ad quam orantes & precantes spectent.

Ibidem ad Episcopi præscriptum altaria exstruantur, in quibus Missæ sacrificium offeratur; ita vt qui sacerdos etiam regularis in illis obtulerit celebrauerit, Episcopi iussu, satis fecisse censeatur muneri, quo adstrictus est celebrandi in alio cuiusuis ecclesiæ altari.

In cappella domus hospitalis lociue publicæ curationis, perpetuò sanctissimum sacramentum assèruetur; cui lampas accensa præluceat. In qua cappella sacerdos qui spiritali curationi præest, aliquando orationem sine intermissione instituet, religioseq. atque ordine haberi studebit.

Vbi ob pestilentiae propagationem, obituue uel egritudinem sacerdotum, desunt qui spiritali peste languentium vel suspectorum curam sustineant gerantue, vt quam diligentissimè conquirantur, vicarius foraneus in diocesi episcopum certiore celerrimè & sepius faciet, præfectus in ciuitate: interea verò eorum curam parochis, alijue sacerdotibus probatis qui proximè habitant, magnopere commendabit.

Idem officium præstabit, si quando ob suspi-

Prou. 1. par. 3.
De priorū locorum admini. §.
iis qui bona.
pag. 42.

spicionem pestis in parochia vel etiam infectionem inciderit; vt scilicet alium sacerdotem in eius locum substituat, qui parochialis curam partes necessario tempore exequatur, quas ille per suspensionem, ijs qui suspensione carere prestatre minus potest.

Cum nemo sacerdos est, qui publici tuguriorum loci curationem gerat, hoc saltem curabitur; vt die festo, & in hebdomada etiam certis alijs diebus, eò loci aliquis sacerdos ecclesie aut viciniae parochialis, Missam sacrificium in oratorio ob eam causam extra tuguriorum septa exstructo offerat.

Si verò ne id quidem fieri potest, quoniam nemo alius sacerdos est nisi vnus tantum parochus, hic ipse aliquando per hebdomadam eò se conferet ad Missam sacrum celebrandum. Vbi in eo tuguriorum loco sacerdotes plures sunt, tum id curabunt, vt omnes quicumque ibi sunt, Missam spectent audiantque; tum ipsi ob eam causam inter se rationem inibunt, vt cum praesertim vna tantum cappella sit, alius benè mane, alius paulò tardius Missam celebret; aut certa alia hora commodiore id quisque praestet.

Præcipuè parochus hoc valde curabit, vt si quando vel vniuersi ciues, vel aliqua vicinia, familiaruè parochialis domo egredi prohibentur; omnes & singuli antequàm se in suis quisque domicilijs per illud dierum spatium includant, peccata cõfessi sacram communionem sumant. Si verò præ temporis exiguitate id tunc nõ præstabunt, præstent saltem eo ipso ineunte tempore, & deinceps præterea singulis hebdomadis, aut quintodecimo quoque die, prout se illis per alias occupationes posse sacramenta ministrare viderit.

At pro curam suam ratione, quæ ad agrorum salutem spiritualia adiumenta spectant, hæc omnibus alijs anteponet.

Certam aliquam christianæ vitæ normam eo tempore, cum populus intrâ domesticos parietes aliquandiu se continet, pastoralibus literis Episcopus commõstrabit, vt quotidianas habeat pietatis christianæ exercitationes, quibus perpetuum cursum teneat in uia salutis.

Pietatis autem ea officia proponet patribus familias, vt non solum manè, sed vesperi & meridie, singulisque horis ac momentis habeant spirituales exercitationes, in quibus omnis familia piè versetur.

Quamobrem præter cetera, libros in singulas familias introducendos curabit, nõ solum eos quos supra commemorauimus, sed sacrorum biblicorum partem aliquam, vt pote historiam Iob, libros Tobiae, epistolam S. Iacobi, & volumen præterea de vitis Sanctorum: è quibus seliget præsertim vitam Sancti Sebastiani, Sancti Gregorij Magni, Sancti Rochi, Sancti Macharij, Sancti Euthychij Patriarchæ Constantinopolitani, Sancti Nicolai Episcopi, Sancti Bernardini Senensis, qui omnes pestilen-

tiae documeta & exempla præbuerunt sanctissimarum virtutum.

Ad alias religiosas orationes introducet certos psalmos, & hos potissimum; nempe psalmum sextum, decimum sextum, uigesimum quartum, trigessimum primum, trigessimum se primum, quinquagesimum, septuagesimum octauum, centesimum primum, centesimum item & vigesimum nonum.

Stata præterea illa oratio parochi & sacerdotis, quæ in singulos dies septies certis horis adhibebitur, etiã à custodibus & ministris instuetur in omnibus tuguriorum septis, hospitalibus edibus, singulis familiaruè inclusè domicilijs, omni loco & publicè & priuatim.

Quæ oratio ut rectè religioseque peragatur, curandum est diligenter ad Episcopi præscriptum. Itaque orationis huius signum, in vniuersi, uel partis populi reclusionem dabitur campanis primariæ ecclesiae; collegiatarum item tam regularium quàm secularium si quæ ibi sunt dabitur.

Itidem in ecclesia parochiali fiet, cuius viciniae homines, familiaruè aliqua contagionis nomine suspecte domi se continent.

Itidem fiet percussione paruulæ campanæ hospitalis, aut alterius loci curationis publicæ.

Signi ratio hæc seruabitur; vt distincto certo temporis spatio, nempe secunda quaque hora, aut longiori breuioriue interuallo, prout dies contractiores vel longiores sunt, septies in die campana pulsetur.

Initio orationis significandæ, percussio campanarum fiet, vt de more fit, cum salutationis Angelicæ quæ *Aue Maria* dicitur, signum datur; postea continenter per horam quadrantem certis campanæ ictibus breui interuallo distinctis eiusdem significatio fiet, quæ sono terminabitur, vt oratio vespertina solet.

Dum verò campanis pulsatur, litanie supplicationesuè ad Episcopi præscriptum continentur recitabunturque, ita vt uel è fenestris foribusue ædium ab vna parte sint qui illas præcinant, & vicissim ab altera qui religiose succinant, & respondeant.

Quod sicubi ita præstari non potest, intus in ædibus ipsis loco omnium communi, aut vbi optimè potest, stans illis significationis horis præstabitur.

Quam ob causam in vnaquaque vicinia vbi hæc precatio horaria celebrabitur, vnus pluresue ecclesiastici homines, aut si tales non ad sunt, alij pij viri orationis vsu instructi, ad fenestram foresue ædium adhibebuntur; qui stanta quaque hora qua significatio fiet, orationis huius institutum atque vium rectè riteque moderentur & dirigant, & eius studium in horas ferè singulas ardentius excitabunt.

Curabit præterea parochus, vt diebus saltem festis, vbi sunt qui benè norint, de beata Maria Virgine officium precum horarium stans illis septem horis distinctè recitent.

Sapè euulgabit atque edicet (quò fidelium mētes ad huius precationis vsum studiumq. inflāmet) indulgentias eo nomine concessas.

Ac præterea quidem vnique parochi & sacerdoti, breuiū illorum librorū, quibus Episcopi iussu certæ preces & litanix eius orationis causa editæ continentur, copia fiet, & gratis aliquo modo suppeditabitur, vt parochialibus suis, & alijs prout vsu venerit rectè distribuatur.

His, atque adeò alijs omnibus pietatis exercitationibus, parochus alijue sacerdotes curationi spiritali præfecti, homines sibi commissos tēpus in domibus occlusis alijsq. locis tuguriorum salutariter & religiosè consumere studebunt quàm diligentissimè; vt ne otio tabescentes, procliuius prolabantur ad Dei offensiones, & ad turpia flagitia.

Cura disciplina morum in eisdem locis.

PAROCIVS animarumq. curator, & alij item sacerdotes curæ spiritali in locis præfecti, vbi infecti suspectiue morantur, charitate paterna, & diligenti studio, videbunt vitā, mores, pietatem & religionem, non modò eorum qui pestis morbo suspecti, in hospitalibus, publicis domicilijs, aut intrā tuguriorum septa sibi commissā habitant, & illorum qui præsertim reclusi intrā parochiæ suæ fines in priuatis domicilijs manent; sed monachorum, & famulorum, & ministrorum, quicumque illis operam nauant, & eorum præterea qui in illorum custodia collocati sunt.

Mulierum pudicitix, & adolescentum honestati prospicient, qui intrā ea septa, hospitales uè domos, aut domicilia priuata inclusi degūt. Præcipuam autem curam suscipient & sustinebunt puellarum, virginum, & fæminarū, quæ vel parentibus vel coniugibus mortuis, discrimini & periculo pudoris ac pudicitix magis obnoxia atque expositæ sunt.

Eas senioribus fæminis, & spectata honestate pietatisq. studio insignibus, quæ in illis locis morantur, diligentissimè committent, quasiq. in manum tradent, & commendabunt omni charitatis officio.

Pupillorum item præsertim infantum curam gerent, eamq. potissimùm rationem habebūt, vt certo loco separato, dum in publicæ curationis domicilijs locisue sunt, piè recteq. educēt.

Cura eorundem erit hæc etiam; vt quoad eius fieri potest, à fæminis mares vbiq. separatim degant, præterquam si qui sunt eiusdem familiæ. Curabunt præterea, vt non solùm euitādæ contagionis, sed honestatis in primis tuēdæ causa, qui in uno cubiculo tuguriolouè degunt, nullum suspectum commertium consuetudinem uè habeant cum alijs, qui vel sunt diuersæ familiæ, vel in alio diuerso tugurio cubiculouè manent.

Sapè fit, vt in ijs curationis publicæ locis, nō modò palàm sed occultè futuri matrimonij spon-

siones fiant: Ideò Episcopus curabit, vt qui in illis locis aut paulò postquam inde egressi sūt, matrimonium conficere volunt, illius statæ denūciationes cum in ecclesia parochiali fiāt, tum eo etiā loci, vbi inclusi pestis causa sunt, aut paulò ante fuerunt.

Ne quid verò de matrimonio contra agatur, quàm Tridentina sanctione præscriptum est; ideò quam sapissimè illa in locis publicæ curationis promulgetur atque exponatur.

Ne præterea puellæ in fraudem inducantur; omnis alia diligens ratio per parochum, sacerdotemue qui spiritali curationi præest, adhibebitur.

Vbi aliqua vel concubinitas, vel vitæ turpis suspicio suborietur, aut indicium existet; de hac re omni parochus, sacerdosue spiritalis curæ præfectus, Vicarium foraneum, aut præfectum regionarium, & hi Episcopum certiore statim faciant; vt in tempore primùm re inuestigata, cum remedium opportunum periculo adhibere possit, tum flagitiosa vita, omniq. vitio distuens reprimatur & coerceatur.

Illæ verò morum corruptelæ, quæ in ijs locis magna cum Dei offensione vulgo existere solent; quales sunt comestationes, exhilarationes, cachinnationes, inhonestæ congressiones, obscenæ colloctiones, detractiōnes, maledicendi vsus, ludificationes, gestulationes, lusiones, ludi aleatorij, saltationes, tripudia, crapulæ, compotationes, congressusq. illi tot peccatis coniuncti, omnesq. demum turpes actiones, vt tollantur radicitusq. extirpentur, ijdem sacerdotes, & priuatis colloquijs, & concionibus, & suasionibus, & cohortationibus, & omni officij genere agent planè diligenter.

Quòd si ijs rationibus allèqui non poterunt, quòd ex disciplinæ christianæ vsu erit; Episcopum ipsum adibunt, qui offensionibus eius generis omni uia occurrat.

Quam ob causam, quò diligentius scilicet idē Episcopus nota atque explorata habeat, quæcunque in ijs locis ad morum emendationem correctionemq. opus erunt; certos etiam aliquos laicos homines christianæ sanctæq. disciplinæ studiosos, non modò in tuguriorum finibus, hospitalibusq. ædibus publicis, sed in omni parochia secretò constituet; qui omnia inhonestæ turpisq. vitæ pericula, flagitiosas actiones, & corruptam omnem eorum disciplinam qui ibi degunt, prudenti exploratione diligenter indagent; quæq. in offensa esse viderint, de ijs vel Episcopum ipsum, præfectumue regionarium, vel vicarium foraneum, vel parochum, vel sacerdotem etiam curatorem, sapissimè, atque adeò quotidie, si opus erit, certiore facient.

Quæ disciplina ratio parochi & sacerdotibus curationis publicæ tenenda sit.

PAROCIVS, & sacerdotes curationis publicæ, cum diligentem in alijs morum speculationem, curam, exercitationemq. pietatis adhibuerint; hoc etiam maximè studebunt, ut ipsi pie sancte q. viuendi studio, omniq. religionis officio, atque omni documento & exemplo ceteris omnibus præluceant; ac summa quidem cautione in eo utantur, ut non modò quidquã non offendant peccenturè, sed ab omni peccati suspitione planè liberi sint.

Omni igitur intima & externa pietate, in illis publicæ curationis locis seruiant Dei gloriæ, cuius religiosus cultus perpetuò ob eorũ oculos versari debet.

Studio charitatis, quæ in eorum animis fixa semper inhæreat, agent omnia.

Quo studio ducti, & curæ susceptæ officio cõmoti, longè ab ijs actionibus refugient, quæ offensionem, aut mali suspitionem parient.

Cauebunt, ne eos qui peste suspitione uè laborant, ad testamenti factionem, aut ad aliud vltimæ voluntatis genus, ne agnatis quidem illorum flagitantibus, vilo modo inducant atque impellant: nisi aliquando vel christiana charitas, vel propinquorum status commiseratione dignus aliter suaserit; tuncq. si tẽporis spatium datur, rem ipsam ut est, cum Episcopo, aut præfecto regionario, aut Vicario suo foraneo communicabunt.

A testamenti, codicillorum, donationis, & aliterius id generis vltimæ voluntatis cõscriptio ne abstinebunt, nisi vrgens necessitas aliter de poscat; cum alij scilicet æquè idonei non sint, neque aliunde acciri possint qui conscribant: tuncq. ut auaritiæ, & sordidi quæstus suspitioni occurratur, testes quoad eius fieri potest auctoritate & vitæ moribus insignes adhibebunt.

Idem præstabunt, si quando aliorum pecuniã supellectilem uè asseruãdi, aut in aliquẽ vsum erogandi curam suscipient.

Speculatio in ministris publicæ curationis adhibenda.

PAROCIVS & sacerdos, qui in hospitalibus, publicis ædibus, locis uè tuguriorum spiritualem curam gerit, hæc diligenti speculatione videbit.

Primò, ut eorum locorum præfecti, curatores, cæteri q. omnes, qui vel operam, vel officium, vel famulatum in illorum hominum curã subleuationemq. conferunt, ne quid negligant, prætermittant, deseranturè, quod ad operæ, curæ, officij, ministerij uè suscepti partes attrinet. Ut ne quid prætereã committant, quod illis fraudi & detrimento sit; quodq. pia sollicitudine, & sincera cura quam nauare debent, indignum existat.

Quare ipse parochus sacerdos uè præcipua capita mox infra demonstrata in primis animaduertet, in quibus scilicet frequentes eorum offensiones esse solent.

Ut potissimum illi ipsi quicumque sint, charitatis studio, non negligenti opera, non languescenti ministerio, nec verò immodestè, nõ petulanter, non proteruè, non contumaciter exequantur debiti officij partes.

Ut mulieris morbosæ suspecturè corpus aut cadauer, duntaxat inspiciatur, cum necesse maximè est.

Et verò inspectioni necessarij solùm ministri intersint; ut potè medicus, chyrurgus, mulier aliqua, & alius prætereã nemo.

Ut inspiciendis item marium corporibus, ministri tantum adhibeantur, qui videlicet necessarij sunt.

Videbit item parochus sacerdos uè, ut præfecti, vespillones, viciniæ curatores quos antianos dicunt, alijq. ministri, nihil omnino pecuniæ, muneris, doniq. extorqueant, cum vel domicilia clauduntur, vel aperiuntur, vel alia quauis occasione modouè.

Ut ne pecunia, resq. aliqua, aut supellex peste lægentium, vel suspectorum, vel mortuorũ diripiatur dissipeturè vnquam; & maximè cum vel domo educuntur, vel moriuntur, vel in sepulturam traduntur, vel eorum domicilia purgantur, aut eorum supellex ad loca purgationis exportatur.

Ut qui ad loca publicæ curationis perducuntur vehunturè, non vesperti aut sub noctem, sed benè manè si fieri potest perducantur asportenturè; quò sacerdotibus qui in ijs curationis locis resident, temporis spatium detur audiendi eorum confessiones, & alia quæ domi non susceperant spiritualia adiumenta ministrandi, antequàm nox aduentet, in qua ut plerisque accidit, morte eripiantur.

Ut ne eodem curru vehiculouè mortui simul & viui, aut morbo tabescentes vnà cum his qui solùm suspecti sunt, asportentur; si modò tamen suspecti non illi quidem sunt, qui sua spõte morbo affectis operam curã & studiũ nauet. Ut hæc ipsa cautio, diligensq. distinctio, in exportanda importandauè supellectile adhibeatur; ut illa scilicet quæ peste languescens est, distincto curru ac separatim vehat ab ea, quæ suspecti hominis est.

Ideoq. curandum erit, ut vehicula plura, quæ ad eum distinctionis vsum satis sint, in tempore apparentur.

Ut ijs qui ad loca publicæ curationis domo abducuntur, temporis spatium detur colligendi pecuniam suam, supellectilem disponendi, cõstituentiq. cæteras res domesticas; ita tamen, ut ne diuturnior mora fraudi sit & detrimento valetudini publicæ.

Ut spatium etiam detur colligendi sarcinulas, & aduehendi secum lectum, culcitra, stramẽritias, lodices, linteamina, tegetes, storeas uè, vestes

vestes, & alia id generis vsui necessaria.

Sin autem ab initio tempus non habuerunt, detur postea, adhibita custodia vt moris est & cautione.

Vt euitanda contagionis causa, tuguria morbo languentium aliquo interiecto sepimento verè ab illis seiuncta sint, quæ suspecti habitant. Eadem cautio adhibeatur tuguriorum, vbi sunt minus suspecti, vt separentur ab ijs qui grauissimè suspecti sunt.

Iridem de conualescentibus.

Vt ordine describantur certo libro, quicumque ad loca publica curationis abducuntur.

Quæ descriptionis ratio vniuscuiusque tugurij cellulæuè numero respondeat, vt singuli à parochio sacerdoteuè cõstituto, medico, chyrurgo, cæterisque ministris facillè distinctè inueniantur.

Vt ob eam ipsam causam, quoties quis recens ad loca curationis venit, aut inde abit, aut de vno in alterum commigrat; id omne eisdem ministris significetur, & sacerdoti præsertim, vt ministerij sui partes ei præstet.

Vt in vniuscuiusque tugurio cubiculouè, ad lectum sternendum, quoad eius fieri potest, latis paleæ sit, culcitra item stramentitia, & cenro, lodixuè.

Vt quibus vel ex morbo laborantibus vel suspectis, lectis, stramentis laneis, aliisque suppellectile apparari & sterni debet, ij pro ratione statumque personarum illud ipsum commodum consequantur, & ministri item publicè ad locum curationis constituti.

Vt iisdem ministris, aliisque rectè valentibus victus certa ratione suppeditetur, qui satis sit. Vt ægrotis itè stata hora subministretur, quibus etiam ratio adhibeatur cibi, qualis sit, & quantus, & quo item modo præbeatur.

Vt medicinæ medicamentauè in tempore, certisque præscriptis horis & ordine apparentur, conficiantur, & præbeantur.

Vt & vestes, & supellex, & tuguria, cubiculouè quæ ex assensibus constructa sunt, vbi peste infecti suspectiue manserunt, aut mortui sunt, prout opportunitas tulerit, diligenter purgentur.

Illæ verò tuguriolæ ex paleis inflammentur.

Nec verò vtui sint alijs, qui solū suspecti sunt.

Vt ea ipsa tuguriolæ, cum opus est, palea recenti cum intrinsecus optimè circumuestiantur, tum extrinsecus rectè vndique obtegantur, vt ne quando pluuia influat.

Vt mortuis efferendis & sepeliendis nihil contra agatur fiat, quàm de efferendis sepeliendis modo, & de loco vbi sepeliendi sunt, Episcopus statuerit.

Vt verò hæc omnia in executionis vsum rectè inducantur: parochus, omnisque alius sacerdos, quicumque intrà tuguriorum septa curam gerit, præfectus regionarius, & Vicarius foraneus, vt diligentissimè poterunt, curabunt crebris cohortationibus, assiduisque admonitionibus

bus omni charitate plenis, atque adeò vbi opus est, reprehensionibus.

Et omni prætereà paterno officio cum illis agent, ad quos summa curationis spectat, vt ordine & quàm rectissimè cuncta gerantur.

Quòd si ne his quidè officijs quidquam adiumenti ad rem optimè administrandam non afferent; per fugium vt primùm possunt ad Episcopum habebunt, cuius consilio, studio, ope, & auctoritate, etiã apud magistratum vt opus erit, si quæ perperam aguntur, ad rectam normam redigantur.

Visitationis officium multiplex.

EA omnia quæ paulò ante, & mox infra demonstrantur, vel ad cautiones, vel ad curas, vel ad pietatis exercitationes, vel ad hominum mores, vel ad sacerdotum in primis vitæ honestatem & disciplinam pertinentes, vt rectam omnem executionem habeant, hoc præfecti regionarii, aut Vicarii foranei, alijque Episcopales visitatores videbunt, curabuntque diligentissimè.

Quare loca publicæ curationis frequenter, vel quotidie potiùs cum opus erit, visitabunt, cunctaque perspicient, atque explorabunt, tum quæ ad peste languentium & suspectorum, aut animæ salutem aut corporis curationem spectant; tum etiam quæ de eo genere omni speciatim vniuersèque conscripta sunt.

Ac si quid vel deesse, vel in aliqua re peccari offendiuè viderint, ad ipsum Episcopum referent: qui de omni cautione, cura, pietate, & disciplina sollicitus, in omni executione vt opus erit studiosè enigilabit.

Episcopus verò frequens in eo erit, vt vniuersos & ferè singulos peste vel infectos vel suspectos inuisit; paterna charitate consoletur; episcopali liberalitate, & elemosina quam manu sua præbebit, subleuet, si quos inopia laborantes viderit; documenta opportuna det, atque accommodata ad sanctè, & cum Dei voluntate congruenter vitam agendam, mortemque fortiter, christianoque more in Domino obeundam.

Crebrò item familias, quæ domi ob suspicionem se continent, breui sermone alloquetur; & ostendet in primis quæ vnicuique agenda sint, quæ rursus fugienda.

Sæpè prætereà in diocesis loca infecta suspectauè excurret, cunctaque oculis paterna charitate incensus lustrabit; vt populo suo afflictò, percusso & penè prostrato, consolationes, remedia, sublidia, & alia Episcopalis dilectionis officia adhibeat, & præstet.

Non visitatores solùm, sed alios etiã sæpè mittet, qui hæc eadem officia præstent.

Præfectorum, curatorum, & ministrorum publicæ curationis operam studiumque excitabit. Si quos negligentes & delinquentes in officio compererit, cum ijs non modò cohortatio-

ne & monitione, sed aliquando etiam seueriore obiurgationis acerbitate ager, vt sui quique muneris partes, rectè, diligenter, & salutariter exequantur.

Si verò aliquando monitos, obstinatè operam dare cognouerit, vt cõtracaciter maleq. agat; vt isti ab officio suscepto amoueantur, curabit atque efficiet.

Monattorum vitia, quæ in eo genere hominum grauissima inesse solent, increpabit acerrimè.

Siq. hac via non succedet, vt in officio rectè agendi se contineant; illam aggredietur, vt magistratus pœnas reposcât flagitiorum quæ admiserint.

Et quoniam per Episcopales occupationes omnibus locis præsens adesse non potest, eam etiam rationem aliquando inibit, vt ad populos literas pastorales scribat, quibus illos consoletur, confirmet, & excitet ad optima quæque, prout occasio tulerit.

Cura spiritualis sigillatim unicuique peste affecto vel suspecto à sacerdote adhibenda.

VBI primùm parochus, aliusuè certus sacerdos constitutus, aliquem curæ suæ commissum pestilentie morbo laborare certior factus est, eum vt celerrimè potest, paterna charitate inuiset, atque in primis diligentissimè pœnitentiæ Sacramentum ministrabit, & alia deinceps omnia adiumenta spiritualia ad animæ salutem.

Quamobrem diligenter planè cauebit, vt ne, cùm morbi ex quo aliquis laborat, vis, suspiciõne pestilentie præbeat, falsa inaniq. spe ductus eum diutius in vita permanisurum, id culpæ cõtrahat, vt absque Sacramentis ille discedat.

Itaque hoc præsertim nullo modo prætermittet, quin pœnitentiæ Sacramentum mora nõ interposita ministret.

Sacram autem Eucharistiam (nisi ob vomitum aliuduenè impedimentum necesse est aliquid moræ interponi) quàm primùm pro viatico ægrotanti, etiam si cibum sumpserit, omnino ministrabit; nisi manifestò appareat illum à morbo conualescere: pestilentia enim ægrotans in eo statu versatur, vt timendum sit, ne vel ad punctum temporis mortem obeat.

Quare extremæ etiam vnctionis Sacramentum sine cunctatione mora q. ei ministrare poterit.

In Sacramento pœnitentiæ ministrando videbit, vt facultate vel Episcopali vel etiã Pontificia, (qua etiam à criminibus illis quæ Apostolicis literis die cœnæ Domini editis continentur; absolui permissum erit) prudentissimè, atque salutariter vratur.

Denique ægrotanti omnia illa charitatis ministeria & officia præstabit, quæ in extremo vitæ spiritu alijs curæ suæ commissis præstare aliàs debet.

At verò præterea dum æger aliquo sensu vi-

get, earum Pontificalium literarum auctoritate indulgentiam ei concedet, Episcopi q. nomine benedictionem impertiet.

Consolationes proponet, quibus illum ad benè sancteq. in Domino moriendum excitet.

Vbi illum obiisse audierit; eius animæ auxiliū feret orationibus, precibus, & in primis sanctissimo Missæ sacrificio.

Eam ipsam diligentiam, quam peste laboranti adhibendam esse paulò ante demonstratum est, idem parochus & sacerdos in spirituale adiumentum illius conferet, qui ex morbi solùm suspicione laborat.

Sed quod ad sanctissimæ communionis ministrationem pertinet, dum ille in suspicione tantum est, semel ab initio eam, non pro viatico tantum ministrabit, & deinceps aliquoties etiam, atque adeò sapius aut rarius, pro pietatis studio quo ille tenetur, proq. curæ occupationibus, quibus ipse parochus vel sacerdos distinetur.

Et verò quamuis paucis ante diebus sacram eum communionem præbuerit, cùm tamè iudiciū eiusmodi erit, ex quo perspicuè manifestum sit atque adeò certum, pestifera labe illum infectum esse, sanctissimum viaticum etiam posteaquàm cibum ægrotans ceperit, sine mora pro illius præparatione & statu ministrabit.

Quod sanè omne vt diligentissimè præstetur, videbit Episcopus omni accurata exploratione & ratione, quam à præfectis regionarijs, & Vicarijs foraneis adhiberi mandabit.

Mox item extremæ vnctionis Sacramentum ministrare poterit, vt paulò ante narratū est.

Cura omni homini ecclesiastico peste laboranti vel suspecto adhibenda.

CLERICALIS ordinis homo, cùm in pestem eiusuè suspiciõnem incidit, illius maxime præcipuam singularemq. curam parochus, aliusq. sacerdos qui in publicæ curationis loco Sacramentis administrandis præfectus erit, suscipiet atque geret: ita confestim, atque adeò in primis ad spiritualia auxilia remediaq. confugiens, vt documento atque exemplo suo pietatem laicorum accendat; quo in genere ei propterea nullo sanè loco deerit.

Quæ verò ad corporis usum necessaria sunt, ea, qua uia & ratione supra demonstratum est, satis abundeq. eidem subministrabuntur.

Itaque idem parochus cùm opus est id præcipuè studebit, vt cum ipse ad illius usum elemosinæ aliquid conferat, tum charitatis subsidia ab hominibus tam ecclesiasticis quàm laicis conquirat studiosè, ac præterea si necessitas vrget, ab Episcopo item.

De hominis ecclesiastici pestilentia aut suspiciõne, parochus vrbs præfectum regionariū, eūuè cui tale munus Episcopus commiserit; diæcesanus parochus Vicarium foraneum vt celerrimè potest & quàm diligentissimè certior-

rem faciet, & verò Episcopum vterque; vt & hic, & eorum vnusquisque illa præterea opera atque officia præstare, aliaq. studia ad illius auxilium conferre possit, quæ illa temporum ratio suadet, atque deposcit.

Parochus sacerdotuè, qui spiritualem cutam intrà loci publicæ curationis septa administrat, si morbo inficitur, aut aliquam eius suspicionem præbet; ei socius (si quem in cura parochiali habet) omnia sacerdotalia ministeria & officia præstabit, ordine qui mox supra exposit^o est de cura spirituali vnicuique adhibenda. Si verò plures sacerdotes eorum septorum curatores sunt; qui susceptæ curæ munere prior est, ea præstabit, nisi inter illos aliter conuenierit.

Vbi autem socius nemo est, aut alius in partè illius curæ euocatus, ijs planè officijs curandū erit, vt parochus qui proximus est, satisfaciat.

Veruntamen ex peste laboranti parochus, nec curæ socium habenti, Sacramenta, præsertim sanctissimam Eucharistiam & extremam vñtionem, si ille in diœcesi est, ab eius Præposito, alioquè qui plebis totius curæ præest; si in ciuitate, ab Archipresbytero cathedralis ecclesiæ, vel etiam ab ipso Episcopo, alioquè sacerdote, quem sibi adiutorè eo tempore Episcopus adsciuerit, vbi nullum in mora periculum subsit, ministrari, cum proprium valde est, & cū charitatis fraternæ officio maximè coniunctū, tum etiam ad parochi languescens cōsolationem longè accommodatissimum.

Quod vt in morem vsuq. inducatur, & planè præstetur, hoc Episcopus suo in primis exēplo studebit.

Ecclesiasticus homo morbo affectus aut suspectus, vt ad loca publicæ curationis perducat^{ur} asportetur, hoc maximè studeat is, cui Episcopus id curæ dederit, si modò curæ quæ gerit, aut officij cui præest ratio, vel ætas eius ingrauescens, vel alia eius generis causa aliter nō postulet: nam ijs locis longè melius quàm domi suæ subministrabuntur, quæcunque tū ad animæ salutem, tum ad corporis curationē necessaria sunt.

Atqui illius perducendi asportandiue ea ratio adhibeatur, quæ eius statui, & ordinis ecclesiastici dignitati conueniens est.

Vt ne simul cum alijs, vt vulgo fit, & tanquàm vnus de populo; sed solus, & vt is, cui præ ordinis dignitate honor deferendus est, perducat^{ur}.

Vt ne vehiculo curruuè communi asportetur. Tugurium habeat, quàmuis intrà aliorum septa collocatum, quò commodiùs & medici & medicamentorum copiã, aliorumq. ministrorum operam habeat; at à reliquis tamen opere distinctum, & longiùs aliquantò separatum. Diligentiùs instructum sit storeis, tegetibus, stramentis, lecto, culcitrīs stramentitijs, culcitrīs laneis, ceruicalibus, linteaminibus, & omnia alia necessaria supellectile.

Is propè habeat famulū, aliumuè pium hominem, qui operam ei nauet in rebus corporis vsu necessarijs.

Ex Ministris, qui extra septa famularū operauè præbent, vnum aliquem habeat, qui præcipuè ei victum, medicamenta, & alias res necessarias opportunè extrinsecus apparet.

Eius cura saltem alicui medico & chyrurgo, alijue curatori aut ministro commendetur diligenter ac sigillatim.

Sæpiùs & ab Episcopo ipso, & à parochus, & à præfecto, seu Vicario foraneo, & alijs Episcopi etiam nomine visitetur.

Si aliquando acciderit Episcopum pestis nomine suspectum fieri, domi se continebit, quandiu expedire censuerit.

Dum autem se domi continet, si pro suæ speculationis munere, rēpore tam necessario sibi aliquid oculis perlustrandum sit, vt opportuniùs prospiciat & consular in vrbe diœcesiue, foras prodibit vt opus erit.

De familia autem sua si quis in pestis suspicionem inciderit, eum seruare iubebit, quæ de parochus, parochiq. familia demonstrata sunt.

Sin autem pestilentia afficietur, de eius periculo per capitulum, vel duos priores de capitulo certior statim fiet Episcopus qui propiùs abest, & Metropolitanus item.

Cuius erit fratrem Episcopum ita laborantem omni sollicitudine, & charitatis officio consolari; eiq. salutaria adiumenta vt accuratissimè poterit adhibere.

At ne Episcopus si fortè in pestilentiam incidet, vlla ope spirituali in primis destituatur, id sibi subsidij comparabit, anteaquam pestis in diœcesim irrumpat, vt certos sibi sacerdotes charitatis zelo flagrantēs, spiritualisq. vitæ vsu peritos, præsertim ex capitulo conquirat & paret, qui laboranti ex peste Episcopo constanter ministrent, quæ ad animæ salutem perinent.

Is verò dum æger est, se etiã pijs cœlestibusq. meditationibus consolabitur, tum spiritualiū sacerdotum assistentium colloquijs, atque etiã si per morbi vim licet, lectione aliqua de sanctis, vt potè Cypriano martyre, Bernardino Senensi, & beato Rocho, & alijs, quorum diuinæ virtutes in pestilentia eluxerunt.

Neque dum morbo laborat, ex ædibus Episcopalis se aliò conferet, sed in ijs persistet; vt si fortè obeat, clero, & canonicis præsertim ecclesiæ cathedralis, (id quod sanctissimi Episcopi religiosè fecerunt) tum reliquis etiam extremum ferè spiritum agens, salutaria monita tradat, atque in statione sua Episcopali, quæ admodum Episcopum decet, ex hac vita migret ad Dominum.

Erit autem Capituli cathedralis ecclesiæ præ omnibus, dum ille in pestis ægritudine est, supplicationi instare; ac præterea Vicarij generalis, orationem sine intermissione in vrbe diœcesiue indicere & habere, vt pro eo communi

nium parente precatio assidua religiosaq. ab vniuerso clero populoq. habeatur ad Deum.

Cura adhibenda vbi quis conualefcit à peste, aut ab eius suspitione liberatur.

IN eam etiam curam totus incūbet parochus, vt omnes & singuli qui à morbo conualefcūt, aut à pestis periculo suspitioneuē liberi euadunt, tunc maxime fixa animi deliberatione, propositoq. verè nouæ vitæ suscepto, & diligentissimè religiosèq. discussa conscientia, peccata omnia quacunque in antea cta uita admiserint, probato confessario sacerdoti confiteantur; si quā pestis initio id minus præstiterint. Vt sanctissimorum Sacramentorum frequentem vsum adhibeant.

Vt precationis & orationis assidua & frequentis, præsertim matutinæ & vespertinæ vsum item & consuetudinem suscipiant, aut susceptam retineant perpetuò.

Vt alia christiana religionis officia, quibus vitæ spiritualis studium exardescit, amplectantur & colant diligenti exercitatione.

Vt ab omni malè agendi consuetudine, ab omniq. peccandi occasione se se abducant; hominum qui vitiorum flagitiorumq. impuritate inquinati sunt, commertium & familiaritatē refugiant; & peccatorum in quibus antea prauo quodam vlu versati sunt, seminaria præcidere studeant.

Alia præterea grati animi officia illis commonstrabit, quæ infra cum de peste extincta agitur, vberius explicata sunt.

Quoniam autem sæpè fit, vt in ijs puellæ, & virgines, & mulieres florenti ætate, parentū, aut aliorum qui proximè propinqui sunt, morte, ab omni ope destitutæ sint, ac proinde periculum sit, ne ad impudicitiam turpiter prolabantur; idèo parochus si quas in parochiali vicinia habet, aut etiam ex parochia sua in cōmunis curationis hospitali aliouè loco collocatas, illas singulas matronæ honestæ illis propinquitate aut vicinia coniunctæ, alijue fœminæ lectissimæ, quò maximo potest charitatis studio commendet, vt eas necesse est, eleemosinæ etiā largitione subleuet; in omnibusq. rebus cum earum curam illa suscipiat; tum maxime, id quod caput est, in timore Dei, sanctæq. vitæ ratione easdem instituat, ac præsertim ab omni labe puras atque integras conseruet.

Atque in omni quidem huius custodiæ officij uè genere ille ipse parochus curam præcipuam maxime sustinebit.

Ideoq. vbi primùm vel conualuerint, vel à suspitione liberæ erunt, illius cura & studio in monasterio locouè pio collocabuntur, aut matronæ honestæ famulatui addicentur; aut alia honesta cōditiōe earum necessitatibus, ac simul pudori prospicietur; & quò rectius & cautiùs id omne agatur, ad Episcopum etiam si opus erit, confugiet.

Puerorum, & adolescentum, qui mortuis parentibus & propinquis in eodem statu versantur, & infantum etiam lactentium, & aliorum præterea qui ab omni re inopes, aliorum auxilio destituuntur, eandem ipsam curam & sollicitudinem paternam suscipiet ac sustinebit.

Cura mortuorum.

HÆC pro mortuis pestilenti tempore præstanda Episcopus curabit, eoq. vigilantiùs, quò grauior culpa multorum in eo charitatis officio aliquando existit.

Si quis igitur peste affectus, eouè nomine suspectus mortem obit, eius corpus nec citiùs duodecim horis, nec verò tardius quatuor & viginti horis, vel eo circiter temporis spatio sepeliatur, postquam obiit.

Noctu ne efferatur, nisi Episcopi concessu scripto aliter aliquando iustis causis permissum sit. Curru item ne vehatur; nisi præ mortuorum multitudine, alia uè causa secus fiat necesse est. Ne humeris vnus tantum, tanquam onus gestetur, succollaturuè; nec verò nudū nulloq. operimento tectum, etiam si curru feratur, nec alio modo indecenter atque inhumanè.

Porrò à duobus efferatur decorè binis longurij, aut hastilibus solidis beneq. firmis, quibus feretrū sustineatur, aut scala decenti, alio uè eius generis opere.

Sit autem inclusum in capsam, vel linteamine rectè inuolutum; tum pallio præterea ad hūc vsum constituto corpora operiantur, etiā quando vehiculo efferuntur.

Ad efferendum vespillones, qui monatti vulgo dicuntur, adhibebuntur: qui si minùs publico stipendio conducti sunt, curandum erit, vt corporis & efferendi & sepeliendi curam suscipiant & gerant, qui in ea ipsa domo, familia uè sunt, in qua erat qui pestis morbo obiit; aut illi, qui vel cognatione, vel amore & charitate coniunctiores, cum eius pestilentia contagio laborantis curam præcipuam habuerint, & ab illius latere non discesserint, mortui etiam funus & sepulturam libentiùs, atque minori periculo curabunt ac præstabunt, cum officio charitatis adducti, tum etiam quia nihilominus aliquo temporis spatio ex lege magistratus qui sanitati præest, seclusi ab aliorum consuetudine sint oportet.

Funeris stas precibus, & psalmodum, aliarumq. orationum officio, vt ecclesiæ ritus est, prosequendi celebrandi uè munus, ad sacerdotes locis illis peste laborantium cōstitutos pertinebit, si qui sunt: alioquin id officium præstabit vnà cum clerico proprius mortui parochus.

At vnicuique tamen parochi animarum uè curatori liberum integrumq. erit, suis impensis certum alium sacerdotem vnà cum clerico constituere: qui parochialibus suis pestilentia mortuis officium funerale præstet, cum scilicet nõ

in parochiali ecclesia, sed in cœmiterijs sepelientur, quæ præcipuè ad sepulturam constituta sunt pestis morbo morientium.

Si mortuus aliquid in bonis reliquit; hæredes omnem & ceræ & funeris totius impensam facere cogantur pro illius qui obiit dignitate, proq. cleri, quò ad funus adhibetur ratione, ac pro sepultura quam sibi in aliqua certa sede delegit, modo.

Si autem vel in cœdibus hospitalibus, vel in ijs locis tuguriorum mortem obiit, in eam cœdium locorum cœmiterio humabitur; cuius funeris sepultura uè officium sacerdotes & clerici obibunt, qui ibi curam gerunt; vbi si complures non sunt, is vnus tantum qui est, ad funus satis erit.

Ceræ porò sumptus ab hospitalibus, eorum uè locorum curatoribus fiet: isq. à bonis mortui, si quæ in illis vel hospitalibus domibus, uel tuguriolis relicta sunt, refarcietur.

Vbi nulla alia ratio sumptus sit pro funere defuncti, ceram in funeris sumptum conferre, & sepulturam in cœmiterio curare, parochi sit: ut ceteris parochialibus suis ab omni re inopibus qui obeunt, itidem præstare debent.

Et campanarum sono, & cruce prælata, & luminibus accensis, & ceteris caremonijs, statòq. omni ritu ecclesiastico, & parochio alio uè sacerdote, & clerico saltem vno funus ducatur; etiam si Episcopi concessu noctu fiat, & curru item non vnus solùm, sed plures peste extincti efferantur.

Quo in funere idem parochus, alius uè sacerdos, & clericus superpelliceo induti, cum pro ædium alterius uè loci foribus, vnde efferuntur, tum in via, tum loco demum vbi sepeliuntur psalmodi precumq. officium ut moris est pro mortuis præstent.

E domicilio autem, locouè vbi quis peste mortuus est, non antè efferetur sepultura causa, quàm parochus, alius uè illius curæ sacerdotes de obitu certiores in eo tempore per vespillones alios uè ministros fiant, atque certa sepultura hora constituta, parochus aut constitutus ille sacerdos aduenerit, præsens uè aderit: qui ut in tempore adsit, curet omnino.

E loco vnde efferitur, parochus, aliusq. clericalis ordinis homines qui funus obibunt, non antè ad ecclesiam, cœmiterium uè discedent; quàm mortui corpus vespillones feretro, aut curru, alio uè modo efferendum sumperint; ut illi (quod ritus ecclesiæ sanctæ postulat) statis precibus funus ritè ducant.

Funeris sepultura uè causa ne parochus alius uè sacerdos, neque clericus item plus eleemosinæ ne spontè quidem oblata vllò quouis nomine prætextuè capiat, quàm vel dari ob funus alio tempore solet, vel ab Episcopo præscriptum est, aut concessum.

Nec verò emolumentum cuiusquam societatem cum vespillonibus, alius uè funerum curatoribus, ceterisq. id generis eo nomine inear: cui

rei, aliusq. auaritiæ sordibus atque suspitionibus ut occurratur, quidquid fructus, eleemosinæ uè in singulos menses ab exequijs, quæ peste mortuorum nomine fient, acceperit; in vrbe præfecto regionario, aut si in diocesi est, Vicario foraneo singulis item mensibus scripto significet.

Peste mortui corpus ne extra loci sacri fines sepeliatur, ne eo quidem nomine, quò aliquo post tempore ad locum consecratum transferatur: sed in parochialis ecclesiæ, intrà cuius fines obiit, cœmiterio humetur: aut vbi illud non est, in ea ipsa ecclesia, vel communi sepultura loco, vel si consensus ius habentium accesserit, priuato.

Si verò præ cœmiterij ecclesiæ uè parochialis angustia, aut præ mortuorum multitudine, aliud ab Episcopo cœmiterium vel in vicinia parochiali, vel in hospitalibus, vel in tuguriorum loco consecratum est; in eo ipse sepeliatur licet.

In sepeliendi officio ea cautio adhibeatur, ut in cœmiterijs, præsertim quæ in vrbe, oppido, aut vico sunt, altius fossæ effodiantur, vbi in sepulturam corpora traduntur, ne inde fœtor contagiosus exhalet.

Earum igitur altitudo tanta erit, ut supra cadant terra extet altè congesta tres quatuor uè cubitos.

Vbi verò sapius sepulcrum aperiendum est; eò altius erit: & quoties sepelietur, toties terra, aut calx, aut arena conijciatur, qua corpus benè obtegatur.

Hæc atque adeò alia potior ratio adhibebitur ad corporum fœtoris vim continendam.

Clericalis ordinis homo si fortè decedit, eius funus ab aliquo cleri numero celebretur, & corpus intus in ecclesia sepeliatur; si secùs fieri nõ cogit loci longinquitas, ad quem efferitur.

In altaribus priuilegiatis saltem pro ecclesiastici ordinis hominibus tot Missæ pro defunctis celebrabuntur, quot ex illis peste mortui sunt, ita ut singulæ Missæ singulis mortuis applicentur.

Si Episcopum mori contigerit, eius funus & exequiæ curabuntur, & celebrabuntur ad concilij primi & quarti prouincialis præscriptum.

Pro qua defuncti anima fiet, ut eodem concilio quarto cautum est.

Nec verò quidquã obstabit, quominus ei defuncto omnia debita pietatis officia præstentur; hocq. ardentiori charitate, quòd paternã illius accensamq. dilectionem periculoso illo tempore gregi sibi cõmissõ præstitit: pro quo non modò facultates, sed vitam constantissimè in Domino profudit.

Et quoniam illud in pestilentia quàm sæpissime accidit, ut parentes simul & liberi eodem ferè tempore obeant, neque hæredem successorum uè vllũ relinquant; aut si quos relinquunt, illi quidem sine cognationis gradu nõ arctius coniuncti, aut aliquando si liberi superstites sunt, ij vel minores natu, vel sæpè eodè mor-

bo affecti vel suspecti, ob eamq. causam à cæteris seclusi sint; quò sit, vt nemo fere sit, qui Missæ sacrificijs, & statis diuinarum precum officijs, alijsq. pietatis operibus earum animas adiuuare curet.

Quamobrem præfectus regionarius, & Vicarius foraneus in sua quisque regione, vbi peste laboratur, pro mortuis Missæ solemne sacrificium, præter aliam Missam conuentualem singulis hebdomadis quoad pestilentia cessaauerit, feria secunda à clero vniuscuiusque collegiatæ celebrari iubeat; si modò per diei festi celebritatem quæ in illam feriam incidit, id præstari licet.

Hoc idem sacerdotes singuli Missæ sacrificiũ faciunt.

In ea ipsa feria, quæ primùm in singulos menses incidit, in vnaquaque vrbs regione, & in singulis diœcesis partibus quibus Vicarius foraneus præest, ab omnibus eiusdem regionis, & partium illarum diœcesanarum parochis solemne pro mortuis officium, solemneq. etiam Missæ sacrificium peragatur: quod si in ea feria per officij ritum peragi non potest; in alia proximè sequenti præstetur.

Huic autem rei præstandæ modum Episcopus pro diœcesis suæ ratione præscribet.

Singulis præterea diebus, præterquam cum pro officij rone, aut ob aliã causam nõ potest, sacerdos vnusquisque in Missæ sacrificio oratione collectaue pro mortuis religiosè dicat. Moniales etiam certo hebdomadæ die ab Episcopo præscripto officium mortuorũ recitent. Singulis quoque diebus dominicis vnusquisque parochus animarumue curator populum intrã Missarum solemnia admonebit, vt non modò tunc, cum in Missæ sacrificio præsens adest, pro mortuis simul precetur, sed postridiẽ illius diei, quo pro illis fiet, in ecclesiam ad diuina officia solemneq. Missæ sacrificium frequens conueniat.

Qui verò impeditus adesse non potest, saltem vel domi, vel in officina tabernauẽ, vel vbiunque erit, pro eis paululum oret, religionis precibus adhibitis, prout est pietatis suæ diligens studium.

Singulis denique dominicis diebus prima hora noctis certum campanarum signum de more solemne detur, quo & oratio quæ tunc à fidelibus pro mortuis facienda est, & diuinorũ officiorum celebritas, quæ postero die eorum causa agetur, omnibus vniuersè significetur.

Hæc autem omnis defunctorum animabus piè suffragandi ratio Episcopo curate ita inibitur, statuaturq. in tota diœcesi, vel in eius parte, vt pestis se se diffuderit, vel Episcopus idem censuerit.

Hoc ipsum omne vt in suis ecclesijs à regularibus præstetur, omni cohortationis officio ille curabit.

Quin etiam literis cù Metropolitanò, & alijs prouinciæ Episcopis aget, vt par pietatis stu-

diũ in sua quisque ecclesia ijs defunctis præstet.

Peste restincta quæ præstanda.

DEI munere beneficioq. cum primùm pestilentia vis paulatim languescere incipit, in eo potissimum Episcopi cura verlabitur, vt omni officij genere is populum excitet atque inflammet, non modò ad orationem, obsecrationem, & gratiarum actionem, sicut apostolus monet, sed ad præcipua quædam religionis christianæ studia, atque adeò opera, quibus diuinum illud beneficium ac singulate pia gratiaq. memoria prosequatur perpetuò.

Primò vt omnes & singuli ad gratiarum actionem instruat, ac pareat; illud curabit efficietq. vt peccata sanctè cõfessi, certo religioso die sacram communionem frequentissimi sumant.

Deinde statam illam oratione quadraginta horarum indicet, & celebrabit religiosissimè: ad quam cum populus per vicinias parochiales distinctus certis præfinitis horis conueniet, in omni illa horaria statione concionantis vel breuissimo sermone incitetur atque accendatur ad ea officia, quæ sanctissima ob accepti beneficii memoriam præstare quisque debet.

Postea verò supplicationes triduanas indicet: quas solemnè apparatu, & omni religiosorũ ordine, & frequentissimo vniuersi populi cõcursu, & præterea tertio scilicet eorum die, sacra omni pompa sanctarum reliquiarum ritè, religiosè, rectè atque ordine celebrari studebit.

Atque vt rectissimam quidem viam emendationis, sanctiorisq. vitæ populus vniuersus suscipiat ac teneat; curabit in primis, vt vicinia parochialis omnis, & vnaquæque familia, si minus id pestis tempore fecit, nunc tandem Dei offensiones, morum corruptelas, prauos vsus quibus antea se se vllò tempore implicuerat, perpetua deliberatione, perpetuaq. omni detestatione pellat, abhorreat, planeq. abiciat.

Certas vero christianæ institutionis regulas vnicuique hominum generi, ordini, & conditioni accommodatas Episcopus cõmonstrabit. Curabit item hoc diligenter, vt si quæ vota vel publicè vel priuatim nũcupata sunt, quam primum & piè, & religiose, titeq. persoluantur ad præscriptum huius Concilij.

Vt legata, aliouè nomine relicta, aut donata quæcunque in pestilentia pij vsus causa sunt, rectè seduloq. præstentur.

Vt quæ vitia; & quas morum corruptelas, dũ pestis vis atque impetus irruerat, publicè palamq. populus detestabatur, hoc maximè professus, se illa tanquam peccatorum seminaria vnde pestilentia extitit, abiecturum: ea planè in perpetuum profligat, eorum malorum fibras & radices præcidat.

Vt in primis quæ christianæ pietatis officia, ac quæ studia pestifero morbo languerunt, diligentius excitentur.

Quamobrem visitationis munus quāprimū aggre-
dieretur diligētissimè : in quo munere hoc
potissimū studebit , atque exequetur .

Vt ecclesiæ præsertim parochiales , si quæ ob
pestem damni detrimentiue aliquid fecerunt ,
resarciantur , & necessaria suppellectile appa-
ratuè instruantur .

Vt loca instaurerentur , charitatisq. opera & sub-
sidia , si quæ vel neglecta , vel prætermissa , vel
intermissa sunt , omnino restituantur , atque ex-
citantur religiosius .

Vt academiæ , scholæ , collegiæ piè institu-
ta renouentur flagrantiori studio .

Vt diuinorum officiorū cultus omni parte flo-
rescat .

Vt sacræ conciones , & frequentiores sint , &
omni sanctissimæ disciplinæ officio instructio-
res : itidemq. sacræ lectiones .

Quamobrem lectissimos concionatores vndi-
que conducere studebit ad sua diœcesis loca .

Vt in primis doctrinæ christianæ scholæ stu-
diosius , frequentioriq. multitudine exercentur .

Vt piorum hominum scholæ frequentissimæ
sint , ardentiusq. versentur in omni piè agēdi
cursu & progressionē .

Vt aliæ piæ confraternitates erigantur , aliaq.
item piè instituta opera , exercitationesq. ex-
citantur .

Vt causæ piæ diligentissimè explicentur , & si
quæ in foro sunt , ad exitum perducantur .

Vt omnes denique & singuli officia studiaq.
sanctis christianæ disciplinæ diligentius am-
plectantur , & colant .

Frequentissimi ad indulgentiarum & stationū
celebritatem concurrant .

Ecclesias crebrius religiosiusq. frequentent .

Dierum festorum celebritatem ab omni serui-
li , mundanoq. opere abstinentes , sanctè ve-
nerentur , & sanctificent officijs atque actio-
nibus cœlesti præmio dignis .

Vt patres familias omnibus & singulis , quos
in familia , famulatuq. habent , sanctè viuendi
leges accuratius tradant ad præscriptū regula-
rum , quas ipse Episcopus eo nomine ediderit .

Quantò autem quisque generis splendore , digni-
tate , opibus præstat ; tantò ardentiori studio
omnis pietatis instituta , progressiones , atque
officia tueatur .

Vt mercatores , artifices , institores , & cæteri
cuiuscunque officij homines ministriue , peste
restrincta , non tam in excitandis industriæ arti-
tisq. suæ studijs , resumendisq. ipsis artificijs
diligentes sint , quàm solliciti admodum & stu-
diosi non modò in suscipiendis sanctè agēdi
institutijs , sed in reiiciendo omni vitio , quòd
in artis suæ vsu atque exercitatione aliquan-
do subesse solet : ita vt quæstui salutem animæ
in negotiationibus , actionibus , & artificijs pla-
nè anteponan .

Monebit præterea crebrius sermonibus , in mer-
catu quam faciunt , in omniq. commercio ni-
hil fraudis , nihil doli , nihil quæstus nefarij ,

nihil falsi , nihil periurij committendum con-
cipiendumue esse : ab officinis & tabernis om-
nem viuendi intemperantiam , & turpiter di-
ctorum obscœnitatem profligandam esse : à
iudiciali foro omnem auariciam , rapinas , am-
bitionem , iniquitates ; & pupillorum , vidua-
rum , egentiumq. hominum vexationes exter-
minari oportere : à priuatorum ædibus intem-
perantis profusæq. vitæ consuetudinem , ludos
aleatorios , immoderatos sumptus , seruorum
greges , conuiuiorum exquisitos apparatus , in-
gentem vestium pompam , & omnia denique
quasi peccatorum seminaria conuellenda : à ci-
uitate capitales inimicitias , odia , similitates , fa-
ctiones , improborum hominū cœtus , ludos pu-
blicos , & spectacula omnia profana abiiciēda .
Hæc enim cum eiusmodi sint , ob quæ Deus ira-
tus pestifero morbo populum contuderit , ac
debilitarit ; posteaquam eius singulari miseri-
cordia donoq. publica valetudo recuperata est
sunt omni cura studioq. euitanda , ne accepto
beneficio fideles abutantur ad Dei iram gra-
uius concitandam .

HANC vero visitationem , quæ omnibus offi-
cijs cumulata esse debet , Episcopus quò stu-
diosius præstet , atque adeò perfectius alios et
visitatos adhibebit , qui omnes demonstra-
tæ visitationis partes adiuuet , atq. exequatur .
In qua visitatione illud etiam curæ erit , vt li-
bri de matrimonijs & baptisimis in pestilentia
ministratis proprio parochio confestim tradan-
tur : qui in codicem parochialem , quæcunque
de eo ministrationis genere notata sunt , refe-
rantur ad præscriptum .

Vt item infantibus in pestilentia natis , quibus
ob periculum statæ solemnes baptisimi cære-
moniæ adhibitæ non sunt , quamprimū illis
de more rituq. adhibeantur .

Et quoniam sæpè fit , vt peste depulsa fames popu-
lum adoriatur ; idè eam etiam cogitationem
& curam Episcopus suscipiet , vt re cum magi-
stratibus decurionibusue deliberata , populo
in rei frumentariæ caritate quæ existere pos-
set , aliqua ratione succurratur ; ne fame con-
ficiantur qui pestilentia extincti non sunt .

Viduarum præterea , pupillorum & pupilla-
rum eam curam suscipiet , quæ supra common-
strata est .

Sacerdotum & religiosorum hominum , qui
pestis tempore benè pièq. se gesserunt , ac pe-
ricula non reformidarunt , vt spirituali adiu-
mento ægrotantibus subuenirent , patrociniū
curamq. habebit .

Idem laicis , & mulieribus præsertim quæ infe-
ctis morbo operam nauarunt , ipse præstabit .

Pro ijs verò qui pestilentia confecti obierunt , per
annum post recuperatam publicam valetudinē
omnis diligentia quæ supra præscripta est , ser-
uabitur in eorum animabus suffragandis .

Porro Episcopus cum Metropolitano , is verò
cum prouinciæ Episcopis ager , vt supplicatio-
nibus processionumq. solēnitate , & omni pie-
ta-
tis

tatis sanctæ officio, vbique in prouincia de recuperata valetudine Deo gratiæ habeantur. Rursus Episcopi prouinciæ coepiscopū, cuius diocesis vrbuē Dei beneficio à peste liberata est, paterna charitate inuisent; eidemq. cum priuatim pio colloquio, tum publicè populo sanctissima concione gratulabuntur.

Vt porrò singularis beneficij, quod pestis morbo depulso à Dei misericordia populus accepit, perpetuò memor sit, id Episcopus omni in primis ratione curabit: ne ob ingrati animi crimen, quod graue est, grauissimasq. Dei offensiones parit, grauiora deinceps mala, perniciosiusq. exitium sentiat: ac propterea grauitate exemplorum quæ ex sacris vtriusque testamēti literis sumuntur, sapissimè declarabit, quàm valde oderit Deus ingrati animi crimen.

Itaque id vnum studebit, vt populus beneficium agnoscat, & quale sit; & quantū, quamq. omni munere & dono, non corporali solū, sed spiritali plenum & cumulatum; ita vt plannè ille intelligat, se peste liberatum non modò pristina comoda publicæ valetudinis recuperasse, sed etiam spirituales vtilitates spiritaliaq. emolumenta, quibus aliquando in pestilentia caruerat magno cum periculo salutis. Crebrò illum excitabit ad sanctarum exercitationum, quibus in pestilentia difficulter utebatur, religiosum studium, ad frequentem Sacramentorum vsum, ad stationes obeundas, ad conciones & lectiones sacras audiendas, ad dies festos in ecclesijs, pijs orationibus, sanctisq. meditationibus consumendos.

Ad quæ officia ardentius eum incendet, propositis incommodis difficultatibusq. quibus non sine quadam animi acerbitate & cruciatu tūc impliciti erant; cum præsertim vel in ipsa media morte nō haberent aliquā, vnde spiritalibus adimentis & consolationibus sustentaretur.

Id studebit, vt pestis extinctæ beneficium planè agnoscat non ab hominum prudentia, cōsilio, medicamentorum procuratione existere; sed à Deo in primis, qui *mortificat, & viuificat, deducit ad inferos, & reducit*. Itaque insigni illius misericordia factum esse populus sciat, vt sedatis pestilentia tempestatibus, tranquillitate vitæ perfruatur.

Alioqui verendum esset, ne grauius plecteretur, vt olim populus Hæbreus, qui ab Aegypti seruitute Dei ope mirabiliter liberatus, diuinū beneficiū grati animi pietate cū nō agnouisset, pœnis deinde acerbissimis affectus est. Cum igitur parochi, tum concionatores ob eā causam sapissimè eū monebunt, & locis quos ex sacrarum literarum fontibus haurient, vberimè tractatis, ostendent in rebus prosperis & ad voluntatem fluentibus arrogantiam & superbiam fugiendā esse; sed Deo in primis omnium bonorum patenti & auctori, quidquid prosperè & optime successit, tribuendū esse. *Ne dixeris in corde tuo, fortitudo mea, & robur manus meæ hæc mihi omnia præstiterunt, sed*

reccorderis Domini Dei tui, quòd ipse vires tibi præbuerit, inquit ipse Deus.

Id quòd grauius in fidelium mentibus inserant, flagitia & peccata aliquando exagitabunt, quæ populus admiserit, rursusq. Dei beneficia præclare commemorabunt; ita vt is non auditione solū percipiat, sed intimo animi sensu cognoscat, se nō meritis suis, sed singulari Dei benignitate à pestilentia liberatum esse.

Cum illis qui pestifera ærumna correpti, vitā moresq. emendarunt, quique à Domino castigati, inquit propheta, *eruditi sunt ad diuinas iustificaciones*, ita agent, vt cum emendatione, tum liberationis à peste munus à Deo potissimum agnoscant; ac de vtroque beneficio perpetuas ei gratias agant; & cum mortifero morbo iam affecti, eoq. diuinitus liberati, omnis malè antea vitæ pœnitentes, viam sanctè agendi ingressi sint, in ea longiùs progrediantur perpetuò, neque eorum pœnitentia ficta & simulata, vel breuis, quæ solū metu periculi nixa fuerit, quemadmodum de Antiochi, & Esau falsa pœnitentia literis diuinis proditum est.

Machab.

Eorum autem mētis cecitatem grauissimè increpabunt, qui carnis sensu ducti, & mundi illecebris deliniti, quoniā opibus affluunt, cum omnia sibi licere putent, nō modò certissimo pestilentia periculo, sed neque recuperatæ valetudinis beneficio meliores facti sunt: *Attriuisi eos, & renuerunt accipere disciplinam, indurauerunt faciem suam super petram, & noluerunt reuerti*: de istis ita narrat propheta Ieremias.

Ierem.

Illos denique, qui peste restincta obstinato obfirmatoq. animo sunt ad peccandum, vehementius deterrebit, vt scilicet quamuis peste liberati sint, grauiora sibi pertimescenda proponant, cum causa etiam adhuc subsit, vnde sempernam plagam accipiant.

Recuperatio enim valetudinis magnam suspicionem & metū perito medico affert, qui rursus multa signa videt, ex quibus animaduertit causam sublatam non esse morbi, ex quo æger periculosè laborauerat.

Istos monebit, etiam si vnà cum bonis piorumq. operum studiosis viris valetudinis publicæ fruuntur beneficio, fore tamen aliquando, vt diuino iudicio ab illis segregari, sempiternæ salutis fructu careant.

Id ipsi prætereà quòd secundioribus rebus in hac vita vtuntur; eò magis illis timendū esse ostendant; certoq. persuadeant nullū denique malū, nullumue flagitium concipi admittiue, de quo Deus pœnā iustissimam non reposcat. Ac proinde etiam illis metuendum sit, ne sempiternis illis cælestis hereditatis bonis priuentur, qui caducis & fluxis huius vitæ rebus, & muneribus donisq. temporaneis aucti sunt. Ne item cum elemosinas, orationes, ieiunia, aliaq. pia opera Deus respexit; eo liberationis beneficio solū illa officia compeset,

tanquam cœlesti præmio indigna, quod è charitatis fonte non emanarint.

Et quod grauius multo est, illud extimescendum demonstrant, vt ne scilicet cum isti desperatæ vitæ emendatione sint, Deus proptereâ peste depulsa *dimiserit eos secundum desideria cordis eorum*, illosq. liberè & impune peccare permiserit, vt postea acerbissimis cruciatibus ac sempiternis torqueantur, quippe cum maxime tunc iratus ille sit, cum minime irascitur. Sic enim populo Habreo iratior fuit, cum iratus non erat amplius: *Et requiescet*, inquit, *indignatio mea in te, & auferetur zelus meus à te, & quiescam, nec irascar amplius, eò quod non fueris recordata dierum adolescentiæ tuæ, & prouocasti me in omnibus his.*

Docebunt, nisi ex Dei munere fructum fideles ferant, inde hoc aliquando fore, vt non solum illud amittant, sed eò grauioribus pœnis afficiantur, quod se diuino beneficio indignos præbuerint, diuinâq. benignitate abusi sint ad offensiones ipsius Dei, à quo tale munus donumq. acceperunt.

Recuperatæ valetudinis beneficium tributû, ob eamq. causam vitæ spatium datum esse sua debent, vt illud in pœnitentiæ operibus, & in sanctioris disciplinæ rationibus conficiatur.

Accendat populum ad omnia pietatis officia, quæ memoris gratiq. animi sint.

Vt scilicet intimis sensibus, menteq. humili & religiosa; cum id beneficium à Deo solo extitisse agnoscat, cor omne ad Deum conferat.

Præbe mihi, ille inquit, *cor tuum.*

Vt omni oratione, prece, supplicatione, diuinarum laudum concelebratione gratias Deo agat.

Vt tale beneficium liberis commemoret, exteris hominibus quàm singulate fuerit narret, & omni mutua gratulatione ita prosequatur, vt commemorando & gratulando se se magis atque magis accendat ad sanctiora, & diuturniora, vel perpetua potius gratiarum actionis officia.

Vt se totum Deo offerat, restinctisq. cupiditatibus, & exultatis animi sensibus repressis ita se comparet, vt malit omnes res vel amplissimas reijcere, quàm à Dei voluntate, diuinisq. præceptis & monitis discedere: idq. sibi propositum habeat, quæcunque possidet, cum à Deo habere, tum ad illius gloriam, & ad suam suorumq. liberorum, agnatorum, propinquorum spiritualem salutem procurandam se libenti animo, liberaliq. voluntate erogaturû. Ac proptereâ quæ à pestis incendio facultates liberatæ sunt, earum partem Deo tribuat: decimas, & primitias libentiùs persoluat: supellectilem, & ornamenta ecclesijs ad religiosum illius cultum libenter studio seq. conferat.

Vt recuperata publica valetudine non omnibus mundi lætitijs, vt fit, exultet, sed intelligat, quæ fidelis populi læticia in recuperata publica incolumitate esse debeat, quàm mo-

deratum gaudium, quàm cum veræ pietatis officijs coniunctum.

Nec verò mundi lætitijs elatus, insolentiùs se extollat; quod vna scilicet incolumitate publica, diuitijs, opibus, auri, argenti, rerumq. omnium copia circumfluat: sed hæc intimè in Domino gaudeat, & lætetur, quod peste Dei beneficio depulsa, tot tantisq. spiritualibus cõmodis, quibus in pestilentia caruerat, liberè fruatur.

Quòd ecclesias frequentet; quòd ad supplicationes frequens conueniat; quòd processiones solemnes obeat; quòd in sacris concionibus, rerumq. diuinarum interpretationibus audiendis verletur; quòd frequenti sacramentorum vsu se se salutariter pascat: hæc sane sunt salutaria commoda, ex quibus solidum perpetuumq. in Domino gaudium capiat. quantam enim consolationem fideles ex Sacramentorû vsu percipiant, vel ex hoc vno cognosci potest, quod dignum omni cõmemoratione est. Fuit Mediolani dum pestis proximis annis sæuiebat, in publica hospitali domo S. Gregorij homo quidam qui peste mortuus putabatur: inde igitur ad locum asportatur, vnde cæteri mortui ad cœmitetium efferuntur.

Eò loci cum in magno cadauerum aceruo tota nocte pene sepultus fuisset; manè dum publicæ curationis sacerdos qui peste ægrotantibus sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum ferre consueuerat; illuc transiret, vbi ille cadaueribus penè opertus iacebat, de repente ardenti fumendæ Eucharistiæ desiderio excitatus, se in genua erexit, & hac diuina occasione exhilaratus, voce quam ab illo animam exhalante consolatio vix elicuerat, à sacerdote supplex petijt sibi quoque sanctissimû viaticum dari: quod vbi sacerdos libentissimè ministravit, & ille religiosè, summaq. veneratione accepit, eodem loco statim in pestis accerbitate cum summo percepti facti viatici gaudio ex hac vita migravit.

Quem fidelem hoc pij hominis exemplû non afficit? cui non iucunda hæc plena consolationis commemoratio?

Idem prætereâ & concionibus & sermonibus agent, vt valetudinis publicæ recuperatæ munus prosequatur, non voluntate solum obediendi diuinis præceptis, sed operibus & actionibus sanctissimis, quæ in diuinis monitis exequendis elucet.

Vt gratiarum actio, quæ ex sanctissimo omni opere constare debet, in perpetuis benè viuendi officijs perseueret.

Vt hæc ipsa à toto populo, non à parte solum celebretur, ita vt alij benè agendo ædificent, alij malè agendo destruant.

Vt hæc ipsa non diuisa sit, vt partim scilicet Deo, partim mundo tribuatur; sed omnis ad Dei gloriam referatur.

Sacerdotes autem & curatores animarum in primis sollicitudines suas & vigilias in eo

confument, vt populi sibi culturaq. suæ commissi disciplinam studiosè instaurant, quò vberiores fructus, eosq. sempiternæ vitæ præmio dignos ferant.

Tuendæ autem recuperatæ publicæ valetudinis regulam proponant à Christo Domino traditam his verbis: *Vade, & noli amplius peccare, ne quid grauius tibi contingat.*

Atque in huius quidem argumenti genere omnem progressionem spirituales libro memoriali Mediolanensi vberissime explicatam excitabunt summo studio, summa omnis officij cõtentione, & rationum momentis ex eodem libro depromptis, quem ob eam causam ad omnis eius generis tractationem adhibebunt.

Episcopus autem in vniuersam hanc curã & sollicitudinem cum perpetuò incumbet; tum curabit, vt perpetuum sit aliquod beneficij huius monumentum.

Quamobrem rationem aliquã suscipiet, vt ad colendam eius memoriam, aut ecclesia altare uè exædificetur, aut hospitalis domus eo nomine struatur, aut anniuersariæ eleemosinæ, alteriusuè rei pium opus erigatur, aut dies festus aliquis potissimum instituatur, quo Missa solemnis, & supplicatio anniuersaria celebretur; aut piorum hominum cõfratria præcipua instituatur certis religiosi officij rationibus.

CONSTITVTIONVM P A R S I I I.

QVÆ AD ORDINIS SACRAMENTUM PERTINENT.

De Seminario.

Prou. 1. par. 2. de Semin. cler. pag. 13.

SEMINARIÏ institutio quàm utilis sit ac necessaria ad cleri disciplinam in singulis ecclesijs propagandam, cum ex Concilij Tridentini decreto facilè intelligi potest, tum ex eo etiam, quòd rei illius salutaris ratio aliquando intermissa damna & detrimèta non medio cria rei ecclesiasticæ attulit.

Cùm igitur in nonnullis prouinciæ nostræ ecclesijs iam omnino, aut aliqua ex parte defitum sit, decimas, fructuumuè portiones, quæ Concilij prouincialis primi decreto ex sacrosanctæ œcumenicæ synodi Tridentinæ auctoritate ad illius sustentationem constitutæ sunt, exigì; atque inde in ijs ipsis ecclesijs penè collapsum sit tam salutare institutũ; ob eam causam prouinciali hoc decreto id cauemus, vt quæ decimarum, fructuumuè exactio illo Tridentino prouinciali q. decreto iam pridem seminarij nomine instituta est, de ea nihil planè quidquam per Episcopos remitti liceat, nisi, vt & iam eo ipso Concilio prouinciali, & nunc hac ipsa sanctione infrà cauetur.

Quòd si hæctenus quidquam eo de genere, aut

planè totum remissum est, id ad pristinam exactiois rationem reuocari, atque omnino restitui iubemus.

Vbi verò nihil vnquam eo nomine exactũ est; ibi Episcopus mensum duorũ spacio exactio-nem ad illius Concilij prouincialis primi præscriptum ita planè instituat, vt dimidiam tamè partem decimæ illa non excedat.

Atque eam quidem exactio-nem sic præfinitã tamdiu durare decernimus, quoad seminariũ eo censu, ijsq. redditibus constitutum atque auctum erit, quos pro locorum, diœcesum, censuumq. amplitudinis ratione, singulis prouinciæ ecclesijs re maturè deliberata infrã præstituimus; ea tamen lege, vt pro rata parte reddituum, quos iam nunc aut in posterum beneficiorum accessione alia uè ratione seminariũ possidere habere uè contingerit, tantundem de exactio-nem remittatur ad eiusdem Concilij & Tridentini & prouincialis primi præscriptum.

Ne verò in posterum aliqua lis, & controuersia ex eo existat, quòd sæpè dubitatur, cui potissimum seminario illam præscriptam decimæ partem certã quædam beneficia in sustentationem conferant; de ijs sic decernimus.

Beneficia porrò quæ diœcesis nullius sunt, illam subministrant & soluant diœcesis eius seminario, intrã cuius limites ea olim erant, & censebantur.

At verò quæ beneficia in hac & in illa diœcesi prædia bonauè habent, id præscriptæ decimæ dent seminario diœcesis, loci uè vbi sita est primaria ecclesia beneficij, cui ea prædia attributa olim fuerant; etiam si alia ecclesia, quæ beneficio illi primario adiuncta est, ædificata deinceps sit censu illorum prædiorum.

Sin autem in ijs prædijs ecclesia antea ædificata est, quàm illa adipisceretur, posteaq. vnã cum illis alijs ecclesiæ primariæ adiuncta est; tunc eius contributio ad seminariũ pertineat, in qua prædia vnã cum ecclesia sita sunt.

Vt autem seminarium & suis facultatibus perpetuò sustentari possit, & aliquando breui fore speretur, vt ea exactio denique cesset; ei Episcopus Deputatis in cõsiliũ adhibitis decreti Tridentini auctoritate tot beneficia simplicia adiungat, attribuat uè, quot ijs etiam supputatis qui iam quouis nomina aut iure eidem attributi sunt redditibus, summam conficiant annui census mox infrã præfinitam.

At cùm primũ ad eam ipsam summã peruenit; si quæ beneficia antea quàm vacauerint, iure vnionis adiuncta sint, neque dum ea adiunctio vnionis suum adhuc sortita sit effectũ, illam iam nunc rescissam ac planè irritam esse declaramus.

Atque vt quidem ab eo onere quàm citissimè fieri poterit, clerus liberetur & eximatur, Episcopus caueat, ne beneficia simplicia, qualia sint, quæ intereã vacare contigerit, cuiquam conferat, alij uè vsui attribuat; sed quæcun-

que illa sint, seminario iure vnionis coniungat: (nisi fortasse quædã vel ecclesiæ parochia si quæ tenuiori censu est, vel alij ecclesiæ, vel loco operiue pio potius attribuenda adiungenda censuerit, pro ratione facultatis sibi cano- num iure, Tridentinoq. Concilio datæ ac per- missa.)

Si contra Episcopus vlllo modo fecerit, semina- rij detrimento damnouè quod inde inferetur, de suo prinum satisfaciatur; deinde istiusmodi culpa norit se in Concilio prouinciali proximo rationem redditurum: tum præterea illa ipsa beneficiorum collatio prouisione quã aliter contra huius decreti præscriptum fecerit, ir- rita nihilominus statim sit, nullaq. omnino.

Census verò, quem de Reuerendis. Coepisco- porum nostrorum assensu & consilio vnicui- que seminario ecclesiæ prouinciæ nostræ auctoritate huius constitutionis præfinimus, atque adeo præscribimus, certa ratio æstima- tiouè hæc sit, infra ordine exscripta.

Metropolitanæ Mediolanensis ecclesiæ Seminarij sit annuus census nummi aurei sexies mille.

Derthonensis nummi aurei sexcenti.

Laudensis mille.

Aquensis quadrigenti.

Brixienensis bis mille.

Cremonensis bis mille item.

Bergomensis mille.

Astenensis sexcenti.

Alexandrinæ quadrigenti.

Vercellenensis mille.

Albenensis sexcenti.

Vigintimilliensis ducenti.

Sauonenensis trecenti.

Casalensis quingenti.

Vigleuanensis ducenti.

Novariensis mille & ducenti.

Placentinæ mille & quingenti.

In omni seminarij institutione, cura, atque admi- nistratione Episcopus se se rationibus confor- met decreti Tridentini, quod cum in omnibus partibus exequatur, tum in ea maximè, vt cer- tum locum deligat, vbi collegiatim certus pue- rorum numerus alatur atque adeo instituatut literis disciplinisq. ecclesiasticis.

Eligat duorum mensium spatio, qui nondum elegerit, canonicos duos, quorum consilio in ijs vtatur, quæ ad puerorum eiusdem semina- rij institutione, disciplinam, moresq. attinent. Duos ite de capitulo, & duos præterea de cle- ro ciuitatis deligat, quos adhibeat in consiliu, consultationem ad administrationis, quæ in re- bus temporalibus ineunda sit.

Si porro omnes vbi semel delecti sunt, ne vn- quam, nisi ob causam quæ cum ratione conue- niat, eo munere abdicentur.

Meminerit autem Episcopus, sibi Tridentini Concilij decreto omne seminarij administran- di, beneq. gerendi onus impositum esse, quod ipse propterea sustinere tueriq. debet etiam atque etiam diligenter.

Eorum igitur quos delegerit consilium sequi cum non cogatur, vbi illorum sententiam de re quæ in consultationem cadit, audierit, ipse tamen deliberet, statuatur, & exequatur, quæ- cunque pro sua pietate & prudentia, quæ coram Deo potiora atque præstantiora esse existima- uerit, ad instituti Seminarij optimam tum cõ- seruationem, tum administrationem.

Quotannis apud se rationes administrationis supputari omnino curet: qua in supputatione duos à Capitulo, totidemq. à clero ciuitatis ex præscripto Tridentini concilij delectos ad- hibeat.

Præscriptam fructuum portionem Seminarij causa ipse exigat: si quis eam soluere recusa- rit, aut longius quàm par est distulerit; con- trã illum censuris & alijs ecclesiasticis pœnis agat, vt planè persoluatur, implorato etiam si ita expedire iudicauerit, magistratus sæcula- ris auxilio, ad illius Concilij Tridentini præ- scriptum.

Nec verò est, cur in ea re optimè exequenda locum vel gratiæ, vel precibus, vel metui, vel alij humano affectui vnquam relinquatur.

De seminarij statu progressioneq. Episcopus ad Metropolitanum sæpè, aut sexto quoque mense ad minimum literas det, quibus si quæ difficultates inciderint, quæ optimum illius institutum impediunt, in primis exponat.

Is verò ex Concilij Tridentini præscripto, qui- bus rebus potest aut debet, omnem operam, studium, aliamq. omnem rationem adhibeat, vt sublati ijs rebus quæ difficultatem pariunt, seminarij institutio longè ad optima quæque progrediatur.

Is in omni seminario perpetuus vsus sit, vt Cate- chismus Romanus pueris, atque adeo adole- scentibus prælegatur, & explicetur quàm di- ligentissimè.

Nullaq. eius pars prætermittatur, cuius doctri- nis eorum animi non imbuantur, vt fieri po- test, omni maximo studio.

In omni prouinciæ seminario, vbi commodè po- test, præter cætera, quibus & ad pietatis exer- citationem, & ad literarum doctrinam adole- scentum animi erudiuntur, studia etiam sacro- rum rituum, historiaq. omnis ecclesiasticæ cer- tis statis diebus instituantur, quæ clericalis or- dinis hominibus maximè accommodatæ sunt ad optimam religiosæ disciplinæ rationem.

De examinandi ratione.

Prou. I. par. 2. pag. 15.

In ecclesiæ amministrazione, vt necessariu, ita multiplex est examinis de literarum peritia & disciplina officium: modò namque ab Episco- po, cum ad eorum qui ordinis sacramento ini- tiandi sunt, tum etiam ad concionatorum, con- fessorumq. approbationem adhibetur; tum præterea ad indagandã prospiciendamq. cleri in literarũ studijs rationem progressionemq. ad

Census vnicuiq. seminario prouinciæ Mediol. attributus.

Seminarij insti- tutio cura, & administratio.

ad aliaq. item multa Episcopo idem adiumen-
to, atque vsui est: modò autem non solùm de
illis, qui ecclesijs parochialibus, alijsq. curam
animarum habentibus præficiuntur, illud in-
stituitur & conficitur, sed de ijs etiam, quibus
beneficia ecclesiastica cuiuscunque generis,
vel literarum Apostolicarum, quæ forma.

Dignum conscribi solent auctoritate, vel alio
iure conferuntur, quiuè ad ea præsentationis,
nominationis, electionisue nomine insti-
tuuntur.

Quamobrem vt omnis, quacunque causa sus-
cipitur hæc examinandi ratio, per examinato-
res vt fieri potest, quam rectissimè conficiatur;
præter aliqua quæ præsertim Concilio prouin-
ciali quarto enucleatiùs decreta sunt, has etiã
instruções conficiendas censuimus, quæ par-
tim ad vniuersum hunc examinandi modum
pertinent, partim verò certorum examinum
propriæ sunt.

Atque ijs quidem omnibus pro sua quisque
pietate Episcopus & prudentia alias etiam in-
struções adiungat, aut de ijs aliquid remit-
tat licet, prout è suæ diœcesis rationibus at-
que vsu esse viderit.

Quæ instruções vt in morem & vsum in-
ducantur, cura sit eiusdem Episcopi, & Vica-
rij qui examini præest.

PORRO in primis examinatores in Syno-
do diœcesana constituti, cum eorum, qui ec-
clesijs parochialibus præficiendi sunt, examen
ineunt, iurisiurandi, quo publicè in synodo
quo primùm tempore delecti sunt se se ob-
strinxerint memores, videant vt omni huma-
na affectione deposita, munus à se susceptum
rectè curent atque administrant, ne quòd san-
ctè, religioseq. sponponderint, violent, ac pro-
pterea periri fiant.

EXAMINIS causa occasioneuè nihil quid-
quam ne minimum quidem neque ante neq;
verò post accipiant; alioqui sciant qui dant,
se simoniæ crimen ex sanctione Tridentina
subiisse, nec verò prætereà se, neq; adeò illos,
qui dant absolui licere, nisi dimissis beneficijs
ecclesiasticis quacunque obtinent; ac inhabi-
les item factos se esse, quibus in posterum ea
vel alia conferantur.

De omni verò culpa in suscepto munere com-
missa ij rationem etiam in Synodo prouincia-
li reddant, in eaq. grauer auctoritate Triden-
tini Concilij puniantur.

Nec verò item qui examinatores liberè pro ar-
bitratu Episcopi ad alios quocunque nomine
causauè examinandos asciscuntur, examinis
occasione vnquam quidquam ne esculenta
quidem poculentauè capiant. Qui contrà fe-
cerit, cum indignus deinceps censeatur qui id
muneris gerat, tum alia pœna arbitrio Episco-
pi afficiatur.

OMNES verò examinatores quicunque sint,
nouerint, sibi munus vsque adeò graue com-
mitti, vt si negligenter, aut malè se vllò modo

gesserint, Deo in primis culpæ in eo munere
admissæ exactam rationem reddituri sint.

Quare non spe, non metu, non præmio, non
personarum ratione, non aliquo affectu ducti,
muneris sibi commissi curam gerant.

PR O P O S I T O sibi in primis timore Dei,
ne quemquam quem indignum norint, pro-
bent: rursus quem experimento periculouè fa-
cto idoneum dignumq. comperiunt, ne reij-
ciant. Itaque grauer, maturè, prudenter re-
cteque tum de probando tum de reijciendo de-
liberent.

Idoneos, pbet,
indignos reij-
ciant.

CV M in locum conuenerint, vbi moris est cle-
ricorum experimentum fieri, priusquam aggre-
diantur, à stata prece orationeq. congregatio-
num vsui præscripta, quam de libro pronun-
ciet qui examini præsidet, initium faciat; hoc
piè intimeq. precantes, vt Dei ope in primis il-
lud rectè, prudenter, diuinæq. voluntati con-
gruenter conficiant.

Initium exami-
nis à stata pre-
ce fiat, & alia
quædam.

Ne quempiam, de quo examen periculumuè
fiat, examinatore alij collegæ vlla ratione com-
mendet.

Ne ad alicuius examen accedat, nec verò suffra-
gij ius habeat, nisi Episcopi, Vicarijue iussu ad
illud euocatus.

Si quis quempiam priuatim docuerit qui exa-
men subiturus est, cum id subibit, ne præsens
quidem ille adsit, nedum ad examen adhibea-
tur; sed alius in eius locum Episcopi Vicarij-
uè iussu tunc vocetur.

Cautio diligens sit, ne alterius nomine quis
examen experiatur, experimentumue subeat,
quod aliquando factum esse compertum est.

Quærat item diligenter de ijs, qui ad exa-
men subeundum accesserint, an alias institutis
de more examinandi quæstionibus experimen-
tum periculumuè sui fecerint, anq. si quid ex-
tet, quod de illis compertum vel delibera-
tum sit.

NE examinis initium fiat, nisi præsentibus ad-
sint, tum Episcopus vel Vicarius, tum exami-
natores ex præscripto Concilij Tridentini ad
minimum tres, cum de beneficio curato qua-
uis ratione conferendo examen instituitur.

Qui præsentibus
adhuc debeant.

Id quod locum etiam habeat deinceps, cum
vel de aliquo maioribus ordinibus initiando,
vel de concionatore, confessariouè approban-
do examen conficitur.

CV M quis in examen venerit, eius vultus, &
habitus corporis, & vestitus; & incessus, & ge-
stus, & sermo inspiciatur diligenter.

Tertius corpo-
ris habitus eius
qui ad examen
accidit inspicie-
dus.

Si quis vel clericali vestitu deformi ab ordinis
ecclesiastici decore aut disciplina alieno indu-
tus, vel sine congrua pro sui status & ordinis
ratione tonsura accesserit, ne ad vllam exami-
nis experimentiue rationem ei aditus fiat, nisi
decenti veste amictus, & tonsura præscripta
ad illud redierit.

NE de vllò quoque initiando (si modò non ali-
ter Episcopus aliquando censuerit) examen
experimentumue antea fiat, quam ætatis, na-
turalium,

Testificationes
quædam ante
examen exhibe-
dæ.

Par. 2. tit. de be-
nef. collat. ac p
iis. pag. 147.

Quædam exa-
minatorib. præ-
cipuè cauenda.

Nihil accipiant
examinis causa.
ff. 24. decr. de
for. c. 18.

Quam graue
unus susci-
ant.

talium, aut dispensationis concessæ, beneficij ecclesiastici, vel pensionis, patrimonij uè testificationes scriptas, eademq. à Vicario Episcopali recognitas, illiusq. subscriptione signatas ac probatas attulerit, exhibuerit uè: nisi aliquando Episcopus eas post examen exhiberi, recognoscit uè iusserit.

Neque item, nisi alias præscriptas decretis provincialibus, edictouè Episcopali testificationes dederit.

Nec verò prætereà, nisi de eo à Cancellario Episcopali examinatores audierint, cognouerint uè quacūque Episcopi iussu inquisitiones de eo factæ, atque ex officio præscriptæ, aliorum literis significatæ, vel denunciatæ, vel delatæ sint.

Testificationes verò omnes, tum ab eo qui initiandus est, tum ab alio quouis examinis occasione exhibitæ, Cancellario Episcopali restituantur, tradantur uè.

Cuius sit illas ipsas in codicem certum eo nomine confectum summam referre, eūdemq. in archiuio Episcopali asseruare.

Verùm testificationes ætatis, natalium, ac si de eo qui maioribus ordinibus initiandus est, agitur, patrimonij, beneficij uè ecclesiastici idem Cancellarius asseruet; ac literis publicis, quas de eo qui ordinem susceperit, conficiet, de illis pro ratione sibi præscripta testatum faciat.

Quæ in examine parochi consideranda. **C**VM examen initur illius, cui in curam certa ecclesia parochialis tradenda est, videant ante examinatores, qui, qualis, & quàm numerosus populus sit, cuius parochialem curationem is suscipiet.

Qua sanè re diligenter explorata, in examine quod inibunt, sibi proponant accuratè perspicere, an ad eam curam suscipiendam gerendam uè idoneus omninò ille sit.

Quæ ratione interrogatio- nes quæstionis uè proponende. **H**IS omnibus ita præscriptis, examinatores ordine ad interrogationes quæstiones uè veniât. Atque in examine quidem ea ratio ineatur, ut interrogationes quæstiones uè is examinatus proponat, quem pro vicissitudinis ratione, & pro doctrinæ disciplinæ uè genere, modò hūc, modò illum, in eo ipso examine Episcopus Vicarius uè examinis præses interrogari iusserit, ut ne vnus alterum vario multipliciq. interrogationum modo certatim interpellat.

Interrogationum porrò & quæstionum rationem examinatores ita teneant, ut illis inter se sic distributis, examinis instituti rationibus, prout oportet, cumulatè satisfactum sit; atque eorum vnusquisque quo de genere querere instituerit, ita de eo quærat interrogat uè, ut quemadmodum par est, illius generis quæstiones interrogationes uè satis explicatæ sint.

Silentio dum examen habetur utantur: nec inter se colloquia, confabulationes uè habeant: nec mutuas itidem quæstiones, dubiorumq. explicationes sibi proponant; sed ad illius de cuius doctrina interrogationibus quæritur, responsiones attentis, animum attentionis studio

eidem addant, ad rectè explicandas propositas sibi quæstiones.

Nec verò examinatore loco suo interrogantem alius inturbet: sed vnusquisque expectet, dum sibi ordine, pro quæstionis genere ratione uè interrogare contigerit.

In quæstionibus interrogationibus uè proponendis, non verbis, non alpectu, non villo modo saueros, vehementesq. se præbeant; ut qui examen subeunt, seueritate deterriti, animum ne despondeant; memoriaq. languescât, ac vacillent non sine aliquo dedecore: at benigni gratiq. animi significatione, illos vel diferentes vel respondentes audiant: nec verò quibusdam interrogatiunculis, alia uè vlla ratione interpellent.

Si quid autem vel indifferendo, vel in legendo, vel in pronunciando, vel in respondendo eos offendere animaduertent: ne tunc illos doceant, obiurgent uè, ac ne moneant quidem, nisi quid ad examen rectè instituendum perficiendum uè pertineat; sed examine peracto eos breui admoneant doceat uè, si quid necessariò illos tunc admonendos docendos uè duxerint.

In omnibus porrò & singulis examinis interrogationibus spectetur non solum vnus cuiusque eorum qui examinantur, scientia; sed etiam vsus, iudicium, ingenij vis, ac solertia.

EXAMINIS autem omnium ea ratio instituta sit.

Ut primò de toto vitæ statu, genere, patria, domicilij uè eius quærat, qui examen subit.

An impedimentum aliquod habeat, quo irretitus, vel initiari, vel beneficium ecclesiasticum, cuius nomine experimentum fit, vel prædicandi munus, vel confessiones audiendi suscipere, ac exercere non possit. Quo impedimento si quis etiam occultè illigatus tenetur; id planè Episcopo saltem patefaciat, ne quisquam illegitimè vel initietur, vel beneficium consequatur, vel aliud munus suscipiat gerat uè.

An in orationis sanctæ studio vsuq. versatus. Quibus meditationibus instructus, Deum tacitus oret.

Qui orationis modus.

Qui illius fructus, quæ uè utilitates.

Quot, quibus uè partibus illa constet.

Quæ regula præparationis ad orationem, & cætera multa eiusdem generis, prout prudens, piusq. examinatus, pro ratione aut personæ de qua quæritur, aut causæ ob quam fit examen, opus esse viderit.

His perquisitis, examinatores ad scientiæ eruditionis uè experimentum descendant. Ut autem ij certam sibi formulam proponant, qua illorum qui examinantur, & literarum doctrinam, & vitæ clericalis disciplinam, & rei ecclesiasticæ peritiâ experiantur: in omni experimenti examinis uè ratione, sacris biblijs, catechismo Romano in primis, Concilio Tridentino, sacrorum canonum decretis, & alijs pontificijs

Quærenda generatim ab omnibus, qui ad examen accedunt.

ificijs constitutionibus, synodisq. tum prouincialibus tum diœcesanis vtantur, vnde suas interrogationes hauriant, quibus prout est illorum ingenij captus, explorent eorundem & scientiam, & ecclesiasticarum rerum notitiam atque vsim.

Cautio autem sit, vt si dum quis interrogatur, ita rudem atque ignarum se ostendat, qui rerû facilius minimarumq. nullam sciētiã vsuq. teneat, ne aliarum rerum difficilium interrogationibus tempus conteratur.

Rursus cum quempiam, quãta doctrina & vsu literatè peritus sit, exploratum erit, nõ est cur pluribus interrogationibus secũ diutiùs agat.

Rursum cum quempiam, quãta doctrina & vsu literatè peritus sit, exploratum erit, nõ est cur pluribus interrogationibus secũ diutiùs agat. **N**NC igitur vniuersè infra præscribemus, quæ ad rationem pertinent vniuscuiusque examinis eorum, qui vel ordinis Sacramento initiantur, vel parochialium ecclesiarum curam, vel alterius beneficij munus suscipiunt, vel sacræ confessionis audiendæ officium sumunt, vel ad Dei prædicationem mittuntur. At verò speciatim lōgè plura, atque adedò pauciora, prudentum examinatorum, ac præsertim Episcopi, eiusuè qui examini præest, iudicio relinquuntur; & pro eorum captu qui ad examen accedunt, & pro ordine quo quis initiandus est, & pro ratione locorũ quò mittuntur. & pro genere doctrinæ quã profitentur. Qui verò earum rerum, quæ certis interrogationibus demonstratæ, in hac instructione continentur, se minus eruditos esse ostenderit; eos Episcopus admoneat, vt diligenter in posterum in doctrinis incumbant, atque harum ipsarum rerum in primis peritiã & sciētiã percipere studeant; ita vt cum visitationis munus, aliãuè eorum studijs, & progressus in literis recognitio adhibebitur, rectè periteq. omni eo doctrinæ genere instructi cõperiãtur.

Ac primò quidem eum de quo examen faciendũ est, legere examinatores iubeant, quoad experiundo videant, an ille rectè explicateq. legat. Post si ordinis, aut beneficij, aut recognoscendæ clerici cuiusquam in literarum studio progressionis causã experimentum sit, grammaticorum more verborum constructionem proponant: quo in genere si quid is errat, labituruè, ita vt ne pro grammaticæ quidem ratione illorum vsu peritiãuè teneat, ne propterea eum inturbent, interpellent, aut impediant, quominùs ad propositum grammaticæ instructionis modum redire possit.

Tum verborum quæ legerit cõstruxerit uè sensum ab eo quærãt: quem vt rectè eliciat atque exprimat, quod ei legendum proponunt, eiusmodi sit, quo tota sententia sensuq. perfectus concludatur, nihilq. in se habeat, quod sub historię intelligentiam cadat, aut ex antecedenti consequentiã alio capite explicatio existat; deinde ad alia grauiora eius doctrinæ disciplina uè experimẽta examinatores progrediãtur.

QVI primam tonsuram, aut minores maiore uè ordines suscepturi, ad experimentum exa-

menitè accedent, ab vnoquoque eorũ vniuersè ac sigillatim quæratur præterea, an impedimentis quæ Cõcilij prouincialis quarti decreto de initiandis commemorata sunt, irretiti teneantur, vt potè an scilicet sint.

Minores natu.

Rudes & ignari.

Criminosi.

Solemner pœnitentes.

Neophyti.

Ebrietati & gulæ dediti.

Impudici.

Lapsi post ordinem susceptum.

Periuri.

Vsurarij manifesti.

Infames.

Ratiocinijs obligati.

Serui.

Corpore vitati.

Insigniter deformes.

Illegitimè nati.

Peregrini & ignoti.

Bigami.

Irregulares quoniam alio modo.

Quo in genere cautio sit, vt præter alia speciatim perquiratur ab eo.

An stipendium belli fecerit, vnde cædes hominum extiterit.

An iudicis criminalis in foro laicali officium gesserit.

An sententiam capitis tulerit.

An criminis, cuius nomine capitis quis damnatus sit; acta, sententiam, testificationesq. dictarit, aut conscripserit.

An in eo procuratoris aduocatiq. fiscalis munus administrarit, aliãq. exercuerit, vnde irregularitatis maculam contraxerit.

An suspensi.

An interdicti.

An excommunicati.

An amentes.

An morbo caduco laborantes.

An ænergumeni.

An verò non examinati, & probati.

Exploretur item, an furtim, per saltum uè ordinem suscepit.

Inuestigetur præterea, cum quis ordinem aliquè suscepturus ad examen venit, quãdiu est quo alium ordinem suscepit; vt nemini ad altiorè gradum pateat ascensus, nisi in singulis alijs inferioris ordinis gradibus congruo temporis spatio persistit ad præscriptum Tridentinæ sanctiõnis.

An vim & naturam, mysteriaq. ordinis quem suscepturus est, norit.

An item ritus & cõmõnias, quæ ex libro põntificali adhibentur, cum initiantur.

An eorum item significationes sanctiores.

An sacrarum vestium quibus induuntur, mysteria item & significata.

An functionum notitiam habeat ordinis, quo quisque initiandus est.

minores maio-
res uè ordines
suscepturi sũt.
Par. 2. quæ per-
tinent ad sacr.
ordin. §. si quis
pag. 142.

Secs. 23. decre.
de refor. c. 11.

An

uæranda spe-
atim à singu-
5.

uæranda ab
ij qui primam
teturam aut

An earū vsum exercitationemq̄. rectè teneat, cum in literis, tum etiam in cantu: in quo experimento adhibeantur cantus periti.

Hæc generatim ab omnibus & singulis explorentur. Nunc præterea sequuntur, quæ sigillatim cuiusque ordinis propria suo loco præscripta perquirenda sunt; ita tamen vt examinatores pro prudentiæ suæ ratione, quæ in ordinis inferioris examine exploratione uè requirantur, aliquando etiam perquirant ab ijs, qui superiori ordine initiantur.

Quærenda ab ijs DE ijs qui prima tonsura initiandi sunt, quærat & inuestigetur.

Primū, quā ob causam se clericos fieri velint. An sæcularis iudicij vitædi causa initiari curēt.

An contentiosis litibus implicati.

An rixam simultatemq̄. exercent.

Quod item artificium teneant; quauè in arte; quouè in vitæ genere hætenus versati sint.

An tales sint, qui spem præbeant, ecclesiæ ministrōs vtiles se fore.

A quo sacerdote sanctioris vitæ magistro instituti sint ad clericalis vitæ modum.

An legere, & pronunciare, & scribere norint: rum in vtroque genere de ijs periculum fiat.

An doctrinæ christianæ præcepta institutaq̄. sciant.

An Epactæ intelligentiam habeant.

Præterea an Sacramentum confirmationis susceperint.

Quærenda ab ijs DE ijs verò qui in minoribus ordinibus adscribi volunt, quærat, expetiundoq̄. cognoscatur.

An saltem primordia grammaticæ, & linguam latinam intelligant.

An scientiæ spes tales eos ostendat, qui digni sint, vt ad maiores ordines aliquñ ascendant.

Quærenda ab ijs DE ijs qui maioribus ordinibus adscribendi sunt.

VI verò sacris ordinibus, vt potè subdiaconatu, diaconatu, sacerdotio initiandi sunt, cum ornati exultiq̄. ijs virtutibus esse debeāt, quæ in clericis inferiorum ordinum requiruntur; sicut ad altiore ordinis gradum ascendunt, ita virtutum, & probitatis, & doctrinæ quodam quasi ascensu præstare debent.

Quamobrem hoc in primis examinatores videant, an qui ordinis sacramento initiantur, per singulos illius gradus, & in vitæ spiritualis disciplina maiorem progressionē fecerint.

An breuiarium, anq̄. sacra Biblia, an item sanctorum patrum volumina, Concilium Tridētinum, & prouincialia quoque, Synodos Episcopi diœcesani, catechismum Romanum, rationale diuinorum officiorum, & libros aliquos de vitæ spiritualis rationibus cōscriptos, sui muneris vsui accommodatos habeant.

A Subdiaconis. A subdiaconis potissimum de ordinis minorū quærat & maiorum differentia.

An in minoribus ordinibus probatus sit.

De voto item continentiæ, quod subdiaconatus ordini coniunctum est.

De Sacramentorum etiam doctrina, saltem generatim.

Tum eorundem periculum experimentum uè fiat in officij diuini recitandi ratione.

DIACONORVM examen experimentum- A Diaconis. uè fiat præterea aliquantò diligentius de sacramento doctrina.

Experimentum item aliquod fiat in concionibus habendis, ex ratione concionatorum examini infra præscripta.

AB ijs qui sacerdotio initiari volunt; hæc sigillatim studiosius perquirantur. A Sacerdotib.

An piè, & fideliter in ministerijs antè actis se gesserint.

An spectata pietate, anq̄. castis moribus.

An præclarum bonorum operum exemplum, & vitæ documenta ab eo expectari possint.

Hæc præterea quærantur.

Quid sit Missæ sacrificium.

Qui illius sacrificij effectus.

Quæ eiusdem partes.

Quæ mysteria in eo insint.

Quæ sacrarum vestium significationes.

Quæ in eo officio offerendo requirantur.

Vbi, & quando illud fieri non licet.

Quæ dubia aliquando incidere possunt.

Quæ explicatione opus habeant, vt illud rectè fiat.

Tum experimentum eorum ex præscriptis infra regulis fiat.

An sacra confessionis aliquam peritiā habeat.

An ad alia item Sacramenta rectè riteq̄. ministranda idonei sint.

An eorum cognitionē explicatiorem habeant, ex interrogationum præscripto vt infra de parrocho.

An doctrinam item teneant, qua verbum Dei rectè tractare, concionem uè habere possint.

Anq̄. de re sacra, de christianarum virtutum officijs, atque de omni re ad salutem necessaria, aptè populū instruere aut docere possint.

Cum verò à cæteris omnibus, vt præscriptū paulò ante est, qui clericali militiæ adscribuntur, de vitæ spiritualis sanctiorisq̄. institutis atque exercitationibus perquiratur; tum maxime ab ijs, qui vel sacerdotio initiantur, vel parochialem curam suscipiunt, vel sacra confessionis audiendæ munus sumūt, vel in tractatione verbi Dei, sacrisq̄. concionibus versari volūt.

A quibus omnibus & singulis, cum ad examē veniunt, præter cætera quæ ad sanctæ spiritualis vitæ vsum pertinent, ea maxime explorantur, quæ de orandi modo, deq̄. omni sanctarū meditationum, cœlestium uè contemplationū exercitatione, ab alijs q̄ in eo genere religiose se se exercuerunt, tradita sunt.

DE ijs verò sacerdotibus, qui ecclesiarum parochialium curationem suscepturi sunt, quærat, præterea, experiūdoq̄. cognoscatur in primis.

An apti ad sensus percipiendos, non solum qui ad grammaticæ intelligentiam sumuntur, verum etiam interiores illos, sanctioresq̄. tam ad Christi, ecclesiæq̄. mysteria, & ad spiritualis vitæ modum pertinentes.

Quærenda ab ijs qui ecclesiis parochial. præficiendi sunt.

An sermones contexere, habere uè sciant.

An si quos habuerint, unde sumpserint, aut quam illis contexendis conscribendis uè rationem adhibuerint; & uerò si quos apud se conscriptos tunc habeant, eos ostendant atque tradant.

An in eo genere aliquid ex tempore possint; tunc extemporaneo, breuiq. sermone periculum fiat, quantum concionando valeant.

Atque si tractationis quidem uerbi Dei usu peritiorum parochum, ecclesiæ parochialis quæ committenda est, ratio deposcit; examen aliqua ex parte, quæ potior examinatorum iudicio videbitur, in eatur ad interrogationum normam concionatorum examini infra constitutâ.

Quærat præterea, an alias unquam animarum curam gesserint: quod si affirmet; tum interrogentur etiam, & ubi gesserint, & cur inde discesserint.

An intelligant, quanti illud sit, animarum curam suscipere, rursusq. gerere, quæq. partes ac virtutes illæ sint, quibus bonum ac vigilantem animarum curatorem præditum esse oporteat.

An item norint impedimenta omnia, quorum causa interdictum est, ne quis sacramenta ministret, & ne quis suscipiat.

An Sacramentorum (præsertim uerò quorum ille minister est) vim & naturam intelligant.

Atque hæc sigillatim in primis interrogentur. Quæ uniuscuiusque sacramentorum materia, quæ forma item.

Quæ eorum efficiens causa & principalis.

Quæ causa efficiens instrumentalis.

Quæ causa finalis.

Quæ eorum differentia.

Qui effectus, qui uè fructus.

Qui eorum ritus, quæ uè ceremoniæ.

An maxime omnium peritiam teneant audientia sacra confessionis.

Quos huius generis libros atque adeo summas habeant.

Tum periculum fiat, quam ualde casuum conscientia usu periti sint, quamq. tum in illis, tum in alijs id generis perite uersati, præsertimq. in ecclesiasticis constitutionibus, quæ ad rectum uitæ usum, populiq. christiani mores & virtutes pertinent.

An nouerint casus sanctissimo Papæ, & Episcopo item à iure & ab homine referuatos.

Atque adeo diligentius prout opus erit, de singulis interrogentur, quæ infra præscribentur rationi examinandi confessarios sacerdotes.

Videant præterea examinatores, an aliquam sacrorum canonum notitiam habeant, & præcipue quod ad Tridentinum, & prouincialia concilia, synodosq. diæcesanas attinet, an illi hæc norint quæ sequuntur.

An scilicet doctrinam de præcipuis christianæ religionis articulis, quos œcumenica illa Synodus Tridentina contra hæreticos definiuit.

An item quæ de residentia præscripsit.

An quæ etiam de parochis, parochialibusq.

ecclesijs, & de diuinorum officiorum cultu, cæterisq. eiusdem generis statuit.

An quæ præterea de clericorum honestate sanciuuit.

An cætera denique, quæ uel ad cleri, uel ad populi disciplinam, uel ad aliarum rerum reformationem constituit, quæ parochi scire, beneq. nosse intersit.

Ex prouincialibus concilijs sigillatim quærant.

Quæ de clericali uitæ honestate, & de parochorum officijs constituta sunt.

Quæ item de Sacramentorum recta administratione, quæ de Missæ sacrificio, quæ præterea de diuinis officijs.

Quæ etiam de Sacramentalibus, & quæ de festorum dierum ueneratione, quæ de ecclesiarum cultu, quæ de scholis doctrinæ christianæ, quæ de populi christiana institutione, morumq. disciplina, deq. alijs ad parochialis uitæ munus potissimum pertinētibus sancita sunt.

Ex synodis diæcesanis eam ipsam certis capitibus distinctam examinandi rationem in eant, prout genus decretorum est, quæ in illis Episcopus confecit.

QUI causa beneficii cuiusuis generis, quod tamen curatum non sit, ad examen accedit, de eo hæc inuestigentur.

An canonicarum horarum officium ex Breuiarij instituto rubricisq. rectè recitare sciat.

An doctrina disciplinaq. omni instructus, quæ ordo deposcit quo initiari debet, pro beneficii, officij, dignitatis uè ratione, cuius causa examen instituitur.

An peritiam item teneat functionum, quas illius beneficii, dignitatis, muneris uè ratio postulat.

An teneat, quæ scitu necessaria sunt ad functiones illas uel ordinis uel beneficii rectè riteq. præstandas, etiam quæ ad rectè canendi modum rationem uè pertineant.

ATQUE hæc quidem sunt, quæ ad examinis instructionem pertinent eorum, qui aut ordinis Sacramento initiandi sunt, aut ecclesijs parochialibus præficiendi, quibus uè beneficia conferenda.

Nunc uerò sequitur examinis ratio confessariorum, de quibus præter cætera quæ cum sacerdotis & parochi officio munere uè coniuncta ipsis sunt, hæc etiam sigillatim, atque exploratori ratione perquirantur.

De Sacramenti pœnitentiæ necessitate.

Quare institutum sit hoc Sacramentum, & à quo institutum.

Quæ huius Sacramenti materia.

Quæ forma.

Qui illius effectus.

Qui Minister.

Quæ conditiones in eo requirantur.

Quæ regulæ ad dignoscendum & distinguendum peccatum mortale à ueniali.

Quæ pœnitentiæ partes.

Quæ earum partium ratio.

Quærenda ab ijs qui ad beneficia non curata examinantur.

Quærenda ab ijs qui confessiones audituri sunt.

Quid

- Quid contritio .
 Quæ ad veram contritionem sint necessaria .
 Qui contritionis fructus & utilitas .
 Quæ quisquam ratione se ad cōtritionem exercere possit .
 Quæ signa sint veræ contritionis .
 Perquiratur item, quæ confessionis quæ secunda pars pœnitentiæ est, natura sit atque substantia .
 An diligenter inquirere sciat, & peccatoris circumstantias, & peccati item .
 Quæ mutant speciem peccati, & quæ in confessione explicanda sint .
 Quæ restitutionem expostulent, quæ radices causæ restitutionis .
 An dubios suspectosue contractus norint, aut saltem de ijs dubitationes & quæstiones instituere inireue sciant .
 Quibus criminibus annexæ sint censuræ .
 An item illarum peritiam, & vim teneant .
 An casus, in quibus irregularitatis macula cōtrahitur .
 An saltem in ijs omnibus, & alijs, quæ ad verum perfectumue huius sacramenti pœnitentiæ ministrum pertinent, sciant dubitare, & nouerint consulere peritos, quomodò agendū sit id, de quo in dubitationem adducunt .
 Qui item ritus, & sacræ cæremoniæ confessionis .
 Quæ conditiones ad confessionem verè pœnitentis necessariae .
 Qui ordo confitendi, quando quis statim confiteri debeat; quando item cōfessionē iterare .
 De satisfactione, quæ tertia pars pœnitentiæ est; quaratur .
 Quæ satisfactionis partes .
 Quis satisfactionis finis .
 Qui fructus quæue utilitates satisfactionis .
 Quæ in satisfactione requirantur .
 Qualis, & quanta pœnitentia pœnitenti imponi debeat .
 An salutare & conuenientes satisfactiones, pro grauitate criminum, & pœnitentium facultate iniungere sciant .
 An item ex Innocentij Tertij præscripto, more periti medici sciant *infundere vinum & oleū* vulneribus lauciati, ac quale debeant præbere remedium, aut consilium .
 An præterea canones pœnitentiales rectè teneant .
 Quæ differentia sit satisfactionum, pœnitentiarum &c .
 De absolutione indagetur .
 Quæ verborum formula requiratur .
 Quæ preces orationesue præterea adhibeantur .
 Quis ordo seruandus in absoluendo, tam à peccatis, quàm ab excommunicatione, suspensioneue .
 De sigillo item confessionis plura quarantur, ac præsertim quæ vis & quanta sigilli .
 Quæ sub illud cadunt .
 Ex sanctionibus ecclesiasticis, Tridentino Concilio, synodis tum prouincialibus tum etiã diæ-

cesanis indagetur, quæ in illis constituta ad pœnitentiæ Sacramentum pertinent, quæq; de cleri & populi disciplina & moribus constituta sunt, vt paulò ante in parochorum examine demonstratum est .

Sed hætenus de ratione interrogationū, quæ examinandis confessarijs sacerdotibus adhibentur .

Iam est locus examinis concionatorum, & sacræ scripturæ interpretū, à quibus hæc quarantur .

Primò de doctrinæ articulis, dogmatibusue Concilio Tridentino explicatis, vt potè de canone scripturæ de peccato originali, de iustificatione, de sacramentis & generatim de sacrificio Missæ, de purgatorio, de inuocatione & veneratione sanctorum, de sacris reliquijs, de imaginibus sanctorum, de indulgentijs, potestate & auctoritate Papæ, de ieiunijs, de diebus festis & reliquis multis .

An præterea habeat reliquos theologiæ notos & tractatos locos .

Quem in scholasticis præsertim auctorem familiarem habeat .

An sapius sacrorum bibliorum volumina cū glossa aliouè commetario studiosè euoluerit; anq; in ijs ipsis ita diligenter versatus, vt inde locos faciliè apteq; promere possit ad omne sacræ tractationis genus .

An sanctarum interpretationum vsu literatè peritus .

An ex antecedentibus & consequentibus verum scripturæ sensum elicere norit: anq; item ex euangelistis in eodem narrationis genere versantibus .

An rursus temerè, pro suoq; libito sacræ scripturam à vero sensu detorqueat .

An tropologicos moralesue sensus cum literali sensu non coherentes commentetur .

An explicandis parabolis rectū præcipuumq; rerum sensum spectet, prætermisissis explanationibus, quæ nihil ad propositum faciunt .

An traditionum Apostolicarum ecclesiasticarumq; notitiam teneat .

An in sanctorum patrum scriptis atque sermonibus peritè versatus sit .

Quem item è patribus maximè in concionando sequatur atque imitetur .

An sacrorum temporum mysteria norit, anue sacrorum rituum significationes habeat .

An rerum in ecclesia sancta gestarum, & conciliorum præsertim vniuersalium cognitionem teneat .

An sanctorum vitas, historiamq; verã norit .

An congruam canonum scientiam teneat .

An summorum pontificum iura atque instituta sciat .

An Conciliorum, prouincialium præsertim & diæcesanorum decreta in promptu habeat, vt in parochorum examine præscriptum est .

An casuum cōscientiæ doctrina instructus sit .

An Theologiæ illius mysticæ, quæ tota in spiritualis vitæ constitutis tradendis, quæq; in

Quærenda in examine concionatorū & S. scripturæ interpretum .

purgandis affectibus, in reformationeq. interiori versatur, præcepta atque exercitationes bene norit.

An denique sanctarum meditationum, orationisq. mentalis usum habeat.

An morum doctrinæ, christianæq. disciplinæ locos, non solum ordine collectos, sed rectè nos habeat.

Quos locos teneat, quibus auditorum animi excitantur, vel ad Dei amorem, vel ad cælestis patriæ desiderium, vel ad virtutum studium, vel ad detestationem scelerum, vel ad misericordiã, vel ad certas prætereà affectiones, quæ ad cælum excitatæ, christianas virtutes pariunt. An apti denique sint atque idonei ad concionem concipiendam, & explicandã, non solum theologiæ locorum tractatione, sed similitudinibus, quæ ab agricultura, vinea, semete, alijsq. rebus ducuntur quæ sub sensum cadunt atque intelligentiam præsertim eorum etiam rudiũ, ad quos concio habetur.

An ad concionis ingressum recta ratione utatur, & ab ijs vitijs refugiat, quæ plerique eo in genere admittunt.

An totam concionem rectè ordineq. disponat.

An dilucidè distincteq. enarret.

An bene pronunciet.

An illius verba pondus habeant, anq. vim itè; vt non solum audientium aures attingant, sed animos intus penetrant.

An in tota concione, pro cuiusque rei de qua agitur ratione, rectè, aptè, decorè, & cõgruenter agat.

Quo in genere omni & perquirendo atque explorando, tum in alijs diligentius indagandis, examinatores prout occasio tulerit, quam diligentissimè instructiones adhibebunt, quæ de concionatoribus ad prouinciæ vniuersæ usum ex Concilij prouincialis auctoritate, iussu nostro editæ sunt.

CVM non certæ curæ, alteriusuè beneficij, vel officij muneris, sed doctrinæ tantum, aut in literarum studijs progressionis recognoscendæ causâ examen alicuius instituitur, diligenti etiam illa præcipuaq. disquisitione, & interrogationibus supra variè descriptis, pro vniuersi cuiusq. cõditione indagetur illius doctrina, & in ministerijs ecclesiasticis peritia atque usus. Horum verò classes quatuor saltem, vel etiam plures constitui poterunt, quibus pro peritiæ ratione experimèto illorũ factõ adscribantur. Primæ classi adscribantur, qui & perfectè concionandi peritia, & conscientie casuum explanationibus se tales ostendant, qui alijs multis prodesse atque præesse possint, proindeq. idonei sint, non modò ad parochi, sed etiam ad Præpositi, Vicarij foranei, vel Visitatoris munus, vel ad pœnitentiariæ etiam, aut doctoralis aut Theologalis præbendæ obeundæ officium, dignitatemuè etiam in ecclesia cathedrali assequendam, atque ad alia id generis.

Secundæ classi erunt adscribendi, qui si minus, vt illi concionari perfectè, at mediocriter, tum etiam de suggesto possint; quiq. in casu con-

scientiæ summis studiosè versati sint; & verò catechismi etiam Romani doctrinam diligenter teneant.

Tertiæ erunt classis, qui intelligentiæ tantum assequuntur, vt si minus accurata doctaq. concione, at sermonè de altari saltem habere, ac Evangelium prout usu venerit, enarrare & explicare possunt; & administrationis Sacramentorũ, & casuum conscientie usu ita periti sint, vt qui frequentius incidere solent, eos aliquo studio adhibito enodare atq. explicare aptè queant. Quartæ classis, qui si non magno literarum studio, aliquo tamen usu apti sunt ad aliquã Euãgelij breuè explanationem; notitiã quandã habent rerum ad docendum populum, quæ salutis necessariæ sunt; & ad Sacramentorum administrationem, casuumq. conscientie explanationem pertinent: ita vt ijs ob sacerdotum paucitatem, necessariamq. causam, aliquando curatio aliqua spiritualis pro loci ratione præsertim ad tempus committi possit.

In inferiori classe reliqui adscribantur, quorũ nulla ratio omnino haberi debeat in curatione animarum committenda, sacramentiq. ministrandi facultate, neq; in sermonibus ad populum habendis.

IN omni hac examinandi ratione Cancellarius pro sui officij munere hæc præstet.

Certum librum habeat prouisionum ecclesiarum parochialium, aliorumq. beneficiorum, quæ examine adhibito, etiam ex literis Apostolicis conferenda sunt.

Quo in libro rectè atque ordine ab eo notentur hæc.

Acta examinis, quæ in singulos dies, prout examinandi occasio tulerit, fiunt.

Dies vacationis certi beneficij, & modus item vacationis, aliaq. id generis.

Dies etiam promulgationis, aut prorogationis edicti, quod de concursu proponi solet; cum beneficij vacationis ratio id postulet, & reliqua etiam quæ ad promulgationem pertinent. Nomina quoque examinatorum, quos Episcopus certi illius beneficij vacantis nomine ad examen conficiendum nominatim delegerit. Nomina etiam eorum, qui eo nomine examinandi proponuntur.

Dies prætereà, quo quisque examen subijt.

Nomina etiã examinatorum qui interfuerint. Approbatio, aut reiectio, quam eorum iudicio singuli tulerint.

Nomè item & cognomen eius, què Episcopus tanquã aptiorem magisq. idoneum delegerit, cui beneficiũ ab eo conferatur ad què spectat. Cui libro alia prætereà adscribat, quæ Episcopus censuerit.

Librum alterum cõficiat, in quo omnes & singulos, quos vel concionandi, vel cõfessionis audiendæ, vel sacre lectionis iuterpradæ causâ Episcopus adhibito examine vel pbat vel improbat. In hoc ipso libro noter etiam, & nomina examinatorum, & diem quo examen confecerint, & causas item repulsæ, si quam aliquis tulerit.

Præstanda à Cancellario in examinandi ratione.

De ijs q doctri
æ tantũ, aut in
iterarum stu
dijs progressio
is recognoscen
æ causâ exami
antur.

Idipsum de certo die, examine, probatione, aut reiectione eorum seruet, quorum experimentum sacræ ordinationis causa fit.

Tertium librum habeat, in quem examina referat, quæ generatim instituuntur atque ad eò conficiuntur ad cleri progressionem in litterarum studijs inuestigandam atque explorandã.

De initiandis ordinis Sacramento.

Prou. 1. par. 2. quæ ad Sacr. ord. admin. pert. pag. 12.

Seruãda ab episcopo in regulis qui sacris ordinibus initiari volunt.

IN ijs quæ œcumenica synodus Tridentina de sacra ordinatione statuit, vberius etiam provincialium conciliorum decretis explicata, multa sunt, quorum diligens ratio etiam in Regularibus habenda est. atque eorum quidem capita quædam præcipua infra hoc decreto complexi sumus. Videat igitur Episcopus, ut quidquid de ijs ipsis capitibus, vel eodem Tridentino Concilio, vel synodis provincialibus etiã generatim constitutum est, in illis initiandis quàm diligentissimè ab ipso seruetur.

Culpæ, impedimentauè canonica ordinis suscipiendi quarto Concilio enumerata.

Literæ testimoniales Superioris.

Testimonium de natalibus & ætate præscripta Tridentino Concilio.

Testificatio ordinis proximè suscepti.

Progressio in ecclesiastica disciplina.

Testimonium bonum.

Denunciatio nominis in ecclesia.

Adscriptio, & ministeriũ in ecclesia, cui adscriptus est.

Exercitatio functionum ordinis suscepti.

Frequentia sacræ communionis.

Reuerentia atque obseruantia erga sacerdotes & Superiores.

Intervallum anni inter postremum ordinum minorum gradum, & subdiaconatum, ac rursus inter vnum, & alterum ex sacris ordinibus, nisi necessitas, aut ecclesiæ utilitas iudicio Episcopi aliud postulet.

Diligens examen Episcopi.

Literarum scientia, & cantus peritia, ac aliæ instructiones ad ordinis suscipiendi functiones ritè rectèq. obeundas.

Vsus & peritia recitandi diuinum officium.

Loco tituli censusuè testificatio præstitæ professionis regularis præscripta in Concilio provinciali secundo.

QUOD de ordine sacro annectendo iam pridem decreto Concilij provincialis primi ex Tridentina synodo constitutum est; id in executionis vsu ita ab Episcopo inducatur, ut vel presbyteratus, vel diaconatus, vel subdiaconatus non ipsis quidem canonicis, sed canonicatibus, & portionibus singulis, quæ in cathedrali ecclesia sunt annectatur: nec verò annexionis decretum locum habeat in illis canonicatibus præbendis, quibus in fundatione iam certus ordo annexus est. Quòd autem canonicorum saltem dimidia pars, cautum est, ut sacerdotio presbyteratuuè initiatur, in ea cum

dignitates non censeantur, totidem canonicatus sacerdotales constituendi sunt, quot præscriptã illã dimidiam partem saltem cõficiant. Vbi primùm vniciq. vel canonicatui, vel portioni facer aliquis ordo annexus ab Episcopo est, ad eum ordinem suscipiendum canonicus etiam qui iam illud obtinebat, compellatur.

Si quis autem monitus, non susceperit, priuatus ab illo declaretur ad eiusdem Tridentini Concilij præscriptum.

SI cui etiam sedis Apostolicæ literis facultas permessa est, sibi licere ordinis Sacramentum ab alio quàm ab Ordinario suo suscipere, is antequàm initietur, etiam sui ipsius ordinarij literas obsignatas habeat, quibus vitæ suæ mores, disciplina, probitas, & cætera id generis testificata commendentur.

QUOD provinciali tertio Concilio decretum est de ratione seruanda in concedendis literis dimissorijs ab Episcopo impedito suis diocesanis pro ordinibus suscipiendis, id locum etiam habeat Episcopo absente.

Clericos verò à diocesi abentes qui dimissorias literas petunt, Episcopus ad se examinis causa euocet; liceat tamen ei aliquando, si hoc minus commodè præstari posse censuerit, examen illud speciatim Episcopo delegare, in cuius diocesi illi morantur: at verò tunc literas dimissorias ne det, antequàm examinis facti literas ab eo acceperit, cui illud delegauit.

NE Abbates, etiam baculi & mitræ iure vtentes, aliouè eiusmodi priuilegio & auctoritate conferendi minores ordines munitos, patiatur Episcopus diocesanus tonsuram neque minores ordines (id quod Tridentina synodus vetuit) alijs cõferre, quàm ijs qui regulares sunt, & eorum iurisdictioni subiecti; nisi & ipsius Episcopi consensus antè accedat, & illi initiandi à suo Episcopo, vel regulari superiori attulerint literas dimissorias, non generatim sed speciatim concessas. Nec verò quibusuis Abbatibus id permitti liceat, sed ijs tantùm qui sacerdotio initiati sunt, & statis benedictionis precibus consecrati.

QUOD subdiaconatus ordini adscriptus est, cum statim lege adstrictus sit, canonicarum horarum officium ex Breuarij præscripto recitandi; nemo ad eum ordinem capescendum recipiatur, qui in horarij illius officij, cuius lege deuictus tenetur, rectè ac ritè recitandi vsu peritus nõ sit. Inferioribus verò ordinibus initiandi, qui nullum beneficium obtinent, versati sint in beatæ Mariæ officij recitatione.

QUOD alio Concilio vetitum est, ne seminarij titulo clerico cuiquam Episcopus ordinem aliquem sacrum conferat; id decernimus locum habere, nisi cum beneficij seminario vnio nis iure adiuncti vsui & cultui ministerium est ab illo præstandum: tuncq. certus annuus census constituatur, vnde qui eo titulo ordinè suscepit, sustentari queat Episcopi iudicio.

Nec verè tamen is in illo censu vllum ius habeat, cum primùm aliunde habuerit, vnde itidem

Literæ testimoniales qui nam offerant in susceptione ordinum.

Qua ratione literæ dimissoriæ ab episcopo concedendæ.

Prou. 3. de ijs q. ad ord. sac. & c. §. In firma valetudine. pa. 24.

Abbatibus quo liceat tonsuram & minores ordines conferre. sess. 23. decr. de refor. c. 10.

Subdiaconatũ suscepturi officium diuinum recitare nouerint.

Quædam de titulis ordinandorum.

Prou. 4. par. 2. tit. quæ pert. ad sac. ord. §. Ne. mo tit. pag. 143

Par. 2. tit. quæ pert. ad sac. ord. §. si quis. pag. 142. sess. 23. decr. de refor. ca. 12.

tit. 1. decr. 23. pag. 64.

Sacri ordines singulis canonicis annectendi, & qua ratione. Prou. 1. par. 2. tit. Regijs qui dignit. & c. §. quibus, aut. pag. 28 sess. 24. decr. de refor. c. 12.

dem vitæ suæ sustentationi Episcopi iudicio consultum & prouisum sit. Quod si aliunde ex parte tantum eius sustentationi prouisum sit; tunc extincta censeatur illa census attributio pro tanta parte, quantam ad illam sustentationem aliunde habet.

Pensionis & patrimonij quod quis habet, & bonorum item, quæ perpetuò etiam eo nomine ab aliquo ei donantur, titulo, Episcopus sacrum aliquem ordinem alicui etiam familiari suo conferre potest.

Idq. de familiari etiam si alienæ diœcesis sit, modò post triennium ab initio familiaritatis; si ecclesiarum suarum vel necessitatem vel utilitatè hoc flagitare iudicabit, vt sacris ille initiatur. At verò etiam si quis ei qui sacris initiandus est, verè spondeat certa cautione, sequæ ad vitæ cultum vsui necessario sunt, suppeditaturum, saltem donec ei aliunde prouisum sit, huic ob sacerdotum penuriam ab Episcopo sacer ordo conferatur licet, sine alicuius etiam vel beneficij vel patrimonij titulo.

At verò hæc in primis Episcopus diligentissimè videat, vt pensionem patrimoniumè illud verè obtineat, vtq. ea donatio sponsiuè uetè ac sine fraude, dolouè facta sit; eiusq. tabulæ vt ritè & rectè confectæ sint; vtq. pensio patrimoniumè, & quæ dono data sunt, tantum inde census percipiatur, vt satis esse possit ad illius honestam vitæ sustentationem qua in re omni cognoscenda promulgationes adhibeat, & reliquam diligentiam quarto Prouinciali Concilio in hoc genere præscriptam.

V I D E A T etiam omnino, vt quemcunq. eiusmodi titulis ordinauit, etiam familiarè suum, certæ illum ecclesiæ addicat, vbi ordinis suscipi functiones ac munera, vt ipsius Concilij decreto cauetur, ipse verè præstet.

E O sermone, quem pridie illius diei quo sacra ordinatio celebratur, prouinciali decreto haberi institutum est, illud in primis spectetur, vt quæ monitiones postero die de libro pontificali leguntur, dilectis verbis, ijsq. vulgariter conceptis explicentur vberius.

Vnuiquisque porro eorum, qui sacris ordinibus initiabuntur, etiam atque etiam diligenter admonetur, quod, quamq. sanctum munus susceperit.

Verum eius sermonis vis in subdiaconis potissimum monendis versetur, quò rectius dum integrum est, deliberare possint, an castitatem quæ perpetua illi ordini est annexa, profiteri velint, eoq. accuratius propterea in graui illa deliberatione videant, quod Deo auxiliante præstare posse sperent, neque in eo ecclesiastico spiritaliq. munere suscipiendo quidquam agnatorum, vel huiusmodi aliena voluntate, sed sua spontanea deliberatione agant, nec verò in sacri eiusdem ordinis susceptione, vitæ huius modum, aut aliud quidquam eiusmodi, sed Dei honorem sibi propositum habeant.

Huius generis sermo, à quocunq. appositè

habetur utilis ille quidem est; at multis partibus longè utilior erit, atque opportunior, si eundè Episcopus accuratè studioseq. habuerit.

Q V I C V N Q V E clericis alicui ecclesiæ adscriptus, vbi ordinis à se suscepti functiones obeat, memor complurium Sanctorum, qui vel toto vitæ tempore, vel multis saltem annis in alicuius etiam minoris ordinis ministerio munereuè religiosè versati, ad altiore se ordinis gradum prouehi passi non sunt, eorū recordatione exemploq. excitatus, illud sedulo curet, atq. adeò efficiat, vt ordinis quo proximè initiatus est, præscriptas functiones, nò elatè, sed humiliter; non rarò, sed frequenter; nò negligèti studio, sed accurata, vereq. clericali sollicitudine & disciplina, pie, rectè atq. ritè præstet. Alioqui si in sanctis ijs functionibus negligenter, contraq. ac præscriptum est, se gesserit; illud norit, eo voluntatis suæ testimonio sibi apud Episcopum aditum præcludere ad altiore gradum ascendendi.

P R Æ F E C T V S autem rectoruè ecclesiæ testimonium de clerico facturus, qui functiones in sua ecclesia obierit, hæc testificationis suæ literis speciatim vereq. exprimat; quas scilicet functiones, & quādiu, & quā diligenter, & quā piè, & quā decenter, rectè ritèq. præstiterit.

E X O R C I S T Æ munus cum sit energumenis manum imponere, à quibus vt mali spiritus eiiciantur, ieiunia, & orationes Christi Domini testimonio adhiberi iuuat; eos porro clericos, qui in exorcistarum numero adscribentur, curet Episcopus in ieiunijs, & orationibus frequentius se se exercere.

V T Acoluthi munus, quod præter ceteras functiones fuit Episcopum comitari, ad eā ipsam functionem aliqua ex parte restituatur; curet Episcopus clericos quos in eo ordine adscripserit, eam in loco vbi ipse est, aliquando præstare, vt opus esse censuerit, præsertim cum ad aliquod Episcopale munus obeundum accedit. Siq. complures eiusdem ordinis sunt; rationè certam ineat, vt per regiones distincti, in orbem id muneris præstent.

Quæ ad clericorum honestatem attinent.

Prou. I. de vita & honest. episc. & cleric. par. 2. pag. 15.

D E tonsura clericali decretum in Concilio prouinciali primo confecimus: sed vt pro ordinis quo quisque initiatus est ratione illa magnitudine distinctā conspicuè ferat; certam atque præfinitam illius formam hoc decreto describi placuit: quam omnes ita seruare iubemus, vt neque ea minorem, nec verò etiam maiorem quisquam omninò Episcopo inferior gerat, quacunq. dignitate ille præditus sit.

Sacerdotalis igitur tonsuræ forma in orbem ducta, latè & amplè pateat vncijs quatuor.

Diaconalis, vncia vna minor.

Subdiaconalis, aliquantò angustior quàm diaconalis.

Functiones minoris ordinis quæ ratione à clericis præstandæ.

Exorcistæ in ieiunijs & creationibus se exercent.

Acoluthi episcopum comitentur.

Forma tonsuræ clericalis pro ratione ordinis. par. 2. tit. de cleric. vest. &c. §. Presbyteri. pa. 18.

Supra. S. Hæc verò ipsa. p. 143

Sermo pridie diu sacræ ordinat. qua de re habendus.

Infra in actis.

Clericorum ve-
stitus in morte
propinquorum

Clerici in mīno-
ribus ordin. cō-
stituti sēcula-
ria negotia fugiant. tit. de ne-
gotijs sēculari
à cler. fug. p. 20.

Minorum denique ordinum corona lata sit
vndique vncijs duabus.

Vnciæ autem mensura est ad præscriptum in-
structionum fabricæ ecclesiasticæ.

CLERICVS qui amictu clericali indutus
incedit, ne in propinquorum, ne parerum qui
dem obitu vestes lugubres more laicorum in-
duat, gestetq̃. Neque verò vestis formam, aut
panni genus quo clerum vniuersum vti moris
est, cōmutet; sed pium erga propinquos mor-
tuos charitatis studium officiumq̃. præ se ferat
omni alia ratione, quæ cum clericalis ordinis
decoro dignitateq̃. omnino conueniat.

Quæ in Concilio prouinciali primo, ijs qui sa-
cris ordinibus, & sacerdotio initiati sunt,
quiq̃. ecclesiasticum beneficium obtinent; de
sæcularibus negotijs fugiendis cōstituta sunt;
eadem pœnis ijsdem, vel alijs quas arbitrato
suo Episcopus edixerit irrogari tuè, illis præ-
scribimus, qui minorum ordinū clerici sunt,
etiam si nullum beneficium obtinent, si modò
clericalem vestitum deferunt: cum præsertim
iam inde vtque à teneris annis se religionis pie-
tatisq̃. institutis, & disciplinæ ecclesiasticæ mo-
ribus imbuant oportet, qui in sortem Domini
vocati sunt. Atque in ijs quidem quæ illis vi-
tanda sunt, hæc etiam cautio sit; ne sine Episco-
pi concessu, eoq̃. literis exarato laicis in serui-
tute famulatuè operam nauent.

Nec verò cuiquam clerico eam facultatem det
Episcopus in aliqua re inferuendi, quæ cleri-
calis vitæ rationibus, pietatisq̃. officijs non
admodum conueniat.

Quæ ad beneficiorum collationem attinent.

Prou. i. par. 2. quæ pert. ad collat. benef. pag. 14.

Ad benef. eccle-
siastica admit-
tendi de quib.
reb. examinen-
tur.

CVM aliquis examinatur ad aliquod bene-
ficium ecclesiasticum, cui prouidendum sit,
de eo experimentum fiat examine, non solum
in literarum scientia, sed etiam in cantus periti-
tia, ad illius beneficii functiones ritè & rectè
obeundas; tū præterea in vsu ac notitia, quā in
recitandis diuini officij horarijs p̃cibus habeat.

Collatio præ-
bendæ theoiog.
vel penitentialis
quomodo fa-
cienda.

VBI primùm præbenda vel theologalis vel pe-
nitentialis vacauerit, etiam si illius conferen-
dæ ius ad alium quàm ad Episcopum (præter-
quàm ad sedem Apostolicam) pertineat; edi-
ctum de more proponatur, quo ad concursum
euocentur, quicumque sint, qui illius muneris
causa examen subire vellent, aliosuè nomina-
re, qui subeant: confecto autem constituti tem-
poris spatio, vniuscuiusque eorum qui illo no-
mine conuenerint, periculum experimentum-
uè in literis ac doctrinis omni vel diligentissima
percuntationum quæstionum uè ratione
faciat Episcopus, adhibitis sibi pro arbitrio tuo
alijs peritis, probisq̃. viris; tum etiam de illor-
um vita, moribus, ætate, gradu, ordine, cæte-
risq̃. conditionibus ad tale munus necessarijs
accuratè perquirat.

Tum demum Episcopus ipse solum rebus ijs

omnibus accuratè perpensis, maturè in domi-
no deliberet, & liberè deligat, quem pro con-
scientiæ suæ religione digniorem aptioremq̃.
existimet, cui tale munus, tantiq̃. ponderis re-
ctè committatur.

Quæ in deliberatione idè videat, vt quod præ-
sertim ad pœnitentiarium attinet, cum peritiã
necessariam spectarit; tum maximè vitæ inno-
centiam, morum grauitatè, spiritualium exer-
citationum studium, & vsum diuturniorem in
audiendis confessionibus, exercitiorum pru-
dentiam, cæterasq̃. religiosæ pietatis virtutes
perpendat.

Ei autem quem potissimùm elegerit, nec verò
alij cuiquam, conferatur ab eo cui ius compe-
tit, etiam si Capitulum sit.

Quicumque præbendam Theologalem, vel Tri-
dentino decreto, vel alia auctoritate ratione uè
institutam, in cathedrali collegiatisuè ecclesijs
obtinet; is & quæ sacrarum lectionum genera,
& quibus diebus Episcopus præscripserit, vt
interpretationis suæ munere fungatur, accurate
ad illius præscriptum præstet; ita vt etiam
si expedire cœsuerit, & in seminario, & in alijs
clericalibus sacerdotibusuè collegijs doceat:
in Basilica verò cathedrali saltem die festo sem-
per sacrâ scripturam publicè interpretetur &
exponat, nisi aliquândo aliud iusserit Episcopus.
Idem ab Episcopo, aut ab alio consultus, theo-
logiæ quæstionibus, alijsuè eius generis gratis
respondeat: cæterasq̃. denique omnia præster,
quæ pro suscepti muneris ratione ab eo præsta-
ri debere idem Episcopus censuerit.

Eorum munus
quibus illæ præ-
bendæ confer-
tur.

PERLATVM ad nos est, in nonnullis pro-
uinciæ huius ecclesijs, clericos aliquos, qui ob
beneficia officia uè quæ in ijs obtinent; non so-
lum in choro adesse, sed alia ministeria aliasq̃.
functiones clericales ibi præstare debent, à Ca-
pitulis certo illi canonicorum numero adiun-
gi, eamq̃. ob causam supranumerarios uocari;
hocq̃. ipsum fieri nulla eis collata præbenda,
nulloq̃. sepè attributo cuiusuis generis emolu-
mento censuè. ij autem eo solum titulo con-
tenti, cum id sibi sumant, vt inferiora ministè-
ria quæ antea obire consueuerant, præstare pla-
nè recusent. hæc sanè incommoda, grauius illa
quidem accidunt; quod & ecclesiæ debitis mu-
nerū functionibus frandantur; & diuinus cul-
tus minuitur ac labefactatur; & ordo ecclesia-
sticus (cum vnus plurimum partes officiiq̃. præ-
stare non possit) contra ac legibus canonum ca-
uetur, non sine magna offensione peruertitur;
& perniciosæ ambitionis occasio hominibus
ecclesiasticis manifestò datur.

Canonici supra
numerarij qua-
ratione consti-
tuendi.

His porò incommotis atque aded malis, de-
creti huius prouincialis auctoritate occurren-
dum censuimus.

Itaq; si quos aliquândo, vt iure permissum est,
canonicos supranumerarios creari contigerit;
id iustis solum causis, ac penè necessarijs, ijs-
dèq̃. cōprobatis, & perrarò quæ fieri statim.
At verò qui in ea ipsa ecclesia, beneficii quod

ibi

ibi obtinet causa, operam ministeriumque nare debet, quod cum canonicali officio & gradu non conueniat, neque praestari simul possit, supranumerarium fieri creatiuè prohibemus. Quicumque verò ita adscriptus est, ne à muneribus ministerijsuè, quæ priorum beneficiorum nomine in ea ecclesia à se praestari debent, liber aut immunis vlllo modo sit: immò vt illa praestet, & fructuum multa, & omni alio iure, vt canonibus decretisque Tridentinis cautum est, Episcopus omninò agat.

VACANTE ecclesia parochiali, cuius conferenda ius non ad Episcopum diocesenum, sed ad alium, etiam ab Episcopali iurisdictione exemptum, & regularem item spectat, edictum de concursu proponat Episcopus diocesanus, & quicumque examen eo nomine subire volent, ad ipsum conueniant: qui exploratione per examinatores synodales facta, exploratis digniorè & magis idoneum deligat, cui vacans illa ecclesia ab illo conferatur, cuius ius est. Si secùs fiat, collatio rescissa nullaq. sit. Eadem ratio omnis adhibeatur in parochiali ecclesia vacante, quæ iurispatronatus est ecclesiastici, vel mixti, cuius institutio non ad Episcopum diocesenum, sed ad alium quemcunque etiam exemptum & regularem item vt supra pertinet; ita tamen, vt quem Episcopus diocesanus digniorè elegerit, is à patrono presentetur ei, ad quem spectat institutio.

Si verò ad summum Pontificem institutio spectat, vel quia in mensibus reseruatis vacauit, vel alia causa; tunc Episcopus digniorem eligat, ex praescripto earundem literarum Pij V. à summo Pontifice instituentium.

Interea verò dum huius generis examina & approbationes fiunt, & institutio locum habeat; idè Episcopus diocesanus idoneum Vicarium, qui oneta vacantis illius Ecclesie sustineat, attributa ei congrua pro arbitrio suo fructuum portione, constituat, donec ei rector praeficiatur.

IN ecclesiarum curatarum permutatione coram Ordinario facièda, ne locum habeat, quod primo prouinciali Concilio decretum est de proponèdo edicto examinis causa in vacatione ecclesiarum parochialium. Si tamè vel parochialium hominum multitudo valde inæqualis est, vel qui permuuant, quo tempore parochiales illas ecclesias adepti sunt, examen praescriptum non subierunt, fiat tunc de illis experimentum examinis, sed absque concursu. Idem examen sine concursu adhibeatur de eo, qui beneficium simplex commutat cum alio, quod curam animatum habeat, si quando eiusmodi permutatio coram ordinario fieri iure potest.

QUAMVIS Pij Quinti constitutione sublata non sit facultas illa, quæ in ecclesijs parochialibus conferendis data est; tum synodo prouinciali, addendi ac detrahendi praescriptæ formæ examinis; tum vnicuique Episcopo (si certis quibusdam de causis pro sua conscientia cum deputatorum consilio ita expedire censuerit)

loco concursus priuatum aliud examen ineundi: videat tamen Episcopus, ne facultate sibi data abutatur; neque verò illam adhibeat vlllo modo, nisi opus esse viderit, certis illis expressis causis.

QVOD synodi Tridentinae auctoritate quarto concilio prouinciali nostro permissum est, simplex beneficium habentia alterum etiam eiusdem generis, quod personalis residentie munus non requirat, ob honestam illius vitae sustentationem conferri; id ita locum habeat, vt ne tamen eo praetextu causaue vitae honestè sustentandæ, plura quàm duo beneficia simplicia vni eidemq. conferri liceat sine concessu permissiuè Sedis Apostolicæ.

Si cappellania etiam simplex, aliudue beneficium, etiam iurispatronatus, ex praescripto erectionis foundationisue, aut alterius constitutionis certum ordinem, aut alias condiciones requirit in eo, de quo vel collationis, vel institutionis, vel alio nomine prouidendum est illud beneficium; ne Episcopus deinceps etiam patronorum consensu permittat concedatue, vt quisquam sine sedis Apostolicæ dispensatione illud beneficium assequatur, qui verè eo ordine non sit initiatus, quamuis ætate congrua sit pro illo ordine suscipièdo; neque qui alijs conditionibus praeditus non sit, & quas illa vel erectio, vel fundatio, vel constitutio requirit.

QVIBVS in ecclesijs optionis ius est, vbi dimidia pars fructuum praebendæ in illius vacatione, vel sacristiæ, vel fabricæ ecclesie soluitur, ea pars pro ratione praebendæ quæ primò vacauit, soluitur.

Idè ab omnibus praestetur, qui ordine deinceps singuli occasione illius vacationis vel ad eam ipsam obtinendam optionis iure vsi sunt; vel ad alias consequendas, quæ occasione optionum successiuè vacarunt: ita vt vnusquisq. soluat pro rata tantum accessionis reddituum sibi illo ipso optionis iure factæ.

Hæc porò solutio, vbi quisque primi anni fructus ex praebenda, quam sibi iam optauit, perceperit, statim ab eo praestetur. Reliqua item, quæ de parte fructuum dimidia persolueda olim decretis prouincialibus constituta sunt, ad eorum praescriptum seruentur.

AVCTORITATE Concilij Tridentini, & constitutionis à Pio V. Pont. max. editæ, iam nunc statuta, priuilegia, consuetudines, & illas denique cuiusvis ecclesie constitutiones rescindimus, planeq. abrogamus, quibus cautum est, vacantium in ea ecclesia dignitatum, canonicatum, praebendarum, portionum, beneficiorum, atque adeò officiorum fructus, vel distributiones etiam quotidianas, quæ inde primo vacationis anno, aut longiori breuioriue tempore obuenerint, mensi Episcopali, vel canonicali, aliuè loco omnes vel partem aliquam obuenerit, attribuiue, aut in communes vsus cedere, aut inter alios canonicos ministros

Interpretatio decreti de pluralitate beneficiorum simplicium. prou. 4. par. 2. tit. de benefic. collat. §. Beneficiu. p. 148

Nemini conferatur beneficium, qui non habeat requisitas ad illud conditiones.

Dimidia pars fructuum, quæ in praebendæ vacatione persoluitur, quomodo locum habeat in ecclesijs vbi optionis ius est.

Fructus beneficiorum vel distributiones quotidianæ, episcopali, vel canonicali mensi, aliuè loco &c. ne attribuantur.

Episcopus solus diocesanus edictum proponat in examine eorum qui praeficiendi sunt ecclesie parochiali. Vid. Prou. 1. par. 2. de edicto proponendo &c. pag. 15.

Permutationes beneficiorum coram Episcopo quomodo facièda. vbi supra.

Quomodo liceat Episcopo priuatum examen in collatione paroch. ecclesie inire.

strosuè illius alteriusuè ecclesiæ diuidi. Hæc tanquam rescissa, penitusq. sublata eiusdem Pij Pontificis sanctione, dedaramus nulla esse, nulliusq. planè roboris.

Nec verò loco eorum fructuum, qui eo nomine vt supra attribuebantur, ne consensu quidem Capituli, ab Episcopo statui liceat, vt deinceps qui illiusmodi dignitates, canonicatus, beneficiauè, qualia qualia sint, consequentur, aliquid vel minimum soluant, conferant uè in vsum sacristiæ, aut fabricæ, aut alterius eiusmodi operis.

Quod si post Tridentini Concilij editionem id vsquam in prouincia statutum decretum uè vllò modo sit, ne tamen quidquam eo nomine accipi, exigi, aut persolui vllò pacto ratione uè liceat, quacunque consuetudine, decreto, statuto non obstante; nisi summi Pont. auctoritate munitum corroboratum uè sit.

Quamobrem nec Episcopus, neq; Capitulum, collegium, alij uè ecclesiæ stici ordinis homines quorum interest, istiusmodi fructus distributionesuè, ne vllam quidem eorum partem retineant, ne uè illorum celsionè petant exigant uè, nec aliud quidquam, ne eo quidem nomine quod prædia meliora reddita sint.

Neque etiam ab ijs, qui illa beneficia etiam à sede Apostolica obtinuerint, iusiurandum exigant, vt tale quidquam obseruent; ne uè illis ipsis qui non paruerint, moram impedimentum uè afferant, quominùs illorum possessionem assequantur.

Meminerint porrò omnes quicumque contrafecerint, ex illa Pij Quinti sanctione, si Episcopus est, suspensionis; si Capitulum, interdicti; si alius quispiam, excommunicationis pœnam statim subire: cuius vinculo tam diu irretitus est, quoad restitutione primùm facta, beneficium relaxationis absolutionesuè à sede Apostolica obtinuerit.

Vbi verò sex ante Tridentini Concilij editionem mensibus fabricæ, aut sacristiæ, alterius uè pij loci vsibus distributiones eiusmodi & fructus concessi reperiuntur, eorum pars tantum dimidia eidem, vel sacristiæ, vel fabricæ, vel pio loco attribuat: reliquam autem partem omnem ad illius pontificiæ sanctionis præscriptum ij capiant, quorum beneficia sunt.

Qua ratione parochi cū primùm ad stationem parochiale accedunt, à populo excipiedi.

CVM animarum salutis, vitæque spiritualis curam parochi paternam gerant, illis tanquam parentibus debetur amor, obseruantia, cultus, atque obedientia. Si igitur hoc ipso honore dignantur, illud certè etiam æquissimum est, atque adeò cum omni ratione coniunctum, vt cum primùm eorum aliquis ad ecclesiæ sibi in titulum curam uè traditæ stationem venerit, aliqua externæ obseruantie significatione ab ijs suscipiatur, ad quorum parochialem curam accedit.

Quare fideles vbi primùm ab Episcopo literas formatas acceperint de parochia, qui parochiali eorum ecclesiæ præfectus fuerit; diem cer-

tum statuunt, quo ei aduentanti frequentes ad parochiæ fines obuiam facti, eundem vt moris olim fuit, suscipiant, atque ad ecclesiam deducant, perpetua illum dilectione, amore, obedientia, atque obseruantia prosequentes.

Literæ autem formatæ, quas Episcopi nomine cancellarius de parochia cōscribat, eiusmodi erūt, quæ à Vicario Foraneo, aliouè publicè legātur.

Filij dilectissimi. Vestra isti parochiali ecclesiæ parochus præfectus est presbyter. N. quem a tate, vita, moribus, doctrina, virtutum disciplina, prudentia, alijsq. rebus ad istius parochialis curæ bene gerendæ rationem opportunis, idoneum esse examine rectè confecto cognitum est.

Vestra igitur partes sunt, debito honore ex decreti prouincialis præscripto illum suscipere, neque solum externa quadam obseruantia, sed intimè, atque ex animo illum loco parentis diligere, et colere, præceptisq. eius atque monitis concordia uoluntate, libentiq. animo parere.

Quod sanè facere cū vestra potissimum interest; tum quò accuratiùs faciatis, nos Episcopali nostra auctoritate, paterna charitate vos uniuersos & singulos monemus. Valete in domino.

Quæ ad diuina officia pertinent.

Prou. I. p. 2. tit. de min. ecclesiæ, & diu. Officijs. pag. 26.

VT passio Christi Domini Redemptoris à fidelibus in hora redemptionis suæ digna ueneratione coleretur, illud in ecclesia sancta perpetuò institutum, religiosq. vsu, ac solemniori ritu piè retentum est, vt in feria sexta parasceues, in qua idem Christus Dominus mysterium crucis expleuit, certa stana hora ab uniuerso clero & populo certis peractis precibus & orationibus adoretur.

Sed quoniam factum est, vt in multis prouinciæ locis, non post, sicut instituti titusq. veteris est, sed antè stanas illas preces ea adoranda proponatur, aut saltem adoratio fiat à multo populo, antequàm ex ritu ecclesiæ solemniter proponatur, & à clero adoretur: nos, vt quod non sine mysterij significatione ecclesia instituit, ad stana horæ vsu, solemnemq. adorationem reuocemus; id statuimus, vt in omni prouinciæ ecclesia cathedrali sacrosanctæ crucis per quam redempti sumus, adoratio religiosè celebretur, recitato scilicet de passione Euangelio, & peractis illis stans precibus & orationibus, vt instituti ratio postulat.

Quarè vnusquisq. prouinciæ Episcopus efficiat, non solum vt stana ea hora in sua basilica Cathedrali præstetur; sed caueat etiam, vt in omni ecclesia collegiata, & parochiali, in omniq. oratorio societatum, vbi fit ea adoratio, non antè, quàm in eadem basilica cathedrali, primariauè, si locus diœcesis sit, celebretur.

Nec propterea concionator desistat, quin profanctæ ecclesiæ vsu ad excitandam populi fidelis compunctionem eo sacro die eam de sugestu proponat & ostendat.

Formula literarum cū quis ad stationem parochialem accedit.

crucis adoratio in feria sexta parasceues qua hora, & qua ratione celebranda.

Quin etiam curet Episcopus, concionem illam statim post recitatam passionem Dñi haberi, nisi aliter aliquando magis expedire celsuerit. Et quoniam sacra ea feria *Christus Dominus humiliatus est pro nobis patri usque ad mortem, mortem autem crucis*; illius humilitatis imitatores in sanctissimæ crucis stata illa adoratione ita esse oportet, vt quod antiqui ritus est, non tantum genibus flexis, sed prostrato humi corpore humiliemur; quò significantius eo corporis habitu fixam constantemq. animi nostri humilitatem demonstramus: idè Episcopus curet, vt corporis prostratione quæ christianæ humilitatis index est, ea solemnibus adoratio celebretur.

Ad Philip. 2.

Facultates omnes, plures missas eodem die celebrandi abrogantur.

Ecclesiæ ordinis Humiliatorum debitis officijs ac muneribus non fraudandz.

Idem quoq. in alijs ecclesijs cauendum.

G R A V I A pericula, offensiones, atque adeò sepe iniurias sanctissimo Missæ sacrificio fieri compertum est, quòd quidam sacerdotes non semel tantum, sed pluries in die illud offerant. Quòd ne in posterum fiat, præterquam salutarillo die Dominicæ Natiuitatis, quo vnusquisque sacerdos non sine magna mysteriorum significatione ter celebrare debet, decreti huius auctoritate vetitum sit, ne ob vllam necessariam causam, neque etiam ob parochialis alteriusuè ecclesiæ egestatem, neque ob sacerdotum penuriam, nec verò ob locorum distantiam, Episcopus cuiquam sacerdoti pluries in die diuinum illud Missæ sacrificium offerendi facultatem det aut permittat: cum beatus admodum sit ille sacerdos, qui semel tantum in die illud dignè obtulerit. Si quæ verò eius generis facultas antea vel certo loco, vel sacerdoti data est, eam planè statim rescissam, irritamq. ac nullam omnino esse iam nunc decernimus.

E P I S C O P V S in cuius diocesi ecclesiæ locauit olim ordinis Humiliatorum extiterunt, vbi Pij Quinti Pontificis constitutione certus sacerdotum numerus præfinitus est, in eo euigilet, vt ne fratribus illius olim ordinis decedentibus, illæ ecclesiæ debitis officijs ac muneribus defraudentur; sed cum eorum aliquis mortem obit, in eius locum sacerdotem alium subrogari curet. At in quibus ecclesijs certus numerus constitutus non est; efficiat, vt quot antea sacerdotes ibi sustentari consueuerant, totidem retineantur.

Atque id quidem omne is exequatur, pœnis etiam & censuris arbitrio suo propositis; vt nihil planè pereat, quòd earum ecclesiarum cultui debetur.

I N cappella, canonicatu, aliouè beneficio etiam simplici, quòd quis vnà cum alio incompatibili ex legitima dispensatione iam obtinet, Episcopus constitutis etiam Vicarijs, certaq. fructuum parte attributa, consular & prouideat, vt ea beneficia debitis ministerijs, debitoq. cultu non fraudentur.

Idem efficiat, si eiusmodi beneficijs quis ob aliud legitimum etiam absentia impedimentum munera sua non præstet.

E P I S C O P V S pro cæremoniarum ratione rituuè, cum Missæ conuentuali, aut diuinis chori officijs in basilica cathedrali, vel in alijs collegiatis ecclesijs interest, & item cum processiones agit, aliauè eiusmodi; adhibeat sibi assistentes duos de Capitulo, qui ei, etiam cum Pontificale officium non celebrat, in omnibus his, alijsq. actionibus assistentium munera omnia præstent.

Episcopo cum in choro diuinis officijs interest, duo assistant canonici.

O R G A N I S T A Dominicis festisq. diebus, Episcopum ad diuina officia aduentantem, vbi primùm pro basilicæ foribus est, decora grauiq. organi modulatione excipiat: neque sonare desistat, quousque ad altare genibus flexis orauerit, locoq. suo federit.

Episcopum, cum ad diuina officia aduentat, organista decora organi modulatione excipiat.

Idem præstet, cum peractis de more officijs inde discesserit.

Item dum ille Missæ sacrificium, aut vespæ officium solemniter celebraturus, aliouè pontificali munere perfunditur, vestes sacras induit, nec quidquam canendum à choro est. Hoc verò omne agat semper, cum in diuinis officijs ad quæ Episcopus conuenit, organa pulsanda sunt.

C H O R I disciplina plena religionis est, plena pietatis; ac propterea sanctè ab ijs obseruanda est, qui in eum locum conueniunt ad Dei laudes concelebrandas.

Quædam de chori disciplina

Quare præter illa, quæ in Concilio prouinciali primo de illius cultu præfinitimus, hæc admonemus, quòd religiosius non modò excolatur, sed multis partibus augeatur sancta eiusdem chori institutio.

Primò, vt studio quodam intimæ pietatis, cuius splendor foris etiam eluceat, vnusquisque vel canonicus, vel alius minister, quicumque sit, qui chori officijs adstrictus est, ad chori disciplinam se se instruat.

Antea verò quàm eò conueniat, paululum attentè secum cogitet, & loci illius sanctitatem, & cõueniendi causam, & diuinarum laudum, quarum munus angelorum est, officia, quæ castrissimè ab omnibus concelebrari oportet.

Hac ipsa in cogitatione firmiter inhaerens, ne quidquam quidem mente animoq. concipiet ab eius loci religione alienum, ne dum agat, quòd Dei oculos offendat.

Paret se propterea etiam atque etiam diligenter sancta intimi animi meditatione, & religiosa oratione, vt exteriorem quoque cultum diuinorum officiorum salutariter exequatur.

Dum superpelliceum, qui amictus ex tela lineæ candida constat, induit; cogitet, quam personam sustineat, nempe à sordibus labeq. puram, qualem vestitus ille indicat.

Cum almutiam pelliceam, quòd insigne canonicorum est, humeris vel brachijs prout moris est, canonicus imponit; eã cogitationem suscipiat, in se restinctas ac planè mortuas esse oportere rerum mundanarum affectiones atque cupiditates, vt eius rei significans est illa animalis intermortui pellis, quam de more induit.

Si

Si verò vt plerisque in ecclesijs instituti consuetudinisue est, cappam induit, quæ humeros contegit, & brachia quasi deuincit; ex eo amictu intelligat, se repressas quasiq. deuinctas habere oportere appetitiones, ac se totum ad Dei voluntatem accommodare.

Cùm igitur ijs chori vestibus indutus, alium vestitum quo foris utitur, contegat, sicq. aliam personam habitu gerat; caueat, ne quidquam etiam in sacristia agat admittat, quod cum actione non rectè conueniat, ob quam illum habitum induit.

Ne in colloquijs quidem ab ea actione alienis se occupet: nisi curæ præsit, quæ id necessarium postulet.

Abstineat autem semper, sed maximè dum chori vestibus indutus est, vbi vbi sit vel in sacristia vel alio loco, à iocis, à ridiculè dictis, facetijsuè, à cachinnationibus, à verbis futilibus atque inanibus, quæ temerè & imprudenter effunduntur.

In choro ne prophanter, quasi distri butionum quæstu incitatus accedat, sed graui incessu. Dumq. ad chorum procedit, quanquam alij comes adiunctus, at quasi solus accedat; in ea meditatione fixus, vt secum cogitet, se ad chorum, nempe ad sancta sanctorum, vt canone antiquo cautum est, & ad publicæ orationis sacrificium accedere.

Cùm in choro est, animum mentemq. ab omnibus curis, perturbationibus, & cogitationibus, à rei quæ geritur sanctitate alienis, quoad eius fieri potest abducat, seseq. totum in Dei cultu colligat.

Illud etiam cogitet, quam ob causam eò se cõtulerit; tum sibi statuatur, se in conspectu Dei omnipotentis, & in corona innumerabilium angelorum, & sanctorum esse.

Qua in cogitatione videat, perpetuoq. reputet, se eo loci consistere, vt Deo sanctissimum cultum venerationemq. tribuat, atque ab eo & sibi & alijs omne bonum deprecetur.

Consideret verò ipsum Deum tanquam patrem & redemptorem amantissimum, optimum, sapientissimum, misericordissimum, quiq. omnia intuens, vbique & semper est.

Tum cordis castitatem, beneq. orandi donum & gratiam à Deo supplex petat; orationisq. suæ sacrificium simul cum meritis Iesu Christi, & sanctorum, eius præsertim cuius memoriam ecclesia illo die celebrat, ad gloriam sanctæ & indiuiduæ Trinitatis, & ad suam proximumq. vtilitatem dirigat.

Cùm psallendum est, primùm psalmi argumentum mente animoq. concipiat.

Obseruet præterea, quis in psalmo loquatur; an Deus, an Ecclesia, an pœnitens, an aspirans ad perfectionem.

Attendat item, ad quem præcipuè salutarem affectum psalmus referatur.

Cùm ita se religiosè pararit, magna animi attentione se ad verba sententiaq. psalmi ac-

commodet; ita vt laudet, gemat, extimescat, sicut psalmorum voces indicant: & quod denique ore profert, animo primùm concipiat.

Tum verba singula notet, interpretationem studio assequatur, vnde mens animusq. ad aliquem salutarem affectum incendatur.

Ad verba etiam adiungat animo cogitationem vel amoris vel reuerentiæ vel humilitatis. Atque ita quidem affectum aliquem excitet; vt si de virtute verba psalmi profert, desiderio accendatur imitationis; si de peccatis, intimè doleat quòd in eo statu ipse fuerit, aut certè proximi eius. Et sic de alijs item, quæ psalmo significantur.

Eam porò attentionem initio vniuscuiusq. psalmi, orationis, & aliarum diuini officij partium, tum singularum horarum canonicarum renouare atque excitare studeat; præsertim dum illa verba, quæ ad sanctæ orationis spiritum inflammandum valent, pronunciat, *Deus in adiutorium meum intende, &c.*

Itidem faciat, cùm aliorum se cogitationibus distrahi animaduertit.

In fine etiam vniuscuiusque psalmi se se excitet illis verbis, *Gloria patri, &c.*

In conclusione item orationum, cùm dicitur, *Per Dominum nostrum Iesum Christum, spe sancta erga illum redemptionis nostræ auctorem se se confirmet.*

Et quoniam attentio valde admodum excitatur, si quæ quisque profert, rectè intelligit: ideò in ea potissimum expositione psalmorum assidue versetur, quæ non varia sit, sed quæ rota in excitandis exercendisq. sanctis affectibus versetur.

Cùm autem magnus psallendi fructus in psalmorum affectibus versetur, siue quis in choro, siue priuatim, siue submissa, siue alta voce oret: idcirco certos sibi locos psalmorum præfinit, quibus omnis hæc ratio concludatur.

Loci præcipui præter cæteros hi sint, vnde salutare affectus existunt; laus Dei, memoria bonorum nostrorum, commemoratio nostræ miseriæ, & reprehensio malè agentium.

Psalmorum verbis cùm Dei bonitas prædicatur; ad illius dilectionem, & ad gratiarum actionem de beneficijs quæ à diuina benignitate proficiuntur, se toto animo accendat.

Cùm illius infinita sapientia, & potentia commemoratur; admiratione afficiatur: tum intimè gratuletur, cùm aliquid Dei auxilio benè gestum narratur.

Cùm bonorum memoria recordatioq., psalmorum vocibus excitatur; desiderium quoddam concipiat illa sibi & alijs consequendi: tum illa eadem à Deo petat: tum in Deo spem animo capiat fore, vt diuina eius ope, non modo quæ bona sunt, quæq. salutaria assequatur, sed quæ mala ac quæ perniciem afferunt, vitet. Aliquando etiam intimè in Domino gaudeat, se bona Deo iuuante adeptum esse, & mala cauissè.

Ex miseriarum commemoratione timorem concipiat, dolorem, ac humilitatem, cum suas cognoscit infirmitates.

Ex reprehensione male agentium, agnoscat zelum diuinæ vindictæ, & indignationem contra nequitiam.

Atque ita quidem ex salutaribus his affectibus fructum psallendi vberimum capiet.

Peroratis psalmis, absolutoq. canonicarum horarum officio, paululum tacitus consistat, genibusq. flexis veniam deprecetur, & negligentia, & distractionis, aliusuè culpæ quam in eo precatationis officio admisit: tumq. hoc oret, vt pro Christi totiusq. ecclesiæ meritis, orationis suæ obsequium ac ministerium gratum sit atque acceptum.

In eo psallendi officio, cum ea mentis attentio, & salutaris affectus, tum corporis decens compositio requiretur.

Ideo præter ea quæ de genibus flectendis, de capite inclinando, de stando, de sedendo; ac de cæteris partibus in primo Concilio constituta sunt, quædam etiam in choro cauemus; quæ vt potè minus decencia, & à loci illius cultu aliena, vitari oportet: ea verò tabella descripta sunt, quæ cura nostra edetur, ac in singulis sacristijs ecclesiarum, tum cathedralium, tum collegiarum, tum parochialium affixa perpetuò sit.

Tum verò etiam hæc ipsa monita alia tabella descripta vidè in singulis sacristijs habeantur.

LVMINA duo candelabris cereoferarijsuè infixæ, cum processiones publicæ, etiam quæ in ecclesiæ ambitu aguntur, ab omni cuiusuis ordinis clero tam regulari quàm seculari aditum adhibeantur, quæ vnique Capitulo clerouè de more præferuntur.

EPISCOPVS in cathedrali sua ecclesia, loco & forma, quæ in instructionibus fabricæ ecclesiasticæ ex decreto prouinciali editis præscripta est, sepulcrum Episcopale primo quoque tempore faciendum curet ad communem vsum Episcoporum illius ecclesiæ.

Cuius quidem sepulcri operimento insculpta sit, ita tamen vt ne et solo æquato extet, mitra & baculus pastoralis, tantummodo cum his literis, **SEPULCRVM EPISCOPORVM. N.** Hoc ipsum vnusquisque parochus ad parochorum, & Capitula ad dignitatum, & canonicorum vsum itidem præsentet.

POSTRIDIE illius diei, quo sessio vltima synodi prouincialis habita est, pro omnibus prouinciæ Episcopis defunctis, præsertimq. pro ijs, si qui post proximum prouinciale Concilium diem obierint, Missa solemnè à prouinciæ Episcopo, cui id munus Metropolitanus mandant, canatur: & sermo item latinus appositè habeatur, officiumq. item pro illis à quatuor etiam prouinciæ Episcopis iunioribus itè mox peragatur ad Pontificalis libri præscriptum.

In synodo quoque diocesana die secunda pro

clericis diocesis defunctis oratio & commemoratio solemniter fiat.

in synodo diocesana.

Quæ ad distributiones pertinent.

Prou. 1. par. 2. tit. communia de min. pag. 26.

PŒNITENTIARIVS tâquam in choro præsens distributionum participes sit, quo tempore in audiendis confessionibus versatur, non eorum solum, qui in calibus Episcopo referuatis peccarint, sed aliorum etiam quorum cunque.

Pœnitentiarius quando confessiones audiens distributionum participes sit.

Nec verò illas quasi præsens capiat, cum manè aliquando antè statam diuinorum officiorum horam, quò opportunius pœnitentibus satisfaciat, eorum confessiones audiat; & quo deinceps tempore illa celebrantur, ipse interea Missæ sacrificium facit, aut priuatim horarum canonicale officium præstat; etiã si id in fraudem non faciat.

NEQVE distributiones itè illi quicunque sint percipiant, qui infirmitate, necessitate, aut manifesta ecclesiæ vtilitate occupati impedituè non adsunt in choro; si antè nullo legitimo impedimento distenti, personale canonicatus sui munus obire non consueuerant: hoc enim addendum censuimus decreto, quo in Concilio prouinciali primo hoc ipso de genere cautum est.

Qui aliqua de cã vel necessitate absunt.

§ Nixi etiam. pag. 27.

Qui peregrinationis causa absunt, ne iure quidem, facultateuè statutorum ecclesiæ, cui personalis residentia operam ministeriumq. debeant, distributionum participes sint.

Qui peregrinationis causa absunt.

Immo etiam si trium mensium spatio diuitius absunt, non propterea excusantur, quominus fructuum præbendæ amissione mulctentur, alijsuè pœnis eiusdem Concilij de diuturniore absentia sancitis.

QVI studiorum causa quacunque facultate absunt, ne distributiones quotidianas eo ipso absentia tempore, nec verò illam præbendæ suæ partem tertiam in eius generis distributiones Tridentini decreti auctoritate iam conuersam capiant.

Qui studiorum causa absunt. Sess. 21. dec. de refor. c. 3.

Itidem de quotidianis distributionibus, eaq. tertia parte cautum sit, etiam si à sede Apostolica facultas absentia ob studia data sit.

Episcopus, quæ decreta de tertia fructuum parte in Concilio & primo & quarto olim fecimus, ita præstet; vt nec qui sacris ordinibus initiati non sunt, nec qui distributiones non capiunt, ab illa præscripta tertia parte conferenda liberi immunè sint.

Prou. 1. vsup. §. efficiat. p. 27. Prou. 4. part. 2. tit. de distribut. pag. 158.

Tertiæ portò partis, quæ in distributiones conuertenda est, fructuum aestimatio sit, non veteri taxa etiam in codices capitulares relata; sed tanti sit, quanti centis redditus præbendarum re vera valet, deductis primò pensionibus, alijsq. oneribus legitimè impositis, pro ratione temporis quo durauerint.

Cuius tertiæ partis percipiendæ ius habeant omnes canonici, tum qui præbendam obtinent,

ment,

Duo lumina ad crucem in processionibus adhibenda.

Episcopus sepulcrum episcopale faciendum curet.

Item parochi & capitula sum.

Absoluto conc. prouinc. officium pro mortuis episcopis celebrandum.

Item clericorum

nent, tum qui sine illa sunt, dum ij statis diebus suū in ecclesia munus præsentem obierint.

De residentia.

Prou. 1. par. 2. tit. eadem. pag. 20.

PERSONALIS residentia munus, vt vera per eos præstetur, qui illius generis beneficia ecclesiastica obtinent, omnem ratione canonum iure Tridentinisq. sanctionibus præscriptam Episcopus ineat.

Qui non excusentur a residentia munere.

A quo munere non excusetur, neque qui beneficium ecclesiamuè habet, de cuius titulo adhuc & controuersia pendet; nec verò item qui nondum sacerdotio, aut eo ordine quem beneficium illud requirit, initiatus est; nec prætereà qui iusta aliqua causa impedimentouè distinetur.

Nec verò à residentia munere liberi sint, qui tertiam partem fructuum, qui sibi ex dignitatibus obuenebant, quas in ecclesijs cathedralibus obeunt, in distributiones contulerint.

Immò verò ij cætera etiam, quæ Tridentino decreto in sels. 24. promulgato ipsis præscripta sunt, præstare ab Episcopo cogantur.

Ne ille quidè excusetur, cuius ecclesia aut beneficium eiusmodi est, vnde omnis, aut certè magna pars fructuum aliquo modo reseruata, ad alium peruenit.

Ne Episcopus, propterea quod sibi liberum integrumq. est, facultatem permittere, qua liceat aliquem ab ecclesia comissa, beneficium personale residentia abesse, ea potestate facultateuè deinceps ob cuiusvis generis causam utatur: sed in illa concedenda modum & rationes adhibeat Concilij Tridentini sanctione præscriptas.

Quædam de residentia parochorum.

NÈ vel ad seminarij quidem curam, vel ad Vicarij munus, vel ad sanctæ etiam Inquisitionis officium, nec verò ad aliud quidquã, opera sacerdotis curam animarum gerentis Episcopus ita utatur, vt ab ecclesia beneficium in eius curam tradito diutius absit, ac muneri debita residentia personalis desit.

Ne parochus animarum curator ob senectutem, aut ob aduersam valetudinè, coeliuè gratuitatem, ab eo residentia munere excusetur.

Si verò eius inualetudo id generis est, quæ curari possit, atque eò loci, vbi ecclesia parochialis sita est, non datur ei aliunde facultas medici & medicamentorum; tunc parochus ex infirma illa valetudine laboranti Episcopus curationis causa facultatem dare possit, qua liceat ei tribus, quatuorue mensibus ad summum, loco propinquiori in quo eiusmodi necessaria non desint, manere, vbi valetudinem curet. Interea ad illius ecclesie parochialis curam gerendam Vicarium Episcopus constituat parochi sumptu.

Nec prætereà simultatis odijue solùm causa, parochum ab ecclesie parochialis statione locouè abesse permittat; ac ne inimicitiarum qui-

dem, quæ vel leues vel fictæ sint, causa prætextuè.

Si verò vnquam graues illæ erunt ac veræ, ortaq. posteaq. parochialis curæ munus obit, idq. sine culpa parochi; permittere Episcopus poterit illum inde abesse, locoq. propinquo vbi tutò sit, morari, eo solùm tempore inimicitiarum, non tamen vltra annu, etiam si diuturniores anno sint inimicitia.

Cum antea iure canonum, tum nuper Concilij Tridentini decretis, & synodorum prouincialium constitutionibus iussum est, vnumquemque parochum animarum curatorem in ecclesia sibi commissa Dominicis alijsq. præcipue festis diebus stata hora Missæ sacrificium celebrare; sacramentorum administratione, verbiq. Dei prædicatione populum pascere; doctrinæ christianæ rudimenta docere; vespertinas preces, aliaq. diuina officia canere, vel recitare; publicam sæpè orationem, ac processiones varias cum populo suo obire; pacem conciliare, controuersias componere; pauperum, & egenorum, miserabiliumq. hominum curam paternam gerere; aliaq. munera studiosè & accurate agere, quæ cum parochialis officij ratione coniuncta sunt; tum illis diebus maximè, in quibus populus artibus, operibus, & negotiis mundanis non est distentus occupatuè, facilius, ac fructuosius præstare possunt.

Quæ omnia prout cautum est, & quemadmodum certè oportet, constituto tempore is parochus exequi nullo modo potest, qui non sine animarum sibi commissarum detrimento constitutis illis horis parochiali ecclesie non inseruit, sed ea relicta ad ecclesiam cathedrali vel collegiatam, vbi canonicatū aut aliud residentia beneficium iam obtinet, frequenter nimis accurrit, non sine ea auaritia suspitione, & cupiditatis illarum distributionū quas capiet, propterea quod ibi in diuinis officijs, Missaq. solemnè præfens adsit, festo præferentim die, quo pluribus in ecclesijs vel duplicata, vel certè maiores quàm alijs diebus dati solent.

Quamobrem hoc decreto Episcopus id moneamus, ne quem parochum animarum curatorem, qui in cathedrali collegiatæ ecclesie dignitatem aut canonicatū habeat, aliudue beneficium aut officium, cui personalis in choro residentia onus iniunctum sit, deinceps dominicis festiue diebus, ecclesie commissa statione relicta, in choro illius cathedralis collegiatæ præsentem adesse, distributionumq. quotidianarum participem villo modo pactouè fieri patiantur: sed parochiali ecclesie statis horis operam, curam, muneraq. suscepti parochialis officij vsque adeò præstare cogant, vt ei nulla stata hora desit, nullumq. officium omninò prætermittat suæ curæ sollicitudiniqu. committit.

Ecclesia parochialis, si eo loco sita est, vbi minor pars hominum parochialium habitet, multoq.

toq. plures illi sint, qui extra vrbis, municipij, locu incœnta, vbi illa est domicilium habeât; eò tamen loci parochus in statione parochiali maneat, vbi ecclesia est. Parochialibus verò qui longiùs absunt, Episcopi officio & auctoritate succurratur ad Concilij Tridentini præscriptum.

Episcopi cura sit, iure agere, vt cui parochialis ecclesia intrâ diœcesis suæ fines posita, ab alio inferiore etiam regulari, qui illius conferendæ ius habet, collata est, is in illius statione resideat, personalisq. residētia munera præstet. Nec vetò id ad illum inferiorem qui contra lit, spectat.

De ecclesijs, earum supellestiale, & fructibus.

Prou. 1. p. 2. tit. de eccles. & earum cultu. pag. 33.

Immunitas Ecclesiarum.

SAEPE accidit; fontes homines, qui ad ecclesiam, sacraue loca, & alia ecclesiastica immunitatis iure munita, præsertim vbi primùm crimen paratint, statim confugiunt, nò solùm à satellitibus magistratuum iudiciumuè sæcularium, sed à consanguineis etiam & affinis eorum, quibus cædes iniuriauè illata est, armatorum quoque hominum collecta manu custodiri, magno cum eo periculo, vt ne grauiora interdum facinora, ac aliquando ecclesiastica immunitatis violatio, flagitiaq. turpissima admittantur.

Quamobrem vt ijs ipsis offensionibus & malis, quæ inde sæpè existunt, occurratur, licere decernimus iussu Episcopi, ob eam solùm causam, vt cognoscatur, an qui tunc ad ecclesiam per fugium habuerit, iure vti possit immunitatis ecclesiasticae, per satellites fori Episcopalis ad carcerem clericalem, vel sæcularè (si eo loco clericalis carceris custodia tuta nò est) eiusdem Episcopi iudicio inde abduci, tandiuq. Episcopali nomine custodiri, quoad re perpena ipse Episcopus deliberet.

Is verò quamprimùm deliberationem ineat; siq. libertate immunitateuè ecclesiastica illum vti fruiuè censuerit, ab omni detrimento, omniq. impensa liberum atque immunem loco restitui statim mandet, vnde abductus est: sin autem secus faciendum duxerit, foro iudicioq. magistratus sæcularis, prout iuris erit, illum relinquere iubeat, ad canonum & conciliorum, aliarumq. Apostolicarum constitutionum præscriptum.

Interea verò dum in custodia est, ne cuiquam liceat de eo quæstiones examenuè instituere, neque ad eò contra illius personam quidquã agere, quo præiudicium illi eiufuè causæ afferatur.

Id autem vt ab omnibus iniuolatè seruetur, nec verò huius decreti nomine prætextuè quidquam contra immunitatem ecclesiasticã à iudice magistratuè sæculari fiat, geratur, agaturuè; omni diligentissima cautione in eo vtatur Episcopus, censuraq. etiam proponat

arbitratu suo.

VT in omni ecclesia, altari, sacristia, omniq. sacra supellestiale nitor munditiaq. eluceat, id quod etiam Innocentius Tertius Pontifex in Concilio Lateranensi cauit, magna cura & diligentia à sacerdotibus, clericis, alijsq. ecclesiarum ministris adhibenda est.

Ecclesiasticae supellestilis munditia cap. 19.

Quamobrem quæ de hoc genere toto regulari Concilij huius auctoritate per nos enucleatè prescribentur instar instructionum, ea ab omnibus & singulis quorum interest, vbi primùm in vulgus edentur, accurato studio seruentur, atque inducantur in vsum.

Puluinaria missalium vsui addicta, ne Episcopi quidem (ne dum alterius cuiusquam) genibus cubitiuè vllò loco, nec verò in ecclesia supponantur, neque præterea ad vllum profanum vsum adhibeatur.

Ac ne ad suggesti quidem ornatum pallia altarium vsui sint.

Curandum igitur erit, quàm citissimè per facultates ecclesiarum fieri poterit, vt pro solemnium temporum, festorumq. dierum ratione, ornamenta suggestis ipsis propriè apposita comparantur.

QUAE ecclesiarum necessè est restituantur, atque instaurantur; earum omnis census, parsuè huic sumptui necessaria (etiam si equitibus ordinis Hierosolymitani obueniret) ab Episcopo sequestri nomine apud virum bonum deponi iubeatur; qui in illarum instaurationem eiusdem iussu erogetur.

Ecclesiarum instauratione.

Quæ verò labentes, propeq. cadentes nullum censum habent vnde restituantur; ciuitatis, municipij, lociue vbi sitæ sunt, impensis instaurantur, Episcopi cohortatione diligenti. Id omne de oratorijs etiam constitutum sit. Lapidés, cœmenta, tigna, omnisq. materia ecclesiarum diruta profanateuè, ad vsum quoque profanum, non sordidum tamen auerti adhiberiq. arbitratu Episcopi liceat.

Pecunia verò quæ inde colligetur, illius etiam iudicio in sumptus ecclesiarum vtilis conferatur. Missarum autem munus, quod in ea iam diruta præstandum erat (nisi Episcopus ad aliam potius legitima facultate transferre censuerit) ad ecclesiam primariam, quam matricem vocant, transferatur; vbi illius ad quem profanata ecclesiarum census peruenit, impensis, altare sancti, sanctæuè nomine exstruatur, cuius titulo quæ profanata est, nuncupabatur.

Illius porrò cœmeterium ad eadem ecclesiam transferatur; ad eundemq. locum ossa mortuorum asportentur.

VT litibus & còtrouersijs, quæ vbique in hac prouincia permulta & varia de fructibus beneficiorum inter hæredes sacerdotis clericuè mortui, & illos existere solent, qui in ea beneficia succedunt, planè occurratur; eum in ea, illa Iulij Tertij Pontificis Max. constitutio eo ipso de genere edita in vsum moremq. induta numquam sit, ius commune in toto hoc genere

Fructus beneficiorum clerici mortui quomodo ad hæredes perueniant.

nere omnino feruari decernimus, sublata quacun- que etiam consuetudine stitit, etiã quauis Episcopali Archiepiscopaliuẽ auctoritate confirmato.

Vsurpatores bonorum ecclesiasticorum excõ- municandi.

Vniuersitates laiciuẽ homines, etiã qui ius patronatus habent, qui bona, censum, iurauẽ beneficij ecclesiastici, aut loci pij quocunq; modo usurpauerint, aut eorum possessionem detinuerint, anathema, & alias pœnas subeant decreto Tridentino constitutas; non obstante quocunq; antiquo vsu, possessione uẽ.

Hoc verò decretum cum illo vulgariter redditum populo edici atque promulgari sæpẽ iubemus, quò diligentius tale crimen caueatur.

Quæ ad synodum, cõgregationesq; alias clericales, & visitationem attinent.

Prou. 4. par. 3. tit. de Conc. prou. pag. 176.

Epus cũ ad Concil. prouinciale nõ accedit, procuratorem mittat. §. Eã porro pag. 177.

SI quando Episcopus iusta eaq; Metropolitana nõ probata causa ad Concilium prouinciale non accesserit, virum ecclesiasticum mittat, qui non modò legitimam absentia excusationem, vt canonum iure, Concilijq; prouincialis quarti decreto cautum est, rectẽ afferat, decretaq; suscipiat; sed hoc etiam præstet, vt à Metropolitanò interrogatus, rationem diligẽter recteq; reddat omnium, quæ ad eius ecclesie, cuius causa ab Episcopo huius decreti auctoritate mitti debet, rationes attinent.

De ratione habenda synodi diœcesanæ. Prou. 4. part. 3. tit. de syn. diœces. pag. 179. Quinam interesse debeant. Sess. 24. dec. de refor. c. 2.

AD ea verò quæ in Concilio prouinciali quarto de synodi diœcesanæ ad Tridentini Concilij præscriptum quotannis celebranda perpetua indictione decreta sunt, hæc etiam quæ sequuntur, addenda censuimus; vt cum vsui, tum rationi illius rectẽ ordineq; habenda pro spectum & consultum sit.

Synodo diœcesanæ vniuersi & singuli sacerdotes, & clerici cuiuscunq; ordinis intersint, quicunq; canonum iure, vel ecclesiasticis sanctionibus, vel Tridentino decreto, vel cõsuetudine, alia uẽ ratione interessẽ possunt, aut planẽ debent.

Ad sint verò inter ceteros quicunq; beneficium ecclesiasticum (cuius causa de iure aut consuetudine adessẽ debent) in ea diœcesi obtinent, cuius synodus celebratur, quàmuis in alia domicilium habeant. Atque in ijs quidẽ quæ ad beneficium illud pertinent, eiusdem synodalibus decretis iussisq; obtemperant.

Preces ante statam illius diem faciendæ.

ANTE statam synodi diem, per mensem quinta quaque feria in Missæ sacrificio, si quadragesima est, oratio de Spiritu sancto dicatur; alio autem tempore, die eodem Missa celebretur, ceteraq; præstentur, prout secundo prouinciali Concilio sancitum est.

Tit. 2. decre. 8. pag. 66.

Illius denuncia- tio p̄ parochos.

SYNODALIS hæc actio aliquot antè diebus per parochos populo denuncietur, eorũq; vniuscuiusque officium sit, parochialis sua eccliesie homines docere, tum quàm sanctum salutareq; sit synodalis diœcesanæ actionis institutum; tum quam ob causam quotannis ea

actio suscipiatur.

Quo de genere editas ab Episcopo literas, parochus suo quisque populo, cum in Missæ parochialis sacrificio is frequens adest, accuratẽ legat: cui muneri adiungat hoc etiam paternæ cohortationis officium, quo non modò illum excitet ad frequentius orationis studium synodalibus illis diebus adhibendum; sed etiã ad id singulos inflammet, vt die Dominico ita tam synodalem diem antecedente, verẽ pœnitentes & confessi sacram communionem sumant; hoc præcipuẽ precantes, vt quæ ad eorum salutem pertinent, Dei auxiliante misericordia per Episcopum in synodo diligenter, sancteq; agantur.

QUO puriores autem ecclesiastici ordinis homines qui in synodo adessẽ debent, ad eam actionem quæ religiosam animi præparationem ab illis deposcit, conueniat; omnes & singuli Dominico illo die synodum præcedente peccata primũ confessi, non solum sacerdotes Missæ sacrum faciant, sed reliqui singuli cuiusuis ordinis clerici sanctissimam Eucharistiam sumant.

Ecclesiastici miseram antè celebrant, aut cõmunicent.

ANTE QUAM stata synodi dies veniat, & in ciuitate ij quibus id curæ Episcopus dederit, & in diœcesi Vicarij foranei, & parochi prætereã tum vrbani tum diœcesani, vt ipsi Episcopo adiumentum afferant, diligenti aliqua earum rerum indagacione ac relatione, quibus

Notanda à Præfests vrbis, & Vicarijs foraneis, iterum à parochis, quæ omnia ad epum referant.

per eum consuli aut prouideri in synodo præfertim oportebit, hæc quæ infra generatim vel vniuersè mox præscribentur, sedulo videant ac notent, vt ea omnia ad præscriptam ab eo rationem & normam tum literis, tum coram constituto tempore deferant. Idq; omne præter diligentiam, quam de hoc genere toto testes synodales ex decreto prouinciali adhibere & præstare debent.

Primò igitur ij omnes pro suorum quique munerum officiorum uẽ ratione & cura dispiciãt, quæ cleri sit in clericali vitæ moribus progressio; quæ in vita spiritali disciplina; & quam sollicitum in diuinorum officiorum cultu studium; quàm diligens in ecclesiasticis functionibus obeundis sollicitudo; quæ etiam, & quàm frequens in literarum exercitationibus cura; qui in earum studijs progressus item.

Vicarij autem foranei, & regionarij in ciuitate præfecti, alij uẽ ecclesiastici homines, quos ob eam causam Episcopus delegerit, exquirãt; qui prætereã parochorum in primis zelus in animarum salute procuranda; quæ in Sacramentis ministrandis sedula diligentia; quàm frequens in pascendis verbo Dei fidelibus officium; quæ denique in omnibus parochialis muneris partibus vigilantia, quæ uẽ assiduitas. Deinde ij omnes & singuli pro sui officij munere inuestigent; quæ populi in christianæ charitatis operibus exercitatio; quàm religiosus festorum dierum cultus; quàm pia in ecclesijs conuersatio; quæ in doctrinæ christi-

næ scholis frequentia : tum de alijs pijs sodalitatibus disquirant , tum denique de reliqua omni eiusdem populi disciplina, & in via Domini progressu .

Post videant , qui singularum ecclesiarū, præsertim parochialium status; an si quæ instaurationem desiderant ; an debito cultu fraudantur ; an sacris vestibus, ornamentis, supellectilibus ecclesiasticis ad cultum necessaria, instructæ sint ; an denique vlla ex parte incultæ .

Postremò an si aliqua sunt prouincialium diæcesanarumq. synodorum decreta, edicta, visitationum præscripta, aliaue Episcopalia iussa, quæ executionem non habeant ; quid item impedimenti, aut difficultatis, aut denique causæ sit, quamobrem eorum executioni non sit locus .

Id autem omne, quod ad executionem attinet, notent, tum ijdem vel præfecti vel delecti ecclesiastici homines tum Vicarii foranei, tū parochi, alijq. qui ecclesiastica beneficia obtinēt, prout eorum vniuscuiusque in illis exequendis partes sunt .

Cum autem synodalis dies propè adest ; Vicarij foranei pridie illius diei adsint summo mane in aedibus Episcopalibus : eoq. ipso die quàm primùm Episcopo nomina & cognomina tradant, eaq. ordine descripta, sacerdotum & clericorum singulorum qui ad synodū conueniunt, ac rursus absentium causis sigillatim item descriptis, quamobrem synodo non adsint. Idq. præter officium legitimæ excusationis, quam qui absunt Episcopo afferre & probare debent .

Hoc ipsum triduo vel biduo ante eum synodalem diem, qui ab Episcopo in vrbe regionibus sunt præfecti aut delecti præstent, de sua quique regionis clericis .

Singuli autem sacerdotes, cæteri q. clerici, qui canonicarum horarum officium præstare debent ; breuiarium, cum ad synodum veniunt, afferant; quod initio notatum sit nomine & cognomine possidentis .

Quomodo in itinere, & in ciuitate synoditè **II** **DE** **M** verò ne in itinere quidem, quod synodi causa ad ciuitatem facturi sunt, à clericali vitæ disciplina, sacerdotali morum grauitate nostris decretis præscripta discedant.

Vbi in ciuitatem venerint, ne ad cauponas, sed ad amicorū si quos habent, præsertim ecclesiasticorum hominum, necessitudine, familiaritate, aut aliquo hospitij iure coniunctorum, domicilia diuertat; tumq. deinceps statim ad eum se conferant, quem occasione synodalis illius actionis clericali hospitij præfectum constituerit Episcopus; ei q. chyrographum det, quo suum quique nomen inscribant notentq. hospitij locum, & hospitem apud quem diuerterint .

Si verò quis neminem certum hominem habet, apud quem diuertetur; primùm eundem præfectum adeat, qui certum ecclesiastici hospitij locum assignabit.

CVM porrò clericalis ordinis homines omni tempore alios vitæ exemplo ad virtutem inflammare debeant; tum maximè cum synodales actiones habentur, ita se gerant, in verbo, in conversatione, in charitate, quemadmodum Apostolus monet, vt cum eos posuerit Deus in acquisitione salutis, atque in edificationem, officij sui memores, ambulent dignè Deo, sanctèq. sicut decet ministros mysteriorum Dei viuant . Nec verò, vt plerique solent, cum in ciuitate sunt, per plateas vagentur, aut præ curiositate hæc atque illac circumcursent; sed ad causam ob quam conuocati sunt, tota animi cogitatione tunc attentis, in eo versentur, vt & Episcopo in ea actione puris castisq. precibus auxilium, & sibi & populis salutarem inde fructum ferant .

Qui sacerdotes sunt, singulis diebus quibus synodalis conuentus habetur, vt iustum est, Missæ sacrificium celebrent: reliqui clerici saltem primo die synodi sacram communionem sumant, idq. summo mane: facientes obsecrationes, orationes, & gratiarum actiones, postulationes pro sancta ecclesia Dei, pro summo Pontifice, pro Principibus christianis, pro vberimo synodali, & aliarum pastoralium actionum fructu .

VT autem Episcopus synodali actionum officijs & curis multis tunc occupatus, aliorū ministrorum studio & opera adiuuetur; triduo, aut biduo ante synodi diem ecclesiasticum hominem iuris peritum statuatur, qui promotoris munus obeat; & vnum, duosue ecclesiastici item ordinis, qui eorum, qui à synodo cui interesse debent absunt, causam rationemq. absentia eius nomine cognoscant: qui præterea quærelas, controuersias, & accusationes eodem nomine audiant, & ipsi Episcopo referant; cui liberum integrumq. sit, etiam dum synodus habetur, quandocunque libuerit, illas sibi aduocare, & alijs etiam delegare .

Quæcunque porrò vel decreta, vel constitutiones, vel edicta, vel scripta cuiusuis generis in synodo legi, promulgariue oportebit: ijs legendis vel Archidiaconum, vel canonicū diaconum suæ cathedralis ecclesiæ constituatur, qui id muneris rectè obire possit: si modò is qui cancellariæ Episcopalis officium gerat, canonicus illius ecclesiæ non sit, aut in ea dignitatem non obtineat .

Ad illum enim potiùs hoc officium pertinere decernimus: quo tunc impedito, ad aliū canonicum quem Episcopus vt supra delegerit .

PRIDIE item illius diei quo futura est synodus, sub primam horam noctis in omni ecclesia ciuitatis solempni campanarum sono significatio detur synodi postero die incohanda .

Postridie, quæ stata synodi dies est, summo mane, & cæteris deinceps synodalibus diebus in cathedrali ecclesia certis campanæ ictibus ad synodū clerus conuocetur: cuius etiam rei significatio fiat tabella, cura Magistri cæremoniarum

Aa publicè

Deputatio pro mortuorum & quorundè aliorum officiorū .

Decreta in synodo à quo legenda .

Cleri conuocatio ad synodale sessionē, & alia quædam .

publicè loco suo affixa, qua synodalis sessionis certa hora indicatur.

Qua hora vniuersi & singuli qui in synodo interesse debent, in ecclesia cathedrali non raptim sed graui incessu conueniant: vbi conuenierint, loco constituto superpellicea, quæ munda ac decentia sint, & almutias cappasue pro ecclesiæ instituto & vsu induant, quicumque dignitates, canonicatusue in ecclesia cathedrali obtinent, & qui collegiatis ecclesijs quocumque nomine præpositi sunt: quibus rectè & decenter induti, inde ad statum sessionalem locum, non turbulenter, sed quietè, & quoad eius fieri potest, bini veniant, atque ordine cõsistiant.

NEC verò quisquam manè priusquam conueniat, cibum capiat, sed ieiunus adsit.

In loco igitur benedictionis confidentes Domini sacerdotes, & reliqui inferiorum ordinum clerici, ne vocibus obstrepant, ne tumultibus rem synodalem perturbent, ne confabulationibus operam dent; sed hæc omnia cæteraq. maximè caueant, quæ ecclesiastica disciplinæ synodalis actionis dignitati, & loci venerationi non conueniunt.

Synodali celebritati triduum veteri ritu præstitutum est; at pro rerum quæ gerendæ sunt, ratione, Episcopus non solum breuiori, sed etiam longiori tempore synodum agat, & synodales actiones tractet licet.

Primo synodi die Episcopus processione solèni primùm peracta Missæ sacrificium celebret: tum precibus stans, & cæremonijs ad eiusdem synodi inchoationem à libro Pontificali ritè adhibitis, sermonem clero habeat eo de genere, quod synodalibus tractationibus, & sanctæ disciplinæ accommodatum sit.

Quo sermone peracto, Archidiaconus, vel alius Episcopi iussu indicat silentium.

Deinde idem Archidiaconus, vel canonicus diaconus decreta lecturus ad Episcopum accedat, à quo illa quæ legenda sunt cum acceperit, de suggestu alta voce pronunciet.

Decreta quæ initio synodi legat, hæc sunt.

Vnum monitiones complectens, quæ ex hoc ipso decreto, atque alijs prouincialium Conciliorum constitutionibus, ac patrum regulis, prout Episcopus maluerit confectæ, ad viuendi modum, celebrandæq. synodi rectam rationem pertineant. In ijs verò monitionibus illa cohortatio etiam sit, vt triduo ieiunio, quemadmodum institutum olim fuit, synodalis tridua actio à clero celebretur.

Alterum, quo synodi ministrorum, & iudicum, quærelarum, itemq. excusationibus absentiarum vniuscuiusque audiendis ab Episcopo constitutorum nomina promulgentur.

Tertium, quo caueatur eorum qui synodo interesse debent, nomina, rectè ordineq. scripta ad Cancellarium Episcopalem deferri.

Quartum, quo caueatur item, si cui in ea synodo contigerit suo logo non sedere, aut incede-

re, aut aliud quidquam agere, id propterea nemini ius acquiri, acquisitumue esse, neq; quidquam de cuiusquam iure possessioneue detrahi: sed omnia in eo statu permanere, quo antea fuisse compertum erit.

Quintum, quo excommunicationis proposita pœna prohibeatur, ne quo tempore synodus habetur, cuiquam sacerdoti clericouè à ciuitate discedere liceat, nisi missione ab Episcopo impetrata.

Sextum, quo iubeat, si quæ publica calamitas, vel ciuitati, vel diœcesi cuius synodus habetur, vel vniuerso populo Christiano imminet aut instat, orationem in Missæ sacrificio ab omnibus singulisq. sacerdotibus fieri, precesq. à reliquo clero adhiberi: cum instituti sit & ritus in eiusmodi synodali conuentu pro publicis rebus supplicationes publicas agi.

His de more promulgatis decretis, nominatim, decoreq. vocentur, qui synodo præsentibus adesse debent, sicq. vocati singuli respondeant. Adsum.

Vocationis ratio ea sit, vt primò ciuitatis, deinde diœcesis clerus vocetur.

Idq. distinctè, sigillatim, & ordine præstetur. In hac actione primò hæc legantur.

Decretum Tridentinum professionis fidei in sess. 25. adscriptum, cap. 2. cuius initium est.

Cogit temporum calamitas &c.

Decretum concilij prouincialis primi de professione fidei, quod decretum incipit, *sacri &c.* Tum formula professionis fidei ex constitutione Pij Quarti Pont. Max. legatur.

Qua lecta, & fidei professione præstita, eorum nomina qui præstiterunt, à Cancellario scribantur, & in codicem distinctum referantur.

Decretum Tridentinum de examinatorebus in beneficiorum parochialium cura committenda adhibendis, sess. 24. cap. 18. conscriptum in hæc verba, *Examinatores &c.*

Deinde ab Episcopo proponantur examinatores nominatim.

De ijs probandis suffragia rectè ferantur.

Decretum itidem Tridentinum de ijs designandis, quibus causæ delegentur, prouincietur sess. 25. cap. 10. quod incipit. *Quoniam ab malitiosam &c.*

Post, eo de genere constitutio Bonifacij Octauæ, cuius initium est: *statum &c.*

His lectis illi ab Episcopo designentur, ac demum pronuncientur.

In suffragijs autem ferendis singuli spectent, ut non humanis affectibus obsequantur, sed Deo, & conscientiarum satisfaciunt, religioni, ecclesiæ vtilitati, animarumq. saluti consulant.

Tum hæc promulgentur.

Constitutio Pij Secundi contrà clericos edita, qui sine canonica dispensatione extra stata tempora, ante legitimam aetatem, vel absq; dimissorijs ordinarij sui literis, se ad aliquem ordinem promoueri fecerint, ex Concilio prouinciali tertio.

Decr. de refor.

Supra. pag. 1.

In decr. de refor. circa mediâ

Decr. de refor.

ca statutum de rescri. in 6.

Con-

Acta primæ sessionis.

Tit. de ijs quæ ad ord. sacr. &c. Intro. pag. 93. ibid. §. de conf. denijs. pag. 94. ibid. §. Quod in conc. decr. de refor. supra. pag. 15. supra. pag. 170. pag. 30.

Constitutio item Pij Quinti de confidentijs, ex eodem Concilio, & illa etiam de canonicarum horarū officio recitando, per eundē edita. Decretum Tridentinum de residentia sess. 6. cap. 1.

Decretum alterū de residentia item sess. 23. c. 1. Decreta prouincialis Concilij primi de vita, & honestate clericorum.

Decreta Concilij prouincialis quarti de honestate clericorum.

Decreta prouincialis primi Concilij de diuinis officijs.

Decreta item huius Concilij prouincialis quinti de chori disciplina.

Alia denique, vel pontificia sanctiones, vel prouinciales constitutiones, vel decreta diœcesana, quæ Episcopus legenda censuerit.

Tit. de distribu. §. Quod de pū. ctatorum. pag. 160.

HIS lectis punctatores pronuncientur ab Episcopo delecti, qui ex decreto Concilij prouincialis quarti ibidem iurent.

Deinde testes item synodales ab Episcopo delecti renuncientur, qui ad præscriptum formulæ in eo concilio editæ iurati munus suum obeant.

Quo in iureiurando hæc cautio sit, vt manè in sessione per eos præstetur, qui adsunt.

Si qui verò absunt, Vicario foraneo in cuius regione illi testes renunciati habitant, id curæ de legetur, vt ad formulæ præscriptæ ab illis iussu randum exigat, atque suscipiat.

Id verò iusiurandum in altari maiori sacris reliquijs (quæ è loco vbi asseruantur, accensis luminibus afferantur) decorè collocatis, sanctè præstetur.

Alia præterea agantur, quæ Episcopus agere iurè expedire censuerit.

At verò neque sessio secunda dimittatur: nisi primò vt supra oratione publica perorata.

Tum tertia sessio indicatur.

Acta tertie sessionis. supra. pag. 181.

QVO tertiæ sessionis die demum decreta, si quæ Episcopus noua conficienda censuerit, de suggestu promulgentur.

Monitiones ex Concilio prouinciali quarto legantur.

Post certa dies synodi, quæ sequenti anno celebrabitur, decreto edito promulgentur.

Tum Episcopus antequàm synodum dimittat, sermonem habeat paternis monitionibus plenum, & dimissioni accommodatum.

Processio solemniter deinceps ab vniuerso clero agatur.

A qua cum reditum erit, clerus vniuersus genibus flexis tacitus per horam dimidiam oret pro rebus publicis, quarum causa oratio Episcopi iussu indicatur.

Tum postea acclamationes sanctè fiant ex formula ab Episcopo præscripta.

Acclamationibus factis, omnes sacerdotes & clerici surgentes, cum reuerentia osculum pacis ab Episcopo accipiant, & sibi inuicem dent cum timore & amore Dei.

Si verò cleri qui conuenerint, numerus is est, vt

longius hic osculi ritus ducatur, ea ratio ineatur, vt Præpositi & Archipresbyteri solum ab Episcopo illud accipiant; qui deinceps suo quique clero dent; isq. inter se mutuo item.

Quod verò sancti osculi significatione ostendunt, id re ipsa præstent, vt coniuuētissimis animis, concordiq. voluntate, & pacis atque charitatis studio, quæcunque lecta sancitaue sunt, sollicitè exequantur.

Demum Episcopus clero solemniter benedicat. Archidiaconus verò præscriptis illis pontificalis libri verbis synodi dimissionem significet.

P O S T primæ sessionis diem, reliquis deinceps diebus à canonico, vel ab eo qui dignitatem obtinet hebdomadario, Missa solemniter stata hora canatur.

Missa à quo celebranda in synod. & qui vestitus, &c.

Pluuialia item induant, qui in cathedrali ecclesia dignitates aut canonicatus habent, & singuli collegiatae ecclesiæ quouis nomine præfecti peracto scilicet Missæ sacrificio, cum initium fit sessionis synodalis.

At in Missæ etiam solemnibus, cum Episcopus celebrabit.

Manè item singulis sessionis diebus, cum sacræ preces libro pontificali præscriptæ ritè habitæ erunt; concio, sermone ecclesiasticæ disciplinæ rationibus accommodatus ab Episcopo vel ab alio eius iussu habeatur.

Sessio autem cum ad horas pomeridianas prorogatur, detur stata hora signum campanæ ad illius significationem.

In qua cōtinuata sessione Episcopus amictum etiam, albam, stolam, pluuiale rubri coloris, pectorale, & mitram pretiosam induet, duobus de more assistentibus.

Pronuncietq. Episcopus initio orationem.

Adsumus. Vesperis autem antequàm vniuersi usque diei sessio dimittatur, clerus vniuersus paululum tacitus sanctè religioseq. oret, pro re de qua orationem fieri in eadem vel in prima sessione indictum est.

Cancellarius autem à promotore rogatus, omnis quotidianæ sessionis tum matutinæ tum pomeridianæ acta publica conscribat, in librumq. certum referat.

Peracta demum tota vniuersi usque diei sessione, Episcopus de more solemniter benedicat.

HIS decretis de synodi diœcesanæ habendæ ratione, atque vsu per nos editis addi, atque de his mutari aliquid in ijs quæ aut ad dirigendæ synodi rationem, ordinemue, aut ad decretorum prouincialium, aliarumq. sanctionum promulgationem pertinent, Episcopo ex causa liceat, prout ex synodi suæ diœcesanæ vsu esse videbitur.

His decretis ab episcopo addi aut detrahique tenus liceat.

QVO diligentius, atque adeo accuratius, & in vrbe ij quos vnicuique regioni Episcopus præfecerit, & in diœcesi Vicarij foranei muneris atque officij sibi commissi partes exequantur: quò itè crebrius ac vigilantius diœcesis status, cui assidua pastoralis speculatione prospiciendū

visitatio pro præfectos regionū, & Vicarios foran. Vid. prou. 1. pa. 2. tit. de Vicar. foran. pag. 22.

est, exploratus ipsi Episcopo sit atq; cognitus, cum ex omni alia ratione, tum ex eo quod illi certo anni tempore ad ipsum studiosè referat, non solum quæ de synodo diœcesana decreto generatim vniuersèq. præscripta sunt; verùm etiam quæcunque sigillatim ac præcipuè pro temporum ratione idem Episcopus illis præscribenda censuerit; in hoc genere ita consultum sit, vt illi in ciuitate, in diœcesiq. Vicarij foranei, in sua quique regione commissa, præter illam in suo munere gerèdo curam, suasq. frequentiores per annum visitationes, præterq. Episcopi, & Episcopaliū visitatorum in visitando diligentiam, ipsi etiam singulari, accurata, diligentiq. ratione visitationem cōcreditæ sibi regionis cumulatius, exactiusq. obeant à die Sancti Martini vsque ad diem festū ordinationis sancti patris nostri Ambrosij. Si quis verò, vel pro regionis quæ sibi commissa est, magnitudine, vel alia causa ad statam visitationis munus longiori tempore opus habeat, ei integrum ac liberum sit, aliquot antè præscriptum tempus diebus visitationis suæ initium facere.

Acta visitationis singuli ad episcopum referant, & quo tempore.

VICARII autem foranei singuli, pro ratione, tum eo decreto generatim præscripta, tum ab Episcopo sigillatim præscribenda, de regione quæ vniuersiusq. eorum Vicariæ curæ demandata est, ad eundem relaturi, in ciuitatem quotannis hebdomadè antè dominicam in septuagesima penultimæ, duodecimo scilicet antè eius dominicæ celebritatem die, summo mane in Episcopales ædes ad illum conueniant. Id verò, nisi aliquando ob temporis quod inter Epiphaniam & Septuagesimam incurrit, breuitatem, aut aliam ob causam, eum Vicariorum conuentum alio commodiori tempore habendum esse per literas Episcopales significatum sit.

Quò diligentius verò relationem singuli Vicarij præstent; id subsidij sibi comparent, vt antequàm stati conuentus dies veniat, congregationem parochorū suæ quique regionis habeant, à quibus quæcunq. vel vniuersè vel nominatim præscripta sunt, diligèter animaduertant, & colligant.

Parochorum propterea curæ sit, certo antè conuentualem diem tempore videre atque exquirere suarum parochiarum, parochialiumq. hominum statum, vitam, & mores.

Si quæ verò animaduertent, quibus salutariter cōsuli aut prouideri oporteat, ea sigillatim & ordine descripta suo quique Vicario tradat, vt ad constitutum tempus Episcopo referant. Vbi à conuentu qui anniuersarius ipsis Vicarijs statò die indictus est, ad suam quique ecclesiam redierint, statim quique suæ regionis parochorum congregationem iterum habeant, de ijs quæ ab ipsis, vel synodi proximè celebrandæ, vel alterius rei causa agi præstariuè monuerit, aut iusserit Episcopus.

Constituti verò in vrbe ab Episcopo regionū

præfecti, quæcunque ad præscriptam illam rationem eidem referenda sunt, ea tum diligentiter stata visitationis cura, tum parochorum, quorum paulò ante relationis diem congregationem habebunt, adiumento vsi, post referent, quàm Vicariorum foraneorum dimissa erit constituta congregatio.

Feria præterea secunda post octauam Resurrectionis Domini, si dies festus non est; sin minus, proximo primo feriali die, quo solemniter officium non sit, idem tum præfecti regionum in vrbe, tum Vicarij foranei congregationem iterum habeant, in qua, & à parochis etiã colligant, & inter se item videant, si qua reliqua sunt, quæ post illum conuentum, qui antè Dominicam in septuagesima habitus est, inciderint, quæ item ad Episcopum antè synodi diem referri oporteat: qualia sunt de ijs, qui proximo Pascha confessi non communicarint, & de alijs, quæ ad eundem deferenda sint.

Si autem aliqua de causa ad constitutam eam diem synodus nō habebitur; ne propterea per illos omittatur, quin & præscriptam visitationem diligenter obeant; & antè Dominicam Septuagesimæ ad Episcopum conueniant, & singula alia præstent vt supra, vel illis omnibus vniuersè, vel nominatim, præcipueq. Vicarijs foraneis constitutum est; & tertia etiam post Pascha Resurrectionis Domini hebdomada ad præscriptum, eidem Episcopo cum præfecti de scripto referant ac tradant; tum ij Vicarij singula mittant.

REGVLARES quicūque sint, qui in quavis ecclesia parochiali, etiam quæ in suo Monasterio existit, quæuè eidem adiuncta est, curam animarum gerunt, synodo diœcesanæ intersint; ad stas illas congregationes, lectionesq. uè, quibus parochos interesse iussum est, conueniant; menstruos item illos parochorū conuentus, quos in diœcesi haberi decreto cauimus, tum ipsi adeant tum in ecclesijs vbi animarum curam gerunt, monasterij sumptu habeant; & omnia denique munera onerata parochialia, quæ cæteris parochis imposita sunt, præstent omninò.

Regulares verò arerum pariter parochorū munera præstent.

CVRATAS ecclesias, quæ regularium monasterijs, etiam vbi abbas generalis domicilium sedemq. ordinis primariam habet, vniuersi iure adiunctæ sunt, Episcopus ex Tridentini Concilij decreto, sessione VII. cap. VII. visitet.

Curatæ ecclesie regularibus subiectæ ab episcopo visitentur. decr. de refor.

VISITATIONIS munus ad honorem, animarumq. salutem vtiliter institutum, quò fructuosius præstetur; maximè videbitur expedire, vt antequàm ab Ecclesia piouè loco cuius visitatio agitur, discedatur, decreta, eaq. præsertim quæ de structura supellectiliuè ecclesiastica constituta erunt, rectori, alijue cuius interest, relinquuntur, vt quam primùm fieri potest, diligenter inducantur in executionis vsu.

Quædam de decretis in visitatione consecutis. Vid. prou. 1. pa. 2. tit. de visit. pag. 23.

Atque in eo quidem genere decretorum, quæ de illius vel fabricæ vel supellectilis

ratione sunt, cum in instructionibus ea ipsa de re ex prouinciali decreto editis forma præscribatur, non multum temporis ponetur.

Si quæ verò ut potè de legatis, & alijs eiusmodi causis cognosci oportebit, de ijs loci etiam visitatione confecta statui decerni poterit: sed curet Episcopus antea omnino si fieri poterit, decerni, quam ex ipsa plebe Vicarijue regione abeat, si diæcesis locorum visitatio fit. Atqui in decretis non erit generatim, sed sigillatim, & quantum fieri possit, diligenter statuendum, & à quo, & cuius sumptu, & quo tēpotis spatio quidquam fieri præstari oportebit; & quæ præterea pœna negligentibus aut contumacibus erit irroganda.

Et verò si quæ in decretis exequendis difficultas vel controuersia videbitur oriri posse; curādum erit, ut planè tollatur.

Verum hac salutari diligentia videat Episcopus, ne in visitādo tempus nisi necessariò protrahatur, ad maiorem cleri, vel populi, vel ecclesiarum sumptum.

Nec propterea tamen vetitum sit, quominus aliquorum decretorum confessionem vel editionem differre diutius possit, si ita pro difficultate rei, aliaue ratione opus esse, aut expedire iudicauerit.

Visitationis autem decretorum exempla semel primùm gratis omnino, etiam quod ad scriptionem attinet, edantur ijs singulis, quibus pro executionis vsu edi exhiberi oportet: iterum etiam, atque adeò sæpiùs itidem gratis vsuprà edantur; si quæ iam edita sunt, aliquo modo, sine eorum culpa tamen, amissa, deperditauē sunt.

Quæ porrò decreta cum primò eduntur, in libro benè cōfecto accuratè recteq. excribantur. Isq. liber in sacristia ecclesiæ, alioque decenti tutoq. loco assuetur.

Subscribet præterea manu sua ijsdem decretis in eo libro Episcopus, vel qui eius nomine visitauit, vel Cancellarius, vel notarius visitationis.

Eiusdem verò cācellarij erit, publicis tabulis notare, i actaq. visitationis referre, quo die singula decreta ordinatione suè singulæ editæ sint.

De Episcopo, Episcopali iurisdictione, & foro.

Prou. 1. par. 2. tit. de vita & honest. epif. pag. 15. Item de Iudiciali pro episcopali. pag. 24.

QUOD de Episcopo hospicio excipiendò Clemēs Pontifex & martyr Apostolica quādam constitutione scribit, & beatus Ambrosius studiosè seruauit; id Episcopi prouinciæ nostræ ad vsum reuocare studeant, ut Episcopum, qui aliunde venerit benignè hospicio accipiant; cum eoq. agant, ut die festo, si permanserit, sermonem in primis habeat.

Est enim, inquit idem Clemens hospitis hortatio grata, atque utilis.

Hoc præterea etiam si ille renuat, facere co-

gant sancta quadam vi charitatis, ut populo benedicat.

SI quando contigerit, vel legatum Pontificium, vel Cardinalem S. R. E., vel Metropolitanum huius prouinciæ aduentare aut diuertere in aliquam prouinciæ diæcesim aut in ea diutiùs etiam commorari; tunc Episcopus diæcesanus, cum ei obuiam prodit, aut congressu colloquium cum eo habet, aut denique in eius conspectu præsens siue publicè siue priuatim adest, ne rochetum detectum ferat, sed superiori veste contegat.

Eundem honorem tribuat deferatue Apostolico suæ ecclesiæ visitatori, & illi item qui in ea regione internuncius Apostolicus est.

SI quando aliquem ex Coepiscopis nostris in belli, famis, pestis, aut alias eiusmodi necessitates aut difficultates (quas Deus pro sua pietate prohibeat) publicas vel priuatas incidere contingat; reliqui prouinciæ nostræ Episcopi opè illi afferre ne differant, tum oratione & publicis supplicationibus, tum elemosynarum ut quisque poterit largitione.

Tum omnem etiam aliam rationem quisque ineat, qua fratris Episcopi, ac eius etiam populi laborantis calamitatibus largè atque opportunè succurratur.

SA C R O S A N C T I Concilij Chalcedonensis canon iubet, ab Episcopo œconomum deligi & constitui, qui ecclesiæ cathedralis prædia, bona, resq. de illius sentētia & arbitrio administret, ut nō modò illa non dissipentur, sed restis sit rectè administrationis ac dispelationis. Id ut à prouinciæ nostræ singulis Episcopis seruetur, hoc decreto statuimus; nec verò solum quò diligentius honorum ecclesiæ rectæ administrationi ad illius Concilij præscriptū consulatur; verum etiam quò studiosius Episcopus, cum census, suppellectilis, bonorumq. eorum curatorem administratoremq. habuerit, in rerum spiritualium officijs, quæ Episcopalis muneris propria sunt, ipse omni cogitatione totoq. animo incumbat.

Eum verò œconomum, vel ut alio canone cauetur, vicedominum constituat Episcopus, nō laicum, neque sibi cognatione, affinitate uè, aut fauore coniunctum, sed ecclesiasticum hominem: qui & de clero suo, & verò si talem qui idoneus sit, habere potest, diaconatu initiatus sit, quiq. in eo administrationis genere & rectè & peritè versari possit.

Cuius administrationis rationes in codicem certum rectè ordineq. relatas, tertio quoque anno ad Concilium prouinciale Episcopus afferat atque exhibeat, sollicitè pro conscientia suæ religionis totius illius dispensationis rationem in eodem Concilio redditurus.

NE prælatus exemptus, etiam si Episcopus sit, in alienam diæcesim, intra cuius fines ecclesiā quomodocunque exemptam obtinet, quæ iam inde etiam ab immemorabili vsque tempore iurisdictionem spiritualement habet, alium

Qua ratione episcopus diæcesanus legatus pontificio, aut Cardinali vel Metropolitanato obuiam procedat.

Episcopus in calamitate positus ab alijs subleuandus.

œconomus ab episcopo constituendus. Chalced. conc. actio. 15. can. 26.

Tolet. 4. c. 47.

Quædam de iurisdictione episcopali.

episcopus qua ratione hospicio excipiendus. lem. 2. Apost. in lit. c. 62.

Episcopum inducat, neque ad sacrum oleum conficiendum, neque ad chrisma ministrandū, neque ad consecrandam ecclesiam, neque ad alia pontificalia munera obeunda exercenda: nec verò ipse illa ipsa officia munerauē ministraret aut exerceat, sine Episcopi diocēsani concessu.

Ne item prælatus inferior etiam exemptus, in ecclesia locouē ubi iurisdictione spiritali utitur, Episcopo extraneo potestatem faciat ministrandi pontificalia munera.

Regulares quibus ex priuilegio ius competere conseruatores eligendi, ad quos in iudicium vocentur, quos semel delegerint, ne mutant: eorumq. præterea nomina mensis spatio Episcopo diocēsano significant; alioquin ad Episcopale forum in ius illos vocari liceat.

Quibus in actionibus aut deliberationibus œcumenica synodo Tridentina, aut prouincialibus concilijs constitutum est de Capituli clericiuē consilio aliquid agendum esse, non propterea tamen illud sequendi necessitatem sibi impositam esse Episcopus existimet; nisi in ijs tantum, de quibus id speciatim nominatimq. cautum est.

Quædam de appellationibus.

QUOTIES Episcopus etiam tanquam sedis Apostolicæ ex decretis Concilij Tridentini delegatus, sententiam in ijs causis rulerit, in quibus ante Concilium tanquam Ordinarius eadem iurisdictione potestateuē uti poterat; si ab illius sententia ad Metropolitanum appellabitur, non propterea quia alia sententia tanquam à sedis Apostolicæ delegato pronuntiata est, à Metropolitanani iurisdictione subterfugatur, sed appellationis causæ cognitio omnis liberè eidem permittatur.

Sess. 24. decret. de refor. c. 20.

QUOD Concilij Tridentini decretis sancitum est, ut in visitationis, correctionis, habilitatis, inhabilitatis, & criminum causis ab interlocutoria ante definitiuam sententiam, aut ab alio quocunq. grauamine ne appelletur; ita omnes ad quos pertinet, id exequantur, ut non modò appellationi non deferatur; sed neque Metropolitanus ad quem appellatum est, aut definitiuam sententiam cognitionem grauaminis suscipiat adhibeat; ita ut ne simpliciter quidem mander, acta causæ sumptibus appellantis mitti.

Ubi verò sententia definiens lata est, quæ ad causas visitationis; & correctionis pertinent, appellari liceat; ita tamen ut illius executione non retarder impediatur appellatio.

Quòd si de grauamine agitur, quod per appellationem à definitiuam reparari nequeat, quale est grauamen indebitæ carcerationis, tunc appelletur licet, & appellationi planè deferatur.

Nec verò prohibeatur, quominus acta causæ ad iudicem appellationis deferantur.

Interea verò idem cuius causa agitur, in carcere permaneat, quoad causa cognita, iudex ad quē appellatus est, aliter iusserit, decreuerit.

Si verò causa correctionis est, ut potè cum quis iniquè in carcerem se coniectum esse, aut diutiùs in eo fuisse conqueratur, & ad Metropolitanum propterea appellet; de prætenso excessu is cognoscat licet, dummodò quæ ordinarius iudex decreuerit, eorum executio in reuē non impediatur.

VT apud iudicem ecclesiasticum omni sinceritate iudicia exercentur; statuimus, atque edicimus, illum non solum liti principio, sed in omni eius parte cum expedire censuerit, atque ex officij sui munere, tam ab actore quàm à reo calumniæ iusurandum exigere posse.

Iusurandum à quib. exigendū.

IVSIVRANDVM sicut vinculum iniquitatis esse non debet; ita eius relaxatio absolutiue æquum nullum modo est, ut cuiquam præiudicium afferat.

Quomodo relaxandum.

Quam obrem ne cuiquam in posterum iurisurandi, quo astrictus est, relaxatio, absolutiue vnquam detur; nisi ad agendum tantum, aliàs ex sacrorum canonum præscripto, at verò nullo modo ad excipiendū, ac præterea ne ad agendum quidem, posteaquàm quis periurium admisit: à quo crimine Episcopus absoluar neminem.

LITERÆ monitionum de rebus surreptis ablatiue, ne deinceps dentur nisi præscriptis rationibus, quæ partim in concilio prouinciali quarto explicatæ sunt, partim in hoc enucleatiùs ut infra præscribuntur.

Literæ monitionum quomodo dandæ. tit. de foro episcopali, eed. pag. 183.

NON solum excommunicationis, ut tertio concilio decretum est, sed etiam interdicti, aliarumq. censurarum vim, & potestatem parochus ijs sermonibus concionibus aliquando explicet, quos ad populum habet.

Quædam de excommunicatione & interdicto

Et verò publicè excommunicatos, interdictosq. uè, qui à sacerdote celebrante ut ab ecclesia exeāt, nominatim moniti permanere auserint, excommunicationis vinculo irretitos esse, neque ab alio nisi à sede Apostolica solum absolui posse ostendat, ut Clementis quinti sanctione cautum est.

Interdicta ab Episcopo promulgata, non solum quæ vniuersos, sed quæ singulos etiam attingunt, ab ordine omni regularium in suis ecclesijs & promulgentur, & feruentur item, ut Tridentinum decretum iubet.

Sess. 25. De re. g. & monial. c. 12.

Parochus cum aliquos vel excommunicatos vel interdictos pronunciarit, eorum nomina, cognomina, & diem quò excommunicati interdictiue sunt, quàm primùm ad fori Episcopalis cancellarium deferat.

Hic verò in tabella eo potissimum nomine confecta rectè exscribar, quæ à parochia acceperit.

Ei præterea tabella, quam in Cancellaria diligenter certo loco asseruet, addat, detrahat vide ac mutet, quidquid in dies singulos addi, detrahi, mutariue acciderit.

Item de clericis, qui vel suspensionis censura affecti, vel exilio mulctati sunt, accuratè etiam feruet Cancellarius, notato tempore quo

in

in ea suspensionis censura, aut in exilio permanente decretum est.

Quò diutiùs in excommunicationis interditiuè censura aliquis permanferit; cum absoluitur, eò grauiori pœnitentia afficiatur.

Formula expeditioni ab omnibus seruanda.

In causis ordinarijs nihil accipiendum. prou. 3. tit. que ad epale forum pert. pag. 104.

Causæ à quibus nō suscipiendæ, aut commendandæ.

Vicarii epales quales deligendi.

IVDICIORVM causarumq. forensium, tum etiam omnium literarum, expeditionum formula, quæ ad fori Episcopalis rationem rectè instituendam, & tuendam; quæq. ad deprauatos vsus tollendos pertineat, Concilij huius auctoritate per nos conscripta, cum in lucem emittetur, in omni Episcopali prouincia tribunali accuratè diligenterq. seruetur.

ILLVD præter cætera munus Episcopi est, vt in suo Episcopali foro vniuersis & singulis ius gratis reddatur. Quamobrem præter id quod alio Concilio prouinciali de muneribus & donis cauimus, hoc decreto statuimus, in ordinarijs causis nihil quidquam vel minimū, ne sportularum quidem nomine, nec à sponte etiam dantibus, aut vllò quouis modo à iudice illius fori accipi licere.

Si quis acceperit, pœnam lege Iulia repetendarum lancitam ipso facto subeat.

NEMO quisquam, neque Vicarius etiam foraneus, neque procurator, aduocatusuè Fisci Episcopalis, neque auditor, nec verò alius qui in familia famulatuè Episcopi sit, causarum quæ in Episcopali foro aguntur, procuratorionem, defensionem ac patrocinium, nec nomine nec re ipsa suscipiat agatur, præter illas quas debet pro suscepti officij munere, & quas præterea pias causas Episcopus ab illo suscipi agiuè iusserit. Nec verò quispiam eorum patiarur, famulos suos in eo Episcopali foro causas non modò agere, sed ne commendare quidem, minus verò quidquam vel minimū operæ ponere, quò præiudicium damnatumè cuiquam inferatur.

Neque præterea ipsi vel fori Episcopalis ministri, vel Episcopi familiares in causarum commendatione auctoritatem suam interponant: nisi ij sint, quibus pro muneris sui ratione diligenter curandum est, vt lites, controuersia, & causæ præsertim miserabilium hominum quàm celerrimè, & rectissimè in primis definiantur.

ILLVD maximè expedit, cum omniq. ratione consentiens admodum est, vt Vicarij Episcopales quoad eius fieri potest, alienæ potius diocesis, quàm illius sint, vbi commissum Vicariæ curæ officij munus obire atque exequi debent.

Sapè enim fit, vt cum iustitiæ quasi oculis tenebras cognatorum affiniumuè illa innata vis offundat; rum gratia metuq. eorum quibuscū vixerunt, viuendumq. deinceps est, etiam boni constantesq. viri ab acquiraris norma, reataq. via faciliùs deflectant.

Si præterea id vicarij officium eis cōmittitur, qui in aliqua ecclesia personalis residetiæ munus sustinet, id incōmodi quod permulti in-

terest, manifestò existit, vt non facilè, neque cumularè vti par est, vtriusque muneris partes expleat atque exequatur.

Quare Episcopus cum alia via rationeq. in eo vicario munere sibi suaq. ecclesiæ rectè consulere potest, videat vt ne illius generis viros ad illud adhibeat.

NE Episcopi Vicarius ministeruè iudicandi officium partesq. ab eo commissas antea aggrediatur suscipiaruè, quàm eidem iururandum præstiterit ad formulæ concepræ præscriptū.

PIARVM voluntatum executio, bonorumq. ecclesiasticorum defensio omnis iure canonū ecclesiasticisq. constitutionibus Episcopi curæ fideiq. commissā est.

Quamobrem is vel cathedralis ecclesiæ canonicum, vel alium ecclesiasticum hominem arbitratu suo constituat, qui idoneus earū piarum causarum patrocinium suscipiat atque agat.

In eam curā delectus ab Episcopo protector incumbat studio diligenti, vt & voluntatibus pijs satisfiat, & bona ecclesiæ recuperentur; & locis operibusuè pijs fraus nulla vel minima, quoad eius fieri potest, adhibeatur.

Præcipuè autem in eo euigilet, vt piarū causarum aduocari & procuratores ne officio vsquam desint, quod earum procuratio ac defensio ipsis commissā depolcit.

Singulis hebdomadis semel ad minimum & procuratorem fisci episcopalis & illos conuocet, quibus cum deliberationem rationemq. omnem, vt diligentissimè potest, ineat, tum de pijs legaris exequendis, tum de ecclesiæ bonis recuperandis atque ruendis.

Quæ vel ab ipsis aduocatis procuratoribusuè, vel ab alijs quorum interest, in dies singulos prout vsu venit, exponi solent, ea studiosè atrenteq. audiat: si quæ verò cognouerit in eo statu versari, vt necesse habeant aliquo officio adiuuari, aut tandem ad exitum perducì, is omni studio etiā pro officij sibi commissi munere videat, ac procurer opportuna ad rē adiuuandam conficiendam: remedia.

Quamobrem & Vicarium generalem; & aliquando Episcopum, & iudices alios quibuscū agendum est, tories adeat, quoties adiuumento opus erit ad causam.

SIT etiam fori Episcopalis carceris prorector vnus è canonicis ecclesiæ cathedralis, vel alius ecclesiastici ordinis vir: quem secundo quoque anno, aut breuiori temporis spatio, prout maluerit Episcopus, ei curæ protectioniuè præficiat; rursusq. ab illo munere libere amoueat etiam ante præfinitum tempus pro arbitratu suo.

Eius officium erit, exquirere diligenter ac simul curare, vt aduocatus procuratoruè pauperum, sarellites, & custodes carceris muneri suo ne in aliqua re desint, neuè quidquam cōmirtant, quod ijs qui in custodia sunt, fraudi damnouè esse possit.

Vicarij iurent, antequam officium suscipiant.

Protector piarum causarum ab epō constitutus, eiusq. officium.

Protector carceris fori epalis eiusq. officium.

Prou. 1. vtsup.
Prou. 3. p. 103.

Inuestiget præterea sollicito diligentiq. studio, quæ illorum cura adhibeatur, cum in primis ad animæ salutem, tum etiam ad corporis sustentationem: & quæ verò de toto eo genere in Concilio prouinciali primo, & tertio cauta sunt, an præstentur quàm rectissimè: & quod denique officij erga ipsos singuli ij præstent, quibus commissum est.

Causæ item eorundem & quàm celerrimè fieri potest, rectè cum æquitateq. ratione congruenter definiantur, etiam atque etiam studiosè videat ac procuret.

Singulis hebdomadis sæpè, vel minimum bis vnumquemque qui carcere est, inuisat.

At si qui sunt, qui arctiori secretioriue custodia inclusi tenentur, eos item visitatum eat: sed hoc omne officium Vicario consentiente, eodemq. præsentè, aut procuratore Fisci Episcopalis, aliouè quem idem Vicarius maluerit; si ita magis expedire censuerit, ipse præstet, nec verò aliàs.

Carceris item custodes sæpiùs per hebdomadam adhibeat, quibuscum agat quæcunque non solùm ad mores corrigendos, sed ad vitam sustentandam, necessitateq. subleuandas eorum pertinet, qui in vinculis custodianè sunt. Ac proinde libenter, benigneq. audiat, quæ quotidie sibi eo de genere ab illis exponètur: & quibus opus esse viderit, vt consulatur ac provideatur; in ijs omnes curæ sollicitudinisq. partes, vt oportebit, quàm diligentissimè præstet.

Si porrò vel vniuersos vel singulos qui in carcere sunt, ita se malè gerere perspexerit, vt correctione monitio neu' opus habeant ad morum disciplinam, eos prout oportunitas tulerit, & monere, & hortari, & obiurgare, & corripere ne desistat.

Si verò alios muneri suo deesse, aut in eo peccare animaduertit, cum illos sui officij atque ad eò errati moneat in primis; tum si opus erit, ob eam causam Episcopum aut Vicarium generalem adeat, cuius auctoritate malorù perniciæ occurratur.

De Procuratore Fisci Episcopalis.

EAm curam atque ad eò cogitationem procurator aduocatusuè Fisci Episcopalis suscipiat, vt sibi putet procurationis munus commissum esse in inquirenda veritate criminis de quo agitur; ideò ne eò vnquam abutatur ad innocentes opprimendos, neuè item causam aut occasionem præbeat, vt calumnijs quis vexetur atque exagitetur.

Ne vllam criminis causam suscipiat procuret, uè, quam calumniosam esse nonerit: sed cum vel calumniæ, vel rei delati innocentia constiterit, statim ab ea causa desistat.

Euigilet item vnà cum Vicario, ac sine eo etià, vt collateralis & satellites ne quidquam vel minimum extorqueant.

Testes pro informatione curiæ & sancti officij inquisitionis ipse per se etiam Vicario non præsentè, at de illius tamè mandato excipiat licet. Iis præterea quæ de testibus etiam ad defensionem causæ adhibitis instituentur quæstionibus adesse possit: nec vetitum sit, quin & iudici quæstiones interrogatæ quæ ad causam pertinent, in mentem reuocet atque ad eò suggerat; & testes etiam ipsos, si modò iudici placuerit, interroget: immo verò reos item, at ipso tamen iudice præsentè.

Denunciationum quoque quæ de rebus prælegatis relictisue in dies singulos fient, indicem à Cancellario apud se habeat.

De præfecto reformationis tribunalis, & taxarum.

EPISCOPVS singulis annis, aut secundo quoque anno ecclesiasticum virù decernat, qui certis illis legibus exequendis præsit tum prouincialibus tum episcopalibus, quæ ad rectum fori ecclesiastici vsum, rectamq. forensium causarum normam, tum ad certam taxarationem, omnemq. denique iudiciorum conformandam disciplinam pertinent.

Is quæcunque de omni eo genere sancita sunt, omni cautione videat, vt ab ijs quorum interest, planè seruentur, & in morem quàm diligentissimè fieri potest, inducantur.

Causarum acta & codices item, in quos solutiones sigillatim relatæ sunt, de improviso inspectet, quò faciliùs comperiat, si quid culpæ in taxæ præscriptæ ratione contrahatur.

Si verò præ quæstus cupiditate cæcellarius notariusue plus pecuniæ, quàm præfinita taxæ ratio postulat, eiusq. tabella ostendit, ab vllò vnquam exegerit, id totū eidè restitui iubeat. Et verò qui in eo genere deliquerint, pœnis etiam illos affici ab Episcopo Vicariouè procuret.

Ad Episcopum præterea illorum nomina deferat, quos in illis exequendis quæ sibi præscripta sunt, muneri suo deesse aliquo modo animaduertit.

De Cancellario & Notarijs.

Prou. 1. par. 2. tit. de Notario, & Scribis. pag. 74.

MAXIME interest, non modò eum qui officium tanti ponderis, tamq. valde cum Episcopali cura coniunctum gerit, quale est cancellariæ Episcopalis munus, sed illos etià qui vel substituti nomine operam simul in eo ipso munere ponunt, vel in Cancellariæ scriptorum numero censentur, cum ab omni alio negotio expeditos esse, quò attentiores sint ad operam curamq. susceptam; tum maximè vacuos ac planè liberos ab omni vel minima suspicione cupiditatis, prauæq. affectionis, ne dum corruptelæ.

Quare præter ea quæ olim hoc de genere à nobis

Notarij ac scribæ nihil dono accipiant.

his constituta sunt, hoc decreto etiã vetamus atque interdiciamus, ne eorum quispiam ab vlla cuiusvis loci ordinis vniuersitate, collegio, homineq. vlllo, ne diœcesis quidem aliena, qui in foro Episcopali causas, lites, & negotia cuiuscunque generis sint, duobus antè annis habuit, aut iam nunc habet, aliquod vel minimum donum munusue etiam spontè oblatum, ac ne rem quidem esculentam quæ statim consumi possit, accipere directè aut indirectè vllouè modo possit.

Ne quod negotium suscipiant ab officio suo alienum.

NE præterea in eo foro ecclesiastico vel in alio, lites, causas, negotiaue cuiuscquam suscipiat neque agat, nec verò dispensationes, neque alias eius generis actiones expeditionesue persequatur procuretue, nisi officij quod gerit, ratio aliter deposcit, aut Episcopus iussit.

Qui contrà fecerit, à muneris exercitatione suspendatur, atque eo etiam mulctetur, alijsq. pœnis plectatur arbitratu Episcopi.

Secretarius ac scribæ nihil docto accipiant.

NE Episcopus quidquam vel spontè oblatum ne exiguum quidem à secretario scribisue dono accipi aut capi vlllo nomine patiatur, ne occasione quidem literarum, etiam quas pro officij munere etiam priuatim aliquando scribunt.

Dies hebdomadæ feriarum nominandæ.

HEBDOMADÆ dies antiquato gentium à fide christiana abhorretum more, non stellarum errantium, lunæ, martis, mercurij, iouis, veneris, & saturni nominibus, sed feriarum appellatione & distinctione nominari sanctissimus Pontifex Siluester decreto sancit.

Quod cum non sine multiplici ratione ab eo institutum sit; id prouinciæ nostræ Episcopi curèt, vt omnis ecclesiastica actio, qualis qualis sit, quæ vel in synodis diœcesanis, vel sacerdotilibus clericalibusue cõuentibus, vel in canonicalibus capitulis, vel in foro Episcopali, vel vlllo alio loco temporeue celebretur, non dierum qui illarum stellarum appellationem adhuc etiam vulgo retinent, nomine, sed feriarum distinctione & ordine rectè notetur.

Cancellarius & notarij vbinam vinarum acta exhibeant.

CANCELLARIVS & notarij causarum tam ciuilium quam criminalium acta, gesta, tabulas, instrumentaue, & processus, originales, ne vlllo nomine ne inspiciendi quidem rãtum causa vsquam exhibeat, nisi in proprio pluteo, aut cancellariæ archiuuè loco, idq. sine vlla mercede.

Illa verò inde aliò asportari ne liceat; etiam si eorum quorum interest consensu, etiam si cui certo homini transferenda rectè ac tuto committi possint, præterquam iudici causæ ostendenda.

Qui secus fecerit, cum ab Episcopo plectatur graui pœna, tum damnum refarciat etiam, si quid quisquam eo nomine fecerit.

Ea cautio Cancellario & notarijs adhibenda est, ne cuiquam alicuius causæ actorum attestationum, sententiæ, vlliusq. scripturæ exemplum edant, facultate scripta editionis à vicario non data.

Qui in eo genere deliquerit, officij amissione

Templa causæ edant siue facultate.

mulctetur, aliaq. pœna puniatur pro Episcopi arbitrio.

De certa taxæ ratione forensibus tribunalis ecclesiastici actionibus præscribenda in Concilio etiam prouinciali tertio cauimus: sed quoniam nondum quidquam præstitum est, quod omnibus partibus perfectum sit; sex mensium spatium post synodi huius prouincialis editionem præstitimus: quo tempore singuli Episcopi prouinciæ causis, negotijs, rebus, & actionibus singulis fori sui certas taxæ rationes quæ Metropolitanò probentur, quam rectissime præstituant, vt nulla auaritiæ cupiditatisue suspicio inde existat.

Si qui non fecerint, Metropolitanò ipsius cura sit intrà annum torum id præstare.

PRÆTER alia quæ hoc de genere olim & nunc sancita sunt generatim vel sigillatim, hoc decreto statuimus, quæ infra ordine sigillatim quasi in tabella notantur, ea ipsa singulatum instrumenta, tum literas, scriptaue à cancellario gratis & scribi, & confici, & edi.

Id verò omne vt præstetur, Episcopo omnino efficiat, ac de negligentia aliaue culpa in Concilio prouinciali rationem reddat.

ACTA visitationis, eorumq. exempla, quæ ijs eduntur qui visitantur, ad præscriptum decreti hoc Concilio editi.

Facultates, quarum auctoritate Vicarij ministriq. Episcopales decernuntur.

Literæ testimoniales dimissoriaue de suscipiendis ordinibus.

Facultas Pontificalia exercendi, quæ Episcopo, alijue aliquando conceduntur.

Attestationes, quibus testatum fit, aliquè idoneum esse, cui beneficium conferatur, quiuè ad illud instituat, siue ea collatio institutioue Romæ faciendâ sit, siue ab inferiore collatore, siue ab Episcopo.

Rogitus cessionis beneficij liberè coram Ordinario,

Processus & de natalibus, & ætate, alijsue conditionibus eorum qui initiandi sunt, aut recipiendi in seminariis.

Instrumentum iurisdictionis, quod ab ijs præstandum est, qui beneficia obtinent.

Instrumentum ac testimonium professionis fidei, quæ à quouis præstanda sit.

Instrumentum fideiussionis eorum, qui in seminarium recipiuntur.

Mãdatum de aliquo recipiendo in seminariis.

Facultas, & probationum omnium, & pertinetium ad receptionem nouitiæ, vel ad professionem præstandam.

Confirmatio Abbatissæ seu priorissæ.

Facultates, quæcunque monialibus earumue Monasterijs conceduntur.

Facultas ingrediendi monasteria.

Facultas accedendi ad monialium loca collocautionibus præfinita.

Facultas erectionis institutionisue confratriæ, scholæue.

Taxa fori ab episcopo intra certum tempus præfigenda. Tit. de iis quæ ad epale forum pert. pag. 104.

Quæ gratis in cancellaria cõficienda sunt, & etiam addenda quod ad scriptionem attinet

Supra pag. 280. §. Visitationis munus.

Confirmatio regularum alicuius scholæ, confratriæuè.

Scriptum, quo scilicet certæ ecclesiæ, scholæuè quis adscribitur.

Approbatio ludi magistri.

Literæ dimissoriæ testimonialesuè.

Facultas absentia causa studij.

Facultas elemosinam colligendi.

Facultas faciendi sepulcrum.

Facultas absoluendi à casibus referuatis.

Facultas celebrandi vbique, vel certo loco.

Facultas prædicandi.

Facultas audiendi confessiones.

Literæ indulgentiarum, vel earum summæ.

Testimonium consecrationis, reconciliationis ecclesiæ, cœmiterij, altarium, & campanarum.

Constitutio coadiutoris.

Reductio Missarum, & de cõmutatione piorum operum.

Facultas abeundi extra fines diœcesis, vel peregrinandi.

Literæ, quæ pro officij munere quauis de causa ad parochos, Vicarios foraneos, aliosuè scribuntur.

Executio literarum gratiosarum prothonotariarum, & equitum: harum tamen literarum causa scripturæ merces capiatur, & si quid prætereà Episcopus concesserit.

Processus, & acta omnia, quæ conficiuntur ad miraculorum veritatem perquirendam.

Itidem de ijs, quæ conscribuntur ad sacrarum reliquiarum veritatem indagandam.

Facultas asportandi cadaver de loco ad locum.

Exempla, editiones suè decretorum, ordinariorum, statutorum, præceptorum, quæ Episcopus, aut eius Vicarius ex officio confecerit, feruariq. mandarit.

Constitutio Vicarij in quauis ecclesia ad tẽp.º.

Dispensationes, & processus de defectu natalium, irregularitate, vitio aut defectu corporis, etiam auctoritate ordinarij.

Instrumenta, & scripta quæcunque pro mensa Episcopali, & Capitulo conficiuntur, quæ item seminarij causa fiunt, ita tamen vt hoc decreto, solutionis immunitate capitulum & seminarium duntaxat fruatur: clerici verò, alijue ad quorum causam commodumè illa scripta instrumentauè interfunt, quiuè earum exempla sibi edipetunt, à solutione immunes ne sint.

Literæ, & expeditiones, quæcunque conficiuntur nomine rerum merè spiritalium.

Expeditiones quæcunque pro pauperibus, vel miserabilibus hominibus, de quorum ægestate aut necessitate Episcopi aut Vicarij iudicio constet.

Literæ prætereà, & expeditiones omnes aliæ, quas gratis dandas Episcopus censuerit.

Dispensationes, & facultates, quæcunque ex decretis vel prouincialibus vel diœcesanis, aut eorum occasione dantur.

Emoluméta cã- DE emolumentis Cancellariæ Episcopalis, quã

Concilio prouinciali primo vendi, locari, eorumuè nomine quidquam persolui veritè est, nihil profus vtilitatis priuatæ ad Episcopum, eiusuè mensam, aut Vicarium, neque ad alios, præterquam ad Cancellariam, cancellariuè, cæterosq. eiusdem Cancellariæ ministros perueniat.

cellariæ ad quos pueniant Tit. de not. & scribis. §. Cancellarias verò. pag. 26.

Qui aliquid etiam à sponte dantibus perceperit; tum in consciētia foro ne suum faciat, sed pauperibus loci erogare omninò debeat; tum duplo mulctetur, quod vel in ecclesiæ instauracionem, vel in sacristiæ vsu erogeretur.

Quæ ad matrimonium pertinent.

Prou. 1. par. 2. tit. eod. pag. 39.

MATRIMONIUM cùm Sacramentum sit, & maximè liberum; si quæ municipales leges, statuta decretauè sũnt, quibus huic Sacramento, sancteq. illius libertati contrà sacrorum canonum & Conciliorum præscriptũ vllò quouis pacto impedimentum afferatur; eas irritas, rescissas, ac planè nullas decernimus ac declaramus.

Leges & statuta cõtra matrimonij libertatem abrogantur.

Omnibus verò quacunque etiam dignitate potestateq. præditis interdictum iam nunc perpetuò sit, ne earum etiam legum, statutorum, decretorumuè auctoritate, nec verò alia quauis ratione quidquam statuatur, decernant, iubeant, agantuè, quo matrimonij libertas vllò pacto neque directè nec verò indirectè lædatur.

Qui contrà fecerit, pœnas & censuras Conciliorum & canonum iure sancitas ipso facto subeat.

Episcopus verò vbi probabilem pro sua conscientia suspicionem habeat de puellæ minus libera voluntate; tum exquirat rem diligentissimè; tum prætereà si opus esse censuerit, illam certo loco tuto ac honesto collocet, vbi illa eidem proferat & explicet liberiùs suam voluntatem, qualis verè sit.

MATRIMONII denunciations, quas aliquando ab Episcopo remitti constitutione Tridentina permissum est, is videat, ne ob aliam causam, quàm ea ipsa constitutione cauetur, remittat; cùm scilicet Ordinarij iudicio verisimilis suspicio est, matrimonium malitiosè impediri posse.

Denunciations matrimonij. Sess. 24. dec. de refor. matr. c. 1.

At verò si hæc causa non subest quamobrem illas remittat, ea certè sola, quòd instar sacri Aduentus quadragesimæuè tempus, neque necessaria est, nec verò cum ratione consentiès; cùm præsertim eo sacro tempore qui iam matrimonio iuncti sunt, ab illius vsu abstinere potiùs cõueniès sit, nedũ sponso vnà coniugi. Illas verò ab Episcopo cùm præsens in vrbe vel diœcesi adest, solum remitti deinceps liceat, ab alio prætereà nemine, ac ne à Vicario quidem Generali.

Matrimonij futuri denunciationibus in ecclesia de more factis, si fortè hoc accidit, vt illud duo-

duorum mensium spacio post non cōtrahatur; ne idem antea parochus celebret, quàm iterū denunciations ex Concilij Tridentini præscripto fecerit edixeritue, si modò aliud Episcopus non concesserit.

Sponsi qua de re a parochis ad monendi.

Matrimonium p verba de præfenti non contractum nullū est.

vt supra.

Sponsalia ne de præfenti cōtrahantur.

Sponsi doctrinæ Christianæ rudimenta non uerint.

Sine parochis matrimonium nullum est.

Impedimenta affinitatis vel consanguinitatis.

PAROCIVS, quorum matrimonium ex Concilij Tridentini præscripto publicè ter denunciaturus est, eos primū graui cohortatione diligenter moneat, vt cum ad illud ineundum ieiunijs orationibusq. se parent; tum etiam vt eo ritè celebrato, sacerdotaliq. benedictione à proprio parochis accepta, orationi frequentiori interim vacantes, triduo abstineant pro reuerentia: sicq. contra spiritalia nequitias, & carnis procacitatem sanctè muniti, salutem & gratiam Dei ex eo Sacramento vberiorum sibi comparare studeant.

SI qui atate etiam legitima, & parochis præfente, testibus duobus adhibitis, & notario item, iurati sponderunt se matrimonium iniruros, ac deinde non contracto legitime per verba de præfenti matrimonio copulationem inter se inierunt; eorum matrimonium nullum ab Episcopo declaretur ac decernatur. Id verò ne accidat, parochus quàm sapissimè populum, vt opus erit, moneat, ad præscriptū Concilij Tridentini.

Eos præterea qui ita cōtraxerint, grauius pro arbitratu suo Episcopus puniat. Quòd si iidem postea de præfenti matrimonium contrahere velint, ne prohibeantur, modò seruentur quæ ad Tridentini Concilij præscriptum seruari oportet, si nullum aliud in sit legitimum impedimentum. Caueat parochus si quando sponsalibus intenderit, vt ne de præfenti, sed de futuro matrimonio illa contrahantur, sicq. propterea verborum formula dilucidè concipiatur, vt de eorum sensu nulla deinde quæstio difficultasue oriatur.

PAROCIVS quos sponfos experiundo viderit doctrinæ christianæ rudimenta planè ignorare, ne matrimonio illos antè iungat, q̄ ea item ratione cognorit didicisse, quæ eo de genere illos planè scire oportet.

QVI testibus adhibitis, at sine parochis, alioque sacerdote, cui is vel Ordinarius facultatè dederit, matrimonium de facto contraxerint, ne eos cogi liceat vt denuo inter se contrahant; nec rursus eo nomine impediri, quominus eorum vnusquisque cum alijs liberè contrahat: cum illud eorum factum, ne sponsalium quidem, nedum matrimonij vim habeat.

Qui quarto & quinto affinitatis consanguinitatue gradu iuncti sunt, cum inter se matrimonium non impetrato dispensationis beneficio liberè inire contrahereue possint, ne à parochis, aut ab alio quopiam in posterum impediuntur, quominus liberè contrahant, seruatis regulis, Tridentina sanctione præscriptis. Parochus cum matrimonium celebrare voluerit, moneat contrahentes propositam esse pœ-

nam excommunicationis latæ sententiæ, vltra alias pœnas à iure inflictas, in eos qui in gradu prohibito consanguinitatis vel affinitatis matrimonium contrahere scienter præsumpserint, ac eos omni spe consequendæ dispensationis carere ex præscripto Concilij Tridentini.

Ibid. c. 5.

Episcopus verò seuerè animaduertat in eos, qui diuino timore postposito, in suarum periculū animarum scienter huiusmodi coniugia prohibita, etiam ex causa fornicationis (quod frequentius accidere solet) inire sub spe forsant futuræ dispensationis præsumpserint; ac statim illos quos ei constiterit taliter contraxisse, adhibita separatione ex Concilij Viennensis præscripto, excommunicatos publicè tandiu denunciari iubeat, donec suum humiliter recognoscentes errorem, absolutionis obtinere beneficium mereantur.

Irritum nullumq. ab Episcopo matrimonium declaretur, quod à parochis loci vbi illud fit, non ab eo qui parochus proprius est contrahentium, celebratur.

TRIDENTINA œcumenica synodus illud Episcopali diligentia quàm diligentissimè cōmendauit, vt si quæ vel hominum vitio, vel temporum iniuria corruptelæ in nuptijs celebrandis irrepserint, illæ radicitus extirpètur. Atque eo quidem vehemètius in eiusmodi curam incumbendum est, quòd grauius atque adeò sapius in illis peccatur.

Qui matrimonia veneficij dirimunt aut impediunt, excommunicantur.

Quare ad nuptias, matrimoniaq. impedienda vel dirimenda eò cum ventum sit, vt veneficia fascinationesue homines adhibeant, atque vsque adeò frequenter id sceleris committant, vt res plena impietatis, ac propterea grauius detestanda.

Itaque vt à tanto tamq. nefario crimine pœnæ grauitate deterreantur; excommunicatio nis latæ sententiæ vinculo fascinoes & venefici id generis irretiti sint.

Quam ipsam pœnam etiam illos subire decernimus, si qui in illis soluendis verba improbata, superstitiosa, atque adeò alia, quàm quæ Episcopo primū probata sunt, adhibuerint; cum id non sine diuini cultus offensione maxime faciant.

Quo etiam genere pœnæ afficiantur, quicunque vel suaserint, vel mandarint, vel consenserint.

NE quis cuiuscunque gradus conditionisue sit, stas temporibus, quibus nuptiarum solemnitates celebrari interdicitum est, domum spòsam traducat, aut nuptialia conuiuia celebret, aliaue eius generis vetita agat.

Qui nuptias tempore prohibito interdicitur.

Qui autem vel per se vel alium contra fecerit, aut eius culpæ quouis modo particeps fuerit; is pœnam interdicti ab ingressu ecclesiæ ipso facto incurrat: eamq. pœnam illum tandiu sustinere volumus, quo ad sponsi Episcopi iussu separati meritis pœnas pro eorum conditione dederint arbitrio eiusdem Episcopi, & interdicto liberari eiusdem iudicio meruerint.

Dispensationes
dotis non com-
petentis causa
concessa.

IN dispensationibus matrimonialibus dotis nō competentis causa concessis, si modò eo loci vbi mulier de cuius matrimonio agitur, habitat, virum pari æqualiq. conditione non inueniri verè constet, qui sibi cognationis affinitatisuè vinculo coniunctus non sit; progrediat̃ur Episcopus ad exequendam eius generis dispensationem, etiam si in locis finitimis aliqui essent, qui nullò gradu cognationis affinitatisuè iuncti, eam cum exigua dote in matrimonium ducerent.

Satis enim est; in eo municipio locouè vbi mulier est; diligentiam matrimonij contrahendi adhibitam esse.

Nihil dispensa-
tionū causa acci-
piendum.

PRO dispensationum matrimonialium executione nihil quidquam prorsus muneris præmijue etiam sponte oblato, ac ne pro labore quidem qui in testibus ea causa examinandis, alijsuè testificationibus excipiendis ponitur, Episcopus aut Vicarius eius capiat.

Notarij verò pro examine testium quartam dumtaxat partem aurei ad summum capiant licet.

Quædam de me-
retricibus.

VBI certus locus meretricum habitationi præfinitus, constitutusq. est, cum extra eius fines eas habitare non liceat, si quis cuiquam earū alio quàm præstituto eo loco domum domiciliumuè locarit, excommunicationis pœna contra eum agatur.

Prostitutas fœminas meretricesuè in cauponis diuerforijs, ganeisq. ad quæstum alere, cum id & graui Dei offensione, & magno animarum detrimento, & disciplina christiana in iuria fiat, hoc decreto prohibendum censuimus.

Quare ne quisquam vel caupo, vel tabernarius, vel qui cœnaculariam facit, illas in ipsis cauponis ac diuerforijs habeat alatuè ad turpè quæstum.

Qui contrà fecerit post huius decreti promulgationem in eius parochiali ecclesia factam, tãquam is qui in statu damnationis notoriè versatur præmissa monitione interdicti pœna afficiatur, & alijs præterea etiam grauioribus arbitratu Episcopi.

Mulierum lu-
xus & ornatus
interdicendus.

PAR O C H I singuli quàm maximam possunt in eo sollicitudinem persuadendiq. studium adhibeant, vt omnem luxum, cincinnorum ornatum, in aures, quod signum diaboli sanctus Augustinus nominat, fucum, & vestes in primis quas caudatas dicunt, parochia suæ mulieres omninò deponant.

Qua in re persuadenda argumentorum vim, rationumq. momenta sibi comparent, cum ex sancti Ambrosij patris nostri illarum luxū grauius exagitantis libris, tum ex sancti Chrysostomi, aliorumq. patrum monumentis, in primisq. ex homilia, quam eo de genere grauissimã vir doctissimus idemq. religiosissimus Iacobus Vitriacus S. R. E. Cardinalis olim habuit.

Hoc autem omne vsquè adeò ab ecclesia veti-

rum esse ille ipse affirmat, vt si caudatæ ad ecclesiam accederent, sacra Communionem interdicerentur.

NVLLA est amplior hæreditas, nec præclarius patrimonium, quod parentes suis liberis relinquere, neque maius precium, honestiorq. mercedem, quam domini ijs qui sibi in seruitute operam dant, pro fideli eorum famulatu tribuere ac persolvere possunt, quàm si effecerint, vt boni christiani euadant; quæ virtus omni tereno thelauro multo pretiosior est censenda.

Quamobrem qui in aliqua domo atque familia duces sunt; curabunt diligenter, vt omnes quicumque suo sub imperio & ditione viuunt, ieiunia colant, diuini verbi prædicationem crebrò audiant, Sacramentis frequenter vtantur, & omnia demum veri christiani officia exerceant: famulorum autem domini non solum diebus festis tantum eis liberi temporis concedere curent, vt eiusmodi officijs vacare possint, sed crebris item eos ac paternis hortationibus excitare non desistant, ne in studio eiusmodi tam salutari segniores neque negligentiores existant: in quo si parentes ipsi aut domini suo officio in his defuerint; procul dubio expectent fore, sibi vt antè seuerissimum Christi Domini tribunal culpæ tribuantur peccata omnia, quæ liberi vel famuli non commississent, si suas illi partes in hoc alijsq. eiusmodi decretis præscriptas, sibiq. maxime debitas præstitissent.

Atque id quidem multò magis timendum illis erit, qui aliquo modo impederint, quò minus pia supra scripta, & alia huiusmodi officia persoluantur; contrà quos agat Episcopus pro culpa ratione.

HIS temporibus tanta puerorū licentia est, atque adeò effrenata, vt cum peccandi materiã afferat, tum disciplina christiana detrimenta importet non leuia: hinc in scholis nimia petulantia, in ecclesijs irreuerentia, turbulenta foris concitatio, atque in omni loco sese effrensus imprudentia, & penè proiecta audacia.

Quare Episcopi qui omni morum speculationi sanctè inuigilare debent, videant, ne grauioribus offensiones inde existant: proinde & cum magistratibus decurionibusuè agant, vt aliqua inita ratione ei rei occurrant; & præterea sacerdotes aliquot vitæ probitate castissimisq. moribus præstantes, aliosq. pios viros & salutis animarum zelo accensos deligant, qui puerorum scholas saepe inuisant, mores & vitam eorum perquirat in Dei timore, officijsq. christianæ institutionis illos contineant; idq. omne cum parentibus, magistris præceptoribusq. agant.

Curentq. vt pius aliquis civitatis locus, piaue confraternitas id oneris suscipiat (quemadmodum alicubi fit) vt huius generis vagantes pueri colligantur, eorumq. effrenatis moribus opportunè consulatur.

Quædam de pa-
tribus famil.

Puerorum licè-
tia coercenda.

Quòd

Quòd si hac non successerit, aliam omnem, quæ sibi potior videatur, rationem ineant, ut puerorum effrenatæ libertati, quæ multa spiritalia incommoda parit, rectissime occurratur.

Nullo verò modo patiatur, ut huiusmodi pueri ecclesiam perturbent: quod ea maxime ratione præstabitur, si parentes, vel ij ad quos id pertinet, liberos suos teneræ ætatis apud se teneant, secum ducant, eisq. ostendant pi: suppliciterq. orare, & lacris interessè:

Quæ ad scholas, confratrias, & ad loca pia pertinent.

Prou. 1. par. 3. De pi: or. locor. admin. pag. 41.

De scholis & confratriis.

NE cuiusuis confratriæ scholauè præfectus in scholæ suæ numero quemquam doctrinæ christianæ eudem atque ignarum adscribi permittat, cuiuscunque ætatis aut conditionis ille sit.

Id verò curæ sit sacerdoti proprio illius scholæ, vel parochi in cuius finibus est.

Ne facinorosi homines, neu turpis vitæ aut infamiæ labe notati, in disciplinatorum, alteriusuè generis confratrijs adscribantur.

Si qui verò iam adscripti sunt, si moniti, honestæ vitæ rationibus se non conformarint, à cõfratrum numero Episcopali auctoritate & cura amoueantur.

Ne à disciplinatorum confratrumuè alterius generis præfecto, cuiquam qui in confratria adscribendus sit, amictum quod in signe confratriæ est, dari liceat, nisi præsentè parochi, aliouè sacerdote, qui amictum illum stans precibus benedicat.

Quem amictum confratres ne vnquam domi, aliouè loco, sed in schola afferuent.

Qui verò è confratria aut abibunt, aut eijciuntur; illum cõfratria ipsi dimittant, præfectoq. sine vlla exceptione tradant.

Laici confratres cuiuscunque confratriæ, de fidei dogmatibus ne disceptationes, colloquia, sermonesuè habeant.

Videat præterea Episcopus diligèter, ut in oratorijs suis colloquutiones de ijs tantum rebus instituant, quarum tractatio & colloquutio laicalis ordinis hominibus conueniat.

Ne quidquam quod vulgari sermone conscriptum sit, in vlla cuiusuis generis confratria scholauè legi recitariuè liceat, nisi primùm ab Episcopo, vel ab eo cui ille mandarit, recognitum sit, & subscriptione comprobatum.

Quo tempore in basilica cathedrali, ecclesiæuè parochiali officium vesperarum celebratur, tunc ne in vllis confratriæ scholauè oratorijs ciuitatis aut loci illius ab eisdem confratribus recitari liceat officia, sed vel ante vel post recitentur: ita tamen vt non solum eiusmodi officiorum occasione non diuertantur illi à diuinis officijs publicis; sed nec etiam à scholis doctrinæ christianæ, in quibus eiusmodi confratres vtilis adiutores & operarij esse solent.

Disciplinati confratresuè cuiuscunque scholæ, cum processiones supplicationesuè collegiatim ipsi agunt, cappellanum sacerdotem uè alium adhibeant; cuius sit eam religiosam actionem dirigere: nisi cum aliquando sine sacerdote processions supplicationisuè agendæ facultatem à parochi aut ab Episcopo impetrarint.

Ne confratri cuiquam ad confratriæ ecclesiam oratoriumuè atma vllius generis ferre liceat; nisi pro dignitatis suæ, aut officii quod gerit ratione, hoc alicui conueniens sit.

Nemini autem vnquam, cum confratriæ amictu indutus est, id liceat.

Ne in confratriarum scholarum uè oratorijs ecclesijsuè cadauera etiam sodalium sepeliri liceat, nisi id licere ex certis priuilegij tabulis, aut probatæ consuetudinis immemorabili vsu cõstiterit Episcopo.

Vbi verò confratribus ius sepulturæ tantum concessum est, alij nemini neque electionis etiam iure ibi sepeliri liceat; sed ne confratribus quidem ipsis, nisi per sex menses ante obitum in sodalitia ritè adscriptus sit.

Ne cuiquam confratriæ vsquam elemosinam quaeritare liceat, nisi facultate, quæ literis exarata sit, ab Episcopo impetrata.

Ne in vlla disciplinatorum aliarum uè scholarum confratria officiales ministrosuè creati aut eligi liceat, nisi vel parochi, vel alio sacerdote ab Episcopo constituto præsentè, si modò aliud Episcopo non videatur.

Quæcumq. & in hoc quinto Concilio, & in alijs superioribus de disciplinatorum scholis, aliusuè confratrijs etiam laicalibus constituta aut præscripta sunt, ea Episcopus ab illis inuiolatè integreq. seruari mandet; etiam si in Ecclesijs regularium illæ scholæ confraternitatesuè erectæ sint, exerceantur uè; ita vt si quid contra ab eisdem vsquam factum erit, id pro culpæ modo ab Episcopo grauiter puniatur arbitratu suo.

CHARITATIS beneficentiæq. omnibus Quædam de locis pijs. officijs quæ in proximos cõferuntur, magnam cœlestis gloriæ mercedem propositam esse factæ literæ ostendunt; sed illa maxime Deo grata atq; accepta opera sunt, quibus benignè sit, ac succurritur egentissimis hominibus, agrotis, ac peregrinis.

Itaque vt quæ ad eam rationem pertinent, legibus & sanctionibus communita rectè obseruentur, hæc pro pastoralis curæ nostræ munere decernimus.

Primò hospitalium, isuè cui hospitalium ædium custodia committitur, vir sit, cuius fides, pietas, vitæ innocentia, sedulitas, charitas; grauium virorum testimonio commendata sit: Cauear, ne à quoquam cum hospitium ingreditur, aut cum inde discedit, quidquam vel minimum ac ne spontè quidem oblatum exigat, petat, accipiatuè.

Ne cum mendicis, qui ad quaestum omni simu

landi arte vtuntur, aliquam turpis lucri pactio-
nem pro ijs recipiendis ineat.

Curet item, ne quid peregrini, aduenæ, paupe-
resq. hospitio, excepti, contra christianã pie-
tatem, bonosq. mores admittant.

Quinimmodò certam horam tum manè tum ve-
speri præscribat, qua ictibus paruule campanæ
datis, omnes simul aliquantisper orient.

Doctrinã christianã institutionem introducat,
qua præfinito aliquo temporis spatio eru-
diantur.

Si enim ijs ad corporis victum curamq. beni-
gnè suppeditatur; illud etiam maximè curan-
dum est, vt spiritale doctrinã christianã pa-
bulum eisdem tribuatur.

Ne pueros vnã cum adolescentioribus maio-
ribusq. natu in eodem lecto cubare permittat.
Neque item eos qui integra valetudine sunt,
cum ægrotis aliquo morbo laborantibus.

Qui autem integra sunt valetudine, ne diutius
triduo in hospitio morentur; nisi aliter ex ip-
sius hospitalis instituto permittatur.

At cum eosdem paucis post diebus redire ani-
maduerterit, inuestiget diligenter quousque
iter fecerint: ac sedulo videat, ne ij modò ad
hoc, modò ad illud hospitale domicilium di-
uertentes, se peregrinos fingant, de vrbe op-
pidouè tamen verè non exeant, turpi qua-
estui, atque etiam aleis, multiq. alijs flagitijs
operam dantes; quod aliquando euenire com-
pertum est.

Studiosè Episcopus curet, vt in ædibus hospiti-
alibus, quæ vnionis, vt vocat iure, alij domui
hospitali adiunctæ sunt, vbi longo temporis
spatio hospitalitas intermissa est, quam primò
restituatur, vt iuris est.

Quæ ad moniales pertinent.

Prout. 1. par. 3. de monial. pag. 43.

Clausura Mon-
ial. ab episco-
po conseruanda.
c. periculoso.
de sta. mon. in
6. decr. lib. 6. de
sta reg. c. 1.
Sefs. 25. de re-
gul. & monial.
c. 5.

MEMINERIT Episcopus, se (vt est Boni-
facij Octauij Pont. & Concilij Tridentini
edicta sanctio) diuini iudicij obtestationem, ac
maledictionis aternæ exterminationem esse
subiturum, si in monialium, etiam quæ ab sua
iurisdictione libera immunelq. sunt, clausu-
ra restituenda atque ad eò conseruanda se ne-
gligenter gesserit.

Quare studiosè in eo euigilet pastorali sollici-
tudine, vt non modò in monasterijs suæ curæ
iurij subiectis, verum in illis quorum cura-
tione regulares cuiusuis ordinis præfunt, illa
omni ex parte, vt diligentissimè fieri potest, ser-
uetur, propositis etiam Tridentini eiusdè Cõ-
cilij & arbitrij sui pœnis.

Contra moniales item, & illas etiam quarum
curam regulares gerunt, si quando è clausuræ
finibus exierint facultate à sede Apostolica nõ
impetrata, censuris ecclesiasticis, alijsq. iuris
remedijs agat, prout è re esse viderit.

Monialiu tran Si quado moniales legitima facultate ad aliquod
slatio. monasterium transfetri contigerit; eam curã

cogitationemq. Episcopus suscipiat, vt quò à
paucissimis conspiciantur, benè manè, sub au-
roram scilicet, à viris ætate morumq. honestate
grauibus, cognationeq. propinquioribus
eò deducantur.

CAVEANT qui ab Episcopo superiore uè fa-
cultatè habent ingrediendi monasteriũ, ne pro-
libito intrã eius septa datæ facultatis prætextu
ingrediantur; sed tunc solum, cum vrgens ne-
cessitas deposcet: vt ne ex sanctissimi Pontifi-
cis Gregorij XII I. sanctione, excommuni-
cationis pœnam statim subeant, à qua nisi per
sedem Apostolicam absolui non possunt.

Ne præterea religiosis hominibus septa monaste-
rij etiam suæ curæ commissi ingredi liceat, ne
ea quidem causa, vt testantium qui in monia-
lium ecclesia vel sepeliri vel anniuersaria quo
tannis agi voluerunt, piæ voluntati satisfaciãt:
sed quæ anniuersaria ex testamẽto debentur,
in earum exteriori ecclesia præstent.

Nec verò processionis in solemnitate Corpo-
ris Domini agendæ causa, confessarius sacer-
dos, aut alius superior eò ingrediatur; ac ne
Episcopus quidem eo nomine, neque alios in-
gredi patiatur.

Neque item causa vel monialium cubiculis be-
nedicendi, vel ea, locauè monasterij aqua be-
nedicta aspergendi.

Nec etiam cum vestitus sacer puellis traden-
dus est; vel illæ ad professionem admittendæ
sunt, vel ministrandum Sacramentum confir-
mationis, Episcopus, superioruè tam regula-
ris quàm secularis, aut confessarius alijsuè
ad septa monasterij introeat: sed in ecclesia
exteriori, vbi sanctissimæ Eucharistiæ Sacra-
mentum ad fenestellam ministratur, hæc illis
vel puellis vel monialibus in ecclesia interiori
manentibus præstentur.

Neque Missæ celebrandæ causa ad interiorè
ecclesiam monasterij uè septa Episcopus supe-
rioruè introeat vniquam; nisi tantum cum præ-
fecta monasterij, aut alia monialis consecran-
da est; tuncq. ne moniales egrediantur, sed is
adiunctis etiam quos ad ministerium conficiẽ-
dũ necessarios habet, ministris, introeat licet,
intus Missam celebret, ritumq. consecrandi
adhibeat ad Pontificalis libri præscriptum.

MONIALIS, ne atramentarium calamum, a-
liud uè cuiusuis generis instrumentum, quod
ad scribendum vsui sit, in cella aliouè loco pri-
uatim habeat.

Quòd si quando scribere necesse habet, id ne
faciat nisi præfectæ concessu.

Hæc verò ne facilè concedat permittat uè, sed
explorata perspectaq. scribendi causa, eaq. gra-
ui & necessaria, facultatem det de atramenta-
rio, cæterisq. ad scriptionem necessarijs accõ-
modet: quæ vbi monialis adhibuerit, quàm-
primum præfectæ restituat, simulq. rectè ostẽ-
dat, quæcunque scripserit.

MONIALES libros cuiusuis generis apud
se minimè retineant, nisi quos Episcopus, vel

Monialiu mona-
steria quibus in
casibus ingredi
non liceat, bul-
la edita anno
1575. Idib. Iun.

Moniales nihil
priuatim ad scri-
ptionis vsu ha-
beant.

Quos libros ha-
beant.

is cui id curæ dederit , scripto approbarit .

Nouitia ante
professionē vbi
examanda.
Seis. 25. de re-
gul. & monial. c.
17.

CVM nouitię anteaquā professionē præstet, voluntatem Episcopus pro facultate sibi decreto Tridentino data explorare volet, hoc agere ei liceat, loco vbi crates monasterij sunt, nec propterea à septis illa egrediatur: nisi causa sit, probabilis eiuſdem Episcopi iudicio suspicio, quamobrem potius esse censuerit, vt alio loco eius voluntas perquiratur: tuncq. vel in ecclesiam monasterij exteriorem, vel in aliam proximam, prout commodius decens fieri viderit, illam perducere iubeat.

Qua in ecclesia præsentibus matronis duabus, ætate grauibus, honestis, & nouitię gradu cognationis quantum potest propinquiorebus, quas ipsa aut moniales delegerint, eius animum voluntatemq. Episcopus rectè indagat, loco paulò remotiori, ita vt quæ adsunt matronæ, videre, non tamen auribus percipere possint indagacionem responsionemue.

Liber de ritu ve-
stimenti, & profi-
tendi monial.

T & in puellis moniali vestitu induendis, & in admittendis ad professionem nouitijs, vnus idemq. ritus ab prouinciæ Episcopis adhibeatur, cum eius generis regulæ variæ illæ quidem, ac planè inter se diuersæ dissimilesq. sint; liber de eo ritu huius synodi prouincialis auctoritate per nos edetur, ad cuius præscriptum omnis ea ratio ineatur, tum puellas induendi, tum nouitias ad professionem admittendi.

Præfecta moni-
al. ne ad vestitū
aut professionē
virgines admit-
tat ante examē
episcopi.

SI quæ monialium præfecta, earumq. superior regularis, virginem aliquam nõ explorata per Episcopum illius voluntate, examineue adhibito, religiosum vestitum suscipere, aut professionem conficere permisit; ab ipso Episcopo seuera pœna afficiatur.

Quæ generatim ad hæc decreta constitutionesue pertinent.

OMNI Episcopalis sollicitudinis officio, studioq. vigilantia, Episcopi pro sui muneris ratione in eam curam incumbant, vt quæcunque & in superioribus nostris Concilijs, & in hac quinta synodo prouinciali decreta constitutaq. sunt; diligentem atque adeò omnem executionem, quemadmodum par est, planè habeant.

Quicunque verò vel vniuersi vel singuli quorum interest, non paruerint, aut aliquid contra commiserint admiserintue; ij multas & pœnas luan t ijs ipsis decretis sancitas, tū alias præterea ecclesiasticis conciliaribusq. sanctionibus, & canonum iure præscriptas.

Compellanturq. præterea ab Episcopo ad prædum omnibus iuris remedijs, alijs etiam pœ-

nis & censuris constitutis & irrogatis pro arbitrio suo.

Quæcunque etiam de Sacramentorum administratione, Missæ sacrificij celebratione, diuinorumq. officiorum modo & ratione, in hac & superioribus prouincialibus synodis decreuimus, ea planè omnia & singula ad Metropolitanam etiam, cæterasq. quascunque ecclesias ritu Ambrosiano vtentes pertinere sancimus, ac declaramus: nisi si quid eiusmodi erit, quod vel per nos, vel deinceps per successores nostros Archiepiscopos nominatim speciatim quæ declaretur Ambrosianis ipsis ritibus institutisue expressè aduersari.

Si in his decretis ante alteram Mediolanensis prouinciæ synodum vlla difficultas orta erit; eius declarationem, tum verò præterea omnium quæ eisdem decretis continentur, interpretatione & explicationem, nobis & successoribus nostris Archiepiscopis perpetuò reseruamus, salua semper sedis Apostolicæ auctoritate.

Quamcunque facultatem ex decretis in hac prouinciali synodo Mediolanensi quinta per nos editis habet Episcopi, eam ipsos per suos Vicarios generales exequi posse volumus; nisi in ijs quæ propriè ad ordinem Episcopalem pertineant, aut in quibus Vicarij à sacris canonibus, aut à Concilio Tridentino, vel à nobis expressè exclusi sint.

Vt nemini eorum quæ in hac quinta prouinciali nostra synodo à nobis decreta sunt, ignorantiam excusare liceat, edicimus, vt ex quo primum die edita in valuis Metropolitanæ ecclesiæ proposita fuerint, ad duos menses omnes se & his decretis, & si contrafecerint, pœnis quæ eis continentur, teneri intelligant.

Ab eo etiam affixionis die eorum decretorum temporis initium sumendum decernimus, quibus aliquid intrà certum tempus præstari iubemus.

Vnusquisque præterea Episcopus ea omnia & singula in proxima diœcesana synodo legi ac recitari iubebit; & si ita expedire censuerit, suæ quoque cathedralis ecclesiæ valuis proponi, quò studiosus omnium animis eorum præcepta fixè inhæreant.

Singulæ etiam cathedrales, & collegiæ, & parochiales ecclesiæ huius prouinciæ, has nostras constitutiones aliquo loco collocatas perpetuò asseruent.

Omnia & singula, quæ à nobis in hac quinta prouinciali synodo decreta actaq. sunt, qua debemus obedientia ac reuerentia, auctoritati ac iudicio sanctæ Romanæ Ecclesiæ omnium ecclesiarum matris & magistræ semper emendanda & corrigenda subijcimus.

L A V S D E O.

Finis Concilij Quinti.

Bb 2

Sub-

Subscriptio Episcoporum.

Nos CAROLVS S. R. E. Presbyter Cardinalis tit. sanctæ Praxedis, Dei & Apostolicæ sedis gratia Archiepiscopus Mediolanensis, de consilio & assensu Reuerendissimorum Coepiscoporum nostrorum subscripsimus.

Ego Cæsar Episcopus Dertonensis consentiens subscripsi.

Ego Hieronymus Episcopus Laudensis consentiens subscripsi.

Ego Petrus Episcopus Aquensis consentiens subscripsi.

Ego Dominicus Episcopus Brixien. cõsentiens subscripsi.

Ego Nicolaus Episcopus Cremonensis consentiens subscripsi.

Ego Hieronymus Episcopus Bergomensis consentiens subscripsi.

Ego Fr. Dominicus Episcopus Astensis consentiens subscripsi.

Ego Guarnerius Episcopus Alexandrinensis consentiens subscripsi.

Ego Io. Franciscus Episcopus Verceilensis consentiens subscripsi.

Ego Vincentius Episcopus Albensis cõsentiens subscripsi.

Ego Franciscus Episcopus Vintimiliensis consentiens subscripsi.

Ego Cæsar Episcopus Sauonen. consentiens subscripsi.

Ego Alexander Episcopus Casalen. cõsentiens subscripsi.

Ego Alexander Episcopus Vigleuanensis consentiens subscripsi.

Ego P. Cotta Episcopus Nouariensis consentiens subscripsi.

INDICTIO

Futuri Concilij sexti Prouincialis.

CAROLVS Miseratione diuina, tit. S. Praxedis S. R. E. Presbyter Cardinalis, sanctæq. Mediolan. Ecclesiæ Archiepiscopus.

OMNIBVS & singulis Reuerendissimis dominis Episcopis, qui & hic adsunt, & synodo prouinciali Mediolanensi quacunque ratione interesse debent, omnibusq. item Capitulis, & Ecclesiarum cathedralium Procuratoribus, indicimus, significamus, denunciamus, & intimamus proximam sequentem synodum Prouincialem Mediolanensem sextam, Deo omnipotente auctore, & ad eius laudem, hac eadem in urbe, hoc ipso loco, Anno M. D. LXXXII. die decimo mensis Maij proximè sequentis, qui dies erit feria quinta Dominicæ tertiæ post Pascha Resurrectionis D. N. Iesu Christi inchoandam & celebrandam esse. Quamobrem eos omnes & singulos Reuerendissimos dominos Episcopos monemus, Procuratores verò Ecclesiarum cathedralium inuitemus, ut eo die ad synodum Prouincialem sextam iuuante Deo Mediolani celebrandam constituto, hic omnino intersint: nisi diem celebrationis ipsius synodi aliqua ex causa à nobis prorogatum fuisse, nostris ad eos datis literis intellexerint. Quòd si ipsorum Reuerendiss. Episcoporum nostrorum aliquis legitimo tunc detentus erit impedimento, nuncium procuratorem uè ad se excusandum, atque ad id impedimentum probandum ad nos mittat: cui etiam facultas ab ipso detur, ea omnia & singula nomine suo & ecclesiæ suæ recipiendi, quæ diuina gratia auxiliante in ipsa synodo à nobis de consilio & assensu Reuerendissimorum Coepiscoporum nostrorum constituentur, decernentur.

O R A T I O
C A R O L I C A R D I N A L I S
T I T . S A N C T A E P R A X E D I S
E T A R C H I E P I S C O P I ,

Habita in Prouinciali Concilio Quinto.

AM ex euangelio quod modò audistis, Patres Reuerendissimi, optimè intelligitis, Apostolos à Christo Domino conuocatos, & ad prædicationem regni cœlestis missos esse cum potestate sanandi morbos, depellendiq; dæmones. Sunt etiam vobis ex euangelica illa cōmemoratione perspectæ eius apostolicæ legationis, apostoliciq; officij leges ore diuinae sapientiæ præscriptæ, rursusq; cōgnitum studium, quod summum in illis exequendis Apostoli magna cum omnium admiratione præstiterunt. Cùm autem hoc ipso tempore Clerus, populûsq; hic Mediolanensis, vos qui Apostolorum successores estis, ex legibus Christi Domini spiritu in sacro Tridentino concilio decretis conuocatos, vnâ mecum ad Concilium prouinciale quintû concelebrandum conuenisse cernit: is modò illius apostolicæ conuocationis, & legationis, quæ Euangelicis verbis cōmemorata est, quasi speciem quandam ob oculos propositam intuetur. Christus enim Dominus cùm videret eo tempore turbas, tanquam oves sine pastore huc atque illuc vagantes, varieq; disiectas, ac multiplici morborum genere affectas; earum statum pietatis visceribus miseratus, non satis habuit, se viros, oppida, omniaq; loca finitima, & prædicando, & sanando peragrassè: sed in tanta hominum vndique confluentium multitudine, voluit etiâ alios euangelicæ prædicationis, ac morborum curationis socios adhibere. Discipulos igitur orare iussit: duodecim apostolos conuocauit, eosdemq; misit ad illa munera exequenda. Nunc itidem is, qui ab ecclesiæ suæ cura & custodia oculos numquam deiecit. *Erunt, inquit oculi mei ibi semper*, cùm è summo cœlo, tâquã ex altissima specula, prouinciã nostrã Mediolanensem, præsertim superiorum annorum pestilentia multis partibus vexatam, misereq; afflictam cerneret, non tam hominum interitu, quàm spiritualium rerum detrimētis atque damnis, quæ multa inde consecuta sunt, in tanta iactura illam misericordiæ oculis respexit, ac nos euangelij sui ministros excitauit, & ad sanctas orationes *precesq;* concelebrandas, & ad procuranda synodalibus episcopilibusq; laboribus remedia. Adfuitis, patres sanctissimi, religiosæ orationi, quam sine intermissione hoc sacro loco in conspectu sacrosancti Clauis Iesu Christi Domini habuimus; vt spiritus sancti lumen imploraremus, quo adiuti, prouinciæ nostræ benè gerendæ rationem iniremus, spiritualiaq; damna instauraremus: ob eam ipsam causam nullus vicus, nullum oppidum, nulla vrbs in prouincia est, quæ ad preces, & ad pœnitentiæ, sacræq; Eucharistiæ Sacramentum, & ad alia pietatis christianæ studia atque officia excitata non sit vehementer. Iam verò, Patres, hodie eodem Domini spiritu duce conuocati, hoc loco adsumus, vt & eidem precationum officio, & alijs synodalibus actionibus operam ministeriumq; nostrum præstemus. Sperandumq; est, Christum Dominum tum preces nostras exauditurum (dixit enim, *Si duo ex vobis consenserint super terram, de omni re quamcunque petierint, fiet illis*) tum etiam no-

bis in salutari hac tractatione versantibus adfuturum. *Ubi, inquit, fuerint duo vel tres congregati in nomine meo, ibi ego sum in medio eorum.* Omnis porrò hæc concilij prouincialis actio formam illam, vt diximus, exhibet apostolicæ missionis & legationis. Dum enim nostras, nostrarumq; ecclesiarum res inter nos mutua charitate conferimus, dum de castissimo diuinorum officiorum cultu disquirimus, dum de cleri populiq; disciplina inuestigamus, dum & nostrorum, & apostolicæ visitationis in primis decretorum executionem inspicimus, dñi rerum multarum collapsam penè institutionē ob oculos ponimus, dum de institutionis modo consultamus, dum constitutiones alias ad damna resarcienda recte accommodatas spiritu sancto auctore conficere studemus; vniuersa hæc via & ratio eò spectat, vt istis adiumentis quæ à Deo existunt, mēs nostra illustretur, charitas in nobis inflāmetur, animarum zelus in cordibus nostris exardescat, animorum nostrorū episcopalis illa vis & ardor magis atque magis incendatur, & quasi nouus quidam spiritus in nobis, qui decretorum prouincialium virtute & auctoritate munimur, excitetur vehementiùs ad improbos omnes spiritus depellendos, ad vitiorum pestem propulsandam, ad sanandas spirituales ægitudines, ad afferendum denique populis curæ nostræ commissis omnem curationem. O salutare episcopaliū conciliorum labores. Adest vobis Christus Dominus: actionum vestrarum dux est spiritus sanctus: vos morum magistri, vos populorum moderatores, vos sanctarum legum auctores. Sapientia vestra christianæ disciplinæ ratio omnis instauratur; prudentia controuersiæ sedantur; charitate dissidia tolluntur; studio eriguntur manus remissæ; virtute genua dissoluta roborantur; animisq; vires adduntur. Quid multis? hæc cōciliorum actio, nos ipsos qui doctoris officio fungimur, qui ecclesiæ medici sumus, docet, instruit, reficit, recreat, exsuscitat. Quam misera igitur superiora tempora, quibus tamdiu intermissa sunt multis partibus, penèq; antiquata concilia prouincialia, & synodi diœcesanæ neglectæ. Quo factum est, vt multiplex malorum quasi sylua extiterit; basilicæ incultæ, ornamenta supellectilis ecclesiasticæ penè nulla, cæremoniarum ritus & vsus vix cognitus, diuinorum officiorum ratio penè perturbata, chori disciplina rescissa, functionum ecclesiasticarum munera contempta & spreta, stationes sacerdotales clericalesq; desertæ, omnia demum disciplinæ officia abiecta ac penè deposita, populi præterea institutio deprauata, morū corruptelæ vndiq; obortæ, festorum dierum veneratio multis peccatis violata, sacrorum locorū cultus multis partibus læsus, sacerdotalis ordinis dignitas pro nihilo habita, & cūcta denique ad eum statum deducta, vt lacrymis, luctu, cōmiserationeq; digna essent. Vidimus nos, vidimus prouinciæ nostræ faciem deformatam, nec planè à collacrymabili illo templi Ierosolymitani aspectu dissimilē: cū scilicet vastatis & dirutis ab Antiocho rebus omnibus, fortissimus dux Iudas Machabæus templi illius cultum euersum, altare violatum, ianuas exustas, & omnia perculsa ac prostrata aspexit: scissisq; vestimentis, capite cineribus asperso, suspirijs, gemitu, luctuosisq; vocibus, incredibilem vim lacrymarū in tātis augustissimi tēpli ruinis profudit. Gratias tibi agimus, optime Deus, cuius diuino munere Tridentinum Concilium miseris his tēporibus celebratum est: vnde præter alia quæ reipublicæ christianæ adiuuēta subministrata sunt, restitutus est tandem salutaris ille vsus synodi & diœcesanæ & prouincialis: cuius institutum auxiliante tua diuina gratia ita suscepimus, vt hodierno die ex Tridentinæ sanctionis præscripto iam quinti prouincialis concilij initium faciamus. Non est igitur Patres, cur nostra hac cōcione concilij prouincialis necessarium vsus, dignitatem, fructus vberrimos explicemus. Vos ipsi intelligitis sacrosanctam œcumenici illius concilij auctoritatem, qua nobis iussum est prouinciale concilium tertio saltem quoque anno conuocare: vos
ipsi

ipsi optimè meministis, per nos de vestro consilio & assensu iam certam diem concilij nostri prouincialis præstitutam, perpetuamq; illius indiëtionem deinceps decreto prouinciali esse cõmunitam. Est verò cur vnde digressi sumus, ad euangelicam commemorationem redeamus; quæ tota non solum huius nostri episcopalis congressus conuentusq; rationem, sed etiam munera & officia quæ in eo præstare, aut certè spectare debemus, significare & declarare videtur. Primum igitur videamus, Patres, cur Christus Dominus, cum singulos Apostolos ad apostolicæ legationis munera instruere ac mittere posset, omnes simul eam ob causam conuocauit. Quæ ex re perspicuum nobis fiet, quare iam ab initio ferè nascentis ecclesiæ institutum sit, episcopos prouinciæ ad Metropolitanum conuenire, prouinciales leges sancire, sancitas, ab omnibus qui eiusdem prouinciæ sunt, suscipi ac seruari. Vna verò præter cæteras causa est, vt qui in varias diuersasq; mundi partes ad Euangelij propagationem mittebantur, eorum omnium & vna esset doctrina, & vnũ apostolicũ munus, & vna apostolicæ vitæ ratio. Quæ sanè res docet, eiusdem prouinciæ episcopos, quamuis distinctis diuersisq; diocæses præsent, eodem tamen vnus prouinciæ quasi vinculo deuinctos, vna etiã eademq; disciplinæ ecclesiasticæ ratione, eisdem præscriptis legibus, ac morum regulis, fideles sibi commissos ad viam salutis dirigere debere. Id sanè ostendunt, atque adeò iubent sanctissimi morum patrum sanctiones, & conciliorum canones, quibus hoc de genere præter alia illud cautum est, vt ecclesiasticis institutis Metropolitanæ ecclesiæ se se reliquæ prouinciales diocæses conforment. Ex hac porrò coniunctione, concordiaq; sollicitudine, & coniunctissimo studio maxima cõmoda maximaq; adiumenta proficiscuntur, non solum ad facilem ecclesiæ commissæ gubernationem, sed etiam ad omnem populorum in via Domini progressionem. Hinc enim firmissimum vniuscuiusque instituti præsidium, hinc rituum ecclesiasticorum, sanctarumq; consuetudinum perennis conseruatio, hinc disciplinæ omnis robur perpetuum, hinc rerum salutarium sanctissimũ firmamentum, hinc prompta omnium paratissimaq; ad obediendum volũtas, hinc præclara illa benè agendi, recteq; exequendi contetio, & religiosa æmulatio. At verò vbi contra res agitur; vix dici potest, quanta inde incõmoda, quàm multæ difficultates emanet. Vos conscij estis, patres, quàm vera sint, quæ narramus: sed aliqua ex parte ob oculos ea proponamus. Si quis vestrum est, qui in oratione frequens sit, celestium contemplationum studiosus, in episcopali ecclesiæ statione assiduus, episcopalibus item officijs, studijs, & laboribus totus addictus, abstinentiæ ac ieiunio deditus, hospitalis, pauperum, viduarũ, pupillorum verè pater & pastor, piorumq; locorum patronus, & sanctorum institutorum sollicitus auctõr: rursusq; si alius eiusdem prouinciæ Episcopus hæc omnia vel remissè agit, vel negligit, vel quod grauius est, cõtra facit, vel ab alio Episcopo diligenter acta minus commendat; certè omnia inde incõmodè accidunt non sine grauisimo detrimento. Sed locus hic est, Patres, vt accendamus nos ipsos, si attentius rem ipsam spectamus. Ille, qui optimi pastoris regulas sibi proposuit; prædicationis munus ad Tridentini Cõcilij præscriptum perpetuò exequitur. Iste, qui dignitatis episcopalis amplitudinẽ, non labores; censum, non onus; vitæ otium, nõ perpetuam illam sollicitudinem multis curis implicitam in animo sibi constituit, vel rarò, vel fortassè nõ quam verbi Dei pabulum populo ministrat. Ille synodum diocæsanam anni uersariam de more celebrat; hic ne stas quidem clericorum & sacerdotũ congregationes habet, ne dum synodum conuocat: ille visitationem diocæsanam perenni studio obire contedit; hic gregis sui vultũ neque agnoscit, nec verò vt ab ouibus agnoscat, paterna id charitate studet: ille nihil non agit, nihil non attingit, vt morum corruptelas eripiat, vt vitia & peccata corrigat

atque

atque emendet, & quoscunque aberrantes ad viam salutis reuocet; hic populari opinione cum omnia metiatur, hominibus placere vult, peccata hominum dissimulat, saepeq; causam praebet, quam obrem complures à recta deflectant. At vigilantis episcopi sollicitudo in eo etiam versatur, vt ecclesiarum cultus splendescat; basilicæ factæ, tectæ sint, omni apparatu instructæ, omni ornatu & pretioso opere illustres, in omnes partes eluceant; diuinorum officiorum pietas florescat; ceremoniarum ritus excolatur; chori instructio omnis non modò retineatur, sed planè augeatur; clerus ad sacras doctrinas erudiatur; in clericalis vitæ officijs contineatur; sanctissimis legibus, edictis, institutionibus deuinctus, non modò à flagitijs alienus, sed ab omni suspicione integer purusq; conferuetur. Quàm dissimilis verò remissi negligentisq; pastoris, ac sibi indulgentis ratio ac forma sit, vos ipsi videtis. Nulla in eius clero ferè disciplina, nulla populi institutio, nulla ecclesiarum instauratio, omnia denique, quæ vndique præclara episcopali cura splendescere deberent, in situ & squalore propè iacent. His tam diuersis studijs, Patres, tantum abest, vt qui accenso studio ad optima quæque ferebatur, eius industria & sollicitudo vehementius inflammetur, vt aliquando pene restinguatur: sicq; sancta illa æmulatio, quæ tantoperè nobis episcopis expetenda est, & valet plurimum ad omnem disciplinæ propagationem, nulla sit. Accedit etiam aliud incommodum, idq; maximum; qd̄ perspecta hac dissimili pastorum cura, populi episcopi vigilantis diocesi subiecti, in obediendo contumaciores & difficiliore fiunt; pastori & patri suo detrahunt; eius beneficia sæpè iniquiùs insectantur; monita nõ audiunt; & vt est hominum genus proclive ad querendas excusationes in peccatis, alterius remissione & nimia indulgentia abutuntur ad contumaciæ suæ & culpæ omnis patrociniũ. Tanta igitur dāna ac detrimenta rei christianæ importari perspicimus ex illo dissimili spiritu, quem in pastoribus vnũ, vno charitatis vinculo coniunctum, vnoq; sollicitudinis studio incitatum Christus Dominus esse voluit. Ad hoc nos Episcopos is instruit, cum apostolis in vnum conuocatis, legationem prædicationis Euāgelicæ, & ægritudinum curationem hodierno euangelio committit, & certas eis vniuersis regulas apostolici illius muneris præscribit. Quamobrem persuasum iam habeamus, Reuerendissimi Patres, non mediocrem vtilitatem huius prouincialis Concilij Quinti tractatione nos prouinciæ nostræ Deo in primis iuuante allaturos esse, si certam rationem, exploratamq; viam planè iam nunc tandem inierimus, vt coniunctissimis animis, concordissima voluntate, pari studio, equali zelo, tanquam vno pastoralis episcopaliq; spiritu omnes in eam perpetuam curam incumbamus, vt præscriptas & nobis, & clero, & populo, prouinciæq; nostræ leges, instituta, disciplinamq; omnem exequamur. At tu Domine Deus omnipotens, qui iussisti seniores septuaginta de populo à Moyse cõuocari ad ostium tabernaculi tæderis illisq; eodem loco commorantibus adesse, atque vnum eundemq; spiritum largiri dignatus es; quiq; apostolis tuis in vno loco cõgregatis spiritum sanctum tuum misisti, eorum mentes illuminasti, corda vsque ad eò accendisti, vt incredibili ardore inflammati, cum se diuinæ prædicationis legatos agnoscerent, vno ardentissimo studio, iisdem apostolicæ disciplinæ institutis, toto terrarum orbe illa legatione tam admirabiliter perfuncti sint: nobis hodie nomine tuo in vnum conuocatis adesto quæsumus: mentes nostras diuini tui luminis splendore illustra, bonitate foue, sapientia rege, moderare; atque effice, vt nos vno consilio, iisdem vigilantia officijs, iisdem monitis, iisdem exemplis, legationis nostræ etiam munera atque officia exequamur, & ita salutariter exequamur, vt tandem nos, & fideles prouinciæ nostræ, vnum in te effecti, sempiterna illa gloria in te vno Deo perfruamur. Amen.

Num. 11.

Aetor. 2.

CON-

C O N C I L I V M
P R O V I N C I A L E
M E D I O L A N E N S E V I.

Quod

CAROLVS S. R. E. CARDINALIS
TITVLI S. P R A X E D I S
A R C H I E P I S C O P V S

Habuit an. à Chr. nat. M. D. LXXII.
Gregorio XIII. Pont.

CARO.

M CAROLVS
S. R. E. PRESB. CARDINALIS
TIT. S. PRAXEDIS.

DEI ET APOSTOLICAE SEDIS GRATIA
Archiepiscopus S. Eccl. Med.

Uniuersis Prouinciæ Med. fidelibus salutem in Domino.

MA BVIMVS superiore anno, vt scitis, sextam Episcoporum Prouinciæ nostræ Synodum: in qua nihil prætermittendum curauimus, quod à nobis pro nostro Episcopali officio, quo vestrū omnium salutis omni ratione seruire in Domino debemus, esset expectandum. Inter alia autem quæ vestræ spiritualis utilitatis causa acta sunt, nonnulla quoque ex instituto sunt decreta, quibus morum, christianæq; disciplinæ restitutionem, iam multis ante annis inchoatam, prosecuti sumus. Pauca sunt illa quidem: sed vestrum est eò diligentius, maioriq; sanctæ obedientiæ studio ea amplecti, tenere, vsuq; obseruare. Videte clerici, videte fideles omnes, vestrum in ijs exequendis officium, quæ Sacerdotes Pastoresq; vobis gregi suo, vt Apostolus præcipit, attendentes, ad animarum vestrarum salutem præbent. Caueat vnusquisque diligenter, ne, quod ad se attinet, vigiliæ, curæ, & labores, quibus diuina ope sustentati, vestra causa exercemur, frustra suscepti videantur: quod quidem in die Domini, & probro, & crimini grauissimo illi daretur. Efficiate potius prompto animo & voluntate, tum rei ipsius effectu præstando, vt hoc etiam nomine in dies magis ac magis studia nostra excitentur, quibus animarum vestrarum salutem tota mente, omniq; charitatis ardore in Christo curandam suscepimus: quod vt consequi possitis, vberrimas vobis diuinæ gratiæ opes precamur. Dat. Mediolani 6. Cal. Maij. 1583.

INDICENDI Concilij prouincialis ratio formulaq; edito concepta, in prouincia Mediolanensi vsque ad id temporis seruata est, quo primùm in synodo prouinciali IV. ad vsu decreto reuocatus est vetus ille canone Toletano olim introductus indictionis synodalis mos, vt quæ scilicet synodus deinceps futura esset, eius constitutus dies denunciaretur indicreturq; in synodo, quæ illam ordine sequentem proximè antecederet. Atque hæc quidem ratio Mediolani ad consuetudinem reuocata, ita ex decreto prouinciali adhibita est, vt Concilij prouincialis futuri dies ita in sessione præcedentis concilij vltima indictus, & in Calendarium eius anni, in quem illius celebratio caderet, loco suo relatus, de more etiam in basilica Metropolitana die Epiphaniarum denunciaretur certis conceptis verbis. Quorum etiam formula grandiusculis literis exarata, duobus mensibus ante constitutam Concilij sexti diem loco editi ecclesiarum cathedralium valuis affixa est, vt infra.

Concilium Prouinciale Mediolanense sextum, per Illustrissimum & Reuerendissimum D. D. Archiepiscopum decreto edito & promulgato indictum & conuocatum, hoc anno 1582. die 10. mensis Maij Deo auxiliante in Metropolitana Ecclesia de more inchoabitur & celebrabitur.

Ex Cancellaria Archiepiscopali, die 6. Martij 1582.

CONSTITVTIONES ET DECRETA PROVINCIALIS SYNODI MEDIOLANENSIS VI.

In nomine sanctæ & Individuæ Trinitatis, Patris,
& filij, & Spiritus sancti. Amen.

NOS CAROLVS S. R. E.
Tit. Sanctæ Prædix Presbyter
Cardinalis, Dei & sedis Apo-
stolicæ gratia Archiepiscopus
Mediolani, ad Dei omnipoten-
tis, Beatæq; Mariæ semper Vir-
ginis, ac Sancti Ambrosij Confessoris, & bea-
torum Martyrum Protasij & Geruasij, pa-
tronorum nostrorum laudem, hæc pro Christia-
næ morum disciplinæ conformatione, qua Cleri
Populumq; fidei nostræ concreditum, præluce-
re totis in Christo visceribus expetimus, de consilio
& assensu Reuerendissimorum DD. Coepiscopo-
rum nostrorum, in Concilio Prouinciali Medio-
lanensi Sexto decernimus, statuimus ac sancimus.

Quæ ad fidem tuendam pertinent.

Prou. 1. tit. de profess. fidei. pag. 1.

DE commercio hæreticorum quàm diligen-
tissimè cauendo, nos pro nostri officij mu-
nere superioribus Concilijs Decreta aliqua
confecimus, atque edidimus: quibus etiam ex
Sanctissimi D. N. Gregorij Papæ XIII. iussio-
ne & præscripto, hæc, quò diligentior porro
cautio in eo genere adhibeatur, adiungenda
censuimus.

OPTANDVM est, omniq; pastoralis studio
atque officio id valde curandū, vt quæ hæresis
labe infectum esse constet, nemini vnquã qui-
cunque sit, impunè permittatur ex hæretico-
rum eouè nomine suspectorum finibus ac re-
gionibus finitimis ad prouinciæ huius loca ve-
nire: Verùm si quandoque aliter accidit, vbi
ei rei alia ratione occurri non possit, hæc saltè
caueantur atque planè seruentur.

Ne cuiquã, quem ex ijs locis proficiscētem hæ-
reticum esse certum sit, hospitium diuerso-
riumuè præberi liceat, præterquam in caupo-
na publica, vel in domicilio sui procuratoris,
si quem fortassè ipse habet.

Is verò qui præbuerit, illius aduētū habitatio-
nemq; Episcopo, Inquisitoriue, aut Parocho,
si in Diocesi venerit, confestim denunciet.
At Ecclesiasticus homo, quicumque sit, ne eum
vllò modo excipiat.

Neque rursus illum in Ecclesiã ingredi permis-
sum sit, nisi sacræ concionis tempore.

NEMINI ad hæreticorum fines, locauè, ne di-
scendæ etiã mercaturæ causa, mittere filios li-
ceat, qui annum saltem vigesimum quintum
non agant.

NE cuiquam item, vt alio Cõcilio cautum est, ad
hæreticorū loca proficisci liceat, nisi primùm
ab Episcopo aut Inquisitore eius rei facultatē
impetrarit. Atque hæc quidē facultas ne cui-
quam permittatur deruruè, nisi à Parocho te-
stimonium scriptum attulerit, se more catho-
lico vixisse, sanctaq; sacramenta frequentasse;
hac præterea adiecta conditione, vt si cui facul-
tas permittitur diutius illic cõmorandi, is quo-
tannis semel saltem inde redeat, vt & confitea-
tur, & sanctissimam Eucharistiam sumat; aut
testimonij literas mittat, quibus legitimè testa-
tum fiat, se confessum constituto tempore sa-
cræ Eucharistiam sumpsisse, catholicãq; fi-
dei congruenter vixisse.

Qui verò propè hæreticorū loca habitant, ijs à
Parocho eam facultatem dari licebit ad breue
sancti tempus: ita tamen, vt cum is exiguum il-
lud breuis moræ spatium certum proficiscenti
præscribat; tum illam præterea conditionem,
ne die festo illic opus faciat, nec verò mercatu-
ram vllò modo exerceat, aliaue agat quæ sacro
festo die agi, fieri, exerceriue prohibitum est.
Immo festo eo saltem die domum omnino re-
deat, & Missæ, Vesperis, Doctrinæq; Christia-
næ scholis intersit.

Nec verò cuiquã fas sit, patrimonium, bonaq;
sua vendere, alienareuè, vt in hæreticorum lo-
ca migret, ibiq; domicilium constituat.

Si quis in huius rei suspiciōne venerit; contra
eum agatur ad Canonum Pontificiarumq; san-
ctionum præscriptum.

BIBLIOPOLÆ, quiq; impressoriã faciūt, ne
quã aggredi volunt prius exerceant, q̃
iurati, fidei professionē Episcopo conceptis for-
mulæ statutæ Pontificiæ verbis præstiterint.

Ne liber vel exiguus, quamuis superiorum con-
cessu aliàs sæpè editus, sine facultate iterum
impetrata typis in vulgus emittatur, impri-
maturuè.

Moris olim fuit, vitandæ gloriæ ostentationisue
causa, libros aliquando alterius nomine etiam
assimulato euulgari: sed quoniam hæc tem-
pora, quibus impressoria editio aditus esse
potest ad nefaria quæque profeminanda, dili-
gentiorem cautionem requirunt; interdictum
esse volumus, mentito fictouè alterius aucto-
ris

ne ijs qui ad hæ-
reticorum loca
proficiscuntur.

Prou. 3. que ad
fidei tuen. stu-
dium pert. pag.
89. §. profectu-
rus.

Fidei professio
præstada à Bi-
bliopolis, & im-
pressoribus.
Quædam in li-
bris imprim.
obseruanda.

ris nomine, libros, volumina, literas, scripturæ cuius generis argumentivè, de quibus in indice seu Concilio Tridentino cauetur, euulgari, edi, typis imprimi, nisi consensu illius cuius nomine edentur, & Episcopi permisso.

Alioquin in delinquentè animaduertatur pro gravitate criminis, arbitrio eiusdem Episcopi. GRAVIS illa sanctio, qua summus Pont. Gregorius XIII. Iudæorum blasphemij & flagitij obuiam ire voluit, in omni nostra Prouincia, præsertim vbi Iudæos habitare permillum est, quotannis non semel atque iterum, sed etiam sæpe numero pro vt Episcopus opus esse censuerit, de more promulgetur. Atque ob eam causam Concilio huic sexto in fine illam adiungi statuimus.

Constitutio
Greg. xij. de Iu-
dæor. blasphemij
& flagitij
edita Cale. Iun.
1583. publicada.

Quæ ad concionatorem pertinent.

Prou. 1. tit. de prædic. verbi Dei. pag. 2.

CONCIONATOR in Vrbe ne sine scripta Episcopi facultate pecuniæ collectam inter concionandum proponat, faciatur; neque itidem in diocesi, sine Vicarij Foranei licentia. Liceat tamen concionatoribus Regularibus in eorum ecclesijs, absque facultate illis tradita ab Episcopo, siue eius Vicario, sua Monasteria Populo commendare.

Nec verò eleemosinæ causa concionatori seipsum commendare liceat: ab alijs tamen pijs honestiq. hominibus eius causa de Episcopi licentia conquiri & colligi veritum non sit.

Ne in Monasterijs quidem, & locis vbi Regulares spirituales temporalesq. Iurisdictionem habent, quisquam Ecclesiasticus homo etiam Regularis exèptus prædicationis munus obeat, nisi primùm ab Episcopo probatus, intra cuius Diocesis fines ea monasteria locuè sunt: Regulares verò à suis superioribus approbati, ac de eorū licentia in Ecclesijs suorum ordinum prædicaturi, antequàm prædicare incipiant, coram Episcopo personaliter cum ipsa licentia se præsentent, ab eo benedictionem accepturi; sine qua benedictione, aut Episcopo contradicente, prædicare non præsumant. Si quis contra fecerit, ei pœnæ, & censuræ constitutæ sint, contra alios sancitæ.

De Cultu Sanctorum.

Prou. 1. tit. de sacr. imag. pag. 4. & de Sact. reliq. pag. 5.

ÆQUISSIMUM est, cum ratione, pietatis coniunctum, sanctorum patronorum vniuscuiusq. ciuitatis Prouinciæ huius sacris imaginibus Ecclesiam Metropolitanam splendescere, cum eorum etiam intercessionem patrociniū: nuè ibi diuinis officijs & litanij implorari moris sit. Quamobrem id cum in primis ad religionis cultum, tum ad eiusdem Ecclesiæ ornatum splendorem præstetur.

Vid. Constit.
Grego. xij. 15.
Febr. 1583. edi

NE sine Episcopi concessu facultate literis cõsignata, extra Diocesim sacras reliquias aspor-

tari, nec verò quæ etiam aliunde allatæ sunt, intra diocesis quoque fines ab vna Ecclesia eiuus Rectoris etiam de consensu Capituli alteri Ecclesiæ donari, minus verò cuiquam Ecclesiastico aut laico homini eorum particulam aliquam priuatim concedi, tradi, donariuè liceat, proposita excommunicationis pœna, quæ subeat, tum is qui dederit concesserit, tum ille, qui acceperit, vel asportarit, etiam Ecclesiæ suæ nomine. Idq. omne quod de reliquijs neque dandis neque transferendis hoc Decreto alijs præceptum est, vt Regulares etiam atque exempti seruent, eos in Domino monemus.

ta, qua prohibet ne reliquie transferantur sine Sedis Apoll. auctoritate.

De diebus Festis.

Prou. 1. tit. de Fest. dierum cultu. pag. 6.

DEI munere beneficioq. cum Ecclesia Mediolanensis prædicatione Sanctissimi Apostoli Barnabæ primùm fidei mysterijs imbuta, tum aliæ pleraq. huius Prouinciæ Ciuitates Euangelij lumine illustratæ, causam omnem festi illius diei præcipuè colendi habent. Quamobrem dies eius Natalis, qui est tertio Idus Iunij, vt de more aliorum dierum festorum, qui à Clero populoq. ex præcepto coluntur, piè & religiosè sanctificetur, Episcopus curet, vbi in sua Diocesi non colatur, sanctificetur.

Dies Festus S. Barnabæ in tota Prou. celebrandus.

QUO religiosius in vnaquaque vicinia tam Vrbe quàm Diocesis dies festi colantur, & sanctificantur, Episcopus certum librum constituat, in quem à Cancellario, cum omnes singuliq. dies festi parochiales, alijsq. qui vbiq. in Vicinia aliqua vel Vrbe vel Diocesis vniuersè sigillatimè aguntur, tum reliqui etiam dies rectè atque ordine referantur, quibus indulgentiæ, in bilei, alteriusuè celebritatis causa ad Ecclesias concursus esse solet. Quo libro deprauati præterea mores, abusus è notentur, si qui illis celebritatibus esse in ijs ipsis vicinijs solent. Atque ijs quidem diebus exscribendis, Episcopus ad cognitionem certam parochos singulos adhibeat; quorum etiam officium sit, si quæ noua in dies indulgentia Ecclesijs suis accesserit, si quæuè alia celebritas causauè denudò inciderit, quamobrem populi concursus in parochiali vicinia ad aliquam Ecclesiã fiat, de ea Episcopum certiore facere, vt illa quecunq. sit, in eundem librum referatur.

Reliqui dies festi in librum referendi.

Porrò eum ipsum librum accuratè exscriptum, notatis mensibus, & diebus, quibus præcipuè illæ celebritates singulis in vicinijs locuè aguntur, Episcopus ad se in singulos menses afferri iubeat; vt cum vniuscuiusq. regionis, atque adeò pagi locuè celebritatè certò die agi perspexerit, de illius sanctificatione cultuq. literas etiam pastorales opportunè scribat, tum aliam præterea omnem diligentiam eo nomine adhibeat. Et verò ijs literis officijsuè Populus clerusq. monitus, vsque adeò parochorum studijs etiam adiuuetur; vt & vitæ sancti, quem præcipua veneratione colit, exempla

ad

ad imitandum, & Episcopi monita paterna, & decreta quoque prouincialia diocesanaq. eo de genere ad exequendum sibi planè proponat; sicq. à morum corruptelis, quas praua cōsuetudo introduxit, in festorum dierum sanctificatione abstineat.

Vigiliæ quæ in diem festū sanctorum cadunt non uiolandæ.

SI quando dies festus sancti sanctæque, cuius celebritas à Clero Populoq. colitur, in diem vigiliæ ieiunijq. incidit, quod ex præcepto Ecclesiæ seruatur; ne fideles ob festi diei solemnitatem quam agunt, (id quod à plerisque cōmitti ad nos delatum est) ieiunium vlllo modo violēt, sed vt instituti ratio, Ecclesiæ q. matris præceptio postulat, rectè pieq. colant.

Quare Episcopus, si quid istiusmodi in sua Diocesi patrari committuē animaduertērit; huic graui peccato & offensionī, omni pastoralis officij sui ratione occurrere quam diligentissimè studeat.

De indulgentijs orationis causa concessis.

QUO vberiores ex orationis instituto fructus existunt, eò sæpius ad illius exercitationem fideles cohortandi sunt.

Officiū igitur Parochi sit, quò magis illos proposito spiritali dono alliciat, crebrò cū occasio tulerit, indulgentiam euulgare ijs concessam, qui orationi quadraginta horarum ordinariæ aut extraordinariæ Episcopi iussu expositæ vacauerint.

Hoc officium vt is præstet, indulgentiæ literas vnà cum hoc Concilio in fine edi volumus.

Idem præstet de Indulgentia iis data, qui in oratione quæ dicitur sine intermissione versabuntur.

Idq. ex literis Pontificijs, infra huius Concilij vltima parte eo nomine editis.

Idipsū prætereà sæpenumero agat de indulgentia fidelibus data, qui vbi vbi fuerint, in eleuatione Corporis Domini orauerint.

Cuius etiam Indulgentiæ literarum monimenta infra eo nomine impressa sunt.

De Parocho, & Parochijs.

Parochi ægrotantis cura quo ad corpus ad quæ spectet. Prouin. 2. tit. 2. decr. 15. pag. 67

DE cura Parocho ægrotanti præstanda in ijs quæ ad salutem animæ pertinent, iam pridem in altero Concilio prouinciali constitutum est.

Et quoniam charitatis officium est, rationem etiam haberi curationis corporis; hoc Decreto itidem statuimus, vt cū Parochiæ alicuius sacerdos in febrim motbum e incidērit (si præsertim suorum neminem habet cuius opera adiuuentouē subleuetur) propinquior Parochus nullum à se officium desiderari patiatur, quod ad eius valetudinem rectè cutandam necessarium fuerit.

Atque in primis Vicariū foraneū, si Parochus ægrotus in Diocesi est; si in Vrbe, Episcopum de eius ægrotatione certiotem faciat.

QUIBUS locis ex Concilij Tridentini præscripto Parochias nouas institui erigiue liceat; Episcopus etiam in Parochijs quæ Regularium quouis modo sunt, illas constituat, certa fructuum portione attributa ad præferendum Constitutionis Pij Quinti Pontificis.

Parochiæ noue vbi opus est ab epō instituedæ. Sess. 21. decr. de refor. c. 4.

Vid prou. 1. p. 2. de sacr. adm. pag. 6. §. Quæ parochiales.

Fideles in parochialem ecclesiam sæpe conueniant.

Sess. 24. dec. de refor. cap. 4.

Vid. prouinc. 1. par. 2. tit. quæ pert. ad celebr. Missæ. pag. 10. §. Parochi.

ET canonum ratio, & disciplina ecclesiastica id maximè postulat, vt ad Ecclesiam parochialem fideles q̄ frequentissimè conueniant: id quod ab Episcopis accuratè eos moneri œcumenica synodus Tridētina piè salutariterq. decreuit. Eius Decreti auctoritate, vt pro eo quod debemus, planè obtemperemus; in vsuq. Prouinciæ nostræ inducamus, quod benè agendi rationibus vsuq. optimè consultū esse animaduertimus; Literas monitionis eo de genere infra explicatas hoc Prouinciali Concilio sexto edimus, quas in omni parochiali totius Prouinciæ nostræ Ecclesiæ certis festis diebus, quos pro suæ Diocesis ratione Episcopus præstituerit, de more promulgari decernimus: quò diligentius Parochiales admoniti, cū officij religiosi partes faciliè intellexerint, quas suæ quæque Ecclesiæ parochiali debent, incitata quadam voluntatis propensione exequantur, quod de sacrosancti illius Concilij sentētia eos salutariter & q̄ sapissimè monitos esse volumus. Id verò non hac nostra solum Prouinciali cohortatione monitioneq. contenti, prouinciæ nostræ Episcopi præstandum curent; sed omni alia præcipua pastoralis curæ ratione, quam eius rei vsui accomodatorem potiotemq. esse censuerint.

Porro monitionis huius nostræ literas, quò facilius planiusque Populus intelligat, indeq. partes officij sui non solum cognoscat, sed rectè exequatur; eas in vulgarem etiam sermonem totas de verbo ad verbum conuertit, vel summatim vulgariter explicari, & ita fidelibus enunciari ijdem curent, prout Diocesis suæ rationibus magis expedire viderint.

FUIT olim tanti apud antiquos Patres ille frequens in Ecclesiam propriam parochialem fidelium conuentus, vt ad hanc disciplinam Populi Christiani institutioni valde accomodatā retinendam, certis Decretis cautio aliqua adhibita sit. Primò enim hoc iussum est, vt Dominicis festisq. diebus Parochi antequam Missam celebrent, Plebem interrogent, an alterius Parochiæ fidelis adsit, qui proprio contempto Presbytero, ibi Missam audire velit; quem si inuenierint, statim inde eiciant, & in Parochialem suam Ecclesiam ad Missam audiendam redire compellant.

Formula literarū monitionis de conueniēdo ad parochialem ecclesiam.

Deinde illud planè vetitum fuit, alienæ Parochiæ fidelem à Parocho ad Missam non recipi, nisi in itinere fuerit, & placitum ibi habuerit.

Cuius veteris discipline restituedæ in vsuq. reuocandæ desiderio flagrans olim summus Pontifex Urbanus VI. eo de genere Apostolica sanctione diligentissimè cavit; & nuper sacra Tridentina Synodus œcumenica ab Episcopis

vt supra.

fideles non solum hoc moneri voluit, ut frequenter ad proprias parochiales Ecclesias saltem Dominicis diebus festisq; maioribus accedant; sed illud etiam diligenter ostendit, unumquemque teneri, ubi commodè fieri potest, Parochia suæ interesse ad audiendum verbum Dei; ac proinde id prætereà statuit, à Parochis animarumue Curatoribus inter Missarum solemnias aliquid ex ijs quæ in Missa leguntur, exponi, & Sanctissimi illius sacrificij mysterium aliquod explanari; plebes sibi commissas salutaribus verbis pasci, easdemq; doceri, quæ scire omnibus necessarium est ad salutem; in lege Domini erudiri, & sacra eloquia illis explanari; tum in unaquaque Ecclesia parochiali pueros fidei rudimentis instrui.

His igitur eiusdem Tridentinæ Synodi decretis, & veteri salutari exemplo adducti, cum Populū Urbis, Diœcesis, Prouinciæq; Mediolanen. nostræ, rebus ad salutem necessarijs instructum, per bona opera ad præmium sempiternum perducere summoperè in Domino cupiamus: hac nostra monitione eos uniuersos & singulos cohortamur, ac per viscera misericordiæ Iesu Christi obsecramus atque obtestamur; ut quamuis in suis vicinijs, oppidis, & suburbij, oratoria, Cappellas, aliasue Ecclesias habeant, ubi sanctiss. Missæ sacrificio interesse possint; frequenter tamè Dominicis saltem alijsq; solemnibus festis diebus ad suam quæque Parochialem Ecclesiam conueniant: ubi à Parocho cui eorum cura commissa est, verbo Dei pascantur, fidei Christianæ rudimentis, alijsq; animarum saluti necessarijs præceptis erudiantur, ad sanctissima Sacramenta religiosius percipienda instruantur, ad eorundemq; frequentem usum, ut illa sacra Synodus optat, paternis eius cohortationibus in dies magis inflammentur: tum ab eodem item audiant, qui dies festi, si qui in hebdomadam incidrint, colendi; quæ vigilia ieiuniae seruanda sint: discant ab ipso item, quæ Christiana pietatis officia in illis religiosè colendis præstari oporteat; ac quæ prætereà supplicationes, processionesue, aut stationes, orationes, Indulgentiæ, Iubileæ indicantur; quæ matrimoniorum denunciations fiant; quæ item pro ratione temporum admonituiusue Episcopali ad diligentiorum eorum institutionem promulgentur.

His atque ad ceteros alios fructibus, qui ex paternis Parochi vel in cohortando vel in monendo officijs existunt, eos carere continget, qui ad Missam ijs diebus in suam parochialem Ecclesiam non conueniunt.

Immo verò quòd hoc audiendæ illis diebus Missæ Parochialis munus à fidelibus minùs diligenter præstatur, & à quibusdam planè negligitur, multa incommoda inde existunt.

Hinc in plerisque sæpè fidei articulorum, & Dei, sanctæq; Matris Ecclesiæ præceptorum, quæ ad salutem consequendam christianum hominem nosse oportet, imperitia; festorum dierum cultus neglectus, debita christianæ pietatis opera non excolta, non cognita Christiana familia-

rum institutio, languescens Sacerdotum Parochorum omne officium, eorum aliquis contemptus; sanctissimorum institutorum, & sacrorum Canonum violatus usus; hinc denique in Ecclesijs Parochialibus, quæ à maioribus tanto pietatis studio edificata sunt, instaurandis, ornandis, fartis, tectisque habendis cura multis ex partibus neglecta, in illisq; nulla aut penè exigua Ecclesiastica ad diuina officia obeunda necessaria suppellex.

His tot tantisq; malis atque incommodis unusquisque occurrere studeat, id diligenter exequendo, quod sanctorum Patrum suadet auctoritas, quòd Tridentina synodus moneri iubet, quòd ex illius iussu nos de uniuscuiusque vestrum salute solliciti, paternis vocibus cohortamur & monemus in Domino.

Nec verò quæquæ aliquod, quòd vel ex parochialis Ecclesiæ aliqua distantia, vel ex pluuia, frigore, æstu, temporumue vicissitudine existit incommodum, ab hoc officio deterreat: immo verò ad illud diligentius exequendum, prout in Domino confidimus, se quisque eorum accendat necesse est; qui salutis suæ memores, huius rei grauitatem, eorum quæ commemorata sunt ratione perpendent; qui que aliquando secum animo reputabunt, non solum parochialem Ecclesiam sibi datam esse, in qua primum baptismo suscepto Christo Domino renati, alijs sacramentis aluntur ad perpetuam salutem; sed Parochum etiam sacerdotem sibi loco patris esse debere, quem diligant, colant, atque obseruent; hoc sibi proponentes, illum pro fidelibus sibi commissis apud Deum internum ac deprecatorem esse, diuinæ legis interpretem, dispensatorem mysteriorum Dei, Christianæ uitæ & morum disciplinæ magistrum, à quo omne petant piè recteq; agendi consilium, ac denique ministrum omnium ferè, quæ ad salutem eis necessaria sunt.

Huic aut nostræ monitioni, et si oēs pro præcipua suæ salutis cura audiētes esse debent; in primis tamè patres familias, tutores, curatores, ludimagistros, ceterosq; aliorum moderationi curationiue præfectos cohortamur, diuinamq; contestatione admonemus: ut de sua, et aliorum quorum curam gerunt, salute solliciti, primum ipsi hæc paterna monita amplectantur, tum illos etiā crebris cohortationibus ad illa exequenda inflamment; idq; curēt, ut non solum Missæ & diuinorum officiorum tempore illi in parochialem Ecclesiam conueniant; verum etiam ut institutas in ea doctrinæ christianæ scholas statis illis diebus frequentent.

CVM Ecclesiæ alicuius parochialis eiusq; Rectoris necessitati Episcopus primitiarum decimarumq; assignatione, aut Parochialium symbolis collectiue prouidendum esse ex Decreto Tridentino censuerit; ad id præstandum illos ex eiusdem Tridentini & Prouincialis decreti præscripto compellat, propositis arbitratu suo pœnis, & censuris, atque etiam interdicto generali, præsertim ubi ipsi Parochiales id præstare promiserint sponponderintue.

Quò

Parochialis ecclesiæ eiusq; rectoris necessitati episcopus subueniat. Sess. 21. decret. de refor. c. 4. Prou. 1. vsup.

Liber Parochialium offic. edendus.

QVO instructiores in suis officijs Parochi sint, ob eamq. rem diligentiores; cura Metropolitana sit, vt quemadmodum canone Toletano inscribitur, officiorum parochialium liber conficiatur atque emittatur ad communem Parochorum prouincialium vsu.

De Sacramentalibus.

Prou. 1. par. 2. tit. quæ ad sacr. admin. pag. 6.

Indumenta & vasa sacra à quo benedicenda.

NE quis Episcopo inferior, vestes, indumenta, vasa ad Missæ sacrificium diuinorumq. officiorum cultum, aut ad altaris ornatum parata, sine sedis Apostolicæ facultate benedicat; nisi si alicui de iure talia benedicendi facultas competeret.

Quæ autem ab Episcopo, alioque auctoritatem habente benedicta non sunt, vt alio Concilio cautum est, stata solemniter prece benedicantur.

Prou. 2. tit. 2. decr. 20.

Tabernaculum sanctissimæ Eucharistiæ benedicendum.

SACRA prece ex formula libri Pontificalis tabernaculum etiam ligneum in quo sanctissima Eucharistia recondatur, ante benedicatur, q. ad illius recodendæ vsu adhibeatur.

Aspersio aquæ benedictæ in Sabbato sancto aut vig. Natiui Domini.

QVÆ benedicta, qua vel Sabbato sancto, vel in Vigilia sacri Diei Natalis Domini, vel alio tempore pro locorum consuetudine ades parochialium hominum aspergi solent, aspersio cum plena mysteriorum est, tum propria Parochorum.

Quamobrem stato tempore ne alius Sacerdos quam proprius Parochus illas aspergat, alioquin ab eo constitutus; neque item Sabbato sancto ante ille aspergat, quam benedictio solennis fontium celebrata sit.

Aspergendo autem precibus ritè vtatur Parochus ad præscriptum libri ritualis.

Illud autem in hoc aspersiois munere caueat omnino, vt ne signo quidem aliquo, ac nutu, ne dum verbis, eo sanctæ aspersiois nomine quidquam petat exigitur.

Regulares olea sacra in Cathedrali accipiant.

MONACHI Regularis cuiusvis ordinis etiam exempti, non aliunde, sed ab Ecclesia Cathedrali intrà cuius Diocesis fines habitant, olea sacra sumant.

Si secus fecerint, arbitrio Episcopi in cuius Diocesi manent, puniantur.

De Baptismo.

Prou. 1. par. 2. tit. eod. pag. 7.

Compatrui nomina in libro notanda.

ERV M, qui domi, aut in Ecclesia tanquam compatres ad Baptismum adhibiti sunt, nomina in libro Baptizatorum Parochus notet: ne impedimentum matrimonij contrahendi ignoretur.

Dies baptismi à fidelibus lendus.

RELIGIOSI instituti olim fuit, diem Baptismi quotannis à fidelibus piè celebrari; id quod sanctus Gregorius Nazianzenus aliquando ostendit.

Quæ sanè institutio cum ad pietatis Christianæ cultum piamq. morum disciplinam non pa-

rum adiumenti in primis adiutrice Dei gratia afferre possit: eam in vsu reuocari vehementer in Domino cupimus.

Itaq. Parochus & confessarius prout occasio tulerit, cohortationis officio in id incumbant, vt fidelium quorum curam gerunt, vnusquisque quo die baptizatus est, quotannis ardentiori prece, eleemosina si per facultates potest, omniumq. charitatis opere atque officio, spiritualisq. gaudij celebritate recolat, memot se chyrographo damnationis deleti, hæreditatis celestis participem in Christo Domino factum esse.

Qua in cogitatione, cum semper alias, fereq. in singulos dies, vt beatus Chrysostomus monet, tum eo potissimum die sanctè sese excitet ad præclaram illam sponsonem & christianam professionem, quam in sacro lauacro per sponsores solemniter edidit. Repete, inquit sanctissimus pater noster Ambrosius, quid interrogatus sis; recognosce, quid responderis: Renunciaasti Diabolo & operibus eius; Mundo, & luxuria eius, ac voluptatibus; Memor esto sermonis tui, & nunquam tibi excidat tue series cautionis.

Parentum cura sit, diem ob eam causam notare, quo eorum filius Christo renatus est: ideoq. Parochus cum baptizauerit, moneat etiam, vt id ab illis fiat, præter scriptionem quam ipse eo de genere in codicem statum parochialem referre debet.

Baptismi verò dies, qui solemniter illa abrenunciationis sponsonem professioneq. insignis est, ad omnem pietatis exercitationem vsuq., non pompis sæculi, non conuiuiorum apparatu, non luxu, non operibus tenebrarum, cum dies lucis sit, celebretur; sed sanctæ charitatis erga Deum ergaq. proximum officijs.

GRAVISSIMO suffocationis infantum, qui nondum ætatis suæ annum expleuerunt, periculo vt occurreretur, pena excommunicationis quam mulier in eo genere delinquens ipso facto subiret, in Concilio Prouinciali IIII. sancita est.

Moderatio decreti de suffocatione infantum

par. 2. tit. de baptif. §. Graue. pag. 135.

Verum cum aliquando causæ & difficultates incidant, ob quas non omnino præstari potest quod salutariter cautum est; ideo hoc Prouinciali Decreto eam cautionem adhibere nobis visum est, vt pro conscientia suæ religionis, Episcopus in grauioribus causis dispensare, dispensandiq. aut habilitandi facultatem eo in genere Vicarijs Foraneis delegare possit, aliisq. item Ecclesiasticis hominibus prudentia & rerum vsu præditis.

Quòd si quis, quicumque sit, etiam præter nutricein & matrem non adhibita illa cautione, neque dispensatione impetrata, infantem contra præscriptum in lecto tenuerit, aut matrem nutricein id facere coegerit, aut impederit quominus eo decreto præscripta cautio adhiberetur; is eadem pena irretitus sit, quæ illo Decreto mulieri in eo genere delinquenti constituta est.

*Quæ ad sanctissimæ Eucharistiæ Sacramentum
pertinent.*

Prou. 1. par. 2. tit. eod. pag. 3.

PASCHÆ tempore à suo cuique Parocho proprio sanctam Eucharistiã ministrari, Ecclesiæ institutum ac præceptum est.

Quamobrem is si quem parochialem habet, qui ex morbo laborans, aliaue necessitate verè impeditus, non potest sacro Paschæ tempore ad Ecclesiam conuenire, vbi sanctissimam communionem cum cæteris fidelibus percipiat; ad illum (etiam si paucis ante diebus perceperit) ipse illo Paschali tempore de more deferat.

Parochus hortetur & curet, vt vnusquisque paterfamilias, præsertim dato campanæ Parochialis signo, quo sacræ Eucharistiæ ad ægrum deferendæ significatio fit, sine mora in Ecclesiam Parochialem conueniat, vel alium de familia digniorem mittat, ad illam cerei candelæuè lumine prosequendam.

Si quando autem is qui paterfamilias est, per necessariam occupationem non potest, saltem certum aliquem hominem, vel filium natu maiorem, vel denique famulum aliumuè mittat, qui id pietatis officium præstet.

Atque eam ob causam domi etiam omnis paterfamilias perpetuò funale cereum, aut candelam vnã, pluresuè habeat, quæ ad id pietatis opus officiumq. vsui sint.

*Quæ ad pœnitentiæ Sacramentum
pertinent.*

Prou. 1. par. 2. tit. eod. pag. 10.

Quinã à cõfessionibus audiendis amouendi.

EPISCOPVS à confessionibus audiendis etiam regulares iam approbatos, quos pro suæ timoratæ conscientiæ religione viderit in eo munere non ita sincerè, integreque, & cū edificatione se gerere, quemadmodum & tanti ministerij illis commissi sanctitas postulat, & animarum salus deposcit, quæ suæ fidei concreditæ sunt.

In rerũ difficultium susceptio ne confessio facienda.

SALVITARITER ex doctrina spiritus sancti cautum est, Christi fideles de peccatis confiteri debere, quotiescunque rem actionem uè aliquam aggrediuntur, in qua præsens mortis periculum pertimescendum sit.

Quamobrem Parochus curet atque efficiat, vt præter id quod Pij Quinti constitutione, decretoque. prouinciali de ægrotante sancitum est, si quis etiam parochialis eò profecturus est, vbi sit, aut pestis, aut hæresis, aut vbi nullam confessarij copiam habere possit, aut ad bellum iturus sit, aut pugnam initurus, aut iter infestum nauigationemq. periculosam facturus; anteaquam viæ nauigationi uè se committat,

peccata confiteatur.

Idem officium præstet de mulieribus proximè parituris.

ID præterea cohortetur, vt quis nauigationem, iter longum, negotium uè periculosum suscepturus, religiosè etiam sumat sacrosanctæ Eucharistiæ sacramentum: & mulier item proximè paritura frequentius.

Communio itè sumenda.

Moneat quoque sæpenumero cohorteturq., vt quoties quis rem arduam & difficilem, etiã in qua nullum mortis periculum extimescendum sit, aggredietur; primò confessus, itidem faciat: vt tanto Sacramento corroboratus, spe erectiori fiat rei benè gerendæ.

Cùm autem vel ab itineris, vel à nauigationis, vel à belli, alteriusuè rei periculo, aut à negotij (vtcumq. successit) cura difficili benè iuuante Deo liber erit; hoc eum hortetur itè, vt quam primùm piè confessus, Deo gratias agat huius sacramenti sumptione; in qua præcipua quædam ratio inest, qua Deo pro immèsis in nos collatis beneficijs aliquam gratiam referamus.

EPISCOPI cura præter cæteras illa etiã præcipua esse debet, vt quantum in se est, fideles peccatorum laqueis implicitos à turpissima peccandi occasione sollicitudinis. Episcopalis studio atque officio reuocet, animarumq. vulneribus remedia opportuna adhibeat.

Epi officium cū ijs qui in peccã di occasione pgenerant.

Ineunte igitur in primis quadragesima quàm diligentissimè inuestigabit, si qui vel in Vrbe vel in Diœcesi sunt, qui opera carnis sectantes turpiter viuunt; si qui item odia & inimicitias exercent; si qui alij denique qui in aliqua peccandi consuetudine vsuq. iaceant: si quos porò eiusmodi ille compererit, omni ratione atque officio illos ad id inducat, vt à viã quæ ducit ad interitum sine mora se abducentes, iter salutis omninò vereq. suscipiant.

Quamobrem eos ipsos, vt pro facti ratione magis expedire iudicabit, vel priuatim ad se accersat, atque ad eò instet quemadmodum ait Apostolus, *opportune, importune, arguat, obsecret, increpet cum omni patientia*; vel seueriori quoque disciplina in eos agat omni iure omniq. officio, ad sacrorum canonum sanctionumq. pontificiarum præscriptum.

Nec verò anteaquam ipse perspexerit, istos ab ea malè agendi viã recessisse, peccandiq. occasionem ac publicas offensiones præcidisse, permittat (etiam si qui testimonium confessarij afferant) ne in paschali quidem celebritate sacram cõmunionem eis ministrari: quin immo illam tamdiu differri iubeat, quoad eorum veram vitæ emendationem Episcopus cognouerit; immò verò contra eos, qui (qm salutaria monita spernètes, in offendiculis perseverant, neque flagitiosam vitã deserunt) à sanctissimæ Eucharistiæ sumptione reijciuntur, agat Episcopus, agi uè iubeat, vt in Concilio Prouinciali secundo agi cõtra illos sancitũ est, qui Paschæ

Tit. 1. decr. 13. pag. 63.

Paschæ tempore Eucharistiæ sacramentum non sumperint; si verò in contumacia perseverauerint, in eos prætereà seuerius prout iuris est, animaduertat.

IVBEAT Episcopus in omni Sacristia certo conspicuo loco tabellam affigi, in qua eorum qui interdicti aut excommunicationis vinculo irretiti sunt, nomina & cognomina rectè descripta in omnium conspectu sint; vt & si quandoq. fortassè præsentés sint, à Diuinis officijs Ecclesiæq. eijciantur; & si contra Concilij Prouincialis Decretum in ea censura perstiterint, in singulos menses ad eiusdem præscriptum de more denuncientur.

Illorum prætereà singulorum nomina, & censura item qua affecti sunt genus, octo post diebus quàm interdicti excommunicatiuè sunt, ad Regulares quoq. mittantur; vt cum istis ipsi etiam agant ad præscriptum constitutionis, quam summus Pontifex Bonifacius VII. eo de genere edidit.

Quòd si contra fecerint, pœnas subibunt ea ipsa constitutione sancitas.

QUO faciliorem executionem habeat Decretum in Concilio Prouinciali V. editum, de quatuor præcipuis illis doctrinæ Christianæ capitibus confessatio ante confessionem à penitente recitandis; nos decernimus & declaramus, Episcopi iudicio & prudentiæ hoc permissum esse, vt certis confessarijs quibus cõcedendum esse ipse censuerit, concedat, detq. facultatem, qua illam fidei rudimentorum recitationem eo Prouinciali Concilio decretam ac præscriptam possint penitentibus aliquando remittere, quos certò sciunt illa capita rectè nosse, & ijs maxime quibus pœnitentiæ sacramentum frequentius ministrabunt.

At verò illud Confessarius caueat, ne eius recitationis munus illis condonet, quos certò non scierit fidei rudimenta memoriter tenere ac rectè nosse.

Verùm cum illis qui ea ignorant, agat ad præscriptum eiusdem Concilij quinti.

QUOD superioribus Concilijs ex sanctæ sedis Apostolicæ Decreto confessarijs sacerdotibus etiam Regularibus vetitum est, ne pœnitentem quemquam ex priuilegiis quæ ipsis Regularibus aut confratribus data sunt vi auctoritateq. absoluant: idem ijs interdictum est, etiam Indulgentiarum literis, quæ Ecclesijs concessæ sunt.

Ne in monasterijs quidem & locis vbi regulares spiritualem temporalemq. iurisdictionem habent, quisquam Sacerdos etiam Regularis & exemptus confessiones audiat; nisi primum ab Episcopo, intrà cuius Diocesis fines ea monasteria locauè sunt, ad id probatus fuerit.

De visitatione infirmorum.

SANCTISSIMVS Pontifex Gregorius XII. vt salutarem aliquam ægrotis medi-

cinam afferret, certis Apostolicis suis literis Episcopis huius Prouinciæ auctoritatè dedit, Indulgentiæ ægris concedendæ, quos vel ipsi, vel eorum nomine alij visitauerint.

Quæ literæ vt omnibus notæ sint, proindeq. ægroti salutare medicamentum contriti & confessi capiant ex Visitatione Episcopali, illæ à Parocho, prout vsu venerit, studiosè accurateq. euulgentur.

Quæ ad ordinis Sacramentum pertinent.

Prou. 1. par. 2. tit. eod. pag. 12.

NE quis patrimonij ab alio cuiusuis conditionis homine assignari, aut promissionis titulo, quæ certa cautione de re omni victui necessaria, suppeditanda facta sit, sacris ordinibus maioribus initietur; nisi præter cæteras præscriptas cautiones, illud etiam publico instrumento caueatur; ea certa adiecta clausula, vt vterq., & qui patrimonium assignat, & cui assignat, iureiurando affirmet, id patrimonium verè possideri obtineriq., ac nihil prætereà inesse doli & fraudis, nullumq. esse eo nomine contractum inicum, nullumq. promissum factum; nec verò in posterum se aliquid a tutos facturos esse, quominus clericus qui initianus est, assignato patrimonio verè req. ipsa utatur, fruatur: proindeq. si quid contra actum, gestum, factum erit, id omne irritum, rescissum, atq. planè ipso iure nullum, nulliusq. roboris esse velle. si quid autem contra actum erit, ei prætereà qui sacris initiatus est pœna sit, vt statim ipso facto Episcopi arbitrio ab ordinum quos suscepit munere functioneq. suspensus sit, nec alijs maioribus ordinibus adscribi possit.

Verùm ne qui patrimonium assignat, aliquo timore deterreatur, quominus illud vel assignet, aut cautionem victus qui Clerico satis sit præstet; sed quò magis ad id ipsum excitetur: statuimus, patrimonium eo nomine assignatum, cautionemq. item ita ei vsui annecti, vt qui initiatus est, illud patrimonium aut cautionem alienare vel remittere nullo modo possit, donec beneficium Ecclesiasticum sufficiens sit adeptus, vel aliunde habeat vnde viuere possit: sed nec delinquendo amittere; vsque adeò, vt ne grauis quidè criminis quod ille admiserit causa p̄scribi, nec fisco applicari queat: sed ad eum qui assignauit, donauit, cauitq., & ad eius hæredes, aut ad alios qui ab intestato clerico initiato succederèt, ipso iure redeat.

Quæ ad capitula pertinent.

Prou. 1. par. 2. De ijs qui dignit. &c. pag. 27.

QUOD Concilio Prouinciali Secundo sancitum est, vt qui Ecclesiastici beneficij possessionem adipiscuntur, eiusdem beneficij titulum etiam non moniti mensis spatio ordinario suo ostendant; hoc Decreto constituimus, Canonicos etiam tam Cathedralium quàm

Canonici beneficii titulum exhibeant.

Tit. 3. decre. 1. pag. 70.

Tabella excommunicatorum in sacristia affigenda.

Interpretatio decreti de recitandis fidei capitibus. Prou. 5. tit. quæ ad doctr. Christianam. §. Primò omnib. pag. 211

Confessarij ne in episcopi auctoritate, neque absoluant.

ulla edita die 10. Dec. 1530.

Collegiatarum Ecclesiarum comprehendere, in quibus iure legitimo præbendarum optiones fiunt; ita ut à die adeptæ possessionis, optionis instrumentum in Cancellaria Episcopali intrâ præscriptum temporis spatium exhibere debeant omnino; alioquin cõtra eos pœna eodem decreto contra beneficia obtinentes sancita, ac alijs arbitrato ordinarij agatur.

Capituli aucto-
ritas sede Epi-
scopali vacante

CAPITVLVM sede Episcopali vacante Vicarium constituat, confirmetue, qui omnino iuris canonici Doctor sit: quod si huiusmodi vir in collegio capitulouè non extrat, alium de capitulo, qui quàm maximè potest idoneus sit, deligere poterit.

Eidem Vicarium semel electum mutare ob causam licebit; modò alium octo dierum spatio constituat; alioquin illius eligendi facultas ad Metropolitanũ, aut ad eius antiquiorem suffraganeũ sede Metropolitana vacante pertinebit. Electione verò in controuersiam aut in dubiũ adducta, is electus censeatur, qui à Capituli maiori parte delectus fuerit.

Ne verò œconomus cateriue officiales semel electi à Capitulo murentur, nisi ea electio etiã vivente Episcopo ad Capitulum pertineat.

Vicario autem alijsue officialibus absentibus, substitutorum electio ad Vicarium non ad Capitulum spectet.

Cùm Vicarius, alijsue ex officialibus à suo munere amouendus erit, fas sit Capitulo Vicariũ ipsum officialesue ad reddendam rationẽ administrati muneris compellere; eosq. pro modo culpæ etiam non exspectato nouo Prælatopunite: qui nihilominus eandem administrationis rationem quã sede vacante reddiderint exigere possit, atque in eos, quamuis per capitulũ absoluti essent, animaduerrere ut iuris erit.

Quæ ad Cleri disciplinam attinent.

Prou. 1. par. 2. tit. de vita & honest. episc. & cle. pag. 15.

Iusuradũ qua
forma ab Epis,
alijsq. ecclesia-
sticis præstãdũ.

QUOD ab Episcopis Prælati sue, ob dignitatem qua præcellunt, ex instituto fieri decet, ut manu ad pectus admota si quãdo oportet iusurandum præstent: id sanè vbique & semper ita ritè seruent, nisi causæ grauitas, pro ut iure cautum est, aliter postulat.

Reliqui autè Ecclesiastici homines, ut pote clerici inferiorum ordinum, Subdiaconi, Diaconi, & Presbyteri, si iurare necesse habent, id tantis sacris literis agant.

In causis porrò leuibus, vbi opus est, iurent, manu scilicet pectori admota; si modò superior præsens non adest: quo præsentè contactis scripturis iusurandum præstent.

Sacerdotes qui
non celebrant
sæpè cõicent.

SACERDOTES Missæ celebrãdæ munere suspensũ impeditiue, frequenter, & verò præsertim diebus Dominicis ac festis, sacram communionem sumant.

Clerici concu-
binarij quõ pu-
niendi.

SI quem cuiusuis ordinis clericum Episcopus concubinam mulieremue eo nomine suspectã habere, aut illius consuetudine commerciouè

vti compererit; in eum pœnis à sacris canonibus vel statutis Ecclesiæ suæ impositis animaduertat. quod si monitus speciali monitione, secundò deliquisse repertus fuerit; tertia pars fructuum prouentuumq. suorum beneficiorũ, qua ipso facto priuatus existit, iuxta Decretũ sacri Tridentini Concilij fabrica Ecclesiæ aut alteri pio loco arbitrio Episcopi applicetur.

Sess. 25. decret.
de reform. c. 14

Si autem in eodem delicto perseuerans, secundæ monitioni non paruerit; omnibus suorum beneficiorum fructibus priuatus prædictis locis similiter applicandis, ab ipsorum etiam administratione eiusdem Episcopi arbitrio suspendatur; & distributiones quoque quoridianas, quas alioquin interessendo diuinis perciperet, amittat.

Et si ita suspensus nihilominus resipuerit; in eum Episcopus pro contumaciæ pertinacis ratione culpæue grauitate, sententiam priuationis omnium beneficiorum proferat, & indignus atque inhabilis ad quacunq. beneficia & officia declaretur: & præter prædictas pœnas, excommunicatione, & alijs ad præscriptum eiusdem Concilij, & pro ipsius Episcopi arbitrio plectatur.

Liberum autem erit Episcopo, monitiones has facere, tum in Visitatione, tum alijs etiam temporibus; inter vnã & aliam monitionem tempus quod sibi videbitur interponendo; procedatq. ex denunciatione, vel ex inquisitione, vel ex officio, vel alio quouis modo: & prædictam executionem nulla exemptio aut appellatio, siue ante siue post definitiuam sententiam vllò casu suspendat.

Hæc eadem, quæ de concubinato, vel alijs impudicitæ sordibus clericorum statuta sunt, seruanda erunt etiam si quis clericus modò cum vna modò cũ alia impudica muliere deliquisse comprehendatur.

QUONIAM clerici in fornicationem prolapsi, quorum peccatum eiusmodi notoriũ est per sententiam seu per confessionem factam in iure, aut per euentiam rei quæ tergiversatione aliqua celeri non possit: aliquando tamen ante, & sæpenumero post pœnitentiam actam, ordinis quo initiati sunt propriũ munus sine dispensatione obeunt: quippe cũ fortasse non animaduertant, neque Dei offensionem, neque canonicum impedimentũ quo ob tale crimen sese deuinciunt: idcirco clericum cum sæpissimè omniq. studio periculi huius Episcopi commonefaciant; tum hoc etiam diligenter curent, ut ij ipsi clerici vsque ad eò manifesta concubinitus fornicationisue labe contaminati, pœnitentiam verè peragant; & ordinis sui muneris à quo suspensi sunt, fungendi facultatem dispensationemue ante obtineant, quàm illud ipsi obeant: alioqui meminerint ij, qui in malè agendi consuetudine perseuerantes, antequàm pœnitentiam præstiterint, & cuiuscunq. vel peccati vel offensionis publicæ occasionem præciderint, ordinis sui functionẽ

De clericis for-
nicarijs, cum
peccatum noto-
rium est.

mini-

ministeriumuè Episcopo inuiso executi sint, se præterea irregularitatis maculam, quæ à solo summo Pontifice deleri potest, suscipere.

Si verò præstita etiam pœnitentia, & peccati offensionisq. publicæ remota præcisaq. occasione id ipsum egerint, nulla saltem impetrata ab Episcopo dispensatione, qui eam concedere potest: norint se peccato mortali illigare.

Quæ ad Missam pertinent.

Prou. I. par. 2. tit. eod. pag. 8.

Cruce in altari id sit.

Quædã de pijs egatis.

CVRET Episcopus, vt in vnoquoque altari, in quo Missa celebranda est, cruce adsit.

VT quæ pia legata ad remedium animæ à fidelibus relicta sunt eo nomine, vt Missa pro se de defunctis celebrantur, executionem prout pia eorum voluntas deposcit, rectè habeant, id Episcopus quam diligentissimè curet.

Quibus autem in Ecclesijs ob multa variaque defunctorum legata Missas vsque adeò multas celebrari oportet, vt pro ratione singulorũ dierum, quos testamento aliaue vltima voluntate testatores præscripserint, muneri quod eorum pijs voluntatibus debetur, satisfieri non possit; aut elemosina eo nomine adeò tenuis est, vt non facilè inueniatur, qui velit huic se muneri subijcere: idem Episcopus in synodo Diœcesana re accuratè cognita & perspecta, statuat quidquid magis ad Dei honorem & cultum, atque Ecclesiarum vtilitatem viderit expedire; ita tamen, vt in singulis Missis quas iure reductionis celebrari contingeret, eorum defunctorum cõmemoratio fiat, qui pro suarum animarum salute legata ad pios vsus reliquerunt. debitæ autem commemorationi satisfiet per intentionem applicationis Missarũ, per preces in secundo *Memento*, & per collectas faciendas in illis Missis, in quibus collectæ fieri possunt.

Cæterum intelligendum est, fructuosiores esse, magisq. prodesse preces & orationes ab Ecclesia pro defunctis institutas cum applicatione sacrificij, quam applicationem solam; licet recompensari possit per maiorem deuotionem, vel eius qui dicit Missam, vel eius qui facit dici, vel per intercessionem sancti cuius suffragium in Missa imploratur.

Episcopus de Cappellarum oneribus, deq. Missarum numero foundationis iure alioque nomine illis adiuncto, ne Cõcilij Tridentini (quod piarum voluntatum relictis legatis solùm prospexit) auctoritate quidquam statuat; sed eo de genere, quod iure cautum est, id planè seruet atque decernat.

Mericus dum missæ inferuit: quidquã recet.

CLERICVS qui in Missæ sacrificio ministrat, dũ eã functione obit, ne preces horarias, neue aliud quidquam de libro alioque officio recitet; sed toto intimæ pietatis studio ad ministerium attentus sit, quod tunc piè religioseque exequi debet.

Quæ ad diuina officia pertinent.

Prou. I. par. 2. tit. eod. pag. 26.

QVO die Sanctissimus Pontifex consecrationis coronationisue insignia accepit, pietatis ratio postulat, in eo precatorem à clero pro illo piè adhiberi.

Preces p summo pont. in die consecrationis eiusdem.

Quamobrem omnis Sacerdos, quo die Summus Pontifex consecratus coronatusue est, in Missæ sacrificio stata illa oratione, *Deus omnium fidelium*, loco suo in Missali adscripta, pro eo precetur. atque ob eam quidem causam consecratio Pontificia, cum in Calendario anniuersario die suo notetur, tum etiam de more denunciatur; vt reliquus etiam clerus & populus item excitetur ad preces pro illo piè adhibendas.

SVMMO Pontifici vniuersalis Ecclesiæ pastori & parenti, si quãdo illũ ægrotare cõtigerit, id charitatis officium, prout morbi grauitas tulerit, Episcopus præstari curet; vt ob eam causam in Cathedrali, collegiata, parochiali que vnaqua. Ecclesia, clerus populusq. certa stata hora pro ipso Pontifice oret.

Eodem item ægrotã. vel mortuo.

Si quando autem is ex hac vita migrarit, nuncio certo mortis allato id curet; vt cum in omni Ecclesia campanarum sono, vt pro mortuis fit, de more pulsetur; tum in Basilica cathedrali Ecclesijsq. Collegiatis, Missa solemnibus & officium pro eo mortuo ritè pièq. celebretur. Sacerdotes verò singuli pro eo defuncto Missam celebrent, aut saltem in ea precentur stata oratione.

PRO Episcopo, qui Pater, magister, duxq. cleri & populi est, si quando ex febris alioque morbo laborans decumbit, omnis debitæ pietatis ratio deposcit, supplicationem orationemue, & publicè & priuatim sanctè celebrari.

Pro Episcopo ægrotante preces faciendæ.

Quamobrem cum occasio tulerit, eius Vicarij officium erit certis diebus illam instituere atque indicere: ita vt cum in vrbe, tum etiam si ægritudo diuturnior erit, in Diœcesis omni Ecclesia tã Collegiata quàm Parochiali, pro Episcopo ægrotante à Clero populoq. prece religiosa oretur, & ab vnoquoq. Sacerdote in sacrosancto Missæ sacrificio stata etiam oratio frequenter fiat.

EPISCOPVS diuinorum officiorum quibus præsens in Ecclesia adest, initium statis precibus versibusue faciat, orationesq. stas ipse dicat, binis accensis luminibus in eius cõspectum allatis.

Epus diuinorũ offic. quib. intretur initium faciat.

Solemnes Missæ, Vesperæ, aliaq. diuina officia, quæ ab Episcopo ritu pontificali solemniter celebrantur, quò populus frequentior conueniat, cum in Basilica Cathedrali, tum in Ecclesijs Collegiatis & Parochialibus item Ciuitatis die festo proximè præcedenti denunciatur: eamq. ob causam in Calendarium anniuersarium referantur, vt ordine descripte sunt in Concilio Prouinciali quarto.

Missæ pontif. populo denunciandæ.

Par. 2. tit. quæ ad sanct. Missæ sacrif. & diu. offic. §. In sanctissima. pag. 152.

Si quæ autem Missæ aliaue officia, ob causam quæ extra ordinem inciderit, aliquando pontificali ritu solemnique celebranda erunt, Episcopi iussu ijs in tempore significantur, à quibus populo denuncianda sunt.

Libri antiphonarij emendandi.

L I B R I qui certis antiphonarum modulationibus olim notati, ex breuiarij nuper editi præscripto nondum emendati sunt, in tua quisque Diœcesi Episcopus curet vt quam primùm & accuratè emendentur, atque accommodentur ad breuiarij noui editionem.

Quandiu Eucharistia in sepulchro asseruat ad sit sacerdos.

F E R I A quinta cœnæ Domini, quò religiosiùs colatur & custodiat locus, in quo sanctissimum Christi Domini corpus recòdi solemne est: Episcopus diligenter curet, vt & in Basilica Cathedrali, & in Ecclesijs tam collegiatis quàm parochialibus semper vnus saltem sacerdos, aut sacris initiatus, eo sacro loco tanquam in statione collocatus excubet, atq. euigilet in assidua precatone, sanctaq. meditatione.

Quæ ad funera pertinent.

Pròu. 1. par. 2. tit. eod. pag. 35.

Parochus anniuersarium prædecessoris sui diem agat.

P A R O C H V S, illius qui proximè præcessit parochi, anniuersaria stato die quo ille obiit, celebratione Missæ parochialis agat. Sin autem pro festi solemnique diei ratione tunc agi non licet; alio die proximè antecedente, quo licebit, pro illius animæ salute piè religioseque exequatur.

Qua ratione & à quibus efferenda cadauera.

C L E R I C V S mortuus vestitu clericali ecclesiastico quem ordinis sui ratio deposcit indutus efferatur: diaconali ecclesiasticaque veste diaconus; sacerdotali sacerdos; clericus superpelliceo tonsuraque ornatus: itidemque alij pro ordinis ecclesiastici gradu.

Mortuum quouis etiam generis gradus dignitatisue nomine illustrem laicum ecclesiastici homines ne efferant: ne item inferioris ordinis clericum, qui in superiori ordine constituti sunt.

At verò subdiaconum subdiaconi, diaconum diaconi, & sic ordine cæteri; nisi necessitas aliquando suadeat, digniores ab inferioris ordinis hominibus efferri.

Episcopum verò mortuum, ij qui in ecclesia cathedrali dignitates obtinent, & canonici sacerdotes, & ij digniores efferant.

Laicum autè laicalis ordinis homines; quod officium etiam qui laici piæ alicui confratriæ adscripti sunt, præstare poterunt.

Lumina, cerei, funalia, intortitauè in funere ne restinguantur, nisi sacro officio etiam sepultura ritè absoluto atque expleto.

Missæ, cum mortui corpus sepelitur, quando comòdè fieri potest, pro eo piè celebretur: id quod & canonum iure, & sacrorum rituum libris cautum est.

Ne laici, etiam confratres, aut alij societati adscripti, sed ecclesiastici homines, mortuo cuius funus agitur, totum officium sepulturae præstent:

ita vt quæ preces quiuè sepeliendi ritus ei ex Ecclesiæ instituto consuetudineuè adhibentur, eorum omnium officium non ipsi laici sed sacerdotes & clerici eo nomine vocati perfecte expleant, quoad illius corpus humatum sepultumue est.

Ne die Dominico & festo qui Ecclesiæ præcepto consuetudine votone colatur, anniuersaria agantur: quæ si certo aliquo festo is qui decessit pro se agi præscripserit; aliò proximè præcedenti die, cum pro officij ratione licet, celebrentur.

Quædam de anniuersarijs.

Si quando autem die Dominico festouè mortuum efferri in sepulturamque tradi contigerit; pro eo Missam conuentualem ad præscriptum Romani ritualis celebrari licebit.

In omni Ecclesia Cathedrali & parochiali singulis Dominicis anniuersaria quæ in hebdomadam proximè sequentem in ea Ecclesia celebranda erunt, fidelibus denuncientur.

Idem de septimo, & trigésimo, & alio eiusmodi officio præsterur. Qua in denunciatione parochus cohortatione illos excitet ad orandum pro mortuis, proposita etiam humanæ vitæ conditione.

P R O fidelibus defunctis religiosas Deo preces orationemque adhibere, officium est salubre illud quidem, sanctum, christianæque pietatis studio planè dignum.

Oratio pro defunctis & qua hora.

Quam ob causam summus Pòtiffex Gregorius XIII. Romæ instituit prima hora noctis pro illis in singulos dies piè orari. Cuius exemplo nobis ad imitationem proposito maximopere excitati, cum iam pridem proximis annis orationem vespertinam quam communem dicimus, pro viuis decreuerimus, hanc alteram pro mortuis iam nunc constituimus.

Itaque vnusquisque. Prouinciæ Episcopus, pro salutis animarum zelo quo precipuè incensus esse debet, in eam curam incumbat, vt vbiq. locorum in sua Diœcesi religiosè celebretur, omni que ardentissimo charitatis & precatone spiritali.

Illius horæ pro ratione temporis vel brumalis vel æstiuæ, proque prudentia sua, sub primam noctis vigiliam ita statuat, vt iam decreta oratio vespertina nullo modo impediatur.

Præfinit in Vrbe Basilicâ Cathedrali, & certas alias Ecclesias, in quibus stata hora, statoque campanæ signo significatio huius orationis precatone sue fiat.

Vnusquisque autem fidelis, vbi vbi sit vel domi vel foris, ad memoriam mortis excitatus, primùm paulisper tacitus in mortis suæ quam breui fortasse obibit meditatione versatus, tū se accendat ad orationem pro mortuis, quam psalmo, *De profundis*, aut precatone Dominica & salutatione Angelica sæpiùs repetita, intimo religiosi cordis affectu perorabit: vt defunctorum animæ è purgatorij supplicij erepta, Dei misericordia ad sempiterna cœlestis vitæ præmia perducantur.

Paro-

Parochi prætereà, quò magis atque magis huius pietatis studium exardescat, sæpè accurata cohortatione ad illius studium vsuq. perpetuum parochiales suos inflammare studeant: & quò magis eosdem alliciant, indulgentiam proponant ijs concessam, qui sono campanæ moniti atque excitati ad orationem pro mortuis, piè recitauerint psalmum, *De profundis*, aut orationem Dominicâ salutationemq. Angelicam ter dixerint; cuius indulgentiæ pontificias literas, vt parochi aliquando de scripto euulgent, in fine huius Concilij loco suo impressas extare voluimus.

Bulla edita die 10. Apr. 1560.

Corpora mortuorū ante quā horam sepeliri non possint.

DE LATVM ad nos est, nonnullas ex eo offensiones oriri, quòd corpora mortuorum, eorumq. præsertim qui repentina morte decesserunt, in sepulturam nimis præproperè, atq. adeò celerius quàm par est, tradantur.

Quibus offensionibus vt opportunè occurratur; decernimus ne in posterum corpus aliquod sepeliatur, nisi duodecim saltem horis postquàm spiritum exhalauit.

Verùm si quem de improviso mors aut morbi alicuius repentina vis occupauit; is ne in sepulcrum inferatur ante vigesimam quartam huiusmodi repentini euentus horam; nisi secus Episcopo eiuè videbitur cui ipse id curæ dederit.

Quæ ad Processiones pertinent.

Prou. 1. par. 2. tit. cod. pag. 34.

STATI dies processionum quæ pro gratiarum actione fiunt, vt antiquis rituū monimentis traditum est, hi sint; Dominicus scilicet dies, vel feria quinta. Si verò pro calamitatibus, peste, bello, fame, alijsq. id generis supplicandum est; processiones publicæ agantur feria quarta, sexta, & Sabbato: quibus processionibus agendis etiam certas Ecclesias, pro Ecclesiæ suæ consuetudine, ac pro populi commissi pietate, Episcopus statuet libero arbitratu suo.

Supplicationibus publicis obeundis, fideles suæ quiq. Ecclesiæ parochialis vexillo prælati, vt frequentes ordine procedant, eos parochus sæpenumero, prout occasio tulerit, accuratè moneat; valdeq. accendat dono munereq. indulgentiæ, quam summus Põtifex Gregorius XIII. pro sua paterna charitate Prouinciæ Mediolanensi concessit: cuius indulgentiæ Pontificias literas in fine huius Cõcilij sexti impressas, ob eam causam frequenter parochialibus suis euulget.

Quò frequentiores item in cõcione sacra, in Missa maiori, Vesperis & Completorio præsentibus adsint, ijsdem Indulgentiæ literis illos crebrò cohortetur & moneat.

Bulla edita die Apr. 1580.

Quæ ad cultum Ecclesiarum pertinent.

Prou. 1. par. 2. tit. cod. pag. 33.

SACRARVM rerum munditia diuinorum officiorum religioni debita, Ecclesiasticis sanctionibus, cum præcepta sit, tum Decretis prouincialibus generatim vniuersèq. renouata est, vt certis regulis editis speciatim diligentius præscripta, pro curæ commissæ officio ab ijs quorum interest in omni Ecclesia seruetur, Metropolitanis cura auctoritateq. eo de genere omni instructio diligenter ordine contextatur, atque ad vsu prouinciæ edatur; quò magis rerum diuinarum cultus, supellectilisq. Ecclesiasticæ nitor, vndique decorè & religiosè colluceat.

Instructio pro munditia rerū sacrarum.

SI quæ delicta in Ecclesia committuntur, parochi, intrà cuius parochiæ limites sita est Ecclesia (etiam si illa regularis sit & exempta) vbi delictum patratum est officium sit, quamprimum Episcopo Vicariouè literis saltem significare. Idem de eo Parocho, Cappellano, Rectoreuè decernitur, in cuius Ecclesia crimen commissum est.

Parochi delicta in ecclesia commissa epõ denūcient.

QVOD de velo mulierum non sine multiplici mysterio, & voce Apostolica institutum, & põtificio canone corroboratum, & sanctissimarum fœminarum exemplis vsitatum, ac diuturno vsu retentum, nos Concilio Tertio Prouinciali commonendum, & ab prouinciæ Episcopis omni ratione curandum statuimus; quò diligentius in posterum præstetur, hoc prætereà decernimus.

Mulieres nõ velate ad ecclesiã ne accedant.

Tit. cod. §. Grauitissimis. pag. 101.

Mulieres cuiusuis ordinis, status, & conditionis sint, pena interdicti ab ingressu Ecclesiæ scãcita, velato in Ecclesia capite sint.

Quæ verò non paruerint, postquàm ter, aut semel (quæ vnica monitio pro tribus factis sit) etiam generatim monitæ, in contumacia persisterint, ab Episcopo, prout expedire iudicauerit, puniantur.

IN Baptisterij sacello nullum sepulcrum sepulturamue exstrui liceat.

Sepulcrum ne construat in sacello baptisterii.

Si quod autem baptisterium extra sacellum ædificatur, permittiturue; ne sepulcrum proximè fiat: sed tam longè, vt ab illius sepimento sepulcrale os distet spatio cubitorum saltem trium, ac prætereà concauitas sepulturæ ne sepimentum attingat.

De bonis & iuribus Ecclesiasticis.

Prou. 1. par. 2. tit. cod. pag. 36.

QVIBVS iudicibus auctoritate Concilij Tridentini, & synodi prouincialis primè factas data est, qua rerum Ecclesiasticarum locationes ad longum tempus factas rescindant nullasq. decernant; perpetuas etiam locationes cognoscere, itidemq. rescindere, ac irritas facere ad eiu(sdem) Concilij Tridentini præscriptum, ij ipsi & possint, & debeant.

Sess. 25. dec. de refor. c. 11. Iudices deputati perpetuas locationes recognoscant.

QVAMQVAM de pijs legatis, decimis, primis-

Pia legata decimæ ac primitiæ

mitijsq. decreta permulta contra debitores synodis prouincialibus promulgata sunt: nihilominus istorum calliditatibus, rursusq. eorum quibus debentur commodo non adhuc satis consultum ac prouisum est.

Quamobrem Episcopus, vel ipse per se, vel per Vicarios Visitatores suos, etiam in Visitationis munere de pijs legatis accuratè diligenterq. inquirat; accersitisq. etiam ad se si videbitur, haeredibus, alijsuè qui ea exequi praestareuè debent, de illis ipsis decernat: certumq. praereà tempus quo illi praestent omnino cõstituat. Atque eorum quidem omnium & singulorũ qui illa praestare debent, nomina edi, in tabellamq. certam referri iubeat; quæ in vniuscuiusq. Ecclesiae parochialis sacristia loco conspicuo affixa propositauè sit.

Si quis verò eorum qui in eam tabellam relatus est, ad constitutum tempus legata quæ debet praestare neglexerit praetermiseritue, arbitrio Episcopi puniatur; nisi re ipsa quamprimum legata quæ debet, persoluat.

Id quoque ipsum de illis qui decimas & primitias debent, hoc decreto planè constituimus & sancimus.

De Episcopo, Episcopali iurisdictione, & foro.

Prou. 1. par. 2. tit. de vita & honest. episc. pag. 15. item de iudiciali foro episcopi. pag. 24.

Episcopus admonitores sibi delingat.

PRO ea qua Episcopus abundare debet praestanti cura, proq. illa perfectionis Episcopalis ratione, ad quam omnes eius rationes referuntur; nihil vel minimum ei praetermittendũ est, quò munus quod multiplex graueq. gerit, non modò sustinere, sed explere salutariter possit, aliorũ etiam subsidijs ad officij sui executionem comparatis.

Quamobrem duos sibi Sacerdotes pietatis zelo flagrantés, spiritualiq. vsu peritos ac prudētes, pro conscientiae suae religione secretò in Ciuitate deligat: quorum Sacerdotum officium in primis sit, Episcopũ assiduè omni charitate, & humilitate, omniq. debita obseruantia officio priuatim sincerè admonere, quidquid in eo vel desiderari vel opus esse viderint, cum ad omnis disciplinae, tum verò ad sacri Tridentini nostrorumq. Prouincialium Conciliorum perfectam atque absolutam executionem. Ob eam etiam causam aliquẽ Prouinciæ Episcopum item deligat, quicum aliquando per literas pastoralis administrationis suae rationes, consilia, omnemq. Ecclesiae sibi commissae benè gerendae modum familiariter communicet; ita vt hoc subsidio sibi in omni deliberatione atq. actione opem atque adiumentum pareat.

Vicini quoq. Episcopi ad muneris sui functiones rectè progredientis exemplis se in dies ad id excitet; vt vno eodemq. spiritu, pariq. diligētia, immò verò sancta quadã pastoralisq. pie emulationis contentione, ipse curæ suæ par-

tes exequatur; cum hæc accensu studij coniunctio, ad constituendam, perpetuoq. communiendam omnem disciplinam permultum interfit. Sin autem fratrem Episcopũ cuius Diocesis finitima est, aliquid vel in officij pastoralis partibus, vel in Tridentinis Prouincialibusuè decretis exequendis, vel in alijs officijs pastoralibus aliquid praetermittere animaduertit; cum eo fraternè agat, vt omni vigilantia decretorum munerisq. Episcopalis executionem praestet, quæ eorum utriusque praescripta est. Si quando autem ad Episcopum Prouinciæ diuertet, cum eoq. congregietur, illud sibi magnum praecipuumq. negotium propositum sit; vt cum eo Ecclesiae suae administrandae rationes conferat, cõsultationesq. ineat; id quod sanctissimos Episcopos fecisse memoriae proditum est.

Nec verò has solum rationes ineat, sed etiam longè diligentiores, quò accuratius commissa officia exequatur.

VT autem familiam suam in benè uiuendi regulis atque officijs perpetuò contineat; deligat aliquem ex suis virum prudentem, spiritualisq. vitae studiosum: cui id planè mandet, vt quæ in moribus familiae emendationem aliquando desiderant, ea quamprimum sibi referat animo simplici ac puro; vt ipse prout opportunum esse viderit, remedium adhibere possit.

At praeterea quò diligentius familiae suae institutioni consulat; cum fraternam etiam correctionem in ea instituendam curet; tum verò frequentes spiritualium rerum collationes, & alias exercitationes, disciplinae etiam regulas ex Conciliorum prouincialium decretis praescribat.

Quas regulas in tabella ordine descriptas, ipsi familiae in conspectu propositas certo loco affigi iubeat.

Cum verò aliquem in ea adscribet, illas eidem proponat, anteaquam in familia illum adscribat.

QUOD Episcopus sanctè iuratus in sua consecratione promisit, se singulis annis visitare limina sanctorum Apostolorum Petri & Pauli; cum longè ab vrbe Roma absit, nec propterea id, personalis residentiae munere adstrictus quotannis facillè praestare possit, certum saltem nuncium ex iurandi praescripto ad urbem Romam mittat, qui id obedientiae officium nomine suo praestet.

Is verò quem miserit constituituè, rectè instructus sit cognitione rerum ad Ecclesiae suae statum pertinentium: vt & cleri sui disciplinam, & populi in uia Domini progressionem, & omnis Ecclesiae Diocesisq. suae rationes, Pontifici, aut ijs quibus ille mandatit, quam rectissimè exponat.

METROPOLITANVM, si quando febris morbo uè periculosè laborauerit, Decanus Episcopus Prouinciæ, alijsq. Episcopi duo Prouinciales qui

Eius officium erga familiam suam.

Nuncium mittat ad urbem quò tannis.

Episcopi officium erga Metropolitam aegrotantem.

qui propius absunt, de illius inualetudinis periculo à Vicario illius certiores facti, nulla mora interposita inuisant, fraterna charitate consolentur, salutaribusq. consilijs opportunè iuuēt. Si verò illum obire contigerit, eius funus exequiasq. itidem solemnè cetera ritè concelebrent, ijs omnibus piè recteq. seruatis, quæ hoc de genere constituta sunt; eoq. accuratiùs, quò præstantior est Archiepiscopalis dignitas.

Epus ægrotans quid agere debeat.

SI quando ex febris aliouè morbo Episcopus laborat, ægrotationis initio, ac deinceps aliquando prout expedire censuerit, Cathedralis Ecclesiæ suæ Capitulum, cum quo de spiritualis sanctæq. vitæ officijs ac studijs colloquia salutaria ineat, ad se conuocet.

Quod verò à sanctissimis Episcopis huius Prouinciæ, præsertim Ambrosio, Eusebio Vercellensi, Gaudentio Nouariensi, alijsq. factum esse memoriæ proditum est, id proposito etiam ad imitationem illorum exemplo Episcopus exequatur; vt cum periculosè ægrotans propediem mortem obibit, Cathedralis Ecclesiæ Capitulum clericumq. ante conuocet: cui cum pacem, charitatem, sanctarumq. virtutum disciplinam suadeat, eamq. quasi hæreditariam quandam disciplinam relinquat; tum & vniuersè & sigillatim religiosorum precibus, sanctis sacrificijs seseque intimè commendet. Episcopus cum ægrotans in lecto iacet, frequētissimè tamen sacræ Eucharistiæ pabulo se salutariter reficiat ac recreet: cui (saltem cumprimùm, & cum pro viatico illam sumet, & semper deniq., nisi cum ipse secus iusserit) vniuerso clero & Capitulo Cathedralis Ecclesiæ prosequente, Archipresbyter, aliusuè deferat & ministret, qui secundum Episcopum primariam dignitatem sacerdotalem obtinet.

Epus ad aliam ciuitatem accens quò excipiendus.

SI quando Episcopus ad actionem solemnem, quæ in alia Prouinciæ Ciuitate locouè celebratur, accedit; itidem excipiatur, vt eum excipi decretum est, cum ad Concilium Prouinciale venit; ac prætereà obuiam ei procedat Episcopus, ad cuius Ciuitatem venit.

Epus officiu cr-a ecclesiasticos ægrotantes.

EPISCOPVS, ad quem vniuersi cleri sui cura etiam paterna refertur, zelo charitatis accensus, si quem Ecclesiasticum hominem etiam minoris ordinis intrà alicuius Parochialis vicinæ fines ægrotantem audierit; ipse, aut alius eius nomine inuisat, & consoletur paternis & consilijs & officijs. quæ si illi præstare debet; certè multò accuratiùs, atque ad eò ardentiori dilectione exequatur erga eos, quos habet Basilicæ suæ Cathedralis ministros, & Parochos in animarum salute procuranda adiutores.

Quò verò cumulatiùs id præstet, pro sollicitudinis paternæ zelo id etiam curæ suscipiat; vt cum in statis vrbs regionibus, tum in Diocesis partibus distinctis, præter Parochum vel proprium vel propinquorem, de quo in altero Concilio aliàs cautum est, certos etiam Sacerdotes charitate flagrantes, vitæq. spiritualis moribus & vsu præditos decernat; quorū

munus sit, ægrotantibus clericis, cuiuscunq. ordinis sint, præsertim ope destitutis, præcipuam operam, sollicitudinem, & curam nauare, si qua opus esse viderint; cum in primis ad piè sancteq. iuuandam animæ salutem, tum ad corporis benè curandi rationem.

EPISCOPVS qui totis in Christo visceribus egentium curam gerere debet; cum cæteras rationes ineat, quibus in difficultate annonæ populi sibi commissi egestas subleuetur; tum verò quàm diligentissimè caueat, vt in rei frumentariæ inopia, Ecclesiastici homines frumētum aliudue alimenti genus quod ad subleuandam annonam pertineat, ne supprimant abscondantue.

Eiusdè cura in annonæ caritate.

Ac prætereà eos omnes & singulos pœnis propositis, omniq. iuris remedio cogat, quidquid frumenti habent, siue proprium siue alienum, in priuatis aut Ecclesiasticis ædibus reconditum, apud Ecclesiasticum hominem (quem si ita expedire censuerit, eo nomine ipse constituat) sine dolo & fraude scripto profiteri; eidemq. frumenti illius omnis numerum & conditionem rectè sincereq. denunciare.

Et verò si quando annonæ grauitas difficultasq. ita tulerit, id omne frumentum venditioni exponi iubeat; ac vendi, quo pretio illius annonæ temporibus in foro frumentario vendi solet.

SÆPENVMERO accidit, de seruitute aquæ per alienos agros deducendæ, de oryzi intrà certos fines non ferendis, atque de alijs eius generis rebus & causis, controuersias litescq. inter homines Ecclesiasticos & laicos excitari.

Quædam de iurisdictione episcopali.

Quamobrem Episcopus, cuius etiam præter cetera munus est, litium occasiones præcidere, & in commune etiam vtilitatibus publicis cōsultere; quæ ad Ecclesiastici ordinis homines pertinere ex canonum sanctionibus cognouerit, ea edicto etiam Episcopali, si ita expedire censuerit, æquo iure statuat ac decernat.

Videat tamen antea diligenter, si qua in causa sedes Apostolica consulenda sit: neque verò tunc ea inconsulta quidquam agat delibere.

Quæ ad visitationem pertinent.

Prou. r. par. 2. tit. cod. pag. 23.

SINGVLIS annis Episcopus ad præscriptū Concilij Tridētini eas Cappellas visitet, quæ hisce etiam conditionibus erectæ institutæue sunt, vt Ordinarius aliusuè superior Ecclesiasticus non possit, ne visitationis quidem correctionis causa, aut alia quauis ratione id sibi vindicare; vsque ad eò vt si contra attentatum erit, nulla irritaq. sit & erectio & eiusmodi voluntas testatoris.

Sess. 7. decret. de refor. c. 8.

Si verò Cappellarum erectio fundatiouè, ac testatoris voluntas hisce conditionibus præscripta, Sedis Apostolicæ auctoritate comprobata erit;

rou. 2. tit. 2. decret. 25. pag. 7.

erit; tunc Ordinarius earum Cappellarum administrationis, visitationis, correctionis uel ius nullo modo sibi sumat: nisi fortasse, quibus restator illarum administrationem curationem uel reliquerit aut commiserit, eos negligentes esse cognouerit.

Ecclesias præterea equitum ordinis Ierosolymitani is iridem uisitet, ut Summi Pontificis Pij Quinti constitutio præscribit.

De Concilio Prouinciali.

Vid. Pron. 4. par. 3. tit. cod. pag. 176.

CONCILIUM Prouincialis celebritati atque actionibus, ut eius diligentiorum usum normamque in dies teneremus, certas quasdam rationes in Synodo Prouinciali quarta constitui mus: quibus sanè rationibus operæpretium censuimus hæc adiungere, quò magis splendescant illarum actiones, indeque fructus salutares existant.

LITERÆ PASTORALES ante Synodi Prouincialis celebritatem diebus, literæ pastorales eo de genere à Metropolitanano editæ, cum in omni Prouinciæ Ciuitate, tum in uniuscuiusque Diocesis locis ubi promulgationem fieri moris est, Episcopo curante rectè promulgentur: quò studiosius fideles excitentur ad precandis studiis, pietatisque opera; quibus implorata diuina operatione conciliares adiuuentur.

Atque ijs quidè literis, si quid Episcopus Prouincialis suarum rationibus atque usu addendum cenauerit, addat licet.

QUOD antiquarum disciplinarum fuit, ut Episcopus iter faciens duos saltem Ecclesiasticos homines, unum Subdiaconum, alterum Diaconum in comitatu haberet: id pro sanctæ sollicitudinis suarum zelo ipse ad usum reuocare curet, cum præsertim ad Concilium uenit.

EPISCOPO ad Concilium uenienti, Metropolitanæ Ecclesiæ Vicarius generalis, & alij Prælati, Ecclesiasticique uiri, quos Archiepiscopus delegerit, duo aut tria milia passuum obuiam prodeant.

Urbem locum uel ubi Concilium celebratur mula is uectus, & insigne dignitatis Episcopalis viatorium indutus, decorè ingrediatur: cum ingreditur, sancta charitate, rogatu & concessu Metropolitanani quodammodo impulsus, in uia populo benedicere non recuset.

Primo Urbem locum uel Concilij ingressus, ad Basilicam Metropolitanam primariam uel accedat: ubi paulisper Deum sanctè precetur.

Ad Basilicæ ualuas ei obuiam ueniant, & qui dignitates obtinent, & Canonici, & Clerici quicumque illius Basilicæ.

Quòd si fortasse tunc diuinis officijs in choro occupati sunt: duo tamen, quatuor uel ex ordine Sacerdotum & Diaconorum digniores sunt, è Choro mittantur; qui Episcopum ingredientem excipiant, & ad altare maius deducant.

Dum atrium limen uel ecclesiæ ille ingreditur, eius aduentus & ingressus solemniter campanarum sono, & nisi diuina celebrantur, organo etiam piaque cantus modulatione excipiantur.

Inde à Basilica ad Metropolitanum ipse ueniat; qui obuiam procedens, fratrem Episcopum omni charitate & osculo pacis benignè excipiat.

QUOD Concilio Prouinciali quarto de Missa & oratione Spiritus sancti decretum est, id in posterum ita seruetur; ut à Dominica tertia ante constitutam Concilij diem, usque ad id tempus quo illius initium fiet, singulis diebus collecta de spiritu sancto in Missæ sacrificio dicatur.

Missæ autem de eodem feria quinta celebretur, & supplicationes item fiant statis diebus ad præscriptum illius Concilij quarti. Vbi autem Concilij initium factum erit, in omni Ecclesia Prouinciæ Cathedrali & Collegiata, ita ta solemniterque Missæ quæ pro Concilio dicitur, quinta quaque feria celebretur; alijs autem ferijs collecta pro Concilio à singulis sacerdotibus in Missa piè recitentur.

Cum uero Concilij Prouincialis dies instat, oratio sine intermissione, quæ à clero, & à Regularibus, & à Monialibus religiosè ob eam causam fiat, in Ciuitate instituat.

Idem in tota Diocesi præstetur: ita ut instituta quadam parochiarum regionum uel vicissitudine, in primaria Ecclesia clerus populusque Concilij causa Deum piè oret.

Hæc ipsa omnia & singula de oratione ut præstentur, in sua quisque Ciuitate & Diocesi Episcopus curet.

VBI primò operante Domino Concilij Prouincialis initium Decreto ob eam causam promulgato ritè factum erit, tunc hymnus, *Te Deum*, à Choro cantoribus uel piè concinatur. Vbi præterea in aliqua sessione constitutiones decretarum uel noua de more promulgata erunt, Episcoporumque assensu à Metropolitanano comprobata; tum Chorus concinat etiam hymnum, *Te Deum &c.*

Singulis festis diebus dum Concilium Prouinciale habetur, solemniter ab aliquo Episcopo Missæ celebretur; cui reliqui Episcopi ordine confidentes intersint; & concio præterea synodalibus actionibus accommodata, ab eodem alio uel Episcopo habeatur.

Festo item die dum Concilium habetur, Episcopi frequentes ad Vesperarum diuinum officium conueniant, sacræque tractationi intersint, quam Metropolitanus uel alius Episcopus habuerit.

Quo tempore Concilium Prouinciale celebratur, clerus populusque Mediolanensis quò frequentiori pietatis studio prouinciales actiones adiuuet, septem stationales Ecclesias instar Basilicarum urbis Romæ à Pontifice Gregorio XIII. indulgentiarum dono ornatas, ex certa parochiarum vicissitudine quam Archiepiscopus

oratio ante Concilium prou. diem facienda.

Conc. prouinc. initio, & in progressu quæ agenda.

Literæ pastorales Metropolitanani promulganda.

Episcopus ad Concilium prou. ueniens quos secum habeat.

Idem ad Concilium ueniens quò excipendus.

scopus præscripterit, supplicationibus obeat. Dum item Concilium habetur, in hebdomada quotidie, aut saltem tribus ferijs sacræ conciones in Ecclesia Metropolitana primariauè habeantur, quibus explicetur in primis omnis disciplinæ christianæ ratio.

Singulis Concilij diebus, Clerus Ciuitatis in cappella ædium Archiepiscopaliu clericales aliquas studiorum exercitationes ineat ad præscriptum Archiepiscopi.

De Ecclesiastica disciplina certis partibus distincta ordineq. disposita, orationes latinas & frequētes Ecclesiastici homines habeant, quibus ille iusserit.

Disputationum etiam de clericalibus disciplinis studijsq. cursum pœnè assiduam eo tempore teneat; aliaq. eius generis exercitationes habeat ex præscriptis rationibus.

Triduo præterea, statis scilicet illis ferijs congregationis publicæ, in eadem cappella, explicatio disciplinæ clericalis, quæ in certas partes distributa sit, à perito sacerdote quem Archiepiscopus elegerit, toto Concilij tēpore quàm diligentissimè habeatur, adhibeaturq. ob eam rem cohortatio eius generis grauissima: cui cohortationi & explicationi cletus omnis vrbanus interfuit.

Vt autem omnis Episcoporum familia Concilij tempore studiosè vtiliterq. occupata sit; quo tempore congregatio habeatur, & manè & vesperi à Theologo Metropolitanæ Ecclesiæ, aut ab alio quem Archiepiscopus delegerit, Psalmi, vel aliæ sacrarum literarum partes studiosè explicentur. cui explicationi atque interpretationi familiæ Episcopales præsentés attentè adsint.

Quotidie Concilij tempore dimissa Congregatione, Vesperi ad cappellam inde Episcopi frequentes veniant ad orationem Vespertinam.

Conc. absoluto id agendum. **C**ONCILIO ritè absoluto & dimisso, Metropolitanus vnumquenq. Episcopum qui ad se salutandum venerit, discedentem sancto osculo pacis dimittat, eiusq. orationibus & precibus sese intimè commendat.

È Concilio cum ad stationem Episcopalem Episcopus redibit, paulò antè quàm itineri se committat, ad Ecclesiam Metropolitanam primariam uè veniat, vbi paulisper oret.

Quidam de te fuis synod. **S**YNODALIVM testium, qui constituto Cōcilij tempore à Metropolitano in vnaquaq. Prouinciæ Diœcesi de more electi pronunciantur, si qui absunt, nomina literis edantur & consignentur; quibus literis ipse Metropolitanus, Episcopo cuius Diœcesis causa nominati ac delecti sunt, potestatem faciat ad stringendi illos iureiurando, quod certis conceptis verbis ex Decreto Concilij Prouincialis quartum ab ijs præstari oportet.

Id Episcopus vbi è Concilio ad stationem Episcopalem redierit, duorum mensium spatio exequatur: deq. re ea accuratè præstita Metropolitanum per literas eo tantum nomine

scriptas certiore faciat;

Testium verò, qui vel Metropolitano in synodo prouinciali, vel Episcopo ex illius auctoritate delegata iusiurandum præstiterunt nomina, à Cancellario fori Episcopalis certo libro eius iussu notentur.

Si quando testis synodalis à Metropolitano in synodo Prouinciali delectus, qui iuratus in aliqua Prouinciæ Diœcesi officium illius suscepti muneris gerat, antequàm Concilij proximè futuri dies indicta venerit, diem suum obierit, Episcopi cura sit de illius obitu Metropolitanum certiore facere, qui alium in illius locū eligat; qui ex verborum formula concepta etià iuratus, illius muneris partes in illa Diœcesi testis synodalis officio, charitatis zelo, sinceroq. debitæ sollicitudinis studio strenuè in Domino prosequatur.

Episcopus testi synodali ad Concilium Prouinciale venienti viaticum sumptusq. victui necessarios à Clero aliquod ante constitutum Concilij tempus contribui ex synodi Prouincialis quartæ præscripto iubeat; aut alia ratione quam potiore censuerit, pecuniam eo nomine necessariam, quæ postea, vt ex illa contributione mutuanti restituatur, quàmprimùm curet; ne viatici difficultate impeditus, vllam veniendi moram interponat, sed ad constitutum tempus in Concilio præsens adesse possit.

QUONIAM non solum ad huius Prouinciæ commodum, sed ad rectam quandam disciplinæ Concilij Prouincialibus decretæ exequendæ rationem valde interesse potest, si quæ his ipsis Concilij constituta sancita uè sunt, pro subiecta materiæ ratione certis titulis ordine distincta (cum iam quinque libris, prout quinque quies itidem eorum Conciliorum celebritas acta est, variè dispersa sint) in vnum volumen colligantur: idè Metropolitani cura & auctoritate, vt alia editio omnium vsui accommodatior sit; illa quæ ijs quinque libris continentur, quæq. in hac sexta Synodo sancita sunt, rectè, prout materiæ quæ agitur quæq. tractatur ratio postulat, disposita, (salua tamen vniuscuiusq. constitutionis & Decreti Prouincialis sententia) vno volumine contextantur, atque ita ordine contexta, quàm diligentissimè edantur.

Conc. prouinc. decreta vno volumine contextenda, & edenda à Metropolitano.

Quæ ad Synodum, & Congregationes Synodales, pertinent.

Vid. Prou. 4. tract. 3. tit. eod. pag. 179.

IVDICES, & examinatores in Synodo Diœcesana constituti, etià si quando longius quàm vnius anni spatium Synodi actio differatur, suum munus exequantur.

INDVLGENTIA, cuius etiam literæ in vltima parte huius Concilij editæ sunt, congregationis nomine concessa, singulis mensibus à Sacerdotibus Foraneis ex Decreto Prouinciali

Bulla edita die 10. Apr. 1530.

in singulos menses euulgetur, quo die Missa illius congregationis celebratur.

Quæ ad beneficiorum collationem pertinent.

Prou. I. par. 2. tit. eod. pag. 14.

IN beneficijs etiam Parochialibus iuris patronatus laicorum simul Ecclesiasticorumq. hominum, illud Episcopus feruet atque exequatur, quod de beneficijs quæ iuris patronatus ecclesiastici sunt, Concilij Tridentini decretis cautum est.

Idipsum quoque præstet, etiam si ex vna parte ad Ecclesiam, & verò ex duabus ad laicum hominem electio spectet.

Episcopus quoque, beneficiorum, quorum institutio ius collationis ad quoscunq. exceptos alios Episcopo inferiores pertinet, ius patronatus, lites, causas, & controuersias omnes quæcunq. sint, cognoscat & definiat; clericum autem præsentatum qui instituendus erit, ad inferiores institutionis tantùm causa remittat: nisi ijdem inferiores iurisdictionem ordinariam haberent, cuius vigore de controuersijs super iure patronatus alioqui cognoscere possent.

Beneficia quæcunq. sint, etiam Parochialia, quæ per cessionem vacant, Episcopus ne suo, aut cedentis consanguineo, nec verò item suo familiari conferat prouideat, vt Pij V. Pontificis Apostolica sanctione vetitum est.

Nec verò alicui familiari propinquouè suo ad illius beneficij concursum aditum pateferi permittat. quòd si aliter vnquam factum erit; cum omnis collatio prouisionè rescissa, irrita, nullaq. sit; tum præterea illius Pontificiæ sanctionis pænæ eo nomine constitutæ locum habeant.

Quæ ad forum pertinent.

Prou. I. par. 2. tit. eod. pag. 24.

Oratio ante congregationes recitanda.

STATA illa oratio, quam in Synodis de spiritu sancto dici solemne est, illa scilicet cuius initium est, *Adsumus Domine*, ritè sancteq. vt liber Pontificalis vetus ostendit, congregationum initio recitetur, quæ de sanctæ Inquisitionis officio, de iudicijs, de sententia causæ ferenda habebuntur.

Itidem fiat in omni conuentu vbi de clericalibus examinibus, de electione, institutione eius agetur aut deliberabitur, in quem alicuius beneficij ecclesiastici cura administratio conferatur.

Quam ob causam ea oratio rectè in tabula literis consignetur: certoq. congregationum loco affixa, cum vsu venit, in promptu sit, vnà cum alia stata oratione, quam in initio & in fine aliarum actionum congregationum uè ex

officio Beatæ Mariæ, adhiberi instituti morisq. est.

ÆQUISSIMUM est & canone Concilij Parisiensis traditum, eum qui vicariam Episcopi personam & munus vicarium sustinet, sacris initiatum esse.

Quamobrem curet Episcopus Vicarium generalem sibi constituere, qui præter cætera quæ in Vicarij eiusmodi persona requiruntur, saltem Subdiaconus sit.

QVONIAM sæpè fit, vt in causarum controuersijs (id quod vir & sanctitate & iuris scientia celebris Iuo pluribus exponit) inimicitia otiantur, simultates, odia, rixæ, cæteraq. id generis, quæ maximè fideles cauere debent, valde exerceantur; & multa eaque grauius crimina inde aliquando consequantur, ac rursus bona salutaria uè opera postponantur, aut negligantur: idè in foro Ecclesiastico, in quo concordia possimùm, pacilitium transactionibus, atque sedationibus controuersiarum planè consulendum est, Episcopus eam ineat rationem; vt Vicarij aut Iudices fori sui, aut alij Ecclesiastici homines quos ei curæ præferat, antequàm lites reuè alicuius iudicium constituantur, studeant omni æquitatis officio paternoq. consilio lites dirimere, controuersias sedare; & transactionibus litigantes reconciliare: atque ad eam rem facilius conficiendam, factum de quo controuertitur, ab ipsis litigantibus, seorsum singulis ad se vocatis, studeant planè intelligere, quantum quidem commodè fieri poterit, etiam remotis vtriusq. partis aduocatis & procuratoribus, sin autem id assequi non poterunt, id saltem curent, vt lites breuius quàm in foro laicali moris est, definiantur.

Locum verò nullum patronis, aduocatis, procuratoribus, cæterisq. litium ministris dent aut relinquant, qui quæstus forensis auidi atque appetentes, causas prætexunt, calumniaq. adhibent, tum ad causarum transactionem impediendam, tum ad exulcerandos litigantium animos.

Istorum etiam malitiam Episcopus pænâ priuationis suspensionis uè officij postulandi & procurandi in suo foro, alij uè pænâ suo arbitratu pro sua conscientia coerceat, etiam sine vlla iudiciali causæ cognitione.

Quicunq. in dignitate Ecclesiastica constituti, etiam exempti qui intrà fines Diocesis sunt, & reliqui præterea inferiores Episcopo, ne priuilegiorum, consuetudinis uè prætextu, matrimoniorum, & criminum item causas etiam visitando cognoscant; sed Episcopi iurisdictioni iudicium relinquant, ad præscriptum Concilij Tridentini.

Non tamen Abbates, quibus alias legitimè talis iurisdictione competit, alij uè inferiores (si de immemorabili consuetudine eiusmodi legitimè doceant) quominus de his etiam causis cognoscant, prohibeantur.

CONSTITVTIO decretorum & taxarum à

Mé-

Lites in foro episcopali quæ ratione dirimendæ.

Matrim. & criminales causæ, à solo epò cognoscantur.

Sess. 24. decre. de reform. c. 20.

Taxa Metro-
politani ab omni-
bus obseruanda.
Bulla edita die
4. Iunii 1580.

Metropolitano confecta, & Apostolicis literis Sactissimi Domini nostri Gregorij Pape XIII. confirmata & renouata, quæ per iudices Synodales, & conseruatores Regularium exemptorumuè quorumcunque, & per Ordinarios etiam in causis delegatis, ac per eorum omnium & singulorum Notarios seruanda, atque ad executionis vsum inducenda est, ab vniuersis, & eorum vnoquoq. cuius interest, seruetur diligenter inuiolateque: ita tamen, vt si quibus in rebus, causis, negotijsuè, aliquo statuto aut consuetudine laudabili, nihil vel minus quam ea taxa præscribitur, per Iudices à Synodo deputatos, ac Regularium exemptorumuè quorumcunque, conseruatores exigi deberet; consuetudo illa statutum uè omnino retineatur, serueturq. ad eiusdem constitutionis præscriptum.

Quam item constitutionem seu taxam iudicibus Synodalibus & Conseruatoribus præscriptam, seruet etiam Ordinarius: nisi quibus in rebus consuetudine, decretis, vel constitutionibus, taxis uè Episcopalibus, taxa minor ei seruanda proposita esset, quam omnino seruet.

Si Vicarius, Iudex uè ordinarius in causis ordinarijs vel delegatis, aut Conseruator Regularium & exemptorum quorumcunque, suis in causis, aut Iudex in Synodo deputatus pro causis commissarijs, eorum uè Notarij aut ministri, quicumq. contra præscriptum sanctionis illius pontificiæ quidquam comiserit, deliquerit uè; cum eo, quicumq. sit, ad præscriptum eiusdem constitutionis agatur.

DIERVM vtilium librum, quibus à fori sui Ecclesiastici iudicij feriari liceat, Episcopus conficiendum edendumq. pro fori sui ratione curet.

VT frequentibus clericorum cuiuscunque, gradus & ordinis, quos in foro sæculari concessu Episcopi examinari sæpè contingit, periculis occurratur; Episcopus, eiusq. Vicarius antequam eius examinis facultatem concedat, rerum de quibus in eo foro interrogationes quæstiones uè instituendæ erunt, capita diligenter & matura deliberatione perpendat.

Clericum præterea de cuius examine agitur, ad se si libuerit, accersat: ac de iisdem rerum capitibus extra iudicium interroget. Illud autem magnoperè caueat, ne dum vnus defendendi causa, quæstiones examenuè de clerico haberi permittit, alteri aliquam vel rei familiaris, vel pecuniæ, vel corporis, vel status, honoris uè offensionem aut diminutionem afferat: vnde cum sæpè numero simultates & cædes existunt; tum clericus etiam aliquando irregularitatis pœnam maculam uè contrahit.

Quarum rerum si aliquam Episcopus suspicionem ex ijs ipsis capitibus cognouerit, de quibus quæstio instituenda est; nullam clerici examinandi facultatem villo modo permittat.

Vbi verò illam aliquando dandam esse iudicauerit: tunc certis capitibus nominatimq. expli-

catis iudicio suo præscriptam, literisq. comprehensam concedat permittat uè.

At verò semper clerico à sacerdote iusiurandum deferri iubeat.

Quæ ad Matrimonium pertinent.

Prou. I. par. 2. tit. eod. pag. 39.

QUOD Concilio Prouinciali quinto cautum est, matrimonium verbis de præsentibus sine parochio testibusq. contractum nullum esse, ac ne sponsalium quidem vim roborq. habere: id ita intelligendum est; eos qui ita contraxerint, posse tamen Concilij Tridentini conditionibus adhibitis denuò matrimonium contrahere, dummodo intrà parochiæ fines, & coram Parochio proprio, testibusq. illud contrahatur celebretur uè.

Matrim. sine pa-
rocho.
Par. 3. tit. eod.
§. Qui testibus
pag. 287.

MATRIMONIUM futurum Parochus antequam in Ecclesia denunciet, præter id, quod ex Concilio Prouinciali quinto perquirere à sponsis debet, illos etiam seorsum moneat; vt videant, ne matrimonio quod inter se contrahere volunt, aliquod impedimentum obstat, quod mox infra explicatum est; ne uè alia, quæ ipse pro suo iudicio & prudentia patefacere exprimereq. debet.

Perquirenda in
sponsis.
Titulo eod.

Viderint igitur, an alteri fidem adstrinxerint, aut iureiurando sponderint.

An castitatis religionis uè votum ediderint.

An aliquod impedimentum inter eos intercedat cognationis etiam spiritualis aut affinitatis vsque ad gradum iure Tridentinoq. Concilio prohibitum.

Sess. 24. dec. de
refor. matr. c. 2.
3. 4. & 5.

Si verò filij familias sint, hoc Parochus valde cohortetur; vt parentibus in quorum potestate sunt, eum honorem tribuant, vt illis ne inscijs quidem ne dum inuitis tem tanti momenti ineant.

Id præterea studiosè paterneq. etiam vtrunq. hortetur; vt singulari quadam animi pietate, & oratione in primis frequentiori, in re tam graui ad Deum confugiat.

Quò in genere, Tobix adolescentis, cum vxorem duxit, commemorabile exemplum imitationeq. dignum proponat.

MAGNAM in eo diligentiam adhibuimus, vt corruptelam atque adeò peccatum tolleremus, atque radicitus extirparemus, quod passim in Prouincia nostra à sponsis committitur; qui mutua copulatione antea vtuntur, quam matrimonium per verba de præsentibus rite contractum celebratumq. sit.

Sponsi ante ce-
lebrat. matrim.
coeuntes puni-
endi.
vid. prou. 2. tit.
1. decr. 27.

Verùm cum nihil fermè in hoc genere hæctenus profecisse animaduertamus; pro officij pastoralis munere, perniciosæ isti corruptelæ peccatoq. graui nos diligentius accuratiusq. prouidendum & consulendum esse statuimus.

Itaq. Episcopi cura sit, penis & censuris quas arbitrato suo constituerit, sancire, ne sponsi, priusquam matrimonium in Ecclesia per ver-

Liber dieru uti
lium.

Caueda ab epo
in clericis, qui
in foro sæculari
examinari per-
mittuntur.

ba de presenti ex ritu celebrauerint, non modo simul non habitent; sed ne vlllo quidem modo mutua consuetudine commercio uè vtantur.

Concubinarij grauius puniendi.

Sess. 24. dec. de refor. matrim. c. 8.

G R A V E concubinatus crimen est: propterea quàm ingens in eo funditus conuellendo sollicitudo, & quàm longe omnium diligentissima cura Episcopi esse debeat, cum canonum leges, sacri quæcumenici Concilij Tridentini decreta iubent, tum verò Pij Quinti Pontificis Maximi Apostolica sanctio iam pridem edita perspicuè ostendit.

Qua sanctione sanctæ obedientiæ virtute illud iustum est, vt quæ contra concubenarios eiusdem Concilij Tridentini decretis constituta sunt, in ijs ipsis omnino inuolate quæ. exequendis, Episcopi in sua quisque Diœcesi diligenter sancte quæ. inuigilent: Deo, Romano quæ. Pontifici rationem reddituri, si in eo turpi crimine radicatus extirpando negligenter aut remissè se gesserint.

Quamobrem Episcopus nemine etiam postulante aur acculante, ex officio, sine strepitu & forma iudicij, sola quæ. facti veritate inspecta, contra istiusmodi concubenarios, cuiuscunq. status, ordinis, dignitatis quæ. illi sint, seuerè agat: proinde quæ. pœnis sacrorum canonum iure, sum morum Pontificum constitutionibus, Conciliorum quæ. auctoritate sancitis, & alijs præterea etiam pecuniarijs arbitrio suo grauius puniat.

Quos autem ter admonitos in cõtumacia persistere animaduertit; eos non solum alijs pœnis, sed excommunicatione etiam ex eodem Decreto Tridentino afficiat.

Peccandi occasiones à pastoribus eripiendæ.

P A S T O R I B V S non solum pericula propellenda sunt; sed etiam omnis periculosa peccandi occasio pro pastoralis officij munere eripienda est.

Quamobrem cum quæ. facile existere possent fornicationes, incestus, & flagitia, vniuersa quæ. carnis vitia, re alia planè nulla facilius quàm fuga, adiutrice in primis diuina gratia superentur: Parochus vt diligentissimè poterit, & Episcopus in primis, tum auctoritate sua, tum etiã si opus erit sæcularis magistratus ope implorata, id maximè curet, vt ne cū fœmina quocunq. vel arctissimè propinquitatis gradu cõiuncta mas simul cubet, etiam si ambo puerili ætate sunt, ita tamen grandiusculi, vt aliqua inde suspicio, periculum, occasio uè impuri flagitij committendi existere possit.

Nec verò paupertatis, angustæ uè habitationis excusationi locus faciliè relinquatur, quò minus istiusmodi impuritatibus occasio omnis præcidatur: cum humi potius, atque adeò sub dio iacere satius esset.

Parochi autem tota hac de re iudicium officium uè intercedat: qui & consilium det, & opem præsentem vt accuratissimè potest, tantæ impuritatibus periculo præstet.

Eam ipsam curam Episcopus & Parochus po-

nâr in eripiendis motum corruptelis, flagitijs; peccatis, peccandi uè occasionibus; quæ grauissima cum Dei offensione existunt ex nocturnis illis excubijs, quæ rusticorum concursu, iuuenili turpium verborum licentia, & promiscua marium feminarum quæ. turba, hyeme in stabulis passim fieri solent.

O F F E N S I O N I B V S & peccatis, quæ in cauponis committi solent, pastoralis etiam cura & officio occurrendum est; vt ereptis corruptelis, salutariter consulatur vitæ Christianæ moribus.

Quædam de cauponis.

Quamobrem cum Episcopus, cuius officium est in omnium cuiuscunq. generis hominum curam incumbere; tum Parochus etiam, si quas vel cauponas vel tabernas intrâ parochiæ suæ fines habet, quam sæpissimè ijs qui cauponariâ tabernariam uè exercet, monita proponat, quæ infra eorum vitæ Christianæ, christianis quæ. moribus præscribuntur ad eorum salutem procurandam.

Primum igitur caupo, non solum familiæ suæ, sed etiam hospitibus, peregrinis, alijs uè quos hospitio exceperit, & verbis, & vitæ exemplis, & humanitatis officijs prodesse studeat: ita vt eius familia, qui quæ. in famulatu ipsius sunt, ceteris pietatis, castitatis modestiæ quæ. specimen atque indicium dent.

Proinde impudicos homines, eius uè infamiæ nota inquinatos, blasphemos, concubenarios eius uè nomine suspectos, aleatores publicos uè lufores, & id generis nebulones, qui aduenas atque hospites dolis fallacis quæ. decipere solent, è familia domo quæ. sua eiciat: quorum loco in familia famulatus quæ. pios homines disciplinæ Christianæ studiosos habeat; qui aduenas ad otationem Vespertinam inuitent, quam is domi suæ curet nullo vnquam pacto stata hora prætermitteri.

In cauponæ vestibulo porticuè, & in singulis præterea cubiculis, sacram imaginem apponere ne omittat: profana autem omnia, ac turpiter obscene quæ. inscripta picta uè inde amoueatur omnino.

Ne lenones, meretrices, histriones, mimos, & ceteros malæ conditionis homines, nugatores uè apud se diutius hospitari patiatur.

Religiosos & Ecclesiasticos homines ad se diuertentes, separato si commodè poterit, præsertim à fœminis, hospitio mensa quæ. excipiat: in honore habeat, nec verbis factis uè uiolari patiatur.

Pauperibus item se talem præstet, qualem se præbere christianum hospitem decet.

Hæreticos verò, si quos diuertisse animaduertit, illicò denunciet; nec vlllo pacto feria sexta & Sabbato, alijs item præscriptis diebus, vlli vitos cibos quouis prætextu præbeat.

Mensæ initio, ab hospite, vel ab aliquo familiari benedici curet, adhibita in fine etiam gratiarum actione.

Ne vitum simul & mulierem cubare sinat, quos

quos suspicetur matrimonio copulatos non esse.

Si quem, dum in caupona versatur, in febrim morbumuè incidere contigerit, de eius ægritudine statim parochum certiore faciat; qui illum inuisat, & spiritalia remedia eidem quamprimùm adhibeat.

Caupo deniq. Christianus ita in hospitij munere agat, vt aequitate, sinceritate, & charitate vtatur; & per opera iustitiæ progrediens, damnationem æternam fugiat, ac in æterna tabernacula recipi mereatur.

De Disciplina Christiana Militum.

CHRIſTIANORVM militum disciplina his temporibus eò prolapsa est, vt in multis Dei offensionibus, quæ à militum corruptelis existunt, operæpretium etiam sit inuigilari Episcopalis monitis.

Vbi igitur militum præsidium cõstitutum est, illud cum eorum Ducibus Præfectis uè Episcopus studiosè paternaq. charitate agat, vt illi in militari statione constituti, piæ Christianæq. vitæ institutis congruenter viuant: cum præsertim in militum christianorum laude positum sit, vt pietatem in primis & religionem erga Deum obseruent atque colant.

Quod ergo ad pietatis vsum atque officiũ attinet, id omne maximè curetur.

Vt doctrinæ christianæ rudimentis milites rectè instituantur.

Vt frequenti sacræ & confessionis & communionis vsu se ad benè viuendum communiant.

Vt quotidie & manè & vesperi certa stata hora Deum precentur.

Vt Rosario quotidiano Beatæ Mariæ Virginis, quod militibus bello contra Turcas suscepto olim præscriptum fuit, religiosè vtantur.

Vt singulis diebus manè in statione communi collecti litanias recitent.

Vt in statione loco sacram imaginem Beatæ Mariæ Virginis, aut Sancti alicuius, quem patronum sibi atque intercessorem in cælis delegerint, ob oculos propositam habeant.

Vt sacerdotem item habeant spiritalis vitæ amantem Episcopi iudicio delectum, cuius monitis in militiæ spiritalis exercitationibus cursum teneant.

Vt in otio militari, à librorum obscenorum, quiq. Christianos viros non decent, lectione abstineant; sed martyrum vitis legendis, in quibus fortitudo ac virtus verè militaris elucet, totos sese occupent, cum per occupationes militares possunt.

Illud verò etiam maximè Episcopus cum militum præfectis valde agat, vt ieiunia & ciborum delectum ex præcepto Ecclesiæ seruent; à blasphemijs omnino abstineant, quas radicitus extirpare ille omnino conetur; cum militis Christiani officium proprium sit, etiam sanguinis profusione veri gloriam Dei, sine cu-

ius diuina ope nihil reliquum militi Christiano est, quod gloriosum esse possit.

Vt à furto rapinifue abstineant; idq. planè eis persuadeat, eius generis criminibus perpetuam infamiam inuri militi.

Vt deniq. detractiones, mendacia, ingluuiem, aleam, luxuriam, pompamq. abhorreant: sed omnes virtutum christianarum partes exequantur, quæ cum in omni disciplina, tum in re militari splendent, vtilitatesq. vberimas salutariter afferunt.

Atque ob has quidem causas inter illos piæ confratrias instituere Episcopus curet.

Quæ ad confratrias, pia uè loca pertinent.

Prou. I. par. 3. tit. eod. pag. 41.

VNICVIQ. confratriæ Episcopus sacerdotem constituere studeat, vitæ spiritalis vsu peritum, beneq. in sanctis exercitationibus versatum; qui salutaribus consilijs, monitis, documentis, alijsq. officijs, confratres in omnem agendi partem tanquam pater & Dux spiritalis conformet.

Quædam de confratrijs.

Vt multarum controuersiarum dissensionuè, quæ in plerisq. confratrijs, ex eo quòd priorem locum apperunt, multis Prouinciæ locis magna cum populi offensione oriuntur, occasio tollatur:

Nos decernimus, eas confratrias, earumq. confratres scholaresuè, qui in posterum, locum in publicis processionibus, sumpto de Episcopi aut Sanctæ sedis Apostolicæ facultate habitu, sibi dari petierint, atque obtinuerint, debere locum digniorem alijs confratribus cedere, qui habitu antiquiores consueuerunt illas supplicationes antea obire; etiam si ipsæ tempore antiquiores sint, maioribusq. priuilegijs communitæ.

Id verò ita decretum in omni confratria seruetur, nisi cum ob causam Episcopo aliter videbitur.

Quæ ad sanctæ pietatis institutum atque vsum salutariter instituta sunt, pastoralis curæ est cauere, ne deprauatis moribus corrumpantur.

Quoniam igitur in processionibus, quæ à nonnullis confratrijs societariibus noctu fiunt, religiosè quidem illis primùm institutis, offensio aliqua inesse potest: idcirco ne illas in posterum noctu agi liceat, nisi & Episcopi consensu, & regulis certis ab eo præscriptis.

Mulieres autem processiones nocturnas obire interdictum omnino sit.

Episcopus non solum vt superioribus concilijs cautum est, locorum piorum administrationis rationibus interfit, sed etiam liberationi illius administrationis.

Quædam de pijs locis.

Quæ liberatio ab eorum locorum præfectis solum ne fiat, sed præsentem, consentientem Episcopo, alioqui si secus fiet, rescissa sit planeq. nulla, ad Tridentini Concilij præscriptum.

Sess. 22. decre. de refor. c. 9.

Quæ ad moniales pertinent.

Prou. I. par. 3. tit. cod. pag. 43.

QVONIAM superioribus Concilijs provincialibus, non satis quantum rei gravitas deposcit, adhuc monialium periculo consultum ac prouisum est; quod cum ex frequenti ad earum monasteria accessu, tum ex ingressu etiam septorum clausuræ existere potest: idcirco eo de genere hæc addenda censuimus. Ut autem hæc ipsa notoria sint, edicto episcopali duorum mēsiū spatio, & deinceps quotānis, sermone vulgari frequenter, prout opus erit, populo promulgari, singulisq. præterea monialium Monasterijs earumq. præfectis edici denunciariuè Episcopus mandet.

Quædam de accessu & ingressu in monialia monasteria.

NE quis clericus, laicusuè, cuiuscunq. generis, ordinis, conditionis, sexus, atarissuè sit, absque Episcopi aut eius Vicarij concessu literis exarato, ad monialium monasteria quouis prætextu causauè, ac ne eo quidem nomine inuisendi alloquendiue puellas tantum quæ ibi educantur, vnquam accedat, propositis pœnis & censuris arbitrio Episcopi.

Ne quis item absque eiusdem Episcopi facultate scripta, intrâ septa Monasterij monialium in posterum ingredi audeat.

Si quis contraherit, excommunicationis pœnam ipso facto subeat, ex Concilij Tridentini, Apostolicarumq. sanctionum, quas summi Pontifices Pius Quintus & Gregorius XIII. eo nomine ediderunt, præscripto.

A qua excommunicatione non ab alio nisi à summo Pontifice Romano absolui possit.

Neque in posterum aliquis Ecclesiasticus secularis, regularis, aut laicus, quocunq. gradu, auctoritate, dignitateuè præditus, cuiquam homini Ecclesiastico etiam regulari aut laico facultatem ad Monialium Monasteria accedendi, ne colloquendi quidem gratia cōcedat: nec verò monasterij septa ingrediendi potestatem faciat, quauis consuetudine, statuto, lege, priuilegijsuè, etiam sedis Apostolicæ auctoritate ante Concilij Tridentini promulgationem roboratis & communitis non obstantibus.

Si quis contra commiserit, pœnam excommunicationis ipso facto subeat, aliasq. arbitrio Episcopi.

Abbatissæ, Priorissæ, & aliæ moniales, quæ Ecclesiasticos aut laicos homines quauis causa pretextuè intrâ monasterij septa absque Episcopi concessu literis consignato ingredi permiserint, ipso facto excommunicationis pœnam subeant; à qua è sanctionis Sanctissimi D. N. Gregorij XIII. præscripto, nõ possint nisi à Summo Pontifice absolui, præter alias pœnas eadem constitutione propositas.

Quæ verò moniales absque Episcopi concessu scriptis exarato, quemquam vel marem vel feminam, contra quam supra præscriptum est, ad collocutionum, rotarumue loca admiserint, biennio mulctatæ sint suffragio omni.

Si verò iterum in hoc genere deliquerint, arbitrio Episcopi puniantur; tum deinceps si itidem offenderint, excommunicationis etiam pœnam ipso facto subeant.

Præfecta autem monasterij, facultates omnes scriptas quas vnusquisq. exhibuerit, siue de accedendo ad monasteria, siue de ingrediendo illa sint, accuratè asseruet; Episcopoq. clausuram visitanti, & aliàs quoties postulabit, exhibeat, vt eas cum libro quod regeſtum nuncupatur, conferre possit.

Episcopus autem, cum clausuras monialium, etiam earum quæ regularium curæ iurisdictioniq. subiectæ sunt, visitabit; de clausuræ custodia, & decretorum quæ ad eam rectè tuendam quouis modo pertinent, vsu atque obseruatione, moniales etiam singulas, vt opus esse viderit, diligenter interroget.

Collocutionum loca in monialium monasterijs tam intrinsecus quàm extrinsecus constituta, clauis clausa perpetuè sint: nisi cum ibi quis est collocutionis causa, ex facultate legitima. clauis autem apud præfectam custodiatur.

Ut autem quod de vetito ad monialium monasteria accessu cautum est, certis diebus uerè seruetur; clauis etiam adhibeatur ostio loci exterioris collocutionum in monasterijs: quæ clauis noctu præsertim ab Episcopo committatur Confessario; alijue pio viro arbitrato suo.

Is verò illis diebus ne aperiat, neue clauem aperiendi tradat, nisi facultatem Episcopi scriptam exhibenti.

Quò autè sanctior huius clausuræ cautio adhibeatur; Episcopus, vbi expedire censuerit, pessimum uectemue ostijs singulis clausuræ ab exteriori parte claudendum apponi mandet arbitrato suo, clauemq. noctu præsertim ei committat, quem fidum, probum, aptumq. esse iudicabit.

Occasione correctionis, penitentia, seu examinis, in causis etiam criminalibus & grauioribus, monialis è clausura ne educatur, etiam si in aliud monasterium locumue pium conducenda, ne ad breue quidem tempus.

Facultas ingrediendi septa monasterij nulla datur nisi in scripto: neque verò quæ sine scriptis concessa est, cuiquam suffragetur, nisi quando vnà cum Episcopo is monasterium, ingreditur.

Episcopus autem solummodo, at nullo modo Vicarius generalis hanc potestatem faciat, nisi speciatim ei Episcopus auctoritatem delegarit, qua alijs ingrediendi facultatem dare possit: atque Episcopus quidem eam auctoritatem minimè alij demandet, nisi Vicario tantum Generali; ac neque ei item, cum ipse præsens est.

RE G V L Æ constitutione suè speciatim editæ De penitentibus mulieribus quæ professionem emittunt, seruentur; ne in ijs recipiendis consensus duarum partium monialiu requiratur,

vt

Tit. de puellis
ad relig. admir-
en. pag. 46. S.
Nec vero.

vt Concilio prouinciali primo sancitum est;
(id quod in alijs solùm monialibus locum ha-
bere hoc loco declaratur :) sed maior pars fa-
tis sit, etiam in professione emittenda.

Nec verò in earum mulierum domicilijs cer-
tus numerus constituatur : nec rursus in iis lo-
cum habeat, quod de elemosina loco dotis
alimentiuè, eiusq. summa & addictione in mo-
nialium monasterijs præstari decretum est ;
sed illud in necessarijs alimenti expēsis eroge-
tur : reliquum autem in alias monasterij neces-
sitates, aut in bonorum immobilium emptio-
ne arbitrio superioris conuertatur .

Ijs mulieribus liceat professionem emittere ,
ea atate , eoq. temporis probationis spatio ,
quibus iure communi licet, aut earum consti-
tutionibus speciatim cautum est.

In earum præterè à renunciatione & obligatio-
ne, constitutiones earum, & earum superioris,
aut ius commune seruetur .

Neque nouitię, si quid in anno probationis de-
derint, mulieresuè acceperint , pœnis plectan-
tur, nisi speciatim aliter caueatur.

Mulieres item , quas absoluto probationis an-
no , non habiles esse neque idoneas ad profes-
sionem compertum est, aut si profiteri illæ re-
cusauerint , è monasterijs nisi causis iure per-
missis ne eiiciantur .

Verùm Episcopus probationis nouitiatusq. tē-
pus proroget licet .

Nec verò item quæ mulieres habiles non sunt
ad officium, velumq. nigrum suscipiendum ,
etiam si domus illa conuersis opus nō habeat,
contra institutum repellantur .

Quo superio-
s vtantur fa-
ultate ingre-
endi in Mo-
nasteria .

EPISCOPI & Prælati omnes tam sæculares
quàm regulares , quibus monasteriorum mo-
nialium quouis modo cura concredita est ; fa-
cultate sibi ex officio data in ea ingrediendi ita
demum vtantur, vt scilicet cum necessarijs cau-
sa vrget ingredientur, paucosq. comites, & eos
quidem seniores ac religiosos homines secum
adhibeant : ne pœnas ac ceusuras Gregorij
XIII. Summi Pontificis constitutione ipso
facto inflictas subeant ; quam constitutionem
accuratè seruent .

*Quæ generatim ad has constitutiones &
decreta pertinent .*

QVAECVNQVE etiam de sacramentorū
administratione, Missæ sacrificij celebra-
tione, diuinorumq. officiorum modo & ratio

ne, in hac & superioribus Prouincialibus syno-
dis decreuimus , ea planè omnia & singula ad
Metropolitanam etiam cæterasq. quascunque
Ecclesias ritu Ambrosiano vtentes pertinere
sancimus & declaramus : nisi si quid eiusmodi
erit, quod vel per nos, vel deinceps per succes-
sores nostros Archiepiscopos nominatim spe-
ciatimq. declaretur Ambrosianis ipsis ritibus
institutisue expressè aduersari .

Si in his Decretis antè alteram Mediolanensis
Prouinciæ Synodum vlla difficultas orta erit,
eius declarationem , tum Verò præterè om-
nium quæ eisdem decretis continentur inter-
pretationem & explicationem, nobis vsque ad
proximè futuram Prouincialem Synodum re-
seruamus ; salua semper sedis Apostolicæ au-
ctoritate .

Quamcunque facultatem ex Decretis in hac Pro-
uinciali Synodo Mediolanensi sexta per nos
editis habent Episcopi; eam ipsos per suos Vi-
carios generales , aut per alios quibus concesserint
& delegarint, exequi posse volumus; nisi
in ijs quæ propriè ad ordinem Episcopale per-
tineant , aut in quibus Vicarij à sacris canoni-
bus , aut à Concilio Tridentino , vel à nobis
expressè exclusi sint .

Ut nemini eorum quæ in hac sexta prouincia-
li nostra Synodo à nobis decreta sunt, ignoran-
tiam excusare liceat ; edicimus , vt ea quo pri-
mum die de illis edictum promulgationis Ec-
clesiæ Metropolitanæ valuis propositum erit,
ad duos menses omnes se & his Decretis, & si
contrafecerint, pœnis quæ eis continentur, te-
neri intelligant .

Ab eo etiam affixionis die eorum decretorū
temporis initium sumendum decernimus, qui-
bus aliquid intrà certum tempus præstari iu-
bemus .

Vnusquisque præterè Episcopus ea in proxi-
ma Diocæsana Synodo, ad præscriptum sacro-
rum canonum, & Concilij Tridētini promul-
gari iubebit ; & quò studiosius omnium animis
eorum præcepta fixa inhæreant , singulæ etiā
cathedrales, & collegiatæ, & parochiales Ec-
clesiæ huius prouinciæ has nostras constitutio-
nes aliquo loco collocatas perpetuò asseruēt .

Omnia & singula quæ à nobis in hac sexta Pro-
uinciali Synodo decreta actaq. sunt, qua debe-
mus obedientia ac reuerentia, auctoritati ac iu-
dicio Sanctæ Romanæ Ecclesiæ omnium Ec-
clesiarum Matris & magistræ semper emendā-
da & corrigenda subijcimus .

L A V S D E O .

Finis Concilij Prouincialis Sexti .

Sub-

Subscriptiones Reuerendiſſ. DD. Epiſcoporum, qui Concilio Prouinciali ſexto interfuerunt.

Nos CAROLVS S. R. E. Presbyter Cardinalis tit. ſanctæ Praxedis, Dei & Apoſtolicæ ſedis gratia Archiepiſcopus S. Eccl. Mediol. de cõſilio & aſſenſu Reuerendiſſ. Coepiſcoporũ noſtrorum definiẽtes ſubſcripſimus.

Ego Cæſar Epicoſopus Derthonenſis cõſentiens ſubſcripſi.

Ego Nicolaus Epicoſopus Cremonenſis cõſentiens ſubſcripſi.

Ego Hieronymus Epicoſopus Bergomi cõſentiens ſubſcripſi.

Ego Ioannes Epicoſopus Brixie cõſentiens ſubſcripſi.

Ego Fr. Dominicus Epicoſopus Aſtenſis cõſentiens ſubſcripſi.

Ego Guarnerius Epicoſopus Alexandrinus cõſentiens ſubſcripſi.

Ego Vincentius Epicoſopus Albenſis cõſentiens ſubſcripſi.

Ego Franciſcus Epicoſopus Intimilienſis cõſentiens ſubſcripſi.

Ego Alexander Epicoſopus Caſalenſis cõſentiens ſubſcripſi.

Ego Vincentius Picaluua Archipreſbyter Oppidi Caſſinarum, Procurator ſpecialis Illuſt. & Reuerendiſſ. Epicoſopi Aquenſis, eius nomine interfui, & ſubſcripſi; & omnia & ſingula in hac ſancta ſexta Synodo acta, decreta, edita, & promulgata, eius & Eccleſiæ ſuæ nomine recipio.

Ego Io. Paulus Albergonus Canonicus Eccleſiæ Cathedralis Nouariæ, Procurator ſpecialis Illuſtris & Reuerendiſſ. D. Franciſci Epicoſopi Nouarienſis eius nomine interfui, & ſubſcripſi; & omnia ac ſingula in hac ſancta ſexta Synodo acta, decreta, edita, & promulgata, eius, & Eccleſiæ ſuæ nomine recipio.

Ego Paulus Granutius Iur. Vtr. Doct. Prothonotarius Apoſtolicus, perilluſtr. ac Reuerendiſſ. D. Io. Franciſci Epicoſopi Vercellenſis. Sanctiſſimi D. N. Papæ & ſanctę Sedis Apoſtolicæ nunc apud Sereniſſimũ Rodulfum Imperatorem Nunciij Vicarius generalis, eiufdemq; in hoc ſpeciali Procurator, eius nomine interfui, & ſubſcripſi; & omnia ac ſingula in hac ſancta ſexta Synodo decreta, acta, edita, & publicata, eius, & Eccleſiæ ſuæ nomine recipio.

Ego Io. Antonius Iordanus Clericus Saouenſis. Illuſtris ac Reuerendiſſ. D. Dominici Grimaldi Epicoſopi Saouenſis. hoc tempore Sanctiſſimi D. N. Papæ apud Auinionem Gubernatoris, ad hoc ſpecialis Procurator, eius nomine ſubſcripſi; & omnia ac ſingula in ſexta Synodo Prouinciali Mediolanenſi acta, decreta, edita, & promulgata, eius & Eccleſiæ ſuæ nomine recipio.

Ego Marcus Antonius Amidanus Preſbyter Cremonenſis multum Illuſtris & Reuerendiſſ. D. Ludouici Tabernæ Laudenſis Epicoſopi, & Nūcij Apoſtolicæ ad Sereniſſ. & Catholicũ Hiſpaniarum Regem Philippũ Generalis Vicarius, ac ad id etiam Procurator ſpecialis, eius & Eccleſiæ ſuæ nomine, omnia & ſingula in ſexta Synodo Prouinciali Mediolanenſi acta, & decreta, edita, & promulgata recipio.

INDICTIO

Futuri Concilij septimi Prouincialis.

CAROLVS S. R. E. Presbyter Cardinalis
tituli Sanctæ Praxedis, sanctæ Ecclesiæ
Mediolanen. Archiepiscopus &c.

OMNIBVS & singulis Reuerendissimis
dominis Episcopis, Derthonen. Aquen. Cre-
monen. Bergomen. Brixien. Asten. Alexan-
drino, Nouarien. Vercellen. Alben. Intimil-
lien. Casalen. Lauden. Sauonen. Vigleuanen.
Placentino, Albingaunen. alijsq; vniuersis &
singulis, qui Synodo Prouinciali Mediolanen.
quacunque ratione interesse debent, omnibusq;
item Capitulis, & Ecclesiarum Cathedralium
Procuratoribus, hoc publico decreto indicimus,
significamus, denunciamus, & intimamus pro-
ximam sequentem Synodum Prouincialem Me-
diolanen. septimam, Deo omnipotente auctore,
& ad eius laudem, hac eadem in Vrbe, hoc ipso

loco, Anno Domini M. D. LXXXV.
Die vigesimo nono mensis Aprilis, qui dies erit
feria quinta Dominicæ tertiæ post Pascha Re-
surrectionis D. N. Iesu Christi, inchoandam, &
celebrandam esse. Quamobrem eos omnes &
singulos Reuerendissimos D. D. Episcopos mone-
mus, Procuratores verò Ecclesiarum Cathedra-
lium inuitamus, vt eo die ad Synodum Prouin-
cialem septimam iuuante Deo Mediolani ce-
lebrandam constituto, hic omnino intersint, nisi
diem celebrationis ipsius Synodi aliqua ex cau-
sa à nobis prorogatum fuisse nostris ad eos datis
litteris intellexerint. Quòd si ipsorum Reueren-
dissimorum Episcoporum nostrorum aliquis legi-
timo tunc detentus erit impedimento, nuncium
procuratorem uè ad se excusandū, atq; ad id im-
pedimentum probandum ad nos mittat; cui etiā
facultas ab ipso detur, ea omnia & singula nomi-
ne suo & Ecclesiæ suæ recipiendi, quæ diuina gra-
tia auxiliante in ipsa Synodo à nobis de consilio
& assensu Reuerendissimorum Coepiscoporum no-
strorum constituentur decernentur uè.

O R A T I O
CAROLI CARDINALIS
TIT. SANCTÆ PRAXEDIS
ET ARCHIEPISCOPI,

Habita in Prouinciali Concilio Sexto.

DIUINAE erga nos Misericordiæ munere singulariq; dono, iam
Cōcilium prouinciale sextum, Patres sanctissimi, cōcelebramus.
Hæc ipsa Concilij prouincialis vox, nobis qui ob eam causam du-
ce Spiritu sancto hic adsumus, rem magnam; grauem, in omnes
partes maximè vtilem, salutarem prouinciæ rationibus, atq; ad eò
omnis ecclesiasticæ disciplinæ vsui instaurationibusq; necessariam significat
& planè ostendit.

Hæc quidem actio prouincialis, ab apostolicis vsque temporibus diuinitus in-
stituta, & diuturna ecclesiæ consuetudine in omnes terrarum partes deriuata,
sanctionibus Pontificijs corroborata, œcumenicis cōcilijs cōmunita, olim
florētissima fuit. Quo factū est, vt ea iam pridem in omni prouincia fructus
tulerit & vberimos & maximos. At verò vbi intermissa vel neglecta fuit,
quanta & quàm graua damna inde importata sint rei vniuersæ Christianæ,
non est cur pluribus explicemus; res ipsa loquitur. Ijs autem detrimentis fa-
cra Tridentina synodus vt tandem occurreret, salutare conciliorum prouin-
cialium institutum renouauit: quod nos ex illius præscripto cū sæpenumero
operante Domino adhibuerimus, aliquos illius fructus experiundo cognoui-
mus. Et verò quorsum sanè refertur omnis prouincialium Episcoporum cō-
uentus? an non ad res quæ non modò sunt vtilis; sed quæ longè omnium gra-
uissimæ? Agitur in eo gloria Dei, agitur salus animarum, agitur institutio cle-

ri, agitur disciplina populi, agitur denique spiritualium ægritudinū curatio, nobis qui in Apostolorum locum successimus commissa, vt Euangelio iam modò audiuius.

Est porrò curatio hæc multiplex, & latè prætereà patet: magnum sanè negotiū ac graue, in vnus tantū animæ (pro cuius salute Christus Dominus sanguinem profudit) curam incumbere; multò grauius, plurimos variè languentes sanare; longè grauius, prouinciæ vniuersæ amplissimæ & ærotanti medicamenta opportuna apponere; sed infinitis partibus difficillimū est, morbis qui vnus episcopi studio vix aut ne vix quidē aliquando curari possunt (cū penè insanabiles sint) remedia adhibere: quæ cura maximè ad Prouincialiū Episcoporum conuentum, tanquam ad aliquod sapientum medicorum collegium pertinet. At cū *omnis Pontifex ex hominibus assumptus, & ipse circumdatus sit infirmitate*; ægritudinum quoque nostrarū episcopaliū curatio, cuius magna ex parte in synodis Prouincialibus ratio habenda est, explicari non omnino potest quàm grauis quàm salutaris item.

Hebr. 5.

Sed est cur iam hoc initio orationis nostræ paucis rem complectamur. In conuentu episcopali propositum est nobis studium curationis & nostræ & nostri gregis. Cū igitur concilij huius prouincialis sexti causa hoc sacro loco sumus, vocem illam apostolicam & diuinam, non modò omnes muneris nostri partes significantem, sed nos magnoperè mouentem audiamus: *Attendite vobis, & vniuerso gregi, in quo vos posuit Spiritus sanctus regere ecclesiam Dei, quam acquisiuit sanguine suo.*

Actor. 20.

Quare & vnā & alteram item curationē pro officij nostri munere præstemus. Res duæ sunt, quæ nobis in solemnī hac actione proponuntur; vna prouinciæ ærotantis status; altera diligentissima disquisitio salutarium medicamentorum. Atque de his quidem rebus duabus in præsentī aliquid & breui sanè dicemus.

Primū igitur, Patres Reuerendissimi, spectate quæso vnā mecum prouinciam vniuersam, quasi publicam hospitalem quādam domū amplam, in qua multitudo ingens sit hominum grauius periculoseq; ærotantiū. Proponamus hic nobis ob oculos tam infinitos homines ægrè affectos, quos Christus Dominus ab Apostolis sanari iussit: At eos in prouincia frequentissimos conspiciemus; cū præsertim his temporibus tanta malorum lues in mortalium viscera se se infuderit. En hydropi laborantes; en febrī & phrenesi æstuantēs; en dæmonum impetu agitati; en lepra foeda affecti; en paralytici, & permulti claudi; en alij aridi debilesq; ; en gibbosi plurimi; en muti complures; en lipipientium genus; en & cæcorum & surdorū quàm infinitus numerus; quàm multos alios letargiæ morbus occupauit. O commiserantium & languentiū spectaculum? An hic, Patres, dolor noster supra dolorem? an in nobis cor nostrum mœrens? Quæ (malum) ista hydropisis quasi intus in omnium prouinciæ partium cute inhærescens? superbiæ vitio quàm multi turgescunt? quanta inde morborum pestis? quàm profusus vestium luxus? quàm nouus & inauditus pomparum apparatus? quàm varius barbarico opere ornatus? quàm innumerabilis seruorum grex? quàm effusa denique omnium rerum profluuiēs: quæ tanquàm morbus intercus in omnem prouinciæ partem se se longè lateq; diffudit. At verò quàm latè patet alia hydropisis, inexhausta illa pecuniæ sitis, & *idolorum seruitus auaritia*, & illa malorum omnium radix cupiditas? Ex hoc morbo nefaria quæque existunt. Hinc fœneraticij contractus; hinc mendacia periuriaq; commertijs contrahendis; hinc falsa quæque; hinc adolterinæ & corruptæ merces; hinc doli, fallaciæ, fraudes, & subdola quæque artificia; hinc alienorum bonorum quasi aucupia; hinc iudiciorū iniquitas, iudicum corruptelæ, pupillorum oppressiones, viduarum desolatio, & iniuria

1. Tim. 6.

ria denique omnis. Quàm perniciosâ sitis, quæ effrenata istorum cupiditas: qui nullos sibi fines concupiscendi præscribunt; vsque adeò vt alios possessionibus suis, etiam sæpè per iniuriam pellere manibus pedibusq; enixè operantur. Horreant isti iudicia Dei omnipotentis, voce Isaiaë conquerentis & comminantis: *Uch vobis, inquit, qui coniungitis domum domui, & agrum agro copulatis vsque ad terminum loci. Nunquid habitatis vos soli in medio terræ? in auribus meis sunt hæc, dicit* Isai. 5.
Dominus exercituum, nisi domus multa & desertæ fuerint grandes & pulchræ, absque habitatore. Horribilis certè est hæc Dei comminatio: at istorum quàm ardens, Patres, quæ effusa cupiditas? En rursus circumfusa vndique alia hominum multitudo febris multiplici & graui ardore æstuantium. Iuuenes, quibus cupiditatum flammis, quasi summis febrium caloribus, & concupiscentiæ igni nõ exardescunt? delicijs affluunt, oculos habent plenos adulterij; & flagranti isto ardore concitati, *bibunt quasi aquam iniquitatem omnem; nihilq; non agunt, nihilq; non attingunt, nihilq; non elaborant, vt malè agant: immò malè agendo gloriantur; & quæ malefacta non patrarint, illa ipsa quasi à se commissa insolenter vbique iactitant: vsque adeò turpiter agere, sibi gloriosum opinantur.* Atque præ isto ardore, furore eò etiam præcipites feruntur, vt cum ne sacrorum quidem locorum rationem aliquando habeant; tùm verò sanctum matrimoniũ, sicut gentes quæ ignorant Deũ, ineunt atque suscipiunt, suæq; libidini ita vacant, *sicut equus & mulus, in quibus non est intellectus.* O rem cõmiseratione dignã. Psal. 31.
 Febrilis hic furor non modò iuuenes, & adolescentes, sed pueros, & penè infantes his tẽporibus aliquo modo inuasit. Quàm isti petulantes? quàm contumaces? quàm effrenati? quàm proiecta audacia præcipites? quàm turbulentis, & domi, & foris? quàm impudenti licentia ad nefaria quæque concitati? nolumus plura præ dolore. Sunt plerique alij, qui tanquam fanatici homines, ethnico more, & ioculari quadam licentia Satanæ astu introducta, laruis induti furiantur & bacchantur, choreas ducunt, tripudia agunt, spectacula profana edunt; atque in alijs istiusmodi actionibus vsque adeò insaniant, vt in tanta peccatorum quæ inde existit colluione, ne culpam quidem agnoscant. Alij porrò non tam phrenesis furore quàm dæmonis æstu agitati, eò præcipites ruunt, vt non modò medicamẽta aspernentur; sed medicos & curatores salutis suæ insanabili quodam odio insectentur: & verò (quod detestabile nefandumq; facinus est) violentas manus eorum parentibus sacerdotibus, quos venerari & colere totis in Christo visceribus debent, afferant & iniiciant, eosq; aliquando truculenter impiè scelerateq; contrucidant. At lepra quàm plurimi laborant? isti, & malefactis, & flagitiorum impuritate, & vitiorum exemplis, prouinciam fœdissimè inficiunt. At vos Patres, quos huic prouinciæ speculatores Dominus dedit, rectè cernitis quàm exitiosa sit istorum perditissimorum hominum contagio, & quàm in omnes partes diffusa. Paralyticorum præterea numerus magnus est: qui præ quadã virtutum torpedine, tanquam in mollitie carnis iacentes, ne desideria quidẽ rectè agendi concipiunt, ne dum sanctarum actionum officia exequantur. Sed en claudi alij. isti optimè vident, quàm valdè in Christianarum virtutũ disciplina progrediendum sit, non longè tamen vti oportet, progrediuntur; immo à recta via quam semel ingressi sunt, ad vitiorũ diuerticula profluunt. Alij aridi sunt: qui manu cum debiles sint, in operibus charitatis desunt, nomineq; tantùm christiano gaudent. At gibbosi quàm plurimi: qui ad terram proni, humi repentes, non cœlestia sed terrena tantùm spectant; & tãquàm filij terræ, animo demisso vt pecudes, ad pastum, ad crapulas & comestationes abiecti, gulæ, ventri, & ganeis dediti, *planè statuerunt oculos declinare in terram: horum Deus venter est, & gloria in confusione ipsorum qui terrena sapiunt. Usquequo graui corde?* *Ista hominum lues prouinciam nostram latè inquinat. Est etiam infinitus nu-*
 merus

Pfal. 13.

merus mutorum. sunt, qui in diuinis laudibus muti: at in maledictis, blasphemijs, diris, imprecationibus, conuitijs, detractiōibus, contumelijs, lingua celeri & exercitata sunt. O detestabilem hominū pestem. Copulandis disfidētiū voluntatibus silentio vtuntur: sed lingua tanquā seditiōnū flabello abutuntur ad discordias disseminandas. Certē lingua eorum ignis, vniuersitas iniquitatis, & *sepulcrum patens est guttur eorum: quorum os maledictione & amaritudine plenum est.* Sed quousque ista hominum lues processit? *Attendi,* inquit Dominus, *auscultauit, nemo est qui loquatur bonum.* Lippos alios scitis, immo & cæcos quamplurimos. En spectaculum tenebricosum & horribile. Est quādā huius sæculi cæcitas, qua vt tetra nocte circumfusi homines, oculis fidei cū & sempiternam illam cœlestem gloriam, & perpetuos inferni cruciatus, & mortem, & horribilia Dei iudicia proposita habeant, nolunt tamen videre vt benè agant. Permulti item rerum diuinarum atque adeò rudimentorum fidei ignari, veri cœci sunt: qui planè abiecta suæ salutis cura, viam cū ignorent quæ ducit ad vitam, illa imperita cæcitate prolabantur ad sempiternum interitum. Verū plerique alij cœci sunt, qui rerum futurarum quæ sempiternæ sunt, nihil prospiciunt; res autem præsentēs, quæ caducæ, quæ fluxæ, quæ vix ad punctum temporis permanent, cæca quadam auiditate rapiunt. Ecquæ tandem est ista hominum cæcitas, qui res procreatas creatori, res viles & abiectas summo Deo præferūt? At surdi quā infiniti? quā miseranda eorum conditio? Isti in malè agendo sunt pertinaci animo, voluntateq; obfirmata, Dei vocibus obsurdescunt, pietate non molliuntur, minis non cedūt, precibus non commouentur; mentis sensu hebescentes, pericula salutis non timent; homines non metuunt; & quod grauissimū est, Deum non verētur. Iam cernitis, Patres Reuerendissimi, aliquam prouinciæ partem ægrotā: aliā verò quæ ad clericales ægritudines pertinet, vos etiam optimè perspicere potestis. Iam pridem clericali ordini remedia apposuimus, quæ pro temporū ratione opportuna iudicauimus: sed alij morbi sunt, quibus iam clericalis disciplina languescit. Vitæ honestati & morum castitati cōsuluimus, eiusq; generis vitiosas aliquas partes sanauimus: ecce alia labe, quæ valdè illius ordinis dignitatem infecit: in eo inhærescit auaritia. quam ob causam (vt alia silentio præteream, quæ pastoralis animi nostri sensum excruciant) deserta sepe statione, in fori sollicitudinibus illius ordinis homines excubias agunt, lites appetunt, lites intendunt, & frequentes pleriq; in iudicijs sunt. Clericis studia præscripsimus. alij negligunt, alij clericalium studiorum fines transiliunt, alij studiorum prætextu ab ecclesia absunt, à functionibus ecclesiasticis se se abducunt, & à clericali disciplina refugiunt. alij scientia inflati, præ se alios etiam seniores quos vereri debent, superbè contemnunt, beneficia ecclesiastica tenuia contumaciter respuunt, ampla præposterè ambiūt. Quā alij clericales morbi, Patres, quā alia vulnera recruderunt, quibus potius medeamur oportet, quā ennumerando refricemus.

Nihil verò attinet, cur hoc ipso loco ægritudines nostras enarremus. non enim dubitamus, quin vos, quos Dominus constituit sanare infirmos, pro conscientia vestra religione, non modò diligenter etiam atque etiā ipsi spirituales nostros omnium morbos videritis; sed medicamenta exquisieritis, quibus appositè curentur. Verū etiam quò rectiūs omnia nobiscum iterū atque iterum reputemus; illud vnum nobis omnibus persuasum esse volumus, ad ordinis nostri dignitatem auctoritatem muneris non satis esse, si certis quibusdā virtutibus, quibus cæteri homines præditi esse solent, nos exculi sumus; sed harū ipsarum virtutum ornamentis nos longè excellere oportet. In gradu enim episcopali collocati sumus: qui vt aurum cæteris metallis præstat, sic alijs vel amplissimis dignitatibus cū præcellentior sit, tātò perfectioribus virtutibus vsque

vsque adeò perlucere debet, vt inde ad alios splendor singularis dimanet. Vitæ innocentia, morum integritas, religionis pietas, iustitiæ cultus, & aliæ eius generis virtutes, sunt quidem nobis communes cum reliquis: sed cum multò præstantiores eæ ipsæ in nobis singularis vitæ officijs splendescere debent; tum verò aliæ sunt, quæ propriæ præcipuæq; episcoporum sunt, & cum præstantissima Dei charitate, & ardenti eius zelo in primis coniunctæ: quibus virtutibus exhibeamus nos sicut Dei ministros; iisdemq; existimet homo vt ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei. Si igitur episcopali perfectione nostras actiones & officia metimur; certè diligentius aliquas etiam ægritudines nostras speculabimur.

2. Cor. 4.
1. Cor. 4.

Quamobrem cum omnes prouinciæ partes, siue populum, siue clerum, siue nos etiam spectemus, si diligentiori speculatione quàm nos dicendo commonstrauimus, intuebimur, qualem eam aspiciemus? ægrotantem scilicet, & multis adhuc morbi offensionibus perculsam; & ita perculsam, vt reliqua cura opus sit, non mediocri sed magna. Proh dolor, quid hocine est? Nunquid *resina non est in Galaad*? nunquid nulla medicinæ ratio in prouincia, & in prouincia amplissima? nunquid *medicus non ibi*? nunquid tot & tam sapientes episcopi; optimi animarum curatores, & præcellentes animarum medici? *quare igitur non est obducta cicatrix filie populi mei*? quam ob causam prouincia sanata non est? *Transijt messis, finita est æstas: & nos saluati non sumus*, inquit mœrens & deplorans Ieremias. Iam diù abiit tempus, quo sacra Tridentina synodus salutare sanandis morbis leges tulit; iam pridem etiam tam sæpenumero nos, tanquàm medici qui collegiatim de curandis corporibus consultationem ineunt, huc ad concilium conuenimus: at prouincia nobis in curam tradita nondum salutariter curata est? immò adhuc penè attrita penè perculsa iacet? *super contritione filie populi mei contritus sum & contristatus, stupor obtinuit me*. exagitate vnà mecum quæso Patres, dolorem vestrum; intimeq; accensi, afferte remedia & opportuna & salutaria, quæ prouinciæ ægrotæ adhibeamus. *tempus est medelæ*, inquit Propheta: vos statum prouinciæ ægrotantis videtis: tempus medendi est, tempus concilij. non est igitur cur à proposito, illis quæ vulgò disseminari solent vocibus dimoueamur. Quorsum tot synodalia remedia? quousque tandem tam multæ medicamentorum synodalia leges? næ istæ planè vulgares voces sunt, & dignæ planè quibus nos episcopi constantissimo mentis episcopalis studio obsurdescamus. Aliud enim nos Spiritus sancti doctrina docet, aliud Apostolorum instituta monent, aliud Patrum exempla declarent, aliud canonum leges iubent, aliud vetus ecclesiæ vsus in omnes partes utilis postulat, aliud Tridentinæ sanctiones nuper instituunt, aliud nos in hac prouincia iamdiu ad consuetudinem reuocauimus. Quid? aliter muneris nostri episcopalis religio deposcit. Quàm inanes & penè nefariæ? eamq; ob causam summa animi nostri episcopalis consensione, vna conspiratione, vno spiritu explodantur illæ voces hominum, qui populum nostrum decipiunt; dicentes *pax, & non est pax*. quam imperitè hoc iactitant? quàm iniquo etiam animo sunt isti, qui curant *contritionem filie populi mei cum ignominia dicentes pax pax & non est pax*? An vbi malorum lues; pacis, concordiæ, & bonorum status? an vbi varia morborum species, recta valetudo? an vbi adhuc morum corruptelæ, disciplinæ christianæ perfectio? Attendite quæso, qui isti homines sunt. cum talia dicent, *liniunt parietem luto absque paleis, absque tēperatura: & vident visionem pacis, & non est pax*. cernunt isti in superioribus nostris concilijs vmbram quandam disciplinæ, qua populum informare studuimus; at eius imago nondum omnibus partibus absoluta; immò cum imperfecta est, tum neque vndique etiã communita. eamq; ob causam verendum nobis est, ne illa tanquàm paries malè materiatus, luto tantum absque paleis illitus corruat. longè absint à no-

Ierem. 8.

Ezech. 13.

Ezech. 13.

bis uoces istorum, qui consuunt puluillos sub omni cubito manus, & faciunt cernicalia sub capite uniuersæ ætatis ad capiendas animas. Næ isti his adulationum uocibus uocumq; blanditijs, cum nos fallere student, tum istis etiam illecebris populos nostros decipiunt: dicunt enim bonum malum, & malum bonum. O popule meus,

Isai. 5.

quis poterit omnia mala quæ te undique premunt, enumerando percensere? audent tamen isti à salutis uia te adulationibus longius abducere.

Isai. 3.

Popule meus, qui te in tanta malorum colluione beatum dicunt, ipsi te decipiunt, & uiam gressuum tuorum dissipant.

Proposuius iam uobis ante oculos, Patres, quandam penè necessitatem sanandæ prouinciæ. Disquiramus igitur oportet in hoc ipso concilio sexto salutarum curationum, salutarum medicamentorum, & præsentium remedia. Quo in officio disquisitionis, Euangelium quod nuper audiuius, nos valdè instituit, cum curationis munus Apostolis Christus Dominus commisit his uerbis. *Nihil tuleritis in uia, neque uirgam, neque peram, neque panem, neque pecuniam, neque duas tunicas habeatis. Quorsum hæc leges? quid ostendunt? quid loquuntur? quid præscribunt? rerum certè humanarum despicentiam, terrenarum curarum abiectionem, uitæ huius contemptum, animi abalienationem ab ijs quæ nostra sunt, & illam à nostris, quos cognationis uinculo natura coniunxit, quandam quasi seiunctionem, atque alias istiusmodi uirtutes, quæ in Apostolis eluxerunt. atque ijs quidem hoc etiam unum adiungendum est, quod in curatione spirituali plurimum ualet, ut ne Mundi prudentiæ neque nostræ innitatur. Prudentia carnis mors est, prudentia Mundi cæca & fallax: at prudentia spiritus, uita, & pax. Quæ Christi sunt, Christi spiritu agamus: ab illo pendeamus: non uulgi iudicio, non populari plausu, non priuatis rationibus curæ nostræ partes commetiamur. Hoc sanè est Apostolos, quos misit Deus infirmos sanare, salutariter imitari, hoc planè Euangelij leges seruare, hoc ipsum gerere, est salutarum curationum adhibere. Illis uirtutibus communiti, uoluntatem etiam instaurandæ prouinciæ ardore quodam inflammatam & paratam adhibeamus. Parauit cor suum ut inuestigaret legem, sacris literis proditum est: alio loco; elegit sacerdotes habentes uoluntatem in lege: eo animo cordisq; desiderio ad prouinciæ curationem accensi, imitemur duos grauissimos uiros Iosiam & Esdras: hic instaurandæ disciplinæ studio exardescens, librum legis quem manu sumpsit, aliquot diebus distinctè legit, quater diu & totidem noctu, populumq; ad illius executionem mirabiliter excitauit. Iosuas itidem quò posset accuratiùs omnia legis instituta uitæ suæ moribus exprimere, librum legis perpetuò in manu habere, & singula expendere iubetur. Non recedat inquit Deus uolumen legis huius. & quoniam lectionis studium parum utile est, nisi animi commendatio accedat, ea uerba adiunguntur: & meditaberis in eo diebus & noctibus; nempe tanta assiduitate, quæ omnem prorsus negligentiam excludat. cum autem hæc ipsa animi uoluntas & meditationis studium parum quoque possit, nisi quæ legibus instituta sunt, ad executionis usum inducantur; sequuntur illa uerba: ut custodias & facias omnia. Hoc præclaro exemplo nos optimo iure eam rationem nobis ineundam censemus, ut decretorum quæ superioribus primis concilijs confecimus libros, in hac sexti prouincialis concilij actione nunquam de manibus deponamus: ad quorum præscriptum ordinem (id quod in omni synodo moris olim fuit) officij nostri partes diligentissimè perscrutemur; quas executi sumus, quæcunque illæ sint, uel de nobis ipsis, uel de clero, uel de populo, uel de ecclesijs, uel alia quauis de re constitutæ. Hic recrudescit uulnus doloris nostri: hic morbus grauis letargia laborantium: hic desidia penè omnium: hic dormitatione quadam hebescimus & tabescimus: hic nos etiam pastores & medici congelascimus: hic nos, qui alios è somno excitare debemus, sopore quodam torpescimus. Vbinam decretorum quæ con-*

fecimus

1. 9.

Ad Rom. 8.

1. Esdræ 7.

1. Mach. 4.

Iosue 1.

fecimus cumulata executio? vbi morum corruptelæ ereptæ? vbi peccatorum publicorum semina conuulsa? vbi vitiorum publica exempla sublata? vbi disciplina publica introducta? vbi iuuenum petulantia emendata? vbi tabernis meritorijs, & malorum quasi officinis finis præscriptus? vbi ludis publicis, ac lenocinijs remedia adhibita? vbi prostibula amota? vbi popularis concursus ad spectacula publicè abrogatus? vbi antiquata spectacula? vbi bacchantium Christianorum hominum fæda illa licètia repressa? vbi peccatorum colluuiò ni modus præfinitus? Quid multis? letargiæ morbus vbique in prouincia est, letargia omnes languescimus, rebusq; exequendis omnes dormitamus.

At dicet quis, huiusce executionis atque adeò curationis opus multis partibus difficile esse. fatemur omnes, & agnoscimus. Nec verò est, cur hoc loco difficultates, multas illas quidem ac summas, summisq; angustijs implicitas proponamus, in quas curæ nostræ munus incurrit. At nos contra quærimus: num viribus nostris, an ope Dei tam graue onus sustineamus? si viribus nostris; profiteamur planè impar omnino esse humeris nostris: si Dei ope nitimur; non est cur illius magnitudine frangamur ac debilemur.

Qui sperat in Domino, inquit Isaias, mutabunt fortitudinem; assument pennas sicut aquila; current, & non laborabunt, ambulabunt & non deficient. Isai. 40.

At qui ad omnem in curanda prouincia dimicationem vocatur, fortitudinem Episcopalem induamur; & confortati manu Dei excelsi, ministerium nostrum impleamus. Quàm præclarè Timotheum discipulum & episcopum Paulus Apostolus ad omnem episcopalem constantiam instituit his verbis? *Erit tempus, cum sanam doctrinam non sustine-*

2. Tim. 4.

bunt, sed ad sua desideria coaceruabunt sibi magistros prurientes auribus: & à veritate quidem auditum auertent, ad fabulas autem conuertentur. Quid hic Apostolus Episcopo iubet? an vt taceat? an vt dissimulet? an vt ne resistat? an vt ab episcopali contentione desinat? an vt ab opere suscepto cesset? an vt dormitet? immo in omnes partes eum etiam atque etiam excitat.

Tu verò, inquit, vigila: in omnibus labora: opus fac Euangelistæ: ministerium tuum imple. An verò fortassè accurate no-

Ibidem.

stra deterremur, quia hoc nostro frequenti prouinciæ sanandæ studio exulcerantur animi quorundam passim dictantium: nō ferunt hæc tempora veterum canonum & antiquæ disciplinæ medicamenta. Immo ardentius progrediamur: quoniam hæc vna medicina præstantissima est, maximeq; opportunum id remedium: vt quibus olim rationibus disciplina christiana fata & propagata fuit, iisdem ipsis & instauretur & conseruetur. Iam verò demum, Patres sanctissimi, vos optimè nostis, quàm præstanti erga Deum charitate nos accensi, quàm cœlestibus penè virtutibus nos instructi, quàm inflammato voluntatis desiderio nos flagrantis, quàm constanti episcopali fortitudine nos muniti ad prouinciam variè languescentem nō modò accedamus, sed ita progrediamur oportet, ut aditum omnem nobis aperiamus, cum ad ea quæ decreta sunt accuratè præstanda; tum ad illa si quæ desunt, quam rectissimè supplenda. Sed instat, urget, & magnoperè nos etiam impellit graue periculum animarum nostrarum. Huius prouinciæ salus nobis commissa est: si culpa nostra aliquis morbo languescens perit, ueh nobis.

vos estis Presbiteri in populo Dei, & ex vobis anima illorum, inquit Spiritus Sanctus. Quæ nos sponderimus, & quàm sanctè & quàm religiosè sponderimus, pro grege nobis commisso, pro eius curatione, pro eius salute, uos rectè nostis. religiosè adstricti sumus conceptis uerbis, multas curæ pastorales partes earumq; executionem promissimus: sponderimus pro grege, deuincti sumus uerbis oris nostri,

Prouerb. 6.

capti proprijs sermonibus curationis promissæ & susceptæ: fidem præstemus. sili spondesti, ut digito Dei scriptum est, illaqueatus es uerbis oris tui. Dissurre, festina, suscita amicum tuum: ne dederis somnum oculis tuis: nec dormitent palpebræ tuæ. Sed uos ipsi uidetis summam uigilantiam, quam sanctis sponsonibus debemus.

Ad accensæ autem uoluntatis nostræ studium atque officium, nos etiam inflammet desiderium gregis. Proponamus nobis hic ob oculos Probaticam illam piscinam, amplam, porticus quinque habentem; & in ijs iterum ex hac prouinciali specula prospiciamus *multitudinem magnam languentium cæcorum, claudorum, expectantium aquæ motum.* Hi omnes (intuemini quæso prouinciam omnem ægrotam) expectant motum aquæ, agitationem consolationum nostrarum, actionemq; salutarem nostrarum deliberationum: ac iam denique exardescētem pastoralis studio animum nostrum etiam atque etiam excitet filiorum nostrorum clamor, quem audire uideor in ea uerba prorumpentē, quibus olim populus Hebræus Efdræ opem implorans: *Confortare & fac, tuum est discernere.* Nos, inquit, salutaribus curationibus opus habemus: uestrum est ægritudines nostras disquirere, appositeq; curare: curate quæsumus, animoq; magno sanare pergite. Vos ò filij carissimi, *consolamini, consolamini:* Erige spem tuam Prouincia Mediolanensis. *Patres isti uenerunt tibi, ut morbos & uulnera tua sanent. Leua popule meus in circuitu oculos tuos & uide: isti congregati uenerunt tibi.* Quorsum enim tot tantiq; labores, quos & sæpenumero antea, & hoc tempore causa tua susceperunt, spectant, nisi ut salutis fructum ipse reportes uberri- mum. Tu exurge igitur, exurge, excita te ad orationis studium, ad pietatis opera; quibus implorata diuina ope, parentum tuorum perennis hæc sollicitudo adiuuetur in perpetuum. Amen.

L A V S D E O.
Partis Primæ Actorum finis.

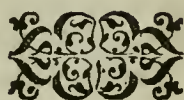

329
A C T O R V M

S. MEDIOLANENSIS

E C C L E S I Æ .

Pars I I.

SYNODI DIOECESANÆ.

SYNODVS DIOECESANA MEDIOLANENSIS I.

Carolo Borromæo S. R. E. Cardinale Tit. S. Praxedis
& Archiepiscopo Mediolani
habita

Anno à Chr. nat. M. D. LXIV. mense Augusto.

Pio IIII. summo Pontifice.

VM primùm ad ecclesiæ Mediolanensis gubernacula Carolus Borromæus S. R. E. Cardinalis, Dei & apostolicę sedis gratia vocatus est: iam tum sibi in statione & vigilia Archiepiscopali perpetuò manendum esse fixa animi deliberatione constituit. Et quoniam eo tempore à summi Pontificis Pij Quarti auunculi sui (qui eum publicis christianæ Reip. negotijs interesse, & grauissimo officio ac muneri præesse voluit) latere discedere non potuit; gregis commissi charitate, & illa sui religiosi animi incitatione inflammatus, in eam rē incubuit omni studio, vt cum præsens ipse tunc non possiet, alicuius spectati & probati viri vicaria opera & diligentia ecclesiam suam administraret. Itaque iam diu sollicitus, quem potissimùm in magna bonorum virorū paucitate deligeret, cui id onus committeret, atque in cuius fide ac virtute tranquillo animo conquiesceret: tandem Tridētino Concilio (cuius exitus multis de causis exspectandus fuit) absoluto, quem summa cura conquisierat, Deo benè iuuante inuenit. Is verò fuit Nicolaus Ormanettus, Protonotarius Apostolicus, vir prudentia integritateq; præstans, & homo in primis antiquæ disciplinę vsu peritus, atque in vicarij muneris administratione multum sepeq; versatus. Hunc nactus Cardinalis & Archiepiscopus, Vicarium suum in vrbe diœcesiq; Mediolanensi vniuersa, summa auctoritate creauit: Ormanettus autem eo suscepto onere, ut Archiepiscopi iussa mandataq; rectè exequeretur, cum cetera cleri populiq; institutioni, & moribus christianis accommodata, ad illius præscriptum prudenter egit; tum maximè sacrosancta decreta Tridētina ad vsum perducere studuit. Quamobrem Synodum diœcesanam, vt eo Tridētino Concilio iussum est, Archiepiscopi mandato & auctoritate conuocauit, sessionibusq; tribus absoluit, quibus hæc gesta actaq; sunt.

Indictio huius Synodi diœcesana primæ conquisita diligenter non inuenta est tamen.

SESSIO I.

PRI MO precibus peroratis, cæterisq; ritè a
Eis ad pontificalis libri præscriptū, litera Apo-
stolicæ à summo Pontifice Pio Quarto editæ de
confirmatione & interpretatione sacri Concilij
Tridentini, in frequentissima synodo de loco su-
periore lectæ sunt summa omnium attentione.
Decretum item Trident. quod in sessione xxiv.
cap. 11. decr. de refor. extat, de eodem loco pro-
nunciatum fuit.

Decretum accessit Vicarij Ormanetti de synodo diœ-
cesana inchoanda, & in singulos annos habenda
ex auctoritate eiusdem Tridentini. Sess. 24. decr. de
refor. c. 2.

Postea decretum euulgatum est, ac de libro recita-
tum, quod est in illo ipso Concilio, sessione xxv.
cap. 11. decr. de reform. de recipiendis Tridenti-
nis decretis, ac de fide profitenda.

Quibus decretis recitatis atque promulgatis, clerus
vniuersus qui præsens aderat, fidei professionem
præstitit ad præscriptum.

SESSIO II.

DIE postero, qui fuit III. Cal. Septembris, sessio altera habita est, non mandè, sed hora circiter decima nona.

Cuius sessionis initio ritè factò ex præscripto statutarum caeremoniarum, gesta hæc sunt.

Letum est de loco superiore decretum Tridentinũ sessione xxv. cap. x. decr. de reform. de iudicibus quibus cause delegandæ sunt.

Quo decreto recitato, Iudices Vicarij iussu ordine uominati sunt: de quibus synodus duodecim delegit.

Deinde pronunciatò publicè decreto Tridentino de examinatoribus, multi nominatim propositi fuerunt, quos octo synodus probauit suffragijs per schedulam occultè latis. Postcà examinatorcs probati iusurandum præstiterunt ex illo decreto. His præactis càm aduesperasceret, sessio hæc dimissa est, & sequens indicta ad horam matutinam.

SESSIO III.

PRIDIE Calendas Septembris sessio III. acta est summo mandè primùm Missa celebrata, & precibus ritè adhibitis, post promulgata & recitata publicè fuerunt decreta Tridentina, quæ præcipuè pertinebant ad fundamenta iacieda disciplinæ & correctionis morum. Atque hæc quidem sunt, quæ infra mox ordine notantur.

Decretum de Seminario, sess. xxIII. cap. xvIII. docr. de reform.

Decreta duo de vita & honestate clericorum, unũ in sess. xIV. cap. vI. alterum in sess. xxII. cap. I. decr. de reform.

Decretum de dignitatibus ecclesiasticis, sess. xxIV. cap. xII. decr. de reform.

Decretum de vestitu, capite eodem.

Decretum de sacerdotibus illiteratis. sess. xXI. cap. vI. decr. de reform.

Decretũ contra concubinos. sess. xxv. cap. xIV. decr. de reform.

Decretum de filijs sacerdotum. ibidem cap. xv.

Decreta duo de residentia, unum in sess. vI. cap. I. alterum in sess. xxIII. cap. I. docr. de refor.

Decretum de multitudine beneficiorum. sess. xxIV. cap. xvIII. docr. de refor.

Decreta duo de prædicatione, alterum in sessione v. cap. II. alterũ in sess. xxIV. cap. I. decr. de ref.

Decretum de purgatorio, sess. xxv.

Decretum de inuocatione, & ueneratione sanctorum. sess. xxv.

Decretum de cuitandis in celebratione Missæ. sess. xxII.

Decretum de legatis pijs. sess. xxv. cap. I. decr. de reform.

His decretis ordine euulgatis ac recitatis, P. Benedictus Palmius societatis Iesuitarum præclarum sermonem habuit de residentia & disciplina cleri. Atque hæc quidem mandè acta sunt.

Pomeridiana autem sessio eius dici hora circiter decima nona incepit: in qua gesta sunt hæc.

Recitatum est publicè decretum: de confessarijs examinandis. sess. xxIII. docr. de reform. cap. xv.

Decretum item de frugalitate clericali, & dispensatione bonorum ecclesiasticorum. sess. xxv. cap. I. decr. de reform.

Decretum de uisitatione. sess. xxIV. cap. x.

Decretum de usurpantibus bona ecclesiastica. sess. xxII. cap. xI. decr. de reform.

Decretum contra quæstuarios, sess. xxI. cap. IX. decr. de reform.

Decretum de imponenda penitentia peccatorũ grauitati congruente sess. xIV. cap. vIII. in decr. de penit.

Decretum de operibus satisfactionis. ibid. ca. IX.

Decretum contra publicè peccantes. sess. xxIV. cap. vIII. decr. de refor.

Decretum de hospitalitate. sess. xxv. cap. I. IX.

Hic R. D. Ormauettus Vicarius, ut uir erat prudens, & in primis antiqũe disciplinæ magister, grauissimum sermonem habuit, cum de cleri institutione, tum de Tridentinis decretis uniuersis, quæ aut lecta, aut præ temporis angustia essent omissa, plauè excquendis, atque in omnem usum inducendis.

Id quò studiosiùs fieret, decreto iussit, uniuersos singulosq; ecclesiasticos homines Concilij Tridentini uolumen sibi comparare, habere, legereq; accuratè, atque aded in primis eius decreta exequi. Pœnam præterea grauissimam sanciuit contra eos, qui secus quàm eo decreto cautum esset, fecissent.

Persecutus est etiam alio disertissimo sermone Palmius Iesuita omnem Tridentini Concilij disciplinam.

Post de libro Pontificali publicè lecta sunt clero frequentissimo statè illa monitiones.

Quibus lectis ritè absoluta & dimissa synodus est processione solempni.

SYNODVS DIOECESANA MEDIOLANENSIS II.

Quam Illustriss. & Reuerēdis. Carolus Borromæus S. R. E. Pres-
biter Cardinalis Tit. S. Praxedis, Dei & Apostolicæ sedis
gratia Archiepiscopus Mediolani,

Habuit anno à Chr. nat. M. D. LXIIX. die IIII. Augusti.

Pio V. Pontifice.

*In nomine sanctæ, & indiuiduæ Trinitatis, Patris, & Filij,
& Spiritus Sancti. Amen.*

VT Christiana pietas in vrbe & diœcesi nostra non conseruetur so-
lùm, sed augeatur etiam, ijs maximè virtutibus, quibus Iesus Chri-
stus Dominus noster, ab ijs qui diuino se cultui dederunt, & au-
geri, & conseruari voluit, vitæ innocentia, moribus sanctissimis,
& castissimo cultu: illud nos cum omni æquitate coniunctum esse
censuimus, vt Mediolanensis hæc nostra Ecclesia, quemadmodum ex sancti
Ambrosij institutione proprijs & quibusdam certis ritibus moribusq. vtitur;
ita vnà cum ijs quæ prouinciali Concilio à nobis iam sancita sunt, præcipuas
Synodales constitutiones haberet, quibus omnibus vti par est sese conforman-
do, vniuersus huius vrbe diœcesisq. nostræ clerus, & in diuino cultu, & in verè
clericalis virtutis disciplina se piè sancteq. exerceret. Sed quoniam nondum
visitationem omnem absoluius, neque per occupationes, quibus multis ijsq;
grauissimis in hoc pastoralis curæ munere distinemur, alia item multa conse-
qui potuimus, quæ ad illas pias conficiendas vsui erant necessariò; id propte-
reà præstare minimè nobis licuit, quod vel maximè cupiebamus, & optaba-
mus quidem certè. Sumus tamen eo animo eaq. mente (id quod etiam nos
valde curabimus) vt si uita nobis suppetet, proximo sequenti anno cum pri-
mùm aliam Synodum habebimus, id ipsum Dei in primis ope atque auxilio
perficiamus, cum ad animarum salutem, tum ad diuini cultus christianeq. pie-
tatis amplificationem. Intereà uerò hac ipsa nostra diœcesana Synodo, pri-
mùm quacunque ad Dei omnipotentis cultum, & ad clericorum mores ui-
tamq. conformandam prouinciali Concilio à nobis Coepiscoporum nostro-
rum assensu constituta sunt; ea uobis qui huc in Synodum conuenistis, legi
& recitari uoluimus; quò illa sæpius repetita, diligentiusq. animis & menti-
bus uestris impressa, omnia ut certè debetis, quo maximo potestis studio, in-
uiolatè sancteq. obseruetis. Reliqua uerò, quæ hoc ipso diœcesano conuen-
tu à nobis, Tridentini etiam Concilij iussu, moreq; maiorum habito, decernē-
da & promulganda cēsuimus, pauca ea quidem sunt: quæ partim ad quarum-
dam prouincialium nostrarum constitutionum explicationem, partim ad tol-
lendos quosdam morum errores habitu prauo introductos pertinent. Date
igitur operā, ut cum hæc ipsa decreta quæ uobis iam edicimus, promulgamus
atque sancimus, tum illas etiam prouinciales constitutiones omnes in usum
& consuetudinem uestram, eorumq; omnium qui uestre curæ commisi sunt,
inducatis;

inducatis; cùmq. animarum pastores sitis & Angeli, in luce omnium ita agere studeatis, Iesu Christo Domino ministrantes, ut qui uestram in Ecclesia conuersationem, uestraq; bona opera uiderint, glorificent Deum & Patrem Iesu Christi, cui gloria sit & laus sempiternis ætatum sæculis. Amen.

Indictio Synodi Diœcesanæ. I I.

In nomine Sanctæ & Indiuuiduæ Trinitatis, Patris, & Filij, & Spiritus Sancti. Amen.

Carolus Borromæus S. R. E. tit. S. Prædixis Presbyter Cardinalis, Dei & Apostolicæ Sedis gratia Archiepiscopus S. Mediolanensis Ecclesiæ,

Omnibus & singulis Christifidelibus Ciuitatis & Diœcesis nostræ Mediolanensis Salutem in Domino.

PASTORVM officium est, quæcunque & ad conformandam cleri disciplinam, & ad popularium morum emendationem spectant, ea omnia diligenter accurateq; videre; ut ne illis id obijci unquam possit, quod apud Esaiam Deus æmulator & Dominus ultionum dixit, **SPECVLATORES CAECI**, &c. Quare nos eo Pastoralis officij spiritu excitati, etsi uniuersæ diœcesis nostræ uisitationem iamdiu à nobis inchoatâ ante absoluerè statueramus, quàm diœcesanam Synodum coegissemus: tamen quoniam ad eam pastoralis speculationis curam, et ad cleri disciplinam non conseruandam solum uerum etiam augendam, adiumenti uel plurimum ex Synodaliu rerum tractatione adferri animaduertimus; idcirco diœcesanæ Synodi nostræ, quæ ex sacrorum canonum iure, & Tridentini Concilij decreto conuocanda est, indictionem celebrationem uel alteram diutius à nobis differri non oportere censuimus. Itaque his nostris literis ipsam Synodum ad diem 26. Iunij proximè sequentis Deo iuuante iterum celebrandam indicimus ac denunciamus. quamobrem uniuersos & singulos, qui in nostra hac Mediolanensi ciuitate & diœcesi beneficia quæuis ecclesiastica, etiam quæ sine ulla cura sunt, obtinent, quiq; sacris item ordinibus initiati sunt, eos præterea omnes tum sæculares tum regulares clericos, qui quouis iure aut consuetudine nostræ Synodo diœcesanæ interesse debent, monemus in Domino, eisdemq; omnibus & singulis in uirtute sanctæ obedienciæ, ac pænis sacrorum canonum iure constitutis iubemus, ut ipsi ea clericalis habitus

bonestate, quæ nostris prouincialibus concilijs, & superiori diœcesana Synodo, nostrisq; item editis præscripta est, cum superpelliceis etiam mundis, præstituta illa die summo manè ad diœcesanam Synodum, quam in nostra Metropolitana Mediolanensi ecclesia celebrabimus, conueniât: idq; non alij eorum nomine, sed ipsimet, nisi legitima causa quam probare debent, impediti sint, præsent. Inde autem, cùm conuenerint, ne cuiquam nisi impetrata à nobis facultate discedere liceat: ut Dei ope atque auxilio ea agamus, quæ ad animarum salutem, et diuini cultus incrementum, cleriq; disciplinam pertinere ac præstare iudicabimus.

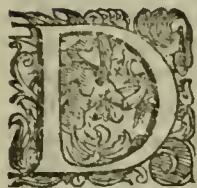
Edicimus præterea (id quod nostro prouinciali concilio secundo decretum est) ut post indictmentis huius Synodi promulgationem, in omnibus & urbis & diœcesis nostræ ecclesijs parochialibus, quinta quaque feria in singulas hebdomadas, quoad ipsa Synodus absoluta ac dimissa de more erit, Missa de Spiritu sancto celebretur; in Metropolitana autem & Collegiatis processionum etiã munus singulis dominicis diebus intus obeatur; ex animoq; preces fiant, quibus à Deo auxilium impetretur pro optimo Synodaliu tractationum euentu.

Monemus item eos omnes & singulos, ut nec etiã in itinere quod Synodi causa huc facturi sunt, neque uerò hic item, ab ea uiuendi frugalitate, sacerdotali modestia atque grauitate, quæ prouinciali Concilio priori præcepta est, discedant; sed cum exemplum fidelibus afferant, ut monet Apostolus, in uerbo, in conuersatione, in charitate, in fide, & castitate; tum nobis hoc negotium tractantibus, à Deo Opt. Max. omni animi pietate, sacrificijs, precibus, ac ieiunijs auxiliũ implorare studeant. In quarum rerum fidem has literas nostra nostriq; Cancellarij manu signatas confici, sigilloq; nostro muniti & promulgari, Metropolitanæq; nostræ, & Collegiarum ecclesiarum, Aediumq; Archiepiscopaliu ualuis publicè affigi iussimus. Quam affixionem habere eam vim uolumus, ac si ipsis singulis quorum interest, illæ allatæ ac denunciatæ essent.

Dat. Mediolani in Aedibus Archiepiscopalibus, Die 23. mensis Maij. 1571.

DECRETA EDITA
IN SYNODO DIOECESANA
secunda Mediolanensi.

Decretum. I.

DIVINA res est sacerdotij administratio: cui si tales praeficiuntur, qui illud vitae sanctitate, doctrina, fide, & prudentia sustinere possint; tanta, tamq. salutaris populo fidelivilitas existere solet, vt omni pietatis studio, totoq. animo, & mente supplici id sit à Deo Opt. Max. precandum. quam obrem vt ieiunijs ex sancti Spiritus doctrina in Ecclesia Dei institutis per quatuor anni tempora, quibus ordinis sacramento initiantur qui in Dei cultum tradere se volunt, supplicationes etiam adiungantur; quibus, ac reliquis item pietatis officijs, id Dei ope atque auxilio consequamur, vt optimos in Ecclesia habeamus ministros: illud nos parochis nostris omnibus & vrbis & Diocesanis iubemus, vt proximo dominico die ante stata illa quatuor ieiunij tempora, in sua quisque parochiali Ecclesia supplicationes litaniasq. vel intus habeat, vel ijs solemni ritu dicendis prosequente populo Ecclesiam foris obeat: quò magis multiplicatis precibus, Sanctotumq. auxilio implorato, tum nos in eo sacrae administrationis munere adiuti, ecclesiasticos ordines in illos conferamus, qui ad eam ordinum dignitatem potestatemq., rectè, & cù Ecclesiae vtilitate gerendam aptiores erunt; tum illi etiam ipsi qui sacris primùm initiandi sunt, aut ad vltiores ordinis gradus profecturi, ita à reliquo populo segregati, virtutum quasi gradibus progredientes, piè atque adè sanctè in eo omnium longè maximo & praestantissimo sacerdotij ministerio demù se exercent, quemadmodum *decet ministros mysteriorum Dei.*

Decretum. II.

Horarum canonicarum officium octauae corporis Domini interdiu dicendum.

VRBANVS Quartus & Clemens Quintus Summi Pontifices, vnus literis editis, alter Concilio Viennensi, Indulgentias multas ijs concessit, qui & in celebritate Corporis Iesu Christi Domini, & singulis septem illis diebus proximè sequentibus ad Ecclesias conuenierint, diuinisq. officijs interfuerint. Nos cùm maximoperè cupiamus atque optemus, populum fidei curaq. nostrae commissum summo illo Indulgentiarum beneficio piè ac sanctè frui posse; neque id ipsum facile illum allequi videamus, nisi de Corpore Domini matutinum officium interdiu dicatur: ob eam causam decernimus ac statuimus, in omnibus & singulis Ecclesijs tum vrbis tum diocesanis, quae collegiate Ecclesiae sunt, matutinum

officium, praeter alias canonicas horas, non solum festo ipso die Corporis Domini, verum etiam singulis deinceps septem diebus interdiu dici.

Vt autem multis incommodis occurratur, quae ex eo facile existerent, si ita sero harum canonicarum horarum officia praestarentur, vt sub noctem praestari oporteret: idcirco iubemus, his ipsis octo diebus completorij officium Matutinumq. deinceps ita dici; vt omne hoc officium ante solis occasum planè absolutum sit. In reliquis Ecclesijs, vbi ijs ipsis octo diebus Corporis Domini celebritati dicatis, Completorium solum non Matutinum officium dicitur; haec ipsa Completorij hora, antequàm sol occidat itidem absolnatur.

Decretum. III.

IN multis ijs, quae ab sancta Dei Ecclesia piè instituta, temporum vitio sunt in nostra hac vrbe & diocesi antiquata; litaniae maiores sunt: quas Summus Pontifex, & sanctissimus vir Gregorius primus iustissima quidem causa sanctè instituit, atque in vniuersa Christiana republica vij. Cal. Maij, qui dies sancto Evangelistae Marco dicatus est, eas agi ac celebrari voluit.

Litaniae maiores restituae.

Illarum pium vsum in hac nostra Mediolanensi Ecclesia semel introductum, ac diu à maioribus nostris sanctè seruatum; quibusdam etià certis statutis eo nomine Ecclesijs, in quibus festo illo Sancti Marci die, & stationes essent, & supplicationes haberentur: eum his temporibus cùm penè ita intermissum videamus, vt nullum pristinae institutionis vestigiū appareat; nos propterea, qui pro cura pastoralis quam gerimus, auidi atque appetentes sumus omnis ipij instituti in vrbe ac diocesi nostra retinendi non solum sed etiam restituendi, & quantum in nobis est amplificandi, illud edicimus ac iubemus, vt festo eo D. Marci die, signo campanae dato, clerus saecularis vrbis qui litanias minores obire solet ac debet, is vniuersus superpelliceis & alijs solitis in hoc munere obeundo ornamentis indutus (id quod in caeteris supplicationibus moris est) ad Metropolitanam nostram Ecclesiam conueniat; vnde profectus post Missae sacrificium, solemni ritu, sanctisq. precibus ad statas eas Ecclesias procedat, quae antiqui auctoris Beroldi libro descriptae sunt: hocq. processionis officio perfunctus, ad eam ipsam Metropolitanam Ecclesiam ordine redeat.

Qui verò sacerdotes eo ipso D. Marci die nonnulli in Ecclesijs extra Portae Romanae fines supplicationes quasdam habere solebāt; ijs abrogatis, ad has solemnes obeundas, quas in pristinum statum restitimus, conueniant ita vt caeteri omnes.

Clerus autem diocesanus, in ea quisq. Ecclesia, in quam ob litanias minores conuenire solet, fre-

frequens adfit ad hoc obeundum christianæ pietatis officium; cæteraq. vt in illis solet, in his etiam præstet; ea intimi animi pietate, religiosisque precationibus, quibus Deus Opt. Max. placatus, tum in rebus aduersis hunc populum adiuuet; tum maximè ab ijs calamitatibus, ijsq. ærumnis perpetuò conseruet, quarum causa illæ supplicationes institutæ primùm sunt.

Voluimus autem à parochis die dominico qui festum diem sancti Marci præcedit, fideles admoneri piè ac diligenter, vt ad has litanias ipsi frequentes accedant.

Decretum. IIII.

Festus dies S. Thomæ, & Cathedra S. Petri Romæ.

DIES festus Sancti Thomæ Aquinatis, qui incidit in Nonas Martij; quo tempore quadragesimæ ieiunium agitur, vt ritu Ambrosiano inita aliqua ratione piè ac sanctè celebrari possit, quemadmodum S. D. N. Pij Quinti Pontificis Maximi constitutione iustum est; eo die celebretur, quem certum nostro Calendario quotannis præscribemus: eiusq. celebratas ita agatur, & officium dicatur, quemadmodum de reliquis quatuor Ecclesiæ Doctotibus ritu Ambrosiano dici solet.

Cathedra item Sancti Petri Apostoli qua primùm Romæ sedit, quæ ex veteri Ecclesiæ instituto xv. Cal. Februarij celebrari solebat, intermissa iam diu, quoniam à Paulo Quarto Pontifice Max. sanctè renouata est, in hac nostra & vrbe & diocesi celebretur eo ipso die quotannis ex Calendarij nostri ratione.

Decretum. V.

Horæ canonicæ & Missæ ritu Ambrosiano dicenda.

CV M officij Ambrosiani rationem ac normam vel antiquissimam esse constet, quam ab ipso Sancto Ambrosio institutam ac præscriptam Sanctus Eugenius Episcopus omni & doctrinæ & pietatis ratione retinere studuit; vt etiã conseruata est perpetuo catholicæ Ecclesiæ consensu: nos propterea, qui Dei & Apostolicæ Sedis gratia Mediolanensis Ecclesiæ administrationi præsumus, omni ratione curare debemus, vt prisca huius Ecclesiæ instituta, veteresq. ritus, atque adeò ab ipso Sancto Ambrosio introducti retineantur & conseruentur. Hoc igitur tempore cum Breuiarium Romanum ex sacro sancti Tridentini Cõcilij decreto restitutum, nuper Pij Quinti Pontificis Maximi iussu in lucem prodierit; eoq. edito ipsius Summi Pontificis literis interdictum sit, ne reliqua, qualia qualia sint Breuiaria, quæ ducentis ab hinc annis in vsu & cõsuetudinem introducta sunt, ad diuina officia in posterum adhibeantur; illudq. in primis abrogatum sit, quod à Francisco Quignonio tit. Sanctæ Crucis in Ierusalem presbytero Cardinale conscriptum fuit: nos propterea vt & exequamur quod ab ipso Sanctissimo Pontifice piè sancitum est, & antiquos

in canonicis horis & diuinis officijs nostræ Mediolanensis Ecclesiæ ritus, totamq. ipsam Ambrosiani Breuiarij rationem conseruemus; illud vniuersis & singulis ijs clericis qui Ambrosiano more diuina officia obire debent; vel quia ecclesiastica beneficia obtinent, in quibus hoc ipso ritu moreq. illa dicuntur; vel quia ipsi additi sunt Ecclesijs eodem Ambrosiano ritu vtentibus; vel quia sacris ordinibus initiati, in huius vrbe aut diocesis clero adscripti sunt: ijs edicimus atque iubemus, vt ne ad illius Quignoniani, sed ad ipsius Ambrosiani Breuiarij præscriptum canonicas horas & diuina officia deinceps præstent. Quòd si secus ab eis factum erit; eas pœnas illos subire decernimus, quæ Lateranensi Concilio à Leone x. Pontifice Max. & prouinciali nostra Synodo contra clericos constitutæ sunt, qui canonicas horas intermittunt.

Vt verò in illis vna eademq. certissima præscripta ratio seruetur; illi ipsi omnes & singuli octo ad summum post diem Natalem Domini diebus Calendarium habeant, quod anno sequenti accommodatum, nostraq. auctoritate confectum, quotannis in lucem emittetur.

Ne in secularibus vllis Ecclesijs, etiam si clericatus cappellauè sint, quæ vel ad ius patronatus, vel ad sodalitatem aliquam pertineant, aut oratoria item sint siue publica siue priuata, liceat (nisi facultate scripto à nobis data, quam nulla alia nisi graui causa concedemus) alio ritu quàm Ambrosiano Missam aliaue diuina officia dici: modò tamen parochiales Ecclesiæ, nò sint, quæ intrà suos fines cappellas, clericatus, oratoriaue habeant; in hisq. ipsis ex veteri illarum instituto diuina officia celebrentur alio ritu.

Decretum. VI.

QVIBVS in Ecclesijs Missæ complures celebrantur; earum Rectores sacristauè libro confecto sacerdotum in eisdem concessu nostro celebrantium nomina describant, notato etiam nostrarum literarum die, quarum auctoritate id illis permissum sit. Confecto autem sex mensium spatio postquam illæ literæ datæ sunt, ne celebrare illos patiantur, qui eius rei facultatem non renouauerint.

Vtq. facillè cognosci liceat, an sacerdotes qui in ipsis Ecclesijs Missas cetero quodam præscripto numero celebrare debent, hoc ipsum munus omnino præstent; ob eam causam, præter cetera quæ in huius rei diligentia plerisq. in Ecclesijs præscriptissimum, ipsi etiam Ecclesiarum Rectores, alijue ad quos hoc sanè spectat, librum alterum conficiant, curentq. vt in eo ipsis præsentibus eiusmodi sacerdotes, cum ab altari redierint, manu sua, & diem quo in illis celebrarint, & nomen suum notent.

Si qui verò eas Missas celebrare neglexerint prætermiserintue; eorum nomina ijdem, qui in vrbe

Sess. 9. cap. 9. prouin. l. par. 2. de can. horis nò intermitt. pag. 17.

Liber missarum in sacristia asseruandus.

vrbe sunt, ad nos; qui verò in diœcesi, ad Vicarium Foraneum cui quisque eorum subiectus est, completo mense tribus post diebus ad summum mensis proximè ineuntis deferant, vt negligentia suâ debitas penas luant.

Quòd si Rectores, Sacrista, alijue ad quos hoc pertinet, in eo negligentes fuerint, quòd eo ipso præscripto tempore tales non detulerint; mulctentur his sumptibus, qui satis erunt ad eleemosinam sacerdotibus totidem Missas celebrantibus distribuendam; quòd ij sacerdotes, quorum hoc celebrationis munus intererat, celebrare prætermiserint.

Si verò in alijs ipsis rebus quas supra ediximus, vllam negligentiam admiserint; pœna mulctentur arbitrato nostro.

Decretum. VII.

QUIBUS in Ecclesijs, vel quia certi dies festi aguntur, vel quia indulgentiæ indictæ sunt, vel alia de causa Missæ plures celebrantur, quàm alijs solent diebus; tunc in ijs ob Missæ celebrationem ne sacerdoti cuiquam eleemosinas flagitare accipere uè liceat, etiam si ei ipsi illo nomine quisquam spontè eas offerat; sed is illas in capsula deponendas curet, quæ certo Ecclesiæ loco, aut pro sacristiæ foribus propterea collocata erit.

Cui capsulæ ijs ipsis certis diebus sacrista Ecclesiæ uè curator clericum aliquem probatum præficiat: cuius cura sit, & Missarum numerum describere, & notare item quorum nomine causauè illæ celebrari debeant; vt ex earum rerum notatione rationeq., sacrista curatoruè sacerdotibus statim præscribat, quid pro eleemosina oblata ipsi singuli præstare debeant, ad satisfaciendum voluntati eorum qui obtulerint.

Peractis autem sacris, quæ pecunia eam ob causam in capsula deposita erit; illam Sacrista vel Ecclesiæ curator ijs Sacerdotibus pro rata distribuatur, qui eo die in illis ipsis Ecclesijs celebrarint.

Qui verò Sacerdotes propè eas Ecclesias habitant, in quibus vel dies festus agitur, vel indulgentiæ indictæ sunt, vel alia causa plures Missæ celebrantur; ij populum suæ curæ commissum moneant, quas eleemosinas Missarum celebrationi dare quisque velit, eas non Sacerdoti ipsi tradat qui celebraturus est, sed in capsulam deferat, quæ eo nomine constituta erit.

Decretum. VIII.

NE MO, etiam si parochus sit, neque vllus item quouis Sacerdos, cui etiam nostris literis in vniuersa vrbe diœcesiq. nostra Missam celebrare concessum est, in vllis quibuslibet monialium Ecclesijs celebret; ne superioris quidem permisso, qui illarum curæ præsit, nisi facta sibi à nobis nominatim huius rei po-

testate; idq. exceptis ijs diebus, cum in ijs ipsis Ecclesijs funus exequiaruè fiunt.

Decretum. IX.

NE vestes, ornamenta, alia uè cuiusuis generis indumenta ad vsum sacrum comparata, in sacrosancto Missæ sacrificio, & reliquis diuinis officijs adhibeantur, nisi ex Ecclesiæ instituto prius solemniter benedicta sint.

Decretum. X.

QUOD in parochialibus Ecclesijs & vrbibus Dominico die denuncient, quæ vigiliæ, qui dies festi, quæ item ieiunia in hebdomadâ incidant; hoc autem ipsum cum minimè consentaneum sit prætermitti negligiuè in Ecclesia Metropolitana, reliquarum Ecclesiarum quæ in nostra vrbe & diœcesi sunt, matre, in quam vel frequentissimus populus conuenire solet: ideò edicimus ac iubemus, vt in singulos Dominicos dies, vnus ex Canonicis eiusdem Ecclesiæ minoribus, qui ordinarioli seu notarij nuncupantur, pronunciatò in solemnibus Missæ Euangelio, vigiliis, dies festos, & ieiunia, quæ sequenti hebdomoda ex sacrosanctæ Ecclesiæ ritu atque instituto agi celebratiq. debent, & reliqua item omnia quæ nostro iussu promulganda erunt, populo denuncient.

Vestes pro diuinis officijs benedicendæ.

Vigiliæ & dies festi in Metropolitana denunciandi.

Decretum. XI.

IN maiori Missa, quæ in nostra Metropolitana, alijsq. Collegiatis Ecclesijs, & in ea item Missa, quæ à parochò, alio uè eius nomine in Ecclesijs parochialibus quotidie celebratur, cum Corpus Iesu Christi Domini sustollitur; signum campanæ sono detur: cuius soni significatione, fideles qui in Ecclesia nò adsunt, admoniti, ad tanti tamq. magni mysterij ac beneficij recordationem animum adijcere atque excitare possint.

Campanæ pulsatio in eleuatione corporis Domini.

Decretum. XII.

PAROCHIALES Ecclesiæ extra urbem, quarum parochi sibi persuadent, eas à cuiusuis Præposituræ iure liberas esse atque immunes, si id publicis monumentis, alia uè ratione duobus mensibus testatum non fecerint; intrà earum Præpositurarum fines esse censeantur, quibus Præposituris illæ ipsæ parochiales Ecclesiæ parochialia officia præstant, vel alio quouis tempore præstiterint.

Parochiales Ecclesiæ alicui Præposituræ adiungantur.

Quòd si nulli vnquam Præposituræ ea præstiterint; sint eius quæ propius abest, iuri adiunctæ. Si verò duæ tres uè Præposituræ paribus inter se interuallis distare videntur; earum parochialium Ecclesiarum curatores duobus post huius decreti promulgationem mensibus, dicta ipsius

Ff Præ-

Eleemosinæ pmissarum celebratione oblatæ quo pacto distribuendæ.

emo sine facultate celebrare in ecclesijs monialium.

Præpositis die vnâ cum illis ad nos veniant, deliberentq. ac statuunt nobis presentibus, cui Præposituræ se addicere velint. qua quidem re semel deliberata & constituta, Præposituræ cui se addixerint, id officij atque obseruantia in posterum præstent, quod cæteræ parochiales Ecclesiæ eidem præstare solent.

Quod autem de Ecclesijs parochialibus constitutum hoc decreto; id etiam ad eas ecclesias pertinere volumus, quæ Archipresbyteratus nomine vocantur, etiam si hæc re ipsa collegium habeant.

Ab hoc tamen ipso decreto illas parochiales Ecclesias excludimus, in quibus alius est diuinorum officiorum ritus, atque ille est qui in Præposituris adhiberi solet: ad quas illæ huius nostri decreti auctoritate solum pertinere aliquo modo possent.

Decretum. XIII.

Parochi, & reliqui ecclesiastici in festo Corporis Dñi in suam præpositurâ conueniant.

PAROCI, ij etiam qui Archipresbyteri vocantur, alijq. sacerdotes, & reliqui inferiores clerici, in celebritate Corporis Iesu Christi Domini, tum in litanij & maioribus & minoribus, ad Præposituram diœcesanam in cuius finibus habitant quotannis conueniant, & supplicationum & processionis munus superpelliceis induti omnes vnâ obeant; modò tamen eorum Ecclesiæ alium ritum in diuinis officijs non teneant, atque ille ipse est, qui in ipsa Præpositura seruatur.

Quod munus si quisquam præstare neglexerit recusariuè, id ei pœnæ sit, vt per annum ab ordinis sui munere amouetur, aliaq. præterea pœna mulctetur arbitratu nostro; idq. nisi vel ob itinere difficultatem, vel loci lōgum interuallum, vel aliam grauem ob causam sibi facultatem à nobis impetrarit, vt in sua Ecclesia id processionis munus præstet.

Decretum. XIII.

Quibus olea sancta ferre nõ liceat.

NE parochi laicos homines, aut clericos sacris ordinibus non initiatos mittant, quibus sanctum Oleum & Chrisma ad se deferendum detur.

Decretum. xv.

Libro rituali edito omnes vtantur.

INTER cætera pastoralis curæ officia, illud maximè à parochis requiritur, vt sacramenta, quæ diuinæ gratiæ instrumenta ad sanctificandas animas à Christo Domino instituta sunt, non solum purè, sanctè, & religiosè ipsi tractent; verum etiam vt ritus & ceremonias teneant atque adhibeant, quæ in illis administrandis sanctæ Ecclesiæ instituto atque vsu comprobata sunt.

Quare vt vna sit & eadem certissima rituum ceremoniarumq. regula, qua in eorum sacramentorum administratione omnes vrbis &

diœcesis nostræ sacerdotes vtantur; librum de sacramentorum ritibus, auctoritate nostra à vris grauib & earum rerum vsu peritis emendatum ac restitutum, & à nobis sedulo recognitum in lucem emitti iussimus.

Ad cuius libri præscriptum omnes & singuli sacerdotes, qui in vrbe & diœcesi nostra sacramenta Ambrosiano ritu & more ministrant, ita se instituunt, vt cæronijs & ritibus eo libro traditis vtantur, neque vllis præterea alijs: ideoq. mense postquam hic ipse liber editus erit, omnes ij apud se illum habeant.

In quibus parochialibus Ecclesijs intrâ vrbem Baptismi fons nõdum institutus est, tribus post mensibus ex præscripto Concilij Prouincialis, & regula Instructionum nostrarum generalium omnino construatur.

Quòd si hoc ipso tempore à parochis, aut parochiarum incolis fieri vel negligatur vel planè omittatur; ne in ijs Ecclesijs Baptismi sacramentum ministretur, sed ij ad quos hæc cura pertinet, in Ecclesiam nostram Metropolitanam, aliamuè Ecclesiam, quæ in vnaquaque porta eo nomine à nobis constituetur, infantes ad Baptismũ suscipiendum deferendos curent.

Decretum. xvi.

ID curæ sit parochis & reliquis animarum curatoribus, vt quos compadres ita rudes esse animaduertent, qui fidei symbolum, orationem dominicam, & salutationem Angelicam ignorent; eos hoc munus obire ne patiantur. est enim ab omni ratione alienum, vt qui se Deo fidei iussos constituunt, ij res illas nesciant, quibus se alios instructuros esse sanctè pollicentur. deinde verisimile sit, vt qui in se ipsis hoc neglexerint, idq. culpæ admiserint; negligentiores etiam in eo sint, vt alij ijs rebus instructiores fiât, quarũ ipsi rudes omnino sunt.

Decretum. xvii.

CLERICIS, qui sacris ordinibus initiati sunt, infantem de sacro Baptismi fonte suscipere vetitum sit. ijdemq. in Confirmationis sacramento compadres ne sint.

Decretum. xviii.

CVM ad populi Christiani disciplinam & religionem conseruandam, sanctissimorum patrum sententijs, & multorum Conciliorum decretis, tum Tridentino Cõcilio, perpetuoq. vniuersæ Ecclesiæ vsu & consuetudine illud obseruatum sit, vt quæ grauiora essent peccata, non à quibusuis sacerdotibus, sed ab Episcopis solum absoluerentur: nos propterea quorundam grauiorum casuum absolutionem nobis reseruauimus, eosq. vnâ cum illis quos Concilio nostro prouinciali nobis item reseruauimus, hoc decreto infra ordine quodam descriptos explicari & promulgari volumus; ne ij quibus animarum cura commissa est,

Fons baptismalis in parochialibus constructus.

prou. i. tit. quæ pert. ad bap. ad mi. §. Singulæ. pag. 7.

Compadres in fidei initijs rudes repellèdi.

Clerici compadres ne sint.

Casuum reseruationio. Sess. 14. de casu suũ referu. c. 7.

Prou. i. part. 2. quæ pert. ad sacra. pen. admin. p. 11. §. Ad hõrum etiam.

&c

& alij item, ad quos vt optimos & fideles inferiorum Dei dispensatores potestas delata est alios à peccatis absoluendi, ij per imprudentiam extra fines egrediantur permissæ sibi facultatis.

Si qui verò confessores quemquam, vel his criminibus quorum absolutionem nobis reseruauimus; vel illis etiam, quorum absolutio Canonum iure, & Apostolica auctoritate Episcopis reseruata est, illigatum absoluerint, nisi facta sibi scriptis huiusce absolutionis potestate, ij excommunicationis pœna afficiantur.

Casus & Prouinciali Concilio, & Synodo diœcesana nobis reseruati.

- R**aptores virginum.
- Qui moniales violarint, earum uè septa ingressi sint facultate non impetrata.
- Qui abortum procurarint.
- Qui secundo vel propinquiore cognationis gradu incestum admiserint.
- Incendiarij, & qui damni iniuriæ uè causa vites vel arbores alienas inciderint.
- Ecclesiam polluentes.
- Homicidæ voluntarij.
- Qui parentes percusserint.
- Qui locis pijs infantes exposuerint, cum habeant unde ipsos alant, neque eorum locorum damnum resarcierint.
- Notarij legata ad pias causas facta non denunciâtes, quemadmodum eis prouinciali Synodo à nobis præscriptum est.
- Qui ad magicas artes, veneficia, superstitiones, & alia huius generis, Eucharistia, sacris uè rebus abutuntur.
- Qui duobus post annis quàm piorum legatorum dies uenit, ea pijs locis non persoluerint, aut eis alia ratione non satisfecerint.
- Qui stateras, mensuras, moneta suè adulterarint, corruerint uè.
- Qui clandestina matrimonia contrahere attentauerint, qui uè eisdem interfuerint.
- Qui fidei vinculo adstricti de matrimonio interte contrahendo, antequàm solemni ritu illud ex præscripto Ecclesiæ celebrent, vnà coeunt.
- Qui hæreticos, hæresis uè nomine suspectos, eos uè item qui hæreticorum libros habet, si quos tales sciunt, non denunciant.
- Qui ieiunij diebus, aliis uè cum ab Ecclesia vetitum est, nulla legitima causa, aut facultate non impetrata carne vescuntur.
- Qui virginem, aliam uè cuiusuis generis mulierem quouis modo copulerint (caulis exceptis à iure permissis) ad habitum cuiusuis religionis suscipiendum, aut ad professionem conficiendam.
- Qui item auxilium, consilium, studium uè eisdem præstiterint; aut quouis modo scientes huic actioni præsentibus adfuerint, consenserint uè.
- Qui nulla iusta causa cuiusuis mulieris voluntatem impederint, quominus uè velum acceperit,

vel votum nuncuparit.

Qui clerici item quæuis ecclesiastica beneficia obtinentes, habitum clericalem non induunt; aut non ijs sacris ordinibus initiati sunt, quos ipsius ecclesiastici beneficij quod obtinent, ratio requirit.

Qui maiori excommunicationis vinculo illigati tenentur, interdicti sunt, suspensiuè; idq. siue ab homine, siue à iure.

Vt autem sacerdotes, quibus hoc audiendæ sacræ confessionis munus commissum est, eam ipsam excommunicationis pœnam, quam mox supra ediximus, vel diligentissimè caueant; sciantq. præterea quibus quasi finibus eorum auctoritas contineatur: casus qui supra notati sunt, tum eos etiam qui summo Pontifici, & in processu Bullæ die Cœnæ Domini latæ, & Canonum iure reseruati sunt, tum illos præterea qui ad Episcoporum absolutionem canonicis sanctionibus pertinent, ordine descriptos, notatis etiam locis unde sumpti sunt; eos iussu nostro collectos diuulgari iussimus.

Quos casus tabella libellouè expressos, vnusquisque confessor apud se habeat, vnà cum libro etiam canonum pœnitentialium; quorum cognitio & Canonum iure, & nostro prouinciali Concilio eis maximè commendata est, qui in sacris confessionibus audiendis versantur.

Quos verò casus absolutioni nostræ reseruauimus, eos parochi & urbani & diœcesani, in sua quisq. parochiali Ecclesia quotannis Quadragesimæ & Aduentus initio promulgent: tum vt qui confessiones audiunt, excommunicationis pœnam vitent quæ contra facientibus constituta est; tum etiam vt sciant fideles, quorum peccatorum absolutionem à nobis petât, aut ab ijs quibus id curæ dederimus.

Decretum. XIX.

QVI excommunicationis vinculo irretiti sunt, vt & ij pudore affecti, in sacra Ecclesiâ gratiam redire studeant eò diligentius; & alij ne per imprudentiam cum eisdem vllum cõmercium consuetudinem uè habeant: parochis urbanis cum à nobis, diœcesanis verò cum à Vicario Foraneo seu Præposito significatum erit, quempiam excommunicationis pœna affectum esse, ipsi quoque eundem in suis Ecclesijs primo quoq. mensis die Dominico talem denuncient.

Neque hoc agere cessent eadem cõstituta die, nisi certiores à nobis, vel ab illis ipsis quos diximus, facti sint, illum peracta pœnitentiâ Ecclesiæ reconciliatum esse.

Hanc præterea diligentiam illi ipsi adhibeant, vt si qui suæ curæ commissi, per annum in excommunicatione & cœsuris fuerint, neglexerintq. Ecclesiæ satisfacere, eorum nomina ad nos deferant, vt contra eos agatur, quemadmodum sacri Canones, & summorum Pontificum sanctiones in eos statuerunt, qui per annum in censuris inforauerint.

Prou. I. Quæ put. ad sac. pœ. adm. pag. 11. §. Confessores.

Excommunicatorum denunciatio quando faciendâ.

Prou. I. par. 3. le piorum loco um adm. p. 42. Pœnam.

Decretum. xx.

Temporum or-
natus & appa-
tus in supplica-
tionibus.

QVONIAM à Christiana pietate alienum est, ad ornatum templorum augendum ea adhiberi, quæ non modò religionem non excitant, sed popularium animos ad nefarias cogitationes alliciunt; idèd ne quis illis ornandis peristromata aulæaq. adhibeat obscenis figuris contexta; neque item imagines & signa apponar, quæ vel ethnicorum hominum, vel aliarum rerum quæ à loci sanctitate alienæ sint, speciem referant; cùm templa Dei pijs atque honestis ornamentis illustrari atque adornari debeant.

Quod de hoc ipso templorum ornatu sancitum est; idem in apparatu, qui in supplicationibus publicis, & die præsertim festo Corporis Christi Domini fit, parochi in suæ quisq. parochiæ via, qua processions munus obibitur, seruari curabunt.

Decretum. XXI.

Elemosinarū
oblationibus q̄
Metropolitane
ecclesiæ sūt ra-
tio præscripta.

QVÆ intima animi religione & externo piocultu à maioribus instituta sunt, ad exercenda Christianæ beneficentiæ ac pietatis officia; ea inductis nonnullis morum erroribus præstari non debent prauo quodam habitu, qui nō solū ipsorum maiorum voluntati alienus sit, sed à re ipsa quæ sanctè geri debet, maximè abhorrens.

Quare nos cùm multis abhinc annis non sine magno quodam animi dolore animaduertemus, piam illam Christianæ liberalitatis elemosinæq. oblationem, quæ ad religiosissimum augustissimūq. huius vr̄bis templum excitandum, & ad iram Dei placandam olim instituta est, eam ipsam ad quandam speciem traduci; in qua non vlla modò christianæ virtutis significatio non eluceat, sed res omnis planè spectetur, quæ cum ipsis profanis & à christiana religione abhorrentibus gentilium institutis & moribus conuenire videatur: id pastoralis nostri muneris rationi alienum non esse censuimus, ei rei quantum in nobis est occurrere; atque ita prospicere, vt conseruata illa quæ maximè debet, pia admodum ac liberali in templo Dei excitando atque orando beneficentia, cui vel magna cælestis gloriæ merces proposita est; res ipsa nō popularibus spectaculis, sed diuinis laudibus, hymnis, atque adèd ijs christianæ pietatis actionibus geratur, quæ hominum mentibus non vllam rerum humanarum voluptatē, sed diuinarum cultum inijciāt. Itaque quæ elemosina ab vnaquaque huius vr̄bis regione in singulas portas distributa, fabricæ nomine ipsi templo contribui solet; ea non pomeridiano tempore, nō sub vesperum, sed manè, omni animi religione & mente supplici fiat.

Eo præterea processions ordine præstetur; vt primò pueri, qui in illius portæ seu regionis pa-

rochijs doctrinæ christianæ rudimentis erudiuntur, præeant; deinde ordine procedant homines sodalitarum, quæ disciplinatorum nomine vocantur; post hos clerus vniuersus illius regionis elemosinam offerentis: isq. & litanij dicendis, & diuinis laudibus, & hymnis sanctæ Catholicæ Ecclesiæ more institutis, id muneris obeat.

Populus verò à parochis sæpè moneatur, idq. præsertim paucis antè huius muneris functionem diebus; quanta animi religione, quàm humili corporis habitu, quàm graui & moderato incessu, quàm rectè atq. ordine hoc ipsum Christianæ beneficentiæ officium à maioribus pietatis ergò institutum obire debeat: ita vt non vlla perturbatione, non concursationibus, non tumultibus, non clamoribus, non profanis spectaculis actionibusue, nō canticis denique, quæ vel turpitudinis vel offensionis vllam speciem præbeant, id ipsum præstet; sed ita sanè, quæ admodum reliqua omnia præstari agique solent ac debent, quæ ad Dei laudem referuntur. Videatq. propterea, ne quæ res ad salutem Ciuitatis instituta est, ea ipse abutatur ad perniciem.

Decretum. XXII.

NE imagines cereæ voti causa Ecclesijs pijs-ue locis oblatae venditari vllò modo possint, ac ne contractæ quidem etiam vetustate temporis, nisi concessu nostro in vsum Ecclesiæ conuertendæ sint.

Imagines cereæ
voti causa obla-
tæ ne uedatur.

Decretum. XXIII.

QVÆ res eiusmodi sunt, vnde in ecclesia Dei offensiones existere facilè solent, ijs pastoralis cura occurrendum est diligenter. cùm igitur in quibusdam nostræ diocesis regionibus puellæ nobiles non vlla penè habita virginalis pudoris ratione elemosinas Ecclesiarum nomine quærent, idq. fiat non sine quadam offensione, & virginalis pudicitia discrimine; illud sedulo curent parochi nostræ diocesis, ne quid tale in suis parochijs posthac vlla ratione admittatur.

Puellæ nobiles
ne elemosinæ
ecclesiæ nomi-
ne quærent.

Decretum. XXIII.

NON animarum curatores solū, sed capellani etiā, ac sacerdotes omnes, in sacerdotibus ijs conuentibus adsint, qui de ecclesiasticis disputationibus in singulos menses haberi solent.

Conuentus sa-
cerdotes.

Qui in vrbe sunt, ij suæ quisque portæ in cuius finibus domicilium habet, conuerti intersint; diocesani verò ad eius Præposituræ conuentum se conferant, quò eorum cuiusq. parochus conueniet.

At illis qui animarum curatores non sunt, ne sententiam de ijs rebus dicere liceat, quæ in ipsis Conuentibus agentur; nisi ab eo qui præerit, sententiam rogati sint.

Reli-

Reliquis verò omnibus in Conuentu actis, cum liberius parochi, de rebus ad animarum quæ eorum cuique commissæ sunt, curationem pertinentibus agere volent; tunc cappellani, & reliqui qui animarum curam non habent, eius qui Conuentui præest iussu discedant.

Hoc decreto Ecclesiarum quæ in vrbe collegiatæ sunt canonicos (nisi parochi sunt) teneri nolumus; cum in ipsis eorum Ecclesiis certos conuentus constituturi simus inter eos; idq. etiam in quibusdam frequentioribus ecclesiis collegiatis quæ in diocesi sunt, statuemus.

Decretum. xxv.

SI quis animarum curator, qui diocesanis conuentibus interesse debet, die ante quam conuentus habetur, vt Concilij nostri prouincialis decreto edictum est, vel eo ipso die manè cõfessus non erit; huic illius diei Conuentu Vicarius Foraneus interdicit, nummoq. aureo præterea mulctet, quem egentibus hominibus attribuat in ea parochia, cuius parochus hoc erratum admiserit.

Quo præterea die posthac diocesana Synodi initium fiet, eo ipso die manè omnes & singuli qui in Synodo adesse debent, ritè primùm confessi, sacerdotes quidem sacrosanctum Missæ sacrificium offerant; reliqui verò inferiores clerici sanctissimam eucharistiam sumant.

Decretum. xxvi.

NE clericis qui sacris ordinibus initiati sunt, quiuè ecclesiasticum beneficium, idq. etiã nullius curæ obtinent, ijs amplius octo dies continenter à diocesis nostræ finibus abesse liceat, nisi literis nostris data ipsis huiusce rei facultate.

Nihil tamè propterea ijs derogatum putetur, quæ & Tridentino, & prouinciali Concilio, & edicto nostro, de Curatorum residentia, aut de alijs decreta sunt, qui etiam à beneficijs suis absunt.

Decretum. xxvii.

VT quæ nostro prouinciali Concilio sancita sunt, ea non patiamur vlllo modo ab ijs negligi, quorum causa illa decreta facta sunt; idcirco clericis beneficium ecclesiasticum obtinentibus, alijs item qui sacris ordinibus initiati, laicis hominibus quouis gradu dignitateuè præditis, in quocunq. vlllo munere aut officio obeundo, vel quauis causa illorum domi in vrbe forisue operam suam nauant; ijs omnibus & singulis edicimus, vt dimissa hac Synodo, mèsè post ab illis laicorum ædibus abeant, nisi literis nostris permissum eis erit iusta causa perseuerare.

Si quibus verò huius rei hæctenus potestas facta est, id eo ipso præstituto tempore nobis de-

nuncient atque ostendant.

Qui contra fecerit; ab ordinis sui munere tã diu amotus ipso iure sit, quoad nobis videbitur, arbitraturq. nostro præterea mulctetur.

Decretum. xxviii.

Quicunque in actionibus publicis baculum, ferulamue, aut rem vllam aliam ferre solent, quod suæ dignitatis insigne sit; ij in ijs ipsis publicis munerum functionibus semper insigne tale adhibeant.

Quoniam verò veteri huius sanctæ Mediolanensis Ecclesiæ vsu & consuetudine illud institutum est, vt parochi vrbani, caputium quod est eorum insigne, ferant, quo à reliquis qui animarum curam non habent, inter noscantur; idcirco eisdem iubemus, vt illud institutum retineant: ita vt si qui id eorum insigne (cuius extremam partem interiorem fascia limbouè coloris viridis vestiri iubemus) per vrbe non induant; mulcta cuiq. sit, quoties contra fecerit, nummus aureus locis pijs arbitrio nostro attribuentur. qua pœna is mulctetur etiã si comprehensus non esset, modò id testatum fieri alia ratione possit.

Hoc autem decreto teneri nolumus, neque Metropolitanæ Ecclesiæ canonicos ordinarios, neque alios item collegiatarum Ecclesiarum Canonicos, eosuè qui in his ipsis Metropolitana collegiatisue Ecclesiis officia obtinent ecclesiastica; idq. eo solùm tempore, cum ipsi canonici, aut ecclesiastica officia obtinentes, vel processiones, vel alias actiones pro muneris sui ratione collegiatim obeunt.

Decretum. xxix.

CLERICIS iter habentibus quamuis vestitu contractiori vt licebit, at decentem tamè illum, atque eiusmodi esse oportet, ex quo eos esse ecclesiastici ordinis homines agnosci facile possit.

Cum verò ij ex oppidis, alijsue nostræ diocesis locis è venerint, quò peruenire contendunt; etiam si locus is non sit in nostræ diocesis finibus, talarem togam atque adeò alias vestes ita induant, vt prouinciali Concilio de clericali habitu, nostrisq. literis aliàs edictum est.

Cum autem vel itineris, vel celi grauitate, vel capitis morbo, vel per pluuias, aliaue causa illos pileo vt oportet; is eiusmodi sit, qui à militaris pilei forma distans, non turbinis speciem præ se ferat, sed talis denique sit, qui ordinis clericalis hominem deceat.

Decretum. xxx.

ET quoniam prouinciali nostro Concilio vetitum est, quo tempore vel sacrorum vel exequiarum causa in vnum clerici congregantur, ad mensam nō plures quam sex, eosq. clericos

Ff 3 adli-

Insigne dignitatis officia quæ adhibendum.

Parochi ita caputium ferant.

Parochi antecõuetum sacerdotalem confiteantur.

Prou. i. pag. 2. de vic. foraneis pag. 27.

Itè sacerdotes, & reliqui in synodo diocesana.

Clericis à diocesis finibus sine facultate abesse non liceat.

Prou. i. de Residentia. pag. 20.

Clerici sine licentia ne laicis operam nauent. Prou. i. par. 2. de negotiis secularibus a clergien.

Clericorum vestitus in itinere, & pileus itè.

Prou. i. par. 2. de cler. vest. &c. pag. 18.

Explicatio decreti de sacerdotali mensa in festorum celebritate.

Prou. i. par. 2. de armis ludis.

adhiberi: id quoniam non facile in nostra diœcesi locum habere potest, cum ecclesię ferè vniuersę longiùs inter se distent, graueq. esse possit clericis de itinere fessis manè eodem die ad ecclesiam suam redire; id propterea licere volumus parochio tot conuiuas in mensa habere, quot ex Vicarij foranei facultate sibi permisum erit: modò tamen ne in iis ipsis vllus homo laicus sit; illudq. prætereà seruetur, quod in parochialibus conuentibus de frugali sacerdotaliq. modestia à nobis præscriptum est; & sacra itè lectio in mensa perpetuò adhibeatur.

Ibid. de vic. for.

Decretum. xxxi.

Explicatio decreti de canonicis lib. ædibus. Ibid. de clericis. ædibus. pag. 19.

QUOD prouinciali nostro Concilio de Canonicali itè ædium vsu & habitatione decreuimus; id locum etiam habere declaramus in illis Canonicalibus ædibus, quæ ad Canonicorum domicilium constitutæ, vel in emphyteosim datæ sunt, vel pignori hypothecæ uè tenentur, ob sumptus qui à conductore in illis faciendis aut restituendis facti sunt; modò tamen eiusmodi ædes in canonicalis domicilij ambitu sint.

Decretum. xxxii.

Explicatio decreti de iis que in feretro adhibentur. prou. i. de fun. pag. 35.

QUOD nostra constitutione, quam prouinciali Concilio confecimus, de iis quæ in feretro & in efferendis mortuis adhibentur, decreuimus; in eo decreto cõficiendo animi nostri sensum eum fuisse declaramus, vt nihil eo ipso decreto illis parochialibus Ecclesijs, vnde mortui aliò efferuntur, ademptum atque detractum esse velimus de ea canonica portione, quæ illis vel iure vel cõsuetudine debeatur.

Decretum. xxxiii.

Explicatio decreti de cruce in funere ferenda. prou. i. ut. §. singularum.

QUOD de cruce in funere ferenda nostro prouinciali Concilio cõstituimus his verbis, vt **ALIÆ CRUCES IN FUNERE NON DEFERANTVR, NISI QVAS SVS QVANQVE CLERVS SVBSEQVATVR**; quoniam à plerisq. aliquando quæsitum est, an illius decreti auctoritate, ecclesijs etiam non collegiatis, sacerdotes tamen & clericos aliquot habentibus, in eo funeris officio cruce propria vti liceat; nõ in posterum ea res controuersa sit, neuè inde vlla existat quæstio, hoc Synodali decreto mentis nostræ sensum ita exprimendum censuimus, vt de Collegiatis solum Ecclesijs, neque de vllis prætereà alijs, illa prouinciali nostra constitutione sancitum esse declaremus; idque ita planè à nobis expressum, sine vlla controuersia seruati iubemus.

Decretum. xxxiiii.

Conuersæ moniales ad funus ne prodeant.

CVM ad nos delatum sit, nonnullas moniales, quæ conuersæ vocantur, in ipsis Mona-

sterii septis habitantes, quæ item professionem confecerunt, eas è Monasterii sui finibus ad funus prodire, idq. sit contra summi Pontificis Pii Quinti constitutionem, quæ est de clausura Monialium; nos propterea vt huic rei occurramus, illud iis ad quos ea funeris cura pertinet, edicimus, vt ne eas in funere esse patiatur, sed in Monasterium ipsas redire curent.

Quòd si redire neglexerint, recusarint uè; illarum nomina ad nos deferant, vt rationem aliquam ineamus de ipsis in Monasterio retinendis & puniendis: id quod ipsius Pontificis constitutione sancitum est.

Parochi prætereà & alii funerum curatores in eo etiam vel summam diligentiam adhibeant, vt ne scemina sæculares monialibus vestibus indutæ ad funus prodeant.

Decretum. xxxv.

QUAM detestabile sit apostatatum genus, vt pote cum homines sint, quos voti fidem qua se Deo sanctè adstrinxerunt, violate non puduerit; id cum ex patrum sententijs, sacrosanctis Canonum legibus, & summorum Pontificum, Martini Quinti in primis, & Pauli Quarti constitutionibus, tum ex re ipsa atque exitu intelligi licet: præsertim cum nemo sit qui nesciat, quanta, & quàm graua sint Ecclesiæ Dei per eos omni tempore importata incommoda.

Apostatæ iura sua exhibeant.

Cumq. ad nos perlatum sit, eos plerosque varijs confictis causis assenerantes sibi licere extra Monasteria quæ sui ordinis sunt, degere; hosq. ipsos nõ modò in nostræ & vrbs & diœcesis Ecclesijs diuina officia obire, sed etiam (id quod grauissimum est) temeritate quadam adductos hoc impetrare ausos esse, vt sibi ecclesiastica beneficia, quibus etiam animarum curatio inest, conferantur: nos igitur vt hanc perniciosam hominum pestem à nostræ diœcesis finibus aliqua inita ratione arceamus, vniuersis & singulis qui habitu ordinis sui deposito in diœcesi nostra extra religionis suæ Monasteria viuunt, hoc edicimus, vt mensè post quàm hæc decreta in lucem emissæ erunt, facultatem nobis ostendant atque exhibeant, qua sibi licere putent ab ordinis sui Monasterijs abesse.

Si qui prætereà ex ijs in nostra Ciuitate siue diœcesi beneficium Ecclesiasticum obtinèr, eo præscripto tempore illorum etiam beneficiorum quæ obtinent, titulos nobis exhibeant. Qui verò ad constitutam diem hoc non præstiterint; ii omnes tanquam ueri apostatæ, & ordinis sui desertores, à nostræ diœcesis finibus nulla alia lata sententia statim exulent; & si qui beneficia ecclesiastica obtinent, illis ipso iure priuati sint.

Quòd si postea in nostræ diœcesis finibus comprehenduntur, graui illa apostatarum pena afficiantur, quæ summorum Pontificum sanctionibus contra eos constituta est.

De-

Decretum. xxxvi.

Arbores in prædijs ecclesiasticis sine licentia nec cædantur.

ECCLĒSIARVM Rectores ne Ecclesiasticorum prædiorum arbores cædant, nisi quæ cædæ sunt. si tamen vsu venerit, vt alias arbores non cæduas, vel ad ecclesiam, vel ad ecclesiasticas ædes sarcindas restituendasuè, aut aliam ob causam cædi oporteat, tunc facultate priùs à nobis scripto impetrata, id ab ipsis fieri liceat.

Decretum. xxxvii.

Promulgatio decretorum de occupatibus ecclesiasticis bona itemq; de decimis.

NEMO est qui nesciat, quàm graue peccatum sit, bona cuiusuis generis, fructus, emolumenta, cæteraq; eiusmodi, quæ Ecclesijs piisq; locis debentur, per vim aut fraudem occupare. Vt igitur ab hoc nefario sacrilegio pœnæ grauitate homines deterreantur, & qui sibi huius criminis conscij sunt, quò grauioribus pœnæ vinculis se adstrictos vident, maiori cura maioriq; studio quærant salutaris pœnitentiæ remedia; id parochis nostris negotij curaq; nostra prouinciali Synodo dedimus, vt grauissimum illud Tridentini Cõcilij decretum eo de genere latum, primo quoq; dominico die Aduentus & quadragesimæ, in Missa cum frequentior est populus, in sua quisque parochia recitet, idq; vulgari lingua exprimi volumus.

Vt autem in eo recitatio ac promulgando vna eademq; certa sententiæ formula adhibeatur; illud ipsium auctoritate nostra vulgariter conuersum recitari ac promulgari iubemus.

Hoc idem quod de Tridentino decreto edicimus, illis ipsis diebus præstari iubemus in Bulla à Sanctissimo D. N. Pio Quinto die cœnæ Domini lata, ea parte quæ ad hoc occupationis genus pertinet, communi sermone promulganda.

Hoc ipsum seruetur, quod de decimis soluendis Concilio Tridentino grauissimè decretum, idem prouinciali nostra constitutione promulgari iussum est.

Cum legatum aliquod pium, vel annuum, vel in perpetuum Ecclesijs locisue pijs factum est, vt vel Missæ celebrentur, vel exequiæ etiam anniuersariæ fiant; hoc præter illud quod in hac ipsa re etiam à notarijs prouinciali Concilio præstari decreuimus, Ecclesiarum piorumue locorum Rectoribus administratoribusue edicimus, vt quindecim dierum spatio post facti legati notitiam, id legatum nobis denuncient; vt quod testamento ipse testator fieri voluit, id nos pro nostra pastoralis muneris cura, piè vt decet, præstari curemus.

Decretum. xxxviii.

De locationibus prædiorum ecclesiasticorum, cum pacto, vt illa meliora reddi liceat.

VSV & diuturna consuetudine compertum est, quantum Ecclesijs detrimenti damniq; sæpè importet illa prædiorum ecclesiasticorum locatio, quæ ad certum tempus pactionibus ijs

iniri solet, vt facta tectaq; ea fieri, melioraque reddi liceat; ac interdum ea conditione, vt qui sumptus facti sunt, ne possint nisi in ipso extremo locationis tempore recuperari; & qui item conduxerint, eijs amoueri uè à possessione ne possint, nisi quidquid in illis melioribus reddendis pecuniæ erogarint, quidquid uè sumptus fecerint, id omne receperint.

Cum autem qui locarint, ad eos potissimum spectet, pro fructuum & emolumentorum quæ inde percipiuntur ratione, facta illa tectaq; facere, ac meliora reddere; ipsi tamen collusionis & simulatione quadam vili etiam pretio locantes, ipsum locationis tempus sensim aliquando tamdiu protrahunt, quoad viuunt; tum vt ne quidquid impensarum huius rei causa factum est, ipsi soluant, sed ei qui in eius locum succedet, id oneris relinquunt; tum etiam vt cum is qui conduxerit, multum eo nomine insumpserit, non facile possit is qui illius Ecclesiæ rector succedet, ea ipsa prædia recuperare; sed ne Ecclesia ijs prædijs careat (quæ mortui rectoris culpa pretio etiã sanè vili locata sunt) eam cogatur inire rationem, vt illius Ecclesiæ prædiorum magnam partem alienet: idcirco nos, qui pro nostro pastoralis munere Ecclesiarum vtilitati consulere debemus, huic rei vnde tantum detrimenti tantumq; incommodi ipsis Ecclesijs accidere solet, ita occurrendum censuimus.

Quæcunque ecclesiasticorum prædiorum locationes in posterum eo pacto fient, vt illa meliora reddi liceat, & quidquid in illis sarcindis restituendis uè erogatum sit, id ei qui conduxit, solui oporteat; hæc inita locationum pactio (nisi quæ emphyteosis nomine contrahitur) ne ius tribuat faciendi impensas, quæ in quouis ædificij genere, etsi vtilis, non tamen necessariæ sunt.

Quod si, qui conduxerit, impensas non necessarias in illis vel faciendis vel melioribus reddendis erogarit; nulla sibi neque actio neque exceptio sit, neque item villo retinendi iure vti possit; sed locatione confecta, quæ prædia conduxit, liberè ecclesiæ restituat reddatue.

Quod si in locatione nominatim pactio facta sit, vt in ædificijs etiam vtilis impensas conductori facere liceat; hæc locationis conuentio conductori nullum ius tribuat recuperandi reddendiue ab Ecclesia, vel ab eo qui in Ecclesiæ curationem locatori succedet, quod ipse eo nomine erogarit.

Si verò vel ex ea ipsa vniuersali conuentione, vt prædia scilicet quæ locationi data sunt, meliora reddi liceat; vel ex facultate qua id nominatim concessum sit, vt ædes sarciri aut restitui liceat, restitutiones ædificationesue eiusmodi quæ ad vsum necessarium pertineant, factæ sint: tum ob impensas eo nomine factas, conductori liceat, eius rei quam locationis nomine quotannis soluere debet, partem tertiam sibi in singulos annos retinere, quoad quidquid

ne-

necessariò erogarit, ipse recuperauerit.

Sin autem ad sumptus qui necessariò facti sùt, recuperandos, non satis est ea tertia pars; tunc completa etiam locationis die, ne à prædiorum possessione is qui conduxit, amoueat; sed Ecclesiæ rectori liberum sit atque integrum, aut comparata aliunde pecunia ea ipsa prædià de conductore redimere; aut eadem illi ipsi conductori iterum locare, id quæ tot annis saltem, vt tertiam partem ad minimum in singulos annos eius rei retinendo quam locationis nomine soluit, id omne firma adhuc locatione recuperet, quod ipse erogarit; aut eadem prædià alteri locare, à quo locationis etiam nomine tantum pecuniæ accipere possit, quantum ei debetur qui antè conduxerit; vt hac pecuniæ summa priori conductori statim attributa, is liberam & vacuam ipsorum prædiorum possessionem Ecclesiæ relinquat. is autem qui ita cõduxit, quotannis saltem tertiam partem eius rei quam locationis nomine debet, retineat, quoad sibi de pecunia mutuo data satisfactum sit.

Si verò qui his conditionibus cõduxerint, tertiam partem in singulos annos non retinuerint, ne ius sit eis ab Ecclesia, nec à rectore qui succedet, repetendi; sed eorum culpæ adscribatur. Quòd si rector partem eam acceptam fetre recularit, quam sibi conductor eo inpenfarum nomine retinuerit; hic qui conduxit, reliquam eius rei partem, quam locationis causa debet, soluere ne cogatur, quoad ille se accepisse legitima probatione fateatur.

Sin autem ex pactione locationis conductori licuerit alias prædiorum partes quàm ædificia meliores reddere; eidem ius sit, quidquid in illis melioribus reddendis quotannis insumperit, id certis illis singulis solutionis diebus proximè sequentibus, in singulos annos, quibus locatio firma est, pro rata sibi retinere.

Quod nisi fecerit, Ecclesia, siue qui illius curationi postea præficietur, illos sumptus conductori restituere nullo iure debeat.

Quibus actionibus longius quàm supra præscriptum est, tempus conductori tribuitur, in recuperandis sumptibus quos ipse fecerit; ex ijs nullum eidem ius recuperationis competat cõtra Ecclesiam, eum uè qui locatori in eiusdem Ecclesiæ curationem successerit.

Quæ autem locationes ab aliquo Canonicorum Collegio de prædijs ijs fient, quæ non ad singulorum præbendas, sed ad vniuersum ipsum Collegium pertinent; eæ quæ ita fient, vt prædià meliora conductori facere liceat; ijs locationibus ita initis, si pecunia certa pacta sit in illis melioribus reddendis, quidquid sumptus eo nomine faciendum erit, primo ipso locationis anno, & reliquis singulis sequentibus annis conductor ita pro rata retineat, vt cõfecto ipso locationis tempore, demum sibi omnino satisfactum sit de sumptibus quos ea causa fecerit.

Sin autem nulla certæ pecuniæ pactio inita sit, non ab ipso primo locationis anno, sed ab eo anno postquam sumptus eo nomine facti sunt, initium faciendo, impensas habita temporis ratione quo permanebit locatio, pro rata in singulos sequentes annos sibi retineat.

At verò quæ locationes à rectoribus iam ad breue tempus ita inita contractæ sunt, vt prædià meliora fiant, huius quæ pactionis vi atque ratione, & ædificia facta tectaq. sunt, & prædià irem meliora reddita; in his locationibus ita contractis duo tres uè viri vsu periti à Vicario nostro generali deligantur, quorum iudicio ad sex menses constet, quæ res in prædijs Ecclesiarum locatis meliores reddita, quæ uè restituta sint, & quantum pecuniæ in ijs erogatum sit. quibus rebus melioribus cognitis ac perspectis, tum Vicarius statuatur, quo temporis spatio firma adhuc locatione, is qui sumptus fecerit, eos recuperare possit.

Si verò qui iam conduxerit, in hisce prædijs aliquid melius in posterum reddiderit sumptibus suis; hos sumptus quos fecerit, ea ratione recuperet, quæ à nobis hoc decreto præscribitur; nisi id conuentum sit, vt breuiori tempore soluatur, quàm à nobis statutum est.

Id autem quòd faciliùs præstetur, ipsis beneficiorum ecclesiasticorum rectoribus edicimus, vt quæ locationum pactiones de prædijs ecclesiasticis ita contractæ sunt, vt ea meliora reddi quauis ratione liceret; duobus post huius decreti promulgationem mensibus eorum exemplum nobis planè exhibeant; si modò sumptus eo nomine facti recuperati non sint; vel illarum pactionum iure est adhuc conductori permessa facultas illa ipsa meliora reddendi.

Vt verò hoc nostrum decretum omnibus notum sit ac planè perspectum; illud iussu nostro vulgariter redditum, ab omnibus & singulis nostræ vrbs & diocesis parochis, festo primo die postquam acceperint, publicè in Ecclesia legi, ac populo frequenti recitari volumus & iubemus.

Decretum. xxxix.

QUONIAM in nostra & vrbe & diocesi est quidam canonum rationi alienus admòdum ac planè repugnans vsus; vt si fortè cuiusuis Ecclesiæ rector mense Augusto aut post eodem anno moritur, is qui in eius locum vacanti Ecclesiæ præficitur (etiam si qui obiit, vel paucos dies Ecclesiæ operam suam nauauerit) ne vllam quidem partem habeat censuum, fructuum, aut emolumentorum, quæ eo item anno ex illius Ecclesiæ prædijs percipiuntur.

Quæ res iure nõ introducta, Ecclesijs cum maxime perniciofa sit, ijs præsertim in quibus animarum cura exercetur (quoniam non facile quispiam sacerdos illius Ecclesiæ curationem suscipit, vnde ne victum quidem vsque ad sequentis anni initium sperare possit) nos propterea sacrorum canonum auctoritatem secu-

Fructus ecclesiastici post rectoris obitum ad quæ pertineat.

ti illud edicimus, vt si post Cal. Augusti Ecclesiæ rector decesserit, is qui illius Ecclesiæ fructus ad se prinere asserit, a re alieno si quod ecclesia habet perfoluto, & detractis fructibus, qui ipsius Ecclesiæ Rectori & ministris ad victum atque ad reliqua onera præstanda necessarij erunt, quoad alij sequenti anno percipientur, qui ex ijs reliqui fructus erunt, eos solùm sibi retineat.

Decretum XL.

CVM sæpè aliàs Summorum Pontificū, Gelasij in primis, Nicolai item, & Innocentij Quarti constitutionibus factū sit, vt libri falsi, adulterini, & prauis, veteratoria quadam maiorum hominum arte excogitati & conscripti in vulgus ne darentur; huic etiam rei quæ maximè perniciosa est, sanctè quidem Lateranensium Concilio Leo X. consuluit grauiissima edita cōstitutione, quæ est de librorum impressione: quam constitutionem, vt pote quæ his temporibus in omnem partem valde admodum utilis ac necessaria est, tum Concilio Tridentino, tum Indice librorum Sedis Apostolicæ auctoritate edito iussum est vel diligentissimè obseruari.

Nos igitur eam ipsam constitutionem, & quod ipsius Concilij Tridentini auctoritate, Indicisq. regula sancitum est, nostro ordinario munere, & Sedis Apostolicæ auctoritate exequi cupientes; (præsertim cum vsu compertum sit, librarios plerosque lucris solùm auidos & appetentes libros quosdam imprimere, aut impressioni tradere, ac venales publicè habere, quorum lectione homines, in maximos & fidei, & morum, & vitæ errores incidunt;) his ipsi librarijs, seu librorum impressoribus, ijs item qui librum aliquem, scriptum uè cuiusuis generis aliud imprimendum curant, regulas præscribimus, ex eo Lateranensi & Tridentino Concilio, & Indice librorum desumptas; quas ab omnibus & singulis ipsis seruari volumus, propositis his pœnis, quæ iisdem Concilij, & ipso Indice constitutæ extrema huius decreti parte expressæ continentur.

Ne librarius quispiam, seu librorum impressor, aliusuè qui libros vel alia cuiusuis generis scripta imprimenda curat, eos eadè typis mandet aut imprimat; nisi liber aut scriptum quod impressioni tradendum est, primò recognitum sit & comprobatum, eidemq. subscriptum à nobis, & ab Inquisitore, aut ab eo cui id curæ datum erit.

Cuius libri scriptuè recognitio & comprobatio, cum diligenter fiet, tum etiam gratis.

Exemplar autè subscriptionem etiam habeat, quæ ipsius auctoris manu ac nomine notata sit. Libri scriptuè quod impressum in lucè dabitur, comprobatio imprimatur vel initio vel in fine libri.

Libro scriptuè impresso nomē & cognomen

imprimētis appositum sit.

Cum primùm autem libri scriptuè impressio confecta erit; eius nobis exemplar, aut Inquisitori tradatur, aut ei qui nostra auctoritate eidem subscripserit.

Contra si quis fecerit, excommunicationis pœnam subeat; libris præterea impressis mulctabitur, qui publicè comburentur; per annum item ab imprimendi munere amotus erit, tum centum aureos nummos soluet: quam mulctā locis pijs & religiosis attribuemus.

Bibliopolis autem in libris tum emendis tum vendendis ea omnia edicimus, quæ & ipso toto Indice Sedis Apostolicæ auctoritate edito, & regulis ipsis sancita & præscripta eis sunt; quæ item prouinciali nostra Constitutione de hac ipsa re constituimus.

Quæ omnia communi sermone regulis quibusdam expressa, cum & nostra & Inquisitoris auctoritate aliàs sibi tradita sint; illa ipsa ab eis diligenter seruari mandamus, propositis pœnis ac mulctis quæ ipsa eiusdem Indicis regula constitutæ sunt, & alijs præterea pro culpa grauitate nostro & Inquisitoris arbitratu irrogandis.

Et quoniam hominum animis perniciem & interitum afferunt libri à pestiferis & hæreticis hominibus cōscripti; nos qui pro ea pastorali cura quam gerimus, animarum saluti consulere, nihilq. sanè prætermittere debemus, quod ad eam rem pertineat, Indicem ipsum vnà cum his decretis in lucem dari volumus; vt nostri & vrbani & diœcesani animarum curatores vnà apud se habeant, studioseq. legant. nam cum auctorum, quorum libri anathematis pœna prohibiti sunt, nomina & cognomina alphabeti literis descripta ipso Indice notentur: tum regulæ traduntur quas nosse ij debent, quibus animarum cura commissæ est; vt qui sibi in curâ traditi sunt, eos cum opus erit, ipsi moneant, tum de libris cauendis, tum de regulis seruandis.

Quo in officij genere illud ipsis oibus edicimus, vt si qui in suæ parochiæ finibus sunt, vel hæredes, vel vltimarum voluntatum executores, qui libros habeant à defuncto relictos; illud eos moneant, quod decima regula grauissimè sancitum est, vt ne ijs ipsis vtantur, aut in alios quauis ratione eos transferant, priusquã vel ipsos, aut eorum indicem, illi cui id negotij nostra & Inquisitoris auctoritate datum erit, attulerint, ab eoq. ipso eius rei facultatem obtinerint; idq. nisi manifestò perspicuum sit, libros eius generis esse, vt illi ipsi omnibus permitti sint.

Hoc in genere ijdem eò diligentiores erunt, quò maximè nos id cupimus atque optamus; vt vrbs & diœcesis nostra omnino libera sit ab ea nefariorum librorum peste, quæ fidelium animis perniciosa & exitiosa est.

Prou. r. par. 1.
de profes. fid.
&c. pag. 2 §. epi
scopi.

Decretum XL B.

Cathedraticū
in synodo diœ-
cesana à paro-
chis soluendū.

ILLVD sacris Canonibus constitutum est, vt à singulis Parochis diœcesana Synodo cathedratici nomine solidi duo exigantur; idq̃. argumento honoris, qui cathedrali Ecclesiæ tanquàm matri à cæteris parochialibus Ecclesijs tribui debet. nos tamen hanc pecuniæ summulam, quæ superioribus temporibus huic Metropolitanæ Ecclesiæ eo nomine debita est, nec persoluta tamen, eam omnem etsi iure nostro exigere poteramus, quoniam quod eo nomine solui debet præscribi non potest, remittimus ac condonamus ijs ipsis Parochis, qui hoc ipsum cathedraticum præstare debebant. Sed vt in omni re Metropolitanæ nostræ Ecclesiæ dignitatem & ius retineamus, & quantum in nobis est, conseruemus; illud vniuersos & singulos Parochos monemus, vt reliquis quæ Deo dante in posterum quotannis habebuntur Synodis diœcesanis, hos ipsos duos

solidos, quos honoris ergò se Metropolitanæ Ecclesiæ iure debere iam sciunt, omnino persoluant.

Decretum. XL I I.

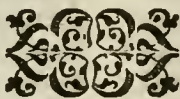
NE quis clericus sacris ordinibus initiatus, quiuè beneficium ecclesiasticum obtinet, præstandis ijs quæ decretis his Synodalibus sancita sunt à nobis, vlla vel excusatione, vel exceptione vti possit, præsertim quòd ea ipsa ignorarit; nos propterea eorū vnicuique edicimus atque id iubemus, vt mense postquam decreta hæc typis impressa in vulgus data erūt, ea quisque apud se habeat, & studiosè legat. Quibus decretis ita promulgatis, quidquid fieri præstariuè iussum aut vetitum est, nisi facultate à nobis scripto impetrata; his ipsis obtemperatum esse declaramus, si id Vicario nostro generali præstetur, aut eius concessu agatur. Hanc synodum omnes ecclesiastici apud se habeant.

Finis Synod. Diœces. II.

Indicem Librorum prohibitorum, qui in veteri editione ex superioris Synodi decreto hoc loco impressus fuerat, quoniam ille iam denuo immutatus est, ne opus hoc plus iusto excresceret, omittendum censuimus.

Libellus item Canonum pænientialium & casuum reseruatorum ex superioris quoque synodi decreto hoc loco in altera editione impressus, commodiore loco infra positus est.

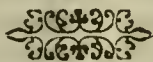

SYNODVS DIOECESANA MEDIOLANENSIS III.

Habita Anno M. D. LXXII.

Gregorio XIII. Pontifice.

Carolus Borromæus S. R. E. Tit. S. Prædixis Presbyter Cardinalis, Dei & Apostolicæ sedis gratia Archiepiscopus Mediolani, Uniuerso nostro Clero Mediolanensi salutem in Domino.

VM Romæ anno superiori essemus, indictam à nobis diœcesanam Synodum, quam eo ipso anno habere statueramus, à Vicario nostro Generali Ioanne Baptista Castelli Protonotario Apostolico nobis absentibus celebrari iussimus. Is igitur in ea mandato nostro, nostraq; auctoritate aliquot decreta confecit; quæ ut executionem habeant, nos ea in lucem emitti volumus. Quamobrem vos quod vestrum est, illa seruate, atque in vsum inducite, quo debetis & diligentia & obedientia studio. Valete in Domino. Mediolani ex ædibus Archiepiscopalibus, tertio Calendas Maij. M. D. LXXIII.

Indictio Synodi Diœcesanæ. III.

In nomine Sanctæ & Indiuiduæ Trinitatis, Patris, & Filij, & Spiritus Sancti. Amen.

Carolus Borromæus S. R. E. tit. S. Prædixis Presbyter Cardinalis, Dei & Apostolicæ Sedis gratia Archiepiscopus S. Mediolanensis Ecclesiæ,

Omnibus & singulis Christifidelibus Ciuitatis & Diœcesis nostræ Mediolanensis Salutem in Domino.

VR A pastoris (cuius ministerio Spiritus sanctus vtitur, in ciuitate cui ille præest, piè sancteq; instituenta) spectare in primis debet ad eam accommodatam pascendi rationem, quæ in augendo

spiritu posita, ad colles, ad illa scilicet cœlestia tabernacula gregem compellit: id quod propheta Micheas diuinitus admonuit ijs verbis, Accedite ad montes æternos. Quo in pascendi genere, quoniam præter cætera valet multum sancta illa conciliarium rerum tractatio: hoc anno nos edito iam promulgato, cum concilium provinciale ex Tridentino præscripto indiximus; tunc diœcesanam Synodum, quam anno superiori à nobis indictam per inuæletudinem nostram haberi non licuit, celebrare volumus.

Quamobrem his nostris literis uniuersos & sin-

gulos, qui Mediolani & in diœcesi nostra beneficia quæuis ecclesiastica etiam quæ sine vlla cura sunt, obtinent; quiq; sacris item ordinibus initiati sunt; eos præterea omnes tunc seculares tunc regulares clericos, qui quouis iure aut consuetudine nostræ Synodo diœcesanæ interesse debent, monemus in Domino; eisdemq; omnibus & singulis in virtute sanctæ obedientiæ, ac pœnis sacrorum canonum iure constitutis, iubemus; ut ipsi ea clericalis habitus honestate, quæ nostris prouincialibus concilijs, & superiori diœcesana Synodo, nostrisq; item editis præscripta est, cû superpelliceis etiam mundis, die decimoquinto mensis Aprilis proximè sequentis, quem diem inchoandæ diœcesanæ Synodi certum indicimus, summo manè in nostram Metropolitanam Mediolanensem Ecclesiam conueniant: idq; non alij eorum nomine sed ipsimet, nisi legitima causa quam probare debent, impediti sint, præstent: Inde autem, cum conuenerint, ne cuiquam discendere liceat, nisi impetrata à nobis facultate.

Edicimus præterea, id quod nostro prouinciali concilio secundo decretum est, ut post indictæ huius Synodi promulgationem, in omnibus & vrbis & diœcesis nostræ Ecclesijs parochialibus, quanta quaque feria in singulas hebdomadas, quo ad ipsa Synodus absoluta ac dimissa de more erit, in Missæ sacro oratio de Spiritu sancto dicatur; in Metropolitana autem, & Collegiatis processio num etiam munus singulis Dominicis diebus intus obeatur; ex animoq; preces fiant, quibus à Deo auxilium impetretur pro optimo Synodalium

lium tractationum euentu.

Monemus item eos omnes & singulos ecclesiastici ordinis homines, ut nec etiam in itinere quod Synodi causa huc facturi sunt, neque verò hic item, ab ea vincendi frugalitate, sacerdotali modestia atque gravitate, quæ provinciali concilio priori præcepta est, discedant; sed cum exemplū fidelibus afferant, ut monet Apostolus, in verbo, in conuersatione, in charitate, in fide, & castitate; tum nobis à Deo optimo maximo, omni animi pietate, sacrificijs, precibus, ac ieiunijs auxilium implorare studeant. In quarum rerū fidem has l.teras nostra nostriq; Cancellarij manu signatas confici, sigilloq; nostro muniri, & promulgari, Metropolitanæq; nostræ, & Collegiatarum Ecclesiarum, Aediumq; Archiepiscopaliū valuis publicè affigi iussimus. Quam affixionem habere eam vim volumus, ac si ipsis singulis quorum interest, illæ allatæ ac denunciata essent. Datum ex Palatio nostro Archiepiscopali Die 8. Martij 1572.

DECRETA EDITA IN SYNODO DIOECESANA tertia Mediolanensi.

Decretum. I.

Sacrarum reliquiariū quo die earum festus agitur veneratio.

QUA in ecclesia Sancti alicuius corpus reconditū est; cum eius dies festus agitur, tunc in ea de illo Sancto Missæ factum ritu solemni fiat.

Locus præterea vbi eius corpus situm est, decenter ornetur; tum campanarū sono, vt Ecclesię institutum ac mos est, ea significatio fiat, qua cognosci possit festum diem in illa Ecclesia celebrari: & omnis denique alius adhibeatur Ecclesiasticæ pietatis ritus ad recordandam Sancti illius memoriam.

Decretum. II.

Parocho in sua ecclesia concionante nemo missam celebret.

IN sua parochiali ecclesia dum Parochus concionatur, ne vlli sacerdoti, ac ne ei quidē vnā cum eodem Parocho in illa ipsa ecclesia curam animarum gerit, Missæ sacrum facere, aut baptisimi (si modò mortis periculum non imminet) sacramentum ministrare liceat.

Decretum. III.

Beneficia obtinētes in aliqua ecclesia, vel i ea adscripti, ad processiones conueniant.

QVI sacerdotes in ecclesia collegiata vel cappellas obtinēt, vel elemosinæ nomine statibus diebus ibidem Missæ sacrum faciunt; qui præterea Clerici eidē ecclesiæ adscripti sunt; ij vnā cum eiusdē ecclesiæ clero publicas supplicationes obeant, nisi sacerdotes ipsi ab eo sint munere immunes, quoniam alteri ecclesiæ addicti iam sunt.

In omnibus itē processionibus (ijs solūm exce-

ptis quæ Ambrosianarū litaniarū tēpote fiūt) Clerus vniuersus ad libri sacerdotalis, vel alterius Archiepiscopi arbitratu deligendi prescriptum, semper aliquid canat cum ea re conueniens, cuius causa indictæ sunt supplicationes.

Decretum. IIII.

SINGVLIS diebus festis, qui vel Ecclesiæ præcepto vel consuetudine coluntur, in parochiali sua ecclesia Parochus vesperarum officium canat, datis tamen prius stata hora vt moris est, campanarum signis.

Quicumque autem sacerdos in illa ipsa ecclesia quotidie, aut ter quateruè per hebdomadam Missæ sacrū facere debet, illum adiuuat ad id officij præstādū; nisi alterius ecclesiæ ministerio addictus sit, aut ab Archiepiscopo addicatur. Si verò nemo alius tunc adest, quo adiutore ad canendum vtatur; id vesperarum officium nō cantu, sed voce alta & clara ita recitetur, vt ab ijs qui præsentés adsunt, cōmodè audiri possit. Id præterea officium totum ritè sic dicatur, canaturuè; vt psalmus nullus, neque quidquam aliud vlla causa omittatur, quod ad illius officij ritū pro festi eius diei ratione institutū sit.

Vesperarum officium in parochiali ecclesiæ festis diebus recitetur, & quinā interesse debeant.

Decretum. v.

IDEM etiam Sacerdos, quo tempore in eadē Ecclesia sanctissimum Eucharistiæ sacramentum vel in Altari adorandum proponitur, vel inde in tabernaculo reconditur, vel processionis ritu per ecclesiam circumfertur, modò is alterius ecclesiæ ministerio addictus nō sit, præsentés ibidem adsit, munusq; suum & operam præstet; idq; nisi Archiepiscopi concessu tunc ei alibi ministrare inseruireq; licuerit.

Neque tunc mercedis quidquam aut laboris aut elemosinæ nomine petat, nisi quidpiam ei dari Archiepiscopus iusserit; vel aliquid mercedis eorum officiorum causa tributum sit, vel certus eo nomine census sit ijs Ecclesiasticis viris constitutus, qui ibidē interfuerint.

Quòd si tempore, quo Cappellanus sacerdos in parochiali Ecclesia cum illis vt supra dictum est, actionum functionibus interesse deberet, aliò euocatus, funeri exequij suè, aut cultui alius cuius diei festi operam suam nauare velit: ob eas causas ab ipsius parochialis Ecclesiæ officijs ei abesse liceat; modò id iam parocho significauerit, vt alios Ecclesiasticos homines oportune accersere possit, quorum opera ministeriouè vtatur, ad sacrarum functionum à quibus ipse abfuerit, cultum.

Decretum VI.

QUIBUS in ecclesijs festo solemniquē die Corporis Domini, & reliquis septem deinceps diebus, matutinum officium quod de Corpore Christi Domini nostri dicitur, interdiu prioris

Cappellani processionibus Sanctis. Sacra in ecclesia interfuit in qua celebrant.

Matutinum in octaua corporis Dni qua hora dicendum.

diæ-

diocesanae Synodi decreto recitari aut cani debet; id absoluto completorio statim dicitur canaturus, atque adeo in tempore inchoatur, ut totum absoluat antè solis occasum. Quibus autem in Ecclesijs non matutinum sed completorium solum dicitur; hoc ipsum completorii officium recitetur statim vesperis absolutis.

Decretum. VII.

Sodalitates officium ritum Ambrosiano in ecclesijs item Ambrosianis dicat.

QUA in Ecclesia diuinorum officiorum ritus more Ambrosiano adhibetur, si in ea aliqua piorum hominum sodalitas instituta est; ne permittat Parochus illius sodalitates homines, etiam eos quos disciplinatos vocant, in ea ecclesia alio vti ritu quam Ambrosiano, ad recitandas canonicarum horarum preces & officium.

Decretum. VIII.

Candelarum & Oliuarum benedictio in ecclesia fiat.

FESTO die Beatae Mariae Virginis Purificationi dicato, candelarum; & die Dominico qua de Palmis dicitur, Oliuarum benedictio in Ecclesia ipsa solum celebretur, neque vlllo alio praeterea loco.

Vtroque autem tempore in singulis Ecclesijs vbi solemnis illa Candelarum & Oliuarum benedictio facta est, aut in earum ambitu, alibiue processio agatur.

Quo in processione munere Clerus die festo Purificationis candelas, Dominico autem die palmarum oliuas aut palmas praeeundo manibus gesserit.

Decretum. IX.

Sanctiss. Sacramenti expositio imminente tempestate.

CVM grandines, nimbi, turbines, & aliae temporum procellae imminant; ad eas tempestates sedandas, vel ut vocant, signandas, ne Sacerdos vasculum in quo sanctissimum Christi Domini corpus asseruatur, adhibeat; sed tabernaculum accensis luminibus patefaciat, ut ea nimborum vi imminente, rogationes & preces à Clero populoque coram Domino religiose fiant.

Decretum. X.

Superpelliceum uibus in locis non deferendum.

NE vllus cuiusvis ordinis clericus pro foribus Ecclesiae stet, neque per vias aut vicos incedat, aliouè vagetur, ne item ab Ecclesia egrediatur superpelliceo indutus: nisi cum processiones, aliudue ecclesiasticum munus & officium obit, quod illud indumentum requirat.

Decretum. XI.

Baptismus in tantum expositum.

INFANS expositus tamen collo appensum habeat testimonium, quod baptizatus fuerit, si tamen illum baptizatum esse alia ratione non

constet, baptizetur, hac tamen verborum formula; *Situs baptizatus, ego te iterum non baptizo; & si nondum es baptizatus, ego te baptizo &c.* Quod si in ea testimonij schedula sit nomen adscriptum, quod illi in baptismo impositum esse asseratur, idem ipsi nomen imponatur; conserueturque etiam illa schedula de collo pendens; ac praeterea quo modo, quouè testimonio munitus repertus sit, in libro baptizatorum describatur.

Decretum. XII.

SACERDOS qui infantem ad sacrum baptismi fontem delatum verè riteque baptizatum esse sciens, eum iterum (quod nefas est) baptizare praesumpserit, ea etiam conditione, *Si es baptizatus, ego te iterum non baptizo, &c.* praeter irregularitatem quam incurrit, alia praeterea graui plectatur poena Archiepiscopi arbitratu.

Rite baptizatus iterum sub conditione baptizetur.

Decretum. XIII.

ANIMARVM curator qui baptismi sacramentum Infanti ministrat, ad conuiuium ne accedat, quod in aedibus parentum infantis recens baptizati ob id paratum erit. Nuptialibus praeterea epulis, quae sponforum quos coniunxerit, quibusue benedixerit, nomine paratae erunt, ne intersit; si in eis lusus, choreae, saltationesue agendae sint, aut amatorij vel lasciuui cantus canendi.

Parochus quibus conuiuiis ne intersit.

Decretum. XIII.

AD preces quae supra puerperam funduntur, cum post prolem emissam illa actura gratias ad Ecclesiam se confert, Parochus puerperae domum ne ingrediatur, etiam si mulier ob aduersam valetudinem Ecclesiam adire nequeat. Foeminis praeterea post puerperium ad Ecclesiam venientibus panis benedictus sub hostiae forma ne praebatur.

In puerperarum benedictione quae cauenda.

Decretum. XV.

QVICVNQVE in Diocesi maiorem anni partem moratus est, si in Pascha sacrosanctum Eucharistiae sacramentum non ab eo Parocho sumpserit, intra cuius parochiae fines id temporis manserit; quamuis se id ab alio Parocho sumpsisse asserat, in eum tamen non secus agatur, ac si ex illius parochiae incolis vnus esset, qui totum ibi annum mansisset. Si quis praeterea sex tantum mensibus in diocesi habitauerit; tantundemque temporis in aliqua vrbis parochia moratus, post Pascha ad illam se confert parochiam, in qua sacram Eucharistiam non sumpserit; hic tridui spatium fidem communionis Parocho exhibeat.

Paschae tempore in ea quisque Parochia communiceat in qua maiorem anni partem moratur.

Quod si non præstiterit, perinde habeatur, ac si sacram non sumpisset communionem.

Decretum. xvi.

Quanta cuique celebranti elemosina danda sit

SACERDOTI, qui singulis & festis diebus & ferijs in anno Missæ sacrum pro alio facit, ne maior pecuniæ summa elemosinæ nomine detur, quàm sit, libræ scilicet imperiales centum & octuaginta.

Neque Sacerdoti cuiquam, qui id Missæ sacri faciendi munus per totum annum susceperit, quavis causa causauit specie, ac ne sustentationis quidem aut necessitatis nomine plus petere exigere uel liceat.

Ad quam rationis normam cæteræ dirigantur elemosinæ, ijs Sacerdotibus dandæ, qui certis anni aut mensis diebus Missæ sacrum fecerint.

Festis autem diebus duplum elemosinæ, quod in ferijs eo nomine erogandum est, accipi licere veritum non sit: modò tamen propter hanc dupli rationem non augeatur certa ea centum octuaginta librarum elemosina.

Sin autem Sacerdos quispiam plus quàm præscriptum est elemosinæ petet, etiam si quod petierit non sit assecutus, pœna plectatur arbitratu Archiepiscopi.

Decretum. xvii.

Missarum in vnaquaque ecclesia in singulos dies distributio

SI in eadem Ecclesia certis hebdomadæ diebus complures Sacerdotes Missæ sacrum facere aliqua ratione causauit debent; is, qui illi Ecclesiæ Rector præest, vel si Ecclesia est collegiata, Sacrista certos eis dies arbitrato suo præscribat; quibus diebus illorum vnusquisque in ea Ecclesia Missæ sacrificium faciat.

Illudq. Rector aut Sacrista curet, vt singulis si fieri potest diebus, Missæ totidem, nisi aliter testator cauerit, celebrentur.

Quæ præterea Ecclesia ita angusta atque exigua est, vt vno tempore plures Sacerdotes in ea celebrantes mutuo se audiant, alterq. alterum facile perturbare impedire uel possit; ne eodem tempore plures quàm duo Missæ factum faciant; vnusq. ab altero, quam longè fieri potest, distet: idq. omni tempore, tum maximè seruetur, cum vel exequiæ, vel dies festus, vel Indulgentiæ in ea Ecclesia celebrabuntur.

Decretum. xviii.

In Missa conuentionali lectio adiungatur.

IN Collegiata Ecclesia, vbi Dominicis festisq. alijs diebus Missa conuentionalis ritu Ambrosiano fieri solet, vetus ille ac perpetuus huius Ecclesiæ ritus seruetur, vt eidem Missæ sacro adscripta lectio antè Epistolam canatur, & is item quem vocant, Psalmellus.

Decretum. xix.

Quibus in ecclesijs ritu Am

IN Ecclesijs Collegiatis, aut Parochialibus; Oratorijs uel, aut Cappellis, quæ in illis sitæ

sunt parochijs, vbi ritu tantum Ambrosiano celebrandum est, Missæ sacrum more Romano ne fiat.

brofiano, vel Romano celebrandum sit.

In ijs verò huius diœcesis locis, vbi ritu solum Romano Missæ aliaq. diuina celebrantur officia, ritu celebrentur non Ambrosiano sed Romano.

Neque alijs ad ea peragenda, celebranda uel libris quisquam utatur, quàm & Breuiario & Missali Pij V. Pontificis Maximi iussu editis.

Decretum. xx.

VT Ecclesiæ Ambrosianæ ritus ab vniuersis & singulis eiusdem Ecclesiæ Sacerdotibus retineatur & conseruetur; ne Sacerdos vllus qui ritu Ambrosiano Missæ sacrum facere debet, id per Quadragesimam sextis ferijs, ne in regularium quidem Ecclesijs faciat, etiã vel funeris, vel exequiarum, vel alterius cuiusuis rei oblata causa.

Sexta feria in quadrag. Missæ sacrum ne fiat.

Qui verò Sacerdotes, quamuis Ambrosianæ Ecclesiæ aliquo modo addicti, ritu tamen Romano sacrum facere solent, in Ecclesijs, vbi more Romano fit, ijs interdictum ne sit.

Decretum. xxi.

QVI Cappellas obtinent, non alij eorū nomine, sed ipsi Missas diuinaq. officia in Cappellis celebrent, quæ præstare debent illarum Rectores; nisi aliud ecclesiasticum beneficium obtineant, quod residentiam requirat, in eoq. residentes huic muneri vacare nõ possint; aut ex earum Cappellarum erectione dotatione uel, aut legato vel donatione, aut facultate ab Archiepiscopo impetrata, etiam per alium id muneris explere possint; aut aliàs sint legitimè impediti.

Cappellani ipsi per se in suis cappellis celebrent.

Singula autem, ob quæ Cappellanus se ab hoc munere immunem asserat, ab Archiepiscopo probentur.

Decretum. xxii.

SI ad Missæ sacrum faciendum, ad aliaq. diuina officia peragenda in diei Festi celebritate, aut in funere, Sacerdotes alienæ Diœcesis conuocandi aliquando sunt; ij solum ad ea diuinorum officiorum ministeria adhibeantur, qui à suo Ordinario testimoniales afferunt literas, quibus id perspicuum sit, eos à Missæ sacro faciendo, à diuinorumq. officiorum munere non esse suspensos.

Sacerdotes alienæ diœcesis ne celebrent sine testimonial. literis.

Idem præterea clericali & tonsura & vestitu eo sint, qui reliquis diœcesis huius clericis præscriptus est: ijq. ipsi item à Vicario Foraneo qui illius regionis curam gerit, antè probati sint idonei ad Missæ sacrum, & diuina officia ritu Ambrosiano celebranda; si modò in ijs Ecclesijs vbi tunc celebrandum erit, eo ritu diuina peraguntur officia.

De-

Decretum. XXI I I.

Decretum. XXVII.

Qui singulis diebus alicubi celebrare dēt, ne vllō die de-
sit.

SACERDOS qui singulis diebus in Ecclesia aliqua Missæ sacrum facere debet, aliqua tamen causa ratione sibi licere putat, frequenter eam Missæ celebrationem semel in hebdomada intermittere: is ne illo intermissionis die Missæ sacrificiū in alia Ecclesia faciat, nisi prius in locum suum Sacerdotē alium substituerit, qui id præstet, quod ipse in illa Ecclesia debet.

Decretum. XXI I I I.

Quo liceat parochus extra suam ecclesiam celebrare.

QUIBUS diebus Parocho extra parochialem suam Ecclesiam Missæ sacrum facere permillum est; in quavis Ecclesia, quæ tamen Monialium non sit, ei illis diebus Missam celebrare liceat.
Sin autem certis anni temporibus munus ille suscipere voluerit Missæ sacrum in Ecclesia faciendi, vbi eo munere adstrictus non tenetur; ne eum ad id illius Ecclesiæ Rector Sacristauē antè recipiat, quàm perspexerit ei licere facultate scriptis impetrata Missæ sacrificium in illa Ecclesia facere.

Decretum. XXV.

Meretrices ne intersint Missæ sacro. Secs. 22. dec. de obser. & euit. n. celeb. Missæ.

CVM Tridentini Concilij decreto illud sancitum sit, vt is qui publicè & notoriè criminofus est, sacris interesse non permittatur; in eoq. genere etiã sint meretrices illæ quæ se publicè prostituunt, propterea Sacerdos Missæ sacrum facturus, vbi scierit ibi publicã adesse meretricem, quæ sacris interesse velit, illã admoneat, operamq. det, vt inde se abducat: quod si noluerit, is Missæ sacrum ne inchoet.

Decretum. XXVI.

Interpretatio decreti synodi ligc. 2. de elemosina dierum festorum. pag. 37.

VT omnem tollamus dubitationem, quam apud aliquos ortã esse intelleximus ex Decreto vij. primæ Synodi Diœcesanæ Mediolanensis, in ea parte qua habetur, quod pecunia quæ ob sacra peragenda in capsula deposita erit, illam sacrista vel Ecclesiæ Curator ijs Sacerdotibus pro rata distribuatur, qui eo die in illis ipsis Ecclesijs celebrarint: declaramus sensum illius Decreti non esse, pecuniam quæ pro elemosina oblata fuerit, totam inter eos esse diuidendam, qui Missas aut diuina officia eo die in ipsa Ecclesia celebrauerint; sed eius curæ Præfectum elemosinam tantum inter ipsos qui celebrarint Clericos partiri debere congruentem: Atque ideò, quod de elemosina distributa supererit, apud virum idoneum deponi mandamus, vt in aliam Missarū celebrationē distribuatur, aut in alias res, quibus Missæ sacrum eodem in templo decentiùs peragi possit, idq. Archiepiscopi arbitrato.

QVI in Pascha se ad sacerdotem regularem extra Diœcesim commorantem contulerit, eiq. peccata sua confessus sit; huic tanquã inconfesso Parochus eo Paschæ tempore sacrã communionem ne præbeat; nisi Sacerdotem illum ad audiendas confessiones ab Archiepiscopo, & ab eo in cuius Diœcesi moratur Episcopo, probatū esse perspexerit; idq. scriptis, quorum vnum Archiepiscopi, alterum illius Episcopi subscriptione & sigillo munitum sit.

Nemo ad confessorem extra diœcesim se cõferat.

Decretum. XXVIII.

CONFESSARIVS, fœminarum ægrota-
tium confessiones, cuiuscunque illæ fuerint ætatis, ne audiat ostio cubiculi, vbi illæ decumbunt, penitus clauso.

Ægroantium mulierum confessiones ne audiantur ostio clauso.

Decretum. XXI X.

PASCHAE tempore quot confessarios sacerdotum parochus in audiendis confessionibus adiutores sibi necessarios esse iudicauerit; totidem sibi ad illud sacrū ministerium adiuvandum adiungere vetitum non sit, modò ij ad tale munus idonei antè probati sint.

Paschæ tempore quales liceat parochus sibi ad audiendas confessiones sacerdotum adiungere.

Decretum. XXX.

PAROCIVS, cui ad curam gerendam Sacerdos alius coadiutor datus est, ea etiam adiuncta facultate, vt parochiæ suæ incolas in matrimonium coniungere possit; eius nomen, cognomen, patriam in matrimoniorum librum referat, notato præterea die, mense, & anno, quo is adiunctus est: quæ præterea auctoritas celebrandi nuptias, vel ab Archiepiscopo, vel à se concessã eidem erit, eam itidem eo libro describat.

Coadiutor ad matrimonia celebranda in librum referatur.

Decretum. XXXI.

DENUNCIATIONES matrimonij à Parocho antè ne fiant, quàm ij quorum matrimonium denunciandum est, ipsi (si curæ suæ ambo subiecti sunt) & non alij eorum nomine (etiam si illorum parentes sint, aut ipsorum curam gerant) illas denunciations ab ipso Parocho fieri postulent, aut vt fiant, consentiant. Quod si diuersis in Parochijs illi habitant, vnus & alter item Parochus hoc ipsum vt supra seruet.
Nec verò matrimonium alter Parochus denunciet, nisi ab altero Parocho certior factus sit de cõsensu illius, qui alterius est curæ subiectus.

Denunciations matrimonij ne fiant, nisi spõsis petentibus.

Decretum. XXXII.

MATRIMONII denunciations quæ diebus festis fieri debent, non ijs solum festis

denūc. fiat dieb. festis ex cõsuetudine, & alia quædam.

diebus fiant, qui præcepto Ecclesiæ coluntur; sed ijs etiam fieri liceat, qui vniuersali huius Ciuitatis consuetudine seruari solent.

Eo autem die quo postrema fiet Matrimonij contrahendi denunciatio, matrimonium ne celebretur, nisi is nouissimus dies sit antè Quadragesimæ aut Aduentus initium.

Omnibus autem matrimonij denunciationibus absolutis, si matrimonium ipsum absque legitima causa intrà mensem nõ contrahetur, Parochus Sponfos matrimonio ne iungat, antequàm eiusdem matrimonij denunciations iterum factæ sint.

Decretum. xxxiii.

Denunciationū fides fiat illis tantum absolutis.

PAROCIVS qui populo matrimonium denunciauerit, quod Parochiæ suæ incola extra illius fines contracturus est, nullam exhibeat in scriptis fidem, qua se aliquam eius matrimonij denunciationem protulisse significet, quousque eas omnes quæ faciendæ erunt denunciations, omnino absoluerit.

Decretum. xxxiiii.

Impedimentum matrimonij ne à parochio decidatur.

SI Parochus qui matrimonium promulgabit, aliquod denunciatur impedimentum, quamobrem inter sponfos illud contrahi non posse dicatur: is ne ad illius matrimonij celebrationem, neque ad aliam progrediatur denunciationem, etiam si id impedimenti quod afferatur, vel falsum, vel malitiosum sibi videatur, vel nullius momenti: sed rē, si intrà quindecim millia passuum ab vrbe abest, ad Archiepiscopum deferat; si verò longiùs distat, Vicarium foraneum de impedimento quod proponitur, certiore faciat; neque de eo quidquàm antè statuat, quàm de eo quod faciendum sit, responsum acceperit.

Decretum. xxxv.

Sponforum benedictio quò faciendā.

CV M sponfi benedicendi sunt; vtrumque, sponsum scilicet & sponfam Parochus benedicat.

Quo in benedicendi munere Missæ sacræ pro Sponfis fiat: nisi vel Dominicus, vel Festus alius dies sit, quo die ex ecclesiæ instituto pro eis fieri nõ liceat. quam ob causam tunc ne Parochus orationem, quam Collectā vocant, pro eis perorare in Missæ sacro omittat.

Decretum. xxxvi.

Matrimonium in parochiali ecclesia celebretur.

MATRIMONIUM ne in alia quàm in Parochiali ea celebretur ecclesia, intrà cuius fines ij habitant, qui nuptias contrahere volunt. Quamobrem sacerdos cui celebrandi matrimonij ab Archiepiscopo aut à Parochus auctoritas tributa est, ne sponfos ab eorū parochia illius rei causa exire patiat; sed ad

parochialem Ecclesiam, in cuius finibus illi domicilium habent, ipse se conferat; eosq. ibi matrimonio sanctè iungat.

Decretum. xxxvii.

NE à sponso, neque à propinquis, aut amicis eius sponso, nequē, quidquam in Ecclesia eidē sponse cum qua matrimonium tunc contractū est, vel contrahetur, dono detur.

Sponse ne quid in ecclesia dono detur.

Nec patiat propterea Parochus illam in aliqua Ecclesiæ parte aut sedere aut stare, ad accipiendā quæ ei offerentur munera.

Decretum. xxxviii.

PAROCIVS alienæ diocesis sponsum sponfamque matrimonio ne iungat, etiā si is fidem ab suo afferat Ordinario, qua testatum sit, eum nullo detineri impedimento, quin matrimonium cum illa contrahere possit; nisi priùs ea fides Mediolani ab Archiepiscopo, in Diocesi verò à Vicario foraneo sit comprobata.

Parochus quid seruare debeat in sponsis alienæ diocesis matrimonio iungendis.

Decretum. xxxix.

CANONICVS qui in ædiū canonicaliū ambitu domiciliū habet, in quo honestè habitare potest, in eo habitet, cibum capiat, & dormiat. Qui non paruerit, pro residente nõ habeatur; nisi Archiepiscopus facultatem ei concesserit alibi commorandi: sin autem idem in residentium numero nondum est adscriptus, pœnam luat Archiepiscopi arbitratu.

Canonicus in ædibus canonicalibus habitet.

Decretum. xl.

QVI dignitatem Canonicatum obtinebit, si examine primū habito is probatus est, & idoneus ad id muneris iudicatus, quod illi dignitatis canonicatus nomine præstare debet; in capitulum statim adscribatur; adscriptusq. residentis fructus, cæteraq. emolumenta percipiendi ius assequatur, illo abrogato faciendi per hebdomadam de eo periculi vsu.

Canonicus approbat⁹ statim fructuum particeps sit.

Decretum. xli.

DOMVS quæ diuersis parochialibus subest Ecclesijs, ei parochiali adiudicetur Ecclesiæ, in cuius parochia est ipsius domus ianua, per quam in eam frequentior est ingressus.

Domus cõmunis cui parochiæ adiudicanda.

Quòd si locus in quo est ianua, in vtriusque parochiæ sit finibus; ei subijciatur Parochus, in cuius parochia maior est illius domus pars. si verò domus ipsa equè in vtraque sit parochia, ei parochiali addicatur ecclesiæ, quæ ipsi domui propior esse cognoscatur; nisi Archiepiscopo quandoque aliud decernendum aliqua ratione videbitur.

Decretum. XLII.

Res ad certos
pios vsus reli-
ctæ ne in alios
vsus conuertan-
tur.

QVÆ ad certos vsus pios sunt relicta, in alios etiam similes vsus ne conuertantur, ne necessitatis quidem prætextu, etiam si testatoris hæredes ei rei assentiantur; nisi Archiepiscopus re perspecta eam præstiterit facultatē, quæ iure permittente ab eo dari poterit illius permutacionis causa.

Decretum. XLIII.

In elemosinâ
roganda, ne al-
eri vsui adiudi-
centur.

QVÆ alicui presbyterorum collegio relicta sunt, vt ab eo pauperibus in elemosinam erogentur; neque in totum, neque in partem vniuerso illorum conuentui, neque alicui eiusdem consociacionis clerico, ne paupertatis quidem prætextu distribuantur, nisi facultate scriptis ab Archiepiscopo impetrata.

Decretum. XLIII.

Interpretatio
creti de con-
eniēdo ad præ-
osuras in li-
niis.

QVONIAM vsu compettum est, parochos plerosque, Litaniarū, & Solemnitatis Corporis Domini Nostri IESU CHRISTI tempore, absq. magno suo suorumq. Parochianorum incommodo, ad Præposituras in quarum sinibus habitant, se conferre non posse, vt priori concilio diœcesano id ab eis faciendum esse statutum fuit: Idcirco vt ijs incommodis de opportuno remedio aliqua ex parte prouideatur, ij tantum parochi illis ipsis diebus ad Præposituras accedent, qui antè decreti illius promulgacionem ad eas se tunc conferre solebant; & ij præterea, quibus à Vicario illius regionis singulis annis mandabitur, vt ad eas accedant.

Decretum. XLV.

Locatio bono-
rum eccles. sine
strumento ne
it.

NE vlla bonorum ecclesiasticorum locatio fiat, ne ad breuissimum quidem tempus, nisi si Notarius rogatus de ea locacione instrumentum confecerit. Locator qui contrafecerit, arbitrio Archiepiscopi plectatur.

Decretum. XLVI.

elemosina pro
functorū offi-
s quo distri-
benda.

IN elemosina pro defunctorum officijs distribuenda id omnino obseruetur, vt nemini, qui duastantummodo Missas, in eadem Ecclesia in qua officia fiunt, pro mortuis celebrauerit, tantum detur elemosinæ, ac si tres Missas ibidem dixisset; etiã si in alia Ecclesia pro anima eius pro quo officia habebuntur, se celebrasse asserat: sed tertia elemosinæ pars ei subtrahatur, quæ vnicuique tres Missas in eadem ecclesia tunc celebranti danda erit. Elemosina autem quæ ipsa officia obeuntibus est distribuenda, in ecclesia non detur. Quod si sacerdos, cui ipsius officij onus in-

cumbit, hoc non obseruauerit; ipse duobus mulctetur aureis; quæ multa dimidia eius sit, qui culpam illam Archiepiscopo in Vrbe, aut Vicario foraneo in diœcesi renunciarit.

Decretum. XLVII.

NULLA elemosinæ portio officio pro mortuis adscripta ijs clericis sacerdotibus detur, qui Matutino, aut Missæ sacro quod pro mortuis fiet, solum interfuerint; sed ea portio ijs tantum distribuatur, qui non per substitutam personam, sed ipsi in toto & matutino officio & in Missæ sacro interfuerint; idq. nisi testatoris voluntate aliud cauetur.

Ei ne distribuatur item qui nõ interfuerit.

Matutino autem & Missæ sacro interfuisse censetur is, qui antequam prima pronunciatur lectio, in officio adfuerit, in eoq. præsens perseuerauerit vsque in finem Missæ.

Si verò quid fortassis quod differri non patitur, in aliqua Parochia acciderit, eamq. ob causam illius Parochus officio non absoluto discedere cogatur; huic nihil de elemosina detrahatur, quæ ijs singulis distribui debet, qui toti officio interfuerint.

Pro mortuis autem officium integrum peragatur, ita vt & tres nocturni, quemadmodum ritus postulat, dicantur; & id omne reliquum absoluaatur, quod ad illius officij rationem pertinet.

Decretum. XLVIII.

CVM à defuncti hæredibus vel propinquis parabitur ijs clericis ientaculum prandiumuè, qui ad funus ducendum, aut exequias, vel anniuersaria pro mortuis celebranda conuenierint; domi tantummodo eius parochi paratur, in cuius ecclesia aut parochia officia diuina pro defunctis fuerint absoluta.

Prædium sacerdotibus funeris causa vbi parandum.

Sacerdotibus verò, qui non vocati ad ipsa officia obeunda, vel ad celebrandum pro alicuius diei festi solemnitate accesserint, portio nulla detur elemosinæ illis officijs seu solemnitati addictæ; neque ad ientaculum prandiumuè admittantur cæteris clericis paratum.

Decretum. XLIX.

ANIMARVM curator, cuius parochiæ incolla ad sepulcrum est efferendus, neminem clericum etiam regularem (nisi is vnà cum Collegio suo sit) superpelliceum laras habens manicas, & vestem ad talos vsque demissam non gerentem, funeri interesse patiatur.

Habitus clericorum in funere.

Decretum. L.

SI ad exequias, funera, aliaq. pro mortuis officia in aliqua non parochiali ecclesia, etiam si collegiata sit, obeunda, alij Sacerdotes sunt accersendi; ad ea in primis uocetur parochus, intrâ cuius parochiæ limites ipsa est ecclesia, in qua pro mortuis officia fiunt.

Parochus ad officium pro mortuis in primis uocetur.

Ei tamen ne maior eleemosinæ portio detur, quàm cæteris singulis sacerdotibus, qui præsentibus ministerium suum præstiterint.

Decretum L I.

Pallium altaris ne cuiquam pro funeribus commodetur.

PAROCYVS, qui altaris pallium cuiquam etiã quauis dignitate prædico, ad funus ducendũ, seu ad faciendas exequias commodauerit; suis sumptibus aliud illi simile cõparet, quod pro funeribus commodauerat; idq̃. illius ecclesiæ sit vnde alterum acceperat.
Pallium verò quod funeri aut exequijs faciendis commodatum erit, ad altaris vsum ne amplius adhibeatur, nisi Archiepiscopi concessu.

Decretum. LII.

Index decretorum quæ vulgari sermone certis anni diebus promulganda sunt.

DECRETA quæ mox infra notata sunt, quorundam in ecclesia, cum frequentissimus populus in Missæ sacro præsens adest, de scripto, sermone tamen vulgari summatim expressa legantur & promulgentur certis ijs infra constitutis diebus.

Sess. 24. dec. de refor. c. 1.

Tridentini Concilij Decretum contra eos qui clandestinum matrimonium attentauerint, le-

gatur initio Anni, & Calendis Nouembris.

- 2 Eiusdem Concilij Decretum de ijs qui non solent uunt decimas, Calendis Maii, & primo Dominico die Septembris. Sess. 25. dec. de refor. c. 12.
- 3 Eiusdem Decretum de vsurpantibus bona & iura ecclesiastica; & pars illa Bullæ die Cæternæ Domini latæ, quæ est contra eosdem, secundo Dominico die Quadragesimæ. Sess. 22. dec. de refor. c. 18.
- 4 Edictum de ijs qui denunciant Hæreticos, hæresiuè suspectos, Dominico primo die & Adventus & Quadragesimæ.
- 5 Prouincialis secundi Mediolanensis Concilij Decretum de Notarijs legata pia non denunciatis, Dominico primo die Quadragesimæ. Tit. 3. decr. 17. pag. 74.
- 6 Eiusdem de Notarijs & publicis vsurarijs, qui interdicitur est ecclesiastica & Christiana sepultura, Calendis Ianuarij, & feria secunda post Pentecosten. Tit. 1. decr. 18. pag. 63.
- 7 Eiusdem decretum de inuadentibus bona Clerici mortui, feria secunda post diem Dominicam Resurrectionis Domini. Tit. 3. decr. 15. pag. 73.
- 8 Eiusdem decretum de melioramentis à conductore bonorum ecclesiasticorum factis, primo die festo postquam ad manus cuiusque parochi peruenerit, & deinceps singulis annis die Dominico secundo mensis Maij. Tit. 3. decr. 11. pag. 72.

Finis Synod. Diœces. III.

SYNODVS DIOECESANA MEDIOLANENSIS III.

Habita Anno M. D. LXXIII.

Gregorio XIII. Pontifice.

In nomine sanctæ, & Indiuiduæ Trinitatis, Patris, & Filij,
& Spiritus sancti. Amen.

*Carolus S. R. E. Tit. S. Praxedis Presbyter Cardinalis, Dei & Apostolicæ
sedis gratia Archiepiscopus Sanctæ Ecclesiæ Mediolanensis.
Uniuerso Clero nostro salutem in Domino.*

DIOECESANAM Synodum diuina auxiliante gratia iam quar-
tam Mediolani nuper habuimus: in qua & pro vestra, & pro po-
puli nobis cõmissi Christiana disciplina nos decreta aliquot cõ-
fecimus ac promulgauimus: quæ nunc typis impressa in lucẽ pro-
dire volumus. Iis in decretis fanciendis si quod sanè studium
nostrum fuit; profectò idem vos in illis seruandis atque exequendis vsque
adeò diligentius præstare oportet; vt vel ex hoc ipso, quod vno obedientiæ
spiritu debetis officio, in dies magis tum in gloria Dei, tum in salute anima-
rum procuranda constet fructus synodalium laborum. Valete in Domino.
Mediolani ex adibus Archiepiscopalibus, pridie nonas Maij, anno lubilei,
M. D. LXXV.

Indictio Synodi Diœcesanæ. IIII.

In nomine Sanctæ & Indiuiduæ Trinitatis, Pa-
tris, & Filij, & Spiritus Sancti. Amen.

*Carolus Borromæus S. R. E. tit. S. Praxedis Pres-
byter Cardinalis, Dei & Apostolicæ Sedis
gratia Archiepiscopus S. Medio-
lanensis Ecclesiæ,*

Vniuersis & singulis Christifidelibus Ciuitatis
& Diœcesis nostræ Salutem in
Domino.

IESV CHRISTI sanguinẽ
& viscera redolens cura pasto-
ralis, omnes summæ sollicitudi-
nis partes ab ijs summoperè de-
poscit, quos Spiritus sanctus po-
luit regere Ecclesiam Dei. Id
sanè nos cum aliquando animo menteq; reputa-
mus; planè equidem agnoscimus hereditatem
nostram in cruce eiusdem Christi Domini, & in
laboribus plurimis. Quare studio perpetuo, vigi-
lij maxims, perenniq; diligentia elaborandum
nobis est, in muneris huius quod magnum &

multiplex sustinemus, perfunctione. Iam hoc
anno aliquam visitationum partem obiuimus:
alia sunt, quæ pro nostri officij sollicitudine à no-
bis prætermitti non oportet. In ijs potissimum
est anniuersaria illa olim veterum canonum iu-
re, ac nuper Tridentino decreto constituta diœ-
cesanæ Synodi conuocatio atque actio: quam sol-
licitè amplecti debemus.

Quocirca his nostris literis vniuersos & singu-
los qui Mediolani & in diœcesi nostrâ beneficia
cuiusuis generis ecclesiastica, etiam quæ sine vlla
cura sunt, obtinent; quiq; sacris item ordinibus
initiati sunt; eos præterea omnes tũ seculares tũ
regulares clericos, qui quouis iure uel consuetu-
dine nostræ Synodo diœcesanæ interesse debent,
monemus in Domino; eisdemq; omnibus & sin-
gulis in virtute sanctæ obedientiæ, ac pœnis sa-
cerorum canonum iure sancitis, iubemus at-
que edicimus, vt ipsi clericali habitu decenti
nostris provincialibus & diœcesanis concilijs
editisq; prescripto, ac superpelliceis præterea
mundis induti, die decimo sexto mensis No-
uembri proxime sequentis, quem diem inchoan-
tæ diœcesanæ Synodi certum indicimus, summo
manè in nostram Metropolitanam Ecclesiam
Mediolanum conueniant: idq; non alijs eorum
nomine,

nomine, sed ipsimet (nisi legitima causa quam nobis probare debent, impedit) omnino præsent. Inde autem, cum conuenerint, ne cuiquam discedere liceat, nisi missione à nobis imperata.

Edicimus præterea, id quod nostro provinciali concilio secundo decretum est, ut post indictam huius Synodi promulgationem, in omnibus & urbibus & diocesis nostræ Ecclesijs parochialibus, quinta quaque feria in singulis hebdomadis, quoad ipsa Synodus absoluta ac dimissa de more erit; Missa de Spiritu sancto, aut si quando officij ratio aliter postulet, oratio de eodem in Missa sacro quod fit, dicatur.

In Metropolitana autem & Collegiatis ecclesijs, processionum etiam munus singulis Dominicis diebus intus obeatur; ex animoq; preces fiat, quibus à Deo nobis auxilium imploretur in illa Synodali rerum tractatione.

Et quoniam religiosam animi præparationem hæc Synodalis actio ab ecclesiastici ordinis hominibus potissimum requirit, qui præsentibus adesse debent; hoc eos omnes & singulos, quod puriores ad eam conueniant, uehementer in Domino monemus, ut dominico die qui proximè futuram Synodum antecedit, in primùm peccata confessi, non solum Sacerdotes Missæ sacrum faciant, sed reliqui singuli cuiusvis ordinis clerici sanctissimam Eucharistiam sumant: hocq; idem etiam omnes summo mane præsent eo ipso die, quo adiuuante Dei gratia à nobis Synodi initium fieri.

Quod autem sanctius triuauæ illæ Synodales actiones habeantur; illud tum sacerdotes, tum clericos uniuersos singulosq; magnoperè hortamur, ut tribus ipsis statis Synodi diebus ieiunent: cum præsertim omnis illa Synodalis tractatio sub initium aduentus Christi Domini cadat ritu nostræ Mediolanensis ecclesiæ. quo sacri aduentus tempore, cum sicut olim, ita nunc à quibusdam pijs fidelibus ieiunium etiam fiat; tum ab ijs quoque illud fieri æquissimum est, qui abstinentiæ, ieiunij, christianarumq; virtutum exemplo cæteris præluere debent.

Illud item edicimus ac iubemus, ut iidem & uniuersi & singuli, nec etiam in itinere quod Synodi causa huc facturi sunt, nec verò hic item, ab ea clericæ vitæ disciplina, sacerdotali morum grauitate provincialibus & diocesanis nostris Synodis præcepta discedant: sed ita se gerant, in verbo, in conuersatione, in charitate, quemadmodum Apostolus monet: ut cum eos posuerit Deus, non in iram sed in acquisitionem salutis, & in ædificationem, officij sui memores, ambulent dignè Deo, per omnia ei placentes, & quæ ædificationis sunt agentes, ut in illis glorificetur nomen Domini Iesu Christi.

SCILICET verò urbibus & diocesis nostræ fideles, Synodalem banc actionem à nobis indictam præcipuum quoddam charitatis studium ab ijs ipsis postulare, quibus in Christo ministramus; cum illa omnis eò pertineat, ut per nos gressus illorum dirigantur in viam salutis. Quare paternæ cohortatione eos uehementer in Domino ad-

monemus, ut & sua & nostra causa nobiscum orationis studium adhibeant: dieq; Dominico Synodum præcedente, initio scilicet sacri Aduentus, primùm verè penitentes & confessi, sacræ communionem sumant; hoc maximè precantes, ut Dei auxiliante misericordia, nos ea, quæ ad nostram, eorumq; omnium qui cura nostræ commisi sunt, salutem pertinent, diligenter sanctèq; agamus. In quarum rerum fidem hæc literas nostræ nostriq; Cancellarij manu signatas confici, sigilloq; nostro muniri, & promulgari, Metropolitanæq; nostræ, & Collegiatarum Ecclesiarum, Aedumq; Archiepiscopaliū valuis publicè affigi iussimus. Quam afflictionem habere eam vim volumus, ac si ipsi singulis quorum interest, illæ allatæ ac denunciata essent.

Datum ex Palatio nostro Archiepiscopali, Die 18. Septembris. 1574.

DECRETA EDITA

IN SYNODO DIOECESANA

quarta Mediolanensi.

Decretum. I.

ACRI diei, quo beatus Ambrosius singulari Dei munere & gratia Episcopus populo Mediolanensi datus est, celebritas, eò maiorem ab illo cultum deposcit, quò plura is beneficia tanto patrono intercedente, perperuis temporibus à Deo totius consolationis & patre misericordiarum accepit.

Quorum nos beneficiorum memoria & recordatione excitati, proq; animarum salute, cupientes à clero populoq; nobis commisso debita religionis studia præstari, quo potissimum tempore id omnis pietatis ratio postulat: pridie festi eius diei à fidelibus ieiunium seruandum declaramus & decernimus.

Quod ex præcepto ieiunium in calendarium perpetuum eo statò die adscribi, tum à parochis & urbanis & diocesanis Dominico die proximè præcedenti populo religiosè denunciari mandamus.

Decretum. II.

PAROCHIALIS Ecclesiæ festo die, & in diocesi, & in vrbe (prout etiam ex veteri consuetudine compertum est) illius Parochiæ incolæ ab omni seruuili opere abstineant; reliqua præsent, ut provincialibus nostris concilijs sanctum est, ad religiosum festi diei cultum.

Quo præterea die Parochus, quæ præcipuè tertio Provinciali concilio de uniuersisq; Parochiæ festo colendo constituimus, ad excitandam fidelium pietatem accuratè exequatur.

Qui item illius parochiæ aduenticij, incolæ, & hospites, peregriniuè sunt, festum eundè diem seruent.

Ieiunij pridie festi diei S. Ambrosij seruandū.

Festus dies ecclesiæ parochialis à parochiæ incolis colendus.

Tit. de fest. die. cultu. §. Quò religiosius. pag. 87.

Qui

Qui in ea parochia habitant, si illo festo die ad opus faciendū aliò dolosè in fraudem abierint, eos grauius Parochus arguat.

Decretum. IIII.

VT fideles nostræ curæ commissi, quo temporis spatio debent, diebus festis religiosè colendis ab opere seruili abstineant; pro vrbis & diœcesis nostræ consuetudine, festi diei initium, à media nocte quæ illius diei celebritatem proximè præcedit, fieri; & sequenti itidem media nocte eundem diem terminari & concludi declaramus atque decernimus.

Decretum. IIII.

FVIT olim tanti apud antiquos patres ille status in Ecclesiam propriam parochialem fidelium conuentus, vt ad hanc disciplinam populi Christiani institutioni valde accommodatâ retinendam, certis decretis cautio aliqua adhibita sit.

Primò enim hoc iussum est, vt Dominicis festisq. diebus parochi sacerdotes antequàm Missæ sacrum faciant, plebem interrogent, si alterius Parochiæ fidelis adsit; qui proprio contempto presbytero ibi Missam audire velit; quem si inuenerint, statim inde eijciant, & in Parochialem suam Ecclesiam ad Missam audiendam redire compellant.

Deinde illud planè veritum exitit, alienæ parochiæ fidelem à Parocho ad Missam non recipi, nisi in itinere fuerit, & placitum ibi habuerit.

Cuius veteris disciplinæ restituedæ, in vsumq. reuocandæ desiderio flagrans sacra Tridentina Synodus, ab Episcopis fideles cum hoc moneri voluit, vt frequenter ad proprias parochiales Ecclesias, saltem Dominicis diebus, Festisq. maioribus accedat: tum illud etiam diligenter, vnumquemque teneri vbi commodè fieri potest, Parochiæ suæ interessè ad audiendum verbum Dei; ac proinde id præterea statuit, ab animarum curam gerentibus, inter Missarum solemnias aliquid ex ijs quæ in Missa leguntur, exponi; & sanctissimi illius sacrificij mysterium aliquod explanari; plebes sibi commissas salutaribus verbis pasci; eisdemq. doceri, quæ scire omnibus necessarium est ad salutem; in lege Domini erudiri; & sacra eloquia illis explanari; tum in vnaquaque Ecclesia parochiali pueros fidei rudimentis instrui.

Nos igitur eiusdem Tridentinæ Synodi decretis, & veteri salutari exemplo adducti, cum populum curæ nostræ commissum rebus ad salutem necessarijs instructum per bona opera ad præmium sempiternum perducere summoperè in Domino cupiamus; ne fructibus ijs careat, quos percipiunt, qui ex sanctorum patrum monitis ad parochialem Ecclesiam frequenter accedunt: hac nostra monitione vniuersos & sin-

gulos nobis in curam traditos fideles cohortamur, ac per viscera misericordiæ IESV CHRISTI obsecramus atque obtestamur, vt quamuis in suis vicinijs, oppidis, & suburbis, oratoria, cappellas, aliaue Ecclesias habeant, vbi sanctissimo Missæ sacrificio interesse possint; frequenter Dominicis saltem alijsq. solemnibus festis diebus ad suam quique parochialem Ecclesiam conueniant: vbi à Parocho, cui eorum cura commissa est, verbo Dei pascatur, fidei Christianæ rudimentis alijsq. animarum saluti necessarijs præceptis erudiatur; ad sanctissima Sacramenta religiosius percipienda instruantur; ad eorundemq. frequentem vsum, vt illa sacra Synodus optat, paternis eius cohortationibus in dies magis inflammetur; tum ab eodem item audiant, qui dies festi, si qui in hebdomadam inciderint, colendi; quæ vigiliæ ieiunauè seruanda sint; discant ab ipso item, quæ Christianæ pietatis officia in illis religiosè colendis præstari oporteat; ac quæ præterea supplicationes, processiones, aut stationes, orationes, indulgentiæ, iubileæ indicantur; quæ matrimoniorum denunciations fieri; quæ item pro ratione temporum admonitu iussuue nostro ad diligentem eorum institutionem promulgentur.

His, atque adeò alijs fructibus, qui ex paternis Parochi vel in cohortando vel in monendo officijs existunt, eos carere contingit, qui ad Missæ sacrum ijs diebus in suam parochialem Ecclesiam non conueniunt.

Inmò verò quòd hoc audiendæ illis diebus Missæ parochialis munus à fidelibus minus diligenter præstatur, & à quibusdam planè negligitur, multa incommoda existunt: hinc sæpè fidei articulorum, & Dei sanctæq. matris Ecclesiæ præceptorum, quæ ad salutem consequendam Christianum hominem nosse oportet, in plerisq. imperitia; festorum dierum cultus neglectus; debita Christianæ pietatis opera non excolta; non cognita Christiana familiarum institutio; languescens sacerdotum parochorum omne officium, eorum aliquis contemptus; sanctissimorum institutorum, & sacrorum Canonum violatus vsus; hinc deniq. in Ecclesijs parochialibus, quæ à maioribus tanto pietatis studio exadificatæ sunt, instaurandis, ornandis, fartis rectisq. habendis cura multis ex partibus neglecta; in illisq. nulla aut penè exigua ecclesiastica ad diuina officia obeunda necessaria supellex,

Historiatifq. malis atque incommodis vnusquisq. occurrere studeat, id diligenter exequendo, quod sanctorum Patrum suadet institutū, quod Tridētina Synodus moneri iubet, quod ex illius iussu nos de vniuscuiusq. vestrum salute solliciti, paternis vocibus cohortamur, & monemus in Domino.

Nec verò quemquam aliquod, quod vel ex parochialis Ecclesiæ aliqua distantia, vel ex pluuiâ, frigore, æstu, temporumue vicissitudi-

quæ hora festus dies incipiat, & desinat.

Fideles diebus festis conueniant ad ecclesiam parochialem.

Secs. 24. dcc. de refor. c. 4.

ne existit, incommodum ab hoc officio deterreat: inimo verò ad illud diligentius exequendum, prout in Domino confidimus, se quisque eorum accendat necesse est: qui salutis suæ memores, huius rei grauitatem eorum quæ commemorata sunt ratione perpendunt; quiq. aliquando secum animo reputabunt, non solum parochialem Ecclesiam sibi datam esse, in qua primùm baptismo suscepto Christo Domino renati alijs Sacramentis aluntur ad perpetuam salutem; sed parochum etiam Sacerdotem sibi loco parentis esse debere, quem diligant, colant, atque obseruent; hoc sibi proponentes, illum pro fidelibus sibi commissis apud Deum internum ac deprecatorum esse, diuinæ legis interpretem, dispensatorem mysteriorum Dei, Christianæ vitæ & morum disciplinæ magistrum, à quo omne petant pie recteq. agendi consilium, ac ministrum denique omnium ferè, quæ ad salutem eis necessaria sunt.

Huic autem nostræ monitioni & si omnes pro præcipua suæ salutis cura audientes esse debent; in primis tamen patresfamilias, tutores, curatores, ludi magistros, cæterosq. aliorum moderatori curatoriue præfectos cohortamur, diuinamq. contestatione admonemus, vt de sua & aliorum quorum curam gerunt, salute solliciti, primùm ipsi hæc nostra monita amplectantur; tum illos etiam crebris cohortationibus ad illa exequenda inflamment; idq. curent, vt non solum Missæ & diuinorum officiorum tempore illi in parochialem Ecclesiam conueniant; verùm etiam, vt institutas in ea doctrinæ Christianæ scholas præscriptis illis diebus frequentent.

Illud norint prætereà vniuersi curæ nostræ commissi fideles, pro modo culpæ nos grauius cum illis acturos esse, qui è frequenti ad parochialem Ecclesiam conuentu cum tam salutaria in via Domini adiumenta habere potuerint; ijs neglectis, contemptoq. eo conuentu, illos comperum erit, vel ad fidem necessaria ignorare, vel stata ieiunia non egisse, vel festorum dierum cultum violasse.

Vt autem nostra hæc monitio crebrius repetita, diligentiusq. euulgata, fidelium mentibus animisq. infixæ hæreat, quò studiosius ipsi in illius executionem, quemadmodum vehementer in Domino optamus, incumbant; eam communi sermone explicatam, de verbo ad verbum à singulis parochis quàm sapissimè populo sibi commisso legi & recitari mandamus.

Decretum. v.

Sacerdotes & clerici festis diebus ad doctrinæ christianæ scholas conueniant.

SACERDOTES, & Clerici inferiores, Dominicis festisq. diebus, qua hora in choro diuinis officijs concelebrandis adstricti non sunt; parochum intrà cuius parochiæ fines habitant, in doctrinæ Christianæ scholis adiuuent; in vrbe ad præscriptum eorum, quibus id curæ ab Archiepiscopo datum erit; in diocesi autem

Vicariorum foraneorum.

Si quis verò pagus aut vicus frequens est; vbi (quoniã ab Ecclesia parochiali distet, ab eoq. nõ longè oratoria, cappellaue) doctrinæ Christianæ scholam Vicarij foranei iudicio erigi expediat; hoc idem Vicarius iubeat, vt illius pagi, seu vici, seu earum cappellarum Sacerdotes Clericiue, id Christianæ doctrinæ scholas adiuuandi munus, quod in parochiali Ecclesia illis iniuximus, in ipsis cappellis oratorijsuè statotempore præstent.

Si quando prætereà in diocesi per pluuiarum vim, niues, aliamue temporis grauitatem viæ aut itineris difficultati adiunctam, ad eiusmodi scholas in parochiali Ecclesia qui debent conuenire difficilius possunt; illud etiam idem Vicarius procuret, vt tunc in oratorijs, vel cappellis propinquiorebus, aut saltem si id nõ potest, alio honesto loco, per Clericum idoneum, seu per alios scholæ sodales in vitæ & doctrinæ Christianæ studio instructiores, aliquam tum tradendæ, tum percipiendæ eiusmodi doctrinæ exercitatio fiat; ne ob vllam causam statis diebus hoc institutum, atque pabuli spiritalis vsus illis desit.

Decretum. vi.

SIC Vt Sanctorum imagines sanctè & decenter exornari postulat Christianæ pietatis cultus: ita cauendum summopere est, ne quod ad ornatum adhibetur, parum conueniat cum illorum sanctitate.

Sanctorum imagines deceter exornandæ.

Quare quæcunque indumenta & ornamenta, quouis genere ea sint, quibus illæ exornantur, eiusmodi sint, vt nihil in ipsis inepti, nihil profani, nihil indecori, nihil denique inhonesti; aut quo fidelium mentes oculisq. offendi possint, cõspiciatur, vt etiam Tridentino concilio sancitum est.

Sess. 25. decr. de Inuoc. sanct.

Decretum. vii.

VT Parocho constet, compates fidei rudimenta non ignorare, cum eos ita rudes Prouinciali cõcilio, & Synodali decreto illud munus obire vetitum sit; ne quos aliunde iam certò non scit fidei initijs instructos esse, ad id officij munerisue prius is adhibeat, quàm sibi illi fidei Symbolum, orationem Dominicam, vt veteri Canone iussum est, tum etiam Salutationem Angelicam recitarint: interrogatiq. de fidei articulis ostenderit, se rerum quas ad salutem necessarias scire vnumquemq. fidelem oportet, notitiam habere.

Compates rudimenta ante recitent.

Decretum. viii.

CAVEAT Parochus, Sacerdosue baptizans, Chrisma in baptismo. ne ad infantem baptizandum alio chrisma- re vtatur, quàm eo, quod illo ipso anno consecratum est; nisi periculo mortis instante.

De

Decretum. IX.

Claves tabernaculi & sacrorum oleorum à parochio custodiuntur.

TABERNACULI, ubi sacratissimum Corpus Domini asseruatur, & armarij item ubi sacra olea statis vasculis inclusa custodiuntur, & fontis item baptismalis claves Parochus diligenter cauteq. apud se custodiat: ac ne Clerico quidem ministro illas vlllo modo committat.

Decretum. X.

Parochus fideles ad sacramenta adhortetur. Tit. quæ ad sac. Euchar. initio. pag. 92.

PAROCIVS cum ad frequentissimum Sacramentorum usum Parochiæ suæ fideles cohortetur, vt Provinciali tertio concilio fanciuimus; tum crebris monitis illud quod Siluerius Pontifex Maximus statuit, in consuetudinem reuocare studeat, vt qui sæpius non communicant, singulis saltem Dominicis diebus in Quadragesima Corpus Domini sumant; ac præterea diebus Dominicis aduentus.

Decretum. XI.

Parochi officium in communionem ægrotantium.

AD ægrum Parochus ipse, nisi inualetudine, aliaue necessaria causa impeditus sit, Corpus Domini deferat. si verò aliquando in hoc ministerio necesse habet alio Sacerdote vt; ne alio vtatur, nisi quem ad confessiones audiendas concessa scriptis facultate Archiepiscopus probauerit, idoneumq. iudicauerit; cum sæpè contingat, ægrum cui sanctissimum Corpus Domini deferretur, iterum cõfiteri velle, propterea quòd post peractam confessionem aliquid commiserit, vel antè commissum recordatus sit.

Decretum. XII.

Nihil profanum à altari enunciantum.

NE Parochi, Sacerdotesuè alij intrà missarum solemniam, quidquam quod profanum sit, quodq. ad rerum eiusmodi enunciationem attineat, de altari populo pronunciet, aut euulgent.

Decretum. XIII.

Tintinnabulum corpus Dñi leuatur pulsatum. tit. 2. decre. 6. pag. 66.

QUOD Provinciali secundo concilio iussu est, in Missa conuentuali & parochiali, cum Corpus Domini eleuatur, signum sono campanæ dari: in alijs Missis id ita præstetur, vt tunc paruulū tintinnabulum, aut è latere altaris appensum, aut è sacristia allatum, à clerico ministro cerris distinctis ictibus pulsetur.

Decretum. XIV.

de casibus reuocatis.

QUO planius casus nobis reseruatos confessarij Sacerdotes perpetuò norint, cum pro temporum varietate eorum reseruatiõnem à nobis aliquando mutari expediat; nos præter casus Episcopo canonum iure consuetudineuè reseruatos, & præter excommunicationes atque censuras, quæ vel à iure, vel ab homine existunt, quas hoc decreto nobis perpetuò refer-

uamus; eos tantum casus declaramus nobis reseruatos, quos singulis annis in Synodo, aut aliter promulgatos reseruauerimus: ita tamen, vt quæ eorum promulgatio proximè facta est, vim habeat quoad altera fiet: & sic itidem perpetuò deinceps.

A quibus casibus & censuris si quis confessarius Sacerdos cuiusuis ordinis sine facultate scripta à nobis data aliquem absoluerit attentarit, excommunicationis pœnam Synodo diocesana prima constitutam ipso facto subeat.

Dioc. 2. decre. 18. §. Si qui vero. pag. 339.

Decretum. XV.

PAROCIVS, cum ad ægrum qui à parochiali Ecclesia longius abest, grauiter ac non sine periculo mortis febri morbouè laborantē sanctissimum Corpus Domini deferat; ne ubi ad parochiale domicilium ipse redierit, mortem ille prius obeat, quàm ad extremæ vnctionis Sacramentum eidem ministrandum reuertere possit, vasculum etiam sacræ illius vnctionis secum ferat, illam ei, postquam Corpus Domini præbuerit, ministraturus: si ita pro morbi ingrauescentis ratione, mortisq. periculo faciendum censuerit.

Parochi erga ægrotos & morientes officia.

Vbi Sacramenta ægro ministrarit; dum ille sermone & sensuum usum non amisit; eum breuibus, & suauibus, ardentibusq. verbis excitare ad desiderium vitæ æternæ, & ad spem de diuina misericordia concipiendam, ne opportunè desistat: tum cum propè moribundus est, in illius animæ commendatione, quàm maxima potest intima animi pietate, stas religiosas sanctasq. preces recitet.

Curetq. toto eo tempore, vt domestici simul omnes qui adsunt, pro eo Deum piè precentur.

Vbi hoc officium piè accurateq. præstiterit, si æger adhuc viuat, aut animam agit; ne eidem præsens adesse, omniaq. salutaria officia præstare omittat.

Si verò adesse aliquando nõ potest; vel quia alijs grauiter ægrotantibus Sacramenta ministrare necesse habet; vel quia necessarijs parochialis curæ occupationibus alijs impeditur: tunc ea pietatis officia illi à Sacerdote (si quis alius eo loco est) sollicitè præstari curet.

Ad quod etiam officium sibi hoc subsidium cum opus est, comparet; vt sodalitatibus sanctissimi Sacramenti, aut doctrinæ Christianæ homines aliquos, parochiali sua diligentia ad consolationis & spei excitandæ officia aliaq. eiusmodi instructos adhibeat.

Hoc etiam Parochus domesticos qui ægroti curam habent, moneat, vt ne post extremæ quidem vnctionis Sacramentum, quod ipse ei ministrauerit, corporis curam deserant.

Singulis mensibus vnusquisq. Vicarius foraneus à suæ regionis parochis perquirat, qui obierint; ijsq. animam agentibus an illi præsentibus adfuerint; an curæ & pietatis officia omnia eisdem moribundis præstiterint; tum vbi oport-

portunè in mortuorum agnatos affinesuè inciderit, parochialium Sacerdotum debitum officium ab illis diligentius recognoscat.

Quòd si eos negligentiores esse animaduertit, ubi primùm illos ut par est reprehenderit, tū eorum negligētiam culpamū ad nos deferat.

Decretum. xvi.

Constitutiones ad matrim. spectantes parochi nouerint.

QVÆ à Summis Pontificibus constitutiones, literarū decretales, ad Tridentinorū, quæ de matrimonij impedimentis sunt, decretorum declarationem editæ sunt; eas cum à ceteris, tum à parochis præcipuè non ignorari oportet.

Cui rei ut occurramus, huic decretorum libro in fine illas typis impressas adiungi celsuimus.

Decretum. xvii.

Parochi officium erga patresfa.

QVO studiosius populus curæ nostræ commissus in officijs Christianæ pietatis instituitur, ex diuinæq. legis præceptis institutum vitæ genus sequatur; id Parochus præstet, ut aliquando ineunte præsertim Quadragesima, patresfamilias qui in parochiali vicinia parochialibus finibus sunt, omnes ad Ecclesiam parochialem conuocet, hora quam commodâ is censuerit.

Tit. de iis quæ ad matr. sacra. pertin. §. sicut vberimū. pag. 103.

Quo in patrumfamilias conuentu, tum constitutionem nostram concilio tertio Prouinciali de patrumfamilias officio familiæq. institutione editam de scripto legat, singulasq. eius partes explicet: tum alia præterea doceat, quæ opportuna existimauerit, quibus illi se, familiæq. suam in Christianæ vitæ disciplina conformēt.

Decretum. xviii.

Quædam de exorcistis. Tit. de exorcista. pag. 30.

PRIMO Prouinciali Concilio aliqua de exorcistis constituimus, in quibus ad illius muneris rectè gerendi rationem hæc præterea præscribenda censuimus.

Ne igitur Sacerdoti, Clericouè sæculari aut regulari exorcismum energumenis adhibere liceat, nisi is exorcizandi facultatem scripto exarata à nobis impetrarit.

Quam facultatem ubi quis probatus obtinuerit, hæc quæ mox infra ordine præscribentur, accuratè seruet atque exequatur.

Antequàm exorcizare aliquem aggreditur, perquirat in primis energumeni energumenæuè vitam ac mores; tum exploret actiones; & medicum si expedire censuerit, consulat, adhibeat: ut videat, an quod ab illo illauè agitur, fiat morbi alicuius aut bilis atræ vi; an spontè ac dissimulanter; an dæmonis malorumq. spirituum vexatione.

Videat item, an ille excommunicationis vinculo irretitus sit, anq. absolutionem acceperit.

In religioso hoc exorcizandi munere, eiusuè occasione, non modò quæstum fugiat; sed ne doni

aut muneris quidquam vel minimum capiat. Ne in ædibus laicalibus, locisue priuatis; sed in Ecclesia, loco aperto & conspicuo; neque in omni quauis Ecclesia, sed in ijs solùm, quas certas Archiepiscopus constituerit.

Neque in conspectu multitudinis (nō remotis tamen arbitris) sed præsentibus viris honestis, atque ætate grauibus, in ijsq. vno saltem aut duobus Ecclesiasticis hominibus.

Mulieri autem energumenæ cum exorcismum adhibet; id præstet duobus ætate vitæq. probatis viris, tum fœminis etiam itidem probatis præsentibus, ijsq. omnibus, si fieri potest, energumenæ consanguineis aut affinibus.

Mares autem alios præsentis adesse ne omnino patiat, nisi vnū Ecclesiastici ordinis hominē. Ne antè ortum, nec verò post occasum Solis cuiquam exorcismum adhibeat.

Ne duos simul eodem tempore exorcizet, sed vnumquemque sigillatim ac separatim.

In huius muneris functione, grauius, piè, & religiosè in primis se gerat. quam obrem pridie illius diei, quo alicui exorcismum adhibere incœperit, se ieiunio & oratione præparare studeat.

Tum confessus, conscientia ab omni culpa pura ac munda, magna cum humilitate & fide, memor potestatis quam à Domino accepit expellendi dæmones, ad id munus obeundum ac cedat.

Si Sacerdos autem est, ne cuiquam antè exorcismum adhibeat, quàm Missæ sacrum fecerit.

Energumenis verò exorcismum ne adhibere incipiat, nisi illi primùm confessi sint: ad hocq. eos cohortetur, ut omnis antea vitæ peccata diligenti conscientia discussione confiteantur: tum sæpè moneat, ut precibus, orationi, & sanctis meditationibus, & pietatis studijs atque exercitationi se dent; religiosas Ecclesias, ubi Sanctorum reliquæ reconditæ sint, certis diebus piè visitent; ieiunia præterea, & in sexta quaque in primis feria, quo die Passionis IESV CHRISTI Domini memoria recolitur, religiosè amplectantur.

Caueat dum exorcizat, ne energumenæ mulieris caput, humeros, manum uè tangat; ne uè energumenam energumenam uè altari imponat; ne uè quidquam agat, quod offensionè præbeat.

Ne alijs verò exorcismis, precibus, ritibusq. ad id munus vtatur, nisi ad libri iudicio Archiepiscopi comprobati rationem præscriptam.

Cui nihil ab eo addi, detrahi, ac ne mutari quidem quidquam fas sit.

Præscriptas has regulas quò diligentius seruet, tabella descriptas eo loco sibi proponat, ubi potissimum id munus geret.

Decretum. xix.

QVI in sortem Domini vocati sunt, diuinarumq. rerum ministerio addicti; illorum in Ecclesia Dei status is est, ut si in orum grauitate,

De clericalis vitæ disciplina.

tate, vitæq; exemplo suam ipsi dignitatem retineant, magnam afferant auctoritatem ad plebē Christianoq; more viuendum.

Rursus si quidquā in vllō cuiusuis rei vel minimæ genere offendunt; eorum ordo ita grauiter laeditur, vt illum decoris splendorem retinere nequeat; qui ad continendos in officio laicos homines; non solum vtilis, sed maxime etiam necessarius esse videtur.

Quare de clericalis vitæ disciplina, præter cætera quæ de eo genere per nos sancita sunt, hæc etiam statuimus atque decernimus.

Sacerdotem Clericumue cuiusuis ordinis, in canticis, hymnis, psalmis, cæterisq; ecclesiastici cultus officiis religiosa modulatione concelibrandis, ditiusq; laudibus sanctè concinēdis ita versari conuenit; vt voce sua sacris dicata abuti non debeat ad profanas cāntiones & modulationes, atque ad voluptarias deliciosasq; laicorum oblectationes.

Quamobrem caueat; ne in nuptialibus laicalibusq; conuiujs aut mensis canendi operam suā nauet; ne vllō quidem, vel cognationis, vel amicitia, familiaritatis, obsequij, alteriusue rei causa: cum præsertim Clericalem hominem inter epulas canere veteri canone planè interdictum sit.

Omnis etiam Sacerdos Clericusue publica conuiuia vitet, & comestiones eiusmodi; quibus sæpè fit, vt contemptui sit ecclesiastici ministerij dignitas.

Ne præterea apud se libros habeat aut legat, quorum lectione bene agendi studium, morum disciplina, & timor charitasq; Dei languescere possit: quales libri sunt, qui res vel inanes, vel iocosas, vel scurriles ridiculasue, vel impuras continent.

Ne rerum nouarum curiositates confectetur.

Ne quæ iocularia sunt, quæ ridicula, vnde cachinni risusq; solutiores excitantur, loquatur.

In omni item incessu, statu, gestu, vultu, ordinem suum Sacerdos & Clericus profiteatur; omni clericalis vitæ actione religiosi animi mores exprimens, qui in Ecclesiastici ordinis hominibus elucere debent.

In vestitu hæc etiam præter cætera quæ per nos sancita sunt, seruet.

Quicumque in Metropolitana nostra Ecclesia Archipresbyteratum, Archidiaconatum, Præbendam, Præposituram, Decanatum, & Canonicatus, quas Ordinarias appellant, obtinet; qui item alij in vrbe & in diœcesi Mediolanēsi Præpositi & Archipresbyteri sunt: eos vniuersos & singulos, eiusmodi mantellum absque manicis, quod tunicam talarem adæquet, ubique & semper, nisi itineris causa, & per pluuiam, induere atque adhibere iubemus.

Si qui verò sunt, quibus pro alterius dignitatis ratione mantelletum aliquantulum tunica talari breuius adhiberi licet, illos eo vti non vetamus.

Parochi autem tum vrbanum tum diœcesani (qui si cut nomine, ita vitæ exemplo & habitu pater-

nam quandam grauitatem & professionē præ se ferre præsertim in populo suo debent) togam talarem decorè confectam, quæ (vt vetus est in Ecclesia Mediolanēsi institutum, propriumq; eorūdem insigne & ornamentum) manicis sit latè amplis, quæq; ad collum aptè connectatur, semper induant; quocumque alio gradu aut dignitate præditi illi sint.

Quod de Parochis itē vrbanis solum de caputio altera Synodo diœcesana constituimus, idem diœcesanis Parochis præscribimus. Diœc. 2. decre. 28. pag. 341.

Vicariis itē Ecclesiarum parochialium perpetuis in vrbe seu in diœcesi constitutis, & de toga parochiali, & de caputio hoc ipsum statuimus.

Alios autem Sacerdotes, qui ad tempus conducti, aut Cappellani coadiutorisue nominē Parochi inuenerunt, non toga eiusmodi parochiali, neque caputio, sed vt reliquum Clerum toga infra præscripta indui decernimus.

Reliquis autem Clerus, Canonici scilicet quicumque, alijq; Sacerdotes & Clerici, toga vtatur; quæ non manicis oblongis, neque amplis sit, sed breuibus, & ad manum vsque non admodum angustè porrectis & indutis; iisq; ab vtroque humero decenter paulò latioribus.

In quibus si qui sunt gradu aliquo ornati; illos vestem adhibere, gradui ex Concilio nostro præscripto congruentem permitimus.

De pallio præterea, quod ferraiolum vocat, omnes planè seruent, quod primo Prouinciali Concilio per nos sancitum est.

Nec interularum manicis ad manū reflexis vtatur.

Quod de collari interularum item simplici præscriptissimum, id etiam eiusmodi sit, vt ne ab extrema quidem anteriori parte quasi rostratum prominat.

Neque cingula serico retisue instar contexta, aut è corio confecta adhibeant: neque cingulis sudariola accingant, aut appendant.

A caligarum vsu abstineant, quæ nauticarum speciem præ se ferant.

Vestes quas domi priuatim induent, eiusmodi sint, quæ non colore, non vlla habitus specie à clericali modestia discrepent.

Cum in Ecclesia versantur, quo tempore superpelliceum induere non debent, ne sint sine toga exteriori: nec verò absque ea etiam in diœcesanis locis prædeant, nisi cum eos pedibus iter facientes viæ difficultas & longitudo aliter cogit.

Si quò iter equo faciunt; ne absque viatoria veste exteriori equitent, succincta interiori tunica; aut alia contractiori decenter adhibita, ad diœcesanæ primæ nostræ Synodi præscriptum.

Præpositi, & vrbanum, quibus certum aliud indumenti genus à Sede Apostolica concessum non est, & ij diœcesani, quorum præposituræ capita plebis sunt, tū in Ecclesia diuinis officijs, tum foris processionibus agendis, & in alijs publicis Ecclesiasticis eiusmodi actionibus (nisi cum pro solemnitarum ratione facta alia indumenta adhibenda sunt) cappa semper, Diœc. 2. decre. 29. pag. 341.

quod vetus eorum insigne esse compertum est, eiusmodi vtantur: quæ nigro colore sit, tenui eo panno confecta, quem sarzam, aut saiam vulgò vocant, à posteriori parte in longitudinem ducta: quæ decenter inuoluta, & infra sinistrum brachium demissa teneatur.

Circumamicta autem à pectore illa per hyemè sit pelle sciùria, quam dossiam dicunt; per æstatem serico violacei coloris.

Cùm autem illam induunt, superpelliceo eiusmodi, quod angustis manicis sit, subtus eos tunc vti non vetamus: alio præterea tempore nunquam vtantur.

Quam cappam Præpositi vrbani nõ in alienis Ecclesiis, sed in suis solùm, ac præterea foris, cū aliquod Ecclesiasticæ functionis munus collegiatum cum suo clero obeunt, adhibeant; diæcesani in suis item, non in alienis plebibus.

Superpelliceis cùm ministerij vsus postulat, omnes vtantur; quæ non lacera sint, non sordida, non elaborata nimis, ita vt artificij ornatus in humeris speciosus appareat.

Quibus autem rochetò vti licet, id eiusmodi sit, in quo non ulla artificiosi operis species, neque affectata elegantia ostentetur.

Modestiam verò omnes cum in omni habitu, actioneq. præ se ferant; tum in eo etiam, vt necerto eo nomine, quod propriè Ecclesiarum Præsidibus, Ecclesiasticæq. dignitate præditis conuenit, se mutuo qui non debent, ambitiosè appellent.

Decretum. xx.

Horæ canonice quò in infirmitate omittendæ.

SACERDOS, Clericusuè sacris initiatus, aut ecclesiasticum beneficiũ obtinens, ne morbi quidem causa quo laborat, Canonicarum horarum officium omittat; nisi de consilio confessorij Sacerdotis, & vbi adhiberi potest, medici itè: nisi is ita grauiter morbo laborat, vt planè sentiat se illius grauitate impediri, quò minus statas preces horarias recitare possit.

Decretum. XXI.

Horæ canonice qua pietate recitandæ.

QUAM supplici mente, intimaq. animi pietate, Ecclesiastici ordinis homines horarias diuini officij preces dicere debeant; id & antiquis Patrum institutis cautum est, & Lateranensi concilio Innocentius Tertius Pontifex monuit.

Cùm enim *non tantum pro populo*, vt inquit Apostolus, *verum etiam pro se ipsis, qui circumdati sunt infirmitate, orandum eis sit*; id non modò sine intermissione, sed etiam studiosè ac deuotè agere debent.

Quare admonem⁹ omnes & singulos nostræ diæcesis & vrbis Mediolanensis ecclesiasticos homines, vt cùm eiusmodi precum Canonicarum officium priuatim præstant, ne deambulando, aliud uè agendo id inuneris expleant: in Ecclesiam, si ei domus sit coniuncta, aut saltè domi

in locum quoad fieri potest precatoni aptiorè se recipiant; vt animo, qui deambulationibus, & aliarum rerum actionibus distrahi quando que solet, se colligentes, ac pietatis studio accensi, orent spiritu, orent pariter & mente; quodq. ore psallunt, item spiritu psallant & mente in conspectu Domini, à quo vberimũ huius debitæ pietatis fructum capient.

Decretum. XXI.

QUONIAM ad festi diei, alteriusuè eiusmodi rei celebritatem, Sacerdotum & Clericorum concursus in Ecclesia vbi illa agitur, ali quando ita frequens esse solet, vt ob eorum absentiam debito ministerio & cultu illis celebritatis diebus aliquando Ecclesiæ careat, quibus illi adscripti sunt: nos vt huic rei occurramus, ita decernimus; vt cùm ab vna Ecclesia ad alteram, in qua dies festus alia uè celebritas agitur, Sacerdotes Clericiuè euocandi sunt, ne plures quàm duodecim, aut si ex causa Vicarius foraneus scripto concesserit, ad summum in diæcesi sexdecim, ac totidem etiam in vrbe adhiberi liceat; iis etiam numeratis, qui eidem Ecclesiæ vbi celebritas sit, ministrare solent.

Id autem, nisi maiorem numerum aliquando adhiberi, vel ex fundatione, vel ex legato præscriptum sit.

Illi verò omnes qui euocabuntur, in choro dũ diuina officia fiunt, superpelliceo mundo decenter induti adsint; nisi cùm in eadem ecclesia Missæ sacrum faciunt.

Nec verò alius Sacerdos Clericusuè qui ad celebritatè vocatus non sit, in chorum quouis prætextu adsciscatur, recipiaturuè: ne uè elemosinarum quæ in illius celebritate tributæ sunt, aut tribuuntur, particeps vllò modo sit: nec verò in mensa excipiat, vt est etiam in nostra secunda Synodo diæcesana vetitum.

Diæc. 3. dec. 48
pag. 353

Quicumque, & qui præter illum numerum aliquè adsciuerit, & qui minimè vocatus eò accesserit, & qui admiserit, quiuè exceperit, mulctetur arbitratu nostro.

Qui Sacerdos Clericusuè eam celebritatem agit, eadem proposita pœna, in mensa apparatus à frugali modestia conuentibus foraneis per nos prouinciali decreto præscripta ne vllò pacto discedat; vt prouinciali secundo concilio, & diæcesana prima Synodo iustum est.

Hæc verò pœna locum non solùm habeat, cū fercula in mensa contra præscriptum apponuntur; sed etiam si non apponantur, in apparatus tamen iam sunt.

Tit. 2. decr. 33
pag. 70.
Diæc. 2. dec. 3
pag. 341.

Conuiuia, & prandia, ientaculauè, quas refectioes vocant, quæ Sacerdotibus & Clericis in vrbe ad canendum, aut ad Missæ sacrum, diuinaq. officia concelebranda vocatis, cantoribusuè ab ecclesiasticis hominibus apparari consueuerunt, cùm sæpè & dictis & factis intemperanter fiant, hoc decreto vetamus: cùm

in

in vrbe iis commodum sit, peractis diuinis officiis domum ad cibum capiendum redire; sed eorum loco aliquid honestæ mercedis aut eleemosinæ illis dari censemus.

Tit. 2. decr. 33.
pag. 70.

Quod de maiori clericorum numero adhibendo in prouinciali secundo concilio permissum est; id tantum in diœcesi, ijsq. locis licere declaramus, quæ ita longè inter se disuncta sunt, vt Vicarius foraneus ea vel alia iusta causa Clericis graue esse censuerit, eo ipso manè concelebratis diuinis officiis illos domum suam reuer- ti; facultatemq. propterea dederit Reſtori Ecclesie, in quam ob eorum officiorum celebritatem conuentum est, eosdè prandio excipiendi.

Decretum. XXI I.

De religiosis peregrinationib⁹.

VT ex sanctorum patrum institutis fideles cura nostræ commissi sanctas peregrinationes suscipiant, salutisq. vberiore fructum diuina auxiliante misericordia inde capiant; nos pro paterna sollicitudine, qua illis in Domino ministramus, admonenda censuimus quæ sequuntur: primoq. clericalis ordinis hominibus hæc seruanda proponimus.

Ne cuiquam Sacerdoti clericouè cuiusuis ordinis peregrinaturò, itineri peregrinationis causa sine licentia nostris dimissorijs se committere liceat, vt canone veteri sancitum est.

Deinde is vel sacerdos vel clericus, vbi dimissorias literas impetrarit, antequàm peregrinationi se committat; peccata primò confessus, tum si sacerdos est, Missæ sacrum quod est pro iter agentibus faciat; si clericus inferior, sacram Eucharistiam sumat.

Præterea peregrinationis comites, quos sibi adiuerit, cum in viam se datus est, nobis aut Vicario nostro exponat.

Quorum comitum nomina à cancellario literis dimissorijs adscribi mandamus.

Si quis item peregrinaturus, Ecclesiam parochialem, aut cappellam, aliudue cuiusuis nominis beneficium obtinet, cui ministerium aliquod debeat; sacerdotem, vel clericum; qui nobis Vicariouè nostro probatus sit, pro ratione ministerij antè substituatur, quàm iter suscipiat, ne ecclesia debito ministerio cultuq. careat: cuius rei per se præstitæ testimonium scriptum aut nobis aut Vicario nostro exhibeat. Ei autem quem substituerit, vestes sacras, ornamenta, libros, scripta, omnemq. Ecclesiasticam supellectilem committat, indice eorum omnium sigillatim, ac diligenter confecto: ne ex eius absentia aliquod detrimentum Ecclesia patiatur.

In itinere clericali habitu contractiori ad conciliorum nostrorum præscriptum omnis sacerdos & clericus peregrinus vti possit.

Pileum autem induat clericali ordini congruentem, & à laicali distinctum.

Tonsuram clericalem perpetuò habeat. Hebræis, & mulieribus comitem non se adiuerit;

neque eodè curru cum eisdem vehatur; neque item nisi necessitate coactus, eodè nauigio. Si apud religiosos homines, vel apud alios viros honestos diuersari potest, ab hospitii publicis abſtineat.

Ad cauponas verò si diuertere necesse habet, ne vnà cum eisdem Hebræis aut mulieribus accumbat.

In publicoq. hospitio, aut alio omni tempore & loco, antequàm discumbat, mensæ benedicat: tum pransus aut cœnatus, gratias agat: cæteraq. obseruabit, quæ de temperantia, frugalitate & modestia clericali nostris decretis præscripta, accuratè præstare debet.

Ne mendicet, ostiatimue victum quæreret; nisi ex voto, vel alia causa nobis probata, & facultate nominatim scriptis impetrata.

Cum ad aliquem locum vesperi perueniet; Ecclesiam quæ eo loco est, antequàm ad hospitium diuertat, religiosè adeat, si potest: vbi supplex vel litanias, vel alias religiosas preces recitet.

Ne ijs etiam se adiungat in via, qui dum iter faciunt, profanis cationibus, cytharis, alij suè iusticis instrumentis vtuntur.

Abſtineat item ipse à profanis canticis, colloquijs eiusdem generis, quorum vsu, pietatis in peregrinatione susceptæ studium refrigerat: psalmis, hymnis, canticis, rerum diuinarum meditationibus, & spiritualibus sermonibus, si comites habet quibuscum loquatur, corporis vel animi lassitudinem subleuet.

Ne itineris causa canonicas horarias diuini officij preces omittat: ac tum etiam staret de præcepto Ecclesie ieiunia seruet; nisi legitimè excusatus sit.

Quotidie si sacerdos est, vbi potest, Missæ sacrum faciat; si minus, Dominicis & festis diebus id facere non omittat.

Singulis verò diebus, siue sacerdos, quàm ipse non celebrat, siue clericus, Missæ sacro interſit.

Manè singulis diebus priusquam in viam se det, præter officium diuinum debitum, preces etiã illas piè recitet, quæ itinerarium clericorum appellatur.

In omni denique itinere quod sanctæ peregrinationis causa suscepit, eum se vitæ moribus, omniq. actione præstet, vt piè religiosèq. peregrinandi exemplum laicis præbeat. quorum si aliquem socium & comitem habet, sanctis peregrinationis exercitationibus, atque rebus ad salutem instruat.

Cum ad peregrinationis locum peruenerit, priusquam sancta loca visitet, confessario probato confiteatur; & Missæ sacrum sacerdos faciat, & sacram communionem clericus sumat.

Totusq. susceptæ peregrinationi intentus, non rerum nouarum curiositates, non loci antiquitates, non quidquam aliud à peregrinandi proposito alienum confectetur; sed religiosa animi præparatione, loca sacra, & sanctorum ecclesias visitet: quo visitationis studio charitatis ardorem excitet.

Nec verò vbi sanctam peregrinationem absoluerit, aliò longius vagetur .

A peregrinatione reuersus , nos primùm, aut Vicarium nostrum cum literis dimissorijs , quas ei dedimus , conueniat ; sanctæq. suæ peregrinationis testimoniũ ab ordinario loci, aut saltem à Præfecto Ecclesiæ afferat, ad quam peregrinationis causa iter suscepit; nisi literis nostris dimissorijs alius nominatim exprimat, cuius allato scripto id restatum facere debet.

Hæc singula capita sacerdoti clericouæ peregrinari præscripta, quò accuratius ab eo seruentur; literis dimissorijs, quas vnicuique clericalis ordinis homini peregrinationis causa concedemus, ab Cæcellario nostro adscribi iubem⁹.

L A I C I etiam anteq̃ peregrinationẽ suscipiãt, Parochum Sacerdotem conueniant, à quo sanctè peregrinandi consilium capiant ; & literas habeant ab Archiepiscopo canonicas, vt canone expressum est; quarum etiam fide testimonio eis liceat vbique, & cuius confessario sacerdoti ab Ordinario approbato peccata confiteri .

Deinde benedictionem ab eodem Parocho petant: qui superpelliceo & stola indutus, illis benè precetur, & benedicat statis religiosis precationibus, quæ ex ecclesiæ instituto peregrinis adhibentur .

Peregrinationem verò suscipiant, vbi primò ritè confessi sacram Eucharistiam religiosè sumpserint .

Peregrinando omnia fugiant, quæ deuotionis studium perturbant, aut impediunt; & illa amplectantur, quibus illud excitari solet .

Instent potissimùm orationi, sanctis meditationibus, pijs colloquijs, elemosinas si per facultates possunt, largiantur ; vitam emendent; morum grauitate, & Christiana pietatis officijs se in omni re conforment .

Ad sacra loca vbi primùm venerint, nihil aliud sibi propositum habeant, quàm vt aut iubileũ indulgentiamuè consequantur, aut vota sanctè persoluant, ab omni curiositate, peccadiq̃ occasione abstinentes .

Itaque primò confessi, cum sacram Eucharistiam sumpserint, tum religiosè sanctorum statas ecclesias visitent; ita vt ex ipsorum locorum admonitione, maior affectus in ipsis exurgat ad acuendam charitatem; & sanctorum, quorum auxilium implorant, orationibus adiuuentur .

Reuersi à peregrinatione laici, primò parochum sacerdotem conueniant, à quo pro foribus ecclesiæ parochialis benedicantur, adhibitis ex ecclesiæ instituto præscriptis sanctis orationibus .

Decretum. xxiiii.

Cōfessarij cleri

DE sacerdotibus confessarijs, quos probatos & in vrbe & in diœcesi Clero nostro constituerimus, hoc decernimus ; vt quos scilicet

quotannis ad cleri confessiones audiendas à nobis delectos, & in tabella notatos ei significauerimus ; eiusdem cleri confessiones audiendi facultas illis sit, quo ad alia eiusmodi significatio anno sequenti per nos fiat .

Decretum. xxv.

QVO diligentius Archiepiscopo cleri in omni ecclesiastica disciplina progressus contet; vnusquisque sacerdos, & cuiusvis ordinis clericus de frequentis Sacramentorũ vsu, de functionibus in ecclesia præstitis, de lectionibus, studiorumq̃. progressione, de cæteris exercitationibus sibi præscriptis, testimonium ab ijs singulis, à quibus ex præscripto accipere oportuerit, singulis mensibus, vel alio stato tempore per Archiepiscopum statuendo afferant; idq̃. ad constitutam rationem .

Decretum. xxvi.

QUOD de Punctatorũ iureiurando per nos primo prouinciali concilio sancitum est; id ab vnoquoque punctatore, qui vel festi diei, vel funeris, vel anniuersariorum, vel processionum, vel aliorum denique diuinorum officiorum causa, etiam in Collegiatis constitutus sit, in publico Synodi diœcesanæ conuentu quotannis præstari decernimus: quò religiosius adstrictus, debitam in munere suo obeundo diligentiam cum fidelitate coniunctam adhibeat .

Decretum. xxvii.

EX prouincialibus constitutionibus, sicut aliquando clerum nostrum vrbicum, modò vniuersum, modò partem ad nos conuocare debemus; quò diligentius & eius in omni ecclesiastica disciplina progressus cognoscamus, & quæ ad rei ecclesiasticæ disciplinã pertinentia sunt pro ratione officij nostri moneamus: ita certos dies (præterquam quòd aliquando per annum, prout expedire censuerimus, ad nos accersemus) ei præscribendos censuimus, quibus tanquam nominatim conuocati singuli pro ordinum ratione infra constituta in Archiepiscopales ædes quotannis ad nos conueniant .

Primò omnibus & singulis tum Metropolitanæ tum collegiatarum ecclesiarum quæ in vrbe sunt canonicis, diem secundum Ianuarij, parochis vrbicis tertium; reliquo vniuerso vrbicis clero quartum eiusdem mensis diem constituimus: quo præscripto die, singuli prout iussimus, in sacello nostro Archiepiscopali adsint .

Sin autem dies Dominicus, aut Epiphaniæ vigilia incurrit, in qua officium vespertinum solemniter fit; id alio die proximo feriali præstent pro ordinum ratione præscripta .

Tertificationes cleri ad Archiepiscopum afferendæ .

Iureiurandum à quibusvis punctatoribus præstetur .
Tit. de officio punctat. pag. 29

Quibus diebus singuli ecclesiastici ad Archiepiscopum accedant ,

Hebdomada præterea quæ octauâ Corporis Domini sequitur; alia item hebdomada Aduentum Domini proxime præcedenti, ijdem vt supra, præscripta ordinum ratione ad nos conueniant.

Si quo autem die id præstare debent, solemnis officij, aut festi diei celebritas inciderit, id postero feriali, aut non solempni die præstent.

Decretum. xxviii.

De clericis custodibus, & aliis missæ sacro inservientibus.

CVM minorum ordinum functiones à clericis solum, pro ordinum in quibus constituti sunt ratione præstari debere Tridentina Synodus sanctè decreuit; tum hoc à canonum ratione, ab ecclesiasticâq. disciplinâ institutis, atque optimo vsu longè abhorrens est, ea ecclesiasticarum functionum munera à laicis hominibus aliquando obiri: idcirco nos pro nõstri pastoralis officij cura, huic rei quantum possumus, aliqua ratione in nostra diœcesi prouidendum censuimus.

Vbi igitur Capitula, monasteria, vniuersitates, sodalitatesuè, collegia item cuiusuis generis, ac alij præterea quiuis homines, laicum custodis, aut monachi, vel alio nomine, certis etiam olim huic muneri attributis bonis, fructibus, redditibusuè, aut alio quouis modo nomineuè constituta mercede, habere adhibereuè solent, qui ecclesiam verendam curer, campanas pulset, lumina accendat ac deferat, aliasuè eiusmodi ecclesiasticas functiones obeat; aut alius ceterus est, quauis ratione huic sustentationi attributus: eius laici hominis loco clericus deligatur, qui pro ratione ordinum minorum quos susceperit, earum functionum munus obeat: atque is constitutam illam mercedem, aut attributos fructus, redditumuè capiat: qui si satis non sit, illa vel Capitula, vel monasteria, vel alij vt supra, ad quos villo modo ptinet, quod deest suppleant.

In Missæ etiam sacro, non laicus, sed clericus qui altari ministret, semper adhibeatur.

In omni igitur parochiali ecclesia illum talem parochus habeat, vt est prouincialibus nostris concilij præscriptum.

Quibus verò in cappellis altaribusuè, quocunque vel tituli, vel deuotionis, & legati nomine Missæ sacrum fit; certum item aliquem clericum, qui sacerdoti sacrû facienti inserviat, sustentari iubemus: vbi non sodalitates, non ecclesiæ, ecclesiasticæuè fabricæ, aut locorum piorum curatores, neque alij sunt, qui hoc clericalis sustentationis munus ibi præstare vltro velint, aut qui iure debeant; pro earundè cappellarum altariumuè ratione præstetur: si ex tituli nomine in ijs sacrû fit; eorum sumptibus qui titulum gerunt: si ex legato cuius certa summa sit; mercede ex eo detracta: si ex deuotione alioquè nomine; illorum impensis id præstari mandamus, quorû nomine illud Missæ sacrum fit: siue locorum piorum homines

illi sint, siue sodalitates, siue vniuersitates, siue priuatus aliquis.

Si verò cappellæ, altaris, aut legati census vsque adeò exiguus ac tenuis est, quo clerici sustentandi onus sustineri non possit; ea ratio ineat, vt contributione vndique ex ijs cappellis, altaribusuè, quæ in eadem ecclesia, vel parochiæ finibus sunt, facta, huic clericis sustentationi satisfiat.

Quòd si ne hac quidem ratione huic rei consultum esse potest; ij quorum interest, ad nos quamprimum deferant, vt alia ratione prouideamus.

Si autem neque Parochus præ parochialis ecclesiæ tenui reddito clericum sibi in altari ministrantem sustentate potest; neque alij sunt, qui sustentent; populi sit, totam sustentationem, aut partem quæ ad eam deest, subministrare.

Quibus autem clericis ita vt supra prouisum erit, pro ratione minorum ordinum quos susceperint, ecclesiasticas functiones ijs in ecclesijs vbi sustentationem capiunt, ipsi præstent.

Quibus verò in ecclesijs tribus post huius decreti promulgationem mensibus clericus eiusmodi non sit decenti habitu indutus, qui sacerdoti sacrum facienti ministret; quiq. ecclesiasticas minorum ordinum functiones illarum ecclesiarum vsui & cultui necessarias obeat: in ijs à nullo Sacerdote celebrètur, nisi huius rei facultatem nominatim scripto expressam à nobis impetrarit.

Clericus ne Sacerdoti in altari antè ministret, q̄ in illius ministerij functione ritè instructus sit, & ab eo probatus, quem in singulis vrbs regionibus, & in vnaquaque plebe ceteronarum muneris ex secundi prouincialis Concilij decreto præfecimus.

Quicumque autem ecclesiasticum aliquod beneficium clericatus nomine obtinet; is cum cetera munera eidem clericatui debita præstet; tum in ea ecclesia parochiali, in qua, aut intrâ cuius fines illum clericatum habet, clericum se gerat; & quæ clerici functiones sunt, illas vt par est, obeat.

Si verò iustam legitimamq. excusationem habet, quamobrem ibi debita ea munera ipse per se obire non possit; clericum alium clericatus fructibus sustineat atque adhibeat, qui partes clericalis sui muneris ibidem pie seduloq. exequatur.

Nec verò ecclesiasticus homo, Cantoris, Sacristæ, Custodis, Clerici in Missæ sacro ministrantis munus, aliamuè ecclesiasticam functionem in quauis ecclesia suscipiat; nisi illius vniuscuiusq. muneris in ea ecclesia gerendi à nobis facultatem scriptam quotannis renouandam, vita etiam ac moribus à nobis probatus, impetrarit.

Qui aliter susceperit, obierit, qui item aliter quam præscriptum est, conduxerit, aut receperit; pro modo culpæ arbitrato nostro mulcabitur.

Tit. 2. decr. 12.
pag. 66.

solemniter fit ; id alio die proximo feriali præstent pro ordinis ratione præscripta .

Decretum. xxix.

De cantoribus.
Tit. de musica,
& cant. pag. 31.

QUOD provincialis primi Concilij constitutione per nos, vt Cantores Clerici adhibeantur, decretum est ; id Præfetti ecclesiarum, Capitula, collegia quæcunque, sodalitates, cæteri quæ omnes ac singuli, ad quos quouis modo spectat, & in Missæ sacro, & in funeralibus, & in processionibus, & in diuinis alijs officijs seruent diligenter .

Si verò clerici defunt, qui cantorum in illis officijs partes præstent, laici propterea homines quibusdam in locis aliquando ad id munus necessarium adfiscendi videntur; ne illi conducant adfiscitum, neque cõduci adfiscitum patiatur; nec verò cuiquam laico homini partes officium Cantoris aut musici in vlla quauis ecclesia, aut in vllis supra præscriptis officijs suscipere, aut obire liceat; nisi is eius rei facultatem scripto quotannis renouatam, à nobis, aut ab eis quibus id curæ dederimus, vita & moribus antè probatus, impetrarit .

Quam facultatem qui non habuerit; vnà cum eo clericalis ordinis homo ne musicis canat .

Dum hoc cantorum officium in ecclesia obeunt, superpelliceo decenti, habitu quæ clericali ad nostrorum Conciliorum præscriptum vtantur; ita vt caligis, camisicij, non ad collum neque ad manum crispatis, clericali more induti, & vestitu ipso, & vitæ moribus clericalem modestiam præferant .

Ab hoc autem decreto (quod ad clericalem habitum attinet) eos qui non mercedem, vel eleemosinam inde capiunt, sed deuotionis solùm studio aliquando eam in ecclesijs operam nauant, excipimus; modò tamen ipsi quoque vita & moribus à nobis, vel ab ijs quos constituerimus, scripto probati sint .

Quicumque contra quàm præscriptum est, laicum hominem ad cantoris musicium officium adhibuerint, adhiberi aut adfisci permiserint, qui quæ contra item cantoris officium susceperint obierint, pœnani subeant nostro arbitrio irrogandam .

Nec verò Regularis extra suam ecclesiam ad cantoris officium adhibeatur, nisi de superioris sui concessu, & facultate à nobis scripto impetrata: & superpelliceo indutus id munus præstet .

Decretum. xxx.

De missarum celebratione .

QUAE CVNQVE facultas Missæ sacræ faciendi deinceps per nos cõcedetur, nulli momenti sit, atque omnino rescissa; si qui impetrarit, nõ exposuerit, quo alio præterea munere ipse adstrictus sit, in sua aut aliena ecclesia Missam celebrandi, quouis vel parochialis ecclesiæ, vel cappellæ, vel legati, alioque nomine; & quantum item eleemosinæ inde quouis

nomine capiat: id quod omne nominatim ac sigillatim facultatis literis expressum sit .

De eleemosinis verò Missarum celebrationi oblati in capsula deponendis, pro ratione quæ distribuendis, in alia Synodo diocesana sancitum est .

Dioc. 2. dec. 7. pag. 337. & dioc. cel. 3. decr. 26. pag. 351.

Sed quoniam sæpè fit, vt eleemosinæ oblatæ, quam pro rata pro quæ præscripta ratione distribui oportet, summa longè maior sit, quàm Sacerdotum numerus, qui ex pia offerentium voluntate Missæ sacrum facere possint; hoc decreto mandamus, si quo die vel præ paucitate Sacerdotum, vel præ angustia temporis, non potuerint pro voluntate & pietate eorum qui obtulerint, pro quæ suscepto onere Missæ celebrari, id alijs diebus omnino ita præstari, vt eleemosina pro rata ad præscriptum Sacerdotibus distributa, qui eo die Missæ sacrum ibi fecerint; reliqua conseruata in eos Sacerdotes ex constituta ratione conferatur, qui alio tempore in eandem ecclesiam euocati Missas celebrarint, ad explendam atque exequendam eorum qui eleemosinas dederint, piam voluntatem .

Decretum. xxxi.

VBI ad aliquam ecclesiam publicè supplicandi causa proceditur, ibi quæ supplicatione ab soluta processio dimittitur; ne clericus tum à stata ecclesia discedat, nisi peractis à clero Metropolitanæ ecclesiæ de more sacrarum precum officijs atque orationibus .

De supplicationibus .

Decretum. xxxii.

QUAE Synodo altera diocesana de oblationibus, quæ Metropolitanæ nostræ ecclesiæ fiunt, per nos præscripta sancitum sunt; eadem in omni nostra diocesi præstari plane quæ seruari iubemus, vbicumque oblationes cuiusvis generis ecclesijs fiunt .

De oblationibus Dioc. 2. decr. 25. pag. 340.

Vicarij autem foranei, Rectoris quæ ecclesiæ cui offertur, cura sit, videre ne contra fiat, quàm in ea Synodo iussum est .

Decretum. xxxiii.

AD funerale officium, cui Regularis, pro curæ quam gerit munere, aut alia quauis ratione interesse non debet, si clerici fuerint sæculares, qui satis sint, ne Regularis aliquis nisi collegiatim vocetur; cum præsertim eiusmodi officium quod ritu Ambrosiano fit, aliquando adhibito diuersi ritus sacerdote perturbetur .

Regulares quò ad funera euocandi .

Si verò Regularis pro curæ parochialis alteriusve eiusmodi rei ratione interdum non collegiatim funus obibit; in eo vt reliquus clericus decenti superpelliceo indutus sit .

Idem in processionibus, synodis, alijs quæ publicis ecclesiasticis functionibus actionibusque præstet, quas obire debeat .

De-

Decretum. xxxiiii.

Decretum. xxxvi.

Anniuersaria
certis dieb' per
agantur.

ANNIVERSARIAE statæ exequiæ cer-
tis constitutis diebus agantur.

Si quibus verò diebus agi debet, per sancti ali-
cuius celebritatem, officij uè rationem, aut per
funerale hominis proximè defuncti officium
agi non possunt, die proximo præcedenti quo
possunt, agantur sicut uè.

Certus præterea liber conficiatur, quo anniuer-
sariæ exequiæ illæ notentur, quo die in singu-
los annos, & quibus, quot uè sacerdotibus adhi-
bitis celebrata sint.

Pallia altarium
ad tumbas ne
adhibeantur.

Quibus pallijs altaria ornantur, ne ad tumulos,
quas tumbas vocant, in officijs funeralibus vl-
lo modo illa adhibeantur.

Decretum. xxxv.

Altaria instau-
anda, & à qui-
bus, & qua ra-
tione.

ALTIARIA vbique in omni ecclesia instau-
rentur, necessarijsq. ad eorum cultum, &
Missæ sacrificium indumentis atque ornamen-
tis instruantur; cancellis ferreis, aut marmo-
reis, aut saltem (si minus per facultates fieri po-
test) ligneis circumsepiantur; idq. omne ad
præscriptam nostram formam.

Hoc autem per eos præstetur, quibus ex funda-
tione, aliouè iure, onus eiusmodi potissimum
impositum est.

Si nulli ij sint, altarium eorundem censu, lega-
tione sacri in ijs faciendi causa relicto fiat.

Si verò satis inde non est, vel nullus census; mo-
neantur qui in illis aliquod sibi ius esse persua-
dent, ut præstent, aut suppleant; siue vniuer-
sitates sint, aut sodalitates, siue ecclesiæ, eccle-
siasticæ uè fabricæ, vel piorum locorum curato-
res, siue fundatorum aut institutorum hæredes,
successores uè, siue quouis alij.

Sin autem neque ij sint, qui hoc præstare de-
beant, neque qui spontè uelint; tunc id planè
fiat eorum impensis, ad quos reliqua instaura-
tio & ornatus Ecclesiæ pertinet.

Quòd si quatuor post huius synodi promulga-
tionem mensibus minus præstetur, ut præscri-
ptum est; neque sint qui iure ad id compelli
possint: illa altaria amoueri iubemus, eorum-
turibus & oneribus per nos ad maius, aliud uè
altare eiusdem ecclesiæ, aut intrà parochialis
ecclesiæ fines positum, translatis, quod debito
apparatu, ornatuq. necessario instructum sit;
aut commodiùs pro cæsus ratione instrui pos-
sit: idq. nisi vel huic incommodo aliter iussu
nostro occurratur, vel hoc magis expedire cæ-
suerimus, ut quorum altarium exiguus census
ad id præstandum, & reliqua onera eiusdem ad-
iuncta sustinenda satis nõ est, eorum oneribus
omnino aut in parte per aliquod temporis spa-
tium subleuatis, huic instauratiõni, apparatui,
& ornatiui ad ea munera pertinenti satisfieri
decernamus.

IN Ecclesia, cum omnia honestè, & secundum
ordinem fieri oportere beatus Apostolus Pau-
lus moneat; ea vetus fuit, non sine aliqua mul-
tiplici præterea mysteriorum significatione cõ-
suetudo instituta, ut in templo Dei separarim
à fœminis viri essent.

Fœminæ sepa-
ratæ sint à vi-
ris in ecclesia.

Quod institutum, cum ad pietatis Christianæ
cultum fidelibus prodesse compertum sit; tum
eiusmodi est, quo intermisso, sæpè grauium
Dei offensionum occasio suborta est.

Quare vniuscuiusq. ecclesiæ Rectoris cura sit,
ut illi in parochiali ecclesia loco à mulieribus
distincto, ubi commodè fieri potest, semper
sint.

Quibus verò in ecclesijs vel stationes fiunt, vel
indulgentiæ celebrantur, vel dies festus, ali-
quid uè aliud agitur, cuius causa frequens po-
puli concursus esse soleat; in illis ea separa-
tionis distinctionis uè ratio seruetur, ut panno
longè per ecclesias obducto quo partitio fiat,
aut alia ratione nobis probata, in vnã par-
tem viri, in alteram fœminæ ad orandum
conueniant.

Decretum. xxxvii.

ARMA, vexilla, trophæa, aliaq. victoriæ
mõnumenta, sepulcra quamuis inania in
sublimi loco collocata, aut è parietibus promi-
nentia, quæ ab ecclesijs amoueri decreto pro-
uinciali iussimus, è cœmeterijs item, & sacris
alijs locis amoueantur.

Quædam à cœ-
meterijs amoue-
nda. Prou. i. tit.
de sepult. pag.
36.

Nec verò ijs ipsis locis in posterum ex ædifi-
centur, collocentur, affigantur, aut suspendantur.

Decretum. xxxviii.

DECIMAS ecclesiasticis hominibus debi-
tas de quibusuis fructibus frugibus uè, etiã
antequam illæ ad areas, domum uè non aspor-
tatæ, dum adhuc in fundo, vel in ipsis paleis
sunt, exigi licere declaramus ac decernimus.

De decimis ac
primitiis.

Licere item statuimus & declaramus, (si id illi
maluerint) eorundem fructuum frugum uè de-
scriptionem, æstimationemq. fieri illos curare,
proq. illius æstimationis ratione exigere.

Primitias item, quibus in locis eæ soluuntur, ab
hominibus tum nobilibus, tum ignobilibus
& rusticis hominibus solui debere sancimus
ac iubemus: idq. ad summæ ex communi illius
loci consuetudine diuturnoq. vsu comproba-
tæ rationem.

Qui verò à decimarum solutione alicuius vel pri-
uilegij vel causæ prætextu se immunes esse pu-
tant; ijs ex tertij Concilij decreto ut certum
tempus præscribamus, quo aut priuilegium,
aut causam afferant immunitatis suæ, duorum
mensium spatium constituimus: quo præscri-
pto tempore, si nihil quod releuet, attulerint;
illas soluendi iure adstrictos esse decernimus;

Tit. quæ ad bo-
na eccl. s. Deci-
marum. pag. 102.

nisi

nisi aliqua iusta causa, qui causæ iudex fuerit, tempus constitutum prorogandum censuerit. Idem de eo statuimus, qui à primitiarum solutione immunem se esse putat.

Decretum. XXXIX.

Inuestituræ decimarum quæ ratione faciendæ.

QVONIAM sæpè ob corruptas impetfectionesq. decimarum inuestituras, quæ ab ecclesiasticis hominibus fieri solent, passim ipsæ decimæ malicia hominum, vel ignorantia supprimuntur, aut amittuntur, vel saltem diminuantur, non sine magno animarum periculo, & ecclesiarum detrimento: idcirco huic rei occurrere nos cupientes, decernimus in posterum, ecclesiasticis hominibus ius decimandi habentibus inuestituras earum facere non licere; nisi & decimarum quæ ecclesiæ debentur; expressâ quantitate & qualitate; & pacto nominatim explicatèq. adiuncto, vt ea scilicet decima integra, & in ipsis etiam agris pro earum modo ac ratione in instrumenta inuestituræ describenda, ab conductore, vel emphyteota exigatur; ac etiam alia pactione eidem instrumento adiecta, vt quicumque decimam soluere recusarint, eorum nomina ipse emphyteota, aut conductor, ecclesiastico homini inuestienti scriptis statim deferat; vt contra recusantes iure experiri & agere possit.

Si contra quam præscriptum est, inuestitura contrahitur, nulla sit nulliusq. roboris, pœna etiam inuestienti arbitrio nostro irroganda.

Id verò nisi aliter inuestiendi facultas scripto à nobis permittitur sit.

Decretum XL.

Locationes bonorum eccles. propositis schedulis faciendæ.

BONORUM ecclesiasticorum locatio schedulis publicè de more propositis semper fiat; nisi eam aliquando secus fieri, facultate scripto à nobis impetrata permittitur sit.

Sin aliter fiat, nulla locatio sit: & qui secus locarit, pœna mulctetur arbitratu nostro.

Decretum. XLI.

Locatio bonorum ad dignitates, & canonicatus pertinentium quo faciendæ.

SÆPÈ fit, vt qui in ecclesijs dignitates canonicas: usue obtinent, præbendarum suarum, quarum tertia pars ex Tridentinis decretis in distributiones conuersa est, prædia bonaue minoris locent, aut minoris locata dissimulèt; idq. omne in fraudem, vel Capitulorum, vel piorum locorum, ad quæ illis in choro nõ presentibus aut non inferuentibus ea pars eiusdem Concilij auctoritatè pertineret: nos, vt quorum interest indemnitati consulamus, hoc edicimus atque decernimus; vt ne prædiorum bonorumue ad eiusmodi dignitates canonicatusue pertinentium locatio, nisi & schedulis publicè de more propositis, & præterea de Capitulorum locorumue priorum, quorum in ea tertia parte ius est, aut de virorum ab eis aut

ab Archiepiscopo delectorum assensu fiat. Si contra locatio fiet, rescissa, irrita ac nulla planè sit; pœna itidem ei qui contra locauit, proposita, arbitrio Archiepiscopi irroganda.

Decretum. XLII.

VT ecclesiasticorum bonorum cõseruationi cõsulatur, ac simul fraudi occurratur, nos prædiorum ecclesiasticorum à parentibus cõsanguineisq. clericorum beneficia ecclesiastica obtinentium, qui minori ætate sunt, administrationem suscipi, geri, eisdemq. per ipsos minores clericos committi interdiximus; nisi & causa ab Archiepiscopo cognita, & facultate ab eodem scriptis impetrata.

Alioqui contractus quicumque ab illis in ea administratione initi, sint irriti, rescissi, ac nulli omnino; & pœna arbitratu eiusdem Archiepiscopi irroganda ei, qui contra administrarit, administrationemue suscepit, gesserit, aut qui commiserit.

Decretum. XLIII.

QVI locorum piorum sumptibus gratis aluntur, curanturue, aut instituuntur ad literarum aliarumue artium disciplinam; ratio postulat, pietatis studijs atque exercitationibus eos præceteris deditos esse, eorumq. precibus animas illorum adiuari, à quibus illud subsidij relictum est ad eiusmodi pij instituti sustentationem.

Quare illud eorum locorum curatores, vel præfectos, ac Sacerdotes præsertim qui in ijs spirituales curam gerunt, monemus; vt ab ijs qui ibi aluntur, si literas norint, statas de B. Maria Virgine preces horarias; si rudes sint, saltem institutam illam certis salutationum Angelicarum calculis orandi rationem, scilicet de B. eadem Virgine coronam in singulos dies piè præstari sedulo curent.

Decretum. XLIIII.

VT pijs vniuscuiusq. generis distributionibus, quas in diœcesi, vel ex vltima voluntate, vel ex cõsuetudine, aliaue ratione quis præstare debet, satisfactum esse nobis conftet, prout prouinciali concilio per nos decretum est; eam rationem præscribimus, vt quod vel ab vniuersitatibus, vel à sodalitijs, vel à quouis alio homine, elemosinæ nomine, aut aliàs piè in pauperes loci, aut in singulos vniuersitatis homines, aut in familias erogandum distribuèdumue est, quidquid illud sit, adhibitis duobus viris per vniuersitates delectis, Vicarijsq. Foranei nostri iudicio probatis, & parochio, in opera pietatis præscripta erogetur & conferatur.

Cuius erogationis & distributionis ratio, tum in præcipuum certum librum referatur, notato die,

Beneficij à minore obtenti administratio cõsanguineis non committenda.

Qui in locis pijs aluntur, officium aut coronam de B. Virg. quotidie recitent.

Elemosinarum distributio quo faciendæ.

die, mense, & anno, eorundemq. subscriptione adhibita.

Qui deinceps aliter, quàm hoc decreto constitutum est, se distribuissè assèruerit, cogatur tamen re ipsa ad præscriptum distribuere, nisi integram distributionem præstitissè legitime probabit.

Decretum. XLV.

Quod vberius & distinctius explicatum, in Concilium etiã Prouinciale quintum mox supra relatum est.

De synodo diœcesana.

MAGNO diuinæ misericordiæ munere, in usum ex decreto Tridentino reuocata illa anniuersaria Synodi diœcesanæ actio, quæ sanctorum Patrum institutis olim introducta, vberimos in omni diœcesi fructus perpetuò attulit; illud pastoralis sollicitudinis officium nos admonet, vt cum vsui, tum rationi illius Synodi in diœcesi nostra quotannis celebrandæ consulamus.

Primò igitur Synodi diœcesanæ iuante Domino quotannis in eundæ de moreq. celebrandæ diem certum statuimus & decernimus, feriam scilicet quartam hebdomadæ, quæ à Pascha Resurrectionis Domini tertia est.

Id verò, nisi statam, vel pro dierum festorum in eam feriam hebdomadamuè incidentium, celebritate, vel pro alia temporum & causarum ratione aliquando alio tempore celebrandam esse, Archiepiscopali auctoritate indictum sit.

Eius autem constitutæ Synodalis diei, atque ad eò Synodi diœcesanæ indictionem (quæ deinceps ex veteri conciliorum exemplo in ipsis singulis Synodis ab Archiepiscopo fiet) omnino ratam & firmam esse volumus; tantumq. roboris habere hoc decreto sancimus, quantum illa Synodi diœcesanæ ratio habet, quæ edicto publico adhibetur.

Quamobrem propositis pœnis canonum iure sancitis, vniuersos & singulos qui Mediolani in diœcesi q. beneficia cuiusuis generis ecclesiastica, etiam quæ sine vlla cura sunt, obtinēt; quiq. sacris item ordinibus initiati sunt; eos præterea omnes tum sæculares tum regulares clericos, qui quouis iure, vel consuetudine nostræ diœcesanæ Synodo interessè debent; in Metropolitana nostra ecclesia summo manè præsentès adessè ad eam diem iubemus, quam quotannis Synodo ineundæ celebrandæq. certam statamq. hac constitutione decreuimus, prout in singulis Synodis indicetur.

Nec verò quicumque adessè debent, eorum nomine alij, sed ipsimet ad sint; nisi iusta legitima uè causa impediti sint, quam nobis probent.

Qui aberunt, aut alia ratione contumaces erūt, ex canonū sanctionibus debitas subeant pœnas.

Certam illã Synodi ineundæ atque habendæ constitutam diem in Calendarium anniuersarium loco suo referri, Synodalemq. diem notari decernimus; eandemq. diem in Epiphania Do-

mini ab Archidiacono in Metropolitana Ecclesia, cum in Missæ sacro solemnè populus frequens est, post Euangelij recitationem de suggestu, vt moris est, vnà cum Paschæ Resurrectionis Domini denunciatione indici, significari, & denunciari iubemus.

Ante statã Synodi diem per mensem, quinta quaque feria in Missæ sacro, si quadragesima est, oratio de Spiritu sancto dicatur; alio autem tempore de eodem Missæ sacrum fiat, ceteraq. præstentur, prout secundo prouinciali Concilio sancitum est.

Tit. 2. decre. 8. pag. 66.

Synodalem hanc actionem aliquot antè diebus per parochos populo denunciari mandamus: eorumq. vniuscuiusq. officium sit, parochialis suæ ecclesiæ homines docere, tum quàm sanctum salutareq. sit Synodalis diœcesanæ actionis institutum; tum quam ob causam quotannis ea actio suscipiatur.

Quo de genere editas à nobis literas, Parochus suo quiq. populo, cum in Missæ parochialis sacro is frequēs adest, accuratè legat: cui muneri adiungat hoc etiam paternæ cohortationis officium, quo non modò illum excitet ad frequentius orationis studium Synodalibus illis diebus adhibendum; sed etiam ad id singulos inflammet, vt die Dominico statam Synodalem diem antecedente, verè pœnitentes & confessi sacram communionem sumant; hoc præcipuè precantes, vt quæ ad eorum salutem pertinent, Dei auxiliante misericordia per nos in Synodo diligenter sancteq. agantur.

Quò puriores autem ecclesiastici ordinis homines, qui in Synodo adessè debent, ad eam actionem, quæ religiosam animi preparationem ab illis deposcit, conueniant; omnes & singulos eos Dominico illo die Synodum præcedente peccata primùm confessos, non solum Sacerdotes Missæ sacrum facere, sed reliquos singulos cuiusuis ordinis clericos sanctissimam Eucharistiam sumere iubemus.

Idemq. omnes ij summo manè ex decreto primæ Synodi diœcesanæ præstent.

Diœc. 2. decre. 25. pag. 341.

Antequàm stata Synodi dies veniat; & Mediolani ij quibus id curæ Archiepiscopus dedit, & in diœcesi Vicarij Foranei, & Parochi præterea tum vrbani tum diœcesani, vt ipsi Archiepiscopo adiuuētum afferant diligenti aliqua earum rerum indagazione ac relatione, quibus per eum consuli aut prouideri in Synodo præsertim oportebit; hæc quæ infra generatim vel vniuersè mox præscribentur, sedulò videant ac notent; vt omnia ad præscriptam ab eo rationem & normam, tum literis tum coram cõstituto tempore deferant.

Primò igitur ij omnes, pro suorum quiq. munerum officiorum uè ratione & cura dispiciant; quæ clerici sit in clericalis vitæ moribus progressio; quæ in vita spiritali disciplina; & quàm sollicitum in diuinorum officiorum cultu studium; quàm diligens in ecclesiasticis functionibus obeundis sollicitudo; quæ etiam, & quæ fre-

frequens in literarum exercitationibus cura; qui in earum studijs progressus item.

Vicarij autem Foranei, & huius muneris in vrbe præfecti exquirant; qui præterea parochorū in primis zelus in animarum salute procuranda; quæ in sacramentis ministrandis sedula diligentia; quàm frequens in pascendis verbo Dei fidelibus officium; quæ denique in omnibus parochialis muneris partibus vigilãtia, quæ uè assiduitas.

Deinde ij omnes & singuli pro sui officij munere inuestigent; quæ populi in christianæ charitatis operibus exercitatio; quàm religiosus festorum dierum cultus; quàm pia in ecclesiis conuersatio; quæ in doctrinæ christianæ scholis frequentia: tum de alijs pijs sodalitatibus disquirant; tum denique de reliqua omni eiusdem populi disciplina, & in uia Domini progressu.

Post videant, qui singularum ecclesiarum præsertim parochialium status; an si quæ instaurationem desiderant; an debito cultu fraudetur; an sacris vestibus, ornamentois, supellectileq. ecclesiastica ad cultum necessaria instructæ sint; an denique vlla ex parte incultæ.

Postremò, an si qua sunt prouincialium diœcesanarumq. Synodorum decreta, edicta, uisitationum præscripta, alia uè Archiepiscopalia iussa, quæ executionem non habeant: quid item impedimèti, aut difficultatis, aut deniq. causæ sit, quamobrem eorum executioni non sit locus.

Id autem omne quod ad executionem attinet, notent, tum ijdem perfecti, tum Vicarij foranei, tum parochi, aliq. qui ecclesiastica beneficia obtinent, prout eorum uniuscuiusq. in illis exequendis partes sunt.

Cùm autem Synodalis dies propè adest, Vicarij foranei pridie illius diei adint summo manè in ædibus Archiepiscopalibus: eoq. ipso die quàm primùm Archiepiscopo nomina & cognomina tradant, eaq. ordine descripta, sacerdotum & clericorum singulorum qui ad Synodum conueniunt, rursusq. illorum qui non conueniunt, causis sigillatim item descriptis, quamobrem Synodo non adsint.

Idq. præter officium legitime excusationis, quam qui absunt, Archiepiscopo afferre & probare debent.

Hoc ipsum triduo ante eum Synodale diem, qui ab Archiepiscopo in vrbe regionibus sunt præfecti præstent, de suæ quique regionis clericis.

Singuli autem Sacerdotes, ceteriq. clerici qui canonicarum horarum officium præstare debent, Breviarium & Calendarium annuersarium nuper editum, cùm ad Synodum uenerint, afferant; & utrunque initio notatum sit nomine & cognomine possidentis.

Ijdem uerò ne in itinere quidem quod Synodi causa Mediolanum facturi sunt, à clericali uita disciplina, sacerdotali morum grauitate nobis decretis præscripta discedant.

Vbi Mediolanum uenerint, ne ad cauponas, sed

ad amicorum (si quos habent, præsertim ecclesiasticos homines, necessitudine, familiaritate, aut aliquo hospitij iure coniunctos) domicilia diuertant: tumq. deinceps statim ad eum se conferant, quem clericalis hospitij præfectum constituerimus; eiq. chyrographum dent, quo suum quique nomen inscribant; notentq. hospitij locum, & hospitem apud quem diuertent.

Si uerò quis neminem certum hominem habet, apud quem diuertetur; primò eundem Præfectum adeat, qui certum Ecclesiastici hospitij locum attribuet.

Cùm autem clericalis ordinis homines omnitempore alios uitæ exemplo ad uirtutem inflammare debeant; tum maximè cùm Synodales actiones habentur, ita se gerant in uerbo, in conuersatione, in charitate, quemadmodum Apostolus monet; ut *cùm eos posuerit Deus in acquisitione salutis, atque in ædificationem, officij sui memores, ambulent dignè Deo, sancte, sicut decet ministros mysteriorum Dei, uiuant.*

Nec uerò ut pleriq. solent, cùm Mediolani sunt, per plateas uagentur, aut præ curiositate hæc atque illæ circumcursent; sed ad causam ob quam conuocati sunt, tota animi cogitatione tunc attentis, in eo uersentur, ut & nobis in ea actione puris castiq. precibus auxilium; & sibi & populis salutarem inde fructum ferant.

Qui Sacerdotes sunt, singulis diebus quibus Synodalis conuentus habetur, ut altera Synodo iussum est, Missæ sacrificium celebrent; facientes obsecrationes, orationes, & gratiarum actiones, postulationes pro sancta ecclesia Dei, pro summo Pontifice, pro Catholico Rege nostro, pro uberrimo Synodali & aliarum nostrarum pastoralium actionum fructu.

Pridie illius diei quo futura est Synodus, sub primam horam noctis in omni ecclesia Mediolani solemnem campanarum sono significatio detur Synodi postero die inchoandæ.

Postridie quæ stata Synodi dies est, summo manè, & cæteris deinceps Synodalibus diebus in Metropolitana Ecclesia certis campanæ ictibus ad Synodum clerus conuocetur: cuius etiam rei significatio fiat tabella, cura Magistrum ceremoniarum publicè loco suo affixa, qua Synodalis sessionis certa hora indicatur.

Qua hora uniuersi & singuli qui Synodo interesse debent, in ecclesia Metropolitana non raptim sed grati incessu conueniant: ubi conuenierint, loco constituto, superpellicea, quæ munda ac decentia sint, aut alias sacras vestes, pro Ecclesiastici beneficij quod quisq. obtinet ratione, induant; quibus rectè & decenter induti, inde ad statum sessionalem locum, non turbulenter, sed quietè, & quoad eius fieri potest, bini ueniant, atque ordine considereant.

Nec uerò quisquam manè priuquam conueniat, cibum capiat, sed ieiunus adit.

In loco igitur benedictionis considerentes Domini Sacer-

Sacerdotes, & reliqui inferiorum ordinū clericis, ne vocibus obstrepant; ne tumultibus rem Synodalem perturbent; ne confabulationibus operam dent: sed hæc omnia, cæteraq. maxime caueant, quæ ecclesiasticæ disciplinæ, Synodalis actionis dignitati, & loci venerationi non conueniunt.

Cum autem de examinatorebus diœcesanis, ac de iudicibus causarum deligendis ageretur; hoc in suffragijs ferendis singuli spectent, vt non humanis affectibus obsequantur; sed Deo, conscientia suâ, religioni, & Ecclesiæ vtilitati, animarumq. salutis satisfaciunt.

Quo tempore Synodus habetur, ne cuiquam Sacerdoti clericouē Mediolano discedere liceat; nisi missione à nobis impetrata.

Absoluta de more Synodo, & sanctis acclamationibus factis, tunc omnes Sacerdotes & clerici surgentes, cum reuerentia osculum pacis à nobis accipiant, & sibi inuicem dent cum timore & amore Dei.

Quodq. sancti osculi significatione ostēdunt, id re ipsa præstent; vt coniunctissimis animis, concordiq. voluntate, & pacis atque charitatis studio, quæcunq. fancita sunt, sollicitè exequantur.

Decretum. XLVI.

QUO diligentius, atque adeo accuratiùs, & in vrbe ij quos vniciueque regioni Archiepiscopus præfecerit, & in diœcesi Vicarij foranei muneris atque officij sibi commissi partes exequantur; quò item crebriùs ac vigiliùs diœcesis status, cui assidua pastorali speculatione prospiciendum est, exploratus ipsi Archiepiscopo sit atque cognitus; cum ex omni alia ratione, tum ex eo, quòd illi certo anni tempore ad ipsum studiosè referant, non solum quæ de Synodo diœcesana decreto generatim vniuersèq. præscripta sunt; verùm etiam quæcunq. sigillatim, ac præcipuè pro temporum ratione idem Archiepiscopus illis præscribenda censuerit: nos in hoc genere, ita consultum esse volumus, vt illi Mediolani, in diœcesiq. Vicarij foranei, in sua quiq. regione commissa, præter illam in suo munere gerendo curam, suasq. frequentiores per annum visitationes, præterq. nostram, & nostrorum generalium visitatorū in visitando diligentiam, ipsi etiam singulari, accurata diligentiq. ratione visitationem conceditæ sibi regionis cumulatiùs exactiùsq. obeant, à die sancti Martini vsque ad diem festū Ordinationis sancti Patris nostri Ambrosij. Si quis verò vel pro regionis quæ sibi commissa est, magnitudine, vel alia causa, ad statam visitationis munus longiori tempore opus habeat; ei integrum ac liberum sit, aliquot ante præscriptum tempus diebus visitationis suæ initium facere.

Vicarij autem foranei singuli, pro ratione tum eo decreto generatim præscripta, tum ab Archi-

episcopo sigillatim præscribenda, de regione quæ vniuscuiusq. eorum vicariæ curæ deman data est, ad eundem relaturi, Mediolanum quotannis in feria tertia hebdomadæ ante dominicam in septuagesima penultimæ, duodecimo scilicet antè eius dominicæ celebritatem die, summo manè in Archiepiscopales ædes ad illum conueniant.

Id verò, nisi aliquando ob temporis, quod inter Epiphaniam & Septuagesimam incurrit, breuitatè, aut aliam ob causam, eum Vicariorum conuentum alio commodiori tempore habendum esse, per literas Archiepiscopales significatum sit.

Quò diligentius verò relationem singuli Vicarij præstent; id subsidij sibi comparent, vt antequàm stati conuentus dies veniat, congregatio nem parochorum suæ quiq. regionis habeant: à quibus quæcunq. vel vniuersè vel nominatim præscripta sunt, diligèter animaduertant, & colligant.

Parochorum propterea cura sit, certo antè cōuentualem eum diem tempore, videre atque exquirere suarū Parochiarum Parochialiumuè hominum statum, vitam, & mores.

Si quæ verò animaduernerint, quibus salutari ter consuli aut prouideri oporteat; ea sigillatim & ordine descripta suo quiq. Vicario tradant, vt ad constitutum tempus Archiepiscopo referant.

Vbi Mediolano, à cōuentu quem anniuersarium ipsis Vicarijs stato die indiximus, ad suam quique Ecclesiam redierunt; statim suæ quique regionis parochorum congregationē habeant, de ijs quæ ab ipsis, vel Synodi proximè celebrandæ, vel alterius rei causa agi præstariuè monuimus, aut iussimus.

Constituti verò in vrbe ab Archiepiscopo regionum præfecti, quæcunq. ad præscriptam illam rationem eidem referenda sunt; ea tum diligèti stam visitationis cura, tum Parochorum, quorum paulò antè relationis diem congregationem habebunt, adiuuèto vsi, post referent, quàm Vicariorum foraneorum dimissa erit constituta congregatio.

Feria præterea secunda post octauam Resurrectionis Domini, si dies festus non est; si minus, proximo primo feriali die, quo tolemniter officium non fit; ijdem tum præfecti regionum in vrbe, tum Vicarij Foranei congregationem iterum habeant: in qua & à Parochis etiam colligant, & inter se item videant, si qua reliqua sunt, quæ post illum conuentum, qui antè Dominicam in Septuagesima habitus est, inciderint, quæ item ad Archiepiscopum ante Synodi diem referri oporteat: qualia sunt de ijs qui proximo Pascha non confessi sint, neq. item communicarint, & de alijs quæ ad eundem deferenda sint.

Sin autem aliqua de causa ad constitutam eam diem Synodus non habeatur; ne propterea per illos omittatur, quin & præscriptam visitationem

Visitatio à prædictis vrbis, & Vicarijs Foraneis obeūda, et illa quædam.

tionem diligenter obeant; & antè Dominicâ Septuagesimæ ad Archiepiscopum conueniât, & singula alia præstent, vt supra, vel illis omnibus vniuersè, vel nominatim præcipueq; Vicarijs Foraneis constitutum est; & tertia etiam post Pascha Resurrectionis Domini hebdomada ad præscriptum eidem Archiepiscopo, tum præfecti de scripto referant, sac tradant; tum iisdem Vicarij singula mittant.

Decretum. XLVII.

De testibus Synodalibus.

SANCTORVM Patrum institutis Synodi diœcesanæ cum ob eam causam contocentur, vt tanquam è specula quadam singulis diœcesis partibus circumspèctis, aliqua in eis ratio ineat, de instituenda, communiendaq; Ecclesiastica disciplina, ac de ijs statuendis, quæ ad spirituale in diœcesis progressum pertinere videtur: id propterea canonum iure cautum est, vt viri ætate moribusq; graues, prudentes, ac virtutum Christianarum studiosi testes Synodales constituantur; qui ad Episcopum referant, quæcunque à se animaduersa, vel corrigi vel reformari oportere putant.

Itaque sicut ij vtiliter instituti sunt; ita cautio adhibenda est, vt illorum munus non nomine solum, sed certis officij partibus rectè, atque ex canonicis sanctionibus geratur.

Quamobrem hæc ex Patrum, & canonum institutis, nos de eorundem officio pro diœcesis nostræ rationibus decernimus.

Primo igitur testes Synodales, quibus iuratis id muneris committetur, vt illud rectè præstent, hoc planè perpetuò meminerint; se non amore, non odio, non inuidia, non spe, non metu, non pœna, non præmio, non cognatione, non vlla denique re commoueri aut impediri debere, quominus statò tempore Archiepiscopo denuncient ac significant, quæcunq; corrigi, emendari, aut reformari vtile sit vel necessariũ. Inuestigent diligenter, quo tempore hoc munus gesserint, sine vlla tamè iurisdictione, hæc quæ sequuntur: idq; singuli, aut in vniuersa ciuitate ac diœcesi, aut in regione vnicuiq; eorum, præcipue nominatim vt supra ab Archiepiscopo commissa.

An parochi, Sacerdotes, canonici, & alij quicunq; ecclesiastici homines, in ijs vitæ moribus, clericali busq; officijs atque institutis se cõtineant; quæ prouincialibus & diœcesanis nostris Synodis præscripta sunt.

An quos residere oportet, præsentés in ecclesijs suis adsint; anq; si præsentés, in Parochialibus, vel canonicalibus, clericalibusq; ædibus habitent.

An Parochi præterea, alijq; animarum curatores, sollicitè vt debeñt, fidelium sibi commissotũ saluti inuigilent.

An in Sacramentis sanctè ministrandis, in verbi Dei prædicatione, in salutaribus monitis, in rûdium, & puetorum ad doctrinam Christianam

institutione, & in cæteris omnibus curæ parochialis officijs, diligentis muneris partes præstent.

An reliqui, quicunq; sint ecclesiastici ordinis homines, ecclesiæ si quam obtinent, aut in qua dignitatem, vel canonicatum, vel cappellam, vel ecclesiasticum aliquod munus habent, aut in qua adscripti sunt, oneribus satisfaciât & præscriptas sibi functiones obeant.

An Ecclesiæ, quas ij omnes obtinent, sartæ recteq; sint; an ornamentis, & supellectile ecclesiastica necessaria instructæ; an in illis, cæmeterijsue aliquid incultum sit, quodq; fordibus obsolescat; anuè aliquid à religioso cultu & pietate alienum.

Videant item, an populus in via Domini ambulet; si frequenq; adsit diuinis officijs, & sacris concionibus; & in Ecclesia piè religioseq; versetur; atque diés festos colat.

An ieiunium quadragesimæ, quatuor temporum, tridui litaniarum, stataq; reliqua Ecclesiæ ieiunia seruet.

An item Parochis & Sacerdotibus debitum honorem tribuat; anq; eorum monitis pareat.

An eisdem decimas, primitias, aliaq; debita emolumenta adiumentaue præstare aut soluere recuset.

An in populo sacrilegi, blasphemij, concubinarij, adulteri, adulteræuè, incestuosi, virginum raptores, an excommunicati, an hæresis, magiæ, superstitionum uè nomine suspecti sint.

An deniq; aliæ in eodem morum corruptelæ, quæ à nobis correctionem emendationem uè requirant.

Dispiciant etiam diligenter, an quæ prouincialibus diœcesanisq; nostris Synodis quouis genere decreta sancitæ sunt, ab ijs seruentur quorum interest.

Quæcunq; verò animaduernerint, quæ vel superioribus prouincialibus diœcesanisq; cõcilijs decreta, nullã adhuc executionem habuerint; vel deprauata, correctionem vel reformationem desiderent; ea omnia & singula ordine in literas relata, diligenterq; ob signata, ad nos duobus saltem mensibus antè mittant, quàm Synodalis diés venerit.

Quæ constituta diè in Synodo ipsi præsentés adsint: & si qua interroganda, examinanda, aut cognoscenda ab illis de ijs quæ præscripta sunt, aut de alijs quæ Archiepiscopus centuerit, coram fideliter respondeant; summaq; integritate, prout iureiurando sanctè adseriti sunt.

M O N I T I O N E S

in concilio etiam prouinciali quarto exser præg, sed hoc loco vberiores, accommodatioresq; ad vnum ecclesiæ Mediolanensis.

PERVETVS illud institutum est, tum sanctorum Patrum usu, tum Ecclesiæ auctoritate comprobatum, vt quæ Sacerdotale clericaleq; disciplinam, officia, ac partes eius maximè attingunt,

ringunt, ea certis monitionibus, usq; breuibus cõprebensa, ab episcopo in Synodis clero proponantur: quò breuius illa expressa, crebriusq; repetita, diligentius item non solùm animis mentibusq; imprimantur; sed omni perpetuo studio inuiolatè seruentur.

Cuius salutaris instituti ratione atque exemplo nos adducti, præcipua quædam capita, ex pontificum sanctionibus, conciliorum decretis, Patrũ sententijs, nostrisq; potissimùm prouincialibus & diœcesanis Synodis summatim delegimus: quæ ad vitæ, officijq; Ecclesiastici conformationem pertinentia, vos vniuersos & singulos vebeementer in Domino monemus.

P R I M O igitur memores perpetuò estote vocationis, qua uos dignatus est Deus noster.

Qua assidua recordatione memoriaq; excitati, eam vos virtutem induite, ut videant alij quasi lumen aliquod vestram sanctitatem elucere: quæ si magna in alijs vitæ christianæ institutis requiritur; certè in vobis, qui mysteriorum Dci ministri, diuinæq; gratiæ dispensatores estis, maior inesse debet.

Et sicut sacro ordine à reliquis hominibus seiuncti estis; ita à communis fidelium vitæ usu seiuncti, præcipuum quoddam, atque hõc præstantius viuendi genus sequimini, quò ordinis dignitate præcellitis.

Cælestem in terris vitam tanquàm Angeli Dei, moribus vestris exprimere usque ad eò studete: ut à vobis diuinarum virtutum exempla ad cæteros emanent.

Una animi consensione, vnoq; spiritu in ijs elaborate, ut & diuino cultui, & cælestium rerum meditationibus, & orationi, & sacrarum ecclesiasticarumq; literarum studijs vacetis; tum depositis secularibus vanisq; sollicitudinibus, & ab omni uitio alieni, in via Dñi rectè ambuletis. Charitatem in primis, quæ seminarium est omnium virtutum, omni studio amplectamini.

Humilitatem, mansuetudinem, patientiam, iustitiam, temperantiam, officiaq; christianæ pietatis reliqua colite.

Quæcunq; deniq; sunt vera, quæcunq; pudica, quæcunq; sancta ac religiosa, ea cogitate, eaq; agite. Virtutes sancti patris nostri Ambrosij, quas præcipuas, & quasi hæreditarias nobis ad imitationem reliquit, non adumbrare solùm, sed omnino exprimere certatim contendite.

Utq; ille; sic vos abstinentiæ & ieiunijs dediti, clericalis disciplinæ, ac vitæ castissimæ studiosi, tum patriæ cælestis sitientes, Deo seruite assiduis diuinarum laudum officijs; & in ecclesia, quasi in perpetua vestra Sacerdotali clericali, statione, continenter versamini.

Cuius rei cum exemplum singulare is dedit, tum clerum Mediolanensè præcipua epistola monuit.

Quæcunq; demum de muneris vestri partibus, de vitæ modo, vel pontificum sanctionibus, vel æcumenicis concilijs, vel prouincialibus diœcesanisq; Synodis nostris præscripta sunt, ea vos inuiolatè seruate, ac præstate diligenter.

Omnes qui canonicarum horarum officijs deuincti estis, statas eas preces horarias recitate ad præscriptâ calendarij anniuersary rationem ac ritũ. Nec verò negligenter; sed attentè, piè, decorè, suppliciq; mente illas dicite.

Studiosè propterea legite, quæ præsertim à beato Antonino Archiepiscopo conscripta sunt de negligentia in persoluendis horis canonicis; ut quæ eo nomine errata fiunt, omnino caueatis.

Expletis canonicarum horarum officijs, si quid in illis aut negligentia aut alia culpa commiseritis, paululum colligentes vos, veniam à Deo petite.

Q V I Sacerdotes estis, Missæ sacrum sæpius facite, sanctè ac religiosè.

Ad illud faciendum parate vos omni pietate, in tam alti mysterij meditatione toto animo defixi; utq; purius id faciatis, propriam conscientiam diligenti, accurato, frequentiq; examine discutite: tum singulis saltem hebdomadis, atquè adeò sæpius, et omnino semper cum peccati mortalis conscij estis, vni è cõfessarijs Sacerdotibus, quos ad cleri confessiones audiendas constituerimus, confiteamini.

In ea sanctissimi Sacrificij actione, ab erroribus vel leuissimis omnino caute.

Quæ de illo piè riteq; celebrando præscripsimus, ea vos studiosè diligenterq; seruate.

D I A C O N I, subdiaconi, & clerici inferiorum ordinum, quicumq; estis, quæ de confitendis sæpè peccatis, de communione frequenter sumenda vobis præcepimus, integrè & sanctè omnia ut debetis, præstate.

Confessarios sacerdotes per nos vobis constitutos, quos etiam tanquàm vitæ vestræ duces ac magistros elegimus, in sacramentali confessione adhibete.

E C C L E S I A S T I C A E militiæ omnes vos adscripti estis; ad pietatis, religionisq; exercitationis vos vocatos esse cognoscite.

In omni in primis sancta oratione vos assidue exercete.

Tum in meditationis, tacitæq; piæ orationis studio, singulis diebus certo temporis spatio, toto castissimi animi sensu incumbete.

Hæc sanctis precibus præter cætera supplices, præsertim afflictis his temporibus, orate patrem misericordiarum, & Deum totius consolationis. Ut misceatur populi sui.

Ut fidelium animos ad vitia fugienda, ad virtutesq; amplectendas sancti Spiritus sui ardore inflammet.

Ut è principum, regumq; animis euellantur, si qua sunt discordiæ semina.

Ut ij vna animi consensione Christi regnum propagare studeant: vnãq; Dei gloriam, atque Ecclesiæ matris defensionem propositam habeant.

Quidquid verò temporis à diuinis officijs, ab orationis contemplationisq; exercitatione, ab Ecclesiasticis functionibus, & ab alijs necessarijs actionibus vacuum habetis; non in otio, neque in desidia, nec verò in rerum nouarũ curiositatibus

illud conterite: sed cum in sortem Domini vocati sitis, in eius lege die ac nocte meditemini.

Sacrarum igitur literarum studia diligentius colite: quæ usque ad eò complecti debetis, ut qui aspernetur, contra eum dicat Dominus; Quia tu scientiam repulisti; & ego repellam te, ne sacerdotio fungaris mihi.

Frequentes ad statas lectiones, & ad literarum tractationes vobis præscriptas conuenite.

Attento animo in ijs adeste: atque in dies ad vberiore sacrorum studiorum fructum progressionem aliquando habete; ut ad nos aliquando vocati, & diligentia, & doctrinæ testimoniū detis. Si qui estis, qui vel tarditate ingenij, vel ingravescente ætate, magnum in literis progressum habere non potestis; ne desistite tamen primū oratione frequenti intelligentiam vobis necessariam à Deo petere; tum eò diligentius ad pietatis modestiam, studium, & sanctorum morum disciplinam incumbite; tum sapius sacerdotes peritiores consulite; & ad clericales sacerdotalesq; exercitationes conuenite & libentius & frequentius. Concionibus etiam, atque lectionibus sacris, quæ in ecclesia constitutis diebus habentur, cum omnes quicunq; estis, tum maxime quibus potissimum conciliaribus decretis per nos iussum est; quo decet habitu frequentissimi adeste.

Lectione librorum spiritualium, & clericalium, qui probati sint, animos mentesq; vestras pascite.

Quatuor præsertim locos, de duodecim fidei articulis, de septem sacramentis, de decem præceptis, de oratione Dominica, in promptu atque explicatè habere omni studio contendite.

Cum ijs, & præceptorum ecclesiæ cognitionem, & preces horarias recitandi peritiam, & ecclesiasticorum rituum, ceremoniarumq; notitiam coniungite.

Pauculos eos libros, quorum necessarium delectum vobis præscripsimus, habere ne omittite, aut negligite.

Qui pro facultatibus, proq; studiorum ratione plures habere possunt, eorum optamus & laudamus in ijs comparandis diligentiam.

At libros de rebus iocosis, ridiculis, obscenis, inanis, ad poesimq; profanæ studium pertinentibus, vulgari aut latino sermone conscriptos procul abijcite.

Nec verò musicas cantiones, ridiculè, voluptariè, parumve pudicè exaratas adhibete.

Quotidie aliquid ex sacris Biblijs legite; ac si per ecclesiasticas occupationes licet, qui apti estis, aliquid item è Sanctorum Patrum opusculis, Gregorij Magni Pontificis, Cypriani, Augustini, Chrysostomi, Bernardi, & aliorum, qui sanctitatis & doctrinæ laude in ecclesia celebrantur.

In ijs ad legendum sanctissimum Patrem nostrum Ambrosium episcopum vobis potissimum proponite. Illius præcipue librum de sacerdotali dignitate legite: quo libro ecclesiasticos homines commouit de perfecta vitæ institutione.

Libros item officiorum, quos vbi primū episcopus is factus est, cleri Mediolanensis potissi-

mum causa edidit, in manibus assidue habete. Hos, atque alios præterea libros de sacerdotales clericalesq; vitæ rationibus & officijs, de animarum cura, de Christianæ pietatis studijs & exercitationibus, de alijsq; eiusdem generis pie confectos ita legite; ut quæcunq; ad vitæ sanctæ normam accommodata ex illis animaduertistis ac didicistis, moribus exprimatis.

Conciliorum item nostrorum constitutiones & decreta, non percurrere solum, sed usque ad eò studiosè legite; ut quæ legeritis, post etiam taciti vobiscum aliquando mente reputetis; ac videatis simul, non solum si quidquam est, quod contra illorum præscriptum egeritis, verum si quid etiam aliud est, quod ex eisdem exequi præstare uolueritis, aut neglexeritis.

Quod ut præstetis, curate omnino, atque effcite. Estis diuina misericordia in ecclesiastico ordine constituti, ad gloriam Dei conseruandam, propagandamq; cum ordinis vestri ministerium, quod explere debetis, videte; tum illius dignitatem ac decorum seruate.

In incessu, statu, gestu ita vos præbete, ut ab ordinis quem suscepistis nomine & ratione, nullo sanè modo discrepetis; proposito vobis beati Patris nostri Ambrosij iudicio, qui clero adscribi hominem recusauit, propterea quod eius gestus & incessus dedecret.

Habitu non exquisito, non delicato nimis, non serico, ne ornamento quidem; rursus non sordido, non neglecto; sed graui, & talari, atque eiusmodi, tum domi tum foris pro vniuscuiusq; vestrum ordinis gradusue ratione utamini, ut à decretis nostris eo de genere editis nulla in re vel minima discedatis.

Coronam, quod insigne est ordinis clericalis, pro ratione ordinis quo vos singuli initiati estis, latam & conspicuam deferre.

Parca & frugali mensa contenti sitis, & suppellectili etiam modesta, ac tenui potius.

Ab omni splendido apparatu, pompaq; sæculari abstinete.

Quæcunq; acu picta, variè intexta, aulæa item, peristromata reijcite.

Imagines domi non profanas, sed eas habete, quæ pietatis & religionis argumentum & adiumentum præbeant.

In omni vitæ à fastu, luxu, ambitu, ambitione, & à vanitate longè refugite.

Næ verbis quidè præscripti vitæ modum peruertite. Nihil seurriliter, nihil iocose, nihil indecorè, nihil turpiter loquamini.

Absint à vobis maledicta, obrectationes, curiositas, leuitas, assentationes, ac nugæ.

Temperantiæ clericalis disciplinam vobis præscriptam in reliquis etiam omnino tenete.

Comestationes, compotationes, conuiuia publica, laicaliaue, tum maxime in quibus mulieres interfunt, euitate.

Hospites excipite: at illis excipendis intrà parsoniæ fines vos cõtinetes; ita ut clericalis frugalitatis, non sumptuosi conuiuii testes illos habeatis.

A ludis, spectaculis, circulatorum, atque id genus vilium hominum præstigijs proculestote.

Arma abijcite.

Sic deniq. cor vestrum corroborate, ut inania spectacula non appetat, à mundi ludis atque inciptijs abhorreat.

Sensus autem vestros ita dirigite, ut cum à Deo utiliter dati sint tanquam rationis ministri, ne eos perperam adhibeatis, sicut satellites cupiditatum.

Sit igitur vester oculorum aspectus simplex, & pudicus.

Aurium sensus castus, & prudens: casta mens, casti omnes sensus.

Vitæ & morum consuetudo casta, et spiritualis.

Ad eorum sacerdotum, qui in eiusmodi vitæ studijs ac disciplina exercitati sunt, familiaritatem vos adiungite: ex qua nobis vestræ ad sanctè agendum progressionem consentent.

Ad castitatem autem conseruandam munite omnem viam.

Legite propterea sæpè illi beati Cypriani Martyris de singularitate clericorum librum, qui vos in hac, ut in alijs instruet virtutibus.

Suspectarum autem mulierum consortium omnino vitate.

Cum alijs verò quibusuis mulieribus, quamuis vel arctissimo consanguinitatis affinitatisue vinculo vobis illæ coniunctæ sint, ne in eisdem domicilijs adibusue simul habitate; nisi cum ex causa alicui vestrū aliquādo nos scripto cōcesserimus.

In famulatu laicorum ne sitis; multò minus fœminarum, quamuis nobilium.

Nec verò illas musicam, literasue docete; nisi scripta nominatim facultate per nos permissum cuiquam sit.

Aedes ecclesiasticas ne laicis locate, nisi concessu nostro.

Ac ne ipsas quidem patrimoniales locationi ijs date, quorum vita moresue suspecti sint.

Secularibus verò negotijs, ut est sancti Pauli Apostoli præceptum, ne vos implicate.

A cuiusuis generis mercatura, quæstiosa omni negotiatione, prædiorum conductione, tum alijs, ut prouinciali decreto vobis interdictum est, prorsus caute.

Ne pecuniæ lucrivè auidi sitis. nemo potest seruire Deo, & mammonæ: aut enim vnum odio habebit, & alterum diliget: aut vnum sustinebit, & alterum contemnet; inquit Christus Dominus.

Si qui pauperes estis, ne cupiatis diuites fieri; ut ne incidatis in tentationes multas, & in laqueum diaboli.

Paupertatem vestram ne molestè fertè: paupertatem dilexit, & docuit cœlestis magister Christus; qui nascens in præsepio ponitur, & nudus in cruce moritur.

Scitote paupertati socias adiungi, sobrietatem, abstinentiam, frugalitatem, et reliquas virtutes, quibus præluere oportet ministros Dei.

Nihil timentibus Deum, sanctumq. eius nomē

inuocantibus deesse potest: multò minus religionis & sanctis sacerdotibus.

Proponite vobis sanctorum veterum patrum vitam, qui lucrum non spectabant, temporalia non quærebant; & nihil ijs tamen deerat: immo in paupertate illis aliquando abundabat, quod alijs erogarent.

Nè igitur quia tenuem redditum habetis, lucrivè quærite: ne quæstum vos appetendo, iniuriam vestro ordini facite, auaritiæ sordibus volutati.

Non sæculi vos mercatores, non mammonæ ministri estis; sed Christi mercatores: nolite thesaurizare vobis thesauros in terra; sed meritorum abundantia cum charitate coniuncta, facite thesauros in cœlis.

Studete vos lucrari animas Deo, & cœlesti horreum augere.

Exemplo Sanctorum, vos paupertate, vitæ sobrietate, ac parsimonia ita agite; ut non modò à superuacanearum rerum vsibus abstinentes, sed vestro etiā defraudantes victu, ecclesias vestras & altaria exornetis, sartà tecta habeatis, sacra supellectili instruat.

Alienis item necessitatibus subueniatis, & pauperibus opitulemini.

Qui verò vberiores ecclesiasticos redditus habetis, Ecclesias è quarum prædijs fructus percipitis, eò magnificentius & augustius, quò amplioribus donis, bonisue, augustioriq. liberalitate illæ dotatae sunt; illustri structura, præclaro opere reficite, egregijsq. muneribus exornate, tum omni ecclesiasticæ supellectilis apparatu instruite.

Christi visceribus substantiam ecclesiasticam erogate, pauperibus scilicet, peregrinis, viduis, pupillis, ægrotis, in vincula coniectis, captiuis: quibus egentibus & esurientibus cum subuenire possitis, si alimenta necessaria denegatis, violatæ charitatis rei estis in conspectu domini.

Memores estote eius, quod à sanctissimo patre nostro Ambrosio scriptum est; sua fideles eo animo obtulisse ecclesiæ ministris, ut per eorum manus (quorum fidei atque integritati summa omnia tribuebant) ad pauperes peruenirent.

VOS item aly, quicumq. estis, quorum fidei Christi patrimonium propriè ad diuini cultus, pauperumq. usum commissum est, caute ne ambitione aut cupiditate prolapsi, in alium quàm cui additum est, conuertatis; idq. proptercà sacrilegij rei, damnationem æternam subeatis.

UNIVERSI autem vos & singuli ecclesiastici ordinis homines (ut summatim complectamur) quæ muneris vestri sunt, vobiscum frequenter recolite: ministeriū vestrum explere studete: sanctissima studia religionis & officij vestri rebus alijs potiora ducite: in rerum diuinarum sacrarumq. cognitionem omni cura incumbite: quæ diuina, quæ sempiterna sunt, diuitiarū, et honorum, & terrenarum rerū cogitationibus abiectis amplectamini: restincto cupiditatum ardore, integros castosq. vos seruate: mundi voluptates, quæ à diuinis præceptis detorqueat, declinate: prædiorū ecclesiasticorū, quæ non auaritiæ præda, sed instru-

menta charitati relictâ sunt, redditu & fructibus non abutimini: humilitati studete: Charitatis opera præstate: induimini Dominum Iesum Christum, Sanctorumq; eius facta imitami- ni; ut & eorum imitatione, & illius in primis diuinis præceptis institutisq; conformati, in uocatione qua vocati estis, dignè Deo ambuletis; tum vitæ vestræ splendore laicis hominibus lumen præferatis ad vitam sanctè institucndam; tum vos repositam vobis iustitiæ coronam demum percipiatis.

Omnes præterea ac singuli, qui huius nostræ ecclesiæ ministerio adscripti aliquo modo estis, diocesis Mediolanensem, & ecclesias quas in ea obtinetis, quibus adscripti estis, stationes vestras, in quibus manendum vobis sit, putate.

In illis ipsi residete.

Debitis muneribus atque oneribus satisfacite. Ecclesiasticas ipsas ædes habitate: ibiq; domicilium vestrum verè constituite, & habete.

Alia item agite ac præstate, ex præscripta conciliaribus decretis residentia ratione.

Quicumq; item clerici minorum ordinum estis, in ecclesiis quibus adscripti estis, singuli ordinis quo initiati estis functiones tali pietate obite, ut digni habeamini, qui deinceps altiorem gradum assecuti, sancta Dei ecclesiæ inferuiatis.

Nemo autem vestrum, quicumq; estis, ab ecclesiastica statione, personalisq; residentia munere discedat, nisi causis per nos probatis, & contestu nostro literis expresso.

Hæc, quæ communitè atque vniuersè vos monimus, singuli seruate studiosè ac diligenter.

AT præterea sigillatim nominatimq; vos, qui in Metropolitana ecclesia nostrâ dignitates obtinetis, canonici item, tum Ordinarij eiusdem nostræ ecclesiæ, tum reliquarum quarumuis ecclesiarum collegiatarum, vel urbanarum vel diocesanarum, quicumq; sitis, in omni canonicalis disciplina officio ita agite, ut canonicè, nempe canonum legibus ad vitæ vestræ institutum pertinentibus, & constitutionum nostrarum rationi congruenter viuatis.

Id primò maximè studete, ut in conspectu Dei omnipotentis, puro corde, & casto corpore ministretis.

Tum singuli vos ordinis dignitati aut canonicatui annexi functiones explete, canonicalisq; muneris partes præstate.

Omnes in choro statim horis assistite; & ad Deum pro fidelibus pijs religiosasq; fundite preces. Dum eo loco estis, memores estote adesse Christum Iesum Dominum: cui seruite cum timore & tremore.

Non pigri, non somnolenti, non oscitantes adeste: non mente vaga, non vagis oculis, non indecenti corporis statu.

Attentè, studiosè, ritè, piè, religiosè diuinis laudes concelebrate; & psallite Deo in conspectu Angelorū, cātantes in cordibus vestris Domino. In choro nemo priuatim, nemo tacitè diuinum officium recitet: sed omnes pariter quicumq; ade-

stis, senes cum iunioribus laudate nomen Domini in psalmis, hymnis, & canticis.

A quibuscuq; colloquijs, & à literarum, librorū lectionibus, atq; ab omni vagatione abstinete: Pro temporis autem & officij ratione, sedete, state, genuflectite, caput aperite, & inclinate.

Accuratè demum omnia obseruate, quæ eo de genere vobis præscripsimus; ita ut vestro exemplo alijs sacerdotibus clericisq;, & rectè ritèq; psallendi, & sanctè orandi, & piè agendi animū addatis.

In psalmodum autem, canticorum, & hymnorū intelligentiam studiosè incumbite: ut dum psallitis, pro sensuum sanctissimorum quos mente concepistis ratione, vos ad omnem pietatis deuotionisq; affectum excitetis.

Non ordinaria distributionis lucro adducti, sed Dei charitate, religionisq; cultu commoti, diuinis officijs adeste; ut verè, ex animoq; psalmi uerba illa concinatis: Voluntariè sacrificabo tibi, & cōfitebor nomini tuo, quoniam bonum est.

Diuinis officijs absolutis, paulum omnes in choro piè orate; inde abeundi signo per præfectum dato consurgentes, quo ordine ad chorum accessistis; eodem in sacristiam redite; ubi cappas, qui illas induti estis, & superpellicea sine strepitu vlllo & susurratione deponite.

Canonicales vestros conuentus statim hebdomada diebus capitulariter habete.

Omnes qui debetis, ad illos conuenite.

Inde ne discedite, nisi missione à capituli præfecto impetrata.

Singuli ordine & loco sedete.

Sententiam modestè dicite; & suo quisq; loco, nõ præposterè.

A verbis scurrilibus abstinete.

In rebus consultandis rixas, iurgia, & contumelias cauet.

In initio & fine vniuscuiusq; Capituli statas orationes dicite.

Priore loco tractanda proponite, quæ ad diuinum cultum, ad spiritualis vitæ progressionem, ad ecclesiasticam disciplinam tuendā; tum quæ ad rerū tēporaliū gubernationē pertinent, ne negligite. Cætera hoc de genere toto seruate, quæ nostris constitutionibus vobis præscripta sunt.

Omnia in primis agite pace mutua, concordia voluntate, & charitate fraterna vos inuicem diligite. Canonici enim estis; qui sicut pro collegij ratione, ex antiquo instituto vna in collegiata ecclesia, vnoq; item in canonicali domicilio collocati fuistis; ita vno pacis & charitatis federe, vnaq; animorum consensione, coniunctissimè, sicut nascētis ecclesiæ ministri, quorum erat cor vnum, & anima vna, experiundo videte, sicut in psalmo scriptum est, quàm bonum, & quàm iucundum sit, habitare fratres in vnum.

Quicumq; verò estis, qui inter canonicos Præpositi, aut Archipresbyteri, aut alterius dignitatis nomē gradumue obtinetis, sicut honore et dignitate præstatis; ita virtutū exemplis, uigilantiq; in vestri muneris cureuē partibus, obeūdis sollicitudine plūcete.

PAROCHI præterea, & ceteri quicunq. estis, etiam Præpositi, Archipresbyteri, alijue qui animarum curam geritis, præter ea quæ vobis cum reliquo clero communia vniuersè monuimus, illa etiam quæ præcipuè de vobis per nos decreta sunt, præstate omni sollicitudine.

In primis oues vobis concredita cognoscendæ sunt, & appellandæ nominatim, pascendæ, & custodiendæ item.

Animarum igitur numerum in catalogum redigite ad præscriptam normam.

Eorum qui baptizantur, qui item confirmantur, et compatrum etiam qui adhibentur, nomina describite.

Matrimonia in codicem referte.

Parochia vestra incolarum vitam & mores inuestigate.

Indagate omni studio, si qui hæresi contaminati sint, aut suspecti; aut si qui sint, qui hæreticorum libros habeant, vendant, emant, importent, vel legant; eosq. statim denunciate.

Monete etiam populum, vt id ipsum etiam præstet ad nostri edicti præscriptum: quod statis temporibus de more promulgate.

Perquirite de dictis & factis eorum, qui ex hæreticorum finibus veniunt.

Discipite, si qui è parochia vestra finibus ad loca proficiscantur, vbi impudè prædicatur, quod à catholica fide alienum est: tum etiam an ij professionis facultate impetrata, agant ad præscriptum decreti nostri in Concilio Prouinciali tertio promulgati.

Inuestigate præterea de ijs, qui in vestra parochia docent; eorumdemq. mores, vitam, & fidem obseruate; ac reliqua de ijs ipsis præstate, quæ nostris Concilij provincialibus præscripta iussuè sunt.

Videte, & cauete, ne superstitiones, magicæ cantiones, eiusmodi diabolicæ superstitiones in populo vestro sint.

Cognoscite publicos peccatores, corruptores aliorum, concubinarios, adulteros, usurarios, blasphemos; & denunciare.

Cognoscite alios etiam populorum corruptores, qui festis diebus non Deo, sed aleis, ludis, choreis, diabolo seruiunt: quiq. festorum dierum cultum quouis modo violant, quales quales sint; neque obseruant pontificias, neque nostras de diebus festis colendis constitutiones aut edicta.

Istos ab ea malè agendi corruptela reuocare ac deterrere omni pietatis officio studete.

Tum nobis etiam sicut opus erit significate, vt pro cura nostra officio salutare remedium afferamus.

Rursus agnoscite etiam pauperes, viduas, pupillos ceterosq. aliena ope egentes: quibus & salutari consilio, & consolatione, & re subuenite: aut si minus re potestis, cohortatione alios accendite ad eos subleuandos.

Siq. illorum grauior inopia deposcit, festis etiã diebus à pia fidelium liberalitate aliquid in ecclesia colligendum curate, vt à nobis præscribe-

tur, quod ipsis in elemosinam conferatur.

Scorsum etiam locupletes parochia incolas conuenite. quibus pauperum egestates proponite, & ostendite, eis diuitias à Deo propterea etiam esse tributas, vt inopibus succurrant.

Si qui autem potentiorum opibus in causa aliqua oppressi sunt; illos vnicè atque intimè eorum patrocinio cõmendate, qui vel ex suscepto officio id præstare debet, vel quib. nos hanc curã dederimus.

Pascite in primis populum vobis commissum, prædicatione verbi Dei, salutaribus monitis, administratione item sacramentorum, exemplo, & oratione.

In verbo Dei exponendo planè obseruate, quæ constitutione nostra prouinciali, & alijs concionatoribus, & vobis præscripsimus.

Pueros festis dominicisq. diebus in doctrinæ christianæ rudimentis instruite.

Prouectioris ætatis homines ad eadem intelligenda inuitate.

Patres matresq. familias monete, vt filios, filias, ceterosq. quos in familia habent, ad statas doctrinæ christianæ scholas ipsi conducant.

Sodalium, qui ijs scholis adscripti sunt, operantur ad hoc institutũ adhibete: curateq. vt mutua inter eos charitas, morumq. disciplina cõseruetur.

Alios etiam ad tam pium opus amplectendum alacriores reddite, atque excitare, tum assiduis vestris cohortationibus, tum promulgatione thesauri spiritualis indulgentiarum ijs concessi, qui ijs scholis adscribuntur, in illisq. operam nauant.

Ne omittite diebus festis inter Missarum solemniam, aliquid ex ijs quæ in Missa leguntur, fidelibus exponere; & sanctissimi illius sacrificij mysterium aliquod explanare; & aliquando sanctiores illius sacrarum ceremoniarum rituumq. rationes & significationes explicate, quò diligentius instructi, in dies sacrosancto illi sacrificio religiosius intersint.

Docete item, quo modo fideles signo Missæ celebrandæ dato, se corde contrito ad eam sanctè audiendam parent.

Curate, atque effcite perpetuis vestris monitionum officijs, vt in illa viri aperto capite, mulieres velato, & in omni eius parte utroq. genuflexo, præterquam in euangelio adsint.

Instruite etiã eos, q. religiosè non solum in Missæ sacro, verum etiã in diuinis alijs officijs uersadũ. Quando standum, quando genua flectenda, quando assurgendum.

Quàm uolè dum illa fiunt, celebrantur, fugiendæ confabulationes, colloquia, deambulationes, strepitus, clamores, immo verò inanes cogitationes, quibus à pia meditatione, & mysteriorum quæ aguntur, contemplatione, religiosaq. oratione animus distrahitur; quàm deniq. studiosè uitanda reliqua omnia ab eorum officiorum sanctitate & cultu aliena.

Rursus quàm sanctè iter, quàm religiosè, & quàm demisso humilic. habitu in supplicationibus, litanijs, & stationibus versandum sit.

Qua reuerentia, quouè pietatis studio, in ecclesijs

locisq; sacris manēdū sit; quæ uē ab ijs procul abesse debeant: idq; ex sāctionibus pōtifijs, cōstitutionibus conciliaribus, nostrōq; præterea edicto.

Qua etiam non solum intima religiosi animi præparatione, sed externa etiam cultus uestitusq; modestia, humili genuflexione, & armis depositis, ad sanctissimam communionem, tum etiam ad cætera sacramenta accedendum sit.

Tum docete, ac monete, quo modo dies festi colendi & sanctificandi sint.

Ostendite, indignissimum esse sacris illis diebus, non modò à nefarijs operibus, illicitisq; negotijs non abstinere; verum etiam religionis ac pietatis opera non præstare omni diligentia.

Ac præterea nefas esse, sacros dies, ad maxima Dei beneficia recolenda, summasq; ei laudes persoluendas, ac debitum sanctis honorem tribuendum institutos, ad illa traduci, quæ ab eo cultu abhorrent: qualia sunt tripudia, ludi, choreæ, spectacula, quibus ad turpes illecebras incitantibus salutis humanæ hostis diabolus oblectatur. Denunciate item stata sacrorum temporum ieiunia; docete quo modo ieiunandum; quæ peccati grauitas in violandis sacris ieiunijs.

Quæ præterea ebristiana pietatis officia in sanctorum vigilijs.

Quàm sanctè obseruandum Quadragesimale ieiunium.

Statis autem solēnibus vel Aduētus, vel Septuagesimæ, vel aliorum temporum celebritatibus, præmonete fideles, atque diligenter ex nostrarum etiam literarum præscripta recitatione ac ratione instruite, ad sacra illorum temporum mysteria sanctis pietatis officijs religiosè colenda.

Vtq; ijs omnibus pro temporum solemnitatibus, ratione illi instrui possint, sæpè monete, ut Dominicis alijsq; festis diebus, quemadmodum sacra Tridentina Synodus optat, ad parochialem ecclesiam conueniant.

Qua in re sapiūs monitionem nostram in Synodo diœcesana quarta eo de genere editam frequēti populo legite.

Sæpè autem ac diligenter eosdem docete, quàm assidue orandum sit.

Quo modo & tacita supplicis mentis meditatione, & pijs stas orationibus precandum.

Quàm studiosè & religiosè suscipiendum nostrū uespertinae communis orationis institutū; quàm diligenter illud semel susceptum, piè retinendū. Ideoq; cum alijs sæpè in anno eam orandi rationem cum indulgentijs concessis per summa capita explicare; tum præcipuè diebus concilio Proouinciali tertio constitutis, in maxima populi frequentia de scripto pronunciate, atque euulgate.

Dominicis diebus institute populum, & monete pro quibus oret, ut est in eodem Proouinciali concilio per nos decretum.

Tum præterea quas singulis hebdomadæ serijs præcipuas preces, christianasq; meditationes, atque in orando exercitationes sibi propositas in promptu habere possit

Quàm sapiēsimè uerò sermonibus uestris populo

proponite locos perpetuæ christianæ meditationis, de morte, de iudicio, de inferno, de gloria, & præmio paradisi.

Monete præterea sedulo ac frequentissimè patres matresq; familias, ut liberos, familiamq; suam ad pietatis christianarumq; virtutum disciplinam religiosè instituant.

Ad hoc propterea patres familias inducite, ut de uitæ spiritualis ratione, & pijs exercitationibus libros probatos domi suæ habeant: in quorum lectione uersentur, seseq; ac familiam instruant ad sanctè agendum.

De patrum sam. officio, familiæq; institutione, nostram in concilio tertio proouinciali editam constitutionem in parochiali conuentu quem præscripsimus, legite, singulasq; eius partes explicare. Tum alia præterea docete, quæ opportuna existimaueritis, quibus illi se suamq; familiam in ebristiana uitæ institutis atque exercitationibus conforment.

In officinis etiam & tabernis, disciplinæ uitæq; christianæ rationes obseruate: si quid autem uel ab artificibus, uel ab institoribus, operarijs uel committi animaduertitis, quod dissolutæ disciplinæ sit, id officinarum tabernarumue dominos grauius monete; ostenditeq; ea in re officij sui partes.

Estis participes & soey laborum curaq; nostræ; & in messe nobis commissa operarij estis: elaborata uia nobiscum, & contendite, ut populum cuius curam gerimus, tanquam purum triticum auxiliante diuina misericordia congregemus in horrea cælestia.

Depositum custodi, inquit beatus Apostolus Paulus: quod uobis singulis dictum esse putate; ut in grege, tanquam deposito fidei curaq; uestræ commisso diligenter custodiendo, ab omniq; peccati labe conseruando, cogitationem, sollicitudinem, curam, studiumq; omne collocetis.

Parochia igitur unicuique uestrum concedita uiciniam, cum à cæteris uitijs omnibus uos singuli sollicitè custodite; tum curate etiam, ne odia, simultates, inimicitia, factiones, temerè irrandi, malè dicendi, imprecandi prauæ consuetudines, ac ne detractiones quidem in ea sint.

At uitia in primis & peccata, ad quæ populum procliuorem esse animaduertitis, reprehendite, atque exagitate.

Nec uerò dissimulate peccata: sed annunciate populo scelera eius; publicè peccantes coram omnibus arguite, ut & alij timorem habeant.

Idq; agite spiritu fortitudinis Domini: & ut strenui eius milites, bonam militiam militate, nihil planè trepidantes.

Si ab increpatione (uos monet sanctus Gregorius) reticueritis, quia contra uos odia insurgere reformidatis; non iam Dei lucra, sed uestra queritis.

Non maledictis, non vexationibus, non calumnijs, non alicuius generis contumelijs, illud uel increpandi uel palam arguendi officium deserite, modò Christi gloria, & animarū salutis seruiatis.

Rursus non aucupandæ hominum gratiæ studia id age-

id agere desistite : Seruus Dei non essem, si ho-
minibus placerem; inquit *Apostolus*.

*V*a vobis tacentibus, aut dissimulantibus, si grex
curæ vestræ commissus perierit.

Sanguinem eius de manibus vestris requiret ius-
tus & omnipotens Deus.

Si igitur peccatur; ne in increpationibus verba
vestra blandientia sint: sed ut à spiritu san-
cto scriptum est, Stimuli sint, & quasi clauis in
altum defixi.

Instate opportunè, importunè, priuatis etiam ad
monitionibus, consilijs, correptionibus, obiurga-
tionibus, ut peccantes adiutrice diuina gratia in
viam salutis reuocetis.

*I*N usum etiam sanctè reuocate fraternam corre-
ptionem; ut non modò vos mutua christiana cha-
ritate, sed clericos minorum ordinum paternis
officijs corripiatis, ac reliquos item, præsertim pa-
rochiæ vestræ incolæ.

Ad sermonum verò, admonitionum, correptionum
partes explendas, locos vobis comparate,
præcipuè ex doctrina catechismi Romani: in
quo magna cum populorum uestrorum saluari
utilitate versari diligenter potestis.

Neque ad hoc multiplicis vestræ ecclesiasticæ
tractationis genus negligite adiumenta, quæ ali-
unde utiliter capere potestis; præsertim ex gra-
uis doctriq. episcopi Augustini Valerij libris de
ecclesiastica dicendi facultate conscriptis.

Cætera autem officia, quæ in sacramentorum ad-
ministracione, in assidua ad frequentem eorum
usum cohortatione, in ægrorum cura, in alijs pa-
rochialis muneris functionibus, vobis nostris
prouincialibus diœcesanisque concilijs præscripta
sunt, præstate atque exequimini accuratè: ad
earumq. conciliarium constitutionum decretorum
uè normam, omni obseruantia atque obedi-
entia studio vos planè conformate.

*Q*UAE verò decretorum nostrorum partes, ad
laicos, eorumq. christianam disciplinam attinēt,
quò sæpiùs euulgata atque inculcata, seruentur
diligentiùs; illas summatim vulgari sermone ex-
pressas, crebrò prout usu venerit, populis ve-
stris proponite, denunciate, explicate, atque in cõ-
suetudinem inducite.

Quæcunque denique vel ad vos, vel ad laicos curæ
vestræ commissos pertinent, ea per nos decreta,
quo maximo potestis studio, in omnem executionem,
disciplinæq. usum introducite.

Videteq. in primis ac perpendite, quæ sint, &
quàm religiosè muneris vestri partes; cauteq.
ut in officijs & curæ vestræ functionibus non mo-
dò quidquam vos contra cõmittatis, sed ne omit-
tatis quidquã: cum in sacerdotali vita, pro mu-
neris quod sustinetis ratione, tũ grauiore, tum
longè plures quàm in cæteris hominibus esse pos-
sint omissionis culpæ.

*V*OS præterea reliqui sacerdotes quicumque estis,
quibus animarum cura non incumbit, cum alia
omnia, quæ ecclesiastici ordinis hominibus de di-
uinorum officiorum cultu, de vitæ honestate,
de studijs, & vitæ spiritualis exercitationibus

præscripta aut monita à nobis generatim sunt;
tum quæ nominatim sigillatimq. ad præcipuam
vestræ executionem attinent, præstate omnino.

*V*OS item reliqui Clerici inferiorũ ordinum, quæ-
cũque ad vos nominatim vel generatim spectat,
agite omnia, sicut clericalis vitæ ratio, cano-
num, & nostris conciliaribus decretis præscri-
pta postulat.

Clerici estis, nempe de sorte Domini, & ipse
Dominus fors, pars scilicet vestra; tales præ-
bete vos, ut & ipsi possideatis Dominum; &
possideamini à Domino; vercũq. dicatis, Domi-
nus pars hæreditatis meæ.

Filij mei, nolite negligere: vos elegit Dominus,
ut stetis coram eo, & ministretis illi.

Videte igitur, quàm valde intentos vos esse oportet
ministerijs vestris; & quàm magna vitæ mo-
rumq. castitate.

Proborum hominum tantum, præcipuè sacerdo-
tum vitæ spiritualis laude præstantium familia-
ritate utimini: ex quorum consuetudine, tum fru-
ctus vos capiatis, tum nos meliorem in dies de
vobis opinionem concipiamus.

Maiores veremini, & obseruate; eisdemq. re-
tè monentibus obtemperate.

Præter latinæ linguæ, & literarum studia, eccle-
siasticæ in primis disciplinæ institutionibus diligē-
ter incumbite.

Sic demum vos moribus, & vitæ modestia pro-
bate, ut & à parochis, & à præceptoribus ve-
stris, tum etiam à populo bonum testimonium ha-
beamus: vosq. dignos iudicemus, quos maiori-
bus ordinibus adscribamus.

*V*OS verò, quos regionum vrbes præfectos, & in
diœcesi Vicarios foraneos constituimus, in explen-
dis muneris atque officij vobis commissi parti-
bus, sedulò inuigilate, atque elaborate.

Onus quod sustinetis, quàm graue sit, quàm ple-
num curis perpendite: tum quam in eo vobis cõ-
mittendo spem fiduciamq. habuimus, videte;
tum efficite, ut expectationi nostræ respondeatis
vigiliarum uestrarum studijs, assiduaq. solli-
citudine.

Ecclesias, quæ in vniuscuiusque vestrum regio-
ne sunt, sedulò visitate; earumq. partes singu-
las inspicite.

Perustigate in vniuscuiusque parochiæ finibus,
an aliqua publicorum peccatorum labes, an fla-
gitia, quibus pastorali cura medeamur neces-
se sit.

Vniuerso clero pro regione commissa inuigilate,
diligenterq. illud in primis videte, ut in disci-
plinæ ecclesiasticæ moribus, institutis atque of-
ficijs se contineat, clericalisq. moderationis le-
gibus congruenter viuat.

Indecentem eius habitum omnino reiicite: mo-
rum, sanctæ vitæ, sacrarumq. literarum, &
institutionis ecclesiasticæ studia, si qua in eo lan-
guescunt, excitare.

Clericos autem minorum ordinum in hoc ma-
ximè vobis commendamus, ut illorum omnes tũ
in vitæ moribus, tum in literarum, ecclesiasti-
cæq.

cæq. doctrinæ studijs progressionem accuratè exploretis; atque ut maximè potestis, paternis cohortationibus atque obiurgationibus, ipsiq. assiduis adiunctis.

Ecclesiarum item cultum, nitore, ceteraq. eius generis omnia curate, quæ à vestra diligentia, quam totis in Christo visceribus ab unoquoque vestrum expetimus, & Dei gloria, & animarum salus postulauerit.

Quæcumque verò vel prouincialium diœcesanarumq. Synodorum decretis, vel præcipuis instructionibus, vel visitationum iussis præscripsimus; ea omnia ut re ipsa præstentur, studiosè perpetuò agite.

HÆC omnia & singula his monitionibus nominatim sigillatimq. expressa, tum cuncta item reliqua, vel nostris concilijs prouincialibus diœcesanisq. sancita, uel alio modo uobis præscripta, uos omnes ac singuli quorum interest, quanto potestis amore & pietate non amplectamini solum, & legite; sed mente animoq. comprehendite, seruate, omniq. sollicita executione præstate: totosq. uos ad cohortationum, admonitionum, decretorum, & constitutionum nostrarum sententiam rationemq. accommodate.

Quod omne ut faciatis, uos per unigeniti filij Dei aduentum, per eius crucem, perq. animarum uestrarum salutem obsecramus, obtestamur, diuinæq. contestatione monemus.

Rursusq. uobis ipsis uniuersis & singulis edicimus, si quis uestrum constitutionibus decretisq. nostris non paruerit, contra eum nos acturos esse ecclesiasticis canonicisq. sanctionibus.

Cauete igitur, ne quem uobiscum paternè modo agentem, sollicitèq. monentem, & in conspectu Dei uos hoc sacro loco deprecantem auditis: me eundem rursus, non in hac uita solum culpas uestras animaduertentem, sed in diuino prætereà iudicio easdem accusantem audiatis.

At ipse Deus, & pater noster, & Dominus Iesus Christus dirigat uias uestras in omni sancta obedientia; exhortetur corda uestra, & confirmet in omni opere, & sermone bono; ita ut dignè ambuletis uocatione qua uocati estis, per omnia ei placentes; sicq. sanctis uestrarum uirtutum progressionibus probati appareatis ante Deum, & patrem nostrum, in aduentu Domini nostri Iesu Christi, cum omnibus sanctis eius. Amen.

Laus Deo.

Finis Synod. Diœces. IIII.

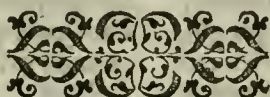

SYNODVS DIOECESANA MEDIOLANENSIS V.

Quam Carolus S. R. E. Presbyter Cardinalis tit. S. Praxedis
Archiepiscopus habuit.

Anno à Chr. nat. M. D. LXXIIX.

Gregorio XIII. Pontifice.

HÆC Synodus nõ semel atque iterum, sed tertio prorogata fuit. Primùm enim Archiepiscopus visitationis Brixienfis, quam sibi summus Pontifex commiserat, & delegauerat, munere, occupationibusq; distentus, illam de more indictam stata die habere nõ potuit. Deinde concilium prouinciale, prouincialesq; actiones impediunt, quo minùs anno sequenti, qui fuit MDLXXVI. illa iterum prorogata celebraretur. Post, peccatis hominum ita exigentibus, cum pestifera contagio in urbem, & diocesim Mediolanensem se se infuderit; necesse habuit Archiepiscopus, charitatis, curaq; suæ pastoralis, quam pestis acerbitas summoperè requirebat; officiis occupatus, eam tamdiu prorogare & differre, quoad pestiferum incendium extingueretur. Itaque Dei munere donoq; demum Anno MDLXXIIX. cum pestis omnino abierit; nihil ille antiquius potiusq; habuit, quàm primo quoque tempore illam ritè celebrare. In qua synodo ita statuit & sanciuit.

Indictio Synodi diæcesanæ in posterum facta est, non edictis, sed ratione veteri, quæ decreta ac renouata in constitutionem superioris Synodi IIII. relata est.

In nomine Sanctæ, & Indiuiduæ Trinitatis, Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Amen.

DECRETA EDITA

IN SYNODO DIOECESANA

quinta Mediolanensi.

Decretum. I.

NOS Carolus S. R. E. Presbyter Cardinalis Tit. S. Praxedis, Dei Apostolicaq; sedis gratia Archiepiscopus S. Ecclesiæ Mediolanensis, ad Dei omnipotentis, Beatæq; Mariæ semper Virginis, & S. Ambrosij Patris Patroniq; nostri laudem, hæc pro Christianæ morum disciplina cõformatione, qua clerum populumq; fidei nostræ concreditum præluere totis in Christo visceribus expetimus, in nostra synodo diæcesana quinta decernimus, statuimus, ac sancimus.

BEATISSIMI Martyris Sebastiani cuius Mediolanensis, cuius dies natalis iam vsque à temporibus sanctissimi Patris & Patroni nostri Ambrosij, sermone etiam eius martyrium celebrantis, à nostris maioribus piè cultus est, diem festum anniuersarium, qui est xiiij. Cal. Februarii, ex voto ob funestæ pestis, quæ urbem diocesimq; Mediolanensem anno 1576. teterrimè inuaserat, contagionem religiosè nuncupato, in tabulâq; publicas ciuitatis relate, ab vniuerso & clero & populo vrbis Mediolani

S. Sebastiani dies festus eius que itè vigilia Mediolani seruanda.

diolani piè item sanctèq. coli atque obseruari mandamus, vt reliquos Sanctorum festos solemnesq. dies, qui ex præcepto institutoq. ecclisæ coluntur.

Ex eadè præterea voti nuncupatione, pridie illius festi diei ieiuniù ab eodè clero populoq. Mediolanenfragi celebrariuè præcipimus.

Idem etiam in diœcesi à locorum scilicet incolis præstetur; qui eidem beatissimo martyri, alijsuè sancto, proximæ pestilentis temporibus eius rei votum fecerunt.

Decretum. II.

De dieb⁹ festis & vigiliis euulgandis.

DIERYM festorum, qui in vrbe diœcesiq. nostra Mediolanensi coli, & Vigiliaruè itè, quæ ieiunio abstinentiaue obseruari debent, tabula, de qua in diœcesana synodo per nos conficienda concilij prouincialis tertii decreto cautum est, hæc ordine præscripta in singulos menses, ab vnoquoque parochio animarum uè cùtatote in illis populo denunciandis feruetur.

tit. de fest. dier. cultu. §. Vigiliæ autè. pag. 86.

Tabella dierum festorum & vigil. infra cùm de tabellis suo loco posita est.

Decretum. III.

De Dominica in capite Quadragesimæ.

DIVINO munere operarij nos in hac vinea colenda constituti, perpetuo còstantiq. cultura spiritualis studio in id incumbere debemus, vt sanctorum institutorum; sacrorumq. rituum disciplina, à beatissimo patre pastoreq. nostro & Ecclesiæ Doctore Ambrosio salutariter ac diuinitus introducta, non modò in hac Ambrosiana ecclesia piè sanctèq. conferuetur; sed etiam si quæ vllò modo prætermissa est, qua debet religione, in vsum còsuetudinemq. restituatur.

Cùm igitur in sanctissimis Ambrosianis institutis, vnum (præter cætera quæ tēporū vitio morumq. corruptelis & negligi & violari magno cū animi dolore vidimus) illud sanè sit, quod de Dominica, quæ in capite Quadragesimæ dicitur, aliàs tum literis nostris monuimus atque ediximus, tum edicto etiam sanciuimus; eo ipso de genere quò diligentius pro Archiepiscopalis officij munere cautum sit in perpetuum, hæc vt infra decernimus & constituimus; quæ planè à clero & populo, qui ambrosianæ ecclesiæ nostræ institutis religiosè adstrictus tenetur, sanctè inuioleatq. seruari in virtute sanctæ obedientiæ præcipimus, iubemus, ac mandamus.

Dominica, quæ in Capite Quadragesimæ more Ambrosiano dicitur, vt reliquæ dominicæ quadragesimales feruetur item: ab eaq. abstinentiæ quadragesimalis initium planè fiat; cū non solum ex sanctissimo patrum testimonio, sed ex sermonibus, & doctrina in primis eiusdem beati Ambrosij, patrisq. huius ecclesiæ

tabulis, atque ex omni rituum certissima ratione, illam in Quadragesimæ diebus primam Dominicam & numerari & esse liquidò còstet. Proinde à cibis, quæ quadragesimali tempore lege ieiunij vetiti sunt, abstinere clerus & populus omnino eo die, sicut alijs dominicis quadragesimæ diebus.

Nuptiarum celebritas dominico illo die negatur itidem, vt sacrorum canonum iure, Tridentinaq. sanctione, cæteris quadragesimalibus diebus agi interdictum est.

Sess. 24. decret. de refor. matr. cap. 10.

Quæcunque apostolicis sanctionibus, sacrosanctis canonum decretis, conciliorum constitutionibus, de sanctæ quadragesimæ cultu religiosaq. obseruantia vel instituta vel decreta sunt; eadem ad huius dominicæ, quæ Quadragesimæ prima est, cultum pertinere decernimus: ita vt qui hunc diem violarit, culpæ reus perinde sit, ac si alium quadragesimæ diem violasset.

Quò autem religiosius hæc dominica prima quadragesimalis colatur, quò debet obseruantia officio; Archidiaconi Metropolitanæ nostræ ecclesiæ sit, in Epiphaniæ solemnitate, vt Paschæ celebritatem denunciari; ita (quod etiam de quadragesimæ denunciatione antiquo canone institutum est) sic quadragesimalis abstinentiæ initium denunciare, in ea ipsa Dominica scilicet omnino sanctè fieri.

Parochi verò singuli, tum qui in vrbe sunt, tum diœcesani, hoc itidem præstent, ac denunciēt in Dominica proximè præcedenti, quæ Dominica in quinquagesima dicitur.

In Calendario demum anniuersatio notetur hic dies quadragesimæ primus.

Decretum. IIII.

BARBARAE radendæ institutum, à patribus in Concilio Carthaginensi sancitum, quodq. ex summi Pontificis Gregorij VI. literis longè antiquissimum esse perspeximus, iam olim in omni ferè ecclesia, & in nostra hac Ambrosiana ad hæc vsque tempora (vt nos vidimus) à plerisque sacerdotibus antiquæ sanctioris disciplinæ studiose conferuatum, ac deinceps nostris literis per nos ad vsum còsuetudinemq. reuocatum; ita in perpetuum retineri præcipimus ac mandamus, vt vnusquisque sacerdos & clericus, quocunque gradu dignitateuè præditus barbam radat.

De barba radenda. Carthag. 4. can. 44.

Decretum. v.

AVXILIANTE Christo Domino ià quintam synodum diœcesanam hoc sacro loco celebrauimus: at vos consciij estis, multa deesse, ad eorum quæ decretis & diœcesanis & prouincialibus præscripta sunt vobis, perfectam executionem.

De promulgatione aliquot decretorum.

Qua in re vnuscuusque Visitatoris nostri, præfecti regionatij vrbis, atque singulorū etiā digni-

dignitatem & canonicatum in basilica nostra Metropolitana, in collegiatis uè tum vrhis tū diœcesis nostræ Ecclesijs obtinentium, ac Vicariorum foraneorum, & testium synodaliū, & omnium denique ac singulorum, non modò sacerdotum sed clericorum etiam cuiusuis ordinis, quibus ecclesiasticæ disciplinæ leges constitutæ sunt, studium, operam, diligentiam, sollicitudinē desideramus, atque requirimus. Proinde non solum monitiones, quas in synodo diœcesana quarta contestati uobiscum adhibuimus; & quò diligentius studiosiusq. ad illarum vos præscriptum conformaretis, easdem imprimi mandauimus; sed etiam quorundam decretorum, quorum executionem diligenti studio quamprimùm præstare debetis, tabellas aliquot antè mensibus editas, & uobis traditas, iterum uobis uniuersis & singulis in hoc diœcesano conuentu inculcari diligenter iussimus & mandauimus.

Vestrum igitur erit, cum tantopere per nos omni officij genere excitati sitis, ad absolutam quandam decretorum omnium executionem, studiosè, accuratè, perpetuamq. sollicitudine agere, curare, atque ad eò petficere, ut uniuscuiusque vestrum diligentiam uerè ecclesiasticam commendemus; nec uerò accusemus aut damnemus negligentiam.

Aliquot selectorum decretorum executio, præcipuo sollicitudinis studio præstanda.

Fenestra, unde extrinsecus Missæ sacrum inspicitur & audiri potest, octo dierum spatio amoueat, muruè obstruantur.

Fenestra item aliæ, unde in ecclesiâ introspectatur. Seruitutes ab omni ecclesia ad octo item dies amouentur omnino; ita scilicet, ut ab ædibus clericalibus per eam nulla exportatio, nulla importatio, nullum iter, nullus transitus fiat, non prospectus, nec uerò alia eiusmodi seruitus.

De ædificijs laicalibus ecclesiæ parietes attingentibus, præstetur, quod decretis prouincialibus constitutum est.

De officinis eidem coniunctis, præstetur itidem ut mox supra.

De luto, illuue, sordibus disijciendis & amouendis, præstetur & agatur ex decreto concilij prouincialis iij. & ex præscripto instructionum nostrarum.

A locis sordidis cruces, & sacræ imagines, quindecim dierum spatio amoueantur.

Altaria cappellæ maiori aduersa, aut sub ambone, suggestuè, aut sub organo, aut ad pilas, columnas uè collocata, octo dierum spatio amoueat, ex præscripto uisitationis apostolicæ.

Altaria item in lateribus cappellarum posita, ad tres menses amoueantur; in earumq. medio exstruantur.

Sepulcra lapidea ex ecclesiæ cæmeterij uè pauimento indecèter eminetia, octo dierum spatio tollantur.

Sepulcra itidem operimentum uisitationis apostolicæ decreto præscriptum non habentia, ad quindecim dies humo oppleantur.

Illa item, quorum os bradellæ altaris propius est tribus cubitis, ad tres menses obstruantur, humoq. iniecta oppleantur.

Itidem de sepulturis fiat bradellam altaris attingentibus.

Cæmeteria duorum mensium spatio sepeliantur: alio qui ne in ijs, aut in ecclesijs sepeliantur, sed in cæmeterio propinquiori quod septum sit.

Crux trium mensium spatio in medio cæmeterij collocetur.

Crucifixi imago in omni ecclesia ad cappellæ maioris ingressum affigatur.

In frontispicio cuiusuis ecclesiæ ex instructionū fabricæ ecclesiasticæ præscripto, quamprimùm fiat.

Suggestus in omni ecclesia parochiali, ex forma ijsdè instructionibus demonstrata struatur.

Altaria portatilia, mensura ampliori in ijsdè instructionibus demonstrata parentur & fiant: reliqua minori mensura, ad constitutum tempus uisitationis apostolicæ decreto confringantur.

Turri campanili, ex earundem instructionū præscripto, ostium cum suis ualujs, clauis, sera, pessulouè ad mensam fiat.

Supellex ecclesiastica duorum mensium spatio in unaquaque ecclesia hæc ut infra patetur.

Purificatoria, } numero & ratione olim
Corporalia. } præscripta.

Superpellicca quatuor; duo scilicet quæ parochio rectori uè ecclesiæ; ac totidem clerico usui sint.

Signacula Missalium.

Capsula, quam scatulam dicunt, in qua purificatoria includantur.

Capsula item pro corporalibus.

Mappæ pro manibus abstergendis.

Vas ad usum lauandi corporalia, & alia huiusmodi.

Vasculum rotundum pro recondendis hostijs magnis, & alterum item pro paruis.

Tabella orationum antè & post Missæ sacrum dicendarum.

Tabella secretorum in Missæ sacro.

Tabella orationum, quæ à sacerdote dicuntur, cum Missæ sacrum facturus, vestes induit, & exiit.

Quæ in ædificatione, fabricauè cuiusuis ecclesiæ perpetuò caueri vel curari debent, hæc sunt.

NE in ecclesia quidquam noui ædificij sine consensu nostro literis exarato fiat.

Ne item noua ecclesia exstruatur.

Ne sine concessionis etiam nostræ literis cappellæ, altaris uè locus detur, neque rursus cappella, altare uè exstruatur.

Ne præterea sine facultate à nobis data, & scripto exarata, oratoria etiã ubi nõ celebratur, fiãt; neque itè pilæ structiles sacrarū imaginū erigantur.

Ne

Ne sacræ imagines antè apponantur, quàm stata prece benedicantur.

Ne campana antè statam solemnem benedictionè in turri campanili appendantur.

Campanis conflandis caueatur ex instructionū præscripto ab inscriptionibus non probatis.

Ne in ecclesia sine concessionis nostræ literis sepulcra struantur, fiantuè.

Ne in sepulcris item, aut in ecclesia, epitaphia, elogia, inscriptiones, aliaue literarum monumenta; nisi à nobis primùm probata, fiant, sculphantur, exarenturue.

Curetur, ut cæmeteria usurpata, ex decreto nostro prouinciali recuperentur.

Sepeliendi in cæmeteriis usus restituatur.

Lampas non è latere, sed in medio altaris sit.

Eadem ex instructionum præscripto aurichalco contexta sit.

Quæ ad reliquum ecclesiarum cultum perpetuò curari oportet.

VT immunda illuuiæ, urinae proiecctio, lutum, & sordes cuiusuis generis, à cæmeterijs & parietibus ecclesiæ arceantur: arbores, arbuta, stirpes, vites, bederæ, rubi, spinæ, & cætera id generis ab ecclesijs & oratorijs procul sint, & amoueantur.

A cæmeterijs item quamprimùm conuellantur stirpes, & arbores etiam infrugifera.

A puluere puluerulentoq; situ, & ab araneis, crebro, & ecclesiæ, & earum partes, & oratoria mundentur & purgentur: pauimenta item sapius verrantur.

Capsula elemosinaria in vrbe ad mensem unū, in diœcesi ad duos menses, ex visitationis apostolicæ præscripto ne sint, sine scripta nostrâ facultate.

Sedilia muliebria, vulgo bradelle, statim amoueantur.

Noua ex instructionum nostrarum modo præfinito fiant.

Profana priuatim proprietq; intus collocata, ex visitationis apostolicæ decreto statim attribuuntur atque addicantur.

Ne in ecclesia, cæmeterio, atrio, vestibulo, porticu, foribus, parietibus, stillicidijs finibus, res venales, ne ad ecclesiæ quidè usum, nec verò à clericis ipsis proponantur, affigantur, apponanturue.

Ne laica supellex, frumentum, legumina, fruges, nec verò instrumenta fabrilia in ecclesia reponantur.

Ne valuis foribusuè ecclesiæ schedulæ aut scripta rerum profanarum affigantur.

Exportatio & importatio rerum profanarum, iter item, transituè ad rerum item profanarū usum tollatur omnino.

Vniuersitatum consilia ab ecclesijs prorsus remoueantur.

Al supplicij significatiōe campanæ ne adhibeantur.

Ne in ecclesia scholæ, præterquam doctrinæ christiana, absque concessu nostro literis exarato habeantur.

De mulieribus benè velatis, ut edito nostro caueatur, executio verè, omninoq; sit.

Omnis irreuerentia conuersationis, ut Pij Quinti Pont. Max. sanctione, & decretis nostris prouincialibus cautum est, prorsus tollatur.

Bulla Pij V. 6. Cal. Apr. 1566.

Mendici vagantes ab ecclesia excludantur.

Custodes, clerici, & alij ecclesiarū ministri, ad quos pertinet, in admonendis, & deserendis mulieribus ad præscriptum non velatis, & viris itè in Missæ sacro genua non flectentibus, aut in ecclesia irreuerenter versantibus, aut mendicis, per ecclesiam vagantibus, officium suum accuratè omnino exquantur.

Mulcta exigatur, Pij V. Pont. Max. sanctione rectoribus ecclesiarum, custodibus, & Capitulis proposita, eos corrigere negligentibus, qui in ipsis ecclesijs irreuerenter versantur.

Bul. ead.

Circulatores, & ludentes pila in plateis ecclesiarū, quo tempore diuina officia in illis celebrantur, mulcta plectantur.

Decretum concilio prouinciali primo editum de confugientibus ad ecclesias, seruetur omnino.

Ecclesiarum & Oratoriorum clauæ, si quæ ecclesiæ sunt, quæ illas non habeant, octo dierum spatio conficiantur, & in custodiam parochi tradantur; aut si necesse est, alij item ex concessu Vicarij foranei, non conductori tamen, mulcta pœnauè cautione facta, si ad profanos usus adhibeantur.

Ecclesiæ parochiales certis horis ad tabellæ præscriptum claudantur.

In oratorijs minoribus latitudine cubitorum viij, longitudine cubitorum decem, Missæ sacrum non fiat.

Altaria singula cruce in medio collocata semper ornata sint.

Ab vniuscuiusque eorum præterea utroque latere decenter positis candelabris duobus.

Vesita item sint mappis mundis tribus: quarum exterior oblonga, ad imam vsque altaris partem pertineat; reliquæ duæ breuiores sint.

Gradus quoque ligneus ab vniuscuiusque altaris tergo collocatus, mappa sternatur.

Tela viridi altaria singula consternantur, ne puluere aliaue sorde mappæ inquincentur.

Ornata item sint pallio coloris cum dici festi feriuè ratione congruentis, ex instituto S. Ecclesiæ.

Tabella secretorum etiam in vnoquoque altari apponatur. Quæ tabella peracto Missæ sacrificio erecta ne stet; sed depressa, sub tela mappæ recondatur.

Ecclesiarum quæ frequentantur, altaria singula, cum fores ecclesiæ patent, ijs ipsis ornamentis semper instructa atque ornata sint.

In reliquis ecclesijs idem diebus saltem festis præstetur.

Altare maius decentiori insigniori, semper ornatu ac vestitu instruat.

E pluribus lampadibus cum vna tantum accenditur, illa media accendatur.

Sacris corporibus sanctorum, & reliquijs insignioribus lampas adhibeatur perpetuò.

In diuinis officijs præstentur omnino hæc
quæ sequuntur.

CLERICI singuli superpellicum habeant,
idq; ex decreti nostri præscripto, forma decet.
In processionibus. modus versandi & conueniendi
clero præscriptus seruetur accuratè.

De funeralibus editæ instructiones, perpetuè dili-
gentiq; executionis usu planè seruentur.

In festis sanctorum solemnitas officij ex decreto-
rum nostrorum præscripto peragatur, & cultus
item.

In Missæ sollemnibus sacro lectio etiam ante episto-
lam, vt in ecclesia Metropolitana fit, canatur,
vbi ritu Ambrosiano fit.

In Missæ sacro, etiam quo tempore sacerdos secre-
tò agit, & in alijs diuinis officijs, cantus à sacra-
ca actione alieni neque probati non adhibeantur,
cananturue.

Sacræ communionis ministris præbendæ in Missæ
sollemnis sacro institutum seruetur.

Itidem in feria quinta, die scilicet cænæ Domini
præstetur.

Sacrarum vestium color pro ratione temporum cõ-
ueniens, quantum fieri potest, seruetur.

Disciplina chori, tum in conueniendo ad diuina offi-
cia, tum in conuersando eo loci, tum in recedendo,
decretis nostris prouincialibus præscripta, inui-
olatè seruetur.

In diuinis officijs extraordinarijs tabella concilio
prouinciali tertio præscripta seruetur: cuius rei
causa præfectus & punctator sit.

Processionum tabella per nos edita in executionis
usum inducatur.

Clerici certi deligantur, qui custodum munus, &
alias ecclesiasticas functiones & officia, vt potè
in Missæ sacro ministrandi, & alia id generis
præstent, amotis ab eiusmodi officiorum functio-
ne laicis.

Incuratur ratio, qua prouisum sit sustentationi cleri-
ci, qui in ecclesia parochiali inopi inseruiat; & il-
lorum item, qui in singulis cappellis ministerium
nauant; & aliorum præterea, qui minorum or-
dinum functiones obcunt.

Instruatur clericus in Missæ sacro ministraturus.
Superpellicum loco vestis exterioris super tunicam
talarem à sacerdote Missæ sacrum facturo, vbi
potest, adhibeatur, antequàm reliquis sacris ve-
stibus induatur.

Qui Missæ sacro intersunt, si qui sunt qui vel ge-
nua ambo non flectunt, vel genibus ita flexis nõ
persistunt, uel altaris gradibus propius accedunt,
vel vestitu non congruo, capite uè non detecto ad-
sunt, vel in ecclesiæ foribus stant; à sacerdote
celebraturo, aut Missæ sacro inchoato à cleri-
co ministro moneantur.

Ne paupertatis prætextu ad Missæ sacrum con-
uenire quis omittat.

Missæ sacrum ne coràm publicè criminosis fiat.

In Missæ parochialis sacro cum Corpus Domini
elevator, signum campanæ detur semper: in alijs
verò Missis tintinabulum pulsetur.

Erratorum punctationes peractis diuinis officijs in
sacrisliis denuncientur, præsentibus ecclesiasticis
hominibus qui eo loci aderunt.

De moribus, & studijs cleri, hæc vt infra omnem
executionem habeant.

CLERI familiæ delectus decretis prouincia-
libus præscriptus, & vestitus item ratio serue-
tur: de armis item non ferendis.

De suppellectili, mensæ frugalitate, & de sumptibus
superuacaneis, decretis nostris prouincialibus præ-
reatur.

De recitando diuino officio, modus & decens ratio
decreto nostro demonstrata, in executionis usum
inducatur.

Superpelliceo clerici, qui scilicet minoribus ordini-
bus, aut subdiaconatu, diaconatu uè initiati sunt,
sacram Eucharistiam sumendo se induant.

Omnis clerus confessarijs sacerdotibus ad confessio-
nes eorum audiendas delectis & probatis pec-
cata confiteantur.

Itidem præstent clerici inferiores sacerdotibus.

Crebrò isti ex decretorum nostrorum præscriptis cõ-
fiteantur, & sacram communionem sumant.

Idipsumq; præstent in ecclesia nominatim constitu-
ta, & in Missæ sollemnibus sacro; testimoniumq; hu-
ius rei scriptum afferant.

Clericalis vestitus, ex concessionis nostræ literis su-
matur.

De ijs quæ infra nominatim ex decretorum no-
strorum præscriptis recensentur, regulæ & le-
ges ab vniuersis & singulis ecclesiasticis ho-
minibus seruentur.

DE tonsura.

De interula.

De caligis.

De calceis.

De veste interiori.

De veste exteriori.

De cingulo.

De pallio ferrarolo.

De parochorum vestitu exteriori, de toga scilicet,
& caputio.

De canonicorum dignitateq; præditorum Metro-
politanae ecclesiæ vestitu exteriori.

De mantelletto breuiori.

De reliqui cleri vestitu exteriori.

De cleri vniuersi vestitu itinerario.

De pileo, reticulo, & subbirreto.

De torquibus & anulis non induendis.

De dignitate sacerdotali & clericali, morum splen-
dore tuenda.

De titulo ambitioso.

De incessu & gestu.

De consuetudine probatorum vtenda.

De otio cauendo.

De ridiculis & obscenis libris abiiciendis.

De musica clericorum in laicalibus conuiujs.

De conuiujs & comestationibus cauendis.

De couponis.
 De choreis & laruis :
 De saltationibus & ludis .
 De comedijs & spectaculis.
 De venatione .
 De pernoctatione & incesso nocturno.
 De armis non ferendis.
 De mulieribus non docendis .
 De negotijs secularibus fugiendis.
 De famulatu & obsequijs laico non præstandis .
 De clericalium adium honestate .
 De imaginibus turpibus tollendis .
 De clausura adium canonicalium .
 De mulieribus in earum habitatione non admittendis .
 De canonicalium adium locatione , ex præscripto decreti prouincialis & diæcesani .
 De clericalium etiam adium locationibus ex eodẽ prouinciali decreto .
 De officio ritu Ambrosiano recitando .
 De modo recitandi .
 De precibus congregationis initio & fine dicendis .
 De cleri studiorum ratione , ex regulis concilio prouinciali tertio constitutis præstanda .
 De librorum clericalium delectu , & apparatu , & lectione .
 De parochorum libris .

De bonis ecclesiarum hæc præstentur
 vt infra .

FORMA in locandis decimis, decreto synodi diæcesanæ IIII. præscripta .
 De decimis & primitijs, etiam à nobilibus soluendis, ex ratione præfinita in synodo diæcesana nostra IIII .
 Oblationum usus in Missæ solemnibus aut parochialis festis restituatur .
 Oblatio fiat offertory tempore .
 Offerentes Missæ sacro intersint .
 Ad oblationem mares & feminae distinctè accedant ; mares scilicet primò, deinde feminae .
 Oblatio à publicè criminosis ne capiatur .
 Ne alij eam capiant quàm parochi .
 Ne per ecclesiam accipiendæ oblationis causa parochus sacerdos uægetur .
 Ne rursus in oblatione patena, sed crux manipuli osculanda præbatur .
 Oblationum venditio, & alij contractus id generis prohibentur .
 Parochi oblationis lucro cedant, nisi quibus id iure concessum ab Episcopo sit, aut aliàs legitime .
 Caducitatum iura prosequenda .
 Bonorum & iurium uniuscuiusq. ecclesie, ecclesiasticè beneficij, aut Capituli, trium mensium spatium conficiatur, ex præscripto concilij prouincialis primi .
 De inuadentibus et asportantibus bona clerici mortui, decreta prouincialia seruentur .
 De ecclesie item scriptis instrumentis uæ à clericis mortui hæredibus ecclesie tradendis .
 De ecclesiarum scriptis occultatis agatur ex decreto prouinciali .

De cautione synographauè solutionum, quæ ex prædictis ecclesiasticis in emphyteosim aut ad longum tẽpus locatis fiunt, decretum prouinciale seruetur .
 De bonorum item deuolutorum alienationibus .
 De solutione anticipata .
 De arborum incisione cauenda .
 De bonorum ecclesiasticorum locatione propinquis non facienda .
 Neque præterea patronis, nec cessionarijs, neque coniunctis item .
 De bonorum ecclesiasticorum locationibus cum de melioribus ijs reddendis cautione, formula teneatur præscripta in Concilio prouinciali secundo, & synodo diæcesana secunda .
 De bonorum ecclesiasticorum locatione publico instrumento conficienda, et schedulis proscripta .
 De ecclesie bonis quæ laici administrarint, instructiones seruentur vulgariter editæ .

De Canonicis hæc vt infra præstentur .

CANONICORVM à choro absentiam punctatores notent; eorum etiam qui residentia participes non sunt.
 Punctationes autẽ anno confecto nobis tradantur .
 Regula de capitulis celebrandis .
 Quo tempore scilicet Capitula habeantur .
 Vt ad ea canonici conueniant .
 Ratio seruetur tractationum Capitularium .
 Capitulum spirituale in singulas hebdomadas habeatur .
 Cancellarius capitularis eligatur, eiusq. officium .
 Capitularis archidiaconi locus statuatur; illiusq. item præfectus .
 De fructuum ad sacristiam pertinentium ratione & usu, decretum in prouinciali secundo concilio editum seruetur .
 De fructuum præbendalium parte dimidia, alijsq. emolumentorum portione soluenda primo anno, quo quis canonicus fit, ratio seruetur in sanctione Pij V. Pont. Max. & decreto prouinciali præscripta : neque omnino excedatur .
 Capitularia bona ne cuiquam de capitulo locentur .
 In parochijs, quæ ex instructionum præscriptis hoc ipso tempore præstari debent, hæc sunt .
TABERNACVLVM maius, serico rubro (si non est) intrinsecus vestiatur trium mensium spatio .
 Conopæum ad illius tabernaculi contegendi usum duorum mensium spatio .
 Tabernaculum item ; aut si quod est ad usum processionum, reconcinnetur duorum mensium spatio .
 Lunula illius paretur duorum mensium spatio ad formam in instructionibus præscriptam .
 Pixis item, ubi non est, ad menses duos .
 Vela decetia ad tegendæ pixidis usum, mensis spatio .
 Mappa etiam seu tobalea communionis populi usui, ad menses duos .
 Laternæ ad sacræ Eucharistiæ comitandæ usum, mensium duorum spatio .

Vasculum cum aspergillo, quo aqua benedicta ad ægrotos afferatur, mensibus duobus item.

Vasa purificationis forma præfinita, ad mensem.

Vasa tria sacrorum oleorum inter se distincta, forma in instructionibus demonstrata, unius mensis spatio in vrbe, in diœcesi verò duorum mensium.

Vas item alterum simile antè quadragesimæ proximæ initium.

Vas item ex instructionum nostrarum forma, ante calendâs Februarias fiat, ad aquæ baptismalis accipiendæ usum.

Liber distributionis oleorum, duorum mensium spatio, in omni præpositura, ecclesiæ plebanæ que caput plebis dicitur, duorum mensium spatio paratur: & sit forma præfinita.

Confessionalia, modo & forma in instructionibus demonstrata ad duos item menses construantur; vcl quæ extant, ad eandem formam redigantur.

Crucifixus, qui ad ægros defertur, decenter conficiatur duorum mensium spatio.

Thuribulum, acerra, & cochleare, forma demonstrata fiant mensibus item duobus.

A Parochis præterea præstentur hæc perpetuò.

Inuestigatio suspectorum de fide.

Observatio venientium è locis suspectis.

Diligentia & cautio cum ijs qui è locis nomine hæresis suspectis redeunt, aut ad ea proficiscuntur.

Recognitio de improviso librorum qui venales circumferuntur.

Observatio diei festi sancti Patroni ecclesiæ suæ parochialis; denunciatio item eiusdem, & reliqua decreto concilij provincialis tertij præscripta.

Instructio populi de ratione festi diei colendi, & denunciatio item eiusdem festi dominico die præcedente.

Occupatio pia populi diebus festis.

Instructio populi antè singulas anniuersarias solemnitates.

Admonitio opportuna, ne qui in vrbe habitare solent, diebus solemnibus & in quadragesima ruent, aut ibi morentur.

Restitutio & conseruatio diligens orationis vespertinæ.

Orationis item matutinæ institutum, vt scilicet diluculo in diœcesi per horæ quadrantem, & in vrbe itidem dato campanæ signo è Metropolitana ecclesia, parochi ipsius præsentia in ecclesia, quo tempore oratio fit: eiusdem item crebra cohortatio ad populum de frequenti, ad orationem conuentu: admonitio item, vt si quis è populo statim ea hora ad ecclesiam precaturus non conuenit, ubicumq. tamè sit, vel domi, vel in officina tabernaculi, vel in agro, alioque loco, oret, facta illius horæ variæ precatationis significatione campanæ sono.

Commonitio item, vt ob procelias nimbosuè datis campanæ signis populus oret, et ad litanias precetq. in parochialem ecclesiam conueniat.

Restitutio veteris instituti de benedictione peregrinorum, & in itineris susceptione, & in reditu.

Impetratio literarum testimonialium, etiam in breui peregrinatione, cum admonitione & præscriptione regulari, quæ in Synodo diœcesana quarta explicata sunt.

Concio & sermo intrâ Missarum solemnias, lecto scilicet euangelio.

Executio decreti visitationis Apostolicæ, de prædicatione quæ fit aliquando de libro.

Executio decreti, de ijs qui à parochi concione non absoluta discedunt.

Sollicitudo diligens pro festorum dierum cultu, vt scilicet à media nocte præcedenti vsque ad mediam noctem sequentem, festis diebus ab operibus seruilibus & alijs prohibitis populus abstineat, ex præscripto decretorum nostrarum, & visitatoris Apostolici.

Custodia, & exhibitio exempli librorum parochialium, de baptizatis scilicet, confirmatis, & matrimonio iunctis.

Celebritas solemnibus benedictionis fontis baptismalis in ecclesiis plebanis, ex præscripto ordinationis nostræ.

Inuestigatio de qualitatibus patrinorum, qui in baptismo adhibentur.

Cautio de nomine infanti imponendo in baptismo.

Euitatio comessationum in baptismo.

Instructio populi & obstetrici de forma baptismi.

Institutum benedictionis puerperarum.

Institutum benedictionis puerorum.

Liber de Communionibus peregrinorum & aduenarum in Pascha.

Monitio & delatio fidelium non communicantiu in Pascha.

Executio decretorum de arcendis à communionem illis, de quibus in concilijs nostris sancitum est.

Instructio rarò communicantium.

Instructio primò communicantium.

Instructio populi in frequenti communionem.

Vestitus communicantium modestus.

Armorum depositio in Communionem.

Comunio populi inter Missam semper cum potest.

Locus communicantium distinctus; clericorum scilicet ad altare; laicorum in cappellâ choriuè ingressu; mulierum in parte paulò remotiori.

Nulla cleemosinæ queritatio tempore communionis fiat; nullaq. ob eam causam vasoru expositio.

Communio ægrotis sæpè illam pctentibus ne dnegetur.

Pluuiialis indutio ubi potest, in sacra Communionem deferenda ad ægrotos.

Clericorum plurium comitatus.

Preces in via dum defertur.

Officium postquam detulerit.

Executio officij sanctione Pij V. et decretis provincialibus sibi præscripti, vt ægroti constentur.

Cura vt idem præsent, et ægrotantis familiares, et medici.

Denunciatio eorundem delatione ad Reuerendissimum Archiepiscopu, vt alijs penis illos afficiat.

Denunciatio itè medicorum nuper aduenientiu, nisi iurisiurandi præstiti testimoniū exhibeant: premonitio itè ne medendi artem interea exerceant.

- Executio scripti testimonij de ægroti confessione præstita, antequàm medicus curationem suscipiat, præscripto tempore elapso.*
- Executio interdicti contra medicos integrè non seruantes sanctionis illius præscriptum.*
- Executio decreti, de ijs qui extra diæcesis fines ad confessarios sacerdotes accedunt.*
- Regulæ de cõfessionibus, quo tempore, quo loco, nec verò in priuatis adibus audiendis.*
- Cautio de casibus Episcopo vel summo pontifici reseruatis.*
- Executio decreti de publica pœnitentia non remittenda nec commutanda.*
- Executio decreti, de ijs Episcopo deferendis, quos solemniter pœnitere oportet.*
- Decreti executio, de pecuniâ per pœnitentes soluendâ attributioneuè distributioneuè.*
- Executio decreti de indulgentia etiam antiqua non promulganda sine comprobationis nostræ literis.*
- Stolam & superpellicem induant Sacerdotes, cùm accedunt ad ministrandum sacrum oleum infirmorum.*
- Executio decreti, de modo deferendi cum precibus.*
- Apparatus decens fiat in adibus ægroti.*
- Officiû executio, parochi, præpositi, vicarij, & præfecti regionarij, erga parochum vicinum ægrotû.*
- Introductio instituti, de petenda benedictione archiepiscopali à moribundis, præsertim in vrbe, locouè ubi Archiepiscopus sit.*
- Educatio & institutio puerorum complurimorum ad militiam clericalem.*
- Processio & supplicatio antè sacram ordinationem.*
- Residentia parochorum in adibus parochialibus vera, cibum & somnum ibi capiendo.*
- Instituti introductio, de genuflexione cùm signum campanæ datur in eleuatione Missæ.*
- Executio decretorum, de clericorum ministerio & adiumento parochis præstando in diuinis.*
- Institutû de processionibus generalibus manè obeundis, vt cæ antè Missæ sacrum agantur.*
- Institutum de distinctione populi per parochias, in agendis processionibus, oblationibus, & alijs eiusmodi, retineatur in vrbe.*
- Itidem scruetur in locis diæcesis, cùm parochiarû complurium homines conueniunt.*
- Executio contra mulieres, vt in ecclesijs, & in processionibus, verè omninoq; ex præscripto nostro velata versentur, & incedant.*
- Celebratio anniuersariorum statis suis diebus, eorumq; notatio in libro certo.*
- Executio decreti, de eleemosina funeris officijs peractis, & loco separato distribuenda.*
- De mensa in funeribus.*
- De amissione emolumentum funeralis.*
- Instructio populi, de matrimonij ui & sanctitate.*
- Cautio de consensu matrimonij non extorquendo.*
- Formula executio de concessione facultatis matrimonij celebrandi.*
- In matrimonio celebrando abusus ille tollatur, quo introductum est, vt candelas sponsi in manibus gestent.*
- Cautio & diligentia de cohabitatoribus suspectis nomine coniugum.*
- Instructio dominorum officinarum.*
- Amotio aut emendatio imaginum obscenarum in adibus laicorum.*
- Supplicationes frequentes vacante parochiali ecclesia, ex cura vicerectoris.*
- Officium cum populo de solutione decimarum.*
- Instituti introductio, de benedicendis oblationibus quæ extra Missæ sacrum fiunt, ex præscripto libri sacerdotalis.*
- Executio decretorum de populi immodestia, & alijs abusus tollendis in oblationibus: de puellis item nubilibus, quibus ne ecclesiarum quidè nomine eleemosinam quaerere permittatur.*

Decretum indictionis Synodi v i.
futura.

SYNODVM VI. diæcesanam, quam ex facti Tridentini Concilij decreto, anno sequenti MDLXXVII. iuuante Christo Domino celebraturi sumus, cùm stata ea die, quam in decreto nostro diæcesano præscripsimus, habere non possimus ob concilij prouincialis celebritatem, quod per nos indictum, in idem ferè tempus cadit; eam indicimus futuram esse die duodecimo mensis Iunij eiusdem anni.

Laus Deo.

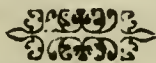
Finis Synod. Diæces. V.

SYNODVS DIOECESANA MEDIOLANENSIS VI.

A Carolo S. R. E. Card. Tit. S. Praxedis Archiepiscopo.

Habita Anno à Chr. nat. M. D. LXXIX.

Gregorio XIII. Pontifice.

DECRETA quæ in hac synodo VI. Archiepiscopus confecit, perpauca admodum sunt: sed synodales actiones ferè omnes consumpsit grauissimis concionibus pastoralibus: quibus frequentissimum cleri conuentum vehementer sanè accendit, cum ad omnem clericalis vitæ cultum, tum verò ad sanctioris disciplinæ interioris instituta, quæ prodesse vidit ad maiores in religiosè agendo progressiones. Quæ vero literis mandata, & in hoc synodali cœtu acta, de suggestu vt moris est, enunciari voluit, hæc sunt.

DECRETA EDITA IN SYNODO DIOECESANA sexta Mediolanensi.

In nomine Sanctæ, & Indiuiduæ Trinitatis, Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Amen.

Carolus S. R. E. Presbyter Cardinalis tit. S. Praxedis, Archiepiscopus Mediolani.

Decretum. I.

QVONIAM nihil ferè sapius diuinis literis commendatum est, quàm clericalis ordinis hominum vitæ integritas, innocentia, fides, religio, pietas, virtutumq. omnium ornamenta, quibus domus Dei potissimū excolitur; ideò vos vniuersos & singulos monemus, & per viscera misericordiæ Dei nostri obtestamur, vt cum semper laicis hominibus omni virtutum splendore præluceatis, tum maximè hoc tempore ita vos geratis in verbo, in conuersatione, in charitate, quemadmodum Apostolus monet; vt cum vos posuerit Deus in acquisitionem salutis, atque in ædificationem; officij vestri memores, in iustitia & sanctitate veritatis viuatis: sicq. abstinentes ab omni specie mali, ambuletis dignè Deo, qui vocauit vos in suum regnum & gloriam.

Affiduè, castè, pureq. preces Deo adhibete.

Ad rei grauitatem attentis cuius causa conuenitis, tota animi cogitatione in eam incumbite.

Ad cauponas ne diuertite.

Nolite per plateas vagari, aut præ curiositate hæc atque illac circumcursare.

Ad synodalem sessionem stata hora indicta sollicitè conuenite.

Nec verò raptim, sed graui incessu.

Vbi conuenistis, loco constituto, superpellicea munda ac decencia, aut alias vestes, pro ecclesiastici beneficij ratione induite.

Decèter vos induti, ad statum sessionalem locum non turbulenter, sed quietè accedite.

Bini, quoad eius fieri potest, conuenite.

Ordine confidete.

Manè priusquàm conueniatis, cibum ne capite, sed ieiunij adeste.

Ieiunium, quod in ecclesiasticis his actionibus olim institutum fuit, vt seruetis, hoc valde hortamur in Domino.

In loco autem benedictionis, quod est templum Dei, confidentes, ne vocibus obstrepite.

Ne tumultibus rem synodalem perturbate.

Ne confabulationibus operam date.

Ne è cancellis, intrà quorum fines sessio diœcesana habetur, exite: nisi absoluta sessione, aut necessaria de causa.

Cùm autem exire necesse habetis; facultatem à Vicario generali petite: reuersi ad eundem venite, antequàm designato loco confideatis.

Sessione de more absoluta, ne raptim itè turbulenter disceditis, sed grauiter, decoroq. incessu.

Hæc omnia seruate.

Cauete deniq. quæcunq. & ecclesiasticæ disciplinæ, & synodalis actionis dignitati, & loci venerationi minimè conueniunt.

Quoniam verò in huius synodi promotione no-

bis opus est ecclesiastici hominis adiumento, qui promotoris munus obeat; idcirco constituimus & decernimus in hac nostra synodo diocesana sexta promotorem Reuerendum D. Octavianum Abbatem, I. V. D. Canonicum Ordinarium nostræ Metropolitanæ ecclesiæ.

Si qui autem vestrum sunt, qui alicuius absentiam excusare velint, Vicarium nostrum generalem adeant, cui illius absentia rationem & causam afferant, atque probent.

Si qui verò querelas vel accusationes contra quæpiam delaturi sunt, Vicarium nostrum in criminalibus conueniant.

Decretum. I I.

Eorum qui synodo interesse debent, nomina deferenda.

VICARIÏ foranei ad Vicecancellarium eorum nomina (si qui non detulerunt) deferant, qui in sui vicariatus finibus commorantes, in hac synodo præsentés adfunt.

Syndici quoq. portarum itidem præsentent (si minus præstiterint) de ijs qui intra fines portæ suæ habitant, & huic diocesanæ synodo interesse debent; quò faciliùs cognosci liceat, qui præsentés non adfuerint.

Decretum. I I I.

De præiud. non afferendo.

DECERNIMVS, si cui contigerit, qui in hanc nostram synodum conuenierit, suo loco non sedere, aut incedere, aut aliud quippiã agere, gerere uè: id propterea nemini ius acquiri, acquisitum uè esse, neque quidquam de cuiusquam iure possessione uè detrahi: sed omnia in eo ipso statu permanere, in quo antequàm hæc diocesana synodus haberetur, esse reperiébantur.

Decretum. I I I I.

Collecta in Missa pro peccatorum venia.

EDICIMVS quoq. ac mandamus, vt in Missa omnes & singuli sacerdotes, oratione, aut collectam, quæ pro peccatorum venia postulanda dicitur, per septem dies deuotè recitent: idemq. clerici pia oratione precentur. Quod vt populus etiam deuotè agat, suos quique parochus Christi fideles diligenter moneat, atque cohortetur.

Decretum. V.

De Synodi trident. decr. recipiendis, & profess. fidei præstanda. Sefs. 25. decr. de refor. c. 2.

SACROSANCTA Tridentina synodo illud grauissimè sancitum est, vt quicumq. vel hoc tempore, vel in posterum ecclesiastica beneficia obtinebunt, qui item in diocesanam synodum conuenire debent; omnes in ea ipsa synodo, quæ primo quoq. tempore celebrabitur, recipiant omnia & singula, quæcunq. eodem Concilio Tridentino decreta & cõstituta sunt, reliquaq. omnia præsentent, quæ in sessione xxv. capite I I. enucleatè præscripta sunt.

Atque id ipsum quidem decretum Tridentinũ nos in Synodo prouinciali prima executi, fidei etiam professionem ex formula præstitimus, quam summus Pontifex Pius quartus cõcepit & confecit.

Tit. de profess. fid. pag. 1.

Vniuersos igitur & singulos, qui ecclesiastica beneficia obtinent, sacris ordinibus initiati sunt, iubemus ac præcipimus, omnia & singula, quæ in œcumenica illa sacra synodo decreta ac definita sunt, recipere, fideiq. professione ex Pontificia ea formula præstare: si modò aliàs id in synodo nunquam præstiterunt.

Decretum. V I.

SACRO Tridentino Concilio decretum & constitutum est, quotannis in diocesanam synodum ab Episcopis viros aliquot idoneos referri debere; qui diligenti examinis ratione, de vita, moribus, doctrina eorum quærant, qui parochialium ecclesiarum curationi præficiendi sunt.

De examinato-rib. deligendis. Sefs. 24. decr. de refor. c. 18.

Hoc igitur ipsum decretum nos exequi cupientes, animaduertentesq. præ nostræ diocesis amplitudine maiorem examinatorum numerum requiri, proponimus vobis hos venerabiles viros viginti tres, quorum nomina à cancellario de suggestu pronunciabuntur.

Ex ijs porro omnibus illos deligi per vos liceat, qui vobis & satisfaciant, & probati sint: ita scilicet, vt qui dimidiam partem suffragiorum, ab ijs qui ex compromisso vestro delecti sunt ad suffragandum, tulerint, hoc examinandi munus habeant, quousq. alia synodus diocesana celebrabitur.

Decretum. V I I.

SACRA item œcumenica & vniuersalis Tridentina synodus iubet, aliquot viros, eosq. tales deligi, quales summus Pontifex Bonifacius octauus sua constitutione præscripsit.

De Iudicibus Synodalibus. Sefs. 25. decr. de refor. ca. 10. ca. statutum de refer. in 6.

Qui & alioquin ad id apti & idonei constituantur, vt ipsis causæ ad forum ecclesiasticum pertinentes, in partibus delegandæ committantur. Vt igitur illud ipsum Tridentinum decretum nos exequamur, vobis proponimus ac nominamus hos octo viros, quibus causæ delegentur; ita vt quatuor ex his suffragijs vestris pluribus designati, munus habeant eiusmodi causas iudicandi, quoad altera synodus habeatur.

Decretum. V I I I.

VETVS est consuetudo sacrosancti canonum decretis introducta, & decreto prouinciali communita, vt Synodis singulis diocesanis, viri aliquot vita & moribus graues ac probati deligantur, qui animaduertant diligenter, an aliquid in vrbe & diocesi sit, quod corrigi emendari uè debeat: ac si quid tale cognouerint, id nobis, vel Vicario nostro generali, aut visitatoribus nostris significant; interrogatiq.

De Testibus Synod. deligendis. Prou. 4. tit. de Test. Syn. p. 179

de

de aliqua re quæ emendationem requirat, summa integritate referant.

Nos propterea vetus illud ac probatissimum institutum, & provinciale decretum secuti, huic muneri proponimus ac nominamus hos viros, quos cancellarius iussu nostro de suggestu, & in vrbe & in diœcesi testes synodales pronuntiabit.

Superiora proxima decreta, sunt in omni synodo quasi solemnia; utpotè, quæ partim initio synodi, partim in sessione synodali, in qua de examinabilibus, de iudicibus delegatis, testibusq; synodalibus agitur, promulgari de more solent.

Decretum. IX.

OMNES & singuli sacerdotes atque clerici, librum Litaniarum nuper iussu nostro editum mensis spatium sibi comparent.

Quod ut planè præstetur, id Visitatores nostri, & Vicarij foranei efficiant omnino.

Idem etiam de libro instructionum iamdiu in lucem edito sancimus.

Hoc ipsum constituimus de libro, quem præcipuè ad perpetuè retinendam memoriam beneficij, quod in peste mirabiliter extincta ciuitas & diœcesis Mediolanensis à Dei misericordia accepit, nos confecimus, in lucemque propterea edi iussimus.

Decretum. X.

IAMPRIDEM concilii Tridentini auctoritate, vniuersis singulisq; beneficijs ecclesiasticis vrbs & diœcesis nostræ Mediolanensis certam fructuum portionem seminario soluendâ imposuimus.

Nunc verò cum & beneficiorum ecclesiasticorum, quæ eidem seminario adiunximus accessione, & alia prætereà ratione illius census actus sit; æquum esse statuimus (ut in eodem etiam Tridentino, provincialiq; concilio decernitur) pro ratione accessionis factæ, onere contributionis, ea beneficia quibus illud impositum fuit, leuare.

Itaque de consilio Deputatorum eiusdem seminarij, illam fructuum portionem, quam iam pridem in ipsa seminarij institutione atque erectione imposuimus, hoc decreto ad mediam illius summæ partem redigimus.

Decretum. XI.

SYNODVM diœcesanam septimam, quam ex sacri Tridentini Concilij decreto, anno sequenti M. D. LXXIX. iuuante Christo Domino celebraturi sumus, ad decreti nostri diœcesani præscriptum indicimus & significamus futuram esse eodem anno, die scilicet vigesimo mensis Aprilis.

Decima Seminario attributa ad medietatem redacta. Sess. 23. dec. de refer. c. 18. Prou. 1. tit. de scm. pag. 13.

Indictio synodi futuræ.

Laus Deo.

Finis Synod. Diœces. VI.

SYNO.

Liber litaniarum instructionum, & memorialis ab ecclesiasticis habendus.

SYNODVS DIOECESANA MEDIOLANENSIS VII.

Quam Carolus S. R. E. Presbyter Cardinalis tit. S. Praxedis
Archiepiscopus

Habuit Anno à Chr. nat. M. D. LXXX.

Gregorio XIII. Pontifice.

IN hac synodo de more promulgata sunt Concilia prouincialia duo, nempe quartum, & quintum. Qua in promulgatione synodali penè triduum cōsumptum est: ideò nullum temporis spatiū relictum fuit alijs decretis diocesanis vel conficiendis vel euulgandis. Verùm Archiepiscopus concionibus, quas quatuor in frequentissimo Cleri synodalis conuentu habuit, de toto ecclesiasticæ disciplinæ genere ita explicatè, atque adèò vberimè disseruit; vt fermè omnium constitutionum synodalium instar illæ esse queant. Et quoniam hac ipsa synodo primùm, synodalis disciplinæ modus præscriptus est certa tabella: hic apponi eam non alienum esse iudicauimus.

DECRETA EDITA IN SYNODO DIOECESANA

septima Mediolanensi.

In nomine sanctæ & indiuiduæ Trinitatis, Patris,
& Filij, & Spiritus sancti. Amen.

NOS Carolus S. R. E. Presb. Cardinalis
tit. Sanctæ Praxedis, Dei apostolicæq; sedis
gratia Archiepiscopus sanctæ Mediolanensis
Ecclesiæ, hæc vt infra monemus & decernimus.

Decretum. I.

De synodali disciplina.

MULTIPLEX, & graue admodum munus, cum in omnibus alijs curæ Archiepiscopalis rationibus, tum verò etiam in omni synodali actione nobis impositum esse agnoscimus. Quod sanè quidem non modò pastorali quodam desiderio, aut voluntatis significatione, sed studio, officio, atq; adèò omni opere sanctè religiosèq; exequi debemus. Cùm autem concilij simus, eam esse humanæ conditionis

nostræ imbecillitatem, vt non simus sufficientes ne cogitare quidem aliquid ex nobis, tanquã ex nobis; sed sufficientiam omnem, quæcūq; sit, à Deo patre luminum existere, qui postulantibus à se sapientiam dat omnibus affluenter, & non improperat eis: ideò non viribus nostris quæ exiguæ sanè sunt, confisi, sed Dei vnus cuius ministri sumus, ope atque auxilio freti, toto animo totaq; mente supplices illud ab eo deprecamur, vt quæcunq; in hac diocesana synodali actione opportuna sunt, in ijs vel promouendis, vel decernendis, vel exequendis, adessè nobis sancti sui spiritus lumine dignetur.

Monemus præterea sacerdotes omnes & singulos, vt & sanctissimis precibus, & Missæ sacrificio, synodalem hanc nostram actionem, quam hodierno die aggredimur, adiuuare studeant; orantes in primis pro optimo eiusdem synodalis actionis successū, vt ciuitas & diocesis hæc Mediolanensis salutaribus adiuta disciplinæ institutis, in dies suffragantibus sanctissimi Patris Ambrosij, & beatissimorum martyrum Geruasij & Protasij patronorum nostrorum, & aliorum sanctorū meritis, fructus afferat vberiores in Domino.

Clerici præterea omnes & singuli, frequentiori ora-

ri orationis studio illud idem pie à Deo precentur.

Quoniam verò nihil ferè sapius diuinis literis commendatum est. *Et reliqua, quæ mox in superiori synodo adhibita sunt ad illius celebrandæ initium.*

Alia item stata decreta, ad omnem synodi inchoandæ rationem vsuq; accommodata, eodem loco explicata sunt.

Decretum I I.

Ne quisquam Mediolano ante Synodi dimissionem recedat

VOBI S præterea omnibus & singulis, qui huic synodo iure interesse debetis, pœna excommunicationis proposita vetamus, vt ne vestrum aliquis, antequàm hæc nostra diocesana synodus de more absoluta ac dimissa sit, ab vrbe Mediolano discedat, facultate sibi à nobis non concessâ: sed huic synodo, synodalibusq; sessionibus aut conuentibus quibuscunq; qui indicentur, omnes & singulos vos interesse iubemus eadē proposita pœna.

Decretum III.

Pro quibus orandum tempore synodi.

ET quoniam veteris instituti solemnissq; ritus est, in eiusmodi synodali conuentu pro publicis rebus orationem fieri: ideò in omni prece, & à sacerdotibus præsertim in Missæ sacrificio, his synodalibus diebus ad Deum orationem adhiberi edicimus pro his vt infra ordine descriptis.

Pro sanctissimo D. N. Gregorio Papa XIII.

Pro sanctæ ecclesiæ tranquillitate.

Pro Serenissimo Rege nostro Catholico Philippo.

Pro felici prosperoq; successu rerum & status regni Portugallia.

Pro sedandis tumultibus Flandriæ.

Pro christianæ disciplinæ cleri populiq; conformatione & progressionem, in vrbe, diocesi, & prouincia Mediolani.

Pro ministerio omni Archiepiscopali nostro, præsertim in hac rerum synodalium tractatione.

Pro ministris nostris, quos in huius vrbis, diocesis, & prouinciæ nobis commissæ culturam adhibemus.

Decretum. IIII.

De commemoratione p̄ mortuis. Tit. quæ ad diuin. off. pert. §. In synod. pag. 273.

EDICIMVS præterea ex decreto Concilij nostri prouincialis quinti, cras pro sacerdotibus, & clericis, qui post proximam synodū obierunt, solemnem commemorationem fieri. *Decreti synodalis formula de professione fidei, paulò antè in synodo sexta enucleatè præscripta est.*

Decretum v.

De promulgatione dec. Trid. Conc. de residetia.

ECCLIASTICAE disciplinæ & tuendæ & restituendæ ratio in eo præter cætera

posita est, vt personalis residentia munus ipsi præstent, qui ecclesiastica beneficia, præsertim cum animarum cura coniuncta obtinent. Ideò hoc de genere sacra œcumenica synodus Tridentina decreta duo sanciuir, vnum Paulo Tertio, alterum Pio Quinto Pontificibus maximis.

Sess. 6. & 23. de cr. de refor. c. 1.

Quæ duo decreta quò frequentius hominum mentibus infixæ, nulla aut obliuione, aut dæfuetudine abolerentur, in omni concilio non solùm prouinciali sed diocesano promulgari iussit.

Quamobrem ea ambo ad Tridentinæ sanctionis illius præscriptum in hoc nostro diocesano conuentu euulgari, & de suggestu pronunciari mandamus.

Decretum. VI.

SANCTIONEM à Pio secundo contra clericos editam, qui sine canonica dispensatione extra stata tempora ante legitimam ætatem se ad aliquè ordinem prouehi procurauerint, legi volumus ad præscriptum concilij nostri prouincialis tertii.

De promulgat. constit. de clericis malè p̄motis. Bulla edita 18. Cal. Decembr. 1461. Tit. q̄ ad ord. sacra. pag. 93.

Decretum. VII.

DE confidentiis constitutionem, quam summus Pontifex Pius Quintus edidit, quotannis in synodo diocesana de scripto recitari, prouinciali decreto iussum est. Ideò illam à Cancellario de suggestu legi mandamus.

De promulgat. constit. de Confid. edita Cal. Jun. 1569. Prou. 3. vsup.

Decretum. VIII.

QVALES eos esse oporteat, qui diuino cultui sacrisq; mysteriis consecrati sunt, cœlestis magister Christus Dominus docuit illis verbis: *Vos estis sal terra, ac lux mundi.* itaque nihil illos agere, nihil gerere, nihilq; præ se ferre oportet, quod non simplex, castum, integrumq; sit; vt modestiæ, motum sanctitatis, ac virtutum denique omnium cæteris exemplum, quasi lumen aliquod ipsi præbeant. Quare clericorum animis nihil frequentius infigi oportet, quàm canones, decreta, constitutiones, de vitæ honestate eorum sanctitas.

De promulg. de cr. de vita & honest. cleric. Matt. 6.

Et quoniam eo de genere in concilio prouinciali primo certas & explicatas rationes præscripsimus, illas vobis in hoc diocesano conuentu de verbo ad verbum publicè reperi volumus, quò diligentius exequamini, quæ ad vestri ordinis dignitatem pertinent.

Tit. cod. pa. 15.

Primo die synodali sub vesperum oratio metalis in quinque partes distributa; his verbis enunciata.

FRATRES charissimi. *Toto pio affectu orate pro sanctissimo D. N. Gregorio Papa decimo*

cimo tertio : ut eum Deus Spiritu sancto suo in salutari gratia conseruet, gubernet, dirigat, ac defendat.

2 Fratres charissimi. Toto cordis affectu orate : ut inclinet Deus ad preces humilitatis nostræ aures misericordie suæ, & in protectione Ecclesie suæ sanctæ antiquæ brachij sui operetur miracula : ita ut hostium audacia dextera diuinæ auxilio prostrata, pacis tranquillitate fruatur, & in laudibus misericordie diuinæ incessabili exultatione letetur.

3 Fratres charissimi. Toto cordis affectu orate pro serenissimo nostro Rege Catholico Philippo : ut desideria in eo bona Deus quotidie multiplicet : arma cœlestia eidem tribuat ; quibus protector, aduersantium conamina confringat, commissaq; cultarum gentium gubernacula, iure pietatis in perpetuum tueatur.

4 Fratres charissimi. Toto cordis affectu orate ; ut Deus regnorum omnium protector, in Portu galliæ regnum charitatem pacis infundat, cœlestiq; benedictione prosperum ac felicem rerum successum dignanter attribuat.

5 Fratres charissimi. Toto cordis affectu orate : ut hæreticorum feritate compressa, Flandriæ status diuino munere, & pacis & fidei catholice integritate semper exulet.

Decretum IX.

De promulgat.
Conc. prou. 4.
& 5: in synodo
facienda.

QUOD antiqui instituti est, id etiam nostris decretis cauimus, concilia prouincialia in synodo diocœsanâ proxima promulgari ac legi. Cùm igitur nuper Concilium prouinciale & quartum & quintum ediderimus, illud expedire visum est, ut in hac ipsa synodo septima, quæ vtriusque editioni proxima est, vnum & alterum item de verbo ad verbum legatur.

Decretum X.

De Breviario
& Calendario
exhibendo.

EDICIMVS, & iubemus, omnes & singulos, qui diuini officij recitandi lege adstrikti sunt, Breviariuin & Calendarium hodie in sessionem afferre, usq; exhibere, quos recognitioni cleri præfecimus, notato in vtriusque initio nomine & cognomine possidentis.

ALTERO DIE SYNODALI.

Oratio mentalis quinquepartita enunciatâ his verbis.

1 **F**RATRES charissimi. In omni actione nostra in duamur iustitia erigamus igitur animos & corda nostra deuotè ad Deum : & ab eo interna mentis oratione bæ religiosè precemur. Ut impleamur agnitione voluntatis eius in omni sapientia & intellectu spiritali, dignèq; ambulemus vocatione, qua vocati sumus : ita ut in omni opere bono nos fructificantes, & crescentes in scientia Dei, quotidie perfectiorem iustitiam esu-

riamus & sitiamus.

2 Fratres charissimi. Toto cordis affectu orate : ut in omnibus operibus Dei veloces simus : nec fastidiosè, sed grauiter, ac strenuè in vinea eius laboremus. Scriptum est enim : Maledictus homo, qui facit opus Dei negligentè.

3 Fratres charissimi. Toto cordis affectu orate : ut spiritu ambulemus ; desideria carnis nunquã perficiamus ; affectus prauos perpetuò deseramus ; semper mortificationem Iesu Christi in corporibus nostris circumferentes, vsq; ad eam, ut vita ei manifestetur in corporibus nostris.

4 Fratres charissimi. Toto cordis affectu orate : ut quæ sursum sunt, vbi est Christus Dominus, in dextera Dei sedens, quæramus, & sapiamus : Omnia verò mundi huius tanquàm stercora arbitantes, abundemus in diuitijs simplicitatis, bonæq; conscientie, & opibus gratie atque glorie nostræ.

5 Fratres charissimi. Toto cordis affectu orate : ut in omni humilitate, & mansuetudine ambulemus : ut solliciti seruare unitatem spiritus in vinculo pacis, & Christi Domini iugum suauis, & onus leue patienter portantes, demum hæ reditemus cœlestem terram viuētium, & in multitudine pacis aternæ delectemur.

Demum absoluta est synodalis promulgatio concilij prouincialis quarti : in cuius promulgationis fine cæcellarius alta voce dixit. **CONCILIVM PROVINCIALE IIII.** Cui quadam ecclesiastica acclamatione à clero vniuerso respo sum est : Deo Patri misericordiarum, & Deo totius consolationis gratie.

Decreta porrò, quæ statâ sunt de examinatoribus, de iudicibus, de testibus synodalibus, explicatè tradita sunt mox supra in synodo vi.

DIE SYNODALI III.

Concilium prouinciale quintum de more promulgatum est ; cui promulgationi clerus synodalis vniuersus acclamauit, ut supra.

Decretum

De indictione synodi VIIII. futura.

AVXILIANTE Dei misericordia, synodum diocœsanam octauam anno sequenti M. D. LXXXI. die xij. mensis Aprilis in hac ipsa nostra Metropolitana ecclesia ad præscriptum Concilij Tridētini de more celebraturi sumus ; nisi per nos, aut Archiepiscopali nostra auctoritate aliter indictum erit.

Oratio mentalis quinquepartita ac distincta his punctis.

1 **F**RATRES charissimi. Toto mentis affectu orate ; ut huic urbi & ditioni Mediolanensi serenissimus Rex gubernatorem constituat ; qui sapientia, iustitia, omniq; virtute præesse, & bonorum operum exemplo prodesse indefinēter possit.

- 2 *Fratres charissimi. Toto cordis affectu orate: ut hæc urbis, diœcesis, & prouincia disciplina christiana sepiùs sata seminibus, uberiores fructus afferat in Domino.*
- 3 *Fratres charissimi. Pro interna deuotionis, & orationis affectu, orate pro Reuerendissimo Archiepiscopo nostro, ut spiritualibus amplificetur augmentis, & verbo atque exemplo quibus præest proficiat ad vitam sempiternam.*
- 4 *Fratres charissimi. Toto cordis affectu orate pro ministris Reuerendissimi Archiepiscopi; quatenus dum manus in bonis operibus elcuant, laborum suorum benedictionem à Deo largissimã consequantur.*
- 5 *Fratres charissimi. Obsecremus Deum omnipotentem, ut toties præsertim in hac synodo septimana nos moniti, & ad spiritum sacerdotalem excitati, adiutrice eius diuina gratia viam latam & spatiosam relinquamus, quæ ducit ad perditionem; & diuina virtutis dextera deducamur in illam angustam atque arctam semitam spiritualis vitæ; quæ ducit ad vitam; illamq; viam usque ad obitum pergamus, quousque ad Christum Dominum perueniamus, qui est nobis viâ, veritas, & vita.*

Acclamationibus denique de more factis, Archiepiscopus aliquo temporis spatio in omni sua diœcesi precationem & orationem ab vniuerso clero & populo fieri statuit. Quam orationem communi sermone indixit, & vnicuique rationi vrbis diœcesisq; præscripsit.

Decretum.

QUONIAM censemus orationem in vniuersa vrbe & diœcesi à clero populoq; factis diebus pro rebus publicis, vt temporum ra-

tio tulerit, in vesperis fieri: idcirco tabellam certis capitibus distinctam, ad cuius præscriptum vlque ad Natiuitatem beatæ Mariæ Virginis clerus & populus hora constituta preceatur & oret, edi & promulgari decreuimus in hæc verba vulgariter concepta.

Punti dell'Oratione laquale si farà in tutte le feste diuotamente, sino alla Natiuità della Madonna.

Per la Santità di N. S. Papa Gregorio XIII. che Dio lo conserui, & guidi nel gouerno della Chiesa santa.

Per la pace & tranquillità di tutto il Christianesimo.

Per il Serenissimo Re nostro catolico Filippo; che Dio le dia gratia di vincere i nemici della santa fede, & di mantenere i suoi Regni e Stati sempre nella pietà christiana.

Per la Fiandra; che tolto via il disturbo che patisce dalli heretici, ricuperi intieramente la pace, e la diuotione della fede catolica.

Per la visita, che si farà quest' anno nella diocesi.

Per la riforma, e progresso della disciplina christiana, nella Città, diocesi, e prouincia di Milano.

Per l' Illustrissimo & Reuerendissimo Cardinale et Arcivescouo; che Dio gli augumenti largamente le sue gratie, per ben sodisfare al suo ministero nel gouerno di questa chiesa, e sue attioni.

Per i ministri, e cooperatori tutti, che se impiegano nel medesimo gouerno spirituale di questa diocesi.

Per il clero tutto; che nella vocatione sua ogni giorno faccia maggior frutto, & creschi in spirito di santità, e d' operationi buone à gloria di Dio, à salute dell' anime, & à edificatione della Chiesa santa.

Laus Deo.

Finis Synod. Diœces. VII.

SYNO-

SYNODVS DIOECESANA MEDIOLANENSIS VIII.

A Carolo Cardinale Tit. S. Praxedis Archiepiscopo
Habita

Anno à Chr. nat. M. D. LXXXI.

Gregorio XIII. Pont. Max.

NAE hæc synodus celebrior quidem fuit quàm aliæ superiores, nõ decretis condendis, sed ijs exequendis, quæ antea concilijs vel prouincialibus vel diocesanis iam pridem confecta atque edita sunt. Quam ob causam scrutinijs clericalis, quod ex veteri instituto in proxima superiori synodo ad vsum reuocatum fuit, accuratior sanè ratio adhibita est. Nam cum dies synodalis certus scrutinijs de more constitutus est; tum scrutinijs diligentissimi modus introductus est, ad perquirendum de concionandi ratione, quam parochi adhiberent, de diuinis officijs, de ministerijs ecclesiasticis, atque de omni deniquè disciplina cleri. Et verò executio multis partibus quò diligentior esset; literæ synodales synodo dimissa ad populos ab Archiepiscopo diligenter scriptæ fuerunt, de ijs rebus quas exequi studiosè illi deberet. Ad cæteras actiones synodales accessit etiam celebritas translationis sanctorum martyrum Marini & Leonis, & beati confessoris Arsatij Episcopi: quæ frequentissimo synodali cleri conuentu, ac summa populi frequentia, solemniq; pompa, ac religioso viarum apparatu acta est. Ac præterea ad synodi præparationem, literæ de oratione & precatione præfectis monasteriorum regularium sermone vulgari scriptæ sunt in hanc sententiam.

*Carolus S. R. E. Presb. Cardinalis
tit. S. Praxedis, Archiepiscopus
S. Mediolanen. Ecclesiæ.*

Reucrendo Padre. Sempre sono à N. S. Dio accette l'orationi e prieghi fatti con affetto di deuotione, e purità di cuore, & altre debite circoustanze; ma quelle nondimeno che si fanno per publici bisogni spirituali, in vn concorso di frequènte clero e popolo, & in occasione massime de riforme & instituti della disciplina ecclesiastica, sogliono inchinar tãto maggiormète la bontà sua diuina ad essaudirci, & mitigar l'ira cõtra di noi. Hauemo pensato adunque esser molto expediente, che in questa occasione della synodo ortaua, la quale di presente siamo con l'aiuto de Dio benedetto per celebrare, si faccino instanti & diuote orationi.

E però desideriamo, che V. R. con tutti li religiosi del suo monasterio, in questi tre giorni della detta synodo aiuti questa nostra attione, cominciando

dimane, & faccndo calde orationi: nelle quali s'habbi particular memoria di raccomandare à Dio la Santità di N. S. Papa Gregorio XIII. la santà Chiesa, il Re Catolico nostro, & per il buon successo di questa synodo, & per la riforma del clero e popolo di questa Città e sua prouincia, & per la perseveranza nella pietà & disciplina christiana, & finalmente per il nostro ministerio in questo gouerno spirituale, & tutti i cooperatori nostri in questa vigna del Signore; distribuendo in tal modo l'hore fra le persone del suo Monasterio, che si faccia oratione continua, se sarà possibile, per questi tre giorni, aggiungendo anco nella Messa in specie la colletta per il synodo. Sarà anco contenta V. R. questa sera al segno che si darà in Duomo, far sonare solennemente con vn segno lungo di campane doppie, & anco dimane alle diece hore con tutti li frati del Monasterio ritrouarsi in Duomo per la processione solenne, che si farà per dar principio al synodo. E la pace del Signor sia con voi. Dall' Arcinescouato li xj. d'Aprile. M. D. LXXXI.

Literæ

Litera quoque eo de genere ad præfectas monialiū in eandem sententiam scriptæ sunt.

Trāslationis porrò sanctorū, quos mox supra cōmemorauim⁹, celebritas solēnis in singulis parochijs de more indicta fuit ac denunciata bis verbis.

Carolus S. R. E. Presbyter Card. tit. S. Praxedis, Archiep. S. Eccl. Mediolanensis.

Auxiliante Dei misericordia die decimoquarto huius mensis Aprilis feria sexta, sanctorū martyrum; Marini & Leonis, S. Arsatij Episcopi & Confessoris, sacri cineres & ossa in basilica S. Stephani Protomartyris intrā sacellum S. Vincentij olim recondita, processione solemnī, ritu celebri, frequentiq; uniuersi cleri & urbani & diœcesani conuentu synodali piè trāsferētur. Cuius trāslationis publicam solemnemq; processionem, & sanctam celebritatē uniuersis & singulis sacerdotibus, clericisq; qui ad synodum hanc octauam conuenire debent, et omnibus præterea singulisq; regularium urbis ordinibus, disciplinatorum, pœnitentium, & aliorum pijs confratris indicimus: ita ut constituta ea die, summo manē datis eo nomine campanarum signis, ornatori sacrarum vestium apparatu, crucibus insignioribus, thuribulis, acerris, candelabris pretiosioribus, ad celebritatem hanc in eadem basilica S. Stephani collegiatim conueniant; eiusdemq; solēnis processionis munus piè, ritè, stasq; precibus & luminibus obeant.

Clerus autem omnis sæcularis tā urbanus quàm diœcesanus Missæ solemnibus in eadem basilica religiosè interfit.

Hanc præterea solemnitatem Magistratibus, Decurionibus, Doctorum, Procuratorum, Notariorumq; collegijs, & uniuerso populo significauimus.

Stata igitur die, hora constituta, pietatis omnium est, dum præsertim processio agitur, ab alia omni actione, negotiatione, opere abstinere, frequentes ad celebritatem conuenire.

Omnes verò quicumque sint, collegiatim aut sigillatim, ordine tamen bini, ut processionis ritus est, sancti parochialis patroni vexillo per parochias distincti, & mulieres etiam binæ deinceps eadem distinctione, sicq; omnes ad celebritatis huius contemplationem ex ecclesiæ instituto creati, processionem prosequantur accēsis luminibus, pia prece, religiosaq; ueneratione; ut quorum sacras reliquias debito cultu veneramur in terris, eorum meritis intercedentibus gloriam consequamur sempiternam in cælis.

Hanc verò translationis celebritatem, cras die Dominico Parochi singulis urbis in Missa parochiali de more, & ad præscriptum prouincialis Concilij quarti populo enuncient. Dat. Mediolani, ex adibus nostris Archiepiscopalis, die octauo Aprilis 1581.

In solemnī autē processione translationis clerus uniuersus cantu solēni adhibuit hanc precationem.

Hymni, Antiphonæ, & Psalmi in solemnī processione translationis SS. Martyrum Marini & Leonis, & S. Arsatij epi. & conf.

Hym. **A**eterna Christi munera.

Añā. **A** Sub umbra domini requiescunt iusti, et sicut uitis florebit memoria eorum.

Gaudete iusti in Domino: Psal. 32.

Añā. Gaudete sancti ante conspectum agni, paratum est uobis regnum ab origine mundi.

Deus noster refugium & uirtus. Psal. 41.

Añā. Preciosa in conspectu dñi mors sanctorū eius. Credidi propter quod locutus sum. Psal. 115.

Añā. Sancti tui florebut sicut lilia: & sicut odor libani erunt ante te.

Domine quis habitabit in tabernaculo tuo.

Psal. 14.

Añā. Iusti & sancti in domino gaudent.

Beati omnes qui timent: Psal. 127.

Añā. Gaudete gaudio magno martyres Christi: gaudete & exultate, quia merces uestra magna est in Cælis.

Antiphonæ.

De S. Arsatio Pont. & Confessore.

Statuit illi Dominus testamentum sempiternum: & dedit illi sacerdotiū magnū.

Sacerdotes domini benedicite domino: serui domini hymnum dicite Deo nostro.

Confessor sancte, sacerdos magne, beate Arsatii intercede pro nobis.

In hac synodo ut in cæteris, de professione fidei, de examinatoreibus, de iudicibus, de testibus synodalibus, de pœnitatoribus, cæterisq; actū & gestū est.

Quo in genere toto decreta illa tralatitia promulgata sunt, quæ scilicet de una in aliam synodum perpetuò transferre consueuimus ad huiusmodi usum. Sed cleri nominatio diligentius facta est, quàm alio tempore: itidemq; scrutiniū ratio accuratius inita.

Decretum

De nominatione cleri, & scrutinio, & cathedratico.

Edicimus vocationem cleri, & synodale scrutinium ad præscriptum decreti in hesternā sessione promulgati. Vocati igitur uniuersè, certo ecclesiæ titulo, bini, & ordine ad Illustrissimum Archiepiscopum accedant, & reuerentiam exhibeant.

Inde ordine etiam ad præfectos scrutiniū se cōferant. Parochi præterea ad Oeconomū: cui cathedraticum ex instituto soluant.

Decretum.

Pœnitentiæ clericis impositæ synodali tempore cauponas frequentantibus.

Æquissimum est, ecclesiasticos homines, qui contra clericalis & synodalis di-

Ll scipiina

disciplinæ leges, conciliis & prouincialibus & diœcesanis sancitas, de suggestuq. in hesternâ sessione promulgatas, ac in tabella intrâ septimâ sessionis synodalis propositas aliquid committunt, subiacerè canonicæ disciplinæ & correctioni.

Mandamus igitur hos N. N. qui hoc synodali tempore ad cauponas diuenterunt (id quod & decreto prouinciali, & disciplinæ synodalis sanctione vetitum est) superpelliceo exutos, ad altare maius genibus flexis psalmos septem pœnitentiales dicere; & cras, feria sexta ieiunare pane & aqua; & quidquid pecuniæ in dimenso cibo crastinæ feriæ erogaturi erant, id in eleemosinam Christi pauperibus cõferre.

De indictione Synodi IX. futuræ.

SYNODVM. nonam diœcesanam, quam ex sacri Tridentini Concilii decreto anno sequenti M. D. LXXXII. iuuante Christo Domino celebraturi sumus; cum stata ea die, quâ in decreto nostro diœcesano præscripsimus, habere non possimus ob concilii prouincialis sexti celebritatem, quod per nos indictum, in idem ferè tempus cadit; eam indicimus futurâ esse die sexto Iunii eiusdem anni.

Processione solemnè acta, acclamationibus de more factis, osculo pacis inter se dato, & cæteris ex p̄ticipali libro ritè cõfectis, synodus ita dimissa est.

AUCTORE Deo absoluta synodo, omnes & singulos qui ad hanc synodum nostram octauam conuenerunt, dimittimus in pace ad suas sacerdotales clericalesuè stationes.

Qui verò in hesternâ sessione congregationi oblatores se adscribi petierunt, nobis uè se obtulerunt, aut se offerre proposuerunt; cras ad nos in ædes Archiepiscopales veniant, ut cum eis deliberemus.

Vicariis itè foraneis cras etiâ audientiâ totius diei indicimus, & iis quoque qui aliquid habent, quod nobiscum aut ministris nostris agant. Illis quoque quibus à Visitationibus præfecti uè scrutini iussum est ad nos venire.

Dimissa ritè synodo, litteræ synodales ab Archiepi-

scopo decreta sunt: quarum unæ editæ fuerunt hoc exemplo.

Carolus Cardinalis Archiepiscopus.

Pastoralis officij nostri ratio illud à nobis deposcit, ut in synodo diœcesana, quâ ex decreto Tridentino quotannis celebramus, non solum cleri & populi disciplinam quasi è specula quadâ Archiepiscopali assidue contemplemur & cognoscamus; sed etiam in eam curâ toto animo studioq. omni incumbamus, ut decreta prouincialia & diœcesana eo de genere confecta in executionis usum inducantur. Quare non sine maxima animi molestia intelleximus, quod nobis in hac synodo allatum est; in Vicariatus tui cura, populorum dies festos, qui ex ritu & instituto huius ecclesiæ Mediolanensis obseruari debent, ut in proxima synodo quinta decreto in tabula exarata declarauimus & promulgauimus, minimè obseruare; neque adeò interdum ab operibus seruilibus, alijsq. eiusmodi rebus, quæ decretis & edictis nostris prohibentur abstinere; & clerum præterea sacrorum corum dicrum officium solemne ex decretis nostris, & Calendario anniuersario non celebrare; & verò in vestitu, atque in chori disciplina ad præscriptum decretorum prouincialium se nõ gerere. Itaque his nostris literis synodalibus tibi præscribimus, & iubemus, illud omni opera, cura, studio prouideas & perficias; ut populus sicuti in tabella præscriptum est, eos dies festos colat atque obseruet; & clerus officium solenne ex Calendarij ritu de ijs celebret; & quæ de vestitus ratione, choriq. disciplina decretis prouincialibus sancita sunt, piè inuolateq. præstet. In eam sanè rem omni sollicitudine atque officio incumbes: nam præterquam quòd si te negligentem præbueris, eo nomine tanquam negligens seruus à Deo iusto iudice iudicaberis; nobis etiam palam in synodo proximè futura rationem es redditurus. Eamq. ob causam à cancellario nostro hanc culpam notari iussimus, ut quam diligentiam & sollicitudinem ad eam corrigendam ipse contuleris, suo tempore perspicere queat. Christus Iesus te diuinæ gratiæ, sanctæq. charitatis cumulo augeat.

L A V S D E O.

Synodus Diœcesana Med. IX. & X. Quas Carolus Cardinalis tit. S. Praxedis Archiepiscopus habuit Annis à Christi Natiuitate. M. D. LXXXII. & M. D. LXXXIII.

Gregorio XIII. Pontifice.

IN his duabus synodis nullum omnino decretum (præter generalia, de quibus in superioribus) conditum est. Verum in eo potissimum studium omne posuit Illustriss. Card. & Archiepiscopus, ut superioribus statuta ac decreta temporibus, in usum quam maximè fieri posset inducerentur. Quamobrè processione de more facta, ijsq. lectis & promulgatis tum Tridentini tum etiam prouincialium Concilii decretis, quæ in unaquaque diœcesana synodo de suggesto recitari solemne est; primum nominatio cleri, deinde verò scrutinium à præfectis regionum incæptum, & absolutum est. In synodo autem decima solemnis præterea Concilij prouinc. VI. quod illo ipso anno editum fuerat, promulgatio ad præscriptum sacrorum canonum, & Conc. prou. XV. facta est.

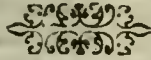
S Y N O.

SYNODVS DIOECESANA MEDIOLANENSIS XI.

Quam Carolus S. R. E. Presbyter Cardinalis Tit. S. Praxedis
Archiepiscopus Mediolani

Habuit Anno à Chr. nat. M. D. XXCIV.

Gregorio XIII. Pont. Max.

*Carolus S. R. E. Cardinalis tit. S. Praxedis, Dei sedisq. Apostolica gratia
Archiepiscopus S. Ecclesie Mediolanensis.*

EMO vestrum est, qui hic præsentés in synodo nostra vndecima adestis, qui nesciat, quantum nostrum studium semper fuerit disciplinæ exequendæ; quam & conciliis tam prouincialibus quàm diocesanis, & omni alio Archiepiscopali munere studioq; iam pridem Deo in primis benè iuuante constituimus. Sed quoniam quæ studiosè vtiliterq; decreta sunt, cumulationem executionis diligentiam, quàm antea factum est, requirunt; ideò hoc sacro loco in conspectu Domini, omnes singulosq; Vicarios, Visitatores, Archipresbyteros, Præpositos, Canonicos, Capitula etiã basilicæ nostræ Metropolitanæ, parochos, rectores ecclesiarum, curatores, præfectosq; scholarum, & locorum piorum, omnem denique clerum, populumq; vrbis & diocesis nostræ vniuersè sigillatimq; id etiã atque etiã monemus; vt pro suo quique munere, præsertim ii quibus aliorum cura commissã est, omni officio ac sollicitudine exequantur, & ad vsu consuetudinemq; perpetuam inducant omnia, quæcunque & sacro œcumenico Concilio Tridentino, & synodis tam prouincialibus quàm diocesanis nostris constituta sunt: ac præterea accuratè præstent, quæ per nos tradita promulgataq; sunt nostris instructionibus; quas aut de foro cancellariaq; Archiepiscopali, aut de fabrica, & supellectile ecclesiastica, aut de concionatoribus, aut de sacramentorum pœnitentiæ & sanctissimæ Eucharistiæ administratione, aut de statu cleri, & animarum vniuscuiusque parochiæ describendo, aut de festis, processionibus, officiisq; mortuorum, aut de aliis quibuscunque iam dudum edidimus.

Quibus in omnibus exequendis quantò quis in officii sui munere curaq; superioribus annis negligentius se gessit, tantò diligentior operam, exquisitius studium, maiorem solertiam, atque officium ardentiori cura exercitatum, nos sicut ab eo maximè requirimus, ita accuratissimè in posterum præstare debet; vt pro conscientiæ suæ religione, & officii sui curæ, & disciplinæ publicæ ac priuatæ executionibus, & voluntati nostræ satisfaciatur.

Et quoniam præcipua quædam capita sunt, in quibus exequendis longè languidiori studio actum, aut fortasse crebriùs peccatum est (id quod ex speculatione nostra Archiepiscopali, quam in visitatione, alioq; munere præstare debemus, hoc ipso præsertim anno animaduertimus;) ideò vt prospiciamus, atque adeò caueamus, ne quid ex eo detrimenti iam institutæ disciplinæ ratio progressioq; patiatur; volumus his nostris monitis assiduam eorum exe-

cutionem excitare, eandemq; explicationibus augere, atque adeò ob oculos ponere: quò distinctius & clarius, ob eamq; rem facilius & commodius in executionis usum, ab iis ipsis quorum interest, inducantur.

MONITA

Executionis Decretorum Prouincialium, & diæcesanorum.

Quæ ad fidem. De iis quæ ad fidei tuendæ studium, ad doctrinam christianam, & ad prædicationem verbi Dei pertinent.

DE fidei professione præstanda, ab ijs ut infra. Ab omnibus & singulis, quicumque sint, qui publicè aut priuatim, quouis nomine, vel domus sue vel alienæ, quasque artes literarias, aut alias liberales disciplinas, etiam ipsa prima grammaticæ rudimenta, pueros, adolescentes, aliosuè cuiusvis ætatis, sexus, etiam gratis, & quacumque lectionis, interpretationis, aut repetitionis ratione, alioquò quouis modo docent.

Prou. 4. de fid. prof. pag. 114.
Prou. 5. §. Nemin. tit. quæ ad fid. pa. 206.

A profitentibus & docentibus musicâ, & arithmeticam.

A confessarijs, & concionatoribus.

Ibid.

A Medicis, & Chirurgis.

A Bibliopis, & impressoribus.

Prou. 6. §. Bibliop. tit. quæ ad fidem tuè. pag. 299.

Quò autem commodius fidei professio ab his singulis præstetur; apud Vicarium foraneum in diæcesi, ex facultate nostra scripta præstari licebit, notario, & testibus adhibitis.

Vicarij foranei in diæcesi, & in vrbe Visitatoris cura sit, de magistrorum, qui publicè vel priuatim quouis modo docent, fide, vita, & moribus testimonium perquirere, ut concilio prouinciali tertio decretum est.

§. Et quoniam. tit. quæ ad fid. tuen. pag. 89.

Quod testimonium scriptum ad nos afferatur, ut de eorum probatione deliberemus.

Nec verò ad fidei professionem præstandam antè admittantur, quàm per nos de eorundem probatione deliberatum sit.

Quos autem pro loci distantia, dignitate, alioquò conditione, aut pro personæ officijue ratione, alioquò causa, ad nos fidei professionis præstandæ gratia euocari censuerimus, id arbitratu nostro, prout expedierit, statuemus.

De ludimagistris, & alijs quibuscumque, qui quouis modo vsupra docent, à parochis ex concilij prouincialis decreto mensis spatio denunciadis.

Prou. 1. §. Vt autem tit. de prof. fid. pag. 1.

Id ab illis præstetur eodem temporis spatio præscripto; cuius initium fieri declaramus ab editione horum executionis monitorum. De cæteris omnibus qui fidem profiteri debent, ex præscripta forma ab eisdem ad mensum præstetur.

Quicumque negligens erit, multam luat nummi aurei.

DE LVDI MAGISTRO RVM vi-

ta, & puerorum, adolescentumue institutione aliquando obseruanda ex decreto prouinciali.

Quæ ad ludimagif. pro. 3. vsupra.

Id à parochis etiam præstetur.

Quorum etiam cura sit, ut iidem qui docent, exequantur, quæ de libris obscenis, & vetitis, & de interpretationibus morum probitati aut pietati repugnantibus, & quæ item de fidei rudimentis, & religionis christianæ præceptis die festo præsertim exponendis, & de pueris ad ecclesiam, & ad pietatis opera adducendis, eodem concilio præscripta sunt: & quæ de profanis explicationibus ad christianæ disciplinæ usum transferendis, de prece item & oratione, ante & post quotidianas scholæ exercitationes, de tabella sacræ imaginis, & reliqua ludi literarii disciplina in concilio quinto constituta sunt.

Prou. 5. Quæ ad fid. tuen. pa. 210. §. episcopi.

Quæ autem toto hoc de genere Visitatori, aut Vicario foraneo referri aliquando oportebit, quàmprimum prout opus erit, referant.

Titu. Quæ ad præd. §. Si quæ prof. pag. 211.

De ludi etiam magistrorum moribus, & docendi rationibus, in prorogatione facultatis docendi diligenter perquirendis, ex concilio prouinciali quinto.

§. Quò autem exploratores.

Visitator in vrbe, & Vicarius foraneus in diæcesi, quotannis in hebdomada septuagesimæ, de eorum vitæ moribus, docendi ratione, alijsq; vsupra præscriptis extraiudicialiter inuestiget, in sua quisque regione.

Quæ autem ita inuestigando compererit, ea scripta in hebdomada quadragesimam proximè præcedenti ad nos mittat.

Atque in his inuestigationibus notet vnusquisque præsertim, an iidem ludimagistri decreta de illis constituta seruauerint.

Si quæ item mulieres docendi munus (præterquam in doctrinæ christianæ scholis) exercent: id omne itidem de illis seruetur; sed accuratiùs; neque palàm.

Earum præterea scholæ frequentius à Visitatore & Vicario foraneo visitentur.

De eo quod concilijs prouincialibus vetitum est, ne quis sine Archiepiscopi probatione doceat, ut caueatur, quod ad executionem attinet.

Prou. 3. vsup. §. paroch. pro. 5. vsup.

Ob eam causam parochus, Dominica prima quadragesimæ quotannis denunciât, ut ludimagistri, & alii vsupra qui docent, fidei professionis præstitæ testimonium, & probationis facultatem, quæ sibi ad præscriptum docendi causa ab hinc triennium concessæ sunt, ante Dominicam palmarum sibi exhibeant: qui non exhibuerint, eis docendi munere tãdiu interdicit, quoad exhibuerint.

Qui verò non paruerit, eius nomen statim ad Archiepiscopum deferat: nec verò interea eidem sine eiusdem concessu tempore paschali sacramenta ministrari permittat.

DE

Quæ ad hæreti DE EDICTO contra hæreticos promulgando
cos.

Prou. 2. tit. 1.
dec. 1. pag. 61.

ineunte aduentu & quadragesima.
Visitator in vrbe, & in diœcesi Vicarius foraneus, ac præterea vnusquisque parochus in eo inuigilet, vt si quis ludimagister, aliusuè sæcularis, aut ecclesiasticus homo, puerũ adolescentem uè, qui ex parœtib; , aut regionibus hæresis nomine suspectis oriatur, in disciplinam, vel literarum, vel linguæ Italianæ, vel mercaturæ exercendæ causa susceperit, de eius statu nos certiores per literas mensis spatio diligenter faciat: vt de pia catholicaq; eorũ educatione & institutione regulas accuratè præscriptas à nobis quam primũ accipiat.

Prou. 3. vtsup.
§. Profecturus.
Prou. 6. tit. co.
§. Ne cuiquam,
pag. 229.

De facultate ijs concedenda, qui ad hæreticorum loca proficiscuntur: & de conditionibus seruandis, si quando conceditur.

Parochus tñ istiusmodi commercia omni pio studio atque officio prorsus euellere studebit.
DE REGVLIS indicis, ab impressoribus, bibliopolis, & ab alijs omnibus quorum interest, obseruandis.

Quæ ad impres.
& vend. libr.
Prou. 3. vtsup.
§. Perniciosorũ
Ibidem.
§. Qui per.

De circumferentibus libros venales, aut vendentibus, alijsuè, quos indicem subscriptum habere compertum non erit.

Ibid. §. Ne hæredes.

De recognoscendis libris à mortuo relictis.

Ibi. §. de Bibliis

Id vt oĩno seruetur, præcipua cura parochi sit.
De libris Euangeliorum & epistolarum vulgari sermone impressis.

Quæ ad Iudæos
Prou. 1. tit. de
Iudæis. pag. 53.
Prou. 5. tit. quæ
ad fid. tuen. §.
Quod olim. pa.
207.
Prou. 6. §. Grauis.
tit. quæ ad
fid. pag. 300.

Ii prohibentur, nisi homiliæ probatæ eodem contextu adiunctæ sint.

Quæ ad cingeros.
Prou. 5. vtsup.
§. Quibus. pag.
208.

DE HEBRÆORVM consuetudine, vbi illi commorantur, legatur sanctiones pontificiæ, vt cõcilio prouinciali primo, & quinto cautũ est. De eorundem flagitijs tollendis euulgetur sanctio Gregorij xiiij.

Inquiratur diligenter & à Visitatore, & à Vicario criminali, si quando hebræi contra vetus institutum Mediolani diutius triduo commorentur: & ad nos referatur, vt opportunum remedium adhibeamus.

Quæ ad doctrinam christ.
Prou. 5. tit. quæ
ad præd. §. Ludimagistri.
pag. 211.
Prou. 3. tit. de
Scholis doc. ch.
pag. 87.

DE CINGARORVM vita, & moribus obseruandis.

Id parochus, & Vicarius foraneus diligenter præstet; vt si quid delinquat, cõtra eos agatur.

DE DOCTRINÆ Christianæ libello, cũ libris rudimentorum grammaticæ imprimendo. De indulgentia scholis doctrinæ Christianæ concessa duabus ante calendas Maij Dominicis promulganda, & de communione operariorum doctrinæ christianæ calendis Maij.

Hæc promulgatio fiet etiam die solemnium omnium sanctorum, & die item natali sanctorum Innocentium.

Qui ambo dies scholarum doctrinæ christianæ celebritati adscribuntur: ideoq; in illis processio sollemnis ab iisdem agatur.

In vnaquaque plebe aut Vicariatu, scholæ omnes doctrinæ christianæ veluti membra quædam inter se coniuncta vnum corpus conficiant; itaut quæ in singulas plebes distinctæ, Priori generali illius Vicariatus parent, vni-

uersæ Priori generali Mediolani obediunt.

De opera à sacerdotibus & clericis parocho nauanda in munere doctrinæ christianæ, seruetur decretum Synodi diœcesanæ quartæ.

dec. 5. pag. 35.

Quicumque sacerdos, aut beneficium obtinēs, parochum non adiuuerit, mulctetur duobus nummis realibus: alius autem clericus, arbitrio Vicarij foranei, vel Visitatoris.

Eandem operam nauent scholastici, vbi constituti sunt: secumq; præterea ad eas scholas discipulos suos perducant.

Ecclesiasticus vir vnus, pluresuè pro ratione amplitudinis regionum, in vnoquoque vicariatu constituatur, qui scholas doctrinæ christianæ diligenter & pio studio visitet: ac præter cætera sui officii munera, singulis saltem mensibus de statu & progressu vniuscuiusque scholæ Vicario nostro generali scripto referat.

DE FREQUENTI prædicatione verbi Dei per parochos & animarum curatores, ex præscripto Concilij Tridentini.

Quæ ad præd. verbi Dei.

Id ita præstetur, vt ii omnes (præter illos quibus causa cognita id aliquando scripta facultate remiserimus) concionentur saltem singulis Dominicis, & festis diebus: in Quadragesima præterea in singulas hebdomadas feria quarta, & sexta: in aduentu autem, saltem feria sexta.

Quod concionandi munus, manè semper illis diebus exequantur.

Si qui autem concionatores, etiam regulares, in eorum auxilium missi sunt, non propterea ipsi illis diebus concionari desistant, sed post vespertas concionem suam habeant.

Qui parochi ad concionandum idonei non sunt, ob eamq; causam de libro iussu nostro concionari debent; alij, si fieri potest, saltem in quadragesima mittantur, qui eorum vices suppleant.

Prou. 4. tit. de verbi Dei §. Parochis. pa. 232.

Quamobrem Vicarius foraneus istiusmodi parochorum, qui in suo vicariatu sunt, indicem quotannis ante Dominicam in septuagesima cancellario Archiepiscopali mittat, vt opportunè concionandi officio consulamus.

Librum instructionum de prædicatione verbi Dei, omnes tam parochi, quàm alij, quibus concionandi munus commissum est, mensis spatio habeant, diligenterque in usum inducant.

In facultate autem quæ concionatori datur, ea conditio adscribatur, vt eum librum habeat, & antea studiosè legat, quàm concionandi munus aggrediatur. Alioqui facultas nulla sit.

De ritu, & habitu sacerdotis sæcularis concionantis in altari, aut in suggestu.

Prou. 4. vts. §. Parochi.

Id omne seruetur: ac præterea, quod moris est in ecclesia Metropolitana, vt pridie eius diei, quo sacerdos vel regularis vel sæcularis, vel parochus, vel præpositus concionaturus est, signum concionis vespere campanæ sono detur: itidemque fiat postridie manè.

Pr. 4. §. Curent
et de pd. Verb.
Dei. pag. 131.

De concione intrà Missæ conuentualis solemnia post euangelium ex præscripto concilij provincialis quarti habenda.

Id ut in ecclesijs etiam regularibus seruetur, curet in diœcesi Vicarius foraneus; in vrbe Vicarius generalis.

Ita tamen Missa in tempore celebretur, vt ad concionem populi frequentis concursus esse possit.

De concione passionis Domini feria sexta in pasceue habenda post recitatum de ea euangelium.

De regularibus ad concionandum non admittendis sine nostra scripta facultate.

Quod parochi, & Vicarij foranei diligenter, sed moderatè tamen præstent, etiam cum regularibus mendicantibus, qui conquirendæ elemosinæ occasione concionari volunt.

Nec verò eam conquisitionem in ecclesijs secularibus sine facultate nostra scripta ab illis commendari patiantur.

Parochus aduentum concionatoris, qui intrà parochiæ suæ fines eo officio functurus est, vbi legitima testimonia ille ostenderit, tridui spatij Vicario foraneo significet.

Visitator in vrbe, & Vicarius foraneus in diœcesi, tum per se, tum etiam per parochos, aliosq. pios viros, quadragesimæ tempore singulos concionatores obseruet: de ijsq. antequàm Dominica in albis depositis aduètet (nisi quid graue commiserint, quod ante id temporis, & statim denunciandum sit) ad nos per literas deferant, vt etiam cum eisdem concionatoribus, prout expedire videbimus, agamus: & in eorum delectu quem habemus, cum illorum superioribus de eisdem aut de alijs delibereamus, qui sequenti anno id muneris obeant.

De pecuniâ collectâ sine licentia scripta per concionatorem non faciendâ, nec de se commendando elemosinâ conquirendâ causâ.

Id præstetur, curante Vicario foraneo in diœcesi, in vrbe autem Vicario generali, & Visitatore.

Concionatores concionandi munere perfuncti, ad nos se conferant; aut impediti, per literas saltem significet, quidquid & pro Dei gloria, & pro animarum salute nobis suggerendū existimauerint.

Idem Visitatores, & Vicarij foranei de concionatoribus præstent, qui aduentus tempore mittuntur: de quibus etiam per literas ineunte Ianuario ad nos referant.

Referant item de parochis, qui in quadragesima concionati sunt; ac præterea quibus diebus, & quo paterno charitatis officio id munus obierint.

Idem parochos etiam obseruet, qui remissius & negligentius in concionando se gerunt; quiq. loco parochialis concionis, trita quædã & vulgaria tantum, ac sapenumero inania, sine villo studio, breuiq. effundunt; vt isti negligentia suæ pœnas dent.

Pr. 5. tt. de diu.
off. §. Quinetiam. pag. 271.

Pr. 5. tt. Quæ
ad præd. §. Epi
scopi. pag. 210.

Pr. 6. tt. Quæ
ad conc. p. 300.

De concione habenda ex antegressa lectione aliarum clausularum de libro euangelij, sacræ uè Scripture.

Quod aliquando in vsum à parochis inducatur, prout se ad eam concionandi rationem aptos senserint.

Quibus locis complures vicinæ de alendo concionatore conuenient, cum illuc eos mittimus, pro ratione & partitione dierum hebdomadæ, quam Vicarius foraneus statuerit, illi modò in vna, modò in alia ecclesia viciniae parochiali conciones habebunt.

Vicarij foranei exercitationes, quæ oratoria dicuntur, colloquutionum spiritualium, vbi commodè fieri potest, quàm primum instaurant, ad eam rationem, quæ Mediolani in ecclesia sancti Sepulcri seruatur.

De quarum exercitationum progressionibus nos certiores faciant diligenter.

Præpositi, parochi, canonici, & alij quicumq. chori officijs deuincti, qui item pro muneris sui ratione concionari aut legere publicè debent, ne concionis, lectionis uè parandæ prætextu, aut defatigationis quæ inde aliquando existit, causa, si à choro absunt, distributionū illius officij participes sint, in quo præsentibus non adfuerint, nisi cum aliqua corporis necessitas, verè eos, vt illos etiam chori officio adstrictos, excusat.

M O N I T A

Executionis Decretorum, quæ ad dies festos, sacra tempora.

Loca item, & supellectilem sacram pertinent.

DE historia vniuscuiusq. sancti sanctæ uè, cuius corpus, reliquiæ sacræ insignes in aliqua ecclesia reconduntur, conficienda, & approbanda.

Qua in re illud seruetur, vt quibus in ecclesijs vitæ sanctorum conscriptæ extant, ad nos, qui illas recognoscendas curabimus, quàm primum mittantur: nec verò antea publicè in ecclesia legantur, quàm iussu auctoritateq. nostra probata sint.

Vbi verò scriptæ non extant, saltem nomina eorum, & quæ præterea ex probatis monumentis conquiri comperiri uè de illis possunt, ad nos rectè scripta mittantur, vt eiusmodi vitæ auctoritate nostra conscribantur.

Dum verò liber is de vita sanctorum in lucem prodierit, legantur interea licet in vesperis vigiliarum solemnium ad vsum duarum lectionū, vitæ in breuiario nuper adscriptæ & editæ. De festis diebus, & alijs quibusuis celebritatibus recto ordine in librum certum à cancellario referendis, ac præterea morum corruptelis, quæ quandoq. incidunt, notandis, ex præscripto concilij provincialis sexti.

Quæ ad dies festos.

Pr. 4. tt. de sac. reliq. §. Vniuscuiusq. pa. 116.

Tt. de diebus festis. §. Quo reliq. pag. 300

Id vt diligenter, & quamprimùm fieri potest, præstetur, vnusquisq. parochus dierum festo-
rũ, qui vniuersè, aut sigillatim intrà parochiæ
sue fines coluntur, & aliarum etiam celebra-
tium, quæ indulgentiarum, iubilei, alteriusuè
rei causa aguntur, ita vt populi concursus sit,
indicem Cancellario nostro Archiepiscopali,
aut Vicario foraneo in diœcesi mittat, affe-
ratuè.

Qui Vicarius illum statim eidem Cancellario
tradat, tradendumuè curet.

In eo indice notentur si qui abusus in illis ce-
lebritatibus committuntur.

Idem in posterum seruetur, si quæ alia celebri-
tas, indulgentia, alia uè causa accesserit, ob quã
ad ecclesiam parochialem concursus deinceps
fiat.

*De die festo, & commemoratione sancti Am-
brofij.*

Id in vsum quamprimùm inducatur, etiã vbi
in diœcesi nostra officium more Romano fit.

De monitionibus, pro recto dierum festorum
cultu, ab omni parocho, & concionatore præ-
standis.

*De cura adhibenda, vt ad dierum solemniũ ce-
lebritates Magistratus in ecclesia conueniant.*

In diœcesi parochorum & Præpositorum ope-
ra id agatur.

*De diligentia in eo præstanda, vt ne ab vrbe di-
scendant, qui sacro quadragesimali tempore, &
in maioribus solemnitatibus abesse solent.*

Id parochi sæpenuerò populum moneant de
altari, vel inter concionandum.

*De monendis patribus familias, vt quos in pa-
scendis bestijs occupant, diebus festis iubeant in-
teresse Missæ sacrificio.*

Id parochi non semel atque iterum, vbi opus
est, sed sæpius quàm antea fecerunt, populum
publicè & priuatim moneant; ac prætereà
cum singulis omni charitatis officio agant, vt
decretum tam salutare in executionis consue-
tudinem, ab omnibus quorum interest, indu-
catur.

Edictum de obseruatione dierum festorum
quotannis promulgetur Dominica prima post
Pascha resurrectionis Domini.

*De collectis tearum, aut exactionibus publicis
priuatissuè die festo non faciendis.*

Quod vt seruetur, cura præcipua sit Vicarij fo-
ranei; vt contra eos, qui die festo choreas du-
cunt, agatur ad præscriptum formulæ traditæ.
De iudicijs in nullo foro, manè, quadragesimæ
tempore, diebus ieiuniorum, & quatuor tem-
porum exercendis.

De causarum quæstionibus, seu processibus
die festo non instituendis, nec testibus exami-
nandis, nisi in casibus, iure permissis.

De contractibus in festo, executionibusq. non
faciendis, nisi cum iure nominatim permis-
sum est.

*De nudinis, emporijs, aut mercatibus, die festo nõ
exercendis.*

Quare mensis spatio Vicarius foraneus locorũ
sui vicariatus indicem nobis mittat, vbi diebus
festis eiusmodi mercatus aguntur: vt à Vica-
riis nostris, & Visitatoribus, quatenus opus
sit, summarie, omniq. executione agatur, etiã
ablatis mercibus, aliaq. multa & pœna, qua
iustissimi corruptelis, & dierum festorũ vio-
lationi occurratur.

Contra etiam cupedinarios, factores, offella-
rios, cæterosq. qui irritamenta gulæ ad vendẽ-
dum exponunt; qui flores item, vnguenta, a-
ues, & alia eiusmodi die festo vendunt; sedulo
agatur ad executionem edicti nostri de dierũ
festorum obseruantia.

Quam ob causam diebus festis Vicarius crimi-
nalis, & procurator Fisci nostri, & officiales
fori Archiepiscopalis in vrbe; ac prætereà in
diœcesi Visitatores, & Vicarii foranei omni ra-
tione agant cõtra eosdem, ablatis etiam cistis,
vasisq. rerum, quæ venales propositæ sunt,
aliisq. pœnis eosdem mulctent; & quibus lo-
cis opus erit, satellites etiam & ministros fo-
ri sæcularis contra eiusmodi violatores adhi-
beant.

Vicarius criminalis, procurator Fisci, Visitato-
res, notarii, aliiq. ministri fori Archiepisco-
pali nostri, vrbe, ecclesialq. die festo obeant
& perlustrent in eamq. curam accuratè incum-
bant, vt decreta edictaq. nostra de dierum fe-
storum cultu, de velo mulierum, & pia rectaq.
in ecclesijs conuersatione seruentur, atque ob-
seruentur.

Quæ de dierum festorum cultu, de choreis in
eorum celebritate tollendis, & de iis prætereà,
quæ de disciplina & cleri & populi, & quæ èt
de cultu ecclesiarum constituta sunt; omnino
præstari curent Visitatores vrbis, intrà fines lo-
corum, quæ corpora sanctorum Mediolani nõ
cupantur.

Vicarius foraneus mensis spatio omnes cuiusuis
generis abusus & corruptelas, quæ ad dierum
festorum cultum violandum in suo vicariatu
irrepserunt, nobis per literas quàm diligentis-
simè significet: vt in congregatione pœnitenti-
ariæ, & fori nostri, omnibus diligenter con-
sultatis, deliberetur, quid tollendum, quid uè
permittendum sit; & statuatur deniq. modus;
& ratio summarie omniq. executione contra
violatores agendi.

Contra istos violatores vnusquisq. Vicarius
foraneus formula præceptorum pœnaliũ
vtatur, quæ in cancellaria nostra vsui est ad exe-
cutionem decretorum prouincialium, & edi-
cti nostri de obseruantia dierum festorum.

In eos, qui alienæ diœcesis homines diem festũ
in Mediolanensi diœcesi violant, & contra il-
los item, qui nostræ diœcesis homines aliò mi-
grantes idem admittunt, agat Vicarius foraneus
citationibus per literas subsidiales, ad for-
mulam præscriptam.

DE edicto quadragesimæ in Dominica quin-
quagesimæ promulgando.

Quæ ad sacra
tempora.
Pro. 5. Quæ ad
dies fest. §. Quæ
omnia. pag. 213.

De

Pr. 4. tt. de san-
cto Amb. p. 120

Pr. 3. tt. de fest.
§. Vt verò. pag.
86.

Ibid. §. Sicut.

Pr. 2. tit. I. dec.
12. pag. 62.

Pr. 1. tt. de Sa-
cra. eueh. § Mo-
dicant. p. 10.

Pr. 3. tt. de fest.
Ne collect. x.
18. 85.

rou. 4. de fer.
12. 120.

id. §. Ac ne te-
st.

Pr. 3. de fest. §.
de contractus.
18. 85.

id. §. Ne ijs.

Ibid. §. Parochi
pag. 215.

*De patrum familias conuocatione & congrega-
tione parochiali ante initium quadragesimæ.*

Id parochus vnusquisque diligenter præstet,
ita vt executionis vsus nobis conset.

Prou. 4. de fa-
cris quat. tēp.
pag. 119.

*De denunciatione ieiunij quatuor temporū vul-
gariter edicenda.*

Id omnis parochus certo eo tempore ad præ-
scriptum præstet, ex formula vulgariter expli-
cata.

Prou. 5. tit. quæ
ad dies. §. Quæ-
obrem. pa. 215.

*De officinis & tabernis in quadragesima eo bre-
ui tēpore claudendis, dum sacra concio habetur.*

Quamobrem omnis Præpositus, Vicarius fora-
neus, & parochus in diœcesi, vt decretū hoc
seruetur, studiosè cum mercatoribus agar; vt
nos etiam in vrbe id præstandum omni officio
curabimus.

Parochi quadragesimæ tēpore videant & per-
quirant, si quæ in parochia sua superstitiones
sint.

Quas si compererint, in capita distinctas, Visi-
tatori in ciuitate, & Vicario foraneo in diœ-
cesi tradant.

Anteà verò quàm Synodi dies aduentet, hic,
& ille nobis eas in scriptum relatas exhibeat.

De diebus fest.
§. Episcopus.
pag. 86.

*DE votis, & piæ consuetudinis institutis perqui-
rendis, ex præscripto Concilij prouincialis tertij.*

Si quæ igitur vota vniuersitatum de cultu cer-
ti alicuius diei festi sunt, ea Vicarius foraneus
accuratè inuestiget, videatq. an votum con-
stat, illudq. inuiolatè obseruari curet, atq. effi-
ciat: si verò vniuersitas illius commutationem
fieri petit, id ad nos referat; vt si ita expedire
censuerimus, illius vniuersitatis rogatu & pre-
cibus commutatio ex nostra auctoritate fiat.

Commutationem autem cum fieri contigerit,
illius ratio hæc seruabitur; vt die Dominico,
qui die votiuum proximè sequitur, obla-
tionem ecclesiæ primùm vniuersitas per eius
Sindicos publicè faciat: tum verò reliqui fi-
deles singuli pro sua quique deuotione offer-
rant: processio præterea intrà ambitum saltè
ecclesiæ aut cœmiterij litanis & precibus de
more agatur: & verò in Missa coram memora-
tio fiat sancti sanctæque, cuius nomine votum
nuncupatum fuit.

Parochus autem curet, vt his omnibus piis of-
ficiis populus frequens adsit: si qui tamen non
aderunt, ne iis peccati scrupulus aliquis ini-
ciatur.

*Si quando autem votum non planè constat, idq.
tamen vniuersitas seruare cupit: id denuò nuncu-
petur, ritèq. celebretur, ex formula in concilio
prouinciali præscripta.*

Sin autem vniuersitas tale votum nec libenter
obseruat, nec verò illius commutationem fie-
ri patitur: tunc Vicarius foraneus illius voti
monumenta, scripta, & testificationes per-
quirat.

Si quid verò compererit, nobis mittat, vt quid
quid de eo decernendum erit, statuamus.

Prou. 4. De pe-
reg. §. laici. pag.
122.

*DE vsu literarum formatarum ad vsu pie pe-
reg. antium introducendo.*

Id cura parochi præstetur, ita tamen, vt iis tã-
tummodo, qui eiusdem parochi testimonium
scriptum habent, de vita, moribus, & de sacra-
mentis debito tempore susceptis eæ literæ de-
rur ex cancellaria Archiepiscopali.

Cauebit autem parochus, ne cuiquam homini
vago, aut quæstuarie artis nomine suspecto,
tale testimonium det.

*DE nouis ædificijs in ecclesia construendis, modo
& forma ad præscriptum concilij prouincialis
tertij.*

Quæ ad loca sa-
cra.
Tit. de iis quæ
pert. ad ord. §.
Ne in eccle. pa.
101.

Id ita omnino seruetur, vt anteaquam in ec-
clesia, cappella, oratoriouè quidquam noui
ædificij, ornamentum aut picturæ fiat, illius ope-
ris exemplar aut delineatio nobis primùm scri-
pto probata, in vrbe Visitatori, & in diœcesi
Vicario foraneo exhibeatur; vt de eius consi-
lio, initio operis, progressu, & fine agatur, &
præstetur omnino ad præscriptam formam.

Qui secus fecerit, omni iure compellatur ad
eamdem sumptu suo reficienda, in quibus deli-
querit.

*DE ecclesijs extrinsecus pingendis, de parietibus
exterioribus, earumq. frontispicio ad præscriptū
instructionum.*

Instruc. fabr. l. 1
c. 3.

Qua omni in re seruetur, vt parietes, qui à ter-
go, & vtroque latere sunt, nō imaginibus, sed
rubro colore pingantur: frontispicium autem
pictura decenti & sacra, illustriq. ornatu pro
facultatibus condecoretur.

Nihil verò profani in vlla parietum parte af-
figatur,

*De pingenda, sculpendaue in superiori parte
ostij maioris singularum ecclesiarum. præsertim
parochialium, imagine beatæ Mariæ Virginis,
& sancti sanctæque cuius nomine ecclesia nun-
cupatur.*

Prou. 4. de sac.
loc. §. In vni-
cuiusque. pag.
123.

De claudendis oratorijs campestribus.

Prou. 4. tit. de
Orator. §. Val-
uis. pag. 129.

Id præstetur, vt vniuscuiusque oratorii aut ec-
clesiæ campestris nemini iam in curam tradi-
tæ instaurationibus fabricisue duos pluresue
pios homines Vicarius foraneus quindecim
dierum spatio præficiat.

Ii verò quidquid eleemosinæ collegerint, quid
quid impensæ fecerint, in librum rectè referat:
administratæq. huius curæ rationem sæpenum-
merò eidem reddant.

*De pilis struilibus in vijs publicis, cruce aut sa-
cra imagine exstruendis, conseruandis, & vbi col-
lapsæ sunt, restituendis reficiendisue.*

Ibid. §. Pilæ.

Fenestræ vniuscuiusque ecclesiæ, & oratorii
retibus ferreis, aut vbi præ inopia non potest,
iudicio Visitatoris, retibus funeis ceratis, qua-
tuor mensuram spatio muniantur, quoad æreis
muniri poterunt.

*De præscriptis in sacra imagine pingenda, aut scul-
penda, non solum à pictoribus & sculptoribus,
sed etiã ab omni rectore ecclesiarum seruandis.*

Prou. 4. de sac.
imag. §. Pictori-
bus. & §. Recto-
ribus. pag. 118.

Id ita præstetur, vt pictores & sculptores deli-
neationem & formam sacre imaginis in papy-
ro saltem expressam, nobis, aut deputatis no-
stris ostendant: nec verò illam pingere aut scul-
pere

pere aggrediantur, nisi primùm approbationis facultate literis tradita.

Seruent præterea regulas, quæ iussu nostro edentur: alioqui rectores ecclesiarum nisi probatam ne admittant; nec verò in suis ecclesijs eos pingere villo modo patiantur.

Ecclesiarum, campanarum, aliarum item rerum in suo vicariatu consecrandarum indicem Vicarius foraneus vnusquisq. nobis, Cancellario uè nostro tempore Synodi deferat, vt opportunè in visitatione, aliàs uè consecrentur.

Sacris indumentis & locis, ne insignia stemmata uè familiarum, aliaq. profana appingantur, contexantur, aut sculpantur.

Quæ verò contexta, apposita, pictaq. septem ab hinc annis sunt, ea duorum mensium spatio amoueantur; ijs tantummodo exceptis, quæ in sepulcrorum operimentis insculpta sunt, si modò non emineant.

Insignia familiarum, quæ in funere ad parietes ecclesiæ adhibentur, ita affigantur, vt exequijs de more absolutis, absq. parietum detrimento aut deturpatione facillè tollantur.

De sedilibus priuatis singulorum hominum, etiam quæ ad præscriptum confecta sunt, ab ecclesijs tollendis, & præterea de cõmunibus conficiendis. Id impèlis vel vniuersitatum, vel piarum scholarum præstari poterit.

De cancellis aut clathris, de baptisterio, de altaribus, & de alijs id generis ex formula præscripta extruendis, nusquam censeatur quidquam contra permissum, quàm decretis visitationis apostolicæ & nostris constitutum est; nisi aliter concessum esse ostenderit ex literis facultatis concessæ.

Vbi ad tempus baptisteria quæ ad formam præscriptam non omnino extructa sunt, etiã scripto permittuntur, habeant ex visitationis apostolicæ decreto conopœum saltem, & alia quæ necessariò requiruntur.

NE ecclesiæ supellex, & indumenta, quæ ad præscriptam formam libri instructionum confecta non sunt, comparentur, sacra uè prece benedicantur: nec verò quæ comparata sunt, si cum præscripta ratione & forma non congruunt, ad vsum ecclesiæ adhibeantur; pœna ea proposita, vt eorum indumentorum supellectilem à præscripto modo diuersam qui confecerit, sumptu suo præstet ad præscriptam formam; & alia præterea multa grauiori afficiantur arbitrio Vicarij foranei, & Visitatoris.

Indumentorum sacrorum armaria, quatuor mensium spatio ad summum ex præscripta instructionum forma conficiantur, ad vsum parochialium ecclesiarum, etiam si quæ sint, quæ nullam sacristiam habeant.

Sacræ vestes, indumenta, omnisq. sacra supellex, ne in priuatis ædibus, ac ne in illis quidè, quæ sunt rectorum ecclesiarum villo modo afferuentur: vbi verò necessitas aliter fieri coegerit, id ex facultate scripta ad tempus à Visitatore imperata, fiat licet; ita ramen, vt in armario

decenti, & loco (si melius non potest) cancellis saltem distincto, & à domestico vsu separato afferuentur.

Ne sacræ reliquiæ, olea sacra in armario sacrarum vestium contra concilij prouincialis quarrum decretum afferuentur, sed in ipsis ecclesijs omnino recondantur, in fenestella ad præscriptum confecta.

Quibus autem in ecclesijs cappellæ maiores nondum ædificatæ sunt, aut breui ad præscriptum congruentioris formæ instaurandæ erunt; fenestella interim loco decenti, in qua reliquiæ sacræ recondantur, & altera, vbi sacrum oleum infirmorum afferuetur, de Visitatoris sententia & consilio duorum mensium spatio ædificetur. Reliqua autem sacra olea in ciborio baptisterij custodiantur.

Supellex rerum infra ordine descriptarum, vnus mensis, duorum uè ad summum spatio; in vnaquaq. ecclesijs parochiali à rectoribus, & ab alijs quorum interest, comparetur.

Qui præscripto tempore id non præstiterit, mulctetur arbitrio Visitatoris, & Vicarij foranei.

Supellex hæc est.

Asperforium ad præscriptum instructionum. Clauis inauratæ tabernaculi sanctissimi Sacramenti cum serica cordula.

Vascula sacrorum oleorum ex formula præscripta, etiam ad vsum ecclesiarum plebanarum. Tabellæ secretorum cum coronicibus ad præscriptum instructionum.

Signacula serica ad vsum Missalium.

Signacula item serica ad vsum breuiarij.

Vela calicum.

Tela stragula altarum colore viridi ad præscriptum instructionum.

Panni ad vsum baptizandi ad earundem præscriptum.

Vrceoli & eorum peluiculae ex præscripto item.

Instrumentum ferreum ad vsum conficiendi hostias.

Cotila cum plumbo ad vsum hostiarum confectarum.

Telare corporalium, vr à sacerdotibus ea dealbentur, & aptentur.

Conopœum, & alia omnia ex præscripto visitationis apostolicæ, quæ ad baptisterium pertinent; & illa item quæ ad tempus permittuntur. Vasa purificationis cum ansis ad vsum infirmorum: & theca item coriacea.

Thuribulum more Ambrosiano ex præscripto instructionum.

Telare altarium.

Confessionale.

Tabellæ ad vsum confessionalium.

Tabellæ ad vsum altarium.

Tabellæ in sacristijs ad præscriptum instructionum.

Suggestus ex præscripto item.

Sacrarium etiam aliud extra cappellam baptisterij.

Fenestellæ vrceolorum ex præscripto instructionum.

Omnes autem & singuli quorum interest, se hæc omnia & singula præstitisse nobis testatum faciant literis subscriptione Vicarij foranei signatis: qui vniuscuiusq. vel diligentiam vel negligentiã in hoc genere ad nos deferat.

Pro. 5. de eccl. §. Vt in omni. pag. 275.

De regulis & instructionibus nitoris & munditiæ ecclesiarum, altarum, sacrorum locorum, & suppellectilis ecclesiastica.

Quæ regulæ in hac vndecima Synodo promulgatæ in lucem cum edentur, ab vniuersis & singulis quorum interest, in executionis vsum inducantur diligenter.

Vsus olei oliuarum commendatus ad lumen lampadum in ecclesijs, vbi fieri potest, retineatur omnino, & ad consuetudinem inducatur in omni ecclesia.

Quæ ad modum versandi in ecclesijs. Prou. 3. de cul. eccl. §. Grauissimis. pag. 101. Pro. 6. §. Quod de velo. rit. quæ ad process. pag. 309.

PRIMA Dominica, quæ dicitur in albis depositis, post resurrectionem Domini, id publicè generatimq. mulieres moneantur, vt in ecclesia, & in processionibus velato capite sint, sub pænâ interdicti, ex præscripto edicti nostri.

Id exequatur Vicarius foraneus, aliusuè, cui potestatem delegauerimus: itaut si qua mulier contrafecerit, ecclesiæ ingressu illam interdicat, & denunciât, ad præscriptum formulæ traditæ.

Pannus, quem mulieres ad velandum caput in ecclesia adhibent; non tenuis, sed densus; nõ à fronte reuulsus, nec omnino amouibilis; sed acu transfixo, aliouè opere firmiter capiti hæreat, & capillaturam omnem tegens, etiam à fronte demissus pendeat.

Alioquin sacris canonibus, & decretis conciliorum satisfacere ne censeantur: quin immo parochi, & alij qui debent, in eas, postquam generatim monitæ erunt, interdicto, & alijs pœnis ad præscriptum agant.

Ruri diebus non festis mulieres summo manè ad opus in agros ituræ, & vesperi domum redeuntes, panno lineo partim complicato, & partim à tergo reuincto, caput velatum habentes, in ecclesia admittantur licet; aliàs verò si capite velato in ecclesia ad præscriptum non erunt, pœnis ex Concilijs & edictis plectantur. Mares, si cappa, alia uè superiori veste pro ratione eorum status induti non erunt, in ecclesia ad sacramenta, aut etiam ad audienda diuina ne admittantur: Operarijs tamen summo manè ad opera exeuntibus, missæ in aurora, & causa precandi ad breue tempus diebus non festis, etiam sine pallio in ecclesia esse liceat.

In eadem Dominica edictum de rectoribus in ecclesia conuersatione promulgetur.

Qui in eo deliquerit, contra eum Vicarius foraneus, & alius quicumq. à nobis facultatem habet, agat ad præscriptum formulæ.

De cæmeterijs omnino claudendis.

Quæ cæmeteria, si à fronte ecclesiæ sunt, sepian tur parietibus altis cub. 3. unc. 8. ne illius aspectus impediatur: si verò à latere ecclesiæ, pa-

Quæ ad cæmeteria. Prou. 4. de cæmit. pag. 125.

rietes eorum altiores sint, vt prospectus è via publica tollatur.

Quamobrem quæ cæmeteria spatio temporis quod Visitator præscripserit (non longius tamen sex mēsis) post editionem horum monitorũ, non ita septa & clausa erunt; in ijs non sepeliatur, nec verò in eorum ecclesijs etiam regularibus: idq. tam diu, quoad de ijs præstitum non sit, quod hoc decreto cauemus.

De arboribus à cæmeterio tollendis, & de reliquo eorum cultu ac nitore.

Id ita præstetur: vt si mensis spatio post horum monitorum editionem, omnia arborum, stirpium, arborum uè genera ab ijs non conuelantur; ecclesia, cui eiusmodi cæmeteria coniuncta sunt, tam diu interdicta censeatur, quoad præstitum sit omnino, quod præstari mandamus.

Prou. 4. de orn. Sacr. loc. §. ex cœm. pag. 126.

De sepulcris ad formam præscriptam ex ædificandis.

Id vt in executionem inducatur, rectoribus ecclesiarum multam decem nummum aureorum constituimus, ne in suis ecclesijs ea sine scripta nostra facultate extrui patiantur: qua cauendum censemus, vt exhibita prius forma, magnitudineq. ecclesiæ, locus certus statuatur ad sepulcri structuram: ea verò facultas ita concessa, Vicario foraneo ostendatur; sine cuius cõsilio & consultatione nihil quidquam in illius operis initio, progressu, & fine fiat.

Is verò curabit, vt omnia præstentur ex præscripto facultatis concessæ.

De canonicorum, & parochorum, & aliorum ecclesiasticorum hominum sepulcro.

Id seruetur, vt extra chorum, & cappellam maiorem omnino sit, ad præscriptum concilij prouincialis quarti, & instructionum fabricæ. Id autem in Metropolitana nostra ecclesia anni spatio præstetur, curantibus fabricæ Præfectoribus, ad præscriptum formulæ, quam nos comprobauerimus.

Quæ ad sepulcra. Prou. 4. de sepulcr. pag. 124.

Prou. 5. Quæ ad diu. off. §. Hoc ipsum. pag. 273. Tit. de sepulcr. pag. 124.

De rixis in ecclesia aut cæmeterio non excitandis, neque armis stringendis.

Quæ ex re cum sæpenumerò ecclesiæ pollutio existat, parochus in cuius ecclesia id admittitur, statim Vicarium criminalem in vrbe, & Vicarium foraneum in diocesi certiore faciat; vt inquisitione facta opportunè, qui deliquerint, iure plectantur.

Prou. 4. §. Ne quis. tit. de religio. pag. 127.

M O N I T A

Executionis Decretorum, quæ ad Sacramentalia,

Et Sacramenta pertinent.

VBI contra præscriptum prouincialis quinti, regulares populo candelas benedictas, cineres, & palmas distribuunt (cum parochiale munus sit) Vicarius foraneus obsetuet, nobisq. referat, vt remedium adhibeamus.

Quæ ad sacramentalia & sacramenta. tit. q. ad sacr. generatim. p. 217

De facultate exorcizandi energumenos ad præscriptum

Tit. Quæ ad sa-
cramentalia. p.
33. Pr. I. p. 30.

ptum concilij provincialis quarti.

Sine qua facultate, ne quis etiam regularis mu-
nus id obeat; ac ne ecclesiasticus homo huius
diœcesis, extra diœcesis nostræ fines id audeat.
Sacra Eucharistia, & sacrum item oleum, &
alia sacra cum rangenda sunt, præcedat os, sub-
sequatur deinde manuum ablutio: at verò post
sanctissimæ Eucharistiæ tractationem, ne puri-
ficatorio digiti abstergantur, antequàm ablu-
antur.

Vascula sacri chrisimatis, & oleorū sacrorum,
ita bambacio intrinsecus munita sint, ut ne
quid sacri olei inde effluere villo modo possit,
cum circumferuntur.

Vnctio, quæ sacro oleo ad baptismum adhibe-
tur, bambacio abstergatur, lotio autem mappa.

DE pompa cauenda in baptismo infantum.

De die baptisimi à parentibus etiam notando.

De instructione obstetricum.

Qua in re magna diligentia & cura parochi
delideratur.

*De cautione infantibus natu minoribus vno an-
no adhibenda.*

Decretū ab omni parocho sæpenuerò euul-
getur. idem de illius declaratione præstetur.
Qua in re ab eisdem & peccati & excommuni-
cationis causa proponatur.

Decreto autem de ea cautione satisfieri cense-
tur, si infantis periculo caueatur citella ex vir-
gulis confecta, cum non materia sed forma præ-
stetur; præsertim in regionibus montuosis,
quæ ex rerum inopia & paupertate laborant.
Quoties parochus ex certa duorum triumue
testificatione etiam extra iudicium constat, ali-
quem eo nomine, quod præscriptam cautionē
ad infantem anniculum in lecto tenendum nō
adhibuerit; ad se præsentibus iisdem testibus
illum accersat: quibus, alij suè præsentibus, si
illius decreti cautionis violationem confitea-
tur, illum coram eisdem testibus scripto mo-
neat, dierum quindecim spatio se ab ea culpa
& excommunicatione absolutum ostēdat; in-
tereaq; ecclesiæ ingressu, & sacramentorum
communione absteat, pœna declarandæ ex-
communicationis proposita.

Eo autem quindecim dierum spatio confecto,
illum excommunicatum decernat, declaret, ac
denunciet, ex facultate quæ huius decreti facul-
tate sibi conceditur; si modò Vicarius fora-
neus, aut Visitator id temporis non proroga-
rit, ita tamen ut prorogatio non diuturnior sit
octo diebus.

*Q*UAE in ecclesia parochiali confirmationis sa-
cramentum ministratur, parochus schedulas il-
las à confirmatis traditas diligenter in vnum
colligat, & in primis studiosè de industria re-
cognoscat.

Illas autem quæ parochialium suorum sunt,
cum singulis patribus familias conferat, ut no-
minum errorem deleat, qui aliquando incide-
re potest: errore autem deleto si quis inest,
confirmatorum nomina in codicem constitu-

tum octo dierum spatio referat ex præscripta
formula.

Alijs præterea parochis eodem constituto tem-
pore, parochialium, qui in eorum cura sunt,
confirmatorum schedulas tradat, ut eas reco-
gnoscat, & conferat item ut supra, libroq; no-
tet ex eadem præscripta formula, & constitu-
to itē ad id faciendum eodē temporis spatio.

*DE tabernaculo item sanctissimi sacramenti ac-
commodando ad præscriptum concilij provincia-
lis quarti.*

Quæ ad Ssiss.
Euch. Sacram.
Tit. cod. p. 136.

DE lampade coram sanctissimo Sacramento.

Prou. I. §. Ante
ipsam. pag. 8.

Quæ lampas ut assidue præluceat, inuigilet Vi-
sitor, & Vicarius foraneus.

TA B E R N A C V L A gestatoria prohibentur,
quæcunq; duorum mensium spatio ad præscri-
ptam formam confecta omni ex parte nō sint:
ita ut ne minimum quidem discrepent à mo-
do & forma demonstrata in instructionibus
nostris.

*De pixide, & sacculo ad usum deferendi sanctissi-
mi sacramenti in loca difficilia.*

Prou. 4. ut sup.

Quæ pixis sacculusq; mensis spatio paretur, ex
forma demonstrata in libro instructionum no-
strarum.

Vsus paruuli conopœi, quo pixis obtegatur,
planè tollatur; cuius loco velum adhibeatur.

*De hostijs ad sacræ Eucharistiæ usum à laico fæ-
minandè non conficiendis.*

Prou. 4. Quæ ad
sact. Miss. §. Ho-
stias. pag. 151.

Vicarius igitur foraneus curet, ut cura conficiē-
di hostias clericalis ordinis homini committatur:
& verò si commodè fieri potest, in omni
parochiali, aut saltem in vnaquaq; plebana ec-
clesia & collegiata id ipsum præstetur: fer-
reaq; instrumenta ad eum usum comparentur,
etiam pecunia mulctarum, si quando commo-
dè comparari alia ratione non poterunt.

Imago sacra crucifixi, & non alia, in hostijs
maioribus, & imago pietatis in particulis im-
primatur; nec hostijs & particulis incongruè
incisis, non seruata delineatione harum sacra-
rum imaginum in eis expressa, cuiquam Sacer-
doti uti liceat.

Cotylæ & vasa ad afferendas hostias, argentea,
arburnea, stamneauè, vel saltem ossea deside-
rantur: quod si lignea erunt, panno serico, li-
neouè decorè intus vestiantur.

Integumentum verò plumbeum, panno serico,
vel lineo decorè obuolutum, ad easdem ho-
stias comprimendas in eisdem cutilis adhi-
beatur.

Hostiæ vigesimo quoq; die renouentur, vel
nouæ comparentur, nec quæ antiquiores sunt,
vsi esse possint.

Instrumentum ferreum formam rotundā im-
primens, ad excidendas ad amulum forma ro-
tunda hostias & particulas comparetur.

Cribrum item è retibus confectum, ad expur-
gandas particulas à fragmentis antequàm con-
secrentur, in vnaquaq; Ecclesia adsit.

Ad corporalia autem abluenda, & vligine tri-
ticea, quam amicum vocant, illustranda, & de-
corè

Quæ ad bap-
tismum.

Prou. 5. tit.

e bap. §. Quo-

iam. pag. 219.

Prou. 6. tit. de

ip. §. Paren-

im. pag. 303.

rou. 5. de bap-

obstetricis.

ag. 220.

ou. 4. de bap.

Graue. p. 135

rou. 6. tit. eo.

Grauiissimo.

g. 303.

Quæ ad confir-
mationem.

corè componenda, primo quoq. tempore in basilica nostra Metropolitana, atque in vnaquaque collegiata ecclesia clericalis ordinis homines instruuntur: vbi autem primùm ea lauati cõtigerit, id à subdiaconis vniuscuiusq. ecclesie præstetur.

Ne hostiæ magnæ, siue consecratæ, siue non consecratæ, ad vsum communionis populi frãgantur, nisi ob vrgentem necessitatem; sed orbiculatæ parentur.

Pr. 4. de Euch. §. Quinque. p. 136. *De sanctissima Eucharistia octauo quoq. die renouanda.*

Qua in re parochus & animarum curator diligentior sit, atque ad eò præstet, quòd in sacramentali libro demonstratur.

Cùm sanctissimum Sacramentum in hostia maiori est renouandum, hæc ratio seruetur: vt in Missa duæ aliæ maiores consecrentur; quarum altera à consecrante sacerdote sumatur, altera verò seruetur.

Quòd si hostia consecrata vltius asseruanda non erit, sacerdos ipse cùm celebrat, eam sumat in Missa, nec eam populo suamendam vquam tradat.

Ibidem. §. Oratio. pag. 137. *Sanctissima Eucharistia, ne quavis causa, sed publica tantummodò, eaq. graui, exponatur; seruatis omnino regulis præscriptis.*

Prou. 6. tit. Que ad diu §. Feria. pag. 308. *De custodia loci, vbi scia quinta in parasceue sacra Eucharistia reconditur, à Sacerdote, alioquè sacris initiato præstanda.*

In omni parochiali ecclesia singulis mensibus processio sanctissimi sacramenti stata Dominica tertia agatur: in Missa præterea saltem illius commemoratio fiat.

Pr. 4. de Euch. §. Quo autem. pag. 139. *Vnusquisq. parochus die Dominico, qui solennitatem sanctissimi Corporis Domini præcedit, ad confessionem & communionem sacram sumendam, aliaq. in ea celebritate eiusq. octauis præstanda, parochiales suos cohortetur, parternq. præmoneat.*

Prou. 6. tit. de indulgent. §. Idem præstetur pag. 301. *De indulgentia promulganda, ijs concessa qui vbiq. fuerint, signo dato elevationis Corporis Domini, piè orauerint.*

Pr. 1. tit. eod. §. Adolescentib. pag. 8. *Quæ promulgatio præsertim fiat die Dominico intrà octauas Corporis Domini.*

De preparatione primò communicantium seruetur hæc, vt infra.
Parochi præter diligentiam, quam in hoc officio in scholis item doctrinæ christianæ ponere debent, singulis mensibus semel certa constituta die, pueros qui annos nouem attingunt, ad ecclesiam euocent, sigillatimq. ad rectam confitendi rationem instruant regulis in sacramentali libro traditis: illos autem qui decennium attingerint, hebdomadæ septuagesimæ initio accersant, & sigillatim instruant atque erudiant ad cognitionem, cultumq. sanctissimi sacramenti Eucharistiæ: doceantq. quàm humiliter, & religiosè, reuerenterq. ad eam sumendam accedant, ex regulis item præscriptis eiusdem libri sacramentalis.

Idem doceant parochi, & alij vniuersè, etiam

cùm in scholis doctrinæ christianæ aliquando concionem habent.

Cùm de pueris deliberatur, qui ad sacram communionem accedunt, parochus quidem perquirat etiam à parentibus, de eorum pietate, & ingenij præstantia, vsuq. rationis.

Eorum, qui primò sacram communionem sumunt, nomina parochus in vrbe nobis antè quadragesimæ tempus mittat aut afferat: in diocesi autem Vicarijs foraneis.

Qui primò ad sacram communionem accedunt, de manu parochi sui sumere studeant: si verò visitationis occasio, aliaue tulerit, vt à nobis sumere possint, paterna charitate illis ministrabimus, quicunq. parochi testimonio idonei erunt, quibus ministremus.

Cùm autem primò accedunt, testificationem scriptam ab eodem parochi habeant, quam clerico ministrò ante tradant, quàm sacram communionem sumant.

De sacra communionem paschali tempore sumenda in ea parochiali ecclesia, in cuius finibus maiorem anni partem vnusquisq. manserit; alioqui ecclesie præcepto idem satisfecisse nõ censetur. Pr. 2. tit. 1. dec. 12. pag. 62.

Cui decreto hæc præterea cautio adhibeatur; ne cuiquam eadem proposita pœna alibi communionem sacram accipere liceat, etiam concessu permittuq. parochi, nisi id scripto nos probauerimus.

Cuius decreti cautionem quotannis ineunte quadragesima ab omni parochi euulgari mandamus.

Quicunq. verò familiam vno loco habet, ipse autem alibi maiorem anni partem fortalsè moratur; sacræ Eucharistiæ in ecclesia parochiali sumat, intrà cuius limites familia domiciliu habet.

De testimonio sumpta paschali tempore sacra communionis, ab ijs afferendo qui absuerint. Pr. 3. tit. d. Euc. §. Quicunq. pag. 92.

Quod ab omnibus, & ab ijs etiam, qui ad exteras prouincias & nationes mercaturæ artiue causa proficiscuntur, vt inuiolatè seruetur, parochus curet atque efficiat.

De eodem testimonio ab illis afferendo, qui sex menses in diocesi totidemq. in vrbe, alioquè loco manserunt. Prou. 2. tit. 1. dec. 12. pag. 62.

De communionem peregrinorum. Ibidem.

Qua in re parochus seruet, vt eorum nomina, cognomina, patriam, domiciliu locum in libro certo scribat, quem rectè asseruet.

De communionem mendicorum & vagantium in paschali tempore. Prou. 2. decr. 14. pag. 63.

Ad huius decreti executionem parochus eam diligentiam adhibeat; vt de istiusmodi vagis & mendicis hominibus, ab hospitibus alij suè quouis modo hospitium exercentibus perquirat, omniq. alia ratione inuestiget, vt eorum nomina antequàm hebdomada in authentica aduentet, nobis afferat: sicq. exequamur, vt illi ex decreto prouinciali sacram communionem eo paschali tempore in basilica Metropolitana sumant.

Pr. 2. tit. 1. dec.
3. pag. 63.

De ijs qui paschali tempore sacram communionem non sumpserint, monendis, interdicendis, & denunciandis.

Qua in re parochus hoc præstet, vt quotannis die Dominico resurrectionis Domini, & sacris duabus ferijs proximè sequentibus populum publicè moneat, vt qui eo sacro tempore communionem non sumpserunt, intrâ octauas paschæ sumant, pœna in edicti proposita: qui verò eo tempore exacto non pauperint, eos die Dominico octauas proximè sequenti publicè interdictos denunciaret ex præscripta forma.

Liceat tamen ipsi parochus in alios etiam octo dies, vel ex facultate Vicarii foranei in diœcesi, & Visitatoris in vrbe, in dies item quindecim post octauas resurrectionis Domini illud tempus ob causam differre prorogare uè; sin autem ob grauissimam causam cuiquam longius tempus constituendum censuerit, id per literas nobis significet, vt maturè, & salutariter de eo deliberemus.

Pr. 6. tit. de pœnit.
§. Episcopi.
28. 304.

De reijciendis item à sacra communionem, & interdicendis ijs, qui peccandi occasiones publicas nõ pracidunt, etiam si emendatæ vitæ testimonium à confessorio afferant.

Parochus autem, & interdictorum hominum, & eorum etiam, si quibus fortassè propter maius illorum spirituale adiumentum sacram communionem ministrare ad tempus distulerit, indicem nobis octo post octauas Resurrectionis Domini diebus si in vrbe est, si verò in diœcesi quindecim dierum spatio mittat, proposita ei multa aureorum nummum quatuor.

Pr. 5. de Euch.
Parochus.
§. 221.
Pron. 6. Ibid.
§. 304.

De apparatus in adibus ægroti adhibendo, cum sanctissima Eucharistia ad eum deferretur.

De cereo à singulis patribus familias parando, ad sacre Eucharistia comitandæ usum.

Clericus, cum æger non potest, *Confiteor* recitet.

In ecclesia aut oratorio scholæ confratriæ uè si quando sacra communio ministratur, is ritus itidem seruetur; vt intrâ Missarum solemniam ministraretur.

Si quæ verò fragmenta particularum consecratarum supererunt, à sacerdote qui ministrarit, antè purificationem omni sancta reuerentia diligentissimè sumantur.

Quod si particula, præter eas quas sumpserit, etiam aliqua super sunt, processionis ordine, hominibus confratriæ comitantibus, ad ecclesiam parochialem, intrâ cuius fines oratorium est, sanctè ferat, vbi in tabernaculo asseruet.

Pr. ad pœnit.
§. 4. de pœnit.
P. 139.

DE Confessionalibus etiam quampluribus, de tabellis diuersis eorum unicuiq. affigendis.

Qua in re illud præstetur, vt in singulis parochialibus ecclesijs confessionalia duo ad minimum sint; & verò plura, vbi portiones itidem quamplures, ad præscriptum visitationis Apostolica.

Pr. 33. par. A. §.

Atque id mensium duorum spatio in executionem omnino inducatur; nisi quibusdam paupertate laborantibus alios etiam menses duos Visitator Vicarius uè generalis prorogarit.

Quæ autem confessionalia præscriptæ formulæ non respondent, constituto eo ipso tempore reconcinantur: ab omnibusq. ostiola amoueantur.

Qui verò cancellis vti voluerit, pateant illi omnino, dum pœnitentis confessionem confessorius audit.

In singulis porro ijs plebibus confessionalia gestatoria aliquot confessionis audiendæ causa in vnaquaque ecclesia parochiali parentur, cum in eam vel ob visitationem vel ob aliam celebritatem fidelium concursus frequentior fit.

Visitator in vrbe, & Vicarius foraneus in diœcesi id sedulò curet, vt confessionalia loco decenti & aperto etiam in regularium ecclesijs collocentur.

De tabella confessoriorum sacrifixæ valuis affigenda.

Pr. 4. de pœnit.
§. Sacerdotum.
Pag. 140.

Quod etiam à regularibus præstari curet Visitator in vrbe, & in diœcesi Vicarius foraneus: qui etiam ineunte mense Nouembri & Maio, nobis per literas de confessorijs regularibus monasteriorum suæ regionis significet.

Confessorio qui cuiuscunq. criminis, etiã minimi, socius particeps uè villo modo fuit, munere interdictum sit confessionis eorum audiendæ; quos illius socios habuerit.

Idem de illis item absoluendis sancitum sit.

Si quam verò auctoritatem iurisdictionemq. habet, ea ne abutatur, illum priuamus, quod ad hanc causam culpamq. attinet: nec verò absolutio, si quam impartierit, vllius roboris sit, sed irrita planè ac rescissâ nullaq. omnino, tanquam ab eo impartita, qui iurisdictionis & facultatis expers est.

Et verò si quis confessorius culpæ socius particeps uè aliquid contra ausus erit, excommunicationis sententiam statim subeat: cuius vinculo irretitus, ab alio sacerdote nisi à nobis absolui non possit.

Ne quis parochus confessionem audiat hominum alienæ parochiæ, nisi à nobis, vicariouè generali nostro scriptam huius rei facultatem generatim aut sigillatim habeat.

Aduenas autem & peregrinos, quos intrâ parochiæ suæ fines breui tempore in diœcesi morari contigerit, audite liceat, etiam tempore paschali; nisi fortassè de industria eò accellerint, ne in parochiali ecclesia sacramenta sumant.

At verò parochus basilicæ Metropolitanæ ad præscriptum concilij prouincialis secundi sacramenta illis ministret.

Tit. 1. decr. 12.
pag. 62.

Quod in nostris sacramenti pœnitentiæ instructionum additionibus cautum est, vt tempore paschali parochi aliorum parochorum mini-

Infra in 4. part. Actorum.

sterio ad confessiones parochialium suorum audiendas ut possint; id de parochis tantum modo intelligi declaramus, quibus extra parochiam propriae fines ad audiendas confessiones probatis, scripta facultas data est.

Quare unusquisque. Visitator parochorum suorum delectum habeat, quos ad audiendam confessionem fidelium extra parochiam suam de gentium de priorum parochorum facultate audire contingit: & quos delegerit, eorum nomina nobis significet, ut scripta facultas & probatio illis à nobis detur.

De confessionibus parochialium parochia vacantis, aut derelictae, aut adiumento egentis audiendis.

Instruct. curat. infra 4. pa. A&.

Id à parochis, cui illorum confessiones audiendi Vicarius generalis vel foraneus potestatem fecerit, ita seruetur; ut si eam facultatem Vicarius foraneus dederit ex auctoritate sibi à nobis per literas concessa, ne diutius duobus mensibus suffragetur, contra praescriptum facultatis à nobis permissae.

Parochus unusquisque in urbe parochiales suos generatim ineunte quadragesima hoc moneat, ut cum ipse multis occupationibus eo tempore distineatur, quicumque alius confessarius Sacerdotibus approbatus quos maluerint, confiteri velint, eos ad confitendum adeant, & confessionis testimonium scriptum ante hebdomadam sanctam ipsi parochis tradant.

In diocesi autem & generatim & sigillatim parochus se facilem praebat, in consentiendo parochialibus suis, de quibus nulla sit suspicio, eos medicinae vitandae causa parochi iudicium subterfugere, ut ad alios confessarios à nobis testimonio scripto probatos se conferant, qui peccatorum suorum confessionem audiant.

Immo verò eam facultatem spontè sigillatim offerre debet, ijs qui lites, controuersias, dissensionem sive secum exeruerint, excentuè, de ijs praesertim rebus, quae ad munus spirituale parochialis curae non attinent.

Qua in re si parochus defuerit, tunc ijs Vicarius foraneus facultatem concedat licet, ut alios confessarios adire possint.

Verum ne idem Vicarius foraneus & parochus generatim consentiat, eos à quo maluerint confessario audiri, sed ab eo quem ipse, vel parochus, vel Vicarius maluerit; vel ab illo, quem ex pluribus pijs & peritis ab eodem parochis & Vicario propositis, poenitens ipse sibi delegerit.

Pr. 6. de poenit. §. Episcopi. pa. 304.

De diligenti opera adhibenda cum ijs, qui peccatorum laqueis publice aut turpissimè peccandi occasione impliciti sunt, id accuratissimè praestetur.

Quare ineunte quadragesima istiusmodi hominum, & difficultatum praeterea aliarum spiritualium, quibus parochus in sua parochia impeditur, indicem nobis ipse deferat; diocesanus autem parochus Vicario foraneo: qui om-

ni pio officio in id incumbat, ut quae concilio prouinciali sexto tota ea de re praescripta sunt, executionem habeant.

Si quid autem erit, quod auctoritatem operamque nostram desiderare videatur, nos prout opus erit idem Vicarius consulat, ut praesens opportunumque remedium adhibeamus.

De libro, indice poenitentium à parochis, & alijs confessarijs tempore paschae conficiendo.

Pr. 4. de poenit. §. Ultimo. pag. 140.

Id Visitator, & Vicarius foraneus praestari curet ab omnibus, praesertimque à regularibus, proposita item poena suspensionis à munere audiendae confessionis.

De quatuor capitum doctrinae christianae recitatione.

Pr. 6. de poenit. §. Quo facilitate rem. pag. 305.

Quod ad eos attinet, quos illa scire certum & exploratum est, parochis, & confessarijs etiam regularibus, quibus expedire videbitur, facultatem concedemus, qua illam recitationem remittant ijs, qui paschali tempore (si regularibus confitentur) illa capita parochis, ante vel post confessionem semel recitarint; & ita satisfecisse censeantur, etiam si eodem tempore paschali crebrius confiteantur.

Ex facultate etiam quam concedemus, ea recitatio illis qui in anno crebrius confitentur, in scholisque doctrinae christianae frequentes sunt, remittatur licet; ita tamen, ut ante confessionem statim saltem quater in anno illa recitent audiente parochis: aliam autem semper ipsi secreto pronuncient.

Quod verò ad alios pertinet, decretum concilij prouincialis quinti seruetur omnino.

Tit. quae ad pd. & doct. chrit. §. Ad salutem. pag. 211.

Regularibus autem, qui huius recitationis saltem testimonium dederint, cum poenitentes, quorum confessionem audierint, re vera eam non praestiterint; poena, quam ipso facto subeant, suspensionis à munere audiendae confessionis constituitur.

Nec verò confessarius tam regularis quam saecularis, etiam cum testimonium confessionis dandum poenitenti non est, sine scripta nostra facultate cuiusquam confessionem audiat, nisi ille primò ea capita recitarit.

Qua de re Visitator in urbe, & Vicarius foraneus in diocesi studiosè inquiret.

Si quem autem in hoc negligentem, aut contumacem compererit, eius nomen statim nobis deferat, ut contra eum agatur poena suspensionis à munere audiendae confessionis, & alijs etiam poenis arbitrato nostro.

Qui autem ea capita ignorat, si modò quantum in se fuit, accuratè praestitit, quod sibi de illis ediscendis praecipuum fuit; ei talem recitationem remittat licet Vicarius foraneus, ex praescripto concilij prouincialis quinti, & ex facultate nostra scripta sibi concessa: ita tamen ut ille rudis scholas doctrinae christianae frequentet, in eisque perseveret.

Ut supra.

Si verò ea capita, vel praesentate, vel praesentate ingenij hebetudine, vel alia causa se non posse

Prou. 5. Ibid.

edi-

ediscere dicat, nec verò scholas doctrinæ christi-
anæ adire velit; ne is sine nostra facultate in con-
fessione audiatur.

Inimò verò si in pascha nō confessus, neq. san-
ctissimam communionem sumpserit; ingres-
su ecclesiæ perinde interdicitur, ac si culpa
negligentiæ sua præcepto matris ecclesiæ nō
paruerit.

Quibus autem confessarijs permissum est, eam
capitum recitationem pœnitentibus remittere,
ij caueant, ne id condonent illis, quos ea capita
rectè scire, memoriterq. tenere, certum explora-
tumq. non habuerint.

Ægrotis graui infirmitate laborantibus, aut in
mortis articulo constitutis, cūm cōfessarius ne-
cesse esse censuerit, eorum capitum recitationem
remittere poterit.

De surdastris, qui vsque adeò audiendi sensu
grauiter laborant, vt confessarij verba ob in-
terpositam confessionalis tabellam auditione
accipere non possint; periculum primò fiat,
an remedium satis sit, illos in confessione au-
diri hora meridiana, aliaue qua nemo ferè quif
quam in ecclesia est, proindeq. Sacerdos cum
illis altiùs colloqui possit.

Si verò ne hoc quidem satis sit, iudicium facti
Vicario diœcesano committitur: qui si illos
aurium sensu ita captos impeditosq. verè iu-
dicet, scriptam facultatem parochi, alijue con-
fessario à nobis probato permittat licet, qui
eos extra confessionale audiat.

*De confessione ægrotorum ad præscriptum consti-
tutionis Pij Quinti, & decretorum prouincia-
lium.*

Id ita præstetur, vt qui confessarius ægroti sa-
cramentum pœnitentiæ ministrat, testimo-
nium scriptum ministratæ pœnitentiæ statim
ex illius constitutionis decreto ei det.

Si quid verò impedimenti inciderit, quamob-
rem tunc confessum dare non possit, tunc saltè
antequam ille ipse dies transeat, det omnino
vel ipsi ægroti, vel illis qui eius curam habet.
Quod si quis parochus, aut alius confessarius
sæcularis non fecerit, nummis aureis duobus
mulctetur: regularis autem suspensionem à
munere audiendæ confessionis ipso facto subeat
arbitrio nostro.

Vicarijs foraneis in diœcesi, & pœnitentiario in
vrbe facultatem permittimus, qua ob causam
infirmis consistendi tempus secundo quoque die
(ita tamen ut octo dierum spatium non excedat)
prorogent licet.

Rarò tamen hac facultate vtantur, & maxima
adhibita moderatione.

*De officio Medicorum cum ægrotis præstando,
ad præscriptum eiusdem constitutionis pontifi-
ciæ, & decretorum prouincialium.*

Id ita obseruetur, vt quicumq. medicus ei con-
stitutioni, illisq. decretis non paruerit, & ad
ægrotum, qui præstitæ confessionis testifica-
tionem scriptam ei non ostēderint, & tradide-
rint, curationem accesserit: in eum agatur de-

claratione pœnarum à Vicario Criminali.

Quam ob causam, de Medico qui contrafecerit,
quæstio processus à Vicario foraneo insti-
tuatur, & conficiatur; quem deinde statim ad
ipsum Vicarium criminalem mittat.

De iureiurando Medicorum præstando pro Pr. 4. vsup.
obseruatione illius constitutionis.

Id à medicis qui in diœcesi sunt, siue etiã aliun-
de ad ægros curandos veniunt, Vicario foraneo
præstari licebit, ex facultate scripta ei à no-
bis data.

*De interdictorum, & excommunicatorum nomi-
bus ad Cancellarium Archiepiscopalem à paro-
cho deferendis.* Pr. 5. de Episco
po. §. Parochus.
pag. 282.

Id ita præstetur, vt si mensis spatio à die denun-
ciationis parochus eorum nomina non detule-
rit, aureis nummis duobus mulctetur.

Visitor autem in vrbe, & Vicarius foraneus
in diœcesi, eorundem, qui excommunicati &
interdicti in sua regione sunt, nomina mensis
spatio ad Cancellarium archiepiscopalem de-
ferat, & deinceps sapiùs prout opus erit.

Pœnitentiæ interdictis iniunctæ, quæ ante ab-
solutionem loco publico ante ianuæ ecclesiam
præstandæ sunt, ita longè ab ecclesiæ foribus
præstentur, vt ne qui interdictus est in ecclesia
introspectans diuina spectare possit, quasi illis
interfit.

Cūm autem qui paschali tempore ob negligen-
tiam & culpam non confessi, sacram etiam cō-
munionem non sumpserint, interdicti, eo vin-
culo absoluuntur; istis inter alia pœnitentiæ
salutaris opera id etiam præscribi vtile salu-
tareq. erit, vt in singulos menses de peccatis
confiteantur.

*De pœnitentia publica, & solemnè imponenda
ad præscriptum concilij prouincialis tertij, &
quinti.* Pr. 3. tit. de pœ-
nit. §. Studeat.
pag. 93.

Id eam executionem habeat, vt si qui tale faci-
nus commiserint, vt pœnitentia publica & so-
lemnè satisfacere debeant, eorum nomina pa-
rochi mēse ante quadragesimæ initium ad nos
deferant, vt ineunte quadragesima ex institu-
to ecclesiæ ritè ea pœnitentia imponatur.

Vicarius foraneus, & alius quiuis Sacerdos, cui
ex facultate nostra interdiceret licet, regulas ser-
uet commonstratas.

De rerum incertarum restitutione decretum. Pr. 4. de pœnit.
§. Casus. p. 140

Ita declaratur, vt quod ad iudicium faciendum
attinet, locum etiam habeat in restitutione re-
rum, quæ casu inuentæ, nec furto subtractæ,
aliouè dolo sublata, aut alio modò malè partè
restituendæ sunt.

Ad cuius decreti faciliorem executionem hoc
præstetur, vt in basilica nostra Metropolitana,
& in vnaquaq. ecclesia diœcesis plebana, certo
loco conspicuo & distincto capsa perpetuò cō-
stitatur, quæ literis grandiusculis à fronte in-
scribatur, CAPSA INCERTORVM.
ea capsa clauibus duabus inter se diuerso fabri
li opere distinctis claudatur; quarum vna
apud Cancellarium Archiepiscopalem, altera

Prou. 6. de pœ-
nit. pag. 305.
Quò facilio-
em.

1. de pœnit.
Salutarem.
g. 20.
4. tit. cod. §.
edici. pa. 240.

4. vsupr. §.
1. c. vero.

1. ou. 1. vsupr.

apud depositarium auctoritate nostra constitutum asseruetur.

Certis præterea signis eadem capsula ita ab alijs distinguatur, ut ab omnibus etiam rudibus facile dignosci possit: collocetur autem ita commode loco, ut eò tam mares quam fœminæ facile accedant.

Quæ verò in capsula conijci non possunt, apud depositarium custodiantur.

Res verò inuentæ, quæ pecunia non constant, ne in capsula ante reponantur, quàm diligenter inuestigatum sit de domino earum rerum, ex præscripto instructionis quæ eo nomine edetur. Cùm quod inuentum est, verè restituitur; vel si qui inuenit, præ paupertate, aliaue causa restituere non potest, idonea sponcione caueat, se mensium saltem sex spatio restitutum: tunc parochus, alijq. confessorio, quibus scripta facultas data erit, ab huiusmodi casu pœnitentem absolueri licebit.

Ob paupertatem, vel ob aliam causam, quæ confessorio videbitur, facultatem ei damus, ut nostra auctoritate remittere possit debitam restitutionem rei inuentæ, quæ pluris non valeat viginti solidis.

Depositarius rei inuentæ & conditionem, & venditionem, & restitutionem (si quæ verò unquam Domino fiet) & erogationem in usum pium describat diligenter, ad præscriptum eiusdem instructionis, & præterea si quid iussu nostro inde deprometur ad usum item pium. Liber præterea rerum incertarum quæ inuentæ sunt, in Cancellaria archiepiscopali conficiatur, & asseruetur: in quo notatis perpetuo ordine diebus mensibusq., & res inuentæ in capsula coniectæ describantur, & quæ item inde depromptæ in usum pium erogatæ sunt.

Cui libro adiunctus sit index, alphabeti ordine in singulas plebes distinctus.

Huius capsulæ institutum, & locus ubi illa constituta est, bis in singulos annos, semel initio aduentus, iterum quadragesimæ principio, in vnaquaq. parochiali ecclesia à parochus denuncietur.

Quæ ad sacr. ordinis, & ad clericum.
Tit. de Sac. ord.
§. Ut ad eccl. p.
141.

DE pueris à parochus in clericali disciplina instituendis, ex visitationis apostolicæ, & concilij provincialis quarti præscripto.

De quorum puerorum educatione & progressionem, vnusquisq. parochus tertio quoque mense nobis per literas significet; idem etiam Vicarij foranei congregationis anniuersariæ & Synodi tempore rectè præstent.

De processu, & inuestigationibus eorum qui ordinandi sunt, præstandis, id conficiatur ad præscriptam formam eo de genere traditam: utq. ita seruetur, Vicarij foranei in diœcesi current.

Prou. 4. de ord. sacr. §. In omni. pag. 146.

DE clerico parochiali habendo, & educando ad præscriptum concilij provincialis quarti.

Id omnino ita præstetur, ut parochus, aliusue, qui clericum habere debet ex decreto, aut iussu particulari, quotiescunq. non habuerit, pro

rata temporis quo illum non habuerit, mulctetur, ratione supputata nummum aureorum triginta in singulos annos.

DE clerico in Missa ministrante, ad præscriptum concilij provincialis quarti.

Ibid. §. Quibus etiam.

Quod ut omnino in vrbe præstetur, cura sit visitatoris, ut in Ecclesijs etiã monialium, in oratorijs confratriarum & hospitalium executionem habeat.

Vbi clerici sustentandi onus populo incumbit, ut id præstet, cum eo agatur, vsq. adeò, ut etiã in eius ecclesia Missa & diuina officia non celebrentur, quoad illius sustentationi prouiderit. Vicarius tamen foraneus, ubi inhibitiõ facta non est, per mensem celebrare permittere possit, quoad prouisum erit.

Quod si ob inopiam aliquam populi ratio habenda sit, nobis Vicarius foraneus & Visitator id significet, ut remedium adhibeamus.

Ne puero laico Missæ ministrandi facultas ab alio quàm à nobis, cum præsentibus aderimus, fiat: quæ ne cuiquam prius detur, quàm de eius peritia, vel periculum per examen fiat, vel à Vicario foraneo testimonium detur.

Quod si ante id testimonium & experimentum aliquando cuiquam ea facultas dabitur, ea conditio adscribatur, ne facultate utatur, nisi prius à Vicario foraneo examinetur, & approbetur.

DE facultate, quam obtinere debent Sacristæ, clerici, musici, organistæ, ad præscriptum concilij provincialis quarti.

Ibid. §. Nec vero etiam.

Id præstari mandamus pœna arbitraria à Visitatore, & Vicarijs archiepiscopalibus propofita contra præfectum ecclesiæ, qui tales sine facultate admiserit; & contra illos item, qui tale munus susceperint: qui etiam mercede stipendiouè mulctentur.

Vicario tamen diœcesano potestatem facimus, ut eam facultatem ad duos menses concedere possit, dum illa à nobis impetretur.

Si quis eorum ministrorum, aut qui alia ratione alicui ecclesiæ adscripti sunt, ab ecclesia, & à præscripta functione munereuè discesserit; id parochus, præfectusue ecclesiæ octo dierum spatio Visitatori in ciuitate, & Vicario foraneo in diœcesi significet; qui de eo ipso per literas dierum quindecim spatio nos certiores faciat.

DE clericis, qui ecclesijs adscripti sunt; & præsertim de eorum functionibus, ac præterea de functionum præstatarum testimonio, quæcumq. concilio provinciali primo, secundo, tertio, & quarto constituta sunt, ea accuratè, diligenterq. præstari curet, & Visitator in vrbe, & Vicarius foraneus in diœcesi, & præfectus item ecclesiæ in qua illi adscripti sunt.

DE eorum adscriptorum absentia, et erratis notandis.

Id ipsum seruetur etiam de sacerdotibus, & alijs quibusuis ecclesiasticis, qui cetera ecclesiæ non adscripti, in propriam tamen ecclesiam conuenire debent, ex decretis provincialibus.

Pro. 1. de funct. min. ord. p. 30.
Pr. 2. tit. 1. decr. 24. pag. 64. & tit. 2. dec. 28. p. 69.
Pr. 3. tit. de ord. sacr. §. Quod altera. pag. 94.
Pr. 4. eod. tit. §. Minorum. pag. 146.
Pr. 4. de distrib. §. Idem status. pag. 161.
Pro. 2. & 3. v. f. & Syn. diœc. 3. dec. 3. & 4. pag. 348.

Pro. 4. de ord. De ecclesiasticis interdendis munere ordinu suorum, qui sine facultate scripta ab Ecclesia disceserint, cui adscripti sunt.

Id exequantur & præstent Visitatores, & Vicarij foranei.

infrain parte 4. Denunciationibus faciendis à parochio, & à quouis Ecclesiastico homine, in mutatione domicilij, Ecclesiæ, cappellæ & c. ad præscriptum libri instructionum de statu cleri.

Qui contrafecerint, ijs pœna sit arbitrio Visitatoris, & Vicarij foranei: quam pœnam uterque diligenter exequatur.

Visitator tam in Vrbe quàm in diœcesi statum cleri suæ regionis in singulis annis quater recognoscat: primum in hebdomada post Epiphaniam: iterum in hebdomada quarta post resurrectionem Domini: Tercio in hebdomada prima mensis Augusti: quarto in ultimis duabus hebdomadis mensis Octobris.

Qua in omni recognitione experiundo cognoscat, præsertimq. certis examinibus, rationibus, quem quilibet progressum in studijs habuerit.

rou. 1. de cler. Unusquisq. ecclesiasticus homo vestem interiorem & exteriorem talarem, pro statu, & officij, sui ratione, & præscripto Synodorum provincialium & diœcesanarum semper induat, & gestet.

Non modò in vrbe, sed in loco etiam finibus uè propriæ parochiæ, & in oppidis locis uè insignibus saltem, frequentioribus: cum in eadem visita ionem, aut congregationes foraneas, ad celebritates dierum festorum, ad funera officia uè mortuorum euocatur.

Pœnam autem multam uè laet aurei nummi, quoties deliquerit, alijsq. præterea pœnis mulctetur, pro culpæ grauitate, & personæ ratione, idq. arbitrio Vicarij Generalis, vel Criminalis, vel Visitatorum, vel etiam Vicariorū diœcesanorum.

Liceat tamen Vicario diœcesano ob locorum distantiam aut difficultatem quandoq. potestatem facere induendi vestem viatoriam breuiore loco togæ talaris, cum ad funera aliquis euocatur.

Omnis autem Ecclesiastici ordinis homo, cum iter facit, veste viatoria superiori semper utatur, etiam si pedibus iter habeat, & quocunq. item proficiscatur, eadem pœna delinquenti constituta.

Nemo, etiam in gradu doctorali constitutus, anulum gestet; nisi ecclesiastica dignitate præditus, cui cum dignitas confertur, anulus traditur tanquàm illius dignitatis insigne.

Parochus doctoratus gradu ornatus, nō doctoralem vestē, sed quæ grauissimi & præstantissimi muneris sui propria est, parochiale induat. Si quis contrafecerit, mulctetur statim anulo quem induit, & ijs vestibus doctoralibus: pœna etiam suspensionis à functione ordinu suorū afficiatur à Vicarijs nostris, etiam foraneis, & alia item eorum arbitrio.

Quod decretum uim roburq. habeat, à die, quo primum editum erit.

Coadiutores curæ animarum, Curati itē amouibiles, capucium, & vestis superioris latas manicas, quæ sunt propria parochorum insignia, ne deferant: sed habitu pro ratione sui status à Conc. pro. & diœc. præscripto, contenti sint.

In vestibus color ne alius quàm niger adhibeatur.

Vestes etiam domesticæ clericales nigro colore sint omnino, quibus cum aliquis induitur, habeat etiam vellem interiorem saltem demissā infra genua, eamq. itidem nigri coloris.

Tegumenta illa capitis domestica & oblonga, quæ biriola vocant, & pilei item viatorij instar turbinis, aut qui sunt alia forma, quàm quæ præscripta & probata nobis est, interduntur omnino.

Caligæ item quouis modo turgentes, nauticarum etiam instar, & aliæ cuiusvis generis coriaceæ, vetitæ censentur.

Pallia item, quæ ferraiola vulgò vocant, & vestis denique omnis quocunq. genere, quæ diuersa sit à forma præscripta in concilijs tam provincialibus quàm diœcesanis, omnia eiusmodi sunt, quæ nemo ecclesiastici ordinis homo induat: altoqui ex canonum sanctionibus plectatur, ac præterea ut infra.

Quicumque in hoc vestitus genere deliquerit, mulctetur vestibus & induentis, quæ contra præscriptum induerit, alijsq. præterea pœnis plectatur, arbitrio Vicarij Generalis, Criminalis uè, aut Visitatorum, & Vicariorum etiam diœcesanorum.

Quæ omnia ut planè præstentur ab his vniuersis & singulis cura diligentior desideratur, in executione decretorum provincialium & diœcesanorum de clericali vestitu.

Ne quis ecclesiasticus in platea, porricu, vicinijs, tabernis, officinis uè publicis otiosè subsistat, aut vageretur; ne uè ijs publicis locis colloquium sermonemq. habeat, in longiusq. ducat cum laicis, præsertim fœminis, etiam affinis consanguineis uè, nisi necessitas postulat.

Ne item post primam noctis horam necessitate non cogente domo exeat: qui contrafecerit, multa ei sit aurei nummi, quoties deliquerit, aliàq. præterea pœna pro culpæ ratione.

A domicilij, mensa, confabulationibus, & cōsuetudine laicorum, præsertim eorum qui suspitione malè agendi non carent, ut omnino abstineant, cura sit diligens Visitatorum in vrbe, & in diœcesi vniuscuiusq. Vicarij foranei; qui ut ab ista consuetudine clericalis ordinis homines auocent, multas & pœnas illis proponant, quas grauiiores etiam arbitrio nostro pro culpæ modo constituemus.

Ne secum domi fœminas, etiam arctissimo cōsanguinitatis affinitatis uè vinculo coniunctas, aut cibi parandi, aut alia domestica officia præstandi causa, alia uè causæ specie, etiam si non pernoscant, vllus ecclesiastici ordinis homo sine scripta nostra facultate vllò modo habeat, recipiat uè.

Qui contra fecerit, aureo nummo mulctetur,

quoties culpam hanc admiserit. Atqui ea facultas, cum nos Mediolani sumus, à nemine cuiquam permittatur nisi à nobis; ac præterea nisi primum de statu mulieris Visitator, aut alius cui id curæ dederimus, diligenter perquisierit, testimoniumq. nobis fecerit.

Visitator vnusquisque in vrbe, & Vicarius foraneus in diœcesi, tertio quoq. mense mulieres visiter, quæ cum ecclesiasticis, etiam ex scripta nostra facultate habitant.

De iisdem præterea secretò perquirat: & si quid erit, cui consuli prouideriq. oporteat, si graue est, ad nos referat; si minus, ipse remedium adhibeat, prout opus esse viderit.

Vnusquisq. ecclesiasticus homo, quotannis in synodo diœcesana, quo die scrutinium clerici fit, suas, si quas habet, facultates eiusmodi exhibeat; quibus vel certa in ecclesia Missam celebrare, confessiones audire vel cum laicis habitare, vel mulieres domi habere sibi permisum sit.

Quicumq. non exhibuerit, id ei multæ pœnæq. sit, vt si quam habet, nihil in posterum ipsi suffragetur, ac nummum præterea aureum pendat.

Indicem quoq. librorum, cui manu sua subscriptum sit, rectè distincteq. notatum ostendat, ac tradat.

Clerici etiam singuli ecclesijs adscripti, idem de functionum testimonio præstent, arbitraria pœna constituta.

Testes synodales quarto quoq. mense, de his quæ pro ratione sui muneris debent, ad nos, vicariumuè generalem nostrum, cum absumus, scribant.

Catellos verò canesue ne Ecclesiasticus quis alat, neque habeat, pœna constituta nummum aureorum decem.

Nec verò culpam hanc admittat, ne custodiendæ quidem domus causa, nec verò prætextu cohabitationis agnatorum.

Quicumq. præterea regularis aut sæcularis ecclesiasticus cum catellis canibusue ad funera officiaue aliarum celebritatum accesserit, excludatur, nec vlllo modo admittatur.

Quicumque contumax, & negligens erit, à Vicario foraneo, & Visitatore arbitraria pœna plectatur.

Clericos denique, qui in foro mercatorum Mediolani, vbi nullum planè negotium habent, sed præ curiositate, quæ à vitæ clericalis institutis aliena est, sapiùs vagantur, præfecti, & Visitatores nostri vt diligentissimè poterunt, et per se, & per alios obseruent.

Quicumque verò semel atque iterum moniti, ab istiusmodi consuetudine non abstinuerint; eorum nomina ad Vicarium nostrum Generalem criminalemue deferant, vt pœnis multæisue eorum vitæ clericalis corruptela animaduertatur, & coerceatur.

Ne quis clericalis ordinis homo, qui Mediolani habitat, sine Visitatoris facultate scripta

ab hac vrbe, nec verò diœcesanus à loco vbi manet, absq. Vicarij foranei concessu itidem scripto dulcedat, cum is alio loco pernoctaturus est.

Quicumq. Sacerdos, aliusue qui beneficium detinet, contrafecerit, aureo nummo mulctetur: alij autem clerici plectantur arbitrio Visitatoris; aut Vicarij diœcesani.

Nec verò quisquam eorum huius absentia facultatem concedat licet, quæ triduo diutius duratura sit.

Die autem festo, ne vlllo quidem prætextu, parochus, canonicus, aliusue clericus certè ecclesiæ adscriptus diœcesanus Mediolanum veniat, nec eius rei potestatem Vicarius foraneus faciat, aut facta ei suffragetur, sed feriali tantummodo die.

Neque huius absentia profectioisue facultas cuiquam clericalis ordinis homini detur, qui duodecim millia passuum Mediolano distat, nisi semel ad summum in singulas hebdomadas; eaq. conditione, vt in vrbe non pernoctet, nisi ob causam, quæ facultatem concedenti probetur; eademq. in facultatis literis exprimat. Is verò ne vnquam eam facultatem concedat, nisi ob causam semel tantum in singulos menses. Quicumq. contra præscriptum à sua clericali statione abfuerit, aureis nummis duobus multa plectatur, quoties deliquerit.

Vicario autem foraneo breuis huius absentia facultatem antiquior parochus Vicariatus, aut alius quem huic curæ nos præfecerimus, concedat licet: sine qua facultate à sua residentia abesse pernoctando non possit.

Mediolani ne Sacerdoti diœcesano Missam celebrare liceat, nisi absentia sua facultatem à Vicario foraneo scriptam, & Vicarij Generalis, alteriusue nostri deputati manu signatam ostenderit.

Nec verò quisquam Sacerdos diœcesanus, ad Missam celebrandæ munus ordinarium, aut ad dierum festorum celebritates, aut ad funera, officiaue mortuorum, absq. Vicarij Generalis facultate scripta recipiatur: alioqui stipendio constituto mulctetur, aliaq. pœna arbitraria: qui verò receperint, eis constituta sit multa aurei nummi.

Parochi animarumue curatores, ne breui quidem temporis spatio à sua Ecclesiæ statione parochiali absint ijs temporibus, quibus fidelium confessiones frequentiores esse solent, vt concilio provinciali cautum est.

Prou. r. de pœnit. §. Caueant, pag. 11.

Qui contra præscriptum abfuerit, pœna ei sit aureus nummus in singulos dies, quibus sine legitima causa abfuerit, quæ à Visitatore, Vicariouè Generali probetur.

Vicarius foraneus, qui breuis huius absentia facultate in parochia dederit, alium parochum à nobis iam probatum confessionibus audiendis deligat, qui illius absentis vice partes sustineat curæ animarum.

Canonicus, aliusue chori officijs deuinctus, ne diutius

Titul. de min.
Ecc. §. Ne mul-
tis. pag. 27.

rius triduo abesse possit, sine facultate nostra li-
teris exarata, ad præscriptum concilij provin-
cialis primi.

Quod verò de tridui absentia ex præfetti chori fa-
cultate constitutum est, id intelligi volumus de
facultate, quæ etiam à Visitatore in vrbe, & in
diœcesi à Vicario foraneo comprobata sit.

Vnusquisque Præpositus, & Parochus item,
absentiam canonici, cappellani, alteriusve ec-
clesiastici hominis, qui in Ecclesia præpositu-
rali vel parochiali residentie iure obstrictus
teneatur, dierum octo spatio, si in vrbe est Cæ-
cellario, si in diœcesi Vicario diœcesano per
litteras denunciatur: qui Vicarius diœcesanus iti-
dem Cancellario illas denunciationis litteras
mittat.

Idem de parochis animarum curatoribus ab-
sentibus, & præterea de aliis quibuscunque
clericalis ordinis hominibus, qui à diœcesi ab-
fuerint, per Vicarium diœcesanum præstetur.

Pro. 2. tit. 2. de
r. 36. pag. 70.

De clerico qui mensem saltem absuerit, præste-
tur quod præscriptum est concilio provinciali se-
cundo.

Pro. 1. tit. de re
id. §. Intrà. pa.
1.
Pro. 3. de stud.
le. §. Ne à diœ.
pag. 96.

Quicumque clericus causa studij absuerit, executio-
nem decretorum provincialium præstet.

Alioqui pœnam, & multam subeat arbitratu
nostro.

Nec verò quis clericus physicæ, aut iuri civili
operam det, sine facultate sanctæ Sedis Apo-
stolicæ.

De Theologis
& Scholasticis.

DE Theologis Scholasticisque in diœcesi nostra
cõstituendis ea ratio seruetur, vt vbi cõmodè
fieri potest, præbenda Theologi & scholastici
instituantur.

scholasticus.

Scholastici præbenda, stipendio vniuersitatis
curandum est vt instituantur, cū aliqua si opus
erit, accessione census, cappellæ, alteriusve
emolumenti, cui nullum munus in choro resi-
dendi sit coniunctum, præter dies festos; vt ab
omni alio munere liber, frequentior in scho-
lis esse possit.

Vicarii igitur foranei cum populis agant de sti-
pendio ei constituendo, vt eorum pueri & ado-
lescentes rectè informantur pietatis moribus,
& literis.

Quidquid verò cum illis egerint, aut delibera-
rint, ad nos referant.

Idem Visitatores præstent, qui etiam accuratè
animaduertant, an cappellania, aliouè simili
beneficio, aut alia ecclesiastica ratione, scho-
lastici sustentationi adiumentum subministra-
ri possit.

Vbi tamen vna tantummodo præbenda consti-
tui potest, ea scholastico attribuat; qui hoc
instituentæ pueritiæ & adolescentiæ munus
in populis nostris obeat.

Si verò scholasticus ex scholastiariæ suæ insti-
tutione Missas celebrare debet; si Sacerdos nõ
est, anni spatio cū ad ætatem peruenerit, sa-
cerdotio initietur; alioqui ea præbenda sta-
tim priuetur: interea autem tanquàm substitu-
tus seruiat.

Illius munus erit in primis, omnes pueros &
adolescentes, quos nos statuerimus, gramma-
ticam, humaniores literas, & rhetoricam ar-
tem, prout eorum ingenii solertia tulerit, do-
cere gratis.

Catechismi præterea compendium, aliaque
pias institutiones iudicio nostro diebus præ-
sertim festis explanet.

Et præterea vt maximè fieri poterit, rectè etiã
scribere, quod ad characterem attinet, noscat,
& doceat, quæ nos ei constituerimus, pro tem-
porum & loci ratione.

PRÆBENDAM porò theologalem eo iure Theologus.
niti volumus, vt illius optandæ locus non de-
tur, ordineq. primarium locum in canonicis
obteneat: vsque adeò, vt cū is qui illã
obtinuerit, ad primam chori sedem post di-
gnitates peruenerit, eo loci consistat perpetuò,
etiam si post alios eiusmodi præbendam
habuerit.

Sex mensium spatio is theologus diáconatus
ordine initietur: alioqui nisi præstiterit, præ-
benda ipso iure vacet.

Theologi præcipuum præter cætera munus
hoc etiam erit, vt omni die festo sacras lite-
ras in ecclesia publicè interpretetur; in ferijs
autem hebdomadæ, vbi cleri numerus est, sa-
cræ item scripturam, conscientie casuum tra-
ctationem, aut catechismi, alteriusve ec-
clesiasticæ doctrinæ aut disciplinæ lectionem,
quam nos præscripserimus, exponat: si verò
in ferijs omnibus id præstari non poterit, ter
saltem in singulas hebdomadas, prout expe-
dite censuerimus.

Clericos porò inferiorum ordinum, aut ca-
techismi Romani doctrina, aut alia lectione
etiam separatim à reliquo clero sæpius in heb-
domada erudiat atque instituat, ex præscripto
regularum nostrarum.

Hæc etiam officia mox infra descripta præstet,
cū vel à nobis, vel à Vicario foraneo à se
præstari iussum erit.

Officio muneriq. definitoris & consultoris
casuum conscientie, non solum in Vicariatu
vbi domicilium habet, sed etiam in ijs alijs fi-
nitimis fungatur, idq. tam in congregatione
mensura, quàm etiam alio tempore.

Promotoris etiam officium obeat in studijs cle-
ri illius regionis, rei q. literariæ excitandis: qui-
bus in omnibus non discedet à regulis, quas
nos constituerimus.

Concionatoris præterea officium aliquando
præstet, cū Ecclesiæ Præpositus aliqua ne-
cessaria occupatione distinetur: cõciones quo-
que, & orationes publicas, quas aliquando in
frequentiori cleri cõuentu recitari contigerit,
conficiat, & habeat: sacras etiam confessiones
in ecclesia interdum audiat, cū illius ministe-
rium in eo munere Præpositus requiret.

Quod ad distributiones quotidianas attinet,
si quando in residentie suæ ecclesia sacrã cõ-
fessionem audiet, aut si aberit, re uera occupa-
tus

rus in congregatione menstrua, aut necessario iunere impeditus, quod ob eam causam susceperit in definitoris munere officio; earum perinde particeps sit, ac si in choro presens ad esset: alioqui residentia legibus adstrictus sit, ut ceteri, qui chori officiis deuincti sunt.

Magister cantus. **P**RÆBENDA etiã magistri cantus Ecclesiasticis, ubi comode institui poterit, praesertim in ecclesiis collegiatis insignibus, danda à nobis opera est, ut instituat.

Omnes igitur Vicarij diocesani etiam per literas nobis significant ac suggerant, quidquid ea in re dignum dixerint, quod nos delibereamus.

Ubi praebenda hæc instituta est, aut in posterum instituetur, eo iure fixa hæreat, ut illius optanda facultatem nemo habeat.

Qui verò eiusdem praebendæ emolumentum habet, id etiam oneris sustineat, ut musicam semel singulis diebus clericos ecclesiæ adscriptos, & pauperes item pueros, adolescentes uel laicos indice nostro descriptos doceat, aliaque praestet, quæ nos statuemus, prout occasio tulerit.

Quæ ad studia **D**E STUDIORVM ratione, doctrina, disciplinaque clericorum inferioris ordinis, de eorundemque institutione, qui spem praebent progrediendi in literis, quæcunque concilio provinciali tertio decreta sunt, ea Vicarius diocesanus, adhibita etiam opera Theologi Vicarij sui, ubi expedire censerit, praestare multiplici ratione curet: primum cum parentibus, alij uel agat, qui eorum clericorum curam habent, ut à ludimagistro, aut ab ecclesiastico viro docto, his literarum initiis instituantur, quibus aditus fiat ad grauiora studia.

Si in eorum patria nemo est qui illos instituat, nec verò ij facultates habeant, quibus sustentari literario studio possint: Vicarius diocesanus nobiscum agere debet, ut loci pii, vel monasterij, Ecclesiæ uel cappellæ alicuius sumptu, aut parochi, Sacerdotis uel alterius impensa qui clericum alere debet, sustententur: aut alicui parochi, alij uel ecclesiastico homini pio & docto in curam tradantur, à quo ipsi clericale munus praestando, & literis & disciplina instituantur ad aliquam studiorum progressionem.

Idem Vicarius diocesanus nobiscum agat, ut ij pauperes clerici in Seminarium Mediolani, alij uel institutionis locum cooptentur, cum ea victus parte, quam ipsi praefacultatibus ad sustentationem conferre poterunt.

Quamobrem ipse Vicarius quotannis, & in annuerfaria stata congregatione, quæ ante septuagesimam agatur, & in altera item ante synodi diocesanæ celebritatem, & potissimum prima hebdomada Septembris, quo mensis visitatio Seminarij agitur, nobis per literas exponat, de eorum clericorum statu, studiis, & progressionibus.

Parochus proterea unusquisque bis clericis illa dili-

gentis charitatis officia praestet, quæ ex Concilio provinciali debet.

prou. 4. de ord. sacr. §. Ut ad Eccl. pag. 141.

Clerici denique qui Mediolani sunt, ut frequentissime possunt, ad ludimagistros ecclesiasticos se conferant; nec verò vquam ad laicos, nisi ex facultate nostra sibi literis exarata.

Quò autem commodius quæcunque, & de ratione studiorum, & de parochorum, aliorumque ecclesiasticorum hominum exercitationibus decreta sunt, perpetuo executionis usu praestentur: in eam curam Visitatores incumbant, ut cum visitationem obeunt, unicuique ecclesiastico homini pro ingenij illius industria, intelligentia, & munere, studiorum rationes & exercitationes singularibus decretis praestituat ac praescribant.

Singulis autem, modò vnus, modò alterius probati auctoris liber, aut eius capita aliqua praecipua proponantur, quæ certo temporis spatio studiosè ac distinctè ipsi legant, & tractent. Eorum autem deinceps studiorum, quæ cum Visitatore, Vicario uel diocetano, aut cum eo, quo duce & magistro vtuntur ad doctrinarum cursum, conferre debent, rationem certis temporum interuallis, aut verbis, aut scriptis summatim saltem, certa tamen via & modo referant, usque adeò, ut in perpetuis exercitationum curricula illos uersari idem Visitator aut Vicarius videat, ac statuatur.

Quicumque in hac studiorum ratione negligens erit, si semel atque adeò iterum monitus diligentem se non praestiterit, eius nomen ad nos deferatur, ut desidij & negligentia sua consulatur.

Aliis verò, prout Visitator opus esse uiderit, praeter illas studiorum exercitationes & collationes, iubeat etiam poena suspensionis auaue arbitrato suo propolita, eos certo constituto tempore Mediolanum ad examinatores, quos eo potissimum nomine constituerimus, se conferre: ut doctrinarum, librorumque, quibus ex decreto visitationis studuerint, accuratam diligentemque rationem iis reddant.

Sicque & alio etiam modo & industria progressionem eorum in literis non recognoscantur solum, sed adiuuentur, atque excitentur.

Parochis autem, alij uel ecclesiasticis, qui ad animarum curam gerendam idonei sunt, aliqua de casibus conscientia summa probati doctoris, utpote sancti Antonini, & alterius, cuius in hoc studij genere doctrina probata eluceat, proponi & praescribi poterit: è qua summa tractatio aliqua seligatur, verbi gratia de poenitentia eiusque partibus, de matrimonio, de voto, de restitutione, aliisque eiusmodi ad conscientia casus & curam animarum pertinentibus, in quibus Visitator pro personarum locorumque ratione opus esse uiderit, illi tempus, studium, industriamque ponant.

Commentarius item aliquis antiqui patris, aut doctoris pii & probati praescribetur, quo vtantur ad euangeliorum, epistolarum beati

Apostoli, & aliorum Apostolorum, aut alterius partis sacrarum literarum luculentam explicationem.

Sermonum etiam concionumq. sacrarum, librorumq. probatorum delectus habebitur; in quorum studio ita versentur, ut inde facile haurire possint, quæ ad rectè concionandum, & ad præclaram cleri disciplinam instituendam, & ad populum pietatis moribus informandū, vsui atque adiumento esse queant.

In concionibus autem sacris conscribendis, & habendis, præclare elucet pietas, doctrina, & studium Reuerendi patris Aloysij Granatensis; qui omnem ferè antiquam spiritualium exercitationum disciplinam, & scribendo, & concionando ad vsum ita reuocauit, ut eius documenta & monumenta, ad omnem piè christianoq. more agendi laudem & imitationem insignia sint.

Quamobrem illius concionum volumina, quæ Mediolani iussu nostro imprimi curatum est, vnusquisque ecclesiastici ordinis homo, qui in concionandi munere versari debet, sibi paret atque habeat, duobus ad minimum mensibus postquam in lucem prodierint.

Visitator igitur, & Vicarius diœcesanus exequatur, quod nos hoc decreto præstati statuimus ad huius diœcesis nostræ vsum, & utilitatem.

Illud quoque iisdem præscribi poterit, ut ex ijs, alijsq. etiã libris ecclesiasticis piè doctèq. conscriptis, doctrinarum genera sparsim tractata & scripta, locosq. communes variè hic atque illic diffusos in vnum colligant: factæuè scripturæ auctoritates diuersis commentariis & concionibus explicatas in indicem certum ordine referant: eaq. ratione, aliaue singulari industria argumentorum genera vndique conquirant, atque excipiant, quibus sibi subsidium comparent ad ecclesiasticarum doctrinarum cognitionem.

Qui verò aliquam theologiæ cognitionem tenent, iis proponi poterit ea pars summæ sancti Thomæ, quæ pro eorum munere futura sit illis maiori adiumento, atque vsui.

Ad cuius summæ explicationem adhibere illi poterunt tractationes & commentarios studiorum præfecti iudicio probatos.

Si verò in theologiæ scientia nõ adeò magnas progressionem habent, proponi eis poterunt institutiones Ioannis Viguerii, aut epitome Summæ sancti Thomæ, in cuius studio operam ponant.

Alij prout idonei erunt, adscribi poterunt, vel casuum conscientiarum, vel sacræ scripturæ, vel catechismi Romani studijs: quæ in statis congregationibus hebdomadarijs explicabuntur, ex præscripto concilij provincialis secundi.

Cum ijs etiam alij inferiorum ordinum studia sua conferant.

Si eodem loco complures Sacerdotes sunt, & illi quidem apti collationum spiritualium stu-

dio & oratorio (quod bis saltem in singulas hebdomadas habeatur) huic exercitationi illi adscribantur.

Ijs quoque illud præscribi poterit, ut aliquando conciones & latino & vulgari sermone de ijs conscribant, quæ vel ad eorum officia disciplinamq., vel ad populi commissi institutionem spectant: eas autem scriptas, Visitatori, aut studiorum præfecto tradant, atque adeò alia ratione literariæ cleri exercitationes curriculaq. omni studio progrediantur.

Qui verò vel prælenescute, vel ingenii tarditate, exiguam progressionis spem præbent, cum ijs illud seruetur, quod eodem concilio constitutum est: hocq. potissimum præstetur, ut vel in Romani, vel alterius breuioris catechismi, ab auctore tamen probato conscripti, lectione studioq. diligenter versentur, eumq. vulgariter reddant, versionemq. Visitatori, aut Vicario diœcesano exhibeant.

In eo etiam studio assidui sint, ut Missæ mysteria, ritus, & cæremonias rectè teneant: & verò eam Missæ partem ritè discant, quæ sanctæ consecrationis & oblationis mysteria cõtinet. Reliqui autem qui rudiores sunt, in alicuius libri spiritualis, quem Visitator probarit, lectionem, aut per se incumbant, aut alicuius probati sacerdotis opera adiuentur; cui eos Visitator commendet, ut eius adiumento, Missæ mysteriorum, factorumq. rituum cognitionè percipiant, ad præscriptum concilij.

Vbi verò in aliqua parochia ecclesiastici homines duo saltem sunt, secundo quoque die ad minimum studia sibi præscripta inter se conferte ne omittant.

Vbi autem plures sunt, quorum munus diligentius in librorum tractationibus & studijs versatus sit, ita ut Visitatori ad alios erudiendos idoneus videatur; is cleri eius loci studiorum præfectus constituatur, cum quo in singulas hebdomadas ter saltem alij rationes literarias conferant.

Bis præterea singulis hebdomadis congregatio habeatur, ubi in aliqua parochia sacerdotes quinque saltem sunt, ad præscriptum concilij provincialis secundi.

Quæ ad congregationes cleri.
Prou. 2. tit. 2. c.
30. pag. 69.

In qua congregatione id seruetur, ut quamuis parochus ex decreto provinciali conuocandæ congregationis curam habeat, tamen & cleri studiorum præfectus, & qui reliquos interroget, & quæstiones in congregatione explicet, sit is, quem ei muneri Visitator præfecerit.

Qua in parochia sacerdotes pauciores sunt quinque, eos Visitator, prout expedire viderit, vel adiungat congregationi, quæ in finitima parochia habetur, vel plurium parochialium ecclesiarum eum sacerdotum numerum non habentium, nec duobus milliatis longius inter se distantium, sacerdotes in vnam congregationem cooptet, quæ semel atque adeò sæpius in singulas hebdomadas habeat.

Sed ne congregationes & exercitationes, in quibus

Prou. 2. vt sup.

quibus præfens adesse clero sæculari aliquis non poterit, qui ad aliorum studia instituenta, aut ad sacras literas, & ecclesiasticas res explicandas idoneus sit, adiumento careant, vt huic incommodo occurratur, Visitator pro ut opas esse viderit, opera etiam regularium, quorum monasterium propè sit, vti poterit, ad præscrip:um eiusdem Cõcilli prouincialis. Visitatores præterea ciuitatis, quæcunque de cleri studiorum ratione & disciplina præscripta sunt, sedulo præstent: ad quam rem operam theologi suæ regionis adhibeant: omniaq. in comituni Visitatorum congregatione, cui sæpenumero præfens ipse theologus aderit, cum præfecto generali studiorum cleri vrbis conferant, coram nobis, aut Vicario nostro generali.

Visitator item præter eas studiorum cleri exercitationes quas præscripsimus, alias etiam cõstituet ad vitæ spiritualis studia & adiuueta. Quamobrem in omni conuentu hebdomadario, vbi de aliis disceptationibus actum est, in omniq. alia congregatione, quæ singulis hebdomadis habebitur, de rebus spiritualibus mutua colloquia fieri instituet; & de ijs præsertim rebus, quibus à peccatorum via homines auocari, christianæq. perfectionis iter & cursum tenere possunt; & de rationibus itè, quibus resistendum sit omni Satanæ tentationi. Proponuntur etiam in ijs colloquijs remedia, quæ ad singula peccata vitiaq. depellenda adhiberi oporteat: & rationes pariter, quibus turbulentæ animi cõmotiones sedari, prauiq. habitus adiutrice Dei gratia radicitus extirpari possint.

De periculis præterea agetur, quæ vitæ spiritualis cursum interrumpunt & impediunt: rursusq. de adiumentis, quibus illa propulsantur. De ratione pariter, qua ad sanctæ orationis, diuinarumq. meditationum studium ac vsum fideles instrui debent.

De modo item piè deuoteq. preces horarias recitandi, & Missam sanctè religioseq. celebrandi.

De ratione item subministrandi moribundis adiumenta ad sanctè pièq. in Domino moriendum.

De alijs præterea auxilijs spiritualibus, quibus adiuuari proximus potest, vt in sanctitate & iustitia Deo seruiat.

Aliquando etiam vnusquisque conferat, quid eo die sibi in oratione & meditationibus, maiore cum animi sui vi, spiritualiq. lætitia Dei benignitas communicarit.

Frequenter quoque ex diuinis mysterijs, atque ex dictis factisue sanctorum meditationes aliqua excitentur, & proponantur.

Quæ sanè omnia ad executionis vsum & consuetudinem inducantur, præter illa, quæ ex decreto prouinciali in capitulis canonicorum spiritualibus præstari debent: in quibus omnibus capitulis, & congregationibus spirituali-

bus, Vicarius foraneus in diœcesi, & Visitator in vrbe, frequenter quantum per occupationes poterit, intersit.

Cuius præterea officium erit, aut eo absente præfecti illius capituli, congregationisue, per se, aut per theologum lectoremue alios interrogare, colloquia spiritualia instituere, & meditationum rationes exercitationesq. proponere.

Sacerdotum etiam, aliorumq. ecclesiasticorū hominum spirituales societates, (vt olim in hac ipsa nostra diœcesi fuisse compertum est, & Mediolani floruisse ex sancto Augustino accepimus) quibus in locis, plebibusue commode fieri poterit, per Vicarium diœcesanum, aliosq. sacerdotes vitæ spiritualis studiosos aliqua diligenti ratione excitentur.

De quibus omnibus nos certiores faciant, & consulant.

Vnusquisque Visitator in vnaquaque regione, aut illis locis per nos constitutis vrbis, societatem etiam spirituale[m] clericorū per alios pios clericos excitet, eandemq. exercenda curet.

In qua congregatione ad spiritualium exercitationum studia clerici illius regionis die festo conueniant.

Earum autem exercitationum curricula, vt rectè instituantur atque aded fiant, regulæ sumantur è Seminario nostro Mediolanensi; in quo ea societas Deo iuuante erecta est.

Visitator autem vbi illam instituerit, in illius cura eò diligentius inuigilabit, quò maiores progressiones à clero inferioris ordinis habeantur, ad vitæ spiritualis studium & consuetudinem.

Visitatores in vrbe pro suæ quique regionis cura, ecclesiasticorum omnium, etiam eorum qui alienæ diœcesis sunt, qui studij, alteriusue rei causa Mediolani commorantur, vitam, mores, disciplinam obseruent: & quæ præterea decretis prouincialibus diœcesanisq. de vestitu, de tonsura, de denunciatione domicilij, & de reliqua denique omni disciplina vitæ clericali constituta sunt, vt ea ab illis inuiolatè seruentur, ipsi curent, atque aded efficiant.

Præfectus autem studiorum ciuitatis curam etiam illorum suscipiat, in ijs quæ ad studia pertinent.

Ecclesiastici ordinis hominibus diœcesis nostræ, qui alibi literis operam in gymnasijs publicis nauant, Præfectos, quocunque studiorū causa proficiscuntur, ibi constituemus, viros spectata probitate & auctoritate, quibus illos intimè in Domino commendemus.

Idemq. etiam laicis diœcesis nostræ, qui aliò ad studia se cõferent (cùm eorum quoque omnium in benè pièq. agendo progressionem vehementer in Domino exspectamus) omni paternæ charitatis nostræ officio præstabis.

MONITA

Executionis decretorū quæ ad diuina officia pertinent.

D I V I N V M officium in ecclesia, aut si aliquando domi, in conspectu sacrae imaginis fl exis genibus omnes quicumque illius recitandi lege deuincti sunt, non deambulando, neque vagando, nec verò in via, nisi itineris necessitas aliter postulat; deuotè recitare student.

In qua officium piè recitandi ratione, clerus cū decreta nostra prouincialia seruet; tum ad eam ipsam etiam, & ad cæteras pias spiritualesq. meditationum exercitationes libellū verè aureum adhibeant, qui veræ pietatis excolendæ rationibus cumulatus, ob eam causam Thesaurus piarum & christianarum institutionum inscribitur.

Quem libellum omnes & singuli clericalis ordinis homines duorum mensium spatio ab editione horum monitorum sibi comparent, habeant, studioseq. legant.

Significatio autem diuinorum officiorum sono campanæ stata hora fiat pro ratione tēporū, ad præscriptum tabellæ quæ edetur.

Ne die festo vesperarum signum in aliqua vrbe ecclesia parochiali ante detur, quàm in basilica nostra Metropolitana datum sit.

De tabella clericalium functionum, alijsq. tabellis in vnaquaque sacristia ordine affigendis, decreta seruentur.

Quæ iidem à quibusuis clericis eidē ecclesiæ adscriptis omnino præstentur.

De hebdomadarij officio à collegiatarum ecclesiarum Canonicis in choro per orbem præstando.

Quo autem die Missam conuentualem Præpositum canere contigerit, ne propterea canonicus hebdomadarius Missam celebrare in eadē ecclesia intermittat; præsertim si ibi sacerdotum paucitas est, populi verò multitudo non exigua.

De duabus pluribusq. Missis cōuentualibus in vna quaque collegiata ecclesia in celebritate certorū dierum canendis.

Qua in re illud seruetur, vt si anniuersaria celebranda sunt, post Primam semper, & officiū & Missam pro defunctis celebretur: alia autem officia pro defunctis, vt septimam & trigessimam celebrari licebit post Missam conuentualem stata hora celebratam, vt conueniendi spatium clericis aliunde aduenientibus detur.

De frequenti clericorum communionem.

Qua in re illud præstetur, vt in collegiatis ecclesiis nō solūm diaconus & subdiaconus, qui dalmaticis induti Missæ ministrauerint, diebus Dominicis & solemnibus sacram communionem in eadem Missa conuentuali sumant; sed alii etiam canonici, Diaconi, & subdiaconi, alijsq. item clerici quicumque sint ei ecclesiæ adscripti, diebus sibi præscriptis.

Qua in re quicumque defuerint, si distributionum quotidianarum participes sunt, aliquot dies, non amplius tamen octo, à Visitatore, aut Vicario diœcesano, chori ingressū, aut distributionum perceptione mulctentur: alij verò aliqua pœnitentiæ correctione uè afficiantur, pro ratione negligentia, alterius uè culpa.

Quæ verò de clericorum cōmunionem præscripta sunt, præstentur etiam ab iis, qui parochia libus ecclesijs adscripti sunt.

De sacra communionem feria quinta in cœna Domini sumenda ab vnoquoque ecclesiastico collegiatæ ecclesiæ, in Missa solemnem quæ illo die in ea celebrabitur.

Prou. 3. tit. de diu. off. §. feria. pag. 97.

Id etiam præstetur in omni parochiali ecclesia, vbi sacerdotes & clerici adscripti ad Missam eo die celebrandam conuenire debent.

De diuinis officijs die Dominico & festo stata modulationem canendis ad præscriptum concilij prouincialis quarti.

prou. 4. de sacr. Mis. §. Inisdē præterea. pag. 154.

Id executionem diligentem & cumulatam habeat, in basilica etiam nostra Metropolitana, & in singulis collegiatis ecclesijs, etiam diœcesanis; præter illas, quibus ob librorum inopiā aliam uè causam, ad tempus nos aliud scripta data facultate concesserimus.

De hebdomadario canonico pluuiam in vesperis canendis induto diebus festis.

Ibid. §. Diebus.

De Diacono & subdiacono in Missa conuentuali, canonicis, vbi potest, at vbi canonici desunt, clericis alijs.

Ibid. §. Dominicus.

De lectione ante epistolam Missæ conuentualis in vnaquaque ecclesia collegiata die Dominico & festo canenda.

Synod. 3. decret. 18. pag. 350.

Quamobrem lectionum capita ex antiquo libro Metropolitanæ nostræ basilicæ imprimantur, folio amplæ formæ, quæ respondeat folio Missalis.

De officio Sextæ & Nonæ ante aut post Missam conuentualem recitando pro ratione temporum diuini officij.

Prou. 4. vsup. §. Horæ.

Quæ paulò ante præscripta sunt, de stata modulationem & ordine diuinorum officiorum, de lectione in Missa conuentuali, ea præstentur etiam in vnaquaque ecclesia, vel parochiali, vel alia, in qua ob diei festi celebritatem, aliam uè causam, Missa, diuinaq. officia canuntur.

De vesperis etiam die festo ab omni parochiano canendis.

Prou. 3. tit. de paroch. §. Parochus in sua. pag. 98.

Qua in re id præstetur, vt psalmi omnes & antiphonæ ad præscriptum rubricarum Breuiarij nuper editi dicantur, multa nummi aurei constituta.

De Missis, Matutinis, alijsq. officijs diuinis in omni anniuersaria solemnitate à parochis de more ritè celebrandis, ad præscriptum concilij prouincialis quarti.

Prou. 4. de paroch. §. Cū omnino. pag. 166.

Quod planè seruetur in omni parochiali ecclesia, in qua Visitatores vrbe & diœcesis præstari decenter posse censuerint.

Aequissimum est, cum rituumq. ratione, & canonum iure conueniens, à Metropolitana basilica,

Prou. 1. tit. de off. sacr. §. Hæreat. pag. 28.

Prou. 4. de distribu. §. cum & fridētinis. pa. 60.

Prou. 1. tit. de iis qui dign. §. constituantur. pag. 28.

Prou. 4. de sacr. Mis. §. Quibus libus pa. 154.

Prou. 1. de frequent. §. Czte is. pag. 16.

Prou. 2. titu. 2. cer. 26. pa. 68.

filica quæ aliarum diœcesis ecclesiarum mater est, reliquas in diuinorum officiorum cultu non discrepare.

Quod igitur ex sanctæ matris ecclesiæ Romane instituto vsuq., & ex ecclesiæ nostræ Ambrosianæ monumentis, nos in ipsa Metropolitana nostrâ basilica fieri instituimus, vt in vigilijs diei Natalis Domini media nocte nocturnis de more absolutis, eorumq. oratione perorata, statim Missarum solemnia celebrentur, deinde mox Laudes canantur; idem planè in omni alia vrbis diœcesisq. collegiata & parochiali ecclesia ritè fieri præstariq. decernimus. Probatu ille vsus, vespèras die sabbato in omni parochiali ecclesia canendi, cum sit veluti præparatio quædam ad sacrum diem Domini cum religiosè celebrandum, Visitatorum nostrorum cura & officio introducat, ac præterea in vigilijs sanctorum, quoad eius fieri pòt.

Martyrologij vsus in ecclesia Dei peruetus, patrum institutis introductus, perpetuaq. ecclesiastica consuetudine ita retentus est, vt cum in choro publicè illud legi solemne semper fuerit; tû in voluminibus ecclesiasticis vnus liber antiquo canone censetur, cuius lectio nominatim clericali ordinis hominibus præscribitur.

His igitur rationibus nos adductos, vt eius vsum in ecclesia nobis commissa, quam omnibus pietatis ornamentis excolere vehementer in Domino cupimus, institueremus, ad eam ipsam rem etiam valde admodum confirmauit sanctissimi doctissimiq. patris & patroni nostri Ambrosii auctoritas: qui vt martyrum inuentione atque celebritate mirificè in Domino exultauit; sic rerum quas illi gesserunt, studio & lectione delectatus, non solum antiqua eius generis monumenta singulari cura cõquisiuit, sed etiam de sanctis martyribus, Protasio, Geruasio, Nazario, Celso, Sebastiano, Xysto, Laurentio, Thecla, Pelagia, Agnete, Sotere, alijsq. luculentè in suis libris narrauit, vt præclari eius instituti documētū exemplumq. relinqueret.

Quare quod in Breuiarij Ambrosiani iussu auctoritateq. nostra nuper editi rubrica de martyrologij vsu & lectione instituius, idemq. Deo benè iuuante iam introductum; in perpetuum deinceps ita retineri, seruari, atque obseruari in virtute sanctæ obedientiæ mandamus, vt in Metropolitana nostrâ basilica, in omniq. collegiata ecclesia tã vrbis quàm diœcesis de more in choro deuotè recitetur ritu vt infra.

Semper in singulos dies, præterquam triduo antè Pascha. Resurrectionis Domini, legatur Martyrologium pridie illius diei, quo memoria agitur sanctorum.

Primoq. loco semper fiat memoria illius sancti, de quo officium celebratur.

Legatur autem absoluto primæ horæ officio, postquam pronuntiatus erit versus, *Benedicamus Domino*. Lectionis verò vsus sit to-

no lectionum matutini.

In fine autem singularum quotidianarum lectionum semper addetur: *Et alibi aliorum plurimorum sanctorum martyrum, & confessorum, atque sanctarum virginum.*

R. Deo gratias.

Deinde hebdomadarius absolutè dicit.

ÿ. Exultabunt sancti in gloria. Chorus.

Letabuntur in cubilibus suis.

Oratio absolutè.

Beata Maria, & sanctorum tuorum nos Domine quaesumus, continua oratione custodi: vt ijsdem suffragantibus dirigatur ecclesia, quorum commemoratione gloriatur. Per Christum Dominum nostrum. R. Amen.

ÿ. Fidelium anima &c.

Alios denique sacerdotes, & sacris initiatos, qui diuini officij in choro collegiatim recitandi lege deuincti non sunt, hoc in Domino nemus atque hortamur, vt pro pietatis deuotionisq. sacerdotalis studio, quò ardentius sanctorum exemplis ex martyrologij etiam lectione ad imitationem propositis ad sanctæ vitæ cursum progrediantur, idem quoque institutum vsuq. cum parum regulis congruentè pia sollicitudine suscipiât, susceptumq. in omni vita retineant.

De libro Missarum, in quo singulis diebus celebrans sacerdos subscribat, ad præscriptum concilij prouincialis quarti.

Id omnino præstetur pœna aurei nummi singulis Præfectis ecclesiarum eum librum nõ habentibus; & solidorum duodecim multa sacerdoti non subscribenti constituta.

Ne sacerdoti cuiquam in confratriæ scholauè alicuius oratorio absque facultate nostra literis exarata Missam celebrare liceat.

Vbi secus factum erit, cum ecclesiæ oratorio uè interdicti pœna proposita sit, tum sacerdoti pœna suspensionis à celebratione Missæ per dies quindecim, ac præterea si secularis sacerdos erit, aureo nummo mulctetur, quoties contrafecerit.

De itinere ab ecclesiasticis non suscipiendo diebus festis, ex decreto concilij prouincialis quinti.

Id omnino parochi præstent; ita vt ne villo modo, ne prætextu quidem conueniendi ad diem festum in alia ecclesia finitima concelebrandum, à parochia sua discedant absintuè vlla illius diei parte, sine scripta facultate à nobis data, ac seruatis præterea reliquis, quæ clericis ad festorum dierum celebritatem conuenientibus in concilio prouinciali quarto constituta sunt.

Quicumque contra fecerit, aurei nummi multam soluat, quoties deliquerit.

Quòd si quibusdam in regionibus, præsertim montanis, sacerdotes qui ad eas celebritates euocari queant, verè non sint alii quàm parochi, Vicario diœcesano liceat tribus tantummodo obeam causam discedendi facultatem facere.

Prou. 4. de sac. Miss. §. Quò cit. t. us. pag. 150.

Tit. de dieb. fest. §. Ecclesiastici pag. 212.

Pag. 120.

Atque ij quidem eiusmodi sint, qui & propius absint, & pauciores populum habeant, seruat-
is reliquis omnibus ad præscriptum eiusdem concilij nostri.

Ne cuiquam ecclesiastico homini solemnibus diebus, earum celebritatû occasione, vlla quavis causa aut prætextu, à Rectore ecclesiæ, canonicis, aut ab alijs ecclesiasticis comessatio seu refeſtio in vrbe detur.

In diœcesi autem prandium tantummodo dari liceat ijs, qui aliunde euocati sunt, non illis qui eo loci manent; cœnam verò nunquã: in quo prandio autem ne minimum quidem difcedatur à regulis de frugali mensa conuentuum menstruorum.

Pareat autem in ædibus ecclesiasticis, aut in ijs quæ ecclesiasticis hominibus vsui tantum sunt.

Prou. 4. tit. de cler. ad dierum fest. con. pa. 120
Coniuiuarum autem numerus ne maior sit quàm præscriptus est, cæteris item seruatis ad præscriptum concilij prouincialis quarti.

Omnis sexta feria ob acerbissimam passionem Christi Domini plena est religiosi vereq. christiani mœroris: quem in quadragesima quotannis ecclesia nostra Mediolanensis quò significantiùs exprimat, filiorumq. suorum mentes atque animos ad illius recordationem & memoriam excitet, illud in antiquissimo perpetuoq. more & ritu habuit, singulis illis feriis sextis quadragesimalibus Millæ sacrificium non celebrare, cum id præter cætera mysteria summam quandam & cumulatam populi catholici spiritualem lætitiã præ se ferat.

Cum hac nostræ ecclesiæ consuetudine & instituto multis ex partibus conuenit, & quod Romano more sexta feria in parasceue fieri solemne est, quodq. in quadragesima itidem præsertim illis feriis in ecclesia græca veteri, cum qua ritus multos ecclesia nostra cões fereque eisdem habet, fieri à patribus græcis proditum est. Ad eius præterea pij doloris mœstitiãq. memoriam excitandam illud etiam accedit, quòd sanctissimum Eucharistiæ sacramentum omni sexta illa quadragesimali feria in sacrario reconditum, non exponi, sed intus asseruari, perpetuæ consuetudinis in hac eadem nostra ecclesia fuit.

Et verò quanquam vt aliquorum deuotioni aliquid daretur, non multis abhinc annis idẽ sacræ Eucharistiæ sacramentum in altari exponi permissum est: hæc tamen nostra ecclesia veterem ritum, precumq. officia, quæ non festam aliquam illius celebritatem, sed quæ potius pium illum religiosumq. mœrorem significant, quem ex acerbitate passionis Christi Domini fideles præ pietate intimè concipere, omniq. deuotionis officio, atque adeò salutaribus lachrymis exprimere debet, ad vsum reuocare ac retinere postulat.

Quamobrem vt populi deuotio ad mysteriorum, quæ præcipuo studio illis sextis feriis ecclesia fidelibus suis proponit, memoriam meditationemq. excitetur; & sacri ritus qui

temporum iniuria penè collapsi sunt, ad antiquæ disciplinæ ecclesiasticæ regulas restituantur; & cæremoniæ, cum sanctarum illarum feriarum officio, quod tamdiu rectè riteque seruatum est, omni ex parte conueniant; & denique illud instauretur, quod huius nostræ ecclesiæ proprium, ad præcipuam pietatis laudẽ insigne est: idè hæc vt infra agẽda cõsemus. Sexta quaque feria quadragesimali, in basilica nostra Metropolitana, & in ecclesiis tam collegiatis quàm parochialibus, sanctissimo Eucharistiæ sacramento asseruato & recondito in tabernaculo, vt alijs diebus moris est, sacra crux ob memotiam passionis Domini nostri Iesu Christi in altari maiori adoranda exponatur: cui sex saltem lumina adhibeantur, eo præsertim tempore, quo manè officia diuina in choro recitantur.

Populus autem ad hoc ecclesiæ institutum piè ab vnoquoque parochia erudiatur, quò diligentiùs se se illius ritibus conformet ad deuotionis & pietatis studium, quod ei tam religioso ritu proponitur.

Excitetur præterea idem, frequentiorq. illis sextis feriis conuocetur ad orandum, proposita etiam à sacerdote aliquo spiritualium contemplationum perito aliqua pia meditatione de Christi Domini passione, ex præscripto libri, qui iussu nostro in lucem emittetur.

Concio autem habebitur de sanctissima passione Domini, aut de parte eius aliqua, in singulas illas ferias pro ratione distributa.

In omni præterea parochiali ecclesia parochus, & solemni signo campanarum, & antegressa aliqua monitione, populum frequentem ad ecclesiam euocet; crucem in altari maiori vt supra exponat, & meditationem etiam de eodem libro proponat; & præterea diuinum officium, preces, litanias canat, aut saltem recitet, ad præscriptum Breuiarij, quod ampla forma emittetur.

De sanctissimæ crucis adoratione in parasceue, non ante in alijs ecclesijs præstanda quàm in primaria. *Prou. 5. de diu. off. §. initio. pa. 270.*

Quod à regularibus & confratrijs seruari Vicarius diœcesanus curet, ac præterea visitator in vrbe.

De retinendo, augendo, atque excitando orationis tam vespertinæ quàm matutinæ instituto ac studio, ad præscriptum concilij prouincialis quarti. *Prou. 4. de oratione. pa. 129.*

Cui vtrique orationi parochi ipsi in ecclesia semper interessè studeant; ita vt exemplo suo alios inflamment ad eam orationem, quæ ab omnibus fidelibus, præsertim manè & vespere præstanda est.

De oratione item vespertina pro defunctis, & indulgentia à parochis populo crebrius commendanda, ad præscriptum concilij prouincialis sexti. *Prou. 6. de fun. §. Pro fidelib. pag. 308.*

Quæ oratio ab omnibus eadem hora, nempe ætate hora prima noctis, hyeme verò secunda habeatur.

Quam eandem horam regulares etiã seruent.

Huius orationis significatio cāpanæ sono fiat, ritu salutationis Angelicæ: ita tamen, vt inter primum & secundum campanæ signum tres etiam ictus campanæ distincti breuissimo intervallo dentur; inter secundum autem & tertium signum ictus præterea inter se se eo intervallo itidem distincti.

Ad dandum signum salutationis angelicæ, manè, vesperi, & meridie, alioq. tempore, eadem ratio in omni ecclesia seruetur, de more producta, præstetur, non tamen more festo.

Prou. 6. de indulg. §. Idē præstetur. *De promulganda indulgentia orationis sine intermissione.*

Id initio orationis fiat, quotiescūque habetur. Cappellæ maioris clavis, ecclesiæ vbi oratio publica agitur, tabella affigatur, ex qua populus causam illius orationis perspiciat.

De Antiphona, Salve Regina, aliaq. antiphona de beatissima virgine Maria, pro ratione temporū singulis sabbatis canenda in omni parochiali ecclesia, ad præscriptū concilij provincialis tertij.

Prou. 3. de diu. off. §. Religiosis pag. 97.

Quæ etiam antiphona in vnaquaque ecclesia collegiata canatur, quibus omnes choro illius ecclesiæ adstricti præsentés adsint.

Is autem singulis ex communi residentia census tantum distribuatur, quantum dari solet, cum in choro intersunt officio horæ tertiæ illius sequentis Dominicæ diei.

Tantundem consequantur ex eodem censu, qui die festo in ecclesia vespertina orationi interfuerint.

Quæ ramen oratio hyeme etiam ante horam salutationis angelicæ habeatur.

His omnibus orationis officijs, & alijs item extraordinarijs, clerici, & sacerdotes, quicunque ad eadem officia conuenire in alia ecclesia non debent, in ecclesia parochiali intersint, intrā cuius fines habitant: alioqui pœnitentia afficiantur & mulctentur, ad præscriptum concilij provincialis quarti.

Prou. 4. de distrib. §. Idē stat. pag. 161. *Quæ ad processiones.*

AD PROCESSIONALIS libri conficiendi vsus, Vicarius foraneus vnusquisque nobis mensis spatio ab editione horum monitorum, indicem mittat processionum, quæ in Vicariatu suo vel vniuersè vel sigillatim aliquo loco obiri solent.

Quo in indice notatum sit, quo die, qua hora, quo ordine, per quæ loca, ad quas ecclesias, quo ritu, & quibus precibus agantur: & denique descriptum sit, quidquid vel piæ consuetudinis seruetur, vel quidquid deprauati moris irrepperit.

Idem præsent de processionibus triduanis, & Gregorianis in quibus notent præsertim, ad quæ loca procedatur ex antiqua vel noua consuetudine.

Referant præterea diligenter, quidquid in processione solemnitatis sanctissimi sacramenti seruetur, & præsertim quæ ad stationem & circuitum pertinent.

De processione generali in eadem solemnitate, Visitatores diœcesis prout melius esse cen-

suerint, in parochijs statuunt, an ad Præposituralem, an verò ad parochialem ecclesiam propinquiorē conueniendum sit: qua in re rationem habeant & distantia locorum, & frequentia populorū, & amplitudinis locorum. In eaq. processione hoc seruetur omnino, vt illa agatur ante Missam conuentualem.

Obseruent præterea Visitatores diœcesis circuitum earum processionum in pagis & vicis: ac si qua emendatione aut reformatione opus est, nobis referant, aut ipsi prouideant.

De conuentu regularium ad processiones publicas vnā cum clero sæculari agendas, ex decreto Tridentino, & concilio provinciali tertio.

Sess. 25. ca. 13. de regul. Tit. de diu. off. §. Tridentini. pag. 97.

Regulares igitur intrā cuius parochialis aut præposituralis ecclesiæ fines monasterium in diœcesi habent, ad omnes illius ecclesiæ processionē cum clero sæculari conueniant, ad quas etiam Regulares Mediolani conuenire solent.

Qui verò huic processionum officio defuerint, postquam de hoc decreto regulares moniti erunt, nobis à Vicario foraneo deferantur.

Parochus negligentes in obeundis processionibus sanctissimi Sacramenti, quæ in singulos menses aguntur, & in alijs etiam quas agere debent, & quas item in ecclesia præpositurali, aliaue à Visitatore constituta, festo die sanctissimi Sacramenti præstare debent, Vicarius diœcesanus ad nos per literas deferat, vt pro negligentia ratione contra eos agatur.

Processione solemnī ad ecclesias, etiam Regularium, cum conuentum est, in ijs eo tempore Missæ non celebrentur, vt ne à processione populus distrahatur.

In omni processione regionaria, in qua clerus scilicet vnus tantummodò regionis, aut portæ vrbis conuenit, si quādo nos præsentés adesse non poterimus, tunc Vicarius generalis, & Prefectus regionarius illius portæ inter sint.

Parochi omnes processiones obeant, quæ aut ex voto, aut ex deuotione parochialium suorū institutæ sunt, etiam si ad ecclesias longius distantes supplicationis causa procedendum sit. Id verò gratis sumptuq. suo præstent. vbi tamen consuetudinis est, cibaria, aliamq. necessariam impensam eis à populo subministrari, ea consuetudo à nobis, Visitatoreuè literis probata seruetur.

In singulis vrbis regionibus viri pij aliquot à Visitatoribus constituantur, qui in celebritate inuentionis sanctæ crucis, in qua sanctissimus clauus exponitur, cleri populiq. diœcesani processionē, vbi primum Mediolanum venerit, rectè ordineq. excipiant, dirigant, instruant, & ad basilicam Metropolitanam deducant.

Ad quod munus ritè obeundum deligi poterunt aliqui operarii doctrinæ christianæ ex vnaquaque regione ciuitatis, prout Vicarius generalis Visitorum consilio adhibito opus esse censuerit.

F V N V S die festo ne agatur: si quando autem

Quæ ad funera & exequias.

ob urgentem causam agi oportet, Vicarius diœcesanus illius agendi facultatem scriptam ita det, vt manè nullo modo, sed post vesperas agatur.

Quicumque parochus, contra fecerit, aureo nũmo mulctetur: alij autem sacerdotes & clerici emolumentum amittant, quod ex funeris officio consequentur.

Pro. 6. de fune. pag. 308. §. Lu-
muna.

De non extinguendis in funere luminibus, nisi expleto sepultura officio, ad præscriptum concily provincialis sexti.

Id in ecclesijs etiam regularium Visitator regionarius vrbis, & Vicarius foraneus in diœcesi, ecclesiarumq. præterea præpositi potissimum præstati curent.

Prou. 1. de fun. §. clerici. pa. 35
Prou. 2. titu. 2. dec. 16. pag. 67.

De candelis, intorticijsq. omnibus, quæ in funere impensis hæredum accenduntur, sacrilia, alijsuè attribuendis ad præscriptum conciliorum.

Quod in funere datur, cum præpositis, aut parochis, aut alijs non communicandum, ad præscriptum concily provincialis quarti.

Qua in re illud omnino caueatur, ne qui aliquando eorum nomine mittuntur, plus capiãt, quàm si proprio nomine vocati conuenirent.

Concil. prou. 4. tit. de funer. §. Illud præpositi. pag. 157.

Prou. 6. de fun. §. In omni. pag. 308.

De anniuersarijs, & septimis item, trigesimisq. in hebdomada celebrandis, die Dominico præcedenti à parocho denunciandis, ex præscripto concily provincialis sexti.

Synod. diœc. 3. decr. 46. 47. pa. 353.

De elemosina officio mortuorum præscripta, ijs tantummodo qui verè præsentibus adfuerint, ex decreto diœcesano, & pro ratione Missarum celebratarum, & præterea pro ratione punctationis ex præscripto libro de officijs mortuorum.

In officijs mortuorum, quibus certus Missarũ numerus scriptus non est, neque ex legato, neque alia ratione, sed sola pietate voluntateq. hæredum illa celebrantur, sacerdoti qui eis interfuerit, non tamen Missam in ecclesia celebrarit vbi pro defunctis sit, si hæredes qui sciunt eum alibi celebrasse, tantundem dederint elemosinæ, quantum alijs sacerdotibus qui celebrarint, satisfacere ille sacerdos censeatur, si eorum defunctorum commemorationem statis orationibus fecerit eo die in propria ecclesia celebrans.

Visitator tam in vrbe quàm in diœcesi diligenter conquirant, & in scriptum referant, quidquid in vnaquaque plebe aut parochia seruetur, de emolumentis quæ in funere dantur: videantq. in primis, an illa clericorum cupiditate aucta sint, an verò diminuta quadam populorum auaritia: perquirantq. quandiu sit, quòd eorum emolumentorum ratio mutata sit, & quam etiam ob causam.

Quæ omnia vbi diligenter inuestigarint, ea ordine scripta nobis referant, vt ex ijs, & alijs etiam scriptis iam in Cancellariam Archiepiscopalem relatis, atque ex omni alia diligentia, quæ per Visitatores adhibenda erit, pro ratione laudabilis consuetudinis, stipendium in funeribus & exequijs per nos constituatur.

Schedulæ omnes, quibus funeralium emolumentorum rationes taxatè notantur, nobis tradantur, vt illas recognoscamus.

Concilio prouinciali primo, Episcoporum exequijs cum præter cætera eam rationem constituerimus, vt ne amplius cerei vigintiquatuor in ijs accendantur: modum etiam sumptibus funerum in vrbe diœcesiq. nostra Mediolanensi adhibere, & pastoralis nostræ curæ officio, & pietati modestiaq. Christianæ, quæ cum in omni actione, tum in hac elucere debet, consentaneum esse censuimus: vt ne quod ad religionis cultum, & ad animarum salutem pijs suffragijs procurandam sancta mater ecclesia spiritu Dei edocta salutariter instituit, eo fideles nobis in fidem curamq. traditi, ad inanis pompæ ostentationem, ambitionis studium, luxuriamq. æmulationem perniciosè abutantur.

Tit. de fune. epi §. In exequijs. pag. 35.

Quamobrem in funere defuncti, quacunque dignitate, statu, ordine ille fuerit, eum sacerdotum, capitulorum, & conuentuum etiã regularium, ac præterea cereorum numerum tantummodo adhibere licere decernimus ac iubemus, qui in tabella, quam eo propterea nomine edemus, à nobis certus constituetur ac præscribetur.

Cereorum præterea pondus, & elemosinæ item, quanta in funus exequialuè conferatur, in ea ipsa tabella sigillatim præscripta planè seruetur atque obseruetur.

Quicumque sit, qui contra hanc nostram constitutionem, tabellæq. eo nomine editæ præscriptum fecerit, pœna excommunicationis afficiatur, aliaq. arbitrio nostro.

Vicarius diœcesanus diligenti inuestigatione perquirat, si quid pecuniæ, ceræ, alteriuti rei, elemosinæ, aut emolumenti, confratriæ disciplinatorum, aliorumq. scholarium Vicariatus sui, cum ad funera vocantur, accipiãt, aut exigant; sibi ipsis, an scholæ eam elemosinam acquirant: quos item psalmos, antiphonas, & orationes, & quo loco temporeuè cantant aut recitent: quæ denique tam in suis oratorijs, quàm in ecclesijs etiam regularium seruent: referant præterea nobis mensis spatio, quidquid compererint, quod vel ad vsum, vel ad abusum pertinet.

De tabella onerum vniuscuiusque cappellæ, altaris, legatine ad præscriptum Concily Provincialis quarti.

Concil. prou. 4. tit. de cap. & altar. §. onera ue. rò. pag. 124.

Id Visitatoris, & Rectoris, Præfectiq. ecclesiæ vniuscuiusque cura omnino præstetur spatio ad summum trium mensium.

De absentia, & erratis in vnaquaque ecclesia collegiata notandis ad præscriptum Concily provincialis quarti.

Prou. 4. de distrib. §. Punctatorum. pa. 181.

De libris punctationum in singulas hebdomadas conferendis ad præscriptum conciliorum.

Prou. 1. de off. punct. §. Singulis pag. 29.

De erratorum expositione rescindenda, vbi aliquid diffusionis affertur.

Prou. 4. de distrib. §. singulis.

MONITA

Executionis decretorum quæ ad Parochos pertinent.

- Id Vicarij diœcesani, & Visitatoris regionarij arbitrio relinquatur.
- Prou. 4. Ibid. De supputatione canonicalis ministerij, quod unusquisque canonicus mense superiori in choro præstitit: & de supputatione item erratorum constituenda, ad præscriptum eiusdem concilij.
- Ibid.] De supputatione censuum capitularium in fine anni, & de attributione item pro ratione laborum.
- Ibid. De syngraphis supputationum, à chori, & capituli præfectis, & à punctatoribus manu signandis, thesaurarioq; tradendis.
- Ibid. De non soluendo ante statuta tempora, & de modo soluendi, ad præscriptum eiusdem concilij.
- Id vt præstetur, efficiant omnino Visitatores, & Vicarij diœcesani.
- Pro. 1. de ædib. canonic. §. Quorum ædium. pa. 19. Quarum ædium canonicalium impluuium, atriumuè concludi commodè potest, claudatur omnino quadraginta dierum spatio ab editione horum monitorum: & in eo præstentur, quæ de clauibus constituta sunt.
- E quo impluuium atriuè, pueri, aliuè quicunque, ludis, clamoribus, aliuè modo obstrepunt, excludantur etiam à ianitore, quem certo stipendio capitula constituant, vbi ob capituli inopiam aliud à nobis non decernatur.
- Vbi verò impluuium, atriumuè apertum est, nullumq; ædium canonicalium septum eiusmodi est, quo concludi possit: Visitator rationem aliquam omnino ineat, vt & claudatur, & eadem præstentur, quæ in eodem concilio prouinciali constituta sunt.
- Prou. 3. de diu. off. §. Vt erratis. pag. 98. De punctatoribus in celebritate festorum, funeribus, officijs mortuorum, & processionibus item, ex præscripto concilij prouincialis, & instructionum nostrarum.
- Qua in re diligentia maior, & Visitorum, & Præfectorum ecclesiæ, & Vicariorum diœcesanorum à nobis summoperè desideratur.
- Erit igitur cura Visitorum, punctatores etiã alios constituere, vbi iam constituti non satis erunt.
- Punctatorum autem partes prætereà erunt, in singulos menses librum punctationum Visitori regionario vrbs, & in diœcesi Vicario diœcesano tradere, cum ad parochiales conuentus veniunt, vt in ijs errata etiam publicè legantur: & qui deliquerint, errarintuè, plectantur pro ratione culpæ & erratorum.
- Præfecti ecclesiarum, errata, & absentiam clericorum, qui eorum ecclesijs adscripti sunt, singulis mensibus Visitori in vrbe, & Vicario foraneo in diœcesi significant: vt si errarint, ab eo salutaris saltem aliqua pœnitentia afficiantur, ad præscriptum concilij quarti.
- Idem Rectores præstent de relatione functionum, tonsuræ, habitus, & disciplinæ clericorum, qui ecclesijs suis adscripti sunt.

VICARIAE perpetuæ, vbicunque in diœcesi à nobis erigi opus est, id Vicarius diœcesanus & Visitator curent diligenter.

Præpositus ad sacramenta ministranda, aliasq; functiones ecclesiasticas obeundas in sua plebana regione cappam induat, etiam si neminè alium ecclesiasticum hominem quàm proprium clericum socium habeat.

At verò extra plebanæ ecclesiæ fines ea tantummodo vtatur, quando vnà cum capitulo ecclesiæ suæ collegiatim incedit: si caputulum canonicorum residentium non habet, quando cum clero loci: si clerus non adsit, quando cū populo ecclesiæ præposituralis eam actionem obit, in qua si clerus esset, præfens adesset: & denique quādo cum capitulo parochorum, & cleri suæ plebis, aliquā ecclesiasticam functionem exequitur.

De partitione curæ gerendæ in ecclesijs parochialibus, vbi portiones curatæ plures sint, ad præscriptum concilij prouincialis quarti.

Prou. 4. de paroch. §. Quia in ecclesia. pa. 164

Id accuratè per Visitatores in visitationis munere consultis nobis præstetur.

Quicūque parochi ex visitationis decreto, alia uè ratione coadiutorem curæ habere debent, pro temporis ratione quo nō habuerint, quidquid stipendij debuissent, id fabricæ, aliuè ecclesiæ vlii arbitrato nostro Visitoris uè iam nunc attributum esse decernitur.

Quamobrem à Vicario foraneo sequestri nomine agatur, & quidquid sequestri iure obligatum erit, relaxetur deinde apud scholares confratriæ sanctissimi corporis Domini, aut apud fabricæ curatores, alio uè quorum interest.

Parochi, hostias, vinum ad vsus communionis populi, quam omni anni tempore etiam in Pascha agent, candelas die festo Purificationis; aut oliuas parochialibus suis stato eod die Dominico distribuendas parèt sumptibus suis, proposita multa graui, si vnquam defecerint.

Vbi tamen vsus iudicio Visitoris probatus is est, vt parochialium impensis, aut confratriarum, aut fabricæ ecclesiæ sumptu, alia uè ratione id præstetur, eum piè seruari iubebit.

De Missarum celebrandarum munere non suscipiendo à parcho, præter id quod ex parochialis curæ officio sustinet, nisi ex facultate scripta.

Prou. 4. de sac. Mis. §. Episcop⁹ in facultate. pa. 148.

Quæ facultas ne ab alio quàm à nobis, cū Mediolani sumus, cuiquam concedatur.

Id Parochi seruent multa stipendij constituta, aliaq; grauiori arbitrato nostro.

De oblationibus die Dominico & festo in Missa parochiali colligendis, ad præscriptum concilij prouincialis quarti.

Prou. 4. de paroch. §. Oblatio num. pa. 165.

Ita tamè, vt vbi ex consuetudine iã vel fabricæ eccle-

ecclesiæ, vel scholæ sanctissimi Sacramenti, vel alteri pio vsui attributæ, eam ob causam fiunt, ne à parochis subtrahantur, sed eidem fabricæ scholæq. acquirantur.

Vbi pia aliqua consuetudo est oblationum, quæ à populo ecclesiæ fiant, retineatur: et manè in Missæ sacrificio illæ præstentur ad præscriptum conciliorum.

Parochus vnusquisque vrbis die festo Dñicâ præcedente, in qua oblationes ab vnaquaque regione publicè, certo ordine fiunt, præmoneat populû, vt ne cõquirendis elemosinis, & earû oblationû occasione instrumeta musicalia per urbem adhibeantur, aliaq. præterea præstentur ad præscriptum decreti nostri diœcesani.

Destationibus, indulgentijs, processionibus, officijsq. mortuorum à parochis die Dominico promulgandis: & de oratione item populi intrâ Missarum solemnias ab ipso quoque denuncianda ad præscriptum concilij provincialis tertij.

De denunciatione matrimoniorum, dierum festorum, vigiliarum, seu ieiuniorum, & huiusmodi parochialia officia omnia intrâ Missæ cõuentualis solemnias præstentur, vbi collegiata ecclesiæ sunt parochiales.

Visitator regionarius vrbis, & Vicarius diœcesanus mensis (spatio nobis tabellam scriptâ mirat: in qua ordine scriptæ sint formulæ omnes, quibus in regione sua parochi vniuntur, ad vigiliâs, diesq. festos, processiones, officia mortuorum, matrimoniaq. denuncianda, ad res item amittas aut inuentas euulgandas, & ad alia cuiusvis generis.

De enunciandis ieiunijs, vigilijs, diebus festis, processionibus, votis, officijs mortuorum, matrimonijs, rebûs item amittis, inuētis, cæterisq. forma seruetur, quæ præscripta in hoc libro edetur. Baptizatorum, confirmatorum, matrimonioq. iunctorum nomina, animarum item statum, parochus vnusquisque in libros referat ex formula præscripta.

De facultate scripta impetranda à parochis pueros docentibus.

Quam facultatem qui mensium duorum spatio ab editione huius libri nõ impetrarint, nûmis aureis quatuor mulctentur, aliaq. grauiori arbitratu nostro.

Quam mulctam Vicarius diœcesanus, & Visitator regionarius vrbis exequatur sedulo.

De infirmis in vicinia parochiali à parochis quotidie visitandis post Missæ celebrationem.

De cura ecclesiasticorum infirmorum, & spirituali, & temporalis, ad præscriptum conciliorum.

In quam curam qua decet pietate & charitate, parochi omnes ram vrbis quam diœcesis, & Vicarij item diœcesani incumbant.

A B D E S parochiales, sacerdotalesuè, à domicilijs colonorum pariete omnino distinguantur trium mensium spatio, aut breuiori etiam tempore, prout Visitator constituerit, ex forma et ab eodè præscripta: mulctæ autè sit nummum aureorum vigintiquinque ei proposita, qui ad constitutum tempus id non præstiterit.

Quæ autem ædes ex visitationis decreto iam distinctæ & separatæ esse deberent, id præstentur mensis spatio, mulctæ eadè constituta: culpæ verò & negligentia præterita nomine, à Vicario generali, & criminali contra negligentem agatur mulctæ executione.

M O N I T A

Executionis decretorum quæ ad visitationem pertinent.

DE populi studio pauld ante visitationis tempus, pastoralibus literis inflammando ad sacram cõfessionem, et communionem, orationemq. pro salutari visitationis successu.

De oratione quadraginta horarum triduo ante visitationem à parochis instituenda & habenda.

Quæ omnia vt religiosius & facilius præstentur, Visitator, aut eo impedito, alius què nos delegerimus, aliquot ante diebus q. visitandi munus aggrediamur, ad pagos, vicos, locaq. singula plebis de cuius visitatione agitur, se conferet, adiunctis secum duobus pluribusuè confessarijs probatis. Eò cum venerit, vel ipse, vel alius idoneus sacerdos aduentum nostrum ob visitationem præmonebit, grauiq. & salutari concione populum lectis etiam nostris de visitatione literis pastoralibus, vehementer ad ea hortetur, quæ ad spiritualem præparationem ab eo præstari conuenit.

Confessarii autem quos secum duxerit, vt audiendis confessionibus singulorum populorû assidue incumbant, rectè curet pro ratione & ordine locorû, quò illos mittere opportuniùs esse viderit. Atque is quidem alios etiam confessarios, etiam parochos (quos tamen potiùs è longinquis plebibus deligat) adiungere poterit, prout opus esse censuerit. Et verò quæ de edictis, instructionibusq. promulgandis, de ijs parandis quæ ad visitationem pertinent, de reliquisq. omnibus præstandis in concilio provinciali quarto constituta sunt, ipse locis singulis ea omnia exequi curet diligenter. Ecclesias præterea, apparatusq. omnè, quoad eius fieri poterit, ipse ante inspiciat, q. nos aduentemus. Populo item aditum præbeat, & potestatem faciat se conueniendi, secumq. colloquendi.

Si quæ visitationis causa aliquid vel perquirendum, vel testificandum erit, siq. vllæ causæ, aut agendæ sunt, vel transigendæ, decidendæuè, quæ nostram præsentiam non desiderant; id omne exequi ipse studeat: vt ne cum venerimus, ob eas causas diutiùs in visitationis munere versari necesse habeamus.

Vnusquisque parochus visitationis tempore, in ecclesia sacristiaq. instruenda & ornada, in scripturis, instrumentis, inuentarijs, indicibus, testificationibus, cæterisq. omnibus ex concilij provincialis quarti decreto apparandis, diligentes & assidui sint: ideò à confessionibus audientibus abstinebunt, ijs præsertim locis, quò con-

Ibid.
Synod. 2. dec. 21
pag. 340.
Synod. 4. decr.
32 pag. 366.

Prou. 3. de par.
§. Dominicis.
pag. 98.

Prou. 4. de paroch.
§. Neque
p̄terea, pa. 166.

Pro. 5. de sac.
extr. vnctio. §.
Quod conc. pa.
223.
Prou. 2. titu. 1.
dec. 15. pag. 67.
Prou. 6. de paroch.
pa. 301.

Prou. 4. de Vi-
sit. §. At verò.
pag. 172.

Ibid. §. Hæc ip-
sa.

fessarij antea missi sunt, aut vbi nos presentes aderimus; nisi aliquando aliter faciendum censuerimus.

Idem habeat exemplar omnium indicum, quos Visitatoribus exhibere debet ex decreto concilij provincialis quarti.

Ibidem.

Qua in re hoc videat, atque efficiat, ut earum rerum quæ notam infamiae inurere possunt, indices separatos habeat.

De Cancellaria Archiepiscopali.

QVAECVNQVE edicta, decreta, monita, litera item scribuntur, edunturue, tam pastorales, quam etiam illa, quæ vniuersæ, aut ad Vicarios diocesanos, aut ad parochos, clerumue à nobis nostrauè auctoritate mittuntur, Cancellarius archiepiscopalis ea omnia & singula in codices certos & distinctos rectè ordineq. referat, ut certo loco in cancellaria asseruentur perpetuò.

Exemplaria testificationum, informationumue, aliarumq. causarum, & questionum criminalium, quæ fori, cancellariæq. archiepiscopalis nomine à Vicario diocesano conficiuntur, denuò assignata ad Vicarium nostrum generalem aut criminalem mittantur, ut in cancellaria nostra asseruentur.

Qui Vicarius, & notario, & alijs etiam qui eo in genere operam nauauerint, debitam mercedem statim persolui iubeat, cancellariæ pecunia, aliaue ratione, ac si necesse erit, ex arario mulctarum.

M O N I T A

Executionis Decretorum, quæ ad bona Ecclesiastica pertinent.

Tit. 3. decret. II. pag. 72.

DE bonis ecclesiasticis melioribus reddendis, præstetur, quod decretum est in concilio provinciali secundo.

In qua re Visitatores omni diligenti ratione, etiã fructuũ sequestro illud curent, ut ea bona vbiq., illorũ qui beneficia obtinent, impensis, quatenus opus est, meliora reddantur omnino.

Ibid. decre. 10.

De syngraphis aut confessionibus locationum, liuelorum ecclesiasticorum, publico instrumento conficiendis, ex decreto concilij provincialis secundi.

Id præstetur mulcta penaue constituta amissionis dimidiæ partis fructuum vnus anni.

Hæc q. omnis executio Visitatoris sit, & Vicarij diocesani.

De Mendicantibus.

CONTRA mendicos nulla inualetudine morboue affectos, & alios quoscunq. qui sine facultate scripta eleemosinã in diocesi quærant, Vicarius foraneus agat: atque vr istorum desidia & nequitia, vel malitia potiùs cõsultatur, ad cõgregationem mendicantium referatur.

Idem ab eo præstetur contra illos, qui sine ea facultate eleemosinam monialium nomine in diocesi conquirunt: & præterea contra moniales ipsas, quæ alienæ diocesis sunt.

De capsulis, vasculo, mensa, sine facultate scripta non exponendis ad usum colligendi eleemosinas, id omne præstetur, quod sancitum est in concilio provinciali quarto.

Pr. 4. de ornât. sacr. loc. §. Ne in ecclesia. pag. 125.

Id ipsum omne, tum de facultate scripta, tum de duabus clauibus, seruetur, & præstetur itidem de capsulis, seu busulis eleemosinarijs, quæ alius vel ecclesiæ, vel scholæ, vel loci pij, vel alterius pij instituti per urbem diocesimue circumferuntur.

Quæ capsulæ eleemosinariæ confectæ sint ad præscriptum formulæ nostræ, ac præterea à deputato nostro obli gnatæ signo S. Ambrosij. Alioqui Vicarius diocesanus, & præterea Visitator regionarius vrbis illas auferri; & qui easdem circumferunt, puniri curent Vicarius noster & Generalis & Criminalis: cui vtrique hanc curam delegamus.

De Regularibus.

VICARIO diocesano, aut parcho, anteaquam regulares ad eleemosinas in Vicariatu viciniaq. parochiali conquirendas admittantur, eorum facultas exhibeatur.

Is autem omni modestia videat, an vniuersè, an verò speciatim ad certa loca tantummodo ea facultas pertineat: sicque ne limites facultatis ab ijs excedi patiatur.

Parochus autem si quid in ea re dubij erit, Vicarium diocesatum consulat.

Vicario vnique diocesano facultatem delegabimus agendi contra regulares delinquentes in casibus, in quibus contra eos agere Episcopus potest de iure, tam auctoritate ordinaria, quam ex Concilio Tridentino, aliterue delegata. Qua tamen facultate Vicarius diocesanus utatur omni moderatione & prudentia.

Quæ generatim ad hæc monita pertinent.

QVAECVNQVE executio inferioribus delegata est, eadẽ superioribus etiã commissa censeatur; ita ut quæ parochi præstare debent, in illis ipsis exequendis Vicarius diocesanus, & Visitatores, & Vicarij superiores, pro suo quique officio incumbant diligentissimè.

Quicunq. monitis, decretis, eorumq. executio ni nõ paruerint, etiam vbi in illis ipsis certa pena constituta est, aliam præterea penã subeant arbitrio Vicarij Generalis, aut Visitatoris.

Mulctæ penæq. in tabella constitutæ, quæ de eratorũ mulctis iam pridem edita est, si in hoc monitorum decretorumq. libro grauiores sanctæ non sunt, quam in ea ipsa errorum tabella, ut ad eiusdem tabellæ præscriptum persoluantur, officium curaq. sit vnus cuiusq. Visitatoris, & Vicarij diocesani.

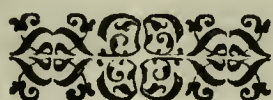

A C T O R V M

S. MEDIOLANENSIS

E C C L E S I Æ.

Pars III.

E D I C T A V A R I A

O R D I N A T I O N E S.

E T D E C R E T A.

Edicta

ACTORVM

8 MEDICOLANENSIS

ECCLESIAE

Part III

EDICTA VARIA

ORDINATIONES

ET DECRETA

Edicta

EDICTA VARIA, ORDINATIONES, ET DECRETA.

*Ab Illustriss. & Reuerendiss. Carolo Sanctæ Præcedis Presbytero Cardinali
Archiepiscopo Mediolani varijs temporibus promulgata.*

PROXIMO Concilijs Prouincialibus Synodisq; Diœcesanis lo-
co subiecimus edicta & ordinationes, varijs de rebus diuersisq;
temporibus promulgatas. Hæc enim omnia eandem etiã quam
conciliaria ipsa decreta vim habent. In ijs autem disponendis
non eum ordinem secuti sumus, quo illa edita sunt (nec enim
id commodè præstari potuit.) sed sic ea disposuimus, quemadmodum rerum
ipsarum natura ac dignitas postulare visa est. Ad extremum quoq; partis
huius addita sunt decreta generalia Visitatoris Apostolici Mediolanensis
Ecclesiæ. cum enim illa ad urbem hanc nostram & Diœcesim pertineant
(quamobrem etiam in Synodo Diœcesana promulgata sunt de suggestu;) in
aliqua certè huius voluminis parte collocari debuerunt.

EDICTVM DE HÆRETICIS,

Hæresum uè nomine suspectis, & ijs item denun-
ciandis, qui hæreticorum libros, scripta, aut
alia id generis Sedis Apostolicæ au-
toritate quouis modo prohibi-
ta legunt, vel apud se
habent.

*Carolus Borromæus S. R. E. tit. S. Præcedis Presb.
Cardinalis, Dei & Apostolicæ Sedis gratia
Archiepiscopus sanctæ Mediolanensis
Ecclesiæ, Vniuersis & singulis
urbis & diœcesis nostræ
fidelibus
Salutem in Domino.*

CVM viam veritatis tanquam magistri men-
daces hæretici fugientes, & à corpore CHRI-
STI, quod est Ecclesia, segregari, iamq; serui
fatanae facti, nihil non agant ac moliantur, vt
seducant multos; & vt lupi rapaces dissipent
gregem Domini: contra eos sanè quidem om-
nium communis esse debet vigilãtia, quoniam
contra communes hostes pro communi salute
suscipitur.

Quarè nos pastoralis curæ & sollicitudinis spi-
ritu inducti, vt & quod in nostro munere po-
situm est, agamus; & ceteri à nobis item admo-
niti, quas CHRISTO Domino atque ec-
clesiæ debent officij partes, in se salutari & pla-
nè necessãria non prætermittant, ac ne in iudi-
cio CHRISTI rei sint de silentio, etiam si
non contaminentur assensu: hoc edicto, quod
de hæreticis denunciandis promulgandū quo-
tãnis concilij nostri prouincialis secundi decre-

to constituimus, omnes & singulos huius ur-
bis diœcesisq; nostræ homines, tum ecclesiasti-
cos, tum laicos, etiam quauis dignitate, gradu,
honore uè præditos, monemus, eisdemq; in vir-
tute sanctæ obedientiæ, pœnaq; excommuni-
cationis latæ sententiæ proposita id iubemus,
vt si eorum quispiam iam scit cuiusuis sectæ
hæreticos, aut hæresis nomine infames suspe-
ctos uè homines; aut quouis modo à fide catho-
lica aberrantes, aut eorum sectatores, fautores,
defensores, illis credentes, aut quempiam, qui
vel hæreticalia verba protulerit, vel qui hære-
ticale quidquam egerit fecerit uè, vel qui hære-
ticorum libros, scripta, alia uè id generis Sedis
Apostolicæ auctoritate quouis modo prohibi-
ta legit, legerit uè, aut apud se habet, habuerit uè;
decem ad summum diebus post edicti huius
promulgationem; si verò sciet in posterū,
viginti diebus postquàm id norit, illos omnes
& singulos nobis aut Reuerendo Patri in hoc
statu Mediolanensi hæreticæ prauitatis Inqui-
sitori denunciet.

Parochis præterea nostris vniuersis ac singulis, cum ea omnia, quæ primo prouinciali concilio
eisdem hoc de genere præscripta sunt, tum
etiã id modò edicimus atque iubemus, vt edi-
ctum hoc latino & vulgari sermone expressū,
perpetuò bis in singulis annis, semel Quadra-
gesimæ initio, iterum ineunte Domini Aduen-
tu, publicè in sua quisque parochiali Ecclesia
cum in Missa frequentior populus adest, de scri-
pto pronunciet ac promulgent.
In quarum rerum fidem edictum hoc sigillo
nostro munitum, & Cancellarij nostri manu si-
gnatum, in Metropolitanæ Ecclesiæ nostræ
adiumq;.

Tit. de fid. pro-
fess. pag. 1.

adiunq. Archiepiscopatum valuis, & alijs locis in quibus affigi moris est, publicè proponi & affigi item iussimus. Dat. ex Aedibus Archiepiscopalis die vigesimo Decemb. 1570.

E D I T T O

Che si denuncino Heretici, sospetti d'Heresia, & quelli ancora che leggono, o hanno presso di loro libri d'Heretici, Scritti, o Compositioni altre tali in qual si voglia modo prohibite per autorità della Santa Sede Apostolica.

Quale si deue pubblicare nella Domenica prima di Quadragesima, e dell'Aduento.

Carlo Borromeo Prete Cardinale della Santa Romana Chiesa del Tit. di Santa Praxede, per gratia di Dio, & della Sede Apostolica Arcivescovo della Santa Chiesa di Milano, A tutti & ciascuno fedeli della Città & Diocesi nostra salute nel Signore.

CONCIOSIACOSA che gli Heretici fuggendo come maestri bugiardi la via della verità, & separati dal corpo mistico di CHRISTO, che è la Chiesa, fatti già serui & ministri di Satanasso, tentino ogni via, & machinino per sedurre molti, & per dissipare come Lupi rapaci il gregge del Signore; deue esser però veramente contra di loro vna commune vigilanza di tutti, poscia che per commun salute tal diligenza s'abbraccia contra communi nimici.

La onde Noi mossi da spirito di sollecitudine & cura pastorale, & accioche essequiamo quel che è debito dell'officio nostro; & parimente gli altri ammoniti da noi, non pretermittino le parti dell'officio, che in cosa così salutariferà, & necessaria deueno al Sig. GIESV CHRISTO, & alla Chiesa santa, ne siano nel giudicio di CHRISTO, rei & colpeuoli di silentio, se bene non sono nel consentire di colpa macchiati: con questo Editto, quale per decreto del secondo Concilio nostro prouinciale hauemo statuito, che sia ogni anno publicato, affinche gli Heretici siano denunciati, ammonemo tutte, & ciascuna persone di questa Città & Diocesi nostra, così Ecclesiastici, come secolari, etiam di qual si voglia dignità, grado, & honore siano, & alle medeme persone comandiamo in virtù di santa obediencia, & sotto pena di scomunicazione late sententia, che se alcuno d'essi hora tiene notitia di Heretici di qualonche setta si siano, d'huomini infami, & sospetti d'Heresia, o che in qual si voglia modo deuiano dalla Fede Catholica, o che sappia lor seguaci, fautori, defensori, o credenti à loro, o alcuni, quali habbino detto al-

cuna parola Heretica, o fatto qualche atto, & cosa da Heretico; ouero alcuni, che legghino, o habbino letto, o che tenghino, o habbino tenuto presso di se libri di Heretici, scritti, o altre compositioni tali in qualonche modo prohibite per autorità della Sede Apostolica, debba al più lungo dieci giorni dopò la promulgatione di questo Editto, denunciare tutti & ciascuno tali à Noi, o al Reuerendo Padre Inquisitore di questa Città & Stato di Milano; E se nell'auuenire saprà tal cosa, sia tenuto parimente à denunciarla venti giorni dopò che sarà peruenuta à sua notitia.

In oltre commettimo & comandiamo à tutti & ciascuno Curati nostri, che oltre la piena obseruanza di tutto quelli, che in tal materia è stato loro prescritto nel primo concilio prouinciale, etiamdio sempre due volte ogni anno, cioè vna volta nel principio di Quaresima, & l'altra nell'Aduento del Signore legghino & publichino volgarmente questo Editto nelle loro Chiese publicamente, quando si dice la Messa nella maggior frequenza del popolo. In fede delle quali cose habbiamo comandato, che questo Editto segnato col nostro sigillo, & sottoscritto per mano del Cancelliero della nostra Corte Archiepiscopale, sia posto in publico, & attaccato alle Porte della Chiesa nostra Metropolitana, & del Palazzo Archiepiscopale, & in altri luoghi soliti.

Dat. nel Palazzo nostro Archiepiscopale il dì decimoquarto di Ottobre. 1572.

S O M M A R I O.

Qualonque persona ha notitia d'alcuna setta d'Heretici, e di persone sospette d'heresia, o che in qual si voglia modo deuiano dalla fede Catholica, o vero d'alcuni habbino detto parola alcuna Heretica, o fatto qualche atto, e cosa da Heretico, ouero che legghino, o tenghino, o habbino letto, o tenuto presso di se libri d'heretici, scritti, o altre compositioni in qualonq. modo prohibite dalla Santa Sede Apostolica, o che sappia e lor seguaci, fautori, defensori, o credenti à loro, sia tenuto fra dieci giorni all'hora proxima seguenti dopò la publicatione di questo Editto; parimente chi per l'auenire sappia tal cosa, debbi fra vinti simili da poi che si haurà hauuto notitia, denunciare questi tali, e ciascun di loro al Reuerendissimo Monsig. Arcivescovo, o al Reuerendo Padre Inquisitore di Milano: altrimente s'intendino esser & siano incorsi senz'altra dichiarazione da farsi in pena di scomunicazione.

L E T E R A A P A R O C H I
per quelli che vanno à terre d'heretici.

Carolus S. R. E. Presbyter Cardinalis, Archiepiscopus Mediolani.

REVERENDO Parocho. Hà inteso N.S. che alcuni di questa Città & Diocesi di Milano

lano, con occasione di mercantia, ò altri pre-
sti, vanno fuori in varij luoghi doue sono He-
retici; con manifesto pericolo, che per tal pratti-
ca vengano à preuaricare & deniare dalla san-
ta Fede Catolica: & ritornando poi vanno an-
co disseminando il veneno dell'heresie in que-
sti paesi.

Al qual pericolo volendo sua Santità dare
ogni rimedio opportuno, ci hà commesso di or-
dinare, si come ordiniamo in virtù della pre-
sente, auiso & lettera nostra.

Che niuno di qual si voglia stato, grado, & con-
ditione, presume di andare in simili luoghi, se
prima non ne otterrà la licenza in scritto da
noi, ò nostro Vicario Generale, ouero dal Re-
uerendo Padre Inquisitore.

Questa licenza si darà gratis senza spesa alcuna,
& con hauere consideratione alla qualità del-
le persone, & alla loro conseruatione nella pu-
rità della santa fede Catolica Romana.

Contra tutti quelli che partiranno senza licen-
za, ò non offerueranno le conditioni prescritte
nella licenza sudetta, si procederà dal Tribuna-
le nostro Archiepiscopale, & dal Reuer. Padre
Inquisitore, con pene, & censure ad arbitrio de
Giudici, etiam come contra sospetti di heresia,
conforme alla giustitia.

E perche di questo ordine, & prohibitione nessu-
no possa pretendere ignoranza, vi ordiniamo,
che publiciate quanto prima con la presenza
di due ò tre testimonij all'altare frà la Messa
parochiale in tre giorni di festa questa nostra
lettera; & di questa publicatione nello spatio di
vn mese dopò diate relatione sottoscritta da
voi, & dalli sudetti testimonij alla nostra Can-
cellaria.

Dopò anco frà l'anno leggerete la medesima
lettera alcuna volta, secondo che vedrete essere
espedito.

In oltre farete ogni esatta diligèza, per raccoglie-
re, & esibire nel termine di vn mese nota di
tutti quelli, che hora si trouano fuori in simili
paesi; esplicando il luogo doue sono, & l'oc-
casione, & l'esercitio loro, & il tempo che so-
no dimorati fuori in quelle parti.

Dall'Arciuescouato di Milano il 21. di Aprile.
1580.

E D I T T O

Che non si tengano Bibbie volgari, ne Libri di
controuerfie con gli Heretici.

*Carolus S. R. E. Presbyter Cardinalis Tit. San-
ctæ Prædix, & Mediolanensis
Archiepiscopus &c.*

NON conuenendosi, che i misterij della sa-
cra Scrittura siano da tutto il popolo indif-
ferentemete letti & esaminati; poi che per l'al-
tezza loro, & imperitia di molti, possono gli a-

nimi semplici facilmente implicarsi in varij er-
rori, & restar oppressi.

Però con gran ragione e consiglio è stato in-
diuersi tēpi proueduto, che la sacra Biblia vol-
gare, & i libri di controuerfie con gli Heretici,
non fussero à tutti egualmente permessi, ma so-
lo à persone con maturo delecto approuate; si
come nel sacro Indice Romano publicato in
effecutione del sacro Concilio di Trento, e di
poi più strettamente è stato ordinato.

Di qui è che noi per il Pastorale nostro officio
volendo diligentemente essequire i sudetti or-
dini; cōmandiamo generalmente à tutti e cia-
scuno della Città e Diocesi nostra, così Libra-
ri e Stampatori, come altri di qualunque sta-
to, grado, sesso, e conditione, rāto secolari quā-
ro Ecclesiastici, etiam regolari di qual si voglia
ordine, & essenti: che debbano tra termine di
giorni 10. dal dì della publicatione del pre-
sente Editto, hauer depositato in mano del
Reuer. Monsig. Marc'Antonio Bellino Ordina-
rio del Duomo, e nostro Cancelliere Archi-
episcopale, tutte le Biblie volgari, e tutti i libri
di controuerfie con gli Heretici scritti in lin-
gua volgare, ancorche approbati, e permessi da
noi, e dal Reuerendo Padre Inquisitore, e da
nostri Vicarij, ò Deputati, etiam con licen-
za scritta: quali suspendiamo; & consignamo
in deposito come di sopra, sin tanto che si da-
rà da noi altro ordine, à beneficio commune, e
seruitio dell'anime; sotto pena à chi non haue-
rà obedito, non solamente della perdita d'essi
libri, mà etiam di tutte l'altre censure e pe-
ne, da sacri Canonj, e constitutioni e decreti
Apostolici, cōtra quelli che ritengano appres-
so di sè libri prohibiti, statuite; alle quali si
procederà contra ogn'vno irremissibilmente.
Dat. Romæ in ædibus nostris Sanctæ Præ-
dix die 4. Decembris. 1582.

Carolus Cardinalis tit. Sanctæ Prædix Archiep.

*Ordini da obseruarsi da Librari, Stampatori, et al-
tri, secondo le Regole & Indice di libri probi-
biti, intimati, e dati à loro per commis-
sione di Monsig Illustr. & Reuer.*

*Cardinal Borromeo Arci-
uescouo, e del Reuer.*

*Padre Inquisi-
tore.*

PER essequire quel che altre volte da Som-
mi Pōtefici, e già da Leone Decimo nel Cō-
cilio Lateranense, & vltimamente per l'In-
dice di libri prohibiti, e per constitutioni
Prouinciali e Diocesane di Milano necessā-
riamente si è costituito, per ouviare alla
peste di libri cattiuji, e perniciosi; si ordina e
commanda.

I Che ciascun Librajo ò venditor di libri ten-
ghi

- ghi nelle lor botteghe l'Indice di libri prohibiti, accioche così nel comprare, come nel vendere, serui come deue inuiolabilmente le regole d'esso Indice: e nelle visite che per l'auuenire si faranno, e con l'altre diligenze che si vsaranno, non sia trouato colpeuole.
- 1 Che ciaschedun di loro habbia nelle sue botteghe vn libro, d'inuentario di tutti i libri che hora hanno, & haranno per l'auuenire. Qual inuentario farà da noi sottoscritto, visto, e riconosciuto diligentemente; sotto pena di perdere tutti li libri, che non saranno descritti in tal inuentario.
  - 3 Che ciascuno d'essi dia in termine d'vn mese la copia d'esso Inuentario giusto in mano Nostra.
  - 4 Che niuno di sopradetti possa vedere, o dar in qual si voglia modo altri libri, eccetto quelli che saranno notati nel detto loro inuentario.
  - 5 Che qualonche di loro hà libri posti da banda, per ordine che noi gli hauemo dato, secondo che hauemo di tempo in tempo visto i libri, in termine di diece giorni dopò l'intimazione di questi ordini, li mandi alla Santa Inquisitione.
  - 6 Che Bibie volgari non si possin vendere, se non à quelli che haranno fede, e testimonio d'integrità e bontà inscripris dal loro Curato, o Confessore, con licenza, e sottoscrizione Nostra.
  - 7 Che libri volgari delle controuersie trà cattolici & heretici non si vendano à ogni persona, mà in ciò si serui l'ordine, che si è detto delle Bibie volgari.
  - 8 Che i Testi Canonici di qualonche stampa siano, ancora gli vltimamente stampati in Venetia, si tenghino nelle librerie, & vendino purgati secondo la censura di Roma.
  - 9 Che le lettere intitolate di diuersi autori, non si tenghino e vendino, se non purgate nella maniera, che farà loro ordinato.
  - 10 Che opera veruna di Simon Simonio ne si tenghi, ne si venda.
  - 11 Che le parafrasi del Flaminio sopra salmi non si vendino, se non purgate.
  - 12 Che gli Adagi d'Erasmo vltimamente stampati in Parigi, non si tenghino, nè vendino, se non publicati che siano, con la purgatione fatta con l'autorità della santa Sede Apostolica.
  - 13 Che il volume intitolato, *Theatrum vite humanae*, non si tenghi, nè vendi, se non con la purgatione, che gli farà data per ordine della Santa Inquisitione.
  - 14 Che il libro intitolato, *Orthodoxographia Patrum*, parimente non si tenghi, e venda, se non purgato.
  - 15 Item il libro intitolato, *La vita della Madonna*, non si vendi se non purgato.
  - 16 Parimente che o'ltra i notati nell'Indice non si possino tenere gl'infrascritti libri.
    - Liber Petri Pomponatij de incantationibus.*
    - Liber F. Archangeli de Borgonouo, de nomine Iesu, Ferraria impressus.*
    - David Chitreus.*
    - Hieronymus Noppus.*
    - Paulus Gazzus.*
    - Petrus Palladius.*
    - I fioretti della Bibia.*
    - Rime del Bruchiello.*
    - Le Satire alla Carlona di Andrea Caluo.*
    - Theoderico Nemien. de schismate.*
  - 17 Che il libro di questo titolo, *Chronologia*, authore Gerardo Mercatore, non si tenga nè venda, se non purgato.
  - 18 Che i libri, quali si hanno da purgare, secondo che è notato nell'Indice, non si possino tenere, nè vendere, nè comprare, auanti che siano purgati da quelli, à quali è commessa questa cura da Nostro Signore. Che hauendo Librari tai libri, li còsegnino all'ufficio della santa Inquisitione con la nota, accioche con la purgatione li possino recuperare.
  - 19 Che nelsun libro, quale si hà secondo l'Indice, o in altro modo da purgare, ancorche l'inscrizione mostri che sia stato purgato, si possi vendere; se quella purgatione non è stata fatta in Roma, o in altro modo approuata per autorità della Santa Sede Apostolica, ouero se non è approuato o admeso da noi.
  - 20 Che ciascun Libraro mandando altroue à chieder libri, faccia due liste; vna di quali resti nell'ufficio della Santa Inquisitione, e l'altra sottoscritta però da noi, mandi à quello, da quale chiede i libri.
  - 21 Che se alcun Libraro riceuerà libro, che non sia notato nella lista sottoscrittagli, e quel libro sia cattiuo, o in qualche modo prohibito; sappia prima d'hauer à perdere tutta la quantità, che gli sarà venuta di tal sorte del libro; dipoi facendosene Inquisitione, se farà trouato colpeuole, ne farà castigato secondo meritarà la sua colpa.
  - 22 Che quantunche la lista di libri venuti sarà sottoscritta da noi; però i libri nuoui, che non saranno più comparsi in questa Città, non si vendino, nè si mostrino, nè si ponghino à vendere sù le banche sino à tanto, che non siano reuisti diligentemente da noi, & che d'essi libri, colui che li harà hauuti, non habbia in scriptis licenza particolare di poterli vendere. La quale licenza si serui.
  - 23 Che non si sballino libri, prima che siano visti da Noi. La lista di quali farà anche sottoscritta.
  - 24 Che verun Libraro mandi libri fuora, che non mostri la lista à Noi.
  - 25 Che nessuno possa comprar libri vecchi, o libreria lasciata da alcun defunto; che l'Indice di quelli non si mostri prima à Noi; se però

Hæc lictia sub
lata est penitus
in Indice nouo.
In obseruatione
circa quartã
regulam.

- però non constasse notoriamente, che quei libri fossèro già permessi ad ogni persona.
- 26 Parimente che alcun Libraro vendendo à vn altro Libraro la libreria, ò somma de libri, mostri à noi la lista.
  - 27 Che heredi, & effecutori di testamenti, & vltime volontà diano à Noi l'inuentario de libri lasciati, prima che loro gli vsino, ò trasferischino in qual si voglia modo in altre persone, come si ordina dal Sacro Concilio Tridétino nella decima regola dell'Indice.
  - 28 Che Librari parimente de libri vecchi offeruino come di sopra; & di più ogni mese mostrino à Noi i libri, che quel mese haranno comprato.
  - 29 Che nißuno Stampatore, Libraro, ò altri che faccino stampar libri ò scritti di qualonche altra sorte, li stäpi, se prima il libro ò la scrittura che s'hà da stampare, non è reuisto, approuato, e sottoscritto da Noi, e notato in vn libro particolarmente à tal effetto deputato.
  - 30 L'originale d'esso libro ò scrittura, che è per stamparsi, habbia ancora la sottoscrizione dell'istesso autore.
  - 31 L'approbatione del libro, ò scrittura che si stamparà, si ponga in principio, ò nel fine del libro.
  - 32 Nel libro ò scrittura stampata si metta il nome e cognome del stampatore.
  - 33 Finita che sia la stampa del libro ò della scrittura, il suo originale si dia in mano Nostra.
  - 34 Che libri, quali hanno da sua Santità priuilegio sotto pena di scomunica, di non stamparsi se non da quelli, à quali è concessò tal priuilegio, non si stampino da altri, ne vendino se non della stampa di quello, à chi è concessò il priuilegio: se però non constasse, che ad altri fosse concessò di stamparli.
  - 35 Che ciascun Libraro, e Stäpator habbia questi Ordini affissi nella sua libreria, à fine di hauerli à offeruare diligentemente.
  - 36 Qualunque Libraro, ò venditor di libri, ò Stampatore de libri contrafarà à gli ordini sodetti, cascherà nelle pene ordinate nell'Indice del sacro Concilio Tridentino, & altre ad arbitrio di Monsig. Illustrissimo Arcuescouo, e R. P. Inquisitore.

E D I T T O

Per la offeruanza delle Feste.

Carlo Cardinale Borromeo Arcuesc. di Milano.

MOLTO hà incaricato il sacro Còcilio di Trento ogni Prelato, à fare che nel sua Città e Diocese li giorni di festa siano celebrati religiosamente, e con diuotione.

Parimente Pio Quinto di santa memoria, per sue Bolle rinouando li statuti & Canoni antichi sopra l'offeruanza de le feste, fece alcune prouisioni intorno à questo; e strettamente cò

mandò à gli Ordinarij de luoghi, che ne procurassino la diligente effecutione, e per questa causa imponessero pene contra li transgressori ad arbitrio loro.

In conformità & effecutione delle quali cose, nel primo nostro Còcilio Prouinciale, & poi più ampiamente nel terzo, si sono fatti alcuni Decreti in questa materia, per i quali specialmente sono stati prohibiti li abusi e corrottele, che in questa Città & Diocesi erano più frequenti contra l'offeruanza di esse feste, ò di maggior disturbo & impedimento à la loro debita e conueniente santificatione.

Hora intendiamo con molto dispiacer dell'animo nostro, che in questa Città varie persone non ostante questo per seuerano in alcune de li sudetti abusi e corrottele, con pregiudicio non poco dell'honor di Dio, & dell'offeruanza che deuono à Sacri Canoni, constitutioni de Sommi Pontefici, e Concilij, per autorità de quali habbiamo fatte queste prohibitioni.

E perche questi publici peccati (massime in cosa che spetta al culto Diuino, come è questa) sogliono più grauemente prouocare l'ira di Dio sopra de popoli; & in ogni caso è debito dell'officio nostro Pastorale procurar di leuarli, e far ogni cosa, perche realmente si essequiscano le sudette prouisioni, & ordini: perciò cò questo nostro Editto per prima, seconda, e terza e perentoria monitione, comandiamo tutte le infrastrate cose in virtù di santa obediencia, e sotto pena ad arbitrio nostro, etian dio sino à l'interdetto dall'ingressò della Chiesa, secondo la qualità della colpa, & contumacia di ciascuno: alla qual pena siano tenuti nõ solo quelli che immediatamente còtraueranno, ma ancora chi farà contrauenire altri, come i Padri li Figliuoli, li Padroni e Maestri li loro Seruitori, Garzoni, e Lauoranti.

Che ogni persona di qual si voglia stato, conditione, e grado che sia, inuiolabilmente offerui le cose ordinate da noi nel primo e terzo Concilio Prouinciale, intorno à l'offeruanza, culto, e santificatione delli giorni di festa.

E l'offeruanza, che come di sopra si deue à ciascuno giorno di festa, sia intiera di ventiquattro hore continue, cominciando dalla mezza notte precedente il giorno della festa, sino passata l'altra mezza notte seguente, come habbiamo dichiarato nel Decreto fatto da noi vltimamente nel Sinodo Diocesano.

Et còli ordiniamo douersi offeruate da Carretieri, Cauallanti, e Conduittieri, Barbieri, Sarti, Calzolari, & altri Artegiani, e loro Garzoni, Seruitori, ò Lauorati, e altre persone di qual si voglia arte, professione & essercitio che siano.

Che specialmente nelli medemi giorni nõ si mettino fuori in essa Città, ne si portino intorno per vendere, ne si vendino effectualmente cose non mangiatuue, di qual si voglia sorte che siano; ne anco Libri, Imagini, Pitture, Merzarie minute Fiori, Piantè, Vccelli, e simili cose.

O o Non

Dioc. 4. dec. 3. pag. 357.

Nò si véda cosa, che ptéga à gioco di dadi, ò carte. Non si vendano, ne diano à fitto maschare, ne veste ad vso di mascherarsi.

Non si tenghi scuola di scrima, ne di ballare, saltare, e simili cose.

Non essercitino li Ciarlatani, e simili sorte di gente, le sue vane ciancie; ne vendano alcuna cosa, ancor che acque, ò altro, sotto pretesto di vender medicamento.

Non si vendino cose mangiatuue, che non sieno necessarie al vitto humano di quel giorno.

IN queste anco che sono necessarie, si seruino le infra scritte Regole.

Non si mettino ò tenghino fuori in vendita nelle piazze che sono auanti alla Chiesa nostra maggiore, ne auanti all'altre Chiese.

Ne meno in altro luogo pressò ad essa Chiesa maggiore, ne alle altre per braccia 20. ne in modo alcuno, etiandio con qual si voglia distàza dalla Chiesa, dentro i confini & territorij delli borghi, terre, e luoghi della Diocesi, ne quali si celebri quel giorno solennemente qualche festa speciale d'essi luoghi.

Ne per vendere esse cose necessarie al vitto, si tenghino in qual si voglia piazza, contrada, ò altro luogo in publico tende, ò padiglioni, ò rastelli con esse robbe affisse, eccetto che il pane per occasione del sole ò della pioggia si possi tener sotto dette tende.

Ne per causa ò occasione di vendere esse robbe, si tengano le botteghe aperte, ma solo sia lecito à tener aperto l'vscio di dette botteghe.

Ne dette robbe, eccetto medicinali, quantunque minute, si vendino dopò il segno del campano ne grosso nella Città, e fuori dopò il segno di campana, che si darà per ordine nostro in quei luoghi doue sarà bisogno; sino che non sieno passate nel verno le 23. hore, nel resto dell'ano finiti il Vespro e altri diuini officij; e la lettione sacra nella Chiesa maggiore, quãto alla Città, & nelle Chiese parochiali quãto alla Diocesi.

I Fornari anco per il medesimo spatio di 24. hore intiere, dalla mezza notte precedente il giorno di festa, alla mezza notte seguente, offeruino di non burattare farina, ne cuocere pane, ne far altre simili attioni pertinenti al loro mestiero: e li molinari di non condurre grano al molino, ne farina alli fornari, ne ad altre case particolari, ne picchiar mole, ne acconciar ruote, ne far altro esercizio simile ne i molini; se non quando per causa di molte feste continuamente successiue l'vna à l'altra, ò per altro publico bisogno hauetanno licenza in scritto dalle persone deputate da noi à questo effetto. In fede delle quali cose habbiamo commandato, che questo nostro Editto sottoscritto di mano nostra, e del Cancelliere della nostra Corte Archiepiscopale, sia posto in publico, & attaccato alle porte della Chiesa nostra Metropolitana, e del Palazzo Archiepiscopale: e voghamo che tal affissione habbia quella istessa forza, come se à tutti fosse stato particolarmente intimato,

notificato, e presentato. Dat. nel Palazzo nostro Archiepif. il 13. di Nouembre. 1574.

E D I T T O

Per la prohibitione di Giostre e spettacoli nelle Domeniche e Feste.

Carolus S. R. E. Card. tit. Sanctæ Praxedis, Dei & Apostolica Sedis gratia Archiepiscopus Sanctæ Ecclesiæ Mediolanensis.

HABBIAMO più volte ammonito tutti, & con lettere, e con ragionamenti nostri in Chiesa, e con altri officij di paterna cura; con quanto studio di deuotione, e pietà christiana si douessero celebrare quei sacri giorni della Domenica di Settuagesima, Sessagesima, e Quinquagesima: i quali la S. Madre Chiesa ammaestrata dallo Spirito Santo, celebra con riti, cerimonie, e voci piene di penitenza. Ultimamente poi continuando noi l'oratione, che per istanza del Sereniss. Rè Catolico haueuamo instituita, e per li trauagli della Fiandra, e per i bisogni della Chiesa santa, habbiamo ordinato nella presente settimana processioni publiche, e l'oratione solenne delle quaranta hore, e prediche continue nella Chiesa nostra Metropolitana. Con tutto ciò hauemo visto con le lagrime à gli occhi, & con intimo dolor nostro, quanto poco conto habbiamo fatto alcuni, sì di questi officij, come della gratitudine douuta à Dio per la liberatione dalla peste, l'anno passato fatta à questa Città; sì anco della afflittione in che siamo, per la perdita del Serenissimo Principe di Spagna, & altri attinēti à sua Maestà Catolica. Anzi (quel che non aspettauamo già mai) habbiamo veduto contra l'instituto di quel sacro tempo, e contra alla dispositione anco de i sacri Canon, constitutioni de i Sommi Pontefici, decreti Prouinciali fatti in effecutione del sacro Concilio di Trento, & Editti nostri; violate e profanate con giostre, spettacoli, tornei, balli, maschere, e dissolutioni che ne seguono, quelle santissime Domeniche di Settuagesima, Sessagesima, e Quinquagesima: & quel che aggraua più, à tempo à punto, che celebrauamo nella nostra Chiesa Metropolitana i diuini officij, e che portauamo in processione il Santissimo Sacramento, ò che l'haueuamo esposto scoperto sopra l'altar maggiore per l'oratione solenne publica; e quando predicauamo la parola di Dio, & il popolo tutto che era nella Chiesa, con preghi ad alta voce dimandaua à Dio misericordia; strepitauano quasi sù le porte della Chiesa, & intorno tam burri, trombe, carozze di concorso, gridi, e tumulti di tornei, corriere, giostre, maschere, & altri simili spettacoli profani, con publico, e scandalosissimo disturbo & impedimento di quei diuini officij, e sante orationi, e con irreuerenza del Santissimo Sacramento. Oltra che disturbi & impedimenti così fatti, erano anco spesse volte nella piazza istessa del

O R D I N E

Che non si venda, ne compri in giorno di festa.

Carolus Cardinalis Archiepif.

RE V E R. Parocho. Voi sapete per gli ordini già fatti, e publicati sopra l'osservanza delle feste, esser proibito il vendere e comprare qual si voglia sorte di cose, eccetto le mangiatue necessarie al vitto humano solamente di quel dì; le quali però non si potessero tenere esposte, ne vendere, se non alle hore determinate, e con le Botteghe del tutto ferrate, eccetto l'vchiolo di esse: e nondimeno si vede tali ordini esser molto negletti, tenendosi da molti aperte le Botteghe, e massime de Posterì, e vendersi pollaria, frutti, & altre cose, anco per le Piazze e contrade, quasi come gli altri dì, con publico scandalo, e pernicioso essemplio, che si dà alle altre Città, e luoghi di questa Prouincia, non senza nota di questa religiosa Città; che si veda tollerarsi in essa simili abusi con così manifesta offesa della Diuina Maestà, e tanto detrimento delle anime; che in luogo di santificare le feste con esercitij di deuotione e religione, s'habbino da occupare gli huomini nel vendere e comprare, e spesse volte dir bugie, e spergiurare, per auaritia & auidità di guadagno. Onde volendo noi per debito dell'ufficio nostro far procedere irremissibilmente contra i transgressori, all'effecutione delle pene contenute ne i sudetti ordini, e specialmente nell'Editto sopra ciò publicato fin del 1574. habbiamo voluto prima ordinarui, si come vi ordiniamo con questa, che la prima festa dopò la riceuta di questa, non manchiate di fare officio paterno col popolo della vostra Cura, esortando, e pregando ogn'uno nelle viscere del Signore, che voglia disporfi all'osservanza e debito culto delle feste, con astenersi del tutto da ogni esercizio profano, conforme à gli ordini sudetti: e vi sforzate di far conoscere ad ogn'vno l'officio suo, di dispensare quel sacro tempo tutto fruttuosamente in esercitij santi, e di pietà Christiana; e quanto ciò importi al viuere christiano, & alla salute delle anime: certificando ogn'vno, che si procederà còtra i transgressori alle pene sopradette, & anco all'escommunicatione, se non stimeranno le altre pene minori. Auuertendo, che non solo quelli che vendono; mà anco quelli che comprano, sono violatori delle sacre feste, e partecipi del peccato: però ogn'vno procuri di prouedersi il dì innanzi la festa di quello che le farà bisogno, almeno fuori di certe poche cose, che si lasciano per l'Editto nostro vendere la mattina per tempo à certi luoghi.

Similmente ricordarete ad ogn'vno l'osservanza del conuersare e stare in Chiesa cò la debita reuerenza, & honestà, còforme all'Editto nostro sopra ciò publicato nel medesimo anno 1574. & auisate, che non si tollereranno più à modo alcuno, che donne di qual si voglia stato

la Chiesa, e sù le strade per doue passauano le processioni, & per doue anco noi andauamo alla Chiesa, di maniera che alle volte fummo in vn certo modo impediti.

Hora intendiamo più oltre, che non ostante i ricordi nostri intorno al celebrare come si deuue la Quadagesima santamente, con frequentar le stazioni, indulgenze, le prediche, le sacre lectioni, i diuini officij, e l'opere di penitenza, si fanno nuouo apparecchi, per profanare anco con simili giuochi, spettacoli, giostre, e suiamenti, le Domeniche, e sacro tempo della Quadagesima; & massime questa prima Domenica che è domani, giorno così insigne, e che per antichissimo instituto di questa Chiesa è celebrato con officij solenni, e pontificali, & è priuilegiato anco dalla Santa Sedia Apostolica cò la concessione di plenaria Indulgenza, e cò inuito di tutto il popolo alla Santa Communione per questa causa, come per tanti anni à dietro è in osservanza.

Onde volendo noi per debito dell'ufficio nostro rimediare à così publico scandalo, e prouedere alla debita osservanza de santi giorni delle feste, in effecutione de i sacri Canoni, e Constitutione de sommi Pontefici, e massime di Pio Quinto santa memoria, e del sacro Concilio di Trento, e decreti Prouinciali: comandiamo per virtù di questo Editto, che non sia alcuno di qual si voglia preeminenza, dignità, prerogatiua, stato, grado quanto si voglia illustre, ordine, sesso, & conditione, che ardisca ne presuma nella detta Domenica prima, che è domani à gli otto del presente, e nell'altre Domeniche e feste di quaresima, far giostre, tornei, ò altri spettacoli profani di qual si voglia sorte, ne anco nell'altre domeniche e feste dell'anno, nel tempo che si celebrano i diuini officij nella Chiesa nostra Metropolitana; sotto pena di scomunica Lata Sententia, da incorrersi ipso facto, tanto da quelli che attualmente giostrassero, facessero tornei, ò altri spettacoli sudetti, quanto da quelli che ne fossero in qual si voglia modo autorità: dalla quale scomunica riferuiamo à noi soli l'assoluzione: e sotto pena dell'interdetto dell'ingressò della Chiesa, da incorrersi similmente ipso facto, da quelli che scientemente coopereranno in qualche modo, ò vi staranno presenti, e saranno spettatori, così huomini come donne.

Restando nel resto fermi tutti gli altri Decreti, Editti, e pene altre volte per ordine nostro publicate intorno all'osservanza della santa Quaresima, e sacri giorni delle Domeniche e feste.

In cuius rei fidem hoc edictum nostrum manu nostra signatum, nostriq. Vicecancellarij subscriptione, sigilloq. nostro Archiepiscopali S. Ambrosij munitum, Basilicæ nostræ Metropolitanæ, adiuuq. Archiepiscopaliu valuis publicè proponi atque affigi mandauimus.

Datum Mediolani in aedibus Archiepiscopali- bus die 7. Martij. 1579.

e conditione, entrino, ò stiano in Chiesa, ancor che sia de regolari, senza velo ò drappo, che cuopra loro tutto il capo, nel modo prescritto nel sudetto Editto; e pubblicherete anco per interdette senza altra monitione tutte quelle, che nella vostra Chiesa cõtraueranno: alla quale dichiarazione si procederà anco da noi, e nostri Vicarij, etiã ex officio, contra quelle che s'intenderà, e si hauerà informatione, che habbiano contrauenuto, ancor che fossero nelle Chiese de regolari.

Dat. Mediolani ex ædibus Archiepiscopalis die 11. mensis Nouembris. 1581.

questa Città trà la Messa, e che siano affisse ne' soliti luoghi publici.

In oltre vogliamo che nella Diocese i Parochi Diocesani medesimamente le leghino & publicino, subito che le haueranno hauute.

In cuius rei fidem has manu nostra signatas, subscriptione etiam Cancellarij nostri Archiepiscopalis, & sigillo Sancti Ambrosij patroni cõmuniri volumus.

Dat. Mediolani ex ædibus nostris Archiepiscopalis die 27. Ianuarij. 1582.

Carolus Cardinalis tit. Sanctæ Prædix Archiep.

ORDINE

Che non si facciano maschare ne i giorni di festa.

Carolus S. R. E. Card. tit. Sanctæ Prædix, Dei & Apostolica Sedis gratia Archiepiscopus Sanctæ Ecclesiæ Mediolanensis.

CON grande nostro dispiacere vediamo, che etiandio dopò tanti ordini publicati da noi, e per Editti particolari, e per decreti prouinciali, sopra la religiosa osseruanza delle feste, sotto diuerse pene, e censure Ecclesiastiche; non cessano però alcuni spiriti inquieti, & perturbatori della Christiana disciplina, d'andar tuttauia profanando quei sacri giorni in diuerse maniere, con maschare, discorrèdo per la Città, e facendo di se spettacolo così alieno dalla professione Christiana, suiuando se, & altri da i diuini officij, dalle sacre lettioni e prediche, dalle scuole della Dottrina christiana, dalle sanre stationi, & indulgenze, dalle visite di Chiese, e di luoghi pij, e da altri essercitij; a' quali con ogni feruente studio di pietà in giorni così religiosi deue attendere il popolo Christiano. Onde noi volendo e per zelo della gloria di Dio, e de i suoi Santi, e per la charità paterna, cõ la quale susseratamente nel Signore amiamo tutti, cõforme al debito dell' officio nostro pastorale, non lasciar adietro per quanto è in noi diligenza alcuna, in ouuiare à questi danni spirituali, & à i scandali, che molti ne nascono; & alla rouina di tant' anime, che ne v`a congiunta; e per leuar ogni pretesto d'ignoranza, ò dubbio, che alcuno hauesse, ò potesse haure, se questi tali siano compresi nelle sodette nostre prohibitioni: auisiamo, & ammoniamo cialcuno, qualunque si sia, che si guardi in tutti i modi da qui innanti da profanare quei sacri giorni di santificatione con maschare, e simili altre profanità già esplicate nei nostri Concilij Prouinciali, & Editti.

Altrimente si procederà contra di loro alla dichiarazione, & effecutione delle pene già in esse proposte, e ad altre anco all' arbitrio nostro.

Comandiamo poi, che le presenti dimane siano lette e publicate nella nostra Chiesa Metropolitana secondo il solito, e da tutti li Parochi di

EDITTO

Per il conuerfar con riuerenza e diuotione nelle Chiese.

Carlo Cardinale Borromeo, Arciuescouo di Milano.

FV da Gregorio Decimo Sommo Pontefice nel Concilio Generale di Lione santamente statuito, che li fedeli entrino in Chiesa con humiltà e deuotione, la conuersatione loro in esse sia quieta, grata à Dio, & à chi la vede e considera, non solo sia d'ammaestramento, ma di edificatione.

Che nelle Chiese cessino qual si voglia conflagli, e publici parlamenti delle Vniuersità, e compagnie.

Cessino i vani, e molto più li osceni e profani colloquij.

Cessino le confabulationi di qual si voglia sorte.

Siano finalmente al tutto aliene da esse Chiese qualunque altre cose, che possano sturbare il diuino officio, & offender gl'occhi della Maestà Diuina; accioche doue si v`a per dimandar à Dio perdono de peccati, quiui non si dia occasione di peccare, ouero non siano altri depresi commettere peccati.

A gli Ordinarij de luoghi poi commanda, che facciano osseruare le sudette cose, e con censure Ecclesiastiche per auctorità di questo Canone raffrenino le cose di sopra prohibite; & agionghe altre cose appresso in questa materia.

Per questo medesimo rispetto della dignità e decoro della casa di Dio, e delle cose sante che in essa si trattano, mosso il santo Concilio di Tréto, commanda à tutti li Vescou, & Ordinarij de luoghi, che n`o tollerino che si celebri il santo sacrificio della Messa, se prima quelli che vi sono presenti, non sono così decentemente cõposti nell'habito del corpo, che per essi diauo manifesto segno d'esser iui presenti, non solo col corpo, ma con la mète, & con deuoto affetto del cuore.

Cõmanda di più, che leuino dalle Chiese ogni colloquio vano, ragionameti profani, passeggiamenti, strepiti, e romori, & ogni attione secolare; ;

Si deue pubblicare nella prima Domenica dopo Pascha, e nella terza di Ottobre.

lascia; si che si conosca, & si possa con verità dire, che la Chiesa è casa di Dio, e casa di oratione.

Et in somma che per l'autorità datali da esso Santo Concilio, & ancor come Delegati della santa Sede Apostolica, prohibiscano, comandino, corregghino, & ordinino non solo le cose sudette, mà tutte quelle di più, ch'essi giudicaranno conuenirsi alla riueranza del santo Sacrificio della Messa, e de i diuini officij, & al decente culto e decoro delle Chiese.

E che con censure Ecclesiastiche, & altre pene da costituirsi ad arbitrio loro, constringhino il popolo Christiano ad offeruare inuiolabilmente, quanto essi sopra ciò ordinaranno, e comandaranno, non ostante anco qual si voglia consuetudine.

Volendo similmente Pio Quinto di santa memoria che li predetti Concilij fossero essequiti, frà le prime cose che ordinò subito all'onto al Ponteficato, fù di commadar per lettere sue Apostoliche, publicate sotto il dì primo Aprile 1566. innouando la constitutione di Gregorio Decimo, che nelle Chiese entri il popolo fedele con humiltà, e deuotione, & iui stia con silenzio, & iui attenda à deuote orationi; & che tutti con i ginocchi à terra adorino il santissimo Sacramento: quiui cessino gl'inhonesti, vani, e profani colloquij, e qualunque altra cosa, che possa portar scandalo, ò perturbatione alli diuini officij.

E comanda à gli Ordinarij de luoghi, che facciano offeruare tutte queste cose nelle loro Città, e Diocesi.

Propone anco varie pene à quelli, che còtrauenissero, e specialmente contra coloro che nelle Chiese tenessero ragionamenti scurrili, & vsassero parole ò segni osceni, ò facessero atti inhonesti.

Ordina finalmète varie diligèze per il medesimo fine, del còuerlar santamente nelle Chiese.

Hora noi per l'obedienza, che douemo à queste sante Constitutioni de Sommi Pontefici, e sacri Concilij, e per il debito dell'officio nostro pastorale, in cosa che tanto concerne l'honore di Dio, come questa; habbiamo deliberato mettere con ogni diligenza in effecutione le sudette ordinationi, giuntamente con li Decreti delli Concilij nostri Prouinciali fatti in questa medesima materia: e specialmente rimediare alle graui, e publiche offese, che in questa Città si fanno à Dio, con la mala conuersatione nelle Chiese, & altri luoghi sacri, e nelle sante processioni, massime doue sia maggior concorso di popolo; come à quelle Chiese, doue è l'Oratione delle Quaranta hore, la Statione di Roma, ò qualch'altra concessione d'Indulgenza, ò dono spirituale, ò la festa propria di quella Chiesa, ò altra festa solenne.

I quali disordini sono talmente venuti in colmo, che ci fanno grandemente temere d'alcun seверо flagello di Dio sopra questa Città, se nõ

vi si piglia presto rimedio tale, che se ne veda vera emendatione.

Oltre che etiam il sacro Aduento del Signore, nel quale siamo entrati, e la celebratione dell'Anno santo che s'auuicina, maggiormente ci stimolano à prouedere senza dimora alli sudetti abusi; & à far che le feste, e le memorie de Santi si celebrino da tutti (comanda il sacro Concilio di Trento) religiosa & santamente; e che le persone diuote nell'andare, e pigliare le Perdonanze, Stationi, Indulgenze, & altri simili doni spirituali, e nell'interuenire alle sacre processioni, e nel visitar le Chiese, e sacre reliquie, almeno non riceuano impedimento, ò distrattione da quelli, che con poco timore di Dio, & in perditione dell'anime loro si danno à simili dissolutioni.

Per tato per autorità nostra ordinaria, e per quella, che à noi è data dalli sudetti Concilij, & ancor come delegati della Santa Sede Apostolica, con questo nostro Editto per prima, seconda; terza e perentoria monitione, comandiamo à ciascuna persona di qual si voglia grado, stato, ò conditione che sia, tutte l'infrastrate cose, sotto pena ad arbitrio nostro, etiam dio fino all'interdetto dall'ingresso della Chiesa inclusiuè, e della escòmunicatione in sussidio, & altre pene contenute ne i sacri Canoni, e Constitutioni de Sommi Pontefici, secondo la qualità della colpa, e contumacia di ciascuno. Niuno Laico entri, e stia nel Choro delli Ecclesiastici, si regolari come secolari, in tempo che si recitano ò cantano i Diuini officij.

Niuno qual si voglia ardisca nelle Chiese di questa nostra Città ò Diocese così regolari come secolari in alcun tempo passeggiare.

Ne in esse Chiese star fermo in circolo di gente, eccetto per occasione di predica, ò lettioni sacre, ò altra attione Ecclesiastica.

Ne appoggiarsi à gli Altari; ò al vaso dell'acqua santa, ò al fonte del Battefimo.

Ne sedere irreuerentemente con le spalle voltate al santissimo Sacramento dell'Altare, ò inconuenientemente mettersi in faccia alle Donne.

Ne meno far romore, ò strepito, ò cosa per la qual si disturbino li Diuini officij.

Non far atti, sguardi, parole, ò segni dishonesti verso alcuna Donna, ancorche impudica.

Ne far ragionamenti, ò trattati di cose oscene, ò profane, ò di negotij secolari.

Ne per le cause sudette fermarsi alle porte, ne appresso d'alcuna Chiesa, nella quale sia la Statione, ò Indulgenza, ò l'Oratione delle Quaranta hore, la festa d'essa Chiesa, ò altra simile occasione di concorso di popolo.

Niuna Donna, di qual si voglia stato, grado, e conditione si sia, entri, ò stia in Chiesa per alcuna causa ò occasione, ne accompagni le sacre processioni col capo che non sia coperto di velo non trasparente, ò Zendale, ò tela, ò altro panno di tal modo, che stiano coperti realmente tutti li capelli.

Niuno sia nelle porte, ò fuori della Chiesa à vedere & vdire la Messa, e Diuini officij; se non doue per la picciolezza della Chiesa non si potesse in modo alcuno star dentro.

Niuno entri in Chiesa con cani da caccia, ne spaurauieri, ò altri simili vcelli, ne con archibugi, ne balestre, ne arma d'hasta, ne simili, eccetto li Alabardieri de i Magistrati.

Ne appoggi le fodette armi alle porte, ò à muri de Chiesa; ne le ponga in cimiterij, ò in atrij di Chiesa.

Nelle Chiese, nelle quali d'ordine nostro sarà deputato luogo distinto delli huomini da quello delle donne, niuno huomo passi, ne si fermi nel luogo deputato alle donne, ne esse donne in quello delli huomini.

No s'accosti alcuno all'Altare, ne alli gradi d'esso, mentre che si celebra la Messa: anzi in simil caso il Sacerdote che vorrà celebrare, faccia discostare ogn'vno: e mentre ch'egli celebra, il Chierico faccia il medesimo.

Ad essa Messa vadano, e stiano tutti gli homini cò cappe, ò gabbani, ò simili vesti di sopra, secondo la loro conditione, eccetto quelli che per pouertà non possano proueder sene.

E nel resto anco, come commanda il Concilio di Trento, con habito del corpo talmente composto, che mostrino esser presenti à tanto sacrificio, non solamente col corpo, mà con la mente ancora, e con deuoto affetto del cuore.

Stiano à tutta la Messa col capo scoperto; e con ambe le ginocchia inginocchiati, fuori che quando si legge l'Euangelio, che si leuino in piedi; & all'horà non sia lecito ad alcuno il sedere, ne anco alle Donne.

Non si partino dalla Messa, prima che sia finito di leggere l'Euangelio, che si legge dopò la Beneditione del Sacerdote, che si dà nel fine della Messa.

I poueri mendicati & altri, ancorche deputati da qual si voglia Scuola, Hospedale, ò luogo pio, non vadano per le Chiese, mà stiano alle porte à dimandar l'elemosina.

Nelle Chiese, & ne i loro Cimiterij & atrij non si facciano cose profane, ne processi, ne se diano sententie ne ciuili ne criminali, ne si facciano contratti di qual si voglia sorte, ne essationi, ne publici parlamenti, sindacati, consigli publici, ne gride, ne qual si voglia altro negotio profano.

Ne si tengano cose alcune da vendere, ancorche per causa pia; eccetto però che fuori di esse Chiese ne i Cimiterij si possano vendere candele & cere da offerire, & simili cose pertinenti al culto diuino.

Niuno riponga nelle Chiese, ò tenga riposto grano, legnami, ne altra cosa profana, & indecente.

Niuno vrini, ne getta immonditie in esse Chiese; ne fuori dietro à i muri, ne in atrij d'esse, ne in Cimiterij.

Mentre si fanno le processioni, e particolarment-

re quando si porta il santissimo Sacramento, e doue per qualche Indulgenza, ò predica, ò festa della Chiesa, ò qual si voglia altra causa è concorso di popolo, si stia; e si vadi in Chiesa, & nelle processioni, con quella riuerenza e modestia, che conuiene in così sante e religiose actioni, offeruando diligentemente tutto quello che in questa parte è stato ordinato ne i nostri Concilij Prouinciali.

Nelle processioni delle letanie, & altre, niuno porti dietro, ò metta fuori in quelle strade e luoghi doue si passa, cosa alcuna da mangiare, ne da bere, ò per se, ò per vendere ad altri.

Commandiamo ancora à tutti li Capitoli, Rettori, Vicarij, Sacristi, Ostiarij, & altri Custodi della Chiesa Metropolitana, delle Collegiate, e Parochiali, che ammoniscano tutti i prefati delinquenti nelle Chiese; & che non permettano, che in esse si facciano le cose di sopra proibite, ouero almeno ne auuertiscano noi, ò gli Officiali nostri: nel qual officio se faranno neglimenti, incorrano la pena di pagar duoi Scudi per ciascuna volta, conforme alla Bolla sudetta di Pio Quinto di santa mem.

Ricordiamo anco à Religiosi ouero Regolari, il commandamento che à loro è fatto nella detta Bolla in virtù di santa obediencia, di douer deputare qualch'uno nelle lor Chiese, che scacci fuori questi tali; E se saranno in ciò neglimenti, vuole che siano grauissimamente ripresi dall'Ordinario; e ricusando essi d'obedire, incorrano in grauissime pene in essa Bolla contenute.

E per questo li ammoniamo, e preghiamo nelle viscere del Signore, che per riuerenza & honore di Dio, e per essequire il sudetto Concilio di Trento, e Bolla di Pio Quinto, & anco l'altre Bolle del medesimo Pio Quinto di santa mem. di 27. Giugno 1566. stampate presso il Concilio nostro primo Prouinciale, facciano essattissimamente offeruare nelle loro Chiese le sopradette cose.

In fede delle quali cose habbiamo commandato, che questo nostro Editto sottoscritto di mano nostra, e del Cancelliere della nostra Corte Archiepiscopale, sia posto in publico, & attaccato alle porte della Chiesa nostra Metropolitana, e del Palazzo Archiepiscopale:

& vogliamo che tal affissione hab-

bia quella istessa forza, come

se à tutti fusse stato par-

ticolarmente in-

timato, no-

tifi-

cato, e presentato.

Dat. nel Palazzo nostro Archiepi-

scopale il 13. di Nouembre.

M. D. LXXIIII.

EDITTO

Del modo d'andare alla Madonna di S. Celso, & altre Chiese, per occasione d'Indulgenze, stationi, orationi &c.

CAROLVS

S. R. E. Presb. Cardinalis Tit. Sanctæ Praxedis, Dei & Apostolicæ sedis gratia Archiepisc. S. Ecclesiæ Mediolanensis.

NON possiamo senza gran pregiudicio della conscienza nostra, e pericolo di qualche nuouo flagello e ruina dalla mano di Dio sopra questo popolo, dissimular in esso le publiche offese, che si fanno à sua diuina maestà, ne anco le manifeste occasioni di esse; molto meno quelle, con le quali v'è più apertamente congiunta grauiissima ingiuria al diuino culto, come è l'irriuereanza e l'abuso delle Chiese e luoghi sacri, delle feste è solennità de i santi, è di quell'ineestimabil tesoro delle sante indulgenze; del quale con il caro prezzo del suo sangue sparso nella santa Croce, e con i meriti, fatiche, martirij, & morte de i suoi serui & amici ha arricchito Christo Signor nostro la sua cara sposa la Chiesa santa, e per mezzo del suo Vicario in terra ha fatto, è fa alla giornata così abondante parte à questa Città & popolo. Di qui è che sentiamo grandissimo dolore, in veder con gli occhi nostri troppo ingratemente continuati, e moltiplicati in questa Città varij publici scandali e peccati intorno à queste cose; in tempo specialmente, nel quale la fresca piaga della pestilenza passata, pareua che douesse bastare à frenar in questo tutti quelli anco, ne i quali per altro non fosse ne timor di Dio, ne punto di desiderio della sua propria salute.

Il che è anco tanto maggiormente di vniuersale scandalo à questo popolo, & occasione manifesta à molti de nuouij peccati, quanto che si commettono simili transgressioni nelle parti più frequenti della Città, è ne i luoghi e tempi più sacri è solenni, e di maggior concorso delle genti; ne ciò passa più senza manifesto dispreggio delle constitutioni de sommi Pontefici, de sacri canoni, de concilij, & vltimamente di quello di Trento, e de i Sinodi, & altri ordini da noi publicati in questa materia. Però vedendo noi, che, ne l'Editto nostro passato, nè tutti gli officij, che infinite volte e con nostre lettere, & in voci habbiamo fatto intorno à questo, e per noi stessi, e per i Parochi, e Predicatori, & altri nostri ministri, e cooperatori in priuato & in publico, con il popolo tutto, & anco con i Magistrati di questa Città; ne le diligenze fatte sopra ciò da loro, hanno bastato sin qui à rimediar: à si fatti scandali e peccati publici: habbiamo deliberato di aggiugere hora alcune più efficaci prouisioni, prima che sia come necessitata la diuina giustizia à castigar peccati così graui, con mandar al

cuna vniuersal calamità ò estermínio sopra tutto il popolo, come già haueua cominciato con la pestilenza.

Prima dunque renouiamo l'Editto sotto il dì 13. di Nouembre dell'anno 1574. publicato da noi sopra la conuersatione nelle Chiese; & ordiniamo, che da tutti i parochi di questa Città & diocesi sia di nuouo letto al popolo solennemente frà la Messa insieme con questo nostro secondo Editto, e da tutti à chi si spetta offeruato inuiolabilmente l'vno è l'altro.

Poi in oltre per l'officio nostro, e per l'autorità dataci in qualunque modo da sacri canoni, e concilij, e da constitutioni de sommi Pontefici, e specialmente dal sacro Concilio di Trento, anco come delegati della santa Sedia Apostolica, con questo nostro Editto, per prima, seconda, terza e perentoria monitione, commandiamo come qui à basso, in virtù di santa obediencia, e sotto pene ad arbitrio nostro, etiam di interdetto dalla Chiesa inclusiuè, & anco di scomunicazione in sulfidio, & altre pene da incorrersi, è dechiararsi, ò infliggersi ad arbitrio nostro, secondo la qualità della colpa, e contumacia di chi contrafarà.

Che nella Città gl'huomini, di qual si voglia stato, grado, e conditione che siano, dopò mezz'hora dal suono del campanone grosso della Chiesa nostra Metropolitana sino à mezzo dì, e le donne dal mezzo dì sino à sera, non vadano ne i giorni di festa alla Chiesa di S. Maria di S. Celso, ne in qual si voglia giorno à quella ò altra Chiesa della Città, doue sia all'hora Indulgenza plenaria, ò la statione di Roma, ouero si celebri quel giorno la festa principale di detta Chiesa, ò per occasione di altra festa, ò indulgenza, ò altra diuotione frequente di genti.

Che ne anco vadino huomini, ne donne all'oratione delle 40. hore ordinarie in questa Città, in quelle hore che di sopra gli vietamo rispettivamente, eccettuati quelli, à quali per il compito fatto dalli nostri deputati secondo il solito di questa oratione, toccherà d'andarui à quell'hora.

Che in tutti i casi, alle Chiese doue siano l'oratione delle 40. hore, ò la statione di Roma, ò altra solennità, ò concorso di genti come di sopra, ne anco la mattina, vadano donne tutta, ne parte della strada, in altro modo che à piede. Da tutto ciò eccettuamo le persone, alle quali per infermità, indispositione, grauidanza, ò altro ragioneuole impedimento, sarà da noi concessa licenza in scritto di andar altrimenti, ò in altro tempo: le quali però quando non offeruino il modo espresso da noi nella licenza, sia e nulla la licenza, & esse sottoposte & obligate alle medesime pene.

Eccettuamo anco, che i contadini, & altre persone habitanti di fuori della Città, possano liberamente andar ad ogni Chiesa da tutte le hore in queste occasioni; è gli habitanti di ciascu

na parochia possano andare à tutti i tempi alla loro Chiesa parochiale, & alle processioni particolari, che facesse la vicinanza di essa parochia à qual si voglia Chiesa, conuenendoui processionalmente distinte le done dagli huomini; e tutto il popolo possa sempre andare alla Chiesa commune matrice de tutti, cioè alla Chiesa Metropolitana; è parimente che tutti possano andare anco nelle hore di sopra prohibite in ogni Chiesa à udirle prediche, & sacre letioni.

Eccettuano anco che i seruidori de le gentildonne possano accompagnarle anche nelle hore, nelle quali vetiamo alli huomini andarui.

In oltre riseruiamo, è dechiariamo riseruati à noi tutti i peccati mortali, che cò parole, gesti, ouero altri atti lasciui si commetteranno da questo giorno innanzi nella Città ouero nella diocesi, da huomini ò donne, nelle Chiese, è luoghi sacri, è vie publiche, etiam dalle fenestre, e porte delle botteghe, ouero case, nelle occasioni delle donne che vi sono, passano per andar ò tornar dalle diuotioni dette di sopra: è reuochiamo quanto à questi casi hora à noi riseruati, ogni facultà da noi concessa da qui indietro à qual si voglia confessore: è comandiamo à tutti i sacerdoti secolari & regolari sotto pena di escommunicatione latae sententiae, che non assoluino, chi sarà da qui innanzi incorso in questi casi riseruati, senza la facultà scritta da noi, ò dal Reuerendo Ordinario penitentiero maggior della Chiesa nostra Metropolitana: la qual licenza sia data dopò il presente Editto: è quando anco gli tarà concessa la facultà di assoluere in simili casi, non assoluano contra la dispositione de i sacri canoni, è decreti del Concilio di Trento, e nostri prouinciali, e tauoletta nostra già publicata de casi riseruati; quelli che haueranno publica è notoriamente peccato, senza che preceda la publica satisfatione, e penitenza.

Questo nostro Editto, & ogni sua dispositione ordiniamo, che habbia vigore fino à tanto, che noi vedura vera emendatione, daremo espressamente in scritto altro ordine.

AMMONIAMO POI, effortiamo, e preghiamo per la misericordia di Dio tutti si huomini come donne, che fuori delle hore che habbiamo di sopra vietate distintamente à loro, conuenghi frequente ogniuno alle Chiese, doue è statione, indulgenza, oratione di quarant' hore, ò altra diuotione.

Che ogniuno si nell' andare, come nel tornare, fughi ragionamenti vani, & altra cosa, che non conuenga alla diuotione, & alla indulgenza perche si uà, & in somma qual si voglia cosa, che possa offendere la maestà di Dio.

Che ciascuna donna di qual si voglia grado e conditione, nell' andare alle diuotioni lasci ogni vanità nel vestire e nell' ornarsi, & vadi con ogni santa modestia Christiana, e con habito demello.

Quanto poi al velarsi intieramente, come habbiamo ordinato nel nostro Editto del conuersare santamente in Chiesa, lo faccia ciascuna di maniera, che non habbiamo à esquire contra di loro le censure e pene; come faremo, & habbiamo ordinato che i nostri Vicarij e ministri faccino irremissibilmete per l' auuenire, poiche in alcune, dopò tanta sollicitudine nostra, si vede si lunga contumacia, e disobedienza.

In quarum rerum fidem, hoc nostrum edictū sigillo Archiepiscopali Sancti Ambrosij muniti, subscriptione q̄. Reuerendi Ordinarij Cancellarij nostrae Ecclesiae Mediolanensis signari, idemq̄. basilicae Metropolitanae nostrae valuis affigi, & ab vnoquoque parcho legi, & promulgari mandauimus. Dat. Mediolani, die 8. Martij. 1578.

Carolus Card. tit. S. Praxedis Archiep.

E D I C T V M,

Et decretum de Dominica prima
Quadragesimae.

Carolus S. R. E. Presbyter Cardinalis Tit. Sanctae Praxedis, Dei & Apostolicae Sedis gratia Archiepiscopus Sanctae Ecclesiae Mediolanensis.

D E S S I M O à tutti notitia l'anno passato 1576. con vna nostra letera publicata il primo di Marzo, dopò matura consideratione e consulta fatta, si in Roma, come in questa Città, con persone dotte, religiose, e di molta prudenza, che il principio della Quadragesima secondo il nostro istituto e rito Ambrosiano si è la Domenica, che ne i libri ecclesiastici di questa Chiesa nostra se chiama, DOMENICA IN CAPITE QUADRAGESIMAE: che è quella, quale immediatamente segue la Domenica di quinquagesima. Et hora perche nissuno qualunque se sia sotto la cura nostra pastorale, stia, ò metta più per l' auuenire in dubbio, se sia tenuto d' offeruare quella Domenica, come principio, e giorno veramente di Quadragesima; noi con il presente Editto più espressamente diciamo, dichiariamo, & in oltre decretiamo, ordiniamo, e comandiamo in virtù di santa obediencia, che tutto il nostro clero e popolo della Città e Diocesi di Milano, e qualunque d' esso, per l' auuenire offerui perpetuamente quella istessa Domenica, non altrimenti che l' altre Domeniche che seguono della Quadragesima; & come Domenica, quale è veramente la prima quadragesimale.

Però tutto quello, che per cōstitutioni de sommi Pontefici, ò per decreti de Concilij, ò per sacri Canoni, ò per altre leggi si è comandato della Quadragesima, si quanto à i cibi, & alla

alla proibitione delle nozze, come alla santa offeruanza nel resto; ordiniamo e decretiamo, che ciò habbia luogho da offeruarsi nella sodetta Domenica, nel medemo modo che s'offerua nell'altre Domeniche di Quadragesima. In cuius rei fidem, hoc edictum, nostra, nostriq. Cancellatij manu signatum, nostroq. item sigillo Archiepiscopali S. Ambrosij munitum, promulgari, & Ecclesie Metropolitanæ ædiuinq. Archiepiscopaliū valuis publicè affigi mandauimus. Dat. Mediolani in ædibus Archiepiscopaliū die 5. Februarij. 1577.

EDITTO

Per l'offeruanza della Quadragesima, in effecutione del Concilio di Trento, e dei Concilij Prouinciali.

Carolus S. R. E. Presbyter Cardinalis Tit. S. Praxedis, Archiepiscopus S. Ecclesie Mediolanensis.

Si deue publicare nella Domenica della quinquagesima

O GNI tempo, e giorno ci mostra i beneficij di DIO; nè è parte alcuna dell'anno, che sia senza qualche facto misterio; acciò continuamente ringratiamo Dio delle misericordie e gratie, che ci hà per sua bontà fattò. Ma quando arriuiamo à quei giorni, che sono per i misterij della nostra redentione più celebri & illustri; tanto più sollecitamente dobbiamo essercitarci nella disciplina delle virtù Christiane: accioche si come i misterij istessi sono per la parte loro maggiori, così noi con l'offeruanza nostra auanciamo, quel che ordinariamente fogliamo fare. Se dunque ogni solennità di tempo ricerca, e dal Pastore sollecitudine, & da i popoli offeruanza, che si deue alla celebrità di quel solenne misterio: il sacro tempo della quadragesima fra gli altri particolarmente lo ricerca. Fù il digiuno quadragesimale consecrato da Christo nostro Signore: fù commandato da gli Apostoli: fù sino da quei tempi Apostolici offeruato perpetuamente in tutta la Chiesa di DIO. E questo tempo quadragesimale come vna de cima di tempo, che con maggior diligenza di opere sante dobbiamo à sua diuina Maestà. E tempo, che pieno di misterij, vā innanzi immediatamente non senza misterio alla gran solennità della Pasqua: per la quale, si come scrive Leone santissimo Pontefice, nella Chiesa santa è consecrata la dignità di tutte le solennità: di maniera che ci inuita à maggior profiti spirituali. Onde è, che già così studiosamente il popolo Christiano si preparaua alla religiosa offeruanza di questo tempo. Conueniuua vna settimana auanti che cominciasse la Quadragesima, nelle Chiese frequen-

temente à confessarsi, à pigliar le penitente: si cōmunicaua poi nella Quadragesima ogni Domenica; & offeruauano alcuni quei giorni quadragesimali con digiuno in pane & aqua; altri in herbe sole, e legumi; & erano alcuni, che viuano cibi secchi solamente, & questi anco in poca quantità.

Attendeua ciascuno in quei giorni più diligentemente à correggere i suoi costumi; à deporre gli odij, & inimicitie; à conciliarsi pace cō tutti; à reprimere la carne, & à castigarla con i cilicij, con le discipline, e spesse volte col giacere e dormire in terra: à far oratione più souuentemente; à piangere i peccati; à dare dell'elemosine più che ne gli altri giorni dell'anno. Questi erano gli essercitij dell'antica disciplina Christiana.

La onde noi, che vnicamente vi amiamo nel Signore, mossi dall'officio nostro, e dalla consideratione di questo sacro tempo, nel quale già si vedeua così grā diuotione; e dall'altra banda desiderando, che tempo così religioso sia in maggior offeruanza; & per essequire anco in ciò il decreto del Concilio di Trento, & i concilij nostri Prouinciali: habbiamo voluto con il presente Editto ordinare e cōmandare alcune cose, per prouedere à gli abusi; & insieme alcune altre ricordare, come parte ne ricorda sino à hora il padre e protettore AMBROSIO santo; à fin che con tali ricordi eccitiamo anco ogn'vno à ripigliare le buone vsanze, che già erano in questo popolo.

Primieramente dunque per virtù del presente Editto, conforme particolarmente al decreto del Concilio Prouinciale V. commandiamo le cose infra scritte, da offeruarsi inuiolabilmente nella Città, e Diocese nostra.

Che nissuno di qualunque stato, grado, ordine si sia, nella Quadragesima (la quale secondo il rito della nostra Chiesa comincia nella Domenica detta IN CAPITE QVADRAGESIMÆ, che è la prima Domenica di essa quadragesima) mangi carne di veruna sorte, ne oue, ne butiro, latte, formaggio, ne altri cibi, qualunque si siano, vietati nel tempo quadragesimale.

Che conforme all'obbligo che tutti hanno sotto pena di peccato mortale, ciascuno in ciascuno giorno quadragesimale fuora delle Domeniche digiuni, eccettuati quelli, che per l'età sono eccettuati da questo obbligo.

Che i cibi vietati non si ponghino in ogni luogo publicamente à vendere per vso di ammalati, e di infermi, ma solamente in certi luoghi à ciò deputati: che quanto alla carne in Milano farà la Tanaglia appresso il Verzero; è per la diocese si faccia medesimamente la deputatione in qualche luogo simile: è ciò quanto à vendere la carne, si comincia seruare il Venerdì immediate precedente la detta prima Domenica.

Che non si vendino i cibi sodetti à bottega tutta

- ta aperta, ma la maggior parte ferrata.
- Che non si ponghino fuora publicamente su le piazze à vendere, et andio ne da contadini, ò altri.
- Che non sia lecito venderfi da ogni vno, ma solamente da quelli, che haueranno licēza in scritto, nella Città dal nostro Vicario generale, nella diocesi dal Vicario foraneo.
- Che non si venda ogni sorte di carne, se non di Virella, ò d'altro animale, che à giudicio de medici sia solamente per vso de infermi.
- Che non si venda à ogn'uno, ma solamente à chi haurà licenza da i Deputati à ciò, come qui di sotto.
- La quale licenza se non harà tempo determinato, sia à fatto finita, subito che cessa la causa per la qual è concessa.
- Ma se la detta causa durarà più di dieci giorni; di nuouo si ottenghi la detta licenza, altrimenti s'intenda estinta.
- E'l medesimo si faccia di m^a in mano almeno ogni dieci giorni, fin che sarà bisogno.
- Che Hosti, Tauerneri, ò altri ch'alloggiano, è danno da mangiate, ò tengono camere locande, non tenghino, ne vendino, ne mettino fuori à vendere, ne ponghino in tauola à forastieri, ò viandanti, ò ad altri, qualunque siano, carne, latticini, ò altri cibi prohibiti nella quadragesima: se non haranno particolarmente la licenza in scritto dal detto nostro Vicario generale nella Città, nella Diocesi dal Vicario foraneo.
- Che nè anco cibi tali, comprati, ò portati da altri, li cuochino, ò acconcino, ò in altro modo preparino.
- Che ne parimente cotri, ò preparati, ò acconci altroue, lascino mangiare nella loro hostaria, albergo, camera locanda, ò luogo che sia sotto la lor cura, senza la sudetta particolar licenza.
- Tutte le sopradette cose, e ciascuna d'esse, noi comandiamo sotto le pene e multe da applicarsi à luoghi pii, penitenze; e censure ordinate da i sacri Canoni, e concilij, e Constitutioni Apostoliche contra i violatori della sacra quadragesima, & altre anco, etiam dell'interdetto dalla Chiesa, e dalla scomunica in sussidio all'arbitrio nostro, secondo la trasgressione, e la gravità della colpa di qualunque contrafacesse.
- ESSORTIAMO** poi, e ricordiamo l'infra-scritte cose, che altre volte parte ricordate à questo popolo dal suo Pastore Santo Ambrosio, parte da altri santi Padri, parte da noi ne i nostri Concilij Prouinciali, particolarmente nel Quinto, e Sinodi diocesani, hanno à eccitare l'anime de i fedeli, che sono sotto la nostra cura, à maggior profitto spirituale, & à salute loro.
- Che ogni vno in questo tempo di quadragesima cerchi di ritrarfi à disciplina più seuera di vita, e conformarsi in costumi, e costumi conuenienti al detto sacro tempo.
- Che ciascun foga il vestir di serà, e sontuoso; ma vesta conforme al tempo, che è di penitenza, e di digiuno.
- Che si lascino à fatto le inimicitie, gli odij, le risse, i rancori, e si habbia pace con tutti.
- Che il christiano procuri di raffrenare gli appetiti carnali, non solo con stretta astinenza, e digiuno; ma anco con cilicij, e discipline.
- I maritati, se nō tutta la quadragesima, come mostra il canone antico; almeno ne i giorni di Domenica, studijno d'astenersi d'accordo, si come ciò piamente ammonisce il santissimo Pontefice Nicolò primo.
- In ogni tempo conuiene che il Christiano s'astēghi da burle, e ciancie: ma in tempo della quadragesima tanto più diligentemente ha da farlo, quanto più souente, e studiosamente ha di attendere all'oratione, all'astinenza, & à ogni sorte di penitenza.
- Fuggirà dunque i solazzi, i ragionamenti vani, & molto più i lasciui, e scandalosi.
- Si astenerà dalle caccie, come bē ammonisce quel santo Pontefice, nel detto tempo di quadragesima; nel quale non è lecito mangiare carne, e però non conuiene cercare carne.
- Non cercarà in quello tempo delicatezze de cibi quadragesimali, ne meno empirà la tauola cō varietà de viuande.
- Si guarderà di far conuiti, ne anco le domeniche di quadragesima, si come il medesimo Pontefice ammonisce.
- Sarà ciascun più assiduo nell'oratione: con dolore piangerà i suoi, e gli altrui peccati.
- Farà elemosina ciascuno, purchè possi, più larga; e massime il ricco, come ricorda S. Agostino, q̄l che col digiuno auanza di non spendere, darà per elemosina à i paueri di Chritto.
- Più spesso conuerrà alla Chiesa: starà à gl'vficij diuini, alle orationi, con ogni attentione, e meditazione santa.
- Ogni mattina cerchi per ogni modo vdir la Messa.
- Ogn'vno si sforzi di vdir la predica: e per questo tenga la bottega ferrata à quell'hora.
- La mattina si tenghi questa buona vsanza, di non aprire i tribunali, sino che non è finita la predica.
- I lettori e professori publici, e maestri di Scuola, conduchino i suoi scuolari alla predica.
- Qualunque in altri tempi suole andare, ò stare in villa, nel tempo di quadragesima procuri di ritrarfi alla Città, & alle terre principali donde sono, per vdir le prediche, i diuini officij, & fare altri essercitij spirituali, che ricerca quel sacro tempo.
- Ricordiamo in oltre particolarmente à gl'infermi, come anco habbiamo ordinato nel nostro Concilio Prouinciale secondo; che essendo à loro concessa in scriptis la licenza di mangiare nella quadragesima, carne, ouero oui, butiro, e simili cibi; la vsino moderatamente, e con pietà christiana: nè mangino tali cibi in publico, ne alla presenza di tutti i suoi di casa; ma in luogo

luogo appartato, e ritirato, e con vn dolore in-
rimo prendano così fatto cibo; poiche nel tem-
po che gli altri digiunano, loro non lo posso-
no fare.

I Medici poi, per quel che tocca à loro, si ricordi-
no, che il Christiano ha d'hauer cura del corpo
talmente, che maggior conto hà da tener della
salute dell'anima.

Però vedano bene, di non partecipare de i pec-
cati d'altri, con la facilità e larghezza loro nel
far fede della necessità de cibi prohibiti.

Vltimamente ogn'vno attenda con tanta pietà e
diligenza alla santità della vita, che se nõ ogni
giorno, almeno tutte le Domeniche possa san-
tamente comunicarsi: come già fù instituto
religioso nella santa Chiesa.

Finalmente essortiamo, & amoniamo tutti, che
essendo questo tempo quadragesimale, tempo
consecrato à digiuno, e tempo di penitenza; cia-
scuno con l'obbligo che hà, di astenersi da i cibi
vietati, s'altenga insieme da ogni sorte di deli-
cie; e sopra ogni cosa fugga il peccato, e l'occa-
sione di peccare.

Il tempo di quadragesima è tempo accettabile,
e tempo di salute, che così lo chiama la Chie-
sa santa.

Ciascuno però cerchi con ogni maggior stu-
dio, di piacere à Dio; di far la sua santissima
volontà; di spogliarse de i viti; di far bene; e
per ogni via essercitarsi per quanto può, nelle
virtù, & opere christiane: che quest'è il digi-
no, che per bocca d'Esaià profeta Iddio dice
che gli è accetto, e grato.

Speriamo, che ogn'vno in questo tempo non
perderà tempo, ma che attenderà all'accumu-
larsi gratie, e meriti di vita eterna; il che Iddio
conceda per sua diuina misericordia. In qua-
rum rerum testificationem hoc edictum ma-
nu nostra signatum, & subscriptione Cancel-
larij nostræ ecclesiæ Mediolanensis, sigilloq.
Archiepiscopali S. Ambrosij munitum, publi-
cè affigi mandauimus. Illudq. quotannis Do-
minico die in Quinquagesima, aut alio die fe-
sto Dominicam primam Quadragesimæ pro-
ximè præcedente, de more promulgari iube-
mus. Dat. Mediolani in ædibus Archiep. die
quarto Februarij 1581.

Deputati à dar le licenze.

DEputiamo nella Città il Reuerendo Cano-
nico Ordinario Penitentiero della nostra
Chiesa Metropolitana, à dar licèza, à chi harà
necessità di mangiare come di sopra, cibi pro-
hibiti nella quadragesima.

Deputiamo per il medesimo effetto nella Dioce-
se ciascun Parocho nella sua propria parochia.
Ordiniamo, che nella Città non si dia la sudetta
licenza, à chi non esibirà nella forma stampa-
ta per ordine nostro la fede del proprio Cura-
to; & anco del Medico, quanto à quelli che lo
possono hauere.

Il medesimo quanto alla fede del Medico, ordi-
niamo che si osserui nella Diocese.

In oltre deputiamo per quelli, che pretendono ha-
uer legitimo impedimento, & causa di essere
escusati dal digiunare, il proprio Parocho ad
approuar la causa, & impedimento loro, e dar-
le la licenza in scriptis: nella qual cosa incari-
chiamo la conscienza di esso Parocho.

Edictum de sacra ordinatione.

C A R O L V S

*S. R. E. Presb. Cardinalis Tit. Sanctæ Prædix,
Dei & Apostolicæ sedis gratia Archiepisc.
S. Ecclesiæ Mediolanensis.*

MA G N A est sacramenti ordinis dignitas,
magnaq. huius dignitatis præstantia: ac ma-
gni propterea ponderis est, maximiq. momen-
ti, sacros ordines & conferre, & suscipere: id
quod cum sæpè beatus Apostolus Paulus mul-
tis verbis doceat; tum aliorum etiam Apосто-
lorum exempla monent; tum sacrosancta præ-
tereà ecclesiæ instituta planè declarant: quibus
cautum est, sacram ordinationem solemniter
haberi certis stans quatuor anni temporibus,
orationi & ieiunio consecratis: tum id ipsum
item apertè significant sanctorum patrum de-
creta, & illa quidem multa, de eorum qui or-
dinis sacramento initiari volunt, vita, moribus,
genere, patria, ætate, institutione, loci educa-
tione, doctrina, instructioneq. in lege Dei, &
cæteris virtutibus edita.

Cum igitur summa cura, summaq. diligentia,
ac sollicitudo plena uigilantiæ, plenaq. prudè-
tiæ adhibenda sit in dispensatione diuinorum
munerum, & cælestium dignitatum, cuiusmo-
di sunt in ecclesia clericorum ecclesiastico-
rumq. hominum munera: nos sacram ordina-
tionem proximè solemniter celebraturi, vt ne
ordines aut indignis conferantur, aut vitio sus-
cipientium dignitas ordinum minuatur; hæc,
partim ex sacrorum canonum iure, partim ex
pontificum sanctionibus, partim ex patrum re-
gulis, partim ex æcumenica Synodo Tridentina,
partim ex nostris prouincialibus Conci-
lijis sumpta, hoc nostro edicto comprehensa, eo
de genere toto monemus, statuimus, edicimus,
ac promulgamus.

Ac primùm quidem denunciamus, ab omni sacra
ordinationis limine & ingressu arcendos esse
omnes & singulos canonicis impedimentis ir-
retitos; veluti minores natu, sacramento chris-
tmatis non confirmatos, rudes & ignaros, crimi-
nosos, solemniter pœnitentes, neophytos, ebrie-
tati & gulæ deditos, impudicos, lapsos post or-
dinem susceptum, periuros, vsurarios manife-
stos, infames, ratiocinijs obligatos, seruos, cor-
pore vitiatos, insigniter deformes, illegitimè
natos, peregrinos & ignotos, bigamos, irregu-
lantes quouis alio modo, suspesos, interdictos,

excommunicatos, amentes, morbo caduco laborantes, enegumenos, non examinatos & probatos, furium per saltum uè promotos.

Si quis verò huiusmodi, vel alio quouis impedimento, etiam occultè illigatus teneatur, illud planè nobis saltem patefaciat, antequàm se sacris istis clericalis militiae mysterijs obtrudere audeat.

Porro sciat quisque, sibi ad examen pro quocunque ordine accipiendo aditum aliter non parere, quàm si decenti vestitu clericali indutus, & cum congrua pro sui status & ordinis ratione corona se se coram examinatore sistat.

Scriptas quoque ætatis, natalium, aut dispensationis concessæ, beneficii ecclesiastici, vel pensionis, patrimonij uè, testificationesq. aliquas decretis prouincialibus præscriptas, Vicario nostro generali recognoscendas, illiusq. subscriptione signandas ac approbandas quisque initiandus prius exhibeat, quàm se examinandum sistat coram examinatore: qui & ipsi quoque à nostro Cancellario Archiepiscopali ante omnia de huiusmodi testationibus certi instructiq. reddantur.

Quicumque vel tonsura clericali primùm initiari, vel ad ordines maiores stata illa ordinationis die per nos promoueri volunt, his literis edicimus atque significamus, ipsos omnes & singulos mense ante statam ordinationis diem ad nos conuenire; tum sua, suorumq. parentum, patriæ, parochialisq. ecclesiæ in cuius vicinia natus est, & in qua item habitat, nomina; tum præterea (eos scilicet, qui sacrum ordinem susceperunt) beneficium ecclesiasticum, pensionem uè, aut patrimonium, aut sponsonem vel cautionem, cuius nomine titulouè vnusquisque eorum sacro ordine initiandus est; rectè diligenterq. singula notata ad R. Canonicum Ordinarium Cancellarium nostrum Archiepiscopalem afferre.

Omnes verò tum eos ipsos, tum alios, qui ordinibus etiam minoribus initiari volunt; si in vrbe illi quidem sunt, feria secunda hebdomadæ ordinationem proximè præcedentis; si verò diæcesani, & alij qui extra urbem habitant, ante quartam feriam hebdomadæ in quam sacra ordinatio incidit, ad nos examinis causa iterum conuenire significamus atque edicimus.

Quo tempore omnis, quicumque vel primam tonsuram, vel ordines minores maiore si uè suscepturus est, ea singula quæ mox infra ordine præscribuntur, de se literis legitimè testata nobis faciat.

Primò se legitimo matrimonio natū esse, aut ob natalium impedimentum secum super illo ordine què suscepturus est, dispensatum esse. Præterea se vel origine, vel beneficio ecclesiastico quod in diæcesi nostra obtinet, vel decenali domicilio, vel alia ratione diæcesanum esse; aut familiarem nostrum, qui per trienniū nobiscum commoratus sit.

Tum à Parocho, & ludimagistro, eouè quem in quouis studiorum genere audit, aut si in Seminario adscriptus est, ab illius rectore loco parochi ob signatas literas afferat, quibus de vitæ suæ disciplina moribusq. testatum fiat.

Doctrinæ item Christianæ scholas se frequentasse: id testimonij afferat, vel à præfecto illarum in parochiali vicinia sua constituto, vel ab eo qui omnium id generis scholarum curæ præest.

Hæc præterea testimonia afferet, qui prima tonsura initiari voluerit.

Se sacro chrismate confirmatum esse.

In ecclesia frequentius, religiosiusq. versatum esse.

Spe esse, se in clericalis ordinis disciplina permanfurum.

Hoc verò testimonium à parocho, aut ab eo sacerdote habeat, cui in disciplinam à nobis traditus est, postquam clericalis ordinis suscipiendi animum voluntatemq. nobis patefecit. Sacram item communionem crebriò per annū sumpsisse.

Qui verò aliquo minore maiore uè ordine initiatus est, testimonium præter ea quæ supra præscripta sunt, afferat etiã de his quæ sequuntur. De prima tonsura, ordinea quem proximè suscepit.

De illius ordinis functionibus à se præstitis: idq. testificationis habeat à præfecto ecclesiæ, cui adscriptus est.

In qua verè ac speciatim exprimatur, quas functiones, & quamdiu, & quàm diligenter, & quàm piè, & quàm decenter rectè riteq. præstiterit.

De habitu clericali ad prouincialium diæcesanorumq. conciliorum præscriptum post ordinem proximè susceptum à se continè gestato. Quam testificationem à parocho afferat.

De confessione frequentiori ex decretorū prouincialium præscripto: cuius rei testimonium ob signatum ab aliquo Confessario sacerdote probato ad audiendas confessiones clericorum habeat.

De sacra communionem, vt decretis prouincialibus iustum est, crebrius sumpta.

Hoc autem testatum afferat, vel à parocho, vel à præfecto ecclesiæ in qua adscriptus est, vel ab alio sacerdote qui iussu nostro ministrarit.

Quicumque prima tonsura initiandus, aut alicui maiorum ordinum adscribendus est, ea præterea de se nobis testata faciat.

De se ex præscripta formula denunciations in ecclesia cathedrali, tum in propria parochiali, tum in illa etiam, in cuius finibus postremò domicilium habuit, tum etiam ubi per nos denique iustum erit, publicè die festo inter Missarum solennia factas.

Qui sacrum ordinem suscepturus est, præter cætera testetur.

Ætatem sanctionem Tridentinam præscriptam; annos scilicet vigintiduos, si subdiaconatum; viginti

viginti tres, si diaconatum; viginti quinque at
tigillè, si sacerdotium susceperit.

Censum item vel ecclesiasticum vel laicalem,
quem & pacificè possideri, & tantum esse verè
constet, quantum ad vitæ eius sustentandæ usum
satis esse censuerimus; aut census loco sponso-
nem certa cautione factam ab aliquo, se quæ ad
vitæ cultum usu necessaria sunt, illi qui sacris
initiandus est, suppeditaturum, saltem donec
ei aliunde prouisum sit, eaq. donatio, sponsio-
uè verè ac sine fraude dolouè facta sit, eiusq.
tabulæ ritè & rectè confectæ.

De eo autem censu sponsioneuè factas esse pu-
blicè die festo denunciations inter Missarum
solemnia, tum in cathedrali Ecclesiâ, tum in pro-
pria parochiali, tum in illa etiam, in cuius fini-
bus postremò domicilium habuit, tum denique
vbi illas fieri per nos iustum erit, tum omnino
in parochiali Ecclesiâ, intrâ cuius limites ma-
ior census siue ecclesiastici, siue alterius generis
pars posita est.

Quicumque verò subdiaconus aut sacerdos crean-
dus est, id præter alia testificationis afferat, se de
peccatis omnis antea vitæ in primis confes-
sum, spirituales exercitationes ad decreti in vi-
sitatione Apostolica editi, & nostræ Synodi
provincialis quartæ præscriptum præstitisse tẽ-
poris spatio per nos constituto, adhibito sibi
duce & moderatore viro religioso, à nobisq.ue
in primis probato.

QUICUNQUE de vestitu ecclesiastico, de
frequenti sacramentorum usu, de ecclesiasticis
functionibus, de vitæ morum disciplina literas
testificationis exhibiturus est, eas recenter da-
tas, aut renouatas confirmatasuè afferat, ita sci-
licet, vt ne vetustiores sint duobus mensibus
antè statæ ordinationis diem.

Si verò quis à domicilio suo diu abfuerit, quã-
obrem vetustiores testificationis literæ accipi
debeant; recentiores simul, à quibus debet, af-
ferat, eo loco datas, vbi proximè moratus est:
& si locus extra diœcesim est, ab eiusdem loci
Episcopo obsignatas, vel comunitas eius au-
ctoritate.

QUI alienæ diœcesis est, hæc ab ordinario suo
habeat.

Literas dimissorias de ordine suscipiendo.

Literas testificationis de ordine proximè su-
scepto.

Testimonium scriptum de statis denunciatio-
nibus ordinis suscipiendi.

Testimonium de natalibus, aut de dispensatio-
ne legitima super defectu natalium.

Testimonium de functionibus præstitis.

Dispensationem super interstitio, si quãdo sci-
licet non confecto illo temporis spatio, quo ex
Concilio Tridentino in ordine suscepto versa-
ri debet, ad alium maiorem ordinem pro eccle-
siæ suæ vilitate ac necessitate Episcopus eum
promouendum censuerit.

Testimoniũ cõprobationis scientiæ per examẽ,
aut literas facultatis de examine faciendo.

Testimonium item de vita, & morũ honestate.
Testimoniũ præterea afferat (qui scilicet ordi-
nè sacrum susceperit) de patrimonio, vel
de titulo, vel de cõsuetudine, aut sponso-
ne cautione.

Literæ verò dimissorias de ordine suscipiendo, &
testimoniales de præstitis functionibus, & de
vitæ morumq. honestate, ne vetustiores sint
duobus mensibus à die factæ ordina-
tionis suppeditandis.

Si verò alicuius diuturna absentia antiquiores
etiam literas accipi probariuè postulet; recent-
ius datas à quibus debet, inde afferat, vbi pro-
ximè commoratus est: siq. extra diœcesis suæ
fines locus est, illas ab eiusdem loci Episcopo ob-
signatas, aut eius auctoritate comunitas afferat.

REGVLARIS qui ad sacram ordinationem
conueniet, primam tõsuram aut ordines susce-
pturus, caueat ne obstructus sit aliqua culpa im-
pedimentouè canonico supra de alijs initian-
dis comonstrato.

Ipse quoque mense ante statam ordinationis
diem ad nos conueniat, & nomen cæteraq. su-
pra de alijs ordinandis præscripta ad Cancellarium
Archiepiscopalem deferat.

Testata præterea hæc habeat.

Exercitationem frequẽtem functionum illius
ordinis, quem proximè suscepit.

Frequentiore confessionem, & sacram com-
munionem.

Progressionem in ecclesiastica disciplina.

Obseruantiam & reuerentiã erga sacerdotes
& superiores.

Loco tituli censu suè afferat testificationem præ-
stitæ professionis regularis.

Testimonium item habeat, De denuncia-
tione sui nominis publicè in ecclesia facta.

De ætate item, vt supra de alijs cõstitutum est.

De tráfacto intervallo post ordinem proximè su-
sceptum à Tridentino Concilio præscripto.

Afferant literas dimissorias à Superiore de ordi-
ne suscipiendo, quo eorũ quispiã initiãdus est.

Quæ literæ ne vetustiores sint duobus mensibus,
à die factæ ordinationis suppeditandis; nisi ob absentiam Superioris, aliamuè
causam, eas longiori tempore datas, renouatasuè
accipi, probariuè debere censuerimus.

Testimonium etiã scriptum à Superiore suo,
qui ostendat eum vita & moribus præditum
esse, qui dignus sit, vt illi ordini adscribatur,
quo is initiari vult: sit verò hoc testimonium
non antiquius duobus mensibus, vt in Superi-
oribus est declaratum.

Si verò diutius à Monasterio abfuerit, hoc te-
statum afferat à superiore Monasterij, in quo
proximè commoratus est.

Testificationem item de ordine, qui proximè
præcedit, iam suscepto.

Si verò statum tempus præscriptum à Con-
cilio Tridentino, quod interiectum esse debet
inter susceptionem vnus & alterius ordinis,
nondum expletũ est; tunc à suo Superiore scri-
ptum afferat, quo testatum fiat, vtile ac ne-
cessarium

cessarium Ecclesiæ suæ, Monasteriouè esse, secum dispensari super eo interstitio.

Quòd si quis stata die non adfuerit, aut quæ ex præscriptis ad se pertinent, singula non benè nec satis testata fecerit, sciat se ab ordinatione, quæ stato eo tēpore habebitur, exclusum fore.

DOMINICO autem promulgationis huius edicti die, ob sacram ordinationem proximè futuram in singulis parochialibus ecclesijs processio de more agatur litanijs ac supplicationibus publicis; in quibus vnusquisque secum mente reputans, quàm pauci operarij in messe multa sint, hoc Deum toto corde exoret, vt qui Dominus est messis, ipse mittat operarios in messem suam, lumenq. nobis præbeat in ijs delingendis, quos ordinibus adscribamus, tum quos elegerimus, ope diuina illi adiuti in sanctitate & iustitia ei seruiant, eiusdem gloriam omnibus in rebus sibi proponentes.

Quod vt eo nomine Deum populus supplex sapius oret, id illum singulis diebus Dominicis per mensē ante statam sacre ordinationis diem crebra cohortatione parochi inter Missarum solemniam præmoneant.

Dominico præterea die illam proximè præcedente, pastorales etiam nostras literas de scripto accuratè iterū recitent; tum diligenti etiam admonitione populum ad illud excitent, vt nō modò supplicationes ob eam causam nostro Concilio prouinciali secundo decretas, piè religioseq. tunc obeat; sed illis ipsis stas, qui sequuntur, sacre ordinationis diebus, frequens in oratione purè sancte q. versetur; tum qua die sacra ordinatio habebitur, q. in vrbe sunt; in Metropolitana ecclesia frequentissimi præsentés adsint, huic orationis officio studiosius attentī, vt à Deo Sanctorum ope ijs fideiū præcationibus impetrata, & nos ordines ijs conferamus, quos viles operarios ecclesia Dei postulat, & qui ordines suscipiunt, in dies progressus maiores in vitæ morumq. sanctitate, religione, doctrina, atque prudentia faciant; ijsq. virtutibus adiutrice diuina gratia aucti, cum exemplum piè sancte q. agendi laicis perpetuò præbeant, tum Deo in primis, cui in ministerium dicati sunt, grati ministri, pro populo intercedentes, cœlestia diuinæ gratiæ miserè cordiaq. munera vberiora impetrēt; ipsiq. digni sint donis & priuilegijs, quæ singularia, & Deo, & ecclesia ministris suis benignè cōcessit.

Indictio diei sacre ordinationis.

CAROLVS

S. R. E. Presbyter Cardinalis tit. Sanctæ Praxedis, Dei & Apostolicæ Sedis gratia Archiepiscopus S. Ecclesiæ Mediolanensis.

AVXILIANTE Domino Deo, ac Salvatore nostro Iesu Christo, nos ex sanctæ matris Ecclesiæ instituto, sacram ordinationem in nostra Metropolitana Ecclesia solemniter cele-

braturi sumus, proximis stas quatuor tēporib⁹, die scilicet Sabbato mēsis N. proximè futuri. Quare edictum nostrum de sacra ordinatione editum, vt omnibus ad quos spectat, notū sit; intrā Missarum solemniam in nostra Metropolitana Ecclesia de suggestu cum nostris pastoralibus eo de genere editis, & his etiam nostris indictionis diei sacre ordinationis literis legi; atque in eius item valuis, vt moris est, affigi; & quò præterea peruulgatius sit, à parochis omnibus & singulis, tam in vrbe quàm in diœcesi, die Dñico proximo postq. has Archiepiscopales literas acceperint, hoc idē fieri mandamus. Omnes verò & singuli, quicūque vel clericali tōsura, vel aliquo ordine initiati sunt, vt omnia & singula præstent atque exequantur, quæcunq. edicto illo nostro de sacra ordinatione præscripta sunt, his nostris literis edicimus, atque monemus. Dat. Mediolani ex ædibus nostris Archiepiscopalibus, Die

INSTRVCTIO

Pro Parocho ad fidem faciendam de natalibus, & ætate ordinandi.

PRIMO videat, an ordinandi nomen, cognomen, & baptismi tempus reperire possit in libro illo, in quo baptizatorum nomina ex more & præscripto S. Concilij Tridentini notantur. Et si inueniat, exemplum ex illo libro exscribat, ac sua, & duorum, si commodè fieri possit, testium manu obsignatum mittat, vt constare possit, quo tempore ordinandus fuit baptizatus.

Similiter ex libro matrimoniorum capiat exemplum si reperiat, vt probetur legitimū matrimonium inter parentes ordinandi cōtractū.

Si hæc non reperiantur, & ad maiorem fidem, vt constet an ex legitimo matrimonio, & ex quibus parentibus, & quo tempore natus sit ille qui ordinari cupit, paroch⁹ testes fide dignos, vicinos, parentes, & alios qui ordinandū norunt, examinet hoc modo.

In præsentia duorum proborum virorum, vel vnus notarij, si commodè reperiat, deferat cuilibet testi iuramentum de veritate dicenda circa ætatem, & natales ordinandi.

Tum separatim, & secretè coram eodem notario vel duobus testibus examinet quemlibet testē, & eius dicta scribat, eum interrogado primū.

- 1 An nouit N. qui fuit denunciatus in Ecclesia, & vult ordinari.
- 2 An nouit eius parentes, & quanto tempore, & qua occasione eos nouit.
- 3 An sciat, q. N. sit eorum filius, & quō sciat.
- 4 An sciat, q. eundem N. illi quos eius parentes restatur, pro suo filio aluerint, tulerint, ac tractarint. Et an communi voce & fama omnium, eum pro talium filio haberi & reputari sine vlla suspitione contrarij sciat.
- 5 An sciat quo anno, mense, die sit natus, & vbi natus sit, & qua occasione, memoria teneat an-

num,

num, mensē, diē, locū natiuitatis eiusdem. N. & occasionem huiusmodi memorię speciatim declarat, dicendo (exempli gratia) quia eodem anno seu mense ego vxorem duxi, vel fuit mihi nata proles, vel ex facto fonte suscepi. N. vel mea proles, vel vxor, aut pater, mater obiit mortem eodem mense, vel tale signum aliud ostendat, quo se tempus natiuitatis eiusdem. N. memoria tenere prober, cū sine tali notabili signo hominum memoria soleat esse labilis circa tempus diu præteritum.

Tum rogetur, an sciat. N. esse legitimè natum ex iisdem parentibus, videlicet ex legitimo matrimonio, & quomodo sciat eosdem parentes esse coniuges legitimos.

1 An fuit præsens quando se coniunxerunt eo matrimonio per verba de præsentibus, & an illa verba audiuit.

2 An verò audiuit dumtaxat dici, & à quibus, & quando.

3 An in illa parochia omnium iudicio, & voce publica ac fama habeantur pro viro & vxore sine ulla rumore in contrarium iisdem parentes. N. ordinandi.

4 An simul cohabitent, & se inuicem tractent populo sciente tanquam coniuges, & quomodo, quare, & quamdiu ille id sciat.

5 An ille signum aliquod notabile teneat memoria, quo adducitur, vt tempus, & locū matrimonij contracti, & coram quibus contractū fuit, iam post tot annos recorderetur.

PATER, & mater quoque ordinandi possunt examinari, de ætate sui filij, & de suo quoque proprio matrimonio, vt videatur, quomodo cum testibus concordant.

Si ipse parochus aliquid nouit de ætate ordinandi, & matrimonio legitimo parentum eius, testari id in scheda scribendo sua manu poterit, & in verbo sacerdotis significare se veritatem dicere: causamque suę scientię, secundum ea quę superius notata sunt, exprimat.

Prudenter vtatur parochus instructione superioris adnotata secundum testium qualitatem, & astutiam vel simplicitatem; vt simpliciores inuēt istis interrogationibus ad testificandum veritatem directè, & concludenter; attutos verò non instruat ad falsum deponendum, eos particulariter rogando, quos potius expedit generaliter rogari de causa suę depositionis, seu scientię.

Formula di denunciare, ò publicare al popolo nella Messa in giorno di festa, quelli che hanno d'esser promossi à ordini.

SI notifica alle charità vostre, come N. figliuolo di N. della terra di N. è per promouersi all'ordine di N. & però se alcuno di voi sapeffe, che fosse impedimento alcuno, per il quale non possa esser promosso à detto ordine, venga à notificarlo à me N. ouero vada à notificarlo al molto R. Monsig. Vicario Gen. Archiepiscopale.

Gl'infrafcritti sono, che non possono essere promossi.

CHI non hà l'età requisita.

Chi non è cresmato.

Chi è rozzo e ignorante.

Chi è criminoso, ò solito à commettere delitti.

Chi haueffe fatta publica, e solenne penitenza.

Chi è Neofito, cioè di nouo venuto alla religione christiana.

Chi è lapsò, cioè caduto in peccato di fede dopò l'auer preso ordine.

Chi è spergiuro.

Chi è usuraro manifesto. Chi è infame.

Chi è obligato à rendere conti per qualche compagnia di traffichi ò maneggi.

Chi è schiavo.

Chi è defectoso nel corpo, ò stroppiato.

Chi è notabilmente deforme.

Chi non è nato di legitimo matrimonio.

Chi è forastiero, & incognito.

Chi è bigamo, cioè c'habbia hauuto due moglie.

Chi è irregolare in qual si voglia altro modo.

Chi fosse stato in guerra, doue ne sia seguita morte d'huomini.

Chi haueffe essercito l'officio del Giudice Criminale nel foro secolare.

Chi haueffe dato sentenza capitale.

Chi haueffe dettato, ò scritto atti, sentenza, ò processi in causa della quale ne sia seguita sentenza capitale.

Chi haueffe essercito l'ufficio di Procuratore, ò Fiscale, doue habbia potuto incorrere in irregolarità. Chi è sospeso.

Chi è interdetto dall'ingresso della Chiesa.

Chi è escommunicato. Chi è pazzo.

Chi è sottoposto à mal caduco.

Chi è vessato da spiriti immondi, ò inspirato.

Chi è approuato senza effame.

Chi è promosso per salto, cioè non passando ordinatamente da vn ordine à l'altro.

Chi non hà seruato i debiti interstitij di tempi nel pigliare ordini.

Il Paroco, quando publicarà questi impedimenti, procurarà di dichiararli al popolo, doue ne sia bisogno.

EDICTVM.

Contra clericos habitum clericalem non induentes.

CAROLVS

Borromæus miseratione diuina S. R. E. tit. S. Præxedis Presbyter Cardinalis, Archiepiscopus Mediolanensis.

ET si nos veterum canonum, & Tridentini concilij iussa exequentes, iam pridem publico edicto, quod Vicarius noster generalis die 25. Octobris 1564. nostro nomine promulgauit,

mulgavit, nostræ Ciuitatis & Diœcesis clericos monuimus, ut habitum, & clericalem tonsuram, quæ est spiritualis militiæ insignis, sumerent, ac deferrent: animaduertimus tamen nonnullos adhuc contumaces esse.

Quamobrem prosequentes nos quæ prouincia huius nostræ Mediolanensi Synodo decreuimus, hoc edicto publicè proposito, omnes & quascunque Ecclesiasticas personas, quæ aut sacris initiatæ sunt, aut dignitates, personatus, officia, beneficia uel qualiacunque etiam simplicia obtinent, etiam si studij causâ absint, & in publicis gymnasijs, aut ubiuis locorum sint, uehementer hortamur in Domino, ac semel, iterum, & tertio, trinaq. hac monitione præmissa monemus; ut qui in prouincia sunt, ad duos menses clericalem habitum sumant, & deferant, ordini suo ac dignitati congruentem; tonsuramq. clericalem presbyteri tribus digitis, cæteri inferioris ordinis clerici duobus saltem ex omni parte latam perspicue gerant: damusq. eis ad id omnino efficiendum, pro primo viginti dies, pro secundo alios item 20. pro tertio & preceptorio termino 20. etiam si reliquos duorum mensium, quos præscripsimus dies. qui uero extra prouinciæ fines sunt, illud idem ad tres menses præstent; ijsq. unum pro primo, alterum pro secundo, & tertium mensium pro tertio & preceptorio termino assignamus. quod si qui huic nostro edicto non paruierint; si beneficia Ecclesiastica obtinent, aut eorum fructus reueruatos habent, omnibus ij anni unius fructibus iure ipso priuati sint, quos arbitrato nostro pijs locis aut operibus attribuemus: si autem beneficium Ecclesiasticum nullum obtinent, trium mensium carcere eos mulctandos declaramus; & qui sacris ordinibus initiati fuerint, etiam ab ordinum suorum munere sint suspensi.

Ab eo autem tempore, quod & ad tonsuram & habitum clericalem sumendum hoc edicto præstitimus, post mensium, si qui uel eum non suscepisse, uel susceptum deposuisse conuicti fuerint; eos beneficijs atque officijs Ecclesiasticis omnibus iam nunc, etiam nulla alia declaratione facta, priuatos esse declaramus.

Præterea quoniâ quæ nos prouinciali nostræ Mediolanensi synodo de clericorum uestium colore, de sericis uestimentis aut ornamentis, de interiori ueste, de mantelleti longitudine, de pallio quod ferrarolum uocant, de caligis non inflatis nec dissectis, de camiscijs ut dicunt lactucatis, aut arte elaboratis, de anuljs, & reliquod denique clericorum uestitu constitutum; ea cum intelligamus à pluribus negligi, inter alias pœnas, quas de clericis in eo genere contumacibus ex illo nostræ Synodi decreto pro personarum conditione & modo culpæ arbitrato nostro sumemus; uestimentorum etiam, quibus quisque clericus contra illud decretum usus fuerit, amissionem ei denunciamus, eaq. contumacibus clericis adempta, pauperibus di-

stribuemus. In quarum rerum fidem hoc edictum confici, & signo nostro munitum, nostriq. Cancellarij manu subscriptum, Metropolitanæ nostræ Ecclesiæ ualuis affigi, alijsq. locis in publicum proponi iussimus. Dat. Mediolani ex actibus nostris Archiepiscopalijs die 24. Decembris. 1566.

EDICTVM

De horis Canonicis ad præscriptum Breuiarij noui Ambrosiani recitandis.

CAROLVS

S. R. E. Cardinalis tit. S. Praxedis Archiepiscopus, uniuerso Clero Mediolanensi salutem in Domino.

DIUINAE misericordiæ munere donoq. Ecclesia Mediolanensis, cuius Archiepiscopalem curam & administrationem Dei sedisq. Apostolicæ gratia gerimus, cum multis alijs ornamentis exulta sit, tum hoc uno etiâ, quod diuinorum officiorum ritum præcipuum, atque eum quidem antiquissimum habet: quem ab sancto Ambrosio patre patronoq. nostro institutum, & à beato Simpliciano auctore, deinceps Archiepiscopi qui ordine successerunt, tanquâ amplam sibi hereditatem relictam religiosè conseruauerunt.

Itaque nos ubi primùm ad hanc Archiepiscopalem curam gubernationemq. uocati sumus, cum alia, quæ uel ad cleri disciplinam, uel ad populi morum conformationem, uel ad ecclesiarum instaurationem, ornatumq. pertineret, pro sollicitudinis nostræ officio non solum concilijs, tam prouincialibus quàm diœcesanis, sed omni alio Archiepiscopali munere, quantum in nobis fuit, benè iuuante Deo procurare studuerimus: in id quoque maximè incumbere, operæpretium esse censuimus, ut antiqua Ecclesiæ huius nobis commissæ instituta, ueteresq. ritus, atque ad eum ab ipso S. Ambrosio institutos rectè tueremur, & ubi opus esset, instaurarem. Quamobrem multis ab hinc annis, præter cætera quæ ad huius ecclesiæ rationes usumq. opus esse uidimus, illud maximè curauimus, ut Breuiarium in primis adhibito peritorum pijsq. hominum consilio recognosceremus, ritumq. & congruenter ueteribus Ambrosianis institutis conformarem.

Quo in genere cum exemplaria antiqua, aliaq. comprobata huius ecclesiæ monumenta adhiberi mandauimus; tum uero totius officij normam, in multiplici Breuiarij Ambrosiani uarietate diuersis temporibus non rectè à nonnullis Sacerdotibus priuatim introductâ, ad ritum accommodari uoluimus, quem clarissimi diuinorum officiorum scriptores docent; & Theodorus in primis Archiepiscopus prædecessor noster, qui eiusdem Ambrosiani diuinarum precum

precum officij nocturni matutiniq. partes pie & eruditè explicauit luculenta mysteriorū interpretatione.

Hoc igitur Breuiarij opus demum diuinæ pietatis abundantia confectum, & ritui veteri accommodatum, & quod ad lectiones sacræ scripturæ attinet, cum ratione, canone, atque instituto antiquo huius nostræ ecclesiæ congruens, cæterisq. partibus absolutum, in lucem emitti iussimus.

Quare vniuersis & singulis ecclesiastici ordinis hominibus, etiam Regularibus, qui iure, instituto, consuetudine, constitutione, decreto nostro, aut alia quacunq. ratione, causa, Ambrosiano more diuina officia obire debent, ijs edicimus, & in virtute sanctæ obedientiæ iubemus, præcipimusq., vt ad huius Ambrosiani nostri Breuiarij præscriptum canonicas horas diuinumq. officium deinceps perpetuò, tam publicè q̄ priuatim præstent. Quod si quis secus fecerit, cum eum canonicatum horarum officio quod debet, non satisfacere declaramus; tum pœnis affici sancimus, quæ Lateranensi Concilio à Leone X. Pont. & alijs sanctionibus Pontificijs, ac prouincialibus synodis Mediolanensibus contra clericos constitutæ sunt, qui canonicarum horarum officium intermittunt.

Illud autem eos vniuersos singulosq. hortamur, ac monemus, vt diuinæ charitatis studio incensi, ita se in huius Breuiarij vsu exerceant, vt quod ore psallunt, mente spirituq. idem intimè psallant: sicq. roto animo suæ pietatis fructus in dies vberimos à Deo percipere studeant, intercedente beatissimo patre Ambrosio, in cuius ecclesia ipsi ministrant. Dat. Mediolani 8. Idus Septembris. 1582.

EDICTVM

De ædibus, & habitatione ecclesiasticorum.

IO. BAPTISTA CASTELLIVS I. V. D. *Protonotarius Apostolicus, Reuerēdis. in Christo Patris, & Illustris. Domini, D. Caroli Presbyteri Cardinalis Borromæi nuncupati, S. Mediol. Eccl. Archiep. Vic. gen. & c.*

Vt ea quæ in Concilijs Mediolanensibus sancita sunt, de clericis vnà cum laicis, aut in laicorum ædibus non habitandis, exactius executioni mittantur quàm hucusq. missa sint: Edicimus, ac iubemus, quòd à festo S. Michaelis proximè venturo in antea, persona aliqua ecclesiastica non audeat neque præsumat habitare in domibus laicorum, etiam consanguineorum, aut affinium, quouis consanguinitatis, aut affinitatis gradu coniunctorum, sine nostra speciali in scriptis licentia.

Quodq. omnes & singulæ personæ ecclesiasticæ cuiuscunque qualitatatis, dignitatis, & gradus, habitantes in domibus conductis, debeant per totum præsentem mensem Iulij, in manibus

R. D. Ferrandi della Croce, Archidiaconi Ecclesiæ Mediolanen. detulisse eorum nomina, & cognomina, ac locum habitationis eorum.

Et quòd omnes & singulæ ecclesiasticæ personæ habentes domos ecclesiasticas locandas, intrà decem dies proximos præf. R. Archidiacono notulam deferant eorum domuum locandarum, aut earum partis, vel solitarum locari, cū qualitate, & situ earum.

Quodq. intrà præsentem mensem debeant cum effectu denūciasse, & excumiasse omnes & singulos laicos è domibus ecclesiasticis, quas ipsi locarunt; nec illas in posterum eisdem, aut alijs locare absque nostra in scriptis speciali licentia, etià quòd pars domus locandæ, aut ædes ipsæ totaliter essent segregatæ à domibus, aut cubiculis, quæ ab ipsis personis ecclesiasticis in habitantur.

Præterea etiam de mādato prædicti Illustris. D. Cardinalis annullamus omnes facultates cuiuscunque personæ ecclesiasticæ, etiam per Illustris. Dominum concessas, vt in laicorum ædibus, aut vnà cum laicis habitare possint, nisi intrà quindecim dies proximos à nobis confirmationem obtinuerint.

Declaramus tamen, nos illos, qui alijs edictis nostris, & decretis Synodalibus super his omnibus aut singulis aliàs statutis & publicatis non paruerunt, à pœna in quam ob id inciderunt, non liberare, nec absoluere.

Qui præscripto tempore conductori laico nō denūciauerint, vt è domibus ecclesiasticis conductis prædicto tempore discedat; mulctetur tanta pœcuniæ summa, quanta quolibet anno ex ficto domus Ecclesiæ suæ locatæ percipere solet, aut potest.

Si verò contra præsentis edicti tenorem, ecclesiasticas ædes locare ausus fuerit, locatio irrita sit & nulla; neque conductori ex ea aliquod ius acquiratur, tanquàm ex ea, quæ facta sit lege prohibente; Clericus verò fictum amittat, & locis pijs applicetur, insuperq. mulctetur & puniatur ad nostri arbitrium.

Qui verò contra alia in hoc monitorio nostro cōprehensa commiserit, pœnam, & mulctam arbitrio nostro subeat.

Et vt hæ nostræ, quas vim edicti publici habere decernimus, ad omnium notitiam verisimiliter peruenire valeant; volumus, & mandamus ipsas affigi valuis Ecclesiæ Mediolanen. Palatii Archiepiscopatus, & Ecclesiarum collegiatarum S. Ambrosij, & S. Mariæ della Scala Mediolani; atque eas ita affixas arcere omnes & singulos supra nominatos decernimus, ac si eis omnibus & singulis præsentis nostræ literæ personaliter fuissent intimatæ. In quorum testimonium præsentis fieri iussimus, & sigilli nostri impressione muniri: de quarum affixione, positione, & dimissione, relationi cuiuslibet nunciij in hac parte nostri plenam dabimus fidem. Dat. Mediolani die Martis 12. mensis Iulij. 1569. Indictione 12.

Edictum de residentia.

*Carolus Borromæus miseratione diuina S. R. E.
Tit. sanctæ Praxedis Presbyter Cardinalis,
Archiepiscopus Mediolani.*

QVONIAM multorum, qui curata cuiusvis generis beneficia, officia uè ecclesiastica, Præposituras, atque alias ecclesiasticas dignitates obtinent, in ijsq. residere iure vel consuetudine debent, ea est contumacia, ut neque veterum Canonum, concilijq. Tridentini decretis, nec Pij Quarti Pontificis Maximi constitutione, nec postremò Sanctissimi D. N. Pij V. iussu, neque edictis præterea nostro nomine promulgatis adduci potuerint, ut beneficiorum suorum residentia quam debent, præsentis satisfaciant; cumq. id nos pro nostri Archiepiscopalis muneris ratione diutius ferre nullo modo possimus, nec sanè debeamus; ad ultima quidem remedia descendere cogimur.

Quamobrem hoc nostro edicto, omnes & singulos, quicumque in nostra Mediolanensi & ciuitate & diocesi beneficia eiusmodi in titulum vel commendam habent, vehementer hortamur in Domino, requirimus, ac semel, iterum, & tertio, hacq. trina monitione præmissa monemus, præcipimusq., ac mandamus; ut si in prouincia illi sunt ad duos menses, quorù 20. dies pro primo, alios deinde 20. pro secundo, tum reliquos 20. pro tertio & peremptorio termino ipsis assignamus; si extra Prouinciam, ad tres, unum pro primo, alterum pro secundo, tertiumq. mensem pro tertio item & peremptorio termino, ad sua beneficia se conferant, atque in ijs quemadmodum sacro Tridentino concilio sancitum est, assidue residendo, nusquam inde discedant, nisi à nobis permisa sibi in scripto huiusce rei facultate.

Quod si qui salutis suæ immemores, hoc ipso tempore quod ad residendum præscripsimus, ad suorum beneficiorum residentiam non accesserint; aut sine nostra scriptis permisa facultate inde postea discedentes, amplius duobus mensibus siue continuatis siue interruptis in anno abfuerint, etiam si eo temporis spatio ipsi in alijs suis beneficijs, canonicatibus, dignitatibus, etiam si in quacunque cathedrali Ecclesia sint, resederint: eos præter pœnas, quæ & factorum Canonum decretis, & eodem concilio, & Pij Quarti Pont. Max. constitutione non residentibus propositæ sunt, ordinum suorum munere officioq. suspensos, ac eisdem curatis beneficijs iure ipso priuatos declaramus.

Interim autem fructus quos absentes suos nõ faciunt, nec sine conscientia labe retinere possunt, Fabricæ Ecclesiæ cui quisque præest, & ornamentis, pro rata temporis eorum absentia adiudicamus. à qua pœna, atque etiam à mortali peccato, quod ut Tridentino concilio declaratum est, cõmittunt, qui sine nostra scri-

pta facultate absunt, ne ij quidem immunes sunt, qui, quoniã à suis ecclesijs absentes, apud nos, & à nobis ipsis sæpè videtur, nostro quasi tacito permillu se abesse existimant: quod à nostri animi sententia longè alienum esse, etiam his literis declaramus.

Edicimus præterea ac iubemus omnibus, quicumque Ecclesiastica beneficia, curata, vel non curata, in titulum aut commendam obtinet, quæ tamen personalem residentiam iure vel consuetudine requirunt, si qua non residendi studij causa permilla facultate tueri ac defendere se posse arbitrantur, quò minus ipsi in suis residentiant beneficijs, ut eam ad idem tempus supra respectiue præscriptum, nobis aut Vicario nostro exhibeant; alioqui sciant, nos de eis pœnas esse sumptuos, quæ contra non residentes constitutæ sunt. In quarum rerum fidem hoc edictum confici, signoq. nostro signatum, & nostri Cancellarij manu subscriptum, Metropolitanæ nostræ Ecclesiæ valuis affigi, alijsq. locis publicè proponi iussimus. Volumusq. eo unumquemque ita teneri, ut si ipse personaliter monitus esset, ac citatus. Datum Mediolani ex nostris Archiepiscopalibus edictibus, die 10. Ianuarij. 1567.

Edictum de Visitatione.

CAROLVS

*Miseratione diuina Tit. S. Praxedis Presbyter
Cardinalis Borromæus, Archiepiscopus
Mediolani.*

CV M ad nostri pastoralis officij rationem Visitationis cura ita pertineat, ut ex factorum Canonum iure, & Conciliorum decretis prætermitti neque possit, neque debeat: nos illud à nobis debitum munus, omni qua maxima possumus diligentia, Deo iuuante aggredi atque perficere cupientes, perutile fore existimauimus, omnibus & singulis iurisdictionis nostræ fidelibus, cæterisq. quorù id interest, hoc significare.

In eam verò curam ita incubemus, ut non ordinaria nostra solum, verum etiam delegata nobis auctoritate accuratè visitemus omnes & singulas has Mediolanensis & Ciuitatis & Diocesis Ecclesias; Metropolitanam nostram, collegiatis, earum item capitula, tum personas; curatas præterea Ecclesias, etiam eas, quæ ipsi Metropolitanæ, collegiatis, alijs uè Ecclesijs, Monasterijs, Collegijs, aut pijs quibusuis locis annexæ sunt.

Monasteria item quæ commendata sunt, Abbatia, Prioratus, siue Præposituræ, aliouè nomine nuncupata, in quibus non viget regularis obseruantia; cætera quoq. beneficia curata, ac non curata, secularia, regularia quouis modo comendata, etiam si exempta sint; Ecclesias itè quascunq. quauis ratione exemptas, quæ uè in nullius

nullius diœcesi sunt, quibus Metropolitana nostra propior sit quàm alia cathedralis Ecclesia; omnes denique Ecclesias non cutatas, cappellas, oratoria, hospitalia, collegia quæcunq., cõfraternitates laicorum, Montes pietatis, piaq. loca omnia, quamuis exempta sint, etiã ad laicorum administrationem pertinentia; Moniales etiam quæ Sanctæ Sedi Apostolicæ immediatè subiectæ sunt, quaruẽ etiam Sancti Petri, vel Sancti Ioannis capitulorum nomine, vel alio quouis modo nominantur; Monialiũ item quarumcunq. clausuram; Monasteria insuper in quibus cura exercetur animarum personarum sæcularium, in ijs quæ ad Sacramentorum administrationem pertinent; omnes denique & quasunque sæculares personas Ecclesiasticas, etiam exemptas, & regulares extra Monasterium vitam agentes.

Hoc igitur nostro publicè promulgato edicto, omnes & singulos certiores facere volumus, nos die vigesimo quinto huius mensis visitãdi initium facere velle, eo animo eoq. consilio, vt quantum in nobis est, diuina benignitate adiuti, omni & diligentia, & pietatis, & pastoralis officij studio in ea incũbamus, quæ ad animarum salutem, ad cultus diuini rationem, ad Ecclesiarum statum, ad Christianam morũ institutionem, ad Cleri, & fidelis populi vitæ atque officij disciplinam spectare iudicabimus.

Quare monemus omnes & singulos, ad quos earum Ecclesiarum, Monasteriorum, & piorum locorum quæ diximus, cura, vel gubernatio, vel administratio, vel Missarum ac diuinorum officiorum quæ in ijs præstanda sunt celebratio, aliorumquẽ munerum functio pertinet, vt quo die singulas illas Ecclesias, locaque visitabimus, proferant ac ostendant nobis, vel ei cui tale munus delegauimus, vel Cancellario nostro cuius opera in hoc visitationis munere vtetur, suorum omnium beneficiorum, & sacrorum ordinum titulos, & Ecclesiarum capitulorumquẽ statuta, constitutiones, ac obligationum onera quæ eis imposita sunt. Inuentarium præterea bonorum mobilium & immobilium, atque eas res omnes ostendant, quæ ad Ecclesiæ aut pij loci cultum, apparatus, & ornatum pertinent.

Si quis autem, cuiusuis ordinis aut dignitatis sit, aliqua in medium afferre voluerit, quæ ad Dei laudem, Ecclesiarum commodum, & animarum salutem interessẽ putauerit; eum hortamur in Domino, vt omnia ea nobis vel sermone vel scripto patefaciat.

Et quoniam ab ijs quæ alijs præstant, initium sumi decet; primùm Metropolitanam nostram Ecclesiam visitabimus, ad alias deinde Ecclesias & loca quæ diximus progrediemur, ea seruata ordinis ratione, quæ ad eam rem benè gerendam magis expedire nobis videbitur.

Itaque monemus, præcipimus, atque citamus capitulum Ecclesiæ nostræ Metropolitanæ, eiusq.

Archipresbyterum, Archidiaconum, Primicerium, Præpositum, Decanum, Canonicos qui ordinarij appellantur, Notarios, Primiceriorum lectores, Mazzeconicos, cappellanos, custodes obedientiariorum, cléricos, veglones & veglonissas, cappellanum curarum curam animarum exercentem in parochialibus Ecclesijs Sæctorum Theclæ, & Ioannis ad fontes Monasterij Lantasi, & Galdini, Archipresbyterum itẽ, & canonicos Decumanos, scholares, cõfratres, & beneficiatos officiales, ministros, ceterosq. singulos, qui nostræ Metropolitanæ Ecclesiæ ministrant vel ministrare debent, vt eo quem ediximus die 25. summo manè omnes ad visitationem conueniant, ac sui quisq. beneficij quod in ea Ecclesia obtinet, titulos, dispensationem, statuta, constitutiones, ordines, obligationumq. onera, nobis vt supra ediximus exhibeat, in eaq. Visitatione quam statuto iam die aggrediemur, etiam si non eo ipso die absolue re poterimus, tamdiu adessẽ pergat, quoad omnibus ijs quæ ad eam pertinent, quæq. nos necessaria & opportuna censuerimus, perfectis, illam omnino absoluerimus.

Et vt hæ nostræ literæ Cancellarij nostri manu subscriptæ, sigilloq. nostro signatæ, quas edicti publici vim ac testimonium habere decernimus, omnibus ijs quibus ediximus, ac alijs quorum id interest, & in posterum quauis ratione intererit, notæ ac manifestæ planè esse possint; volumus eiusdem nostræ Metropolitanæ Ecclesiæ, & aliarum huius Ciuitatis Ecclesiarum, quæ collegiatæ sunt, ac Monasteriorũ valuis affigi, ac relinqui; eosq. omnes quos diximus, eisdem ita teneri, vt si illi ipsi personaliter moniti, requisiti, ac citati essent.

In quorum testimonium has confici, & signo nostro muniti iussimus.

De earum verò affixione, quod quiuis noster in hac parte nũcius ad nos referet, in eo fidem illi omnino habebimus.

Dat. ex nostris Archiepiscopalibus ædibus die 22. Iunij. 1566.

EDITTO

Per la effecutione de Legati pij.

Carolus Borromæus S. R. E. tit. Sanctæ Praxedis Presbyter Card. Dei & Apostolica Sedis gratia Archiepiscopus Sanctæ Mediolanensis Ecclesiæ.

DESIDERANDO noi che non periscano totalmentee le pie volontà di quelle persone, che hanno lasciato ne i loro testamenti, ò per instrumenti di donazione, dotationi, fondationi, ò in qual si voglia altro modo, che in alcune Chiese di questa nostra Città ò diocesi si celebri certo numero di Messe; mà hanno lasciato così poca elemosina à chi le celebratà, che

che non si troua facilmente, chi voglia pigliar carico di celebrarle: e proueder anco alla celebratione di quelle Messe, quali per legati, ò altre dispositioni di varie persone, si deuriano celebrare in alcune Chiese dalli Rettori, ò administratori di esse Chiese; mà per il gran numero di esse Messe non se le può sodisfare.

E parimente desiderando leuar ogni occasione da quelli, à quali spetta il celebrare, ò far celebrare dette Messe, di illaquearsi le conscienze.

Però in virtù di questo nostro Editto, e perentoria monitione, e requisitione, ammoniamo ogni e qualunque persona tanto Ecclesiastica quanto Secolare, che habbi carico di essequir, ò di far essequir per qual si voglia obligatione simili legati e carichi, ò veramente habbia interesse in far celebrare dette Messe per fondatione, erectione, ò dotatione di Cappelle; debba fra il termine di otto giorni prossimi auuenire dopò l'affissione del presente nostro Editto, monitione, e requisitione, hauer dato nota delli oblighi di celebrar Messa, à quali per fondatione, ò dotatione, elemosine, legati, donationi, cõventioni, ò per qual si voglia causa è tenuto, & nel predetto ièpo hauer dedutto in mano del Reuer. Dottore Messer Antonio Sordo Canonico di Santo Nazaro di Milano deputato da noi à questo effetto, tutti e ciascun testamento, legato, instramento, e ragioni, per quali siano constituiti questi oblighi sopradetti; et insieme innanzi ad esso Dottore hauer dedutto ogni causa, ragione, interesse, ò pretensioni, per quali coloro che doueriano celebrare, pretendano che le Messe si debbano ridurre à minor numero; & quelli che deueno far celebrare, che siano ò non siano in caso di riduzione; accioche considerato il tutto diligentemente, possiamo nella prossima nostra Sinodo Diocefana, con l'autorità concessa alli Vescouii dal Concilio di Trento, far sopra ciò, doue sarà bisogno, quella deliberatione, che per coscienza nostra ci parerà tornare à maggior honore e culto di Dio, e utilità delle Chiese.

Altramente passato detto termine, tutti quelli che non haueranno fatto questa notificatione, e deductione, saranno astretti da Noi per ogni debito modo di giustizia al celebrare e far celebrare tutte le Messe da principio imposte per le cause sudette, non admettendo le escusationi di tenuità d'elemosine, ne altra escusatione che sopra ciò volessero di poi addurre.

In quorum &c. Dat. Mediolani in Palatio nostro Archiepiscopali die 29. Martij. 1572.

Carolus Cardin. Borromæus Archiepiscopus Mediolani.

EDITTO

Per la notificatione De legati pij.

Carolus Borromæus, miseratione Diuina S. R. E.
Tit. Sanctæ Præcedis Presb. Cardinalis,
Sanctæq; Mediolanensis Ecclesiæ Archiepiscopus, & Vallis Soldæ Dominus, &c.

VOLENDO noi, si come siamo tenuti per debito dell' officio nostro Pastorale, che ad ogni nostro potere siano eseguite & adempite cõ effetto tutte le institutioni, e legati pij fatti à Chiese, luoghi, opere, e persone della Città e diocesi nostra di Milano da qual si voglia persona dall'anno 1570. à dietro.

Perciò commandiamo con questo nostro Editto à ciascuna persona tanto Ecclesiastica quanto secolare, di qual si voglia grado, stato, e conditione che si sia, informata ò per rogito d' instramenti, ò per hauerlo vditto dire, ò per qual si voglia altra notitia che habbi di dette institutioni ò legati fatti à pie cause dal detto anno 1570. à dietro, li quali non siano fin qui stati adempiti & effectuari; debba sotto pena di escommunicatione, da quale non possa esser assoluto se non da sua Santità, ò da noi; nel termine di giorni 24. prossimi dopò la affissione del presente Editto; de quali ne assegnamo otto per il primo, otto per il secondo, e gli altri otto per il terzo & vltimo perentorio termine, hauer notificato, quelli che habitano nella Città in mano del Cancelliero nostro infra scritto, e quelli che seranno nella diocesi in mano del Notario deputato dal Vicario Foraneo del luogo oue sarà publicata, le institutioni e legati pij sudetti, con la espressione de nomi, cognomi, habitatione de testatori, ò altri che habbino disposto; gli heredi d'essi, ò altri che siano tenuti ad essequirli; i beni obligati per le cause sudette; le qualità e quantità de legati e carichi; i nomi de Notari che ne sono rogati, & tempo de rogiti; & in effetto darne tutta quella maggior chiarezza che sapranno e potranno. Commandiamo in oltre à tutti li Arcipreti, Preuosti, Rettori delle Chiese si Collegiate come Parochiali di questa nostra Città e diocesi, che in virtù di Santa obedientia, essendo loro ciò imposto, debbano nel tempo che in giorno di Festa si celebreranno li diuini officij, e mentre sarà maggior numero di popolo nelle lor Chiese, publicar il presente nostro Editto, e con ogni charità esortar tutti i fedeli Christiani dell'vno e l'altro sesso à far le sudette notificationi, à fine di non incorrere in escommunicatione.

Et accioche questo nostro Editto verissimilmente venghi à maggior notitia di ciascuno, vogliamo che ne sia affisso vna copia à la Chiesa nostra Catedrale, vna al nostro Palazzo Archie-

Archiepiscopale, & vna à ciascuna Chiefa Collegiata si della Città come della diocesi nostra. In quorum fidem &c. Dat. ex Palatio nostro Archiepiscopali Mediolani die Lunæ. 5 Maij. 1572.

Carolus Card. Borromæus Archiep. Mediolani.

DECRETVM

De aquis, per Ecclesiarum, Clericorumque agros ducendis.

IO. BAPTISTA CASTELLIVS
Protonotarius Apostolicus, & Canonicus Bononiensis, Illustrissimi & Reuerendissimi D. Caroli Cardinalis Borromæi Sanctæ Mediolanensis Ecclesiæ Archiepiscopi Vicarius Generalis, etc.

QVONIAM ad nostras sapenumerò aures deuenit, & ad aliorum huius Curie Archiepiscopalis Ministrorum deuenisse intelleximus, Laicos homines huius Ciuitatis & Diocesis Mediolanensis egrè admodùm ferre, Clericos, Ecclesiarumque Rectores, Administratoresque, cum eis pro sua, Ecclesiarumque suarum vtilitate aquam pro irrigandis agris ducere placuerit, Laicos ipsos, etiam inuitos, ad propriorum prædiorum alienationem pro alueo aquæductuè faciendi statutorum ac constitutionum Mediolanen. iure compellere; ipsos verò Clericos Laicis hominibus ob similem aquarum deriuationem transitum in Ecclesiæ solo petentibus sæpè denegasse, & denegare: Considerantesque hac in re non de Ecclesiæ, eiusque Ministrorum damno, sed vtilitate euidenti agi; tum ex eo, quòd Clerici à Dominis aquarum per agros Ecclesiæ decurrentium facultatem ipsos agros irrigandi facillè obtinere poterunt, ex eaque irrigatione redditus Ecclesiæ facillè augebuntur; tum etiam ex pretio, quod ex prædij parte consequentur, quæ pro ipsius aquæ alueo faciendi alienabitur: ex quibus fortassè causis nonnullos tam sæculares quàm regulares Clericos ius hoc per fundos suos aquæ ducendæ, aliàs spontè animoque libenti laicis hominibus quandoque concessisse, atque ob id partem fundi Ecclesiastici ipsarum aquarum dominis vendidisse intelleximus.

Idcirco his, atque alijs prætereà causis animum nostrum mouentibus, volentesque hac in re æquitati inherere, decernendum duximus prout decernimus.

Vt cuiusque Ecclesiastico, Laicouè homini ius aquæ ducendæ aut deriuandæ vndeque habenti, ipsam aquam per agros cuiuscunque Ecclesiæ, ipsorumque Clericorum (eo tamen loco ex quo minus damnum incommodumque ipsi Ecclesiæ irrogetur) deriuare, eaque omnia, quæ pro huiusmodi deriuatione necessariò facienda erunt in ipsiis agris, aut subtus, aut super ru-

gias, aut aquæductus ipsius Ecclesiæ facere liceat.

Si tamen antea ipsius Ecclesiæ Rectori, Administratoriue, aut quocunque titulo eam possidenti verum pretium agri ob id alienandi, quartaque pars vltra ipsius pretij æstimationem, ac damni, quod Ecclesiæ ob id inferri posse verisimile erit, arbitrio duorum in hac re petitorum communitè electorum solutum sit: quibus in æstimatione discordantibus, vel de communi partium consensu tertius adhibeatur, vel ab Ordinario detur, consensuque maioris partis ipsorum omnis difficultas dirimatur.

Si que prætereà prouisum fuerit, ne etiam futuris temporibus reliqua Ecclesiæ prædia, per quæ aqua ipsa decurret, ex aqua ducenda, etiam tempore quo ex pluuijs augebitur, inundentur, aliudvè damnum patiantur; atque etiam cum subtus vel super rugias Ecclesiæ aqua ducenda erit, Ecclesiæ cautum sit, ne aquæ superiores ipsius Ecclesiæ in inferiores decidant, aut alueus aquæ præter solitum eleuetur, aut ob id solitus aquæ decursus aliquo modo impediatur.

Isque prætereà, cui aquæ deriuatio concessa erit, pontes, aliaque ædificia, quæ huic rei necessaria erunt, etiam lapidea, proprijs sumptibus facere, & manutenere teneatur.

Ne tamen pretium, quod ex agro Ecclesiæ ob id vendito percipietur, in alios quàm deceat, expeditaque vsus, conuertatur; id mandamus, vt pretium ipsum penes idoneum virum deponatur; deincepsque in emptionem bonorum immobilium, si quantitas pretij ad id sufficiet, aliàs in reparationem Ecclesiæ, bonorumque ipsius, aut pro comparandis indumentis, aut valis, rebusque alijs pro diuini cultus decore, aut ipsius Ecclesiæ ornamento, arbitrio Reuerendissimi pro tempore Archiepiscopi Mediolanensis conuertatur, ac distribuatur.

Insuper ne fraus, damnumque ipsi Ecclesiæ in pretio, locouè per quem aqua ducenda erit, facillè irrogari possit; id expressè prohibemus, ne contractus, conuentiouè aliqua super præmissis ipsius pretij solutio integra, aut pro parte fiat, nisi coram Reuerendissimo pro tempore Archiepiscopo Mediolanensi, eiusque Vicario Generali, eouè, qui ab ipsorum altero facultatem obtinuerit, vt ipsi contractui, conuentiouè interellè possit.

Si secus factum fuerit, contractus, conuentiouè, nullus, nullauè sit; isque prætereà, qui agrum Ecclesiæ inconsulto Ordinario alienare præsumpserit, arbitrio ipsius Reuer. Archiep. puniatur.

Vt autem Decretum hoc nostrum ad omnium & singulorum notitiam, quorum interest, aut interellè poterit, facillè peruenire possit; id volumus, vt ipso in valis Ecclesiæ Metropolitanæ, & Palatii Archiepiscopi Mediolanensis affixo, ipsiusque copia ibi dimissa, ita omnes & singuli in ipso decreto comprehensi afficiantur, & arctentur, ac si illis personaliter intimatum fuisset. Dat. Mediol. in Palatio Archiep. die 21. Augusti. 1572.

Edi-

Edictum contra concubinarios.

*Carolus Borromæus miseratione diuina S. R. E.
Tit. sanctæ Praxedis Presbyter Cardinalis,
Archiepiscopus Mediolan.*

PASTORALIS nostri officij ac vigilantie ratio postulat, vt qui nostræ curæ traditi sunt, eos, si qui sunt qui à recta & christiana viuendi via aberrantes, in vitiorum sordibus viuunt, ab ea improbitate ad meliorem vitam, ab iniquitate ad iustitiam, à peccatorum caligine ad lucem filiorum Dei reuocemus. itaq. cum ad nos delatum sit, nonnullos huius & ciuitatis & diocesis homines suæ salutis oblitos, statuto ab Ecclesia tempore non confiteri, neque sanctissimū Eucharistiæ Sacramētum sumere; alios in cōcubinato, aut adulterio viuere; alios etiam à connubij consuetudine recessisse; ac sæpè eos sui officij monitos, salutaribusq. cohortationibus ad respiciendum excitatos, in carnis operibus nō sine grauissima aliorum offensione, & maxima salutis suæ pernicie longiùs progredi: nos propterea pro nostra Pastoralis muneris ratione, vt quantum in nobis est, oues aberrantes ad ouile compellamus, & in viam virtutis, vnde digressæ sunt, reuocemus; omnes Mediolanensis huius & ciuitatis & diocesis tam fœminas quàm mares, qui proximo superiori Resurrectionis Domini Pascha confessi non sunt, aut sacrosanctæ Eucharistiæ sacramentum non sumpserunt; quiq. matrimonio coniuncti, sanctissimo hoc neglecto sacramento, connubij consuetudinem absq. sanctæ Matris Ecclesiæ iudicio atque auctoritate dimiserunt; hos omnes, tum concubinarios etiam, ac adulteros, siue laici, siue clerici, cuiusuis etiam dignitatis sint, vehementer hortamur in Domino, requirimus, ac semel, iterum, & terriò, trinaq. hac monitione præmissa monemus; dâtes duos pro primo, duos pro secundo, duos item alios dies pro tertio & peremptorio termino, vt ipsi ad sex continuos dies de suis peccatis confiteantur, confessiq. Eucharistiam su-

mant, certamq. huiusce rei fidem nobis faciât; ac qui matrimonio iuncti sunt, à cuius consuetudine vt dictum est, se abduxerint, ad eam planè redeant; adulteri q., concubinarij, adultera, & concubinq. se ab ea peccati labe, mutuaq. illa inter se praua consuetudine, ac domicilij etiam vsu omnino remoneant.

Hæc q. omnia in virtute sanctæ obedientiæ precipimus ac mandamus, cum pœna etiam excommunicationis latæ sententiæ, & aureorum centum, ac maioris minoris uè summæ, quam arbitrio nostro pro delinquentium conditione referuamus, eamq. omnem multam domui sanctæ Mariæ, quæ dicitur *Del Soccorso*, adiudicamus; publicæ item pœnitentiæ, quam vt nobis expedire videbitur, iniungemus, aliis præterea pœnis, sacro Tridentino concilio, & canonum iure constitutis; quas nulla citatione, nullaq. declaratione facta, eos omnes & singulos quos diximus, statim subiisse declaramus, cuiusuis generis, ordinis, gradus & dignitatis illi sint, qui huic salutari nostro edicto non paruerint.

Idemq. tibi N. proponimus atque edicimus. Confecto autem illo sex dierum spatio, contumaces omnes ac singulos monemus, & citamus, vt primo iuridico die statim sequenti afferant causam, eamq. interim probent, si quam probabilem habent, vel se habere persuadent, quamobrem eos, vel ipsorum aliquem cōdemnare, publicare, declarare, et cæt. publicaq. pœnitentia afficere, executionisq. deniq. mandatum nos relaxare non debeamus, vel Vicarius noster criminalis id efficere non debeat, & alii quibus nos hoc munus delegabimus.

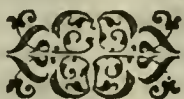
Volumus præterea his nostris literis eorum vnumquemq. ita teneri, vt si illi ipsi personaliter moniti & citati essent, etiam si hæc literæ in cuiuslibet ipsorum domicilio relicte & relaxatæ sint ab aliquo, præsertim curiæ nostræ Archiepiscopalis publico nuncio; cui iurato ea de re fidem omnino habebimus.

Datum ex nostris Archiepiscopalibus ædibus die 21. Augusti. 1566.

DECRETA QVÆDAM TVM CONCILII TRIDENTINI,

*Tum Prouincialium & Diœcesanarum Synodorum certis anni
temporibus promulganda.*

DECRETO

Del Concilio di Trento, contra quelli che tentano di fare Matrimonio clandestino: qual Decreto si douerà publicare nel principio dell' Anno, & il primo di di Nouembre.

DOPO che in tre giorni di Festa continoui si faranno fatte le denonciationi del Matrimonio, che si douerà contrahere, si debba celebrar esso Matrimonio alla presentia del Curato de' Sposi, ouero d'alcun Sacerdote, che dal Reuerendissimo Arciuescouo di Milano, ò dal l'istesso Curato habbia autorità di congiungere detti Sposi in Matrimonio, & in presenza ancor de duoi, ò tre Testimonij almeno, altrimenti essi sposi sono inhabili à poter contrahe re detto Matrimonio.

El Testimonij che si troueranno presenti al Matrimonio che si farà attentato di contrahere contra la detta forma, e similmente quelli, che haueranno voluto contrahere tal Matrimonio, saranno grauemente puniti ad arbitrio del medesimo Reuerendissimo nostro Arciuescouo.

DECRETO

Del Concilio di Trento, nella Sess. 25. à cap. 12. contra quelli che deuono pagar decime alle Chiese: qual si douerà publicare il primo di di Maggio, & la prima Domenica di Settembre.

ESSENDO il pagamento delle decime debito à Dio, non si deuono sopportar quelli, che con varie arti cercano sottrahere il pagamento d'esse Decime debite alle Chiese, poi che questi tali son' vsurpatori delle robbe d'altrui. Onde la Santa Synodo di Trento, cõmanda à ciascuna persona di qual si voglia grado, ò conditione, à quale spetta il pagar Decime à Chiesa, che integramente paghino quelle decime che sono obligati da pagare; & vuole che quelli che le sottraheranno, ò impediscono che non siano pagate, siano scomunicati, ne s'assolui no, se non fatta l'intiera restitutione d'esse decime.

DECRETO

Del Concilio di Trento, al cap. 11. della Sess. 22. contra quelli che occupano beni Ecclesiastici, si publicarà la seconda Domenica di Quaresima.

SE L'auaritia radice di tutti i mali, intanto occuperà l'animo d'vn Chierico, ò Laico, di qualche dignità risplenda, anco Imperiale ò Regale, che presuma per se ò per altri, con forza, ò con timore, ouero ancora per supposite persone di Chierici, ò Laici, ouero con qual si voglia arte, ò procurato colore conuertire in proprij vsi, & occupare, ò impedire, che non si riceuano da coloro, à chi di ragione toccano le giurisdittioni, beni, censi, & ragioni, anco feudali, & emfiteotiche, frutti, emolumenti, ouero qual si uoglia ouentione, che si debbano conuertire in necessità de i Ministri & pouerì d'alcuna Chiesa, ouero di qualunque beneficio secolare, ò regolare, di Monti di pietà & d'altri luoghi pij; questo tale sottogiaccia all'anathema, cioè alla maledittione, & scomunicazione maggiore sin tanto, che harà intieramente restituito alla Chiesa, & suo Amministratore ò beneficiato le giurisdittioni, beni, robbe, ragioni, frutti, e rendite, le quali harà occupato, ouero in qual si voglia modo, anco per donatione di supposita persona gli saranno peruenute alle mani; & di poi harà ottenuta l'assolutione dal Santiſs. Signor nostro Pontefice Romano.

E se farà patrone della medesima Chiesa, sia subito oltre alle altre pene, priuo anco del ius patronato.

Et il Chierico, che farà stato fabricatore di questo scelerato inganno, & di tale vsurpatione, ò ne farà stato consentiente, sottogiaccia alle medesime pene; & di più resti priuato d'ogni sorte di beneficio, & sia fatto inhabile à qualunque altro beneficio, & anco dopò l'intiera soddisfazione, & assolutione si sospenda dall'esse cutione de suoi ordini ad arbitrio del suo Ordinario.

Quella parte della Bollain Cœna Domini, spettante à questo proposito.

EScomunicano ancora & anathematizano quelli, che vsurpano, ò sottraheno le giurisdittioni,

ditioni, ò frutti, redditi, & prouenti appartenenti à persone Ecclesiastiche per ragione di Chiesa, Monasteri, & altri beneficij Ecclesiastici, & per loro ottenuti; ouero per qual si voglia occasione ò cause senza espressa licenza del Pontefice Romano le sequestrano; ouero, che senza simile speciale & espressa licenza del Pontefice Romano impongono collette, decime, taglie, prestanze, & altri pesi alli Chierici, Prelati, & altre persone Ecclesiastiche, ò à i loro beni, ò delle Chiese, Monasteri, & altri beneficij Ecclesiastici, & à i frutti, redditi, & prouenti di quelli, & con diuersi esquisiti modi le riscuotono, ouer le accettano, da chi gli le dà & concede spontaneamente.

D E C R E T O

Del Concilio Prouinciale secondo de Milano, per lo quale si statuisse il modo, con quale si deuranno recuperare le spese fatte, ò che si faranno ne' miglioramenti de' beni Ecclesiastici condotti ad affitto, tradotto in volgar per ordine del medemo Concilio: si deue publicare il primo giorno di Maggio.

Carlo Cardinale Borromeo Arcivescouo di Milano.

DALL'VSO & lunga prattica manifestamēte si vede, quanto per il più sia di danno alle Chiese quello affitto, che sino à vn certo tempo si suol fare di beni Ecclesiastici, con patti tali, che possino essere migliorati; & bene spesso anco con patto, che le spese in essi fatte non possino essere ricuperate, eccetto in fine dell'affitto, & in oltre che li conduttori non debbano esser leuati di possesso, se non saranno rimborsati di tutto quello, che haranno speso in bonificatione d'essi. Però noi prouedendo all'utilità delle Chiese, & volendo rimediare à questa cosa, dalla quale si cagiona così grā danno, & incommodo ad esse Chiese, determiniamo in questa maniera.

Qualunque fitto nell'auuenire si farà di beni Ecclesiastici, con patto che possino essere bonificati, & che quel tanto, che si farà speso in restaurarli & migliorarli, habbia da pagarsi al conduttore; questo patto di locatione non dia facoltà di poter in qual si voglia edificio fare spese vtili, eccetto quelle, che non eccedano maggior somma, che quella sia, quale il conduttore possa ricuperare ritenendosi ogni anno mentre dura la locatione, la terza parte di quello, che deue pagare per conto del fitto.

La qual terza parte si ritenerà ogni anno, fin tanto ch'egli si rimborsi, di tutto quello, che vi harà speso.

Mà se si faranno fatte qualche spese pertinenti à vso necessario, siano di qual si voglia somma, all'hora per simili spese il conduttore nel medemo modo si ritēga ogni anno la terza parte.

E se quella terza parte non farà bastante per

ricuperare le spese necessariamente fatte, non si leui il conduttore dal possesso de beni, ancor che sia finito il termine della locatione, sino à tanto che resti sodisfatto: mà sia in potestà & arbitrio del Rettore della Chiesa, ò prouedendo di danari altroue, ò in qual si voglia altro modo ricuperare detti beni da esso conduttore; ouero, consentendoui il Vescouo, di nuouo fermar seco l'affitto de li medemi beni, e questo almeno per tanti anni, che ritenendosi ogni anno almeno la terza parte, di quanto deue pagare per conto dell'affitto, venga à ricuperare tutto quello che harà speso, auanti che finisca il termine d'esso affitto.

Ma se quelli, che haueranno pigliato li beni ad affitto con tali conditioni, non si riteneranno ogni anno la detta terza parte; non possino cō ragione alcuna ricercarli nè dalla Chiesa, nè dal Rettore che in essa succederà; mà s'imputi à colpa loro.

Ancora in quelle locationi, che già son state fatte dalli Rettori con tal conditione, che quelli quali prendono ad affitto, bonifichino le possessioni, e per vigore e ragione di tal patto, gli edifici sono stati restaurati e riparati, ouero per l'addietro si migliorarono con spese del conduttore; di queste spese che harà fatto, il conduttore se ne rimborsi nel modo, che da noi si prescriue con questo Decreto: se però non si sarà patteggiato, che si paghino in minor termine, che da noi non è determinato.

E se quello che già hà preso ad affitto, & hà fatto miglioramēti nelli beni, nõ vuol ritenersi quella terza parte; ma vuole in vn solo pagamento rimborsarsi di tutto quello che di già vi harà speso, depositi quella terza parte, che gli è lecito di ritenersi ogni anno pressò persona sicura, acciò si resti con speranza di potere pur vna volta in qualche modo ricuperare essi beni Ecclesiastici.

Ma se il conduttore non harà depositato quella terza parte, ma la harà pagata al Rettore della Chiesa; lo Rettore che succederà, possa ridimandarla da lui; ouero metterla à conto dell'i miglioramenti che son fatti.

E lo Rettore, quale temerariamente harà riceuuta questa terza parte, sia punito ogni anno della metà de i Frutti, che gli peruiene da esso beneficio Ecclesiastico.

In oltre, se vi saranno alcuni creditori per spese fatte in qual si voglia possessioni Ecclesiastiche quali possessioni non siano possedute da loro, ma dal Rettore, per qualunque ragione si sia, acciò quelli non restino più lungamēte hipotecate (ilche talhor è auuenuto cō vna certa mutua collusione) in questo medemo fatto procuri il Vescouo, che con il medemo annuo pagamento della terza parte, etiandio cō sequestrare i frutti, ò in qualunque altro modo, siano rimborsati delle spese fatte.

Sia però in potere del Vescouo in tutte queste cose, se alcuna volta occorrerà, che, ò per la povertà

uertà del beneficio, ò per altra giusta cagione gli paia che si paghi ò ritenghi qualche cosa meno di quella terza parte, di concedere ciò in scriptis à tuo beneplacito.

Et accioche questo decreto venga à notitia d'ogn'vno; tutti & cialcuni Parochiani della Città & diocesi, il primo giorno di Festa dopò che essi l'haranno riceuto, lo leggeràno & recitaranno nelle loro Chiese publicamente & nella maggior frequenza del popolo, in questa forma volgare, fatta con autorità nostra.:

D E C R E T O

Del Concilio Prouinciale secondo di Milano, sopra gli miglioramenti che si fanno delli Ecclesiastici in essi beni: qual si publicherà ogn'anno la seconda Domenica di Maggio.

Quelli che dopò questo Decreto pigliaràno ad affitto beni di Chiesa à certo tempo, con patto di poter far miglioramenti, & che le sia restituito poi quanto haueranno speso in farli, non possino in qualonche sorte di beni, spendere per sola vtilità d'essi beni più di quello che ritenendo ogn'anno la terza parte di quanto debbono pagare di fitto ogn'anno; siano in capo della sua locatione integramente sodisfatti, & rimborsati, si come facendo spese, & miglioramenti necessarij in detti beni, doueràno ritenere parimente la istessa terza parte, se però il Conduttore, & locatore non fossero conuenuti, che si rimborsasse in più breue tempo.

Et venendosi al fine della locatione, & non si essendo il Conduttore pienamete rimborsato di quanto ha speso con la terza parte, che hauerà ritenuta ogn'anno, essendo per altra via sodisfatto dal Rettore del beneficio, del quale siano li beni che hauerà condotti, possa il Conduttore in questo caso, ritenere detti beni fin tanto, che ritenendo ogn'anno la sudetta terza parte, sarà intieramente sodisfatto di quanto hauerà speso.

Quelli che hauendo condotti con tali patti, & haueranno fatti miglioramenti, ò vtili, ò necessarj, e non si reterranno la sudetta terza parte ogn'anno, non possino di poi ridimandare al nuouo Rettore quanto haueran mancato di ritenersi, ma il tutto s'imputi à lor colpa.

E non volendo essi Conduttori far ritenzione di quella terza parte ogn'anno, ma volendo che in vna sol volta gli sia restituito tutto quello, che per tal causa haueranno speso, debbano essi Conduttori ogn'anno depositare detta terza parte presso qualche idonea persona, & nõ la paghino al Rettore, altrimenti la paghino à suo danno, ne le sia fatta buona dal successore nel beneficio, nel conto che se hauerà à far seco sopra li miglioramenti.

Quelli che innanzi questo Decreto hanno condotto beni Ecclesiastici, e che per il patto sudetto hanno fatto, ò per l'auuenire faràno miglioramenti in essi beni, si rimborsino nel medesimo

modo, come gli altri sopradetti, & non rimborsandosi vadino à danno loro.

D E C R E T O

Publicato nel Concilio secondo Prouinciale, contro gli Notari che non haueranno reuelato in tempo gli legati à cause pie fatti nelli testamenti da loro rogati: qual si publicherà la prima Domenica di Quaresima.

Ogni Notaro, che saperà esser stato rogato auanti questo Decreto d'alcun Testamento, ò d'altra vltima volontà, done sieno fatti legati à cause pie, se frà sei mesi da poi c'hauerà saputo la morte di quel testatore, nõ hauerà manifestato tali legati al Reuerendiss. Arciuescouo di Milano, o suo Vicario, incorra subito in pena d'escommunicatione.

E nella medema pena incorrino quelli che dopò essò decreto saranno stati rogati de legati pij fatti, come di sopra è detto, se fra il termine di tre mesi dopò che haueranno inteso che il Testatore sia morto, non li haueranno denunciato ad vno delli sudetti Reuerendiss. Arciuescouo, ò suo Vicario.

D E C R E T O

Del Concilio Prouinciale secondo, e terzo contra gli inuasori de beni e robbe de beneficiati morti: qual si douerà publicare il primo dì dopò la Domenica di Resurrectione.

CHI ardirà temerariamente pigliare, ò usurpare beni d'alcuna persona Ecclesiastica morta, spettanti alla Chiesa, ò beneficio Ecclesiastico che essò morto in vita sua hauesse posseduto, ouero che spettino ad alcun ministro d'essa Chiesa, incorra subito in escommunicatione.

Con questo decreto vogliamo che siano astretti ancor quelli, i quali senza fare inuasione ò violenza alcuna, trasportano ò còducono fuori di casa di quella persona Ecclesiastica supellettile, ò cosa alcuna, ò scritti spettanti alla Chiesa della quale egli era Rettore, prima che tutti gli beni mobili, libri, scritti, & altre simili cose appartenenti per altro all'heredità, siano riferite nell'indice da chi sarà deputato dal Reuerendiss. Arciuescouo per tale ufficio.

D E C R E T O

Del Concilio Prouinciale secondo di Milano, per il quale si prohibisce che li Usurari non siano sepolti in sepoltura Christiana, se non si sarà seruato quanto in esso si contiene: qual si douerà publicar il primo dì dell' Anno, & il primo Lunedì dopò la Domenica della Pentecoste.

Gli Usurarij manifesti, non sieno sepolti in luogo sacro, ancor che nelli lor Testamenti hauessero commesso che fosse fatta la restitutione di tutte quelle Usure che hauessero essate

te, ò riceuute, se prima, ò essi mentre vissero, ò loro heredi dopò la lor morte, non haueràno con effetto sodisfatto intieramente à coloro, da quali le riceuerno, ouero essendo essi creditori absenti, non haueranno data idonea sicurtà di sodisfarli.

Il Parocho, che sapendo quelli tali esser stati Usurarij manifesti, gli hauerà sepolti, sapia esser incorso in pena di scomunica.

D E C R E T O

Del Concilio terzo Prouinciale, contra di coloro che vanno à confessarsi fuori della Diocese: qual deue publicarsi la prima Domenica di Quaresima.

Colui il quale à posta anderà à confessarsi de suoi peccati ad vn confessore, anco regolare fuori della Diocese; se quel confessore non sarà approbato per vdire le confessioni, e dal Vescouo di quel luogo, e dal Reuerendiss. Arciuescouo, il Parocho nel tempo della Pascha non ministrerà il Sacramento dell'Eucharistia à questo tale confitente, come à colui che veramente non si è confessato.

E di più l'ordinario di quel Sacerdote, il quale non essendo approbato per confessore, hà vdiuto la confessione di colui, non permetta che còfessi alcuno nella sua diocese per duoi anni à venire, ne meno che predichi.

D E C R E T O

Del Concilio secondo Prouinciale, e della Sinodo vndecima Diocesana, che ogn'vno si comunichi al tempo della Pascha in quella Parochia, nella quale habita la maggior parte dell'anno: si deue publicare la terza Domenica di Quaresima.

Si auisano tutti, che nel tempo della Pascha sotto pena di esser tenuto come che non habbi sodisfatto al precetto della Chiesa, ciascuno si comunichi nella sua Parochia, non solamente quelli che hora habitano ne i confini della Parochia, ma ancor quelli che habitano iui la maggior parte dell'anno, ò vi sia almeno stato per lo spatio di sei mesi; Eccettuando però se questi tali non siano venuti ad habitariui pochi giorni, o pochi mesi auanti, con animo di starui per l'auuenire; ouero se non mostrano licenza in scritto dal Reuerendissimo Arciuescouo; ò dal proprio Parocho di comunicarsi altroue; ouero se non sono peregrini ò forastieri, e questo nella diocesi: per che nella Citrà questi tali forastieri riceueranno il Sacramento dell'Eucharistia nella Chiesa Catedrale.

Di più sotto la medesima pena s'auisano tutti, che niuno ardisca di comunicarsi fuori della Parochia in detto tēpo di Pascha, ancor che gli sia stato concesso e permesso dal proprio Parocho, se questa tale licenza non sarà approbata

in scritto dal Reuerendiss. Arciuescouo.

Ma se vi è alcuno il quale hà in vn luogo la sua fameglia, & egli habita per sorte altroue la maggior parte dell'anno, questo tale si comunichi in quella Chiesa Parochiale, doue habita la sua fameglia.

D E C R E T O

Del secondo Concilio Prouinciale, e della Sinodo Diocesana vndecima contra quelli che non si comunicano nel tempo della Pascha: qual deue publicarsi nella seconda ò terza festa di Pascha.

Avisiamo tutti è ciascuno fedele della nostra Parochia, quali hanno l'erà legitima di riceuere come cōmanda la santa Madre Chiesa, la santa comunione nel tempo della Pascha, & non l'hanno ancora riceuuta, che per tutta questa settimana, ò Dominica prossima che viene confessandosi prima la riceuano: altrimenti se costoro nel detto termine ò al più sei giorni dopò l'ortua di Pascha non haueranno ciò fatto, noi n'auisaremo il Reuerendissimo Arciuescouo, accioche di subito siano publicati mētre che si dirà la Messa per interdetti dall'ingresso della Chiesa, e dalla sepoltura Ecclesiastica, & i loro nomi siano affissi alle porte della Chiesa Parochiale; e questa sia la monitione vi diamo auiso che batti per trē.

D E C R E T O

Del Concilio Prouinciale quarto è sesto, che non si tēghino i fanciulli nel letto senza la custodia prescritta: quale si deue publicare la quarta Domenica di Quaresima.

Graue e spietata è la sceleratezza di coloro, i quali per imprudenza sua soffogano i fanciulli, tenendoli nel letto senza risguardo alcuno prima che tocchino vn'anno. I quali perche ne per altra via, ne per la grauezza della cosa colla quale primieramente s'offende Iddio, ne per la crudeltà essercrabile, si sono potuti contenere fino à quest' hora ne i debiti termini, habbiamo pensato di rimediare à questa sceleraggine con le pene. Si che qual si voglia huomo ò donna, ancor che non sia la madre ò la balia, terrà nel letto qualche fanciullo senza quella custodia che gli è stata prescritta dal Reuerendissimo Arciuescouo, & insegnata dal proprio Parocho, prima che habbi compito vn'anno (non hauendo di ciò ottenuta dispensa) e colui parimente il quale sforzará la madre ò la nutrice à farlo, ouero impedirà che non si serui la douuta cautione come di sopra; tutti questi calcano ipso facto nella pena di scomunicazione: e calcandoui dentro, nõ saranno assoluti senza vna graue, & insigne penitenza, la quale sia d'essempio à gli altri.

D E C R E T O

Del Concilio terzo e sesto Prouinciale, contra le donne che non vanno velate in Chiesa: qual deue publicarsi nella Domenica dopò Pascha di Resurrectione.

PER grauissime ragioni ammonisce & comanda l'Apostolo S. Paolo, che le donne entrino in Chiesa con il capo velato. questo medesimo insegna il Prencipe de gli Apostoli S. Pietro: per comandamento ancora del quale Lino suo successore santissimo ordinò l'istesso con vn suo decreto. Siche attesi questi instituti Apostolici, & essendo molto lontano da quelli antichi esempi di donne santissime, e dall'antica disciplina, e dall'uso e costume delle Città bene instituite & ordinate, e finalmente lontano da ogni ragione, come è stato spiegato e mostrato da i Padri della Chiesa, che le donne vadino con la testa scoperta. Per tutte queste ragioni è stato ordinato dal Reuerendissimo Arcivescouo, che le donne di qual si voglia ordine, stato, & conditione stiano in Chiesa col capo velato. E questo sotto pena dell'interdeto dall'ingresso della Chiesa. E quelle che non vbbidiranno dopò l'essere auisate tre volte, ouero anco vna volta sola, il qual solo auiso basti per tre; e auuertite anco generalmente, per feneraranno nella contumacia; saranno punite dal Reuerendissimo Arcivescouo in quella maniera, che giudicherà sua Signoria Reuerendissima essere espediète.

D E C R E T O

Eltera del Concilio sesto Prouinciale, e della Sinodo quarta diocesana, per esortare i fedeli che vadino le feste alla Chiesa parochiale.

FV di già ne passati tempi stimato tanto da gli antichi padri quel solito conuenire de fedeli nella propria Chiesa parochiale, che per mantenere questa disciplina, la quale fa molto à proposito per ammaestramento del popolo christiano, vi è anco stata vsata qualche diligenza con decreti particolari.

Percioche primieramente fù comandato, che i parochi nelle Domeniche e giorni di festa, auanti che comincino la Messa, dimandino alla plebe, se vi è alcuno, il quale sia d'altra parochia; che disprezzando il proprio sacerdote, voglia vdire iui la Messa: e se vi si ritrouetà alcuno, subito lo scaccino fuori, e lo sforzino di ritornare nella propria Chiesa parochiale ad vdire la Messa.

Di poi fù al tutto proibito, che nissun fedele della parochia altrui, fosse riceuuto, & ammesso dal parochio alla Messa, se non per occasione di viaggio, od habbi il piaccimèto di star iui. Perloche il sacro Concilio di Trento brama molto, e desiderando ardentemente resti-

tuire l'antica disciplina, e rimetterla in uso, hà voluto, che & i fedeli fossero auisati da Vescoui, che frequentassero le proprie Chiese parochiali, almeno i giorni di domeniche, e le feste maggiori dell'anno; e di più, che diligentemente anco fossero auuertiti, che ciascuno è obligato, purchè possa farlo commodamente, à ritrouarsi presente nella sua parochia ad vdire la parola di Dio. E perciò hà di più anco determinato, che i sacerdoti quali hanno cura d'anime, spieghino alcuna di quelle cose, che si leggono nella Messa, e dichiarino qualche misterio di quel Santissimo sacrificio, e che paschino con parole salutifere le plebi che gli sono raccomandate, e gl'insegnino le cose che tutti sono obligati di sapere per potersi saluare, che gli ammaestrino nella legge del Signore, e gli spieghino le sacre scritture, e che in ciascuna Chiesa parochiale i fanciulli siano instrutti nelle cose della fede.

Noi dunque mossi da i decreti del medesimo Concilio di Trento, e dall'antico e salutare esempio, desiderando grandemente di condurre il popolo commesso alla cura nostra instrutto nelle cose necessarie alla salute per mezzo delle buone opere all'eterna felicità; accioche non resti priuo di quei frutti, quali conseguiscono coloro, che per gli ammaestramenti de santi Padri vanno spesso alla Chiesa parochiale: con questo nostro auiso esortiamo, preghiamo, e scongiuriamo per le viscere di misericordia di Nostro Signor Giesù Christo tutti e qual si voglia fedele che sono soggetti alla cura nostra, che vogliano (non ostante che habbino nelle vicinanze nelle ville e borghi, oratorij cappelle, & altre Chiese doue possono essere presenti al santissimo sacrificio della Messa) ciascuno nulladimeno souente volte, almeno le Domeniche, & altre feste solenni venire alla sua Chiesa parochiale: nella quale siano dal parochio à chi è commessa la cura loro, cibati colla parola di Dio, ammaestrati nelle cose della fede christiana, & altri precetti necessarij alla salute delle anime; siano instrutti à riceuere cò maggior pietà i santissimi sacramenti, e siano anco infiammati cò paterni auisi di giorno in giorno à frequètarli maggiormente, come desidera quel sacro Concilio; e di più sentano anco dal medesimo parochio, quali siano i giorni di festa, che si deuono santificare in quella settimana, quali siano i digiuni e le vigilie che deuono farsi; imparino dall'istesso ancora, quali siano quelli officij di pietà Christiana, che fanno di mestieri per la religiosa offeruanza di quelle; e di più quali siano le supplicationi e processioni; ouero stazioni, indulgenze, giubilei, che si publicano, le denonciationi de matrimoni che si fanno, e tutte quelle cose anco, che conforme alla qualità de tempi per maggior ammaestramento loro si leggono per auiso e comandamento nostro.

Hora di tutti questi, & altri frutti ancora, che si

cauano da i paterni officij del parrocho, nelle sue essortationi & auisi, auiente che restino priui coloro, i quali ne i giorni di festa non conuengono nella sua Chiesa parrocchiale. Anzi, perche questo vfficio di vdir la Messa parrocchiale in quei giorni non è adempito da fedeli con quella diligenza che conuiene, e da molti vien negletto del tutto, ne seguono molti inconuenienti. quindi spesso la maggior parte nõ fanno gli articoli della fede, & i commandamenti di Dio, e della santa madre Chiesa, quali è necessario che vn huomo Christiano li sappia, se vuole saluarsi; l'osservanza delle feste non è stimata; non si essercitano le opere di pietà christiana; non si conosce la institutione christiana delle fameglie; languisce ogni vfficio de sacerdoti parochi, & in qualche parte si sprezzano; è violato l'uso de santissimi instituti, e de sacri canoni; quindi finalmente negletto il debito di ristorare, adornare, e racconciar le Chiese parochiali, le quali sono state edificate con tanto studio da suoi maggiori; onde alle volte non vi si ritroua niuna o ben poca della necessaria supellettile per celebrare i diuini officij.

Ogn'vno dunque procuri di rimediare à tanti e si graui inconuenienti, mettendo in essercutione con ogni diligenza, quel che ci persua de il costume de santi Padri, che commada di essere auisato il santo Concilio di Trento, quello che noi per commandamento di detto Concilio, solleciti della salute di ciascun di voi, cõ paterne voci vi essortiamo & auisiamo nel Signore.

Ma ne anco vi sia alcuno che si lasci tirar à dietro da questo vfficio, per qualche scommodo che nasce ò da qualche lontananza della Chiesa parrocchiale, ò da pioggia, freddo, caldo, e mutationi de tempi: anzi e di necessitã, che ciascuno s'infiammi maggiormente ad essequirlo diligentemente, come speriamo nel Signore, se questi tali ricordeuoli della sua salute, verranno bilanciando la grauezza di quella cosa col la ragione delle cose già dette; e chi frã se stessi riuolgeranno alcuna volta nell'animo tuo, che non solamente gli è data la Chiesa parrocchiale, nella quale da principio rinasciuti à Christo N. S. col riceuere il Sacramento del battesimo, si alleuano poi con gli altri sacramenti per con-

seguire l'eterna salute; mà che anche deuono hauer il parrocho suo proprio sacerdote in luogo di padre, e come tale amarlo, riuertirlo & honorarlo; mettendosi questo auanti gli occhi, ch'egli è mezzano appresso il Signore, e prega per tutti quei fedeli che gli sono raccomandati alla sua cura; è interprete della diuina legge, dispensatore de misterij de Dio, maestro della vita christiana, e della disciplina de costumi, dal quale prendano ogni consiglio di far pia e drittamente; & alla fine ministro di quasi tutte quelle cose, che sono necessarie alla salute.

E se bene à questa nostra ammonitione deuono tutti esser vbbidieti, per la cura particolare che deuono hauer della propria salute; principalmente nondimeno essortiamo, e scõgiuriamo da parte del Signore i padri di famiglia, tutori, curatori, maestri, e tutti quelli che hanno cura e gouerno d'altri, che essendo solleciti della propria salute, e di quelli che son soggetti al gouerno loro, essi primieramente abbraccino questi nostri auisi, & infiamino quelli ancora con spesso essortationi ad essequirli, e procurino che quelli non solo vengano nella Chiesa parrocchiale nel tempo della Messa, e de diuini officij, ma che anco iui frequentino le scuole della dottrina christiana già instituite ne i giorni determinati.

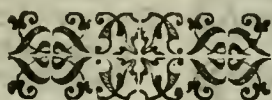
Sappino anco di più tutti i fedeli cõmessi al nostro gouerno, che noi cõforme alla grauezza della colpa, più seueramente procederemo contra di quelli, che hauendo potuto col venire spesso alla Chiesa parrocchiale conteguire tanti aggiutti salutiferi nella via del Signore, negletti tali aggiutti, e non facedo alcuna stima di venire nella detta Chiesa, si ritrouarã, ò che non sappino le cose necessarie della fede, ò che non habbino osseruati i digiuni, ò violata l'osservanza delle feste.

Et accioche questo nostro auiso reiterato più volte, e publicato con maggior diligẽza, resti impresso e scolpito nelle menti e ne gli animi de fedeli, accioche poi essi attendino con maggior sollecitudine ad essequirlo, come grandemente desideriamo nel Signore; commandiamo che sia letto in lingua volgare, e recitato à parola per parola spessissime volte da ciascun parrocho al popolo commesso alla sua cura.

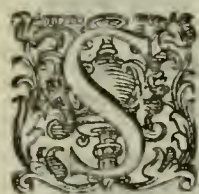
DECRETA GENERALIA
VISITATORIS APOSTOLICI
IN SYNODO DIOECESANA
MEDIOLANENSI V.

Iussu Illustriss. & Reuerendiss. Caroli Cardinalis Archiepiscopi
De suggestu lecta & promulgata vt infra.

*Carolus S. R. E. Presbyter Card. Tit. S. Praxedis, Dei & Apo-
stolica sedis gratia S. Mediol. Eccl. Archiep.*

Præfatio ad lectionem decretorum Visitatoris Apostolici.

Sicut vile salutareq. est, ac necessarium visitandi munus: ita illud in vrbe dice-
cesiq. nostra Mediolanensi Visitator Apostolicus Reuerendissimus Episcopus Fa-
maugustanus vtiliter accurateq. præstitit. Quare vt cum vrbis diæcesiq. nostræ
vtilitati atque spiritualibus progressionibus seruiamus; tum maximè etiam satis-
faciamus & debito obedientiæ officio, & piæ vigilantis illius Episcopi sollicitu-
dini, & ardenti desiderio, quo decreta illa exequendi tenemur: vobis vniuersis
& singulis, per quos illorum executio diligenter præstanda est, ea ipsa decreta iampridem vobis
edita, in hoc diæcesano conuentu etiam atque etiam studiosè repeti inculcariq. mandauimus.

DECRETA
GENERALIA

A Reuerendiss. D. Hieronymo
Episcopo Famaugustæ,
Apostolico Visitatore Sanctæ Mediol.
Ecclesiæ confecta.

*Quibus tamen de particularibus Decretis nihil de
rogatur. in ijs scilicet, in quibus contra, non
præter ipsa generalia quidquam
statuitur.*

QVAE AD CVLTVM
Ecclesiarum pertinent.

SACER FONS.

NON baptizetur in ijs Ecclesijs, in quibus
sacer Fons nullus est.
Sex verò mensium spatio transacto à Decretorum
borum editione, non baptizetur in ijs sacris Fō

*tibus, qui infra notata sigillatim descripta non
habebunt: sed ad viciniorem Ecclesiam eiusdem
Portæ vel Regionis in vrbe, Plebis autem in
Diæcesi infantes deferentur ad baptizandum,
in qua Ecclesia Fons ipse ad eam formam erit
redactus: Quòd si nullus in ipsa Plebe, aut Re-
gione Urbis eiusmodi Fons reperietur (ab ea-
dem Plebe, aut Regione, nisi aliter aliquan-
do Reuerendissimo Archiepiscopo videbitur, nõ
recedendo) in eo Fonte interea baptizetur, qui
Vicarij Foranei in Diæcesi, in Vrbe verò Præ-
fecti Portæ, vel alterius ad id electi à Reueren-
dissimo Archiepiscopo iudicio, plura ac potiora
habebit ex requisitis.*

Quæ quidem hæc sunt.

- 1 Petra, non lateritia, sed è marmore constans,
vel è solido lapide: si qua verò eiusmodi Petra
reperietur, quæ tuta non sit, & aqua effluat,
Vas in ea ramneum stannatum ponatur, quod
eiusdem magnitudinis sit ac petra ipsa; eamq.
strictim vndiq. & aptè tangat, eiq. coniunctim
adhaereat: atque id, donec petra alia tuta cõpa-
retur; quod erit curandū, vt quam primū fiat.
- 2 Operimentum, quod Ciborium appellatur.

Atque id quidem quacunque forma sit, locum aptum habeat ad Sancta olea, atque alias res ad baptizandum necessarias commodè asseruadas.

3 Tabella intra Ciborium ac Fontem ipsum collocata, Fontis ipsius ostium claudens: quæ quidem Tabella in ijs tantummodo Baptisterijs desiderabitur, quæ lapide ad eò magno constabunt, ut licet eius medicas à Tabella ipsius parte, quæ immobilis est, occupetur; satis tamen abundè locus relinquatur ad infantis caput immergendum.

4 Conopæum, quo Ciborium ipsum aptè tegatur.

5 Septum; quod si per facultates, Reuerendissimi Archiepiscopi, vel eius cui id muneris ipse dederit, iudicio, ferreum vel lapideum esse non poterit, eiusdem scripta facultate ligneum construatur.

6 Tegmen, ubi Baptistarium extra Nicciam sit, vel Cappellam fornicatam; quod quidem tegmen ex asseribus etiam poterit constare, vel tela decenter picta.

Verùm in parietis concavitate ad hemycicli speciem (quæ Niccia, ut supra vulgò dicitur,) vel in Cappella Baptistarium ipsum multò decetius consisset: quàm Nicciam, seu Cappellam qui se obligarint constructuros, anni etiam illis terminus à Reuerendissimo Archiepiscopo concedi possit.

7 Sacrarium, quod omninò iuxta ipsum Fontem sit in pariete excauatum; vel in columella iuxta ipsum Fontem crecta, ut eodem septo planè, & Fons ipse, & Sacrarium concludatur.

8 Pictura in pariete Sancti Ioannis Christum Dominum baptizantis: eò ornatio atque decetior, quò erit Ecclesia ipsa insignior.

Collocatus ipse Fons sacer sit à sinistris in Ecclesiæ ingressu.

Verùm tractatur de ea re accuratius in libello, què confecit Illustriss. Ordinarius ex Concilij Provincialis Decreto, de rebus Ecclesiæ materialibus; ad quorum exactam formam Baptistaria ipsa omnia erunt utique redigenda: Atque ut id facilius etiam intelligatur, & habeat unus quisque unde sibi exemplum sumat; ponatur ad earum instructionum præscriptum Fontis ipsius exemplar in Cathedralis Ecclesiæ Sacristia.

Ac in Plebibus quidem, & alijs insignibus Ecclesijs (ut par est) multò ornatio, & celebriori etiam forma quàm in cæteris, Fons ipse desiderabitur. curetur autè ut tam Baptistarij, quàm Sacrarij amplioris antiqua forma (cuius nunc aliqua alicubi apparent vestigia) retineatur, ac restituatur.

In Ecclesijs autem Diocesis huius, quæ ritu Romano utuntur, pari ratione procedatur: sed Tabella illa ostium Fontis claudens, in his planè requiritur: siquidem in his per infusionem, non per immersionem baptizatur: Sacrarij autem forma non erit eadem; sed ea pro ecclesiarum conditione demonstratur in generalibus Instructionibus superscriptis.

Præter Sacrarium ipsum sacro Fonti adiunctum,

alterum etiam in Parochialibus Ecclesijs, atque etiam in Collegiatis, & cæteris omnibus, in quibus frequenter solet celebrari, erit construendum iuxta Generales ipsas Instructiones. Antiqua Sacraria, quæ ad formam præscriptam non sunt, vel ad eam formam redigantur, vel omnino tollantur.

Vascula pro sanctis oleis.

DE forma Vasculorum pro Sanctis Oleis, & Sale, & de Cutulis, & Bursis pro eorum custodia, tractatur item abundè in Instructionibus superscriptis: Verùm ponatur materiale eorum Vasculorum idem exemplar in Cathedralis ipsius Ecclesiæ Sacristia.

Vasculum Olei infirmorù alibi non teneatur quàm in Ecclesia, fenestella ad præscriptum Concilij Provincialis III. constructa.

Quibus verò ex eodem Concilio aliquando domi habere ipsum Sanctum Oleum permittitur, fenestellam ipsi loco decenti in eadem domo construant, ut in honore custodiatur.

Alia Vascula in ipso Sacri Fontis Ciborio, ut supra dictum est, erunt asseruanda cum Sale.

Tit. quæ ad sacramentalia & sac. pag. 91. 5. Sacrum præterea.

A L T A R E.

Altare unumquodque esse debet cuiusmodi necessariò.

LA P I D E V M, vel saltem lateritium, ita constructum aut reconcinatum, ut fenestella, foramen nullè ex parte relinquatur, ubi quidquam asseruari possit aut recondi, nisi fortè reliquæ Sanctorum sint: sed si columellis erit suffultum, neque in eo quidquam subtus ponatur. Altitudinis à Scabello ligneo vel Bradella cubitis duobus uncijis octo sit; longitudinis verò utique ad minus cubitis quatuor, latitudinis item, saltem cubitis duobus.

Hæc autem habeat omninò.

- 1 Iconam, vel saltem picturam in pariete.
- 2 Crucem.
- 3 Candelabra saltem duo.
- 4 Cartulam cum secretis è regione positam Sacerdotis celebrantis.
- 5 Petram sacratam (si mensa ipsa consecrata non sit) mensæ ipsius medio aptè insertam. Mensæ autem unicuique non consecratæ tabula lignea superponatur, quæ mensam ipsam totam contegat, in eaq; sacrata Petra inserta sit: consecrata verò Mensa tela cerata cooperiatur, quæ totam ipsam Mensam tegat, etiam si ex parte lateritia sit.

Petræ ipsæ sacratæ ad annum permittuntur, quæ longitudinis unciarum xiiij. latitudinis verò x. saltem sint; quæ verò longitudinis xvj. paulò verò maioris latitudinis erunt, ad biennium; quæ autem xvij. longitudine, latitudine autem paulò item maiores erunt, ad triennium: sed transacto triennio permittitur nulla, quæ

que præscriptæ magnitudinis, vnciarum scilicet viginti in longitudine, sexdecim in latitudine non reperietur, præter capsâ cui inserta erit, dimensionem.

Quæ minores sunt prima tolerata mensura, frangantur statim, reliquias quæ in eis inuenientur, honestè afferuatis.

- 6 Tobaleas tres, quarum una ad planum vsque pertingat, alia duæ, quæ diuisa sint, totam mensuram contegant.

Totidem Tobaleæ præterea esse debebunt, vt possint mutari, cum erunt purgandæ.

- 7 Puluinar vnum paruulum pro Missali in Altare fulciendo.

- 8 Telam viridem, aut alterius coloris, ad Tobaleas à puluere defendendas.

- 9 Telam ligneum vulgò appellatum, cui pallium possit commodè affigi.

- 10 Pallium decens, quod tamen non idem semper esse debebit.

- 11 Scabellum ligneum, vulgò Bradellam, quæ à fronte Altaris cubitos saltem duos producta latè pateat.

- 12 Tegmen ex asseribus, aut tela cærulea honestè pictâ confectum, ubi fornix non est, qui totum Altare tegat, aut ei ad eò proximis, vt sæpè purgari faciliè & commodè possit.

- 13 Fenestellam in pariete à parte Epistolæ aptè constructam, ad aquam excipiendam ablutionis manuum Sacerdotis celebrantis, & ad peluicem Urceolis collocandam.

- 14 Septum ferreum, vel lapideum, altitudinis cubitorum circiter trium, aut (si ita Reuerendi. Archiepiscopo videbitur, vel in Visitatione ita cautum sit) ligneum; quod quidem ligneum ea altitudine, & forma etiã poterit constitui, vt ad illud possint commodè genua flecti.

Inter septum autem & altare (non tamen maius) id spatij sit, vt clerico ministranti locus relinquatur, Missam audientibus non item: distet verò omnino septum ipsum à scabello ligneo saltem cubito vno vncijs octo: & quamuis interuallum illud paulò esset maius, eò tamen Missâ audientibus non erit permitteudus ingressus.

In ijs autem Cappellis, quæ quidem habent septum, sed longè distans ab Altari, sepes altera erit apponenda.

In Altaribus verò maioribus pro situs capacitate spatium ipsum esse debebit; sed planè huiusmodi, vt Missis maioribus possit commodè ministrari.

- 15 Tintinnabulum vel appensum ad Altare, vel certè è Sacristia delatum.

SE X mensium spatio transacto à Decretorum horum enulgatione, in ijs altaribus non celebretur, quæ ad præscriptam formam non erunt redacta, ijsq; omnibus rebus instructa, quæ supra declarata sint; etiã si maiora altaria sint.

In quibus autem Ecclesiis plura altaria sunt, in eo celebretur, (licet maius non sit) quod ad præscriptam formam erit redactum; quod si nullum in ipsa Ecclesia erit eiusmodi, in eo celebretur,

quod Vicarij Foranei, vel alterius ad id deputati à Reuerendi. Archiepiscopo in Diocesi; in ciuitate verò Præfetti Portæ, vel alterius itidem deputati iudicio; In Regularibus autem Ecclesijs, eiusdem Ecclesiæ superioris sententia, ad ipsam formam magis accedet, eamq; plus imitabitur, atque exprimet: Anno verò elapso Altaria omnia demoliantur, quæ supradicta requisita non habebunt; præter maius, quod curetur omni ratione, vt ad formam primo quoque tempore redigatur, Ecclesiæ ipsius Sindicos curatoresq; si qui sunt, ab Ecclesiæ ingressu prohibeudo, Ecclesiam ipsam interdicens, Rectorem multando, atque etiã à Missa celebratione suspendendo, aliãq; huiusmodi respectiue agendo, quæ Reuerendi. Archiepiscopo videbuntur expedire.

Quod idem fiat sex mensium tantum transacto termino, in ijs Ecclesijs, in quibus Altare maius vnicum est.

In Regularium autem Ecclesijs si id non præstabitur, Reuerendi. Archiepiscopi munus sit, Superiores ea de re admonere, & duorum mensium elapso termino, si ea admonitio non proderit, id ad Sanctissimum D. Nostrum omnino referre.

In quo Reuerendissimæ ipsius Dominationis conscientia vehementer oneratur.

Liberum autem atque integrum sit Reuerendi. ipsi Archiepiscopo, & Regularium Superioribus Prouincialibus, anni spatium suprascriptum Altaria ad formam non redacta demolendi, ad sex præterea menses protrahere, si autè caucatur publico instrumento idoneè, id eo termino omnino præstandum.

Quòd si Altare aliquod reperietur, cui Niciam quis vulgò appellatam ad Emicycli speciem in parietis concavitate ad formam velit construere, aut fortasse Cappellam integram edificare; secundus ad id annus concedi possit, præstita cautione suprascripta.

Neque Altare vllum in posterum edificetur, cui quidquã desit ex suprascriptis requisitis; quodq; præterea non habeat iuxta Instructiones generales, Calicem, & alia instrumenta, paramenta, & ornamenta congrua ad Missam celebrandam: vel idoneè publico instrumento cautum sit, infra biennium ad summum fore, vt ea comparentur.

Altare vnumquodq; statim amoueatur, quod subter Suggestum, aut Organum, aut ad columnam, vel Pilam edificatum sit, aut aduersum sit Altari maiori; neque in posterum Altare vllum in locis eiusmodi edificetur, aut quod alteri Altari, præsertim maiori, nimis propinquum, aut ubi septum commodè non admittat, atque Ecclesiam ullo modo impediat, vel planè nou respondeat formæ, & regulis præscriptis in generalibus Instructionibus suprascriptis.

Obligaciones atque onera quæ Altari alicui imminet, adimpleantur interea ad Altare illud, in quo suprascripta ratione poterit celebrari.

Quæ obligaciones autem & onera, item emolumen-

ta quæcunq. , atque etiam Tituli altarium, quæ vel iã amota sunt, vel amouebuntur, particularibus, vel generalibus huius Visitationis decretis, transferantur ad alia Altaria iam constructa, vel construenda in eadem Ecclesia, quæ Reuerendiss. Archiepiscopus, vel Regularis Superior censuerit.

Quòd si Altare aliquod cum dote, vel legato reperitur huiusmodi, quod Reuerendiss. Archiepiscopo, vel Provinciali Regulari videbitur ornamentum afferre Ecclesiæ, neque esse demoliendum, sed omnino instruendum; neque ratio alia appareat id faciendi; subtrahi possit intereã, vel totum, vel aliqua ex parte seruitium, & ea pecunia ipsi instructioni applicetur.

Verùm si redditus debiti seruitij necessariam impensam superabunt, totum illud quod superabundat, ad hanc impensam transferatur: Atque id, nisi nominatim aliter in ipsa Visitatione cautum, insumi sit, aut aliter Reuerendiss. Archiepiscopo videbitur, & Regularium Provincialibus iusta de causa; qui etiam rationem habeant aliorum oncrum, si qua eidem Altari nominatim incumbunt.

SACRISTIA.

HÆC habeat Sacristia vnaquæque.

Armarium, vel Vestiarium ad Paramenta conseruanda: ipsa verò Paramenta eiusmodi, quæ iuxta Instructiones generales à Reuerendiss. Archiepiscopo ex Decreto Provincialis Concilij confectas, pro Ecclesiæ, aut Cappellæ, atque etiam altarium facultate requiruntur. Idem dicitur de Missalibus, de Calicibus, Patenis, velis pro ipsis Calicibus cooperiendis, & sacco pro ipsis reponendis, Corporalibus, Purificatorijs; quæ omnia ad præscriptam eisdem regulis formam & mensuram sint. neque Vas desit ad ea lauanda ramicum stannatum; sed ex Aurichalco, ubi facultates suppetunt; neque item Peluicula, & Urceoli desiderantur: Non adhibeantur autem in Sacrificio Urceoli argentei, vel ex alia materia, ut apparere extra clarè non possit aquæ & vini color. Non desint item in Parochialibus, Thuribulum cum Nauicula, & Cochleari, & Situlus pro aqua benedicta cum Aspersorio, & Pocula vitrea ad dandam Purificationem; quæ nullo modo detur Calice.

Oratorium separato quantum fieri poterit loco positum, atque disincto, in quo possit Sacerdos in solitudine se colligere, & orare; ut dicetur inferius, cum de ipsis Sacerdotibus, & Missa agatur: Ad ipsum verò Oratorium in pariete Orationes ad id propriæ affixæ sint.

Labellum cum Manutergio appenso ad manus abluendas & abstergendas antè & post Missæ celebrationem.

Cartulam cum orationibus sacro vnicuique indumento accommodatis; quas attentè recitet Sacerdos, cum sacras ipsas vestes induit, & exiit.

Tabellam appensam in pariete eum descriptis one-

ribus Missarum, & Annualium omnium, quæ illi incumbunt Ecclesiæ: & quo die vnumquodque erit persoluendum.

Librum pro Missis annotandis ad præscriptam regulam, ut in singulos dies celebrantur.

Silentij nomen appensum magnis literis; quod seruetur utique, omisis verbis omnibus, quæ necessariò eo in loco proferenda non sunt; quod re ipsa omnino præstetur.

Ligneum ostium (ubi id commodè fieri poterit) extrinsecus communi ostio appositum, quod pondere appenso, ex se ipso pessulo claudatur; fenestellamq. habeat clatris ferreis septam, unde laici homines possint, si quid velint, è Sacristia quærere; quibus laicis eò patere ingressus nisi urgenti necessitate non debebit. Ubi verò ostium ipsum extrinsecus fieri non poterit, fenestella ipsa omnino aperiatur ad præscriptam formam in communi ostio.

Decebit autem, ut in Sacristia insignium præsertim Ecclesiarum, si tapetia desint, crata lignea pavimento ipsi superponatur, in qua Sacerdos stans sacras vestes induat.

Hóstiæ à laico homine nullo conficiantur.

Ubi in Visitatione locus Sacristiæ constructioni expressè assignatus non est, priusquàm ea edificetur, forma accipiatur à Reuerendiss. Archiepiscopo.

TABERNACVLVM LIGNEVM

pro Sanctissimo Sacramento

conseruando.

PANNO serico ab intus ornatum sit.

Conopeo decenti pro Ecclesiarum facultate contentum.

Bend, ac tutò clausum: cuius clauis à nemine, quàm à Rectore tencatur.

Ita aptatum, ut ex eo possit Sanctissima ipsa Eucharistia commodè extrahi, neque super Altare propterea ascendendum sit.

Vacuum à Reliquijs, vasculo Olci infirmorum, atque etiam inani Vase; ut omnino nihil aliud ibi conseruetur, quàm Sanctissima Eucharistia.

Decebit autem, ut lampas è regione non à latere præluceat.

Antiquæ custodiæ in pariete Sanctissimi Sacramenti penitus amouantur; vel signo omnino deletò, in alios vsus adhibeantur, ut Reliquiarum, aut Olci infirmorum, ad præscriptam formam aptatæ.

TABERNACVLVM PRO

faciendis Processionibus.

CLARO vitro vndiq. circumdatum sit.

Lunulam habeat, in qua Sanctissima Eucharistia inferitur, huiusmodi, ut possit commodè apriri, & fragmenta colligi, si qua fortè ibi relicta sint: Ipsa autem Lunula, & Basis, & Scutulus saltem ex argento constet.

Ponatur verò in ipsa itidem Cathedralis Ecclesiæ

si & Sacristia Lunula huius materialis forma.

PIXIS.

A Tabernaculo supradicto disiecta sit, et ad formam conflata, ex argento inaurata; quæ forma iidem ponatur in eadem Cathedralis Ecclesiæ Sacristia.

Duas Pixides unaquæq. Parochialis Ecclesiæ saltem habeat, alteram maioris formæ pro communione generali, alteram minoris pro Sanctissimo Sacramento ad infirmos deferendo. Pro qua Pixide ad infirmos ipsos deferenda, Bursa à Parocho unoquoq. per Diocesim habeatur ornatissima, cum opus fuerit, adbibenda.

RELIQUIARIUM.

Reliquiæ in honore conferentur in Ecclesiâ, Reliquiario pro Ecclesiarum facultatibus, & dignitate constructo, ad formam Generalibus instructionibus demonstratam.

SANCTISS. CRUCIFIXI IMAGO.

Ecclésiâ nulla sit, quæ Sanctiss. Crucifixi imaginem sculptam non habeat, loco conspicuo inter Altare maius & populum; sed eò ornatiorem, quò Ecclesiâ ipsa erit insignior.

CONFESSIO N A L E.

Parochialis unaquæq. Ecclesiâ, item singula Parochiali annexa, in qua audiri confessiones soleant, Confessionale unum saltem habeat; duo verò, quæ ultra quadringentas animas curat.

Ecclesiæ verò etiam non Parochiales, tam seculares, quàm Regulares, quæ plures Confessarios habere consueverunt, tot Confessionalia habeant, quot Confessarios.

Confessionalis ipsius perfecta forma in Cathedrali Ecclesiâ poterit cognosci; ad quam unusquisque suum redigat, in Urbetrium mensium ad summum spatium, in Diocesi verò sex; qui terminus possit à Reuerendis. Archiepiscopo protrahi ad tres menses in pauperibus Diocesis Ecclesiis.

In ipso Confessionali affixa itidem sit Bulla in Cæna Domini, vel eius transumptus; Notula casuum reseruatorum Reuerendis. Archiepiscopo; Forma absolutionis; & Orationes quædam piæ ad id impressæ; quæ omnia in iisdem Cathedralis Ecclesiæ Confessionalibus conspiciantur.

Eo termino transacto, qui mulierum confessiones in Ecclesiâ audierit, etiam si Regularis sit, nõ constituitur ad eam formam Confessionalibus, vel saltem non habentibus, quæ in eis potissima sunt, ut asseres, & laminâ, Confessarium à femina honestè ac turò iudicio Reuerendis. Archiepiscopi diuidentes; à Confessarij munere ipso facto suspensus sit, quoadusq. Reuerendiss. Archiepiscopo videbitur.

Idem sancitur, si quis in his Confessionalibus mu-

lieres audiendo, eas genuflexas habuerit è conspectu sedis suæ, non loco à latere pœnitenti constituto.

Confessionale autem ipsum loco aperto atque conspicuo sit in omnium oculis collocatum, ut et Confessarius, & confitens possit ab unoquoque facile conspici.

VAS PRO AQUA BENEDICTA.

In Ecclesiâ sit, non extra. In ingressu Ecclesiæ, & ad Portam unamquamq. à dextris, non à sinistris introeuntium.

Marmore constet, vel petra solida, non lateritia. Columella, vel alia Base suffultum sit.

Aspersorium decens habeat appensum, non ex spongia, sed è setis confectum.

FENESTRÆ.

Nulla permittatur fenestra, ex qua foris stans Missam quis possit videre, sed inædificentur, omnes duorum ad summum mensium spatium; alioquin Ecclesiæ ipsæ interdicantur, donec id præstitum sit.

Fenestræ omnes vitro, vel saltem tela contexta sint, atque etiam clatrata, præsertim in Parochialibus, nisi altæ admodum sint: Opportunum autem videretur, ut rete etiam ramni, vel saltem filii essent contexta, ne in Ecclesiâ possent aues intrare, & nidos construere; quos nidos nihilominus amoue at statim Rector, sub pœna scutorum sex, sodalitati Sanctissimi Sacramenti applicandorum.

S E P V L C R A.

Marmore, vel petra solida contexta sint duplici, vel saltè unica, ita aptè utiq. atque compressè, ut inde malus odor exire nullo modo possit: atque id trium ad summum mensium spatium: quo termino transacto, Sepulcra omnia in quibus id non crit præstitum, humo impleantur adæquato solo, et nullus in illis amplius sepeliatur, In posterum verò nulla in Ecclesiis Sepulcra ædificentur, nisi ostium illarum duplici petra obstruatur, octo inter se vncijs distante; & humus inter utramq. petram ponatur, quò tutior à fœtore reddatur Ecclesiâ.

Petra autem ipsa ostij æqualis vndequaq. sit, ne que figuram ullam, aut insculptas literas, vel aliud quidquam habeat, quod superemineat ac superslet.

Sepulcrorum ipsorum in posterum ædificandorum ostium longè absit ab Altaris Scabello ligneo, vel Bradella, cubitis ad minus tribus: Sepulcra verò ipsa ad Scabellum ligneum non pertingant.

Verùm curetur omni ratione, ut antiquus, ac probatissimus mos sepeliendi in Cæmiteriis in usum reuocetur: neque Sepulcra noua in Ecclesiis ædificentur absque licentia in scriptis obtenta à Reueren-

uerendissimo Archiepiscopo: In Regularium verò Ecclesiis, saltem à Reuerendo Patre Prouinciali: qui cuiusmodi licentiam dare non possit, nisi ea Sepulcra ad præscriptam formam conficiantur.

C O E M I T E R I A.

TPTO clausa sint cœmiteria omnia, & in eorum ingressu crata ferrea, vel saltem lignea apponatur, ut in ea brutis impediatur accessus. quòd si ratio possit miri, ut etiam canes arcerentur, præclare actum videretur.

Vites, arboresq; omnes fructiferæ à Cœmiterij omnibus extirpentur, atque benè illa purgentur; idq; fiat duorum ad summum mensium spatio, sub pœna Reftori ipsi Reuerendiss. Archiepiscopi arbitrio.

Campestrium & aliarum ruralium Ecclesiarum clauis à Parocho teneantur, nisi alij id à Reuerendiss. Archiepiscopo committatur; neque in illis quidquam profani reponatur; cureturq; omni ratione, ut clausæ seruentur: Quòd si omni conatu & diligentia, ac censura etiam ecclesiastica, & temporali multa adhibita, id non poterit obtineri, & pro stabulis, vel alijs vsibus indecentibus illæ omnino dignoscantur inseruire (ut in Visitatione alicubi cognitum est:) satius videtur esse, ut demolirerentur, quam ut diutius permitteretur, ad vsus eas tam sordidos ac inhonestos adhiberi.

Si verò quidquam habebunt Ecclesiæ huiusmodi in redditu, ea pecunia ad earum clausuram potissimum tuendam insumatur.

Decernitur autem, & declaratur ex nunc, pauperibus loci Vicarij Foranei iudicio diuidendum, quidquid profani in huiusmodi, atque etiam in alijs quibusvis Ecclesiis reperietur.

Hæc de materialibus Ecclesiarum rebus collecta sunt, in quibus peccari frequentius cognitum est in Visitatione: Plura verò, atque exactiora ab Illustriss. Ordinario animaduersa atque comprehensa sunt in suprascripto libello, quem de ea re confecit ex Prouincialis Concilij Decreto; ad quem libellum hæc quoq; omnia referantur, eaq; ad expressam in eo rationem & formam perficiantur: & item ea, quæ ab Illustrissimo ipso Ordinario in suis iam peractis Visitationibus decreta sunt, et in hac Visitatione comprobantur.

MENSURA Cubiti de qua in his Decretis agitur, quæ vncijs xxiiij. constat.

Eius Cubiti quarta pars transfuersa hac linea describitur, sex vncijs dispartita.

Q V A E P E R T I N E N T
A d C l e r u m .

ET S I ea est Cleri huius Mediolanensis, tum in Diuino cultu, Ecclesiasticisq; muneribus; tum in domesticis moribus, atque institutis disciplina; ut eius nequaquam pœnitendum sit: tamen cum nonnullis in rebus multorum Studium ac diligentia desiderata fuerit, in parendo salutaribus iamdiu ab Illustriss. Ordinario præscriptis, & frequenter innouatis monitis atque præceptis: Quædam visa sunt hoc loco colligenda, in quibus cognitum est peccari crebrius, ut planè vitentur in posterum; & nouæ etiam rationes ineantur ab eodem Illustriss. Ordinario, ut præceptis illis ac monitis omnino obtemperetur. Missæ ne omittantur, quæ tum proprio Parochiæ munere, tum ex Altarium, aut Cappellarum institutione, aut quouis legato, alioquò nomine, celebrandæ sunt: Quòd si maius sibi aliquis onus ex institutione, aut legatis impositum sentiat, quam ut ferre videatur posse; non sibi ipsi ea in re ius dicat, sed ad Reuerendiss. Archiepiscopum confugiat, qui onus ipsum legitime subleuabit. Idem dicitur de Annualibus.

Habeat Parochus vnusquisq; requisitos libros, atque etiam ex Spiritualibus aliquem; qui si à Clerico in Mensa quoq. priuata legretur, optimè factum videretur: sed Benedictio Mensæ ipsius, ac postea gratiarum actio neitiquam omittatur. Libri autem ipsi tractentur, & statuta lectiones frequententur, & Congregationes; incumbaturq; omni ratione in sacrarum literarum studia, & in deuotionis ac pietatis spiritum acquirendum. Festis diebus Parochus nullus sit, qui Populum suum in Missa non alloquatur, aut (si ad id idoneus non sit, donec Coadiutorem eo in munere habeat) è libro saltem recitet aliquid, quod ab omnibus intellectum, eorum animos ad amorem Dei, & proximi dilectionem possit accendere:

Quamobrem qui recitabit, id, quod lecturus est, antè solus diligenter cognoscat, eiusq; sensum percipiat; quem si libro dimisso postea suis verbis explicaret, magis Populo absque dubio prodesset: Populum verò alloquendi nulla potest utilior excogitari ratio, quam si Euangelium ipsum interpretetur; cuius explicatio, & interpreti ipsi facilius erit, & auditoribus fructuosior, si libro Euangeliorum ante Sacerdotem collocato, Euangelium Lector (cuius id proprium munus est) si adsit; sin minus, Clericus (dum commodè legat) aut planè Sacerdos ipse, per membra, clausulas, & sententias sedatè, distinctè, atque ex ordine pronuntiando, eadem illud ratione exponatur: Verùm si quid erit Reuerendiss. Archiepiscopi iussu in Missa enuntiandum, aut è scripto recitandum, id erit faciendum antè; neque supradicta omittenda, si tempus patietur.

Cum sacramentum aliquod administratur in frequentia Populi, eius vim atque virtutem explicare non omittat Sacerdos.

SVVM ETIAM MVNVS
diligenter obeant Parochi.

IN Ecclesiarum, sacrorumq; Officiorum, ac totius diuini cultus decore ex animo diligendo, atque eam dilectionem re ipsa comprobaudo.

In continendo in officio, & deuotione Populum, ut pie ac religiosè se gerat in Ecclesia, & à præscriptis ea in re legibus non recedat; atque ut mulieres à viris separatae atque disiunctae sint, præsertim in Prædicatione.

In Doctrina Christianæ Scholis fouendis, atque augendis: atque in instituendis pecudum, aut iumentorum Pastoribus, cum domi degunt in hyeme.

In Choreis publicis, ac ludis Festo die impediendis; detinendo præsertim tunc temporis Populum in Ecclesia, diuinis Officijs, sacris precibus, & pijs sermonibus occupatum.

In Vespertinae Orationis probatissimo instituto retinendo.

In curando, ut unusquisq;, & pauperes etiam male vestiti, qui propterea ingredi Ecclesiam erubescunt; et Pastores ouium, aut iumentorum, Missam audiant Festis diebus, idq; in Parochiali propria: Munusq; sit Reuerendissimi Archiepiscopi operam dare, Romani etiam Pontificis implorata si opus sit auctoritate, ut impedimenta amoueantur, si qua obstant Decreto huic saluberrimo, de Missa audienda ab unoquoq; in propria Parochiali Festo die. quæ Missa opportuno tempore celebretur, neque ad cuiusuis auctoritatem differatur: sed in quibus Parochialibus Ecclesijs plures Missæ celebrantur, una celebretur in Aurora quotidie, nisi Festis diebus ea re Populus à Prædicatione cognoscetur auerti.

In bene instruendo atque erudiendo, qui primùm ad Sanctissimam Communionem accedunt.

In non admittendo ad tenendam infantem in Baptismo, qui prima Fidei rudimenta ignorat.

In Baptizatorum ipsorum, & compatrum nomina, item Matrimonia contrahentium annotando; & Statum Animarum conficiendo ad præscriptam formam; ipsosq; libros statutis temporibus deferendo in Archiuum Archiepiscopale.

In Medicos admonendo, & ludi Magistros, ut salutaribus Apostolicis, & Prouincialibus Constitutionibus, quæ eos tangunt, obediant.

In Hæreticis hominibus, aut suspectis hæresis peruestigandis, eorumq; nominibus infra statutum terminum deferendis, & omni adhibenda diligentia, ne aut vicinitas, aut conuersatio sanos inficiat.

In describendo singulis annis vniuersos suæ curæ commissos doli capaces; & in non administrando in Paschate Sanctissimæ Eucharistiæ Sacramento, nisi confessis sibi, aut alicui ex Confessarijs approbatis: de qua Confessione fidem scriptam ferant: quam fidem Confessarij omnes promptè faciant; & apud se etiam nomina confitentium describant, ut multis fraudibus occurratur.

Missæ celebre:ur, non quasi ex consuetudine, sed magna cum attentione, & deuotione, sedatè, tran-

quillè, leniter; ut spiritualement, ac diuinam rem agi omnes cognoscant.

In Missa nihil addatur, vel omittatur; Sacerdosq; ad id bene instructus in vnaqua. Plebe per Diocesim, & in singula Regione per Cuiusdam, iuxta Prouincialis Concilij Decretum nominetur; ad quem accedat unusquisq;, ut ceremonias in Missa requisitas bene cognoscat.

Dum Sacras vestes induit Sacerdos celebraturus, præscriptam indumento unicuiq; orationem ac precès recitet; item post Missam celebratam: & antè ac post se ipsum colligat, cogitans, quid acturus sit, & egerit.

Missæ verò eodem tempore in Altaribus ita inter se disiunctis ac separatis celebrentur, ut alter Sacerdos ab altero non perturbetur, neque si fieri possit, audiatur: In quo peccari solet maxime, dum Officia pro Defunctis peraguntur; cum Sacerdos unusquisq; morè impatiens, quid deceat ea in re, nihil curat: Quòd si tempus eo die non patietur, ut Missæ illæ omnes celebrentur, in alteram potius diem differantur aliqua, quam ut salubri huic Decreto non pareatur.

Dum autem Missam Reuerendissimus Archiepiscopus celebrat vel publicè vel priuatim in Ecclesia, aut Sermonem habet, Missa alia intereà in eadem Ecclesia non celebretur, donec Benedictio in fine Missæ impartita sit, nisi aliter aliquando urgenti de causa eidem Archiepiscopo videbitur: Hoc idem Institutum induci paulatim poterit in Missis etiam Conuentualibus, ac præsertim in Oppidis, & Pagis, & præcipuè Festis, ac solemnibus Ecclesiarum ipsarum diebus.

IN COLLEGIATIS ECCLESIIS
seruentur accuratius, quæ in Prouincialibus,
& Diocesanis Synodis ea de re
statuta sunt.

DE hora incipiendi diuina Officia.
De accedendo, stando, & recedendo è Choro.
De recitando, aut canendo distinctè, & explicatè.
De punctandis absentibus, aut qui vetitum quid in Choro admiserint.
De Missis duabus solemniter celebrandis, cum vel feriæ, vel diei festi ratio ita postulat.
De duabus Lectionibus in Missa solemnè cantandis ex Ecclesiæ huius instituto.
De Canonicalibus ædibus habitandis, earumq; communi porta noctu claudenda.
De Archiuo construendo.
De Lectione Theologica, vel saltem Grammaticæ, pro conditione Ecclesiarum habenda.
De Baculo in Processionibus à Præpositis deferendo: Item de Cappa Præpositis ipsis nuper concessa.
De spiritualibus Capitulis celebrandis: à quibus qui sine legitimo impedimento absuerit, diei illius distributiones amittat, quas acqviserit.
De cura diligenti habenda, ut iuxta Bullam felic. Recor. Pij V. & decreta Archiepiscopalia, Populus honestè ac religiosè versetur in Ecclesia.

IN SVIS ETIAM MODERANDIS moribus, & ad præscriptam sibi iamdiu Regulam conformandis, Clerici diligentes sint.

IN Auaritia euitanda, præsertim in Funeribus; quo in genere peccatur maiori cum scandalo. In frugalitate vitæ sectanda.

In consacerdote non contemnendo, licet ingenio, vel doctrina inferior sit.

In abstinendo à vestibus vetitis, & coloribus, & à nimia cum Sæcularibus familiaritate, & à vagando per Vicos, & Platæas.

In Tonsura deferenda, præsertim labiorum.

In se præsentando Reuerendiß. Archiepiscopo, vel eius Vicario, cum è Diœcesi quis Mediolanum accedit.

Omnino qui stat, videat, ne cadat, & qui se aliquid in via Domini profecisse sentiat, gradum non sistat, sed progrediendo quotidie magis, & vitæ Sacerdotalis puritatem, ac sanctimoniam plus plusq; in dies amplectendo, ad metam contendat, ad quam, non ante, coronatur.

Qui ad Subdiaconatus Ordinem promouendi erunt, in tam magna totius suæ vitæ deliberatione omittere nullo modo debebunt, quin antè ipsam Promotionem generali antea vitæ totius Confessione facta, in spiritualibus exercitationibus saltem per mensem versentur, duce sibi aliquo ca in re Religioso ac pio viro & moderatore assumpto, à Reuerendiß. Archiepiscopo ad id comprobato: quod etiam à Diaconibus omnibus planè desideratur, antequàm ad Sacerdotij gradum ascendant.

Idem si Sacerdotes etiam facerent, atque ij quoque, qui prouectioris ætatis sunt, magnum inde planè fructum perciperent: Valdè item esset utile, vt Sacerdos vnusquisq; atque etiam Clericus tam in Ciuitate, quàm per Diœcesim, certum ac firmum Confessarium Sacerdotem haberet ex approbatis, à quo nisi in magna necessitate non recederet; siquidem animæ solet non minus obesse Confessariorum mutatio, quàm corpori Medicorum.

Functiones sibi assignatas in statutis Ecclesiis obire vnusquisq; non prætermittat; & confiteri præscripto tempore peccata sua; & Sacram Communionem sumere, omni pietatis, & in viâ salutis progrediendi studio; & fidem habere scriptam Confessionis, vt eam iuxta præscriptum exhibeat.

Sacerdotes autem in primis Decretum ipsum de frequenti Confessione facienda seruent accuratissimè, Confessariis ad eorum cõfessiones audientibus probatis.

Clericus saltem vnus in vnaquaq; Parochiali Ecclesia sit, qui à Parocho ipso non occupetur in vilibus & sordidis domus opcribus, quæ ei impedimento sint ad suum munus exequendum, & literas addiscendas: cureturq; à Parocho vnoquoq;, quò poterit maiorem puerorum numerum ad Ecclesiasticas res, & disciplinam appli-

care, vt iam omnes admonuit Illustriss. Ordinarius.

Laici non permittantur functiones exercere minorum Ordinum; & merces quæ Custodi alicubi assignata est, ei detur, qui spem præbeat in Ecclesiastica via progrediendi:

Atque is etiam habitu vtatur Clericali, præsertim in Ecclesia: omninoq; tota hac in re executioni demandetur Decretum Synodi quartæ Diœcesanæ.

Inuentaria bonorum immobilium Ecclesiarum quarumcunq;, quæ adhuc delata non sunt, infra annum omnino deferantur in Archiuum Archiepiscopale, iuxta Prouincialis Concilij sanctionem.

Nulla aut Capsula, aut Cutula, aut Vas aliud, aut excanatum lignum, aut aliud quiduis ponatur in Ecclesia, etiam Cathedrali, vel Atrio, quauis occasione, vel causa, ad Eleemosinam recipiendâ, nisi de licentia Reuerendiss. Archiepiscopi in scriptis obtenta: tuncq; Capsulæ illi, vel rei aliæ ad id paratæ; duæ clauæ apponantur diuerso fabrilis opere fabricatæ; quarum altera teneatur ab eo, quem ad id Reuerendiss. ipse Archiepiscopus nominarit; altera ab ijs, quorum nomine ea Eleemosina colligetur.

Merces, quæ datur à Populo curatis suis, ita firmetur, vt perpetua sit, & certa; quò Sacerdotes suam ipsi Populo operam præstantes, vt propriis ouibus præsent, ibiq; suam mentem cogitationemq; defigant: quod facere neutiquam poterunt, si ex aliorum nutu pendebunt, ac variis hominum opinionibus nitentur.

Commune Diœcesanorum Sacerdotum, & Clericorum Hospitium Mediolani constituatur, ratione iamdiu excogitata ab Illustriss. Ordinario; vt Cauponæ penitus vitentur, & impensæ etiam Sacerdotum ipsorum consulatur.

QVAE PERTINENT Ad Pia Loca.

AD MINISTRATIONIS Sodalitatum, Scholarum, Hospitalium, Consortiorum, Congregationum, Fabricæ Ecclesiarum, & Piorum locorum quorumcunq; rationes exhibeantur quotannis Reuerendiss. Archiepiscopo, vel ab eo ad id electo; ab eodemq; Sodalitates; Scholæ, Consortia, Hospitalia, Fabricæ Ecclesiarum, Congregationes, & Pia ipsa loca quæcunq; visitentur iuxta Sacros Canones, & Sancti Tridentini Concilij Decretum: Ipsiq; Administratores, vel Deputati, aut Scholares seruent diligenter Prouincialia Decreta, de Iuramento præstando, de Bonis non alienandis, de Inuentario Bonorum omnium immobilium conficiendo: cuius Exemplum Notarij publici auctoritate munitum in Archiuum Archiepiscopale infra annum omnino deferant; tum reliqua præsent, quæ ipsis ab iisdem Concilijs præscribuntur; illudq; in primis, vt in Eleemosinarum distributione,

tione, quicumque id oneris habent, atque omnes planè in tota ipsa administratione, eam rationè ineant, atque ita se gerant, ut constare facile possit Reuerendiss. Archiepiscopo, Pia omnia relicta, iuxta testatorum, vel aliorum qui dederunt voluntatem, executioni penitus fuisse demãdata.

Librum autem habeant, in quo distinctè & explicatè descripta sint legata omnia, & onera, quæ illis imminent; cuius Libri exemplum, publici item Notarij auctoritate munitum deferant in Archiuum Archiepiscopale: Tabella præterea sit in loco affixa, in quo solent congregari, cum eisdem oneribus, & legatis strictim annotatis, mensium ordine seruato, & rerum ipsarum genere, ad formam Tabellæ illius, quæ à Congregatione Sancti Ioseph nuper impressa est: In quibus quidem libris, & Tabella, ea in dies erunt addenda, vel demenda, quæ aut augeri contigerit, aut minui.

Nulla modo permittatur, ut Administratores suprascripti Fabricæ Ecclesiarum, aut Piorum locorum quorumcunque, vel eorum Procuratores Urbani, vel Rurales, aut eorum filij, vel propinqui, vel alius qui ex illis pendeat, Emphiteosis, locationis uè nomine conducatur prædia, aut aliud quiduis, quod ad suam administrationem, vel procuracionem pertineat: Si quis autem est qui id fecerit, statim ab ea administratione vel procuracione amoueat, cæteraq; in ea re seruentur, quæ Decreto Prouinciali cauta sunt.

Ipsi uerò Procuratores, animaduertatur, ne rerum sibi arrogent imperium, diutius in Procuracione illa perseverantes; qui, si alioquin erunt idonei, poterunt ad alias prouincias, aliaq; onera transferri.

Sed omnino curetur, ut administrationis suæ rationes frequenter Procuratores ipsi exhibeant; & Formula eis præscribatur, qua Diarios, & Codices tenere possint eiusmodi, ut facile, atque explicatè describatur, & cognoscatur expensaratio, & accepti.

Liber separatus habeatur in Capitulo unoquoque, Fabricæ Ecclesiarum, & Piorum locorum quorumcunque; in quo libro apposito die describantur Propositiones omnes, quæ in ipso Capitulo fiunt, & non obtinentur; ut constare facile possit omni tempore, eas fuisse reiectas.

Decreta omnia, vel Ordinationes, quæ fiunt in Capitulo fabricæ Ecclesiarum, & Piorum ipsorum locorum, exarentur in libro ad id confectò à Cancellario, eisdemq; subscribatur ab ijs, quorum id munus est, planè antè proximum futurum Capitulum; in quo etiam Decreta illa ab eodem Cancellario recitentur.

Eleemosinæ, quæ per capita, non ueris pauperibus

distribuantur, inter ipsos pauperes tantummodò erogentur; nisi sex mensium spatio probatum sit Reuerendiss. Archiepiscopo, ita expressè à Titulatore fuisse cautum, atque iussum.

Sodalitates omnes Disciplinatorum Regulam habeant Sodalitatibus huiusmodi ab Illustriss. Ordinario conscriptam, & impressam, eamq; exequi omni studio nitantur.

Aliarum item Piarum Sodalitatum, & Confraternitatum Regulæ, ac libri, uel Constitutiones, aut Orationes, à Reuerendiss. ipso Archiepiscopo recognoscantur, iuxta Decretum Cõcilij Prouincialis Secundi; quæ uerò nullam Regulam habent, ab eodem Archiepiscopo eam sumant quã tò citius.

Conuiuia ex Sodalitatis alicuius facultatibus, aut eleemosinis fieri solita, nullo modo in posterum celebrentur.

DECRET A suprascripta generalia, item particularia suo quæque loco posita ad Pia loca pertinentia, ut executioni omnino demandentur, efficiat Reuerendiss. Archiepiscopus.

AT QVE hæc quidem omnia, quæ tum priuatis, tum communibus Decretis continentur, non tã ad nouas leges condendas, quàm ad uetera Illustrissimi ipsius Ordinarij Statuta executioni planè demandanda, conscripta sunt.

CAETERA, ut in Concilijs Prouincialibus, Diæcesanis Synodis, & impressis Illustriss. ipsius Ordinarij Instructionibus, Generalibusq; Admonitionibus, & Edictis: quæ cuncta, ut piè, ac prudenter composita, magnoperè comprobantur: quibus etiam ea in dies erunt addenda, quæ ad Ecclesiasticam disciplinam quotidie magis augendam, & prisca illi probatissima (quantum fieri poterit) conformandam Spiritus Domini suggererit.

EX POENIS, uel multis, quæ passim in huius Visitationis Decretis posite sunt, primùm ea fiant (si præfinito tempore non erunt peracta) quæ decernuntur: tum quod erit reliquum, in eius ipsius Ecclesiæ, in qua ea statuuntur, commoda, atque ornamenta, uel in alium pium usum, Reuerendiss. Archiepiscopi arbitrio conuertantur: Vbi uerò multa non est apposita, ab eodem Archiepiscopo, pro sua prudentia, & charitate apponatur.

DECRETORVM OMNIVM, tã particularium, quàm Generalium Visitationis huiusmodi executio, Illustriss. & Reuerendiss. D. Carolo Cardinali tit. S. Prædix Archiepiscopo summo commendatur: de qua quidem executione reddere ipse rōnem debeat, & Summo Põtifici, cuius nomine, atq; auctoritate hæc Visitatio facta est; & Christo Domino in die IVDICII.

L A V S D E O.

Partis tertiæ Actorum Finis.

R I A C T O R V M

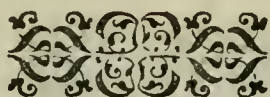

471
A C T O R V M

S. MEDIOLANENSIS

E C C L E S I Æ.

Pars IIII.

I N S T R U C T I O N E S

V A R I Æ.

A C T O R V M

S. MEDICOLABENSIS

SCOTLAND

Part III.

INSTRVCTIONS

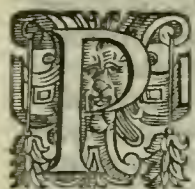
VALLE

INSTRVCTIONES PRÆDICATIONIS VERBI DEI.

Ex Concilij Prouincialis III. decreto omnibus concionandi munere in vrbe diœcesi prouinciaq̃. Mediolanensi fungentibus editæ, Caroli S. R. E. Card. tit. S. Prædis, & Archiepiscopi iussu.

*Carolus S. R. E. Tituli Sanctæ Prædis Presbyter Cardinalis,
Dei & Apostolicæ sedis gratia Archiepiscopus Mediolani,
Vrbis, diœcesis, prouinciaq̃, Mediolanensis Concio-
natoribus Salutem in Domino.*

PRÆDICATIONIS verbi Dei officium in ecclesia sancta tanti illud sanè est, vt ad Dei gloriam, & ad cœlestis regni propagationem, & ad animarum salutem plurimum interfit, non solum quales sint, qui præstantissimo illo munere funguntur, verùm etiã qua via, quauè ratione illud præstent. Quare superioribus annis eo de genere nos decreta aliqua in concilio prouinciali primo confecimus, deinde alia concilio item prouinciali tertio, tum alia etiam quarto adiunximus, ad rectam illius sacrae prædicationis disciplinam. Verùm quò accuratius, vberiori q̃; spiritali fructu concionatores tantæ rei munus administrarēt atque exequerentur; nos de Episcoporum prouincialium, qui præsentés in eo tertio concilio adfuerant, sententia & assensu, instructionem grauissimæ illius functionis, quæ vniuersæ nostræ prouinciæ vsui esset, per nos illis edendam decreuimus. Itaque certis regulis, quas partim ex iisdem nostris concilijs, partim ex sapientum virorū, sanctorumq̃; hominum disciplina, partim ex optimorum concionatorum vsu accepimus, illam Deo iuuante confecimus: in eaq̃; concionatoris imaginem, si minus omnibus numeris absolutam, perfectèq̃; expressam, at certè aliquo modo adumbratam ijs omnibus & singulis proponimus, qui vel pro pastoralis officio, vel pro ratione datæ facultatis, mūnus prædicationis in vrbe, diœcesi, prouinciaq̃; Mediolanensi nostra obeunt. Multa sunt, quæ ad concionandi rectum officium pertinent; sed ea tantum breui complexi sumus, quæ opportuniora videntur, quæque concionandi rationibus accommodatiora, concionatorem adiuuare, atque ad ea in primis instruere possunt, quæ proposuimus. Hæc enim si ad vim illam diuinam, quam sacrarum literarum verbis spiritus sanctus inseuit, rectè accesserint: vix dici potest, quàm facilè cœlesti in primis ope, non modò bonorum mentes ad omnem partem pietatis religionisq̃; inflammentur; verùm etiam malorum & peccantium durissima corda infringantur, animiq̃; homi-

num sceleratorum tenebricosa vitiorum nocte circumfusi, suauissima luce veritatis collustrantur. Huius igitur instructionis regulis cum illi omnes & se, suumque officium, & ceteras actiones conformare debeant; tum verò ut id ipsum omni studio iidem præstent, in sua quisque diœcesi Episcopus prouinciar nostræ decreti etiam prouincialis auctoritate curabit. Verùm quò instructio hæc omnis ad singulas prouinciæ partes rectius accommodata, eò vberior pietatis fructum fidelium animis afferat; ab vnoquoque prouinciali Episcopo aliquid ei (præterquam illa, quæ decretis nostris prouincialibus speciatim sigillatim uè cauta sunt) addi, detrahi, rursusque mutari liceat, prout ex ecclesiæ diœcesis uè suæ vsu uiderit. Et verò nos, sicut diligentiam, quam eo in genere Episcopi prouinciæ ponent, magno his instructionibus adiumento fore arbitramur: ita non dubitamus, quin ex studio quo ad eas ipsas exequendas concionatores utentur, spiritualia illa commoda existant, quæ uehementer expetimus, cum ad Dei gloriam, tum ad animarum salutem procurandam.

DE IIS QUIBUS VERBI
DEI PRÆDICANDI
MVNVS INCUMBIT.

MESTIFICOR coram Deo, & Christo Iesu, qui iudicaturus est uiuos & mortuos, & per aduentum ipsius, & regnum eius, prædica uerbum, inquit sanctissimus Apostolus Paulus in epistola quam Timotheo Episcopo & discipulo scribit.

Quibus ex uerbis perspicuum planè fit, quod & sacrarum literarum monumentis perpetuò proditum, & aliorum Apostolorum, ueterumque patrum exemplis demonstratum, œcumenica etiam Synodus Tridentina proximè censuit; uerbi Dei prædicationem episcopi esse munus præcipuum, idemque maxime necessarium.

Toto igitur pectore in eam curam incumbens, gregem sibi commissum, tum per se ipse, tum per alios uerbo Dei pascet, ad illius Tridentinæ synodi, & conciliorum prouincialium præscriptum. Parochus præterea animarum uè curator, sollicitudinis pastoralis memor (in cuius sanè partem uocatus est, tanquam fidelis operarius ad messem missus, qui Episcopum opera sua adiuuet) eam præcipuè prædicationis uerbi Dei curam sibi quoque impositam præstet atque exequatur, ex præscripto item decretorum, & œcumenicæ eiusdem Synodi Tridentinæ, & prouincialium conciliorum.

Si quis id aliquando præstare non poterit, sub sidio omni, quod illis Synodis commostratum est, omnino utatur, ut uerbi Dei pabulum statim diebus nullo modo desit gregi sibi incuram tradito.

Et verò quanquam Episcopus assiduis officij sui pastoralis laboribus muneribusque occupatissimus, sæpè ad omnem populum sibi commissum concionem habere non potest: tamè tam ueterem, atque adeò ab apostolicis usque temporibus deriuatam rationem adhibere stude-

bit, ut diœcesis suæ populis à se distantibus per literas pastorales aliquando concionetur. Hanc enim concionandi uiam non modò sanctus Paulus Apostolus tenuit, sed etiam ceteri Apostoli, qui per epistolas absentibus prædicarunt.

Idem ab antiquis sanctissimisque patribus factitatum esse constat: quorum animi eo charitatis amore flagrarunt, ut alij in exilium pulsati, alij in custodiam detrusi, uel alia ratione à grege commisso procul remoti absentem uè, cum coram non possent, epistolarum pastoralium seripione uterentur ad concionandum.

Atque hoc quidem concionis genere Episcopus cum læpè utetur, tum maxime quo tempore solemnnes anniuersariæ mysteriorum nostræ redemptionis celebritates aguntur.

Cum autem id sæpè contingat, ut Episcopus nõ solum in ecclesia cathedrali, sed in uniuersa diœcesi uerbi diuini ministerium alijs delegeat: quam diligentissimè uidebit, cui illius facultatem det, ne tanto muneri iniuria fiat, ne uè res sanctissima uioletur; cum præsertim non cuius sit, inquit Nazianzenus, de Deo, diuinis que rebus differere, concionari uè.

Non facile igitur illam ei concedet, qui sacerdos non sit, ut sanctissimi Leonis Pontificis canone constitutum est.

Si quando uerò ob iustam aut necessariam causam diacono permittit; habebit rationem non solum doctrinæ, & morum disciplinæ (quæ duæ res in concionatore requiruntur) sed etiã ætatis: quæ solida & confirmata spectari in eo debet, sanctissimi sapientissimi que Pontificis Gregorij Magni iudicio.

Nullò autem modo concionandi potestatem faciet permittetur ei, qui diaconus non sit.

Neque item indocto, uel inepto, uel uicioso, uel uitij criminis uè infamia notato; neque secularibus negotijs implicito: quem Nazianzenus in primis ad hoc munus nequaquam idoneum esse existimauit.

Qua in re habenda est etiam ratio corporis. Ideò cui concionandi munus committitur, nõ erit

2. Tim. 4.

Sess. 24. c. 4. de refor.

Ibidem.

is turpiter distortus, vel aliqua corporis parte vsque adeò deformis, vt cum à sacris quoque ordinibus suscipiendis canonum iure repellatur, iudicet Episcopus illius deformitatem id generis esse, vt indecorè etiam, ac non sine aliqua inde populi offensione, ille præstiturus sit tam graue prædicationis ministerium.

Solent enim in concionatore quædam corporis deformitates, præsertim si sint perinsignes, tum offensionem, tum risum afferre.

Regulares porrò cuiuscunq. ordinis, qui tanquã Episcopi, parochiue adiutores, in hoc munere vicariam operam nauant; licet ab illis qui eorum curæ præsumt, concionandi facultatem habeant, ne in suis ecclesijs, vt Tridentino concilio sanctum est, concionentur, nisi benedictionem ab Episcopo antè petierint: neque autem vllò sanè modo eo contradicente, repugnante. In ecclesijs quæ ordinis sui non sunt, nullo prætereà modo, vt eadem Tridentina sanctione cautum est, nisi scripta facultate ab Episcopo concessa.

Facultatis verò, & benedictionis testimoniũ, anteaquã concionandi munus aggrediantur, rectori ecclesiastico oppidi, pagi, lociue vbi concionaturi sunt, exhibeant.

Qui prætereà regulares non sunt, concionandi munere (preter parochum in ecclesia parochiali) nunquam fungantur sine illa Episcopi facultate scripta.

Nec verò quisquam, ne regularis quidem, etiã in sui ordinis ecclesia ante concionari ingrediat, quã Episcopo fidei professionem ad sanctionis pontificiæ præscriptam formulam præstiterit, aut illius præstitæ testimonium obfignatum exhibuerit.

De disciplina virtutum, & vita innocentia concionatoris.

ILLVD maximè sibi persuadebit, qui concionandi munus suscipit, se, nisi rectè, & euangelij quod prædicat legibus congruenter vixerit, non magnam in audientium animis vim imprimere.

Quemadmodum enim in arca testamenti duo illi Cherubim ita collocati etant, vt semper mutuo se aspicerent: ita vita concionantis doctrinæ ex altera parte respondere debet, vsque adeò vt & vitam doctrina collustrat, & doctrinam rursus vita corroboret, viresq. eidè perpetuò addat.

Nam de abstinètia, ieiunio, lachrymis, oratione, eleemosina, patientia, aliãq. christiana virtute cum concionatur; inagnum certè pondus, maximumq. momentum apud auditores habet, si in omni eius vita virtus elucet, cuius præcepta concionando tradit.

Sciat itè, se exiguũ porrò fructum spiritalè fide libus allaturũ, nisi verè, ex animo, totoq. spiritu dicat: ita verò dicere is certè potest, qui verè spiritualis est, sanctæq. vitæ institutis at-

que vsui planè deditus.

Hoc prætereà in animum inducet, se nõ posse vitiorum, nec verò virtutum vim naturamq. satis planè ostendere; neque rursus docere, quemadmodum hæ amplectendæ sint, & illa fugienda (cum tamen in vtroq. eo genere officium concionatoris maximè eluceat) nisi depulsis primùm vitijs, & mundi huius cupiditatibus abiectis, maximarum virtutum præsidium vsu atque exercitatione benè religioseq. agenda sibi comparauerit.

Mundari enim prius oportet, quã mundare, inquit beatissimus Põtifex Gregorius Magnus.

Erit igitur concionator singulari vitæ innocentia, moribus sanctissimis, & diuinis virtutibus instructus.

Dei igitur timore, terrenarum rerum despiciètia, animarum salutis zelo, humilitate, mansuetudine, patientia, charitate, cæterisq. religiosæ disciplinæ ornamentis benè munitus sit.

Quo de genere toto audiet sanctissimum virum Ioannem Chrysoptomum ita monentem: *Doctor, concionatoruè omnibus debet virtutibus esse excultus.*

Debet enim pauper spiritu esse; vt auaritiæ studium, atque omnem quæstus cupiditatem liberè reprehendat.

Debet perpetuò & sua & aliena peccata lugere; vt eos exagitet, qui anteaquã peccant, peccare non verentur; & vbi peccauerint, dolorem non concipiunt scelerum quæ admiserint.

Debet esurire & sitire iustitiam; vt operum bonorum studio languescens excitet verbo Dei, & exemplo suo accendat.

Debet esse mansuetus; vt ametur potius quã timeatur.

Debet esse misericors erga alios, & seueritatem sibi adhibere.

Debet esse mundo corde, vt ne cogitationes quidem inanes & inutiles huius sæculi suscipiat, ne dum sæcularibus negotijs se implicet.

Debet esse pacificus, vt populus quem docet, sollicitus sit seruare vnitatem spiritus in vinculo pacis.

Debet esse paratus ad omnes res vel difficillimas, pro gloria Dei, proq. Ecclesia ferendas, non inani quodam animi impetu, sed solida veraq. constantia digna martyribus.

Neque sanè solùm his Chrysoptomi monitis se conformabit; sed disciplinam imitabitur aliorum duorum etiam græcorum patrum, qui & sanctitatis, & doctrinæ laude celebrantur, Basilij, & Gregorij Nazianzeni.

Hic in libro primo quem de theologia elucubratus est, ille in epistola quam de vitæ solitudine ad eum ipsum scripsit, aliquando docet, qualem eum esse oporteat, qui concionatoris officium & personam sustinet.

At verò vitæ perfectæ, quam optimus quisq. concionator instituat, genus potissimùm sequetur ad præscriptum Gregorij Magni Pontificis: qui cum sæpè concionatorem informat;

tum verò & in libro pastorali, & in morali-
bus, præsertim libro xxx. cap. xx i. & libro vi.
cap. xv. alijq. præterea locis; quibus perspi-
cuum fit, qui verbi diuini ministerium susci-
pit, talem esse debere, qualem se fuisse san-
ctus Paulus Apostolus ostendit his verbis: *Mi-
hi mundus crucifixus est, & ego mundo.*

Gal. 6.

De scientia concionatoris.

IAM verò concionator antequàm prædica-
tionis officium aggrediatur, in omnis sacræ ec-
clesiasticæq. doctrinæ studijs, vt maximè po-
test, versari debet: præsertim si adhuc nullum
docendi munus vnquam gessit.

Habebit omnes theologiæ notos & tractatos
locos.

Traditionum apostolicarum ecclesiasticarum-
que notitiam tenere studebit.

In sanctorum patrum scriptis atque sermoni-
bus peritè versatus erit.

Sanctorum item spiritualiumq. interpretatio-
num vsu literatè peritus erit.

Nec verò ignorabit sacros ecclesiæ ritus, qui in
sacramentis, in diuinorum officiorum cultu, in
tota deniq. ecclesiastica ratione instituti sunt:
eorūq. mysteria & significationes; quibus ex-
plicandis mentes fidelium accendantur ad pie-
tatis studium.

Cognoscat item rerum in ecclesia sancta gestarū,
ac memoriæ veteris, & antiquitatis ecclesiasti-
cæ ordinem: maximè autem sanctorum pa-
trum historiam, summorumq. Pontificum, &
Episcoporum, quorum sanctitas præclare elu-
xit, vitas.

Tenebit præterea aliquam veterum canonum
scientiam, summorumq. Pontificum descripta
iura atque instituta, & conciliorum decreta.

Theologiæ illius, quæ tota in spiritualis vitæ
instituti tradendis, quæq. in purgandis affe-
ctibus, in reformationeq. interiori versatur; at
que ob eam causam mystica, aut therapeutica
vocatur, præcepta atque exercitationes bene
norit.

Sanctarum meditationum, orationisq. menta-
lis vsu ac peritiam habebit, vt alios ad cœle-
stium contemplationum studium erudire con-
cionando possit.

Casuum conscientia doctrina instructus erit.
Morum, & virtutum christianarum locos, non
solum ordine collectos, sed rectè notos ha-
bebit.

Locos item omnes sibi comparabit; quibus au-
ditorum animi commoueri atque excitari so-
lent ad Dei amorem, ad cœlestis patriæ deside-
rium, ad pœnitentiam, ad scelerum detestatio-
nem, ad virtutum studium, ad metum diuini
iudicij, ad spem misericordiæ, ad misericordiã
charitatemq. erga proximum, & ad cæteras
præterea affectiones, quæ ad cœlum excitatæ,
christianas virtutes pariunt.

Locos etiam illos tenet, qui sapissimè vsu ve-

niunt; vt pote de diuitiarum & honorum de-
spicientia, de condonandis iniurijs, de rebus
aduersis constati christianoq. animo ferendis,
de immoderatis sumptibus, alijq. morum er-
roribus eripiendis.

Copiosa quali supellectile instructus erit do-
ctrinarum, quibus aliquando vtetur cum opus
erit, tum ad coarguendam impiorum hominū
audaciam, qui de fide catholica malè sentien-
tes, ecclesiæ veritatem oppugnant; tum ad ec-
clesiæ dogmata rectè pieq. commōstranda; tū
verò ad alia multa eius generis.

Præcepta etiã rectè intelliget officiorum, quæ
magistratum, quæ ciuium, quæ seniorum, quæ
adulescentum, quæ viri, quæ vxoris, quæ parē-
rum, quæ liberorum, quæ dominorum, quæ ser-
uorum, quæ denique præcipua singulorum:
vt si quando vsu venerit, de illis ex præscri-
pto diuinarum literarum, sanctorumq. patrum
quàm optime concionetur.

Illud denique non parum expediet, si concio-
nator etiam græcè, & hæbraicè nosse studebit:
nam harum linguarum peritia, cū ad alia mul-
ta utilis est, tum maximè & ad eliciendos ex
eadem scriptura plures catholicos sensus, &
ad explicandas illas sacrarum literarum voces
ac dictiones, quæ magnam vim magnamq. em-
phasim habent.

Vim & copiam habebit similitudinum, quæ ab
agricultura, vinea, semente, Sole, Luna, alijq.
rebus ducuntur quæ sub sensum cadunt at-
que intelligentiam, præsertim eorum etiam
rudium, ad quos concio habetur.

Agricolis porrò si concionabitur, plurimum ad
rem proderunt similitudines, ab agro, vinea,
frumento, vitibus, lino, cannabi, arboribus, stir-
pibus, alijq. agriculturæ partibus ductæ: itidē
eueniet, si alterius cōditionis auditoribus aptè
illas ita accommodabit, vt eorum ordo postu-
labit: qui sanè quidem cum ad certam quandā
status sui cognitionem doctrinamq. natura du-
cantur; tum certè facilius multò trahuntur, si
vel à vitæ, vel ab artis, vel ab alterius rei quā
profidentur genere, documenta sumuntur.

Multiplicem etiam variamq. copiam argumēto-
rum colliget, quæ propriè ac rectè accommo-
detur.

Sunt urbani, & rustici; sunt nobiles, & igno-
biles; sunt magistratus, & priuati; sunt docti,
rursusq. imperiti multitudo.

Pro audientium igitur genere, locos doctrina-
rum, ex quibus concionem conficiet, non mo-
dò distinctos, sed optimè explicatos habebit.
Atque in hoc quidem multiplici genere cōcio-
nator videbit, ne quæcunq. (vt sanctus Grego-
rius scitè monet) legerit, aut sciētia comprehē-
derit, omnia enunciet, atque effundat: sed de-
lectū habebit, ita vt documenta alia exponat,
alia tacita relinquat, prout locus, ordo, condi-
tioq. auditorum deposcit.

Sicut autem rerum, quæ supra mox commemo-
ratæ sunt, quarumq. prior cura esse debet, scien-
tiam

tiam tenere concionatorem oportet : ita etiam sibi parare necesse habet benè concionandi modum.

Ex præceptis igitur rhetoricæ ecclesiasticæ locos discet , vnde concionis exordium, quando eo vtendum esse iudicauerit, rectè ducat, vt ab vitiosis exordijs longè refugiat.

Disponendæ concionis modum intelliget.

Dilucidè distincteque rei enarrandæ rationem percipiet.

Benè pronunciandi , decoreque agendi vsum tenebit.

Verborum pondera vimque ita habebit , vt audientium animos penetret.

Quare prinsequam concionandi munus aggredietur, vires suas benè cognitas habebit : vt nec materiam quæ ingenij sui viribus præstet, nec formam dicendi sumat , ad quam appositus nullo modo videatur.

Ad quam sanè rem multum adiumenti hoc affert , si amicium , aut alium adhibebit, præsertim concionandi vsu peritum ; qui semel , iterum , atque adeò sapius publicè concionantè audiat : quiq. non ambitiosè corrigat, sed libere , priuatim , remotisq. arbitris moneat , si quid in aliqua parte erratum sit.

Ad imitandum etiam sibi constituet aliquem prædicandi laude florentem.

Quo in genere illud accuratè cauebit , vt ne (quod plerique faciunt) leuia quædam, ac sæpè etiam vitiosa imitetur; sed illa tantum, quæ sapientum iudicio præclara atque egregia in eo potissimum cernuntur.

Verum enimvero sicut diligentissimè videre debet, quem è concionatoribus qui nunc sunt, aut certè superioribus temporibus extiterunt, ad imitationem deligat : ita maximè sibi veteres patres proponat, quorum in dicendo virtutes sequatur ; Gregorij Magni & Chryostomi disciplinæ moralis copiam ; Leonis Magni & Basilij grauitatem ; Nazianzeni vim, Nylsèni subtilitatem , Augustini acumen , Ambrosij temperatum dicendi genus, Bernardi dulcem, deuotamque orationem ; atque omnino admirabilem & diuinam eloquentiam sanctissimi Pauli Apostoli : cui vni omnia quæ summi sunt concionatoris, atque adeò oratoris, multis præclaris exemplis tribuunt doctissimi patres, Augustinus, & Chryostomus.

In concione autem quam habiturus est , illud sibi potissimum proponet , in quo omnes nervos roburque industriæ suæ adhibeat, & in quo munus suum versari cognoscat ; vt auditorum scilicet animos commoueat : cum præsertim peccent homines, non tam quia verum ignorent, quam quòd malè affecti sint.

Dabit igitur operam , vt quemadmodum per singula corporis membra sanguis diffunditur ; ita in omnibus concionis suæ partibus quædam insint, quæ ad commouendum valeant.

Quare locos omnes optinè percipiet sanctarum affectionum, quæ mox supra commemoratæ sunt.

Posteà verò quàm ijs doctrinarum ornamentis Deo benè iuuante instructus ad prædicationis functionem accesserit : hæc quæ sequuntur , omnino curabit, atque exequetur.

De præparatione quam concionator vniuersè generatimque, adhibebit ad concionandi munus salutariter exequendum.

QUO studiosius, atque adeò religiosius concionator muneris præstantissimi, quod sancte & suscipere, & gerere debet, partes exequatur; illius in primis dignitatem auctoritatemque attentè cogitabit.

Qua in cogitatione hæc quatuor facillè perspiciet. Primum scilicet ad Dei omnipotentis gloriã, ad animarumque salutem referri omnem concionandi vim ac rationem.

Deinde se, qui prædicationis munus aggreditur, ministrum esse , per quem verbum Dei ab ipso diuini spiritus fonte ducitur ad fidelium animas diuinitus irrigandas.

Post , res etiam sanctas diuineque traditas à se tractari oportere.

Tum prætereà id prædicationis munus quod capescet , non modò sanctissimis ac diuinis viris, prophetis, Apostolisque à Deo commissum, sed ab ipso etiam Dei filio Christo Domino præstitum esse.

Verum quò magis atque magis se se excitet; vt debitè diligenter, quanta, & quàm summa difficultas ei proponitur, qui in tanta, tamque perpetua & mundi & Satanæ oppugnatione fidelium animas ad viam Domini reuocare contendit.

Atque ijs quidem sempiternis aduersarijs cum ad resistendum se imparem esse senserit ; non modò illis virtutum armis , vt ostendimus , se communit , sed assidua prece , & ieiunio frequenti Dei auxilium implorabit , ad impetus hostium adeò importunorum repellendos.

Cum autem benè appositeque dicere, sit omnium iudicio vel maximè difficile ; huius sanè rei difficultatem aliquando , ac potius frequenter meditabitur ; vt ardèntiori studio confugiat ad Deum , qui diuini sui spiritus afidatu omnia dicendi adiumenta subministrare potest.

Neque porrò viribus suis fidet; sed imbecillitatem suam rectè agnoscens , se se coram Deo abijciet : cuius cælesti benignitate ipse, quamuis abiectus , & prædicationis munere indignus, adiuuetur.

Vtque ad omnia sancta studia , quibus iuuare possit, vehementius accendatur, secum sæpè reputabit, quàm magnum præmium consequatur, qui ab errore viæ suæ peccantè abduxerit.

Qui enim conuerti fecerit peccatorem, inquit sanctus Iacobus, ab errore viæ suæ: saluabit animam eius à morte, & operiet multitudinem peccatorum.

Iac. 5.

Hæc sæpè, pieque meditatus, is qui cælestis doctrinæ concionator futurus est, cum viderit, quanta res sit, quàm diuina tota concionandi ratio;

ratio; tantæ rei quasi horrore quodam perfusus, ad eam suscipiendam se diuina in primis ope præparabit, atque muniat.

Hæc igitur supplex continenter petet.

Vt diuino adiumento, propriæ laudis aut gloriolæ non modò studio, sed ne opinione quidem efferatur; nullamq. illius rationem planè habeat.

Vt se vehementius in dies inflammet, cum ad præclaram illam diuinæ gloriæ cupiditatem, tum ad singularem erga proximos charitatem concipiendam.

Ad quas res duas potissimum ipse omnes nervos intendet pietatis suæ.

Vt denique ope diuina, & rei cuius tractandæ munus suscepit, sanctitati; & personæ quam concionatoris sustinet, dignitati atque officio respondere possit.

Sibi verò quàm maximam potest, vim in eo adhibebit, vt tota mente totoq. animo defixus in cœlesti Christi Domini regno propagando, in procurandâq. animarum salute, suorum & commodorum & vtilitatum obliuiscatur omnino.

His igitur virtutibus, nempe sacris doctrinis, vitæ innocentia, morum sanctitate, & cœlestium rerum contemplationibus, is qui concionator futurus est excultus, idoneum se præbebit, vt ad prædicandum missus, populo valde profit, tribus his quæ Sanctus Bernardus commemorat, verbo, exemplo, & oratione.

Fugiet autem tanquam pestem, omnem ambitionem, omnemq. illius suspensionem.

Ne loca insigniora, vbi prædicationis suæ semen spargat, ambiat, affectet: memor Christi Domini, quem à patre è cælo demissum ad erudiendum genus humanum, pagos, & vicos, & castella obijisse legimus.

Nunquam in opinionem inducet, maiori atq; nobiliori suggesto se dignum esse.

Fuit hæc quondam incredibilis ambitio ethnicorum oratorum.

Christianus autem concionator ab istius ambitionis suspitione alienus esse debet, qui ad prædicandum Christum Crucifixum, non ad sui ingenij ostentationem vocatus est.

*De præcipua vitæ ratione,
quam scilicet speciatim concionator adhibebit, vbi
concionandi munus suscepit.*

QUOD sanè verò iam initio positum est, quodq. S. Augustinus scitè præscribit, in illud toto animo totisq. viribus adiutrice diuina gratia, concionator cum concionandi munus susceperit, incumbat, vt verbis perpetuò æqualem paremque vitam agat.

Est porro euangelica doctrina, verbiq. Dei prædicatio, ignis ille semper in altari exardescens: cui perpetua sollicitudine is subministrare debet ligna, nempe optima præclaraq. vitæ suæ sanctissimæ exempla, officia, atque opera vir-

tutum, quibus corda fidelium accendat ad sanctè agendi studium.

De diuino illo viro Ioanne Baptista illud euangelij literis proditum est, quod *lucerna erat ardens, & lucens*: quippè cum cœlestem illam doctrinam quam docuit, virtutum sanctarum splendore perenni collustrauit.

Quare perpetuam sanctissimæ vitæ consuetudinem seruabit.

In incessu, statu, accubatione, deiectione vultus, oculorum demissione, capitis inclinatione, genuum inflexione, in omni deniq. motu corporis tenebit grauitatem & decorum, à persona quam sustinet non alienum.

Erit in omni colloquio grauis, mansuetus, ac salutaris.

In habitu vestituq. religioso sacerdotaliuè modestus.

In victu temperatus & parcus: ac ciborum varietatem fugiens, frugalitatis abstinentiæq. studiosissimus.

Nec verò præ concionum laboribus, alia uè causa nisi necessaria, id studium remittat: tantum abest, vt à statis ieiunijs se eximat: immo verò illa religiosè colat, vt cæteros exemplo suo accendat ad leges abstinentiæ ieiunijq. rectè seruandas.

Si quo autem in loco vbi concionatur, moris est, cibum à fidelibus concionatori opiparè præterq. modum apparari: & verbis, & ipsa frugalitate qua perpetuò vtetur, omniq. alia ratione, ab eo apparatu eos reuocare studebit.

Apud laicos cænare, prandere uè, vt potest maxime recusabit.

Venientium ad se hominum salutationes quotidianas atque frequentes ne patietur.

Familiaritates & consuetudines laicorum valde euitabit.

Cum autem eius vita debeat esse specimen virtutum omnium, non solum ne peccato, sed etiã ne exemplo nunquam nocebit.

Caueat quàm diligentissimè fieri potest, ne cuiquam etiam arripere volenti, vel obloquendi, vel malè suspicandi quauis de re, quæ reprehendi merito possit, occasionem dictis aut factis præbeat; ne eius ministerium quod sanctum est, vituperetur.

Quare cum cætera, quæ supra præscripta sunt, accuratè seruet; tum hæc infra descripta.

In proprio monasterio, qui regularis est, habitet; aut in ædibus parochialis, collegiatæ uè ecclesiæ, vbi concionatur; aut saltem in alijs ecclesiasticis domicilijs, si vllò modo potest, ac distinctis omnino à laicali habitatione.

Ne eò fœminas ad colloquium secum ineundum introducat, admittatur.

Ne ad mensam & conuictum adhibeat aliquem præsertim laicum, nisi spiritalis religiosæq. vitæ studiosum.

Ne ostentet, quæ ad propriam laudem referri posse videantur.

Communi autem vtilitati seruiet.

Erit in omnes beneficus: vt quisque adiuvento indiget, ita opitulabitur, & consolando, & consulendo, & benignè faciendo.

Nihil nisi quod honestum, quod pium, quod religiosum, quod sanctum sit, aut admirabitur, aut optabit.

Prædicationis porrò nomine occasioneuè concionator regularis elemosinam nullam paciscetur: si quæ spontè datur (præter illum quâdo extra monasterium degit quotidianum cibum) monasterio ordinis sui eam in commune conferet; aut superiori pro instituti cuiusque ratione & regula tradet; memor voti paupertatis, quo adstrictus, nihil propriū habere debet: immo illud proprietatis vitium in homine regulari detestabile fugiet, & corde, & ore, & opere.

Nihil sibi petet, nec verò extorquebit.

Non vestem, non indusia, non sudariola, non cætera id generis sibi quaeritabit.

Nec vllum præterea munus, etiam cibarium capiet: nisi valetudinis imbecillitas aliquid esculentæ aut poculentæ rei donum requirit.

A superiore autem expectare debet indumenta, & alia necessaria vsui vel vitæ vel studiorū. Parochus etiam, aliusuè, quicumq. in sacræ prædicationis munere versatur, itidem rectè seruabit.

Omnis denique concionator quicumque sit, cauebit, vt nō solū crimine, sed etiam omni vel leuissima suspitione auaritiæ careat: quæ vbi in animum irreperit, paulatimq. illum occupat, omnem sanctè agēdi cursum atque adeò progressum impedit.

Ne animo quidem appetat, nedum petat quidquam, quod sibi aliquam cupiditatis notam inurat.

Nullis etiā perturbationibus animi succūbet. Ne iracundiæ cedet.

Non alij in eadem vrbe eodemq. oppido concionanti frequentiore auditorum multitudinem inuidebit.

Et verò (quod diligentissimè cauere debet) neque aut verbo, aut factō, aut alio modo ei detrahet.

Auditores ab illo auocare non studebit.

Sed vt est Apostoli præceptum, *honore præueniens*, illum diligit, colet, obseruabit.

Nec præterea despondebit animum, si perpaucos auditores ad se conuenire viderit: quoniā summus ille magister vitæ Christus Iesus, cum Dei sapientiam, vitamq. æternam monstraret mundo, paucitate discipulorum cōtentus fuit: immo aliquando solam mulierem Samaritanā habuit, quæ illum & de diuino cultu, & de cælesti gratia loquentem audiret.

In rebus aduersis omnem animi abiectiōnem vitabit

Pro gloria Christi, pro salute animarū, in omni oppugnatione, nihil non fortiter constanterque ager.

Amore Dei inflammatus, non modò probra,

conuicia, contumelias patienter feret; sed mortem ipsam si opus fuerit, forti inuictōq. animo subibit.

Offeret, commendabit se diuinæ luci, & prælucis sensibus in illius infinito amore immensaq. charitate conquiescet.

Superbiam, fastidium, atque arrogantiam valde cauebit.

Ac propterea illa tantū sola proferre studebit, non quæ qualis aut quantus ipse sit, declarent, sed quæ audientibus salutariter profutura sint.

In omni denique actione, functioneq., vniuerso populo spiritale gaudium, virtutumq. sanctarum exemplum præ se feret.

Hæc verò vt Dei beneficio donoq. rectè assequatur; id valde curabit, vt singulis diebus matutinas & cæteras canonicarum horarum preces officiumq. ritè, distinctè, pieq., ex instituto atque ex præscripto regulæ quam profitetur, si regularis est, aut si sæcularis clericus choro adstrictus, ex illius disciplina, cum potest, in ecclesia, atque in ipso choro vnà cum cæteris præstet.

Recitato officio, aliquid temporis in diuinarum rerum contemplatione, pioq. tacitæ meditationis studio ponet.

Ita enim fiet, vt diuini amoris ardore inflammatus, qui orando meditandoq. maximè exardescit, auditores suos, ad charitatis, quæ seminarium est omnium virtutum, studium incendat ardentius.

Millæ sacrificium quotidie offerre non prætermittet, nisi legitima causa impediatur.

Hoc sanctissimi sacrificij offerendi vsu frequenti, cum sibi in omnes sanctè agēdi partes plurimum proderit; tum fideles etiam excitabit, vt sacrificij sanctissimi sint cultores, & diligentiores & religiosiores.

De præparatione qua concionator utetur ad singulas conciones.

PRIMUM, cum prædicandi munus; non humanæ scientiæ aut eloquentiæ, sed diuinæ virtuti ac spiritus sancti gratiæ inniti concionator intelligat; diligentissimè sibi cauendum existimabit, ne mortali culpa affectus *Spiritum sanctum contristet*, & apostolicum opus, atque adeò D.N. Iesu Christi munus attingat.

Sed cōscientiam antè ab omni peccatorum impuritate pœnitentiæ sacramento expurgabit, quàm ad verbi Dei tractationem accedat.

Et verò grauissimam illam prophetæ obiurgationem vehementer pertimescendam ducat: *Peccatori dixit Deus, quare tu enarras iustitias meas; & assumis testamentum meum per os tuum?*

Deinde cum concionis quam proximè habiturus est causa, se studio dabit, sanctum Thomæ Aquinatem, & alios sanctitatis laude claros viros ad imitationem sibi proponet; qui religio-

Psal. 49.

Ioan. 4.

sa aliqua precatione vsi sunt, prius quàm studijs se dederent.

Post breui oratione ad Deum vsus id omnino studebit, vt quod in concione dicturus est, antea benè cognitum habeat: vbi verò ex studio, librorumq. tractatione cognouerit, ac perceperit, quod concionaturus est, tum singulas concionis partes quas animo concepit, etiam atq. etiam diligenter pieq. meditabitur.

Qua in meditatione ita religiosè se se afficere conabitur, vt audientium animos mentesq. ad illum ipsum pietatis affectum sancteq. agendi ardorem, quantum in se est, excitet.

Ad se ardenti pietate inflammadum, dum etiã in concionis studio tractationeq. versatur, Christi Domini cruci affixi, vel Apostoli Pauli predicantis (vt sanctus Chrysostomus fecisse traditur) imaginem sibi ob oculos ponet: quam tacita meditatione intueatur.

Maximè verò nocte quæ concionis diem præcedit, eam præparationem adhibebit, vt ardentè Deum oret, omnis sapiëntiæ, omniumq. sanctarum virtutum auctorem, qui & sibi, & alijs qui audituri sunt, largiatur, vnde diuinus cultus, & salus animarum adiuuetur.

Nec porro nostra ætate defuerunt, qui non solum profusis lachrymis, sed cælo etiam verberibus corpore id à Deo petere consueuerunt.

Id etiam institutum habebit, vt ante quàm suggestum ascendit, perpetuò sibi proponat concionem eiusmodi, quæ scilicet vel multitudo sit hominum esurentium, cibumq. à prædicatione sua exspectantium; vel cætus claudorũ, paralyticorum, hydropisi laborantium, mutorum, cæcorũ, surdorum, malo dæmone estuatum, leproforum, valetudinis beneficium quærentium.

Huc cum spectare debeat, ita in omni concionandi parte se comparet, vt eorum rationibus salutiq. prospiciat, & consulendo, & consolando, & omni officio, præstantiq. remedio.

Consideret præterea, se piscatorem hominum esse: ideo neruos omnes intendere debet, atque adeò expiscari, vt sagenam euangelicam impleat, nempe animas petentium Christo Domino lucrifaciat. quare videat, ne in prædicationis officio languescat.

Sed vt sanctas commotiones in alijs excitet, tales primùm animo suo ipse concipiet, atque in se se exsuscitabit: ita vt quales in aliorum mentes transfundi cupit, ipse illas animi sui sensibus rectè conceptas, quasi spectandas cæteris proponat.

Id assequi studebit primùm ardenti precatione; deinde rei de qua dicturus est, explorata cognitione; tum vehemènti cogitatione, & quasi ob oculos posita specie ipsius rei quam meditatione concepit; ac præterea attenda lectione loci sacræ scripturæ, qui cum re conueniat, quam animo excogitatum habet.

Et quoniam ad commouendos animos parum valet concio alieno labore conscripta: nunquã

ad affectionum excogitationem alienæ concionis industria vtetur: sed ingenio suo concipiet ac gignet, quò vehemèntius primùm se, deinde alios afficiat.

Disciplinæ enim cibus qui populo proponitur, mente propria, quasi stomacho concoctus, vires maiores habet ad omnem sanctam commotionem.

Ne igitur concionator se totum in alienas conciones temerè ingurgitet: satius est, eas ex sanctissimorum ecclesiæ doctorum, Gregorij Magni, Ambrosij, Augustini, Chrysostomi, aliorumq. patrum homilij, sermonibus, & tractationibus confici, & quasi consari.

Eam quoque præparationem in omni concione rectè explicanda adhibebit, vt quem deuotionis ardorem ex religiosa diuinatum precũ recitatione, sacra celebratione, & pia meditatione Deo iuuante conceperit, eundem studio sè curet secum in suggestum deferre.

De concionatoris officio in suggestu.

ATQUE hæc quidem sunt, ad quæ concionator se parat, antequàm suggestum ad concionandum ascendat: quem vbi ascendit, illud in primis breui tacita oratione rursus à Deo precabitur, vt syncerum castumq. sit prædicationis suæ studium; vt nemini noxium; vt & sibi, & omnibus in commune salutare.

Hocq. etiam summa prece tacitus contendet, vt si fortassè in concionando se vel gloria inani, vel alio vitio attentari aliquando contigerit; id, & alia omnia, quæ aliorum quàm ad diuinam gloriam, ad animarumq. salutem spectent, Deus diuinæ suæ gratiæ virtute disijciat, atque planè auerrat.

Deinde, quod antiquissimi instituti est, ac non sine mysterio quidem, salutationem angelicã, non festinanter, non canorè, sed graui piaq. pronuntiatione, ac genibus flexis recitabit, ad præscriptam verborum formulam qua ecclesiã sancta vitur: ita vt ne verbum quidem vel addat, vel detrahat, vel mutet, quod ab illius instituta ratione diuersum sit.

Si concionatur intrã Missarum solemnia quæ ipse celebrat, salutatione angelica non vtetur. Dum in concione versatur, sibi ob mentis oculos perpetuò proponet tanquàm in aduerso pariete Christum Dominum in maiestate iudicantem: qui ab se quoque iam iam uillicationis rationem deposcat.

Post concionem verò, prout ratio valetudinis tulerit, antequàm cibum capiat, paulisper orabit: sicq. quos progressus concionando facere cœpit, eos orando prosequetur: & sic deinceps adiuuabit perpetuo opere sanctitatis, ac voce virtutis.

De ritu concionandi.

SACRAM concionem intrâ Missarum solēnia, euangelio scilicet recitato haberi, antiqui instituti est.

Id igitur seruabitur non solum ab Episcopo, parocho, animarumue curatore, aut sacerdote Missam celebrante, sed à quocunque alio concionaturo, etiam qui tunc celebrat ibi.

Episcopus in Missæ solemnibus sacrificio concionem habebit, mitra, episcopaliq. sacro omni vestitu indutus.

Ministros sacris indumentis vestitos sibi concionanti ab utroque latere assistentes adhibebit, ex veteri canone septem, ubi potest; si minus, pauciores.

Ministrum præterea pluuiali indutum; qui à latere sinistro baculum pastoralem antè se sustineat.

In Missæ sacrificio non solemnibus concionatur, utetur statò Missæ vestitu, mitra, baculo, & ministris saltè duobus superpelliceo indutis: qui si canonici sunt, canonicali chori vestitu induentur.

In alia actione quàm in Missæ sacrificio, alioque tempore, pluuiale, mitram, baculumq. adhibebit, & duos pluresue ministros sibi assistentes arbitrato suo, prout actio solemnibus; & frequentia populi, & ecclesiæ ubi concionatur, ratio postulat.

Qua etiam in actione cappam episcopalem, & stolam potius quàm pluuiale & mitram adhibeat licet, & duos item sibi assistentes, superpelliceo, alioque chori habitu indutos; & duos præterea ministros, vnum qui pastoralem baculum, & alterum qui mitram à dextero latere teneat.

In actione minus solemnibus, in ecclesiæ non insigni, rochetto, & mozera utetur, stola adiuncta, adhibitis etiam assistentibus & ministris ut supra cum insignibus episcopalibus.

Sed in omni alia functione, præterquam in Missæ sacrificio, triplici hac indumentorum ratione prout maluerit, utetur; ita ut modò pluuiale, modò cappam episcopalem, modò rochetum mozetaq. cum stola induat, pro temporis, loci, personarumue ratione.

Si quando ex tempore vsu venerit ut concionetur, ubique etiam sine stola gregem suum verbo Dei, salutaribusq. monitis pascet.

In ecclesia cum concionatur, id muneris obibat sedens in medio altari in faldistorio, aut in sede loco eminentiori collocata, aut in cathedra episcopali; aut etiam suggestum, ambonemue ascendet: ubi itidem sedens concionem habebit, mitra item cæterisq. ut supra pro ratione adhibitis.

Si in oratorio, alioque loco concionem habebit; de suggestu, si vllus est, aut de sede aliquantò altius collocata concionabitur.

De libro etiam ubique concionetur licet ad præscriptum concilij provincialis quarti; ita

ut vel ipse, vel Archidiaconus, aliusue quem maluerit, ei per clauulas sacra scripturæ verba distinctè de libro pronunciet, quæ ipse deinceps ordine sigillatim explicet.

Parochus autem animarumue curator, qui inter Missarum solēnia concionem habet; aut in altari ab epistolæ latere capite aperto concionando stabit; aut opportunius suggestum ascendet: ut facilius (præsertim cum populus frequens conuenit) ab omnibus exaudiri possit. Quo in loco capite aperto erit, & stabit, aut se diti inharebit, casula dum concionatur indutus vel exutus, prout maluerit.

Alius verò sacerdos, cum non celebrat, inter Missarum solēnia concionaturus, non in altari sed de suggestu concionem habebit.

Quòd si parochus animarumue curator, aut alius sacerdos, aliquando intrâ Missarum solēnia, quæ alter sacerdos celebret, aut alio tempore quàm in Missa concionatur; ad eius muneris functionem superpelliceo & stola utetur.

At verò Regularis qui parochus non est, stolæ & superpellicei loco, vestitum adhibebit, qui ex regulæ præscripto in choro ad diuinorum officiorum celebritatem adhibetur.

Diaconus si quando ex facultate permissa concionatur, superpelliceo etiam utetur, & stola in transuersum ducta.

Si præterea parochus, aliusue concionator, in Oratorio, aut Sacello, alibiue concionem habiturus est, ubi suggestus nullus sit: apertorem decentioremue locum ibi deliget, vnde concionetur.

Poterit autem idem parochus aliquando, cum ita expedire viderit, concionando libro euangeliorum uti: de quo libro ipse sacra verba per clausulas & sententias distinctè pronunciat; tum ordine sigillatim explicabit.

Quibus temporibus concionandum est.

PRÆDICATIONIS munus, nullo neque tempore, neque loco sibi Christus Dominus præfiniuit: neque Apostoli item, qui omni loco, omniq. tempore sacrosanctum euangelium disseminarunt.

Huncq. prædicandi morem sanctissimi viri, Dominicus, Franciscus, & Vincentius secuti sunt: qui vel in ipsis agris conciones habuisse dicuntur.

Cum igitur vel temporis, vel loci opportunitas tulerit, non solum in ecclesia (qui locus prædicationis proprius est) sed ubique, omniq. tempore sacra concione populus Dei pascendus erit.

Quamobrem Episcopus in primis oblata sibi occasione, semper, & ubique gregem suum verbo Dei salutaribusq. documentis pascet pro munere suo pastorali: cum eius & dicta & facta, quasi perpetuam quandam prædicationem ministrare præbereue debeant.

Omnibus autē saltem Dominicis, & solemnibus diebus festis, in Quadragesimaq. & Aduentu quotidie, aut saltē tribus hebdomadæ diebus, quemadmodum œcumenica synodus Tridentina sancit, sacras scripturas, diuinamq. legē annunciabit: & aliās, quotiescunque id opportunē fieri posse iudicauerit.

Idem officium præstabit in sacris quatuor temporibus, statis anni solemnitatibus, supplicationibus solemnibus, iubilei indulgentiæ uè celebratibus, in synodalibus actionibus, in omni sacramentorum administratione, in omniq. consecratione & benedictione solemnī, & in omni denique muneris episcopalis functione, quæ mysterij quod agit explicationem postulare videatur.

Quo in pascendi munere vsque adeo diligens erit, ut si quando episcopum qui aliunde uenerit, hospitio exceperit; hanc etiam occasione nactus, cum eo agat, ut concionem populo habeat: id quod ex Clementis Pontificis & martyris constitutione in cōcilio prouinciali quinto cautum est.

Parochi uero, omnesq. animarum curatores itidē omnibus Dominicis, & solemnibus diebus festis, & in quadragesima aduentuq. diebus singulis, aut tribus saltem quibus episcopus iusserit, ex Tridentina sanctione, & prouinciali decreto, uerbo Dei populum pascant.

Cum item quatuor ieiuniorum tempora, aduentus Domini, septuagesima, & anniuersariæ Domini solemnitates instant; idq. constitutis aliquot ante diebus, ad præscriptum concilij prouincialis tertij.

Idem præstent, quoties sacramenta ministrabunt, idq. præsertim catechismo Romano.

His etiam diebus, cum proximè sacramentum Confirmationis ab Episcopo ministrandū erit, ac præsertim de eo sacramento; quod populus ad illud religiosè suscipiendum instructior accedat.

Id ipsum etiam agere non omittent, cum aliquæ statæ processiones, uel alię supplicationes ob publicam causam extra ordinem indictæ agentur.

Cum iubileum item celebratur.

Quo præterea die uel exequias agent, uel ædiū benedictionem, uel alterius rei benedicendæ, uel piæ societatis instituendæ, uel cuiusuis rei agendæ, quæ parochi sacerdotis uè officium attingat, munus aggredientur.

Nemo autem præter parochum animarum uè curatorem, cuiuscunque ordinis sit, aut quocunque loco concionetur, concionem habebit, ut à Clemente quinto pontifice in cōcilio Viennēsi sancitum est, qua hora episcopus in eadem urbe, oppido, locouè concionatur: nisi aliter is concesserit.

Nec uero etiam parochus, quando episcopus ita iusserit.

Illud enim episcopo, cui prædicationis munus præcipuè incumbit, tribui æquissimum est.

Proinde ceteri concionatores quibus prædicatione delegata est, id etiam non est cur ægrè ferant, si in quadragesima, Aduentu Domini, alio uè tēpore, certos aliquos dies potissimum episcopus aliquando deligat, quibus in ecclesia cathedrali, alio uè loco ubi illi concionentur, oues sibi commissas ipsemet pabulo uerbi Dei pascere aut reficere uelit.

Dum concio habetur, in ecclesia ubi habetur, missa non celebretur, ne in loco quidem subterraneo, quæ confessio dicitur.

Videbit etiam concionator, ne à prandio, qua hora doctrinæ christianæ scholæ habentur, concionetur: neque item qua hora diuina officia in cathedrali ecclesia, uel parochiali celebrantur: à quibus populus abduci non debet.

Ne noctu vnquam concionem habeat: sicubi uero concionem de passione Domini haberi de nocte moris est, in matutinum tempus sextæ feriæ transferat.

Materia sacre concionis unde sumenda.

PRIMO concionator ita suam instituet concionem, ut ex doctrina constet euangelica: quæ ubique gentium & terrarum omni creaturæ à Christo Domino & magistro uitæ iuberetur prædicari.

Ita uero constabit, ut ad illam ipsam præclarè contexam, alia diuinæ legis diuinarumq. literarum testimonia, sanctorum patrum disciplinas & exempla, sacras ecclesiæ traditiones, sanctiores interpretationes, & totius ecclesiasticæ antiquitatis cognitionem rectè appositeq. ut vsu uenerit, accommodet.

Euangelicæ igitur historiæ commemorationem nunquam omittet: ut (quod sæpè fit) aliud dicendi argumentum non sumat; nisi uel temporis, uel celebritatis, uel officij quod peragitur, ratio, aliter aliquando deprecere uideretur: aut opportuniùs aliquando censuerit alias Missæ partes tractare, ut mox infra.

Epistolæ etiam, quæ in Missa ex instituto ecclesiæ recitata est, explicationem dilucidam cum euangelij interpretatione interdum coniunget.

Ex una & altera explicatione locos aliquot communes deliget: quibus populum ad Dei charitatem, ad proximi dilectionem, ad uitæ christianæ instituta, ad pietatis opera atque officia inflammet.

Proponet item sæpiùs fidelibus, quid eo die ecclesia Dei precetur, quidq. potissimum oret. Quamobrem aliquando preces seu orationes, quæ collectæ nominantur, præsertim quæ primo loco ponuntur, fidelibus accuratè pieq. exponet.

Sacrificij etiam Missæ, diuinorumq. officiorū, & anniuersariarum solemnitatū, ac temporū mysteria auditoribus diligēter explanabit: ut ritè recteq. instructi, ecclesiæ filij à matre in tanta mysteriorum celebritate non modò

ope-

Sess. 24. c. 4. de refor.

Tit. de episcopo. pag. 280.

Utsupra.

Tit. quæ ad concionat. pert. pa. 88.

operibus non discordent, sed ad omnē religionem, eorum quæ sanctè aguntur cultum, ardētius inflammentur: atque ad eō vberiore spiritalem fructum ex rebus diuinis capiant.

Instituta præterea ecclesiæ, sanctasq. consuetudines, vt occasio tulerit, docebit.

Sancti cuius festus agitur, vitam verè grauiorēq. conscriptam, patrum iudicio comprobata, vt infra præscribitur, commemorare non omittet, aliquo delectu exemplorum, quibus animos cōformet in omnes benè sancteque agendi partes.

Digredietur interdum, vt & occasio, & argumēti ratio feret, ad symboli, orationis dominicæ, saluationis angelicæ, decem præceptorum, & sacramentorum explicationem.

In omni porrò materia, genere concionis tractationisue, hæc cauebit vt mox infra.

Ne à veteri vulgataq. Bibliorū editione perpetuo sanctæ ecclesiæ vsu comprobata, proferēdis diuinarum literarum sententijs discedat, sed illam pro authentica habeat, vt decreto Tridentino cauetur.

Ad planiorem tamen illius explicationem vberiorēq., vti etiam licebit græca, & hebraica lectione.

Ne sacram scripturam ad suos sensus contorqueat, contra eum sensum, quem tenuit, & tenet sancta mater ecclesia, aut contra vnanimē patrum consensum, vt sapienter eadem Tridentina synodus cauit.

Si quam verò nouam interpretationem ab ecclesiæ sensu patrumq. sententijs non alienam, quæ vel fidei catholicæ doctrinam illustret, vel pietatis studium excitet, aliquando afferre cogitat; aliquid breui præfabitur, quo id sibi licere humiliter præsertim ab episcopo præsentente petat.

Subtiliores quæstiones apud imperitam multitudinem ne attingat.

Ne de beatissimæ Virginis immaculata conceptione disputare ausit, contra præscriptum sanctionis pontificiæ Pij Quinti.

Ne hæreticorum nomina, portenta illa quidē & monstra in vulgus dicat: nisi cū aliquando, & in locis eorum finitimis, vbi ea nota per vulgataq. sunt, istorum nefaria doctrina exagitata & explodenda est.

Ne facetias, ridiculeuē dicta afferat.

Ne res ineptas, vel superuacaneas, vel parum fructuosas afferat; sed eas tantum, quæ dignæ Dei templo, dignæ christianis moribus, auribus iudicentur.

Ne nouas allegorias comminiscatur; sed eas seligat ex receptis ab ecclesiâ scriptis.

Ne quidquam ab ecclesiâ eiusq. institutis, ritibus, consuetudine, perpetuēq. vsu alienum, quodq. cum probatis ecclesiæ doctoribus consentiens non sit, proferat.

Ne historias ex apocryphis scriptorib⁹ narret.

Ne vulgaria, ac minus comprobata, cū de sancto concionatur, in medium afferat; sed quæ

vera, grauiorēq. virorum literis prodita, fidē augent doctrinæ catholicæ, atque audientium mentes ad pietatis studium incendunt.

Proinde aliquod peculiare præcipuumq. donum diuinitus ei datum exquirat, quod auditoribus enunciet.

Neque id omni loco, sed potissimum in extrema parte concionis.

Ne miracula narret, quæ certi auctoris testimonio non commendentur.

Ne incerta, quæq. speciem falsi præferunt, commemoret.

Ne futurorum prædicationem sibi sumat.

De extremo iudicij die & Antichristi aduentu ita ad populum verba faciat, vt ea expectatione peccatores terreantur; de tempore autem quo illud futurum sit, nihil pro certo affirmare audeat.

Ne ex profanis libris (qui non sine reprehensione ab hominibus religiosis legi posse videntur) quidquam in medium afferat.

Ethnicorum doctrinam, poetarum versus, philosophorum disciplinas, quæ religioni christianæ non alienæ sed accommodatæ videntur, ad vtilitatem & vsu reuocari, sancti doctores, Augustinus, & Hieronymus, alijq. censuerunt. Sed concionator hoc faciat quàm rarissimè: neque vbi primò disputationem aliquam aggressus est, sed posteaquàm sacrarum literarum testimonia attulerit.

Nec verò in illis doctrinis longior sit, quàm deceat, sed paucis quidquid ab eis afferet, complectatur; atque ita quidem, vt multæ cognitionis ostentationem caueat.

Ne patrum sententiam temerè vnquam refutet: cū autem in medium attulerit, antè sapienter perpendat: præsertim græcorum patrum, quorū interpretatio fidei catholicæ hostibus contaminata aut deprauata est.

Ne singulares quædam opiniones (quæquàm illæ quidem in scholis afferuntur) ad concionem adhibeat.

Si quando doctrinam scriptoris alienæ & hollæ afferet, de ea honorificè aliquid paucis præfabitur.

Ne doctores & auctores neotericos in mediū afferat.

Ea est enim suggesti auctoritas; vt sacram scripturam in primis, & sanctorum veterum patrum doctrinam requirat.

Ne sanctorum doctorum prolixas sententias sed breues latino sermone recitet.

Si eos complures aliquñ nominatim appellare cōtigerit: primò veteres, tum ordine deinceps alios ab illorum ætate recentes nominabit.

Ne profanum quidquam, ne edicta laicalia, ne cætera id generis de suggestu enunciet.

Ne pauperem quidem elemosinæ nomine cōmender, nisi episcopi eiusq. ministrorum auctoritate.

Ne indulgentias item populo promulget, nisi vt per episcopum iustas erit.

efs. 4. decr. de
dit. & vsu sac.
br.

idem.

Ne quemquam nominatim infectetur, vel ita verbis depingat, vt quo de loquatur, facile possit auditor animaduertere.

Ne in ordinem vllum, aut statum, aut vitæ genus ab ecclesia receptum inuehatur.

Ne episcopos, aliosuè prælatos, nec verò ciuiles magistratus in concione asperius obiuret; sed si quando occasio tulerit, piè potius admoneat.

Ne cum reprehendit, id hominum, sed peccatorum odio, immo pietatis & charitatis studio ductus faciat.

Ne vitijs exagitandis quasi furenter iratus excandescat nimis.

Ne iniuriosa verba proferat, ne uè ignominiosa.

Ne obtrectationibus, quæ aliquando fiunt, & querimonijs de suggestu respondeat.

Ne de suggestu vnquam conqueratur, sibi coronam non adesse frequentium auditorum.

Reprehendat tamen licet, præsertim parochus, negligentiam populi, si quando non frequens ad concionem conuenit.

Ne aures facile præbeat laicis clericorum vitæ detraherentibus, aut ciuitatis rectorum præsidum uè culpam aliquam calumniantibus; sed omnia antè diligenter diuq. perpendat, quàm ad reprehensionem descendat.

Ne statim cum concionari aggressus est, sed postquam aliquot concionibus habitis, prudētis, docti, & religiosi concionatoris nomen adeptus est, ad vitia acrius infectanda se conferat.

Sed in eo genere, in omniq. admonitionis atque exhortationis officio eam beneuolentiam & charitatem auditoribus suis ostendat, atque adeo præstet, qua patens liberos amplectitur. Assidueq. secum reputet, quod Apostolus scripsit: *Filioli, quos iterum parturio, donec formetur Christus in vobis.*

Ad Gal. 4.

Peccata studio concionatoris tollenda, quæ frequentius contra diuinæ legis præcepta committuntur.

ET quoniam animarum salus in eo posita est, vt populus fidelis, quæ mala peccataq. sunt, fugiat; & rursus quæ bona, virtutumq. officia pietatis studio consecetur: ideò hæc genera assidue concionator vrgeat atque instet, pro conditione loci, rationeq. personatum quibus prædicat.

Vniuersè verò peccata omni increpatione exagitet: cruciatus tormentaq. perennia ac sempiterna damnatorum exaggeret: sæpè mundi res caducas, breuiq. interituras, & eius infinita incommoda ad omnem exagitationem studiosè proponat ac recenscat calamitates.

Atque mala quidem, vitia, ac peccata quæ concionator tollere studebit, permulta sunt; sed quæ contra legis diuinæ præcepta committuntur, quæq. eripere omni perpetuo prædicatio-

nis officio contendet, hæc frequentiora sunt. Detestabile blasphemix scelus, ac nefaria maledicta, quæ in Deum, sanctosq. conijciuntur.

Superstitiones, auguria, diuinationes, veneficia, cantiones, & cætera id generis, quibus castissimus Dei cultus violatur.

Dierum festorum violatio.

Immodestus, ac parum pius quorundam accessus ad ecclesias, indulgentias, stationes, & supplicationes publicas: quò omni religiosa pietate frequentissimus concursus esse debet ad vberiore gratiam promerendam.

Imputa in illis item, aut in earum atrijs, & cœmiterijs conuersatio, ac nequaquam cum pietatis christianæ rationibus conueniens, præsertim cum diuina celebrantur.

Nefarium rei familiaris cum alterius iniuria parandæ atque augendæ studium.

Pecuniæ consciciendæ sitis, & omnis denique auaritia.

Tot contractuum genera, quæ excogitata sunt in fraudem legis omnem vsuram prohibentis. Litium, & controuersiarum immoderatum illud studium, christianoq. nomine indignum. Improbis eorum, qui malas causas defendunt.

Auaritia, atque negligentia illorum, qui lites longius ducunt.

Nequitia item illorum, qui litibus iurgijsque odia & inimicitias alunt.

Malitia præterea quorundam, qui tanquam hirudo litigantium, omni litigandi arte immoderatos sumptus exhauriunt.

Calumniæ quæ passim in foro versantur.

Adulteria, stupra, incesta, fornicationes, operaq. carnis.

Impia licentia falsi testimonij dicendi, aut falso iurandi, etiam in re aut vita cuiuscunque tuenda.

Impurus vsus ganeas frequentandi, heluandi q. auiditas; atque omne gulæ, & ventris explendi vitium.

Nec verò satis putet, vniuersè generatimq. peccatum & vitium reprehendere; sed ad species, præcipuasq. actiones, quæ prauæ inde existunt, in vsuq. sunt, descendat: quò rectius auditores peccata cognoscant, multoque cautiùs fugiant.

Et quoniam plerique sunt, qui certis vulgaribus argumentationibus disciplinæ christianæ repugnantibus vtuntur ad peccatorum excusationem; de industria aliquando prout vsu venerit, concionator piè docteq. ostendat, quàm magnopere isti argumentationis atque opinionis humanæ errore decepti, à via salutis aberrant.

Atque ij quidem, alij sunt, qui honorum studijs ambitioniq. seruiunt, propterea quò & mundo, & propinquis satisfaciendum putet. Alij angustam illam viuendi viam ad euangelij præscriptum minimè tenent, quia cõem vitæ consuetudinem amplectendam arbitretur.

Alij

Alij pietatis opera multa aspernantur, quoniã anicularum ea potius esse arbitrantur, quàm virorum.

Sunt, qui à perfectiori vitæ ratione, atque à frequenti sacramentorum vsu se atque ad eos alios abducunt, quòd sine eo diligentiori studio homo salutem consequi possit.

Sunt item qui peccata excusent adolescentiæ nomine, vel aliam causam prætexunt.

Atque ita quidem multi malè agere pergunt, vulgi opinionibus falsis, ineptiq. argumentationibus ducti, quæ à concionatore coarguenda atque refutanda sunt.

Officium concionatoris in perpetuò reprehendis tollendisq. prauis consuetudinibus, vnde peccandi seminaria extant.

PUBLICORVM peccatorum illecebras, quas homines deprauatæ consuetudinis errore decepti pro nihilo putant, concionator perpetuò reprehendat, atque in summum odium adducere contendat; ostendetq. quàm grauitè Deum offendant; quàm multa mala, atque adeò publicæ etiam calamitates, infinitaq. detrimenta inde existant.

Spectacula, ludos, ludicraq. res id generis, quæ ab ethnicorum moribus originem ducunt, disciplinæq. christianæ aduersantur, perpetuò detestabitur, execrabitur: demonstrabit in comoda, publica q. arumnas inde id christianum populum dimanare.

In quam sententiam valde populum confirmabit argumentis, quæ grauissimi viri, Tertullianus, Cyprianus martyr, Saluianus, & Chrysostomus affectunt.

In eoq. argumenti genere nullum aliud omitteret, quo tanta corruptela radicitus extirpetur. Choreas, saltationes, ac tripudia, è quibus mortiferæ cupiditates excitantur, de suggestu sæpè grauitè reprehendet atque insectabitur.

Scenica personataq. actiones, vnde tanquàm è quodam seminario semina malefactorum ac flagitiorum penè omnium existunt, quàm à christianæ disciplinæ officijs abhorretes, quàm valde cum paganorum institutis cõuenientes, atque diaboli astu inuētæ, omni officio à populo christiano exterminandæ sint, quia maxima potest religiosa contentione ager.

Omni in muliebri vestitu luxum, caudatas vestes, superbum ornatum, deformem illam capitis ornandi speciem, muliebres fucos ac pigmenta, cæteraq. ad mollitiem, atque adeò ad libidinis incitamentum fœdè excogitata, omni persuasione vi, & argumentorum quasi telis oppugnabit: quæ multa subministrabunt magni illi ecclesiæ viri, Cyprianus martyr, Basilus, Augustinus, & Ambrosius in primis.

Effusam etiam virorum impensam, & omnem intemperantiam, quæ ad barbararum gentium à fide alienarum similitudinem tam valde accedit, omni studio coarguet.

Seruorum, quorum opera nulla est neque domi neque foris, multitudinem inutilem ac desidem, superuacaneam dissuadebit.

Epulas illas sumptuosas, & comestationes immoderatas à frugalitate christiana alienas, omnis intemperantiæ, impudiciæ, libidinis, aliorumq. vitiorum illecebras arguet, increpabit, atque planè dissuadebit.

Omne aleam, omnemq. eius generis ludum, vnde iurgiis, furto, maledictis, ac alijs malis maleficijsq. quasi fores aperiuntur, grauitè obiurgabit atque exagrabat.

Eorum peccatum insectabitur, qui ædes suas quasi ludum aleatorium exponunt.

Multorum otiosam vitam ac voluptariam ita facillè peccatis expositam reprehendet quàm sapissimè.

Concionatoris officium in instituendis fidelibus ad sanctissimum sacramentorum usum.

CVM autem nihil possit esse populo christiano vtilius, quàm scientia, & rectus vsus sacramentorum: quàm religiosè, quàm piè, quàm humiliter ad illa accedendum sit, accuratè docebit.

De baptismo cum loquetur, cætera cum exposuerit quæ ex catechismo Romano sapienter præscripta sunt; tum in eo versabitur, vt deprauatum vitæ morem fidelium exagret, qui cõtra quàm in baptismo sponderunt, viuunt, & carni, & mundo, pompisq. eius, & Satanzæ atque illius operibus; Deo autem mortui sint: & quàm laboriosa putet, quæ Dei sunt; quàm rutilus facilia, quæ mundi, quæ carnis, quæ Satanzæ.

Quo in genere omnem concionis suæ vim concionator adhibebit.

Neque præterea omitteret compartes docere ac monere, quàm solliciti esse debeant, vt quos in baptismo susceperunt, fidei christianæ rudimentis, sanctarum virtutum officijs quibus ad salutem via nituntur, rectè instituant.

De confirmationis sacramento concionari instituet: in qua diuina illa dona cum commemorauerit, quæ Deus illis impatitur, qui ritè sanctèq. hoc sacramentum suscipiunt; tum ostendet, quàm sollicitè, quantaq. religiosi animi præparatione fideles ad id suscipiendum conuenire debeant.

Exponet item, ad quæ vsui sint ea spiritus sancti munera.

Arguet, qui negligentes sint, ac planè desides in ijs accipiendis.

Admonebit & hortabitur ad illa rectè obeūda. Monebit, vt qui ad hoc sacramentum accedunt, in primis instructi sint fidei christianæ rudimentis, & virtutum christianarum officijs.

Cohortatione item ager, vt cum hoc sacramentum ministratur, & pro ijs qui suscipiunt, & pro illis qui eosdem adducunt offerunt: uè, atque pièq. orent.

Cætera præstabit ex præscripto literarum episcopali-um.

Pœnitentiæ, & sanctissimæ Eucharistiæ frequentiam esse fructuosissimam, & maximè cõmendandam, rationibus multis, & sacræ scripturæ testimonijs comprobabit.

Eam consuetudinem cõcionando inducere studebit; vt populus, si minus dominico quoque die, saltem semel in singulis mensibus confiteatur, & sacram communionem sumat.

At in quadragesima, & in aduentu, vt singulis diebus dominicis hoc faciat: id quod antiquæ fidelium pietatis est.

De ordinis sacramento cum tempus postulat; aget quàm diligentissimè.

Quo in genere cum cætera cõmemorabit, quæ multa catechismi Romani literis prodita sunt; tum clericorum vitæ instituta, muneris sui partes, ac functiones.

Quàm ab omni labe purus eos esse oporteat.

Quàm à perturbationibus animi alienos.

Quàm continentis, & quàm abstinentes.

Quàm castissimis moribus præditos.

Quàm spiritalis vitæ studiosos.

Quàm omni virtutum exemplo præstantes.

Quàm in primis charitatis, quæ feminariū omnium virtutum est, amantes.

Quàm diuini cultus zelo accensos.

Quàm salutis animarum cupidos & appetentes.

Quàm doctos, omniq. disciplina sanctæ peritos.

Quàm liberales eleemosinis dandis, qui præsertim vberes fructus ex ecclesiasticis prædijs capiunt.

Quàm hospitales item.

Quàm benignos, salutaribus consilijs dandis.

Quàm munificos, ac pròptos in omni spiritali dono, opereq. misericordiæ.

Quàm valdè diligentes & sollicitos in ordinis sui functione.

Hæc omnia, longèq. plura, prout in Domino expedire viderit, piè, doctè, sapienterq. ita explicabit; vt populus, accendatur ad honorem & obseruantiam, quam nauare præstareq. ijs debent, qui ecclesiasticis ordinibus adscripti sunt.

Quod argumenti genus nactus concionator fideles docebit officia erga clerum.

Ostendetq. in primis, quàm magnus honor tribuendus sit Episcopo, vt patri, vt domino, vt pastori, vt spiritalium commodorum auctori; saluteinq. populi omni sollicitudine procuranti.

Quam in sententiam multa dicet, cum ex sacris literis, tum ex sanctorum patrum documentis, ex doctrinaq. præsertim beatissimi pontificis & martyris Clementis.

Eius præterea monitis, iussis, edictis, decretorum sanctionibus quàm prompta volûtate & obsequio parendum sit, sapenumero grauitè docebit. *Episcopo enim*, inquit diuinus Igna-

tius martyr, *subiecti estis, velut Domino.*

Nam ipse vigilat pro animabus vestris, vt qui rationem Deo redditurus sit.

Reueremini, alio loco scribit, *Episcopum, sicut Christum, quemadmodum nobis præceperunt apostoli. Episcopus enim typum Dei patris omnium gerit.*

Sed hæc, & alia id generis concionator è fontibus hauriet diuinarum ecclesiasticarumq. literarum.

Quanta sit sacerdotij dignitas demonstrabit: qua reuerentia, quo honore populus eos prosequatur, qui sacerdotio initiati sunt.

Parochos præsertim quàm valde colat, qui curatores animarum sunt, qui pastores, qui parentes spirituales, quiq. paterna sollicitudine in populi salute, salutaribusq. commodis euigilant.

Quàm grato propterea animo, quàm pia liberalitate, quàm libenter decimas primitiasuè eis debitas soluat.

Quàm paratissima ad obediendum voluntate eorum cohortationibus, monitis, præceptisq. obtemperet.

Quàm frequenter cum vsu venerit, eos adeat, à quibus salutaria consilia petat.

Quàm sæpè, præsertim diebus dominicis festisq. ad parochialem ecclesiam conueniat, vbi salutariter erudiat ad omnem bene recteq. agendi disciplinam.

Rursum concionando monebit parentes, quàm diligentem educationem filijs adhibere debeant, quos ordini ecclesiastico destinant.

Qua in re multa quæ his temporibus necessaria sunt, tum ad parentum instructionem, tum ad filiorum rectâ in disciplina clericali educationem; illos commonefaciet grauitè & accuratè.

Populum hortabitur, vt stans illis quatuor anni temporibus, & priuatim in suis quisque ædibus, & publice in ecclesia oret, ad litanias conueniat, Deum precaturus pro ijs qui ordinis sacramento initiantur: Cæteraq. præstet ex præscripto literarum episcopali-um.

Tractationem de sacramento matrimonij quàm sapissimè suscipiet: cum ad omnem licentiam prolapsa sit hominum libido.

Docebit illius sacramenti vim, & sanctitatem. Monebit, quàm religiosa præparatione idè sit ineundum.

Hortabitur Tobie exemplo ad orationem, ad ieiunium, tum ad confessionem, & communionem, antequàm matrimonium conficiant.

Instruet in primis fideles, cur nãbendum: quo in genere multa diseret de educatione filiorum. Commonefaciet etiam, vt antequàm matrimonium contrahant, rectè discant se filios esse, nẽpè parentibus obedientes esse, illisq. se amorem, metum, obseruantiam, & venerationem debitam præstare.

Quo fiat, vt cum ex matrimonio liberos susceperint, rectè sancteq. educent: alioqui si

contra faciant, inde & sibi & alijs infesta proles existet.

Admonebit item, vt videant cui nubant: à Deo precentur vt rectè nubant: ne tribulationem carnis quam habituri sunt, habeant ad perniciem, sed ad salutem: nam proprium donum Dei est vxor bona, & prudens.

Vt in re tanta parentum consilium adhibeant: quod quamuis necessarium non sit, lex tamen naturalis humanaq. suadet, & sacrarum literarum exempla docent.

Vt considerent ætatem, & mores.

Vt pro dote magna virtutem putent.

Vt qui se continere non possunt, melius esse doceat, vt nubant.

Alia multa speciatim admonebit, prout opportuna esse viderit.

Præcipuè verò in id incumbet, vt si quæ morum corruptelæ nuptijs celebrandis ex depravato vsu adhibentur, radicibus extirpètur; præsertim saltationes, choreæ, cyathorum confractioes, vocum à profano gentilium more nõ abhorrentium strepites in vijs plateisq.; ac præterea fascinoes, veneficiaq. in ijs impediendis.

De sacramento quoque Extremæ vnctionis dicet accuratè, præsertim cum de morte concionem habet.

Qua in tractatione fideles docebit, vt quando in febrem morbumuè incidunt, ipsi statim tum confessionis & sanctissimæ Eucharistiæ sacramenta, tum hoc extremæ vnctionis in tẽpore petant; & præsertim cum integra mente sunt. Docebit vim sacramenti; ex qua consolatione illis iniiciet: cum viderint nullum sibi remedium defuisse, quod mater ecclesia adhibet ad filiorum salutem.

Ostendet religiosas preces, quæ in eo sacramento peraguntur, salutariter prodesse.

Et cætera multa adiunget ad sanctam spem excitandam.

De virtutum officijs bonisq. operibus exponendis.

SIC Vt autem in vitijs dissuadendis atque exagitandis nõ modò vniuersè, sed speciatim singulas partes, vitiosasq. actiones persequi concionator debet: ita virtutes, earumq. præcipua officia exponet, nõ modò in vniuersum, sed sigillatim, ac diligenter.

Quare ad certas species descendet, quæ ad verum Dei cultum; quæque ad animarum salutem pertinent.

Hocq. diligentius atque enucleatius præcepta institutaq. huius generis præcipua tradet, quò negligentius his temporibus tractari solent.

Spiritualis vitæ partes atque officia, quæ ex intima sanctissimorum vitorũ disciplina deponentur, exponere studebit præclare, atque vsque adeò accuratè, vt nullũ spiritualis sanctæq. institutionis locum relinquat.

Ad euangelica consilia amplectenda, ad perfectioris vitæ disciplinam suscipiendam, ad mundi contemptum audientium animos sæpè impellet: quò studiosius cœlestis spiritualisq. vitæ instituta amplectantur.

Atque hic quidem amplissimus campus est, in quo sæpè christiani concionatoris excurrat sermo.

Nec prætermittet auditores ad misericordiæ eleemosinæq. opera perpetuò excitare.

Nam hic locus latè patet, pertinetq. ad omnes. Huic consequens est concionari aliquando de hospitalitatis officijs, de hospitalibus, de societatibus seu sodalitatibus charitatis, atque de omni cura pauperum.

Alter locus etiam, atque is quidem vberimus est, de eleemosina spiritali.

Qui locus à concionatore nõquam omittatur; cum vsu venerit; veniet autem sapissimè.

Correctionis igitur fraternæ, quæ ad eleemosinæ spiritualis speciem refertur, necessitatem demonstrabit: corrigendi fraternè modũ docebit: præcepta atque instituta vtiliter prudenterq. tradet.

Ad pœnitentiæ exercitationes, corporis macerationem castigationemq. populum sæpè accendet.

Ad ieiunium, prout vigilia, & aduentus, quadragesimæq. tempora incidunt, sæpè concionem transferet, qua & ieiunij necessitatem, & salutare fructus qui inde existunt, vberimè exponet.

Et quod plurimi interest, docebit sancti ieiunij certas leges, quas religiosi viri non modò instituerunt, sed executi sunt diligentissimè.

Atque in hoc genere versabitur, & sapius, atque diligentius, quò grauius ab omnibus ferè peccatur.

Quò autem frequentiùs, atque adeò studiosius, non modò sermonibus suis, sed etiam tractationibus ad pietatis opera, & spiritualis vitæ studia exercitationesq. populis excitetur: quam sapissimè concionator piorum librorum lectionem suadebit, ostendetq. salutare vtilitates, quæ inde vberimè existunt.

Contraq. nihil non agat, vt librorum inutiliũ, atque adeò turpium, quorum studio morum disciplina corrumpitur, vsus omnis planè extinguatur.

Idem ager de turpibus obscenisq. imaginibus, atque alia ratione improbatis.

Sacras tantum imagines, quæ ad pietatem animos inflammant, domi, & vbique haberi debere docebit.

Ethnicorum libri, qui in falsorum deorum commentitiarumq. fabularum commemoratione versantur, vt ex omni puerorum schola literariaq. infantum exercitatione tollantur, cum occasio tulerit, concionando suadere ne desistet.

At doctrinæ christianæ institutionem, qua pueris prima fidei rudimenta traduntur, quam sapissimè

pissimè atque maximè populo suadebit, & cõmendabit.

Quo in genere ostendet, quò nobiliores sunt, in illius doctrinæ scholas eò frequentiores cõuenire debere, & ad docendum, & ad perdiscendum, quæ in christiana nobilitate præstâtissima sunt, salutis nostræ necessaria instruta ac præcepta.

Nec verò verbis solum, & cohortatione aget, sed exemplo suo accendet.

Ideo eas scholas sæpenumero ipse adibit: suã item operã illis nauabit, prout Episcopus, episcopalesuè Vicarij eandẽ ab ipso requisierint. Porro illud omnino præcipuum munus suum esse putabit, vniuscuiusque status homines docere atque instruere, beati Pauli exemplo; qui excellens, omnibusq. numeris absolutus vniuersarum gentium concionator, omnes ad officij sui functiones erudiuit.

Monebit igitur sæpissimè parentes, liberos, virum, vxorem, dominum, seruum, clericum, laicum, priuatum, magistratum, eius officij quod cuiusque proprium erit.

Quauè ratione fieri possit, vt bonis animi, corporis, & externis ad consequendam sempiternam beatitudinem vtantur.

Qua moderatione, prospera; qua paciẽtia rursus, aduersa ferre debeant.

De filiorum autem educatione, & totius familiaris cura quàm diligentissime aget, & crebrò item; cum optima hæc institutio maximi inter sit ad omnes totius Christianæ disciplinæ rationes.

Quo in officio, matrum ad vanitatem filiarum instruendum, & dominarum in pudicitia ancillarum tuenda negligentium, culpas valde coarguet.

Commendabit vt supra, obseruantiam, & obedientiam, quæ præstanda est pastoribus, & sacerdotibus, ac quæ item principibus, & magistratibus, & denique maioribus.

Monebit, quàm crebrò pro illis Deũ precetur. Qua moderatione de eis loquatur, cum in hoc sæpissimè peccetur.

Rursus magistratus cum opus est, & alios qui præsent, commonefaciet, populi commoda nõ sua spectare debere: exemplo, & auctoritate ad veras virtutes, ad optimamq. disciplinam illum dirigere: paterno amore eundem amplecti, religionem in primis, iustitiam, clementiam, fortitudinem, & temperantiam in omni vita colere.

Nobiles, humilitatis officia, modestiæ partes, ceterasq. virtutes, quæ nobilitatis splendore prælucent, accuratè docebit.

Nullam nobilitatem esse ostendet, quæ cum Christiana nobilitate sit conferenda.

Proinde homines, nobiles præsertim qui ruri habitant, cum aliquando insolentiùs se gerat, admonebit, quàm benignè, quàm modestè, cum rusticis, cum pauperibus, cum cæteris inferioris ordinis agant: ac docebit, quàm valdè in-

decorum sit atque ad eò turpe, & christiana nobilitate indignũ, imbecilliores iniuriõsius tractare, opibus oppugnare, & (quod flagitiosissimum est, & ad infamiæ notam insigne) puellarum pudicitiam attentare.

Ignobiles ad verã nobilitatem, quæ in religionis pietatisq. cultu, & in præclaris humilitatis, paciẽtiæ, christianarumq. aliarum virtutum officijs elucet, vehementer accendet.

Diuites monebit, quomodo ad salutem dirigant diuitiarum vsum.

Quo item modo omnia misericordiæ opera. Docebitq. omnes diuites esse, quia participes diuitiarum & thesaurorũ cœlestium fecit nos Christus, cœli & terræ rex, & bonorum omnium dominus.

Pauperes frequenter ad paciẽtiam cohortabitur; consolatione leniet; atque excitabit ad sanctarum virtutum copiam, & vsum.

Pro hominum denique conditione varia salutis præcepta illis tradet: ita vt & rusticis hominibus, & colonis, cæterisq. cuiusvis ordinis ac status deesse nolit, neque cohortatione, neque admonitione, neque officio ad vniuscuiusque institutionem christianam accommodato.

Hæc, atque ad eò alia multa, vt & locorum, & temporum, & personarum ratio postulat, sibi ad concionandum piè prudenterq. concionator comparabit: ad quæ item sicut expedire viderit, ab euangelij tractatione opportunè apteq. digredietur, cum digressionis locus erit.

Denique id concionator sibi statuet, ad auditorum salutem, quidquid dicturus est, referre: itaque omnia planè cauebit, quæcunq. ab eo proposito aliena sint.

Quæ verò meditati sibi in mentem venerint, omnia ad eum finem referet.

De ecclesiæ institutis, & precandi studio fidelibus proponendo.

CVM cætera ecclesiæ instituta, vt paulò antè commemoratum est, ritusq. pro ratione temporum populo concionator proponet: tum sæpè in omni concione illum docebit, quando, pro quibus, & quomodo oret.

Vt manè saltem, & vesperi precari ne omittar ex instituto vespertinæ, & matutinæ orationis.

Vt statis canonicis horis, cum diuinorum officiorum significatio campanis datur, si minus ad ecclesiam conuenire potest; cum intelligat eo signo se ad orationem vocari, saltem paulùm se mente colligens tacitè precetur, vel orationem salutationemq. angelicam piè attenteq. pronunciet.

Vt signo campanæ dato, quoad Missæ factum vocatur, paulisper se colligens, mortalis peccati conscius, dolore ex eo affectus, proposito illius confitendi suscepto supplicet à Deo veniã petat.

Vt cum datur, & vesperi, & manè, & meridiè signum salutationis angelicæ, genibus flexis

vbi vbi sit oret, & sanctissimi instituti est.
Idem faciat feria sexta ad nonam, cum campana pulsatur ad orandum, & ad passionem Domini paululum pia mentis cogitatione recollendam.

Vt certum diæ sumat, quo pro defunctis oret, secundam scilicet quamque feriam.

Vt cum orationis signum campana parochiali datur, pro eo qui nuper ex hac vita migravit, illius animam pia precatione commendet.

Absoluta item concione, præsertim diebus festis, fideles excitabit ad orationem præcelq. adhibendas pro fidei christianæ propagatione, pro summo Pontifice Romano, pro episcopis, pro principibus, pro magistratibus, pro emendatione vitæ peccatorum, pro extirpatione hæreticorum, pro conversione infidelium, pro auersione calamitatis si quæ impendet, ac denique pro publicis alijs necessitatibus, si quæ vnquam præcipue sunt; ac pro alijs etiam causis, quas pro temporum varietate episcopus indixerit, aut significauerit.

Docebit, quomodo oret, piè, attentè, perseueranter, humiliter, toto spiritu: & quo statu etiã corporis, tam in ecclesia, quàm domi; nempe genibus flexis, iunctis manibus, aut erecto aut prostrato corpore, & capite demisso, aut rursus brachijs expansis instar crucis, sublatis in cælum oculis.

Si quid in eo genere peccatur (vt ab ijs sit, qui vnum tantum genu in oratione flectunt) aut certè quidquam id generis committunt, quod precantis pietati nõ conueniat, id graui sermone coarguet.

Oratio enim humilem & religiosam corporis positionem requirit.

Cura concionatoris in eripiendis corruptelis, instituentis operibus pietatis, in concione accommodanda ad episcopalis gubernationis rationem.

CV M verò ad concionandum aliquò concionator venerit, vel ab episcopo, vel à parochio, aliouè ecclesiæ rectore, accuratè illius loci morum corruptelas conquiret: quas vt occasio feret, verborum vi, & sententiarum pondere, & in primis sacrarum literarum testimonijs exemplisq. constantissimè vsque ad eò exagitat, vt funditus, quantum in se est, extirpet, Deo benè iuuante.

Eas item consuetudines, quæ & si malæ non videntur, tamen occasionem præbent peccandi.

Nec verò semel atque iterum, sed sæpenumero prout vsu venerit, illas ipsas detestabitur. Immo perenni quadam doctrinæ, ardentisq. cohortationis perseuerantia, & perpetua quasi contentione (id quod olim sanctissimos viros, Ambrosium, Augustinum, & Chrysostomum fecisse traditum est) inueteratos malè viuendi mores, deprauatamq. consuetudinem radicitus euellere studebit.

Curabit etiam rursus in omni loco vbi concionatur, aliquod pietatis opus, ei loco ad piè agendi studium episcopi iudicio aptius conuenientiusq. institui; aut institutum vehementius excitari.

Pia item instituta, religiosasq. consuetudines, quàm diligentissimè, ac perpetuò retinendas esse, ac si quæ vel antiquatae sunt, vel intermissæ, ad vsum reuocandas ostendet.

Id verò omne persuadere non desistet, quoad rem confecerit, quam salutariter in Domino optat.

Omnem prætereà concionum suarum vim ad episcopalis pastoralisq. gubernationis rationes accommodabit: episcopi monita, iussa, edicta, decreta, instituta, ac disciplinam omnem perpetuò cõmendabit, atque ad eò tuebitur; vt & clerus, & populus, concionibus suis benè excitatus, ei obtemperet, pareat omni sanctæ obedientiæ spiritu.

Sanctæ prætereà Inquisitionis perpetuò se studiosissimum præbebit: illius officij partes acriter defensione tuebitur: illorum qui præsumunt, auctoritati, edictis, decretis, quàm diligentissimè parendum sit, crebrò vt vsu venerit, præclare ostendet: populum docebit, quanta vniciq. necessitas imposta sit deferendi illorum nomina, qui vel factis, vel dictis, vel alio quouis modo à doctrina catholica aberrant: quiq. contra sanctiones, decreta, edicta, eiusdem officij causa nomine promulgata, agunt, aut dicunt. Si verò ipse aliquando, vt euenire potest, vel verbo vno labetur errabitur; confestim nullaq. mora interposita, ex Episcopi, Inquisitionis præscripto, sententiam, aut concionem retextat, atque ad verum fidei doctrinæq. orthodoxæ dogma reuocet, quidquid fuerit, in quo ab illius doctrinæ decretis aberrarit.

Idq. non obscure agat, neque aliqua verborum circuitione; sed apertissimè planissimeq. et ratum suum emendet; aut sententiam, si ambiguè dixerit, explicet ad illorum præscriptum.

Concionator quoque regularis parochorum curæ omnino prodesse studebit: ita scilicet, vt nõ modò nihil quidquam proferat, quod parochialis curationis officia inturbet; sed omne studium adhibeat, quo populus in omnes parochialis curæ partes piè sancteq. conformetur.

Facultate autem, si quæ sibi dabitur, vel sacræ confessionis audiendæ, vel etiam absoluendi à casibus referuatis, ita vtetur; vt & parochialè vtilitatem, & populi disciplinam nusquam vilo modo labefactet, sed communiat omni studio atque officio.

Quo in genere toto instructiones de ministerio pœnitentiæ quàm accuratissimè adhibebit. Et verò in primis proponet sæpè auditoribus Concilij Tridentini decreta: ex quo, tanquam è purissimo fonte hauriet, quæ pertinent ad mores omnium ordinum corrigendos, fidem explicandam, & christianam disciplinam restituendam.

Con-

Conciliorum item prouincialium nostrorum, & episcopaliū synodorum constitutiones ac decreta non modò ad populi memoriā reuocet; sed docebit, quā uilis eorum executionis usus, quā inde uberrimus fructus: Proinde celebri in hoc officij genus incumbet, ac nullam planè occasionem prætermittet.

De ijs quæ ad formam concionis pertinent.

MATERIAM concionis cū ex euangelij tractatione, alijq. locis aptè appositis, digressionibusq. concionator sibi parauerit: ita eam disponat, ut oratoriæ illius concionis partes, quatenus vel euangelij, vel rei alterius de qua dicturus est, ratio patitur, nullæ desiderentur, præfertim quæ illustriores sunt, quæq. ad commouendum pertinent.

Instruat autem atque exornet, non verborum vel lectissimorum inani sonitu, & sermone nimis elaborato, & penè calamistrato ac fucato, quo nihil potest esse infructuosius: sed graui plenoq. sanctæ doctrinæ, ac referto disciplina, quæ verè christiana, præstansq. sit ad salutem. Ita prætereà quæcunq. ad dicendum piè meditatatus est, distinctè partiatur, ut auditores omnia & facile percipiant, & memoria teneant; quò maiorem inde fructum capere queant.

Memoriæ cuncta ita mandare studeat, ut fugiat tamen memoriæ ostentationem, ut potè in sententijs quamplurimis pronuntiandis, aut cerè rebus per multis recensendis.

Vbi ad finem concionis venerit, breui epilogo sapè uterur, quo partes concionis breuiter repetat.

Tum concionem concludet more sanctorum patrum, breui precatōe, gratiarum actione, & laudibus benignitatis Christi Iesu Domini nostri.

Absoluta concione, paululum de suggestu, vel apud altare genibus flexis tacitus orabit: tum auditores aliquando moneat, ut itidem faciāt. Si apud rudem multitudinem concionatur, orationem dominicam, salutationem angelicam, & symbolum apostolorum à populo vnà secum purè ac distinctè toto corde pronuntiari; tum Dei misericordiam humiliter voce implorari aliquando curet.

De Decoro.

PRIMO totam concionem accommodabit concionator ad ingenium conditionemq. hominum, apud quos concionaturus est.

Nihil enim ineptius & absurdius dici fingiue potest, quā si in pauperrimo pago, apud rusticos fame frigoreq. confectos ita concionatur, ut in opiparas epulas, splendidissimas vestes auro argento inextas, quas homines indigentissimi ne somniant quidem, perpetuò inuehatur.

Concionaturo igitur hæc erunt cogitanda om-

nia, non solum scilicet auditorum status, sed etiam locus, tempus, res de qua dicturus est, & personæ suæ auctoritas, & vitæ genus, ut aptè, decorè, conuenienter, & cum dignitate concionetur.

Itaque, quæ inuoluta, ut commonuimus, quæq. explicatu difficilia sunt, de ijs apud rudes nullam concionem instituet: nec verò græcæ, hebraicæ, chaldaicæ, Syracæq. dictionis vim, quando cum iisdem ager, interpretari studebit.

At contra, si ad eruditissimam quamq. explicationem apti sunt qui audiunt, nullum genus prætermittet disertæ interpretationis, quam ipse rectè norit.

Sed quando non æqualis est omnium conditio, ut diximus, non idem vitæ modus, certè concionis argumentum non dissimile erit à statu eorum qui audiunt.

Et verò quemadmodum ab audientium conditione discrepare non debet: ita talem etiam esse conuenit, qualem eorum mores requirunt.

Mendaces Cretenses, male bestie, ventres pigri, Ad Titum 1. inquit sanctus Paulus. omnia poëta obiurgatio vel acerrima ad eorum emendationem adhibenda fuit.

Duri certe obiurgandi sunt, & tractandi durius; at mitius, qui in pestifera viuendi consuetudine non persistunt.

Hoc docet idem sanctissimus Pontifex Gregorius exemplo galli; qui, ut media nocte in arctissimo hominum somno raucè quodammodo canit, deinde sub auroram suauius cantum emittit: ita concionator homines in peccatorum quasi somno grauissimè dormientes obiurgationibus acerbis excitet; cum ijs verò, qui in via virtutis tanquam vigilantiores facti sunt, cohortationum suauitate alliciat ad omnem in rectè sancteq. agendo progressionem.

Neque prætereà concio diuersa erit, ab euangelij quod eo die à populo auditum est, historia: quæ si subministrat genus concionandi de penitentia, non aliud concionator sumet, quod nullo modo conueniat cum illius die euangelica lectione: nisi aliquando à re proposita digrediendi materiam aliquis locus, aut occasio præbeat.

De elocutione concionatoris.

Elocutionis genus exquisitum ne affectet. Fucum omnem fugiat.

Imperitæ multitudinis consuetudinem loquendi ne sequatur: cū in ea sint multa absurda, multaq. indigna concionantis grauitate.

Dicendi forma utatur, cui per artem atque exercitationem par esse possit.

Verba antiqua, & peregrina fugiat.

Fati, fortunæ, infortunij nomina, aliaq. id generis ab ecclesiæ vsu iam pridem explorata, omnino cauebit.

Epithetorum item nimium usum, & poeticum dicendi genus ne confectetur.

Anicu-

Anicularum non adhibeat prouerbia.
 Inflata oratione ne utatur, sed graui.
 Exordietur moderato & temperato dicendi genere: in quo exordio vitentur similitudines, præsertim poetico more explicata.
 Vocabulorum frequentem synonymiam omnino caueat: nisi cum vnum altero significatius, aut magis proprium fuerit.
 Metaphoras, similitudines, & exempla à rebus maximè notis & insignibus sumat: nam deiicit maiestatem orationis, qui à rebus humilibus similitudines frequenter trahit.
 Vim illam dicendi vehementem & concitatam ne affectet importunè: sed ijs præparationis vijs quæ supra commōstratæ sunt, ad eam spiritus sancti ope atque auxilio feratur, vt auditoribus profut.
 Eiusdem rei repetitionem vitet, quoniam molesta est, & affectum restinguit.
 Cùm de peccatis ad luxuriam pertinentibus agit, cautionem adhibeat, ne imprudens in obscena verba incidat.
 Et videat in primis, ne loquendo turpes cogitationes iniiciat.

Exclamationes videat, quo loco adhibeat: ac rarò quidem certè.

Adulationis verba omnino fugiat, cùm de magistratibus, aut apud eos verba facit.

Ambitiosum dicendi genus caueat.

Splendidos titulos, & nomina adiuncta illustria, vt, *serenissimus David*, planè reiiciet.

Honorifica tamen, breuiq. præfatione eos viros excipiet, quorum exempla proponit ad imitationem: id quod aliquos antiquos patres, præsertim Gregorium Nazianzenum facere animaduertimus.

Verba ecclesiastica, & si minus elegantia habent, ne dicere recuset: at profana, & noua repudiet omnino.

Apostolos, martyres, virgines, confessores, & qui cœlesti gloria perfruuntur, sancti nomine semper appellet.

Dictionem vitet, quæ indignationem, & fastidium parit, præsertim cùm de incommodis suis loquitur.

Attentionem cùm petit, ne arroganter faciat: ne uè se magna dicturum & admirabilia polliceatur.

Ne ambiguè loquatur; vt eadem oratio variū sensum possit asserre.

Ne concisè item; vt auditores incerti sint, & animo pendeant.

Ne obscurè; vt dictū facilè percipi non queat.

De voce, & corporis motu.

DE pronuntiatione, gestu, actione, ab antiquis rhetoribus permulta tradita sunt: quæ exquisito quodam studio perinde consecrari, quasi in ijs ipsis benè concionandi finis positus sit, hoc longè alienum esse debet à concionatore verbi Dei: cùm ij præsertim motus

corporis aliquos commōstrarint, non modò leues, pueriles, sed planè histrionicos, ob eamq. rem indignos & persona concionantis, & auctoritate suggesti; qui locus grauissimus est.

Quæ igitur de toto illo genere isti præceperūt, eorum tantum, quæ ad grauitatis, decoriq. laudem insignia sunt, delectum quendam à concionatore haberi conueniens est; vt aliquid etiam adiuuenti inde sibi comparet ad fidelium animos inflammandos, studio rei de qua concionem instituit.

Vocem igitur, & actionem ita temperare concionator conabitur, vt non ex arte petere, sed verè, & ex natura dicere videatur.

Pro rerum quas dicit varietate, voce & gestu vario vt studebit: ne fortè res mediocres, aut etiam fortassè leues magna contentione tractet, quasi sola voce, & gestu velit persuadere; aut verò quæ magna sunt imminuat; aut cuidam recitanti potius, quàm ex animo dicenti similis videatur.

Ita illud vitium quoq. cauebit, ne vno vocis sono tota constet oratio; quod fatietatè parit. Vocis mollitiem, vel suauitatem quandam, magnitudinem item ne affectet; ne item in quouis genere nimiam contentionem.

Vt nimiam tarditatem, quasi verba difficilè inueniens; ita nimiam celeritatem fugiat: non enim proficit oratio ita effusa, sed quasi animos auditorum præteruolat: itaque pro rerum opportunitate, nunc tardè, nunc celeriter eloquatur.

Canoram vocem in exordio, & magnam fugiat; hæc enim & modestum exordium esse vetat, & reliquæ orationi pronuntiandæ nocet. In alijs fortassè imitandis prudentiam adhibeat; ne vel leuia quædam, aut etiam vitiosa imitetur; aut ea, quæ cùm alijs conueniant, à se tamen aliena sunt.

In gestu & corporis motu tantum item faciat, quantum natura rerum patitur: quod vel ex eo discere potest, si aliquos rectè natura tantum pronuntiantes in communi consuetudine obseruet.

Ita neque eodem gestu semper uteretur; neque manu eodem modo composita; neque vno brachio tantum; neque eodem motu corporis, & eadem vultus moderatione.

Non importunè suggestum palmis feriat; sed cùm rei magnitudo poscit.

Non per suggestum quasi volitabit, nunc ex hoc, nunc ex illo angulo profiliens.

Non quasi ex suggesto medium corpus demittet; aut alijs multis motibus utetur, qui aut deformes sunt, aut digladiantis potius quàm dicentis esse videntur.

Hæc omnia facilè cauebit, si christianam modestiam, & grauitatem prædicatoris non obliuiscetur: nihilq. audebit, quod supra vires, artè, & exercitationè suam esse suspicetur; quodq. ex concepto affectu non proficiatur.

Sed vt distinctiùs de pronuntiatione præscribatur,

tur, quæ in voce, & corporis motu versantur, hæc concionator teneat.

In exordio vocem sedatam adhibeat, & quotidiano sermone proximam.

In narratione Vocis Varietate vtatur, vt quod quidq. pacto gestum sit, ita narrare videatur. res enim strenuè gestæ, vocis celetitate; quæ verò dignitatem habent, plenis faucibus, & sedatissima voce narrandæ sunt.

In cohortatione quæ in epilogo concionis fit, primò voce vtatur attenuatissima, quæ sit faucibus contractis; deinde clamore leni, non obstrepero; mox sono æquabili; ac postremò voce celeri.

In conuestione item, quæ pars etiam epilogi est, vocem adhibeat depressam, crebra interualla, longa spatia, & magnas commutationes.

In corporis statu & motu hæc caueat.

Ne in suggestu vnquam corpore innitatur; sed rectus stet, aut sedeat.

Ne deiecto, ne supino, ne præduro, ne in latus inclinato capite sit, sed planè recto.

Ne supercilia cōtrahat, ne diducat, ne remittat.

Ne nares cotruget, ne moueat, ne inflet, ne digito diducat; ne plena manu resupinet.

Ne labra lambat, ne mordeat.

Ne mentum pectori affigat.

Ne humeros attollat, ne rursus contrahat.

Ne brachium tanquam gladiator immoderatè proiciat.

Ne laeuam manum iactet nisi tardè, & in maximo concionis æstu.

Ne manum supra oculos tollat, ne demittat infra pectus.

Ne digitorum gestum indecorum adhibeat, sed decentem; nempe in principijs lenem, & in vtranque partem modicè prolatum; in narrando paulò productiorem; in reprehendendo àcrem & instantem.

Ne argutijs digitorum vtatur.

Ne femur feriat, nisi tardè, cum indignationem mouere studet.

Ne pedibus supplodat, nisi opportunè in summa contentione.

Ne tussiat, ne expuat crebrè, nisi necessitate coactus.

Ne in eloquendo per nares maiorem spiritus partem effundat.

Ne crebro anhelitu iumenta imitari videatur onere laborantia.

Hæc atque adèdè alia vt fugiat, in consilium adhibeat prædicationis vsu peritos.

Sunt etiam quedam alia capita ad concionatores pertinentia, quæ quoniam vulgari sermone confecta sunt, infra suo loco cum instructionibus alijs communi lingua editis posita sunt.

SACRAMENTALE AMBROSIANVM.

In quo continentur instructiones pro administratione
omnium Sacramentorum.

*Carolus S. R. E. Presb. Card. tituli S. Praxedis Archiepiscopus
vniuerso Clero vrbis diœcesisq; suæ Mediolanensis
salutem in Christo Iesu.*

NOBIS in Archiepiscopali hac vigilia versantibus ea præter cæ-
teras vna proposita est sollicitudo, vt quam ecclesiæ huius hæ-
reditatem sacram, iam olim Ambrosius sanctissimus à beatæ me-
moræ Archiepiscopis, Mirocleto, Eustorgio, & Dionysio accep-
tam, se conseruaturum esse dixerat, eam deinceps ab ipso Am-
brosio patre auctam, & perpetuo sacrosanctæ Ecclesiæ Romanæ matris con-
sensu retentam, & religiosa consuetudine, vsuq; prædecesiorum nostrorum
constantissimè conseruatam, nos pariter Deo benè iuuante integram non
modò seruemus, verùm etiam si quam eius partem vel negligenter amissam,
vel certè aliquo modo parum cultam animaduertimus, diligentissimè iti-
dem & restituamus, & excolamus. Benedictus Deus, & pater Domini no-
stri Iesu Christi, qui consolatus est nos in laboribus, vigilijsq; huius ipsius
nostræ sollicitudinis. Superioribus annis Breuiarium, quod opus fuit diu-
turni temporis, magnæq; diligentia, ita restituendum curauimus, vt anti-
qua huius nostræ ecclesiæ monumenta, veteresq; concelebrandis diuinis lau-
dibus Ambrosianos ritus iam planè integros liceat agnoscere. Nunc sanè
sunt item reliqua, in quibus iamdiu fixæ cùm sint non solum cogitationes,
sed labores nostri; denique apparere, & extare debent. Atque in ijs qui-
dem (præter Missale, in cuius quoque edendi curam incumbimus) præci-
puum etiam opus est, quod Sacramentale ex vetustissimo vsu vocamus. Id
porrò si seriùs, quàm decreto Synodali iampridem promiseramus, in lucem
prodiit, vos ipsi probè nostis factum esse multitudine, magnitudineq; occu-
pationum Archiepiscopaliũ; quibus pro temporum varietate nos non so-
lùm in singulos dies, sed in singula ferè momenta assiduè distenti, necesse sæ-
pissimè habuimus cursum interrompere industria & curæ, quam in eo con-
ficiendo diligentissimam ponere iampridem statueramus. Verùm si recta
reputamus via, profectò ab huius nobis commissæ Ecclesiæ rationibus haud-
quaquam alienum fuit, rem, quæ tempus, & diligentiam postulabat, diu-
tiùs differri; vt pluribus, quàm ab initio potueramus, ijsdemq; necessarijs
partibus eam absolutam redderemus. Copiam certè habuimus exempla-
rium, quæ & manu scripta, & impressa, eaq; antiqua admodum, ex multis
tam basilicæ nostræ Metropolitanæ, quàm aliarum ecclesiarum vrbis, diœ-
cesisq; vniuersæ tabularijs conquisita, ac suppeditata, adhiberi ab ijs eccle-

fiastici ordinis viris volumus, quos & pietatis studio flagrantes, & doctrina laude claros, & rituum sacrorum vsu literatè peritos ad opus delegimus. Ex sancti Ambrosij item fontibus multa hâuimus, quem Ecclesia hæc patrem magistrumq; habet omnium virtutum gloria florentem; quiq; cum de ijs qui initiantur mysterijs, tum de sacramentis libros præcipuè scripsit. Neque solum his domesticis adiumentis contenti fuimus, sed aliunde subsidia comparauimus, ab ijs præsertim religiosi scriptoribus, qui rituum nostrorum & diligentissimi interpretes, & testes locupletissimi extiterunt. Cum ijs igitur monumentis recognosci ab initio potuit, vt certè recognitum est, opus Sacramentale, quod modò emittimus. Sed quoniam ad eius perfectionem etiam non parum interessè censuimus, exspectare, vt prouinciæ concilia aliquot haberemus, in quibus singulis, sapientissimorum Episcoporum consilio, & pietate, nos ea de re non doctrina solum, sed vsu probatum aliquid semper statueremus: rem vsque ad eò protulimus, vt synodis prouincialibus Dei munere sex iam demum celebratis, necessarium opus plurimis decretis adiuuerimus. Accedit etiam hoc, quòd cum editionis libri Sacramentalis diem de die vsque ad eò duxerimus, vt omnis diocesis nostræ visitationem antè absoluerimus: ex hac ipsa Archiepiscopali speculatione, in qua vsu multa comperimus ad Sacramentorum administrationem cultumq; opportuna, quæ minus præstabantur, adiumenta item rei conficiendæ non parua ipsi subministravimus. quæ quidem adiumenta, in ijs quæ instructionum, seu rubricarum nomine cuique sacramento copiosè adijci iussimus, in primis apparebunt. Quamobrem si diutiùs libri editio iam prorogata est: diuturnitas tamen vtilitates permultas peperit, quas ex assiduo illius vsu vos ipsi cognoscetis. Sacramentale igitur edimus, multis partibus excultum atque absolutum, vt mox supra demonstravimus. Vestrum est omnium & singulorum qui sacerdotes estis, quiq; in vrbe, & diocesi nostra Mediolanensi sacramenta ritu moreq; Ambrosiano ministratis, ita vos huius Sacramentalis regulis instituire, in omnesq; partes conformare, vt cum ad illius præscriptum ea purè, sanctè, & religiosè tractetis; tum cæremonijs & ritibus hoc ipso traditis vtamini, neque vllis prætereà alijs. Atque ob eam sanè causam iubemus, vos vniuersos singulosq; quorum interest, duobus post editionem mensibus hoc ipsum habere, legere, atque in vsum introducere, vt charitatis vestræ, qua in procuranda animarum salute eximiè præcellere debetis, studium in Domino commendemus.

R V B R I C A E

SEV INSTRUCTIONES
G E N E R A L E S.

De sacramentorum administratione.

IN sanctissimis sacramentis & ministrandis & percipiendis, religiosa, diligentiq; cura requiritur. Quæ sanè res cum ex ipsis mysterijs intelligi possit; tum etiam perspicitur ex precibus, & sacris cæremonijs, quæ à diuinis, apostolicisq; traditionibus derivatæ, ac perpetuo sanctæ Ecclesiæ vtu corroboratæ, ad hæc vsque tempora piè retinentur. sacramenta enim

à Christo Domino saluatore nostro instituta, & ad communem omnium salutem proposita, cum cælestia munera sint, atque instrumenta diuinæ gratiæ, solemnibus cæremonijs tractantur, & ministrantur: vt eorum tum administratio sancta sit, tum perceptio plena religionis. Quare primo loco hæc generatim traduntur, vt tam qui sacramenta ministrat; quam qui sumit, ad pietatis suæ partes breuiter instruat.

Primo igitur parochus, omniq; sacerdos, cuius est sacramenta administrare, meminisse debet, sancta se tractare, omniq; ferè temporis momento paratum esse oportere ad tam sanctæ administrationis munus. Quamobrem is, cum alios per sacramenta purget, atque illuminet, hoc maximè studebit, vt ipse vitam purè, castè, ac religiosè agat, mentemq; item & animum

animum ab omni peccati labe purum adiutrice Dei gratia conferuet diligenter . Nam etsi sacramenta , diuinam quidem virtutem quæ illis inest , nunquam amittunt ; tamen impurè ea ministrantibus æternam mortem afferunt . Itaque primùm sollicitè , & intimè recogitare debet , an alicuius peccati inortalis (quod sanctissima cautione sacerdos euitare debet) sibi conscius sit . Quòd si reum se esse nouit , priùs sacramentali confessione se expiare studebit : contritionem certè habere quàm diligentissimè curet .

Quacunque diei aut noctis hora ad sacramenta ministranda vocabitur (cùm præcipuum eius munus , cuius causa à reliquo populo separatur , ab ecclesiâ . sustentatur , præter cætera , eorum administratio sit) nullam tam sanctis pietatis officijs moram interponet . Immo populum sæpenumero , prout occasio tulerit , accuratè præmonebit , vt cùm opus est parochiali ministracione atque officio , se quàm primùm , & liberè accersat , nulla habita nec temporis , neque loci longè distantis , neque alterius cuiuscunque incommodi ratione .

Cùm autem accersetur , tantùm abest , vt verbis , vel vultu , vel alio signo ostendat se grauatè iturum , vt illius , cui ministrare debet salutis desiderio se accensum patrem præbens , verborum benignitate , vultuq. hilari charitatem paternam significante , & libentissimè , & vt potest , celerrimè accedat .

Anteà verò quàm accedat , paululum saltem in sacræ actionis quam suscepturus est meditatione attentè versabitur . Atque vt & ipse sanctè ministret ; & cui ministrabit , piè salutariterq. percipiat (nisi cùm necessitas eum festinare cogit) genibus flexis ad altare paululum orabit , & hanc orationem adhibere poterit , vbi propria adscripta non est .

Psall. Veni sancte Spiritus , reple tuorum corda fidelium : & tui amoris in eis ignem accende .

Y. Gloriapatri , & filio , & spiritui sancto .

R. Sicut erat &c. Iterum. Veni sancte Spiritus . Y. Dominus vobiscum . R. Et cum spiritu tuo .

Oratio. Domine Deus omnipotens , qui me indignum propter tuam misericordiam ministrum fecisti sacerdotalis officij , propitius esto mihi peccatori , vt condignè possim diuina clementiæ tuæ sacramenta fidelibus ad ea confugientibus ministrare . Per dominum nostrum &c.

Et prætereà ne titubanter quidquam in ministracione agat , quamuis ordinem ministrandi , cæremoniaq. ritè teneat , antea tamen quàm ministret , attentè ex libro religiosa animi intentione , quæ agenda sunt , recognoscat .

Si incommoda valetudine laborat , qua tamen à sacramenti ministracione non impediatur , alium sacerdotem ab Archiepiscopo probatum sibi comitem adiunget : quo adiutore vtetur , si quando præ ægritudine , vel in via , vel in ministracione deficeret .

Accerset item parochiæ suæ clericos , quos decenti habitu , & superpelliceo in primis rectè indutos , tot vt poterit adhibebit , quot sacramenti ratio deposcet .

Præmonebit eos breui cohortacione quandoque , quàm modestè , & quanta deuotione eam functionem prosequi debeant .

Hoc etiam præcauebit , vt vestes sacræ , supellex , & vasa , quæ ad ministracionis vsum adhibentur , ab omni sordè pura sint , atque adeò quoddam ecclesiasticæ munditiæ nitore colluceant . In omni sacramentorum ministracione semper superpelliceum decens , & stolam adhibebit . quæ stola colore erit , quem sacramenti ministrandi ratio ritè postulat .

De libro hoc preces , & sacramentorum formulas , cæteraq. pro ratione eorum quæ ministrabit , rectè leget : nec verò memoriæ , quæ plerunque labitur , confidat .

Sacramenti quod ministrabit , vim , rationem , vsum , salutaremq. fructus , prout temporis , ac personæ ratio , & præsentium multitudo tulerit , diligenter explicabit , præsertim catechismi Romani doctrinis : quas partim etiam sumere poterit ex libris sancti patris nostri Ambrosij de sacramentis ; & de ijs qui initiatur mysterijs . Cùm verò cæremoniæ , quæ ad sacramenta adhibentur , mentes illorum qui eas intuètur , accurateq. obseruant , ad sublimium rerum cogitationem erigant , fidemq. , & charitatem in ijs ipsis excitent ; earum etiam vim , sanctioresq. significaciones , vt diligentissimè poterit , idem populo exponet , cùm vfu venerit .

Ritibus autem , & cæremonijs vtetur hoc libro præscriptis : quibus nihil , ne alicuius quidem priuatæ deuotionis nomine addet , nec detrahet ; neque verò aliquid mutabit : nisi aliter aliquando faciendum rubrica suo loco ostendat .

Dum verò ad ministrandum proficiscitur , animi meditatione attentus erit ad rem , quam sanctè acturus est : piè psalmos , & orationes statas in hoc libro præscriptas recitabit . Nihil quidquam cum alio colloquetur , nisi necessitatis causa , & quàm breuissime : neque salutacionibus in via vacabit .

Grauius prætereà matureq. incedet , non prophanter , nisi instante necessitate . callopedijs autem , seu zoccolis , nunquam vtetur sanctissimis sacramentis ferendis .

Sacramentum prætereà aliquod cùm ministrat , vt id magna cum religione præstet , singula verba , quæ ad illius formam rationemq. pertinet , omni animi attentione & pietate distinctè pronunciabit , & clara item voce , vt ab illis audiri possit , quibus ministratur .

Sacras item preces sanctè grauiusq. dicet . Solènes prætereà alios ritus cæremoniaq. ita decenter obseruabit , vt veluti antè oculos ponere videatur eximia illa dona , quæ in eo sacramento continentur .

Ita verò demum in omni sacramenti ministracione se geret , vt non actione solùm tota ;

sed vultu etiam, illos qui ad sunt, incitet ad pietatem, ac deuotionem.

Illudque norit prætereà officij sui esse; & hæc sancta administrandi ratione, & prætereà assiduis orationibus, & doctrina, & omni sacrali industria, fideles sibi commissos tales efficere, quibus dignè, vtiliterque sacramenta ministrari possint.

Lumina adhibebit in ministracione, prout sacramenti ratio deposcit: id quod cum mysterij significatione, & reuerentiæ, cultusque officio fit. Sacramenti ministracionem cum aggreditur, id intendat, idque sibi agere proponat, quod Christus Dominus instituit, & sancta mater Ecclesia intendit, atque agit.

In ipsa verò ministracione, animo menteque defixus erit in cogitatione sacramenti quod ministrat. idque quantum fieri potest, studiose curabit.

Illud porro cauebit, vt ne in ministracione, eiusdem causa aut occasione aliquid exigat, petatur aliquo modo. Sed quæ gratis accepit, gratis ministret, sine aliqua vel minima cuiuscunque auaritiæ suspicione.

Vt autem sacramentis debitus religionis cultus, etiam externus, ab ijs tribuatur qui ea suscipiunt: non patietur quemquam ad illa suscipienda accedere, nisi exteriori quoque habitu, vestiumque modestia, debitam illis veneracionem præferat.

Videbit igitur, vt viri armis depositis, vtque mulieres rectè velato capite accedant; vt omnes vestitu, & toto corporis habitu modesto humilitatem christianam præferant.

Curabit etiam pro loco, & tempore, & personarum ordine, vt idem faciant, quicumque dum sacramentum ministratur, aliquod officium præstant, vt potè patrini, & paranymphi.

Monebit id quoque reliquos omnes qui ad sunt, vt remoto inani colloquio; actuque indecenti, piè ac deuotè vt debent, intersint capite aperto, mente etiam ipsi reputantes cælestia illa dona, quæ sacramentorum virtute fidelibus impartuntur.

Iudæos autem, infideles, hæreticos, & excommunicatos non patietur in sacramentorum ministracione præsentem adesse: nec verò catechumenos.

Cætera denique omnia ritè & ordine seruabit, prout vnique sacramenti ministracioni accommodata, suis quæque locis sigillatim demonstrata sunt.

Cum verò sacramenta quinque tantum, nempe Baptismum, Eucharistiã, Pœnitentiã, Matrimonium, & Extremam vnctionem, Parochus ex officio administrare possit, eorum ceremoniæ, quas rectè seruet, locis proprijs præscriptæ sunt.

Reliquis autem sacramentis duobus, Confirmationi, & Ordini, quorum administratio solius Episcopi est, non ceremoniæ administrandi in hoc libro adscribuntur; sed adiungi operæpretium fuit breuem quandam instructionem

rerum, quas cum ea Episcopus solemniter ministrabit, debet ipse Parochus, pro curæ parochialis munere agere atque exequi.

Rubricæ, seu instructiones.

De Baptismi ministracione.

BAPTISMVS inter sacramenta sicut primum locum obtinet, ita maximè etiam necessarius est: cum sine eo nemini pateat aditus ad cæleste regnum: *Nisi enim quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, non potest introire in regnum Dei*, inquit Christus Dominus. Quare Sacerdos cuius est hoc sacramentum ministrare, cum ea omnia, quæcunque ad illud conficiendum attinent, rectè scire, accuratè animaduertere, riteque seruare debet: tum pleraque etiam, prout vsu venerit, populum accuratè præmonebit, ac docebit. Quæ omnia vt ordine facileque præstet, hoc loco breuiter traduntur, atque exponuntur.

Quæ Parochus in Baptismi ministracione, quod ad eius materiam, & formam attinet, animaduertat, & populum etiam doceat.

IN Baptismo, sicut in cæteris sacramentis, cum præter eius qui ministrat intentionem, de qua mox supra dictum est, materia, forma, & minister requirantur; de ijs Parochus vt infra obseruabit, ac fideles quoque instruet, ac monebit, prout opportunum viderit.

Quod igitur ad huius sacramenti materiam pertinet, id animaduertet, vt aqua (quæ materia sacramenti Baptismi est) non solum vera, naturalisque sit, sed etiam eo ipso anno, quemadmodum sanctè cautum est, benedicta in Sabbato sancto Paschæ Resurrectionis Domini, aut Sabbato Pentecostes.

His igitur duobus Sabbatis, quibus ex veteri instituto fontis baptismalis benedictionem agi celebratque solemne est, ipse cum clericis parochiæ suæ quotannis, si in vrbe est; ad Basilicam Metropolitanam; si in diocesi, ad ecclesiã plebanam tempestiuè conueniet: vasculum proprium, atque vsui huic tantummodo addictum, idemque nitidum afferet; quo aquam baptismalem inde in ecclesiam suam reportet.

Eò cum venerit, superpelliceo, & stola alba induus, cum clero ecclesiæ vbi fontis celebritas agitur, processionem ordine ad fontem obibat, & ministerium etiam suum, vbi opus erit, in benedictione præstabit.

Peracta solempni benedictione, vasculum quod portauit, offeret, vt aqua benedicta impleatur: impleti os diligenter occludet: tum illud velo albi coloris conteget, in parochialeque ecclesiam debita veneracione deferet, clericis duobus proximè præeuntibus, qui lumina portet. Ad ecclesiam suam vbi venerit, vasculum cum luminibus in fonte baptisterij collocabit: inde

in sacrificiam rectè veniet : vbi mox sacris Missæ vestibus se induit , sicq. indutus cum clero & populo ad fontem procedit : vbi canit antiphonam . *Sicut cervus desiderat ad fontes aquarum : ita desiderat anima mea ad te Deus .*

Mox vasculum aquæ baptismalis capit , effunditq. in fontem , ac mox adiuuante Diacono , aliouè ministro , aliam prætereà aquam , quantum satis sit ad eum implendum . quem statim rectè claudet .

Tum quo ordine venit , ad altare procedit , & Missam celebrat . nec verò antè Missam celebrabit his Sabbatis , nisi absoluta fontis actione . Sed si ob viæ longitudinem , aliamuè causam ad suam ecclesiam in tempore redire non possit , vt post huiusmodi actionem liceat Missam celebrare ; illam antè celebrare poterit ; reliqua verò vt dictum est peragere .

Aquam baptismalem (quoniam putam illam quidem , mundam , nitidamq. esse , ob tanti sacramenti dignitatem conuenit) in ipso fonte per totum annum , quoad eius fieri potest , tum decorè , tum purè conseruabit . Quam ob causam cum fontem pro sacramenti maiestate expresscripto decenter exstructum , ornatumq. habebit : tum etiam totum ipsius fontis opus vndique ita contextum tenebit , vt nec puluis , neque vllæ aliæ sordes intrò penerent , quibus aqua corrumpi , aut impura fieri possit .

Quòd si intrà annum , præ temporis diuturnitate , aliaue causâ illam corrumpi contigerit , in sacrariû propè fontem Parochus projiciet : statimq. & fontem purgabit ; & verò si in Vrbe est , ad Metropolitanam ; si in diocesi , ad plebanam ecclesiam veniet , vnde proprio vasculo nitido aquam baptismalem accipiat , in parochialemq. ecclesiâ secretò ferat : vbi quàm primum in fontè effundet , baptismaliq. aquæ allatæ tantum etiam aquæ puræ , nitidæ , & recentis addet , quantum satis erit .

Hoc ipsum quoque præstabit , si etiam aqua baptismalis per annû aliquo modo defecerit .

Si verò in ecclesia , vel Metropolitana , vel plebana , vbi fontis benedictionem fieri solène est , aquam baptismalem corrumpi , aut deficere cõtigerit : tunc Archipresbyter , aut Præpositus , rochetto , cappa , & stola violacea indutus , fonte primum diligenter purgato , & aquæ puræ , mundæ , recentisq. pleno , oleoq. sacro , quod aquæ immisceri debet , parato , benedictionem omiſſis cæteris cæremonijs peraget , vt infra suo loco inter Benedictiones , adhibitis saltem duobus clericis .

At verò ne temeraria manus abutatur aqua baptismali ad superstitionem , & perniciem ; sacerdos fontem ex præscripto benè communitum , sera etiam , clauisq. claudet , quam ne clerico quidem committens , apud se custodiet perpetuò .

Et quoniam interdum accidit , vt in summa hyeme aqua baptismalis vi frigoris congeliet , aut gelida nimis fiat : tunc vt aliquo calore lique-

facta , aut calefacta , vsui ad baptizandum infantem esse possit (cum animaduerti debeat , ne illa gelida nimis ei noceat) aliam aquam vaſe mundo calefactâ immisceri licet . quæ aqua calefacta longè paucior erit , quàm illa quæ benedicta est . Quæ in re etiam cauebit sacerdos , ne quid aliud commisceat , quàm aquam purâ , ac naturalem , quamuis calidam .

Verùm cum huius sacramenti ea sit necessitas , vt etiam à laicis instâte mortis periculo illud administrari liceat : ne hoc quidem , cum occasio tulerit , præstare prætermittet , vt populum huius sacramenti materiam doceat esse , omne naturalis aquæ genus , siue ea maris sit , siue fluiuij , siue paludis , siue putei , siue fontis , quæ sine vlla adiunctione aqua dici solet . Alijs autem liquoribus , aut aquis , quæ è floribus , herbis , alijsuè id generis exprimentur , elicîturuè , Baptismus confici non possè ostendet : aquam prætereà puram mundamq. esse , pro sacramenti dignitate conuenire : nisi necessitate urgente , in qua vt licet etiam aqua lutulenta .

Sequitur forma baptismi , quæ est :

Ego te baptizo , in nomine Patris , & Filij , & Spiritus Sancti . Quæ , dum infans ter mergitur , continuata pronuntiatione , & singulorum verborum distinctione , rectè integreque profertur , nihil addendo , omittendo , aut mutando .

Et verò quod ad formam ipsam pertinet , ipse Parochus non solùm populo generatim ob baptizandi necessitatem ; sed etiam priuatim , præcipueq. obstetricibus , in ecclesia tamen , eam planè ostendet , ac tradet .

Quam etiam formam an illæ rectè teneant , aliquando eodem loco accuratè videbit , ac diligenter quæret . Proindeq. illarum , quæ intrà parochiæ suæ fines habitant , nomina certo libro descripta habebit , vt illas interdum instruat , non solùm Baptismi quæ materia sit , vt mox dictum est , sed quæ etiam forma , & quæ intentio baptizantis .

Ab hac autem ipsa baptismi forma ne minimû quidem vnquam discedat , vt præscriptû est , nisi cum forma sub conditione vtendû sit , quæ est cum adiunctione verborum : quæ infra suo loco ponitur .

Quæ forma vritur , cum infans , alijsuè qui Baptismo offertur , re diligenter perquisita , dubium relinquitur , aut certè non apparet , eum baptizatum esse : vt de expositis , inuentisq. paruulis dubitari , atque ignorari sæpenumerò solet . Quòd si re accuratè inuestigata , exploratû habuerit , illum forma seruata baptizatum esse ; caueat omnino , ne hanc sub conditione baptizandi formam adhibeat : cum sacrilegium committat , si contra fecerit ; & illud impedimentû contrahat , quod sacri canones irregularitatem vocant .

Si verò fœtus ex vtero matris , quæ in partu periculosè laborat , vel manu , vel pede , vel alia aliqua parte extans , ob necessitatem in ea ipsa

parte ab obstetrice baptizatus est; cum superstes erit, sub eadem conditione baptizetur, adhibitis cæteris Baptismi cæremonijs. Si verò in capite, quod primum ex vtero prodijt, baptizatus est, forma rectè seruata; quando superuixerit, ad ecclesiam deferatur, cui tantum reliquæ cæremoniæ adhibeantur, quæ ad solemnitatem Baptismi attinent.

Si quando præterea monstrum humanum Baptismo offertur, videndum est antequàm baptizetur, an vna persona sit, an verò duæ: tum masculus ne sit, an fœmina. Siq. re perspecta dubium est, an sint duo, utpotè quia duo capita non habet, nec pectora benè distincta; vnus intentione certa, neque vaga, simpliciter baptizetur: alter verò, seu alij sub conditione: *si non es baptizatus &c.* Si verò quia duo capita, pectora duo, aut corpora etiam distincta in monstro apparent, homines duos esse perspicuum est, singuli simpliciter baptizentur. Quòd si mortis periculum in mora erit, numero plurali baptizentur: *Ego vos baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.* Sin autem vna persona est, utpotè vnus tantum caput habens, tanquam vnus baptizetur, etiam si alia membra plura geminatauè habeat.

At verò monstrum, quod hominis speciem non præfert, non baptizetur, nisi primum Archiepiscopus consulatur: de cuius etiam cõ filio ageretur, quod supra de monstro humano dictum est, si tempus dabitur.

De ministro Baptismi.

MVNVS conficiendi hoc sacramentum quamuis sacerdoti commissum sit: tamen cogente necessitate, omnes, etiam laici, & fœminæ quoque sine solemnibus tamen cæremonijs baptizare possunt. Illud verò cauendum est (quod etiam Parochus, prout occasio tulerit, accuratè monebit) vt ne fœmina viro præsentè; neque laicus clerico præsentè; neque rursus clericus præsentè subdiacono; hincque itidem coram diacono; nemoq. præterea eorum coram sacerdote baptizare audeat: ipse autem norit, sibi licere baptizare, etiam præsentè suo Episcopo.

Et quoniam si vel à muliere, vel à laico secus fit, graue peccatum admittitur, id etiam monebit.

Obstetricibus autem, quæ baptizare consueuerunt, formamq. Baptismi tenent, baptizare quidem necessitate urgente permittitur, etiam præsentè laico, qui huius sacramenti cõficiendi planè ignarus rudisq. sit.

Verùm grauissimè Parochus monebit, quàm grauius illæ peccent, si quando mortis necessitate non cogente, Baptismum ministrare audènt. Quamobrem illud etiam interdum opportunè nunciabit, vt cum mulier propè paritura agrè se habet, de eiustque partu timetur, stu-

deat in primis Parochum in tempore accersere: aut, si eum habere non potest, aliquem ex ecclesiasticis ministris, aut denique virum laicum baptizandi peritum in promptu habere: vt ne obstetricibus fœminis, nisi in summa necessitate, cui aliter prouideri nullo modo potest, baptizandi locus vnquam detur.

Parentes autem omnino caueant, ne liberos suos baptizent absque manifesta necessitate, cum scilicet alij quoquo modo apti non adsunt, & periculi vrget necessitas. quod ipse etiam monebit, prout vsu aliquando venerit.

De modo ministrandi Baptismi.

MINISTRATUR Baptismus triplici modo, immersione, infusione aquæ, & aspersione. Sed immersionis modus cum antiquissimi in sancta Dei Ecclesia instituti ritusq. sit, idemq. in ecclesia Ambrosiana perpetuò retentus: ab ea mergendi consuetudine recedi non licet, nisi imminens mortis periculum instet; tumq. vel aquæ infusione, vel aspersione ministrabitur, seruata illa stata baptizandi forma. Ad aquæ baptismalis infusionem, non manus, sed vas ob eam causam paratum adhibebitur. Id Parochus mergendo seruabit, vt ab ea parte fontis baptismalis stet, vbi directo obtutu orientem spectet.

In immersione hoc seruabit, vt infantis latera manu vtraque firmiter excipiens, illius supini occiput ter mergat: primò dicens, *In nomine patris*, iterum, *& filij*, tertio, *& Spiritus sancti.* Qua in immersione animaduertet, vt dum mergit, infantem ne lædat, at aquam verè illius occiput immersione tangat.

Si quando autem duo, pluresuè infantes Baptismo offeruntur, eorum vnicuique exorcismum, catechismum, & reliquas statas cæremonias separatim adhibebit: super ijs tamen simul orationes dicere poterit, numerumq. commutare vbi opus est, vt pluribus conueniat.

Infantibus autem oblatis, partim maribus, partim fœminis, separatim, atque ordine ministrabit, maribus scilicet primò, & deinde fœminis, mutata nominis verbiq. ratione pro sexus genere.

Er verò quod in Ecclesia Ambrosiana veteris instituti & consuetudinis est, decreto etiam prouinciali renouatum, vt infantes in hebdomada authentica nati, Sabbato sancto ad Basilicam Metropolitanam; & qui item hebdomada Pentecosten proximè antecedente in lucem editi sunt, ad eandem Basilicam Baptismo offerantur; id vnusquisq. Parochus seruet; vt ijs solemnè ritu huius ecclesiæ Archiepiscopus Baptismum ministret. A qua solemnitate, quæ Archiepiscopalis muneris est, alius omnis vel Archipresbyter, vel Præpositus, vel Parochus, tam vrbis, quàm diocesis abstinebit.

Prou. 4. tit. quæ pert. ad sacram. bap. pag. 135. Si quis.

De ceremonijs quæ in Baptismo adhibentur.

RITVS, ceremoniæ, & solemnitates, quæ in Baptismo adhibentur, eiusmodi sunt, quas omitti nefas est, nisi cum baptizandi necessitas instat.

Quamobrem Parochus cum illas, tum earum mysteria & significationes rectè tenebit, vt & religiosè riteq. hoc sacramentum ministret; & peritè pieq. earum mysteria fidelib⁹ exponat. Has autem stas ceremonias sacerdos cum Baptismo ministrabit, numquam planè omitet, nisi quando ob necessitatem ministrabit.

Atque omnes quidem hæ ceremoniæ precationesq. ad tria capita rediguntur.

Aliæ enim sunt, quæ antequàm accedatur ad Baptismi fontem, seruantur: aliæ, quæ cum ad ipsum fontem ventum est, adhibentur: & aliæ prætereà, quæ peracto iam Baptismo addi solent.

De ceremonijs, quæ priusquàm Baptismus ministratur, adhibentur.

IN primis aqua paranda est, qua ad Baptismū uti oportet.

Consecratur enim Baptismi fons, addito mysticæ vnctionis oleo: neque id omni tempore, sed Sabbato Paschæ Resurrectionis Domini, & Pentecostes.

Hæc enim sacra duo tempora, mystetiorum plena, Baptismo celebrando solemnita legiti- maq. esse docent Ecclesiæ Patres, & in primis Leo Pontifex sanctissimus.

Nam quamuis, inquit is, totum, quidquid in Christo Domino, & virtutis diuinæ est, & infirmitatis humane, ad nostræ reparationis tendat effectum, propriè tamen Paschali tempore, nempe in morte crucifixi, & in resurrectione ex mortuis, potentia baptismatis nouam creaturâ condit ex veteri, vt in renascentibus, & mors Christi operetur, & vita, dicente beato Apostolo Paulo; An ignoratis, quia quicumq. baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus? Consepulti enim sumus cum illo per Baptismum in mortem, vt quomodo surrexit Christus à mortuis per gloriam patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus. Si enim complantati facti sumus similitudini mortis eius, simul & resurrectionis erimus, &c. ex quibus apparet, Paschale tempus electum ad filios hominum regenerandos, & in filios Dei adoptandos. Huic paschali obseruantix additur etiam Pentecostes ex aduentu Spiritus sancti consecrata solemnitas, quæ de paschalis festi pendet articulo. Eo autem die, quo omnem credentium numerum promissus Spiritus sancti repleuit aduentus, triū millium populum sua prædicatione conuersum lauacro baptismatis consecrauit.

Aqua autem adhibetur, ad significandam animæ ablutionem, quam Baptismus efficit.

Ideoq. ab Apostolo lauacrum appellatur: oleū

autem ad ostendendam gratiam Spiritus sancti, quæ per Baptismum datur.

Deinde antè fores ecclesiæ, qui Baptismo initiandi sunt, offeruntur, propterea quòd indigni sint, qui more fidelium, domum Dei, antequàm Christo Domino se addixerint, ingrediantur.

Tum verò Parochus ab eis exquirat, qui illos offerat.

Quo cognito, ter conceptis verbis, eum qui baptizandus est, interrogat: *Abrenuncias, &c.* Et eius nomine patrinus ad singulas interrogationes respondet. *Abrenuncio.*

Et quoniam huius sponsionis chyrographum sanctè conceptum magnam vim habet in cælo, tum Parochus illos admonet, & contestatur dicens: *Memor esto sermonis tui, &c.* vt ex his verbis intelligant, quàm diligenter hæc sponsio præstanda sit: sciantq. hanc professionem christianorum esse propriam, vt nou sint de hoc mundo, sed cor habeant ad Dominum, qui in cælis est, *exspectantes beatam spem, & aduentum gloriæ magni Dei.*

Ad huius, aliorumq. mystetiorum explicationem adhibebit doctrinam patris nostri sanctissimi Ambrosij.

Et verò cum huius ipsius mysterij, harumq. sponsionum ratio diligentissimè explicata sit canone Concilij Parisiensis, non alienum est illius verba exscribere: *Constat igitur vnum quemque fidelem Deo in baptisate duarum passionum nexibus se obligare: altera, qua abrenunciare Diabolo, & omnibus operibus eius, & omnibus pompis eius: altera verò qua se in patrem, & filium, & Spiritū sanctum credere profitetur.*

Unde etiam sub eiusdem sanctæ Trinitatis inuocatione baptismatis gratiam consequitur.

Cum ergo post huiusmodi abrenunciationem quibuslibet illecebris vitiorum illectus, ad ea quibus renunciauit, redit; nec non & post tantæ fidei perceptionem in apostasiam aut infidelitatis, aut hæreticæ prauitatis, aut fraterni schismatis prolabitur: proculdubio vtriusq. passionis transgressor efficitur; quarum altera, quia Baptismi iteratione nequit, penitentia lamentis, eleemosinarum largitionibus, cæterisq. bonorum operum exhibitionibus dilui potest.

Alter verò, quæ prædictæ contagionis lepra cõmaculata fuerit, nisi hac primum per Christi caruerit gratiam, & ad unitatem Ecclesiæ redierit, mundari, & pristinx fidei colorem, sanitatisq. vigorem recuperare non poterit.

Quia ergo flammeus ille gladius, qui propter peccatum primi hominis ianuam paradisi obice mortalibus immobili opplauerat, in sacro sacro baptismatis fonte extinguitur, & eadem ianua credentibus aperitur: omnibus fidelibus studendum est, vt passionis, & sponsionis, quam cum Deo in baptisate fecerunt, semper memores existant; caueantq. ne quibuslibet vitiorum sordibus se maculantes, non solum euadent sibi

reac-

Conc. Paris. 2. lib. 1. cap. 9.

Epist. 4. ad Episcopos Sicilia. cap. 3.

Ad Rom. 6.

Ead. epist. c. 4.

Gen. 3.

re accédant ignem, verùm etiam immundum spiritum à se tempore baptismatis expulsum, cum septenario demonum numero sibi addito, ad se quoquo modo redire faciant: fiantq̄ illis, vt Dominus ait, nouissima peiora prioribus: & impleatur in eis quod beatus Petrus Apostolus ait: Melius enim erat illis nō cognoscere viam iustitiae, quàm post agnitionem retrorsum conuer-
 ti ab eo, quod traditum est illis, sancto mandato. apteturq̄, eis illud, quod idem ait: canis reuersus ad vomitum suum, & sus lota in volutabro luti.

Postea salina oris sui Parochus tangit infantis aures, & nares, prolatis Christi Domini verbis, quibus aures, & linguam surdi, & nudi tangēdo vsus est: Ephata, hoc est adaperire: celebratur enim mysterium apertionis aurium: vt aperiantur nares ad accipiendum odorem notitiae Dei, & pietatis aeternae; & ad discernendū bonum odorem à malo, sanam doctrinā à corrupta: aures autem ad audiendum mandata Dei; vt doctrina quae de ore altissimi fluxit, per eius aures intret, & ei suauiter oleat.

Deinde adhibetur exufflatio, vt hoc mysterio Spiritui sancto cedat fugiens malignus spiritus: id quod fit non sine Christi exemplo, qui insufflauit in discipulos suos, vt Spiritum sanctum eis daret.

Tum sequitur exorcismus ad expellendum Diabolum, eiusq̄ vires frangendas & debilitandas sacris illis & religiosis verbis.

Obsignantur praeterea oleo sacro, figura crucis, pectus, & scapulae: vt intelligamus, eos qui Baptismo initiantur, quasi Christi athletas, ait sanctus Ambrosius, *luctamen huius seculi luctaturos. solent enim luctantes inungi.* Deinde, vt sciamus Baptismi gratiam non nostris meritis, sed Christi beneficio, & gratuita misericordia donari, quae oleo significatur. Praeterea quia oleum est medicamenti species, quandoquidem Samaritanus infudit in vulnera oleū, & vinum: ideo hac vinctione demonstratur, intima animae nostrae vulnera, & morbos hac medicina curari; fomitemq̄. ipsum, quamuis non omnino extinguatur, at certe debilitari, viresq̄. & robur spirituale nobis addi, quo Satanae, carnisq̄. tentationum impetus depellamus. Pectus praeterea vngitur, vt intelligamus, mentem animumq̄. diuina virtute corroborari. Scapulae verò, quia dantur homini vires ad iugum Christi Domini ferendum.

Inungitur autem, & retrò, vt vndique muniatur, & confirmetur, ad opera bona praestanda corde, & corpore, voluntate, & opere.

Nomine deinde, quod patentes imponi volunt, appellatur, signoq̄. sanctae Crucis obsignatur: quod ostendit, eum qui Baptismo initiatur, Christi Domini seruituri addici, cum nominis impositio signum sit dominij. Quam ob causam cum vellet Deus docere Adam, eum principem, & dominum esse omnium animantium, ad eū illa adduxit, quibus nomina imponeret. Sal item in illius os qui ad Baptismum adducen-

mus est, inferitur, quo significatur, eum fidei doctrina, & gratiae dono consecuturum esse, vt à peccatorum putredine liberetur, saporemq̄. bonorum operum percipiat, & diuinæ sapientiae pabulo delectetur.

Iis peractis, infans in Ecclesiam introducitur: vbi primùm apud sacrum fontem humi collocatur. Qui ritus cum supplicem eius petitionem, qui se baptizari postulat, ostendit (cum prostrati humi olim baptismum peterent) tum significatio est sanctae humilitatis, quam Christianus profiteri debet.

Tum sacerdos vnà cum eo qui baptizandus est, aut si infans, cum compatre, commatrenè dicit symbolum Apostolorum, & orationem Dominicam. Quae res indicat fidei professionem, quam christianum publicè praestare oportet.

De caeremonijs, quae cum ad Baptismi fontem ventum est, adhibentur.

SED cum iam Baptismum administrari oportet, quaerit Parochus ab eo qui baptizandus est, num baptizari velit: quo quidē per se, vel eius nomine patrino annuente, statim de fide orthodoxa ab eo quaerit trina interrogatione; vt tres sunt in diuinitate personae. Id verò fit, vt sciamus, primùm sine recta fide Baptismum nihil ad aeternam salutem prodelle: Nam qui crediderit, & baptizatus fuerit, hic saluus erit: qui verò non crediderit, condemnabitur. deinde, hoc Baptismi sacramentum esse, dicitq̄. sacramentum fidei, vt per illud infantibus habitus fidei infundatur; & adultorum fides gratia Dei illustretur, formetur, & perficiatur. Trina item interrogatio, trinaq̄. respōsio, quae fit verbo, *Credo*, adhibetur: vt *multiplicem lapsum*, inquit sanctus Ambrosius, *superioris aetatis, absoluat trina confessio. Denique vt vobis*, inquit idem, *afferatur exemplum, sanctus Apostolus Petrus posteaquam in passione Domini lapsus videtur infirmitate conditionis humanae, qui antea negauerat, postea vt illum lapsum aboleret, & solueret, tertio interrogatus à Christo, si Christum amaret, tunc ille dicit: Tu nosti Domine quia amo te. tertio dixit, vt tertio absolueretur. Sicut ergo peccatum dimittit pater, sic dimittit filius, sic & Spiritus sanctus.*

Interrogatus ter mergitur, in memoriam mortis, & resurrectionis Christi Domini: vtq̄. intelligat, se cum Christo sepultum resurrecturum esse. Trina autem mersione, significatur tridua Domini sepultura.

De caeremonijs, quae peracto Baptismo seruantur.

POST Baptismum dicitur litaniam genibus flexis; vt intelligamus, Baptismi sacramento eum communiōni sanctorum adscriptum esse, quorum nomina inuocantur.

Inungitur praeterea à Parocho in vertice sacro chrismate, vt intelligat se ab eo die Christo capitum

1. Petr. 2.

Ioann. 20.

Luc. 20.

Gen. 2.

Marti. vi.

Ioann. vi.

piti tanquam membrum coniunctum esse, atque eius corpori insitum, & ea re christianum à Christo, Christum verò à chrismate appellari. Induitur postea baptizatus veste alba. *quæ vestis*, inquit sanctus Ambrosius, *est indicium, quòd baptizatus exuerit inuolucrum peccatorum, & induerit innocentia casta velamina.*

Indicat item resurrectionis gloriam, ad quam per Baptismum nascimur.

Libertatem christianam, quam hoc sacramento sumus assecuti, erepti de seruitute Diaboli. Innocentiam, atque integritatem, quam in omni vita baptizatus seruare debet.

Lætitiam internam, & gaudium spiritus.

Sicut enim vestis pulla est signum tristitiæ, ita candida gaudium indicat.

Traditur demum baptizato in manum cereus ardens. quo cereo significantur tres theologicæ virtutes, quæ ipsi hoc sacramento infunduntur; fides in lumine, charitas in calore, spes in cerei recta altitudine: quæ sursum ascendit; vt spes nostra ad cælos vsque excitatur, atque erigitur. Id præterea, quòd Baptismo nobis fit communicatio lucis, & depulsio tenebrarum: ob eamq. causam Baptismus *sacramentum illuminationis*, & baptizati, ij quidem *illuminati* à patribus dicuntur.

EX antiquissima catholicæ Ecclesiæ consuetudine, cum præter ministrum qui Baptismum conficit, alij etiam ad sacram ablutionem adhibeantur, qui patrini, aut compadres vocantur: Parochus de ijs vt infra animaduertet, ac seruabit. Non adhiberi sinet ex ijs plures, quàm vnum tantum, siue virum, siue mulierem, ex sacrotum canonum præscripto; vel ad summum vnum, & vnam, vt Concilio Tridentino statutum est. Non tamen simul virum & vxorem adhibebit. Ne excommunicatos, interdictos, publicè criminolos, infamesq. pueros natu minores quatuordecim annis; nec præterea qui sana mente non sunt; neque eos, qui in Pascha communionem non sumperint; nec verò monachos, regulares, clericosue sæculares sacris initiatos, ad infantem de Baptismo suscipiendum adhiberi sinet. Nec præterea illos, quos putet ignorare symbolum, orationemq. Dominicam, salutationem angelicam, rudimenta q. fidei christianæ; neque item eos, qui nondum Confirmationis sacramentum susceperint.

Eam quoque rationem cohortando habebit, vt ne peregrini, hospites ignoti, & ij denique compadres adhibeantur, quorum domicilium cum longè absit, verisimile non est, consuetudinem inter baptizatum eosq. ita futuram, vt susceperint munus functionem in eo instruendo præstare possint.

Præmonebit autem accuratè parentes paulò antè Baptismi ministrationem, vt compadres tales eligant, quales eos esse oportet; qui & vitæ exemplis, & christiana disciplina, castisq. moribus alios instruere debent. Itaque in hoc delectu, non nobilitatis, aut diuitiarum, non

potentiæ, non auctoritatis, non potestatis, non amicitia, non cuiusuis alterius commodi, emolumentiuè rationem habebunt; sed eos potius seligent, qui filiolorum animæ magis consulere, quàm qui inopia subuenire possint.

Compadres, cum in Baptismi ministerio symbolum & orationem Dominicam dici ritus postulat, vnà secum recitare iubebit.

Nò patietur autè eos sacrum attingere chrisma. Neque item infanti, eiusuè parentibus quidquam Baptismi tempore ab eo, eandè donari; neque vt canone vetitum est, quidquam sibi pecuniæ dari.

Infantem propterea quem baptizauerit, supra altare non collocabit: ne inde compatrum muneribus redimatur.

Ne compatri, comatriuè linteola ad Baptismum adhibita, tagèda, aut osculanda exhiberi sinet. Compadres denique is cum sapè alias, præsertim paschali tempore, & in Pentecoste; tum maxime posteaquam Baptismum ministrauerit, huiusce debiti officij monebit; docebitq. eos hac potissimum lege obstrictos esse, vt spirituales filios perpetuò commédatos habeant; ad vitamq. Christianam instituant; ac iuxta sancti Augustini sententiam admonere non desistant, vt castitatem custodiant, iustitiã diligant, charitatem teneant; & ante omnia, nisi à patribus, aut ab alijs instruantur, symbolum, orationemq. Dominicam illos doceant: decalogumq. etiam, & quæ sunt prima christianæ religionis rudimenta. Proinde ipse Parochus inibit studiosè certam aliquam rationem perquirendi etiam huius officij, quod compadres verè præstent. Speciatim autem grauibus verbis eos commonefaciet, quorum filios animaduertet doctrinæ christianæ scholas non frequentare, puerilibus ineptijs, ac vitijs deditos esse, aut in rebus humanis, puta in pascendo grege ita perpetuò occupatos, vt ne festis quidem diebus ad Missam accedant.

De ijs, quæ Parochus antequàm infans in ecclesiam ad Baptismum deferatur, curet, ac præmoneat.

PAROCCHVS infantem natum in ecclesiam quamprimum, aut omnino, vt in Concilio Prouinciali i. cauetur, antè nonum diem ad Baptismum suscipiendum deferri curabit.

Idq. etiam, cum ob necessitatem domi baptizatus est, vt statæ ceremoniæ ex ritu ecclesiæ suppleantur.

Sine vllò pompæ ornatu, sed simplici amictu eundem deferri præmonebit; cum candela: quæ, vbi commodè haberi poterit, ceræ alba erit.

Admonebit etiam de nomine quod infanti imponetur, vt turpe non sit, non obscenum, non ridiculum, non fabulosum, non ethnicum, non falsorum Deorum, non brutorum animantium, non facinorosorum hominum: nisi nomen tale

Tit. de bapt.

le sit, quod sancti habuerunt. Est enim cum pieratis, disciplina q̄. Christianæ ratione atque officio coniunctum, quo primùm tempore nomen Christo Domino in Baptismo datur, id eligi, atque imponi, cuius nominis recordatione fideles aliquando excitati, neque turpiter agat, & in ijs piorum operum curriculum versentur, quæ proponunt eis exempla sanctorum, quorum nomina habent.

Exposito autem infanti nomen imponet, quod in schedula collo eius appensa scriptum est: illudq̄. notabit certo libro, quò facilius, atque adeò certius, qui infantem exposuit, si quando voluerit, ex nomine recognoscat.

Quam ob causam aliquando pro opportunitatis ratione, hospitalium locorum vbi infantes exponi moris est, administratores, præfectosue monebit, vt ea ipsa schedula asseruetur diligenter.

Cum verò sæpè aliàs, prout locus, tempus, personarumq̄. conditio tulerit, tum maximè cum expositum baptizat, hoc grauiter monebit; vt omnes, quicunq̄. sint, caueant suos, aut alienos filios exponere, nisi vrgens magnaq̄. necessitas id facere cogat: tuncq̄. si fieri potest, ne exponant in compitis, via, aliouè loco, vbi facile perirent; sed in hospitalibus, locisue speciatim eo nomine constitutis; ac præterea collo appensa alligatauè infantis qui exponitur schedula, aut nota alia indicante nomen, & Baptismum, si baptizatus est.

Cum infans, præsertim si iter longius est, ad Baptismum feretur, vas etiam aquæ portari monebit Parochus; vt si quod fortassè mortis periculum (quod aliquando incidere potest) in itinere euenerit, ministraretur etiam in via periculo instante.

Vestem etiam candidam paruulam instar pallioli, è tela lineæ, aliouè genere, non serico tamen, albi coloris confectam, quæ collo annecti possit, è domo parentum infantis portari significabit: qua veste illum baptizatum induet cū dicet, *Accipe vestem candidam*, vt infra suo loco.

De ijs quæ Parochus curet, cùm timetur de partu.

QUONIAM de improviso periculum partus incidit, hoc etiam Parochus aliquando monebit; vt obstetrix, aliaue mulier in partu præsens, si quando aliquam in parturiendo ita laborantem animaduertit, vt fœtui periculū mortis probabile antequàm integrè nascatur immineat, vbi primùm aliquid membrum vitalem motum habens ex matris vtero extare videbit, illud aqua perfundens, aspergensue, nullo nomine imposito baptizet, dicens; *Ego te baptizo, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.*

Si quando autem in partu mulier obierit, hoc fieri admonebit, vt vterus aperiat, indeq̄. fœtus eductus, si viuat, quàm primum baptizetur. Id

verò magna cautione fiat, vt & is viuus ex vtero extrahatur, & tunc in primis, cùm mater verè mortua est, ne p̄ salute filij mater occidatur. Hoc verò etiam parentes, & domesticos, prout oportunitas feret, admonebit; pro fœtu qui in vtero est, Deum assiduè intimeq̄. precari, vt ille incolumis in lucem edatur, dignusq̄. sit anteaquam obeat, Baptismi gratiam percipere, ne sine salutis sacramento decedat.

Et quod piæ deuotionis est, id quoq̄. prout vsu venerit admonebit, vt tempori pariendi propinqua mulier ad ecclesiam accedat, vbi pro ea præsentem sacerdos oret.

Mulier autem eo nomine cùm veniet, piè ac deuotè ad altare maius benedictionem suscipiet; quam ille ritè adhibebit, vt suo loco descripta est.

De ijs, quæ Parochus ipse seruet, & paret, antequàm Baptismum ministret.

PRIMO Parochus videbit, vt sine cōscientia peccati mortalis, quemadmodum supra in rubricis generalibus traditum est, purè sancteq̄. sacramentum hoc administret.

Ieiunus, & manè ministrabit, nisi necessitas aliter postulat. Nec verò antè ortum, neque post occasum solis, nisi itidem necessitate vrgente.

Ex aliena autem parochia infantem delatum non baptizabit, nisi instante necessitate, aut de Episcopi, Parochiue proprij licentia; aut alia legitima facultate. Quamobrem primò quæret, an suæ Parochiæ sit infans Baptismo oblatas.

Diligenter in primis antè inuestigabit, an infans baptizatus sit, & à quo, & qua materia, & qua forma. Eum verò qui baptizauit, de forma prolata interrogabit, vt certò sciat, an ea rectè adhibita sit. Quam si certò compererit ritè adhibitam esse, nullo modo Baptismum iterabit, sed preces, & alia quæ ad Baptismi solemnitatem pertinent, supplebit.

Neq̄. autem in priuatis ædibus, oratorijs, aliouè loco, præterquam in ecclesia Parochiali, baptismaliuè, solemniter baptizabit.

Paulò antè quàm Baptismum ministrat, præparabit oleum sanctum, & chrisma, suis quodque vasculis perspicuè vt supra distinctum, eo ipso anno in hebdomada sancta die Cœnæ Domini benedictum. Veteri autem vel oleo sancto, vel chrismate non vtetur, nisi antequàm nouum habeatur, necessitas illius vtendi inciderit. Omnis autem Parochus, vsque adeò in tempore alium sacerdotem, aut clericum sacris initiatū mittet, qui sacrum oleum recens ferat è Basilica Metropolitana, ecclesiæue plebana, vt eo recenti vti possit, neque necesse habeat vetus adhibere. Verùm si recenti iam allato aliquid reliqui est de veteri, in Lampadario statim comburatur.

Si verò oleum sacrum, chrismauè intrà annum deficere videtur, neque aliunde haberi potest; in tempore aliud non benedictum, vt alio loco dictum

dictum est, sensim tantum infundet, ut hoc minus sit quam illud, quod consecratum benedictumque est.

Parata quoque habebit hæc omnia, ut potè peluim vni ecclesiæ addictam, in qua lauet manus peracta Baptismi ministratio: vas item aquæ; mappulam; bambacium ad abstergendas infantis partes, oleo, & chrismate sacro linras, quod quidem bambacium afferet in peluicula deceti, in eadem reponendum post absterfionem. medullam panis item ad abstergendos sibi digitos inunctos; vasculum cum sale benedicendo; mantile decens, & mūdum ad abstergendum caput baptizati ad præscriptum Concilij Prouincialis quarti.

de bapt.

Sal, non domo infantis qui baptizandus est, asportatum, sed in vasculo, quod vasi chrismatis adiungitur, benè paratum habebit; ita ut purum sit, candidum, nec verò commistum, ac præterea non humidum, sed siccum.

Illud verò speciatim benedicet ad vsum eius qui tum baptizandus est: neque sale utetur diebus Dominicis exorcizato ad aquæ benedictionem. Si quid verò supererit, cauebit, ne aliò asportetur, sed in sacrarium, aut in aquæ benedictæ labrum projicietur.

Parabit item hunc librum: in quo præuidebit etiam, ac dispiciet ordinem, & cæremonias Baptismi.

Habebit etiam vnum, aut plures vbi fieri potest, clericos paratos, superpelliceis indutos, sibi opportunè ministrantes.

In aliarum præterea, si quod in baptisterio, aut propè baptisterium est, paratas habebit candelas duas: quæ accensæ coluceant, dum Baptismum ministrat. quod si altare satis commodum Baptisterio non sit, in mensa ibi cū mappa decenti posita eadem lumina habebit.

In ipsa autem ministratio, præter cætera, quæ vel generatim, vel speciatim iam supra tradita sunt, hæc etiam animaduertet; ut vbi litera N. scribitur, nomen eius, eorumque, qui catechizantur, baptizanturque, aptè recteq. exprimat pro ratione sexus, numeri, & casus.

Vbi adscripta est crux ✝, crucis figuram formabit.

His ita paratis & animaduertis, Parochus, sacerdosque, infante ad Baptismum oblato lauat manus; superpelliceo, stolaque violacea in exorcismis, catechismisque, utitur; cum ad baptizandum accedit, illa deposita, aliam albi coloris sumit.

Accedens igitur ad fores Ecclesiæ, interrogat primò, qui susceptores sint: tum baptizandi ordinem tenet, ut infra.

Ordo Baptismi paruulorum.

INFANS sub vestibulo Ecclesiæ præ foribus à compatre, aut commatre, brachio dextro illum, vel illam sustentante, ita offertur, ut è cõ-

spectu Parochi sit: qui superpelliceo, & stola violacea indutus, in limine ostij Ecclesiæ stans, primò interroget, an suæ Parochiæ; tum masculus ne sit, an fœmina: post, an domi baptizatus. Vbi verò baptizatus non sit, ita ut infra ordine riteq. interrogat: & aduertat, ut genus in pronunciando semper nuret, si fœmina fuerit, ut in rubricis dictum est.

Parochus. *Quis illum offert?* Patrinus. *Ego.*

Par. *Quid vult fieri?* Pat. *Christianus.*

Par. *Meretur à parentibus suis?* Pat. *Meretur.*

Tum Parochus abrenunciationis mysterium inchoando, ad infantem versus, interrogat.

Abrenuncias Diabolo?

Patrinus pro infante respondet.

Abrenuncio.

Parochus. *Abrenuncias sæculo, & pompis eius?*

Patrinus. *Abrenuncio.*

Tum Parochus illum admonet, & contestatur dicens.

Memor esto sermonis tui: & nunquam tibi excidat tua series cautionis. Pat. *Memor ero.*

Deinde Parochus pollice & indice falua oris sui perfuso, tangit infantis aures, & nares.

Cum tangit aures, dicit. *Ephata, quod est, adaperire.*

Nates tangendo, dicit. *In odorem suauitatis, in Christo Iesu Domino nostro, in vitam æternam. R. Amen.*

Post ter faciem illius ad similitudinem Crucis exsufflat, dicendo.

Exsufflo te immundissime spiritus, in nomine ✝ Domini nostri Iesu Christi. Tu autem effugare Diabole: appropinquabit enim iudicium Dei.

Hic oleo catechumenorū pollice suo intincto, eū vngit in pectore, & inter scapulas, signum Crucis faciendo, simulq. dicendo:

Ego te linio oleo salutis, in Christo Iesu Domino nostro, ut habeas vitam æternam. R. Amen.

Postea bambacio partes vnctas abstergit; quod in peluicula reponit, ut post Baptismum cõbueratur, & in sacrariū mittatur, ac deinceps dicit.

✝ Dominus vobiscum. R. Et cum spiritu tuo.

Oratio: Aeternam, & iustissimam pictatem tuam deprecor Domine sancte, pater omnipotens, æterne Deus, luminis auctor, & veritatis, super hunc famulum tuum N. ut digneris eum illuminare lumine intelligentiæ tuæ. Munda eum, & sanctifica: da ei scientiam veram, ut dignus efficiatur accedere ad gratiam Baptismi tui. Teneat firmam spem, consilium rectum, & doctrinam sanctam: ut aptus sit ad percipiendam gratiam tuam. Per Dominum nostrum Iesum Christum, &c.

Exsufflat in faciem eius ad similitudinem Crucis, tum dicit.

Exorcizo te, omnis immundissime spiritus, in nomine Domini nostri ✝ Iesu Christi. Omnis incurfus aduersarij, omnis ira, omne phantasma, eradicare, & effugare ab hoc plasmate Dei, quod Dominus noster Iesus Christus hodie ad templum sanctum suum vocare dignatus est, ut fiat templum

plum Dei viui, & Spiritus sanctus habitet in eo, in nomine ✠ Dei patris omnipotentis, & in nomine ✠ Iesu Christi filij eius, qui venturus est iudicare viuos, & mortuos, & sæculum per ignem.

℞. Amen.

Hic interrogat, quod nomen parentes, aut offerentes infanti imponi volunt, eoq̄ nomine appellans, crucem in fronte faciens dicit:

N. Accipe signum sanctæ ✠ Crucis, serua præcepta diuina: verbo Dei hodie renasceris, & cælesti luce formaris. Ingredere templum Dei viui, & sublato errore tenebrarum, euasisse te laquos mortis latus agnosce. Nunc ergo promissa cælestia, & aduentum Dei omnipotentis exspecta; ut possis sperare venturum verbum genitum, virginali partu editum, credentibus annunciatum, in cuius inuocatione illuminaris, cuiusq̄ signaculo in fronte signaris, per hoc signum quod non deletur, in nomine ✠ Dei patris omnipotentis, & in nomine ✠ Iesu Christi filij eius, qui venturus est iudicare viuos, & mortuos, & sæculum per ignem. ℞. Amen.

℥. Dominus vobiscum. ℞. Et cum spiritu tuo.

Oratio. Deus, cui ad initiandum nulla paruitas non idonea est, qui omnem ætatem, omnemq̄, sexum ad maiestatis tuæ cultum dignanter admittis; tibi hæc noui hominis exordia, & rudis vitæ dicamus infantiam. Da ut hunc ignarum mali paruulum unigeniti tui signo sanctæ ✠ crucis tueatur inscriptio: tuus sit, tibi adoleseat, te timeat, te diligat, te creatorem suum semper agnoscat, & ad sanctum lauacrum regenerationis te deducente perueniat. Per eundem Dominum nostrum, &c.

Hoc loco Parochus exorcizat, & benedicit sal. In quo benedicendo exsufflat super illud ad similitudinem crucis, & dicit:

Exorcizo te creatura salis, in nomine Dei patris ✠ omnipotentis, & in charitate Domini nostri Iesu ✠ Christi, & in virtute spiritus ✠ sancti. Exorcizo te per Deum ✠ viuum, per Deum ✠ verum, per Deum ✠ sanctum, per Deum, qui te ad utilitatem generis humani procreauit, & populo venienti ad credulitatem per seruos suos consecrari præcepit.

Proinde rogamus te, Domine Deus noster, ut hæc creatura salis in nomine sanctæ Trinitatis efficiatur salutare sacramentum, ad effugandum inimicum: quam tu, Domine, sanctificando ✠ sanctifices, & benedicendo ✠ benedicas: ut fiat omnibus accipientibus perfecta medicina, permanens in visceribus eorum. In nomine eiusdem Domini nostri Iesu Christi, qui venturus est iudicare viuos, & mortuos, & sæculum per ignem.

℞. Amen.

Deinde accipit sal benedictum primoribus digitis, & dum modicum immittit in os infantis, eum uominatim appellando, ita dicit.

N. Accipe sal sapientiæ: propitiatum sit tibi in vitam æternam. ℞. Amen.

℥. Dominus vobiscum. ℞. Et cum spiritu tuo.

Oratio. Deus patrum nostrorum, Deus vniuersæ

conditor veritatis, te supplices exoramus, ut hunc famulum tuum *N.* respicere digneris propitius: ut hoc primum pabulum salis gustantem non diutiùs esurire permittas, quominus cibo repleatur cælesti: quatenus sit semper diuino spiritu feruens, spe gaudens, & tuo nomini seruiens. Perduc eum ad nouæ regenerationis lauacrum, ut cum fidelibus tuis promissionum tuarum æterna præmia consequi mereatur. Per Dominum nostrum, &c.

℥. Dominus vobiscum. ℞. Et cum spiritu tuo.

Oratio. Deus Abraham, Deus Isaac, Deus Iacob, Deus qui Moysi famulo tuo in monte Sinai apparuisti, & filios Israel de terra Aegypti eduxisti, deputans eis Angelum pietatis tuæ, qui custodiret eos die & nocte; te quasumus Domine, ut mittere digneris sanctum Angelum tuum, ut similiter custodiat & hunc famulum tuum *N.* & perducat eum ad gratiam Baptismi tui. Ergo maledicte Diabole recognosce sententiam tuam, & da honorem Deo viuo, & vero; da honorem Iesu Christo filio eius, & spiritui sancto; & recede ab hoc famulo Dei, quia istum sibi Deus, & Dominus noster Iesus Christus ad suam sanctam gratiam, & benedictionem, fontemq̄, baptismatis vocare dignatus est. Et hoc ✠ signum sanctæ crucis, quod nos fronti eius damus, tu maledicte Diabole nunquam audeas violare. Per eundem Dominum nostrum Iesum Christum, qui venturus est iudicare sæculum per ignem.

℞. Amen.

Hoc loco Parochus exiit stolam violaceam, & induit albi coloris aliam: qua non infantem tangens, sed nutu significans ut introeat, præeundo illum introducit in ecclesiam, dicens: *Ingredere fili in Domum Dei: audi patrem tuum docentem te viam scientiæ.*

Dum accedit ad fontem, potest dicere psalmum sequentem. Psalmus 41.

Sicut ceruus desiderat ad fontes aquarum: ita desiderat, &c. usque ad finem. cum Gloria patri, &c. Sicut erat, &c.

Infans apud sacrum fontem humi collocatur, pedibus versis ad baptismalem fontem: & sacerdos ad altare spectans, vnà cum compatre, com matre uè dicit, *Credo, & Pater noster.* Deinde

℥. Dominus vobiscum. ℞. Et cum spiritu tuo.

Oratio. Omnipotens sempiternæ Deus, respice propitius de excelsa sede maiestatis tuæ super hunc famulum tuum *N.* competentem, qui ad tuam cucurrit ecclesiam. Concede ei Domine, ut sub protectione manus tuæ ad sacri baptismatis gratiam peruenire mereatur. Per Dominum nostrum Iesum Christum, &c.

Postea interrogat eum qui baptizandus est proprio nomine hoc modo.

Parochus. *N.* Quid petis? Patrinus. *Baptizari.* Par. *Credis in Deum patrem omnipotentem, Creatorem cæli & terræ?* Par. *Credo.*

Par. *Credis & in Iesum Christum filium eius unigenitum Dominum nostrum, natum, & passum?*

Pat. *Credo.*

Par. *Credis & in spiritum sanctum : sanctam ecclesiam catholicam : sanctorum communionem : remissionem peccatorum : carnis resurrectionem : vitam eternam ? Pat. Credo.*

Deinde Parochus infantē supinum à patrino sublatus utraque manu excipit, ita ut dextera capiti eius propior sit. tum ter occiput mergit in aqua in crucis formam. Et mergendo, si certò scit, illum non esse baptizatum, explicatè profert.

N. Ego te baptizo, in nomine patris, & filij, & spiritus sancti. Amen.

Quæ verba proferantur, dum ter mergit; semel dum ait: *N. Ego te baptizo, in nomine patris.* Iterum dum ait: *& filij.* Tertio dum dicit: *& Spiritus sancti. Amen.*

Compatet autem postremò manum infanti supponit, & de fonte leuat: atque ita tenet, ut orientem spectet.

Sin autem Parochus re inuestigata atque explorata, dubitat, an infans baptizatus sit, ita dicit:

N. Si baptizatus es, non te baptizo: sed si nondum baptizatus es: Ego te baptizo in nomine patris & filij & spiritus sancti. Amen.

Idq. mergendo modo supra notato.

Parochus baptizati infantis caput mantili abstergit: tum genibus flexis cum compatre, dicit litaniam.

Baptizato infante, sacerdos intingit pollicem in chrismate, & profert orationem sequentem: & dum dicit, *Ipse te liniat, &c.* ungit verticem infantis in fornam crucis.

Ps. Dominus vobiscum. R. Et cum spiritu tuo.

Oratio. Deus omnipotens, pater Domini nostri Iesu Christi, qui te regeneravit ex aqua, & spiritu sancto, quiq. dedit tibi remissionem peccatorum omnium; ipse te liniat chrismate salutis in Christo & Iesu Domino nostro, in vitam eternam. R. Amen.

Deinde bambacio eum abstergit, & reponit ut supra: imponitq. ei vestem cadidam; & dum imponit, ita dicit:

Accipe vestem candidam, sanctam, & immaculatam, quam perferas sine macula ante tribunal Domini nostri Iesu Christi, ut habeas vitam eternam, & viuas in secula seculorum. R. Amen.

Posteà dat Compatri, commatriuè infantem in dextera tenenti, candelam accensam, & ait:

Accipe lampadem ardentem irreprehensibilem: custodi Baptismum tuum, serua Dei mandata; ut cum Dominus venerit ad nuptias, possis ei occurrere unà cum omnibus sanctis in aula cælesti, habeasq. vitam eternam, & viuas in secula seculorum. R. Amen. Ps. Dominus vobiscum.

Oratio. Omnipotens sempiternus Deus, qui regenerasti famulum tuum ex aqua, & spiritu sancto, quiq. dedisti ei remissionem omnium peccatorum: tribue ei continuam sanitatem, ad cognoscendam diuinitatis tue virtutem. Per Dominum nostrum Iesum Christum filium tuum, &c.

Ps. Dominus vobiscum. R. Et cum spiritu tuo.

Kyrie eleison, Kyrie eleison, Kyrie eleison.

Ps. Benedicat, & exaudiat nos Deus. R. Amen.

Ps. Procedamus cum pace. R. In nomine Christi.

Ps. Benedicamus Domino.

R. Deo gratias.

Ps. Benedictio Dei omnipotentis, patris, & filij, & spiritus sancti, descendat super te, & maneat semper. R. Amen.

Quæ seruanda sunt post Baptismum.

BAPTISMO expleto, medulla panis digitos Parochus absterget: aqua manus ambas solus lauabit, neque vllus prætereà alius: aqua ablutionis in sacrarium statim effundet.

Si quæ autem linteola ad abstergendum infantis caput allata erunt, ea sic adhibita, in vsum profanum non conuertet. quòd si ecclesiæ vñibus accommodari non queunt, comburet: cinerè verò in sacrario recondet.

Lotis manibus, sermonem pro personarum multitudine, statuq. habebit; in quo præter cætera aliquam etiam considerationem christianam explicabit, de tolemni sponsione, quam vnusquisque fidelis in Baptismo facit; ut fideles qui adsunt, tam sanctæ promissionis recordatione excitati, videant, atque exequantur, quæ solemniter sponderunt.

Compatres prætereà monebit, docebitq. eorum officij partes, quas pro susceptionis, fideiussionis uè munere præstare debent; ut scilicet, quæ admodum sanctus Augustinus monet, infanti semper sollicitudinem veræ charitatis impendant, curentq. ut is instituat doctrinæ christianæ rudimentis: admoneantq. ut idem castitatem custodiat; à maledicto, & periurio linguam cohibeat; cantica turpia & obscena nò proferat; superbia non efferatur; nò inuideat; iracundiam, odiumuè in corde non teneat; & alia id generis.

Demonstrabit item cognationem spiritualem, quæ inter Compatres & baptizatum, illiusq. patrem & matrem; ac prætereà inter baptizantem, baptizatum, baptizatiq. patrem & matrem tantum contracta est.

Quæ cognatio spiritualis, docebit, quàm mutuis sanctæ charitatis officijs, & quàm syncerè, & quàm castè in primis colenda sit.

Monebit, de pœna excommunicationis decreto Concilij Prouincialis proposita ipso facto subeunda, si antè annum exactum puerpera, nutrixuè, aut alia quæuis mulier, aut alius quicumque vir, infantem vnà secum in lecto teneat sine præscripta cautione; aut si quis id facere coegerit.

Monebit item, ut puerpera, simulatq. domo pedè à partu efferet, ecclesiam parochialè adeat, vbi benedictionem accipiat, stata prece præscripta in huius libri parte secunda.

Cauebit, ne ob eam causam ipse puerperæ domum ingrediatur, etiam si illa aduersa valetudine laboret.

Neque eidem panem benedictum sub hostiæ forma præbebit.

Cauebit à comessationibus Baptismi tempore, etiam domi parentum infantis.

Notabit præscripta ratione in libro baptizatorum, antequàm discedatur, si commodè fieri potest, nomina, & cognomina, ac patriam infantis, parentum, & patrini, ac matrinæ, siue in ecclesia, siue domi infans baptizatus est: annū item, & diem, cæteraq. ad præscriptum formulæ tradita.

Monebit denique, eundem Baptismi diem à parentibus notari: ut quo die infans baptizatus est, eum ex instituto patrum, quotannis ardentiori prece, elemosina si per facultates potest, omniq. charitatis opere atque officio, spiritalisq. gaudij celebritate recolat: memor se chyrographo damnationis deleti, hereditatis cælestis participem in Christo Domino factum esse. *Repete, inquit sanctissimus pater noster Ambrosius, quid interrogatus sis; recognosce, quid responderis. Renuncia si Diabolo, & operibus eius, mundo, & luxuria eius, ac voluptatibus. memor esto sermonis tui, & nunquam tibi excidat tua series cautionis.*

Ordo

Supplendi in ecclesia solemnes Baptismi ceremonias, cum infans domi ob necessitatem baptizatus est.

PAROCIVS superpelliceo & stola violacea indutus, in limine ecclesiæ de infante domi baptizato in vestibulo ecclesiæ oblato ut superius dictum est, interrogat. deinde à patrino nomē infantis inquirat; tū illū appellans dicit:

N. Memor esto sermonis tui, & c. ut supra.

Deinde Parochus pollice & indice salua oris sui perfo, tangit infantis aures, primò dexteram, deinde sinistram dicendo:

Ephata, quod est, adaperire, & c. ut supra.

Hic oleo catechumenorum pollice suo inuncto, eum ungit in pectore, & inter scapulas, signum crucis faciendo, simulq. dicendo:

Ego te linio oleo salutis, & c. ut supra.

Postea bambacio partes vnctas abtergit: ac deinceps dicit. *Y. Dominus vobiscum*

Oratio. Aeternam, ac iustissimam pietatem tuam deprecor Domine sancte, & c. ut supra.

Hic illum appellans signat in fronte signo crucis, his verbis:

N. Accipe signum ✝ sanctæ crucis, & c. ut supra.

Y. Dominus vobiscum. R. Et cum spiritu tuo.

Oratio. Deus, cui ad initiandum nulla paruitas non idonea est, & c. ut supra.

Hoc loco Parochus exorcizat, & benedicit sal. ut supra.

Deinde accipit sal benedictum, & c. ut supra.

Y. Dominus vobiscum. R. Et cum spiritu tuo.

Oratio. Deus patrum nostrorum, & c. ut supra.

Deinde stola alba suscepta, introducit eum in ec-

clesiam, & ait. *Ingredere fili, & c. ut supra.*

Dum accedit ad fontem, potest dicere psalmum.

Sicut ccruus desiderat ad fontes aquarū, etc. ut supra.

Infans apud sacrum fontem humi collocatur: & sacerdos vnà cum compatre, cōmatreue dicit,

Credo, & Pater noster, ut supra.

Y. Dominus vobiscum. R. Et cum spiritu tuo.

Oratio. Omnipotens sempiterne Deus, respice propitius de excelsa sede maiestatis tuæ super hunc famulum tuum N. qui ad tuam cucurrit ecclesiam. Per Dominum nostrum, & c.

Deinde dicit cum compatre litaniam genibus flexis, ut supra.

Postea persequitur reliqua omnia ut supra vsque ad finem.

De Baptismo adutorum.

LI C E T Episcopalis curæ sit, quemadmodum Prou. 5. tit. de Bapt. pag. 219. S. Libris. concilijs Prouincialibus decretum est, ut quæ curæ & diligentia ex canonum præscripto, Patrumq. doctrina adhibenda est, in ijs ad Baptismum admittendis, qui adulta, seu perfecta sunt ætate, ea ne villo modo omitatur; immo Episcopi plerumq. eius ætatis homines ipsi baptizare soleant: hoc tamen loco ea res omnino prætermittenda non fuit.

Cum is Baptismum petit, siue Iudæus ille sit, siue paganus, siue alius; primò quarantur testimonia certa de eius conditione, antea cta vita, statuq. omni: & hominis voluntas diligenter exploretur; vtrum ex animo, veraq. pietate Baptismum petat.

Si ita comperiat, per pium religiosumq. virum inquiratur, vtrum priorem vitæ rationem deserere verè proponat; vtrum peccatorum suorum pœniteat, atque in postetum abstinere statuat.

Ad quæ si ille rectè, pieq. animo sit paratus; tum idoneo religiosoq. viro cōmittatur, à quo per aliquot menses (nisi iusta, vel necessaria causa breuius spatium requirat) fidei doctrina, & christianæ vitæ institutionibus accurare etudiat; & congrua quoq. abstinentia exerceatur.

Cum satis fuerit Archiepiscopi arbitrio christianè instructus, ad ecclesiam ducatur communi vestitu, albam vestem mox post Baptismum ritè accepturus; eiq. statæ cærimonie adhibeantur ex ordine Baptismi paruu lorum.

Et quoniam dilatio Baptismo adulti conuenit, poterit plerumq. ad maiorem sacramenti cultū, vnum ex statis temporibus Paschatis, & Pentecostes exspectari.

Interroganti respondeat ipse, non patrinus: quòd si fortè mutus, aut furiosus baptizandus esset, Archiepiscopus consulatur: qui item statuat, quando illa interrogatio adhibenda sit, *Meretur à parentibus?*

Patrinus tamen semper assistat, tanquàm qui pro baptizando spondeat.

Genuflexus debet, qui baptizandus est, fidem profiteri, Baptismumq. petere.

Baptizetur per immersionem, ut ritus Ambrosianæ ecclesiæ postulat, si quidem commodè fieri possit; alioqui per infusionem.

Quomodo autem qui baptizatus est, postea curetur, siue à patrinis, quorum proprium officium est, siue ab alijs ab Archiepiscopo probatis, cõcilio Prouinciali primo expressum est, quo loco de Iudæis agitur.

DE SACRAMENTO Confirmationis.

Rubricæ seu instructiones.

Quæ Parochus, alijs sacerdotes curent, atque exequantur, Episcopo sacramentum Confirmationis ministrante.

QVI per Baptismũ christiani facti sunt, quoniam ij adhuc imbecilli in spiritali certamine viriliter pugnare non queunt; Chrismatis sacramento, quo spiritus sanctus in corda fidelium se infundit, roborari, nisi aliud illius efficientiam impediatur, aduersus omnes carnis, mundi, & Diaboli impetus fortiores fiunt, nouæq. virtutis robore firmiores Christi milites esse incipiunt. ob eam causam Confirmatio sacramentum hoc appellatur. cuius sacramenti ministrandi solus Episcopus habet potestatem ordinariam. At Parochus tamen pro curæ suæ munere in eo inuigilabit, ut aliquas etiam partes curet atque exequatur, quæ ad illud piè religioseq. suscipiendum attinent.

Primum igitur Dominico, festiue die, qui solemnem huius sacramenti administrationem proximè præcedet, pastorales Archiepiscopi literas promulgabit; vnde etiam instructionem suam met sermonis & cohortationis suæ.

Argumentum quoque ei vberissimum ad instruendum populum suppeditabunt, sacramento huius vis, natura, & dignitas, salutaresq. effectus; ac præterea rituum & cæremoniarum quæ adhibentur, sanctiorum significationes: quæ in re etiam catechismi Romani doctrinam, & sententias patrum appositas habebit.

Materia huius sacramenti est Chrisma, quod ex oleo & balsamo solemni Episcopi consecratione conficitur: atque id non omni quouis tempore, sed statim sacro solemnique die cœnæ Domini. Hinc ostendet Parochus, quanta religione, quantis virtutibus, quam multis rectè factis conscientia christiani hominis nitere debeat; quandoquidem nitorem illum oleum significat. quod cum pingue sit, naturaq. sua diffuset, gratiæ etiam plenitudinem exprimit; quæ per spiritum sanctum à Christo capite in alios redundat, atque effunditur. Hic locus est, quo Parochus demonstrabit illa diuinæ gratiæ munera fidelibus collata: ex quibus diuinæ misericordiam abundantiam pietatis officijs agnoscat,

religioseq. recolant. Virtutum autem omnium, quibus homo christianus circumfluere debet, suauitatem in omnem partem diffundere illi oportere, significat illud quo linitur, balsamũ oleo mixtum, cuius odoratus iucundissimus diffluit. quod idem, quoniam putrescere non sinit, quæ illo fuerint circumlita, ostendit, hominem confirmatum facilius à contagione peccatorum defendi posse.

Forma illa solemnitas, qua Episcopus in sacramento hoc ministrando vtitur, plena mysterijs est: quibus etiam populo explicandis Parochus studium adhibebit: diuinam potestatem, quæ, ut principalis causa in sacramento operatur, ostendet in ijs verbis: *In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.* Tum præterea in ijs verbis, *Confirmo te Chrismate Salutis,* obseruabit, atque aded exponet robur animi, & spiritus, quod per sacram vñtionem fidelibus ad salutem tribuitur: id quod latius explicabit ab effectibus huius sacramenti, qui mox infra ordine exponuntur. Sed huius diuini roboris & fortitudinis, quæ hoc sacramento confertur, exemplum longè omnium maximè illustre Parochus faciliè ab sanctis Apostolis sumet: qui antea quidem imbecilles, rimidiq. clausis ædibus se continebant; sed vbi postea die sacro Pentecostes spiritum sanctum acceperunt, facti sunt viri fortes, constantissimi, atque ad omne certamen & pugnam pro fidei confessione, & propagatione expeditissimi: ita ut summa apostolicæ virtutis contentione vniuersum orbem terrarum, breui, etiam repugnantibus importunissimis hostibus, Euægelij luce collustrarint. Atque huius quidem generis copia ex alijs quoque locis magna Parochus concionanti suppeditabitur.

Observeruabit item Parochus, dum sanctæ Confirmationis formulam Episcopus profert, ab eo simul imprimi fronti eius quem confirmat, signum crucis.

Primum eo ritu ostendet, christianum hominẽ, non verecundiam, quæ in fronte maximè elucet; neque metu, nec periculo perterriti vnquam debere, quin palam, & liberè Iesum Christum ignominiosè pro peccatis nostris cruci affixũ, & omnem eius doctrinam confiteatur. Deinde appositè etiam exponet, illo crucis signo quo Christus Dominus triumphauit, christianum hominem, in cuius fronte, dum confirmatur, illud imprimitur, in numerum adscribi fortissimorum eius militum.

Hunc instruendi populi locum is nactus, admirabiles etiam alios huius sacramenti effectus diligenter exponet. illum præsertim, qui ad spiritus sancti septem dona pertinet: de quibus tũ alij Patres, tum S. Ambrosius ita loquitur.

Sequitur spiritale signaculum, quod audistis hodie legi, quia post fontem superest, ut perfectio fiat, quando ad inuocationem sacerdotis spiritus sanctus infunditur: spiritus sapientiæ, & intellectus, spiritus consilij, atque virtutis, spiri-

tus cognitionis, atque pietatis, spiritus sancti timoris. septem quasi virtutes spiritus. Et omnes quidem virtutes ad spiritum pertinent, sed istae quasi cardinales sunt, quasi principales. Quid enim tam principale, quam pietas? Quid tam principale, quam cognitio Dei? Quid tam principale, quam timor Dei? Sicut timor seculi infirmitas, ita timor Dei magna est fortitudo. Istae sunt septem virtutes, quando consignaris. Nam ut ait Apostolus sanctus: Quia multiformis est sapientia Domini nostri, & multiformis sapientia Dei; ita multiformis est spiritus sanctus, qui habet diuersas variasq; virtutes.

Cum dona spiritus sancti parochialibus suis exponet, illos etiam ad id inflammabit, vt ea cum frequenter, tum verò quo tempore hoc sacramentum ab Episcopo ministratur, animo menteq; repitent, ac simul videant in tanta diuinorum munerum gratia progressiones suas. Repete, inquit sanctus Ambrosius, quia recepisti signaculum spirituale, spiritum sapientiae, & intellectus, spiritum consilij, atque virtutis, spiritum cognitionis, & pietatis, spiritum sancti timoris: & serua, quod accepisti. Signauit te Deus pater, confirmauit te Christus Dominus, & dedit pignus spiritus in corde tuo, sicut apostolica lectione didicisti.

In Pentecoste præcipue hoc sacramentum ministrari ostendet, quoniam eo maxime die Apostoli spiritus sancti virtute roborati confirmatiq; sunt: cuius facti recordatione fideles admonebit, quæ, quantaq; mysteria in sacra Confirmatione cogitanda sint.

Episcopus eum leuiter in maxilla cædit, quem chrismate confirmat. Hunc ritum Parochus ita docebit, vt sciat homo christianus, se iam militem esse, cuius pugna, & victoria eluceat in patendis iniurijs, non in illis inferendis: deinde se in christiana militia constitutum esse, in qua non huius vitæ iucunditates & cõmoda querat, sed incommoda potius, atque adeò mala multa patienter ferat: ac præterea intelligat officij sui esse, in acie stare, telaq; vnde veniant obseruare; ita vt quamuis illis telorum ictibus corpus, honor, opesq; lædantur, anima tamen nullo pacto offendatur.

Patrinum hoc etiam sacramento adhiberi ostendet, vt sciat christianus, se spiritus sancti gratia perfectionem ita esse affecutum, vt sibi ipse tamen non fidat, sed aliorum, qui vel ætate, vel disciplina prouectiores sunt, monita consiliaq; libenter audiat, atque amplectatur.

Postremò pacem confirmatis dari ostendet, vt intelligant, se gratiæ cælestis plenitudinem, & pacem quæ exuperat omnem sensum, consecutos esse.

Ex ijs omnibus denique ritibus facile parochialibus suis demonstrabit, quanti momenti sit esse confirmatum.

Iam verò sacramentum hoc, vt mox supra demonstratum est, cum sit res sanctitatis plena, per

quam fidelibus diuina munera tam largè impertiuntur: Parochus id vigilantissime studebit, vt sui parochiales, qui nondum confirmati sunt, nullam in eo suscipiendo negligentiam committant; vtq; præterea piè religioseq; suscipiant.

Si quos autem negligentes animaduertit, eos paterna obiurgatione id valde cohortabitur, vt ad Confirmationis sacramentum suscipiendum, data præsentis Episcopi ministrationem celebrantis opportunitate, festinent; alioquin illis timendum valde esse demonstrat, quòd cum potuerint, in re saluari tam negligentes extiterint. Atque in Confirmationis sacramento suscipiendo negligentes, vt decreto prouinciali ex canone Rheimensi cauetur, canonicis subiacent disciplinis. Et præterea parentes, quorum negligentia id factum est, ex libro pœnitentialem pœnitentiam olim egisse annos tres apparet.

Præparatio autè ministrationem sacramenti Confirmationis.

PAVCIS autè ministrationem diebus, Parochus in cuius Parochia huius sacramenti ministratio indicitur, primò orationem publicam instituet, vt sui diuinæ gratiæ dona vberimè recipiãt. distinctè per familias notabit, qui hoc sacramentum nondum susceperint; indicemq; illorum rectè atque ordine conficiet.

Pueros describet, qui annum octauum attigerint, quam ætatem si quos rationis vsu, deuotionisq; studio antecedere fortè viderit, eos quoque in numero eorum adscribet, qui Confirmationis sacramento initientur; vt spiritus sancti virtute confirmati, accedant etiã ad præstantissimum Eucharistiæ sacramentum.

Qui in puerili ætate confirmati fuerint, ij, vt ætate procedente à parentibus ea de re fiant certiores, Parochus moneat.

Ægrotos præterea nondum confirmatos designabit, eosq; Archiepiscopo denũciabit, vt ne ingravescente morbo sine hoc sacramento decedant.

Notandis nominibus eorum, qui Confirmationem suscipient, hoc curabit, vt si qui turpe nomẽ habent, illud mutant, sumantq; in Cõfirmationis sacramento nomen Sancti alicuius, quem in cõlis patronum deligant, & ad imitationem sibi proponant ad piè agendum, illius virtutum exemplis, recordationeq; excitati. quam in sententiam dicet etiam, vt supra in sacramento Baptismi demonstratum est.

Præmonebit vt nemo excommunicatus, interdictus, in graui, publicoq; peccato iacens, accedat ad hoc sacramentum; neque qui in Paschate communionem abstinerit.

Illud verò maxime hortabitur, vt hoc sacramento cum spiritus sancti gratia vberimè cõferatur, ad eam cõsequendam se ieiunijs, elemosina qui per facultates possunt, alijsq; pietatis officijs & operibus parent: atque in primis

frequentiori, & ardentiori religiosæ orationis studio deuotè se se exercent, exemplo sanctorum Apostolorum; qui dum exspectarent spiritum sanctum, *perseuerantes erant in oratione, & ieiunio.* sed efficiet saltem, vt pridie diei Confirmationis ieiuent, qui possunt.

Hoc verò diligenter curabit, vt de peccatis cõfiteantur; confessi:q. ad Confirmationis sacramentum accedant; tum confirmati sacramentum communionem sumant: qui ordo communionis post confirmationem sumendæ, si commodè seruari poterit, antiquæ consuetudini erit accommodatus. seruent certè illi, qui ad id rectè præparati, tunc primùm sacramentum communionem percepturi sunt.

Confessionis autem præstitæ testimonium scriptum ei præbeant, cui cura hæc commissã est. Præmonebit item, vt omnes manè ieiunium illud suscipiant; quemadmodum & ieiunium Episcopus ministrat.

Vt mares, tam qui Confirmationem suscepturi sunt, quàm qui ad eam patrini adhibebuntur, vestitum simplici, moderato, & modestiæ christianæ consentaneo accedant; & arma item deponant.

Idem fœminæ præstent: ita scilicet, vt ne fuco, & pigmentis facie illita, non immoderato capitis, corporis uè ornatu accedant; sed ita, vt cum capite rectè velato sint, tum reliquo vestitu, cultuq. eiusmodi, qui christianas mulieres, graueq. decet.

Vt omnes qui confirmandi sunt, accedant non incompositis, atque vsque ad eò promissis capillis, vt penè frons obtegatur. Neque rursus fronte sint aut fortè madida, aut sordibus confersa. Pridie igitur diei quo Confirmationem suscipient, caput lauent, aut mundent; capillos item tonderi curent.

De modo procedendi ad sumendum Confirmationis Sacramentum.

Constituta die benè manè omnes & mares & fœminæ cum suis patrinis in ecclesiam suam Parochialem ad signum campanatum conueniant, vt hora tertia confirmari possint. inde præeunte Parocho, parochialiq. sancti Patroni vexillo, vt moris est prælato; ad Basilicam Metropolitanam, aut collegiatã, aliam uè, vbi hoc sacramentum Archiepiscopus ministraturus est, bini ordine procedant.

Quam verò diem, & ecclesiam certam Archiepiscopus ad hoc sacramentum ministrandum unicuique viciniæ parochiali cõstituerit: id ita cuncti seruent, vt ne quisquam neque alia die, neque in alia ecclesia illud sumat: nisi fortassè constituta ea die necessariò impeditus sit.

Venient autem primò in locum, scribendis illotum qui confirmandi sunt schedulis præfinitum. Eoq. loci testimonium præstitæ confessionis sacerdotibus, acoluthisq. dabunt, huic curæ præfectis. Deinde vt experiundo cognoscatur, an

& ipsi qui confirmandi sunt, & patrini eorum, quos rudiores esse probabile sit, orationem Dominicam, salutationem Angelicam, symbolum Apostolorum, & Decalogum rectè norint, Parocho in primis, & reliquis deputatis memoriter reddant; nisi tamen id in confessionis sacramento præstitisse, in testimonio ipsius confessionis appareat.

Idem fœminæ exequentur loco decet, sibi potissimum separatimq. constituto.

Vbi hæc fidei rudimenta reddiderint, accipiant singuli statim suscipiendæ Cõfirmationis schedulam: inde ad suam quicq. ecclesiæ partem, fœminæ ad septentrionalem, mares ad australem reuersi, pijs precationibus meditationibusq. parent se ad sacramentum hoc deuotè rectèq. suscipiendum.

Quam schedulam vbi acceperint, alium patrinum quàm in ea notatum nemo sibi quisquam eligat. Si verò quis ob causam eum mutet, schedulam item aliam sibi conficiendam statim curet, in qua is scribatur.

Quibus locis fideles conueniunt, ne fusi vagè varieq. dispersi sint, dum morantur; sed omnes simul, & qui confirmandi sunt, & patrini, deceter se habebunt, vt sese piè cum silentio præparent, precibusq. vacent: aut etiam vnà cuncti litanias recitent; quod vt verè præstetur, ecclesiæ presbyteri, ac ministri diligenter curent.

Prouideatur etiam, vt omnes Missæ sacrificio deuotè intersint.

Dum ad inuocandum spiritus sancti gratiam preces fiēt, omnes genibus flexis deuotè orabunt, in mysterij meditatione fixi quod peragendum est.

De Patrinis.

QVI confirmandi sunt, singuli patrinum sibi adhibent: cuius munus est, filiolum què in Cõfirmatione tenuit, monere, eiq. tanquam ducem se præbere, vt in quotidiano spirituali certamine aduersarium vincat: sed & si rudem illum videt, non solum fidei Christianæ documentis instruere, verùm etiam ad viam salutis, virtutumq. christianarum disciplinam etudire cohortationibus, atque exemplis, vt in sacramento Baptismi traditum est.

Quamobrem patrinus is deligatur, qui non solum doctrinæ christianæ instituta præceptaq. teneat; sed etiam qui vitæ piæ exemplo ita se instituit, vt magister, vereq. patrinus, ac dux alijs esse possit ad benè agendum, progrediendumq. in *via Domini*.

Nec verò patrinus casu eligendus est, vt potè homo quispiam planè ignotus, aut verò hospes & peregrinus, cuius consuetudinem in posterum probabile sit minime habendam.

Patrinum autem vnum duntaxat ad hoc sacramentum quis deliget: matrinam iridem vnã. Erit patrinus qui deligetur, vbi fieri potest, natu maior eo, quem sibi filiolum in Cõfirmatione suscipit; aut saltem id ætatis, vt illius re-

ctè instruendi partes officiūq. præstare queat. Id denique seruabitur, vt (quoniam ita honesta ratio postulat) neque fœminis mares, neque rursus fœminæ maribus patrini vel matrinæ adhibeantur. Neque item minores quatuordecim annis, nisi quando necessitas aliter cogit. neq. pater item, aut mater: neque vir, aut vxor. Ne patrinus, qui in Baptismo, vel catechismo adhibitus est, idem in hoc sacramento adhibeatur, nisi necessitate cogente.

Nemo autem neque in hoc etiam sacramento patrinus sit, qui excommunicationis, aut interdicti vinculo irretitus tenetur: qui uè item Paschali tempore proximo sacram communionē non sumpsit: nec uerò prætereà, qui in graui, publicoq. peccato iacet.

Ne item patrinus sit, qui sacro chrismate nondum confirmatus est. sed neque quo die quis confirmatus est, eo ipso die alios confirmandos offerat. Idemq. in fœmina seruetur.

Nemo patrinus, matrina uè eodem die plures in Confirmationis sacramento teneat quàm vnuni, nisi ex Archiepiscopali facultate.

Hæc Parochus præmonebit, & cætera item, quæ pro temporum ratione Archiepiscopus præmonenda censuerit, litetis eo nomine editis.

De Ecclesia, & apparatu ad Confirmationis ministrandæ usum.

ECCLĒSIA (quæ ampla, vt commodè capiat multitudinē fidelium, qui confirmandi sunt, & cunctis vicinijs parochialibus commoda esse debet) distincta sit item ad præscriptum tabulato, telauè, vt mares à fœminis separatim maneant, ne uè ordine dispositi, è conspectu, regio ne uè sint.

Collegiata quoque rectè erit, aut saltem eiusmodi, in qua aliquis cleri numerus sit, è quo sacerdotes, acolithiq. deligi possint, qui solemnè huic actioni ministerium operamq. nauent.

Parochus, Præfatus uè ecclesiæ, ubi solemnè huius sacramenti ministratio celebrabitur, eā piè ornabit ad præscriptum, præfertimq. altare maius, ubi ministrari solemnè est.

Signum item campanarum solemnè dari curabit, tum vesperi antè ad significandam huius ministerij celebritatem; tum manè, vt ad conueniendum in tempore omnes excitentur.

Apparentur autem atque instruantur commodo loco, & decenti, rebus ad scribendi usum necessarijs mensæ duæ; vna in qua marium, altera in qua fœminarum nomina ordine exscribantur. Eæ uerò ita distinctè, atque adeò seorsum collocabuntur, vt earum situs nullam commeanium permixtionem confusionem uè pariat.

Res porro, quæ ad ministrandi huius sacramenti usum necessariæ apparabuntur, erunt hæc.

Indumenta facta, tum Archiepiscopi, tum assistentium.

Vasculum chrismatis, in peluicula ritè & de-

centur accommodatum.

Lana gossipina, seu bambacium, ad usum abstergendæ frontis sacro chrismate illitæ. cuius bambacij tanta copia parabitur, quanta satis vi debetur, pro ratione multitudinis fidelium ad Confirmationem suscipiendam conuenientium. Mantilia duo vsui ecclesiastico addicta, vnuni ad abluendam, alteram ad abstergendam frontem. Pelues duæ, vna ad bambacium colligendum, altera ad manus lauandas.

Medulla panis ad abstergendas manus, & manutergium.

Cerei duo, qui præferentur Archiepiscopo sacramentum hoc ministranti.

Vas aquæ ad alterum mantile madefaciendum.

De sacerdotibus, alijsq. ministris ad solemnè huius ministrationsis usum adhibendis, eorumq. officio.

DELIGENTVR sacerdotes, alij uè sacri ministri moribus graues, qui schedulas eorum scribant qui confirmandi erunt, qui huic officio satis sint.

In his potissimum vnus eligatur: cui vt supra recitent fidei rudimenta qui confirmandi sunt; & alius qui schedulis subscribat.

Nemini schedulam sumendæ Confirmationis dabunt, qui patrinum, aut si fœmina, quæ matrinam secum non habeat.

Patrinum, & matrinam adhiberi non sinent, nisi si ijs conditionibus vt supra demonstratis.

Et uerò anteaquam schedulam dent, hæc sedulo videbunt: an confirmandi sint ætate præscripta, an confessi, anq. item habitu decenti; & omnino an aliquid habeant contra quàm præscriptum est. Instruent autem, ubi hæc viderint, ad præscriptum.

Vbi breui instruxerint, tum demum Confirmationis suscipiendæ schedulam dabunt: in qua nomen eius qui confirmandus est, patris item, & cognomen, parochia, aut locus notabuntur. patrini item, & eius patris nomen, & cognomen, parochia, locus uè.

Si nupta erit, pro patris nomine ei adscribent nomen coniugis, cognomen uerò familiæ, in qua nata est, & mariti item. Idem de matrina nupta seruetur.

Nomina autem singulorum, vtpotè & eius qui confirmandus est, & patrini, à capite lineæ ponantur.

Formula Schedulæ.

N. filius. N. Parochiæ S. N.

Patrinus N. filius N. Parochiæ S. N.

Si matrimonio iuncta erit, formula adhibebitur hæc.

N. vxor, N. Parochiæ, &c.

Schedulis singulis subscribetur, vt supra.

Schedulæ singulæ singulis dentur.

Præpositus ecclesiæ, in qua solemnè hæc actio celebratur, alij uè qui dignitate præstet, ad vasculum chrismatis, & ad librū pontificalem minister

Archi-

Archiepiscopo præstò erit, veste indutus, qua in choro ad diuina officia vitur.

Minister alter adhibebitur, qui schedulas colligat, in ijsq. scripta nomina Archiepiscopo ordine recitet, voce quæ audiatur.

Is hæc animaduertet vt schedulæ ex formula rectè confectæ sint: vt prætereà ne patrinus alius adhibeatur, quàm in schedula notatus. itidem de matrina. ne item qui accedit, alterius parochiæ sit, quàm eius, quæ tum ad confirmationem vocata est.

Ne quis item alterius diæcesis sine facultate sui Episcopi, ad præscriptum Conc. Prou. 4.

Nec verò schedulas manu alterius scriptas, quàm eius, cui cura potissimum data est, accipiet: vt certum exploratumq. esse possit; de ijs, qui fidei rudimenta recitarint.

Singulas demum schedulas vt accepit, ordine in filum acu infiget, quem paratum habebit. Præstò erunt prætereà alij ministri duo, quorum erit, cæremonias ritè curare; vt scilicet qui confirmandi sunt, sinistrum pedem supra dextrum suorum Patrinorum ponant, manibus piè iunctis sint, & recti stent.

Videbunt item cætera vt seruentur, quæ de vestitus modestia præscripta sunt.

Obseruabunt etiam, vt patrinus matrinauè, vnum, vnamuè, nec verò plures in confirmatione eodem die teneat, nisi vt supra.

Aderunt item ministri alij duo: vnus, qui sigillatim dum Archiepiscopus confirmat, ordine abstergat bambacio frontes eorum qui confirmati sunt: tum idem bambacium, quod ad abstergendi vsum adhibuerit, in peluim ab acolitho manibus sustentatam ponat; vt deinceps comburatur, combustumq. proijciatur in sacrarium. Alter qui mantili madido abluat frõtes confirmatorum, & mantili altero abstergat. Cauebit autem, vt ne guttula quidem aquæ è mantili madido in terram defluat.

Ambo hi ministri moribus & ætate graues erunt, modestiaq. exemplis probati, ij præsertim, qui ad fœminarum confirmationem adhibebuntur.

His præstò erunt itidem clerici duo, vnus qui peluim gester ad colligendi bambacij vsum: alter, qui alteram peluim habeat mantilis madefaciendi causa, ad frontes abluendas.

Alius item præter hos adhibebitur: cuius cura erit, confirmatos in ordine continere, dareq. operam, vt ne quisquam inde discedat, nisi cunctis qui in ordine sunt, confirmatis. Quos vbi confirmatos viderit, inde ad certum locum, cappellam uè deducat, vbi litanis, alijsq. orationibus sanctè precentur, quoad Archiepiscopus precibus ritè peractis omnes solemnibus benedictione dimiserit.

Idem de fœminis confirmatis exequetur, illas etiam deducendo ad certum locum à maribus separatam, vbi itidem orent.

Sacerdos prætereà præstò erit, qui prout parochiarum ordo postulat, in ecclesiam introdu-

cet eos, qui confirmandi sunt. Proinde ex scheda quam in manu habebit, ordine parochiarum fideles ad Confirmationem euocabit: singulisq. parochijs locum constituat, viris quidem distinctum à fœminis.

Quo in officio itaaget, vt in tempore introducat, ne ministranti mora interponatur.

Acoluthi prætereà aderunt duo, qui Archiepiscopo ministranti cereos accensos duos præferent: ostiarij duo, plures uè, qui ianuas custodient, vt ad confirmationem vocati ordine ingrediantur.

In Confirmatione hæc vt infra seruabuntur.

PRIMVM in ecclesiam introducti qui confirmandi sunt, mares vt dictum est, à parte australi, fœminæ à septentrionali manebunt.

Genibus item flexis, manibus antè pectus iunctis orabunt.

Omnes prætereà alij, quicumque sacro illi ministerio adsunt, silentio sancto vtentur, sanctèq. precabuntur.

Summa animi attentione spectabunt solemnem mysterij celebritatem.

Mente secum reputabunt illa spiritus sancti dona, quæ sacramenti huius virtute fidelibus impartuntur.

Tacita etiam meditatione videbunt, quanto per ipsi ijs donis indigeant.

Accersiti autem primò mares, deinde fœminæ, cum suis quique patrinis, matrinis uè, graui incessu, non turbulento, & celeri præproperouè gressu, manibus iunctis, ad Confirmationem accedent: locoq. & ordine ad præscriptum monitoris consistent.

Archiepiscopus cum propius ad confirmandum accedet, ordine quisque sinistrum pedem, vt supra dictum est, supra dextrum patrini, aut si fœmina est, matrinæ ponet, manibus deuotè iunctis. Quo in statu permanebit, quoad frõs abluta, absterfaq. erit. Nemo autem frontè sacro chrismate illitam attingat, ne crucis quidem causa, nisi prius ablutam, atque absterfam. Inde postea omnes simul ordine ad constitutum locum venient, vbi sanctè precentur vt supra dictum est, vsque ad solemnem Archiepiscopi benedictionem.

Post confirmationem quæ agenda sunt.

IMPERTITA confirmatis solemnibus benedictione, vnusquisque Parochus curet parochiales suos reducere ad ecclesiam suam, ordine quo venerunt: vbi hæc moneat.

Vt recens confirmati, ob sacramenti reuerentiam eo saltem die à frontis lotionè abstineant.

Vt pro pietatis studio orationem dominicam, salutationem angelicam, & lymbolum, singulis septem diebus septies, qui literarum rudes sunt recitent; officium autem de spiritu sancto septies itidem qui legere norint: memores septem

septem cœlestium donorum, quæ illius sacramenti virtute acceperunt.

Vtq. solliciti sint in ijs religiosè conseruâdis. Ut anniuersarium statum illum diem, quo confirmati sunt, religiosius singuli pietatis officijs, & precibus colant: confessiq. sacram Eucharistiam sumant, vt benignissimo Deo gratias agant de donis acceptis.

Eum confirmationis suæ diem ob eam causam certo libro adulti notent: itidemq. faciant parentes eorum, qui pueri confirmati sunt.

Cognitionè quoque spiritualem denunciabit, quæ contracta est inter confirmatum, parentes eius, & patrinum.

Denique ad præscriptam formulam referet in librum quem paratum habebit, nomina & confirmatorum, & patrinorum, matrinarumue.

DE SACRAMENTO

Sanctissima Eucharistia.

Rubricæ, seu instructiones.

Quæ Parochus populum doceat.

N I H I L habet ecclesia hoc sacramento dignius, nihil admirabilius, nihil salubrius, nihil sanctius. Continetur enim in eo præcipuum & maximum Dei donum, & ipse omnis gratiæ, & sanctitatis fons, auctorq. Christus Dominus.

Parochus igitur vt populum sibi commissum idoneum reddat ad maximos vberrimofq. huius sacramenti fructus percipiendos; singulis diebus festis, qui scilicet frequentem illius communionem proximè antecedent, atque adeò sapiùs prout opportunum viderit, illum accurata, piaq. concione docebit, planeq. explicabit fidem, doctrinam, excellentiamq. huius præstantissimi sacramenti: quo item modo ad illud sumendum accedant; quanta admirabiles itidem illius fructus sint, quanta vis, ac dignitas: & denique vbi sumpserint, quo modo gratiam conferuent.

Hos autem fructus enumerare poterit.

Gratiam in animam influit, cum purè, & sanctè sumitur: *Qui manducat, inquit Dominus, meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in illo.* Qui enim pietatis & religionis studio affecti hoc sacramentum sumunt, Christi corpori tanquam viua membra inseruntur, siquidem scriptum est: *Qui manducat me, & ipse viuat propter me.*

Animam alit, atque sustentat: quofq. vsus corpori panis & vinum adfert, eos omnes animæ salutis, & iucunditati, ac meliori quidem ac perfectiori ratione, Eucharistiæ sacramentum præbet.

Vires animæ addit, efficitq. vt spiritus diuinarum rerum delectatione magis cõmoueat, vt

virtutibus augeatur, ac diuinè corroboretur. Venialia peccata hoc etiam sacramento remittuntur: vt meritò dicat S. Ambrosius, *panem hunc quotidianum sumi in remedium quotidianæ infirmitatis.*

Vires præbet, vt à criminibus fideles puros & integros, atque à tentationum impetu incolu me se conferuent. Ac præterèa tanquam cœlesti medicamento animam præparat, ne alicuius mortiferæ perturbationis veneno facile infici, & corrumpi queat.

Concupiscentiæ ardorem debilitat, dum charitatis igne animos fidelium vehementer inflamat.

Postremò vt vno verbo dicatur, summam vim habet ad æternam gloriam comparandam. eius videlicet gratia, dum hanc vitam fideles degunt, conscientiæ pace & tranquillitate perfruuntur: deinde eius virtute recreati, nõ secus atq. Elias, *qui subcineritij panis fortitudine ambulauit vsque ad montem Dei Oreb*, cum ex vita emigrandi tempus aduenit, ad æternam gloriam & beatitudinem ascendunt.

De frequenti sacrae communionis vsu.

A D saluberrimum igitur huius sacramenti frequenter sumendi vsum Parochus fideles cohortabitur, atque excitabit, nascentis Ecclesiæ institutis, ac exemplis, & sanctorum patrum omnium consentiente doctrina, vt ex catechismo Romano discere poterit; & sententia œcumenicæ Synodi Tridentinæ: quæ optaret quidem, fideles in singulis Missis non solum spirituali affectu, sed sacramentali etiam Eucharistiæ perceptione communicare. curabit certè, vt præter Paschatis communionem, quæ Ecclesiæ præcepto necessaria est; saltem in præcipuis solemnitatibus, veluti die Natali Domini, Epiphania, Pentecoste; in diebus itè festis maioribus beatæ Mariæ Virginis communicent.

Crebris præterèa monitis, illud quod beatissimus Siluerius Pontifex statuit, in consuetudinem reuocare studebit; vt qui sapiùs non communicant, in quadragesima saltem Dominicis diebus corpus Domini sumant, & die item cœnæ Domini ex antiquo instituto; ac præterèa in Aduentu itidem præstent.

Eam præterèa consuetudinem in parochia sua introducere curabit, vt quoties quis iter longum, aut infestum, remq. arduam & difficilem, etiam in qua nullum mortis periculum extimescendum sit, aggredietur; qui item aliqua graui perturbatione, vel ex filiorum, coniugisue obitu, vel ex bonorum amissione, vel ex alia re aduersa affligitur, sacram communionem confessus suscipiat. Idemq. faciat, itinere, vel negotio difficili quod susceperit, confecto, vel quocunque beneficio accepto; gratias Deo acturus huius sacramenti sumptione: in quo præcipua quædam ratio inest, qua Deo pro

Sect. 12. de sacris. Missæ, c. 6.

Ioan. 7.

Ibidem.

pro immensis in nos collatis beneficijs aliquã gratiam piè referamus .
Curabit item, vt mulieres proximè parituræ hoc ipsum præsentent, ac præterea cùm primum à puerperio ad ecclesiam accedent .

De custodia sanctissimæ Eucharistiæ.

OMNEM etiam maximam diligentiam, curam, summumq. studium Parochus in eo ponat, vt, cum ipse tremendum hoc sacramentum, qua debet reuerentia, debitoq. cultu tractet, custodiat, & administret; tum etiam populus sibi commissus religiosè colat, sanctè, frequenterq. suscipiat .

Sacro sanctam Eucharistiam, vt decèrissimè fieri potest, in altari maiori custodiat, & asseruet. Ad custodiendi assèruandiq. vsum habebit tabernaculum ad præscriptam rationem factū. quod quidem clauē (quam apud se tenebit, neque clerico committet) benè clausum habebit; ne, quod ecclesiæ, & christiano populo datum est ad salutem, maleficorum manus Diabolo operante ad perniciem abutatur: id quod etiam veteri canone cautum est. Alioqui si ea in re negligentiam ipse commiserit, graues sibi pœnas ex. canonum disciplina propositas esse meminerit .

Eius ornatus exterior, & vestitus interior, & ostiolum erit ad præscriptam formam .

Præterea tabernaculum ipsum, aprè, rectè, & decenter, firmiterq. collocabitur, fixumq. altari inhærebit: conopæo decenti operietur: atque ab omni alia re vacuum erit: neque præterea armarium vllum, etiam subtus habebit.

Pixides item habebit tanto sacramento dignas, ex canone, & ad præscriptum .

Lampadariū sit, in quo lampades accensæ semper coluceant; siq. non plures, vna saltem in conspectu sanctissimæ Eucharistiæ. Lumen verò lampadam oleo oliuæ nutrietur; nec verò alterius generis adhibeatur, nisi quibus locis Archiepiscopus ob eam causam concesserit, quia nullum eius generis haberi potest .

Sanctissimæ autè Eucharistiæ, pro parochiæ magnitudine, & communicantium multitudine; particulas opportuno tempore habebit: sed quinque saltem perpetuò custodiet in pixide. Eas autem octauo quoque die ad summum renouabit, præsertim quinta quaque feria, si commodum erit; in qua Christus Dominus hoc tantum sacramentum instituit: hostiæ autem adhibeantur recentes, & à viginti diebus ad summum confectæ: Id verò etiam præstabit, vt vbi recentes consecrauerit, veteres primò ministret .

Qui ad sacram communionem admittendi sunt.

OMNĒS fideles ad sacram communionem admittendi sunt, exceptis ijs, qui iusta ratione prohibentur: qua de re quæ à sacris do-

ctoribus traduntur, cognoscere studeat. sed hoc loco hæc summam monentur:

Non admittuntur ad communionem hæretici, schismatici, excommunicati, interditi, publicè criminosi, manifesteq. infames; vt meretrices, publici concubinarij, fœneratores, magi, fortilegi, blasphemij, & alij id generis publicè facinorosi homines. Atque isti quidem si ad pœnitentiam & communionem admissi, postea in eisdem peccatorum sordibus versabuntur; ad huius sacramenti perceptionem rursus ne facilè admittantur, quoad ipse Parochus qui illorum curam gerit, eos vitam & mores re ipsa emendasse perspexerit .

Reis capite damnatis in tēpore ministrabit: aget verò cum iudice, magistratuue, vt quo die illi corpus Domini sumpserint, ne eo die ob reuerentiam afficiantur vltimo supplicio .

Amentibus præterea hoc sacramentum non ministrabit; quauis si antequàm in insaniam incidierint, piam & religiosam animi voluntatè præ se tulerint, licebit in fine vitæ ex decreto Concilij Carthaginensis, modò vomitionis, vel alterius indignitatis, & incommodi periculum non sit. licebit etiam, si quando ad sanitatem redeunt, & deuotionem ostendunt, dū in eo statu manent; si idem periculum absit.

Pueris item, qui propter ætatis imbecillitatem nondum huius sacramenti cognitionem, & gustum habent, sacram Eucharistiam non ministrabit .

Nec verò grandiusculis præbebit, qui tunc primum illam sumere voluerint; nisi aliquot antè diebus eos examinarit, atque instruxerit de vi & ratione huius tanti sacramenti. Id verò quò diligentius præstet, in quadragesima per singulas parochiales familias delectum habebit puerorum, atque adolescentum, qui primum in Paschali celebritate proxima sacram communionem sumpturi sunt. Ac præterea his ipsis omnibus in singulas quadragesimæ hebdomadas certos præstituit scrutiniij dies, quibus illos non solum accuratè examinet, sed instruat quàm diligentissime .

De præparatione animi.

POPULVM etiam docebit; qua præparatione, & quanta animi religione ac pietate, quàm supplici mente, & humili etiam corporis habitu ad illud sumendum accedere debeat: quataq. rursus illis supplicia parata sint, qui indignè illud suscipiunt.

De qua quidem animi præparatione hæc potissimum tradet .

Primum fidelis vnusquisque ita paratus & instructus esse debet, vt huius sanctissimi sacramenti fidem integram teneat, recteq. discernat mēsam à mensa, hanc sacram ab alijs profanis, cibum à cibo, cœlestem hunc panem à communi; recteq. sciat, in communionem quæ sub vna tantum specie à laicis sumitur, integrum corpus

pus Domini etiam cum sanguine sumi: & cū frangitur hostia consecrata, totum Christi Corpus in qualibet parte fracta contineri.

Conscientiam præterea suam scrutetur diligentissimè, ne fortè exitiali aliquo peccato contaminatus sit, vt priùs contritionis, & confessionis medicamento eluatur. Atque omnem præterea adhibeat diligentiam, ne quid ei desit ad summam animi integritatem, & innocentiam.

Omnem distractionem mentis, animiq. somnolentiam depellere studeat.

Exquirat tacitus à seipso cum timore, an illud Petri Apostoli sibi usurpare liceat: *Domine, tu scis, quia amo te.*

Videat etiam, num pacem cum alijs habeat; nū proximos verè, atque ex animo diligat.

Ab omni desiderio, delectatione, omniq. sensu amore, quo diuinæ charitatis studium languescit, purum integrumq. animum conseruare studeat; sensusq. omnes seueritate quadam moderata cohibere, etiam in rebus licitis.

Sanctis item meditationibus ad Dei amorem inflammet animi sui voluntatem, quam pietatis operibus etiam atque etià sæpè confirmet.

Desiderium cœlestis huius cibi sumendi excitet duplici consideratione; quarum vna est, vt altissimi huius sacramenti excellentiam, admirabilemq. fructus, salutesq. utilitates mediteretur: altera est, vt tacitus etiam cogitet spiritualement inopiam suam, spiritalesq. suas necessitates.

Humilitatem autem, & reuerentiã excitabit, ita vt secum mente reputet, totum Christū ibi esse, quem in cœlo Angeli adorant; ad cuius nutum columnæ cœli contremiscunt, & pauër; cuius gloria plenum est cœlum & terra. Deinde cogitabit, quàm indignus ipse sit, cui tantū diuinumq. beneficium à Domino tribuatur. Atque his quidem, alijsq. meditationibus ita se parabit, vt & sancto desiderio, & summa reuerentia, humilitateq., ad sacram mensam huius pabuli cœlestis accedat.

In communionem ipsa vt sanctè religioseq. fideles animo versentur, hæc docebit Parochus, & oportunè præmonerebit.

In primis quò ardentius sanctum amorè, qui in sacra communionem requiritur; fideles in se excitent, illos docebit, quo modo eo temporis momento quo sacram Eucharistiã sumunt, passionem Christi Domini, ex cuius vulneribus pius ille amor hauritur, religiosè meditetur: tum etiam considerent præsens illud beneficium, in quo tanta cum dignatione, iminò saq. charitate Christus Iesus se communicat, & intimè illis se coniungit.

Deinde vt spem eorum inflammet, demonstrabit, tunc temporis illis considerandum, in Christo Domino esse quidquid piam christianorū fiduciam, spemq. excitate potest: cū ipse sit & omnipotens, qui omne bonum conferre potest; & summè benignus, qui magis desiderat

conferre nobis sua dona, quàm nos recipere; & sapiens, qui benè nouit, quæ nobis & expectant, & opus sunt ad salutem.

Ac præterea ad hoc illos instruet, vt in ipsa sanctissima communionem, toto corde, omniq. intimè animi pietate Deo gratias agant de tãto beneficio, infinitaq. charitate, qua erga populum christianum vsus est.

De præparatione corporis.

NEQUE verò animi solùm, sed etiam corporis præparationem opus est. De qua hæc Parochus proponet.

Vt ieiuni fideles ad sacram mensam accedant, ita vt saltem dimidiã antecedentis diei nocte, vsque ad illud temporis punctum quo Eucharistiã accipiunt, nihil omnino comederint, aut biberint: etiã si postea dormierint, quàm comederunt.

Sed præstantissimi huius sacramenti dignitas hoc postulat, vt pridie illius diei quo illud sumunt, ieiunium celebrent, aut saltem parcius cœnent: & quod fideles aliquando facere cōsueuerunt, in orationibus, psalmsq. meditationibus partem noctis vigilent, aut saltem prolixius orent, quàm aliàs soliti sunt.

Postulat etiã, vt qui matrimonio iuncti sunt, aliquot dies à concubitu vxorum abtineant, Dauidis exemplo admoniti, qui propositio- I. Reg. 14 nis panes cū à sacerdote susceperunt, se, suosq. pueros ab vxorum consuetudine puroriam tres ipsos dies esse professus est: & ex canone etiam veteri, qui tres, vel quatuor, aut etiã octo dies abstinentiæ in hoc genere proponit. Quod ad corporis habitum pertinet, quem in sacra communionem adhibeant, hæc Parochus præmonerebit, & curabit.

Vt summa reuerentia, omniq. humilitate fideles accedant, & sumant.

Oculis non vagis, sed in Christi corpus piè coniectis.

Barbæ pilis circa os benè præcisus.

Ore supra pannum lineum suppositum modeste porrecto.

Capite non demisso.

Lingua paululum labrum inferius intus attingente, non tamen extra os prominente; in qua particulam suscipiant: neque linguam ipsam retrahant, priusquàm presbyter manum remouerit: tum verò caput humiliter demittant. Ita etiam vt suspirijs abtineant, quibus particulæ possint excuti.

Manibus pectori admotis instar crucis, ex veteri fidelium disciplina: aut supplicibus, iisdemq. nudis.

Pallio quantum fieri possit, adhibito.

Non birretis, pileisue pluma inaniter ornatis.

Armis depositis.

Toto denique corporis habitu decenti, humiliter, & modesto, non sordido.

Mulieres, non sumptuosas, non caudatis vestibus

bus; non crinibus inaniter intortis; non fuco, aut pigmentis vultu illito; non pectore nudo, aut tenui velo obtecto; sed ita vestito, vt ne præter faciem quidquam nudum cernatur. Velo denso benè super faciem demisso.

Omnès autem genibus flexis.

Non pectore brachij suè scabello innixi: neq. birreto, aut chirothecis, vel alia re super panno collocata.

Nihil prætereà dabunt.

Nec verò candela accèsa vtètur, nisi in Pascha. Omni modestia surgent, & à mensa discedēt.

De ministracione sanctissimæ Eucharistia.

HOC institutum Parochus perpetuò serua-
re studeat: vt quod antiquissimi ritus est,
intrà Missarum solemnità post sanguinis sum-
ptionem præbeat sacram communione: cum
tamen nonnunquam accidat, vt etiam extra
Missam præbenda sit.

Cum celebrata Missa sacram communione sta-
tim ministrat, vestibus sacerdotalibus, quibus
in Missa vsus est, indutus ministrabit, calula tã-
tùm deposita, & manipulo item.

Si verò alio tempore extra Missarum solem-
nità; tum superpelliceo, & stola rubra vtitur.
Eum verò ordinem in sacra communione mi-
nistranda seruabit, vt primò sacerdotibus, si
qui aderunt qui illam sumant, superpelliceo,
& stola instar crucis antè pectus composita in-
dutus; deinde clericis pro ordinis gradu, super-
pelliceo tantùm indutus; postea verò laicis ma-
ribus, tum fœminis, nullo discrimine condi-
tionis habito.

Locis prætereà distinctis ministrabit; nempè
clericalis ordinis hominibus in gradibus alta-
ris; at laicis, tam maribus quàm fœminis loco
remotiori aliquantò ab altari.

Præparatas habebit hostias, prout numerus est fi-
delium, qui sacram comunione suscipiēt;
sed plures etiam, quàm eorum numerus est.
Erunt hostiæ rotundæ, non quadræ, non angu-
lares, recentes, iusta magnitudine, integræ, nõ
fractæ, non incisæ, nec verò dimidiatæ, tan-
quàm fragmenta hostiæ maioris: tales item, ex
quibus fragmenta facillè non fiant.

Pixidem paratam habebit, quæ pro comunicã-
tium numero particulas capiat: nam patenam
non adhibebit, cum amplius sex sunt, qui cõ-
municant.

Altaria vbi ministratur, luminibus collucebunt.

Clerici adsint duo cum superpelliceo, qui pixi-
di supposita mantilia sustentent.

Diaconi prætereà duo, aut subdiaconi, vel saltè
clerici, qui purificationē, & mantile præbeāt.
Vinum ad purificationem faciendam; quod al-
bum si fieri possit, adhibeatur: & aqua itē qui-
bus opus sit, vtrumque in vasis nitidis, ijsq. vi-
treis, vel crystallinis, & ei vsui tantùm addictis.
Ne verò ad capiendã eleemosinã occasione sac-
cræ cõionis vas exponat, aliouè modo vtatur.

Quæ obseruentur post communionem.

HÆC verò Parochus prætereà fideles mo-
nebit.

Vt ne posteaquàm sacram communionem sum-
plerint, ab ecclesia statim discedant, sed perma-
neant in oratione, quantum fieri possit, quieto
& remoto loco: proindeq. certam aliquam
precandi rationem illis indicet; rudioribus, vt
ter, aut quinquies, *Pater noster*, & *Aue*
Maria dicant: alijs, pro eorum captu, rosa-
rium Beatæ Mariæ Virginis: alijs orationes
in officio eiusdem beatæ Mariæ virginis dispo-
sitas, quæ inscribuntur *orationes post commu-
nionem*; & quæ S. Ambrosij sunt, præsertim
indiget, & antè & post communionem.

Monebit etiam, vt reuerenter glutiant; vt be-
nè se purificent; ne statim spuant, sed per quat-
ram saltem horæ partē à spuratione abstineāt.
Si verò necessitas coget prius spuere, id in loco
saltem fiat à pedibus prætereuntium remoto.
Ne prætereà statim cibum capiant, sed dimi-
dia post sumptam sacram comunione, aut
saltem quarta horæ parte.

Vt animi cogitationes, sensus omnes, & lin-
guam cohibeant: abstineantq. præcipuè eo
die à verbis otiosis, cogitationibus inanibus:
sed in sanctis meditationibus, precibus, diui-
norum officiorum frequentia, ecclesijs etiam
frequentãdis, alijsq. pietatis officijs atque ope-
ribus vertentur.

Vt denique assistant Christo hospiti sanctissim-
is exercitationibus atque actionibus: à pro-
fanis autem negotijs & secularibus abstineāt:
quòd si non omnino possunt, curent tamen à
sancta comunione sumptæ meditatione, &
à sui intima custodia non alienari.

*De præparatione, quam adhibebit Parochus in
communione frequentis populi.*

CVM dies instat comunione sacræ frequē-
ti populo ministrandæ, pridie illius diei Pa-
rochus scamna oblonga, & alta, & lata ad for-
mam præscriptam apparabit: mappas itidem
à sorde puras & candidas, quibus illa rectè or-
dineque sternantur, pro frequentis populi ra-
tione.

Parabit mappam lineam subtili textuta nullo
artificio elaboratam, quæ cubitis tribus longa
feratur, si opus sit, sub pixide, & manibus mi-
nistrantis.

Scabella duo decentia: in quibus collocentur
vasa, & cætera ad purificationis vsum.

Mantilia ad scabella illa sternenda.

Intortitia duo, plurauè, pro ratione diei solem-
nis, quibus lucentibus clerici itidem duo præ-
eant sacerdotem ministrantem.

Clericos parochiæ suæ omnes stata commu-
nionis die præsentés adessè præmonebit: qui
superpelliceo induti, ministrantem pro mune-
ris sui functione adiuuent.

Altare vnum maribus, alterum fœminis constituet, vbi communicent; maxime si ingens populi sacram communionem sumentis multitudo est.

Deliget verò in sacra cõmunione fœminis ministranda, si opus sit, sacerdotem adiutorem spectata integritate; & clericos probatos, qui illum ministrantem etiam adiuuent.

Omnibus rectè paratis, vespere, aut prima hora noctis signum campanarum solemne dabit, quo fideles, qui sacram communionem postridie sumpturi sunt, se excitent ad meditationem, orationem, omnemq. aliam pietatis præparationem: alij verò etiam precentur sibi id gratiæ dari, vt desiderio & voto sacre Eucharistiæ sumendæ incenduntur, quò frequentius ad diuinam hanc mensam veste nuptiali ornati accedant.

Inter communicandum præterea id etiam per alium idoneum sacerdotem aliquando præstabit, vt verborum pondere, & sententiarum quasi iaculis, opportunaq. aliqua, & breui cohortatione populus collectus excitetur, cum ad hæc sanctissimam præparationem, tum ad frequentiam huius sacramenti, præterea & ex veteri iustituto antiphonam, & psalmos item vt infra, à reliquo clero parochiali religiosè cani studebit; & etiam repeti, si spatium detur.

Ordo ministrandi sacram communionem.

PAROCIVS sanctissimam Eucharistiã ministraturus; si quidem intrã Missam, seruentur rubricæ Missalis; si statim post Missam, casulam à parte Euangelij, & manipulum deponit: si alio tempore, lotis manibus induit superpelliceum, & stolam rubri coloris: ad gradus altaris orat: mox ascendit.

Facta genuflexione, ad populum conuersus, à parteq. Euangelij stans capite aperto, sermo nem habet ad communionem accommodatũ, si tempus opportunum dabitur.

Deinde monet, qui communicaturi sunt, ne accedant, nisi pacem cum proximo habeant; & omnino nisi rectè purgati sint, & præparati.

Rursus genuflectit; pixidem è tabernaculo extrahit; aut si extracta est, eam aperit; & repetita genuflexione, à parte Euangelij consistit, ita versus ad populum, vt tamè etiam sanctissimum sacramentum reuerenter manibus iunctis aspiciat.

Tum Diaconus, aut Clericus superpelliceo indutus à parte epistolæ genuflexus, monet omnes, signum crucis sibi quemque adhibere; ipseq. alta, & clara voce signans se dicit: *In nomine patris, & filij, & spiritus sancti. Amen.* & manibus iunctis confessionem generalè dicit eadem voce, & tarda pronuntiatione: illis

simul cum eo distinctè pronuntiantibus; aut saltem attentissimè audientibus.

Confiteor Deo omnipotenti, beata Maria semper virgini, beato Michaeli Archangelo, beato Ioanni Baptista, sanctis Apostolis Petro & Paulo, beato Ambrosio confessori, omnibus sanctis, & tibi pater; quia peccavi nimis cogitatione, verbo, & opere, mea culpa, mea culpa, mea maxima culpa: ideo precor beatam Mariam semper virginem, beatum Michaelem Archangelum, beatum Ioannem Baptistam, sanctos Apostolos Petrum & Paulum, beatum Ambrosium confessorem, omnes sanctos, & te pater, orare pro me ad Dominũ Deũ nostrum.

Qua cõfessione pronuntiata Parochus dicit: *Deo gratias.* Tum statim pergit dicere, manibus iunctis. *Misereatur vestri omnipotens Deus: & dimissis omnibus peccatis vestris, perducatur vos ad vitam æternam. R. Amen.*

Post manu dextera crucis signum fidelibus communicantibus adhibet, & dicit.

Indulgentiam; absolutionem, & remissionem omnium peccatorum vestrorum tribuat vobis omnipotens, & misericors Dominus. R. Amen.

His pronuntiatis ad altare se conuertit, genuflectit, manu sinistra pixidem prehendit: & conuersus in medio altari ad populum, duobus digitis pollice & indice sacramentum accipit, paululumq. de pixide eleuat.

Tum Diaconus vel Clericus genuflexus vt supra; clara voce dicit:

Domine non sum dignus, vt intres sub tectum meum; sed tantum dic verbo tuo, & sanabitur anima mea.

Quod iterum, ac tertio repetet; per singulas vices pectus percutiens. qua formula etiã vtendum est, cum fœminæ communicatio ministratur. & qui communicaturi sunt, vnà cum clerico eam pronuntiabunt, saltè submissa voce.

Postea Parochus ad communicandum accedit; initiumq. facit ab ijs, qui à parte epistolæ sunt; singulisq. sacramentum præbens, signũ crucis super pixidem ante faciem communicaturi faciens, dicit

Corpus Domini nostri Iesu Christi custodiat animã tuam in vitam æternam. qui accepturus est respondet, *Amen.*

Videat verò Parochus, vt antequam sacramentum præbeat, satis spatij relinquat ad dicendum: *Amen.*

Dum sacramentum præbet, adsit minister superpelliceo indutus, qui vasculum purificationis manu dextera tenens, sinistra mappulam ad abstergendum os, Parochum modico interiecto spatio sequitur, & ministrat vasculum ad purificandum, & mappam ad abstergendum. quod vasculum ita poterit etiam fœminis ministrare; vt cum primæ porrexerit, ipsa reliquis det, & omnes inter se tradant.

Si præbendo sacramentum, digitos ex ore communicantium madefaciat; purificatorium sibi in peluicula decenter afferri iubeat, quo eos

abstergat; vel ipse ad altare reuertatur, & id faciat.

Parochus posteaquàm omnibus sacramentū præbuerit, digitis pollice & indice quibus ministravit super pixide simul iunctis, ad altare reuertitur. Ibi deposita pixide supra corporale, eaq. contacta, tum facta genuflexione, statim digitos, quibus sacramentum tetigit, à parte epistolæ vino & aqua abluit in vase non consecrato, quod præbetur ijs, qui communi carint: tum purificatorio abstergit: & rursus facta genuflexione, pixidem reuerenter reponit: & dicit.

✠. Dominus vobiscum. R. Et cum spiritu tuo.

Oratio. Domine sancte, pater omnipotens, æterne Deus, te humiliter deprecamur: vt accipientibus fratribus, & sororibus nostris sacrosanctam Eucharistiam corporis, & sanguinis Domini nostri Iesu Christi filij tui, & animæ, & corporis sit salus. Per eundem dominum nostrum &c.

✠. Dominus vobiscum. R. Et cum spiritu tuo. Kyrie eleison, Kyrie eleison, Kyrie eleison.

✠. Benedicat, & exaudiat nos Deus: & dum dicit, signum sibi crucis adhibet. R. Amen.

✠. Procedamus cum pace. R. In nomine Christi.

✠. Benedicamus Domino. R. Deo gratias.

✠. Pax, & benedictio Dei omnipotentis, patris, & filij, & spiritus sancti, descendat super vos, & maneat semper. R. Amen. & ita dicendo, signo crucis populo benedicat.

Oratio præcedens ita dicitur: vt illud nomen, fratribus, omittatur, quando scæminis solùm cõmunio ministratur: & verò contra, cum ministratur maribus tantùm, omittitur illud, sororibus; Itidemq. singulari numero dicitur fratri nostro, si mari tantùm; ac prætereà, sorori nostræ, si scæminæ solùm ministrabitur.

Antiphona, & psalmi dicendi pro opportunitate in frequenti cõmunionem, vt supra præscriptum est.

Antiphona. Dominus dabit.

Psalmus 84. Benedixisti Domine terram tuam. &c. vsque ad finem. Gloria patri &c.

Psalmus 22. Dominus regit me, & nihil mihi derit. &c. vsque ad finem. Gloria patri &c.

Psalmus 33. Benedicam Dominum in omni tempore. &c. vsque ad finem. Gloria patri &c.

Antiphona. Dominus dabit benignitatem, & terra nostra dabit fructum suum.

Quæ Parocho seruanda sunt in paschali cõmunionem.

PASCHÆ tempore, præter ea quæ mox supra demonstrata sunt, hæc Parochus seruabit.

In paschali celebritate, vt nemo parochialium legitime ætatis, quemadmodùm est sanctæ matris Ecclesiæ præceptum, omittat hoc sacramentum percipere in sua parochiali ecclesia; sæpenuero Parochus in quadragesima populo promulgabit, atque aded explanabit consti-

tutionem illam, in Concilio Lateranensi ab Innocentio Tertio Pont. editam, cuius initium est: *Omnis vtriusque sexus*. Censuramq. in ea sancitam diligentissimè proponet.

Quæ constitutio vt perfectè seruetur, in quadragesima item per familias, vt Concilio Prouinciali cautum est, nomina eorum describet, qui per ætatè rationis vsum adepti, in pascha sacram cõmunionem confessi sumere debent. Hortabitur autem eos, vt qui in pascha sacram cõmunionem sumere debent, ipso die paschæ Resurrectionis id præstent.

Quo paschæ tempore ipse, non alius sacerdos ministrabit. si verò frequentem populum habet, alium quoque sacerdotem adhibeat tunc licet.

Quibus paschæ tempore sacramentum hoc ministret.

PAROCHIAE suæ fidelibus in pascha ministrabit: alienæ autem parochiæ nullo modo, nisi vt infra. Proinde quod antiquis canonibus cautum est, ad populum conuersus anteaquàm ministret de altari enunciabit; alienæ parochiæ fideles ad proprium Parochum remitti, à quo sacram cõmunionem in paschali celebritate sumant.

Iis etiam ministrabit, qui maiorem anni partem in parochia habitauerint: illis quoque, qui saltem sex menses.

Peregrinis item, & aduenis, in diocesi: at Mediolani eos ad Metropolitanam ecclesiam, vbi cõmunionem sumant, abire Parochus præmonebit.

Illis prætereà, qui paucis antè diebus aduenerint, animo constituendi domicilij.

Et verò illis quoque, qui facultatem ab Archiepiscopo literis concessam habuerint.

Aegrotis etiam parochialibus, etiam si cõmunionem sumpserint, in pascha quoque afferet, & ministrabit.

Qui parochiales paschæ tempore à parochia abfuerint, nisi se cõmunionem sumpsisse testatum fecerint, in eos ad præscriptum conciliorum prouincialium agat.

Qui autem præstituto paschæ tempore non cõmunicauerint, eos ex præscripta formula ad altare altero ex diebus festis pascha proximè sequentibus monebit: & in contumacia perseverantes, ad Archiepiscopale forum deferet.

Formula monitionis.

Omnes & singulos parochiæ nostræ fideles legitime ætatis, qui in pascha ex præcepto sanctæ matris Ecclesiæ sacram cõmunionem sumere debent, qui nondum sumpserunt, hoc monemus; vt intra hanc hebdomadam, aut Dominica proxima sequenti confessi sumant: alioqui illos, qui ad constitutam eam diem, vel ad sex dies post octauam paschæ ad summum non præstiterint, ad Reuerendissimum Archiepiscopum deferemus,

mus ; vt mox ingressu ecclesie , ecclesiasticaq; sepultura interdicti , intra Missarum solemnia denuncientur , valuisq; ecclesie parochialis nomina eoru affigantur . Atque hanc quidem vnicam monitionem pro tribus satis esse , vobis edicimus . Quam quidem monitionem etiam vulgari sermone explicabit .

Habebit igitur Parochus librum comunionis paschalis , in quo praeter parochiales , aduenatum etiam comunicantium nomina separatim notabit .

De exponenda sacra Eucharistia in oratione quadraginta horarum .

CORAM sanctissima Eucharistia oratio quadraginta horarum in ecclesijs fiat , vbi Archiepiscopus statuerit ; & quando id concesserit . Ne quauis causa tamē Eucharistia palam , & aperte exponatur , sed publica tantum ; eaq; graui alijs verò de causis orationem licebit instituire , sed non sacramento aperte exposito .

Exponatur ordinariè in altari maiori : sed in alio quoque , si ita Archiepiscopus censuerit .

Quod vt cum dignitate , decorè , religioseque agatur , altaris , vel cappellæ , vbi palam exponetur , collocabitur uè , ornatus decens sit , ac religiosus .

Cerei praeterea in altari accensi , ad summum decem , minimum verò sex , decenti crassitudine , ac longitudine colluceant : lampades item ne plures quam duodecim , aut tredecim ; nec verò pauciores quam tres : idq; nisi Archiepiscopus ob causam permittat , vt maior luminum numerus aliquando adhibeatur .

Orationis initio , cum sanctissimum sacramentum palam proponendum est , primum datis solemniter de more pridie illius diei vesperi , & iterum eo die paulò antè campanarum lignis ; praesens adsit , cum sacerdos pluuiali rubro indutus , qui illud religiosè proponat ; tum illius ecclesie vbi oratio futura est , aut toti^o parochie , si ecclesia parochialis est , clerus superpelliceo vestitus , qui in hac functione illum adiuuet . Si verò qui conuenerint clerici vel parochie vel ecclesie , pauciores sint quam sex ; alij aliunde euocentur , vt ne eo numero pauciores adsint , hiq; cum luminibus accensis : tum homines itidem parochie , in cuius ecclesia finibus uè oratio exponitur , praesertim sanctissimi sacramenti sodalitati adscripti .

Processio cum sanctissimo sacramento exponendo per ecclesiam agatur litanijs , statiq; antiphonis , precibus , & orationibus ; tum cereis accensis , & umbella . idemq; in eo reponendo seruetur .

Dum illud in altari propositum est , interdiu clerici duo superpelliceo induti capite aperto ad altare semper assistant ; quorum alter Diaconus saltem sit : noctu verò saltem vnus , isq; in sacro ordine constitutus .

Ad altaris verò , cappellæ uè , vbi proposito sanctissimo sacramento oratio fit , cæcellos , affixæ sint tabulæ precum & orationum , quæ pro tempo-

rum calamitatumq; ratione , orantium vsui ex sanctæ matris Ecclesie instituto accommodatae , eaq; literis grandiusculis exscriptæ , loco perspicuo sint .

Ad excitandam praeterea populi in stata hac oratione versantis pietatem , hoc curetur , vt aliquando quo praesertim tempore , quauè hora frequens est fidelium ad eam cõcurus , sermo , isq; breuis , ad piæ meditationis studium inflandum appositè habeatur .

Hoc orationis tempore , in ecclesia vbi illa celebratur , fœminæ à maribus separatae , tabulato ad instructionum praescriptum interiecto , aut saltem alio intersepto adhibito orent .

Ne sumptus huius orationis causa ad eleemosinam excipiendam vas aliquod exponatur , aut alia ratione quaeratur ; nisi quantum Archiepiscopi facultas dabit .

Ne noctu fœminis stata hora ad orandum aditus in ecclesiam detur .

Quod si noctu orantes deerunt , sanctissimum sacramentum in tabernaculo reponatur .

Si fortè ex hac , vel alia causa , Archiepiscopi iussu aliquando noctu intermittere cõgerit ; interdiu compensetur maiori orandi spatio .

Cum oratio noctu celebratur , ne propterea ecclesie ostia pateant , sed clausa , pullantibus , & ad orandum conuenientibus etiam singulis aperiatur .

In ecclesijs monialium cum oratio hæc celebratur , nemo prorsus noctu in illam ad orandum intromittatur . Verum ibi sanctissimum sacramentum per noctem in tabernaculo maiori repositum , moniales solum ab interiori ecclesia adorantes , nocturno eo tempore per stas horas in oratione perseuerent ; summo verò mane iterum è tabernaculo illud deponatur .

De veteri illo , & ordinario instituto orationis quadraginta horarum per vrbis ecclesias ordine & continenter habenda , seruentur in concilijs , alio modo praescriptæ regulæ .

DE SACRAMENTO

Pœnitentiæ .

Rubricæ , seu instructiones .

Quid Parochus generatim doceat horteturq; populum sibi commissum .

PAROCIVS fideles sibi commissos , quantum potest , sapè hortetur , vt ad pœnitentiæ sacramentum , non solum cum ex precepto Ecclesie tenentur ; sed quam frequentissime accedant . Moneat sapius , pœnitentiæ quidem radices esse amaras , sed fructus suauissimos . doceat , per pœnitentiam nos in Dei gratiam restitui , quo nihil nobis debet esse optatius . animam quouis scelerum pondere oppressam per eam subleuari . conscientie pacem & tranquill-

quillitatem, quæ omnes superat voluptates, tribui. Pròinde his, alijsq. fructibus propofitis, & ex doctrina præsertim catechismi Romani explicatis, studeat, quotiescunque se occasio offerat, fideles ita permouere, vt ad tantum remedium beneficiunq. animæ suæ comparandum frequenter sese excitent: idq. ea præparatione fiat, quæ tantis fructibus digna sit; ita vt in spiritu humilitatis, & amaritudine animæ suæ, peccator quisque sua possit peccata deslere, & confiteri.

Antè Quadragesimam moneat fideles parochiæ suæ, qui confessionis frequentem vsum non habent, quemadmodum decreto Concilij Pro uinc. V. iubetur; vt se ad confessionem parèt: neque eam differant in postremos Quadragesimæ dies.

Moneat, opportunè se se sacra cõfessione munire illos, qui eò proficiscuntur, vbi mortis periculum sit; vel vbi confessarij copiam habituri non sunt. item si rem arduam & difficilè sint acturi. quod idem transacta re facere, ad gratias Deo purius agendas hortetur: quibus de rebus in Concilio sexto præscriptum est.

Quomodo se comparet: & ne auctoritatis suæ fines transeat.

ANIMADVERTET Parochus, & Cõfessarius, ne, dum hoc sacramento vulneribus aliorum medetur, ipse telo peccati se configat. Quamobrem caueat, ne mortifero peccato inquinatus, ad sacramenti ministracionem accedat; neque item censura ecclesiastica, aut alio canonico impedimento irretitus.

Immo verò ita sanctè viuere studeat, vt pœnitentes non verbis solùm, sed exemplis quoque ad virtutum christianarum officia erudire possit: neque eius dicta à factis vllò modo dissentiant. quantò enim magis omni virtute, præcipueq. charitate paterna, zeloq. salutis animarum ipse præcellentior erit, tantò aptius erit instrumentum bonitatis Dei.

Quò magis autem ad omnem vitæ bonitatè sese excitet, cū sæpenumero secum ipse tacita meditatione cogitabit; cuius vicem ipse gerat, & quàm sanctæ sint suscepti ministerij sui partes: tum verò id omne attentissima contemplatione reputabit, cùm ad audiendam confessionem vocabitur.

Quo tempore ita se geret, vt neque in incessu, neque in gestu, motuue alio corporis, neq; etiã in vestitu videatur, nec verò in eius voce quidquam audiatur, quod nõ deceat virum grauè, atque adeò sanctum, quiq. meminert, se tenere locum Dei.

Intimè verò, atque in corde suo humiliter de se sentiet, ita vt tanquàm in Dei conspectu cum reuerentia & timore sancto ministerium audiendæ cõfessionis peragat: & animo vsq; adeò se demittat, sancteq. abijciat, vt pœnitentes quorum cõfessionem audit, se meliores putet.

Ad audiendas porrò confessiones, non inani gloria, non lucri cupiditate, non curiositate, non denique vllò humano affectu ductus; sed salutis fidelium procurandæ studio inflammatus accedet.

Nec propterea quenquam pœnitentem subterfugiendi laboris causa reiiciet, ne nutu quidem, nedum verbis: immo se paratum semper, pròptum, facilem, humilemq. præbebit.

Ita etiam se constanter geret, vt nullius metu, aut gratia, officio suo desit.

Caueat Curatus, ne ijs temporibus, quibus confessiones frequentiores esse solent, præcipuè per octo dies antè Natalem Domini, & à Dominica de Lazaro vsq. ad resurrectionis octauam, etiam aliò ad funera, & alia sacra officia vocatus, illud audiendæ cõfessionis munus in sua ecclesia sine causa necessaria prætermittat, aut vllò modo differat.

Et quoniam confessionis minister, iudicis, & medici simul personam gerit: vt & quod ad iudicem attinet, ex varijs peccatorum generibus, quæ grauias, quæ leuias sint, quouè modo corrigenda, pro cuiusq. hominis ordine & genere iudicare possit; & tanquàm medicus ea remedia ægroto adhibeat, quæ ad illius animæ sanandam, & in posterum contra vim morbi muniendam aptiora videantur: opus est, vt is tñ scientiam atque eruditionem, tum prudentiam studeat sibi, quantam potest, comparare; tum ex diuina gratia, quæ assidua precatione supplicat à Deo petat; tum ex auctoribus probatis, qui eam materiam piè, pleneq. tractarunt.

In primis benè cognita habeat, quæ monitis seu instructionibus in hac ecclesia editis ad Cõfessariorum vsum continentur.

Infra in instructionibus vulgaribus.

Sacramenti igitur huius doctrinam omnem rectè nosse studebit: ita vt quæ illius ratio, qui effectus, quæ illius partes, quæ earum partium vis & natura, peritè intelligat.

Quæ peccata mortalia, & quæ venialia cognoscat. Peccati circumstantias sciat, quæ præsertim mutant speciem peccati; & quæ in confessione explicandæ sunt; quæ restituendi onus inducant.

Censurarum rationem & vim rectè intelligat, & quibus criminibus annexæ illæ sint.

Casus reseruos in promptu habeat; ita vt rectè sciat, qui iure canonum Summo Pontifici, qui rursus Episcopo, qui prætereà in Bulla Cœnæ Domini, quiq. pro varietate temporũ Episcopo reseruos sint.

Differentiam satisfactionũ pœnitentialiũ etiã probè noscet, ac prætereà canones pœnitentiales vt infra ordine decalogi explicatos.

Memoria tenebit casus, quibus confessio sit iteranda.

Cognitum etiam habere Cõfessarius omnis debet, ac prætereà animaduertere, antequàm ad audiendas confessiones accedat, quanta sit auctoritas potestaq. iurisdictionis suæ: ita vt cū norit, & quos, & à quibus peccatis, censurisq.

Tit. quæ ad sacra. pœn. pert. pag. 222.

Prout. 6. tit. de sacra. pœn. pag. 204.

absoluere possit, tum etiam caueat, ne facultatis suæ fines prætergrediatur.

Supra. pa. 410.

Parochus quisque ne eorum confessiones audiat, qui alienæ parochiæ sunt, nisi facultatem eius rei habeat, ad præscriptum Synodi vndecimæ.

Excommunicationis latæ sententiæ pœnam recedentur Confessarij, quam subire eos decretum est in Concilio quatto, qui sine Episcopi facultate hoc Sacramentum ministrant: qui que aliquem absoluere audeant à casibus Archiepiscopo reseruatis sine ipsi⁹ facultate, vt in quinto Concilio decretum est.

Pag. 409.

Ne obliuiscatur item excommunicationis illius, cui in Sinodo vndecima subiecti sunt ij, qui scios criminis audent absoluere.

Pag. 222.

Item decretum aliud memoria teneant, factum in eodem Concilio quinto in hæc verba.

Ne facultatum, priuilegiorum uè iure, quæ cui-cunque, etiam Rosarij, & cruce signatorum scholæ, confratriæ, collegiõ, etiam laicorum, quæ uè collegis, confratribus uè in eo adscriptis antè vel post Concilij Tridentini confirmatione concessa sunt, confessarius, cuiusuis ordinis sit, ab ijs casibus quos sibi Episcopus in sua diœcesi reseruauerit, pœnitentes sine illius facultate absoluat. Si contra fecerit, suspensionem à diuinis ipso facto incurrat.

Tit. vtsup. pag. 305. S. Quod superioribus.

Quod idem fieri prohibitum est, etiam ex indulgentiarum literis, quæ ecclesijs concessæ sunt, Concilio prouinciali sexto.

Qua Parochus speciatiim doceat, horteturq, facere pœnitentes in sacramento pœnitentiæ.

POENITENS antequàm ad Parochum, sacerdotem uè, cui peccata confiteatur accedat, multitudinem, & grauitatem peccatorum, qui bus se irretitum esse sentit, uehementer intimè dolebit ac deplorabit, Dei q. misericordiã omni prece flagitabit. Proposita sibi ob oculos sanctissima Christi crucifixi, vel alia pia imagine, cor suum pro peccatis remittendis effundet, excitans, & humilians spiritum uehementer ad compunctionem.

Primò peccata omnia præsertim grauiora ad memoriam reuocabit: qua in recordatione excitabit deuotionem, & cordis compunctionem. Et quò magis & contemptum sui ipsius, abiectiõnem, humilitatemq., ac deuotionem in se excitet, recenset gemens peccata, quæ uehementius suam conscientiam angunt.

Et quò diligentius conscientiam examinet, sibi proponet ob oculos decalogum, ad cuius singula præcepta se, mōres, vitamq. suam accuratè contemplantur.

Singulaq. præcepta ita examinabit, vt perpendat, atque adedò uideat sigillatim, si quæ contra vnumquodque præceptum, vel cogitatione, vel uerbo, vel opere admiserit, commiserit uè: aut rursus si quid de eo omiserit.

Aliud præterea examèn cōscientiæ suæ inibit ex septem peccatis capitalibus singulis, quæ

item aut cogitatione, aut uerbo, aut opere commiserit, aut omissione etiam.

At uerò omnem examinandæ conscientiarationem fideles præsertim rudes Parochus Confessarius uè aliquando docebit, prout opus esse uiderit.

Cum igitur pœnitēs ex singulis notatis capitibus conscientiam suam quanta potuit diligentia examinauerit; desiderio consequendæ remissionis peccatorum accensus, ad Confessarium uices Christi gerentem accedet: cui omnia & singula peccata quæ in memoriam uenerint, si deliter, & integrè exponet.

Accedet autem ad confessionem habitu demisso, & humili, ac nullo planè ornato, & depositis armis. Si uerò clericalis ordinis est, sine superpelliceo.

Ad pedes Confessarij genua ambo flectet, nullo supposito puluinario, nisi aliud necessitas postulat:

Decenter se toto corporis habitu & situ ita se componet, vt instar supplicantis sit.

Erit capite aperto, uultu demisso, manibus iunctis & supplicibus.

Faciem sacerdotis non spectabit, vt meminerit, se non coram homine peccatore, sed coram Deo altissimo esse; vt agnoscendo, & confitendo offensas, humiliter veniam petat.

Mulier autem penitus ita capite uelato erit, vt uelum densum caput operiens, demissum sit usque ad supercilia.

Qua in ministratiõne sacramenti pœnitentiæ Parochus & Confessarius obseruet.

AD audiendam confessionem cum accedit, antè breui precatõne, qua diuinæ gratiæ lumen in eo ministerio ritè peragendo sibi postulet, tacitus utetur: ac præterea preces adhibere poterit, quæ infra notatæ sunt.

In ecclesia, non autem in priuatis ædibus confessiones audiat, nisi ex causa necessaria, vel uergerenti: quæ cum inciderit, studeat tamen in oratõne, aut certè decentissimo loco id præstare.

Habitabit igitur in ecclesia sedem confessionalem ad præscriptum, in qua sacras confessiones excipiat: duas uerò, ubi quingentarum animarum cura geritur; plures, ubi plures sunt Confessarij. quæ sedes confessionales, patenti & conspicuo ecclesiæ loco, non autem in ecclesiæ, aut cappellæ alicuius angulis constitutæ sint.

Affixa hæc sint cuique confessionali; sacra imago, literæ diei Cœnæ Domini illius anni; tabula castum reseruatum; orationes dicendæ antè confessionem; formula absoluenti.

Mulieres antè solis ortum, uel post eius occasum confitentes in ecclesia ne audiat: ne uè uilo modo extra sedem confessionalem; & medio inter eum & mulierem intersepto.

Superpelliceo, & stola uioleæ coloris utetur; nec uerò unquã stas, sed sedes audiet, & absoluet, cuius-

cuiuscunque gradus sit pœnitens. neque dum pœnitentem audit, inde discedet aliò vocatus, nisi necessària causa. Dum verò audit, nò aliò neque oculis, neque animo mente uè vagabitur; sed ad pœnitentis confessionem attentus erit, illiusq. peccata vnà cum eo intimè dolebit: memor sanctissimorum patrum, ac præsertim beati Ambrosij, qui pœnitentium confessionibus audiendis lachrymas perpetuò profudit, eorum culpas simul dolendo.

Vultu, & oculis ita compositis se in sedili confessionali habebit, vt re vera ostendat, se de pœnitentis salute paternè sollicitum; ita tamen vt nullo penitus signo inspectantibus indicare possit, se grauitate fortasse sceleris alicuius commoueri.

Ante confessionem Parochus Confessarius uè perquirat generatim statum pœnitentis, si eum minime norit. Tum hæc inter cætera.

Quandiu est, quòd confessus non sit.

An pœnitentiam impositam præstiterit.

An examinandæ suæ cõscientiæ, antequàm ad confessionem accesserit, diligentiã prout opus est, adhibuerit: alioqui differenda esset confessio.

Parochus item interrogabit, an suæ sit parochiæ, si dubitet.

Si Confessarius nihil impedimenti obstare viderit, ad confessionem veniendum erit: quæ vt fructuosior sit, rectè faciet Confessarius, si breui, & efficaci aliqua monitione prius pœnitentem præparabit, & accendet ad piè confitèdum.

Confessarius quisque antequàm confessionem audiatur, efficiat, vt pœnitens ipso audiente recitet orationem dominicam, salutationem angelicam, symbolum fidei, & decalogum, ad præscriptum concilij prou. quinti: nisi eius præstationis certis personis aliquando remittendæ facultatem habeat, vt sexto prou. cõcilio, & diocesano vndecimo permissum est. cum ijs verò, qui ea capita recitare nesciunt, aut difficilè discere possunt, agat ad præscriptum eorundem conciliorum.

At verò omnino perquirat, si rudes quidam homines ad confessionem accedentes fidei articulos ignorent, & si opus esse viderit, eos doceat; ita vt explicitè eos & intelligenter sciant, non autem quasi recitantes tantum.

Testimonium eiusdem recitationis ne tradat ijs, qui non recitarint; cum etiam regularibus falsum dantibus pœna sit suspensionis à munere audiendi confessiones, ex Synodo xj.

Pœnitens ipse omnia & singula peccata confitebitur: eumq. confitentem Confessarius adiuuabit, prout opus esse viderit.

Posteà eundem ipse interrogabit, an alia peccata recordetur. demum de singulis decalogi præceptis, de septem peccatis capitalibus (si tamè expedire pro ratione personæ viderit) item de omittis, & commissis circa præcepta Ecclesiæ, opera misericordiæ, virtutes theologicas, vsu quinque sensuum.

Extra materiam peccatorum non vagabitur in cõfessione.

Prudens cautusq. erit in interrogationibus; ne, rudibus præsertim, atque vtriusque sexus iunioribus, ad nouum, & nunquam antea attentatum scelus occasionem aperiat, atque det. hi tamen de peccatis, quorum nullam in confessione mentionem fecerunt, & in quibus probabiliter existimari possunt deliquisse, prudenti cautione interrogandi erunt; ne aut pudore, aut ignorantia celent peccata.

Studeat verò semper exquirere, si quid pœnitens norit, quod ad sanctæ Inquisitionis officium sit deferendum.

Si censura, aut peccato pœnitens sit irretitus, à quo ipse non possit absoluere; ne tamen eum reiiciat, sed potius iuuare studeat. qua in re, cum liceat eum à quibus potest absoluere, & pro referuatorum absolutione mittere ad eum qui habet absoluendi facultatem; videbit tamen, vtrum animæ illius magis consulatur, si ipse absoluendi facultatem impetret coram, si fieri possit, alioqui per literas saltem, idq. cautè quantum fieri possit: vt ita pœnitentem uno tempore ab omnibus peccatis absoluat.

Caueat, ne excõmunicatum prius absoluat à peccatis, quàm ab excõmunicatione sit absolutus.

Videat diligèter, ne quem absoluat, qui vel odiù, inimicitiam uè deponere nolit; vel restituere pro facultate recuset alienum; vel à statu peccati mortalis paratus nò sit discedere, occasionem uè similis peccati vitare: qua de re doctrinas probatas studeat rectè cognoscere, & secudum eas sese gerere.

Obseruet, si quod peccatum mortale in confessionibus præteritis studiosè subticuit, vt iterati sit opus.

In eo maximè cautus sit absoluendo, cui cum facultas adsit aliena restituendi, vel legata pia persoluendi, idq. iam aliàs in cõfessione promiserit, præstare tamen neglexit.

Peccata quædam magis vsitata, & quæ maximo sunt fidelibus populis damno, & scandalo, studiosius persequatur: contractus, quibus vsura palliata inest, vt in cambijs, & venditionibus multis: crimen falsi testis: choreas, & spectacula; venereas amicitias; & eiusmodi.

Antequàm pœnitentiam imponat, & absolutionè tribuat pœnitenti; videbit, an propter Deum veram peccatorum suorum contritionem habeat: anq. certum, deliberatumq. ei sit, in posterum quatum in se est, diuina gratia adiuuante à peccatis abstinere; & quæ antea commiserit, pro ijs satisfactionem persolvere. Quod si ita animo affectum viderit, monebit, valdeq. horribitur, vt pro tanto beneficio maximas gratias Deo agat, ab eoq. cœlestis gratiæ præsidium perere nunquam desinat; quo aditus, prauis cupiditatibus faciliè resistere possit.

Si verò talem contritionem illum non habere intellexerit; illius desiderio accendere conabitur, hoc admonens, propter Deum ipsum vsq. ad eò quantum potest, eum peccata dolere oportere.

tère, vt saltem adiutrice diuina gratia, quam à Deo intimè precetur, ex sacramentiq. virtute, ex attrito contritus fiat.

Quòd si pœnitens nullam contritionem, nec verò saltem attritionem, aut neque propositum abstinendi in posterum ab aliquo mortali peccato ostendet; enim minimè Confessor abtoluat: sed tamen eum salutaribus consilijs, & bonis opetibus præscribendis iuuet: quod idem præstet, si ante confessionem id animaduernerit; cauendo, ne quamquam asperius tractans, culpa sua inducat, vt vel desperet, vel à confessione abhorreat.

Cauet autem omnino, ne verbo, aut signo, aut alio quouis modo aliquatenus prodat peccatorem; sed si prudentiori consilio indigerit, illud absque vlla expressione personæ cautè requirat: quoniam qui peccatum in pœnitentiâ iudicio sibi decretum præsumpserit reuelare, non solum à sacerdotali officio deponendum, verum etiam ad agendam perpetuam pœnitentiam in arctum monasterium detruendum esse, canone decretum est.

Confessionis testimonium signatum ne dare omitat peccata confessis in Pascha, vt de ea Parochis constet.

Item agrotationis tempore, vt possit medicis ostendi: quod qui non fecerit, eum, si regularis sit, suspensionem; si alius mulctam, pecuniariam subire (synodo xj. decretum est.

Pag. 411. 5.
Quod si quis.

Confitentium nomina & cognomina Paschæ tempore in librum certum apposito die referat, vt is possit petenti Archiepiscopo ostendi.

Ne quid accipiat in sacra huiusmodi ministratiõne, neuè arcam aut vas aliquod habeat ad eleemosinam hac de causa etiam dissimulanter excipiendam.

Si quid pecuniæ dare pœnitentes ad satisfactiõnis, vel pœnitentiæ opus debent, id ne sibi cõfessarius sumat, etiam si erogandum sit in Misæ sacris faciendis.

De cohortatione & monitione Confessoris ad pœnitentem.

CONFESSIONE audita, perpendens peccatorum quæ ille admiserit, magnitudinè; nempe qualia sint, quàm grauiâ, & quoties peccarit: pro eorum grauitate, proq. illius qui cõmiserit, conditione, cohortationes, monitiones paterna charitate adhibebit, atque correptiones etiam, reprehensionesq. granes, prout opus esse viderit.

Hæc porro pœnitentem valdè cohortabitur in Domino: vt in officij, aut artificij quod exercet, aut ordinis statusuè sui munere se iustè recteq. gerat.

Benè, ac christiano more viuendi regulas demonstrabit, prout opportunum esse viderit pœnitenti, præsertim patrifamilias, & omnino pro personæ illius ratione, idq. etiam ex libellis eo de genere editis.

In primis, vt sanctissima sacramenta, confessionem, & communionem deuotè frequentet.

Quotidie, manè saltem vespereq. ad præsidij orationis confugiat, in qua aliquid de passionis Domini nostri, vel alijs mysterijs meditetur; supplexq. omni intima pietate Deū adoret, ei de beneficijs vniuersè speciatimq. acceptis gratias agat; & facto breui conscientiæ suæ examine, ab eo tota mente totoq. corde petat misericordiam ac veniam erratorum suorum; & lumen prætereà, ac virtutem, qua ipse adiutus rectè ambulet, atque ad eò progrediat in via mandatorum diuinæ legis.

Docebit etiam optimū fore, si aliquem ex sanctorum numero patronum cœlestem deligat, præcipuè beatissimam Virginem Mariam matrem Dei, cuius intercessionem quotidie imploret.

Sancti etiam cuius nomen habet, exempla virtutum imitari studeat: & quorum sanctorum dies festi coluntur, cum eorum celebritas anniuetaria agitur, ab vniuscuiusque illorum vita aliquam virtutem præcipuam discat, quam sibi quoque proponat ad imitationem.

Et verò pietatis christianæ officia, atque opera charitatis, vt maximè potest, sollicitè amplectatur.

Peccata verò, atque ad eò omnem peccandi occasionem fugiat: hisq. fugiendis ipse pœnitenti remedia salutaria demonstrabit.

Eundemq. prætereà adhortabitur, vt malorum consuetudinem deuitans, bonorum, pieq. agentium studiosorum non solum familiaritate, sed cõsilio vtatur.

Pœnitentem vt affectum esse animaduernerit, ita opportunè, salutariterq. monebit. Afflictū ad patientiam hortabitur exemplo Christi Domini, & sanctorum eius. Si quem æterni supplicij commemoratione vehementer angiverit, eum in spem diuinæ bonitatis, & misericordiæ infinitæ eriget. alium qui grauissimè peccarit, si neque contritum, neque attritum viderit; metu diuinæ iustitiæ perterrefaciet, cum eodemq. ager vt supra. agrotum verò cõsolabitur, vt demonstratum est in ea parte, quæ est de visitatione infirmorum.

Omnino more petiti medici sciet infundere vinum & oleum vulneribus sauciati, diligenter inquirens & peccatoris circumstantias, & peccati; quibus prudenter intelligat, quale debeat ei præbere consilium, & cuiusmodi remedium adhibere, diuersis experimentis vtendo ad saluandam agrotum.

Quamquam autem absolutio, quæ est forma sacramenti pœnitentiæ, consistit in illis verbis, *Ego te absoluo*, debet tñ cõfessarius alia quoque addere, vt infra suo loco in ordine notata sunt.

De modo imponendæ pœnitentiæ.

PŒNITENTIA imponenda, adhibebit & prudentiam, & pietatem, & iustitiam.

Habe-

Habebit rationem status, conditionis, sexus, & ætatis.

Videbit, ne ei qui in aliena potestate est, eam pœnitentiam iniungat, qua vel præiudicium afferatur illius iuri, qui pœnitentem in potestate habeat; ne uel eam, qua vel occasio detur spiritalis ruina, vel pœnitentis, alterius uel peccatum detegi; vel aliquod scandalum suboriri, vel ipse pœnitens nimium deterreri, remissiuè & tepidus reddi possit. Quamobrem talem imponet, qualem ab eo præstari posse iudicet. proinde aliquando, si ita expedire uiderit, illum interroget, an possit, an uel dubit et pœnitentiam sibi iniunctam peragere; alioquin eam mutabit, aut minuet.

Considerabit item animum mentemq. pœnitentis, ac sterum, gemitum; & lachrymas intimi doloris indices.

Cum hæc Patochus, pro prudentia, charitateque sua spectabit, tum uero maxime uidebit, ut ne pro peccatis grauib. leuissimas pœnitentias imponat: id quod & Confessoribus, & pœnitentibus periculosum est; cum id à sacris literis, & à conciliorum decretis, & à sanctorum patrum sententiâ alienum sit. nam diuinæ literæ, ab ijs qui pœnitentiam agunt, hoc efflagitant, ut *fructus dignos pœnitentiæ faciant*, utq. *ad Dominum conuertantur in ieiunio, fletu, & planctu*. Et uero qui peccatis grauib. leues quosdam pœnitentiæ modos imponunt, hi (canon inquit) *consumunt puluillos, secundum propheticum sermonem, sub omni cubito manus, & faciunt cervicalia sub capite uniuersæ ætatis ad capiendas animas*. Immo Concilium Tridentinum docet, alienorum peccatorum participes fieri eos Confessores, qui dum cum pœnitentibus indulgentius agunt, leuissima quædam opera pro grauissimis delictis iniungunt.

Si quis igitur grauius, publiceq. peccarit: cum publicam pœnitentiâ restituentem esse sacra Tridentina Synodus decernat, ei publicam pro ratione criminis imponet.

Si cui aurem, cum publice offenderit, pœnitentia publica imponenda est, is ab ea longè re fugiat; ne desistat propterea persuadere, ut suscipiat: si minus persuasionibus potest, consulat Archiepiscopum.

In peccati grauitate perpendet item, quoties admiserit: nam si quis in eodem peccati genere sapius offenderit, dignus est, qui grauiori pœnitentiâ afficiatur.

Pœnitentis præterea culpas graues perpendenti, sibi ob mentis oculos proponet canones pœnitentiales, qui lumè & sibi, & pœnitenti quoque afferat; quo uideant, quemadmodum pro peccati ratione, pœnitentiâ & imponenda, & suscipienda sit.

Eorum canonum tamen pœnitentias, ut tempora ferunt, pro charitate & prudentia sua minuet, prout peccati, & peccatoris circumstantiæ requirunt: in quibus, præter eas quæ paulò antè demonstratæ sunt, rationem etiam habe-

bit contritionis eius, qui peccauit.

Demonstrabit tamen ijs qui grauius peccarint (quò magis scelerum suorum magnitudinem agnoscant) quanta ipsis pœnitentiâ ex canonum regulis imponenda esset. nec uero putent sua peccata leuia esse, quia parua illis pœnitentiâ data est: sed hoc factum esse, ne eam, quæ pro culparum ratione iniungenda erat, deserant cum periculo salutis suæ. Proinde pœnitentes idè hortandi erunt, ut præter pœnitentiæ operâ imposita, plura etiam alia præstare conentur.

Iniunget præterea pœnitentiam pro culpe, & per sonæ ratione: Ita ut superbis humilitatis opera: Carnis voluptatem sectantibus, ieiunia, abstinentiam, cilicij gestationem, aliamq. corporis macerationem, pro peccati grauitate indicat: In oratione negligentibus, ut singulis diebus manè saltem, & uespere orationi uacent; feria secunda, & alijs certis ferijs pro defunctis orèt; certis item definitisq. diebus, deuotè uisitent stationales, & præcipua deuotionis ecclesias, & altaria; præsertim in quadagesima, & in aduentu.

Mundi pompas, choreas, aliaq. opera satanæ consectantibus, eam pœnitentiam imponet, ut in hebdomada manè certis diebus (id quod in singulos dies etiam faciendum esse grauissimè beatus Chrysostomus monet) sancta meditatione sibi proposita, solemnem illam sponsionem, quam per compadres in baptismo sanctè fecerunt, redintegrent, intimè Deum precado: in qua precatione, firmo stabiliq. animi proposito statuunt, se Christo Domino adherere, renunciareq. iterum atque iterum sæculi pompis, operibus tenebrarum, & diabolo in primis; cui se aduersarios esse & professi sunt, & profitentur perpetuò.

Pœnitentiæ genera.

AT Q V E hæc quidem pœnitentiæ genera à sanctis uiris accepta, ecclesiasticæq. disciplinæ interpretibus, pro peccatorum ratione adhiberi poterunt.

Ut pœnitens uestium sericarum usu, auri ornamento, conuiuiorum apparatu, uenatione aliquo certo tempore abstineat.

Ut egentibus hominibus cibum suppeditet, ac ministret: pedes item lauet.

Ut peregrinos pro facultatum ratione hospitio excipiat.

Ut in publica domo hospitali, locouè pio aliquot dies operam nauet.

Ut uisitet, qui in carcere sunt, eosdem consolat, & cum per facultates potest, aliat certo præstituto tempore.

Ut se per aliquot dies in monasteriū aliquod, aliumuè semotum locum abdat, ubi pœnitens uiuat.

Ut aliquot dieb. carne, aut uino itè abstineat.

Ut certis diebus, præsertim feria quarta, sexta, & sabbato ieiunet: uel etiam uescatur

Matt. 3. & 4. Luc. 3.

Ies. 14. c. 8. de sacr. pœnit.

Ies. 24. cap. 8. lect. de refor.

tur solum pane, & aqua potu utatur.

Ut certo aliquo tempore non equitet.

Ut si facultates suppetunt, certam pecuniam, aut frumenti, aut vini quantitatem in eleemosinam pauperibus Christi conferat.

Ut genibus flexis, aut etiam brachijs extensis in modum crucis, certo tempore, & hora praefinita, ante crucem, aliamue sacram imaginem in ecclesia oret.

Ut humi aliquandiu iaceat, cubetue.

Ut flagella certis praescriptis diebus sibi adhibeat.

Ut cilicium aliquot dies induat.

Ut religiosam aliquam peregrinationem suscipiat, sancteque conficiat.

Ut statos psalmos poenitentiales, aliasque poenitentiales preces pie recitet aliquot dierum spatio.

Ut certas ecclesias, puta stationales, vel praecipuae deuotionis uisitet.

Ordo

Ministrandi Sacramentum Poenitentiae.

CONFESSARIUS superpelliceo, & stola violacei coloris indutus, prius genuflexus orat, ut tanto possit ministerio satisfacere; tum has quoque preces adhibet pro opportunitate.

Y. Cor mundum crea in me Deus.

R. Et spiritum rectum innoua in visceribus meis.

Y. Ne proijcias me a facie tua:

R. Et spiritum sanctum tuum ne auferas a me.

Y. Redde mihi letitiam salutaris tui.

R. Et spiritu principali confirma me.

Y. Docebo iniquos vias tuas:

R. Et impij ad te conuertentur.

Y. Libera me de sanguinibus Deus, Deus salutis meae:

R. Et exultabit lingua mea iustitiam tuam.

Oratio. Domine Deus omnipotens, propitius esto mihi peccatori, ut digne possim tibi gratias agere; qui me indignum propter magnam tuam misericordiam ministrum fecisti officij sacerdotalis; & me exiguum, humilemque, mediatorem constituisti adorandum, & intercedendum ad Dominum nostrum Iesum Christum filium tuum, pro peccatoribus, & ad poenitentiam reuertentibus. Ideoque dominator domine, qui omnes homines vis saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire; qui non vis mortem peccatorum, sed ut conuertantur, & uiuant; suscipe orationem meam, quam fundo pro famulis, & famulabus tuis, qui ad poenitentiam venerunt, ut des illis spiritum compunctionis, quo respiciant a Diaboli laqueis, quibus adstricti tenentur; ut ad te per dignam satisfactionem reuertantur. Per eundem Dominum nostrum, &c.

Tum sedet, ut praescriptum est. Poenitens autem humili habitu, positus humi genibus, iunctis in modum supplicis manibus, se ad confessionem parat.

Confessarius perquirat de illius statu, & interro-

gat; quae supra sunt praescripta.

Cum ad confessionem veniendum est, poenitens primum munit se signo crucis dicens:

In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Amen.

Deinde benedictionem ab eo petit his verbis.

Benedicite pater. Tum Confessarius inquit:

Domine sit in corde tuo, & in labijs tuis, ut digne, & competenter confitearis omnia peccata tua.

Deinde poenitens dicit orationem dominicam, salutationem angelicam, symbolum Apostolorum, & decalogum, cum ex supra explicatis debet.

Tum recitat confessionem generalem usque ad ea verba: *Ideo precor: percutitque pectus ad ea verba mea culpa, &c.*

Confiteor Deo omnipotenti; beatae Mariae semper virgini; beato Michaeli Archangelo; beato Ioanni Baptista; sanctis Apostolis Petro, & Paulo; beato Ambrosio confessori; omnibus sanctis; & tibi pater: quia peccaui nimis cogitatione, verbo, & opere; mea culpa, mea culpa, mea maxima culpa. quam si memoriter nescit, adiuuante, suggerenteque Confessore id praestet; & si opus est, etiam vulgari sermone.

Peccata sua exinde confitetur, adiuuante quotiescunque opus est, sacerdote: qui demum interrogat, an alia recorderet, & eius conscientiam perfectius examinat, prout conditio personae postulat: & ad dolorem & contritionem efficacibus verbis inducere conatur.

Postremo poenitens accusat se de oblitis, & dicit reliquum confessionis generalis.

Ideo precor beatam Mariam semper virginem; beatum Michaelem Archangelum; beatum Ioannem Baptistam; sanctos Apostolos Petrum & Paulum; beatum Ambrosium confesorem; omnes sanctos; & te pater, orare pro me ad Dominum Deum nostrum. deinde poenitentiam, absolutionemque humiliter petit.

Poenitentiam confessarius imponit: remedia peccatorum tradit. mox si tunc absoluetus est; dicit primum distinctis verbis, ut a poenitente audiatur, capite aperto, & manibus iunctis:

Misereatur tui omnipotens Deus, & dimissis omnibus peccatis tuis, perducatur ad vitam aeternam. poenitens respondet: Amen.

Deinde signum crucis dextera formans versus poenitentem, dicit:

Indulgentiam, absolutionem, & remissionem omnium peccatorum tuorum tribuat tibi omnipotens, & misericors Dominus. poenitens respondet: Amen.

Deinde caput operit: manu dextera supra caput poenitentis elouata & extenta absoluit hac formula; & dum dicit: *In nomine patris, &c.* crucis signum dextera format versus poenitentem.

Dominus noster Iesus Christus te absoluat; & ego auctoritate ipsius qua fungor, absoluo te ab omni vinculo excommunicationis, suspensionis, & interdicti, si quod incurristi, quantum ego possum, & tu indiges.

Deinde ego te absoluo à peccatis tuis, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.

Tum sacerdos capite aperto, & manibus iunctis dicit :

Passio Domini nostri Iesu Christi; merita beatae Mariae Virginis, & omnium sanctorum; & quidquid boni feceris, & mali sustinueris; sint tibi in remissionem peccatorum, augmentum gratiæ, & præmium vitæ æternæ. pœnitens respondet: *Amen.*

Et confessarius dicit, *Vade in pace, & noli amplius peccare.*

Neque omittit vitæ præcepta tradere, & omnino salutem pœnitentis consulere, ut supra explicatum est.

De absolutione ab excommunicatione.

SI certum sit aliquem incurrisse excommunicationem; & absolutionem debita pietate postulet: si Confessarius absoluendi facultatem habeat, eum forma à iure præscripta absolvet: his seruat.

Primo, ut in magnis saltem criminibus excommunicatus iuret parere mandatis Ecclesiæ super eo, de quo est excommunicatus.

Deinde, ut pro offensa, aut damno parti satisfaciat, si, & quatenus tenetur satisfacere: & si non potest in præsentia, promittat, & caueat cautione saltem iuratoria.

Postremo eum absoluet: cuius absolutionis quavis non sint determinata verba, hac tamen infra descripta usitata formula & ratione utetur. Sed mulierem absoluendam nunquam humeros nudare iubebit, neque absoluens verberabit.

Neque etiam virum secretò confitentem, si sit in præsentia alterius. Si verò in occulto sit, aut fortè absolutio danda sit in foro exteriori, omnia seruat.

Absoluendi ratio.

Pœnitentem igitur utroque genu flexo, & manibus simul iunctis, humerisq. paululum nudatis, virga, aut funiculis percutit, dicendo psalmum quinquagesimum, *Miserere mei.* aut alium ex pœnitentialibus, cum *Gloria patri etc.*

Deinde dicit. *Kyrie eleison, Kyrie eleison, Kyrie eleison. Pater noster, &c. Secretò.*

Kyrie. Et ne nos inducas in tentationem.

Re. Sed libera nos à malo.

Kyrie. Saluum fac seruum tuum.

Re. Deus meus sperantem in te.

Kyrie. Nihil proficiat inimicus in eo.

Re. Et filius iniquitatis non apponat nocere ei.

Kyrie. Esto ei Domine turris fortitudinis.

Re. A facie inimici.

Kyrie. Domine exaudi orationem nostram.

Re. Et clamor noster ad te perueniat.

Kyrie. Dominus vobiscum.

Re. Et cum spiritu tuo.

Oratio. Deus, cui proprium est misereri semper & parcere; suscipe deprecationem nostram: ut hunc famulum tuum quem excommunicationis cate-

na constrinxit, misericorditer pietatis tuæ clementer absoluat. Per Dominum nostrum, &c.

In qua oratione mutandum est genus, prout quis mas est, vel femina.

Quibus peractis eum absoluit hac formula.

Ego absoluo te à vinculo excommunicationis, & restituo communioni fidelium. In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.

Si quando committatur confessario absolutio suspensionis, vel interdicti, quamvis nulla sint verba constituta; hac formula utetur.

Ego absoluo te à vinculo suspensionis, vel interdicti. In nomine Patris & Filij, et Spiritus sancti.

Canones Pœnitentiales,

Quorum cognitio Parochis, confessoribusq. necessaria est, dispositi pro ratione ordinisq. decalogi.

PATRES docuerunt, quàm necessaria admodum sit sacerdotibus qui in audiendis pœnitentium confessionibus versantur, canonum pœnitentialium scientia. Etenim si omnia, quæ ad pœnitendi modum pertinent, non prudentia solum, ac pietate, sed iustitia etiam metienda sunt: certè norma hæc è canonibus pœnitentialibus sumatur oportet. Sunt namq. ij quasi regulæ quædam, quibus cum ad culpæ commissæ gravitatem rectè dignoscendam; tum ad imponendam pro illius ratione veram pœnitentiam sacerdotes confessarij ita diriguntur, ut vbi singula, & quæ ad peccati magnitudinem, & quæ ad pœnitentis statum, conditionem, ætatem, intimumq. cordis contriti dolorè pertinent, accuratè perpenderit; tum demum pœnitentiam iudicio ac prudentia sua moderentur. Atque hæc quidem, omnifq. alia, quæ multiplex est huius necessariæ cognitionis ratio à patribus explicata, facit, ut quemadmodum loco suo supra dictum est, canones pœnitentiales pro decalogi ratione dispositi, in ultimam huius libri partem referantur, vnde aliqua eorum notitia ab ipsis confessarijs sacerdotibus sumi possit.

Præceptum I.

Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruias.

Canones Pœnitentiæ.

Si quis contra hoc præceptum aliquo modo peccarit.

QUI à fide Catholica desciscens, intimo, summoq. præuaricationis suæ dolore affectus ad ecclesiam redierit, pœnitentiam aget annis decem. Quo temporis spatio decurso ei communicatio præstari debet.

*Pœ. R. tit. 7. c. 4
Syn. Elib. c. 22
Anf. lib. 11. cap. 120.*

Qui

- Pœn. Bed. c. 9.** Qui dæmoni immolauerit; in pœnitentia erit annis item decem.
- Bur. lib. 19.** Qui more gentilium elementa coluerit: qui vel segetibus faciendis, vel œdibus exstruendis, vel arboribus conserendis, vel nuptijs contrahendis, inanem signorum fallaciam obseruauerit: pœnitentiam aget annos duos ferijs legitimis.
- Bur. ibid.** Qui ritu pagancorum obseruarit calendæ Ianuarij; in pœnitentia erit annos item duos per legitimas ferias.
- Bur. ibid.** Qui festa gentilium celebrarit; pœnitentiam aget itidem annos duos legitimis ferijs.
- Bur. ibid.** Qui feriam quintam in honorem Iouis honorauerit; pœnitens pane & aqua uisitabit dies quadraginta.
- Pœ. Rab. c. 25.** Qui conuiujs gentilium, & escis immolatijs usus erit; publicam pœnitentiam aget.
- Bur. lib. 19. tit. de sap.** Qui comederit de idolotitho; pœnitens uisitabit pane & aqua dies triginta.
- Syn. Elib. c. 55.** Qui cum Iudæo cibum sumpserit; pœnitens erit dies decem, pane & aqua uisitans.
- Pœ. Rab. c. 26.** Qui augurijs, & diuinationibus seruierit, quiuè incantationes diabolicas fecerit; pœnitens erit annos septem.
- Pœ. R. tit. 6. c. 2.** Mulier incantatrix pœnitentiam aget annum; uel ut alio canone cauetur, annos septem.
- Bur. lib. 10. c. 8.** Qui herbas medicinales cum incantationibus collegerit; pœnitentiam aget dies viginti.
- Iuo pa. 11. c. 36.** Qui magos consuluerit: quiuè domum suam induxerit, aliquid arte magica exquirendi causa; in pœnitentia erit annos quinque.
- Pœn. R. tit. 6. c. 11.** Qui ades magicis cantionibus lustrat, aliudue tale admittit; & qui ei consentit, quiuè consulit; in pœnitentia erit annos quinque.
- Bur. lib. 19. cap. 269.** Qui tempestatum immissor erit; pœnitentiam aget annos septem, tres in pane & aqua.
- Sy. Ancy. c. 23.** Qui uerò crediderit, particepsue fuerit; annum unum per legitimas ferias.
- Pœn. R. tit. 6. c. 23. & 20.** Si quis ad fascinum præcantauerit; pœnitentiam aget quadragesimas tres in pane & aqua.
- Pœn. Bed. c. 7.** Si quis ligaturas, aut fascinationes fecerit; pœnitens erit annos duos per legitimas ferias.
- Anfl. lib. 11. c. 120.** Si quis sortilegus erit; pœnitentiam aget dies quadraginta.
- Pœ. R. tit. 6. c. 8.** Si quis in codicibus, aut in tabulis sorte ducta res futuras requisierit; pœnitens erit dies quadraginta.
- Syn. cab. c. 5.** Respiciens furta in astrolabio; annis duobus.
- Iuopa. 1. c. 24.** Si quis aliquid comederit, aut biberit, aut super se portarit ad euertendum iudicium Dei; pœnitentiam aget ut magus.
- Pœ. R. tit. 6. c. 6.** Si quis clericus, uel monachus, postquam Deo uouerit, ad sæculum redierit; pœnitentiam aget annos decem, quorum tres in pane & aqua.
- Anfl. lib. 11. cap. 146.** Si quis clericus, uel monachus, postquam Deo uouerit, ad sæculum redierit; pœnitentiam aget annos decem, quorum tres in pane & aqua.
- Pœ. R. tit. 2. c. 9.** Si quis sciens peierat in manu Episcopi, uel presbyteri, uel diaconi, uel in cruce consecrata, altariuè; pœnitentiam aget annos tres: in cruce non consecrata; annum unum.
- Pen. B. c. q. 22. q. 5. c. 2.** Si quis sciens peierat in manu Episcopi, uel presbyteri, uel diaconi, uel in cruce consecrata, altariuè; pœnitentiam aget annos tres: in cruce non consecrata; annum unum.
- Pœn. R. tit. 2. c. 2.** Qui periurium in ecclesia fecerit; pœnitentiam aget annos decem.
- Pœn. Bed. c. 9.** Qui sciens peierat Domini impulsu; pœnitens erit quadragesimas tres, & ferias legitimas. Dominus autem, quia præcepit; quadraginta dies in pane & aqua, & septem sequentes annos.
- Pœ. R. tit. 2. c. 9.** Si quis sciens peierauerit, aliosq; in periurium induxerit; pœnitens erit dies quadraginta in pane & aqua, & septem sequentes annos: & tot periuria ieiunabit, quot homines in periurium induxerit.
- Bur. lib. 19.** Si quis suspicatur se ad periurium induci, ex consensu iurat; pœnitentiam aget dies quadraginta, & septem annos sequentes, & nunquam sine graui pœnitentia erit.
- Pœ. R. tit. 2. c. 4.** Si quis per cupiditatem periurium fecerit; carinam in pane & aqua ieiunet, & quamdiu uiuit omnes sextas ferias. item
- Pœn. Theod.** Si quis per cupiditatem peierauerit; omnes res suas vendet, & pauperibus distribuet, & monasterium ingressus iugi se pœnitentia subdet.
- Bur. lib. 12. c. 11** Si quis coactus, necessitateq; aliqua impulsus periurium commiserit; in pœnitentia erit quadragesimis tribus: item
- Iuo par. 12. ca. 68.** Si quis coactus peierauerit; pœnitens quadraginta diebus pane & aqua uisitet, ac præterea omnibus sextis ferijs.
- Pœ. R. tit. 2. c. 8** Si quis seductus ignorans, & postea cognoscit; pœnitentiam aget annum unum, uel quadragesimas tres, uel dies quadraginta.
- Bur. lib. 19. tit. de periur.** Qui compellit alium, ut falsum iuret; quadraginta dies in pane & aqua, & septem annos in pœnitentia erit.
- Pœn. R. ibid.** Si quis iniurandum, quo se regi & Domino suo se adstrinxerit, uolauerit; in monasterio pœnitentiam aget omnibus diebus uitæ suæ.
- Iuo pa. 12. c. 60.** Si quis se iureiurando obstrinxerit, ut cum aliquo litiget, nec pacem cum eo reconciliet; pœnitentiam aget dies quadraginta in pane & aqua, per annum à sacra communione segregatus: ad charitatem uerò celeriter redeat.
- Pœ. R. ibid. c. 3.** Si quis per capillum Dei, aut per caput eius iurauerit; si semel nesciens fecerit, pœnitens aqua & pane septem dies uisitet: si secundo, ac tertio monitus idem fecerit, dies quindecim.
- Bur. lib. 19.** Si per cælum, aut per aliam aliquam creaturam; dies item quindecim.
- Syn. Il. c. 7.** Si quis blasphemat, tamdiu pœnitens erit, quamdiu impœnitens permansit.
- Pœ. R. tit. 2. c. 7.** Si quis Deum, uel beatam Mariam Virginem, uel aliquem sanctum publicè blasphemauerit: pro foribus ecclesiæ diebus Dominicis septem, in manifestum, dum Missarum solemnia aguntur, ster: ultimoq; ex illis die sine pallio, & calciamentis, ligatus corrigia circa collum: septemq; præcedenti-

Præceptum II.

Non assumes nomen Dei tui in uanum.

Canones pœnitentiæ.

Si quis contra hoc præceptum aliquo modo peccarit.

Pœ. R. tit. 2. c. 6. **Q**UICUNQUE sciens peierauerit; quadraginta dies in pane & aqua, & septem se-

6. q. 1. c. 18.
Tart. lib. 5. c. 5.

Ex pœn. ant.
C. 2. de maled.

dentibus ferijs sextis in pane & aqua ieiunet, ecclesiam nullo modo tunc ingressurus: singulis item septē illis diebus Dominicis, tres, aut duos, aut unum pauperem pascat, si potest; alioquin alia pœnitentiâ afficiatur: recusans, ecclesiâ ingressu interdicitur; in obitu, ecclesiastica sepultura careat. Dines à magistratu mulctetur pœna solidorum quadraginta, alioqui triginta, seu viginti.

De hoc detestabili peccato extat sanctio Leonis Decimi Pontificis in Concilio Lateranensi sessione nona.

Præceptum III.

Sabbata Sanctifices.

Canones Pœnitentiæ.

Si quis contra hoc præceptum aliquo modo peccarit.

QVI opus aliquod servile die Dominico, festonē fecerit; pœnitentiâ agat tres dies in pane & aqua.

Qui die Dominico opus terrenum fecerit, qui navigarit, aut equitarit: dies septem pœnitentiâ agat.

Si quis per contemptum in Dominica ieiunaverit; pœnitens erit hebdomadam unam: si iterum, dies viginti; si præterea tertium, dies quadraginta.

Si quis autē ecclesias, vel die festo, saltationes (quas ballationes vocant) fecerit; emendationem pollicitus, pœnitentiâ agat annis tribus. In græco codice: Clericus deponatur, laicus excommunicetur.

Si quis pransus Missæ interfuerit, pœnitens erit dies tres in pane & aqua.

Si quis sacram communionem sumpserit post aliquam vel minimam degustationem; pœnitentiâ agat dies decem in pane & aqua.

Si quis in ecclesia confabuletur, cum diuina sunt: pœnitens erit dies decem in pane & aqua.

Si quis festa Paschæ, Pentecostes, Natalis Domini (nisi infirmitate impediēte) alio loco celebrarit, quàm ubi domicilium habet; pœnitens erit dies item decem in pane & aqua.

Si quis ieiunia à sancta Ecclesia indicta violarit; pœnitentiâ agat dies viginti in pane & aqua.

In quadragesima, carne sine inevitabili necessitate vescens; in Pascha non communicet, ac præterea à carne abstineat.

Qui in quadragesima ieiunium violaverit; pro vno die pœnitentiâ agat dies septem.

Si quis ieiunium quatuor temporum non custodierit; pœnitens erit dies quadraginta in pane & aqua.

Qui neglexerit in quatuor bis solemnitatibus, die cœnæ Domini, in Pascha, Pentecoste, & in Natali Domini sacram communionem sumere; agat pœnitentiâ in pane & aqua dies viginti.

Præceptum IV.

Habeas in honore parentes.

Canones pœnitentiæ.

Si quis contra hoc præceptum aliquo modo peccarit.

QVI parentibus maledixerit; quadraginta dies pœnitens sit in pane & aqua.

Qui parentes iniuria affecerit, tres annos.

Qui percusserit, annos septem.

Qui expulerit; tamdiu pœnitens, quamdiu in impietate permanserit.

Si quis contra Episcopum pastorem & patrem suum insurrexerit; vno in loco, monasteriove pœnitentiâ agat omnibus diebus vitæ suæ. Addit Gratianus, ut in primis omnia bona eius proscriptio publicetur, deinde in vno monasterio &c.

Eadem pœnitentiâ afficiatur; qui contra presbyterum.

Si quis contra Episcopum pastorem & patrem suum conspiraverit; gradu suo amovebitur. Idem si insidias tetenderit.

Si quis in eo conspiraverit, ut Episcopi doctrinam, vel præcepta irrideat, vel subsannet; agat in pane & aqua pœnitentiâ dies quadraginta.

Qua pœnitentiâ etiam afficiatur, si quis ita conspiraverit, ut eius ministrorum præcepta contemnat.

Si quis item presbyteri, Parochiæ sui præcepta irriserit; pœnitens item erit dies quadraginta in pane & aqua.

Pœn. Th.
Bur. lib. 19.
pœ. R. tit. 4. c. 12.
Bur. li. 19. c. 94.

pœ. R. tit. 6. c. 17
24. q. 3. c. 22.
Sy. Tung. c. 5.

Gr. 24. q. 3. c. 22
pœ. R. tit. 6. c. 18
Sy. Calc. c. 18.
pœ. Rab. c. 19.

pœ. R. tit. 6. c. 19
Bur. lib. 19.

Ibidem.

Præceptum V.

Non occides.

Canones pœnitentiæ.

Si quis contra hoc præceptum aliquo modo peccarit.

QVI presbyterum occiderit; pœnitentiâ agat annos duodecim. item

Si quis sacerdotem voluntariè occiderit; carne, & vino abstineat cunctis diebus vitæ suæ. quotidie, exceptis festis, Dominicisq; diebus, ieiunet. non equitet; non arma ferat, non ecclesiam ingrediatur quinque annis: sed pro eius foribus stet.

Post quinque annos ecclesiam ingrediatur licet: nondum verò communicet, sed inter audientes sit. Decimi anni cursu confecto, communicet, et equitet licet.

Qui vel ipse, vel de eius consilio, aliquem ecclesiastici ordinis hominem, aut Psalmistam, aut Ostiarium, aut Lectorem, aut Exorcistam, aut Acoluthum, aut Subdiaconum, aut Diaconum, aut Presbyterum; per singulos ordines singulariter pœnitentiâ agat: pro psalmista carinam unā, nempe quadraginta dies in pane & aqua; pro ostiario

pœ. R. tit. 1. c. 1.
Sy. Mog. c. 24.
pœ. R. c. 2. 34.
Bur. lib. 6. c. 8.
Luo pa. 10. cap. 137.
Mag. sub Ambr. c. 16.
Trib. c. 5.

Bur. lib. 19. & lib. 17.
Pœn. R. tit. 1. c. 34.
Syn. Vorm. c. 26

- ostiaro itidem : pro leſore itidem : pro exorcista ſimiliter : pro acolutho ſimiliter : pro ſubdiacono ſimiliter : pro diacono ſimiliter . Quapropter omnis qui interfecerit voluntariè preſbyterum, ita pœnitere debet, ut octo homicidia comiſſa, & nunquam debet eſſe ſine pœnitentia .
- Iuo par. 10. Si quis preſbyter preſbyterum occiderit; pœnitentiam aget annos viginti octo.
- Iuo ibid. c. 15. Si quis preſbyterum armis contra ſe irruentem occiderit; pœnitens erit annos decem .
- Pe. R. tit. 1. c. 13
Greg. 11. in ep. 8
Ad Bon. Mog.
Anſli. 11. c. 51. Si quis patrem, aut matrem, fratrem, aut ſororem occiderit; toto vitæ ſuæ tempore non ſuſcipiat corpus Domini, niſi in obitu: abſtineat à carne, & vino; dum vixerit: leiunet ſecunda, & quarta, & ſexta feria. item
- Pe. R. tit. 1. c. 22
Syn. v. orm. c. 30
Bur. lib. 19.
Iuo ibid. 163.
164. & c. 173. ex
ep. Nicolai Pa-
pæ. Si quis parricidium fecerit; id eſt, patrem, aut matrem, fratrem, ſororem, patruum, amitam, aut materteram occiderit: ſi caſu, neque per iram fecerit; ut homicidij ſpontè commiſſi pœnitentiam aget: ſi ſpontè, & iratus; pro ſoribus ecclēſiæ per annum ſtabit Deum orans. Anno peractò, in angulo ecclēſiæ per annum item ſtabit. Quibus peractis, ſi pœnitentiæ fructus in eo conſpicietur, ſacræ communionis particeps fiet. Carne abſtinebit tota vita: quotidie ieiunabit præter dies feſtos: à vino, ceruiſia, mellita abſtinebit dies hebdomadæ tres. Pedibus quocunq. ierit, iter faciet: armis nunquam utetur, niſi contra paganos: uxorem ſi non habet, nunquã ducet. itē
- Pe. R. c. 14. tt. 1
Anſ. lib. 11. c. 48 Qui voluntariè genitorem ſuum, aut genitricem occiderit; extra patriam ſeptem annis exul fiat: tunc demum uſquē ad mortem cum ſletu, & gemitu pœniteat. Si autem nolenti accidit, decem annis pœniteat iudicio ſacerdotis.
- Qui voluntariè filium ſuum, vel filiam ſuam, vel germanum, aut germanam ſuam occiderit; quinque annis extra metas ipſius terræ exul fiat: deinceps viginti annis pœniteat. Qui verò voluntariè auum ſuum, vel auiam ſuam, vel nepotem ſuam, vel patruum, aut auunculum, ſeu amitam, ſiue materteram, aut filium, vel filiam germani ſui, aut germanæ, ſeu conſobrinum ſuū, ſiue conſobrinam ſuam occiderit, id eſt à tertia uſque ad ſeptimam: ſi verò tertia fuerit, duodecim annis inermis pœniteat: ſi quarta, undecim annis pœniteat: ſi quinta, decem: ſi ſexta, nouem: ſi ſeptima, octo annis pœniteat. Si autem nolens, arbitrio ſacerdotis pœniteat. Qui voluntariè patrem ſuum, aut matrem, vel filium, aut filiam de ſanctò lauacro, ſeu fratrem, ſiue ſororem in Chriſto, aut Dominum ſuum, vel Dominam, ſeu uxorem ſuam occiderit; quinque annis extra metas ipſius terræ exul fiat: tunc demum quindecim annis inermis pœniteat. Si verò nolens, ſeptem annis pœniteat. Qui vitricum ſuum voluntariè occiderit, aut nouercam, ſeu priuignum, ſiue priuignam, vel ſocerum ſuum, aut ſocrum ſuam, ſeu generum ſuum, ſiue nurum; decem annis pœniteat. Si verò nolens, quinque annis pœniteat.
- Iuo pa. 10. c. 165
Sy. Trib. c. 53. Si quis filium non ſpontè occiderit; ut homicidij ſpontè commiſſi pœnitentia afficietur.
- Quæ mulier filios ſuos necarit; peracta ſeptennali pœnitentia, in monaſterium detrufa, monaſticam vitam perpetuò regulariter aget.
- Si quæ mulier poſt partum filium, filiamue ſpontè interfecerit; pœnitentiam aget annos duodecim: & nunquam erit ſine pœnitentia.
- Pauperula ſi ob difficultatem nutriendi id commiſerit, annos ſeptem.
- Si qua mulier ſpontè abortum fecerit; pœnitentiã aget tres annos: ſi nolens, quadrageſimas tres. itē
- Mulier partum ſuum perdens voluntariè ante quadraginta dies, pœnitens erit annuum: ſi verò poſt quadraginta dies, annos tres: ſi verò poſtquam editus eſt in lucem, tanquam homicida.
- Quæ ſcleris occultandi cauſa filium necarit; pœnitentiam aget annos decem.
- Qui nolens filium oppreſſerit; ſi poſt baptiſmum, pœnitentiam aget dies quadraginta in pane & aqua, oleribus, ac leguminibus: abſtinebit ab uxore dies totidem. Deinde pœnitens erit tres annos per legitimas ferias: tres præterea quadrageſimas in anno obſeruabit. Si autè baptiſmum, quadraginta dies ut ſupra, & quinquenni præterea pœnitentiam explebit.
- Cuius paruulus ſine baptiſmo per negligentiam moritur, tres annos pœniteat; unum in pane & aqua. Inſans infirmus & paganus commendatur preſbytero: ſi moritur abſque baptiſmo, deponatur: & ſi per negligentiam parentum fuit, annuum unum pœniteat.
- Cuius filius ſine confirmationis ſacramento moritur; parentes, quorum negligentia id factum eſt, pœnitentiam agunt annos tres.
- Si quis explenda cauſa libidinis, vel odij meditatione, ut non ex eo ſoboles naſcatur, homini, aut mulieri aliquid fecerit, vel ad potandum dederit, ut non poſſet generare, aut concipere; homicida teneatur.
- Occidiſti uxorem tuam, legitimo matrimonio ſociatam, ſine cauſa mortis; non tibi reſiſtentem, non inſidiantem quoque modo vitæ tuæ: non inueniſti eam cum alio viro nefariam rem facientem: ſed incitatus à diabolo, impio inflammatus furore, latrocinij more, atrocior et crudelior omni bella, eam gladio tuo interemiſti. Et nunc poſt mortem eius addiſi iniquitatem, filiorum tuorum improbe prædo: qui matri non peperciſti, & filios tuos ideò orphanos feciſti, ut ſuperinduceres mortis cauſam poſt mortem. Et per unum homicidam, & reprobum teſtem incuſare vis mortuam. hoc nec Euangelium, nec vlla diuina, humanaq. lex concedit, ut vnius teſtimonio etiam idoneo aliquis cõdemnetur, vel iuſtificetur. Quanto magis per iſtum tam flagitioſum & ſceleſtum, nec illa vicia debuit condemnari; nec tu poteris poſt eius mortem excuſari. Prius cauſa criminis ſubtiliter erat inueſtiganda; & tunc ſi rea fuiſet inuenta, ſecundùm legis tranſiit debuit excipere ultionis vindictam. Nam & ſi verum (quod abſit) fuiſſet, ſicut ille adulter mentitus eſt; poſt ſeptem annos pœnitentia peracta dimittere eam per approbatam cauſam poteris, ſi vo-
- Iuo par. 10. c. 186.
Pœn. R. tit. 1. c. 26.
Bur. lib. 19.
Pe. R. tit. 1. c. 33
Bur. lib. 17. c. vlt. Anſ.
pœn. Bed. c. 3.
Pe. R. c. 27. 28.
Bur. lib. 17. c. 53
Iuo pa. 9. c. 103
& pa. 10. c. 183.
Pe. R. li. 1. c. 29.
Bur. lib. 17. ca. 58. & lib. 19.
Pœn. R. tit. 1. c. 31.
Anſ. lib. 11. cap. 41. 42.
Pe. Bed. c. 2.
Ex pœ. Theo.
Pe. R. tit. 1. c. 32
Bur. li. 17. c. 57.
c. vlt. de hom.
Pe. R. tit. 1. c. 11
Grat. 33. q. 2.
c. 8.
Bur. lib. 6. c. 40.
Iuo pa. 8. c. 126

si voluisses : occidere eam nullatenus debuisti. Duo consilia proponimus tibi : accepta tecum deliberatione duorum elige magis quod placeat, & miserere animæ tuæ : & tu hic in isto angusto tempore positus, ne sis tu ipse tuimet homicida, & in æternum pereas. Relinque hoc malignum sæculum, quod te traxit ad tam immanissimum peccati facinus ; multorum fratrum precibus adiutus, observa cuncta simplici animo, quæ tibi ab Abate fuerint imperata, si fortè ignoscat infinita Dei bonitas peccatis tuis. Istud consilium, ut certissime scias, lenius, ac salubrius est ; ut sub alterius custodia luceas deslenda peccata. Secundum autem consilium tale est. Arma depone, & cuncta secularia negotia dimitte. Carnè, & sagimen omnibus diebus vitæ tuæ non comedas, excepto uno die Resurrectionis Domini, & uno die Natalis Domini. Cæteris temporibus in pane & aqua, & interdum leguminibus, & oleribus peniteas. In ieiunijs, & vigilijs, & orationibus, & in elemosinis persecra omni tempore. Vinum, & medonem, & mellitam, & ceruissam nunquam bibas ; nisi in illis prædictis tribus diebus. Uxorem ne ducas, concubinam non habeas, adulterium non facias, absque coniugio in perpetuo permanes. Nunquam te in balneo laues, equum non ascendas, causam tuam & alterius in conventu fidelium non agas. In conuiujs latantium nunquam sedes : in ecclesia segrégatus ab alijs christianis post ostium humiliter stes, ingredientium, & egredientium orationibus te suppliciter commendes. Communionem Sacri Corporis & Sanguinis Domini cunctis diebus vitæ tuæ indignum te existimes ; in ultimo termino vitæ tuæ pro viatico (si obseruaueris consilium) ut accipias, tibi concedimus. Sunt & alia multa duriora, quæ tibi iuxta pondus tanti facinoris essent adyicienda. sed si hæc omnia, quæ supra misericorditer dicta sunt, perfecto corde Deo auxiliante perfeceris, & custodieris ; confidimus de immensa clementia Dei, remissionem tuorum peccatorum te habiturum ; & secundum boni iustiq; pastoris imperium resoluat te sancta Ecclesia ab hoc vinculo peccati in terris, ut per ipsius gratiam, qui eam suo sanguine redemerat, sis solutus in cælis. Sin autem aliter feceris, & sanctæ matris Ecclesiæ salubre consilium despexeris ; ipse tibi sis iudex, & in laqueo diaboli, quo irretitus teneris, mancas : sanguisq; tuus sit super caput tuum, & sub indissolubili anathemate permanes : donec Deo, & sanctæ Ecclesiæ satisfacias.

Si mulier maritum suum causa fornicationis veneno interfecerit, aut quacunq; arte perimere facit ; quia Dominum & seniore suum occidit, sæculum relinquat, & in monasterio peniteat.

Qui mortem sibi consciuerit : pro eo nulla in Missa commemoratio fiat, neque cum psalmis eius cadauer sepeliatur.

Si quis spontè hominem occiderit ; ad ianuam ecclesiæ semper erit ; & in obitu communionem recipiat. Si casu necarit, pœnitentiam aget annos

septē. ex alteri canonis prescripto, annos quinque. Si quis hominē necare voluerit, neque hoc scelus patrare potuerit, ut homicida pœnitentiā afficietur. Alius canon de homicidio voluntario.

Si quis homicidium spontè commiserit, vel odio, vel possidendæ hereditatis causa : primò ieiunet in pane & aqua, deinde pœnitentiā agat annis septem. Primo anno post illos quadraginta dies, à vino, caseo, pisce abstinebit. In secundo, & tertio similiter ieiunet : tertiam autem, & quintam feriam, ac sabbatum redimere potest. Reliquis quatuor annis ieiunabit in singulis tres quadragesimas, primam antè Pascha, alteram antè diē festum Sæcti Ioannis Baptistæ, tertiam antè Natiuitatem Domini.

Si quis fecerit homicidium pro vindicta parentum, ita pœnitentiā aget, ut homicida voluntarius. Idem pro vindicta fratris.

Qui pro vindicta fratris, annum unum, & in sequentibus duobus annis, tres quadragesimas, & legitimas ferias.

Si quis per iram subitam, aut per rixam hominem necarit ; pœnitentiā aget annos tres.

Si quis iussu Domini homicidium perpetrarit ; dies quadraginta in pane & aqua, & præterea septē annos sequentes per legitimas ferias ieiunabit.

Qui in bello publico iussu principis legitimi tyrannum interfecerit ; pœnitens erit tres quadragesimas per legitimas ferias.

Qui liber iubente maiore suo innocentem occiderit ; pœnitentiā aget annum unum, & sequentes duos, tres quadragesimas, & legitimas ferias.

Qui homicidij auctor fuit ob consilium quod dedit ; erit in pœnitentiā quadraginta dies in pane & aqua, cum septem sequentibus annis.

Qui insidiatus est alicui, ut ab alijs occidatur, licet ipse non occiderit ; pœnitentiā aget quadraginta dies in pane & aqua, & septem sequentes annos obseruabit.

Qui accusarit aliquem, ob eamq; accusationem occisus est : quadraginta dies in pane & aqua cum septem sequentibus annis in pœnitentiā versari debet. Sin autem ob accusationem debilitatus est ; tres quadragesimas pœnitebit per legitimas ferias.

Qui insanus homicidium perpetrarit ; leuiorem pœnitentiā explebit.

Qui publicè pœnitentem occiderit, tanquàm de homicidio spontè commisso duplicem pœnitentiā aget.

Qui furem, aut latronem interfecerit ; quadraginta dies ab ecclesiis ingressu abstinebit : et præterea in tertia feria, & in sexta, & Sabbato ieiunabit.

Si quis casu homicidium fecerit ; pœnitens erit quadraginta dies in pane, & aqua : bis per actis, biennio ab oratione fidelium segrégatus non communicabit, neque offerret. Post biennium, in communionem orationis suscipietur : offerret autem, non tamen communicabit. Post quinquennium ad plenam communionem recipietur : à cibus abstinebit arbitrato Sacerdotis.

Qui hominem tanquàm feram aliquam latentem

R. tt. 1. c. 12
ir. lib. 6. c. 39.
op. 10. c. 168.

r. 23. q. 5. c. 12
ir. lib. 19. c. 30

op. 10. c. 186
ir. 10. c. 145.

Pœ. R. tt. 1. c. 10
Bur. lib. 16. c. 32

Pœn. Bed. c. 3.

Pœ. Bed. c. 3.

Bed. ibid.

Bur. lib. 19. c. 5.

Bur. ibid.

Pœn. R. c. 25.
Bur. lib. 19.
c. 9. de accu.

Pœn. R. c. 25.
Bur. lib. 6. c. 20.
Iuo pa. 10. c. 49

Pœn. R. c. 24.

Pœn. R. c. 3.
Bur. lib. 16. c. 6.

Bur. lib. 19.

inopinatio occiderit; quadraginta dies pœnitentiã agat in pane & aqua; & quinque sequentes annos arbitrato Sacerdotis.

Pœ.R.tit.1.c.15 Si plures homines unum per rixam adorti occiderint: quicumq; eorum plagam ei inflixerit, tanquam homicida pœnitentiã agat.

Pœ.R.tit.1.c.17 Qui homicidio, quod postea factum est, consenserit; pœnitentiã agat annis septem: tres in pane & aqua. Sin autẽ voluerit, nec verò potuerit; tres tantũ annos. Si quis nolens homicidium patrarit, pœnitebit quinq; annis, et duobus in pane et aqua.

Pœ.R.tit.1.c.23 Si quis aliquem vulnerauerit, vel ei aliquod membrum præciderit; pœnitentiã agat uno anno per legitimas ferias: siq; cicatrix grauis est, ut vulneratum deformem reddat; quadraginta etiã dies pœnitebit in pane & aqua.

Pœ.R.tit.4.c.19 Si quis ictum proximo dederit, nec nocuerit; tridui pœnitentiã agat in pane & aqua: clericus, unius anni & mensium sex.

Pœ.R.tit.1.c.16 Si quis aliquem per iram percutiens debilitauerit; soluta medicamento impensa, si laicus est, pœnitens erit quadraginta dies in pane & aqua: si clericus, duas quadragesimas: si diaconus, septem mensibus: si presbyter, uno anno.

Pœ.R.tit.1.c.16 Si quis Episcopus homicidium fecerit; in pœnitentiã sit quindecim annis, dignitatẽq; gradu amoueat, vitãq; suã cursum peregrinando cõficiat. Presbyter pœnitens erit annos duodecim: quatuor ex his in pane & aqua; & Sacerdotij gradupriuetur: Diaconus annos decem; tres ex his in pane & aqua: clericus inferioris ordinis, annos septem; tres in pane & aqua.

Bur.li.10.c.60. Si quis fratri suo quem oderit, reconciliari nõ vult: tamdiu in pane & aqua pœnitentiã agat, quoad reconcilietur.

Præceptum VI.

Non furaberis.

Canones Pœnitentiã.

Si quis contra hoc præceptum aliquo modo peccarit.

Pœ.R.tit.4.c.14 Qui furatus est aliquid de ecclesiã supellectili, vel thesauro: quod sustulit, reddet; & tres carinas cum septem sequentibus annis pœnitebit. Qui sacras reliquias furatus est, illis restitutis septem carinas ieiunabit.

Pœ.R.tit.4.c.1 Pecuniam ecclesiasticam furatus, quadruplum reddet; si quid item de ministerio ecclesiã aliquo modo surripuerit, pœnitens erit annos septem.

Si quis vel ecclesiasticas oblationes rapuerit, vel rapientibus consenserit; quadruplum restituet, & canonicè pœnitens erit.

12.q.2.c.17. Ex ep. Nicolai P. pœ. ad Frontarium. Arch. Burdeg. Sacerilegus, rerumquẽ ecclesiasticarum inuasor, uno anno extra ecclesiã Dei maneat: secundo anno pro foribus ecclesiã sine communionẽ maneat: tertio anno in ecclesiã inter audientes sit sine oblatione; carne, vinoq; abstineat, præterquam in Pascha, & die Natali: quarto anno, si fructuosus tricennio pœnitentiã fructus extite-

rit, communioni fidelium restituatur, ea lege, ut spondeat, se in posterum tale quidquam non commissurum. ac præterea sine usu carnis, & potatione vini, usque ad septennium pœnitens permanebit.

Qui ecclesiã incenderit, illam restituet, pœnitentiãq; agat annos quindecim, & pretiũ det pauperibus. Itidem qui incendio consenserit.

Si quis malo studio, vel odio, vel ulciscendã iniuriã causa, incendiũ commiserit, committitue iusserit, curauerit, aut incendiario auxilium, vel consiliũ scienter dederit; excommunicatur: si mortuus erit, christiana sepultura carebit. Nec verò absoluetur, nisi damnum pro facultatibus resarcierit: iuretq; se in postcrum tale facinus nunquam admitturum. Pœnitentiã præterea hæc ei constituetur, ut Hierosolymis, aut in Hispania, in seruitio Dei totum annum permaneat.

Si quis sepulcrum violauerit; pœnitens erit annos septem: è quibus tres in pane & aqua.

Qui sepulcrum infregerit, ut defuncti sepulti vestimenta furaretur; pœnitens erit annos duos per legitimas ferias.

Qui de oblationibus, quæ ecclesiis factæ sunt, aliquid retinuerit: pœnitens erit dies quadraginta in pane & aqua.

Qui decimam sibi retinuerit, aut dare neglexerit; quadruplum restituet, & pœnitentiã agat dies viginti in pane & aqua.

Qui hospitalis domus administrator aliquid de administratione subtraxerit, restituet quod abstulit; pœnitensq; erit annos tres.

Qui pauperem oppresserit, eiusq; bona abstulerit: reddet ei suum, & pœnitens erit dies triginta in pane & aqua.

Clericus furtum capitale faciens; septenniũ pœnitentiã explebit, laicus quinque annis; & quod furatus est reddat.

Si quis per necessitatem, cibum, vel vestem furatus sit; in pœnitentiã erit hebdomadas tres: si reddiderit, ieiunare non cogitur.

Qui fregerit noctu alicuius domum, aut aliquid auferet: pretium reddet, & pœnitentiã agat annum in pane, & aqua: si non reddit, annos duos.

Si quis furtum de re minori semel, aut bis fecerit; restituta re; pœnitentiã agat annum unum.

Qui rem iuuentam non reddit, furtum committit: idcirco tanquam de furto pœnitentiã agat.

Si quis usuras accipit, rapinam facit: ideoq; quicumque illam exegerit, pœnitentiã agat annis tribus, uno in pane & aqua.

Præceptum VII.

Non mœchaberis.

Canones pœnitentiã.

Si quis contra hoc præceptum aliquo modo peccarit.

Si laicus solutus cum femina soluta concubauerit, pœnitens erit annos tres: & quanto sapius, tanto maiori pœnitentiã afficietur.

Itidem, qui cum ancilla coierit.

Vxor,

- Syn. Mog. c. 9. Uxor, conscio viro mæchata, ne in obitu quidem cõ-
 municabitur : si dignam pœnitentiam egerit, post
 decem annos sacram communionem sumet.
 Pe. R. tit. 16. c. 2
 Bur. lib. 9. c. 69.
- Si quis uxorem nolentem adulterium perpetrare
 coegerit : pœnitentiam aget dies quadraginta in
 pane & aqua, & septem præterea annos, è qui-
 bus unum in pane item & aqua.
 Ex pœn. vet.
- Si quis coniugẽ fornicari cõsenserit; diebus omnibus
 vitæ in pœnitentia erit arbitrio periti sacerdotis.
 Syn. Nan. c. 14.
 Iuo pa. 8. c. 207
 Bur. lib. 9. c. 70.
 bidem.
- Vir solutus, si cum alterius uxore adulterium cõmi-
 serit: pœnitentiam aget annos septẽ: mulier quinq.
 Mulier soluta, cũ alterius marito adulteriũ patrãs,
 penitentia afficietur decennali: ille quinquennali.
 Syn. Elib. c. 69.
 Pe. R. tit. 3. c. 4
- Si quis maritus semel lapsus est, pœnitentiam aget
 annos quinque.
 Bur. lib. 9. c. 67.
 Syn. Elib. c. 4.
- Si sapius mæchatus est, in fine mortis est conue-
 niendus : siq, promiserit se cessaturum, dabitur
 ei commuio.
 Pœn. Bed. c. 2.
- Qui sæpẽ fornicatur, laicus cũ laica, pœnitentiã aget
 tres annos .
 Ex Conc. Tol. 3
- Si quis uxore simul et concubinã habuerit; in penitẽ-
 tia erit annos septẽ, et amplius pro ratione culpe.
 Pœn. ibidem.
- Maritus si ancilla concubina vitur, pœnitentiam
 aget annum unum, quadragesimas tres, & legiti-
 mas ferias tribus mensibus . Illa si inuita vio-
 latur, quadraginta dies ; si consentiens, quadra-
 gesimas tres, & legitimas ferias.
 Pe. R. c. 20.
- Qui cum uxore sua turpiter concubuerit, pœnitens
 erit quadraginta dies .
 Pœn. Bed. c. 2.
- Si quis adolescens cum virgine peccauerit, pœniten-
 tiam aget annum unum.
 Pe. R. c. 27.
 Bur. lib. 19.
- Qui puellam, aut mulierem libidinosè obtrectaue-
 rit, si clericus est, quinq. dies; si laicus, tres dies
 pœnitentiam aget : monachus, vel Sacerdos, à
 ministerio suspensus, pœnitens erit dies viginti .
 Bur. li. 19. c. 138
- Si quis in balneis cum muliere se lauauerit, pœniten-
 tiam aget triduo.
 Bur. ibidem.
 Pœn. R. c. 20.
- Qui concupierit virginem, quam postea uxorem du-
 xerit; pœnitentiam aget annum unum per legiti-
 mas ferias: si verò non duxerit, annos duos per
 legitimas ferias.
 Pœn. R. ibid.
- Si quis mulierem alij desponsam in matrimonium
 duxerit; eã dimittet: & pœnitens erit quadragin-
 ta dies in pane et aqua, cũ septẽ annis sequẽtibus.
 Pœn. Bed. c. 2.
- Vidua quæ stuprum admiserit, pœnitentiã aget an-
 nũ totũ, et præterea in altero anno dies ieiuniorũ.
 Pœn. R. c. 5.
- Si quis cum uxoris suæ sorore per imprudentiã for-
 nicationem admiserit; pœnitentiam sibi indictã
 aget, si probauerit se tale scelus inscienter fecisse.
 Pœ. R. tit. 3. c. 7.
- Cum duabus sororibus fornicatus, pœnitentiam
 aget toto suæ vitæ tempore. item
 Syn. Mog. c. 3.
 Bur. lib. 17. c. 8.
 Iuo par. 9. c. 70
 Tart. lib. 5. c. 30
- Qui cum duabus sororibus, vel cum nouerca, vel
 cum sorore sua, vel cum amita, vel cum nuru, vel
 quo deniq. incestum admiserit: ab ingressu eccle-
 siæ abstinebit annum unum: quo anno præter fe-
 stos dies pane solũ & aqua utetur, arma non
 feret, osculum nemini præbebit, sacram commu-
 nionem nisi pro viatico non sumet; sex deinde an-
 nis ecclesiam ingredietur, sed carne, & vino, &
 sicera non utetur, nisi festis diebus. Postea verò
 duobus annis quando carne vescetur, à potu vi-
 ni abstinebit: quòd si biberit, carne non vescetur,
- nisi Dominicis diebus, & præcipuis festis: deinde
 usque ad obitum perpetuò præter festos dies
 à carne abstinebit. Tres legitimas ferias singu-
 lis hebdomadis ieiunabit, & quadragesimas tres
 singulis annis legitimè custodiet .
 Qui incestum fecerit, ei alij annorum duodecim, alij
 Pœn. R. c. 14.
 Bur. lib. 19. c. 21
- quindecim, alij decem, alij septem pœnitentiam
 constituunt .
 Quicumque sacerdos spiritualem filiam violauerit,
 Pœ. R. tit. 8. c. 3.
- dignitatis honorem amittet, & perpetuam pœ-
 nitentiam aget .
 Qui item Sacerdos hoc facinus admiserit, omni mu-
 Pœ. R. tit. 8. c. 4
- neris sui functione multatus, pœnitentiam etiã
 peregrinando aget annos quindecim : deinde in
 monasterium abiens toto vitæ tempore ibi Deo
 seruiet. fœmina autem res suas in eleemosinam
 pauperibus conferet, in monasterioq, Deo seruiet
 omnibus vitæ suæ diebus.
 Si Episcopus hoc admiserit, pœnitentiam aget an-
 nos quindecim. C. si quis sacer.
 30. q. 1.
 Cap. deuotam
 27. q. 1.
 Pœn. R. tt. 8. c. 6
 Grat. dist. 82. c.
 vlt.
 Anf. lib. 8. c. vlt.
 Bed. c. 8. in pœn.
- Qui monialem violarit, pœnitens sit annis decem .
 Presbyter si fornicationem admiserit, spontè con-
 fessus pœnitentiam aget annos decem hoc modo:
 tribus mensibus à ceteris remotus pane et aqua
 ieiunabit, diebus autem festis modico vino, pisci-
 culis, & legumine utetur; sacco indutus humi
 cubabit, diu noctuq, misericordiã Dei implorans.
 Deinde unum annum & sex menses in pœniten-
 tia, ieiunioq, panis & aquæ explebit, præter fe-
 stos dies, in quibus vino, & sagimine, caseo, ouisq,
 canonicè uti poterit. Finito primo anno & di-
 midio, sacra communionis particeps fiet, psal-
 mos in choro vltimus canet, officia minora ge-
 ret. Postea verò quàm septimum pœnitentiæ an-
 num expleuerit, omni quidem tempore præter pa-
 schales dies, singulis hebdomadis per legitimas
 ferias in pane & aqua ieiunabit. Expleto septen-
 nio, usque ad finem decimi anni sextam feriam
 in pane & aqua ieiunabit .
 Pœn. R. tit. 3. c.
 17. & 19.
- Qui cum brutis coierit; penitẽtia afficietur annorũ
 decem, & diuturniori etiã pro personã cõditione.
 Qui contra naturam coierit; si seruus est, scopis ca-
 stigabitur, & pœnitebit annos duos : si liber est,
 & matrimonio iunctus, annos decem: si solutus,
 annos septem : pueri dies centum : laicus matri-
 monio coniunctus si in consuetudine habet, annos
 quindecim: si clericus, de gradu amotus, ut lai-
 cus pœnitentiam aget : qui cum fratre tale sce-
 lus admiserit, ab omni carne abstinebit, pœni-
 tensq, erit annos quindecim : si clericus diutur-
 niori, & grauiori pœnitentia afficietur.
 Mulier in se, aut cum altera fornicans, penitentia
 afficietur duorum annorum . Vir se inquinans
 Pœ. R. tt. 3. c. 15
 Bur. li. 17. c. 27
- primò dies decem ; si iterum, dies viginti : si ter-
 tiò, dies triginta : siq, nefariè agere perget; pœni-
 tentiæ accessio ei fiet : si puer, dies quadraginta :
 si maior quindecim annis, dies centum .
 Puer paruulus oppressus à maiore, hebdomadam iei-
 unabit : si consenserit, dies viginti : si coinquina-
 tus erit, dies centum : si voluntatem suam exple-
 uerit, annum unum .
 Qui complexu feminæ, vel osculo polluitur; peniten-
 Pœn. Bed. c. 2.

tiam aget dies triginta : qui contactu inuerecundo , menses tres.

Pœ.R.tt.3.c.23 **Q**ui concupiscit mente, sed non potuit ; dies decem pœnitentiam aget .

Pœ.R.tt.3.c.29 **Q**ui turpiloquio , affectuq̄, polluitur negligens , nec verò peccare voluit, pœnitentiam aget dies viginti : si verò impugnatione tentationis, & cogitationis inquinatur, pœnitentiam aget dies viginti.

Quicumq̄. lenocinium exercuerit, pœnitentiam aget annos duos per legitimas ferias. item

Syn. Elib. c.12 **Q**ui hoc facinus admiserit, sacram communionem non accipiet nisi in fine.

Ex Syn.Rom. Si quæ mulier cœrussa, alioquẽ pigmento se oblimat, ut alijs viris placeat ; pœnitentia afficietur annorum trium .

Præceptum VIII.

Non falsum testimonium dices.

Canones Pœnitentiæ .

Si quis contra hoc præceptum aliquo modo peccarit .

Bur. lib.19. tit. de fals. test. **Q**VI affirmarit verum, quod falsum est ; pœnitentiam aget ut adulter ; ut homicida, qui sponte id facinus admiserit .

Pœ.R.tt.2.c.13 **Q**ui falso testimonio consenserit ; pœnitens erit annos quinque.

Qui proximo falsum crimen obijcit, pœnitentia afficitur ut falsus testis .

Bur. li.19. c.117 **Q**ui proximo peccatum imputarit, priusquam seorsum eum arguerit ; primùm illi satisfaciens, pœnitentiam aget tres dies.

Si quis contra proximum lingua lasciuus erit, triduana pœnitentia expiabitur.

Syn. Mag. c. 8. **Q**ui murmurauerit, iudicio Sacerdotis pœnitentiam aget pro culpe grauitate.

Bur. li. 10. c. 12. **Q**ui conuiuium manifestum fratri intulerit, diuturna expiabitur pœnitentia pro modo peccati.

Idem ibid. c. 26. **Q**ui facile detraxerit, falsumq̄, in hoc dixerit ; pœnitens erit dies septem in pane & aqua.

Ibidem 63. **Q**ui falsitatem, fraudemue in ponderibus, & mensuris admisit ; pœnitens erit in pane et aqua dies viginti .

Falsarius, in pane & aqua pœnitentiam agat quandiu viuit.

Præceptum IX.

Non concupiscas rem proximi tui.

Canones pœnitentiæ .

Si quis contra hoc præceptum aliquo modo peccarit .

Pœ. Bed. c. 7. **R**EM alienam nefariè concupiscens, auarusq̄, pœnitens erit annis tribus.

Qui aliena furari concupiscit, furtum est : qui item aliena rapere cupit, rapina est : qui res ecclesiæ furari appetit, sacrilegium est : idcò cum nefariè concupiscendo grauitè peccet, ut peccati mortalis pœnitentiam aget Sacerdotis arbitratu .

Qui rem aliquam proximi pretiosam inuenire cupit,

ut illam sibi retineat : mortale peccatũ concipit, cuius pœnitentiã aget, ut supra dictũ est de furto.

Præceptum X.

Non desiderabis vxorem proximi tui .

Canones pœnitentiæ.

Si quis contra hoc præceptum aliquo modo peccarit .

SI quis concupiscit fornicari ; si Episcopus, pœnitens erit annos septem : si presbyter, quinque : si diaconus, vel monachus, tres ; è quibus vnũ in pane & aqua : si clericus, aut laicus, annos duos.

Si quis in somnis ex immundo desiderio polluitur ; surgat, & cantet septem psalmos pœnitentiales : & die, triginta.

Si clericus, aut laicus ex mala cogitatione, concupiscentiaq̄, semen effuderit ; pœnitens erit dies septẽ.

Canones Pœnitentiæ

De septem peccatis capitalibus.

CAPITALIA peccata, quæ principalia etiam vocantur, ut potè è quibus omnia vitia principii habent ; sunt, superbia, vanagloria, auaritia, luxuria, inuidia, ira, gula, & accidia.

Pro capitali mortaliq̄, crimine pœnitentia septem annorum indicitur, nisi peccati grauitas, & personæ status seueriorem, diuturnioremq̄, pœnitentiam requirat .

Pro capitali crimine pœnitentiam aget laicus annos quatuor, clericus quinque, subdiaconus sex, diaconus septem, presbyter decem, Episcopus duodecim .

Sed demonstratæ iam paulò antè sunt pœnitentiæ, quæ ex canonum disciplina constituuntur ferè pro peccatis mortalibus, quæ ex his septem capitalibus vitijs originè trahunt. Pro gulæ autem vitio sunt hi præcipui pœnitentiæ canones.

Canones Pœnitentiæ

De gula, & ebrietate .

SACERDOS imprudenter ebrius factus, in pane & aqua pœnitentiam agat dies septem : si negligenter, dies quindecim : si per cõtemptum, dies quadraginta .

Diaconus, & alius clericus ebrius factus, arbitrio Sacerdotis pœnitens erit.

Monachus ebrius, pane & aqua mensibus tribus : si clericus, viginti dies.

Laicus ebriosus grauitè arguatur, & pœnitentiam agere à Sacerdote cogatur.

Qui humanitatis gratia alium inebriare cogit, pœnitentiam aget dies septem : si per contemptum dies triginta.

Qui ad bibendum inuitat plus quàm natura satis est, pœnitentiam agat.

Qui præ ebrietate & crapula vomitum fecerit, si

Theo. in Pen. pœ. R. tit. 3. c. 25 An. lib. 10. cap. 119.

Pœ. R. tt. 3. c. 21

Ibidem.

Pœ. Bed. c. 5.

Iuo pa. 13. c. 76.

Bur. lib. 14. c. 8.

Iuo pa. 13. c. 81.

pres-

presbyter, aut diaconus, pœnitentiã agat dies quadraginta.

Si monachus, aut clericus, dies triginta.

Si laicus, dies quindecim.

Si laicus item, à vino, et carne abstineat dies tres.

Si quis gula causa antè horam legitimam ieiunium fregerit; duos dies pœnitentiã aget in pane & aqua.

Ex pœn. ant.

Ex eodem.

Si quis nimio cibo se ingurgitauerit, ut inde dolorẽ senserit; unũ diem pœnitentiã in pane & aqua.

Canones Pœnitentiæ

de varijs peccatis.

2. Relatum de onsecr. dist. 2.

SI quis Sacerdos Missam canit, neque communicat; per annum pœnitentiã agat, nec verò intereã celebret.

2. si q. 5. 17. q. 4.

Sacerdos excommunicatus, si celebrat; tribus annis pœnitens sit, hebdomadisq; singulis feria secunda, quarta, & sexta, à vino, & carnibus ieiuniet.

2. Accedens, dist. 50.

Sacerdos, Sacerdotij sui gradu ordineq; in perpetuum amotus, si celebrare audeat, priuatur communione Corporis & Sanguinis Iesu Christi usque ad vltimum diem, & in excommunicatione est, viaticum tantum in fine sumens.

2. nõ oportet, o q. 3. c. si per egligentiã de onsecr. dist. 2.

Si gutta Sanguinis Christi in terram cadit; Sacerdos in pœnitentiã sit quinquaginta diebus; si super altare, & ad pannum unum transit, diebus duobus; si usque ad pannos duos, diebus quatuor; si usque ad tres, diebus nouem: si usque ad quatuor, viginti diebus.

Si incautè dimisit, quamuis nil nefandi acciderit; tribus mensibus à sui muneris administratione amouetur.

C. si quis per ebrietatem de onsecr. dist. 2.

Qui per ebrietatem Eucharistiam euomit; si laicus est, quadraginta diebus; si clericus, sexaginta; si Episcopus, nonaginta diebus; si infirmus, pœnitentiã agat diebus septem.

Scienter rebaptizatus, si propter hæresim hoc sceleris admittit, pœnitentiã afficiatur septem annorum, quarta, & sexta feria ieiunans, & tribus item quadragesimis pane & aqua.

Si verò pro munditiã hoc facere putarit; eum pœniteat tribus annis. quòd si ignoranter; non peccat: sed ideò non promouendus, licet sit excellens.

Cap. eos quioq. e onsecr. dist. 4.

Si Episcopus, presbyter, diaconusue spontè est rebaptizatus; quandiu viuit, pœnitens sit. Alij verò clerici, & monachi, & moniales, ab hæreticis volentes rebaptizari, pœnitentiã agant duodecim annis.

Cap. si qua 31.

Sacerdos qui interest clandestinis desponsationibus, per triennium ab officij sui administratione amouetur.

Cap. Nemo de cr. dist. 2.

Sacerdos, qui pallijs altaris mortuum inuoluit, pœnitens sit decem annis, & quinque mensibus: diaconus autem annis tribus, & sex mensibus.

œn. Rom. ur. lib. 19.

Qui legata pia ecclesiæ non soluit, vno anno pœnitens erit per legitimas ferias.

Donc. Geng.

Qui vir faciem suam transformauerit habitu muliebri, & mulier habitu viri; emendationem pollicitus, annis pœnitens sit tribus.

œn. Rom. ur. lib. 19. cap. 11.

Infirmos, aut vinctos visitare negligens, pœnitentiã aget dies decem, pane & aqua visitans.

Declarationes ex pœnitentiã Romano.

PŒNITENTIã vnus anni, qui in pane & aqua ieiunandus est, talis esse debet. In vnaquaque hebdomada tres dies, idest, secundam feriam, quartã, & sextam in pane & aqua ieiunet; & tres dies, idest, tertia feria, & quinta, & sabbato, à vino, medone, mellito, ceruisia, à carne, & sagimine, & à caseo, & ouis, & ab omni pingue pisce se abstineat: manducet minutos pisciculos, si habere potest; si habere non potest, tantum vnus generis piscem, & legumina, & olera, & poma si vult comedat, & ceruisiam bibat. Et in diebus Dominicis, & Natalis Domini, illos quatuor dies, & in Epiphania Domini vnũ diem, & in Pascha vsque in octauam diem, & in Ascensione Domini, & in Pentecoste quatuor dies, & in Missa S. Ioannis Baptistæ, & S. Mariæ, & duodecim Apostolorum, & S. Michaelis, & S. Remigij, & omnium sanctorum, & S. Martini, & in illius sancti festiuitate, qui in illo episcopio celebris habetur: in his supradictis diebus faciat charitatem cum cæteris Christianis, idest, vratur eodem cibo & potu quo illi: sed tamen ebrietatem, & ventris distensionem semper in omnibus caueat.

Pœnitentiã secundi anni talis esse debet: vt hos duos dies, idest, secundam feriam, & quartam in vnaquaque hebdomada ieiunet usque ad vesperam; & tunc reficiatur de sicco cibo, idest pane, & leguminibus siccis, sed coctis; aut pomis, aut oleribus crudis; vnum eligat ex his tribus, & utatur, & ceruisiam bibat, sed sobriè; & tertium diem, idest sextam feriam in pane, & aqua obseruet: & tres quadragesimas ieiunet, primam antè Natalem Domini, secundam antè Pascha, tertiam antè Missam S. Ioannis; & si totã quadragesimam antè Missam Sancti Ioannis implere non possit, post Missam impleat. Et in his tribus quadragesimis ieiunet duos dies in hebdomada ad nonam, & de sicco cibo comedat, vt supra notatum est: & sexta feria ieiunet in pane & aqua. Et in diebus Dominicis, & in Natali Domini illos quatuor dies, & in Epiphania Domini vnũ diem, & in Pascha vsque in octauam diem, & in Ascensione Domini, & in Pentecoste quatuor dies, & in Missa S. Ioannis Baptistæ, & Sanctæ Mariæ, & duodecim Apostolorum, & Sancti Michaelis, & Sancti Remigij, & omnium sanctorum, & Sancti Martini, & in illius sancti festiuitate, qui in illo Episcopatu celebris habetur. in his supradictis diebus faciat charitatem cum cæteris christianis: sed tamen ebrietatem, & ventris distensionem semper in omnibus caueat.

Pro vno die quem in pane & aqua ieiunare debet, quinquaginta psalmos genibus flexis in ecclesia si fieri potest, decantet. sin autem, in loco conuenienti eadem faciat, & vnum pauperem pascat: & eodem die, excepto vino, carne, sagimine, sumat quidquid velit.

Qui in ecclesia genua centies flexerit, idest si centies

ties veniam petierit, si fieri potest vt in ecclesia fiat, hoc iustissimum est: si autem hoc fieri non potest, secretè in loco conuenienti eadem faciat: si sic fecerit, eo die, excepto vino, carne, & sagimine, sumat quod placeat. qui psalmos non nouit, vnum diem, quem in pane & aqua pœnitere debet, diues tribus denarijs, & pauper vno denario redimat: & eo die, excepto vino, carne, & sagimine, sumat quidquid velit.

Cap. 27.

Qui verò psalmos non nouit, & ieiunare non potest, pro vno anno, quem in pane & aqua pœnitere debet, det pauperibus in eleemosinam viginti duos solidos, & omnes sextas ferias ieiunet in pane & aqua; & tres quadragesimas, id est, quadraginta dies ante Pascha, & quadraginta dies ante festiuitatem S. Ioannis Baptistæ; & si antè festiuitatem aliquid remanserit, post festiuitatem adimpleat; & quadraginta dies antè Natiuitatem Domini. In his tribus quadragesimis quidquid suo ori præparatur in cibo, vel in potu, vel cuiuscunq. generis illud sit, esti met, quanti pretij sit, vel esse possit, & medietatem illius pretij distribuatur in eleemosinam pauperibus, & assidue oret, & roget Deum, vt oratio eius, & eius eleemosinæ apud Deum acceptabiles sint.

Cap. 28.

Item qui ieiunare non potest, & obsetuare quod in pœnitentiâ scriptum est; faciat hoc quod Sanctus Bonifacius Papa constituit. Pro vno die quæ in pane & aqua ieiunare debet, roget presbyterum, vt Missam cantet pro eo (nisi sint crimina capitalia, quæ confessâ prius lauari cū lachrymis debent) & tunc ipse adsit, & audiat Missam, & deuotè ipse offerat proprijs manibus panem & vinum manibus sacerdotis, & intentè respondeat, quantum sapit ad salutationes, & exhortationem sacerdotis: & humiliter Deum deprecetur, vt oblatio, quam ipse presbyter pro se & pro peccatis suis Deo obtulerit, Deus omnipotens misericorditer per Angelum suum suscipere dignetur: & eo die, excepto vino, & carne, & sagimine, comedat quidquid vult: & sic redimat reliquos anni dies.

Cap. 29.

Si quis fortè non potuerit ieiunare, & habuerit vnde possit redimere; si diues fuerit, pro septè hebdomadibus det solidos viginti: si non habuerit vnde tatum dare possit, det solidos decem: si autem multum pauper fuerit, det solidos tres. Neminem verò conturbet, quia iustissimum dare solidos viginti, aut minus: quia si diues fuerit, facilius est illi dare solidos viginti, quàm pauperi tres: sed attendat vnusquisque cui dare debeat, siue pro redemptione captiuorum, siue super sanctum altare, siue Dei seruis, siue pauperibus in eleemosinam.

Cap. 30.

Qui non potest sic agere pœnitentiam vt superius diximus, faciat sic. Si tres annos continuos ieiunare debet, & nõ potest, sic redimere potest. In primo anno eroget in eleemosinam solidos viginti sex, in secundo anno eroget in eleemosinam solidos viginti, in tertio anno solidos decem & octo; hi sunt sexaginta quatuor solidi.

Potètes autem homines plus dare debent, quia cui plus committitur, plus ab eo exigitur. Et qui illicita committunt, etiam à licitis se abstinere debent, & corpus debet affligere ieiunijs, vigilijs, & crebris orationibus: caro enim læta trahit ad culpam, afflictæ reducit ad veniam.

Alia declarationes breues.

CONFESSARIVS, cum ex ijs quæ conscripta sunt, intelligat, pro ratione & temporum & personarum diuersas pœnitentias fuisse, earumq. redimendarum certam rationem adhibitam esse: arbitrio tamen suo illis omnibus mitigandis moderandisq. agat, vt initio traditum est.

De Pœnitentia per legitimas ferias constituta; confessarius animaduertet, eo nomine intelligi feriam secundam, quartam, & sextam, canonum legibus pœnitentiæ ieiunioq. præscriptam.

Carinæ ieiunium, quod aliquando pœnitentiâ canone cauetur, id appellatur, quod per quadraginta dies in pane & aqua fiebat, vt sapennero Butchardus interpretatur. Carinam alij dicunt, quidam carenam, alij carentenam, alij quadragenam.

Pœnitentia per tres quadragesimas indicta, ita intelligitur, vt cui imponebatur, is in anno pane & aqua ieiunaret quadragesimas tres: quarum prima est antè diem Natalem Domini; altera antè Pascha Resurrectionis; tertia, quæ scilicet per dies tresdecim antè diem festum Sancti Ioannis Baptistæ agebatur, quemadmodum ex Cõcilij Salegustadiensis decreto perspici potest.

DE VISITATIONE,

Et cura infirmorum,

Rubricæ seu instructiones.

OMNI tempore Parochus gregi suo inuigilare debet: sed cum primum aliquis eius curæ commissus in morbum incidit, tunc maxime omnem Parochialis charitatis diligentiam ipse in eo ponet, vt agrotantem in via salutis rectè dirigat, & à nequissimi Dæmonis insidijs conatibusq. tueatur ac defendat præsidio salutarium adiumentorum.

Quod concilio Agathensi olim piè cautum est, id Synodo Prouinciali renouatū, idem Parochus præstare cutet; vt Missa celebrata, si quos in Parochiali vicinia habet, frequenter, atque adeo quotidie, cum per alias parochialis curæ suæ occupationes potest, visitet: eisdemq. præstet, prout opus esse viderit, officia charitatis, & sollicitudinis, Parochiali muneri suo coniuncta. Quamobrem non exspectabit, dum ab egroto vocetur; sed ipse vltro ad illum veniet.

Parochiales item suos & vniuersè & sigillatim, sapennero prout occasio feret, hoc monebit,

Prou. 5. quæ
pert. ad sacr. ex
tr. vnt. pa. 223.
§. Quod Conci
lio.

bit, vt se accersant, cum primùm aliquis in febrim morbumuè incidit.

Et verò quoniam alijs Parochialis curæ officijs aliquando forstasse distineri potest: propterea parochiæ suæ Sacerdotes si quos habet, aut saltem laicos aliquot homines, virtute, & vitæ spiritualis vsu præstantes deliget, qui ægrotum adeant, recteq. cohortentur; cum ad vim morbi patienter in Domino ferendam; tū ad alia christianæ pietatis officia præstanda.

Ad ægrotas mulieres etiam accedet; sed sibi commitem adiungere curabit, virum vel ecclesiasticum, vel laicum sanctæ charitatis operibus deditum: & omnino nunquam erit in cubiculo solus: & cum necesse fuerit ob pœnitentiæ sacramentum ministrandum, patienti tamen ostio id præstabit.

Illis maximè visitandis & consolandis assiduam charitatem nauabit, qui rerum omnium indigentia, & morbi acerbitate miserabile in modum afflicti, curationem difficillimam experiuntur. quorum paupertatem commotus zelo pietatis ita subleuabit; vt & ipse, si per facultates potest, de suo aliquid erogat; & aliorum eleemosinas cõquirat; & eo nomine collectas certis diebus in Ecclesia edicat ad præscriptum concilij quarti prouincialis.

Parochum propinquum, & sacerdotem item, clericumq. parochialis viciniæ suæ, cum ægrotare audierit, quàm primum inuisat, si præsertim aliorum ope destitutum videat; consoleturq. in primis remedijs animæ salutaribus, & adiumentis corporis valetudini opportunis.

De ægri statu, genereq. morbi, aduersus valetudine perquiret. eius item mores, vitam, actiones, negotiaq.: vt sciat salubria dare consilia, opportunaq. adhibere remedia, omniq. sancta consolatione iuuare.

Cum ad illum veniet, super eum orabit ratione præscripta; neque semel tantum, sed sæpius, & quotiescunque opportunè id facere poterit. poteritq. vti modò vna, modò alia ex formulis precum, & sacramentalium, quæ ad id præstandum in sacramentali traduntur.

Accedet parochiali vestitu de more sine superpelliceo indutus.

Cohortationes & monita ad ægrotum.

PRAEMEDITATVS veniet, vt habeat argumenta ad persuadendum apposita, ac præsertim exempla sanctorum; quæ rectè apteq. adhibita, valdè commouent. his autem cohortationum locis vti poterit, etiam alijs qui adsint, paululum secedere iussis, ita vt non audiant, si ita opus esse quandoque viderit.

Hortabitur, vt febrim ægrotum in Domino ferat: gratiasq. ei agat de ægrotatione qua corpus affligitur. cum iade animæ utilitas salutaris existere possit, si verè, pieq. charitatem Dei erga se agnoscens, confirmabit se ipsum in omni pa-

tientia: vnde fructum vberissimum capiet.

Demonstrare poterit, à Deo, qui fons est omnium bonorum, factum esse, vt infirmus prosperam corporis valetudinem amiserit; quoniam illius animæ salutariter consultum esse vult emendatione vitæ antea actæ.

Si verò ægrum disciplinæ spiritualis, sanctarumq. virtutum studiosum esse animaduertit; morbi vim à Deo illatam esse ostendet, vt in spiritualis vitæ cursu quem suscepit, maiori progressionem verferetur, atque adeo perfectius insistet.

Habebit etiam Parochus alios locos, quibus infirmum excitabit ad patientiam christiano homine dignam, & ad fructum ex inualetudine capiendum.

Monebit etiam, vt ne Dæmonis astu, neq; medicorum pollicitationibus, nec propinquorum, aut amicorum, domesticorumuè blandis cohortationibus se villo modo decipi sinat, quò minus in ea quæ sibi salutaria sunt, incumbat. Quare hoc infirmo suadere studebit, vt quod item S. Ambrosius sacris scripturis monet, salutare Dei in primis concupiscat, nēpè Christum Dominum; sicq. animæ æternam salutem primò expetens, quærat deinde, quæ ad corporis valetudinem attinent.

Quæ quidem Parochus pro ratione morbi, & ægroti conditione, maiori studio, efficacia, vel amplificatione etiam aget.

Videbit, an aliquid domi, præsertim in cubiculo illius sit, quod cum disciplinæ christianæ moribus minus conueniat.

Sacras imagines Christi Domini crucifixi, beatæ Mariæ Virginis, & sancti præsertim apponi curabit, quem æger præcipuè veneratur, quem uè patronum cœlestem sibi delegit. Si verò neminè potissimum delegerit, vt deligat, eiusque sacram imaginem domi, in cubiculoque præsertim habeat, Parochus studebit.

Vasculum aquæ benedictæ, quando collocatū nō sit, collocari iubebit propè lectū ubi iacet.

Monebit vt eleemosinas det quamplurimas, pro facultatum scilicet ratione, & modo.

Vt pro se orationem, supplicationemq. à religiosis hominibus fieri postulet, omniq. ratione curet.

Vt item domi suæ pro se, dum æger est, familia quotidie certa hora precetur.

Vt ipse cum per morbum potest, aliquid piè meditetur de vanitate mundi, de exemplis patientiæ, de fructu tribulationum, de cœlesti gloria.

Vt quotidie si per valetudinem potest, vel coronam beatæ Mariæ Virginis; vel si literas norit (quod S. Augustinus fecisse traditur, dum æger fuit) septem psalmos pœnitentiales piè recitet: aut omnino aliquid precum pro viribus suis adhibeat.

Si Sacerdos, aut alicuius sacri ordinis homo est, qui diuini officij recitandi lege adstrictus sit; iuadebit, ne recitare facile omittat, nisi vi morbi,

bi tandem coactus, & de consilio confessarij, & medici.

Proponet etiam agrotanti, prout illius conditio tulerit, aliquas breues orationes, quas iacularioris dicimus; præsertim è psalmodum libro sumptas, quæ facillè in promptu sint.

Pollicebitur quoque, se pro eo in Missæ sacrificio, alioq. tempore piè oraturū, curaturūq. vt parochiales itidem pro eo faciant. Id verò ipse omnino præstabit, collectam pro eo dicens, aut saltem orans; idq. frequenter pro agri necessitate.

Ideò denunciabit etiam populo singulis diebus Dominicis orationē pro ægrotis parochiæ suæ. Monebit, vt cū conualuerit, primò ad ecclesiā veniat, vbi super aū orationes dicantur; quod in multis ecclesijs pij, frequētisq. est instituti.

De Confessione.

HOC in primis suadebit, vt de peccatis confiteatur: idq. maximè studebit, vt ad generalem de tora vita antea facta confessionem illū inducat: proindeq. eius vtilitates, fructusq. salutares breui enarrabit, quos inde capiet.

Si verò ager se difficilem præbebit, vt aut confiteri nolit, aut confessionem longius differre velit; eius rei causam Parochus studiosè perquirat: quæ vnde accidat, vbi animaduertit, tūc illam appositis rationibus amouere studebit. siq. rectè, salutariterq. suadendo illum à proposito deducere non potest; ne tamen ei confitendi tempus proroget vltra quàm liceat, nisi re primùm cum Archiepiscopo, aut eius Vicario communicata.

A medicis autem oportunè contendet, vt sacris decretis, pontificiæq. constitutioni Pij Quinti obtemperantes, ad illum iniuendum curandumq. non accedant post præscriptum tempus, nisi ex confessarij scripto cognouerint, eum de peccatis confessum esse.

Et quoniam causa, quamobrem ille confiteri nolit, aut differat, multiplex & varia esse potest; vt potè, vel desperatio, quam ex peccatorum magnitudine, multitudinè concepit; vel affectus alicuius peccati quod abijcere nolit; vel accidia quædam, qua fiat, vt is laborem se disponendi exhorrescat; vel alia grauis causa, quæ eum à confitendo deterreat: ideò benè notos habebit locos, rationes, & argumenta suadendi, vel dissuadēdi, prout causa tulerit, qua ager impeditur, aut deterretur.

Quamobrem aliquod studium in ijs libris legendis ponet Parochus, quorum doctrinis methodus traditur, ad eos qui moriuntur iuuados.

Cum ægrum autem vel eius spontè, vel hortatu admonitioneq. sua Parochus ad confessionē accensum viderit; tunc ad confitendum condicet diem & horam ei commodā, nisi tñ periculum sit in mora: nam si morbi vis nullam dilationē patietur, cum eo ager, vt confessum confiteatur. Si item eo ipso tempore præpa-

ratus videbitur, eius confessionem audiet: in qua si illum, vel morbo, vel imperitia, vel timore, in enumerandis, discernendisq. peccatis impeditum esse animaduertit, adiumentum pro charitate prudentiaq. sua ei offeret.

Si fœminæ confessionem audiat, ostio patenti id præstet.

Curet ad id munus exequendum, superpelliceū, & stolam paratam habere.

Sacræ omnino decentiæ consulere studeat, quàm maxime pro loco, & tempore potest, ex ordine sacræ pœnitentiæ ministrandæ supra explicato.

Neque omittat testimonium confessionis scribere; ne pœnam incurrat, de qua supra in Sacramento pœnitentiæ dictum est.

Pœnitentiam ne ideò tamen nimis leuem imponet, quòd iusta ab homine iacente non possit præstari; si probabile sit quòd conualescet, & tunc præstare poterit, quod non potuerat iacens. quòd si credibile sit, eum non amplius surrecturum; rationes pœnitentiæ iustæ eliger, quæ possint præstari à iacente; veluti magnam elemosinam pro facultatum modo.

Suadebit verò semper, vt morbi afflictiones pœnitentiæ loco libenter accipiat, Dominoq. pro peccatis suis offerat.

Item vt indulgentiam consequi curet, ex Pontificia, seu Archiepiscopali concessione.

De Communione.

COHORTABITUR agrotū Parochus, vt sacram communionem sumat, etiā si grauior non agrotet; maximè si festi alicuius celebrius id luadeat. neque ipse ministrare recusat si sapius in eadem infirmitate recu- & desiderio agroti; præsertim si ille cū valet, solet frequētare: de quo in Conc. Prou. 4. decretum est.

Pro viatico ministrabit, cū probabile est, quòd eam amplius sumere non poterit. cauebit autè ne ita cunctetur, vt periculum adeat agrotus moriendi priusquàm sumat.

Cum præterea posteaquàm viaticū, extremamq. etiam vnctionem ager suscepit, aliquot dies superstes sibi sacram communionem ministrari petit, eius pio desiderio Parochus non derit: sed pro viatico illam iterum in eodem morbo non ministrabit. Ideòq. in ministrando vtetur illis verbis: *Corpus &c.*

Vt quo maximo potest, ac debet, pietatis studio, & fidelium frequentia, ad ægrotos sanctissima Eucharistia deferatur; hæc vt infra Parochus diligenter curabit, atque exequetur.

Primùm in sua parochiali ecclesiā confratriā corporis Christi instituet præscriptis regulis.

Aget cum vnoquoque patrefamilias, vt cū si gnium campanæ eo nomine datur, ipse in ecclesiā parochialem ad comitandum tantum sacramentum conueniat, aut saltem filium natu maiorem, aut omnino aliquem ex familia ob-

eam

eam causam mittat . habeatq. præterea domi-
vnam , pluresuè candelas cereolisq. ; quibus in
hoc pietatis christianæ officio utatur .
Populum præterea sapissimè cohortabitur , vt fre-
quens semper , omniq. animi pietate ac reli-
gione venerabile sacramentum comiteretur .
Neque hoc monere desistet , vt quando sacerdoti
illud deferenti fideles obuiam fiunt , ipsi etiam
prosequantur ; quiq. equo , aut curru vehun-
tur ; descendant etiam , & comitentur item , nisi
necessaria , vel vrgenti de causa vehementer im-
pediantur .
Quò autem ardētius ad id religiosè agendum fi-
deles excitentur , crebrò etiam prout occasio
tulerit , indulgentiam eo nomine concessam
euulgabit .
Sacerdotes , & clerici ecclesiæ parochialis , nisi ne-
cessaria occupatione distinentur , etiam comita-
ri studebunt .
Familia ægrotantis obuiam procedet cereis accè-
sis , omni pietatis cultu , ac depositis armis .
Parochus ad infirmum sacram Eucharistiam ipse
feret , nisi morbo inualetudineuè , aut necessa-
ria causa impeditus sit . cum verò alio sacerdo-
te utitur , is sit , qui ex concilio prouinciali
quarto requiritur .
Noctu non afferet , nisi periculo mortis instante .
Particulas autem duas feret : nisi cum aliquando
ob mortem instantem , vel noctu deferat ; vel
certus est Parochus necesse esse , vt statim post
communionem extremam etiam vñctionem
ministret .
Allaturus , accuratè hoc præmonebit : primùm vt
ægrotantis ad quem deferretur , cubiculum ab
omni sorde & inquinamento purgetur ; amo-
taq. omni re profana , exornetur , vbi potest ,
pio apparatu , & sacris imaginibus : tum præte-
reà mensa consternatur mappa nitida , appare-
turq. cruce , alia uè effigie sacra , candelabris ,
& candelis saltem binis . In qua mensa super
corporali pixis cum sanctissimo ipso Sacramē-
to collocabitur . sit præterea vas vitreum ad
ablutionis vsu .
Qui ob egestatem id minus præstare possint ,
eos curet Parochus iuuari à confratribus san-
ctissimi Sacramenti .
Certis campana percussionibus parochiæ suæ cle-
ricos , & parochiales , præsertim confratres san-
ctissimi sacramenti conuocabit .
In deferendo utetur pluviali , vbi per loci , tempo-
risq. conditionem fieri poterit : aliàs verò su-
perpelliceo & stola .
Curabit etiam clericos habere , non solùm qui res
sacras afferant in ministracione adhibendas ,
sed qui comitentur , & vnà cum eo preces re-
citant .
Ij superpelliceo induti sint ; & si capitulum ca-
nonicorum adsit , etiam alijs indumentis , qui-
bus vtuntur in choro .
Sanctissimum Sacramentum deferet vasculo de-
coro ad præscriptam formam : quod vasculum
vel tenui linteo , vel velo ab humeris demisso

decenter contegetur . si verò ob necessitatè no-
ctu , & locis asperis , montuosisq. , via præcipi-
ti , aut lubrica deferet ; factum illud vasculum
in sacculum decentem qui à collo pendeat , ita
includet , vt si fortasse ipse labatur , sacramentū
in terra decidere nullo modo possit . Umbellā
præterea vbi potest adhibebit , maioris vel mi-
noris formæ pro locorum conditione ad præ-
scriptum .
Cum Parochus accessit ad ægrotum , diligenter vi-
deat (si quidem grauiter laborat) an integro
sensu sit ; an item periculum tussis ; anq. item
vomitus . si tunc non potest sumere , necessita-
te , viq. repentina morbi impeditus , aliquan-
tulum morabitur Parochus ; dumq. in mora
est , ipse , & reliqui fideles genibus flexis corā
sanctissimo Sacramento orabunt . At verò si
perseueret impedimentum , illud proponet ei
adorandum , si modò ægrotus ita desideret : &
impertita ei figura crucis benedictione cum ip-
so Sacramento , discedet . eodem modo oret ,
proponat , & benedicat , si , cum venerit , ab ini-
tuo viderit fieri non posse , vt ægrotus sumat .
sed ne deferat tamen vnquam ad eum , quem
sumere non posse antè nouerit .
Sin autem sumere potest , Parochus illum suauiter
alloquetur ; & quæret , an aliquid reliquū
sit quod confiteri velit : tuncq. libenter eum
audiet , & absoluet : interrogabitq. item , an
sanctissimum Corpus Domini sumere velit ;
& si pro viatico dandum sit , id quoq. expri-
met : ad quod piè deuoteq. sumendum pau-
cis verbis inflammabit .
Si quando sine sacra hostia redibit , Parochus an-
tequam domo ægroti abscedat , lumina extin-
gui iubebit ; superpelliceum , stolam , tintinna-
bulum , umbellam non adhibebit ; pixidem pa-
lam non deferet .
Prælo alicuius ecclesiæ , qui in lecto ægrotans
frequentissimè sacre Eucharistiæ pabulo salu-
tariter se reficiet , eam , & cum primò in ægro-
tatione , & cum pro viatico sumet , sacerdos qui
post illum in ipsa ecclesia primariam dignita-
tem , locum uè obtinet , deferet ac ministrabit ,
vniuerso clero eiusdem ecclesiæ prosequente ,
& societate etiam sanctissimi corporis Domi-
ni . Si verò sapius sacram communionem su-
meret , alius inferior sacerdos , vel Parochus mi-
nistrabit , societate tantummodò corporis Do-
mini comitante .
Alijs sacerdotibus eodè modo deferetur , eius-
dè ordinis saltem sacerdotibus , alijsq. clericis
comitantibus .
Ægrotus si per valetudinem potest , è lecto sur-
get : decoreq. vestitus ; & si est sacerdos , su-
perpelliceo stolaq. indutus , genibus flexis erit ,
dum sumet .

Monita , si morbus grauior fuerit .

Si morbus grauior , & cū periculo fuerit , Pa-
rochus ægrotato suadebit , vt dum integra mē-
te

re est, rem omnem suam rectè constituat, & testamentum faciat.

In testamenti factione significabit, quanti inter sit religiosos homines doctrina & pietatis vsu præstantes adesse, de quorum consilio ad remedium animæ suæ in vltima voluntate pro facultatibus aliqua pia opera statuat.

Legata pia quæ fecerit, præstari quàm primum, aut etiam ipso viuente monebit; cum hoc ei plurimum suffragari possit ad animæ salutem.

Hæc in primis monebit: quæ quanquàm semper præstanda sint, tali tamen tempore in primis: vt si quid alieni habet, si per facultates potest, quàm primum restituat, aut saltem id præstari in testamento caueat.

Vt si de alicuius fama detraxit, curet ei aliqua ratione satisfacere.

Vt si quos inimicos habet, illis omnino ignoscat, omnemq. facultatem, & inimicitias deponat.

Vt si quem offenderit, læserit, vt potest satisfaciatur.

Si ab aliquo læsus, aut fortè vulneratus sit, ei ex animo & toto corde ignoscat, offensionem quæ remittat.

Perquiret item, an sacro chrismate confirmatus sit. quòd si illum adhuc non esse viderit, etiã iacentem, si adest Episcopus, confirmari; si minus adest, id cum per valetudinem poterit, vt quàm primum præstet, accuratè monebit.

Monebit etiam, vt morbo magis etiam ingrauescente, sanctissimum viaticum, & extremæ vntionis Sacramentum in tempore petat; vt dum sensibus integris, & mente viget, piè religioseq. sacramenta accipiat.

Aget cū eo, vt si Dei gratia munereq. ab eo morbo conualescet, vitam omnino emendet, aut sanctiorem viuendi disciplinam suscipiat.

Demonstrabit, satanam nihil non agere, vt impediatur salutaria eius remedia: ideoq. in id studere, vt in firmo in animum sæpenumero inducat, nihil periculi ex morbo quo laborat imminere: medicos autem verborum blanditijs spem longioris vitæ sæpè polliceri, in id ipsum que familiares etiam & cognatos incumbere. Periculum igitur morbi ei ita celari ne sinat, vt eum mors opprimere possit inopinantem & imparatum. Atque opportunè inducet illum, & suauiter, vt velit suum sibi periculum patefieri.

Animaduertet autè, ægrotos tribus potissimum solere valdè molestis cogitationibus affici, anxietateq. perturbari. quarum primam affert mortis metus; alteram conscientia peccatorum; tertia oritur ex contemplatione diuinæ iustitiæ. quam obrem in promptu habebit argumenta ad persuadendum appolita, pro conditione ægrotantis: quem lenibus suauibusq. verbis alloquetur.

Ostendet, mortem christianis hominibus nõ modò extimescendam non esse, sed etiam amandam, & expetendam: quæ nisi intetcedat, fie-

ri non potest, vt à peccati seruitute, & huius vitæ calamitatibus atque incommodis omnino liberati, æternam felicitatem per Iesu Christi meritum consequamur. Atque in hoc suadendi genere rationes & locos sibi sumere poterit ex libro S. Cypriani, qui est de mortalitate.

Quem metum depellere studebit, non solum multis alijs rationibus; sed etiam & sacrarum litterarum auctoritatibus, & exemplis sanctorum, & sacris precibus & orationibus.

Si ob affectum quo erga res terrenas irretitus tenetur, aut ob alias causas mortem exhorrescit: hunc affectum expellere conabitur rationibus ab earum vanitate vitioq. deductis.

Ad sedandam perturbationem quæ oritur ex conscientia peccatorum, hortabitur, vt frequenti confessionis, & sacræ communionis vsu sese religiosè corroboraret: credatq. omnino sacramentis peccata infinita Dei benignitate deleri.

Ad iustitiæ verò diuinæ contemplationem ægrotum valdè se abijcientem, eriget commemoratione infinitæ bonitatis diuinæ; quæ nunquam patitur fideles esse destitutos, qui velint, quam diu in huius vitæ cursu versantur, pœnitentia exactæ vitæ peccata diluere.

Si impatientem ægrotum viderit, ei proponet passionem Christi Domini, tormenta sanctorum martyrum, exempla aliorum sanctorum, Iob, Tobie, Ioseph, & aliorum. Merita prætereà ostendet patientiæ, quæ multa sunt, & maxima. causas item ostendet afflictionum, quas Deus pater amantissimus, & medicus sapientissimus, tanquam medicamenta fidelibus adhibet.

Orationibus etiam breuibus vtetur, quas vnà cum ægroto pronuntiabit, ad illius impatientiam sedandam, depellendamq.

Cohortabitur prætereà, & consolabitur eum, prout affectum esse viderit; agetq. pluribus, aut paucis, pro prudentia charitateq. sua. In eoq. denique diligens erit, vt omnem ex infirmi animo mœsticiam abijciat, paratusq. sit, depositum suum, quando cuque illud repetere Deus voluerit, libentissimè reddere.

Si in vrbe, alioque loco æger est, vbi Archiepiscopus moretur; eum inducat ad benedictionem Archiepiscopalem vnà cum indulgentia, cuius facultatem Apostolicam habet, piè petendam. ipsum etiam Archiepiscopum ipse poterit quadoque de illius morbo ægritudine certiorè facere; qui eundem spontè visitabit, & consolabitur; aut alium mittere.

Ingrauescente morbo Parochus infirmum crebrius inuiset, & iuuare ad salutem conabitur quàm diligentissimè.

Si mortis tempus instare viderit, aget ad præscriptum, commendationisq. animæ officium præstabit. Monebit etiam instante periculo se confestim vocari, vt in tempore prestò sit motienti.

Ordo ministrandi

Eucharistia Sacramentum infirmis.

PAROCIVS conuocatis parochiæ suæ clericis certis campanæ percussionibus; & item confratribus sanctissimi Sacramenti in ecclesia parochiali; patatis item cereis, & umbella: manus lauat.

Postea superpelliceo, stola, & pluuiali rubeis indutus, ad altare genibus flexis paululum tacitus orabit: mox ascendit, genuflectit, aperit tabernaculum; iterum genuflectit, extrahit pixidem suo velo tectam; super corporali in altari explicato collocat; rufus genuflectit, & claudit tabernaculum.

Tectis serico velo rubeo humeris, brachijsq., sumit pixidem; utraque manu eodem velo cooperta, sinistra pedem tenens, dextera nodum ipsius pixidis, & sub umbella procedit; quæ à dignioribus laicis deferetur.

Clericus vnus præbit, qui aquæ benedictæ vasculum cum aspergillo deferet; & tintinnabulum item per certa interualla pulsabit: cuius sonitu populus ad religionis cultum sanctissimo Sacramento tribuendum genibus flexis procedens excitetur.

Alter item clericus, si fieri poterit, adiungetur, qui bursam tubeam corporali incluso concinne feret autè pectus; & item librum hunc, de quo ipse Parochus, quæ oporteat, recitabit.

Cerei duo laternis inclusi à confratribus sanctissimi Sacramenti præferentur: quæ lumina veterum vi, præsertim per hyemem, extingui non possint.

Septem psalmos pœnitentiales Parochus in via piè recitabit: quos, si longum est iter, repetet, præsertim psalmum *Miserere*: & alias etiam religiosas preces, hymnos, & psalmos accommodatos, quatenus spatium dabitur; idque cum sacerdotibus, & clericis, qui comitantur, alternatim.

Reliqui fideles bini prosequuntur, orantes ipsi quoque: primo loco scholares sanctissimi Sacramenti: deinde reliqui, viri scilicet, postremo fœminæ; hæc capite velato, illi omnes capite aperto: omnes manu candelas accensas tenentes, ut plures possunt, viri autem aliqui poterunt à lateribus etiam cum luminatibus comitari.

Cubiculum egrotantis Parochus ingrediens dicit:

Ps. Pax huic domui.

Re. Et omnibus habitantibus in ea.

Tum reponit sanctissimum Sacramentum in mensa apparatus, candelis accensis, supposito pixidi corporali explicato: & genuflectit illud adorat. Postea surgens, aspergillum cum aqua benedicta accipit; ægrotum aspergit ad similitudinem crucis, cubiculum, & reliquos qui præfentes adsunt, dicens antiphonam.

Asperges me hyssopo, & mundabor; lauabis me, & super niuem dealbabor.

Ps. Gloria patri, &c. Re. Sicut erat &c. tum repetit antiphonam.

Asperges me hyssopo, &c. ut supra.

Mox dicere pergit preces sequentes, ita versus ad ægrotum, ut tamen etiam sanctissimum Sacramentum reuerenter aspiciat.

Ps. Saluum fac seruum tuum.

Re. Deus meus sperantem in te.

Ps. Mitte ei auxilium de sancto.

Re. Et de Sion tuere eum.

Ps. Nihil proficiat inimicus in eo.

Re. Et filius iniquitatis non apponat nocere ei.

Ps. Esto ei domine turris fortitudinis.

Re. A facie inimici, & persecutis.

Ps. Domine exaudi orationem nostram.

Re. Et clamor noster ad te perueniat.

Ps. Dominus vobiscum. Re. Et cum spiritu tuo.

Oratio. Deus infirmitatis humanae singulare præsidium; auxilij tui super infirmum famulum tuum ostende virtutem: ut ope misericordie tue adiutus, ecclesie tue sancte incolumis representari mereatur. Per dominum nostrum &c.

Si ægrotus extra lectum genibus flexis esse poterit, ut supra dictum est; scannum panno modo ecclesiastico stratum antè se habeat: aut ipsum pannum saltem à clericis, clericouè sustentatum. Si verò in lecto esse necesse sit; ut potest eleuatus, & amictus, communicabit, panno itidem ante se extenso.

Hic clericus versus sanctissimum Sacramentum & Parochum genuflexus, monet ægrotum & cæteros omnes, signum crucis sibi adhibere: & ipse signans se dicit: *In nomine patris, & filij, & spiritus sancti. Amen.* & manibus iunctis confessionem generalem dicit; ægrotos si potest cum eo saltem submissa voce pronunciantem, aut saltem attentè audientem: percutitque pectus ad ea verba, *mea culpa, &c.*

Confiteor Deo omnipotenti, &c. ut supra.

Qua confessione pronunciata, Parochus dicit: *Deo gratias.* tunc statim pergit dicere manibus iunctis: *Misereatur tui, &c. ut supra.*

Post manu dextra crucis signum versus ægrotum adhibet, & dicit: *Indulgentiam absolutionem. ut supra.* Postea dicit sequentem orationem manibus extentis, & clerico librum tenente.

Oratio. Dominus noster Iesus Christus, qui dixit discipulis suis: quæcunque ligaueritis super terram, erunt ligata & in caelo; & quæcunque solueritis super terram, erunt soluta & in caelo: (de quorum numero, quamuis indignos nos esse voluit) ipse te absoluat ab omnibus peccatis tuis, quæ quouis modo, cogitatione, locutione, & operatione egisti: atque à peccatorum nexibus absolutum, perducere dignetur ad regna caelorum. Qui cum Deo patre, & spiritu sancto uiuit, & regnat in secula seculorum. Re. Amē.

Vbi Parochus hæc precatus erit, ad mensam se conuertit, genuflectit, aperit pixidem; iterum genuflectit,

nuflectit, manu sinistra pixidem prendit, & alterius manus duobus digitis pollice & indice sacramentum accipit, paululumq. de pixide eleuat, & conuersus in medio mensæ versus agrotum, vt is illud adoret, breui pro personæ, & temporis ratione excitat illius fidem, & deuotionem.

Tum clericus genuflexus vt supra, dicit :

Domine non sum dignus, vt intres sub tectum meum, sed tantum dic verbo tuo, & sanabitur anima mea. quod iterum, ac tertio repetet, per singulas vices pectus percutiens. qua formula etiã vtendum est, cum fœminæ communio ministratur. & agrotus vnâ cum clerico eam pronuntiabit, saltem submissa voce.

Quibus verbis pronuntiatis, Parochus cautè & diligenter præbet ei sanctissimum Sacramentum, & signum crucis super pixidem antè faciem agroti faciens, dicit :

Corpus domini nostri Iesu Christi custodiat animam tuam in vitam æternam. agrotus respondet.

Amen. videat verò Parochus, vt antequàm Sacramentum præbeat, satis spatij relinquat ad dicendum : *Amen.*

Si verò infirmo communiõnem pro viatico ministrat, dicat hoc modo :

Accipe frater, si verò fœmina est, soror, viaticum Corporis Domini nostri Iesu Christi, qui te custodiat ab hoste maligno, & perducatur in vitam æternam. agrotus respondet. *Amen.*

Posteà Parochus digitis pollice & indice quibus ministrat, super pixide simul iunctis, ad mensem reuertitur. vbi deposita pixide super corporale, eaq. contacta, tum facta genuflexione, statim digitos quibus Sacramentum tetigit, vino & aqua abluit in vase non consecrato ad eum vsum præcipue parato, quod secum portandum curabit; tum purificatorio abstergit. clericus autem præbet agroti ablutionem: quod si agrotus sumere non potest, eam ad ecclesiam deferet, & in sacrarium mittet.

Facta purificatione, Parochus stans vt supra dicit manibus iunctis.

Ÿ. Domine exaudi orationem nostram.

R. Et clamor noster ad te perueniat.

Ÿ. Dominus vobiscum. R. Et cum spiritu tuo.

Deinde manibus extensis orationem sequentem.

Domine sancte, pater omnipotens, æterne Deus, te humiliter deprecamur: vt accipienti fratri nostro, vel sorori nostre, sacrosanctam Eucharistiam corporis & sanguinis Domini nostri Iesu Christi filij tui, & animæ & corporis sit salus. Per eundem dominum nostrum. &c.

Hic infirmum Parochus aliquid admonebit, ex ijs quæ supra exposita sunt: hocq. in primis, vt in tempore petat extremam vnctionem: siq. in eo statu est, vt non sit differenda, ipse Parochus nullam moram interponet.

Videbit antequàm inde discedat, vt si aliquando Sacramentum palato agroti adhæserit, tantum vini, aut aquæ det, vt illud gluat: quod vbi factum viderit, ad mensam genuflectet, & pi-

xidem capiet, vt attulit; & versus agrotum cum ea crucis signum faciet.

Ita ad ecclesiam rediens quo ordine venerat, dicit canticum sequens: & item alias religiosas preces ad hunc vsum accommodatas (præcipue cum longum est iter) cum sacerdotibus, & clericis alternatim vt supra.

Benedicite omnia opera Domini Domino. &c. vsque ad finem cantici.

Reuersus verò collocat debita reuerentia pixidem cum Sacramento super altari, supposito corporali extento; genuflectit; posteà stans manibus iunctis dicit :

Ÿ. Panem de cælo præstitisti eis.

R. Omne delectamentum in se habentem.

Ÿ. Dominus vobiscum. R. Et cum spiritu tuo.

Tum manibus extensis dicit orationem sequentem. *Deus qui nobis sub Sacramento mirabili passionis tue memoriam reliquisti; tribue quesumus: ita nos corporis & sanguinis tui sacra mysteria venerari; vt redemptionis tue fructum in nobis iugiter sentiamus. Qui viuus & regnas. &c.*

Qua oratione peracta, genuflectit; pixidem vtraque manu tenens, signum crucis cum ea versus populum adhibet, benedicens his verbis:

Benedicat vos omnipotens Deus, pater, & filius, & spiritus sanctus. R. Amen.

deinde conuersus ab alia parte ad altare, reponit pixidem in tabernaculo, genuflectit, posteà claudit.

Tum indulgentiam publicè denunciat ijs concessam, qui Sacramentum eo modo comitatur: paucis verbis eos cohortans, vt in religioso eo instituto perseuerent: & ita fideles in pace dimittet.

DE SACRAMENTO

Extremæ Vnctionis.

Rubricæ, seu instructiones.

EX TREMO vitæ nostræ tempore præsidia diuinæ gratiæ nos eò plura habere conuenit, quò & vehemētius torquemur metu mortis impendentis, & in periculo etiam maiori versamur. Sicut igitur clementissimus Redemptor noster diuina in alijs sacramentis adiumenta fidelibus, dum in hoc sæculo viuunt, parauit: ita hoc extremæ vnctionis sacramento, finem vitæ huius, tanquàm firmissimo quodã, cœlestiq. præsidio communiuit.

Hoc Sacramentum à Christo Domino vt cætera sacramenta est institutum; apud Marcum quidem insinuat, per Iacobum autem Apostolum ac Domini fratrem fidelibus commendatum, ac promulgatum. *Infirmatur*, inquit, *quis in vobis? inducat presbyteros ecclesiæ, & orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini: & oratio fidei saluabit infirmum; & auerentur ei peccata si in peccatis sit, remittentur ei.*

Ad-

Administrantur in ecclesia fidelibus plures sacræ vnctiones, veluti, Baptismi, Confirmationis, Ordinis: & quoniam hæc extrema est, quæ fidelis graviter periculoseq. agrotanti ministratur; idè sacramentum extremæ vnctionis appellatum est, & sacramentum etiam vnctionis infirmorum, & præterea sacramentum exeuntium.

Hoc sacramentum, vt alia sacramenta, constat ex materia, & forma. Itaque eius materia est oleum ab Episcopo cõsecratum, liquor scilicet, non ex quavis pingui crassaq. natura, sed ex olearum haccis tantummodò expressus. Atque hæc quidem materia aptissime illud significat, quod sacramenti vi intus in anima efficitur; mitigatur enim animæ dolor & tristitia vnctione quadam inuisibili; eiusq. vires re creantur, vt infra dicetur latius.

Forma verò sacramenti est verbum, & solemnitas illa precatio, qua sacerdos ad singulas vnctiones vtitur, cum inquit: *Per istam vnctionem, & suam piissimam misericordiam, indulgeat tibi Dominus, quidquid per visum deliquisti;* & sic de reliquis. Quò fit, vt cum aliorum sacramentorum forma, vel absolute significet quod efficit, vt illa, *Ego te baptizo;* vel tanquam ab imperantibus pronuncietur, vt in sacramento ordinis, *Accipite potestatem;* hæc vna extremæ vnctionis forma precatio quadam absoluat.

Atqui sacramenti huius minister sacerdos est ritè sacerdotio initiatus: nec verò tamen cuius id ex sacris decretis administrare licet; sed proprio Parocho qui iurisdictionem habeat, aut alteri, cui ille, Superiorè ministrandi sacramenti facultatem ex causa dederit.

Fructus atque utilitates quæ ex hoc sacramento capiuntur, Parochus accurate studioseq. explicabit, cum in visitatione infirmi opportunum viderit; tum maximè in cohortatione ad illud spontè petendum; & in primis in ministratioe, quantum per temporis angustiam, & morbi vexationem potest.

Prima igitur utilitas & effectus huius sacramenti est, quod peccati reliquias tollit, tanquam complementum sacramenti pœnitentiæ. Quæ reliquiæ peccata esse intelliguntur, siue mortalia, siue venialia, quæ post alia sacramenta remanent. potest enim fieri, vt ignorante eo qui commisit, vel non valente confiteri, peccatum mortale remaneat: in quo delendo ita hoc sacramento iuuatur; vt fieri possit eum per hoc sacramentum saluari, qui alioqui fuisset damnandus.

Hæ reliquiæ etiam sunt, torpor, mœror, & anxietas quædam, quæ ex peccato relinquitur, & hominem morti proximè affligit.

Sunt porò multa, quæ agrotantem variè affligunt; & mortis naturalis metus, & diuini iudicij horror, quo maximè terretur; & morbi vis: quæ illum ita deprimit, vt de Deo, diuinisq. & cœlestibus rebus, ac de animæ suæ

salute cogitationes aliquando suscipere non possit. Fitq. sæpè interdum, vt morbo vexatus, paulo momento huc atque illuc impellatur, modò ad querelas, modò ad suspensiones, modò ad impatientiam, aliasq. huius generis prauas affectiones, quæ illius animam lædunt. Aduersus hæc porò omnia incommoda sacramentum hoc tanq. saluberrima medicina valet, eamq. vim diuinitus habet, vt leuius ea ferat.

Alia est utilitas; Cùm enim Diabolus, qui diuturno vsu conditionem, ingenium, moresq. agrotantis didicit, extremo eo tempore omne certamen variè aggrediatur, vt eum distrahatur, desperatione, & animi abiectioe perturbet, aut nimia arrogantia atque elatione quadam attollat: hoc sacramento vires infirmo diuinæ subministrantur, quibus aduersatio fortiter resistat.

Cum igitur aduersus hostem animam corroborat; tum etiam corpus, vbi animæ saluti expedierit, aliquando sanat.

Hoc etiam sacramentò, fidelis qui illud piè sumit, palàm publiceq. quodammodo profitetur in obitu fidem catholicam. Apertè enim declarat, se, sicut ad id tempus in ecclesia militante cum fidelibus communionem habuit; ita in fine se se habere; sperareq. in ecclesia triumphante consortium habiturum cū sanctis, qui æterna cum Christo gloria perfruuntur.

Ceremonia & ritus ministrandæ extremæ vnctionis.

PRIMO multæ ad Deum preces pro eo piè adhibentur, quibus diuinum eius auxilium imploratur: leguntur litanix, Sanctiq. Dei inuocantur: & nullum omnino est sacramentum, quod pluribus precibus administretur: egent enim fideles eo potissimùm tempore magno auxilio: & idè Parochus, alijq. omnes præsentés toto corde precantes tunc eniti debent, vt laboranti subueniant.

Præterea corporis partes vnguntur; quæ veluti sensuum instrumeta homini data sunt. oculi propter visum, aures propter auditum, nares propter odoratum, os propter gustum & sermonem, manus propter tactum. sicut enim in morbo corporis ea pars curatur tantum, à qua morbus manat, non autem totum corpus; ita hic ea tantum membra vnguntur, in quibus potissimùm sentiendi vis eminent, vnde peccatum quasi per ostia intare solet. renes quoque veluti voluptatis & libidinis sedes: tum pedes, qui sunt nobis ingressus, & ad locum mouendi principium.

Quæ duæ partes postremæ non tamen ita sunt necessariæ vt aliæ, quæ sunt quinque sensuum. idè in fœminis renium vnctionem omittet.

Si quis membro aliquo careat, quod inungi præscriptum est, vngat partem ei propiore.

Reliquis infirmis manus ab interiori parte inungent, sacerdotibus verò ab exteriori parte, cum prius in sacra ordinatione vnctæ fuerint.

Vngendis autē oculis, alijsq. membris, quæ in homine paria sunt, hoc valdè cauebit, vt cū vtrūque membrum vnus tantum sensus sit, vtriusque itidem vnctionem absoluat vnica solum verborum forma, licet duas cruces faciat. Vnget autem primò dexterum, deinde sinistrum, cruce vniciue impressa oleo sacro.

Vnguntur oleo, quia gratia spiritus sancti, quæ oleo significari solet, anima pfunditur, ad peccata, peccatorumq. reliquias abstergendas, animam alleuiandam, & confirmandam.

Forma adhibetur, quæ precationem habet, cū S. Iacobus dixerit, *orent super eum &c.* Atque cū hoc sacramentum sit quoddam pœnitentiæ complementum; infirmiq. eo maximè tempore non possint opera pœnitentiæ facere, ex sola misericordia remissionem expectat, quæ precatione imploratur.

Cruces item, dum vnctio sacro oleo adhibetur, imprimuntur; vt sciamus, hæc dona nobis concedi meritis crucis & passionis Domini; vtq. eo signo, in pugna quæ cum aduersario sustinenda est, vtamur, sensusq. nostros muniamus; itemque vt ad Christi iudicis tribunal signum crucis deferamus, quo ostendamus, nos sub crucis vexillo constanter vsque ad obitum pugnasse.

De diligentia in ministrando.

OMNEM diligentiam Parochus in eo adhibebit, vt cū periculum mortis ægroti impendet, supremusq. vitæ dies instare videtur, illud in tempore ministret: proposito sibi ex plo sanctissimi Episcopi Malachia, qui cū culpæ suæ, licet immeritò adscriberet, quòd mulier quædam sine hoc sacramento decessisset; totam noctem lachrymans sese afflixit, ita vt Dei misericordia manè illa quasi è somno excitata, è lecto se erigès hoc sacramentum acceperit, & etiam à morbo conualuerit.

Quare cū quis eius curæ commissus periculose ægrotat, cum ab ecclesia Parochus abesse non debet, tum illum, vt de visitatione dictum est, frequenter visitabit: paratusq. erit die noctuq. nulla interposita mora in tempore ministrare.

Vt autem in tempore ministret, cū sæpè aliàs, vt potè cū ægrotantem primò visitat, tum quo etiam tempore sacram Eucharistiam pro viatico ei ministrat, hoc illum monebit, vt dum sana mente est, sibi ministrari petat: simulq. item demonstrabit, quàm salutariter expediat, vltro sponteq. piè sacramentum hoc deposci.

Ad quod etiam sacramentum percipiendum quò magis fideles accendat, eius fructus atque utilitates aliquando, prout opportunum esse viderit, accuratè explicabit: idemq. vniciue infirmo cū ministrat, præstare non omittet, quantum sanè tunc per temporis angustiam, morbiq. vexationem potest.

Arque cū ad ægrum valdè periculose ægrotantem sacram Eucharistiam pro viatico fert, vasculum etiam sacrae vnctionis afferet, præsertim si infirmi domicilium ab ecclesia longè abest: vt si morbi vis magis ingrauescet, in tempore ministret.

Ministrabit autem, dum æger integris sensibus est. Quòd si aliqua morbi vi infirmus oppressus, dubitatur, viuusne sit, an mortuus: tunc diligenter de hoc sacerdos videbit, cōsulto etià medico, si in tanta temporis breuitate potest: si non potest, & in dubio est, ea conditione vertur: *Si es viuus, per istam sanctam vnctionem, & suam piissimam misericordiam indulgeat tibi Dominus quidquid &c.*

Si æger autem in eo statu est, vt spiritum antè exhalaturus videatur, quàm sacramenti huius ministrationem ipse Parochus absoluere possit, tunc psalmis, & litanijis prætermisissis, statim formula verborū, singulas corporis partes, quas vngi ritus postulat, inunget. Siq. superstes erit, tunc statas reliquas preces, litaniasq. adhibebit. Si verò dum vngitur, spiritū emisserit, vngere Parochus desistet.

Rursus, si aliquando acciderit, ipsum Parochum, dum vngit, præ virium imbecillitate, aliouè casu deficere: alius sacerdos, si præsens aderit, aut aliunde statim euocatus, reliquas partes quas ille non vnixerit, vngere ritè perget: vnctas autem denuò non vnget.

Si per errorè sacerdos aliud oleum, quàm quod infirmorum est, ad ægrotum vngendum vnquam adhibuerit, etiam si chrisinatis, aut catechumenorum sit; vt erratum emendet, olei sacri quod proprium infirmorum est, vnctionem eidem adhibeat, tumq. sacramenti formam iteret.

Ministraturus, quot commodè potest habere, presbyteros, & clericos adhibere studeat superpelliceo indutos, qui ipsum & ministrantem, & precantem, pietatis, orationisq. studio in eo ministerio adiuuent.

Quòd si plures habere non potest, vnum saltem omnino adhibeat clericum sibi ministrantem.

Accedat illud ministraturus stola violacea, & superpelliceo indutus.

Vas sacri olei ne sinu, brachionè comprehensum, sed sacco serico violacei coloris aptè inclusum cordula serica à collo pendens reuenter ferat.

Mensam propè ægrotantis lectum paruulam, vbi commodè fieri potest, parari, mappaq. candida sterni curet: super qua vas sit cum bambacio ad abstergendas vnctiones, micaq. panis ad absterfionem digitorum. Sit ibidem vas alterum aquæ ad manus lauandas, & candela cereæ item parua.

Qua in mensa vas sacri olei à parte lecto viciniore ponatur; à laico autem homine ne manu teneatur.

Curet, vt toto eo tempore domestici simul omnes qui

qui adsunt, pro eo Deum piè precantur .
Hoc etiam Parochus domesticos qui ægroti curam habent, moneat, vt ne post extremæ Vnctionis sacramentum, quod ei ipse ministrat, corporis curam deserant .

Quibus ministratur Sacramentum extremæ Vnctionis .

MINISTRATUR hoc sacramentum adultis, periculosè ægrotantibus, propeq. moribundis, & senio etiam confectis, in diem morituris, etiam si ægroti non sint; peste item laborantibus, tametsi mortis periculum imminere tunc non videatur, cum de repente mors necopinantes eos occupet; periculosè etiam vulneratis ad mortem .

At nõ infantibus, pueris suè, qui nullum ad huc rationis vsum habent, neque peccata admittunt; nec furiosis, amentibusq. toto vitæ tempore infania vexatis; nec excommunicatis, interdictis, impænitentibus suè .

Neque mulieribus in partu laborantibus; neque ad bellum proficiscentibus, neque nauigationem, aut peregrinationem suscipientibus; neque ijs, qui mox vltimo supplicio afficiendi sunt; neque etiam perpetuo carcere mulctatis ministratur; nisi cum hi ex morbo in periculo mortis versantur .

Infirmis autem, qui sana mente dum erant, illud perierunt, aut verisimile est, quod perissent; etiam si postea in amentiam inciderint, vel ratione, sermoneuè vti desierint, ministrabitur item .

Si verò dum infirmus amentia phrenesi suè laborat, verisimile sit, vt indecorè, aut spurcè, impureuè aliquid agat, quo irreuerentia sacramento huic fiat; non vngetur, nisi alicuius complexu ita teneatur, vt firmus stabilisq. hæreat .

Cæcis, surdis, mutis, paralyticis, quamuis eo sensu vel videndi, vel loquendi, vel ambulandi semper caruerint, præbebitur: peccare enim potuerunt per internas potentias, quibus ea membra respondent .

Item ei ministrari debet, qui fortè dum est in articulo mortis, sit baptizatus .

Quæ preparatio ad extremæ Vnctionis sacramentum adhibenda .

QVONIAM nihil sacramenti gratiam magis impedit, quàm mortiferi alicuius peccati cõscientia: idcirco in eo ministrando vsum cõsuetudinemq. hanc tenebit, vt si fieri potest, infirmum non antè vnget, quàm peccata confessus sit, ac præterea sacram Eucharistiã sumpserit, aut saltem sit confessus; si fortè nõ potuerit infirmus ob stomachi, gutturis suè impedimentum sanctissimã cõmunionem sumere . Si quem verò de repente morbi vis occuparit, vt neque confiteri, neque communicare poterit; ex aliqua tamen contritionis, aut pietatis

significatione conijcitur, eum velle sibi hoc sacramentum extremæ vnctionis ministrari: tunc Parochus ministrabit .

Quò diligentius item infirmum præparet, præter alia, quæ ei de vi, salutaribusq. fructibus huius sacramenti vt supra dictum est, diligenter exponet, hoc etiã persuadebit, vt ea fide se vngetum præbeat, qua olim, qui ab sanctis Apostolis sanandi erant, se ipsos offerre consueverunt. in primis autem animæ salus, deinde etiã corporis valetudo, cum conditione, si ad æternam gloriam profutura sit, expetenda est .

Tum verò demonstrabit, illum dubitare non debere, quin sanctæ illæ preces à Deo exaudiantur, quibus ipse Parochus, sacerdos suè, ecclesiæ, & Domini personam gerens, vritur ad huius sacramenti ministrationem .

Decebet etiam maximè eam corporis præparationem adhibere, vt partes vngendæ prius abluantur, quantum cõmodè fieri possit, ad sacri olei reuerentiam, præsertim quæ sordes solent magis contrahere .

Quoties hoc sacramento vtendum est.

INTELLIGET Parochus, infirmum, quamdiu in eadem ægrotatione, & in eodem mortis periculo versatur, semel tantum esse extrema vnctione liniendum. Quòd si vnctione suscepta cõualuerit, quoties postea vitæ discrimen inciderit, toties hoc sacramentum ei adhibebitur. Item in morbis quibusdam diuturnis, puta in hydropisi, si ob mortem impendentem quis vnctus fuerit, & euaserit; deinde ex eodem morbo in alium similem casum, & periculum mortis rursus inciderit; rursus etiam vngi debet .

Ordo ministrandi Sacramentum Extremæ Vnctionis.

PAROCIVS vocatus ad ministrandum Sacramentum extremæ Vnctionis, omnibus ijs quæ mox supra præscripta sunt, rectè animaduertis, & præparatis; vt parochiæ suæ fideles excitet ad orandum pro infirmo, & conuocet suæ parochiæ sacerdotes alios, clericos suè, quorum ministerio vt supra dictum est, in ministratione vtatur; campanæ signum statim dandum curabit, quod à signo cõmunionis distinguitur .

Mox verò indutus superpelliceo & stola violacea, accipit vas olei sacri .

Clericus indurus superpelliceo vas feret aquæ benedictæ cum asperforio, & librum hunc sacramentalem .

Curabit etiam crucifixi paruam imaginem afferri, si fortè ea ægrotò desit. item cereum lateranæ inclusum: idq. per clericum, si adsit .

Tintinnabulum verò non adhibebitur.
 Dum in via est, & ad ægrotum accedit, psalmum
 50. dicet, & alias pias preces.
 Cubiculū autē, vbi ægrotus iacet, ingrediēs, dicit.
 ✠. *Pax huic domui.*
 R. *Et omnibus habitantibus in ea.*
 Tunc vas olei sacri reponit in mensa præparata,
 vbi candela accensa sit. deinde dicit:
 ✠. *Dominus vobiscum.* R. *Et cum spiritu tuo.*
 Oratio. *Deus qui benedixisti vestigia Apostolorū
 tuorum Petri, & Pauli, atque Andreæ, dignare
 benedicere domum istam, atque ingressum istum.
 Expelle hinc Domine omnes insidias diaboli; &
 reple eam omni gaudio, lætitia, sanitate, & pa-
 ce; & fac eam abundare omnibus bonis: vt de
 tua largitate semper abundet, & angelus tuus
 bonus semper eam in pace custodiat. Per Do-
 minum nostrum. &c.*
 ✠. *Propitius sit nobis omnipotens, & misericors
 Deus, qui fecit cælum & terram, & benedicat
 nos.* R. *Amen.*
 Hic aqua benedicta Parochus ægrotum ad simili-
 tudinem aspergit, & astantes, & cubiculum
 item, dicens.
 ✠. *Pax, & benedictio Dei omnipotentis, Patris,
 & filij, & Spiritus Sancti, descen-
 dat super domum istam, & super omnes habi-
 tantes in ea.* R. *Amen.*
 Aspersione peracta, & crucifixi etiam imagine an-
 te oculos ægroti collocata, Parochus ab illo
 quærat, an aliquid habeat, recorderetur, quod
 confiteri velit: siq. nihil quidquam habet, cle-
 ricus versus sacram imaginem & Parochum
 genuflexus, monet ægrotum, & ceteros om-
 nes, signum crucis sibi adhibere: & ipse signās
 se, dicit.
In nomine patris, & filij, & spiritus sancti. Amen.
 & manibus iunctis confessionem generalem
 dicit, ægroti si potest, cum eo saltem submis-
 sa voce pronunciantes, aut saltem attentē audiē-
 te: percutitque ter pectus ad ea verba, *mea
 culpa &c.*
Confiteor Deo omnipotenti, &c.
 Deinde Parochus manibus iunctis dicit.
Misereatur tui, &c.
 Deinde signum crucis dextra formans versus æ-
 grotum, dicit:
Indulgentiam absolutionem, &c.
 Postea omnes qui adsunt, & præsertim familiam
 præsentem, genibus flexis orare iubet: tum
 is genibus etiam flexis, dicit vnà cū alijs ptes-
 byteris, vel clericis, si plures interfunt, si mi-
 nus, cum vno, psalmos pœnitentiales, & lita-
 nias vt mox infra, si tempus datur: alioqui si
 non datur, vt supra, dum ab alijs psalmi, & lita-
 niæ dicuntur, ipse stata formula inferius de-
 scripta vngit.
 ✠. *Deus in adiutorium meum intende.*
 R. *Domine ad adiuuandum me festina.*
 Gloria patri. &c. Sicut erat, &c.
 Antiphona. *Infirmus sum.*
 Psalmus 6. *Domine ne in ira tua arguas me, &c.*

vsque ad finem. Gloria patri, &c.
 Antiphona. *Infirmus sum sana me domine Deus
 meus.*
 Antiphona. *Sperantes in domino.*
 Psalmus 31. *Beati quorum remissa sunt iniquita-
 tes, &c. vsque ad finem. Gloria patri, &c.*
 Antiphona. *Sperantes in domino misericordia cir-
 cundabit.*
 Antiphona. *Intende in adiutorium.*
 Psalmus 37. *Domine ne in ira tua arguas me,
 &c. vsque ad finem. Gloria patri, &c.*
 Antiphona. *Intende in adiutorium meum dominus
 Deus salutis meæ.*
 Antiphona. *Peccaui domine.*
 Psalmus 50. *Miserere mei Deus secundum ma-
 gnam &c. vsque ad finem. Gloria patri, &c.*
 Antiphona. *Peccaui domine, peccaui, & iniquè
 egi; munda me à peccatis meis: quia potens es,
 miserere mei.*
 Antiphona. *Clamor noster domine.*
 Psalmus 101. *Domine exaudi orationem meam:
 & clamor meus. &c. vsque ad finem.*
 Gloria patri. &c. Sicut erat. &c.
 Antiphona. *Clamor noster dñe ad te perueniat.*
 Antiphona. *Fiant domine.*
 Psalmus 129. *De profundis clamaui ad te domi-
 ne. &c. vsque ad finem. Gloria patri, &c.*
 Antiphona. *Fiant domine aures tuæ intendentes
 in vocem orationis meæ.*
 Antiphona. *Exaudi me.*
 Psalmus 142. *Domine exaudi orationem meam:
 auribus percipe. &c. vsque ad finem. Gloria
 patri. &c. Sicut erat. &c.*
 Antiphona. *Exaudi me domine in tua inuitia: &
 non intres in iudicium cum seruo tuo.*
 Antiphona. *Infirmorum propitiator, abiektorum
 protector, desperandorum saluator, Deus pa-
 tris mei, & Deus hæreditatis Israel, dominator
 cælorum & terræ, creator aquarum, rex optius
 creaturæ tuæ, exaudi preces nostras.*
 Deinde dicuntur Litanie.
 Quibus absolutis dicit. *Pater noster. Secretò.*
 ✠. *Et ne nos inducas in tentationem.*
 R. *Sed libera nos à malo.*
 ✠. *Adiutorium nostrum in nomine Domini.*
 R. *Qui fecit cælum & terram.*
 Credo in Deum. secretò.
 ✠. *Carnis resurrectionem.*
 R. *Vitam æternam. Amen.*
 ✠. *Saluum fac seruum tuum.*
 R. *Deus meus sperantem in te.*
 ✠. *Mitte ei domine auxilium de sancto.*
 R. *Et de Sion tuere eum.*
 ✠. *Nihil proficiat inimicus in eo.*
 R. *Et filius iniquitatis non adiciat nocere ei.*
 ✠. *Esto ei domine turris fortitudinis.*
 R. *A facie inimici, & persequentis.*
 ✠. *Domine exaudi orationem nostram.*
 R. *Et clamor noster ad te perueniat.*
 ✠. *Exurge Christe, adiuua nos.*
 R. *Et libera nos propter nomen tuum.*
 ✠. *Dominus vobiscum.* R. *Et cum spiritu tuo.*
 Oratio.

Oratio, Quam super ægrotum Parochus stans, manumq. dexteram illi imponens dicit: quod idem faciunt reliqui sacerdotes qui adsunt.

Sanctum, ac venerabile nomen gloria tua inuoco, excelsè Deus, pater omnipotens, qui fecisti cælum & terram, mare, & omnia quæ in eis sunt. Deus Abraham, Deus Isaac, Deus Iacob, qui in altis habitas, & humilia respicis; respice super impositionem manuum, quam facimus super hunc famulum tuum. N. quæ manus spiritualmente operentur super eum. Da ei Domine sanitatem corporis, & integritatem mentis, longanimitatem vitæ, prosperitatem in valetudine; & ab omni inquietudine inimici libera eum, qui liberasti filios Israel de terra Aegypti, Petrum de custodia carceris, Paulum de vinculis, Susannam de falso crimine, Danielem de lacu leonum, tres pueros de camino ignis ardentis, Ionam de profundo maris, Lot de Sodomis. Ita ei miseraris domine, qui miseratus es ciuitati tuae Ninive. Domine sis ei adiutor, protector, atque defensor, sicut fuisti puero tuo Dauid ad expugnandum Goliath: & aperi oculos cordis eius ad cognoscendum voluntatem tuam, sicut aperuisti oculos capitis Tobie ad videndum visibilia: & perduc eum ad regnum tuum cæleste. Per dominum. &c.

His precibus peractis, vel dum peraguntur, vt supra dictum est, Parochus pollice intincto oleo sacro vngit in formam crucis has septem corporis infirmi partes, oculos, aures, nares, os, manus, pedes, ac renes. Dumq. vngit, verborum formam vt infra in singulis partibus profert, crucis signum singulis etiam adhibendo. Vbi verò vnquamque partem vnxit, ipsemet, aut Sacerdos alius si adest, aut clericus sacris initiatus, partem inunctam continuo tergit bambacio, quod in vase mundo ponitur ad eum usum parato, quod secum portandum curabit; quod que deinde peracta tota vnctione ad ecclesiam defertur, & ibi comburitur: cineres verò projiciuntur in sacrarium.

Ad oculos, primò dexterum, deinde sinistrum. *Per istam vnctionem, & suam piissimam misericordiam ✠ ✠ indulgeat tibi Dominus quidquid per visum deliquisti. R. Amen.*

Ad Aures. *Per istam &c. ✠ ✠ indulgeat tibi Dominus quidquid per auditum deliquisti. R. Amen.*

Ad Nares. *Per istam &c. ✠ ✠ indulgeat tibi Dominus quidquid per olfactum deliquisti. R. Amen.*

Ad os, labris compressis. *Per istam &c. ✠ indulgeat tibi Dominus quidquid per gustum, & locutionem deliquisti. R. Amen.*

Ad manus. *Per istam &c. ✠ ✠ indulgeat tibi Dominus quidquid per tactum deliquisti. R. Amen.* Sacerdoti infirmo non interius, sed exterius manus vngatur, vt supra dictum est.

Ad pedes, in plantis. *Per istam &c. ✠ ✠ indulgeat tibi Dominus quidquid per gressum deliquisti. R. Amen.*

Ad renes. *Per istam &c. ✠ indulgeat tibi Do-*

minus quidquid per lumborum delectationem deliquisti. R. Amen. Mulieri renes non vnguntur, vt dictum est.

Postea Parochus digitum pollicem, quo vnxit, medulla panis benè fricat, & aqua abluit in vase suprascripto: tum manutergio abstergit, ablutiois verò aquam cum micis refert in Sacrarium.

His finitis dicit sequentes orationes ad ægrotum versus, manibus extentis.

✠. Dominus vobiscum. R. Et cum spiritu tuo.

Oratio. Deus Angelorum, Deus Archangelorum, Deus omnium Patriarcharum, & omnium sanctorum, Deus vniuersæ creaturæ conditor: qui dixisti Apostolis tuis; Ite, super ægros manus imponite; dæmonia eijcite; gratis accepistis, gratis date: vbi nos indigni, & peccatores manus in tuo nomine imponimus, tu domine tuam spiritalem imponere digneris. Per dominum nostrum &c.

Oratio. Domine Deus, qui per beatum Apostolum tuum Iacobum dixisti; infirmatur quis in vobis? inducat presbyteros ecclesie, & oreut super eum, ungentes eum oleo in nomine domini, & oratio fidei saluabit infirmum, & alleuiabit eum dominus, & si in peccatis sit, dimittetur ei: cura quæ sumus redemptor noster gratia sancti spiritus languores istius infirmi; sana vulnera, eiusq. remitte peccata, atque dolores cunctos cordis, & corporis ab eo expelle, plenimq. ei interius exteriùq. sanitatem misericorditer redde: vt ope misericordie tue restitutus, & sanatus, ad pristina pietatis reparetur officia. Qui viuus &c.

Orationes sequentes alternatim, si plures adiunt sacerdotes, dicunt: singula cum, *Deus vobiscum*, & concluduntur item lingula: *Per Dominum. &c.* Si verò Parochus solus est, imple singulas dicit: primamq. tantum præponit, *Dominus vobiscum.* & vltimam solum concludit, *Per dominum. &c.*

✠. Dominus vobiscum. R. Et cum spiritu tuo.

Oratio. Respice domine famulum tuum in infirmitate sui corporis laborantem: & animam refove quam creasti. Ut castigationibus emendatus, continuo se sentiat tua medicina saluatum.

Deus qui facturae tue pio semper dominaris affectu: inclina anrem tuam supplicationibus nostris: & famulum tuum aduersa valetudine corporis laborantem placatus respice: & visita eum in salutari tuo: & cælestis gratia presta medicinam.

Omnipotens sempiterne Deus, salus æterna credentium, exaudi nos pro famulo tuo, pro quo misericordie tue imploramus auxilium: vt reddita sibi sanitate, gratiarum tibi referat actionem.

Deus qui beatum Petrum apostolum misisti ad Tabitham famulam tuam, vt eius precibus suscitaretur ad vitam: exaudi nos quæsumus: & famulo tuo, quem in nomine tuo visitat nostra fragilitas, exorata medicinæ tuæ medela subueniat.

Deus infirmitatis humanæ singulare præsidium, auxilij tui super infirmum famulum tuum ostende

*virtutem: & ope misericordix tuæ adiuto salu-
tiferam regni cœlestis tribue medicinam. Per do-
minum nostrum. &c.*

- Ÿ. Dominus vobiscum. R. Et cum spiritu tuo.
Kyrie eleison, Kyrie eleison, Kyrie eleison.
Ÿ. Benedicat, & exaudiat nos Deus. R. Amē.
Ÿ. Procedamus cum pace.
R. In nomine Christi.
Ÿ. Benedicamus Domino.
R. Deo gratias.
Ÿ. Pax & benedictio Dei omnipotentis patris
✠ & filij ✠ & spiritus ✠ sancti descendat
super te, & maneat semper. R. Amen.*

Quæ Parochus agat post ministracionem.

PAROCIVS ministrato sacramento extre-
mæ vinctiois, si videt spatium vitæ esse, an-
tequam discedat, ægrotum alloquetur, & cō-
solabitur breuibus, ac suauibus, ardentibusq̃.
verbis: quibus illum maximè hortetur ad vim
agritudinis patienter pro Christo Domino su-
stinendam, ad rerum humanarum cogitatio-
nes abiiciendas, ad satanæ suggestiones Chri-
stiana virtute depellendas, ad spem de diui-
na misericordia concipiendam, & ad deside-
rium in primis vitæ aternæ. Tum præterea
hæc hortabitur: vt se piorum religiosorumq̃.
hominum precibus & orationibus commen-
det; pias lectiones audiat, si potest, præcipuè
Domini passionem, quam ipse etiã Parochus
pro opportunitate leget: elemosinas, si po-
test, det: propositaq̃. sibi ob oculos Christi
passione & cruce, assiduè piè meditetur mor-
tem, quau omni sanctæ christianæq̃. humili-
tatis significatione fortiter obeat: velitq̃. in ci-
nere, & cilicio vt pœnitens mori, quemad-
modum Christianum hominem decere, sanctus
Martinus affirmavit, & suo exemplo do-
cuit. Quòd si infirmus ita velle mori dixerit,
tunc Parochus cinerem, & cilicium benedi-
cet.

Manibus etiam iunctis instar crucis, exemplo
S. Ambrosij proposito, vt moriatur, piè po-
terit moneri.

Ne verò crucifixi imago, & etiam alia pro deu-
otione desit morienti; cuius aspectu excitetur,
recreeturq̃.: quam crucifixi imaginem ipse etiã
moriens manu piè tenere poterit.

Monebit præterea Parochus domesticos, vt pro
infirmo orent, ac ne corporis curam deserāt:
hocq̃. in primis, vt aliquot antè mortem ho-
ris mittant qui se vocet, vt in commendatio-
ne animæ præstò esse possit.

De cura item spiritali ægroti cætera præstare Pa-
rochus studebit, quæ supra titulo de visitatio-
ne infirmorum ordine præscripta sunt.

Ad ecclesiam demum, quo modo venit, redibit,
deuotè dicendo psalmum, *Qui habitat*, &
alias pias orationes.

*Alia officia Parochi erga infirmum propè
moriturum.*

CVM tempus instabit, quo ægrotus propè
moriturus sit, Parochus tum celerrimè præ-
stabit commendationis animæ officium, tum
omni ratione infirmum tali tempore iuuare
conabitur.

Si indulgentiam ille ex legitima facultate confe-
qui possit, in memoriam redigat, proponens
etiam, quid ad cōsequendum agi debeat. si ipsi
Parochus, aut confessorio forè commissa sit ip-
sa concessio, poterit verbis vt ad id ritè accom-
modatis.

Procul secedere iubebit coniugem, liberos, do-
mesticos, præsertim gementes ac lugentes,
eosq̃. item, quos in vita charos ille habuit.

Magno etiam animæ fructu moribundis, quate-
nus expedire videbitur, ad fidei articulos, alia
quæ vt infra confirmanda, & profitenda indu-
cet; maximè si ægrotantem & morientè dæ-
monis impulsu aliquo modo hæsitantem, aut
titubantem Parochus animaduertit. Interro-
gatus autem ægrotus verbis respondebit: sin
autem morbi vi respondere lingua non pote-
rit, saltem dum mente integra est, nutu, aut si-
gno aliquo exteriori respondebit.

Interrogationes autem adhibebit vulgari sermo-
ne, si latinè ægrotus nesciat. sunt autem hu-
iusmodi.

*Nonne frater charissime, firmiter credis omnes ar-
ticulos fidei, & quidquid sancta Romana catho-
lica & apostolica credit Ecclesia? R. Credo.*

*Nonne detestaris, reprobas, & anathematizas om-
nes hæreses, & quidquid eadem detestatur, re-
probat, & anathematizat catholica mater Ec-
clesia? R. Detestor, reprobō, & anathematizo.*

*Nonne vis mori in soliditate fidei catholicæ, vt ve-
rus christianus? R. Volo.*

*Cognoscis ne, te multum, & sapiens offendisse crea-
torem tuum, animam tuam, & proximum tuum?
R. Cognosco.*

*Doles ex corde de omni offensa qualitercunque con-
tra Dominum Deum tuum, te ipsum, & proxi-
mum tuum commissa? R. Doleo.*

*Nonne omnem quem pateris dolorem, propter Deū
in pœnitentiam tuorum peccatorum patiēter &
æquanimiter toleras? R. Tolerō.*

*Nonne te pœnitet ingratum fuisse Deo de multis
beneficijs in te collatis ad salutem animæ tuæ?
R. Pœnitet.*

*Et quòd toties recidisti in peccata post acceptam ab
eo misericordiam? R. Doleo.*

*Nonne cognoscis tibi opus esse Dei misericordia,
& quòd meritis passionis Iesu Christi pœnitens
saluaberis? R. Cognosco.*

Poterit etiam quandoque cohortari, & facere, vt
eo modo quo potest, secum oret, etiam vulgari
sermone, si opus sit, aliquo ex infra scriptis mo-
dis, prout viderit expedire animæ morientis.

*In manus tuas Domine commendo spiritum meū:
redemisti me Domine Deus veritatis. Dulcissi-
me*

me Iesu Chryste, ob virtutem tuam sanctissimam passionis, iube me adscribi in numerum electorum tuorum: adiua me Redemptor meus in hac extrema necessitate; succurre animæ egenti, sed in te solùm speranti: totum me tibi do, non me renuas: ad te venio, non me repellas: sonet in mentis meæ auribus vox illa tua dulcis: Hodie mecum eris in Paradiso.

Luc. 23.

Domine Iesu Chryste fili Dei vini, qui pro salute mundi in cruce es felle, & aceto potatus: sicut tu consummatus omnibus in cruce expirans, in manus patris commendasti spiritum tuum: sic in hac hora mortis meæ, in manus pietatis tuæ commendo animam meam, ut eam in pace suscipias, & electorum chorus aggregari præcipias. Deus meus, Deus meus, misericordia mea, refugium meum. Te desidero, ad te confugio, ad te venire festino: ne despicias me sub tremendo discrimine positum, adesto mihi propitius in his meis magnis necessitatibus. Ad te venio, qui nullis dees: cupio dissolui, & esse tecum. In manus tuas commendo spiritum meum Domine. Respice in me Domine Deus veritatis: & præsta mihi Deus meus, ut in pace dormiam, & requiescā. Amen. Hac item, & simili ratione poterit cohortari.

Ibidem.

Commenda te gloriosæ virgini Mariæ, dicens: Maria mater gratiæ, mater misericordiæ: tu nos ab hoste protege, & in hora mortis suscipe.

Inuoca angelos, tuum præcipuè custodem, dicens: Angele Dei, tu præsertim custos mihi assiste mihi granti ex hac vita: custodite me Angeli ab im-mundorum spirituum inuasiōe; & animam meam in vestrum consortium assumite.

Psal. 4.

Commenda te sanctis Dei, præsertim quibus magis deuotus fuisti, dicens: Sancti Dei omnes vestro nunc mihi opus est patrocinio: vestris orationibus citò mihi succurrite: tu præsertim Beatissima virgo, tu sancte. N. vel sancta. N. in quem, vel quam confidentiam semper habui: in hoc extremo necessitatis articulo non me deseras: sed si vnquam aliàs, nunc maximè me apud Deum adiua.

DE SACRAMENTO Ordinis.

Rubricæ seu instructiones.

Quæ Parochus doceat, & exequatur.

SACRAMENTI ordinis dignitas, vtilitas, & necessitas quanta sit, ex eo perspicuè manifestum est, quòd alia sacramenta ab illo ita pendent, ut sine eo illa partim confici, ministrariq. nullo modo possint; partim solemnem ceremoniam, & religioso quodam ritu, ac pio cultu care re videantur.

Atque si summus eius gradus spectetur, hoc est sacerdotium; eius nobilitas atque excellentia apparebit: Sacerdotes enim Dei interpretes &

internuncij quidam sunt, qui eius nomine diuinam legem, & vitæ præcepta homines edocent, & ipsius Dei personam in tertis gerunt. non angeli solùm, sed Dij etiam appellatur, quòd Dei immortalis vim & numen apud nos teneant. Potestas Corpus & Sanguinem Domini nostri conficiendi, & offerendi, tum peccata remittendi, quæ illis collata est, humanam quoque rationem, atque intelligentiam superat; nedum ei aliquid par & simile in terris inueniri queat. Inferiorum quoque graduum dignitas ex eodem ipso capite potest demonstrari, prout magis minusuè ad altaris sacramenta suo quisq. ministerio accedit.

Cùm igitur hoc sacramentum Archiepiscopus edicto proposito se ministraturum esse significabit, hæc & alia multa ex catechismo Rom. & alijs doctrinis opportuno tempore Parochus tradet populo; & ijs præsertim, qui ordines suscepturi sunt. & hæc præterea exequetur. Edictum de sacra ordinatione præfinito tempore promulgabit: literas pastorales item eo ipso de genere.

Processionem eo ipso promulgationis die intrà ambitum Ecclesiæ aget, litaniasq. supplex recitabit.

Singulis diebus Dominicis per mensem antè stata ordinationis tempora præmonebit, atq. hortabitur populum ad piè religioseq. præcandum pro sacra ordinatione proximè futura.

Dominico autem die ordinationem proximè antecedente, literas Archiepiscopi pastorales iterum descripto recitabit.

Supplicationem præterea processionem uè statim iterum obibit.

Denunciabit populo ex præscripta formula statutorum sacrorum temporum ieiunia, & frequentius ob sacre ordinationis causam orationis studium, præsertim statis ferijs, quarta scilicet, sexta, & sabbato.

Formulam denunciationis temporum vide supra Conc. 4. Prou. pag. 119.

Monebit autem præcipuè, ut populus precetur; & pro Archiepiscopo, ut ordines ijs conferat, quos vtilis operarios ecclesia postulat; & pro ijs qui ordines suscipient, ut in dies habeant maiores progressiones in sanctis virtutibus.

Et verò cùm vel edictum Archiepiscopale, vel literas eius generis pastorales, vel eorū qui hoc sacramento initiandi sunt, nomina euulgabit, vel tempore orationis; de illius dignitate sermonem studiosè instituet ad populum, ut supra demonstratum est.

Quo in tractationis genere ita toto animo, atque ad eòdè omni piarum meditationum studio incumbet, ut cum sibi, tum alijs etiam ecclesiastici ordinis hominibus, tū parochialibus suis concionando verè profit.

Primum verò ipse sanctis meditationibus & precibus se se etiam atque etiam excitabit ad eam gratiam resuscitandam, quam hoc sacramento adeptus est. Deinde eo intima piæ mediatio-

rationis studio accensus, cum alios, qui ad ordines vocati sunt, ad eadem pietatis officia ordinis dignitati cōuenientia vehementius inflammabit; tum alios clericalis ordinis homines ad earum rerum cognitionem erudiet atque instruet, quibus viam sibi ad vltiores gradus facilius munire possint.

Præterea alios accendet, qui vel sua sponte & voluntate, vel parentum cohortationibus, clericalis vitæ genus sequi velint.

Parentes etiam excitabit, vt filios huic militiæ sacræ offerant, oblatosq. religiosè educent, aut educandos curent. Et quos offerunt, meliores & aptiores ministerio Dei deligant; & quorum indoles præferat spem virtutum disciplinæ sanctissimæ clericalis.

Docebit item, qua intentione offerant; non rei familiaris augendæ causa, non quæstus auditate, non familiæ suæ sustentandæ studio, nō honorum cupiditate, non ambitione, neque deniq. rei alterius cuiusuis humanæ affectu; sed ea solùm causa, vt Deo, ecclesiæq. seruiant.

Reliquis autem fidelibus ostendet, quanta sit cleti dignitas, & quo honore digni ecclesiæ ministri. Proinde grauitè, paterneq. eos arguet, qui clericos, sacerdotese negligunt, vel aspernantur. Proponet istis molestias, curas, vigilias, quas populi causa illi sustinent: vsq. adeò vt isti intelligant, honorem, quem ipsi clericali, sacerdotaliue dignitati præstant, non tanti esse, qui dignitatis, officij, & laborum sacerdotalium clericaliumuè magnitudinem adæquet. Iniquum esse demonstrabit, honorem Sacerdotibus non exhibere, qui sese pro populo Deo obstrinxerunt.

Docebit præterea, dignitatem Sacerdotalè clericalemq., non à persona eorum qui illam obtinent, siue obscuro loco, siue humili genere nati sint; sed ab officij munere administrationeq. pendere: nec propterea illos æstimandos esse, quatenus homines sunt, sed tanquàm dispensatores mysteriorum Dei: quorum omnis administratio illis commissâ, ad populi salutem, & perpetuam vtilitatem spectat.

Sed cum multæ summorum pontificum epistolæ & canones demonstrant ac declarant honorem, qui honoratis clericis (quos Sacerdotes, & diaconos intelligunt) tribui debet; tum verò vnus præcipuus est à Concilij Matisconensis patribus conscriptus in hanc ipsam sententiã: *Statuimus, vt si quis quempiam clericorum honoratorum in itinere obuium habuerit, vsque ad inferiorem gradum honoris veneranter, sicut cōdecet Christianum, illi colla subdat, per cuius officia & obsequia fidelissima Christianitatis iura promeruit. Et siquidem ille secularis equo vehitur, clericusq. similiter; secularis galerum de capite auferat, & clerico sincera salutationis munus adhibeat: si uerò clericus pedes graditur, & secularis vehitur equo; illicò ad terram defluat, & debitum honorem prædicto clerico sinceræ charitatis exhibeat: vt Deus, qui vera cha-*

ritas est, in vtrisque letetur, & dilectione sua vtrunque adsciscat. Qui uerò hæc, quæ spiritu sancto dictante sancita sunt, transgredi voluerit, ab ecclesia, quam in suis ministris debonorat, quamdiu Episcopus illius ecclesiæ voluerit, suspendatur.

Quàm gratus autem sit Deo honor, quàm grata obedientia, quæ ecclesiasticis hominibus, præsertim sacerdotibus præstatur, facile ostendet sacrarum literarum doctrinis: rursusque quod præmium ob eam causam à Deo ferent, qui illius ministros suscipiunt, & honorant, quiq. illis obediunt. *Qui vos audit, me audit; & qui vos spernit, me spernit: & qui recipit Prophetã in nomine Prophetæ, mercedem Prophetæ accipiet:* inquit Christus Dominus.

Mat. 10.

Sunt huius generis loci quamplurimi, quibus Parochus abundare debet, vt & se, & alios excitet ad muneris sui partes.

Docebit eos qui Ordinis sacramento initiantur, vt non solùm quod cum omnibus cōmune est, sibi proponant, vt omnibus in rebus Dei gloriæ seruiant; sed etiam alicui certo ecclesiæ ministerio addicti, vitæ innocentia, morum castitate, iustitia, religione, pietate, sanctitateq. cæteris longè præstent, præcipuis illis muneribus & functionibus obeundis, quas in ecclesia exequi debent: & verò tales deniq. se exhibeant, præsertim qui sacerdotio initiantur, curamq. animarū suscipiunt, quales beatus Paulus Apostolus esse oportere scribit, nempe *irreprehensibiles, sobrios, prudentes, pudicos,* & reliquis virtutibus excultos: quarum officia, & Apostolica doctrina, & sanctorum patrum disciplina, & sacrorum conciliorum decreta, & canonum leges, & sanctæ matris Ecclesiæ instituta ac ritus in illis maximè desiderant, qui Christi Domini sacerdotio funguntur.

1. Tim. 3.

Declarabit etiam Parochus, vt ecclesiastici ministerij, & præsertim sacerdotalis functionis excellentiam fideles intelligant, præcipua munera atque officia, quæ Christus Dominus clericalis ordinis hominibus, ac potissimum sacerdotibus commendauit; vt animarum salutem, quã profuso sanguine in ara crucis operatus est, per illos consuleretur.

Primum Christus Dominus hoc mandatū eis dedit, præcipuumq. munus commisit, vt euangelium prædicarent, regnū Dei annunciant, vimq. diuinæ legis traderent, omnemq. instituerent ad scientiam salutis.

Deinde Baptisimum, & alia sacramenta, quibus diuina gratia impartitur, & augetur, per eos ministrari voluit.

Præterea, sacerdotes sacrificium pro se ipsis, & pro omni populo facere præcepit.

Hæc & alia munera atque officia sanctissima, quibus salus populi curatur, Parochus accuratissimè explicabit; vt qui ecclesiastico ordini adscribi volunt, faciliè intelligant, se vocari ad magnas, diuinamq. functiones. docebit verò, nō humana quidem industria ea geri posse; sed diuina

diuina gratia, cœlestiq. virtute opus ellè, quæ per Ordinis sacramentum, & ex sancta animi præparatione, spiritualibusq. exercitationibus ministris ecclesiasticis confertur.

De denunciatione & Inquisitione Parochi.

Denunciationem de ijs qui ordinandi sunt, in ecclesia parochiali habendam, itemq. inquisitionem de eorundem natalibus, ætate, moribus, & vita faciendam, fideliter diligenterq. præstet; literalq. testimoniales accuratè conficiat ad Archiepiscopum dandas ex eius mandato.

Formula denunciationis vulgari sermone concepta, supra posita est. pag. 447.

Parochus præterea, vt populus intelligat impedimenta, quibus aliquis irretitus Ordinis sacramento initiari non potest, aut non debet; ea quæ sint, quandoque denunciât; & si opus est etiam explanet. sunt autem.

Minores ætate cuique ordini requisita.

Criminosi.

Hæresis nomine suspecti.

Ebriosi.

Impudici.

Vsurarij.

Scurræ, mimi, comedi, histriones.

Infames quocunq. modo, & vitijs dediti.

Ratiocinijs obligati.

Insigniter deformes, & corpore vitiati.

Illegitimè nati.

Bigami quacunq. bigamiæ specie.

Irregulares, veluti

Qui stipendium belli fecerint, vnde cædes hominum extiterit.

Qui sententiam capitis tulerint.

Qui criminis capitalis acta, sententiam, testimonialq. dictarint, aut conscripserint.

Qui causas criminales egerint.

Suspensi.

Interdicti.

Excommunicati.

Amentes.

Morbo caduco laborantes.

Energumeni.

Antè tempus, aut per saltum ordine initiati.

Qui beneficium, aut facultates non habent, vnde viuere possint, si sacros ordines susceperint sunt.

Qui non sunt confirmati.

Cùm autem de ætate, natalibus, moribusq. ordinandi ipse studiosè omni via inquirere debeat; de ætate quidem, & natalibus ad hanc rationem perquiret; si modò id munus alij ab Archiepiscopo non mandetur.

Primò videbit, an eius qui initiandus est, nomen, cognomen, & diem certum in libro parochiali baptizatorum comperire possit. è quo libro, si inuenerit, exemplum exscribat: suaque, duorumq. testium manu, si commodè fieri po-

test, obsignet: vt constare possit, quo tempore is baptizatus fuit.

Ex libro item matrimoniorum, si inuenitur, exemplum item sumet, cuius testimonio probetur, matrimonium inter illius parentes legitime contractum.

Quòd si fortassè eiusmodi libri non extant; eam inibit rationem, vt testes fide dignos, nempe vicinos, parentes, aliosuè qui illum norint, ex mandato Archiepiscopi peritè examinet; ita vt ex eorum testimonio constet, ex quibus parentibus, & quo tempore natus sit, anq. ex legitimo matrimonio.

Si verò de illius ætate, & de parentum matrimonio, ipse Parochus aliquid nouerit: id in verbo sacerdotis verè testatum faciat literis manu sua scriptis, atque obsignatis: quibus testatum etiam faciat rationem, & causam, vnde illa sciat.

De vita & moribus, interrogabit præcipuè ordinandi magistrum ac præceptorem, si quem habet; & parochiales item homines morum grauitate probatos, & alios quoque, qui illum benè norint.

Ipse verò semper quàm diligentissimè obseruabit clericorum parochialium vitæ disciplinam, mores, studiorum, & exercitationum clericalium instituta, omnemq. agendi vsu, vt opportuno tempore de ijs possit testificari.

Cura Parochi de adscribendis militiæ clericali.

CONDITIONES eorum qui initiandi sunt, Parochus benè nosse studeat: vt quantum in eo sit, qui ex eius parochia sint ordinandi, curet ijs non carere.

Vt instructi in primis sint vitæ spiritualis studijs atque exercitationibus.

Norint sanctas illas virtutes christianas, quarum officijs ipsi arctius quàm laici homines deuinciuntur. Atque illæ quidem sunt, deuotionis pietatisq. zelus, castitas, sobrietas, pax, charitas, oratio, vsus frequens sanctissimorum sacramentorum, aliarq. multæ vitæ spiritualis exercitationes, in quibus perpetuus esse debet ecclesiasticæ vitæ cursus.

Quò diligentius item clericalis disciplinæ, vitæq. religiosæ institutis, ij, qui vel spontè se clericali militiæ adscribi volunt, vel à parentibus adhuc infantes destinantur, imbuantur; id crebrò illos Parochus præmoneat, vt ecclesiam vel parochialem, vel aliam, quæ ex decretorum prouincialium præscripto eis assignata fuerit, frequentius adeant; functiones, quas clerici in ecclesia obeunt, cæteraq. id generis ministeria studiosè obseruent, ad rationem functionum, quæ in Concilio Prouinc. primo, & quarto præscriptæ sunt; & ex forma, quam Archiepiscopus in eo genere proponi iusserit. item vt ecclesiasticorum hominum pietate præcellentium consuetudine vtantur.

Hæc ipsa in re valdè etià elucebit Parochi pietas,

tas, si quam plurimos potest pueros, præsertim pauperes bona indole præditos, qui spem afferant, se sacris initiatos, ecclesiæ ministros utiles fore, ad ecclesiasticæ vitæ normam accuratè erudiat.

Doctrinis etiam ut pro ratione ordinis, cui adscribi volunt, eruditi sint, curet.

Musicæ modulationis, quem firmum cantum vocant, periti, ut ordo postulat, in quem volunt coopari.

Cæremonias ritusq. ordinis intelligant, quo iniantur.

Curabit etiam, ut cum antè statam ordinationis diem ad Archiepiscopum conueniunt, decenti vestitu clericali induti sint, & congrua pro sui ordinis ratione clericali tonsura in vertice insigniti. Qui verò tonsura nondū initiati sunt, vestitum clericalem tantummodò induant ex facultate concessa.

Docebit, ut testimonia Concilij Prouincialibus, & in primis Concilio quarto præscripta, afferant.

Tit. quæ pert.
ad sacri ordinis.
pag. 141.

DE SACRAMENTO Matrimonij.

Rubricæ, seu instructiones.

Quæ Parochus doceat.

VT matrimonium inter fideles sanctè contrahatur, eò diligentius Parocho curandum est, quò grauius aliquando à plerisque peccari solet.

Habebit igitur ipse in primis rectè cognita præcepta illa omnia, quæ in matrimonijs rectè cõficiendis seruari oportere, œcumenica Synodus Tridentina iussit: ut illa ipsa omnia accuratissimè, inuiolatèq. seruanda curet.

Dabit etiam operam, ut illius Tridentinæ sanctionis iussa præceptaq. parochiales sui teneat. Proindeq. sæpenumero, præsertim verò certis stas Dominicis diebus illam sanctionem rectè denunciabit, atque ad eò explicabit, ad præscriptum diœcesanæ constitutionis.

Sacramenti autem huius institutionem, vim, naturam, & sanctitatem, Parochus, aliusuè sacerdos, cui facultas celebrandi matrimonij data, aut permissa est, sæpenumero, & ut maximè potest accuratè, fidelibus ex catechismi Romani doctrina explicabit; ut omnes non solum perspicuè intelligant, sed religiosè obseruent, cuius rei causa matrimonium institutum sit, & quam animi præparationem, pietatemq. in eo contrahendo requirat.

In hoc porrò tractationis genere Parocho quò sapius versandum est, eò studiosius rationes colligendæ sunt, ex sacris literis, alijsq. ecclesiasticis monumentis depromptæ, atque ex sanctæ disciplinæ Christianæ fontibus haustæ; qui-

bus potissimùm hæc tria doceat: primùm, quo modo matrimonium sanctè cõtrahendum est: deinde quo modo in eo castè, pieq. versandū; tum quo prætereà modo in eo benè moriendū.

Docebit igitur, quo animi affectu, & quam ob causam fideles matrimonium ineant. Quo in genere demonstrabit, ad illud eos non explendæ libidinis causa duci oportere, *sicut equus et mulus, quibus non est intellectus*: neque præci-

Psal. 29.

puè efferri cupiditate diuitiarum: sed cum prolis suscipiendæ gratia, quæ sanctam catholicam religionem colens, ad cœlestium præmiorum hæreditatem, christianæ vitæ præceptis, pieq. agendi vsu instituatur: tum etiam causa vitandæ fornicationis: & ut coniuges alter alterius ope adiuti, vitæ incommoda faciliùs ferre, & senectutis inbecillitatem sustentare queant.

Nec verò vniuersè solum, sed sigillatim spectatimq. prout vsu venerit, id officium omni charitate præstare studebit: ut cum de aliquorum matrimonio agitur, eos moueat, quàm singularem mentis integritatem, & pietatè adhibeant; cum ad rem non humanam, sed diuinam, hoc est matrimonij sacramentum, aggrediantur: ad det verò etiam Tobix exemplum ex sacris literis maximè ad hanc rem accommodatum.

Tobix. c. 8.

Simul verò ut fideles quoque intelligant, quibus sacris temporibus à nuptijs abstinendum sit, ac prætereà in frequentiori orationis studio, quod dierum celebritas, & mysterium postulat, vigilantius incumbendum: ipsarum nuptiarum interdictionem eodem sacro Concilio cõfirmatam diligenter quoque enunciabit; ita scilicet, ut eam demonstrat inchoatè à prima Dominica aduentus vsque in diem Epiphaniæ; & à Dominica in capite quadragesimæ vsque in octauam Paschatis inclusiue.

Neque id cohortari prætermittet (quanquam non est necessarium) ut ex imitatione antiquæ fidelium pietatis, in stas ecclesiæ ieiunijs, præsertim solemnium quatuor temporum, à nuptiarum celebritate fideles abstineant. Si enim coniuges cum orationi, & ieiunijs vacandum est, Apostolus monet, ab matrimonij vsu abstinere: profectò aequissimum esset, & cum sancta disciplina consentiens, eos illo vel breuissimo tempore ab nouo coniugio ineundo se cõtinerè.

Et quoniam matrimonij libertas violari nullo modo debet, anathema, quod synodus œcumenica Tridentina ijs constituit, qui vi, metu, alioq. modo libertatè impediunt, vbi opus erit, euulgabit: ut perspicuè omnes intelligant, quàm grauius peccent, qui hoc admittunt.

Sess. 24. decr. de
refor. matrim.
cap. 9.

Hæc etiam ut infra accuratè cauebit.

Non passim omnibus matrimonij cõtrahendi aditum patefaciet, quos ipse præsertim non norit.

Vagantium hominum, & peregrinorum matrimonium nõ facile celebrabit, sed diligenti primùm ex Concilij Tridentini præscripto inquisitione facta, & testimoniorum, quibus legitime

Ibid. cap. 7.

mè de illis testatum fuit, cautione studiosè adhibita, req. omni ad Archiepiscopum delata, ac facultate celebrandi matrimonij ab eodem impetrata. Quam cautionem eò diligentiorum tunc adhibebit, cum parochia sua eo loci est, quò diuersarum nationum, præsertim hæreticorum, aliorumquè, cum quibus cõtrahi nefas est, concursus sit: aut propius abest à regionibus ipsorum hæreticorum.

Si verò agatur de contrahendo matrimonio cum persona quæ in locis hæreticorum habitat, vel vbi hæreticorum more viuere licet; ne ad secundam denunciationem Parochus veniat, neque alio modo in ea re progrediatur, nisi prius nomen, & cognomen personæ quæ in ipsis locis habitat, Archiepiscopo denunciarit; & ab eo facultatem progrediendi impetrarit ex conc. Prouinc. 2.

Neque præterea facilè matrimonio eos coniungat, qui coniuncti, cum fuerint aliquandiu abentes, obijssè rumor est; nisi certam exploratamq. obitus notitiam habuerit, & vt const. Clem. 3. cautum est, certus nuncius de morte allatus sit.

De Parochi diligentia in denunciationibus, alijsq.

Decr. 25. pa. 64

Later. 2. c. 51. Trid. vtsup. c. 1.

Ibidem.

ANTEA QUAM matrimonium celebret, tres denunciationes ad Concilij Generalis, & Lateranensis, & Tridentini præscriptum, tribus continuis festis diebus, & de Ecclesiæ præcepto celebrandis, publicè in ecclesia etiã vtriusque, si diuersæ parochiæ contrahentes sunt, inter Mislarum solemniam faciet: nisi aliquando Archiepiscopus ex eiusdem concilij Tridentini decreto aliter iusserit.

Denunciationem vllam ne remittat, nisi ex facultate ipsius Archiepiscopi.

Antea verò quàm matrimonium denunciaret, cognoscet quales sint, de quorum cõtractu agitur: an ætate legitima, qua conditione, an aliquo propinquitatis gradu inter se coniuncti, quo contrahere non possint.

Quamobrem cum accuratè studiosèq. notitiam canonica impedimenta, & quæ futurum matrimonium impediunt, & quæ contractum dirimant: tum etiam illa aliquando, prout vsu venerit, diligenter exponet, cum multa ea sint, quæ tamen breui enumerantur his versibus.

Error, conditio, votum, cognatio, crimen.

Cultus disparitas, vis, ordo, ligamen, honestas, Si sis affinis, si fortè coire nequibus.

Hæc facienda vetant connubia, facta retractant.

Ecclesia vetitum, nec non tempus feriatum.

Impediunt fieri, permittunt facta teneri.

Atque in his quidem rationem habebit impedimenti ex fornicatione contracti, de quo in sacro Concilio Tridentino cauetur.

Gradus item consanguinitatis, & affinitatis benè notos habebit: & quo gradu contrahi liceat, id etiam rectè sciet, atque ad eò interdum pro-

ut occasio tulerit, accuratè exponet ex Cõcilio Tridentino, & probatis documentis.

Matrimonium præterea gradu prohibito contrahi ita non licere ostendet decreti Tridentini auctoritate; vt scienter contractum, etiam separari, & spe dispensationis consequendæ carere debeat; quin etiam pœnam excommunicationis latae sententiæ eos subire, qui scienter ita contraxerint ex clem. const.

Spiritualis quoque cognationis impedimentum & nosse, & enunciare aliquando debet, vt declarauit sacra Tridentina synodus: quæ in Baptismo, baptizantem, & suscipientes, cum baptizato, eiusq. patre, & matre; in Confirmatione verò patrinum item & confirmantem cum confirmato, & parètib; itidem illius hanc cognationem spirituales contrahere definiuit; omnibus inter alios huiusce cognationis impedimentis omnino abrogatis.

Antequàm denunciaret, primùm à mari, tum à femina Parochus exquirat, an matrimonij quod inter eos tractatur, denunciationes fieri placeat; & an spontè & liberè ad eam rem veniant: & omnino antequàm denunciationes inchoet, habeat consensum eorum qui contracturi sunt; quod si in diuersis parochijs illi habitant, vtriusque item Parochus hoc ipsum seruet. Neque matrimonium alter Parochus denunciaret, nisi ab altero Parocho certior factus sit de postulatu, aut cõsensu illius, qui eius est curæ subiectus. Quæ in re caueat, ne dum matrimonij denunciandi tantummodò voluntatem eorum notã exploratamq. inuestigando habere vult, ea inuestigatione matrimonij, aut sponsalium consensum exquirat.

Itaque de stas solùm denunciationibus explicite ac distinctè, separatimq. ab utroque perquirat, idq. à fœmina loco honesto, & in propinquorum conspectu; ita tamen, vt ne ququam audiat; neque ita propè sit, vt illa præ pudore, vel alia causa minus liberè animi sui voluntatem exprimere audeat.

Si verò filij familias sunt, conuenit etiam, vt sciscitetur, de parentumne voluntate, an contra, iniri sint matrimonium. nam quamuis eorũ consensus necessariò non requiratur; si tamen contra faciunt, causam perquiret: qua cognita, illos cohortari paternè non desistet, vt parètib; in quorum potestate sunt, eum honorem tribuant, vt scilicet illis ne inscijs quidem, nedum inuitis, rem tanti momenti aggrediantur: nisi fortè parentes futurum matrimonium malitiosè impediunt.

Monebit præterea eosdè separatim, vt videant, ne matrimonio quod inter se contrahere volunt, aliquod impedimentum sit.

Eos itè graui cohortatione diligenter moneat; vt antè denunciationes orationibus se muniat, remq. totam precibus piorum, sanctisq. sacrificijs commendent: tum ad matrimonium deinde ineundum ieiunijs, orationibusq. se parent; sicq. cõtra spirituales nequitias, & carnis procacita-

Cap. 5.

Cap. 2.

Vtsup. cap. 4.

caecatatem sanctè muniti, salutem & gratiam Dei ex eo Sacramento vberiore sibi comparare studeant.

Denunciationes ipsas, pronunciatu euangelio, aut concione absoluta, Parochus ad populum cõuersus faciet in hanc sententiam.

Formula di denunciare il Matrimonio.

Si notificaz alle charità vostre; come N. figliuolo di N. della nostra parochia, è con l'aiuto & gratia di Dio per far matrimonio con N. figliuola di N. della parochia medesima nostra. Però se alcuno di voi sapeffe, che trà di loro fusse impedimento alcuno di parentela, ouero di cognatione spirituale, che nasce dal battesimo, ò dalla cresima, ò altra prohibitione; ouero impedimento, per il quale non potessero insieme far matrimonio; venga, come è tenuto in coscienza, à notificarlo à me curato quanto prima: auuertendo, che si come ciascuno è tenuto notificare l'impedimento, che sà; così dee guardarsi di notificarne alcuno falsamente: che oltre al graue peccato che cõmetterebbe, ci è ancora la pena della scomunica. & questa è la prima nostra monitione. Ita dicet Parochus, si fuerit prima denunciatio: si fuerit secunda, ita dicet: E questa è la seconda nostra monitione: Si fuerit tertia denunciatio, sic dicet. Questa è l'ultima, e perentoria monitione.

In denunciatione hoc animaduertet Parochus, vt & nomen, & cognomen, & patrem, & parochiam contrahere volentium nominet; si pater decessit, dicat, *Filius, vel filia quondam D. N.* Si intereà dum denunciationes fiunt, aliquod impedimentum certum patefiet, constiteritue; abstinebit matrimonij contractione. Sin autem aliqua existet dubitatio, ambiguitasue, aut probabilis suspicio impedimenti alicuius: de re tota Archiepiscopu certiore faciet, nihilq. prætereà aget, nisi de illius mandato. Si verò nullum patefiet denunciabiturq. impedimentum, sed adhuc aliqua suspicio subesse potest; ipse Parochus per se diligentiùs inquiret, an aliquod huiusmodi impedimentum matrimonio obstat: & quò cautius id agat, cum viro & muliere, de quorum matrimonio agitur, aut cum eorum parentibus seorsum colloquetur; grauiusq. monebit, vt liberè dicant, si cuius rei conscij sunt. quæ matrimonio contrahendo legitimum impedimentum asferre possit.

Si probabilis dubitatio impedimenti sit, siue ex verbis eorum qui contracturi sunt, siue aliud de; superseadeat, & consulat Archiepiscopum, aut eius Vicarium.

Multò magis si fama impedimèti oriretur, aut testis aliquis etiam vnicus de impedimento affirmaret.

Si verò nullum impedimentum appareat, tunc matrimonium denuciare, & celebrare pergat: caueatq. ne sine causa procastinet.

Si quem item malitiosè falsum aliquod impedimentum attulisse animaduertit, quò matrimonium impediret; non propterea (re tamen

benè cognita) desistet à denunciationibus, & celebratione matrimonij.

Matrimonij denunciationibus factis, si fortè accidit, vt illud duorum mensium spatio non contrahatur; ne illud celebret, nisi ritè repetitis denunciationibus: si tamen Archiepiscopus aliud non concesserit.

Quo die denunciatio vltima facta est, ne ipso die, nisi impetrata ab Archiepiscopo facultate matrimonium celebret: nisi ea denunciatio facta sit pridie illius diei, quo est initium Quadragesimæ, vel Aduentus. hortetur verò, vt in alterum, aut tertium, aliumuè diem differant; vtq. intereà orationi frequentius vacent, Missamq. de Spiritu Sancto cum oratione de Beata Virgine, aut alia, vt est in Missa pro faciendo matrimonio, pro se celebrari deuotè curent.

Monebit coniuges vehementer, vt ne antè matrimonij celebrationem copula vtantur, neque si mul habitent, aut aliquod commercium habeant: simul denunciatis, grauissimis decretis secundi & sexti Concilij illius peccati absolutionem Archiepiscopo esse reseruatam, eiq. grauem pœnitentiam esse decretam.

Monebit itè, hortabiturnè, vt eadem caueant, antequàm benedictionem in ecclesia susceperint.

Agat omni cohottatione cum sponsis, vt ad matrimonij celebrationè ne accedant prius, quàm peccata diligenter confessi sacram communionem sumplerint; saltemq. triduo antè matrimonij consummationem. omnino autem & ieiunio, & alijs pijs præparationibus ad huiusmodi sacramentum pura mente accedant.

Vt item die matrimonij celebrationis & benedictionis, ad ecclesiam accedant omni vestium moderatione, dignaq. sanctitate christianæ religionis: ita vt quantò generis claritate illustriores sunt, tantò studiosius in luce omnium splendescant virtute præcellentij; quæ Christianæ nobilitatis propria, in abiiciendo sæculi luxu, fugiendiq. barbarici vestitus sumptibus maximè elucet.

Vt rem omnem deprauato vsu introductâ profanam in sancta matrimonij sui celebritate caueant: vt olim fuit, bibendi, cyathiuè frangèdi corruptela.

Ne matrimonio quempiam iungat, qui illud cõtrahere attentarit sine Archiepiscopi concessu; nisi delictum ita occultè sit admissum, vt nullu eius rei extet legitimum indicium.

Ne solemnes nuptias sinat celebrari, nisi post diluculum postridie illius diei, qui postremus est temporis, quo nuptiarum celebritas iure sacroru canonu, & ritu huius ecclesiæ interdicta est. Ne eodem tempore permittat sponfam domum traduci, aut nuptialia conuiuia celebrari: monens, pœnam interdicti ab ingressu ecclesiæ ipso facto incurri ab ijs, qui cõtrafecerint. Omni autem tempore curet ea celebrari, quæ admodum modestia christianæ conuenit.

Moneat quandoq. fideles sibi commissos, de grauissimo

uissimo eorum scelere vitando, qui ad res matrimoniales impediendas veneficijs fascino- nibusue vtuntur: doceatq., eos pœna excommunicationis latæ sententiæ esse irretitos: & eos item, qui in soluendis ijs veneficijs verba improbata, & superstitiosa adhibent, ex Conc. quinto.

Qui ad ecclesiam sponfos deducturi sunt (qui paranympsi dicti sunt) ij sint ætate prouecta, & morum grauitate præditi, & plerunq. eorum propinqui, & parentes.

Velatam sponfam deduci monebit, cum ob decentiam, Apostoliqu. præceptum; tum ob significationem subiectionis erga virum: Rebeccæ etiam exemplo, quæ vt sponsum conspexit, palio caput velauit.

Manè celebrabit, non à prandio: nec verò vquam noctu.

In ecclesia item parochiali antè altare maius: neque alio præterea loco, aut alia ecclesia.

Si domi aliquando fieri ab Archiepiscopo concedetur, id fiet loco eius decentiori, vbi sit itè sacra imago, alijs profanis reiectis.

Meminerit, præter ipsius Parochi præsentiam, duorum etiam vel trium testium præsentiam necessariam esse, ex Triden. decreto.

Ne matrimonio iungat, qui doctrinæ christianæ rudimenta ignorant.

Quomodo in matrimonio sit versandum, & moriendum.

QUOD ad illam partem pertinet, quomodo in matrimonio sit versandum: docebit opportuno tempore Parochus officia viri erga uxorem, rursumq. vxoris officia erga virum.

Monebit, vt incommoda matrimonij patienter ferant, cõtenti ea, in qua vocati sunt vocatione. Quàm diligenter etiam fidem, quam sibi mutuam præstiterint, inuiolatam seruent vsque ad mortem.

Quàm seiplos inter se vnice diligat sancto cordis affectu, ita vt nefarijs aliorum amoribus non capiantur, nec thorum matitalè inquinèt. *Purum matrimonium sit, & ab obscenarum cupiditatum contagione liberum,* inquit S. Gregorius Nazianzenus. Cum enim matrimonium à Deo institutum sit, præcipue ad sobolem procreandam, quæ sanctè educetur; sanctè illo vii debent: *vnusquisq. sciat, vt Apostolus monet, vas suum possidere in sanctificatione, & honore, non in passione desiderij, sicut & gentes, quæ ignorant Deum. nõ enim vocauit nos Deus in immunditiam, sed in sanctificationem.*

Vt illud meminerint Apostoli, quòd *mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir: similiter autem & vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier.*

Vt in magnis anni solemnitatibus, diebusq.ue Dominicis, ex Nicolai primi rescripto; diebus ieiuniorum, & certo tempore orationi assignato, & quibus diebus Eucharistiam sumpturi

sunt, sumserintue, à copulatione, actuq. matrimonij, quantum possunt, de communi consensu abstineant.

Vt cum vxor grauida est, frequentius ambo in oratione precibusq. versentur, quibus à Deo prolem optimam impetrent.

Vt vbi liberos susceperint, nihil potius curent, quàm vt in timore Dei, & disciplinæ christianæ institutis educant, & conforment ad præscriptum instructionum eo nomine editarum.

Vt rem familiarem modis nefarijs nullo modo augeant; neque studeant locupletiores fieri cū offensione Dei, & iniuria proximi.

Vt patrum familias instituta exequantur libro instructionum explicata.

Sed vberiore etiam cohortandi materiam Parochus sumet ex sanctis precatationibus, quibus in nuptiarum benedictione mater ecclesia vtitur.

De alia verò parte, qua scilicet ratione in matrimonio moriendum sit; hæc doceat.

Primum, vt in ægrotatione, sicut in omni alia re necessaria, sibi mutuam opem ferant, atque succurrant omnibus officijs, quæ cum ad corporis curationem, tum in primis ad animæ salutè pertinent.

Vt propterea in ægrotatione nullum alter alteri præstet impedimentum, quominus continuè habeat Dei memoriam: immo verò potius sese mutuò consolentur salutaribus consilijs; hocq. cohortentur, aliosq. item horrores adhibeant, vt sanctissima sacramenta, pœnitentiã scilicet, & Eucharistiam, & extremam vnctionem in tempore suscipere ægrotus curet.

Vt liberos etiam suos piè, ardentisq. charitatis studio admoneat, instruatq. ad vitæ christianæ rationes. Et verò vitia, quibus potissimum illos deditos esse animaduertet, vehementer obiurget. Demum benedicat exemplo sanctissimorum patrum.

Vt domui suæ benè disponat, & testamentum rectè conficiat, præsentem etiam patre spirituali: de cuius consilio in testamenti etiam factione remedia quærat animæ suæ.

Vt in extremo etiam illo spiritu sese alacriter in Domino confirmet ad mortem suscipiendã, exspectans post separationem huius vitæ mortalitatis coniunctionem perpetuam in vita sempiterna.

Sed vberiore præterea cohortandi materiam Parochus sacerdosue sumet, prout sponforum conditio poscere videbitur.

De benedictione nuptiarum.

DOCEBIT Parochus opportunè, quanti benedictio nuptiarum faciendã sit: quæ vt S. Augustinus ait, in paradiso initium habuit, quamq. S. Patres maximè commendarunt.

Item de pœna suspensionis ipso facto illi ex conc. Vbi sup. c. i. Triden. incurrenda, qui sponfos benedicir sine proprij Parochi, vel Ordinarij licentia, sicuti qui matrimonio coniungit.

Tit. quæ ad matrimon. pt. 5. Tridentina. p. 287.

Gen. 24.

Vbi sup. c. i.

Benedicet autem semper Missa celebrata, cui sponsi ipsi interfint.

Caueat autem, ne quando coniuges in primis nuptijs benedictionem acceperint, eos in secundis benedicat; siue mulier, siue etiam vir ad secundas nuptias transeat: si verò ea consuetudo vsquam est, vt si mulier nemini vnquam nupsit, etiam si vir aliam vxorem habuerit, nuptiæ benedicantur, ea vtendum est. Sed vidua nuptias non benedicat, etiam si eius vir nunquã vxorem duxerit.

Contracto matrimonio, Parochus eodem die quo illud contraxerit, celebrauerit, si manè poterit, sponsum sponsamq. benedicet: alioquin alio festo die, & triduo, vnouè saltè die antè consummationem matrimonij id fieri curabit.

Nuptiarum benedictionem, si tempus datur, die festo præcedenti denunciabit; idq. populũ grauitè monebit, vt sponsum à Deo gratiam celestium benedictionum præcetur; quibus perfusi, matrimonium sanctè tractent, salutaresq. inde fructus capiant.

Ordo Celebrandi Matrimonium.

PAROCIVS, matrimonium celebraturus, superpelliceo stolaq. pro tempore indutus, in limine ecclesiæ, aut antè altare sponsum aqua benedicta primùm asperget, vno aut duobus clericis adhibitis superpelliceo item indutis: quorum vnus librum, alter vas aquæ benedictæ cum aspersorio habebit.

Deinde, vbi antè altare sponsam, eiusq. parentes propinquosue ad sinistram; sponsum verò cum eius parentibus propinquisq. item ad dexteram collocauerit; ipse Parochus sermonem habebit de vi, sanctitate, & cæremonijs huius sacramenti, aut etiam de tribus illis capitibus, quæ principio proposita sunt: quo scilicet modo matrimonium contrahendum, quo modo in eo versandum, & moriendum.

Absoluto sermone, præsentibus propinquis, & alijs pluribus, hoc ipsos sponsum admonet, vt eorum vterque sigillatim nominatimq. interrogatus, ore, arque explicatè interrogationi respondeat, animoq. consentiat: si verò quis eorum mutus est, aperto nutu, certoq. signo consentiat. Sicq. primò sponsum, deinde sponsam, nomine, titulouè, pro ratione cõditioneq. personæ interrogat his verbis, vulgariter ramen prolatis.

N. vis accipere, & iam nunc accipis N. hic præsentem in tuam legitimam vxorem, sicut præcipit sancta mater ecclesia?

Vbi sponsum explicatè responderit, *Volo, & accipio aut, Ita Domine,* tunc sponsam interrogabit.

N. vis accipere, & accipis N. hic præsentem in tuum legitimum maritum, sicut præcipit san-

cta mater ecclesia? R. Volo, & accipio, aut, Ita Domine.

Quibus consentientibus, Parochus dicit hæc verba Euangelij:

Quod Deus coniunxit, homo non separet.

Interea sponsum genua flectunt, & Parochus dextera sua sponsum dexteram prehensit, & ad significationem vinculi fideiq. conjugalis imponit manui dexterae sponsæ: tummitateq. stolæ in modum crucis imponit ambabus sponsum manibus, & apertè dicit:

Ego auctoritate sanctæ matris ecclesiæ, qua fungor, coniungo vos in matrimonium. rer. lignum crucis super vtrunq. faciendo. In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.

R. Amen.

Deinde aqua benedicta eos aspergit, dicens: *Per aquæ benedictæ aspergionem, det vobis omnipotens Deus suam gratiam, & benedictionem.*

De benedictione anuli.

Quibus peractis Parochus benedicit anulum à sponso datum Acolutho, qui illum in peluicula rectè collocatum benedicendum offert.

Parochus dicit:

Y. Deus in adiutorium meum intende.

R. Domine ad adiuuandum me festina.

Y. Gloria patri, &c. R. Sicut erat, &c.

Haleluia, Kyrie eleison, ter.

Y. Dominus vobiscum. R. Et cum spiritu tuo.

Oratio. Benedic quæsumus Domine anulum hunc, quem nos in tuo nomine benedicimus; vt quæ eum portauerit, in tua pace consistat, & in tua voluntate permaneat & in amore tuo viuat, & senescat, & multiplicetur in longitudinè dierum. Per Dominum nostrum, &c.

Y. Dominus vobiscum. R. Et cum spiritu tuo.

Deinde aspergit anulum aqua benedicta; postea illum sumit, & tradit sponso, qui digito quarto anulari sinistrae manus sponsæ eum imponit, dicente Parocho, ac semel signum crucis faciente.

In nomine patris, & filij, & spiritus sancti.

R. Amen.

Fit autem hoc ad significandum, quòd eo pigmore sponsum corda iunguntur: nam & in eo digito vena quedam esse dicitur, quæ ad cor vsque peruenit. Mox dicit:

Y. Confirma hoc Deus, quod operatus es in nobis.

R. A templo sancto tuo, quod est in Ierusalem.

Y. Domine exaudi orationem nostram.

R. Et clamor noster ad te perueniat.

Y. Dominus vobiscum. R. Et cum spiritu tuo.

Oratio. Respice quæsumus Domine hanc coniunctionem, & bene dicere digneris hunc famulum tuum, & hanc famulam tuam, quatenus inuiolatam sibi inuicem fidem perpetuò seruantes, tibi valeant adherere. Per Dominum nostrum, &c.

Y. Dominus vobiscum. R. Et cum spiritu tuo.

Kyrie eleison. ter.

Y. Benedicat, & exaudiat nos Deus. R. Amen.

Y. Procedamus cum pace. R. In nomine Christi.

Y. Benedicamus Domino. R. Deo gratias.

Matrimonio ritè celebrato, Parochus paternè spò-
 sos monebit, Christianos decere, in ea cele-
 bratione à saltationibus choreisq. abstinere, vt
 canone cautum est.

Notabit veto ipse quàmprimùm in libro paro-
 chiali matrimoniorum proprio nomina coniu-
 gum, & testum, diem prætereà, annum, & lo-
 cum contracti matrimonij ex formula præscri-
 pta: quem librum apud se accuratè custodiat.

Ordo

Benedicendi sponsum et sponsam.

SPONSUS & SPÓSA antè consummationem
 matrimonij peccata confessi, veniunt statuto
 die in ecclesiam parochialem sponsæ: vbi loco
 decenti Missam genibus flexis audiunt. Paro-
 chus autem, sacerdos suè pro sponsis Missam ce-
 lebrat, vt in Missali, nisi celebranda erit de Do-
 minica, aut de sancto: tuncq. fit commemoratio
 pro sponsis.

In Missa datur pax sponso primùm, deinde spon-
 sæ, præbetur etiam sacra communio sponsis.

Celebrata Missa, & deposita planeta, & manipu-
 lo, Paroch^o ante altare sponsis genuflexis dicit.

Y. Deus in adiutorium meum intende.

R. Domine ad adiuuandum me festina.

Gloria patri. &c. Sicut erat. &c.

Haleluia. Kyrie eleison, ter.

Y. Dominus vobiscum. R. Et cum spiritu tuo.

Oratio. Deus, qui potestate virtutis tue de nihilo
 cuncta fecisti, & dispositis vniuersitatis exor-
 dijs, homini ad imaginem tuam facto idè insepa-
 rabile mulieris adiutorium condidisti, vt fæmi-
 neo corpori dares de virili carne principium: do-
 cens, quod ex vno placuisset institui, nunquam li-
 cere disungi. Deus, qui tam excellenti mysterio
 coniugalem copulam consecrasti, vt Christi &
 Ecclesiæ sacramentum præsignares in fœdere
 nuptiarum. Deus per quem mulier iungitur
 viro, & societas principaliter ordinata ea bene-
 dictione donatur, quæ sola nec per originalis pec-
 cati pœnam, nec per diluuij est ablata sententiã.
 Respice propitijs super hanc famulam tuam,
 quæ maritali iungenda consortio, tua se expetit
 protectione muniri. Sit in ea iugum dilectionis,
 & pacis: fidelis, & casta nubat in Christo: imi-
 tatrixq. sanctarum permaneat sceminarum. Sit
 amabilis vt Rachel viro; sapiens vt Rebecca;
 longæua, & fidelis vt Sara. Nihil in ea ex
 actibus suis ille auctor præuaricationis usurpet;
 nexa fidei, charitatisq. vinculo, permaneat vni-
 thoro iuncta; concubitus illicitos fugiat; muniat
 infirmitatem suam robore disciplinæ. Sit vere-
 cundia grauis, pudore venerabilis, doctrinis cœ-
 lestibus erudita: sit fecunda in sobole, sit pro-
 bura, & innocens; & videat filios filiorum suo-
 rum vsque in tertiam & quartam generationē,
 & ad optatam perueniit senectutem; & demũ
 ad beatorum requiem, & ad regna perducatur
 cœlestia. Per Dominum nostrum, &c.

Y. Dominus vobiscum. R. Et cum spiritu tuo.
 Deinde Parochus cum clerico dicit psalmũ. 127.

Beati omnes qui timent Dñm, &c. vsque ad finē.

Gloria patri. &c. Sicut erat, &c.

Kyrie eleison, ter. Pater noster. Secretũ.

Y. Et ne nos inducas in tentationem.

R. Sed libera nos à malo.

Y. Saluos fac seruos tuos.

R. Deus meus sperantes in te.

Y. Mitte eis domine auxilium de sancto.

R. Et de Sion tuere eos.

Y. Domine exaudi orationem nostram.

R. Et clamor noster ad te perueniat.

Y. Dominus vobiscum. R. Et cum spiritu tuo.

Oratio. Deus Abraham, Deus Isaac, & Deus Ia-
 cob sit vobiscum: & ipse adimpleat benedictio-
 nem suam in vobis, vt videatis filios filiorum
 vestrorum vsque ad tertiam, & quartam gene-
 rationem. Et postea vitam æternam habeatis
 sine fine, adiuuante Domino nostro Iesu Christo,
 qui cum patre, & spiritu sancto vivit, & regnat
 Deus, per omnia secula seculorum. R. Amen.

Y. Dominus vobiscum. R. Et cum spiritu tuo.

Kyrie eleison, Kyrie eleison, Kyrie eleison.

Y. Benedicat & exaudiat nos Deus. R. Amen.

Y. Procedamus cum pace. R. In nomine Christi.

Y. Benedicamus Domino. R. Deo gratias.

Tum aspergendo sponso aqua benedicta, dicat.

Y. Pax & benedictio Dei omnipotentis patris

✠ & filij ✠ & spiritus ✠ sancti descendat

super vos, & maneat semper. R. Amen.

Peracta benedictione sponso hoc monebit, vt no-
 cte saltem sequenti in castitate & virginitate
 permaneant propter reuerentiã ipsius bene-
 dictionis. Caueant verò omnino vt supra di-
 ctum est, saltationes, & tripudia, aliaq. omnia
 matrimonij sanctitati repugnantia.

Si thalamo nuptiali benedicendum est, Parochus
 benedicet ex præscripta formula.

Rubricæ, seu instructiones
 Generales.

Pro benedictionibus.

IN omni benedictione sacerdos superpelliceo,
 & stola prætereà pro ratione temporis vtetur,
 nisi aliter notabitur.

Stando semper benedicet, non sedendo, aut genu-
 flectendo; & capite aperto.

In principio cuiuscunq. benedictionis dicet quæ
 sequuntur; & dum dicit: Deus in adiutorium,
 signum crucis sibi adhibeat.

Y. Deus in adiutorium meum intende.

R. Domine ad adiuuandum me festina.

Y. Gloria patri & filio, &c. R. Sicut erat, &c.

Haleluia. In quadragesima omisso haleluia,

dicatur Laus tibi domine, rex æternæ gloria.

Kyrie eleison, Kyrie eleison, Kyrie eleison.

Y. Dominus vobiscum. R. Et cum spiritu tuo.

Postea oratio, vel orationes propriæ.

In fine benedictionis semper dicat:

✠. Dominus vobiscum. R. Et cum spiritu tuo.
Kyrie eleison, Kyrie eleison, Kyrie eleison.
✠. Benedicat, & exaudiat nos Deus. R. Amē.
✠. Procedamus cum pace.
R. In nomine Christi.
✠. Benedicamus Domino.
R. Deo gratias.

Postea aspergat aqua benedicta ter res: primò in medio, secundò à parte dextra, tertio à parte sinistra, nihil dicendo: nisi in proprijs locis aliter notetur.

Cùm faceret aliquid benedicturus est, habeat duos clericos: quorum vnus vas aquæ benedictæ cum aspergillo, alter verò librum hunc rituales teneat; aut vnum saltem, qui ei actioni inferuiat.

Benedicet in ecclesia ad altare stans in cornu epistolæ, aut etiam in sacristia ad mensam decentem, pro ratione eorum quæ benedicuntur.

Sed caueat, ne benedictionis gratia ponat aliquid indecens super altare, veluti esculæta: sed quod eiusmodi est, ponatur super aliquod scânum paratum loco comodo.

INSTRVCTIONES

Ad funera ducenda,

Et alia officia mortuis præstanda, maximè ex Concil. Prouinc.

De tempore sepeliendorum corporum.

Prou. 6. tit. que ad fun. pert. §. Delatum. p. 309

NE corpus aliquod sepeliatur, nisi duodecim saltem horis postquam spiritum exhalarit. Verùm si quem de improviso mors, aut morbi alicuius repentina vis occupauit, is ne in sepulcrum inferatur antè vigesimam quartam huiusmodi repentini euentus horam, nisi Archiepiscopus aliter ex causa concesserit.

Prou. 1. tit. de funer. pag. 35.

Antè solis ortum, & post occasum, mortuus ad sepulturam ne efferatur; ne uè inter maioris missæ celebrationem, quæ de tempore sit, in ecclesiam inferatur.

Optimum verò tempus ad fidelium corpora sepelienda est matutinum; ut scilicet pro eis Missa defunctorum ex ecclesiastico ritu, si commodè possit, & ritus non impediatur, celebretur.

Dig. 11. p. 422

Curandum est, ne die festo funus ducatur: aut si ducendum sit, ut fiat post Vesperas. Sed non prohibetur tamen, quin ob vrgentem causam Missa conuentualis pro mortuo qui sepelitur, tali die celebretur, nisi alioquin ritus id nullo modo ferat.

De funere ducendo.

Prou. 1. vtsup.

SINGVLARVM Ecclesiarum cathedraliũ, collegiatarum, ac parochialium Ecclesiarum clericis, vna tantum suæ ecclesiæ crux præferatur; neq. aliæ in funere deferantur, nisi quas suus quanq. clerus subsequatur. Quòd si alij

quoq. clerici inuitati fuerint, eius rectoris qui inuitauit, crucem sequantur.

Cùm mortuus efferendus erit, cuiusvis ecclesiæ clerus qui vocabitur, in vnã proximam mortui adibus ecclesiam congruo processionis ordine conueniat. Inde omnes ordine prodeuntes bini, canentes antiphonas suo loco notatas, aut aliquos psalmos, si via longior fuerit, mortuum ab eius adibus ad sepulturam comitentur.

Cùm ad ecclesiam venerint, omnes corpus suo ordine circumstent, instituta officia celebrantes; nec prius discedant, quàm corpus in sepulcrum illatum fuerit.

Deinde singularum ecclesiarum clerici, eodem ordine quo venerant, crucem præferentes, ad ecclesiam suam redeant.

Caueat omnino Parochi, ne pallia, aut alia altaris ornamenta adhibeant, accommodentur ad ornatum feretri, aut tumbæ: sed feretro pallia adhibeantur, cõmnibus cuiusque viciniæ sumptibus comparata; atque omnibus in funere gratis accommodentur ad Conc. Prou. 1. & 4. præscriptum.

Prou. 1. vtsup. Prou. 4. tit. de fun. pag. 157. §. vbi ex nostra.

Si verò propinqui, vel hæredes mortui, alio pallio proprijs expensis comparato uti voluerint; post funus illicò ei ecclesiæ in qua corpus sepultum fuerit, acquisitum sit: quòd si aureum vel sericum, aut omnino pretiosum fuerit, ad eiusmodi vsum nullo modo in posterum adhibeatur, sed in eiusdem ecclesiæ ornamentum conuertatur.

Cùm ex parochia cui sæcularis sacerdos præsit, mortuus efferatur, ut in parochiali ecclesia sepeliatur, cui Regularis sit præfectus, vel contra; tunc vtrique Parochi superpelliceo & stola induti pares progrediantur. Reliqui verò regulares eum locum teneant, quem in generalibus processionibus tenere consueuerunt; non obstante quavis consuetudine, vel pactioe, quã inter se fecerint.

Prou. 1. vtsup.

Funeribus, defunctorum officijs, anniuersarijs cõ celebrandis, cùm rector ecclesiæ præter clericum ministrum suum, alios etiam sacerdotes, clericos uè, quorum ministerio operauit vtatur accersere, adhibere uè necesse habet; hoc ordine (nisi aliud defunctus, hæredes uè illius voluerint) illos euocet: primò scilicet, si quos habet illius animarum curæ gerendæ quouis modo socios, collegas, adiutores uè; tum illius ecclesiæ titulares, vel canonicos, vel chori ministros, vel demum cappellanos: item deinde clericos alios, ecclesiasticæ functioni, officio uè in ea ecclesia addictos, adscriptos uè; tum prætereà alios, quos mortui hæres, aut is cuius interest, accersiri euocari uè maluerit; nec verò plures adhiberi vllò prætextu, etiam huius decreti liceat, quàm ille velit, vel sacerdotes, vel alios, etiã clericos tantum, puerosq. clericali vestitu indutos, etiã quos illi euocati secum duxerint: neq. rursus ad elemosinæ emolumentum cuiusvis generis eo nomine percipiendi partem vllã; neque

Prou. 4. vtsup. §. Funeribus.

neque denique vllum non vocatum admitti.

Ibid. diœc. 11.
pag. 423.

Illud Præpositi, Archipresbyteri, Parochi, rectoris, & alij quicunq. clerici caueant, ne ad funus ducendum, aut officia pro mortuis celebranda alios pro se mittant, emolumentum, aut eius partem ipsi percepturi; neque secum pueros, aut clericos ea spe perducant, mittatue, vt eleemosinæ, quæ illis data erit, participes ipsi sint; nec sanè verò vllam eius partem vllò quouis prætextu, etiam spontè oblatam capiant: neq. item qui mittuntur plus capiant, quàm si proprio solum nomine vocati essent.

Ibidem.

Funeris ducendi certa hora constituantur, quæ omnes quicunq. euocati sunt cõueniant, vt nulla interposita mora ad illud procedatur.

Ibidem.

Cautio sit, vt ne simplices homines quidquam superstitionis causa apud mortuum in feretro, aut in eius manibus ponant: aut aliud quod superstitionis speciem præ se ferat, aut suspicionem habeat, committant.

Ibid. pag. 158.

Cadauer cum effertur, via procedatur, quæ à domo ad ecclesiam recta, ac breuis sit: si verò vltique adeò breuis & compendiosa est, vt ordinis eorum qui comitantur funus, intrà illius fines contineri non queant, tunc via paulò longiori funus ducatur: idq. iussu, concessuè sacerdotis qui funeri præest.

Ibidem.

Sermo si quis in funere habebitur, non domi, aut alio eiusmodi loco, sed in ecclesia habeatur.

Prou. 1. v1 sup.
pag. 36.

Nemini quemquam in funere laudare liceat, nisi & personam, & laudationem scriptã antè probauerit Archiepiscopus: liceat tamen in funere concionem habere, quæ tota referatur ad humanam miseriam fidelium oculis proponendam, omnesq. ad vigilandum, & se parandum cohortandos, vel ad alia huius generis documẽta tradenda.

Prou. 4. v1 sup.

Qui in funere, officij suè funeralibus, vel exequijs quidquam vt infra peccarit; eius funeris, officijue funeralis omni eleemosina emolumentoque careat omnino: pœnaq. sit Episcopi arbitrio, tam ei si acceperit, quàm præfecto, rectoriue qui dari curarit, cõsenserit, permiseritue. Quicunq. à funere, funeralibusue officijs eiusmodi abfuerit.

Qui item ad temporis, vel officij punctum ab Episcopo præstitutum non adfuerit.

Qui funere, officiouè pro mortuis non peracto discesserit, quod sit dum corpus sepulturæ traditur.

Rursus, qui non peractis funeralibus officiis discesserit.

Qui item habitu, prout Episcopus præscripserit, non conuenerit, interfueritue.

Qui contra decretorum prouincialium præscriptum quidquam in illis peccarit.

Qui item alia cõmiserit ex ijs, ob quæ Episcopi iussu pro abiẽte habendus sit.

Qui item funeris, exequiarumq. curatores, vt potè antiani, vel alio vocati nomine, per se muneri sui partes non obierint.

QVONTIAM antiquissimi est ecclesiastici ritus, cereos accensos in exequijs, & funeribus ducendis adhibere; caueat Parochus, ne mortuorum corpora ad ecclesiam comitetur sine lumine, etiam si gratis id officij præster.

Luminaria verò, cerei, & funalia, quæ ob sanctiores significationes in funere à quibuscunq., etiã dignitates obtinentibus, & ecclesiæ maioris canonice accensa deferri decretum est; ne antè restinguantur, quàm totum officium etiam sepulturæ ritè absolutum sit: quòd si ex causa corpus tunc fortè sepeliri non possit, ne corpus tamen insepultum sine lumine relinquatur.

Prou. 1. v1 sup.
pag. 158.
Prou. 6. v1 sup.
pag. 208.

Quod de luminum numero, & pondere, ac etiam de eleemosina auctoritate Archiepiscopi præscriptum fuerit, id omnino seruetur. interim Parochi, alijq. caueant, ne hæredes defunctorum grauent immoderatis sumptibus, maxime cum aliqua auaritiæ suspicione.

Diœc. 11. p. 423

Si mortuorum hæredes ita se impiè gesserint, vt religiosum exequiarum institutum negligentes, Cruci, clericis, & funeri debita lumina adhibere nolint; cogantur auctoritate Archiepiscopi ea comparate, quæ necessaria videbuntur.

Prou. 1. v1 sup.

Candelæ omnes, cerei, & quæ intortitia vocantur, quæ circum Crucem, & cadauer ad ecclesiam deferuntur, & alia quæ circa feretrum, & in altaribus, ac reliquis in locis, dum diuina officia in funere celebrantur, hæredum impensa accenduntur, ita Deo oblata etiam intelligantur; vt eius ecclesiæ sacristiæ, in qua mortui corpus humanum erit, continuo addicta sint: ita tamen, vt liceat rectori ecclesiæ, vel ijs ad quos alioqui ipsi cerei pertinerent, quod diuinis officijs supererit, in alium eiusdè ecclesiæ vsum, vel etiam ad vitæ suæ dispensationem arbitrato suo conuertere.

Prou. 1. v1 sup.
Prou. 2. tit. 2.
decr. 16. pag. 67
Diœc. 11. p. 423

Exequiarum, sepulturæ, & anniuersariorum causa nemo quidquam paciscatur, aut cum auaritiæ suspicione exigat; sed iis eleemosinis contentus sit, quæ aut consuetudine probata dari solitæ sunt, aut Archiepiscopi auctoritate probatæ fuerint, aut deinceps probabuntur.

Prou. 1. v1 sup.

Qua in re illud etiam seruetur, ne tantum clericis, quantum sacerdotibus tribuatur; neque clerici sacerdotum loco adhibeantur.

Miserabilium autè personarum, quibus mortuis nihil, aut ita parum superest, vt suis impensis humari non possint, exequiæ gratis omnino fiant.

Ibidem.

Eleemosina, quæ clero ob funus, aut defunctorum officium datur; ne in ecclesia, cœmiteriouè, aut spectante populo, sed eo remoto, locoque separato, factis exequijs officij suè, distribuatur.

Prou. 4. v1 sup.

Ne pactioes de funere, aut de exequijs pro mortuo celebrandis cum defuncti hærede, aut alio ad quem pertineat, à Parocho, aliouè ea conditione fiant, vt certa ceræ pars, quæ

Ibidem.

exequiarum officijs supererit, ipsi hæredi, aut alteri restituatur.

Ne Parochi, alijue clerici, neq. item exequiarum curatores, alijue, quicunq. in funere operã ponunt, pignora capiant, quibus sibi caueant de funerali elemosina, aut de eorum opere in funere præstito mercede.

Prou. 4. vtsupr. Pro crucibus autem, & quæ circa cadauer, aut cœnotaphium disponuntur; pro campanis item, lampadibusue, aliouè prætextu, aut nomine, nihil præterea capiat, exigatue, nec capitulû, nec quisquam de capitulo, nec rector, nec sacrista, custos, aliufuè clericus quicunque; nisi si quid est, quod fabricæ, aut sacristiæ campanarum nomine dari piæ consuetudinis Ordinarius esse censuerit; idq. verè in eum vsus cedat. At pro crucibus nihil omnino, quouis etiam fabricæ vel sacristiæ nomine accipi liceat.

Ibidem. Capitula, canonici, & alij ministri quicunq. sint ecclesiãrû, ne cœnotaphij quod in officio pro mortuis ex tabulis struitur, nomine quidquã capiant.

Ibidem. Quantum clericorum vsitato nomine dari solet, tantum custodibus, qui in minoribus ordinibus constituti sunt, detur; si in sacris fuerint, habeant quantum sacerdotum nomine datur.

Qui verò custos, vel crucem prætulerit, vel campanas pulsauerit, tunc ille accipiat, quod eo nomine tantum dari statutum est.

Eius generis homines, & alij qui in funus se ingerunt, nec quidquam opere ponunt, nihil omnino consequantur.

Prou. 1. & 4. vts. Ne clerici, neue alij quicunq. sint, qui aliquam in funere curam ponunt, vestes, indumenta, ornamentaue cadaueri adhibita, nisi à spontè offerentibus accipiant; sed gratis, ac sine mora ijs ad quos pertinent, omnia planè restituant.

Prou. 4. vtsupr. Pro loco in quem mortuus infertur, à nemine, ne sacristiæ quidem, aut fabricæ, ecclesiæ, aut cõfraternitatis alicuius, alteriusue pij vsus nomine, quidquam prorsus exigatur: piæ tamen & laudabiles consuetudines seruabuntur.

De ritu funerum.

OFFICIÛM, seu officij exequiarum, illa pars quæ litanias sequitur, & incipit, *Usque in vita*, nullo modo omittatur; sed totum omnino absoluat, etiam si ex causa corpus tunc sepulturæ non tradatur.

Prou. 6. vtsupr. Quod antiquissimi est instituti, illud quantum fieri poterit, retineant Parochi, & alij funerum curatores; vt Missa præsentem corpore defuncti pro eo celebretur, antequàm in sepulturam inferatur; cuius quidem celebrandæ locus in officio exequiarum adnotabitur.

Ibidem. Laicum hominem defunctum, quouis etiam generis, gradus, dignitatisue nomine illustrem ne clericis offerant; sed laici: qui alicuius confratriæ etiam esse possunt.

Ibidem. Non liceat laicis hominibus, etiam confratribus, aut alij societati adscriptis, mortuo cuius fu-

nus agitur, totum officium sepulturæ præstare; sed sacerdotes & clerici eo nomine vocati id totum perfectè expleant: poterunt tamen cõfratres, si clerici defint, in cantandis psalmis, & litanijs sacerdoti respondere.

De sepultura.

CONSVETUDO multis locis intermissa **Prou. 1. vtsupr.** mortuos in cœniterijs sepeliendi restituatur; inde submotis, si qui ea vsurparint.

Et si cui locus sepulturæ deinceps dabitur in ecclesia, humi tantum detur; & sepulcrum in quo conditur, opere fornicato cum reliquo ecclesiæ pavimento æquatum sit.

Prou. 4. p. 157. Ne cuiquã ex vlla cuiusuis ordinis ecclesia mortui cadauer perpetuè sepulturæ traditû asportare liceat, nisi facultate ab Episcopo impetrata, eaq. literis nominatim exarata.

Ibidem. Parochus, intrã cuius parochiæ fines aliquis alienæ parochiæ occisus est, eius cadauer liberè alio transferri nullo prætextu prohibeat: nihilque ea de causa accipiat. Si verò translatio ea cum funere sit, liberum ei sit vti iure suo.

De fimeribus, & exequijs clericorum.

SACERDOS, aut clericus defunctus, vbi locus fuerit, vestibus quotidianis communibus **Prou. 6. vtsupr.** vsque ad vestem talarem inclusiue, tum vestitu clericali ecclesiastico, quem ordinis sui ratio deposcit, indui debet.

Sacerdos quidem supra talarem vestem, alba, cingulo, amictu, manipulo, stola, & casula, seu planeta albi coloris induitur.

Diaconus, alba, cingulo, amictu, manipulo, Dalmatica, & stola super humerum sinistrum, quæ sub axilla dextera annectatur.

Subdiaconus verò, alba, cingulo, amictu, manipulo, & Tunicella.

Alij verò inferiorum ordinum clerici, superpelliceo supra vestem talarem, & in super tonsura ornari debent.

Itidem alij sacro vestitu, pro ordinis, dignitatisq. ecclesiasticæ gradu.

Ibidem. Qui in superiori ordine constituti sunt, inferioris ordinis clericum non deferent; sed Sacerdotem Sacerdotes, Diaconum Diaconi, Subdiaconum Subdiaconi: & sic ordine ceteri efferant, nisi necessitas aliquando suadeat digniores ab inferioris ordinis hominibus efferri.

Ibidem. Episcopum verò mortuum, ij qui in ecclesia cathedrali dignitates obtinent, & canonici digniores efferant.

Prou. 2. tit. 2. decr. 14. pag. 67 Canonici mortui funus, eiusue, qui eiusdem ecclesiæ, in eadè dignitatem obrinebat, capituli sumptibus à reliquis canonicis fiat, tum pro eius animæ salute Missa conuenientis celebretur, & vnusquisq. item canonicus, ministeruè eiusdem ecclesiæ qui sacerdos sit, Missam itidem pro eo celebret.

Ibid. d. 15.

Parochi mortui funus, vniuersi illius regionis, in qua ille habitabat, Præposituræ, Plebanatus, aut Archipresbyteratus Parochi obeant: nisi foraneus illius regionis Vicarius minorē numerum statuendum censuerit.

Primo autem post eius obitū die eorum vnusquisque pro ipsius animæ salute Missæ sacrificium faciat. Quod si eo die pro mortuis fieri ex ecclesiæ instituto vetitum sit, alio proximo die quo interdictum non sit, omnino fiat.

Ibidem.

Pro mortuo rectore decem ad summum dierū spatio omnes eius regionis aut plebanatus Parochi in ecclesiam conueniant, quæ eis à clericorum regionis præfecto, aut Vicario Foraneo præscribetur: qua in ecclesia pro eo Missam conuentualem solemniter celebrent; tū supplicationibus & precibus Deū piè sancteq. orent, vt orbatō regi rectorem dare velit iuxta cor suum.

Quicumque verò eiusmodi pietatis officia præstiterint, eorum nomine causam nihil neque exigant, nec petant.

Is verò cui vacantis ipsius parochialis ecclesiæ administratio commissa est, fideles illius parochiæ incolæ sæpè hortetur, vt omni intima animi pietate à Deo rectorem precentur, qui illius ecclesiæ curationem gerere rectè possit.

Prou. 6. vtsup.

Parochus, illius qui proximè præcessit parochi anniuersaria, stato die quo ille obiit, celebratione Missæ parochialis agat; si autem pro festi, solemnisq. diei ratione tunc agi nō licet, alio die proximè antecedente quo licebit, pro illius animæ salute piè religioseq. exequatur.

De Officijs defunctorum.

Prou. 6. vtsup. diac. 11. p. 423.

IN omni ecclesia parochiali, vel collegiata, singulis Dominicis anniuersaria quæ in hebdomadam proximè sequentem in ea ecclesia celebranda erunt, fidelibus denunciētur. Idemq. de septimo, & trigésimo, & alio huiusmodi officio præstetur, adhibita breui cohortatione ad orandum pro mortuis.

Quod si huiusmodi anniuersarij dies in Dominicam, aut aliam diem, quæ ecclesiæ præcepro, aut consuetudine colatur, incidant; officia mortuorum transferantur, non quidem in sequentem diem, prout in sanctorum officijs fit, sed in præcedentem, vt antiqui est instituti.

Prou. 1. vtsup.

Postquam corpus sepulturæ traditum est, Parochi eos ad quos pertinet, piè hortabuntur ad sacra diuinorum officiorum suffragia mortuis præstanda: qua in re illud caueant; ne quod pietate adducti suadere debēt hæredibus mortuorum, id cupiditate impulsī molestius flagitent, ac sic fidelibus offensionem sint.

Porro tempus opportunum ad huiusmodi officia pro defunctis celebranda ecclesiastico ritu introductum, est dies tertia, septima, trigésima, & anniuersaria: quod non ita intelligendum est, vt alijs diebus pro mortuis sacra officia præstare non liceat; sed quod his diebus

mortuorum commemoratio celebrari consueuerit; cuius ritus mysteria à sacris scriptoribus traduntur. Nonam autem diem, quia superstitionibus gentilium non vacat, nunquam ecclesia catholica admittit, vt S. Augustinus præcipue testatur.

Consueuerunt etiam alij quadragesimum, alij quinquagesimum, alij sexagesimum, alij denique centesimum diem in defunctorum memoriam celebrare, vt potè qui mysterijs non vacent.

Missæ defunctorum corpore præsentē omni die celebrari potest, præterquam in pasche, & paschate: quibus diebus non licet corpus sepulturæ tradere, nec Missam pro eo cantare.

Orationem vespertinam pro mortuis in hac prouincia institutam Parochi omnino retineri studeant; ac propterea sæpè accurata cohortatione ad illius studium, vsumq. perpetuum parochiales suos inflammare studeant; centum dierum indulgentiam proponentes, ijs à Gregorio XIII. concessam, qui sono campanæ moniti pro mortuis piè recitarint psalmū *De profundis*, aut orationem dominicam, aut salutationem angelicam ter dixerint.

Prou. 6. vtsup. diac. 11. p. 421.

Quæ oratio ab omnibus in omni parochiali ecclesia eadem hora, nempe æstate prima hora noctis, hyeme verò secunda hora habeatur. Cuius orationis significatio campanæ, sono fiat ritu salutationis angelicæ; ita tamen vt inter primum & secundum campanæ signum, necnon inter secundum & tertium, tres etiam ictus campanæ distincti breuissimo intervallo dentur.

De curando cadauere.

POST QUAM anima egressa fuerit de corpore, corpus domi lauari debet, & omnino ita curari, vt quamdiu steterit super terram, non feteat. illud autem monebunt Parochi, vt virorum corpora à viris, mulierum autem à mulieribus curentur. vestiatur deinde corpus vestibus communibus.

Tum qui aderunt sacerdotes, aut ipsis absentibus, laici dicent orationes, *Deus veniæ dator. &c.* aliam itē. *Deus qui humanarum &c.* suo loco dispositas.

Collocabunt deinde corpus sic indutum, vel super mensam aliquam, vel in terra loco decenti super aliquod stragulum, aut tapete, & ad pedes, caputū semper candelam accensam habebunt; parua item aliqua Crux super pedtus, & inter manus defuncti ponatur: aut vbi Crux desit, manus in modū crucis cōponantur. Sæpè etiā aspergatur corpus aqua benedicta.

Quibus non liceat concedere ecclesiasticam sepulturam.

ST V D E A T Parochus cognoscere, quibus sepulturam ecclesiasticam concedere non liceat:

- ceat : caueatq. ne aliquem, contra quam sacrorum canonum iure statuitur, ad illam admittat. qua de re hæc illi ex sacris doctrinis deprompta sunt.
- Negatur ecclesiastica sepultura paganis, Iudæis, & hæreticis, cum eorum fautoribus.
- Excommunicatis maiore excommunicatione, etiã iniuste; qui in eorum obitu ab ea non fuerint absoluti.
- Interdictis nominatim; & contrafacienti propo- sita est pœna excommunicationis: & durante tempore interdicti, illis qui sunt de loco interdicto: atque ijs quibus est interdictus ingressus ecclesiæ.
- Blasphemis manifestis Dei, & sanctorum, quando pœnitentiam contemnunt.
- Seipos occidentibus ob desperationem, vel iracundiam, si decedant absque pœnitentia: secus si ex furore, vel infania.
- Morientibus in torneamento, siue extra torneamentum ob vulnus in eo receptum, etiam si eos pœniteat; modò sint de numero eorum, qui in eo dimicabant, vel in eo se exercentibus arma suppeditabant; nam astantes non comprehenduntur. extenditur tamen hæc pœna ad morientes in hastiludijs, quando huiusmodi ludi itidem exercentur cum probabili periculo mortis.
- Corporibus exenteratis, & dilaceratis contra cõstit. Bonif. viij. quod non procedit, si id non fiat propter vindictam; sed vel ob anotomiã, vel ne corpora fœreant, vel huiusmodi.
- Infantibus inortuis absque Baptismo, si de ventre matris mortuæ sunt extracti; secus si non sunt extracti.
- Manifestis raptoribus, & violatoribus ecclesiarum, si tamen hos pœnitet quando moriuntur, ecclesiastica conceditur sepultura: sed clerici nõ debent eorum sepulturæ interesse, nec eorum elemosinas accipere, si præter pœnitentiam, etiam non satisfecerint ex impotentia.
- Manifestis vsurarijs, nisi pœniteant; item si recu- sent præstare cautionem de facienda restitutione; & est excommunicatus, qui aliter eos in loco sacro sepelit.
- Religiosis, qui in eorum obitu inuenti sunt proprietarij, & absque pœnitentia obierunt.
- Iis de quibus certum est & manifestum, quod semel in anno non receperunt sacramentum pœnitentiæ, vel sanctissimæ Eucharistiæ in Pascha sine licentia Confessarij; & absque vlllo signo contritionis obierunt. Si verò dubium est, vel occultum, quod non receperint ea Sacramenta; non debet eis denegari ecclesiastica sepultura. Ad probandum autem, quod huiusmodi homines aliquod signum contritionis dederint, sufficit vnus testis; & hæres tenentur pro eo satisfacere, vt opus est.
- Cuilibet notorio peccatori morienti in peccato mortali absque vlllo signo cõtritionis: & vnus tantum testis sufficit ad contritionem probandam vt supra.
- Si quis autem prædictorum in loco sacro fuerit sepultus; si discerni potest, exhumandus est; aliàs non; & ecclesia, vel cœmeterium est reconciliandum.

Prou. 2. tit. 1.
decr. 18. pa. 63.

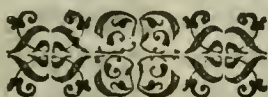

INSTRUCTIONVM FABRICÆ

ET SUPPELLECTILIS ECCLESIASTICAE.

LIBRI II.

Caroli S. R. E. Card. tit. S. Praxedis Archiepiscopi iussu ex prouinciali decreto editi ad prouinciæ Mediolanensis vsum.

*Carolus S. R. E. Presb. Card. tituli S. Praxedis Archiepiscopus
S. Ecclesie Mediolanensis; Clero populoq; prouinciæ nostræ
salutem in Domino.*

X decreto in Concilio prouinciali III. per nos edito, has & fabricæ, & suppellectilis ecclesiasticæ instructiones in lucem damus: in quibus sanè cum de sacris ædibus, cappellis, altaribus, oratorijs, baptisterijs, sacrarijs, cæterisq; id generis exstruendis; tum de vestibis etiam sacris, ornamentis, vasibus, alioq; ecclesiastico apparatu conficiendo, ea potissimum præscripsimus, quæ prouinciæ nostræ ecclesiarum frequentiori vsui & ornatui opportuna atque accommodata vidimus. Illas autem tum multiplices ecclesiasticæ ædificationis formas; tum eius item partes, atque ornamentorum species varias, quæ præsertim in nostra hac prouincia vel rarò fortalsè in vsum cadent, vel certè architectonicæ artis professorum iudicium consiliu è necessariò requirent; tum immensum præterea illum pretiosæ suppellectilis apparatus consultò prætermisimus. Cùm enim in prouinciali illa synodo de Coepiscoporum nostrorum consilio opus hoc nostra cura conficiendum statuerimus: illud tantùm spectauimus, vt & ædificij, & ornatus, & apparatus ecclesiastici norma & forma certa, cum rationibusq; patrum conuenienti, per nos commòstrata, prouinciales nostras eo de genere constitutiones ac decreta in executionis vsum induci sedulò curarem; & ecclesiarum simul omnium, præcipueq; parochialium splendori & cultui in posterum prospiceremus. Atque sicut quidem opus hoc porrò necessarium arbitrati sumus; ita multis partibus illud implicitum & difficile, à nobis desiderare perspeximus, tum diuturniorem diligentiam, tum otium plurimum: quo si aliàs caruimus, occupationibus archiepiscopalibus variè distenti; certè his temporibus maximè: quibus pro eo sanè quod debemus, necesse habuimus, nostri gregis pestiferæ contagionis morbo laborantis salutis perpetuò inuigilare, succurrereq; omni paternæ sollicitudinis officio. Erat igitur, cur si omnia complecti voluissemus, instructionum harum nostrarum editionem in aliud tempus, longiusq; differremus: sed cum superiores causæ, tum in primis debitum studiū executionis, & prouincialium nostrarum constitutionum, & Apostolicæ vi-

sitationis,

sitationis, nos eò planè impulerunt, vt ne rem illarum constitutionum decretorumq; executioni necessariam diutius prorogaremus; cùm scilicet & altarium, & baptisterij, & aliarum ecclesiæ partium exædificationes, & suppellectilis apparatus, illis ipsis decretis fieri præstariùe oporteat, pro ratione formæ his nostris instructionibus demonstratæ. Quamobrem eas in lucem edimus: in quibus complexi sumus, vt mox narrauimus, quæ prouinciæ nostræ vsui potiora ac frequentiora animaduertimus. Ad cætera verò (multa illa quidem) quæ ab architectonicæ artis scriptoribus sapienter, copiosè, vtiliterq; tractata, ad augustissimam eam sacrarum basilicarum, & ad ecclesiasticæ omnis ædificationis splendorem pertinent, vt peritorum architectorum consilium adhiberi oportere censemus; sic in ijs ipsis antiquam illam, ab apostolicis vsque temporibus excitatam fidelium pietatem ac religionem, quæ in ijs ædium sacrarum exstructionibus, in admirandoq; sacræ suppellectilis apparatu præclarè eluxit, imitandam proponimus. Porrò ingens olim exitit ecclesiarum, & structura, & multitudo, vt vestigia indicant, quæ his temporibus cernuntur: ingens præterè, pretiosaq; admodum sacrorum indumentorum, & vasorum copia. Calices, candelabra, & reliqua eius generis permulta vsui ecclesiastico dicata aurea atque argentea, tñ vestimenta, vel inaurata, vel auro, argento intecta, omnemq; denique ecclesiasticam suppellectilem, non modò Romæ, Ierosolymis, Constantinopoli; sed (quod ad nostram pietatem inflammandam plurimum roboris habere debet) Mediolani tanti fuisse accepimus, vt inde pater patronusq; noster sanctissimus Ambrosius satis habuerit, quo aliquando in summa vrgentiq; necessitate, vel captiuos redimeret, vel pauperes aleret. Libros item codicèq; sacros inauratos, & purpura byssoq; vestitos, & auro, argento cælatos, ac nonnullos aureis, argenteis literis, ijsq; vncialibus, scriptos olim fuisse, ab sancto Hieronymo memoriæ proditum est. Antiquæ igitur huius pietatis, religiosaq; liberalitatis, omni perpetua imitatione dignæ, exemplis non solum externis, verùm domesticis vos excitati, quæcunque nostris his instructionibus de fabrica suppellectileq; ecclesiastica p̄finiuimus, quò plura olim, longeq; maiora eo ipso de genere præstita esse cernitis; eò libentiùs promptiusq; suscipite, atque vsque ad eò exequimini; vt & nos vestrum istud pietatis studium in Domino commendemus, & à Deo bonorum omnium remanente, vos vberrimum, & sempiternū inde præmiū capiat. Valete.

INSTRVCTIONVM

Fabricæ ecclesiasticæ.

L I B E R I.

DE SITV ECCLESIAE.

Cap. I.

ECCLESIA cùm ædificanda est, primùm Episcopi iudicio, & de architecti quem is adhibuerit probaritùe consilio, locus huic ædificationi accommodatior eligi debet.

Qua in re valdè spectetur, vt vbicunque illa extruatur, loco editiori aliquantò fiat.

Si verò vbi extruenda est, loci positura plana omnino tota sit; deligatur saltem in ea situs, qui ita extet, vt extructa ecclesia, tribus, aut ad summum quinque gradibus ad eà ascendatur.

Sinautem ne hoc quidem loci natura patiat, cùm partem nullam sic extantem, pauloq; eminentiorem habeat; id subsidij comparetur structura basium ecclesiæ: quæ in altum ductæ, naturalem illam loci planitiem ita superent, vt ad ecclesiæ pavementum illis tribus vel quinque gradibus ascendatur.

In situ præterè deligendo ea etiam cautio adhibenda est; vt, & quò maiori in veneratione ecclesia habeatur, & quoad eius fieri potest, ab omni strepitu, vnde diuinorum officiorum interturbatio existit, longiùs absit; illius positura loco sit, qui ab omni luto, cæno, spurcicia, ab omniq; sordium genere, à stabulis, caulis, cauponis, officinis ferrarijs, emporijs, atque ab omni foro venalitia procul distet; ac ne è regione quidem istiusmodi locorum propè sit.

Cautio item sit, vt situs eiusmodi quærat, vbi ecclesia exædificari queat, insulæ instar;

nem-

nempè ab aliarum ædium parietibus interuallo aliquot passuum, vt infra loco de platea demonstratur, disiuncta ac separata, quemadmodum antiqui instituti est, ratioq. certè postulat. Id verò cum vbiq. tum in pagis, locisq. vbi ædificia crebra nō sunt, cōmodiùs agi poterit.

De vicinitate & coniunctione ædium ecclesiasticarum cum situ ecclesiæ.

AT illud tamen ab ecclesiasticæ ædificationis ratione alienum non est, vt ab aliquo latere domicilia ministrorum ecclesiæ, præsertim verò episcopalia, canonicalia, & parochialia sint; non illa quidem habitationis ædificio parietibus ecclesiæ inhærentia, sed muris per illud areæ distantia: spatium ductis coniuncta, sacrariumq. ædium situi vicina, vt concilij Carthaginienis canone cautum est.

Conc. Carthag.
4.c.14.

Ministrorum autem, qui custodes, sacristæque dicuntur habitatio, vt res ecclesiasticæ eorum fidei commissæ, ab omni sacrilegij, furti, incendijs periculo tutiores sint, ecclesiæ aut sacristiæ adiuncta, locouè eiusdem sacristiæ superiori, vt in nonnullis ecclesijs est, extrui pōt. Qua in extructione hæc videnda sunt.

Primò vt huius habitationis structura ne ecclesiæ prospectus impediatur, aut offendatur; neque ecclesiæ fenestris luminibusque obstruatur, aut impedimentum afferatur.

Deinde vt ne eiusdem habitationis prospectus vllus, aut fenestra fiat, vnde in ecclesiam introspectetur.

Præterea ianua ne sit, qua iter aditusque per ecclesiam pateat, ad quotidianum, priuatumq. rerum domesticarum importandarum, exportandarumque usum; sed quæ tantum ad diuina officia, & munera sua obeunda, ab illis in ecclesiam conueniatur.

De area Ecclesiæ.

Ponenda præterea cura est, vt ne loco humido vliginoso, aut area ecclesiæ deligatur; nec verò propè colles, aut decliua loca, quò aut torrens, aut alia aquæ vis fortè defluens, detrimentum ædificio afferre possit.

Si quando tamen in cliuo ædificari necesse est, ibi hominum opera planities fiat, quæ respondeat magnitudini futuræ ecclesiæ: à cuius tergo, latereuè, spatium itidem planum cubitorum duodecim, & amplius, pro ædificij ratione, intersit ad excisam præruptamque rupem; hæcque etiam firmo pariete muniatur, effossis præterea hinc inde canalibus, per quos aqua interdum confluens aliò deriuetur.

De amplitudine situs Ecclesiæ.

Situs præterea ecclesiæ amplitudo ita patens esse debet, vt non solum multitudinem populi locum incolentis, vbi ecclesiæ, vel parochia

lis, vel collegiata, vel cathedralis ædificatio futura est; sed frequentiam etiam hominum interdum ad solemnitates confluentium capere queat.

Qua in re ratio illa negligenda non est, vt vnicuique homini tantum spatij esse possit, quanta est ab omni parte mensura vnus cubiti & vnciarum octo; idque præter spatium, quod columnæ, pilæque, ac parietes capiunt.

DE ECCLESIAE FORMA.

Cap. II.

AT QUÆ hæc quidem breuiter de ecclesiæ situ: sequitur illius ex ædificandæ forma: quæ cum multiplex esse possit, ad eam sanè deligendam, pro situs ratione, proque ædificationis amplitudine, architecti periti consilium Episcopus adhibere debet.

At verò illa huius ædificij ratio iam inde ab apostolicis ferè vsque temporibus ducta, potior est, quæ crucis formam exhibet, vt planè ex sacris basilicis Romanis maioribus ad eum modum extructis perspicitur.

Illam porro ædificij rotundi species, olim idolorum templis in usu fuit; sed minus vsitata in populo christiano.

Ecclesia igitur omnis, ac illa præsertim, quæ in signem structuræ speciem requirit, ita ex ædificanda potius erit, vt crucis instar sit: quæ cum multiplex, tum oblonga esse potest; hæc in frequentiori usu, reliquæ minus vsitatae sunt.

Ea igitur, quæ crucis oblongæ similitudinem præfert ædificatio, vbi potest, in omni ecclesia, vel cathedrali, vel collegiata, vel parochiali, quæ extruenda est, seruetur.

Vbi verò situs de consilio architecti, aliam potius quam longam ædificij formam postulat, ad illius præscriptum modum Episcopi iudicio comprobatum, eiusmodi structura ecclesiæ fieri poterit.

De modo ecclesiæ ædificandæ instar crucis.

Hæcque ipsa Ecclesia, siue vnâ tantum, siue tres, siue quinque, vt dicunt, naues habitura est, crucis instar, cum alia multiplici ratione & modo, tum hoc vno constare potest, extructis scilicet extra cappellæ maioris ingressum duabus ab utroque latere cappellis; quæ ad brachiorum similitudinem productæ; à toto ecclesiæ & ædificio pro amplitudine extent; ac foris aliquantulum pro architecturæ ratione promineant.

DE PARIETIBVS EXTERIORIBVS, & frontispicio. Cap. III.

RELIQUA autem, quæ ad structuræ genus, ad parietes benè materiatis, eorumque firmitudinem, incrustationem, rectoriumque opus, aliisque id generis attinent; pro ecclesiæ exadi-

exædificandæ modo, proq. regionis lociue cõditione, iudicio Episcopi, ac de architecti consilio diligentius statuentur.

Illa tamen ratio in parietibus extrinsecus habeatur; vt qui à latere, & à tergo sunt, in ijs nulla imago exprimat: qui à fronte, eò decetiorẽ angustiorẽq. aspectum præferent, quò sacris imaginibus picturisue sacram historiam experimentibus ornatiores erunt.

In frontispicij igitur pio ornatu, pro structuræ ecclesiasticæ ratione, proq. ædificij magnitudine, architectus videat, vt cum nihil profani appareat; tum rursus splendide pro facultatibus exprimat, quod loci sanctitati conueniat.

Illud verò præter cetera adhibeatur, vt in vniuscuiusque ecclesiæ, præsertim parochialis frontispicio, à superiori scilicet parte ostij maioris, extrinsecus pingatur, aut sculpatur decorè religiosoq. imago beatissimæ Mariæ Virginis Iesum filium in complexu habentis: à cuius latere dextero exprimat effigies sancti, sanctæ uè, cuius nomine illa ecclesia nuncupatur; à sinistro alia item sancti, vel sanctæ, cui præ cæteris parochiæ illius populus venerationẽ tribuit; aut saltem (si totum id triplicis imaginis opus fieri non potest) sancti, sanctæ uè folius tantum figura fiat, cuius nomine ipsa ecclesia appellatur.

Quòd si vel annunciationis, vel assumptionis, vel natiuitatis Sanctæ Mariæ titulum diemue festum ea ecclesia habet; beatissimæ virginis effigies exprimat, quæ mysterij rationi conueniat.

Vt verò à pluuia & temporis iniuria perpetuò defendatur; id structuræ opere soletter prospicere architecti erit.

Cetera porro, quæ aut sculpturæ, aut picturæ opere, alijsq. grauib; ac modestis ornamentis, frontispicij ecclesiæ maiestatem augustam religiosamq. reddunt, Episcopus architecto etiam si opus est adhibito viderit, prout ecclesiasticæ ædificationis quæ struet, ratio poscet.

DE ATRIO, PORTICV, ET vestibulo. Cap. IIII.

ATRIA præterea in fronte sacræ ædis, pro aræ ratione, proq. ædificij ecclesiastici structura fiet, de architecti consilio, intus ab omni parte porticibus cinctum, alioq. decenti architecturæ opere ornatum.

Si verò præ situs angustia, aut præ tenui cõsu, id exædificari non potest; porticus saltem à fronte itidem extruenda curetur.

Quæ porticus cõlumnis marmoreis, aut pilis lapideis latericij sue erecta, longitudine omnino ecclesiæ latitudinem adæquet.

Lata autem, atque alta ita esse debet, vt longitudinis suæ rationi rectè conuenienterq. respondeat.

Hac forma in vnaquaque ecclesiâ parochiali

porticum extare conueniens erit.

Si per inopiam ne id quidem præstari potest; saltem profus curetur, vt ante ianuam maiorem vestibulũ eiusmodi extruatur, quod duabus tantum cõlumnis vel pilis aliquantulũ ab ea distantibus exædificatum, forma quadrata sit: tantumq. spatij habeat, vt paulò latius quam ecclesiæ ianua pateat.

DE TECTO. Cap. V.

ET quoniam tecti magna est habenda ratio, propterea quòd omne ædificium tueatur: si quidem eo sublato, aut malè confecto, putrescit materies, labascunt parietes, omnisq. sensim dissoluitur structura; certè in ecclesiâ tegenda, quæ sacris imaginibus, omniq. pio ornatu, & religioso apparatu, ad perpetuitatem extruitur, diligens ac singularis industria requiritur architecti.

Qui quamcunque tecti, vel displuuiati, vel testudinati, vel laqueati formam, pro ædificij ratione delegerit; videat in primis, vt & materia lignea fabrilis, nempe tigna, canterij, templa, asseres, & alia id generis; ex quibus illud constat, & contignatio omnis benè firma sit.

Tegendi autem tecti ratio, cum & pro regionum vsu, & pro ædificiorum modo diuersa sit; ipse viderit, quæ ecclesiæ extructioni sit accommodatior.

In ecclesiarum autem, quæ insigni structurâ exædificantur, & amplo censu sunt, tectis operiendis, tegulas, si minus æreas, vt olim, at saltè plumbeas adhiberi conueniet.

Laqueata tecta in ecclesijs construi, cum basilicarum quarundam Romanarum vsus docet; tum mysterij significatio suadet: fornicata tamen fieri non alienum erit pro locorum consuetudine, quò tutiora ab incendio ædificia sint; qualia sanè fornicato opere tecta in basilicis vrbs & prouinciæ Mediolanensis insignibus atque antiquis cernuntur.

Cautio verò in eo adhibenda erit, vt tecti proiectura eiusmodi fiat, qua stillicidia ab imis parietibus arceantur, proculuè sint; idq. aprè ac decenter, prout certo structuræ opere potest, fieri architecti cura erit.

Ne item suggrundijs ob stillationem diuturnam detrimentum parietes aliquando capiãt; eorum fundamenta, vbi primũ è terra extare incipiunt, pauimentis lithostratis benè consolidatis, suggrunda latius aliquantò productis sternantur: rum verò terra congesta inde procul perpetuò amota sit.

Ne præterea ijdem possint per pluuiam stillicidij penetrari, si fortassè aliquando tegulæ, imbricesue corrupti fuerint; in illorum summitate, quæ tecti trabibus subiacebit, structura loricaue testacea cum coronis prominentibus adhibeatur, quæ tecti etiam proiecturam adiuuabit.

DE PAVIMENTO.

Cap. VI.

ATQUE hætenus quidem de tecto : nunc sequitur pavementum : quod in ecclesia nõ spicacum , nõ è laterculis costilibus, non alio latericio opere, nisi vitriato sit ; sed in insigni saltem ecclesia, cappellisq. maioribus, & alijs præclaræ structuræ, marmore, aliouè solido lapide stratum sit, opere item tessellato, aut scutulato politè confecto, aut musiuo item .

In alijs verò ecclesijs & cappellis, vbi hoc non potest, silicibus expolitis, vel opere testaceo confectum.

In pavimento, quale quale illud sit, neque pictura neque sculptura crux exprimitur ; nec verò præterea à alia sacra imago, historiauè, ac ne alia item, quæ sacri mysterij typum gerat .

DE OSTIIS. Cap. VII.

DE ostijs, & antepagmentis sacrarum ædiũ multa à sapientibus architectis præscripta sunt : quæ pro ecclesiæ ædificandæ ratione, pro quæ structuræ modo seruari accuratiùs debet. Illud verò caueatur, vt à superiori parte ne illa arcuata sint (cùm à portis urbium dissimilia esse debeant) sed quadrangula, qualia in basilicis antiquioribus conspiciuntur .

Nec verò humili structura depressiora sint, sed duplo altiora, vt architecturæ ratio fert, quàm latitudo patet .

Superiori parti coronix decenti opere adiungi potest, è qua rotundum instar hemicycli & scaphæ emineat ; vbi sacræ imagines, vt supra præscriptum est, sculpantur, aut pingantur, vt in antiquis, ijsq. insignioribus basilicis Mediolanensibus perspicitur .

A fronte ecclesiæ ostia exstruantur ; imparia verò sint, ac planè totidem, quot naues è quibus ecclesia constat .

Media autem nauis (si è pluribus nauibus ecclesia constet) tria ostia, vbi præ amplitudine potest, à fronte habeat ; si verò ex vna tantum, hæc omnino ostia tria à fronte habeat . nam pluribus ostijs, cum ob alia multa, tum ob virorum mulierumq. distinctionem, ad ecclesias ingressum patefieri debere, indicant basilicæ Romanæ .

Ostium medium à cæteris, & laxamento, & ornatu præcipuè distingui debet, præsertim in basilica cathedrali ; vbi illud sculptura leonum exornari decet exemplo templi Salomonis, qui in basibus illos sculpi iussit, vt præsulum indicaret vigilantiam ; id ipsumq. in complurimum huius Mediolanensis prouinciæ basilicarum cathedralium ianuis ita exstructis præclarè cernitur .

Ostiorum ecclesiæ valuæ eiusmodi esse debet, quæ non tam ornatum quàm firmitudinem ostentent .

Porrò è cypresso, aut cedro fieri conueniens

esset ; si minus, è nuce vbi potest fiant, opere fabrili ornata, quod non picturæ tenuitatem imitetur, sed sculptura piè expressum aliquãtisper emineat : laminis autem æneis illas quæ insignioris ecclesiæ sunt, vestiri, opereq. sacrarum imaginum cælaro ornari conuenientiùs erit ; cùm basilicarum Romanarum valuas, non modò æneas, sed argenteas, argentouè illitas aliquando extitisse memoriæ proditum sit .

Hæ ostiales valuæ, & pessulis, & feris, & clauibus grãdiusculis à parte anteriori firmiter munitæ sint : ab exteriori autè parte nullo modo. Vbi verò id aliquando fieri necesse sit, in vnus tantum ianuæ, quæ à latere maioris ianuæ est, valuis ostiolum paruulum exstrui liceat, iisdè instrumentis extrinsecus munitum, firmiterq. compactum .

A tergo autem, nec verò præterea à lateribus vllum ecclesiæ ostium exstruatur ; nisi quo ingressum fieri necesse est, vel ad sacristiam, vel ad campanile, vel ad cæmeterium, vel ad ministrorum ecclesiæ domicilia .

Neque item propè altare vllum, vel è regione eius laterali, aliouè eiusmodi loco, qui illud rectè spectet : indeq. sacris altaris ministerijs, aut impedimenti, aut irreuerentiæ, perturbationisue periculum aliquando existere possit .

DE FENESTRIS.

Cap. VIII.

HÆC de ostijs satis sint, cùm alia multa Architecti periti iudicio relinquuntur : superest de fenestris, quæ pro ratione architecturæ, proq. modo & magnitudine ædificij in ecclesijs & in cappellis struentur .

Neque est, cur de earum longitudine, ac latitudine quidquam, aut de forma hoc loco multa tradantur ; cùm potius ab architectonica arte huius generis præceptio sumenda sit .

Ea autem in sacrarum ædium fenestris forma vel plurimum seruata est, vt à parte superiori paululum rotundæ, à lateribus aliquantulò intrinsecus latiores appareat quàm extrinsecus, prout etiam mysterij ratio à patribus demonstrata suadet .

In media ecclesiæ nauis, vbi per tecti eminentioris altitudinem potest, tum in nauibus etiã inferioribus laterales fenestræ fient, eaq. impares ab vtroq. latere : atque in vniuscuiusq. intercolumnij medio ita ordine exstructæ, vt rectè sibi respondeant, neque à zophoro, epistylionè tecti valde distent .

Vnde verò lumen præcipuè ecclesia & cappella maior excipiat, fenestra orbicularis ampla pro modo ecclesiæ instar oculi à fronte supra ostium maius exædificetur, atque extrinsecus ornetur pro structuræ modo .

In alijs nauibus à frontispicio item fiant forma oblonga architecti iudicio .

Verum lumen etiam excipi potest ad cappellæ & ecclesiæ vsu, è tholo, ex umbilico scilicet

fastigiatæ fornicis, lanternis vndique factis. In cappella maiori, ac præterea in singulis minoribus, pro earum magnitudine ac modo, ab utroque latere eæ item fiant, vt vtrinque lux præbeat.

Si verò à lateribus lumen excipi nullo modo potest, neque satis est, quod ab orbiculari, alijfue frontispicij fenestris imbibitur, quoduè aliunde excipitur; è pariete qui à tergo cappellæ est, recipiatur.

Cautio autem adhibeatur, vt nullam altaris cuiusvis partem ne minimam quidem fenestræ posterioris parietis occupent: tum maximè, ne altare quod eidem parieti propè sit, rectà spectent, aut villo sanè modo supra altare sint.

Cæterum si aliunde lumen commodè & decèter sumi non potest; tunc fenestra, quæ necessariò supra altare exstruenda est, ab ima parte paulò accliuus foras prominens, opere testaceo, aut tabula solida marmorea æreauè strata, eiusmodi sit, vt aqua foras omnino defluat; intrò verò ne gutta quidem penetret.

Cautio item sit, vt si montoso, aliouè loco vbi ventorum vis maxima esse soleat, ecclesiam ex ædificari contigerit, ita fenestræ vndique à septentrione præsertim architecturæ rationibus fiant, vt à nulla parte ecclesiæ detrimentū, neque periculum sacris ministerijs, neque incommodum fidelibus orantibus existat.

Fenestræ omnino altè, atque ita exstruantur, vt inde qui foris stat, introspicere non possit. Vbi autè necessariò fenestra minus alta quàm præscribitur, aliquando exstruatur necesse esset (quod facillè vsu veniet in veteribus ecclesijs resarciendis) ea muniatur vitreis valuis, quæ nullo modo aperiri possint, ne introspectetur.

Fenestræ autem omnes, quales quales sint, clathris ferreis, vbi potest, muniantur, adiuncto etiam opere vitreo & pellucido, neque vlla ex parte picto, nisi imagine tantum Sancti, cuius nomine ecclesia cappellauè nuncupatur; vt lumen illustrius ad illius cappellæ ecclesiæuè vsu excipiat.

Sint item extrinsecus filis æreis instar retis vndique septæ.

Quæ operis vitrei sepimentiuè exstructio ornatio esse potest pro ædificij modo.

In ecclesijs autem, quibus ob inopiam vitreo opere confici non possunt, sint opere saltem relæ instructæ.

At è quocunque genere opereuè sint, eiusmodi tamè esse debent, vt aperiri, aut amoueri aliquando possint, ad omnis vaporis in ecclesiæ cappellæuè ambitu conclusi exhalationes.

DE ECCLESIAE SCALA ET gradibus. Cap. IX.

IAM verò est, vt de ecclesiæ scala & gradibus aliqua instructio fiat, cum ad illam editiori loco exædificatam ascendi necesse sit.

Si igitur loci situs, vbi ecclesia exstruenda est; ita è planitie eminent, vt scala quæ pluribus gradibus constet, opus sit; tunc illa pro ecclesiæ modo latè patens, è marmore, aut è solido saltem lapide struatur, gradibus totidem, quot ad ascendendi vsu commoditatemq. necessarij sunt.

Qua in re videndum est, vt illi & numero impares existant, & quinto, tertiuè quoque gradu planum fiat, quod pro ascensu ratione cubitis circiter tribus congruenter pareat.

Si verò præ ascensu altitudine ordines graduum plures statui oporteat, hæc etiam ratio habenda est, vt illi quoque numero impares extent.

Gradus autem singuli altitudine sint vnciarū octo, latitudine circiter cubitali, aut paulò ampliori pro structuræ genere.

DE CAPPELLA MAIORI.

Cap. X.

NUNC verò quoniam quæ exposita sunt, omnia ferè ad exteriorem ecclesiæ fabricam pertinent, sequitur vt de interiori dicatur.

Ac primo quidem loco de cappella & altari maiori.

Situs igitur huius cappellæ in capite ecclesiæ loco eminentiori, è cuius regione ianua primaria sit, deligi debet: eius pars posterior in orientem versus rectà spectet, etiam si à tergo illius domicilia populi sint.

Nec verò ad solstitialem, sed ad æquinoctialem orientem omnino vergat.

Si verò positio eiusmodi esse nullo modo potest, episcopi iudicio, facultateq. ab eo impetrata, ad aliam partem illius exædificatio verti poterit: tuncq. id saltem curetur, vt ne ad septentrionem, sed ad meridiem versus si fieri potest, planè spectet.

Porrò ad occidentem versus illa exstruenda erit, vbi pro ritu ecclesiæ à sacerdote versa ad populum facie Missæ sacrum in altari maiori fieri solet.

Cappella hæc fornicata sit; musiuo præterea opere, aut alia illustri picturæ structuræque specie, pro ecclesiæ quæ ædificatur ratione ac dignitate, decorè ornata.

Eius pavementum exstruatur ecclesiæ solo altius, pro situ loci, proq. ratione item ecclesiæ: quæ si parochialis est, altius vncijs octo ad minimum, aut cubito vno ad summum; si collegiata, vel cathedralis, aut certè parochialis insignis, hæc altitudo ne minor sit cubito, nec verò maior cubito quidem, & vncijs præterea sexdecim.

Vbi verò in cappella maiori locus subest, quæ Confessio dicitur, ad illius loci altitudinem huius pavementi altius exstruendi ratio aptè & decenter referatur.

Gradus ad cappellæ maioris ascensum, è marmore, lapideuè solido, aut è latericio opere, vbi nulla

nulla copia lapidis marmorisue est, confecti sint: ijque numero impares, vnus scilicet, tres, aut quinque, pluresue pro altitudinis ratione.

Quorum singulorum graduū altitudo ne maior sit vncijs octo; latitudo autem ne minor sexdecim, nec verò maior cubito.

Si pavimenti cappellæue altitudo paulò minor sit cubito; ad ascensum tres gradus edificentur pari altitudine.

Si verò ea altitudo cubitum aliquatò excedit, gradus quinque; sin autem illa ob confessionis locum longè maior est; totidem fiant (at impares numero) quot ad ascendendi vsus necessarii sunt: ijque singuli æqualem itidem altitudinem habeant pro ratione vnciarum, quibus altum est eiusdem cappellæ pavimentum; sed nūquam tamen maiorem illis octo vncijs.

DE ALTARI MAIORI.

Cap. XI.

ALTA RE maius cappellæ suæ loco ita cōstitui potest, vt ab ipsius altaris gradu infimo vsque ad cancellos, quibus illa septa, sepiè clauè est, spatium intersit cubitorum octo, atque vbi potest, ecclesiæque amplitudo pro decori ratione postulat, etiam plurium; vt id spatij commodo vsuique sit clero frequenti, ad Missæ solemnis sacrum, diuinorumque officiorum celebritatem aliquando conuenienti.

Idque propterea vbi opus sit, si à tergo cappellæ extrinsecus situs est, vbi illius spatium produci possit, vsque adeò producat, vt tantum spatij cappellæ detur, quantum supra præmōstratum est: si hoc non potest, atque præ loci exiguitate angustiaque, illius altaris cappella non tantum spatij in ecclesijs parochialibus, collegiatisue habet; tunc ille inter altaris inum gradum & cancellos siue interiectus, spatio esse debet cubitorum ad minimum quatuor; vt saltem in Missæ solemnis sacro pro cæremoniis quæ obeundæ sunt, ratione, spatij locus congruus detur & sacerdoti celebranti, & diacono, & subdiacono; alijsque clericis in eo ministrantibus.

Cui angustæ breuique cappellæ vt ab anteriori parte illud saltem cubitorum quatuor spatium interuallumue detur; ea si opus sit, iniri potest ratio, vt illius planum gradusque eiusmodi sint, reconcinnenturue, qui è cappella ipsa extates, forisque aliquantulum decorè prominētes, octāguli, aut sexanguli formam præbeant.

Sin autè extra illius fines intercolumnia sunt, sique id ecclesiæ amplitudo postulat, illud ipsum spatium parari capiue poterit, eiusdem cappellæ pariete vsque ad prima illa intercolumnia producto.

Vbi denique præ angustis situs locique finibus exiguum aut nullum ferè spatium esse potest; id saltem omnino præstandum est, vt altare parieti qui ab illius tergo est, propius admouea-

tur; & à clathris, si illud quatuor cubitorum spatium habere nequit, distet saltem pro situs ratione, quàm maxime potest, ita tamen, vt ab ipso etiam pariete procul sit cubito vno & dimidio.

Sit autem altare maius à scabelli solo altitudine cubitorum duorum & vnciarum octo, & ad summum decem; lōgitudine cubitorum quinque, ac plurium, pro ecclesiæ cappellæue magnitudinis ratione; latitudine verò cubitorum duorum & vnciarum duodecim, ac plurium item pro longitudinis & situs modo.

De gradibus altaris maioris.

PRæterea si à lateribus, & à fronte spatij satis datur; gradus tres adhibeatur, vnus scilicet quem per se bradella facit, tum alij duo ipsa bradella inferiores: qui duo è marmore solidouè lapide fieri debent; aut si id non potest, è latericio opere: lateque pateant vncijs ad minimum sexdecim; viginti verò, si potest, ac plus item, vbi decorè pro spatij ratione fieri possit.

Gradus verò tertius, qui ex ipsa bradella existit, è sectilibus tabulis esse debet.

Bradella autem à fronte altaris cubitos duos, & à lateribus etiam producta, vncias sexdecim late pateat, ita vt à tribus partibus illud complectatur.

Altitudo item singulorum graduum sit vncijs octo.

Vbi verò pro ecclesiæ altarisque maioris amplitudine gradus plures esse possunt, ibi quinque extrui poterunt, latitudine & altitudine mox præscripta.

De situ imaginis Crucifixi.

SVb ipso autem cappellæ maioris fornicato arcu, in omni ecclesia præsertim parochiali, crucis & Christi Domini in ea affixi imago, ligno aliouè genere piè decorèque expressa proponatur, apteque collocetur.

Quo loco si minus rectè pro humili arcus fornicisue depressione collocari potest; parieti, qui tunc supra ipsum arcum est extrinsecus inherens, affigatur sub testò laqueato: aut certè super ianua clathrati cancelli cappellæ omnino ponatur.

DE CHORO. Cap. XII.

CHORI prætereà locus, à populi statione, vt vetus structura & disciplinæ ratio ostendit, seclusus, cancellisque septus, cum ad altare maius esse debeat, siue ab anteriori parte (vt antiqui instituti est) illud circumdet; siue à posteriori sit (quia vel ecclesiæ situs, vel altaris positio, vel regionis cōsuetudo sic postulat) vsque adeò late, longèque, vbi pro situs spatio potest; patere, etiam in hemicycli, vel in alterius

forma, pro ratione cappellæ ecclesiæ, modū, architecti iudicio debet; vt & amplitudine, & ornatu item decenti, ecclesiæ dignitati, cleriq. multitudini aptè respondeat.

DE TABERNACULO SANCTISSIMÆ Eucharistiæ. Cap. XIII.

Prou. i. tit. quæ
pert. ad sacram.
Euch. pag. 8.

QUONIAM verò ex decreto prouinciali tabernaculum sanctissimæ Eucharistiæ in altari maiori collocari oportet, de eo instructionem aliquam hoc loco fieri conuenit.

Primò illud in ecclesijs insignioribus, vbi potest, è laminis argenteis, aut æneis, iisdemq. inauratis, aut è marmore pretiosiori, fieri decens est.

Quod tabernaculi opus politè elaboratum, & aptè beneq. inter se compactum, pijs item mysteriorū passionis Christi Domini imaginibus exculptum, & inaurato artificio certis locis periti viri iudicio decoratum, religiosi & venerandi ornatus formam exhibeat.

Intrinfecus autem tabulis populæ circummictum esse debet, vel alijs eiusmodi; vt ab humiditate, quæ ex metalli marmorisue genere existit, sanctissima Eucharistia illo amictu omnino defendatur.

Vbi tabernaculum eiusmodi non fiat; tunc è tabulis, non nuceis, vel alijs, quæ humiditatem gignunt, sed populæ, aut similibus politè elaboratis, & religiosarum vt supra imaginū sculptura ornatis, iisdemq. inauratis extruatur. Amplum pro dignitate, & magnitudine, rationeue ecclesiæ, in cuius altari maiori collocandum est.

Forma vel octangula, vel sexangula, vel quadrata, vel rotunda, prout decentius & religiosius accommodata videbitur ad ecclesiæ formā. In summo tabernaculo sit imago Christi gloriosè resurgentis, vel sacra vulnera exhibentis: vel si in altari exiguæ alicuius ecclesiæ per tabernaculi occupationem congruus locus cruci (quæ aliàs super eo collocaretur) esse nō potest, ea pro alia sacra imagine in tabernaculi summitate vel perpetuò affigatur, vel processionum causa aliquando amouenda, decorè cōstituantur, affixa Christi crucifixi sacra effigie. Benè præterea idem tabernaculum super altari basis ornata firmitudine suffultum, aut firmis altaris gradibus decorè confectis, aut angelorum statuis, alijsue suffulcimentis religiosum ornatum exhibentibus sustentatum, firmiter fixum hæreat; tum benè etiam clauemunitum sit.

A summo fronte altaris procul collocatum extet, non minus cubito vno & vncijs sexdecim, ita vt corporale latè expandi, & paxis, cum aliquando vsu venit, comode in altari poni possit: neq. rursus à fronte sic distet, vt ad sacram Eucharistiam depromendam sacerdoti gradu etiā ligneo opus sit; nisi situs, & illius structuræ ratio aliud necessariò postulet.

In insignioribus porro ecclesijs, vbi presertim à tergo altaris chorus est, proq. illarum structuræ ratione eius altaris latitudo ampla admodum est, remotius esse potest: quoniam ab illa chori parte posteriori commodè & decenter ipsa sacra Eucharistia è tabernaculo sumi potest: tuncq. ab eadem chori parte ostiolium alterum præscripta forma fiat.

Atque sub tabernaculo armariolum nullū sit; ac ne afferendis quidem libris, supellectiliue ecclesiæ locus sit.

Vbi in altari ita vt supra collocari, suffalciriue præ illius angustia tabernaculum totum non potest: à tergo suppositis basibus, aut alijs suffulcimentis benè firmis, illud aut totum, aut pars nitatur; ea tamen forma & ratione, vt neque spatium inter altare & parietem interiectum (quando exiguum est) impediatur, quominus altare circuiui possit.

Panno serico rubri coloris, si ambrosiani ritus ecclesia sit; aut albi, si Romani, intus ab omni parte vestitum atque ornatum sit.

Ostiolium habeat ab anteriori parte ita patēs, vt paruulum alterum tabernaculum, quod intus in eo includitur, facildè comodeq. introducatur, & expromatur: ita præterea ad aperiendum accommodatum, vt totū in frontispicio à latere planè hærens, sacerdotis inde sacræ Eucharistiæ depromentis brachiū manum uè non impediatur.

Sit verò ornatum sacra Christi Domini crucifixi, aut resurgentis, aut vulneratum pectus exhibentis imagine, aut alia pia effigie.

DE CAPPELLIS ET ALTARIBVS minoribus. Cap. XIII.

HÆC breuiter de altari, & cappella maiori, deq. adiunctis dicta sint: restat separatim alia instructio de cappellis & altaribus minoribus, præter ea quæ suo loco demonstrata, maioribus & minoribus cappellis, altaribusue communiter conueniunt.

Primū igitur cum altaria plura exædificari oportet, & ecclesia instar crucis exstructa abside constans duo quasi brachia habet; tunc à capite vnus & alterius brachij locus aptè conueniens erit, vbi altaria duo ædificentur; vnū à dextro, alterum à sinistro; si modò spatium sit pro modo latitudinis infra præfinitæ.

Is locus, si cappella cum altari ibi extruenda est, latè patere debet cubitos ad minimū nouem & vncias octo.

Si verò ad hemicycli formam parietis concauitas faciendæ est, cui altare inhæreat; eius loci latitudinem esse oportet cubitorum saltem sex & vnciarum sexdecim.

Quæcunque etiam ecclesia, siue tribus nauibus, siue vna tantum constat, extra suæ cappellæ maioris situm, ab vtriusque lateris capite locum habet, sicut supra mox præhnuimus, ita parentem, vbi in vno & altero item latere, pro modo

modo formaq. præscripta, cappella, & altare decore apteq. exædificari possit, aut ad hemicycli saltem speciem parietis concavitas fieri queat, cui altare innixum hæreat; cum in eiusmodi ecclesia, præter illas duas quæ à brachijs sunt, alia etiam cappellæ cum altaribus exstruendæ sunt, in utriusque illius lateris capite exædificari poterunt; nisi illis quæ in capitibus brachiorum sunt, vicinæ nimium sint, contra ac infra præscriptum est.

Quatum cappellarum vnaquæque, siue in dextero, siue in sinistro latere, ita exstruatur, ut ubi plures naues sunt, in medio nauis sit, in cuius capite est.

Vbi verò ex vna solùm naui ecclesia constat, in medio parietis spatio struatur, quod inter cappellam maiorem & angulum ecclesiæ interiectum est; ita tamen, ut hæc à maiori cappella saltem distet cubitis duobus: si modò ædificij ratio, pro oneris quod sustinet, grauitate, structuraq. forma, spatium maius non postulet.

Si verò ad hemicycli formam in parietis concavitate altare collocandum est: id etiam in medio illo, vel nauis, vel spatij vt supra interiecti fieri debet: sic tamen, ut altari maiori non valde propè exstruatur; quominus sacerdos in vno celebrans, ab alio qui sacrum in altero facit, impediri, perturbari, uè queat.

Id igitur omne, quod de cappellis, altaribusq. in vno & altero item latere à capite ecclesiæ exstruendis mox præscriptum est; in ecclesijs locum habere potest, ubi cappella maior exstructa, & altare ibi situm ita existit, ut intus sit spatium cubitorum saltem quatuor.

Quibus verò in ecclesijs præ situs angustia altare maius cappellam non habet; aut si habet, vsq. adeò illa exigua est, ut altare in ea exstructum foras in ecclesiam versus promineat; indeq. altaria quæ à lateribus sunt, facillè prospiciantur: tunc ab ijs partibus, lateribusq. quæ ab illarum capite sunt, etiam si spatium pro ædificationis ratione supra præscriptum aptè ampleq. interiectum esset, altaria tamen fieri non debebunt; tum quia minus decenter extarent; tum quia dum in vno altari sacerdos sacrum faceret, ob propinquitatem alterum sacerdotem in alio celebrantem impediret, aut inturbaret.

Vbi item altaribus compluribus opus est; illorum ædificationi locus tertius propterea aptus erit, nempe ecclesiæ latus utrumque; vnum scilicet quod ad meridiem, alterum quod ad septentriones vergit.

Quo in utroque latere cappellæ cum altaribus exstrui poterunt, quæ ab ecclesiæ corpore extent, forisq. promineant: sed in illis exstruendis ea infra præscriptæ rationes seruari debent.

Vt cappellæ æquè inter se distantes exædificentur; tanq. lato spatio inter vnam & alteram interiecto, ut ab vniuersisq. cappellæ utroque latere fenestra exstrui possint, vnde lumè aptè aperteq. excipiantur.

Si verò ita inter se distantes exstrui non possunt, coniunctæ tamen ita fiant, ut semicirculi, aut semioctanguli forma prominenti spatium inter se præbeant, vnde lux à lateribus recipiatur.

Vt in ecclesia, quæ nauibus pluribus constat, è conspectu intercolumnij omnino rectè sint; ne iplis columnis pilisq. earum prospectus impediatur.

In ecclesia autem quæ vnam tantum nauim habeat, medium planè respiciant, quod inter vnum & alterum arcum tignumq. est, quo rectum opere fornicato aut laqueato suffulcitur, sustineturq.: aut si cappellæ latitudo superet latitudinem eiusmodi spatij, neque illud fieri queat; summitate arcus cappellæ ad perpendicularium tignum sustineatur.

Cappellæ minores omnes, vna eademq. latitudine, longitudine, & altitudine constant; ac ædium omni ex parte, quoad eius fieri potest, sibi inuicem conueniant.

Quæ verò tamen sunt in capite brachiorum ecclesiæ crucis formam exhibentis, ea pro ratione situs, ut cæteris aliquantò ampliores, sic forma illustriori etiam esse poterunt; modò inter se illæ vna alteri omni alia ex parte respondeant.

Ne subter suggestum, vnde vel organo sonatur, vel euangelium epistolauè pronunciat, aut cōcio habetur, vnde uè canitur, villo modo cappellæ minores altaria uè exædificentur.

Ne inter pilam structilem columnauè, aut arcum tignumq., quo rectum suffulcitur, in ingressu ecclesiæ primo loco situm, & parietem qui ab anteriore ecclesiæ parte est, cappella vlla exstruatur; nisi illa tantum, quæ in ecclesijs ubi animarum cura geritur, baptisterij collocandi causa nomine uè sine altari exædificanda est.

Altaria cappellæ uè à pariete qui in frontispicio ecclesiæ è regione altaris maioris est, nullo modo exædificentur; neque item alio in loco, in quo sacerdos celebrans terga vertat cappellæ maiori.

Cappellæ minoris latitudo patens esse poterit cubitis nouem, aut vndecim, & amplius prout est ecclesiæ situs amplitudo: nec verò minor cubitis septem.

Longitudo autem ab ingressu vsque ad parietem cui altare adhæret, ducta, minor cubitis septem esse non debere videtur; ut & ministranti clerico spatij satis sit, & ne quid quam de ecclesiæ parte aut naui cancellis occupetur, neque maior item: ut ne populus qui in Missæ factio præsens adest, cappellarum lateribus impediatur, quominus ab omni ferè ecclesiæ parte sacerdotem celebrantem conspiciat.

Si verò tantum spatij cappellis minoribus dari non potest; fieri poterit etiam longitudo minor, quinque videlicet cubitorum & vnciarum octo.

Quæ ratio cum locum planè non habeat in il-

lis cappellis, quæ in capite ecclesiæ à latere cappellæ maioris sunt ; ideò illæ longitudine aliquantò maiores permitti poterūt quàm aliæ.

Si præ situs angustia quibusdam in ecclesijs, cappellæ quæ præfinito modo formaq̃. foris omnino emineant, extrui non queunt; extrui poterunt saltem, vt maximè pro eiusdem situs ratione foris extare prominereuè possunt.

Sin autem loci situs is est, vt ædificari non queant, quæ foris vt præscriptum est, emineant, atque extent; ab ecclesiæ vno & altero itè latere necessaria tantùm altaria fieri poterunt, exstructis parietis concauitate hemicyclis, scaphisue, pro situs lociq̃. ratione foras decorè prominentibus.

Si verò ne ad hemicycli quidem formam extrui vlllo modo possunt; tunc altaria parieti hærentia, ob causam necessariam tantùm fieri poterunt, aut erectis columnis duabus, aut alijs fulcimentis decentibus intus ab ecclesiæ pariete paululum extantibus, vno à dextero, altero à sinistro latere.

Quæ ambæ columnæ inter se à superiori parte opere fornicato vel eiusmodi cõiuncta sint, aut hemicyclis pictura saltem ad ornatus speciem decorè expressis.

Quæcunque denique altaria, ob causas supra expositas ijs in locis extruuntur, exstructa uè sunt; vbi præ situs angustia cappellæ magnitudine præfinita ædificari non possunt, ita vt cancellos clathraue à recto pariete extare forisq̃. prominere necesse sit; ea singula in arctum sic redigi poterunt, vt cubitum vnum & uncias sexdecim nõ excedant; nec verò super ijs gradus vllus adhibeatur, vt & illa, & cancelli, quàm minimè possunt, foris promineant.

Eorundem tamen altarium cancelli à scabello seu bradella cubiti vnus & uncias saltem octo spatio interiecto figantur, vt id spatij clericò in Missæ sacro ministranti omnino detur. Denique si ecclesiæ amplitudo latè patens id fert, angustior fieri poterit, exstructis ab utroque latere cappellis longitudine, & altitudine, ac forma supra præscripta; cum præ amplitudine valde patenti, locus earum instructioni supra præfinitæ intus eiusmodi esse possit, vt ecclesiæ altitudinis spatium inter illas interiectum congruenter etiam pateat.

Cappellarum minorum paumentum altius quàm ecclesiæ solum octo vncijs strui debet, ampliùs verò aliquando vt infra permitti poterit.

Vniuscuiusque cappellæ minoris limen, vbi per facultates fieri potest, è marmore lapideuè solido esse debet; ac sexdecim, & ad summum viginti vncias latè pateat; tum eiusmodi sit, vt & ingressus gradum faciat, & ipsum cappellæ solum æquet: isq̃. vnus tantùm gradus ad cappellæ ascensum extruatur.

At præter illum liminis gradum, duos alios inferiores pro loci situsue ratione, & cappellæ

amplitudine, vbi maior pluribus gradibus exstructa sit, fieri permissum erit: isq̃. si minus è marmore, at saltem è solido lapide, aut demùm è lateribus fiant.

Eorum latitudo eadem sit, quæ supra demonstrata est de liminis gradu: de altitudine idem seruetur, quod dictum est de gradibus cappellæ maioris.

Vnaqueque cappella, sicut de maiori dictum est, fornicato opere extruatur.

Altaria in fronte media vnus cuiusque cappellæ construuntur, non à lateribus.

Ea singula minora à scabelli, quam bradellam vocat, solo, superficieuè, in altitudinem erecta sint cubitis duobus & vncijs octo.

Longè pateant cubitis quatuor & dimidio: nec verò minus quatuor saltem cubitis.

Lata sint cubitis duobus.

Scabellum seu bradella altaris, tabulis asseribuè ligneis conficitur; latitudineq̃. sit cubitorum duorum, altitudine vnciarum octo.

Longius præterea quàm altare ita pateat, vt vnumquodque eius latus excedat vncijs sexdecim, neque verò plus cubito; rursusq̃. ab utroque latere illud cingat; si modò præ angustia cappellæ, hæc latitudo lateralis non impediatur clericum ministrantem: tunc enim non excedat, sed tantùm adæquet altare.

COMMVNIA CAPPELLARVM altariumuè maiorum & minorum, Cap. XIII.

DE minoribus cappellis & altaribus breui hac instructione explicata, sequuntur communia cappellarum, altariumuè maiorum & minorum, quæ in exstructione seruanda sunt. Altaria non ex opere ligneo, sed ex lapidibus lateribusue extrui debent; atque ita vndique obstrui, vt fenestella foramenue nulla ex parte in ipsis relinquatur, vbi quidquam asseruari recondiue possit.

Nec verò ideò prohibentur altaria, quæ quatuor pluribusue lapideis columellis aut pilastratis angularibus suffulciantur, qualia in provincia Mediolanensis vsu cernuntur, quin etiã altaria quamuis muro obstrueta, eiusmodi pilastratis ab angulis suffulciri congruum est; ne pars illa chrisimate inuncta, si latericia sit, facile decrustata collabatur.

Neque præterea sub ijs quidquam omnino reponatur.

Altaria singula, quæ non tota cum sacerdote item celebrante opere fornicato, sed tecto laqueato teguntur, aut fornice ita altè exstructa, vt ea fornix commodè sapiusq̃. purgari non queat, integumento etiam, quod capocielo dicunt, operiantur.

Idq̃. vel ex marmore solidouè lapide, aut etiã latericio opere, erectis columnis quatuor, si altare maius est; si minus, lateraleuè, duabus, aut alijs decentibus fulcimentis intus ab ecclesiæ

clēsia pariete paululum distantibus, vno à dextero, altero à sinistro latere, quæ operimentum sustineant opere fornicato aliaue ratione confectum, vel ex tabulis festilibus, aut è tela carulea decenter depicta fieri poterit.

Quod è ligno aut tela integumentum, cathenis ferreis è tecto vel è pariete pendentibus, aut alia firma structura sustineatur.

Hoc autem operimentum cuiusmodi sit, vndique ita latè patere debet, vt altare ipsum, & Sacerdos ibi Missæ sacrum faciens, omnino cõtegatur; quò diligentius & ille & altare, à puluere omniq. labenti sorde defendatur.

Sit verò hoc integumentum vsque adè altari proximum, vt ab eo aliquantisper pro decori ratione elatum, commodè tamen & facilè purgari queat.

De fenestella vrceolorum.

Fenestella in pariete qui à tergo altaris est, à latere vbi epistola legitur, ornatè politèq. fiat; eaq. ex marmore solidouè lapide, vbi potest.

A solo altè exstruatur cubitis duobus.

Eius verò latitudo sit vncijs sexdecim, altitudo viginti quatuor; sitq. distincta marmoreo lapideouè opere transuerso.

Pars inferior vsui sit ad proijciendam aquam abluitionis manuum Sacerdotis sacrum facientis. Ideoq. in medio foramen exiguum habeat, vnde illa defluat in cisternulam suffollam.

Superior verò pars vsui erit ad peluim cum vrceolis dum Missæ sacrum sit reponendam.

Quoniam verò altare maius aliquando longè distat à pariete posteriori, cui sæpè adhæret chorus; id propterea si loco constituto fenestella ea collocari nequeat, tunc in pariete à latere epistolæ, vel eius loco propè altare cõstrui; vel etiam remotius vas aliquod è solido lapide decoro ornatu poni poterit, in quod ea aqua infundatur; ita tamen, vt neque impedimentum, neque deformitatem afferat.

De clauo ferreo appendendi birreti.

Clauus ferreus, quo birretum Sacerdotis celebrantis appendatur, aliquo ornamento, præsertim ex autichalco, affigatur ab eodem latere epistolæ, propè eam fenestellam, aut etiã alio congruo eiusmodi loco, non altius à pavimento cubitis duobus.

De Tintinnabulo.

Tintinnabulum paruum vnicuiq. altari à parte vnde euangelium legitur parieti laterali affixum hæreat, appenso funiculo tam longo, quo clericus minister, cum Corpus Domini eleuatur, vti possit, ad illud certis distinctis ictibus pulsandum.

Vbi verò altare sine cappella est, ita ab altari

distet, & è pariete quantum potest, emineat, vt funiculo ducto altare non impediatur, neque Sacerdos interturbetur.

Quod verò attinet ad maius altare, commodius minister clericus tintinnabulo gestatorio è sacristia allato quàm appenso vtetur. nihilq. propterea est, cur eo loci illud appendatur; præsertim in amplioribus ecclesijs.

De clathratis cappellarum, & altarium cancellis.

AB anteriori vniuscuiusq. cappellæ, etiam maioris parte, vnde ingressus fit, clathra ferrea cubitis tribus alta in summo gradu cappellæ figantur: nec verò tamen aliquando altiora prohibentur, vbi præsertim hoc septo tutiora & munitiora esse oportet.

Eaq. omnia, vbi per facultates potest, paruulis pilis aut vasculis ad aliquam speciem decorè confectis, in parte tum ima, tum media, tum summa exornari debebunt.

Si verò cappella, vt aliquantò maior sit, octanguli, sexanguliue formam exhibet: clathra itidem in eius summo gradu figantur, quæ ei formæ respondeant.

Ab ima verò parte per altitudinem circiter cubiti opere aliquo artificioso ferreo illa inter se densè instructa sint, vt canibus ingressus nullus sit.

In clathrorum medio ianua clathrali etiã opere decenter constituatur, quæ valuis vtrinque, & pessulo, ac sera claudatur.

Vbi verò vis & copia ferri, quo ad cappellarum instruendarum vsum clathra conflentur, haberi minus potest, si ibi lapides solidi, marmorauè apparari queant, è marmore, aliouè solido lapide, columellæ opere (quod uocant, balustrio) addita coronice fieri poterunt, aliquantò clathris ferreis humiliores, quib. cappellarum pars anterior septa ornetur, atque instruat. Quibus autem in ecclesijs, cappellis, altaribusue, præ tenuitate facultatum, nec clathra ferrea, neque marmoreas lapideasue eiusmodi columellas, ad sepiendi, ornandiq. vsum comparari posse Episcopus iudicaret; in ijs id opere ligneo polito ac tornatili præstari eiusdem concessu poterit.

Cancelli autem lignei depressiores itidem ac humiliores quàm clathra ferrea aliquantò esse debebunt, in quorum summa parte ad ornatu coronix apponatur.

Vbi cappellæ altarium minorum amplæ sunt, quæ aliquam populi multitudinem dum Missæ sacrum fit capiant, quamuis clathra in ingressu habeant, in earum tamè parte interiori quæ propè altare est, cancelli item lignei saltem figi debebunt; quibus illud ita sepiatur, vt & præsentis populi frequentia paululum à Sacerdote sacrum faciente seclusa distare compellatur; & locus sit clerico ministranti.

De coronice lignea altaris.

VNicuique scabello, etiam maioris altaris, coronix lignea tribus digitis, nec verò amplius alta adiungatur; qua à tribus item partibus illud cingatur: ita vt à parte anteriori pallij, & à lateribus mantilium tobaleatumue extremitas eiusdem coronicis opere vsque occultetur; etiam vbi altaris scabellum à fronte tantum extat.

De instrumento telari altaris.

AD altare etiam instrumentum adhibeatur, quod telare dicunt: in quo pallium expansum, paruulifq. vncis affixum, ipsi altari accommodetur: idq. è quernis nuceisue asseribus sit, tum perpolitè confectum, tum etiam vncijs quatuor lauum; atque eiusmodi, quo altaris mensa ab anteriori parte, rursusq. ab utroq. latere circumdatur.

Cuius telaris capita summitatesue parieti affigantur innectanturue, cui altare inhaeret.

Fulcimenta item quibus telare ipsum sustentatur, ex iis nuceis seu quernis asseribus duo sint; vnum à dextro, alterum à sinistro altaris cornu anteriori; & alterutrum vncijs quatuor latitudine esse debet.

Vbi verò altare à pariete remotius est, telare totum altare vndiq. cingat; adsintq. duo alia fulcimenta in cornibus posterioribus altaris, quibus ab ea parte sustineatur.

A parte etiam superiori, qua altaris mensam aequat, idem telare in ipsa superficie aliquot exiguas fossulas tenuiter concavas habeat; ipsaq. singulis fossulis tenues clavi vncinuli, quibus pallij cordulae, minutiue anuli annectantur, & ita inferantur atque infigantur, vt ipsius altaris solum non superent.

E quibus fossulis vna omnino fieri debet, qua in telari ad medium altare sit: reliqua autem hinc inde binæ, ternæue, vel plures pro amplitudine altaris, aequali interuallo esse possunt.

De gradu ligneo à parte posteriori altaris.

GRadus in altaris minoris superficie à parte posteriori vnus tantum isq. ligneus adhiberi poterit: ea longitudine sit, qua altare aequat; latitudine vnciarum octo, altitudine etiam rotidem.

In altari maiori ne fiant; nisi cum cubitis tantum duobus minusue à pariete posteriori illud distat: tuncq. eiusmodi gradus vnus pluresue decenter adhiberi poterunt; ita tamen, vt circuitus altaris sub ea structura non impediatur.

De mensa altaris maioris.

ALtaris maioris, in quacunq. vel cathedrali, vel collegiata, vel parochiali ecclesia, tum etiam minoris, quod consecrandum sit, mensa

marmorea, aut è solido lapide curari debet: & vbi potest, ita longè lateq. sicut altare pateat. Vbi apparatus non potest, qua sit tanta latitudinis, non tamen latè minus pateere debet cubito vno & dimidio: longitudine verò ipsum altare omnino adæquet; nisi vbi pro loci regionisue situ, ne eiusmodi quidem adhiberi possit, cui à fronte agglutinetur; à tergo, qua parte deest, suppleri poterit cæmentatio latericioq. opere.

De fenestella reliquiarum sacrarum in altari consecrando.

IN altaris fronte tergouè sub ipsa mensa, fenestella quatuordecim vel sexdecim vncijs ampla, aut in stipite mensaue illius, pro ratione consecrationis, qua libro pōtificali præscripta Episcopus vti maluerit, fossa instat sepulcri, eodè quo fenestella, sed multò minori spatio extruenda est; vbi cum illud consecratur, sacrae reliquiae reconduntur.

Ea verò fenestella ab ostio occludi debebit tabella marmorea lapideauè, in qua sculpta sit crucis imago: tum nomina quae constant sacrarum reliquiarum in altari recõditarum insculpentur.

Vbi verò non fenestella sed fossa adhibebitur, inscriptio hæc, aut ab aliquo altaris latere, aut in mensa fiat, literis incisus.

Fossâ verò qua in mensa est, tabella item marmorea, ita firmiter & accuratè occludatur, vt nihil omnino superemineat.

De mensa altaris, & tela cerata.

ALtaris consecrati mensa, etiam si eius pars è lateribus facta sit, tota tegatur cerata tela: qua telari præscripto inclusa, clavis cõfigatur. Vniuscuiusq. altaris non consecrati solum, pauimentumue, mensa ex tabulis sectilibus politè confecta, atque ad illud contegendum vndique ampla consternatur.

Huic mensae altare portatile aptè inferatur, atque ita, vt inter vtrunq. mensae cornu in medio collocatum, ab ipsius fronte non longiùs distet spatio vnciarum octo.

Cuius portatilis altaris longitudo, non ab vno ad alterum cornu, sed à fronte in posteriorem partem spectet.

Sic verò illud insertum sit, vt è mensae superficie vix paululum aliquid extet, quo Sacerdotis celebrantis tactu dignosci possit.

De Lapide altarium portatili.

Lapis autem altaris portatilis, à parte superiori secturam in planum ductam, quam simulsum dicunt, vndiq. habeat.

Quae sectura latè pateat medio transuerso digito.

Lapis longè vncias viginti, latè sexdecim pateat,

teat, præter capsæ dimensionē cui insertus est. Capsa eius è nucea omnino tabula sit, crassitudine vnciatum circiter duarum aut plurium pro lapidis crassitudine.

Tabulæ verò illi in omni latere intus à summa parte pro lapidis longitudine & crassitudine concavata ipse lapis inseratur, ita vt, illa concavata tabulæ linea prominente, eiusdem lapidis sectura operiatur.

In qua capsæ sacratum reliquiarum reconditarum quartū nomen cōstat, inscriptio planè fiat.

Cùm verò altare consecratum transferri contigerit, quod vt ne iterum consecrari opus sit, ea transferendi ratio adhiberi poterit: vt primò illud totū asseribus tabulisq. ligneis rectè aptèque conclusum, è loco ita amoueatut accuratè, vt stipes à solo ecclesiæ conuulsus, ne minimū quidem ab altaris mensa disiungatur; sed totus affixus ei inhæreat, ne consecratio violeat.

Altaria autè quæ angustiora aut breuiora sunt, quàm forma præscripta postulat, latiora, longioraue fieri poterūt, vel lapideis, vel latericijs, vel ligneis additamentis decenter apteq. confectis, ab eorum lateribus, fronteue, prout vsus tulerit, appositis.

Sin autem humiliora sunt præfinito modo, altiora fieri poterunt, mensa politè atque adeò altè confecta, vt præfinitè altaris altitudini respondant: in eaq. mensa lapis consecratus includatur præscripta forma.

DE LOCIS, VASIS, LOCVLISVE,
quibus sacræ reliquiæ reconduntur.

Cap. XVI.

EXPOSITA breui cappellarum & altariū maiorū minorūq. instructione, consequens est, vt loca, vasa, loculos, aliaq. eiusmodi commonstremus, quibus sacræ reliquiæ reconduntur, aut asseruantur.

Sanctorum igitur corpora, quæcunq. recondenda sint in ecclesia, partem illam subterraneam habente, quæ confessio, vulgò sciuolum dicitur; in ea præferim, & in altaribus ipsis lapideis, aut subter ea, vt antiqui instituti est, piè decenterq. recondantur.

Quam ob causam è marmore, vel saltem è solo lapide arcam leuigato opere intus expolitā fieri conueniet; quæ ex operculo eiusdem generis fastigiato constans, sacræq. corpora benè inclusa continens, intus subtusue in illis firmiter collocetur.

Alio etiam præter altaria ecclesiæ loco conspicuo reponi poterunt: tuncq. arca è marmore pretiosiori exstruatur: quæ extrinsecus etiam opere sculptorio elaborata, pio religiosoq. ornatu emineat.

Hæc igitur, quatuor, pluribusue (si pro situs ratione commodè potest) collumellis itidè marmoreis aptè cōfectis sustetata, aut in gremio ecclesiæ, prout loci amplitudo fert, aut in cappella insigniori (præterquam in ea, vbi sanctissime

Eucharistiæ sacramentum asseruatur) decētius collocabitur.

Si in gremio ecclesiæ ponetur, à pariete, omniq. alio opere vndique disiuncta extet: si verò in aliqua cappella, à posteriori eius parte, vel à latere altaris collocari poterit; aut parieti inhærens, aut in illius decenti cōcauitate paululum inclusa, à pavimentoq. cappellæ altaris cubitis quatuor exstructa extabit.

Arca verò omnis quocunq. loco conspicuo posita, siue è pavimento, siue è pariete emineat, clathris ferreis pro situs ratione aptè decoreq. muniti debet.

Sia autem non in altari, neque subter, sed alio loco sub pavimento iam recōdita sunt sanctorum corpora; sternatur tamen omnino locus, ac muniatur clathris ferreis ab omni latere, tum à parte superiori densè confectis.

Vt autem sanctorum corpora, sacraue ossa, incorrupta atque inuiolata, ab omniq. sorde & puluere pura, tum ab omni vi ac iniuria perpetuò tuta conseruentur, hæc sanè cautio adhibeatur: vt cum arca omnis, vel conspicuo loco, vel in altari subtusue posita, ita extrinsecus inter se solidè compacta, & fibulis etiam ferreis, plumboq. ab omni latere conglutinata sit, vt ne rimula quidem appareat; tum præterea in eam alia capsæ, vel aurea, vel argentea, stamneauè, eaq. inaurata, firmiter quoq. confecta includatur, in qua sacra corpora recondantur.

Sint autem cùm in capsæ reconduntur, inuoluta & vestita panno serico, aur pretiosiori velamine, coloris ad sanctum sanctamue, cuius sacra ossa reponuntur, ex ecclesiæ instituto ritè accommodati.

Capsæ autem, vel theca, vel loculi, vel vascula, cuiusmodi sint, stata prece in libro pontificali ritualiue præscripta ritè prius benedicantur, quàm reliquiæ sacræ in illis includantur.

Qua verò in arca, diuersa sanctorum corpora reponenda sunt, vt inter se distincta internoscantur: arca eiusmodi fiat, quæ opere sculptorio, pro sacrorum corporum, sacrarumue reliquiarum numero bipartita, & tripartita sit, aut tabularis, marmore, aliaue ratione deceter apteq. diuisa, aut saltem ipsis solùm capsulis argenteis stamneisue distincta.

Tabella item ænea singulis capsulis includatur: in qua incisæ literæ nomina sanctorū indicent. Inscriptio præterea in arcæ lapide incidatur: ex qua sanctorum nomina, & corpora, quo tempore recondita, rursusq. vnde translata, & alia in generis, si modò certa sint, perspicuè cognoscantur.

Sanctorum autem capita, quæ à corporibus disiuncta sunt, vt aliquando statis diebus pro pietatis studio fidelibus ostendatur exponantur, separatim à corporibus locis infra præscriptis reponi cōueniens erit; inclusa scilicet in theca aurea, aut argentea; vel vbi præ inopia nō potest, ænea inaurata, q. capitis cū collo dimidiatoq. pectore formā similitudinèq. exhibeat.

Si

Si quæ verò corpora Sactorum adhuc integra, membrisque suis omnino coniuncta, vel in altari, vel in arca conspicua reconduntur, ut cerni aliquando possint; ita altare, arcauè struatur, ut à fronte fenestellulam clathris ferreis æneis uè munitam, quæ firmis vasculis ad præscriptam infra rationem claudatur, ornate cōfectam habeat, vnde inspicere queant.

Quibus verò locis sacra aliqua sanctorum membra, insignesque sacra reliquiae asseruantur; ibi certus locus, in quo illæ decenter religioseque recondantur, ad vnius, aut alterius formæ infra primo loco descriptæ modum, sacrarum Basilicarum Romanarum exemplo, exstrui poterit.

De prima forma loci.

IN ecclesiæ nauis quæ ampla sit, à latere euangelij, lōgeq. à columnis pilis uè naualibus quatuor aut quinque cubitis suggestus struatur, magnitudine cubitorum item circiter quinque: isque quatuor columnis è marmore aut è solido lapide confectis, altitudine sex aut octo cubitorum suffulciatur & sustentetur.

Super suggesti exstructione, armarium, vbi sacra reliquiae reponantur, è marmore aliouè lapide, ornate & decorè fiat: quod intrinsecus tabellis nucis pretiosioribus uè vndique vestiatur, sericoque ornatur, coloris ex ritu ecclesiæ sacris illis reliquijs, quæ recondendæ sunt, accommodati: tum præterea ostiolo constet, quod valuis extrinsecus ære intectis, & serico eiusdem coloris intrinsecus ornatis claudatur: ad quod etiam claudendum pessuli duo, seræ duæ saltè, clauis toridè, eaque singulè diuerso fabrilis opere, adhibeantur.

A summa columnarum parte loco suggesti plano podium etiam exstruatur cubito vno & dimidio latum, tamque longum, prout est eiusdem suggesti longitudo.

Quod podium à parte anteriori repagulum habeat; idque vel ex ære fusili, vel è ferro, vel è marmore, aliouè solido lapide, vel è ligno tor natili opere sit.

Scalas nullas cochlides alia uè forma habeat; sed ex lignæ gestatoriæ tunc solum adhibeantur, cum sacra reliquiae certis solemnibus diebus populo ostenduntur.

De altera forma loci.

SI quæ verò ecclesiæ non satis ampla magnitudine reliquias insignes ut supra habent; in earum ferè ipso medio, propius tamen altari maiori, vel apud parietem qui in capite ecclesiæ extra cappellam maiorem à latere euangelij est, podium exstruatur: quod parietis affixum, longè lateque pateat ad formæ superioris præscriptam.

In intima parte parietis, cui illud affixum agglutinatum uè est, armarium in quo illæ asseruantur, è marmore aliouè solido lapide fiat; ta-

bulis querneis aut alterius generis ad diuturnitatem accommodatis intrinsecus circumuestitum, ac serico item eius coloris, qui ex instituto ecclesiæ, cum sanctis quorum illæ reliquiae sunt, conueniat, vndique ornatum: quod valuis æratis, & seris duabus, iisque diuersis ut supra, claudatur.

Huic scala lapidea ligneauè, qua podium ascendatur, accommodari potest, si modò à posteriori parte armarij fieri commodum sit, ut ecclesiæ spatium non impediatur: alioqui scala gestatoria ut supra adhibeatur.

De tertia loci forma.

Forma loci tertia hæc sit: eaque in ecclesijs reliquias sacras habentibus, vbi nullus locus ad primæ aut secundæ formæ supra præscriptæ modum exstructus est, aut exstrui potest.

In cappella maiori, intrà eius scilicet septa, à parte euangelij, armarium quod ad altare maius versus vbi potest rectè spectet, ita latè, lōgè, altè, profundeque in ipso pariete concauetur, prout sacrarum reliquiarum quæ in eo asseruandæ sunt, multitudo ac magnitudo postulat.

Altè à pauimento cappellæ ad solum suum usque exstructum sit cubitis quatuor; intus tabulis vndique sepiatur, tum aliquo panno serico eius coloris, qui sacris reliquijs conueniat, circumornetur.

Benè muniatur & claudatur valuis ære extrinsecus munitis, iisque decentibus, seræ; solida, duplicique clauis, & vnaquaque fabrilis opere diuersa.

Quo in armario ita ornate instructo sacra reliquiae vasculis loculis uè inclusæ ordine recondantur.

De vasis & loculis reliquiarum, quæ locis supra præscriptis reponendæ sunt.

Vascula quibus recondantur, ex auro, argento, aut è chrystallo, aut ex aliquo metalli genere sint, eaque artificio elaborata atque inaurata, prout illæ insignes sunt, & ecclesiæ vbi asseruantur, facultates ferunt.

Ea totidem sint, quot sanè illarum genera quæ habentur; ut singula, binæ uè, aut plures singulis vasculis distincto ordine separatim asseruantur: singula vela sint, quibus illa vasa integantur, eaque colore distincta, pro sacrarum reliquiarum, quæ in vasculis asseruantur, ratione.

Si verò sacra reliquiae eiusmodi sunt, quæ tenues, non vascula maiora sed loculos minores requirunt; ita recondantur.

Tabula sectilis, è nucæ ligneauè alia, & pretiosiori etiam materia, ut potè eburnea argenteauè deligatur: quæ fabri opere politè elaborata, tam latè longèque pateat, ut ad vnum cuius causa paratur, satis esse queat.

In ea totidem capsulæ, seu loculi, iisque singulorum vnciarum mensura concauentur, quot sacra

cræ reliquiæ recondendæ afferendæque sunt. Si loculi vndique à parte summa paruulis coronibus inauratis ornentur.

Hæc tabula his loculis exstructa, opere vitreo operiatur ita, vt singuli loculi vitro pellucido contegantur.

Quod vitreum integumentum, coronicis lignæ inaurata, vel preciosioris etiam materiæ ornatum vndique muniatur, vt fixum firmumque hæreat.

Singulæ præterea sacræ reliquiæ serico taffetano duplici, ormesinonè, aut aliquo serico pretioso ri, auro, argenteo inexto inuolutæ recondantur, eo distincto serici colore, qui pro sanctæ matris ecclesiæ ritu, sanctis vel apostolis, vel martyribus, vel virginibus, vel confessoribus, quorum reliquiæ ibi reconduntur, conueniat.

Eæ in quocunque loculi, armarij, vasculiue genere reconditæ sint, singulæ, quarum nomina constant, inscriptionem in charta pergamena patentibus literulis expressam, earumque vnicuique, vel potius serico in quo illæ singulæ inuolutæ sunt, affixam habeant: qua vnicuiusque sancti sanctæque reliquiæ quæ in ijs reconduntur, planè significantur.

Si quæ verò ex certis monumentis constat, quorum potissimum sanctorum sint, ita tamen inter se permixtæ apparent, vt diiudicari non queat, quæ præcipue propriæ huius aut illius Sancti sint; eæ in vno eodemque loculo vasculouè recondantur: cui loculo vasculouè singula eorum omnium sanctorum nomina inscribantur, quorum reliquiæ in eo afferuantur.

Idem de inscriptione vasculi loculinè, in quo sacræ reliquiæ quæ in eo afferuntur, inscriptiones quidem habent, at ab illis seiunctas, variæque ita permixtæ, vt ijs ipsis adhibitis nulla distinctionis ratio iniri possit.

Rursus si quæ sunt, quarum nomina non constant; in loculo vno recondantur, inscriptione etiam hac adiuncta.

RELIQUIÆ SACRÆ, QUARVM NOMINA IGNORANTVR.

In armarij item vbi sacræ reliquiæ reconduntur pariete etiam adiuncto, sanctorum pictura religiose decoreque exprimat, quorum insignia res præsertim reliquiæ in eo reconditæ afferuantur.

Fiant virgæ duæ à ligno eburneo, aut quod vocat, braxilio, aliouè genere decenti, ac tricubitales sint: quæ à summa parte lamina argentea, exiguisque vncis binis constet; vnde fidelium coronæ precariæ appendantur, ad sacras reliquias, vel potius eorum vasa tangenda.

Quacunq. deniq. in ecclesia sanctorum reliquiæ corporauè sunt, in ea loco conspicuo atque illustri, vt potè in columna cappellæ maioris à latere euangelij, aliouè insigni loco, tabula vel ænea vel marmorea literis grandiusculis incisa, firmiter parieti columnæue agglutinata collocetur: in qua res tota de reliquijs ibi reconditis breuiter summamque narretur.

DE SACRIS IMAGINIBVS picturisuè. Cap. XVII.

IAM verò de sacris imaginibus piè religioseque exprimendis, cum maximè ex decreto Tridentino, constitutionibusque provincialibus Episcopus cauere debet; tum etiam pictoribus & sculptoribus grauis pœna mulctauè proposita est, vt de ijs exprimendis à præscriptis regulis discedant.

Sancitum præterea est de rectoribus ecclesiarum, si in suis ecclesijs imaginem effingi ponuè permiserint insolitam, & Tridentini decreti præscriptis rationibus repugnantem.

Quæ in imaginibus sacris cauenda; quæ rursus seruanda sunt.

Primò igitur in ecclesia, aliouè loco, ne imago sacra exprimat, quæ falsum dogma contineat; quæque periculosi erroris rudibus occasionem præbeat; quæque sacræ scripturæ, vel traditioni ecclesiæ repugnet: sed quæ veritati scripturarum, traditionum, ecclesiasticarumque historiarum, matrisque ecclesiæ consuetudini et vsui conueniat.

Præterea sacris imaginibus pingendis sculpendisuè, sicut nihil falsum, nihil incertum apocryphumque, nihil superstitiosum, nihil insolitum adhiberi debet: ita quidquid profanum, turpe vel obscenum, inhonestum, procacitatemque ostèrans omnino caueatur: & quidquid item curiosum, quodque non ad pietatem homines informet, aut quo fidelium mentes oculique offendi possint, prorsus vitetur item.

In illis autem, sicut sancti cuius imago exprimienda est, similitudo quoad eius fieri potest referenda est; ita cautio sit, vt ne alterius hominis viuentis vel mortui effigies de industria præsentetur.

Effigies præterea iumentorum, canum, piscium, aliorumque brutorum animantium, in ecclesia aliouè sacro loco fieri non debent; nisi historia sacræ expressio ex matris ecclesiæ consuetudine aliter quandoque fieri postulat.

De decore sacrarum imaginum.

Sacrarum imaginum expressio tota, prototypi dignitati & sanctitati, aptè ac decore, corporis habitu, statu, & ornatu respondeat.

De insignibus sanctorum.

Quæ præterea ob significationem rei sacræ imaginibus sanctorum appinguntur, eiusmodi apponantur, quæ ex ecclesiæ instituto aptè decoreque conueniant; vt corona, quæ scuti rotundi instar, sanctorum capitibus apponitur; palmæ in manibus martyrum; mitra, & baculus pastoralis, quæ Episcopis dantur; & alia id generis: tumque quod proprium est ac

Sess. 25. in dec. de inuoc. sanct. prou. 1. de sacr. imag. pag. 4. pr. 4. tit. eodem. §. Quod de sacrosanct. p. 118

præcipuum in signè cuiusque sancti.
In quibus omnibus diligentia adhibenda est, vt ex historia veritate, ecclesiæ vsu, & patrum præscripta ratione exprimentur.
Videndumq. est, vt Christi Domini corona, à ceteris sanctorum distinguatur, cræcis figura.
Hocq. cauendum est item, vt eiusmodi corona nemini apponatur; nisi quos ecclesia canonizauit.

De locis picturæ sacre non conuenientibus.

Nec verò sacra imago etiam in ecclesia humili exprimitur; neque locis item viginosis, quæ picturæ corruptionem ac deformitatem aliquo temporis, spatio gignunt, effingatur; neque sub fenestris, vnde aliqua pluuiæ gutta stilare possit; neque eo loci, vbi clauis aliquando figendi sunt; neque rursus humi, sordidoq. lutulentouè vllò loco.

Quo loco ne historia quidem sancti sanctæuè exprimitur: nec verò vlla sacrorum mysteriorum figura; neque præterea vllus eorundem ty pus, significationè.

De ritu benedictionis imaginum.

Nec verò loci solum habenda ratio est, sed antiqui ecclesiasticiq. ritus: vt cum scilicet expressæ sunt Sanctorum imagines, solemni benedictione statiq. precibus pontificali sacerdotaliuè libro præscriptis consecrentur.

De nominibus Sanctorum aliquando inscribendis.

Nec verò alienum illud est, vt in multitudine sacrarum imaginum quæ in ecclesijs exprimentur, imaginibus minus notis nomina sanctorum subscribantur; quod & veteris consuetudinis est, & sanctus Paulinus illo versu ostendit.

Martyribus mediam pia nomina signant.

De parergis & additamentis ornatus causa.

Parerga, vtpote quæ ornatus causa imaginibus pictores sculptoresuè addere solent, ne profana sint, ne voluptaria, ne deliciosa, ne denique à sacra pictura abhorrentia; vt deformiter efficta capita humana, quæ *Mascharoni* vulgò nominant; non auiculæ, non mare, non prata virentia, non alia id generis, quæ ad oblationem deliciosumq. prospectum atque ornatum effinguntur: nisi eiusmodi sint, quæ cū historia sacra quæ exprimitur, verè conueniant; aut tabulæ votorum, in quibus & capita, & alia vsupra ad eorum explicationem pinguntur.

Ornamenta item, indumètauè alia, quæ sacris imaginibus appinguntur, nihil ineptum, nihil

deniq. habeant, quod nihil parumè cum sanctitate conueniat.

De tabulis votorum.

Votorum item tabulæ, donaria, ex cera fusiles imagines, & eiusmodi aliæ, quæ ad memoriam vel recuperatæ valetudinis, vel periculi depulsi, vel beneficij diuinitus mirabiliterq. accepti in ecclesijs ex antiquo more insti tutoq. suspendi solent; cum sæpè falsò, indecorè, turpiter, superstitioseq. effingantur, in ijs ipsis exprimentis cautio sit supra præscripta.

DE LAMPADIBVS, LAMPADARIOUÈ. Cap. XVIII.

DE lampadibus verò, & lampadario pensili, quo illæ appensæ in conspectu sanctissimi sacramenti, & sacrarum reliquiarum vel imaginum sustinentur, instructionis locus hic erit.
Primò lampades, pro ecclesiarum ratione & dignitate, ex argento, aut aurichalco, prout est ecclesiasticæ consuetudinis, esse possunt: sicut etiã ex auro etiam confectas, in basilicis maioribus adhibitas esse animaduertimus, adiuncto & collocato intus vasculo illo vitreo ad lychni vsu.

At in locis alpinis frigore rigentibus, vbi in hyeme ob gelu vasa vitrea sæpè cõfringuntur, vascula æraria intus in lampadibus collocata adhiberi licebit.

De forma lampadum.

Lampadum forma, cum multiplex esse possit, prout temporum cursus tulit; nulla quidem improbat, modò ecclesiæ consuetudini conueniat: at illæ tamen forma oblonga olim vsu frequentatæ, valde probantur; quæ scilicet à summa ima. parte amplè patent, in medioq. angustè conflata, quasi nodo quodam concluduntur; & à summo labro tribus cathenulis eiusdem metalli appenduntur.

De Lampadario, eiusq. forma.

Lampadarij autem instrumentum, quo lampades pensiles certo numero sustinentur, in orbem ductum, & altè paululum exstructū instar turris multis delphinis ad lampadum sustentationem constans esse potest.

Cuius generis lampadarij antiqua fuisse constat, quæ phara canthara nominantur.

Idq. lampadarij genus in ecclesijs insignioribus adhiberi decens erit; præsertim ex aurichalco ornate confectum.

Alterum lampadarij est paruula trabe benè firma esse potest, totum artificiosè inauratum, & coronicibus decenter ornatum; delphinos etiã (vt veteris olim vsus fuit) ligneos in summa parte

parte ad ornati speciem habere poterit. id autē tanta longitudine sit, quantam lampadū numerus requirit, quę ad luminis vsum adhibentur. Tertia lampadarij species adhibetur, quę trianguli formam exhibet. Hęcq. in vſu eſſe poteſt, vbi tres lampades p̄files adhibentur.

De numero lampadam.

Lampadario in longitudinem ducto, tres vel quinque lampades in minoribus ecclesijs affigantur, in maioribus septem, vel tresdecim.

Hęcq. ordine rectē collocatę, dimidio ferē cubito inter se distent.

Lampadario in orbem ducto, & instar turris columnarū erecto, plures lampades pro illius fabricę ratione affigi possunt.

At in omni lampadario cautio sit, vt lampades in pares sint.

De loco lampadarij.

Omne verò lampadariū, ex vna etiam lampade constans, non à latere, sed è regione conspectuē altaris, aut sacrarum reliquiarum, aut sacrę imaginis, vt supra appēsū, & ad præscriptum distans, rectā constituatur, ductorio funiculo adiuncto.

Tam longē autem appensum ab altaris scabello distet; vt si fortē aliquando stillans est, non inquinetur olei stilla sacerdos aut clericus, dū initio missę vterq. in imo scabelli gradu est: rursusq. à pavimento ecclesię in altum nō minus septem cubitis ducatur, amplius verò pro ratione ecclesię.

E lampadibus, cum vna solūm quę coluceat, accēdenda est, illa in medio collocata tantūm accendatur.

DE BAPTISTERIO.

Cap. XIX.

HIS omnibus expositis, nunc locus est, vt ad baptisterij rationem formaq. commōstrādas transeamus.

Baptisterium igitur cum sacrario in singulis cathedralibus, & item (vt in cōcilijs nostris provincialibus præscriptum est) parochialibus, atque in alijs etiam quibusuis ecclesijs, vbi vel animarum cura geritur, vel facultate ab Episcopo ob causam data illud constitui concessum est, forma & modo infra præfinito pro vniuscuiusque ecclesię ratione amplitudine exstruatur.

De loco, & forma cappellę Baptisterij.

Primò in vnaquaque ecclesia cathedrali, & archipresbyterali, præpositurali, aliouē nomine, quę caput plebis sit, Baptisterij locus & forma hęc eſſe poteſt.

Locus à fronte ecclesię, prout situs fert, distans, ad meridiemq. vergens, architecti iudicio deligatur; quo in loco sancti Ioannis Baptistę nomine sacellum cappellauē, cuius vacuum sit triginta tribus circiter cubitis, exedificetur insigni structurę opere, pro illius ecclesię ratione.

Forma exædificationis rotunda, aut octangula, aut sexāgula, aliaue eiusmodi, quę perfecti circuli fines non egrediatur, adhibenda est: illa verò accommodatior & decentior, quę octanguli similitudinem exhibet.

Tectum ædificij huius fornicato concameratouē opere sit; ac pro modo formę eminentiūs fastigiato, laminisq. plumbeis operto; tum in ipso summo fastigio è tholo constet, vnde lux ab omni parte excipiat.

Pauimentum è marmore lapideuē solido, & opere tessellato, aut vbi id non poteſt, testaceo saltem fiat: à soloq. vię publicę extet altiūs gradibus tribus pluribusue; modò ne solo ecclesię altius sit.

Ianua ad occidentem versus spectet, paruo vestibulo ornata; formaq. vt supra in ostio ecclesię demonstrata.

Fenestrę plures pro ædificij modo, & architecti periti iudicio; singulę autem forma eidem architecto probata pro ratione ædificij.

Ædificij totius altitudo vsque ad summum fastigium ducta, latitudini respondeat pro operis ratione; idq. de consilio item architecti.

De altari Cappellę Baptisterij.

Altare vnum tantūm in hoc sacello exædificandum est; cubitis duobus à pariete ad orientem versus exstructo distans; si modò amplitudo sacelli tantum spatii ferat: forma autem reliquorum altarium, & modo præfinito fiat, muniatur, sepiatur, instruatur, atque ornatur.

Super quo item altari in pariete expressā sit sacra historia Sancti Ioannis Baptistę Christum Dominum baptizantis.

Si verò ne altare quidem præfinita amplitudine & ratione exstrui vllō modo poteſt; illius saltem loco sit icona, aut pictura sacra in pariete expressā sancti Ioannis item Baptistę.

De loco Baptisterij, vbi separatim ab ecclesia exstrui non poteſt.

VBI præterea sacellum Sancti Ioannis Baptistę ab ecclesia separatim non est, neque item præ facultatibus exædificari poteſt; tunc in sacello ecclesię Baptisterium forma infra suo loco demonstrata fieri poterit concessū Episcopi.

*De distinctione Baptisterij more Romano
& Ambrosiano.*

S'Equitur, ut Baptisterij formam demonstramus: quã ita distinximus, prout baptisimi ministrandi nunc vsus est.

More Romano baptisterium illud diximus, illam scilicet baptisterij formam accommodatã ad baptizandum aquæ effusione; cum in ecclesijs ferè omnibus ritu Romano vtentibus, ita baptizari moris & consuetudinis frequentioris hodie sit.

Alteram porrò formã exstructam ad vsum baptizandi immersione, appellauimus baptisterium Ambrosiano more; ut pote cum hic immersionis vsus in ecclesijs ritus ambrosiani seruetur ac retineatur.

De situ & forma baptisterij more Romano.

Situs Baptisterij in media cappella esse debet; isq. cum latè patens cubitos vndecim; tum ita profundus, ut à cappellæ pavimento descendatur tribus saltem gradibus; hocq. descensu & aliquantula profunditate, aliquam sepulcri similitudinem exhibeat.

In imo autem graduum descensu spatium vacuum sit, quod per diametrum amplè pateat cubitos septem & uncias sexdecim.

In eo spatio medio vas baptisterij in quod aqua defluet, ponatur: cuius latitudo vacua per mediam rectam lineam sit cubitis tribus; altitudo duobus.

Forma autem sit, vel rotunda, vel octangula, vel alia, quæ cum forma cappellæ conueniat. Cõficiatur verò ex vno si potest lapide solido marmoreo, vel alterius generis; aut è duabus pluribusuè laminis marmoreis lapideisue, crassitudine vnciarum octo.

Eaq. laminæ solidæ, nec spongiosæ sint; rectè, atque apta commissura inter se compactæ, ac firmiter conglutinatæ: intrinsecus præterea opere leuigato expolitæ; extrinsecus decenter ornatus specie piè exculptæ.

Huius vasis fundus sternatur ac solidetur, si ex vno tantum lapide non constat, scilicet crustis marmoreis siliceisue, aptè vsupra inter se connexis, bitumineq. benè firmatis.

Vndiq. item diuexus, ac paululo accliuor sit, exiguos aliquot canaliculos habens: quibus ad foramen medio situ sub basi columellæ suffossum aqua deriuetur.

Sub fundo præterea huius vasis cisterna parua pro sacrario loco subterraneo effodiatur: in quam aqua ex infantis qui baptizatur capite dilapsa confluat.

In eiuſdem fundi lociue medio columella marmorea figatur erigaturuè, supposita eius scapo basi triangula, aut quadrangula, sexangulaue, aut alia quæ videbitur forma: eaq. politè & ornato opere decenter elaborata.

In columellæ huius summa parte, vas ipsum baptisimale (in quo per totum annum baptismalis aqua seruabitur) aptè decenterq. collocetur.

Quod vas forma rotunda, vel octangula sit, aliaue eiusmodi, quæ respondeat formæ cappellæ, vasisq. inferioris: latè autem pateat cubitos duos, profundè autè vncias circiter duodecim, aut paulò amplius, pro vrbis locorumuè amplitudine, proq. ecclesiarum ratione.

Hoc vas altius collocatũ illo inferiori esse poterit vncijs circiter sexdecim; altitudine scilicet ab inferioris summo labro, ad huius quod superius est vasis labri summitatem perpendiculari ducta.

De cochleari argenteo.

Cochleare argenteum, ad aquam infantis qui baptizatur capiti infundendam adhibeatur: idq. è superiori vase manubrio à summa parte paululum adunco appendatur.

Eiusmodi sit, ut ab illius ore è parte sinistra labrum paulò contractius instar paruuli canalis existat; vnde in infantis caput aqua tenuiter effundatur.

De situ & forma Baptisterij more Ambrosiano.

Atque hæc quidem de forma & situ baptisterij more Romano: nunc sequitur situs & forma more Ambrosiano.

Primò situs baptisterij in media cappella, atq. eiusmodi, ut gradibus eò cum descendatur, ad instar sepulcri sit; quemadmodum supra in forma baptisterij Romani demonstratum est.

Vasis autem baptismalis forma, quam ex antiquis baptisteriorum vestigijs peruetere esse animaduertimus, hæc ipsis baptisterijs exstructis præfinita, in eiusmodi ecclesijs cathedralibus, plebanis, præposituralibus, archipresbyteralibusuè adhibenda erit.

Vas è marmore lapideuè solido non spongioso fiat: quòd si ex vno tantum integro lapide marmoreo fieri potest, ad baptismalis fontis instar sepulcri exstruendi vsum accommodatius erit; si minus ex vno solo, è duobus; ac si ne ex his quidem, è pluribus lapidibus quadratis aptè inter se compactis, bitumineq. firmiter consolidatis exstrui potest.

Qui lapides crassitudine vnciarum octo ab inferiori parte leuigato opere expolito; ab exteriori decenter pia sculptura elaborati esse debent.

Forma, ut illud superius more Romano, octangula, aut rotunda, aut alia cum ædificij ratione conuenienti.

Altitudine ab ima ad summam partem ducta esse debet cubitorum duorum.

Latitudine per vacuum ducta tricubitali.

Foramine ab ima parte, quæ ad orientem versus statuatur, triunciali sit: vnde, cum aqua baptis-

baptismalis renouatur, vêtus in sacrariū, quod subter, vt infra demonstratur, instar paruulæ cisternæ extruetur, defluat.

Id verò foramen ligno quærneo, vel fraxineo, eoq. arido, stuppæ inuolucris obducto, aut alia firmiori ratione benè obstruatur.

Fundo solidò integroq. constet, si ex vno tantùm lapide factum est: si verò è pluribus; fundum habeat, accurato diligentiq. testaceo opere confectum, & solidè ita pauimentatum, vt ne rimula quidem sit, vnde aqua sensim effluere vllò modo possit.

Eiusmodi præterea fundus sit, vt totus accliuiter pendeat ad foramen versus.

In vmbilico cappellæ situs è præfinito, eiusmodi vas firmiter communitū statuatur vt supra.

Cisternula, in quam aqua baptismalis cùm renouatur, effluet, à parte orientali pro sacrario suffodiatur, in plano quod circum baptisterij vas est.

Quæ cisternula propè baptismali vasi adhærens, ex ostiolo vndiq. cubitali constet; hocq. valuulis, sera, ac pessulo firmiter muniatur; tantumq. pateat, cùm per illud aperto vasis foramine aquam effundi opus est.

Communia Baptisterij Romani & Ambrosiani.

Huius baptisterij Ambrosiani & Romani, quod ad extructionem attinet, hæc cõmunia esse possunt: operimentum seu ciborium, situs spatium, sepimentum, ornatus, tectum, & conopæum, vt mox infra vniuscuiusq. forma demonstratur.

De ciborio.

Operimentum igitur, quod ciborium dicunt, & vtriusq. baptisterij vsui accommodatū esse potest, è marmore lapideuè solidò in ecclesijs insignioribus fiat: & columellis pilastrisq. angustioribus, vt in intercolumniis satis cõmodi spatii detur, altitudine duorum cubitorum suffultum, firma structura nitatur.

Quæ columellæ pilastratæq. vbi ritu Romano baptisterium est, vasis inferioris labro summo fixæ collocentur; vbi Ambrosiano, in vasis ipsius baptismalis labro consolidatæ hæreant. In earum columellarum summitate, Epistylia & Zophori ornatus decens, coronixq. de architecti consilio adhibeatur; tum totum opus operimenti contegatur tecto marmoreo, forma orbiculari, aut pyramidalis: in cuius summa parte statua collocetur Sancti Ioannis Baptistæ Christum Dominum baptizantis. Spatia autem illa inter pilastratas interiecta, valuulis æneis aliqua pia historia conflatis ita occludantur; vt cùm vsu venerit, amoueri queant.

De mensa.

Vasi baptisterii, siue Romano siue Ambrosiano more forma supra præscripta extructi, & cæteris item alia forma infra demonstratis, ad baptismalis aquæ asseruandæ mundiciem, mensa è duabus tabulis nuceis constans, sibilisq. ferreis media inter se iuncta, & inter ciborium vasq. ipsum collocata adhibeatur: quæ eiusdem vasis ostium pro illius vasis forma & modo planè tegatur, & claudatur.

Quæ mensa, vbi ritu Ambrosiano mergendo baptizatur, in baptisteriis solùm amplioribus locum habeat; ne infantis immersio impediatur: in omnibus autem, vbi ritu Romano baptismus infusione ministratur, esse potest.

De situ vtriusque Baptisterij.

Situs verò vtriusq. baptisterii forma eadem sit, qua vas baptismale, & cappella. Huius situs planum solidetur tessellato opere marmoreo: cingatur columnario opere à summo gradu.

De columnario.

Forma columnarii sit, pro baptisterii ædificationis modo.

Cõstet columnis octo, ordine singulis; aut sex decim, ordine binis: si sexangula forma, ex columnis sex, aut duodecim, pro formæ ratione. Ornetur, & cingatur à summa parte zophoro & coronicibus de architecti consilio.

Operiatur tecto laqueato, aut fornice, aut opere concamerato arundinibus firmiter contexto, tectoriiq. incrustatione, & albarii operis cælati inauratiq. specie exornato.

Interseptum sit etiam hoc columnarium clathrato opere ab vna ad alteram columnam ducto: atque ita omnino, vt de clathratis ferreis cappellarum supra præscriptum est.

De conopæo.

Conopæum ad ciborium totum contegendū adhibeatur: idq. è serico aut subserico coloris albi sit; qui color mysterii huius sacramenti rationibus respondet: non tamen è tela decenti eiusdem coloris vetatur.

De armario sacri chrismatis &c.

Armarium autem, in quo sacri chrismatis & olei catèchumenorum vasculum, liber ritualis sacramentorum, mantilia, & reliqua ad baptismi ministracionem necessaria reponuntur, ad baptisterii Romano Ambrosianouè more extructi vsu, in ipsa cappella ab aliquo latere in pariete, aut parieti adhærens, de consilio architecti fieri poterit; valuis, sera, & pessulo benè clausum, marmoreoq. opere

sculpturae pijs imaginibus elaborata ornatum: intrinsecus autem partitum ac decenter distinctum, pro ratione & usu rerum quæ ibi asseruandæ sunt; tum verò tabulis populeis circumamictum, aut alijs eiusmodi, vt ab humiditate, quæ ex muro aut marmore existit, omnino defendatur.

Panno autem serico albi coloris vndique circumuestitum sit.

De baptisterio angustiiori.

Vbi verò præ situs angustia, aut præ tenuitate facultatum, Sancti Ioannis Baptistæ sacellum, & baptisterium ita amplum atque altum exstrui non potest; eadem tamen vtriusque seruata forma angustius fiat: ita vt baptisterium, remoto columnario opere, clathris solum ferreis, gradui (quem vnum tantum in descensu habeat) affixis cingatur: & tecto sacelli solo operiatur; cum alterum proprium præ ædificij humilitate habere non queat.

Facultas præterea operimenti, ciborijue, etiam cum armario coniuncti, ex ligno forma vt infra demonstrata construendi erit, vbi marmoreum illud fieri non poterit.

De altera sacelli situsue forma, ad vtriusque baptisterij & Romani & Ambrosiani usum.

In omni ecclesia parochiali, aliaue inferiori, vbi fontem baptismalem constitui concessum sit, intus ad ostium maius, & à latere vbi euangelium legitur, sacellum cappellauè exstruatur; quæ instar aliarum cappellarum lateralium sit, quæ pro altaribus exædificantur.

De illius pavimento, limine, longitudine, latitudine, altitudine, toto denique spatio, fornice, clathris ferreis, alijsue, & cæteris, seruentur quæcunq; in alijs cappellis quæ cum altaribus sunt, præscribuntur.

Quibus verò in ecclesijs præ situs angustia exstrui non potest, quæ tantæ magnitudinis sit, quantam præfiniuimus; ea tamen omnino exædificetur, quæ situs sui spatio baptisterij saltem opus totum supra demonstratum capiat; tum præterea aliquantulum loci sit sacerdoti baptismum ministranti, & compatribus.

Si verò ab euangelij parte ad præscriptum cappella hæc exstrui nullo modo potest; ab altera parte, vbi præfinita forma, & commodius possit, ea exædificetur arbitrio Episcopi, vt infra exponitur.

Vbi autem pet loci angustias, nec ab altera parte, neque hac exigua quidem magnitudine fieri cappella potest; tunc ab euangelij latere ad ostium paries aliquantulum ita concauetur, vt foris etiam ad hemicycli formam promineat; in qua concauitate baptisterium totum aut pars aptè cohæreat; & clathris ferreis à tribus partibus sepiatur.

Vbi præterea neque hac forma exstrui potest; ab eo ipso latere propè parietem illud collocetur; ea tamen adhibita ratione, vt ne vel impediri vel occupari à situ ianue possit, quæ ab eo latere fiet: & clathris item vt supra muniat: ita tamen vt inter hæc & ipsum baptisterij opus spatij tantum intersit, quantus est cubitus, aut paulò amplius pro situs ratione.

Illam autem cautio, ne baptisterij situ, ianua quæ à latere maioris ostij est, impediatur, adhibenda est etiam accuratè in omni infra demonstrata baptisterij forma.

Verum quò maximè, si potest, caueatur, ne baptisterium parieti proximum adhæreat; cum ecclesia nullis etiam nauibus constans, ampla tamen est; tunc ad illius ostium ab eodem euangelij latere, situs, qui ab vno & altero pariete cubitis duobus vel pluribus pro spatij modo, seruata illa vt mox supra ratione æquè distet, clathris ferreis, forma quadrata aut octangula, vel eiusmodi præfiniatur.

In cuius situs medio baptisterium cuiusmodi forma sit ita collocetur; vt ab omni clathrorum sepiamento cubiti vnus & dimidij saltem si potest, spatio absit.

Si verò nauibus & intercolumnijs non valde inter se distantibus ecclesia exstructa est; intrà illius tantum intercolumnij ecclesiæ ostio maiori proximi fines, ab eo ipso euangelij latere, aut in eo spatio, quod intercolumnio & ianua maiori continetur, baptisterium præscripto spatio clathris ferreis concludatur; atque ita, vt is situs conclusus, formam quadratam, aut octangulam, aliamue, quæ pro loci ratione commodior decentiorq; videatur, exhibeat.

Quæcunq; verò de forma clathrorum, & altitudine, loco de cappellis supra dicta sunt, eadem in clathris pro baptisterio seruanda erunt.

Baptisterium quocunq; situ vel forma in ecclesia constructum, si Episcopi iudicio præ tenuitate facultatum cancellis ferreis sepi non potest, nec marmoreis item; ligneis saltem muniat, vt de cappellis præscriptum est.

De loco baptisterij à dextro latere.

Vbi Episcopi iudicio, à dextro potius quam à sinistro ecclesiæ latere commodius præscripta ratione baptisterium constitui queat; ab eo eiusmodi facultate data ponetur, seruata in cæteris proximè præscripta ratione.

Baptisterij cappella, seu hemicyclus, seu paries, proxima pictura sancti Ioannis Baptistæ ornetur Christum Dominum baptizantis.

In eiusmodi cappella, aut loco situuè, baptisterium; ad quod vno pluribusue gradibus descensus fiat, & forma in cæteris etiam superius demonstrata, ecclesiæq; vel Romanæ vel Ambrosianæ vsui accommodata exstruatur, si pro facultatū ratione potest: si minus, forma sequens formanda est more Romano.

Forma secunda Baptisterij more Romano.

VAs rotundum, aut alia decenti forma quæ vi-
debitur, è marmore aliouè solido lapide,
per diametrum latè cubitis duobus & dimidio
patens fiat; profundum vncijs octo, aut decem
ad summum; & in fundo sensim concauum,
cum suis vtr supra, canaliculis.

In base columnarè collocabitur; à pauimento
autem vsque ad labrum vasis non altiùs cubi-
tis duobus.

In eius medio foramen digito circiter patens
sit: quod per columellam basemq. vsque ad
paruulam cisternam effusæ aquæ baptismalis
excipiendæ causâ suffossam penetret.

De altero vase.

Prætereà in eiusdem vasis medio, alterū etiã
vas marmoreum itidem forma simili, at am-
plitudine minori; ita vt per diametrum cubito
vno & vncijs octo cum ipsius vasis crassitudi-
ne latè patens statuatur.

Idq. vas sustètetur aliquo marmoreo lapideo-
uè fulcimento, quod in vase inferiori nitatur.

Hocq. ipso in vase minori baptismalis aqua as-
feruetur.

*Forma secunda baptisterij more
Ambrosiano.*

Forma autem baptisterij Ambrosiani secunda
hæc erit.

Vas modo ac forma vt mox supra more Roma-
no præfinita fiat: at in medio non perforatū,
sed profundius excauatum: nec verò superiori
vase, vt illud, constet.

Sin autem vas ipsum non ex solido lapide fa-
ctum sit, ita vt aqua sensim disperdatur; in eo
inseratur aliud vas stamneum æreum uè stam-
natum, donec aliud lapideum solidum, nec ri-
mosum spongiosum uè paretur.

De sacrario.

Sacrarium autem ad baptisterij huius more
Ambrosiano exstructi vsus, fieri potest uno
aut altero modo infra demonstrato de sacra-
rij; ita tamen, vt & baptisterium & sacrarium
intrâ vnus septi fines concludantur.

Communia vtrique secunda baptisterij forma.

Pauimentum autem baptisterij (cuiusmodi for-
ma, siue Romano siue Ambrosiano vsu de-
monstrata sit) etiam in ecclesia ita profundè
sternatur, vt si minus tribus gradibus, vno sal-
tem ad baptismum descendatur; quamuis bap-
tisterij vas columella suffultum emineat.
Baptisterio, quod extra cappellani hemicycliuè
concauitatem, torum, vel ex parte positum est,
siue parietì inhæreat, siue ab eo distet, fiat tegu-

mentum, aut opere fornicato, quod duabus plu-
ribus uè columnis ab ipso pariete paululū extā-
tib. suffulciatur; aut struatur tabulis scetilibus,
ijsq. pictura piè ornatis; aut è tela picta fiat.

Quod è ligno, aut è tela integumentum, cathe-
nis ferreis è recto pendentibus, aut alia firma
structura sustineatur.

De ciborio, & armario.

Ciborium verò & armarium vtriusq. commu-
ne, eiusmodi fiet.

Pyramidis forma illud exstruetur, ex tabulis se-
ctilibus nuceis politè elaboratis, & vbi potest,
pictis etiam, atque decorè inauratis.

Quæ tabulæ inter se aptè commissæ & compa-
ctæ, omni coassatione cohæreant: earumq. cõ-
missuræ paruulis tenuibusq. assulis coronici-
bus uè rectè annexis ita contegi debent, vt nec
pulis, neque vllæ aliæ sordes in baptisterium
penetrent.

In ciborium labro vasis inferioris baptisterij,
si Romani moris est; si Ambrosiani, summitate
labri ipsius vasis baptismalis nitatur atque
suffulciatur.

A cuius ciborij parte superiori, armarium par-
uulum asseruandis sacris oleis, alijsq. rebus ad
baptismi ministracionem necessarijs accom-
modatum, exstrui debet: quod à summo vase
distet vncijs circiter octo, intrinsecus autè tela
ferica coloris albi benè circumuestiatur.

De ciborij altera forma.

Ciborij prætereà forma altera esse potest: quæ
è ligno etiam vt altera confecta, columellis
& pilastratis ligneis suffulta, eodem modo fiat,
quo supra demonstrata est forma ciborij mar-
morei.

De valuis ciborij.

Ciborij valuæ, quacunq. forma illud sit, ante-
riorem parietem ecclesiæ spectare debent;
vt & baptizantis sacerdotis facies, & infantis
qui baptizatur caput, ad orientem versus re-
spiciat.

Nec verò intrinsecus sed extrinsecus illæ ape-
riantur: & amplæ prætereà sint, vt iis apertis
totius baptisterij dimidia pars pateat.

Clauæ autem, sera, pessuloq. firmissimè clau-
dantur.

*De baptisterij forma tertia ex vsu
Romano tantum.*

Alia tertia sequitur baptisterij forma, quæ
vsui Romano tantum accommodata, per-
mitti poterit, vbi Episcopus præ magna inopia
necessariò illam concedendam censuerit.

Lapis marmoreus solidus opere sculptili eiuf-
modi appareatur; qui forma ouata sit, ac longè

cubitos duos & uncias octo pateat ; latè cubitum vnum & uncias duodecim.

In quo lapide vasa duo, eaq. vnciarum trium interuallo inter se disiuncta scilicet politè concaveantur ; quæ & forma rotunda sint, & eadè altitudine, amplitudineq. item.

Tum columella etiã ad formæ præscriptæ modum sub ovato lapide statuetur.

E duobus his vasibus vnum erit ad altare maius vergens, in quo aqua baptismalis asseruabitur ; alterum in quo dum baptizatur, aqua eadem effundetur, idq. spectans ad parietem altari maiori appositum.

Ideoq. in huius fundo paruulus canalis fiat, per quem ad foramen, quod à latere in vna parte fodietur, aqua ducatur ; indeq. per columellam intus vacuum penetrans, ad subterraneam paruulam cisternam defluat.

Hoc item baptisterium operimento ciboriouè ligneo ex præscripta supra forma contegatur : armariolo itè vt supra exstructo, & conopæo item adhibito.

Hæc de baptisterio ; sequitur de sacrario breuis instructio.

De sacrario. Cap. XX.

SACRARIUM igitur, præter illud quod cū baptisterio iunctum est, alterum etiam quod alijs vsibus in ecclesia esse debet, in omni cathedrali, præpositurali, archiepiscopali, parochiali, & alia quavis ecclesia in qua Missa aliquando celebratur, exstruatur, ad vnius vel alterius formæ quæ sequitur præscriptæ modum. Idq. in cappella maiori si commodè potest, neque vllum impedimentum præbet ; vel alio ecclesiæ loco, qui sacristiæ propior sit, eiusque vsui accommodatior, à populi autem conspectu remotior ; vel in ipsa potius sacristia, si hæc ampla sit, ac præsertim si ecclesia frequentior, eiusq. clerus multus.

Sacrarij prima forma.

Sacrarij prima forma hæc sit : vt vas scilicet è marmore lapideuè solido fiat, instarq. fontis baptismalis concaveatur : longè patens sit cubitum vnum, latè uncias sexdecim : forma rotunda, vel ovata, vel quadrata, aliaue quæ minus situm impediatur.

In medio fundo concavo foramen habeat forma quadrata, quod largè ab omni parte pateat uncias circiter quinque.

Suffulciatur columella quadrata, aliaue pro ratione vasis, supposita paruula basi : ita vt ab ecclesiæ pavimento vsque ad summum eius labrum, altè exstructum sit cubitis duobus.

Habeat sub foramine paruulū tubulum aqueductum in, media columella effossum scilicet politum : qui quadrata etiam forma, amplè itidem pateat uncias quinque ; vt per eum aquæ, cineres, aliaq. id generis quæ effundentur aut

proijcientur, deorsum effluent.

Infra hunc tubulum aqueductum uè cisterna suffodiatur, in quam quæcunq. effusa proiectaue erunt, recipiantur.

Id sacrarium integumento operiatur, quod ex tabulis nucis sit ; atque eiusmodi, vt à parte superiori sensim leni accliuitate quasi pyramidis instar emineat.

Claudatur autem firmissimè pessulo, sera, & claue.

Sacrarij forma secunda.

Altera præterea sacrarij forma hæc erit. Fenestella in pariete uncias viginti vel cubito, prout illius crassitudo est, concava exstruatur ; quæ cubito etiam vno ac paulò amplius latè pateat ; alta verò sit cubito item vno & dimidio.

Ab ecclesiæ pavimento in altitudinem exstruatur cubitis circiter duobus.

Cuius fenestellæ solum è solido lapide, eoq. concavo sit, in quo foramen in sit vt supra.

Forma amplè quadrata : tum aqueductus, & subtus item suffossa cisternula : valvulis suis, sera, & claue occludatur.

De vase aquæ sanctæ. Cap. XXI.

HACTENVS de sacrario ; nunc de aquæ sanctæ labro vaseuè : quod è marmore lapideuè solido, non spongioso, ac sine rimis sit ; columellæq. scapo decenter elaborato suffulciatur.

Collocetur non foris, sed intus in ecclesia ; ita vt è conspectu ingredientium sit, à latere dextro vbi potest.

Alterumq. collocetur quò ingrediuntur viri, alterum quò mulieres.

Parieti non inhærens, sed ab eo distans pro sito spatio : columella vt supra, aut pila, baseuè sustentetur ; in qua nihil profanum appareat. Aspergillum decens habeat, è labro cathenula appensum.

Quod vel ex aurichalco, vel ex ebore, vel è ferro politè tamen elaborato, vel ex alio genere quod conueniat, conficiatur : à summa parte non è spongia constet, sed è fetis.

E spongia autem esse potest : si in pilula ex argento, aurichalco, aut stamno vndiq. perforata illa includatur, præfixis extrinsecus fetis.

DE AMBONIBVS, ET SVGGESTV. Cap. XXII.

HABENDA est quoque in ecclesijs inferioribus, ac præsertim in basilicis cathedralibus, ratio ambonum : quos & magnos, & ornatè confectos, & tabulis marmoreis ornatos extitisse, in basilicis Romanis perspicere licet, & alibi etiam, æneis cœlato sacrarium imaginum opere expressis.

Item duo pro ecclesiarum magnitudine consti-
tui possunt; vnus altius extructus, de quo euā-
gelium; alter de quo epistola lectiōe sacrae
scripturae in maioribus solemnitatibus pronū-
cietur.

Hicq̄. paulò depressior sit, quàm ille vnde eu-
angelium legitur.

De vno ambone.

VNus etiam tantum Ambo, vt in multis ec-
clesijs cernitur, esse potest; qui & euangelij
& epistolae simul lectiōi vsui sit: ita tamen,
vt in eo locus vnde euangelium recitatur, ali-
quantò eminentior sit; pars verò vnde episto-
la, aliquo gradu inferior sit.

Infima item pars sub ambone, vel alius locus
inferior detur, vbi cantoribus clericisue spa-
rium sit, vnde in solemnitatibus certisq̄. die-
bus de antiquo ecclesiae more stata cantica præ-
sertim inter epistolam & euangelium canant.
In Ambone, vbi potest, constituantur duo gra-
duum ordines; vnus quo sit ascensus ad oriē-
tem versus, alter occidentem spectans, quo
fiat descensus.

De situ Ambonum.

SI vnus tantum Ambo in ecclesia constituen-
dus sit, is à latere euangelij statuatur.

Si duo; vnus, vnde scilicet epistola legitur, à
latere epistolae; alter verò qui est euangelij, ab
euangelij latere constituatur; ita vt diaconus
inde euangelium legens, ad meridionalē ecclē-
siae partem vertatur, ad quam viri conueniant.
Atque ij quidem è marmore lapideuè alto cō-
fici debebunt, & ornari prætereà aliquo piæ
sculpturae opere.

Aut è latericio lapide exaëdificari possunt, ex
ornari tamen eos decet laminis marmoreis la-
pideisue ornatè elaboratis, aut æneis ijsq̄. inau-
ratis, quales hodie etiam visuntur.

De suggestu.

IN vnaquaque autem ecclesia parochiali vbi
Ambo constitui non possit, vnde & euange-
lium pronūciari, & sacra concio haberi pos-
sit; suggestus omninò ex tabulis scetilibus ijs-
q̄.ue firmioribus, decenti opere & forma ab eo-
dem euangelij latere extruatur; vnde & euan-
gelij lectio, & concio sacra haberi queat.

Illud denique caueatur, vt cum ambones, tū sug-
gestus, in gremio ecclesiae, loco conspicuo, vnde
vel concionator, vel lector ab omnibus &
conspici, & audiri possit, aptè collocati, ab al-
tari maiori (vt pro ecclesiae ratione fieri deco-
rè potest) non longè admodum sint; quò sa-
cerdoti, vt decretum est, intrà Missarum so-
lemnia concionanti cōmodiori vsui esse queat.

DEMONSTRATA Ambonis, ac sug-
gesti item forma, vnde sacra vel lectio vel
concio habetur, restat aliqua etiam instructio
operis lignei, ad pœnitentium confessiones au-
diendas rectè decenterq̄. accommodati, quod
confessionale appellamus.

De Confessionalium numero.

PRimò igitur in ecclesia cathedrali confessio-
nalia totidem construantur, quot pro iubi-
lei indulgentiarumue celebritate, aut solemn-
tatum ratione, sacerdotes confessarios consti-
tui adhiberiue, opportunum necessariumue
videbitur.

In singulis item ecclesijs collegiatis saculari-
bus regularibusue, totidem etiam, quot sanè
requiruntur pro confessariorum sacerdotum
ratione, qui in frequentiori populi concursu
esse adhiberiue ibi plerunque solent.

In vnaquaque prætereà parochiali ecclesia sta-
tuantur confessionalia duo; vt viri (quod sæ-
pè non sine irruentia loci, sacraeq̄. illius a-
ctionis, & offensione piorum cernitur) cū mu-
lieribus ne confusè permixti, neuè etiam den-
sè inter se compressi sint, cū ad sacram con-
fessionem frequens concursus est: sed ita distin-
cti, vt hi in vno, illæ in altero confiteantur;
quemadmodum in plerisque huius prouinciae
ecclesijs certus ijs ipsis & distinctus est locus:
tum prætereà vbi illud non ex prouinciali de-
creto distingui iussum est, vt vnum parochi,
alterum confessario alij sacerdoti vsui sit, si
quem ab Episcopo probatum ille aliquando
eiusdem concessu in frequenti confitentium
multitudine adhibere necessè habeat.

In qua verò parochiali ecclesia plures parochi
portionarij, alijue sacerdotes etiam coadiuto-
res sunt, qui confessionis audiendae munus e-
xercent; totidem item confessionalia fieri de-
bebunt, quot sanè illi sunt.

Quod verò de duobus confessionalibus in vna
quaque parochiali ecclesia statuendis supra ani-
maduersum est; id etiam præstandum erit in
singulis ecclesijs, quæ licet parochiales non
sint, tamen ijs ipsis aut parochiali quouis iure
subiectæ, aut annexæ, aut adiunctæ, aut intrà
earū fines constitutæ sunt; aut eiusmodi sunt,
in quibus aut sacerdos quispiam residere, qui
idem confessarij munus obeat; aut parochus
quouis iure vel quouis causa debeat, soleatue.
In ecclesijs item non parochialibus, vbi doctri-
nae christianae scholæ exercentur, confessionale
adhibeatur vnum saltem; vel duo item, si vtri-
usque sexus schola christiana ibi exercentur;
vel demum plura etiam, vbi plures confessar-
ios sacerdotes tempore scholæ christianae ad-
hibentur ex decreto prouinciali.

Forma confessionalis.

Forma, ad cuius præscriptum confessionale extruendum erit, hæc est; qua seruata, licebit aliqua præterea ornamenta adhibere, vt potè in anteriori parte coronices elaboratas, aliud uè ornati genus decens.

Primò ex tabulis scilicet ijs & à latere vtroque, & à tergo, & à parte superiori eisdem intectum; à parte anteriori apertum omnino, neque vlllo modo occludatur.

Habeat tamen, præsertim in frequentioribus ecclesijs, ostium ex crate cancellis lignis inter se vnciarum circiter quatuor spatio distantibus cum sera clauiq., vt càm confessarius in eo non est, ne ibi cum irreuerentia ministerij quod ibi agitur, laici vagiq. & fordidus homines sedeant, otiose dormitent.

De basi.

Basis huius confessionalis, vbi sacerdotis confessorij & penitentis pedes innixi hærent, ab ecclesiæ pavimento alta extet vncijs ad summum octo; latè cubitis duobus; longè cubitis circiter quatuor pateat.

De sede confessorij.

Sedes confessorij in eo sit: quæ à basi alta sit cubito & vncijs circiter tribus; lata à dextera ad sinistram partè cubito item & dimidio; à fronte ad tergum, vno tantum cubito.

De confessionalis altitudine.

Totius huius confessionalis structuræ altitudo à basi vsque ad summum ducta, cubitis quatuor constet.

De assula in qua confessorius nitatur.

In parte interiori tabulæ intermediæ inter confessorium & penitentem assula item collocetur; in qua ipse confessorius brachio nixus herere possit: eaq. instar repaguli sit, ita vt & deprimi, & rursus pro libito extolli queat.

De scabello penitentis.

Aparte exteriori penitentis scabellum ab ima parte latum vncijs quatuordecim, basi innixum, & tabulæ intermediæ hærens, accliuiterq. ab imo ad summum ascendens, altum à basi extet cubito & vncijs viginti.

Cuius summitatis tabella leniter accliuis sit: in qua penitens manibus supplicibus niti possit, dum in confessione genibus flexis est; eademq. lata vncijs duodecim; longa cubito vno & dimidio.

De gradu scabelli.

In ima parte habeat hoc scabellum gradum annexum, super quo penitens genua flectat: quod supra basim emineat vncias octo, latè pateat vncias sexdecim, ea longitudine qua scabellum.

De fenestella intermedia.

Fenestella, in medio tabulæ, quæ inter confessorium & penitentem interiecta est, fiat: cuius pars ima emineat supra sedem confessorij cubitum & vncias octo; quæ vncijs sexdecim alta, duodecim verò lata sit.

Hæc verò fenestella diuisa sit in spatia paria tria, relictis in ipsa duabus columellis, seu paruis fulcimentis eiusdem tabulæ.

Cui fenestellæ à parte penitentis affigatur lamina ferrea plena foraminum: quæ singula instar ciceris minuta paruaq. sint.

Fenestellæ præterea à parte confessorij configatur tela tenuis saia, aut multicia, quem buratum dicunt.

De imagine crucifixi.

Aparte penitentis quæ exterior est, loco supra fenestellam, crucifixi imago in charta religiosè expressa apponatur.

De ijs quæ affigenda sunt certis confessionalis tabulis.

Tabulæ inter confessorium & penitentem interiecta, affigatur ab illius anteriori parte alia tabula, quæ transversè pateat cubitum vnum: ita vt pars paulò maior ad penitentem versus; altera ad confessorium versus spectet.

In huius tabulæ parte quæ ad confessorium spectat, intus fixa collocet, & imago aliqua Christi Domini, aut beatæ Mariæ virginis, & sub ea tū oratio illa præparatoria impressa ad vsu confessoriorum Sacerdotum, cum ad penitentium confessionem audiendam accedunt, tum forma absolutionis.

Alteri etiam tabulæ, quæ à confessorij altero latere est, neque fenestellam habet, intus affixæ sint literæ processus in cæna Dñi, prout quotiens à Sanctis. D. Nostro promulgatæ erunt. In alia tabula quæ à tergo est, canonum penitentialium tabella collocetur.

Tabulæ supra fenestellam, à parte scilicet confessorij, apponatur tabella casuum, quorum absolutionem sibi Episcopus reseruatis: quique alio quouis iure, vel eidem, vel summo Romano Pontifici reseruati sunt.

De capsulis eleemosinarijs in confessionali non struendis.

NEC in eo confessionali capsulae loculue vli omnino colligendæ eleemosinæ causa struantur.

struantur quouis prætextu, aut eidem propè affigantur.

Confessionalia quo loco ecclesiæ constituenda.

A Latere ecclesiæ extra cappellæ maioris ambitum loco aperto parenti quæ confessionalia constituantur: partim à meridionali regione, partim à septentrionali. In alijs etiam ecclesiæ locis, pro ratione amplitudinis & situs ecclesiæ, Episcopi concessu aliquando collocare licebit, ut in cappellis quibusdam amplè patentibus, aut in earum aditu vel limine; ita ut confessarius intrà clathri septa, pœnitens verò extra sit: quò fiat, ut clathris cappellæ arceantur, qui inordinate cõcurrètes ad sacram confessionem, nimis quæ propè alium qui tunc peccata sua confitetur, vel ipsum pœnitentem, vel confessarium facillè interturbat.

De loco confessarij, & pœnitentis item.

Confessionale in ecclesia, si ab euangelijs quod in altari maiori recitatur, latere collocabitur; tunc pœnitentis scabellum & fenestella à dextra confessarij sit; rursus quæ ab illius sinistra, cum à latere epistolæ illud erit: ut & confessarius à parte superiori ecclesiæ semper sit; pœnitens aspectu sit ad maius altare, caput quæ ecclesiæ versus.

DE TABVLATO AD VSVM ecclesiæ distinguendæ. Cap. XXI III.

ET quoniam ex instituta antiqua, à beato quæ Chrystostomo testificata consuetudine, & in plerisque huius prouinciæ locis olim vsitata, in ecclesia separatim à scæminis viri esse debet; forma & modus distinctionis ecclesiæ eiusmodi esse potest.

In ecclesia igitur, insigniori præsertim, à cappellæ maioris ingressu vsque ad ianuam maiorem, tabularum per medium ecclesiæ gremium rectè ductum, columellis ligneis solidis quinque cubitorum spatio singulis inter se distantibus, in pavimento quæ firmiter agglutinatis affigitur: ac si tabulæ scæctiles ex quibus compactum est, aliquando amouendæ sunt, calamibus paruulis in vnaquaque columella ab vno & altero item latere excavatis, aliouè modo scæctis, totum altè committitur.

Cuius tabulati altitudo cubitis circiter quinque exstruitur.

Ita verò in ianua maiori committatur, ut illam mediam diuidat, sic quæ diuisa ac distincta, partim viris partim mulieribus ad ecclesiam aditu diuisim distincte quæ faciat.

Sint autem in tabulato ianuæ quædam certis locis perspicuis: quæ valuis & pessulis clausæ, tunc solum apertantur, cum ab vna ad alteram

partem transitum necessariò fieri opus est. A qua parte autem concio habetur, quò facillius commodius quæ fideles concionatorem conspiciant; tabulatum (cum eo tempore demissius aliquantò extare debeat) à summa parte tabulis committatur: quæ fibulis ferreis annexæ, & hinc inde paruulis pessulis clausæ, cum opus est aperiri & demitti possint eidem fibulis appensæ.

Quibus etiam in ecclesijs aliquando necesse est, ut cum ab vna parte Missa celebratur, qui ab altera sunt, eidem Missæ sacro intersint; eadè ratio tabulati demittendi adhiberi poterit.

Fibulæ autem ad tabulati demittendi vsus (ut genibus flexis fideles à qua parte sunt, sacerdotem in altera celebrantem prospiciant) à pavimento distent cubitis duobus; si ad concionis audiendæ vsus tantum sint, cubitis tribus.

DE SEDILIBVS MULIERIBVS, quas bradellas dicunt. Cap. XX V.

QUIBUS in ecclesijs Episcopus aliquem bradellarum vsus permittendum cõsuevit, earum forma sequens constituetur; quæ in ecclesia à parte mulierum collocatæ, cum ad sedendum, tum ad genua flectenda illis vsui erunt.

Pars verò mulierum septentrionalis sit, nisi quibus in ecclesijs, pro ratione situs, alia uè causa Episcopus aliter statuerit.

Aliter igitur seu trabes paruulæ quæneæ tres, crassitudine vnciarum quinque, lōgitudine cubitorum trium & vnciarum sexdecim, altitudine vnciarum octo, in ecclesiæ solo rectæ suppositæ, tribus quæ circiter cubitis singulæ inter se distinctæ, tabulis scæctilibus totidem, cuiusmodi generis sint, ijs quæ singulis latitudine vnciarum octo, æquali inter se spatio distantibus constructæ; vna scilicet in medio, reliquæ duæ in extremitatibus, bradellas humiles eas quæ tripartitas ita constituent, ut inde cum vsu venerit, ne impedimento sint, amoueri queant.

Angustiores verò sint, vbi eas latiores loci situs non requirit.

Atque hæc quidem forma bradellarum: quæ ab ea parte per ecclesiæ longitudinem ductæ, singulo cubito inter se distantes, totidem collocabuntur, quot pro ecclesiæ amplitudine Episcopus concesserit.

Sint autem procul omnino à cappella altaris maioris octo circiter cubitis, vel amplius pro ecclesiæ ratione; à tabulato intermedio spatio viæ latæ quatuor cubitis, pluribus uè pro magnitudine ecclesiæ; ab altero latere, via etiã tantidem spatio.

Nec verò propè vlla altaria sint, sed paulò remotiora.

In medio autem bradellarum situ via præterea transfuersalis sit, quæ tantundem pateat.

A parte autem ecclesiæ quæ virorum est, nul-

læ bradellæ sint, quibus genua flectantur.
Si quæ verò sedilia conceduntur, ea è tabulis
item scetilibus confecta, forma oblonga sint;
neque à tergo habeant longuria, quibus homi-
nes ab humeris nitantur: & vel parietibus hæ-
rentia, vel intrà intercolumnij spatia recta po-
tissimum collocentur.

Et eiusmodi sint, quæ geri amoueriue singula
possint, prout vsu venerit: atque ita disponan-
tur, vt ecclesiæ impedimento non sint; atque
ita etiam, vt qui sedent, à sanctissimo Sacramē-
to auersi non sint; neque rursus altaribus hæ-
reant.

DE TURRI CAMPANILI, ET Campanis. Cap. XXVI.

ATQUE hæc quidem sunt, quæ ad interio-
rem ecclesiæ fabricam, vsuue pertinent:
nunc aliqua sequuntur, quæ adiuncta ecclesiæ
sunt.

Ac primo loco de turri campanarum, quam câ-
panilem dicunt.

Vbi campanarum causa turris exadificanda est,
hæc mox infra demonstrata seruari poterunt.
Sit turris campanarū quadrata forma, aut alia,
vt pro ratione ecclesiæ lociue architecto vi-
debitur.

In altum exstruatur illius iudicio pro amplitu-
dine item ecclesiæ.

De tabulatis.

HAbeat tabulata, quot idem iudicabit; imū
autem fornicatū, reliqua superiora ex assu-
lis firmis confecta, & summum opere item
fornicato.

De fenestris.

Fenestras in singulis tabulatis habeat: quæ ab
omni parte exstructæ, longiusculæ sint, ele-
gantiorēq. formam pro structurę modo ex-
hibeant.

Quæ autem in summo tabulato, columellis aut
pilastratis distinctæ, ab omni latere patentio-
res sint; aut alia forma de architecti consilio
pro ædificij ratione.

De scalis.

Scalas pro ædificationis itē modo, vbi potest,
cochlidias, aut alia forma; easq. vel lapideas,
vel ligneas: quibus ad campanarum locum
ascensus commodus sit, neque periculosus.

De fastigio.

Fastigium non triangulum, sed circulatū, &
pyramidale: in cuius summo, vt mysterij ra-
tio postulat, galli effigies firmissimè affixa cru-
cem erectam sustinere poterit.

De ostio.

Ostium valuis firmis, pessulis, & clauē benè
munitum; vt perpetuò clausum esse possit;
nisi cū opus est campanis pulsari.

De loco campanilis.

EXstruatur autem hæc turris in capite atrij
porticusuè, quæ foribus ecclesiæ proxima
est: vbi verò atrium non est; à manu dextera
ingredientis, atque ita ab omni alio pariete di-
iunctum, vt circuiari possit.

De numero campanarum.

HÆC turris, si ecclesiæ cathedralis est, se-
ptem aut quinque ad minimum campanas;
si collegiatæ tres, grandiorē scilicet, mediā,
& minimam; si parochialis totidem, aut duas
saltem habere debet; easq. distincto quodam
soni concentu inter se rectè consentientes, pro
varia diuinorum officiorum quæ fiunt ratio-
ne ac significatione.

De horologio.

IN qua turri præterea horologium pro ædifi-
cij forma artificioso opere confectum collo-
ari conuenit: ita vt horæ cuiusque ratio, intus
campanæ sono, foris stellæ effigie quæ in orbē
ducatur, perspicuo loco cōstituta, significetur.

De altera forma campanilis.

HÆ supra demonstratæ regulæ de turris for-
ma, deq. horologio, locum habeant in ec-
clesijs insignioribus.

Vbi verò loci situs, & facultatum tenuitas, tur-
rim campanilem tanti sumptus fieri non pa-
tiatur; in ecclesiæ angulo à dextera ingredien-
tis extra tamen ecclesiam prominens non lon-
ge à ianua exstrui potest; forma, quæ de ar-
chitecti consilio probabitur; ita tamen, vt in
ea ostium in sit, intus ab ecclesiæ parte non fo-
ris exstructum; & valuis feraq. vtsupra mu-
nitum.

De pilis latericijs pro campanili.

VBI autem ea est facultatum angustia, vt:
campanarum turris nulla quidem exstrui-
queat; interim dum facultas sit, pilæ latericiæ
in summo pariete hærentes, eaq. arcuatæ fieri
possunt, vnde campanæ appendantur.
Qua in re videndum est, vt apto loco consti-
tuantur; atque ita, vt funes earum tractorij, ne
in cappella maiori, vllauè alia, aut in medio ec-
clesiæ ostio, aut alio eiusmodi loco pendeant:
ijdemq. per tubum ligneum in fornice inser-
tum ducti tractiue, fornicatum opus ne sen-
sim diruant.

*De campanarum benedictione, & quæ ijs
conflandis vitanda sunt.*

CAmpanæ verò neque in turri neque alio loco collocandæ sunt, nisi primùm solèni benedictionis precumq. ritu ex ecclesiæ instituto consecratæ : cuius consecrationis monimentum aliquo loco turris vel ecclesiæ cõsignetur. Illæ præterea ne rem vllam profanam insculptam inscriptamue vlllo modo habeant ; sed sancti patroni ecclesiæ, aliamue sacram imaginem, piamq. inscriptionem.

DE SEPULCRIS, ET COEMITERIIS. Cap. XXVII.

SEQUITUR de sepulcris & cœmiterijs instructio ; quæ eiusmodi est.

Ac primò quidem sicut Episcopos, presbyteros, aliosq. ecclesiasticos homines intus in ecclesiâ sepeliri canones sanxerunt: ita de eorum sepulcris aliqua instructione cauendum est.

Episcopalis igitur sepulturæ locus in basilica cathedrali pro chori foribus ingressiuè esse potest : vbi si locus decens aliquando non datur, alius deligatur, qui religioso venerabilique Episcopali nomini ac dignitati conuenientior sit : non in choro tamen, neque in cappella maiori, sed extra illius fines in alia ecclesiæ parte decentiori atque insigniori.

Sit ea à cæteris, etiam canonicalibus sepulcris, loco, & insigni præterea aliquo episcopali distincta.

Sepulcra item sint canonicalia duo, à dextero latere sepulturæ episcopalis ; eaq. vt supra aliquo interiecto spatio separata : in quibus & canonici, & capitulari dignitate præditi sepeliantur.

Totidem præterea à sinistro latere certo etiam interuallo disiuncta : in quibus cæteri basilicæ cathedralis sacerdotes, clerici, alijq. ecclesiastici ministri humentur.

In ecclesijs collegiatis sepulcra tria sint ante etiã chorum, aut alio loco etiam digniori ; non in choro tamen, nec verò in cappella maiori, aliaue ; vnum in medio situm, in quo Præpositi, vel Archipresbyteri, vel alio nomine rectores earum solùm humentur ; alterum, in quo canonici ; tertium in quo cæteri sacerdotes, clerici, ministriq. earum ecclesiastici.

Præterea in singulis ecclesijs parochialibus etiam duæ sepulture sint, loco vt supra demonstrato ; vna propria parochorum rectorumue earum ; altera clericorum parochialium.

Vbi vel in atrio, vel in porticu, vel in exedris, vel in cœmiterio locus nullus dari potest sepulcris communibus ; intus in ecclesiæ ingressu saltem quatuor eo nomine struantur.

Alia verò sepulcra laicorum propria, in ecclesia sine Episcopi concessu fieri non debere decretum est.

Quæ si fieri exstruiue concessum erit ; ne pro-

pè altaria, vt Varensi concilio cautũ est, struantur fiantue : nisi tam longè distent, vt sepulcrale os ab eorum scabello, bradellauè procul absit spatio saltem cubitorum trium.

Nullò sanè modo intrà chori & cappellæ maioris fines ; neque rursus intrà cappellarũ minorum cancellos exstruantur, quibus à populo sacerdos celebrans separatur.

Fornicato autem opere fiant ; quæque è solo ecclesiæ nullo modo extent emineantue, sed illud planè adæquent.

Ab vtroque ecclesiæ latere, vbi fieri permissum erit, dextro scilicet ac sinistro, eo ordine disposita exstruantur, vt è regione sibi singula respondeant.

De duplici integumento sepulturæ.

Operiantur sepulcra ne vlllo vnquam tempore fœteant, duplici integumento : quod quadrata vel alia decenti forma pro loci ratione è lapide solido sit ; ita tamen, vt inter vtrunque aliquid spatij relinquatur ; & inferius integumentum è rudi, illud superius è polito lapide struatur, ecclesiæ pavimento æquale ; quod sepulcrali ori vndique aptè cohærescat.

De anulo sepulcri.

Anulus præterea in medio integumento superiori affigatur ad illius eleuandi vsum : ita tamen vt nihil emineat ; sed tantundem integumenti excauetur, quantum anuli crassitudo capiat.

Rursus alia etiam ratio prætermittenda non est ; vt illud integumentum sustollatur per clauos duos, qui aliqua crassitudine sint ; quique ab eiusdè integumenti superiori parte in vtroque latere traiecti nihil planè extent ; ab inferiori autem paulò oblongiores quàm integumenti crassitudo est, singuli ferrum transuersale firmiter hærens habeant : quo dum fune vni cuique clauo adhibita integumentum eleuatur, sustineri queat.

In superiori porrò integumento, ne crux, sacraque alia imago effigiesue sculpatur, aut alio modo exprimat : vt ne pulueris lutiue sordibus, & sputo inquinetur, ac transeuntium pedibus conculcetur.

Neque verò etiam sculpturæ ornatus, literarũ incisio, aut inscriptio vlla, aliudue quidquam fiat quod emineat : neque rursus quidquam etiam tessellato opere, etiam si non superemineat, inscribatur, sculpaturue, quod Episcopo antè probatum non sit.

De cœmiterijs.

CVM sepulcris coniuncta instructio esse debet de cœmiterijs : in quibus mortuos sepeliendi morem antiquum tantoperè à patribus comprobatum, in vsum ex decreto cõcilij prouin-

Prou. 4. tit. de sepulcris. pag. 124.

Prou. 1. tit. de sepult. pag 36.

uincialis, per Episcopos nostræ provinciæ, vbi potest, restitui cupimus.

Cœmiteria igitur, vt animaduerti licet, alia in porticu atriouè ecclesiarum, à fronte scilicet; alia à tergo; alia à latere septentrionali; alia à meridionali; quædam ab omni illarum parte sunt: nec verò vetitum est, quin adhuc etiam ab eisdem singulis omnibusue partibus constitui possint.

Porrò quæ à fronte in atriouè ecclesiæ extructa sunt, quamuis ad excitandam, vel charitatis etga mortuos fideles, vel conditionis humanæ memoriam in ipso prospectu hominū sint; tamen quoniam ob iter ac tritam viam, qua transitus per ecclesiam hęc atque illęc fit; facilius patent, vel animalibus, vel seruitutibus, vel deambulationibus, congressibus, & alijs hominum actionibus eo sacro loco indignis, quam obrem etiam sæpè ob alia, quæ quotidie humanitus incidunt, violari contingit; ideo à fronte in atrijs porticibusue ecclesiæ (cū ab alio latere fieri possunt) non extrui expedit.

A septentrionali autem ecclesiæ parte illorum situs potior deligatur: aut ab eo latere, in quo maximè ædium clericalium transitus quotidianus, fenestrarum prospectus, stillucidiorū etiā proiectura, aliæue eiusmodi seruitutes vitari possunt.

Ampla autem cœmiteria esse debent, pro ecclesiæ cui adhærent situsue spatio, proq. hominum item multitudine.

Forma esse possunt oblōga aut quadrata archi tecti iudicio, ac pro situs modo.

A parietibus nuda esse non debent, sed vndique ijs septa.

Qui parietes à terræ solo altè exædificentur cubitis circiter septem.

Vbi verò tanta patietū altitudine præ loci inopia extrui non possunt; ita saltem altè exædificentur, vt animalibus aditus præcludatur: hæc q. altitudo non minor sit cubitis tribus.

Vbi verò præcipua rupes erunt, quibus cœmiterij situs concluditur; eæ pro sepimento parietum esse poterunt.

Parietes autè manufacti extrinsecus albario opere incrustentur; in locis verò insignioribus decens erit, si intrinsecus ab omni parte porticibus vestiantur, sacrifq. picturis historijsue ornentur.

In ijs porrò porticibus sepulturæ æquali spatio inter se distinctæ, recto ordine ad præscriptæ formæ rationem fieri possunt.

Vbi porticibus cœmiteria non circumuestiuntur; parietes saltem exornari debent aliqua sacra pictura certis eorum locis expressa.

In medio eorum situ, crux ex autichalco, aut marmore, aliouè lapide confecta collocetur: quæ in columna marmorea lapideauè, seu in pila structili suffulta, aliquo decenti integumento operiatur, aut è ligno altè erecta constituatur. Cappella item patuula, eaq. in orientem versus,

vbi potest, extruatur: in qua preces pro mortuis aliquando fiunt.

Habeat item vas aquæ sanctæ forma supra demonstrata, cū aspersorio, non tamen appenso, sed quod amoueri possit ad aspergendi vsus.

De loco ossario.

Certus præterea locus intus sit, pariete vndique septus, & tecto ac fornice vbi potest oportus: isq. in omnium conspectu sit; vbi mortuorum ossa aliquando effossâ ordine struatur.

De ostijs cœmiterij.

Cœmiterij porrò tria ostia à fronte esse possunt; nisi situs ratio eiusmodi est, vt à latere etiam illa fieri necessariò postulet.

Si verò cœmiterium ecclesiæ ab aliqua parte continens est, ab ea parte ianuam item habeat, qua ad ecclesiam aditus sit, cū vel diuinorū officiorum pro mortuis, vel processionū causa vsu venerit.

Ab ostij autem maioris à fronte extructi summa parte, quæ extrinsecus est, sacrosanctæ crucis imago exprimatur, in extremo crucis affixa imagine capitis aut cranij hominis mortui. Quæ ostia, à quacunque parte sint, firmis valuis, pessulis, & claue munita & clausa, ne pateant nisi cū vsus venerit.

Nullæ vites, arbores, arbusta, stirpes cuiusuis generis, non modò frugiferæ, sed quæ etiam nullum omnino fructum baccausue gignunt, in ijs esse aut conseri debent.

Immo verò ne sænum quidem, herbauè virens quæ pabulo detur, sit.

Absit strues lignorum ac tignorū; tum omnis aceruus cæmentorum, lapidumue; omnis denique res, loci sanctitati, religioni, & decoro repugnans.

DE SACRISTIA.

Cap. XXVIII.

DE ædificijs præterea ecclesiæ adiunctis, sacristiæ ædificatio vna ac præcipua etiam est: de qua instructionem hoc loco breuiter contexamus.

Porrò sacristia (quæ ab antiquis camera aliquando, & secretarium item dicitur; locus scilicet, vbi sacra suppellex recondebatur) in omni cuiusuis generis ecclesia extruatur: quæ pro cathedralis, collegiæ, & parochialis ecclesiæ magnitudinē, & pro numero ministrorū, proque copia sacre suppellectilis ampla sit, atque eiusmodi, vt paulò longiùs pateat.

Nec verò improbatur vsus duarum sacristiarum in insignioribus & frequentioribus ecclesijs: quarum vna capitulo, & chori suppellectili; altera sacerdotibus cappellanis, & reliquis ecclesiæ ministris, ac reliquæ suppellectili vsui sit.

Ab cappella altariuè maiori tantum interfit, vt sacerdos Missæ sacrum solemniter facturus, cum illis qui ei ministraturi sunt, inde processionaliter ad altare ordine progredi possit, vt antiqui moris est, cum mysterij significatione. In cæteris parochialibus, & alijs inferioribus ecclesijs, commodi causa permitti poterit Episcopi iudicio, vt sacristia à cappella altariuè maiori minus absit; tum verò curandum erit, vt à domicilio parochi non valde distet.

De situ sacristiæ, & fenestris.

OMnis autem sacristia ad orientem, & ad meridiam versus, quoad eius fieri potest, omnino spectet.

Ita verò construatur, vt illius substructione, luminibus eiusdem cappellæ maioris non obstruatur.

Fenestras duas pluresuè habeat, easq. vbi potest, è regione sibi respondentes, ac præsertim à dextro & à sinistro latere; vt cum habeat vnde aer exeat, eius locus non humidus sit, neque vliginosus; sed si quæ vligo est, inde aliquando patefactis fenestris foras se det.

Quæ fenestræ duplicibus clathris ferreis, vel simplicibus saltem densioribus & firmioribus sepiantur & muniantur; tum etiam opere vitreo, & reti, vt in præscripto fenestrarum ecclesiæ demonstratum est.

Cõtracta verò sit opere fornicato, aut saltem laqueato.

De panimento sacristiæ.

Panimentum habeat, non tabulis constructū, sed eiusmodi, quod subtus paruulis fornicibus constans, totum amplè fornicatum, ab humo altiùs aliquantò vbi potest, præ humiditate extruatur; ne indumenta sacra ob loci situsuè vliginem putrescant, aut corrumpantur.

Cui rei quò cautiùs prouideatur; extrinsecus etiam terra congesta parieti adhærens, ac stillicidia itè, quæ humiditatem gignūt, inde procul amoueantur; tum solum prætereà exterius statuminetur, ruderibusq. & calce solidetur.

De ostio sacristiæ.

Ostium sacristiæ huiusmodi sit, cuius aditus non in cappellam maiorem (nisi in ecclesijs minus insignibus secus permittendum Episcopus duxerit) sed in locum publicum, nempe in gremium ecclesiæ rectè pateat.

Benè autem septum sit firmissimis valuis, pessulo solido, seræ & claue itidem firma.

Ostij valuis è regione aliæ valde teruiores extrinsecus aut intrinsecus respondeant: quæ à parte inferiori tabulis sectilibus, à superiori tela confectæ, laicis aditum & aspectum in sacristiam præcludant: eaq. pondere graui ap-

penso, per se pessulo artificiosè confecto claudantur.

Quibus in valuis tenuioribus à parte superiori paruulam fenestellam, eamq. clathratam extrui non vetatur; quæ perpetuò intrinsecus clausa, non aperiatur, nisi cum aliquid è sacristia petentibus, inde responsum datur.

De loco sacræ imaginis, & altaris in sacristia.

IN omni sacristia loco magis conspicuo sit sacra icona; tum etiam (si amplitudo sacristiæ patiatur) altare, vel mensa, armariumuè, quod formam altaris præbeat, instructum cruce, candelabris, mappaque constratum; apud quod sacerdotes celebraturi sacris vestibus induantur.

De oratorio, aut altari in sacristia.

SIT prætereà oratorium ab aliqua sacristiæ parte, siue prominens, siue intus decenti loco, idq. instar paruuli cubiculi, quò sacerdos Missæ sacrum facturus se recipiat, ibiq. se se colligens, paulisper meditetur, & oret.

Proinde tum altare paruum sit, in quo proposita crucifixi effigie, aut alia pia imagine sanctè precetur; tum scabellum, vbi orando genua flectat.

Si verò sacristia ita exigua & angusta est, vt eiusmodi oratorium habere nullo modo possit; ab aliquo eius latere quod orationi commodius sit, scabellum saltem, seu bradella, aptè loco rela saltem vel pano obducto, collocetur; vbi sacerdos genua flectens oret, affixa in pariete aliqua vt supra imagine sacra.

De tabella orationum.

IN oratorio quocunque sit tabella, in qua orationes ad Missæ sacrum præparatoriæ descriptæ sint.

De vase aquario.

VAS prætereà aquarium, quod manibus abluendis vsui sit, è solido lapide fiat: cui papilla vna, aut prout opus erit, plures infigantur.

Ab inferiori parte sinus aquarius concauus, ad excipiendam aquam quæ inde effluit, è lapide item marmoreuè solido sit: foramenq. habeat, vnde per fistulam aqua in paruulam cisternam subterraneam, vel aliò deriuetur, vbi commodius sit illam ab sacristiæ pariete procul deducere. Vbi verò redditus exiguus est, pro eo vase aquario quod è solido marmore præscriptissimus, situla adhiberi poterit appenda; cui papilla affixa instar gallinacei hæreat, vnde aqua ad ablutionis vsum sensim effluat, subiecto vt supra sinu aquario.

Sinus autem & vas aquarium, omnino aut aliqua ex parte, in parietis concavitate quæ hemicycli exigui formam præbeat, ornate extructum intus inhæreat; ne si foris extaret, sacristiæ situm impediatur.

Ad abstergendas manus linteum vasi aquario proximum ab opere instrumentouè tornatili pendeat; idq. candidum sit.

De armario sacrorum indumentorum.

Armarium præterea amplum, in quo sacra indumenta asseruentur, ex tabulis nucis conficiatur.

A pavimento sacristiæ altè extructum sit cubitis duobus & vncijs quinque.

Capsulas ductiles habeat, easq. distinctas, ac longè patentes; in quibus & pro colorum varietate sacra expansa dispartitaq. & ordine asseruentur.

Super eo præterea armariola item, aut sub eo loculi ab illarum capsularum latere sint separatim etiam extructi; vbi sacri calices, patenæ, corporalia, purificatoria, vela, & alia id generis munda rectè atque accommodatè recondantur.

Ab altero latere loculi itè: in quibus illa quæ abluenda sunt, reponantur.

Claudatur hoc tum armarium, tum armariola valvulis politè ac distinctè confectis, feris, & clauibus item distinctis.

Atque eiusmodi armaria totidè sint, quot multitudo sacra suppellectilis poscit.

*De longurijs ad usum exponendi
sacras vestes.*

Longuria etiam politè confecta, funibus ductilibus & trochleis appesa in Sacristia sint: quibus sacra indumenta, prout vsu venerit, exponantur, extendanturq.

De armario librario.

Alia præterea armaria, structura quæ cæteri supra præscriptis respondeat, fiant; vnū scilicet, in quo libri ecclesiastici, ad psalmodiam, & alium chori & ecclesiæ vsum pertinentes aptè conseruentur: alterum, in quo iura, instrumenta, & scripturæ omnes sint ad ipsam ecclesiam spectantes; idq. vbi aptius tutiusq. archiuum ecclesia non habeat: tertium item (si ecclesia parochialis sit) in quo certi libri parochiales, scilicet matrimoniorum, & baptizatorum, confirmatorum, & alia eiusmodi seruentur; tum etiam separato loco literæ pontificiæ, edicta episcopalia, literæ Episcopi pastorales quæ in dies promulgantur, tum alia scripta ad ecclesiæ vel animarum parochiali curæ commissarum regimen spirituale spectantia.

Hæc tria armaria singula singulis clauibus tutè claudantur.

Eorum autem loco vnum solum armarium, locis tamè pro librorum scripturarumque ratione intrinsecus aptè distinctum, extrui possit: vbi vel codicum scripturarumque paucitas, vel ecclesiæ exiguitas, non duo aut tria vt supra requirit.

De vestiario insigniori.

Vestiarium in sacristijs insignioribus ex eodem genere esse potest: in quo pretiosiora indumenta reconduntur.

Longitudine sit pro sacristiæ ratione: altitudine cubitorum circiter septem: profunditate duorum.

Pars huius vestiarij inferior duobus cubitis alta, capsulis ductilibus oculisue constet: superior verò à tergo angustius, à fronte aliquantò latius sensim patens nullis oculis distincta sit; sed tota sine distinctione longè patens, habeat ab vno & altero latere totidem pro vestiarij profunditate tenues asseres erectos, fibulisq. ductilibus annexos, quibus singulis à superiori parte singula longuria inferiori suffixo fulcimentis sustentata firmiter hæreant, vnde sacra indumenta expansa pendeant.

*De armario indumentorum
canonicalium.*

Si cathedralis, vel collegiata ecclesia sit, habeat præterea armaria pro asseruendis superpelliceis, cæterisq. indumentis, quæ canonici, & alij chori ministri in choro adhibere solèt; vel eorum loco capsas decentes circum sacristiam sitas: quæ vsui etiam sint ad sedendum Capitulo, cum illud eo loci habetur.

**DE LOCO VBI FERETRA,
& cætera id generis asseruentur.**
Cap. XXIX.

Locus præterea alius sacristiæ, aut cæmiterio saltem propior, in omni ecclesia parochiali, & collegiata aptè extruatur: in quo feretra, candelabra ferrea grandiora, cœnotaphia, vasa olearia, perticæ, scalæ, scopæ, ligones, batilla, sustentacula crucum, instrumenta ad abstergendi vsum accommodata, cæteraq. id generis reponantur; vt ecclesia ipsa & sacristia, tū ab omni re indecenti, tum ab omni impedimento planè libera vacuaq. sit.

Isq. locus ostium habeat, valuis, pessulo, seraq. benè septum.

**DE ORATORIO, VBI MISSÆ
sacrum aliquando fieri debet.**
Cap. XXX.

CONSCRIPTIS breuiter instructionibus, & fabricæ ecclesiasticæ, & partiū adiutarum, cōsequens est instructio de oratorijs: quo-

quorum vnum est, vbi Missæ sacrum aliquando fit; alterum quod in vijs exstruitur, vbi nõ celebratur.

Simplex igitur ecclesia seu oratorium eiusmodi fit, vt vna tantum naui constet; cuius longitudo fit non minor cubitis duodecim; latitudo verò decem; & altitudo situs rationi aptè conueniat.

Habeat præterea in capite cappellam (quæ, si fieri potest, in orientem vergat) cubitis circiter octo, amplius si, prout situs ratio fert, latè patentem; ea verò lógitudine & altitudine, quæ cum latitudine conueniat.

Ad eius ingressum gradus vnus tantum fit, cui ex præscripta forma clathra infigantur.

Cuius altare, pavementum, tectum fornicatū, fenestræ, fenestella vrceolorum, campanula à latere appensa, & reliqua ita sint, vt de cappellis altaribus in minoribus præscriptum est. Ad altare verò ascensus fiat duorum graduum: quorum vnus sit is, quem ipse altaris scabellum facit.

A gradu autem inferiori scabelli vsque ad clathra ima, spatium interuallum è fit saltem cubitorum duorum.

Fenestræ præterea oratorij in altum ita exstructæ sint, vt qui foris stat, inde introspicere non possit.

Ianua è regione altaris; fenestra item, quæ in orbem ducta, instar oculi ex præscripto modo fiat.

Labrum item aquæ benedictæ forma constituta propè ianuam intus statuatur.

Cappellæ maiori adiunctam sacristiã habeat: quæ vbi potest, ad meridiem spectet: amplaq. sit pro oratorij magnitudine, & instructa suppellectili, ac cæteris rebus quæ vsui sint ad præscriptum.

Ab altera parte, quæ sacristiæ respondeat, paruula turricula à parochiali omnino dissimilis fieri potest; sin minus, duæ pilæ lapideæ in pariete summo iam præscripta ratione struatur, vbi campana vna tantum suffulciatur.

Si oratorium eiusmodi futurum est, vbi plures Missas eadem penè hora celebrari oporteat; ab vno & altero item latere cappellæ singulæ paulum à maiori distantes, forma in ecclesiæ fabrica præscripta fieri possunt.

Reliquarum etiam partium forma & ratio, quæ ad oratorium pertinere possunt, sumenda ex ijs, quæ præscripta sunt in ecclesiæ fabrica.

DE ORATORIIS IN QVIBVS

Missæ non celebratur.

Cap. XXXI.

ORATORIA porrò vbi Missæ sacrum non fit, quæ in vijs exstrui solent, exstruantur non in campis, sed in via publica; vt iter facientes eorum locorum prospectu piè cõmoti, paululum precando consistant.

In quibus etiam exædificandis viæ locus deligatur paulò editior, & à vehiculorum actu aliquantò remotior; quò melius à luto, aqua uè lutulenta defendatur.

Forma quadrata, vel rotunda, vel alia, quæ pro loci ratione decentior videatur, ornate exædificentur; beneq. tecta sint, vt sacræ imagines à pluuia integræ conseruentur.

Opere tectorio foris incrustentur; intus verò politè dealbata, crucifixi, aut beatæ Mariæ virginis, aut sancti sanctæ uè alicuius imagine sacra, aut tabula piè expressa, quæ parieti hæreat, exornentur.

Altare nullum omnino habeant.

Singula fenestellulas tres firmiter clathratas, vnde precandi causa introrsum genibus flexis inspicitur, in parte anteriori habeant; duas hinc inde ab ostio, & in valuis tertiam.

Si oratoria angusta sunt, in ipsis valuis vna solum fieri aptè potest.

Valuis & claue ab ostio muniantur.

Quæ verò oratoria ita angusta fiunt, vt ne ostij quidem valuas intus patentes capiant; ijs nullus ingressus detur; sed cancellis ligneis ab ostij parte sepiri possunt, reliqua ædificationis ratione ad præscriptum seruata.

Si verò patiete à lateribus non sepiantur, cancellis etiam ligneis ab illis partibus claudantur.

Neque alienum esset longurijs circumsepire, vt equi iumentauè, atque bestia procul sint.

A rubis & spinis, aliisque id generis quæ adnasci solent, ab arboribus item, stirpibus, aliisque eiusmodi arbustis remota sint; vt ne rami diffusis tecta operiant, vnde detrimentum ipsis tectis existat.

Et quoniam sacræ imagines, quæ in exteriori pariete oratorij exprimi solent, cum ita expositæ sint, luto sordeuè inquinari, vel indecentius iniuriosiusuè tractati possunt; ne extrinsecus in ipsis Oratorij parietibus pingantur, aut alio modo exprimantur, nisi edito loco fiat, vbi ab omni labe integræ conseruentur.

DE ECCLESIA MONIALIUM.

Cap. XXXII.

DEMONSTRATA forma aliarū ecclesiarū, sequitur instructio ecclesiæ monialium. Hæc igitur exstrui potest, quæ vna tantum naui constet; in orientemq. versus (si pro monasterij situ fieri potest) spectet.

Ampla sit pro situs ratione, tecto fornicato, aut laqueato, cæterisq. rebus instructa ad præscriptum.

De altari maiori.

Cappella maior nulla in ea insit: sed paries in transuerso fiat, quo interior ecclesia, ab exteriori vbi sacerdos sacrum facit, diuidatur. Parieti illi in transuersum ducto altare innitatur, in eius medio exædificatum: quod altitudine,

D d d 2 tudine,

tudine, longitudine, & latitudine sit, altari maiori supra præscripta.

Gradus in ascensu altaris tres sint, vnà cum eo quem scabellum constituit: singuli autem gradus forma & modo supra præfinito.

Scabellum verò seu bradella, eiusmodi itè supra in altaris maioris exstructione constituta.

De fenestra in altari maiori construenda.

E Conspectu altaris in transuerso eo pariete fenestra fiat: vnde moniales Missæ sacræ spectent & audiant.

Quæ fenestra ita sicut altare latè patens sit, altè ducta cubitis circiter duobus; cuius ima pars à superficie altaris pariete altè exstructa sit cubito vno cum dimidio.

Munita sit opere clathrato ferreo, eoq. duplici, ac simili, & inter se vncijs circiter duodecim distanti.

Vniuscuiusque autem clathrati operis cancelli ita tamen compacti sint, vt vnus ab altero interuallum sit non ampliùs vncijs tribus: atque ita benè septi, vt vnus ab altero diuelli disiunguè nullo modo facilè queat.

Intrinfecus autem valuas habeat pessulo & clauè munitas: quæ aut à lateribus aperiantur, aut trochlea, funiculoq. tractili sursum ducantur.

Altare concamerato opere contegi poterit, pariete crassiori facto, aut columellis binis pilisue paululum ab ipso pariete distantibus erectis: quibus opus fornicatū cameratumuè nitatur. Quæ columellæ ab altaris vtroque cornu distent cubitis duobus.

Si fornix non sit integumento ligneo, vel ex panno serico relauè confecto, eoq. aptè ornato, quod capocelum vocant, operiatur.

De fenestra ad vsum exponendi vestes sacras.

IN pariete transuerso inter vnam & alteram ecclesiam interiecto, à parte quæ monialium sacrifiæ commodior sit, fenestra fiat, rotæ aptè constituta, vnde sacræ vestes ad Missæ sacri vsum exponantur.

Quæ rota fenestruè à solo pauimento altè exstructa sit tribus circiter cubitis.

Hæc ipsa rota eiusmodi sit, vt tota penè sita inhæreat in crassitudine parietis, qui aliquo incrustationis opere crassior propterea fiat.

Munietur valuis ab vno & altero latere: quæ binæ sint; vnæ ab interiori monialium parte, alteræ extrinfecus: & ambæ aptè claudantur clauibus.

In huius fenestæ & rotæ structura, seruentur cæterà infra communiter præscripta rotis conficiendis.

De fenestellula ad vsum ministrandæ sacræ Communionis.

AB altera parte altaris in eodem transuerso pariete, fenestellula alia sculptorio inauratoq. opere piè ornata exstruatur: vnde monialibus sacra communio ministretur.

Cuius fenestellulæ planum æquale sit, & à pauimento ecclesiæ altè exadificatū cubitis duobus, vncijs xvj. Hæc fenestellula latè pateat extrinfecus cubitum vnum & vncias duodecim, altè exstructa cubitum itidem vnum & vncias xvij. ita vt in primo aspectu latioris, intrinfecus autem angustioris formæ speciem præferat.

Tota autem in ipsa parietis crassitudine inerit, quæ cubitalis sit, ita tamen vt intrinfecus à parte monialium, extremi parietis crassitudine latior sit vncijs duabus aut tribus.

Intus verò in eo extremo pariete spatium insit cubito vno: in quo spatio fenestellula altitudine vnciarum octo, latitudine sex fiat: vnde monialibus sacra Eucharistia præbeatur.

In fenestellula à parte interiori valuulæ ferreæ aut æneæ sint politè confectæ, quæ pessulo & clauè obserentur: à parte exteriori valuulæ paulò maiores, quibus tota fenestellula sepiatur, adiunctis sera, clauè, & pessulo.

Sub ipsa fenestellula in pauimento ecclesiæ paruum scabellum collocetur, altitudine vnciarum octo, quod tapeto sterni possit; vbi stans sacerdos sacram communionem monialibus ministret.

Hoc autem scabellum modò altius modò humilius exstrui poterit, pro statura sacerdotis ministrantis.

A parte verò interiori vbi moniales sunt, scabellum alterum non minus duobus cubitis ab omni parte patens, ad quod aliquot gradibus ascendatur, exstrui poterit; ita vt ibi genibus flexis, illæ facilè fenestellulam vnde sacram cõmunionem sumunt, ore attingant.

In ipsius autem fenestellulæ pariete nihil impedimèti subtrus ex assibus exstruetur, quò propius monialis sacramentum sumens ipsi fenestellulæ hæreat.

De fenestra sacrarum reliquiarum.

Fenestra præterea alia fiat, quæ à parte superiori fenestellulæ vnde sacra Eucharistia sumitur, in ecclesia exteriori sit: vbi sacræ reliquiæ si quæ sunt, rectè atque ordine recondantur.

Quæ fenestra ab interiori parte altitudinis sit vnciatū sexdecim, latitudinis duodecim: munita verò clathris ferreis, adiuucto opere vitreo pellucido, pannoq. serico obducto, & valuis præterea clausis; ita vt sacræ reliquias inspicere, nec verò tangere villo modo queant.

A parte verò exteriori, quæ in ecclesiam spectat, eiusmodi sit, vbi loculi vasculauè reliquiarum

rum aptè collocentur; valuasque habeat benè firmas, feris & pessulis tribus munitas; quæ tribus etiã clauibus, & vnaquaque fabrili opere diuerso distincta claudantur.

De fenestra sacri olci infirmorum.

IN superiori præterea parte fenestræ, vbi rota collocata est, fenestellula pro præscriptæ formulæ ratione extruatur: in qua sacrum oleum infirmorum asseruetur.

Hac verò fenestellula à parte tantum exterioris ecclesiæ patefieri queat, adhibitis firmis valuis, sera, & claue.

Sin autem nullæ in ea ecclesia reliquiæ extra altare asseruandæ sunt; hac in superiori parte fenestræ fiat, vnde sacra communio ministratur.

De gradibus altaris.

A Gradu ultimo scabelli altaris distantes sex cubitis tres alij gradus, aut plures pro situs ratione, de architecti consilio fiant: per quos ad gremium ecclesiæ descendatur.

Quod aliquantò humilium pavimento erit, vbi altare exadificatum est.

In summo gradu clathra ferrea ad præscriptum suffigantur.

Gradus ij singuli ne altiores sint vncijs octo, ne latiores viginti quatuor, in transversumque ecclesiæ ducti; aut tam longè patentes, quantum spatij ostium in clathris ferreis capit.

De sacristia.

IN capite ecclesiæ paruula sacristia, cuius ianua intrà clathrorum fines sit, aptè extruatur; quæ sacerdotibus sacras vestes exuentibus vsui sit.

Qua in ædificatione illud caueatur, ne quidquam operis (siue fenestra sit, siue rota, aliud uè eiusmodi) fiat, vnde in monasterium monialium prospectus, aut auditus sit.

Idque propterea labrum aquarium, quod in sacristia exteriori ad vsum lauationis manuum extruetur, nullum omnino tubulum canalem uè habeat, per quem ex interiori monasterij sacristia aquam excipiat, quæ eò aliunde importetur, aut infundatur.

Ne uè quidquam ædificij in superiori parte fiat, quò ipsis monialibus aditus vilo modo esse possit.

Fiat in ea, & oratorium, & altare vnum, quod vsui sit, cum sacerdotes sacris se vestibus induunt; & vasculum præscripta forma ad abluendas manus, idque ne in pariete inter monasterium & sacristiam interiecto; & armarium item, in quo sacra indumenta asseruentur; & aliud præterea nihil.

De cappellis.

IN monialium ecclesia cappellæ duæ, vna à dextro, altera à sinistro latere fiant, forma præscripta, eaq. in gremio ecclesiæ; si ibi ob aliquam causam plures Missas eodè tempore aliquando celebrari necesse est.

De fenestra altaris.

Cautio sit, vt fenestra altaris clathrata ita constituitur, ne inde in viam publicam, præterrim vbi spectacula aguntur, aut multitudinis frequens transitus est, prospici possit.

Cui rei vt occurratur; atrium paruulum pro foribus ecclesiæ extruendum est: cuius atrij ianua ab aliquo latere sit, quod ipsis foribus ecclesiæ rectè non respondeat; aut certè si aliud fieri non possit, ipsius ecclesiæ aditus è latere sit: idque architecti iudicio pro situs ratione.

De ecclesia interiori.

Ecclisia interior vna tantum naui constet, sine vllis cappellis: pavimento vndique æquali sit, neque ab vlla parte gradibus paulò altior. Illud item pavementum æquale sit pavimento, vbi altare extrinsecus collocatum est.

Illud vbi maximè potest, cauendum est, ne monialium ecclesia interior propè vias publicas extruatur: quæ si pro situs ratione exadificetur aliquando necesse est, ne à pariete qui ad vias publicas vergit, fenestræ fiant; sed lumen excipiat à parte quæ monasterium attingit: contraque fiat in ecclesia exteriori, cuius fenestræ non à monasterio, sed à via publica sint.

De turri campanili.

Turris Campanilis ecclesiæ interiori monialium coniuncta esse debet: cuius neque ostium, neque fenestra, ac ne rima quidem vlla, in ecclesiam exteriorem aliqua ex parte spectet.

Altè extruatur pro ecclesiæ ratione, ita tamen, vt humilior ac depressior existat, quam structuræ forma modulique postulet.

Primum eius tabulatum fornice benè firma constet: in qua, vel ab aliquo latere inesse potest ostiolum angustum, per quod cum necesse erit, ad summam turrim ascensus detur: neque aliunde aditus pateat.

At foramina exigua sint, per quæ tractorij campanarum funes tantum ducantur.

Ostiolum verò illud ita compactum sit, vt claudatur pessulis binis, fetis binis, clauibus binis, opere fabrili diuerso.

Reliqua superiora tabulata ex materia lignea esse poterunt: lumen excipient ex fenestriculis exiguis, iisdemque clathratis: summum verò fenestras vt moris est habeat.

DE MONASTERIO MONIALIVM
Cap. XXXIII.

ECCLÉSIAE monialium adiunctum est illarum monasterium : de quo demum restat, ut instructionem aliquā breui conscribamus.

Cone. Agath. c. 28.
18. q. 2. Monast. puell.

Primò monasterij huius situs deligatur, qui ex canonis Agathensis cautione, procul ut par est, absit, cum à monachorum regularium monasterijs, tum etiam à canonicalibus clericali-busue ædibus, ecclesijs collegiatis, à turribus; à mœnijs publicis, propugnaculis, vallo, arce, & à præaltis ædificijs, vnde etiam prospectus intrò esse possit.

Laicali porrò edificio coniunctum, vbi fieri potest, nulla parte sit : sed aliquo interuallo distinctum ac separatum.

Longè item à plateis, emporijs, omni foro, viaq. denique, qua iumenta, currus, vehicula, aliaq. id generis crebrius agi, duciue solent; & à locis item, vbi multitudinis vel concursatio, vel conuentus, vel strepitus fit.

Rursus cautio etiam sit, ne eius monasterij positio eligatur in loco abdito, occulto, valdeq. ad modum remoto ab hominum frequentia : ne præterea (quod sacra Tridentina Synodus à monasterij monialium ratione alienum censuit) extra vrbs, oppidi, alteriusue loci mœnia vllò sanè modo.

Sefs. 25. de regul. & monial. cap. 5.

Loca huius monasterij omnibus partibus absoluti, de quibus infra sigillatim dicem⁹, hæc sunt, pro vario vsu distincta.

Ac primò quidem inferiora.

Atrium Capituli.

Triclinium, quod Refectorium dicunt.

Cella vinaria.

Coquina.

Locus Calefactionis.

Locus vas aquarum ad manus abluendas.

Locus Laborum.

Porticus.

Cella interior & exterior ad colloquutionis vsu.

Januæ.

Rotæ.

Furnus.

Locus lauationis.

Tonstrina.

Locus cancellariæ.

Promptuarium.

Officina aromataria.

Loca superiora.

Locus Dormitionis, aut cellæ dormitoriarum.

Locus scholæ Nouitiarum.

Locus vestiarius.

Horreum.

Loca distincta.

Valetudinarium.

Locus educationis puellarum.

Viridarium.

Carcer, & locus secessionis.

Locus interior & exterior confessionis.

Diuerforium item exterius colonorum aduentantium.

Diuerforium confessarij sacerdotis.

De Atrio Capituli.

Atrium in quo capitularis monialium conuentus habetur, magnum esse debet pro monialium numero, constitutis ab omni parte sedilibus.

Forma sit non oblonga, nec verò angusta; sed quoad ei⁹ fieri potest, quadrata specie potius; ut quando à præfecta cohortatio monitioue fit, vndique commodius exaudiatur.

Subobscurum potius esse debet quam illustre: tum præterea picturis aliquot pietatem excitantibus ornatum; ab ea præsertim parte, in qua præfectæ sedile collocatum est.

De refectorio, & cella vinaria.

Triclinium, quod Refectorium vocant, loco exstruatur, qui cæteris monasterij partibus commodior sit.

Structura ampla fiat, quæ commodè capiat non modò moniales omnes ab omni parte partium sedentes; sed aliquantò etiã plures, quas deinceps in monasterium pro illius amplitudine, facultatumq. ratione recipi posse verisimile est.

Habeat à capite ornatum sacrarum imaginum pie decoreq. pictarum: ab vno etiã latere suggestum in medio pariete exstructum, vnde sacra lectio commodè in omni parte audiatur. Fenestras item ab utroque latere, vnde lux hauriatur.

Cellam præterea vinariam subtrus exædificatam; quæ fenestras itidem habeat ordine recteque partitas.

Utique loco, Triclinio scilicet, & cellæ vinariæ, locus alius propè esse debet, isque vsui præfectæ cellæ vinariæ, ad lagenas, crateras testaceas, vasq. eiusmodi vinaria & aquaria reponenda: aut si fieri potest, ob eum ipsum vsum cohors paruula cum puteo.

De Coquina.

Coquinæ positio, ut maximè potest, triclinio propè sit; ut inde per fenestram, aut paruulo vestibulo interiecto, fercula lanceiue exponantur monialibus in triclinio ministrantibus. Eius situs amplè patere debet, camino, qui illi⁹ magnitudini pro ratione respondeat, exstructo; clibano item paruulo, in quo esculenta coquantur.

Huic coquinariæ structuræ loca hæc ad eiusdem vsu adiuncta esse debent; cella, vbi cocti cibi dimensio sit; cella promptuaria penariaue escu-

esculenti obsoniue quotidiani ; locus ad lances, ollas, vasauè escaria lauanda; & cohors prætereà ab alijs separata cum puteo: vnde si aqua tubulis ligneis ductilibus hauritur, adhiberi accommodariuè poterunt canales plumbei, aut lignei, alteriuiuè generis, per quos prout opus erit, aqua in locum lauationis, & in coquinam ducatur.

Alia itè cohors exstruetur ad gallinarij vsum.

De loco lauationis manuum.

Locus vasis labriue aquarij, ad quem moniales antequàm mensæ benedicant, manus abluturæ conueniunt, à triclinio, & ab atriolo capituli non longè exstrui debet; ea porrò magnitudine, quæ monialium numero respondeat. Quo loco malluuium, vas scilicet aquarium, vel marmoreum, vel æneum, alteriuiuè generis in pariete agglutinatum, totidem papillas habeat, quot eius longitudo requirit: subtus exædificato prætereà sinu aquario concauo & accliuo, vnde per foramina aqua è malluuiio effluens aliò deriuetur.

De loco calefactionis.

Locus calefactionis, quem hypocaustum dicunt, camerata scilicet structura, vbi igne succenso moniales per hyemem ad calefaciendum conueniunt; exædificari potest non longè à triclinio & loco lauationis manuum: isq. tantæ magnitudinis esse debet, quanta numerum earum capiat. Caminum structilem quaqua versum late patentem habeat, aut parieti herentem, aut in medio exstructum; vt ab omni parte locus sit ad calefendum.

De loco laborum.

Loci laborum, quò ad opera manibus elaboranda moniales certis horis cõueniunt, situs illustris esse debet, nec ab vlla parte subobscurus; vt vndiq. lumen hauriatur, quod in laboribus conficiendis, & in operibus vel contexendis, vel acu pingedis elaborandis uè necessariò requiritur. Sit item peramplus, & structura eiusmodi, qua locus luminosus reddatur.

De porticibus.

Porticus simplices sint, nempè è simplici columnarum, aut pilastratarum ordine cõstructæ: atque adeò structura omni humili potius, quàm magnifica & sumptuosa: ab omniq. parte ductæ, quadri formam præbeant. Hæ, vt aliæ supra expositæ ædificationes, tecto laqueato, aliouè ligneo opere cõstare possunt: at ob perpetuitatem, tum etiam vt periculum incendij cautiùs euitetur, opere fornicato potius fieri debent.

De cellis collocutionis.

Cella collocutionis & interior & exterior, loco nõ semoto neque abdito, sed publico per spicuoque exstrui debet, ac propè monasterij ostium auditorij.

Interioris cellæ fenestræ lumen à monasterio intrinsecus excipiant; exterioris verò, à parte quæ extrinsecus est.

Porrò illa cautio adhibeatur, vt præter vnam, pluresuè fenestras ad collocutionem accommodatas, in pariete inter vtramq. cellam interiecto nulla omnino alia insit.

De fenestris collocutionis.

Fenestra collocutionis benè munita sit opere clathrato ferreo duplici, vnciarum circiter duodecim interuallo inter vnum & altetum interiecto.

Opus verò clathratum eiusmodi sit, vt spissi clathri firmiter infixi inter se singuli, nõ amplius distent vncijs tribus.

Instruatut prætereà lamina ferrea: quæ latius paulò quàm fenestra vndiq. patens, à parte monasterij intus parieti infixa, firmoq. bitumine agglutinata, clathrato opere interiori adhaereat.

Sit verò plena aliquot foraminibus magnitudine ciceris, iisdemq. inter se distantibus spatio vnciarum circiter trium.

Habeat item fenestellulam in medio exstructâ, vncias sexdecim vndiq. patentem: quæ sera, veste, & clauæ claudatur.

Obducatur item fenestra intrinsecus tela nigri coloris affixa, instrumento telari quod aperiri queat.

Quibus porrò in monasterijs illud ordinis regulæq. institutum est, vt è fenestra collocutionis nullus monialium conspectus detur, in ijs illa fenestra simplici tantum opere clathrato instructa, & lamina ferrea obducta sit, quæ nullâ fenestellulam habeat; & telare eiusmodi quod non aperiat.

Vbi ob monialium multitudinem, duabus, tribus, aut pluribus ad collocutionem fenestris opus est: eas vno in loco cellauè, si commodum est, intus exstrui expedit ad rationem præscriptam: ita tamen, vt rectè ordineq. longè ductæ, spatium inter se habeant quatuor vel quinque cubitorum.

Distingui tamen ac separari illæ poterunt pariete interiecto, si modò in eo fenestra aperturauè sit, vnde monialis ad clathratam collocutionis fenestram colloquens, ab alijs quæ in cæteris deinceps fenestris colloquuntur, rectè cõspiciatur.

Nec verò rota ductilis in vlllo collocutionis loco imponatur constituaturuè, nisi in vno tantum; nempè in fenestra ad eam rotæ collocutionem potissimum accommodata.

De Ianuis.

Ianua duæ tantum, vt par est, in monasterio struantur; vna, quæ auditorij dicitur, vsui ad ingressus necessarios; altera ad iumenta, currus, vehiculauè agenda.

Illa prior loco nõ obliuro neque occulto, sed conspicuo, omnibusq. monasterij partibus commodo fiat; nec verò amplè pateat: valuis benè firmis duplici assere confectis, & vectibus, pessulitudè binis, & clauibus fabрили opere inter se differenubus claudatur.

In ijs porrò valuis ostiolum præterea construatur, idemq. firmissimis valuis, sera, aut vecte, pessulo, clauèq. duplici ac diuersa munitum; vt ne ob rem minimam ianua grandior aperiatur patefauè necessè sit.

In his valuis insit exigua fenestricula, vel orbicularis, vel quadràgula, vel alia quauis forma: nec ampliùs vndique pateat quinque aut sex vncijs.

Muniatur lamina ferrea, minutis foratibus grano millij nõ maioribus plena: intrinsecus præterea obtegatur crassa tela, aut tenui tabella: quæ reuolui possit, cum foras prospectatur.

Situs autem ianua huius is esse debet, vt inde, cum fores aliquando aperiuntur, nullus monialibus prospectus in viam publicam esse possit, sed impediatur obstruaturnè a rio aliquo interiecto: aut ianua à latere aliquo fiat, vnde non rectà eò spectentur, sed in aliquem vestibuli parietem proximum.

Ianua porrò limen è marmore lapideuè solido sit, atque eiusmodi, quod strictim illà attingat. Antepagmenta item vtrunq. ianua latus firmiter muniat: ab omniq. parte valuis arctissimè cohærescant.

Rimæ præterea tum ianua tum ostioli, ita benè compactæ commissuè esse debent, vt nullum ne tenuissimum quidè conspiciendum insit. Huic ianua proxima esse struiuè debet parua cella: vbi ianitrices opus faciant, indeq. fores pulstantibus præstò sint, vt respondeant.

Proximè item rota constituetur, quæ ad eam ianiticum cellam, aut ad locum proximum spectet.

Ianua altera vehicularis loco item conspicuo extruatur, tanta sanè magnitudine, quanta vsui esse potest ad vehicula, cista plaustrauè agèda. Limine lapideo vt supra marmoratouè consistere debet, vt ne exigua quidem rei exitus relinquatur.

Nullum verò ostiolum planè habeat.

Valuis duplicibus, vectibus firmissimis, clauibusq. duplici, at opere fabрили distinctarum firmitudine vt altera instructa sit.

Præterea opus valuarum duplicatum in vno pariete adhiberi potest; vnum scilicet intrinsecus à parte monialium, alterum forinsecus à via publica.

Ianua hæc ad eam monasterij partem struatur, vbi & lignile, & cella carbonaria ad coquina

vsu, & apotheca vinaria comòde esse possit. Procul ab hac ianua quatuor aut quinque cubitis, intus in monasterio transfenna ex asseribus querneis robore vsuè ijs singulis spatio vnciarum circiter trium inter se distantibus, aut ex alia firmissima materia, eodem intervallo conficiatur: quæ vsque ad ianua culmen altè ducta, vectibus suis, sera, & clauibus benè claudatur.

De rotis.

Rota, vel in ecclesia, vel propè ianuam, vel alio loco ad præscriptum cõstituta, aut ænea sit, aut lignea, ab omni parte laminis, quas de tola dicunt, diligenter vestita.

Altè pateat cubitum & vncias octo; latè cubitum item: at ab ore ne latius vncijs sexdecim. Tota deniq. rectè commissa, apteq. compacta sit, vt ne rimula quidem ab vlla omnino parte sit appareat, vnde foras spectetur.

Intrinsecus à parte monasterij vncum ferreū, aut vectem paruulū firmiter infixum habeat, quo obfirmetur, ne forinsecus circumagi possit, nisi à monialibus quaerentibus, relaxetur. Claudatur etiam ab interiori parte firmis valuis, vecte, sera, & clauè.

De furno.

Furnus, à loco cubiculari quem dormitorium vocant, & vestiario, vt longissimè pro sius ratione potest, extruatur, ne vllum incendij periculum inde creetur.

Huic propè struatur farinarium, loco vel superiori, vel inferiori, vel alio quouis commodiori: alter rem locus, vbi incinacula, cribra, cæteraq. instrumenta farinaria reponuntur: nisi farinarium eiusmodi sit, quod hæc etiam comòde capiat: tertius præterea locus erit panificii, vbi panis scilicet fit, & fermentatur: itq. vndiq. benè conclusus & contipatus.

Huic panificii loco, & paruus, & paruulus furnus cum aheno conuincti sint.

In præfurnio foramen cubiale insit: per quod carbones cadentes, omnisuè pruna furnaria in fossam subtus fornice substructam demittatur. A parte superiore furni paruulum vaporariū, vulgò la stufetta, extruatur: quod multiplici vsui esse poterit.

Nec verò in exedificatione furni negligenda ratio est loci, vbi ligna arida, aliaq. materia comòde esse possit ad furni catelaciendi vltum.

De loco lauationis.

Locus lauationis viridario hortifus proximus esse debet ob id comòdi, vt quæ lota madi dauè sunt, in ijs loco aprico expandantur, solique exponantur.

Si horti deunt, structura fiat, ad quam gradibus scaltuè ascendatur: vbi à summo porticus pensiles sint, longuuis perticis rectis ac crass uenialibus

uersalibus distinctæ: vnde vestes, stragula, linreamina, & alia lota id generis quæcunq. Soli expõsita pendeant, vt assicelcant.

Hæc porrò structura loco aprico sit, non sublimis admodum, vt ne inde aliorum extra monasterij fines prospectus fiat.

Si quando verò is lauationis locus præ situs angustius extrui in plano monasterij non potest, subtus commodè extruatur.

Porrò lauationis locus amplè satis patere debet, pauimento etiam latericio, aliaue materia constructus: habeat puteum, vnde tympano (quod rotæ hauistoriæ genus, la tromba dicunt) aqua hauriatur: habeat item labra aquaria lapidea, furnulos clibanosue cum ahenis.

Huic loco substernatur fossa lacunauè profundè ampleq. effossa, in quam aqua diffusa descendat.

Huic etiam cõiuncta sit cella carbonaria: è qua carbones promantur ad athena calefacienda.

De tonstrina.

LAuacri loco propè esse conuenit couriceum, nempè tonstrinam: vbi moniales capita lauent.

Sit in tonstrina caminus, furnus exiguus, ahenum furno impositum ad lixiuij consciendi vsu, & receptaculum aquæ sordidæ.

De loco Cancellariæ.

Cancellariæ situs deligatur loco monasterij commodissimo, & luminoso admodum: quo loco benè materiata cella exadificetur, vbi præfectæ monialium conueniant ad putandas subducendasue monasterij rationes.

Sit hæc cella tabularum constructione vndiq. cincta sittybis, armarijs, ac forulis distincta: in quibus codices rationum monasterij, aduersaria, volumina accepti & expensi, scripta, instrumenta, actaue publica ad monasterij ius quouis modo pertinentia accuratè asseruari possint, & arcæ itè nummariæ, aliaq. præterè id generis. Binis clauibus, seris totidem, vectibus etiã binis, duplicibus quoq. firmissimis foribus claudatur.

De promptuario.

DE cella penaria ad esculenti quotidiani vsu accommodata diximus: sed habenda etiã ratio est promptuarii; loci scilicet, vbi frugum, leguminum, olei, & aliarum rerum, quæ ad annonaria cibaria pertinent, annona reconditur; indeq. rursus prout vsu venit, promitur. Promptuarium hoc extruatur loco semoto: opere tectorio, gypsatuè vndiq. densè ita incrustetur, vt ne rima quidem vsquã appareat; quò cautius muribus foricibusue omnis foratus penitus præclusus sit.

Habeat caplas, cistas, fiscinas, & vasa quæq. re-

positoria suis locis distincta.

Claudatur duplici sera, clauèq. diuerso opere confecta.

De officina aromataria.

Monasterij vsui officina aromataria medicamentariauè esse potest: in qua & si nõ omne medicinæ genus asseruatur, ea tamen simplicia medicamenta quæ facilè cõficiuntur, quæq. ad subitanei morbi accessiones depellendas aut mitigandas valent, inesse debent.

Huius officinæ medicamentariæ situs procul sit aliquantulum ab ecclesia, à loco laborum, ab omni deniq. monasterij parte, quæ strepitibus exposita esse non debet: cum hæc ob herbarum contusionem, medicamentorum confectioem, multiplicem mortarij situm, frequentemq. conuersionem, ab illis vacua non sit. Loco extruatur non æstuoso, sed subalgido potiùs.

Distincta sit intus asseribus parieti agglutinatis infixisue, certo aliquo spatio singulis inter se disunctis: inter quos transuersales tabulæ aliquot firmis fulcimentis subnixæ infigantur, in quibus tanquam certis repositorijs vasa quæ aromataria ordine collocentur.

Huic officinæ propè adiuncta sit paruula cella: vbi aquæ distillatæ, & reliqua vascula vnguentaria medicamentariauè asseruatur.

Hæc verò cella suppleat, si quando officina tabernauè vasa hæc non capit.

Alterà præterè subfrigida itidem: vbi herbar, vasaq. ad distillandi vsu reponuntur, & carbonum aliquantulum.

In vna ex his cellis caminus struatur.

Aquariolum item sit, vnde aqua in suffossam lacunam deducatur.

Si præterè cohortis cum puteo locus dari posset, multum afferret commoditatis: si minus, hæc aromataria officinæ structura propè pureum fiat.

Atque hæc quidem de inferioribus monasterij partibus: nunc ad superiores transeamus.

De superioribus monasterij partibus: ac primùm de atrio cubiculari, siue loco dormitionis.

Superiores monasterij partes initio commemorauimus: in iis potissimùm cautio diligens certa q. ratio habèda est atrij cubicularis, quod Dormitorium dicunt.

Primò igitur eius situs loco deligatur, qui non patiatur cœli grauitatem; sed ad eam partem vergat, vbi pro climatis ratione aer non aduersus sit, non crassus, non concretus.

Sit verò in primis nulli seruituti expõsitus, vt aliunde introrsum prospectus detur: aut eius luminibus extrinsecus alia parietis ædificiuè substructione officiat: neque rursus inde aliorum prospiciatur.

Atrium cubiculare, prout structuræ inferioris ratio

ratio fert, monialiumq. numerus postulat, triplex aut quadruplex erit; ita ut in omni claustrum parte vni sit: idq. tanta latitudine & longitudine, quanta est ædificatio locorum inferiorum. Ab vnoquoque atrij capite fenestrae grandiores vnde lux hauriatur, struantur, à pavimento præaltæ sex aut septem cubitis.

Firmiter verò clathratae sint, & opere præterea vitreo pellucido obductæ operatae: ita tamen, ut superior earum pars ad aeris conclusi euaporationem aperiri aliquando possit.

Sin autem ab atrij latere aliqua fenestricula etiam opus est; fiat ab ea parte tantum, quæ in claustrum vergit.

Atrium vnumquodque in partes diuisum exiguis cellis distinguetur: quæ singulae quinque aut sex cubitis amplæ, stercis deorsum contextis, aut telis, tentorioli seu expansis separabuntur.

Quod si atria dormitionis communia (sicut ita fieri debere instituti antiqui ratio suadet) non fient; sed propriae cubicularum cellae separatim distinctaeq. exstruentur; ex inter se proximæ coniunctaeq. esse debebunt, & ordine ab utroque latere ductæ, aditu medio interiecto, in quadrum si fieri potest, desinent.

Hæc ne amplæ sint, sed ab omni parte cubitorum circiter septem magnitudine paruulum lectulum capiant.

Simplici humiliq. structura sint, nullaq. pictura.

Fenestriculam vnam tantum habeant singulae. Ostiolum item: quod non sera aut nocte claudatur, sed pessulo (quod a zapiede dicunt) valuis ita affixo, ut forinsecus funiculo attracto facile aperiat; caminum verò nullum omnino. Si quando maiori aliquantò amplitudine eæ cellae struendæ erunt; cautio omnino adhibeatur, ut in iis spatium detur, quod lectulos tres saltè capiat, vel plures arbitrato superioris; duos autem dumtaxat nullo modo.

Cautio præterea sit, ut fenestra nulla struatur, vnde exita monasterii fines spectetur: si quæ verò aut in vlla cella, aut alio loco superiori fiat necesse est, è qua vel in hortos, vel in loca proxima prospectus sit: huius fenestrae antis seu pilastris clathra ferrea vndiq. infingantur firmissimè: quibus forinsecus spatium cubiti vnius dimidii opponatur trāsenna, è marmore, aut è laminis ferreis confecta, foraminibusq. vncialibus plena, & totam fenestram ab omni parte complectens, parieti suffixa cohærescat.

Nulla porrò ne exigua quidem fenestricula, neque in inferioribus, nec in superioribus monasterii partibus exstruatur, vnde in viam publicam prospectetur.

Atria deniq. dormitionis, siue communia, siue cellis propriis distincta, eam structuram habere debent, ut vna scala tantum, aut duabus ad summum eò ascendatur: sicq. illarum foribus aditibusq. clausis, nullus alius præterea aditus insit, per quem ad ipsa atria ingressus ascensusue fiat.

De latrinis.

HIS dormitionis locis situ semoto latrinæ proximæ ita construantur, ut certa sedilia habeant: quæ singula intermedio aliquo interiecto distincta, secessum exiguum præbeant, in quem monialis se coniciat, ne à cæteris conspiciatur.

Totus verò is latinarum locus, non modò conclusus, sed benè cõstipatus esse debet, ut neque conspectus existat, neque teter odor.

De loco scholæ Nouitiarum.

SITU ab atrijs cubicularibus separato, & à monialium frequentia paululum semoto, gynecæum nouitiarum construatur; locus scilicet scholæ, vbi illæ degant.

Qui locus amplè patere debet; tum ad eam partem vergat, quæ cœli salubritatem habeat: benè verò conclusus, latrinas suas habeat, & cæteras partes vni necessario accommodatas.

De Vestuario.

LOCO aprico exstrui debet vestiarium commune, ab utroque latere fenestratum: in quo vestuario lanea vestimenta tantum seruentur.

Vndique cinctum sit armariis altitudine quinque aut sex cubitorum, ordine præterea recteq. distinctis: quæ singula forulos suos habeant tantæ longitudinis, quanta statura longitudo est vestitus monialis.

Pro vestiarij foribus porticus longè ducta & aperta sit: vbi forinsecus instrumentis ferreis parieti certo intervallo suffixis, collocatisq. inter vnum alterumq. instrumentum longioribus perticisue transversalibus, vestimenta certo tempore inde pendeant, atque excutiantur.

Huic vestuario cella item vestiaria iuncta esse debet: in qua vestes laneæ, omniumq. lanea suppellex recondantur: si modò vestiarium supra demonstratum ea magnitudine non sit, quæ capias armariæ suppellectilis laneæ distinctè capiat.

At verò vbi potest, potius esse debet, ut hæc à vestuario distincta sit.

Tertia præterea cella vestiaria adiungi debet, suis itidem armariis vndiq. instructa: vbi lodes, culcitrae, cæteraq. id generis obstragula, ac vestes pelliceæ, distinctè distributeq. reponantur.

At cella hæc non situ aprico, sed algido potius struenda est.

De granarijs.

GRANARIA struantur loco ianuæ proximo: eorum scalæ situ conspicuo sint; fotes benè firmæ; duplici claue, sera, & nocte singulae claudantur.

De Valetudinario .

EXpositis inferioribus & superioribus monasterij partibus, reliqua etiam loca & domicilia sunt, quæ ab illis seiuncta aliquo modo esse debent.

Ac primum quidem de valetudinario dicimus. Porro valetudinarium (locus is scilicet, in quo valetudinaria, ægritudineq. affectæ, vel conualescentes moniales curantur) extrui debet in situ non interiori monasterij, sed paululo remotiori, quam proximè ianua auditorij, at loco in primis salubri.

Hæc valetudinarij structura partes item habebit tum superiores tum inferiores; triclinium videlicet longè patens cubitis circiter viginti, latè pro ratione longitudinis; coquinam vnâ, cellam promptuariâ vnam, cellam lauationis vnam, cohortem cum suo puteo vnam, lignile vnum, porticum vnam, cellas binas ternasvè inferiores; quæ mediocri magnitudine singulæ tres lectos capiant, & caminum præterea habeant, aut singulæ, aut binæ.

A superiori autem parte cellæ cubicularæ sint quatuor aut sex, moderata etiam amplitudine: eaq. item vt supra camino instructæ sint: habeantque secessum latrinarum paulò supra descriptum.

Vbi præterea ad valetudinarij huius vsum locus paruulo viridario dari potest; benè consultum esset valetudinariæ huic structuræ: cuius totus ambitus ostio tantum constans, foribus vnis claudatur.

De loco educationis puellarum .

QVibus in monasterijs puellas in monialium disciplinâ traditas educari permillum est; ibi certam ijs domicilium construatur, vbi distinctè à monialibus alantur: omniaq. ab illis præter ecclesiam separata habeant.

Id sanè domicilium partibus his constet; atrio lo exiguo cum suo camino, cella pœnaria, cohorte cum puteo, & parua porticu, lignili, & cubiculis inferioribus binis; à superiori parte, atrio dormitionis, aut aliquot grandioribus, quæ singula lectulos tres saltem, quatuorvè, aut plures, nec pauciores capiant.

Huius domicilij circuitus vnis tantum foribus contineatur.

Viridarij etiam locus vbi esse potest, commodò erit.

De hortis viridariouè monasterij .

HORTI monialium ob multa violandæ clausuræ pericula non esse debent vasta amplitudine.

Cum enim præ vastitate non facillè possint parietibus cingi; id fit, vt in monasterij partes vulgò pateat & aditus & prospectus.

Sint igitur spatium centum cubitorum, aut pau-

lò ampliùs ab omni parte.

Vndique parietibus cingantur, crassitudine cubiti vnus & vnciarum octo; altitudine non minori sexdecim cubitis, eaq. à superficie terre ducta.

Nec verò etiam si horti circumcingi commodè facileq. possint, præscriptum cubitorum centum spatium eos excedere conueniens est; vt ne cum præ magnitudine, à monialibus, cõuersisvè quæ intrà monasterij claustra degunt, coli conseriue non queant, necesse sit contra clausuræ regulas rusticos exterosq. operarios ad eorum culturam confectionemvè introduci.

Ne taleæ, ne plantæ aliæ, ne vites, ne arbores cuiusvis generis propè parietes conserantur intrinsecus, neque verò extrinsecus, nisi interuallo distantes cubitorum ad minimum sex.

Neque in eorum fundo arbores grãdiores ferantur; sed arbuta humiliora, eaq. rariora.

Nec lignorum strues in ijs fiat, non paleæ, non fœni acetuus.

Non præterea tugurium vllum, non casa quæuis vel humillima struatur.

Nec fœnisecio, pratouè fundus eorum destinetur: sed perpetuò, eiusmodi sit, in quo olera, herbæ medicæ, & coquinariæ, non voluptariæ ferantur.

Si per hortos fossa canalibusvè aque deductio fit: cautio sit, vt ille aquæductus firmissimè operiatur aliquo lapideo cæmentitiouè opere, ducto ab ore quo aqua influit, longè cubitos circiter sex & foris & intus dimensos.

Os verò, per quod ab initio illius lapidei operis confluit aqua, & alterum vnde in illius fines effluit, cancellis ferreis vtrinq. muniatur.

Itidemq. fiat in extrema ea hortorum parte vnde foras erumpit.

Rursus idem aquæductus sine vllis clathratis cancellis fieri poterit, si totus tanto spatio tegatur, quantus hortorum fundus est, per quem aqua fluit.

Si quam autem deductionem inde fieri opus est, vel ad hortorum irrigationem, vel ad lauationis vsum; riuuli aliquot deriuari per minuta foramina poterunt quò volunt, rursusq. ad aquæductum reduci.

De carcere, & loco secessionis .

MONASTERIA, vt olim etiam habuerunt, carcerem firmum habere debent: in què, si quæ monialis aliquando à disciplina aberrans flagitiosè egerit, pro culpæ grauitate detrudatur.

Porro carcer à via publica, & ab ædibus item viciniæ procul erit, sed intima superioris monasterij parte, quæ à monialium etiam frequentia & concursu remotior sit.

Benè munitus, benè materiatus, beneq. fornicatus: fenestriculâ cubitalem firmiter clathratam altè à solo exstructam habeat, vnde parùm luminis excipiat: ostiolum item binis munitum valuis, in quibus interioribus fenestellula mini-

minima insit, binisq. feris, ac binis vectibus clausum.

Compedes etiam, vt in antiquis etiam regulis cautum est, habeat, & manicas ferreas; quibus vinciantur cum opus est, in carcerem connecte. Nec verò in carcere caminus, neque foramen aliud insit; nisi latrina, iangustis tubulis substructa.

Non longè à carcere locus secessionis sit: isq. & liberior & commodior quàm structura carceris.

Quo in loco moniales à cæteris semotæ, aliquãdo salutarem pœnitentiam ob leuiores culpas peragent.

De loco audiendæ sacræ confessionis.

ATque hætenus quidem de monasterij partibus: nunc sequitur vt dicamus de locis adiunctis.

Est igitur primùm habenda ratio loci, in quo moniales confitentur.

Cuius loci situs paululo ab ecclesia remotior, cellam alteram forinsecus iunctam habere debet, vbi confessarius sacerdos earum confessiones audiat.

Locus porrò interior vbi moniales confitentur, à parte inferiori sit, ne scalæ ascensu opus habeant: benè verò pauimētatus sit, aut opere fornicato subtus constet, ne humidus vliginosus uè sit; ab omni item strepitu valdè admodum semotus, atque aded vndiq. accommodatus, vt ne monialis confitendo audiri à quoquam alio quàm à confessario possit.

Ab omni deniq. parte spatium habeat cubitorum circiter sex aut septem.

Confessarii sacerdotis item cella, eodem modo & forma extrinsecus iuncta struatur.

In pariete vtriusq. loci cellæuè communi, fiat ad confessionis vsum fenestricula altitudine cubitali ad summum, latitudine vnciarū circiter sexdecim pro altitudinis ratione.

Quæ fenestricula, & clathratis ferreis, & lamina ferrea cum suis minutis foraminibus, & tela præterea nigra affixa benè munita nullo modo aperiri possit.

Eodem in pariete rota inesse poterit, dimidio minuscula quàm aliæ præfinitæ: hæc q. rota ad vsum exponendi confessario, si quas res necessarias habet.

Eademq. rota, firmiter beneq. instructa extet, vt de aliis rotis demonstratum est.

De diuersorio confessarij.

EXadificetur præterea diuersorium, in situ intrà ianuam exteriorem viæ publicæ iunctam, & illam interiorem qua ad claustra aditus sit, interiecto; cellis duabus, vna inferiori, altera superiori constans: quibus confessarius sacerdos vii possit, cum pernoctare necesse habet, vt moniali cuiusdam periculose ægrotanti

præstò sit sanctissimorum sacramentorum ministracione.

Hoc diuersorium, & caminum, & latrinam, & alia vsui necessario accommodata habeat; at rotam nullam, nullamq. fenestram omnino, vnde vel aspectus, vel collocutio quouis vnquam prætextu esse possit.

Nec verò plures habeat cellas præter illas duas; vt omnis alia conuersationis aut commercij occasio ab eo remota exclusauè sit: neque denique vllum præterea locum vel exiguum.

Ita enim omnino fiet, vt minor, aut nulla comoditas occasiouè relinquatur in eo commorandi, nisi necessaria de causa.

Quæ ratio locum etiam habeat in diuersorij sequentis ædificatione.

De diuersorio exteriori famulorum, & colonorum aduentantium.

Diuersorium in eodè intermedio situ, quod aduentantibus colonis, famulisuè monialium vsui sit, construatur. quod diuersorium cubacula bina trinauè habeat, at nullam nec rotæ, neque collocutionis fenestram.

Neque ab re esset, vt id à monasterij ædificio disiunctum aliquo exiguo spatio sit, vt ne saltè tectis coniungatur.

De domicilio Conuersarum.

Domicilij extra clausuræ fines positi, in quo Conuersæ non professæ habitent, ea ratio in illius ædificatione haberi debet, vt scilicet intrinsecus à parte monialium claudatur, aperiaturuè.

Id verò præstari poterit ratione infra demonstrata.

In illo ipso intermedio situ extra clausuræ fines domicilium fiat, quod Conuersas tot capiat, quot ad monasterij vsum opus esse verisimile est.

Habeat hæc domicilij habitatio singulas partes necessarias; locum dormitionis scilicet communem, coquinam, puteum, lignile, & alia ite loca vsui necessario opportuna.

Porrò in huius domicilij exstructione hæc cautio sit, vt ne in parietibus exterioribus ad viam publicam spectantibus fenestra vlla, ac ne foratus quidem exiguus, conspicillumuè minimum fiat.

Vt deinde vna tantum ianua constet: quæ propè clausuræ monasterij parietem, quicumq. ille sit, exstruatur.

Fiat in eo clausuræ pariete foratus amplitudine vnciarum circiter sex: per quem vectis ligneus eadem crassitudine transmissus, idemq. in transuersum actus, ac paululum in parietem qui è regione est, iniectus, firmiter illius ianuæ valuas occludat.

In cuius vectis summa parte quæ à monialibus est, clavis seraq. ita aptè accommodata sit,

vt in-

vt intrinsecus moniales facile aperiant, rursusque claudant.

Si verò ea transuersarij vectis ratione confieri non potest, vt ianua illa occludatur; hoc etiã fieri facile erit: vt vectis non transuersus, sed rectã ad ianuam quã è foratus regione est, ductus, à summa parte valuis innixus atque oppositus, firmè occludat.

In hoc domicilio à latere monasterij fenestricula exigua, quẽ non amplius vndiq. pateat quinque aut sex vncijs, munita etiã lamina ferrea, plenaq. minutis foraminibus extruenda est: vnde præfecta Conuersas euocet, ac spectet an domi sint, cum ianua clausa est; tum illã foras discessurã, benedictionem missionemq. inde ab ea petant.

Cautiones quædam in tota monasterij ædificatione.

Primò in tota monasterij ædificatione diligens clausuræ ratio habeatur; vt scilicet illius situs quantuscunq. est, omni ex parte idoneis beneq. materiis parietibus cõcludatur: quorum præterea altitudo sit cubitorum ad minimum viginti quatuor, exceptis hortorum muris, quorum altitudinẽ supra demonstrauimus: crassitudo cubitalis, ac paulò etiam maior; at minor certè nullo modo.

Porrò à parietibus exterioribus nullus inquit caminus in ijs effossus: at eminẽs, è superficieque intrinsecus exrans non vetatur; nulla præterea fenestra, non fenestricula, non conspiciendum, ac ne rimula quidem, vnde etiam minutus prospectus sit.

In singulis monasterij partibus ad communẽ vsum extruendis, vt potè Refectorio, Capituli atrio, Valetudinario, Dormitorio, Calefactionis, Lauationisq. manuum, & laborum item loco, atque aliis id generis, tum in primis in ecclesiã interioris ædificatione, non negligenda sed adhibenda ea cautio est, vt singula eiusmodi loca, ad quã moniales frequentes conuenire solent, ampla structura sint; quẽ comòdè capiant, non modò omnes quã iam sunt, sed aliquantò plures, quas etiam deinceps in idem monasterium recipi pro facultatum eleemosinarumque ratione & accessione posse verisimile est. Illa porrò etiam cautio vel maxima sit, vt ne in vlla colloquij exteriori cella, nec in vllò vel confessarij sacerdotis, vel colonorum, famulorumue aduenientium diuersorio, neque in vlla alia quauis monasterij parte exteriori, ædi-

ficationeue extrinsecus facta, locus superior quisquam sit, ad quem monialibus aditus datur: nec rursus in vlla monasterij parte interiori locus item superior, quò alijs accessus ingressusue esse vllò modo possit.

Est illud præterea cauendum, vt quicumq. in monasterio sunt aditus, vestibula, angiportus, aliaque id generis, ne tenebricosa, ne subobscura sint, sed dilucida & illustria.

In omni denique, vel anguli, vel aditus, vel scalæ, vel atrij monasterij capite, sacra aliqua imago piè expressa extet.

**CAUTIONES QUÆDAM DE
omni Ecclesiastica ædificatione.**

Cap. XXXIII.

HÆc de fabrica exteriori & interiori ecclesiã, de cœmeterijs, de sacristia, aliisq. partibus ædificationi ecclesiasticã adiunctis, de ecclesiã simplicis, & oratorij extruentione, ac rursus de ecclesiã, monasterijq. monialium structura, speciatim supra locis suis scripsimus.

Illud verò generatim ad omnem ecclesiasticã ædificationem attinet, vt scilicet neque in ecclesiã, cappellã, altaris, partisue cuiusuis alteri, q. ipsius ecclesiã vsum decoremue attingat, fabrica, ornatuq., nihil operis quale quale sit, statuat, fiat, inscribatur, effingatur, exprimaturue; quod à christiana pietate & religione remotũ, aut quod profanum, quod deforme, quod voluptariũ, quod turpe vel obscenum sit; quodue popularem magnificentiam, aut familiarũ insignia ostentans, gentilicij operis speciem præbeat.

Non vetatur tamen pro fabricæ firmitudine (si ita architectonicæ ratio aliquando postulat) aliqua structura, generis vel dorici, vel ionici, vel corinthij, vel alterius huiusmodi operis. Id omne cum fabricæ præfecti architectiue, an tequam ædificationis initium fiat, consultò caueant: tum in primis curæ episcopalis est videre, ne quid tale ab iis in opere ecclesiastico committatur.

Id denique in huiusce etiam libri conclusione ponimus, vt cum de dote vel ecclesiã, vel facello, vel altari certa constituenda, iure canonum cautum sit; Episcopus priusquam eiusmodi ecclesiasticæ ædificationis aut foundationis facultatem det, eo de genere diligenter consultoq. idonea sponione publicisq. tabulis caueat, ex eorundem canonum præscripto.

INSTRUCTIONVM
SVPELLECTILIS
ECCLESIASTICÆ

LIBER II.

UPERIORI libro modum formamq. exposuimus fabricæ ecclesiasticæ exterioris atque interioris: nunc sanè cōsequēs est alter liber, in quo de ecclesiastica supellectile dicemus.

Ac primò quidem simplicem illius apparatus, sacris ministeriis, atque vniuscuiusq. ecclesiæ partibus, & pro ministrorum numero, & pro ecclesiarum etiam ipsarum ratione ac dignitate congruentem uno in conspectu cōstituiimus. Deinde, quoniam pro officiorum item solemnitate, & pro varia ratione, sacram illam supellectilē, cum multiplicem, variam, coloribusq. distinctam, tum quibusdam stans diebus prioriore esse conuenit; operæpretium fuit, certis regulis constitutis ostendere etiam, quæ ecclesiastica ea supellex, rursus q̄ duplex, q̄ itē triplex, quæ quadruplex, quæ quintuplex, quæ deniq. multiplex, pro necessario commutationis vsu lauandi causa esse debeat.

Postremò aliquam omnium enumeratæ supellectilis formam commonstrare volumus, ut apparatus omnis, & cum solemnitatum rationibus, rituumq. regulis atque institutis conueniat, & in omni ecclesia, vbi per facultates potest, quò decentior omni ex parte existat.

Iam verò in toto hoc genere initium à basilicæ cathedralis supellectile instituimus: tum reliquarum deinceps ecclesiarum, nempe collegiatarum, parochialium, ac simplicium apparatus ordine prosequimur.

DE SVPELLECTILE

Ecclesiæ Cathedralis.

Cap. I.

BASILICÆ igitur cathedralis erit ut infra demonstratur, supellex: cuius etsi certè aliqua pars communis esse potest solemnium Missarum, tum Episcopaliū, tū aliarum quæ collegiatim celebrantur, & aliorum præterea diuinorum officiorum: est illud tamen cum omni ratione conuenientius, ut vbi per facultates potest, in ecclesia cathedrali apparatus sit sacrarum vestium, ornamentorum, & reliquæ supellectilis, vsui solūm, proprieq. addictus Missis, diuinis officijs, cæterisq. sacris ministerijs, quæ ab episcopo peraguntur. Itaque cathedralis hæc supellex distinctè exponetur: ac primò sanè loco hæc episcopaliū officiorum, deinde illa quæ vsui est, cum diuina officia per alios peraguntur.

SVPELLEX

Missarum, diuinorum officiorum, ministeriorumq. Episcopaliū propria.

Supellex Episcopali vsui solūm addicta hæc erit: quæ infra commonstrata, partim ad altaris maioris apparatus attinet; partim præcipua ac propria est vestium Episcopaliū, ad Missæ sacrificij, & diuinorum officiorum ministeriorumq. sacrarum solemnem celebritatem vsuq. necessarium; partim ex indumentis est, quib⁹ vtūtur, quicunq. ecclesiæ ministri Episcopo solēniter celebranti ministrant; partim verò (quæ reliqua supellex est) ex multiplici genere cōstat, qd̄ infra exponitur titulo suo.

*Apparatus Altaris maioris Episcopo celebrante.***C**RUX.

Candelabra septem cum operculis ternis extinctoriis.

Emunctoria duo.

Tabella secretorum vna.

Mappæ, quas tobaleas dicunt, minores duæ.

Mappa, seu tobalea maior, vna.

Pallium.

Velamentum ad ornatum frontispicij Altaris.

Tela stragula Altaris.

Tapetia, seu stragula bradellæ, & graduum altaris, & plani item, quod à fronte, & ab vtroque eius latere est.

Vestes, indumenta, ornamenta ad Episcopalia, Missarum, diuinorum officiorum, ac ministeriorum solemnium vsui necessaria.

CALIGARUM par.

Sandaliorum par.

Amictus vnus cum fascia, seu auriphrygio.

Albæ cum suis grammatis, seu auriphrygiis.

Cingulum, seu Zona cum suo succinctorio.

Crux pectoralis ad collum appendenda.

Stola.

Tunica, quam tunicellam etiam dicunt.

Dalmatica.

Chyrothecarum par.

Planera.

Subbirreta mitralia quatuor.

Mitræ pretiosæ binæ.

Mitræ simplices binæ.

Anulus episcopalis insignior.

Gremiale.

Baculus pastoralis.

Manipulus.

Pluuiale.

Pectorale ad pluuialis connectendi vsu.

Indumenta Ecclesiæ ministrorum Episcopo solemniter diuina officia celebranti inseruientium.

PLUUIALE sacerdotis assistentis ad librum.

Tunicellæ duæ vsui duorum assistentium diaconali vestitu.

Ami-

Amictus vsui diaconi vnus; in ecclesia Metro-
politana duo cum suis fascijs, seu auriphrygiis.
Amictus item vsui subdiaconi vnus; in Metro-
politana duo cum suis fascijs seu auriphrygiis.
Alba diaconalis vna item; at in Metropolita-
na duæ, cum suis grammatis seu auriphry-
giis.
Alba subdiaconalis vna etiam; duæ verò in Me-
tropolitana cum suis graminatis seu auriphry-
giis.
Cingulum diaconale vnum; item in Metro-
politana duo.
Cingulum subdiaconale, vnum; in Metro-
politana duo.
Dalmatica diaconalis vna; in Metropolitana
duæ.
Tunicella subdiaconalis vna; at in ecclesia Me-
tropolitana duæ.
Stola diaconalis vna; at in Metropolitana duæ.
Velum subdiaconale ad vsum ferendi calicis
patenæuè sustinentæ.
Pluuiiale vsui sustinentis librum.
Pluuiiale præterea vsui sustinentis candelam
accensam.
Pluuiiale vsui ferentis baculum.
Velum vsui cappellani sustinentis mitram.
Vela item, seu continentia, vsui ministeriouè
portantium indumenta ornamentauè episco-
palia, cum Episcopus scilicet illis vel induitur
vel exiit: eaq. duodecim.

*Reliqua supellex Missæ, diuinorum officiorum,
aliorumq. ministeriorum episcopaliū
solemniū vsui.*

C Alix.
Patena.
Velum calicis.
Corporale.
Sacculus corporalis.
Purificatorium.
Hamula, seu vrceoli quatuor.
Peluis vrceolorum.
Missalia duo.
Liber Missarum episcopaliū cantus modula-
tione notatarum.
Signaculum Missalis.
Integumentum Missalis.
Pulvinar Missalis.
Pontificalia duo.
Signacula pontificalium bina.
Integumentum pontificalis vnum.
Instrumenta duo vsui candelæ sustinentæ cū
suis emunctorijs.
Thuribula bina.
Acerræ binæ.
Cochlearia bina.
Vestitus sedis episcopalis.
Scabella picta vsui assistentium Episcopo.
Faldistorium.
Integumentum faldistorij.
Pulvinaria faldistorij duo, vnum ad sedendi,

alterum ad genua flectendi vsum.
Abacus.
Mappa abaci.
Candelabra abaci bina.
Sustentacula Mitrarum bina.
Vasa, seu hydræ ad ornatum abaci, tria, aut
plura.
Vrceus magnus, quod bocale dicunt, vnus, aut
duo.
Peluis magna vna, aut duæ.
Mantilia ad vsum abstergendi manus qua-
tuor.
Lectonarium ad vsum Missæ solemnis in ec-
clesia Metropolitana.
Integumentum lectonarij.
Epistolarium.
Integumentum epistolarij.
Euangelistarium.
Integumentum euangelistarij.
Integumentum ambonis, vel suggesti.
Integumentum lectorilis.
Vas gestatorium aquæ benedictæ.
Aspergilla duo.
Pannus lineus, seu sabarium ad abstergendum
caput baptizati vsui in baptismis solemnibus.
Ampulla crystallina balsami cum cochleari ar-
genteo.
Pelliculæ item ad vsum multiplicis ministerij
episcopalis quatuor, sexuè.
Furces ad vsum sacræ ordinationis bini.
Vasa tria vsui sacris oleis conficiendis; vnum
scilicet in quo sacri chrisimatis; alterum in quo
sacræ extremæ vnctionis; tertium in quo ca-
techumenorum oleum consecratur.
Vascula præterea sacrorum oleorum ministra-
toria totidem.
Vasculum item vnum tripliciter inter se distin-
ctum, vsui sacri olei; catechumenorum scilicet,
chrisimatis, & infirmorum, in variis ministerijs
episcopalibus.
Vela tria serica, vnum ad vsum contegendi vas
chrisimatis, alia duo ad integenda vasa, vnum
olei infirmorum, alterum catechumenorum.
Candelabrum vnum } vsui sacræ ordinatio-
vrceoli etiam } nis Acoluthorum.
Liber exorcismorum vsui sacræ ordinationis
exorcistarum.
Liber epistolarij vsui sacræ ordinationis sub-
diaconorum.
Liber euangelistarj vsui sacræ ordinationis
diaconorum.

*Supellex, quæ Missarum, & officiorum episcopa-
liū vsui proprie vt supra addicta,
pro varietate colorum quintu-
plex esse debet.*

C Vm porrò sacræ vestes indumentaue, & alta
ris, & episcopi celebratis, & ministrorū, esse
debeat coloris cōueniētis officio, & Missæ diei,
ex instituto sãctę matris ecclesię, quę coloribus

quinque vti consuevit; albo scilicet, rubro, violaceo, viridi, atque nigro; sit, vt pro hac colorū varietate in diuinis officiis instituta, quintuplex sit sacrarum vestium & indumentorum apparatus supra nominatim expositus.

Vestes igitur sacræ, indumenta, ornamenta uè, quæ ordine infra numerantur, quinq. singula esse debent, colore scilicet diuerso; vt potè albo, rubro, violaceo, viridi, & nigro; exceptis quibusdam indumentis nominatim infra demonstratis, quæ quadruplicia tantum sunt, quoniam nigro colore non adhibentur.

Pallium altaris.

Velamentum frontispicij altaris.

Caligæ } Hæc indumenta quadruplicia tantum erunt, quia nigro colore esse non debent.

Sandalia }

Auriphrygium, seu fascia amictus.

Grammata, seu auriphrygium albæ.

Stola.

Tunica.

Dalmatica.

Chyrotheca) quarum scilicet paria quatuor tantum erunt, quia nigro colore non adhibentur.

Planeta, seu Casula.

Gremiale.

Manipulus.

Pluuiiale.

Pluuiiale assistentis sacerdotis.

Tunicellæ vsui assistentium diaconali vestitu.

Auriphrygium amictus diaconalis vnum; in

Metropolitana duo singulorum colorum.

Auriphrygiū item amictus subdiaconalis vnū; in

Metropolitana duo singulorum colorum.

Grammata, seu auriphrygium albæ diaconalis

vnum; in Metropolitana duo.

Grammata, seu auriphrygiū albæ subdiaconalis

vnum; in Metropolitana duo.

Dalmatica diaconalis vna; in Metropolitana

duæ.

Tunicella subdiaconalis vna; in Metropolitana

duæ.

Stola diaconalis vna; in Metropolitana duæ.

Manipulus diaconalis vnus; in Metropolitana

duo.

Manipulus subdiaconalis vnus; in Metropolita-

tana duo.

Pluuiiale vsui sustentis librum.

Pluuiiale item vsui sustentis baculum episco-

palem.

Hoc verò indumentum quadruplex tantum

esse debet, quoniam in officiis pro mortuis nō

adhibetur baculus.

Pluuiiale præterea vsui sustentis candelam ac

vensam.

Velum calicis.

Sacculus corporalis.

Signaculum Missalis.

Puluinar Missalis.

Signaculum pontificalis.

Integumentum pontificalis.

Vestitus sedis episcopalis.

Indumentum faldistorij.

Puluinaria faldistorij.

Integumentum lectionarij.

Integumentum epistolarij.

Integumentum euangelistarij.

Integumentum ambonis, vel suggesti.

Integumentum lectorilis.

Supellex indumentorum, quæ à lino, byssouè confecta, ministerijsq. episcopalibus addicta, & in simplici numeratione supra mox posita, ob munditiam, necessariumq. lauationis usum multiplicia esse oportet, vt infra vberius exponitur de supellectile indumentorum linearum.

Primò igitur altaris indumenta linea, byssina uè, vsui Missis episcopalibus sunt, quorum tota summa erit numero infra mox notato.

Mappæ maiores tres.

Mappæ minores sex.

Indumenta linea episcopalia.

Amictus octo.

Albæ totidem.

Corporalia sex cum suis pallis.

Purificatoria duodecim.

Mantilia ad vsum abstergendi manus numero duodecim.

Mappæ abaci tres.

Sabaria ad vsum baptismorū solemnium tria.

Indumenta linea vsui ministrorum Episcopo inferuentium.

Amictus diaconales octo; in ecclesia Metropolitana sexdecim.

Albæ diaconales totidem; in Metropolitana vt supra sexdecim.

Amictus subdiaconales octo; in Metropolitana sexdecim.

Albæ subdiaconales octo; in Metropolitana etiam sexdecim.

DE SUPPELLECTILE,

Quæ canonicis, cæterisq. Ecclesiæ Cathedralis ministris in Missis conuenialibus diuinisq. officijs vsui est.

Exposita supellectile, quæ episcopali vsui propriè addicta est; sequitur vt dicatur de supellectile, quæ canonicis cæterisq. ecclesiæ cathedralis ministris in peragendis diuinis officijs necessaria est.

Hæc porrò ordine distincta, partim ad altaris maioris apparatus; partim ad Missæ conuenialis, & diuinorum officiorum vsum; partim ad cultum & administrationem sacræ Eucharistiæ, aliorumq. sacramentorum; partim ad alia ecclesiastica ministeria, & alia item speciatim ad funeralia officia; alia denique ad sacrificiam pertinet.

Hic

Hic sanè distinctionis modus, in reliquarum etiam ecclesiarum, prout earum vniuscuiusq. ratio tulerit, supellectile commòstranda præfinitendaq. seruiabitur.
Primo autem loco supellectilis apparatus simplex exponetur.

Apparatus Altaris maioris.

CRux.
Candelabra sex cum suis operculis extincto-riis binis.
Eimuntoria duo.
Tabella secretorum.
Mappa minores duæ.
Mappa maior vna.
Pallium.
Velamentum ad ornatum frontispicij Altaris.
Tela stragula Altaris.
Tapetum bradellæ altaris.
Tabellæ orationis de Sancto, cuius nomine altare cappellauè maior nuncupatur, duæ; vna à dextro, altera à sinistro latere clathrorum altaris cappellauè extrinsecus affigenda.
Tabellæ item duæ orationum de Sancto Sanctisusè, quorum insignes reliquie in eo altari reconditæ sunt.

Supellex ad vsum sacrificij Missæ Conuentualis, & diuinorum officiorum.

AMictus sacerdotalis cum suo auriphrygio, seu fascia.
Alba sacerdotalis cum suis auriphrygijs, seu grammatis.
Cingulum sacerdotale.
Manipulus sacerdotalis.
Stola sacerdotalis.
Planeta.
Pluuiiale.
Amictus diaconalis cū auriphrygio, seu fascia.
Amictus subdiaconalis cum fascia, seu auriphrygio.
Alba diaconalis cum suis grammatis, seu auriphrygijs.
Alba subdiaconalis cum suis gramulis, seu auriphrygijs.
Cingulum diaconale.
Cingulum subdiaconale.
Dalmatica diaconalis.
Tunicella subdiaconalis.
Manipulus diaconalis.
Stola diaconalis.
Manipulus subdiaconalis.
Velum subdiaconale, ad vsum ferendi calicis, patenæuè sustinendæ.

Supellex quæ sequitur, propria Missæ tantum.

CAlix.
Patena.
Velum calicis.

Corporale cum palla.
Sacculus corporalis.
Purificatorium.
Hamularum, seu vrceolorum paria duo.
Peluicula vrceolorum.
Missalia tria.
Integumentum Missalis.
Signaculum Missalis.
Puluinar Missalis.
Lectonarium ad vsum Missæ solemnæ in ecclesia Metropolitana tantum.
Integumentum lectonarij.
Epistolarium.
Integumentum epistolarij.
Euangelistarium.
Integumentum euangelistarij.
Integumentum ambonis, vel suggesti.
Cereostata octo cū suis operculis extinctorijs.
Tabella gestatoria pacis offerendæ.
Sudariolum ad nares expurgandas cum opus est in Missæ sacro.
Funiculus cum globulo, vnde sudariolum pendat.
Crepidarum mundarum paria terna.

Supellex, quæ Missæ Conuentualis, diuinorum officiorum, processionumq. vsui communis est.

CRux Capituli.
Thuribula duo }
Acerræ binæ } Ad thurificationis vsum.
Cochlearia bina. }
Pluuialia tot, quot sanè quidem sunt ecclesiæ canonici, & dignitate præditi, & Mansionarij, alijq. id generis ministri episcopo celebrante.
Planeta etiam totidem, quot canonici alijue sunt, qui sacerdotales præbendas habent, certis statis diebus adhibendæ ex libro cæremoniarij.
Dalmaticæ diaconales, quot canonici alijue qui diaconales præbendas obtinent.
Tunicellæ subdiaconales itidem vt proximè supra.
Cereostata bina ad vsum processionum.
Canthari item in ecclesia Metropolitana bini.
Candelabrum cerei paschalis.
Labarum, seu vexillum sancti patroni Ciuitatis ad vsum processionum.
Crotala, seu crepitacula lignea tria saltem, ad vsum pulsandi loco campanarum in tenebris hebdomadæ sanctæ.
Candelabrum triangulare ad vsum sustinendi candelas in tenebris hebdomadæ sanctæ, præterquam in Metropolitana.
Stragulum sedilis, in quo sacerdos Missæ sacrum faciens, & ministri aliquando assident.
Aulæ, panniuè plures, ad vsum ornandæ cappellæ maioris, & chori, aut basilicæ, solemnioribus diebus.
Lectorilia stataria chori duo.
Lectorilia minora gestatoria tria saltem.
Integumenta lectorilium statariorum.
Integumenta lectorilium gestatoriorum.

*Libri, seu volumina ad vsum diuinorum officiorum
in ecclesia Metropolitana pro ritus
Ambrosiani ratione.*

B Reuiaria forma grandiori tria saltem.
 Calendaria anniuersaria seu perpetua tria
 item.
 Psalteria prætereà cum hymnis tria saltem.
 Libri de hymnis musica modulatione notatis
 tres saltem.
 Antiphonaria de Dominicis tria.
 Antiphonaria de Sanctis tria.
 Antiphonaria feriata tria.
 Lectionaria matutinalia tria.
 Homiliaria tria.
 Lectionaria ex libro Genesis ad officia Quadra-
 gesimæ post horam Tertiam & Nonam duo.
 Lectionaria item de Exodo ad officium Domi-
 nicarum Quadragesimæ post primam Missæ
 orationem.
 Ex Prouerbijs Salomonis duo item.
 Lectionaria item ex sermonibus sancti Ambro-
 sij ad officia Dominicalia Quadragesimæ duo.
 Lectionaria item de vitis Sanctorum in statis
 quibusdam vigilijs duo.
 Pontificalia tria.
 Cæremonialia tria: vnum quod dicitur Roma-
 num, alterum Ambrosianum, tertium Paridis
 de Grassis.
 Sacramentalia quatuor.
 Processionalia, seu libri Litaniarum processio-
 numuè, quinque, pluresuè.
 Libri ad vsum funerum & officij mortuorum
 quinque pluresuè item.
 Libri cantus Ambrosiani varietate tonorum di-
 stincti, ad vsum lectionum, psalmodiarum, & id
 generis aliorum, numero tres.
 Libri, in quibus hymnus, *Gloria in excelsis*,
Symbolum, & *Sanctus*, musicis notis descripta
 sunt, numero tres.
 Libri de cæremonijs Missæ tres item.
 Libri de computo ecclesiastico duo.

*Libri seu volumina ad vsum diuinorum officiorum
in alijs ecclesijs cathedralibus.*

B Reuiaria forma ampla tria.
 Calendaria perpetua tria.
 Diurna aut psalteria cum hymnis tria.
 Hymnaria musico cantu exscripta tria.
 Lectionaria tria matutinalia.
 Homiliaria tria.
 Antiphonaria de Dominicis duo.
 Antiphonaria de Sanctis duo.
 Gradualia de Dominicis duo.
 Gradualia de Sanctis duo.
 Manualia duo item.
 Martyrologia itidem duo.
 Libri de officio mortuorum duo etiam.
 Ritualia tria.
 Processionalia tria plurauè.
 Pontificalia tria.

Cæremonialia totidem; duo scilicet Romana,
 tertium Paridis de Grassis.
 Sacerdotalia duo.
 Rationalia diuinorum officiorum duo item.
 Libri de computo ecclesiastico duo quoque.
 Libri prætereà ij. probati, de musico cantu
 modulatione uè diuinorum officiorum, nume-
 ro tres, pluresuè.

*Supellex, quæ ad cultum et administrationem sacræ
Eucharistiæ, aliorumq; Sacramentorum vsui est.*

C Onopœum tabernaculi maioris.
 Tabernacula paruula duo: alterum altius, at
 que ornatus; alterum minori & altitudine &
 ornatu.
 Amboq; ad vsum exponendæ in altari sacræ
 Eucharistiæ, & in processibus ferendæ.
 Pixides quatuor: vna vsui ad conseruandam
 sanctissimam Eucharistiam; altera ad illâ agris
 ferendam; reliquæ duæ, ac plures etiam pro
 ratione frequentis populi ad sacram cõmunio-
 nem conuenientis, eaq; grandiores; & ad eũ
 vsum, cum scilicet aliquando eodem tempore
 viris separatim à sœminis sacra Eucharistia mi-
 nistratur; eodemq; item tempore aliæ hostiæ
 ad eiusdẽ populi cõmunionẽ cõsecrandæ sunt.
 Vela quatuor, ad vsum sacræ Eucharistiæ quæ
 in tabernaculo maiori asseruatur, decenter cõ-
 tegendæ.
 Vela prætereà duo, ad sacræ Eucharistiæ con-
 tegendæ vsũ, cum ad ægrotos scilicet illa fertur.
 Velum vnum ad illam in processibus solẽ-
 nibus ferendam.
 Umbellæ duæ, vna vsui cum ad ægrotos sacra
 Eucharistia defertur, altera in processibus
 adhibenda.
 Crux, in qua Christi Domini imago affixa pen-
 deat, eaq; decenter expressa, ad ægrotos sæpè
 ferenda.
 Laternæ grandiores sex vsui sacræ Eucharistiæ
 ad ægros ferendæ.
 Cereoferaria breuiora viginti quatuor, defe-
 rendis luminibus vsui, cum sacra Eucharistia
 fertur.
 Tintinnabulum gestatorium vnum, cum sacra
 Eucharistia fertur.
 Mappæ ad apparatus communionis in eccle-
 sia ministrandæ.
 Mappulæ prætereà breuiiores subter sanctissimã
 Eucharistiam sustinendæ, dum in ecclesia, aut
 ægrotis ministratur.
 Vasa pro purificatione populi quatuor, sexuè.
 Vasa pro vino purificationis maiora quatuor,
 ac minora totidem.
 Scamna item oblonga ad apparatus commu-
 nionis populi, sex, plurauè, prout est eius fre-
 quentia.
 Vasa duo sacrorum oleorum, chrismatum, cate-
 chumæorum; eaq; ad vsum parochialis curæ,
 quæ in ecclesia cathedrali geritur, cum suis co-
 tylis, & sacculis.

Hæc verò duplicia sint: vt in Pascha illis vacuis parochus animarum uè curator ad olea sacra recens consecrata suscipienda utatur; aliaque rursus retineat ad asseruandum quod reliquū est sacrum oleum uetus, quo uti possit, si in parochiali cura opus esset, dum alia vasa parantur ad recens oleum sacrum recipiendum.

Vasa item duo olei sacri infirmorum ob eiusdem parochialis curæ usum, cum suis cotylis, & sacculis.

Vbi verò plures parochi animarum uè curatores sunt, totidem etiam vasa sint instructa olei sacri.

Pannus lineus, quod sabariū dicitur, ad usum abstergendi caput infantum baptizatorum.

Supellex quæ multis ministerijs sacris communis est.

VAs vnum vsui aquæ Dominicis diebus benedicendæ.

Vasculum gestatorium aquæ benedictæ.

Aspergillum.

Peluis grandiuscula gestatoria vna saltem ad usum lauationis manuum.

Vrceolus ob eundem usum grandiusculus vnus item.

Mantile grandius ad manus abstergendas.

Vasa vsui excipiendi oblationes duo saltem.

Superpellicea ad usum varium ministeriorum sacerdotium.

Superpellicea vsui clericalium ministeriorum.

Supellex officiorum funeralium propria.

Feretra duo.

Pallia feretralia duo saltem: vnum quo cadauera contegantur, cum efferuntur, & cœnotaphia item; alterum, quo eadem cadauera substernantur.

Cœnotaphium gestatorium, quæ tumba dicitur, vnum.

Basis cœnotaphij vna item.

Pānus stragulus eiusdem basis vnus etiam, aut basis saltem decenter picta.

Cruces, quæ circa cœnotaphium collocantur, quatuor.

Scabella sustentaculauè crucum quatuor itē.

Candelabra ferrea octo, aut duodecim, plura uè ex vsu basilicæ cathedralis.

Supellex Sacristiæ cathedralis.

Instrumenta ferrea bina ad usum conficiendi hostias.

Vasculum vnū pro asseruandis hostijs magnis.

Vasculum item vnum pro hostijs paruis.

Capsulæ corporalium binæ.

Capsulæ binæ itē vbi purificatoria reponuntur.

Sacculus calicis.

Sacculus pixidis.

Thecæ calicum numero tot quot sunt calices.

Mantile grandius loco appendendum vbi manus lauantur.

Mappa ad usum altaris sacristiæ seu armarij, apud quod sacerdos vestes sacras induit.

Tapetia duo saltem, vicissim loco sternenda, vbi sacerdos se induit; aut eorum loco clathra lignea.

Crepidatum mundarum paria tria, si quando opus est calceos luto inquinatos deponi.

TABELLA de professione fidei.

Tabella de sacris reliquijs in basilica cathedra li reconditis.

Tabella Indulgentiarum eidem ecclesiæ perpetuè concessarum.

Tabellæ binæ de orationibus præparatorijs, ad usum sacerdotum qui celebraturi sunt.

Tabellæ item binæ orationum, quas pronunciant sacerdotes dum sacras vestes induunt.

Tabella distributionis horarum pro Missis celebrandis.

Tabella præterea de Missis, commemorationibus, funeralibus, & alijs eiusmodi officijs: quæ in singulas hebdomadas certis stas diebus, vel ab vniuerso Capitulo clerouè ecclesiæ, vel ab vnoquoque sacerdote cappellano, in singulis altaribus cappellis uè, ex fundatione, institutione, aut legati elemosinæ uè nomine, aut aliqua alia obligatione præstari debent.

Tabella, quæ dyptica dicitur, de singulis Episcopis, qui in ecclesia cathedrali ordine præcesserunt.

Pro quibus Episcopis in Missæ sacro aliquando precandum est.

Tabella processionum vna.

Tabella itidem de titulis, dignitatibus, canonicatibus, præbendis, & reliquis beneficijs, officijs uè ecclesiæ.

Tabella de Missis, officijsq. diuinis, quæ ab Episcopo ex decreto prouinciali quarto, atque ex consuetudine ecclesiæ solēniter peraguntur.

Tabella rursus perpetua de officijs functionibus uè item perpetuis Archipresbyteri, Archidiaconi, & reliquorum singulorum, dignitates, canonicatus, aut alia beneficia in ecclesia cathedrali obtinentium.

Tabella vna plures uè perpetuæ item de his officijs, ut potè.

De officio Præfecti.

De officio Magistri cæremoniarum.

De officio Sacristæ.

De officio Mansionariorum.

De officio Magistri chori.

De officio Cultodum.

Tabella item hebdomadaria horaria uè eiusmodi officiorum.

Tabella præterea de regulis distinctionis officij solemnitis & non solemnitis in ecclesia Metropolitana pro Ambrosiani instituti ratione; officij item simplicis, semiduplicis, & duplicis, in alijs ecclesijs cathedralibus pro Romani ritus vsu.

Tabella item de certis stas horis diuinorum offi-

officiorum, & pulsationis campanarum.

Tabella colorum: in qua scilicet colores demonstrantur, qui singulis diebus ex sancte matris ecclesie instituto adhibentur.

Tabella de statutis canonicalibus capitularibus.

Tabella triplex regularum de punctationibus. Tabella de regulis capitulorum congregationum, canonicum, sacerdotalium, & clericalium.

Tabella item de functionibus minorum & maiorum ordinum.

Tabella clericorum qui adscripti sunt.

Tabella de ijs, quaeunque ad ecclesie cultum, decorem, ac nitorem pertinent.

Tabellae denique aliae numero plures, quaeunque de ritu disciplinae ecclesiasticae edentur.

Tabella statutorum dierum, quibus decreta, vel de canonicali, vel clericali disciplina, ex constitutione provinciali legenda sunt.

Tabella item instar calendarii, selectorum decretorum, sanctionum, constitutionumque tam Pontificalium quam Episcopali, quae certis anni diebus euulgari debent.

Tabella etiam regularum de oratione quadraginta horarum.

Tabellae duae pluresque de diuersis orationibus pro varietate temporum, vsui fidelium ad eam orationem conuenientium.

Tabella etiam de officiis parochialibus.

Tabella itidem una de confessarijs.

Tabellae duae excommunicationum; una latino, altera vulgari sermone explicata.

Tabella una festorum dierum, qui ex praecipuo, vel ex consuetudine, votum coluntur.

L I B E R praeterea anniuersarius isque vnus, de sacerdotibus celebrantibus: in quo scilicet libro sua manu notent subscribantque sacerdotes, qui singulis diebus in ea ecclesia Missam sacrum fecerint.

Liber rursus vnus, idemque anniuersarius, de punctationibus sacerdotum qui non celebrarint.

Liber item anniuersariorum quae quotannis celebratae sunt.

Liber vnus de distributione sacrorum oleorum.

Liber, siue volumen vnum constitutionum variarum pontificalium, quae in singulos annos editae sunt, atque edentur in posterum.

Liber item vnus, seu volumen decretorum, edictorum, & aliarum id generis sanctionum Episcopali.

Libri quoque seu volumina sequentia, ut potest.

Bibliorum sacrorum volumen vnum.

Iuris canonici corpus vnum.

Concilij Tridentini volumen vnum.

Concilij Provincialis vniuersiusque Mediolanensis volumen vnum.

Synodi vniuersiusque Dioecesanae volumen vnum.

Liber, seu exemplum vnum decretorum visi-

tationis Apostolicae.

Liber etiam vnus harum Instructionum.

Liber historiae probatae de reliquijs sacris in ecclesia reconditis.

Liber canonum poenitentialium.

Libri item Parochiales in Ecclesia cathedrali, hi scilicet.

Liber de Baptizatis.

Liber de Confirmatis.

Liber de Matrimonio iunctis.

Liber de votis, & pijs consuetudinibus.

Liber de statu animarum.

Liber de distributione eleemosinarum.

Liber de peregrinis paschae tempore in ecclesia cathedrali sacram communionem sumentibus.

Liber formularum de denunciationibus dierum festorum, & cuiuscunque generis ad parochi munus pertinentis.

Liber seu volumina literarum & instructionum pastoralium de solemnitatibus, de sacris temporibus, & alijs.

Formae etiam, seu designationes baptisterij, sacrorum, reliquiarij, & aliarum omnium singularumque rerum operumque, quae his duobus instructionum libris demonstratae sunt.

Supplex instrumentalis, quae certo loco Sacrariae proximo asseruatur.

Tripodes cum suis patellis vasibusque focarijs numero tres.

Forcipes ferrei tres item.

Cochlearia ferrea totidem.

Vasa olearia maiora tria ad vsum olei lampadum recondendi.

Vasa minora, qui gutti dicuntur, totidem ad illum ipsum vsum.

Infundibula & vasa duo, ad olei in vase maiusculo depromendi, rursusque in alterum minusculum infundendi vsum.

Scopulae paruulae ex cannulis palustribus ad detersionis vsum numero decem.

Scopulae maiores numero quinque.

Scalae gestatoriae numero tres: quarum vna altior.

Ligones tres.

Battila totidem.

Hastilia seu perticae quinque.

Longuria totidem, pluraque.

Spongiae grandiusculae quatuor.

Rutra duo.

DE RATIONE MULTIPPLICIS

APPARATVS.

QVONIAM vero pro ratione officij diuini, quod modo solemniter, modo minus solemniter fit, prout diei vel celebratae, vel commemoratio, vel solemnitas quae agitur, requirit

rit

rit; illud planè conuenir, vt sicur ei diei aut solemnitati officium omni ex parte consentit; ita ex sanctæ matris ecclesiæ vsu apparatus respondeat sacrarum vestium, & materia è qua confecta sint, pretiosiori, & ornatu insigniori, & colore item, qui vt supra in supellectile vsui episcopali propriè addicta enucleatius præscriptissimus, conuenire debet cum officio quod agitur.

Quare iam commòstrato simplicis supellectilis apparatus, regulæ tradendæ sunt supellectilis, quæ pro officij vsu multiplicanda est.

Ac primò quidem de ea, quæ si materia & ornatus spectatur, alia duplex, alia triplex apparanda est.

Quæ porrò supellex duplex esse debet, illius ratio hæc est; vt vna sit vsui quotidiano, altera vsui solemniorum dierum; eaq; & pretiosiori materia, & ornatu insigniori.

Res igitur quæ sub hac duplicis supellectilis regulam cadunt, hæc sunt, vt potè.

Enumeratio rerum quæ duplicantur.

CRUX.

- Candelabra sex.
- Emunctoria duo.
- Tabella secretorum.
- Mappa maior.
- Mappæ minores.
- Tela stragula altaris.
- Tapetum bradella altaris.
- Cingulum sacerdotale.
- Cingulum diaconale.
- Cingulum subdiaconale.
- Hamularum paria duo.
- Pellicula vireolornm.
- Tabella gestatoria pacis offerendæ.
- Thuribula duo.
- Acerræ bina.
- Cochlearia bina.
- Cereostata bina.
- Conopœum tabernaculi maioris.
- Vmbella processionalis.
- Vasculum gestatorium aquæ benedictæ.
- Aspergillum.
- Peluis ad vsum lauationis manuum.
- Vireolus grandiusculus.

Supellex rerum quæ triplices esse debent.

Quæcunque autè res infra demòstratæ sunt, hæc regulæ comprehenduntur, vt triplices esse debeant; cum singulas singulis diebus pretiosiori & materia & ornatu respondere conueniens sit: ita scilicet vt quæ minus pretiose minus usè insignes existunt; vsui quotidiano sint; quæ verò aliquando pretiosiores, in festorum dierum officio; quæ denique longè insigniores & materia, & opere, & ornatu; in solemnitatibus vt par est maioribus adhibeantur. Atque hæc quidem sunt.

- Pallium.
- Velamentum ad ornatum frontispicij altaris.
- Amictus sacerdotalis cum fascia.
- Alba sacerdotalis cum auriphrygio.
- Manipulus sacerdotalis.
- Stola sacerdotalis. Planeta.
- Amictus diaconalis cū fascia, seu auriphrygio.
- Alba diaconalis cū grāmatis, seu auriphrygijs.
- Amictus subdiaconalis cum fascia, seu auriphrygio.
- Alba subdiaconalis cum grammatis, seu auriphrygijs.
- Dalmatica diaconalis.
- Tunicella subdiaconalis.
- Stola diaconalis.
- Manipulus diaconalis.
- Manipulus subdiaconalis.
- Velum subdiaconale.
- Velum calicis.
- Sacculus corporalis.
- Integumentum lectionarij in basilica Metropolitana.
- Integumentum ambonis, vel suggesti.
- Integumentum Missalis.
- Puluinar Missalis.

Integumentum lectorilium gestatoriorum, & fratrorum.

Supellex sacrarum vestium indumentorumuè supra nominatim expositorum, quorum apparatus quintuplex esse debet.

ATque hæc quidem res sigillatim supra enumeratæ, sub rationem triplicis supellectilis cadunt: nunc sequitur regula, qua cōprehenduntur indumenta ornainētauè sacra, quorum supra expositorum vnusquisque apparatus, tum qui pretiosior, tum rursus qui minus pretiolus, tum item qui quotidianus est, quintuplex requiritur, pro instituta in diuinis officijs colorum varietate; ita scilicet, vt quotidiani vsus apparatus sit, vnus albo colore, alter rubro, tertius violaceo, quartus viridi, & quintus nigro.

Hæc q; item tegula sit de apparatu tum solemnium dierum vel officiorum; tum solemnitarum etiam maiorum.

Indumenta verò quintuplicis huius apparatus sunt scilicet.

- Pallium.
- Velamentum frontispicij altaris.
- Auriphrygium amictus sacerdotalis.
- Auriphrygium albæ sacerdotalis.
- Manipulus sacerdotalis.
- Stola sacerdotalis.
- Planeta.
- Pluuiale.
- Auriphrygium amictus diaconalis.
- Auriphrygium item amictus subdiaconalis.
- Grammata, seu auriphrygiū albæ diaconalis.
- Grammata, seu auriphrygium item albæ subdiaconalis.

Dal-

Dalmatica diaconalis.
 Tunicella subdiaconalis.
 Stola diaconalis.
 Manipulus diaconalis.
 Manipulus subdiaconalis.
 Velum subdiaconale ad vsum ferendi calicis,
 patenæ uè sustinendæ.
 Velum calicis.
 Sacculus corporalis.
 Signaculum Missalis.
 Integumentum Missalis.
 Puluinar Missalis.
 Integumentum lectorarij.
 Integumentum epistolarij.
 Integumentum euangelistarij.
 Integumentum lectorilium statariorum.
 Integumentum lectorilium gestariorum.
 Integumentum ambonis, vel suggesti.
 Pluuialia tot, quot canonici, & dignitate præditi, Mansionarij, alijq. id generis ministri.
 Sed hæc triplici tantum colore, scilicet albo, rubro, & violaceo.
 Planeræ etiam totidem, quot canonici, dignitate præditi, alijue sunt qui sacerdotales dignitates obtinent: sed triplici tantum ut supra colore, albo, nigro, & violaceo.
 Dalmaticæ item, quot canonici, alijue diaconales præbendas obtinentes, triplici etiam colore ut supra.
 Tunicellæ subdiaconales itidem ut supra.

Supellex indumentorum linearum, quæ multiplicia esse debent ob commutationis vsum, dum partim ea lauantur.

Indumenta è lino, bysso, cannabiuè confecta, quæ ministeriis ecclesiasticis addicta sunt, cū munda in primis, nitida, candida, ab omniq. labe pura atque integra non sine mysterij etiã significatione ex patrū traditione esse debeant; ac proinde crebrò purgari lauariq. opus sit: ut dum lauantur quæ sordida sunt, alia nitida non desint ad vsum sacrorum ministeriorum; multiplicia ac plura ob mundiciem retinendã sanè quidem illa esse oportet.
 Ponemus igitur mox infra singula eiusmodi indumenta, eorumq. enumeratorum totam summam.

Indumenta linea Altaris in Missis conuentualibus.

Mappæ maiores sex.
 Mappæ minores duodecim.

Indumenta linea sacerdotalia in Missis conuentualibus.

Amicus viginti,
 Albæ viginti,
 Corporalia decem & octo.
 Purificatoria triginta sex.

Mantilia ad vsum abstergendi manus in Missæ sacro vigintiquatuor.
 Mantilia in Sacristia appendenda ad vsum lauationis manuum duodecim.
 Sudariola ad vsum purgandi nares cū opus est in Missæ sacro, triginta.
 Funiculi sudariolorum cum globulis decem.
 Mappæ quinque vsui altaris mensæuè, vbi sacerdos sacris vestibus induitur.
 Sacculi linei vsui vniuscuiusque calicis bini.

Indumenta linea vsui ministrorum in Missa conuentuali inseruientium.

Amicus diaconales viginti item.
 Albæ diaconales totidem.
 Amiculus subdiaconales viginti item.
 Albæ subdiaconales totidem.

Indumenta linea vsui sacræ communionis populo in ecclesia ministrandæ.

Mappæ longiores ad substernendã scâna, numero decem, plures paucioresuè pro populi ratione.
 Mappæ breuiores subter sanctissimã Eucharistiam sustinendæ, dum sacramentum ministratur, quinque.

Indumenta linea vsui varijs ministerijs.

Superpellicea quatuor sexuè ad varia sacerdotalia ministeria.
 Superpellicea tria plurauè vsui clericaliū ministeriorum.
 Sabaria ad vsum abstergendi caput infantum baptizatorum sex, plurauè.

DE SUPPELLECTILE ALTARIS.
 minoris in basilica cathedrali.

ATQVE hæc quidẽ de supellectile altaris maioris, & reliquo omni apparatu mox suis titulis supra distinctè exposito: nunc verò sequitur supellex altaris minoris in cathedrali basilica positi, proprios annuos redditus, aut censum, aliudue emolumentum ex legato aut aliunde habentis, ut ibi Missæ sacrum fiat.
 Quæ porrò supellex vniuscuiusque scilicet altaris minoris appatabitur hæc ut infra.

Crux vna.
 Candelabra duo cū suis operculis extinctorijs.
 Emunctorium vnum.
 Altare portatile, cū scilicet altare ipsum consecratum non est.
 Tabella secretorum.
 Mappæ minores duæ.
 Mappa maior.
 Pallium.
 Velamentum frontispicij altaris.
 Tela stragula altaris.

Tabella

Tabella orationis de Sancto, cuius nomine altare vocatur.
 Tabella orationum de Sancto Sanctifue, quoru insignes reliquie in eo altari reconduntur.
 Amictus cum fascia, seu auriphrygio.
 Alba cum suis grammatis, seu auriphrygijs.
 Cingulum.
 Manipulus.
 Stola.
 Planeta.
 Calix.
 Patena.
 Velum calicis.
 Sacculi calicis.
 Theca calicis.
 Corporale cum palla.
 Sacculus corporalis.
 Capsulae binæ vsui corporalium.
 Purificatorium.
 Capsulae binæ vsui purificatoriorum.
 Vrceolorum paria duo.
 Peluicula vrceolorum vna.
 Missale vnum.
 Integumentum Missalis.
 Signaculum Missalis.
 Puluinar Missalis.
 Mantile ad manus abstergendas in Missæ sacro.
 Sudariolum ad nares expurgandas cum opus est in Missæ sacro.
 Funiculus cum globulo.
 Crepidarum mundarum par.
 Cereostata bina.
 Opercula eorum restinctoria totidem.
 Tintinnabulum gestatorium, si quando vsupra altari appensum non est.
 Armarium proprium, aut loculus proprius at marij proprij in sacristia: in quo calix, patena, corporalia, & purificatoria, & cætera id generis, tum prætereà in quo sacræ vestes ornamento ad huius altaris vsum reponantur.

Enumeratio rerum, quarum apparatus pro diei ratione duplex, & pro colorum varietate idem quintuplex est.

IN hac altaris minoris supellectile ratio habenda est rerum tantum, quæ pro vsu quotidiano, festorumq. dierum celebritate duplices esse debent, & pro colorum distinctione, singula prætereà quintuplices.
 Quæ igitur res duplicantur, vt scilicet ad quotidianum & solemnius officium adhibeantur, hæc sunt.
 Pallium.
 Auriphrygium, seu fascia amictus.
 Auriphrygium albæ.
 Manipulus.
 Stola.
 Planeta.
 Velum calicis.
 Sacculus corporalis.
 Integumentum Missalis.

Puluinar Missalis.

Harum sacrarum vestium & indumentorum apparatus vterque, vnus scilicet vsus quotidiani, & alter pretiosior solemniorum officiorum, quintuplex esse debet: ita vt vnus cuiusque apparatus indumenta singula sint numero quinque, nempe vnum colore albo, alterum rubro, tertium violaceo, quartum viridi, quintum nigro.

Lineorum indumentorum supellex.

LIntea prætereà indumenta, quæ ob causas supra in altari maiori expositas plura etiam in minori esse oportet, hæc sunt nomina, singulaq. supputata.
 Mappæ maiores tres.
 Mappæ minores sex.
 Amictus duodecim.
 Albæ totidem.
 Corporalia quinque.
 Purificatoria decem & octo.
 Mantilia minora ad manus abstergendas in Missæ sacro sex.
 Sudariola ad nares expurgandas sex.
 Funiculi sudariolorum cum globulis tres.

Supellex altaris minoris nullo modo dotati, ab Episcopo tamen ob necessariam causam permitti.

SI quod verò altare minus Episcopus ob necessarium vsum ornatumue, aut construendum, aut quod constructum est, permittendum censuerit; nec vlla tamen ratio sit, qua ad illud instruendum atque ornandum omnis illa supellex mox supra in altari minori demonstrata parari possit; aut breui temporis spatio id omne genus præstari non queat: vt tamen intereà dū reliqua supellex apparabitur, opportuno tempore illud apparatus ornatumue esse possit, supellex saltem exigua infra notata comparanda erit.

Cruce vna.
 Candelabra duo.
 Pallia saltè quinque ex diuersis coloribus pro instituto ecclesiæ.
 Altare portatile, si altare ipsum consecratum non sit.
 Mappæ breuiores tres.
 Mappæ longiores duæ.
 Tabella orationis de Sancto cuius nomine altare nuncupatur.
 Tabella iteum orationis de Sancto, cuius reliquie insignes in eo altari reconduntur.

Supellex vsui communi altarium minorum.

IN Basilica cathedrali sæpè contingit, & canonicos, & alios sacerdotes solo deuotionis studio, non ex aliquo vel pij legati, vel dotis altaris, tituliue onere, in altario maiori aut minori Missæ sacrum facere: quò fit, vt nisi alia sacra-

sacrarum vestium supellex in sacristia sit, necesse habeat uti sacro vestitu, qui proprie Missæ conuentualis cultui addictus est; indeq. eueniat, ut illius vestitus pars, & planeta præsertim, frequenti usu conteratur, attrituq. lacere- tur, & corrumpatur: sicq. cum reliquis Missæ conuentualis indumentis, cum dalmatica scilicet & tunicella quæ attrita non sunt, minus decorè conueniat.

Rursus altare indotatum in eadem Basilica ut supra aliquando permissum, ut plerunque fit, supellectilem non habet necessariam ad Missæ sacrum faciendum: sæpeq. etiam hoc accidit, ut quod altare dotatum est, tota illa præscripta supellectile ob census tenuitatem aliã uè causam instrui non potest, aut saltem ad eam comparandam longius temporis spatium requirit.

Idèò ut huius & illius altaris ornatui atque apparatus ad Missæ sacrum necessario subueniatur; utq. vestitus Missæ conuentualis vsui addictus integer totus & inter se congruens conseruetur, simulq. eorum sacerdotum vsui provideatur: est sanè conueniens in eadem basilica cathedrali præter proprium vniuscuiusque altaris apparatus aliam etiam sacrarum vestiũ supellectilem comparari, quæ vsui communi sit & illorum canonicorum sacerdotum uè, & altaris indotati & dotati etiam, aliqua tamen apparatus parte egentis.

Hæc porrò supellex tanta sit saltè, quanta vnicuique altario minori supra præscribitur.

DE SUPELLECTILE ECCLESIAE Collegiatæ. Cap. II.

IAM verò cõmonstrauimus supellectilem Basilicæ cathedralis: consequens est ecclesiæ collegiatæ supellex: quæ primò quidem ad altaris maioris vsum apparabitur hæc infra nominatim posita.

Apparatus altaris maioris.

CRUX.
Candelabra sex cum operculis extinctorijs binis.
Emunctoria duo.
Tabella secretorum.
Mappæ minores duæ.
Mappa maior.
Pallium.
Velamentum ad ornatum frontispicij altaris.
Tela stragula altaris.
Tapetum bradellæ altaris.
Tabella orationis de Sancto cuius nomine altare cappellauè maior nuncupatur.
Tabella item duæ orationum de Sancto Sanctisue, quorum insignes reliquiæ sacre in eo altari reconditæ sunt; vna à dextero, altera à sinistro latere clathrorum altaris, cappellauè, extrinsecus affigenda.

Supellex ad vsum sacrificij Missæ Conuentualis, & diuinorum officiorum.

AMictus sacerdotalis cum auriphrygio, seu fascia.

Alba cum auriphrygio, seu grammatis.

Cingulum sacerdotale.

Manipulus sacerdotalis.

Stola sacerdotalis.

Planeta.

Amictus diaconalis cū fascia, seu auriphrygio.

Amictus subdiaconalis cum auriphrygio utè.

Alba diaconalis cum auriphrygio seu grammatis,

Alba subdiaconalis cum auriphrygio, seu grammatis,

Cingulum diaconale.

Cingulum subdiaconale.

Dalmatica diaconalis.

Tunicella subdiaconalis.

Manipulus diaconalis.

Stola diaconalis.

Manipulus subdiaconalis.

Velum subdiaconale, ad vsum ferendi calicis, patenæ uè sustinendæ.

Pluuialia vsui in vesperis solemniorum celebratum pro ecclesiarum more ac ritu.

Supellex quæ sequitur, propria Missæ tantum.

CALIX.

Patena.

Velum calicis.

Corporale cum palla.

Sacculus corporalis.

Purificatorium.

Hamularum, seu vrceolorum paria duo.

Pellicula vrceolorum.

Missalia tria.

Integumentum Missalis.

Signaculum Missalis.

Puluinar Missalis.

Lectionarium ad vsum Missæ solemnæ in ecclesijs collegiatis ritus Ambrosiani.

Integumentum lectionarij.

Epistolarium.

Integumentum epistolarij.

Euangelistarium.

Integumentum euangelistarij.

Integumentum ambonis, vel suggesti.

Cereostata sex cum suis operculis extinctorijs.

Tabella gestatoria pacis offerendæ.

Sudariolum ad nares expurgandas, cum opus est in Missæ sacro.

Funiculus cum suis globulis.

Crepidarum mundarum paria tria.

Supellex, quæ Missæ conuentualis, diuinorum officiorum, processionumq; vsui communis est.

Libri seu volumina ad vsum diuinorum officiorum in ecclesijs collegiatis ritus Ambrosiani.

CRVX Capituli.
 Thuribula bina. } Ad thurificationis
 Acerræ binæ. } vsum.
 Cochlearia bina. }
 Cereostata bina ad processionis vsum.
 Opercula totidem ad restinguendos cereos.
 Canthari bini in ecclesijs ritus Ambrosiani.
 Candelabrum cerei Paschalis.
 Vexillum, seu labarum Sancti ecclesiæ collegiatae, in qua scilicet animarum cura geritur.
 Crotala, seu crepitacula lignea duo ad vsum pulsandi loco campanarum in tenebris hebdomadæ sanctæ.
 Candelabrum triangulare vsui sustinendi candelas in tenebris hebdomadæ sanctæ in ecclesijs ritus Romani.
 Stragulum sedilis, in quo sacerdos Missæ sacrum faciens, & ministri aliquando assident.
 Aulæ, panniuè ad vsum ornadæ cappellæ maioris, chori, aut ecclesiæ, solemnioribus festis diebus; si modò per ecclesiæ facultates potest.
 Lectorile statarium chori grandius vnum, aut duo.
 Lectorilia minora gestatoria duo item.
 Integumenta lectorilium statariorum.
 Integumenta lectorilium gestatoriorum.

Libri, seu volumina ad vsum diuinorum officiorum in Ecclesijs collegiatis ritus Romani.

BReuiaria forma ampla duo.
 Calendaria perpetua duo.
 Diurna aut psalteria cum hymnis duo.
 Hymnaria musico cantu exscripta duo.
 Lectionaria duo matutinalia.
 Homiliaria duo matutinalia.
 Antiphonaria de Dominicis duo.
 Antiphonaria de Sanctis duo.
 Gradualia de Dominicis duo.
 Gradualia de Sanctis duo.
 Manualia duo item.
 Martyrologia itidem duo.
 Libri de officio mortuorum duo etiam.
 Ritualia duo.
 Processionalia duo, plurauè.
 Pontificalia duo,
 Cæremonialia totidem, vnum scilicet Romanum, alterum Paridis de Grassis.
 Sacerdotalia duo.
 Rationalia diuinorum officiorum duo item.
 Libri de computo ecclesiastico duo quoque.
 Libri præterea, hiq; probati, de musico cantu, modulatione uè diuinorum officiorum numero duo, pluresuè.

BReuiaria duo forma grandiori.
 Calendaria anniuersaria seu perpetua duo.
 Psalteria cum hymnis duo.
 Libri duo hymnorum musica modulatione notatorum.
 Antiphonaria de Dominicis duo.
 Antiphonaria de Sanctis duo.
 Antiphonaria ferialia duo.
 Lectionaria matutinalia duo.
 Homiliaria duo.
 Lectionaria duo de vitis Sanctorum, de quibus in stasis quibusdam vigiliis vespere solemnes sunt.
 Pontificalia duo.
 Sacramentalia duo.
 Cæremonialia duo; vnum Ambrosianum, alterum Romanum.
 Processionalia, seu libri litaniarum & processionum duo.
 Libri ad vsum funerum & officij mortuorum duo.
 Libri duo cantus Ambrosiani, varietateq; tonorum distincti, ad vsum lectionum, psalmorum, & id generis aliorum.
 Libri duo, in quibus hymnus, *Gloria in excelsis*, *Symbolum*, & *Sanctus*, musicis notis distincta sunt.
 Libri cæremoniarum Missæ duo.
 Libri de computo ecclesiastico duo item.

Supellex, quæ ad cultum et administrationem sacræ Eucharistiæ, aliorumq; Sacramentorum vsui est.

COnopœum tabernaculi maioris.
 Tabernacula paruula duo; alterum altius, atque ornatius; alterum minori & altitudine & ornatu: amboque ad vsum exponendæ in altari sacræ Eucharistiæ, & in processionibus ferendæ.
 Pixides duæ, vna vsui ad conseruandam sanctissimam Eucharistiam; altera ad illam in ecclesia ministrandam.
 Vela tria ad vsum sacræ Eucharistiæ quæ in tabernaculo maiori asseruatur, decenter contegendæ.
 Velum vnum, idq; insignius, ad illam in processionibus solemnioribus ferendam.
 Umbella vna pretiosior scilicet in solemnioribus processionibus adhibenda.
 Mappæ ad apparatus communionis in ecclesia ministrandæ.
 Mappula præterea breuior subter sanctissimam Eucharistiam sustinenda, dum illa ministratur.
 Vasa pro purificatione populi quatuor sexuè.
 Vasa pro vino purificationis maiora quatuor, ac minora totidem.

Scamna item oblonga ad apparatus communis populi sex.

Porro in ecclesia collegiata vbi animarum cura geritur, præter suppellectilem proximè demonstratam, hæc etiam sit vt infra notatur.

Pixides plures, vt in Basilica cathedrali supra narratum est.

Vmbella altera, qua sacra Eucharistia contegatur, cum ad ægrotos deferatur.

In locis autem montuosis, vbi per semitas angustosq. tramites sanctissima Eucharistia aliquando fertur, vmbella tertia angustior sit, atque eiusmodi, quæ ab vno tantum homine sustineri portariue queat.

Vela præterea duo ad sacra Eucharistia contegenda vsum, cum ad ægrotos scilicet illa fertur.

Laternæ grandiores sex.

Cereoferaria breuiora vigintiquatuor ferèdis luminibus vsui cum sacra Eucharistia fertur.

Tintinnabulum gestatorium vnum, cum sacra item Eucharistia deferatur.

Imago Christi Domini Crucifixi vna eaq. decenter expressa ad infirmos deferenda.

Vasa sacrorum oleorū chrisimatis & catechumenorum duo, eaq. duplicata cum suis cotylis, & sacculis.

Vasa olei sacri infirmorum duo item cum suis cotylis & sacculis: vbi verò plures parochi animarum curatores sunt, totidem etiam vasa olei sacri.

Vas præterea vnum pro suscipienda deferendaque aqua baptismali ab ecclesia cathedrali, vel plebana; si quādo ea ecclesia collegiata foranea caput plebis non est.

Sabarium, seu pannus lineus, ad vsum scilicet abstergendi caput infantum baptizatorum.

In ecclesia autem collegiata quæ caput plebis est, præter cætera singula quæ mox numerata sūt, vasa etiam tria sint, vsui ad sacra olea ab ecclesia cathedrali sumenda, tum plebis suæ ecclesijs parochialibus distribuenda.

Supellex quæ multis ministerijs sacris communis est.

VAs vnum vsui aquæ Dominicis diebus benedicendæ.

Vasculum gestatorium aquæ benedictæ.

Aspergillum.

Peluis grandiuscula gestatoria vna saltem ad vsum lauationis manuum.

Viceolus ob eundem vsum grandiusculus vnus item.

Mantile grandius ad manus abstergendas.

Vasa vsui excipiendi oblationes duo saltem, si collegiata curata est.

Superpellicea vsui vario sacerdotalium ministeriorum.

Superpellicea vsui clericalium ministeriorum.

Supellex officiorum funeralium propria.

Feretra duo.

Pallia feretralia duo saltem: vnum quo cadauera contegantur, cum efferuntur, & cænotaphia item; alterum, quo eadem cadauera substernantur.

Cænotaphium gestatoriū, quæ tūba dī, vnum. Basis cænotaphij vna item.

Pannus stragulus eiusdem basis vnus etiam, aut basis saltem decenter picta.

Cruces quæ circa cænotaphium collocantur; quatuor.

Scabella sustentaculauè crucum quatuor itē. Candelabra ferrea octo, duodecimue.

Supellex Sacristiæ Collegiatæ.

Instrumentū ferreū ad vsum cōficiēdi hostias.

Vasculum vnū pro asseruandis hostijs magnis.

Vasculum item vnum pro hostijs paruis.

Vas vsui abstergendi calices, patenas, & lauari corporalia ac purificatoria.

Capsulæ corporalium duæ.

Capsulæ itē duæ vbi purificatoria reponuntur.

Sacculus lineus calicis.

Thecæ calicum numero tot quot sunt calices.

Sacculus pixidis.

Mantile grandius loco appendendum vbi manus lauantur.

Mappa ad vsum altaris sacristiæ seu armarij, apud quod sacerdos vestes sacras induit.

Tapetum vnum, loco sternendum vbi sacerdos se induit: aut eius loco clathra lignea.

Crepidatum mundarum patia tria.

Tabella de sacris reliquijs in ea ecclesia collegiata reconditis.

Tabella Indulgentiarum eidem ecclesiæ perpetuò concessarum.

Tabellæ binæ de orationibus præparatorijs, ad vsum sacerdotum qui celebraturi sunt.

Tabellæ item binæ orationum, quas pronunciant sacerdotes dum sacras vestes induunt.

Tabellæ distributionis horarum pro Missis celebrandis.

Tabella præterea de Missis, commemorationibus, funeralibus, & alijs eiusmodi officijs: quæ in singulas hebdomadas certis stans diebus,

vel ab vniuerso Capitulo clerorū ecclesiæ, vel ab vnoquoque sacerdote cappellano, in singulis altaribus cappellifusè, ex fundatione, aut legati eleemosinæuè nomine, aut aliqua alia obligatione præstari debent.

Tabella, quæ dyptica dicitur, de singulis Episcopis, qui in ecclesia cathedrali ordine præcesserunt.

Pro quibus Episcopis in Missæ sacro aliquando precandum est.

Tabella processionum vna.

Tabella itidem de titulis, dignitatibus, canonicatibus, præbendis, & reliquis beneficijs, officijsuè ecclesiæ.

Tabella vna pluresuè perpetuæ, de muneribus fun-

fun-

functionibus Præpositi, aut Archipresbyteri, aut Decani, aut alterius qui in ecclesia collegiata primarium locum tenet; & reliquorum etiam singulorum Canonicatus, dignitates, officia in eadem ecclesia obtinentium.

Tabella item vna pluresuè perpetuè item de his officijs, utpotè.

De officio Sacristæ.

De officio custodum aliorum id generis.

Tabella item hebdomadaria horariauè eiusmodi officiorum.

Tabella vna de distinctione officij simplicis & duplicis pro Romani ritus vsu: aut solènis & non solènis pro Ambrosiani instituti ratione.

Tabella de certis stans horis diuinorum officiorum, & pulsationis campanarum.

Tabella colorum: in qua scilicet colores demonstrantur, qui singulis diebus ex sanctæ matris ecclesiæ instituto adhibentur.

Tabella de statutis canonicalibus, capitularibusuè.

Tabella triplex regularum de pūctationibus.

Tabella de regulis capitulorum congregationū canonicaliū, sacerdotalium, & clericaliū.

Tabella item de functionibus maiorum & minorum ordinum.

Tabella clericorum qui adscripti sunt.

Tabella de ijs, quæcunque ad ecclesiæ cultum, decorem, ac nitorem pertinent.

Tabellæ denique aliæ numero plures, quæcunque de ritu disciplinauè ecclesiastica edentur.

Tabella statutorum dierum, quibus decreta, vel de canonicali, vel clericali disciplina, ex constitutione prouinciali legenda sunt.

Tabella etiam regularum de oratione quadraginta horarum.

Tabellæ duæ, pluresuè de diuersis orationibus, pro varietate temporum, vsui fidelium ad eam orationem conuenientium.

LIBER præterea anniuersarius isq. vnus de sacerdotibus celebrantibus; in quo scilicet libro sua manu notent subscribantuè sacerdotes, qui singulis diebus in ea ecclesia Missæ facrum fecerint.

Liber rursus vnus idemq. anniuersarius, de pūctationibus sacerdotum qui non celebrarint.

Liber item anniuersariorum, quæ quotannis celebrata sunt.

Liber, seu volumen vnum constitutionum variarum pontificalium, quæ in singulos annos editæ sunt, atque edentur in posterum.

Liber item vnus, seu volumen decretorum, edictorum, & aliarum id generis sanctionum episcopialium.

Libri quoque seu volumina sequentia; utpotè.

Bibliorum factorum volumen vnum.

Iuris canonici corpus vnum.

Concilij Tridentini volumen vnum.

Concilij prouincialis vniuscuiusque Mediolanensis volumen vnum.

Synodi vniuscuiusq. Diocesanæ volumè vnū. Liber, seu exemplum vnum decretorum visitationis Apostolicæ.

Liber etiam vnus harum Instructionum.

Liber historiæ probatæ de reliquijs sacris in ecclesia reconditis.

Liber canonum pœnitentialium.

PORRO si Ecclesia collegiata est vbi animarum cura geritur, in ea præter numerum vniuersæ supellectilis mox supra commonstratæ, sit etiam hæc vt infra.

Tabella officiorum parochialium.

Tabella festorum dierum ordine notatorum, qui vel ex præcepto, vel ex consuetudine votouè coluntur.

Tabella instar calendarij selectorum decretorum, sanctionum constitutionumq. tam pontificalium quàm episcopialium, quæ certis anni diebus euulgari debent.

Tabella sacerdotum confessariorum.

Tabellæ binæ excommunicationum; vna latino, altera vulgari sermone explicata.

Libri præterea parochiales, utpotè hi.

Liber de Baptizatis.

Liber de Confirmatis.

Liber de Matrimonio iunctis.

Liber de votis, & pijs consuetudinibus in parochiali vicinia collegiatæ ecclesiæ.

Liber de statu animarum.

Liber de distributione eleemosinarum.

Liber formularum de denunciationibus dierum festorum, & omnis cuiuscunque generis ad parochi munus pertinentis.

Liber, seu volumen literarum & instructionum pastoralium, de solemnitatibus, de sacris temporibus, & alijs.

IN ecclesia porro collegiata quæ caput plebis est, præter libros, & cæteros vniuscuiusque supellectilis apparatus proximè enumeratos, sit etiã.

Liber vnus de distributione sacrarum oleorum.

Supellex Instrumentalis, quæ certo loco Sacristiæ proximo asseruatur.

TRipodes cum suis patellis vasibusuè focalijs numero duo.

Forcipes ferrei duo item.

Cochlearia ferrea totidem.

Vasa olearia maiora duo ad vsum olei lampadarum recondendi.

Vasa minora, qui gutti dicuntur, totidem ad illum ipsum vsum.

Infundibula & vasa duo, ad olei è vase maiusculo depromendi, rursusq. in alterum minusculum infundendi vsum.

Scopulæ paruulæ ex cannulis palustribus ad detersionis vsum numero sex.

Scopæ maiores numero quinque.

Scalæ gestatoriæ numero duæ, quarum vna altior.

Ligones duo.
 Batilla totidem.
 Hastilia seu perticæ quinque.
 Longuria totidem, pluravè.
 Spongiæ grandiusculæ duæ.
 Rutra duo.

De supellectile rerum, quæ pro solemniorum dierum ratione usus, duplicantur.

Commonstrato simplicis supellectilis apparatu, sequitur alius, rerum, quæ pro ratione supra in supellectile Basilicæ cathedralis explicata, duplices esse debent; ita scilicet, ut singularum numerus supra demonstratus duplicetur necesse sit; cum singulæ quæ ad quotidianum usum adhibentur, eadem & materia & ornatu insigniores esse debeant in solemniorum dierum celebritatibus.

Sunt igitur hæ, quæ numero duplici apparandæ sunt.

Cruce.
 Candelabra sex.
 Emunctoria duo.
 Tabella secretorum.
 Mappa maior.
 Mappæ minores.
 Tela stragula altaris.
 Cingulum sacerdotale.
 Cingulum diaconale.
 Cingulum subdiaconale.
 Hamularum paria duo.
 Pellicula vrceolorum.
 Tabella gestatoria pacis offerenda.
 Thuribula duo.
 Acerræ binæ.
 Cochlearia bina.
 Cereostata bina.
 Conopæum tabernaculi maioris.
 Umbella processionalis.
 Vasculum gestatorium aquæ benedictæ.
 Alpergillum.
 Peluis ad usum lauationis manuum.
 Vrceolus grandiusculus.

Supellex rerum quæ triplices esse debent.

Quæcumque autem res infra demonstratæ sunt, hac regula comprehenduntur, ut triplices esse debeant: cum singulas singulis diebus pretiosiori & materia & ornatu respondere conveniens sit; ita scilicet, ut quæ minus pretiosæ minusve insignes existunt, vsui quotidiano sint; quæ autem aliquantò pretiosiores, in festorum dierum officio; quæ denique longè insigniores & materia, & opere, & ornatu, in solemnitate maioribus sicuti par est, adhibeantur.

Atque hæ quidem sunt.

Pallium.
 Velamentum ad ornatum frontispicij altaris.
 Amictus sacerdotalis cum fascia, & auriphrygio.

Alba sacerdotalis cum auriphrygio, & grammatis.

Manipulus sacerdotalis.

Stola sacerdotalis.

Planeta.

Amictus diaconalis cum fascia, seu auriphrygio.

Alba diaconalis cum auriphrygijs.

Amictus subdiaconalis cum fascia, seu auriphrygio.

Alba subdiaconalis cum auriphrygio, seu grammatis.

Dalmatica diaconalis.

Tunicella subdiaconalis.

Stola diaconalis.

Manipulus diaconalis.

Manipulus subdiaconalis.

Velum subdiaconale.

Velum calicis.

Sacculus corporalis.

Integumentum Missalis.

Puluinar Missalis.

Integumentum lectionarij in ecclesijs collegiatis ritus Ambrosiani.

Integumentum euangelistarij.

Integumentum epistolarij.

Integumentum lectorilium gestatoriorum, & statariorum.

Supellex sacrarum vestium indumentorumque, quorum apparatus quintuplex esse debet.

Atque hæ quidem res sigillatim supra enumeratæ sub rationem triplicis supellectilis cadunt: nunc sequitur regula, qua comprehenduntur indumenta ornamentave sacra, quorum supra expositorum unusquisque apparatus, & qui pretiosior, & rursus qui minus pretiosus, & item qui quotidianus est, quintuplex requiritur, pro instituta in diuinis officijs colorum varietate; ita scilicet, ut quotidiani vsus apparatus sit, vnus albo colore, alter rubro, tertius violaceo, quartus viridi, & quintus nigro. Hæcque item regula est de apparatu solemnium dierum, vel officiorum, tum solemnitatum etiam maiorum.

Indumenta verò quintuplicis huius apparatus sunt scilicet.

allium.

Velamentum frontispicij altaris.

Auriphrygium amictus sacerdotalis.

Auriphrygium albæ sacerdotalis.

Manipulus sacerdotalis.

Stola sacerdotalis.

Planeta.

Auriphrygium amictus diaconalis.

Auriphrygium item amictus subdiaconalis.

Auriphrygium albæ diaconalis.

Auriphrygium item albæ subdiaconalis.

Dalmatica diaconalis.

Tunicella subdiaconalis.

Stola diaconalis.

Manipulus diaconalis.
 Manipulus subdiaconalis.
 Velum subdiaconale ad vsum ferendi calicis, patenæuè sustinendæ.
 Velum calicis.
 Sacculus corporalalis.
 Signacula Missalis.
 Integumentum Missalis.
 Puluinar Missalis.
 Integumentum lectionarij.
 Integumentum epistolarij.
 Integumentum euangelistarij.
 Integumentum ambonis, vel suggesti.
 Integumentum lectorilium.
 Pluuiata vsui in vespersis solemniorum celebratum.

Numerus linteorum indumentorum.

L Intea prætereà indumenta, quæ ob causas supra in Basilica cathedrali expositas plura etiã in collegiata ecclesia esse oportet, hæc sunt, quæ omnia supputata infra numero notantur.

Indumenta altaris.

M Appæ maiores sex.
 Mappæ minores duodecim.

Indumenta linea sacerdotalia in Missis conuentualibus.

A Miçtus viginti.
 Albæ viginti.
 Corporalia duodecim.
 Purificatoria viginquatuor.
 Mantilia ad vsum abstergerendi manus in Missæ sacro duodecim.
 Mantilia in sacristia ad vsum lauationis manuum octo.
 Sudariola ad nares expurgandas cum opus est in Missæ sacro, duodecim.
 Funiculi sudariolorum cum globulis sex.
 Mappæ tres ad vsum altaris seu mensæ in sacristia, vbi sacris vestibus sacerdos induitur.
 Sacculi singulorum calicum bini.

Indumenta linea ministrorum.

A Miçtus diaconales viginti.
 Amiçtus subdiaconales totidem.
 Albæ diaconales viginti.
 Albæ subdiaconales viginti.

Indumenta linea ad vsum sacræ communionis ministrandæ.

M Appæ longiores scamnorum sex, pluresuè.
 Mappæ breuiores subter sanctissimam Eucharistiam sustinendæ tres.

Indumenta linea vsui varijs ministerijs.

S Vperpellicea sacerdotalia tria, quatuorue.
 Superpellicea clericalia tria, quatuorue.
 Sudaria quatuor, pluraue, si collegiata curata est.

De supellectile altarium minorum collegiata ecclesie.

S Ingula prætereà ecclesie collegiatae altaria minora, omnes singulosq. apparatus vnici que altari minori supra in Basilica cathedrali ordine nominatim positos atque enumeratos habeant ad vsum atque ornatum suum.

Supellex altaris minoris ob necessariam causam permissi.

A Ltari prætereà minori quamuis indotato, ob necessariam tamen causam ab Episcopo in ecclesia collegiata permissio, supellex apparetur, vt supra demonstrata est in Basilica cathedrali.

Supellex communis.

I N ecclesia collegiata apparatus prætereà communis esse debet vsui Missæ sacri sine cantu faciendi, in altari tam maiori quam minori: pro ut & hic ipse apparatus, & quantus esse debeat, supra demonstratur & præscribitur in Basilica cathedrali, ob causas eo loci expositas.

DE SVPELLECTILE ECCLESIAE Parochialis. Cap. III.

C Olegiatae Ecclesie supellectilem proximè exposuimus: nunc sanè locus est eodem ordine dicendi de supellectile Ecclesie parochialis.
 Atque primò quidem de apparatu altaris maioris.

Apparatus Altaris maioris.

C Rux.
 Candelabra sex cum operculis extinctorijs binis.
 Emunctoria duo.
 Tabella secretorum.
 Mappæ minores binæ.
 Mappa maior.
 Pallium.
 Velamentum ad ornatum frontispicij Altaris.
 Tela stragula Altaris.
 Tapetum bradellæ altaris.
 Tabella orationis de Sancto, cuius nomine Altare Cappellauè maior nuncupatur.
 Tabellæ item duæ de Sancto Sanctissimè, quorû insignes reliquæ in eo Altari recoditæ sunt.

Supellex indumentorum parochi ad usum Missæ parochialis sine cantu.

A Miçtus cum auriphrygio, seu fascia.
Alba cum auriphrygio, seu grammatis.
Cingulum.
Manipulus.
Stola.
Planeta.

Supellex indumentorum, quæ communia sunt usui Parochi, & reliquorum clericorum, non solum in solemnibus Missæ parochialis sacro cum cantu, sed etiam in alijs diuinis officijs ministrantium.

A Miçtus cum auriphrygio, seu fascia.
Alba cum auriphrygio, seu grammatis.
Cingulum.
Manipulus.
Stola.
Planeta.
Pluuiale.
Amiçtus diaconalis cum auriphrygio, seu fascia.
Amiçtus subdiaconalis cum auriphrygio, seu fascia.
Alba diaconalis cum auriphrygio.
Cingulum diaconale.
Cingulum subdiaconale.
Dalmatica diaconalis.
Tunicella subdiaconalis.
Manipulus diaconalis.
Stola diaconalis.
Manipulus subdiaconalis.
Velum subdiaconale, ad usum ferendi calicis, patenarum sustinenda.

Supellex reliqua propria Missæ tantum.

C Alix.
Patena.
Velum calicis.
Corporale cum palla.
Sacculus corporalis.
Purificatorium.
Hamularum, seu vrceolorum paria duo.
Pellicula vrceolorum.
Missalia duo.
Integumentum Missalis.
Signaculum Missalis.
Puluinar Missalis.
Lectioarium ad usum Missæ solemnibus in Ecclesijs parochialibus ritus Ambrosiani.
Integumentum lectioarij.
Epistolarium.
Integumentum Epistolarij.
Euangelistarium.
Integumentum euangelistarij.
Integumentum suggesti.
Cereostata quatuor.
Opercula eorum restinctoria totidem.

Tabella gestatoria pacis offerenda.
Sudariolum ad nares expurgandas cum opus est in Missæ sacro.
Funiculus cum globulo unde sudariolum pedit.
Crepidarum mundarum par vnum; si quando opus est sacerdotem celebraturum calceos luto inquinatos deponere.
Tintinnabulum gestatorium, vbi appensum non est.

Supellex, quæ Missæ, diuinorum officiorum, processionumq, vsui communis est.

T Huribulum.
Acerra. } Ad thurificationis
Cochlear. } vsu.

Canthari bini in ecclesijs ritus Ambrosiani.
Candelabrum cerei paschalis vnum.
Vexillum, seu labarum Sancti patroni parochiæ in processionibus oblationibusq, adhibendum.
Crepitacula lignea bina ad vsu pulfandi in tenebris hebdomadæ sanctæ.
Candelabrum triangulare ad vsu sustinendi candelas in tenebris hebdomadæ sanctæ in ecclesijs ritus Romani.
Tapetia, aut stragula ad ornatum sedilis, in quo sacerdos Missæ sacrum solemniter facies, & ministri aliquando assident.
Aulæ, panniuè plutes ad vsu ornandæ cappellæ altarisuè maioris, aut ecclesiæ, in solemnioribus festis diebus, si modo per ecclesiæ facultates possit.
Lectorile statarium chori vnum.
Lectorilia gestatoria duo.
Integumenta lectorilis statarij.
Integumenta lectorilium gestatoriorum.

Libri, seu volumina diuinorum officiorum in Ecclesia parochiali ritus Romani.

B Rreuiaria duo, quorum alterum ampla forma.
Calendarium perpetuum vnum.
Diurna aut psalteria cum hymnis.
Hymnarium musico cantu exscriptum vnum forma ampla.
Homiliarium vnum matutinale.
Antiphonarium de Dominicis vnum.
Antiphonarium de Sanctis vnum.
Graduale de Dominicis vnum.
Graduale de Sanctis vnum.
Martyrologium vnum.
Liber de officio mortuorum vnus.
Rituale vnum.
Processionale vnum.
Pontificale vnum.
Cæremoniale vnum.
Sacerdotale vnum.
Rationale diuinorum officiorum vnum.
Liber de computo ecclesiastico vnus.

Libri, seu volumina ad usum diuinorum officiorum in Ecclesia parochiali ritus Ambrosiani.

B Reuaria duo ; quorum alterum forma ampla sit , alterum parua .
 Calendarium anniuersarium vel perpetuum vnum .
 Psalteria cum hymnis duo, vnum forma grandiori .
 Liber hymnorum musica modulatione notatorum vnus .
 Antiphonarium de Dominicis vnum .
 Antiphonarium de Sanctis vnum .
 Antiphonarium feriale vnum .
 Homiliarium vnum .
 Lectionarium de vitis Sanctorum in statis quibusdam vigiliis vnum .
 Pontificale vnum .
 Caremonialia duo ; vnum Ambrosianum, alterum Romanum .
 Sacramentalia seu ritualia duo .
 Processionalia, seu libri litaniarum & processionum duo .
 Libri ad usum funerum & officij mortuorum duo .
 Liber cantus varietate tonorum distincti , ad usum lectionum, psalmorum, & id generis aliorum, vnus .
 Liber vnus de cantu hymni, *Gloria in excelsis*, *Symboli*, & *Sanctus* .
 Liber vnus de caremonijs Missæ .
 Liber vnus de computo ecclesiastico .

Supellex, quæ ad cultum et administrationem sacræ Eucharistiæ, aliorumq; Sacramentorum vsui est .

C Onopœum tabernaculi maioris .
 Tabernaculum paruum ad sacræ Eucharistiæ in altari exponendæ usum, & in processionibus ferendæ .
 Pixides duæ ; vna maior ad sacræ communionis in ecclesia populo ministrandæ usum ; altera minor, quæ ad illam ægrotis ferendam adhibetur .
 Vbi verò pro facultatibus potest, tertia præterea pixis sit, conseruandæ sanctissimæ Eucharistiæ vsui .
 Verùm si ecclesiæ parochialis frequentia populi magna est, non modò tres pixides, sed plures etiam esse debent, vt supra in Basilica cathedrali narratum est .
 Vela duo ad usum sacræ Eucharistiæ, quæ in tabernaculo maiori asseruatur, decenter contegendæ .
 Vela item maiora duo, ad sacræ Eucharistiæ usum, cum ad ægrotos scilicet illa defertur .
 Umbella, cum sacræ Eucharistiæ ad ægrotos fertur .
 Altera item pretiosior, vbi pro facultatibus potest, in solemnioribus processionibus atque officijs adhibenda .

In locis autem montuosis tertia angustior, vt in Ecclesia collegiata curata expositum est .

Laternæ grandiores quatuor .
 Cereoferaria breuiora duodecim, plurauè, deferendis luminibus vsui, cum sacræ Eucharistiæ defertur .
 Tintinnabulum gestatorium vnum ad eundem usum .
 Mappa ad apparatus communionis in ecclesia ministranda .
 Mappula præterea breuiores subter sanctissimam Eucharistiæ sustinendæ, dum illa ministratur .
 Vasa ad usum purificationis populi quatuor .
 Vasa vinaria pro vino purificationis duo .
 Scamna item oblonga ad apparatus communionis quatuor, sexuè .
 Imago Christi Domini crucifixi gestatoria ad usum ægrotorum vna .
 Vasa duo sacrorum oleorum, chrisimatis & catechumæorum; eaq; duplicia, cum suis sacculis & corylis, ob causam supra enarratam in suppellectili Basilicæ cathedralis .
 Vasa duo sacri olei infirmorum, cum suis corylis & sacculis .
 Vbi verò plures parochi animarum curatores sunt, totidem etiam vasa instructa sint olei sacri .
 Sabarium, seu pânus lineus pro baptizatorum capite abstergendo .
 Vas vnum vsui suscipiendæ & ferendæ aquæ baptismalis ab ecclesia cathedrali, vel plebana .

Supellex quæ multis ministerijs sacris communis est .

V As vnum vsui aquæ benedicendæ diebus Dominicis .
 Vasculum item vnum gestatorium aquæ benedicendæ .
 Aspergilla bina, è quibus vnum ornatius .
 Peluis grandiuscula gestatoria vna ad usum lauationis manuum .
 Vreolus ob eundem usum grandiusculus vnus item .
 Mantile grandius ad manus abstergendas .
 Vasa vsui excipiendi oblationes duo .
 Superpellicea vsui vario sacerdotum ministeriorum .
 Superpellicea vsui ministerijs clericalibus .

Supellex quæ officiorum funeralium propria est .

F Eretrum vnum .
 Pallia feretralia duo: vnum quo cadauera cõregantur, cum efferuntur, & cœnotaphia item; alterum, quo eadem substernantur .
 Cœnotaphium gestatorium, quæ tumba dicitur, vnum .
 Basis cœnotaphij vna item .
 Pannus stragulus eiusdem basis vnus etiam, aut

aut basis saltem decenter picta.
 Cruces, quæ circa cœnotaphium collocantur,
 quatuor.
 Scabellâ sustentaculanè crucum quatuor itē.
 Candelabra ferrea octo saltem.

Supellex Sacristiæ parochialis.

Vasculum vnum pro asseruandis hostijs magnis.
 Vasculum item vnum pro hostijs paruis.
 Vas item vnum vsui abstergendi calices, patenas, & lauandi corporalia, ac purificatoria.
 Capsulæ corporalium duæ.
 Capsulæ item duæ, vbi purificatoria reponuntur.
 Sacculus calicis.
 Thecæ calicium, numero tot, quot sanè sunt calices.
 Sacculus pixidis.
 Mantile grandius loco appendendum vbi lauantur manus.
 Mappa ad vsum altaris Sacristiæ, seu armarij, apud quod sacerdos vestes sacras induit.
 Tapetum vnum loco sternendum vbi se sacerdos celebraturus induit, aut eius loco clathra lignea.
 Crepidarum mundarum par.
TABELLA de sacris reliquiis in ea ecclesia reconditis.
 Tabellâ de Indulgentiis perpetuò concessis eidem ecclesiæ.
 Tabella de orationibus quæ præparatoriæ dicuntur, ad vsum sacerdotis celebraturi.
 Tabella orationum, quas pronunciat sacerdos dum sacras induit vestes.
 Tabella item vna distributionis horarum pro Missis celebrandis, vbi plures illæ fiunt.
 Tabella præterea vna de Missis, commemorationibus, funeralibus, & aliis eiusmodi officijs, quæ in singulas hebdomadas certis statis diebus, vel à Parocho, vel ab vniuerso Clero ecclesiæ, vel ab vnoquoq. sacerdote cappellano, in singulis altaribus cappellis, ex fundatione, institutione, aut legati, eleemosinæ uè nomine, aut aliqua alia obligatione præstari debent.
 Tabella, quæ dyptica dicitur, singulorum Episcoporum qui ordine in ecclesia cathedrali præcesserunt, pro quibus quandoq. in Missæ sacro precandum est.
 Tabella de processionibus.
 Tabella de cappellis, titulis, altaribus uè eiusdē ecclesiæ.
 Tabella officiorum parochialium.
 Tabella de distinctione officij simplicis, semiduplicis & duplicis pro Romani ritus vsu; aut solemnis & non solemnis, pro Ambrosiani instituti ratione.
 Tabella de certis statis horis diuinorum officiorum, & pulsationis campanarum.
 Tabella colorum: in qua scilicet demonstrantur colores, qui singulis diebus ex sanctæ ma-

tris ecclesiæ instituto pro officij ratione in sacris indumentis adhibentur.

Tabella regularum de punctationibus.

Tabella vna de regulis congregationum sacerdotium, & clericalium.

Tabella clericorum qui adscripti sunt eidem ecclesiæ.

Tabella de iis quæ ad ecclesiæ cultum, nitore, decorem uè pertinent.

Tabellæ aliæ, quæcunq. de ritu disciplina uè ecclesiastica edentur in posterum.

Tabella festorum dierum ordine notatorum, qui vel ex præcepto, vel ex consuetudine, votouè coluntur.

Tabella vna instar calendarii selectorum decretorum, sanctionum, constitutionumq. tam Pontificalium quàm Episcopaliū, quæ certis anni diebus euulgari debent.

Tabella regularum de oratione quadraginta horarum.

Tabellæ binæ de diuersis orationibus pro varietate temporum vsui fidelium ad eam orationem conuenientium.

Tabella sacerdotum confessoriorum.

Tabellæ duæ excommunicationum; vna latino, altera vulgari sermone explicata.

Tabella de votis, piis uè institutis loci, oppidi uè parochialis.

LIBER præterea vnus isq. anniuersarius de sacerdotibus celebrantibus: in quo scilicet libro sua manu notent subscribant uè sacerdotes, qui singulis diebus in ea ecclesia Missæ sacrum fecerint.

Liber de punctationibus sacerdotū qui non celebrarint.

Liber anniuersariorum quæ quotannis celebrata sunt.

Liber vnus de baptizatis.

Liber de confirmatis.

Liber de matrimonio iunctis.

Liber de statu animarum.

Liber distributionis eleemosinarum factæ quotannis adhibito Parocho.

Liber descriptionis bonorum & iuriū ecclesiæ.

Libri præterea sequentes, seu volumina, utpotè.

Bibliorum sacrorum volumen vnum.

Concilij Tridentini volumen vnum.

Concilij Prouincialis vniuscuiusque Mediolanensis volumen vnum.

Synodi vniuscuiusque Diœcesanæ volumen vnum.

Liber canonum pœnitentialium.

Liber de vita sancti patroni parochialis Ecclesiæ.

Liber historiæ probatæ de reliquiis sacris in ecclesia parochiali reconditis.

Liber, seu volumen literarum & instructionū Pastoralium, de solemnitatibus, de sacris temporibus, & alijs item.

Liber formularum de denunciationibus festorum

rum dierum, & omnis vniuscunq. generis ad parochi munus pertinentis.

Liber cōstitutionum variarum Pontificalium, quæ in singulos annos editæ sunt, atque edentur in posterum.

Liber, seu volumen edictorum, decretorum, & aliarum id generis sanctionum Episcopaliū.

Liber, siue exemplum visitationis Apostolicæ.

Liber harum Instructionum.

Supellex instrumentalis, quæ certò loco Sacristiæ proximo asseruatur.

T Ripus cum patella, vna seu è focario.

Forceps ferreus vnus.

Cochlear ferreum vnum.

Vas oleariū grandius vnum etiã ad vsum olei lampadum alleruandi.

Gurtus, seu vas olearium minusculum vnum item eidem vsui.

Infundibulum vnum, & vas ad vsum olei è vase maiusculo depromendi, rursusq. in alterum minusculum infundendi.

Scopulæ paruulæ ex cannulis palustribus ad detersionis vsum numero quatuor.

Scopæ maiores numero duæ.

Scalæ gestatoriæ duæ; quarum vna humilior.

Ligones duo.

Barilla totidem.

Perticæ, seu hastilia duo.

Longuria totidem, plurauè.

Spongia grandiuscula vna.

Rutrum vnum.

De supellectile rerum, quæ ad solemniorum dierum rationem vsuq. pretiosiores cum adhibendæ sint, duplices esse debent.

Commonstrato simplicis supellectilis apparatu, est præterea aliud ex ijs rebus constans, quæ duplicentur necesse est; cum singulas quæ vsui quotidiano sunt, eadem & materia & ornatu insigniores adhiberi solemnium dierum celebritas pro officij solemnitate postulet.

Sunt igitur hæc, quæ duplici numero apparari debent.

Cruces.

Candelabra quatuor cum operculis duobus restinctionis.

Tabella secretorum.

Mappæ minores.

Mappa maior.

Amictus sacerdotalis cum fascia, seu auriphrygio.

Alba sacerdotalis cum auriphrygio, seu grammatis.

Stola sacerdotalis.

Planeta sacerdotalis.

Manipulus sacerdotalis.

Cingulum sacerdotale.

Amictus diaconalis cum fascia, seu auriphrygio.

Alba diaconalis cum auriphrygio, seu grammatis.

Stola diaconalis.

Cingulum diaconale.

Dalmatica diaconalis.

Amictus subdiaconalis cum fascia, seu auriphrygio.

Alba subdiaconalis cū auriphrygio, seu grammatis.

Tunicella subdiaconalis.

Cingulum subdiaconale.

Hamularum paria duo.

Pelucula vrceolorum, seu hamularum.

Calix.

Patena.

Tabella gestatoria pacis offerendæ.

Cereostata bina ad vsum processionum.

Conopæum tabernaculi maioris.

Tabernaculum paruū ad vsum sacræ Eucharistiæ in solemnioribus diebus ferendæ.

Vela ad vsum sacræ Eucharistiæ contegendæ in solemnioribus processionibus.

Vmbella.

Thuribulum.

Acerra.

Cochlear.

Supellex sacrarum vestium indumentorumuè supra nominatorum, quorum apparatus quintuplex esse debet.

Pro instituta in diuinis officijs colorum varietate, apparatus singulorum indumentorū, tam ad vsum quotidianum, quàm ad solemnioris officij celebritatem supra expositorum, quæ infra nominatim ponuntur, quintuplex esse debet; nempe vnus colore albo, alter rubro, tertius violaceo, quartus viridi, quintus nigro.

Quæ sanè indumenta hæc sunt.

Pallium.

Velamentum frontispicij altaris.

Auriphrygium amictus sacerdotalis.

Auriphrygium albæ sacerdotalis.

Manipulus sacerdotalis.

Stola sacerdotalis.

Planeta.

Pluuiale.

Auriphrygium amictus diaconalis.

Auriphrygium amictus subdiaconalis.

Auriphrygium albæ diaconalis.

Auriphrygium albæ subdiaconalis.

Dalmatica diaconalis.

Tunicella subdiaconalis.

Stola diaconalis.

Manipulus diaconalis.

Manipulus subdiaconalis.

Velum subdiaconale, ad vsum ferendi calicis, sustinendæuè patenæ.

Velum calicis.

Sacculus corporalis.

Signaculum Missalis.
 Integumentum Missalis.
 Puluinar Missalis.
 Integumentum lectionarij in ecclesijs ritus Ambrosiani.
 Integumentum epistolarij.
 Integumentum euangelistarij.
 Integumentum ambonis, vel suggesti.
 Integumentum lectorilis.

In Parochialibus ecclesijs vbi frequentius Missæ conuentualis sacrum fit, rationi cōueniens est, apparatus albi & rubri coloris nō modò pro officiorum ratione celebritateq. duplicem, sed etiam triplicem esse, vt tertia eorum indumentorum supellex sit minus pretiosa vsui Missæ conuentualis per hebdomadam aliquando celebrandæ.

Numerus indumentorum lineorum.

L In ea item indumenta, quæ ob causas supra in basilica cathedrali expositas plura etiam in parochiali ecclesia esse oportet, hæc sunt, quæ omnia supputata infra numero notantur.

Indumenta altaris maioris.

M Appæ maiores quatuor.
 Mappæ minores duodecim.

Indumenta linea sacerdotalia in Missa parochiali sine cantu.

A Miçtus duodecim.
 Albæ duodecim.
 Corporalia octo cum pallis.
 Purificatoria decem & octo.
 Mantilia ad vsum abstergendi manus in Missæ sacro octo.
 Mantilia in sacristia ad vsum lauationis manuum quinque.
 Sudariola ad nares expurgandas cum opus est in Missæ sacro, sex.
 Funiculi sudariolorum cum globulis tres.
 Mappæ altaris in sacristia tres.
 Sacculi singulorum calicum bini.

Indumenta linea in Missis cum cantu.

A Miçtus sacerdotales duodecim.
 Albæ sacerdotales totidem.
 Amiçtus diaconales duodecim.
 Albæ diaconales totidem.
 Amiçtus subdiaconales duodecim.
 Albæ subdiaconales, totidem.

Indumenta linea ad vsum sacræ communionis ministrandæ.

M Appæ longiores scamnorum quatuor, plura.
 Mappæ breuiore subter sanctissimam commu-

nionem dum ministratur sustinendæ, tres.

Indumenta linea vsui varijs ministerijs.

S Vperpellicea sacerdotalia duo, triaue.
 Superpellicea clericalia duo item, triaue.
 Sabaria quatuor.

De supellectile altarium minorum parochialis ecclesiæ.

S Ingula præterea ecclesiæ parochialis altaria minora, omnes singulosq. apparatus vnicuique altari minori supra in Basilica cathedrali ordine nominatim positos atque enumeratos, habeant ad vsum atque ornatum suum.

Supellex altaris minoris ob necessariam causam permitti.

A Ltari præterea minori quamuis indotato, ob necessariam tamen causam ab Episcopo in ecclesia parochiali permisso, eadem supellex appareatur, vt supra demonstrata est in basilica cathedrali.

Apparatus communis.

A Pparatum præterea communem in ecclesia parochiali esse conueniens est, vsui Missæ sacri etiam ab alijs sacerdotibus sine cantu faciendi: prout & hic ipse apparatus, & quantum item esse debeat, supra demonstratur atque prescribitur in basilica cathedrali, ob causas eo in loco expositas.

DE SUPPELLECTILE ECCLESIE simplicis, eiusque Sacristiæ.
 Cap. IIII.

I N Ecclesijs simplicibus, & Oratorijs, vbi Missæ sacrum aliquando fit, vnicuique altari non solum maiori verum etiam minori, si quod in ijs est, appareatur, atque sit supellex supra prescripta vsui altaris minoris in Basilica cathedrali, tum præterea hæc quæ ordine infra notata est.

Vas vsui absterfionis calicum, patenarum, & lauationis corporalium, ac purificatoriorum.

Mantilia longiora, quatuor apud labrum lauationis manuum appendenda.

Mappæ duæ ad vsum altaris sacristiæ seu armarij, apud quod sacerdos sacras vestes induit. Tapetum, seu clathra lignea, vbi sacerdos sacras vestes induit.

Tabella sacrarum reliquiarum in ea ecclesia reconditarum.

Tabella item de Indulgentijs eidem ecclesiæ perpetuò concessis.

Tabella orationū, quibus præparatorijs vitur sacerdos celebraturus.

Tabella orationum ad vsum sacerdotis sacras vestes induentis.

Tabella

Tabella de Missis, funeralibus, commemoracionibus, & alijs officijs.
 Tabella colorum, qui in sacris indumentis pro ritu officij singulis diebus adhibentur.
 Liber Missarum: in quo scilicet vnusquisq. sacerdos sua manu notet & scribat, qui in singulos dies Missæ sacrum fecerit.
 Liber de cæremoniis Missæ.
 Liber harum Instructionum.
 Vas olearium maius pro oleo lampadis.
 Vas minus itidem ad vsum infundendi olei in lampadem.
 Infundibulum, & vas, ad olei è vase maiusculo excipiendi, rursusq. in alterum minusculum infundendi vsum.
 Scopulæ paruulæ ex cannulis palustribus.
 Perticæ, hastiliauè.

Dalmaticæ diaconales.
 Tunicellæ subdiaconales.
 Stolæ diaconales.
 Manipulus diaconalis.
 Manipulus subdiaconalis.
 Auriphrygium, seu fascia amictus diaconalis.
 Auriphrygium item amictus subdiaconalis.
 Sacculus corporalium.
 Puluinar Missalis.
 Integumentum Missalis.
 Integumenta librorum, euangelistarij, epistolarij, lectionarij.
 Integumentum lectorilium statariorum.
 Integumentum lectorilium gestatoriorum.
 Integumentum ambonis, suggestiuè.
 Integumentum faldistorij.

DE CONVENIENTIA INDUMENTORUM & ORNAMENTORUM. Cap. V.

Vestes atque indumenta eiusdem coloris, quo sunt vestes supra enumeratæ, licet è materia diuersa constent.

EXPOSIVIMVS apparatus omnem sacre supellectilis, tum simplicem, tum duplicem tum triplicem, tum deniq. quintuplicem, multiplicem uè.
 Cuius vniuersi apparatus vestes atque indumenta, quoniam quædam non colore solum, sed materia è qua confecta sunt, conuenire inter se debent; ac rursus alia, quamuis panno materiauè ab illis differant, tamen eodem colore vt illa sint, oportet; tum præterea quædã illorum indumentorum ornamenta sunt, quæ ratio postulat, vt ornatu, materia, colore, & opere, artificiouè, vt plurimum inter se singula respondeant: bene est, vt exposito tam multiplici apparatu, commonstremus etiam, quæ sacra indumenta colore, & materia; ac quæ item colore solum cû illis cõuenientia esse debeant; & quæ deniq. ornamenta, materia, colore; & opere, inter se vt maximè fieri potest, congruere debeant.
 Atque apparatus quidem, qui eadem materia, eodemq. colore simul constare debet, est sacrarum vestium atque indumentorum, quæ ordine infra nominatim notantur.

Dalmatica. } Episcopalis.
 Tunicella. }
 Chyrotecæ Episcopales.
 Velum calicis.
 Integumentum sedis Episcopalis.
 Velum frontispicij altaris.
 Vela, seu continentia subdiaconales.

Indumentorum ornamenta, materia, colore, opere, artificiouè inter se vt maximè potest, conuenientia.

Sacræ vestes & indumenta eiusdem materia, & coloris.

CRuces frontispicij pallij.
 Cruces planetæ.
 Cruces stolæ sacerdotalis, & diaconalis.
 Cruces manipuli sacerdotalis, diaconalis, & subdiaconalis.
 Cruces fasciæ amictus.
 Auriphrygium pluuiialis.
 Grammula, & fasciæ dalmaticæ diaconalis.
 Grammula, & fascia tunicellæ subdiaconalis.
 Ornamentum puluinatis Missalis.
 Ornamentum sacculi corporalium.
 Ornamentum integumenti codicum.
 Lacinia singulorum integumentorum & puluinarium conuenire etiam debent cum coloribus ornatus; ita scilicet, vt aurum cum auro, aut argentum cum argento, & sericum cum colore ornatus panniuè conueniat.

PAllium.
 Planeta.
 Stola sacerdotalis.
 Manipulus sacerdotalis.
 Pluuiiale.
 Auriphrygium, seu fascia amictus sacerdotalis, diaconalis, & subdiaconalis.
 Grammata, seu auriphrygium albæ sacerdotalis, diaconalis, & subdiaconalis.
 Sandalia.
 Caligæ, quas olim hyacinthino colore fuisse productum est.
 Gremiale.

PARS SECVNDA.
 LIBRI II.

De forma supellectilis.

IAM denique restat altera huius libri pars: in qua supellectilis omnis mox supra enumeratæ, rei. q. ad vsum ecclesiasticum pertinentis, forma à nobis exponenda est; ac ita quidem, vt aliquando etiam materia simul ostendatur, è qua

è qua res vnaquæq. pro præstantiæ ratione conficiatur.

Primo igitur loco erit *Crux*.

De Cruce.

CRUCIS porrò, quæ vel super altari maiori, vel super tabernaculo sanctissimæ Eucharistiæ collocabitur, forma penè quadrangula erit: cuius tamen pars inferior paululum oblonga in tubulum desinet; ut cum ad usum processionum, aliarumq. ecclesiasticarum actionum opus erit, à suo possit fulcimento commodè eximi. Ea autem magnitudine crux erit, quæ cum altarij amplitudine aptè decoreq. conueniat.

Ex aureis, aut (si minus per facultates possit) argenteis laminis crux altarij maioris erit in basilica cathedrali, ecclesijsq. collegiatis: hæc q. vsui solemniorum dierum, atque officiorum: altera autem ex aurichalco inaurato condecorata elaboratauè, aliis diebus adhibenda. Ex hac item materia, vel ex argento illa etiam erit, quæ in alijs ecclesijs præsertim parochialibus super altari maiori collocabitur.

Fulcimentum, quo aptè crux in altario sustineatur, ex auro, aut argento, aut saltem ex aurichalco, aut denique ex ligno inaurato, in ecclesijs scilicet quarum census tenuis est, eleganter decoraq. forma confectum, ad congruentem altitudinem surgens, arctè, atque aptè tubulo infigatur.

Crucis item quæ in altario minori ponetur, cū fulcimentum, tum forma eadem, aliquantòq. minor esse poterit, sed ex emptilis esse non debet. Materia si minus aliquando ex aurichalco, pretiosiori uè metallo, at ex ligno esse poterit picto decenterq. inaurato.

Crux porrò Capituli, vel illa quæ in processionibus, in mortuorum exequijs, alijsq. sacris & ecclesiasticis actionibus de more præfertur, hastile habeat benè firmum, idemq. decenter pictū, cui aptè inseratur.

Vbi verò (ut in ecclesia Ambrosiana) moris est à Capitulo, alioq. ecclesiastico Collegio, vel à parochis alijsuè animarum curatoribus, crucis forma quadrata, quæ duobus cubitis paulouè amplius altè lateq. pateat, in illis ecclesiasticis actionibus sine hastili, sed breui manubrio eiusdem metalli proferri; is quidem mos sanè quam vetus vsuq. probatus, planè retinendus est.

De Candelabris.

Candelabra altarij maioris (quæ etiam aurea olim fuisse animaduertimus) si ex auro per facultates fieri non possunt, saltem ex argento conficiantur ad vsum solemniorum officiorū, ita ut & metalli genere, & opere cum cruce congruant.

Alia verò quæ vsui quotidiano sunt, ex aurichalco constare poterunt: è quo metallo in om-

ni ecclesia adhiberi conueniens est.

Ex ligno autem opere tornatili confecta in reliquis altarijs minoribus aliquando permittuntur, si ex aurichalco, pretiosiori uè materia per facultates fieri non possunt.

Candelabri basis, quem pedem dicunt, rotunda, vel triangularis potiùs existat, atque ut maxime fieri potest, cum illa congruens quæ cruci subiacet.

Sic verò vndiq. pateat, firmaq. sit, ut præ cerei crassioris qui imponetur pondere aut longitudine, candelabrum non vilo modo corruat.

Eiusdem scapus opere cælato rectè, piè, decenterq. elaboratus, sensim angustius ascendat in altitudinem, quam altarij, ecclesiæq. ratio requirit. Rursusq. in summitatè circulem decorè patulam desinat. In qua summitate candelabri acumen teres extet, cui vasculum itidem ex argento vel aurichalco infigi possit; in quo vasculo cerei inserantur.

Et quoniam vsu venit, ut quæ candelabra ex auro argentouè sunt, facile vacillent, atque inclinentur; ac ferè etiam particule, ex quibus simul conglutinatis illa fabricata sunt, dissoluantur; vtile erit virgam ferream per totū candelabri scapum transire: quæ virga in superiorem partem exiens, locum vasculo præscripto, candelæ uè infigenda præbeat.

In parte autem inferiori ita claudatur lamina ferrea in orbem versatili, ut particulas omnes quæ candelabri scapum constituunt, aptè constringat, iuncta q. simul, ac rectas planè teneat.

Candelabrum cerei paschalis ex laminis argenteis, aut ex aurichalco, aut saltem ob ecclesiæ inopiam è solido ligno, opere tornatili, totūq. inauratum ac piè ornatum, altitudine constet cubitorum ferè quinque.

Basi præterea firmissima suffulciatur; ut vbi moris est (quemadmodum olim fuit) statis illis diebus in media ecclesia ante altare maius collocetur.

Si verò pensile adhibetur, nulla basis opus est.

Cantharus (quod candelabri genus est in ecclesia Ambrosiana) ex auro, vel ex argento, vel ære fusili, aurichalcouè esse potest, prout ecclesiæ in qua adhibetur, ratio postulat.

Breuior quàm cætera candelabra, ac leuior itè: scapo præterea subtiliori constet, quò faciliùs manu apprehendatur.

Base triangulari, & reliquo ornatu sit, qui decentem speciem exhibeat.

Candelabra ad vsum processionum, & metallo, & forma existant, ut illa quæ vsui sunt altarij maioris; sed longitudine aliquantò breuiori, & crassitudine minori item esse poterunt.

De emunctorio, & operculo.

EMUNCTORIUM, ex eodem metallo è quo sunt candelabra, longitudine vnciarum duodecim. Operculum ad vsum restinguendi cereos è tenui

nui lamina, quam tolam vocant, constet: forma præterea decenti.

De Tabella secretorum.

Tabella secretorum, non quænea, non nucæa, neque denique è ligno subobscurò sit; sed ex abiete, aliaue id generis arbore albicanti, ne pagina agglutinata obscurecat.

Latè aliquantò ampliùs pateat, quàm longè: à parte anteriori coronicibus vndiq. decorè ornentur.

A mensa altaris aliquantò altius sustineri debet aliquo fulcramento decorè confecto, vt secretorum pagina propius ad oculorum cõspectum accedat.

Atque hæc quidem vsus quotidiani.

Illa verò solemniorum dierum speciosior esse debet, ita vt & coronices auratas, aut præclarè pictas, & paginam secretorum maiusculis literis impressam, & eius imagines literasque illas grandiores, minio, auroq. splendescètes habeat.

De Mappis tobaleisue altaris.

Mappæ (quæ vela, velaminaue, aut sindones aliàs dicebantur) supernam altaris partem contingentes, è lino, aut vbi lini copia non est, è cannabi sint.

At illæ pretiosiores vsui solemnium dierum, Episcopaliũq. officiorum, è tela lineæ item, vel cannabina, sed longè tenuiori contextæ: reliquæ vsus quotidiani è tela eiusdem generis, non crassa nimis, nec verò rudi; sed eiusmodi, quæ opere textili benè, firmiter, ornateq. contextæ sint.

Verùm nullè porrò Mappæ altaris ab vlla parte bambacio cærulei alteriusue coloris elaboratæ sint.

Grandiores porrò Mappæ ea sint longitudine, vt ab utroq. altaris latere profundius circiter tribus digitis quàm planum bradellæ demissæ sint.

Latitudine verò totam altaris mensam contendant, ac gradum item qui super altari est: si modò, in altari præsertim maiori ob tabernaculi impedimentum, separatim operiri obtegiue cõmodiùs non sit.

Eæ præterea mappæ, quæ minores adhibètur, integræ, atque vt olim eiusmodi existant, quibus tota integraq. illa superior altaris pars seu mensa cõsternatur; eæq. inter se distinctæ sint ac sanè separatæ omnino.

De Pallijs.

Pallium, seu palla, vestimentum scilicet, quod antè altare tenditur suspensum, paulò longius quàm altare patere debet; eoq. altius, vt ab ima parte paululum sub coronice scabelli eiusdem altaris occultetur.

A superiori parte palmum à summo distante, laciniis, quas frangias dicunt, auro sericouè elaboratis, pro colorum ratione ex ecclesiæ ritu præscripta ornentur.

Intrinscus tela bambacina, aut alia tenui materia vestiatur; quæ à superiori parte palmo vno excedat, vt sub mappis reflecti possit.

Instruatur etiam à summo intrinscus parvulis minutisq. anulis æreis, ferreisue, quibus suspendatur affixum telari altaris.

Cui pallio ab exteriori parte, crux aut imago Sancti, Sãctorumue quorum nomine altare dicatum est, aut alia sacra effigies aptè recteq. in medio asluatur.

Id quod antiqui instituti esse ex eo etiam accepimus, quòd Zacharias Pontifex pallam auro intexam Natiuitatis Domini nostri Iesu Christi imagine ornatam beati Petri Apostoli altario obtulit.

Pallium pretiosius, vtpotè vsui solemniorum officiorum ac dierum, sit è serico, auro argentouè intexto, nempè opere attalico, quod brocatum dicunt, vel acu decorè picto.

Illud verò quotidianum ex alio serici genere, aut subserico.

Idq. etiam in ecclesijs permittitur, quarum tenuis census ferre non potest illum pretiosioris pallij sumptum.

Pallia autè quæ humiliora aut depressiora iam extant, quàm altaris altitudo requirit, altiora fiant, in summa parte addramento eiusdem panni materiaue factò, apteq. connexo: quod laciniæ quam frangiam vocant, aut alterius rei ornatu decenti obtegatur.

Quæ verò pallia breuiora sunt, quoniam altaria longius ducta sunt, ea aptè reconcinnari poterunt, aut produci alijs pro longitudinis altarium ratione additis, decenterq. annexis, eiusdem alteriusue panni sericiue aut materiae fascijs.

De velamento seu fascia ad ornatum altaris.

Velamentum (quod ad ornatum frontispicij altaris in Missæ sacro adhibetur, superioriq. parti pallij in ipso altari tanquàm frontale quoddam obtenditur) eiusmodi sit, vt demissum, vsque ad serica filamenta quæ pallio aslui solent, vel paulò infra perueniat.

Longè præterea pateat, vt adæquet altare, aut paulò amplius.

Eius extremitas quæ in hominũ conspectu est, fimbria decorè exornetur.

E pretiosa tela lineæ, eaque tenui admodum confectum, per latitudinem lineis acu aliaue ratione elaboratis, apteq. certo interuallo dispositis, distinctè ornatum appareat.

Pretiosius porrò, quod solemnioribus diebus officijsq. vsui erit, insignius esse debet, auro scilicet argentoq. contextum.

De Tela stragula altaris.

Tela stragula altaris, longitudine ac latitudine sit, quæ totam illius mensuram vndiq. contegat, & paulò amplius item: lacinijs breuioribus ab omni parte decorè cincta.

Colore viridi sit.

Quotidiana è lino, cannabiue: illa verò vsui folemnitatum è serico, aut è subserico.

De stragulis Bradellæ & graduum altaris.

Stragula Bradellæ & graduum altaris, plani item cum opus est, tapetia sint, aut panni lanei, ijq. pretiosiores pro solemnitatum ratione, proq. ecclesiarum dignitate.

Latè, longè, & amplè ita pateant, vt & bradella, & altaris gradus eorum operimento cõsternantur omnino, atque adeò amplius saltem cubito vno.

De caligis Episcopalibus.

Caligæ Episcopales ita longæ esse debent, vt vsque ad genua protensæ, ligulis in ea parte adstringantur; quæ eademmodum cum mysterij significatione conueniens est.

De sandalijs.

Sandalia, calcei scilicet quibus Episcopus ad Missæ sacrum solemniter faciendum vtitur; è solea integra subtus consent, à parte autem superiori decenter ornata: quæ fenestrata etiã supernè olim fuisse non sine mysterij ratione Innocentius III. Pont. ostendit.

De Amictu.

Amictus (qui quoniam humeris imponitur, superhumeralis etiam appellabatur) eiusmodi vt olim fuit, esse debet; cui fascia assuatur, quæ tanquam collare quoddam circa collum super casulam aptetur.

Fimbria porò fasciæ cõdecorè exornata sit: cui præterea tres cruces annexantur, una in medio, & in vtroq. capite duæ.

Longa sit fascia hæc cubitum circiter vnum & uncias sex: lata uncias circiter septem.

Porò amictus è tenui candidaq. tela linea sit: pretiosior è subtiliori.

Longitudine esse debet cubitorum circiter duorum; latitudine autem sesquicubitali.

In duobus eius angulis anterioribus assuuntur funiculi: qui crucis instar supra pectus transfuersi, indeq. in tergum ducti, moxq. reuocati, connectuntur, vt ne suo loco amictus moueatur.

Si verò amictus sine fascia adhibetur; in eius medio crux unciarum duarum longè ab extremitate digitis duobus, supernè aq. aliaue ratione affigetur.

Extremitates autem amictus, præterquam ex

ea parte quæ collum ambit, aliquo modesto opere exornabuntur: ceteræ eius partes, vt illæ superioris amictus fasciam habentis.

De Alba, & auriphrygio, seu grammatis.

Alba (quam candidam vestem camisium etiã à colore vocant) è tela tenui candidaq. sit; illa pretiosior è tenuiori.

Longè autem quatuor cubitos producta & succincta, cum à lumbis vndiq. redundet, tum ad pedes vsque pertingat.

Latè præterea cubitos quatuor ac paulò amplius circumqua. pateat.

Manicas habeat longitudine sesquicubitali, latitudine ab humeris penè cubitali, quæ vsque ad manus sensum angustius ducantur.

Consuta autem sit non artificioso sed simplici acus opere: in extremis verò manicis, & in summa veste aliquid dumtaxat sit acu paululum ac tenuiter elaboratum.

Et ab ima parte aliquantulum reflexum.

In ima parte albæ à fronte & à tergo, & itidem in extremis eius manicis quadræ particule (quas grammatas seu auriphrygium appellat) panni serici, qui coloris & panni eiusdem vt casula sit, rectè assuantur.

Quæ grammata circumqua. fimbrijs densis exornata sint.

Vbi verò Albæ sine auriphrygio seu grammatis adhibentur, amplè ab ima parte circumqua. que pateant cubitos sexdecim: sicq. paulò & latiores & longiores sint, quàm aliæ grammatis ornata, vt circumplicata ac succincta, ad lumbosq. reflexa, rugarum crispaturum è decorum exhibeant.

De Cingulo.

Cingulum (quæ Zona ab Innocentio III. Pont. appellatur) ex candido lino, vel cannabi tenui sit confectum; longitudine cubitorum circiter septem.

Cuius cinguli capita globulis eiusdem materie inferantur, filamentorum manipulis appensis, quos floccos dicunt.

Cingulum verò Episcopale, à sinistro latere duplex vt vocant succinctorium seu succingulum (quo scilicet stola cum cingulo connectitur) habere debet pro ratione mysterij.

De Stola.

Stola (quæ item Orarium, & palla lino stina à Damaso vocatur) extrinsecus materie colore cum planeta congruat: intrinsecus autem tenui serico vestitur eiusdem coloris item.

Longè cubitis circiter sex, ita vt infra genua producat: latè autem pateat uncias sex; ab vtraque autem extrema parte sensim latiuscule patens lacinijs seu frangijs ornatur, quæ longitudine sint unciarum trium: cui præterea cruces

tres

tres annectantur, vna in medio, reliquæ duæ in eius partibus extremis.

Vnaqueq. verò crux paruula sit forma quadrata; quæ ab omni parte vncijs circiter tribus constet.

Stolæ sacerdotali nihil appendatur: Episcopali verò, & diaconali ab vtraq. media eius parte funiculi serici, eodemq. colore, & flocculis laciniatis ornati annectantur, ij. ad illius rectè connectendæ vsum.

De Tunicella.

Tunica Episcopalis, quam Tunicellam dicunt, è serico tenuiter contexta esse debet: paululo angustior & breuior quàm Dalmatica infra descripta.

De Dalmatica.

Dalmatica crucis formam præbere debet, ita vt non recisis manicis, sed ad manum vsque protensis, iisdemq. latè patentibus conficiatur.

Episcopalis amplioribus manicis quàm diaconalis, hæc latioribus quàm subdiaconalis; quæ tunicella vocitata, illas angustiores habere debet.

Ex eadem materia Episcopalis constet, qua Tunicella Episcopalis.

Longa esse potest cubitis duobus & vncijs sexdecim, atque eiusmodi quæ infra genua protèdatur vncijs circiter decem; lata verò à summo, seu ab humeris, cubito vno & vncijs circiter quatuor, ab extremis oris vndiq. patens cubitis circiter quinque, vel amplius, vt eius latitudo cum mysterij significatione conueniat.

Diaconalis verò, & Tunicella subdiaconalis, lineis, seu fascioliis coccineis ornatur, à fronte & à tergo hinc inde à summo vsque ad imum ductis.

Auriphrygiò præterea insignitur, nempe quadris particulis auriphrygiò contextis, inter lineas coccineas illas in extremitate à tergo & à fronte assutis.

Extremitates huius vestis omnes, præter eam quæ circa collum est, fimbria cum modicis filamentis exornantur.

Interior autem pars tela eiusdem coloris tecta fit.

De Chirothecis Episcopalibus.

Chirothecæ episcopales contextæ esse debent, & circulo aureo insigniter in extrema parte ornata.

De planeta.

Casula (quàm alij phelonium, & planetam etiam ab ampla latitudine dicunt) cubitos

tres, & paulò amplius latè patens sit; ita vt ab humeris proiecta, complicationem vnus saltem palmi infra vtrunque humerum recipere possit.

Longè autem cubitos totidem, aut aliquantò longius demissa sit, vt penè ad talos vsque pertineat.

Fasciam item latam vncijs octo ad minimum quæ assuta sit, ab anteriori & posteriori parte vsque ad extremum dependentem habeat: cui altera fascià transversalis in summa propè parte & à fronte & à tergo adiuncta, crucem vtrinque exprimat.

De subbirreto.

Subbirretum mitrale non è serico sed panno laneo sit: idemque forma rotunda non quadrata.

De mitra.

Mitra quæ pretiosior est, è serico auro intexto, gemmis, & margaritis, aculque opere ornata, Episcopalis dignitatis splendorem præferet.

Altera simplex, è tela lini purissimi, eaq. tenui & candida conficitur, colore autem albo.

Circulo aureo circumamicta à parte qua induitur caput: cornua item duo à summo præ se ferens, vnum à fronte, alterum à tergo: duas etià lineas in humeris pendulas habet; quarum extremitates seu fimbriæ lacinijs constant.

De anulo.

Anulus Episcopalis ex auro puro puto solide conflatus, palam habet cum gemma pretiosiori, in qua nihil sculpti esse debet.

De Gremiali.

Gremiale longè constet cubitis circiter duobus, latè cubito vno tantum, & vncijs item circiter duodecim; intrinsecus tenui serico eiusdem coloris vestitum; vndique verò cinctum laciniarum auro argentove intextarum ornatum.

De Baculo Pastoralis.

Baculus pastoralis, à parte ima præacutus, à media totus rectus, à summa retortus esse debet.

Oratio, aut sudario non ornatur, si Episcopalis est: quo insigni Abbatialis ab illo distinguitur.

Longitudine recta est cubitorum trium & vnciarum duodecim: pars verò illius retorta, totidem vncijs, aut paulò altius eminer.

A summa rectitudinis parte, est crassitudine orbiculari vnciarum circiter septem: quæ propè ad imam partem descendens paulatim diminuitur, vncijs quinq. constat: in ipsa verò planè ima parte, ferro, vel argento, alioque metalli genere præacuitur.

Pars recta baculi integitur laminis solidis argenteis nulla calatura ornatis: retorta, laminis ut argenteis calatura elaboratis, & fabri argentarii iudicio inauratis. Connectitur autem cum illa parte recta aliquo cœlati argenti opere certis locis inaurato; quod sexanguli formam exhibens, sacris imaginibus ornatur.

De Plumali.

Vestis, quæ Pluialis vocatur, semicircularè quæ formam exhibet, ad imos vsque talos protenditur, longitudine scilicet cubitorum trium & vnciarum circiter sex constans; & pro semicirculi ratione latè patens.

A fimbrijs ornatum laciniarum habet: à parte solùm anteriori tota, ab summo ad extremum vsque aperta, hinc & inde auriphrygio sacris etiam imaginibus intexto decoratur: à posteriori parte in ligne quod capitium dicunt, breuius admodum lacinijs, ornatu verò auriphrygiato qui anteriori respondeat.

A summa verò parte anteriori tantum fibula inconluta connectitur. intrinsecus autem serico tenui, aut panno bambacino eiusdem coloris circumuestitur.

De Pectorali.

Pectorale (ornamentum scilicet illud, quo ante pectus pluuiiale connectitur) duobus vncinis subiectis, ex argento inaurato conflatum esse debet; cui lapis aliquis pretiosus inferatur, aut sacra imago.

De velo subdiaconali.

Velum subdiaconale (fascia scilicet illa, quæ subdiacono vsui est ad contegendum calicem, cum illum instructum in altare defert) ex velo sit; auro, aut argento intextum; à lateribus ornatum fimbrijs; à capitibus etiam filamentis aureis, aut argenteis, aut certè auro & argento admixto.

Longè sit cubitos sex; latè verò patens, quanta est veli propria latitudo.

De velis ministerialibus.

Vela ministerialia (nempe fascia illa, quæ à collo pendent ministrorum, Mitram, aliaue indumenta Episcopalia ferentium, vel sustinentium) longitudine constant cubitorum circiter sex; latitudine tam ampla, quanta est tela, quæ confecta sunt.

Confecta autè esse debent è velo candido bambacino, eoq. tenui admodum, à capitibus filamentis sericis albis ornata.

De Velo Calicis.

Velum Calicis ab omni parte cubito & vncijs duodecim, ac paulò amplius latè patens sit: ab oris vndiq. opere serico, auro argento uè tenuiter ornatum.

Pretiosius autem auro, & argento contextum sit, fimbrijs itidem aureis aut argenteis adhibitis.

De Calice.

Calix ex auro puro, aut si præ facultatum tenuitate non potest, ex argento puro itidem conficiatur, eoq. inaurato ab omni parte interiori & exteriori: cuius pes ex aurichalco inaurato permitti potest, si præ inopia ex auro argenteo fieri non potest.

Qui pes amplè pro illius magnitudine ita pateat, vt firmissimè vbi collocatur hærens, cadere non queat: forma autem, aut octangula, aut sexangula, aut alia eiusmodi sit.

In cuius pedis superficie imagines appareant, quæ tamen manum non impediant, aliqua sacra passionis mysteria significantes: nulla expressa sint signa ad ornatum inanem spectantia.

Nodus in medio decorè rectèq. ornatus, nihil vel minimum eminens habeat, quo dum calix capitur, incommodè capiatur, aut digiti quidquid lædantur, præsertim quo tempore in Missæ facto ille indice & pollice coniunctis manu teneatur.

Cupa aliquantulum in fundo angusta, sensum vsque ad summum labrum latior fiat.

Labrum eiusmodi sit, vt neque extrinsecus neque intrinsecus villo modo reflectatur.

Calix maior, pretiosior scilicet, ex auro puro puro, & piarum imaginum calatura insigniori, qui ad Missæ sacrum solemniter faciendum adhibeatur, amplè in orbem pateat, vncias saltem octodecim: ab imo autem vsque ad summum altitudine sit vnciarum quatuordecim; ampliori verò etiam in ecclesia cathedrali, collegiata, ac parochiali insigni.

Calix minor, qui in Missæ non solemnibus sacro vsui est, amplitudine in orbem ducta vnciarum quatuordecim, altitudine duodecim.

De Patena.

Patena eodem auri aut argenti genere, quo calix est: quæ si argentea est, inaurata vndiq. esse debet, nihil artificiosè elaboratum, ac ne circulum quidem circino profundiusculè ductum villo modo habeat.

Labrum extremum circulare, ita tenue admodum, ut adiuventum inde sit ad sacræ hostiæ fragmenta rectè facileq. colligenda.

Illam mediam tenuem concavitatem habeat, quæ amplitudinem labri Calicis ferè adæquet.

Patena maior & pretiosior quæ calici grãdiori conueniat, amplè in orbem pateat vncias triginta octo, vel ampliùs pro amplitudine calicis; minor verò triginta duas.

De Sacculo Calicis.

Sacculus Calicis & Patenæ è lino sit, vel ex cãnabi; latè tam patens, longeq. productus, ut minimè arctè calicem capiat.

Ab altera parte clausus erit, & tota tela quantũ lata est, crispata, & in orbiculum consuta & connexa: aut etiam ita confusus erit, ut duo anguli fiant, sicut communiter fit; tunc enim tranuersus calix in ipsum sacculum constringendus est.

De Theca Calicis.

Theca lignea ad calicem itidem vnà cum sacculo condendum comparata, simplici opere, nulloq. profano ornatu ita cõficiatur, ut ad calicem cum patena capiendum apposita sit: operculo etiam adhibito, quo compressè claudatur: intrinsecus laneo panno, aut holoserico quem villutum dicimus, extrinsecus corio circumuestiatur.

Cui etiam linea, siue cingulum ex corio ad eam gestandam insertum adhibeatur.

De Corporali.

Corporale è tela linea pura & candida sit, ac simplex item; nihilq. elaboratum, & nihil sericum intextum habeat; ab oris autem acus opere simplici punctim solùm retortum sit.

Longè autem vncias triginta ad minus pateat, latè totidem; ita verò complicatum, ut nulla eius extremitas appareat.

In Cathedrali, & Collegiatis aliqua corporalia esse debent ampliora pro altaris maioris amplitudine.

De Sacculo Corporalis.

Sacculus corporalis à fronte sit cruce vel alia sacra imagine in medio intexta; à tergo etiam ex eadem materia & colore, intrinsecus verò subserico, aut tela tenuicandida circumuestitus: latè verò vndique pateat circiter diuidio cubito, vel paulò ampliùs.

Ab oris verò inferantur funiculi serici cum globulo, quo adstrictus claudatur.

De Purificatorio.

Purificatorium è tela non crassa admodum, neque tenui nimis, & simplici acus opere confectum, latitudine sit vnciarum circiter octodecim ad minimum, longitudine totidem, nec verò minus.

Cui purificatorio crux paruula in medio acu appingatur.

De Hamulis.

Hamule, non ex argento, stanno, aurichalco, alioque metalli genere, sed è crystallo pellucido non picto; & deniq. ab omni parte sordibus puræ, & suo quæq. operculo stanneo argenteouè aptè contactæ: pretiosiores autem aureo.

De Peluicula.

Peluicula hamularum è stanno britannico puriori sit; pretiosior auro, aut argento saltem: opere autem cælato piam speciem exprimente: fundo intrinsecus constet lato ac plano, neque elaborato, quò firmitus hamulæ impositæ hæreant.

De Missali.

Missale, opere librario benè firmiterq. compactum & conglutinatum, tenuioribus tabellis sectilibus corio intectis operiatur.

In quo corio nihil profani elaboratum impressum è extet, sed crucis insigne, aliaue sancti pia imago.

Ad Missalis autem ornatum folia inaurata existant.

Pretiosius porro, & operimento præterea coriaceo inaurato, & forma ampliori cõstet, tum literis etiam insignioribus impressum.

De Signaculo Missalis.

Signaculum Missalis, cornu tranuersale vnde funiculi pendent, habeat è sericis filamentis confectum, atque ita latum, ut eiusdem Missalis crassitudinem adæquet.

Funiculos verò sericos duodenos, colore diuerso distinctos pro officij ratione atque vsu: ac longè ita ductos, ut Missalis longitudinem vix quinque vncijs excedant.

Pretiosius verò signaculum è cornu tranuersali constet, quod solidum aurum, aut argentum sit, idq. inauratum.

De Integumento Missalis.

Integumentum Missalis ita longè deductum sit, ut ab ima parte etiam reflexum, octo vncijs superet coriaceam Missalis operimentum:

à summa verò nihil omnino extet.

Latè præterea patens, vt ab vtroque latere intrinsecus reflecti commodè queat.

Subueftiatur tela lineæ aut bombycina, præter partem quæ infra pendens, eodem panno reflexo ornatur.

Huius integumentum extremitates, quæ Missale à lateribus & à capite circundant, lineæ sericæ opere textili, quæ verò ab ima parte, lacinijs sericis ornantur.

Pretiosius autem integumentum habeat extremitatum ornatum, & lineæ & lacinijs, auro argentouè intextis insigniorem.

De Puluinari Missalis.

Puluinar, quod Missali libro supponitur, plenum sit non pluma, non tomento lanaue cõcisa, sed lana solida, pilisue ceruinis.

Longè patens cubito, & paulò amplius; latè vncijs circiter decè & octo; ornatum ab vnoquoque angulo laciniatis fibulis; confutum simplici opere: sed partes extremæ confutæ integantur ornamento eiusdem generis & coloris. Cui puluinari nihil aliud, ac ne scabellum quidem subiiciatur; nisi cum sacerdoti oculorum aspectu laboranti opus est ad Missale altius tollendum.

Porrò scabellū puluinari aliquantò angustius, vtrinque quatuor baculis transversaliter inter se exigua lineæ lignea in medio connexis firmatur.

De Instrumento candelæ sustinendæ ad officiorum Pontificalium usum.

Instrumentum quod vsui est sustinendæ per cappellanum candelæ in Missis officijsq. pontificalibus, ex argento; pretiosius ex auro aut argento inaurato fiat: manubrio longitudinis vnciarum quindecim, & à summa parte orbiculo constet, cui media intus lunula infixa inhæreat ad candelæ imponendæ usum.

De Thuribulo, Acerra, & Cochleari.

Thuribulū, acerra, & cochleare, ex aurichalco singula sint artificiosè cælata atque ornata periti artificijs iudicio.

Pretiosiora autem ex argento, aut ex auro, vbi per facultates fieri possunt.

Quod sanè thuribulum, cum quadruplici catenula, & operculo eiusdem metalli, vbi ritu Romano sit; at Ambrosiano more, cum catenula triplici, sineq. operculo adhibetur.

Longitudo porrò catenularum sit cubitorum duorum & vnciarum circiter duodecim.

De vestitu Sedis Episcopalis.

Sedes Episcopalis, vt ex patrum instituto collocatur loco conspicuo atque illustri; ita vesti-

tu decenti pro solemnitatum ratione ornari debet.

Porrò vestitus eius sit è pannis sericis rasis, nõ villosis, nec auro argentouè intextis.

Illius gradus tapetibus pannisue lineis sternuntur.

De Scabellis assistentium Episcopo.

Scabella ministrorum Episcopo assistentium, è tabellis sectilibus populeis, abiegnisue constant; cubito aut paulò amplius altè constructa; tum forma quadrata, quò firmitus hæreant, decorè præterea picta.

De Faldistorio.

Faldistorium, non amplum, neque altè exstructum, vt sedes cathedraq. Episcopalis, sed longè depressius esse debet: nec præterea à tergo, neque à lateribus quidquam habeat, quo sedes Episcopus nitatur.

E quaternis lignis nucis, binis scilicet ab anteriori, totidemq. à posteriori parte inauratis, laminarum argentearum tegumine ornatis, iisque singulis ab omni laterali angulo formam capitris leonini paululum prominentis, in summo exhibentibus, decorè, aptè, firmiterq. constans, sedile coriaceum habeat solidum; idemq. non pluma, sed tomento pilisue minutim concisis plenum.

De Integumento Faldistorij.

Integumentum faldistorij subuestitum esse debet tela bombycina.

Ita verò dissectum, vt sedili tantum inherens, à reliquis partibus vsque in pavementum defluat.

De Puluinaribus Faldistorij.

Puluinaria faldistorij, vnum genu flexionis, alterum sessionis vsui, è serico villosò constant. Eorum longitudo sesquicubitalis erit, latitudo porrò cubitalis.

De Abaco, & cæteris.

Abacus (mensa scilicet illa, in qua vasa magna ex auro argentouè conflata, ad ornatum insignia, & rei diuinæ necessaria, ac vestimenta quædam, Mitræque, atque alia id generis exponuntur) è tabulis sectilibus populeis, abiegnisue politè cõfecta, longè pateat cubitis quinque, paulouè amplius pro Ecclesiæ magnitudine, choriue ratione; latè cubitis duobus & vncijs duodecim: atq. irem exstruatur cubitis & vncijs totidem.

A tergo autem gradibus duobus pluribusue constet pro vasorum ratione.

Suffulciatur porrò binis ternisue tripodibus querneis aut nucis, ad sustentationis firmitudinem.

Abaci mappa è lino pretiosiori bissonè elegantè contexta, ita vndique pateat, vt à fronte & à lateribus ad pavementum vsque pertingat: tum à tergo si fieri potest, abaci gradus aptè contegat.

Si minus, altera eiusdè generis adhibenda est, qua gradus sternantur.

Vasa item ad abaci ornatum in gradibus exposita, ampullari forma sint, prout in vasis sacrorum oleorum confectio dicatis demonstratur infra suo loco: altitudine cubitali, aut paulò maiori consentent.

Quæ verò in medio collocantur; aliquantò altiora esse debent.

Ex auro præterea, aut ex argento consententur, in quibus profana cælatura nulla extet, sed pia ac religiosa.

Pelues aquariæ, seu bacilia, quos fontes appellant, ex eodem etiam metallo, eademq. cælatura, tum amplitudine sesquicubitali per diametrum ducta.

Vrcei eiusdem item cælaturæ, metalli, ac magnitudinis præterea cum peluibus aquarijs conuenientis decorè.

De linteo ad vsum abstergendi manus.

Linteam quod manibus abstergendis in Missæ sacro vsui est, ex lino tenui contextu, longitudine bicubitali, latitudine verò sesquicubitali constet: tum præterea vno & altero capite ornatum lacinijs & filamentis eiusdè materiæ, & ab extremitatibus lateralibus ac opere simplici punctim retortum sit.

At illud quod Missæ Episcopalis vsui erit, cum è lino pretiosiori, tum amplitudine maiori, atque ornatu insigniori existeret debet.

De Libris, Lectorio, Epistolario, & Euangelario, eorumq. integumentis.

Hi libri, nempe Lectorius, Epistolarius, & Euangelarius, & Characteribus literarum insigniores, & opere librario benè compacti cõglutinatiuè, & decorè, firmiterq. operati sint ad diuturnitatis vsum, tum ita ornati; vt de Missali demonstratum est.

Ad ornatum præterea illud piè accommodatum esset, si sacræ mysteriorum imagines in ijs libris certo loco impressæ, minio & auro expolirentur.

Integumentum porrò eorum librorum tale esse debet, quale integumentum Missalis demonstrauimus.

De Integumento Lectorilium, & ambonis.

Integumentum Lectorilis statarij longè protenditur ferè vsque ad pavementum: latè patet vt lectorilis structura: à parte in qua libri apposti hærent, corio vestitur.

Integumentum lectorilis gestatorij, latum vt

est pannus quo vestitur; longum ad pavementum vsque.

Suggesti ambonis uè integumentum, longitudine esse debet, qua est ipsius suggesti opus; latitudine, quæ vndique illud totum complectatur.

De vase gestatorio aquæ benedictæ.

Vas gestatorium aquæ benedictæ, vsui officiorum Episcopaliū accommodatum, ex argento, eoq. certis partibus inaurato confectū, piè etiã alicuius cælaturæ speciè præbeat. Ex eodem item metallo, non inaurato tamen, eodemq. piè opere cælatum adhibeatur in Ecclesijs cathedralibus, collegiatis, & parochialibus item, ceterisq. aliqua ratione insignibus: at ex ære, aut aurichalco conflatum, in ecclesijs census tenuitate laborantibus permittitur.

De panno ad abstergendum caput baptizati.

Pannus, seu sabarium, quod ad baptizati caput abstergendum adhibetur; è tela byssina, quod pretiosius vsui ministerij Episcopalis est, constare debet; è tela vero lineæ, quod ab alijs adhibebitur.

Erit verò circūquaque aptè decorèq. simbrium è tela vel byssina, vel lintea.

Longitudine erit cubitorum trium; latitudine verò tanta, quanta est telæ è qua constat latitudo.

De vasis sacrorum Oleorum.

Vasa Basilicæ cathedralis, in quibus sacra olea conficiuntur, ex argento, aut saltem è stano Britannico, eoq. purissimo & pretiosiori consententur.

Forma ampullari sint: quæ ventre amplo & turgido confecta, à summo vsque ad collum sensim orbiculari accliuitate sine vlllo cælaturæ opere ascendenti, ore hiantipatuloq. extent, ab extremo in angustum paulatim vsque ad pedem deducta, opere sphericali concludantur: cui pes à summa parte angustè, ab imo latius patens firmissimè hæreat.

Geminis ansis consentent: quæ cælaturæ speciè in ea parte exhibeant, in qua cum vasibus annectuntur.

Operimento integantur semisphericali, quod in fastigio paruulam crucem affixam habeat, ita autem annexum, vt à fibula argentea stanneauè qua annectitur, totum à tergo pendeat; vt ne eo elato, Episcopi consecrantis manus in crucibus super oleis conficiendis impediatur. A fronte aptè ac firmiter in superiori propè vètris parte paruulus tubus agglutinatus hæreat, vnde oleum defluat.

Isq. eiusmodi sit, qui ab imo patulus, sensim angustè ascendens, pari cum vasis altitudine, & à summo paululum incuruus ore angustiori extet.

Vasa tria præscripta forma conficiantur; vñ in quo sacri chrisimatis, alterum in quo sacrae extremæ vnctionis, tertium in quo catechumenorum oleum consecretur.

Singula vasa distincta sint inscriptione, literis grandiusculis inauratis expressa.

Singula autè vasa olei, magnitudine sint, quæ cum Basilicæ cathedralis ratione cõueniat: sed eiusmodi tamen, quæ in consecrationis ministerio commodè & gestari & tractari possint.

De Velis vasorum sacri olei.

VEla (quæ superiora tria vasa triplicis sacri olei contegant, cum illud die Cœnæ Domini conficitur) lōgitudine circiter cubitali sint; latitudine quanta est veli; illudq. vas chrisimatis è serico albo, reliqua duo ex rubro.

De Vasculis ministratorijs.

Vascula ministratoria totidem sint, quot vasa sacrorum oleorum, inscriptionibus etiã distincta, eadem forma, è stanno aut argento itidem, nec verò è vitro confecta: eaq. longè angustiora; quæ olei pondo, minora duo tantum capiant; à tergo solùm ansata.

De Forfice ad vsum sacrae ordinationis.

Forfex ex ferro, at certis locis inaurato conflatus, vnciarum duodecim longitudine cõstet.

De Pellicula ad varia ministeria Episcopalia.

Pellicula vsui variorum Episcopaliū ministeriorum, ex argento conflata, profunda cõcauitate constet, tum amplitudine sit vnciarum duodecim per diametrum ducta.

De Libro exorcismorum.

Hic Liber exorcismorum, vt cæteri libri ecclesiastici, opere librario decenter confectus, operimento tegatur, quod supra alijs voluminibus præscriptum est.

De Cereostatis.

Cereostata seu cereoferaria artificiosè tornata sint, auro, aut coloribus decorè obducta in superiori parte qua cereus infigitur.

Eorum orbis, ex charta ferrea, idest tola congruenter pateat, extremitate sursum reflexa, ad guttas capiendas quæ ex cereo destuunt.

Alterius verò generis cereoferaria, quas cancelas appellant, infra ex ligno tornatili sint, supra verò quadrifariam secto, & ad cereos excipiendos apto; ornata verò vt alia.

De Operculis.

Opercula ex tenui charta ferrea fiant, quæ infra parulo circuitu sint, supra in acumè designant: bacillis aptè inserantur, vt per eos cerei quamuis altè positi extingui à ministris possint; hæc aliqua maiora ad vsum maiorum, aliqua verò minora ad minorum vsum conficiantur.

De Labaro, seu Vexillo.

Vexillum Sancti patroni vrbis, & opere, & materia, & ornatu insignius sit quàm parochiale, tum amplitudine prætereà maiori, quæ formam ferè quadratam exhibeat.

Vexillum verò parochiale (quod siparum aut fanon ecclesiastico nomine vocatur) è tela auro argentouè intexta, vel è serico firmiter contexto sit.

Longè pateat cubitis tribus & dimidio, lateque totidem, ita vt formæ quadratæ speciem præbeat.

Qua forma insigne illud augustissimumq. Cõstantini Imperatoris vexillum, quod Romani labarum dicunt, cruce pretiosa, cuius imago cælitus apparuit, intextum fuisse ex antiquis monumentis constat.

Porrò è materia longè pretiosiori fiat, vbi præparochialis viciniæ facultatibus potest.

Imaginem effigieue Sancti aut Sanctæ, cuius nomine ecclesia parochialis nūcupatur, depictū, ornatum, aut contextum sit.

Colore prætereà, quem sancti sanctæue cuius vexillum præfertur, imago pro ecclesiæ ritu deposcit.

Vndique cinctum ornatu laciniarum eiusdem coloris cuius vexillum est, permixtis etiam filis argento auroè intextis.

Appensum præferatur ex hastili ligneo, eoq. solido: cui à summa parte crux paruula quadrata præfigatur.

Hastile autem vexillo longius sit cubitis circiter duobus: colore item quo vexillum.

Vexillum verò, quod dum scemina in supplicationibus publicis procedunt, pro parochialis viciniæ distinctione præferunt, & materia, & colore, & imagine, & ornatu sit vt illud supra descriptum: at latè longèq. constans vno tantum cubito, & hastili breui ac tenui: cui item crux paruula in summo affigatur.

De Crotalis ligneis.

Crotala lignea, quæ ex vsu ecclesiæ in hebdomadæ sanctæ tenebris adhibentur, ex tabula festili nucæ, querneauè fiant: longitudine verò sesquicubitali, & latitudine cubitali constant.

A summo habeant foramen per quod manus infertur, lamina ferrea munitum; tum prætereà laminas quatuor quinqueue ab veraque parte

parte affixas ex aere seu ferro, vel toridem pilas ex ligno rotundas sive appensas, sonū ex percussione reddentes.

De stragulo sedilis sacerdotis.

Stragulum sedilis, in quo sacerdos Missæ sacrum solemniter faciens consistet, è panno laneo, aut serico raso in Basilicis insignioribus. Ita verò latè longeq. pateat, vt à tergo etiam sedile contegens, capite celebrantis paulò altius extet, & infra ad pavementum vsque propè pertineat.

De Aulais.

Aulæ in ornanda Ecclesia, siue ex corio, siue ex lana consistunt, ne profanis imaginibus humanis, aut belluarum picturis; sed religiosis pijsq. figuris mysterij sacri historiam significatibus contexta sint: & ijs potissimum, quæ Christi Domini, vel Sancti cuius nomine ecclesia cappellauè nuncupatur, res gestas expriment.

De lectorilibus.

Lectorilium genera duo; alterum fit, posita columella lignea, aut aliquo alio apto fulcramento cum basi congruente & decora, aut etiã armario exstructo pro recondendis libris ad vsu chori: supra quod fulcimentum tabula lata & longa, quantum satis sit ad capiendum apertos libros, decliui positura collocatur.

Aut verò fit tanquam duplicis faciei, vt ab vtraque, tabulæ quæ supernè in culmè coeant, duobus libris imponendis locum præbeant: è nucleo ligno erit artificiosè exulto, & alio etiam præsertim picto aut inaurato.

Alterum gestatorium magis est, & duplex: cuius partes sunt ex longis & angustis asserculis confectæ: per clauum in vtraque media parte fixum quo coniunguntur, in vnum coeunt cū tollitur & gestatur: & cum ponitur ad lectionem, supra & infra deducuntur, supra verò corio vtrinque affixo tenentur ad libros capiendos aptè composito.

Huius quoque ligna ornatum & artificium desiderant.

Hac eadem forma alia etiam lectorilia fiunt: nisi quòd plicatilia, vt ita dicam, non sunt: & loco corij lignis tenentur in superiori parte.

Lectorilium integumentis circumsuantur sericæ lineæ cum filamentis suis; ab vtroque quidem capite per vncias tres prolixis; ab alijs autè partibus, breuioribus & modicis, telaq. subter tecta sint: ita longa verò, vt vtrinque ad terram vsque demittantur: lata paulò magis quam ipsa lectorilia.

De libris, seu voluminibus ecclesiasticis.

Volumina diuinorum officiorum vsui addita, vt potè Breuiaria, Lectionaria, & alia id generis in priori huius libri parte enumerata, planè eiusmodi sint, quale Missale paulò ante demonstrauius.

De Conopæo.

Conopæum Tabernaculi sanctissimæ Eucharistiæ, in ecclesijs ritu Romano, è serico auro argenteo uè intexto, vulgò brocato, vel è tela argentea aurea uè, aut saltem è serico simplici coloris albi:

In ecclesijs ritu Ambrosiano vtentibus, ex eadem materia, at rubri coloris.

Amplè vndique pateat pro tabernaculi maioris amplitudine; ita vt à summa parte crispatum, in fimbrijs etiam non angustè sed longè latius decenter respondeat.

Habeat verò vt moris est, ab extremis partibus ornatum laciniarum decorè contextarū.

Conopæum verò baptisterij è serico albo sit, vel saltem (in ecclesijs scilicet, quarum census tenuis est) è tela linea tenui; amplitudine autem & ornatu vsupra.

Appendatur & arnectatur in ciborij summitate cruce subiecta.

De Tabernaculo paruulo sanctissimæ Eucharistiæ.

Tabernaculum paruulum sanctissimæ Eucharistiæ, sit ex auro, aut argento puro puro, eoq. certis locis inaurato; aut saltem ex aurichaico costare debet, quod auri puri specie bene integatur.

Forma rotunda sit, & altitudine cubitali, aut maiori minori uè pro tabernaculi magni ratione: amplitudine, quæ hostiam amplam commodè capiat.

Distingui debet certis spatijs intrà columellas interiectis: quæ columellæ ornatè fabrefactæ, non impares (ne sacre hostiæ prospectum à latere impari impediunt) sed pares, nèpè quatuor, aut sex, aut octo esse possunt: quæ si octo, binæ collocentur.

A summa parte columellarum existere debet ornatus è zophoro corinthio (quod opus fregio vocant) & coronicibus constans: ita vt in eo tabernaculi fastigium semisphærale aut pyramidale nitatur, adiunctis in ima parte fastigij duabus fibulis, siue vncis, quibus fastigium cum zophoro connectatur, affixa in summo paruula cruce quadrata, aut imagine Christi Domini crucifixi, vel resurgentis.

Pes, quo tabernaculum huiusmodi sustentatur, in orbem latiusculè ductus, forma sexangula vel octangula sit, quò firmitus & decentius hæreat.

Nodus in medio decorè recteq. ornatus, nihil vel

vel minimum eminens habeat, quo dum capitur, incommodè capiatur, aut digiti quidquam lædantur.

A parte inferiori tabernaculi, lamina orbicularis omnino argentea atque inaurata pro illius magnitudine esse debet: quæ sensim à lateribus indeq. circum in labijs eminens, fundum constituat; atque eiusmodi, ut cum usu venerit, amoueri queat.

In cuius laminæ, fundi uè superiori parte, media affigi debet parua lunula aurea, vel saltem argentea inaurata duplex: quæ breui tenuiq. suffulcimento sustentata, à fundo paululum extet; tantulo præterea spatio diuisa, quantum sacra hostiæ crassitudo capit: eo item fabriliter opere confecta, ut una alteri in sustentaculo firmiter apteq. inserta, aliquando disungi possit: quò accuratiùs, si quæ fragmenta hostiæ sacræ in paruulo illius medio spatio remanserint, colligantur.

A parte autem inferiori lamina hæc paruulo tenuiq. tubo transfuersali constet; per quem spinula argentea ducta, eam laminam firmiter cum tabernaculo planè connectat.

Tabernaculo ita constructo, vas forma orbiculari illius magnitudini aptè conueniens, à summa parte clausum & solidum, ab ima uero apertum, è crystallo, aut è vitro pellucido pretiosiori apparari debet: quod intrà ipsas tabernaculi columellas inseratur: unde sacræ hostiæ prospectus esse possit.

De Pixide.

Pixis, quæ ad sanctissimam Eucharistiam rectè pieq. custodiendam adhibetur, ex auro, aut ex argento puro saltem, eoq. inaurato fieri debet.

Quæ pixis cum ex argento sit, si minus ab interiori & exteriori parte auro nõ illinitur, saltem ab interiori parte illiniatur.

Cuius pes, ut manu facilè firmiterq. capi queat, altitudine sit sex unciarum.

Nodus in medio decorè recteq. ornatus, nihil vel minimum eminens habeat, quo dum pixis capitur, incommodè capiatur, aut digiti quidquam lædantur; præsertim quo tempore inter Missæ sacrum populo sanctissima Eucharistia ministratur; & illa indice & pollice coniunctis manu tenetur.

Vas seu cuppa, forma rotunda aut ouata profunda sit, & decenter pro profunditatis ratione ampla, in fundoq. medio paululum aliquid habeat, quod in orbem tenuiter emineat.

In summa pixide circulus tenuis à labro minimè distans insit, cui in orbem prominèti operculum innitatur.

Pixidis operculum forma itidem rotunda sit vel ouata, quæ respòdeat formæ pixidis, quod in medio instar sere pyramidis extet: ab vno & altero item latere paruulos tenuesq. uncinos habeat, quibus in circulo aptè includatur.

In eius summo crux paruula, aut imago Christi crucifixi vel resurgentis infixæ hæreat.

Vbi præ inopia aliud non potest, Episcopi iudicio, operculum, & pixis ex aurichalco aut stáno inaurato esse poterit.

De sacculo Pixidis.

Sacculus in quem pixis includatur, cum sacra Eucharistia per loca montuosa, præruptosq. colles via difficili defertur, è serico villosò, beneq. contexto sit, colore autem albo ritu Romano, sed rubro more Ambrosiano. Intrinsicus circumuestitus tela bábacina, eiusdem coloris ut est sacculus.

Altior paulò sit pixide quæ includitur.

Fundum habeat firmiter confutum, benè crispatum, non quadratum, sed rotundum instar rosæ.

A summa parte funiculos sericos, eosq. solidos certis foraminibus ita insertos habeat, ut cum ducuntur, sacculi os adstrictum benè cohæreat. Qui funiculi ita oblongi sint, ut cum usu uenerit, illis collo appositis pixis inde pendeat.

De velis Pixidis.

Vela pixidi aut tabernaculo minori adhibenda, auro, aut argèto sint contexta; vel quod magis laudabile esset, aurea, aut argentea, fimbriis circumquaque ex eadem materia adhibitis.

Eiusdem uero mensuræ cum ijs velis erunt, quæ calicibus adhibèda præscripsimus, vel maiora pro pixidis magnitudine.

Vela maiora ad sanctissimam Eucharistiæ deferendæ usum auro pariter aut argento intexta, aut si quis velit, etiam aurea aut argentea, lata sint ut ueli tela, longa cubitis sex.

De Umbellis.

Vmbellæ, una scilicet ad sacra Eucharistiæ contegendam, altera ad insigniorum processionum officium usui, è serico aut panno, auro argenteo uè intexto sint.

Vmbella autem minus pretiosa è panno subserico, vel saltem è zambelloto confici poterit.

A superiori parte contextæ sint tela bambacina: vndique uero ornatam habeant dupliciù fasciarum, quæ duodecim circiter uncijs longè pendeant: ijsq. fascijs confutæ sint ab omni parte fimbriæ filamentis satis prolixis.

Porrò inter utramque fasciã hastile inseratur: quod panno adaptatum & annexum, rectè extendat latera vmbellæ.

Cuius vmbellæ lateribus singulis, hastilia picta paribus inter se spatijs disposita, quibus illa tolli & gestari possit, quatuor plurauè pro eiusdem vmbellæ magnitudine supponantur. Sint uero vmbellæ rubri coloris, ubi ritus Ambrosianus est, at ubi Romanus, albi.

Tertía umbella, quæ adhibenda est, vbi sæpè per semitas & angustos tra mites sanctissima Eucharistia fertur, eiusmodi sit, quæ in orbem ducta, ac nonnihil fastigiata, latè per diametrum pateat cubitis circiter tribus: fasciola præterea circumdeur, quæ ex eadem materia constans, filamentis appensis circularim pendeat. Sustentetur verò hastili vno, à cuius summo capite, tanquàm à centro quodam, radij quidam lignei exeuntes umbellâ vndique fulciât. Sit porro hoc hastile in mediâ parte ita flexû, vt cum ab eo qui post sacerdotem incedit, sustineatur, in ipsius tamen sacerdotis caput amplè diffundatur.

De Laternis.

Laterna ad sanctissimi Sacramenti ferendi vsum comparentur quatuor: quæ ex ligno inaurato pictouè, aut ex tenuissima saltem lamina ferrea constent: in ijsq. fenestellæ aptè dispositæ cornu pellucido clausæ existant; ferrumq. præterea intrinsecus promineat, cereis inserendis infingendisue accommodatum. Vt autem altè præferantur, hastilibus longitudine quatuor cubitorû firmiter infixæ hæreât.

De Cereostatis breuioribus.

Cereostata breuiora, quæ vsui esse possint sacræ Eucharistiæ associandæ, ea forma apparari debent, quæ cereoferarijs longioribus præscripta est: at hæc breuiora esse debent: vt cum vsu venerit, cereis insertis possint manibus gestari. Colore vel rubro vel albo, prout ecclesia more vitur Romano, aut Ambrosiano.

De Mappis ad vsum sacræ Communionis.

Mappæ, quibus scabella oblonga ad sacræ communionis in ecclesia ministrandæ vsum parata sternuntur, latæ sint non minus cubitis duobus: longæ verò, vt est scabellorum longitudo. Mappulæ autem breuiores, quæ ad eiu' vsum parantur, cum in ecclesia, vel ægrotis sacra Eucharistia ministratur, confectæ sint puro & tenui texturæ opere: longè pateant cubitos tres, latè circiter duos: ac ne extremitates quidem fimbriatas habeant, præter capita, quæ certè exornari contineat.

De Scabellis oblongis.

Scabella oblonga, quæ vsui sacræ communionis fidelibus in ecclesia præbendæ sunt, altitudine constent cubitorum circiter duorum, latitudine vnciarum sexdecim: sintq. condecenter dolata.

De vasis Purificationis.

Vasa ad purificationis vsum parata, caueatur, ne si aurea aut argentea sint, calicis formam exhibeant; neque verò similia item cyathis vinarijs: è crystallo saltem conficiantur. Oenophora è stanno parentur, ita ampla, quæ purificationis vinum contineant: vrcei item minores.

De Cruce ad ægrotos ferenda.

Cruce quæ ad ægros fertur, ex auro, argento-ue, aut aurichalco, è ligno picto inauratoq. præclare confecta, eiusmodi sit, in qua Christi Domini imago decorè expressa pietatem excitet.

De Tabella gestatoria pacis.

Tabella gestatoria pacis, quæ pretiosior est, ex auro, vel argento; minus pretiosa, ex aurichalco conflata, aliquoq. piæ celsitæ ornatu insignis, imaginè pietatis condecenter egregieq. expressam exhibeat: latitudine constet vnciarum octo, longitudine duodecim circiter; à tergo manubriû habeat eiusdem metalli.

De superpelliceo.

Superpelliceum è tela lini, aut cânabi puri sit, seaq. non rudi sed candida, non crassiori sed tenui potius. Manicis ita oblongis, vt crispatæ vsque ad digitos summos pertingant; quæ esse possunt cubitis circiter duobus vel circa; latè autem parentibus in orbem cubitos circiter quatuor. In ipso ore forma rotunda potius quàm quadrata: latum pro capitis crassitudine. A pectore nullo modo scissum, aut dissectum. Longè ductum infra genua, atque aded ferè vsque ad crura media. Latè pateat ab extremis oris in ambitum cubitis circiter tredecim vel circa, ab humeris cubitis octo circiter, ita vt aptè confutum & crispatum decenter appareat, pro humerorum latitudine, corporisue crassitudine. A nulla parte neque nimis, neque affectata artificiosi operis elegantia elaboratum, ab humeris præsertim non specioso artificij ornatu.

De vasis instrumentis quæ in sacristia reconduntur.

Vas ad vsum aquæ benedicendæ parentur, quod non luteum, non testaceum fictileue sit; sed æreum, stannoq. intrinsecus illitum; binis ansis, & ore patenti ampleq. constans; fundo item paulò quàm os angustiori; ita tamen, vt firmiter vas hæerere possit. Pollubrum, vas scilicet lauandis manibus sacerdotis, & vasculum itè aquæ infundendæ aptû, cum

cum is extra Missæ factum aliqua sacra ministeria obit, condecanti congruentiq. inter se opere sint, ac magnitudine: ex argento autem conflentur, aut saltem è stanno pretiosiori; tû piæ alicuius cælaturæ, aut incrustationis ornatu content.

Mantilia grandiora (quæ, præter ea quæ in sacristia appendenda sunt, ad abstergendas manus extra altaris vsum parari debent) filo non crasso nimis intexta, & ab omni parte condecenter exornata sint, tum ab utroque etiam capite filamentis adiunctis.

Longè pateant cubitis tribus; latè verò, quanta sanè est telæ latitudo.

De Vasculis sacrorum oleorum in Plebana ecclesia.

V Ascula sacrorum oleorum vsui Plebanæ ecclesiæ, grandia sint pro ecclesiarum quibus distribuenda sunt, numero.

Quæ vascula argentea sint, aut saltem è stanno pretiosiori, literis vt infra inter se distincta: quibus singula sacra olea internoscantur.

Instar phialæ sint, operculoq. duplici integantur; vno quod in os vasis inseratur, altero quo vasis collum extrinsecus tegatur: quod vtrunque in gyrum obliquè torqueatur: vt ijs ita firmiter opertis, oleum sacrum effundi nequeat. Capsulam habeat, quæ seruandis portandisq. sacrorum oleorum vasculis vsui sit, cum ad ea ab ecclesia cathedrali accipienda stato paschæ tempore mittetur.

Ea capsula è ligno sit, in tresq. partes distincta; vt in singulis partibus vnumquodque sacri olei vasculum cû bābacio aptè collocetur. Corio decenti vndique pro integumento muniat; ornatuq. serico rubro intrinsecus circumuestiatur.

Operculum habeat eiusmodi, quod extrinsecus planum non sit, sed forma paulò eminentiori.

Clauē & sera ita claudatur, vt cum ad accipiendā sacra olea portatur aperta tradita, possit à cathedralis ecclesiæ ministro, postquam is olea tradiderit, claudi digito paululum à superiori eius parte presso: nec aperiri subinde alia clauē queat, quàm illa ipsa, quæ apud Præpositum asseruatur.

De Vasis sacrorum oleorum in Parochiali Ecclesia.

V Ascula Parochialis ecclesiæ ad vsum sacra olea seruandi, vbi præ inopia ex argēto fieri non possunt, è stanno puro, eoq. nobiliori fient: tum perpolitā mundaq. omnino sint.

Tria autē parentur, forma rotunda, arque eiusmodi, quæ inter se nulla planè dissimilitudine sint: atque sic quidem aptè coagmentata coniunctaue, vt trianguli figuram exhibeant.

Iis omnibus vasculis simul contegendis oper-

culum vnum solidum adhibeatur, ita cōfectū, vt & paululum vasculorum contegendo vndique capiat, & cum illa operiuntur, hoc non disiungatur; sed in vna parte filum hæreat; totumq. vasculorum opus operiatur.

Id operculum, etsi totum solidū vnumq. est; triplici tamen circulo distinctum, tripliciq. cōcavitate ab interiori parte constans, rursus ab exteriori paululum eminens (quæ concavitas vsui sit ad reponēdum bambacium, quo sacrum oleum opertum est, cum illud postea ad ministerium adhibetur) & intrinsecus & extrinsecus in vnoquoque circulo literas aperrè exprefas habeat, quibus vniuscuiusque sacri olei vasculum distinctè internoscatur.

In primo vasculo sacrum oleum chrisimatis asseruetur.

In altero oleum catechumenorum.

Operculum vasculi sacri chrisimatis insculpitur his literis, CHR.

Alterum quo vasculum olei catechumenorum insculpitur, CATH.

In tertio vase, alterum vasculum quod minusculum sit, ex argento, aut stanno, aut è salice inseratur, operculo contectum.

In hoc ipso vasculo sal asseruetur, vt cum sal renouari opus est, hoc exiguum vasculum inde tutò deprimatur, ac periculum euitetur sacri olei effundendi, aut sale permiscendi.

Cotyla præterea, quam scatulam dicunt, è nuce aliaue materia solida opere tornatili cum operculo fiat, totaq. corio contegatur; cuius operculum corio item intectum, ornatu aliquo impresso atque inaurato decoretur.

Tum scatula & operculum à parte interiori aliquo ornamento serico albo vestiatur.

Quæ ita confecta sit, vt paulò depressior sit quàm vasculi altitudo, quò facilius aperiat, neque necesse sit inde deprimi.

Sacculus è serico confectus sit albo colore: si quando vsu venerit in locis montuosis facultate ab Episcopo data baptismum ministrari in alia ecclesia, quàm in Parochiali quæ remotior sit.

De vasculo extremae unctionis.

V Asculum sacri olei extreme unctionis ex argento aut stanno pretiosiori sit, idq. à reliquis sacrorum oleorum vasculis separatum. Cui operculum in medio paulisper concavum affixum ita sit, vt cum vasculum aperietur, nō disiungatur.

Eius inscriptio hæc sit, E X T. V N C.

Ad hoc vasculum asseruandum scatula item vt supra adhibeatur.

Sacculus item sericus coloris violacei, cuius forma sit eadem, quæ sacculo præscripto vasis chrisimatis, & sacri olei catechumenorum constituta est.

Fundum habeat forma non quadrata, sed rotunda instar paruulæ rosæ; cordulas item sic ob-

oblongas, vt parochi animarumue curatori vsui esse possint ad vasculum collo appedēdū.

De vase ad aquam baptismalem ferendam accommodato.

VT certum vasculum sit, quo & in vrbe è cathedrāli, & in diœcesi è prepositurali plebana ecclesia in Sabbato sancto vigiliaq̄. Pentecostes ad vnamquaque parochialem ecclesiam aqua baptismalis afferatur; parochi singuli phialam paruulam ex argento aut è stanno pretiosiori dedita opera confectam sibi cõparent, quæ huic solūm, neque alij prætereà vsui sit.

Hæc potitò phiala e'usmodi sit, quæ duas tresue uncias aquæ capiat: habeat prætereà tum operculum catenula minuta affixum, quo in orbem vbique versatili integatur; tum alterā item catenulam operculo vncijs tribus altiore, quæ illi deferendæ vsui esse possit; adiuncta huic catenulæ cordula serica, quæ dum affertur, à collo sacerdotis ferentis pendeat.

De Vasculo in quo sacra hostiæ asseruantur.

Vasculum quod sacris hostijs asseruandis paratur, ex operculo constans, forma rotunda sit, ex argento, aut saltem ex polito ligno tornatili aliaue decenti materia, decoroq̄. item ornatu & opere confectum: intrinsecus verò le rigo panno vestitum.

Latè pateat vncias quatuor pluresue, vt hostiæ inde promi commodè possint.

Alterum item vasculum minoribus hostijs asseruandis paratur, quod ex eadem materia, eodem opere, eodemq̄. ornatu constet; at amplitudine maiore, nempe sex plurimumue vnciarum per diametrum ducta, vt pro ratione loci plures hostias capere queat.

De Vase ad usum abstergendi Calices, & lauandi corporalia.

Vas ex aurichalco confectum aut æneum paratur instar peluis, binis manubijs constans, atque ab vno labro ad aliud cubito vno & vncijs octo pluribusue, pro ratione ecclesiasticæ supellestilis, vndique amplum, oreq̄. eminenti, per quod quasi per canalem aqua inde paulatim in sacrarium effundi possit.

Quod vas vsui solūm sit abstergendi calices, & lauandi corporalia.

De Capsulis corporalium, & purificatoriorum.

Capsulæ corporalium, è specioso ligno, aut certè condecenter ornato sint: intus verò serico, aut tenui panno lineo circumuestitæ; forma verò quadrata.

Capsulæ item purificatoriorum, itidem vestitæ atque expolitæ.

De tapeto vsui sacerdotis sacras vestes induentis.

TAperum decens paratur, quo is sacrificiæ locus sternatur, vbi sacerdos sacrum facturus se induit.

Vbi verò præ inopia non potest, loco tapeti tabulatum instar clathrati operis sit, à pavimento altè exstructum vncijs sex; ita tamen exiguis foraminibus quadratis, trium scilicet vnciarum tantum, plenum sit, vt stantis sacerdotis pedes non offendant.

De Mantilibus vsui abstergendarum manuum.

Mantilia quæ abstergendis manibus vsui in sacrificiis parantur, eo opere quod Damasenum dicunt, confecta sint; tanta latitudine constent, quanta est propria telæ latitudo; longitudine verò cubitorum octo, aut pluriū pauciorumue, pro loci altitudine, depressioneue.

Hæc potitò mantilia tornatili ligno, quod altè collocatum, beneficio ferri quo traicitur, circumuoluatur, extensa imponantur.

Quorum mantiliū capita eatenus demissa sint, vt hominis stantis vsui esse possint; funiculis verò insertis hinc inde colligentur, vt per tornatile lignum circumduci queant.

De Tabellis quæ in sacrificiis affiguntur.

Tabellæ, quæ multiplices variæq̄. mox supra præscriptæ in sacrificiis affiguntur, non quernæ, non nucæ, neque denique è ligno subobscuris sint; sed ex abiete, aliaue id generis arbore albicante: vt ne literarum paginæ quæ illis agglutinabuntur, reddantur obscuriores, sed illustres potiùs, ex albedine ligni cui affiguntur.

Ad quarum tabellarum ornatum coronices ab omni parte adhibeantur; eaq̄. expolitæ, aut præclare pictæ, aut etiam inauratæ pro ratione paginarum quæ ipsis tabellis affiguntur.

De supellestili officiorum funeralium.

Cœnotaphia, quas tumbas dicunt, in diuinorum officiorum pro mortuis celebritate adhibenda, aut in arcum, aut in acumen ducta esse possunt.

Stragulum cœnotaphij, ad basim scilicet sternendam quæ cœnotaphio subijci solet, è panno saltem laneo coloris nigri paratur.

Aut verò basis nigro colore pingatur, crucibus etiam, mortuorumq̄. capitibus albis appictis. Pallium vel tegendi cadaueris, vel cœnotaphij sternendi vsui paratur: hoc cœnotaphij sine cruce; illud verò cadaueris crucem albam in medio habeat.

Vtrumque porro sit colore nigro; ac nisi pretiosius quis malit, è panno serico villoso, què villutum dicunt, aut saltem laneo contextum.

De crucibus cœnotaphij.

CRuces cœnotaphij, ex aurichalco saltè, aut ex ligno etiam decorè picto conficiantur. Quæ cruces vt rectè stèt, bases marmoreæ, aut saltem ligneæ, ad eas aptè sustentandas parentur, in quarum medio foramen rectum insit, quod earum hastile capiat. Sint verò à parte transuersa latitudinis cubitorum duorum; à recta longitudinis totidem præter manubrium.

De Candelabris cœnotaphij.

Candelabra cœnotaphij ex ferro conflètur; altitudine constent cubitorum duorum & dimidi; suffulciantur firma base, quæ instar tripodis, aut alterius firmiter generis sit, ne fortè præ pondere & lōgitudine cereorum facile corruant: orbem prætereà è lamina ferrea conflatum à superiori parte habeant; cuius orbiculi extremitas sursum reuocata, ceram defluentem contineat. Super hoc item orbiculo apex ferreus infixus extet; cui vasculum inseratur, ad cereos excipiendos aptè accommodatum.

De alia Supellestili instrumentali.

TRipus ad thuris adolendi vsus, cum Missæ, & Vesperæ solemniter fiunt, è patella, aut vase focario constet: in quo ignis pruna uè accensa teneatur: è ferro autem, aut ex aurichalco sit.

Cui tripodis adiungatur etiam cochleare cum manubrio adunco & forcipe ad prunam excipiendam.

Vasa in quibus oleum ad vsus lampadum recōdetur, è lapide sint, aut è querno saltem ligno; operculis item constent aptè compositis.

Guttus olearius, in què scilicet è vasibus oleū infunditur, è stanno, aut saltem ex ferrea lamina tenui confectus, ore fatis patulo sit; è quo

oscillū excitetur rostri instar, per quod tenui fluxione oleum in lampades transeat.

Infundibulum eiusmodi sit, quo oleum ex vasibus lapideis quærneis uè haultum in guttum effundatur: cuius infundibuli manubrium extremum reflexum sit, vt appendi possit.

C A P V T

Ad duos harum Instructionum libros pertinens.

HÆC de Ecclesiæ fabrica, tum interiori tum exteriori, ac de supellestilis prætereà ecclesiasticæ ratione formaq., duobus harum Instructionum libris nos complexi, edimus ad Proinciæ nostræ vsus.

In omni autem (vt decretis provincialibus sancitum est) ecclesiæ, cappellæ, altaris, ædificiūq. alterius ecclesiastici exstructione facienda, instauranda, refarcienda uè, in omni ecclesiastico ornatu, & sacræ supellestilis apparatu, ratione ac forma etiam his instructionibus quocumque modo demonstrata præfinita uè, ab ijs quorum interest, Episcopi sui iudicium, & consilium, assensusq. adhibeatur; vt cum omnia ad diuinum cultum pertinentia illius iudicio dirigantur; tum ipse etiam accuratè videat, vt omnia & singula, quæ his duobus libris comprehensa aut demonstrata sunt, quoad eius fieri potest, rectè conformentur harum nostrarum Instructionum præscriptis.

Quoniam verò quæ hoc & illo superiore libro præscripta sunt, præ sumptibus, alia uè difficultate, in vnaquaque ecclesia non omnia singula uè statim & vno eodemq. tempore præstari fortassè poterunt: idem Episcopus pro sua prudentia dispiciet ac statuet, quæ primùm, quæ deinde magis necessariò paranda consiendauè, quæ post item, & quæ ultimo loco pro ecclesiarum ratione, proq. opportunitate præstanda ordine sint, siue ad fabricam, siue ad supellestilis modū vsusq. pertineant: ita vt demum quantum fieri potest, singulæ Ecclesiæ, Cappellæ, Altaria, & partes etiam singulæ ædificatæ, restitutæ, instauratæ, instructæ, exornatæq. sint ad harum instructionum præscriptum.

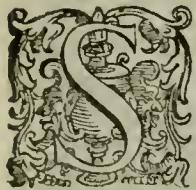
Cubiti qui ex uncijis vigintiquatuor constat dimidia pars vnciam delineata, hæc est.

REGVLAE, ET INSTRVCTIONES DE NITORE ET MVNDITIA

ECCLESIIARVM, ALTARIVM,
Sacrorum locorum, & supellectilis
ecclesiasticæ.

*Caroli S. R. E. Cardinalis tituli Sanctæ Praxedis
Archiepiscopi iussu,*

Ex Concilij Prouincialis V. decreto confectæ, & in Synodo XI. Mediolanensi
promulgatæ ad prouinciæ Mediolanensis vsum.

SACRARVM rerum mundi-
tiâ, ecclesiasticis sanctionibus
præceptam, à maiorū nostrorum
cōsuetudine, diligentiq. v-
sū acceptâ, graui decreto pro-
uinciali à nobis cōstitutam, nō
fatis visum est vniuersè ijs præscribere, qui
eiusmodi curâ præfecti sunt; nisi certas etiam
& proprias præceptiones explicaremus, quibus
res singulæ mundæ seruarentur; atq. id eò
magis faciendum fuit, q̄ & in omnes partes de-
beri intelligitur cultui, officijsq. diuinis; & fa-
cilè etiam ex vsu quodam inconsiderato à sa-
cris ministris negligi perspiciatur. quæ quidem
non ad rerum diuinarum decorum tantum va-
lebunt; sed ad ipsarum quoque rerum integri-
tatem, & incolumitatem, quæ cum munditia
coniuncta est, plurimum conducent. debent
verò qui eiusmodi curationem sortiti fuerint,
his præscriptis ita vti; vt cum omnia in eis cō-
tenta præstiterint, industriæ suæ tamen aditū
ad alia omnia clausum nō arbitrentur, quibus
opus Domini perfectius efficiatur.

Primum igitur bis annis singulis, semel ante nata-
lis Domini diem, iterum ante pentecostis solē
nitatem, vniuersæ ecclesiæ, & sacellorum super-
ficies interior, à solo ad fastigium emundetur
diligenter à puluere, operibus aranearum, &
omni sorde, per operarios in rebus eiusmodi
exercitatos.

Idem præstetur in facie ecclesiæ, si artificio sit
ad puluerem aut sordes contrahendas apto.

Quod sculptum, fictum, cælatum fuerit, præstet-
ur si idem sit pictum, aut auratum; molliter
tractetur, sapiusq. si opus sit, purgetur: adhi-
bitis ad tergendum mollibus penicillis, aut sco-
pulis ex palustris arundinis quasi pluma.

Columnarum, si sint, bases saltem; vasa aquæ be-
nedictæ; gradus; cancelli; tabulæ quæ sepul-
cra claudunt; mensæ altarium, si consecratæ nō

sint; sacrarij pars exterior; labra ad vsum ma-
nuum abluendarum; & omnia lapidea quæ in
ecclesia & sacristia sunt, nitida reddantur: quæ
asperiora sunt, arena & aqua fricentur: læuiga-
ta, aqua & cinere: lucida tergantur, adhibito eo
veluti vngue, seu pulte, quæ fit ex politura
crystalli, cum panno coactili, quem feltrum ap-
pellant. aut verò etiam ratione præscripta su-
pellectili, quæ est ex aurichalco. quæ verò ita
absterfa, & lauata fuerint, siccetur et diligenter.

Singulis mēribus, si fieri possit, eadē pars interior
ecclesiæ & cappellarū mūdetur, quantū homo
in solo stans, & scopulam arundinā seu perticæ
benè longæ alligatam adhibens, facere possit.
Neque verò tunc omittatur pars superior cap-
pellarum, si arūdo pertingat. tū anguli omnes
verrantur, scānis quibuscūque altariumq. sup-
pedaneis seu bradellis remotis. si id cōmodè
fieri possit. ad huiusmodi autē vsum etiā adhi-
beri poterunt perticæ coniunctæ, & per fu-
nem ductiles; ita vt magis minusuè altè adi-
gi pro necessitate possint.

Eadem diligentia sacristiæ adhibeatur.

Quæ ex ligneo nuceo, aut simili sunt, ostia, valug,
suggestus, subsellia chori, lectorilia, cædelabra
ad chori vsum, cornua quibus sustinentur lam-
pades, altariū suppedanea, sedes cōfessionales,
scabella genualia seu scāna ad genua extendū,
scrinia, armaria, & si quæ alia sunt huiusmodi
in ecclesia, & sacristia, eodem temporis inter-
uallo benè abstergantur læuco panno, aut li-
neo crasso, sed molli.

Solum chori ligneū benè itidem fricetur cras-
siori panno.

Bis verò singulis annis, eadem, quatenus com-
modè fieri possit, fricentur nucleis in panno in-
clusis: præter ea tamen, quæ sandaracha, quæ
vernitem dicunt, sunt oblita.

Interim dum hæc præstentur, velentur pictu-
ræ, & altaria tecta sint.

- Vas aquæ benedictæ, præter eam accuratiore fricatione, benè etiã lauatur scopula, & spongia tergat, quotiescunq. aqua benedicta renouat.
- Labra item lapidea sacristiæ, ex quo scilicet, & in quod aqua effluit ad manus sacerdotum abluendas, eodem modo, & tempore mudentur, præter eandem illam accuratiorem emundatione.
- Specularia vitrea; si alio loco sint, cum vniuersæ ecclesiæ partes, vt præscriptum, purgantur; si humili, singulo mense scopula arundinea vel humida spongia mudentur, & panno lineo abstergantur.
- Canceli ferrei (qui nigra litura, non leuigatione nitere debent) & si quæ sunt candelabra ferrea, singulo mense puluere prius excusso panno abstergantur. eodem tempore, quod ornamentorum in eis fuerit ex aurichalco, mudentur ad rationem candelabris infra assignandam.
- Sciat verò sacrista ratione illius cõmixtionis, quæ fit ex fumo olei ex limine expressi, sandarachæ, & viridi æris ærugine, ad ferrea eiusmodi nigra litura illustranda: & scripta apud se habeat, vt cum opus fuerit, adhibeat.
- Pauimentum ecclesiæ pridie omnium festorum dierum qui publicè seruantur, sacrista purget à prandio, antequàm mutatio fiat paramentorum, si faciendâ sit. postridie item benè manè, si eò fuit magnus populi concursus. præterea in media hebdomada, si id festi causa non fiat. quod si incidant plura festa continenter, quotidie sub noctem clausis ianuis verret. Singula saltem hebdomadâ purgabit pauimentum sacellorum, chori, & sacristiæ: & eodem tempore scopula arundinea purgabit gradus, & suppedanea altarium, valuas Ecclesiæ, genualia, scamna quæ in ecclesia habentur, subsellia chori, cancellosq. cappellarum. Ne puluis excutatur; priusquam verret, aspergat aquam, non manu, sed scopula guttatim. ne item adhibeat scopas, quæ asperitate pauimentum lædant. si lutum in hæserit, apto aliquo radulæ genere etiã dat. habebit igitur sacrista ad hos omnes vsus sua instrumenta certis & aptis locis recõdita, perticas, arundines, scopas paruas & magnas, firmas & mollès, capsulas quoque manubriatas ad purgamenta excipiendâ & efferendâ, & eiusmodi.
- Bis autem singulo anno accuratiore aliqua ratione pauimentum si opus fuerit purgare studeat, vt etiam labes quas contraxerit, omnino quantum fieri possit, eluantur.
- Si quid areæ est ante ecclesiam, purget itidem pridie cuiusq. diei festi: tum illud curet diligenter, vt exterior ecclesiæ pars circumcirca munda sit; non sordès adsint, non frutices, nõ herba altior, non locus aliquis immundus: & prout locus ferrè aut poscere videatur, cõtet etiã, & cum Superiore agat, vt circummuniatur.
- Panimentum campanilis verratur singula hebdomada. pars conuexa imi tabulati, & parietes infra illud, singulis mensibus adhibita pertica, vt in ecclesiâ; superiora autem tabulata itidem quandoque purgentur.
- Capsulæ ad expuendũ vsu, saltem octauo quoque die vndeque panno crassiore circumfricentur, & mudentur; calx sputo fordida amoueat, & si opus sit, noua addatur. quod si ramenta sint, bis singula hebdomada quæ sputo madent amoueanur; sicca addantur. aeri etiã quandoque capsæ exponantur, puta alternis hebdomadis.
- Armariæ, & scrinia sacristiæ, præter quod dictũ est, singula hebdomada scopula arundinea mudent.
- Altaria bis singulis annis cum sudum est à finitis Missis ad vesperũ spoliata sint, & suppedanea item amota; vt sicci aeris sentiant beneficium. quo tempore tum altaria ipsa vndeque mudentur, tum suppedaneorum pars, quæ subter est.
- Cum mappæ mutantur & pallia, altaria quoque ipsa mudentur arundinea scopula, tela etiam cerata quæ sacro lapidi hæret, leuiter purgata; siue lapis sit insertus, siue totum altare capiens: quod si aliquo casu accideret ita reatum non esse; ob reuerentiam sancti christinatis ne purgetur, tangaturuè.
- Iconæ cum ornamentis suis, si picta sint, vel inaurata; sanctissimæ Eucharistiæ tabernaculum cum suo integumento; & quæcunque huiusmodi picta, vel inaurata adiuncta sunt altaribus; item umbellæ superimpedentes, singulis mensibus mudentur, caudis vulpinis, aut arundinea scopa.
- Suppedaneum altaris quotidie mudentur arundinea scopa saltem, si in eo Missa faciendâ sit.
- Arcula item, quæ à latere Euangelij ad sputum excipiendum haberi solet, circumfricetur, & purgetur octauo saltem quoque die.
- Fenestellæ vrcolorum saltem octauo quoque die eadem arundine benè purgandæ sunt.
- Candelabra, Cruces, Thuribula, & reliqua suppellex argentea, quantum fieri possit, manibus nudis ne contrectetur, sed adhibito panno; aut verò parte quæ argentea non sit, capiatur. dum expolita est (quod serè non nisi interdiu esse debet) adsit semper qui custodiat. antequàm recondatur, excutatur, si quid pulueris, ceræ, aut inquinamenti accesserit, & extergatur leniter; adhibito etiam lineo & molli panno. cõdita autè sit vnaquæque res theca sua, ne quid sordium accipiat. cum aliquid tamen purgatione egere visum fuerit, palea combusta adhibita panno lineo leniter præstabitur. quod si quid valde sit denigratum, puta thuribulum ignis causa, aut etiam multa cera adhæserit; in lixiuia, cui sal sit admixtum, ebulliente, detergendum erit, adhibito penicillo ex fetis suillis confecto. caueatur tamen, ne si quæ pars inaurata sit, aurum vi salis detegatur. qua in re quid agi debeat, consulantur petiti.
- Calices bini, & patenæ binæ saltè, vbi duodecim sacerdotes Missam faciunt, quintodecimo quoque die leui manu aqua tepida lauentur.
- Sexto quoq. mense, sapone molliori, tuncque post quartam horæ partem, qua maneant in sole,

le, calida lixiua benè abluantur, adhibendo penicillum aliquem ad saponem benè amouendum, præsertim vbi fuerit cælutura. poterit etiã id fieri fufure cõcto; & tunc statim aqua munda bis aut ter abluendi essent. præstetur verò ab eo qui in sacris sit, in vase ei vsui, & lauandis corporalibus & purificatorijs tantùm destinato: quod ex ablutione superfuerit, in sacratium fundatur. Vbi verò minor sit numerus sacerdotum, rariùs id fieri poterit ex proportione numeri sacerdotum, & dierum.

Supellex inaurata, aut inargentata, eadè cautione tractetur, qua argentea. si semper exposita est, octauo quoque die panno lineo tergatur mollior; si recondenda sit, tergat tunc. poterunt etiam inaurata saponem aut fursure purgari, vt dictum est de calicibus.

Candelabra, & cætera ex aurichalco tractètur adhibito panno, vel ferrea summitate capiantur. si perpetuo vsu adhibeantur, tertio quoque die à puluere & cera si fortè defluerit, mündentur: si reponenda sint, tunc etiam id fiat. Præterea quarto quoque mense, si nunquam fuerint exposita, abstergantur diligenter puluere pumiceo, aut eo quem dicunt tripoli, adhibito corio bubalino; aut si vtrūque defit, latere in tenuissimum puluerem redacto, & loco corij, panno asperiore, quem dicunt saia; nullo verò modo adhibenda est aqua. recondita huiusmodi, tubulis crassioris chartæ, aut saccis lineis amicta habeantur, qui puluerem arceant, vt nitida & lucida semper seruentur.

Candelabra lignea, si ad vsum quotidianum sint, octauo quoque die panno diligenter munden- tur, cera si fortè adhæserit, leniter abrafa: si recõdantur, tunc idem fiat: & loco sicco, & circũ uestita habeantur. id de maioribus candelabris seu cereoferarijs etiam intelligitur. idemq. de imaginibus Angelorum ligneis. ratio, qua candelabra lignea minimè picta munden- tur, erit; vt nucleis panno laneo super imposito circum circa valida manu fricentur, ita vt succus expri- matur: si quidem perpetuo vsu adhibeantur, se- mel id fiat singulis mensibus, alioqui cum ex- ponenda sunt.

Lampades vitreæ, quæ sunt quotidiani vsus, quin- todecimo quoque die fursure & aqua calida abstergantur.

Vrceoli, præter id quod quotidie fit, singulis men- sibus diligenter purgètur, adhibito ouorũ cor- tice benè cõtrito, cũ ligneolo aliquo instrumẽ- to ad fordículas benè eluèdas: aut verò alia ra- tione, si quæ aptior inueniatur. opercula vrceo- lorum, quotidie cũ reponuntur, benè siccantur, si madeant. tum etiã pelues vrceolorũ abster- gantur, siccanturq. ; si stannæ fuerint, tertio quoque mense lixiua feruèti lauetur, & auena, vel farre uestito, seu ouorum cortice benè con- trito fricètur. post, iterum aqua lotæ in sole sic- centur, & panno lineo mundo abstergantur.

Emunctoria, tum bis saltem singula hebdomada purgantur, si sordes ex emũctione inhæserint;

tum decimoquinto quoque die latere cõtrito, aut cinere sine aqua mudentur. extinctoria se- mel singulis mensibus feruèti aqua & cinere lauetur, absterganturq. ; sed si sint ex aurichal- co, abstergantur ratione ei generi præscripta. Aenea vasa pro ablutione calicum, corporaliũ, pu- rificatoriorum, antequàm adhibeantur, & post, benè abluantur. bis verò singulis annis abster- gantur accuratè latere contrito, vel arena & aqua. si stanno sint illita, adhibeatur fursur & aqua. eodem tempore vas ad hostias conficien- das paratũ lauetur & abstergatur ratione præ- scripta, secundum materiæ suæ genus.

Instrumentum ad hostias conficiendas, cum vsu fuerit sacrista, oleo perfundat: & vtranq. partè charta interposita simul iungat. quæ in exteriõ- ri parte fuligo hæserit, abradat; postea eandem partem crassiore panno tergat, & ita reponat.

Linea omnia, albæ, amictus, superpellicea, mappæ, panni, & si quid aliud est diuini cultus gratia paratum, separatim ab indumentis domesticis lauanda locentur; agaturq., vt melius quàm ea purgentur, & poliantur. rariùs autem vel cre- brius pro sereni cæli opportunitate id fiat. hoc numero tamen ne censeantur, quæ ad manus, faciemq. lauandam, & ad nares purgandas in sacristia habentur.

Ternæ altarium mappæ, superior quidem singu- lis mensibus; inferiores verò quater in anno munda apponantur.

Superpellicea ministrorum, decimoquinto quo- que die munda adhibeantur: corporalia, ter- tia quaque hebdomada: albæ decimoquinto quoque die: sudariola ad necessitatem purgan- darum narium, quoties opus sit: cinguli alter- nis mensibus: manutergia altarium, itè ami- ctus, octo dierum spatio mutantur: & hæc sal- tem vbi duodecim sacerdotes Missam faciãt. Vbi autem pauciores sint sacerdotes, ex defe- ctione numeri sacerdotum poterit augeri pro rata parte numerus dierum.

Purificatoria singulorum sacerdotum itidem spa- tio octo dierum, vel ad summum quindecim: superpellicea cõfessariorũ singulis mēsis; itè quæ vsui vario sacerdotalium, & clericalium ministeriorum destinata sunt, ad eandem ferè rationem.

Cætera superpellicea bis toto anno lauari suffi- ciet; vere scilicet, & Autumno

In suppedaneo armarij, seu mensæ, vbi consistit sacerdos sacra indumenta sumens, perpetuò stratus sit crassior pannus; ne qua parte indu- menta fædentur.

Lintea sacristiæ ad manus abstergendas, singu- la hebdomada munda ponantur. tum valde humido cælo quotidie siccantur admota igni.

Mappæ ad sanctæ communionis vsum, contra- ctiores quidem alternis hebdomadis, maiores verò alternis mensibus mutantur. quæ purifi- cationis gratia habentur, prout necesse fuerit; modò, vt munda semper sint.

Quod autem hæc mutationũ interualla præfiniã- tur,

tur, non idèd tñ extraordinariè quoq. fieri nō poterunt, si oporteat, prout ei visum fuerit, cuius hoc interest; puta si ex labe quæ fortè aspersa sit, aliquid saluo decoro non possit adhiberi; aut alia causa incidat.

Præcipuis solemnitatibus, sicuti Natali Domini, Resurrectione, Ascensione, Pentecoste, Solemnitate Corporis Domini; Natiuitate, Assumptione, & annūciatione Beatissimæ Virginis; festo Sancti Ambrosij, omnium sanctorum, & Sancti titularis ecclesiæ, & si quæ sunt eiusmodi, munda omnia adhibeantur: & pulchriora item ad descriptionem de apparatu faciendam.

Mappæ altarium Missis finitis contegantur stragulis suis. prius verò leuiter purissima scopula, eius generis quod vestimentis adhibetur, propriè ad eum usum destinata purgentur: ipsa stragula singula hebdomada diligenti agitatione à puluere mundentur, & purgentur; præter id quod etiam quotidie manè eadem leuius excuti debent. tum aeri tertio quoque mense exponantur.

Corporalia, & purificatoria, cum remouentur, vt alia adhibeantur munda, ponantur in arcula seu canistro ad eum tantum usum destinato: & antequàm foras dentur ad lauandum, domi ab eo qui sit in sacris lauentur in proprio vase superius commemorato, lixiua, & sapone adhibito; & mox bis aqua sola abluantur. quod ex lauacione superest, in sacrarium fundatur.

Albæ, & superpellicea lauta, crispanda dentur more solito; quoties reponuntur, aptè saltem contorqueantur, si non crispentur.

Corporalia item dentur personis peritis, vt amylo inducto ea clarescere faciant, & complicant præscripta ratione. tempus huic operi aptum erit à Mense Maio ad Octobrem.

Recondantur verò hæc linea omnia benè sicca & cōplicata separatim suis locis, vt sint in promptu; apponanturq. rosæ sicca, & lauandula, aut similia, tum ad maiorem munditiam & elegantiam, tum vt à tineis libera sint.

Nullus sacerdos ad Missam faciendam accedat fediis calceis, aut crepidis. idèd semper crepidæ in sacristia habendæ sunt ad eiusmodi usum. si sacerdos sit externus, eius rei admoneatur. neq. verò item ministri ad inseruiendum accedat, nisi mundis calceis, aut crepidis.

Habeatur coram in sacristia scopula, qua sacerdos & clerici vtantur ad vestimenta mundanda, antequàm ad sacrum accedant.

Omnia indumenta distinctis proprijs scrinijs habeantur; & secundum coloris, pretijq. varietatē: linea quoq. pro genere & pretio distincta sint. apponanturq. cuiq. generi propriè schedulæ.

Casulæ recondantur ductilibus capsis, quæ in armaria interuntur; atque posita crassiore charta quæ fundum capsæ contegat, appositisq. sic cis rosarum folijs, & lauandula, aut similibus; ponatur casula cū manipulo suo, & stola; mox alia eiusdem generis pro altitudine capsæ. addantur item integumenta Missalium, quæ sint

eiusdem generis, & sacculi seu bursæ corporaliū. recondantur verò casulæ benè extentæ si ne ruga aut plicatura: eodem modo dalmaticæ, & tunicellæ. supra omnia aut alia charta sit, vt res mūdiores seruētur. Quæ sunt ex aureo, seu argenteo panno, aut ornamenta habent auro vel argento asperfici; ne cōfricata corrodantur, Pluuialia, maximè si aurea vel argētea sint, vel recondantur in amplo armario extenta; vel reponantur plicata vt alia; ita tamè vt nullo modo inflectatur quæ pars pensilis à tergo est; & interponatur pannus, vt modò dictum est.

Quandocunque extrahuntur hæc indumenta, substernatur eis mappa munda: & si aliquo spatio relinquenda sint, stragulum supersternatur.

Quæ rarò adhibentur, quandoque in sereno celo explicata exponantur, ne fortè mucescant, vel malè oleant; sed non in sole. poterit id fieri mense Maio, & Septembri, & semel in hyeme, pro opportunitate temporis.

Pallia altarium habeantur semper si fieri possit suis telaribus extentè affixa, poteruntq. vni asserculorum structuræ duo affigi diuersi coloris; vt pro diei conditione necesse non sit niſi vertere telaris faciē. ita in amplo armario erecta habebuntur, dempta linea filamentorum, quæ assuta non sit. interponatur verò pannus, siue inter duas palliorum facies in armario, siue inter pallij & altaris faciem; ad vitandā eā, quam supra diximus confricationem. commodum verò erit, pannum esse aded latū vt vtraque telaris faciē, & sic pallia ab vtraque parte affixa contegat: & ita in media sui parte affixus telari, nunc quidem hinc inde extendatur, & ab omni latere ligaculis connectatur, nunc verò ad vnā partem tantum; prout duas facies telaris aut vnā contegere oportuerit. illud etiā cautionis adhibeatur in telaris asserculo superiore; vt eius angulus inferior cui palliū adhereret, omnino recidatur, & deprimitur, vt nullo modo possit acumine lædere pallium. cūm altari pallia adhibentur, velamentum in superiori parte concinnè eis obtendatur Missarum tempore tantum, ne sacerdos impediatur, vel adherendo lædat paramenta: quod ne pedibus fiat, prohibebit tabella, quæ à suppedaneo surgens in altitudinem trium aut quatuor digitorum altare circummunit. Quod si ea asserculorum contabulatione haberi non poterunt; ita plicetur, vt si quæ crucis species, aut imago affixa est, non inflectatur; cautioque adhibeatur si oporteat, interpositi panni.

Tapetia, crassioresq. panni ad soli insternendi usum, cūm recondenda sunt, prius purgentur cera, & si quid aliud fordidū inhæserit; aeri post exponantur, & diligenter exagitentur ad excutiendum puluerem; scopula benè mundetur; & ita complicata suis locis recondantur.

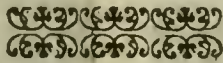
Sacristiæ fenestræ sæpè pateant sereno siccoq. celo; tum casulæ ductiles paulum educantur, vt etiam quæ intus sunt, sentiant aeris beneficiū.

INSTRVCTIONES CONGREGATIONVM DIOECESANARVM,

Illustris. & Reuerendis. in Christo Patris & Domini D. Caroli S. R. E. presb.
Card. tit. S. Praxedis Archiepiscopi Mediolani iussu,

Ex Concilij prouincialis I V. decreto editæ ad prouinciæ Mediolanen. vsum.

*Carolus S. R. E. presb. Card. tit. S. Praxedis, Dei & Apostolica sedis gratia
Archiepiscopus Mediolani, vniuerso clero urbis, diœcesis, & pro-
uincie nostræ Salutem in Domino.*

NEMO est, qui disciplinæ ecclesiasticæ vsu peritus sit, quin intel-
ligat, quanti ad illam non solum constituendam, sed etiam tuen-
dam, atque adeò propagandam intersint illi sacerdotales & cle-
ricales conuentus, quos ex Concilij Prouincialis primi decreto,
Vicarij diœcesani in sua quique regione pro muneris commissi
officio singulis mensibus in orbem habere debent. Sunt enim ij tanquam
scholæ, atque exercitationes, non solum studiorum, sed etiam officiorum ec-
clesiasticorum, in quibus cum animarum curatores, tum cæteri clericalis ordi-
nis homines versantur. Nullaq; illorum instituta ratio est, quæ in omnes par-
tes utilis non sit, non salutaris, & ob eam rem necessaria. Pietatis porrò offi-
cia populo in ijs præstantur; preces publicæ pro viuis & defunctis adhiben-
tur; studia cleri excitantur; morû clericalium disciplina breui quodam scru-
tinio conformatur; ecclesiarum cultus & ornatus adiuuatur; omnis denique
rei ecclesiasticæ quæ ad eam pertineat institutio, ad vnum eundemq; execu-
tionis vsum pariter vbique ex decretorum synodaliū auctoritate introdu-
citur: & verò quod maximè refert, cùm in aliquo eiusmodi conuentu clerus
versatur, non solum alius ab alio mutuū adiumentū sumere potest, quo vta-
tur ad muneris sui functiones, sed etiam cùm in quodam actionum sacerdo-
taliū quasi teatro sit, ibi, si quem eximia aliqua virtute præcellere animad-
uerterit, ab eo exemplumumat licet ad illius virtutis imitationem. Quam-
obrem cùm tanta tamq; magna inde commoda existant, cùmq; longè plura
ac maiora in dies, diuino in primis munere futura demum speremus, si tales
conuentus rectè, ordine, & clericali normæ cõgruenter perpetuò habeantur:
nos illis celebrandis leges in concilijs prouincialibus nostris cùm præscripse-
rimus, non solum easdem in vnum collectas, verum etiã alia nonnulla ex di-
sciplinæ conuentualis rationibus vsuq; accepta, decreti prouincialis auctori-
tate hoc breui libro complexi, vobis omnibus & singulis quorū interest, iam
tandem edimus. Vestrum est igitur, ita diligenter agere, vt & quam in hoc
ipso libro decernendo paternam sollicitudinē Episcopi pastoresq; vestri vnâ
nobiscum posuerunt, & quam nos potissimùm curam studiumq; in eodem
conficiendo atque edendo adhibuimus, eam omnem vos exequendo vicif-
sim accuratissimè præstetis. Valete in Domino.

QV AE

QVÆ AD VICARIYM DIOECESANUM PROPRIÈ SPECTANT.

T I T. I.

T. t. de Vic. foran. cõlit p. 22.

QUAM in Concilio prouinciali primo de Vicarijs foraneis diœcesanis creandis decretum est, ea sanè ipsi cura commissa fuit, vt certis quibusdam legibus parochiales in diœcesi conuentus haberent.

Quas quidè leges, & pleraq; alias cæteris deinceps Synodis prouincialibus ad id munus ritè rectèq; obeundum constitutas, hoc libro distinctius atque enucleatius explicari, operæpretiū esse censuimus.

Illud igitur Vicarius diœcesanus, ad quem horum conuentuum præcipua cura delata est, in animo propositum fixumq; habeat, se munus atque ad eò onus sustinere non leue, sed graue ad modum, ac planè multiplex: in quo scilicet cleri pietas, moderatio morum, obediētia, rerum sacrarum studia, & virtutum exercitationes continentur: quæ omnis sacerdotalis clericali q; disciplinæ firmamenta ac præsidia sunt maxima.

Quamobrem is cum semper, omniq; loco, tum verò in huius muneris sui administratione, iustitiam, & diuinæ charitatis ardore, & sacrarum rerum studio, & vitæ morumq; integritate, & doctrina, & virtutum officijs, sanctèq; factis se præbeat ac præstet, vt clerus cuius curam gerit, exemplis præclaris in dies magis atque magis in omnes piè rectèq; agendi partes conformatus, religione & sanctitate florens, fructus ferat fidelibus salutare & vberimos.

Et verò in primis hæc diœcesanarum congregationū instituta & præcepta, ex decretis prouincialibus, & aliquo disciplinæ vsu rationibusq; sumpta, non memoria solum comprehendat; sed etiam, id quod caput est, in omnem executionem, omnemq; rei benè gerendæ consuetudinem, quoties occasio feret, rectè inducat.

Quò plus autem subsidij ad eam ipsam rem sibi comparabit, eò in omnes partes vtilior erit muneris sui functio atque administratio.

Quamobrem sæpenumero Episcopum, cuius auctoritate consilioq; potissimum niti debet, accuratè consulat, non solum de ijs, quæ his præceptionibus exequendis vsui atque adiumento esse possunt, verum etiam si quæ aliquando incidere, quæ vel dubia, vel difficilia explicanda sint.

Quæ verò in munere sibi commissio rectè gerendo partes sint, faciliè ex ijs perspiciet, quæ mox infra commonstrantur.

Primo ipse Vicarius duodecim antè diebus quàm stata congregationis dies venerit, de illius & die certo, & loco vbi futura est, Episcopum per literas certiore faciat: vt si quando voluerit, aut ipse, aut eius in situ Visuator, aliufuè quem maluerit, congregationi præfens in tempore adesse possit.

Ad locū, qui congregationis futuræ causa indictus est, summo manè primus omnium se se conferat: postremus inde discedat.

Ad quæstiones, quæ de casibus cõscientiæ proponentur explicandas, præmeditatus ita accedat, vt theologos etiam, aut iuris pontificij peritos, si res feret, in consilium adhibeat: & sic quidem apud, graniter, doctè, & sententiã suam exponere, & eius rationem reddere possit, non sine aliorum qui adsunt, consensione.

Eo ipso conuentus die antequàm in viam sedet, summo manè Missam celebret, nisi aliquando secus sibi videatur.

Vbi primùm ad constitutum congregationis locum peruenit, ecclesia perspecta, apparatusq; omni, copiam sui populo faciet, ita ut secum colloqui agereq; facile ille possit, si quid fortassè velit, quod ad Dei cultum, ecclesiæ ornatum amplificandum, conseruandumq; aut ad animarum salutem spectet.

Quo in audiendi munere tamdiu versabitur, quoad initium fiet officij pro defunctis.

Cui officio omnino interfit, reliquis occupationibus intermissis.

Si verò infirma valetudine, aut alia iusta causa impeditis, conueniui, qui ad constitutam diè indictus est, interesse ipse non poterit, in aliam diem ne eum proroget aut differat: sed eius loco præfens adsit is, quem Episcopus substituerit, aut quem ipse Vicarius delegauerit.

QVI AD CONVENTVM DIOECESANVM VENIANT.

T I T. I I.

AD conuentum diœcesanum Vicarius foraneus ex Concilij prouincialis primi decreto sacerdotes omnes cogat, qui in regione sibi commissâ curam animarum quouis nomine gerunt.

Vbi supra. §. Hi autem.

Capitula item & canonicos accerset; nisi quos ob eorum multitudinem non interessè Episcopus censuerit, cum ipsi & celebres & frequentes de rebus spiritualibus conuentus habeant.

Idem de alijs inferioris ordinis ministris decretum sit, qui chori officijs deuincti sunt.

Eò præterea accedant omnes, & qui beneficia ecclesiastica obtinent, & qui item sacris ordinibus initiati sunt; ijs tantummodò exceptis, quos ob ingrauescentem ætatem, aut ob aliam causam, hoc onere liberos & solutos esse Episcopus iusserit.

Verum quò facilius diiudicare Episcopus possit, quos hac lege deuinctos teneri oporteat: Vicarius diœcesanus in anniuersaria septuagesimæ congregatione, Synodoq; item diœcesana, ad eum nomina deferat Sacerdotum & clericorum totius regionis sibi concredita.

De quibus singulis non ambitiosè, sed sincerè vereq; referat, quam & in doctrinarum, & in virtutum disciplinis progressionem habeant.

Qui

Qui in numero adscriptus, siue ab Episcopo extra ordinem conuenire iussus, abfuerit; absentia tamen causam Vicarius cognoscat: quique sine legitima causa abfuerit, præter alias pœnas quas Episcopi arbitrio luet, ne minus etiam quarta parte nummi aurei mulctetur. Nec verò mulcta maior sit aureis nummis duobus. Atque intrâ hos quidem limites mulctâ pro culpa modo, & personæ ratione temperare, Vicario diœcesano liceat.

Vbi cleri numeri us maior erit quàm triginta, aut regionis spatium decem millibus passuum amplius patebit; aut verò alia causa erit, quamobrem omnes in vnum locum conuenire nõ possint: tunc Episcopus re perspecta causâ cognita, eiusdẽ regionis clerum in duos pluresuẽ conuentus tribui dispartiriue, aut capitulũ canonicorum, si quod erit, non euocari iubebit; aut aliam aliquam rationem, prout expedire viderit, iniri statuet, qua nec tam salutare institutum omittatur, nec clero plus oneris imponatur, quàm ferre possit.

Neque verò vnquam nisi grauissima causa, eiusdem regionis plebisq. clerus (cũ quasi vnum corpus sit) in multas partes distrahi diuelliq. debet.

QVI DOMI SVÆ CONVENTVM habere debent.

T I T. I I I.

DOMI suæ conuentum habeant, sumptusq. necessarios eo nomine faciant omnes, quibus animarum cura quouis nomine commissa est.

Vicarij item perpetui, quiuẽ aliorum vice, cetero incertouẽ tempore curam animarum gerũt, conuentum impensis eorum habeant, quorum nomine animarum curationem sustinent; nisi aliter vel inter eos conuenerit, vel ab Episcopo decretum sit.

Regulares itẽ, siue suo, siue sui ordinis nomine curam animarum gerunt, id oneris suo loco subeant, iisdem legibus deuincti quibus ceteri item parochi; nisi illis petentibus, Episcopus, prout expedire iudicauerit, in alia eiusdem loci ecclesia, aut in alia etiam parochia congregationem illorum sumptibus haberi statuerit. Vbi laicorum impensis curator animarum alitur, si, cũ cleri eo loco cogendi tempus inciderit, nullus erit; nihilominus cogetur sumptibus laicorum: qui à Vicario diœcesano non vlla importunitate, neque vlla efflagitatione ad impensas suppeditandas incitabuntur; sed piẽ benigneq. inducentur, propositis salutaribus vtilitatibus, quæ cum ad eorum parentes via hac perfunctos ex sacrarum Missarum diuinorumq. officiorum celebritate dimanabũt; tum ad ipsos etiam ex concione indulgentijsq. pertinebunt, quæ fidelibus cõcessæ sunt, qui diuinis illis officijs interfuerint.

Quòd si nulla ratione ad id perducì poterunt, tandiu conuentus prorogetur, quoad illius Ecclesiæ curator creatur: cui sanẽ ea dilatio nihil detrimenti vllò modo importet. Cũ autem vertente tempore conuentus celebritas, ad Ecclesiam cuius curationem gerit, ordine redit; tunc impensis suis ipse conuentum habeat.

In Ecclesijs præterea vbi animarum curatio geritur vacantibus, conuentus eodem ordine habeatur sumptibus earundem Ecclesiarum.

Qui domi suæ conuentum habent, eos par nõ est impensas erogare minus necessarias.

Quamobrem quicumq. conuenerint, ne seruos secum adducant, neque aded clericos, hoc veritum sit. Quòd si ob valetudinis imbecillitatẽ, aliamuẽ iustam causam, cuiquam seruum cleri cumuẽ secũ ducere permissum erit, caueat omnino Vicarius diœcesanus, ne parochus in cuius Ecclesia conuentus habetur, quidquã sumptus in eum seruum clericumuẽ erogat, ne se is quidem offerat, atque aded obtendat.

Verũm si fieri commodè potest, extra ædes vbi clerus coactus est, serui, ac multò magis iumenta equiuẽ diuertant heri impensis.

Vbi plures portiones parochiales sunt, aut beneficia, tituluẽ, aut præbendæ coadiutorales, quibus ab institutionis initio cura animarum incumbit, quamuis populus distinctus non sit; tamen diuersi conuentus à suo quiq. portionario Sacerdote certis temporum interuallis habeantur. Si verò aliquam è portionibus vacare contigerit, idem decretum sit, quod de ecclesiarum curis vacantibus præscriptum est.

In ecclesijs autem collegiatis, vbi ad præposituram cura animarum pertinet, impensas Præpositus faciat. Idem præstet, etiam cũ in ea præpositurali ecclesia adiutores curæ parochialis sunt, siue substituti canonici, siue cappellani, atque aded qui titulum obtinent; si modò non sint quasi portionarij, quorum munus supra demonstratum est. Sin autem cura animarum adiuncta capitulo est, impensam faciat ac præstet idem capitulum.

Qui ad conuentum diœcesanum accedit, si beneficium ecclesiasticum obtinet, aut sacris initiatus est, lege tamen conuentus habendi non adstringitur; solidos sex, aut quot pro rēporis vel regionis ratione Episcopus præfinierit, secum afferat: quos solidos rectori ecclesiæ vbi conuentus habetur, rectè fideliterq. coram vicario persoluat. Eam verò pecuniam si rector accipere recusarit, tunc is in arcam confratruẽ sanctissimi Sacramenti illius ecclesiæ statim deponat, in codicemq. accepti referri curet.

Nec verò statam hanc solidorum solutionem à Vicario, aut ab eo qui conuentum habet, condonari, remittiue vllò modo liceat; vt ne istius modi condonatione, eiusuẽ exemplo, ceteris iniuria, vel detrimentum fiat. Si verò Vicarius, aut ille contrafecerit, quadruplum Episcopi auctoritate persoluat.

ORDO IN CONVNTIBVS
habendis.

T I T. I I I I.

OR D I N I S ratio ea erit, vt in orbem perpetuo quodam cursu, clerus semel singulis mensibus, modò in hanc modò in illam ecclesiam parochialem conuocetur.

Atque hyeme quidem ijs locis conuentus indicatur, ad quæ & accessus facilius, & iter breuius erit.

Qua in re, quantum ratione prouideri poterit, omnino locorù incommoda temporum oportunitate mitigentur; rur susq. horum acerbitas illorum lenitate temperetur. Et denique itinerum difficultates, Vicarij prudentia, de seniorum sacerdotum consilio Episcopo approbante minuantur.

Ordo præterea (nisi Reuerendissimus Episcopus aliter censuerit) de conuentus consultatione à Vicario constituatur, & à Cancellario regionario describatur, in acta q. referatur.

Si verò ordinis ratio aliquando mutetur necesse est, vt & locorum, & temporum incommoda euitentur; de mutatione in proximo superiori conuentu agatur, ac deliberetur.

Si quid autem temporis progressu Vicarius conuentusq. ob iustam causam renouari mutariq. oportere censuerit; id ne cuiusquam incommodo detrimentouè fiat. Nemoq. plus oneris sustinere cogatur, quàm muneris sui partes, & facultates tulerint.

Si quis suo tēpore graui aliquo incommodo conuentum habere non poterit, is interposita Vicarij auctoritate cum alio conueniat, qui id oneris suscipiat, vicem illius ipse alio tempore subiturus.

DE TEMPORE CONVNTVS
habendi.

T I T. V.

Vbi supra.

CONVNTVS ex Synodi Prouincialis primè decreto in singulos mēses semel cogatur. Si qua autem in regione ob hyemis vim, vno alterouè mense conuocari nō videbitur: id Episcopo inconulto ne fiat, quemadmodum in Synodo Prouinciali quarta decreuerunt.

Verùm vt quàm minimo parochialis curæ detrimento damnoq. tam utilis conuocatio fiat, id Vicarius accuratè præuideat, ne conuentus qui proximè futurus est, in aliquam solemnem celebritatem incidat; quæ vel ex ecclesiæ præcepto vbiq. terrarum, vel eo potissimum loci agitur, in quem clerus cogendus est. Neue in ea tempora incurrat, quæ in sacris confessionibus audiendis, sacramentis ministrandis, alijfue parochialibus actionibus ministerij suè gerendis, consumi solent, & debent.

Cuiusmodi est tota hebdomada, quæ diem Na-

talem Iesu Christi Domini proximè antecedit, & hebdomadæ item duæ ante Pascha Resurrectionis, & omnis præterea hebdomada, quæ aliam insignem celebritatem antegreditur, in qua fidelium confessiones cōmunionefq. frequentiores esse solent. Eiusmodi celebritates sunt, vt potè sacri dies Pentecostes, solemnitas Corporis Domini, assumptio beatissimæ Virginis Mariæ, dies festus omnium Sanctorù, diefq. item officio pro defunctis eo loci dicatus, vbi conuentus proximè futurus esset.

Cùm autem de Episcopi sententia conuentum aliquando intermittere contigerit, in ea cura euigilet Vicarius diœcesanus, vt tam salutare munus quamprimum repetatur, & quidquid dāni detrimenti è factum est, frequentioribus conuentibus, omniq. alia ratione refarciatur atque instauretur. Qua in re si remissum se negligentemq. præbuerit, pœnam pendat Episcopi arbitrio.

Summo manè quoad eius fieri poterit, omnes singuliq. ad locum conuenient, qui in conuentu proximè indictus est.

Vicarius, eos qui seriùs conuenerint, seuerè reprehendat; & quos lapsiùs huius negligentiae reos animaduertet, eorum nomina ad Episcopum deferat.

Quicumq. autem officio pro defunctis non interfuerit, solidis decem mulctetur; totidè si Missæ conuentuali; quinq., si præsens processioni non interfuerit.

Qui verò tam sero venerit, vt muneri, quod sibi in proximo conuentu demandatum est, præstò esse non potuerit, nummis realibus tribus mulctetur.

Quam mulctam omnem pro contumaciæ culpæ ratione arbitrato Vicarij diœcesani auge ri liceat, ita tamen, vt ne nummi aurei summam excedat.

DE VESTITV AD CONVNTVM
deferendo.

T I T. V I.

VESTITVM decretis prouincialibus vni cuiq. præscriptum, pro ecclesiastici beneficij quod quisque obtinet, dignitatisuè ratione singuli induant, & gestent. Si verò ob itineris difficultatem gestari non potest, certè eo loci vbi conuentus habetur, omnino induant.

Qui alium vestitum induerit gestarituè, pœnis contra illos qui eo in genere peccarint, constitutis afficiatur: nisi fortalsè cuiquam ob iter longius, aliamuè causam, facultas ab Episcopo permiffa sit breuioris vestis induendæ & gestandæ.

Superpelliceum item afferat, etiam si regularis sit. Id verò eiusmodi sit, vt neque situ sordèuè squalleat, nec verò vetustate obtritum sit; sed candidum, ab omni labe purum, decens, & latis præterea manicis, & ad manù vsq. deductis.

Præ-

Præpositus, præter superpelliceum, non in sua tantum ecclesia cum cõuentus habetur, sed in omni etiam ecclesia intrâ plebis & præposituræ suæ fines, baculo, & cappa, alij suè insignibus utatur, quibus in ecclesia sua uti potest. Nemo deniq. sine recenti tonsura, pro ordinis quo quisq. initiatus est, ratione compareat, barbaq. item ad præscriptum.

o. 5. tit. Quæ cleric. hunc. artin. p. 267 ec. 5. decr. 4. 382.

Q U O M O D O S E Q U I S Q U E
paret, ac gerat, ubi ad congregationis locum venerit.

T I T. V I I.

CUM quis ad congregationem venit, in ea cogitatione versabitur, ut ad locum se venire putet, in quo, quasi in quodam sacerdotali gymnasio exercitationes fiant; in quibus perpetuus cursus esse debet eorum, qui spirituali aliorum curæ præfunt. Idè ad omne opus bonum paratus atque instructus accedet.

Antequàm in viam se dabit, se & meditationibus, & oratione, & earum rerum quæ in conuentu agendæ sunt, studio atque officio præmunit, ita ut specimen det industriæ, virtutisq. suæ sacerdotalis.

Nihil in itinere aget, quod cum sacerdotali clericaliq. dignitate & decore non conueniat.

Vt verò frequentes conuentus sunt, sic maiores in sanctè agendo progressiones eius esse debent; vsque adeò, ut his mensuris conuentibus tanquam assiduis exercitationibus, ipse in virtutû schola disciplinaq. veluti per gradus progrediens, perfectus Dei minister esse possit.

Quæcunq. igitur in conuentu prælatè agentur, ea sibi proponet, cum ad vitæ suæ emendationem, tum ad omnem perfectionis progressum; quò in primis spectare debet omnis sacerdotalis & clericalis sollicitudo.

Ad constitutum autem locum conuentus cum proficiscitur, breuiarium, & calendarium secum feret. Eò cum peruenerit, primò in ecclesiam rectè proficiscatur: ubi Deum sanctis illius ecclesiæ patronis intercedentibus suppliciter deoret, ut clerus populusq. salutarem inde fructum ferat.

Deinde Vicarium adeat, ut se aduentasse significet. Vicarius autem singulos qui aduenerint, apud se diutius morari nõ patiatur, sed quamprimùm dimittet, ut Missam celebrèt, cæteraq. officia obeant, quæ eo die præstare debent: atque in eorum quidem munerum functionibus diligentissimè incumbant, vsque adeò ut cætera omnia post habeant.

Proximè conueniat ecclesiæ rectorem is sacerdos qui Missam celebraturus est, ut illius celebrandæ horam certam sibi ille præscribat.

Singuli deniq. se conferant ad præfectum magistrumq. chori, ut ab illis ritè instruatur ad muneris sui eo die obeundi partes rectè exequendas.

Omni quidem tempore sacerdos vitæ morumq. exemplis prælucere debet, tum verò cum celebratur conuentus: quò tanquam ad quoddam sacerdotalium actionum theatrum frequēs populi concursus esse solet. In omni igitur actu, gestu, sermone, omniq. officio vnusquisq. ita se gerat, ut charitatis, pietatis, deuotionis, humilitatis, & sanctitatis exempla ad laicos dimanent.

Hoc porrò vnusquisq. studebit, ut si quem virtute aliqua præcellere animaduertit, ab eo exemplum sibi sumat ad eximie virtutis imitationem. Sanctos enim viros inter se congressum habuisse memoria proditum est, ut alius ab alio mutuum adiumentum acciperet, quo vteretur ad cursum perfectionis.

Nemo autem per oppidum pagumue quòd clerus conuenerit, vagetur: neque hæc, neque illà concurret: neue otiosè, curiosè obambulet: neue negotia cuiusuis generis antè dimissum conuentum cum laicis habeat.

Neque liceat item cuiquam, aut singulares magnificasq. priuatorum domos, aut loca amœna (quod animi leuitatis indicium est) lustrare.

Si quis eo loci ubi cõuentus habetur, quidquã vel verbis, vel factis commiserit, quod præ indignitate animos incolarum offenderit, perturbare; eum pro modo culpæ Vicarius & mulctet, & ad Episcopum præterea deferat.

DE INDICTIONE FUTURI
conuentus.

T I T. V I I I.

CONVENTVS antequàm dimittatur, Vicarius plebanus, certam illius qui proximè futurus est, diem locumq. constitutum ex præscripta formula indicat & significet.

Statuet item de eo, qui ex omnibus concionem ad populum habiturus est; & de altero item qui potissimùm ad clerum, si fortalsè ita oportere iudicabit.

Deligat etiam Sacerdotem, qui Missam conuenticalem celebret; & ministros, diaconum, subdiaconum, & acoluthos: cæremoniarum item præfectum, à quo cæteri in sacris literis minus versati instrui possint ad cæremoniarum usum. Deligat autem ad id muneris illum potissimùm, quem maximè omnium idoneum existimauerit.

Declaret præterea nominatim, qui sacerdotes in futuro conuentu Missas sine cantu celebrèt: quoniam non ab omnibus celebrari opus erit, sed ab ijs tantummodò, qui & propius absunt, & earum ecclesiarum sunt, quæ præter parochum alios habent sacerdotes, quæuè minor è habent populi multitudinem.

Nec verò plures Sacerdotes aliunde ad Missas celebrandas euocentur, quàm quatuor, vel summum sex.

Hunc ministrorum delectum, indictionemq. futuri

futuri conuentus, Vicarij iussu cancellarius de scripto pronunciet.

Eius porrò ecclesiæ, in qua conuentus habebitur, rectori, propter multas occupationes quibus necessariò distinebitur, ne munus adiungatur vt Missam canat: sed liberum ei sit, summo manè celebrare.

Ne cui impositum à Vicario munus detrectare cum altercatione liceat.

Si quis autem impeditus legitimè erit, quo minus id munus obire possit, qua decet modestia, illud ipsi exponat, eiusq. iudicio audiens erit, atque obediatur. Quòd si iniuriam sibi fieri aliquando putarit, ad Episcopum confugiat, qui rem totam cognoscat, atque dijudicet.

Præterea quibuscum ei videbitur, etiam separatim sigillatimq. aget, vt eo die manè in ecclesia frequentes esse velint: tum verò illud omni studio curabit, vt reliquus populus sibi commissus, terrenis negotijs posthabitis in ecclesia frequens diuinis officijs intersit, cogitatio nēq. & animū ad spiritualem hanc actionem adijciat. Quamobrem graui, charitatisq. plena cohortatione illum accendet, cum ad cætera pietatis officia, tum in primis ad confessionem, cōmunionem, frequentius orationis studium, & ad preces etiam pro defunctis.

Parochus, apud quem conuentus proximè habebitur, die dominico antecedenti constitutam illius diem populo ex decreto Concilij Prouincialis secundū denunciet: eumq. cohortetur, vt ad ecclesiam frequens ea ipsa die conueniat, vt orationis, quæ pro mortuis viuifq. fiet, participes sit; vtq. vnus etiam anni indulgentiam à Sanctis. D. N. Gregorio XIII. concessam, cuius exēplum in huius libri parte vltima editum est, & aliam præterea dierum quadraginta ab Episcopo datam consequatur; cum illā ab vnoquoq. Episcopo in sua diœcesi iis concedi decretum sit, qui in conuentu diœcesano diuinis officijs concioniq. intererunt.

Pridie diei conuentus, solemni longiori q. campanarum sono vesperi paulò post salutationem Angelicam, & ipso etiam die quo conuentus celebratur summo manè celebritatem hanc populo significet.

Vicarij autem munus erit, ea refecare, quæ populo occasionem præbere quacunq. ratione possunt, quominus mane eo die in ecclesiā cōueniat ad diuina officia, ad concionem audiendam, & ad preces pro se, pro suisq. omnibus viuus & defunctis fundendas.

Quem etiam hoc præmonebit, vt aliquādo de officio patrisfamilias, institutioneq. christiana sermonem accuratè studioseq. instituat: ac præterea de frequenti orationis vsu cum populo agat, eundemq. accendat etiam atque etiam ad illud in nostra prouincia institutum vespertinæ & matutinæ orationis.

DE CONFESIONE.

TIT. IX.

PRIDIE diei conuentus, singuli ecclesiastici ordinis homines qui eò conuenire debent, de peccatis suis ritè sacerdotibus confiteantur, quibus audiendi cleri confessiones ius est.

Confessarij autem eo die in prius faciles, paratos, ac promptos se præbeant ad ministerij sui functionem: ac propterea die sequenti etiā ad constitutum locum, vbi cōuentus habetur, tempestiuè ire contendant.

Afferant singuli confessionis suæ, ab eo tempore quo conuentus vltimò habitus est, testificationem, confessarij manu exaratam, aut certè subscriptione signatam ad formulæ præscriptam.

Qui verò iusta causa impeditus à cōuentu abfuerit, quocunq. gradu præditus, suæ tamen confessionis testimonium mittat: qui autem vel nō attulerit, vel non miserit, nummo aureo vno mulctetur.

Vicarius diœcesanus licet vnus sit è confessarijs cleri, eo tamen die manè quo cōuentus habetur, ab eo munere vt poterit, absteat.

DE OFFICIO MORTVORVM,
Missæ conuentuali, & supplicatione.

TIT. X.

VBI eo die manè omnes cōuenierint, superpelliceis induti, totum officium pro defunctis (quod tribus nocturnis & laudibus continetur) non raptim, non turbulentè, non præpropera quadam voce; sed grauitè, distinctè, piè, & religiosè concinant; vt alios etiam incitent, & ad orationem pro defunctis, & ad meditationem mortis.

Deinde Missa solemnis celebretur à sacerdote, ministris adhibitis, quibus in proximo conuentu iussum est.

Iiq. pro ratione muneris quo funguntur, sacris vestibus induti sint.

Ea Missa solemnis fiet pro defunctis in ea ecclesia cœmeteriouè sepultis, nisi aliquando in cōuentu qui Synodum Prouincialem diœcesanam uè proximè antecedit, aut in alia eiulimodi occasione, de Spiritu sancto eam celebrari Vicarius maluerit, vt ex decreto Synodi Prouincialis primæ permissum est; ea tamen lege, vt officium pro mortuis nunquam omitatur. Postea Missa celebrata, siue pro defunctis, siue de Spiritu sancto, solemnis defunctorum abfolutio fiet, supplicatioq. item processioè per cœmeterium agetur.

Quod munus sacerdos obeat is, qui Missam solemnem celebravit, pluuiiali nigro indutus, diacono crucem, acoluthis aquam benedictam cū aspersorio, & thuribulum cum acerra præferentibus, cæteris verò cereos accensos gestantibus,

Tit. 2. decr. 30.
pag. 69. §. Parochus verò.

De Vic. Foran.
pag. 21. §. Tum
vniuersi.

tibus, qui vnciarum duarum saltem pondere sint, eademq. forma quoad eius fieri poterit, ecclesiæ vbi conuentus habetur, sumptibus empti.

Cuius item ecclesiæ erit, quidquid de ijs reliqui erit.

DE CONCIONE.

TIT. XI.

ANTEA verò quàm Missa solemniter celebretur, ad populum de suggesta concio ab eò habeatur, quem in proximo superiori conuentu Vicarius delegerit.

Cui Vicario rector ecclesiæ accuratè significabit, quæ ad illius loci vbi cõuentus celebretur, hominum disciplinam, spiritualisq. vitæ studium concionantis officio excitandum vsui esse possint; quæ praua consuetudo, quæ morum corruptelæ, quæ publica peccata exagitanda, omniq. ratione ex hominum mentibus prauoque vsu radicitus extirpanda: quæ rursus virtutes potissimum disseminandæ, quæ item pietatis opera instituenda, aut certè excitanda: & ad quas deniq. res ij homines inflammandi, & à quibus reuocandi.

Atque ea ipsa quidè omnia Vicarius rectè suggeret concionatori: qui studium diligens ponet in euangelio, quod die dominico proximè sequenti de more in ecclesia legetur: concionemq. sanctioribus illius explicationibus cõtexet, totamq. populi apud quem concionatur, vtilitatibus spiritualibus aptè accommodabit: capita autem rerum de quibus dicturus est, cū Vicario communicabit.

Illud porrò meminerit, se ad populum concionem habere, non ad clerum: idè eam cautionem adhibebit, ne sacerdotum & cleri mores publicè reprehendat, sed eorum dignitatem dilaudet, ac tueatur: ac de populi erga parochos, cæterosq. ecclesiastici ordinis homines officijs atque obseruantia, vt poterit, accuratissimè dicet.

Quòd si Vicarius id opportunum esse duxerit, vt ad clerum etiam aliqua concio habeatur atque instituat, tūc absolutis omnibus officijs quæ presente populo aguntur, eoq. dimisso, ipse, aut alius eius iussu breuiter clero concionetur: at illud videat, vt ne ob eam causam populus propria concione careat.

Concioni clerus superpelliceis indutus loco maximè cõspicuo ab initio vsque ad finem intersit.

Quicumq. sine Vicarij auctoritate, aut absq. iusta causa quam ipse cognoscet, abfuerit, solidis decem mulctetur.

Vicarius porrò absentia causam excusationeq. nullam nisi necessariam accipiat.

DE SANCTISSIMA
COMMUNIONE.

TIT. XII.

SANCTISSIMAM Eucharistiam diaconi, subdiaconi, clericiq. inferiorum ordinum ritè intrà Missarum solennia sumant: deinde laici, qui confessi sumpturi sunt.

DE MAGISTRO CÆREMONIARUM, chori præfecto, & punctatoribus.

TIT. XIII.

CÆREMONIARVM magister, chori præfectus, & punctatores ad conuentus celebratam adhibeantur, quos Episcopus delegerit.

Si qua autem in re qui ad conuentum veniunt, minus exercitati erunt, eorum opera se se edoceri curabunt, qui in ecclesia cathedrali ijs muneribus funguntur.

DE VISITATIONE ECCLESIAE
vbi conuentus habetur.

TIT. XIII.

SACRIS, & cæteris quæ supra mox demonstrata sunt, peractis, Vicarius alijs etiam præsentibus, superpelliceo & stola indutus, eam ecclesiam breui & quasi summam visitabit: nimirumq. perspiciet tantummodò, qua ratione sanctissimum Sacramentum asseruetur, & quo item modo reliquiæ sacræ, vt quæ se habeat baptisterium, sacriariū, sacra olea, sacrificia, suppellex ecclesiastica, libri, & cætera id generis.

Videbit item ea, quæ ad illam ecclesiam benè ordineq. statuendam Episcopus aut eius generales Visitatores decreuerunt, an executionem habuerint.

Ecclesiæ visitatione breuiter absoluta, Vicarius initio aut in fine cõgregationis, prout expedite viderit, ipsos etiam ecclesiasticos homines diligenter inspiciet.

An tonsura decenti.

An batba ad præscriptum.

An vestitu præscripto.

An superpelliceo mundo ac decenti induti sint.

An breuiarium, & calèdarium anniuersarium habeant.

An confessionum testificationes probabiles habeant.

Breuiter item interroget.

De Missæ celebrandæ ritu & cæremonijs.

De diuini officii recitandi modo & ritu, pro festi diei, aut feria ratione.

De ritu administrandi sacramenta.

De exercitatione orationis, præsertim mētalis.
De vitæ sacerdotalis ratione.
De studijs.
De visitatione & cura infirmorum.
De alijs prætereà generatim ac breuiter scruta-
bitur, quæ pro prudentia sua viderit expedi-
re, prout ratio personarum, & temporis spa-
tium tulerit.

DE REFECTIONE.

T I T. X V.

His ita gestis, omnes ecclesiastici qui in cō-
uentu adfuerunt, in parochi ædes, vbi se ci-
bo reficiant, non turbulentè non effusè, sed
modestè grauiusq. conueniant.

Ne in mensæ apparatu à frugalitate sacerdo-
taliq. modestia infra præscripta vllò vnquam
modo discedatur.

Quicumq. id culpæ admiserit, & Vicarius item
qui permiserit, aureis nummis sex plectatur.

Quæ multa locum habeat, non solùm cū
mensæ fercula apponuntur; sed etiam quam-
uis minimè apponantur, sunt in apparatu tamè
& in promptu.

Mensæ igitur frugalis apparatus ita adhibeatur
vt infra.

Vnum tantùm ferculum sit, idq. vno solùm
modo conditum: vnus etiam tantummodò ci-
bus iurulentus.

Quod vt commodiùs faciliusq. præstetur, eius
ferculi loco oua tria tantummodò apparentur,
aut pro temporum regionumq. conditione, vn-
ciæ carnis septem, nō tamè è pullis gallinacis,
neque sanè ex alio volatiliū, aut ferarū quo-
uis genere.

In quadragesima aurem obsonium quadagesi-
male vnum itidem sit, non pretiosum, non ex-
quisitum, non diuersè conditum, neque item
vncias septem pro vniuscuiusq. cibo excedens.
Nec verò vini nigri genus plus quàm vnum,
& ad summum alterum vini albi.

Fructuum autem genera non apponantur nisi
duo tantùm, præter lacticiuium vnus generis.
Nemini qui ex conuentu est, munus donumue
cuiusvis generis vllum, ne esculentum quidem
poculentumue accipere liceat, nisi ille sit qui
refectionem dat, cui aliquid accipere vetitum
non sit; ita tamen, vt qualitate vel quantitate
doni munerisue quod accipitur, nullo vnquā
modo ne minimum quidem à præscriptis fru-
galis refectionis mensæue regulis discedatur.

Qui secus fecerit, pœnam luat duorum aureo-
rum.

Nullus homo laicus mensæ accumbat; nullus
prætereà ecclesiasticus, qui in eius conuentus
numero adscriptus nō sit, aut ab Episcopo mis-
sus, aut ob grauem causam, quæ maximè ad il-
lius actionis benè gerendę exemplum intersit,
à Vicario vocatus exceptusq. sit.

Clerici autem planè nulli discumbant ad men-

samue adhibeantur, nisi quos ecclesiæ rector
permisū Vicarij euocarit adhiberitue, vt vel
templum apparent, vel Missæ ministrent, vel
operam in mensa nauent.

Atque ij quidem ne plures sint numero qua-
tuor.

Nemo prætereà clericus, aut laicus, ne coquen-
di quidem cibi, aut mensæ ministrandi causa,
aliouè vllò prætextu domum introducatur,
aut recipiatur, præter eos, si quos rector eccle-
siæ vbi conuentus habetur, in famulatu quori-
diano domi habet, assidueq. alit.

Vicarius autem, & rector, qui secus quàm præ-
scriptum est, quemquam in mensa domiue ad-
hibuerit, receperit, aut admiserit, nummis sex
aureis mulctetur, quoties contrafecerit.

Mensæ priusquàm accumbatur, Vicarius bene-
dicat, aut is quem substituerit, si quando ipse
aberit.

Omnes verò in eadem vnaq. mensa discum-
bant, præter clericum lectorem, & duos infer-
uientes ministrantefuè.

Lectio partim ex monitionibus synodalibus
quæ ad parochos pertinent, partim ex libro què
Episcopus probarit, in mensa perpetuò adhi-
beatur.

Is autem liber de rebus conscriptus sit, quæ ad
vitam moresq. clericales conformandos vsui
arque adiumento sint: nisi conciliorum decre-
ta legi maluerit.

Plurimum etiam proderit ad vitæ sacerdotalis
perfectionem liber singularis vereq. aureus
Sancti Basilij, qui inscribitur *de regulis fusijs
disputatis*: cui libro vtiliter etiam adiungetur
alter eiusdem de moribus, quo omnis vitæ di-
sciplina instituitur ad euangelij præscriptum.
Illud deniq. omnes curabunt, vt cū corpora
ad labores sustinendos cibo reficiuntur, rum-
mentes potissimum spiritualibus epulis recre-
entur.

Mensæ autem vbi discubuerint, antequàm ci-
bum capere incipiant, paululum in mora sint,
memoria repetentes pœnam, quam Adam ex ci-
bo verito tulit.

Non igitur antè lectionis initium vesci inci-
pient, signo dato ab eo qui præest.

Dum verò cibum capiunt, meminerint tempe-
rantia & sobrietatis, quæ ecclesiasticos homi-
nes decet.

Voracitatem autem, à qua abhorreere debent,
cū inde tot tantaq. incommoda atque adeò
mala existant, vt omnino fugiant; dum vescun-
tur, mente etiam repetant, vt Angeli & Sancti
homines in caelis diuina pascantur gloria, alia-
que sanctas meditationes cōcipiant, ad ea præ-
sertim attentissimi quæ leguntur.

Comessatio deniq. compositioq. omnis cū pla-
nè sacerdote indigna sit, antè & post item cibū
sumptum absit.

Si quis contrafecerit, in eum Vicarius grauius
animaduertat: eademq. pœna afficiatur, quicū
que culpæ socius particepsue erit.

**DE TEMPORE, LOCO, RATIO-
neq; questionum explicandarum.**

T I T. X V I.

CI BO sumpto, postquam de more gratiæ Deo actæ sunt, omnes superpelliceis induti, qui officij auctoritate aut dignitate præditi sunt, suo quem in choro adhibent habitu vestiti, in Ecclesiam; quæ si longius distat, in sacellum; si quæ nullum est, in parochi ædes convenient: vbi (id quod ex decreti provincialis auctoritate in omni clericali conventu servandum est) statim illam orationem à qua vniuscuiusq; congregationis initium fit, Vicarius devotè dicit; neque conventum dimittet, nisi perorata ab eodem altera eiusdem generis precatione.

Deinde ijs exclusis quos adesse non licet, & Ecclesiæ, loci vbi conventus habetur, foribus clausis, suo quicq; loco non tumultuariè raptimq;, sed graviter ordineq; considerant.

Atque ordo quidem hic erit, vt mox infra Vicarius, aut si hic abest, ille qui pro Vicario est (quia Episcopi vicem gerit) primariâ vbi que sedem locumq; obtinebit.

Proximum locum, qui præcipuam in capite plebis dignitatem habet.

Huic definitor propè assidebit.

Capitulum deinde canonicorum plebis, si collegiatim aderit.

Posteâ si alius Præpositus, aut Archipresbyter cum capitulo aderit, eius capitulum subsequatur.

Deinceps alius in dignitate constitutus, qui sine capitulo aderit.

Iis proximi erunt parochi titulares, & Vicarij perpetui: inter quos idem considerendi ordo erit, qui antiquitatis in parochia quam in ea regione regunt, possessione.

Parochis titularibus proximi erunt qui titulum non habent, eadem ratione; tum coadiutores.

Post hos canonici, qui non collegiatim sed extra ordinem conveniunt.

Deinde Cappellani titulares, si modò Sacerdotes sint: & inter hos primo loco sedebunt, qui beneficij ratione chori officijs deuincti sunt, deinceps reliqui eodem ordine omnes, quo ad beneficium pervenerunt.

Post hos erunt Sacerdotes, qui clericatum, aliudvè eiusmodi beneficium obtinent.

Sequentur Cappellani qui titulo carent, eo ordine, quo in sacerdotij, diaconatus, subdiaconatusq; gradu constituti sunt.

Eademq; ratio servabitur inter clericos inferiorum ordinum, quorum vltimus locus erit. Externi autem (si quando ijs ad congregationem aditus dabitur) primum locum teneant inter eos, qui eiusdem ordinis dignitatibusq; sunt. Rector Ecclesiæ vbi conventus habetur, reliquis omnibus Sacerdotibus locum cedit, eosq; honore præueniet, vt Apostolus monet.

Si quis in conventu loco suo non confederit, aut extra ordinem sententiam dixerit, pro culpæ modo plectatur vicarij arbitrato.

Absint ab omni conventu ioci, cachinni, scurriliter dicta, rixæ, contentiones, pertinacis vè altercationes.

Si fortasse rixæ, contumeliæ, dissidia, conuitiæ, aut iniuriæ aliquando oborientur, eos inter quos exiterint, Vicarius adhibitis duobus tribusvè alijs de conventu si opus erit, quamprimum reconciliare studeat.

Nec verò corrigere mulctareq; eos prætermittat Vicarius: & prætereâ illorum nomina idè aut punctator ad Episcopum deferat, qui pro culpæ gravitate alia pœna arbitrato suo afficiat. Huic officio si Vicarius aut punctator defuerit, pœnam ipse luat, qui id agere neglexerit.

QVÆSTIONVM EXPLICANDARVM modus.

T I T. X V I I.

CONVENTV coacto, silentioq; indicto, singulas quæstiones Cancellarius de scripto pronunciet.

Tum Vicarius de singulis quæstionibus sententiam omnes roget.

Qua in re ab ijs initium faciet, qui vltimo loco sedebunt, sicq; ordine ad eos perget, qui sibi proximi assident.

Is verò sententiam ne dicat, sed de aliorum sententijs iudicium breuiter ferat, vel eas interpretetur, vel dicenti animum addat, vel hæsitantem excitet.

Ac denique se gerat tanquam præfectum, atque ad eò iudicem vniuscuiusq; ingenij, solertiæ, studij, doctrinæ, ac diligentia.

Omnium sententijs auditis, Definitor Vicarij iussu rem explicet, decidat, ac desinat.

Ad propositam quæstionem vnusquisq; explicatè distincteq; respondeat: opinionemq; suâ argumentis non tam è schola quàm ex vltu rerum sumptis confirmet: doctorum vnde eam acceperit, locos non de scripto, sed memoriter, & ad verbum latinè recitet, nisi ob causam Vicario aliter videatur.

QVÆSTIONVM EXPLICANDARVM materia.

T I T. X V I I I.

EA sit quæstionum materia, quam hominum mores, & rerum quæ ea in regione vbi conventus habetur, geruntur, actiones negotiationisvè subministrabunt.

In iis deniq; rebus quæstiones versentur, quæ ad casus conscientia, non ad ingenij exercitationem pertinent; vsque ad eò vt qui in diœcesano conventu sunt, rerum potius tractatione & vsu, quàm verborum argutias cõsedentur.

Prou. 3. tit. de
suar ad cap.
ert. pag. 99.

*CVIVS SIT QVAESTIONES
proponere.*

T I T. X I X.

QV A E S T I O N E S proponere eius sit, apud quem conuentus celebrabitur.

Is verò ubi conuentus apud se proximè futurum esse sciuerit, præter ea, quæ pro Ecclesiæ suæ utilitate, & animarum quarum curam gerit, salutaribus commodis consulenda censuerit, quæstiones etiam ordinarias quas ipse propositurus est, à Definitore habere studebit, easq. parochis, & aliis sacerdotibus in conuentu proximo superiori tradet.

Definitor autem quæstiones ab eo accipiat, quem huic muneri Episcopus in ciuitate præfecerit, aut ab eo saltem recognosci, probarique curet, vt Episcopus maluerit.

*DE STUDIO AD QVAESTIONES
explicandas adhibendo.*

T I T. X X.

VT omnis quæstionum explicatio utilis & salutaris sit, studium propterea non mediocre poni debet in grauissimorum auctorum commentarijs.

Libros porro huic studio necessarios sibi quisque cõparare studeat, eosq. potissimum, quos ingenij sui industriæ accomodatos esse Definitor de Vicarij consilio iudicabit.

Cùm autem præ rei familiaris tenuitate librorum copia apparari nõ potest, cumuè talis multitudo ob ingenij imbecillitatè inutilis est: tunc utilissimum erit, vnum è recentioribus scriptoribus seligere, qui aliorum sententias breuiter dilucideq. comprehendat, ac recenseat.

Qui toto hoc in genere (quod parochis valde necessarium est) progressionem non exiguam facere volet, positus quæstionibus ieiunè exiliterq. respondere non contentus, vniuersam earum materiam intelligentia percipiat; capita rerum vnde cætera proficiscuntur, memoria comprehendat; axiomata, è quibus quæstionum omnium definitiones pendent, teneat; multum doctorum auctoritati, plurimumq. rationibus tribuat.

Cum ijs autem qui grauissimarum disciplinarum scientiam tenent, suorum studiorum rationem conferre, valde admodum utile est.

Quare vnusquisq. id curet, vt aliquem habeat theologiæ aut iuris canonici peritum, quo magistro duceq. vtatur, ad rerum dubiarum, & magnarum difficultatum explicationes.

Vbi quæstionum exemplum habuerit, confestim in earum studium incumbet diligenter. Opinionem verò, quam probabilitate ductus sequi statuet, vbi eam intelligentia comprehenderit, accuratè describat, in certa quædam capita conclusionesq. distinguat, earum rationes

subijciat, distinctionesq. item, rerum dubiarum interpretationes, exceptiones, & auctores adiungat.

Hanc opinionis sententiæq. suæ descriptionem, veluti quoddam studij sui testimonium & argumentum secum ad conuentum afferat.

Qui hanc studiorum suorum rationem neglexerit, is quarta aurei nummi parte mulctetur. Si verò negligentiam contumaciam adiunxerit, eum Vicarius definitore ad Episcopum deferat, cuius auctoritate, & desidia excitetur, & contumacia coerceatur.

DE DEFINITORE.

T I T. X X I.

DE F I N I T O R in omni conuentu is erit, qui in ea plebana regione præbendam theologalem obtinet, nisi aliud fortasè statuendum Episcopus censuerit.

Eius munus erit, vbi omnium sententias audierit, summatim colligere quæ fusè dicta sunt; prætermittit commemorare, falsa à veris, dubia à certis, singularia à communibus discernere; dissidentes inter se doctorum opiniones conciliare; & quæ verior doctrina sit, exponere; ac rem denique omnem enucleatè explicare.

Vt verò muneris sui partes præclare obeat; magnum in eo studium ponet, vt grauissimos quosq. scriptores euoluat, optimas sententias seligat, quas benè notas planeq. perspectas habeat, vt alios faciliè docere possit.

Ad studium opus est etiam cõsiliu adiungat: quamobrem in magnis difficultatibus consulat præstantes theologiæ, aut iuris canonici scientia viros episcopo probatos, in primisq. Ecclesiæ cathedralis pœnitentiarium: ijsq. familiaris esse studeat, quorum consilio in rebus ambiguis nitatur.

Vt verò & studium, & consiliu ad officium suum adhibere possit, quæstiones de quibus in conuentu differendum est, ad se quamprimùm mitti curet: nec verò eas euulgati patiat: nisi à se primùm recognitas, tum ab eo probatas, quem huic curæ Episcopus præfecerit.

Dum autem sententiæ dicuntur, id caueat Vicarius, ne nouæ quæstiones, & à re de qua agitur alienæ interserantur; aliaue res geratur, quàm quæ instituta est.

Amputet inania, aliena, atque inutilia; quæstiones verò in verbis positas longè abesse iubeat. Quæstionum explicationem, quam Cancellarius in acta referat, ei accuratè dicter: exemplum eius ad cancellarium episcopalem quam primùm Vicarius mittat.

TIT. XXII.

TIT. XXI I.

VICARIVS diœcesanus, si notarium hominem ecclesiasticum, eumq. idoneum & probatum, quem ei Episcopus constituerit & dederit, habet; huc ipsum ad ea adhibeat, quæcunq. in conuentu agenda, scribendaue sunt. Idemq. cōgregationis diœcesanæ cancellarius censeatur: qui omnia, quæ ad illius acta conscribenda pertinent, gratis omnino præstet. Si verò talem quemquam non habuerit, alium ex ipso conuentu deliget, qui & ad dictandum, & ad scribendum, eiusdem Episcopi iudicio magis idoneus erit. Eius munus sit, omnia conuentuum suæ regionis acta diligenter conscribere, & in librum referre, quem eo potissimum nomine confecerit. Quæ verò sigillatim ab eo notentur oportet, hæc sunt.

Locus vbi conuentus habitus est.

Annus.

Mensis.

Dies conuentus.

Qui præsentés adfuerint.

Qui rursus abfuerint.

Absentiæ excusationes; quæ acceptæ, quæ itè reiectæ.

Qui Missam solemnem celebrarit, quiq. ministrauerint.

Qui sigillatim reliqui sacerdotes, qui Missæ sacram fecerint.

Qui ad populum, clerumue concionem habuerint.

Ecclesiæ, ecclesiasticorumque hominum visitatio.

Qui præterea testificationes confessionum non attulerint.

Quæ item quæstiones propositæ, earumq. singularum explicatio.

Indictio futuræ congregationis.

Quid etiam Episcopi iussu promulgatum sit.

Multæ quoq. & pænæ quibus irrogatæ sunt, ordine describantur: & culpæ item, causæue, quamobrem quis multatus est.

Omnis autem multa apud regionis thesaurarium deponatur, aut in aliqua certa arca eo nomine constituta rectè asseruetur.

Multarum verò libri exemplum in singulos annos ad Episcopum afferatur: cuius arbitratu, vel in supellectilem sacram, quæ conuentus foranei vsui sit, vel in subleuationem inopiæ sacerdotis, clericique pauperis, vel in aliud opus pium illæ erogentur.

HIS ita actis, conferant remotis cappellanis inter se parochi qui ad conuentum accesserunt; quæ ad boni sacerdotis, parochiq. munus, atque ad animarum curam benè gerendâ pertinent: consulant item de suæ quicq. parochiæ incommodis ac difficultatibus, quarum explicatio aliorum consilio operaq. opus habeat.

Dum verò parochialis collatio fit, separatim alio loco fiat breuis pro temporis spatio collatio inter cappellanos, eo præsentem quem Vicarius delegerit: idq. prout idem pro prudentia sua expedire censuerit.

Vicarij autem de conscientiarum casibus Sedi Apostolicæ atque Episcopo referuat, & de canonicis pœnitentialibus libellum nostra cura editum reliquis Sacerdotibus legendi: aliquot prætereà capita, tum harum constitutionum, tum earum quæ in Synodo diœcesana pro temporum ratione decernentur, ac pariter aliquid ex probata summa de casibus conscientiarum explicabunt.

Res item plena vtilitatis erit, aliquam illius libri partem tractare, qui de parochialibus officijs ex concilij prouincialis sexti decreto in lucem iussu nostro emittetur.

Absoluto conuentu, antea quàm itineri se committant Sacerdotes, in Ecclesia omnes flexis genibus, preces itinerarij quæ in officio beatæ Mariæ virginis præscriptæ sunt, deuotè recitent.

Quibus precibus peroratis, tum deniq. inuicè se more sacerdotali salutantes, seq. item orationi mutæ in visceribus Iesu Christi commendantes, in pace discedant ad suas quisq. sacerdotales & clericales stationes, eo studio ex conuentus celebritate accensi, vt & in Dei gloria, & in salute animarum procuranda in dies magis atque magis constet fructus, quem ex eodem conuentu tulerunt.

Quæcunq. ratio, norma, ac disciplina de diœcesanarum regionum conuentibus vel vniuersè vel speciatim hoc libello præscripta est, ea omnia in conuentibus regionum vrbis planè seruetur, atque obseruetur, præter eam tantum modò partem, quæ de refectioe præscripta, in conuentibus vrbis locum habere non potest; cum clerus suam quisq. domum congregatione dimissa ad cibum capiendum redire commodè possit.

Episcopus autem pro sancta sua sollicitudine, cum præsertim interdum eo loci fortassè est vbi conuentus habetur, aut ab eo propè abest, interesse etiam studebit; quò diligentius præsentia sua rei benè institutæ cursum progressionisque adiuuet, & cleri qui conuenerint animos, pietatis, ac disciplinæ studio in-

Tit. de parochio.
§. Quo instruo-
tiores. pa. 303.

cenfos, vehementius inflammet ad constantem progressum.

At verò cum per occupationes alias pastorales frequens in conuentu esse non possit; id certe curabit, vt Visitator generalis, si quem in ea conuentus regione habet, sæpissimè præsens adsit.

Si quid verò erit, quod his congregationum legibus addendum, aut fortasè demendum, aut aliqua potiori ratione agendum Episcopus censuerit, prout è diocesis suæ ratione vsuq. esse viderit, id ei liceat.

Si qui denique alij, quicunq. sint, sacerdotum, clericorūq. qui aliquando cōuenire solent ad societates quæ disciplinæ ecclesiasticæ causa vsquam habentur, ij in omnes partes, quoad eius fieri potest, iisdem decretis, regulis, & legibus conformentur & dirigantur, quæ hoc ipso libro editæ continentur.

CONCESSIO INDVLGENTIAE
celebrantibus, & conuenientibus ad Missam
congregationum foranearum.

GREGORIVS PAPA XIII.

VNIVERSIS Christifidelibus presentes
literas inspecturis salutem & Apostolicam
benedictionem. Ad augendam fidelium religio-
nem & animarum salutem cælestibus Ecclesiæ
thesauris pia charitate intenti, omnibus & sin-
gulis Sacerdotibus Prouinciæ Mediolanensis,
qui Missam congregationis, quæ quolibet men-
se à Sacerdotibus foraneis ad præscriptum De-
creti Prouincialis Mediolanensis habetur, cele-
brauerint; necnon omnibus Christifidelibus, qui
dictæ Missæ interfuerint; unum annum de in-
iunctis eis, seu alijs quomodolibet debitis pæni-
tentijs misericorditer in Domino relaxamus.
Præsentibus perpetuò valituris. Dat. Romæ
apud sanctum Petrum sub anulo piscatoris Die
decimo Aprilis. M. D. LXXX. Pontifica-
tus nostri anno octauo.

Cæs. Glorierius.

INSTRVCTIONES AD FORI ARCHIEPISCOPALIS REFORMANDI VSVM PERTINENTES.

*Illustriſſimi Cardinalis tituli Sanctæ Praxedis Archiepiscopi
iussu edita.*

COMMVNIA

*pluribus Vicarijs, & Iudicibus, &
alijs Officialibus.*

QVIBVS præcipua munera in huius Ecclesiæ regimine sustinenda sunt, eos tum magis liberos esse oportet ab omni intemperata animi affectione, unde tot mala sæpè extant in omni administratione; tum etiam alijs occupationibus expeditos, quò liberius toti incùbant muneri suscepto, vt dignitas huius ecclesiæ, & negotiorum eius multiplicitas valdè postulant; tum præterea necessarium est diutius versari in hac ecclesia, vt norint plenius rationes huius regiminis, quod Conciliaribus, & alijs proprijs constitutionibus, decretis, & instructionibus tam varijs & multiplicibus nititur. Rursus multum refert, vt hæc officia exercent, non quasi mercenariorum more aliquando maius emolumentum alibi quæsituri, aut iam iam in alias partes ad libitum recessuri: sed potiùs ita affecti erga hanc ecclesiam, ecclesiasticosq. in ea labores, vt in hac ipsa varietate officiorum & salutarium occupationum huius vniuersæ administrationis perpetuò versari optent; ac sperent, modò vnũ, modò aliud munus implendo, se ad salutem progressumque Cleri & populi huius Ciuitatis ac Diocesis peruenturos, & meritum cœlestè sibi cumulaturos.

Quamobrem Vicarium, & Visitatores generales, Vicarios etiam ciuiliũ, & criminaliũ causarum, tum etiam monialium, aliunde oriundos esse expedit, quàm ex Ciuitate vel Diocesi, vbi id fieri potest; eosq. nullum beneficium possidere, quo vllò residentiæ personalis in choro munere adstricti sint.

Pluris etiam refert, eos, & alios omnes huius ecclesiæ ministros in omni munere, esse ex ijs, qui ex congregatione Oblatorum Sancti Ambrosij se se perpetuo obsequio & ministerio ac obedientiæ Archiepiscoporum pro tempore huius ecclesiæ obrulerunt, & addixerunt. Sint saltem Clerici.

Generalis verò Vicarius, & visitatores (si potest) sint Sacerdotes.

Nemo quoduis præfecturæ, aut iudicandi officium in foro Archiepiscopali ambiat, aut id donis muneribusuè cuiusuis generis cuiquam datis vel promissis assequi, vel obtinere quoquo modo audeat.

Nemo officium sibi ab Archiepiscopo deman datum exercere incipiat, antequàm in manibus eiusdem iuxta formam his decretis præscriptam iuramentum præstiterit.

Nemo Vicarius, etiam Generalis, aut Visitor, aliusuè quicunque sit, in ijs capitibus infra descriptis se immisceat contra præscriptũ. Hæc infra præscripta capita Archiepiscopi solùm auctoritati referuata sint; nisi ipse sigillatim & nominatim quidquam alicui ex ijs concesserit.

Qua in re nulla clausula generalis, aliaue eius modi literarum patentium sui officij suffragetur.

Decreta interpretationis decretorũ, tam prouincialium quàm diocesanorũ, & edictorum, item aliarum quarumcunque reformationum ad Tribunal & eius taxas spectantium.

Taxæ præfinitio in omnibus illis clausulis, in quibus expressa præfinitauè non inuenitur in tabella edita, vel edenda, aut aliàs his vel alijs decretis reformationis.

Deputatio Vicariorum quorumcunque, etiam Foraneorum, Præfectorum, Visitorum, Cellariorum, Notariorum substitutorum, & scriptorum.

Dispensationes quæcunque in decretis visitationis Apostolicæ, & Prouincialibus, & Diocesanis, & alijs edictis, & ordinationibus Archiepiscopalis.

Facultates omnes, quæ ad Archiepiscopũ spectant, literarum Apostolicarum, etiam occasione absolutionis in foro conscientiæ.

Interpositio auctoritatis ordinariæ, decretiuè eo nomine, in alienationibus bonorum ecclesiasticorum, aut piorum locorum.

Monialium vestitus; ad professionem admissio, & velatio.

Concessio, & renouatio, confirmatiouè facultatis ingrediendi Monialiũ septa clausuramq., qua-

Officia non ambiant.

Iuramentũ præstent.

In quibus rebus se non immisceant.

Quales esse debeant officiales.

Ucri auidi nõnt.

aliunde oriũdi.

ex congregatio e Oblatorum ligendi.

acris initiati.

quacunque causa, & quibuscunque personis. Admissio, receptio ad primum ingressum, aut ad stabilimentum clericorum aliorum in congregationem Oblatorum S. Ambrosij, necnon remotio, & dimissio.

Itidem de receptione, & dimissione clericorum Seminarij.

Electio, & comprobatio, & confirmatio Sacerdotum, ad Cleri, & monialium, & puerorum Collegij S. Mariæ confessiones audiendas.

Regimen totum Congregationis Oblatorum S. Ambrosij.

Prouisiones quoruncunque beneficiorum, etiã iuris patronatus Laicorum.

Admissio resignationum beneficiorum, & permutationum.

Vniones, diuisiones, annexiones, & separationes, suppressionesq. beneficiorum quoruncunque; aut etiam viarum, & cassinarum, ædiuue, ac familiarum à suis Parochijs.

Concessio, & confirmatio facultatis, prorogatione suè, in ijs quæ proximè describuntur.

Audiendi confessiones.

Concionandi.

Missas celebrandi.

Exercendi curam animarum.

Absentiæ à Diocesi; vel etiam in Diocesi à beneficio residentiam requirente.

Habitandi in domo laicali.

Locandi domos ecclesiasticas laicis.

Retinendi mulieres in domo.

Aliarum denique rerum, quæ ex prouincialibus, vel Diocelânis, alijsuè edictis Archiepiscopalis Archiepiscopi facultatè postulant; si modò ad disciplinam morum Cleri populis, uè, vel rituum ecclesiasticorum spectant.

Liceat tamen Vicario Generali, Visitatoribus, & Præfectis generalibus, & Præfectis etiam, Visitatoribusuè regionum Urbis & Diocesis, in regione sibi sigillatim commissâ eiusmodi facultates dare ad duos menses; non autem longiori spatio, etiam alio quouis prorogationis, & confirmationis nomine.

Rursus illi omnes meminerint, parcè sibi utèdum esse hac facultate; scilicet in Ciuitate, absente Archiepiscopo; extra Ciuitatem verò, in actu eorum visitationis, vel saltem ex vrgenti causa, quæ eorum iudicio relinquitur.

Librum causarum indicè habeant.

Vnusquisque Vicarius, siue Iudex etiam appellationum, promotor etiam Fisci, indicem habeat librum; in quo describat omnes causas, quas in dies coram eo institui, aut iam institutas progressionem habere cõtigerit, eiusuè curæ promoueri; cum expressione loci, tituli causæ, & actoris, & rei, & anni, mensis, & diei, quibus initium fiat vniciq. causæ.

Eodem libro in singulos dies scribat summam quæ aguntur in illis causis; vt putà, contestationes litis, articulos datos, testes examinatos, publicationem testium factam, & reliqua eiusmodi; vt possit facilius procedere ad eorum expeditionem.

Vnusquisque Vicarius, & Visitator, & Præfectus, summarium faciat literarum quas recipit, ad officium suum pertinentes; describens à tergo saltem capita rerum.

Summarium literarum faciant.

Nullus Vicarius, etiam Foraneus, Visitator, Promotor Fisci, Auditor, Familiaris uè commensalis Archiepiscopi suscipiat, agatur, aut ab ijs qui in eorum familia seruitio sunt, suscipi, vel agi patiat, causarum in hoc, aliouè quocunque foro, tutelam, defensionem, procuracionem, siue nomine, siue re ipsa, præter illas, quæ ex officij sui ratione in hoc foro incumbant illis: neque rursus officium notariatus apud se exerceri patiantur.

Aliorū officium non attingant.

Nemo item eorum causas quascunque commendet iudicibus; nisi quibus ex officio, vel Visitatoris, vel Præfecti, vel Promotoris, vel huiusmodi incumbat, promouere causarum expeditionem, præsertim miserabilium personarum.

Nec verò patiantur hoc officium præstari per suos famulos, familiaresuè.

Neque rursus patiantur, eorum famulos, seu

Nihil accipiāt.

scribas, quidquam ab illo, quouis nomine occasioneuè, literarum etiam priuatarum quas ratione officij scribunt, recipere, etiam spontè oblatum.

Ne à Cancellario, eiu suè Notarijs substitutis, aut à Procuratoribus, vel Aduocatis, quidquamuis minimum quocunque prætextu nomineuè percipiant.

Nec verò etiam ab alijs cuiuscunque conditionis, qui causam vel negotium in hoc foro aliquo tempore habere possint, aliquod genus muneris etiam esculenti recipiant.

Hæc verò omnia & singula supra decreta præscribimus sub pœnis & mulctis arbitrato Archiepiscopi.

Ne quis vel Procurator, vel Notarius, aut scriptor fori Archiepiscopalis, in edibus Archiepiscopalis arma ferat.

Procuratores & Notarij Arma ne ferant.

Ne item verba turpia, vel iniurias in aliquem proferat; tantò minus coram Reuerendis Archiepiscopo, aut eius Vicarijs, sub pœna suspensionis ab officio, ac alijs etiam pecuniarijs, arbitrio Vicarij Archiepiscopalis imponendis.

Verba turpia, vel iniuriosane proferant.

Ne item quisquam alius, etiã ex litigantibus, audeat coram Vicarijs, & in loco audientiae vel Cancellariæ verba iniuriarum, ac quouis modo turpia proferre, sub pœna arbitrio vt supra.

Si quis vel Procurator, vel alius quicunque, etiam ex litigantibus, per se vel per alios, cum armis, cultello, seu temporeno, aut quouis alio instrumento aliquem vulnerauerit, percussurituè, etiam sine sanguinis effusione, vel euaginatis ensibus, armis, seu cultellis rixam fecerit coram Vicarijs nostris, vel in locis Audientiae, aut Cancellariæ; pœnam incurrat quinquaginta aureorum locis pijs assignandorum, & grauiorem pro ratione culpæ arbitrio Iudicis. Et præterea si Notarius, aut scriptor, sit

Ne quenquam percutiant.

privatus in perpetuum ipso iure ab exercitio Notariatus, & Procuratoris in foro Archiepiscopali; ac etiam contra eos agatur ulterius iuxta conditionem criminis, & factorum canonum, ac legum sanctiones.

Congregationes habende q̄ & quando.

Habeantur perpetuò congregationes ut infra, tum Sacræ Inquisitionis, tum Pœnitentiariæ, tum consultationis causarum, tum visitatorum, tum Seminarij, tum rituum & ceremoniarum ecclesiasticarum, & alius literariæ, alteriusque generis.

Congregatio sacræ Inquisitionis celebretur quotiescunque opus erit; aliæ verò singulæ semel tantum in hebdomada ut infra.

Itidem fiat de congregationibus disciplinæ, rituum, ceremoniarum ecclesiasticarum, aliarumque rerum, quæ ad diuinum cultum pertinent.

Pœnitentiariæ, feria secunda: hyeme post vespers; æstate autem in vespers.

Consultationis causarum, feria tertia post pradium.

Visitatorum, feria quinta post vespers.

Seminarij, feria tertia manè post diuina peracta.

Piarum causarum, & carceratorum, feria secunda.

Congregat. quo loco habendæ.

Locus his singulis congregationibus sit certus assignatus in ædibus Archiepiscopalibus prope cubiculum Reuerendissimi Archiepiscopi; præterquam consultationis causarum, quæ habeatur in cubiculo Audientiæ Vicarij generalis.

Qui præsent in congregat.

Congregationi Sacræ Inquisitionis præsit Archiepiscopus, & eo absente Vicarius Generalis, cum eoq̄. Reuer. Inquisitor.

In reliquis verò cōgregationibus idem Archiepiscopus, vel Vicarius generalis.

At verò illis impeditis, ipse Canonicus Ordinarius Pœnitentiarius in pœnitentiaria; in cōsultatione causarum, alter ex visitatoribus generalibus, vel demum vnus ex Vicarijs, civilis vel criminalis, ordine supra constituto.

In cæteris verò congregationibus p̄fectus eius congregationis ab Archiepiscopo constitutus præsideat.

Qui Interfunt congregat.

Congregationi Inquisitionis interfunt Archiepiscopales Vicarij civiles & criminales, Theologus Cathedralis, tum alij Theologi, & Canonistæ ab Archiepiscopo & Reuerendo Inquisitore adscripti huic congregationi; Senator etiã Regius assistat, & post eum iurisperiti laici cōsultores congregationis; Aduocati etiam, & Procuratores seu Promotores Fisci tū Archiepiscopalis tum Sãcti officij apud Inquisitores. Cæremoniarum ac rituum, & rerum huiusmodi cōgregationi, aliqui ex canonicis Cathedralis, Magister Cæremoniarum, & alij arbitrio Archiepiscopi.

Pœnitentiariæ, præter Pœnitentiarium, adscripti sint Archiepiscopi libero arbitrio tū Theologus Cathedralis, tum alij tres Theologi ex clero sæculari, vel etiam aliqui ex clero Re-

gulari, & sex canonum Doctores.

Inter hos autem duo sint, alter Theologiæ, alter Canonum Doctor insignis: quorum præcipuè consilium adhibeat Pœnitentiarius in cōsultationibus frequentioribus, & in deliberationibus capiendis in ipsa congregatione.

Congregationi visitatorum interfunt visitatores omnes tam Diocesis quàm Vrbs; tū alij, quos ei congregationi Archiepiscopus adscripserit.

Congregationi consultationis causarum interfunt, præter Vicarium generalem, Visitatores generales, Vicarij civilium & criminalium causarum, Protector piarum causarum, Protector item carceratorum, Aduocati & Procuratores pauperum, ac sollicitator, tum Aduocatus, & Procuratores Fisci, Cancellarius, eiusque substitutus, tum Auditores Archiepiscopi, tum denique alij iurisperiti ecclesiastici, quos ei cōgregationi Archiepiscopus adscripserit.

Seminarij Congregationi interfunt constituti ex Decreto Concilij Tridentini, pro ratione materiæ de qua agendum est.

In his quæ ad mores pertinent, delecti pro moribus.

In temporali administratione, electi pro rebus temporalibus; tum præter alios, Rectores Seminarij vtriusque, & aliorum etiam, si plura in vrbe Seminaria esse contingerit.

Tum etiam qui ministri aliquando vocandi erunt pro negotijs tractandis.

Piarum causarum, & carceratorum congregationi præsit Præfectus, vel carceratorum, vel piarum causarum, ut vnus altero digniorem locum habeat in capitulo Metropolitanæ ecclesiæ; interfunt vterque eorum; tum Aduocati pauperum.

In congregatione sacræ Inquisitionis, à dextris ecclesiastici, primò Vicarij, tum Theologi, tum Canonistæ; itaut qui ex clero sæculari sunt, primum locum obtineant.

A sinistris verò Senator Regius, tum iurisperiti, Consultores iuxta cuiuscunque ipsorum dignitates prærogatiuas.

In alijs verò, à dextra eius qui præest, sint ecclesiastici sæculares, à sinistra regulares; vel à dextra Theologi, & à sinistra canonistæ: vel denique à dextra qui ecclesiastici sunt, à sinistra verò laici, si eos adesse contigerit; ita tamen, ut digniorem locum obtineant post Vicarium generalem visitatores generales, ac inter eos is, cui præcipuè cura ciuitatis commissa est; tum Vicarius civilium, & item Vicarius criminalium causarum, qui superiori loco sedeat vel posteriori, ut vnus altero in officio antiquior est; nisi pro conditione personarum aliquando Archiepiscopus aliter iusserit.

Post Vicarios civilem & criminalem sedeat quicumque interfuat ex dignitatem obrinentibus, & ex canonicis seu ordinarijs Metropolitanæ, deinde reliqui iuxta gradus eorum dignitatis.

Ordo sedendi in congregationibus.

Preces initio & in fine Congregat. recitandæ.

Antequàm incipiatur Congregatio, recitentur preces ad implorandum diuinum auxilium; in fine item aliæ preces de more ad præscriptâ formam à Præsidente ipsius congregationis cæteris adiuantibus.

Res tractandæ ad singulos mittendæ.

Res in congregationibus tractandæ cura Præfecti à Cancellario in superiori proxima congregatione, vel (nisi aliud necessitas tulerit) triduo saltem antè tractationem illam habendam tradantur seu transmittantur suo ordine ad singulos eos, qui consultationi illi interesse debent.

Et si in vna congregatione ob difficultatē non poterit res decidi, in aliam differatur deliberatio.

Quando intermittendæ.

Nunquam intermittantur hæ cōgregationes, nisi cum dies festus ex præcepto cadit; quo casu indicetur alia dies à Præfecto congregationis in superiori proxima congregatione: exceptis congregationibus pro sancto officio, & illis quæ spectant ad diuinum cultum, & pœnitentiariam; eas enim si opus erit, etiam diebus festis celebrari aliquando licebit.

Habentur verò hæ cōgregationes et extraordinariè sæpiùs in hebdomada vt opus erit, iudicio vel Præfecti particularis cuiq. cōgregationi, vel Vicarij generalis.

Res tractandæ in singulis congregationibus.

In congregatione pro sancto officio nihil prorsus tractandum erit, nisi de pertinentibus ad fidem.

In congregatione Pœnitentiariæ, ea solùm quæ ad pœnitentiam, & ad forum conscientia spectant.

In congregatione consultationis causarū proponantur & discutiantur Iudicis arbitrio grauiora dubia in infra scriptis materijs.

Primò, vbi controuersia est de admissione vel probatione iuris patronatus.

Secundò, vbi agitur de nullitate vel validitate Matrimonij, aut de separatione thori.

Tertio, in causis quæ directè spectat ad iurisdictionem Archiepiscopalem; aut aliàs ecclesiasticam; aut denique violationem ecclesiasticæ libertatis & immunitatis.

Quartò, in causis criminalibus, vbi agitur de pœna corpori indigenda à relegatione supra, siue clerici, siue laici.

Tum aliæ singulæ causæ, dubiaue in causis ordinarijs, de quibus Archiepiscopus vel Vicarius, vel eo absente Visitator generalis, ob partium querelam, aliamuè causam ibi consulendum iusserit.

Tum denique alia dubia in materia legum & canonum in dies suborta, in quibus aliquis ex Vicarijs, vel Visitoribus, Iudicibusue eius congregationis consultationem desiderat, ac postulat.

In omni hac causarum consultatione nihil detractum sit Iudicis auctoritati, quominùs liberè causam decidat prout sibi de iure videbitur, sed vota omnia consultiua tantùm sint.

In illis legatur index causarum pendentium in

criminalibus singulis hebdomadis: in ciuilibus verò singulis quindecim diebus.

Quæ verò pendent aliunde ex causa appellationum, singulis mensibus; & rursus quæ pertinent ad Mensam Archiepiscopalem, singulis mensibus.

Describantur verò in tot libris, quot genera cōgregationum sunt, earum singularum acta à Cancellario, eiusuè substituto.

Acta cōgregat. in librum referenda.

Quòd si nemo illorum aliquando intererit, tunc qui præest congregationi, aut eius iussu alius ex his qui interfunt, describat in folio, quod postea quàmprimū tradat Cancellario, vt in libros suos ipse referat.

Forma autem describendi sit hæc.

Initio libri ponantur nomina eorum qui interesse debent: tum vniuscuiusque congregationis dies quo habita est; tum qui interfuerunt. Dubia proposita.

Resolutio post singula; cum votis singulotū, & rationibus præcipuis.

DE OFFICIO VICARII Generalis.

VICARIUS generalis, tam in spiritualibus quàm in temporalibus liberam habeat administrationem in tota Ciuitate, & Diœcesi; necnon & in Prouincia, in ijs quæ ad Archiepiscopale officium quomodolibet spectant; ijs exceptis, quæ supra Archiepiscopo soli reseruata sunt; & aliàs, prout in eius Vicariatus instrumto, seu literis patentibus declarabitur. Curæ illi sit executio Sactorum Canonum, & literarum omnium, & constitutionum Summorum Pontificum, & Concilij Tridentini, tum Conciliorum Prouincialium, & Diœcesanorum, Visitationis quoque Apostolicæ, & edictorum generaliumq. decretorum, ac ordinationum etiam singularium, præsertim visitationis Archiepiscopi, vel vicariorum, taxarum quoque, & huiusmodi.

Idq. in clero, & in populo, & in Visitoribus etiam Generalibus, & in Vicarijs etiã Foraneis, Iudicibus, Præfectis, Cancellario, & eius substitutis, & scriptoribus, Procuratoribus, ac reliquis fori ministris; quibus omnibus superuigilet diligenter.

Nec patiat intermitti suis temporibus promulgationes literarum Pontificiarum, conciliorumq., decretorum, & edictorum Archiepiscopaliū, & huiusmodi generalium sanctionū, quominùs præscriptis temporibus fiant. Caueat verò maximè, ne rescribat, aut agat quidquam cōtra eas, earumue decreta; neque in Prouincialibus, vel Diœcesanis, alijsue Archiepiscopaliū sanctionibus dispenset sine Archiepiscopi præcipuè facultate, vel mandato; neque rursus manum apponat ijs, quæ Tridentinum Concilium, aut Prouincialia per solum Episcopum præstari posse decreuerunt, nisi

nisi ex sedis Apostolicæ auctoritate data, speciatim Archiepiscopi mandatum habuerit.

Conuocet congregationes, etiam extraordinarias cum opus erit.

Ne intermitti patiantur lectiones, & studiorum cleri alias exercitationes, neque verò oratione vespertinam, statas processiones antiquas, vel à nobis constitutas, restitutasuè, alia denique huiusmodi instituta quomodocunque pertinentia ad disciplinam cleri, populiuè.

Affiduus incumbat audiendis & expediendis ijs, qui in Ciuitate vel Diœcesi quotidie ad eum conueniunt pro negotijs ad munus eius pertinentibus; tum omni celeritate, vt opus est, respondeat literis Visitatorum, Vicariorum Foraneorum, & Parochorum Diœcesis; eosq. ad sapiusimè scribendum de rebus suæ curæ commissis frequenter excitet suis etiã literis. Vt autem ipse liberior sit ad alia multiplicia quotidiana muneris sui negotia, eaq. grauiora peragenda, studeat sibi quantum minus fieri potest assumere, vel auocare causas, quæ suos habent vel habere possunt iudices ordinarios; sed eas ab eisdem iudicibus cognoscendas vel decidendas quantum citius fieri potest, sedulo procuret: causas etiam delegatas, nisi grauiores sint, per alios Vicarios potius cognosci vel decidi studeat.

Alios Vicarios, & Iudices, ac etiam Promotores Fisci, Visitatores quoque & Præfectos, modò vniuersos modò singulos ad se vocet aliquando, ac ab eis diligenter inquirat de eorū causis & negotijs, præsertim grauioribus & difficilioribus, vt opus esse censuerit.

Si quæ ecclesiæ collegiatæ, aut Monialiu monasteria, eorumuè (si Regularibus subiecta sint) clausuræ, aut si quæ pia loca, præsertim insigniora in Ciuitate ab Archiepiscopo ipso singulis annis visitata non erunt, vel ab eius generali visitatore, & piorum locorum rationes ab illis recognitæ; ne omittat ipse visitare, & rationes etiam à pijs locis per se, vel per alios ad id constitutos ab Archiepiscopo ad præscriptum Concilij Tridentini exigere semel saltem in anno.

Quæ verò in Diœcesi sunt, vt cum illis idem præstetur ab ijs, quibus id muneris Archiepiscopus dederit, summo perè curet.

Circa carceratos diligenter præstet, quæ suo loco in his decretis, & in Concilij Prouincialibus de illis præscribuntur; eaq. vt diligenter præstentur ab alijs ad quos spectat, præter visitationem generalem singulis mensibus constitutis, sapius ipse ex improviso visitet carceres, & carceratos singulos inquirat diligenter, ac provideat, vt in spiritali & corporali cura illorum, ac illorum etiam causæ, nemo illis, aut suo muneri desit.

Non se immisceat sub quouis prætextu in aliquo ex referuatis soli Archiepiscopo, nisi ex speciali delegatione.

Nihil statuat de iure patronatus in vllum be-

neficium, admittendo, probandouè, nisi habita prius notitia à Cancellario Archiepiscopali, & vocato Fisci Promotore pro defensione libertatis, beneficiorum, & iurisdictionis Archiepiscopalis.

In fabricis, & reparationibus ecclesiarum circa materias, si quid vel de nouo statuendum, vel immutandum, non deliberet nisi factò verbo cum Archiepiscopo, vel audito Præfecto ab illo fabricis ecclesiarum.

Si verò de prorogatione aliqua longioris termini assignati agitur, audiat prius Visitatore in generalem, si adest, vel etiam visitatorem & Præfectum sigillatim eius regionis.

Non immutet statuta à Visitatoribus nisi factò verbo cum Archiepiscopo, vel ipsis auditis; id maximè caueat in relaxatione sequestrorum ab illis factorum.

Illud idem facere curet in rebus Seminarij, in quibus vsupra audiat illius Præfectum.

Quod etiam seruare studeat in quibuscunque alijs, quibus Præfectus specialis ab Archiepiscopo constitutus est, nisi temporis angustia, vel rei modicitas aliquando aliud postulet.

In absolutionibus in foro conscientie remittat ad Pœnitentiarium in ijs omnibus, in quibus ille facultatem habet ab Archiepiscopo.

Adlistat quantum potest examini ordinandorum, & prouidendorum de beneficijs, vbi nõ sit præfens Archiepiscopus.

In separationibus Thori, & declarationibus nullitatis, vel inualiditatis matrimonij, faciat verbu cum Archiepiscopo, si adlit, antequam rem totam decernat; alioqui conferat cū congregatione consultationis causarum.

Non remittat denunciations Matrimonioru præfente Archiepiscopo; eo autem absente ne faciat nisi ex rationabili causa, iuxta dispositionem sacri Concilij Tridentini.

Eidem curæ sit conseruatio ac defensio Iurisdictionis & immunitatis ecclesiasticæ, ac inter alia protectio ecclesiasticarum personarum, & monialium, & piorum locorum, cum deportari in Ciuitatem contigerit ecclesiasticos fructus, vel ad eorum vsu fructus, & ad victu necessaria, supellectiles, & alia ne vexentur à publicanis & eiusmodi contra immunitate ecclesiasticam, testimoniaq. propterea vt opus erit, ac mandata, & inhibitiones super eo Publicanis & alijs faciat, vt iuris erit.

Sefs. 14. dec. de refor. matr. c. 1.

DE VISITATORIBVS.

CVra Pastoralis hoc à nobis deposcit, vt ad Animarum, quas pro sua diuina misericordia is fidei nostræ concredi voluit, salutè procuradam, omnia paternæ sollicitudinis officia exequamur sanctè in primis & diligenter.

In ijs sanè officijs, quæ per multa quidem illa sunt plena laborum, pleraq. vigiliatum, vnū est etiam porrò multis nominibus Gregi à pastoribus debitum, & pascendis curandisq. animabus

Sess. 24. decre.
de refor. c. 3.

mabus necessarium, Visitatio scilicet; Quam spiritus sancti doctrina salutariter institutam, facta œcumenica Tridentina Synodus ab vniuersis & singulis quorū interest, ita accuratè præstari sanciuit, vt propriam quique diœcesim per seiplos, aut si legitimè impediti sunt, per alios, si quotannis totam propter eius latitudinem visitare non poterunt, saltem maiorem eius partem visitent; sic tamen, vt tota biennio per se, vel per visitatores compleatur.

Animaduertimus autem non posse per seipsum Archiepiscopum solum huius diœcesis totius, quæ longè lateq. patet, Visitacionem ad constitutum biennij tēpus ex Tridentino præscripto plenè absoluerè; tum præterea concilijs Prouincialibus, & Synodis diœcesanis, & Visitacione item Apostolica, quam Reuerendiss. Episcopus Famaugustanus in Vrbe diœcesiq. prouidentissimè executus est; & instructionibus præterea pro temporum ratione vario de genere editis, multa sanè quidem decreta esse, vel de cleri vita, vel de diuinorum officiorum cultu, vel de functionum ecclesiasticarum religiosa diligentia, vel de ecclesiarū ornatu, vel de earum instauratione, vel de ecclesiasticæ supellectilis apparatu, vel de populi disciplina, vel de omni denique in Christianæ spiritualisq. vitæ officijs progressu utiliter confecta: quæ sanè vt perpetuam executionem habeāt, perpetuam multorum Archiepiscopi cooperantium diligentiam & curam adhibendam esse cognouimus, præter Archiepiscopi, ac vnus etiam Visitatoris generalis officium.

Itaque ea inita est à nobis deliberatio, vt quò diligentius & visitatio vniuersa absoluat, & in executionis vsu perpetuò salutaria decreta inducantur; ecclesiastici aliquot homines, spectata morum probitate, prudentia, doctrina, disciplinaq. ecclesiasticæ vsu periti deligerentur, quibus tum visitandi, tum omnè executionem procurandi promouendiue munus committeretur.

De numero & officio Visitorum.

Visitorum generales quot eorumq. munus.

DVo igitur Præfecti & Visitorum generales ab Archiepiscopo constituantur ad bienniū. Liberumq. sit Archiepiscopo, confirmare seu progare officium semel & pluries arbitrio suo. Eorum iurisdictio & auctoritas ad omnia tã ciuitatis quàm diœcesis loca, omnesq. personas, quouis etiam dignitatis & honoris gradu illustres pertineat. Potestatis facultatisq. literæ patentes fidè faciant, quæ vtriq. indistinctè competat, siue visitacionibus incumbatur, siue non: ita tamen, vt quedam ampliores facultates illis cōpetāt, cum reipla visitant loca diœcesis, quàm cum in vrbe etiam in visitacione sunt, vbi facilis est omnibus recursus ad Ministros alios cō-

stitutos, scilicet Vicarium generalem, & ciuiliū, vel criminalium causarum, tum etiam ad Pœnitentiarium & Archiepiscopum in casibus conscientie.

At verò vt suscepto oneri plenius commodiusq. satisfaciant, alter ciuitatis, alter diœcesis visitacionibus præcipuam curam habeat.

Is, cui ciuitatis visitandæ prouincia data erit, visitet quotannis collegiatis ecclesias in primis, & loca pia insigniora, ab eisq. rationes administrationis exigat ad præscriptū Conci. Trid. tum verò hoc idem officium præstet erga reliquas ecclesias, scholas, & pia loca; illis tamen exceptis, quæcunque ipse Archiepiscopus, vel Vicarius generalis eodem anno visitarit, aut visitanda referuarit.

Qui verò diœcesi dabit operam, si propter locorum interualla integrā nequieverit, at maiorem eius partem visitare ita procurabit, vt omnino ante exactum biennij curriculum vniuersa diœcesis loca ipsemet visitarit.

Præfint congregationi hebdomadaria, ac alijs extraordinarijs Visitacionibus absente Archiepiscopo, & Vicario generali: idq. officium sit maximè eius, qui ciuitatis visitacioni præerit. In Visitacionis & Præfecturæ suæ munere ea omnia officia præstent, regulasq. seruent, quæ infra Visitoribus cōmuniter præscribimus, eò diligentius, quò ipsis vniuersè ea cura demādat; alijs vt plurimum elaborandum erit in certis vel ciuitatis vel diœcesis regionibus. Eam ob causam etunt eorum visitaciones, præfertim diœcesanæ, aliquantò magis compediari quàm aliorum Visitorum.

Sint verò duodecim alij Præfecti, & Visitorum ad biennium constituti, confirmandi vt supra pro libera voluntate Archiepiscopi: quorum sex singulis portis Ciuitatis seu regionib⁹, alij sex singulis sex partibus diœcesis Præfecti & Visitorum constituti sint, vt infra.

Primæ regionis Præposituræ capita plebium tredecim.

Alii visitorum inferiores, eorumq. munus.

Primæ regionis capita.

Soma.
Arfagum.
Mezana.
Galaratum.
Frassinum.
Corbetta.
Parabiagum.
Rosatum.
Casoratium.
Decimum.
Rhaudum.
Trenum.
Cesatum.

Secundæ regionis Præposituræ capita plebium 8. & præterea oppidum idest parochiale.

Vallis Leuentina. Vic.
Vallis Blenij. Vic.
Vallis Ripetiarum. Vic.
Vallis Capria. Vic.
Porletia.

Ca-

	Canobium.	
	Vallis Traualia.	
	Legiodunum.	*
	Beturium.	
	Angleria.	
	Arona sola. Oppidum cum cura.	
tertię regionis capita.	Tertię regionis Prępositurę capita plebium se- ptem.	
	Arcifatum.	
	Varifium.	
	Applanum.	••
	Castrium Seprium	
	Olgiatum Olone.	
	Daitagum.	
	Neruiantum.	
quartę regio- is capita.	Quartę regionis Prępositurę capita plebium 8.	
	Gallianum.	
	Marlianum.	
	Alliatum.	
	Sevesum.	••
	Desium.	••
	Modoetia.	
	Bolatum.	
	Bruzzanum.	
quintę regio- is capita.	Quintę regionis Prępositurę capita plebiũ, 11. pręterea Parochia vna separata.	
	Derfium.	
	Bellanum.	
	Perleidum.	••
	Varena, cura sola.	
	Vallis Saxina.	
	Leucum.	
	Olginatum.	
	Brippium.	
	Affium.	••
	Vglonum.	••
	Incinum.	
	Maffalia.	
extę regionis capita.	Sextę regionis Prępositurę capita pleb. nouem, pręterea tres Vicariatus.	
	Vicomercatum.	
	Triuiliũ.	••
	Sforzatica.	} Vicar.
	Vaprium.	
	Gorgonzola.	
	Meltium.	
	Septala.	
	Chignolum.	Vicar.
	Melegnanum.	••
	Sancti Iuliani.	
	Locatum.	
	S. Donati.	
	Segratum.	
Metropolitane iust. ad quem pertineat.	Veruntamen ecclesia ipsa Metropolitana Archie- piscopi, vel Vicarij generalis, vel Visitato- rum generalium, aut eius quem Archiepisco- pus nominatim ad id delegarit, visitationi & pręfeturę sit reseruata: excepto, q̄ quoad cu- ram sanctę Teclę, & alia ad id pertinencia commissa Pręfecto & visitatori portę orienta- lis; quod verò ad ecclesiasticas personas curę il- lius visitatoris commissa censeatur, in cuius	

Porta quęque illarum habitat.
Singuli potissimum incumbant administratio-
ni sibi sigillatim, ac nominatim commissę, siue
visitando, siue etiam extra visitationem: eorũ
tamen facultas visitandi se extendat etiam ad
alias partes omnes tum ciuitatis, tum dięcesis;
vr cum vsu venit Archiepiscopo, vel ob impe-
dimentum alicuius eorum, vel ob aliam cau-
sam, per alium visitationem aliquam obire
extra regionem illi sigillatim attributam, nul-
la mora sit sine aliarum literarum expeditio-
ne & necessitate.
Horum etiam Visitatorum & Pręfectorum
in suo munere Iurisdicctio complectatur om-
nes personas, vt dictum est supra de visitato-
ribus, ad pręscriptum literarum singulis con-
cedendarum.
Iis Visitatoribus & Pręfectis, quibus potissi-
mum Regionum Dięcesis certa cura cõmissa
est, dentur quardã ampliores facultates in Re-
gione illa, pręsertim in foro conscientię, quo
tempore visitationem obeunt: quę minũs ne-
cessarię sunt vrhis Reg. visitantibus, quoniã
ibi facilis est aditus Vicariorum, & Pœni-
tentiarij; & Archiepiscopi pro ratione cuius-
que indigentię.
Pręter annuas visitationes, quas in omnibus
locis sibi commissis integrę obibunt, adhibito
Notario vel scriptore, qui Clericus sit, si habe-
ri potest, sapiũs per annum, tum ecclesias, tũ
domos clericales, tum in hospitalibus Paupe-
rum curam & tractationem improuisõ visita-
bunt & in Ciuitate, & in Dięcesi.
In Ciuitate frequentes adsint, modõ vnus mo-
dõ alius lectionibus communibus Cleri, tam
in Archiepiscopatu, quàm in Collegio Brai-
dę, scilicet de casibus conscientię, de explica-
tione Euangelij, & eiusmodi.
Tum etiam verõ singuli quam sæpius pos-
sunt, lectionibus suarum quisque Portarũ Re-
gionum uẽ pręsint.
Pręsint congregationi Parochorum menstruę
suę quisque Regionis.
In Dięcesi adsint sæpẽ congregationibus fo-
raneis, etiam ex improuiso.
Congregatio generalis omnium visitatorũ ha-
beatur coram Reuerendis Archiepiscopo per
plures dies continuos, vt opus erit, ter in anno
statutis temporibus, scilicet post Epiphaniã,
ante Statam congregationem generalem Vica-
riorum Foraneorum, in octaua Paschę Resur-
rectionis D. N. Iesu Christi, In octaua item
corporis Domini. Conueniant pręterea simul
sæpius, vt iusserit Archiepiscopus.
In illis congregationibus Archiepiscopo refe-
rant, eumq̄ consulant de difficultatibus & du-
bijs grauioribus occurrentibus in eorũ officio.
Conferant inter sese diligenter, vr omnes ea-
dem ratione & pręscriptis regulis conformi-
ter munus suum obeant, decretaq̄. exequan-
tur: quod magnam facilitatẽ asserre solet om-
ni executioni.

Conueniant semper omnes ad cōgregationes generales Vicariorum Foraneorum quascunque, tum ordinarias, quas quomodocunque in Ciuitate habeant.

Cū Mediolani sunt, etiam ij quibus visitatio Diœcesis præcipuè cōmissa est, conueniant tamen semper congregat. hebdomadar. visitationum.

Ne visitent vlla de causa nisi vrgentissima loca Diœcesis à Natiuitate Domini vsque ad cōgregationem Vicariorum Foraneorum ante septuagesimam habendam: sed tunc incumbat præparacioni visitationum anni ineuntis.

Sic etiam intermittat visitationes omnino per octo dies ante & post Pascha Resurrectionis; & rursus à festo Ascensionis vsque ad octauam Corporis Christi.

In visitatione seruent exactè instructiones editas in Concil. Trident. & Prouincialibus, præsertim primo, & quarto: tum præterea quæ infra descriptæ sunt, aut in dies ab Archiepiscopo addentur.

Adhibeant sibi ad vsū visitationis, vt opus fuerit, prærogatorium propediem edendum cura nostra; in quo summatim descriptæ sint omnes sanctiones conciliorum Trident. & Prouincialium; & Diœcesanorum, necnon & Instructionum huius ecclesiæ, præsertim de fabrica & supellectili ecclesiæ; quò diligentius incumbant eorum plenæ executioni.

Quæ potissimum cura visitoris præstanda sunt.

De fabrica, & supellectili ecclesiastica generatim.

Tollantur fenestræ super altaribus, vbi potest; si non potest, prouideatur periculis.

Item lateralis rectè altaribus.

Adhibeantur clathræ ferreæ fenestris, præsertim Parochialibus.

Item vitro, & rete æreo, vel tela muniantur.

Cappellis præsertim maioribus fornix fiat.

Accommodetur omnino spatium inter altare maius & cancellos.

De altari exstruendo, vndique obturatis foraminibus, eiusque bradellæ mensura, sepris, integumento, fenestella, tintinnabulo, clauis pro birreto, coronice scabelli altaris, telari, tela cerata si consecratum sit, aut aliàs tabulato super mensam non consecrata, ac de Pallio, tobaleis, cruce, tabella secretorum, ac reliquo necessario apparatu, executio decreti diœces. 4. decre. 35. & Visitationis apostolicæ; scilicet demolitionis, vbi cautio non datur accommodandi ad formam instructionum.

Septum secundum in cappellis amplis.

Tollantur gradus super altari, qui sint contra instructiones.

Præparentur mensæ consecrandæ in altaribus

maioribus Parochialium; idque ante visitationem nostram cuiusque loci.

Tollantur altaria, quæ sunt in loco Baptistæ construenti.

Item quæ nimium vicina altari maiori, vel inter se.

Cappellæ minores mensura constituta, aut tollantur, aut aptentur.

Accommodentur ad formam, tum cappellæ, tum gradus earum, & altarium, & altitudo pavementi quantum potest, vt inter se respondeant.

Accommodentur gradus vbique, vt sint impares.

Porticus, aut vestibulum, saltem Parochialibus ecclesijs, quàm primum poterit.

Pavimentum ecclesiæ nõ ex lateribus deinceps.

Amoueantur omnino loca superiora ecclesijs, vbi profana seruentur, vel dormiatur, vel habitetur.

Tabulatum diuisionis ecclesiarum fiat saltem in parochijs.

Accommodatio oratoriorum vbi non celebratur, omnino, vel demolitio.

Vt nulla ornamenta, nullæ picturæ intus vel foris profanæ sint.

Emendatio errorum in sacris imaginibus, earumque ornatu, ex Conc. Prou. 1. titulo, *Quæ seruanda in sacris imaginibus.* pag. 4.

Requisitio à Rectoribus ecclesiarum pro emendatione.

Tractatio cum pictoribus, & artificibus in posterum, vt non nisi probatas imagines sacras efficiant, ex eodem Prou. 1. tit. *Quæ seruanda in sacris imaginibus.*

Campanilia accommodentur, vt ascendi possint.

Item crux in summitate eorum.

Funes campanarum accommodentur.

Duæ saltem campanæ Parochialibus, si potest. De bonis fabricæ in proprium & vtiliorem vsum erogandis. Pro. 2. tit. 3. d. 18. pag. 74.

Sigillatim subito exequenda.

Altarium demolitio, vbi faciendâ est.

Altarium portatilium confractio, si nõ ad mensuram.

Sepulcrorum quæ extant, amotio;

Sepulcrorum obstructio, si loco prohibito.

Amotio bradellarum & sedilium ab ecclesia, & huiusmodi impedimentorum.

Item profanarum supellectilium, aut rerum.

Item locorum superiorum, vbi dormitur, vel habitatur, vel profana seruantur.

Dilaniatio corporalium, & purificatoriorum, rerum indecentium ratione mensuræ, vel foridum quæ purgari non possunt.

Profanatio calicum & patenarum indecentium.

Clausio & obstructio portarum lateralium.

Dilaniatio Missalium, & Breuiariorum, & Tobalarum, & superpelliceotum, ac sacrorum indu-

indumentorum, quæ in illa ecclesia toleranda non videntur.

Amouio arborum, vitium, stipitū, & huiusmodi in cœmiterijs, & locis sacris.

Item ramorum incisio, qui obsunt parietibus vel tectis ecclesiæ.

Quibus aliquod spatium dari potest; non tamen ultra duos menses in Ciuitate, & tres in diœcesi.

Altarium reconcinnatio ad mensuram.

Item bradellarum altarium.

Coopercula altaribus, si fiant vel ex ligno, vel ex tela.

Tela ad regenda altaria.

Telare altari adhibendum.

Septa altarium, quæ cancellis ligneis fieri concessum erit.

Tecta altarium lignea, aut ex tela, sericouè.

Fenestella pro vrceolis.

Tintinnabulū, siue cāpanula ad vsum Missæ.

Cruces singulis altaribus adhibendæ.

Candelabra item.

Bacilula, & Vrceoli.

Tobalæ, & pallia, Planetæ, & sacræ vestes pro vsu altarium ad præscriptum Visitationū pro ratione supellectilis omnino necessariæ.

Confessionalia.

Tapetum, vel clathra, vbi sacerdos induitur in sacrario.

Antipottæ sacristijs ecclesiarum collegiatarū, & Parochialium.

Lauacrum in sacristia.

Tabulata diuitoria marium à fœminis in ecclesijs curatis.

Vasa aquæ sanctæ.

Tres portæ in facie ecclesiæ.

Quibus spatium dari potest vsque ad sex menses.

Baptisterium cum suo sacrario.

Cancelli altaribus ex matmore, vel ferro, facta cautione.

Abacus, siue Armarium pro sacris vestibus seruandis, & omni sacro apparatu.

Septum cœmiteriorum ex muro.

Secunda pixis, vbi tantum est vna.

Quibus aliud spatium arbitrio Visitatoris, pro ratione magnitudinis impensarum, & reddituum ecclesiæ ac populi, ac aliorum quæ præstari debent, vel aliorum fructuum huiusmodi impensa attributorum, dari potest.

Ligneum tabernaculum, vbi non est; vel vbi etiam sit, sed incongruum maiestati ecclesiæ, & nobilitati loci.

Sacella, siue cappellæ, & altaria, quæ concessum erit exstrui, vel remanere.

Locus honorificus pro reliquijs.

Reliquiarium.

Sacrarium in cappella maiori, vel sacristia, aut propè.

Pauimentum ecclesiæ.

Contignatio laqueata, quæ dicitur soffitta, seu fornix ecclesiæ.

Thuribulum & nauicella ex argento, vbi fieri potest.

Tobalæ, Pallia, Planetæ, & sacræ vestes, pro ornatu & vsu altarium, & ministrorum, ad præscriptum instructionum pro ratione supellectilis plenæ.

Tecta altaribus ex marmore, aut ex alio opere honorifico.

Reliqua item ex instructionibus.

Loca, & formæ pro fabrica materiali, iudicio Visitatorum & Præfectorum statuenda & exequenda.

Altaris maioris locus, & item chori, & Cancellorum illius.

Reliquiarum, & item sacrorum oleorum.

Baptisterij situs, ac Sacrarij vicini.

Iudicium de sepro ferreo, vel ligneo, altarium, & Baptisterijs ex visitatione apostolica, & instructionibus.

Item de alio sacratio penes altare maius, vel sacristiam.

Item de sacro oleo infirmorum Prouinc. 3. de sacram. Diœc. 4. decr. 19. vbi conceden. seruari aliquando domi; & tunc designatio loci ad formam instr.

Altarium etiam, & cappellarum, quæ reparandæ, quauè demolendæ sint, & qua forma, ex probatis in instruct.

Fenestellæ vrceolorum.

Clauis pro birreto sacerdotis celebrantis.

Tintinnabuli.

Campanilis.

Fenestrarum.

Ambonis locus & forma designetur, vbi constructi potest.

Suggesti item, vbi non fiat Ambo.

Numeri, & loci Confessionalium, & reliqua praxis tota de confessionalibus, eorumq. forma & tabellis affixis, & capsulis remotis.

Ianuæ certæ, & locus in ecclesia fœminis separatim à viris.

Loci sedilium virorum & mulierum,

Loci sepulturæ sacerdotalis, & aliarum, præsertim communium pro populo: tum priuararum, si quando concedendæ erunt à nobis.

Crucis cœmiterij.

Cappellæ paruulæ in Cœmiterio, vbi potest.

Vasis aquæ sanctæ in Cœmiterio.

Carnerij in Cœmiterio.

Ostiorum triū Cœmiterijs cum sera & clauis.

Clausuræ Cœmiterij.

Designatio, & deliberatio, quæ ecclesiæ custodiendi non possunt à profanis, & sordibus, & ideo demolendæ ex visitatione apostolica.

In sacristia.

V. A. pag. 463.
§. 14. & pa. 467.
§. 5:
Instr. fabr. f. 7 r.

Pag. 91. §. Sacrum.

V. A. tit. de cœm. pag. 466.

Armarij .

Lauatorij .

Oratorij .

Loci scripturarum de reliquijs .

Scripturarum ecclesiæ .

Literarum Pontificiarum, & eiusmodi, ad officij Rectoris curam pertinent .

Librorum Parochialium, scilicet .

Baptifinorum, Matrimoniorum, &c .

Labijs olei lampadæ .

Loci p̄ diuersa supellectili crassiori ad vsum ecclesiæ .

Domus Parochialis .

Fenestellæ in ea pro oleo sacro infirmorum in his parochijs, vbi aliquando asseruari ibi necesse sit .

Transitus domus Parochialis, vbi opus sit, sine seruitute Cæmiterij, vel ecclesiæ .

Deuiatio viæ publicæ, vel aliæ seruitutis Cæmiterij loci processionum quotidianarum circa ecclesiam .

Loci, & caularum, vbi vna tantum particula Sacræ Eucharistiæ deferri debet, P. I. de Euchar. pr. 2. tit. 1. dect. 1 1 .

Prou. 1. pag. 8.
§. Duas autem.
Pr. 2. pag. 62.

Ratio impensæ fabricæ, & supellectilis ecclesiæ .

IN singulis ordinationibus, quibus impensæ faciendæ est à beneficiato, taxetur summa impensæ cum præfinitione termini, vt puta centum singulis annis vsque ad perfectionem operis impositi, vel emptio pixidis intrâ tres menses, vel etiam taxatio pretij, scilicet pixidis trium, sex, decem aureorum, vel plurium, pro ratione ecclesiæ eiusq̄ reddituum .

In huiusmodi etiam, cum faciendæ sunt à Populo, præfinitur tempus quantum potest, sicut in consilijs vel consulis prius auditis .

Vbi non constat, an ad Rectorem, vel ad Populum pertineat impensæ; dicatur absolutè, *fiat Pixis, &c.* non assignando onus impensæ magis ad populum, quàm ad Rectorem .

Vbi etiam constat ad Rectorem pertinere, speratur tamen adiumentum à Populo, caueantur verba in ordinatione, quibus populus videns obligationem sacerdotis, retrahatur ab ornatu & subuentione ecclesiæ; sed vel de consensu statuatur, quid Populus, quid uero Rector præstet; vel dicatur absolutè, *fiat Pixis, &c.* non assignando cuiquam illud onus; mouendo tamen sacerdotem, vt (quidquid à Populo habere potuerit adiumenti, vel non) ipse omnino spatio constituto præstet: de qua monitione constet in actis vel taxetur sacerdos: verbis, quibus præsupponitur adiumentum dandum à populo illi operi, vel taxæ sacerdotis esse in adiumentum populi ad illud opus exequendum .

Regula sit, vt cum ecclesiæ redditus suppetunt commodè ad omnes impensas, nõ cõpeliatur populus nisi ad Cæmiterij impensam; præter q̄

vbi consuetudo esset populo etiam alia præstandi, quæ communiter est in territorio Bergomeni, in ditione Heluetiorum, in locis etiã alijs, præfertim montanis, & remotioribus ab Vrbe .

Si verò non suppetunt fructus Ecclesiæ præter victum sacerdotis, totum quod deest Parochiali ecclesiæ, ac adibus Parochialibus, in fabrica, supellectili facta, vel Clerici sustentatione, curandum est impensæ Populi .

In alijs verò Altaribus quàm maiori, seruetur decretum diœc. 4. de eo genere .

Si pro ratione reddituum partien. est onus impensæ inter Parochum & Populum, semper assignentur potius sacerdoti, quæ pertinent ad paramenta, tobaleas, corporalia, & huiusmodi, & reparatio Altaris maioris .

Populo verò potius quæ pertinent ad Baptisterium, campanas, campanile, muros, tectum, & pauimentum, ianuas ecclesiæ: quoniam ad hæc populi propensiores sunt, ac existimant se magis teneri .

Quæ ad sacram Eucharistiam, communiter assignentur præstanda sumptu scholæ Corporis Christi; nisi illius magna inopia aliquando cogeret adiumentum illi dari à Parocho, vel vniuerso populo, præter frequentes oblationes & eleemosinas, quæ cura est Parochi quaerendæ, erunt à Populo eius scholæ, & harum impensarum nomine, vt opus fuerit .

In taxandis cappellani fructibus pro reparatione & ornatu, habeat ratio, ne grauetur redditus pro rata, quæ assignaretur in mercenario implenti onera & munera illius cappellæ ad rationem præscriptam, decret. diœc. 2 .

Si verò titularis valdè inops esset, aliquid amplius poterit relinqui ipsi arbitrio Visitatoris, reliquum applicari impensæ faciendæ .

De fructibus etiam beneficiorum vacantium, vel debitis Altaribus ob Missas nõ celebratas, attribuantur fabricæ, ornamentis, & supellectili sacræ, & alijs necessitatibus eorundem ecclesiæ, & Altarium; vbi alij non sint, qui de iure teneantur, vel spontè præstent .

Vltimum remedium pro hac impensæ sit, quando alia vice omnes desunt, superfedere à toto seruitio vel parte eius cappellæ per aliquod tempus, & quod in hoc impenderetur si à mercenario præstan. esset, assignare eidem impensæ; facultatemq̄ dare titulari qui inops sit, suscipiendi in alio Altari vel ecclesia eleemosinam cū onere Missarū, loco illorū fructuū qui subtrahuntur pro impensæ Altaris: hæc q̄ ratio seruetur etiam in cappellis & Altaribus mercenarijs, quæ non habent unde reparentur & ornentur alia ratione, vt in decret. diœc. 4 .

In his quæ minutiora sunt, vt clauis rerum sacrarum & ecclesiarum, corporalia, purificatoria, vasa pro sacris oleis, cutula hostiarum, & corporaliū, Vas pro illis lauan. mantilia pro ablutione manuum, & huiusmodi, nõ excusetur Rector villo quouis inopiæ prætextu, quominus

Pag. 367. dect. 35 .

minus etiam negligente populo ab ipso præstentur ordinationis tempore constituto.

Quæ nobiscum, uel cum præfecto nostro fabricarum ecclesiasticarum consultare debent.

Situs Altaris maioris cum sua clathra in collegiatis ecclesijs, & Parochialibus.
Collocatio Baptisterij.
Item Sacristiæ nouæ.
Item Campanilis noui.
Item Cæmiterij noui.
Item domus Parochialis nouæ.
Deliberatio de facultate clathrorum ligneorū.

De Reliquijs sacris.

Recognoscant sacras reliquias ex monumentis antiquis, aut schedulis affixis, aut testibus; & inspiciant item si commodè possunt. Indicem summarium illarum conficiant ad formam præscriptam in decretis Cancellariæ.

De Indulgentijs.

Recognoscant eas ex monumentis antiquis, aut testibus.
Indicem item vsupra conficiant.

De bonis Ecclesiasticis.

Inuentarium bonorum ecclesiasticorum, & piorum locorum sitorū in singulis parochijs, etiam per publicationem monitoriarum, & compulsiuarum.
Coactio ad soluendas decimas, his qui præcedunt exèptiones; nisi eas ostenderint ex Concil. Prou. 3. Diœc. 4.
Item ad soluen. in agro, & ex omnibus fructibus, ex Conc. Prou. 3. §. 4.
Recognitio decimarum ecclesiarū à laicis possessarum ex p. 3.
Recognitio vnionum p. 1.
Item locationum ad longum tempus, p. 1. p. 2.
Recisio alienationum illegitimarum, etiam cū pacto confirmationis, non tamen secutæ p. 2.
Recognitio Inuentarij bonorum, & iuriū p. 1.
Inuentarium authenticum bonorum ecclesiasticorum, vel piorum locorum existentium in territorio cuiusq. parochialis, facta publicatione monitoriæ.

De Archiujs constituendis.

Curet Visitator omnino in primis institui vnum vel plura Archiua in singulis Plebibus in sacristia ecclesiæ pleb. vel alijs, & ecclesijs præfertim insignioribus illius Plebis, in quibus possint tuto custodiri, in quibus Archiujs redigant omnes scripturas ecclesiarum inferiorum ad formam decreti Prouincialis.
Idemq. fiat in ecclesijs Ciuitatis.

In singularum ecclesiarum uisitatione conficiatur inuentarium scripturarum; cuius copia altera sit penes Rectorem ecclesiæ illius de cuius interesse agitur, altera penes Archiuistam, tertia penes acta Visitatoris in Cancellariam recondenda: tum iubeat scripturas illas omnes authenticas, & alias quæ momenti alicuius sint, afferri ad Archiuium constitutum pro illa ecclesia, retenta copia, vel transumpto authentico deferenti, si ipse uoluerit. Constituatur Archiuista in Archiujs Diœcesis literis patentibus Archiepiscopi; qui sit Notarius, cum auctoritate transumptan. authenticas scripturas, ut possint Rectores ecclesiarū illis uti, cū opus erit.

Constituatur taxa modica ipsi Archiuiste, quādo edet instrumenta.

Quæ instrumenta opus erit transfetre Mediolanum, ut transumptetur in Archiuio Archiepiscopali, deferantur per Archiuistam, vel Notarium substitutum Cancellariæ, eum uè qui conscribit acta Visitationum, neque exeant de eorum manibus.

Si quando tamen necesse fuerit iussu Vicarij Generalis, seu Visitatorum generalium, liceat ab illo Archiuio plebano seu particulari dari Rectori vel titulari originale ad certum breue tempus, ex causa exhiben. coram Iudice, ac deinde restituen. retenta in actis copia collationata citata parte.

Si quando ex aliqua causa non posset haberi instrumentum foundationis, vel Dotatoris cappellarum, & Altarium, vel eiusmodi; procurret saltem Visitator scire, quis sit Notarius, de eoq. fiat mentio, & de eo qui tūc habet illud instrumentum, & reponatur tunc in Archiuio illo, tum in Cancellaria nota illa.

De beneficijs vacantibus.

Describatur titulus beneficij, & modus vacationis ad præscriptum decretorum de Cancellaria.

An Parochialis ipsa commendata sit Parocho vicino, alijs uè indigentijs spiritualibus, an uerò regatur à sacerdote approbato, & cum debita facultate nostra, etiam pro confessionibus audiendis, & eiusmodi approbatio sit & facultas ea, & an ea adhuc vigeat, quæ & exhibeatur.

Si tempore vacationis satisfactū sit oneribus in roto uel in parte, & exprimatur pro qua parte, & per quos sacerdotes, quo ad munus Missarum.

Quis tempore vacationis fructus percepit, administrationem habuit, & qua facultate.

Quantitas & qualitas fructuum & reddituum exactorum in toto tempore vacationis.

Quantitas expensarum factarum, singula singulis congruè referendo.

Calcula cum exactoribus, siue depositarijs fructuum, ideoq. & noscatur quidnā exactū

fit, agatur con. fictabiles & alios pro toto debito, donec ostendant cui soluerint.

Prouideatur debito seruitio & satisfactioni durante vacatione.

De fructibus, attribuaturs fabricæ, ornamētis, & supellectili sacre quidquid opus erit, vbi alij non sunt, qui de iure teneantur, vel sponte præstent.

Deputentur depositarij idonei, & Curatores eorundem fructuum & beneficiorum vacantium.

In cappellis titularibus vel mercenarijs assument diligenter informationes de Missis non celebratis à pluribus annis, & compellant cappellanos, aut hæredes, aliosuè ad quos spectat, ad proban. satisfactionem, dato congruo termino; alioquin ad satisfaciend. condemnēt etiam pro præterita omissione, factis præterea sequestris, & relaxis exinde concessis, pro ut iuris fuerit.

De fructibus ecclesiasticis.

Videant rationes fructuum beneficiorum vacantium ad præscriptum instructionū de eo olim factarum.

Deputent depositarium idoneum, & curatorem eorundem fructuum.

Videant rationes multarum, & aliarum quarumcunque eiusmodi applicationum.

Rationes mediorum fructuum, ac aliorum reddituum sacrifixæ.

Rationes tertiorum præbendalium applicationum residentiarum, scilicet an dati sint deseruentibus in ecclesia, vel usurpati forsitan à solis Prepositis.

Rationes tertiorum præbendalium fabricæ ecclesiæ applic. scilicet an consumpti in his fabricis quæ ad solum præpositum spectant, vt puta aedibus ipsius, vel in supellectili, quæ ad curam sibi incumbentem solum spectet.

Faciant sequestra fructuum beneficiorum, quæ retinentur cum alijs incompatilibus.

Beneficiorum absentium, qui debet residere.

Cappellaniarum titularium vel mercenariarum, pro satisfactione Missarum, & aliorum onerum, etiam de præterito, quorum non constet satisfactio, donec constare faciant.

Portionis fructuum, vt aedes beneficij reparentur quantum potest à Titularibus.

Pro reparatione fabricæ, & supellectilis sacre, quæ prouidenda sit à beneficiato, pro ea portione quam sustinere potest, vel ratione beneficij, vel alia de causa.

De diuinis officijs, & distributionibus.

Disciplinam chori, & diuinorum officiorum ac Processionum, & funeralium restituant, & instituant omnino executionem decretorum prouincialium &c. ac instructionum de funeralibus: multatado etiam de culpis præteritis; in-

crepando præfectos, ac punctatores, & alios deputando vt opus fuerit, præstito illis iuramento, & dando formam supputationum, & solutionum, ad præscriptum instructionū de hoc. Plenam abolitionem exequantur officiorum B. M. prohibitorum, ex Bulla Pii Quinti, & pr. 3.

Prohibeant libros apochryphos in omnibus ecclesijs ex pr. 1.

Deligant Magistrum Cæremoniarum in singulis plebibus ex pr. 2.

Abusum hebdomadæ, & sex mensium, si alicubi sublatus non est, seuerè plectant. Diœc. 4.

Veram praxim multæ distributionum pro eratis in diuinis officijs, etiam extraordinarijs. Faciant applicationem tertiorum fructuum præbendalium residentiarum, & dentur seruientibus in ecclesia ex pr. 1. & 4.

Fraudem in præbendarum illarum locationibus tollant ex Diœc. 4.

Praxim introducant supputando distributionum solutiones, ex forma collegiatis vrbs ecclesijs per nos tradita.

Abrogent statuta, & cōsuetudines symoniacorum pr. 2.

Deligant, vbi dubium est, diem consecrationis Ecclesiæ pro celebritate anniuersaria, ex pr. 3.

De moribus, & studijs cleri generatim.

Coactio ad residentiam veram, cibum & somnum capiendo in aedibus ecclesiæ, & canonicibus, vbi potest, & multa de præterita contumacia, culpauè alia.

Conficiant indices cleri plures, præsertim eorum qui apti sint ad seminaria, ad præscriptam rationem in decretis de cancellaria.

Index omnium obtinentium beneficia incompatibilia, scilicet duo, vel plura in eadem ecclesia, vel etiã in diuersis ecclesijs, si vtraque personale requirant residentiam.

Index omnium beneficiorum non curatorum, qui non resident; ac sequestrum cum denunciatione Vicario criminali.

Deputent confessores cleri in diœcesi.

Item sigillatim cleri inferioris, ex pr. 2.

Adscribant clericos ecclesijs vt inseruiant: itē scholis christianis adiuuandis: itē scholis Græmaticæ, cantus, scribendi, & cæremoniarum, ex pr. 3. & certo sacerdoti, qui eos bonis moribus indutos & ornatos reddat ex pr. 2. & sæpè nos admoneant de eorū profectu, vel defectu. Honestis occupationibus clerum exerceant extra diœc. 4.

Cura studiorum cleri episcopo ex pr. 3.

Prouisio, vt Theologi collegiatarum munus suum obeant, & fructuosè.

Obseruatio clericorum, vel pensionariorum nõ recitantium officium, ex pr. 1. & pr. 3.

Cura sacerdotum mendicorum, ex pr. 3.

Exhibitio facultatum & licentiarum omnium clericalium, etiam respectu mulierum.

Si quos viderint abuti licētijs à nobis impetratis, aut aliàs non expediri eas facultates; illas reuocent, vel suspendant, ad nosq̄ue de eo rescribant.

De edibus canonicalibus, & alijs ecclesiasticis. Reuocent omnium licentias habitationis mulierum in edibus canonicalibus.

Laicos expellant ab edibus ecclesiasticis.

Prohibitio habitationum suspectarum & indecentium, vt opus censuerint.

Coactio ad habitationem, & reparatiōē adiu ecclesiasticarum quantum potest, ad effectum residendi ex pr. 1. & diœc. 3. etiam per sequestrum portionis fructuum.

Vt circa fabricam adium canonicatumuē expendantur tertij fructuum præbendalium applicati.

Vt canonica, & earum portæ claudantur.

Designatio adium canonicalium comparandarum vel fabricandarum, etiam per alienationē bonorum stabilium residentia per nos faciendam, vel assignationem partis residentia vel præbendarum quotannis; id referendo prius ad nos.

Causæ circa mores & disciplinam cleri, præsertim pro executione decretorum, omni breuitate expediantur, etiam extraiudicialiter & sum mariè in loco visitationis, & vbiq̄ue.

In omni correctione, præter pœnas & multas irrogandas, fiant prohibitiones & præcepta sub pœna alicuius contrarij actus illi delicto ad cautionem in posterum, vt puta.

Ne colloquantur cum certa muliere.

Ne recedant à finibus suæ Parochiæ.

Ne celebrent extra eam.

Ne comedant in domo aliena.

Ne conuertentur cum vlllo nobili.

Vt adeant quotidie sacerdotem pro discendo aliquid.

Restitutio congregationum mensualium, & hebdomadariarum, & capitulorum spirituum.

De Parochis.

Executio pœnæ contra parochos in omissione sui officij, & rigorosa contra non denunciantes, &c.

Executio reliquorum in instructionibus iussu nostro impressis de sacr. Euch. de sacr. pœnit. de statu animarum, de statu cleri.

Declaratio de domo pluribus parochialibus subiecta exequenda ex diœc. 3.

De auaritia multorum generum in funeralibus seuerè punienda, iuxta concilium pr. 1. & 4. & instructiones impressas.

Idem in Baptismis, & Matrimonijs.

De Vicarijs Foraneis.

AN applicationes multarum, ad suum, vel ecclesiæ suæ commodum directè vel indirectè conuerterint.

An liber de multis impositis, attributis, & exactis.

An negligentia, aliaue culpa in exactione multarum, & in executione conciliorum, & iussionum nostrarum etiam in alijs procuranda.

An receperint pecunias, vel munuscula, etiam esculenta, in absolutionibus casuum reseruatorum, vel interdictorum, vel pro procuratore dispensationum matrimonialium, & eiusmodi: aut in visitationibus, aut in processibus cõficiendis, vel ipsi, vel eorum notarius, familiaris.

An aliàs occasione sui officij Vicariatus soleant accipere, præsertim à sacerdotibus.

An grauis impensa data prætextu nomineuē Notarij.

An comessatio, vel frequens refectio sine necessitate apud sacerdotes in Vicariatibus, etiã prætextu visitationis.

De tyrannide etiam in clerum populumuē, clypeo eius officij.

An iniustitia facta, vel iustitia negata aut dilata, amore, odio, gratia, aliaue causa.

An imperitia perniciofa & intolerabilis, vnde amouendi sint officio.

De priuatis etiam illorum culpis in moribus, vel cultu, & regimine suarum ecclesiarum, occasione præsertim non habendi in iis partibus superiorem, qui scrutetur eorū vitam & facta.

An absint sine causa à choro, ecclesiæ: aut negligent officium concionandi, & sacramenta ministrandi suo populo, prætextu Vicariatus, aut visitationum.

Quæ ad laicos spectant.

Receptio fidei professionis à publicis professoribus qui adhuc non præstiterunt, & ludimagistris, & alijs docentibus, etiam Musicam, & artes liberales, ex Bulla Pij III. & Prouincialibus Concil. 1. & 3.

Inquisitio, & probatio morū ludimagistrorū.

Obseruatio eorum perpetua ex Concil. pr. 3.

Visitatio eorundem ex pr. 3.

Distributio concionatorum extraordinariorū per Diœcesim, ex conc. pr. 1.

Conquisitio dierum festorum veterum, & piarum consuetudinum, ex pr. 3.

Persuasio populis conueniendi ad missam, & audiendi verbi Dei festis diebus in Parochia, ex prou. 1.

Institutio orationis matutinæ & serotinæ, vbi non sit; & restitutio, vbi intermissa est.

Iuramentum Medicis, & inhibitio eis qui adhuc non præstiterunt, ad præscriptum Bullæ Pij III. die 6. Martij 1556. & reliqua executio illius constitutionis, ex pr. 1. 2. & 3.

Delectus secretus in singulis Parochijs duorū vel plurium proborum virorum, qui denuncient malos mores sacerdotum & clericorum, ac etiam abusus populi & laicorum.

De Scholis, & confratris, & pijs locis.

NE erigantur sine facultate.
Neuè habitum sumant.

Institutio fodalitatum doctrinæ christianæ, ex prou. 2. & 3. & diœc. 4.

Visitatio, & alia adiumenta spiritualia confessorum, & concionatorum scholaribus ex pr. 3.

Coactio Clericorum ad adiuuandum eas.

Institutio societatis corpóris Domini, ex pr. 2.

Confratriæ fraternæ correctionis erigendæ, ex prou. 3.

Erectio societatis S. Ursulæ in oppidis insignibus. Item Sanctæ Annæ.

Item charitatis.

Institutio societatis nominis Iesu, ex pr. 2.

De societatibus sacerdotalibus seruetur Decretum Diœc. 3.

Incumbant executioni eorum omnium, quæ generatim ac sigillatim præscripta sunt Concilij Provincialibus, & præsertim primo, & quarto, tum maximè visitat. Apostolica, siue de qualitatibus administrationū, siue de modo administrationis, siue de rationum redditione, siue de cura omni cognitionis, & executionis piarum voluntatum integrè, siue de cura, & vita spiritali eorum, qui in locis pijs recipiuntur, tum etiam eorum qui administrant.

De Regularibus.

Capita, in quibus si opus erit, cogendi.

FIdei professio professoribus, ex Bulla Pij IIII. Emendatio errorum in sacris imaginibus, atque earum ornatu, & cautio in posterum ex Conc. Trid. pr. 1. tit. *Quæ seruanda sunt in sacris imaginibus effingendis.*

Ne prædicent sine facultatis benedictionis uè testimonio, pr. 3. tit. *De his, quæ pertinent ad concionatores.*

Regulæ de exorcismis energumenorum seruandæ, diœc. 4. decr. 18.

Ne sine facultate scripta audiant confessiones, pr. 1. tit. de sacr. pœnit. §. *Qui. Paroch.*

Confessores ne se ingerant in casibus reseruatim sine episcopi facultate, pr. 3. de pœnit. sacr. ex constit. Pij V. die 10. Aprilis 1572.

Ne relaxent publicam penitentiam sine episcopi conf. pr. 1. tit. de sacr. pœnit. §. *Iidem quem admodum.*

Testimonia confessoris promptè danda pœnitentibus, vel infirmis, vel in Paschate. A. V.

Exhibitio intrâ mensem Episcopo Indulgentiarum quarumcunq. suæ ecclesiæ; & vnde de illis constet.

Ne indulgentias publicent populo absq. episcopi facultate, pr. 1. de prædicat. verbi Dei.

Vt qui sunt in diœc. conueniant ad processiones generales in parochia, vel plebe, vbi habetur Monasterium, ex declaratione apostolica.

Capita, in quibus si opus sit, comminandum de referendo sanctissimo, vel agendo cum eorum superioribus.

Concordia cum parochis in oppidis, & vicis; vbi pauci religiosi, ne impediunt missam, & sermones parochiales.

Auaritia cauenda in confessionibus audiend. prou. 1. tit. de ijs, quæ ad sacr. admin. pert. §. *cum sacramenta.*

Nota confessoriorum episcopis in initio aduentus, & Quadragesimæ, pr. 1. de sacr. pœnit. instruct. de sacr. pœnit.

Lectio singulis Mensibus, vel alio certo tempore frequenter inter illos ad præscriptum instructionum nostrarum de confessoribus.

Observatio vera earundem instructionum.

Liber de nominibus pœnitentium conficiendus in Paschate, & exhibendus promptè episcopo, ex Vis. Apostolica.

Exclusio mendicantium, & malè conuersantiū in ecclesia, ex Bulla Pij V. etiam interdicens ex facultate à nobis data superiori cuiusq. Monasterij, & substituto.

Requisitio executionis totius ordinationum visitationis Apostolicæ illis factarum sigillatim vel generatim.

Demolitio Altarium iussa eisdem ordinationibus fiat sine mora.

Prorogatio bimestris data quoad demolitionem Altarium, quæ facienda esset, solum quia nō sint redacta ad formam, licet loco decenti sint; modò tamè in eis non celebretur interim iuxta ordinationes prædictas.

Capita, quibus hortandi, & persuadendi.

Inuentarium, & recognitio, ac repositio in ecclesia sacrarum reliquiarum, & reliqua executio in earum cultu, ex instru.

Pulsatio campanarum pro institutione orationis vespertinæ & matutinæ.

Item *Aue Mariæ* ter in die.

Copia optimorum Concionatorum in Ciuitatis & Diœcesis Monasteriis semper, pr. 1. tit. de Prædic. V. D.

Deputatio concionatorum certis locis Diœcesis per annum, ibidem.

Regulæ concionatorum seruandæ, prou. 1. de prædic. V. D.

Informatio singulis concionatoribus de loci indigentis danda à Vicarijs Foraneis, & Parochis.

Concio inter Missam fiat.

Ne commendent pauperes sine licentia, pr. 1. de prædic. V. D.

Distinctio mariū à feminis in ecclesia semper. Observatio Decreti de benedictione, & processione candelarum, & palmarum, prou. 3. de sac. §. *Quod pietatis.*

Consecratio ecclesiarum & Altarium maiorum, si non sit facta, fiat.

Superpelliceum & stola in Sacramento pœnitentiæ administran. omnino, saltem in ecclesia; nisi qui cappam adhibere solent in choro loco superpellicei; quo casu stola tum omnino adhibeatur.

Observatio Regulæ seu tabellæ editæ de oratione quadraginta horarum, etiam extraordinaria.

Peruasio populis frequentis cõmunionis, non è contra, pr. 3. *de ijs, quæ ad sacr. Euch. pert.* §. 1. d. 4. dec. 10.

Praxis instructionis primò communicantium, ex instructionibus impressis de Euch. Item pr. 1. tit. *quæ pert. ad sacr. Euch. §. Adolescentibus.* Tabella confessoriorum in foribus sacristiæ, pr. 1. *de sacr. pœnit.*

De accedente ad confessorios in aliena Diœcesi, pr. 3. *de ijs, quæ pertinent ad pœnit. sac.* §. 1. Regulæ, quo loco & tempore confessiones audiendæ, ac ne in priuatis domibus, pr. 1. tit. *de sacr. pœnit.*

De confessionalibus haben. quotq., & qua forma, & quo loco, ex instruct.

Tabellæ, & alia affigenda confessionali, instruct.

Item capsulæ remouendæ, instruct.

Confessores habeant casus referuatos, pr. 1. tit. *de sacr. pœnit.*

Ne se ingerant in dispensationibus occasione Iubileorum, nisi facultas expressè data sit, pr. 3. *de ijs, quæ pertinent ad sacr. pœnit.* §. *Ne Confessary.*

Conformitas in cultu materiali ecclesiarum.

VAsis aquæ benedictæ, & aspersorij affixi locus, & forma, ex instruct.

Sacrarium ad formam omnino instruct.

Pixis pro Eucharistia ad formam instruct.

Tabernaculum cum lunula ad formam instruct.

Vestitus Tabernaculi maioris intus asseribus, & serico foris conopæo, ex instruct. V. Ap.

Ne in tabernaculo illo alia, V. Ap.

Vt in altari maiori vbiq. pr. 1. *de sacr. Euch. §. Episcopus.*

Aptatio Tabernaculi in Altari commoda, V. A. instruct.

Renouatio sacræ hostiæ singulis hebdomadis. Vis. Apost.

Lampas antè perpetuò, pr. 1. *de sacr. Euch. §. Episcopus.*

Vasa purificationum ad formam, pr. 3. *de sacr. Euch. V. Ap.*

Locus facti olei infirmorum, & forma vasis, ex instruct. pr. 3. *de sacr. extr. vnt. §. ad Sacr.*

Observatio decreti de sepulturis, etiam iam factis, Vis. Apost.

Mundities Altarium, ecclesiarum, sacristiæ, sacræ supellectilis, & rerum omnium sacrarum. Fabrica Altarium, & cappellarum, & supellex sacra omnis ad formam instructionum nuper impressarum; & ecclesiarum.

Benedictio paramentorū antequàm adhibean-

tur in vsum, ab ijs qui facultatem habent à sede Apostolica, vel à nobis habebunt.

De moribus eorum.

Videant omnes ecclesias Regularium Virorum, non tamen per modum Visitationis, ne que ibi scribatur à Notario, vnde ipsi violari putent eorum immunitatem: diligenter speculando, si quid sit, quod ad ordines Visitationis apostolicæ exequendos, vel aliàs ad decenciam earum ecclesiarum pertinens, de quo admonendi sunt, vel nobis significan. notetur que domi quidquid animaduersum fuerit non executum, aut aliàs prouidèdū: ea item de quibus illi admoniti fuerint; non tamen illud cū aliis in actis ponatur, sed ad partem, nisi aliquid esset ex his capitibus, de quibus regulares ab ordinario compelli possunt.

Si qua deformatio sit, aut querela denunciatio fiat de moribus virorum Regularium qui in Monasterijs degunt, assumantur informationes secretæ, vigore etiam literarum Apostolicarum nobis concessarū, processum informatium ad nos quam primùm transmittèdo.

De Monialibus.

Visitent Visitatores ecclesias exteriores Monialium ordinario subiectarum; sed ordinationes conferant cum Vicario Monialium antè publicationem.

Si quid ad aures deueniat de vitæ honestate, aut violatæ clausuræ, vel familiaritate, aut frequentia virorum ad parlatoria, aut aliis abusus Monialium, tam ordinatio quàm Regularibus subiectarum, conficiant secretò processū informatiuū separatim, & trāsmissant ad nos.

Aliqua curanda in monialibus exemptis.

Observatio decretorum de Monialibus primi Concilij prouinc. extensorū ad Moniales exemptas, etiam subiectas Regularibus, auctoritate Pij V. & declaratione etiam Gregorij XIII.

Plena observatio decretorum Visitatoris Apostolici circa Moniales.

De sanct. Euch. in Altari maiori collocanda.

De fenestra inter ecclesiam interiorem & exteriorem.

De musica non adhiben. in ecclesijs exteriorib.

De fenestris, rotis, locis collocutionum, prospectibus, & alijs deniq., præsertim ad clausuræ custodiam, vel securitatē, vel honestatem quouis modo pertinentibus, ingressū Monasteriorum, vel accessū, sine licentijs Registratis in Archiepiscopali Curia; & domibus hospitiorū, & confessoriorum.

Vt caueatur maxima frequentia, accessusue Regularium ad Monasteria Monialium, sibi, vel alijs subiecta.

Ses. 23. dec. de
re for. c. 17.

Ne laici in eorum ecclesijs exerceanr functiones ecclesiasticas contra decretum Cōcilii Tridentini; sed conducant, habeant uè clericos, & in minoribus ordinibus cōstitutos, qui in Missa sacerdoti celebranti ministrent, & alias ecclesiasticas functiones obeant, inhibēdo etiam ipsi laicis, si opus aliquando fuerit. Ut caueant. ut superfluae impensae Monialium.

De Processibus in Visitatione perficiend. vel remittendis ad Iudices Ordinarios.

Quacunque expediri possunt in actis Visitationis, non differant.

Quaecunq. verò vel ob grauitatem, vel ob difficultatem personae negantis delictū, maturius iudiciū requirent, & longiorem deliberationē, processum informatiuum diligentissimè conficiat; cuius copiam authenticā deinde statim remittant ad Vicarium Criminalem, retento originali in actis, factō praecepto de eo, ut certo termino se presentet coram ipso Criminali Vicario, vel eo etiam carcerato, aut habita fideiussione, prout causae, vel delicti commissi ratio postulat.

Reliquas causas ad mores & disciplinam cleri pertinentes, praesertim pro executione decretorum, omni breuitate expediant, etiam extrajudicialiter & summarie in loco Visitationis, & ubique.

Poenas, multas, poenitentias priuatas & publicas arbitrio suo irrogent, & exequantur.

Negotia quoq. ciuilia, quae post sumptas informationes terminari nō possunt, ex quo egeant ulteriori processu, remittat Vicario Ciuili Curiae Archiepiscopalis, vel generali, ut rei qualitas postulabit.

In dubiis merè legalibus consulat Vicariū Criminalem, vel ciuilem, vel Generalem, pro ratione materiae.

In reliquis ad nos scribat, vel ad Vicarium generalem.

Si autem aliquid reperiri, vel deferri cōtingat contra Clericum de regione alii Visitatori assignatā, habita authentica copia talis delationis, cum informationibus scriptis dirigatur quāmprius ad manus Visitatoris illius regionis, retento originali.

Memorialia secreta cōtinentia criminalitatem absq. inditiis, seruentur extra acta Visitationis penes Visitatores cum indice, tradanturque Archiepiscopo.

Preparatio pro Visitatione.

Visitor colligat libros in Visitatione deferen. ad usum visitationis.

Decreta Visitationis apostolicæ generalia.

Concilium Tridentinum.

Prouincialia.

Diocesana.

Institutiones concionatorum.

Instructiones alias infra scriptas.

De ritibus, & caeremoniis Missae Ambrosianae.

De Euch. administratione.

De Sacramento Poenitentiae.

De funeribus.

De fabrica & supellectili ecclesiastica.

De statu cleri perpetuo habendo.

De animarum statu conficiendo.

Regulas expositionis orationis 40. Horarum.

Edictum de cultu dierum festorum.

Edictum de cultu ecclesiarum.

Indicem librorum prohibitorum.

Constitutionem San. in cena Domini.

Casus reseruatō Summo Pontifici, vel Archiepiscopo.

Regulas scholae doctrinae christianae.

Regulas scholae Corporis Christi.

Regulas scholae Charitatis.

Regulas Disciplinarum.

Decreta reformationum, & taxarum Tribunalis, & Cancellariae.

Tabellam tertiam errorum cleri 1577.

Libellum selectorum aliquot capitum exequentium praecipue.

Tabellam capitū aliquot cum regularibus tractatorum, 1577. mense Augusti.

Libellos item distribuendos.

Regularum supradictarum aliquot exemplaria.

Libellum litaniarum & psalmodiarum pro oratione à summo Pontifice Gregorio indicta.

Libellos doctrinae christianae.

Exercitiorum tabellas varias, & examinis, &c. à Iesuitis confectas.

Libellorum à praeposito S. Fidelis confect. aliquot exemplaria.

Calculos Aue Mariae distribuendos cum Indulgentiarum sibi concessarum tabella.

Libellorum de moribus Christianis ad patresfamilias, & dominos Apothecarū, & reliquos fideles, aliquot exemplaria.

Practicam orationis P. Mathiae Capucini.

Alios libros populares, qui in dies imprimuntur.

Visitator habeat literas patentes sui officii.

Alias literas facultatum aliquarum nominatim sibi datarum.

Habeat notarium ex substitutis Cancellariae ab Archiepiscopo delectum.

Instructionem visitatorum hanc.

Instructionem de modo procedendi in delictis, & multis, & poenis, ac poenitentis iniungendis clericis vel laicis, in causis quae expediri possunt in visitatione.

Indicem plebium regionum uè, & Parochiarū assignatarum nominatim suae visitationi.

Designationes item, & delineationes singularū regionum visitandarum distinctas.

Indicem, & facultates vicariorum foraneorum illius Regionis quam visitaturus est.

Visitationes quoq. vltimo tempore plenè factas earundem regionum.

Recognitis scriptis Archiuij ad singulas Regiones tunc visitandas pertinentibus, colligat memorialia opportuna à Cancellario, vel ex ipsis scriptis, & libris cancellariæ, & aliunde.

Indicem habeat foundationum regularium statutorum, & eiusmodi in Archiuo existèntium ex illis locis; tum vt vsui sint, si quādo illi opus essent; tum ne duplicato labore describantur iterum in visitatione noua.

Transmittat antè in tempore literas, & instructiones ad singulos Vicarios foraneos, monendo illos ad rescribendum de receptione: & fiet mentio in actis de receptione.

Habeat secum literas pastorales pro visitatione ab Archiep. ad singulos populos visitan.

Habeat varias formulas, vt infra.

Reconciliationis ecclesiæ, & cœmiterij, etiam separati, si visitator sacerdos sit.

Denunciationis excommunicati, & interdicti. Absolutionis ab excommunicatione solemn. Relaxationis interdicti.

Præceptorum, seu ordinationum contra concubinos, inconfessos, & alios delinquentes. Sequestorum impressorum variis formis.

Cautioum præstandarum iuxta qualitatein casuum.

Instructionum Parochis & Rectoribus ecclesiarum pro præparatione Visitationi præmittendam; hanc scilicet, quæ sequitur.

Instructio pro Rectore ecclesiæ Visitanda.

TRiduo proximo antequàm Visitationis initium fiat cuiusq. vel ecclesiæ curatæ, vel oppidi, præsertim insignioris, celebretur in eadè ecclesia oratio 40. Horarum à clero populoq. illius Parochiæ oppidiq. continenter pro salutari Visitationis euentu.

Parochus verò, aliusuè ecclesiæ Rector, vel Præfectus, in qua animarum cura geritur, cum visitandus erit, Pastorales Archiepiscopi literas visitationis nomine editas duobus antè illius aduentum proximis festis diebus intrà Missarum solemnias, cum populi frequentia adest, de scripto recitet.

Itidem præstet de literis, quas de confirmationis sacramento ritè religioseq. suscipiendo Archiepiscopus instructionū monitionumue nomine ediderit.

Hoc ipsum prætereà exequatur de alijs item literis, edictis, instructionibusq., quas ob visitationem euulgari ille iusserit.

Sacerdotibus quoque, & alijs quorū interest, Archiepiscopales instructionum literas de scriptis, tabulis, libris, alijsq. rei ecclesiasticæ monumentis, instrumentis, cæterisq. id generis maturè præparandis, quò Visitandi ratio breuior explicatiorq. sit, significet, & recitet: ac si opus esset, earum exempli rescribendi copiam illis faciat.

Quarum literarum, edictorumq. Archiepiscoporum euulgationem recitationemue, & sermonem, & concionem, & monitionibus, & omni alio tum publico tum priuato cohortationum officio prosequatur, prout expedire animaduuerterit: quò fidelium animos diligentius præparet, atque excitet ad suscipiendum Archiepiscopalis visitationis officium, vberissimo ac salutarium cum animarum fructu.

Illud verò curet, vt nemo qui intrà Parochiæ suæ fines habitat omninò sit, qui eo visitationis tempore confessus, sacram communionem non sumat; idq. ab Archiepiscopo ipso, etiam si in alia parochiali ecclesia sumere oporteret, scilicet eo loco, vbi ille manè visitans Missæ sacrum faciat.

Nemo item, qui Chrismate non antè confirmatus, modò ætate in confirmationis literis Archiepiscopalis præscripta sit, illud ab eodè tunc non accipiat.

Quamobrem tum pridie diei visitationis, tum maximè vbi Archiepiscopum visitationis causa iam aduentare cognouerit, certo aliquo solè niq. campanarum sono illius aduentum fidelibus significet; quò frequentius etiam ex agro euocati, omni alia prætermisã actione conueniant, eiq. tale tamq. necessarium munus obeunti diligentius præstò sint, qua debent obseruantia, ac veneratione.

Studeat item confessariorum sacerdotum qui ad id muneris probati sint (nisi Archiepiscopi cura præmittantur) copiam necessariam habere; qui biduo, triduoq. Parochiæ suæ hominū confessiones audiant, aut confessos reconciliènt: vt stata Visitationis, aliaue die quam Archiepiscopus statuerit, præparati sint ad sacrã communionem, & ad confirmationem, qui nondum confirmati sunt, ab eo sanctè sumendam.

Ac proptereà confessionum causa eo tempore confessionalia multa ad formulæ demonstratæ præscriptum confecta, certisq. locis in ecclesia sua decenter collocata, si totidem nò sunt quot necessaria viderit, aliunde habere curet.

Hostias, vinum, vasa, mappas, & alia ad sacræ communionis Populo administrandæ vsu ne cessaria accuratè apparet.

Locum item in ecclesia præparet atque ornet, vbi ab Archiepiscopo confirmationis Sacri. fideles religiosè suscipiant.

Suggestum item decenti ornatu instruat, vnde tunc ille, aliusuè Populo sermonem concionemue habere possit, tum Archiepiscopalia monita de scripto pronunciat.

Pridie illius diei quo Archiepiscopus visitaturus est, chirographa schedularum in promptu esse curet, eorum qui cõfirmationis Sacri. suscepturi sunt, & compatrum, cõmatrumq. item, ex præscripto instructionis literarum de confirmationis sacramento promulgatarum.

Omnium, singularumq. rerum, quæ vel consecrandæ, vel benedicendæ sunt, vt potè ecclesiæ, Cœmiterij, Altarium, campanarum, vestium, indu-

indumentorum, tabernaculi, calicum, corporali-
um, crucum, imaginum significationem indi-
cis ordine exarata in Archiepiscopo ante diem
visitationis ita in tempore det, ut cum de appa-
ratu, tum de certa hora vel die illas sacras actio-
nes obeundi deliberare possit.

Sacristiam præterea adornet atque instruat, in
qua ex armarijs exposita sint sacra indumen-
ta, vestes, pallia, vasa, ac reliqua omnia eccle-
siastica suppellectilis instrumenta atque orna-
menta; præter illa, quæ in ecclesiæ Altariumq.
apparatu & usu tunc erunt: eaq. ordine, ac
pro colorum ratione distinctè collocata ita ap-
pareant, ut eo & loco & tempore in visitando
cognosci certè, facileq., ac breui possint.

Certo item, decentiq. sacristiæ loco libri ac vo-
lumina ecclesiastica, ut Missalia, Breuiaria, le-
ctionaria, Antiphonaria, & alia id generis suis
operimentis politè coniecta, in oculis Archiepi-
scopi appareant.

Tuto item eiusdem loco in promptu sint scri-
pta, monia, codicesq., quibus testificatio fiat
sacrarum Reliquiarum in ea ecclesia seruata-
rum.

Eodem loco tabulæ item scriptaue Indulgentia-
rum eidem ecclesiæ concessarum.

Separatim alio sacristiæ loco, vel in Archiuio,
si illud à sacristia distinctū sit, in promptu ha-
beat tabulas, scriptaue, ac monumenta quæuis
pro ratione annorum distinctè notata, quæ ad
ecclesiæ, Altarium, cappellarumq. iura, priui-
legia, bonaq. testificanda pertineant.

Librum item statutorum & constitutionū, &
tabulā rituum cōsuetudinūq., si quas peculiare
illa ecclesia, eiusq. clerus habeat; præsertim in
diuinis officiis, ecclesiasticisq. functionibus.

In promptu præterea ac parata inuentaria hæc
infra ordine præscripta, rectèq. confecta ha-
beat, quibus singulis manu sua subscriptum sit.
Primò inuentarium sacrarum Reliquiarum in
sua ecclesia reconditarum, ac simul monimen-
torum, literarumq. illas verè testificantium.
Alterum, in quo descriptæ sint Indulgentiæ om-
nes illi Ecclesiæ, eiusq. cappellis aut Altaribus
perpetuò concessæ, aut ad tempus, quod adhuc
peractum non sit.

Tertium, in quo sacræ vestes, pallia, indumen-
ta, & ornamenta singula, omnia quæcunq. su-
pellectilis ecclesiæ sint, rectè, ac distinctè de-
scripta notataue appareant.

Quartum, in quo libri scripta litera, ac instru-
menta id generis, quibus bona, iura, priuilegia
ecclesiæ, Altarium, cappellarumq. testificata
apparent, notata sint.

Quæ inuentaria, quo tempore, & quibus præ-
sentibus proximè facta sint, ex illius descriptione
appareat; ut si ita opus aliquando erit, rectè
conferri possint, eademq. exscripta in Visita-
tionis acta referantur, prout Archiepiscopus
censuerit.

Paratum habeat, ac exhibeat indicem dignita-
tum, canonicatum, portionum, & aliorum id

generis titulorum, Altarium, Cappellarum, &
clericatum, quicunq. sint in illa ecclesiâ, cum
explicatione eorum census, ac onerum vnici-
que adiunctorum, tum etiam fundationum, in-
stitutionumq., & notariorum qui fundationū
tabulas confecerint; tum singulorum præterea,
qui ea altaria, cappellas, portiones, canonica-
tus, dignitates, aliudue quouis etiam mercena-
rio titulo obtinent.

Indicem etiam similem cum simili explicatio-
ne titulorum, & beneficiorum quorumcunq.,
tum ecclesiarum, & oratoriorum sæcularium,
etiam campestrium, quæ sita sunt extra illam
ecclesiâ, intra fines tamen eiusdem Parochiæ.
Indicem item sodalitatum, confratrarum, lo-
corum operumq. piorum quouis modo in ea
ecclesiâ institutorum, quo exprimat, & insti-
tutio, & institutionis tabulæ, à quo scilicet No-
tario confectæ.

Rursus indicem similem scholarum, cōfratria-
rum, hospitalium, locorum & operum piorū
quorumcunq., quæ extra illam ecclesiâ, intra
fines tamen Parochiæ sita sunt.

Indicem quoq. Monasteriorum, Præpositura-
rum, & huiusmodi domuum regularium, tam
virorum, etiam si commendatæ sint, quam fœ-
minarum, etiam quæ ab Episcopi Iurisdictione
immunes sint, quæcunq. in illius Parochiæ
finibus sita sunt.

Paratum item indicem habeat, ac exhibeat, in
quo Clerici in suæ ecclesiæ finibus habitantes
descripti sint, notatis eorum vniscuiusq. tum
nominibus, tum domicilijs habitationibusq.
ecclesiasticis aut sæcularibus; hoc item adscri-
pto, an soli, an vnâ cum alijs vel ecclesiasticis
vel laicis habitent.

Indicem item puerorum adolescentumq., vi-
tæ ecclesiasticæ disciplinam ingredientium.
Musicorum item, Cantorum, organoq. in qua-
uis ecclesiâ sonantium.

Laicorum item hominum, si qui sunt sacerdo-
ti in sacro Missæ, aut in diuinis officijs, funera-
libus etiam, & in alijs ecclesiasticis muneribus
operam aliquam præstantes.

Indicem etiam Prædiorum, bonorumq. eccle-
siæ suæ, rursusq. fructuum & censuum quos
inde percipit, & aliorum item reddituum, ut
potè oblationum, eleemosinarum, quæ statis
quibusdam anni diebus, vel ob solemnitates,
vel ob anniuersaria, aliamq. causam fiunt.

Huic rursus alius index adiunctus exhibeatur,
vsurpationum bonorum iuriumq. illius eccle-
siæ, & alienationū præterea triginta antè Con-
cilij Tridentini celebrationem & confirmatio-
nem annis factarum.

Indicem etiã det reddituum vel veterum vel
recentium, capitulo, clerouè illius ecclesiæ com-
munium.

Indicem quoq. distinctum reddituum, emolu-
mentorum, onerum, & aliarum vsupra præ-
scriptarum rerum, quæ ad ecclesias tunc vacan-
tes pertinent: notato etiam tempore quamdiu
vacent;

vacent; & illius item, qui earum fructus, vel decimas, vel primitias, vel alios cuiusvis generis redditus exigit, nomine descripto, & auctoritate qua exigit.

Indicem præterea census, ab eo qui sibi tanquam Rectori obuenit, distincti ac separati; ut potè illius, qui vel ad fabricam illius ecclesiæ, vel ad luminum, vel ad sacristiæ, vel ad alterius eiusmodi rei usum erogationem uè pertinet.

Promptos item habeat codices parochiales; unum scilicet baptizatorum, alterum eorum qui matrimonium contraxerint, tertium illorum qui christina suscepint, quartum, quem proximè confecerit, de numero, statuque animarum.

Regestum etiam, aut exempla constitutionum Pontificiarum, vel literarum pastoralium, aut instructionum id generis, & edictorum, quæcunq. ab Archiepiscopo acceperit: in quibus singulis exemplis notatus sit dies, quo illa populo promulgari, legerit uè.

Paratos item libros, & tabulas singulas, indicem uè habeat, ac exhibeat, qui debent in sacristia esse ex præcepto Conciliorum Prouincialium, Diœcesanorum, ac instructionum.

Si præterea curam administrationem uè habeat bonorum ecclesiasticorum, separatim ab ijs quæ sibi ad vitæ sustentandæ usum attributa sunt, aut fructuum vacantium sibi commendatorum; susceptæ, administratæ uè curæ rationum codicem in promptu habeat, atque exhibeat.

Separatim verò in pròptu habeat ut Archiepiscopo tradat, tabulam decretorum prouincialium, Diœcesanorumq., quæ vel ad diuinorum officiorum cultum, vel ad parochialis curæ, disciplinæq. christianæ rationem pertinentia, nondum in Parochiæ suæ finibus executionem habuerunt, causis, & impedimentis quoq. explicatis, cur in executionis usum adhuc inducta non sint.

Tum præterea indicem manu sua confectum det, eorum qui infra notati sunt, si qui in parochiæ suæ finibus id generis homines extant.

Hæreticorum, hæresis uè nomine suspectorum, aut libros hæreticos, prohibitos uè habentium, vel legentium.

Publicè ut infra potissimum delinquentium, maleq. facta committentium; blasphemantium scilicet, superstitione, maleficijs, magicisq. artibus utentium.

Eorum qui in Pascha confessi sacram communionem non sumpserint.

Simoniacorum.

Usuras exercentium.

Concubinariorum, concubinatû suè nomine suspectorum.

Illorum etiam, si qui publicè notorieq. criminosi, quibus pro Tridentinæ sanctionis, concilijq. primi, & tertij Prouincialis decretorum ratione, solènis, vel publica indicenda sit penitentiâ; ut aut tunc Archiepiscopus eam iudicio suo statuât, aut illos quos solemniter pro peccati

grauitate pœnitere visum est, à cancellario notatos ad se ineunte quadragesima venire iubeat; cuius temporis initio illa de ecclesiæ sanctæ more ipsi subeant ritu solemnium.

Coniugum inter se disjunctorum, neque simul habitantium.

Eorum, qui cognatione affinitate uè iuncti, matrimonium gradu prohibito contraxerint.

In ecclesia parum reuerentet, ac non debita ueneratione versantium.

Illorum, qui diebus festis Missæ sacro non intersint, aut seruilibus operibus dies festos violare, aut choreis, comestationibus, alijsq. eiusmodi actionibus profanare solent.

Talis, alea uè ludentium, aut istis domicilia exponentium.

Libros de rebus obscenis, parumque honestis conscriptos, obscenasq. item imagines habentium.

Eorum etiam, qui inertie, desidie, otio, vel cauponis taberni suè uinarijs dediti sunt.

Marium, sceminarumq., uestitum immoderatum induentium, non sine manifesta Dei hominumq. offensione.

Omnium denique deprauatorum morum in Parochiæ suæ hominibus frequentium, ac publicorum.

Indicem item eorum hominum intrâ parochiæ suæ limites habitantium, quibuscum Archiepiscopus uisitans pro varijs uisitationis officijs aliquando colloqui agere uè necesse habet: horum scilicet.

Patrum familias.

Ludi literarij magistrorum, pædagogorum, musicam etiam, scriptionem, arithmeticam, aliasq. artes liberales profitentium.

Mulierum item docentium, puellasq. sibi in disciplinam traditas domi educantium.

Medicorum, chirurgorum, Tonsorumq. remedicam exercentium.

Pictorum, & sculptorum.

Bibliopolarum, impressoriamq. facientium.

Ministorum publicorum, ut Syndicorum, sodalitatibus uniuscuiusq. Præfectorum, curatorum uè, & aliorum id generis.

Notariorum.

Opificum, artificum uè in Parochia sua frequentiorum.

Hominum operibus pijs exercendis aptiorum, aut iam debitorum; & eorum, qui vitæ spiritualis, disciplinæq. christianæ studiosi, adiumenta subministrare possunt rationibus parochiæ benè instituendæ usui necessarijs.

Pauperum, viduarum, pupillorum, cæterorumque uè uerè miserabilium.

Cauponariam, cænaculariam uè exercentium, Saltandi, tripudiandi uè, ac sonandi in choreis artem proficientium, docentium uè.

Exhibeat ipse ordinum instrumeta quibus iniciatus est; ac beneficij illius, tum cæterorum etiam, si quæ alia obtinet; tum literas, tum facultates scriptas, si quas ab Archiepiscopo,

eiusvè ministris habet, vel suo vel ecclesiæ suæ nomine; vt puta suscipiendi munus Missarum celebrandarum, audiendi confessiones eorum qui non sint de sua parochia, cohabitandi cum laicis, vel extra aedes ecclesiasticas, adhibendi fœminas sibi inferuientes, locandi laicis domũ ecclesiasticam, exponendi capsulam pro elemosinis, & eiusmodi.

Exhibeat item libros proprios, quos ex decretis Prouincialibus, aut ex visitationum, alijsvè Archiepiscopi iussionibus habere debet; vt potè Breuiarium, Missale, calendarium proximè editum, librum ritualem seu sacramentorum, Homiliarium, Psalterium, volumen Bibliorũ, Catechismum Romanum, codices Conciliorũ, scilicet Tridentini, Prouincialium, & Diœcesanorum: quibus in libris inscriptum sit nomen possidentis.

Exhibeat præterea indicem librorum aliorum, quoscũq. impressos, aut manu exaratos habet. Quod de sacris reliquijs indulgentijs, indumentis, ornamentis, supellectile ecclesiastica, libris, scriptis, inuentarij indicibus, foundationum tabulis, redditibus, emolumentis, oneribus, vsurpationibus alienationibusq. titulis etiam beneficiorum, & ordinibus, ac cæteris deniq. Parocho, Rectoriue, aut Præfecto ecclesiæ in qua animarum cura geritur, præscriptũ est; id omne & Præpositi, & Canonici, & cappellani, etiã mercenarij, & alij dignitatum, canonicatum, Altarium, cappellarum, aliorumvè beneficiorum titulum obtinètes, aut quouis nomine administrationem curamvè habentes; & rursus fabricarum præfecti, & sodalitatũ, hospitalium, eleemosinarum, locorumvè ac operũ piorũ quorumuis curatores, cùm visitandi erunt, præstent; quatenus eo de toto genere cõstitutũ vlllo modo pertineat ad eorum dignitates, beneficia, cappellas, & altaria, titulos, ac ordines, aut ad fabricas, hospitalia, eleemosinas, pia loca vel opera, aut etiam ecclesias, Altaria, cappellas, eorundem Præfectorum vel curatorum administrationi & procuratori commissas.

Parochi sit autè, aut Præfecti rectorisvè vt supra, intrã cuius parochiæ fines faciendã est visitatio (nisi Archiepiscopus alijs potiùs id muneri aliquando dederit) illos omnes & singulos in tempore præmonere, vt præscriptum apparatus conficiant, atque in visitatione præsentés adsint; tum præscriptam rationem quã id præstent, diligenter docere.

Porrò rector Ecclesiæ, quæcunq. ex ijs in præscriptis officijs pertinent ad præparationẽ pro Archiepiscopo recipiendo, & sacramenti christi ministatione, aut etiam sanctissimæ Eucharistiæ administratione ab illo faciendã, prætermittet; cætera omnia seruabit, cùm non Archiepiscopus, sed alius eius nomine visitaturus est; neq. Archiepiscopus ea occasione accessurus ad illa loca, causã illas ministrationses præstandi, aut visitationem per alios cœptam suo aduentu perficiendi.

De ordine generatim.

IN prima visitationis descriptione quæ fit in folijs, post descriptionem vniuscuiusq. rei ponatur sua ordinatio breuiter: cùm verò referatur in librum, ordinationes omnes collectæ ponantur post descriptionem actorum earundem visitationum, in quarum fine ordinationes omnes simul promulgatæ sint.

Ea quæ pertinent ad Altaria quæcunq., ponantur sub Altaribus, quamuis Altare, vel onus sit alicuius scholæ; reliqua verò pertinentia ad ipsam scholam, describatur in sua visitatione immediate faciendã post visitationem ecclesiæ antè alias scholas & ecclesias ab extra existentes.

Aduertatur, quòd de eis quæ infra per compendium descripta sunt in ordine visitandi, ea quæ reperientur adesse, & conuenire, neque positũ est verbum, *descriptio*, omittentur omnino in statu, & ordinationibus, & de eis nulla penitus fiet mentio.

De eis verò, quæ non adsunt, seu conueniunt, fiat tantũ à dicto loco suo, non autem aliqua status descriptio; nisi vbi scilicet positum verbum, *descriptio*; vt puta singularum reliquiarum, olei infirmorum domi, consecratio facta ecclesiæ, & Altarium, fundationes, legata, & deuotiones altarium, cum nomine cappellanorũ, & redditibus, vsurpationibus, alienationibus illegitimis; & Paro. vsurpationes, & seruitutes cœmiterij, paramenta sacristiæ, domus ecclesiæ, & redditus, cum vsurpationibus, & vt supra ecclesiæ onera parochialia circa diuina: Numerus familiarum, numerus animarum, descriptio in libris processuum, eorum quæ emergunt contra laicos ex exhibitione notularum iuxta institutiones præparatorias: Item eorum quæ emergunt contra clerum ex attestatione vicinorum, & aliàs vtsupra. Horum autem processuum, seu denunciationum quæ delictum concernant, sit Index in actis visitationis.

Defectus, & culpæ notabiles, maxime circa sacramenta, non describantur in statu; verũ ordinatio super inde faciendã ita clarè explicetur; quòd huiusmodi defectus patefiat.

Abusus & defectus capitulares plenè describantur in statu: ordinationes verò restringantur ad executionem decretorum Prouincialium, & Diœcesanorum, & aliorum huiusmodi, & sub pœnis &c.

De descriptione Cleri.

HAbeant Visitatores notulam distinctam in singula plebe, & Parochia, personarum ecclesiasticarum ibi habitantium; & ibi fiat eorum status personalis plenè ad partem, ac edantur ordines.

Si quando verò beneficiatus in ea plebe, & parochia, alibi habitet, describat solummodò

modò nomen titularis, redditus & onera beneficij; nam status plenus erit postea in loco habitationis describendus: si verò habitat extra Diocesim, describatur status personalis ad partem in eo loco, vbi inuenitur obtinere beneficiũ, omni inquisitione possibili vbiq. facta de eo, maximè circa vitã & mores: & saluo si iste absens etiam aliud beneficiũ obtineret in Diocesi, tunc status personalis describatur sub eius beneficij visitatione, vbi ille residere teneatur; si verò beneficium residentie nullum obtinet ibi, vbi primò reperitur, eius mentio facienda est in visitatione.

De moribus autem, vbiq. aliquid reperitur de clerico presente vel absente, notetur, & sumantur informationes postea reponendæ in statu vel in processibus suo loco.

Ordinationes verò edantur in loco habitationis, illis exceptis quæ ad beneficium pertinet; quæ sub ipso beneficio collocari debebunt; vt de residentia, de Clerico manutenendo, & satisfactione cappellæ.

Quicumq. puer adolelescens est, qui clericalis vitæ amore ac spe ductus, habitum clericalem suscepit, & assidue defert; quamuis primè tonsuræ nõdum initiatus sit, is etiam notetur; separatim tamen à Clericis.

Idem præstetur de his, qui ad eandem clericalem militiam educantur, quamuis clericalè habitum nondum susceperint, gestarintuè.

In statu Ecclesiæ & Altarium, immediatè post descriptum nomen titularis, describatur etiam breuiter, si quæ idem Titularis obtinet beneficia, vbiq. ea obtinet, etiã extra Diocesim, vt putà; *Presbyter N. Rector, etiam Canonicus Varsij, & Cappellanus Sanctæ Mariæ de Vicomercato*; & si alibi habitat, dicatur; ac etiam locus vbi habitat.

In fine visitationis cuiusque, vel Ecclesiæ insignis in Ciuitate, vel Plebis in Diocesi:

Promulgatio cum ordinatione in congregatione cleri illius, vel ecclesiæ, vel regionis.

Addat etiam ordinationem generatim de executione visitationis Apostolicæ, & aliarum ordinationum præteritarum.

Pænæ etiam impositionem generatim.

Reseruationem denique, aliam ordinationem tradendi.

Ordo Visitacionis sigillatim.

In capite Plebis.

INSERTIO literarum patentium delegationis Visitatoris in exordio actus Visitacionis in capite Plebis tantum: in alijs ecclesijs eiusdè Plebis omittantur.

Mentio in eodem exordio de literis & instructionibus præparatorijs transmissis Vicario Foraneo, & sermone ad populum.

Mentio de alijs Visitacionibus iam antea factis; & per quos; & quo tempore.

Lectio literarum patentium delegationis supradictæ.

Exinde subsequuntur ea omnia, de quibus infra in ordine Visitacionis Curatæ ecclesiæ; saluo, quòd si in hoc capite plebis non adest cura Animarum, omittantur omnia de animarum cura loquẽtia; & saluo, quòd in omnem casum locis suis addenda sunt nomina Præpositi, Canonicorum, & officialium, redditus præbendales, residentialesq., cum oneribus, abusibus, & inobseruantijs capitularibus; statutis etiam capitulorum, applicationibus Tertiorum &c.

De curata Ecclesia.

OMittuntur supradicta quatuor capitula. Fir mentio de receptione in ecclesia; & à quibus.

Fir oratio submissa antè Altare maius per Visitatorem in habitu equestri.

Sermo, cum significatione clero & populo per Visitatorem de causis eius aduẽtus, & eiusmodi. Secessus in sacristiam: & ibi sumptio cottæ, & stolæ.

Sanctissima Eucharistia visitetur cum quampluribus luminibus; ordinatio.

Reliquiæ Sacræ cum quatuor vel sex luminibus; descriptio in filcia, quæ Sanctorum Reliquiæ sint, vnde constet de illis; & ordinatio.

Baptisterium visitetur cum duobus luminibus, ordinatio.

Olea sacra, & catechumenorũ, & chrisimatis, cum duobus luminibus: ordinatio.

Sacrarium penes Baptisterium: ordinatio.

Oleum infirmorum cum duobus luminibus: ordinatio.

Et si tenerur domi, descriptio etiam causæ; eaquè nihilominus describatur hoc loco, quamuis visitetur post domi.

Sacrarium aliud penes Altare maius, vel sacristiam: ordinatio.

Ecclesia, an consecrata: & quomodo constet, descriptio; & si extat scriptura, ponat copiam in filo; alioquin ordinatio.

Altare maius, an consecratum; & vnde constet, descriptio; & si extat scriptura, ponatur copia in filo; alioquin ordinatio.

Præterea ordinationes singulorum deficientiũ ex instructione Generali.

Si rector vltra onus Parochiale habet aliquod aliud onus ad ipsum Altare maius ex legato, vel aliter; descriptio; & quæ merces: & habeatur copia legati ponenda in filo; & si non exhibetur, fiat ordinatio.

Si per alium satisfecit, descriptio.

Si non satisfecit, & à quo tempore citra, descriptio, & ordinatio.

Visitatio Altarium minorum singulorum, inci piendo à latere euangelij, & finiendo à latere epistolæ.

Altare Sancti, N. S. si indotatum, & ibi celebretur ex mera deuotione, & de hoc clarè cõ-

stet; dicatur expresse, quòd id fit ex deuotione talis N. Verùm si hæsitetur, an id fiat ex deuotione, vel potiùs ex obligatione; tunc Visitator vtatur his verbis, scilicet, *ex deuotione talis, N. vt ipse aserit*: ne describendo simpliciter ex deuotione per talem, quandoq. hæc scriptura produci, vel allegari posset ad se eximendũ ab onere & obligatione: & isto casu fiat descriptio, cuius nomine celebratur; quis cappellanus; qua mercede; & à quo tempore citra, tã ipsi, quam eius prædecessores.

Si dotatum, & mercenarium sit; quærat, & fiat descriptio à quo constitutum fuerit onus; & quæ merces; & per quem soluatur, etiam si fortassè per aliquam scholam ad id altare erectã: & habeatur scriptura constitutionis præfata, vt ponatur in filo; & deinde ordinatio. Si non satisfacit; & à quo tempore citra; descriptio, & ordinatio.

Si dotatum titolare, vbi titulus ipse fuerit ad dictum Altare translatus, fiet descriptio, & vn de constet de translatione: & instrumentum translationis ponatur in filo, si haberi poterit: fiat deinde ordinatio.

Si sit, vel prætenditur de iure patronatus, dicatur quorũ sit; & ne describendo simpliciter tale beneficiũ esse de iure patronatus, hæc summa quandoq. allegaretur, & iudicialiter produceretur ad demonstrandum ius & titulum prætensi per eum iuris patronatus, de quo ramè aliter non constaret, neq. forsan verè esset: Ideò in descriptione huiusmodi Visitatores semper vtantur his verbis; scilicet, *de iure patronatus, vt prætenditur, familia de Monetis*.

Descripto semper nomine fundatoris, quale onus, & qua die, & à quo Notario receptũ fuerit instrumentum foundationis; & habeatur copia ponenda in filo: vel si erit exhibita, & dimissa in aliis Visitacionibus, dicatur; & vbi nõ exhibeatur, neque fuerit exhibita, ordinatio, vt exhibeatur, si haberi potest.

Nomen titularis; & si præsens, vel absens; & vbi; & si residere tenetur, ordinatio.

Si ipse titularis per se, vel per mercenarium satisfacit oneri: & quis mercenarius, quæuè elemosina ipsi mercenario.

Si non satisfacit oneri: & à quo tempore citra, ordinatio.

Exhibitio Inuentarij bonorum & iurium stabilium, cum litibus, vsurpationibus, & præensionibus ad formam præscriptam in instructione præmittenda: quod ponatur in filo, & fiant ordinationes opportuna.

Exhibitio Inuentarij paramentorum, quod ponatur in filo; & fiant ordinationes opportuna.

Altare Sancti N.

Confessionalia; ordinatio etiam de loco vbi collocari debent.

Vas aquæ Sanctæ, ordinatio.

Pulpitum, ordinatio.

Capsa, & banchalia eleemosinarum; ordinatio.

Sedilia muliebria, & alia impedimenta, ordinatio.

Vas oleorum pro lampade, & alia indecentia in ecclesia; ordinatio.

Portæ in frontispicio; ordinatio.

Ostia lateralia, ordinatio.

Fenestræ, ordinatio.

Parietes, ordinatio.

Tectum, ordinatio.

Pauimentum, ordinatio.

Sepultura, & sepulcra supra terram, ordinatio.

Cæmeterium, & eius seruitutes, et vsurpationes; descriptio & ordinatio.

Sacristia, Inuentarium paramentorum in filo, & ordinationes de paramentis, de oratorio, fenestris, lauatorio, guarnerio paramentorum, & Archiuo scripturarum; de libro notæ Misfarum; de tabellis tenendis in sacristia; de libris tenendis in sacristia.

Adest custodia titularis, vel mercenaria; custos est, N. electus, Inuentarium bonorum, vel notula mercedis est in filo; ordinatio.

Domus parochialis an adsit, descriptio, & ordinatio.

Connocatis fabricerij exhibuerunt inuentariũ reddituum fabricæ in filo; visi sunt libri rationum malè tenti; ordinatio.

Factis calculis repertum est, quòd D. N. Thessaurarius restat debitor de libris & c. ordinatio.

Interrogationes Parocho de bonis, & redditibus, cum vsurpationibus, litibus, & præensionibus, Inuentarium in folio, & fiant ordinationes opportuna.

Unio clericatus Sancti, N. eidem parochiali ecclesiæ facta, descriptio, & inuentarium bonorum in filo.

De Missis, & diuinis officijs, descriptio, & ordinatio.

De pertinentibus ad curam animarum, scilicet.

Familiarum numer. summam descriptio.

Animarum numer. summam descriptio.

Libro rituali, ordinatio.

Libro Baptismorum, ordinatio.

Libro Chrismatorum, ordinatio.

Libro Matrimoniorum, ordinatio.

Libro status distinctè singularum familiarum, & Animarum parochiæ, ordinatio.

Registro, seu filiciæ literarum Archiepiscopaliũ, ordinatio.

Libro Registri Bullarum, & edictorum publicatorum, ordinatio.

Item de omnibus, & singulis alijs, quæ requiruntur in literis, & institutionibus præparatorijs Visitacionis, descriptio vt infra.

Exhibeat Inuentarium omnium iurium, & scripturarum pertinentium præfatæ Ecclesiæ, & eius Altaribus, quod videatur in filo.

Exhibeat Inuentarium omnium iurium, &

& scriptorum pertinentium præfata ecclesiæ,
& eius Altaribus, quod videatur in filo.

Exhibeat notam omnium votorum publicorum,
& piarum consuetudinum vniuersitatis huius parochiæ, vt in filo.

Exhibeat indicem eorum omnium, quæ de laicis requiruntur ex dictis instructionibus generalibus, quæ listæ videantur in filo.

Culpa reperta in Rectore ob non denunciationem inconfessorum, vel aliorum delinquentium. Processuum singulorum confectio circa delicta Laicorum denunciata.

Conuocatio nobiliũ, & Vicinorũ . tum simul, tum aliquorum separatim magis probatorũ se cretò, interrogatio circa vitã, moresq. parochi, & aliorũ clericorũ, & etiam circa negligentiam in sacramentorũ administratione, & circa emolumenta extraordinaria, maximè in funeralibus Baptismis, & matrimoniis; descriptio in libro processuum, & si quod processũ dato etiam iuramento dignum; alioquin sola ordinatio quæ ostendat defectum.

Scholæ Sacramenti.

Visitatio scholæ sacramenti, cum eius erectio ne, regulis, inuentario paramentorum, reddituũ, & calculis administrationis; descriptio, & ordinatio.

Visitatio scholæ Doctrinæ christianæ; descriptio, & ordinatio.

Visitatio si quæ alia schola in eadem ecclesia. Interrogatio Parocho de aliis clericis, & ecclesijs sæcularibus, oratorijs, scholis, locis, piis, & Monasterijs, tam virorum quàm mulierum intra fines Parochiæ existentium: descriptio distincta, præter listas tradendas ex instructionibus antè transmissis.

Visitatio singulorũ de clero in illius parochiæ finibus habitantium; descriptio plena in libris particularibus, vel etiam in libro processuum, vt dictum est in Regulis de actis describendis, ac illorum habitationum, cum exhibitione licentiarum, & eiusmodi.

Visitatio domus, & librorum ludi magistrorũ, & eiusmodi scholarum.

Item Bibliotecarum, & impressorum officinarum.

Visitatio ipsarum ecclesiarum sæcularium, oratoriorum, ac reliquarum scholarum, & locorũ piorum, & descriptio.

Descriptio in folijs particularibus, vel etiam libro processuum, vt dictum in singulis actis describendis.

Circa visitationem ipsarum scholarum, & status locorum piorum, aduertatur principaliter.

AN auctoritate ecclesiastica erecta, descriptio.

An Regulæ, & statuta comprobata auctoritate ecclesiastica, descriptio.

An habeant oratorium, vel Altare; descriptio, & ordinatio.

An sacristiam; descriptio.

An Campanile; descriptio.

An celebrare faciant Missas; descriptio.

An habeant paramenta; descriptio.

An redditus: & sub quibus oneribus; descriptio.

An olim visitata; & an reddant rationes administrationis (quæ omnino videantur tunc etiã à Visitatore) descriptio: & fiat calculus, ac subscribatur, ac firmetur manu Visitoris, in ipsis libris, vel saltem rogatu Notarij.

DE OFFICIO VICARII in causis Civilibus.

VICARIUS Civilis hora iuridica pro tribunali sedeat, tam quoad obseruationem terminorum, quàm quoad prolationem sententiarum.

Causas summarias, & præsertim miserabiliũ personarum, & piorum locorum, ac ecclesiarũ breui manu; reliquas verò omnes refecatis superfluis citius quoad fieri poterit, expediat, ad præscriptum reformationis fori Archiepiscopalis nuper facta.

A partibus, & earum procuratoribus pro ipsarum faciliore expeditione, etiam ex suo officio, si expedire videbitur iuramenta calumniæ exigat.

Nullò modo se immisceat tam in reseruata soli Archiepiscopo, quàm etiam Vicario generali, aut Præfectis seu visitoribus generalibus, sine speciali facultate.

Nec quidquam prorsus agat, nisi in pertinentibus ad causas coram eo pendentes, & eorum occasione emergentibus iuxta ipsius facultates, nisi speciatim demandetur ab Archiepiscopo, seu Vicario generali.

In causis grauioribus examen testium notario nõ comittat; sed per seipsum testes interroget. Vbi emerferit aliquis articulus spectans ad crimen, facta prius diligentia quæ erit necessaria pro expeditione causæ civilis, articulum ipsum ad Iudicem criminalem remittat: & si cognouerit illum esse de iuramento causæ civilis, in ea supersedeat vsque ad decisionem præfati articuli, etiam nõ expectata inhibitione ipsius Iudicis criminalis.

Sententias nunquam proferat in ordinarijs, nisi ad eum delato prius extractu vnà cum testium depositionibus, vt nedum merita causarum, verùm etiam ordinem iudicarium videat: ex cuius omissione in partium litigantium dispendium tot nullitates facile extrant; vt antè ferendam sententiam indemnitati earundem partium prospicere possit.

A quocunq. onere, nisi tale sit, quod per definitiuam reparari possit, partem appellantem super reponat, & eas toties quoties necessarium fuerit, audiat.

DE OFFICIO VICARII Criminalis.

INVIGILET die nocteq. super inquirendis & puniendis criminibus : & in illis procedat, tam instate Promotore Fisci, quam ex suo mero officio ; delinquentesq. repertos debitis pœnis afficiat.

In omnibus causis quæ ad ipsum adducentur, reperto crimine, provideat indemnitati partis, etiam parte ipsa nõ existente in iudicio, & non petente.

Visitet coniectos in carcerem singula hebdomoda ex improviso ; quaratq. de illorum necessitatibus spiritalibus & temporalibus ; & remoto custode, aliisq. ministris, de eorum tractatione diligenter inquireat ; & in quibus emendatione, vel provisione opus esse inuenerit, ipse pro suo officio si potest, remedium illis adhibeat ; alioqui procuret sine mora à Vicario generali, vel Archiepiscopo.

Sit etiam eius curæ videre, ne collateralis careat debito numero satellitum ; & ne quisquã ipsorum extortionem aliquam faciat ; & ne loco ipsorum satellitum alij ducantur ; neque illi, & carcerum custos, in ea cura vel decipiantur, vel cum iniuria aut impietate versentur.

Animaduertat seuerè in eos, qui absque licentia accedunt ad Monasteria, & alloquuntur Moniales ; eos præsertim, quos in facto contigerit à satellitibus deprehendi in stans locutionis locis contra formam edictorum.

In causis contra clericos notitiam plenam assumat à Visitatoribus & Præfectis.

In primis illius curæ sint, quæ pertinent ad diuini cultus obseruantiam ; vt executio edictorum de obseruantia dierum festorum, de recta ratione accedendi ad stationes, indulgètijs, & orationem quadraginta horarũ, & modo quo populus in ecclesijs versari debeat.

Propterea sæpè proficiscatur ipse illis diebus ad ea loca, & ecclesias, vbi concursus est populi ex huiusmodi causis ; vt suo aspectu & officio terreat petulantes iuuenes, ac mulieres nõ velatas ; corripiatq. sæpè in facto ipso, tũ aliàs etiam contra eos, vt opus erit, agat.

Eam ob causam etiam præter Visitatores Portarum, Regionumue, sæpè mittat alios, tum Fisciales, promotores, Notariosq. substitutos ; tũ etiam collateralem, & satellites.

Sic etiam cõtra emporia exercentes, & apothecas diebus festis apertas habentes, & venalia exposita in plateis in facto deprehensos, aut choreas ducentes, aliisue eiusmodi profanis rebus abutentes sacris diebus festis, contra præscriptum Conciliorum, & edictorum Archiepiscopaliũ, coërceat, & penas exequatur : idèq. etiam circumeat aliquando, & ipse ; & alij vt supra.

Edicta omnia, & decreta etiam de vitæ & morum honestate in clericos diligèter exequatur :

& in facto corrigat sine mora vagantes, ociosos in plateis, viis, & apothecis.

Item deferentes vestitum nõ ad formam : itemque alios transgressores quoscunq. decretorũ. Visitatoribus etiam sigillatim constitutis ordine auxilium & operam præstet in tuenda ecclesiastica disciplina morum cleri & populi ; tum ipse quoque idem per se curet omni studio.

Conficiat librum, in quo describat nomina eorum qui in carcerem detrusi sunt ; diem carceris ingressus ; causas pro quibus detinetur, cum adducuntur ad publicam carceris partem.

Cum decernitur copia iudiciorum, & cum fertur sententia contrà eos, & quãdo relaxantur ; & quibus conditionibus.

Item Indicem omnium, qui nominantur in testes, vel socios criminum ; quos librum & indicem singulis hebdomadis legat, vt possit prospicere, ne negligentia, carcerati diutius detineantur, ac vt examinandi ac citandi, examinètur, & citentur.

Habeat præterea librum, in quo describat summarium, seu substantiam memorialium, & informantium circa delicta quæ traduntur in dies.

DE PRÆFECTO REFORMATIONUM, et Taxarum fori.

CONSTITVATUR ab Archiep. singulis annis vel biennijs ecclesiastica persona, quæ præsit executioni Reformationum Tribunalis foriue ecclesiastici, ac præsertim tabellæ de Taxis : eidemq. præfecto Taxarum præscriptarum executio, ac Reformationum omnium Tribunalis obseruatio curæ sit.

Is præfectus aliquando ex improviso processus videat, & libros solutionum factarum ; vt facilius comperiar, si quid culpe est in ipsarum Taxarum obseruantia.

Partibus verò, quas in solutionibus contrà præscriptum Taxæ, vel decretorum nostrorum, vel reformationis huius, à Cancellario, aut substitutis Notarijs onerari contigerit, restitutionem integram fieri iubeat ; & cõpellat eos, ad quos spectat ; pœnasque in eos notarios delinquentes prosequatur. Archiepiscopo autem præterea nunciet, quoscunq. in hac executione muneri suo quomodolibet deesse animaduertit.

DE OFFICIO ADVOCATI Fisci.

ADVOCATVS Fisci, cum in causis vel criminalibus, vel aliis vt paulò infra suo loco dicitur, ad promotionem Procuratorum, Promotorumue fisci quomodolibet spectantibus articulus iuris emerferit, intersit : prius à Promotoribus fisci de meritis ipsarum certior factus, tam voce, quam scriptis eas causas pro veritate & iustitia apud ipsos Vicarios, ac etiam Archiepiscopum, & quoscunq. alios, apud quos opus

opus erit, tueatur; & illorum patrocinium suscipiat: memorq. sit in calumnijs cauendis, eorum quæ infra in Procuratoris seu Promotoris Fisci officio edicimus.

DE OFFICIO

Promotoris Fisci, & Substitutorum.

SIt vnus promotor Fisci, Clericus, & iuris vtriusque Doctor; qui habeat vnum, aut plures socios, vel substitutos, vt Archiepiscopus opus esse censuerit, cum congruo stipendio. Omnes autem ab eodem Archiepiscopo deligantur.

Meminerint verò illi, se esse Procuratores veritatis, & non debere sub eius clypeo innocentes opprimere, vel aliàs esse in causa, vt quis calumnijs fatigetur.

Nullam causam promoueat super quocunque crimine, quam iudicauerint esse calumiosam; sed cum primum de calumnia constiterit, vel de Rei innocentia; ab illa desistant.

Eorum curæ sit promotio omnium causarum criminalium; in quibus cum diligentia dent operam, vt crimina publicè vindicentur ad præscriptum sacrorum Canonum.

Ante omnia promoueat omni vigilantia causas fidei.

Causas inconfessorum, & non communicatorum in tempore Paschatis.

Causas ad cultum diuinum spectantes; vt, de inobseruatione aut violatione dierum festorum, de mala verlandi ratione in ecclesijs contra præscriptum constitutionis Pij V. & decreta Prouincialia, Diocesanauè, & edicta Archiepiscopalia.

Causas item simoniæ, sodomiæ, blasphemiar, ac concubinatorum, ad præscriptum sacrorum canonum, & constitutionis præsertim Pij Quinti. Causas eorum, qui beneficia incõpatibilia retinent.

Tum eorum, qui à beneficijs residentiam personalem requirèntibus absunt; præsertim à Parochialibus, & canonicatibus.

Ad illos etiam spectat, assistendo causis, tueri libertatem ecclesiarum ab his, qui cõtendunt ius patronatus in illis habere.

Illorum itidem officium erit, cum sollicitudine promouere causas omnes, etiã ciuiles, quæ ex officio tractantur, quàmuis etiã assistat pars; præsertim pro executione Piorum relictorum, & bonorum ecclesiasticorum, piorum uè locorum vsurpatorum recuperatione.

Itidem de causis quomodolibet spectantibus ad mensam Archiepiscopalem, iurauè spiritalia vel temporalia Archiepiscopatus.

Itidem de causis, vbi de ecclesiastica iurisdictione vel libertate tuenda agitur.

Inuigilent simul cum Vicario criminali, ac etiã seorsum ab eo, ne collateralis careat debito numero satellitum; neuè tam ipse, quàm satelli-

tes extortionem aliquam faciant; ne item loco satellitum alij ducantur.

Liceat Procuratoribus Fisci, testes pro informatione Curie, & sancti officij, à seipso etiam citra præsentiam Iudicis, de illius tamen mandato, recipere; & examini quorumcunque testium in causis etiam ad defensionem producendorum in præsentia tamen iudicis interesse, ac interrogatoria ad causas ipsas faciètia Iudici subministrare, vel etiam si Iudici placuerit, ipsos testes interrogare.

Quoscunque etiam reos similiter interrogare, non secus, vt Vicarius ipse in criminalibus, cum ipsius tamen Iudicis præsentia.

Habeant librum, in quo hæc describantur, nõ secus ac Vicarius criminalis.

Nomina carceratorum.

Diem carcerationis.

Causas pro quibus detinentur.

Tum quo die ad publicam custodiã ducuntur.

Itemq. cum decernitur copia iudiciorum.

Cum fertur sententia contra illos.

Dum relaxantur, quibus conditionibus relaxantur.

Indicem testium habeant nominatorum in testes, & socios criminum.

Hos libros singulis hebdomadis legat, vt iam præscriptum est Vicario criminali.

Alium librum habeant, in quo summarie notent reos condemnatos pœna, seu multa pecuniaria, qui vsui sit illis, cum intersunt calculis Depositarij multarum.

Item habeant Indicem omnium causarum pendentium, quæ ad suam promotionem spectent, siue ciuiles, siue criminales sint.

Habeantq. à Cancellario indicem notificationum quorumcunque legatorum, relictorum uè piorum, quæ in dies fiunt.

DE MINISTRIS

piarum causarum, ac carceratorum.

CV M piarum voluntatum executio, ac bonorum omnium ecclesiasticorum defensio, ad Episcopum potissimum spectet; personam ecclesiasticam deligat ex Canonicis ordinarijs Ecclesie Metropolitanæ, qui protector sit causarum omnium piarum.

Eius curæ sit, vt pijs voluntatibus satisfiat, bona ecclesiarum recuperentur, ac omnia pia loca operauè, quoad fieri potest in aliquo non fraudentur.

Habeat apud se Indicem causarum omnium de pijs relictis exequendis, & recuperatione, confectione uè bonorum iuriumq. ad loca ecclesiastica, piauè, etiam Monialium spectantia.

Præcipuum eius sit officium, speculari & inuigilare, ne in aliquo Aduocati, promotores, sollicitatores uè deficiant ab eo, quod iniunctum ipsis munus exposulat.

Conuocet saltem semel in hebdomada Aduocatos

catos promotores Fisci, ac sollicitatores earumdem causarum, cum quibus agat omnia, quæ ad voluntatum piarum executionem, iurium prædictorum recuperationem, & consecutionem pertinent.

Promptè audiat ea, quæ in dies tum ab his tum etiam à partibus referuntur; & quæ provisione ac expeditione indigere cognoverit, omni sollicitudine, etiã ex officio, ut necesse erit provideat, procuretuè.

Qua de causa adeat quoties opus erit, & Vicarium causarum civilium, ac Vicarium generalem, & aliquando Archiepiscopum, seu alios Iudices ad hoc officium exequendum specialiter constitutos.

Ipse partiatur omnia negotia causasuè inter Aduocatos.

Protector carceratorum.

Sit Præterea Protector carceratorum vnus ex Canonicis ordinariis ecclesiæ Metropolitanæ, quæ Archiepiscopus libero arbitrio suo deligat singulis biennijs.

Eius officium sit, speculari & inuigilare super Aduocato & Protectore pauperum, & præfecto spiritali carcerum, ac rursus collateralibus, ac satellitibus, & carcerum custodibus, ne muneris suo vlla in re desint, aut quid aliud committant in damnum carceratorum.

Sollicitè propterea inuestiget de cura spiritali carceratorum, & rursus de corporali, de quibus illorum causarum expeditione, & quomodo cum illis agatur ab his singulis ad quos spectat. Visitet pluries, & saltem bis in hebdomada singulos carceratos, etiam qui in carceribus secretis sunt, habito consensu Vicarij criminalis, seu cum eius interuentu, vel Promotoris Fisci, alteriusuè quem Vicarius criminalis maluerit; si id expedire iudicanerit.

Sæpius etiam in hebdomada conuocet Præfectum spiritalium carcerum; cum eoq. tractet ea omnia, quæ ad morum correctionem, corporisq. carceratorum necessitates & egestates pertinent; ac prompto animo audiat etiã ea, quæ in dies ab ipso referuntur; & quæ provisione indigere cognoverit, omni sollicitudine, ut opus erit provideat, procuretuè.

Si carceratos ipsos vniuersos vel singulos, morum disciplina, correctione, monitione indigere inuenerit, opportunè admoneat, & corripiat; si alios muneris suo deesse, singulos sui officij moneat, excitetq.; tum Vicarium causarum criminalium, generalem etiam, & Archiepiscopum ut opus fuerit, adeat.

Inter sit verò semper carcerum visitationi, quæ in singulos menses fiet.

Habeat apud se semper indicem singulorum carceratorum.

Aduocati pauperum ex Canonicis.

Canonici, tum ordinarius Metropolitanæ ecclesiæ, tum alij Collegiarum ecclesiarum Urbis, in quibus à nobis auctoritate Apostolica instituta est præbenda canonialis, canonicis suis; ij omnes pro ratione muneris Aduocati pauperum à nobis attributi eiusmodi doctorali-

bus præbendis, præstent omni fide ac diligentia officium suum, tam in civilibus, quam in criminalibus causis pauperum, ecclesiarum, piorumque locorum, quæ vel in Archiepiscopali foro, vel etiam coram conseruatoribus, & delegatis iudicibus in hac Vrbe agitantur.

Vnusq. inter illos sit, qui singulis trimestribus per vices in orbem carceratorum in primis curam & defensionem agat.

Præterea quicumque ecclesiastici homines Mediolani commorantes iurisperiti sunt, eorum vnus semper per vices, quemadmodum iam à nobis cum illis actum est, vnoquoque trimestri in orbem officio Aduocati pauperum fungatur. Ne autem ex frequenti mutatione Aduocatorum, causæ dispendium patiantur; qui suo trimestri iam functus est officio, perseueret nihilominus in Aduocati munere quoad illas causas, quæ ab illo susceptæ, in fine trimestris nondum perfectæ erunt.

Procuratorem pauperum saltem bis in hebdomada ad se conuocent, & ab eo de omnibus carceratis, præsertim qui in secretis detinentur, edoceantur, ut eorum defensionis suo tempore incumbere valeant.

Demum omni ratione diligenter curent pro sui officij munere, ne carceratis, vel à iudicibus, vel à collateralibus & satellitibus, alijsq. carcerum custodibus grauamen aliquod inferatur. Ea de causa si quid providendum erit, adeant quoties oportet, & Vicarium ipsum causarum criminalium, & Vicarium generalem, & aliquando etiam Archiepiscopum, ut necesse fuerit.

Ex collegio Procuratorum, vnus semper per vices in orbem singulis trimestribus, quemadmodum promptè facere susceperunt, Procuratoris pauperum officium obeat; transactoque trimestri, non qui sufficitur in eo munere, sed qui functus est, is causas iam inceptas sed nondum perfectas prosequatur.

Aduocati pauperum ex collegio procuratorum.

Eius officium sit, procurare pro pauperibus in causis criminalibus, quæ in Archiepiscopali foro agitantur, siue illi carcerati sint, siue extra carceres.

Visitet singulis diebus carceres: non tamen eos qui carcere secreto detinentur, alloquatur, audiatuè.

Describat in libro accuratè nomina omnium qui ad carceres ducuntur, & causas eorum detentionis, diemq. quo ad latiores carceres remittuntur; & an ante vel post prandium.

Sollicitetq. assiduè Vicarios, tam pro examinibus carceratorum, quam pro illorum expeditione.

Si viderit aliquem longiori tempore in secretis carceribus quam par sit detineri, aliudue grauamen alicui carcerato inferri: vel à Indice, vel ab alijs remedium procuret; tum ipse per se vbi potest, adeundo etiam si opus est Archiepiscopum; tum opera in primis ipsius Protectoris.

Curet, ut omnia apud carceratos inuenta, per col-

collateralem Depositorio consignentur; fideliterq. custodita eisdē integrē restituantur suo tempore.

Petat, si sibi videbitur, copiam iudiciorū, tanquā vnus de populo; protesteturq. nō procedi contra carceratum, nisi data ei copia ad finem; vt si reus perfecto examine citra rigorosum eam copiam habere voluerit, de quo ipsum reum alloquetur, nullum interim graua men irreparabile per definitiuam patiatur.

Omnia tamen aduocatis pauperum, & protectori carceratorum referat; ac de eorum consilio circa reorum defensiones peragat, quæ oportet.

Sit sollicitator omnium eiusmodi causarum vnus ex lectoribus siue Maceconicis ecclesiæ maioris ab Archiepiscopo deligendus.

Cuius munus erit incumbere causarum expeditionibus, tam ciuiliū quā criminaliū, quæ ex officio, & ope Aduocatorum, & Procuratorum Pauperum, piarumue causarum tractantur.

Habeat Indicem omnium causarum piarum, & carceratorum, quibus ipse ex mādato Protectorum causarum incumbit.

Habeat etiam Indicem, seu inuentarium omnium legatorum, ac piarum voluntatum, iuriumue ecclesiasticorū, quæ nō habent integrā executionem: & item prædictarum prætenſionum ecclesiasticarum, & locorum piarum.

Quibus de causis ter in hebdomada, & pluries, adeat Cancellarium; & omnia quæ de nouo emerſerunt, ad prædictos indices referat, Protectoribusq. statim significet.

Sæpius adeat carceres publicos, & à carceratis in illis existentibus audiat libenter eorum necessitates; & quibus opus erit, omni sollicitudine & pietate referat, quibus opus esse iudicauerit.

Adeat propterea Protectores carcerum, ac causarum piarū Aduocatos, Procuratoresue pauperum; & quod agendū prouidendumue erit pro carceratorum ac causarum expeditione, promoueat, agat, excitetue; & quoties op^o erit. Vicarios tam ciuiliū quā criminaliū causarum, aliosue iudices adeat.

COMMVNIA

Protectoꝝ, Aduocatis, & Procuratoribus.

VT autem res diligentius tractetur, ij omnes, tum qui obtinent præbendas doctorales, tum etiā qui ex alijs viris peritis ecclesiasticis vices suas Aduocati pauperum tunc agit, cōueniant semel in hebdomada, vel sæpius etiam si opus fuerit, coram Protectore carceratorū, aditq. etiam Procurator pauperum; ac ibi inter se partiantur causas vel negotia, aliaq. tractent opportuna, pro pauperum causis diligenter tuendis.

Protector, Aduocati & Procurator prædicti, nullam causam ad offensionem contra aliquē reum in Archiepiscopali foro suscipiant; licet extra carceres causa ipsa tractetur.

Ne protector carceratorū, Aduocatiue, & Procurator prædicti, à pauperibus quorum causas tuentur, quidquam minimum etiam spōtè oblatum quouis nomine accipiant, aut ab eorum agnatis, aut ab illis quorum causas tuentur, procurant, aguntue; sed gratis omnino mun^o illud obeant.

Neque etiam à carceratis diuitibus quidquam pro patrocinio curationeue accipiant; nisi ex licentia Archiepiscopi, aut Vicarij generalis, in scriptis obtenta.

De visitatione generali carcerum.

VNoquoque mense ad summum fiat visitatio generalis carcerum; in qua visitatione adsint omnes infraſcripti.

Vicarius generalis.

Visitatores generales.

Vicarius in criminalibus.

Vicarius in Ciuilibus.

Cancellarius Archiepiscopalis.

Notarij substituti, qui dant operam processibus criminalibus.

Protector carceratorum.

Qui ex Canonicis doctorales præbendas obtinentibus pro aduocatione incumbit; tum alter item ex clero pauperum Aduocatus.

Aduocatus Filci.

Promotores Filci, & substituti, si qui sint.

Procurator pauperum.

Præfectus carcerum.

Item alij quicunque electi sunt consultores, vel admissi quouis nomine in congregatione hebdomadaria consultationis causarum.

In primis ante tres dies visitationis faciendæ affigatur Tabella ad valuas Palatij, vel ad locum solitum; cum hac inscriptione.

DIE IOVIS, VEL SABBATI, &c. ERIT VISITATIO CARCERVM.

In loco visitationis conueniant omnes supradicti; & facta de more oratione, Procurator pauperum habeat præ manibus cedulam, in qua descripti sint omnes carcerati iuxta prioritatem eorum carcerationis, & causæ detentionis; instetq. vnumquemq. ex carceratis (exceptis illis, qui pro causa fidei detenti sunt) adduci ad præsentiam visitorum, etiam ex ijs qui sunt in secretis (nisi Vicarius in criminalibus, Archiepiscopo, vel ei qui præſidet visitationi, probabilem adduxerit causam, vel palam vel secreto vt magis expedire censuerit, propter quā sic eos retineri necesse sit, nec expediat eos adduci) & admittantur omnes, qui voluerint pro ipsis carceratis audiri, semotis tamen si qui sunt in secretis.

Adducto carcerato, Iudex causæ referat statum causæ ipsius; deinde relato, audiat quidquid docere

docere voluerit Promotor, & Aduocatus Fisci; & deinde tã ipfemet carceratus, quã Aduocati, & Procurator pauperum, & alij fi qui adfuerint, qui ipsius causã tueri voluerint, omnibusq̃. auditis, decernatur à Præside visitationis coram concilio, quid de eo carcerato agendum sit; & scribatur decretum per Cancellarium, siue eius substitutum.

Finia visitatione, Vicarius generalis accedat præcipuè ad eos qui adducti non fuerint, curetq̃. ab eis intelligere, quomodo & qualiter cum eis se habeat custos carceris circa victũ & reliqua necessaria; & si aliquo indigeant ipsis carceratis prout expediens videbit & opus erit, prouidere non differat: alios etiam carceratos semotis satellitibus & custodibus alloquatur, prouideatq̃. eorum indigentis; curetq̃. vt de creta tam Concilij Prouincialis, quã huius reformationis, circa spiritualem & corporale carceratorum gubernationem, tum alia ad officium, præsertim collateralis, & satellitum, & custodum carcerum pertinentia seruentur.

Archiepiscopus studeat ipse maximè saltem singulo trimestri officium istud generalis visitationis præstare per se, non autem per Vicariũ generalem.

DE PRÆFECTO spirituali Carceratorum.

DE P V T E T V R Sacerdos Præfectus spiritualis carcerum: cuius officium proprium sit cura omnis spiritualis, & quæ ad mores attingit, tum carceratorum, tum collateralis, & custodũ satellitumq̃. præsertim qui apud carceres commorantur; ac prætereã omnis diligentia pro bona tractatione corporali eorundem carceratorum.

In singulis diebus celebret Missã in Sacello carcerum: cauere tamen debet Præfectus, ne carcerati inquisiti de hæresi admittantur ad Missã, nec ad sacramenta; nisi de expresso cõsensu Vicarij generalis.

Dominicis diebus benedicat aquam, & cum illa aspergat singula loca carcerum, & carceratos; sed ex fenestra tantũ quæ in ostio est, sine ingressu carceris, quoad carceratos qui sunt in secretis.

Curæ ipsius sit, vt carcerati confiteantur saltẽ quatuor temporibus anni; videlicet, Natiuitate Domini, in Paschate Resurrectionis, in Pẽrecoste, in Assumptione Beatæ Virginis Mariæ; sapius etiam ipsis carceratis id postulantis, aut desiderantibus: quibus stas temporibus accerset sacerdoteim alium admodũ probatum qui eorum confessiones audiat; eiq̃. detur facultas absoluedi à casibus Archiepiscopo referuatis, vt Archiepiscopo videbitur.

Ipse verò sanctissimam Eucharistiã ministret ijs qui parati erunt; & in tempore Paschatis fidem scriptam faciat de communione cuius-

cunque carcerati suis Parochis.

Saltẽ semel in hebdomada per se, singulis autem mensibus per alios probatos Sacerdotes ad id ab Archiepiscopo constitutos, concionẽ habere, aut sermocinari non omittat ad existẽtes in publicis carceribus.

Idem doceat doctrinam Christianam existẽtes in carceribus publicis, saltẽ diebus festis; ac prætereã etiam sæpè per hebdomadam.

Curet, vt in singulis carceribus sit sacra imago Saluatoris nostri, vel Beatæ Virginis; & inter illas imago sancti Leonardi Aduocati carceratorum.

Item libri aliquot spirituales, qui probati sint à Vicario generali.

Curet etiã, vt carcerati in publico carcere existẽtes, quotidie manè & vesperi omnes simul canant genuflexi Litanias; vacent frequentius in die festo orationibus.

Idem inuigilet super carceratorum moribus; & præsertim mulierum quæ in carceribus retinentur.

Videat, ne carceratis ægrotantibus desint, Medicus, medicinæ, aliaue necessaria cura.

Attendat prætereã, ne in cibarijs carceratis tradendis aliqua fraus committatur; sed illis secundũ communem prouisionem ad præscriptum Taxæ, victum, supellectilem, & alia necessaria subministrent.

Si in aliquo, quod ad morum correctionem, vel corporis necessitatem pertineat, prouideri opus esse iudicauerit, ad carcerum Protectore recursum habeat.

Hac de causã singulis diebus visitet sigillatim singulos carceres publicos, & carceratos in illis existentes duntaxat; alios verò non, nisi ex consensu Vicarij criminalis; quæratq̃. de illorum indigentis spiritualibus & temporalibus; ac remoto custode, de eorũ tractatione in omnibus diligentissimè inquirat.

Carceratorum causas non audiat, neque in his aliquo pacto se ingerat; sed id munus Protectoris, Aduocati, atque Procuratoris carcerum curæ sollicitudiniuè penitus relinquat.

Sint aliqua loca distincta à carceribus, tuta quidẽ, sed cõmodiora, ad vsum illorum, qui condemnantur, vel damnãtur ad carcerẽ perpetuã, vel ad tẽpus, vel etiam quibus extraiudicialiter imponitur huiusmodi sequestratio pro varijs culpis, vel delictis: nec verò cùm eo loci sunt, grauentur impensa vlla collateralis, vel custodis: sed vel aliquis ex charitate inseruiat, vel alia ineatur ratio pro necessãrio seruitio illis impendendo sine eorum impensa: præterquã ratione cibariorum, si modum habeant; alioquin etiam de cibarijs prouideatur, vel de applicatione mulctarum, vel denique impensa Archiepiscopi.

DE OFFICIO

Collateralis, & Custodis Carceris.

COLLATERALIS, & carcerum custos, officium iniunctū non exerceant, nisi prius iuramentū ad formā præscriptā præstiterint. Collateralis neminem capiat sine mandato in scriptis habito à Vicarijs, nisi deprehenderit aliquos in flagranti crimine: quo casu ipsos capere possit, & ad præsentiam Iudicis deducere: & ad huiusmodi effectum detur mandatū generale ipsi collateralis seu satellitibus, capiendi quoscunque in flagranti crimine repositos; & præsertim concubenarios cum concubina repositos.

Et ubi habuerit mandatū capiendi personas, nihil de bonis audeat auferre, sub pœna furti, & concussionis; nisi à presbyteris, vel clericis deprehensis deferentibus res prohibitas, vel arma: quæ auferre sibi liceat, & depositario consignare, ad præscriptum Conc. Prou.

In ipsa verò captura nemini iniuriam inferat, nec verberet; nisi defensionis suæ causa, vel aliàs resistentes, & vim facientes, & se opposcentes ne capiantur, & ex eo vim inferre volentes.

Ductum ad carceres, antequàm illum in secretis reponat, ab eo auferat quæcunque apud ipsum reperta, quibus seipsum offendere, aut aliàs quibus tentare possit fugam arripere.

Pecuniæ item quæcunque, & quales, ac reliquæ res carceratis ablatae, ipso reo præsentate describantur in libro, ac consignentur depositario fori; & cum è carceribus reum ipsum relaxari contigerit, eidem reo restituantur, quæ de iure restitui debent; nec aliquid de his proprius apud se retineat.

Capros pro indicijs, ponat semper in secretis; quamuis etiam in mandato id expressè nõ continetur.

Denuncietq̃ omnes statim, cum eos in carcerem detruserit, Vicario in Criminalibus.

Custodis cura sit, vt carcerati omnes qui in custodia publica retinentur, cum Missæ sacrum sit in carcerum sacello, intersint Missæ; ijs exceptis, qui de crimine hæresis inquisiti fuerint; quos sine expresso consensu Vicarij generalis non conducatur; illosq̃ quantum fieri potest, ab alijs seiunctos ac segregatos retineat.

Si in aliquo creditor remanserit ipsius carcerati, facto prius calculo cum interuentu Procuratoris pauperum, de rebus carcerati à Depositario eidem satisfiat.

Ne liceat sibi vllam rem insolutū ab ipso reo accipere, nisi ex decreto, & auctoritate Vicarij criminalis: qui Vicarius res ipsas insolutum dadas à peritis personis æstimari faciat; data etiã facultate ipsi carcerato pro eodem pretio infra aliquod tempus arbitrio suo recuperandi. Satellites nõ retineat, nisi quos nouerit in huiusmodi officio & exercitio aptos, nec solitos

extorsiones facere; sciatq̃. pro ipsis satellitibus, si quid in exercitio suo admiserint, teneri ad omne damnum parti, vel ipsis in carceribus præsentandum.

Nullum genus muneris neque esculenti neque poculenti, neque ipse, neque Satellites à carceratis; etiam prætextu cuiuscunque seruitij eis præstiti vel facti, etiam si spontè oblatū fuerit, accipere (sub pœna fustigationis, & etiã tritremium, qualitate causæ & personæ pensatis, vt Iudici visum fuerit) audeat, siue præsumat; etiam postquàm à carcere quis liberatus vel relaxatus fuerit.

Neque etiam ab aliquo alio qui in carceribus emancipatus fuerit, sit, seu emancipari possit, seu aliorum carceratorum intuitu nomine; & sub eisdem pœnis vsupra.

Nullas literas, neque nuncium ad carceratos in secretis existentes, neque etiam ad alios, si sit id eis prohibitum; neque ab ipsis carceratis ad alios, sub eisdem pœnis deferat, neque deferri permittat.

In casibus in quibus permittitur, diligenter inquireat, ne in illis, aut cum illis (præsertim ad existentes in secretis) transmissis quidquã reconditum sit, per quod ipse carceratus de aliquo moneatur; illudq̃. repertum statim Vicario deferat.

Ne autem à carceratorum, qui in secretis retinentur, agnatis, amicis, alijsuè ipsorum curam habentibus, prouisionem aliquam accipiat; sed ex communi prouisione sine fraude aliqua ad præscriptum subministret: ijs verò qui in publica custodia positi sunt, omne id quod ab eorum agnatis cognatisuè vt supra offertur ipsis tradendum, sine aliqua diminutione fideliter tradat.

Carceres ipsos tam in die quàm in nocte visite; & diligenter inspiciat, ne carcerati inde fugam arripere queant; nihilq̃. in ipsis carceribus dimittat, per quod carcerati ipsi aliquid moliri possint ad fugam arripendam.

Singulis diebus vesperi ingrediatur singulos carceres; in hisq̃. diligenter inquireat, an ibidem tale sit, vel esse possit, quo ad effectum predictum ipsi carcerati vti possint.

Sciatq̃., si ab ipsis carceribus culpa sua & negligentia aliquis carceratus fugam arripuerit, se grauissimè puniri debere.

Seruet deniq̃. taxã, quã in tabella præscriptissimus seruadã ab ipso; nec maiore accipiat, etiã à sponte dantibus, sub pœna dupli; ac aliàs pro ratione culpæ grauiter arbitrio Reuerendiss. Archiepiscopi, seu Vicarij generalis punietur.

DE OFFICIO

Nunciorum, seu seruatorum Fori.

SINT plures Nuncij in foro Archiepiscopali ab Archiepiscopo probati, qui iniunctum officium fideliter exerceant.

Curent omni sollicitudine, & fidelitate relationes quascunque in termino citationis in officio Cancellariæ causarum actuarijs facere: quod si neglexerint, pœna etiam priuationis ab officio arbitrio Vicarij generalis mulctent. Maneant loco certo penes audientiam diebus iuridicis tempore audientiæ per mediam horam antea, pro recipiendis citationibus, expeditionibus, ac relationibus in termino præfixo faciendis.

Caueant tamen, vt si quando aliquos eorum à ciuitate discedere contigerit, citationum executarum ante discessum relationes faciant; alias verò socio in officio exequendas relinquunt, sub eadem pœna.

Habeant librum, in quo si contigerit aliquem verborenis citari, scribant diem, & pro qua die citauerint, si scribere sciuerint; sin autem non, statim in Cancellaria referant actuario citationem ipsam quam fecerint.

In citationibus verò quas in scriptis faciunt, modum in eis præscriptum diligenter obseruent, nihilq. de eo prætermittant.

Animaduertantq., ne citationes, vel monitoria, in quibus sit clausula; *Quòd si commodè in personam exequi nequeant, fiat executio ad domum, vel ad valuas*; exequantur per affixionem, nisi prius facta diligentia de reperiendo personaliter citandum, & eo non reposito.

DE OFFICIO

Depositarij in mulctis, & pœnis, & causis fori Archiepiscopalis.

SINT deputati in ciuitate tres Depositarij honestæ & probatæ vitæ: vnus, apud quem deponantur pecuniæ soluendæ ex causa mulctarum & pœnarum, qui eas distribuatur iuxta præscriptam applicationem Reuerendiss. Archiepiscopi.

Alter item, apud quem deposita quæcunque pecuniaria, quæ causarum ciuiliū, vel mixtarum occasione, Iudicis mandato, vel ex voluntate partium quomodolibet fieri continget.

Tertius denique, apud quem deponantur omnes & quæcunque res auferendæ, tam occasione causarum ciuiliū, quàm criminalium, & mixtarum, aut aliàs quomodolibet ad finem

subhastadi, vt in casu in quo distribui possint, pijs locis vt supra distribuantur, vel parti restituantur, vt iuris fuerit: & vbi contingeret aliquid ex dictis rebus subhastari occasione pœnæ vel mulctæ, pretium habitum ex dicta subhastatione integrum consignet alteri Depositario.

Ne ij Depositarij de familia Archiepisc. sint; sed, vt conuenientius est, sint extra familiam honestæ vitæ; & vbi commodè possit mulctarum & pecuniarum quomodocunque depositarij loco, sit ædes sacra aliqua, ecclesia scilicet locusque pius Archiepiscopi iudicio semper ad libitum eligendus, eiusque sacrista, vel alius minister eiusmodi.

Iidem Depositarij præstent iuramentum ad præscriptam formam, antequam exerceant prædictum officium.

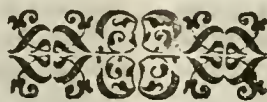
Habeant suum quique librum, in quo scribant recepta, & data.

Eorum libri sint chartulati, & signati manu Iudicis in principio.

Singulis verò mensibus, vel sæpius, prout visum fuerit Reuerendiss. Archiepiscopo, Cancellarius librum deferat eidem Archiepiscopo ostendendum, cum nota totius summæ mulctarum ac pœnarum applicandarum; ac eiusdem mandato earum applicationes in eodem libro describantur, quæ fieri pijs locis, vel operibus; cui applicationi subscribat Archiepiscopus, explicando singulas summas, tum propterea ipse expediat mandata dictarum applicationum subscribenda ab Archiepiscopo vel Vic. generali. Computorum verò rationes eorum Depositariorum videantur saltem singulis sex mensibus coram Vicario generali, adhibitis Canonicis Ordinarijs ecclesiæ Metropolitanæ ab Archiepiscopo deputandis, ac Promotore fiscali, & aduocato pauperum; tuncq. conferantur libri Depositariorum cum libris à Promotore fiscali confectis de mulctis exactis.

Consolidatio computorum describatur in eodem libro tam Cancellarij quàm Depositariorum; quæ subscribatur à Vicario, Cancellario, & Depositarijs.

Nec Vicarij, nec promotores fiscali, pecunias, quæ mulctarum occasione soluuntur, penes sese, etiam depositi causa asseruent; sed omnes in manibus Depositarij persoluantur.

DE CANCELLARIO, ET CANCELLARIA ARCHIEPISCOPALI.

MAGNA atque ampla negotia sunt, quæ ad Archiepiscopale huius ecclesiæ Metropolitanæ benè gerendæ rationem atque vsu pertinent: eorumq. magnitudo & pondus, magna ex parte sustinetur, & Cancellariæ officio, & per sona Cancellarij.

Quamobrem non cuius homini, sed grauissimo viro, vel dignitatem in hac ecclesia obtinèti, vel canonico ordinario, eius curæ officium iam impositum esse, ex antiquis eiusdem ecclesiæ tabulis animaduertimus: vel certè munus ipsum dignitatè olim fuisse, ex Innocètij 111. Pont. Max. literis perspeximus.

Nos igitur, & tanti muneris grauitate, & maiorum exemplo adducti, cū de cancellarij persona, tum de eius multiplici munere, hæc vt in fra decernimus, instituiamus, atque sancimus.

De conditionibus Cancellarij.

Officium Cancellarij exerceatur semper per vnū ex Canonicis ordinarijs in ecclesia Metropolitana, liberè constituendum & amonendum ab Archiepiscopo pro tempore, ad nutū ipsius Archiepiscopi.

Deligat Archiepiscopus virum qui Diaconus sit; vel eiusmodi ætatis, vt à die adeptæ possessionis intra sex menses promoueri possit ad Diaconatum, & re ipsa promoueatur: alioquin si per eū steterit quominus promoueatur, nihil omnino inde emolumentum quouis nomine prætextuè percipiat.

Studeat Archiepiscopus id muneris committere ei potius qui habeat præbendam Diaconalem, quàm alij; & item (si commodè possit) ei, qui sacrorum canonū Doctor sit; & per aliquod tēpus in eiusdē Cancellariæ vsu & exercitio, aut in huiusmodi officijs fuerit versatus. Non habeat ille beneficia quæ requirant residentiam personalem, præter ordinariam in Ecclesia maiori.

Sit Notarius Apostolicus, antequàm officium Cancellarij exerceat; alioquin nullum Cancellariæ emolumentum percipere possit.

Sit spectatæ vitæ & morum, de quo constet informationibus Archiepiscopi iussu sumèdis. Sciat aptè scribere; elegantem verò & ornatū stylum scribendi habeat, tum latina, tum communi lingua.

De hac omni scientia examinetur per Vicariū generalem, & alios duos eligendos ab Archiepiscopo, coram ipso Archiepiscopo.

Habeat ex emolumentis Cancellariæ 100. aureos singulis annis in singulos mēses pro rata persoluendos, siue certa constituta portione, siue assignata rata aliqua parte singularū expeditionum Cancellariæ, quibus præfixa taxa est, vnde tantundē percipiat, si diligenter muneri suo incumbat; siue etiam attributa illi ex omnibus Cancellariæ emolumentis certa taxa pro singulis expeditionibus Cancellariæ, etiā quæ nihil soluunt, q̄ tantundē afferat pronētus Cancellario, qui assidu⁹ sit in suo munere p̄stado.

De Collegio Notariorum substitutorum in Cancellaria.

IN Cancellaria Archiepiscopali, præter Cællarium, sit collegium decem notariorum, qui substituti sint eidē Cancellario, eundemq. adiuuent in oibus Cancellariæ negotijs, vt opus erit, & infra præscribetur; eiusq. nomine agāt omnia Cancellariæ negotia per illos tractāda, etiam si absint à ciuitate, vt in visitationibus. Iis singulis constituta sit annua portio ex emolumentis Cancellariæ in singulos mēses pro rata persoluenda, seruata ratione supra præscripta in emolumentis Cancellariæ; eaq. maior mi norè sit pro cuiusq. conditione & labore, Archiepisc. arbitrio; sed nullo modo plus cētum aureis annuis ad summū quisquam percipiat. Nec verò, etiam scriptorum nomine, plures ijs Notarijs substitutis in Cancellaria aut in foro Archiepiscopali esse possint; nisi pro multitudine negotiorum, Archiepiscopus aliquando alios duxerit esse adiungendos vel Notarios, vel solūm scriptores.

Nec rursus quisquam alius notarius, præter supra scriptos substitutos in Collegio Notariorū Cancellariæ adscriptos, valeat recipere, seu cōficere vlla prorsus instrumenta actauè ad Cancellariam pertinentia, vel eiusdē Cancellarij nomine; sub p̄na falsi, & excommunicationis quam ipso facto incurrat: nisi aliquando ex vrgenti causa Archiepiscopus in scriptis concesserit iusseritue aliquem extraneum substituti Cancellarij officio fungi: quo casu ille seruare teneatur quæcunque Notarijs substitutis Cancellarij præscripta sunt.

De conditionibus Notariorum substitutorum,
& scriptorum.

Notariorum electio.	E Ligantur ij Notarij substituti ab Archiepiscopo; qui vel perpetui sint, vel ad nutum amoueri possint, vt ipse eorum singulorum agnitis conditionibus magis expedire censuerit.
Habitus.	Qui autem in perpetuum delecti fuerint, ij tamen ex demeritis amoueri liberè possint ab Archiepiscopo.
Actas.	Sint Clerici, & Clericalem habitum semper gerentes, vbi possint haberi eiusmodi; præsertim verò substituti in actibus voluntariæ iurisdictionis, & in causis Sanctæ Inquisitionis, & criminalibus.
Tit. de notar. & scribis. pag. 15. §. Qui in Collegium. Approbatio.	Annum ætatis suæ xxv. saltem attingant, & sint versati per quadriennium integrè periteq. in Notariatus officio, ex Concilio Prouinciali primo; nisi aliter Archiepiscopus ex causa aliquando admittendos censuerit.
Scientia.	Probentur examine habendo coram Vicario generali, adhibitis sibi Vicario ciuili, vel criminali, & Cancellario Archiepiscopali, & alio perito Notario.
Scriptores quales.	Sint aliqui inter illos (ij præsertim qui Cancellarium in actibus voluntariæ iurisdictionis adiuuabunt) scientia, & alijs conditionibus supra de Cancellario præscriptis præditi; aut saltem eiusmodi, vt aliquando ad ordinariam in ecclesia Metropolitana, & ad officium ipsum Cancellarij eligi, illudq. congruè exercere & aptè possint.
Eorum omnium studia.	Si qui verò scribæ aut scriptores ordinarij aliquando assumendi erunt ad aliquid scribendum, aut scripturarum copiam faciendam, aut etiam aliqua acta recipienda quouis nomine; ij, si potest, & ætate prouecti sint, & clerici, & habitu clericali incedentes; tum verò omnino ab Archiepiscopo prius moribus & vita probati, atque ad id munus ab eodè scripto constituti; nec verò alij vlllo modo.
Diebus festis ad diuina off. conueniant.	Meminerint verò ij maximè, se eo loci adscitos, non ad temporanea luca sectanda, sed quasi in schola quadam variorum exercitiorum; in qua, tum cognoscant negotia huius ecclesiæ, & apti fiant adiuuando eius regimini aliqua sua opera; tum Archiepiscopus cognoscat, quid talenti quisque illorum habere possit, quod in illius obsequia & seruitia impendant suo tempore.
	Ideoque (quantum per occupationes licebit) ne studia bonarum literarum intermittant, sed incumbant illis; vt suo tempore ad Seminaria, aliaue loca remitti restituiue possint, plenus illis operam daturi; vel alijs muneribus huius ecclesiæ inferuire, vt Archiepiscopus censuerit.
	Notarij omnes substituti ac Scribæ qui clerici sunt, & habitum clericalem gestant, decenti superpelliceo induti, omnibus diebus fe-

stis diuinis intersint officijs, his in ecclesijs quibus adscripti fuerint.

Ii verò qui adhuc nulli ecclesiæ addicti sunt, in Metropolitana ecclesia functiones agant, ac diuinis officijs intersint; nisi cum eo tempore iussu Archiepiscopi, seu Vicarij generalis, aliorumue huius fori Archiepiscopalis ministrorum, adeunt illas ecclesias, in quibus pro alicuius sancti celebritate, seu indulgentijs, aliaue deuotione populus frequens erit; aut monasteria, eorumque certa alloquendi loca, aliaue Urbis partes, ad agnoscendam, procurandamue Archiepiscopaliū decretorum edictorumue obseruationem ac executionem, præsertim de cultu festorum, & honestate in ecclesijs, & accessu ad prædicta monasteria; aut alijs de causis aliò mittuntur.

At verò tamen ijs singulis ex emolumentis Cancellariæ tantum detur, quantum ad illorum victum & vestitū necessarium erit arbitrato Archiepiscopi.

Communia Cancellario, & substitutis,
& scriptoribus.

Cancellarius, & Notarij substituti, eorumque Collegium, nullam omnino facultatem iussu habeant vnquam quouis nomine propria statuta constitutionesue condendi; nec admittendi vel excludendi eos Notarios substitutos, qui ab Archiepiscopo pro tempore eidem collegio Cancellariæ adscribentur.

Omnes, scilicet tam ipse Cancellarius, quam prædicti Notarij substituti, & scriptores etiā, seruent plenè hæc reformationis decreta, ac cætera omnia statuta, constitutiones, taxas, regulas, & iussa Reuerendissimi pro tempore Archiepiscopi.

Maximè refert, eum qui gerit officium tanti ponderis, & tam multiplicis curæ ac sollicitudinis, rursusq. tam intimum Archiepiscopo, quale est officium Cancellariæ Archiepiscopalis; eos item qui illi substituti nomine & officio cooperantur; ac denique illos etiā, qui scriptorum Cancellariæ officio adscripti sunt; tum expeditos esse ab alijs omnibus negotijs, vt toti huic vni curæ incumbant; tum maximè liberos esse ab omni suspitione vel minima, non modò corruptelæ, sed etiam cupiditatis, vel etiam cuiuslibet priuata animi affectionis.

Ideò ante omnia eis singulis & vniuersis hæc omnino vetamus.

Ne vllum vel minimum munus, etiam spontè oblatum, etiam rerum esculentarum, & quæ statim consumi possint, accipere directè vel indirectè possint à quauis vniuersitate, Collegio, vllouè homine Ciuitatis vel Diocesis Mediolanensis; nec verò ab vlllo etiam alienæ diocesis, qui lites negotiaue in Archiepiscopali foro (quæcunque sint) vel ha-

Eorum merces.

Cancellariæ constitutiones seruandæ, quæ.

Interdictio munerum, & negotiorum alienorum.

buit,

buit, vel habet, vel habere aliquando potest.

Ne cuiusquam negotia, lites, dispensationes, aliasve expeditiones causasve, in vlllo vel ecclesiastico vel laicali foro agendas, promouendas, tractandasve suscipiant, aut re ipsa agant, tractent, promoueantue; nisi cum ratione officij ex constitutionibus Cancellariae illud praestare debeant; aut aliquando (praesertim in negotijs miserabilium personarum extra forum Archiepiscopale promouendis) aliter Archiepiscopus expressè iusserit.

De iuramento Cancellarij, & Notariorum substitutorum, & scriptorum.

Asumens officium Cancellarij, vel Notarij substituti in Cancellaria, in primis Iuramentum praestet in hanc quae sequitur formam.

Forma iuramenti.

Ego N. Sanctae Mediolanensis Ecclesiae Canonicus Ordinarius, & Archiepiscopalis Cancellarius.

vel si Notarius substitutus sit, omiſſis verbis supra virgulis notatis, eorum loco haec infra virgulis notata ponens.

Cancellariae Archiepiscopalis Not. substitutus,

subdat:

Nihil vel dedi, vel pollicitus sum gratia huius officij obtinendi.

Ero fidelis Reuerendissimo Archiepiscopo; & si sciam aliquid in damnum ipsius, suaeque, iurisdictionis ecclesiasticae, aut Mensae Archiepiscopalis tractari, illi detegam per me, vel per alium.

Iniunctum mihi officium ex bona conscientia diligenter ac fideliter exercebo, ad praescriptum Constitutionum, ac decretorum, & reformationum Archiepiscopaliū ad Cancellariam pertinentium: cupiditate, amore, odio, & timore remotis.

De his quae videbo, & audiam, & requisitus fuero, sine diminutione veritatis, & commixtione falsitatis, conficiam instrumenta & acta iudicialia; & alia etiam, quae ad voluntariam Iurisdictionem pertinent, conscribam.

De omnibus instrumentis, & scripturis publicis, quae afferuari perpetuo vel ad tempus in Cancellaria constitutum est, librum Imbreuiturarum, Prothocollum, librum extensorum, Rubricellam, ac alios libros praescriptos conficiam; in illisque omnia ad praescriptum referam, vel referenda curabo.

Secreta omnia mihi iniuncta, ac etiam omnium causarum celabo; attestationesque, testium, ac verorum constituta, & sententias, antequam sint promulgatae, & à Iudice subscriptae, nemini paudam.

In causis vero Sanctae Inquisitionis, denunciantium, ac testium nomina secreta retinebo, etiam

in editione testificationum.

Litigantibus, cum petierint ipsi, vel aliquis eorum, in singulis terminis successiue copiam dabo, cum per Reuerendiss. Dominum Archiepiscopum, seu eius Vicarios, & ministros decreta fuerit; & praecipue appellantis ad sedem Apostolicam, ad praescriptum Concilij Tridentini, siue recusatione, & fraude.

Alitigantibus in quorum causis fuero Notarius, vel à quocunque alio huius Ciuitatis & Diocesis homine, seu etiam ab alio, qui in Archiepiscopali hoc foro lites aut negotia habuerit, habeat, vel habere aliquando possit, directè vel indirectè, seu eorum nomine quauis de causa non accipiam munus aliquod vel minimum, etiam spontè oblatum, etiam si esculentum poculentumue, & quod statim consumi possit.

Instituta officij Cancellariae, & taxas à Reuerendissimo Archiepiscopo Cancellariae praescriptas integrè seruabo; neque vlllo modo quidquam supra praescriptum exigam, aut accipiam, etiam à spontè dantibus; nec vlllo vnquam tempore illas etiam declarando & interpretando immutabo.

Non promouebo, nec procurabo, agamue vlllam causam, aut litem, aut expeditionem cuiusuis generis, in vlllo quouis vel ecclesiastico vel laicali foro, contra praescriptum harum Cancellariae constitutionum, & decretorum.

Omnia & singula superscripta sine dolo & fraude integrè praestabo; & ita iuro, & promitto; sic me Deus adiuuet, & haec Sancta Dei Euangelia per me corporaliter tacta.

Hoc idem Iuramentum praestent singuli scriptores Cancellariae, excepto capite quinto & septimo, quae ad illos non pertinent.

De Residentia eiusdem Cancellarij & aliorum item.

Cancellarius munus suū per seipsum in omnibus praestet, nisi cum valetudine aliquando impeditus erit; & illis exceptis, in quibus ob multitudinē negotiorum aliamue causam, hisce constitutionibus, aut alia Archiepiscopi voluntate iudiciouè permittetur vti opera substitutorum.

Si verò diuturna sit valetudo, itaut eum impediatur ab exercitio sui officij congruè praestando vltra annum, Archiepiscopus omninò curet alij id muneris committere.

Idem faciat, si ille absit à Ciuitate vltra sex mēses continuos, vel interpolatos in vno anno; etiam ex legitima causa, & facultate.

Ne ei à Ciuitate abesse, etiam modico tēporis spatio liceat, sine licentia Archiepiscopi.

Interim dum vel abest, vel aegrotat Cancellarius, vel nondū statutus est; officij exerceatur per vnū ex ordinarijs ab eodē Archiepiscopo eligendum, licet conditiones non habeat supra requisitas; dummodò Notarius sit, quo

cancellarius suo per se fungatur officio.

eo aegrotate vel absente quando alius deligendus

ad ea quæ Notarij operâ necessariò requirunt. Licebit tamen Archiepiscopo deligere alium etiã ecclesiasticum hominem, qui ordinarius non sit, si ita ipse Archiepiscopus expedire iudicauerit, qui Vicecancellarius vocetur; id verò ad sex menses liceat: quo temporis spatio vel cancellarium ex ordinarijs deligat, vel ordinarium ad illud exercendum officium per aliquod tempus constituat.

Eius verò Vicecancellarij, vel cõstituti loco Cancellarij nomine omnia agantur in cancellaria, sicuti de cancellario præscribitur.

Idem seruetur, quoad promulgationes literarum Apostolicarum vel Pastoralium & huiusmodi faciendas in ecclesia, quo tempore Cancellarius delectus nõdũ erit in Sacro ordine constitutus.

Notarii suo loco resideant.

Notarij substituti Archiepiscopalis Cancellariæ tam ciuiliũ quàm criminalium causarũ, atque aliarum voluntariæ iurisdictionis expeditionum scriptores, etiam in loco ipsis cõstituto assidue resideant pro eorum officio exercendo; nec discedant inconsulto Cancellario. Singulis diebus, exceptis dũtaxat festis de præcepto, officio assistat & incumbant perpetuò; nec die solum, sed nocte etiam, vt res ac necessitas requirit, & Cancellarius, vel Vicarij Archiepiscopales iusserint.

Tẽporibus verò aliarum feriarum quouis nomine institutarum, quæ ex præcepto in festo coli non debeant; & si residere in loco audientia non debeant, tamen omnes intersint in Cancellaria; ac ibi tum scriptionibus omnium rerũ, tum varijs expeditionibus quas in dies fieri contigerit, ex Cancellarij iussu incumbant.

De Cancellarij officio.

Cancellarij officium sit, confectio & expeditio omnium literarum tam priuatarum quàm etiam patentium, decretorum, ordinationum, constitutionum, instrumentorum, omniumque rerum voluntariæ iurisdictionis; quas fieri contigerit per Archiepiscopum, eiusque Vicarios, Visitatores, Præfectos, & alios quoslibet ministros iurisdictionem habentes, qui faciunt idẽ Tribunal pertinet ad regimen S. Metropolitanæ ecclesiæ Mediolanensis, eiusque prouinciæ. Omnia item acta iudicialia, tam ciuilia quàm criminalia, constituta etiam, & cætera quæcun que occurrentia in causis, & pro illarum expeditione.

Instrumenta pertinentia ad Mensam Archiepiscopalem.

Quæ item pertinent ad Seminarium, Seminarium Clericorum.

Instrumenta alia, quæcunque in officio Cancellariæ fiunt.

Præsentationes Breuium, Bullarum, mandatorum, literarum, scriptorum, expeditionumque quarumcunque, quæ à Sanctissimo D. N. Papa, ab eiusque Sancta Sede Apostolica & Cu-

ria Romana, ad Archiepiscopum, & officiales Curia & fori Archiepiscopalis dirigi contigerit: licebit tamen per alios Notarios qui non sint extra Cancellariam, recipi inhibitiones, quæ à Curia Romana, vel à Iudicibus ab ea de legatis emanant ad ipsum Archiepiscopum & Vicarios; & appellationes extraiudiciales, si quæ aliquando interponantur, antequàm Archiepiscopus aliquid iudicialiter contra appellentem egerit; vt puta citado, inhibendo, vel præcipiendo: tum denique si quam aliam literarum expeditionum præsentationem aliquando Archiepiscopus vel Vicarius generalis ex causa maluerit per alios præsentari.

Ad idem officium pertineant etiam cõtractus omnes, qui necessariò requirunt cõsensum, cõfirmationem; decretum, vel auctoritatem Archiepiscopalem quouis modo.

Editio in forma publica auctoritate munita actorum, & instrumentorum, ac scripturarũ, quæ in Archiuo deinceps recondentur; etiam si confectæ sint ab alijs Notarijs.

Promulgatio & denunciatio Populo omnium literarum Apostolicarum, Archiepiscopaliũ etiam, quæ ad indulgentiarum concessionem pertinent, edictorum etiam, & decretorum, & alia huiusmodi; & indictiones solemnes Synodorum, & aliarum huiusmodi actionum: quæquàm quod ad denunciationem populo faciendam attinet, quædam ex tabella ecclesiæ Metropolitanæ, vel aliàs iussu Archiepiscopi denuncianda erunt ab Archidiacono, vel Diacono induto sacris vestibus; qui Missæ sacro tunc ministret: aut quia minoris momenti sunt, à canonicis minoribus eiusdem ecclesiæ Notarijs appellatis.

Summaria item eiusmodi literarũ, & versiones in lingua vulgari conficiendæ, & alia pertinentia ad eandem promulgationem.

Archiuũ Archiepiscopalis, siue ad vsum Mensæ & ecclesiæ ipsius Metropolitanæ, siue ad vsum vniuersæ Prouinciæ ex decretis conciliorum Prouincialium, diligens institutio, cura, & custodia.

Indictio Clero populouè omnium rerum agendarum.

Conuocatio processionum, & congregationũ variarum coram Archiepiscopo, præfectis, Vicarijs & alijs eiusmodi ministris habendarũ.

Item conuocatio examinatorum.

Notatio in certis libris actorum quotidianarũ congregationum variarum, quæ fiunt coram Archiepiscopo, & Vicario, aut Præfectis generalibus; & aliorũ vt opus fuerit; præsertim quæ de rebus grauioribus sunt.

Promotio item, tum maximè apud Archiepiscopum, & Vicariũ, & Visitatores, præfectos uè generales, tum apud alios etiam fori ministros, omnium rerum quæ statis anni tẽporibus ab illis agenda sunt pro bono regimine huius ecclesiæ; tũ vniuersæ, vt puta promulgationes literarum Apostolicarum, & decretorum, &

edi-

edictorum Archiepiscopalium, indictiones Synodorum, edicta sacrae ordinationis, litera Pastorales ad populum, visitationes vrbis diocesiq.; vt exactio rationum à locis pijs, editio instructionum generalium, pro ratione variorum temporum; vt in litanjs, in Quadagesima: tum etiam sigillatim, vt collecta memorialium ex libris Cancellariae pro instructione cuiuscunque visitatoris, cum profecturus est ad visitationem, concessio, confirmatio, renouatio, vel reuocatio literarum patentium, & facultatum, cum opus est, visitatio carcerum, missiones variae per Diocesim, campana, altaria, ecclesiae uè consecrandae, & eiusmodi.

Promotio item in congregatione consultationis causarum, expeditiones, maxime criminaliù, & relictorum piorum, vsurpationù ecclesiarum, quae praesertim tractentur ex officio.

Partitio negotiorum inter Cancellarium & substitutos.

Quae à solo Cancellario praestanda.

Cancellarius adiutus etiam à duobus superscriptis substitutis, det opera omnibus expeditionibus, quae sunt uoluntariae iurisdictionis. Ipse Cancellarius per se recipiat quaecunque acta, praesertim grauiora, pertinètia ad ipsum Archiepiscopum; vtputa.

Sacras ordinationes.

Indictiones, celebrationes, & promulgationes Iubileorum, Indulgentiarumq. plenariarum, Synodorum, ac aliarum eiusmodi grauiù rerù. Consecrationes ecclesiarum, & altarium, praesertim insignium, quae in Ciuitate fiant.

Recognitiones item, & translationes solenes reliquiarum sacrarum ubiq. faciendas.

Alia denique eiusmodi.

Quae à substit.

Ceteri actus, & instrumenta uoluntariae iurisdictionis potissimum per dictos duos substitutos nomine Cancellarij recipiantur, nisi quae Archiepiscopus, vel Vicarius generalis, ob rerum grauitatem, aut Illustrium personarù dignitatem aliamuè causam, ipsum Cancellariù per se recipere iusserit.

Quae à Notarijs.

Quae uerò sunt contentiosa iurisdictionis in caulis ciuilibus & criminalibus, recipiantur Cancellarij nomine per Notarios substitutos, nisi ex causa vsupra aliquando aliud Archiepiscopus iusserit, vel Vicarius generalis.

Quae ab alijs sùt Cancellarii nomine facta censeantur.

Ita uerò quaecunque ad Cancellariam pertinètia omnia fiant sub nomine ipsius Cancellarij, vt licèt recipiantur à substitutis, censeantur omnia ab ipso recepta, & de illis quorum rogatus sit ipse rogatus.

In subscriptionibusq. hoc idem seruetur, vt semper fiant nomine Cancellarij.

Nullus uerò ex Notarijs substitutis subscribat alicui actui uoluntariae iurisdictionis, sed solus Cancellarius; nisi sit absens, aut aegrotet, aliaue causa ab Archiepiscopo probata impeditus; aut ille actus fiat, non ab Archiepiscopo,

po, nec à Vicario generali, sed ab alio inferiori ministro; quibus casibus subscribat Notarius substitutus, sed nomine Cancellarij vti.

Cancellarius in actibus publicis ad fauorem partis, & in omnibus iudicialibus, & contractibus, subscribat se semper nomine Notarij, & Cancellarij.

Cancellarij quo subscribat.

In alijs sufficiet nomen Cancellarij sine expressione nominis Notarij.

Apponat ubi necesse erit, semper Notarij signum.

Subscriptio autem sit in hanc formam.

N. Notarius, & Cancellarius Archiepiscopalis, vel N. Cancellarius Archiepiscopalis.

Notarij autem substituti subscribant in hanc formam.

Pro Cancellario Archiepiscopali N. Notarius substitutus.

Quicumque Notarius substitutus Instrumentum ad Cancellarium pertinens, suo, non Cancellarij nomine receperit; Qui item Instrumentum ad Cancellarium pertinens, suo nomine ediderit, licèt non publica auctoritate munitum; Qui ex sua breuiatura in substantialibus aliquid mutauerit; Qui Instrumentum nomine Cancellarij receptum suppresserit: ij omnes & singuli, vltra poenam falsi, ac alias poenas quas de iure incurunt, eo ipso officio Notarij sint priuati, ac perpetuò ad illud exercendum inhabiles.

Capita in quibus notarii puniendi sunt, si deliquerint.

Qui instrumentum nomine Cancellarij receptum, eiusuè breuiaturam Cancellario consignare malitiosè distulerit; aut ex negligentia culpauè instrumentum aut breuiaturam amiserit; vltra refectionem damnorum propterea parti illatorum, arbitrio Archiepiscopi seuerè puniatur.

Cancellarius ipse interfit frequentioribus Cleri congregationibus corà Archiepiscopo, aut Vicario generali habendis; caeteris uerò alijs ex substitutis, pro ratione materiae tractandae, & congregationis habendae.

Cancellarij qui bus cōgregatio nibus interfit.

Partitio negotiorum inter substitutos.

Omnes & singuli Notarij substituti & scriptores Cancellario in omnibus pareant, Cancellariaeq. officijs dent operam in omnibus causis, actis, & negotijs indistinctè, vt illis iusserit Cancellarius.

Ipse uerò Cancellarius partiatur illis negotia, vel generatim, vel sigillatim; idque vel per sortes, vel re communicata cum Vicario generali, vel alijs vt opus erit, pro conditione causae requirētis maiorem industriam, vel alia ratione; & ubi à Vicarijs extraordinariè requiratur de aliquo substituto idoneo, pro ratione negotiorù causarum uè ad quas adhibendus est, prouideat de Notario, itaut satisfaciatur Iudici, vt aequitas & ratio postulabit.

Quòd si aliquis ex substitutis ob suspiciòne alterius partis aliaue causam amonèdus erit, tunc

seruetur forma iuris in cōcordandis partibus coram Iudice.

Communitè tamen, nisi aliud Archiepiscopo videbitur, ita distincta sint illis negotia, ut scilicet duo sint adiutores & substituti Cancellarij in rebus voluntariæ iurisdictionis; quorum vnus det operam expeditionibus variarum licentiarum, facultatum, & literarū patentium, necnon & aliarum, etiam ad Seminarium, & monasteria monialium pertinentium: Alter verò instrumentis cuiusvis generis conficiendis.

Vnus Notarius substitutus in causis Inquisitionis, qui etiam processus criminales monialium & regularium virorum conficiat.

Vnus, aut duo alij Notarij substituti in causis criminalibus.

Duo in causis ciuilibus ordinarijs.

Duo item vel tres ad vsū visitationum, tam per Archiepiscopum, quàm per alios eius ministros faciendarum.

Notarij verò causarum ciuiliū non se interponant in causis criminalibus, nec è conuerso; nisi aliter Cancellario, vel Vicario generali ex causa aliquando videatur.

De scripturis in Cancellaria conficiendis.

Communia de forma scripturarum, & librorum.

NVLLE Cancellariæ expeditiones dictæ conscriptæ à partibus, alij suè petentibus capiantur; sed à Cancellario ipso, ei usue substitutis dictentur, & conscribantur, extendantur.

In librum dietimi redigantur formulæ quarūcunque expeditionum, quas in dies ab Archiepiscopo probari & stabiliri cōtigerit ad vsū huius fori Archiepiscopalis.

Omnes verò expeditiones fiant ad præscriptū formularum stabilitarum; nisi aliquando expressè Archiepiscopus vel Vicarius generalis aliquid immutandum detrahendumue censuerit.

Cumq. aliquid in vlla expeditione præter formulam præscriptam ponendum erit, conficiatur in primis in Cancellaria minuta illius expeditionis, eaq. ostendatur Vicario generali, & ab eo approban. certa aliqua nota subsignetur; tum demum ipsa expeditio Archiepiscopo subscribenda afferatur, signo in ea posito, per quod Archiepiscopus facile videre possit, quid extraordinarium in ea contineatur.

Idè seruetur in omnibus illis expeditionibus, quibus adhuc nulla forma probata expressè est præscripta.

In calce cuiuslibet expeditionis, quæ sit in scriptis ab Archiepiscopo vel Vicario generali, notentur summam & breuiter quæ in ea continentur.

Ne actis, decretis, ac ordinationibus, alij suè

cuiusvis generis scripturis, quæ ab Archiepiscopo, seu à Vicarijs, & Iudicibus subscribi solent, Cancellarius, ei usue substituti Notarij subscribant; nisi visa prius Archiepiscopi, seu Vicarij, Iudicisue subscriptione.

Applicationes Tertiorum, præbendarum, canonicatum, vel dignitatum ex Tridentini Concilij decretis faciendæ, expendantur per publicum Instrumentum, & in librum Instrumentorum referantur.

Item seruetur in certo numero monialium cuiq. monasterio ex Concilio Tridentino & Decreto congregationis vrbis statuendo.

Omnes expeditiones ad moniales pertinentes, antequàm Archiepiscopo, vel Vicario generali subscribendæ offerantur, prius Vicario ipsarum monialium exhibeantur subsignandæ, vnde appareat ab eo probari; nisi cum ab illis secus iustum fuerit.

Stylo cuique ne subscribat Cancellarius, vel substituti, sine expressa licetia Archiepiscopi: sed seruetur decretum Concilij Prouincialis. Cancellarius, quoties his Decretis constitutionibus iubetur conficere librum aliquem authenticum, seruet hanc rationem; ut initio libri ponat inscriptionem his verbis:

In nomine Domini, Amen. Hic liber est mei N. Notarij, & Cancellarij Archiepiscopalis, in quo describam, seu describendum, vel redigendum curabo à personis mihi fidis (Hic ponat naturam rei continendæ in libro; ut puta legata pia quæ nota sient, breuia, & literas Apostolicas facultatum, & priuilegiorum concessorum ecclesie Mediolanensi, incipiendo ab anno 1579. in Kal. Ianuarij: qui quidem liber est foliorum 800. & in fidem prædicta scripsi, adhibito meo consueto tabellionatus signo.

Ego idem N. Notarius, & Cancellarius scripsi, & subscripsi manu propria.

Libri omnes in Cancellaria perpetuò seruandi, præterquam causarum, & huiusmodi, conficiantur in charta magna, dicta, Quinternetorum; omnesq. sint eiusdem mensuræ.

Libri verò causarum, tam ciuiliū, quàm criminalium, sint ex charta media, ac inter se eiusdem mensuræ: ex eadem charta media sint folia, & quinterneti, quibus in casibus ea adhiberi iubemus loco librorum.

Filciæ omnes habeant Chartonem in inferiori & superiori parte, cum descriptione vniuscuiusque filciæ, ut facilius & conferentur, & reperiantur scripturæ.

Cancellario curæ sit maximè, ut tam quæ ab illo per seipsum expedienda sunt quàm quæ ab eius substitutis, omni celeritate & diligentia sine vlla mora quoad fieri possit expendantur; tum etiam literæ patentis, & exempla scripturarum, quæ à Cancellario exeunt quauis causa vel nomine, sint plenè emendata, etiam quod attinet ad ortographiam.

Sess. 21. dec. de reform. c. 3.

Sess. 25. dec. de regul. & monialib. cap. 3.

Prou. r. titu. de not. & scribis. pag. 25. §. Postulantibus.

De triplici libro Instrumentorum.

Primus liber
Diarius, seu fo-
lia tempore sti-
pulationis.

Habeat Cancellarius librum, in quo tempo-
re stipulationis scribantur veluti per compendium instrumenta, quæ per ipsum & Notarios eius substitutos nomine suo rogari contigerit in officio.

Quòd si extra officium de aliquo instrumēto rogatus ad cancellariam quouis modo pertinenti fuerit aliquis eorum, & in folio descripserit, is reponat folium in filcia.

Secundus liber
Prothocoll.

Omnino autem intrà duos menses redigantur in Prothocollum instrumenta illa singula, tam quæ in libro, quàm quæ in folijs prædictis descripta erunt: excipiantur tamen instrumenta, quæ ad telam iudiciariam pertinent; ea enim redigenda erunt in actis causæ in librum illū, vel folium, non autem in Prothocollum.

Prothocollum verò sit notatum per numerum foliorum, & Cancellarius sub hac formula, in principio dicti Prothocolli manu sua scribat.

In nomine Domini, Amen. Hoc est Prothocollum mei N. Notarij, & Cancellarij Archiepiscopalis, in quo describam & redigam, seu describenda vel redigenda curabo à personis mihi fidei, omnia instrumenta quæ ad Cancellariam pertinent; & ex decretis & constitutionibus cancellariæ in Prothocollum redigi debent, de quibus me rogari contigerit; incipiendo ab anno 1579. quod quidem Prothocollum est foliorum . . . . . & in fidem prædicta scripsi; adhibito etiam meo consueto tabellionatus signo.

Et hoc etiam subscripsit Illustrissimus & Reuerendissimus Cardinalis Archiepiscopus, vel, Reuerendus Vicarius generalis; & in singulis abbreviaturis in Prothocollum redactis subscribat per huiusmodi verba.

N. N. Cancellarius, & Notarius rogatus.

Idcirco omnes substituti, qui receperint instrumenta ad Cancellariam pertinentia (exceptis ijs quæ ad telam iudiciariam spectant ut supra) teneantur, si in ciuitate receperint, eo die quo receperint; si verò extra, intrà quindecim dies ab eo die quo receperint, consignare folium, seu folia abbreviaturæ, & instrumenti quod receperint, cancellario, sub pena quinquaginta aureorum, & alia arbitrio Archiepiscopi.

Filcia.

Cancellarius etiam seruet in filcia ea omnia folia vnà cum suis, collecta reductaq. in ordinē, per seriem dierum, mensium, & annorum: & vtrāque, filciam scilicet & prothocollum sub clauis, ut supra dictum est.

Tertius liber
extensorum.

Cum verò contingeret peti, ut aliquod instrumētum à partibus in publicam formā redigatur, vel aliàs promulgetur; extendatur in alio libro quem habeat extensorum; ad hoc, ut cum contigerit aliquid promulgandū, seruetur conformitas; tūc verò in prothocollo illo promulgato addātur in margine hæc verba: *Editum, & extensum;* adijciaturq. nomen eius cui editum est; ut putà, *venditori, conductoriuè.*

Rubicella.

Conficiat præterea Rubricellam instrumento

rum omnium; in qua ponantur ordine alphabetico, titulus contractus, nomina contrahentium, & folia prothocolli: sed aduertatur, ut, vbi cōtrahitur cum Ecclesia, ponatur ecclesia, non autem titularis, seu procurator; sic etiam in alijs, principalis, non procurator, & in margine ponatur locus, ut putà.

Inuestitura Vineæ facta per Ecclesiam Parochialem Sancti Martini, in fol. 100.

In his tribus libris ponantur etiam instrumenta ad Seminarium, & ad moniales pertinentia; non autem quæ ad Officiū Sanctæ Inquisitionis.

De libro Registri literarum patentium cum rogitu & testibus.

Habeat Cancellarius librum auctoritate publica munitum, expeditionum voluntariæ iurisdictionis, in quo describat omnes patentes literas, quæ non sunt per instrumenta, sed per patentes cum rogitu adhibitis testibus, ut putà.

Erectiones beneficiorū, & dignitatum, ac monasteriorum, & piorum locorum, ac officiorū ecclesiasticorum.

Vniones perpetuas, translationes, reductiones missarum, anniuersariorum, onerumq. attributiones, expeditiones alias, quibus mutatur in perpetuum status beneficiorum in aliquo.

Consecrationes ecclesiarum.

Facultates ab Archiepiscopo, aut alia ratione, datas cognoscendi causas, & alia quæ iurisdictionis sunt exercendi.

Collationes, & prouisiones beneficiorum.

Electiones Vicariorum, & aliorum ministrorum fori.

Creationes Notariorum.

Literas dimissorias.

Abolutiones ad effectum agendi.

Item abolutiones gratiosas.

Dispensationes in casibus, in quibus potest Archiepiscopus dispensare.

Alia quæcunq., quæ expediri possint per patentes, & requirunt rogitum Notarij; non tamen pertinentia ad Officiū Sanctæ Inquisitionis.

In hoc libro extendantur omnes expeditiones de verbo ad verbum.

De libro Registri literarum patentium sine rogitu aut testibus.

Habeat alium librum publica auctoritate publicum; in quo describantur omnia voluntariæ iurisdictionis quæ fiant per patentes literas, in quibus non est necesse, ut Notarius de illis sit rogatus, aut testes adhibiti; ut putà, facultates

Prædicandi.

Confessiones audiendi.

Transferendi corpora mortuorum.

Sepe-

Sepeliendi non obstante interdicto.

Locandi domum laicis.

Cohabitandi cum fœminis.

Recedendi ab ecclesia sua.

Alia quæcunq. varia rogitum nõ requirentia, exceptis quæ pertinent ad monasteria monialium; de quibus fiat liber separatus, vt infra.

In hoc libro ponantur expeditiones extensæ de verbo ad verbum, eo modo quo conceduntur; illis exceptis, quæ habent vnã, vel plures formas præscriptas & expressas; in quibus satis erit describere diem, & nomina, & alias circumstantias adiectas sigillatim præter formam, ac si quid de formula immutatum est; in reliquis se remittere ad formam.

Si plures formulæ sint, dicatur concessa ad primam, vel secundam, vel tertiam formam: ipsæ verò singulæ formulæ omnes descriptæ sint in principio libri.

De libris in causis ciuilibus.

Liber manualis actorum.

Habeat librum manualem publica auctoritate munitum ad formam positã in libro Prothocolli: in quo describantur omnia acta quæ fiunt in singulis causis ciuilibus ordinarijs, etiã Summarijs & executiuis, etiam appellatiõnũ, iuxta ordinem præscriptum in modo procedendi ipsarum causarum.

Liber testium.

Habeat librum auctoritate publica munitum vt supra: in quo describantur depositiones ac dicta testium, quos examinari cõtigerit in quibuscunq. causis, quæ à Vicario in ciuilibus cõmuniter cognosci solent.

Liber sententiarum.

Habeat librum publica auctoritate corroboratum, vt supra: in quo describantur omnes sententiæ; & in eodem notetur etiam quæ feruntur, prout in cedula; idq. intrã duos menses à die pronuntiatiõnis, vt in cedula: quæ cedula etiam reponatur in filcia. Si verò contingat appellari, cedula etiam appellatiõnis ab appellante data, reponatur in filcia.

De libris causarum ciuiliũ ad Vicarium generalem spectantium.

Habeat prætereã alios libros, quot necessarij fuerint ratione supra scripta; in quibus separatim ad formam actuum & depositionũ in causis ordinarijs describantur omnia acta, depositionesue, quæ coram Vicario generali, vel alio Iudice, coram quo fieri contingat aliquid eorum, quæ ad officium Vicarij generalis, vel ordinaria vel delegata auctoritate pertinet in causis ciuilibus.

De libris in causis criminalibus.

Lib. Informationum.

Habeat quatuor libros publica auctoritate munitos in causis criminalibus.

Primum, in quo describantur querelæ, denunciations, expositiones, ac dicta testium pro in-

formatione Curia recipiendorum; quæ quidem querelæ, denunciations, & dicta testium recipi possint à quolibet ex substitutis, cum interuentu Procuratoris Fisci; etiam sine præsentia Iudicis criminalis: qui inscribatur; *liber Informationum.*

Secundum, in quo describantur omnia constituta reorum: & nuncupetur, *liber Constitutionum.*

Lib. constitutorum.

Tertium verò, in quo describantur dicta testium, tam pro Fisco, quàm pro ipsis reis, parte citata examinandorum: appellereturque *liber Testium.*

Lib. testium.

Quartum, qui vocetur *Manualis actorum*, in quo describantur omnia acta, quæ fieri continget in causis criminalibus, eadem ratione qua dictum est supra de manuali in causis ciuilibus. Hi verò quatuor libri duplicari uel multiplicari debent pro numero Notariorum substitutorum, qui causis criminalibus dant operam; ita vt singuli eorũ quatuor libros illos habeant ad vsum processuum Ciuitatis, ac totidem pro Diœcesi; excepto libro manuali, qui communis erit & Diœcesi & Ciuitati.

Lib. manualis actorum.

Habeat librum auctoritate publica munitum Cancellarius prætereã sententiarum, eadẽ forma qua supra in ciuilibus confectum: in eo tamen non describantur sententiæ visitatiõnũ; neq. quæ ad moniales, aut regulares viros pertinent.

Lib. sententiã.

Si continget fieri gratiam de aliquo crimine, vel moderatione pœnæ, Cancellarius in librũ sententiarum, & ipsis cedulis sententiarum, & in manuali, vbi ille sit condemnatus per viam decreti, notet in margine breuibus verbis prædictam gratiam, & moderationem.

Interdicta, quæ fiunt Mediolani à Vicarijs, summatim sine processu notentur in manuali; & relaxatio ipsorum notetur item in margine decreti interdicti.

De processibus ciuilibus vel criminalibus extraordinarijs extra Ciuitatem.

Si contingat extra Ciuitatem siue in ciuilibus siue in criminalibus causis testes extra visitationem examinari, in quaternis depositiones describantur; nisi ob grauitatem causæ Vicarius iusserit non in quaterno, sed in libro quẽ secum Notarius afferat, describi.

Hæ verò depositiones in quaternis scriptæ, statim ac Mediolanum delatæ fuerint, seruentur in filcia connexa simul in modum libri; notato tamen suo loco numero testium, & foliorũ illorum examen in libris ordinarijs criminalibus, vel ciuilibus; vt natura examen postulabit.

De indicibus varijs in libris ciuilibus & criminalibus.

Index librorum ciuiliũ & criminalium, fiet singulis libris ordine alphabetico per materias

rias, eum nomine ecclesiæ, vel personæ, & aduersarij, & foliorum: in margine verò notetur locus; intus etiam in principio processus, seu causæ, sententiæ, ponatur locus, & ritulus causæ; vt puta, *Triuilij vsurarum.*

Forma indicis erit hæc infra.

Locatio bonorum ecclesiæ, Sancti Martini facta N. fo. 100.

In ciuilibus secundus index alphabeticus, cum nomine tituli ecclesiæ, de quarum bonis, & iuribus facta est, hoc modo.

Sancti Bartholomæi, Plebis Castriseprij.

Habeat verò hic secundus index titulum in hunc modum.

Index ecclesiæ, de quarum bonis & iuribus controuertitur in hoc libro.

In criminalibus verò secundus index condemnatorum, indiciatorum, & Inquisitorum, & quod absoluti sint ab inquisitione, & processu.

In libro item sententiarum criminalium, præter indicem sententiarum, alius index particularis condemnatorum.

Tertius index in ciuilibus, & criminalibus, nomine testium, in initio libri testium.

Quartus similis in criminalibus initio libri informationum, de nominibus testium examinerum pro informatione.

De libris, & scripturis ad Sanctum Officium Inquisitionis pertinentibus.

Habeat totidem libros pro causis Sancti officij Inquisitionis coram ordinario cognoscendis separatos ab alijs; sed confectos eadè ratione quinquepartita, cum suis indicibus annexis, vt supra dictum est in alijs causis criminalibus; non tamen seruata distinctione vlla inter processus Ciuitatis & Diœcesis.

Habeat præterea librum actorum congregationis Sanctæ Inquisitionis: quæ describantur etiam cum agitur in eis de processu, causauè pendente coram R. P. Inquisitore.

Habeat item librum, in quo hæc sint descripta.

Formula iuramenti procuratoribus dandi.

Irem consultoribus.

Edictum proponendum quotannis.

Formula delegationis facultatum conficiendi processus in causis fidei.

Literæ Apostolicæ, & aliæ facultates, priuilegiauè ad Sanctum officium pertinentia.

Ordinationes quæcunque, & decreta, Romæ, vel hic facta, ad idem spectantia.

Habeat item indicem eorum, quibus data est facultas eiusmodi, & regestum electionis.

Regesta literarum super eo missarum ad varia loca.

Filcias literarum ab vrbe missarum super eo.

Filcias literarum à Diœcesi missarum super eo.

Indicem nominum Reuerendi Inquisitoris, & Vicarij, Fiscalisq., & Notarij illius, & Consulorum Sancti officij.

In scrinio recõdito libros prohibitos ex causa

processuum asseruandos.

Indices omnium & singularum scripturarum supradictarum.

Indices commorantium in locis suspectis ex Diœcesi.

Informationum, & testimoniorum quæ ab illis exhibentur, filcias.

De libro professionum fidei.

Habeat librum auctoritate publica munitum professionis fidei Regularium, & secularium, etiam laicorum professorum, & ludi magistrorum cuiuscunq. facultatis, vel artis liberalis quomodocunq. ex Tridentino Concilio, & ex bulla Pij V. & Concilij Prouincialibus.

De emissionem autem professionis fidei faciat publicum Instrumentum, atque idè faciat mentionem de rogitu, & testibus adhibitis: & hic liber sit loco Prothocolli, quoad hæc instrumenta tantum.

In eo describar summarie vt infra, nomen, cognomen, & patriam professoris, vel ludi magistri.

Diem professionis fidei emissæ.

Nomen Vicarij, seu delegati, in cuius manibus emisit professionem.

Scientiam & artem quam docet.

Nomen monasterij, loci, in quo degit, & docet.

Testimonium, si quod admissum sit, de professione alibi facta, & in cuius manibus.

Mandatum sumendi informationem de fide & moribus.

Testimonia ab ipso de hoc exhibita.

Approbationem, & facultatem datam docendi.

Habeat præterea filciam, in qua seruet supradictas scripturas.

De processibus, & visitationibus monialium.

Processus singuli, & acta Visitationum Monialium, conscribantur separatim in Quinternettis, ad maiorem facilitatem deferendi ad singula monasteria cum opus est, vnum processum sine altero: & seruentur in filcijs, factis tamen manuali, ac Indicibus, vt de alijs processibus dictum est.

De processibus Regularium virorum.

Idem seruetur in processibus Regularium virorum, quacunq. auctoritate eos confici contigerit, si degant in claustris, aut alijs sub obedientia superiorum Regularium.

De libro visitationum carcerum.

Habeat Cancellarius librum visitationis carcerum, hoc ipso nomine inscriptum; in quo describantur acta, & ordinationes omnium visitationum

sitationum carcerum, quæ fiunt singulis mensibus, sub hac forma.

Die, &c. fuit facta visitatio carcerum, in qua interfuerunt omnes infra scripti, videlicet.

Describantur hic singuli qui interfuerunt, tum nomen cuiusq. carcerati cum suo decreto facto in visitatione, hoc modo.

Paulus N. decretum est dimitti cum fideiussione, &c.

Habeat hic liber Indicem alphabeticum ordine nominum carceratorum.

De libris actorum visitationum.

Libri actorum visitationum sint distincti ab alijs actis, & processibus; sed in reliquis ordine supra disposito, etiam quoad indices per singulos Notarios substitutos, qui eiusmodi acta describunt dietim: ita tamen, vt acta visitationum ab initio ipso conscribantur in folijs, sed redigantur in librum auctoritate publica confirmatum, omnino distincta per Plebes singulas, & portas in qualibet visitatione; saltem antequam se conferat visitator ad aliam Plebē, aut vicariatum Diœcesis visitandum; aut in Ciuitate implicet se alijs pluribus visitationibus. Attestationes verò & informationes testium, & examina reorum, in libris describantur: & si quando necesse sit ad Vicarios aliquem processum transmitti, antequam redeat visitator, aut visitationis Notarius substitutus Cancellarij; mittant, retento omnino penes se originali, donec ipse Mediolanum veniat. In causis visitationum ciuilibus, satis sit habere duos libros: alterum manualementem, in quo sententiæ etiam describantur; alterum verò qui contineat informationes, & examina testium. Itidem fiat in causis criminalibus; hoc addito, vt in libro testium ponantur etiam constituta reorum.

Filicia actorum. Sit præterea filicia, in quam hæc redigantur.

Foundationes capelliarum. } s; quæ tunc traduntur: }
Legata. } alioquin citanda sunt ex }
 } loco vbi seruantur. }

Inuentaria Reliquiarum, & Indulgentiarum, & indumentorum sacrorum cuiusq. ecclesiæ, & Altaris separatim, & reliquæ supellectilis Sacristiæ cuiusq. generis; & omnia alia inneteria, indices, & alia exhibita à Parochis in executione instructionis pro visitatione ante tral missæ.

Citationes.

Præcepta.

Comparationes.

Relaxa.

Sequestra, &

Relationes eorum.

Alia etiam eiusmodi.

Institutiones, & confirmationes locorum piorum.

Regula eorundem.

Index diarius scripturarum re-

Notarius substitutus visitationis, iuxta regulas

prescriptas in causis ciuilibus & criminalibus, omnium scripturarum, vel publica auctoritate munitarū, vel aliarum quarumcunque, quæ ad illius manum deuenient occasione visitationis, necnon & actorum ipsius visitationis, cōficiet indicem dietim, seruata ratione data Cancellario in eo genere.

Eadem ratione notet etiam, si quas scripturas foris dari oportuerit, postquam ad illius manum peruenerint.

Cum primū redierit ex visitatione, infra tres dies consignet acta, tam prima illa in folijs cōscripta, quàm etiam post redacta in librum, cū suis indicibus, & alijs scripturis quibuscunq. Cancellario per inuentarium.

Consignatio Cancellario.

De libro Indice multarum.

Cancellarius habeat librum indicem; in quo describantur summam omnes multæ, & condemnationes, ac pœnitentiæ, quæ pecuniariæ sint; vel rerum, quæ pecuniæ appellatione censerī possunt: etiam si ex causa Sancti officij Inquisitionis sint, etiam per Vicarios Foraneos, aut Visitatores, aut etiā per literas, aut aliàs etiam extraiudicialiter impositæ; cum nota cautionum, & terminorum datorum pro satisfactione illarum.

Quæ pertinent ad disciplinam morum clericalium.

Sit liber perpetuus vnus, & plures, quotquot necessarij erunt pro descriptione status personalis Clericorum singulorum huius Diœcesis; & eorum, qui Clericali militiæ proximè adscribendi sunt.

Delibro status personalis cleri

In eo describatur singulorum status exactè, ad infra præscriptam formam.

Formula describendi statum Clericorum, vel eorum qui clericali militiæ adscribendi sunt.

Primò ponat in capite paginæ, si in Vrbe domicilium habeat, nomen suæ portæ, seu regionis Urbis, tum Parochiæ: si in Diœcesi, plebis & Parochiæ, & oppidi vel Vici, in quibus domicilium habeat.

Domicilium.

Idemq. seruetur, si alienigena sit.

Secundò ponatur dies, mensis, annus, quibus describitur status huiusmodi: idemq. fiat suo loco, quoties aliquid addetur in descriptione huiusmodi status.

Tempus descriptionis status.

Tertiò Nomen & Cognomen, & locus originis, cum eisdem conditionibus, quibus dictum est in descriptione domicilij, & vitæ præteritæ, præsertim antequam clericali militiæ adscriberetur; artiq. professio, si quam professus est.

Nomen cognomen & professio.

Quartò, Parentum Nomen & Cognomen, conditio generis, vitæ ratio, vel artis professio, nūc, & olim: fratrum quoque, & fororū numerus.

Parentes.

Si

Si cui præterea ex his alijsuè agnatis necessaria utriusq. sit illius opera, ad vitæ sustentationem, ad custodiam, tutelam, curationem, vel administrationem.

Nonò, corporis habitudo.

Si notabilis deformitas, defectu suè respectu visus, auditus, loquelæ, gibbi, claudicationis, mutilationis membrorum, tumoris in gutture, cicatricis, vel alterius signi in facie.

Compositio, & habitudo corporis.

Patrimonium. Quintò, Patrimonium proprium, an commune cum alijs, re ipsa, an spe successionis legitimæ, eiusq. valor, & redditus annui, proportionem ad illam quoquo modo pertinentes.

An æris alieni onera.

An litium civilium profanarum, vel criminalium implicationes.

Si aliqua inualetudine insanabili, vel diuturna, statim tempore illum vexante laboret; ut pectoris, stomachi, capitis, lepræ, morbi caduci, paralytis, malinconia, &c.

Si incestus, gestus in aliquo corrigendus.

Decimò. Dotes animæ.

Habitatio. Sextò, Habitatio ubi; & si in vicinia suspecta sit; & an ædibus ecclesiasticis, vel sæcularibus; & an proprijs, vel alienis; & à quo tempore citra habitat in illis.

Si earum pars, vel alia ædes illis coniunctæ; vel quæ communem cū illis aditus ianuam habeant, à laicis habitentur; & quo nomine; & habitantes cuius conditionis, vitæq. rationis sint: si inter eos fœminæ; etiam illæ, cuius ætatis, atque conditionis.

Si communem mensam habeat cum laicis, etiã agnatis.

In hisq. omnibus ponatur qua licentia, vel si sine ea.

Si indoles bona, vel mala: & an præferat ingenium, memoriam, capacitatem, & spem profectus pro ratione ætatis, vel non.

Animi dotes, studia, &c.

An peritiam legendi, distincteque pronuncian di habeat sine barbarismis, & alijs similibus erroribus.

Si scribendi competenter, vel etiam perfecte; & aptus ad discendum, vel etiã docendū alios.

An doctrinæ Christianæ iuxta libellum interrogatorium communem; vel si etiam Catechismi Canisij, vel etiam Romani.

Si in ea docenda vel discenda non incumbit in eo loco in quo adscriptus est.

Si non eorum quæ spectant ad ordinem quo insignitus est, scientiam habet.

An Grammaticæ in minoribus & maioribus regulis, & constructionis grammaticalis, & eliciendi sensus.

Si intelligentiæ linguæ latinæ.

Si componendi latinè.

Si etiam epistolas.

Si orationes.

Si logicæ.

Si Philosophiæ; & à quanto tempore citra.

Si Theologiæ; & à quanto tempore citra.

Si huiusmodi studijs ordinatè faciendis saltè aptus, adeoq. illis iam adscriptus, vel nunc adscribendus.

An non aptus, ideoq. extraordinaria opera ad alia studia adiuuandus; scilicet via compendiaris; & in ea adscribendus primæ, secundæ, tertię, vel quartæ classis.

An saltem necessariam sui ordini sacerdotali cognitionem sacrificij Missæ habeat; ut nõ suspendendus sit à celebratione.

An etiã vltiorem notitiam habeat mysteriorum Missæ, præsertim canonis.

An ritè calleat Cæremonias Missæ ritu Ambrosiano, vel etiam Romano, vel non.

Si etiam Cæremonias chori in officijs solemnibus.

Si ad illas regendas, aliosq. docendos nunc aptus, vel aliquando futurus.

An versatus in aliquibus libris spiritualibus; & quibus.

Si in casibus conscientię versatus, practicè saltem.

Si etiam Theoricè, & quantum.

Si audierit Confessiones vnquam.

Si ex Confessoribus deputatis pro Clero, vel etiam pro Monialibus.

Si exer-

Familia. Septimò, quam familiam habeat. Quos Clericos in ea; & in quibus eorum opera vtatur.

Si fœminæ in ea sint; cuius ætatis, conditionis, & qua licentia.

Habitus, & vestitus. Octauò, Habitus ipsius qualis sit describatur; si cincinni in capite, vel alia huiusmodi, quæ præ se ferunt cordis vanitatem.

Si tonsura incongrua ordini suo.

Si Pileum acutum, vel fericum.

Si labrorum superiorum pili, barbæ non rata, aut non propè cutem omnino incisa.

Si mantellum breue nimis, is cui liceat deferre; vel adhibeat is, cui non licet; vel longum etiam deferat, qui non debet.

Si pallium appellatum Ferraiolo, deferat extra tempus pluuia, & eiusmodi; aut tūc etiam sine veste interiori talaris, aut ad collum non ad formam.

Si fericis ornata indumenta quæcunq., vel alterius coloris quàm nigri, etiam vestis Domestica; vel sordida, & lacerata, vel incompositè gestata.

Si vestis interior non talaris.

Si vestes reflexæ post collum, aut antè apertæ; etiam si domesticæ.

Si manicæ strictæ pendentes.

Si caligæ turgidæ.

Si lactuæ manicis, vel collo; vel acu elaborata collaria.

Si anulos cui non liceat; aut si licet, is tamen non eo lapide ornatuus est, qui ecclesiasticū hominem decet; aut plures adhibeat.

Si cingulum coriaceum.

Si afferat odores.

Si ligamina accincta subtus genua.

Si pera ferro fulcita.

- Si exercuerit curam animarum; & quandiu; & vbi.
- Si nunc aptus ad huiusmodi.
- Si ad Conciones in suggesto aptus scientia, ac etiam actione.
- Si saltem ad sermonizandum certis locis, vel confratribus, vel Monialibus, vel saltem in Altari, vt Parochus.
- Si in his diutius se exercuerit; & quibus locis.
- An nunc id munus obeat Parochus in sua ecclesia; aliàs in ea, cui ad hoc præstandum adscriptus est.
- Si neque ad legendum ad Altare aptus est.
- Si aptus ad docendum; & quas scientias, & lectiones; & quomodo.
- Si ad repetendum; & quomodo; quiduè.
- Si ad præfecturam aliquam studiorum, vel lectionum, & exercitiorum huiusmodi obeundam.
- An in conferentijs casuum ponendus in prima, secunda, vel tertia classe.
- Si aptus futurus sit ad huiusmodi aliquo tempore.
- An habeat libros requisitos, scilicet.
- Breuiarium, Psalterium, Calendarium, Sacra Biblia, Catechismum Romanum, Concilium Tridentinum, Concilia Prouincialia Mediolani, Constitutiones Synodales Diocesanas, Instructiones Fabricæ & suppellectilis Ecclesiasticæ.
- Et si Parochus est, Homiliarium, & Summam Antoninam, & alias probatas, & instructiones Prædicatorum, & Confessorum, & Parochorum.
- An præterea emerit libros illi specialiter iniunctos; & operam dederit illis, & studijs illi iniunctis olim.
- Si non sub Magistris assignatis.
- Si profecerit, vel ne; & quantum post aliud examen.
- Si spes sit vt proficiat, vel non.
- An mediocris peritia cantus firmi.
- Si etiam Figurati.
- An id practicè tantum, vel etiam Theoricè.
- Si componat musicè.
- An aptus ad huiusmodi discendum.
- Si etiam ad docendum alios.
- Si actu nunc doceat.
- An profecerit discendo, vel ne.
- Si saltem profecturus.
- Si non sub Magistro, cui fuit adscriptus.
- Si canat; an habeat libros musicos profanos.
- Si psallere sciat organo.
- Si etiam alijs musicis instrumentis; & quibus; & si adhibeat vnquam illicita clerico.
- Si peritia scribendi, & scientia literarum aptus ad Notarium cleri.
- Si saltem futurus aptus.
- Si dederit operam legibus ciuilibus, vel etiam Sacris Canonibus; & quamdiu.
- Si in Theologia, vel vtroque iure, aut sacris Canonibus tantum doctoratus.
- Si in Seminario, aliquo Collegio, Confortiouè Ecclesiastico, aut in congregatione oblatorum Sancti Ambrosij adscriptus est: & à quo tempore; & quo gradu, conditionibus.
- Si in vlla ex præfecturis, congregationibus, officijsuè ecclesiasticis infra describendis constitutus est; aut idoneus qui constitui possit.
- Si legitimus.
- Si de ea constet per processum formatum & approbatum à deputato.
- Si illegitimus; qualis sit illegimitas, & ex quibus.
- Si super ea legitime dispensatus ad aliquos, vel ad omnes ordines; vel etiam ad beneficia simplicia; vel etiam ad alia quæcunq;, etiam curata, & dignitates.
- Sub quibusq; conditionibus, si illæ seruata.
- Si alienigena.
- Si obtineat beneficiū in diœcesi, & ob id iam factus Diœcesanus; vel diuturnitate temporis, adiunctis alijs circumstatijs necessarijs, contraxit domicilium in diœcesi.
- Si alioquin dimissoriam habeat à suo ordinario, à quo data sit.
- Quo tempore.
- Si ad tempus; & quantum; an verò indefinitè.
- Si ad executionem ordinum tantum; an etiam ad suscipiendos ordines; & quos.
- Si ad beneficia; & quæ.
- Quibus de causis concessa Dimissoria.
- Quibus conditionibus.
- Quibusuè attestationibus.
- Quos ordines habeat.
- A quo fuerit promotus, & vbi.
- Quo die, mense, & anno.
- Ad quem titulum beneficii, vel Patrimonij.
- Si ad patrimonium ordinatus, an verè illud possideat.
- Si antè ætatem, & extra tempora promotus.
- Quibus facultatibus, & dispensatione; & an omnia ritè & rectè expedita, & examinata.
- Si habeat beneficia, regressus, pensiones, & reservationes; & quam, seu quas; & eorum literas omnes expeditas habeat.
- Si obtineat plura beneficia inuicem incompatibilia.
- An dispensatus super pluralitate ipsorum beneficiorum.
- Si in his omnibus aliquis defectus aut vitium nullitatis, vel subreptionis, &c.
- An dicat horas canonicas; & si sacerdos sit, missâ celebret ritu Ambrosiano, an Romano; & si alio ritu quæ debet, qua facultate id faciat.
- Si collegiatè officium recitet, & in quo loco, & ecclesia: idq; si quotidie pro ratione oneris incumbentis suo beneficio.
- An nõ arctatus beneficii ratione, Parocho suo diebus festis coadiuuet in vesperis, & aliis officijs solemnibus.
- An præterea diebus festis conueniat ad Missâ maiorem, & vespers, in alia ecclesia cui adscriptus est, ibique sua munera, & ordinis functiones assignatas exercent, vel non.

An confiteatur Deputatis pro confessione sacerdotum : vel si clericus inferior , Deputatis expressè pro ipsis clericis inferioribus , vel non ; & cui ex his ; & à quo tempore citra , & quous in mense .

An Sacerdos Missam saltem diebus festis , & Clericus inferior communionem frequentet , saltem bis vel semel in mense , iuxta Decretum Prouinciale .

Idq̄. quoad inferiores , in ecclesia , cui adscripti sunt ; & an inter Missæ solemnis sacrum ; & de eo fidem exhibeant , iuxta formam : & à quo tempore citra .

Si Sacerdos , in qua ecclesia celebret Missam ; & quātam elemosinam ex eo , & à quibus , & quo nomine percipiat .

An licentiam habeat ibi celebrandi ; eaq̄. an ad tempus , vel perpetua , vel renouata .

Si celebret in ecclesiā Monialium , habeatq̄. ad id specialem licentiam , vel non .

An eius licentiæ conditiones seruatae ab illo .

An benè audiat in Vicinia sua ; & vbi per plures annos antè versatus est : præsertim in aliqua administratione , officio , vel beneficio ; vel e contra .

Si ex processibus Criminalibus fori Archiepiscopalis aliquid contra eum pendet ; nunc aut olim pronunciatum sit , siue condemnando , siue absoluendo .

Si quædam extat suspicio , vel querela , aut denunciatio contra eum , ex memorialibus positis in filcia , vel libris status in Cancellaria , non tamen adhuc deductis in Processum .

Non erit tamen necesse scribere responsum ad omnes singulas supra descriptas interrogationes ; sed illas tantum , quæ ponuntur absolute , vel per interrogationem , An : quæ verò per conditionem , si , earum respõsum scribatur , si erit affirmatiuum ; alioquin non .

Nullus autem ordo sit in describendo unū , vel aliud prius ; sed singula nomina habeant tres vel quatuor chartas ; in quibus addi possint dietim , quæcumq̄. superuenerint ad eorum statum pertinentia .

Ei libro sit Index alphabeticus ordine nominum cuiusq̄. clerici , cum numero foliorum libri , vnde reperiri possit statim illorum status : & cum titulis singulorum Beneficiorum quæ obtinent in hac Diœcesi , vel etiam in aliena .

Alij præterea indices plures ex libro status extracti ad clericalem disciplinā pertinentes , vel ad vsum vartiorū negotiorum huius regiminis . Ponatur Parochia , & locus sub ordine alphabetico nominum ipsorum .

Clericorum singulorum in Ciuitate commorantium .

Clericorum in Diœcesi commorantium .

Clericorum huius Diœcesis extra eam commorantium : in hoc ponatur locus , in quo morantur ; & quid profiteantur .

Clericorum alienæ Diœcesis in hac Ciuitate , vel Diœcesi commorantium : in hoc fiat mon-

tio de Domicilio contracto , Dimissoriauè , aut Beneficio , cuius ui legitimè hic morantur .

Clericorum sigillatim , qui habent dimissorias literas , qui possint accipere & ordines & Beneficia in hac Diœcesi .

Clericorum commorantium in singulis Portis vel Regionibus Vrbs , & Plebibus Diœcesis , ordine Portarum , & Plebium , & Parochiarū . Clericorum cuiusque ecclesiæ , siue Metropolitanæ , siue collegiatæ , siue Parochialis .

Primò dignitates obtinentes .

Secundò Canonici .

Tertiò Beneficiati alii choro adstricti .

Quartò Cappellani , & alii Mercenarii .

Quintò Cappellani Titulares , & eiusmodi .

Sextò adscripti pro functionibus exercēdis in singulis ordinibus suo ordine .

Præpositorum Diœcesanorum nomina , ordine prioritatis quo quisq̄. consecutus est præposituram : vt sit ordo in illis vocandis nominandis in synodo Diœcesana , & processionibus , & huiusmodi .

Idem de singulis Parochis cuiuscunq̄. Portæ , Plebisuè , vt ordine conueniant .

Idem de Canonicis , & alijs beneficiatis cuiuscunq̄. Ecclesiæ Collegiatæ in Vrbe , & Diœcesi ; prout ratione possessionis adeptæ beneficii , vel admissionis ad residentiam , solent ipsi inter se præcedere .

Clericorū , qui in Diœcesana synodo fidei professionem emiserunt ; idq̄. præter notā in actis Synodi retinendam .

Protonotariorum .

Theologiæ Doctorum .

Canonum Doctorum .

Prædicatorum .

Confessorum populi .

Cófessorū Sacerdotum in Ciuitate & Diœcesi .

Confessorum Clericorum qui nondum Sacerdotes sunt .

Confessorum ordinariorum Monialium ,

Confessorum extraordinariè Monialium .

Adscriptorum singulis Classibus Scholarum , & studiorum , ac lectionum , siue Braidæ , siue in Ædibus Archiepiscopalibus , siue in singulis portis Vrbs , aliusuè scholis deputatis , siue in plebibus diœcesis .

Adscriptorum alijs variis scholis , vt cantus , vel scribendi , vel huiusmodi .

Confortiorum ipsorum Clericalium .

Clericorum cuiusq̄. Confortii Clericalis .

Clericorum cuiusq̄. Seminarii .

Clericorum , qui petunt adscribi Seminario , cū filcia cedularum relationis de eorum examine , & breui statu .

Clericorum Oblatorum Sancti Ambrosij .

Clericorum qui petunt admitti in ea .

Adscriptorum singulis scholis doctrinæ Christianæ .

Adscriptorum singulis ordinibus maioribus vel minoribus .

Adscriptorum singulis locis , Monasterijsuè ,

ut ibi peccata sua confiteantur.
 Clericorum nullum beneficium habentium.
 Clericorum habentium beneficia incompatibilia; & quæ.
 Clericorum transferendorum ab vno ad aliud beneficium.
 Clericorum inhabilium, vel decrepitate, vel valetudine &c.
 Absentium à debita residentia suorum beneficiorum.
 Clericorum absentium causa studij à Diœcesi.
 Clericorum absentium causa studij à suo beneficio residentiâ, sed Mediolani studentium.
 Clericorum absentium ad tempus cum licetia.
 Clericorum relegatorum certis locis, aut exulantium; cum filicia testimoniorum quæ affirmant.
 Clericorum, quibus negata aliqua licentia; & qua de causa; ut videatur, si iterum petant.
 Clericorum, qui commendati sunt aliorum certæ curæ.
 Clericorum varijs dotibus talentisue præditorum, vel aptorum ad varia officia.
 Qui apti concionibus.
 Qui cæremonijs docendis, exercendisue.
 Qui musicæ firmæ, vel signatæ docendæ.
 Qui peritiæ scribendi, & eam docere possunt.
 Qui lectionibus, vel repetitionibus grauioribus.
 Qui ludi Magistri officio.
 Qui audiendis confessionibus; & an cleri, vel Monialium, vel Laicorum tantum.
 Qui exorcismis in energumenos exercendis.
 Qui Pueri apti vitæ Clericali.
 Qui apti Seminario Sancti Ioannis.
 Qui Canonice Seminario.
 Qui Seminario Caprini.
 Qui Beneficijs Curatis.
 Qui alijs locis adiuuandi in studijs, vel moribus.
 Qui apti alijs adiuuandis in moribus; ut illorum curæ accommodentur.
 Qui item in studijs, alijsue artibus liberalibus.
 Qui apti varijs Præfecturis, congregationibus, cõsultationibus, alijsue officijs infra descriptis.
 Vicarius Generalis.
 Consultores Sanctæ Inquisitionis.
 Doctores, partim in Theologia, partim in Canonum scientia.
 Præfecti Ciuitatis & Diœcesis Generales duo.
 Præfectus Ecclesiæ Metropolitanæ.
 Visitatores & Præfecti regionũ Ciuitatis sex.
 Vicarius Ciuilis.
 Vicarius Criminalis.
 Aduocatus Filci.
 Promotores Filci duo.
 Auditores ad arbitrium Archiepiscopi.
 Præfectus executionis reformationis Tribunalis.
 Protector causarum piarum.
 Protector Carceratorum.
 Aduocati causarum piarum, & pauperum.

Procuratores pauperum.
 Sollicitator.
 Præfectus spiritualis Carcerum.
 Consultores congregationis caufarum.
 Cancellarius Archiepiscopalis.
 Notarij substituti Cancellariæ.
 Scriptores Cancellariæ.
 Pœnitentiarius.
 Consultores Pœnitentiariæ.
 Pœnitentiarij minores.
 Vicarius Monialium.
 Consultores congregationis Monialium.
 Præpositus Generalis Sancti Sepulcri.
 Præpositi cuiusq. domus Collegiatæ ac confortij eiusdem Societatis.
 Alij Ministri eiusdem Societatis.
 Rectores plurium Seminariorum Mediolani, & foris.
 Præfecti & alij Ministri eorundem Seminariorum.
 Rector, & Ministri plures Collegii B. Mariæ, tum Collegii Heluetiorum.
 Rector, & Ministri Collegii.
 Clericatus Sancti Simonis.
 Syndici Cleri Portarum, seu regionum Vrbs.
 Vicarii Foranei.
 Præfectus, & examinatores prædicatorum.
 Præfectus, & examinatores Patochorum.
 Præfectus, & examinatores pro sacra ordinatione.
 Præfectus, & deputati Seminarii.
 Præfectus Generalis, & alii Ministri inferiores vitæ Christianæ.
 Præfectus Generalis orationum, & quadraginta horarum.
 Præfectus, & consultores studiorum Cleri.
 Lectores, & ludimagistri pro Clero in literis, vel peritiæ scribendi, vel cantu, vel Cæremoniis.
 Præfectus, & consultores congregationis Cæremoniarum.
 Præfecti calculis distributionum collegiatarũ in vrbe duo.
 Præfectus sacrarum picturarum, & librorum.
 Præfectus fabricarum ecclesiarum.
 Præfecti sacre suppellectilis, duo.
 Præfectus fabricæ Ecclesiæ maiotis.
 Præfecti alii eodem ex capitulo, tres.
 Archiepiscopalis Oeconomus Canonicus Ordinarius Metropolitanæ ecclesiæ.
 Præfectus Hospitalis Mendicantium.
 Præfectus fabricæ Sancti Sebastiani.
 Præfectus deputatus Capucinarum.
 Præfectus hospitalis Pietatis.
 Præfecti inferiores ibidem ecclesiastici sex.
 Præfecti hospitalis maioris duo.
 Præfectus, & deputati hospitij sex.
 Testes Synodales Prouinciales.
 Testes Synodales Diœcesani.
 Punctatores collegiatarum.
 Punctatores funeralium, & festorum.

Libri pertinentes ad Seminarium, & societatem Oblatorum Sancti Ambrosij.

- L**iber iurium. Habeat librum iurium Seminarij; in quo hæc descripta sint extensè.
 Erectio & institutio Seminarij.
 Vniones quæcunq. eidem factæ.
 Literæ confirmationis Apostolicæ, & aliorum priuilegiorum.
 Inuentarium bonorum & iurium.
 Constitutiones & regulæ.
- L**iber actorum. Habeat item librum actorum congregationis Seminarij.
 In eo sint etiam deputationes Rectorum, ac deputatorum pro tempore, tam spiritualium, quàm temporalium.
 Index etiam aliorum quorumcunq. officialiũ.
 Habeat item librum Clericorum Seminario adscriptorum.
 In eo describantur dietim qui admissi fuerint, cum cõditionibus quibus admissi sunt, scilicet.
 Si quidquam annuatim soluunt.
 Qualis causa, & quando data.
 Clerici status breuis; scilicet.
 Nomen, &
 Cognomen eius, & patris.
 Aetas clerici.
 Patriæ habitationis uel locus, Parochia, Plebs, portauè, si in vrbe est.
 Qualitas literarum dimissoriarum, si alienæ diœcesis est.
 Ordo quem habet.
 Beneficium, si quod habet.
 Talenta, & progressiones cuiusq. in studijs, & moribus.
 Similes libros habeat in omnibus ferè pro societate Oblatorum Sancti Ambrosij.

Libri examinum in genere.

Habeat librum non authenticum; in quo describantur examina, quæcunq. fient in genere ad cognoscendum scientiam alicuius sine certa approbatione, ad aliquod Beneficium, vel ad ordines.
 Describantur in hoc libro nomina eorum qui examini interfuerunt, & dies examinis, & status examinati breuis, scilicet.
 Nomen, cognomen, habitatio, Parochia, & Plebs, seu Porta, Aetas, Ordo, Beneficium, & scientia demum.
 Index huic libro sit, cum nominibus eorũ qui examinantur.

Libri Sacrarum Ordinationum.

Habeat Cancellarius librum Sacrarum Ordinationum authenticum.
 In quo libro describat dietim, quæcunq. pertinent ad celebrationem sacrarum ordinationũ, etiam quæ priuatim fiunt, hoc ordine.
 Publicationem edicti ordinationis habendæ

cum indictione ordinationis.
 Præsentationem promouendorum.
 Delegationem processus informatiui, & publicationis nominum; ac etiam tituli Patrimonij, & relationis transmissionem.
 Assignationem loci & temporis exercitiorum suscipientibus ordines sacros.
 Exhibitionem testimoniorum & dimissoriarum ab ipsis ordinandis factam.
 Delectum examinatorum.
 Examen.
 Approbationem, vel reiectionem ex votis secretis examinatorum, cum expressione causæ reiectionis, quæ expressa sit in tractatione inter illos habita palàm ante vota secreta.
 Recognitionem generalè admissorum in examine, quoad testimonia & dimissorias exhibitas, & informationes de illis sumptas ex officio, & alias eorum qualitates.
 Deliberationem Archiepiscopi super interstitio anni præscripto à Concilio Tridentino.
 Lectionem literarum apostolicarum Pij I I. de ordinatis illegitimè.
 Literarum testimonialium ordinationis expeditionem.
 Facultatem & approbationem ad primam Missam.
 Habeat præterea filcias processuum super infra scriptis, videlicet ætate, & legitimitatis testimonio, & publicatione.
 Patrimonio, uel Beneficio, aliouè titulo, moribus &c.
 Item dimissoriarum superioris.
 Item dispensationum variarum.
 Item aliorum eiusmodi.
 Habeat hic liber Indicem nominum ordinatorum ordine alphabetico pro singulis ordinationibus habitis; tum alium, ratione singulorum ordinum tunc collatorum.

Libri Prouisionum Beneficiorum per examen.

Habeat Cancellarius librum prouisionum Parochialium, aliorumque Beneficiorum per examen, etiam ex literis Apostolicis, qui inscribatur: *Liber Prouisionum Beneficiorum per examen.*
 In illo libro dietim describat quæcunq. pertinentia ad prædictas prouisiones; scilicet.
 Vacationem beneficii: notando unde constet, scilicet ex literis Vicarii Foranei, uel aliunde; & quo die, mense, & anno; quo item loco, per cuius obitum, uel resignationem, priuationem uè, aut alterius beneficii assecutionem, & huiusmodi: tum si quæ circumstantiæ sunt, quã obrem illud beneficium affectum sedi Apostolicæ uel reseruatum sit; quòq. Notarius rogatus sit de resignatione &c. aut de apprehensione alterius beneficii, per quã illud vacaret.
 Describat item deputationem, electionem uel depositarii fructuum durante vacatione.
 Tum deputationem Vicarij in spiritualibus.

Diem, & loca propositi edicti, si eiusmodi Beneficium sit, vt de eo proponatur edictum; tñ & prorogationem termini, si quæ fiat, eius editio, ac relatio edicti promulgati, seu termini prorogati.

Nomina examinatorum delectorum ab Archiepiscopo ad examina pro illo beneficio.

Nomina eorum qui Dietim proponuntur examinandi eo nomine; describendo eorum breuem statum, scilicet Cognomen, habitationem, Parochiã, Plebem, seu Portam, ætatem, ordinẽ, & Beneficium, si quod aliud habet.

Mandatum pro informationibus sumendis de illorum singulorum moribus.

Summam. informationum sumptarum.

Præfinitionem termini prorogati, si facta sit prorogatio ad Beneficium.

Diem examinationis cuiusque.

Nomen eorum qui examini interfuerunt.

Suffragia lata secretò post collationem palàm inter illos factam de examinati cõditionibus; approbationemq̃, vel reiectionem ab examinibus factam.

Deliberationem & delectum ab Archiepiscopo de magis idoneo.

Expeditionem demum factam ab Archiepiscopo, seu testimonium, vt ab alijs fiat, ad quos spectat.

Notet eodem libro summatim suo loco exhibitionem literarum Apostolicarum, si quæ facta sit, pro collatione *in forma dignum* ab Archiepiscopo exequenda.

Itidem de electione ac præsentatione facta ab habentibus Iuspatronatus, atque edicto eo nomine proposito.

Itidem de institutione ab Archiepiscopo, vel Inferiore etiam facta.

Notet etiam appellationem, si quam fieri cõtingat, & Decretum responsionis.

Apprehensionem item possessionis, si per eam vacet aliquod aliud Beneficium.

Forma autem scribendi in libro, hæc sit; Vt initio folij scribatur vacatio; deinde continenter successiue cætera ad formã; & relinquatur spatium congruum, in quo omnia subsequenta describi possint, vsque ad Prouisionem inclusiue.

Quòd si ante prouisionem huiusmodi vacent alia, nihil interponatur; sed in singulis Beneficijs describantur, quæ oportet continuare ad formam præscriptam.

Habeat hic liber Indicem duplicem alphabeticum scilicet, tum nominum Beneficiorum, ad quæ quisq̃. examinatus est, tum nominum examinatorum, siue approbati, siue reiecti sint.

Hoc præterea animaduertat Cancellarius, vt nihilominus scribantur in diario communi Cancellariæ omnia eiusmodi acta; scilicet Publicatio edicti, mandatum, informatio, literarum Apostolicarum exhibitio, electio, præsentatio & eiusmodi; tum etiã seruet in filcia informationes, edicta, literas Apostolicas, & alia eiusmodi.

Libri Concionatorum, & professorum Sacræ Scripturæ, & item confessoriorum.

Habeat librum Concionatorum, & Professorum Sacræ Scripturæ, per ordinẽ Religionum, præmissis tamen Sacerdotibus sæcularibus; in quo describat nomina Concionatorum vsque ad dimidium paginæ, & simul adnotet vnicuiq̃. nomen; an admissus per examen, vel sine; an generaliter in tota Diocesi, & perpetuò, vel ad certum locum, vel tẽpus; an petierit benedictionem pro concionibus habendis in ecclesijs sui ordinis; an verò etiã data facultas pro ecclesijs sæcularibus: è regione verò in altera parte paginæ adnotet, an bene se gesserit; an defecerit, & in quo &c. vt in subiecto exẽplo. *Frater Alexius de Mantua, approbatus sine examine, ex testimonio per literas Vicarij Foranei, vel præfecti datas N. Iunij N. 1578. vel per examen coram Reuer. N. cui examini interfuerunt RR. N. N. Petijt benedictionem, vel accepit facultatem concionandi in tota Diocesi, vel sigillatim in loco, &c. & ecclesia S. N. &c. per proximam quadragesimam vel sine vlla expressione indefinitè, visis testimonialibus literis ad hoc munus à R. D. Prouinciali ordinis datis die &c. mensis &c. anno &c. Non satisfecit ob imperitiam, vel parum conuertendo, vel cum sæcularibus nimis conuersando, vt constat testimonio Vicarij Foranei literis datis die, &c.* In eodem libro describat etiam reprobatos, notatis nominibus Præfecti & examinatorum qui interfuerunt, & causis reprobationis.

Habeat librum Confessoriorum similem superiori in omnibus, simulque omnia supradicta in ijs quæ conuenire possunt in materia confessoriorum.

Libri pertinentes ad Congregationes.

Habeat librum actorum congregationis pœnitentiariæ.

Librum item alium, in quo hæc sint.

Instructio Pœnitentiariæ.

Vniones quæcunq̃. huic officio factæ.

Inuentarium bonorum præbendæ pœnitentiariæ.

Priuilegia & Declarationes ad officium pœnitentiarij pertinentes.

Constitutiones & regulæ officij.

Collatio officij extensa singulis pœnitentiarijs.

Facultates singulis annis datæ ab Archiepiscopo ipsi pœnitentiario.

Habeat item Indicem nominum Deputatorum Congregationis pœnitentiariæ.

Indicem Cõfessoriorum probatorum Vrbs & Diocesis.

Indicem eorum, qui adsunt verè.

Filciam literarum à Diocesi scriptarum.

Registrum literarum ab eo scriptarum, ratione facultatis casuum, vel consultationis;

Filciam dubiorum proponendorum.

In ijs autem caueat ne nomina consulentium Pœnitentiariæ congregationem exprimentur; etiam si ipsimet consulentes ea propalauerint, nisi quando factum erit prorsus notorium & manifestum.

Habeat librum alium, in quo hæc sint.

- Fundatio Mensæ Pœnitentiariæ minoris.
- Bona & iura Pœnitentiariarum minorum.
- Regulæ Congregationis minorum Pœnitentiariarum.
- Tabellæ dierum quibus assistere debent.
- Habeat item Indicem Pœnitentiariarum.
- Canones Pœnitentiales.
- Tabellam casuum referuatorum.
- Tabellas varias ad officium Pœnitentiariarum spectantes.
- Indicem casuum variorum.
- Tabellam notæ absentium, præsentiumuè.
- Filciam proponendorum.

Habeat denique librum actorum congregationis.

Lib. actorum
Cōgregationū
Clericalium.

Habeat librum authenticum actorum Variarum congregationum generalium, aut aliàs frequèrius, Cleri sæcularis vel regularis coram Archiepiscopo, vel Vicario aut Præfectis, seu Visitatoribus Generalibus.

Lib. actorum
congregationū
de cultu diuino.

Librum authenticum etiam, in quem conferantur scripta & acta congregationum, de ritibus, cæremonijs, & de cæteris; in quibus appareat propria consuetudo ecclesiæ Ambrosianæ; tum alia ad diuinum cultum spectantia.

Filcia quæstionum
Congregationum
parochialium.

Filciam etiam habeat quæstionum propositarum in Cōgregationibus Parochorum Urbis & Foraneorum, ac resolutionum illarum.

Libri de moribus Regularium Virorum, & Monialium.

Lib. de moribus
regularium vi-
rorum.

SIt præterea liber vnus ad mores Regularium pertinens: in quo describat Cancellarius singula Monasteria & domos Regularium titulata & commendata quæ Conuentum habeant, eaquæ ordine Congregationum: sub singulis autem monasterijs seu domibus referat dietim quæcunq. deferuntur, spectantia ad præstantiam & virtutes insignes, vel abusus defectuè, & crimina vel communia vel particularia in illis ecclesijs, Monasterijs, vel personis, earumq. moribus.

Index sit ordine nominum Religiosorum qui delati sunt, descriptiuè alterutro nomine, vel insignis virtutis vel prærogatiuæ alicuius, aut rursus delicti vel criminis.

Lib. de moribus
monialium.

Sic liber alter similis de moribus Monialium, tã subiectarum ordinario, quàm regularibus, eodem ordine scriptus, cum simili indice. Habeat Cancellarius Indices infra scriptos ad mores Monialium pertinentes. Nomina monialium cuiuscunq. Monasterij. Nomina Protectorum singulis Monasterijs. Nomina Conuersarum, si quæ facultatem habent foras manendi, & quæstuarii. Indices piorum hominum, qui obseruent cir-

cumeundo, an seruentur regulæ de Parlatoarijs. Index causarum probatarum pro ingressu Clausuræ Monasteriorum.

Nomina Medicorum, & aliorum, quibus data facultas est per totum annu ingrediendi in casibus necessarijs.

Habeat librum admissionum puellaru ad religionem, cum sua filcia respondente; in quo notet omnia hoc ordine.

Lib. admissionis
Puellarum in
Moniales.

Petitionem admittendæ puellæ ad religionem. Deputationem Confessorum ex decreto Prouinciali.

Dispensationem anni, vel partis anni, si data sit ex aliqua causa.

Facultatem ingrediendi Monasterium in fine anni, si data sit, causa videndi monasterium.

Exhibitionem cedulæ promissionis dotis; quæ etiam seruet in filo.

Examen pro admissione ad religionem.

Concessionem faciendi capitulum pro admissione.

Instrumentum depositi dotis, ad effectum implicandi pecuniam, & promissionem census annui, & aliorum; quod instrumentum registret in libro instrumentorum.

Examen post sex menses pro habitu suscipiendo.

Exhibitionem fidei Sacramenti Chrismatis suscepti.

Exhibitionem fidei solutionum duodenæ, & vestimentorum.

Concessionem induendi habitum.

Exhibitionem fidei susceptionis habitus.

Exhibitionem fidei ætatis annorum xvj. completorum.

Examen pro admittenda professione in fine anni probationis.

Concessionem faciendi capitulum pro admissione ad professionem.

Emissionem professionis.

Implicationem pecuniæ dotalis in bonis stabilibus.

Habeat præterea Filciam, in qua seruet testimonia supradicta.

Libri pertinentes ad mores populi.

Habeat librum de disciplina populi; in quæ referat dietim, quæ pertinent ad mores populi vniuersè vel cognoscendos, vel corrigendos.

Indexq. sit Alphabeticus pro ratione materiarum.

Habeat singulos libros pro singulis portis seu regionibus Urbis, & Plebibus, ordine Parochiarum: in quos referat vsupra quæ pertinent ad mores singulorum de populo, vel etiã cuiusq. populi, vel loci; notando prius quæ frequentiora delicta in illo populo sunt; qua in re parochia S. Teclæ annexa Ecclesiæ Metropolitana censeatur tota in porta Orientali; quamuis ex parte pertineat ad Portam Romanam.

Tum abusus particularium Laicorum, scilicet.

Violationis festorum.

Blasphemiæ.

Concubinatus.

Adulteri, incesti, &c.

Cohabitationis cum mulieribus suspectis.

Meretricum.

Lenonum.

Chorearum.

Locorum, in quibus Aleatores congregantur.

Maritorum & Vxorum non cohabitantium, vel dissidentium.

Vsurariorum.

Contumacium erga suos Curatos, disciplinam uè ecclesiasticam.

Rixarum.

Inimicitiarum publicatum.

Simultatum.

Latronum.

Quæstuariorum.

Alia huiusmodi.

Index alphabeticus horum librorum fit quadruplex; vnus scilicet ordine nominum Laicorum, alter ordine materiarum, tertius ordine locorum, quartus ordine titularum ecclesiarum. In eisdem libris referat summam delationes, inquisitiones, processus, condemnationes, cautiones, præcepta pœnalia super moribus; vt puta, in concubinatibus, blasphemijs, violationibus festorum, & alijs huiusmodi ad laicos pertinentibus.

Lib. publicatio-
nis Decreti
Trid. de Matri-
monijs.

Habeat librum authenticum promulgationis decreti Tridentini de matrimonijs in singulis Parochijs, ad formam decreti Prou. tertij de matrimonio, ac relationis de eo factæ; quas etiam relationes seruet in filcia diligenter apud librum.

Habeat hic liber Indicem alphabeticum duplicem; scilicet, nominum locorum, seu regularum, & item tituli ecclesiarum Parochialium, vbi facta promulgatio est.

Varij Indices, Sint Indices ad disciplinam populi pertinentes vt infra. Locorum, ad quæ Concionatores tempore quadragesimæ mitti debeant.

Locorum, vbi commodè constitui possunt Concionatores per annum, pro locis circumuicinis Diœcesis.

Locorum, in quibus Choreæ, conuentus illi perniciosi ad stabula vel profana huiusmodi sæpius.

Confraternitatum & scholarum piarum.

Locorum piorum.

Deputatorum, & præsectorum cuiusq. loci pij.

Locorum, ad quæ mittendi sunt Concionatores tempore Aduentus.

Magistratum inuitandorum ad solemnitates, processiones & alia.

Singulorum virorum qui sunt in vnoquoque Magistratu, collegiõuè laicali insigniori Abbatum cuiusq. artis.

Præcedentiarum inter quoscunq. Magistratus

& vniuersitates occasione processionum & eiusmodi officiorum.

Aliquorum Virorum Piorum in singulis Parochijs & Scholis pro informationibus habendis.

Locorum Diœcesis, & viarum in Ciuitate, in quibus Iudæi habitant, vel aliquando cõueniunt. Locorum vbi sunt institutæ scholæ doctrinæ christianæ.

Similis vbi schola Corporis Christi.

Virorum in singulis Parochijs & scholis, qui apti curis spiritualibus.

Item qui apti ad faciendas maiores eleemosinas.

Medicorum omnium, & aliorum, qui tenentur præstare iuramentum ex Bullis Pij V. in vrbe & Diœcesi.

Locorum omnium Diœcesis, in quibus consueuerunt nunc olim uè manuteneri ludimagistri, & quo stipendio, à quibus uè; tum illorum locorum, in quibus vel petitur prouideri de Magistro, vel expedit procurare; idq. ordine portarum, Plebis, & Parochiarum.

Liber index ludi Magistrorum, ac professorum quorumcunq. exceptis regularibus docentibus in Monasterio, cum statu & informatione morum cuiuscunq. quæ in dies habeat à Curatis, Vicarijs Foraneis, Visitatoribus.

Index Priorum singularum scholarum.

Liber mendicantium Vagabundorum, ex Cõcilio Prouinciali.

Filicia literarum testimonialium de his.

Index licentiarum eisdem concessarum, pro eleemosinis per Ciuitatem vel Diœcesim quarrendis.

De libris status Ecclesiarum, & iurium Ecclesiasticorum.

Habeat libros necessarios perpetuos pro plena descriptione status cuiuscunq. ecclesiæ & exemptæ & regularis, & loci pij huius Diœcesis, cum suis omnibus bonis & iuribus.

Sint libri inter se distincti infra scripta ratione. Libri certi vt infra, de iuribus Archiepiscopalibus.

Liber ecclesiæ Metropolitanæ.

Libri singuli portarum seu regionum Urbis, & Plebium Diœcesis; ordine Parochiarum in hanc formam.

Ponatur nomen ecclesiæ plebanæ.

Titulus Altarium in ea existentium.

Nomen etiã ecclesiarum, oratoriorum uè vnà cum eorum Altaribus intrà limites Curæ dictæ Parochiæ consistentium.

Describatur Index Parochialium ecclesiarum intrà limites illius plebis existentium.

Describatur nomen titulus uè vniuscuiusque Parochialis.

Titulus etiam singulorum Altarium in ea existentium; & nomen singularum ecclesiarum, oratoriorum uè secularium, vnà cum eorum

eorum altaribus intrà limites dictæ Parochialis consistentium .

Index similis ecclesiarum, Altarium, & Oratoriorum regularium, tam virorum, quàm mulierum .

In ijs scribantur quæcunque pertinent ad ecclesias, etiam regulares & exemptas, & Altaria, & loca, quæ in earum Parochiatum finibus posita sunt, exactissimè, ad formam infra scriptam; status scilicet perpetuus cuiuscunque; ecclesiæ, earumq; bonorum ac iurium immobilium cum suis oneribus inuentarium, siue Altaris, ac Beneficij, lociq; pij ex prima fundatione, siue post ex pijs relictis, aut alia ratione, vnde cunque, illis acquisita sint .

Si quæ item deinceps iura annua perpetua, vel ad certum tempus quocunque nomine addi, vel detrahi, aut immutari contingat .

Forma autem in ea descriptione hæc sit.

Primò ponatur descriptio & delineatio, seu designatio & forma structuræ ecclesiæ, cum suis cappellis, Altaribus, Cæmeterio, domo annexa, & eiusmodi; seruatis infra præscriptis regulis.

Regulæ seruandæ in vniuscuiusque Ecclesiæ descriptione, in Archiuio Cancellariæ Archiepiscopalis seruanda.

IN superiori parte chartæ, in qua Ecclesiæ delineatio fit, describatur.

Titulus Ecclesiæ, cum nomine portæ vrbis, vel Plebis in Diœcesi, in qua sita est; tum etiã Parochiæ, in cuius finibus est.

De ecclesia ipsa generatim delineentur, & commonstrentur hæc singula.

Situs, & positura, constructionisque vniuersæ forma.

Longitudo.

Latitudo.

Altitudo item à pauimento ad tabulatum.

Vnicauè præterea, an pluribus nauibus cõstet.

De pauimento.

SI ad illius ingressum ascendatur, aut descendatur; & qua altitudinæ.

De tecto.

AN fornice, vel tabulato, vel tegulis tantum constet.

Quot fornices arcibus, aut tabularis tignis tectum constet; & quæ distantia ab vno tigno seu arcu ad alium.

Quot columnis pilisue constant naues; earumq; inter se distantia, longitudo, latitudoque seu crassitudo.

De Ostijs.

Ostia quot sint ad vsum populi; & quibus in locis.

Item si quæ ad vsum Sacristiæ, vel campanilis, vel Cæmeterij, vel ædium clericalium.

De Fenestris.

Fenestræ quibus in locis sint.

De Cappella maiori.

Situs & positura.

Mensura longitudinis, altitudinis, & latitudinis.

An fornicato opere, vel tabulato vsupra.

Quo loco fenestræ.

Altitudo pauimenti cappellæ à reliquo pauimento ecclesiæ.

Altitudo plani bradellæ à pauimento cappellæ. An ad Orientem cappella spectet, vel ad aliam partem.

Distantia altaris à muro posteriori.

Distantia item à limine ingressus.

An in limine septum ferreum, lapideumue, vel ligneum, alteriusue generis.

De cappellis, & altaribus minoribus.

SI quæ altaria sine cappellis sint annexa parietibus, vel hemicyclis, seu niccis, commonstrentur, cum mensura latitudinis, altitudinis, ac concauitatis hemicycli, seu nicci; & quibus locis.

Mensura longitudinis, latitudinis, & altitudinis cappellæ.

Item pauimenti eius à reliquo pauimento, tum plani bradellæ à pauimento cappellæ distantia. Eius tectum, an fornicatum, seu tabulatum, vsupra.

Quo loco fenestræ sint, ostiaue.

De illarum item & altarium septo.

De Campanili.

Quo loco in ecclesia.

Quo loco eius ostium.

Quot campanæ.

Quæ forma campanilis.

De Baptisterio.

Quo loco.

Quæ forma.

De Cæmeterio.

Quo loco sit.

Quæ longitudo, & latitudo.

An in cæmeterio seruitus, transitus, aut fenestrarum prospectus parcho, vel alijs, etiã laicis.

An muris septum.

De

De situ exteriori.

ciascuno, e nelli capi gli sono i resalti di cubiti.

AN situs à lateribus ecclesiæ & à tergo cappellæ maioris sit ipsius Ecclesiæ, aut saltè publicus; atque ita amplius, vt locus sit capellis construendis, ampliandisue, vt opus aliquando erit.

An si non ita sit, pretio tamen comparari facile possit.

Idem commonstrandum est de finibus & situ ante ianuam seu faciem Ecclesiæ, si quando ab ea parte ecclesiam ampliari opus esset.

De Sacrificia.

Quo loco sita sit.
 Quæ longitudo, latitudo, altitudo.
 Quo loco oratorium.
 Quo loco labellum lauatorium.
 Quo loco fenestræ.
 Quo loco Ostia.

De Aedibus Parochialibus ecclesiasticisue.

AN Ecclesiæ annexæ immediatè, vel media cohorte vel horto, & eiusmodi.
 An verò separatæ omnino, & qua distantia.

De delineatione.

Quæcunque ex his delineatione commostrarum commodè non possunt, commonstrentur breuibus verbis, descriptis in folio separato à charta eiusmodi delineationis.

Si quæ fabricæ designatæ sunt, aut decretæ in visitatione, quibus aliquid mutandum sit de forma constructionis, vel ecclesiæ, vel Cappellæ quæ nunc est; vel designetur, ac commostrarum lineis alterius coloris à delineatione formæ quæ nunc est; vel verbis explicetur in folio illo separato.

In mensuris describendis seruetur vbique ratio cubiti & vnciarum, ad rationem & mensuram infra descriptam.

Formula eiusdem descriptionis.

LA Chiesa di S. N. de N. plebe di N. quæ inclusa, all'ingresso di essa descende onze.

E fatta in volta.

La volta è alta sopra il pavimento cubiti . . .

Ha tre archi, & quattro campi.

Li campi sono larghi cubiti . . . per ciascuno.

Li pilastri de gli archi sono larghi cubiti 3. per

Cubitus, quo vniuscuiusq; ecclesiæ dimensio faciendâ est, constat vncijs viginti-quatuor. Eius tertia pars, in vncias octo diuisa; demonstratur linea sequenti transuersa.

Della Cappella Maggiore.

EAlta sopra il pavimento della Chiesa vno cubito . . . . .

E in volta.

La volta sopra il pavimento di essa è alta cubiti . . . . .

Ha due fenestre in testa fuora dell'altare.

La bradella è alta sopra il pavimento di essa cubiti . . . . .

Ha la ferrata all'ingresso.

Delle Cappelle ò Altari.

LA cappella signata A, di San Giouanni è in volta . . . . .

Alta cubiti . . . . .

La bradella è sopra il piano della Chiesa onze . . . . .

La cappella signata B, di S. Lucia è in volta, & è alta cubiti . . . . .

Il pavimento di essa è alto sopra il pavimento della Chiesa onze . . . . .

La bradella è alta sopra il pavimento di essa onze . . . . .

Ha due fenestre laterali in essa.

La cappella signata C, del Battisterio descende onze . . . . .

Ha vna fenestra sola verso ponente.

L'Altare signato D, di S. N. è alto sopra il pavimento vno scalino di onze . . . & vna volta sopra con due colonne alta cubiti . . . . .

La bradella di esso è alta sopra esso onze . . . . .

L'altare signato E, di S. N. è solo con la bradella alta onze . . . . .

Non hà capocielo.

La cappella signata F, di S. N. hà la bradella sola sopra il pavimento alta onze . . . . .

E in volta alta cubiti . . . . .

Ha due fenestrole da lati dell'altare.

L'Altare signato G, ha la bradella sola sopra il pavimento alta onze . . . e la ferrata è pitata nel pavimento.

Non hà capocielo.

Il Campanile ha due Campane.

La Sacrificia è alta cubiti . . . . .

E in volta.

Ha sotto le voltine.

E asciutta.

Ha due fenestre à oriente.

Il lauatorio presso all'uscio.

L'oratorio verso oriente in vn cantone.

Titulus, iura, & redditus.

Secundò ponatur titulus Sæcti, in cuius honorem denominata est ecclesia; tum etiam titulus, quo dignoscitur status, & qualitas ecclesiæ; scilicet si parochialis, si dignitas, si collegiata ecclesia sine cura animarum, vel si cum cura, explicetur cui incumbat onus curæ: tum etiam ponantur aliæ prærogatiuæ, priuilegia, & alia eiusmodi: si quis etiam ius patronatus aliquod in eam prætendat; & quo iure.

Ponantur petiæ terræ singulæ, cum explicatione cuius status sint; campus scilicet, vel vinea, vel pratum, eorum qualitas, & quæ iura aquarum &c. Arbores, seruitutes actiuæ & passiuæ, cohærentiæ quatuor, cum expressione partis orientalis, meridiei, septentrionalis, & occidentalis. Mensura perticatus.

Titulus originalis, ac modernus possessionis, vel alterius iuris, etiam cum oneribus iniunctis; si quod onus; in quibus; etiam per rogatus instrumentorum; per quos Notarios; quo tempore; & an sint penes ipsum describi facientem.

Tum denique redditus annuus communiter cuiusque petiæ, si possit explicari sigillatim: alioquin ponatur omnium simul, & vno anno computato cum alio.

Designatio item & delineatio ad formam præscribendam; saltem vbi de facili confines confundi possunt.

Si sint redditus Emphiteotici illius ecclesiæ vel Altaris; explicet quid, & quantum soluatur quotannis; & à quo, & quo nomine; & vnde constet, hoc modo.

N. quotannis soluere tenetur fictum vnum emphiteoticum librarum num. N. vel modiorum num. N. tritici, vel mixtura, aut cuiuslibet alterius rei, super petia terræ, campi, vel vineæ N. sitæ in territorio N. vbi dicitur N. & describantur locus, & mensura perticarum, & cohærentiæ omnes; ac fiat designatio, & delineatio, prout dictum est de petia terræ, quæ plenè sit ecclesiæ: exprimat origo, & descensus emphiteosis à primo emphiteota ad vltimum; & cum oneribus celebrationis diuinorum, & aliorum, si quod tale ex legato, vel aliter incumbit.

Adiecta memoria instrumentorum dicta de causa, ac successu totius temporis dictæ emphiteosis rogatorum; cum specificatione notariorum qui ea rogarint, ac temporis rogitus; & si talia instrumenta reperiuntur penes beneficiatum, & seu aliam personam.

Si sint etiam Decimæ, describantur hoc modo.
Communitas N. ecclesiæ meæ S. N. decimas in annos singulos soluere tenetur, nimirum, vel ex quibuslibet Decem, vel ex quindecim, vel ex viginti vnam, de omnibus fructibus quos ex suo territorio percipit; idque ex antiquissima consuetudine, vel ex obligatione ab ipsa communitate facta; vt patet instrumento rogato per

N. notarium &c.

Si non persoluantur decimæ de omnibus fructibus, loco dictionis illius vniuersalis (*ex omnibus*) particularia nomina earum rerum ex quibus decimæ persoluantur, exprimantur: verbi gratia, *ex milio, frumento, vino, lacte, &c.*

Si non soluatur per totam communitatem, sed per nonnullos particulares duntaxat, loco dictionis, (*communitas*) nomina eorum describenda erunt, qui ad id tenentur.

Si quispiam, non ex omnibus fructibus quos de bonis suis percipit, decimas persolueret teneretur, sed tantum ex determinata petia terræ, vineæ, &c. loco eius quod dicitur; (*ex toto eius territorio*) illa solum petia terræ vel pars territorij obnoxia decimæ, & situs exprimitur: & eo modo describatur quo & reliqua bona, scilicet posita mensura, & cohærentijs.

Si tota communitas decimas persolueret teneretur, & aliquis soluere recuset, quia se ab hoc onere exemptum esse prærendit; vel si quis aliter quàm cæteri persoluat: exemptionis suæ præensiones si quas habet, in alia charta eiusdem libri seorsum, aut in fine omnium iurium quæ illa ecclesia pacificè possidet perscribat eadem forma; appositis rationibus siue præensionibus ecclesiæ contra hoc exemptionem prætendentes, & renitentes: adiecto tempore ex quo illi non soluerint, qui se exemptos existimant.

Si generaliter vel particulariter Decimæ conuentionales præstentur, exprimat, à quibus hæ præstandæ sint: an ex instrumento cum superiorum cõsensu & auctoritate id appareat: præterea tempus rogitus instrumenti adijciatur, ac notarij rogati nomen: vel si conuentionales nuncupentur, quia sic vsus obtineat; & quandiu talis consuetudo sit in vsu; & si cum ecclesiæ iactura introducta sit, quia minus persoluantur quàm ab alijs.

Quæ omnia pariter in dicto folio separato eiusdem libri describantur.

Nunquid decimæ persoluantur in agro, vel postquam fructus à solo separati sint, aut in horreum cõgesti, æstimatione tamen facta in agro, vel ad discretionem partium.

Et an hoc in ecclesiæ detrimentum cedat, etiã seorsum in dicto folio libri separato erit annotandum.

Si soluantur primitiæ, describantur hac forma. Primitiæ.

Communitas loci N. subiecta ecclesiæ sancti N. plebis N. ei quotannis persoluit modia mixtura, siliginis, & milij, vel frumenti, numero N. vel tot modia, numero N. trium bladorum mixtura, vel quiduis aliud, per singulas familias, aut per singula capita prout in facto erit; & omnes eius communitatis particulares homines dictas primitias indistinctè persoluant.

Quòd si quis non persolueret deprehendatur, apponatur particula, hoc, & illo excepto qui non soluit; ac tamdiu est (numero annorum expresso) quòd non soluit; aut persolueret recusat;

Redditus emphiteotici.

Decimæ.

uit; hac, vel illa de causa, quæ seorsum in folio separato eiusdem libri, aut in fine eorum quæ plenè possidentur, exprimat; omnibus item iuribus parochi contra præfatos si quæ habet adiectis.

Quòd si id instrumento obligationis cautum sit, similiter exprimat, dicendo; *prout constat instrumento rogato per N. notarium &c.*

Quòd si is sit mos antiquus persoluedi, similiter exprimat, sic more antiquo receptum esse.

De libris,

Si præter eas terras, libellos, decimas, primitias, & iura, quæ possidet in ea ecclesia vel altari pacificè, sint aliqua quæ possidet quidem; sed super eis vexatur lite; aut etiam non possidet, præterit tamen ius habere in illis, suauè esse; siue illæ terræ sint, siue fictum libellarium, siue decimæ, siue primitiæ, siue ius aquarum, siue aliud quidquam: ponatur in eodem libro seorsum, vel alio folio, in fine eorū quæ possidet pacificè; expresso tēporis spatio quo non possidet, & causa etiam, & ratione, prætextuè quo alij occupant, aut ab illa ecclesia eximere & usurpare procurant, contendunt è lite; tum iura etiam ecclesiæ in contrarium scientia, siue instrumenta sint, siue antiqua possessio, consuetudine.

De decimis, & primitiis laicorum.

Si alicubi decimæ vel primitiæ per aliquā cōmunitatem, vel per alios particulares laicos homines exigantur; id ipsum seorsum in eodem folio adnotetur: adductis rationibus huiusmodi exactionis decimarum ac primitiarū. Quòd si beneficiatus aduersus eos præensione aliquam habet, eam in idem referat.

Eleemosinæ.

Si sint notandæ eleemosinæ, seruetur forma infra præscripta.

Eleemosinæ quæ singulis annis tali loco Plebis N. distribuuntur.

Syndici talis loci, siue prior, discipuliue talis scholæ, unoquoque anno pauperibus talis loci distribuunt sextarios tot frumenti, mixturæ, alteriusue rei; aut tot brentas vini, unicuique pauperi erogando panem unum, vel tantum frumentum; siue eleemosina à tali persoluitur, & legata fuit à tali, testamento, siue instrumento rogato à tali Notario, tali die, mense, & anno.

Si autem huiusmodi eleemosina pauperibus non diuiditur, sed omnibus; vbi dicitur (*Pauperibus*) scribatur, *omnibus & singulis vniuersitatis dictæ, siue omnibus focis.*

Si dicta eleemosina fiat ex fructibus bonorum vniuersitatis, bonorumuè relictorum alicuius Testatoris legato; vbi dicitur (*quæ persoluitur, & legata fuit,*) dicat, *quæ est ex fructibus talium bonorum relictorum à tali, siue vniuersitatis, positorum tali in loco, describendo vt in formula notarum de bonis.*

Si aliquis teneatur facere eleemosinam quotannis, vel tantum semel, aut alio modo, & ille non exequatur; Parochus, vel Vicarius nota aliqua significet, exprimatq. folio certo cau-

sam qua non soluerit, & quotannis huiusmodi eleemosinam non dederit.

Si Parochus huiusmodi eleemosinas ab alijs quàm ab ijs qui distribuunt, aut aliter quàm distribuuntur, distribuendas censuerit; folio certo distincto distinctè perscribat, & mittat simul cum notis.

Si aliqua merces detur illis qui eleemosinas partiuntur, Syndicis, vel Priori, vel scholaribus; dicatur, *ob laborem huiusmodi distributionis, quam ex dicta eleemosina faciunt, datur illis hæc merces ex illa eleemosina.*

Libri de statu hospitalium.

IN ijs libris, præsertim de locis pijs, inter alia describantur summam hæc, si possit.

Foundationes.

Erectiones.

Confirmationes.

Statuta.

Regulæ.

Priuelegia.

Ad quem spectat confirmatio, electione Præfectorum, seu Deputatorum.

Ordinationes quæcunque.

Libri status ecclesiarum regularium.

IN ecclesiarum Regularium statu, describat etiam hæc præter alia.

Redditum Monasterij summam.

Numerum Religiosorum qui consueuerunt ibi morari.

Tum inter illos quot sacerdotes.

Quot Missæ quotidie celebrentur cōmuniter.

Libri status Monialium.

IN statu verò Monialium, siue exemptarū, siue quouis modo subiectarū iurisdictioni Archiepiscopi, describat constitutionem numeri earum factam ex Decreto Trid. & Congregationis; & quando; & à quo facta sit; & quomodo de ea constet.

Tum etiam an consueuerint retinere puellas educandas.

Libri de iuribus Archiep.

DE iuribus autem Archiepiscopalibus, præter librum Inuentarij bonorum & Iurium Mensæ Archiepiscopalis, habeat hos etiam libros, & scripturas.

Librum authenticum omnium instrumentorum ad mensam Archiepiscopalem pertinentium hucusq. factorum, cum indice.

Item alium similem authenticum omnium eorum quæ deinceps fient, cum indice.

Librum etiam Inuentarij scripturarum authenticarum, & instrumentorum omnium, de fictis libellarijs, decimis, & alijs quibusque ad eandem

dem mensam pertinentibus, cum indice alphabetico ordine materiarum .
 Habeat etiam libros infra scriptos ad Vallem soldam pertinentes .
 Librū, in quo sint registrata iura Archiepiscopalia in illam Vallem .
 In alio libro Statuta Vallis, & Priuilegia, Reformationes, & Decreta Archiepiscopalia, proclamata & edicta .
 In alio libro .
 Deputationes Auditorum .
 Prætorum .
 Fiscalium .
 Notariorum .
 Syndicatorum .
 Habeat Registra literarum ad illa loca in regimine temporali .
 Filcias literarum ab illis partibus ad Archiepiscopum, & Auditorem .
 Registrum gratiarum, licentiarum, & expeditionum .
 Librum Memorialium summarium .
 Filciam Memorialiū inde ad Archiepiscopū, vel ad ministros eius .
 Habeat libros & scripturas ad iurisdictionem Archiepiscopalem aut ecclesiasticam pertinentes, vt infra .
 Libros processuum singulorum expletorum, cum indice alphabetico causarum principaliter respiciente ipsam iurisdictionē expressē, vel eius violationem directē, non autem incidenter .
 Filcias informationum, literarum patentium, & aliarum scripturarum ad id pertinentium .
 Acta Cōgregationum super huiusmodi causis .
 Registra literarum ad Urbem Romanam super his .
 Filcias literarum super his ab vrbe Roma .
 Acta, scripturasuē Romæ factas super his; seriem cuiuscunque causæ grauioris in librum relatum, etiam quoad registra, & filcias literarum, & alias eiusmodi scripturas .
 Indicem Causarum, & processuum, & scripturarum, quæ indirectē pertinent ad causas iurisdictionis quouis modo, & collocatæ sunt suis locis particularibus; vt puta, si aliqua ecclesia litigarit prætendēdo exemptionem, vel non esse ex subditis, vel ex Prouincia, aut habere iurisdictionem, vel collationem, & similia, sicut de causis iurispatronatus .
 Registrum facultatum æconomi status Mediolani .
 Indicem facultatum ac priuilegiorum personarum vel realium Abbatum, altarumque dignitatum, cum facultate vel prærogatiua aliqua reseruata; vt deferendi Mitram, & eiusmodi .
 Istarum verò scripturarum, sit copia authentica (si possit) in Cancellaria suis locis particularibus .
 Instrumenta authētica protestationis factæ ab his, qui dignitates, aut officia perpetua obtinent in ecclesia Metropolitana, vel in collegia

tis, in exercitio facultatum ab Archiepiscopo habitatum: ne prætendant aliquando illi, vel alij, nomine dignitatis aut officij exercuisse illa .
 Indicem facultatum à nobis datarum in eiusmodi .
 Varias informationes ad eandem materiam iurisdictionis pertinentes .
 Varias item scripturas alias .
 Indicem scripturarum, quæ sint suis locis alibi collocatæ, quia incidenter tantum tangunt iurisdictionem .
 Item librum authenticum registri quarumcunque facultatum & priuilegiorum apostolicorum, ac aliorum quæ insignia sunt competentium quouis nomine titulouē huic Archiepiscopatu, eiusuē Archiepiscopis .
 Huic libro index sit ordine temporis concessionis .
 Filcia quoque sit, seu collecta Breuium & literarum quibus ea cōtinetur, cum suo indice .
 Item indicem etiam alphabeticum habeat ordine tituli ecclesiarum, omnium priuilegiorū, & facultatum Archiepiscopalium, vel aliorum huiusmodi indultorum cōcessorum quibusuis ecclesijs vel personis in hac diocesi .

Varij indices ad ecclesias pertinentes .

Sint ijs singulis libris, de statu, bonis & tributibus ecclesiarum, sui indices multiplices. Vnus ordine ipso ecclesiarum & locorum sub suis Parochijs & plebibus, in cuius finibus sunt, & est descriptus status .
 Secundus ordine alphabetico tituli ecclesiarū cuiusque aut beneficij, loci uē pij .
 Tertius cuiusque Altaris, ordine tituli Sancti, cuius nomine dicatum est .
 Indices alij plures singularum Ecclesiarum locorum uē, pro natura & conditione ecclesię cuiusq. ; vt putà .
 Ecclesiarum Collegiatarū Urbis & Diocesis .
 Parochialium titularatum .
 Parochialium mercenariarum .
 Cappellarum curatarum, quæ titularæ sunt .
 Cappellarum curatarum mercenariarū ad nutum populorum amouibilem .
 Coadiutoriarum titularium in cura animarū .
 Coadiutoriarum mercenariarum in cura animarum .
 Canoicatum, quibus onus est coadiuuandi in cura animarum .
 Dignitatum huius Diocesis .
 Præbendarum Theologicalium, siue Magistrallium .
 Præbendarum Canonistalium, Canonicatum .
 Cappellarum titularium .
 Cappellarum mercenariarum .
 Clericatum .
 Beneficiorum super quibus prætenditur iuspatronatus .

Beneficiorum aliorum varij generis, vt :
 Prioratum, Maceconicatum, Custodiarum
 titularium, seu Monacatum .
 Custodiarum mercenariarum .
 Monasteriorum virorum non commendato-
 rum .
 Ponantur verò ordine suarum Congregatio-
 num .
 Monasteriorum, quæ commendata conuentū
 habent, ordine vsupra .
 Monasteriorum, quæ commendata conuentū
 non habent, ordine vsupra .
 Monasteriorum Mendicantium, ordine vsup .
 Domuum Clericorum Regularium varij ge-
 neris, ordine vt supra .
 Monasteriorum Monialium subiectarum Ar-
 chiepiscopo iure ordinario .
 Monasteriorum monialium subiectarum Ar-
 chiepiscopo, etiam vti delegato Apostolico .
 Monasteriorum Monialium subiectarum Re-
 gularibus .
 Ponantur ordine Congregationum .
 Domuum piarum fœminarum .
 Hospitalium Peregrinorum .
 Hospitalium infirmorum, vel alterius generis
 variorum .
 Societatum eiusdem titu. Regularium varijs
 locis; vt putà: Corporis Christi .
 Doctrinæ Christianæ .
 Charitatis .
 Disciplinatum .
 Conceptionis B. Mariæ .
 Pœnitentiæ .
 Virginum Sanctæ Ursulæ .
 Viduarum Sanctæ Annæ .
 Sancti Mauritij .
 Societatum aliarum Variarum .
 Locorum piorum Variorum .
 Eleemosinarum Viciniantiarum .
 Fabricarum Ecclesiarum .
 Tabellam etiam ordinis, qua inter se præce-
 dūt singulæ Collegiatae ecclesiæ seculares vel
 regulares; tum etiam parochiæ, plebes, porteu-
 uè; tum denique confratriæ, & scholæ variæ,
 siue ordine antiquitatis, siue ex priuilegio, &
 insignitate, siue ex vsu: notet etiam vbi sit in
 hoc aliqua controuersia .
 Librum etiam Indicem Beneficiorum Diœ-
 cesis .
 In eo scribat ordine Metropolitanæ ecclesiæ,
 Portarum seu Regionum Vrbs, & Plebium
 Diœcesis, & suarum Parochialium vsupra,
 beneficia omnia, & singula titulata totius Diœ-
 cesis, explicato titulo Beneficij, ac summatim
 redditu; tum etiam nomine Possessoris, vel
 eius per quem vltimo vacarunt, si vacent .
 Librum etiam Indicem inscriptum: *liber Ec-
 clesiarum, & Altarium*. In eo describat or-
 dine suo, scilicet Metropolitanæ Ecclesiæ, Por-
 tarum seu Regionum Vrbs, ac Plebium Diœ-
 cesis, & singularū Parochialium vsupra, om-
 nes & singulas Cappellas, & oratoria totius

Diœcesis, etiam si Regularium sint, vel locō-
 rum piorum, cum suis Altaribus, & titulis de-
 scribendo vno verbo, si consecrata sint .
 Indicem ecclesiarum consecratarum .
 Indicem ecclesiarum quæ consecrandæ sunt .
 Indicem Oratoriorum .
 Altarium consecratorum .
 Altarium non consecratorum .
 Altarium, quæ omnino ex Decreto Prouincia-
 li consecranda sint .
 Si singuli Indices, tum à libro status, tum inter
 se separatis libris, quinternisue conscripti
 sint .
 Iis tamen singulis adscribatur numerus folio-
 rum loci; vbi in libris status ecclesiarū adscri-
 ptio plena eius rei indice significatæ facta est .

*Alij libri & indices de statu, bonis iuribusq;
 ecclesiasticis.*

Habeat totidem libros, eodem ordine quo
 libros status bonorum & iurium ecclesia-
 rum, altarium, & piorū locorum describi ius-
 sum est; quibus describantur, quæcunque ad
 statum, bona, & iura ecclesiastica pertinet; sed
 eiusmodi sint, vt in dies mutentur; vt puta, va-
 cationes, prouisiones omnium legatorū piorū
 executiones & omissiones, lites, dispositiones
 fructuum vacatium, deputationes depositario-
 rum, ordinationes materiales, prorogationes
 terminorum super his, applicationes multa-
 rum, sequestra cum expressione causæ & rela-
 xationes cum expressione cautionis datæ, vel
 solutionis factæ; & alia eiusmodi .
 Habeat etiam Indicem omnium Cautionum
 datarum, cum expressione summe, & causæ, &
 personæ, & diei, & folij libri instrumentorū,
 siue actorum, in quo extensum est instrumen-
 tum cautionis; sicq; in alphabetico ordine no-
 men eius, pro quo data est cautio .
 Indicem cassationum earundem cautionū, eo-
 dem modo vsupra .
 Filciam reductionum missarum, quæ postula-
 tur in dies .
 Itidem de anniuersarijs officijs, quæ reduci
 postulant .

De libro sacrarum Reliquiarum.

Habeat librum authenticum Sacrarum Re-
 liquiarum totius Diœcesis, sine ordine;
 etiam si in ecclesijs Regularium, & exem-
 ptis .
 In eo hæc describat summatim sine vllō or-
 dine .
 Quomodo constet, & vbinam sint documen-
 ta de illis .
 Quando translata .
 Filciam etiam habeat processuum, & informa-
 tionum scripturarum, & instrumentorum su-
 per ijs .
 Index sit multiplex .

Vnus ordine Sanctorum, quorum sunt factæ Reliquiæ.
 Secundus ordine Metropolitanæ ecclesiæ, Portarum seu Regionum Urbis, & plebium Diocesis.
 Duo alij Alphabetici; scilicet;
 Tertius ordine tituli cuiusque ecclesiæ.
 Quartus ordine nominis locorum.

De libro Indulgentiarum.

Habeat librum Indulgentiarum authenticum sine ordine.

In eum librum redigat exemplum extensum omnium indulgentiarum, hætenus quibusvis ecclesijs, etiam regularibus & exemptis huius Diocesis concessarum, & quæ in posterum concedentur, à Sede Apostolica, vel alijs, siue in perpetuum, siue ad tempus quod nondum finitum sit, describendo ex literis concessionum.

Index quadruplex sit, vt dictum est supra de libro Sacrarum Reliquiarum.

Item alius Index ordine dierum Anni, quasi ad modum Calendarij.

De libro Consecrationum, votorum, & funeralium.

Habeat librum authenticum consecrationum & benedictionum ecclesiarum, Altarium, Cæmeteriorum, Campanarum, quæ per Archiepiscopum, seu per alios habentes priuilegium de eius consensu fient in dies.

In hoc ponat diem consecrationis, titulum ecclesiarum, Campanarum consecratarum inscriptiones, aliaue signa quibus distinguantur. Reliquias item factas Sanctorum reconditas in consecratione Altarium.

Dotationem etiam, & nomina personarum, quarum intuitu & petitione facta est consecratio Altaris, vel ecclesiæ.

Item facultatem apostolicam, cuius vi alij consecrant, & consensum Archiepiscopi ad hoc præstitum.

Lib. Votorum. Librum authenticum Votorum, & piarum consuetudinum cuiusq. Populi, vel loci; tum etiã vniuersæ Diocesis, ex Prouinciali tertio. Filciam probationum & Instrumentorum super eo.

Lib. Funeraliũ. Librum authenticum de vsu quartæ funeralis inter Parochos & Regulares, in singulis locis, ordine Plebium, & Parochiarum; cum filcia probationum & informationum super eo. Librum authenticum ordine simili, de vsu omnium cuiusvis generis emolumentorum Cleri vario in funeralibus in singulis locis; aduertendo ad vsum à duodecim annis supra, deinde ad augmenta facta post de facto avaritia Clericorum. Filciam informationum super eo.

De libris relictorum & onerum ad pias causas.

Habeat librum authenticum, in quo describat extensè sine vllò ordine loci, temporis, vel ecclesiæ, omnia instrumenta quæ colligi poterunt vndecunque; præsertim verò à cancellario vltimo, & alijs præcedentibus, in materia relictorum onerum ad pias causas, beneficiorum, cappellarum: item altarium erectiones, dotationes, vniones, translationes, ac eorum onerum reductiones, commutationes, attributiones, & declarationes quauis auctoritate factas; omnia etiam pia relictã, etiam si ecclesijs regularibus & exemptis facta.

Item alium similem, in quo describantur quæ in posterum fient, vndecunque collecta.

Indicem habeant ij libri quintuplicem.

In primo ponantur legata, donationes, & huiusmodi relictã pro missis.

In secundo quæ pro alijs diuinis officijs, & funeralibus.

In tertio, quæ pro elemosinis, & alijs huiusmodi operibus pijs.

In quarto ordine alph. nomina ecclesiarum, vel piorum locorum, ad quæ pertinent ea relictã dispositione suè.

In quinto ordine alphab. nomina locorum, vbi sunt ea legata, & obligata, & obligationes præstandæ.

Habeat filciam cedularum notificationum relictorum piorum quorumcunque, quæ in dies ad cancellariam deferuntur, vel à notarijs, vel à Præfectis locorum piorum, vel à priuatis personis.

Notificationes Relictorum.

Cautè verò videat, vt in cedula distinctè notata sint, quæ oportet, vt Annus, mensis, dies, &c.

Notarius rogatus.

Quid relictum.

Cui relictum.

Quanto tempore præstandum legatum, siue relictum.

A quo relictum.

A quibus præstari debet.

Alia eiusmodi.

Quòd si quid deficiat, curet omnino suppleri ab eo qui differt, antequàm recedat.

Minimeque omnino notet nomen differentis.

Habeat præterea librum indicem authenticum perpetuum omnium piorum relictorum.

In eo describat summarie;

Nomen relinquentis.

Diem, & annum relictã,

Nomen notarij rogati.

Onera imposita.

Quantitatem legatam.

Bona obligata.

Hæredes, vel successores in onere soluendi.

An ad tempus; vel in perpetuum.

Alias præterea conditiones.

Indicem notariorum antiquorum, quorū scripturæ inquirendæ fient, pro iuribus ecclesiasticis in ciuitate, & diœcesi.

Indicem notariorum aptorum ad hanc inquisitionem.

Indicem laicorum, qui possideant decimas; & quo titulo.

De libro Beneficiorum vacantium.

Habeat librum beneficiorum vacantium. In eo describat singula Beneficia vacantia, ordine plebium, & parochialium, & portarum Urbis: ac primò plebes, & canonicatus suos; deinde parochiales eius; tertio cappellas; quartò alia beneficia simplicia; sicque in singulis plebibus.

Exprimanturque qualitates beneficij; an parochiale, canonicale, cappellania, aut clericale.

Si parochiale; an verò titolare cum proprijs vel saltem in perpetuum assignatis certis redditibus; an verò cum mercede arbitraria.

Onera cuiusque, distinguendo in missarū, vel anniuersariorum, aut aliorum diuinorum officiorum celebratione.

Summas item redditus.

Si quæ item pensio super eo soluatur, & cui.

Rursus, si in beneficio prætendatur ius patronatus.

Diem item vacationis.

Tum nomen eius, per quem vacat.

Locum item, vbi defunctus qui obtinebat.

Qualitates etiam personæ, vt si protonotarius, vel familiaris summi Pontificis, vel alicuius Cardinalis; & alia, vnde possit esse aliquo modo affectio, vel reseruatio beneficij quouis modo.

Tum etiam qualitates beneficij, quæ idè operantur; vt si prima dignitas, si beneficium litigiosum, & alia eiusmodi.

Habeat hic liber indices singulos singulis generibus beneficiorum; vt facillè reperiri possint, scilicet omnium parochiarum, & omnium canonicatum vacantium, & omnium clericatum; & sic de alijs.

Quæ pertinent ad libertatem ecclesiasticam tuendam.

Habeat indicem grauaminum cleri.

Informationes super singulis.

Iura pertinentia ad singula.

De libris, & scripturis ad prouinciam pertinentibus.

Habeat indicem ecclesiarum cathedralium.

Prouinciæ iura authentica; & alia quæcunque spectantia, ad ecclesiarum, etiam exemptarum, subiectionem huic Metropoli, alian-

uè recognitionem, saltem quoad Concilia Prouincialia: vt est electio vigore concilij: Quorum exempla ponantur in libro authentico cum filijs opportunis.

Alia iura quæcunque pertinentia ad Metropolitanam iurisdictionem, collecta in libro vt supra.

Instrumenta authentica, si quæ sint, in his recondantur tutius; vel index sit in scrinio communi prouinciæ.

Copiæ singulorum Prouincialium Conciliorum, & antiquorum Regestum, literarum, particularium distinctæ per singulas ecclesias. Collecta literarum ab Archiepiscopis eodem ordine distincta.

Acta; vt filiciæ visitationis locorum Prouinciæ, distincta per singulas Ecclesias.

Liber memorialis rerum grauiorum, ad loca Ecclesiæ suæ, vel eius bona, vel ad mores populi & cleri pertinentium, ordine ecclesiarum cathedralium.

Distinctio etiam Diœcesis à Ciuitate, & plebibus, & Parochijs, si potest.

Processus quicunque facti in ipsa Prouincia.

De libris ad Cancellariam ipsam sigillatim pertinentibus.

Habeat libros ad Cancellariam ipsam spectantes, vt supra.

Librum iurium Cancellariæ; in quo hæc sint extensa.

Erectio officij Cancellariæ.

Vniones, si quæ factæ.

Statuta, constitutiones, & reformationes Cancellariæ.

Prouisio, seu deputatio Cancellarij pro tempore.

Indicem distinctum scripturarum ibi asseruatarum, quarum emolumenta transeunt ad successores.

Indicem Notariorum, aliorumque, qui habent scripturas Notariorum Archiepiscopalium antiquorum.

Item eorum, qui facultatem habent edendi illas authenticas.

Tabellam taxæ Notariorum Cancellariæ, & aliorum officialium.

Statuta Collegij Procuratorum.

Indicem librorum, & filiarum, quas Cancellarius ex ratione officij sui conficere & habere debet.

Decreta & ordinationes eorundem.

Indicem Notariorum substitutorum Cancellariæ.

Indicem scriptorum Cancellariæ, & reliquorum omnium officialium.

Indicem Procuratorum Collegij fori Archiepiscopalis.

Item Procuratorum aliorum, qui iuramento præstito aliquando procurant in foro ecclesiastico.

Notariorum Apostolicorum qui creati sunt, & qui creantur in dies.

Indicem præterea Praefectarum, Congregationum, & officiorum variorum, tam ecclesiasticorum, quam laicalium, quæ quouis modo spectant ad regimen huius Ecclesiæ, & disciplinam omnem cleri & populi.

Indicem quoque singulorum Deputatorum in singulis praefecturis, congregationibus, & officijs prædictis, siue ecclesiasticis siue laicalibus.

Habeat alium librum authenticum publicationum, & relationum, de publicationibus quæ in dies fiunt, de literis pontificijs, decretis, Concilij edictis, & eiusmodi; cum indice ordine materiarum, tum etiam filcia ipsarum relationum, & literarum.

Indicem annum ad formam Calendarij; in quo quasi memoriali redigat omnia, quæcunque populo per annum promulganda sunt; siue in cathedrali, siue ad valvas ædium Archiepiscopaliū solum, siue in vniuersis Parochijs, vel ecclesijs, ac etiam regularibus, ut puta: Edicta de reuelandis hæreticis, bullæ pontificiæ, quibus præscriptum est publicari quotannis decreta plura, Tridentina, prouincialia, & diœcesana.

Indicem similem ordine Calendarij, in quo descripta sint, quæcunque ab Archiepiscopo, Vicario generali, Visitatoribus, Vicarijs, Parochis, alijsuè huius ecclesiæ ministris, statis diebus vel temporibus per annum, præter publicationes prædictas, præstanda sunt.

Atque idèd curæ cancellarij sit, in tempore fuggerendi ijs ad quos spectat; ut puta, examina ordinandorum, calculi locorum piorum, congregationes cleri vrbani, & Vicariorum foraneorum, visitationes variæ, missiones prædicatorum, & alia multa.

Habeat librum authenticum cum indice alphabetico ordine materiarum, in quo redigat omnes stylos curiæ olim probatos, & qui deinceps probabuntur, autoritate Archiepiscopi.

Habeat item tabellam, quæ à nobis stabilietur, perpetuò affixam publicè: in qua descripta sint festa tam mobilia quàm immobilia, in quibus ius non redditur; nec non feriæ, ut puta messium, vindemiarum, & aliarum.

De scripturis ad cancellariam deinceps suo tempore colligendis.

Archiepiscopus, Vicarius generalis, & alij visitatores, & Praefecti quicunque, si quæ eorum notitiæ venerint, quorum causa quàm primùm aliquid præstandum sit curæ Cancellarij, ut in vacatione beneficiorum, & huiusmodi; statim cancellariæ denuncient.

Omnes verò hæc ad eos ratione eorum officij vndeunque scriptæ, in filcia seriatim reductæ

vnoquoque mense ad Archiuum transmittantur seruandæ.

Literarum etiam, quas ad quoscunque ratione officij sui intrà vel extra diœcesim scripserint, exemplum, siue regestum conficiatur; quod deinde in Archiuo cancellariæ in fine cuiusq. mensis asseruadum tradatur Cancellario. In filcijs, & registris literarum hanc rationem adhibeat; ut distinguantur per menses.

Vt simul coniunctæ sint, quæ Archiepiscopi, & quæ Vicariorum sunt, visitationes.

Registra verò ipsa literarum Archiepiscopi, ac aliorum ministrorum, ac rursus literas ad ipsos scriptas, ordine mensium simul collectas, distinctas tamen aliquo intermedio, quo dignoscatur, quæ cuiusque, vel Archiepiscopi, vel Vicarij sint, seruet perpetuò in Archiuo.

Vt regesta, & filciæ separatim ab alijs sint, literarum ad sanctam inquisitionem pertinentium.

Vt item literarum ad varia loca prouinciæ pertinentium.

Vt item literarum, ad iurisdictionem Archiepiscopalem, aut ecclesiarum pertinentium.

Vt item literarum, ad iurisdictionem temporalem vallis Soldæ pertinentium.

Vt item literarum ad monialium mores pertinentium.

Vt item literarum ad regularium virorum mores spectantium.

Vt item literarum generalium, siue ad vicarios foraneos, siue ad Parochos, siue ad Iudices parochiarum, siue ad præfectos, aut visitatores, siue ad Episcopos etiam Prouinciæ, aut status Mediolani.

Si quæ informationes, aliaue scripta alicuius monent, præsertim in rebus grauioribus, regestis literarum, aut filcijs literarum aliunde perceptarum, aut rursus ad alios ab Archiepiscopo eiusuè ministris ratione officij sui trãmissarum; illæ ad sua loca in Archiuum redigantur, in scripta breui summula materiæ quam continent, tum die datæ literarum, quibus ea scripta coniuncta erant; & nomine etiam illius; à quo datæ illæ literæ, & ad quem datæ; tum super literis ipsis exterius, vel si regesta sint, in margine, fiat mentio, quo loco Archiuij, quouè die ea recondita sint.

Cancellarij cura sit, ut processus omnes foranei, qui in dies ad cancellariam transferuntur, ijs substitutis, qui similibus causarum expeditioni incumbunt, consignentur, ac Vicario, & promotori fiscali notificentur.

Omnia memorialia, scripturæ cuiusuis generis tam ab Archiepiscopo, quàm à Vicario generali, & visitatoribus generalibus, quæ alijs consignandæ sunt, dentur cancellario distribuenda: notent tamen priùs in illis vno verbo, quod super ijs ab eo præstari debeat, ad quem mittuntur.

Alij verò Vicarij exceptis foraneis, etiam

monialium, & præfecti vel visitatores, & huiusmodi ministri, si quæ memorialia, scripta uè illis dantur, quæ ratione materiæ vel alia causa alteri dari debeant, ipsum qui dat, cum ipso memoriali vel scriptura dirigant ac remittant ad eum, ad quem spectat illa materia, causa uè. Quæ uero ad suum officium pertinent, ea tam iste, quàm Archiepiscopus, & Vicarius Generalis, & Visitatores, & alij, tum auditores, tum promotores fisci, tum œconomus mensæ Archiepiscopalis, tum alij eiusmodi omnes & singuli, in quo statu reperiuntur in fine cuiuslibet mensis (nisi iam processus super illis ceptus sit, aut in processum ante inchoatū relata sint) tradent Cancellario asseruanda, reseruata sibi illorum vel compendio vel nota; ut si quando iterum illis vsui esse possint, vel pro perfectione negotij, vel alia de causa, recuperare possint, quoties opus fuerit, restituenda tamen demum Cancellariæ.

Hocq. omnes, si ea sint de rebus grauioribus; utputà, de ecclesiasticis bonis iuribus uè, etiam monasteriorum, locorum uè aut operum piorum, aut de pijs legatis relictis uè, aut de moribus Cleri aut Populi, aut de alijs denique materijs, de quibus sciunt constitutos esse certos libros, filcias, aut notas, vel indices in Cancellaria seruandos.

Cancellarius uero, quæ distribuenda sunt, alijs statim distribuat; noterq. in dies in Diario libro, dictâ distributionem, atque exponat in publica tabellâ foras in ualuis ostij Cancellariæ affigenda; ut partes sciant, ad quos recurrant pro expeditione; exceptis ijs quæ pertinent ad causas criminales, quæ palàm exponi præiudiciale esset: tum præterea extrahat, & referat, quæ oportet suis locis in libris Cancellariæ. Notarij substituti deinceps, cum primum initium fiet alicui causæ ciuili vel criminali, etiâ delegatæ, statim significant Cancellario, ut in Indice causarum & alibi ut oportet describat; rursus etiam significant, cum finis alicuius causæ fiet, ut iridem præstet.

Quæcunque nomine Cancellarii vel rogantur instrumenta, vel decreta interponuntur, telam iudiciariam concernentia, vel decernuntur extraiudicialiter, aut expediuntur etiam ad uoluntariæ iurisdictionis actus pertinentia, ut in causis negotij uè, quæ ad bona iurauè ecclesiastica; & piorum locorum, aut cõseruanda, aut recuperanda pertinent; aut ad legatorum piorum consecutione, & executione; aut ad mores Cleri, vel Populi; aut ad alia, de quibus supra iussum à Cancellario fieri indices, libros uè, aut in certos libros referri debere: ea Notarij substituti significant Cancellario omnino eodẽ die, si in vrbe sunt; si foris, triduo postquam redierint; sub pœna decem aureorum, & alia arbitrio Archiepiscopi; ut ab illo suis locis in varios libros Cancellariæ pro ratione materiæ ad id constitutos notari sine mora possint.

Ex registis uero literarum, ab Archiepisco-

po, eiusq. ministris conscriptarum, aut ad illos scriptarum; tum etiam ex memorialibus, & scripturis allatis vndecunque vsupra; tum ex instrumentis receptis; tum ex notulis à substitutis eius dietim ei tradendis; tum si opus erit ex registis etiam expeditionum actorum uoluntariæ iurisdictionis; & alijs denique omnibus scripturis ab ipso dietim confectis, seu ipsi uel tradendis uel exhibendis quouis modo, vel nomine; extrahat Cancellarius quidquid pertinet ad libros, indices uè, quos ex his decretis conficere, & habere debet; & sigillatim describat suis locis, & in indices etiam constitutos sine mora referat.

Exempli causa, si quid erit pertinens ad mores populi generatim, referatur in libro de disciplina populi generatim.

Si ad mores Cleri generatim, in libro de disciplina Cleri generatim.

Si ad mores cuiusque uel loci uel hominis laici sigillatim, in libris eo nomine constitutis, ordine Plebium in Diœcesi, & portarum in Vrbe, & parochiarum.

Si ad statum personalem alicuius Clerici, in libros status cleri suo loco proprio.

Si ad bona & iura ecclesiastica, uel piorum locorum; referatur in libris eo nomine constitutis, ordine Plebium, & portarum: & præterea si hoc de concessione, indulgentia uè, aut legato pio sit, uel fundatione cappellæ; referatur etiam in libros & indices specialiter eo nomine constitutos.

Idemq. seruet, si quid ad monialium, regularium uè mores uel bona pertineat; ut notatum est in regula de conficiendis libris ijs singulis nominibus.

Studeat uero dietim extrahere vndecunq. opus est, quidquid referendum est uel summatum uel extensè in libros & indices varios, quos in Cancellaria haberi iussum est; ne si mora interponatur, res postea difficilior fiat: idq. in omnibus æquè seruetur.

Memorialia etiam, & scripta quæcunque sibi vndecunque data, allata uè, si quid perspicuitatis, uel utilitatis maioris afferre aliquando possunt negotijs, quæ inde in libros uel indices Cancellariæ relata & descripta sunt.

Curet quàm diligentissimè Cancellarius, adhibita etiam opera & cura Promotoris fisci, ut peracto Paschatis Resurrectionis festo, Parochi, & alij Confessarij sacerdotes vrbis, infra quindecim dies exhibeant in Cancellaria libros indice uè, in quibus eorum, quorum confessiones in Paschate audierunt, nomina notata sint; tum Parochi cedulas de comunione in actu ministracionis comunionis paschatis ex forma instructionum nostrarum super eo receptas; easq. promotores ipsi cum Parochis videant & recognoscant diligenter; & conferant nomina in libris & indicibus confessorum relata, aut etiam in libris animarum status parochiæ confectis descripta, cum
exhi-

exhibitis cedulis: & inde cura cuiusq. Parochi adhibita colligant, qui inconfessi remanserint, aut Sacram communionem non sumpserint in Paschate; & in libros Cancellariæ referant vno loco, cum causa ob quam inconfessi sint; tum prætereà ad Vicarium Generalè relata referant, vt agatur contra illos ad præscriptum decretorū Prouincialium, & instructionum, omnibus remedijs.

In Diœcesi verò Vicariorum Foraneorum cura sit, libris ac cedulis per ipsos diligenter vt supra tum Parochis recognitis & collatis inuicem, cum modo exequendi ad præscriptum contra inconfessos, & non communicatos; tū cedulas, & indices asseruare vsque ad proximā visitationem nostrorum Visitatorum, etiā generalium; tum nomen eorum ad Cancellariam infra mensem exhibere notam, ad præscriptum referendam in eiusdem libris.

Cancellario curæ sit, singulis annis colligere à Parochis, & alijs, vt putà deputatis locorum piorum, indices, & denunciations legatorum piorum eo anno factorum, & alias huiusmodi denunciations certis anni tēporibus fieri debitas: habeatq. propterea indices singulorū, qui eas facere debent; & si qui statuto tempore non fecerint, det notam Promotoribus Fisci; vt vel agant ad pœnam contra ipsos, vel saltem compellant præstare quod debent.

Libri à Parochis in Archiuum quotannis deferendi, & asseruandi.

Liber baptismorum.

Chrisinatorum.

Matrimoniorum.

Status animarum.

Libri etiam confecti à Magistro Cæremoniarum, deferendi sunt ad Archiuum singulis annis.

De custodia scripturarum in Cancellaria.

Inuentarium omnium & singularum scripturarum, librorum, indicumq. prædictorum semel ab initio seriatim conficiatur, cum interuentu Cancellarij deputandi per Archiepiscopum; cui copiam in forma authentica cõsignet Cancellarius; tum deinde diem noter quæcū que in dies receperit, atq; inuētario illi addat suo tempore; inuentariaq. ac scripta, & diariū librū de quo infra, recognoscenda Archiepiscopo exhibeat, quoties iusserit.

Literę apostolicę originales de facultatibus & priuilegijs huius ecclesię, vel Archiepiscoporum; & de foundationibus, ordinationibus, & translationibus perpetuis magni momenti, & de alijs grauioribus materijs; primò exemplatæ in libro in forma authentica, tum etiam extracta copia in folijs separatis, non modò ipsa originalia, sed etiam liber authenticus, in quo exemplata sunt, recondantur in Archiuo Cancellariæ loco tutiori sub tribus clauibus; quarum altera sit penes Archiepiscopum, altera

penes Cancellarium, tertia penes æconomum mensæ Archiepiscopalis: nec vnquam originalia extrahantur, sine causa graui Archiepiscopi ipsius iudicio. Folia verò in quibus copia est, sint penes Cancellarium sub clauis, pro vsu quotidiano vt opus erit.

Similiter sub eisdem tribus clauibus seruētur acta & decreta Conciliorum Prouincialium cum subscriptione Episcoporū, & acta Diœc. tum decreta, constitutiones; reformationes, & fori Archiepiscopalis taxæ, & alia eiusmodi descripta in forma authentica, & etiā processus grauiores in causis iurisdictionis ecclesiasticę: neque vnquam extrahantur, nisi vt supra.

Sic etiam sub tribus clauibus seruentur processus causarum Sanctę Inquisitionis.

Harum clauium tertia, non æconomus, sed Vicario Criminali curæ erit.

Denique sub tribus clauibus seruentur omnia ad pœnitentiariam pertinentia; sed tertia clauis non penes Vicarium, aut æconomum, sed penes pœnitentiarium seruetur.

Instrumenta alia, & scripturę authentica, & breuia apostolica, fundationes cappellarum, & alia eiusmodi, nunquam extrahantur ab Archiuo; sed eorum copia vel exempla habeantur tradēda cum opus fuerit: sed tamen si quādo Archiepiscopo, vel Vicario Generali, alijue Vicario, vel alicui ex visitatoribus Præfectiue, vel huiusmodi Iudicibus opus fuerit inspectione originalis, ipsemet Cancellarius, vel vnus ex eius substitutis illud deferat ac exhibeat inspiciendum: idq. reporter in Archiuū. Processus monialium, & virorum regulariū, sub duabus clauibus seruuntur: quarum vna seruetur penes Cancellarium, altera verò penes Vicarium Monialium: & si virorum regularium sit, penes Archiepiscopum.

Reliqua scripta Archiuij non authentica, vt informationes, & copiæ instrumentorum, vel alia, tradi possunt aliquando Vicarijs, & Visitatoribus, ac alijs huiusmodi, cum opus erit: hac tamen ratione seruata; vt si quando opus erit visitatori actis visitationis, Cancellarius det illi primā copiam, scilicet in folijs scriptā, recepta à præfato Visitatore cedula restituēda, cum primum illi restituerit scripturas.

Consignet verò per inuentarium diligenter singulas scripturas, quę coniunctę erunt illis actis.

Regesta, & filciæ literarum custodiantur sub vna clauis.

Habeat quęque porta Ciuitatis, & plebs Diœcesis Scrinium, & prætereà sacculū; in quo reponantur scripta, & iura ecclesiastica in fasciculis colligata, notataq. per numerum.

Scrinium integrum literarum & registrarum Vicariorum, Visitatorum, aliorumue.

Recondantur in alio scrinio omnes actorum libri (vtputa professionum fidei, consecrationum, translationum reliquiarum) tripliciter distincti; scilicet, Primò qui pertinent ad eccle-

fias, & iura ecclesiarum, & piorum locorū :
Secundò, qui pertinent ad mores cleri; Ter-
tiò, qui pertinent ad mores populi.

Parochorum libri, quos exhibent, veluti Ma-
trimoniorum, Baptizatorum &c. ponantur
sub suis Parochijs.

Libri autentici qui passim præ manibus sunt
habendi, in Cancellaria ponantur, quò com-
modius habeantur; seruata tamen semper quò
magis poterit, rerum, personarum, & locorum
distinctione.

Indices verò non autentici, in alio arma-
rio distincti tripliciter quantum potest, vt
supra.

Scrinium benè tutum in loco remotiori, pro
processibus, & rebus ad Sanctum Inquisitio-
nis officium pertinentibus.

Armariū distinctum pro regularibus viris,
& monialibus.

Itidem de rebus Prouinciæ seruetur.

Armaria distincta plura de rebus communi-
bus in materijs vniuersalibus.

Hæc verò distinctis armarijs seruanda sunt,
vt in vario genere sunt. Nam alia sunt ad re-
formationem pertinentia: & hæc, vel vniuer-
salia, vt Bullæ Apostolicæ ad totum orbem
christianū pertinentes, vel ad vsum vrbis Ro-
mæ tantum, vt reformatio pœnitentiariæ, &
eiusmodi &c. vel aliarum variarum ciuitatū.
quæ exemplo seruire possunt huic ecclesiæ,
vt varia concilia exera prouincialia vel Diœ-
cesana, edicta etiam episcopalia: vel denique
huius Ciuitatis, vt,

Instructiones Visitatorum, Constitutiones,
& reformationes huius ecclesiæ, materiæ De-
cretorum, Constitutiones, & libri ad id per-
tinentes.

Concilia varia.

Ordinationes variæ datæ Clero.

Tabellæ ad disciplinam Cleri pertinentes.

Quæ pertinent ad librum ritualem, vel ad cœ-
rimoniale Missæ.

Tabellæ Punctatorum, & alia huiusmodi.

Generales ordinationes ad populum pertinen-
tes, quales sunt:

Institutiones, ordinationes.

Regulæ Corporis Christi.

Charitatis.

Sanctæ Annæ.

Item aliæ societates laicorum vniuersales.

Prinilegia illis concessa.

Banna etiam Gubernatoris, & magistra-
tum laicorum, ad mores aliquo modo per-
tinentia.

Alia verò sunt distinctè seruanda, Communia
quidem, sed non ad reformationem spectan-
tia; vt edicta ecclesiastica vel laicalia, de abun-
dantia bladorum, de aquis deducendis, de pe-
ste cauenda, &c.

Sic alia scrinia pro recòdendis alijs varijs scri-
pturis communibus.

De editione scripturarum, & earum taxis.

Cancellarius animaduertat, vt in singulis ex-
peditionibus alicui tradèdis sic procedatur,
vt coniungantur quæ oportet, pro ratione il-
lius expeditionis vel còsequendæ vel in vsum
adhibendæ: exempli causa, ne tradat literas
prouisionis beneficij Curati ante emissam ab
illo professionem fidei, & iuramentum debitū,
ex præscripto literarum apostolicarum, & Cò-
cil. Tridentini, & Prouincialium: sic de pro-
fessione fidei seruetur in traditione facultatis
concionandi, vel profitendi, aut quouis modo
docendi: sic concionatoribus, & confessorijs
regularibus tradat instructiones nostras de ra-
tione seruanda in munere illo præstando; tum
sigillatim in loco illo pro ratione suæ indigen-
tiæ, vt Archiepiscopus insserit: sic de alijs.
Notetq. cui traditæ instructiones sint.

Si quando autem ob inopiam indigentiamuè
loci ac necessitatem illius incolarū, admittitur
aliquis ad conciones habendas, aut confessio-
nes audiendas, aut curam animarum gerendā,
alioquin non ferendus ob imperitiam, aliāuè
ob causam: tunc ne expediat literas patentes,
vnde alibi censeatur ad ea munera probatus;
sed det literas Archiepiscopales claufas ad Vi-
carium Foraneum, aut Visitatorem præfectū-
uè illius regionis, aut ad Parochum; quibus li-
ceat illos eo solū certo loco, certoq. tempo-
ris breui spatio præscripto, pro ratione necessi-
tatis loci in illis muneribus versari; neque ta-
men approbationem ostentare, vt examinis
iudicium alio tempore in nostra vel alia Diœ-
cesi hoc comprobationis testimonio effugiat,
vt aliquando contingit.

Habeat librum Diarium; in quo describantur
diem scripta omnia quæ contigerit dari ex-
tra Archiuum: cum autem restituentur Cæ-
lario, statim partita vnaquæque scripturarum
restitutarum deleatur.

Cancellarij notarij tam ciuiliū quàm crimi-
naliū causarum, acta, instrumenta, proces-
sus uè originales Cancellarij recepti, atque fa-
bricati, per se aut alios, ex quauis causa, etiam
videndi tantum, nunquā exhibeant nisi ad eo-
rum bancum, vel in loco Archiuij, & Cancellaria;
idq. sine aliqua mercede faciant: aliò verò
transferre, etiam per nuncios quantumuis sibi
fidus non audeant; etiam si partium consensus
adesset: qui secus fecerit, arbitrio Archiepisco-
pi grauitè puniatur, & parti etiam læsæ pro
suo interesse satisfaciatur.

Caueant Cancellarius, & Notarij substituti
Criminales, ne alicui tradant copiam alicuius
processus, sententiæ, depositionum testium,
seu alterius scripturæ, sine licentia Vicarij Crimi-
nalis aut Generalis sibi in scriptis danda;
sub pœna priuationis officij, ac alijs arbitrio
Reuerendis Archiepiscopi imponendis.

Si quando ab Archiepiscopo, Vicario Genera-
li, Præfecto vel Visitatore, vel à Fiscali, vel alio
eius-

eiusmodi Ministro significandum erit, v̄ nihil transeat in aliqua materia, seu expeditione; Cancellario curæ sit, tum cauere, tum significare & Vicarijs & Notarijs substitutis, & alijs vt opus erit.

Notarius substitutus, pecunias quas occasione processus; & totius causæ, cuius ipse actuarius est, receperit, in dies in processum referat, ac in fine illius, totum id quod receperit, scribat.

Si Vicarius causæ, gratis expediri in toto vel in parte mandauerit, gratis expediantur; idq. totum eius cōscientiæ ac arbitrio relinquitur.

Ne Notarij, seu alij, quibus in Archiuio inueniendi scripturas, etiam antiquas, onus iniunctum erit, aliquid mercedis seu muneris titulo, etiam à sponte dantibus accipiant.

Si tamen aliquando ob scripturarum antiquarum qualitatem, seu alia quauis de causa, aliquid solui pro labore, iustitiæ & rationi consonum erit; id tantum quod Vicarius Generalis iudicauerit, persoluitur.

Ne rursus etiam ad formam horum decretorum eorum quisquam accipiat aliquid; sed omnes pecuniæ quacunq. de causa debitæ pro expeditionibus leuioribus; utputà comparitionum, relaxorum, & huiusmodi modici momenti, habeat quisq. Notarius capsulam immobiliter annexam banco suo, in quam reponat taxam præfinitam, illamq. in dies in libello, quem omnes substituti habeant, referre teneatur, habita mentione causæ in omnibus partibus, & singulis diebus pecunias prædictas vnà cum paritarum libello consignet Depositario, qui in capsula reponat.

Ex quibus soluat illa merces, quam pro ratione laboris & scripturæ, eisdem ex præscripto in altera tabella conficienda iussu nostro, de distributionibus inter Cancellarium & singulos eius substitutos Notarios & scriptores, & alia Cancellariæ onera partienda, aut certū stipendium in earum locum vel supplementum per nos decernendum, quousq. experimento

facto per aliquod tempus, firmiter statuatur per nos tabella earum partitionum.

Pro grauioribus vero rebus, scilicet, quibus manum apponit ipse Cancellarius, ac editionibus procelluum sententiæ & huiusmodi, in ijs remittat partem ad capsam depositariæ Generalis Cancellariæ; cuius curæ erit exigere totam constitutam taxam, seu portionem illam, quæ tunc ad bonum computum soluetur in ipsa capsula depositariæ generalis, ac in libro magistro rationum iudicis referendam; vltra quod de ea portione soluta in margine ac fine processus mentio facta sit.

Cuius capsulae clauēs sint tres; & ita partita, vt altera sit penes præfectum executionis reformationum tribunalis; altera penes Cancellarium; altera vero penes Notarium illum substitutum, qui taxarum solutionibus Præfectus sit.

In fine vero mensis capsula illa generalis depositarij aperiatur, his vocatis ac præsentibus, qui ipsorum clauēs retinent; & pecunijs numeratis, computisq. factis omnium rationum ac partitarum, quæ in cuiuslibet substitutorum libello ac depositarij descripte reperiuntur, pecuniæ sic conseruatæ (deductis prius alijs impensis Cancellariæ nomine faciendis) inter Cancellarium, substitutos Notarios, & scriptores ad rationem constitutorum illis singulis emolumentorum diuidantur: & quidquid deesse contigerit ad integram solutionem dictorum emolumentorum prædictis ministris, & alijs impensis, totum suppleat mensa Archiepiscopalis.

Taxæ fori Archiepiscopalis, omnes editioni dentur, ac deinceps in loco Cancellariæ publico, in quo ab omnibus uideri & legi possint, continuè appensæ retineantur.

Quæcunq. expeditiones, aliaue taxata sunt, nihilominus quandocunque Archiepiscopus ex causa sibi benè visa iusserit gratis expediri, gratis dentur ad eius præscriptum.

F I N I S.

RE-

RELIQVA

AD INSTRUCTIONEM

ALIQVAM PERTINENTIA,

vulgari sermone conscripta.

RICORDI

Di alcune cose cauate dal Concilio di Trento, e dal Concilio Provinciale di Milano, e di alcuni disordini che nella Città sono; che sparsamente nelle lor prediche potranno i Predicatori à luogo e tempo, secondo le occasioni che haueranno, ricordar & auuertire il popolo, prendendo hor questo, hor quello ricordo nelle mani.

HE chi conosce alcuno Heretico, ò sospetto di Heresia, lo denunci al Superiori, cioè al Reuerendissimo Arcivescovo, ouero al Reuerendo Padre Inquisitore.

Che i Maestri da Scuola non leggano, ne facciano leggere à pupi, libri che siano contra la pietà Christiana, e buoni costumi. Ma oltra le cose di humanità, gli ammaestrino anche nelle cose della Dottrina Christiana.

Che i padri e le madri mandino li suoi figliuoli le feste alle Chiese, ad imparare le cose pertinenti al viuer Christiano.

Che non si tengano in casa libri dishonesti e prohibiti.

Che le feste si santifichino come si deue; & non si vendano cose vietate; ne si tengano le botteghe aperte; ne si balli.

Che i fanciulli si facciano battezzare nel termine di otto giorni, & non si differisca più oltra; perche incorrono la scomunica quelli che in ciò sono negligenti; e si eleggano con pari timorati di Dio, che à tempo possano esser veri Padri Spirituali d'essi fanciulli.

Che i publici Concupinarij, Vsurarij, e Bastematori, e simili altri huomini scelerati, se dopò ch'vna volta saranno ammessi alla comunione, torneranno al vomito, non faranno più ammessi, se in verità non si conosceranno emendati.

In Bulla Pij V. conceditur tantummodo trium dierum spatium.

Che gli ammalati si confessino quanto prima, e non differiscano più di quattro giorni; altrimenti non faranno medicati da medici; à quali sotto pena di scomunica latae sententiae, è prohibito passato detto termine di medicare.

Che i patroni, mercanti, ouero artigiani, non tengano in casa ouero in bottega, famigli ouero garzoni Bastematori; se hauendoli vna volta ammoniti, non si faranno corretti.

Che in Chiesa, e specialmente mentre si predica, ò si celebrano li diuini officij, non si passeggi, non si cianci, non si trattino negotij secolari, nõ si vagheggi, non si stia appoggiato à gli Altari, alli battisterii, à li lauelli d'acqua santa, ne con le spalle riuolte al Santissimo Sacramento, ne si stia in piede mentre si leua l'hostia, & il calice.

Che il matrimonio si celebri nel modo che ha ordinato il Sacro Concilio di Trento.

Che non si tengano in casa imagini profane, ouero lasciuie & dishoneste; & i pittori s'astengano di pinger tali.

Che chi entra nelli monasterii di monache senza licentia dell'Ordinario, cade in escommunicatione, ò machio, ò femina che si sia; per il Decreto del Concilio di Trento.

Sess. 25. de Regul. & monial. c. 5.

Che chi mette in Monasterio alcuna figliuola, ouero per farla monaca, ò per altra causa, contra sua voglia, cade in escommunicatione, per Decreto del medesimo Concilio.

Ibid. c. 18.

Si essorti il popolo alla frequentatione de' Sacramenti; & auisar tutti, che non stiano à confessarsi fino alla settimana santa; & riprender quelli, che ogni Anno mutano confessori.

Che quei che sono negligenti in pagar legati pii, non faranno assolti senza la precedente satisfattione; e parimente quelli che per testimonio falso in giudicio hanno dannificato il profumo in robba ò fama; il medesimo de gli Vsurarij.

Auisar il popolo dell'obbligo di digiunar tutta la Quaresima.

Riprièder il popolo de gl'infrascritti errori; cioè, delle Vsure, delle superstitioni, di strigarie, di carnalità, di crapule, e dell'andar alle bettole, & hostarie, e massime le feste; de i giuochi, delle pompe; e particolarmente le donne, e de' tuoi belletti, e rizzi, & abbellimenti; delle bugie de mercanti, de balli, e de suonatori che suonano le feste per guadagno; dell'andar alle perdonanze per vagheggiare, e della irriuerenza che circa ciò si vfa alle Chiese, e scandali che si danno con le parole e coi gesti indecenti, dissoluti, & immodesti; di vender le feste cose non necessarie, e conseguentemente prohibite.

AVVERTIMENTI
Per il Sacramento della Cresima,

Da leggerfi da ciascun Curato della Città al suo popolo, nell'occasione dell'amministrazione d'esso Sacramento, che farà il Reuerendissimo Arcivescouo.

Professione che fa il Christiano nel Sacr. della Cresima.

Età conueniente p' riceuerlo.

Preparatione.

Compadri, e Commadre.

1 N E L Sacramento della Cresima fa professione il Christiano d'essere soldato di Christo, e di combattere fortemente contra li vitiij e peccati, & in segno di questo il Vescouo batte con la mano quello che si Cresima; denotando, che si come dal canto d'Idio gli è dato in esso Sacramento forza copiosa per vincere tutti gl'inimici dell'anima; così loro si hanno da preparare à tollerare ingiurie, stēti, e la morte, doue sia il bisogno, per amor di Christo.

2 Et à questo effetto, chi fa tal professione, è bene che habbia qualche capacità per intender il beneficio, e li doni e gratie dello Spirito Santo, che è per riceuere per mezzo di questo Sacramento: per tanto nessuno si appresenti à riceuerlo, che non sia entrato ne i do decì anni; quando però non ne habbia dal Reuerendiss. Arcivescouo espressa licenza. Dall'altra parte, chi è arriuato à quell'età, non douerà per nessun modo esser negligente nel venire à pigliarlo.

3 Quelli che hanno da riceuere questo Sacramento, nel quale si conferisce la gratia del Spirito Santo, studiino di prepararsi diuotamente con digiuni, orationi, & altre buone opere; e sopra tutto siano contriti e confessi diligentemente de suoi peccati. E quando andaranno per riceuerlo, presentino la fede sottoscritta dal Cōfessore, d'esserli confessati.

4 Quelli che hanno da combattere con l'arme materiali, massime non essendo esperti in esse, sogliono pigliar vn Padrino che gli ammaestra; così il Christiano pigliando questo Sacramento per entrar nella battaglia spirituale contra di tutti li nemici dell'anima, piglia vn Padrino, che per altro nome si chiama compare; acciò habbi di lui cura, e protezione, in ammaestrarlo, & aiutarlo: & in segno di questo, il compare nella Cresima tiene e sostiene il figliozzo; dando ad intendere, che fino à quell'hora è stato debole & infermo, ma che per l'auuenire sarà più galiardo; e bisognādo, che lui l'aiuterà.

5 Però auuertischino li Compari, che oltre l'obbligo che hanno con li suoi figliozzi d'ingerarli le cose necessarie, come il *Pater noster*, *Aue Maria*, *il Credo*, & i dieci comandamenti, quando non li sapessero; sono etiam obligati à indirizzarli nella via delle virtù Christiane, con ammonitioni, e buoni essemplij.

6 Li Compari e cōmare contraheno con quello che tengono alla Cresima, certa parentela spirituale, come nel Battesimo: la qual impedisce il farsi matrimonij trà loro; & essendosi fatti, non vagliono, non vi essendo intrauenuto la dispensatione del santissimo Papa. E tale parentela spirituale è trà il compare, ò commare, e quello che lui ha tenuto alla Cresima, e suo Padre e Madre.

7 Non si deue euegger in questo Sacramento, se non vn compare, ouero vna commare.

8 Non importa che il compare ò commare sia parente à quello che hà da esser Cresimato, pur che non gli sia Padre, ò Madre, ò Marito, ò Moglie.

9 Per maggior conuenienza e decoro d'honestà, offeruino le donne tenerli alla Cresima frà di loro, e gli huomini tra loro; e prima si presētino gli huomini tutti, e poile dōne.

10 Nessuno tenghi altri à Cresima, che non sia Cresimato egli prima; però chi non fusse, si può far prima Cresimare, e subito esser compare ò commare ad altri.

11 Nessun compare ò commare tenghi più di duoi ò tre alla Cresima in vn medesimo dì.

12 Nessuno che sia escommunicato, interdetto, ouero habbia peccati graui, e publici, ò che non sia commuicato alla Pascha prossima passata ardisca farsi Cresimar lui, ò tener altri à Cresima.

13 Nessuna donna venghi à riceuere questo Sacramento della Cresima, ò à tenere altri alla Cresima, con vani ornamenti di capo, rizzi, fucò, belletti, pendenti all'orecchie, ò vesti d'oro, ritagli, ricami, ò altri simili sfoggiamenti. Et in somma sarà vestita con habito modesto e semplice.

14 Ne parimente si presentino huomini per pigliar la Santa Cresima, ò per esser compari ad altri, che siano vestiti con vani ornamenti d'oro e d'argento, ritagli, sfoggiamenti di berrete, con armi, & altre simili cose.

15 Ne alcuno vi vada, come da qualchuno si suole, con incompositione e longhezza di capelli che cuoprino la fronte; ne meno con la fronte bagnata di sudore, ò con altra lordezza, onde se impedisca il ministrargli questo Sacramento, ò si faccia con indecenza d'esso.

16 Quelli che sono stati Cresimati vna volta, si guardino di farsi Cresimare vn'altra; perché questo è vn Sacramento che si riceue vna sol volta, come il Battesimo. quelli però che non si ricordano d'esser Cresimati, hauendo fatto la debita diligenza di saperlo dal Padre ò Madre, ò altri che lo potessero sapere, e non trouando alcuna certezza, deuno farsi Cresimare.

17 Ogniuno venghi à Cresimarli quella mattina, & in quella Chiesa che si è deputata per ministrare in essa questo Sacramento alle persone della sua Porta; ne alcuno s'appresenti

Habito conueniente.

Niuno si faccia Cresimare due volte.

Ne fuori della Chiesa deputata.

- fenti à riceuerlo altroue, se per qualche impedimento hauuto il giorno destinato alla sua Porta, non hauesse hauuto di ciò special licenza dal Reuerendiss. Arciuescouo.
- Portino il bol- 18 Porti ognuno seco scritto in vn bollettino, il lettino. nome, e cognome loro, delli Padri, e Madri, e Compadri, e della Parochia; & diano esso bollettino, prima che pigliino la Cresima, à chi serà deputato per tal'effetto.
- Siano digiuni. 19 Auuertisca ciascuno di presentarsi digiuno à questo Sacramento.
- Diuoti nel rice- 20 Mentre si reciteranno le preci spettanti à questo Santo Ministerio, e s'iuocarà la gratia dello Spirito Santo, ciascuno stia deuotamente ingenocchione, e attendi con quella compositione di corpo; & applicatione di mente che porrà maggiore, alla consideratione di così grã beneficio lasciatoci dal Signore. Il che parimete farà, mentre si ministrerà esso Sacramento ad altri, maggiormente poi, quãdo presentatosi auanti al Reuerendiss. Arciuescouo, riceuerà esso questo Sacramento.
- Niuno si tocchi 21 Nessuno dopò Cresimato si tocchi la fronte, la fronte. ne anco per farsi il segno della Santa Croce, prima che sia rasciugata da vno delli Ministri assistenti.
- Non si partipri 22 Nessuno Cresimato si parti senza manifesta ma della benedittione. necessitã, ma aspetti, ò si troui al compimento delle preci, e benedittione che darà il Reuerendiss. Arciuescouo à tutti insieme nel fine d'essa Cresima.

AVVERTENZE

Di Monsig. Illustriss. Card. di S. Prassede Arciuescouo di Milano,

Ai Curati della Città, e Diocesi sua, per amministrare il Santissimo Sacramento dell'Eucharistia in Chiesa.

Quali nõ si deb- **I**N tutti quei casi, ne i quali per le nostre bano admette- re alla fanta cõmunione. noue auuertenze di confessõri, non deue il confessore admettere alla confessione, ò assoluere i penitenti, come per stare in stato di peccato mortale, ò in occasioni induttive al peccato, ò per non satisfare à oblighi, ò per altre cose simili, ouero deue differire l'assolutione, per veder prima in loro certi segni di vera emendatione; non admetta il Curato alla Communione persone, ch'egli sappia fuor di confessione, che siano publica ò notoriamente inuolte in alcuno delli sudetti impedimenti, quantunque esibiscano fede da nostri penitentieri, ò da altro confessore approbato, etiam regolare che gli habbia ministrato il Sacramento della penitenza; se essi penitenti non gli fanno prima cõstare, che si siano lenati di detto male stato & occasione, & habbiano dato certi e probati segni della sua emendatione, e satisfatto à quel che doueuanò nel modo e forma che si dice in

dette auuertenze. Sarà però cosa conueniente, che'l Curato auisi questi tali di ciò prima secretamente, ò alla presenza d'vna ò due persone probate, acciò che non vengano à riceuere publica vergogna, presentandosi alla comunione, la quale deue esso negargli, come s'è detto di sopra; massime c'hauerà commodità di farlo, douendo loro presentargli di tre di innanzi la fede di essersi confessati, quando si confessino da altri, che dal proprio Curato.

Ma se fosse secreto l'impedimento; e lo sapesse fuor di confessione, faccia seco il medesimo officio & instantia con ogni carità secretamente, perche non venghino à riceuere la comunione in quel stato; non già glie la neghi, quando si presentassero publicamente à comunicarsi. Se anche fusse secreto, in modo che lo sapellè solo in confessione, nõ deue far seco altro fuor di confessione, che raccomandarlo à Dio con oratione, e se si presentasse alla comunione, non può negargliela.

Ma quando il Curato hauesse dubio, se quello impedimento fosse publico, ò notorio, ò nõ; se è nella Città, ricorra al Vicario nostro generale; e se è nella diocesi, al Vicario foraneo; e cõferisca seco, e faccia quanto da lui gli sarà ordinato: e se al Vicario foraneo restarà alcun dubbio, ne dia auiso à noi.

Non admetta alla comunione alcuno c'habbia commesso peccati publici, ò notorij, prima che habbia publicamente satisfatto al scandalo, ò mal essemplio dato publicamente; ancor che habbia fede legitima d'essere assoluto da penitentieri nostri, ò altri confessõri etiam regolari. Ne meno admetta quelli, che fossero obligati secondo gli ordini del Concilio di Trento, ò de nostri Sinodi Prouinciali, ò de sacri Canonì à far penitenza publica, ouer anco solenne, per qualche delitto commesso publicamente in conspetto di molti, d'onde altri fossero commossi & offesi per il scandalo, douendo simil persona fare publicamente condegnà penitèza secondo la qualità della colpa, acciò che riuochino alla retta via co'l testimonio de la tua emendatione, quelli che co'l suo essemplio hanno prouocati al male; eccetto però se gli constasse, che questa sorte di penitenza gli fosse stata commutata da noi in altra.

Quando li putti ò putte della sua Parochia sono già peruenuti all'età di diece anni, si che siano vicini ad habilitarsi presto à riceuere la santissima comunione, non lasci che per neglittia sua, ò de i Padri ò madri loro, procedano più oltre ne gl'anni senza godere di questo spiritual thesoro, come alcune volte habbiamo trouato, che alcuni hanno scorsò con gran trascuragine e crassa ignorantia molti anni: ma quanto prima diligètemente gl'instruisca delle cose necessarie, per poter riceuere degnamente il Santissimo Sacramèto, e ben instrutti che faranno delli innumerabili frutti che da esso si cauano, e con quanta humiltà, riuerenza, e purità

Diligentia de' Curati verso quei che preuengono alla debita età di comunicarsi.

purta di conscientia si debba riceuere, li faccia comunicare: e per questo specialmēte nella prima settimana di Quaresima, ò se meglio gli parerà, nelle feste di Natale, & altre dell'inuerno, massime nelle Ville, per maggior comodità di quei figliuoli che in altro tempo sono più occupati nelli pascoli delle bestie, & altri essercitij simili, recognosca dal stato delle anime, e con altri modi, quelli che farano peruenuti alla sodetta età, e li chiami a se separatamente, ò molti insieme, e gl'instruisca come è detto di sopra: sceglia poi quelli che con questa diligentia, ò altra che farà, dopò si faranno habilitati à poter comunicarsi nella Pasqua prossima, quali admetterà, rimettendo gli altri ad altro tempo per far seco noua diligentia in questo.

Auuertisca di non admettere alcuno alla prima comunione, se oltre la sodetta diligente instruzione, non l'hauerà confessato tre ò quattro volte.

Quando però alcuno de i figliuoli della sua parochia sia solito di confessarsi da alcun altro confessore approbato da noi, e gli faccia constare per fede del confessore che esso sia idoneo; e da lui instrutto sufficientemente à riceuere la santissima Comunione, e che da lui si sia confessato almeno tre ò quattro volte, & esso conosca quello per confessore approbato da noi, e timorato di Dio, e pio; lo potrà admettere alla comunione sopra quel testimonio, se bē non haurà esso Curato vñto le diligentie soprascripte: altrimenti anch'esso facci il suo debito; interroghi il figliuolo, e riconosca come sia sufficientemente instrutto; e supplisca quel che bitogna per questo conto; e poi che li parerà bē instrutto, gli ministri il Santissimo Sacramento della Eucharestia, senza che in tal caso aspetti d'hauerlo confessato tre ò quattro volte, poi che in questo supplisce la fede del confessore.

Ma quando gli consti per fede pur del confessore scritta, che gli sia già stata amministrata la prima comunione da esso confessore, lo potrà anche lui admettere nella Pasqua, & in altri tempi dopò.

Dia il Curato questa medema instruzione alli adulti anco, particolarmente à quelli, che si comunicano di raro, & vniuersalmente tutto il suo popolo in tutti i giorni Paschali, & altri, quando comunicherà frequenza di persone.

Il Curato nella Pasqua comunichi nō solo quelli che in quel tempo si trouaranno habitare nella sua parochia; ma quelli ancor che vi faranno habitati la maggior parte dell'anno, ò almeno sei mesi.

In oltre quelli, che vi faranno andati ad habitare, se ben di pochi giorni ò mesi innanzi, cō animo però di fermarsi e stanciarui, ouero esibiscano facultà ottenuta in scritto da noi, ò dal suo paroco, di potersi comunicare in altro loco.

Di più nella diocesi quei viandanti anche, ò forestieri, che per passaggio vi capitaranno nelli giorni Paschali.

Ma nella Città questi forastieri ò viandanti si deuerano tutti comunicare solo nella nostra Chiesa Metropolitana.

Auuertirà nōdimeno il Curato, ò sia della diocesi, ò sia della Metropolitana, prima che li cōmunichi, di notare sopra d'un libro appartato il nome, e cognome, il loco dell'origine, ouero domicilio di quelli viandanti e peregrini che si comunicheranno: e conserui detto libro preso di se fidelmente, & in oltre frà 15. giorni, ne dia nota à noi in scritto, sotto scritta & affirmata di sua mano.

Quādo alcuno, che hauesse habitato nella diocesi sei mesi, & altrotāto nella Città sotto vn'altra Parochia, ritorni dopò Pasqua in quella Parochia, nella quale non si farà comunicato, esibisca frà tre giorni à quel Curato la fede d'essersi comunicato; e non lo facendo, esso curato lo reputi, e faccia seco come con gli altri non comunicati alla Pasqua.

Se alcuno hauendo dimorato la maggior parte dell'anno nella diocesi, non si farà comunicato la Pasqua da quel Curato, nella cui parochia harà dimorato quel tempo, benchè dica di essersi comunicato altroue, nōdimeno si proceda contro di esso, come se fosse vno di quelli, che hauesse habitato tutto l'anno nella sua parochia.

Non admetta, ne accetti il Curato escusatione alcuna di qual si voglia della sua Parochia, che non sia comunicato nella sua Chiesa la Pasqua, benchè allegghi qual si voglia impedimento, di non hauer potuto comunicarsi in essa, ò hauer hauuto causa legitima di cōmunificarsi altroue, & esibisca fede autentica, ò altra probatione d'hauerlo fatto; ma lo rimetta à Milano à dedurre innanzi à noi le sue ragioni, assignandoli dodeci ò quindici giorni al più, dentro il qual termine, se non gli esibirà l'admissione & approbatione nostra delle sue escusationi, ò commissione di soprasedenza, ò altro ordine nostro, l'habbi per non comunicato, e proceda con lui, come con gli altri non comunicati alla Pasqua.

Il medesimo faccia con ciascuno, che nella Pasqua si troui absente dalla diocesi, se dopò che sarà ritornato, fra 15. di non si confessi e comunichi nella propria parochia; ouero frà detto termine non gli esibisca letete nostre, per le quali se gli commetta, che lo debba admettere per cōmunificato, perche habbia esibito à noi fede in scritto del curato, & ordinario del loco, doue sarà stato in quel tempo Paschale, nel modo, che si ordina nel Concilio nostro terzo Prouinciale, di essersi all' hora comunicato.

Il Curato nella Quaresima alcune volte, e particolarmente nella Domenica delle palme, per se stesso, e per i Predicatori, doue ne sono, auuertisca il suo popolo, che ciascuno venendo à la

com-

Diligenza ver- gli altri.

Comunione Pasquale.

Tit. quæ ad Sacram. Euch. p. 92. §. Quicunq. Diligenza nel far esibire i bollettini della comunione nella Pasqua.

comunione Paschale, porti il bollettino, nel quale sia scritto il suo nome, cognome, e la casa doue habita, per lasciarlo ad' esso Curato: e che altrimenti non farà adnesso; come in fatto gli ordiniamo, che senza esso bollettino non admetta alcuno.

Nel tempo poi dell' amministrarsi la Santissima Comunione nella Pasqua, deputi persona della quale si fidi, e quale doue si può, sia almeno chierico, che con la cotta, prima ch' esso cominci à comunicare, dia principio à raccogliere li bollettini da quelli, che si verranno presentando alla comunione: e cominci à far questa raccolta di modo, che preuenga sempre il sacerdote d' vna ò due persone, e non più, ad ogni schiera; e nel riceuere ciascū bollettino, lo legga subito in voce tale, che il sacerdote, e quattro ò cinque delli più vicini di quella schiera possano sentire; & così letto, subito l' infilzi, ò metta in vn sacchetto decente, e così faccia di mano in mano de gli altri per ordine; e subito finita la comunione, li consegna tutti in mano al Curato: quale quanto prima gl' incontri co' lo stato delle anime, ò quinteretto alfabetico d' esse, per vedere chi si farà comunicato, o no, e conferui li bollettini, per hauerli pronti in mostrargli ad ogni requisitione nostra, e del Vicario foraneo nella diocesi.

Non potendo il Curato hauer persona ecclesiastica p questo effetto, pigli qualche scolare, ò altra persona diuota, e fida, che sia pratica della parochia; e quando fosse così picciola e solitaria villa, che non si trouasse iui persona che sapesse leggere, o fosse atta à questo; il Curato douerà egli prima hauer fatto li bollettini, e dato il suo à ciascuno, che lo presenti in quell'atto della Comunione, in mano di chi hauerà egli deputato, dādoglielo spiegato, perche non gli possa dare dui per vno, seruato nel resto il modo come di sopra.

E se bene non si puotrà leggere all' hora, nondimeno questa diligenza congiunta con l'occhio del Curato nel comunicare, e co' l' riuedere poi i bollettini che saranno stati fatti da lui, e scontrare il numero d' essi, con la nota che deurrà hauer tenuta del numero di quei bollettini c' hauerà dato fuori, potrà facilmente assicurarlo che non gli sia fatta fraude, massimamēte in vna terra ò villa picciola.

Il Curato il giorno di Pasqua, & il Lunedì e Martedì seguente, per la trina monitione ammonisca il suo popolo, che tutti debbano esserli comunicati per tutta l'ottaua di Pasqua; e che tutti quelli che non si saranno comunicati, passato quel tempo, senza altra monitione li publicarà per ordine nostro interdetti dallo ingresso della Chiesa secondo la forma delli sacri Canoni: Et esso Curato faccia anco priuatamente per tutta detta ottaua, con quelli c' haueranno macato, i debiti officij di Charità, acciò che satisfaccino al loro obbligo Christiano; e non satisfacendo, passata l'ottaua, nel primo

giorno subsequente, e poi anche nella festa prossima publichi interdetti dalla Chiesa quelli, che in effetto non si saranno comunicati, seruando nella publicatione la infra scritta forma. *D'ordine dell' Illustrissimo e Reuerendiss. S. Cardinale S. Prassede Arcivescovo della santa Chiesa di Milano, &c. Si dichiarano interdetti dall'ingresso d'ogni Chiesa, e come escommunicati, condannati alla sepultura del Terrazzo in euento della morte senza evidenti segni di penitenza gli infra scritti, per non si esser comunicati nella Pasqua di Resurrectione di nostro Signor Gesù Christo prossima passata, come commanda la Santa Madre Chiesa.*

Diamo però facultà al Curato di sopra sedere dall' interdetto per tutta la settimana che segue dopò l'ottaua di Pasqua, contra alcuni particolari, che potesse à lui essere così ispediente per qualche buon fine.

E se è curato della diocesi, cōcediamo che possa sopra sedere anco per l'altra subsequente settimana seconda dopò l'ottaua, hauendone licenza, ò commissione dal Vicario foraneo, di modo tale che chi si comunicerà fra questo termine di sopra sedenza come è detto di sopra, se ben non l' hauerà fatto nel tempo debito secondo l'ordine della Chiesa, nondimeno se gli farà gratia di non interdirlò, ma bē dourà il Curato in tal caso correggere questa negligenza ò contumacia con qualche penitenza spirituale, à suo arbitrio.

Ma sia auuertito il Curato, e Vicario foraneo, à non vfar questa facultà se non con gran consideratione, e graui cause.

E se pur anche fosse alcuno, al quale per grauissima causa giudicasse, che si douesse dare maggiore sopra sedenza, n' auisarà quanto prima dopò Pasqua, e ci risolueremo secòdo che ci parrà conforme all' honor di Dio, seruittio di quell' anima, e cōseruatione della disciplina ecclesiastica.

Non intēdiamo già che si proceda all' interdetto cōtra quelli, à quali esso Curato hauesse per rispetti conuenienti commandato di differire per qualche tempo la comunione per maggior aiuto delle anime; ma di essi subito con sue lettere ci dia nota, e delle cause perche voglia che differiscano, quando le sappia fuor di confessione, e parimente quello che gli occorerà sopra ciò, acciò che possiamo dargli ordine, & il rimedio che deurrà vfare per salute delle anime loro.

Parimēte ci dia nota in scritto per tutta la settimana seconda dopò l'ottaua se è nella Città, e terza se è nella diocesi, di quelli c' hauerà interdetti, e di quelli anco, con quali hauerà vfato della facultà di sopra sedere dall' interdetto, quando bene hauessero satisfatto nel termine della sopra sedenza, & insieme delle cause, quando le sappia fuor di confessione.

Gli interdetti publicamente dallo ingresso della Chiesa, perche cōfessati, come è precetto del

Quei che non si son comunicati nella Pasqua si publicano p interdetti dalla Chiesa.

la Santa Madre Chiesa, nella Pasqua non si sono comunicati, non si assolvino & liberino dallo interdetto, se prima oltre la debita satisfazione proportionata al scandalo c'haueranno dato, non lo assicurano di confessarsi e comunicarsi, & esser obedienti per l'auuenire alli commandamenti della Chiesa, e specialmente à questo, di confessarsi e comunicarsi nella Pasqua; e dopo che saranno liberati, il Curato publichi al popolo la sua liberatione.

Il Curato douendo ministrare la Santissima communione al Popolo in Chiesa, ò sia nella Messa, ò fuori d'essa, offerui diligentemente il decreto del primo nostro Concilio Prouinciale, di comunicare gli huomini separatamente dalle donne.

Il che potrà fare facilmente in alcun de i modi infrascritti.

Prima nel tempo della Pasqua diuida quelli giorni, ne i quali comunemente si vuol comunicare il Popolo, assegnandone alcuno particolarmente per far la comunione de gli huomini, & in quel giorno comunichi gli huomini solamente, & alcuno per far la comunione delle donne, e parimente in quel giorno comunichi solamente le donne; e faccia così à tempo questo assegnamento, che lo publichi in Chiesa nel giorno della Domenica delle palme.

Ma se alcuno (come molti sogliono) vorrà comunicarsi più volte in questo tempo Pasquale, e per questo, ò per altra causa particolare desiderarà comunicarsi nell'istesso giorno assegnato per le donne, ò qualche donna nel giorno assegnato per gli huomini, potrà nondimeno ministrargli il Santissimo Sacramento dopò la comunione di quelle persone, alle quali sarà assegnato quel giorno.

Potrà ancora senza far la diuisione delli giorni, quando la Comunione si faccia fuor della Messa, eleggere due altari, vno per gli huomini, e l'altro per le donne, li quali siano vno per banda della Chiesa, di modo che non siano necessitate à incontrarsi le donne con gli huomini nell'andare e ritornare dalla comunione. Et il Curato cominciado prima dalla parte de gli huomini à riconciliarli, se non faranno riconciliati, poi à comunicarli; come hauerà comunicato vn pezzo da quella parte, vada dall'altra parte delle donne facendo il medesimo, poi ritorni dalla parte de gli huomini; e così à vicenda venghi à comunicarli tutti senza fare aspettare noiosamente le donne sin al fine.

E doue saranno più Curati in vna istessa Chiesa, potrà anche farsi con questa diuisione di altari la comunione nella Messa, & vno potrà attendere alla reconciliatione, poi celebrare, e ministrare la comunione dalla parte de gli huomini, e l'altro dalla parte delle donne; e così si faccia ogn'altro confessore approbato, che si trouarà all' hora in quella Chiesa, quato al vdir

le confessioni, ò ueramente mutaranno luogo alcuna volta scambievolmente fra loro, per lo disfare à chi da cialcun lato desiderasse confessarsi più da vno che dall'altro. In ogni caso doue farà alcuno d'essi, che habbi facultà del li casi riseruati da noi, passi hora dalla banda de gli huomini, hora da quella delle donne, accioche chi hauerà bisogno di lui in questo particolarmente, vi possa andare senza dare sospitione alcuna de li contenti alli circostanti.

Doue sia poco numero di anime, comunichi nell'istesso giorno prima gli huomini poi le donne, facendo che tra tanto che comunicerà gli huomini, le donne stiano nella parte della Chiesa assegnata loro; così faccia cò gli huomini, mentre le donne si comunicaranno.

Questo terzo modo si offerui sempre nelle còmunioni che si fanno fra l'anno per qualche solennità, ò per deuotione; saluo se per la numerosità del Popolo non parebbe meglio al Curato di seruare il modo di diuidere gli altari, com'è detto di sopra, poiche in simile occasione non si può usare il primo modo di diuidere i giorni.

In quelle Chiese doue alle volte per qualche impedimento non si potesse seruire d'alcuno delli sodetti modi, si tollera che si mettano due schiere di banche fuori della cappella grande, distante l'vna dall'altra due ò tre braccia nel medesimo dritto, si che occupino quasi tutto il trauerso della Chiesa; e sia de gli huomini quella schiera, che farà posta nella parte della Chiesa assegnata à gli huomini; e delle donne, quella che farà dalla banda assegnata ad esse donne; facendo che tutti stiano volti con la faccia verso la testa della Chiesa, & in questo modo còmunichi prima vna schiera di huomini, poi vna di done, e così seguiti alternatamente, sinche farà finita la comunione.

Per ministrare il Santissimo Sacramento con decentia, e sicurezza de pericoli, che non cada in terra qualche particola ò frammento, si proueda in ogni Chiesa Parochiale delle infrascritte cose da gli scuolati del Corpus Domini, cò l'aiuto se sarà bisogno, di qualche raccolta di limosina, che si faccia nel popolo di quella Parochia per questo, ò còtributione del Rettor della Chiesa, secondo che comportarà la qualità delli suoi redditi.

Di banchi in numero sufficiente per li circoli ò schiere delle còmunioni più numerose, com'è la Pasquale, le quali banche siano alte da terra vn braccio & vn quarto.

Di touaglie, ò seruiette ò tele bianche, quali siano lunghe, & in numero tale, che sia à sufficienza per coprir tutte le sodette banche, e per poterli mutare e lauare spesso à i suoi tempi fra l'anno; e siano larghe quant'è l'altezza della tela nostrana, accioche coprano tutte le banche.

Di quattro almeno, ò più seruiette di tela di lino sottili, che siano seplici senza lauoro alcuno

Apparato necessario per ministrare la Santissima comunione.

Banchi.

Touaglie.

Seruiette.

Comunione
faccia à gli ho
mini separata
mente dalle do
, & in qual
maniera.
r. que perti.
Sac. S. Euch.
g. 8. S. Eucha
liz.

nel mezzo, ò dalle bande, se ben potranno essere lauorate da i capi, longhe da due ò tre braccia, alte quanto è l'altezza della tela nostrana. Queste sono per tenerli sotto la pisside e le mani del Sacerdote, mentre che andarà communicando li circoli di persone che faranno dietro alle banche fodette, e potranno anche seruire per tenerli similmente sotto, quãdo si communicano gl'infermi.

Scabelli per la purificazione cò sue seruiette

Di dui scabelli decenti per prepararui sopra le cose necessarie per la purificazione nel luogo istesso, doue staranno le persone deputate à dare la purificazione nelli capi de circoli ò schiere di quelli che si comunicheranno, come si dirà più à basso.

Di 4. seruiette conueneuoli per poter coprire quelli scabelli.

Vasi.

Di 4. vasi che siano netti e lucenti, per gouernare dentro il vino da purificare; e di quattro altri vasi piccioli, per dare à ciascuno la purificazione: li quali vasi siano della forma, che se gli darà per ordine nostro.

Nè più lasci il Curato, che persone particolari facciano portare iui suoi vasi, ne bicchieri, ne vino particolare per la sua purificazione.

E parimente di seruiette picciole, almeno quattro, per asciugar la bocca à quelli che si faranno purificati.

Le quali tutte touaglie, seruiette, vasi grandi e piccioli si lauino spesso, e si conseruino sempre per questo effetto netti e mondi in sacrestia, ne si adoprino mai ad vso profano.

Cerei e torchie

Vi siano sempre pròti 6. cerei honoreuoli, per accendere sopra ogni altare, innanzi al quale si farà la comunione fuori della Messa, per tutto quel tempo che durarà essa comunione; e due torchie, ò cerei grossi, per portare sempre innanzi al Sacerdote, quando farà la comunione, ò per mettere dalli capi delle schiere, ò banche, e circoli delle persone, che si hanno à comunicare, come si dirà qui à basso.

Ministri ecclesiastici, e loro officio.

In ogni luogo doue si ministrerà in Chiesa la Santissima comunione, vi siano, doue sarà possibile, otto ministri ecclesiastici; li quali con cotta seruino al tempo delle communioni, massime numerose, per fare gl'infrascritti officij.

Vno che nella Pasqua, prima che il Sacerdote cominci à ministrare la Santissima comunione, dia principio à raccogliere li bollettini di quelli che si presenteranno alla comunione, li legga, e consegnì, come è detto al suo luogo. Vn'altro, doue è vso che le persone si presentino alla comunione con vna candela accesa in mano, che preceda à quello delli bollettini, di due persone per schiera; il quale con vna mano vada pigliando le candele, e le estingua in vna cassetta di legno che hauerà nell'altra mano, la quale habbia nel fondo vn poco d'acqua, accioche non faccino fumo.

Il quale vso di presentarsi con le candele accese nella comunione, che restano poi alla Chiesa, ò al Curato, per mettiamo che si offerui

doue hora si troua, nella comunione sola della Pasqua; e per li misterij santi che contiene, e per vna certa ricognitione del Curato; purchè si smorzino, come è detto di sopra, prima che il Sacerdote s'accosti à quello che vuol riceuere la comunione: mà ne gli altri tempi lo proibiamo, per le incommodità e pericoli, che come l'esperienza ci mostra, porta à questa ministratioue.

Dui altri, vno de quali stia dalla banda destra del Sacerdote, l'altro dalla sinistra, che tenghino sotto la pisside e le mani di esso mentre và communicando, e sotto il mento di quelli che si comunicano, vn panno di lino, accioche non caschi fuor di quel panno particola ò fragmento alcuno per qual si voglia accidente: E quelli co'l panno fodetto, potranno bastare senza altro apparecchio di banche e sue touaglie, quãdo si facesse nella Messa, ò fuori di essa all'altare vna comunione di poco numero d'anime commune di dieci ò dodici persone.

Dui altri, i quali tenendo in mano due torze ò cerei grossi accesi, precedano sempre il Sacerdote mentre và ministrando la santissima Comunione; ouero quando il circolo ò schiere siano breui, siano genuflessi cò tutte due le ginocchia in terra, vno p capo del circolo, ò schiere. Altri dui, i quali stiano vno per banda della Chiesa, per dare la purificazione à quelli che si faranno comunicati; e stiano in loco tale, che quelli che pigliaranno la purificazione, nõ voltino le spalle al Santissimo Sacramento, ne dia no impedimento à quelli che voranno andare à comunicarsi, ne tra loro faccino confusione, ne essi siano impediti in far l'officio loro condecientemente e come si conuiene.

E quando sarà tempo che facciano il suo officio, ogn'vno di loro terrà con la man dritta il vase picciolo, nel quale porga la purificazione, e con l'altra mano la seruietta da asciugarli la bocca quelli che sono purificati, hauendo preparato appresso di se vn scabello da vn canto coperto d'vna touaglia, sopra la quale vi siano li duoi vasi grandi, vno col vino, e l'altro con acqua netta, & vn'altro vase picciolo, perche così si possa dar acqua à chi non foglia mai bere vino, e rinfrescare i vasi piccioli, ò mutarli alcuna volta.

Ma quando il Curato per le comunioni più numerose giudicasse più ispediente per maggior commodità, e manco tumulto, ò disturbo, far dar la purificazione al popolo prima che si parta dalla istessa banca doue s'è comunicato, in tal caso l'apparecchio del scabello & altre cose sopradette per essa comunione, hauerà da essere in vn sol loco della Chiesa, da vn lato dell'altare innanzi al quale si fa la comunione; & i due ministri per la purificazione non starà no separati al loco designato di sopra, mà tutti due insieme s'aiutaranno à dar essa purificazione, tenendo vno dalla man destra il vase picciolo co'l vino co'l quale si habbino à purificare, e dal-

e dalla sinistra la seruietta, e porgendo à ciascuno comunicato prima esso vase e vino, poi la seruietta d'asciugarli.

Benche meglio sarà, massime quando si purifi carauo donne, che porga il vino da purificarli, e la seruietta da asciugarli solo alla prima persona del circolo, & essa poi porga le cose sudette à chi le viene appresso, e così di mano in mano fino al fine di quel circolo ò schiera; doue poi il ministro ripigli il vase, e la seruietta, e torni da principio del nouo circolo; l'altro gli anderà appresso sempre con li duoi vasi grandi, vno del vino, e l'altro dell'acqua, per supplire nel vase picciolo secondo il bisogno il vino, & anco l'acqua per rinfrescarlo spesso, e per ogni altro bisogno.

Ma in questo caso auuertiscano di non dar, ne lasciar pigliar la purificazione ad alcuno, se nõ qualche breue spatio dopò che sarà comunicato, come d'un *Pater* & vn' *Aue Maria*: e per questo non comincino à dar la purificazione al circolo, sino che sarà già comunicato fin'à otto persone, e così si vadi sempre porgendo la purificazione dietro al Sacerdote che v'è comunicando, con distanza dal vase della purificazione al Sacerdote di otto ò più persone.

Doue e quando non si possono hauer chierici, ò non in tanto numero, ò quanto ricercano i bisogni de quali si è detto di sopra, potranno seruire per necessità in alcune delle cose sodette, ò putti con vesti lunghe e cotte condecanti, ò in difetto loro alcuni scolari del Corpus Domini; i quali per questi, e molti altri seruitij che potranno far nel portarsi il Santissimo Sacramento à gl'infermi, prouedano quanto prima di quattro ò sei habiti come quelli delli disciplini, ma senza coperta del capo, e doue si possi, di tela san gallo, e color rosso, de quali si vestano quelli Laici scolari, che seruiranno ad alcuno delli sodetti officij.

In ogni caso, doue alcuna volta non si potesse hauer tutto questo aiuto, quelli dui che riceueranno le candele, e li bollettini di quelli che si comunicano, già non faranno dibisogno fuor delle communioni Paschali; si puotrà anche supplire al bisogno di tenere le due torze ò cerei accesi, con mettere le istesse torze ò cerei in candelieri ò cangelle fermate da i lati del le schiere ò circoli di quelli che si comuniceranno, senza che alcuno le tenga in mano: ne anco saranno necessarj quelli dui deputati per la purificazione del popolo, potendosi mettere vn solo, ò anco niuno, quando si dia la purificazione, non nelle schiere, ma da i lati, doue vadino le persone Communicate partendosi dalle banche ò schiere, oue si fa la Communione; nel qual caso basterà apparecchiare in loco conueniente sopra li scabelli e touagliole come s'è detto, duoi vasi grandi, l'vno col vino, e l'altro con l'acqua da purificare, i vasi piccioli per porgere, e riceuerli la detta purificazione, e le ser-

uiette d'asciugarli; e lasciare che ogn'vno, com'è Communicato vada di mano in mano à purificarli da se stesso, senza che vi assista alcuno.

Et all'ultimo per necessità si potrebbe anco comunicare con le banche sole, e sue seruiette ò touaglie sopra senza li duoi da i lati del Sacerdote che tenessero sotto il panno.

Le persone quali haueranno à seruire nella comunione delle donne, in portare li ciloftri, ò tenere sotto le seruiette, ò in dare la purificazione, quanto più si possi, siano approuate, di buoni costumi, e mature d'anni, ò all'incontro di età puerile, e semplici.

Quando occorre al sacerdoti di ministrare la comunione fuor della Messa, ancor che fosse subito fornita essa Messa, non ministri con gli habiti con che si trouarà hauer celebrato, ma se ne spogli, e la ministri vestito solamente di cotta e stuola.

Il Curato nella Pasqua egli stesso e non per altro Sacerdote comunicati tutti quelli che habitano nella sua parochia, saluo se non fosse necessario per la numerosità del popolo che pigliasse alcuno in aiuto; nel qual caso pigli Sacerdote molto pratico, e conoscente delli huomini della parochia, & aueduto, perche non li sia fatta qualche fraude nell'ordine che si è dato de i bollettini da presentarsi nell'atto della Communione.

Il Curato occorrendogli ministrare la Santissima Communione al popolo fuor della Messa, faccia che siano apparecchiate tutte le cose di sopra ordinate; se vi sono persone da reconciliare, vi attenda, e faccia che sopra l'altare siano accesi sei candelotti decenti; e poi prima che vadi all'altare, si laui le mani in sagrestia, e si vesta di cotta e stuola, faccia accendere due torze ò cerei grossi, quali siano portati da duoi chierici con cotta; e nell'intrar della cappella, nel piede della bradella nel mezo dell'altare faccia à capo scoperto verso il Santissimo Sacramento la debita genuflessione; e quando la pisside non sia sopra l'altare fuor del mondino, perche hauesse lui ò altro fatto la consecratione delle particole in quella mattina, stando li duoi chierici sodetti, vno per banda della bradella, e con tutte due le ginocchia inginocchiati cò le torze ò cerei in mano, apra l'uscio lo del mondino, e come l'hauerà apetto, faccia di nuouo la genuflessione, poi leui fuori del mondino la pisside, e la ponga così coperta sopra l'altare con il corporale sotto iui preparato e steso per questo effetto.

E come ve l'hauerà posta, leui alquanto il coperto della pisside, e riconoscendo con l'occhio le particole che vi sono, la cuopra e faccia vn'altra genuflessione.

Habbia per regola generale circa il far le genuflessioni al Santissimo Sacramento, che giogendo all'altare, ne faccia vna all'ultimo grado; e prima che leui la pisside fuor del mondino poi-

Cose da offeruarsi dal Curato ò Sacerdote mentre vuol comunicare.

che l'ha aperto, vn'altra; toltola fuori, e scopertala, vn'altra; quando l'ha riposta nel mondino, vn'altra; e quest'ordine tenga ogni volta che depone e ripiglia la pisside sopra l'altare, di far vna genuflessione volendo scoprirla ò leuarla, vn'altra volta hauendola deposta ò coperta.

Quando sarà per cominciare à fare la comunione del popolo nella Messa, ò fuori, ritirandosi presso il corno dell'altare dalla banda del Vangelo, si vulti con la faccia verso il popolo; e se non hauerà fatto quella mattina il sermone ò predica prima in pulpito, ouero al suo tempo nella Messa, doue habbi detto alcuna cosa al popolo sopra la eccellentia e frutti mirabili di questo santissimo Sacramento, e sopra la preparatione con che si deue riceuere; farà all'hora questo vfficio, hauendo à comunicare più di vinti persone, ò in circa: & auuertirà nel fine, che tutti stiano inginocchiati: e se è tempo Paschale, auisará, che se vi è alcuno che non sia di quella parochia, vada alla sua parochia à comunicarsi, come vogliono i Sacri Canonici che si faccia nel tempo della Pasqua; poi faccia far al popolo seco insieme il segno della Santa Croce, dicendo, *In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Amen.* E poi la confessione generale in lingua volgare, conforme all'uso di questa diocesi, finche ordinaremo altro, nella forma qui prescritta, senza diminuirlo, mutare, ò aggrongerui parola alcuna.

Io confesso à Dio onnipotente, alla B. Maria sempre vergine, al B. Michel Archangelo, al B. Giouanbattista, alli santi Apostoli Pietro e Paolo, al B. Ambrosio confessore, à tutti li Santi, & à voi Padre; che ho peccato grauemente co'l pensare, colla parola, e coll'opra, per mia colpa, per mia colpa, per mia grandissima colpa. Perciò prego la B. Vergine Maria, il B. Michel Archangelo, il B. Giouanbattista, li Santi Apostoli Pietro e Paolo, il B. Ambrosio confessore, e tutti li Santi, e voi Padre; che vogliate far oratione per me à Dio Signor nostro.

Fatta la confessione dal popolo nel modo sodetto, esso curato dica, *Deo gratias*, e seguiti. *Misereatur vestri omnipotens Deus, & dimissis omnibus peccatis vestris, perducatur vos ad vitam aeternam. R. Amen.*

Poi faccia con la mano destra il segno della Santa Croce sopra il popolo, e dica, *Indulgentiam, absolutionem, & remissionem omnium peccatorum vestrorum tribuat vobis omnipotens et misericors dominus. R. Amen.*

Detto questo si riuolti all'altare, faccia la genuflessione, scuopra con la man destra la pisside, faccia la genuflessione di nouo, poi pigli con la man sinistra la pisside, e riuoltandosi al popolo pigli con le due dita della man destra vna paracola, e la tenghi vn poco eleuata sopra la pisside, e dica al popolo; *Eleuate la mente vostra con ogni humiltà e diuotione, e dite tre volte come dirò io. Signor non son degno che en-*

trate nella casa mia, ma solo dite con la vostra parola, e salua sarà l'anima mia.

Come hauerà fatto dir seco tre volte le parole sodette, si parta dall'altare, andadogli innanzi li duoi chierici sodetti, e quello che hà da riceuere i bollettini, come s'è detto di sopra al suo luogo; e descèda alla schiera ò circolo delle persone che vorrà comunicare, e prima di comunicare ciascuno, faccia con la particula il segno della Croce verso quello che vuol comunicare, e dica, *Corpus Domini nostri Iesu Christi custodiat animam tuam in vitam aeternam.*

Amen.

Nel fine delle quali parole gli porga il Santissimo Sacramento.

Auuertisca il Curato di non porgere il Santissimo Sacramento à persone che si trouino esse- re dietro quelli che sono in circolo ò schiera, e specialmente che perciò in quell'atto della comunione non possono mettere il capo tanto innanzi, che il mento sia sopra della banca, e gli ministri possono tenerli il panno sotto, come s'è ordinato.

E questo per il decoro conueniente, e per il disturbo che si dà da questi tali, à quelli che sono nella schiera, e per euitar il pericolo che non caschi particula ò frammento fuori del detto panno, come s'è detto di sopra.

Andando il Curato da vn luogo all'altro per qual si voglia occasione con la pisside in mano, dopò che hauerà cominciato à ministrare il Santissimo Sacramento della Communione, tenghi sempre le due dita con le quali si ministra vnite insieme sopra di essa pisside; e sempre che gli occorra riponere la pisside sopra dell'altare, absterga bene le due dita sopra di essa, per farui cader dètro quei fragmenti, ch'esso vedesse che gli fossero restati attaccati nel ministero della comunione, ò sia per far all'hora ablutione d'esse dita, ò no, secondo che si dirà più à basso.

Finito c'hauerà di comunicare, se ne torni all'altare, e riposta la pisside nell'altare sopra del corporale, la ricuopra con il suo coperchio, di poi faccia la genuflessione.

E se la comunione si amministrerà fra la Messa, faccia quello che bisogna sin'al fine della Messa, come si dirà nelle auuertenze della Messa: ma se è fuor della Messa, subito faccia l'ablutione de detti con i quali hà toccato il Santissimo Sacramento, con vino sopra il calice, e si asciughi le dita con il purificatore, poi si riuolti al popolo e ferui il modo qui prescritto in darli la benedittione.

Auuertendo se comunicerà se non huomini, di lasciar nell'oratione quelle parole, & *sororibus*, & all'incontro, se comunicerà se non donne, di lasciar, *Fratribus*, e di dirla in singulare quando comunicasse vna sol persona, dica dunque.

Dominus vobiscum.

R. Et cum spiritu tuo.

Hec postea non
nihil immutata
sunt, vt patet ex
Sacramentali
supra. pag. 16.

Domine sancte pater omnipotens, eterne Deus, te humiliter deprecamur; ut accipientibus fratribus & sororibus nostris sacrosanctam Eucharistiam Corporis & Sanguinis Domini nostri Iesu Christi filij tui, & anima & Corporis sit salus. Per eundem dominum nostrum, &c.

R. Amen. V. Dominus vobiscum.

R. Et cum spiritu tuo. Kyrie eleison. Kyrie eleison. Kyrie eleison. V. Benedicat & exaudiat nos Deus, e nel dirlo segni se stesso, poi segue, R. Amen. V. Procedamus cum pace.

R. In nomine Christi V. Benedicamus Domino, giungli le mani insieme. R. Deo gratias. V. Pax & benedictio Dei Patris.

Queste parole dicendo, faccia tre segni di Croce al popolo *✠ omnipotentis, & Filij, ✠ & Spiritus ✠ Sancti, descendat super uos, & maneat semper. R. Amen.*

Il vino dell'ablutione douerà il Curato se comunicherà fra la Messa sumerlo lui, nel modo che si dirà nelle auuertenze della Messa, altrimenti potrà offeruare vno de questi infra scritti modi in farlo sumere.

Prima hauendo à communicar persona che sia in sacris, l'auiso che non si purifichi sin al fine della comunione, & à questo faccia poi nel fine sumere tutta l'ablutione c'haurà fatta nel calice. Secondo non hauendo persona in sacris; potrà dar quel medesimo auiso à qualche chierico che se habbia à comunicare, offeruando il medesimo, eccetto che voterà l'ablutione del calice in vn vase della purificatione & in esso gliela porgerà; e non hauendo chierico, potrà dar il medesimo auiso à vn laico, facendolo aspettare à purificare, e facendo sumer l'ablutione pur uotata dal calice nel vase come di sopra.

Auertifca anco se andasse in longo assai la comunione, di non lasciar restarli attaccato à le dita quell'humidità, che suole per il frequente toccar il Santissimo Sacramento con le dita bagnate ne la bocca di molti che si comunicano, dal che può nascere schifo à gli altri c'hanno da comunicarsi, ò pigliar poi l'ablutione; per la qual causa farà ispediente andar all'altare, e far l'ablutione vna, ò due, ò più volte fra mezzo di tutta la comunione secondo il numero, e tutte le ablutioni si potranno far in vn medesimo calice, e darle ad altri à sumere, come si è detto di sopra.

E ritornando à comunicare, non accaderà che faccia di nouo la confessione, ma replicar solamente quelle parole. *Signor io non son degno &c.* Eccetto se facendosi la comunione fuori della Messa, non s'interponesse qualch'altra azione di ascoltar la confessione ò reconciliazione d'alcune persone: nel qual caso si laui le mani, e faccia anco dire la confessione nel modo come di sopra.

Auertifca anco, che quando in questa comunione seruasse il secondo modo proposto di sopra, da tenersi in comunicare gli uo-

mini diuisi dalle donne, cioè hauesse apparecchiato à due altari nel medesimo giorno; in tal caso dopò che habbia prima dato principio alla comunione de gli huomini, & habbia comunicato vn pezzo dalla lor parte, volèdo partire per andare à comunicare vn'altro pezzo dalla banda delle donne, deponga sopra l'altare la pisside, e sopra di essa astringa li deti, e la cuopra, e faccia la genuflessione.

Poi vadi al corno dell'epistola, & iui faccia l'ablutione delli deti con vino, ouero con vino & acqua, e li asciughi col purificatore, dopò questo riuoltandosi al popolo con la faccia, dica l'oratione. *Domine sancte pater &c.* Posta di sopra, e dia la benedittione con la destra à quelli huomini che si faranno comunicati; poi ripigliando la pisside nella mano sinistra, andarà all'altare innanzi al quale si hà da fare la comunione delle donne, quale sia apparecchiato decentemente, e con corporale, e lume, come s'è detto di sopra.

Et iui farà far la confessione alle donne nel modo già detto, e le comunicherà per vn pezzo, seruando le medesime regole dette di sopra.

Poi tornerà seruando il medesimo ordine dalla parte delli huomini à comunicare vn'altro pezzo; e così vada alternando successiuamente sin'al fine, seruando sempre il medesimo modo nel passare da vn'altare all'altro, che s'è detto di sopra.

Ma quando partendosi dalla parte de gli huomini, ò sia delle donne, per andare à comunicare dall'altra, bisognasse confessare e reconciliare qualche persona, in quel caso riponga la pisside sopra dell'altare, e vi attenda.

E come harà finito le confessioni e reconciliazioni, si laui le mani, e ritorni con le debite genuflessioni e lumi à pigliare la pisside, e di nouo faccia dire la confessione, e parole.

Signor non son degno &c. come s'è detto di sopra.

Quando anco non s'interponga altro, ma si faccia al medesimo altare la comunione de gli huomini e donne, che è il terzo modo proposto nel principio per separatione de gli huomini dalle donne, in tal caso non occorrerà far ablutione di deti, nè lauar le mani; mà quando si faccia questa comunione fuori della Messa, e sia numerosa assai, sarà spedito licentiar gli huomini con l'oratione e benedittione, e nel principio della comunione delle donne fare la confessione, & il resto come di sopra.

Nel fine della comunione fatta l'ablutione con l'ordine detto di sopra, data la benedittione, e riposto il Santissimo Sacramento, si laui le mani.

In occasione d'ogni comunione che si faccia frà l'anno, s'offeruare pur anco l'ordine sopra scritto, saluo che non si piglieranno bollettini, ne candele da quelli che si comunicano; e se faranno in poco numero, cioè nõ più di dieci in dodici, si potranno comunicare alligra-

dell'altare con il panno tenuto sotto, come s'è già detto, senza fare apparecchio di banche con le touaglie sopra; ma se faranno d'one che si comunicano, auuertirà il Curato, che ne anco per questa causa si accostino all'altare e suoi gradi, ma discenderà esso vn poco, com'è à dire alla bocca della cappella grande, ò altro simile luogo, secondo la qualità del sito della Chiesa, & iui le comunicatà pur co'l panno solo come si è detto, senza banche, quando nõ siano più di diece ò dodici.

Cose delle quali hanno i Curati da auuertire il popolo per accostarsi come si deue alla comunione.

Tit. Quæ pert. ad Sacr. Euch. pag. 8. S. Qui sumunt.

IN esecuzione di quello che già ordinassimo nel Concilio nostro primo Prouinciale, per maggior riuerenza del Santissimo Sacramento dell'altare, il Curato alcune volte fra l'anno, massime nella Quadragesima, e specialmente la Domenica delle Palme, auuertisca il suo popolo per se stesso, e per li predicatori se ve ne sono, delle cose infra scritte.

Che tutte le donne di qualunque grado, stato, ò cõditione si siano, venghino in ogni tempo alla santissima Comunione senza ricci, fuco, belletto, pendenti d'orecchie, ventagli, ornamenti, ò veste d'oro, ricami, ò ritaglio, & altri simili sfoggiamenti; ma vi venghino con vesti semplici, e cõ il capo velato, con panni ò drappi di lino, ò altra tela, ò zendale di colore modesto, ò con velo nõ trasparente, e che siano coperte tanto innanzi sopra la faccia, che nell'atto del comunicarsi nõ possano vedere in faccia il Sacerdote, ma bene possano vedere il Santissimo Sacramento, quando egli gli lo porgerà. Che gli huomini similmente vadino alla santissima comunione vestiti semplicemente, e senza ornamento d'oro, d'argento, ritagli, ricami, sfoggiamenti di berrette, & altre simili vanità; ne habbino, almeno in quell'atto, arme offensive, ne anche defensive scoperte: altrimenti che non saranno ammessi questi ne quelle alla Santissima Comunione; come così ordiniamo, che non s'admettano in alcun tempo, senza l'habito e modestia che s'è detto di sopra.

Perche nell'atto di riceuere la Santissima Comunione, massime fra persone rozze, ò altrimenti poco instrutte, possono accascar molti inconuenienti di irriuerenza & indecoro al santissimo Sacramento; però habbiamo voluto dar al Curato i seguenti auuertimenti così minuti, de quali ne douerà instruir opportunamente in generale e particolare il suo popolo, anche nell'istesso tempo che ministrerà la santissima comunione, secondo che vedrà il bisogno, accioche sappiano con che modestia, e gesto anco esteriore deouono presentarsi à riceuerla.

Che nelle ville, oue è questo abuso d'andarsi alcuni huomini in giubbone ò faglio, si leui; e niuno se non per gran necessitã di pouertã, vi vada senza cappa, ò mantello, ò gabbanò.

Che niuno habbi in quella occasione le mani impeditate di guanti, muffole, faccioletto, & altre simili cose.

Che metre alcuni succedono à gli altri ne i circoli per comunicarsi, ò vanno à purificarsi, si muouano non con fretta inordinata, mà cõ ogni modestia, quiete, e riuerenza.

Che quando egli se gli accosta per comunicare, ciascuno ch'è per comunicarsi, pigli con ambedue le mani l'estrema parte del panno di lino per scõtro à se, tenuto da quelli duoi che s'è detto di sopra, e'alzi conuenientemente sotto il suo mento, per ogni accidente che potesse occorrere.

Che nell'atto del riceuer il Santissimo Sacramento, non sporghi innanti, ò ritiri indietro il capo, cõ vna certa frettolosa vehementia, come sogliono molti, con pericolo di qualche inconueniente.

Che nel riceuerlo stia con il volto alquanto alzato per maggior commodità.

Che apra la bocca competentemente di modo, che nel porgerli il Santissimo Sacramento, il Sacerdote non habbia à scontrar nella barba, nel labra, ò ne denti superiori.

Che sporghi la lingua talmente, che la punta d'essa non ecceda li denti inferiori, ma la fermi nõ sopra di esso.

Che dopò di essersi comunicato, abbassi alquanto il capo, non con fretta, ma riuerentemente, e non prima che il Sacerdote habbia già ritirata à se la mano con che l'ha comunicato.

Che come habbia riceuto la santissima comunione, la inghiotisca cõ riuerenza, cercando di accostare la lingua al palato di sopra meno che sia possibile.

Che dopò che ciascuno hauerà riceuto il santissimo Sacramento, stia nell'istesso luogo meditando per il spatio d'vn Pater noster & vn'Aue Maria, e poi lenandosi in ogni modo vadi à purificarsi al luogo che sarà deputato per questo, quando il Curato non habbia ordinato di darle la purificatione nell'istesso luogo, doue si è comunicato.

Veda di non sputare se nõ dopò che si sarà purificato per meza hora almeno, e quando per catarro, ò altro accidente gli occorresse necessariamente di sputare prima, ciò faccia in vn muro, ò altro luogo che nõ sia calpestrato, ò in vn faccioletto netto, e poi lo brusi, ò almeno, non volendolo bruscicare, lo laui, e getti su'l fuoco la lauatura.

Non mangi prima di meza hora dopò riceuuta la Santissima Comunione.

Riceuuta la purificatione, si ritiri in qualche luogo della Chiesa pur verso l'altare maggiore, & in luogo doue non impedisca gli altri, & iui stia inginocchiato à far oratione, mentre si vanno comunicando gli altri tutti. Che non parti della Chiesa quelli che sono comunicati, prima che sia finita tutta la Messa nella quale si fa la santissima comunione; e quando si faccia fuori della Messa, non prima di render le debite gratie à Dio, e riceuer la beneditione

meditatione dal Sacerdote, con l'oratione che è per dir nel fine d'essa comunione. Che quelli che sono presenti, stiano tutti con duoi ginocchi ignocchiate cō ogni diuotione.

INSTRVTTIONE A I SACERDOTI,

Per celebrare la santa Messa secondo il rito Ambrosiano.

Della preparatione interiore.

Considerationi generali del Sacerdote prima che celebri.

INNANZI che il sacerdote si pari cō le vesti sacerdotali per celebrare il santissimo sacrificio della Messa, deue prima raccogliersi in qualche luogo secreto in ordine, e considerare la grandezza & impottanza del sacrificio che ha da offerire, e disporfi per offerirlo con quell'attentione, riuerenza, e purità, che così sublime operatione ricerca; & in particolare deue esaminare se stesso come dice S. Paolo: acciò che non solo nō incorra la colpa di quelli che ardiscono trattare questo santissimo e diuinissimo misterio con la coscienza immōda; ma possa per diuina misericordia partecipare delle molte gratie apparecchiate à quelli, che degnamente l'offeriscono.

Per questo egli hà da considerare, che nella celebratione della santissima Messa, è ministro della tanta Chiesa della più alta e perfetta operatione che ella faccia nel culto diuino; e che giuntamente rappresenta la persona di Christo nostro signore, & è suo ministro nella maggior cosa che egli oprasse in terra per la salute dell'huomo; e finalmente che egli essercita la più eccellente attione che far possa vn membro del corpo mistico di Santa Chiesa, il cui capo è Christo.

Ricordisi dunque che è ministro della Chiesa, e che in nome di essa si mette come mediatore tra Dio e gli huomini, per riconciliarli con sua maestà, & impetrarli gratia che degna mēte assistano al sommo sacrificio della Messa, & partecipino delli frutti di esso, con il mezo dell'oratiōi che egli fa in nome della Chiesa per la salute vniuersale de tutti i fedeli viui e defonti, cō ogni sorte d'oratione che à Dio si vuol fare. Imperoche, come mostra santo Agostino, nel santissimo sacrificio della Messa si contengono quelli quattro modi di orationi, che S. Paolo numera nella prima Epistola à Timoteo, dicendo: *Obsecro igitur primum omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones, pro omnibus hominibus.* Le quali orationi essendo formate con lo spirito di Dio dalla santa Chiesa, il Sacerdote che in nome di lei le porge al Signore, deuesforzarsi di rappresentarle col medesimo spirito, con il quale sono state ordinate. Deue oltra di questo auuertire, che egli è mini-

stro d'essa Chiesa in effibire à Dio creatore e Signor nostro quella perfetta adoratione, che cōmunemente è chiamata da Theologi, *Latria*; che principalmente consiste, come santo Agostino insegna, ne gli atti interni, nelle virtù Theologiche, fede, speranza, e charità, le quali in questo santissimo sacrificio si deuono essercitare, & ne gli atti interiori di core contrito & humiliato di laude di Dio, e d'attioni di gratie; e finalmente nell'esteriori, riuerenze, inchini, genuflessioni, estension, eleuationi di mani e d'occhi, e percussioni di petto; le quali attioni tutte nella Messa più volte si fanno.

Deue in oltre molto più attentamente considerare il Sacerdote, che come ministro di Christo, & in persona sua, non solamente rinoua la memoria della passione e morte sua, rappresentando nelle vesti Sacerdotali, ò nell'altre attioni che fa nel celebrare, tutto il corso della sacratissima passione del Signore; ma che di più ancora offerisce quell'istesso propitiatorio sacrificio, che esso Signor nostro e sommo Sacerdote offerì nell'altare della santa Croce, spargendo il suo pretiosissimo sangue; e l'offerisce in quel misterio, e sotto quelle specie, che egli prima della sua morte nell'ultima cena offerì al Padre eterno, quando diede podestà, e comandò à gli Apostoli, & a' successori loro, che facessero il medesimo.

E questa podestà concessa al Sacerdote, ti trasantantiate il pane e vino nel vero e real corpo e sangue di Christo, e d'offerirlo in sacrificio, lo fa più sublime non solo di tutti gli altri huomini, ma ancora de gli Angeli del Paradiso; con la qual operatione veramente diuina, resta venerando à essi Angeli, molti de quali quando celebra gli assistono con gran riuerenza e stupore: e non solo adorano Christo iui realmente presente; ma ancora, come dice S. Gio. Christo stomo, riuerenti, facendo oratione per noi, hauendo il tempo à ciò accommodato, e la sacra oblatione in lor fauore: imperoche si come gli huomini quādo vogliono mouere i Principi à misericordia, pongono i rami d'oliua, al qual'albero gli ricorda no la clementia; così gli Angeli in quel tempo in luogo di rami d'oliua mostrano al Signor il corpo del suo figliuolo, e pregano per tutto il genere humano, quasi dicendo: Per quelli Signor pregamo, che tanto amasti, che per la loro salute moristi, e fosti crocifisso: per quelli supplichiamo, per i quali hai sparso il sangue: e per quelli oriamo, per i quali hai sacrificato il tuo corpo. Tutto questo dice san Christo stomo.

Finalmente cōsideri il Sacerdote, che nella celebratione della Messa, come membro di Christo partecipa, e riceue l'hostia, c'ha sacrificato al Signore; diuotando albergo & habitatione della diuinità & humanità di Christo Signor nostro.

Questo in breuità è quel che opera e fa il Sacerdote

Rappresenta la persona di Christo.

Si fa albergo del Signore.

Considerationi

Il Sacerdote è ministro della Chiesa, e prega per gli altri.

Cap. 2.

particolari.

te quando celebra; il che bene inteso, e considerato, bastaria à far conoscere con quanta riuerenza e purità debba accostarsi à questi sì alti e tremendi mistetij: nondimeno essendo quest'attione di tanta importàza, sarà vtile cōsiderarla più particolarmente, per riscaldare & accendere la tepidità e freddezza nostra, causata forse per nostra colpa da quell'istesso, che ci deuia infiammare à maggior diuotione, cioè dall'esserne concessa questa veramente inestimabil gratia di poter quotidianamente celebrare: conciosia che si conie quanto più familiarmente vn'anima cōuersa con Dio, tãto più cresce in cognitione & amor verso di lui, e consequentemente in riuerenza, e diuotione, e filial timore; così quanto più frequenta con spirito e carità questo altissimo Sacramento, tanto maggiormente cresce in riuerenza e diuotione verso quello: ma perche noi per lo più distratti in varie cure, e con la mente occupata in cose terrene celebriamo, & alcuni forse (cosa veramente horrenda) con la cōscienza macchiata, hanno tuttauia ardimento di farlo, perciò molti restano nell'istessa sua tepidità; & alcuni tuttauia peggiorando, incorrono di continuo in maggior peccati.

In che maniera ecciti l'attentione.

Per tanto il Sacerdote col maggior raccoglimento & attentione che gli sarà possibile, domandi al Signor gratia, e giontamente si sforzi à far tutte queste attioni ch'interuengono à questo santissimo sacrificio, in quel modo che la grandezza di esso richiede; auuertendo prima con quanta purità & attentione si deue rappresentar innanzi al diuino conspetto in nome di santa Chiesa: perche quantunque i suoi propri peccati, benchè graui, nõ possono impedire, che le orationi ch'in nome di essa si fanno, nõ siano accette alla diuina Maestà; risguardando il Signore non la persona che porge l'orationi, ma la santa Chiesa in cui nome le porge, & per tanto l'essaudisce: nondimeno grauissimamente offende il Signore la profuntione e temerità del Sacerdote, che essendo inuolto ne' peccati, presumi di presentarsi in nome della Chiesa santa & immacolata, innanzi al santissimo e purissimo suo conspetto. Et è necessaria in offerire al Signor queste orationi maggior attentione e riuerenza, che non si ricerca nell'orationi sue particolari, nelle quali però, si come siamo ammoniti nella sacra scrittura, è necessario prepararsi prima di farle. *Ante orationem prepara animam tuã, & noli esse quasi homo qui tentat Deum.* procurando d'hauer l'animo suo priuo di ogni affetto di peccato, e di tener raccolte & vnite le potenze dell'anima in Dio: per tãto deue molto maggiormente procurare di offerire queste orationi con la debita precedente buona dispositione e preparatione.

Giouerà ancora à eccitare nel Sacerdote l'attentione nell'orationi, il far con molta riuerenza, e corporal decentia e maturità, l'inclinatio-

ni, le genuflessioni, l'estension, & eleuationi di mani e d'occhi, le benedittioni, e santificationi, e tutte l'altre cerimonie esteriori con viuua consideratione della presenza di Dio; imperoche facendole senza attentione e spirito, restano l'esteriori cerimonie come corpo senza anima; delle quali nè il Sacerdote molta vtilità spirituale puol cauare; e gli circostanti vedendo la poca riuerenza con che egli celebra, vengono à perder la diuotione che hanno alla Messa, & incorrono in qualche notabili irreuerenze, con le quali vediamo star molti alla presenza di questo tremendo sacrificio.

Da questo potrà comprendere il Sacerdote, con che attentione, riuerenza, e purità debba offerire il santissimo sacrificio: poi che le orationi, & altre cerimonie che dalla S. Chiesa sono instituite, per prepararsi e disporli alla degna oblatiõ d'esso, la ricercano così grãde. Il che acciò più distintamente conosca, consideri, che essendo la Religione tra tutte le virtù morali la maggiore e più nobile; l'offerire sacrificij alla diuina Maestà, è perfettissima operatione d'essa Religione, nella qual si riconosce Iddio per supremo Signore, dalla cui bontà l'huomo riceue ogni bene, & è liberato da ogni male: e quest'operatione è sempre stata propria di quelli, che per qualche priuilegio ò eccellenza di virtù sono stati reputati migliori, e più degni de gli altri huomini; e così Iddio in ogni legge, e stato, hà ricercato grande preparatione in quelli che gli offeriuano sacrificij.

Per questo leggiamo, che accettò il sacrificio d'Abel, e rifiutò quel di Chaim; perche Abel, come testifica S. Gio. nella sua prima Canonica, e S. Paolo nell'Epistola à gli Hebrei, offeriuua con fede, accompagnata da buone opere; il che non faceua Chaim: e però nella Gen. è scritto. *Respexit Deus ad Abel, & ad munera eius; ad Chaim autem, & ad munera eius nõ respexit;* dimostrandò in ciò lo Spirito santo, che prima risguardaua Iddio lo stato delle persone offerenti il sacrificio, e che secòdo la qualità d'esse l'accettaua, ò rifiutaua.

Noè parimente, al qual Iddio rende testimonio, che era huomo giusto e perfetto, dopò che conobbe il mondo esser con l'acque del Diluuiò in vn certo modo come purgato dall'immonditie e bruttezze de' peccati, per le quali Iddio l'hauea sommerso, offerì sacrificio gratissimo al Signore.

Abraamo non prima di essere uscito della terra sua, e sua cognatione, e della casa di suo padre, cioè dal consortio e compagnie de' peccatori, e dallo affetto delle cose terrene, e venuto nella terra che il Signor gli hauea mostrato, fabricò altari, & offerì sacrificij al Signore.

La istessa preparatione veggiamo che offeruono gli altri Patriarchi, i quali non sacrificauano

Gen. 4.
Ioan. 3.
Ad Hebr. 11.

Gen. 8.

Gen. 12.

cauano à Dio, se prima non santificauano se stessi, e tutta la lor famiglia.

Crebbe nella legge di Mosè la perfezione del culto diuino, e però gli sacrificij da sua diuina Maestà ordinati in figura del grã sacrificio che offerì Christo, & offeriamo ancora noi al Padre eterno, ricercauano maggior preparatione: doue che nell'Ellodo espressamente Iddio cõmanda, *Sacerdotes qui accedunt ad Dominum, sanctificentur, ne percutiat eos*: e tante volte replica, & inculcaua queste parole à i Sacerdoti, *Sancti crunt Deo suo, & non pollutent nomen eius; incensum enim domini est, & panes Dei sui offerent; & ideo sanctificentur*. E si comprende la gran purità, e preparatione che si ricercaua in quelli Sacerdoti, per le tante ablutioni, sacre ontioni, purificationi, apparati di vesti, astinenze dal vino, dal non accostarsi ne toccar morticinij, ne qual si voglia altra immonditia, e dall'integrità ancora con perfezione di tutte le membra del corpo, che in loro si ricercaua; cioè che non fosse nè difetto ne macchia alcuna in esso; e quantunque questa nettezza e perfezione fosse esteriore e corporale, conforme allo stato di quella legge, & capacità di quel popolo: à noi però che sappiamo tutte queste cose esser state figura della verità che noi possediamo manifestamente, dimostrano con quanta monditia, e riuereza debbiamo offerir questo santo e vero sacrificio da quelle figurato, come ben dice San Basilio con queste parole, *Moses equidem formam dans his qui tunc erant ad nostram commonesactionem in lege à Deo data erudit nos, quod tanto magis impius est, qui cum macula audeat tractare corpus Domini, qui dedit seipsum pro nobis oblationem & hostiam in odore suauitatis, quantum corpus unigeniti filij Dei excedit arietes & tauros: non in comparationis ratione; incomparabilis est enim excellentia*. Ilche volse mostrar l'istesso sommo Sacerdote Christo Giesu, quando istituì, & offerì questo sacrificio nella cena, che prima lauò i piedi a' suoi Apostoli, e disse: *Qui lotus est, non indiget nisi ut pedes lauet, sed est mundus totus*: volendo dimostrare, che tutti quelli che hanno da offerire il corpo e sangue suo, non solo deuno essere nell'intentione e volontà loro netti e mondi; ma ancora deuno hauere gli affetti della parte inferior dell'anima significati per li piedi, lauati di ogni poluere di terrena cupidità & amore: e però, come par che dica san Dionisio Areopagita, il Sacerdote prima di offerire questo purissimo sacrificio, si laua l'estreme parti delle mani; per mostrare, che deue hauer sempre le mani, cioè le operationi nette e monde; ma quando ha da sacrificare, deue procurare somma & estrema nettezza e purità, hauendo auanti à gli occhi quelle spauenteuoli parole dell'Apostolo: *Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat, qui enim manducat, & bibit indi-*

gnè, iudicium sibi manducat, & bibit, non iudicans corpus Domini.

E se offeriamo à Iddio questo sacrificio in persona, e come Vicarij di Christo sommo Pontefice; è ben ragion che procuriamo d'imitare quella perfezione, che descriue l'Apostolo nell'Epistola à gli Hebrei, parlando di esso sommo Sacerdote Christo, *Talis decibat, ut nobis esset Põrifex, sanctus, innocens, impollutus, segregatus à peccatoribus, & excelsior cælis factus*. Perche si come questa potestà di consecrare, & offerire il corpo e sangue di Christo Saluator nostro, eccede la gratia concessa à gli Angeli, come detto habbiamo; così deue esser la sua vita celeste & angelica, come parimente san Basilio con la dottrina dell'istesso Apostolo c' ammonisce con queste parole. *Necessarium est igitur semper quidem, maxime verò in tempore talis ac tanti mysterij, seruare præceptum Apostoli dicentis, has igitur habentes promissiones, charissimi, mundemus nos ab omni inquinamento carnis & spiritus perfectentes sanctificationem in timore Domini, nemini dantes ullam offensionem ne vituperetur misterium nostrum, sed in omnibus exhibeamus nosmetipsos, sicut Dei ministros*.

Se à questo aggiungerà il Sacerdote, che egli come membro di Christo partecipa del corpo e sangue suo, la qual partecipazione ricerca special purità, con santità, come si comprende, tanto da quello che in figura di questo comandaua Dio à gli Sacerdoti nella legge vecchia, quanto ancora da quello che molto più manifestamente ci dimostra & insegna il santo Euangelio; molto maggiormente conoscerà l'obbligo, che egli ha da disporli per offerire questo tanto sacrificio, e parteciparne con ogni santità. Nella legge duaque dice Iddio queste parole, *Loquere ad Aarõn, & filios eius, ut caueant ab ijs, quæ consecrata sunt filiorum Israel, & non contaminent nomen sanctificatorum mihi, quæ ipsi offerunt mihi: ego Dominus: dic ad eos, & posteros eorum; omnis homo, qui accesserit de stirpe vestra ad ea quæ consecrata sunt, & quæ obtulerunt filij Israel Domino, in quo est immunditia, peribit coram domino, ego Dominus*. Sopra le quali parole, dice il medesimo S. Basilio. *Tales minæ propositæ sunt contra eos, qui simpliciter accedunt ad ea, quæ ab hominibus sanctificata sunt. Quid verò quis dixerit contra eum, qui in tantum ac tale mysterium audeat? quantum enim hic plus templo est, iuxta ipsam domini vocem, tantò grauius & horribilius est, in inquinamento animæ audere contingere corpus Christi, quam attingere arietes, & tauros*. L'Euangelio poi c'insegna, che niuno deue intrauenire al celeste conuiuio, senza la veste nuptiale della carità. E veramente niuno può essere degno al bergo di Christo amator della Purità, che nõ sia parimente mondo e netto; si come per incarnarsi e lesse il purissimo e castissimo ventre

Cap. 4.

di

di Maria Vergine, e dopò la morte volse esser inuolto in vn lenzuolo mondo, e posto e collocato in vna sepoltura noua; così per habitare non vuole se non anime, che siano pure e monde.

Et auenga che sia impossibile alla nostra imbecillità & imperfettione, quantunque vi consumassimo tutto il tempo di nostra vita, talmēte prepararci e disporci, che possiamo presumere di esser degni di offerir questo tremendo sacrificio dell'altare, e riceuer la santissima hostia; per il che la Chiesa innanzi che la riceuiamo, ci fa vsar le parole del Centurione, nelle quali confessiamo la nostra indegnità: con tutto ciò è però obligato ogn'vno à disporci di maniera, che non senta in se cosa alcuna, per la quale accostandosi à questi diuini misterij incorra nella sententia ch'è in S. Paolo, data contra quelli, che indegnamente gli partecipano. Per questo deue il Sacerdote esaminar bene la propria coscienza & intentione, & vsar alcune cōsiderationi, con le quali possa con maggior fede, amor, riuerenza, diuotione, e frutto, accostarsi al santo Sacramento.

Esame della cōscienza per leuare gli impedimenti, e quali siano.

Esamini adunque prima la propria coscienza, conforme al bisogno, e stato suo, vsando la diligenza necessaria in cercar s'ha qualche impedimento per lo qual non sia degno prima d'esserne liberato, offerire questo sacrificio.

Tali impedimenti sono prima le censure Ecclesiastiche, come le scomuniche, suspensioni, irregolarità, & interdetti, ne quali se fosse incorso prima d'hauerne riceuuta legitima absolute, non può celebrare senza incorrere in grauissima colpa: & dopò il peccato mortale è impedimento, che medesimamente senza esserne prima assoluto, non può il Sacerdote celebrare, acciò non gl'intrauega quel che al superbo Aman accadette, il quale insuperbitosi di essere chiamato al conuito regale della Regina Ester, se ne partì poi sentenziato alla forca; ò che non gli siano dette quelle parole; *Amice quomodo huc intrafli, non habens vestem nuptialem?* ò vero che non si verifichi anco in lui quel detto del Profeta. *Fiat mensa eorum coram ipsis in laqueum, & in retributiones, & in scandalum.* Ne si deue contentare il Sacerdote di essere netto da colpa mortale, ma deue guardarsi da peccati veniali, & di quelli esaminarsi, & confessarsi. Perche se ben da se stessi non rendono l'huomo indegno di questo sacrificio; nondimeno tolgiono del feruore della carità, & del gusto e sapore, e consolationi spirituali, che da questo cibo celeste sogliono sentire l'anime da tali peccati pure e monde: & è da temere, che facendo poco conto de simili peccati, & cō essi celebrando, non incorra in qualche occulto peccato mortale, al quale i peccati veniali non estimati dispongono.

Et ascolti à questo proposito, quel che dice S. Basilio. *Non solum enim horrendam conditionem habet is, qui inquinamento carnis, & spiritus indignè accedit, accedens autem fit reus corporis & sanguinis Domini; sed etiam qui otiosè & inutiliter manducat, & bibit; propterea quòd non per memoriam Domini Nostri Iesu Christi, qui pro nobis mortuus est, & resurrexit, manducat, & bibit.* Per tanto procuri con molta diligenza la maggior purità di coscienza che gli sarà possibile, mettendo in essa minar la più, ò manco tempo, secondo lo stato e qualità sua, ò uero della longhezza del tempo, nel quale non si farà confessato. Perche maggior diligenza deue metter vno, che ha cura d'anime, ò gran famiglia, di modo che gli possono essere imputati molti peccati, che altri per sua colpa commettono, che quello che non ha altra occupatione, che attendere à se stesso; medesimamente maggior diligenza si ricerca da chi sia stato più giorni senza cōfessarsi, che da quel che due, ò tre, ò più volte la settimana suol confessarsi, come si doueria sforzare ogni Sacerdote di fare.

Nel discutere & esaminare la sua intentione, deue il Sacerdote esser diligente in auuertire, massime se egli celebra per obligo di qualche cappella, ò beneficio, ò in qual si voglia modo, che non si muoua per rispetto humano, ò di auaritia, ò di vanagloria, ouer lo faccia per vna certa vergogna, ò timore riprensibile, ò per vna certa vnanza, e senza spirito; ma procuri prima di celebrare, di riferire la sua intentione, pretendendo di voler fare quello, che Christo Giesu Signor nostro cō la santa Chiesa, de quali è ministro, intende, e vuole che egli faccia; cioè di consecrare, & offerire il vero corpo e sangue di nostro Signore, à gloria & honore della santissima Trinità, beneficio di S. Chiesa, & aiuto di tutti i fedeli: & in particolare poi applichi la sua intentione à pregare per quelli, per i quali è obligato, ò per la elemosina riceuuta, ò per obligo di Cappella, ouero per hauer cura delle anime loro, e giouamente le applichi per i bisogni di S. Chiesa, per l'estirpatione delle heresie, e conuersioni de gl'infedeli, per i suoi superiori, per li Signori temporali, e quelli che gouernano, per i parenti; benefattori, amici, e nemici, per quelli che sono in peccato mortale, per i tribulati, e finalment e per tutti i fedeli defonti.

Dipoi deue il Sacerdote con alcuna consideratione eccitare nell'anima sua l'affetto di quelle virtù, che particolarmente si ricercano per offerire, e riceuer degnamente questo santissimo Sacramento; cioè di attuale e viua fede della reale presenza di Christo, la quale incredibilmente gioua alla riuerenza, & attentione di ferma speranza, che per mezzo di questo dono e gratia, della quale per misericordia di Dio partecipa nel Sacramento, s'ha da vnire e congiungere col suo Signore, stando esso nel

Intentione del Sacerdote qual esser debbia.

Varie considerationi per eccitare l'affetto.

Signore,

Signore, e reciprocamente habitando il Signor in lui, e che farà per esso fatto degno di partecipare dell'eterna beatitudine: ecciti ancora l'affetto di carità, considerando l'immenso amore, col quale il clementissimo nostro Signore per vltima e perfettissima dimostrazione della sua eccessiva carità verso di noi, dopò l'hauerla manifestata in tanti altri modi, l'ha di mostrata con questo incomprendibile beneficio, per essersi lasciato in cibo de' suoi fedeli per infiammare i cuori loro nel suo amore.

Dopò ecciti in se l'affetto di profonda humiltà, considerando da vna parte l'immenza grandezza e dignità del contenuto sotto le specie del Sacramento, essendo iui non solo l'amatissimo corpo, e santissima anima di Christo nostro Signore, ma ancora per necessaria concomitancia tutta la santissima Trinità, del che nõ si può dire ne pensare cosa maggiore; e dall'altra parte si volti à considerat la bassèzza e viltà sua, gli molti suoi peccati, ingratitude, negligenze, tepidità, e la prontezza sua alle vanità, dissoluzioni, commodi, & altre cose terrene, e la difficoltà alle virtù, & opere buone, à i veri e celesti beni; e particolarmente cõ la maggior cõfusione interiore di se stesso che gli sia possibile, si humilij nel cospetto del Signore, per il poco frutto, che questo efficacissimo e potentissimo cibo opera nell'anima sua, per solo mancamento e difetto suo.

E per eccitar l'affetto di queste virtù, niuna cõsideratione è più à pposito, e più efficace, che quella della passione del nostro Salvatore; anzi essendo quello sacrificio memoria, e rappresentatione della sua morte, non può il Sacerdote senza nota di negligenza lasciar di hauerne particolar memoria.

Ne solo quando offerisce questo sacrificio, e rinoua la memoria della passione del Signore, deue di essa particolarmente ricordarli; ma la doueria hauer sempre auanti gli occhi, come dice san Basilio, domandando, *Quid est proprium illorum, qui manducant, & bibunt poculum domini?* e risponde, *seruare perpetuam memoriam illius, qui pro vobis mortuus est, & surrexit.* Vltimamente per eccitarsi maggiormente alla diuotione, e per impetrar per se e per gli altri quelle virtù ò gratie, de quali ha maggior bisogno, deue il Sacerdote con quel maggior seruor di spirito che le farà concessò, formar qualche oration mentale piena d'affetto, domandando in essa particolarmente al Signore quelle virtù & gratie, delle quali secondo l'occorrenze si sentirà hauer maggior bisogno, ò per se, ò per altri, e qualunque siano à questo proposito state formate da molti santi e serui del Signore, molte diuotissime orationi, e particolarmente dal nostro santissimo Padre Ambrosio, alcuna delle quali è bene che il Sacerdote attentamente dica; non deue però lasciate di formarne alcuna cõ il proprio affetto, secondo la gratia che il Si-

gnore gli data.

Et à questo proposito si può seruire della feruentissima oratione, la quale racconta S. Gio uanni nel capo decimolettimo, hauere fatta il nostro Signore Giesu Christo, dopò che nel l'ultima cena hebbe offerto se stesso sotto le specie di pane e di vino, nel modo che noi l'offeriamo. E douendo in breue offerirsi nella propria forma del suo santissimo corpo col spargimento del suo pretiosissimo sangue sopra l'altare della santissima Croce, nella quale oratione si contiene vna perfettissima forma d'orate, mostrandosi, e quello che orando domandar debbiamo, e lo spirito, & affetto, col qual habbiamo à farlo.

Porrà dunque ad imitatione di Christo, cõ gli occhi del corpo e della mète eleuati e fissi nel Signore, con affetto filiale pregare il celeste padre, che vogli darci questi doni e gratie, che a' suoi eletti suole comunicare, acciò che gli spendiamo in manifestare e dichiarare à gli altri la gloria sua, non solo con le parole, ma molto più col splendore delle nostre buone opere, per le quali sia glorificata la sua diuina maestà; e che custodisca noi, e tutti quelli per i quali siamo obligati pregare, da ogni male, e liberarci dal modo, e far che e fra noi stessi, e con sua diuina Maestà tutti siamo vna cosa; di modo che e l'intelletto e volontà nostra si conformi sempre col Signore; e finalmente ci conceda quella gloria, che ha apparecchiato innanzi la constitutione del mondo a' suoi eletti.

Vsando il Sacerdote il predetto modo di prepararsi per celebrar il santissimo sacrificio della Messa, con l'aiuto di Dio sentirà crescere cõtinuamente in se quelli doni e gratie, che si sogliono comunicare à quelli che degnamente l'offeriscono.

Della preparatione esteriore.

HAuendo il Sacerdote fatta la debita preparatione interiore, deue anche prepararsi esteriormente. Però auuertirà esser digiuno dopò la meza notte talmente, che non habbi mangiato nè benuto cosa alcuna, ancor che fosse per modo di medicina.

Habbia le vesti non fordide, ne macchiate, ne stracciate; ma decentemente monde, lunghe fino à i tali de piedi, e nel resto anche conuene uoli in ogni parte al grado suo Sacerdotale, secondo i decreti Prouinciali e diocesani; le mani nette, l'onghie tagliatè, la chierica patente secondo gli ordini, e però rinouata almeno ogni quindici dì, ò in circa.

La barba parimenti, e suoi labri superiori, & in ogni parte ben rasa, ò tagliata sotto affatto, conforme all'antico istituto di questa Chiesa: e però rinouarà la rasura ogni quindici dì, ò la incisione ben sotto, alquanto più sp esso. Il capo netto, si che non imbratti l'amitto.

Di alcune circostanze da seruarsì, toccanti al Sacerdote, à luogo, tempo, ouer modo di celebrare, & à gli astanti.

OLtra questa preparatione interiore & esteriore, douerà il Sacerdote che è per celebrare la Messa, auuertire, che in ciò concorrono tutte l'altre debite circostanze, e specialmente che non faccia questo officio contra alcuna prohibitione ò impedimento che ne hauesse dalli sacri Canonì, e costituzioni de sommi Pontefici, ò da Concilij, ouero Sinodi prouinciali, ò diocesani di questa Metropoli, ò per rispetto della persona sua, ò del luogo, ò del tempo, ò del modo, ò delli auditori & astanti, ò di altra circostanza: ne meno tralasci nel far questo ministerio l'ossèruanza d'ogni regola ecclesiastica circa il tempo, luogo, modo, e persone, & altre cose; per la qual causa si porranno qui hora alcuni capi, à quali specialmète per questo effetto douerà hauer l'occhio. Quanto alla persona sua, auuertisca, che non hauendo mai più celebrato Messa, deue prima essere instrutto per conto delle cerimonie della Messa dal maestro di esse cerimonie, ò altro deputato per questo, & hauetne la probatione à ciò dall'Arciuescouo, ò altro deputato, prima di celebrare essa prima Messa. Habbia àco l'occhio à celebrare in tutti i giorni che deue per qual si voglia obligo; cioè te è parochiano, le feste, e tre giorni della settimana nella Chiesa parochiale, e quello di più, che per la qualità e bisogno del luogo ouer popolo gli farà ordinato dal Reuerendis. Arciuescouo ò suoi ministri. Se ha oblighi di capelle, legati, ò altre elemosine per questo, adèpisca tutti essi oblighi precisamente, celebrando tutti i giorni che deue per questa causa senza eccezione. Se per causa di reductione fatta da Superiori, è obligato à fare alcuna cōmemoratione, ouero à dire collette; lo faccia effettivamente con forme all'obligo.

Quanto al luogo habbia l'occhio alli capi infra scritti.

Essendo di diocefe forestiera, deue prima hauer le lettere dimissorie perciò, e testimoniali del suo Vescouo; e queste deuono esser così di recente fatte, ò confermate, e rinouate, che non sia spirato e passato il termine espresso e limitato in esse lettere, e confirmationi, ò rinouationi; ouero essendo le dimissorie senza prefinitione di tempo, deuono esser date, ò rinouate così recentemente, che non ecceda lo spazio di due mesi, se è della prouincia; e fuori della prouincia, quatro; fuori d'Italia sei mesi, dal giorno ch'è venuto in questa diocefe: e se ciò non potesse essere, per hauer egli vn pezzo sta viuuto e conuersato fuori, e forse lungi dalla sua diocefe; deue almeno haue-

re in luogo della rinouatione, ò confirmatione sudetta, altre testimoniali da gli Ordinarij de' luoghi, doue hauerà vissuto fuori, massime nell'ultimo tempo.

Deuono le dette dimissorie e testimoniali essere prima riconosciute, & approuate, & ammesse dall'Arciuescouo.

Deue hauer dal medesimo Arciuescouo la licèza scritta di celebrare in questa diocefe.

Quando anco sia di questa diocefe, volendo celebrare in detta Chiesa, à nome di certo legato, cappella, ò altro simile obligo ordinario di certe Messa tra la settimana, ò mese, & anno; deue hauer dall'Arciuescouo, non solo la licenza generale, ma anco la speciale, di celebrare in quel luogo, Chiesa, & altare, & à cōto di qual particolare obligo; & in questa licenza perche sia valida, deuono essere espresse le infra-scritte circostanze.

S'egli è obligato à celebrare altre Messa, ò come Parochiano, ò per alcuna cappella, ò legato, ò per altra causa, & in qual Chiesa, altare, e terra, ò luogo.

Quanta elemosina, ò emolumento per quel si voglia modo ha per conto di quell'obligo, e celebratione.

Quali giorni è obligato à celebrare per quel conto.

Il nome della terra, ò luogo, e della Chiesa, Cappella, & Altare, doue si concede la licenza di celebrare.

La elemosina, & emolumento, che se gli da per occasione di questo obligo che piglia.

Il numero delle Messa, & i giorni nelli quali ha da celebrare queste Messa.

Il tempo limitato, nel quale ha da durare quella licenza, ò confirmatione, ouero rinouatione di licenza.

Non deue celebrare in Chiesa, ò luogo della Diocefe di rito differente da quello quale esso è obligato di ossèruare, ne mutare, non hauendo legitima facultà.

Non celebri in Chiesa, ò luogo polluto, prima di esser racconciliata; ò non essendo prima sacrata auanti di esser rebenedetta.

Ne anco in Chiesa, ouero Altare, ouero anco in terra, villa, e luogo che fossero specialmente interdetti.

Ne meno in Chiesa, ouero altare, che fossero prohibiti dalla celebratione in essi, anco per qualche ordine, ò decreto generale; come per non essere redotto, ò accommodato, & ornato, e proueduto alla forma delle Instructioni generali, ò per altra causa.

Ne meno in luogo, che ricercasse speciale licèza oltre le sudette; come se fosse Chiesa di Monache, senza hauer prima ella licenza.

Ne meno in luogo, che ricercasse speciale approuatione; come se la Chiesa non fosse sacrata, ò come oratorio non fosse stato visitato, & approuato dall'Arciuescouo, e data facultà di celebrarui la Messa.

Ne in altare, doue habbia in q̄llo istesso giorno celebrato sopra alcuno Vescouo, non hauẽdo di ciò la licenza da esso Vescouo.

Ne in altare troppo vicino all'altro, doue in vno medesimo tempo si celebra.

Quantunque l'oratorio fosse approuato, deue nondimeno fuggire l'vso di esso troppo frequente, per il quale si deuijno le persone dalla Chiesa matrice, contra l'attentione del Concilio Tridentino; ò che in altro modo sia proibito per la dispositione de sacri Canoni, e Concilij, e decreti Prouinciali, e diocesani, & altre ordinationi dell'Arciuescouo, come per la solennità d'alcuni giorni, cioè del Natale, Epifania, ò Resurrectione del Signore, & altri simili, quãto a gli Oratorij priuati; ò per le cõditioni poste nella approuatione, e licenza d'esso Oratorio.

Deue celebrare nell'altare, Chiesa, ouero oratorio istesso, doue ha obligo per la fondatione, ò per altro modo di celebrare quella Messa, se di questo non hauesse dispensa, ò special facultà dall'Arciuescouo, ò altro deputato da lui con simile autorità, ò altra facultà legitima.

Quanto al tempo habbia l'occhio alli capi infra scritti.

CHE non celebri innanzi all'aurora, eccetto nel sacro giorno di Natale di Nostro Signor Giesù Christo; ò dopò mezo giorno, contra la dispositione de sacri Canoni.

Ne in giorno, nel quale per ragione del rito ecclesiastico non gli fosse lecito dir Messa; come à Sacerdoti del rito Ambrosiano, nelli Venerdi della Quadragesima, & a altri tutti nel Sabato santo innanzi l'hora determinata.

Che celebri nell'istesso giorno, nel quale è obligato a celebrare quella Messa, ò per la fondatione di questo obligo, ò per la tauoletta fatta dal Rettore o Sacrista della Chiesa, ò per altro ordine dato da chi ne ha la facultà e cura dall'Arciuescouo.

Che l'hora sia opportuna, cioè quãto alla Messa parochiale circa a due hore di Sole, ò altro tempo ordinato dall'Arciuescouo per meglio commodità de popoli; nell'altre Messe l'hora pur assignata, ò sia quella dell'Aurora, ò sia altra hora posta in tauoletta, ò in altro modo ordinata da chi tiene cura di questo.

Che non celebri nell'istesso tempo, nel quale nell'istessa Chiesa celebra all'hora l'Arciuescouo, se per vrgente causa esso non hauesse data di ciò licenza; ne meno mentre in essa Chiesa si predica dal parocho, ò altro.

Che in giorno di festa non celebri prima di essere finita la predica ò sermone parochiale nella parochia, nella cui Chiesa, ò suoi confini ha da celebrare questa Messa, quãdo non habbia di ciò facultà dall'Arciuescouo, ò consenso del parocho.

Quanto alle persone assistenti alla Messa, hauerà auuertenza ne' capi infra scritti.

CHE non celebri alla presenza d'alcuno denunciato nominatamente escommunicato, o interdetto, ancor che in altra Chiesa, ò parochia, ouero proibito dalla Messa di ordine dell'Arciuescouo, come publica e notoriamente criminoso, in esecuzione del Concilio di Trento.

Sess. 22. decre. de obseruan. & cuit. in celebr. Missæ.

Che non cominci la Messa, prima che gli circostanti si siano posti in ginocchione, e talmente composti, come ordina il Concilio di Trento, di habito, e gesto, che diano testimonio di essere presenti, non solo col corpo, ma ancor con l'animo.

Dell'attentione nella Messa, & continuatione.

IL Sacerdote dopò c'hauerà detto, *In nomine Patris, & Filij, & spiritus sancti*, per incominciare la Confessione, farà specialmente auuertito di non attendere ad alcuna altra cosa, ne voltará altroue gli occhi, ne meno guardará ad alcun altro Sacerdote che celebrasse in altro altare, benche alzasse il fantissimo Sacramento, ma continuamente seguirà la sua Messa fino al fine.

Non si fermerà ad aspettare alcuno, ò tornerà ad incominciare la Messa à istanza di qual si voglia persona che soprauenisse per vdira.

Del segno della Croce.

OGni volta che il Sacerdote si farà il segno della Croce, se lo farà dalla fronte al petto, e dalla spalla sinistra alla destra, con la mano destra, e con tutte le dita giunte insieme, e distese, voltando la palma della mano a se, & tenendo la mano sinistra appoggiata sotto al petto.

Ne si metterà la mano dritta in mezo al petto, ne alla bocca, dipoi che si harà fatto il segno della Croce.

Parimente benedicendo il popolo, tenerà la mano sinistra appoggiata al petto; ma benedicendo altra cosa, come l'hostia, ò calice, tenerà sempre la mano sinistra in piano sopra l'altare dal lato sinistro del corporale, talmente però, che sia fuori d'esso corporale.

Benedirà con la mano destra distesa, auuertendo a voltare sempre il taglio del deto piccolo verso quella cosa che benedice.

Auertirà di nõ fare la Croce in modo di quattro punti, ma in due atti solamente, vn dritto, e l'altro trasuersale.

Nella linea dritta distenderà tutta la mano, tenend'anco disteso il deto grosso per dritto presso all'altre deta, nella trasuersale la piegarà alquanto.

Farà la detta crocè così acconcia, e distinta-
mente, che non sia ne troppo presto, ne trop-
po tardi, ne confusa, ne imperfettamente, ò a
modo quasi di circolo.

Quando gli accasca, massimamente nel canone
della Messa, hauere le braccia distese, ò le ma-
ni alzate, e disgiunte, e douerà far croci; pri-
ma si giungerà le mani innanzi al petto, poi
stenderà la mano dritta a farle, mertendo e te-
nendo la sinistra come si è detto, sopra l'altare
al lato sinistro del corporale, ouero al petto,
hauendo a benedire se stesso.

Del modo di tener le mani.

LE mani nella Messa si tengono alcuna volta
giunte, hora stando il Sacerdote dritto, ho-
ra a capo chino; altre volte aperte, e distese;
tal volta appoggiate di quà e di là dal libro;
altre volte appoggiate sopra l'Altare, di quà
& di là dal corporale; alcuna volta ancora
distese sopra la oblata; & per vn pezzo si
tengono anche il dito grosso e l'indice con-
giunti.

Delle mani giunte.

Quando si giungono, si farà così. Il Sacerdo-
te giungerà le mani innanzi & appresso al
petto in modo, che giustamente s'incontrino
le palme, & ugualmète le dita l'vn con l'altro
alla punta; qual punta miri in alto; & il dito
grosso della mano destra stia sopra l'altro gros-
so della sinistra in modo di croce.

Si tengono giunte innanzi al petto, stando il
Sacerdote dritto, quando dice l'Antifona, cioè,
Introibo ad altare Dei, & il Salmo,
Iudica me Deus; insieme col ministro alter-
natamente; e quando nel fine ripete la detta
Antifona; e quando dice, *Confitemini domi-
no, quoniam bonus;* mentre che anco il mi-
nistro dice il *Confiteor,* e mentre, che ascen-
de l'altare, dicendo, *Oramus te Domine,*
&c. e sempre andando dal mezzo all'vno ò
l'altro corno dell'altare, ò dagli corni al me-
zo, leggendo l'Ingressa, la *Gloria;* e nel fine
di tutte l'orationi, che si dicono ò con voce
alta, ò secrete, cioè nel dire, *Per dominum no-
strum &c.* sin'al fine, ouero, *Per Christum
Dominum &c.* ouero, *Qui cum patre &c.*
ouero, *In unitate spiritus sancti &c.* Parim-
mente dicendo la salutatione del popolo, *Do-
minus vobiscum,* innanzi il titolo de gli Euan-
gelij del primo fra la Messa, e del secondo nel
fine della Messa, e dicendo l'Euangelio, l'An-
tifona dopò l'Euangelio, & il *Pacem habete,*
l'Offertorio, il *Credo,* e nel dire quelle paro-
le, *Præceptis salutaribus,* sino al *Pater,* &
il Confratòrio, è quelle parole, *Offerte vobis
pacem,* & il Transitorio, e l'Euangelio nel fi-
ne della Messa.

Si tengono le mani giunte innanzi il petto a

capo chino, mentre che'l Sacerdote dice la Co-
fessione, & il ministro risponde, *Misereatur
tui &c.* e quâdo dice l'oratione, *Rogate &c.*
sino a quelle, *Oramus te Domine &c.* e quan-
do dice, *Iube Domne benedicere. Dominus
sit &c.* per pigliar la benedizione innanzi di
dir l'Euangelio.

Si tengono poi giunte a capo chino, ma profon-
damente, & appoggiate allo altare, in modo
che le ponte delle dita picciole incontrino nel
la faccia dell'altare di sotto della mensa, e con
tutte l'altre dita appoggiate sopra l'estremità
dell'altare, quando egli dice, *Munda cor me-
um &c.* & dopò l'oblatione la prima oratio-
ne *ad munus oblatum,* cioè, *Omnipotens sem-
piternus Deus placabilis &c.* & il *Sanctus &c.*
sino al *Benedictus,* e dalle prime parole del
canone. *Te igitur,* sino a quelle, *Vti accepta
habeas,* & anco quando dice, *Supplices te
rogamus,* sino a quelle, *Vt quotquot;* e tutte
quelle orationi che si dicono dallo, *Offerte vo-
bis pacem,* sino a quelle parole; *Domine non
sum dignus,* & poi il *Placeat &c.*

Dicendo queste due orationi, cioè, *Suscipe san-
cta Trinitas hanc oblationem pro emundatione
&c.* & *Hanc igitur oblationem,* sino alle sue
conclusioni, tenerà le mani giunte, ma di-
stese sopra l'oblatione, talmente che il polli-
ce della destra s'incroci sopra il pollice della si-
nistra, e l'vno e l'altro sia di sotto le mani.
Nel salutare il popolo con il, *Dominus vo-
biscum,* sempre (doue però non è espressam-
ente auuertito di far altrimenti) distende-
rà, e raggiungerà insieme le mani subito, non
velocemente, ma con grauità, stando con il
capo dritto: così anco si raggiungeranno nel
dire, *Vobiscum,* dopò hauer detto, *Pax &
communicatio Domini. &c.*

Nel voler fare il, *Memento,* per i viui, ò per
i morti, giungerà le mani auanti al petto, ò
alla faccia, così tenendole mentre che fa il,
Memento, cioè, sin che in quello per i viui
dirà, *Et omnium circumstantium,* & in quel-
lo per i morti dirà, *Ipsis Domine, & omnibus
in Christo quiescentibus,* poi le disgiungerà.

Delle mani disgiunte.

SI tengono disgiunte innanzi al petto in que-
sta maniera, che le palme non siano riuolte
verso l'Altare, ò vero il sacerdote istesso,
ma l'vna risguardi l'altra, e le punte delle di-
ta siano volte in sù: e siano esse dita, & il pol-
lice distese l'vno accosto all'altro senza alcun
interuallo, tenendo però congiunti il pollice
& indice a suo tempo.

Et siano allargate le mani l'vna dall'altra, & al-
zate con misura tale, che ne in larghezza, ne
in altezza l'estremità delle dita auanzino la
misura delle spalle.

Così si tengono nel dire tutte le collette, si-
no alla conclusione, e l'oratione seconda dopò
l'obla-

Forma di tene-
re le mani giun-
te.

Quando si ten-
gano le manigiu-
te.

Forma di tene-
re le mani dis-
giunte.

Qua ndo si ten-
gano le mani di-
giunte.

l'oblatione, cioè, *Et suscipe sancta Trinitas hanc oblationem, quam tibi offerimus pro regimine &c.* & altre seguenti sino all'Offertorio, quando si dicono, & ancora da quelle parole, *Verè quia dignum &c.* sin al *Sanctus*, & nel canone da quelle parole, *In primis quæ tibi offerimus*, sino al *Memento* per i viui; & poi subito dopò quelle parole, *Et omnium circumstantium*, sino alle parole, *Hanc igitur oblationem*, e poi dopò la eleuatione del santissimo Sacramento, dalle parole, *Supra quæ propitio*, sino al, *Supplices te rogamus*, e subito disgiogendo le mani dopò il *Memento* per li morti, da quelle parole, *Ipsis domine & omnibus in Christo &c.* sino alla conclusione di quella oratione, & poi detto che habbia, perco:endosi il petto, *Nobis quoque minimis, & peccatoribus*, sino alla conclusione di essa oratione, parimente l'oratione dominicale, *Pater noster &c.* & il *Libera nos quæsumus &c.*

Legendo l'Epistola, & il verso, ò altro canto dopò essa, tenerà le mani disgiognte, e poste vna di quà & l'altra di là dal libro, in modo che para di tenerlo.

Quando che bisogna far le genuflessioni nel mezzo dell'altare, appoggiatà in piano la metà delle mani sopra l'altare dall'vna parte e dall'altra del corporale, ma fuori d'esso corporale, di modo che la distanza dell'vna mano all'altra sia di tre palmi in circa.

Il medemo farà ogni volta che hauerà da baciare l'altare.

Del congiungere, & abstergere il pollice & indice.

LE dita pollice & indice dell'vna e l'altra mano si terranno congiunte dopò c'ha deposta l'hostia consecrata sopra il corporale, dopò l'eleuatione d'essa per l'adoratione, ne più si disgiogono sino fatta l'ablutione, eccetto che nel trattar d'essa hostia.

Tutte le volte che hà deposta l'hostia sacra sopra il corporale dopò hauerla toccata, come dopò hauerla deposta fatta l'eleuatione per l'adoratione, dopò hauerla rotta, dopò hauerla sonta, e raccolti gli fragmenti della patena, si abstergerà le dita pollice & indice, l'vno con l'altro sopra il calice, acciò se vi fosse toccato qualche fragmento, vadi nel calice.

Sempre che ha da pigliare il calice, la patena, l'animetta, la pisside, ò altro vase nel qual siano hostie per la comunione, tenerà le sudette dita pollice & indice cõgiunte, e piglierà le cose sudette fra l'indice & il dito di mezzo.

Nel voltar le foglie in quel sudetto tempo, adoprà il dero di mezzo.

Del baciare l'Altare.

NE L baciare l'altare, farà in esso il Sacerdote ptima la croce, con la mano distesa, & baciàrà esso altare in quel luogo; ma nel tempo che ha il pollice, & indice congiunti, farà la croce con le tre altre dita seguenti.

Forma di baciare l'altare.

L'altare si bacia cinque volte.

La prima, quando ascende l'altare innanzi all'ingressa.

Quando si bacia l'altare.

La seconda, quando dice, *Uti accepta habeas.*

La terza, quando dice, *Ut quotquot ex hac altaris participatione.*

La quarta, dopò dette l'orationi della pace, prima che dica, *Pax tecum*, quando vi sia persona a chi s'habbi da porget la pace dal ministro.

La quinta, dopò hauer detto, *Placeat tibi &c.* prima che si benedica il popolo.

E tutte le sudette volte si bacia in mezzo auanti se sopra il corporale; il che si deue sempre far con auuertenza di non toccar l'animetta ch'è sopra il calice, e specialmente l'hostia, quando è sopra il corporale già consecrata, ò da consecrarsi.

Dell'inchinationi del capo.

L'Inchino del capo si fa in due maniere; alle volte molto profondo, di modo che si piega ancho la schena; & altre volte s'inchina solamente il capo.

Due forme d'inchinare il capo.

Il primo d'inchinarsi profondamente, si fa dicendo il *Confiteor*, e mentre che il ministro risponde il, *Misereatur*, e quando il Sacerdote dice l'oratione, *Rogo te &c.* e nel dire anco, *Munda cor meum*, & à quell'oratione, *Omnipotens sempiterne Deus, placabilis*, & dall'incominciare, *Sanctus*, sino al *Benedictus*, e dicendo quelle parole, *Supplices te rogamus*, sino a quelle, *Ut quotquot*; e quando dice quelle orationi, che sono dallo, *Offerte vobis pacem*, sino a quelle parole, *Domine non sum dignus*, & anche dicendo, *Placeat tibi Deus.*

prima maniera quando si faccia.

Farà parimente inchino di capo alla croce ancora tutte quelle volte, che farebbe genuflessioni per esserui il santissimo Sacramento sopra l'altare, celebrando oue non sia; e che nominerà il santissimo nome di Giesù, ò della beata Vergine Maria.

Il secondo d'inchinar solamente il capo, si fa nelle orationi, doue si nomina il santo del quale si dice la Messa, ò si fa commemorazione, ò quando si nomina il Papa viuente, & in alcune parole specialmente notate nel *Gloria*, & nel *Credo*, & nel fine di tutte l'orationi, quando si concludono con il, *Per dominum nostrum &c.*

Seconda maniera quando si faccia.

In ogni altro luogo, doue trouarà specialmente notato di douer far inchino, se farà semplicemente auuertito de far inchino di capo, seruarà il secondo modo; doue si dirà di fare inchino profondo, seruarà il primo.

Delle genuflessioni.

Farà genuflessione, quando nell'Epistola dice quelle parole, *In nomine Iesu omne genu flectatur*; tenendo le mani al libro, come le ha.

Il simile nell'Euangelio dell'Epifania, quando dice, *Proidentes adorauerunt eum*.

Parimente in quelle parole dell'Euangelio, *Inclinato capite emisit spiritum*, nel qual luogo osseruà ancora di fare quel poco di dinstora inginocchiioni, si come è nel Messale espresso.

Il medesimo farà nell'Euangelio di S. Giouanni, *In principio*; in quelle parole, *Verbum caro factum est*; e questa genuflessione farà, tenendo le mani giunte, ne voltandosi col corpo verso la croce, ma stando così riuolto al dritto del libro come prima.

Il medesimo d'inginocchiarsi stando pur con le mani giunte, farà nel simbolo quando dice, *Et incarnatus est*, fino a quelle parole, *Et homo factus est*, inclusiue.

Quando dice Messa all'altare doue è riposto il santissimo Sacramento, farà di più le genuflessioni infra scritte.

Quando il santissimo Sacramento è fuori scoperto.

La prima quando giunge a i gradi dell'altare, auanti che ascenda ad esso altare.

La seconda, dopò che ha ordinato il Messale; quando è disceso al luogo, doue fa la confessione.

La terza, quando è ascenso all'altare dopò fatta la confessione.

La quarta, quando vuol andare a lauar le deta, prima che consacri.

La quinta, quando ritorna da lauare.

La sesta, quando vuol andare a leggere il Tristorio.

La settima, quando si volta a benedire il popolo.

L'ultima, quando vuol partire dall'altare, e questa deue fare di sotto all'ultimo grado.

Oltre di queste, farà anco le genuflessioni ordinarie notate ne i suoi luoghi, che si fanno nel pigliare, ò deponer l'hostia sacra, coprire, ò scoprire il Calice, come sarà notato particolarmente a suoi luoghi.

A queste s'aggiungono altre in alcune occasioni che possono occorrere straordinariamente: come hauendosi da voltare per far sermone; riceuere oblationi, ò ministrar la santa Comunione.

Nelle quali occasioni, quando si voltarà dall'altare al popolo, e riuolterassi dal popolo all'altare, farà genuflessioni, quella prima, e questa dopò essersi voltato.

Quando poi il santissimo Sacramento vi è, ma riposto e chiuso dentro il Tabernacolo, farà le medeme genuflessioni, eccetto la terza, quarta, quinta, sesta, e settima.

Nel far le genuflessioni, le farà talmente sempre, che tocchi con il ginocchio terra, ò sia il piano della bradella dell'altare; e tenerà la metà delle mani appoggiate all'altare, di quà e di là fuori del corporale, con distanza di tre palmi in circa fra l'vna e l'altra.

Delle percussioni del petto.

IL percuoterli il petto si fa in tre tempi: primieramente nel far la confessione si percuote tre volte, quando si dice, *Mea culpa &c.* Dipoi in quelle parole, *Nobis quoque minimis, & peccatoribus*, si percuote vna volta. In oltre si percuote tre volte in quelle parole, *Domine non sum dignus*, che si dicono tre volte.

Quando si percuote nel far la confessione, tenerà la mano sinistra sotto al petto.

Quando si percuote ne gli altri duoi tempi, tenerà la mano appoggiata sopra l'altare.

Dopò la percussione del petto, non metterà la mano alla bocca, come alcuni vñano di fare.

Quando il ministro replica poi la confessione, e che in quelle medeme parole si percuote, esso Sacerdote non si percuoterà, ma starà pure con le mani giunte; e dritto.

Percuotendolo poi a quelle parole, *Nobis quoque minimis & peccatoribus*, lo percuoterà con le tre deta vltime, & auuertirà di non toccare la pianeta con le due deta congiunte che hanno toccato il santissimo Sacramento. Il medesimo osseruà nel percuoterlo, quando dice tre volte, *Domine non sum dignus &c.*

Del leggere.

Leggerà la Messa nel Messale, ne dirà a mente senon le cose che è necessario dir così, come il salmo, *Iudica me Deus*, e tutto il resto che dice da principio, con la confessione generale, e l'oratione, *Rogo te altissime*, che dice prima che egli ascenda all'altare, la benedittione che piglia all'Epistola & Euangelio, il *Munda cor meum*, e le orationi che dice mentre prepara il Calice con vino & acqua; le Orationi quali si dicono nell'offerire l'hostia & il Calice, quelle poche parole, che si dicono auanti l'eleuatione dell'hostia, & anche del calice, *Elevatis oculis &c.* l'oratione che si dice mentre si leua il calice, *Mādās etc. & Quid*

retribuam Domino &c. e quell'oratione anco che dice dopò la fontione del sangue, nel farsi infondere nel calice la purificatione, e l'ablutione.

Leggerà bene, spedito, distinto, puntato, e deuotamente, e nõ in fretta, ne più adagio di quello che conueniene affettatamente, ma osseruàrà mediocrità, e sopra tutto procurerà di legger con diuotione tale, che anche ecciti diuotione in quelli che l'ascoltano, con pensar sempre al gran misterio che tratta.

Nel leggere, e pronunziare, vsarà gesti tali, che non si vegga confusione, mancamento, ne affettazione.

Non agghiongerà, etiam per diuotione, ne smiuirà, ne mutarà cosa alcuna, sì nelle parole, come nelle cerimonie, ma dirà semplicemente la Messa, come è nel Messale, seruate però le regole del Calendario, e questa instrutione.

Leggerà con voce non molto bassa, ne anche molto eleuata, ma conueniente al decoro di quel sacro ministerio.

Pronunzierà distintamente tutte le parti della Messa, ma le cose che s'hanno da dir secretamente, leggerà in modo, che i circostanti nõ le possino udir.

L'altre cose come l'Ingressa, il Dominus vobiscum, la Gloria, le Collette, l'Epistola, il verso con l'Alleluia, quando si dice l'Euangelio, il post Euangelio, & oratione sopra il sindone, e poi l'oblation dell'hostia, l'Offertorio, il Credo, l'oratione sopra l'oblata, il Prefatio, il Sanctus, il Confrattorio, il Pater noster, l'oratione, Libera nos quæsumus, con l'altre cose che seguono sino all'oratione, Pro pace: il Trattorio, l'oratione Postcommunionem, con il resto sino al Placeat, la beneditione, l'Euangelio di San Giouanni, In principio &c. le dirà con voce eleuata.

Leggerà anco con voce alquanto eleuata quelle prime parole. Nobis quoque minimis, e quelle Pax tecum, quando si dala pace, & ancor quelle, Domine non sum dignus, seguitando il resto secretamente.

Delle Orationi, ò Collette.

DOuendosi dire più orationi, ò collette, siano dispari, cioè tre, ò cinque, ò al più sette; nõ si eccederà questo numero in verù modo. Quando anco in festa, nella quale si deue dire vn'oratione solamente, occorre per ragione dell'officio e rito della Chiesa, che sia da far vna commemoratione, all'hora saranno due solamente.

Nel dir esse collette si seruarà quest'ordine, che la prima sia sempre quella della Messa che dice, dopò la quale seguiranno l'altre che deue dir per ragion dell'officio, & instituto ò rito della Chiesa, se ce ne sono in quel giorno, come commemorationi d'Ottaua e de santi nelle Domeniche ò feste d'altri santi de quali

dice la Messa; poi le votine.

Ne le collette votine fra le commemorationi de sanu, quanto al dir l'vna prima dell'altra, si seruarà quell'ordine.

La prima sarà della santissima Trinità ò dello Spirito Santo, ò della Croce, e poi della Madonna, de gli Apostoli, de Martiri, de Vergini, de Confessori Pontefici, de Dottori, e l'ultima de confessori non Pontefici.

Se s'hauerà a far commemoratione pro Papa, pro Ecclesia, pro Archiepiscopo, pro Imperatore, pro Rege, pro pace, pro bello contra paganos, & altre per qualunque causa, si farà dopò l'orationi de Santi; ma però fra queste si seruarà, che quella la qual è pro re grauiori, si faccia prima, e così l'altre con quest'ordine.

Se si farà commemoratione de morti, sarà nel penultimo luogo.

Nel còcluder l'orationi si seruarà qsto modo. La prima oratione ò colletta si terminerà sempre con la sua conclusione. Per dominum nostrum &c. ò altre, come è notato nel Messale. Poi l'altra oratione, o più che siano, si finiranno sotto vn'altra sola conclusione.

Se nel Messale non sarà notata la conclusione dell'oratione, si hauerà questo auuertimento, che l'oratione diretta al Padre si còcludi, Per dominum nostrum &c. se al Figliuolo, Qui uis, & regnas cum Deo patre in unitate spiritus sancti &c. Se nel principio dell'oratione si fa mentione del figliuolo, si dirà, Per eundem &c. Ma se nel fine, si dirà, Qui tecum uiuit &c. Et se si fa mentione del Spirito Santo, dirà, In unitate eiusdem &c.

Del Sermone, e publicationi, raccomandationi de poveri, e confessioni generali, & oblationi publiche, da farsi da Parochi nella Messa.

IL sermone ò predica fra la Messa, parimente le denuncie, e publicationi, e cose simili, & anco la confessione generale che si fa fare al popolo da Parochi, si faranno tutte dopò l'Euangelio immediatamente, con questo ordine; che prima sia il Sermone, secondo le denunciationi, terzo la confessione generale; l'oblatione poi, ò sia offerta, si farà immediatamente innanzi che il Sacerdote offerisca l'Hostia & il Calice per il sacrificio della Messa.

Della comunione del popolo fra la Messa.

HAuendo il Sacerdote da comunicare altti nella Messa, e non essendou hostie piccole per questo già consecrate, ò non essendo a bastanza; se quelli che s'hanno a comunicare saranno poco numero, come dice, ouero dodici, nel preparar l'hostia su'l calice, riuenderà anche l'hostie piccole cò quella diligenza,

che si dice dell'hostia per la Messa al suo luogo; e porterà esse particole da consecrare sopra la patena insieme con l'hostia, quando vada all'altare per celebrare.

Ma se farà maggior numero, preparerà innanzi la pisside con dentro l'hostie già riuedute con diligenza come s'è detto, collocandola sopra l'altare coperta, ma senza velo sopra, acciò che il popolo non pensasse che fossero consecrate; e doue alcuna volta non fosse pisside, s'adopri in suo luogo vn calice, non altro vaso, qual si cuopra con vna animetta.

Farà parimente preparar dal ministro le cose necessarie; come banche, e touaglie sopra, panno da tener sotto il mento, vino, vasi, e seruiete per le purificationi, come nelle auuertenze generali della communion si ordina.

Dopò ch'esso sacerdote hauerà collocato il calice sopra l'altare, accomoderà anco il vase dell'hostie piccole coperto come di sopra vicino al calice, e sopra la pietra sacra nel l'angolo posteriore dal canto dello Euangelio.

Nel tempo dell'offerire, prima che pigli la patena in mano con l'hostia grande, se vi è vase con hostie per comunicare altri, lo scuoprirà; il che potrà fare per più commodità con la mano sinistra; e ciò faccia senza mouere il vase dal suo luogo: e fatta la oblatione lo ricuoprirà, dopò che hauerà riposta la patena sotto il corporale.

Ma se non vi farà vase appartato, ma pure vi siano alcune poche hostie sù la patena da consecrare, la offerirà sopra la patena; e detta la oratione della oblatione, e fatta la croce come si dice à suo luogo, nello offerire dell'hostia, le riponerà tutte insieme su'l corporale, nella parte sinistra verso l'Euangelio: poi con destrezza con la istessa patena riponerà l'hostia grande à suo luogo nel mezzo.

Giunto al tempo della consecratione, dopò che hauerà lauate le mani, se vi farà vase con altre hostie che s'habbino da consecrare, lo scuoprirà pur con la mano sinistra, non mouendo il vaso dal suo luogo.

Riposta che hauerà l'hostia sacra nel suo luogo, dopò l'eleuatione d'essa, prima di far la genuflessione, coprirà con la mano sinistra il vaso delle hostie piccole consecrate, pigliando il coperchio fra l'indice & medio della mano.

Dopò che hauerà riceuuto il sangue, coprirà il calice con l'animetta, e lo metterà vn poco da canto; poi metterà il vase doue sono l'hostie consecrate, in mezzo del corporale, e farà genuflessione al santissimo Sacramento, e fattosi vn poco in parte verso il corno dell'Euangelio, si volterà al popolo, in modo però che non volti intieramente la schena al santissimo Sacramento; e farà dire la confessione dal ministro, in quell'istesso modo, che stà nella sua regola del seruire alla Messa, & in questa istessa Instruptione nel principio dell'ordine della Messa, stando egli con le mani giunte, e con

il pollice & indice congiunti.

Detta la confessione dal ministro, dirà, *Deo gratias, Misereatur vestri &c.* e risposto dal ministro, *Amen*, dirà, *Indulgentiam &c.* e ciò dicèdo farà il segno della croce sopra quelli che sono da comunicare con la mano destra, tenendo sempre congiunte le dita sudette, e mettendo la sinistra al petto.

Ciò fatto, volterà all'altare nel mezzo, e scoperto la pisside nella quale saranno l'hostie sacre con l'indice & medio della man dritta, farà genuflessione; poi leuato, piglierà essa pisside fra l'indice e medio della sinistra, e con il pollice & indice della destra piglierà vn comunichino, alzandolo così vn poco, di modo che il popolo lo veda; & il ministro dirà insieme con il popolo queste parole. *Domine non sum dignus, vt intres sub tectum meum, sed tantum dic verbo, & sanabitur anima mea.* Le quali parole ripeterà la seconda, e terza volta: dipoi accostandosi à loro il Sacerdote, e cominciando dalla man dritta loro, che farà dalla banda dell'Epistola, comunicerà à vno per vno, e porgendo à ciascuno il santissimo Sacramento colla man dritta, farà con esso il segno della croce, e dirà. *Corpus Domini nostri Iesu Christi custodiat animam tuam in vitam æternam*: e quell'istesso che si comunica, auanti che pigli il santissimo Sacramento, risponderà. *Amen.*

Se farà la communion del Clero, lo comunicerà all'altare; se comunicerà il popolo, lo comunicerà alquanto discosto dall'altare. Finito che hauerà di comunicare, le haurà adoperato pisside, e non vi siano restati dentro comunichini, la deponerà sopra l'altare, e scoprirà il calice che ha adoperato alla Messa, e farassi infonder dentro il vino dal ministro per la purificatione del Calice, prima che abstergerui sopra le dita, pollice & indice; perche se poi vi cadesse qualche frammento taccato, non resti taccato al calice, ma si sumi più facilmente; poi nettarassi le dita sudette sopra esso calice, l'vn con l'altro; e poi pigliarà la pisside nella quale erano l'hostie consecrate per la communion del popolo al pomello di mezzo, fra l'indice e medio della mano sinistra; & tenendolo pendente sopra del calice con le dita pollice & indice della man destra, qual gli verrà più commodo, mandarà diligentemete nel calice qual si voglia frammento benchè minimo, che sia restato dentro. Poi deposta la pisside da lato, abstergerà vn'altra volta quel dito che ha adoperato con l'altro; e tolto il calice fra l'indice e medio della man dritta, l'andarà mouendo vn poco, di modo che se fosse qualche frammento taccato dentro, il vino lo leui, e si possi sumere. Ma se nella pisside delle hostie per la communion per il popolo ne saranno restate alcune, subito finita la communion de porrà essa pisside su l'altare nel mezzo, e farà vna genuflessione, poi la coprirà con il suo coperchio

perchio e velo con l'indice e medio della man dritta; e fatta vn'altra genuflessione, farà l'ablutione delle dita cō il calice, come si dice à suo luogo nell'ordine della Messa.

Habbia in questa occasione auuertenza il Sacerdote, di non cominciare à dire l'Antifona, chiamata, *Transitorio*, e l'oratione *post communionem*, prima che habbiano preso la purificazione quelli che sono comunicati; perche possano star tutti attenti anco à quelle parti della Messa.

Del tenere, & adoperar fazzoletti, occhiali, e berettini.

Per ogni bisogno che possa hauere il Sacerdote di fazzoletto all'altare, l'habbia decente, e netto; & quando si veste de i paramenti per dir Messa, se l'accommodarà sotto il cordone dalla mano destra con vn cordoncello, alla forma delle Istruzioni generali.

Hauerà quest'auuertenza, di tor quasi come per vñza di adoperarlo sempre auanti che laui le dita, per douere poi far la consecratione.

Se poi mentre stà con le dita giunte dopò la consecratione fino alla purificazione, glie ne occorre necessitá, auuertirà à non toccarlo con le ponte delle dita congiunte, e lo maneggerà con la mano di modo, che non separi le dita pollice & indice.

Adoperando per necessitá occhiali, auuertirà che siano tali, che non li caschino facilmente dal naso; farà anche bene per questo, accommodarli con vn cordoncello legato alla testa.

E quando non siano così legati, potendo commodamente senza essi leggere il canone, per la maggior prattica che hà in quella parte della Messa (senza però dirlo à mète) deponerà per tutto quel tempo gli occhiali, sin che habbia sotto il sangue, per fuggire meglio ogni pericolo, che cadessero sopra il Santissimo Sacramento.

Mettendoli, ò leuandoli, dopò che tiene congiunte le dita pollice & indice, gli pigliarà fra l'indice e medio.

Quando li leua e mette giù sopra l'altare, non gli ponerà su'l corporale.

Chi per bisogno porta il berettino, nõ lo tenerà più in capo dopò che è giunto all'altare, senza espressa licenza del Reuerendis. Arciuescovo in scritto; ma leuatofelo di capo, lo darà al ministro à gouernare; & hauendo licenza di tenerlo, lo leuarà in ogni modo prima che laui le dita per consecrare, dandolo al ministro da gouernare sino dopò l'ablutione delle dita, dopò la fontione del Santissimo Sacramento.

Oratione per dir la Messa.

IL Sacerdote bene preparato interiore & esteriormente scõdo le regole date di sopra, e vestito delle vesti sue comuni interiore & este

riore, tali in ogni parte, come deue tenere in publico, e come si è detto di sopra, andará nella Chiesa doue è per celebrare, ouero nella sacrestia di ella.

Oratione da farsi prima di dir la Messa.

Quiui inginocchione, se è nella Chiesa, innanzi all'altar maggiore ò altro più ritirato dalle genti, secondo la qualità della Chiesa, e dell' hora, e sua diuotione; se è nella sacrestia, nell' oratorio di essa auanti l' imagine sacra che sarà iui, dirà con voce bassa l' infra scritti Salmi con le sue preci, & orationi, ouero l' oratione di Sant' Ambrosio *ante communionem*, accõmodata à cialcun giorno della settimana, come più à basso si dirà.

Antiphona. Ne reminiscaris. Psal. 83. Quàm amabilia sunt tabernacula tua Domine virtutum, &c. vsque ad finem, Psalmi cum Gloria Patri, & filio, &c.

Psal. 84. Benedixisti Domine terram tuam, &c. cum Gloria Patri, &c.

Psal. 85. Inclina Domine aurem tuam, & exaudi me; quoniam egenus, &c. vsque ad finem, vt supra.

Psal. 115. Credidi propter quod locutus sum, &c. vt supra.

Psal. 129. De profundis clamaui ad te Domine, &c. vt supra.

In fine Antiphona.

NE reminiscaris Domine delicta nostra, vel parentum nostrorum, neque vindictam sumas de peccatis nostris.

Kyrie eleison. Kyrie eleison. Kyrie eleison. Pater noster. &c.

Ÿ. Et ne nos inducas in tentationem.

R. Sed libera nos à malo.

Ÿ. Ego dixi Domine miserere mei.

R. Sana animam meam, quia peccaui tibi.

Ÿ. Conuertere Domine aliquantulum.

R. Et deprecabilis esto super seruos tuos.

Ÿ. Fiat misericordia tua Domine super nos.

R. Quemadmodum sperauimus in te.

Ÿ. Sacerdotes tui induuntur iustitiam.

R. Et sancti tui exultent.

Ÿ. Ab occultis meis munda me Domine.

R. Et ab alienis parce seruo tuo.

Ÿ. Domine exaudi orationem meam.

R. Et clamor meus ad te veniat.

Ÿ. Dominus vobiscum. R. Et cum spiritu tuo.

AVres tuae pietatis, mitissime Deus, inclina precibus nostris, & gratia sancti Spiritus illumina cor nostrum, vt tuis mysterijs dignè ministrare, teq; aeterna charitate diligere mereamur.

DEus cui omne cor patet, & omnis voluntas loquitur, & quem nullum latet secretum; purifica per infusionem Sancti Spiritus cogitationes

nes cordis nostri, ut te perfecte diligere, & dignè laudare mereamur.

V *Reigne Sancti Spiritus renes nostros & cor nostrum Domine; ut tibi casto corpore seruiamus, & mundo corde placeamus.*

M *entes nostras quasumus Domine, paraclētus qui à te procedit illuminet; & inducat in omnem, sicut tuus promisit filius, veritatem.*

A *dsit nobis quasumus Domine virtus Spiritus Sancti; qua & corda nostra clementer expurget, & ab omnibus tucatur aduersis.*

D *Eus qui corda fidelium Sancti Spiritus illustratione docuisti; da nobis in eodem spiritu rella sapere, & de eius semper consolatione gaudere.*

C *onscientias nostras quasumus Domine visitando purifica; ut veniens Dominus noster Iesus Christus Filius tuus, paratam in nobis inueniat mansionem. Qui tecum viuuit, et regnat, etc.*

Dipoi dirà l'Oratione di Sant' Ambrosio, Partita per tutti i giorni della settimana, conforme alla Tauoletta stampata.

Con queste accompagnerà il Sacerdote quella oratione di più, vocale, ò mētale, che li suggerirà la sua diuotione: e per nõ hauere poi a fare troppo dimora nel *Memento*, che si fa nel principio del canone per i viui e poi per i morti, si ridurrà a memoria attentamēte tutte quelle cose, per le quali vuol pregare nella Messa, e con l'intentione sua sino dall'hora applicarà diuotamente a quelle cose ò bisogni il sacrificio della santa Messa, che è per offerire.

Ciò fatto riconoscerà li paramenti, perche non vi manchi cosa alcuna: e siano tutti conformi insieme, e di colore accommodati alla Messa che è per celebrare, secondo il rito quale sarà descritto nella tauoletta.

In questo auuertisca, che doue farà sacrestia; sempre si pari in essa sacristia, e non all'altare, ancor che fusse cappellano di scuole, ò altrinēte destinato dal titolo principale di quella Chiesa.

Poi pigliarà il Messale, trouarà la Messa che è per dire, la leggerà, e metterà i segnacoli all'orationi, & alli luoghi doue bisogna.

Dipoi lauarà le mani, dicendo con voce bassa l'oratione, che segue.

Da Domine virtutem manibus meis ad abstergendum omnem maculam; ut sine pollutione mentis & corporis valeam tibi seruire. Amen.

Prepararà poi il calice, nettandolo di dentro cò il purificatorio, qual piegato poi lo metterà sopra il calice; e sopra il purificatore ponerà la patena, e sopra essa patena l'hostia; qual auuertirà che sia ben conditionata, non troppo vecchia, non troppo grossa nè sottile, in modo che se gli possa facilmente romper in mano; non rotta, nè con buchi, nè macchiata dentro, e che non habbia sopra, ò attaccati fragmenti, che facilmente possino staccare nel trattarla con le mani; per la qual causa la netterà leggermen-

te d'intorno con due dita: la qual hostia coprirà con l'animentta, e sopra essa porrà il velo decente, di poi sopra il velo metterà la borsa di colore conforme a i paramenti con i quali deue celebrare; dentro della qual borsa farà il corporale piegato, netto, e grande secondo la misura data nell'auuertenze.

Hauendo così disposte e acconcie le cose sudette, se ha da ordinare alcuna cosa al ministro, ò altri, come d'accēder' i lumi, preparar gli orzuo li, & acconciare il resto che bisogna, lo farà; perche non habbia poi a distraerti la mente, cò dire, ò ascoltar' alcuna cosa dopò che hauerà cominciato a vestirsi, ò sarà già vestito.

Anzi da questo punto innanzi, fin che finita la Messa sia suestito, & habbia fatto quel spatio di oratione che le detterà la sua diuotione di fare dopò la Messa, procurarà con ogni diligenza di tener l'animo raccolto al mistero tremendo che è per trattare; nè voltare gli occhi in parte, che gli possa causare alcuna distractione.

DEL VESTIRSI.

Primieramente sopra le vesti communi, ouero anco leuata la veste esteriore (pur che l'interiore sia in effetto longa, e conuenevole, come s'è detto) sopra essa sola si vestirà la cotta, doue si possa hauer commodamente; e dirà la seguente oratione.

Exue me Domine veterem hominem cum afflictibus suis, & indue me nouum, qui secundum Deum creatus est, in iustitia, & sanctitate ueritatis. Amen.

Poi riuoltate le maniche della cotta sopra le spalle perche non impediscano, si vestirà il camiso, ponendo prima entro il capo, poi mettendo il braccio destro nella manica destra, e dipoi il sinistro nell'altra, accommodandosielo alla persona, e dicendo con voce bassa.

Indue me Domine uestimento salutis, & iustitiae tunica me ambire dignare. Amen.

Vestitosi il camiso prenderà il cingolo, quale gli sarà dato di dietro dal ministro che gli serue alla Messa, e se lo cingerà; e si farà accommodar di maniera il camiso, che penda honestamente, & ugualmente sopra l'estremità delle vesti da ogni banda, e sia alto da terra circa vn dito. Nel prender il Cingolo dirà.

Præcinge Domine cingulo fidei, & virtute castitatis lumbos mei cordis & corporis, & extingue in eis humorem libidinis, ut ingiter in cisma neat vigor castitatis. Amen.

Appresso pigliando con ambedue le mani l'amoto, bacciarà la Croce che ui è nella sommità, e poneràffelo sopra la testa; e tiradoli ambedue le cordelle dell'amoto innanti il petto in modo di Croce, prima vna dalla sinistra alla destra, e l'altra poi dalla destra alla sinistra, cò ambedue le mani dietro le ridurrà, e poi legarà d'auanti sè, dicendo in quel tempo.

Pone Domine in capite meo galeam salutis ad expugnandas

pugnandas diaboli fraudes. Amen.

Auvertirà d'acconciarcelo di maniera, che cuo pra i panni auanti la gola, quanto sia possibile. Poi prenderà il manipulo, e bacciarà la Croce che è posta nel mezo, e lo metterà al braccio sinistro, dicendo.

Merear precor Domine manipulum portare mente flebili; ut cum exultatione portionem cum iustis accipiam.

Dipoi presa la stola con ambedue le mani, la bacciarà nel mezo; e se la metterà al collo; e trauertandola innàzi al petto in modo di Croce, metterà la parte che pende dalla spalla sinistra, verso il braccio dextro, e l'altra che pende dalla destra, verso il sinistro; le quali legarà al cingolo cò l'estreme parti di esso, di modo che l'estremità della stola siano all'incontro de i ginocchi, e dirà.

Stola, domine, iustitie circunda ceruicem meam, & à corruptione peccati meam purifica mentem. Amen.

Metteràssi poi la pianeta, dicendo.

Iugum tuum, Domine, suauis est, & onus tuum leue: presta, ut illud sic portare valeam, quatenus tuam consequi possim gratiam. Amen.

Et hauendo in capo l'amitto con la gramola, ò ornamento da riuoltare, se lo farà riuoltare decentemente dal ministro sopra la sommità d'essà pianeta.

Poi faràssi voltar sotto le parti della pianeta, che vengono sù le braccia per la larghezza.

Vestito il Sacerdote di tutti i paramenti, se vi restasse d'apparechiare qualche cosa all'altare, come lumi, orzuoli, ò altro, come s'è detto di sopra, mandarà il ministro à farlo.

E se non fosse anco tempo d'vicire à celebrare, si tratterà orando e meditando nell'oratorio che sarà nella sacrestia; nè si partirà, sin che non è per andare all'altare.

Dell'andar del Sacerdote all' Altare.

QVando il Sacerdote farà per vscir di Sacrestia per andare all'Altare, piglierà con la mano sinistra al nodo il calice, così preparato, come s'è detto di sopra, e tenendo la mano destra sopra la borsa ch'è sopra il calice, andará col capo coperto all'altare.

Portará il calice alto vguualmente al petto, & al quanto discosto, andando innanzi il ministro, con le cose che si diranno nell'instruizione per il suo officio; & esso lo seguirà immediatamente.

Anderà con gli occhi bassi, e grauemente, e con il corpo dritto, ne saluterà, ò risaluterà alcuno per la via, e schiuerà ogn'altra distrazione, & ogni occasione di non hauer à mouet nè l'una nè l'altra mano dal calice, che porta all'altare, per il pericolo di qualche accidente, che potrebbe seguir con scandalo & offesa del popolo, indecentia del ministerio suo per questo. Se gli accade passar dinanzi a l'altare maggio-

re, farà riuereza alla Croce ò Sacra Imagine sopra d'essà, pur col capo coperto.

Il medesimo offeruerà con l'Arciuescouo.

Done anco sia il Santissimo Sacramento per qual si voglia occasione, nel passar'auanti farà la genuflessione parimente col capo coperto, eccetto che passando auanti, oue sia esposto nel Tabernacolo aperto, ò fuori d'esso per l'oratione publica delle quarant'hore, ò simil cosa, ò doue dal Sacerdote che celebra, s'alzasse all'hora il Santissimo Sacramento per l'adoratione del popolo, farà la genuflessione & adoratione col capo scoperto.

Arriuato che sarà il Sacerdote all'altare, stando nel mezo innàzi ad esso nell'ultimo grado, si scoprirà con la man destra la testa, dando la beretta al ministro che lo serue, e s'inchinerà facendo graue e profonda riuereza col capo all'immagine del Crocifisso ch'iuì farà.

Ma se ne l'altare sarà il Santissimo Sacramento, in luogo d'inchinare il capo, farà la genuflessione.

Il che fatto ascenderà al mezo dell'altare, doue nella parte dell'Euangelio ponerà il calice con la mano sinistra, e togliendo il corporale fuori della borsa con la mano destra, riponerà la borsa sopra l'altare con la mano sinistra nella parte dell'Euangelio al lato dellá tauoletta de secreti, & appoggiata al grado sopra l'altare.

Poi spiegarà il corporale sopra l'altare nel mezo, assicurandosi bene se fosse altare portatile, di mettere il corporale sopra di esso, e lascerà vno ò due dita di spatio fra il corporale e l'estremità della parte dinanzi de l'altare verso se stesso; e sopra esso corporale fermerà il calice con l'altre cose sudette coperte con il velo.

Quando per necessaria causa si fosse parato all'altare, e non in sacrestia, offeruarà pure le medesime auvertenze nell'acconciare il calice.

Hauendo il Sacerdote fatto questo, s'accostarà alla parte dell'Epistola, & iui aprendo il Messale sopra il cuscinetto, di nuouo trouerà la Messa, e riconoscerà li segnali accomodati la suo luogo.

Il che fatto discenderà con le mani giunte auanti al petto all'ultimo grado per incominciar la Messa, & iui farà la debita riuereza alla Croce, ò genuflessione al Santissimo Sacramento.

Del principio della Messa.

POI stádo dritto il Sacerdote si farà il segno della Croce, dicendo con voce intelligibile e chiara; *In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Amen.* E giunte le mani innanzi al petto, seguirerà dicendo l'Antifona, *Introibo ad altare Dei. R. Ad Deum, qui latificat iuuentutem meam,* Dapoi stando nel medesimo modo, incomincierà, e seguirà col ministro scabieuolmente il Salmo seguente.

Sacerdote. *Iudica me Deus, & discerne causam meam de gente non sancta.*

Chierico. *Ab homine iniquo & doloso eripe me.*

Sacerdote. *Quia tu es Deus fortitudo mea: quare me repulisti?*

Chierico. *Quare tristis incedo dum affligit me inimicus? Emitte lucem tuam, & veritatem tuam, ipsa me deduxerunt, & adduxerunt in montem sanctum tuum, & in tabernacula tua.*

Sacerdote. *Introibo ad altare Dei, ad Deum qui leuificat iuuentutem meam.*

Chierico. *Confitebor tibi in cythara Deus, Deus meus: quare tristis es anima mea? & quare conturbas me?*

Sacerdote. *Spera in Deum, quoniam confitebor illi, salutare vultus mei, & Deus meus.*

Chierico. *Gloria Patri, & Filio, & Spiritui sancto.*

Sacerdote. *Sicut erat in principio, & nunc, & semper, & in secula seculorum.*

Chierico. *Amen.*

Il qual Salmo finito, replicherà l'Antifona, *Introibo &c.* con il ministro come di sopra.

Poi subito soggiognerà il verso, *Confitemini Domino quoniam bonus.* R. *Quoniam in seculum misericordia eius.*

Poi profondamente inchinato, pur con le mani gionte innanzi al petto, farà la confessione in questo espresso modo.

Confiteor Deo omnipotenti, beatæ Mariæ semper virgini, beato Michaeli Archangelo, beato Ioanni Baptista, Sanctis Apostolis Petro & Paulo, beato Ambrosio confessori, omnibus sanctis, & vobis fratres, quia peccavi nimis cogitatione, verbo, & opere.

Quui disgiognerà le mani mettèdo la sinistra sotto al petto, e con la destra si percuoterà il petto tre volte, dicendo, *Mea culpa, mea culpa, mea maxima culpa.* Poi raggiognerà le mani innanzi al petto, & seguirà. *Ideo precor beatam Mariam semper Virginem, beatum Michaelem Archangelum, beatum Ioannem Baptistam, Sanctos Apostolos Petrum & Paulum, beatum Ambrosium confessorem, omnes sanctos, & vos fratres, orare pro me ad Dominum Deum nostrum.* Mentre che il ministro risponderà, *Deo gratias*, e poi dice il, *Misereatur tui, &c.* il Sacerdote resti pur con le mani gionte, e capo profondamente chino, e nel fine risponderà. *Amen.* Et all' hora si drizzerà, e starà poi dritto mentre che il ministro dice il *Confiteor.*

Seguirà poi il Sacerdote, stando pur dritto con le mani gionte innanzi al petto, e dirà.

Misereatur vestri omnipotens Deus, &c.

Poi dirà, *Indulgentiam absolutionem, &c.* facendosi il segno della Croce in questo modo;

Metterà la mano alla fronte, dicendo, *Indulgentiam*, poi al petto, e dirà, *Absolutionem*, poi al lato stanco, dicendo, *Et Remissionem*, e finalmente al canto diritto, dicendo, *Omnium peccatorum nostrorum*, nel fine gioggendole, dirà,

Tribuat nobis omnipotens, & misericors Dominus. R. *Amen.*

Dirà poi, *Adiutorium nostrum &c.* e si farà il segno della Croce nel medesimo modo.

R. *Qui fecit cælum, & terram.*

Dirà poi, *Sit nomen Domini benedictum*, gionte le mani. R. *Ex hoc nunc & vsque in seculum.*

Dell' Oratione, Rogo te altissime, &c.

POI dirà nel medesimo luogo secretamente, stando col capo profondamente chino, & alzati gli occhi verso la Croce, e cò le mani gionte, l'oratione, *Rogo te &c.* fino à quelle parole, *Oramus te &c.* & all' hora tenendo pur le mani gionte, ascenderà al mezo dell' altare, dicendo con gli occhi eleuati, e secretamente, *Oramus te &c.*

Finita la detta oratione, & arriuato all' altare, farà il segno della Croce con la mano destra distesa nel mezo dell' altare auanti à se, e bacciarallo, tenendo in tanto la sinistra distesa, & appoggiata sopra l' altare fuori dal corporale, e gionte le mani farà riuerenza alla Croce con inchino di capo ma essendoui il santissimo Sacramento esposto, farà genuflessione, come s'è detto di sopra nelle regole generali.

Dell' Ingressa.

DIndi anderà con le mani così gionte al lato dell' Epistola, e poi facendosi il segno della Croce, dirà l' Ingressa con voce chiara, & con le mani gionte auanti al petto.

In questo lato saluterà il popolo con il *Dominus vobiscum*, & dirà il, *Gloria in excelsis*, ne i giorni ne i quali si douerà dire, & iui starà fin che hauerà detto l' Epistola, & il versicolo in l' *Alleluia*, ò canto solo, che si douellè dire per ragione della Messa.

Del Gloria in excelsis.

COmincierà il, *Gloria in excelsis*, con le mani gionte innanzi al petto, quali disgiognerà, & alzerà vn poco, dicendo, *in excelsis* e raggiogneràle insieme, inchinando il capo verso la Croce, quando dice, *Deo.*

Seguitarà poi a dirlo tutto, pur con le mani giõte, inchinando il capo anco verso la Croce quando dice, *Adoramus te. Gratias agimus tibi.*

Iesu Christe. suscipe deprecationem nostram. vn'altra volta dicendo nel fine, *Iesu Christe.*

Gionto a quell' vltime parole dell' Hinno, *In gloria Dei patris. Amen.* Si farà il segno della Croce; poi raggiogendo le mani dirà tre volte, *Kyrie eleison.*

Dell' Oratione super populum.

DEtta la, *Gloria*, ouero quando non la douerà dire, detto che hauerà la Ingressa, e saluato

rato il popolo, con il *Dominus vobiscum*, dirà l'oratione *Super populum*, e terminarla cō la sua conclusione, *Per Dominum, &c.* ò altra, come sarà notata.

Se accaderà dire vn'altra, ò più orationi, osseruarà il modo & ordine posto di sopra nella Regola generale delle orationi, e collette.

Dell' Epistola, ò Lettione.

D Ette l'orationi, e nel fine di esse di nuouo salutato il popolo con il, *Dominus vobiscum.* e *R. Et cum spiritu tuo*, pronunciarà il titolo dell'Epistola, ò lettione, tenedo le mani disgiunte, e poste vna di quà, e l'altra di là del libro, appoggiate in modo, che paia di tenerlo. Poi leuando dal libro la mano dritta, e facendosi il segno della Croce, dirà fra se con voce bassa queste parole, cioè se farà del testamento vecchio, *Prophetica lectio sit nostra salutis eruditio. In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Amen.* Et se del nuouo, *Apostolica doctrina repleat nos diuina gratia. In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Amen.*

Et in l'vna, e l'altra lettione, quando dirà, *In nomine Patris, &c.* si farà il segno della Croce come di sopra.

Poi riposta la mano dritta al libro, leggerà l'Epistola, ò lettione, tenendo pur sempre di quà e di là le mani appoggiate al Messale, come s'è detto.

Nel fine della lettione ò epistola prolungerà vn poco la voce nel profetire l'ultima parola, in modo che dia indicio del fine, dopò il quale risposto che habbia il ministro, *Deo gratias*, all' hora il Sacerdote stado come prima nel medesimo luogo, e con le mani al Messale come di sopra, leggerà l' *Alleluia*, & il verso in *Alleluia*, ò il canto solo, secondo, che sarà notato nel Messale.

Dell' Euangelio.

L Equali cose lette, il Sacerdote istesso porterà il Messale aperto col suo colcino sotto dall'altra parte dell'Altare dal lato dell'Euangelio; e mentre che passa il mezzo dell'Altare, inchinerà il capo alla Croce, ò farà genuessione essendoui il Santissimo Sacramento; e da quel lato accomoderà il Messale fuori del corporale, di modo che la sua parte posteriore risguardi l'angolo del corno posteriore dell'Altare.

Accomodato così il Messale, ritornerà nel mezzo dell'Altare, e cō le mani giunte auanti il petto, e capo profondamente chino, dirà, *Munda cor meum, ac labia mea omnipotens Deus, qui labia Esaiæ Prophetæ calculo mundasti igneo; ita me tua grata miseratione dignare mundare, vt euangelium tuum dignè valeam nunciare, per Christum Dominum nostrum. Amen.*

Poi fatto inchino alla Croce con il capo, ritornerà al libro, e stando volto verso esso libro

con le mani giunte auanti al petto, e dritto auanco con gli piedi, dirà con voce che s'intenda, *Dominus vobiscum. R. Et cum spiritu tuo.* Dipoi accostando la mano sinistra sotto il petto, con il pollice della mano destra farà vna Croce sopra il principio dell'Euangelio che ha da leggere, dicendo, *Lectio*, ouero, *Initium*, doue si deue dire, poi sopra se stesso alla fronte, dicendo, *sancti*, poi alla bocca dicendo, *Euangelij*, poi al petto, dicendo, *secundum. N.* come poi è nel Messale. Risposto dal ministro, *Gloria tibi Domine*, voltandosi verso la Croce, inchinando il capo, e giungendo le mani innanzi al petto, dimanderà la benedittione, dicendo queste parole, *Iube Domine benedicere*, poi seguirà dicendo la benedittione, *Dominus sit in corde meo, & in labijs meis, vt dignè, & compe tenter annunciem Euangelium suum. Amen.* facendosi in tanto il segno della Croce.

Poi giungendo le mani innanzi al petto, e stando alquanto curuo con la faccia al dritto del libro, reciterà l'Euangelio sin'al fine, qual finito, rispondendo il ministro, *Laus tibi Christe*, il Sacerdote alzando vn poco il Messale, baccerà il principio dell'Euangelio che hauerà letto, non facendo altra Croce sopra, dicendo queste parole, *Per Euangelica dicta deleantur nostra delicta. Amen.*

A questo tempo farà, se hauerà da far Sermonne, Publicationi, Denuncie de matrimonij, e poi farà dire la confessione generale al popolo, seruado in ciò le cose notate nel libro Rituale.

Delli, Dominus vobiscum, Antifona, & orationi super Syndonem.

D Etto l'Euangelio, e baciato lo, il Sacerdote verrà al mezzo dell'Altare, doue poi hauerà à stare, sin che douerà dire il Transitorio, e l'oratione *post communionem*, eccetto quando vada a lauar le mani; e per questo s'accomoderà il Messale, tirádolo più appresso, se li parese che restasse troppo discosto. Iui stando, e disgiungendo e raggiongendo subito le mani auanti al petto, saluterà il popolo con il *Dominus vobiscum*, rispondendo il ministro, *Et cum spiritu tuo. Kyrie eleison. Kyrie eleison. Kyrie eleison.* Poi disgiungendo e raggiongendo subito le mani innanzi al petto, dirà vn'altra volta, *Dominus vobiscum. R. Et cum spiritu tuo.* Con le mani parimenti giunte innanzi al petto leggerà l'Antifona, quando sarà segnata nel Messale, che si chiama, *Antiphona post Euangelium.* Dirà poi la terza volta, disgiogendo, e raggiongendo subito le mani, *Dominus vobiscum. R. Et cum spiritu tuo.* Poi tenendo pur le mani giunte, dirà, *Pacem habete. R. Ad te Domine*, e la quarta volta disgiogendo e raggiongendo le mani saluterà il popolo, col, *Dominus vobiscum. R. Et cum spiritu tuo.* Poi aprendo le mani, dirà l'oratione super Syndonem, & hauendone a dir più d'vna, seruetà l'ordine e modo

modo detto di sopra nelle Regole generali, tenendo le mani distese & eleuate sin' alla conclusione, come s'è detto di sopra nelle medesime Regole.

Dell'Oblatione.

Detta l'oratione super Syndonem, se si ha da far' offerta, il Sacerdote all'hora la riceuerà seruando l'ordine dato nel libro Rituale.

Poi preparerà l'oblatione della Messa, con l'ordine posto qui di sotto, dicèdo ogni cosa secretamente.

Leuerà prima il velo di sopra del calice cò ambedue le mani, e lo collocherà piegato dietro di esso calice fuori del corporale, di modo che stia decente e conuenientemente.

Dipoi collocherà il calice dalla banda dell'Epistola, e leuerà la Palla ò animetta dalla Patena, e ponerà sopra il corporale sul mezo del lato verso l'Epistola.

Quando poi vuole offerire, piglierà con la mano destra la Patena, & aggiongendoui subito la mano sinistra decentemente, la eleuerà sin al petto, e con gli occhi diuotamente eleuati, drizzando l'intentione sua ad offerire per consecrar l'Hostia grande, & altre se n'hauesse poste per communicar ò in vaso, ò sopra la Patena, farà l'oblatione, dicèdo l'oratione che è nel Messale. *Suscipe, &c.*

Nel fine dell'oratione, quando dirà, *In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Amen.* farà con l'istessa Patena e Hostia sopra essa, vna Croce sopra il corporale, senza però toccarlo, e metterà l'Hostia nel luogo, doue hauerà fatta la Croce, cioè circa il mezo della parte dinanzi di esso corporale.

Fatta l'oblatione del Hostia, il Sacerdote riponerà dalla sua banda destra la Patena, riponendola per la maggior parte sotto il corporale. Poi preso il calice cò la mano sinistra al nodo, lo netterà di dentro col purificatorio, quale ri posto disteso, e piegato pur dalla medesima parte destra sotto quella parte della Patena che resta scoperta, si discosterà alquanto col calice dal mezo dell'Altare, e lo riponerà verso il lato dell'Epistola, e lo preparerà in questo modo.

Primieramente metterà il vino nel Calice, dicèdo queste parole. *De latere Christi exiuit sanguis.*

Nel metterlo, auuertirà di tenere l'orciuolo vicino assai al calice, & a fonder il vino continuamente non a gocciolate nel calice, e nò nel mezo, ma da vn canto, acciò che nò sparga di gocciolate esso calice, ne faccia schiuma.

Dipoi benedirà l'acqua, facendo vna Croce sopra d'essa, e dicèdo, *Et aqua pariter. In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Amen.*

e gettatone in terra, ò nella baciletta alquanto, ne metterà vn poco nel calice.

Poi si ritirerà nel mezo dell'Altare, e stenden-

do il braccio destro lo prenderà scoperto al nodo, e riportandolo nel mezo auanti al petto, raggiungerà la sinistra al piede, & così tenendolo, & eleuando gli occhi, e la mente a Dio, l'offerirà con l'altra oratione che è nel Messale, *Suscipe clementissime pater hunc calicem &c.* Auanti che lo deponga in mezo de l'Altare, farà con esso vna Croce sopra il corporale, come anche si è detto della Patena & Hostia, e poi lo coprirà con l'animetta.

Dell'Orationi secrete dopò l'oblatione.

Deposto il Calice nel mezo dell'Altare, e coperto con l'animetta, il Sacerdote col capo profondamente inchinato, e con le mani giunte dirà secretamente l'oratione, *Omnipotens sempiterne Deus placabilis &c.* la qual oratione è nel Messale.

Detta che hauerà questa oratione, si drizzerà, e con le mani alzate innanzi al petto, e disgiunte, dirà l'altra, *Et suscipe sancta Trinitas hanc oblationem quã tibi offerimus pro regimine &c.* E poi in tutte le feste e giorni che si deue dire, quell'altra che seguita, *Suscipe sancta Trinitas hanc oblationem quam tibi offerimus in memoriam &c.* stando pur con le mani aperte, & alzate innanzi al petto, e l'ultima che incomincia, *Et suscipe sancta Trinitas hanc oblationem pro emundatione mea,* dirà con le mani distese sopra l'oblatione, talmente, che il pollice della destra s'incroci sopra il pollice della sinistra, e sia l'vno e l'altro di sotto il resto delle mani.

Quando vorrà dir quelle parole, *Benedictio Dei &c.* giungendo le mani, e subito separandole, benedirà l'oblatione, e raggiungendo le mani come prima distese sopra l'oblatione, finirà l'oratione di essa oblatione, giungendo le mani nel dire. *Per Christum Dominum nostrum, &c.*

Dell'Offertorio, e Symbolo.

Dipoi dirà con le mani giunte l'Antifona, che si chiama, *Offertorium*, la quale Antifona, detta saluterà il popolo, col, *Dominus vobiscum*, e douendo dire, il *Credo*, aprirà le mani, l'alzerà vn poco, e le raggiungerà innanzi al petto, e con voce chiara lo dirà, inchinàdo il capo al principio. *Deum*, e simile, quando dice, *& in Iesum.*

Quando poi verrà a dire, *Et incarnatus est*, farà la genuflessione, e starà così genuflesso sino che hauerà dette quelle parole, *Et homo factus est.*

Poi drizzandosi, seguirà tenèdo tuttauaia sempre le mani congiunte, e parimenti inchinerà il capo quando dirà, *Simul adoratur.*

Gionto a quelle parole, *Et vitam venturi*, si farà il segno della Croce.

Dell'Oratione super oblata, e del Prefatio.

Detto il *Credo*, saluterà il popolo, col, *Domini vobiscum*, dipoi dirà l'Oratione che si chiama *Super oblata*, laqual'otatione finita, e dette le altre se ve ne faranno da dire, con l'ordine e modo detto di sopra nelle Regole generali, gionto a quelle parole, *Per omnia secula seculorum*, metterà le mani in piano sopra l'altare di qua e di là dal corporale, e rispondendo, *Amen*, dirà, *Domini vobiscum*, e risposto dal ministro, *Et cum spiritu tuo*, egli soggiongerà, *Sursum corda*, alzando le mani disgiunte sin'al petto; e risposto che gli sia, *Habemus ad Dominum*, all' hora raggiungerà le mani, & inchinerà il capo, dicendo, *Gratias agamus Domino Deo nostro*, e risposto gli dal ministro, *Dignum & iustum est*, leuate, e stese le mani disgiunte come prima, egli segniterà a dire, *Verè quia, &c.* e finirà il Prefatio nel medesimo modo.

Quando dirà, *supplici confessione dicentes, Sanctus, &c.* di nuouo giongerà le mani dinanzi al petto, e starà inchinato col capo profondamente, sin che verrà a dire, *Benedictus qui venit. &c.* & all' hora drizzatosi, dirà quelle parole, *Benedictus qui venit in nomine Domini, Osanna in excelsis.* e nel medesimo tempo si farà il segno della Croce, di modo che il prefatio si finisca col farsi la Croce.

Del canone.

Finito il Prefatio, il Sacerdote cõ le mani gionte, & accostate alla faccia dell'Altare con le pôte delle deta picciole, alzati gli occhi à Dio, e subito abbassatoli, inclinatoli profondamente, incomincerà il canone dicendo secretamente, *Te igitur, &c.* come è nel Messale, sino à quelle parole, *Rogamus, ac petimus*; quali dette che habbia, si drizzarà, e farà vna Croce sopra il corporale nel mezzo, & baccierà iui l'altare; poi drizzandosi giongerà le mani insieme, dicendo, *Uti accepta habeas, & benedicas*, & subito disgiogendole farà tre Croci comunemente sopra l'Hostia e Calice insieme, seguitando a dire, *Hæc + dona, Hæc + munera, Hæc + Sancta sacrificia illibata*, poi segniterà a dire cõ le mani separate, & alzate innanzi al petto, sin al *Memento*, facendo mentione nominatamente del Papa, e dell'Arciuescouo.

E se sarà fede vacante, non si farà commemorazione se non di quello che viue.

Quando vuol dir' il primo, *Memento*, e far memoria delli viui, per quali hà proposto pregar nella Messa, abbassando le mani, & alzandole subito, le giongerà innanzi al petto, ò alla faccia, e starà così vn poco quieto, e col capo alquanto basso raccomanderà con la mente quelle persone, e bisogni, che si hà proposto.

Il che fatto, disgiognerà le mani, e tenendole se-

parate, & alzate innãzi al petto, segniterà sin'à quelle parole, *Hanc igitur oblationem.*

Quando poi dice, *Hanc igitur oblationem, &c.* tenerà le mani distese sopra l'oblatione, e raggiognerà di nuouo le mani, quando dice, *Per Christum Dominum nostrum*, & segniterà a dire, *Quam oblationem tu Deus, &c.*

Mentre dice, *Benedictam, + Adscriptam, + Ratam, +* farà il segno della Croce tre volte comunemente sopra l'Hostia e Calice insieme.

Dipoi quando dice, *Ut nobis + corpus*, farà sepatatamente sopra l'Hostia tola vna croce, e quando dice, *Et + sanguis fiat*, ne farà vn'altra sopra il calice solo.

Fatte le sopradette croci, di nuouo poi raggiogendo le mani dirà, *Domini nostri Iesu Christi*, con inchino di capo.

Poi con le mani gionte al petto, e con gli occhi bassi, s'accosterà al corno dell'Epistola, & iui stando col lato sinistro volto all'altare, e non con le spalle nè con la faccia, si lauarà l'estremità delli deti, cioè delli pollici & indici sopra la baciletta tenuta dal ministro in mano fuori dell'Altare, senza dire cosa alcuna.

E lauatosi le deta, se le asciugherà con la seruietta apparecchiata dal ministro sopra il corno dell'Altare a questo effetto.

Ciò fatto, giongerà le mani al petto, e ritornetò al mezzo dell'Altare, e fatto inchino alla Croce, dirà secretamente, *Qui pridie &c.* e poi disgiunte le mani, dicendo, *Accipiens*, piglierà l'Hostia con il pollice & indice della mano destra, e subito aggiongerà li dui simili altri deti della sinistra, e così con ambedue le mani tenendo l'Hostia, e stando dritto nel mezzo dell'altare, continuerà a dire, *Eleuauit oculos in caelum ad te Patrem suum omnipotentem.*

Le quali parole mentre che dice, alzerà gli occhi al Cielo, & poi gli abbascerà, e dirà, *Gratias agens*, facendo vn poco d'inchino col capo. Quì tenendo l'Hostia con l'indice e pollice della mano sinistra solamente, con la destra farà il segno della croce sopra l'Hostia vna volta sola, dicendo *Benedixit*, & aggiongerà poi in tener l'Hostia anco il pollice & indice della mano destra, seguitando à dire, *Fregit deditq; discipulis suis dicens ad eos, Accipite, & manducate ex hoc omnes* appoggiarassi con li gomiti e braccia dal cubito abbasso sopra l'altare vn poco allargati, & inchinandosi alquanto, e fermato il capo sopra l'Hostia, non però troppo vicino ad essa, con riuerenza proferirà secreta, distinta, continuata, & attentamente le parole della consecratione. *Hoc est enim Corpus meum*, sopra l'Hostia grande, con intentione ancora a tutte l'altre, che iui haueffe preparate per consecrare.

Dell' Eleuatione dell' Hostia.

Fatta la Consecratione, esso Sacerdote tenendo l'Hostia Sacra come di sopra, tra le quattro dita sopra il corporale, e tenendo l'altre sei dita distese, e gionte l'vno con l'altro, appoggiati i gomiti come di sopra sopra l'Altare, farà genuflessione, e tenendo gli occhi fissi, adorerà riuertentemente l'Hostia sacra.

Poi tenendo fermi li cubiti, si leuerà, e fermerosi bene sopra li piedi, all' hora alzerà l'Hostia sacra tanto in alto, quanto acconciamente può; sempre però sopra l'Altare, e corporale, per fuggir' ogni pericolo & indecentia, tenendo le dita sempre nel medesimo modo gionte, e con gli occhi fissi in essa Hostia, ia tenerà alquanto così in alto, accioche il popolo in tanto l'adori.

Poi abbassando a poco a poco le mani, riuertentemente al luogo donde leuò l'Hostia sacra, le uerà la mano stanca, e con la destra riponendo la sopra il corporale, farà genuflessione, & adorerà.

Auvertirà, che dopò hauerla così riposta, nõ se pari più le dita, cioè l'indici dalli pollici, infin che hauerà fatta l'ablutione delle dita, se non quando vorrà toccare ò pigliare l'Hostia Sacra, e nel astergere sopra il calice esse dita per qualche fragmento che vi fosse attaccato: & hauendo a muouerla, lo farà in maniera, che non para d' alzarla vn'altra volta per l'adoratione del popolo.

Auvertirà anco, che mentre eleua l'Hostia sacra, fra la consecratione di essa e quella del calice non interponga alcuna parola.

Della Consecratione & eleuatione del Calice.

Dipoi leuerà, e scoprirà il calice, posando l'animitta sopra l'Hostia, & astergerà sopra esso calice le quattro dita che hanno toccato l'Hostia sacra, e stando dritto dirà, *Simili modo postquam cœnatum est, accipiens calicem*, e prenderà il calice con ambedue le mani, cioè con la dritta il nodo, e con l'altra sotto il nodo istesso fra l'indici e medij, & alzandolo alquanto dall'Altare, e ponendolo subito giù, dirà, *Eleuauit oculos ad cœlos ad te Deum Patrem suum omnipotentem*, & in dir queste parole, alzerà gli occhi al Cielo, e poi gli abasserà, e seguitando, *Item tibi gratias agens*, inchinerà alquanto il capo; e dicendo, *benedixit*, terrà il calice, cioè il nodo sotto la coppa con la mano sinistra pur fra l'indice e medio, e con la destra farà il segno della croce sopra di esso. Qual fatta subito accosterà la destra al calice, di maniera che con essa tenga il nodo sotto la coppa fra l'indice e medio, e leuando la sinistra dalla coppa, tenga con essa il piede pur fra l'indice e medio, e così tenendolo seguiterà così a dire, *Tradiditq; discipulis suis, dicens ad*

eos, Accipite, &c. & appoggiatosi con li gomiti sopra l'Altare, e con il capo inchinato, non però troppo vicino al calice, proferirà con riuertenza, secreta, distinta, continuata, & attentamente le parole della Consecratione del Calice.

Hic est enim calix sanguinis mei, noui & aeterni testamenti, mysterium fidei, qui pro vobis, & pro multis effundetur in remissionem peccatorum.

Le quali parole dette, rimetterà il calice al suo luogo sopra il corporale, rimouerà le mani, & appoggiate all'altar le tre dita vltime di ciascuna mano, fatta vna genuflessione, riuertentemente adorerà il precioso sangue del Signore; e le uatosi ripiglierà il calice scoperto cò ambedue le mani, cioè con la destra il nodo sotto la coppa fra le dita indice e medio, e con la sinistra il piede fra le sudette dita, e l'alzerà in alto quanto commodamente può, dicendo, *Mandans quoque, &c.* come è nel Messale, tenendolo così alquanto dritto sopra il corporale, & hauerà do verso il calice sempre fissi gli occhi, lo mostrerà al popolo per adorare.

Fatto questo abbassando à poco à poco le mani al luogo donde lo leuò, leuerà quando sarà vicino al corporale, la mano stanca, e cò la dritta riponerà esso calice riuertentemente sopra il corporale nel luogo suo; poi lo ricoprirà con l'animitta, e facendo genuflessione, l'adorerà. Leuatosi dipoi il Sacerdote con le mani e le braccia distese di quà e di là a modo di Croce, stando nel mezzo dell'Altare, dirà secretamente, *Unde & memores &c.* E quando dice questa parola, *Offerimus*, raggiungerà le mani dinanzi al petto, e disgiogendole subito, metterà la sinistra sopra l'Altare, com'è si detto nelle Regole generali, e stendendo la destra, farà cò ella il segno della Croce tre volte comunemente sopra l'Hostia e calice insieme, mentre che dice, *Hostiam ✠ puram, Hostiam ✠ Sanctam, Hostiam ✠ immaculatam.*

Poi quando dice, *Hunc panem ✠ sanctum vite aeternae*, ne farà vna sopra l'hostia, e l'altra sopra il calice, dicendo. *Et calicem ✠ salutis perpetuae*, continuerà poi in dire il resto, stando cò le mani distese, & eleuate innanzi al petto, e le raggiungerà inchinandosi profondamente con la testa, quando dice, *Supplices te rogamus, &c.* sino a quelle parole, *Ut quotquot, &c.* Quiui drizzatosi con le mani disgiunte, facendo vna croce con le tre vltime dita della mano destra sopra il corporale nel mezzo innanzi a sè, baccierà iui l'Altare. Qual bacciato si drizzerà, raggiunte le mani innanzi al petto, poi disgiunte, e poste le tre dita vltime della mano sinistra sopra l'altare, dicendo, *Sacrosanctum ✠ corpus*, farà il segno della Croce con la mano destra sopra l'Hostia vna volta sola, & vn'altra sopra il Calice, dicendo, *& Sanguinem ✠ sumpserimus*, Poi dicendo, *omni ✠ Benedictione, &c.* segnerà,

rà, posta la mano sinistra di sotto dal petto, cò la destra se stesso con il segno della Croce.

Quando poi dice il *Memento* per i morti, dette tutte quelle parole, *Memento etiam Domine, famulorum famularumq; tuarum, qui nos praeceperunt cum signo fidei, & dormiunt in somno pacis*, giongerà le mani eleuate innanzi al petto, ò sin alla faccia.

In oltre hauerà nel meditare gli occhi aperti, e riuerentemente intenti al Santissimo Sacramento.

Continuerà poi il resto con le mani innanzi al petto disgiunte, & alzate.

Quando verrà a quelle parole, *Nobis quoque minimis, & peccatoribus*, le dirà con voce vn poco alta, e con le tre dita ultime della destra si percuoterà il petto, auuertendo di non toccar le due giunte, e seguitando il resto secretamente, e con le mani disgiote & alzate, al fine dicendo, *Per Christum Dominum nostrum*, inchinerà alquanto il capo, giongerà le mani, e poi le disgiongerà subito, drizzandosi mentre che dice, *Sanctificas, & uinificas, & benedixis, &* e farà tre volte la Croce comunemente sopra l'Hostia e calice insieme con la mano destra, tenendo la sinistra sopra l'Altare.

Detto, *Et nobis famulis tuis largiter praestas ad augmentum fidei, & remissionem orationum peccatorum nostrorum*, scoprirà il calice con la mano dritta, pigliando l'animetta fra l'indice e medio, e mettendola su'l corporale dal canto dell'Epistola, farà genufessione al Santissimo Sacramento, dicendo, *Et est tibi Deo Patri omnipotenti*.

Leuatosi poi, e presa l'Hostia sacra riuerentemente fra il dito grosso e l'indice della destra, ponendo la mano sinistra al nodo del calice sotto la coppa, farà con l'Hostia sacra sopra la bocca di esso calice tre volte il segno della Croce da l'vn orlo ò labro a l'altro, dicendo, *Ex & ipso, & per & ipsum, & in & ipso omnis honor, virtus, laus, & gloria*.

Fatte queste tre croci, muterà l'Hostia che tene uada mano dritta alla mano stanca, pur fra il pollice & indice, e piglierà la Patena con l'indice e medio della mano destra, e farà altre tre croci con essa, tenendola dritta in taglio, e non piana sopra l'Hostia e calice, dicendo, *Imperium, & Perpetuitas, & Potestas & in unitate Spiritus sancti*.

Poi poserà la Patena a pie del calice, si che l'ultimo labro di essa appoggi vn poco sopra esso piede, tenendo come prima l'Hostia sacra, & alzandola alquanto dirà con voce alta, *Per infinita secula seculorum. R. Amen*.

Tenendo l'Hostia sacra sopra la bocca del calice, la diuiderà con riuerenza ugualmente in due parti, dicendo secretamente, *Corpus tuum frangitur, Christe, Calix benedicitur*, e riponerà sopra la Patena quella parte che ha nella destra.

Dipoi diuidendo ancora l'altra parte, dirà, *San-*

guis tuus sit nobis semper ad vitam, & ad saluandis animas, Deus noster.

Posta giù anche quella parte che tiene con la sinistra, appressò l'altra parte già riposta sopra la Patena, ponerà dentro al calice cò la mano dritta la terza parte dicendo, *Commixtio consecrati &c.* & astergasi quella parte delli pollici & indici che hanno toccato l'Hostia sacra l'vn con l'altro sopra il calice, acciò se vi fosse attaccato qualche fragmento, vada nel calice.

Coprirà poi con l'animetta il calice, & farà la genufessione al Santissimo Sacramento, e leuatosi dirà nel Messale l'Antifona qual si chiama, *Confractorium*, con le mani giunte innanzi al petto.

Del Pater noster, & altre cose dipoi.

Detto che hauerà il confrattorio, disgiongerà le mani, e subito le raggiongerà innanzi al petto, dicendo secretamente, *Oremus*, inchinando vn poco il capo al Santissimo Sacramento, poi drizzatosi pur con le mani giunte dirà con voce alta, *Præceptis salutaribus moniti, & diuina institutione formati audemus dicere: qui ui stenderà & alzerà le mani innanzi al petto, e tenendole così dirà il, Pater noster*, e quando dirà quelle parole *sanctificetur nomē tuum*, inchinerà alquanto il capo.

Nel fine delquale rispostogli dal ministro, *Sed libera nos à malo*, il Sacerdote secretamente dirà, *Amen*, e con voce alta seguirà dicendo, *Libera nos quæsumus, &c.* E così dicendo si farà il segno della Croce, posta la mano sinistra sopra l'Altare.

Quando che dice, *Pax, & communicatio*, si farà patimente il segno della croce posta la mano sinistra sopra lo Altare, mettendo la mano dritta alla fronte quando dice, *Pax*, al petto quando dice, *& communicatio*, alla spalla sinistra quando dice, *Domini nostri*, poi alla dritta quando dice, *Iesu Christi*, Poi giungendo le mani, dirà, *sit semper uobiscum*, riposto che gli sia, *Et cum spiritu tuo*, soggiungerà esso tenendo pur giunte le mani, *Offerre uobis pacem. R. Deo gratias*: e subito dirà secretamente, con le mani giunte & appoggiate all'Altare, e con il capo profondamente chino, e con gli occhi intenti al Santissimo Sacramento l'oratione, *Domine Iesu Christe, &c.*

Quali orationi finite, se hauesse a dar la Pace al ministro per porgerla ad altri, farà con le tre dita che ha disgiunte, cioè il medio, e duoi seguenti vna Croce sul corporale nel mezzo auanti sè, & iui baccierà l'Altare, tenendo le mani appoggiate nel modo che le tiene faccdo le genufessioni, e se s'hà da porgere come s'è detto la Pace, dirà, *Pax tecum*, al ministro, baccian do in vn medesimo tempo la Pace instrumentale che gli farà sporta da esso ministro.

Ma se non ha da porger la Pace ad alcuno, lascierà di dir il, *Pax tecum*, ne farà il bacio del altare, ne quello della Pace.

Poi stando come prima inchinato, con le mani parimente giunte, e con gli occhi fissi al Santissimo Sacramento, dirà almeno vna delle orationi che si deuono dire, *ante communionem*, poste nel Messale.

Poi medesimamente inchinato, percuotendosi il petto con le tre dita disgiunte, & auuertendo di non toccare con l'altre due, tenendo pur le tre dita della sinistra appoggiate al altare, dirà con voce vn poco alta. *Domine non sum Dignus*, & appresso secretamente, *ut intres sub testum meum, sed tantum dic verbo tuo, & sanabitur anima mea.*

Detto, e fatto così tre volte, farà vna genuflessione adorando il Santissimo Sacramento, dicendo, *Quid retribuam Domino, &c.* Poi leuatosi piglierà col pollice & indice della mano dritta le due parti dell'Hostia facta, dicendo, *Panem caelestem, &c.* e con la mano sinistra fra l'indice e medio la Patena sotto essa Hostia, tenendo l'altre dita della mano dritta sotto la Patena, e stando dritto farassi con l'Hostia e Patena, sotto il segno della Croce dalla faccia al petto senza però toccarsi, dicendo secretamente, *Corpus Domini nostri, &c.* il che fatto poi riuerentemente suma quelle due parti del Hostia, senza far'altra genuflessione, e giunti il pollice & indice della mano dritta, riponerà la Patena a piè del calice come prima.

Poi starà vn pochetto con le mani giunte, & alzate innanzi alla faccia, meditando diuotamente il misterio del Santissimo Sacramento che ha preso, & in tanto deglutendo riuerentemente e discretamente esso Santissimo Sacramento.

Poi scoprendo con la mano destra il calice, farà genuflessione, e leuato dirà, *Quid retribuam Domino pro omnibus quae retribuit mihi? Calicem salutaris accipiam, & nomen Domini inuocabo: laudans inuocabo Dominum, & ab inimicis meis saluus ero*, e così dicendo, piglierà di nouo la Patena fra l'indice e medio della mano dritta, e con essa raccoglierà diligentemente li fragmèti del Hostia sacra, se alcuni ne fossero rimasti sopra il corporale; poi tenendo la Patena pendente sopra il calice con l'altra mano, cioè la sinistra, e pur fra l'indice e medio, asstergerà col Pollice o Indice della destra la Patena sopra il calice, di maniera che ogni frammento ancorche minimo che vi fosse sopra, si ponga in esso calice; ponendo poi giù la Patena, asstergerà anche quelle parti delli pollici & indici che hanno toccato l'Hostia sacra, l'vna con l'altra sopra il calice, acciò se vi fosse attaccato qualche frammento, vada nel calice.

Poi piglierà il calice con l'Indice e medio della mano dritta sotto il pomo, e segnerà con esso calice dalla faccia al petto senza toccarsi, posta la sinistra sopra l'altare, e dirà in tanto se-

cretamente. *Præsta quæso Domine, &c.* come è nel Messale, & auicinandosi il calice alla bocca, e pigliando la Patena con la sinistra pur fra l'Indice e medio, e tenendola sotto, sumi il precioso sangue di N. Signore, stando dritto; il che farà con tal destrezza & accuratezza, che fugga ogni pericolo di spargerlo, e di far strepito indecente con la bocca: & perche niente del sangue resti nel calice, lo tenerà vn poco pendente cõ la Patena sotto, e vedèdo delcender qualche goccia, la suma dal calice.

Riceuuto il sangue, deponerà la Patena che tiene da mano stanca, e dirà, *Quod ore sumpsimus &c.* e nel medesimo tempo tenendo con la mano destra pur fra l'Indice e medio il calice al nodo, lo sporgerà fuori del corporale verso il ministro al corno del Epistola, senza deporlo, e senza mouersi dal mezzo del altare, e si farà infondere dal ministro vn poco di vino, e piegando alquanto il calice in diuerse parti, farà che il vino rochi doue ha toccato il sangue santissimo; e s'alcuni s'haueràno a comunicare, cuoprirà il calice, & auanti che si faccia porgere il vino per la purificatione, li comunicherà, seruando gli auuertimenti dati di sopra nelle Regole generali della comunione. Mà non essendoui alcuno da comunicare, suma la purificatione per quella parte e labra del calice, per le quali ha preso il santissimo Sacramento, per purificar meglio esso calice, tenè doui sotto la Patena.

Poi deposta la Patena sopra il corporale, e mettendo le quattro dita pollici & indici sopra la bocca del calice, e con l'altre sostenendo esso calice, si accosterà vn poco al corno del Epistola, e si farà infondere l'ablutione, lauando le quattro dita sopra di esso calice, e lo riporterà nel medesimo modo in mezzo al suo luogo.

Poi asciugatosi con il purificatorio, tenendolo nella mano sinistra sotto la bocca, sumerà quel Ablutione, e poi con il purificatorio istesso si asciugherà la bocca, e poi il calice diligentemente.

Poi piegato il purificatorio, lo metterà sopra la bocca del calice, e poi la Patena e l'animetta sopra, e poi il velo, e con la sinistra mettendo il calice così ordinato fuor del corporale verso il corno del Euangelio, piegherà il corporale, e messolo nella borsa, lo ponerà con la destra sopra il velo del calice, e con la sinistra riporterà esso calice nel mezzo dell'altare al luogo suo.

Dell'Oratione dopò la Communione.

CIo fatto il Sacerdote, fatta riuerenza con inchino di capo alla Croce, ritornerà con le mani giunte al corno del Epistola, doue il ministro douerà portar il Messale, mentre ch'egli dopò la comunione attende ad accommodare il calice, & in questo luogo leggerà l'Antifona, che si chiama *Transitorio*, tenendo le mani giunte, & eleuate innanzi al petto.

Poi

Poi disgiunte, & raggiontele subito, dirà, *Dominus vobiscum*, e l'oratione *post communionem*.

Essendoui altre collette da dire, seruerà l'ordine e modo che s'è detto nelle Regole generali.

Finite l'orationi, dirà, *Dominus vobiscum*, di nouo aprendo, e raggiongendo le mani; e mentre che il ministro risponde, *Et cum spiritu tuo*. *Kyrie eleison*. *Kyrie eleison*. *Kyrie eleison*. se n'anderà con le mani gionte nel mezzo dell'altare, quiui dicendo, *Benedicat, & exaudiat nos Deus*, posta la mano sinistra sopra l'altare, si farà con la destra il segno della Croce, e risposto dal ministro, *Amen*. subito raggiungerà le mani, dicendo, *Procedamus cum pace*, e risposto stogli, *In nomine Christi*, dirà pur con le mani gionte, *Benedicamus Domino*. *Re. Deo gratias*, esso con le mani gionte appoggiate al altare, e profondamente inchinato, dirà seceramente, *Placeat tibi Deus, &c.* Ciò fatto, mentre che il ministro porterà il Messale dal corno del Epistola a quello del Euangelio, e fatta la Croce nel mezzo del Altare fra se & il calice, baccierà iui l'Altare, & alzando, e giogendo le mani, inchinerà il capo alquanto verso la Croce, dicendo, *Benedicat vos omnipotens Deus*, con voce alta, e subito facèdo genufessione se vi fosse il Santissimo Sacramento, con le mani gionte insieme, e cò gli occhi bassi verso terra si volterà al popolo, e lo benedirà cò la mano destra, facendo vna sol volta il segno della Croce, e non tre; e tenendo la sinistra al petto, e dicendo, *Pater, & Filius, & Spiritus sanctus*.

Così benedicendo, compirà il circolo, stando però sempre nel mezzo dell'altare, saluo che se vi fosse il Santissimo Sacramento fuori scoperto sopra l'altare, nel voltarli à dar la benedizione, accosterà le spalle non al mezzo dell'altare, ma vn poco più verso il corno dell'Euangelio, e nel medesimo luogo finirà il circolo.

Poi volto verso l'angolo posteriore del corno dell'Euangelio sopra il Messale, che risguardi l'angolo sudetero posteriore, con le mani gionte auanti al petto, dirà con voce chiara, *Dominus vobiscum*. *Re. Et cum spiritu tuo*, pronuncierà il titolo dell'Euangelio, facendo le medesime Croci con l'istesso ordine al libro, alla fronte, alla bocca, & al petto, qual s'è detto all'Euangelio fra la Messa, e poi leggerà cò le mani gionte auanti il petto.

Quando dice quelle parole, *Et verbum caro factum est*, farà vna genufessione, stando pur con le mani gionte, e volto con la faccia come prima.

Finite l'Euangelio, piglierà il calice nel modo che lo prese in sacrestia, & disceso all'ultimo grado dell'altare, si riuolga, e faccia riuerenza alla croce, profonda, ò se vi fosse il Santissimo Sacramento, vna genufessione come si è detto; e facendosi dare la beretta dal ministro, si co-

pirerà, e tornerà alla Sacrestia senza salutar'alcuno, e seruando anche nel resto in ogni cosa la Regola prescritta nell'uscire, & andare all'altare, dicendo fra tanto l'Antifona, *Tres in camino ignis*, & il Cantico, *Benedicite*, col resto. Gionto in Sacrestia si suestirà delli paramenti con quest'ordine, cioè cominciando a leuar la Pianera, poi la stola, dipoi il manipolo, poi l'amitto, e dipoi il cordone, e finalmente il camiso.

Delle orationi & altre cose dopo la Santa Messa.

Antiphona. *Tres in camino ignis*.

Canticum. *Benedicite omnia opera Domini Domino. &c. usque ad finem.*

Psal. 15. Laudate Deum in sanctis eius, &c. In fine Gloria Patri, &c.

Antiph. *Tres in camino ignis deambulabant, & collaudabant Dominum regem, canentes ex uno ore dicentes hymnum Deo.*

Kyrie eleison. Kyrie eleison. Kyrie eleison. Dominus vobiscum.

Re. Et cum spiritu tuo.

Oratio. *Deus, qui tribus pueris in camino ignis positus quartus adesse dignatus es; cui facillimum est igneas temperare naturas, et extinguere flammaram impetus; eandem Domine ad protegendas, & liberandas animas nostras extende virtutem tuam.*

Oratio. *Actiones nostras, quasumus Domine, aspiciendo proueni, & adiuuando prosequere; ut cum ista nostra operatio, & oratio à te semper incipiat, & per te capta finiatur.*

Oratio. *Da nobis quasumus Domine, vitiorum nostrorum flammam extinguere; qui beato Laurentio tribuisti tormentorum suorum incendia superare. Per Dominum nostrum, &c.*

Re. Dominus vobiscum.

Re. Et cum spiritu tuo.

Kyrie eleison. Kyrie eleison. Kyrie eleison.

Benedicat, & exaudiat, &c.

Suestito che sia il Sacerdote, di nuouo si lauerà le mani, e posto inginocchiioni farà vn poco d'oratione nell'oratorio della Sacrestia, ò in Chiesa, auanti che si parta, e potrà dir l'Oratione di San Tomaso *post communionem*, meditando l'eccellenza di così gran misterio, e ringraziando Dio benedetto per tanto dono ricevuto.

Hauendo il Sacerdote celebrato Messa, per satisfatione di qual si voglia obligo di cappella, legato, ò funerale, etiam straordinario, ò altro; auuertirà di scriuere la celebratione nel libro deputato à questo in Sacrestia, prima che parta di essa Sacrestia, seruando in ciò la forma data per li Decreti, & Ordini Generali.

Auuertirà poi anche il Sacerdote di non mangiar subito d'hauer celebrato, nè meno sputar;

quando fosse necessitato, sputerà in luogo decente.

Vederà anco, che fuori di bisogno non si occupi subito in negotij, onde possa facilmente esser distratto dalla diuotione acquistata nella celebratione della Messa.

nedirrone, ma vada alla parte dell'Euangelio, oue lo dice come di sopra.

ISTRUZIONE PER celebrar la Messa

Per i Defonti.

NELLA Messa per i Defonti, il Sacerdote feruarà le medesime cerimonie scritte di sopra, eccetto le seguenti.

Non dice il Salmo, *Iudica me Deus*, ma detta l'Antifona, *Introibo ad altare Dei*, e risposto dal chierico, *Ad Deum qui latificat &c.* dice *Confitemini Domino &c.* come di sopra.

Nel cominciar l'Ingressa fa il segno della Croce sopra il Messale senza roccarlo, dicendo. *Requiem aeternam, &c.*

Non dice il, *Gloria in excelsis*, ne meno, *Kyrie eleison*.

Nel dir più orationi, non interpone collette dei Santi, ò per i viuui, ne per alcuno bisogno, ma tutte per i Defonti.

Non dice all'Epistola *Apostolica doctrina &c.* nè si fa il segno della Croce.

Non dice, *Alleluia*.

Non dice all'Euangelio, *Iube Domine benedicere*, ne anco, *Dominus sit in corde meo*, ma nel cominciar a dire il titolo del Euangelio, fa la croce nel libro, nel fronte, nella bocca, e nel petto come di sopra; nel fine non baccia il Messale, ma rispostole dal Chierico, *Laus tibi Christe*, dice l'Antifona, *Requiem sanctam, &c.* e poi il *Dominus vobiscum*, con l'oratione *super Syndonem*, senza dire, *pacem habete*.

Nel metter il vino nel calice dice, *De latere Christi exiit sanguis*, e mettendo l'acqua dice, *Et aqua pariter*, senza far il segno di Croce sopra d'essa. Non dice il *Credo*.

Non dice, *Offerte vobis pacem*, ma in luogo suo dice, *Agnus Dei*, come nel Messale, tre volte, con le mani giunte, e senza percuoterli il petto.

Non dice l'oratione *pro pace*, cioè, *Domine Iesu Christe qui dixisti Apostolis*, ma l'altre che se guono, ne dà la pace.

Detta l'oratione *post communionem* dice, *Dominus vobiscum. R. Et cum spiritu tuo*, senza dire *Kyrie eleison*.

Và nel mezzo dell'altare, e dice, *Requiem aeternam, &c.* facendo il segno della Croce così la mano destra stesa sopra l'altare senza roccarlo, e rispostole dal Chierico, *Et lux perpetua, &c.* soggiunge, *Anima istius*, ouero, *Anima istorum, &c.* se la Messa si dirà per più Defonti.

Detto il, *Placeat*, come di sopra, non dà la be-

ISTRUZIONE

Al Chierico, ò Acoluto, che serue alla Messa.

L'Esperienza ci mostra in tutte le cose, quanto imporri che colui quale desidera incaminarsi a qualche professione, incominci da principio a esser diligente, e studioso di far bene quello in che s'incamina, per poter poi far di più in di miglior progresso.

Et se ciò auuiene in ogni honesto esercizio, e professione; molto maggiormente deuono hauer l'occhio a questo li figliuoli giouanetti, che desiderado d'indrizzarsi al seruirio di Dio nella vita e professione ecclesiastica, incominciano ad esercitarsi nelle prime funzioni di essa. Fra le quali di grandissima importanza è il seruire e ministrare al Sacerdote nel Santissimo Sacrificio della Messa: doue ministrando, rappresentano gli Angioli che ministrano auanti il conspetto del Saluator nostro Christo Giesù.

Quelli adunque, quali si esercitano in questo, pensino spesso volte la dignità di tal officio, e grandezza della sua vocatione; e procurino sopra ogni cosa di farlo con quella purità d'intentione, e santità de costumi in tutta la loro conuersatione, e vita, che corrisponda à quello che ricerca così nobile ministerio.

Dopò questo, cerchino esercitarlo a rualmente con ogni attentione, e debita diligenza, non solo interiormente, ma anche in tutto quello che tocca gli atti e gesti exteriori; in modo tale, che & essi sodisfacciano intieramente, quanto sia possibile, al loro officio; & diano ferma speranza in questi primi exercitij ecclesiastici, di douere andare innanzi felicemente in questa santa vocatione; & il popolo, da quello che vede far' a loro quando si troua a vdir Messa, resti edificato, & insieme instruito, come debba starui con silenzio, attentione, diuotione; e come a suoi tempi deue opportunamente farsi il segno della santa Croce, inchinare il capo, stare inginocchiato, tener le mani giunte, percuoterli il petto, e far simili altre attioni debite & conuenienti nell'vdir Messa.

A questo effetto dunque offerui diligentemente le auuertenze infra scritte.

Auuertenze generali per l'Acoluto, ò Chierico, che serue alla Messa.

Per potere conforme a i decreti del Sacro Concilio di Trento, conuenientemente esercitare tutte le funzioni che occorrono in questo ministerio di seruire al Sacerdote nella Messa, farà da procurarsi, che sia questo ministro nell'ordine di Acoluto, in tutti i casi almeno che sia Chierico.

Hab-

Habbia il detto Acoluto ò Chierico la tonsura in capo, patente vn dito e mezzo in ogni lato, rinouata almeno ogni quindici giorni.

Sia vestito di habito clericale condecete in tutte le cose, conforme a i decreti Prouinciali e diocesani di questa Metropoli, sino al collo del piede; & specialmente non habbia calce con i costali borfati, ouero larghi alla marinarella, ma semplici, e di stese; ne di altro colore, che negro.

Habbia le due vesti, vna di sotto quale sia cinta decentemente, e l'altra di sopra, pur negre, e che le giungano tutte due, sino al collo del piede; non affettate, ne vane, ne stracciate, ò sordide, ma decenti, che al collo siano senza riflessione di bauaro, e quella di sopra ferrata alla gola con rampino, e tutte due con le maniche di esse vestite, e nel resto anche alla forma ordinata.

Sia vestito di tutte due queste vesti tutte le volte che è in publico, ò sia in Chiesa, ò fuori, eccetto che quando si mette la cotta, se bene farà meglio che sia sopra tutte due, gli farà nondimeno lecito cauarsi la veste di sopra, e vestire la cotta sopra quella di sotto.

E quando gli occorre esser per Chiesa, in tempo che non sia bisogno hauer la cotta, sia vestito di tutte due le vesti.

Lauisi le mani, poi metta la cotta.

La cotta sia di tela mediocre, non troppo grossa, ò sottile, ne con lauri, ò altrimenti affettata: sia netta, non stracciata, ne con buchi dentro: habbia larghe le maniche, e longhe secondo la misura data nelle istruzioni generali, cioè almeno di due braccia.

Di essa cotta sia vestito, non solo quando assiste, ò serue alla Messa, ò ad altri officij diuini; ma anco tutte le volte, che in sacrestia aiuta a vestire il Sacerdote, ouero in Chiesa fa alcuno ministerio, se non fosse di notte, ò d'altra hora, nella quale fosse serrato ogni adito al popolo in essa Chiesa; ouero se non facesse qualche cosa grossa, come faria mutar banchi, bradelle, scale, scopare, tapezzare, ò altra simile, e questo fosse fuori del luogo, doue all'hora si celebrassero gli officij diuini.

Mentre ch'è con la cotta, stia a capo scoperto; non tenga guanti, ne meno la muffola, ò manigheti di pelle, quando ministra al Sacerdote.

Faccia la genuflessione con il ginocchio destro, ogni volta che passa auanti all'altare maggiore, & anco ad altro, doue fosse il santissimo Sacramento.

Il medemo farà all'altare, doue apparecchia. Et questo osseruarà anco tutte le volte, che passa d'una parte all'altra di detti altari.

Quando anco passerà auanti altri altari di qualche particolar diuotione, farà vn profondo inchino.

Farà inchino di capo al Sacerdote, ogni volta che gli occorrerà fare qualche ministerio innanzi a lui; come il porgerle paramenti, or-

zuoli, seruietta, o simile cosa, ò pigliar da lui la beretta, ouero occhiali, ò altra cosa.

Nell'occasione della santa Messa, farà sollecito, e bene auuertito, che si osseruino gli ordini de i Concilij prouinciali, e Sinodi diocesani, & editti Archiepiscopali, acciò in attione così santa, & in Chiesa, si stia come si conuiene.

E se vedrà cosa inconueniente, e che sia contra gli ordini dati, ne auisará quelli che contrafaranno.

Il ch'egli farà con la modestia, grauità, & humiltà, che conuiene a vn buono Chierico.

E se vedrà cosa graue, come vno notoriamente interdetto, ò scomunicato presente alla Messa, il quale ammonito non voglia partire, se il celebrante non farà intrato nel canone, lo auisará perche cessi.

Il medemo farà, quando vedrà notabile irriuerenza, & altro graue scandalo.

Quando anco farà cosa, alla quale egli con auisarla non possa effettivamente prouedere; ne dia auiso al prefetto di quella Chiesa, ò a quello che ha cura di prouedere a simili disordini. E fra l'altre cose osseruarà, e farà, come qui di sotto.

Non permetterà, che laico alcuno entri dentro i cancelli dell'altare; molto meno, che alcuno s'accosti a i gradi d'esso.

Auisará, che si stia inginocchiato, ogni volta che cominciata la Messa, vedesse qualchuno che stesse in piede, fuor dell'Euangelio che si legge fra la Messa, ò nel fine d'essa.

Auisará anco, che si stia con silenzio, e riuerenza, ogni volta che senta, ò veda, che fra la Messa si ragioni, ò si stia da qualchuno con poca riuerenza.

Auertirà parimente le done, le quali non hanno velato il capo secondo la forma, a coprirsi. Farà, che nelle Chiese doue è diuisione, gli huomini stiano dalla banda loro, e similmente le donne dalla loro, a vdir la Messa.

E doue non fosse, che parimente gli huomini stiano distinti dalle donne, come si conuiene nella Chiesa.

Auertirà similmente, che quando il Sacerdote ministrerà la santissima Communione, gli huomini s'appresentino prima, e dipoi le donne, distintamente, e con ordine.

Egli poi mentre che il Sacerdote celebra, starà attento, diuoto, & humile.

Non dirà all'hora officio, non leggerà altra cosa, ma sia tutto intento all'attione santa del Sacerdote, & al ministerio suo.

Starà sempre nell'infimo grado dell'altare, inginocchiato con ambedue i ginocchi, hora da vn lato hora da vn'altro del Sacerdote, secondo che egli si muta, con la faccia sempre riuolta alla sacra imagine dell'altare, saluo quando hauerà a leuarsi per far qualche ministerio.

Tenerà anco le mani giunte insieme, ogni volta che sarà inginocchiato, & anco quando

do farà in piedi per v̄dire l'Euangelio .
Starà anco nell'v̄dire l'Euangelio alquanto
chino & curuo .

ORDINE DELL'APPARECCHIARE
per la Messa .

Apparato dello Altare .

QUANDO ha da preparare l'Altare per la
Messa, prepari, e faccia, che vi siano tutte le
cote necessarie con questo ordine .

Pallio di colore conforme al rito ecclesiastico,
secondo la festa, ò feria corrente in quel gior-
no, ò Messa votua che fossè per celebrarti al-
l'hora in quell'Altare, come è notato nella ta-
uoletta de i colori .

E questo oltre al colore conueniente, sia anco
più e meno precioso, per la possibilità della
Chiesa, ò altare, secondo che la festa, ouero of-
ficio corrente, sarà più o manco solenne .

La pietra sacrata nel mezzo alla misura e for-
ma dell'Instruzioni; se però l'Altare non è cò
sacrato .

Tre touaglie nette, delle quali le due prime
siano almeno grandi quanto è la mēsa dell'Al-
tare, e la terza superiore di tal grandezza, e ló
ghezza, che penda dalle parti fino di sotto del
lorlo della bradella dell'altare .

Vn'altra touaglia monda per coprire il scalino
sopra l'altare, doue però vi sia .

Vna croce nel mezzo .

Duoi candelieri almanco, e questi vguali, e cò-
formi, e corrispondenti di fattura, se si può,
alla croce .

Due candele lunghe conuenientemente, a tal
che nelle Chiese anco, & altari più poveri,
non si v̄sino, quando saranno più corte di
cinque deti .

La continenza auanti l'Altare conforme di co-
lore alli paramenti, doue si può hauere .

La tela che copri l'Altare per conseruar mon-
de le touaglie: la quale tela nell'apparecchia-
re l'Altare per la Messa, pieghi; & essendo in-
chiodata che non si possa leuare, l'accomodi
così piegata al luogo sopra l'altare sotto a i cā-
delieri. Et non essendo inchiodata, la leui del
tutto, piegandola, e riponendola iui in qual-
che luogo fuori dell'Altare .

Quando sia per apparecchiare l'altare, habbia
seco vn scopino di piuma, con il quale netti
vn tratto la touaglia di sopra, e sotto le toua-
glie l'Altare istessò, quando fa bisogno, per-
che non vi sia poluete, ò altra sordidezza: e
netti anco la bradella, ò il tapeto di essa, quan-
do vi sia .

*Ordini d'apparecchiare per la Messa, essendo già
l'Altare parato .*

Essendo apparecchiato l'altare nel modo su-
deito, iui prepari gl'orzuoli mondi, cò i suoi

coperchi, l'vn con vino, l'altro con acqua, fa-
cendo ogni diligenza di hauere vino bianco, e
l'acqua sia monda, e l'vno, e l'altra sia cauata
di recente .

Prepari la baciletta sotto gl'orzoli netta, la ser-
uietta per sciugar le mani grande secondo gli
ordini .

Ponga la baciletta con gl'orzoli nella fenestrel-
la, auuertendo, che sia netta e monda da polue-
re, e ragnare .

Ponga la seruietta piegata al suo luogo .

Prepari in luogo vicino all'Altare due scan-
zelle con le sue torcie, ò candelotti dentro, e
le bacchette con i suoi capelletti, e candele sot-
tili in cima .

Auertifca nell'accendere i lumi dell'altare, e
delle scanzelle, di farlo con le candellette che
saranno in cima de i capelletti; nell'estinguerli
poi non lo faccia con le dita, ne con buffarli so-
pra, ne rouerfarle ne i candeglieri, ne in terra,
ne con cacciarle al muro; ma v̄si li sudetti ca-
pelletti, i quali non leuarà, sin che essi lumi nò
siano bene estinti .

Prepari vn moccatore secondo l'ordine, per
smoccare, & accommodare i lumi, & auertif-
sca di non farlo con le dita, ne con altro modo
disconueniente .

Prepari vn campanello per sonare nel tempo
del prefatio, a quelle parole, *Sursum corda*, al
Sanctus, & all'elevatione dell'Hostia sacra, e
del calice, quando però non sia attacca-to vici-
no all'altare .

Prepari anco, quando vi sia qualchuno da cò-
municare a quella Messa, le cose che si sono
dette nell'auvertenze per la comunione, ò
di sopra nell'instruzione generale per la cele-
bratione della Messa .

Apparecchi vn velo, per adoprarlo nel far ba-
ciar l'Euangelio, e la pace anco instrumentale
cò il suo velo attaccato, quādo a quella Messa
vi hauerle a essere prelato, ò altro a chi si do-
uesse portare a far baciare .

Hauendo apparecchiato tutte le sudette cose
all'Altare, ritorni in sacristia, doue laui vn'al-
tra volta le mani, se sarà bisogno per hauerle
imbrattate .

Apparecchio delle vesti sacre .

Collochì poi sopra il lato destro dell'altare,
ò armario, doue si ha a vestire il Sacerdote
per la Messa, cioè alla sua sacristia, i paramenti
che bisognano per questo, cò l'ordine infra scr.
Primo la Pianetta; la cui vltima parte penda
giù vn poco nella faccia dell'altare .

Poi sopra di essa la stola, poi il manipolo, di-
poi l'amitto, e poi il cordone, finalmente il ca-
miso bene ordinato, e non inuilupato; e poi
sopra tutti i sudetti paramenti vna corta netta,
doue si possa hauere commodamente; e vn faz-
zoletto ancora netto, con la sua cordetta, per
appenderlo al cordone secondo la forma .

Modo

Modo di aiutare a vestire il Sacerdote e servirlo nella Messa.

Aluti a vestire il Sacerdote con modestia, humiltà, e riverenza.

Gli sporga il camiso in modo, che prima metta dentro il capo, poi si vesta la manica dritta, poi la stanca: gli dia poi acconciamente il cordone di dietro; & nell'accommodar le fimbrie del camiso, auuertisca a farle pendere tutte intorno ugualmente, e che non siano sopra da terra più di vn dito grosso.

Accomodi la stola al sacerdote, quando alle volte accade che si rouersi nel metterla.

Accomodisi sù le braccia la pianeta, piegata di modo, che la bocca di essa sia verso il petto, & la parte di dietro verso di sopra, che pigliandola il sacerdote, le metti dentro il capo senza che habbia di mutarla; & la tiri giù di dietro decentemente, accommodando l'ornamento dell'amitto sopra di essa pianeta.

Se per qualche accidente non hauesse acceso i lumi, e preparate le cose necessàrie prima di vestirsi il Sacerdote le vesti sacre, prepari le suddette cose, auanti che il Sacerdote eschi di Sacristia per andare all'altare, acciò non habbia poi causa di partirse dall'altare, ne discorrere per Chiesa, e di fare aspettare esso Sacerdote all'altare.

Quando poi farà tempo che eschi il Sacerdote à celebrare, egli con il capo scoperto pigli il cofcino con ambedue le mani, appoggiandolo decentemente al petto sù il braccio stanco, e sopra d'esso il Messale; ne porti alcun'altra cosa. Vscito della Sacristia, dia segno della Messa cò alcuni botti dal cāpanello attaccato fuori della porta di essa Sacristia.

Il medesimo farà, gionto che farà nella cappella doue all' hora si harà a celebrare, col campanello che vi sarà attaccato, ò che hauerà portato dalla Sacristia.

Faccia doue sarà bisogno, dar luogo al Sacerdote dalle genti modestamente senza strepito, sì per riverenza del Sacerdote, sì ancho perche le vesti sacre di esso Sacerdote nò s'inbrattino con i piedi di quelli che faranno ingi nocchiati per la via doue passa.

Vadi innanzi al Sacerdote con gli occhi bassi, e con modestia.

Nell'andare non ragioni, ne saluti, ne risaluti alcuno.

Passando auanti doue sia il santissimo Sacramento, ò senza esso a l'altare maggiore, faccia la genuflessione.

Gionto all'altare doue si ha da celebrare, faccia la genuflessione secondo la regola data di sopra.

Iui prenda la beretta sportale dal Sacerdote, e la porti al suo luogo fuori dell'altare dal lato dell'Epistola.

Poi deponga il Messale al lato dell'Epistola, & iui si fermi mentre che il Sacerdote ricono-

sce i segnali, e sinche descende a cominciar la Messa.

All' hora postosi a lato stanco del Sacerdote, quando deue fare la confessione, con ambedue le ginocchia, vn poco però dietro a esso, non sopra la bradella, ma da basso, sinche il Sacerdote sarà asceso all'altare: all' hora poi egli andrà più innanzi nella medema parte ad ingnocchiarli sopra la bradella; ne si mouerà da quel luogo, sin che il Sacerdote non andrà dall'altro canto dell'altare à dire l'Euangelio. Quando il Sacerdote si fa il segno della croce per incominciare la Messa, segnisi egli ancora, senza però dire, *In nomine patris, &c.*

Detto dal Sacerdote, *In nomine patris, & filij, & spiritus sancti. R. Amen.*

Detto dal Sacerdote, *Introibo ad altare Dei.*

R. Ad Deum qui latificat iuuentutem meam.

Dipoi risponda al Sacerdote i versetti del Salmo, *Iudica me Deus*, alternatamente, come di sopra.

Mentre che il Sacerdote nel dir la confessione nomina, *beatæ Mariæ, e beatam Mariam*, & iachina il capo, egli anco lo inchini, stando nel resto della confessione, mentre che la fa il Sacerdote, con il capo dritto; & auuertirà a non percuotersi il petto, ne metterli la mano alla bocca, quando il Sacerdote a quelle parole, *Mea culpa*, si percuote il petto.

Finito che hauerà il Sacerdote di dire la confessione, egli dirà, *Deo gratias. Misereatur tui omnipotens Deus, & dimissis omnibus peccatis tuis perducatur te ad vitam æternam.*

Risposto dal Sacerdote, *Amen*, egli abbassando il capo, stando come s'è detto, con le mani giunte, replichi la confessione nel modo infra scritto, inchinando alquanto più il capo, quando dice quelle due volte sudette, *beatæ Mariæ, e beatam Mariam*.

Confiteor Deo omnipotenti, beatæ Mariæ semper virgini, beato Michaeli Archangelo, beato Ioanni Baptistæ, sanctis Apostolis Petro & Paulo, beato Ambrosio confessori, omnibus sanctis, & tibi pater, quiui fa inchino al Sacerdote, & seguita: quia peccauim nimis, cogitatione, verbo, & opere: e percuotendosi tre volte con la mano destra il petto, ne mettendosi poi la mano alla bocca, ma tornando-sele a giungere insieme, seguita à dire, Mea culpa, mea culpa, mea maxima culpa. Ideo precor beatam Mariam semper Virginem, beatum Michaelem Archangelum; beatum Ioannem Baptistam, Sanctos Apostolos Petrum & Paulum, beatum Ambrosium confessorem, omnes sanctos, & inchinando il capo dice, & te pater orare pro me ad Dominum Deum nostrum. Risposto dal Sacerdote, Deo gratias. & detto il, Misereatur vestri &c. risponderà, Amen. dicendo il Sacerdote, Adiutorium nostrum in nomine Domini, anch'egli si fa il segno della croce dalla fronte al petto, e poi risponde: Qui fecit cælum, & terram. Det-

to dal Sacerdote, *Sit nomen Domini benedictum. Be. Ex hoc nunc, & usque in seculum.* Quando poi il Sacerdote ascende all'altare egli vada a inginocchiarsi pur da quella istessa parte sopra l'inferior grado dell'altare, doue stia sin'al tempo che si douerà dire l'Euangelio.

Finita l'ingressa, quando il Sacerdote dirà, *Dominus vobiscum. Be. Et cum spiritu tuo.* Finita l'oratione, *Per omnia secula seculorum.* Risponda. *Amen.*

Et se'l Sacerdote dirà altre orationi, come replica la conclusione, *Secula seculorum*, esso risponda. *Amen.* Detta dal Sacerdote l'epistola, Risponda. *Deo gratias*: Quando il Sacerdote vaa l'altro cato dell'altare a legger l'Euangelio, si leni, e vada da l'altro lato d'onde il Sacerdote s'è partito, e passando nel mezzo faccia genuflessione, conforme alla regola data, e stia poi da basso dell'ultimo grado in piedi come s'è detto, per scontro al luogo doue il Sacerdote ha detto l'Epistola, voltato però come sta il Sacerdote, sul medemo dritto nel quale era al corno della bradella, sinche il Sacerdote hauerà finito l'Euangelio.

Detto dal Sacerdote, *Dominus vobiscum*, per incominciar l'Euangelio, Risponda. *Et cum spiritu tuo.* Parimente quando il Sacerdote dice, *Lectio S. Euangelij secundum N.* si farà anch'egli il segno della croce alla fronte, alla bocca, e al petto, con il pollice della mano dritta. Poi risponda. *Gloria tibi Domine.*

Quando il Sacerdote nel legger l'Euangelio nomina, *IESVS*, egli inchini profondamente il capo.

Nel fine dell'Euangelio; risponda. *Laus tibi Christe*, e subito, non partendo però dal luogo, s'inginocchi sopra l'infimo grado, in quell'istesso loco doue staa in piede, ma voltato colla faccia a rimpetto dell'altare.

Detto l'Euangelio, se il Sacerdote farà sermone all'altare, egli starà in piedi dalla parte dell'Euangelio per fianco, guardando il Sacerdote, & ascoltandolo con attenzione.

Finito il sermone, dicendo il Sacerdote, *Dominus vobiscum*: Risponda. *Kyrie el. Kyrie el. Kyrie el.*

Nelle Messe *pro defunctis*, lascerà di dire i *Kyrie eleison.*

Detto la seconda volta dal Sacerdote, *Dominus vobiscum*: Risponda. *Et cum spiritu tuo.*

Detto la terza volta dal Sacerdote, *Dominus vobiscum*. Risponda. *Et cum spiritu tuo.*

Detto dal Sacerdote, *Pacem habete*, Risponda, *Ad te domine.*

Detto l'altra volta, *Dominus vobiscum*, Risponda, *Et cum spiritu tuo.*

Poi leuifi, e fatta nell'istesso luogo la genuflessione come si è detto, vada a pigliar la baciletta con gli orzoli, non passando sopra la bradella dell'Altare, ma di sotto essa, e la prepari in questo modo.

Metta la baciletta con dëtto gli orzoli nell'angolo anteriore d'esso lato de l'Epistola; & egli starà a questo lato, di modo che risguardi il Sacerdote.

Quando vorrà il Sacerdote pigliar il vino, gli farà egli inchino col capo; e poi scuopra gli orzoli.

E mentre che il Sacerdote infonde il vino & acqua nel calice, egli tenga la baciletta sotto a l'vno e l'altro orzolo, accioche cadendo qualche gocciola di vino ò acqua, non cada sopra la touaglia, ma nella istessa baciletta.

E rimettendo gli orzoli nella baciletta, la ritorni al luogo suo nella fenestrella.

Dipoi egli ritornerà a inginocchiarsi doue era prima che si leuasse per questo effetto, & quiui starà finche sarà tempo di accender le torze. Dopò l'oblatione, quando il Sacerdote dirà, *Dominus vobiscum*, Risponda, *Et cum spiritu tuo.*

Quando il Sacerdote dice il, *Credo*, inchini il capo a quella parola, *Deum*, poi vn'altra volta, *Et in Iesum*: quando poi viene a quelle parole, *Et incarnatus est*, inchini più profondamente il capo, e stia così chino, sin che il Sacerdote hauerà detto, *Et homo factus est.* Inchinarà anco poi il capo a quelle parole, *Simul adoratur.*

Finito il *Credo*, quando il Sacerdote replica, *Dominus vobiscum*, Risponda, *Et cum spiritu tuo.*

Dette dal Sacerdote l'orationi dopò il *Credo*, alla conclusione. *Per omnia secula seculorum.* Risponda, *Amen.*

Al prefatio poi, detto dal Sacerdote, *Per omnia secula seculorum.* Risponda. *Amen.*

Dipoi al, *Dominus vobiscum*; Risponda. *Et cum spiritu tuo.*

Poi al, *Sursum corda*, Risponda, *Habemus ad Dominum*, e suoni quattro ò sei botti di campanello, che farà iui attaccato, ò c'hauerà portato dalla Sacristia.

E il medemo farà al, *Sanctus*, & all'elevatione, come di sotto si dice.

Al, *Gratias agamus*, Risponda, *Dignum & iustum est.*

Dopò il, *Sanctus*, nel principio del canone vadi ad accender i lumi de le scanzelle col can delino posto sopra il capelletto della bacchetta, come di sopra.

Auertedo di non far calcar cera sopra l'Altare: & accenderà sempre i lumi d'ambidue le scanzelle, i quali tenerà sempre accesi, sinche il Sacerdote non hauerà riceuuto la purificatione dopò la comunione sua, e di quelli che si faranno comunicati.

Dipoi porti con la destra la baciletta col orzolo de l'acqua, e la seruietta piegata con la sinistra, al lato dell'Epistola, doue deposto essa baciletta, stefa la seruietta sopra quel lato dell'altare, e leuato il coperchio dall'orzolo, aspetti iui il sacerdote, e preso con la destra esso orzolo,

zolo, infonda l'acqua sopra i deti d'esso Sacerdote, tenendo con la sinistra la baciletta sotto, acciò dentro d'essa si raccoglie l'acqua della la uatura; di poi vada a votare essa acqua nel buco della fenestrella, doue riposta la baciletta & orzolo a luogo suo, ritorni a inginocchiarsi dal canto dell'Euangelio sopra la bradella vicino al Sacerdote.

Quiui inginocchiato, quando il Sacerdote alzerà la sacra hostia & il calice, egli con la mano sinistra tenendo la cordella del campanello che farà attaccato, ò il cāpanello c'hauerà portato di Sacristia, suoni sei borti, a duoi, a duoi, ò alquanto alla distesa, che durino dall'adoratione del Sacerdote, sino al deporre dell'Hostia sacra.

Et il medemo farà nell'eleuation del calice. Auuertedo di tener gli occhi fissi al santissimo Sacramento, adorandolo con ogni riuerenza. Deposto che hauerà il Sacerdote sopra l'Altare il calice, si leui, & faccia la genuflessione al santissimo Sacramento, e vada a riponer la seruietta piegata a luogo suo.

Dipoi ritorni a inginocchiarsi a l'ultimo grado dell'Altare dal canto dell'Epistola, stando con diuotione, & con le mani gionte come di sopra.

Quando il Sacerdote dice quelle parole, *Nobis quoque minimis*, & si percuote il petto, egli ancora se lo percuota vna volta sola.

Detto di poi dal Sacerdote. *Per infinita sæcula sæculorum*. Risponda, *Amen*.

Nel fine del, *Pater noster*, Risponda, *Sed libera nos à malo*.

Mentre che'l Sacerdote dice, *Libera nos quesumus*, & si fa il segno della croce, anco esso se lo farà.

Quando poi il Sacerdote dice, *Maria*, inchini il capo profondamente; & quando dice, *Iesu Christi*, l'inchinerà più profondamente.

Nel fine poi del, *Libera nos*, a quelle parole, *Sæcula sæculorum*, Risponda, *Amen*.

Detto dal Sacerdote, *Pax & communicatio &c.* e si fa il segno della croce, anco egli se lo farà, e risponderà poi, *Et cum spiritu tuo*.

Detto dal Sacerdote, *Offerte uobis pacem*, risponda, *Deo gratias*. Quiui se hauerà a dar la pace ad alcun Prelato ò Signor temporale, si leui in piedi, faccia la genuflessione al santissimo Sacramento, & ascenda all'Altare, e pigli la pace istromentale; la qual tenga con la mano destra sopra l'Altare con la faccia di essa verso il Sacerdote, e dopò che il Sacerdote hauerà baciato l'Altare, e detto, *Pax tecum*, egli iui così apparecchiato con la pace, gli la porga a baciare, e risponda, *Et cum spiritu tuo*. Poi facendo la genuflessione al santissimo Sacramento, la porri a chi ha da portarla, e gientoui auanti, non le farà inchino ò genuflessione all'hora, ma toccando con il velo tutta la faccia della pace, doue si ha a baciare, baci la parte di esso velo che ha toccato la pace, & poi porga

con la mano destra essa pace al Prelato ò Signore che fosse presente, dicèdo, *Pax tecum*, Poi se farà Prelato, farà la genuflessione, se farà Signore temporale, le farà profondo inchino, più ò meno secondo la qualità della persona. Ilche douerà fare con ciascuno di quelli, a quali hauerà data la pace, se più ve ne faranno, & a ciascuno dirà, *Pax tecum*.

Dipoi ritorni all'altare, doue faccia la genuflessione, e deponga sopra di esso la pace al luogo donde prima la prese, e farà nel partire vn'altra genuflessione.

Poi ritorni a inginocchiarsi donde prima si le uò, se non fosse tempo di portar da purificare al Sacerdote.

Dopò che il Sacerdote hauerà riceuuto l'Hostia sacra & il calice, porterà la baciletta con li orzoli al lato dell'epistola come fece prima, e sportole il calice dal Sacerdote, prima che gli infonda il vino per la purificatione, farà inchino di capo, ilche farà anco dopò che l'hauerà infuso, il medemo seruarà nel dargli l'ablutione delle dita.

Nel infonder il vino per la purificatione, auuertisca di farlo adagio, e con modestia, auuertendo ad infonderlo nel mezzo del calice fermamente, e tener con due dita l'orzolo alto dalla bocca del calice almeno quattro dita, affin che'l Sacerdote le possa far cenno; quando ha da cessare d'infondere.

Quando il Sacerdote hauerà da comunicare altri nella Messa, auanti che porti al Sacerdote da purificare, auisará quelli i quali s'hanno a comunicare, se sono in habito clericale, che vengano a inginocchiarsi ne i gradi dell'Altare, se sono laici, nel grado fuori della ferrata della capella.

E quando sarà comunione numerosa, offeruarà le auuertenze date sopra di ciò.

Inginocchiati quelli che si vorranno comunicare, anco egli s'inginocchierà al lato dell'Epistola, riuolto con la faccia verso la parte dell'euangelio; doue farà la confessione, dicèdo *Confiteor Deo &c.* come di sopra. E di poi dirà tre volte, *Domine non sum dignus &c.* E mentre che'l Sacerdote piglia il santissimo Sacramento per ministrarlo, egli sporga il pāno da tener sotto la bocca a chi s'ha da comunicare, & in quel mezzo che'l Sacerdote ministra la santissima comunione, porga con la mano destra il vaso da purificare, e la seruietta da sciugar la bocca con la mano sinistra, a quelli che si faranno comunicati.

Dopò la purificatione loro, riporti esso vase della purificatione e seruietta a luogo suo.

Poi porga da purificare al Sacerdote, come di sopra.

Data l'ablutione delle dita al Sacerdote, riporti la baciletta con gli orzoli a luogo suo, poi vada a portare il Messale e coscino dalla parte dell'epistola, facendo genuflessione nell'andare e ritornare per il mezzo dell'altare, auuertendo

tendo di passare giù dalla bradella .

Il che fatto, smorzará i lumi delle scancelle con i suoi capelletti, come di sopra .

Estinti i lumi delle scancelle, vada a inginocchiarsi nell'ultimo grado dalla parte dell'Euangelio, doue stia finche il Sacerdote haurà data la beneditione nel fine della Messa .

Detto dal Sacerdote, *Dominus vobiscum*, auanti l'oratione, *Post communionem*, risponda, *Et cum spiritu tuo* .

Finita la conclusionione dell'oratione con il, *Sæcula seculorum*, risponda, *Amen* .

Detto dal Sacerdote nel fine dell'oratione, *Dominus vobiscum*, risponda, *Et cum spiritu tuo*, *Kyrie eleison*, *Kyrie el. Kyrie el.* Iquali *Kyrie eleison* lascierà di dire nella Messa *Pro defunctis* .

Quando dice il Sacerdote, *Benedicat, & exaudi nos Deus*, si faccia il segno della croce, & risponda, *Amen* .

Nella Messa *Pro defunctis*, detto dal Sacerdote, *Requiem æternam, &c.* risponda, *Et lux perpetua luceat ei*; se si celebrará per più defonti, dirà, *eis* .

Nella medema Messa, quando il Sacerdote dice, *Anima iustus. ouero Anima istorum, &c.* risponda, *Amen* .

Nell'altre Messe, detto dal Sacerdote, *Procedamus cum pace*, risponda, *in nomine Christi*. Poi detto da esso Sacerdote, *Benedicamus Domino*, risponda, *Deo gratias* .

Mentre che poi il Sacerdote dice l'oratione, *Placeat, &c.* egli leuatosi in piedi, e fatta la genuflessione come di sopra, vadi a pigliar il Messale cò il cofcino, e discendendo dalla bradella, lo porti al lato dell'Euangelio, & nel passare, faccia parimente la genuflessione come di sopra; & ponghi il Messale al detto lato dell'euangelio, riuolto in maniera che la metà del Messale riguardi l'angolo del corno posteriore dell'altare .

Poi collocato così il Messale, egli ritorni al lato dell'Epistola, doue stia giù della bradella cò le mani giunte, e capo chino, come s'è detto di sopra nell'altro euangelio .

Et quando il Sacerdote dirà, *Dominus vobiscum* auanti l'Euangelio, il titolo d'esso euangelio, e si farà il segno della croce, alla fronte, alla bocca, & al petto, risponderà anco egli, e farà come si è detto nell'altro euangelio: a quelle parole, *Et verbum caro factum est*, farà la genuflessione, come anco fa il Sacerdote .

Nel fine dell'Euangelio, risponda, *Deo gratias*. Subito poi fatta la genuflessione all'altare, smorzará i lumi sopra l'altare con li capelletti come di sopra, e prima al lato dell'epistola, e poi a quello dell'Euangelio, facendo la genuflessione nel passare come di sopra .

Pigliará poi il Messale cò il cofcino, e la beretta del Sacerdote, la quale gli porgerà subito che'l Sacerdote farà disceso all'infimo grado dell'altare, & habbia fatto la riuerenza .

Data la beretta al Sacerdote, farà nel partire la genuflessione all'altare, e non ripigliará all'hora li orzoli, ne altra cosa, ma ritornerà sino in sacristia, andando innanzi al Sacerdote, & offeruando il modo con che venne all'Altare, cioè con gli occhi bassi, cò il Messale su'l braccio, e col far dar luogo se bisognerà al Sacerdote, e non salutando, ne rifulutando alcuno .

Arriuato in Sacristia, deponerà il Messale al luogo suo, aiutarà con modestia a suestire il Sacerdote, riporrà le vesti sacre al suo luogo senza confusione, ne inuiluppo, anzi le riporrà cò ordine, che vn'altro Sacerdote che si vogli parare per celebrare la Messa, le troui ordinate, cioè Pianeta, stola, manipolo, amitto, cordone, camiso, e poi la cotta, se però il Sacerdote il qual ha già celebrato, l'habbia usata .

DELLI DIFETTI

Che possono occorrere nella Messa .

IL Sacerdote che ha da celebrare, deue con ogni diligenza auuertire, che non li manchi alcuna delle cose, che sono necessarie a far il sacramento dell'Eucharistia: percioche può intrauenire alcun difetto dalla parte della materia che si ha da consacrare; altri dalla parte della forma, che si ha da usare in essa consecratione; e dalla parte del ministro, che ha ciò da operare: & ogni vna di queste cose che patisce difetto alcuno, cioè la materia debita, la forma con l'intentione, e l'ordine Sacerdotale nel Sacerdote, non si faria altrimenti il Sacramento .

Et essendoui queste cose predette, benchè vi mancasse ogni altra cosa, vi faria il vero Sacramento .

Gli altri difetti che potessero occorrere, benchè non impediscono la verità del Sacramento, possono nondimeno intrauenir ò con peccato, ò con scandalo .

Delli difetti della materia .

DAlla parte della materia potrà intrauenir difetto, se vi mancherà alcuna di quelle cose che vi sono necessarie; percioche di necessità si ricerca, che l'hostia la qual si ha da consacrare, sia di pane di formento, & il vino di vite, e che questa tal materia sia nell'atto della consecratione presente al Sacerdote .

Delli difetti del pane .

SE'l pane non farà di formento, ouero essendo di formento, sarà misto con grano di altra sorte, in tanta quantità che non si conosca per pane di tal sorte, ouero che in altro modo sia corrotto, non si fa il Sacramento .

Se questo pane farà fatto con acqua di rose, ouero di altra distillatione; vi è dubio se si può consacrare .

Se

Se il pane si farà cominciato a corrompere, b  che non sia corrotto del tutto, ouero se secondo l'uso della Chiesa latina non sia azimo; si far  il Sacramento, ma il Sacerdote peccar  graueamente.

Se il Sacerdote celebrando, innanzi la consecratione auuertisca che l'hostia sia corrotta, ouero che non sia di formento; tolta via quella ne potr  pigliar vn'altra, e di nouo cominciare dal Canone, e seguir la Messa.

E se ci  auuertir  dop  la consecratione, anco dop  c'hauer  sonto quell'hostia, e quel sangue; ne pigliar  vn'altra, e comincer  dalla consecratione, cio  da quelle parole. *Qui pridie &c.* e quando anco n  haue  sonta quella prima, la fumer  dop  la consecratione del corpo, e del sangue, ouero la dar  ad vn'altro da fumere, ouero in altro luogo riuerentem te la conferui. Ma se l'haur  sunta, suma tuttauia anco quella che haur  consecrata; perci  che il precetto della perfettione del sacramento   di maggior importanza, che non   che sia sunto da chi   digiuno.

E per  da auuertire, che se ci  intrauenga dop  la funtione del sangue, si deue di nouo pigliar vna noua hostia, e del vino con l'acqua, fatta prima l'oblatione, e seguir tutto il resto, accioche il Sacramento non rimanga imperfetto, & accioche si serui il debito ordine.

Se l'hostia consecrata disparir , ouero per alcun caso, come per vento, ouero per miracolo, ouero che fosse tolta da vn forze,   da altro animale, e che non si potesse ritrouare; in tal caso se ne deue consacrar vn'altra, cominciando da quel luogo. *Qui pridie &c.* fatta prima l'oblatione di quella; e se quell'animale si potr  prendere, si deue uccidere,   bruciare, e le ceneri si deono riponere nel sacratio.

Delli difetti del vino.

SEL vino sia diuentato del tutto aceto, ouero putrefatto, ouero che sia cauato di agresta,   di vna non matura, ouero vi sia posto tanta acqua, ch'el vino sia corrotto; n  si fa Sacramento. Se'l vino har  cominciato a diuentare aceto, ouero corrompersi, ouer fosse alquanto agro, ouero fosse mo to all'hora cauato dall'vua, ouero non vi fosse posta acqua, ouero fosse mescolato con acqua di rose,   di altra distillatione; fa il Sacramento, ma il Sacerdote graueamente pecca.

Se il Sacerdote inn zi la consecratione del sangue, bench  dop  la consecratione del corpo, auuertisca, che non vi sia   vino   acqua,   ne l'vno, ne l'altro nel calice; deue subito metterli il vino con l'acqua, & c secrare, cominciando da quelle parole, *Simili modo &c.*

Se dop  le parole della consecratione auuertir  non vi esser stato posto il vino, ma l'acqua sola; deue riuotar fuori l'acqua, e di nouo metterli il vino con l'acqua, e ricomin-

ciar dalle parole predette.

Se auuertir  questo dop  c'hauer  sunto il corpo, ouero quell'acqua; pigli vn'altra hostia, & il vino nel calice, e consecra ogni cosa, e nel fine li suma, b che habbia prima sunta vn'altra hostia, e l'acqua; e questo per seruar la integrit  del Sacramento nella celebratione.

Se il Sacerdote si accorger  innanzi la consecratione,   dop , che il vino sia aceto,   in altro modo corrotto, seruar  quanto   detto di sopra, come se si fosse aueduto che n  vi fosse stato posto vino nel calice,   acqua sola.

Ma se s'accorger  innanzi la consecratione, n  esser stata posta acqua nel vino; subito ve la metti, e dica le parole della consecratione: ma se ci  auuertir  dop  la consecratione del calice, non ve la debbe metter a modo alcuno, per cioche non   di necessit  del Sacramento.

Se la materia che si douesse metter per rispetto di mancamento   del pane   del vino, non si potesse in alcun modo hanere, e ci  intrauenga innanzi la consecratione del corpo, non si deue proceder pi  oltra: ma se dop  la consecratione del corpo, ouero anco del vino, si c piede qualche difetto nell'vna,   nell'altra specie, essendo gi  vna consecrata; all'hora se n  si potr  in alcun modo hauere, si deue seguirare, e finir la Messa. Ma se aspettando per alquanto si potesse hauere, si deue alquanto aspettare, accio che il sacrificio non rimanghi imperfetto.

Delli difetti circa la forma.

POssono occorrer ancor alcuni difetti circa la forma, mancando alcuna cosa di quelle, che sono necessarie all'integrit  delle parole in essa consecratione.

Le parole della consecratione, che sono la forma di questo Sacramento, sono queste.

Hoc est enim corpus meum. Et queste altre.

Hic est enim Calix sanguinis mei, noui & aeterni testamenti, mysterium fidei, qui pro vobis, & pro multis effundetur in remissionem peccatorum.

Se alcun dunque minuilse,   mutasse qualche parte di questa forma della consecratione del corpo, e del sangue, e che per tal mutatione le parole non significassero quell'istesso, non faria altrimenti questo Sacramento.

Se aggiungesse alcuna cosa, che non mutasse la significazione; faria ben il Sacramento, ma peccaria grauissimamente.

Se il Sacerdote n  si ricorda di hauer detto ql le parole, le quali c munemente si dicono nella consecratione, non si deue per  turbare.

Se per  veram te,   probabilmente li c ster  di hauer lasciato alcuna di qlle cose che sono di necessit  del Sacramento, cio  la forma della consecratione; ritorni a replicar essa forma, e poi seguiti il resto per ordine. Ma se non faranno di necessit  del Sacramento, proceder  di lungo senza replicarle altrimenti.

Delli difetti circa il ministro.

Possono occorrere alcuni difetti anco da parte del ministro, circa a quelle cose che si ricercano in lui; come sono, prima l'intentione, poi la disposition dell'anima, e del corpo; delli vestiméti, e del ministerio, quanto a quelle cose, che in lui possono occorrere.

Delli difetti circa l'intentione.

SE alcuno non ha intentione di cōsecrare, ma delusoriamente far' alcuna cosa, & anco se alcune hostie rimanghino sopra l'altare per dimenticāza, ouero alcuna parte di vino, ò qualche hostia sia nascosa, non hauēdo il ministro intentione di consecrare, se nō quelle che egli vede.

Et anco se hauerà innanzi a se vndeci hostie, & hauerà intentione di consecrare se non dieci, non hauendo determinato quali debbano esser quelle dieci, non consacra altrimēte; per cioche in tal'effetto si ricerca l'intentione.

Ma se crederà che siano dieci, & hauerà intentione di consecrar tutte quelle c'hauerà innanzi di se, benché fossero più, saranno tutte consacrate; e perciò il Sacerdote doueria sempre hauer questa intentione, cioè di cōsecrar tutte quelle c'hauerà poste innanzi per cōsecrare.

Se il Sacerdote credendo d'hauere vn'hostia sola, dopò la consecratione si accorgerà che saranno due attaccate insieme, nel sumere le sumerà tutte due.

Se s'accorgerà dopò c'hauerà sonto il corpo, & il sangue, ouero anco dopò l'ablutione, che vi siano restati alcuni fragmenti consecrati, li deue sumere, siano ò piccioli, ò grandi, perche pertengono al medesimo sacrificio.

Ma se hauerà lasciata vn'hostia integra consecrata, la deue riponer nel tabernacolo con le altre; quando ciò non potesse fare, la deue lasciare sopra l'Altare coperta decentemente sopra li corporali, all'altro Sacerdote c'ha da celebrare dopò esso; il qual sumerà essa hostia insieme con quella, che ha da consecrare; ouero, ne l'vna, ne l'altra di queste cose si possono fare, la deue conseruare decentemente nel calice, ouero sopra la patena, fin'a tanto che si possi reponer nel tabernacolo, ouero sia sunta da alcuno. Se non la potrà honestamente conseruare, la potrà sumere egli stesso.

Se l'intention non sia attuale nella cōsecratione per l'euagatione della mente, ma virtuale solamente, andando il Sacerdote all'Altare cō intention di far q̄llo che fa la Chiesa, consacrerà, e farà il Sacramēto; ma deue sēpre il Sacerdote procurar d'hauer anco l'intention attuale.

Delli difetti della dispositione dell'anima.

SE alcuno essendo suspeso, scōmunicato, e degradato celebrerà, farà egli certo il Sacramē-

to, ma peccarà grauissimamente; tanto per rispetto della cōmunione qual riceue indegnamente, quanto per l'effecutione de gli ordini, la qual gli è interdetta.

Se alcuno hauendo copia di Confessore celebra in peccato mortale, pecca grauemente: e similmente non hauendo copia di confessore, se in caso di necessitā celebra in peccato mortale senza contritione; pure deue quanto può prima confessarsi.

Se nel celebrare il sacerdote si ricorda di esser in peccato mortale, habbi contritione cō proposito di confessarsi, & satisfare.

Se si ricorderà esser scōmunicato, ouer suspeso, ouero che il luogo sia interdetto, similmente deue hauer contritione con proposito di dimandar l'assolutione.

Ma se ciò si ricordasse innanzi la consecratione, se nō si teme di scādalo, deue lasciar la Messa già incominciata; altrimēte però deue fare, se sarà publicamente scōmunicato.

Delli difetti della dispositione del corpo.

SE alcuno dopò la meza notte non farà digiuno, ancor che non hauesse gustata se non acqua sola, o altra beuāda, ò altro cibo, che fosse ancora per modo di medicina, quantunque fosse di pochissima quantitā, non potrà quel giorno comūnicarsi, ne celebrare.

Ma se innāzi la meza notte haurà preso cibo; ouero beuanda alcuna, ancor che da poi non hauesse dormito, ne habbia padito, nō pecca a cōmunicarsi, e celebrare; ma saria ben meglio, che per la perturbatione della mēte, per la quale si toglie la diuotione, si astenesse alle volte. Se qualche reliquie del cibo restate in bocca s'inghiotiranno, non perciò impediscono la cōmunione, non essendosi aghiotite per modo di cibo, ma per modo di salua.

Il che farà il medesimo, se alcuno lauandosi la bocca, non volendo aghiotisce qualche goccia di acqua.

Se il Sacerdote celebra più messe in vn giorno, come la festa della Natiuitā, nell'vltima Messa sola si deue pigliar la purificatione.

Se la notte hauerà patita pollutione in sogno, la qual sia causata da qualche precedente inonesto pensiero, il qual sia peccato mortale; ouero gli sia auuenuta per troppo crapula; si deue astener dalla communione, e celebratione.

E quādo anco fosse dubio, che il precedēte pensiero fosse peccato mortale, sarà meglio astenersi, quando non vi farà caso di necessitā.

Ma essendo certo, che in tal pensiero nō vi sia stato peccato mortale, ouero ciò non sia auuenuto per alcuna causa tale, ma solamente per natural causa, ouero per diabolica illusione; potrà comunicarsi, e celebrare; saluo se da quella commotione del corpo non fosse successa tanta perturbatione di mente, che giudicasse esser meglio l'astenersi.

Delli

Delli difetti che possono occorrere nel ministero.

Possono ancora occorrere delli difetti nel ministero, se alcuna delle cose che vi si ricerca no, vi mancherà; com'è, se non si celebrerà nel luogo sacro, ouero deputato dal Vescouo; ò nell'Altar non consecrato, ne coperto con tre touaglie; se non vi sono le candele di cera accese; se non sia il tempo debito da celebrare, il qual'è comunemente da l'aurora sino al mezo giorno.

Se il celebrante non hauerà almeno detto il Matutino con le laudi: Se lascierà alcuna delle vesti sacerdotali: Se tali vesti, ouero touaglie non faranno state benedette dal Vescouo, ò da altro che habbi tal potestà.

Se non vi farà ministro che serui alla Messa, ouero che vi sia, ma che non può seruire, come vna donna.

Se non vi farà calice con la Patena conueniente, la coppa del quale deue essere d'oro, ouer argento, ma non di rame, ò di vetro.

Se li corporali non saranno mondi, li quali deueno esser di lino semplice senza alcū ornamento di seta, ne in mezo, e benedetti dal Vescouo, ò da altro che habbi potestà intorno a ciò.

Se celebra col capo coperto senza dispensatione.

Se non vi farà il Messale, quantunque sapessè a mente la Messa qual vorrà dire.

Se celebrando il Sacerdote fosse violata la Chiesa innanzi il Canone, deue lasciar la Messa; ma se dopò, non si deue lasciare.

Se il Sacerdote innanzi la consecratione si infermassè grauemente, ouero che li venisse altro accidente, ouero anco che morisse, si lascia la messa; ma se ciò intraiene dopò la consecratione del corpo, innanzi la consecratione del sangue, ouero anco dopò la consecratione di tutti due, la messa si deue finir per vn altro Sacerdote, da quel luogo doue l'infermo hauerà lasciato: e se tale non morirà, ma sarà infermo di tal sorte, però che possi comunicarsi, e nõ vi sia altra hostia consecrata, deuesi diuidere quell'hostia, e darla meza all'infermo, e l'altra sumerla colui che finirà la Messa.

Il Sacerdote hauendo solamente detta meza la forma della consecratione del corpo, ouero meza la forma della consecratione del sangue, morirà, all'hora similmente vn'altro sacerdote potrà finir la Messa; e sopra l'hostia medesima, ouero sopra l'istesso calice, replicarà la forma intiera della consecratione, da quelle parole: *Qui pridie quàm, &c.* & nella consecratione del sangue, e da quell'altre, *Simili modo post quàm &c.* ouer potrà anco sopra vna nuoua hostia, e sopra vn nuouo calice dire tutta integra la forma della consecratione, e riseruar l'hostia prima fra le reliquie, ouero sumerla dopò l'ablutione del sangue, se li constarà che non sia consecrata; ma quãdo di ciò vi fosse dubio, è più sicuro sumerla dopò la sentione dell'altra;

& il simile del sangue, che sarà restato mezo consecrato.

Se alcuno fuori di questi casi di necessitã non sumerà li sacramenti intieramente, peccarà grauissimamente.

Se alcuna mosca, ouer ragno, ò altro cascarà nel calice innanzi la consecratione, deue il Sacerdote gettare il vino sotto l'altare, e metteruene dell'altro nel calice con vn poco d'acqua, & offerirlo, e seguir la Messa.

Ma se vi cascarà dentro dopò la consecratione mosca, ò alcuna simil cosa, la quale facesse nausea al Sacerdote, la deue cauar fuori, e lauarla col vino, e dopò la Messa bruciarla, e le ceneri, & il vino gettar nel sacrario; ma se non li farà nausea, ne vi farà peticolo alcuno, la sumerà insieme col sangue.

E se alcuna cosa, ò animale venenoso cascasse nel sangue, ouero che prouocasse il vomito, deue riponer quel vino consecrato in vn'altro calice, & in quello ponerui del vino con l'acqua di nuouo, e consacrarlo; e finita la Messa deue metter vna pezza, ouero della stoppa in quel vino riseruato, e lasciarla tanto, che tutto il vino sia desiccato, poi bruciarla, e gettarla nel sacrario.

Se alcuna cosa venenata toccherà l'hostia consecrata, all'hora il Sacerdote ne deue consecrar vn'altra, e sumerla al modo antedetto, e quella conseruarà nel tabernacolo in luogo separato: e se si hauerà preso quell'animale, l'ucciderà, e bruciarà, come s'è detto di sopra.

Se quando il Sacerdote sume il sangue, rimarrà la particola dell'hostia nel calice; la deue ridurre col doto fin' alla bocca del calice, e sumerla innãzi la purificatione; ouer metterà del vino nel calice, e la sumerà.

Se l'hostia si trouerà rotta innanzi la consecratione, se il popolo nõ se ne accorderà, la potrà consecrare; ma se ui potesse essere scandalo alcuno, ne deue pigliar vn'altra, & offerirla.

E se harà fatta l'oblatione di quell'altra, la sumerà dopò l'oblatione.

Se l'hostia apparerà rotta innanzi l'oblatione, se ne deue pigliar vn'altra intiera, potendosi però ciò fare senza scandalo, ouer longa interpositione di tempo.

Se per il freddo, ouero per negligenza l'hostia consecrata sarà cascata nel calice, perciò non si deue reiterare cosa alcuna, ma deue il Sacerdote seguir la Messa.

Se nell'inuerno il vino si congelerà nel calice, si deue inuolger il calice in alcun pãno caldo; se questo non giouasse, ponerlo in acqua bogliente, pur che non entri nel calice metre che si liquefarà.

Se per negligẽza cascarà alcuna goccia del sangue di Christo sopra la tauola, lo deue leccar con la lingua, e rader quel pezzo di tauola, tanto che sia leuato via tutto; e se non sarà tauola, si deue rader il luogo, & abbruciare, e la cenere reponer presso all'altare.

Se cascarà sopra la pietra dell'altare, deue il sacerdote forbire la goccia, & il luogo si deue benissimo lauare, e quelle lauature si gettino nel sacrario.

Se farà spanto sopra le touaglie, e le hauerà tra passate tutte tre, si deuono lauar esse touaglie tre volte, doue sarà cascata la goccia, tenèdo sotto vn calice, e q̄lle lauature si deuono gettar nel sacrario; e q̄lla parte delle touaglie dopò che faranno state lauate, si deue tagliar via, & abbruciarle, e quella cenere gettar nel sacrario.

Ma se farà cascata tal goccia in sul corporale solamente, ouero sopra li paramenti sacerdotali, basterà a lauar bene il luogo, e quelle lauature gettar nel sacrario.

Se per caso cascarà sopra il tapeto, o altri panni che si mettono sotto li piedi, bisognerà lauar il luogo, e tagliar via quella parte, & abbruciarla, e metter le ceneri nel sacrario.

Ma se per caso interuenisse, che dopò la consecratione si spandesse tutto il sangue, se ue ne sarà rimasto qualche poco, deue sumerlo; e di quello che sarà spanto, si deue fare come è stato detto di sopra; ma se non ve ne sarà rimasto, ponerà di nouo del vino e dell'acqua nel calice, e lo consecrerà, cominciando da quelle parole, *simili modo postquam &c.* fatta però prima l'oblatione del calice.

Se il sacerdote vomitarà l'hostia consecrata, e le specie di essa apparino intiere, le deue riuertentemente sumere, se non li faranno nausea; perchoe all'hora si deuono separare, e riporle in qualche luogo sacro.

Ma se nõ vi apparerà specie alcuna, si deue bruscicar il vomito, e gettar le ceneri nel sacrario. Se l'hostia cōsecrata, ouero qualche particula cascarà in terra, si deue ricogliere cō riuertenza; & il luogo doue era cascata, si deue nettare molto bene, & alquãto raderlo, e la poluere, ouero q̄lle rasure si deuono metter nel sacrario. Se cascarà fuori del corporale sopra le touaglie, o altro fazzoletto; tal touaglia, ouero fazzoletto, si deue molto ben lauare, e le lauature gettarle nel sacrario.

Possono ancora occorrer molti altri difetti nel ministero, se il sacerdote non saprà li riti, e le cerimonie che si deuono feruar nel celebrare, delli quali si dice nelle Rubriche del Messale.

AVVERTENZE

Di Monsig. Illustriss. Cardinale di S. Prassede Arcivescovo di Milano.

Ai Confessori della Città, e Diocesi sua.

ACCIO CHE li Cōfessori amministrino il Sacramento della penitenza, con quel frutto ch'esso può fare nelli penitenti, che è la vera emendatione della vita; & nõ manchino in negotio di tanta importanza con carico delle proprie conscienze, della debita diligenza; come è da temere grandemēte, che in questo siano colpeuoli molti, vedendosi vniuersalmen-

te così poca emendatione in quelli, che tanti e tanti anni sono venuti a questo Sacramento: habbiamo messo insieme tutti gli ordini & auuertenze nostre già in diuerse occasioni sopra questo date, & aggiunte alcune, che habbiamo giudicato vtili, e necessarie à questo effetto. Però li esortiamo nelle viscere del nostro Signor Giesu Christo, che come ricerca il debito dell'officio e vocatione loro, in questa materia e negotio così importante alla salute dell'anime, vogliano con ogni diligenza cooperare, e promouere l'intentione nostra, d'incaminare questo popolo che il Signore ci ha dato a reggere, nella via della salute.

Niuno sacerdote secolare o regolare s'intrometta a ministrare il Sacramento della penitenza, se non ha l'approuatione e licenza da noi in scritto, come ordina il Concilio di Trento; perche altrimenti incorrerebbe ipso facto in scomunicatione, per decreto del primo concilio nostro Prouinciale, e consequentemente celebrando poi, in irregolarità.

Guardisi ciascuno di non ingannarsi in questo, sotto pretesto che li confitenti siano putti, perche facilmente può accadere, che in molti di loro, quantunche siano di poca età, si trouino peccati mortali. Ne meno s'inganni sotto pretesto di necessità, pigliando per necessità ogni sorte d'infermità; ne anco le graui e pericolose, quando si può hauer ricorso al proprio Curato, o altro confessore da noi approuato.

Ne si deue introuere quãtunche hauesse il cōsenso del Curato di quel penitente, o de nostri Vicarij foranei, se essi nõ hauessero special facultà da noi di poter concedere q̄sta licenza. Quelli Sacerdoti che haranno licenza da noi di poter confessare, con limitatione di certo tempo, di certo luogo, ouero di certa sorte di persone, auuertischino di non eccedere la forma della licenza che gli è stata concessa.

Tutti li Superiori de regolari quanto prima ci daranno la lista de suoi confessori approuati, che di presente sono nella Città, e diocesi, col nome e cognome, e patria. E perche spesso volte occorre, che per le loro obedienze si mutano; per tãto daranno a noi la sudetta lista due volte l'anno; vna volta la prima settimana del l'Aduento, & l'altra la prima di Quaresima.

Ne quelli Confessori che sono nella diocesi, recufino di esibire a i Curati, o a i Vicarij foranei di quei luoghi oue stanno, la fede della loro approbatione alle confessioni, ogni volta che ne saranno richiesti.

Nelle Chiese ancora, doue sono più Confessori, si terrà alla porta della Sacrestia vna tauletta o lista de confessori di quella Chiesa da noi approuati, mutandola di tempo in tempo, secondo che si muteranno essi Confessori.

I Confessori, che haueranno da noi facultà di assoluere da censure, e casi riseruati, la usino con moderatione in edificatione e non in destructione: perciò quando giudicheranno, che

Niuno confessore senza facultà dell'Arcivescovo.

Sess. 23. dec. de reformat. c. 15. Titu. quæ pert. ad sacr. pœn. §. Qui parochialem, pag. 11.

Si dia la nota de confessori regolari all'Arcivescovo.

Licenza de Confessori riseruati come si debbavsa re.

ritorni

ritorni in uile & aiuto del penitente incorso in alcun di essi, mandarlo da noi, siano auuertiti a farlo.

Studio de Confessori ne casi di coscienza.

Tutti li Confessori, quantunque da noi admessi per idonei, nondimeno per li molti casi che alla giornata occorrono a i penitenti, che fogliono essere spesse volte difficili, auuertischino di hauer continuamēte per le mani alcuni buoni & approuati autori di casi di coscienza; e quando essi soli non fossero sufficienti col proprio studio à risoluerli, habbino ricorso à persone più intelligenti e versate in dette materie. Però sappino, che a questo effetto noi habbiamo dato cura e carico particolare al Penitentiero maggiore della Chiesa nostra Metropolitana, di consultare, e discutere diligentemente con theologi, e canonisti, i dubij che in materia de' casi di coscienza occorrono nella nostra diocesi; e dopoi d'hauer patteciato con noi le cose più graui, dar la risoluzione di essi a quelli che la ricercheranno.

Essaminino ancora bene le proprie forze, e scienza, e non s'ingeriscano a sentire confessioni di persone, che dubitino che siano inuolti in casi, che non si sappiano essi risolvere.

Habbino buona notizia delle censure, e casi riservati, e particolarmente della Bolla in Cœna Domini; & medesimamente leggano spesso li Canon penitentiali, & queste nostre auuertenze.

Confessori siano di buona vita.

Conciosia cosa che chi ministra qual si voglia Sacramento in peccato mortale, pecca mortalmente, per questo deueno li Confessori diligentemente auuertire, di non andare a sentire le confessioni ritrouandosi in qualche peccato mortale; e molto meno trouandosi legati in qualche censura Ecclesiastica.

Anzi il zelante Confessore, e desideroso di aiutar l'anime, e d'indirizzarle nelle virtù christiane, e dargli li rimedij spirituali per vscir dal peccato, & insegnarli a conoscere le astutie del nemico della nostra salute, e finalmente di spogliare il penitente del l'huomo vecchio, e vestirlo del nouo, e formare in esso vn perfetto christiano; non si deue contentare di andare ad amministrare questo Sacramento senza peccato mortale: ma conoscendo, che per i sopradetti effetti importa molto praticar prima in se stesso, quel che desidera in altri; perche più mouono gli esempi che le parole; ne si può bene insegnar ad altri la virtù che non si ha; per tanto deue hauer grandissimo desiderio di perfettion propria, & eccitarsi nelle virtù necessarie per acquistarla.

E perche quando si ammettono Regolari alle confessioni, solamēte sono esaminati della sufficienza e dottrina, essendo che per lo più non possiamo noi hauer certa notizia della bontà de i loro costumi: per questo incaricamo la coscienza de i loro Superiori, che non ci proponano a questo ministerio se non persone, che siano di bontà e virtù tale, che possano degna-

mente amministrar questo Sacramento: di che ci faranno fede in scritto, ne senza essa noi gli admitteremo.

Siano pronti a udir le confessioni, e si guardino non solamēte di mandar in dietro per fuggire la fatica, quelli che vègono per confessarsi; ma ne pur mostrino con cenno ò parole di ascoltarli mal volontieri: anzi faccino sì, che i loro penitenti sappino, che essi sentono cōsolatione e piacere de simili fatiche per beneficio loro.

Siano pronti ad udir le confessioni.

Per questa causa, & accioche li penitenti nõ si scusino di non essersi confessati, massime a tempi debiti, per non hauer hauuto commodità di Confessori; auuertischino li Confessori, ancorche altroue siano chiamati a Funerali, & altri officij, di non intermettere se non per causa necessaria, il confessare nelli tempi, ne i quali sogliono essere più frequenti le confessioni; specialmente per otto ò più giorni innanzi la Natiuità di N.S. nella Quaresima, massime dal mezzo d'essa sin a tutta l'ottaua di Pasqua, alcuni giorni a tempo di Giubilei, & altre feste, & solennità, nelle quali ordinariamente il Popolo, ò tutto, ò parte suole confessarsi.

Desideriamo anco, che li Superiori de Regolari auuertischino a questo, procurando che nelli sopradetti tempi siano nelle loro Chiese quel maggior numero di Confessori dotti, e timorati di Dio, & da noi approuati, che sia possibile.

Li Confessori Regolari quando saranno chiamati a confessare infermi, se la necessità del tempo nõ persuade altro, s'informino dal proprio Curato dello stato e conditione dell'infermo; acciò possino attendere diligentemente al carico delle coscienze di quello, massimamente in quell'ultimo punto, del quale grandemēte dipende la salute ò perditione eterna di quell'anima: & se non hauerà hauuto tempo di farlo prima, veda almeno di farlo dopò essa confessione quanto prima, perche e lui, & il Curato possano meglio satisfare, ciascuno al loro officio, in aiuto spirituale di quell'infermo.

Alcune cose da offeruarsi nella Confessione degli infermi.

Il Confessore che harà amministrato il Sacramento della penitenza a qualche infermo, sia pronto a sottoscriuere la fede scòdo la forma stampata d'hauerlo confessato, acciò che li Medici non abbandonino la sua cura, còforme alla Bolla di Pio Quinto di santa mem. & al Decreto del primo Conc. nostro Proninc. ouero della negligenza loro in sottoscriuere dette fede di nõ pigliano occasione di escusarsi dall'osservanza della sopradetta Bolla, e Decreto.

Tit. quæ pert. ad sacra. penit. vsupra.

Non confessi in casa di Laici, huomini ò dōne di qual si voglia qualità, se non in caso d'infermità; & in tal caso confessando donne, tenga l'uscio aperto, si che possi esser veduto da quelli che stanno nella stanza più vicina.

In che luoghi, & a che hore si debbiano udir le confessioni ò nõ.

Fuori del caso sodetto, nõ ascolti mai le confessioni delle donne, ancorche solamente volessero riconciliarsi, se non in Chiesa, e nelli confessionali; ne prima che si leui, ne dopò che tramonti il Sole.

In essi confessionali ordinariamente ascoltarà anco le confessioni de gli huomini che vdirà in Chiesa.

Numero, forma, e luogo de confessionali.

Per questo siano in tutte le Chiese confessionali corrispondenti al numero de Confessori che sogliono esser ordinariamente in ciascuna d'esse, & siano della forma che habbiamo ordinato vniuersalmente.

Siano posti detti confessionali in luogo della Chiesa talmente aperto, che da ogni parte si veggano: e se con questo si può insieme fare, che siano in luogo doue habbiano qualche riparo, che mentre alcuno si confessa, impedisca gli altri d'accollarsi troppo vicino al confessionale, si faccia; altramente doue è questo abuso, sarà officio del confessore leuarlo, con fare scostare le genti troppo vicine, prima che si metta a sedere nel confessionale, & anche mentre ascoltarà le confessioni, se l'occasione lo ricercerà.

Intentione, e preparatione de cōfessori prima di vdir le confessioni.

Deue il confessore talmente ordinare, e regolare la sua intentione in amministrar questo sacramento, che non si muoua per rispetto alcuno temporale, ma per sola gloria di Dio, e desiderio della salute delle anime: per tanto ogni volta che sarà chiamato, ò si mesterà a vdir le confessioni, alzando la mente al Sig. Dio, indirizzi attualmente la sua intentione a questo fine, considerando attentamente che vada a lauare quei penitenti nel pretiosissimo sangue del nostro Salvatore Gesu Christo.

Et perche sono molti pericoli nell'amministrare questo sacramento, cioè, ò di errare nella decisione de casi & oblighi che occorrono, ò di dare il beneficio dell'assoluzione a quelli che ne sono indegni, ouero di restare in qualche modo con l'anima sua macchiata, sentendo molte immonditie d'altri; per tanto non deue mai il Sacerdote andare a vdir confessioni, che prima con alcuna breue oratione secondo la commodità, non dimandi lume e gratia al Signore di nõ commettere alcun errore; e di lauar talmente le macchie dell'anime d'altri, che non imbratti la sua.

Insieme preghi per la vera cōuersione di quelli, de quali è per vdir la confessione: Per questa causa ogni confessore habbia scritto presso di se gl'infrascritti versiculi del Salmo 50. & oratione anticamente vsata nella Chiesa, e ne sia anco affissa copia nella Sacristia d'ogni Chiesa doue siano confessori, & vn'altra copia sia affissa dentro alli cōfessionali, acciò che auanti il confessare li sacerdoti dichino questa, ò qualch'altra, conforme alla diuotione di ciascuno.

✠. *Cor mundum crea in me Deus,*

℞. *Et spiritum rectum innoua in visceribus meis.*

✠. *Ne proyicias me a facie tua,*

℞. *Et spiritum sanctum tuum ne auferas a me.*

✠. *Redde mihi letitiam salutaris tui.*

℞. *Et spiritu principali confirma me.*

✠. *Docebo iniquos vias tuas.*

℞. *Et impij ad te conuertentur.*

✠. *Libera me de sanguinibus Deus, Deus salutaris mea.*

℞. *Et exultabit lingua mea iustitiam tuam.*

Oratio. *Domine Deus omnipotens, propitius esto mihi peccatori, vt dignè possim tibi gratias agere; qui me indignum propter tuam magnam misericordiam ministrum fecisti officij sacerdotalis, & me exiguum humilemq, mediatorem constituisti ad orandum & intercedendum ad Dominum nostrum Iesum Christum filium tuum pro peccatoribus, & ad pœnitentiam reuertentibus. Ideoq, dominator dominus, qui omnes homines vis saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire, qui non vis mortem peccatorum, sed vt conuertantur, & viuant; suscipe orationem meam, quam fundo pro famulis & famulabus tuis, qui ad pœnitentiam venerunt; vt des illis spiritum compunctionis; respiscant à Diaboli laqueis quibus adstricti tenentur, vt ad te per dignam satisfactionem reuertantur. Per eundem Dominum nostrum Iesum Christum &c.*

Li Sacerdoti secolari ascoltaranno le confessioni, ancor che de gl'infermi, e nelle case loro, con la cotta e con la stola. Habito de confessori.

Non ascoltino senza nostra speciale licenza, nella Città, ò de nostri Vicarij foranei nella diocesi, dopò la Domenica delle Palme sino a tutto il giorno di Pasqua inclusiue, le confessioni, se non di quelli che saranno confessati di poco prima, ò almeno dopò la Quinquagesima precedente, eccetto in caso d'infermità; e gli altri tutti siano rimessi a confessarsi dopò Pasqua dentro dell'ortaua, conforme all'ordine dato da noi alli Curati, per le cause contenute in esso.

Nõ si odano le confessioni la settimana santa.

Vedendo che alcuno senza giusta causa lascia il suo ordinario confessore, che era più atto ad aiutarlo nella via della sua salute, procuri cõ buon modo di rimandarlo a esso, biasimando questa pernicioza negligenza che hãno le persone, di non eleggere vn confessore ordinario spirituale, & intelligente; e la dannosa e nocua frequente mutatione d'essi: perche si come li medici corporali, che hanno pratica e cognitione della natura e complessione de gli infermi, non si mutano facilmente, perche essi fanno meglio applicare li rimedij necessarj al suo male; così li penitenti non deuno lasciare quel medico spirituale, il quale conoscendo li suoi bisogni, gli può applicare più opportuni & vtili rimedij.

Si essortino i penitenti a nõ lasciare il solito confessore.

Ma se per qualche buon rispetto admette alla confessione persona, che hauea continuato per alcun tempo a confessarsi con vn'altro buono e zelante confessore, sarà molto vtile farlo cõ participatione di esso, ò almeno far che il penitente habbia da lui buona licenza.

Li Confessori, massime quelli che confessano nelle terre della diocesi, cerchi no d'intendersi bene cõ li Curati di quei luoghi, doue ò per hauer monasterij, ò per p̄dicare, ò per qualche al

Confessori s'intendano e stiano vniti con i Curati.

tra occasione cōfessano; di modo che non assol-
uino quelli, che per viuere scandalosamente, e
perseuerare nello stato di peccato, ò per hauer
obligo di sodisfare à penitenze publiche, lega-
ti pij, e simili cose, non farebbono assolti da i
Curati, se prima non satisfacessero a questi lo-
ro oblihi: & à questo fine deuono li superiori
de regolari spesse volte ammonire li suoi cō-
fessori, essortádoli a questa santa vnione in edi-
ficatione delle anime: auuertendoli ancora, che
occorrendo nella risoluzione di qualche caso
alcun disparere tra loro, e Curati, si gouernino
con tal prudenza, che nõ venga a notitia de
laici, e ricorrano a noi per la decisione.

Siano auuertiti di non admettere alla confes-
sione quelli, che non verranno a quella con la
debita interiore & esteriore preparatione; am-
monendoli con parole caritatiue secondo la ca-
pacità di ciascuno, che vadino prima a prepara-
rarsi conuenientemente, e poi tornino.

Niun confessore dunque ascolti confessioni di
donne che vengono per cōfessarsi, con ricci, fu-
co, belletti, pendenti da orecchie, vani ornamē-
ti, ò vesti d'oro, ritagli, ricami, ò altri simili
sfoggiamenti, & in somma che non siano vesti
te con habito modesto, e semplice, e che non
habbiano il capo velato condecientemente, ò
con velo che non sia notabilmente trasparen-
te, ò panno di lino, ò lana, ò almeno zendale di
colore modesto, come conuiene alla riuerenza
che si deue a questo Sacramento, & alla cogni-
tione, e contritione, con le quali si deue andare
a presentarli innāzi al tribunale e giudicio del
Signore, e come rea dimādargli misericordia
e perdono.

Il medesimo si offerui con gli huomini, cioè di
non admettere alla confessione quelli, che ven-
gono vestiti con vani ornamenti d'oro e d'ar-
gēto, ritagli, sfoggiamenti di berette, con armi,
& altri simili cose.

Ricercaranno con molto maggior diligenza la
preparatione interiore, che è necessaria a quel-
li che vengono a questo Sacramento. la quale
preparatione consiste in hauer fatta buona e di-
ligente essaminatione de suoi peccati, e procu-
rato d'hauer quel dolore, che giustamente si
deue, con fermo e risoluto proposito di satisfac-
care al passato, & emendarli per l'auuenire.

Quelli dunque, ne quali scorgeranno che non
vi sia tal preparatione, cercherà con ragioni far-
li capaci, che tornino e s'apparecchino debita-
mente.

Li segni, per li quali si potrà da principio cono-
scere, che vengono senza debita preparatione,
sono.

Se vengono alla confessione immediatamente,
partendosi da qualche occupatione tempora-
le senza esser stato per qualche spatio di tem-
po in oratione; ouero se si vede, che non han-
no alcuna cognitione de i peccati cōmessi; oue-
ro se sà già il confessore certamente, che tutta-
uia perseuerano in essercitij illiciti, ò che han-

no in se qualche peccato, ouero occasione mani-
festa induttua à peccato, ne hanno intentione
di lasciarla; ò se potendo restituir la robba d'al-
tri, non la restituiscono.

Ha però da auuertire il confessore, che quādo
vede che li penitenti hanno fatto dal canto lo-
ro qualche diligenza per prepararsi a cōfessar-
si debitamente, & nondimeno ò per l'incapaci-
tà loro, ò per altro, non gli pare che habbino la
necessaria dispositione; deue supplire esso, pro-
curando d'indurli a la contritione de suoi pec-
cati, cō mostrare la brutezza della colpa, la gra-
uità d'essa per esser contra Dio, l'infinito dan-
no dell'eterna dannatione che per essa s'incor-
re; & con questo veda d'indurli e disporli di
modo, che di tutti e ciascun peccato mortale sia
almeno così attrito, che possa sicuramente dar-
gli l'assolutione.

Oltre di questo instruirà diligentemente li pe-
nitenti secondo il bisogno di ciascuno, & mas-
sime quelli che di raro si confessano, della dis-
positione e modo di confessarsi; particolarmentē-
te inculcando l'importanza della integrità del-
la cōfessione, & delle altre circostanze requi-
site a essa.

E santa vsanza di far venire li putti e putte,
quantunche non passino cinque ò sei anni, a v-
no a vno innanzi al confessore, accioche comin-
cino, & a poco a poco vadino instruendosi &
introducendosi nella cognitione, & poi nell'v-
so di questo Sacramento: deuono nondimeno
i Sacerdoti esser auuertiti, di non dare l'assolu-
tione sacramentale a quelli, ne quali non si ve-
de materia d'assolutione, ne tanto vso di ragio-
ne, che si possa giudicare che siano capaci di
questo Sacramento: & vsaranno particolar di-
ligenza d'instruire li putti e putte, come sono
arriuati alli sette ò otto anni, secondo la capaci-
tà loro, della necessitā e virtù di questo Sacra-
mento, e modo di venire ad esso.

Ascoltando il confessore le confessioni d'alcu-
ni putti ò putte peruenuti all'età di dieci in do-
decim anni, li quali il confessore conosca capaci
di presto poter essere habilitati a riceuere la sã-
tissima Communione; non lasci, che per negli-
genza sua, ò de padri ò madri, procedano più
oltre senza godere di questo spirituale tesoro;
ma quanto prima diligentemente li instrui-
sca delle cose necessarie, per poter riceuere de-
gnamente il Santissimo Sacramento, e delli in-
numerabili frutti che da esso si cauano, e con
quanta humiltà, riuerenza, e purità di consciē-
za si deue riceuere: & dopò hauerli prima cō-
fessati tre ò quatro volte, ò gli amministri lui
la santa Communione, & gli ne faccia fede da
essibire al Curato, perche li admetta poi alla
Communione Paschale; ò veramente li faccia
la fede, che sono instruiti & idonei per riceuer-
la, e li rimetta al Curato.

Nel principio della confessione innanzi che il
penitente cominci a dir i suoi peccati, deue il
confessore (massime con persone rozze, ouero
che

Offertioni
nelle confes-
sioni de putti ò
putte.

Interrogationi
da farsi nel prin-
cipio della con-
fessione.

Nó s'ascoltino
le confessioni di
chi non è prepa-
rato, interiore,
& esteriormen-
te.

Difetto di pre-
paratione exte-
riore.

Difetto di pre-
paratione inte-
riore.

che rare volte si confessano) premettere alcune interrogazioni, per saper meglio gouernarsi con lui : & sono le infraſcritte.

Prima se non conoſce, che il penitente ſia di quelli, che egli hà facultà di poter confeſſare, lo ricerchi di ciò ; & trouando che non ſia, lo rimetta a chi lo può confeſſare.

Et quando ſia di quelli, & nondimeno nõ habbia cognitione del penitente, lo interroghi del ſuo ſtato, conditione, profeſſione, arte, o eſſercitio che fa.

Gli domandarà, quanto tempo è che non ſi ſia confeſſato, ricordādogli il grandiffimo frutto, che ſi caua dal confeſſarſi ſpeſſo.

Se hà fatto la penitenza impoſtagli.

Se sà li articoli della fede, e li precetti del Signore, e della Santa Chieſa: & non ſapendoli, ſi gouernarà conforme a quello che ſi dirà più a baſſo.

Se hà uſato in eſſaminare la ſua conſcienza la debita diligenza; la quale deue eſſer tanta, quãta ſi ſuol mettere in negotio importantiffimo, eſſendo veramente tale andar a queſto Sacramento.

In queſta occaſione ſecondo che vedrà eſſer biſogno, lo inſtruirà anco comè debba fare l'eſſamine della cōſcienza, per ridurſi a memoria tutti li peccati commeſſi con le loro circonſtanze; cioè che uada tra ſe ſteſſo diſcorrendo la ſua uita; prima quãto alla diuerſità delle età, cioè pueritia, giouentù, &c.

Secondariamente quanto alla diuerſità de ſtati, nelli quali ſi ſia trouato; come farebbe prima che ſi maritalle, poi nel marrimonio, &c.

Terzo quanto a gli accidenti diuerſi di proſperità, & aduerſità, e di ſanità, & infermità; li varij tempi, li diuerſi officij che hà eſercitato; le compagnie che hà tenuto; li luoghi, paefi, e caſe, doue è ſtato, & hà conuerſato; finalmente in tutte queſte coſe ricerchi, ſe hà peccato col cuore, con la lingua, o con l'opere.

L'auuſi parimentè delle conditioni, che ſi ricercano alla buona confeſſione, dichiarādoglele con la maggior breuità e facilità che ſia poſſibile: e potrà ridurre a quatro o cinque più principali, quelle ſedici che ſogliono mettere li Dottori, compreſe in queſti uerſi.

*Sit ſimplex, humilis confeſſio, pura, fidelis,
Atq. frequens, nuda, & diſcreta, libèr, ueracūda,
Integra, ſecreta, & lachrymabilis, accelerata,
Fortis, & accusans, & ſit parere parata.*

Gli dimandarà, ſe sà di eſſer incorſo in qualche caſo riſeruato, ouero in qualche ſcōmmunica; ouero ſe sà di hauere qual ſi voglia altro impedimento, per il quale egli non lo poſſa aſſoluere: etrouando all'hora, o nel corſo della confeſſione tal impedimento, non proceda più oltre; ma auuſi il penitente, che non può eſſere da lui aſſoluto; & eſſendo nella Città, che gli è neceſſario preſentarſi innāzi a noi, o al Penitentiero maggiore della Chieſa noſtra Metropolitana, o altro a chi ſia da noi data facoltà

di aſſoluere in ſimile caſo: ma quando per qualche riſpetto giudicaſſe il Confeſſore, non conuenire che ſi preſenti il penitente, venga lui per le facultà dal Penitentiero, o da noi.

Se il penitente è fuori della Città, & il caſo è tale, che poſſa eſſer ſubdelegato il Confeſſore iſteſſo ad aſſoluerlo dal noſtro Vicario foraneo, o altro delegato da noi in quelle parti per ſimili occorrenze de caſi riſeruati; procuri la facultà opportuna, altrimenti rimetta il penitente ad eſſi, eccetto ſe ne loro anco hauèſſero da noi facultà di tale aſſolutione de caſi riſeruati, o queſto caſo non fuſſe compreſo nelle loro facultà; & all'hora potendo il penitente uenire a Milano, l'eſſorti a farlo; non potendo, pigli da lui licenza di ſcriuere, o dire il detto caſo a noi, o al Penitentiero maggiore, per hauer la poteſtā di aſſoluere: & occorrendo per queſto di ſcriuere, lo faccia con prudenza, e maggior cautela che farà poſſibile, acciò che il caſo non venga a notitia d'altri: e quando la coſa fuſſe di tal importanza, che ſe la lettera ſi perdeſſe, o fuſſe intercetta, portafſe notabile pregiudicio al penitente; lo faccia uenire in perſona a Milano, quando però non pareſſe al Confeſſore di uenir lui medeſimo.

In tali caſi farà bene, che ricorra, o indirizzi i penitenti più toſto dirittamente al Penitentiero maggiore, che altroue; perche egli è ſpecialmente deputato da noi con ampla facultà ancora di ſubdelegare altri, in tutti i biſogni che occorrono per l'aſſolutione de caſi riſeruati; & doue anche non poteſſe lui, hà da noi ordine di procurar preſſo a noi, o doue ſia neceſſario, ogni opportuno aiuto in ſimili biſogni.

Aduerta, che ſe trouaſſe il penitente legato di qualche ſcōmmunica, l'inſtruiſca quanto ſia graue la pena della ſcōmmunica, & quanto pericola ſia perſeuerare in quella, & con quanta diligenza ſi deue fuggire, ilche farà moſtrandogli gli effetti d'eſſa.

Interroghi, ſe sà alcuno heretico, o ſoſpetto di hereſia, o altra ſimile coſa, quale habbia da denunciare per uigore de noſtri editti, o del Padre Inquiſitore; e trouando che habbia tale obbligo, lo faccia ſatiſfare: & ſe hauèſſe per colpa ſua paſſato il termine che ſi dà a fare dettè denuncie dopo di hauer hauuto notitia del heretico o ſoſpetto, lo faccia ancora procurare di hauer licenza di eſſere aſſoluto, per non hauer denunciato a tempo.

Deue fare quelle interrogazioni delle confeſſioni paſſate, che ſono neceſſarie per conoſcere, ſe fuſſe incorſo in alcun caſo, per il quale fuſſero ſtate nulle, & però ſi douèſſero reiterate; comè farebbe, ſi fuſſe confeſſato da chi non hauèſſe poteſtā di aſſoluerlo; o da chi non hauèſſe uſata la forma legitima dell'aſſolutione; o da Sacerdote tanto iguorante, che non intendèſſe, o ſapeſſe le coſe che ſono neceſſarie per amminiltrare queſto Sacramento; ouero ſe gli hauèſſe ſcientemente taciuto qualche peccato

cato mortale, ò diuisa la confessione, dicendo a vn Confessore vna parte de suoi peccati, & a vn'altro l'altra; ouero se si fosse cōfessato senza hauere alcun dolore de suoi peccati, ò senza proposito di emendarli; ouero senza vsare diligenza di sorte alcuna per ricordarsi de' peccati.

E perche per il più si suole vsare molta negligēza in far le confessioni come si deue, massime nel tempo che la persona non viue in timor di Dio, & hà pochissima, ò niuna cura dell'anima sua, di modo che più presto si confessa per vna certa vsanza, che per cognitione ch'egli hà de suoi peccati, e desiderio di emendarli; & in ogni caso per la grande vtilità che è di confessarsi generalmente, massime nel principio che l'huomo si risolve di volerli da douero emendare, e conuertire a Dio; esortino li Confessori, secondo la qualità delle persone, à luogo, e tempo li penitenti a fare vna buona confessione generale, acciò che per mezzo di quella rappresentandosi innanzi à gli occhi tutta la vita passata, si conuertano con maggior feruore à Dio, & satisfacciano con questa, a tutti li difetti che fullero interuenuti nelle confessioni passate.

Finite le dette interrogazioni, che sono come preamboli, e preparatorij a la confessione, induca il Confessore in ogni modo il penitente, ch'essò dica prima tutti li suoi peccati, de quali si ricorda.

Il che fatto che habbia, e trouado come per lo più suole accadere, che il penitente habbia bisogno d'essere interrogato, accioche per mezzo dell'interrogationi intenda molte cose, ch'egli si sarà scordato, ò hauerà confusamente dette; auuertēdo in particolare di domādare sempre il numero de peccati mortali commessi, di modo che se bene il penitente non li saprà precisamente riferire, nondimeno li faccia dire poco più ò manco quel numero, che pensa essere più appresso alla verità.

Proceda in queste interrogationi con ordine, cominciando da gli commādamenti del Signore, a i quali se bene si possono ridurre tutti li capi delli quali si deue interrogare, nondimeno con persone che vengono di raro a questo, è ben discorrete ancora per li sette peccati capitali, cinque sentimēti, precetti della Chiesa, & opere di misericordia.

Deue essere il Confessore prudēte, vsando particolar diligenza in domandare di quei peccati, ne i quali gli huomini dello stato nel quale è il penitente, sogliono per lo più incorrere.

E nei peccati carnali, insieme con la prudenza deue vsare molta cautela, in non cercar altro, quando hauerà inteso la specie del peccato, e le circostanze grandemente aggravanti.

Per questa causa il Confessore deue essere instrutto, quali sono le circostanze che mutano la specie del peccato, ò che grandemente l'aggrauano; però che queste due sorte di circon-

stanze necessariamente si deouono esplicare nella cōfessione, sopra di che ricorrerà alle Somme, done dichiarano quel verso.

Quis, quid, vbi, quibus auxiliis, cur, quomodo, quando.

Sia particolarmente cauto & auuertito, del modo con che deue interrogare donne, e putti, acciò non gl'insegni quel che nō fanno; e li sforzi d'vsar parole, che non offendano l'orecchia del penitente; guardandosi mentre che confessa, di non far atto ne gesto alcuno, per il quale qualche circōstante si potesse accorgere di grauezza di peccato, nella persona che hà innāzi; & anco per non spauentare il penitente, di modo che per questo tacesse qualche altro graue peccato; anzi gli faccia animo a confessare ogni enorme e brutto peccato.

Il Confessore che hà qualche priuilegio, facultà, & autorità di commutare li voti di quelli che si confessano, non li commuti, se non in altre opere pie, maggiori, e più grate a Dio, ò almeno vguali, hauēdo diligente risguardo alle spese, fatiche, & altre incommodità che harebbono patito, se hauessero adempiuti i loro voti. Se hà facultà da giuibilei ò priuilegij per lettere Apostoliche, di assoluere da peccati benche enormi, e pene, e censure Ecclesiastiche; sia auuertito, che non può però dispensare con quelli che saranno incorsi in irregolarità, saluo se nelle dette lettere Apostoliche non si fa di questo espresa mentione.

Accioche li Confessori siano instrutti di non dare il beneficio dell'assolutione a quelli, che veramente ne sono indegni, come per in consideratione, e negligenza, ò altra causa spesso accade; d'onde nasce, che molti perseverano longo tempo nelli medemi peccati con mirabile ruina delle anime loro; per questo habbiamo cō il parere de molti Theologi secolari e regolari di varie congregazioni, notato qui à basso, quello che si deue offeruare da li Confessori in alcuni casi più frequenti; però siano essi auuertiti di gouernarsi in assoluere ò nò in questi in frascritti casi, nel modo che si dirà.

Perche dunque ogniuno che sia peruenuto all'vsò della ragione, è obligato sotto pena di peccato mortale a sapere tutti quelli articoli del Simbolo Apostolico, che sono solennizzati dalla santa Chiesa, e quali siano, almeno quanto alla sostanza, e li cōmandamenti di Dio, e della santa Chiesa, che obligano a peccato mortale, e comunemente si sogliono insegnare nelle scuole della Dottrina Christiana; per questo trouando il Confessore, che il penitente nō sapia le sopradette cose, se nō sarà disposto a impararle quanto prima, non deue assoluerlo: ma quando si esibisca pronto di farlo, se altre volte essendo stato ammonito dal Confessore, ò sia l'istesso ò altro, ò dal suo Curato, in particolare a impararle, (di che auuertisca d'interrogarlo) non hà fatto la debita diligenza per impararle secondo la sua capacità, differisca l'assolu-

Cautione nel commutare voti, & assoluere da peccati enormi, ò censure.

Alcuni casi ne quali non si deuono assoluere i penitenti.

Quei che non fanno gli articoli della fede, &c.

Diligenza del confessore in aggiutare i penitenti al confessarsi bene.

soluzione fino a tanto che in qualche modo satisfaccia : mà non essendo stato di ciò auisato , lo assolua, dandogli prima quella instructione delle sopradette cose , che gli fosse necessaria , per essere all' hora capace dell' assoluzione.

Padri e Madri di famiglia negligenti nel gouerno.

Trouando Padri e Madri di famiglia, che non vfa no diligenza di fare imparar le sodette cose a quelli che sono sotto alla lor cura, e non le fanno, ò siano figliuoli, e figliuole, ò seruitori, e seruitrici (delche auuertiranno d'interrogarli particolarmente ;) ouero non procurano che offeruino li precetti di Dio Signor nostro, e della santa Chiesa; oueramente, quello che è peggio, gl'impediscono ad offeruarli, come fanno quelli , che tengono tanto occupati li seruitori e seruitrici, che in vn certo modo li mettono in necessità di lauorare per li proprij bisogni le feste ; ò che non gli danno tempo, che conforme al precetto della Chiesa possino vdir Messa; ò che senza sapere, quali della sua fameglia hanno legitimo impedimento, gli danno, ò lasciano dare indistintamente da cena in casa sua nel tempo della Quaresima, e nelli altri giorni di digiuno; ò gli danno auanti l' hora debita in tali giorni la mattina da desinare; ò che nõ gli ammoniscono e correggono, quando transgrediscono essi precetti; e quando li seruitori sono incorreggibili, e scandalosi , non gli danno licenza di cala sua .

In tutti questi casi, se non promettono di satisfare realmente a quello che sono tenuti, e d'emendarli della negligenza vsata nella cura della tua fameglia nelle sudette cose , non li assoluera.

Mà promettendo di farlo, se non saranno più stati ammoniti dal Cõfessore, ò Curato, nel modo che s'è detto di sopra , gli potrà assoluere ; Et se sono stati ammoniti più volte , nè si sono in modo alcuno corretti , differisca di dargli l'assoluzione, sinche habbiano dato principio , & veri segni ; e proua per qualche tempo dell'emendatione.

Violatori delle feste.
Tit. de fest. dier. cultu. pag. 85.

Il medesimo modo offerui con quelli , che contra la dispositione delli Concilij nostri Prouinciali, e particolarmente del terzo, & altri nostri ordini, nelli giorni di festa perseverano in lauorare, e vedere, ò fare altre cose prohibite nelle sopradette nostre dispositioni, & ordini.

Quei che attendono alle pompe.

L'istesso offerui con quelle persone , le quali nel superfluo ornato del corpo, e pompe, peccano mortalmente.

Casi ne quali per le pompe si pecca mortalmente.

Et perche sono ridotte le pompe di questi tempi nel maggior colmo che possino essere, & in bona parte per colpa, e negligenza de Confessori; li quali senza cõsideratione alcuna, e forse senza farne consciẽza alli penitenti gli assoluono ; si metteranno distintamente li casi , nelli quali le persone per le superflue pompe & ornato peccano mortalmente ; accioche poi nell'assoluerle, si reghino secondo gli auili dati di sopra . Quando dunque vsano pompe, ò si ornano a fine di peccato mortale ; peccano mortalmente .

O quando per simili ornamenti transgrediscono , ò fanno che altri transgrediscano qualche commandamenti di Dio, ò della Chiesa ; come faria lauorando le feste , ò facendo lauorare, ò lasciando la Messa , ò facendola lasciar per ornarsi, ò essendo causa che il marito, ò altri a quali spetta di mantenerla, spendino più di quello che portano le sue forze, onde sappia, ò deua ragioneuolmente sapere, ò dubiti probabilmente, che per questo naschino odij e dissidij in casa, il marito, ò altri sudetti biastemino, facciano guadagni ò contratti illeciti, cessino colpeuolmente da elemosine debite, ò da satisfare li legati pij , ò altri debiti a quali sono obligati , ò ritenghino, ò differischino la mercede debita a gli operarij, ò facciano nuoui debiti, che dipoi non possino a suo tempo pagare ; dalle quali cose ne segue danno notabile del prossimo , nõ possino collocare le figliuole in matrimonio quando sono in età cõueniente, ilche suole par torire per lo più grandi inconuenienti ; ò ne nascano , ò siano per nascere altri simili peccati , che si vedono seguire comunemente per le fouerchie põpe & ornato; nelli quali casi l'vsare dette pompe, & ornato, è peccato mortale.

E perche è quasi impossibile, quando vna persona sfoggia più di quel che portano le sue facultà, che nõ conosca, ò possa, e debba conoscere, che ne seguano , ò habbino a seguire simili peccati ; si può quasi far vniuersal giudicio , che tali siano in peccato mortale ; se dalla diligente discussione, che farà il Confessore col penitente, nõ gli constarà del contrario per qualche particolare causa .

Pecca anco la persona mortalmente nel modo dell'ornarsi, quantunche la spesa nõ passi lo stato, e facultà sua ; come se l'ornato è induttiuo da se a lasciua, oueramente per cõmune interpretatione de gli huomini; ouero se quantunque non sia induttiuo da se , nondimeno s'accorge, ò dubita probabilmente, che per occasione di tal modo d'ornamento nõ vsato comunemente dalle persone probare del suo stato , qualche persona particolare si muoue ad amarla in honestamente, ò si nutrisca in questo peccato, & tuttauia fa niuna, ò poca stima della salute spirituale del suo prossimo, qual vede ro uinare in questo suo straordinario ornato, & persevera pure in esso ; ouero quando è fatto tal ornamento con intentione di mostrare varij affetti d'amore in honesto, e dar segno d'essi con vestire varij colori, ò in altro modo .

Auertisca ancora, che non solo non si possono assoluere quelli, che veramente non hanno ferma deliberatione di lasciare il peccato mortale; mà nè anco quelli, che se ben dicono di desiderare di lasciarlo, nõ dimeno affermano, che gli pare, che non lo lasciaranno : se questi tali non vogliano pigliare quelli rimedii, senza li quali il Confessore giudica, che torneranno al peccato.

Si differisca anco l'assoluzione, sinche si vede qual-

Non si debbono assoluere quelli che non vogliono accettare i rimedii per fugire i peccati.

qualche emendatione, a quelli che quātunque dichino, e prometтино di lasciar il peccato, nō dimeno il Confessore giudica probabilmente, che non lo lasciaranno, come sono alcuni huomini, specialmente gioueni ociosi, che il più del tempo stanno in professione di giuochi, crapule, amori, peccati carnali, biassemme, parole dishoneste, mormorationsi, odii, detractioni, e vengono solamente gli vltimi giorni di quaresima a confessarsi; & a quelli, che molti anni hāno perseverato, e sono ricaduti nelli medesimi peccati, ne hanno fatto diligenza alcuna d'emendarli.

opportuni e necessarij, come per essemplio, ordinatgli che non si troui solo con la tal persona, allēgnargli orationi, qualche maceratione della carne, e sopra tutto le frequenti confessioni, & altri simili, quali se esso accetterà, il Confessore potrà assoluerlo.

E se dopò questa diligenza fatta da lui, ò da altro Confessore precedente, non si farà emendato, non gli dia l'assolutione, sinche attualmente non habbia leuata l'occasione, ò non paia altramente a noi: dal quale faccia ricorso in tale occasione, conferendo con noi il caso senza scoprire le persone.

Occasioni di peccati mortali nel secondo ordine, cioè per rispetto della persona, sono quelle cose, le quali ben che siano in se lecite, nondimeno ragioneuolmente si giudica, che il confitēte tornatà alli medesimi peccati, che già in quelle hā commesso, se in esse persevera, come per il passato ha fatto.

Seconda sorte d'occasioni, quādo si giudica che per quelle il penitente tornerà a cadere.

Tale a molti fogliono essere per la corruttela del mondo, la militia, la mercantia, li Magistrati, l'auuocare, il procurare, & altri simili essercitij; nelli quali l'huomo che è habituato a peccare spesso mortalmente in bestemmie, furti, ingiustitie, calonnie, odij, fraudi, pergiuri, & altre simili offese di Dio, sà che perseverando in tali essercitij, gli occorreranno le medesime occasioni; nè vi è ragione di pensare, ch'egli habbia a essere più forte contra il peccato, che nel passato sia stato, e consequentemente ritornerà a gl'istessi peccati.

Però i tali deuono, come dice Sant'Agostino, ò lasciare l'essercitio a loro pericoloso, ò almeno non essercitarlo senza licenza & obediēza d'un buono & intelligente Sacerdote: il quale non deue assoluer l'huomo in tale stato, se ha opinione ragioneuole, che sia per ritornare alli medesimi peccati, quando perseveri nella medesima occasione; però deue far proua della sua emendatione per alcun tempo.

Et in questo è d'aprire gli occhi tanto più, quāto che il difetto in questa parte dei Confessori, fa che quasi in tutte le arti & essercitij regnino molti abusi, e peccati grauissimi; senza li quali pare per questo, che hoggidì molti nō sappino essercitare anco le cose in se stesse giustissime.

Come per essemplio, nelli Magistrati, & altri officij, si giurano molte cose, che non s'osservano.

Nel consigliare, auuocare, e procurare, si serue alla malignità de clienti, & all'ingiustitia contra la propria conscienza.

Nella militia, alle regole del duello, a gli odij, & homicidij, a professione di giuochi, alla biasstemma, alla rapina, alle meretrici.

Nelle mercantie, all'vsure, alle fraudi delle robe, in mischiare, e dare la trista per la buona, ò veder per più quello che vale manco, in pergiurare facilissimamente, in fraudare li datij; & altri peccati.

Molti

Quelli che non vogliono lasciare le occasioni de peccati mortali.

Non si possono parimente assoluer quelli, che non hanno vera resolutione di lasciare insieme con li peccati mortali, le occasioni d'essi.

E perche è di molta importanza, che li Confessori intendano bene questo, però a instructione loro s'esplicherà più distesamente.

Quali siano queste occasioni.

Chiamasi occasioni di peccato mortale tutte quelle cose, le quali danno causa di peccare; ò perche da se stesse sono induttive al peccato, ò perche il confitente è solito in quelle talmente a peccare, che ragioneuolmente deue il Confessore giudicare, che per il suo mal habito nè anco per l'auenire s'atterrà, se in quelle occasioni persevererà.

Prima sorte di occasioni che sono per se induttive al peccato.

Nel primo ordine d'occasioni, cioè, quelle che di sua natura sono induttive al peccato, sono il far professione di giuoco di carte, ò dadi, ouero tener casa apparecchiata a questo effetto per altri, tener in casa, ò a sua requisitione la persona con la quale si pecca, ò in altro modo cohabitare seco, perseverare nelli ragionamenti, guardi, conuersationi, & altri gesti e pratiche d'amori lasciui.

Essendo dunque inuolto il penitente in alcuna di queste occasioni, ò altre a queste simili, se la detta occasione è tale, che sia in essere, come tener la concubina, ò simile; non deue il Confessore assoluerlo, se prima attualmente nō lascia essa occasione; nè l'altre occasioni, come professione di giuochi, guardi, conuersationi, gesti &c. se non promette di lasciarla; & quando anco prometta, se hauendo promesso altre volte, nondimeno non si sia emendato, differisca l'assolutione, sin tanto che veda qualche emendatione.

che si deue fare quando non si può lasciar la occasione senza pericolo, ò scandalo.

E perche può accadere tal caso, che'l penitente cōtutti li ricordi e modi che gli vengono proposti dal prudente e zelante Confessore, veramente non possa lasciare l'occasione senza pericolo, ò scandalo, deue il Confessore seruirsi de questi remedij.

Primieramente differisca l'assolutione sin tanto, che veda certa proua di vera emendatione; & se non potesse differire l'assolutione senza pericolo di qualche infamia del penitente, e veda in lui tali segni di contritione, e tal dispositione e prontezza a riceuere gli rimedij, che il Confessore giudicherà necessarij perche si emēdi, deue proporgli quelli, che gli parranno più

Molti artigiani s'occupano così la festa come il dì di lauro, talche mai non si danno al culto diuino, nè ascoltano la parola di Dio, & al medesimo modo occupano la sua famiglia.

Et così si trouarà che molti in tali essercitij sono continuamente viunti in peccati mortali: li quali non si deuono stimare capaci dell'assoluzione, senza prima usare diligenza di liberarli dalle occasioni, ò fargli più forti.

Anzi usando il Confessore di maggior diligenza, trouarà forse, che alcuni di questi tali mai si sono bene confessati: e ritrouando che veramente sia così, douerà mostrargli che per ciò deuono (oltre la detta proua di reale emendatione, ò il scostarsi dall'essercitio a lui pericoloso) confessarsi generalmente, & usare rimedij forti per la sua salute.

Molto più douerà esser auuertito il Confessore in quella sorte d'essercitij & operationi, le quali non hanno seco alcuna necessità, & utilità: e se non sono in quella prima sorte d'occasioni per se induitue al peccato mortale, e con sequentemente da lasciarsi ordinariamente da ogni sorte di persone; nondimeno inclinano al male, e tirano molto facilmente, e spesse volte l'huomo a diuersi peccati mortali; come sono l'andare a balli, il conuersare con bestemmiatori, braui, & altre male compagnie, il frequentare le tauerne, l'ocioosità, e simili cose; per occasione delle quali, essendo soliro l'huomo a peccare mortalmente, non deue essere assoluto, se prima non le rinuncia, e prometta d'astenersene, e lasciare realmente detta occasione.

E se pure parerà al Cōfessore di poter veramente credere la prima ò seconda volta alla promessa che fa il penitente, di lasciare la detta occasione, potrà con essa promessa assoluerlo; ma più oltre non lo faccia, anzi differisca l'assoluzione, fin che veda l'attuale proua, che si sia leuato fuori di questa occasione.

Nò si assoluano quei che fanno contratti prohibiti, & illeciti.

Si guarderà ancora il Confessore di assoluere quelli che essercitano contratti nominatamente prohibiti ne i nostri Concilij Prouinciali, ò che altrimenti sono manifestamente illeciti, se prima non li rescindono, e fanno la debita satisfatione.

E se li contratti sono dubbiosi, prima d'assoluerli, mandino il caso al nostro Penitentiero maggiore, quale harà cura di procurare presso di noi la risoluzione: ma in tal caso se il penitente darà sufficiente cautione di stare a quello che sarà deciso, lo potrà assoluere, & admettere alla comunione.

Quei che deuno notificare qualche cosa p publico Editto &c.

Neanco assolua, etiam in vigore di qualche Giubileo, quelli che non hanno notificato quel che fanno, di cose che siano stati ammoniti di notificare per publico Editto, ò Monitoria Papale, ò Archiepiscopale, se prima non fanno tal notifikatione, e satisfatione a tutto quello che siano obligati, per il danno che fusse seguito per non hauer notificato.

Non assolua innanzi la debita restitutione, e sa-

tisfatione quelli, che hanno di ciò qualche obligo, potendo farlo.

Ecceituando quelli che sono in graue e pericolosa infermità, alli quali però commandi, & incarichi, che quanto prima satisfaccino.

Usato che harà il Confessore le sopradette diligenze, se non hauerà trouato impedimento alcuno, per lo quale debba negare, ò differire l'assoluzione, faccia che il penitente concluda la confessione, chiamandosi in colpa di tutti li peccati confessati, & d'altri, che con parole, pensieri, opere, & omissioni ha commesso, de quali non si ricorda.

Quel che deue fare il confessore nel fine della confessione prima che dia l'assoluzione.

Il che fatto mostrandogli il Confessore (massime se è persona che di raro si confessi) la gravità de peccati, discendendo in particolare a quelli, nelli quali trouarà più inuelto il penitente, gli darà quei rimedij contra detti peccati, che gli parranno più spediti: nel che giouerà, che il Confessore habbia familiare quel libretto intitolato, *Methodus confessorum*, oueramente, *Directorium confessorum*.

Di più se farà dibifogno, gli ordinarà che satisfaccia, restituendo ò robba, ò fama, ò honore che hauesse tolto al prossimo, e data la salutare penitenza conforme a quello che a basso si dirà, l'assoluerà.

Se per sorte il penitente fusse incorso in qualche censura, dalla quale egli lo possa assoluere, deue premettere detta absoluzione a quella de peccati; & è bene sempre premetterla ad cautelam, in quanto egli può, & il penitente ne hauesse bisogno.

Similmente se il penitente hauesse qualche caso riseruato, non lo assolua, se non ha hauuto facoltà: altramente incorrerà nella scomunica del nostro Sinodo diocesano: Nè li regolari, quantunque godano del priuilegio del *Ma ycmagnum*, ò altri, senza nostra particolar licenza possono assoluere detti casi, come la Sántità di Papa Gregorio XIII. di parere della Congregatione delli Cardinali interpreti del Concilio di Trento ha dichiarato.

Dioc. 4. decr. 14 pag. 354.

Molto meno s'ingeriranno d'assoluere da i casi contenuti nella Bolla in Cena Domini, ne altri riseruati alla Sede Apostolica.

Et acciò che tutti della nostra diocese obseruino la medesima forma d'assoluere, vsino la seguente; auuertendo di non lasciare le parole, nelle quali consiste la forma dell'assoluzione, cioè; *Ego te absoluo*; Terranno dunque questo modo: *Misereatur tui omnipotens Deus, & dimissis omnibus peccatis tuis, perducat te ad vitam aeternam. Amen.*

Forma dell'assoluzione.

Indulgentiam, absolutionem, & remissionem omnium peccatorum tuorum tribuat tibi omnipotens & misericors Dominus. Amen.

Dominus noster Iesus Christus te absoluat, & ego auctoritate ipsius absoluo te ab omni vinculo excommunicationis, suspensionis, & interdicti, si quod incurristi, quantum possum, & indiges: Deinde Ego te absoluo à peccatis tuis in nomine

nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Amē.
 Passio Domini nostri Iesu Christi, Merita Beate Mariae semper Virginis, & omnium Sanctorum, & quidquid boni feceris, & mali sustinueris, sint tibi in remissionem peccatorum, augmentum gratiae, & premium vitae aeternae.
 Amen.

Offervanze nel
 ingiongere la
 soddisfazione ò
 penitenza.

Nell'ingiongere la satisfattione, e penitenza, deue il Confessore essere circospetto, acciò non le imponga tanto leggiere, che la potestà delle chiauì ne venga in disprezzo, e che esso nõ parrecipi de' peccati d'altri; nè meno tanto graui, ò longhe, che li penitenti ò ricufino d'essequirle, ò accettandole, non l'essequiscano poi intieramente.

Per tanto deue il Confessore sapere li Canonì penitentiali; perciocche quantunque si possino, e si debbano moderare ad arbitrio di prudente e discreto Confessore, secòdo la contritione del penitente, ò la qualità, e diuersità delle persone, & altre circostanze; nondimeno è bene sempre guardare li sodetti Canonì, & a quelli come a regole conformarsi quanto si giudicarà spediante; e quantunque il Confessore nõ imporrà la penitenza del Canone antico, douerà nondimeno spesso volte manifestarlo al penitente, per indurlo à maggior contritione, et à essequire tanto più prontamente la minore Penitenza che gli sarà stata ingionta, cauando vtilità dalla benignità che hoggi vsa seco la santa Chiesa, in mitigar il rigore dell'antica disciplina Ecclesiastica.

Procuri, che le satisfattioni corrispodano a peccati commessi, come, imponendo per li peccati carnali, digiuni, vigilie, peregrinationi, cilicij, & altre simili cose, che possono macerare e mortificare la carne.

Per il peccato dell'auaritia, oltre le debite restitutioni, imponga elemosina còforme alla facoltà di ciascuno.

Alla superbia, & altri peccati spirituali, conuene l'oratione; con la quale humiliandosi innāzi a Dio, s'acquista forza e vigore di resistere a simili peccati.

Alla negligēza d'imparare le cose Christiane, gl'imponga d'ascoltare le Prediche, & andare almeno per certo tempo alle Scuole della Dottrina Christiana.

A gl'indeuoti, e tepidi nelle cose della salute propria, gli imporrà il visitare e frequentare le Chiese, diuini officij, e frequentare l'oratione. Alli bialtemmatori particolarmente imponga graue penitenza secondo la qualità della colpa, còformandosi alla disposizione de Sacti Canonì, Decreti de Pontefici, Concilio Lateranense, & ordinatione de nostri Concilij Prouinciali.

Deue però il Confessore vsar prudenza, hauēdo riguardo alla qualità delle persone, nõ imponendo elemosine a poveri; nè ordinariamēte a quelli, che con le proprie fatiche si guadagnano il viuere, digiuni; & hauendo il mede-

simo riguardo nelle altre penitenze.

Auuertisca di non assoluere publici, ò scandalosi peccatori senza ingiongere loro publica satisfattione, e penitenza proportionata al suo errore; accioche con la correttione loro sodisfacino al scandalo dato, in conformità del Concilio di Tréto, e di quello che s'è ordinato sopra di questo nel primo, e terzo nostro Concilio Prouinciale: nè commuti dette satisfattioni ò penitenze publiche in altre secrete, senza hauerne da noi espressa facoltà.

Perche sia più libero il Confessore a fare gl'officij che deue co'l penitente, & habbia con esso più autorità in tutte le cose, che gl'ordinarà per la salute d'esso, fugga non solo ogni auaritia, mà anco ogni minima sospitione d'essa.

Particolarmente non dimandi, nè pur con cenari, danari, ò altra cosa nelle confessioni, nè per occasioni d'esse; anzi non solo con le parole, mà più ancora con li fatti dia ogni testimonio d'abborire simili cose.

Ingiongendo penitenza al penitente di far dir Messè, non l'applichi diretta nè indirettamente, nè a se, nè alla sua Chiesa, ò Monasterio.

Il medesimo serui nelle satisfattioni che gli occorrerà far fare per occasioni di debiti incerti, per commutatione di voti, ò simili altre cose. Nè meno pigli danari, ò altre cose da restituire, eccetto se la necessitā per nõ iscoprire il penitente, lo ricercasse; & in tal caso procuri vna poliza di riceuuta da colui, a chi hauerà fatta la restitutione, e la consegna al penitente: & in tutto proceda di maniera, che fugga ogni ombra & apparenza d'auaritia.

Guardisi sopra tutto il Confessore di non scoprire nè con parole, nè con segni in qual si voglia maniera il peccatore, ò il peccato, ò alcuna delle circostanze della persona, cò la quale il peccato è stato commesso; finalmente cosa alcuna sentita in confessione, per la quale si possa in qual si voglia modo venire in notitia di qual si voglia etiam minimo peccato confessato.

E quando gli occorrerà dimandar còfiglio, per sapere la resolutione di qualche caso che gli sia occorso in confessione, sia molto auuertito di farlo con persone, & in modo, che non si possino accorgete quale sia la persona.

E per questo è bene, che in tutto s'astēga di parlar con altri de peccati vditì in confessione; e parlandone per qualche bisogno con l'istesso penitente, non lo faccia senza sua licenza in altro modo che in atto di confessione sotto il medesimo sigillo.

Essendo il Confessore ricercato dal penitēte, che gli facci fede d'hauerlo confessato, per poterlo esibire al suo Curato, come douerà far sempre nelle confessioni Paschali; la facci nella forma infra scritta. e perche de queste fedì se ne daran molte copie in stampa ad ogni Confessore, auuertisca esso di tenerle a mano, e di nõ le dare ad alcuno, se nõ quelle che sottoscriuerà per quelli c'hauerà confessato.

Seff. 24. decr. de refor. c. 8. Prot. 1. de pœn. p. 11. §. Idem. Prou. 3. ead. pag. 93. §. Studeat.

Confessori fughino ogni auaritia ò suspitione di essa.

cōfessori si guardino bene di nõ iscoprire la confessione.

Modo di far le fedì per le confessioni.

La forma della fede sarà questa.

1975. *Adi del Mese di*
Ho ministrato il Sacramento della Penitenza à
habitante nella Parochia di

Scriva nel primo bianco, il dì che si farà cōfessato, nel secondo il mese, nel terzo il nome e cognome d'esso penitente, e nel quarto il nome della Parochia doue habita; nel fine poi il confessore sottoscriua il suo nome, e cognome, & il titolo del beneficio, ò officio Ecclesiastico, dal quale più comunemente si denomina; come dire, Rettore, Vicerettore, Canonico, ò Capellano della Chiesa N. ò essendo regolare habitante nel Monastero N: & tutto ciò che si hà da scriuer ne i bianchi della detta fede stampata, sia di mano dell'istesso Confessore, ò almeno il dì, e mese, e la sōdeta sottoscrizione.

Sarebbe anco bene, che ogni Confessore notasse sopra d'vn quinquetto il nome e cognome di quelli, a quali hauerà dato dette fedi sottoscritte; e che conseruasse esso quinquetto presso di se, ò dia a noi, ò nella diocesi a nostri Vicarij foranei, fatta l'ottaua di Pasqua, a ciò che meglio possiamo sapere che non sia fatta fraude nelle fedi da qua che inconfessò.

Varie instruttioni che deuono darli da confessori a penitenti, accio perseverar nel bene.

Per maggior instruttione del modo che hāno a tenere li Cōfessori nell'aiuto dell'anime di quelli, a quali haueranno amministrato il Sacramento della penitenza, accioche possino perseverare, e far progressi nella gratia riceuuta; habbiamo notato gl'instrutti ricordi.

Deuono li Confessori conforme all'obbligo di buoni padri spirituali; pigliar special affetto d'instruire, & incaminare nelle virtù Christiane; e nella via spirituale tutti i loro penitenti; ma principalmente quelli da quali saranno stati eletti per Padri loro spirituali, al i quali ordinariamente fanno ricorso p cōfessarsi; e cōfigharsi nelli dubij, & occorrenze della loro salute. Procurino dunque di confirmare in tale stato i loro figliuoli spirituali, che sianò veramente costanti nel proposito di più presto che offendere la Maieà di Dio mortalmente, perdere non solo la robba e l'honore; ma ancora la propria vita; e habbino feruere e viuo desiderio di cōfortarsi se npre alla sua santissima volòtà. Per questo gli instruiranno del fine per il quale è stato creato l'huomo, e tutte l'altre cose; cioè di seruire; & obedire a Dio in questa vita, e nell'alta godèrlo eternamente; e che però loro deuono hauer animo di adoprare; e lasciare tutte le cose, tanto quanto li possono seruire a cōseguire questo fine, ò impedire da esso; e facciano, che a questo habbiano indirizzato se stessi, e le sue actioni; insieme con tutto quello che hanno in questo mondo.

Di modo che nel viuere, nel vestire, nel conuersare, nel negociare, & in tutti gl'altri exercitij che faranno, si gouernino di sotto; che tutti gli aiutino a conseguire questo fine: e stiano apparecchiati di moderate, e regolare, ò di lasciar qual si voglia delle sōdette cose, in quel-

lo che'l suo padre spirituale giudicarà esser necessario per la sua salute: il quale considerato lo stato e qualità di ciascuno, gli incaminarà conforme a esso stato al sopradetto fine.

Gli instruiscono del modo di orate secondo la capacità di ciascuno, accostumando tutti, che facino ogni giorno almeno due volte oratione; cioè la mattina quando si leuano, e la sera quando vanno a letto.

Oltre l'essortarli a sentire ogni giorno Messa, & andare le feste a li diuini officij; e particolarmente a quelli che faranno capaci, così huomini come donne, insegnare il modo di fare oratione mentale; a gli altri, mostrare, come debbano dire deuotamente il Rosario, ò la Corona, ouero l'officio della Madonna, ouero li sette Salmi penitentiali, ò altre simili orationi; inducendo però generalmente tutti i suoi figliuoli spirituali a far l'essamine della consciēza; per il quale sarà a proposito, che pigliino quel tempo della sera, nel quale sono innati col segno della campana a far insieme con tutta la famiglia oratione.

Gli essortino alle frequenti confessioni, e cōmunioni, e vedano di ridurli secondo il consiglio di santo Agostino; che ogni Domenica si comunicino: & quando trouasse alcuno, che nõ fosse disposto a far questo, cerchino di disporlo pian piano, essortandolo prima a confessarsi, e cōmunicarsi le feste principali dell'anno, cioè oltre la Pasqua, alla Pentecoste, l'Assionte della Madonna, ogni Santi; il Natale, e la Domenica in capite Quadragesima; per guadagnare l'Indulgenza plenaria; e preparati al tanto digiuno quadragesimale; e dopo accelscedo li alcuni giorni, lo riduca a confessarsi, e comunicarsi ogni mese; Il che fatto e hauerà, sarà facil cosa di ridurlo alla cōmunione di ogni otto giorni.

Habbano particolar cura, che spèdano li giorni delle feste in honore e letuitio del Signore: Per questo gli indurrano a entrare in alcune di quelle compagnie, che hanno per istituto particolare spendere i giorni delle feste in orationi, & exercitij di opere pie, come la scuola della vita Christiana; tengano particolar conto, se sono padri ò madri di famiglia, che gouernino le loro case a honor di Dio; e particolarmente habbino cura, che i loro figliuoli vadino alla Dottrina Christiana, e di condurgli le feste seco alle Pretiche, Vesperij, lectioni sacre, e gli incaminino sù la via del confessarsi, e comunicarsi spesso.

Procurino, che se hanno moglie, le tirino anch'esse alla frequenza delli Sacramenti; ouero se le figliuole spirituali hanno marito, facciano il medesimo; ricordandoli quello, che san Paolo dice; *che'l buon marito molte volte guadagna la moglie a Christo; e spesso volte la moglie guadagna il marito.*

Faccino comprare a quelli che fanno leggere, & hanno il modo; alcuni libri spirituali e deuoti,

uoti, quali leggano ò facciano leggere insieme con la sua fameglia la sera, maisme li giorni delle feste: & a questo effetto sono buone le vi re de Santi Padri, il Gersone dell'imitatione di Christo, l'opere di Fra Luigi di Granata, gli esercitij della vita spirituale, & il Rosario di Don Gaspare Loarte, la pratica dell'oratione spirituale del P. F. Mattia Capuccino, & altri simili.

Inculcaranno spesso a i ricchi, che sono dispen satori di Dio delle ricchezze che hanno; che se bene possono sostentare con esse, e mantenere lo stato e grado loro, deouono però farlo chri stiana, e modestamente; si che nõ solo non spẽ dano in questo più di quello che portano le sue forze, ma più tosto meno, conforme anche a quello, c'hanno conosciuto, & insegnato fino i Gentili.

Che hanno grande obligo di fare elemosine, auisandoli, che per non errare in precetto di tã ta importanza, si regolino co'l consiglio di per sone spirituali, & intelligenti.

E finalmente conforme allo stato e conditione di ciascuno suo figliuolo spirituale, a tutti da ranno quelli ricordi, & aiuti, che giudiche ranno necessarij, & vtili, acciò si conferuino, e creschino nella via del Signore.

Aggiunta per i Curati alle auuertenze de i Confessori.

HA V E N D O noi dato a i nostri Curati, & insieme a gli altri Confessori della Città e diocese nostra, le auuertenze comuni a questi & a quelli, che ci sono parse vtili e necessa rie da darfeli per hora circa l'amministrazione del Sacramẽto della Penitenza; habbiamo ancor voluto aggiungere alcune altre poche cose nella medesima materia pertinenti solo a' essi Curati, affinche loro col legger spesso, e pratti car bene le principali communi, e questa poca aggiunta particolare, adempiscano meglio il suo officio.

Il Rettore della Chiesa curata, non s'ingerischi a sentire confessioni d'alcun nostro diocesano, che non sia della sua Parochia; & per questo, se non conosce che il penitente sia delli suoi pa rochiani, lo ricerchi prima di ciò, e trouando che non sia, non lo confessi.

Potrà nondimeno il Curato della Città, & anco il Curato fuori nella diocese, confessare quei diocesani, & altri forasteri, che si ritrouaranno per qual si voglia causa nella sua Parochia, fuor del tempo della Pasqua.

Potrà ancora quello della diocese in tempo Pas chale confessar quelli d'altra diocese, che farã no nella sua Parochia, se bene non vi habbino domicilio, quando però non si fossero partiti dalle proprie Parochie, & andati là a posta per questo effetto.

Ma nella Città nel tempo Paschale, il Curato solo della nostra Chiesa Metropolitana minist rarà in essa Chiesa li Santi Sacramenti alli fo rastieri che saranno in Milano per passaggio, ò per altra occasione, che non habbino domici lio fermo sotto altra Parochia della Città.

Al tempo della Pasqua il Curato potrà piglia re in aiuto per vdir le confessioni tanti Sacer doti quanti gli parerà, pur che siano ò altri Curati, ò altramente da noi approuati in scrit to a questo officio d'vdir le confessioni, quan do l'approuatione sudetta non fosse ristretta e limitata a certo altro luogo, ò a tempo, che già fosse finita.

Nelli casi anco di necessitã, ne i quali nõ si pos si hauere ricorso al proprio Curato, ò al Vica rio foraneo nella diocese, ò al Generale nella Città, perche deputino alcuno; potrà ogni Cu rato ascoltare le confessioni di quelli che non sono della sua Parochia.

Potrà con licenza ò commissione scritta dal no stro Vicario generale, ò dal Foraneo nel suo Vi cariato, ascoltare le confessioni di qualche po polo, doue sia la cura vacante, ò bisognosa, per l'assenza, ò altro legitimo impedimẽto del pro prio Curato.

Potrà anco ascoltar le confessioni di quelli, che li sono stati rimessi da cõfessare dal proprio Cu rato, ò Vicario Foraneo, quando esibiscano la licenza che glie n'habbia data in scritto.

Il Sacerdote, ò sia Vicario Foraneo, ò altro, che habbi alcuna facultã da noi d'assoluere da i ca si riseruati, potrà senz'altra licenza confessare quei popoli, ne i quali puõ nelle occorrenze esercitare questa facultã; ma auuertisca d'vlar li solo in bisogni vrgenti, e nella sua propria Chiesa, non in quelle d'altri Rettori, se non con buona satisfatione loro, affinche tutto ciò sia a edificazione e non a dissolutione della disciplina, & obediẽza de i popoli verso i suoi Curati.

Deue il Curato esser facile a cõsentire a i suoi sud diti, de quali non ha sospicione che lo facciano per fuggir il suo giudicio, e per euitar quella penitenza, ò repulsa che fanno di meritare; che possino confessarsi da altri confessori approuati: anzi deue offerire spontaneamente in parti cular questa commodità a quelli del suo popo lo, che hauessero lite cõ esso lui, ò hauessero ha uuto seco qualche disparere, massime se sia sta to per altre occasioni, che per hauer fatto seco l'officio debito di Curato, ò di Padre loro spi rituale.

Come si debba dar licẽza a sud diti di confessar si altroue.

Et il Vicario Foraneo nella diocese supplisca ogni difetto de i Curati in simili materie, facen do dar da loro, ò dando lui medesimo simili li cenze ò consenso di confessarsi da altri che dal Curato, a tutti quelli ne i quali gli parerà cõsi ispediente.

Auertiscano però & il Vicario, & il Curato, di non dar tal consenso in vniuersale, che pos sino andar a confessarsi da qual si voglia Con

Curati come possono ò non possono confessare quei che non sono della propria Parochia.

feffore; ma proponendo loro alcuni in particolare delli più buoni, & intelligenti, gl'indirizzi ad essi, ò a quel di loro che farà con maggior satisfazione del penitente.

Curati fuggano il proprio interesse nelle confessioni.

Auertisca il Curato diligentemente a proceder con tanta candidezza nella ministracione del Sacramento della Penitenza, che non solo vi meschi, ma ne anco dia sospicione di meschiar alcun suo particolar interesse in questo ministero.

Però quando habbia alcun del suo popolo che gli fosse debitore, anco liquidamente, ancorche sia per decima, ò primitia, ò cosa simile, e non lo volesse satisfare, onde che non potesse con buona coscienza assoluerlo, più tosto che negargli esso l'assolutione in simile occasione d'interesse suo, lo rimetta ad altro confessore, & ad esso lasci la cura di procedere in ciò seco, secondo gli dettarà la sua coscienza.

Non si debbono vdire le confessioni la settimana santa.

Difficilmēte si confessa bene, chi confessandosi diraro, aspetta quelli vltimi giorni della settimana santa, nelli quali tutti li Curati, & altri confessori, si truouano più che in tutto il resto dell'anno occupati, ò nelli officij diuini, ò nell'amministracione d'altri Sacramenti, ò in altri officij spirituali, & in tanto concorso, che si fa all' hora da essi, non possono bene satisfare al debito loro, ne alla discussione della coscienza de contenti, ne a gli altri loro bisogni in quella occasione.

Per questo si deue procurare con ogni diligenza, che tutti siano confessati prima della Domenica delle Palme, e così preparati a far in santità speciale quella settimana santa, nella quale li Sacerdoti non habbino da occuparsi in questo, se non per le reconciliationi.

A questo effetto il Curato, e particolarmente, e pubblicamente, per se stesso, e per li Predicatori, spesse volte nella Settuagesima, con occasione anco della Communione della Domenica in capite *Quadragesima*, con la quale s'acquista l'Indulgenza plenaria, e poi anco nelle prime due ò tre Domeniche di Quaresima, ammonisca il popolo a trouarsi confessato al tempo sudetto della Domenica delle Palme; & il Curato per facilitar questo, potrà ripartire le contrade, ò fameglie, e case della sua Parochia, assegnando a ciascuna parte distintamēte il tempo d'andare a confessarsi, ò pur dare il primo luogo a putti e putte, il secondo alle donne, & il terzo a gli huomini, di modo tale, che tutti a quel tempo siano confessati.

Alche acciò siano più stimolati, laudiamo grandemente l'osservanza dell'vso di questa diocesi, d'astenersi da carne, oua, e Latticinij, anco dopò la Quaresima, quelli che ancora non sono comunicati, finche habbino riceuuta la santissima communione; il qual vso procuri il Curato che si offerui anco nell'auenire; e metta ogni altra diligenza che a lui parerà a proposito, per indurre le persone a satisfare a questa nostra auuertenza; fra li quali mezi ci piace an

co quello, ch'alcuni Curati hāno vfato sin qui, non distribuire l'oliva benedetta in quella Domenica delle Palme a chi non s'è confessato.

In ogni caso non ascolti le confessioni nella settimana santa se nò come si è detto nelle auuertenze communi; & il Vicario Foraneo non vfi della facultà che si gli dà iui di dar licenza in questo, se non per cause speciali, & a particolari persone, ne per più che il Lunedì, Martedì, e Mercordì santo; e con fare, che se gli aggrauai la penitenza per la negligenza d'hauer tardato.

Acciò che il Curato sappi, che tutto il suo popolo sia confessato nel tēpo della Pasqua, habbi scritti i nomi di tutti loro per via d'alfabetto, oltre la descrizione più piena per via delle contrade, e case, della quale più diffusamente s'è detto nell'auuertenze pertinenti alla descrizione del stato delle loro anime; e quando vengono a confessarsi, segni con vn punto ò linea il nome di quello ò quella che si farà cōfessato; ouero quando confessarà, habbi presso di se vn quinternetto, e come hauerà confessato qualch'vno, scriua sopra d'esso il nome e cognome del confessato, e della casa doue egli stà.

E di quelli che si confessaranno da altri confessori, non ammetta alla comunione della Pasqua alcuno, che non habbia esibita in mano d'esso Curato fede d'essersi confessato da confessore approuato da noi, scritta & sottoscritta nella precisa forma infra scritta, & habbia fatta questa esibitione almeno di tre giorni innanzi la comunione; acciò che il Curato quādo vi hauesse dubio, possa fra questo tēpo chiarirsi se quella fede sia vera, e se il confessore sia delli approuati: ilche potrà conoscere dalla Tuola de confessori approuati da noi, che si truouano hora in questa diocesi, che sarà presso gli Sindici nella Città, & in mano delli Vicarij Foranei fuori, oltre il registro vnuerfale d'essi Cōfessori approuati, che sarà presso del nostro Cancelliero, e del Penitentiero maggiore della Chiesa nostra Metropolitana.

Curati come procurino di sapere, se il suo popolo si sia cōfessato nella Pasqua.

La forma della fede sarà questa

1575. *Adi del Mese di*
Ho ministrato il Sacramento della Penitenza a
habitante nella Parochia di

Nel primo bianco di questa fede douerà esser scritto il dì che si sarà confessato; nel secondo, il Mese; nel terzo, il nome e cognome d'esso penitente; e nel quarto, il nome della Parochia doue habita.

Nel fine poi si douerà sottoscriuere il Confessore con il suo nome e cognome, e titolo del beneficio, ò officio Ecclesiastico, dal quale più comunemente si denomina, come dire, Rettore, Vicerettore, Canonico, ò Cappellano della Chiesa N. ò essendo Regolare, habitate nel Monasterio N. & tutto ciò che si deuerà scriuere

ne i bianchi della detta fede, douerà essere di mano dell'istesso Confessore, ò almeno il dì, e mese, e la sudetta sottoscrizione.

Sia auuertito il Curato di publicare al popolo due ò tre feste della Quaresima quest'ordine nostro, di douer lui far nota di tutti quelli che si confessaràno da esso Curato, e di non douer ammettere alla santa Communione, quelli che confessandosi da altri, non esibiranno à esso Curato di tre giorni innanzi ad essa santa comunione la fede nel modo sopradetto, d'essersi confessati da Confessore approuato da noi.

Il Curato poi al più tardi, subito fatta l'ottaua di Pasqua, facci scontro col libro del stato dell'anime, di quelli che hauerà notati che si siano confessati da lui, & anco di quelli che li haueranno presentate le fedi autentiche della forma che habbiamo detto di sopra, d'essersi confessati da altri Confessori approuati da noi; e se è Curato della Città, per tutta la seconda settimana, e terza nella diocesi, dopò l'ottaua sudetta, habbia dato in mano nostra con sue lettere sottoscritte da lui, e sigillate, nota delli nomi e cognomi di quelli, ch'essendo arriuati all'età di dieci anni, hauerà trouato che nõ si siano confessati da lui, ò da Confessori approuati da noi, esprimèdo la causa, per la qual siano restati, quando la sappia fuor di confessione.

Questo istesso ordine tutto si offerui intieramente anco nelle Parochie doue sono più Curati. Per satisfar bene il Curato all'officio suo, non si cõtenti di quãto gli habbiamo detto nelli auuertimenti communi a loro, & a gli altri Confessori, d'instruire il suo popolo delle cose pertinenti a questo Sacramento della Penitenza, ma douerà ancora ragionarne alcuna volta ne suoi Sermoni in Chiesa massime nell'Adueto, e dalla Domenica in Settuagesima sino a meza la Quaresima; e perche non ne restino priui quei figliuoli che fuori si occupano in pasce re bestie, & altri simili essercitij continuamente, offerui il Curato di radunarli a questo effetto nelle feste di Natale, & altre dell'Inuerno, massime sù l'ora della sera, nel qual tempo stanno più a casa, & instruirli anch'essi, ò ciascuno in particolare, ò più insieme, come meglio gli parerà.

Perche vna delle principali cure che deue hauer il Curato, è che a gl'Infermi siano amministrati li Sacramenti che sono necessarij al ben morire, delli quali il primo è quello della Penitenza; per tanto oltre à quello che per questa causa è commandato a i Medici per la Bolla di Pio V. di santa memoria, e per li Decreti nostri Prouinciali, deue per ogni via vsar grãdissima diligenza in saper quando alcuno della sua cura s'ammala; e se bene douerà spesso all'Altare effortargli, che subito che alcuno s'inferma, gli suoi parenti, ò altri di casa l'auisino; nondimeno non si deue contentare di questa diligenza, trouandosi per esperienza, che molti sono negligentissimi di chiamarli a tempo

che possino legitimamente confessarsi: onde deue egli dimandare spesso se vi sono infermi per la Parochia; & oltre di questo, in ogni modo s'instituischino due ò quattro Infermieri secondo il bisogno delle Parochie, che siano delli Fratelli della cõpagnia del santissimo Sacramento, ò della Dottrina Christiana, ò di qual si voglia altra Confraternità, li quali habbino officio di sapere quelli che si ammalano nelli loro quartieri, & essercitar verso di loro la carità in tutto quello che sarà dibisogno per aiuto dell'anima e del corpo, doue possono, massime nelli mali pericolosi; & prima d'ogni cosa habbino carico, subito che fanno di qualche ammalato nella Parochia, darne senza dimora auiso al Curato, il quale sarà diligente in visita re subito l'ammalato, & indurlo alla Confessione, & ad ogni altra cosa che li bisogna per salute dell'anima sua.

Alcune altre auuertenze per chi hauerà d'amministrare il Sacramento della Penitenza in questa Città, e Diocesi di Milano.

IL Confessore si moua ad amministrare il Sacramento della Penitenza, non per rispetto alcuno humano, ò temporale; ma per zelo della salute delle anime, ricomperate co'l Sãgue precioso del Figliuolo di Dio.

Serui l'vso de confessionali di legno in Chiesa, come ordina il Concilio prouinciale; e quelli per confessar le donne, siano situati in luogo aperto della Chiesa; ne iui confelsi donne, se non di giorno.

Non confelsi ne huomini ne donne in case secolari senza necessità; e quando confella done inferme, faccia star aperto l'uscio della camera. Non admetta a la cõfessione li Concubinarij, Biastemmatori, e simili altri peccatori consuetudinarij; ancor che dichino, ò promettino di emendarli; se per alcuni mesi prima non hauerà conosciuto in loro veri segni di emendatione, secondo l'ordine che esso confessore hauerà dato loro.

Similmente non admetta li vsurarij, se prima non haueranno rescisi li contratti feneratij, fatte le debite restitutioni.

Non confelsi alcuna persona del clero secolare, se non sarà specialmente a questo deputato. Riprenda grauemete quelli che mutano li Cõfessori senza causa.

Auuertisca di non admettere facilmente a la confessione alcuno, che da altri Confessori sia stato reietto; accioche nõ distrugga quello che l'altro hà edificato, ò hà procurato di edificare.

Non hauendo più che gran pratica de casi di conscienza, fatta co'l studio de sacri canoni, e somme, non s'ingerisca a confessar ogni sorte di persone; mà habbi occhio a misurare le forze della sua scienza e pratica.

Quando hauerà accettato alcuno per cōfessarlo, guardi bene con qual contritione sia venuto, e con qual proposito di lasciar non solo li peccati, mà ancora le occasioni de peccati.

Procuri di eradicare con ogni diligenza alcuni peccati permanenti, & altri disordini, & occasioni de peccati; come sono, inimicitie, litigij, cauillationi de Auuocati e procuratori, belletti, ricci, e simili vanità; E nelli giorni di festa, il laurare, e vendere cose non necessarie per il viuere, e carte; & in simili giorni di festa locar abiti e malchere, ouero insegnar a ballare & a giucar di schrima per prezzo.

Habbi bene a la mano il modo di esaminare & interrogare diligētemente il Penitente delli suoi peccati, e delle debite circostanze.

Non assolua prima della debita sodisfattione, quelli che hanno da sodisfare a qualche debito, ò restitutione di quel d'altri, se essendo stati auisati nella passata cōfessione, benchè fatta da altri confessori, non haueranno sodisfatto.

Ne parimente assolua quelli, che hanno da sodisfare per legati pij, se non come di sopra: mà se allegaranno cause d'impotenza, ò altre escusationi, li rimetta al Reuerendissimo Arciuescouo, qual si riserua questa cognitione.

Ne anco assolua quelli, che non haueranno notificato quel che fanno di cose perse, ouer rubbate, dopò che saranno stati ammoniti per publico editto, ò Monitoria Papale, ò Archiepiscopale, se prima non fanno tal notificatione.

Offeruando ciò molto più diligētemente nella notificatione di Heretici, ò sospetti d'Heresia in qual si voglia modo.

E similmente non assolua quelli, che per falso testimonio in giudicio, hanno pregiudicato ò all'honore, ò alla robba d'alcuno; fin che non habbino fatto la debita restitutione.

Legga spesso, e tēga appresso di se, ouero affissi a la sedia doue confessa, la Bolla in Cœna Domini, e gli altri casi riseruati a la Sedia Apostolica, & Archiepiscopale: e quelli che haueranno simili casi, indirizzili a chi hauerà facultà di assoluere sopra essi, prima che s'intrometta a confessarli, ouero assoluerli delli altri.

Si faccia ben pratico delli canoni penitentiali, quali parimente tenga appresso di se; e quando gli parerà ispediente, dica alli confitenti la penitenza, che secondo essi conuertebbe loro per i suoi peccati, accioche da quelli con maggior studio si guardino, quanto più ritrouano benigna la Chiesa in mitigar la penitenza de Canonici antichi.

Occorrendogli caso alcuno, per lo quale li penitenti meritassero penitenza publica; come quelli che publicamente & in cospetto de molti hauessero commesso tal peccato, che nõ fosse dubio, che li altri per il scandalo fossero restati offesi e commossi; ricorra dal Reuerendissimo Arciuescouo, accioche essendo ispediente, possa mutar la penitenza publica che si gli douerebbe imponere, in altra penitenza, secō-

do il Decreto del Sacro Concilio Tridentino. Per fuggire ogni sospicione, non dimandi, ne pur con cenni, dinari, ò altra cosa nella confessione, ne per occasione di essa.

Quando gli occorrerà dar penitenza di elemosine, ò di Messe, ouero di altre cose simili; non applichi dette cose, nè la esecuzione di esse direttamente ò indirettamente, ne a se, ne al proprio Monastero, ò alla sua Chiesa.

Il medesimo offerui nelle sodisfattioni che gli occorrerà far fare per occasione de debiti incerti, ò per commutatione de voti, ò simili altre cose ch'egli faccia per qual si voglia legitima facultà.

Non admetta a la prima Communione alcuno, se non l'hauerà cōfessato tre ò quattro volte continue, e ben istrutto delli frutti & importanza di tal Sacramento, e con quanta humiltà, riueranza, e purità di coscienza si deue riceuere. La medesima instruttione faccia a quelli che di raro lo riceuono, dichiarando loro l'vtilità inestimabile che caueriano frequentando questo sanrissimo Sacramento, e quello della penitēza. Non licentij da se li penitenti, senza hauer dato loro li opportuni rimedij preseruatiui dalli peccati, ouero alcuno indirizzo in qualche pio & vtile esercizio, per far maggior profitto nella vita Christiana.

AVVERTENZE

Per i Reuerendi Confessori, che si desidera siano da i Superiori di ciascun Conuento fatte offeruare.

I Superiori d'ogni Conuento ci diano copia de nomi e cognomi de tutti i Confessori approuati da noi, tato per la Città, come per ciascun luogo della nostra Diocese.

In ogni Conuento nella porta della Sacristia, e ne i confessionarij, sia affissa la tauola de i deputati a le confessioni; e niuno oltra i designati habbia ardire di confessare.

I Superiori de i Conuenti, non essendo li deputati alle confessioni d'vna medesima sufficienza, diano ordine a detti suoi cōfessori, che qualità di persone hanno a confessare, e de casi da quali habbiano da assoluere, secondo la sufficienza maggiore ò minore d'ogn'vno d'essi cōfessori.

Chi è di età di trenta anni in giù, non confessi donne, se non hauerà dato tal conto di se con la buona vita, e costumi, che li suoi Superiori giudichino che lo possino concedere.

Niuno dimandi, ne pur con cenni, danati, ne altro per la confessione.

Quello che gli è offerto spontaneamente, sia posto in vna cassa commune nella Chiesa dal medesimo che offerisce, in luogo publico, senza che si possa sapere dal Superiore che cosa habbia guadagnato questo ne quell'altro.

Il qual Superiore potrà poi prouedere a i loro bisogni secondo la sua discretione.

Tutte

Tutte le celle fatte per confessioni siano murate da di fuori, ouero distrutte; accioche più non si vñino a tal effetto; e s'introduca l'vso de confessionarij di legno, come ordina il Concilio Prouinciale.

E quei per confessare le donne siano situati in luogo aperto della Chiesa; ne si confessino le donne se non di giorno.

Esfortino quelli che farano venuti tardi alla confessione, a cōfessarsi per l'auuenire a buon' hora, e non aspettare la settimana santa.

Tengano appresso di se, ouero affissi nella sedia i casi riferuati alla Sedia Apostolica, & Archiepiscopale.

Non confessino huomini ne donne in case private senza necessità.

Persuadino i confessori a i confitenti la frequentatione della confessione, e comunione.

Riprendano grauemente questi che mutano spesse volte confessori.

Non assoluano quei che hanno da sodisfare a qualche restititione di quello d'altri, ò pagamento de legati pij, prima della debita satisfatione, se potendo sodisfare, non hauerano sodisfatto, sendo stati auisati nella passata confessione, ancorche fusse da altri confessori; eccetto quelli che sono grauemente ammalati.

A i Conubinarij, & Vsurarij publici, vna volta alla comunione admessi, se dopo nella loro scelerata consuetudine ancora farano per seuerati, non più diano licenza di comunicarli, se effettualmente non gli conosceranno emendati.

Nel confessar quei giouani, che vorranno esser ammessi alla prima comunione, diligentemente li instruiscono della virtù & importanza di tal sacramento, e con quanta humiltà e riueranza si debba riceuere; e quali supplicij haneranno a patire coloro, che indegnamente lo riceuono.

La medesima instruttione & esame facciano a quei che di raro lo riceuono, dichiarandogli l'vtilità inestimabile che ne cauariano frequentandolo.

Striano auuertiti di non assoluere quelli, che per falso testimonio deponuto in giudicio, hāno pregiudicato ò a l'honore, ò a la robba d'alcuna persona, finche non habbiano fatta la debita restititione ad ogni modo loro possibile. Similmente nō assoluano quelli, che non haueranno notificato quel che fanno di cose per se, dopo che faranno stati ammoniti a notificarlo per publico editto del Reuerendiss. Arcieuescouo, se prima non fanno tal notificatione. Con ogni diligenza esaminino le conscienze de i confitenti, s'hanno dato ad vsura, ò fatto contratti illeciti di qual si voglia sorte; e trouandoli in simili peccati, che per niun modo gli assoluano, se non precedente la debita sodisfatione secondo la dispositione de i sacri Canoni.

Auertiscano anco a gli infra scritti peccati or-

dinarij permanenti, i quali procciteranno di eradicare, & sono questi. Inimicitie, Litigatori ostinati, Auuocati cauilloosi, veder e lauorar le feste; e fra questi sono annumerati i Sonatori de Balli, che per prezzo suonano alle Feste, Giuocatori, Belletti, Ricci, e simili vanità, massime alle Vedoue, e Fanciulle da marito, Libri lasciui, e prohibiti, secondo le regole dell'Indice, Superstitioni & incanti, pompe, e mangerie eccessiue.

Si facciano ben prattichi de i Canoni penitentiali, e dicano a i confitenti la penitenza che gli conuertebbe per ogni lor peccato: accioche da essi peccati con maggior studio si guardino, quāto the ritrouano più benigna la Chiesa in mitigar la penitenza de Canoni antichi. Et occorrendogli caso alcuno, per il quale li confitenti meritassero penitenza publica, come quelli che publicamente & in conspetto de molti hauessero commesso tal peccato, che non fusse dubbio che gli altri per il scandalo fossero restati offesi e commossi, ricorrano a Noi, accioche essendo ispediēte, possiamo mutar la penitenza publica; che se gli douerebbe imporre, in altra penitenza secreta, secondo il Decreto del sacro Concilio Tridentino.

Auertimenti particolari

Di Monsig. Illustriss. Cardinale di S. Prassede,

Arcieuescouo di Milano,

Alli Confessori, e Penitenti deputati per il Giubileo.

HA V E N D O noi gli anni passati dato fuori per i Confessori nella Città e Diocesi nostra alcune auuertenze, nelle quali sono molti importaati ricordi intorno al ministero del sacramento della penitenza; non occorre ripetere hora le medesime cose a Confessori da noi deputati specialmente ò generalmente per il Giubileo dell'Anno santo, concessò da N. S. in questa Città e Diocesi; ben gli incarichiamo tutti a riuedere con diligenza le dette auuertenze, e mettere in prattica tutte le parti sue, più intieramente che non si è fatto infino a quì da molti.

Queste auuertenze habbiano alla mano, & offeruino con molta diligenza, specialmente ne i capi infra scritti.

Della preparatione interiore & esteriore de i Penitenti.

De i negligenti nell'imparare, ò fare imparare a suoi figliuoli e fameglia la dottrina & vita Christiana.

De li padri di fameglia, che non hanno la cura spirituale che deuono anco nel resto delle famiglie loro.

De gli fouerchi, e perniciosi ornati, e pompe delle donne, e degli huomini.

Delli peccatori consuetudinarij, & altri; che se bene si confessano anco ogni anno, non dan-

no però reali segni di alcuna emendatione, ne di vera penitenza.

Dell'obbligo di lasciar l'occasioni del peccato. De i contratti illeciti.

Delle debite restitutioni, e sodisfattioni a legati pii, & altri creditori, & anco alla fama altrui, da farsi prima dell'assolutione.

Delle pubbliche sodisfattioni, e penitenze.

Dell'indurre le persone ad vna confessione generale, e poi a confessarsi, e comunicarsi spesso.

Dell'aiutare i penitenti dopò la confessione al buono indrizzo loro spirituale, & alla perfeueranza.

In tutti i sodetti capi, & in molti altri, ne i quali spesso gli huomini stanno inuolti nel peccato, senza pur conoscerlo; come sono, tener libri lasciuui, quadri e figure inhoneste, case aperte per giuochi, affittar case a persone di mala conditione, tenere, ò permettere nelle sue Hostarie, Case, ò Camere locande, sotto nome di affitto o altro, barattarie, giuochi, meretrici, balli nelli giorni di festa, & altre dissolutioni: Parimente nell'arti illecite, nelle mercantie, e specialmente ne i cambii, facciano tal diligenza con esami & interrogationi del penitente, e discussione delle cose, che cauino i penitenti veramente fuori delle tenebre, e delle catene del Demonio, e non perdino se stessi con essi loro.

Instruiscano i penitenti, secondo che vederanno esser dibisogno, dell'oratione che haueranno a fare, e caule per le quali hanno a pregare, & altre conditioni, che hano da obseruare precisamente per conseguire il Giubileo.

Auertiscano a non incorrer nell'errore, che alcuni Confessori fanno nelle materie di restitutione, differendo insino al fine della confessione il trattarne col penitente, onde poi se ne scordano.

Induchino i penitenti che fanno leggere, e quando gli parrà così ilpediente, le impongano anco necessariamente, di prouederli d'alcuni libri spirituali, quali giudicheranno più accomodati al bisogno di ciascuno d'essi, e pigliar vso di leggerli spesso, e procurar di cauarne frutto: specialmente poi a questo effetto gli propongano alcun libro di quelli che si sono stampati di presente per ordine nostro in occasione del Giubileo, cioè, quello del Reuerendo Bascape Canonico Ordinario nella Chiesa nostra Maggiore, & quello del Reuer. Preposito di S. Fedele del Giesù.

Induchino i penitenti padri di famiglia con ogni diligenza, ad introdurre doue non era, & rimettere oue sia tralasciato ò raffreddato nelle case loro, il santo istituto dell'oratione quotidiana della sera, e gli altri tutti a conuenirui, e frequentarla, ò sia nelle case, ò sia nella lor Chiesa parochiale, in quei giorni, & luoghi, doue per ordine nostro si fa questa oratione della sera nella Chiesa.

Effortino i penitenti ad intrate in alcuna diuota confraternità, acciò con tal mezo si suino dalle male compagnie & occasioni, e spendino vtilmente il tempo, massime della festa.

Diano per rimedio a peccatori, che facciano qualche penitenza subito fatto il peccato; come a biamatori, a baciari in terra, ò dar qualche limosina, ouero dire alcuna breue oratione; ad alcuni alluefatti al peccare, che si confessino ogni settimana, ouero ogni quindici giorni per alcun tempo, secondo che gli possono indurre soauemente; così vsino altri rimedii opportuni, perche si conseruino, ne ricadano nelli peccati: in che si seruino particolarmente del libro de Remedii de peccati del Padre Loarte della compagnia del Giesù, e parimente de l'ultima parte d'un'altro libretto del Padre Frate Luigi Granata dell'ordine di S. Domenico; i quali libri tutti duoi vsiranno fuori hora ristampati d'ordine nostro.

Vadino anco distribuendo opportunamente a i penitenti che fanno leggere, secondo che ne vederanno il bisogno, alcuni fogli di quei rimedij particolari de i duoi peccati più frequentati, cioè della carne, e della biamata: con imporgli per penitenza tra le altre cose, che li leggano tante volte il mese ò la settimana, più ò meno, secondo che giudicheranno bisogno, sino all'altra confessione che faranno; ouero con essortarli a far questo, sinche gli habbiano ben presi a memoria, ò fattisegli molto famigliari.

Nelle confessioni generali se troueranno la coscienza intrigata, non habbino fretta di dar l'assolutione; ma facciano tornare i penitenti vna, ò due volte, ò tre, ò quante giudicheranno spediante, à fine che sia la coscienza ben sgrauata: & in tanto li aiutino con qualche meditatione della grauezza del Peccato, Morre, & Inferno, e simili.

Auertiscano i Confessori deputati da noi generalmente ò specialmente per il Giubileo senza alcuna limitatione, che se bene per vrrù del Breue di sua Santità, & della deputatione nostra, hanno ampia facultà d'assoluere i penitenti da i casi riferuati, anco alla Sede Apostolica; non vsino tal facultà in destructione, ma in edificatione dell'anime.

Auertiscano, che il Breue di nostro Signore non dà facultà d'irritare, dispensare, ò commutare voto, ne meno di dispensare in caso di matrimonio prohibito, ò permettere che i malamente coniugati, etiam occulti, restino insieme; ne concede il poter dispensare con maritati prohibiti per causa d'incesto, di voto, ò per altro a dimandar il debito; ne altri sopra irregularità, ne habilitare, ò cosa simile: potranno bene assoluere dal peccato incorso per la transgressione del voto, ò per altri eccessi ne i sopradetti casi, ma non habilitargli in ciò; essendo che la facultà s'estende solo ad sacramentalem absolutionem peccatorum, &

ad

ad absoluendum ab excommunicatione. Con tutto questo essendo ricercati d'alcuna commutatione di voto, dispensa, ò altra habilitazione, e cose simili, ricorriano da noi, ouero dal Reuer. Penitentiero maggiore ordinario della Chiesa nostra Metropolitana, ouero fuori dal Vicario Foraneo, perche si possano consolare & soccorrere quei penitenti nelli loro bisogni, secondo che si vedrà essere speditente per beneficio delle loro anime, con le facultà particolari che habbiamo dalla santa Sede Apostolica, ouero con scriuerne à Roma.

Aniisino anco i penitenti che hanno censure Ecclesiastiche, che per vigore del giubileo s'assoluoano solo, & ad effetto di cōseguire il Giubileo con reincidentia in foro conscientiae; & che in foro fori sono obligati a chieder l'assoluzione dall'Ordinario, ò altro superiore al quale spetti, sodisfare alla parte, se ci entra obligo di restituzione.

Non accettino da penitenti danari, ne qual si voglia altra cosa, sotto qualunque pretesto, etiam di celebrare, ò far celebrar Messe, ò far altra opera pia; e tutto ciò sotto pena di excommunicatione.

Non applichino a beneficio proprio, ò di altra persona particolare, ne della sua Chiesa ne Monasterio, limosina, ancorche per celebratione di Messe, ne per altre sodisfattioni, etiam d'oblighi incerti, ne per penitenza ch'impongano a i penitenti.

Ne meno piglino danari, ò altre cose da restituire, eccetto se la necessitá per non scoprire il penitente lo ricercasse; & in tal caso procurino vna poliza di riccuuta da colui a chi haueranno fatta la restituzione, e la consegnino al penitente; & in tutto procedano di maniera, che fuggano ogni ombra & apparenza anco d'auaritia.

Nelle applicationi che gli occorrerà di fare per le occasioni sudette, ò simili, habbiano a memoria specialmente l'vrgente bisogno della reparatione della Chiesa di S. Lorenzo maggiore: quale raccomandino opportunamente alli penitenti.

Non confessino per il Giubileo senza particular ordine nostro fuori delle Chiese assegnate generalmente, ò particolarmente deputate da noi à ciaschedun di loro; eccetto quei penitenti, che da noi haueranno special licenza per alcuna causa di confessarsi in altra Chiesa, ouero in casa priuata per occasione d'infermità, ò altra simile; e quando dal Penitentiero maggiore, ò Vicario Foraneo per alcuni straordinarij bisogni saranno mandati ad alcun'altra Chiesa.

Mentre ascoltano le confessioni, habbino sempre la cotta, e stola; eccetto se sono di quei regolari, che in Chiesa ne i Diuini officij vsano la cappa, ò altro habito in luogo di cotta; nel qual caso in questa occasione potranno far il medesimo; e se sono deputati generalmente

per il Giubileo, habbino anco in mano la bacchetta, quando confessano nelle Chiese deputate a questo.

Siano solleciti a trouarsi la mattina per tempo nella Chiesa, al confessional deputatogli, ne assentarlene per tutto il giorno, se non per quel spatio che sia necessario per il desinare, ò per altra vrgente necessitá.

Quello che sopra ogni cosa desideriamo da loro, è, che veggano la buona dispositione, che già da molti segni si vede in questo Popolo a rinouarsi spiritualmente, e riceuer prontamente quelli aiuti & indirizzi che gli saranno dati in questa occasione: però in cōformità di questa dispositione procurino con instante orationi, con ardente charità, e straordinaria diligenza nel loro ministerio intorno alle confessioni, & anco dopò con altri officij spirituali, di far quel frutto in loro, che ricerca si rara occasione, come è questa del Giubileo dell'Anno santo.

Quelli Confessori che sono deputati ò permessi da noi a confessar per il Giubileo, ma limitatamente, auuertiscano di non ecceder le loro facultà: come a dire, i Curati a quali si è concesso di confessare quelli soli della sua parochia, e quelli anco Curati, & altri che si è dichiarato, ò concesso, che cōfessino solo quelli che non hanno casi riseruati: & a questo effetto prima d'incominciare ad ascoltar la confessione; facciano diligenza i primi di sapere, se chi se le appresenta è della sua parochia: quest'altri d'intendere da essi penitenti, s'hanno, ò possano hauer casi riseruati: nel qual caso gli rimettino a confessarsi intieramente da Confessori deputati con la facultà piena del Giubileo, poiche essi non possono impacciarsi di loro, & non incorrano nell'errore di farli dimidiare la confessione; assoluendoli loro da i peccati riseruati, cosa che non possono.

Auertiscano anco quando rimettono alcuno al Penitentiero maggiore ò ad altri Confessori, per hauer il penitente bisogno di maggior facultà della loro, ò per altra causa, auuertiscano con molta cautione di non far bollettino, ò dar altro segno con che si scuopra diretta ò indirettamente alcuna cosa che sia sotto il sigillo e secreto della confessione.

Dia notitia il Vicario a gli altri Confessori del Vicariato deputati da noi ò con facultà ampla ò con limitata alle confessioni per esso Giubileo, delle nostre instructioni fatte per essi, che si mandano stampate con queste, delle quale darete copia a ciascuno d'essi, ò fate che loro stessi se la faccino, perche sappino quello c'hanno da fare.

AVVERTIMENTI

Per quelli che hanno da riceuere gli ordini minori, ò maggiori.

QVELLI che desideraranno esser promossi alla prima Tonfura, vn mese innanzi il tempo della ordinatione si presentino auanti a noi; e ci diano i nomi loro, e de suoi Padri, la Parochia, e luogo doue habitano: e se habitano nella Città, facciano quest' officio personalmente; se nella Diocese, basterà che'l facciano per mezzo del Vicario foraneo, ò d'altri; accioche possiamo in tempo, da chi meglio ci parerà, far prendere informatione de i natali, età, e costumi loro, & altre qualità.

Tutti quelli che verranno per esser promossi alla prima Tonfura, ouero ad alcuno de gli ordini minori, portino ad ogni ordinatione alla quale verranno, fede in scritto della probità e buona vita loro, dal lor Curato, e dal Maestro nella cui scola attendono a i studi. Et essendo già Chierici, ò più oltre ne gli ordini; portino ancor fede in scritto da vno de i Confessori deputati ad ascoltar le Confessioni de i Chierici non Sacerdoti, di essersi confessati da lui almeno vna volta il mese; specificandosi nella fede, quanto tempo è ch'egli ascolta la sua confessione, frequentata come di sopra.

Vna simil fede portino circa la Communione dal proprio Curato, ouero da chi gli hauerà comunicati, quando si fossero comunicati in altra Chiesa.

Parimente portino fede del Rettore di quella Chiesa, alla quale saranno stati ascritti nella ordinatione, d'hauere in essa seruito almeno tutte le feste a i Diuini officij, e particolarmente d'hauer esercitato spesse volte in essa la functione, & altri essercitij, che si contengono nella Tauola di dette functioni prescritta da noi, secondo l'ordine che hauerà riceuuto, in quanto còportarà la qualità di detta Chiesa, à giudicio d'esso Rettore, ouero de nostri Vicarij. Le fedi, che si appartengono alla Confessione, e Communione, e buoni costumi, essendo di alcuni de i Seminarij, siano fatte dal Rettore del Seminario, nel quale sono.

Et hauendo come s'è detto il Chiericato, ò alcun'ordine; portino vn'altra fede dal loro Curato, d'essere andati in habito Clericale, & honesto continuamente secondo l'ordine del Concilio Prouinciale, e d'hauer portato la corona Clericale, e che'l lor Curato non habbi veduto, che dopò c'hanno pigliato l'habito Clericale, ò almeno dopò la publicatione di questi nostri auuertimenti, habbino portato calze d'altro colore che nero, ne calzoni imborfati, ne sagli, ne camiscie crespe alla gola, ne alle maniche, ò altri simili habiti indecenti, contra il Decreto del Concilio Prouinciale. Porteranno ancora gl'istromenti de tutti gli ordini, che haueranno riceuuti sin'a quel tempo.

Quelli che desideraranno esser promossi ad alcuno de gli ordini maggiori, ancorche siano de Seminarij, almeno vn mese innanzi il tempo della ordinatione si presentino auanti a noi, e ci diano i nomi loro, e de suoi Padri in scritto; la Parochia doue stàno, e doue per tre anni adietro hanno habitato; e l'ordine, che desideraranno riceuere: E se habitano nella Città, facciano questo officio personalmente; se nella Diocese, basterà che facciano per mezzo del Vicario foraneo, ò d'altri; ma questi della Diocese haueranno da fare quest' officio duoi mesi innanzi al tempo della detta ordinatione.

Quelli che vorrão esser fatti Soddiaconi, diano anco col medesimo ordine il titolo del beneficio a quale haueranno da esser promossi, ouero nota del patrimonio che douerà supplire per il beneficio; accioche potiamo, si come ci comanda il Concilio Tridentino, in tempo fare, da chi meglio ci parerà, prendere informatione sopra tutte le qualità loro e conditioni requisite, per assicurare la conscienza nostra nella promotione, con hauer la relatione a tempo debito.

E siano auuertiti, che nessuno che non habbi beneficio Ecclesiastico di valore almeno di cento cinquanta lire l'anno, sarà ammesso al Soddiacato, se non hauerà altri prouenti ch'arriuino alla sodetta somma.

E se alcuno inclinato a questa vocatione Ecclesiastica, non si trouerà hauer beneficio Ecclesiastico sofficiente, ne frutti Ecclesiastici, ò altri prouenti laicali, ch'arriuino alla somma sodetta; non resti però d'attendere a far profito nelle lettere, e costumi, & essercitij Ecclesiastici, e di presentarsi al suo tempo per il Soddiacato a l'essamine della ordinatione; perche essendoci occasione d'hauer a proueder a qualche beneficio, potiamo hauerne memoria, & aiutare il buon desiderio suo di seruire a Dio in questa vocatione.

I predetti ordinandi a gli ordini maggiori, porteranno anch'essi la medesima fede della Confessione, còmunione, seruitio della Chiesa, e functione, habito, tonfura, calze, sagli, e camiscie, come si è ordinato ne i promouendi a gli ordini minori; Eccetto che i Soddiaconi e Diaconi doueranno portar fede d'esserli confessati e comunicati almeno due volte il mese.

Quegli, a chi commetteremo l'inquisitione di questi ordinandi a gli ordini maggiori, pubblicherà, ò farà publicare da vn Sacerdote in Chiesa in vn giorno di Festa di precetto, nella celebratione della Messa parochiale, il nome dell'ordinando, e l'ordine ch'è per riceuere, nella forma infra scritta.

Si notifica alle Charità vostre, come N. figliuolo di N. desidera farsi promouere a l'ordine sacro del Soddiacato; però se alcuno è che sappia ch'egli habbia tale impedimento, ò sia talmente criminoso, che non debbia esser ammesso a questo sacro ordine, vada a notificarlo a Mon signor

signor Illustrissimo Arcivescovo, o suo Vicario, ouero a me N.

E dopò la publicatione, farà processo sopra i natali, età, costumi, e titolo dell'ordinando, o sopra alcuno de questi capi, secondo la commissione che hauerà da noi, se già haueranno per altra via hauuto piena notizia de gli altri capi.

Et accioche il processo che sopra questi capi douerà fare, sia in forma che faccia fede; obseruarà diligentemente i seguenti auvertimenti.

Il modo di prouare che l'ordinando sia nato di legitimo Matrimonio, farà che si prouari per istromenti, ouero per testimoni, che dicano, che del tal tempo successe Matrimonio fra N. & N. specificando il nome del Padre e Madre di quello che desiderar esser ordinato: ouero che i detti Marito e Moglie habitauano, o habitano in vna medesima casa insieme, e publicamente si nominauano, trattauano, & honorauano l'vn l'altro comè Marito e Moglie; e che da tutti i vicini, e da quelli che si conosceuano, erano, o sono reputati per Marito e Moglie. e circa questo modo di prouare il Matrimonio per trattato, i testimoni dicano, quali siano stati i trattati, che gl'inducono a credere; che fossero, o siano Marito e Moglie; e soggiungano, che quel tale che si douerà ordinare, (nominando il suo nome) è nato da i detti, stando lei con il detto Marito, ouero dopò la morte del Marito, essendo restata gruida d'esso Ordinando nella morte del Marito; E ch'essi Marito e Moglie h'no trattato e reputato sempre come figliuolo legitimo nato di loro, & esso trattato, e reputata loro, comè suoi Padre e Madre.

Douendo prouare d'essere dispensato sopra i natali; si facci portar il processo della sua dispensatione.

Il modo di prouare l'età, farà per le Commatte, che auorno a patrorirlo, o per la nutrice che lo allattò, o per il Compadre o Commatte che l'hauerato da Battesimo, o per il Sacerdote che l'battezzò, ouero per altri testimoni, che dicano, che nacque di tal tempo, allegando la causa della scienza; ouero ditano hauerlo veduto viuo del tal tempo, dal quale fin'à questo presente tempo siano corsi tanti anni, che l'ordinando habbi gli anni che dirà d'hauere; ouero per parenti che siano vicini, e che depongano, che tra i parenti & vicini di quel tempo era publico e notorio, che'l tale, Padre de l'ordinando, hebbe in quel tempo questo figliuolo.

Et in tutti questi casi si ponga precisamente, non solo l'anno, ma ancora il mese & il giorno, se la difficoltà potesse batter sopra il mese e giorno.

La Madre e Padre essendo viui; testifichino ancor'essi l'età del suo figliuolo.

Et essendoui sopra ciò, o scrittura del Padre

de l'ordinando, la quale quello, à chi haueremo dato cura di far questo processo, giudichi esser degna di fede, o libro del Battesimo del Curato, si produrrà copia di queste scritture.

Il modo di prouare il titolo del beneficio, e valore di esso, e la somma de i prouenti, che doueranno succedere in luogo del beneficio; farà, che si produca la prouisione del beneficio, e si dia nota de i beni pertinenti a detto beneficio, con le loro coherenze, e si proua il valore per testimonio di persone informate della rendita d'essi beni: & essendo affittati, o luellati, si produca l'istromento della locatione; e non si trouando istromento, si produca qualche confessione, per quale consti di detta somma. Et in questo modo si potrà ancor prouare l'entrata, o prouenti, che doueranno seruire per titolo del beneficio.

Douendosi prouare d'hauer pensionè sufficiente, si produrranno le Bolle, o supplicatione autentica di detta pensionè.

E successiuamen e nella Chiesa Parochiale, doue habbi a l'ordinando, se da noi non sarà ordinato che si facci in altro luogo; l'istesso, c'hauerà cura da noi di far questo processo, o altro d'ordine suo, le due prime Domeniche susseguenti dopò ch'esso hauerà riceuuta la commissione da noi, publicarà esplicitamente la detta nota data da l'ordinando, & auiserà il popolo, che se vi è alcuno, che sappia l'entrata notificata, o tutta, o in parte, non esser veramente del detto ordinando, ouero esser obligato ad alcuno, lo palesi à lui prima amente. Questa Inquisitione, c'hauerà fatta, manderà à noi sigillata, subito che l'hauerà fatta, ritenendola però tanto à tempo, che si amman nostra almeno quindici giorni auanti il tempo de la ordinatione: & hauendo viato del genza per finir la in detto tempo, e non hauendo la finita à bastanza, s'imputi à l'ordinando; ne possa in quella promotione esser promosso, se à noi per causa ragionevole non parerà altrimenti. Tutti quelli che vorranno esser ammessi ad alcuno de gli ordini minori o maggiori, si doueranno presentare personalmente inuanti a noi, con tutte le fedi requisite, quindici giorni auanti il dì dell'ordinatione, se staranno nella Città; ma se staranno di fuori, basterà comparire con le fedi sodette, il Lunedì precedente al giorno dell'ordinatione; accioche potiamo poi far discussione delle fedi c'haueranno portate, & esaminarli circa la sufficienza nella dottrina.

Tutti siano auisati, che quanto alla dottrina, saranno interrogati delle cose, che spettano a quell'ordine che vorranno per riceuere, e sopra tutto, di quelle che si conengono nel Catechismo Romano; sopra quali e alcuno douera saper rispondere, e raderne conto còpe. temete a giudicio nostro de gli Esaminatori, in proportione a l'ordine che vorrà riceuere.

Et

E particolarmente non si ammetterà alcuno alla prima Tonfura, se non saprà leggere, e scrivere, e sarà instrutto nella dottrina Christiana.

Non si ammetterà a gli ordini minori, chi non hauerà in oltre intelligenza della lingua latina.

Non si ammetterà a gli ordini maggiori, chi non mostrerà nell'essamine hauer fatto tal profitto nelle scienze, che ci dia buona speranza, di douer essere vtile alla santa Chiesa il lor ministero in quelli ordini.

Tutti saranno essaminati e sperimentati nel cato fermo, secondo che ci parrà conueniente, rispetto alle funtioni Ecclesiastiche, c'haueranno ad essercitare.

Saranno anco sperimentati nella pratica del Breuiario tutti quelli che saranno beneficiati, ouero verranno per riceuer qual si voglia degli ordini maggiori.

Se alcuno leuarà nostre lettere dimissorie per ordinar si altroue (lequali non si concederanno prima che non siano fatte di lui tutte le inquisitioni & altre diligenze soprascritte) fra spatio d'vn mese dalla data di dette dimissorie, si presenti innanzi a noi ò nostro Vicario generale, con le lettere testimoniali dell'ordine c'hauerà riceuuto, acciò se ne facci nota; e se per qual si voglia causa non fusse stato ordinato, restituisca le lettere dimissorie al Cancelliero Archiepiscopale.

I Regulari, che vorràno esser promossi a qualche ordine, basterà che portino fede dal Superiore del Monasterio, del quale essi all' hora saranno di famiglia, de i costumi, e bontà di vita, e testimonio in scritto dal medesimo Superiore co' giuramento, ch'essi habbino l'età espressamente requisita dal Concilio Tridentino per quell'ordine che desideraranno.

Tutti quelli che saranno stati approuati per ordinar si, il giorno innanzi all'ordinatione, al primo suono del Vespro si trouaranno nell'Arciuescouado, perche siano da noi riconosciuti, e posti in lista, & ascritti alle Chiese doue haueranno a seruire; & anco perche odano il sermone che sarà fatto loro in occasione de li ordini che saranno per riceuere il giorno seguente.

Tabella functionum infra suo loco posita est, cum de Tabellis.

AVVERTENZE

Per la celebratione di Feste, Officij, & essequie funerali.

Carolus Cardinalis Tit. S. Praxedis Archiepiscopus. 1573.

Del Prefetto.

ACCIÒ CHE sia meglio satisfatto alla pia mente de quelli, che hanno lasciato, ò dan-

no alla giornata elemosine per far celebrare officij de morti; & acciò siano detti officij e funerali, e parimente le Feste delle Chiese, ancora doue non sono Collegij ordinarij, e redditi di residenza, celebrati con diuotione, riuerenza, & edificatione del popolo, rimossi li disordini che vi si fossero introdotti: ordiniamo che in tutti i luoghi doue si fanno detti officij, Feste, e funerali, il più degno Sacerdote presente del Capitolo d'alcuna Collegiata, che vi si trouarà quanto alle persone d'esso Capitolo & suoi officiali, quanto poi a gl'altri tutti, il Curato, nella cui parochia si fa la Festa, ò l'Officio, e funerali, ò di doue sia il morto, se il corpo si portasse a Chiesa di regolari; sia Prefetto in quella Festa, Officij, e funerali, talmè che habbia facoltà di comandare al detto Clero, & a ciascuno d'esso, e che da esso Clero gli sia prestata obediencia in tutto quello che ordinarà spettante alla celebratione di detti officij, acciò che si faccino con ogni decoro, integrità, modestia, e diuotione, e distintamente, e rimossi tutti i mancamenti, ò disordini, che sono notati nelle Tauolette nostre descritte qui à basso, l'vha d'alcune regole date in particolare al Prefetto, l'altra delli errori che si hanno da notare dalli Pontatori: e perciò a quelli che non obediranno, e che non si trouaranno presenti, o trouandouisi commetteranno alcuni errori compresi in esse regole, leui l'elemosina che se li doueria per quella Festa, ouer officio, se vi fosse interuenuto & non hauesse commesso errore. la quale elemosina si dispēsī tra gl'altri Sacerdoti che interuenendo haueranno seruati gli ordini: e quando per la qualità dell'errore questo gli para poca dimostrazione li inibisca anco che non interuenghino in alcun luogo a Officio, corpo, ò Festa, per quel tempo che a lui pare, pur che non ecceda vn mese.

Et auuertisca esso Prefetto, che ha egli da renderci conto non solo d'ogni colpa sua particolare, ma d'ogni disordine d'altri, che dopò questo nostro aiuto sentiremo esser passato in simili attioni alla presenza sua, e ch'egli non ne habbi fatto il debito risentimento e dimostrazione conforme a queste nostre auuertēze.

Del Pontatore.

QVANTO alli Canonici, & Officiali ordinarij di Choro cōuenuti collegiatamēte, ò sia nella lor istessa Chiesa collegiata, ò in altra Chiesa, doue si faccia officio, ò funerali, sia Pontatore quello che in esso Capitolo si trouarà deputato da Noi ordinario Pontatore nella sua Chiesa, & in sua assenza il suo substituto. Quanto poi a gl'altri tutti, facendosi detti officij, funerali, ò Festa in Chiesa Collegiata, ò altra doue per il numero grande che vi è di Cappellani, ò altro simil proprio Clero, sia da Noi stato deputato speciale Pontatore; all'istesso

l'istesso Pontatore d'essa Collegiata, o altra Chiesa, & in sua assenza al suo substituto tocchi l'ufficio di Pontatore, non solo per rispetto del Clero di quella Chiesa, ma anco per gli altri Sacerdoti e Chierici che vi siano inuitati.

Ma se si faranno in altra Chiesa non collegiata, ne in altra doue sia deputato speciale Pontatore come di sopra, e vi haueranno a interuenire più di sei tra Sacerdoti e Chierici; in tal caso il Curato, Prefetto, Cappellano, ò altro a chi spetta di far l'inuito per simili occasioni, domandi sempre nel numero di quelli che ha da inuitare, vno de i quattro Pontatori generali deputati da Noi per queste, e simili occasioni straordinarie in quella porta, da mutarsi pur da Noi ogni anno più tosto ò più tardi, secondo ci parerà espediente.

E quando alcuno delli quattro Pontatori essendo inuitato fosse impedito, che non potesse andare ò a Festa, ò a Funerali, ò a Corpo, secondo l'inuito; ne auisi in tempo chi l'hauerà inuitato, il qual'è in tal caso domandi vno de gli altri Pontatori dati al Sindaco come di sopra. Questo Pontatore speciale ò generale, & il Capitolare respettiuamente, tenghi nota delle assentie, & errori che si commetteranno come di sopra a detti Officij, funerali, ò Feste, secondo la Tauoletta delle pontationi sodetta.

Sia officio di questi Pontatori di prohibire, che non si riceuino, ne diano elemosine à Sacerdoti ò altri Chierici, contra la nota da lor tenuta, ancor che fosse ordinato dal Prefetto; ma che si essequisca, quanto è detto di sopra.

Tenghino anco in pronto la nota seruata da loro nelle occasioni come di sopra, per esibircela ogni volta che la ricerchiamo; e quando non la ricerchiamo prima, almeno la presentino senza altro ogni tre mesi in mano del Visitatore della porta, ò altro che da Noi sarà deputato, insieme con la nota delle Feste, Officij, ò funerali, a quali respettiuamente sono interuenuti, e del giorno che si sono fatti, e nome di quelli Sacerdoti e Chierici che vi sono conuenuti, ò per elemosina hauuta, ò per altro obbligo, cominciando à Calende d'Aprile per il tempo decorso innanzi, e così poi successiuamente di trimestre in trimestre.

Occorrendo per qualche urgente bisogno, che alcuno delli Pontatori fosse forzato partirsi dalle Chiese doue hauesse a interuenire a Festa, ò a funerali, o officio, prima del fine d'essa Festa, o Officio, o funerali; in tal caso, elegga vno de Sacerdoti presenti in suo luogo, che faccia il tuo officio, e consegnia a esso Pontatore quanto prima la nota che hauerà fatta, perche si congionga col rimanente.

Tauola delli errori che si hanno da notare, correggere, e rimediare con l'opera delli Prefetti, e Pontatori sopra scritti.

CHI in Choro, e ne i sodetti officij non è vestito di cotta monda, e decante.

Chi non ha la chierica manifesta e grande proportionatamente all'ordine.

Chi non ha la sottana sin' al collo del piede.

Chi ha vesti o calze d'altro color, che negro.

Chi ha la camicia cò le latughe al collo, ò alle mani, ouer lauorata esquisitamente.

Chi stando in Choro, ò altroue alli sodetti officij, tiene il capello fuor che per pioggia nella strada.

Chi nel medesimo luogo ò tempo dice l'officio priuatamente.

Chi legge libri, lettere, ouer altre scritture, fuori di quelle che all'hora sono necessarie per la qualità dell'officio che si celebra.

Chi dorme in Choro, se auuertito da chi gli se de vicino, ò da altro Chierico d'ordine del Prefetto, persevererà, ò tornerà à dormire.

Chi ride, ò parla con chi si sia, eccetto che parasse per cagione dell'officio suo, o per risposta necessaria da farsi in qualche urgente caso; mentre che se con laico, ò altra persona di fuori, ciò si faccia per mezzo del custode della istessa Chiesa, ò altro Chierico.

Chi va vagabondo in choro, ò altroue si parte dal luogo ò schiera sua, se non per essequire l'officio suo, ouero per cagione di cedere il luogo al superiore.

Chi essendo spesso auisato che faccia le cerimonie conuenientemente secondo la forma prescritta di esse, trascura d'obedire all'ammonitioni, ò le disprezza.

Chi dalla parte sua non canta insieme con gli altri, eccetto che non sia impedito da qualche infermità.

Chi non recita tutto quello che va recitato.

Chi parte dal Choro, ò dall'officio, prima che finiti gli officij.

Chi finiti gli officij partirà non accompagnandosi con gli altri a due a due per ordine sin dentro la Sacrestia, ò doue haranno d'andare tutti insieme a deporre le cotte.

Chi nelli Officij de funerali non si trouerà auanti che s'incominci a leggere la prima lettione, e continuerà sino al fine della Messa.

Chi non starà in piede mentre si leggerà ò catterà il Passio.

Chi non starà inginocchiato mentre si cantaranno le Letanie.

Chi non va alla Chiesa a leuar la Croce, ò almeno non si troua sotto la Croce quando si leua il corpo del morto.

Chi non accende la cera auanti l'officio s'incominci, e che dopò d'hauerla, l'estingua auanti l'ultimo d'ell'officio, ouero commette simile altra sordidezza di auaritia.

Chi fa portare la Croce à Chierici, ò ad altri.

V u u senza

senza sottana, ò cotta conuenueuole.

Chi adopra Pallij d'Altare per coprite il Cata letto, se non fossero già difmessi da gli Altari, & applicati perpetuamente a quell'vso.

Chi ricusa obedire al Prefetto in le cose pertinenti a quell'ufficio, & a celebrarlo con riuerenzia, e decentia, & edificatione del popolo prefate.

Tauola di altri errori che pur si hanno a schifare coll'opera e vigilanza delli Prefetti.

CHE non si ammettino a simili officij, ò alla participatione dell'elemosine che si danno per questo, Chierici di qual si voglia sorte, che non habbino fede d'essere descritti nel libro dello stato.

Che non si ammettino parimente Putti, ò altri Laici, che non siano descritti da Noi, & approvati a ciò in scritto.

Che non si diano in Chiesa l'elemosine di danari, ò di cera di qual si voglia Officio, ò Festa, ò Corpo.

Che nel riceuere, ò dare dette elemosine, non si usino atti, ò parole contentiose, ò che mostrino sordida auaritia, ò altramente scandalose.

Che non si augmentino, ò facciano aumentare a se stesso, ò ad altri le solite elemosine senza nostro esposto ordine.

Che non si scotano, ò riceuano, o si faccia dare ad altri, ò per se, elemosina, che si deue dare ad alcuno che era inuitato, e poi non vi è venuto, ò non vi è restato fino al fine, ò sia per altro modo indebita, ò sia per se stesso, ò altri. Che si diano l'elemosine intiere, non ritenendo per se alcuna cosa, ò sia in quella de Sacerdoti, ò Chierici, ò Putti, ò altri, che in qual si voglia modo interuenghino in simili occasioni.

Che nel numero che si ha da inuitare non si tralasci senza giusta causa d'osseruare il debito ordine, cioè di chiamare prima li Canonici, poi gli officiali titolati di choro, nel terzo luogo gli Cappellani titolati, e poi gli non titolati di quella Chiesa, poi gli ascritti ad essa, e poi Curati più vicini, eccettuati sempre Custodi, e Chierici di quella Chiesa, che si preferirà a tutti.

Che non se inuiti maggior numero di quel vorrebbono quei del morto, ne si constringano, ò inducàno essi direttamente ò indirettamente a questo.

Che non si sepelisca in Chiesa altrone che in sepultura fatta in volta, e che si richiuda bene con la sua pietra.

Che non si diano elemosine a Sacerdoti, ne da Sacerdoti si riceuano, ò da chi si sia, per causa di detti funerali, officij, ò Feste, se non dopò finito l'ufficio, ò funerale, ò Festa; & all' hora anco con l'interuenuto consenso del Prefetto, & anco insieme del Pontatore, ò per loro ordine commune in scritto, e non altrimenti.

AVVERTENZE

Per le processioni generali.

Carolus Cardinalis tit. sanctæ Praxedis Archiepiscopus Mediolani.

LA Domenica, ò altra Festa immediate precedente il giorno della Processione, ciascu Curato auisará il suo popolo del giorno d'essa Processione, e della causa perche si fa; e di qua pigliará occasione d'essortarlo efficacemente a voler si trouar presente, & accompagnar detta Processione, non meno col corpo, che con lo spirito, e con vn santo desiderio, che Dio per sua bontà essaudisca quelle communi preci e supplicationi per beneficio publico e priuato dell'anime e corpi nostri, e de nostri prossimi, ricordandoli anco la modestia, diuotione, & ordini con li quali si deuno accompagnare queste Processioni.

Per questo anco la sera innanzi alla mattina della Processione, all' hora che sonerà il Duomo, suoni ciascun'altra Chiesa vn segno doppio con tutte le Campane, per dar auiso al Popolo della Processione generale della mattina seguente, & inuitarlo, ò ricordarli a conuenirui; e quando occorrerà che si facciano più Processioni per la medesima causa, il medesimo si faccia nell'altre tere sussequenti, che immediatamente precedono i giorni d'esse Processioni. Ciascuno del Clero la mattina del giorno della Processione, si troui in Duomo subito scito il segno delle Campane che si dà per questo effetto, per conuenir tutti al principio della Processione.

Le Croci siano portate da persone atte, & in modo decente, cioè non in spalla, ma dinanzi; e si auertisca di non riporle in luogo alcuno, ma gl'istelli ministri che l'hanno portate, le tenghino, fermandosi con esse presso all'ingressò della Cappella grande.

Seruino l'ordine, e luogo a loro deputato, cioè ogni Capitolo delle Chiese Collegiate, con quelli che ancor non sono Sacerdoti, & habitano nella Porta d'essa Collegiata, e con gli ascritti a detta Collegiata siano vniti col' Preuosto, ò Prefetto d'essa Collegiata; auuertedo specialmente li Ecclesiastici di Porta Orientale che non sono Sacerdoti, di andare cò la Collegiata di S. Stefano, e quelli di Porta Ticinese con quella di S. Lorenzo.

Gli Parochiani di ciascuna Porta stiano al luogo de Parochiani con il suo Sindico.

Gli Cappellani si reggano sotto quello, che sarà deputato per guida e capo nella Porta doue ciascuno d'essi habita.

Le Chiese doue si va con la Processione siano decentemente ornate, e nell'apparecchio dell'Altare non vi si mettano Calici, ne Patene, ò simili altri vasi, ne Angeletti, ò cuscini, ma solo la Croce, ò figure sacre, con sei lumi almeno che siano decenti.

Habbi

Habbi ciascuno la sua Cotta monda, decente, e non stracciata, e con le maniche larghe secon- do gli ordini; e tanto lunghe, ch'arriuinino sino alla mano, ancorche siano crespe, ne si riuol- tino sopra le spalle; e li Reuer. Preuosti hab- bino anco la cappa, e la ferola; e li parrochi hab- bino la veste con le maniche larghe, & il ca- puccio.

Non portino guanti, ne cappello, ne habbino in mano fiori, ò altra cosa vana, e indecente. Nell'entrare, & nell'uscire di Chiesa e dauan- ti a quelli altari, doue si dice qualche oratione per strada, & anco quando s'incontra qualche imagine sacra, stiano col capo scoperto, e serui- no gli ordini, e quelle auuertenze, che dal mae- stro delle cerimonie, ò da altri da lui deputa- ti faranno date.

Nel principio della processione nella Cathe- drale, e poi anco nelle altre Chiese, oue occor- ra al Clero fermarsi in esse per fare alcuna sta- tione, ò publica supplicatione, ciascuno del cle- ro partendosi di Chiesa per inuiarsi alla pro- cessione, faccia riuerenza con genuflessioni, prima al santiss. Sacramento posto nell'Altare maggiore, e poi al Reuerendiss. Arciuescouo. Il medesimo faranno in ogni occasione, che ha- ueranno di passare auanti a esso Arciuescouo, etiam per la strada.

In quei luoghi nondimeno, doue l'Arciuesco- uo si trouarà sedere su la Bradella dell'Altare, basterà, che nell'istesso atto di fare la genufles- sione al santissimo Sacramento, volti ciascuno vn poco il capo anco verso l'Arciuescouo nel- la medema genuflessione.

Ciascuno Ecclesiastico di qual si voglia grado, dignità, e conditione che sia, nel fare riueren- za all'Arciuescouo sempre faccino genuflessio- ne con il ginocchio sino a terra, eccetto il Capi- tolo, & Ordinarij del Duomo, e Protonotarij quando sono vestiti nell'habito di Protonota- rio con rocchetto e mantelletto di sopra, quali fanno riuerenza di capo ben profondo.

Seruino tutti sempre in Chiesa e per strada il debito silenzio e modestia in ogni cosa. Vadino a due a due, e fra vna coppia e l'altra vi siano sei braza d'interuallo, non si accostan- do ne si discostando mai più di questo spatio. Auuertischino quando di dietro sarà data vo- ce ò auiso di camminare, ò di fermarsi, secondo che portano le occasioni, di essequire prontamente l'auiso, e di più auitarsi l'vn l'altro, si che l'vna coppia auiti subito l'altre vicine che li precedono, e così di mano in mano.

Il medesimo faranno quãdo di ciò faranno au- sãti dalli Custodi, ò altre persone deputate ad inuiare e fare camminare le processioni: li quali Custodi per questa causa seguiranno le pro- cessioni di fuorauiua lateralmete a canto al suo Capitolo; e parimente quelli altri deputati a quest'effetto, seguiranno a canto a quel Colle- gio ò corpo di Clero, al quale farãno assegnati. Si suonino le campane picciole e grosse a dop-

pio, in quelle Chiese doue passerà la processio- ne, & in quelle doue si farà la Statione, si suoni dal principio che comincerà a entrare la pro- cessione sinche sarà entrato tutto il Clero; e ces- sino poi per non sturbare l'vfficio che si cele- bra: e per la medema causa non si suonino le campane delle Chiese vicine a i luoghi, doue, e mentre si canta, e dice il *Mæstorum*.

In quel procinto, che la processione ita per arri- uare in qualche Chiesa, nõ si suonino ne si mã- dino fuori Messe in quella Chiesa, e sinche nõ sarà finita la Statione, & il Clero e popolo che profeguisce la processione, sia uscito di Chia- sa; perche non si diuertisca esso popolo dall'as- sistere a queste supplicationi & orationi publi- che, e seguirar esse processioni.

Ogn'uno stia vnito col suo capo come di so- pra; altrimenti facendosi ricognitione partico- lari, ò generali, chi non si trouarà al suo luogo e ordine, s'intenderà essere incorso nella pena. Quando con la processione si ritorna in Duo- mo, nissuno si parti sin che non sij entrata tut- ta la processione, e si sia compito l'officio che si fa, e riceuuta la beneditione; e di mano in mano che entrano, si vadino distendendo dal- la porta grande sin al ingresso del choro facen- do due ale, incominciando a fermarsi alla por- ta quelli che sono li primi a entrare, seguitan- do poi gli altri successiuamente.

Occorrendo qualche pioggia, nelsun particola- re si copri con mantello, ò capello, se nõ quan- do, e come gli sarà ordinato come di sopra.

Oltre a tutte queste auuertenze, si ricorda che non si manchi di offeruare tutte l'altre che per conto delle Processioni sono ordinate nel Cõ- cilio Prouinciale primo, nel titolo *de processio- nibus & supplicationibus*. e ne gli altri ancora.

Auuertenze particolari da offeruarsi per le Lita- nie triduanne oltre l'altre soprascritte.

IL Clero di quelle Chiese, nelle quali si entra con la Processione, si truoui alla porta con li Pi- uiali rispettiuamente, e cõ l'Asperforio & ac- qua benedetta a riceuere il Reuerendissimo Arciuescouo.

Arriuato il Clero nella Chiesa della Statione, niuno eschi sinche si leui il suo ordine & il suo capo; e quelli che sono prima a entrare, incomincino a fermarsi, e sedere ne luoghi vicini alla porta, offeruando sempre in ciò l'ordine c'haueranno dal Maestro delle Cerimonie.

Conuenendoli uscire per alcuna necessità cor- porale, non vada ad altro luogo, che a quello che sarà deputato pressò quella Chiesa per si- mili bisogni; e ciò con licenza del suo Prefetto della Porta ò Collegiata sua, e nõ altrimenti; e tornato subito si presenti al detto Prefetto.

Se fosse necessitato partirsi per altra causa, non lo faccia senza licenza del Reuerendissimo Ar- ciuescouo, ò suo Vicario, ò Deputato; e toraato subito si presenti al medesimo.

Niuna psona Ecclesiastica stia fuori della Chiesa mentre si fa la Statione; e non essendo la Chiesa capace a riceuere tutto il Clero, quella parte che non vi potrà capire, stia auanti la porta di essa Chiesa raccolta insieme in silenzio e diuotione, inginocchiati ò in piedi, secondo l'ufficio che si farà all'hora, se non sarà dato ordine di andare alla Chiesa, doue è la statione seguente: nel qual caso vi vada solamente quel Collegio, e quella parte di Clero, alla quale sarà spcialmente ordinato dal Maestro delle Cerimonie.

Il Clero di Centoferoli, e ciascun capitolo, e Clero di ciascuna porta, canti l'Antifona, e Litanie, secondo l'ordine dato in scritto alli Rogatarij del Clero.

Se in qualche Chiesa collegiata conuerranno Musici per cantare le Litanie, ò altro, siano vestiti con habito Ecclesiastico, e con le cotte, e cantino le Litanie speditamente nel modo che si fa in Duomo, dicendo però le Litanie proprie di quella Chiesa secondo il libro.

Nelle Chiese in queste Stationi triduane non si suoni organo per modo alcuno.

Ciascuno Rettore di Chiesa doue si faranno le sodette Stationi, faccia leuar le brelle che sono per Chiesa, e proueda di buon numero di banchi; quali non douranno esser manco di cento, acciò in ogni modo ve ne sij per tutto il Clero; e faccia tener le porte delle Chiese ferrate sin alla venuta del Clero, & habbi cura diligente che non entri pur vn secolare prima che sia entrato tutto il Clero, ne lasci che sia occupato da altri il luogo delli Ecclesiastici: e chi non haurà prouisto a sufficienza, & osservato come di sopra, s'intenda di essere incorso nella pena di sei scudi.

Proueda anco di vasi da orinare sin al numero di 12. e li riponerà in luogo comodo per questo effetto, più vicino che si possa doue si entra per la Chiesa; e faccia ferrar la porta della casa, sin tanto che durerà la Statione, acciò non si possa con tale occasione andare in altro luogo che ritornare in Chiesa.

In quelle Chiese doue occorrerà andare a far stationi, oue non sia Rettore titolare, ò mercenario, Collegij, ò altri Deputati, che ne habbino cura; il Parochiano di quella vicinanza doue è la Chiesa sudetta, habbia carico di prouedere; altrimenti sia carico di esso, di auisare quelli i quali haueranno di fare detta prouisione.

La doue si suol cantare il *Mastorum*, il Curato parimente di quella vicinanza habbi questa cura, di fare che sia preparato condecientemente con banche coperte di panno a sufficienza per il Capitolo del Duomo, & alcuni altri, & a parte per li Magistrati secolari della Città che soglion interuenire a simili processioni, & auisi alle Chiese vicine che non si suonino campane, mentre si canta e si dice il *Mastorum*.

Alcune altre auuertenze per le Litanie triduane.

Carolus Cardinalis Archiepiscopus.

Reuere[n]do. Parocho. Nell'occasione di queste sacre Litanie triduane, che la settimana prossima dopò la solennità dell'Ascensione di Nostro Signore secondo il rito di questa nostra Chiesa celebreremo, voi la Domenica precedente che sarà a 22. del corrente mese, nella Messa Parochiale ne darete piamente e con carità quella instruzione al vostro popolo, che il Signore vi foggerirà, e si ricerca dall'ufficio vostro; & efficacemēte l'ammonirete a farle, e celebrarle con quella pietà e diuotione, con la quale furno santamente instituite.

Gli ricordarete dunque in prima l'obbligo che ciascuno (se non è per l'età, ò per altra legittima causa impedito) ha di digiunare quelli tre giorni.

In oltre per parte nostra l'ammonirete, che in ciascuno di quelli tre giorni, per quello spazio di tempo che dureranno le processioni, si tenghino le botteghe ferrate, & ogn'vno si astenghi da opere feruili.

Che tutte le donne nella processione siano velate nel medesimo modo, come deuono stare in Chiesa per gli ordini nostri, stando, e seguitando le processioni separatamente dagli huomini.

Di più essortarete i Padri di famiglia, che loro conuenghino a queste pubbliche, e sante Rogationi, e procurino che il loro figliuoli, e gli altri di casa facciano il medesimo, secondo l'antica deuotione di questo popolo.

Che tutti venghino nel primo giorno d'esse Letanie la mattina al segno della Campana nella Chiesa Metropolitana a riceuere diuotamente le sacre ceneri; e chi pure non fusse a tempo di riceuerle nella sudetta Chiesa, faccia diligenza di riceuerle a san Simpliciano, ò in altre Chiese delle prime stationi, doue quella prima mattina si ministreranno, a chi non l'harà riceute.

Nel che auuertirete i fedeli, che secondo l'instituto e rito di questa nostra Chiesa, si deuono pigliar in quel primo giorno d'esse Letanie, e non in altro tempo dell'anno.

Auertirete anco, che ne huomini ne donne entrino nella Chiesa, doue s'andarà processionalmente a far le Letanie e stationi, prima che sia entrato tutto il Clero; il qual entrerà primo, poi gli huomini, & vltimamente le done, secondo l'instituto & ordine delle processioni, il quale ordine hauranno anche da seruare nell'andar nelle processioni.

Che parimēte gli huomini e le done in qlli sacri giorni di rogationi più specialmēte fughino il vestir pōposamente, & ogni ornato; e vestino talmente, che mostrino modestia, e san-

ta penitenza, secondo che ricerca l'istituto delle Litanie, ammoniscono i santi Padri, vuole la pietà christiana, e la Chiesa c'inuita: quale in quelli tre giorni con l'apparato istesso, cò il colore delle vesti, ordine di stationi, con la cerimonia delle ceneri, & altri particolari riti, cerca di promouere la diuotione de fedeli a orationi, astinenze, vigilie, & elemosine, & ad ogni altro santo esercizio di penitenza.

Nel dar questi ricordi al Popolo, oltre che ne haueate graue e copioso soggetto dall'ufficio di esse Litanie, li potrete anco leggere questa nostra.

Et attenderete con ogni diligenza e carità christiana, particolarmente in questa occasione, all'essecutione dell'auuertenze generali per le processioni, stampate, & altre volte mandate. Pregarete poi nelle vostre orationi Dio nostro Signore, che benedichi questa Città, e prosperi la sua misericordia sopra di essa; e gli faccia gratia in quei sacri giorni, di prepararsi talmente, che possa conseguire in abbondanza i frutti dello spirito santo, la cui solennità celebreremo la Domenica seguente. Così faccia la diuina bontà, che siano esauditi i nostri, e vostri prieghi. Dall'Arciuescouato alli 10. di Maggio 1583.

AVVERTENZE

Per le processioni del Corpus Domini.

*Carolus Cardinalis tit. Sancta Praxedis
Archiepiscopus.*

Ruer. Parocho. Auuicinandosi la solennità del Corpus Domini, douete mostrar al vostro popolo il modo e la diuotione, con quale deue studiare a prepararsi per celebrarla, conforme alle santissime ordinationi de i sommi Pontefici Romani, Urbano Quarto, Clemente Quinto, Martino Quinto, & Eugenio Quarto.

Però dimani nella vostra Messa Parochiale l'effortarete instantemente, che ciascuno per conseguire l'Indulgenze concesse in quella solennità, si confessi, e chi può, faccia elemosine, & attentamente faccia oratione, & altre opere di deuotione e pietà Christiana.

Effortarete anco, che il giorno auanti la Solennità digiuni.

Che nella Solennità si comunichi.

Che diuotamente ciascuno, e nella Solennità, e ne i giorni dell'ottaua si troui al primo Vespro, al Matutino, & a tutte l'altre Hore, alla Messa solenne, & alla Processione.

Et per accendere tanto più ogn'vno, gli denunciate l'infrastrate Indulgenze concesse da li detti Sommi Pontefici, a quelli che veramente pentiti e confessi faranno le sopradette cose. A chi starà al primo Vespro della Solennità,

cento anni d'Indulgenza.

A chi starà nella Solennità alla Messa solenne, parimente cento anni.

A chi starà al Matutino, similmente cento.

A chi starà al secondo Vespro, ancora cento.

A chi starà a Prima, a Terza, & a Sesta, a Nonna, & a Compiera, quaranta anni d'Indulgenza per ciascun'hora.

A chi starà ne i giorni dell'Ottaua a Matutino, Vespro, Messa, & a gli Officij delle sudette Hore Canoniche, parimente cento.

A chi digiunarà il giorno auanti la solennità, similmente cento.

E celebrando in quel sacro giorno la Chiesa così ineffabile misterio con solennità di processione, deono li fedeli, raccordandosi dell'immensa carità di Giesu Christo Redentore nostro, che ci ha dato l'anima sua in prezzo della salute, & il corpo suo in cibo, mostrarsi con ogni ueneratione grati per così grande e diuino beneficio.

Però e per debito di pietà christiana, e per l'infuturo della Solennità istessa, e per conseguire l'Indulgenza, hanno da trouarsi tutti ad accompagnare essa solenne processione.

Effortarete dunque instantemente quelli della vostra cura, che tutti vi conuenghino; nè stiano alcuni huomini ne donne, di qualunque età e grado siano, su le porte, o alle finestre à vedere.

Ma se alcune donne per infermità, o altra debolezza non potranno accompagnare la processione, ammonitele, e pregatele da parte nostra, che stando alle porte, stiano con ogni humiltà, modestia, riuerenza, senza vanità, nè apparato alcuno, nel tempo che passerà il Santissimo Sacramento: e non si fermino iui a far spettacolo di se al popolo, con dar occasione a molti di peccare, e cò poca riuerenza di quella sacra solennità.

Auifarete parimente, che secondo gli ordini nostri tutte le donne siano velate.

Item che nissuno interrompa nella Processione l'ordine del Clero, ne vada confusamente: ma effortarete tutti da parte nostra, che dopò il Clero seguitino gli huomini, & dopò loro le donne; e tutti con deuotione, e silentio. Et cò questo vi benediciamo. Dall'Arciuescouato il di 5. di Giugno 1574.

AVVERTENZE

Per la processione del santo Chiodo, che si fa ogni anno nella festa dell'Inuentione della Croce.

Carolus Cardinalis tit. Sancta Praxedis Archiepiscopus Mediolani.

Ruer. Curato. Martedì, che sarà alli 3. di Maggio, sarà la festa della Santa Croce,

Vuu 3 come

come sapete, festa deputata da noi gli anni passati per solennità, e special veneratione del sacro Chiodo di N. Sig. riposto nella nostra Chiesa Metropolitana.

E perche il giorno seguente alli quattro s'ha da celebrare il sinodo Diocesano Decimo, vengono a restare impediti quei giorni, che seguono dopò la festa della santa Croce, per le attioni sinodali; di maniera che non si può fare immediatamente dopò quella solennità, la solita oratione delle quarant'hore nanti il sacro Chiodo, habbiamo deliberato d'anticipare.

Però la Domenica auanti, che sarà il primo di Maggio dopò il Vespero, faremo la processione col sacro Chiodo nella nostra Chiesa Metropolitana per dare principio all'oratione sudetta, la qual poi finiremo il Martedì mattina con la processione solenne a San Sepolcro ritornando alla Chiesa Metropolitana, doue cantaremo Messa Pontificale, lasciando però il sacro Chiodo sopra l'altare tutto quel giorno per consolatione del popolo sino alla sera, che si ripotrà al suo luogo.

Però s'auisa tutto il Clero secolare, e Regolare a conuenire alla processione nel principio, e nel fine dell'oratione con habiti solenni, & lumi, e venire poi collegialmente a far la sua hora di oratione, quale le sarà assegnata con quella pietà, e diuotione, che ricerca questa solennità, qual in questo popolo è di singolare diuotione, & offeruanza.

Ciascuno Paroco poi auisará il suo popolo a conuenire à queste processioni nel principio, e nel fine deuotamente, & chi può con i lumi accesi, & visitare piamente questo sacro Tesoro per conseguir l'Indulgenza plenaria, la qual si manda insieme da pubblicare, & altre che nostro Signor ha concessò perpetuamente in questa occasione, venendo parimente col popolo sotto il Confalone, a far la sua hora d'oratione.

Essortado ciascuno anco in generale, & in particolare a volere agiutare con larga elemosina l'opera de i Misterij della Passione, che s'è cominciata a fare alla Chiesa di San Sepolcro, doue s'andarà con la seconda processione la mattina d'essà solennità della santa Croce, Et il Signor vi benedica. Dall'Arciuescouato li 23. Aprile 1583.

AVVERTENZE

Per la Processione che si fa à San Gregorio.

Carolus S. R. E. Cardinalis Archiepiscopus.

L Vnedì prossimo, che farà il secondo giorno di Pentecoste, dopò il Vespro a hore 20. secondo il buon istituto de gli anni passati, faremo la solita processione generale a San Gre-

gorio fuor di Porta Orientale di questa Città, per esponer l'Indulgenza plenaria concessa da Nostro Signor Papa Gregorio XIII. a chi visiterà quella Cappella, e per la solita commemoratione de i morti al Cemiterio.

Perciò ciascuno Paroco Domenica prossima auisará di questo il suo popolo, acciò non manchi di conuenire a questa processione, & attione, che tutta deue eccitare gran pietà, e carità christiana, per la memoria di quelle graui afflittioni della pestilenza passata, essortando poi in generale, & in particolare ogn'vno, che attiuando alla fabrica di quella Chiesa, che già secondo il nostro disegno si fa, la voglia agiutare cò larghe elemosine, che in quell'istesso luogo si riceueranno da persone da noi deputate; e medesimamente andando a quel Cemiterio, doue sono sepolti tanti morti nel tempo delle pestilenze passate, ini nel luogo parimente a ciò da noi deputato, vogliano con le loro pie elemosine agiutar l'opra, c'habbiamo disegnato di fare, ch'è di cingere quel Cemiterio di muto, perche sia difeso quel sacro luogo dall'ingresso de animali, e da ogni altra immonditia; & a questo effetto andará anco processionalmente ciascuno Paroco con il suo popolo sotto il Confalone il giorno seguente a quell' hora che li sarà più commoda, non solo a pigliar l'Indulgenza, ma anco a far l'oblatione all'vno e l'altro luogo, che per ciò sarà parecchiato.

Per tanto tutto il Clero secolare, e Regolare, di questa Città alla sodetta hora precisamente connerà in Duomo per la detta processione. Dall'Arciuescouato a 26. Maggio 1583.

R I C O R D O

Per la processione che si fa a San Sebastiano.

Carolus Cardinalis, & Archiepiscopus.

R Euer. Curato. Se vi raccorda, che Martedì alli 15. del presente hauevete da condurre il vostro popolo processionalmente cò la Croce e Confalone alla Chiesa di S. Sebastiano; e questa mattina gli ne darete auiso, essortandolo a far oblatione per la fabrica di quella Chiesa, ma lassarete però che i Sindici della Parochia vadino con il Sig. Vicario di Prouisione. Dall'Arciuescouato alli 13. d' Ottobre 1577.

Auvertenze per l'Oratione delle quaranta hore. 1577.

L A santissima oratione ordinaria delle Quarant'hore, principiarà nella vostra Chiesa de S. N. la quale oratione farete con ogni diuotione, diligenza, caldezza, e con auvertenze delli ordini infrascritti, fatti da sua Signoria Illustrissima e Reuerendiss.

Carolus

*Carolus S. R. E. Presb. Cardinalis Tituli
Sanctæ Prædix, Archiepiscopus.*

LE Chiese nelle quali si metterà l'oratione, sia no solamente di quelle, nelle quali si suole tenere il Santissimo Sacramento.

L'ordine d'essa si stabilisca, mettendosi in ciascuna porta de Chiesa in Chiesa secondo il modo delle strade.

E tal ordine non si muti poi mai senza espresso ordine nostro in scritto.

I prefetti delle porte si prenderanno cura ordinaria di questa Oratione, ciascun nella sua Porta, oltra il prefetto speciale deputato da noi alla cura di tutte le orationi pubbliche; con vedere spesso, se le cose vanno ordinate, e congregare quei che sono deputati a ciò, per trattare seco, e prouedere a tutto quello che bisogni.

I deputati alla cura di questa Oratione oltra il Prefetto della Porta, & oltra il Prefetto specialmente deputato all'Orationi pubbliche, faranno il Sindaco delli Parochi della porta, e tutti i Priori delle Scuole del Corpus Domini della porta, & i Parochi, quando saranno chiamati dal Prefetto della porta.

Mètre l'oratione ordinaria dura in quella porta, non se ne metta de straordinaria senza ordine nostro in scritto.

Per far questa Oratione, il Santissimo Sacramento si collochi sopra l'Altare maggiore, e fuori del Tabernacolo maggiore, con vno velo di seta che copri il Tabernacolo piccolo che ha dentro il Santissimo Sacramento: e sia tanto lungo, che faccia due ali dalle parti, cioè fin' alli duoi corni dell'Altare, vno dell'Euangelio, l'altro dell'Epistola.

Si ornì il luogo doue si mette, con religiosa politezza, non viando moschetti, ne altri ornamenti profani, ne razzi con historie, & imagini lasciuie, ò altrimenti profane.

E s'orni la Cappella solamente; e doue si possa commodamente, si facci oscura la detta Cappella, si che non habbi altro chiaro che de i lumi, come si acconciano i Sepolcri la settimana santa nelle Chiese Romane; per accompagnare il misterio dell'instituto di questa Oratione, e per eccitarli più a diuotione.

Le candele ò cerei al più siano diece, almeno sei, di honesta grossezza: e vi siano anco lampadi, che nõ siano però più di dodeci ò tredici. Nella cappella, ò luogo doue sarà posto il Santissimo Sacramento, non intreranno dentro i cancelli i laici.

Mentre che il Santissimo Sacramento stà fuori, vi stiano assisteti di giorno duoi Chierici cõ le cotte, vno de quali sia Diacono almeno, e di notte vno solo, almeno Subdiacono.

Proueggasi ad ogni modo, che le donne vi facciano oratione separate da gli huomini, con te le, ò altri drappi, finche si pongano le affe.

S'appicchino tauolette in luogo commodò, doue siano scritte varie orationi appropriate a

varij bisogni che vengono, massime al flagello che ci trauglia di presente.

Nel mettere, e leuare dell'Oratione si suonino le campane: siaui vn Sacerdote co'l piuiale, stola, e velo sopra le spalle: & insieme tutto il Clero di quella Chiesa e Parochia se farà tale, cõ le cotte.

E se questo clero non arriuisse almeno a otto persone cõ i chierici, se ne inuitino d'altre Chiese ò Parochie secondo il bisogno, tanto che almeno vi sia il numero sudetto.

Vi siano anco i scolari del Santissimo Sacramento di quella Parochia, e tutta la vicinanza frequente.

E per questo quando si suonerà per mettere, ò leuare l'Oratione, subito tutte le botteghe di quella Parochia siano serrate, e restino chiuse per quello poco spatio, che durerà quella processione, e Litanie, come si dirà qui a basso.

Faccia si processione, e si cõtino le Litanie, e sue orationi, con le altre solite cerimonie.

E la processione si potrà fare ò dentro, ò fuori della Chiesa, secondo che sarà grãde essa Chiesa, e farà commodò di stendere la processione. E si terrà l'ordine che segue.

Nel mettere l'oratione, il Sacerdote stando ingnocchiato incensarà tre volte il Santissimo Sacramento, prima che lo leui fuori del Tabernacolo maggiore: poi leuato fuori, si farà cõ esso la processione, cantandosi l'Antifone appropriate.

Qual processione finita, si collocarà esso Santissimo Sacramento alla vista del popolo: poi si canteranno le Letanie, Preci, & Orationi ingnocchione.

Nel leuare la detta Oratione, primieramente si cantaranno le medeme Litanie, Preci, & Orationi: di poi finite, il Sacerdote ingnocchiato incensarà come di sopra: dopò quale incensatione, si farà anco come di sopra la processione: e finita che sia, il detto Sacerdote benedirà il popolo con il tabernacolo minore, doue è il Santissimo Sacramento: dipoi lo riporrà al loco suo nel tabernacolo maggiore, e l'incensarà come di sopra; & poi subito chiuderà il detto Tabernacolo maggiore.

Nelle Chiese doue sarà l'oratione, per quel spatio di tempo che si fa, non si celebri Messa, ò altri diuini officij, ma si satisfaccia alli oblighi che vi fossero, nelle Chiese vicine, ò altre, a giudicio del Prefetto della porta.

Siano però eccettuate le Collegiate secolari, e regolari, doue si potrà dire le solite hore canoniche, e Messa cõtata: ma in luogo della Chiesa più lontano che si possi dall'Altare maggiore; e le Chiese de Monache, nelle quali si potrà dire vna, ò due Messè basse per le Monache. Il che si facci in hora di minore frequenza di popolo.

Vi sia sempre in Oratione buõ numero di persone, della Parochia specialmente, quando si fa nella Chiesa Parochiale, compartendosi tutte

le fameglie, e persone di essa Parochia secondo l'hore: non allegnandosi però tempo di notte a donne; & a ciascuna hora si diano alcuni boti di campana, per dare auiso a quelli che hanno ad intrare a tale oratione.

L'oratione nõ cessi mai nè di giorno nè di notte, sia in qual si voglia Chiesa: e doue si vedesse, che non vi fosse modo di continuare così con frequenza di persone che faccino l'oratione, si tralasci quella Chiesa.

Ancora che la notte si faccia oratione, la Chiesa però non stij aperta, ma ciascuno picchi, e se gli apra: e potranno tuttauia andate ad orare, non solo quei che faranno nel compartito fatto, mà altri ancora.

Si prouegga anco che vi si faccino alcuna volta, secondo che vi si vedrà frequenza di popolo, pij & affettuosi ragionamenti, da persone deputate, & approuate da noi.

Questi ragionamenti stiano breui, in modo che non eccedino vn quarto d'hora; e siano più tosto eccitamenti d'oratione, e come punti di meditatione, che in forma di sermoni, ne di prediche.

Cominci si l'oratione nella Chiesa seguente, vn' hora prima che finisca nella precedente, e duri in ciascuno luogo il tempo preciso solo delle Quarant'hore, e non più oltre, ancor che fosse bisogno leuarla, ò metterla di notte.

Non si mettino, ne lascino fuori bacili per ricevere elemosine; mà più tosto cassette, con licenza nostra: delle quali ne terrà vna chiauè il Curato, & vn'altra quei della Scuola del Corpus Domini; ò doue tali non siano, chi sarà deputato dal Prefetto della porta, e si spendano i danari come qui a basso.

Se sarà bisogno, si mandino fuori ne i confini soli di quella Parochia, persone atte, da essere elette dal Prefetto con participatione del Curato, e Priore della Scuola del Corpus Domini di essa Parochia: le quali persone raccolgano elemosine per fare le spese che bisogneranno, al giudicio de medemi: e ciò che auanzerà, si spendi pure per vso del Santissimo Sacramento in quella Chiesa con nostra licenza, ouero in soccorrere le Chiese della medema Parochia, ò porta, che non haueranno il modo di fare la spesa dell'Oratione.

Dat. Mediolani, ex ædibus Archiep. die 27. Iunij, 1577.

AVVERTENZE

Per l'Oratione sine intermissione.

Vide infra, in septima parte, literas pastorales de instituto orationis vesperinae, & cetera quae sequuntur.

AVVERTENZE

Per la Benedictione delle case.

Vide in parte septima huius voluminis, literas

pastorales eo de genere: quas literas deinde sequitur ordo benedictionis adium.

AVVERTENZE

Per il Giubileo dell'Anno Santo.

Vide infra, in parte septima, literas pastorales de anno Iubilei, & cetera deinceps, quae ordine explicata sunt.

AVVERTENZE

Per hauer notizia del Stato del Clero.

Carolus Cardinalis Tit. S. Praxedis Archiepiscopus. 1573.

NON sia lecito ad alcuno Laico di qual si voglia età, stato, ò conditione, vestirsi in habito Ecclesiastico per portarlo ordinariamente, ò per qual si voglia occasione, anco di seruitio Ecclesiastico ordinario ò straordinario, se za nostra espressa licenza in scritto.

Habito Ecclesiastico non si vesta senza licenza.

Nissuno Laico come di sopra, passati due mesi sia ad messo da alcuno Rettore di Chiesa, Sacerdote, Sacrestano, ò da altro a chi spetta a seruire alle Chiese, come in portar Croce, Cilostri, suonar campane, e simil altro seruitio, Ecclesiastico, ò sia con habito Ecclesiastico, ò senza esso; se prima non sarà da noi, ò da chi hauerà di ciò facultà da noi, approbato a questo, e ne esibirà fede, e licenza in scritto: nel quale ordine però non sia compreso, chi per qualche urgente bisogno seruisse accidentalmente in simili cose.

Laici non s'ammettano a funzioni Ecclesiastiche senza licenza.

Nessuna persona Ecclesiastica secolare, etiam di qual si voglia ordine, grado, dignità, ò conditione che sia, passati due mesi si possa preualere di qual si voglia nostra licenza data da noi, ò da altro nostro ministro, ancora per lettere priuate a Vicarij foranei, ò all'ittelle persone Ecclesiastiche, di celebrar Messa, ministrare qual si voglia Sacramento, assoluere da centurie, ò peccati riseruati, predicare, star allente dalla Diocesi, ò da suoi beneficij per causa di studio, ò per altri suoi negotij, esser promosso ad alcuno ordine, tener donne in casa, habitare in casa de secolari, ò cõ secolari, ò tener seco altri, ò di qual si voglia altra licenza pertinente alla persona sua: ma s'intendono dopò detto termine di due mesi tutte reuocate.

Varie licenze degli Ecclesiastici reuocate, e come s'ottengono di nouo.

E quelli che ne otteranno di nouo, douerã no fra sei giorni dopò la data d'esse, esibirle tal licenza al Prefetto, per poter far nota al suo libro, & ottenere da lui la sottoscrizione sopra d'essa licenza in questa forma, *N. Praefectus*. E passati li sei giorni, la detta licenza, sin tanto che non sarà sottoscritta come di sopra, sia, e s'intenda esser nulla, e di niun valore, e per tale sia hauuta da ogni persona a chi sia esibita, e si proceda con chi l'harà ottenuta, come se non gli fosse stata concessa.

Il medesimo diciamo nelle licenze a Laici per pigliar l'habito, ò alcun seruitio Ecclesiastico. Eccettuamo però in questa ordinatione, le licenze che si fanno da nostri Vicarij, etiam foranei, & anco da noi qui per assentie, & altre cose mométanee, che nõ durino più di dieci giorni.

Ecclesiastiche
mutano casa ne
diano auiso, & a
chi.

Ogni persona Ecclesiastica come di sopra, habitate nella Città, e suoi corpi santi, che mutarà casa, ancorche sia nella medesima parochia, ne dia però sei giorni auanti che parta, noritia al Rettore della cura, & al Sindico della porta; & andando in altra Parochia, similmente fra sei giorni dopò che harà pigliata nuoua habitatione, ne dia notitia al Curato, e Sindico del luogo, doue andarà ad habitare, e ne dia anco particular notitia nel medesimo termine al sudetto Prefetto.

Questa medema notitia al Sindico della sua Porta, & al Prefetto come di sopra; sia tenuto di dar il Curato, nella cui parochia mutarà casa, ò da essa si partirà alcuno del Clero sudetto, e quello doue andarà ad habitare come di sopra, fra termine di sei giorni dopò la notitia, che harà ò dal medemo che mutarà habitatione, ò in qual altro si voglia modo della loro partita, ò nuoua habitatione rispettiamente come di sopra.

Simil notitia diano al Prefetto come di sopra, nel medesimo termine li Sindici delle Porte, nelle quali mutarano casa, ò di doue si partirà no, e doue andaranno ad habitare rispettiamente questi tali come di sopra.

Et in tutti i casi sudetti si douerà dare detta notitia, non solo per quelli che haranno domicilio fermo in quella parochia, ò porta; ma anco di quelli che ancor che siano forastieri, haranno fatto dimora più d'otto dì continui in quella parochia, ò porta.

L'istesso nel
mutar il seruitio
delle Chiese alle
quali sono
ascritti.

Nissuno muti, ò lasci in tutto ò in parte il seruitio della Chiesa, alla quale sarà stato ascritto per interuenire in essa alli diuini officij, ò Messe grandi, e Vesperij, ò essercitij di futioni di suoi ordini.

Ne lasci, pigli, ò muti Cappelle nõ titolari, ouero qual si voglia obligo di celebrare Messa, se non ne harà data notitia otto giorni innanzi al Rettore, ò Prefetto della Chiesa doue celebraua, alla quale era stato ascritto, & al Rettore, ò Prefetto della Chiesa, alla quale harà hauuto licenza di transferirsi, & al Rettore di quella, doue vorrà pigliar Cappelle come di sopra, ò nuouo obligo di celebrare, & ottenutane da noi la licenza in scritto, sottoscritta anco dal Prefetto come di sopra.

Li Rettori delle Chiese parimente, dal seruitio delle quali alcun Cappellano come di sopra, ò altrimenti ascritto partirà, ouero doue vorrà pigliare ouero harà pigliato nuouo obligo di Messa come di sopra, ò doue sarà stato ascritto, ne dia notitia in termine di tre giorni al detto Prefetto.

Chi ottiene
qualche nuouo

Chi lascerà, ò otterrà alcun beneficio di qual si

voglia forte, ancorche per translatione d'un beneficio ne dia beneficio ad vn'altro, ne dia notitia similmente nota vtsupra. al sopradetto Prefetto fra sei giorni dopò che harà preso il possesso; si come fra il medesimo tempo darà all'istesso Prefetto il nome del Notaro, che sarà rogato di queste resignationi ò prouisioni.

Simile notitia dia frà vn mese al sudetto prefetto, il Rettore di quella Chiesa, & il Sindico di quella porta, nella quale esso harà ottenuto il beneficio, ò lasciato l'altro; e se il beneficio che lassarà, ò otterrà, harà Chiesa separata dall'altra Chiesa, ne dia nota il Rettore della Chiesa curata, ne confini della quale sarà il beneficio.

Pigliando alcuno l'habito Ecclesiastico cò nostra licenza, ò veramente riceuendo la prima tonsura, ò qual si voglia ordine Ecclesiastico, similmente ne darà notitia al sopradetto prefetto, dandoli il giorno, Mese, & Anno, & a qual titolo sarà stato ordinato. Parimente chi ottiene l'habito Ecclesiastico.

E se fosse stato ordinato da altro che da noi, cò che dimissoria, ò licenza, e questo fra sei giorni dopò che l'harà pigliato; & ordinandosi alcuno fuori della Prouincia, faccia dopò che sarà tornato a Milano, ò nella Diocese la medesima notificatione fra il medemo termine; e presenti le letete testimoniali dell'ordine riceuto in mano del detto prefetto; il quale non le admetta prima che siano state viste, & approbate dal Vicario Generale.

Altraimente non sia adnesso in qual si voglia Chiesa alla futione di quell'ordine che harà preso, ne ad altro ministerio ò seruitio Ecclesiastico, tra tanto che dal predetto prefetto si faccia fede che habbia sodisfatto.

Nissuno abbandoni, ò muti le lezioni publiche, ò priuate, scuole della Dottrina Christiana, e maestri di lettere, ò di canto, ò congregazioni, & altri essercitij simili, alli quali sia stato ascritto da noi, senza licenza nostra in scritto, e sottoscritta dal sudetto Prefetto come di sopra. Non mutino, ò lascino lezioni, scuole, congregazioni senza licenza.

Morendo alcuno Ecclesiastico come di sopra, si dia simile notitia dal Curato doue egli sarà morto, al Sindico, e da quello doue hauerà il domicilio vltimamente; & hauendo beneficio, da quello sotto la cui parochia haueua beneficio, a ciascun Sindico della porta; ò se il beneficio sarà in Chiesa collegiata, al Rettore d'essa collegiata, & essi Sindici, e Rettore al prefetto fra termine di sei giorni dopò la notitia.

Questa medesima notitia si dia nel sudetto modo, quãdo alcuno del Clero come di sopra, s'infermasse, e che per l'infermità luga, ò per qualche accidente di fordità, mancamento di vista, debilitatione di membri, ò altri simili, restasse impediti, ò fosse bisognueole di sospendergli dal seruitio delle loro Chiese.

Et quando ciò occorresse ad alcuno delli Curati, ò Rettori; il Curato, ò Rettore più vicino sia quello, che ne dia notitia nel modo sudetto.

Tutte

Tutte le notificazioni sudette si diano da chi si spetta in scritto.

Rettori, e Sindici hanno presso di se l'Indice de gli Ecclesiastici. Li Rettori delle Chiese Parochiali, e Sindici delle porte, habbino sempre espresso di loro l'Indice, ciascun del suo Clero; cioè il Curato di quelli Ecclesiastici che habitano sotto la sua Parochia; Il Sindico di tutti quelli della sua porta; Il prefetto d'ogni Chiesa, di tutti quelli che sono beneficiati d'ascritti in essa, aggiungendo, leuando, e mutando di mano in mano, secondo che occorrerà farsi alterationi necessarie, d'ordine nostro.

Li ordini sopradetti si osservino anco dal Clero della nostra Diocesi, eccetto però doue si nomina li Sindici, e Porte, là s'intenda il Vicario foraneo, e suo Vicario; e doue quelli della Città deouono fra sei giorni dare le notificazioni, quelli della Diocesi la diano fra dieci giorni, e quelle che vanno al prefetto, fra venti giorni.

AVVERTENZE Per far il stato dell'anime.

*Carolus Cardinalis Tituli Sanctæ Praxedis
Archiepiscopus. 1574.*

HABBIAMO più volte, e nelli Concilij Prouinciali, & in altre prouisioni ordinato, che ciascun Curato douesse fra certo termine fare il stato di tutte le sue anime; e trouando che molti hanno pretermesso di farlo, ouero non l'hanno fatto secondo il bisogno, ne volendo che si differisca più oltre cosa tanto importante, senza la quale, oltre a gli altri inconuenienti, possiamo poco assicurarci di sapere quali siano cresimati, d'età, e quelli che nella Pasqua si siano cōfessati & comunicati, d'età, e quali siano peruenuti, d'età, e cognitio ne nella quale siano habili a detti Sacramenti; di nuouo auisiamo a tutti li Curati della Città e Diocesi, che rimossa ogni escusatione e pretesto, d'habbino fatto e consegnato detto stato altre volte, d'età, l'habbino da ridurre nettamente in scritto di presente con l'ordine e modo che sarà qui a basso, facendone due copie; vna che ritenghino presso di loro, l'altra presentino al più tardo prima della festa dell'Ascensione prossima, quelli della Città in mano nostra, d'età del nostro Cancelliere Archiepiscopale, e quelli della Diocesi in mano del Vicario foraneo; il qual Vicario la consegna poi a noi, d'età nostro Cancelliere come di sopra, innanti la festa del Corpus Domini.

Esta medema descrittione & esibitione di copia facci ogni anno ciascun Curato, come di sopra, dal giorno di Sã Martino sino al principio di Quaresima, e tutto ciò sotto pene ad arbitrio nostro, d'applicarsi a luoghi pij: nelle quali pene incorreranno anche quelli che dopò il sodetto tempo visitati da Visitatori no-

stri generali, d'età anco dalli Vicarij foranei, saranno trouati non hauere presso di se il libro del stato sodetto, d'età non hauerlo in quella forma, che se gli ordina.

Lasciamo però in facultà di ciascun Curato, di seruirsi del libro di questo stato primo che darà hora, per duoi d'età tre altri anni auenite, hauendolo lasciato nel libro suo, e nella copia data à noi spatio tale tra la descrittione di vna famiglia all'altra, che vi si possano descriuere tutte quelle mutationi, che trouerà esser fatte d'anno in anno in quella casa d'età famiglia: Con che ogni anno nel sodetto tempo habbia realmente riconosciuto cō diligentia di nuouo il stato delle sue anime, & aggiunto al suo libro, & anche esibito a noi la nota di quelle mutationi che saranno fatte, per aggiogersi alla copia del stato, che ci hauerà prima presentato.

Ma in tal caso a questo effetto tenghi vn'altro libretto particolare, che sia come giornale, sopra del quale scriua come quì a basso, le mutationi occorrenti alla giornata, cioè.

In vna parte tutti quelli che nasceranno frà l'anno.

In vn'altra parte quelli che sopraueniranno frà l'anno ad habitare nella parochia.

In vn'altra tutti quelli che si farano partiti della Parochia, per non habitare più iui.

In vn'altra tutti quelli che alla giornata moriranno.

In vn'altra tutti quelli che saranno venuti la prima volta alla comunione.

In vn'altra tutti quelli che saranno stati dopò Chresimati.

In vn'altra tutti quelli che saranno poi peruenuti all'età delli dieci anni.

Con questo libretto potrà più facilmente ogni anno al tempo detto di sopra fare nuoua recognitione di tutte le sue anime: nella quale scoprendo altre mutationi fatte in esso stato, più di quelle che hauerà notato al giornale, douerà subito aggiungerne nota in esso giornale, poi riportare ogni cosa nel libro del suo stato e quinternetto alfabetico, e poi mandare l'istesso giornale a noi, per riportarlo nella copia del stato che sarà presso a noi, senza che esso faccia nuoua fatica d'altra scrittuta da darci per questo conto.

Le auuertenze che douerà hauere ciascun Curato nel descriuere detto stato, saranno queste.

Che scriua distintamente le case della sua Parochia, se è nella Città, d'età in terra grossa, a contrada per contrada; d'età se le contrade non hanno nome, a quartiere per quartiere, distinguendo esso Curato la Parochia in tanti quartieri d'età parte, con assegnare ad ogni quartiere d'età parte, il suo nome: le altre case poi scriuerà distintamente a terra per terra, d'età membro nel quale sono, d'età a cassina per cassina, nella quale sono comprese, secondo li suoi nomi.

Che doue habitano molti pisonanti in vna medesima casa, scriua ciascuno d'essi, che sia capo di

di fameglia, con la sua fameglia, distinto da gli altri, pur nella medesima casa.

Che descriua ciascuno sotto la casa e luogo doue habita lui stesso, e non doue habita il padre, madre, ò altri da chi dipenda, ancor che sia nella sua Parochia; e se habita fuor della Parochia sua, lasci che lo scriua quel Parocho sotto la cui parochia habita.

Che se bene si dice quì a basso, che in far questo stato habbi a mettere l'età di quelli che si descriueranno, bastarà però a intender le età delli adulti, come potranno così di grosso, senza altra sottile inuestigatione; ma si bene vsar diligentia in sapere le età delli putti, per esser auuertiti di quelli che di tempo in tempo perueranno all'età, & altre habilità delle cōfessionni, communioni, & anche della Cresima, rispetto à gli ordini nostri.

Che a quelli, che faranno da communioni scriua per scontro nel margine. Co.

A quelli che faranno Cresimati. Cb.

A quelli che faranno Cresimati, e da Communioni. Co.Cb.

A quelli che moriranno faccia vna ✝

A quelli che passeranno, ò toccheranno delli dieci anni, notarà nel margine vn X. che gli farà segno per sapere, quali secondo l'ordine dato da noi, douerà ogni anno presentare le fedi di essersi confessati, quando non si confessino dal Curato proprio; e questo medesimo segno, rispetto all'vso c'habbiamo noi di non cresimare quelli, che non arriuanò ancora a toccare di dieci anni, seruirà per raccogliere presto quali esso douerà far venire alla Chresima, quando si ministrerà questo Sacramento, e massime in quella Parochia, ò doue quelli di quella parochia siano auisati per venire a riceuerlo.

E starà auuertito di aggiungere di mano in mano questo X. a tutti quelli, che nõ hauendo prima, arriuaranno a quella età di tempo in tempo; si come douerà anche aggiungere il Cb. a quelli che di tempo in tempo riceueranno la Chresima, & a quelli che verranno la prima volta alla communioni il Co. Ne mai leuarà lo X. fin tanto che non saranno comunicati, & anche Chresimati; e questo farà nõ solo nel libro del stato, ma anche nel detto quinternetto.

Et accioche possi il Curato più facilmente far scòtro di quelli, che si faranno confessati e cōmunicati, ò nõ, e medesimamente delli Cresimati, tenerà vn'estratto per Alfabetto dal libro del stato sodetto, scriuendo solamente il nome e cognome di ciascuno; e quando vi fosse più nomi e cognomi cōformi, scriuerà il nome del padre di questi così cōformi, ò la casa doue habitano, per discernarli l'vno dall'altro: col quale estratto potrà poi scontrare quelli che esso hauerà confessato nella Quaresima, ò che nel tempo Paschale gli portaranno le fedi delle cōfessionni fatte da altri confessori approuati da noi, e li bollettini che li faranno stati presentati nella communioni, come più amplamente

dell'vno e l'altro capo si è detto nelle auuertenze della confessione e communioni, e parimente i bollettini di quelli che alla giornata haueranno riceuuto il Sacramento della Chresima, quali bolettini nel tempo della Chresima, ò poco dopò, gli faranno consegnati per ordine nostro.

Auuertisca parimente che conforme alli ordini al tre volte dati da noi, non si dia fuori ad altra persona nota di detto stato, ne quinternetto; il che si offerui anche dal nostro Cancelliero sotto la medesima pena.

Descriua adunque con queste auuertenze per ordine tutte le persone di ciascuna fameglia, specificando l'età, l'arte, ò professione di ciascuno di loro, e come sia di quella fameglia, cioè se sia figliuolo, fratello, seruo, ò altro, facendo mentione di tutti con questo ordine, cioè.

Prima descriua di chi sia la casa, & in che loco. Il nome del padre di fameglia.

Della moglie.

Delli figliuoli.

Delli Abiadeghi.

Delli fratelli del padre di fameglia, quando habitino insieme, e sono vna medesima fameglia, & in tal caso anco.

Della moglie de i fratelli.

Delli figliuoli de i fratelli.

Delli Abiadeghi delli fratelli del padre di fameglia.

Delli seruitori, e seruenti.

De alcuni altri che habitassero seco, a dozzena, ò per altro modo.

La forma della scrittura douerà riuscire in questo modo, cioè per esemplo.

Nella contrada del Maino

Ouero, nella Cassina del pero

Ouero, nel luogo de Bruchi

Nella casa di M. Francesco delli Amici habita
Co. Cb. Gio. Antonio di Piatti d'anni 50. Barbiero,

Co. Cb. Margarita sua moglie d'anni 25.

Co. Francesco suo figliuolo d'anni 22. Sartore.

Co. Antonia sua figliuola d'anni 18.

Co. Cb. Georgio fratello di Gio. Antonio sodetto d'anni 40. lignamaro.

Co. Cb. Franceschina sua figliuola d'anni 30.

Cb. Co. Baldeffare suo figliuolo d'anni 12.

X. Ch. Anna sua figliuola d'anni 10.

Dionisio Abiadegho di Gio. Anto. anni 7.

Catherina Abiadegha vsupra anni 4.

Camillo Abiadegho di Georgio anni 6.

Bianca Abiadegha vsupra anni 3.

X. Co. Pietro di Porri anni 40. Seruo.

Co. Cb. Hellena di ruggieri anni 46. seruente.

X. Co. Bernardina di scappi anni 25. balia.

Si lascia al Curato di tener quella via che gli parerà meglio, per hauere cognitione vera di questo stato, pur che lo descriua, e consegnì complitamente nel modo, e tempo soprascritto: e non è dubbio alcuno, che quelli ch'attendono col zelo e diligenza che deuono alla cura delle

le sue anime, nõ trouaranno impedimento re-
leuãte in hauere certa e precisa cognitione del-
le sue anime per farne questa descriptione; la
quale quando bene non se gli ordinasse di da-
re nelle mani nostre, pur conoscono, che gli è
necessaria per fare bene il suo officio nel go-
uerno di esse anime: onde l'istesso zelo & car-
rità verso il suo popolo gli aprirà molti mo-
di di essequire questo ordine nostro: tuttauia
per dirgliene alcuno.

Potrà andare à casa per casa da se, ò chiaman-
do seco qualche huomo pio che sia vecchio
nella parochia, e di buona conscientia.

Potrà anche in casa sua informarsi da diuerse
persone delle famiglie, & anime sodette, facen-
done lista, poi con la lista in mano andare inue-
stigando di trouarne il conto.

Potrà quando è per confessare, prima che ascol-
ti le cõfessioni, farsi dare dalli capi di fameglia
nota distinta di tutta la fameglia sua.

E doue trouarà alcuno renitente, douerà farlo
capace di quãto importi questo al buon gouer-
no spirituale di tutti loro, & in ogni caso da al-
tri hauer quel lume, che non potrà hauere da
quel medesimo; come dalli vicini, da quelli
che habitano nel medesimo stallo, ò casa, dalli
patroni delle case doue habitano a fitto, da li
figliuoli, da li ferui, & in somma da chi sarà
meglio disposto di dargli questa informa-
tionẽ.

Instruzione à i Vicarij Foranei.

*Carolus Cardinalis Tit. S. Praxedis
Archiepiscopus.*

Quei ch'hanno
beneficio Eccl.
faccino la pro-
fessione della
fede.

Chi hà Chieric-
ato, ò cura d'a-
nime, mantene-
ghino vn Chic-
rico.

FARETE far in mano vostra la professione
della fede secondo la forma della Bolla di Pa-
pa Pio Quarto, a tutti quelli del vostro Vica-
riato, i quali hauendo beneficio Ecclesiastico
di qual si voglia sorte, ouero essendo in ordine
sacro, nõ l'hanno fatta nel Sinodo nostro pas-
sato Diocesano, ò per non esserui si trouati, ò
per qual si voglia altra causa.

Astringerete tutti quelli quali hanno chierica-
to, per quanto comporta l'entrata di esso Chie-
ricato, mantenghino vn Chierico che di conti-
nuo vadi in habito lungo, e decente, e serua al
la Parochiale, dentro i confini della quale sarà
il Chiericato; e questo Chierico si mantenghi
sempre, oltra il Chierico che habbiamo com-
mandato in diuerse Parochie che sia mantenu-
to a spese del proprio Rettore; & doue sarà
Chiericato così tenue, che non basti per se alla
sudetta manutentione, fare che per il resto il
Rettore aiuti, mentre nõ sia di quelli Rettori,
i quali sono stati grauati da noi a mantenerne
vno a spese loro.

E se di quà a due mesi prossimi non hauerãno,
così li Rettori da noi comandati di questo, co-
me li detti possessori di Chiericati, prouisto de
detti Chierici, trouateli voi, e pagateli dell'en-

trate de detti Rettori rispettuamente, e delli
detti chiericati; i redditi de quali farete seque-
strar di presente, per valerui di quel tanto che
sarà bisogno per il mantenimento d'essi Chie-
rici.

In quelli luoghi poi, oue per non esser Chieri-
cato alcuno, e per esser pouerissime le Paro-
chie, non si potrà far questa prouisione, alme-
no come si è ordinato nelle nostre instruttio-
ni generali, siano in ogni Parochiale alcune ve-
sticciuole, e cotte da Chierici, le quali si vesta-
no quei figliuoli che seruiranno alle Messẽ, &
a gli altri diuini officij.

E perche vna delle principal cose, nelle quali de-
sideriamo d'esser aiutati da voi, e da tutti li Cu-
rati, è questa, in procurare che si allieui buon
numero de Chierici bene instrutti nelle disci-
pline Ecclesiastiche, e santi costumi, i quali col
tempo habbiano da essere vtili instrumenti di
Dio nella restauratione spirituale di questa nõ-
stra Chiesa di Milano; incarichiamo perciò grã-
demente voi e ciascun Curato, ch'ogniuno nel
la sua Parochia studij di introdurre maggior
numero de putti che potrà, nella professione
ecclesiastica; hauẽdo mira ad eleggere per que-
sto quei figliuoli, che vedranno per l'indole
sua, e per la educatione, di maggior speranza;
e se tra questi saranno molti de pouerì, tanto
più ci sarà caro.

E se bene alcuna volta trouarete i padri reni-
tenti, ò poco disposti à questo, che i suoi figli-
uoli s'alleuino in questa vocatione, hauendo
loro maggior inclinatione di darli qualche ar-
te per interesse temporale; non mancarete voi
di essortarveli con molte ragioni che vi soue-
neranno facilmente, & inuitarli anco cõ la spe-
ranza, che quando loro saranno incaminati vn
poco innanzi, farãno riceuuti, & educati cõ pa-
terna carità nel Seminario nostro di Milano.

Per il qual fine ciascuno di voi Curati studia-
rà alleuare questi figliuoli ne i ministerij del-
la Chiesa, insegnandoli a seruire alle Messẽ, &
altri diuini officij cõ ogni riueranza e diuotio-
ne; ne perdonarete a fatica alcuna della perso-
na vostra medema, per insegnarli non solo a
ben leggere e scriuere, ma per introdurli anco
ne i principij della grammatica, & altre buone
lettere; massime in quei luoghi, oue non saran-
no maestri publici che possano far questo offi-
cio così bene come voi, ò forsi non voranno
farlo per la pouertà d'essi figliuoli.

Sopra tutto poi procurarete, che con la età cre-
schi in loro la modestia e bontà de costumi
come conuiene, particolarmente in quelli che
caminano in questa vocatione ecclesiastica.

E perche intendiate quanto questa cosa ci sia a
cuore; comandiamo à tutti li Curati, che fra
tre mesi ci mandino in scritto il nome, cogno-
me, età, & altre conditioni di quei putti, che
nelle loro Parochie haueranno cominciato ad
incaminar in questa via; e di poi almeno di sei
in sei mesi ci auisino cõ sue lettere, di quelli che

Si alleuino mol-
ti Chierici per
seruitio della
Diocese.

di più haueranno pur introdutti in questa vocatione, & insieme del progressò che tuttauia faranno, e nelle lettere e ne i costumi; stando auuertiti, che come prima alcuni hauerranno età a sufficienza per farsi Chierici, li mandino, ò conduxino essi a Milano nelle quattro tempora, perche li diamo la prima tonsura, & habbiamo occasione di veder il frutto delle loro fauche & industria; Dopoi che questi haue-
ranno haunta la prima tonsura, faranno i Curati ogni diligenza che li padri li mantenghino in habito clericale decente, sino al tempo che faranno posti nel Seminario sotto alla nostra particolar cura; Nelle quali cose tutte voi come Vicario nostro, riscaldarete continuamente i Curati, & vsarete quella diligenza che ci promettiamo dalla sollicitudine e pietà vostra.

E conuenientissimo, che tutti quelli che in qual si voglia modo caminano nella vocatione ecclesiastica, poiche essi hanno da esser giudici delle conscienze d'altri, e come guide loro nella vita spirituale, essi anco purghino le conscienze proprie col mezo della confessione sotto il giudicio e ministero di persone probatissime, e nella scienza, e ne i costumi.

Però faranno descritti nelle annesse ordinationi particolari per il vostro Vicariato quei Sacerdoti, i quali soli per la cognitione che ne habbiamo, si sono approbati da noi in quella Pieue per vdir le confessioni de altri Sacerdoti, e Chierici.

Resta che voi ne diate notitia al Clero di questa Pieue, & in nome nostro comandiate, che nell'un altro fuor che li descritti, s'impacci in questo officio; e ciascuno si elegga fra questi quello che giudicherà più a proposito per beneficio della sua anima; concediamo però che se alcuno si trouerà hauer da celebrare, e non hauer all' hora tempo, ò commodità di ricorrere ad alcuno di questi approbati da noi per questo officio, possa confessarsi a qual si voglia altro Sacerdote Curato, ò altrimenti ad messo alle confessioni da noi, & essi vdir la sua confessione: ma ben li aduertirete tutti per parte nostra, che non abusino questa facultà che li concediamo.

Di più perche non occorra il scandalo, che habbiamo inteso d'alcuni con molta nostra molestia, che celebrando spesse volte, sono negligenterissimi nel frequentar la santa confessione, li esortarete in nome nostro con ogni efficacia, che per le viscere di Giesù Christo vogliano spesso considerare, quanta purità di coscienza ricerca l'altezza del misterio che hanno a trattare, e la dignità dell'Hostia che offeriscono nella santa Messa; e per questo siano studiosissimi di mondarfi bene con la sacra confessione, prima che si presentino alla sacratissima mensa dell'Altare; e li ricordarete che ogni tre mesi ciascuno di essi vi dia fede in scriptis di alcuno delli sudetti approbati, che effo sia confessato da lui quel trimestre, almeno o-

gni settimana come ricorda il Concilio nostro Prouinciale, se la coscienza di qualche peccato mortale non lo hauerà necessitato, ò il desiderio di caminar innanzi nella via spirituale, e la debita riueranza a quel tremendo misterio, non l'hauerà persuaso a farlo più spesso.

E voi mandarete quelle fedi in mano nostra, a ciò noi habbiamo cagione di còsolarci nel profitto di questo nostro ricordo.

Auuertirete anco i Sacerdoti, che si castigheranno seuerissimamente, se essendo sani, si confesseranno e reconciliaranno in altro modo, che stando inginocchioni.

Se vi constarà, ò farà significato, che alcun Sacerdote, ò costituito in ordine sacro, ò semplice Chierico, che habbia beneficio di qual si voglia sorte, vadi in habito laicale; fatene prima processo informatiuo, e mandatelo a noi; e poi se effo personalmente farà nel vostro Vicariato, fate a lui commandamento, che in termine di tre giorni comparisca personalmente auanti il nostro Vicario generale, a vederfi priuar del beneficio se pur ne hauerà, & non ne hauendo, a vederfi punir legitimamente.

Come vedrete, ò vi constarà per altro modo legitimamente, che alcun Prete, ò sia Chierico del vostro Vicariato habbia portato ò porti camiscia con latuche, ò al collo, ò alle maniche, ò calze gonfie, ò borfate, ò saio, ò sottana che non arrui almeno a meza gamba, ò cappello aguzzo, il qual s'intenda prohibito per sempre, & anche non aguzzo fuori di occasione ragionevole, ò ornamento di veluto, ò di altra seta sopra qual si voglia sorte di veste; fateli voi subito vn precetto in scritto, ò a bocca presente vn testimonio almeno, che in termine di due giorni vi habbi portato quella camiscia, ò altra cosa prohibita come di sopra, sotto pena, oltra la perdita di esse robbe, di altra graue ad arbitrio nostro; Delli quali danni e pene tutte assegna mo vn quarto alli delatori, & il resto alla scuola del Corpus Domini di quel luogo, ò Parochia, nella quale habitarà quel Prete, ò Chierico, ò beneficiato che contrauenirà come di sopra; ouero ad ornamento di quella Chiesa medema ad arbitrio vostro.

All' executione delle quali pene, procederete etiam con farne fare le pignorationi, se sarà bisogno.

Fate diligenza per saper se nel vostro Vicariato sono Sacerdoti, & altri costituiti in ordini sacri, che contra gli ordini dati nel Concilio nostro Prouinciale, lascino habitare nelle case loro Ecclesiastiche, donne di qual si voglia sorte, & età, etiam che siano madri, e forelle loro, ò che habitino essi in casa de laici, ancorche paterne essendoci donne; ò che habbino affittate in tutto, ò in parte le case della Chiesa senza licenza nostra, ò del nostro Vicario generale, data, ò rinouata in scriptis dopò la celebratione del Sinodo nostro Diocetano.

Prou. r. tit. que pert. ad celeb. Miss. S. vt quo puriores. p. 2.

Ecclef. che non vanno in habito, si notificano.

Pena de gli Eclesiastici per tano habito decente.

Si dia no de gli ecclesiastici habitati come costano Prou. r. tit. clericali. pag. 17.

Ecclesiastici si confessino da i confessori deputati.

Sacerdoti si confessino spesso.

Edi quelli che trouate effer incorsi in questa disobediencia, ne darete auiso a noi prima che passi il mese di Genaro prossimo; come farete ancora, se farà alcuno che desidera licenza per qualch'vna delle sodette cose, e presuppoghi hauer causa per la quale ragioneuolmenteci possiamo mouere a concedergli, dandocene relatione nel tempo sudetto, conintiera informatione delle persone, dell'età, & altre circostanze, affinche possiamo noi più sicuramente deliberare quel che farà più ispediente.

Descrittioni di Li
officij annuali,
legati &c.

Li Rettori descriuano sopra vna tauoletta tutti gli officij, & annuali, & altra celebratione di Messe, che per obligo de legati, ò per qual si voglia sorte di lassiti, ò de instrumenti, ò di consuetudine si deue far nelle Chiese loro a tempo, ò in perpetuo; & dichiarino, se l'obligo è di Messa quotidiana, ò di certi giorni della settimana, ò del mese.

Prou. r. tit. de
officior. Sacri-
str pag. 28.
§. Habeat.

Et oltre il tenere essi vna copia nella Sacristia sua conforme al decreto del Concilio nostro Prouinciale, ne consegnino due copie a voi fra vn mese, delle quali vna mandarete a noi subito, e l'altra tenerete presso di voi.

Et astringerete ogni vno che farà tenuto, alla satisfatione delle Messe, annuali, ò altri officij, distributione d'elemosine, e simili, conforme al obligo.

E se qualch'vno si lamentasse di non poter soddisfare a questi oblighi per la tenuità dell'entrate, e perciò ne dimandi diminutione, dite che in questo mezzo adempisca effectualmente quanto è tenuto, ma che metta in scritto vna esposizione della diminutione che desiderarebbe, e la dia a voi, insieme con due copie autentiche, vna della foundatione, ò institutione, ò legato, ò lassito, e l'altra de tutti li beni, redditi, & entrate, accioche da queste possiamo veder l'obligo e la mente de Testatori, e la necessitá di riduzione.

Voi hauete che hauerete le dette copie, v'informarete secretamente, se hauendo quella cappella, ò legato, ò lassito, beni immobili assegnati per satisfatione dell'obligo, faranno descritti tutti puntalmente quei beni, la qualità di essi, e la entrata che se ne suole cauare ogni anno.

E per cappelle, ò legati, ò lassiti, che non hanno simili beni immobili, ma entrata di danari, ò altra sorte de frutti, farete la medema diligenza, affinche possiate sapere, se veramente haueranno esibito la quantità e qualità dell'entrate; perche noi, se vederemo causa ragioneuole di riduzione, non mancaremo di farla, seruata la forma del Concilio Tridétino, dopò che haueremo hauuta la vostra relatione.

Paramenti di
Chiesa si bene-
dicano.

Non si mettano in opera touaglie da altari, camisi, pianete, ne altre simil cose di Chiesa; se prima non faranno benedette secondo l'instituto di santa Chiesa, da noi, ò da chi hauerà questa facultá in Milano, ò nella Diocese.

Non sia più nissuno Sacerdote, che si caui la Pianeta, prima che habbi finito del tutto l'Euangelio, che si dice nel fine della Messa.

Non si caui la pianeta fin dopò l'Euangelio di S. Giouanni. Cotte fino cò le maniche larghe.

Per tutto il mese di Gennaro prossimo siano fatte alle cotte le maniche larghe in bocca, almeno due braccia di giro; ma se faran più larghe, farà anco tanto più conuenueole; e di longhezza almeno arriuiuo al nodo della mano.

Passato detto termine, tutte le cotte che non faranno accommodate a questo modo siano da voi leuate senza remissione alli patroni di esse, e donate a qualche Chiesa pouera.

Quei Sacerdoti, ò Chierici, che interueniranno a officij diuini, ò siano di feste, ò di morti, di qual si voglia sorte, senza chierica manifesta, ò con habito indecente, ò senza cotta, ò con le labre coperte dalla barba, contra il Decreto del Concilio nostro Prouinciale, non partecipino della limosina, ò altro emolumento, che gli si douerebbe per quel officio; ma si dispeni subito senza remissione e senza dilatione da voi, & in vostra assenza dal Curato doue si farà l'officio, gli altri Sacerdoti e Chierici, che vi faranno interuenuti con habito conueniente.

Chi non è vestito alla forma non sia partecipante d'elemosina ne diu. off.

Prouin. r. tit. de cler. vest. p. 18.

Ne i funerali non si vsino altri pallij communi, che vno deputato per questo effetto dal Curato, il quale sia de i più vili che habbia nella sua Chiesa, e se vsi a poueri e ricchi, a nobili & ignobili indistintamente, fin tato che dalli communi, ò dalle vicinanze, ò da altri farà fatta prouisione de pallij noui, quali si vsino gratis secondo che ordina il Concilio nostro Prouinciale.

Pallij de morti.

E se questa prouisione non farà fatta fra quattro mesi, ci darete auiso de i luoghi, ne i quali farà stata questa negligenza.

Prouin. r. tit. de funer. §. Deut operam. p. 35.

In tutti gli officij da morto si dicano per ogni modo tutti tre li notturni.

officij de morti

Nessuno Curato si parta fuori della sua cura per starne assente la notte per qual si voglia occasione, senza licenza vostra in scritto; ne voi gliela darete mai per giorno di festa, ne quando sapesti che haessero nelle loro Parochie infermi pericolosi della vita, ne per quelli giorni, nelli quali il nostro Concilio Prouinciale proibisce precisamente l'assentarsi dalla cura, ne per andar fuori della Diocese, ne senza causa ragioneuole, ne per più di tre giorni: perche se haueranno necessitá di più longo tempo, la potranno dimandar a noi per se stessi, ò per mezzo vostro.

Curati come non siano absenti dalla lor cura

Prou. r. tit. que pert. ad sac. pg. §. Caucant curati. pag. 11.

E voi ogni tre mesi scriuerete a noi, a chi hauerete concesso tali licenze, e quante volte: e chi contrauenirà, sia punito in scudi duoi per ogni volta.

Tutte le volte che li Curati vengono a Milano, si presentino innanzi di noi, ò del nostro Vicario generale; e quando l'vn e l'altro di noi fusse impedito, vadino all'Archidiacono del Duomo, ò Prè Girolamo Rabbia Ordinario, deputati da noi a questo effetto; acciò possiamo inten-

curati venendo a Milano si presentino.

intendere, come procedono le cose delle loro cure, si come anco habbiamo ordinato nelle istruzioni nostre generali: il che tanto più douerete fare voi per esser nostro Vicario.

Eccles. che non hanno i libri ordinati loro siano puniti. Prou. 1. tit. Qui libri possunt a Clericis leg. p. 18.

Auifarete tutti li Sacerdoti Curati e non Curati, e Chierici, che qualouque di loro per tutto il mese di Gennaro prossimo non vi mostrerà, ò per altro modo vi farà constare, che habbi almeno li libri ordinati nel nostro Concilio Prouinciale, e di più le Istruzioni nostre Generali, & il Sinodo nostro Diocesano, li farete pagare quattro scudi, i quali voi stesso spenderete tutti in prouederli delli sudetti libri, e de altri, che a voi pareranno opportuni al bisogno loro.

Se però a voi parerà dar ad alcuno vn poco più di tempo per causa della pouertà grande, ce ne contentiamo, pur che non passi trè altri mesi.

Non si suoni Messa prima che sia detta la Parochiale.

Non permettete che in alcun luogo de Chierici secolari si suoni Messa, eccetto che nelle Parochie, prima che sia finita la Messa Parochiale, se però il Curato non vi consentisse; sotto pena a chi contrauenirà d'vn scudo per volta, il quale si spenda in beneficio dela Parochiale, dentro i confini della quale si farà contrauenuto.

Curati spieghi no l'Euangelio al popolo o leggan il Catechismo volgare. Prou. 1. tit. de predic. verbi Dei. pag. 2.

Farete che quei Curati, i quali a vostro giudicio sono atti a esplicare l'Euangelio al suo popolo, e sermonizare a l'altare, satisfacciano in questo al loro obligo.

E se ogni mese non vi consegnaranno vno de suoi sermoni in scriptis da mandar in mano nostra, come commanda il Cōcilio nostro Prouinciale, li punirete per ogni volta dopò la seconda ammonitione in due scudi, da spenderli nelle loro Chiese.

Gli altri poi, che a vostro giudicio nõ sono ancora atti a questo, fate per ogni modo che leggano in quel tempo medemo, per spatio almeno d'vn terzo di hora, vn pezzo del Catechismo volgare in luogo di sermone; e massime in quella parte che è più necessaria, e più facile a la cognitione del popolo, come il Simbolo, il Decalogo, & il Pater nostro; ouero leggano qualche Homelia di Giouanni del Bene, ò di Lodouico Pittorio, sin tanto che si farà stampare Homiliario particolare Ambrosiano; auuertendoli che legghino adagio, e preueghino diligentemente quel che haueràno a leggere a l'altare, perche possano poi leggere al popolo intelligibile, e diuotamente.

Dottrina Christiana.

In tutte le Parochie si attenda dal Rettore, ouero Curato, ad insegnare la Dottrina Christiana i giorni di festa; e per questo effetto si instituisca la solita Scuola; & astringete tutti li Sacerdoti e Chierici della Parochia sotto le pene che pareranno a voi, ad aiutar il loro Curato in questo officio, quando da lui saranno ricercati.

E quelli che truouano i popoli affatto renitenti a venire, se ancora non fanno questi primi

rudimenti necessarij, e condurre i loro figliuoli a questa Scuola, dopò hauergli spesse volte cariteuolmente ammoniti, anche in nome nostro, ne diano auiso a noi; ne admettano i figliuoli alla comunione da principio, se prima non haueranno imparati questi rudimenti.

Ne i giorni di festa medesimamente fate che si dica il Vespro in tutte le Chiese Parochiali, ancor doue non è solito di dirsi, & anche doue il Curato non può hauer Sacerdote, ne Chierico che l'aiuti: nel qual caso procurarà esso Curato d'instituire persone pie de secolari che l'aiutino.

E si procuri anche introdurre innanti ò dopò il Vespro qualche processione, ò altre simili diuotioni, per occupar il popolo in esercitij spirituali, e deuiarlo da mali trattenimenti, e massime dal ballare, e giuocare in quei giorni di festa.

E fateli sapere, che doue saremo ricercati de doni spirituali di qualche indulgenza a chi interuerrà in queste processioni, ne concederemo.

In esecuzione della Bolla di Papa Pio Quarto di felice memoria, e del Concilio nostro Prouinciale, farete fare la professione della fede secondo la forma espressa nella itessa Bolla, da tutti quelli Ecclesiastici, e secolari, che tengono scuola di lerere di qual si voglia sorte nel vostro Vicariato, se non vi constarà che l'habbino fatta nel tempo della visita in mano nostra, ò de nostri Visitatori: e quelli che sono Ecclesiastici, nel Sinodo Diocesano.

Se dopò questo tempo venerà alcuno nuouo maestro in quelle parti per insegnar a figliuoli; datecene auiso in termine di otto giorni, mà dandoci insieme la informatione che hauerete tolta de i suoi costumi, perche possiamo darui ordine di far fare a loro la medesima professione, e dirui quello che ci occorrerà circa loro.

E perche il Concilio Lateranense commanda, che i Maestri di scuola siano tenuti a istituire i scolari anche nelle cose pertinenti alla pietà, e diuotione, come ne i precetti diuini, articoli della fede, himni sacri, salmi, e vite de Santi; anzi che ne i giorni di festa niente altro possino insegnarli, se non cose pertinenti a deuotione e pietà Christiana; e di più che siano tenuti essortarli, e sforzarli quanto possono, che nõ solo vadino alle Messe, ma ancora a i Vesperi, & altri diuini officij, prediche, e sermoni; inuitandoli anche che nessuna cosa possino leggerli che sia cõtra li buoni costumi, ò che gl'induchi a impietà: Però ricordarete spesse volte a quei Maestri che faranno nel vostro Vicariato, di satisfare al loro obligo; e procurarete che secondo la capacità maggior e minor de scolari, gli facciano imparare a memoria prima quei libretti della Dottrina Christiana, che si vsano comunemente nella nostra Diocesi

nelle scuole instituite per questo effetto; E poi se vi parerà che essi Maestri siano idonei, e sufficienti a questo, farete che dichiarino a suoi scolari il Catechismo del Padre Canisio, e glielo facciano anche imparare a memoria, e recitare fra loro spesso volte, massime le feste; le quali feste faranno ogni diligenza i Maestri perche da essi scolari siano tutte spese in diuotione & essercitij spirituali.

Dopò bene inteso questo Catechismo, quelli Maestri che vi pateranno assai intelligenti per questo, potrete fare che anche passino alla esplanatione del Catechismo Romano, in quelle parti massime più morali, e facili, come il Decalogo, & oratione Dominica.

Er voi ci terrete auisati della diligenza che faranno li Maestri in tutte queste cose.

Non tengano libri prohibiti.

Auertirete appresso tutti questi Maestri, a non tener libri prohibiti nell'indice; & dopò che li hauerete dato questo auertimento, visiterete tal volta all'improviso i libri loro, guardando diligentemente se haueranno libri contrarij al detto Indice; e trouandone gli ritenerete appresso di voi, e ce ne darete auiso.

De gli heretici, o sospetti d'heresia, Indice de libri, &c.

Auertirete ancora spesso volte li Curati dell'obbligo che necessariamente hà ogni persona di denunciare, se conosca alcuno che sia heretico, o sospetto di heresia, acciò siano auertiti detti Curati, che non hanno autorità di assoluere quelli, che sapendo, non vogliono denunciare tal sorte di persone; e possano dar spesso anch'essi questo auiso a suoi popoli.

Procurarete poi, che in ogni luogo siano bene obseruate le regole dell'indice de libri prohibiti; il quale è stampato insieme con li Decreti del Sinodo nostro Diocesano.

E sopra tutto stiano auertiti al procedere de forastieri che verranno nelle Parochie loro, massime di Conciatetti forastieri, de Francesi, de Resegatti, & di quelli forastieri che vanno dimandando limosina, & di Piamontesi che portano ceste al collo con dentro coltelli, stringhe, & altre simili sorte di robbe da vendere; e spesso all'improviso cercaranno con ogni diligenza nelle ceste loro, per vedere se hauessero libri prohibiti; e trouandone, ò potendo sapere, che alcuno de questi tali, ò altro di qual si voglia sorte forastiero, ò del paese, e Parochie loro habbia detto ò fatto cosa alcuna contraria e repugnate alla fede Catholica, ne auisino subito voi, quando essi non possino far ritenere questi tali; & voi con prestezza procurarete di farli prendere, ò altro rimedio, come ricerca il bisogno.

Ma quando la cosa fusse tale, che senza pericolo ò di fuga, ò di altro simile, portasse dilatione, ne auisino subito noi, con piena instructione del fatto.

Della comunione Pasquale

Li Curati essortino gl'inconfessi delle lor cure, a confessarsi e comunicarsi dentro di quindici giorni; e se a qualch'vno paresse a voi dar anco tempo infino alla festa prosima della Puri-

ficazione, per poter in quel tempo trattar qualche pace, ò per altro simile rispetto, pur che non sia per causa di concubinato, ce ne rimettiamo a voi; ma passato il termine prefisso, ordinate alli Curati, che a quelli che faranno restati per vn'anno ò per due di confessarsi e comunicarsi, ò che faranno confessati, ma non comunicati, interdicano nominatamente a l'altare in giorno di festa l'ingresso della Chiesa, nel modo che stà nell'alligata copia stampata, e sigillata col nostro sigillo.

E morèdo questi tali, si sepeliscan al terraccio. Di tutti quelli poi che faranno publicati in questo modo, farete uene dar nota da i Curati medemi; la qual nota darete voi alli altri Curati del Vicariato, commandadogli sotto graue pene che li publicchino anch'essi nelle loro Chiese, e che stiano auertiti che non entrino in Chiesa veruna.

Ma essendoui alcuno inconfesso, ò non comunicato di tre anni, senza altro auiso, nè interdetto, fate lo citar voi subito innanti al Vicario nostro Criminale, con vn commandamento delli stampati, che hora vi si manda.

Et a detto nostro Vicario Criminale rimanderete la relatione insieme con la fede del Curato loro, che sia stato tre Pasque senza comunione.

E se alcuno allegasse di essersi confessato e comunicato fuori della Parochia, e che voi, ò li Curati per qualche causa habbiate sospetto non esser vero; non ve ne portando la legitima fede, non admettete scusa alcuna, ma si proceda contra di lui come contra gli altri inconfessi.

E quelli che hanno habitato nelle Parochie sei mesi continui dell'anno, siano obligati anco essi a dar detta fede; E tutte queste fedi le portino i Curati a voi, perche facciate diligenza di veder se sono legitime.

Et accioche le donne, ò putti, non siano necessitati venir' a Milano per assolutione de peccati di carne, che forsi commetteràno, & in questo modo scuoprire, ò almeno entrar' in sospetto di hauer fatto alcun peccato graue e reseruato;

Autorità di assoluere donne, ò putti da casi reseruati.

Però vi concediamo facultà, che potiate assoluere tutte le donne di qualonche età, & i putti fin' alla età de sedeci anni, da ogni e qualonche peccato di carne c'habbino commesso, ancorche sia a noi reseruato; eccettuate però la madre, c'hauesse peccato con il figliuolo, ò la figliuola con il padre.

Ne ardite per tale assolutione pigliar alcuna cosa, ne piccola, ne grande, ancorche vi fosse offerta, ò data spontaneamente.

Dandoui anche facultà di potere per alcun caso particulare de i sodetti, dar questa medesima autorità di assoluere le sodette persone, ad alcuni Curati del vostro Vicariato, secòdo che a voi, per l'occorrenza del caso, parerà esser ne cessario, ò opportuno.

Cercate di sapere se quelli Medici, che si trouano nel vostro Vicariato, ò vi vengono d'altri luoghi

Medici non visitino gli infermi inconfessi.

luoghi a medicare, seruando l'ordine del Concilio nostro Prouinciale, in abbandonare gl'infermi dopò il quarto giorno, che li haueràno visitati, non confessando dentro di quei quattro giorni; e potendo venire in luce che alcuno contrauengli a l'ordine del detto nostro Concilio, ce ne auisarete, mandandoci processo informatiuo quanto prima del nome del medico, dell'infermo, e di questa contrauentione.

Tutti sentano Messa ne' giorni festini.

Ogni Curato facci ben capace il suo popolo, che chi non vuole andar a Messa le feste di commadamento, incorre in peccato mortale; anzi che contra quelli che lasciaranno di andarui più feste, si procederà con ogni seuerità in conformità de sacri Canoni.

Et voi fate che ogni tre mesi li Curati ci mandino in scritto il nome di questi tali, che lasciaranno di andar ad vdir Messa i giorni di festa, & anco di quelli che sapranno in esse feste hauer più volte lauorato, ò fatto lauorare contra la forma de sacri Canoni.

E perche sarà forsi alcuno che si vorrà scusare, con dire, che hauendo li pascoli lontani dalla terra, gli è necessàrio star lui, ò lasciar altri alla custodia delle bestie; si auuertisca che quel poco di tempo che vada ad vdir la Messa, non impedisce che non vi resti del giorno affai per gouernare e pascolare anche le bestie: e però, che cò questa scusa non sia chi lasci la Messa i giorni di festa, ne permetta che, ò figliuoli, ò famegli, ò altri la perdano.

Ma quando pure in qualche luogo alpestre la molta distantia de pascoli, ò altra euidente necessità delle bestie, alcuna volta ricercasse altramente, auuertiteli che vn vicino de pascoli raccomandi per vna festa le sue bestie a l'altro vicino, & poi l'altra festa, l'altro vicino raccomandi le sue a lui; & vadano procurando con questo, ò altro modo, che ne anche questi curatori di bestie, se sarà pur possibile, lascino passar due feste che non ascoltino Messa.

Nò si faccia mercato in giorni di festa.

Quando in qualche luogo del vostro Vicariato cadesse alcuna festa che sia d'obbligo, ò per precetto, ò per consuetudine, in giorno solito di farsi mercato, fate che quindici giorni innanzi il Curato auisi il popolo, che, se non si lasciarà star di far mercato in quel giorno di festa, voi di ordine nostro farete star serrate tutte le Chiese del luogo, & le vicine a vn miglio per tutto quel giorno intiero; e non vi lascierete dir Messa, se non a Chiese serrate, e senza canto alcuno, ò suono di campana, ne entrar alcun laico.

Onde per euitare questo interdetto, & altre pene debite, il Còsole, & altri principali del luogo, piglino cura particolare di non lasciar far il mercato; & voi, bisognando, dimanderete l'aiuto di còstesso Podestà.

Et accioche questo ordine si sappia ancora, da quelli massime che sono soliti frequentar quel mercato, fate che ne i luoghi di quei contorni,

doue si faranno mercati, si attacchino tre, ò quattro polize che dicano, *Nel luogo di non si farà mercato Venerdì adì del presente mese, per esser il giorno della festa di S.*

Et con altro modo ancor, come a voi parerà bene, farete che questo ordine nostro venghi a notitia delle persone, che concorreranno a i mercati.

E quando vediate finalmente, che tutte queste prouisioni non bastino a leuar il mercato per quel giorno di festa, esquirete per ogni modo l'ordine sudetto.

Et accioche nelle Chiese de frati si serui anco questo interdetto, se pure ve ne faranno, li auisarete di questo nostro ordine; perche oltra che per il Concilio di Trento sono obligati seruare ancora nelle loro Chiese l'interdetti che pongono li Vescoui, noi quì in Milano faremo ancora le prouisioni necessàrie con i loro superiori: lasciando però che detti frati possino celebrare a beneplacito loro secretamente nella forma sudetta.

Questo medemo ordine seruarete per leuare anco le fiere che si fanno in giorno di festa.

Prouedete con quel miglior e più ispediente modo che parerà a voi, che i popoli, quando vanno a deuotioni, come a Letanie, Processioni e simili, vadano senza armi, almeno de asta, e senza archibuggi, e diuisi gli huomini quanto sia possibile dalle donne; e che non si attendi a crapule, ò altri disordini, ma alla diuotione, come ricerca il santo Istituto di quell'attione.

Modo di andare alle processioni.

E se i popoli, dopò le debite ammonitioni, & altre prouisioni che pareranno a voi, perseveraranno di fare inconuenienti notabili nelle sudette Processioni, li Curati li abbandonino, ne si trouino a modo alcuno con loro alle dette processioni, pur che non sia quella del Corpus Domini, ò delle Letanie maggiori ò minori, ò altre processioni generali comandate da sua Santità, ò da noi.

Dopò la debita diligenza fatta da vostri Curati, e da voi, con l'aiuto anco de i Magistrati e padroni temporali di ciascun luogo, per estirpare certi abusi e disordini frequenti, come il ballare nelle feste, giuocar in publico, ò a giuochi illiciti, e conuenire senza bisogno alle bettole & hostarie, far opere seruili, ò non andar a Messa le feste comandate, portar arme astate, ò archibugi in Chiesa, star fuora della Chiesa, ò sopra la porta di essa, mentre si celebra la Messa, ò altri diuini officij, ò partirsene mentre si fa il sermone dal proprio Curato, dispensare a non bisognosi le elemosine de poveri, còsumar dette limosine, ò altri redditi di Hospitali, & altri luoghi pij in altro vso che in quelli per i quali sono stati instituiti; ci darete aiuto del luogo, e persone, ne quali faranno questi disordini, e delle difficultà che trouarete, acciò noi anco possiamo mettere l'opera nostra per rimediari.

Abusi da leuarsi in giorni di festa.

Cercanti senza licéza siano puniti.

Mettete ordine, che non siano ammessi a patto alcuno, anzi che vi sia subito dato auiso da Curati, se capitaranno nel vostro Vicariato Questuati, ò altri che cercano limosina per qual si voglia luogo, e sotto qual si voglia nome e titolo, senza lettere nostre patenti testimoniali; se bene fossero de Hospitali, & luoghi pij di Milano.

Et voi procurarete che siano presi per dargli il debito castigo; ouero gli farete dar signoria di presentarsi innanzi a noi, mandandoci processò informatiuo del delitto che haueranno commesso, in questuare contra gli ordini del sacro Còcilio di Trento: ouero, se non potrete all' hora, almeno ne darete subito auiso a noi.

Contratti vsurarij si leuino.

Attendete a vedere bene diligentemente tutti li contratti vsurarij del vostro Vicariato, & studiate di estinguerli di commun consenso delle parti.

Et quando ciò nõ vi riesca, datene auiso a noi, affinche possiamo procedere in queste cause per i termini di giustitia; & rimettere a noi anche li querelanti se ve ne sono.

non si mettano bradelle i Chiesa senza licéza.

Nessun Rettore di qual si voglia Chiesa lasci mettere in Chiesa bradelle da nessuna persona, di che còditione e stato si voglia, senza licéza nostra in scritto, sotto pena di dieci scudi a esso Rettore.

E siano auisati li patroni di quelle che hora vi si trouano, a ristringerle fra vn mese alla misura data nelle Instructioni nostre generali.

Altramète siano disfatte, & applicate alla Chiesa; & estendoui circa ciò fatta qualche difficoltà, datecene auiso.

S'auisino i Notari della notificazione de legatipij.

Diano i Curati speffe volte notitia a i Notari, del Pobligo a che sono astretti dal Còcilio nostro Prouinciale, di notificare i legati pij nel spatio di due mesi; & della pena di escòmunicatione inflitta a chi non lo fa, publicando a l'Altare alcune volte quell'istesso decreto in lingua volgare, che è per questo effetto nel Sinodo nostro Diocesano.

Vica. Foranei si faccino render conto delle amministrazioni de luoghi pij.

Vi concediamo parimente autorità di farui render conto delle amministrazioni de beni d'Hospitali, Monti di pietà, Confraternità, Misericordie, Carità, Confortij, Discipline, Elemosine, Scuole, e d'altri luoghi pij, con qual si voglia nome nominati; e di riceuere da gli amministratori presenti de tutti i sodetti luoghi fra'l termine d'vn mese, e da quelli che per l'auenire saranno eletti, auati ch'entrino ad amministrar detti beni, il giuramento di essercir l'officio loro fedelmente.

Et trouando alcuno renitente in questo, gli comandarete in scritto, che compara innanzi a noi, sotto quella pena che a voi piacerà.

Cappellani mandino copia all' Archiuo delle foundationi, &c.

I Cappellani tutti, & quelli massime, che hanno cappelle, quali sono, ò si pretende che siano iuris patronatus, di qual si voglia famiglia, mandino a noi copia autentica delle foundationi, e dotationi di esse cappelle, & i titoli delle provisioni in persona loro, fra vn mese.

In esecuzione del Concilio nostro Prouinciale, vogliamo, che in questo vostro Vicariato si costituisca l' Archiuo delle scritture di tutti i beneficij & luoghi pij di esso Vicariato.

Et però vi commettiamo, che con quella maggior sollecitudine & diligenza che potrete, attendiate a venir in cognitione, presso di chi si trouino scritture tali; astringendo i titolari a trouarle, e chi ne hauerà notitia, a palesarle; che per questo effetto vi mandiamo le alligate copie di monitorij da far publicare nel Vicariato vostro.

E di quante scritture potrete venir in cognitione, come di foundationi, adotationi, consegne di beni, recognitioni, còfessiononi, ò altre di qual si voglia sorte, ne mandarete a noi l'inventario co'l nome di chi le hauerà presso di se.

Non pretermettete diligenza alcuna, per trouare chi occupa beni, ò liuelli, ò decime, ò legati pij, ò altre ragioni simili di Chiesa e luoghi pij, e trouandone, fate processò informatiuo, & mandatelo a noi.

In oltre comandiamo a tutti li sudetti Cappellani di cappelle, & altri titolati di qual si voglia sorte di beneficio ecclesiastico, quali cappelle, ò beneficio si pretenda che sia iuris patronatus, che ne a quelli che pretendono d'esser patroni, ne a massari di essi, ouero a persone da loro supposte, diano ad affitto, ò a lauoro, ò in qual si voglia altro modo, i beni di esse cappelle e beneficij, sotto pena della perdita de frutti di due anni, & d'altre pene ad arbitrio nostro.

Et se già sarà fatta alcuna di queste locationi, subito finita, non si rinouui più. Parimète comandiamo sotto le medeme pene, che non sia Rettore di qual si voglia sorte de beneficij ò cappelle che possa ne locare, ne lasciar godere diretta ò indirettamente, sotto qual si voglia pretesto, ò colore, beni di quel beneficio, ò cappella, che gli sarà stata resignata, ne a chi gli hauerà fatta la resigna, ne ad alcun parète infino al terzo grado del medemo, che hauerà resignato.

Et se già sarà fatta alcuna di queste locationi, subito finita, non si rinouui più.

Parimète comandiamo sotto le medeme pene, che non sia Rettore di qual si voglia sorte de beneficij ò cappelle che possa ne locare, ne lasciar godere diretta ò indirettamente, sotto qual si voglia pretesto, ò colore, beni di quel beneficio, ò cappella, che gli sarà stata resignata, ne a chi gli hauerà fatta la resigna, ne ad alcun parète infino al terzo grado del medemo, che hauerà resignato.

Riuedete ogni anno in nome nostro, come comanda il sacro Concilio di Trento, li conti di tutte le fabriche di Chiesa, Scuole, Confraternità, Hospitali, Limosine, Misericordie, & altri luoghi pij, che sotto qual si voglia nome sono nel vostro Vicariato; & fate che in essi si offeruino tutti gli ordini del Concilio Tridentino; e nostro Prouinciale; e che si mutino, secondo il decreto d'esso Concilio, ogni anno li amministratori, & altri ufficiali, riceuendo dalli nuoui il giuramento statuito nel detto Còcilio Prouinciale, e facendo che alla presenza vostra si renda conto dalli vecchi dell'amministrazione passata.

Nelle qual cose se trouarete renitenza, ce ne darete auiso; & nondimeno citando a comparire innanti a noi fra tre giorni, quelli che ricusaranno di mostrarui i conti della amministrazione

Scritture per l' Archiuo.

Occupatori de beni Eccles.

Affitti de beni Ecclesiastici.

Reuisioni de conti de luoghi pij.

strazione sua, contra quello che comanda il sacro Concilio di Trento; mandandoci anche nel medesimo tempo auiso con vostre lettere della loro contumacia.

Visita si essequi
ca. Attendete con ogni diligenza, a far essequire per tutto il vostro Vicariato le ordinationi della visita, & di tutte habbiate copia presso di voi, per poter saper ciò che si ha da fare.

E perche quando si sono fatte le dette ordinationi, si è sempre inteso, che oltre esse si debbe mandare in essecutione anche quello che habbiamo ordinato nelle nostre instructioni generali, auuertirete, che in ogni Chiesa siano poste in essecutione dette Instructioni generali, quanto prima sarà possibile.

E fate che ciascuno Curato, Cappellano, ò interellato; pigli copia da voi fra otto giorni delle ordinationi particolari delle sue Chiese, che hora vi mandiamo, cioè quelle che tocca a loro ad essequir, ò far essequire, ò che per altra causa sarà ispediente che habbiano presso di se.

Relasso de frutti ecclesiastici si faccia con citatione della parte.

Tutte le volte, che hauerete sequestrati frutti, ò entrate di qual si voglia sorte Ecclesiastiche, prima che ne facciate il relaxo, citate la parte, *Ad videndum relaxari &c.*

Et non state ad aspettare, che di quà vi si mandino sequestri, quando vedrete che il bisogno ò occasione non porti dilatione; Ma in virtù delle facultà che vi habbiamo concesse nella patente del vostro Vicariato, fate voi i sequestri, valendoui delle copie che vi mandiamo stampate.

Non verrete però al relaxo, senza prima darne auiso a noi, ò al Vicario nostro generale.

Chiese disfatte

Sempre che vi commetteremo che facciate disfate alcuna Chiesa, ò picciola ò grande che sarà, farete mettere nel mezo del sito di essa vna Croce grande di pietra viuua, ò di legno bẽ forte, acio vi resti del continuo, in segno, che vi sia stata vna Chiesa; Ne lasciate che mai se ne disfaccia alcuna, se prima non ne hauerete licentia particolare in scriptis da noi, ò dal nostro Vicario generale.

Queste ordinationi, & altri editti si conserui no dai Vic. for.

Conseruate registrati in vn libro, o cusite insieme gli istessi originali delle presenti ordinationi nostre, così generali, come particolari, nel qual libro cusirete anco tutti gli Editti, & altri ordini nostri, che alla giornata vi verranno dalle mani nostre per esser publicati; & insieme ancora tutte le lettere, che da noi, ò dal nostro Vicario generale, ò da altri nostri Ministri vi saranno scritte d'ordine nostro, perche ad ogni bisogno si possino vedere: & voi le riuederete spesso, per essequir quelle cose che saranno restate adietro; facẽdo anche che ciascun Curato habbi vn libro, nel quale tenghi cusito le ordinationi particolari della sua Chiesa & cura, e le lettere & ogni altro ordine, che da noi, ò da nostri Ministri saranno indrizzate nelle sue mani.

I quali libri siano e da voi, e da ogni vno di

loro conseruati in luogo conueniente & sicuro, perche possino seruire per informatione delle cose di quelle parti ne i tempi che hanno da venire, a chi succederà nel vostro officio, o ne i loro beneficij. Dat. &c.

ORDINI

Per le Congregationi Foranee.

PER introdurre più frequenti essercitij de studii nel nostro Clero foraneo, & leuar i disordini & abusi che cominciavano a meschiarsi nelle Congregationi foranee comandate nel Cõcilio nostro Prouinciale, habbiamo deliberato instituire alcune Congregationi particolari, oltre le generali d'ogni mese, & a queste, e quelle dar la forma e modo di celebrarsi, con questi ordini che seguono.

Qualunque Sacerdote del vostro Vicariato, che senza legitimo impedimento, del quale vi facci constare legitimamente, non conuenirà alle congregazioni d'ogni mese contra l'ordine datogli nel Decreto 24. del Concilio Diocesano, ouer senza vostra speciale licenza, dategli per qualche necessitã, se ne partirà prima che da voi sarà licentiata tutta la congregazione; se sarà curato, incorra la pena de doi scudi; & nõ essẽdo Curato, di vn scudo p ogni volta che hauerà fallato, la qual pena ipso facto sia applicata a beneficio della Chiesa, alla congregazione della quale hauerà mancato di intervenire, & voi ne farete l'essecutione dentro di otto giorni.

Pena di chi non cõuene alle cõgregationi.

Se sarà alcuno de Diaconi, Subdiaconi, & altri chierici non Sacerdoti, negligente ò contumace a gli ordini nostri, in conuenir & restar alle dette congregazioni, ò a quelle delle quali si dirà quì di sotto, dopò la prima monitione che gli farete, ne darete subito auiso a noi, & a loro farete precetto di presentarsi innanzi a noi fra tre giorni, per riceuere punishmente della loro contumacia.

Il medesimo farete con li Sacerdoti, i quali dopò hauer vna volta pagata la pena pecuniaria, per non esser conuenuto alle congregazioni, ò partiti senza licenza, ricaderanno la secõda volta nella medesima contumacia.

Non si faccino le dette congregazioni in giorni di festa comandata, ò della festa principale del luogo, doue si farà quel giorno la congregazione.

Congregationi nõ si faccino in di di festa.

Il Curato della Chiesa, doue la congregazione s'hauerà a fare, ne auiserà la Domenica innanzi al suo popolo, con essortarlo a trouarsi volentieri per vdir le salutari essortationi al bene, & farli partecipi di quelle orationi per l'anime loro, e de suoi defonti, & guadagnare anco l'Indulgenza di giorni quaranta, la quale concediamo a tutti quelli che saranno presenti a tali diuini officij.

Si dia auiso al popolo della futura congregazione.

Tutti

Ecclesiastici come conuegano alle congreg.

Tutti gli Sacerdoti & chierici di ciascuna congregazione, conuenghino in habito e tonsura conueniente, e con le loro cotte; e quelli che non si trouarano impediti a celebrar la sua Messa, ò per hauerla l'istesso giorno per bisogno del suo popolo celebrata alla sua Chiesa con licenza vostra, ò per altro impedimento legitimo, la celebrino nella Chiesa della congregazione, con quell'ordine fra loro, che da voi gli sarà dato.

Messa & officii per i morti nelle congreg.

E medesimamente da quello, che ne hauerà hauuto il carico, si canti la Messa solenne de morti, con le sequenze che cominciano (*vsque in vita*) & altre preci solite; & faccino la processione del Cimiterio con l'asperzione solenne: sia però in facoltà vostra, di far celebrare alcuna volta la Messa del Spirito santo, in luogo di quella de morti, come permette il Concilio Prouinciale, pur che in tal caso non lasciate mai la processione del Cimiterio, & le sequenze del (*vsque in vita*) e le Litanie e preci solite per i defonti.

Sermone.

A meza la Messa solenne nel tempo solito si farà da quello al quale hauerete dato questa cura vn deuoto sermone, nel quale deuerà attendere con ogni affetto ad edificare quel popolo ne i costumi christiani, dilatandoli più contra quei peccati, i quali vederà esser più frequenti in quel paese, & in particolare essortandolo efficacemente à cōgregarli almeno nelli santi giorni delle feste alle proprie Chiese, e lasciare li diabolici abusi de balli, giuochi, tauerne, & comestioni, & opere seruili, e con spirito deuoto ridursi dentro esse Chiese, non sopra le porte, ne meno con armi hastate, archibugi, ò altre simili indecenze ad vdire li diuini officij, & in particolare la Messa comandata dalla santa Chiesa a tutti i fedeli, & così dopò il desinare al suono della Campana congregarli alle Chiese ad imparare dal loro Curato, & altri deputati la dottrina Christiana tanto necessaria a tutti li fedeli; & frequentare le sante confessioni, almeno oltra il tempo della Pasqua di Resurrezione comandato con strettissimo interdetto dalla santa Chiesa, il tempo della Pasqua del Spirito santo, dell'Assunzione della Beata Vergine, & della Natiuità del nostro Signor GIESV CHRISTO. Et chi hauerà a far questo Sermone, lo conferisca in scritto con voi vna settimana innanzi che lo dica.

Refettione.

Finiti li diuini officij conueniranno tutti li Sacerdoti in casa del Curato di quel luogo, dal quale li sarà dato vna sobria refettione; & per ristauo della spesa sua, li Sacerdoti non Curati, poi che essi non hanno carico di dar la refettione in giro a gl'altri, pagheràno per ciascuno cinque soldi per ogni congregazione al Curato che gli hauerà data la refettione.

Non ammetta esso Curato alla detta refettione alcun laico, sia chi si voglia.

Non dia il Curato sudetto a patto alcuno in

questa refettione più d'vn fercolo cotto ad vn sol modo, & vna minestra, & vna sola sorte di frutti, sotto pena di tre scudi, d'essere subito dati nelle mani vostre per impiegarli in qualche spesa a vso commune delle cōgregazioni, come sarebbe vn paramento de morti con le tonicelle, per quando si faranno le congregazioni in luogo doue non ne sono, ò altra simil cosa ad arbitrio vostro; & se in spatio di tre giorni non hauerà pagata nelle mani vostre la detta pena, gli farete precetto, che in termine di duoi giorni compari auanti di noi; & voi ci darete auiso della contumacia, & del precetto fattogli: nel che se mai ci constasse che hauendo alcuno Curato transgredito l'ordine nostro, voi non habbiate fatta l'effecutione della pena nel tempo statuito, ouer fattoli il precetto sudetto, & a noi inuiata la relatione della sua contumacia, dichiaramo ex nūc, che siate incorso nella pena di sei scudi d'applicarsi al medesimo seruitio.

Nella detta refettione preceda sempre la benedittione del cibo, & seguiti poi il rendimento di gratie, secondo il rito & modo stampato nel fine de Breuiarij, ò nel Sacramentario, & sempre mentre starete alla mensa, senza alcuna interpositione si legga da vno, che almeno sia chierico, alcuna deuota Homelia, ò qualche cosa del Catechismo volgare, ò altra spirituale lettione, che gli sarà da voi imposta.

Dopò rese le gratie al Signore, subito esclusi tutti, alla presenza solo di persone che siano in sacris, ouero chierici, si legga con attentione di ciascuno innanzi ogn'altro ragionamento qualche cosa del Concilio nostro Prouinciale, massime della seconda parte, & voi ò altro per ordine vostro lo dichiari; & il medesimo si faccia tall' hora del Sinodo nostro Diocesano.

Propongasi poi dal Curato doue si fa la congregazione, la materia che sarà stata ordinata da voi nella congregazione precedente per trattarsi, & in essa ciascuno parli ordinatamente al suo luogo, quando da voi gli sarà accennato; ne interrompa per modo alcuno il fratello, ne si rimetta nel voto a quelli che haueranno già detto il loro parere, ancora che in sustanza conuenisse con alcuno de loro, ma dica esplicitamente il suo voto; ò se per la memoria, ò per altra causa non può far altrimenti, almeno lo porti scritto di sua mano, & lo reciti de scripto al suo tempo.

Dopò li Curati, inuitarete anco a dar il suo uoto li altri Sacerdoti, quanto comporterà il tempo; & li altri chierici inferiori solamente staranno ad vdire.

Ciascuno d'essi Sacerdoti, a chi occorresse qualche caso di coscienza dubitabile nell'amministrazione della confessione, ò de gli altri sacramenti, ò del modo & rito dell'officiare, potrà medesimamente proponerlo per instructione sua, & de gli altri, hauendone però prima impe-

Cose che s'hanno da far e trattare nelle congreg.

impetrata licenza da voi, & secondo hauere giudicato che sia impediente, ò nò, il parlare all' hora di tal cosa.

Seanco vi farà alcuna volta da conferire più confidentemente qualche difficoltà, ò casi occorrenti nel gouerno delle cure, li quali non sia espediente, che siano intesi da tutti li Sacerdoti, ò quando hauerete da far qualche correctione, ò riprensione ad alcuno di essi Curati, ouero hauerete da intendere da essi, concubinati, & altri simili disordini, & scandali delle loro cure, & trattate de i rimedij, potrete dopò le disputationi, ò sia discussioni sudette, má dar fuori tutti li altri, & con li Curati soli trattare quello sarà bisogno.

Dopò finiti essi ragionamenti a bastanza per quãto parerà a voi, innanzi che licentiate la cõgregatione, intimarete la conuocatione dell' altra seguente, con dir il giorno & luogo doue ella s' hauerà a celebrare; & similmente nominare quello, che hauerà a cantare la Messa, quello che hauerà a fare il Sermone, & anco proponere non solo la materia, ma anco li punti precisi, delli quali si hauerà a ragionare & trattare; & non si proponghino però questioni sottili, ò troppo alte, ma solo di casi di cõscienza, ò altre simil cose, che si appartengano all' officio di chi ha cura d' anime.

Nel progresso di queste congregazioni scopre do in alcuni straordinaria lentezza & negligẽza in attendere a i studij, & farete diligenza di corregerla, & risuegliar quel Sacerdote con fargli comandamento penale, che da l' vna congregazione a l' altra ogni mese vi presenti certa parte del Catechismo volgare, ò della Somma Antonina ò altra Somma volgare, tradotta dal latino per lui, ò almeno trascritta di sua propria mano dal volgare, & questo sin tanto che venendo esso da noi all' esame, facciamo esperienza del suo profitto nelle lettere, & gli facciamo remissione di questa sorte d' esercizio.

Di mese in mese ne darete auiso per vostre lettere di quello hauerete fatto nella congregazione precedente, & ci mandarete in scritto le cõclusioni fatte nella congregazione sopra li dubij proposti, li quali terrete anco registrati in vn libro presso di voi, in principio del quale scriuerete questa nostra instructione: & occorrendo che nelle cose trattate restasse qualche dubbio, venite voi, ò fate venir altro della congregazione quanto prima a rappresentare il tutto a noi.

ISTRVTTIONE GENERALE dell' Illustrissimo & Reuerendissimo Sig.

Carlo Cardinale Borromeo Arcivescouo di Milano.

Per le cose materiali pertinenti alle Chiese, insieme co' l' modo di essequire alcuni decreti del Sinodo prouinciale di Milano, & alcuni altri auuertimenti per beneficio della sua diocese.

LE Chiese siano tenute in ogni sua parte di dentro e di fuori ben reparate & ornate; e generale sopra'l tutto i tetti bene acconci, acciò non vi possa piovare dentro.

Sotto i tetti si facciano le volte di muro, se si può, almeno sopra la cappella maggiore, oue si tiene il santiss. Sacramento; & il resto della Chiesa si procuri, che'l sia tutto soffittato per maggior decentia; e non potendosi soffittar tutta, si soffitti almeno sopra l' altar maggiore. I muri dentro sieno dipinti con immagini sante, & altre pitture honeste, e deuote; ò almeno sieno imbiancati.

Alle finestre siano poste le ferrate per maggior sicurezza della Chiesa; eccetto se non fossero tanto alte, che non vi fosse pericolo, ch'alcuno facilmente vi potesse entrar per qu' ella parte. Habbiano anco le finestre le sue stamegne, ò di vetro, ò almeno di tela, le quali si possino aprir d' estate.

Il suolo sia ben salegato, e non habbia foppe, ne inequalità alcuna, e sia scopato almeno vna volta la settimana.

Tutte le porte delle Chiese habbiano i suoi catenazzi, e la chiaue; e siano, almen di notte tenute ferrate, e la chiaue sia custodita dal Parochiano; e nelle Chiese non curate, ne campestre dal medesimo Parochiano.

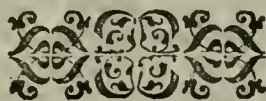
Le Croci, il nome di Giesù, & altre immagini de Santi scolpite in terra, ò dipinte in luoghi immondi, sieno quanto più tosto, & almeno fra vn mese scancellate e leuate via.

Dentro ciascuna porta delle Chiese parochiali si ponga vn Vaso di pietra con acqua santa, acciò che il popolo ne l'entrare la polla pigliare, e si leuino via quelli che son fuori di Chiesa; e l'acqua santa si muti del tutto ogni otto giorni, qual si faccia sempre con Corta, e Stola auanti la Messa, e da poi si asperga con essa il popolo.

Dentro le Chiese non si tenghino cose profane, come Grano, Vino, Legne, e simili cose; e si leuino via le casse, banche, & altri impedimenti; Dando però facultà a i nostri Vicarij, d'accommodare appresso a i muri, e fra l' vna colonna e l' altra, ò doue paresse a loro meglio per il decoro della Chiesa, qualche banche per sedere, le quali non impediscano la Chiesa.

E doue a noi parerà di lasciar qualche bradelle per commodità di qualche done, vogliamo che tali bradelle nò sieno più larghe d' vn braccio dal sedil al bredellino doue s' inginocchia.

Nelle

intimazione de
seguente con
gregatione.

ecclesiastici ne-
ligenti negli stu-
dij s' auisino nel
congreg.

Si dia nota' al-
l' Arcivescouo
delle congreg.

Finestre.

Suolo.

Porte.

Imagini.

Vaso dell'ac-
qua santa.

Cose prohibite
da tenerli o far,
si nelle Chiese
e Cemiterij.

Nelle Chiese, e ne i Cemiterij, non si mangi, beua, ne dorma; ne si facciano in modo alcuno dentro d'esse ò di fuori le veglie; ne si còducano le bestie ad esse Chiese nel répo delle loro feste, ò vigilie; ma auàti vn' hora di notte almeno si ferrino; eccetto la notte di Natale, per la celebratione della Messa, e Diuini officij. Non si sepelisca alcuno in Chiesa, se non in sepolture fatte in volta, e ben coperte con la sua pietra, ne ue se ne facciano di nuoue senza nostra licenza.

Non si portino in Chiesa Arme astate, schioppi, balestre, archi, ne Vcelli di qualonque sorte da caccia; E sia in facoltà de i Curati, restar di dir la Messa, e gli altri Diuini officij, ogni volta che vedranno in Chiesa simili cose, e che quei che le hanno, non volessero obedi- re a quest' ordine.

Ammonisca il Curato, che niuno stia fuori della porta della Chiesa ad vdir la Messa, eccetto in caso, che la Chiesa fosse piena di gente, onde non vi si potesse stare.

Cemiterij

I Cemiterij sieno tenuti chiusi con muri, e porte; e doue sarà tanta pouertà de gli huomini, che i nostri Vicarij giudichino non poterli serrare di muro, che almen si ferrino in altro modo, che caualli, & altri giumenti non vi possano entrare; e si tengano netti da rouede, & altri impedimenti, & immondicie.

Campanile.

Ciascuna Chiesa parrocchiale habbia il suo Campanile ben reparato con due Campane almeno, s'egli è possibile, e si tenga ben mondo.

Sacrifistia.

Ciascuna Chiesa habbia, s'è possibile, vna Sacrifistia, quanto più appressò si può a l'Altare maggiore, per riporui dentro i paramenti, cosi d'essa parochia, come delle sue Cappelle separatamente, & altre cose necessarie per il seruitio della Chiesa, ne i suoi armarij, e repositori appartati: & in essa sempre si appari il Sacerdote, quando vuol celebrare, e nõ altroue. In essa Sacrifistia si faccia, se si può commodamente, vn lauatorio di pietra, ò vi si tenga vn Sedelino con acqua, accioche i Sacerdoti si possino lauar le mani, quando vogliono celebrare, co'l sugamano attaccato per sciugarli le mani: & essendo la Sacrifistia capace, vi sia vno altare coperto di touaglie, & ornato con qualche comodità per orare, e per confessarsi i Sacerdoti che hanno à celebrare.

Lauatorio della Sacrifistia.

Case ecclesiastice.

Si tenghino ben reparate le case delle Chiese, accomodandole oue ne è bisogno, di stanze honeste, e non sontuose.

Altari.

Gli altari che sono fuora delle porte delle Chiese, sieno destrutti, ne vi si possa più in modo alcuno celebrare, se non si accommodarano in forma di Cappella, che si possa chiudere. Il medesimo si faccia di quelli, che sono ne gli Oratorij, ò Cappelle aperte, e campestre, se nõ sono ferrate con porte, e ben coperte, & ornate; & in queste anco non si possa celebrare senza nostra licenza in scritto, conforme a l'ordine del Concilio Prouinciale.

Sieno gli altari alti almeno venti oncie, e la mensa dell'altare longa almeno tre braccia da muro, e larga di netto senza i scalini almeno dodeci oncie; e quelli altari che sono più bassi, più stretti, ò più corti della detta misura, sieno ridotti, & accommodati a tal misura, abbassando la bredella, se si può commodamente, ò alzando la mensa su l'altare insieme co'l muro che la sostiene, se questo si può far commodamente senza disconfacciar l'altare, in caso che sia consacrato, ouero ponendo tauole sopra la mensa per inalarla, acciò sia della predetta misura, con vsar poi la pietra consacrata inferta in dette tauole; Ma quei che fossero troppo alti, si potrà prouedere cò alzar la bradella innanzi, & accrescere, se sarà bisogno, il numero de scalini; Ma per allargar poi, & allongar la mensa, si aggiogano tauole da tutti i lati di quella, che sieno vguale alla sua superficie, per far la misura della larghezza e lunghezza che si ricerca; E quanto all'altezza di quelli altari, che si ritruouano già fatti, e consacrati, quando fossero poco meno alti della misura data da noi, si rimette al giudicio de i nostri Vicarij, di tollerargli nel modo che si ritruouano di presente, se a loro parerà.

Al piede di ciascuno altare dinanzi, sia vna bradella di tauole, longa almeno alla misura dell'altare, e larga oncie dieciotto, acciò il Sacerdote possa commodamente inchinarsi dinanzi al Sacramento quando celebra, e sia questa bradella ben ferma, e piana.

L'altar maggiore sia eleuato dal piano più de gli altri, duoi, ò tre gradi per maggior decoro. Sopra gli altari non consacrati, & sopra i consacrati, oue si sono aggiunte tauole, si ponga nel mezzo giustamente la pietra sacra, incastrandola nella pietra della mensa, ò accomodandola sopra essa fra le tauole sopraposte vguualmente, si che la non sia punto eminente dalla superficie di essa mensa; E tutti gli altari non consacrati habbino il suo cauo fatto alla misura della pietra, per riponerui detta pietra, quando si vorrà celebrare.

Le pietre sacrate sieno senza la sua cassa, l'oghe almeno otto oncie, e larghe sei, acciò commodamente si possa riponere sopra l'hostia, e'l calice. Tutte le pietre, cosi de gli altari consacrati, come de i portatili, sieno coperte con la tela inchiodata, che non si possa rimouere, acciò che non siano toccate da i secolari.

Si tenghino gli altari tutti oue si celebra frequentemente, sempre coperti cò due touaglie, lunghe almeno come l'altare, e larghe almeno vn braccio da panno, & con vn'altra sopra quelle più longa, che cuopra tutta la mensa, & anco ambidui i lati de l'altare sin'a terra.

Sopra queste touaglie per conseruarle monde, si ponga vna tela verde, ò d'altro colore; la quale si leui via, ò si ritiri da parte, quando si vuol dir Messa, e finite le Messe, si ritorni al suo luogo.

Gli

Gli altari oue non si celebra se non di rado, basterà tenet coperti, oltre la sudetta tela verde come di sopra, con vna sola touaglia che copra tutto l'altare, & aggiunga sin'a terra da tutti i duoi lati; ma quando vi si vuole celebrare Messa, si aggiogano l'altre due necessarie, habbia ciascuno altare vn Pallio dinanzi di continuo, almeno di legno, ò di tela dipinto, e nelle feste ve se ne ponga vn'altro di qualche materia honoreuole.

Sopra gli altari che non sono coperti di volta di muro, ò di soffitte di tauole, si ponga vn baldochino, ò capocielo di tauole, ò di altra più honoreuole materia, che lo cuopra tutto, acio dal tetto non vi cadessero sopra qualche immonditie.

Ciascuno altare habbia qualche imagini sante in scoltura, ò in pittura in Ancona, s'è possibile, ò almeno nel muro, & habbia vna Croce almen di legno con duoi candeglieri conformi, ò almen di ferro; Ma l'altar maggiore ne habbia almen duoi di ottone, oltre quelli di ferro, ò di legno, ornati & honoreuoli, e la Croce d'ottone.

Intorno a gli altari, se si può commodamente, e se'l decoro lo comporta, si facciano le ferrate di ferro, ò cancelli di legno, accio nessuno possa appoggiaruisi sopra.

In ogni Chiesa parochiale oue è più d'vn'altare, sieno almeno duoi calici, accioche quando si fanno officij de morti, e nelle feste del titolo della Chiesa, i Sacerdori possano commodamente celebrare.

Medesimamente ciascuna cappella, la quale habbia più di lire cinquanta d'entrata, habbi vn Calice proprio, e tutti gli altri appartamenti necessarij alla Messa.

I Calici sieno tutti ben dorati con la sua patena; la quale sia tutta folia senza alcun lauoro, & almeno la coppa del Calice sia d'argento sopradorata.

Ciascun Calice che s'adopra ordinariamente, sia fornito almen di quatro corporali con le sue animette; due borse da corporali per conseruarui dètro detti corporali, e per ornar l'altare; dieciotto purificatori, sei fazzoletti d'asciugar le mani per il celebrate, e duoi veli per coprire il Calice, quando si vuol'andare a dir Messa.

I corporali tutti sieno lunghi tre quarte in quadro; non sieno lauorati nel mezzo, e sieno accoci con l'amido, acio c'habbiano maggior fermezza, e politezza, e sien lauorati d'intorno di morinello.

Le borse de corporali sieno tutte di qualche sorte di drappo d'ambidue le parti.

I purificatori sieno di buona tela, più tosto sottile, che grossa; lunghi mezzo braccio in quadro, & habbiano vna Crocetta nel mezzo, e la morinella d'intorno.

I fazzoletti da sciugar le mani sieno lunghi tre quarte, e larghi duoi.

I Calici con le patene, acio sieno tenuti mondi, si tengano inuolti in fodrette, ò sacchette di tela bianca; Medesimamente i corporali sieno candidi, e si mutino ogni volta, c'habbino qualche macchia, ò bruttezza; ne più s'adoprina, quando haueranno qualche buco dentro, ouer macchia quale non si possa leuate; & il medesimo si faccia de i purificatori.

I Calici, patene, corporali, e purificatori, si lauino da persone che sieno in sacris, e l'acqua si getti nel santuario; & in ciascuna Chiesa si habbia vn vaso d'ottone, ò di rame conseruato nella Sacristia, del quale non si serua ad alcun'vso profano, per poter lauar in esso le sudette cose.

In ogni Chiesa ancora sia vna scatola honoreuole per gouernar le Hostie.

Si habbino anco nelle Chiese parochiali più potiere almeno tre Pianede, vna rossa, l'altra bianca, e la terza nera da morti, più honoreuoli che si può, con le sue stole, e manipoli della medesima sorte di drappo, c'habbiano le sue Croci; & i manipoli si possano stringere & allargar co'l solito bottone e cordone; e cò tre Camisi, c'habbiano le maniche strette, e tre amitti; e tutti questi habbino gli ornamenti alle Pianede, e con i suoi cordoni da cingere.

S'habbi ancora vn Piuiale, e tre Pallij de i sopradetti colori, per l'altar maggiore, se si può; Ma nelle Prepositure, e Chiese collegiate, & altre Chiese oue sia miglior modo, si habbi maggior numero di Pianede, Piuiali, Pallij, Camisi, & altri fornimenti, che sieno più honoreuoli.

Ricordandosi anco oltre i sopradetti tre colori, del Verde, e Morello, per adoperarsi ne i tempi còuenienti secondo l'instituto della Chiesa. In ogni Chiesa parochiale almeno si habbino duoi Messali, vna Pace di legno dipinta, ouero d'ottone, vn Sedelino d'ottone, ò di rame per l'acqua santa, ne serua ad altr'vso, con gli asperforij, ò di ottone, ò di legno intorniti, ò d'altra materia più honoreuole; ne s'vino spoglie per asperforij; vn Turibolo d'ottone, c'habbile catene lunghe vn braccio e mezzo, con la sua Nauicella, & Cuchiaro conforme; Duoi cossini ouero scabelli da tenerui sopra i Messali, quando si celebra; Due baccinette d'ottone, ò di stagno, ouero di vetro per lauarli le mani nella Messa; Due para d'orzuoli di vetro, ò di cristallo.

Si faccia vn Tabernacolo di legno, quanto più bello, e più honoreuole si può; il quale si foderi tutto di dentro di qualche sorte di drappo di seta, e nel fondo d'esso si tenga anco sempre vn corporale disteso che lo cuopra tutto, per riponerui sopra il vaso del santissimo Sacramento.

Si tenga detto Tabernacolo sopra l'altar maggiore alquanto rileuato da l'altare, accioche sia meglio veduto dal popolo.

Si cuopra detto Tabernacolo per maggior riuerenza

Paramenti per la Messa &c.

Tabernacolo per la custodia del santiss. Sacramento.

Calici e suoi instrumenti & ornamenti.

uerenza, e per difenderlo dalla poluere, con vn velo, ò con qualche sorte di drappo di seta; il quale però si possa scoprire in qualche solennità, se così piacerà al Curato; e detto velo, ò drappo sia fatto in forma di padiglione.

Si faccia vn Vaso coperto tutto dorato, di tal grandezza, che si possa comodamente abbracciar con la mano fra il piede, e la coppa; & almeno detta coppa sia d'argento, ma solia nella parte di dentro, e senza alcun lauoro; e sia tutta dorata di dentro e di fuori insieme col suo coperto, per conseruarui il santissimo Sacramento, & anco per ministrarlo con essa in Chiesa al popolo, e fuora a gl'infermi.

Il coperto di detta coppa sia comodato di maniera, che si possa leuar a fatto da essa, quando si vuole comunicare; ma poi si possa serrare così sicuramente con vna agucchia d'argento dorata, ò altro simile instrumento; che cadendo per caso il Curato mentre lo porta, non si possa aprire.

In esso vaso il Curato conserui non meno di tre Communichini del continuo, per gli accidenti che possano occorrere ogni hora; ma nõ già Hostia grande, se non nel tempo che si hanno a far le processioni solite, ouero nell'oratione delle quarant'hore.

Vi sia anco vn Tabernacolo d'argento, ò d'altra materia conueniente sopradorato, con il cristallo, ouer vetro, da vsarsi à portare il santissimo Sacramento nelle processioni, e mettere l'oratione delle quarant'hore.

Dinanzi al santissimo Sacramento arda continuamente giorno e notte almeno vna Lampada; nella quale si vsi solamente Oglìo d'Oliua, sendo possibile.

Si rinuoui dal Curato il santissimo Sacramento almeno ogni quindici giorni, riceuèdo esso nella Messa innanzi la purificazione tutte l'hostie e particole che si trouano nel vaso.

Sopra questo vaso, e quando sta riposto nel Tabernacolo, e quando si porta a gl'infermi, si tenga sempre vn velo honoreuole.

Dentro il Tabernacolo non si tengano, ne si gouernino Reliquie, ne Oglìi sanri, ne Calici, ne Vasi, ne alcun'altra cosa; se non il Vase, dentro il quale è il santissimo Sacramento; e si tenga la portella del Tabernacolo sempre serrata con chiauue bene custodita dal Curato, per euitare tutti gl'inconuenienti.

In alcuna Chiesa nõ si mettano le orationi delle quarant'hore senza licenza nostra, ò almeno del Vicario foraneo; & ad vn'hora di notte si gouernino, e le porte delle Chiese si serrino; ne mai stiano fuori senza honoreuoli e conuenienti lumi innanzi il santissimo Sacramento, e senza custodia di qualch'uno, che ne habbia particolar cura.

Auissino i Curati quei che verranno per comunicarsi, che si vestano honestissimamente, e che niuno porti sopra il tutto arme d'alcuna sorte, almeno in quell'atto.

Quando occorre comunicar qualche infermo, si dia prima vn segno particolare con la campana per inuitar il popolo d'ogni sesso, e specialmente i descritti nella compagnia del Corpus Domini, ad accompagnare il santissimo Sacramento con riueranza e diuotione.

E se il Curato ne hauerà notitia in tempo, darà anco vn segno simile la sera auanti dopò l'Aue Maria, accioche il popolo stia meglio preparato.

Si porti detto santissimo Sacramento, e nelle Processioni, & à gl'infermi sotto vn baldachino di qualche drappo honoreuole, con quel maggior numero di torcie, ò candelotti, ò altri lumi minori accesi, che si può; oltre vn Lanternone almeno, del quale si proueda in ogni Parochia, & habbi il manico longo, ne s'adopri ad altro vso; E per strada quando si vada a comunicare qualche infermo, si vada suonando il Campanino, per auuertir quelli che sono nelle case, ch'adorino il santissimo Sacramento, e preghino Dio per quell'infermo.

Si porti anco il Sedelino dell'acqua santa con l'asperforio, per poter con essa aspergere l'infermo, & circostanti.

Medesimamente si porti vn panno di lino che sia netto e fortile, da ponere dinanzi a l'infermo quando se gli porge il santissimo Sacramento; & il medesimo si offerui con quelli che si comunicano in Chiesa; & per il quale effetto in ogni Chiesa parochiale si proueda di panni di lino lunghi e stretti, quanti bastino.

Non si porti nel vaso sopraddetto manco di duoi Communichini, quando si vada a comunicar fuori, accioche comunicato l'infermo con vno d'essi, si possa con l'altro ritornare alla Chiesa con la medesima processione & adoratione del popolo; & auanti che'l Curato ri ponga il vaso del Sacramento nel Tabernacolo, voltatosi verso il popolo il quale sia inginocchiato, da l'altar maggiore cõ esso gli dia la beneditione, e poi lo riponga dentro, dicèdo qualche Oratione, ò Antifona accomodata al Sacramento.

Si concede però, che quando fuori della Città si hauerà da portare il Sacramento a luoghi molto lonrani dalla Chiesa, ò per strade difficili, e pericolose di cadere, ò tempo fastidioso per pioggia, ò vento, si lasci di portare il Baldochino, e si porti vn Communichino solo; & in tal caso il vaso sopraddetto del Sacramento si riponga in vna Borsa di seta honoreuole, c'habbia vn cordone sicuro da metterli al collo il Curato per assicurarsi, che anco quando gli cadesse, non possa riuscire alcun scandolo, ne irriueranza al Sacramento; & per tal fine si faccia al presente questa borsa, la quale non serua ad altr'vso; & in questi casi, se ui sarà qualche Chiesa più vicina a l'infermo della parochiale, nella quale nõ sia

pro-

Oratione delle
40. hore.

Communione
del popolo.

De gl'infermi.

Processioni del
santiss. Sacra-
mento.

proibito celebrare, potrà il Curato in essa celebrare, sendo in termine di poterlo fare, e da lì leuar' il detto Sacramento per portarlo a l' in fermo per maggior commodità.

Si faccia vn velo honoreuole longo almeno quattro braccia, co'l quale il Curato si cuopra le spalle, & insieme il vaso del santissimo Sacramento, quando lo porta a gl' infermi, & in processione.

In ogni parochia oue non è anco instituita la Compagnia del santissimo Sacramento, s' instituisca al presente, con la regola che sarà prescritta da noi.

E se la qualità del luogo, e delle persone ne sarà capace, s' instituisca anco la Compagnia della Charità, con la regola che pur è anco prescritta da noi.

Rimettendo in arbitrio de nostri Vicarij, doue à loro parerà espediète, d' instituire in vna sola compagnia tutti ò parte de gli uffici pertinenti all' vna e l' altra.

Le sante Reliquie (oue ce ne sono) sieno tenute con riuerenza in qualche sacchettini di seta, & in luogo decente, e chiuso, distinguendo quelle c' hanno certo nome co' i detti sacchettini particolari, ciascuno de quali habbia cucito sopra il nome in carta pecorina scritto, le quali Reliquie così distinte sieno riposte in qualche vaso, ò reliquiario honoreuole, talmente accomodate, che per occasione di mostrarle non s' habbino da cauar fuori di detto vase, ò reliquiario; ne si mostrino senza lume, ne per guadagno.

Vi sia vn battisterio di pietra viua, in forma rotonda, con il piede parimente honoreuole, per conseruarui dentro tutto l' anno l' Acqua del Battesimo: e si auuertisca, che per qualche caso l' Acqua del Battisterio non si possa disperger prima, che venga il tempo statuito dalla Chiesa Ambrogiana, ò rinouarla.

Sopra il Battisterio si faccia vn ciborio, ouero coperto di legno in forma piramidale, che lo cuopra bene da ogni parte, e si tenga ben serrato con chiauè; e detto Battisterio si ponga appresso la porta maggiore a nian sinistra nell' entrar in Chiesa; eccetto se per qualche rispetto conueniente non fosse stato nella visita all'egnato altro luogo.

Dentro a detto ciborio s'accomodi vn' assa a trauerso, per riporui la scatola che contiene gli Ogli sacri pertinenti al Battesimo, & anco per riporui separatamète le tele, pannetti, ouero seruiette, con le quali si asciugà il capo al battezzato.

Sopra esso ciborio si ponga vn padiglione di tela colorata, ò d' altra più honoreuole materia per coprirlo, accioche la poluere non possa entrarui per le fessure.

Quanto al modo di Battezzare, s' offeruino l' antiche consuetudini di ciascun luogo; ò infondendo l' acqua sopra il capo de l' infante, non con le mani, ma con vna tazzetta di vetro, ò

d' argento, la quale si cōserui fuori dell' acqua d' entro il ciborio; ouero immergendo detto infante nell' acqua.

L' Acqua del Battesimo si rinuoui, e benedica solennemente la mattina del Sabbatho santo, e nella Vigilia della Pentecoste, nel modo, e con le cerimonie consuete.

Habbiano i Parochi due seruiette per asciugare i battezzati, le quali si ripogano nel ciborio come di sopra, ne s' adoprinò ad altr' vso; ne meno per tal' effetto detti Parochi possano adoperare altri fazzoletti, ò drappi. E circa l' amministrazione di questo Sacramento del Battesimo, e compadri, s' offerui con diligenza quanto è stato ordinato dal concilio Prouinciale.

Tengano i Curati in vn libro apartato nota di tutti quelli che si battezzano, scriuèdo in libro questa forma.

Adi del mese di 1567. è stato battezzato da me Prete N. Curato di S. N. vn figliuolo, ò figliuola nasciuti adi del mese di di Messer N. del tal parentato e luogo, e di Madonna N. del tale parentado sua moglie, e gli è stato posto nome N. Il compadre è stato M. N. del tale parentado e luogo, e la commadre Mad. N. figliuola ò moglie di Messer N. Se vi sarà stato solo il compadre, ò sola la commadre, scriuerà solo quel nome. Se l' figliuolo non sarà nato di legitimo matrimonio, e che l' Padre e la Madre non vogliono essere conosciuti, si scriuerà in libro a questo modo. *È stato battezzato vn figliuolo, ò figliuola di Padre e Madre incogniti:* e nel resto come di sopra.

L' oglio santo per la estrema unctione, si conserui separatamente in vn vaso d' argento, ò di stagno coperto; il qual vase si tenga rinchiuso in vno scatolino di noce, e l' tutto in vna borsa di qualche drappo di seta, e sia ben custodito in qualche luogo honesto, e ben serrato.

Le scattole oue si conseruano gli Ogli sacri, sieno secondo la forma, che sarà data da noi a i Vicarij foranei.

Si faccia vn santuario in luogo decente della Chiesa, ò della Sacristia; e si tenga coperto e serrato, acciò non vi si possano gettare immoditè; e la bocca d' esso santuario sia alta da terra per vn braccio e mezzo, co'l coperto e chiauè sopra.

Si faccia vn confessionale di legno, c' habbia la sedia del confessore, e la bradella da inginocchiarsi il confitente: ma fra l' vna e l' altro sia vn tauolato d' asse, con vna fenestrella nel mezzo serrata con lama di ferro, ò tola bufata con piccioli buchi, accioche l' confessore possa meglio intendere il confitente, & esser inteso da lui. Detto confessionale sia accomodato in Chiesa in luogo aperto; ne si odano le confessioni di donne in altro luogo; ne di notte, se nõ per causa d' infermità, nelle lor case.

Ne i confessionali si tenga affissa la tauoletta de i casi riseruari, che sarà data da noi,

Custodia delle sante reliquie.

Battisterio, & altre cose pertinenti al battesimo.

Oglio dell' estrema unctione, & altri.

Confessionale & altre cose pertinenti al confessare.

accioche i confessori ne possano hauer più certa memoria .

Hauendo noi nella visita trouato molta varietà ne i nostri Parochiani e Confessori , circa il modo da tenerli nel dare l'assoluzione, nella quale varietà anche è auuenuto , che alcuni hāno lasciato le parole essenziali della forma del Sacramēto; accioche non occorran più si mi: inconuenienti , ordiniamo à tutti i nostri Parochiani , e Confessori , ch'vino di questo modo d'assoluzione sottoscritta , che per la breuità sua è assai comodo da tener à memoria ; auuertendo bene nel pronunciare le parole, di non omettere le parole necessarie all'assoluzione , quali sono ABSOLVOTE . Il modo dell'assoluzione sarà questo .

Misereatur tui omnipotens Deus &c. Et Indulgentiam, absolutionem, & remissionē &c. Dominus noster Iesus Christus te absoluat, & ego auctoritate ipsius te absoluo ab omni vinculo Excommunicationis minoris, si qua teneris. Deinde ABSOLVO te à peccatis tuis, In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Amen. Passio Domini nostri Iesu Christi, & merita Beatæ Mariæ semper virginis, & omnium Sanctorum, & quidquid boni feceris, & mali sustinueris, sint tibi in remissionem peccatorum tuorum, in augmentum gratiæ, & præmium vitæ æternæ. Amen.

Mà auuertiscano di non assoluere alcuno Scōmunicato di Scōmunicazione maggiore, e da casi risetuati al Papa, ò a noi, senza special facultà da esso, ò da noi a loro concessa .

Visita de gl'Infermi .
Sieno i Curati diligenti in visitar gl'infermi , per poter loro amministrar opportunamente i santi Sacramenti : & auisino i Vicarij nostri , se i Medici essequiscono la Bolla di nostro Signore, e decreto Provinciale, non visitando gl'infermi dopò il quarto giorno della sua infermità , i quali ammoniti da essi che si confessino, non hanuo voluto vbbidire , per darcene poi aiuto .

Celebratione di matrimonio .

Tengano i Curati nota di quelli che si maritano, e custodiscano bene il libro , seruando per lo auuenire l'infra scritta forma nel notargli in libro .

Fatte le tre denonciationi ne i tre giorni di festa infra scritti, cioè a di. & a di. & adi. Ne hauendosi inteso essere alcuno legitimo impedimento tra M. N. figliuolo di M. N. del tale parentado e luogo, è stato celebrato il matrimonio fra essi per parole di presente nella presenza di me Prete N. & à mia interrogatione, presenti gl'infra scritti testimoni, videlicet M. N. del tal parentado, e luogo, e M. N. &c. a di del mese dell'anno

In caso che noi, ò il Curato concedessimo licenza ad vn'altro Prete, di congiungere i sposi in matrimonio , esso Curato nel predetto libro ne faccia nota, registrando la licenza, e da poi il Prete , che con la detta licenza hauerà in luogo del Curato , offeruate le debite solenni-

rà, scriuerà ne l'istesso libro il successo di quel matrimonio secondo la sopra scritta forma , scriuendo però in luogo di quelle parole (*da me Prete N. Curato*) da *M. Prete N. del tale parentado, e luogo; di licenza del Reuerendiss. Arcivescovo, ò del suo Vicario, ò di Prete N. Curato di Santo N.*

Auertisca il Curato c'hauerà da celebrare detto matrimonio , se l'huomo e la donna fra quali si hauerà da celebrare, saranno di diuersè parochie , di non dire le parole , che prima non habbia la fede in scritto delle tre publicationi fatte dal Parochiano dell'altra parte ; qual fede conferui in filza appresso al detto libro de matrimonij .

Ammoniscano spesso volte ne i suoi sermoni il popolo , ad offeruar quanto è stato ordinato dal Concilio Tridentino circa al contrahere i nuoui matrimoni , esponendogli quel decreto , acciò le giouani da marito per ignoranza non si lascino sedurre da alcuno con vane promesse, restando poi con vergogna ingannate ; e nelle confessioni ancora ammoniscano del medesimo le giouani da marito, e le lor madri .

Et perche tra le stampe antiche e le moderne del libro intitolato *Sacramentario* , si ritroua qualche diuersità , ancorche di poco momento , accioche la nostra Diocese sia conforme ne i riti e cerimonie Ecclesiastiche, tosto d'ordine nostro si darà in luce il detto libro ristampato e ridotto alla debita purità ; quale ordiniamo, che ogni Curato habbi appresso se, & offerui intieramente in ogni occorrenza .

Descruiano i Curati in libro appartato tutti i fuochi , & tutte l'anime sottoposte alla sua cura , co'l nome , cognome , età , e stato di ciascun'anima , con quella maggior diligenza che sarà possibile ; e faccia mentione di quelli che non sono cresimati, ne mai comunicati, procurando poi che si cresimino , e si comunichino , essendo per la età , e per l'altre qualità habili alla comunione .

Hauerāno d'accommodare questo libro ogni anno, secondo le mutationi che saranno fatte . Diano i Curati ogni tre anni copia di questo libro della descrizione dell'anime, & anco de quelli de i battezzati , e de i maritati , e cresimati à noi, portando la prima copia fra tre mesi ; ne lo lascino vedere da altre persone .

Tutte le lettere, editti, ordinationi generali ò particolari , che da noi, ò nostro Vicario, ò nostri Visitatori saranno mandate, ò date à i Prepositi, ò Curati , sieno gouernate in filza appresso i libri sopradetti .

Facciano i Curati vn'Inuentario di tutte l'entrate , e beni stabili d'ogni sorte della lor Chiesa, & altre sottoposte a quella cura , con la nota delle sue scritture , e ragioni, sottoscritta da i Consoli , ò Sindici della sua terra, per appresentarla à noi nel sopradetto termine di tre mesi .

Sempre

Hec postea immutata sunt.

Stato delle anime .

Editti, e lettere Archiepiscopali .

Inuentario dell'entrate e beni ecclesiastici .

Sempre ne i giorni di festa instruiscono i Curati il popolo nella via di Dio, esponendogli il sacro Euangelio, ò facendo altra pia e salutare esortatione; e principalmente esponano il Catechismo nouamente stampato per ordine di N. S. Papa Pio Quinto.

Le feste dopò il delinare diano segno con la campana a i Putti e Putte, acciò vengano alla Chiesa per imparar la dottrina Chritiana cōpresa nel libretto stampato.

Tenendo separati i maschi dalle femine, e seruendosi in questa institutione anco dell'opera d'altre pie persone secolari, cosi huomini, come donne; & esortino i grandi e prouetti d'ogni sesso, che vengano anch'essi ad imparar la medesima dottrina, non la sapendo.

Si canti ogni festa vn Vespero nelle Chiese parochiali, suonandosi prima tre volte la campana per conuocar il popolo à venirui; e'l Parochiano instruisca alcuni del popolo più atti à risponderè e seruirlo in questo officio.

Procurino i Curati, che ne i giorni di festa nō si balli, e tanto più quando si dice il Vespero, ò altri Diuini officii; insegnando al suo popolo spelle volte, come si hanno da santificar le feste, consumandole in orationi, diuotioni, & opere pie, e non in simili vanità e pazzie.

I Preti, & altri ordinati in sacris, & Chierici, vadano le feste alla sua Chiesa parochiale per seruire & aiutare il Curato ne gli officii Diuini; & egli ogni tre mesi scriua à noi se lo fanno, acciò possiamo riconoscere le fatiche de diligenti, e correggere i negligenti.

Essequie e funerals. All'essequie, ò funerali de morri di qualunque grado ò conditione si sieno, non si porti se nō vna Croce per la Chiesa parochiale del defonto, & vna per ciascun Conuento de Frati, ò Chiesa collegiata de Preti, che vi fossero inuitati; e se'l defonto sarà portato a sepelire ad vn'altra Chiesa, si porterà anco la Croce di quella Chiesa; e per strada non cessino di cantare Antifone, & altre cose, secondo la forma del libro Sacramentario, andando deuotamente.

Non si suonino campane per i morri dopò l'Aue Maria che si suonerà per segno della loro morte, se non quando il morto si porterà alla sepoltura; & al più per vn' hora auanti.

I Curati, & altri Preti, vadano alle processioni, ellequie, & officii da morri, nel loro habito condecete, ò con le cotte, e vi stiano con silentio, e diuotione, si che'l popolo ne resti edificato, e cantino l'officio intieramente con tutti tre i notturni.

Chierici. I Chierici che seruono alle Messe, & altri Diuini officii, vadano vestiti di veste nera, longa sin a i piedi, e di corta netta.

E se in ogni cura per la pouertà non si può mā tener vn Chierico, vi sia almeno nella Sacristia vna veste, e vna cotta, per vestir qualche Putto nel tempo che serue alla Messa, & altri seruitij per il culto Diuino.

I Diaconi, e Subdiaconi, & altri Chierici inferiori, sieno diligenti a frequentare la confessione, e comunione, conformi al decreto del Concilio Prouinciale; e la confessione faranno a quei Sacerdoti, che da noi saranno deputati a questo in ciascuna Prepositura.

La comunione haueranno a fare nella propria Parochia in giorni di festa nella Messa cantata, se si canterà, altramente nella Messa parochiale; e doueranno i Parochiani auuertire a i Vicarij nostri, di quelli che saranno negligenti nell'osservatione di quest'ordine.

Affitto delle case ecclesiastiche Niuno Prete affitti in tutto ne in parte le case della Chiesa, senza licenza nostra in scritto, ò di alcuno de nostri Vicarij in quelle parti.

Ne meno possa tenere in casa alcuna donna di qual si voglia sorte, come ordina il concilio Prouinciale, senza nostra licenza.

Perilche fra vn mese ogn'vno darà nota a i derti nostri Vicarij, della seruitù, ò altra donna che habbia in casa, accioche secondo le informationi che ne pigliaremo, si potiamo risolvere di concedergli la licenza, ò nò, come giudicaremo più espediente.

Celebrationi di Messe. Non s'ammetta in alcuna Chiesa, Cappella, ò Oratorio, ancorche di Iuspatronato, alcun Sacerdote regolare, ò secolare, ò sia della Diocese, ò di fuori, a pigliare a celebrar in perpetuo, ò a tempo, senza la licenza nostra in scritto da essere innouata ogni sei mesi; Ma per transito, ò per officio straordinario, di festa, ò funerali, ò simil cosa, diamo licenza che possano essere ammessi i regolari, che haueranno dimissorie, ò lettere patenti dal suo Superiore, e quei della diocese di Milano, che'l Rettore di quella Chiesa saprà essere beneficiati nella detta nostra Diocese, e i forastieri, che mostreranno le lettere dimissorie de i loro Ordinarij date dentro di sei mesi, ò nel modo ordinato nel Concilio Prouinciale.

Dalla eleuatione del Corpo, e del Sangue di nostro Signore, sin'alla sotione, si tengano le torcie accese.

Procurino i Curati, che i Priori, Sindici, o Thesorieri delle Chiese, e delle Scuole, e Confraternità, Hospedali, & Monti di Pietà, & elemosine di contrate, ò comuni, si mutino ogn'anno, oue nō fosse cōsuetudine di mutargli più spesso, ne sieno confermati, se non per vualtro anno al più.

Da i derti Sindici, ò Thesorieri, i quali hanno amministrato l'entrate & elemosine di esse Chiese, e Confraternità, e luoghi pij d'ogni sorte, i Vicarij nostri, ò chi da loro sarà deputato, si farà rendere fedelmente i suoi contri del passato nel termine di tre mesi; e nell'auenir almeno in capo a l'anno sempre alla presenza de i deputati a questo.

Luoghi più spedali &c.

Auueriscano che i luoghi pij, quali non sono instituiti à fine di prestar danari, non prestino per qual si voglia occasione li loro danari a persona alcuna, ne a le propr e comuni-

rà, ò vicinanze; ma li spendino in vsù solo a quali sono destinati.

Procurino i Curati, che dette Scuole, e Confraternità, essequiscano con diligenza i legati, & altri carichi, a i quali sono obligati, e che'l Grano, Sale, danari, & altre cose lasciate da distribuirsi per elemosina, sieno distribuite non a tutti della comunità, ò vicinanza, ma solamente a i veri poveri; e se sono state alienate terre, liuelli, ò altre ragioni di detti luoghi, & opere pie, senza autorità della Sedia Apostolica, ò dell' Arciuescouo, che si recuperino; e per questo effetto daranno a i Vicarij nostri fra tre mesi nota di tutte le alienationi de simili beni, ò ragioni, fatte da trent'anni in quà, per farcene relatione, accioche potiamo farci la debita prouisione: & il medesimo faranno delle alienationi in qual si voglia modo fatte de beni Ecclesiastici dopo il sudetto tempo.

Procurino medesimamente, che anco le persone particolari, c'hanno legati da essequire, satisfacciano al suo obligo, proibendo da i Sacramenti quelli, che restano di farlo per altra causa, che per impotenza.

I Preuosti, & altri Curati, ogni volta che per qual si voglia occasione Veneranno a Milano, si presentino innanzi à noi, ouero a chi per noi sarà deputato nella casa nostra Archiepiscopale a questo effetto, per darci conto delle cose della sua cura, e ritenere da noi quei ricordi & aginti, che faranno bisogno per il buò gouerno di quell'anime, che le son commesse. I Vicarij deputati da noi essequiscano diligentemente quanto nel concilio Prouinciale è stato ordinato pertinente al loro officio, facendo sopra'l tutto ogni mese la cògregatione de Curati commessi alle loro custodie, nel modo e forma iui prescritta, & essequendo tutti gli altri ordini loro dati, facendoci poi spesso auisato, ò con lettere, ò alla presenza, come passano le cose, e particolarmente circa l'osservanza del Concilio, e delle presenti istruzioni, & ordini; e nõ manchino almeno ogni tre mesi, scriuerci minutamente di tutti quei Curati, ò Canonici, e Capellani, ò altri obligati alla residenza, che nella loro Prouincia non haueranno sodisfatto al debito loro di residere; e per quanto tempo, e perche causa, se lo faranno.

Vicarij Foraneà
procurino l'ef-
secutione de cò-
cilij &c.

Actorum Partis Quartæ Finis.

ACTO-

